PARIS. — IMPRIMER!!? PIERRE LAROUSSE

4», RUS N«)TRC-ru?4R-|>K,-CIHM»¿. *iJ*

COMMENTARIA.

IN

SCRIPTURAM SACRAM

II. 1>. CORNELII A LAPIDE

E SOCIETATE JESU,

6ANCTÆ SCRIPTÜR/E OLIM LOVANII, POSTEA ROMÆ PROFESSORIS,

ACCURATE RECOGNOVIT AC NOTIS ILLUSTRAVIT

AUGUSTINUS CRAMPON,

DiaCKSIS AMIltXN. PHKXBYTIUU

EDITIO NOVA

ACCURATE EXPURCATA MISTUS QUE IX PRIOREM IRHEPSER.ST.

TOMUS DECIMUS QUINTUS

IN SS. MATTHÆUM ET MARCUM

------ LIBRARY-------
of the Missionaries of the S. Heart,
NATICK, R. I.

PARISHS

APUD LUDOV1CUM VIVÈS, BIBLIOPOLAM EDITOREM

13, VIA VULGO DICTA ÜELAMHKK, 13

M DCCU LXX1V

PARIS, – IMPRIMERIE PIERRE EAROUSSB

4d, RUE X'>TRC-hA.MK-l>R4-Cl<\Ml'«% 4Î

COMMENTARY

IN

SCRIPTURAM SACRAM

it P. CORNELII A LAPIDE

B SOCIETATE JF.SU,

SANCTÆ SCRIPTURÆ OI.IM LOVANII, POSTEA ROM.S PROFESSORIS,

ACCURATE RECOGNOVIT AC NOTIS ILLUSTRAVIT

AUGUSTINUS CRAMPON,

PiaCKSIS AMMAN. I'HI-'>BYTtK.

EDITIO NOVA

ACCURATE EXPURGATA MENIUS QU E IN PRIORI M IRIUIPSER .NT.

TOMUS DECIMUS QUINTUS

IN SS. MATTHÆUM ET MARCUM

------ LIBRARY-------
of the Missionaries of the S. Heart,
NATICK, R. 1.

PARISHS

APUD I.UDOV1CUM VIVES, BIBLIOPOLAM EDITOREM

IJ, VIA VULGO LICTA OHLAMIIKE, 13

M DCCC I.XK1V

EMINENTISSIMO PRINCIPI

FRANCISCO CARDINALI BARBERINO

VICE-CANCELLARIO,

COLLEGIUM ROMANUM FELICITATEM PERPETUAM,

CORNELIUS A LAPIDE, nobilis Sacrarum Litterarum interpres, et grande nostri collegii additamentum, posthuma editione sua et ductu nostro venit ad TE, PRINCEPS EMINENTISSIME. Probat ille mortuus quod facere non est ausus vivus in terris. Erat illud tempus modestiæ, quæ et Tuæ præsentiæ majestatem reverebatur, et verebatur suas laudes. Scimus quo Te ille cultu suspiceret, cum ob alias virtutes, tum praecipue ob divinarum studium Litterarum, quod eo in Te magis admirabatur quo pluribus gravioribusque ebristianæ reipublicæ negotiis perintentum non ignoraret. Sed ut laudabile sit quaelibet sapientiae monumenta principum ingeniis coli, Evangeliorum codicem vix unquam e manibus dimitti principum Christianorum addeceret; et non magis olirn, sumpto in manus testimonio, id est, Legis divinae compendio, ritu ex divina institutione inducto, et religiose adhibito, hebraei reges inungebantur, quam nunc catholicos principes ab hoc Evangeliorum volumine inaugurationem sumere, ac rcliquæ vitæ institutionem capere par esset : ut nihil interim singulariter de Te dicam, qui supremo proximus es Christianorum principi, Romano Pontifici Christi vicario, cujus sacrum ac sanctum imperium in Evangelio fundatum est ad Evangelium disseminandum ac luendum. Subeat igitur bibliothecam Tuam, ut apud Te cum aliis quoque sit CORNELII A LAPIDE in Evangelia Conimeli-

DmL xvn. Parai. lib- TI. cip. XXUL

tarins, si non ut augeat bibliothecam illam quam in mente fabricasti sapienti® plenissimam, saltem ut Te oblectet imagine viri clarissimi, quando etiam effigies auctorum illustrium sunt ornamenta bibliothecarum. Neque enim ullam habebis imaginem expressiorem ejus viri quam ejus libros : non, inquam, corporis, quod ut mortale est, ita ejus lineamenta non magnam habent jacturam; sed morum et virtutum, quæ animo, meliori hominis parti, et deinceps corpori, veram præstare possunt immortalitatem. Jure enim possumus de illo affirmare, ut multa suos in libi•os ille incluserit documenta vivendi, prius illum ea omnia quæ ad se poterant perlinere, vivendo expressisse; neque ejus vitæ historiam posse conscribi luculentiorem ea quam suis ipse Commentariis tradidit, norma vivendi. Quare cum in ejus libris religiosi hominis solitudinem contemplationemque peramantis speciem intueberis, non multum a Cornelii imagine aberrabis. Sed quia multiforme Evangelium est, nec unicam exprimit solitariæ virtutis imaginem, sæpe quoque in actuosæ vitæ formam incurres principara virorum propri®, in aliena commoda regendo ac imperando invigilantis; tunc vero non effugies, quin et Te ipsum in hoc quoque speculo non sine grato in Deum sensu pietatis agnoscas. Sic URBANO patruo Tuo prosperam vitæ diuturnitatem, sic bonum Tuis consiliis eventum largiatur e cœlo Deus, uti nos quotquot in hoc agimus Collegio, Tuorum olim studiorum palæstra, nunc benevolenti® in nos Tuie theatro, conjunctis animis compreca-
mur. Vale.

APPROBATIO CENSORUM ROMANORUM.

Ego Georgius Elfinstonius Societatis Jesu, S. Theologiæ Doctor, et collegii Scotorum de Urbe Rector, *Commentaria R. P. Cornelii a Lapide, ejusdem Societatis theologi, in sacrosancta quatuor Evangelia,* ex commissione Reverendissimi Domini Nicolai Riccardi, Sacri Palatii Magistri, logi : opus egregium, pium, doctum et eruditum; sacrarum Litterarum, SS. Patrum, historiæ tam ecclesiastic® quam sæcularis, dictorum sapientium, scriptorumque omnis generis varia et mira eruditione plenum; opus, in quo nihil notavi, quod non sit orthodox® et catholic® fidei, et optimis moribus conforme; opus denique theologis, S. Scripluræ studiosis et verbi divini concionaloribus, meo judicio, utilissimum. In quorum fidem hoc testimonium manu mea subscriptum dedi Rom® in collegio Scotorum, 27 martii, anno 1G36.

GEORGIUS ELFINSTONIUS.

iMpniMATun.

Fu. Nicol. RICCARDI, *Sacr Pal. A/Ost. Mag.*

APPROBATIO CENSORIS ORDINARII.

Perlegi et relegi *Commentarium R. P. Cornelii a Lapide, Societatis Jesu sacerdotis et sacrarum Litterarum quondam in Urbe professoris et interpretis accuratissimi, quem in quatuor Domini nostri Jesu Christi Evangelia* nuper elucubravit : quem quia recondita et omnigena doctrina refertissimum, et sensus quadruplicis enodatione luculentum deprehendi, hinc dignum judicavi qui ad Reipublicæ Christian® bonum, ad verbi divini præconum usum, atque ad sacr® Scripluræ interpretum commodum prælo committatur, ut ita publici juris fiat. Ita censeo Antuerpiæ, poste, cal. junias, anno 1G39.

GASPARD ESTRIX,

s. *T. !.. Canonicus et Plcbanus Antuerpiensis, ac librorum Censor.*

Annotationes quibus *Commentaria R. P. Cornelii a Lapide in sacrosancta quatuor Evan gclia* illustravit et ditavit 1). A. C., Presbyter dioecesis Ambiancnsis,

Nil obstat quin imprimantur.

Datum Ambiai)., 9 aprii., anno Í857.

✠JACOBUS ANTONIUS,

Ambian. Episcoinis,

CHRONICON

VITÆ JESU CHRISTI EX OPERE P. PATRITII EXCERPTUM.

ANNI IMPERII		DIES MENSIS VEL ANNI TEMPUS.		HISTORIA
470G	3G	kalcndis Januariis		Annus XXXVI imperii Augusti Ìncipit.
		circa medium annum		Stella a Magis primo conspecta.
		circa mediam aestatem		Janus tertio elusus ab Augusto, orbis lenarum paco compositus.
		primo autumno		Joannes Baptista generatur.
4707	37	veris ínltío		Divini Verbi incarnatio. Maria virgo ad Elisabetham proficiscitur.
		prima «stale		Ortus Joannis Baptist*.
				Josephl hæsilatio.
		ante medium decembrem		Judiæ desenplio incepta.
		Vili kal. Januar.	G	Ortus JESU CHRISTI dio sexta mensis Juditorum decimi, qui est tebetb.
4708	38	kalcndis Januariis	6	Christus circumcisus.
		IV non. februar.	3	Christus in templo infrior Domino.
				Reditus Naiarclhum.
		circa medium februarium		Migratio Belblehemum.
		post medium februarium		Magorum adventus.
				Christus in JEgyplum subductus.
		circa initium martii		Cœdes puerorum Bethlcbcmilarum.
		non serius quam media sstate		Antipater, Herodis Clius, Romam proficiscitur.
		non serius quam adfeela testale		Cn. Scolio Saturnino legato propretore Syri* Quintilius Varus succedi!.
4710	IO	intra IX cl V kal. aprii.		Antipater aliquot ante mensibus reversus interimitur patris Jussu, quinio dic ante ipsius Herodis obitum.
		VI kal. aprii.	3	Interlunium mensis nisanls.
				Initium anni regni Herodis XXXVII a primo, XXXIV ab allero exordio.
		intra IV kal. cl IV non. aprii.		Herodes moritur.
				Christus ex Ægypto reducitur.
		ante idus apriles		Christus pervenit in regionem Israclitarum.
		circa medium aprilem		Chrislus pervenit Nazarelhum.
47U	t	kalcndis Januariis	7	Initium sno vulgaris.
4719	G 49	circa medium annum		Archelaus, clhnarcba Judææ, in exsilium pulsus.
				T. Sulpicius Quirinus in Sjriam venit legatus Augusti propraetor. Judæa provincia; Syri* contribuitur.
4720	50	Vili kal. Januar.		Christus duodecim vitæ annos implet.
		medio mense mirilo		Christus duodcccnms vadit Hicrosolymam ad sollemnia paschalis agenda.

						XI kal. aprii.	3 Plenilunium paseuan»
MI 9						HI aut prid. kal. aprii.	Parentibus proficiscentibus Christus Hierosolymæ manet.
						halcndis aprillb. postridie	G. 7 Christus parentibus In templo repertus.
							Reditus Nazarcthum.
I 1	4724	11	54	1	17	XVI kal. octobr.	Interlunium mensis lisri. Cum civili hujus mensis neomenia Judaeis Initium esi anni I Imperii Tiberii in provincias pari cum Augusto potestate.
					18	Vili kal. Januar.	G 7 Christo duodevicesimus «tatis annus Iro incipit.
I	4725		55			XVII kal. februar.	Tiberius Cesar triumphat ex Pannoniis.
							¿Yon *mullo poti* par cum Augusto imperium accipit In provincias.
1	4727	14	57	3	23	Mendis Januariis	° Annus postremus Incipit Imperil Augusti.
			1			XIV kal. septembr.	Augustus moritur. Tiberius cl succedit.
I	4730	17	3	G	23	anno Jam Inito	Non ante id tempus Josephus Calphas pontificatum accepit a Valerio Grato procuratore Judie.
	4737	24	11		31	VIII kal. Januar.	2 Christus triginta implet «latis annos.
	4738	25				anno Jam Inito	Non serius quam hoc tempore Josephus Caiphas pontifex fuit renuntiatus.
						ante paseba	Pontius Pilatus Valerio Grato succedit In procurationem Judææ.
			12			Vili kal. septembr.	Annus XII Incipit Imperii Tiberii post Augustum.
				15		VII id. septembr.	2 Interlunium mensis lisri. Cum civili hujus mensis neomenia Judæis annus XV incipit imperii Tiberii in provincias.
						Intra medium sepi, et octobr.	Joannes Daptista munero suo fungi Incipit.
						circa Initium decembris	Christus baptismo lingitur a Joanne, moxque In deserta secedit.
	4733				32	Vili kal. Januar.	3 Christus XXXI «tatis implet annos.
						sub medium Januarium	Christus redit e desertis.
						circa medium martlum	Res gestæ Inter jejunium et iter Hierosolymam.
						XII kal. aprii,	5 Plenilunium paschale primum post baptismum.
						a remo ad autumnum	Christus post mansionem Hierosolyma» extra hanc in Judæa commoratur.
						XIV kal. septemhr.	2 Annus XIII incipit* Imperii Tiberii post Augustum.
				IG		III kal «eptembr.	G Interlunium tisri. Cum civili hujus mensis neomenia Judæis annus XVI incipit imperii Tiberii in provincias.
						adfecto autumno	Joannes Baptista in vincula conjectus.
							Mox Christus in Gallicam revertitur.
	4740					VHI kal. Januar.	Christus XXXII elatis implet annos.
						ante pascha	Res geste usque ad pascha.
						V Id. aprii.	Plenilunium paschale alterum post baptismum.
						intra mcd. ver mcdlamquc aslalem	Res geste usque ad mediam estaient.
						XIV kal. septembr.	Annus XIV incipit imperii Tiberii post Augustum.
						aditela «stale	Joannes Baptista Interemptus.
							Mox Christus *iter facitbal per cifilale» el (ella practican».* cní-
						XIV kal. octobr.	Interlunium lisri. Cum civili hujus mentis neo
						IV non. octobr.	menta Judæis annus XVII Incipit Tiberii Impe rii in provincias.
							Plenilunium scenopegiæ. Christus dies festos see nopcglæ agit Hierosolymæ.
						reliquo autumno	Christus In Gallicam reversus.
	4711					VHI kal. Januar.	Christus XXXIII Implet elatis annos.
						hiemo	Res gestæ usque ad ver.
						men<e marito	Res gestæ piulo anteYa<€hi.
						IV kal. aprii.	Plenilunium pastbalc icitium post baptismum.

		verno et priore parte astatis		lies gesta usque id mediam œstatcm.
15		XIV kal. septembr.	(ft)	Annus XV Incipit imperil Tiberii posi Augustum.
		VII id. septembr.	8	Interlunium tísrl.
	ÍR	VI id. septembr.	♦	Neomenia civilis mensis lisri. Judæis annus XVHI incipit Imperii Tiberii in provincias.
				Circa hoc Umpus Christus didrachma solvere Jubetur.
		ante medium septembrem		Alia deinde gesta.
		sub medium septembrem		Christi iter Hicrosolymam ad scenopegiam agendam.
		X kal. octobr.	*4*	Plenilunium sccnopegix. Christus Hierosolyma agit dks festos scenopegiæ.
		extremo sept, cl ineunto ocl.		Christus ad aliquot dies manet Hierosolyma.
		intra prim. ocl. cl mcd. nov.		Christus Hierosolyma profectus In Judaa versatur.
		medio novembre		Christus versus Hicrosolymam tendit.
		prid. kal. decembr.	3	Olea festus cnrrniorum. Christus hune H lymac agit.
		mense decembre.		Mox secedit trans Jordanem. Haud mullis post diebus venit in Tklhaniam , ibique Laxarum In vitam revocat. Tum secedit Epbrcmum, atque ibi commoratur.
	35	VIII kal. januar.	7	Christus XXXIV alatis Implet annos.
1742	20	kalendis Januariis	7	C. Fusius Geminus L. Rubellius Geminus coss.
		mt nso Januario		Christus in Galilaam rcvertilur.
		reliqua hiemo		Res in Galilia gesta usque ad ver.
		V non. mart.	5	Interlunium nisanls.
		IV non. mart.	6	Civilis neomenia mensis nisanls. Circa bos dies Christus o Galilxa profectus Iter facit Iliero-solymam ad pascha agendum.
		VI id. mart.	5	Adventus Jericho rosque Ibi gesta.
	«	V id. mari.	6	Discessus Jericho versus Hicrosolymam.
		IV. id. mart.	7	Post solis occasum Christus venit Iklbaniam ibique pernoctat.
		HI Id. mari	1	Christus mano more triumphantis Hicrosolymam Ingreditur.
				Vespere redit in Dclhaniam ibiquo pernoctat.
		prid. id. mari.	2	Mane Hicrosolymam revertitur.
				Vespere regreditur in Iklbaniam.
		Idibus martiis	3	Mane venit Hicrosolymam.
				Vespero in Belbanlam recedit, quum *biduum* superesscl usque ad paschi.
		XVII kal. aprii.	4	Concilium n pontificibus habitum de Christo sustollendo. Judas de proditione paciscitur.
		XVI kal. aprii.	5	DIrs XIV mensis nUanis. Solemne paschalis quartum posi Christi baptismum.
				Postrema orna.
				Itus c cduaculo ad Gethsemane.
				Christus In horto.
				Christus captus.
		XV kal. aprii.	0	Dies XV mensis nisanis, prima aiymorum.
				Christus pontificibus sistitur, perqué noctis reliquum illuditur.
				Concilium mane a pontificibus habitum
				Christus Pilato traditus.
				Judas sera? panllcntiœ purius luit.
				Judicium do Christo agitur.
				Hora fere tertia Christus damnatur.
				Ducitur ad Golgolbam.
				Hora tertia crucifigitur.
				Hora sexta *tenebra facta i*mM. . . miçus /n Aoram nonom
				Hora nona Christus moritur.
				Ante sods occasum sepelitur.
		XIV kal. aprii.	T	Res gesta- postridie mortis Christi,

XIII kal. April.

VI kal. aprii,
mense apuli

IV kal. mail.

Í Christus redivivus surgit c sepulcro. Compluribus so ridendum præbct.

1 Christus Thomæ cI cælcris visus.

Apostolis In Galllæom regressis semel atquo Ile-rum comparet.

5 I Christus ultimo discipulis Hierosolyma) comparent eos in Bethanlam educit, coramquo ipsis ad calos adscendit.

PROOEMIUM

IN EVANGELIA

DE

EVANGELIORUM

PRÆ GÆTERIS SAGRÆ SGRIPTURÆ LIRRIS

EXCELLENTIA ET MAJESTATE

EX PARALLELIS LEGIS ET EVANGELI!.

------ LIBRARY-------
___ of the Missionaries of the S. Heart,
NATICK, R. I.

CAPUT PRIMUM.

Redeo a Veteri Testamento ad Novum : a Salomone, inquam, ad Christum, quasi a rivulo ad fontem; a Proverbiis ad Evangelia, quasi a flumine ad oceanum sapienti® ; ac per ca sacr® Scriptur® Novi Testamenti coronidem impono.

8. Scrip. tur®dightïs'uiijïstù, Tanta est sacr® Scriptur® dignitas, utilitas, majestas, ut omnes philosophorum ct thcologorum› tam hebrreorum quam grœcorum ct latinorum, libros tantum superet quantum divina sapientia omnem humanam transcendit. S. Scriptura enim est verbum Dei, ipsa Dei loquela ct vox, qua scilicet Deus suam sapientiam nobis enuntiat viamque ad virtutem, salutem ct felicitatem œlcrnam demonstrat. Quocirca S. Augustinus, epist. 3 *ad Volusianum* : « Qu® mens, inquit, avida æternitatis vitœque præsentis levitate permota, contra hujus divin® auctoritatis culmen lumenque contendat ? qu® disputationes , qu® litter® quorumlibet philosophorum , qu® leges quarumlibet civitatum duobus præceptis ex quibus Christus dicit totam legem prophetasque pendere, ullo modo sint comparand® : *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ct ex tota anima tua, et ex tota mente tua, et proximum tuum tanquam teipsum ?* » Deinde asserit S. Scripturam esse scientiarum omnium oncyclopædiam, dicens: «Hic physica, quoniam omnes omnium naturarum caus® in Deo creatore sunt. Hic ethica, quoniam vita bona et honesta non aliunde formatur quam cum ea nu® diligenda sunt quemadmodum diligenda sunt diliguntur, hoc est, Deus ct proximus. Hic logica , quoniam veritas lumenque anim® rationalis non nisi Deus est. Hic etiam laudabilis reipublic® salus; neque enim conditur et custoditur optime civitas nisi fundamento et vinculo fidei firmæque concordile, cum bonum commune diligitur, quod summum ac verissimum Deus est, atque in illo invicem sincerissime se diligunt homines, cum propter illum se diligant cui quo animo diligant occultare non possunt. » Et nonnullis interjectis, ita concludit : « His salubriter ct prava corriguntur, et parva nutriuntur, et magna oblectantur ingenia. Ille huic doctrin® inimicus est animus, qui vel errando eam nescit esse saluberrimam, vel odit œgrotando medicinam. »

S. Scriptura ergo est ars artium, scientia scientiarum ; ipsa est pandora et encyclopaedia sapienti®. Nostra memoria S. Theresia, virgo spiritu prophetiœ, ®que ac sanctimoni® et miraculorum gloria in Hispania celebris , a Deo didicit omnem noxam Ecclesi®, omnia mundi damna ex hoc fonte manare, quod mortales clara solidaque cognitione, et seria consideratione non penetrent veritates S. Scriptur®. Auctor est P. Eranciscus Ribera, nobilis S. Scriptur® interpres, in ejus vita. « Nam , ut ait S. Rasilius, hom. *in Psal.* i, S. Scriptura est communis curandarum animarum officina, o qua medelam quisque suo morbo salutarem ct accommodam queat seligere; » ipsa ergo est apotheca rebus omnibus instructissima, qu® singulis temporibus, locis, personis , difficultatibus , periculis , morbis,

malis pellendis, bonis accersendis, erroribus jugulandis, orthodoxis dogmatibus statuendis, virtutibus inserendis, vitiis propulsandis pharmaca, arma, instrumenta suppeditat. Ita nimirum Ecclesia a sacra Scriptura, dum agones erant martyrum, hausit constantiam et fortitudinem; dum secula doctorum ac facultas docendi discendique, sapientire lumina, cloquentire flumina; dum tempora hrerelicorum, fidei firmamenta, quibus errores convelleret ; in prosperis ex ea didicit humilitatem et modestiam, in adversis magnanimitatem, in lepore diligentiam et *fervorem.* Denique si, quando tot labentibus annis senio, maculis, nrevis deformetur, ex ea monnn perditorum restitutionem, reditumque ad pristinam virtutis dignitatem ct stilum sibi adsciscit.

En.-» Porro, «inter omnes divinas auctoritates qure ,n r»- sacris litteris continentur, » ait S. Augustinus, v ' "lu' lib. I De *Consensu Evangelist.,* cap. t, « Evangelium merito excellit. Quod enim lex et prophetae futurum praenuntiaverunt, hoc redditum ct completum in Evangelio demonstratur. » Prophetia ergo est Evangelium velatum, Evangelium vero est prophetia revelata. Audi S. Ambrosium, lib. V *Iterarne.,* cap. vu : « Evangelium est de quo martyr ascendit. Evangelium est marc in quo piscantur Apostoli, in quo mittitur rete, cui simile est regnum cœlorum. Evangelium est mare in quo Christi figurantur mysteria. Evangelium est mare in quo Hebrœus evasit, Ægyptius interemptus est. Evangelium est mare in quo divinæ grntiæ plenitudo est, et sponsa Christi, Ecclesia, quæ super maria fundata est, sicut dixit Propheta : *Ipse super mana fundavit cani.* Exili super undas, o homo, quia piscis es ; non te opprimat seculi istius fluctus. Si tempestas est, pete altum ; si serenitas, lude in fluctibus; si procella, cave a scopuloso littore, no te in rupem furens cestus illidat. » Quocirca S. Rasilius, *hom.* 16 : « Omnis, ait, Evangeliorum vox reliquis omnibus Sancti Spiritus præceptis eminentior esse dignoscitur. » Et Orígenes, prrefation. in *Joannem :* « Totius Scripturæ primitiæ , inquit, est Evangelium, n

Clamat Christus : « Ego sum lux mundi, » utique per Evangelium, quod quasi lumen diffundo , ut per illud totum orbem illuminem. Evangelium ergo est lumen mundi et sol terrae ; qua de causa, dum illud legitur, cerei accenduntur. Vetus fuit ille mos ante tempora S. Hieronymi ; ita erum ipse scribit contra \igilantium, ad lumina jur.< • luee cæcutientem et dormitantem : «Per totas i'| J Orientis Ecclesias, quando legendum est Evangelium, accenduntur luminaria, jam sole rutiU' o 'lanio, non utique ad fugandas tenebras, sed ad signum lætitiæ demonstrandum ; unde et virgines ili® evangelica; semper habent accensas lampades suas, etc., ut sub typo luminis corporalis illa lux ostendatur de qua in Psalterio legimus : Lucerna pedibus *meis verbuin tuum, Domine, ct lumen semitis meis. » Psal.* cxvin.

Quocirca mira semper fuit omnium, non tan- Ee»» tum sanctorum, sed ct Christianorum erga Evan- l,l f'* gcliiimreverentia, mirus amor, mira veneratio. Constantinus Magnus Evangeliorum codicem auro gemmisque ornatum dono misit S. Nicolao, Myreensi episcopo, uti habet ejus vita. Theodosius imperator Evangelium propria manu descriptum quotidie lectitabat bona noctis parte. Testis est Nicephorus, lib. XIV, cap. in. Synodi œcumenicæ ambre Nicenre, Chalcedonensis, Ephesina, Evangeliorum codicem in medio concilii statuebant, ut ad illum, quasi ad personam Christi, converterentur; ac si Christus ipse cis diceret: « Justum judicium judicate, » ait S. Cyrillus in *Apolog.* Jure canonico sancitum est ut in solcinni juramento per sacrosancta Evangelia, ea manu tangendo, juretur; unde ctiamnum rem juramento firmantes dicimus : « Sic me Deus adjuvet et hrec sancta Dei Evangelia. » Uti ergo per Deum, ita et per Evangelia, quasi per sacrosanctum Dei verbum juramus. Neque orthodoxi duntaxat, sed ct hreretici plerique idipsum faciunt, qui, licet alios S. Scripturæ libros c S. Canone expunxerint, alios mutilarmi, alios depravarmi, Evangelia tamen tangere et temerare non sunt ausi. Amplius dico, gentiles Evangelia suspexero. Quanti ea fecerint Platonici narrat S. Augustinus, lib. X De *Civit. Dei,* cap. xxix, qui ct lib. VII *Confess.,* cap. is, docci so in Platonicorum libris legisse initium Evangclii S. Joannis : « In principio erat Verbum, » non vero illud : « Et Verbum caro facium est. » Denique dæmoncs ipsi ad Evangeliorum codices pavore percelluntur, ct sacro quodam horrore concutiuntur: scribit S. Chrysostomus, hom. til *in Joannem,* dæmoncs locum illum in quo aliquis eorum sit codex ingredi non audere.

Denique per Evangelia plurima Christus edidit miracula. Accipe paucae mullis. Gregorius Turonensis, *De Vita Patrum*, cap. vi, narrat quod, cum Averna civitas incendio conflagraret, S. Gal- Miixnl» lus, ecclesiam ingressus, diutissime ante sanctum altare Deum exoravit, surgensquo, apprehenso Evangeliorum codice coque aperto, obviam se igni obtulit, subitoque incendium cxlinctumcst, ut ne favillo: quidem remanerent. S. Martianus, cum jam flamma serpens ecclcsiæ S. Anastasire appropinquaret, accepto in manus sacro Evangelio, per tegulas in tectum conscendit, precibusque et lacrymis illresam ab incendio servavit. Ita referi Nicephorus, lib. V, cap. xxii. Zonaras item in Basilio Macedone scriptum reliquit Rhosos, libro Evangeliorum ab igne erepto illæso , fidem Christi amplexos. Itaque Evangelia totius Scripturæ sanctæ divinissima, sublimissima, fecundissima, profundissima pars sunt ac portio, ideoque semper obvia in cathedris, in pulpitis, in controversiis, in officio divino, in omni sermone et publico et privato. Quod ergo theologi

cl vclcrcs ct moderni uno orc toti S. Scripturæ tribuunt, nimirum illam esse omnium librorum, disciplinarum , scientiarum certissimam, augustissimam, efficacissiinam, sapientissimam, utilissimam , allissimam ct maxime necessariam, hoc proprie et primo sibi vindicant Evangelia, sive materiam, sive auctorem, sive dicendi rationem ct modum spectes.

pteria hònimT

Materia enim est Deus ipse, tum qua Deus, *u,n iIua h°mo : scilicet, Evangelia describunt verba et acta Christi Domini, quibus tum nos redemit, tum docuit quæ credenda sunt, quæ agenda, quibus itineribus ad vitam beatam tendere debeamus. Itaque hic agit de præccplis divinis, de consiliis, do perfectione vitæ chrisliaiiæ, do virtutibus, de vitiis, de sacramentis, de fide, spe, charitate, do Trinitate, ideoque de omni materia theologica, ut recte Evangelia definire possis cum S. Hieronymo, *breviarium vel compendium totius theologice,* et doctrinæ vitæque christianæ.

Anetor.

Auctor ipse, et quasi in comoedia hac evangelica choragus, qui pene solus hic aut agit, aut loquitur, est Christus Dominus, sapientia æterna: «Multifariam, multisque modis,» inquit Apostolus, *JIebr.* **i**, « olim Deus loquens patribus in prophetis, novissimo diebus istis locutus est nobis in Filio, quem constituit hæredem universorum, per quem fecit et secula. » Ergo non Moses, non prophetæ, non reges, sed Unigenitus, qui e mente Patris arcana sapienti® divinae ipsamque incrcatam sapientiam totam, quanta quanta est, cum divinitate hausit, camdamhicin Evangeliis nobis communicat; ipsum, inquam, Verbum omniscium intellectus divini ore proprio hic sonat, hic loquitur, hic eructat mysteria æternis temporibus tacita et tot figuris legis et prophetanun adumbrata.

.u ibo- ins.

Modus autem ct ratio dicendi atque disserendi in Evangeliis quam admirabilis! S. Dionysius Areopagita, in platonica et peripatetica philosophia instructissimus, S. Pauli discipulus, ct Christian® theologi® facile princeps, inter alios doctissimos libros 1res præcipuos edidit. Primum inscripsit *De Divinis Nominibus,* in quo ea tantum nomina quæ perfectionem aliquam et excellentiam continent Deo convenire demonstrat, qualia sunt ens, bonum, pulchrum, perfectum. Secundum scripsit *De Mystica Theologia,* in quo nullum nomon Deo proprio convenire posse, et perfectius cognosci Deum per negantem quam affirmantem theologiam ostendit. Tertium edidit *De Symbolica Theologia,* in quo omnia nomina, quœcumque illa existant, Deo attribui posse ex Scripturis sacris demonstrat. Evangelia triplicem hanc theologiam sequuntur, sed maxime ultimam symbolicam, ad quam spectant lot melaphoræ, tot similitudines, tot parabolæ, in quibus Deus multas rerum species ct hominum imagines, quasi Proteus quidam coelestis, propter nos induit. Jam enim comparatur regi <pii fecit nuptias filio suo, aut hero ponenti rationem curn servis suis, aut duci venienti ad bellum cum decem millibus; nunc vero patrifamilias, nunc agricolae, nunc pastori, nunc piscatori, nunc negotiatori, nunc fœneratori et aliis permultis quibus se Christus assimilare voluit, ut seipsum non tam vocibus quam rebus ipsis, ad eruditionem nostram, menti oculisquc repraesentaret. Unde hic advertas in Evangeliis nos tum per verba, tum per facta Christi edoceri : « *Omnis* enim Christi *actio,* inquit S. Gregorius, *nostra est instrurtio;* et Dei proprium est, non tantum verbis, sed ct rebus ipsis ac gestis, quasi alphabeto quodam, res divinas et evangélicas menti spectandas exhibere. »

Vindicat et aliam sibi hæc evangelic® sapienliæ methodus dignitatem. Ita enim est a Spiritu sancto concinnata ut et rudes et simplices fructu lectionis ejus non destituantur, et magna et excelsa ingenia difficilia multa obscuraque, in quibus exerceri et desudare valeant, inveniant; quia neque semper aperta est, nec semper obscura : « Divinus enim sermo, » ait S. Gregorius, præfat. *in Job,* cap. iv, « sicut mysteriis prudentes exercet, sic plerumque superficie simplices refovet. Habet in publico unde parvulos nutriat, servat in secreto unde mentes sublimium in admiratione suspendat. Quasi quidam quippe est fluvius, ut ita dixerim, planus et altus, in quo et agnus ambulet, ct elephas nateL » Nimirum Christi doctrina facilis ct pervia est parvulis et studiosis, difficilis ct impervia mentibus superbis, otiosis sibique præfidentibus. « Confiteor, ait ipse Christus, confiteor tibi, Pater, Domino cœh ct terne, quia abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, ct revelasti ea parvulis ; ita, Pater, quoniam sic fuit placitum ante tc. » *Matth.* xi.

InScirp* lnri *?• iXiT* rirpui» niL>u

Hæc et plura ad oculum perspicies, si legem cum Evangelio per parallela et antitheta componas et opponas. Sub lege Prophetas cæterosquo Veteris Testamenti libros accipio, sub Evangelio costeros Novi Testamenti ; Evangelium enim est quasi eorum basis ct centrum. Sicut enim sol in medio lume, Mercurii, Veneris, Martis, Saturni et Jovis fulgidus resplendet, hique planche a sole lumen suum mutuantur, ac circa eum oberrantes quasi chorum, et, ut ita dicam, choream agunt; sic Evangelium quasi sol inter Apostolorum scripta coruscat, cisque suam lucem ct fulgorem impertit. Quid enim sunt Petrus, Paulus, Jacobus, Joannes, Judas, nisi præconcs et interpretes Evangeli!? «Paulus, ailS. Hieronymus, ep. Gl *ad Pammach.,* tuba Evangeli!, rugitus leonis nostri, flumen eloquentiœ Christian®. » Quocirca Evangeli! praxin tradunt Acta Apostolorum, doctrinam Epistolæ S. Pauli ct cæterorum Apostolorum, prophetiam Apocalypsis; quæ enim Christus prædixit de Elia, Anlichristo, judicio,

consummatione soculi signisque illis prævіis, hæc fusius enarrai et *explicat* S. Joannes in Apocalypsi. Christus etenim in Evangelio, uti summus est legislator, apostolus, evangelista et doctor, ita et divinus est vates et propheta.

Ani.!?:*- *{¡: f,!.,'1' Fnxi Primi ergo antithesis legis et Evangeli! est in .nidore, quod legis auctor sit Moses, merus homo; Evangelii vero auctor sil Christus, verus Deus et homo. Ita Concilium Tridentinum, sess. *4* : a Evangelium, ait, Dominus noster Jesus Christus, Dei Filius, proprio ore primum promulgavit.» a Lex, ait Apostolus, *Galat.* m, 19, ordinata est per angelos in manu mediatoris, » scilicet Mosis, qui medius et mediator fuit inter Deum et populum. Quare quantum Christus Mose et angelis, quantum Creator creaturis antecellit, tantum Evangelium precellit legi. Christus enim, ut ait Apostolus, *Hcbr.* i, 2, « cum sit splendor glori® et figura substanti® ejus (Dei Patris), etc., sedet ad dexteram Majestatis in excelsis, tanto melior (præstantior) angelis effectus quanto differentius pr® illis nomen hœrcditavit. Cui enim dixit aliquando angelorum : *Filius meus es fu, egrt hodie genui te?* » Et cap. in, 3 : « Amplioris enim glori® iste (Christus) pr® Moyse dignus est habitus, quanto ampliorem honorem habet domo qui fabricavit illam. » Et id., 5 : « Et Moyses quidem fidelis erat in tota domo ejus, tanquam famulus, in testimonium eorum qu® dicenda erant; Christus vero tanquam filius in domo sua. » Christo in Evangelio subservierunt angeli omnes, vclut ejus administratorii spiritus. I nde S. Cyprianus (vel quisquis est auctor tract. *De Nativitate Christi)* : « *A* supernis, ait, legationibus (Gabrielis archangeli ad B. Virginem et ad Zachariam, patrem Joannis Baptist®) incipit Evangelium, cujus primi dictatores angeli extiterunt. » Cœterum Christus ipse per se Evangelii est conditor. Idcirco enim deitatem suam nostra carne vestivit ut per illam ore suo Evangelium dictaret : « Nam, ut ait S. Joannes, cap. i, 17, lex per Moysen data est ; gratia et veritas per Jesum Christum facta est. » Quid ergo est Evangelium? Est liber Christi, philosophia Christi, theologia Christi ; est lætissimum Christi nuntium de redemptione, gratia et sterna salute generis humani e calo per ipsum allata ipsisque credentibus collata. Louge enim sublimiora et diviniora Christus ore suo locutus est quam per Mosen et propbetas locutus sit.

Quare Evangelium legere vel audire est ipsissimam vocem Filii Dei legere vel audire. Tanta ergo reverentia audiendum est Evangelium quanta Christus ipse, uti S. Antonium, S. Basilium, S. Franciscum similesque sanctos factitasse legimus. « Nos itaque sic audiamus Evangelium, quasi præsentem Dominum, » ait S. Augustinus, tract J0 in *Joannem;* <sursum est Dominus, sed etiam hic est veritas Dominus. » Quocirca, dum Evangelium in templo legitur, omnes ei assurgant quasi Christum in eo venerantes simulque ad coelum, quod in eo promittit, anhelantes; idque ex apostolorum sanctione. Audi S. Clementem, lib. II *Constit. Apost.,* cap. i.xi : « Cum Evangelium legitur, omnes presbyteri, diaconi et laici assurgant cum magno silentio. » Extat et in eam sententiam aliud Anastasii pontificis decretum ad omnes Germani® et Burgundi® episcopos, in hæc verba : «Significastis quosdam in ecclesia, quando leguntur Evangelia, sedere ; » et paulo post : « Quod nullatenus deinceps fieri auctoritate apostolica mandamus; sed dum sancta Evangelia in ecclesia recitantur, sacerdotes et esteri omnes presentes, non sedentes, sed venerabiliter curvi in conspectu S. Evangelii stantes, dominica verba intente audiant et fideliter adorent. » Can. Aposto!, *de Consecrat.,* dist. 1. Hanc assurgendi consuetudinem etiam in episcopis probat Isidorus Pelusianus, lib. I, *cptst. 136,* his verbis : « Nam cum ipse verus pastor per adorandorum Evangeliorum apertionem accedit , tum demum episcopus assurgit atque imitationis habitum deponit, hinc nimirum Dominum ipsum, pastoralis artis ducem, ac Deum et herum adesse significans. » Sozoraenus, lib. IX *Hist, tripart.,* cap. xxxix, damnat ritum Alexandrinorum, apud quos, præter communem morem, non surgit episcopus dum Evangelia leguntur. Porro synodus Vili œcumenica, action. X, can. 3, Evangeliis honorem æqualem illi qui cruci Christi defertur, decernit : «Sacram, ait, imaginem Domini nostri Jesu Christi et omnium salvatoris ®quo honore cum libro sanctorum Evangeliorum adorari decernimus. Sicut enim per syllabarum eloquia qu® in libro feruntur salutem consequuntur omnes, ita per colorum imaginariam operationem et sapientes, et idiot® cuncti, ex eo quod in promptu est perfruuntur utilitate. Qu® enim in syllabis sermo, hæc et scriptura, qu® in coloribus predicai et commendat. »

Omw-iu- ‘a,¿uaL Idemh* Cbri*ti ¿u^rtn'

Secunda antithesis, consequens ex prima, petitur a doctrin® præcellentia. Evangelii enim doctrina longe excedit eam qu® in Mose et lege repentur. Lex Deum unum credendum colendumquc proponit; Evangelium Deum unum in essentia, sed trinum in personis, amandum adorandumquo predicai : « Euntes, inquit Christus, docete omnes gentes , baptizantes eos in nomine Patris, et Filii,et Spiritus sancti. » *Matth.* xxvnr. Fateor in lege et prophetis extare umbram mysterii S. Trinitatis; unde ex illis hausit Trismegistus suum illud oraculum : « Monas genuit Monadem, et in se reflexit ardorem; » sed mysterii veritatem non intellexit, non penetravit. Idipsum secuti platonici, sed non assecuti t errore arianismo simili veritatem contaminarunt, dum unum Deum summum, alios vero deos minores et inferiores statuerunt. Christi ortum, vitam, passionem, crucem, ascensionem, missionem Spiritus sancti,

Enn.-.

Stcund*.

vocationem et conversionem omnium gentium tenuiter ct obscure vaticinantur propheto; at Evangelium solido ct clare hæc ipsa annuntiat. Dei præscientiam , providentiam, prædcstinationem, omnipotentiam, charitatem immensam cæteraque attributa distincte et aperte pandit, non lex, sed Evangelium : a Deum, ait S. Joannes, cap. i, 18, nemo vidit unquam; unigenitus Filius, qui est in sinu Patris, ipse enarrant. » Ideo enim Christus c sinu Patris in sinum matris factus homo descendit ut arcana Patris ipsi soli cognita nobis enuntiaret : nimirum hoc est « magnum pietatis sacramentum , quod , ut ait Apostolus, manifestatum est in carne, justificatum est in spiritu, apparuit angelis, prædicatum est gentibus, creditum est in mundo, assumptum est in gloria; n utique non in lege, sed in Evangelio. I *Timoth.* m,16.

Trrti». Ter t ia . Lex est voluti umbra, Evangelium vero est ipsa veritas per legis typum adumbrata; quantum ergo umbræ præstat veritas verumque corpus, tantum Evangelium præstat lege, a Umbram enim habens lex futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum, » etc., ait Apostolus, *llebr.* X, 1 ; et II Cor. x, i : a Patres nostri omnes, ait, sub nube fuerunt, et omnes in Moyse baptizati sunt in nube et in mari, et omnes camdein escam spiritalem manducaverunt, et omnes eumdum potum spiritalem biberunt : bibebant autem de spiritali consequente eos petra; petra autem erat Christus, etc. Hæc autem omnia in figura contingebant illis. » Nimirum tot patriarcharum gesta, tot prophetarum oracula, tot visionum symbola, tot hostiarum sacrificia, tot baptismatum cl cæremoniarum sacramenta, tot legum decreta sanguine animalium sancita erant umbræ, figuræ et typi quæ Christo praeluderent cumque quasi in ænigmate ct sub velamine rudi populo repræsentarent ; Evangelium autem manifeste nobis Christum ejusquo mysteria ct sacramenta exhibet. Unde Apostolus, II Cor. ni, 8 : « Nos vero omnes, inquit, revelata facio gloriam Domini spéculantes, in eamdem imaginem transformamur, tanquam a Domini spiritu. » ilac de causa primam *ad lior»,* epistolam (1) Apostolus ita orditur : «Paulus, servus Jcsu Christi, vocatus apostolus, segregatus iu Evangelium Dei, quod ante promiserat per prophetas suos in Scripturis sanctis do Filio, etc. »

Qiurii. Quarta. Lex erat nuntia timoris, Evangelium vero amoris. Lex enim mortem prævaricanlibus intentabat, Evangelium præcipuo præmium credentibus ostentat. Quare lex erat servorum; Evangelium est liberorum et filiorum. « Deus, inquit Paulus, idoneos nos fecit ministros novi Testamenti, non littera , sed spiritu. Littera enim occidit, spiritus autem vivificat. Quod si ministratio mortis (puta lex minans mortem) litteris deformata in lapidibus fuit in gloria, etc., quomodo non magis ministratio spiritus (Evangelium ministrans spiritum) erit in gloria? » II Cor. ni, 6. Quid ergo est Evangelium? Est lex libertatis, lex spiritus, lex beneficenti® et charitatis. Christus enim « pertransiit benefaciendo et sanando omnes oppressos a diabolo , quoniam Deus erat cum illo. » *Artor.* x, 38. Quocirca S. Joannes Elecmosynarius,patriarcha Alexandrinus, teste Leontio in ejus vita, cap. xxu, ad largissimas suas eleemosynas accensus fuit Evangelio, atque exemplo viri evangelici Serapionis Sidonii, cum in actis ejus legeret ipsum amictum suum dedisse egeno , ct iterum paululum processisse illinc et frigus patienti obviasse , ct illi tunicam præbuisse; unde quia nudus sedebat, tenens sane tum Evangelium, interrogatus a quodam : « Quis s- npion te expoliavit, Abba? » demonstrans sanctum Evangelium, ait: «Iste.» Alio quoque tempore hoc ipsum Evangelium vendidisse et dedisse eleemo- rioprri synam ; discipulo vero suo dicente: a Abba, ™Janr' Evangelium ubi est? respondisse illum : « Credo, fili, qui dixit mihi : *Vende quas habes, et da pauperibus,* ipsum vendidi et dedi eis, ut in die judicii habeamus fiduciam abundantiorem apud Deum. » Et quia alias iterum vidua mulier petiisset ab eodem sancto Serapione eleemosynam , quoniam esuriebant filii ejus, ct non habente eo aliquid omnino, tradidit se ei ut venderet eum ad mimos græcos, quos et Christianos fecit in paucis diebus. Sic et S. Paulinus seipsum Simila pro filio viduæ Waudalis in servitutem tradidit, ut imitaretur Christum, qui, cum esset Dominus gloriæ, in Evangelio propter nos pauperem ct servum se fecisse legitur, ut nos sua paupertate ct servitute ditaret liberosque efficeret. Palladius, Ei Cia- in *Lausiaca,* cap. cxvi, narrat Bisarionem abbatem r ' semper Evangelium sub axillis gestasse, ut ex eo quid agendum foret ct qua ratione evangelice vivendum, disceret. Quare, cum in nudum incidisset, se vestibus suis spoliasse ut nudum vestiret. Cumque rogaretur : « Quis te nudavit ? » protendisse Evangelium : «Hoc,inquit, me exuit.» Rursum, cum in alium egenum incurrisset, nec aliud haberet quod daret, ipsum Evangelii codicem vendidisse pretiumque egeno dedisse; cumque Dulas, ejus discipulus, quaereret: « Abba, ubi tuum est Evangelium?» respondisse: «Ne tristitia afficiaris ; nam ut illic (in ccelo) habeamus fiduciam, vendidi ipsum sermonem qui mihi semper dicebat : *Vende quee habes, ct da pauperibus. »*

Qu in t a . Lex bona terrena et caduca promitte- Qoi.t*. bat ; Evangelium vero cœlestia et œterna. In lege non audis nisi pollicitationem abundanliæ olei, vini, mellis, pecorum, etc.; in Evangelio vero visionis et possessionis Dei, gaudiorum et bonorum sempiternorum. Josué induxit Hebræos in

(1) Eampnmam dicit, non quod Paulus aliam ad Romanos scripserit, aut hæc cœteris tempore sit prior; sed, ut videtur, quod primo stet loco inter ejus epistolas.

terram lacte ct meile manantem, sed terram monentium; Jesus vero Christianos inducit in terram viventium, omni gratia ct gloria splendentem, uti docet Apostolus, *llcbr.* iv, 8; unde, *Rom.* i, fidenter ait : « Non enim erubesco Evangelium. Virtus enim Dei est in salutem omni credenti, Judæo primum et Græco; » id est, deinde gentili. «Justitia enim Dei in eo revelatur ex fide in fidem, sicut scriptum est : *Justus autem* ex *fide vivit.* » Virtus ergo Evangclii docet et persuadet fidem, fides justificat, justitia salvat et beat.

fau. Sexta. Lex erat onus grave; Evangelium vero leve. Audi Christum, *Mattii,* xi : « Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos. Discite a me, quia mitis sum et humilis corde. » Lex enim plurimas sanxit leges, casque triplices : morales, cæremoniales cl judiciales, quarum picræquctransgrcssoribus mortem decernunt; at Evangelium pauca decalogo addidit proccpta, æque ac sacramenta; insuper eis annexuit copiam gratte Spiritus ct consolationum coelestium. Unde Isaías, cap. txi, Christum ita inducit loquentem : a Spiritus Domini super me, eo quod unxerit Dominus me. Ad annuntiandum mansuetis misit me, ut mederer contritis corde, praedicarem captivis indulgentiam et clausis apertionem. »

Septfai. Septima. Lex erat via ad Christum et Evangelium; hoc vero legis est meta ct terminus, nimirum « finis legis Christus ad salutem omni credenti. » *Rom.* ***i,*** 4. Quocirca S. Bernardus, horn. I super *Missus est,* docet Christum promissionis legis, velulseminis ct florum, fuisse fructum. Eructus enim finis est ad quem semina tendunt ct in quem desinunt. In Christum ergo, ut scopum, collimarli Moses et Prophète; quare Evangelia pariter eorumdem sunt finis ct scopus, omnesque illi ad Evangelia manu ducunt, Evangcliis continentur ct explicantur.

Ocim. Octava. Lex data fuit solis Judæis, Evangelium omnibus Gentibus. Hinc Isaias, cap. ixix, de Christo vaticinans : a Parum est, inquit, ut sis mihi servus ad suscitandas tribus Jacob ,ct teces Israel convertendas. Eccc dedi tc in lucem gentium ut sis salus mea usque ad extremum terræ. »

Rursum lex fuit temporaria , duravit enim duntaxat usque ad Evangelium; hoc vero permanebit semper crilquc ælcrnum. Audi Apostolum, *Ilebr.* vu, 18 : u Reprobatio quidem fit procedentis mandati, propter infirmitatem ejus ct inutilitatem ; nihil enim ad perfectum adduxit lex : introductio vero melioris spei, per quam proximamus ad Deum, etc., per eum qui dixit : *Juravit Dominus et non panitebit eum : tu* es *sacerdos in ælernum.* * *Psal.* cix.

Pono, ila miro modo a Christo compositum est Evangelium ut cuique hominum ©tati, sexui, gradui conveniat, ut universalis sit liber, ac instar pandoro sit universitas sapientiæ. Evangelium enim normam vite juste et sancte, imo perfecte, proscribit viris, feminis, pueris, conjugibus, viduis, virginibus, monachis, pastoribus, doctoribus, episcopis. Exempli sit instar quod ait S. Augustinus, lib. *De Vera Religione,* cap. XVI : a Tola vita Christi in terris per hominem, quem suscipere dignatus est, disciplina morum fuit; » omnia enim bona mundi, cum contempsit, contemnenda docuit; omnia mala mundi, dum perpessus est, perpetienda ct superanda monstravit. Nihil enim Christus verbo docuit quod non exemplo monstravit. « Satellites voluptatum divitias perniciose populi appetebant : pauper esse voluit. Honoribus ct imperiis inhiabant : rex fieri noluit. Carnales suos filios magnum bonum putabant: tale conjugium prolemque contempsit. Contumelias superbissime horrebant : omne genus contumeliarum sustinuit. Injurias intolerabiles esse arbitrabantur : quæ major injuria quam justum iniioccnlcmque damnari ? Dolores corporis execrabanlur : flagellatus atque cruciatus est. Mori metuebant : morte mulctatus est. Ignominiosissimum mortis genus crucem putabant: crucifixus est. Omnia quæ habere cupientes non recte vivebamus, carendo vilia fecit; omnia quæ vitare cupientes a studio deviabamus veritatis, perpetiendo dejecit. » Hucusque S. Augustinus.

Noxa. Lex fuit imperfecta; Evangelium vero A'<m. quaquaversum, sive fidem, sive mores spectes, integrum est et perfectum. Judcei ergo sub lege fucre quasi alphabetarii ; Christiani vero sub Evangelio perfecti evadunt theologi. Audi Apostolum, *Galat.* iv, 3 : a Cum essemus parvuli, sub clementis mundi eramus sementes. At ubi venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum factum ex muliere, facium sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus. » Quocirca S. Cyrillus, lib. *in Joan.* : a Oportebat, inquit, per Moyseu lanquam puerum erudiri Israelem, qui puerilis adhuc et rudioris mentis erat ; at per Christum, in quo omnes sunt thesauri sapientiæ et scienti© reconditi, descriptam veram ct consumma* tissimam nobis afferri scientiam. » Quinimo Christus, Ifatth.v, multa legis decreta reformavit, ct ad meliorem virtutis pietatisque formam normamque revocavit. « Audistis, inquit, quia dictum est antiquis: Non perjurabis, reddes autem Domino juramenta tua. Ego autem dico vobis, non jurare omnino, neque per ccelum , quia thronus Dei est, neque per terram, quia scabellum pedum ejus est,etc. Sit autem sermo vester : est, est; non, non; quod autem his abundantius est, a malo est. Audistis, quia dictum est : Oculum pro oculo, ct dentem pro dente. Ego autem dico vobis, non resistere malo, sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, probe illi et alteram, etc. Audistis, quia dictum est : Diliges proximum tuum , et odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico vobis : Diligite

Inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, et orate pro persequentibus et calumnianlibus vos, ut sitis filii Patris vestri qui in collisesi, qui solem suum oriri facit super bonos et malos, et pluit super justos ct injustos. » Hac de causa S. Hieronymus (vel potiusS. Paulinos, uti stylus indicat) Celanti®, pnenobili matron® , conjugio tamen illigat®, pi® vit® regulam flagitanti, *epist.* U, eidem respondens, Evangclii tramitem ut legat, assignat, ejusque qui dicit: «Ego sum veritas et via.» «Ad compendiosum, ait, quoddam commonitorium illa tibi Evangelii eligenda sententia est, ct superscribenda cordi tuo, qu® ad totius jusliti® breviarium dominico ore profertur : *Omnia quacumque vultis ut faciant vobis homines , hæc et* vos *facite illis.* Cujus præcepti vires exprimens, jungit ac dicit : *Hæc est enim lex ct propheta.* » Et post nonnulla : « Ad omnem igitur actinn, ad omne verbum, ad omnem etiam cogitatum hœc sententia retractetur ; qu® tibi, quasi speculimi quoddam paratum ct ad manum semper positum, qualitatem tu® voluntatis ostendat, ac etiam vel de injusto opere redarguat , vel de justo hetificet : quotiescumque enim talem in alterum habueris animum qualem in te ab altero servari cupis, roquitatis viam tenes; quoties vero talis erga alterum fueris qualem in te vis neminem, iter justiti® dereliquisti. » Idem S. Hieronymus, epist. *ad Gaudentium,* eum qua ratione Pacatulam fdiolam educet instruens : « Cum virgunculam, ait, septimus annus exceperit, discat memoriter Psalterium et Evangelia sui cordis thesaurum faciat. »

Dceims. Decima. Lex præccpta duntaxat tradit, caque natur® conformia ; Evangelium vero et præccpta, ct consilia, ct mixta ex præccptis ct consiliis, iliaque naturam transcendentia, paradoxa, supernaturalia ct divina. Inter præcepta primas tenet illud nov® charitatis : « Mandatum novum , inquit, do vobis, ut diligatis invicem; sicut dilexi vos, ut ct vos diligatis invicem. » *Joan.* XIII, 34.

tn Evin- Btlio · io." Consilia sunt : « Si quis te percusserit in dexteram maxillam, præbe illi et alteram.» Et: «Et 'Iu' vult tecum judicio contendere et tunic;un tuam tollere , dimitte ci et pallium.» Et : « Quicumque te angariaverit mille passus, vade cum illo ct alia duo. » *Matth.* v, 39, 40, 4!. Mixta, id est partiin præccpta, partim consilia, sunt : « Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum coelorum. Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram. Beati qui esuriunt ct sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam conscquontur, » cæteræque octo beatitudines quas recenset S. Matth., cap. v, 3 ct scq.

Quocirca S. Augustinus, serm. i 12 *de Tempore,* docet beatitudinem hujus vitro in sacris litteris et Evangelio consistere , idque demonstrat hoc argumento. « Bcatitudo, ait, consistit in Dei cognitione ct contemplatione ; Dei cognitionem haurimus ex sacris litteris ct Evangelio; ergo in iis corumque studio et meditatione sita est beatitudo. » Quin ct Christus ad Judroos : « Scrutamini, ait, Scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam roternam habere. » *Joan, v,* 39. Et cap. xvn, conversus ad Patrem : « Hæc est vita æterna ut cognoscant te solum Deum verum, ct quem misisti Jcsum Christum, etc. Eyo enim *sum ria, veritas et vita.* » « Sum no incipientium , *veritas* proficientium, *vita* perfectorum; sum *ria* sanctae conversationis, tentai doctrin® divin®, *vita* beatitudinis sempitern®, » aitS. Leo. « Sequamur ergo », inquit S. Bernardus, serm. 2 *de Asceas.,* « sequamur, Domine, te per te ad te, quia tu es via, veritas ct vita : via in exemplo, veritas in promisso, vita in prromio. ▪ Causam dat S. Augustinus, serm. 112 *de Tempore :* « Quia, inquit, sacrarum lectio Scripturarum divin® est prrocognilio non parva beatitudinis. In his enim. quasi in quodam speculo, homo seipsum considerare potest, qualis sit, vel quo tendat. Lectio assidua purificat omnia, timorem incutit gehenn®, ad gaudia superna cor instigat legentis. Qui vult cum Deo semper esse, frequenter debet orare et legere ; nam cum oramus, ipsi cum Deo loquimur; cum vero legimus, Deus nobiscum loquitur. »

Tota Christiani sapientia, virtus, perfectio ct felicitas in co sita est, ut Christi doctrinam et vitam Evangelio descriptam hauriat, meditetur el moribus exprimat. Docet Christus veram justi- s.aji. u tiara ct sanctimoniam consistere in interna mentis puritate et integritate, non in externa operum specie ; in conscientia modesta et sancta coram Deo , non in pompa plausuquc hominum; in humilitate, non in ostentatione; iu honorum uon ambitu, sed fuga ct contemptu. Docet non resistere malo, sed diligere inimicos ®que ac amicos. Quis Socrates, quis Aristoteles, quis Plato hroc intellexit? Docet terrena ut vilia ct brevia despicere , anhelare ad coelestia, ut qui mundo et sedilo majores esse coepimus, supra omnes mundi luctantis ®slus el turbines mente el vita convcrscm.ir in cedis, vivamus Deo, laboremus ®ternitati, ideoque in agone justiti®, Deo et Christo spectante, ad propositam glori® palmam alacres procurramus, pro caque vitam ct sanguinem, si opus sit, libenter ct geuerose profundamus. Quis sophorum hroc cognovit? Secuti sunt, ct etiamnum sequuntur mundani famro ct glori® fumos, ambiunt honorum culmina, opibus et deliciis inhiant ; Christi discipulus hoc fixum habet : « Mihi autem adh.crcro Deo bonum est; mihi vivere Christus est, et mori lucrum. »

Docet Christus se a Patre missura in terras triplici de causa, ut nimirum hominibus esset redemptor , doctor et vitro exemplar. Bcdemptori amorem , doctori disciplinam, exemplari sequelam et imitationem debemus. Hroc est summa

Evangeli!, a Evangelia, inquit S. Basilius, in princ. S. *Joannis,* Christum ipsum nobis repraesentant quasi spirantem,docentem, mira patrantem, dira patientem. » S. Antonius, teste S. Anastasio in ejus vita. : « Evangelium, inquit, est epistola quæ-

Eru p-

° cœlo cmissa › p docens qua via ad

I..U. l

cœlum tendere, quomodo Deo placere, qua ratione bene perfectcque vivere debeamus.

Clare et preclare S. Bernardus, serrn. i *de Scfdcm Panibus:* « Evangelium, inquit, speculum veritatis,nemini blanditur, nullum seducit ; talem in eo se quisque reperiet qualis fuerit, ut nec ibi timore trepidet ubi non est limor, nec lætetur cum male fecerit. » Eadem metaphora utitur D. Gregorius, lib. II *Moral.,* cap. i : « Scriptura, inquit, sacra mentis oculis quasi quoddam speculum opponitur, ut interna nostra facies in ipsa videatur. Ibi enim fœda, ibi pulchra nostra cognoscimus; ibi sentimus quantum proficimus; ibi a profectu quam longe distamus. « Consentit I). Ambrosius, serm. 20 *in Ps.* cxviu, circa medium : « Evangelium, inquit, non solum fidei doctrina, sed etiam morum est magisterium et speculum conversationis. »

UM Undecima. Lex nudum praeceptum intellectui proponit ; Evangelium simul cum precepto voluntati gratiam ad illud implendum aspirat,juxta illud S. Leonis : a Juste instat precepto, qui prevent auxilio. » Christus enim, qui in Evangelio loquitur, non tantum exterius insonat auribus, sed et interius mentí illabitur, illiquo soni externi sensum guslumque insinuat, ut quod vox suadet, hoc spiritus persuadeat : a Verba mea spiritus et vita sunt, » ait ipso, *Joan,* vi ; et Jeremías, cap. XXXI, quem citat Paulus, *Heb.* x : « Hoc, ait, testamentum quod testabor ad illos, dicit Dominus : dabo leges meas in cordibus eorum, et in mentibus eorum superscribam eas. » Cum ergo legimus Evangelium, loquitur nobis Christus; cum oramus, nos ipsi loquimur Christo. Potuit una Evangeli! vox : a Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, et da pauperibus, » magnum illum Antonium, jam tum juvenem nobilitate et opibus inclytum, tanto evangelic® paupertatis amore incendere, ut e vestigio bonis omnibus, quibus ita impense cæci mortales inhiant, sese exueret, et coelestem in terris vitam monastica professione complecteretur. Insonat Christus : a Omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, ct vitam œternam possidebit.» *Matih.* xix, 29. titee sunt verba (ait S. Bernardus, serm. JEcce nos reliquimus *omnia*) quæ contemptum mundi in universo mundo ct voluntariam persuasere paupertatem; hæc sunt quæ monachis claustra replent, deserta anachoretis ; » hoc classicum in Bethleem et mandras ad vexilla crucis excivit liieronymos, Antonios, Franciscos; Vnerrimas et nobQissimas principes, Paulas, Melanias, Pelagias et mille agmina corporeorum angelorum : non miror. Miretur quis placitum S. Bernardi, qui, serm. l *in Septuag.,* non dubitat asserere eum qui verbum Dei cum fructu audit, legit, meditatur, signum habere et tesseram suœ praedestinationis; et ne mirerò, rationem affert : « Qui ex Deo est, ait Veritas, verba Dei audit : proplerea vos auditis, quia ex Deo estis. » Quocirca S. Cœcilia, Romœ gloria, virginum dux, martyrum antesignana, semper Evangelium Christi gerebat in pectore , quod nec ignes, nec gladii, nec aculei ei extorquere potuerunt, quin per illud virginitatis ct martyrii lauream non tantum ipsa sit assecuta, sed et sponsum Valerianum, fratremque Tiburtium pluresque alios ad eanidem erudierit et elformarit, ut de ea merito canat Ecclesia : « Cœcilia famula tua, Domine, quasi apis tibi argumentosa deservit.» S. Hilarionis hæredilas erat Evangelium propria manu descriptum, quod proinde moriens legavit Hesychio discipulo. « Octogesimo ætatis su© anno, ait S. Hieronymus, cum absens esset Hesychius, quasi testamenti vice brevem manu propria scripsit epistolam, omnes divitias suas ei derelinquens, Evangelium scilicet, ct tunicam, saccum, cucullum et palliolum.»

Ita cœnobite, anachoretæ, sancti omnes ab Evangelio suam quoque vit® formam hauserunt; multis non alius erat codex. S. Joannes Calybita librum unum Evangeli! pro suo censu habuit, nec alium vite ducem, non alium doctorem philosophi® tam sublimis, qua ita patri® ct parentum affectus vicit ut cosmopolitanus, ut ázárop e‹ e- et videretur. S. Benedictus, S. Franciscos, vangeli» S. Augustinus, S. Basilius regulas suas et constitutiones monasticas ab Evangelio mutuati sunt, monasti- Hinc et S. Bernardus, serm. 43 *in Cantio.,* Evangelio acceptum refert omnem suum profectum a lr' conversione sua. Hac de causa S. Hieronymus S. Eustochio, virgini religiosa?, praecipit diurnam ct nocturnam hanc lectionem, « adeo ut tenenti codicem somnus obrepat, et cadentem faciem pagina sancta suscipiat. » De S. Paula vero quam miram sacrarum litterarum non tantum scientiam, sed ct experientiam usumque commemorat ! Feminam diceres arcam testamenti, et armamentarium Evangeli!. In periculis, ait S. Hieronymus, loquebatur : a Qui vult venire post me, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me. » Cum eversio totius patrimonii nuntiabatur, aiebat : « Quid enim prodest homini si totum mundum lucrifecerit, animée vero suæ detrimentum patiatur?» Et: a Nudus exivi de utero matris. » In crebra infirmitate : « Quando infirma sum, tunc fortis sum.» Et : « Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus, donec mortale hoc induat immortalitatem. » In mœrore cantabat : a Quare tristis es, anima mea, et quare conturbas me? spera in Deo.» Invidia et probris appetita: « Cur non ,

ait, patientia livorem superem? cur non humilitato frangam superbiam, ct percutienti maxillam offeram alteram? » Cum nimio fervore virtutum nonnullis videretur insana: «Theatrum, ait, facti sumus mundo, angelis ct hominibus. » Et : « Nos stulti propter Christum ; sed stultum Dei sapientius est hominibus. » Cum eleemosynas profunderet seque ipsa nudaret : « Beati, ait, misericordes , quoniam ipsi misericordiam consequentur. » Et : « Facite vobis amicos de mammona iniquitatis » In sui contemptu : «Dominus mihi adjutor, non timebo quid faciat mihi homo ; humilis premi potest , opprimi non potest ; palma est : quo cam magis deprimis, eo altius victricem comam attollit. Sola humilitas exaltat. » In *Parasitos :* «Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem ; adulari non possum, palpones odi ; Christiana libertas, sinceritas, veritas cum S. Baptista mihi vita sunt cariora. Et quid timeo hominem qui cras cinis erit et vermis? » Ac plura, ad singulas vel tentationes, vel virtutes, vel vitia hac Dei armatura pectus obfirmans, prima in Bethleem angelicos virginum choros instruxit : tanti dux femina facti viros docuit opes, gloriam, regna, plausus, et omnia fortume ac mundi ludibria ridere, contemnere, pedibus premere. llæc ct plura S. Hieronymus sparsim, et iisdem fere verbis in *Epitaph. S. Paulce.*

Dllfhlccli) 3. Evangelium facit Apostolo*

Duodecima. Lex nullos creavit apostolos; Evanghimi plurimos. Causa est quam paulo ante assignavi : « Vivus enim est sermo Dei, et efficax, et penetrabilior omni gladio ancipiti, et pertingens usque ad divisionem animæ et spiritus, compagum quoque ct medullarum, et discretor cogitationum et intentionum cordis. » Evangelium enim hanc vim habet ut credentem mox sui propagandi satagentem, ideoque prœconem et prcedicatorem etliciat.

Exempla» Sanctus Chrysanthus, qui Romam multo suo et suorum sanguine purpuravit, lectione Evangeli! assidua a gentilismo conversus ad Christum, ad eumdum et Dariam conjugem convertit, ac innumeros, ille viros, hiec mulieres,ad lidemet castitatem pellexerunt. Quocirca ipsi aNumeriano imperatore, post varia tormenta, ac post lupanar, in quo Dariam a stupro defendit leo a Deo immissus , vivi in terram defossi et saxis obruti gloriosum obiere martyrium, anno Domini 284, 25 oclobr., qua die anniversariam eorum memoriam et lauream recolit et celebrat Ecclesia, præsertim Romana, quæ idem certaminis eorum ostendit sepulcrum ettrophæum.

Germanorum apostolus, S. Bonifacius, anno a Virginis partu 750, Christi legem cum suis in Germania propagans, jugiter sacrum Evangelii codicem secum deferebat, adeo ut eum nec in martyrio dimitteret : quin cum in ejus caput Frisónos ensem vibrarent, hunc codicem quasi spiritualem clypeum objecit, et illustri miraculo, licet ense acuto per medium sectus sit liber, nulla tamen littera ea sectione abolita est. S. Dominicus, fax illa Ecclesia), Prædicatorum parens, Evangelium S. Matthæi perpetuum habebat comitem , itaque terebat ut pene totum memoriter nosset; cujus illud axioma: «Sino sacra Scriptura prædicator esse non potest. » Recte S. Gregorius in illud Jobi : *Habet argentum venarum suarum principia.* « Argentum, ait, est eloquii vel sapienti® claritas; venæ sunt sacræ Scriptum; ac si aperte dicat : Qui ad veræ praedicationis verba se præparat, necesse est ut earum origines a sacris paginis sumat, ut omne quod loquitur ad divinæ auctoritatis fundamentum revocet, atque in eo ædificium locutionis suœ firmet. » Hac de causa Evangelio S. Joannis immortuus est Ven. Beda, et pene animam agens, ut commentarium hunc absolveret, accito scriba : « Accipe, inquit, calamum, et festinanter scribe. » Et tandem : *Consummatum est,* ac cycnæum canens : *Gloria Patri, et Filio, ct Spiritui sancto,* placidissime spiritum emisit, pro fide et labore Dei visione beandum, anno Domini 731. Quin et Carolus Imperator, uti corpore, ita sacrarum litterarum et rerum gestarum gloria magnus, sub obitum, coronato Aquisgrani Ludovico filio, totum se orationibus, eleemosyniset litteris dedit: ipse scilicet quatuor Evangelia ad græca et syra exemplaria egregie correxit, cisque vacavit ad ultimum usque vitæ agonem : codex ejus religiose Aquisgrani, ut ipse vidi, asservatur. Idem imitantur haeretici, velul catholicorum simiæ. De uno Philippo Melanchthone celebre est nusquam eum profectum esse, nusquam consedisse, non cœnasse, non prandisse, nisi a latere ei adesset codex Evangelii; ita profanus, et ater hic terræ filius (1) hac larva, qua sapienti®, quasanctimoni® multis fucum fecit. Sed missis sectariis ad orthodoxos apostolos redeamus. S. Barnabas, primus cum S. Paulo, Gentium apostolus, adeas iturus, EvangeliumS. Matthæipropria manu descriptum quaquaversum circumtulit, ac tandem pro eo martyr in Cypro occumbens, cum eodem, quasi cum pignore coelestis resurrectionis eipromissœ, sepeliri voluit ; unde Evangelium hoc in pectore ejus repertum est sub Zenone Imperatore, uti habet ejus vita. S. Bartholomæus, teste Eusebio, lib. V *llistor.,* cap. x, 5, Matthæi Evangelium hebraico scriptum secura ad Indos detulit, ibique reliquit, ac post ceutura et amplius annos Pantenus illud ibidem repertum Alexandriani transtulit. Quis Saulura effecit Paulum? Utique Evangelium. « Isti sunt viri, ait S. Leo, semi. 1 *de SS. Petro ct Paulo,* per quos tibi, o Roma, Evangelium Christi resplenduit; hi Evangelium a Christo sibi creditum tibi in

(1) Alludit ad Melanchtlionis nomen (genu. Schwaraerde), quod, e vocibus pXa; cl , idem ac *nigra terra* sonat.

depositam tradiderunt, illudque suo sanguine obsignarunt, ut ipsum purum ac putum conserves, cætcrisque Ecclesiis quasi magistra veritatis tradas et explices. Hoc est quod tibi inclamat Paulus, *ad Rom.* xv, ifi : *Ut sim minister Christi in gentibus sanctificans* (græcc , id est consecrans, sacrificans) *Evangelium Dei, ut fiat oblatio gentium accepta et sanctificata in Spiritu sancto.* » Evangelium ergo et Evangeli! predicati© ac interpretatio est sacrificium; victima sunt Romani et gentes Evangelio credentes : hoc enim quasi victimam gratissimam evangelizando Deo obtulit; libamen est sanguis Pauli, quo hoc sacrificium rigatum et sancitum est. Idem, *ad Ephes.,* cap. ni, 8 : a Mihi, ait, omnium sanctorum minimo data est gratia hæc, in gentibus evangelizare investigabiles divitias Christi, et illuminare omnes quæ sit dispensatio sacramenti absconditi a seculis in Deo, qui omnia creavit, ut innotescat principatibus et potestatibus in coelestibus per Ecclesiam multiformis sapientia Dei. » Paulus ergo fuit doctor angelorum, docuit principatus et potestates Evangelium Christi, ait ibid. S. Chrysostomus. Idem, I *Cor.,* cap. IX : a Væ mihi est, si non evangelizavero. Quæ est ergo merces mea, quæ gloria? Ut Evangelium prædicans? sine sumptu ponam Evangelium, ut non abutar potestate mea in Evangelio. » Pauli ergo imitatores, asseclæ et cooperatores sunt qui Evangelium tractant, explicant, predicant tam indigenis quam exteris, tam fidelibus quatti infidelibus ; quibus merito gratulatur Isaías, cap. 1 u , 7, et Paulus, *Rom.* x, 15 : « Quam speciosi pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona!p

Superest ut in mores nostros et alienos hæc Evangeli! dogmata conferamus; Evangelium enim esi speculum in quo quisque faciem suam, reque ac alienam, intueatur, detergat, poliat et ornet. « Non sit, ait S. Augustinus, serm. 112 *de Temp.,* mora in faciendo quod intus sapitis intclligendo. Et ille beatissimus est qui divinas Scripturas vertit in opera, » ut divina Christi verba in divina ejus facta imitando transferat. Audi S. Bernardina *ad Milites Templi,* cap. xi : « Vita Christi vivendi mihi regula extitit. »El D. Gregorius, lib. XXX *Moral.,* cap. xxx : « Deus, inquii, inter nos homo factus est, ut non solum nos sanguine fuso redimeret, sed etiam ostenso exemplo commutaret. » Planius adhuc et plenius D. Basilios in *Constitutionibus monasticis,* cap. u : u Omnis actio, inquit, omnis item sermo Salvatoris nostri Jesu Christi excolendæ pietatis virtutisque obeundæ regula est. Propter hoc enim humanam naturam suscepit ut in se, velut in tabula quadam, veram nobis pietatem ac virtutem depingeret, camque omnibus nobis ante oculos statutam, unicuique pro viribus imitandam, ceu archetypum, proponeret. » Christus enim est » et w, primus et ultimus. *Apoc.* i, 4. « Primus æternitate, ait S. Ambrosius, ultimus humilitate.» Unde ab Isaia, cap. xxxv, 3, vocatur *novissimus virorum;* hebr. : *desitio vel cessatio virorum,* « 0 novissimum, exclamat S. Bernardus, et altissimum ! o humilem et sublimem! o opprobrium hominum et gloriam angelorum! » Discamus igitur ex Evangelio evangelice, id est angelice vivere. Christus enim quasi angelus c cœlo descendit ut homines angelicam doctrinam œquo ac vitam doceret, imo ex hominibus angelos, et quasi deos quosdam efficeret. « Ecco ego, ait ipse per *Malach.,* cap. in, mitto angelum meum, et præparabit viam ante faciem meam, et statini veniet ad templum suum dominator quem vos quæritis, et angelus testamenti quem vos vultis.» Quare ab ipso, qui (eterna est Patris sapientia, assidue lumen postulandum, spiritus et gratia, ut ipse, qui olim in medio doctorum sacre Scripture consedit, Evangelium inchoaturus, etiam nunc idem docentibus æque ac discentibus pandat, ut illud intelligamus, et intellectum actionibus Christianis compleamus. Hoc enim ei est volupe. ((Nesciebatis, ait, quia in his quæ Patris mei sunt, oportet me esse? » in Scripturis utique priscis, quæ mihi et Evangelio præluserunt, de quibus audio et sciscitor scribas et legis doctores, ut ex iis me Christum et Messiam a Patre missum agnoscant. Dicamus ergo et identidem dicamus, si non pari, certe simili devotionis affectu, cum S. Augustino, lib. IV *De Trinit.,* cap. i : « In hoc genere hominum (qui dolorem habent peregrinationis suæ ex desiderio patriæ, et conditoris ejus beati Dei), in familia Christi lui, Domine Deus meus, inter pauperes tuos gemo : da mihi de pane tuo respondere hominibus qui non esuriunt et sitiunt justitiam, sed satiati sunt et abundant. Satiavit autem illos phantasma eorum, non veritas tua, quam repellendo resiliunt, et in suam vanitatem cadunt. Ego certe sentio quam multa figmenta pariat cor humanum. Et quid esi cor meum, nisi cor humanum? sed hoc oro Deum cordis mei ut nihil ex eis figmentis pro solido vero eructem in has litteras, sed inde veniat in eas quidquid per me venire potuerit, unde mihi quamvis projecto a facie oculQfum suorum cl de longinquo redire conanti per viam quam stravit humanitati divinitas Unigeniti sui, aurora veritatis ejus aspergitur. » Et paucis interjectis : «Omnino enim Dei essentia, quæ est, nihil mutabile habet, nec in ¡eternitate , nec in veritate, nec in voluntate, quia æterna ibi est veritas et (eterna charitas ; et vera ibi est charitas, vera œternitas; et chara ibi est œternitas, et chara veritas. »

Aperi nobis, Domine Jesu, arcana veritatis veræque charitalis tuæ, qui habes elavem David, qui aperis et nemo claudit, claudis et nemo aperit, ut illam clare cognoscamus, cognitam eo-

lamiis et diligamus, dilectam opere exerceamus, quia tu es amor noster, desiderium nostrum, vita cl beatitude nostra. Arnen.

CAPUT II.

DE EVANGtUOBUM NUMERO, ORDINE, DISSONANTIA ET CONSONANTIA.

Permulti olim scripsere Evangelia, presertim hærctici, iliaque apostolis supposuerunt ct eorum nomine insignierunt, ut illis indeque sua) n.Trcsi auctoritatem conciliarent : « Unde a diversis auctoribus edita, ait S. Hieronymus, procem, *in S. Matth.,* diversarum hæreseon fuero principia, ut est illud juxta Ægyptios, et Thomam, et Matlhiam, et Bartholomreum, duodecimque Apostolorum, Basilidis atque Apellis, ao reliquorum, quos enumeraro longissimum est : cum tantum impresenliarum hoc Decesso sit dicere extitisso quosdam qui, sine spiritu et gratia Dei, conati sunt magis ordinare narrationem quam historia; texere veritatem. Quibus jure potest illud propheticum coaptari : *Va qui prophetant dc corde suo, qui ambulant post spiritum suum ; qui dicunt* : Dicit Dominus, et Dominus non misit cos; de quibus ct Salvator in Evangelio Joannis loquitur : *Omnes qui ante me venerunt fures, et latrones fuerunt.* » Et post plura : « Quibus cunctis perspicue oslendi- Qnatnor tultimi (Ur quatuor tantum debere Evangelia suscipi, ’ et omnes apocryphorum ncenias mortuis magis haereticis quam ecclesiasticis cavendas. » Igitur hæc quatuor duntaxat sunt Evangelia canonica; ut talia enim ea probavit Ecclesia ex doctrina et Ui i. ? traditione Apostolorum. Nam Evangelium S. Marci probavit S. Petrus ; S. Lucís Paulus ; S. Matthæi chorus apostolorum, qui abituri in suas provincias illud sccum detulerunt ; S. Joannis omnes Asire episcopi crelerique fideles. Citant Orígenes el S. Hieronymus subinde Evangelium secundum Hebreos quasi S. Matthæi ; quare illud idem fuisse videtur cum Evangelio S. Matthæi, sed additionibus variis, iisquo incertis, hinc inde depravatum; unde auctoritas ejus est dubia et incerta : transtulit tamen illud ex hebreo in latiuum S. Hieronymus. Audi de eo ipsum in *Catalogo virorum illustrium,* in *Jacobo,* fratre Domini : « Evangelium quod appellatur secundum Hebreos a me nuper in grecum lalinumque sermonem translatum, quo Orígenes srepe utitur, post resurrectionem Salvatoris de Jacobo sic refert : *Dominus autem cum dedisset sindonem servo sacerdotis, ivit ad Jacobtim, et apparuit ei; juraverat enim Jacobus se non comesturum panem ab illa hora qua biberat calicem Domini, donec, videret cum resurgentem a mortuis.* Ilursusquc post paulum : *Afferte, ait Dominus, mensam ct panem;* statimque additur : *Tulit panem, ac benedixit, ct fregiI, ct dedit Jacobo Justo, ct dixit ei :* Frater mi, comede panem tuum, quia resurrexit Filius hominis a dormientibus. » Hæc Hieronymus, qui in eodem libro, de Ignatio loquens, inquit : a Ignatius unam ad Smyrnæos scripsit epistolam, in qua de Evangelio quod nuper a me translatum est, super persona Christi ponit testimonium , dicens : *Ego tero et post resurre fionem cum in carne vidi, et credo quia sit. Et quando venit ad Petrum et ad eos qui cum Petro erant, dixit eis :* Ecco palpate, quia ego dremonium non sum incorporale ; *et statim tetigerunt, et crediderunt cum.* » Insuper Orígenes, tom. II, in *Joan.,* ex Evangelio hoc citat illud: « Dixit Christus : *Modo accepit me mater mea. Spiritus sanctus, uno capillorum, et me in montem magnum Thabor portavit.* » Quæ quidem sententia, nisi candide consideretur, videtur continere hæresirn gnosticorum valentinianorum, asserentium Spiritum sanctum esse matrem Christi.

Orígenes tamen hoc ita excus.it, quod Spiritus sanctus vocetur mater non generatione, sed imitatione , quia imitatur patrem ejusque voluntati se conformat : quæ excusatio videtur frigida. Beda quoque hoc Evangelium l audat, et a vete- rTaBS«. ribus probatum asserit. Utut est, certum est non iiu=> *- esse canonicum, nec habere auctoritatem S. Scrip- *i, , :”* ture. Porro Evangelium hoc secundum Hebrœos u,a ,.i vocatur quoque Evangelium Nazareorum, quia «»»»'• eo Nazarei utebantur. Audi S. Hieronymum in £Wa* *Matth.,* cap. xu, 13, ubi agitur de manu arida a Christo sanata : a In Evangelio , inquit, quo utuntur Nazareni et Ebionihe (quod nuper in grecum de hebreo sermone transtulimus, et quod vocatur a picrisque Matthæi authenticum), homo iste qui aridam habet manum cæmentarius scribitur; istiusmodi vocibus auxilium precans : *Camcntarius eram manibus victum quaeritans : precor te, Jesu, ut mihi restituas sanitatem, ne turpiter mendicem cibos.* »

Porro Nazareni fuere Judari ad Christum conversi, qui cum Evangelio servantes legem Mosis, ab Ecclesia ejecti sunt, ac Evangelium hebraicum S. Matthæi, quod primo purum inlactumque servarunt, additionibus quibusdam vitiasse videntur, reque ac fecere Ebionrei et Carpocratiani.

Quieres cur precise quatuor sunt Evangelia et Cur qn> Evangelista’, non plures, non pauciores. **Variis,** E' varias dant causas.

Primo S. Augustinus, lib. I *De Consensu Evang., n,.* . cap. ii, respondet id factum esse oh quatuor <1.1. romundi plagas, quibus praedicandum erat Evan-,u0- gelium : « Quoniam, inquit, quatuor sunt paries orbis terre, per cujus universitatem Christi Ecclesiam dilatari ipso sui numeri exordio quodammodo declararunt. »

Secundo : hi quatuor sunt velut « quatuor s,vlindo. columnæ Ecclesia, in quibus velut in quadrato lapido sancire fidei structura consurgit, » ait S. Gregorius, lib. 1, *epist.* 24. Ædificia enim quadrata forma fiunt, ut sint firma. Unde et coelestis

Jerusalem in quadro posila dicitur. Apoc. xxi, 16.

T<-ti«<k *Tertio,* quia quaternarius est numerus solidus et quadratus; hic *ergo* significat Evangelioruin soliditatem et perfectionem. Unde Philo, lib. *De Mundi opificio,* ait « quaternarium numerum primum solidi naturam ostendere; nam in unitate censetur punctum, in binario linea; ubi accessit latitudo, fit superficies ad ternarium perlinens; hffc quominus sit corpus natura solidum una destituitur altitudine, qua juncta ad ternarium fit quaternarius. » D. item Augustinus, lib. LXXX1II *Quaestionum,* quæst.57: «Progressio, ait, a puncto ad longitudinem, a longitudine ad latitudinem, a latitudine ad altitudinem, soliditatem corporis facit, quæ nirsus quaternario numero continetur. » « Præterea nec illud ignorandum, ait Philo, quod primus numerorum quatuor quadrangulus est, pariter par, mensura æqnabilitatis et justitiae, indeque omnis virtutis, n Quocirca Aristoteles, lib. I *Rhetor.,* cap. xn, virum perfectum comparat quadrato. Nam hic numerus est primus pariter par, tanquam justi æquique mensura. Idem continet trinam solidi corporis cum puncto dimensionem. Denique quaternarius est denarii, qui omnium est perfectissimus, causa, basis et fons. Nam numeri omnes ab unitate usque ad quaternarium, si eidem addantur, faciunt denarium : scilicet, adde 1, 2, 3, 4, efficies decem.

0<urto. *Quarto* salii assignant causam quod totidem, scilicet quatuor litteræ sint in nomine Dei tetragraminato **mn'**, quatuor primaria Dei attributa, quæ Evangcliis explicantur, representantes. Alii, quia quatuor sunt flumina paradisi. Ita S. Augustinus, lib. XIII *be Civit.,* cap. xxi, et S. Hieronymus, in prologo S. *Matthaei.* Verum hæc omnia mystica et symbolica sunt; unde hisce similes causas, vel potius analogias symbolicas ad viginti recenset noster Joannes de la llayc in *Apparatu Evangelico,* cap. xxix.

Qainto. Ginnis, OnitDor 'n Ecclesia terrestri dccuit esse quatuor Evange- **I**t im»- listas, quasi principes et chcrubinos Christi. Id v' *ta cssc Patcl ^zcr^-> *> ub> ipse quatuor hosco rXíi. chcrubinos cuín quatuor stemmatibus quatuor *Quinto* ergo, ad litteram propria et genuina causa est quod, sicut in aula cadesti sunt quatuor Cherubini, quasi principes et sapientes Dei, sic Dei attributa repraesentantibus depingit. Addo duos Evangelistas inilio sui Evangeli! duas describere Christi naturas, scilicet Matthæus humanam , Joannes divinam ; duo vero reliqui duplicem Christi dignitatem, scilicet Marcus regiam, Lucas sacerdotalem : ita Rupert, in cap. i Eiec/i., cap. vu. « Christus enim est homo nascendo, vitulus moriendo, leo resurgendo, aquila ascendendo, » ait S. Hieronymus, præfalionc tn Jfarcum , vel quisquis est auctor; stylus enim indicat non esse S. Hieronymi. Hic ergo currus cherubicus est quadriga Evangeli!, a quatuor equis, id est Evangelislis agitata et loto orbe circumacta. Quocirca per quatuor cherubinos, quos vidit Ezechiel, cap. i, et S. Joannes, *Apoc.,* cap. iv, quatuor Evangelistas significari docent S. Hieronymus, S. Athanasius, S. Augustinus, S. Irenæus, S. Gregorius, S. Ambrosius, Beda, cælerique Patres et interpretes unanimi consensu.

Audi S. Hieronymum, epist. 103 *ad Paulinum :* « Matthæus, Marcus, Lucas et Joannes, quadriga Domini, el verum cherubim, quod interpretatur scienti® multitudo : per lotum corpus oculati sunt, scintili® emicant,discurrunt fulgura, pedes habent rectos et in sublime pendentes, terga pennata et ubique volitantia. Tenent so mutuo, sibi perplexi sunt, et quasi rota in rota volvuntur et pergunt quocumque cos flatus Sancti Spiritus perduxerit. »

Jam vero cherubini Ezechielis quaternas habebant facies et formas, scilicet leonis, vituli, hominis et aquilæ. Unde S. Joannes, *Apoca!,* iv, illos vocat quatuor animalia : « Animal primum, inquit, simile leoni, et secundum simile vitulo, et tertium simile homini, et quartum simile aquilæ volanti. » Et post paulului : « Plena erant, inquit, oculis, et requiem non habebant, die ac nocte dicentia : Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus omnipotens, qui erat, et qui est, et qui venturus est. »

Leo denotat S.Marcum, cujus facies, id est, uo nt initium Evangelii est clamor et rugitus S. Joan- Marco», nis Baptistæ in deserto : « Poenitentiam agite, ap- cDrf propinquavit enim regnum coelorum. » Vitulus Vitnla» denotat S. Lucam, qui Evangelium suum orditur ▾ I 'I* a sacerdotio veteri (cujus victima erat vitulus) Zachariæ, qui pater fuit Baptistæ. Homo denotat iionwst S. Matlhæum, qui incipit ab humana Christi ge- M ncalogia. Aquila denotat S. Joanncm, altissime e terra in coelum instar aquilæ se librantem, et est Jwaillud divinitatis exordium intonantem : « In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum , et Deus erat verbum, » ut merito S. Dionysius Areopagita, epist. ad eumdem S. Joanncm, ipsum vocet *solem Evangelii,* ejusque Evangelium nuncupet memoriam et renovationem theologi® illius quam ipse recumbens in pectore Christi ex eo hausit, ac Evangelio, quasi solis radio, posteris intuendam reliquit. Audi S. Hieronymum, prooemio in S. *Matth.* : « Hæc igitur quatuor Evangelia mullo ante prædicta, Ezechielis quoque volumen probat, in quo prima visio ita contexitur : *et in medio sicut similitudo quatuor animalium;* et vultus eorum facies hominis, et facies leonis, et facies vituli, et facies aquilæ. Prima hominis facies Matlhæum significat, qui (piasi de homine exorsus est scribere : *Liber generationis Jesu Christi, filii David, filii Abraham.* Secunda Marcum, in qua vox leonis in eremo rugientis auditur : *Vox clamantis in deserto : Varate viam Domini, rectas facite semitas ejus.* Tertia vituli, quæ Evangelista!» Lucam a Zacharia sacerdote sumpsisse initium prefigurai. Quarta Joanncm

Christi quatuor item ini* 11.

Evangelistam, qui, assumptis pennis aquilæ ad altiera festinans, do verbo Dei disputat. » Porro quatuor hæc animalia primaria quatuor Christi attributa, et quasi stemmata significant: nimirum leo fortitudinem regiam, quam vel maxime in resurrectione ex morte et sepulcro ostendit; sicut enim leo rex est animalium, sic Christus rex est fidelium, imo omnium hominum et angelorum. Vitulus notat ejusdem sacerdotium, quod ipse, in cruce seipsmn in holocaustum et victimam pro peccato Deo Patri offerens, peregit et consummavit; homo ejusdem humanitatem ex Virgine assumptam, ejusque dicta factaque ; aquila, divinitatem et ascensum in ccelum. Singula hæc animalia quaternas habebant facies, eo quod initia aliorum trium evangelistarum, adeoque totam narrationis evangelic® seriem quartus quisque complectatur, ut recte notavit Primasius. \ide dicta *Ezech.* i, 28 et *Apocal.* iv. Paulo aliter hæc quatuor assignavit S. Augustinus, lib. l *De Consensu Evang.,* cap. ni, el lib. IV, c. xix; ac S. Hieronymus, lib. l *contra Jovin.,* et Rupertus : « Matthæus, inquiunt, praecipue commendat regiam in Christi humanitate dignitatem, Marcus propheticam, Lucas sacerdotalem, Joannes divinam; Christus enim fuit rex, propheta, sacerdos et Deus. »

Jam quoad ordinem temporis, primus Evangelium scripsit S. Matthæus, secundus S. Marcus, tertius S. Lucas, quarius S. Joannes. Audi S. Hieronymum, prooemio in S. *Matth.* : « Primus omnium Matthæus est publicanus, cognominatus Levi, qui Evangelium in Judæa hebræo sermone edidit ob eorum vel maxime causam qui in Jcsum crediderant ex Judæis, et nequaquam legis umbram succedente Evangelii veritate servabant. Secundus Marcus, interpres apostoli Petri, et Alexandrin® Ecclesiæ primus episcopus, qui Dominum quidem Salvatorem ipse non vidit, sed ea quæ magistrum audierat predicantem juxta fidem magis gestorum narravit quam ordinem. Tertius Lucas medicus, natione Syrus, Antiochensis , cujus laus in Evangelio , qui et ipse discipulus apostoli Pauli, in Achai® Bœotiæque partibus volumen condidit, quædam altius repetens, et, ut ipse in prooemio confitetur, audita magis quam visa describens. Ultimus Joannes apostolus et evangelista, quem Jesus amavit plurimum, qui, supra pectus Domini recumbens, purissima doctrinarum fluenta potavit, et qui solus de ciuco meruit audire : *Eccc Mater tua.* » Audi S. Augustinum , lib. l *Dc Consensu Etang.,* cap. n : « Primum, inquit, Matthæus, deinde Marcus, tertio Lucas, ultimo Joannes. Unde alius eis fuit ordo cognoscendi atque praedicandi, alius autem scribendi. Ad cognoscendum quippe atque pr®dicandum, primi utique fuerunt qui secuti Dominum in carne presentera, dicentem audierunt facientemquc viderunt, atque cx ejus ore ad evangelizandum missi sunt ; sed in conscribendo Evangelio, quod divinitus ordinatum esse credendum est, cx numero eorum quos ante passionem Domini elegit, primum atque ultimum locum duo tenuerunt. Primum Matthæus, ultimum Joannes, ut reliqui duo, qui ex illo numero non erant, sed tamen Christum in illis loquentem secuti erant, tanquam filii amplectendi, ac per hoc in loco medio constituti, utroque ab cis latere munirentur. Horum sane quatuor solus Matthæus hebræo scripsisse perhibetur eloquio, cætcri græco. »

Insuper tam apposite hi quatuor scripsere dicta gestaque Christi ut musicam diatessaron harmoniam efficere videantur; sic enim quisque scribit ut ab aliis stylo dissonet, sed sensu et rcipsa consonet. Quod enim unus tacet, alter supplet; quod hic concise perstringit, alter enucleate exponit; quod ille obscure indicat, iste clare enuntiat. Audi S. Augustinum loco jam citato : « Et quamvis singuli suum quemdam narrandi ordinem tenuisse videantur, non Lamen unusquisque eorum velul alterius præccdentis ignarus voluisse scribere reperitur, vel ignorata prætermisisse quæ scripsisse alius invenitur, sed sicut unicuique inspiratum est, non superfluam quoque cooperationem sui laboris adjunxit. »

Plura hac de re dicam in canonibus quos mox subjungam, ubi quam dispar sit eorum paritas, concors discordia, ostendam, ac simul quam suavem hæc discors eorum concordia efficiat historia: melodiam et concentum demonstrabo.

Denique hæc evangelistarum diaphonia « maximum est testimonium ventatis,» ait S. Chrysotomus, præfat. tn S. *Matth.* : «Si enim ex toto et omnibus consonarent, et cum nimia diligentia atque cura usque ad tempora et loca omnia, usque ad singula æqualiter verba concurrerent, nemo inimicus credidisset unquam, non cos communi ad decipiendum consilio congregatos quasi ex humana quadam compositione evangeliuin condidisse ; non enim simplicitatis tam sollicitam consonantiam indicarent. » Et post nonnulla : « Sive enim unus quilibet universa dixisset, superfluus jam fuisset numerus cæteroruin ; sive varia omnia inter se scripsissent, ac nova omnia, nullum potuisset convenienti® apparerò documentum: proplcrea et communiter inulta dixerunt, et nihilominus quisque proprium aliquid ac speciale conscripsit; et ne superflue et importune aliquid videretur adjectum si nihil adderetur novi, nec tota rerum fides adduceretur in dubium si omnia diversa dixissent. »

CAPUT III.

DE IXTERPRETIBLS EVAXGELIORUM.

Syriaca Evangeliorum ex greco, ut videtur, interpretatio extat in Bibliis Regiis. Arabica cum traductione latina impressa est Rom®, in typo-

graphia Medicea, anno Domini 1591. Utramque crebro citabo.

Romæ pariter, in bibliotheca Vaticana et in nostra collegii Domani, reperì Evangelia coplico sive iPgyptiace, æthiopicc et persico conscripta, iliaque vetusta; mox enim a Christi temporibus Evangelium in Ægyptum illatum est a S. .Marco, in .Ethiopian! a S. Matthæo, in Persidem a Simone et Juda. Unde in his regionibus floruit tum evangelica fides, vita ct perfectio. Quocirca ibidem exliterc tot examina SS. monachorum, aeque ac fortissimorum martyrum. Evangelium persicum a R. P. Hieronymo Xaverio, Societatis Jesu, cognato S. P. Francisai Xaverii, ex civitate Agra, quæ est regia regis Mogor, quasi pretiosum donum ct insigne antiquitatis monumentum, transmissum est ad collegium Romanum, ubi illo usus sum. Codexliic ex originali transcriptus est anno 790 Maurorum, quos scilicet Mauri numerant al) ortu suæ secte Mahometis, quæcœpit anno Christi 591. Annus ergo 790 Maurorum est annus ab ortu Christi 1381, quo transcriptus est hic codex. Sed originale ipsum longe est antiquius : unde et perplura habet vocabula persica, valde iis quibus nunc Persm utuntur dissimilia. Ilis omnibus subinde utar, sed sobrie et cum grano salis ; non enim habent istam auctoritatem et fidem quam obtinent Evangelia græca et latina; illa tamen confirmant, ct subinde illustrant. Porro Romæ sunt Æthiopes sive Abyssini, ideoque juniores ex eis sacerdotes collegium Romanum frequentant ; sunt et aliarum linguarum periti : in urbe enim est orbis. Hi mihi Evangeba suæ gentis et linguæinterpretati sunt, acpræscrlim R. P. Athanasius Kircher, Societatis nostræ, linguarum orientalium peritus, uti patet cx carum Léxico, quod nuper edidit.

Porro esto S. Malthæus prædicarit in citeriori Ethiopia, quæ vicinior est Ægypto, hodieque *Svinar* nuncupatur, ubi nigriores sunt Æthiopes, ac mortuus dicatur in civitate Ltiah, ubi etiam nunc templa in honorem S. Matthæi extant ; tamen reliqua .Ethiopia, sive Abyssin, Evangelia ca.'terasqueSS. Scripturas, æque ac fidem Christi, accepta refert cuidam monacho Æthiopi, cui nomen Aba Salama, id est Pater pacis, eo quod veram pacem et salutem eis attulerit. Hic educatus apud Arabes orientales, ab eis Christianam fidem ct S. Scripturam hausit, ac deinde universas Æthiopiœ easdem communicavit ; unde ejus habetur apostolus. Quocirca æthiopicaS. Scripturas versio cum arabica, ceu matrice sua, consentit.

Plurimi priscis temporibus, æque ac posterio-

Evangelia (nonnulli in omnia, plores in unum aliquod), iliaque suis commentationibus illustrarunt: nimirum Orígenes, S. Hieronymus, S. Augustinus, S. Ambrosius, S. Cyrillus, S. Cliry-sostomus, S. Gregorius, Bcda, Thcophylactus, Euthyruius. Audi S. Hieronymum, proœmio in *Matthaum* : « Legissomefntcor ante annos plürimos in Matthæum Origenls vigiliti quinque volumina, ct totidem ejus hornillas, commaticumquo interpretationis genus; et Theophili, Antiochena! urbis episcopi, commentarios, Hippolyti quoque martyris, ct Theodori Heracleota), Apollinariique Laodiceni ac Didyini Alexandrini; ct latinorum llilarii, Vietarmi, Fortunaliani opuscula, e quibus, etiamsi parva carperem, dignum aliquid memoria scriberetur. »

Rccentiorum pene infinitus est numerus. Hic ergo interpretum copia parit eligendi inopiam, ut lector dicat cum prisca Niobe :

Inopem rno copia fecit. Orli.

Inter tam varios enim in sensu ©variantes nes* cis quem præfcras ct sequaris. Multi quoque ita prolixi sunt ut non studiosi modo, sed ct doctores qui toti S. Scriptum vacant iis evolvendis tempus et otium æque ac capitis robur viresque requirant. Eminent Alphonsus Tostatus, episcopus Abulensis, qui quatuor ingentes tomos in unum S. Matthæum elucubravit ; Cornelius Jansenius, episcopus Gandavensis; Francisons Lucas, decanus Audomarensis ; ac e Societate nostra AlphonsusSalmeron, Joannes Maldonatus, Franciscus Toletus, Sebastianos Barradius. Jansenius interpretandi soliditate excellit; Lucas in linguis græca, hebrœa, chaldœa, syriaca; Salmeron in adaptandis parabolis; Toletus maturitate judicii; Barradius in moralibus, quæ meditationi æque ac concioni subserviunt. Novatores quoque ac sectarii plurimi in Evangelia commentati sunt. Tanta enim Evangeliorum apud omnes semper fuit veneratio, ut nostro ævo Lutheri asseelæ nuncupari voluerint evangelici, cum revera essent cacangelici, ac nemo divinam Evangeliorum auctoritatem in dubium revocare ausus sit prælcr maniacos, manichæos, Ebioncm, Cerinthum, Carpocratcm, Marcionem, ct nostros enthusiastas, anabaptistas et servetanos; hæretici, inquam, innumeri Evangelia suis commentis insignierunt, aut potius temerarunt et vitiarunt, ut Luthcnis , Calvinus, Zuinglius, Boza, Pelicanus, adeo ut Augustinus Marloratus, eorum symmystes, ex eoi uni viginti facile celebrioribus catenam contexuerit. Qni in. l

Ilosee ergo evolvi, parlim cum Lovanii anno Domini 1600, partim cum Romæ publice in scholis Evangelia pertractarem , docerem et dietarem; ac nunc evolvo eos qui posterius in illa scripserunt. Jam enim senior, œtatem pene omnem in hac sacrœ Scriptor® palœslra discenda contrivi, ac a quadraginta fero annis illam qua docendo, qua scribendo docere sata go. Nemo enim in arte tam vasta, tam sublimi et difficili potest esse magister ct doctor, nisi qui ante studendo in cadivi fuerit doctorum discipulus; nimirum a divinatio in orc doctoris, in doctrina non errabit os ejus. »

Denique bipartitus luit, et est Evangelia expli-

candi modus ct ratio. Prior multorum olim ct ctinmniim, ut scilicet quatuor SS. Evangelia «ibi invicem apte intexentes, ex iis unum monoteasaron pulchra harmonia contexerent. Fecit id primus Theophilus, septimus a S. Petro, Antiochi.» episcopus, inquit S. Hieronymus *ad Algatiatn;* deinde Tatianus, cncratitarum parens ; tertio Aminonius , quem, ut ail S. Hieronymus , secutus est Eusebius Cæsariensis : receiitiores multi id imitati sunt, sed magna præ cœtcris laude Cornelius Jansenius. Posterior est eorum qui Evangelia sigillatim ex ordine sunt prosecuti, ct ctiamnum prosequuntur. Posteriores hosco ego sequar : tum quia hæc methodus magis plana, obvia et ordinata est; tacile enim est locum, quem quaeris in Evangelio quolibet, seorsim invenire, difficile vero in monotes saro, puta in concordia e quatuor in unum conflata, idcoque confusa ; tum quia mei muneris est S. Scripturam uti extat explicare , non autem novum Evangelium , aut novam Evangelii harmoniam cudere. Ita tamen id exequar ut uni evangelista illa quæ alii commemorant inseram, ad illumquc in aliis lectorem remittam, ne idem bis, ter et quater repetere oporteat. Chronotaxin vero, ordinem et seriem omnium quatuor, æque ac singulorum, nunc paucis subjungo et co;riwi colano velai operi* synopsin præpoao.

MONOTESSARON

SIVE

CIIRONOTAXIS ANNORUM ET GESTORUM CUBISTI,

IS QUA

QUATUOR EVANGELIA RECTO ORDINE TEMPORIS DIGERUNTUR ET INTER SE ORDINANTUR UT UNAM VITE CHRISTI HISTORIAM EFFICIANT.

INFANTIA, ADOLESCENTIA,

ET JUVENTUS CHRISTI,

S1YB

Acti Cbrisli a concepitone njque ad annum trigesimum completum, quando a Joannc bapliiatus est.

Verbum, quod erat in principio apud Deum, ideoque lux et vita mundi in tempore creati, facium est caro, puta Dei Filius factus est homo, ut homines Dei filios efficeret, anno a mundi creatione 3950, qui fuit a diluvio annus 2293, ab Abraham 2001, a Roma condita 751, a captivitate Babylonica 591, ali hebdomadibus Danielis 453, a Machabais 165, ab annis julianis 43, Augusti Ci-saris circiter 42, *Joan,* i (1); idque hoc modo et ordine contigit,

Archangelus Gabriel, missus a Deo, nuntiat Zachari® conceptionem S. Joaunis Baptista, qui futurus erat precursor et index Christi; quare Elisabeth, ejus uxor, concepit S. Joannem. Idem Gabriel, post sex menses, dio 25 martii anni jam dicti, nuntiat B, Virgini conceptionem filii Dei; consentit illa, concipitque, ac in ea Verbum caro factum est. B. Virgo visitat Elisabetham, ac ipsam cum Joannc implet Spiritu sancto. Nascitur Joannes die 24 junii. Nascitur Christus in Bethléem die 25 decembris ejusdem anni, ac dio octava, puta prima die januarii circumciditur vocaturque Jesus, id est Salvator. Luc, cap. i et ti. Genealogiam Christi cx patriarchis et regibus texit Malthæus, cap. i, el Lucas, cap. in.

Dic 13 ab ortu Christi, puta dic 6 januarii proximo sequentis, -Magi, duce stella exciti, veniunt m Bclhlecm, Christum adorant eique offerunt aurum, thus et myrrham; fugientes Herodem, alia via revertuntur in terram suam. *Matth.,* cap. n,1 (2).

(1) P. Patritius ceusel Christum natum esse anno periodi julianæ 4707; seu a creatione mundi 3976, septimo auto aeram vulgarem. Vida quæ de ea questione fusa disputai *Di Evangel.* lib. IIi, diss. 20, tom. II, p. 277, ed. Frib. Bri'g. 1853.

(ì) Reitius pouitur Magorum adoratio post Marias purificationem, uti suo loco ostendetur.

Dio 40 ab ortu Christi, puta die 2 februarii, quasi die purificationis puerpere lege prescript©, B. Virgo puerum Jesum offert in templo, quem S. Simeon, in ulnas accipiens, Messiam predicai, æque ac Anna prophetissa. *Lue.* ii, 22. 4.

Herodes se delusum videns a Magis, occidit omnes infantes in Bethleem, hoc fine, ut inter eos et Christum occideret ; sed is jam angeli monitu a Joseph et Maria abductus erat in Ægyptum ; qui, mortuo Herode, reducitur die 7 januarii moraturque in Nazareth ; unde Nazareus cognominatur. *Matth.* ii, 23. s.

Christus duodennis ascendens cum parentibus Hierosolyniam, ab iis perditus, post triduum repertus est in templo inter doctores, cum quibus reversus in Nazareth, subditus illis, proficiebat ætate, sapientia et gratia apud Deum et homines. *Luc.* n, 42. 12.

A duodecimo anno usque ad trigesimum Christus delituit et artem fabrilem exercuit. *Luc.* in, 23 ; *Marc,* vi, 3 ; *Matth.* xiii, 55. 7.

VIRILIS CHRISTI ÆTAS.

Acia Christi a baptismo usque ad proximum pascha , pu'a acta per 1res menses proximos, scilicet ab initio Januarii anni 31 Christi usque ad 25 martii.

Anno 15 Tiberii Cæsaris, S. Joannes Baptista in deserto, juxta Jordanem, jussu Dei cœpit praedicare poenitentiam, et baptizare viamque Christo præparare. Luc. ni, 1.

Eodem anno Christus, expleto anno œtatis trigesinio, ac trigesimo primo per tredecim dies inchoato, baptizatus esta Joannc dic 6 januarii, eadem scilicet die qua ante triginta annos puer adoratus fuerat a Magis, Luc. m, 21; *Matth.* m, 13; *Mare,* i, 9 ; tunique a Deo declaratus est quis esset, scilicet filius non Joseph, sed Dei; nam Spiritus sanctus in eum specie columbra descendit, el vox Patris intonuit : « llic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui. » *Matth.* m, 16; Luc. in, 21; *Joan,* i, 23. Ex hac voce Joannes testatus est ipsum esse Messiam patribus promissum, id est redemptorem et salvatorem mundi. *Ibidem.* 9.

10. Illico a baptismo, puta cadem dio 6 januarii, Christus secessit in desertum, ubi, ut se ad opus prædicationis prepararci, per quadraginta dies vacavit orationi cl jejunio, post quos esuriens lentatus a diabolo, eum superavit, ac Angeli ei ut Domino suo, ministraverunt. *Matth.* iv, 1 ; *Luc.* iv, 1 ; *Marc,* i, 12. Cœpit ergo Christus jejunium quadragenarium dio 7 januarii, finiit die 40, quæ fuit 15 februarii, qua dic, victo tentatore diabolo, revertitur in Galilæam, et quindecim diebus manet in Nazareth, ait S. Epiphanius, *hærcsi* 15.

11. Die 56 a Baptismo, ait S. Epiphanius, *hærcsi* 51, scilicet die prima marlii (erat enim ille annus bissextilis, ac consequenter februarius; habebat 29 dies), Judæi legatos miserunt ad Joanncm, rogantes an ipse esset Messias? negavit ipse, et postera die, quæ fuit 2 marlii, Joannes videns Christum venientem , cumdem digito demonstravit, dicens : « Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. » Idem fecit, dixitque Joannes postridie, puta die tertia marlii, quo audito, duo ex ejus discipulis secuti sunt illico Jesum, quorum unus, Andreas, fratrem suum Simonem postridie ad Jesum adduxit. Postridie item, puta dio 4 martii, Jesús vocavit Philippum, qui Nathanaelem adduxit ; ita enim hæc per singulos dies enarrat et consignat S. Joannes, cap. i, ii, 29,35,43,45.

U. Tertia exinde die a vocatione Petri et Andrcæ, scilicet die 5 marlii, quæ fuit sexagesima a baptismo Christi, ait S. Epiphanius, *hærcsi* 51, Christus vocatus ad nuptias in Cana Galilææ, mutavit aquam in vinum, hocquc primum ejus fuit miraculum, quo se, quis esset, mundo patefecit. *Joan,* ii, 1. Mox descendit Capharnaum. *Ibidem,* 12.

ANNUS PRIMUS

PRÆDICATIONIS CHRISTI,

Nimirum acia Christi a primo Paschale post baptismum usque ad Tasclia secundum, scilicet acta a die 25 martii anui 31 Cbrisli, usque ad finem mnrlii anni 32 Cbrisli.

i». Christus ex urbe Capharnao, instante Paschale, ascendit Hierosolyma»), ubi flagello ejiciens ementes cl vendentes o templo, ac prædicans pluraquc miracula patrans, multos ad credendum in se pellexit. *Joan,* n, 13 et 14. Hæc omnia contigerunt in martio ejusdem anni, qui fuit 31 Christi.

ii E quibus unus fuit Nicodemus, princeps Judæorum, cui Christus spiritualis regenerationis, per baptismum et fidem in Christum crucifigendum, necessitatem ostendit. Joan, m, 1.

is Coepit ergo Christus anno ætatis trigesimo primo sub Pascha per se prædicare, et per Apostolos sub initium aprilis in Judæa baptizare : quare multi a Joannc, ipso probante et instigante, ad Christum transierunt. Unde Joannes, quasi suo defunctus officio, Herodem ob adulterium reprehendens, sub decembrem ab eo conjectus est in vincula. *Joan,* m, 22 et 23; *Matth.* xiv,3; Mare, vi, 17; *Lue.* m, 19. Quare Christus Ilerodcm fugiens a Judæa initio anni 32 (ut patet ex eo quod ipse ait : *a* Adhuc quatuor menses sunt, et messis venit, n *Joan,* iv, 33), perrexit in Galilæam, ac in itmere transiens per Samariam, Samaritanam adulteram,et per eam cœteros Samaritanos convertit, ac post biduum prosequens iter in Galilæam, aGalil.eis benigne exceptus est. Igitur sub initium februarii egressus in Cana Galilææ, ibi rogatus a regulo, filium ejus febricitantem a febribus liberavit, fuitque hoc secundum Christi ibidem miraculum, quod plura alia secuta sunt, quibus ipse prredicationem suam in Capharnao confirmavit. *Matth.* iv, 12 ct 13; Mare, i, 14; *Joan,* m, 22, et cap. iv, 1, 4, 45 et 46.

Inde ambulans juxta mare Galilææ, per mi- n,
raculum capturas piscium Petrum ct Andrcam, mox Jacobum et Joannem ad sui sequelam evocavit, cosque piscatores fiominum effecit. *Matth.* iv, 18; *Luc. V,* 1 ; *Marc,* i, 16.

Cimi his introiens synagogam Capharnai, pre- ‹7.
dicans dæmoniacum a dæmone liberavit, et domum Petri ingressus, socrum ejus a febribus multosque alios a variis morbis sanavit. Postridie orandi causa secessit in desertum, ubi a Petro, et mox a turbis repertus, ut eas fugeret, jussit discipulos transfretare, ct in navi obdormiens, orta tempestate, a discipulis excitatus ventis imperavit ct mari. Mare, i, 21,29, 32, 42; *Luc.* iv, 23,31, 38, 40, 42; *Matth.* vm, 11,16,18, 24. Ha» ct sequentia videntur contigisse initio martii anni Christi 32, ante Pascha.

Transfretans ergo, pervenit in regionem Gerase- t«.
norum, ubi duos dæmoniacos sanavit, permittens daemonibus id postulantibus , ut in porcos introirent; qui in eos ingressi, eorum duo millia in mari submerserunt. Quare rogatus ab incolis ut discederet, rursus transfretans, redit Capharnaum , ubi paralyticum, per tectum ad se submissum, curavit. *Matth.* vm, 28,etcap.ix, i; Mare. v, 1, ct cap. n, I ; *Luc.* vm, 26, et cap. v, 18.

Indeegrediens ad mare, Matthaeum ad telonium 19.
sedentem ad sui sequelam evocavit. Mox Jairi filiam a morte suscitavit, et in itinere hæinorrhoissam a fluxu sanguinis curavit, ac duos cæcos illuminavit et dæmonem .mutum expulit. *Matth.* IX, 9, 18 et 27; *Mare,* n, 14, et cap. v,22; *Luc. v,* 27, cl cap. vm, 41.

ANNUS SECUNDUS

PRÆDICATIONIS CHRISTI,

Continens acia a secundo Paschale post blptifmum usque ad lerlium , puta a One martii anui 32 Cbrisli usquo ad finem martii anni 33 Christi.

Christus a Calilœa profectus Hierosolymam ad 20.
secundum Pascha, œgrotum per 38 annos decumbentem ad probaticam piscinam sanavit «jussit-

quo ei grabatum tollere die Sabbati : quare illud opus quasi Sabbati violationem accusant Judæi, M*d Christus multis idipsum defendit. *Joan,* v, 2., Sic et pharisæos laxantes ejus discipulos, quod fomenta in Sabbato vellerent spicas (sub finem oprilis anni 32 Christi), confutat. *Lue.* vi, 1; *Matth.* x:i, 2; *Mare,* n, 23. Idem praestitit, cum alio Sabbato cuidam manum aridam restituisset. Unde Judæonim iras declinans, contulit se ad mare, ubi turbam docuit et plurimos ægros ac diabolo possessos curavit. *Matth.* xn, 9 et 15; *Mare,* m, 1, et *Lue.* vi, 6.

fit. Inde sub medium maii secessit in montem , et pernoctans in oratione, mane duodecim Apostolos elegit, ad quos coram ingenti hominum multitudine habuit sermonem, qui in monte cognominatur, ac summam vilæ Christian® et perfectionis Evangelica* complectitur. *Marc,* m, 13; *Iaìc.* vi, 12 et 17 ; *Matth.* v, 1.

Descendens de monte in agro Capharnaensi, leprosum mundavit; et urbem ingressus, servum Centurionis paralysi liberavit, ac in ingressu Nairn filium viduæ a morte suscitavit. *Matth.* vni, 1 et 5; *Mare,* i, 40; *Luc.* v, 18, et cap. vii, 1 et 11.

w. Hæc audiens Joannes in carcere, misit ad eum duos discipulos, ut ab eo discerent ipsum esse Messiam; quibus ad Joannem regredienlibus Christus laudat Joannem, taxatque Scribas et Pharisæos, quod ncc Joanni, nec sibi crederent : quare eis præfert publicanos ct meretrices pœnitentes. *Luc.* vu, 18 et 24; *Matth.* xi, 2 et 7.

Quocirca prandens apud Simonem Pharisæum, Magdalenæ pœnitenti peccata condonat, camque Simoni præfert. *Luc.* vu, 36. Mox Capharnai dæmoniacum, cæcum ac mutum sanat; ac Pharisæos hæc miracula quasi magica carpentes, confutat. *Matth.* xn, 22, 24; *Lu;.* xi, 14, 15; *Mare.* m, 21.

***, Advolant cognati, ut cum quasi furiosum ligent. *Mare,* m, 21. Significanti adesse cognatos respondet, fratres ct cognatos suos esse cos qui audiunt et custodiunt Verbum Dei. *Matth. xiu,* 4, 3; *Mare.* m,31 ; *Luc.* vin, 19.

t– E domo vadens ad mare, ibi turbam docuit per varias parabolas seminis, zizaniorum, sinapis, fermenti, quas dumi discipulis explanavit, addens alias, thesauri, margarita et sagenœ missæin mare. *Matth.* xill, 1 ; *Luc.* vin, 4; *Marc,* iv, 1.

v. Pergens in Nazareth patriam suam, ibique condonans, a suis non est auditus, imo urbe expulsus et fere praecipitatus : quare vicinas urbes, cœterosquc Galilææ vicos ct civitates, evangelizando, cum suis perambulat. *Mare,* vi,6; *Luc.* vin, 1.

ti Duodecim Apostolos mittit binos ad regnum Dei prædicandum et sanandum ægros : illi ubique prædicant, dœmoncs pellunt, ægros oleo ungentes sanant. Idem facit Jesus Galilæam obeundo. *Matth.* x, 1, cl cap. xi 1 ; *Mare,* u, 7. 12.

i - Herodes hæc audiens, suspica ur Jesum esse Joannem, paulo ante a sc occisum et jam a morte suscitatum. *Luc.* ix,7; *Matth.* xiv, 1; *Mare.* vi, 14. Quare ejus insidias declinans Jesus, secessit cum suis trans mare Galilææ in desertum, ibique turbas affluentes docens ct sanans, quinque millia virorum pavit quinque panibus hordeaceis et duobus piscibus : quare cum turba vellet eum regem creare, jubens discipulos transfretare, ipse solus vespere fugit in montem orandi causa; sed discipulis in mari periclitantibus, ambulans super mare, Petrum ad se venientem, sed fide titubantem, cum jam mergeretur, erexit et tempestatem sedavit, ac appellens in terram Genesareth, omnes ægros tactu fimbriæ sanavit. *Matth.* xiv, 13, 22, 24,34; *Mare.* vi, 30, 45, 48, S3; *Luc.* ix, 10; *Joan,* vi, 1, IS, 18.

Postridie, multis eum ob multiplicationem panum sequentibus, cos traduxit ad desiderandum panem spiritualem et cœlestem, qui dat vitam mundo et sine quo nemo vivere potest ; atque hunc panem se esso asserit; nam suam carnem esse cibum, ct suum sanguinem esse potum, qui confert vitam æternam. *Joan.* vi, 24. tx

TERTIUS ANNUS

PRÆ DIC ÂTIONIS CHRISTI.

Continens acta ejusdem a tertio Paschoto usque ad instani Pascha quartum, pula usque ad suscitationem Laxari; hoc est, acta Christi a Gnc rnartii anni 33 statis Christi, usque ad initium rnartii anni 31 ejusdem.

Tertio hoc Paschatc Jesus non ascendit Hiero- 31.
solymam, uti ex lege solebat, quia Judæi ei necem machinabantur : secessit ergo in Galilæam, ubi Scribis discipulos ejus arguentibus, quod illotis manibus manducarent, docet non illa quæ in os intrant, sed quæ de corde exeunt, hominem contaminare. *Joan,* vu, 1; *Matth.* xv, 1; *Mare.* vu, 1.

Sub initium maii, ut videtur, e Galilæa abiit in partes Tyri ct Sidonis, ubi Chananææ filiam, j
victus matris precibus, a dæmonc liberavit; inde regressus in Galilæam, mullorum languores depulit, ac surdum et mulum digitis in aures immissis, et linguæ saliva contingens, curavit. *Matth.* xv, 21 et 29; *Marc,* vn, 32.

Mox miserius turbæ se sequentis et famentis, 3L
rursum quatuor millia virorum pavit septem panibus ct paucis pisciculis; deinde conscensa navi venit in fines Magedan. *Matth.* xv, 32 ct 39; *Marc,* vin, 1, et cap. vu, 10.

Ibi curiositatem Pharisæorum signum dc coelo flagitantium retundit. Rursum transfretans, mo- r
net discipulos ut caveant a fermento, id est hypocrisi Pharisæorum ; ac veniens Belhsaidam, cæcum cxlra vicum illuminat : inde accedens ad partes Cæsareæ Philippi, ob Petri fidem, qua dicebat : « Tu cs filius Dei vivi, » eum petram Boriosi® futurum promittit; mox mortem crucis se

Hierosolymæ subiturum praedicit, quam cum Petrus exhorresceret, n Jesu corripitur docetur-que cuique qui salvari velit, suam crucem esse ferendam. *Matth.* xvr, 1, 13,21 ; *Marc.* Till,11,22, 27, 31; *Luc. ïx,* 18 ct 22. Id videtur contigisse sub finem julii : nam

IV Octava exinde die, quæ fuit sexta augusti (hac enim die Ecclesia recolit memoriam transfigurationis Christi), transfiguratur coram Petro, Jacobo ct Joanne, ac resplendens ut sol cum Elia et Enoch de sua morte colloquitur. Accessit vox Patris : « Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui ; ipsum audite. »

jf, Postridie, puta septima augusti descendens de monte ad turbas, sanavit dæmoniacum quem discipuli sanare nequiverant, eo quod hoc genus dœmoniorum non pellatur, nisi oratione ct jejunio. Proficiscens per Galilæam, rursum praedicit suam mortem et resurrectionem. Ingrediens Capharnaum, jussit solvi publicanis didrachmum, unum pro se, ct alterum pro Petro. *Matth.* XVII, 14, 22, 24; *Mare,* ix, 13, 29; *Luc.* ix, 37, 44.

37. Ibi revelavit et redarguit ambitionem Apostolorum, qui in itinere de primatu contenderant ; docuitque valde cavenda esse scandala, ac modum quo corripiendus est proximus peccans, eique si peccaverit, veniam esse dandam, idque probat parabola servi immisericordis a quo herus omne debitum jam remissum repetiit. *Matth.* XVIII, 1,6; *Mare,* ix, 32, 41; *Lue.* ix, 46, ct cap. XVII, 1.

3». Inde in soptembri ascendit Hierosolymam ad festum Tabernaculorum (quod celebratur die 15 mensis Tisri, quæ illo anno videtur incidisse in diem 29 septembris), sed occulte in via male exceptus a Samaritanis, cum Joannes ct Jacobus vellent cos perdi fulmine, docuit suum Spiritum non esse ultionis, sed charitatis ; ideoque Samaritanum leprosum curavit, ac gratum pre aliis laudavit. Ingressus Hierosolymam ultima die festi Tabernaculorum, puta dio sexta octobris, tanta gratia concionatus est, ut ministri ad eum capiendum missi, ipsi caperentur; vespero vero exiit in montem Oliveti. *Matth.* xix, 1 ; *Joan,* vu,2 et 14, cap. vin, 1 ; *Luc.* ix, 51, ct cap. xvn,IL

w. Ex monte Oliveti postera die regressus in templum, adulteram, pudefactis Scribis cam accusantibus, absolvit : mox docens se esse Dei Filium, cum Judæi eum quasi blasphemum lapidaro vellent, secreto exiit e templo. Indo cæcum a nativitate, die Sabbati, oculos luto ex sputo obliniens, illuminavit : mox asserens so esse bonum pastorem, de eo, ac de mercenario et ovibus fuse disseruit. *Joan,* vni, 2,12, et cap. ix, 1, ot cap. X, 1.

<r. Discedens Hierosolyma, peragrat vicos et urbes Judææ, ac 72 discipulos designans, misit eos binos instar Apostolorum cum mandatis in omnem locum, ad quem erat ipse venturus. Quos cum gaudio ad se revertimes, modestia^ admonet ct felices predicai, ac spiritu exultons celebrat Dei sapientiam, quæ sua arcana revelat parvulis illamque a superbis sapientibus abscondit. Luc. X, 1, 17; *Matth.* xi,25. Hucusque ordo certus est. Cœterorum quæ sequuntur ordo probabilis est, at non plane certus.

Jesus a legisperito tentatus, quæ sil via ad vi- <«•
tam æternam, mandatum dilectionis Dei et proximi assignat : instante illo, quis sit proximus, idipsum per parabolam Samaritani qui vulnerati curam suscepit, declarat. Luc. x, 35.

Novembri mense hospitio excipitur a Martha <«•
ct Magdalena, ac pium hujus otium sollicito illius ministerio præfert. *Luc.* x,38.

Peracta oratione, tradit discipulis normam ix
orandi : *Pater noster,* etc., monctque perseverandum esse in oratione, cujus vim per parabolam importune noctu petentis panes pro hospite amico, ostendit. Luc. x, 15,ct cap. xvin, L

Invitatus a Pharisæo ad mensam Pharisæorum, lotiones, superbiam, hypocrisim, etc., redarguit. Lue. xi, 37.

Interpellatus a quodam dicente : a Dic fratri <5.
meo ut dividat mecum hæreditatem, » avocat ab avaritia ct sollicitudine temporalium, et ad curam ælernorum spemque divinæ providentiæ, ostendens hujus vilæ brevitatem et adventus Domini inccrtitudinem, mullis adhortatur. Luc. xn, 13.

Audiens Galilæos a Pilato occisos, omnes sti- u.
mulat ad pœnilenliam, ne similiter instar ficus sterilis excidantur. Lue. xni, 1.

Sabbato sanans feminam contractam, ideoque 47.
reprehensus ab Archisynagogo, ejus praeposteram religionem confutat, ac per parabolam grani sinapis et alteram fermenti demonstrat Evangelicam praedicationem a parvis initiis ad magna incrementa processuram. *Lue.* xni, 10.

Rogatus an pauci salvarentur, affirmavit ; ideo ij,
arctam virtutis viam cuique esse capessendam, idque cito, ne clauso coeli ostio frustra illud pulsemus. Eadem dic monitus ut caveret sibi ab Herode, respondit se non ab Herode, sed a Hierosolymitanis occidendum, ideoque illos a Tito esse vastandos. *Luc.* xni, 22 ct 31.

Decembri mense invitatus a principe Pharisæo- 49,
rum ad mensam, die Sabbati sanat hydropicum, idque licere evincit ac docet invitatos humilitatem, ut imum locum capessant ; invitantes vero misericordiam in egenos. Undo inducit parabolam invitantis ad comam, qui, divitibus se excusantibus, vocavit pauperes undequaque collectos, quo significat Judæis ob superbiam rejectis, gentes humiles ad cœleste Christi epulum vocandas. Luc. xiv, 1.

Affluentem turbam docet eum qui suus velit 50.
esso discipulus, debere terrenis affectibus renuntiaro ac suam crucem tollere; ideoque instar œdificanlis et bellantis debere prius vires suas explorare,an ad tam ardua sufficiant. *Lue.* xn. ¿5.

K. Reversus llierosolymam ad festum Encaeniorum, quod celebrabatur die 25 mensis Casleu, -piani mathematici censent illo anno incidisse in iliem septimam decembris, rogatus a Judæis ut clare ediceret an ipse esset Christus, respondit opera sua idipsum demonstrare, sed illos non ‹ redere, eo quod ex ovilius suis non essent ; quare illorum iræ et perfidiai se subducens, abiit in Bethabara, ubi Joannes baptizarat, cumque eo multi etiam peccatores et publicani confluerent, illos more suo docuit et curavit. Murmurantes Pbarisæos quod peccatores reciperet, confutavit tribus parabolis, scilicet ovis enantis, drachms perdit® et filii prodigi. *Joan,* x, 22, 50, 41 ; *Matth.* XIX, 2 ; .Marc, x, 1 ; *Luc.* xv, 1.

M. Excitat deinde ad eleemosynam per exempla villici iniqui et divitis epulonis, *Luc.* xvi,1, quibus tacite taxat Pharisæorum avaritiam.

îj. Ibidem disputat cum Pharisæis de divortio, ac coelibatum praefert conjugio. *Matth.* xix, 3; *Mare,* x, 2.

si Ineunte januario, monet discipulos de cavendis scandalis, de fide ut grano sinapis, de servo arante, etc. *Luc.* xvii, 1, 5 et 7. Mox in februario Pharisæorum superbiam retundit per parabolam Pharisæi et publicani, qui, humiliter confiions se peccatorem, justificatus est præ illo. Item per exemplum parvulorum, quos ipse sibi oblatos, manibus impositis, benedixit : *a* Sinite, inquit, parvulos venire ad me, talium enim est regnum coelorum. » Luc. xviii, 9 et 15; *Matth.* xix, 13; *Mare, x,* 13.

u. Adolescentem divitem servantem Dei mandata hortatur ad consilium paupertatis Evangeliche ; sed illo re tam ardua perculsus, rcsiliit. Unde ostendit Christus quam difficile sit divitem salvari, quanque sapientes sint; qui omnia Dei amore relinquunt, ut Christum sequantur, quibus proinde centuplum et vitam æternam promittit. *Matth.* xix, 23; *Mare,* x, 17, 23; *Luc.* x v iii, 18, 21.

M. Denique, per parabolam operariorum diversis temporibus conductorum ad colendam vineam, docet in coelo primos fore novissimos, et novissimos primos ; multos enim esse vocatos, paucos vero electos. *Matth.* xx, 1.

QUARTUS ANNUS

FRÆDICATIONIS, PASSIONIS ET RESURRECTIONIS CHRISTI.

Cootineni atu ejus o lusdUÜono Lúzari usque ad ascensum lu culum.

Suscitatio hæc Lazari contigit paulo ante quartum et ultimum Pascha, quo crucifixus est Christus, imo ipsa fuit causa vel potius occasio necis Christi, ut mox dicam : Christus enim vixit 33 annos ct tres menses, qui a natali ejus excurrunt asque ad Pascha. Quare quartus hic prædicationis et passionis Christi annus fuit tantum inchoatus, non completus, imo duos tantum menses complectitur, scilicet mortium cl aprilem, ac initium maii, quibus omnia illa egit et passus est, quæ a suscitato Lazaro usque ad Ascensionem in Evangeliis narrantur : Christus enim suscitavit Lazarum post initium martii; crucifixus est dio 25 martii ; resurrexit die 27 martii ; ascendit in cœlum die 5 maii, anno œtalis suæ 34 inchoato per quatuor menses.

Christus Lazarum mortuum quatriduanum in Bethania a morte suscitat, quo miraculo permoti, multi in Christum crediderunt : quare invidentes ei Pontifices et Pharisæi, in concilio cui præcrat Caiphas, decernunt eum esso occidendum. Id sciens Jesus, secessit ad fines Judææ in urbem Eplirem ; mox instante Paschate, ascendit llierosolymam, ac in via edixit Apostolis instare sibi crucem et mortem, seque ultro ad illam pergere. *Joan.xï,* 17, 46,54,56 ; *Matth.* xx, 17; *Mare,* x, 32; *Luc.* x v iii, 31. 67.

Joannes et Jacobus opinantes Christum aseendere llierosolymam regni sui ineundi causa, per matrem postulant ut in regno hoc post eum primas obtineant; sed Jesus pro regno calicem passionis eis propinat. *Matth.* xx, 20; *Mare,* x, 35; *Luc.* xix, 11. ss.

Jesus transiens per Jericho, Zachæum publicanum se invitantem convertit : inde pergens llierosolymam, duos cæcos, quorum uni nomen erat Bartimæus, illuminat, ac ante sex dies Pascine, scilicet die Veneris ante Dominicam Palmarum, venit Bethaniam. Luc. x v iii, 35, et cap. xix, 1 ; *Matth.* xx, 29 ; *Mare,* x, 46; *Joan,* xii, 1. 59.

Ibi postera die, puta Sabbato, in domo Simonis Leprosi cœnat cum Lazaro : Martha ministrat, Magdalena unguentimi nardinum in caput ejus effundit ; id ægre ferens avarus Judas, a Jesu corripitur. *Matth.* xxvi, 6,8; *Mare.* xiv,3 ,4 ; *Joan.* x ii, 2, 3. 6u

Postridie, puta Dominica Palmarum, quæ illo anno incidit in diem 20 martii, Bethania abiens Bethphage, illinc asino vectus, palliis discipulorum stratis, populo cum ramis palmarum applaudente clamanteque : a Hosanna filio David, » quasi triumphans et Messias llierosolymam ingreditur ; cumque ei appropinquaret, ejus excidium prædicens, illacrymavit. *Matth.* xxi, 1; *Mare,* xi, 1 ; *Lue.* xix, 29 et 41 ; *Joan,* xir, 12. ei.

Urbem ingressus, primo templum adiit, ex eoque ementes ct vendentes ejecit, multosque ægros sanavit, frendentibus idcirco Pharisæis : Gentiles excitantur ut eum videant et noscant. Unde vox de cado missa Jcsum glorificat. *Matth.* xxi, 12,15; *Mare,* xi, 15; *Luc.* xix, 45 et 39; *Joan,* x ii, 20. cj.

Eadem die, scilicet vespere Dominion Palmarum, urbe egressus, ivit Bethaniam; postero mane, nimirum feria 2, sive die Lunæ 21 martii, in urbem regrediens, maledixit ficui ficubus carenti, atque ejecit vendentes c templo : inde cum tota

die docuisset in templo, vespere rursus cuivit Bethaniam. *Matth.* xxi, 17; Mare, xi, 11.

ei. Postero mane, qui fuit feria 3, sive dies Martis, 22 martii, in urbem revertens; cum discipuli ficum a Jesu maledictam, arefactam mirarentur, quanta esset vis vivæ fidei et orationis ostendit. Inde more suo docens in templo, Pharisœos sibi obstrepentes confutat cisque excidium intentat. Illi, ut eum capiant in sermone, captiosas ei proponunt quiestiones de censu, resurrectione ct mandato maximo, quas omnes ipse prudentissime resolvit, ac vicissim eis quaestionem de Messim Deitate proponens, eisdem os occlusit eorumque hypocrisim, superbiam, avaritiam aliaque vitia taxavit. *Matth.* xxi, 20, 23, ct cap. xxii, 15, ■11, ct cap. XXIII, 1 ; *Marc,* xi, 20, 27, et cap. xii, 13, 15, 38; Luc. xx, 1, 20, 41, 45.

«s, Mox sedens contra gazophylacinm, pauperem viduam duo minuta offerentem cœleris offerentibus praetulit. Egressus templo , ac discipulis fabricam templi admirantibus, ejus ruinam prædixit. *Mare,* xn, 41, et cap. x iii, 1 ; *Luc.* xxi, 5 ; *Matth.* XXIV, 1.

r,8. Templo egressus in montem Olivarum, cum discipuli rogarent: a Quando hæc erunt, et quod signum adventus tui et consummationis sceculi?» edixit signa consummationis tum urbis, tum orbis : diem tamen adventus sui ad judicium fore incertum ; ideoque unicuique vigilandum esse, ut ad eum se comparet, docet variis parabolis : virginum sapientium et fatuarum, servi pigri, furis, diluvii Noe. *Matth.* xxiv, 3, 36; *Mare.* x iii, 3,32 ; *Luc.* xxi, 7, 34. Denique formam judicii ultimi graphico depingit. *Matth.* xxv, 31.

«7. Foria quarta, sive die Mercurii, 23 martii, prædicit Jesus se, post biduum, puta in die Peschili , crucifigendum. Undo Judas do eo Judæis vendendo, cum cis pretio 30 argenteorum paciscitur. *Matth.* XXVI, 1, 3, 14; *Marc,* xiv, 1, 10; *Lue.* x x ii, 1.

it. Foria quinta, sive dio Jovis, 24 martii, præmitlil Petrum ct Joanncin in urbem, ut parent Pascha, id est necessaria ad ccenam Agni Paschalis, quos ipse secutus, vespero cum discipulis cœnam Agni celebravit, ac post eam pedes discipulorum lavit, et Eucharistiam instituit camquc discipulis distribuit. Mox Judœ proditionem praedixit, ac proditorem signo buccella* Judæ porreetæ, Joanni indicavit : Judas notatum se sentiens, egressus est ad scelus perficiendum. Contendentes rursum do primatu discipulos praecepto humilitatis repressit, ac novum dilectionis mandatum edidit ; comprehensionem sibi instantem, ac discipulorum fugam, Petroque constantiam suam jactanti, binam negationem praedixit; indo incestis discipulis valedicens, longum sermonem amore ct spiritu æstuantem texit, quem S. Joannes a cap. xiv usque ad xvm fuso describit; denique eos Patri commendans, finit ct valedicit. *Matth.* xxvi,17,2U, 26; *Mark,* xiv, 12, 17, 22, 28 ; Luc. x x ii, 7,14. 19, 21, 24,26,31 ; *Joan,* x iii, 21, 20, 34, 36, cl cap. xiv, xv, xvi, XVII.

SERIES PASSIONIS CHRISTI.

Inde eadem nocte, hymno gratiarum actionis *'• dicto, cœnaculo ct urbe egressus, in montem Olivarum oraturus secessit in hortum, ac seorsim coram Petro, Jacobo et Joanne, ex viva apprehensione instantis passionis cœpit pavere, tendere, contristari et incestus esse. Unde orans : a Pater mi, inquit, si fieri potest, transeat a me calix iste; verumtamen non mea voluntas, sci tua fiat. » Tandem agoniam subiens, sudavit aquam et sanguinem ; ideoque ali Angelo confortatus , mox ultro sc Judæ osculandum, et Judæis vinciendum obtulit Petrumque gladium stringentem cohibuit. *Matth.* xxvi, 36, 37, 39, 41, 51; *Mare, i,* 14,27, 32, 33, 35, 44, 47; Luc. XXII, 39. 40, 42, 47, 50; *Joan,* xvm, 1, 3, 7, 10.

Vinctus ergo Jesus ductus est primo ad An- »• nam, deinde ad Caipham, illius anni Pontificem; cui libere respondens, a satellite cæsus est alapa : productis falsis testibus, ct ob falsilatem rejectis, rogatus ipse Jesus an esset Messias Dei Filius, cum id assereret, quasi blasphemus damnatur ct illuditur. Interim Petrus ab ancilla et Judæis an Christi foret discipulus interrogatus, ter negavit; sed, aspiciente eum Christo, pœnitens, egressus flevit amare. Hæc die Jovis nocte post cœnam gestasunt. *Joan,* xvm, 13,19,26 ; *Matth.* xxvi,.'»9,63, 69, 67; *Mare,* xiv,55, 61, 66, 65; *Lue.* xxii, 56,63.

Feria sexta, sive dic Yeneris, 25 martii, mane <i. concilium a Caipha coactum Jesum iterum damnavit, ac plectendum tradidit Pilato, Romanorum præsidi. Id videns Judas ac desperans, laqueo se suspendit, projectis prius in templo argenteis, quibus Judæi emerunt agrum pro sepeliendis peregrinis. Luc. x x ii, 66,etcap. xxm, 1,2; *Matth.* XXVII, 1,3, 6; *Mare,* xv, 1 ; *Joan,* xvm, 28.

Pilatus Jesum, licet a Pontificibus damnatum, *î. ab cis sibi traditum damnare renuit, nisi cognita ejus causa. Accusant ergo cum quod sc Regem Judæorum fecerit, ac tumultum concitarit a Judæa usque in Galilæam. Pilatus ergo rogat Jesum an vere Ilex sit Judæorum? Asserit ille, sed addit regnum suum esse coleste, non mundanum, a quo proinde sibi binerò non debeat Tiberius Cæsar ejusque praeses Pilatus. Quare innocentem ct sanctum esse Jesum Pilatus agnoscens, variis modis eum absolvere et dimittere satagit. Primo enim audito nomine Galilææ, rogat an Jesus sit Galilæus? quo cognito, cum ad Herodem, Galilææ regem, quasi illi subditum amandat, atque hoc honore ci reconciliatur. Herodes a Jesu signa et mirabilia expcctans, cum nil tale videret, cum veste alba indutum spernit et ad Pilatum remittit. *Joan,* xvm, 29, 33; *Lue.* XXIII, 2, 6, 8; *Matth.* XXVII, 11 ; *Mare,* xv, 2.

Secundo, Pilatus Jesum ad se remissum liberare t j.

laborat, componens eum cum Barabba, seditioso homicida, ut de more in Paschate unum a morte liberaturi, Jesum eligant et liberent : at illi, Pontificum suggestu, Barabbam liberari postulant, Jcsum vero crucifigi. *Matth.* xxvn, 15; *Mare,* xv, 6; *Lue.* xxm, 17; *Joan,* xvm, 39.

Tertio, Pilatus videns Judæorum in Christum rabiem, ut eam sedet, jubet cum flagellari, nc flagellis deformatum, et corona spinea vesteque purpurea, vehit fictum pichiñique regem, illusum Judæis spectandum exhibet, ut tam afflicti misereantur : at illi crudeliores effecti, contentis vocibus postulant eum crucifigi, minanturque Pilato illum non habendum amicum Ctesaris, si Jesum, qui se regem fecit, impune dimittat. Quare Pilatus, lotis manibus, innocentiam Jcsu testatus, Judæis succlamantibus : «Sanguis ejus siipcr nos et filios nostros, » eum Judæis crucifigendum tradidit, licet paulo ante ab uxore monitus esset no se morti viri tam justi immisceret. *Matth.* xxvn, 19,23,26; *Mare.* hi ; *Lv* xxm, 13,20; *Joan.* XIX, 1, 7, 13, 15.

75» Educitur ergo Jesus *e* pretorio in montem Calvari® crucem suam humeris gestans, quam Judæi in exitu port® verantes ne Jesus illi succumberet, Simoni CjTcnæo post Jcsum bajulandam imponunt. Sequuntur mulieres piæ plangentes, quas Jesus super seipsas ct filios suos piangere jubet, ob imminens urbi Deicidio excidium. *Matth.* xxvn, 31, 32; *Luc.* xxm, 23, 26, 27; *Mare,* xv, 21.

76. Ut ventum est in montem Calvari®, Judæi Christo propinant vinum felle mixtum, ct deinde myrrhatum ; neutrum ipse bibere voluit : mox vestibus spoliatus, et humi in crucem stratus, eidem clavis affixus est hora sexta, puta in meridie : crux deinde erecta est cum titulo causa*, atque ab utroque ejus latere fuere suspensi duo latrones, quasi ipse esset princeps. Denique in conspectu ejus milites vestimenta inter se partiti sunt. *Matth.* xxvn, 34,35, 37, 38,39; *Marc,* xv, 23, 24, 26, 27; *Luc.* xxm, 32, 33, 34, 38; *Joan,* xvi, <8, 19,23.

Principes ct populus Jcsu crucifixo insultant et conviciantur; ille pro cis orat Patrem. Eidem conviciatur latro a sinistris pendens, (piem alter reprehendit, Jesumque Messiam confessus deprecatur, {deoque a Jcsu audit : « Hodie mccum eris in paradiso. » *Matth. xxxvi, 39 ; Mare,* xv, 29; *Luc.* xxm, 39, 43.

M ilrem deinde S. Joanni commendat. A Patre se derelictum queritur. Clamat : *Sitio;* quare accio potatur, ac tandem vociferatur : *Consummatum* est. Denique in manus Patris commendans, spiritum suum emittit circa horam nonam. Inierim sol obscuratur, terra concutitur, petre scinduntur, monumenta aperiuntur, velum templi scinditur, ut omnes creature Creatoris sui mortem lugere ct deplorare videantur ; quibus commotus Centurio, multique e populo spectante percussi sunt, ct tundentes pectora, domum reversi. *Joan.* XIX,25,28, 30; *Matth.* xxvn, 45,46, 49, 51; *Mare,* xv, 33,34, 37, 38; *Lue.* xxm, 44, 46, 47.

Mortuo Jcsu, Judæi latronum adhucvivenlium, 79.
ut cito morerentur, crura fregerunt; Jesu vero minima, sed unus militum lancea latus ejus aperuit, ex quo manavit sanguis et aqua : mox de cruce depositum Christi corpus et unguentis delibutum, honorifico n Josepho ab Arimathœa ct Nicodemo sepelitur; denique sepulcro custodes a Pilato apponuntur, ac sepulcri os lapide clauditur et obsignatur. *Joan,* xa, 31, 38; *Matth.* xxvn, 57,62; *Mare.* xv, 42; Luc. xxm, 50.

SERÍES RESURRECTIONIS CHRISTI.

Jesus, die tertia a morte sua, scilicet die Do- W.
minica, quæ fuit 27 martii, e sepulcro gloriosus resurrexit ante auroram, ac lapidimi quo sepulcrum claudebatur, per dotem subtilitatis penetrans exivit : lapidem deinde removit Angelus, ac custodes exterruit et in fugam compulit, ut mulieres venture sepulcrum ingredi possent. Quare mulieres, quæ emerant et paraverant unguenta ad corpus Jcsu ungendum, cum dic Dominica summo mane ad sepulcrum venirent, sepulcrum apertum, et corpore Christi sublato, ejus tantum linteamina repererunt ,ac ab angelis audierunt Christum resurrexisse. Id ipsæ illico nuntiarunt Apostolis, inox Petrus et Joannes cucurrerunt ad sepulcrum, secutæ sunt cos mulieres cum Magdalena. Petrus el Joannes, visis tantum Christi linteaminibus, admirantes redierunt domum: secutæ sunt eos rursum mulieres; sola Magdalena, hærens ad sepulcrum et plorans, meruit prima videre Jcsum specie hortulani, at non agnovit ; sed audiens ab eo : Ma r ia , illico cognovit. Mox secuta mulieres, eis narravit se vidisse Jcsum, et ecco Jesus omnibus occurrit obvius, dicens : *Avete.* Hœc est prima Christi resurgentis apparitio, quæ in Scriptura extat, facta Magdalenos et mulieribus. *Matth.* xxvm, 1,2,3, 5, 9 ; *Marc.* xvi, B; *Luc.* xxiv, i, 3, 4; *Joan,* xx, I.

Mulieribus tcslantibus Jcsum resurrexisse, cum 81.
non crederent Apostoli, secundo apparuit Jesus Petro. *Luc.* xxiv, 34.

Tertio, eadem die, puta Dominica qua resurrexit, Ai.
apparuit Christus duobus discipulis euntibus in Emmaus, ac vespere in mensa ex fractione panis ab cis fuit agnitus. *Lue.* xxiv, 13 ; *Mare,* xvi, 12.

Quarto, eadem dic et vespera, apparuit un- 81.
decim discipulis in cœnaculo , absente Thoma, cisque se palpandum exhibuit, ac cum cis manducavit deditque potestatem remittendi peccata. *Mare,* xvi, 14 ; *Lue.* xxiv, 36; *Joan,* xx, 19.

Quinto, apparuit iisdem octava dic, scilicet dic 3 aprilis, presente jam Thoma, cique vulnerum cicatrices videndas palpandasque præbuit, quare Thomas, jam credens resurrexisse , exclamat : «Dominus meus, et Deus meus. » *Joan, xx,* 24.

»5. Sexto, apparuit in littore septem discipulis plscantibus in mari Tiberiadls, al> cisque ex ingenti piscium captura fuit cognitus. Ibidem Petro dixit : « Pasco oves meas. » *Joan,* xxi, 1.

t4 Septimo, apparuit Apostolis cæterisquc fidelibus in monte Galilææ, quem cis jam antedesignarat ibique jussit cos evangczilarc omnes gentes, ac Evangelium miraculis confirmare. *Matth.*xxvni, 19.

Denique quadragesimo a resurrectione dic, puta dic 5 maii, illos educens in montem Oliveti, docens et instruens, promittensquc Spiritum sanctum in Pentecoste, data benedictione, in ccelum gloriosus ascendit, sedetque ad dexteram Dei, atque inde Ecclesiam suam gubernat, ac sensim illam carpit et ad se colligit. Afarc. xvr, 19; Lue. XXIV, 50, 51.

CANONES

QUI

FACEM EVANGELUS ET EVANGELISTE PRÆFERUNT.

Primus. Evangelistarum scopus ct propositum fuit, non omnia dicta factaque Christi enarrare (hoc enim prolixum fuisset ct pene impossibile), sed pauca e mullis, precipua c communibus seligere, ut per ea doctrinæ et vit® Christi imaginem , ct quasi ideam nobis proponerent, uti diserte asserit S. Joannes in fine Evangeli! : nimirum ut ostenderent Jesum, beatae Mariae filium, esse Christum, sive Messiam in lege ct Prophetis olim promissum, ct nunc ad homines a peccato, morteci inferno redimendos missum ; ipsumque non esse merum hominem , sed verum Deum verumque hominem in una persona Filii Dei subsistentem, ac consequenter in Christo attributa Dei attribuenda pariter esse homini ; cl quæ hominis sunt danda esse Deo per communicationem idiomatum, ut Deus dicatur natus, crucifixus, mortuus, quia hic homo, puta Jesus, qui simul erat Deus,natus crucifixus ct mortuus est pro hominum salute.

Sixuxdus. llac de causa s epe non servant ordinem temporis in recensendis Christi didis et factis ; multa etiam silet unus quæ alii exprimunt, et tamen sic suam continuat ct prosequitur narrationem , quasi nihil sit omissum, ut patet in apparitione Christi post resurrectionem facta mulieribus, quam valde diversimode narrant. Quocirca disparatas non raro junsunt sententias, parabolas, sermones, quie nullum inter se habent nexum vel ordinem, sed alio tempore, alia occasione et de alia materia diche sunt a Christo.

Tertius. Evangelistic, ne omnino idem dicere videantur, verbis discordant, sed sensu concordant. Inter se ergo conferendi sunt Evangelistic illi qui idem Christi factum dictumvc narrant (qui proinde in llibliis ad marginem adnotari solent), ut ex omnium collatione plena rei historia colligatur : sicubi contrarium dicere videantur, conciliandi sunt, quod aliam et aliam circumstantiam temporis, loci, personarum, etc., ab aliis omissam spcctarint, juxta illud : *Distingue tempora, et conciliabimus jura.* Preclare S. Augustinus, lib. II *De Consensu Etang.,* cap. xxvin: a Per hujusmodi, inquit, Evangelistarum locutiones varias, sed non contrarias, rem plane utilissimam discimus ct pernecessariam : nihil in cujusque verbis nos debere inspicere, nisi voluntatem cui debent verba servire ; nec mentiri quemquam, si aliis verbis dixerit, quod ille voluerit, cujus verba non dicit : neque miseri aucupes vocum apicibus quodammodo litterarum putent ligandam esse veritatem, cum utique non in verbis tantum, sed etiam in cæteris omnibus signis animorum, non sit nisi ipse animus inquirendus. »

Quartus. Christus priscos sequens sapientes ct ethnicos, præsertim Hebraeos, doctrinam Evangclicam de moribus per breves gnomas ct disparatas sententias tradit, uti fecit Salomon in Proverbiis, et Siracidcs in Ecclesiastico. Quare in his frustra quærilur connexio, ut patet in sermone Christi habito iu monte. *Matth.* v, et seq.

Quixtus. Christus eamdem sententiam, præsertim si sit proverbium, pluries, et ad plura diversaque proposita accommodat. Exemplum est *Matth.* v, 13, ubi per hoc proverbium : a Neque accendunt lucernam, et ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt, » Christus docet Apostolos debere publicum dare omnibus virtutis exemplum ; unde illud huic applicat, cum illico subjicit : « Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra et glorificent Patrem vestrum, qui iu coelis est.» At *Luc.* vili, 17, ct *Mar<-.* IV, 21, Christus per hoc idem proverbium docet Apostolos Evangelium non abscondere, sed publice omnibus prædicare debere; unde subdit :

« Non enim est occultum quod non manifestetur, nec absconditum quod non cognoscatur, n Generico ergo hoc proverbium : « Lucerna ponenda est super candelabrum, » significat doctorcscœteris omnibus tam verbo quamexemplo sanctæ vito praelucere debere. Aliud : Christus, *Matth.* xnn,S4,per hoc proverbium : «Non est discipulus super magistrum, nec servus super dominum suum,» probat Apostolos non debere esse melioris conditionis quam ipse sit, nec honorem ct laudem debere cxpectarc a mundo, a quo ipse accepit vituperium ; unde subjicit : « Si patremfamilias Beelzebub vocaverunt, quanto magis domesticos ejus ! » Al *Joan,* xni, 16, per hoc idem probat Apostolos sibi invicem debere servire ct lavare pedes, cum ipse illis eosdem laverit. a Exemplum enim, inquit, dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita cl vos faciatis.» Lue. vero XV!,40, per hoc idem probat discipulum non esse doctiorem ct meliorem magistro : quare si magister sit cæcus, indoctus et vitiosus, non debere sperare discipulum suum fore oculatum, doctum et virtute præditum. Igitur hoc proverbium : a Non est discipulus super magistrum, » generice accipiendum est, ut significet discipulum magistro, nec honore, nec commoditate, nec gloria, nec doctrina, ncc virtute, etc., esse superiorem.

Sextus. Christus, quia cardiagnostcs et cordium inspector, magis ad mentem ct sensa interna eorum qui sccum agebant, quam ad interrogationes et verba externa sermonem suum attemperat et accommodat, ait S. Chrysostomus in *Matfh.* is, 3, ubi clarum in se exlat exemplum : « Et ecco quidam, ait S. Matlh., «le Scribis dixerunt intra se : llic blasphemat. Et cum vidisset Jesus cogitationes eorum, dixit : Ut quid cogitatis mala in cordibus vestris ? n Et cap. xii, 25: cum Pharisæi intra se cogitarent : « Hic non ejicit dremonia, nisi in Beelzebub, » subdit jMatth. : « Jesus autem sciens cogitationes eorum, dixit cis, » etc.

Septimus. Deitas una prodicatur in lege a Mose ; Dualitas personarum a Prophetis ; Trinitas a Christo in Evangelio. Moses enim dicit : u Audi, Israel : Dominus Deus noster, Dominus unus est.» *Deutcr.* vi, 4. Prophetæ prædicunt ctpredicant Patrem missurum Filium in mundum pro salute hominum. Christus vero ait : « Docete omnes gentes, baptizantes cos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. » *Mntlh.* xxiu, 19. Non quod in lege et Prophetis .S.Trinilas negetur, aut nullo modo proponatur, sed quod raro, tenuiter ct obscure predicelur ; in Evangelio vero crebro, diserte cl clare. Ita S. Epiphanius, *haresi,* 71, post medium : « Deitas una, inquit, in .Mose maxime denuntiatur; Dualitas in Prophetis vehementer prodicatur ; Trinitas autem in Evangcliis manifestatur, amplius juxta temporum occasiones, ac generationes conveniens justo in cognitionem et fidem. » Sensim enim in inundo, Deo plura revelante Prophetis ct Apostolis, crevit fides, et cognitio Dei et sanctæ Trinitatis, sicut sol crescit ab aurora caligine, usque in claram lucem meridiei. II *Petr.* i, 19.

Octavis, a In Christo, ait S. Gregorius Nazianzenus ad Cledonium, est aliud ct aliud, scilicet alia natura divina, alia humana. In S. Trinitate vero est alius et alius, quia inca sunt tres hypostases, sive personæ, puta Pater, Filius ct Spiritus sanctus, quro tamen in essentia sunt unum, scilicet una deitas. »

Nonus. De Deo Patre sæpc dicitur, quod ipse sit Deus unus aut solus, ut *Joan,* xvn, 3 : « Ilice est autem vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verum ctquem misisti, Jesuin Christum;» supple ct repete, esse solum Deum verum. Vox enim *solus* hic non excludit Filium et Spiritum sanctum, sed idola ct falsos gentium deos, qui diversæ a Deo Patre sunt natura ; Filius autem ct Spiritus sanctus ejusdem sunt cum Patre natura diviate , ideoque idem cum co Deus, qui unus duntaxat est ct solus, non multi vel plurcs : ita S. Chrysostomus, hom. 72 *in Matth.* « Quando inquii, in Scriptura, sive veteri, sive nova, dicitur unum esse Deum, et prater cum alium non esse, non ad exclusionem Filii, sed ad exclusionem dictum est idolorum. » Sic et S. Hieronymus, in *Isaiæ* cap. xtiii, antemedium; Nazianzenus, orat. 4 *De Thcolog.;* S. Augustinus, lib. *De Spiritu ct Littera,* cap. xxxiii, ct passim Theologi.

Decimus. Clirislus certam habet futurorum quorumlibet cognitionem et præscicntiam; addit tamen subinde adverbium dubitandi *forte,* vel *forsitan,* non ut rem in se vel sibi dubiam et incertam significet, sed ut ostendat rem futuram esse contingentem non necessariam, camque subjacere libero hominum arbitrio, ut homines, dubii ct incerti de sua perseverantia ct salute, magis sint solliciti ct studiosius eam curent. *Forte* ergo non tollit Dei præscicntiam, sed notat rei contingendam ct arbitrii humani libertatem. cujus tamen electionem futuram determinate et certo præscit, ac per immensitatem aciei mentis suæ prævidet Deus. Quare libertas non repugnat præscicntiæ Dei, ncc praescientia tollit homini libertatem, quia natura posterior est re prævisa cl libere al) homine electa. Ideo enim, ut recte ait Damascenus, prascit Deus Petrum, v. g. peccaturum , quia Petrus libere volet peccare ; non vero ideo peccabit, quia Deus prævidet eum peccaturum : sicut quia ambulo, hinc Deus videt me ambulantem, non vero e contrario, quia Deus videt me ambulantem, idirco ego ambulo. *Forte* ergo significat rem non necessario, sed casu et quasi per sortem evenire, si causas secundas et hominis libertatem species ; Deo enim nihil est fortuitum, sed omnia certo prævisa. Id ita esse patet ex textu greco, qui pro *forte* habet «■/, qua; particula expletiva est, et confirmantis, non du-

bitantis, significans *sane, certe.* Sic Christus ait de Capharnao : « Quia si in Sodomis factæ fuissent virtutes, qu» factæ sunt in te, forte (Græcc ¿w, id est *certe)* mansissent usque in hanc diem. » *Maith,* xi, 23. *q. d.* : Si in Sodomis facta essent miracula qu® ego feci in Capharnao, utique Sodoinitæ pœnituissent, et pœnilentia Deum placantes, excidium per conflagrationem evasissent (1).

Undecimus. Christus ægros sanans, sœpe sanitatem, sive salutem animæ cl corporis tribuit fidei, dicens : « Fides tua te salvum fecit, » ubi fidem non solam et nudam inlclligit, uti volunt hæretici, sed fidem charitate vestitam , ac peractus spei, pœnitentiæ, amoris, etc., operantem, ut patet in pœnitentia Magdclenæ, quæ ex dilectione et contrilione ardentissima in publico convivio lacrymis lavans pedes Christi, capillis tergens, ore osculans, audire ab co meruit : « Remittuntur tibi peccata,» etc. «Fides tua te salvam fecit. Vade in pace. » Luc. vu, 48 ct seq. Nominat taincn solam fidein, tum quia initio prtedicationis ejus maxime necessaria erat fides in ipsum, quod scilicet ipse qui exterius videbatur pauper, vilis ct despectus, esset verus Messius, orbis doctor et redemptor; tum quia fides principium ct radix est spei, pœnitentiæ, charitatis cætcrarumque virtutum. Quare Christus, ct ex eo Paulus, sub fide ut principio omnia dona ct virtutes, quasi fructus in arbore et radico intelligit per metonymiam; fidem enim opponit, non charitati et gratiæ, sed legi veteri et nalurœ viribus, idque ut ostendat necessitatem fidei ct gratiæ suæ, quæ initium est justificationis ct salutis. Ita S. Augustinus, lib. *De Fide et Operat.,* cap. XIV, ct Concil Trident, sess. G, cap. vin.

Duodecimis. Verba apud llcbræos actum nunc inchoatum , nunc continuatum, nunc perfectum et consummatum significant, ut : «Beatipaupcres sjiiritu, quoniam ipsorum est regnum cœloruin; Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram. » *Matth.* v, 1. *Scati,* scilicet inchoative, sive in spe, sed necdum in re, quia nimirum sunt in via quæ tendit et ducit ad bcatiludinem aeternam. Continuatum, ut cum per miraculum conversionis aqute in vinum in Cana Galilææ, discipuli dicuntur credidisse in Jesum, *Joan,* n, 21 : *credidisse,* id est in credendo confirmati fuisse. Jam ante enim in eum crediderant, utpolo ejus sequaces et discipuli. Consummatum, ut eum, Joan. xx,17, Jcsusait Magdalenæ: « Noli me tangere . » id est noli in hoc tactu mei lucrerò cl desidere, sed vade propero , ct nuntia Apostolis meis do morte mea maestissimis me jam resurrexisse. Et : « Qui crediderit, et baptizatus fuerit, » *Marc,* xvi, 1G, scilicet qui crediderit perfecte, non tintimi cordo et ore, sed ct opere, ut ea quæ corde credit, ore confiteatur ct opere exequatur, idque continue et perseveranter usque ad finem vitæ. Si enim quis, postquam crediderit, a fide apostatarci, aut scelerate vivat, hic utique non salvabitur, sed damnabitur.

Decimus tertius. Affirmantes propositiones, præsertim quæ continent promissiones, benedictiones, beatitudine», præmia, etc., sæpe intelligendæ sunt non absolute et universaliter, sed commode ct cum exceptione, scilicet, ut significent virtutem et naturam rei, quantum est ex parte ipsius, nimirum rem esse talem, quæ ad tantum præmium bonumve hominem perducere nata sit, nisi quid aliud impediat, aut si cætera requisita adsint. Sic dicit medicus ægro : « Hæc medicina sanabit te, » id est potens est et nata curare tuam ægriludinem, scilicet, nisi ejus operatio aliunde ut per tuam intemperantiam vel imprudentiam impediatur. Sic Christus salutem œternam rursum tribuit fidei, *Joan,* in, 1 ; Itoni, i, 22et seq., quia, scilicet fides, quantum est ex parte sua, nata est perducere hominem ad spem, timorem, poenitentiam, charitatcm ct salutem, nisi ipse hanc ejus operationem sua malitia vel pigritia impediat ct incidat. Aliquando vero salus tribuitur invocationi Dei, ut *Joan,* n, 32 : « Quicumque invocaverit nomeu Domini, salvus erit, » scilicet si cætera requisita adsint; nam alibi salus tribuitur charitati, spei, timori, pœnitientiæ ct bonis operibus,ut *Luc.* vn, 47; I Cor.xiu,2;Is-i'i-XL, 31. Alioqui enim, nisi adhibeatur moderatio, concludetur pari modo nec sacramenta requiri, ct cum qui semel crediderit salvum fore, etiamsi postea fiat infidelis.

Negantes vero propositiones absolute, et sine alia superaddita conditione intclligendæ sunt, ut : « Non adulterabis, non occides, non furaberis, non falsum testimonium dices, non concupisces. *Som.* xni, 9. »

Decimus quartus. S. Matthæus maxime doctrinol cl verbis Christi ad mores hominum recte formandos idoneis fuse ordinateque recensendis insistit ; Lucas vero magis factis gestisque Christi inhærct. Marcus Mallhæi est abbreviator, et subinde interpres. Joannes maxime divinitatem Christi astruit, ut per ejus cum Scribis et Pharisæis disputationes et miracula ostendat Christum vere esse Deum, Deique Filium, idque contra Cerinthum et Ebionem, similesque heréticos j;un tum subnascentes, qui docebant Christum merum esse hominem illumque Deum esse negabant.

Decimus quintus. Christus, Apostoli et Prophetæ res spirituales ct divinas per corporales ct humanas explicant, quia aliter eas homines capere non possent. Quidquid enim homo mente concipit, idipsum prius per sensum aliquem cognovit, juxta illud Aristotelis : *Nihil est in intellectu, quod* prius *non fuerit in sensu.* Quia ergo Deum et divina, uti sunt in se, imaginari

(t) In hujusmodi exemplis **ft** nec *forte,* ncc *certe* significat, sed simpliciter verbo cui conjungitur vim tribuit nostri *condittonalit.*

nequimus; hinc per Imagines rerum corporearum ea adumbrat, ct hominibus repraesentat Christus: « Ncque enim aliter, n ait S. Dionysius, rap. Í (Vritst *Mirrar.,* sub medium, a fas erat infirmitati nostras lucere divinum radium, nisi sacrorum varietate velaminum (quibus ad superiora ferremur) opertum ct his quæ nobis familiaria sunt, providentia paterna naturae mortalium sese accommodanto, vestitum. » Hac de causa, S. Scriptura Deo dat caput, manus, thronum, arma, item situs ctpassiones, ut sedere, stare, volare, irasci, misereri, tristari

qua de re S. Augustinus scripsit librum De *Essentia DMmtatù,* et Eucherius Lugdunensis tract. De *Forma Verborum spiritualis intdligentice,* ct Damascenus lib. I *De Fide,* cap. xiv. Sic Christus tropice vocatur leo, agnus, ostium, lux, vilis. Sic vita œterna vocatur denarius, thesaurus, nupti® Agni, coma magna, mensa Christi, regnum cœlorum, etc. Sic Angeli in Scriptura pinguntur quasi juvenes alati. PræclareS. Augustinus, lib. *Contra Adimantum,* cap. vu : « Sacra Scriptura, inquit, verbis nostris loquens, etiam per hæo verba demonstrat nihil digne de Deo posse dici. Cur enim non etiam verba ista dicantur de illa majestate, de qua quidquid dictum fuerit, indigno dicitur, qui omnes opes linguarum omnium incfTabili sublimitale praecedit, »

Decimus sextus. Attributa Dei, ut bonitas , sapientia, omnipotentia, praescientia, providentia, justitia, misericordia, sanctitas, etc., quæ reipsa idem sunt cum simplicissima Dei natura, ideoque unaquædam res sunt, unaque essentia singularis et individua, S. Scriptura effert pluraliter et in numero plurali, ut significet plurcs cujusque attributi vires et effectus, imo ct affectus, qui in hominibus et Angelis sunt varii ct multiplices, sed in Deo uniuntur unumquo sunt cum deitate. Exempla accipc : a Miserationes ejus super omnia opera ejus. » *Ps.* xvm, 9. « Magna opera Domini, exquisita in omnes voluntates ejus, n Ps» cx.

Decimus septimus. Si Christus, Prophetas ct Apostoli facinus aut flagitium sua voce jubere aut consulere videntur, illa vox non proprio, sed figurate et mystice accipienda est. Tale quoque est omne id quod impossibile, aut quod ad morum honestatem, vel fidei veritatem , vel ad sacramenta proprie referri non potest, ut : a Si manus tua, vel pes tuus scandalizat tc, abscinde cum et projice abs te,» etc. a Si oculus tuus scandalizat te, erue cum, ct projice abs te. » JfaH/i. xvm, 8. Quod liltecaliter accipiens Orígenes castravit seipsum , ut tcntalioncs libidinis evaderet; sed perperam, non enim licet seipsum mutilare : quarc hœ sententi® non ad litteram, ut conant, sed figurate accipicnd® sunt, ut per manum , pedem, oculum, accipias amicum, familiarem, cognatum , etc., qui tibi instar manus, ocub. pedis, inservit el opitulatur; hic enim si te scandalizat cl ad hærcsim, libidinem aliudve scelus pellicit, omnino a Conversatione tua abscindendus ct abjiciendus est. Cum vero nullum scelus aut flagitium jubet Christus, tunc proprie, ut sonat, id quod dicitur intclligendum est, ut cum ait : a Hoc est corpus meum, » etc. « Hic est sanguis meus. » *Matth.* xvi, 26. Nec enim carnem Christi in Eucharistia laniamus, aut sanguinem cruentum vel patentem potamus, uti inlelligebant ct horrebant Capharnailæ, sed utrumque sub speiebus panis ct vini intectum ct latentem instar Angeli sumimus, qua in re nullum est flagitium nullusque horror.

Tradit hunc canonem S. Augustinus, lib. ¡11 *De Doctr. Christ.,* cap. xix : a Quidquid, inquit, in sermone divino, ncque ad morum honestatem, ncque ad fidei veritatem proprie referri potest, figuratum esse cognoscas. Morum honestas ad diligendum Deum ct proximum, fidei veritas ad cognoscendum Deum et proximum perlinet, n Et cap. xvi : « Si praeceptiva locutio est, aut flagitium aut facinus vetans, aut utilitatem aut bcnificentiam jubens, non est figurata. Si autemflagitium vel facinus videtur jubere, aut utilitatem aut beneficentiam vetare, figurata est. »

Idem *De catechizandis Rudibus,* cap. xxvi : « Hoc autem breviter discet, ut quidquid audierit cx libris canonicis quod ad dilectionem ætcrnilalis, cl veritatis, et sanctitatis, ct dilectionem proximi referri non possit, figurate dictum vel gestum esse credat, alquc ita conctur intclligere, ut ad illam geminam referat dilectionem. » Eumduin canonem tradit Orígenes IV *Pcriarchon.,* cap. ii.

Decimus octavus. Hebraeorum mos est ut antecedentia ct causas taceant, ac consequentia ct effectus enarrent, aut vice versa ex causis quas recensent, effectus quos subticcnt intclligcndos relinquant. Sic *Joan.,* cap. ï, 43, ait : a In crastinum voluit exire in Judæam, ct invenit Philippum. Et dicit ci Jesus: Sequere me,» ubi cx tò *invenit,* intclligendum relinquit quod Christus jam ante quæsicrit Philippum, *q. d.* : Ideo Jésus ivit in Galilæam , ut qnærcret Philippum ; illum enim jam animo destinerai vocare ad apostolatum, unde invenit cum quem quærebat, el vocavit, dicens : *Sequere me.* Sic, cap. xvi, 14, ait : «Et invenit Jesus asellum, ct sedit super eum, » ubi ex to *invenit* intclligitur jam ante quæsisse eum. Nam, ut ait *Matth.,* cap.xxi,2, Jesus præmisit duos discipulos in castellum vicinum ul asinum qumrerent et ad se adducerent. Non ergo casu, sed studio quærendi eum invenit. Pari modo, ex responsione colligendam relinquunt praeviam interrogationem. Sic *Joan.,* cap. i, 20, ait Judæos misisse legatos ad Joannem Baptistam , interrogantes: «Tu quis es ?n respondit Baptista: «Non sum ego Christus ; » ex qua responsione intcl-ligitur Judæos interrogasse cum : «TuncesMcssias, sive Christus?» Sic, cap. ni, 2, ait: a Hespóndil Jesus (Nicodemo jet dixit ei: Amen, amen

dico tibi, nisi quis renatus fuerit dentio, non potest videre regnum Dei.» Ex qua responsione colligitur Nicodcmum prius interrogasse Jesuin qua ratione posset salutem et regnum Dei consequi; sed hanc interrogationem sublicet Joannes. Subindo tamen respondere apud Hebræos idem est quod ordiri sermonem, etiamsi nullius præcesscrit interrogatio. Sic apud Graecos ; unde illud ab Homero toties iteratum :

Tcv J' ¿ncr.ftCsptvc;, «pcaiçr. ff&ac ùxûj A/.ujxj;,

id est, « huic respondens, locutus est pedibus celer Achilles, » quod usurpat, etiam cum nemo Achillem interrogat.

Simili modo silent nonnulla quæ tamen dicta esse vel ipsi postea, vel alii dicunt aut insinuant. Sic *Joan.,* cap. vi, 30, ait Jesus: «Sed dixi vobis, quia et vidistis me, ct non creditis; » ubi ct quando id dixerit Jesus, Joannes nusquam expressit, uti notat S. Chrysostomus. Sed cx hoc loco cum id dixisse constat. Sic *Joan,* xi, 28, Martha ait Magdalenas: «Magister adest, et vocat te, n cum tamen do hac vocatione antea nulla facta sit mentio in colloquio Marthæ cum Jesu, sed contentus fuit Joannes illam hoc loco duntaxat per Martham insinuare, uti notant SS. Cyrillns, Chrysostomus et Leontius. *Ibid.,* 10, ail Jesus Marthæ: «Nonne dixi tibi, quoniam si credideris, videbis gloriam Dei? » puta gloriosam suscitationem Lazari fratris tui, cum tamen ubi et quando id dixerit Jesus nunquam ante expresserit Joannes.

Decimus nonus. Hebraísmo sæpe verbum ponitur sine supposito, maxime apud S. Marcum, quasi hoc cx circumstantiis, puta ex antecedentibus et sequentibus facile intclligi ct suppleri possit. Sic, cap. IV, 26, ait *Marcus :* «Sic est regnum Dei, quemadmodum si homo jaciat sementem in terram, et dormiat, ct exurgat, nocte ct dic : » *dormiat* scilicet homo, *exurgat,* scilicet *sementis;* unde explicans, subdit: « *Et* (significat *id est)* semen germinet ct increscat, dum nescit illo. » *q. d.* : Sicut, dormiente homine seminante, sementis ipsa exurgit, crescitquo dio ac nocte ; sic, Christo incœlis quiescente ct quasi dormiente, crescit ct propagatur assiduo Evangeli! prædicatio ct doctrina : ita explicant S. Hieronymus, Beda et Glossa, licet aliter planius interpretentur S. Chrysostomus , Tlieophylactus, Euthymius, ut suo loco dicam. Et cap. ix, 49 : «Omnisenim (supple qui Deoct Christo servirò, et se quasi victimam offerre cupit) igne (tribulationis) salietur. » Undo explicans, subjicit : a Et omnis victima sale salictur. »

Vigesimus. Solet in Evangelio ct Scriptura integer numerus exprimi, etiamsi aliquid illi desit aut supersit : sic numerantur discipuli Christi 70, cum præcise fuerint 72. S. Augustinus in *Qucest. Evangel.,* qurest. XLVll. «Rursum in eo solet poni numerus definitus pro indefinito. Sic Christus relinquentibus omnia ct se sequentibus promittit *centuplum. » Matth.* xn, 29, quod £ucas,cap. xvm, 30, explicat, dicens : « Recipiet multo plura. »

Vigesimus mimus. Christus, cx phrasi Hebræornm, solet comparationem duorum exprimere per affirmationem majoris et negationem minoris; id cniin quod majus est et præcessit, affirmat, quod vero minus et inferius est, negat. Quare per negationem tunc non proprie dictam negationem significat, sed tantum id quod negatur, minus esse altero, aut certe ipsum non esse solum in hoc genere indicat, ut : « Misericordiam volo,et non sacrificium, » *Matth.* ix, 13 ; hoc est, misericordiam malo et præfcro sacrificio : alioqui certum est sacrificium quoquo ipsi placere et gratum esse in suo ordine et gradu , puta post misericordiam. Sic *Luc. X,* 20, ait Christus Apostolis : « Nolite gaudere, quia spiritus vobis subjiciuntur : gaudete autem, quia nomina vestra scripta sunt in coelis, » id est, plus gaudete quod scripti sitis in cœlis, quam quod dæmoncs vobis subjiciantur ; nam et de hoc suo modo et gradu gaudendum est. Sic *Luc.* xn, 44, ait Cliristus : « Qui credit in me, non credit in me (scilicet solum, vel prrecipue), sed in eum qui misit me. » *q. d.* : Talis non tantum credit mihi homini dicenti et loquenti, sed multo magis credit Deo Patri, qui me quasi legatum suum misit.

Vigesimus secundus. Cavenda in S. Scripturæ explanatione nimia subtilitas ct argutia, œque ac plana nimiaque crassitias et ruditas. Unde S. Hieronymus, in cap. xxv *Matth. :* « Prudentem, inquit, semper admoneo lectorem, ut non superstitiosis acquiescat interpretationibus, ct quæ commatice pro fingentium dicuntur arbitrio, sed consideret priora, media et sequentia, et nectat sibi universa quæ scripta sunt. » S. Scriptura ergo inter se collata et composita, optima sui ipsius est interpres.

Vigesimus tertius. Evangelistæ sæpe ludunt in verbis elegantiæ causa, ac idem verbum vel nomen statim aliter et aliter accipiunt, maxime cum ex sensu litterali ad allegoricum, vel anagogicum assurgunt. Sic Christus ludit in voce mortuos , dicens : « Sequere me. et dimitte mortuos (*spiritualités*) sepelire mortuos (*corporaliter*) suos. » *Matth.* vin, 22. Nec enim mortui corporaliter possunt alios mortuos sepelire, ut palet. Sic *Joan.,* cap. it, 23, 21, ludit iu verbo *credo,* dicens: «Mulli crediderunt in nomine ejus, videntes signa ejus quæ faciebat ; ipse autem Jesus non credebat seinetipsuni eis. » Prius enim *credidcrunt* notat fidem divinam, posterius vero *credebat* notat fidem humanam, sive fiduciam. </. *d.* : Jesus non confidebat cis, quia, licet videret eos credere in se, tainen sciebat eos mutabiles et facile a Scribis ¡tosse perverti; unde non diu , nec secure versatus est cum cis. Ita S. Chrysostomus. Sic Paulus ludit in voco *peccatum,* H *Cor.* v,21 : « Eum qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum

fecit, ut nos efficeremur justitia Dei in ipso. » Ibi *peccaium* priori loco proprie accipit, posteriori vero metonymice, ut significet hostiam pro peccato, *q. à. :* Deus Christum innocentem ct ab omni peccato immunem, fecit *peccatum,* id est hostiam pro peccato, ut nos a peccato liberaret et justificaret.

Vigesimus quartus. Palæstinis ct Syris (qualis erat Christus) familiare est uti parabolis, proverbiis et tritis catachresibus, ut suavius in animos audientium influant : qua de causa Christus toties utitur parabolis casque multiplicat, ut patet *Matth.* sui. Ita ctiamnum Romæ audivimus Maronitae, qui Syri sunt et incolæ montis Libani, ea quæ dicunt illico allatis similitudinibus et parabolis venustare. Audi S. Hieronymum in cap. xvm *Matth.,* 23 : a Familiare est Syris, et maxime Palæstinis, ad omnem sermonem suum parabolas jungere, ut quod per simplex praeceptum teneri ab auditoribus non potest, per similitudinem exemplorum teneatur. »

Vigesimus quintus. Christus coram nasutis ct criticis, quales erant Scribæ et Pharisæi, parabolis utitur ambiguis et obscuris, tum quia ipsi indigni cranteas intelligere, tum quia quaerebant Jesum capere in sermone, accusare ct occidere ; seorsim vero discipulis et amicis suis easdem interpretabatur, ut diserte patet *Matth.* xm, 11, et vu, G. «Nolite, ait Christus, sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus suis, et conversi dirumpant vos. » Hoc factitavit Aristoteles, dum libros suos ita tecte et involute scripsit, ut ab æmulis carpi confutarique nequeant : unde ipse fibros *De Physico Auditu* ad Alexandrum scribit, fuisse conscriptos et non fuisse conscriptos, eo quod maximis ambiguitatibus et obscuritatibus , quibus ipse quasi sepia se involvit et obtegit , constent.

Vigesimus sextus. Sensus litteralis parabolic non est is quem voces prima facie ostendunt, sed qui per res vocibus significatas designatur : prior vocuin sensus est grammaticalis, qui litterae corticem , puta verba vocesquc explicat ; posterior est parabólicas, ideoque in parabola proprius, litteralis et genuinus ; v. g. *Matth.* vi, 22, et *Lue.* XIV, 16, in parabola Regis invitantis ad nuptias debiles et claudos, eo quod honestiores se excusarent, sensus litteralis non est is quem -f?spuarz, id est liltcræ et voces ostentant, scilicet quod vero Rex quispiam idipsum fecerit, cum hoc ad scopum Christi sit impertmens, et forte nunquam contigerit ; sed ad litteram parabolice significatur, quod Christus ad Ecclesiam, gratiam ct gloriam suam vocarit gentiles idololatras, ideoque viles et abjectos, eo quod Judtei legi Mosi præfisi Christum respuerint.

Vigesimus septimus. Tres sunt parabolic, apologi , et fabulæ partes, scilicet , uSOí; , ixthoc est profabulatio, fabula et affabulatio, sive proparabola paranoia et cpiparabola. Profabulatio est prooemium parabolæ, vel fabulus, ct quasi prologus, sive gustus et prælibatio quœdam parabolæ, qui illi promittitur, ut indicet quo fine ct contra quos parabola dicenda sit, postquam sequitur ipsa parabola, vel fabula; ac denique subjungitur aflabulatio, sive postfabulalio, quasi conclusio et applicatio fabulæ, ant parabolæ, quæ parabolam vel fabulam explicat, applicatque ad id quod significat, quodque in moribus corrigendum vel faciendum denotat. Exemplum clarum est *Luc.* xvm, 9, in parabola Pharisæi et Publicani, ubi «pqwOtw, sive profabulatio praemittitur, eum dicitur : « Dixit autem et ad quosdam qui in se confidebant tanquam justi, et aspernabantur cæteros, parabolam istam. » Ipsam deinde parabolam enarrat. Denique vers. 14, íwaúOwv, sive postfabulationeni, qua mentem fructumque parabolæ ostendit, subjungit, dicens : « Dico vobis : descendit hic justificatus in domum suam ab illo ; quia omnis qui se exaltat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur. » Idem ad oculum videre est in fabulis /Esopi, in apologis Pliædri, in emblematibus Alciati.

Vigesimus octavus. In parabolis sœpe non personæ personis, nec partes parabolæ partibus rei significata, sed tota parabola toti rei aut sentcnliæ comparatur. Exemplum est *Matth.* xi, 16 : « Similis est *(generatio hac)* pueris sedentibus in foro, qui clamantes coiequalibus dicunt : Cecinimus vobis, et non saltastis; lamentavimus, et non planxistis ; » ac deinde id applicat prædicationi Christi et Joannis Baptista, non per partes, quia Christus et Joannes nequeunt comparari hisce pueris, sed totam parabolam toti rei significata adæquat. Sensus enim est, *q. d.* : Videre est in hac generatione simile quippiam illi quod in parabola et ludo puerorum contingit, ut sicut nec cantu, nec planctu puerorum moventur morosi homines ad saltandum vel lamentandum ; sic Scribæ et Pharisæi nec exemplo laxioris vita Christi , nec severioris Joannis Baptista provocari potuerint ad pœnitentiam,conversionem ct salutem. Simile est *Matth.* xm , 24 : «Simile, inquit, est regnum coelorum homini, qui seminavit bonum semen in agro suo, » etc., nec enim præcise et per pai tes seminans similis est regno, sed potius regi. Sensus ergo est ,</.</.: Similiter agitur in regno coelorum , perinde ac si quis in agro suo seminet bonum semen, cui deinde inimicus superseminet zizania.

Vigesimus nonus. In parabolis æque ac in similitudinibus non omnia sunt similia, nec applicanda rei significata. Multa enim in iis dicuntur ad decorem ct elegantiam parabolæ, quæ ut ab aliis rei significata applicandis discernas, hunc canonem nota. In parabolis finis ct scopus parabolæ spectandus est ; illa enim quæ ad hunc scopum pertinent parabolæ partes sunt necessario

applicami® rebus per parabolam significatis ; quæ vero ad eum non pertinent, parabolæ sunt emblemata et ornamenta. Ita Orígenes elS. Chrysostomus in *Matth., cap.* xm, etS. Augustinus, lib. XVI *DeCivit.,* cap. ii. Sic Mattò. xxv,15, dicitur rex distribuisse servis suis talenta, « unicuique secundum propriam virtutem, » quia scilicet rex prudens ita facere solet. At Christus non ita, nec enim attribuit gratiam secundum vires dotesque naturas et liberi arbitrii, uti voluere Pelagiani, ut ingeniosis, divitibus, principibus det majorem; rudibus vero, pauperibus ct plebeiis minorem. Sic *Luca* xiv, 2G, in parabola computantis sumptus, ad parandum bellum et ad redificandum turrim, multa sunt emblemata, ut ibidem patebit. Denique ex parabola et ex postparabola, puta prologo, reque ac ex conclusione parabolæ venandus est genuinus ejusdem sensus. Audi S. Basilium in *Jlcgul. brevior.,* interrog. LV. «Sane, inquit, qure afferuntur similitudines, nequaquam ere omnino singulis earum rerum ad quas allatæ sunt partibus respondent; sed illud agunt, ut mentem ad id de quo agitur argumentum dirigant. » Celebro est S. Augustini documentum , lib. XVI11 De Civit., cap. n : « Non sane omnia qure gesta narrantur, aliquid etiam significare putanda sunt; sed propter illa qure aliquid significant, etiam ca qure nihil significant, attexuntur : solo enim vomere terra proscinditur ; sed ut hoc fieri possit, etiam cadera arati i membra sunt necessaria : ita in prophetica historia dicuntur et aliqua qure nihil significant, sed quibus adhrereant qure significant ct quodammodo religentur. »

Trigesimus. In mullis parabolis prreter id ad quod primo et principaliter assumuntur, Christus secundario mysteria aliqua insinuare voluit, quasi sensu tropologico, vel allegorico, ut patet *Luca:* X, .'10 ,ubi Christus per parabolam Samaritani non tantum ostendere voluit quis sit noster proximus, quem diligere debeamus, quod qurerebat legisperitus , sed simul allegorico significavit se esse Samaritanum, qui Adamum ejusque posteros, peccato primrevo saucios, infuso oleo gralire sure et vino sanguinis sui, sanaret et salvaret.

Trigesimus primus. Parabolæ sunt duplices ,alire similes, alite dissimiles. In similibus vis argumenti est a pari vel simili ; in dissimilibus, a minori ad majus.

Trigesimus SECUxnus.Nonnulladicunturin Evangelio et Scriptura non ex rei veritate, sed ex opinione hominum illius temporis quo gesta referuntur. Sic Joseph vocatur pater Christi etiam a B. Virgine, quia homines illius revi putabant cum esse patrem, cum revera non esset pater. Luc. n, 48. Sic Ananias, *Jercm.* xxvm, 10, vocatur propheta, quia talis reslimabalur a vulgo, cum revera esset pseudopropheta. Ita S. Hieronymus in *Jercin.* xxvm.

Trigesimus tertius. S. Scriptura, mutatis licet rebus, eadem tamen pristinaque nomina qure prius habuere, servat rebu'que assignat. Sic *Juan.* Vi, caro Christi in Eucharistia vocatur panis ; qure fuit panis, sed per transubstantiationem qure fit in consecratione, panis mutatus cstin carnem Christi. Sic Dina a Sichem corrupta vocatur virgo, quia paulo ante fuerat virgo. *Genes.* xxrv, 2. Sic virga Aaronis conversa inserpentem vocatur virga, quia paulo ante fuit virga. *Exod.* vn,12 : « Devoravit, inquit, virga Aaron virgas corum, » hoc est serpens in quem virga Aaronis a Mose conversa erat, devoravit serpentes in quos Magi Pharaonis suas pariter virgas ad ostentationem miraculi converterant. Ita S. Hieronymus in *Matth.* XXVI.

Trigesimus quartus. Evangelist® et Apostoli in citanda S. Scriptura veteris Testamenti srepe illam non verbo tenus, sed quoad sensum citant : ut, « quoniam Nazarreus vocabitur, » *Matth.* u, 23 ; de quo ibidem plura. Sic quod *Osca* ait, cap. n, 1 : « Dicite fratribus vestris, Populus meus ; et sorori vestire, misericordiam consecuta, n Paulus, Boman, ix, 25, citat : « Sicut in Osee dicit : Vocabo non plebem meam, plebem meam ; et non misericordiam consecutam, misericordiam consecutam. »

Trigesimus quintus. Scriptura novi Testamenti srepe alludit ad vetus Testamentum, quia res novi adumbratre fucre in veteri : « Finis enim legis Christus. » Rom. x, 4. Moses ergo ct Prophetre fuere irpsïpqia et praecursores Christi. Mira igitur mireque consona est harmonia novi Testamenti cum veteri, cujus artifex et auctor est Spiritus sanctus. Quare ut Scripturam novi Testamenti a radice ct fundamentis explices, scrutare ct vestiga figuram, prophetiam vel sententiam veteris Testamenti ad quam alludit ; vetus enim lex novre fuit prreludium, nova veteris est complementum, ut fuse docet S. Augustinus librispluribus quos scripsit contra Faustum, Manichreum. et Tertullianus libris quatuor quos scripsit contra Marcionem.

Trigesimus sextus. Interpres latinus idem verbum grrecum diversimode vertit, prreserlim dum una vox latina vim verbi grreci non assequitur, nec adrequat : sic Izit iu-xu , in Marco fere semper vertit *comminari,* in Luca *increpare,* in Malthreo *imperare* vel *præciperc,* ut Marc. iv, 39 : « Et exurgens, inquit, comminatus est vento. » Sed *Luc.,* cap. vin, 25: « At ille surgens, inquit, increpavit ventum. » *Matth.* vin, 2G : « Tunc surgens, inquit, imperavit ventis et mari ; » quia significat *praecipere* sive *imperare,* non simpliciter, *sed cum increpatione, objurgatione ct comminatione, additis minis objurgare, interminari ct interdicere.*

Denique huc spectant Canones Gi quos Epistolis S. Pauli ptrefixi. Epistolio enim istre explicant Evangelium ; quia Paulus interpres est Christi.

Trigesimus septimus. Evangelist® srepe brevità-

tis studio rem gestam implicant ct convolvunt, qua do causa subinde repugnantia dicere videntur : quare res gesta interpreti fusius explicanda ct distinctius enucleanda est, ut consonantia appareat, Sic *Luras,* cap. vu, 3, de Centurione mittente legatos ad Christum ut servum suum sanaret, ait : a Et cum audisset de Jesu, misit ad cum seniores Judæorum, rogans eum ut veniret, ct salvaret servum ejus, » cum tamen paulo post subdit eumdem dixisse : « Propter quod et mcipsum non sum dignum arbitratus ut venirem ad te, » quia scilicet ego sum gentilis, idcoquc indignus tuo aspectu et alloquio, quare pro me submisi ad te seniores Judæorum : quomodo ergo paulo ante putat eo se dignum, imo rogat ut Christus veniat ad se? Rcsp. tg *rogans,* quatenus refertur ad tg u ul salvaretservumejus,» pertinet ad ipsum Centurionem ; quatenus vero refertur ad tq *ut veniret,* pertinet ad seniores Judæorum, qui de suo hoc addiderunt, putantes hoc decere ct Centurionem tacite hoc cupere : Lucas tamen tribuit idipsum quoque Centurioni, quia quæ legatus dicit ct petit nomine legantis, hæc legans ipse dicere ct petere censetur, de quo plura Matthæus, vin, G. Sic Lucas, cap. xix, 9, ait Christum dixisse Zacnæo, cum domum ejus ingrederetur : a Quia hodie salus domui huic facta est, » ubi involute significat, Zachæo in Christum credente ct converso, totam familiam heri sui exemplum seculam in Christum credidisse et sanctificatam fuisse, etiamsi paulo ante solius Zachæi credentis meminerit. Sic octo beatitudines quas recenset Matthæus, cap. v, 1 ct seqq. Lucas, cap. vi, 20, in quatuor contrahit.

Trigesuws octavus. Christus sanaturus ægrotos, prius ab eis solet requirere fidem, qua scilicet credant Christum id posse facere sperent* que facturum : quare fides hæc non est historica et nuda, non etiam charitate formata el justificans, sed est fides miraculorum, qu® includit certam spem et fiduciam miraculi, quod scilicet Christus eos sua omnipotenti manu sanabit, qualis fuit fides S. Gregorii, qui idcirco cognominatus est Thaumolurgus, id est miraculorum opifex. Hanc enim fidem quasi congruam ad miraculum dispositionem, pnerequirit Christus; unde de illa ait : a Arnen dico vobis, si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic : Transi hinc illuc , ct transibit, el nihil impossibile erit vobis.» *Matth.* xvn, 19.

Postremo in Evangeliis solerter expendendum est et secernendum an id quod Christus ait, si consilium, an præceptum, an permissio, an permissio duntaxat (qualis est illa ad Judam proditorem : *Quod [acis, [ac citius) Joan,* xiii, 27.; an parabola, an adagium, an emblema, etc. Quocirca in gratiam lectoris ex singulis Evangliis collegi (eo quod nemo hucusque id prestiterit) omnia Evangelica consilia, præcepta, promissa, minas, miracula, oracula, sacramenta, paradoxa, parabolas, adagia, emblemata et ænigmata, caque ordine suo disposita hic subjicio.

Accipe ergo primo omnia consilia per Evangelium sparsa hic in unum collecta, deinde præccpta Evangelio propria, denique mixta, id est, partim consilia, partim præcepta. (insilia et præcepta voco quæ ut plurimum sunt talia; nam et consilia in necessitate fiunt præcepta, et præcepta citra necessitatem subinde fiunt consilia, ut patet in precepto tleemosynæ.

CONSILIA EVANGELICA,

QUÆ OMNIA SDNT DE ACTIBUS JIERO1GIS VIRTUTUM CHRISTIANARUM, IMO APOSTOUICARUM.

1. Sino modo; sic enim dccct nos implere omnem justitiam. *Matth.* in, 13.
2. Beati pauperes spiritu , quoniam ipsorum est regnum coelorum. *Matth.* v, 3.
3. Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram.
4. Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.
5. Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur.
6. Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam conscquentur.
7. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.
8. Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur.
9. Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum coelorum.
10. Beati estis, cum maledixerint vobis, ct persecuti vos fuerint, ct dixerint omne malum adversum vos mentientes propter me :
    Gaudete et exultate, quoniam merces vestra copiosa est in coelis.
11. Si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, praebe illi et alteram. *Matth.* v, 39.
12. Et qui vult tecum judicio contendere, et tunicam tuam tollere, dimitte ei et pallium. *Ibid.* 40.
13. Quicumque te angariaverit mille passus, vade cum illo el alia duo. *Ibid.* 41.
14. Omni petenti te tribue; et qui aufert quæ tua sunt, ne repetas. Lue. vi, 30; *Matth.* v,42.

Ii». Estote vos perfecti, sicut ct Pater vester coelestis perfectus est. *Matth. v,* 48.

10. Sequere me, ct dimitte mortuos sepelire mortuos suos. *Matth.* vni, 22.
17. Vos autem nolite vocari Rabbi; unus est enim Magister vester, omnes autem vos fratres estis. *Matth.* xxm, 8.
18. Et patrem nolite vocaro vobis super terram ; unusest enim Pater vester, qui in coelis est. *Ibid.*
    Nec vocemini Magistri, quia Magister vester unus est, Christus. IMd.
19. Quimajorestvcstrum.critministervester. *Ibid.*
    Qui autem se exaltaverit, humiliabitur ; ct qui sc humiliaverit, exaltabitur. *Ibid.*

20. Oportet semper orare, et nunquam deficere. **Luc. XVIII, 1.**

21. Sunt Eunuchi, qui se castraverunt propter regnum coelorum. Qui potest capere, capiat. *Matth.* xix, 12.
22. De Virginibus autem præccptum Domini non habeo; consilium autem do, tanquam misericordiam consecutus a Domino, ut sim fidelis.
    Existimo ergo hoc bonum essa propter instantem necessitatem, quoniam bonum est homini sic esse.
23. Si vis perfectus esse, vade, vendo quæ habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in cœlo, et veni, sequere me. *Matth.* xix,21.
24. Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Luc. x, 42.
25. Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Joan. XV, 13.
26. Mutuum date, nihil inde sperantes. Luc. vi, 35.
27. Benefacite his qui oderunt vos, et orate pro persequentibus et calumniantibus vos. *Matth.* v, 44.
28. Et accedens unus Scriba, ait illi : Magister, sequar te quocumque ieris.
    Et dicit ci Jesus : Vulpes foveas habent, ct volucres coeli nidos ; Filius autem hominis non habet ubi caput reclinet. *Matth.* vni, 19.
29. Ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus te. Quid ergo erit nobis? *Matth.* xix, 27.
30. Denique consilium Evangelicum est, Evangelizare gratis, non accepto ullo prædicationis stipendio aut sumptu, uti fecit S. Paulus labore manuum se suosque sustentans, qui proinde ait : « Qu® est ergo merces mea? ut Evangelium prtedicanssinesumptu ponam Evangelium. » I Cor. ix, 18. Jure enim natur® et divino Apostolus vivere potest ex Evangelio; dignus est enim operarius mercede sua : unde si gratis evangeliza!, facit opus liberale ct supererogationis, quod consilii est, non præcepti.

Ex dictis liquet multa esse consilia Evangelica , sed praecipue tria, scilicet voluntante paupertatis, castitatis et obediential religiosae, uti contra novantes uno ore docent omnes orthodoxi.

PRÆCEPTA EVANGELIO PROPRIA,

NEC IN LEGE VETERI EXIRESSA.

1. Poenitentiam agite; appropinquavit enim regnum coelorum. *Matth.* iv, 17.
2. Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent patrem qui in cœlis est. *Matth.* v,16.
3. Si oilers munus tuum ad altare, et ibi recor-

datus fueris, quod frater tuus habet aliquid adversum te, relinquo ibi munus tuum ante altare, et vade prius reconciliari fratri tuo, et tunc veniens offeres munus tuum. *Matth.* v, 33.

4. Esto consentiens adversario *(adori ct accusasaturi, quem verbo et verbere lanisti)* tuo dum e» in via cum eo, ne forte tradat te adversarius judici, et judex tradat te ministris, et in carcerem mittaris. *Matth.* v, 25.

5. Qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, jam mœchatus est eam in corde suo. *Matth.* v, 28.

6. Quod si oculus tuus *(vel manus)* dexter scandalizat te, erue eum et projice abs te. *Matth.* v, 29.

7. Omnisquidimiserituxorcm suam, excepta fornicationis causa, facit eam moechari, et qui dimissam duxerit, adulterat. *Matth.* v, 32.

8. Diligite inimicos vestros, ut sitis filii Patris vestri, qui in cœlis est, qui solem suum oriri facit super bonos et malos, et pluit super justos et injustos. *Matth. n,* 43.

9. Qui irascitur fratri suo, reus erit judicio : qui autem dixerit fratri suo raca, reus erit concilio, qui autem dixerit fatue, reus erit gehennœ ignis. *Matth.* v, 22.

10. Attendite ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis ; alioquin mcrcedem non habebitis apud Patrem vestrum, qui in coelis est. *Matth.* vi, 1.

11. Tu autem cum oraveris, intra in cubiculum tuum, et, clauso ostio, ora Patrem tuum in abscondito ; et Pater tuus, qui videt in absconditio, reddet tibi. *Ibid.* 6.

12. Orantes nolite multum loqui (ore, *sed corde)* sicut Ethnici. *Ibid. 1.*

13. Sic ergo vos orabitis : Pater noster, qui es in cedis ; sanctificetur nomen tuum ; adveniat regnum tuum ; fiat voluntas tua, etc.

I I. Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, etc., sed in cœlo. *Matth.* vi, 19.

15. Non potestis Deo servire cimanuronæ. *Matth.* vi, 21.

46. Ne solliciti sitis animæ vestræ quid manducetis, neque corpori vestro quid induamini. *Matth. vt,* 25.

17. Quærite ergo primum regnum Dei et justitiam ejus, et hæc omnia adjicientur vobis. Nolite ergo solliciti esse in crastinum. *Matth.* vi, 33.

18. Nolite judicare, ut non judicemini. *Matth.* vn, 1.

19. Nolite sanctum dare canibus , neque mittatis margaritas vestras ante porcos, *q. d.* : Nolite sancta dogmata tradere incredulis et obstinatis, qui ea rideant et subsannent. *Matth.* vn, 6.

20. Quæcumque vultis ut faciant vobis homines, et vos facite illis. *Matth.* vn, 12.

21. Intrate per angustam portam, quia lata porta et spatiosa via est quæ ducit ad perditionem. *Matth.* vn, 13.

22. Qui dixerit *(verbum)* contra Spiritum sanctum non remittetur ei, neque in hoc secalo, neque in futuro. *Matth.* xn, 32.

23. Omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die judicii. Ex verbis enim tuis justificaberis ; et ex verbis tuis condemnaberis. Jfaft/i.xn,3G.

24. Nisi conversi fueritis, et efficiamini sicut parvuli, non intabitis in regnum coelorum. *Matth.* xvm, 3.

25. Si autem peccaverit in te frater tuus, vade et corripe eum inter te et ipsum solum ; si te audierit, lucratus eris fratrem tuum. *Ibid* 15.

26. Si autem tenon audierit, adhibe tecum adhuc unum vel duos, ut in ore duorum vel trium testium stet omne verbum. *Ibid.*

27. Quod si non audierit cos, dic Ecclesiae; si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus. *Ibid.*

Amen dico vobis, quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata et in cœlo; et quæcumque solveritis super terram, erunt soluta et in cœlo. *Ibid.*

Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem sicut dilexi vos. Joan, xiii, 31.

His adde praeopta Sacramentorum, quae inferius afferam.

MIXTA,

noe EST PARTIM* CONSILIA, PARTUI PRÆCEPTA.

L Ego autem dico vobis non jurare omnino. *Matth.* v, *34.*

2 Sit autem sermo vester, est, est ; non, non : quod autem his abundantius est, a malo est MaH/i. v,37.

3. Cum jejunas, unge caput tuum et faciem tuam lava, ne videaris hominibus jejunans, sed Patri tuo qui est in abscondito, *q. d.* ‹ Cum jejunas, noli id ostentare, sed cela et dissimula per corporis animique alacritatem et lætitiam. » *Matth.* vi, 17. *Idem dixit de Eleemosyna*, 3; *de Oratione,* 6.

4. Petite, ct dabitur vobis; quærite, ct invenietis ; pulsate, ct aperietur vobis. *Matth.* vn, 7.

5. Qui recipit Prophetam in nomine Prophet®, mcrccdem Prophctœ accipiet; ct qui recipit justum in nomine justi, mcrccdem justi accipiet. *Matth.* x, 4L

6. Et quicumque potum dederit uni cx minimis istis calicem aquæ frigid® tantum in no-

mine discipuli, amen dico vobis, non perdet mcrccdem suam. *Ibid.*

7. Venite ad me, omnes qui laboratis, et onerati estis, ct ego reficiam vos. Tollite jugum meum super vos, et discite a me, quia mitis sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris. *Matth.* XI, 28.
8. Quicumque fecerit voluntatem Patris mei qui in cœlis est, ipse meus frater, ct soror, et mater est. *Matth.* xn, 50.
9. Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me. *Matth.* xvi, 24.
10. Vendite quæ possidetis, et date eleemosynam. *Luca:* xn, 33.
11. Vigilate itaque omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere ista omnia, quæ futura sunt, ct stare ante Filium hominis. *Luc.* XXI, 30.
12. Scrutamini Scripturas. *Joan,* v, 39.
13. Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam sternam, quem Filius hominis dabit vobis. Hunc enim Pater signavit Deus. *Joan,* vi, 27.
14. In hoc cognoscent omnes quod discipuli mei eslLs, si dilectionem habueritis ad invicem. *Joan,* xi», 3î5.

PRÆCEPTA ET CONSILIA A CHRISTO

SEOHSIM DATA ATOSTOLIS.

1. Venite post me, et faciam vos fieri piscatores hominum. *Matth.* iv, 19.
2. In viam Gentium ne abieritis, et in civitates Samaritanorum ne intraveritis; sed potius ile ad oves quæ perierunt domus Israel. *Matth.* x, 5.
3. Euntes autem prædicate dicentes, quia appropinquavit regnum coelorum. *Ibid.*
4. Infirmos curate, mortuos suscitate, leprosos mundate, dæmonia ejicite.
5. Gratis accepistis, gratis date. *Ibid.*
6. Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris. *Ibid.*
7. Non peram in via, neque calceamenta, neque virgam; dignus est enim operarius cibo suo. *Ibid.*
8. In quamcumquo autem civitatem aut castellum intraveritis, interrogate quis in ea dignus sit, et ibi manete donec exeatis. *Ibid.*
9. Intrantes autem in domum, salutate eam dicentes : Pax huic domui. *Ibid.*
10. Et quicumque non receperit vos, neque audierit sermones vestros, exeuntes foras do domo vel civitate, excutite pulverem de pedibus vestris. *Ibid.* 14.

    Amen dico vobis, tolerabilius erit terra; Sodomorum et Gomorrhæorum in die judicii, quam illi civitati. *Ibid.*
11. Ecco ego mitto vos sicut oves in medio luporum. Estote ergo prudentes sicut serpentes, cl simplices sicut columbæ. *Ibid.* 10.
12. Cavete autem ab hominibus. Tradent enim vos in conciliis, et in synagogis suis flagellabunt vos. *Ibid.* 17.

    Et ad præsides, et ad reges ducemini propter me in testimonium illis ct gentibus. *Ibid.*
13. Cum autem tradent vos, nolite cogitaro quomodo, aut quid loquamini; dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. *Ibid.* 19.

    Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis. *Ibid.*
14. Cum autem persequentur vos in civitate ista, fugite ad aliam. Amen dico vobis,non consummabitis civitates Israel, donec veniat Filius hominis. *Ibid.* 23.
15. Ne ergo timueritis eos. Nihil enim est opertum, quod non revelabitur; et occultum, quod non scietur. *Ibid.* 26.
16. Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine, et quod in aure auditis, prædicate super tecta. *Ibid.*
17. Et nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere; sed potius timete eum, qui potest et animam ct corpus perdere in gehennam. *Ibid.* 28.
18. Nolite arbitrari quia pacem venerim mittere in terram, non veni pacem mittere; sed gladium. Veni enim separare hominem adversus patrem suum, et tiliam adversus matrem suam, et nurum adversus socrum suam. Et inimici hominis domestici ejus. *Ibid.* 34.
19. Qui amat patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus; et qui amat filium aut filiam super me, non est me dignus. *Ibid.* 37.
20. Et qui non accipit crucem suam et sequitur me, non est me dignus.
21. Qui invenit animam suam, perdet illam; et qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam. *Ibid.* 35.
22. Qui recipit vos, me recipit; et qui me recipit, recipit cum qui me misit. *Ibid.* 40.
23. Nemini dixeritis visionem *(Triuts^jurationis)* donec Filius hominis à mortuis resurgat. *Matth.* XVII, 9.
24. I t autem non scandalizemus eos *(exactores didrachmi pro tributo),* vado ad mare ct mitte hamum, ct eum picem, qui primus

ascenderit, tolle; et aperto ore ejus, invenies staterem; illum sumens, da eis pro me et te (ó *Petre). Matth.* xvn, 26.

25. Qu.Tcumque alligaveritis super terram, erunt ligata et in cœlo, et quæcumque solveritis super terram, erunt soluta et in coelo. *Matth.* xvni, 18.

26. Quicumque voluerit inter vos major fieri, sit vester minister.

Et qui voluerit inter vos primus esse, erit vester servus. *Matth.* xx, 26.

Sicut Filius lioininis non venit ministrari sed ministrare, et dare animam suam redemptionem pro multis. *Ibid.*

27. Tristis est anima mea usque ad mortem; sustinete hic ct vigilato mccum : vigilate ct orate,ut non intretis in tentationem. *Matth.* XXVI, 38.

28. Ego rogavi pro te (ś *Petre)* ut non deficiat fides tua, et tu aliquando conversus, confirma fratres tuos. *Luc.* xxn, 32.

29. Deinde dicit Thomæ : Infer digitum tuum huc, et vide manus meas; ct affer manum tuam, ct mitte in latus meum; et noli esse incredulus, sed fidelis. *Joan.* xx, 27.

30. Mittite in dexteram navigli rete, ct invenietis, etc.; afferte de piscibus quos prendidistis nunc, etc. Venite, prandete. *Joan,* xxi, 6 ct seq.

31. Simon Joannis, diligis me plus his? dicit ei : Eliam, Domine, tu scis quia amote. Dicit ei : Pasco agnos meos.

Dicit ei iterum : Simon Joannis, diligis mo ? Ait illi : Eliam Domine, tu scis quia amo te. Dicit ei : Pasco agnos meos. *Ibid.* 15.

32. Euntes doceto omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, ct Spiritus sancti: docentes eos servare omnia quœcumque mandavi vobis. *Matth.* xxvm, 19.

Et ego mitto promissum Patris mei in vos. Vos autem sedete in civitate, quoadusque induamini virtute ex alto. *Luc.* xxiv, 49

PROMISSA EVANGELICA.

1. Ne timeas, Zacharia, quoniam exaudita est deprecatio tua, et uxor tua Elizabeth pariet tibi filium, et vocabis nomen ejus Joannem.

Et erit gaudium tibi, et exultatio, ct multi in nativitate ejus gaudebunt. *Luc.* i, 13.

2. Erit enim magnus coram Domino ; et vinum et siceram non bibet, ct Spiritu sancto replebitur adhuc cx utero matris su®. *Ibid.*

3. Et multos filiorum Israel convertet ad Dominum Deum ipsorum.

4. Et ipse precedei ante illum in spiritu et virtute Eli®; ut convertat corda patrum in filios, ct incredulos ad prudentiam justorum, parare Domino plebem perfectam. *Ibid.*

No timeas, Maria : invenisti enim gratiam apud Deum.

5. Ecco concipies in utero, et paries filium, ct vocabis nomon ejus Jesum.

Ilie erit magnus, et filius Altissimi vocabitur; ct dabit illi Dominus Deus sedem David patris sui, ct regnabit in domo Jacob in œtemum. Et regni ejus non erit finis. *Ibid.* 30.

6. Beati pauperes spiritu; quoniam ipsorum est regnum coelorum. *Matth.* 3. *Ibid,* in seq.—*Idan regnum aliis titulis et nominibus, edtms septem bcatitudinibus promittitur.*

7. Qui recipit vos, mc recipit; ct qui recipit me, recipit cum qui mc misit. *Matth.* X, 40.

8. Qui recipit prophetam in nomine prophet®, mcrccdem prophet® accipiet ; et qui recipit justum in nomine justi, mercedem justi accipiet. I6id.

9; Et quicumque potum dederit uni ex minimis istis calicem aqu® frigid®, tantum in nomine discipuli : amen dico vobis, non perdet mercedem suam. *Ibid.*

10. Justi fulgebunt sicut sol in regno Patris eorum. *Matth.* \ni, 43.

11. Beatus cs Simon Bar-Jona; quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in coelis est. *Matth.* xvi, 17.

12. Et ego dico tibi, quia lu cs Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et port® inferi non prævalebunt adversus eam.

13. Et tibi dabo claves regni coelorum; ct quodcumquc ligaveris super terram, erit ligatum ct in coelis ; ct quodeumque solveris super terram, erit solutum ct in coelis. *Matth.* xvi¿ 17.

14. Si duo cx vobis consenserint super terram, dc omni re quamcumquc petierint, fiet illis à Patre meo qui in coelis est. *Matth* xvni, 19.

Ubi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. *Ibid.*

13. Tunc accedens Petrus ad eum dixit : Domine, quoties peccabit in me frater meus, et dimittam ei? usque septies?

Dicit illi Jesus : Non dico tibi usque septies, sed usque septuagies septies. *Ibid.*

16. Sunt eunuchi, qui se castraverunt propter regnum coelorum. *Matth.* xix, 11.

17. Quia hæc dicit Dominus eunuchis : Qui custodierint Sabbata mea, ct elegerint qu® ego volui, et tenuerint foedus meum.

Dabo cis in domo mea ct in muris meis locum , ct nomen melius A filiis ct filiabus : nomen sempiternum dabo cis quod non peribit. *Isai.* xxvi, 4.

18. Vade, vende quæ habes, ct da pauperibus, et habebis thesaurum in coelo. *Matth.* XIX, 21.

19. Arnen dico vobis, quod vos, qui secuti estis me, in regeneratione, cum sederit Filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis ct vos super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israel.

20. Et omnis qui reliquerit domum , vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem , aut filios , aut agros propter nomen meum , centuplum accipiet, et vitam æternam possidebit. *Ibid.*

21. In resurrectione neque nubent, neque nubentur, sed erunt sicut Angeli Dei in coelo. *Matth.* XXII, 30.

22. Euge, serve bone ct fidelis; quia super pauca fuisti fidelis , super multa te constituam , intra in gaudium Domini tui. *Matth.* xxv,23.

23. Ecco ego vobiscum sum omnibus diebus

XXVI11, 20.

2-1. Signa autem cos qui crediderint, hæc sequentur : in nomine meo dæmonia ejicient; linguis loquentur novis.

25. Serpentes tollent ; ct si mortiferum quid biberint, non eis nocebit : super ægros manus imponent, et bene habebunt. *Mare,* xvi, 17.

20. Habete fidem Dei.

27. Amen dico vobis, quia quicumquc dixerit huic monti : Tollero ct mittere in mare ; et non hæsitaverit in corde suo, sed crediderit quia quodeumque dixerit fiat, fiet ei.

28. Proplerca dico vobis, omnia quæ orantes petitis, credite quia accipietis, ct evenient vobis. *Mare, xi,* 22.

29. Nunc dimittis servum tuum, Domine, secundum verbum tuum, in pace. *Lue.* 1, 29.

30. Spiritus Domini super mc; propter quod unxit mc, evangelizare pauperibus misit mc, sanare contritos corde.

31. Predicare captivis remissionem, et cœcis visum, dimittere confractos in remissionem, predicare annum Domini acceptum, ct diem retributionis. *Lue.* iv, 18.

32. Eccc dedi vobis potestatem calcandi super serpentes ct scorpiones, et super omnem virtutem inimici, et nihil vobis nocebit.

33. Verumtamen in hoc nolite gaudere, quia spiritus vobis subjiciuntur; gaudete autem, quod nomina vestra scripta sunt in cœlis. *Luc.* X, 19.

34. Martha, Martha , sollicita cs ct turbaris erga plurima. Porro unum est necessarium. Maria optimam partem elegit quæ non auferetur ab ea. *Lue.* x. 41.

35. Omnis quicumquc confessus fuerit me coram hominibus, ct Filius hominis confitebitur illum coram Angelis Dei. *Lue.* xn, 8; *Matth.* x, 32.

3G, Quaerite primum regnum Dei, et justitiam ejus, et hæc omnia adjicientur vobis. *Matth.* vi, 33.

37. Ignem veni mittere in terram; et quid volo, nisi ut accendatur? Luc. xiii, 49.

38. Injicient vobis manus, etc. Ponite ergo in cordibus vestris, non praemeditari quemadmodum respondeatis.

Ego enim dabo vobis os et sapientiam, cui non poterunt resistere ct contradicere omnes adversarii vestri. *Lue.* xxi, 13.

39. Vos autem estis qui permansistis mecum in tentationibus meis.

Et ego dispono vobis , sicut disposuit mihi Pater meus, regnum.

Ut edatis ct bibatis super mensam meem in regno meo; et sedeatis super (‘wonos judicantes duodecim tribus Israel. Luc. XXII, 28.

40. Pax vobis, ego sum, nolite timere. Luc. XXIV, 36.

41. Et ego mitto promissum Patris mei in vos; vos autem sedete in civitate, quoadusque induamini virtute ex alto. *Ibid.* 49.

42. Eduxit autem eos foras in Bethaniam; et elevatis manibus suis benedixit eis.

El facium est, cum benediceret illis , recessit ab cis, et ferebatur in coelum. *Ibid.*

43. Et ipsi adorantes regressi sunt in Jerusalem cum gaudio magno.

Et erant semper in templo laudantes, ct benedicentes Deum. Amen. *Ibid.*

44. Oves meæ vocem meam audiunt ; ct ego cognosco cas, et sequuntur me.

Et ego vitam æternam do cis; ct non peribunt in æternum; et non rapiet eas quisquam do manu mea. *Joan.* X, 27.

45. Vado parare vobis locum. Et si abiero, et preparavero vobis locum, iterum venio, ct accipiam vos ad meipsum, ut ubi sum ego, et vos sitis. *Joan.* xiv, 2.

4G. Amen dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio et ipso faciet, et majora horum faciet ; quia ego ad Patrem vado.

47. Et quodeumque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam, ut glorificetur Pater in Filio. *Joan,* xiv, 12.

48. Et ego rogabo Patrem, et alium Paracletum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum,

Spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere, quia non videt cum, ncc scit cum ; vos autem cognoscetis cum, quia apud vos manebit et in vobis erit.

49. Non relinquam vos orphanos, veniam ad vos. *Joan,* xiv, 16.

50. Qui habet mandata mea, et servat ea, ille est. qui diligit me. Qui autem diligit me, diligetur a Patre meo ; ct ego diligam eum, et manifestabo ei meipsum. *Joan,* xiv, 21.
51. Si quis deligit me, sermonem meum son abit; et Pater meus diliget eum , ct ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus. *Joan,* xiv, 23.
52. Jam non dicam vos servos, quia servus noscit quid faciat dominus ejus ; vos autem dixi amicos, quia omnia quæcumque audivi à Patre meo, nola feci vobis. *Joan.* XV, 14.
53. Non vos me degistis, sed ego elegi vos, ct posui vos ut catis et fructum afferatis, et fructus vester maneat; ut quodeumque petieritis Patrem in nomine meo, det vobis. *Joan.* XVI, Î5.
54. Cum autem venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre, spiritum veritatis, qui à Patre procedit, ille testimonium perhibebit do me.

    Et vos testimonium perhibebitis, quia ab initio mecum estis. *Joan,* xv, 26.
55. Cum autem venerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem ; non enim loquetur a semetipso, sed quæcumque audiet, loquetur, et quæ ventura sunt annuntiabit vobis. *Joan,* xvi, 13.
56. Sanctifica cos in veritate, etc. Et pro eis ego sanctifico meipsum, ut sint et ipsi sanctificati in veritate. *Joan,* xvii, 17.
57. Non pro eis autem rogo tantum, sed et pro eis qui crediturі sunt per verbum eorum in me. *Ibid.* 20.
58. Ut omnes unum sint, sicut tu Pater in me, et ego in te, ut ct ipsi in nobis unum sint, ut credat mundus quia tu me misisti. *Ibid.* 21.

    Et ego charitatcm quam dedisti mihi, dedi cis, ut sint unum, sicut ct nos unum sumus. *Ibid.* 22.
59. Pater, quos dedisti milii, volo ut ubi sum ego, et illi sint mecum, ut videant claritatem meam, quam dedisti mihi ; quia dilexisti me ante constitutionem mundi. Joan, xvii, 2-1.
60. Mulier, ecco filius tuus. Deinde dicit discipulo : Ecco mater tua. Et ex illa hora accepit eam discipulus in sua. Joan, xix, 26.

MINÆ EVANGELICHE.

1. Quicumquc non receperit vos, neque audierit sermones vestros, exeuntes foras de domo vel civitate, excutito pulverem dc pedibus vestris.

2. Amen dico vobis, tolerabilius erit terræ Sodomorum et Gomorrhæorum in dio judicii , quam illi civitati. *Maith,* x, 44.

3. V® tibi, Corozain : Væ tibi, Bethsaida ; quia si in Tyro et Sidone fact® essent virtutes, quæ factæsunt in vobis, clini in cilicio et cinere poenitentiam egissent. *Matth.* xi, 21.

4. Verumtamen dico vobis, Tyro ct Sidoni remissius erit in dio judicii, quam vobis. *Ibid.* %>.

b. Et tu, Capharnaum, numquid usque in coelum exaltaberis? usque in infernum descendes ; quia si in Sodomis facte fuissent virtutes quæ faclæ sunt in te, forte mansissent usque in hanc diem. *Ibid.*

6. Verumtamen dico vobis, quia terræ Sodomorum remissius erit in die judicii, quam tibi. *Ibid.*

7. Viri Ninivite surgent in judicio cum generatione ista , ct condemnabunt eam , quia poenitentiam egerunt in prædicatione Jonæ. et ecce plus quam Jonas hic. *Matth.* xii, 41.

8. Regina Austri surget in judicio cum generatione ista, et condemnabit eam ; quia venit à finibus terræ audire sapientiam Salomonis; et ecce plus quam Solomon hic. *Ibid.*
9. Sic erit in consummatione sæculi, exibunt Angeli ct separabunt malos do medio justorum. *Matth.* xi», 40.
10. Et mittent cos in caminum ignis : ibi erit fletus ct stridor dentium. *Ibid.* 48.
11. Væ mundo à scandalis. Necesse est enim ut veniant scandala; verumtamen væ illi per quem scandalum venit. *Matth.* xvni, 7.
12. Si autem manus tua vel pes tuus scandalizat te, abscindo cum, ct projice abs te ; bonum tibi est ad vitam ingredi debilem vel claudum, quam duas manus vel duos pedes habentem mitti in ignem æternum. *Matth.* xvni, 8.
13. Væ vobis, Scribæ et Pharisæi hypocrite, quia clauditis regnum coelorum ante homines, etc. *Matth.* xxm, 13.
14. Væ vobis, Scribæ, etc., quia comeditis domos viduarum, ctc. *Matth.* xxm, 13 ct sequent., *ubi continuo, usque ad finem capitis, Væ, fulmen esterna: damnationis in Scribas, ob eorum superbiam, avaritiam, saevitiam, impietatem denotat.*
13. Ut veniat super vos omnis sanguis justus, qui effusus est super terram, à sanguine Abel justi usque ad sanguinem Zachari®, filii Barachiæ, quem occidistis inter templum ct altare. *Matth.* xxm, 33.

    Amen dico vobis : venient hæc omnia super generationem istam.
16. Jerusalem, Jerusalem, quæ occidis Prophetas , et lapidas cos qui ad te missi sunt,

quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, et noluisti ! Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. *Ibid.*

17. Si autem dixerit malus servus ille in corde suo : Moram facit dominus meus venire ;
Et coeperit perculere conservos suos, manducet autem el bibat cum ebriosis ;
Veniet dominus servi illius in dic qua non sperat, et hora quam ignorat;
El dividet cum, parlcmque ejus ponet cum hypocritis. Illic erit fletus el stridor dentium. *Matth.* XXIV, 48.
18. Et ibunt hi in supplicium æternum, justi autem in vitam æternam. *Matth.* xxv, 46.
19. Væ homini illi (Judœ) per quem Filius hominis tradetur; bonum erat ei si natus non fuisset homo ille. *Matth.* xxvi, 24.
20. Væ vobis divitibus, quia habetis consolationem vestram.
21. Væ vobis, qui saturati estis, quia esurietis ; væ vobis, qui ridetis nuhc, quia lugebitis el flebitis.
22. Væ cum benedixerint vobis homines; secundum hæc enim faciebant pseudoprophetis patres eorum. Luc. n, 24.
23. Ille autem servus qui cognovit voluntatcm domini sui, et non præparavit, et non fecit secundum voluntatem ejus, vapulabit multis.
24. Qui autem non cognovit, et fecit digna plagis, vapulabit paucis.
23. Omnis autem cui multum datum est, mullum quæretur ab eo, et cui commendaverunt mullum, plus petent ab eo. Lue. x ii , 48.
26. Nisi pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis. Luc. xni, 3.

MIRACULA. CHRISTI ORDINE TEMPORIS

OUO PATRATA SONT, gIGILLATÍM DIGESTA.

1. « Et factum est, ut audivit salutationem Mari® Elisabeth, exultavit infans in utero ejus, et repleta est Spiritu sancio Elisabeth. » *Luc.* i, 41.
2. « Et exclamavit voce magna, et dixit : Benedieta tu inter mulieres; et benedictus fructus ventris tui. » *Ibid.*
3. « Et unde hoc mihi, ut veniat mater Domini mei ad me ? n *Ibid.*
4. Christus recenter natus misit Angelum, qui pastoribus, et stellam, quæ Magis nuntiaret suam nativitatem, cosque ad sc visendum adorandumque vocaret. Luc. n, 9; *Matth.* n, 3.
5. Oblatus in templo fecit, ut Simeon et Anna so ut Messiam agnoscerent, ac de se prophetarent. Luc. n, 25.
6. In Christum, cum baptizaretur a Joanne , Spiritus sanctus specio columbæ illapsus est, et vox Patris intonuit : « Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui, n *Matth.* in, 14.
7. Christus mox a Baptismo secedens in desertum ibi quadraginta diebus jejunavit et per miraculum ab omni cibo potuque abstinuit. *Matth.* IV, 2.
8. Christus in nuptiis Canæ Galilajæ mutat aquam in vinum. Joan, xxii, 11.
9. Mox in Paschale omnes vendentes et ementes vultùs sui majestate procellens, flagello ejicit è templo. *Joan,* il, 15.
10. Filium Reguli ægrum sanat Capharnai. *Joan.* IV, 50.
H. Dæmoniacuin ibidem in Synagoga a dæmono liberat. *Mare,* i, 23.
12. Socrum Petri febrientem, multosquo ægros curat. *Matth.* vm , 15.
13. Dormiens in navi excitatur a discipulis, ac sedat maris tempestatem, ventisque et fluctibus imperat. *Matth.* vin, 15.
14. Sanat duos dæmoniacos in regione Gerasenorum, ac dæmonibus permittit ingredi in porcos, qui eos præcipitant in mare. *Matth.* vm, 28.
15. Sanat paralyticum per tegulas ante se demissum. *Matth.* IX, 2.
16. Vocat Matthæum a telonio, itaque mentem ejus immutat, ut omnibus relictis illico eum sequatur. *Matth.* rx, 9.
17. Archisynagogi filiam a morte revocat, et Hæmorrhoissæ fluxum sanguinis sistit. *Matth.* IX, 18.
18. Duos cæcos illuminat, et daemoniacum mutum curat. *Matth.* ix, 27.
19. Ad probaticam piscinam in Sabbato sanat ægrum per triginta octo annos. *Joan,* v, 2.
20. Manco manum aridam restituit. *Matth.* xii, 13.
21. Leprosum a lepra inundat. *Matth.* vm, 2.
22. Centurionis servum paralyticum sanat. *Matth.* vm, 5.
23. Filium viduæ in Nairn a morte suscitat. Luc. vu, H.
24. Magdalenam a morte animæ, et a dæmonibus liberat. *Luc.* vu, 48.
23. Curat dæmoniacum, cæcum ct mutum. *Matth.* xu,22.
26. Quinque panibus pascit quinque hominum millia. *Joan,* vin ,11.
27. Ambulat Jesus super mare, et Petrum super illud ambulare facit. *Matth.* xiv, 23.
28. Sanat filiam Chananææ a dæmonc vexatam. *Matth.* XV, 28.
29. Sanat surdum et mutum mittens digitos in auriculas, et expuens tangensque linguam

ejus , dicens epnpheta, id est adaperire. *Mare,* vn, 34.

30. Septem panibus pascit quinque hominum millia. *Matth.* xv, 36.

3!. Illuminat caecum in Bethsaida, dicentem : a Video homines sicut arbores ambulantes. *V Mare,* vni, 24.

32. Transfigurat se Christus in monte Thabor : « Et resplenduit facies ejus sicut sol, et apparuerunt Moyses et Elias cum eo loquentes. » *Matth.* xvn, 2.

33. Ejicit daemonem lunaticum, quem discipuli ejicere non potuerant ; quia « hoc genus, inquit, non ejicitur nisi per orationem et jejunium. » *Matth.* xvn, 14.

34. Facit ut Petrus in ore piscis inveniat didrachma, illudquc pro tributo persolvat. *Matth.* xvn, 26.

35. Mundat decem leprosos. *Luc.* xvn, 12.

36. Czeco nato visum restituit. *Joan,* ix, 1.

37. Sanat mulierem contractam. *Luc.* xm, 11.

38. Sanat hydropicum in Sabbato, prandens cum Pharisœo. *Luc.* xiv, 2.

39. In festo Encrenioruin eripit se c lapidantium manibus. *Joan,* x, 31 ct 39.

40. Laxarum quatriduanum e sepulcro evocat ct suscitat. *Joan,* xi, 1.

41. Duos creeos juxta Jericho illuminat, c quibus unus famosior erat, nomine Barlimæus. *Matth.* xx, 29; Mare, x, 46; Luc. xvm,35.

42. Insidens asino gloriose quasi Messias ingreditur Jerusalem, turbis cum ramis palmarum acclamantibus, quin et infantibus : « Hosanna Filio David, » *Matth.* xxi, 9.

43. Mox creeos ct claudos in templo curat. *Matth.* xxi, 14.

44. Ficulneam maledicendo arefacit. *Ibid.* 19.

45. Ejicit rursum vendentes ct ementes c templo. *Luc.* xix, 45; *Matth.* xxi, 12.

46. « Apparuit illi Angelus de crelo confortans eum. Et factus in agonia prolixius orabat. Et factus est sudor ejus sicut guttre sanguinis decurrentis in terram. » Luc. x x ii, 44.

47 « Ut ergo dixit eis, ego sum, abierunt retrorsum, et ceciderunt in terram.» *Joan,* xvm, 6.

48 « A sexta autem hora lenebrre faclre sunt super universam terram usque ad horam nonam. » *Matth.* XXVII, 45.

40. «Christus in passione ct cruce fuit miraculum miraculorum; fuit enim portentum, imo abyssus humilitatis, patientire, obedientire, charitatis, fortitudinis, martyrii omniumque virtutum. » *Matth.* xxvn.

50. Clamans : « Pater, in manus tuas commendo spiritum meum, » per miraculum expirât ; morientis enim vox, vita et spiritus deficit. *Ibid.* 50.

51. a Et ecce velum templi scissum est a summo usque deorsum, ct terra mota est, et petræ scissæsunt, et monumenta aperta sunt, ct multa corpora sanctorum, qui dormierant, surrexcrunt. Et exeuntes de monumentis post resurrectionem ejus venerunt in sanctam civitatem, et apparuerunt multis. Centurio autem, et qui cum eo erant custodientes Jesum, viso terrai motu et liis qure fiebant, timuerunt valde, dicentes- Vere Filius Dei erat iste. » *Ibid.* 51.

52. «Unus militum lancea latus ejus aperuit, ctconlinuo exivit sanguis et aqua. » *Joan,* xix, 34.

53. Christus tertio post mortem dio seipsum resuscitat , ct corpus gloria creterisque dolibus beatitudinis condecorat, et beat. *Matth.* xxvin; *Marc,* xvi; *Luc.* xxiv.

54. « Et factum est, dum recumberet cum eis, accepit panem, et benedixit, ac fregit, ct porrigebat illis. Et aperti sunt oculi eorum, et cognoverunt eum, et ipso evanuit ex oculis eorum, et dixerunt ad invicem : Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, et aperiret nobis Scripturas?» *Luc.* xxiv, 30.

55. Christusdicquadragcsimnaresurreclione sua, coram Apostolis, c monte Oliveti gloriosus in ccelum ascendit, sedetque a dextris Dei. Luc. xxiv, 51; *Mare,* xvi, 19.

ORACULA. ET PROPHETIE CHRISTI EX ORBINE

QUO AB IPSO PER SE VEL SUOS ED1TÆ SUNT, DISPOSITI.

î. Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. *Lue.* i, 48.

2. Et lu, puer, Propheta Altissimi vocaberis : præibis enim ante faciem Domini parare vias ejus,

3. Ad dandam scientiam salutis plebi ejus, in remissionem peccatorum eorum. *Luc.* i, 76.

4. Ecce positus est hic in ruinam ct in resurrectionem multorum in Israel, ct in signum cui contradicetur.

5. Et tuam ipsius animam pertransibit gladius, ut revelentur ex mullis cordibus cogitationes. *Luc.* n, 34.

6. Priusquam te Philippus vocaret, cum esses sub ficu, vidi te. *Joan,* r, 48.

7. Videbitis cœlum apertum ct Angelos Dei ascendentes et descendentes supra Filium hominis. *Ibid.*

8. a Christus ejiciens ementes ct vendentes e templo, Judæis petentibus signum assignat suam mortem et resurrectionem ; utrumque prædicens : 1° Joan, n, 19; 2° paulo ante, et post transfigurationem suam,

Maith, xvn, 21 ; 3° paulo ante mortem, cum ad cam llierosolymam pergeret, *Matth.* xx, 19; 4° in ultima coena paucis horis antequam caperetur. » *Matth.* xxvt,2.

9. Christus mulieri Samaritanæ edicit occulta, quæ per vitam gesserat; itaque eam et Samaritanos convertit. *Joan,* iv, 18.
10. Venit hora ct nunc est, (piando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu et veritate. *Joan,* iv, 23.
11. Levate oculos et videte regiones, quia illæ jam albæ sunt ad messem. *Joan,* iv, 35.
12. Ego veni in nomine Patris mei, ct non accipitis me; si alius (Antichristus) venerit in nomine suo, illum accipietis. *Joan,* v, -13.
13. Nonne ego vos duodecim elegi, ct ex vobis unus diabolus est ? Scilicet Judas, qui me tradet. *Joan,* vi, 71.
14. Multi ab Oriente et Occidente venient, et recumbent cum Abraham, Isaac ct Jacob, in regno coelorum; filii autem regni ejicientur in tenebras exteriores. *Matth.* vin, 11.
15. Tradent enim vos in Conciliis, ct in Synagogis suis flagellabunt vos;

IG. Et ad præsides et ad reges ducemini propter me, in testimonium illis ct Gentibus. *Matth.* x, 17.

17. Tradet autem frater fratrem in mortem, ct pater filium ; ct insurgent filii in parentes, ct morte eos afficient.
18. Et critis odio omnibus propter nomen meum; qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. *Ibid.* 21.
19. Amen dico vobis : sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant Filium hominis venientem in regno suo. *Matth.* xvi, 28.
20. Elias venturus est, ct restituet omnia. *Matth.* xvn ,11.
21. Vade (o *Petre)* ad mare, et mitte hamum, et eum piscem, qui primus ascenderit, tolle, ct aperto ore ejus invenies staterem; illum sumens, da eis pro te et me. *Matth.* xvn, 2G.
22. Calicem quidem meum bibetis; sedere autem ad dexteram meam vel sinistram non est meum dare vobis, sed quibus paratum est a Patre meo. *Matth.* xx, 23.
23. « Digito scribens in terra, occulta Pharisœorum adulteram accusantium scelera pandit, cosque confundit. » *Joan,* vni, 8.

Ito in castellum quod contravos est, in quod introeuntes invenietis pullum asiuæ alligatum , cui nemo unquam hominum sedit : solvite illum, ct adducite.

24. Et si vos interrogaverit : Quare solvitis? sic dicetis ci : Quia Dominus operam ejus desiderat.
25. Abierunt autem qui missi erant, et invenerunt sicut dixit illis stantem pullum. *Lue.* xix, 30.
26. Venient dies in te *{o Jerusalem),* ct circumdabunt te inimici tui vallo, ct circumdabunt te, ct coangustabunt te.

Et ad terram prosternent te, ct filios tuos, qui in te sunt, ct non relinquent in tc lapidem super lapidem, eo quod non cognoveris tempus visitationis tuæ. *Lue.* xix, 43.

27. Eccecgo mitto ad vos Prophetas, etSapientes, ct Scribas, et ex illis occidetis et crucifigetis ; et ex cis flagellabitis in Synagogis vestris, et persequemini do civitate in civitatem.
28. Ut veniat super vos omnis sanguis justus, <pii effusus est super terram, a sanguine Abel justi usque ad sanguinem Zachariæ, filii Barachiæ, quem occidistis inter templum ct altare. *Matth.* xxin, 34.
29. Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. *Ibid.*
30. Dico enim vobis, non mc videbitis amodo, donec dicatis : Benedictus qui venit in nomine Domini. *Ibid.* 38.
31. Multi enim venient in nomine meo, dicentes : Ego sum Christus, et multos seducent. *Matth.* xxiv, 5.
32. Audituri enim estis prælia et opiniones prte- . Horum. Videte ncturbemini; oportet enim hæc fieri, sed nondum est finis. *Ibid.*
33. Consurget enim gens in gentem, ct regnum in regnum, ct erunt pestilentia), et fames, et terræ motus per loca. *Ibid.*

Hæc autem omnia initia sunt dolorum. *Ibid.*

34. Tunc tradent vos in tribulationem, ct occident vos ; ct eritis odio omnibus Gentibus propter nomen meum. *Ibid.*
35. Et tunc scandalizabuntur mulli, et invicem tradent, et odio habebunt invicem. *Ibid.*
36. Et multi Pseudoprophetae surgent, et seducent multos. *Ibid.*
37. Et quoniam abundavit iniquitas, refrigescet charilas multorum. Ibfd.
38. Qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. *Ibid.*
39. Et praedicabitur hoc Evangelium regni in universo orbe, in testimonium omnibus Gentibus; et tunc veniet consummatio. *Ib.*
40. Sol obscurabitur, et luna non dabit lumen suum, et steli® cadent de cœlo, ct virtutes cadorum commovebuntur. *Ibid.* 29.
41. Et tunc parebit signum Filii hominis in cœlo, et tunc plangent omnes tribus terne, ct videbunt Filium hominis venientem in nubibus cœli cum virtute multa et majestate. *Ibid.*
42. Et mittet Angelos suos cum tuba, ct voce magna; et congregabunt electos ejus a quatuor ventis, a summis cœlorum usque ad terminos eorum. *Ibid.*

43. Sicut enim erant in diebus ante diluvium comedentes ct bibentes, nubentes, et nuptui tradentes usque ad eum diem quo intravit Noe in arcam. *Ibid.* 38.

Et non cognoverunt donec venit diluvium, et tulit omnes; ita erit et adventus Filii hominis. *Ibid.*

44. Tunc duo erunt in agro: unus assumetur, ct unus relinquetur.

Dure molentes in mola : una assumetur, et una relinquetur. *Ibid.*

Vigilate ergo, quia nescitis qua hora Dominus vester venturus sit. *Ibid.*

45. Cum autem venerit Filius hominis in majestate sua, et omnes Angeli cum eo, tunc sedebit super sedem majestatis suæ. *Matth.* XXV,31.

4G. Et congregabuntur ante cum omnes gentes, ct separabit cos ab invicem, sicut pastor segregat oves al) hœdis. *Ibid.*

47. Et statuet oves quidem a dextris suis, hœdos autem a sinistris. *Ibid.*

48. Tunc dicci Rex his qui a dextris ejus crunt : Venite, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi. *Ibid.*

49. Jerusalem calcabitur a Gentibus, donec impleantur tempora nationum. *Luc.* xxi, 14.

50. Eccc introeuntibus vobis in civitatem, occurret vobis homo amphoram aquæ portans : sequimini cum in domum in quam intrat.

81. Et dicetis patrifamilias domus : Dicit tibi magister : ubi est diversorium, ubi Pascha cum discipulis meis manducem?

58. Et ipse ostendet vobis cœnaculum magnum stratum, ct ibi parate.

Euntes autem invenerunt, sicut dixit illis, et paraverunt Pascha. *Luc.* xxii, 10.

53. Amen dico vobis, quia unus vestrum me traditurus est. *Matth.* xxvi, 31.

54. Qui intingit rnecuin manum in paropside, hic me tradet. *Ibid.* 23.

55. Ille est cui ego intinctum panem porrexero. Et cum intinxisset panem, dedit Judæ Simoni Iscariotæ.

56. Et post buccellam introivit in eum Satanas. Et dixit ei Jcsus : Quod facis, fac citius. *Joan,* xni, 26.

57. Respondens autem Judas qui tradidit eum , dixit : Numquid ego sum , Rabbi? Ait illi : Tu dixisti. *Matth.* xxvi, 25.

Omnes vos scandalum patiemini in me in ista nocte. Scriptum est enim : Percutiam pastorem,ct dispergentur oves gregis. *Ibid.*

Postquam autem resurrexci o, præcedam vos in Galilæam. *Ibid.*

Respondens autem Petrus, ait illi : Etsi omnes scandalizati fuerint in te, ego nunquam scandalizabor.

Ait illi Jesus : Amen dico tibi, quia in hac nocte, antequam gallus cantet, ter me negabis.

58. « Christus tam ante quam post mortem praedixit adventum Spiritus sancti.» *Joan,* xiv, IG; *Luc.* XXIV, 49.

59. Non bibam amodo do hoc genimine vitis usque in diem illum, cum illud bibam vobiscum novum in regno Patris mei. *Matth.* xxvi, 29.

G0. Eccc appropinquavit hora, et Filius hominis tradetur in manus peccatorum. Surgito, camus, eccc appropinquavit qui me tradet. *Matth.* xxvi, 45.

Gl. Filiæ Jerusalem, nolite flere super me, sed super vos ipsas flete, ct super filios vestros ;

G2. Quoniam eccc venient dies in quibus dicent : Bcatæ steriles, et ventres qui non genuerunt, et ubera qua) non lactaverunt.

G3. Tunc incipient dicere montibus : Cadite super nos,ct collibus : Operite nos.

64. Quia si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet? *Luc.* xxiii, 28.

65. Amen dico tibi : hodie mecum eris in paradiso. *Luc.* x x iii, 43.

66. Tunc ait illis (*mulieribus venientibus ad Christi sepulcrum*) Jesus : Nolite timere : ite, nuntiate fratribus meis ut eant in Galilæam, ibi me videbunt. *Matth.* xxvm, 10.

Ilis adde nonnulla ex Joanne prœter ordinem.

67. Et alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili, et illas oportet me adducere, et vocem meam audient, et fiet unum ovile ct unus pastor. *Joan,* x, 16.

68. Resurget frater tuus (*ait Christus Marthœ de Lazaro mortuo). Joan.* Xi, 23.

69. Expedit vobis ut unus moriatur homo pro populo, et non tota gens pereat. *Joan,* xi, 50.

70. Sinite illam, ut in diem sepulturæ meæ servet illud *(scilicet unguentum Magdalena:). Joan,* xn, 7.

71. Sciens Jesus quia venit hora ejus, ut transeat ex hoc mundo ad Patrem, cum dilexisset suos, qui crant in mundo,in finem dilexit cos. *Joan,* xm, I.

72. Absque Synagogis facient vos ; sed venit hora, ut omnis qui interficit vos, arbitretur obsequium se prestare Deo.

Et hæc facient vobis, quia non noverunt Patrem, neque me. *Joan,* xvi, 2.

73. Eccc venit hora, ct jam venit, ut dispergamini unusquisque in propria; ct me solum relinquatis, ct non sum solus, quia Pater mecum est.

74. Hæc locutus sum vobis, ut in me pacem habeatis; in mundo pressuram habebitis,sed confidite, ego vici mundum. *Joan,* xvi, 32.

SACRAMENTA A CHRISTO INSTITUTA.

BAPTISMUS.

Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. *Joan,* in, 5.

Data est mihi omnis potestas in ocelo et in terra.

Euntes ergo docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, ct Filii, ct Spiritus sancti.

Docentes cos servare omnia qumcumquc mandavi vobis; ctcccc ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi. *Matth.* XXVIII, 18.

2. CONFIRMATIO.

His auditis baptizati sunt in nomine Jcsu. Et cum imposuisset illis manus Paulus, venit Spiritus sanctus super cos, et loquebantur linguis et prophetabant. *Actor.* xix,5.

Miserunt ad illos Petrum et Joannem. Qui cum venissent, oraverunt pro ipsis, ut acciperent Spiritum sanctum ; nondum enim in quamquam illorum venerat, sed baptizati tantum erant in nomine Domini Jcsu.

Tunc imponebant manus super illos, et accipiebant Spiritum. *Actor,* n, 14.

3. EUCHARISTIA.

Comantibus autem eis, accepit Jesus panem, et benedixit, ac fregit, deditque discipulis suis, et ait : Accipite, et comedite, hoc est corpus meum.

Et accipiens calicem, gratias egit, et dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes.

Hic est enim sanguis meus novi Testamenti, qui pro mullis effundetur in remissionem peccatorum. *Matth.* xxvi,26.

Ego sum panis vivus, qui decorio descendi.

Si quis manducaverit ex hoc pano, vivet in æternum ; et panis quem ego dabo , caro mea est pro mundi vita. *Joan,* vi, 51.

Sacrificium Eucharistia.

Hoc facite in meam commemorationem. *Luc.* x x ii, 19.

Hic est calix novum Testamentum in sanguino meo, qui pro vobis fundetur, qui, sicut calix *(ut patet ex graco),* pro vobis offeretur (*nam liquida solent per effusionem Deo libari ct offerri*) jamjam in hac ultima cana, cum ego et vos illum bibemus , et bibendo Deo libabimus. *Lue.* xi, 20.

POENITENTIA.

Accipite Spiritum sanctum : quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; et quorum retinueritis, retenta sunt. *Joan,* xx, 22.

Quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata et in coelo ; et quæcumque solveritis super terram, erunt soluta et in calo. *Maith.* XVIII, 18.

!5. EXTREMA UNCTIO.

Ungebant oleo multos ægros, et sanabant. *Mare,* vi, 13.

Infirmatur quis ex vobis? inducat presbyteros Ecclesiae, ct orent super eum, ungentes cum oleo in nomine Domini, ct oratio fidei salvabit infirmum ; et alleviabit eum Dominus, et si in peccatis sit, remittentur ci. *Jacob.,* cap. v, 14.

6. ORDO.

Sicut misit me Pater, et ego mitto vos. Hæc cum dixisset, insufflavit, et dixit eis : Accipite Spiritum sanctum : quorum remiseritis peccata, remittuntur, etc. *Joan,* xx, 21.

Admoneo te ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum. H *Tim.* i,6.

Tunc jejunantes, et orantes, imponentesque eis manus, dimiserunt illos. Actor, xni, 3.

Constituas per civitates presbyteros, sicut et ego disposui libi. *Tit.* i, 5.

7. MATRIMONIUM.

Propter hoc dimittet homo patrem et matrem, et adhterebil uxori suæ, et erunt duo in carne una.

Itaque jam non sunt duo, sed una caro. Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet. *Matth.* XIX, 3.

Sacramentum hoc magnum est : ego autem dico in Christo et iu Ecclesia. *Ephes.* v, 32.

PARADOXA EVANGELICA.

1. In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum , ct Deus erat verbum, etc. Et Verbum caro factum est, ct habitavit in nobis. *Joan,* i, 1.
2. In ipso vita erat, et vita erat lux hominum. Joan, i, 4.
3. In mundo erat, ct mundus per ipsum factus est, et mundus cum non cognovit.

   In propria venit, et sui cum non receperunt.
4. Quotquot autem receperunt eum, dedit cis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt iu nomine ejus.

5. Qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt. *Joan,* i, 10.
6. Qui post me venturus est, ante mo factus est, quia prior me crat. *Ibid.* 13.
7. Et de plenitudine ejus nosoinnes accepimus, ct gratiam pro gratia.
8. Quia lex per Moyseu data est, gratia et veritas per Jesum Christum facta est.
9. Deum nemo vidit unquam : unigenitus Filius, qui est in sinu Patris, ipse enarravit. *Joan,* i, 16.
<0. Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui prœparabit viam tuam ante te.
11. Vox clamantis in deserto : Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus. *Mare.* i,2.
12. Ecce Agnus Dei, oece qui tollit peccata mundi. *Joan,* i, 29.
13. Spiritus ubi vult spirat; vocem ejus audis, sed nescis unde veniat aut quo vadat : sic est omnis qui natus est ex Spiritu. *Joan,* m,8.
14. Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo, Filius, hominis, qui est in cœlo.
15. Et sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto, ita exaltari oportet Filium hominis; Ut omnis qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam æternam.
16. Sic enim Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam. *Joan,* in, 13.
17. Illum oportet crescere, me autem minui. *Joan,* in, 30.
18. Qui accepit ejus testimonium, signavit, quia Deus verax est.
19. Quem enim misit Deus, verba Dei loquitur; non enim ad mensarum dat Deus spiritum.
20. Pater diligit Filium, ct omnia dedit in manu ejus. *Joan,* m, 33.
21. Omnis qui bibit ex aqua hac, sitiet iterum ; qui autem biberit ex aqua quam ego dabo ei, non sitiet in æternum.
22. Sed aqua quam ego dabo ei, liet in eo fons aqu® salientis in vitam æternam. *Joan.* tv, 13.
23. 3!cus cibus est, ut faciam voluntatem ejus qui misit me, ut perficiam opus ejus. *Joan.* tv, 34.
24. Non potest Filius a se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem ; quascumque enim ille fecerit, hæc ct Filius similiter facit. *Joan,* v, 19.
23. Sicut enim Pater suscitat mortuos, et vivificat ; sic et Filius, quos vult, vivificat.
26. Neque enim Pater judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio. *Joan,* v, 21.
27. Venit hora in qua omnes qui in monumentis sunt, audient vocem Filii Dei.
28. Et procedent qui bona fecerunt in resurrectionem vitæ; qui vero mala egerunt, in resurrectionem judicii. *Joan,* v, 28.
29. Ego sum panis vitæ : qui venit ad me, non esuriet; et qui credit in mo, non sitiet unquam. *Joan,* vi, 35.
30. Nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me traxerit eum; et ego resuscitabo eum in novissimo die.
31. Est scriptum in Prophetis : Et erunt omnes docibiles Dei. Omnis qui audivit a Patre , ct didicit, venit ad me. *Joan,* vi, 44.
32. Spiritus est qui vivificat, caro non prodest quidquam : verba quæ ego locutus sum vobis, spiritus cl vita sunt. *Ibid.* 64.
33. Quæretis me, et non invenietis; et ubi ego sum, vos non potestis venire. *Joan.* vu, 34.
34. Si quis sitit, veniat ad me, et bibat. Qui ereditili me, sicut dicit Scriptura: Flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ.
35. Abraham pater vester exullavit ut videret diem meum : vidit et gavisus est. *Joan.* vin, 36.
36. In judicium ego in hunc mundum veni, ut qui non vident, videant, ct qui vident, cæci fiant. *Ibid.* 39.
37. Ego sum resurrectio ct vita: qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, vivet; et omnis qui vivit et credit in me, non morietur inæternum. *Joan.* xi, 25.
38. Qui amat (*Matth.,* cap. x, 30, qui invenit) animam suam, perdet cam; ct qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam. *Joan,* xn, 24.
Beati pauperes spiritu. Beati mites. Beati qui lugent, etc. *Matth.* v, 1.
39. Nunc judicium est mundi ; nunc princeps hujus mundi ejicietur foras.
40. Et ego si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad meipsum.
Hoc autem dicebat, significans qua morte esset moriturus. *Joan,* xn, 31.
41. Ego sum via, veritas, ct vita: nemo venit ad Patrem, nisi per me ; si cognovissetis mc, ct Patrem meum utique cognovissetis, et amodo cognoscetis eum, ct vidistis eum. *Joan,* xiv, G.
42. Non creditis, quia ego in Patre, ct Pater in me est? *Joan,* xiv, 10.
43. Ego sum vilis, ct Pater meus agricola est, etc. Ego sum vilis, vos palmites: qui manet in me, ct ego in eo, hic fert fructum multum ; quia sine me nihil potestis facere.
44. Si quis in mc non manserit, initietur foras sicut palmes, et arescet; ct colligent cum, ct in ignem mittent, ct ardet.
45. Si manseritis in me, ct verba mea in vobis manserint, quodeumque volueritis, petetis , ct fiet vobis. *Joan,* xv, 5.
46. Hæc est autem vita æterna, ut cognoscant te

solum Deum verum, et quem misisti Jesum Christum.

47. Ego te clarificavi super terram, opus consummavi quod dedisti mihi, ut faciam.

48. Et nunc clarifica rne tu, Pater , apud lemetipsum claritate quam habui, priusquam mundus esset, apud te.

49. Manifestavi nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi de mundo. *Joan,* xvn, 3.

50. Facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum coelorum. *Matth.* XIX, 24.

51. Omnis qui se exaltat, humiliabitur, et qui se humiliat, exaltabitur. *Lue.* xvin, 14.

52. Noli me tangere; nondum enim ascendi ad Patrem meum. *Joan,* xx, 47.

APOLOGI ET PARABOLÆ EVANGELICHE

ORDINE HISTORICO DISPOSITÆ.

1. Parabola puerorum canentium et lamentantium. *Matth.* xi, 16.

2. Parabola seminantis, in qua semen aliud cecidit secus viam , aliud in petrosa, aliud in spinas, aliud in terram bonam, fecitque fructum centesimum, sexagesimum, trigesimum. *Matth.* xni,4.

3. Parabola zizaniorum , quæ semini superseminavit inimicus. *Ibid.* 21.

4. « Simile est regnum cadorum grano sinapis. » *Ibid.* 31.

5. « Simile est regnum coelorum fermento in farinæ satis tribus. » *Ibid.* 38.

6. « Simile est regnum cœlorum thesauro abscondito in agro. » *Ibid.* 44.

7. « Simile est regnum coelorum margarite pretiosæ. » *Ibid.* 45.

8. « Simile est regnum coelorum sagenæ missæ in mare. » *Ibid.* 47.

9. Parabola palrisfamilias, qui a servo in conservum immisericorde debitum dcccm millium talentorum, jam remissum repetiit. *Matth.* xvin, 23.

10. Parabola boni pastoris, mercenarii et ovium. *Joan.* X, 2.

11. Parabola Samaritani curantis eum qui inciderat in latrones, infuso in plagas oleo et vino. *Luc.* X, 30.

12. Parabola amici petentis noctu ab amico tres panes pro hospite, docens modum ct vira orandi. *Luc.* xi, 5.

13. Parabola divitis sic dicentis: «Anima, habes multa bona posita in annos plurimos : requiesce, comede, bibe, epulare. Dixit autem illi Deus: Stulte, hac nocte animam tuam repetunt ii te : quæ autem parasti, cujus erunt?» *Luc.* xn, 19.

14. Parabola servi vigilantis noctu, ct dominum a nuptiis revertentem expectantis. *Luc.* xn , 36.

15. Parabola ficulneæ infrugíferas, quæ jubetur excidi. *Luc.* xiii, 6.

16. « Contendile intrare per angustam portam in cœlum, quia pauci salvantur; et arcta est salutis via. » *Luc.* xm , 2-1.

17. Parabola de captando inter convivas ultimo loco. Luc. xiv, 7.

18. Parabola de computandis sumptibus ante bellum, ct ante fabricam turris. *Luc.* xiv, 28.

19. Parabola ovis centensimæ perdite, quam pastor, relictis nonaginta novem, requisivi!. *Luc. XV,* 4.

20. Parabola mulieris quærentis drachmam perditam , caque inventa, sibi suisque congratulantis. *Luc. xv,* 8.

21. Parabola filii prodigi. *Luc. xv,* 11.

22. Parabola de villico iniquo, faciente sibi amicos de mammona iniquitatis, ut, officio privatus , ab eis reciperetur. *Luc.* xvi, 1.

23. Parabola divitis epulonis et Lazari mendici. *Ibid.* 19.

24. Parabala iniqui judicis et viduæ. *Luc.* xvin, 2.

25. Parabola Pharisæi et Publicani. *Lue.* xvin, 9.

2G. Parabola de operariis in vincam conductis hora una, tertia, sexta, nona et undecima, ubi in mercede novissimi fiunt primi, et primi novissimi. *Matth.* xx, 1.

27. Parabola de decem mnis in servos ad negotiandum distributis. Luc. XIX, 13.

28. Parabola duorum filiorum , unius pœnitentis ct patri obedicnlis, alterius fingentis se obedire. *Matth.* xxi,28.

29. Parabola locate vinea, cujus conductores occiderunt heri servos et filium. Ibiti. 33.

30. Parabola invitantis ad nuptias filii, ubi invitati neglexerunt venire, sed abierunt, alius in villam suam, alius ad negotiationem suam; unde herus invitavit omnes obvios, et ingressus in convivium, ejecit eum qui carebat veste nuptiali. *Matth.* xxu, i.

31. Parabola de decem virginibus, quinque prudentibus , quæ acceperunt oleum in vasis cum lampadibus, et quinque fatuis, quæ oleum accipere neglexerunt. *Matth.* xxv, 1.

32. Parabola de talentis in servos distributis, eum uni dedit quinque, alteri duo, tertio unum. *Ibid,* i L

ADAGIA, GNOMÆ ET EMBLEMATA EVANGELICA.

1. Vos estis sal (erne: quod si sal evanuerit, in que salietur? ad nihilum valet nitra nisi ut miltatur foras, et conculcetur ab hominibus.
2. Vos estis lux mundi. Non potest civitas abscondi supra montem posita.
3. Neque accendunt lucernam, el ponunt eam sub modio, sed super candelabrum , ut luceat omnibus qui in domo sunt. *Matth.* v, 13.
4. Ubi est thesaurus tuus, ibi est ct cor tuum. *Matth.* vi, 21.
5. Nemo potest duobus dominis servire. *Matth.* vi, 24.
6. Sufficit diei malitia sua. *Ibid.* 34.
7. In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis. *Matth.* vn, 2.
8. Quid vides festucam in oculo fratris tui, ct trabem in oculo tuo non vides ? *Ibid.* 3.
9. Nolite dare sanctum canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos. *Ibid.* 6.
10. Quis est ex vobis homo, quem si petierit filius suus panem, numquid lapidem porriget ei?
    Aut si piscem petierit, numquid serpentem porriget ei?
    Si ergo vos, cum silis mali, nostis bona data dare filiis vestris, quanto magis Paler vester qui in cœlis est, dabit bona petentibus se!
11. Omnia ergo quæcumque vultis ut faciant vobis homines, ct vos facile illis. *Ibid.* 9.
12. Non est opus valentibus medicus, sed male habcnlibns.
13. Euntes autem discite quid csl : misericordiam volo, ct non sacrificium. Non enim veni vocare justos, sed peccatores. *Matth.* IX, 13.
14. Numquid possunt filii sponsi lugere, quamdiu cum illis est sponsus ? venient autem dies, cum auferetur ab eis sponsus, ct tunc jejunabunt.
13. Nemo autem immilli! co Kiit issuram panni rudis in vestimentum velus; tollit enim plenitudinem ejus a vestimento, cl pejor scissura fit.
16. Neque mitlunt vinum novum in utres veteres; alioquin rumpuntur utres, ct vinum effunditur, ct utres pereunt ; sed vinum novam in utres novos mittunt, et ambo conservantur. *Matth.* ix, 17.
17. Secundum fidem vestram fiat vobis. *Matth.* IX, 29.
18. Messis multa, operarii autem pauci. *Ibid.* 38.
19. Non est discipulus super magistrum, nec servus super dominum suum. *Matth.* x, 24.
20. Nihil est opertum quod non revelabitur, et occultum quod non scietur.
21. Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine, et quod in aure auditis, prædicatc super tecta. *Maith.* x, 26.
22. Non surrexit inter natos mulierum major Joanne Baptista : qui autem minor est in regno coelorum, major est illo.
23. A diebus autem Joannis Baptista? usque nunc regnum coelorum vim patitur, et violenti rapiunt illud.
24. Omnes enim Prophetœct lex usque ad Joannem prophetarunt.
23. Et si vultis recipere, ipse est Elias qui venturus est.
26. Qui habet aures audiendi, audiat. *Matth.* XI, 11.
27. Justificata est sapientia a filiis suis. *Ibid.* 19.
28. Confiteor tibi, Pater, Domine coeli ct terne, quia abscondisti hæc a sapientibus ct prudentibus, et revelasti ea parvulis.
29. Ita, Pater, quoniam sic placitum fuit ante te. *Ibid.* 26.
30. Jugum meum suave est, et onus meum levo. *Matth.* XI, 30.
31. Omne regnum divisum contra se, desolabitur. *Matth.* XII, 25.
32. Qui non est mccum, contra me est. *Ibid.* 30.
33. Quicumque fecerit voluntatem Patris mei , qui in cœlis est, ipse meus frater, et soror, et mater est. *Ibid.* 50.
34. Omnis Scriba doctus in regno coelorum, similis est homini patrifamilias, qui profert do thesauro suo nova et vetera. *Matth.* xm, 52.
35. Non est Propheta sine honore nisi in patria sua. *Ibid.* 57.
36. Modica fidei, quarc dubitasti 2 *Matth.* xiv,31.
37. Non est bonum sumere panem filiorum, ct mittere canibus.
38. At illa dixit : Etiam , Domine ; nam et catelli edunt de micis quæ cadunt de mensa dominorum suorum. *Matth.* xv, 26.
39. Non quod intrat in os coinquinat hominem, sed quod exit de ore, hoc coinquinat hominem. *Matth.* xv, 11.
40. Facto vespere dicitis : Serenum erit, rubicundum est enim coelum.
    Et mane : Hodie tempestas, rutilat enim triste cœlum.
    Faciem ergo cœli dijudicare nostis; signa autem temporum non potestis scire ? *Matth.* xvi, 2.
41. Quid prodest homini, si universum mundum lucretur, anima vero suæ detrimentum patiatur? *Matth.* xvi, 26.

42. Amen dico vobis, si habuerim fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic : Transi hinc illuc, ct transibit, ct nihil impossibile erit vobis. *Matth.* xvn, 19.
43. Quicumque humiliaverit se sicut parvulus iste, hic major est in regnum cœlorum. *Matth.* svili, 14.
44. Domus mea domus orationis vocabitur; vos autem fecistis illam speluncam latronum. *Matth.* XXI, 13.
45. » Scribis petentibus an liceat tributum darò Cæsari, respondet Christus : » Ostendite . mihi numisma census. At illi obtulerunt ei denarium.
    Et ait illis Jesus : Cujus est imago hæc et superscriptio? Dicunt ei : Cæsaris.
    Tunc ait illis : Ileddite ergo quæ sunt Caesaris, Cæsari;et quæ sunt Dei, Deo.*Matth.* XXII, 19.
46. Super cathedram Moysi sederunt Scribæ et Pharisæi.
    Omnia ergo quæcumque dixerint vobis, servate et facite ; secundum opera vero eorum nolite facere; dicunt enim ct non faciunt. *Matth.* xxm, 2.
47. Et vos implete mensuram patrum vestrorum. *Matth.* xxui, 32.
48. Sicut fulgur exit ab Oriente ct paret usque ad Occidentem, ita erit et adventus Filii hominis.
49. Arundinem quassatam non confringet, et linum fumigans non extinguet. *Matth.* XII, 20.
50. Coelum cl terra transibunt, verba autem mea non præteribunt. *Ibid.* 35.
51. Vigilate, quia nescitis qua hora Dominus venturus sit. *Matth.* xxiv, 42.
52. Quamdiu fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis. *Matth.* xxv, 40.
53. Pater mi, si non potest hic calix transire, nisi bibam illuni, liat voluntas tua. *Matth.* XXVI, 42.
54. Sabbatum propter hominem factum est, et non homo propter Sabbatum ; itaque Dominus est Filius hominis, etiam Sabbati. *Mare,* ii, 28.
55. Non insolo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei. *Matth.* iv, 4.
56. Angelis suis mandavit de te, et in manibus tollent te, no forte offendas ad lapidem pedem tuum. *Ibid.*
57. Nemo mittens manum ad aratrum, ct respiciens retro, aptus est regno Dei. *Luc.* IX, 26.
58. Dignus est operarius mercede sua. *Luc.* x.
59. Beatus venter qui te portavit, ct ubera quæ suxisti.
    At ille dixit : Quinimo beati qui audiunt verbum Dei, et custodiunt illud. *Luc.* xi, 27.
60. Facite vobis amicos dc mammona iniquitatis, ut, cum defeceritis, recipiant vos in ætema tabernacula. *Luc.* xvi, 9.
61. Qui fidelis est in minimo, et in majori fidelis est ; et qui in modico iniquus est, et in majori iniquus est.
    Si ergo in iniquo mammona fideles non fuistis, quod verum est quis credet vobis ?
    Et si in alieno fideles non fuistis, quod vestrum est quis dabit vobis? Luc. xvi, 10.
62. Fili, recordarequia recepisti bona in vita tua, et Lazarus similiter mala; nunc autem hic consolatur, tu vero cruciaris.
63. Et in his omnibus inter nos et vos chaos magnum firmatum est, ut hi qui volunt hinc transire ad vos non possint, neque inde huc transmeare. *Luc.* xvi, 25.
64. Vidit quamdam viduam pauperculam mittentem æra minuta duo ;
    Et dixit : Vere dico vobis, quia vidua hæc pauper plus quam omnes misit.
    Nam omnes hi ex abundanti sibi miserunt in munera Dei; hæc autem ex eo quod deesl illi, omnem victum suum quem habuit, misit. *Luc.* XXI, 2.
65. Nonne hæc oportuit pati Christum, et ita intrare in gloriam suam? Luc. xxiv, 26.
66. Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet ; si autem mortuum fuerit, multum fructum affert. Qui amat animam suam, perdet eam; et qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam. *Joan,* xii, 24.
67. Si ergo lavi pedes vestros, Dominus et Magister ; et vos debetis alter alterius lavare pedes.
68. Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita et vos faciatis. *Joan.* mu , 14.
69. Quia vidisti me, Thoma, credidisti: beati qui non viderunt, ct crediderunt. *Joan.* xx, 29.

ÆNIGMATA EVANGELICA.

1. Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto et igni.
2. Cujus ventilabrum in manu sua, ct permundabit aream suam ; ct congregabit triticum suum in horreum, paleas au- (cm comburet igni inestinguibili. *Matth.* in , 12.
3. Populus qui sedebat in tenebris vidit lucem magnam ; et sedentibus in regione umbræ mortis lux orta est cis. *Matth.* iv, 16.

4. Lucerna corpons lui est oculus tuus : sì oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit.

B. Si autem oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit. Si ergo lumen , quod in te est, tenebræ sunt, ipsæ tenebre quantæ erunt! *Matth.* vi, 22.

6. Dimitte mortuos sepelire mortuos suos. *Matth.* vni 22.

7. Cum immundus spiritus exierit al) homine, ambulat per loca arida quaerens requiem, ct non invenit.

Tunc dicit : Revertar in domum meam, unde exivi; et veniens, invenit eam vacantem, scopis mundatam et ornatam.

Tunc vadit, ct assumit septem alios spiritus sccnm nequiores se, et intrantes habitant ibi ; ct fiunt novissima hominis illius pejora prioribus. Sic erit ct generationi huic pessimœ. *Matth.* xn, 43.

8. Lapidem quem reprobaverunt .edificantes, hic factus est in caput anguli, etc. Et qui ceciderit super lapidem istum, confringetur; super quem vero ceciderit, conteret eum. *Matth.* xxi, 42.

9. Qui habet,dabitur illi; ctqui non habet,etiam quod habet, auferetur ab eo. *Mare,* iv, 25.

40. Video homines velut arbores ambulantes. *Mare,* vni, 24.

11. Omnis enim igne salietur, et omnis victima sale salietur.

12. Bonum est sal ; quod si sal insulsum fuerit, in quo illud condictis? Habete in vobis sal, et pacem habete inter vos. *Mare,* ix, 48.

13. Potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrah®. *Lue.* m, 8.

14. Dicite vulpi illi *(Herodi)* : Ecco ejicio dæmonia, ct sanitates perficio hodie et cras, et tertio die consummor. *Luc.* xiu, 32.

15. Multi autem erunt primi novissimi, ct novissimi primi. *Matth.* xx , 30.

10. Nunc qui habet sacculum, tollat, similiter ct peram ; et qui non habet, vendat tunicam suam ct emat gladium. *Luc.* xxn, 3G.

17. Modicum, et jam non videbitis me; et iterum modicum, et videbitis me, quia vado ad Patrem. Joan, xvi, 1G.

18. Ubicumque fuerit corpus, ibi congregabuntur et aquilæ. *Matth.* xxiv, 28.

19. Et cum venerit illo *(Paracletus)* arguet mundum do peccato, el de justitia, ct de judicio.

De peccato quidem, quia non crediderunt in me.

De justitia vero, quia ad Patrem vado, ct jam non videbitis me.

De judicio autem, quia princeps hujus mundi jam judicatus est. *Joan,* xvi, 8.

20. Noli me tangere ; nondum enim ascendi ad Patrem meum. *Joan,* xx, 17.

21. Cum esses junior, cingebas te ct ambulabas ubi volebas; cum autem senueris, extendes manus tuas, et alius te cinget et ducet quo tu uon vis. *Joan,* xxi, 18.

22. Sic eum volo manere donec veniam, quid ad te ? *Ibid.* 22.

23. Duces cœci, excolantes culicem, camelum autem glutientes. *Matth.* xxm, 24.

24. V» vobis, Scribæ, etc., quia mundatis quod deforis est calicis et paropsidis, intus autem pleni estis rapina et immunditia. *Ibid.*

ARGUMENTUM

IN

S. MATTHÆUM.

SANCTUM JESU CHRISTI EVANGELIUM SECUNDUM MATTHÆUM.

Inscribitur hic liber tam in Latinis quam Græcis ct Syris exemplaribus : a Sanctum Jesu Christi Evangelium secundum Matlhreum. » 7. *d.* : Hic est liber continens optimum ct Iretissimum Nuntium adventus Christi, sivo Messi® Patriarchis promissi, puta incarnationis , nativitatis , vitœ, praedicationis, passionis, resurrectionis, ascensionis Christi ac redemptionis, salutis, grati® et glori® ab eo part® , ct toti orbi allai® , cujus scriptor fuit S. Matthæus, dictator Spiritus sanctus. Syrus interpres hunc præfigit titulum : « In virtute Domini, Dciquc nostri Jescua Christi, incipimus scribere librum sacrosancti Evangclii, primumque Evangelium, Matthæi præconium, » hoc est quod Matthæus præconizavit, sive praedicavit. Unde illud sic finit : « Sancti Evangclii præconii Matthæi, quod praedicavit Hebracei in terra Palsctinæ, finis. Arabicus : « Evangelium Jesu Christi sicut scripsit Mar *(id est Dominus)* Matthæus, unus ex duodecim discipulis ejus.» Nunc singula verba pressius expendamus.

Ev«' J'pc".l" tur. Gnr?

Sanctum.— Evangelium est ct dicitur *sanctum,* quia omnia quæ continet, sancta sunt per eminentiam, scilicet sancta est Christi nativitas ex Spiritu sancto, sancta doctrina, sancta opera, sancta miracula, sancta passio, sancta resurrectio, ascensio, missio Spiritus sancti. Alludit ad illud Daniel ix, 21, ubi dicitur consummandas esse septuaginta annorum hebdomades usque ad Christum, «ut ungatur Sanctus Sanctorum. » 7. *d.* : Hoc libro ct Evangelio ostenditur impletam esse prophetiam Daniclis de Cliristo venturo, qui est Sanctus Sanctorum, ideoque sicut olim Jacobo Patriarchæ, sio ct nunc asseclis suis Christianis dabit *scientiam Sanctorum* ; finis enim ejus est sanctificatio nostra, « ut serviamus illi in sanctitate et justitia coram ipso omnibus diebus nostris. » *Lue.* i, 78. Porro quanta et quam admirabilis sil sanctitas et perfectio Evangclii pr® lego natur® el Mosaica, liquet ex coelestibus praeceptis et consiliis qu® sancit Christus, *Matth.,* cap. v, G ct 7; atque ex vitis Sanctorum novi Testamenti ; in iis enim videre est quantus fuerit zelus sancti Pauli et Apostolorum ; quam coelestis vita ct contemplatio anachoretarum et religiosorum; quam insuperabilis fortitudo martyrum; quam angelica puritas Virginum ; quam heroici labores SS. Confessorum, Episcoporum, Pontificum, etc.

Jesu Christi.—Jesus est proprium nomen Verbi J.■«» t»- incarnati, puta hujus hominis Verbo hypostatice mrn Iro" uniti, sicut meum nomen proprium est Come-‘ a3" lius, alterius Petrus, Paulus, Jacobus, etc. Dicitur Jesus Heb. jrclH' *Jehoscua,* ct *contracte, Jescua,* id est salvator, quia, ut prædixit Gabriel Archangclus : « Ipse populum salvum faciet a peccatis eorum, n *Matth.* 1, 21; Luc. 1,31.

Christus vero nomen est officii et dignitatis. Jésus enim Hebraice cognominatur n *Messias ;* n<>t- Graece ; Latine *unctus,* quiaaDco Patre unctus '* et consecratus est in summum orbis Pontificem, Itcgem, Legislatorem, Prophetam ct Doctoren».

Evangelium —Id est bonum nuntium, ¿77ÛJ.U r. enim est *nuntio,* unde ¿77*^ est nuntius, 0x771»^ ' ı l est *bona nuntio,* ÓX771V.; et 0x770.1577.: est *bonus* nnalinm. *Angelus,* sive *lælus nuntius,* 0x771)«« *est jucundum, lætumgue nuntium.* Ita S. Chrysostomus. Hic vide Budreum in *Pandectas,* ubi addit Evangelium per metonymiam significare donarium, vel sacrificium exhibitum pro felici nuntio. Unde Cicero ad Atticum : « 0 suaves, ait, tuas epistolas, quibus evangelia deberi fateor;» cvangelia, id est praemia keti nuntii. Evangelium Hebraice dicitur Î11TO3 *besora* a *basar,* id est caro; quasi *besora* sil lætissimum incarnationis Verbi nuntium de salute et felicitato reterna, quod Christus Dominus quasi magni consilii Angelus hominibus attulit. IHcvero Evangelium metonymice sumitur pro libro vel scriptura, qu® hoc nuntium historice enarrat.

Secundum Matthjeum.—Vox *secundum* notat *:pri- vM mo,* primum ct primarium Evangclii hujus aue-cu?J""l torem esso Spiritum sanctum, secundarium vero S. Matthrenm; fuit enim ipse quasi organum, tic.r«i- instrumentum ct calamus Spiritus sancti, scribens mo- ca qu® Spiritus sanctus dictabat, juxta illud: « Lingua mea calamus scrib® velociter scribentis. » *Psal.* xnv.

Se< h *Secundo,* notat unum idemque osse Evangelium , sed diversimode et quadrupliciter a quatuor Evangelistas conscriptum. Igitur *secundum* indicat Evangelium S. Matthæi non esse aliud ab Evangelio SS. Lucæ, Marci et Joannis, nec aliam afferò historiam vel doctrinam, sed tantum alium fuisse scriptorem aliumque scribendi modum. Unum enim est Evangelium , sed a quatuor Evangelistis quadruplici modo, ordine et stylo conscriptum.

Tecti* *Tertio,* notat Spiritum sanctum se naturæ et ingenio S. Matthæi attemperasse ; illuminabat enim, excitabat ct diligebat eum Spiritus sanctus, ut ca quæ partira viderat, vel ab Apostolis audierat, partira quæ Deus ei revelabat, scriberet illa methodo, ordine, sententia, conceptu et phrasi quæ S. Matthæi genio ct ingenio congruebat. Non enim opus crat nova revelatione Dei in his quæ S. Matthæus jam sciebat, quia ea viderat vel audierat, sed tantum assistentia, excitatione et directione Spiritus sancti, ne ex oblivione aut lapsu mentis, similive fragilitate humana, vel in puncto a veritate aberraret, neve alia vel aliter scriberet, quam Spiritus sanctus volebat. Hinc S. Lucas initio Evangelii ait se scribere ca quæ ab Apostolis audierat. Hinc rursum alius est stylus, alia phrasis, alia methodus S. Lucæ, alia S. Matthæi, alia S. Marci, alia S. Joannis, sicut cuique suus est dicendi scribcndique genius.

Putant nonnulli hunc titulum suo Evangelio esse praefixum a S. Matthæo, æque ac suo a SS. Marco, Luca ct Joanne. Sic enim Prophetœ suis prophetiis nomen suum præfixcrunt, ut « visio Isaiæ, visio Abdiæ, verba Jercmiæ, n etc.

Titulos Iv J Verum longe verius est titulum cuique Evan- præfixum non ab ipsis Evangelistis, abEccic. sed ab Ecclesia; id enim indicat similitudo inscriptionis. Eadem enim est inscriptio, sive titulus cujusque Evangelii, mutato duntaxat nomine Evangéliste qui illud conscripsit. Idem clarius indicat inscriptio tituli Syriaca, quæ sic habet : « In virtute Domini Deique nostri Jeschua Christi, incipimus scribere librum sacrosancti Evangeli!, primumque Evangelium, Matai *(Matthæi)* Audnrt- præconiuin. » Sic ct Arabica initio citata. Atque co^l8e irrefragabile argumentum pro auc- quâint*- torilatc traditionum, scilicet non sufficere sauciam Scripturam Ecclcsiæ ad veram fidem moresque adstruendos, sed insuper opus esso traditionibus Apostolici; quare eas perperam negari ab Itereticis. Dic enim, sodes,unde scis Evangelium hoc esse S. Matthæi esseque canonicam Scripturam potius quam Evangelia Thomæ, Barnabæ, duodecim Apostolorum, quæ olim circumferebantur, nisi ex traditione, sensu et consensu Ecclesiæ? Mulli enim libri falsos habent titulos, falsoque aliis auctoribus inscribuntur, ut patet in operibus S. Augustini, S. Hieronymi, S. Cypriani , S. Prosperi et cælerorum Patrum. Sic enim nonnulla Evangelia ab Hærelicis confida inscribebantur nomino S. Bariliolomœi, S. Thomæ, S. Barnabæ, etc., qui potuere eadem arto et fraude falsu adseribere S. Matthæo, uti de facto fecere Gnostici, qui Evangelium S. Mallhæi suis additionibus immutarunt ct vitiarunt. Ut ergo sciamus librum vere adscribí S. Matthæo, ac magis ut sciamus illum totum esse Evangelium a Spiritu sancto dictatum, accedat oportet declaratio ct definitio Ecclesiæ, quæ hunc librum a pscudepigrapliis secernat, ct canonicum esse decernat. Unde sapienter S. Augustinus, lib. *Contra Epitolam Manichœi,* quam vocant *Fundamenti,* cap. tv : « Evangelio, ait, non erederem , nisi me Ecclcsiæ Catholic® commoveret auctoritas. » Non quod dignior aut major sit Ecclcsiæ auctoritas quam S. Scripturæ, cum et sit verbum et oraculum Dei ipsius, sed quod Ecclcsiæ sit veram sanctam Scripturam a falsa et suppositilia*segrcgarc et indicare, ejusque genuinam mentem et sensa explanare. « Cum ergo dicimus,» ait quidam gravis auctor, « Evangelistas et cætcros scriptores sacros, eo modo quo dictum est, ab Ecclesia catholica auctoritatem habere, nullus offendi merito debet quasi Deo Ecclesiam antepo- namus. Sic enim dicimus Ecclesiam Scripturis auctoritatem dare, quod eas a Deo datas esse declaret et ab ipso dictatas esse confirmet. An domino servum præponunt, qui vulgo dicunt litteras regias a Nomophylace, qui sigillum adhibuit, auctoritatem habere? Ecclesia profecto Dei sigillum habet illum ipsum Spiritum, qui Ecclcsiæ promissus ct datus est, ut cum illa maneret in æternura, quique suam manum scripturamque recognoscit. Hic est qui quatuor hæc Evangelia primum dictavit; deinde nobis eadem a se dictata fuisse per Ecclesiam declaravit. »

Ma t til e uu.— Sanctus Matthæus a telonio voca- Mitth©. tus a Christo ad Apostolalum, *Matth.* ix, 9, primus JJJl' omnium scripsit Evangelium. Unde hoc ei elo- fcit Evan, gium dat beatus Petrus Damianus, serra, *do sancio* sdiunu *Matthæo:* ‹t Inter omnes plane sanctos, qui coelesti gloriæ de triumphato mundo victoriæ titulos intulerunt, B. Matthæus mihi videtur insignis atipie conspicuus, ct quemdam inter cos dignitatis obtinere primatum, atque ut clarius dicam, nemo post Christum, est cui magis debeat sancta universalis Ecclesia. Nam quod mundus vivit, hæc est causa, quia lux nobis Evangelica coruscavit. » Quia, ut idem subdit: a Tanquara dux vexillum sequentibus pertulit, suoque exemplo ut scriberent, incitavit. » Græce cum scripsisse censent Cajetanus et Anabaptiste hic, eo quod nomina hebraica Græce interpretetur, ut « Emmanuel, quod est interpretatum nobiscum Deus; » *Matth.* i, 23; et a Eh, Eli lammasabactani, hoc est, Deus meus, Deus incus, ut quid dereliquisti me. » *Matth.* xxvn,4G. Verum hæ interpretationes adjecte sunt ab interprete græco. Quocirca S. Hieronymus, S. Augusti- Hebraice, nus, Eusebius cæteriquc omnes uno ore asserunt

S- Mallhæum scripsisse Hebraico, nipote rogatum a Judiéis, ut abiturus ad Gentes quæ prædicaverat orc cis scripto relinqueret, uti asserii S. Chrysostomus hic, *horn.* 1, ct ex eo Euthyinius; S. Hieronymus, lili. *De Strip. Etti. in Matthceo,* et Eusebius, lib. Ill *Hist.,* c. xvm. Addit Auctor *Imperfecti* in proœmio : « Mallhæum , inquit, conscribere Evangelium causa compulit talis : cum facta fuisset in Palestina persecutio gravis, ut periclitarentur dispergi omnes, ut carentes forte docloribus fidei, non carerent doctrina, rogarunt Malthæum ut omnium verborum et operum Christi conscriberet cis historiam , ut ubicumque essent futuri, totius secura haberent fidei statum. » S. Barlholomæus ad Indos profecturus, Evangelium sancti Matthæi descriptum sccum detulit, teste Eusebio, lib. V *Hist.,* cap. X, et S. Hieronymo, lib. *De Script. Eccles. in Pantano;* ac S. Barnabas illud idem sua manu exaratum asportavit in Cyprum, uti initio dixi. Quin cl S. Hieronymus, loco jam citato *in Matthæo,* asserit se ejus Evangelium Hebraice conscriptum vidisse Cæsareæ, in Bibliotheca S. Pamphyli martyris, indeque illud se descripsisse. Jam tamen Hebreus S. Mallhæi textus intercidit. Nam quod nobis obtrusit Sebaslianus Munsterus, excucullatus apostata, quasi a Judœis acceptum , viris probis et doctis, vel ex auctore hærelico et traditoribus Judæis, de falsitate suspectum est, et in se spurium olet. Verbo tenus enim textum Græcum consectatur, et nimis pueriliter Hebraísmos imitatur et affectat. Adde: plores habet voces ct phrases non Hebreas, sed exoticas et Rabbinicas; imo soloecismos et barbarismos. Denique de ejus parum fida translatione variæ extant doctorum querclæ, ait noster Gretserus.

Scripsit S. Matthæus Evangelium Hebraice, præcipientibus Apostolis, ail S. Epphanius, *haresi* fil, eodem anno quo Apostoli, consilium inierunt de dispersione ct profectione ad Gentes, qui fuit annus a nativitate Christi triginti septimus, ab ejusdem passione quartus, uti ostendi in Chronotaxi quam *Actis Apostolorum* præfixi, Minus ergo verisimile est quod censet Baronius, Mallhæum scripsisse anno Chi isti quadragesimo uno. Minus adhuc probabile est quod censet S. Irenæus, Jib. Ill, cap. i, Evangelium hoc scriptum eo tempore quo SS. Petrus et Paulus Rom© praedicabant. S. Petrus cnim non venit Romani ante annum secundum Claudii Imperatoris, Paulus non ante annum tertium Neronis. Unde sequeretur quod, decimo octavo vel vigesimo ab ascensu Christi in cœlum anno, scripsisset S. Matthæus, quod liquet esso falsum.

Evangelium MiUb.xi conversum iti Gra um. A quo?

Porro Evangelium Hebraice scriptum a S. Matthæo illico conversum est in linguam Græcain, nipote tunc apud gentes quas Apostoli adituri erant, celeberrimam el latissimo patentem, idque vel ab ipsomel S. Matthæo, vel a SS. Joanne, Jacobo, aut simili. Unde S. Athanasins in *Synopsi S. Scriptura :* « Matthæi Evangelium , inquit, Hebraica dialecto conscriptum est a Matthæo, editum Hierosolymis, et interpretante Jacobo, fratre Domini, expositum, n Tbeophylactus vero, prefat. *in Matth.:* «Joannes, inquit, hoc ex Hebraica lingua in Græcam, ut ferunt, interpretatus est. » Sunt qui opinantur Barnabam apostolum,Matthæi Evangelium ex Hebreo in Græcum transtulisse, inter quos est Sixtus Senensis ; Anastasios vero Sinaita Antiochenus, lib. \ III *Ibxumcron,* dicit Lucam ct Paulum reddidisse idem Evangelium Grece. Hinc Sym» textus Syriacus Evangelii S. Matthæi non ex Hebreo, sed ex Greco traductus est, ut patet us. utrumque conferenti. Hinc el S. Hieronymus, jussu S. Damasi, corrigens quatuor Evangelia, ac inter illa Evangelium S. Matthæi, illa correxit juxta textum Græcum, non Hebraeum, atque illa Græcæ fidei reddidit, ut ipse aitprefat. *in Evang.* ad Damasum, ubi adverte S. Hieronymum, jussu Damasi, vertisse vetus Testamentum ex Hebreo in Latinum, novum vero non vertisse, sed correxisse ad Græcum autographum. Quare interpres novi Testamenti non fuit S. Hie- s. m. ronymus, sed alius eo antiquior, minus tamen Latinus, ut patet illud decurrenti. Unde non mirum, si subinde, aliter quam ille, vertat hic vertit, S. Hieronymus in *Comment.*

Quocirca textus Latinus Evangelii S. Matthæi, æquo ac S. Marci in vulgata editione non ex Hebreo, sed ex Greco traductus videtur, uti diserte asserit Bellarminus, lib. De *Scriptor. Eccles, in Matth.*, et Franciscus Lucas, præfat. *in Marcum,* idque conferenti textum Græcum cum Latino claro apparebit, scilicet hunc ex illo esse expressum. Audi eumdem Bcllarminum, lib. 11 De *Verbo Dei,* cap. vn. Porro Athanasius loco citato existimat, ab apostolo Jacobo Matthæi Evangelium in Græcam linguam esse translatum ; alii vero Joanni apostolo, et alii ipsi Matthæo eam translationem tribuunt. Sed cujuscuinquc sit, ita recepta est illa translatio ac si ca lingua primum scriptum fuisset Evangelium Matthæi. Quocirca non multum egemus Evangelio Hebraico quod Munsterus edidit, nec illo etiam quod nuper edi curavit Joannes Tilius, in quo multa desunt, multa supervacanea sunt, non pauca etiam immutata cernuntur, el Deus novit utrum id facium nou sit ad detrahendam fidem Græcæ et Latinæ editioni, astutia videlicet Judæorum, ex (piorum promptuariis Evangelium illud prodiit. Porro S. Matlucus, cum scripserit Hebraice, iu citandis sententiis ex veteri Testamento secutus videtur Hebraicam veritatem, ait S. Hieronymus, lib. *De Script. Eccles, in Matth.;* sed interpres Græcus ejus loco in Greca sua translatione substituit versionem Græcam Septuaginta Interpretum, utpotc Gentibus notiorem.

An S. Matthæus scripserit Hebrea dialecto Syrom pura, quali scripserunt Moyses et Prophète; an ucu

vero in captivitate Babylonica per Chaldœos cor-
rnPta› Puia Syriaca, non constat. Certe Judæi tempore Christi loquebantur Syriace, non pure Hebraice : quare Syriaca tuneéis erat vernacula ; unde Albertus Widmanstadius, qui primus novum Testamentum Syriace edidit, et Guido Fabricius, qui illud in Latinum convertit, putant Syram versionem esse autographum S. Matthæi. Sic et Matthæus Galenus, Cancellarius Duacensis, prefat. tn *Epistolam* S. *Pauli ad Hcbrœos,* contendit Syrum textum illius Epislolæ, qui extat in Bibliis Regiis, esse ipsum S. Pauli autographum. Verum hoc parum est verisimile. Constat enim cætera in novo Testamento ex Græco conversa esse in Syrum, idemque omnino videtur horum et illorum fuisse interpres. Idem liquet ex eo quod Hebrea, quæ citantur in Græco autographo, discrepent a Syris vocibus, quæ in Syra versiones. Matthæi nunc extant. NamMa/M. xxvn, 8, pro Hebreo *haccldama,* id est agor sanguinis, Syrus jam habet *agurcsca dema,* ubi manifeste græcizat, dum ex àypç, id est *ager,* format *agurcsca.* Sic pro Hebreo *Cephas* habet *Kypho;* pro *Eli, Eli,* vertit *11,11,* id est *Deus, Deus,* sine *meus,* quod est in *Eli,* Matth. xxvn, 46; pro *Golgota, Golgoulto;* pro *Jacob, Jaacoub;* pro *Joseph, Jauseph,* et sic consequenter in cœtcris discrepat a vocibus Hebraicis, quæ extant in Græco et Latino, quin et ipsas voces Grecas facit Syras, ut ex id est consiliarius, format *buleuta. Marc.* XV, 43, et plura talia.

AnSjii› Syri putant interpretem, qui novum Tcstamentum ex Greco in Syrum vertit, fuisse S. Auctors. Marcum Evangclistam. Verum id difficile est Mucus? creditu. Nam uterque Cyrillus, Clemens Alexandrinus, S. Anastasios, Damascenus, Thcodoretus, S. Ephrem et alii, qui in Syria vel vicina Ægyplo vixerunt et scripserunt, illius non meminerunt. Adde quod quædam habeat quæ doctis vel displicent, vel parum placent. Videtur ergo interpres Syrus Patrum jam citatorum ætate posterior. Hoc tamen boni habet, quod faveat Catholicis contra Hæreticos ; sæpe enim in titulis meminit jejuniorum, vigiliarum, festorum, invocationis Sanctorum, etc.

Jam quoad libri partitionem, Evangelium S. Malthæi a variis varie fuit divisum ct interpunctum; nam a vetustioribus Latinis, secundum S. Hilarii sectionem, dividitur in Canones 33, et secundum aliorum partitionem in Canones 67; apud reccntiorcs vero Latinos in 28 capita ; apud Grecos autem, juxta Eulhymium, in capita 68 ; juxta Suidam, in tilul. 68, capita 355. Ammonium similiter et Eusebius in capita 355 illud partiuntur.

8. Mjt- Denique S. Matthæus cæteris Evangelisti in thrown-ht<ce precllit : *Primo,* quia omnium primus Evangelium edidit; hinc plene cuncta et install- erait ter exequitur, ait S. Chrysostomus , hom. 4 *in Vñino Maith.* Unde Tertullianus, lib. *De Came Christi,* cap. XXII, cimi nuncupat fidelissimum Evangeli! commentatorem.

Secundo, quod regiam Christi dignitatem pre Secund* cæteris explicet. Ita S. Augustimus, Reda, Petrus Damianus, Rupcrtus ct alii.

Tertio, quod divina revelatione sit inventum Evangelium ejus llebræum sub Zenone imperatore ad pectus S. Barnabæ ; rursum deinde illud injuria temporum intercidit. Unde Nicolaus V Pontifex quinquo ducatorum millia Evangelium Matthæi Hebraicum ad se afferenti promisit, ut scribit Joannes Eckius Luthcroinast., homil. *de S. Matth.*

Quarto, quod S. Matthæus fuerit « Æthîopiæ Q.urU* Apostolus , ct virginitatis victima ; n occisus enim est ab llirthaco rege, co quod Iphigeniam, regis /Ethiopum filiam, quæ virginitatem Deo voverat, ipsi in uxorem dari nollet.

Quinto, quod S. Matthæus valde usu rerum et Quinto- experientia excellens (unde et telonio præfcclus fuit), ait S. Chrysostomus, ad Christum conversus sit, non ex visis ejus miraculis, non ex audita praedicatione, sed unica ejus voce : *Sequere me;* huic enim promptissime obediens, repente in alium virum, imo Apostolum mutatus est, ut relicto telonio, opibus, familia, etc., Christum secutus sit ejusque mores induerit. Adde cum deinde nunquam a Christo discessisse, testemque ac spectatorem signorum ejus et miraculorum. vitæ etiam imitatorem, itineris socium, atque laborum, curarum ct angorum fuisse participem; ut qui toto tempore dispensationis cum eo sit versatus, et in numerum relatus summorum discipulorum ct simul procedentem tempore habens virtutem.

Hinc Matthæus Hebraico idem est quod *dona-* m u! 3| *tus,* aiunt Orígenes ct Isidoras, lib VI! *Jltymol.,* cap. IX, aut *donum,* ut vult Pagninus; ¡no *maltan* enim est donum, licet aliud etymon (unde petitum sit, nescio) det Anastasius Antiochenus, lib. VIII *Ilcxameron :* ‹t Matthæus, inquit, interpretatur mandatum Altissimi.» QuocircaS.Gregorius, lib. XVIll *Moral.,* cap. xvi, ad illud *Job.* xxvni : «Ferrum de terra tollitur. An non Matthæus, inquit, in terra inventus est, qui terrenis negotiis implicatus, telonii usibus serviebat ? sed de terra sublatus in fortitudinem ferri convaluit, cujus videlicet lingua quasi acutissimo gladio, Evangelii administralionc Dominus infidelium corda transfixit ; et qui infirmus prius despcctusquo fuerat per terrena negotia, fortis postmodum factus est ad cœlcstia prædicamenta. n Scripsit de eodem Evangelista Clemens Alexandrinus, *Pœdag.* lib. Il, c. **i**, quod seminibus, baccis ct oleribus, non carnibus vesci soleret.

Omitto quod Abdias, lib. Ill *liistor. Apostol.,* scripsit S. Mallhæum, ob Evangelium quod Myrmidonibus prædicabat, ab idololatria fuisse cxcæcatum, sed a S. Andrea apostolo, jussu Angeli, ipsi visum fuisse restitutum. Rem S. Mat-

thæurn duos magos Zarocn <t Arphaxat op< divina superasse, allnquc plura : quia Abdiashic apocryphus est, l'lura de S. Matthæo vide apud Surium, Baroniurn, Hibadeneirain ct Joannem de la Haye in Apparat. tirarle/., cap. XLV et seq. Denique audi quid S. Matthæus de seipso revela-

veril S. Brigilt® oranti ad gepulcr»111 ejns in urbe Malphi, lib. Í Bere/., cap. ccxxrx : u Cum illud Evangelium scriberem, tantus divina» inflamma* bonis ardor per^verabat mecurn, quod si tacere voluissem, nullatenus præ ardore intenso vc-luissem. >

CAPUT PRIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Describitur Genealogía Christi ah Abraham usque ad ipsum. Inde vers. 18, *ejusdem Concepita cj Spiritu Sancto, ac Nativitas ex Virgine Deipara.*

1. Liber Generationis Jesu Christi, filii David, filii Abraham. 2. Abraham genuit Isaac, sane antem genuit Jacob. Jacob autem genuit Jiidam et fratres ejus. 3. Judas autem genuit dhares et Zaram de Thamar. Phares autem genuit Esron. Esron autem genuit Aram, i. Aram autem genuit Aminadab. Aminadab autem genuit Naasson. Naasson autem genuit Salmón. 5. Salmon autem genuit Booz de Rahab. Booz autem genuit Obcd ex Ruth. Obed autem genuit Jesse. 6. Jesse autem genuit David regem. David autem rex genuit Salomonem, ex ea quæ fuit Uriæ. 7. Salomon autem genuit Roboam. Roboam autem genuitAbiam. Abias autem genuit Asam. 8. Asa autem genuit Josaphat. Josaphat autem genuit Joram. Joram autem genuit Oziam. 9. Ozias autem genuit Joatham. Joalham autem genuit Achaz. Achaz autem genuit Ezechiam. 10. Ezechias autem genuit Manassen. Manasses autem genuit Amon. Amon autem genuit Josiam. 11. Josias autem genuit Jechoniam et fratres ejus in transmigratione Babylonis. 12. Et post transmigrationem Babylonis, Jechonias genuit Salathiel. Salathiel autem genuit Zorobabel. 13. Zorobabel autem genuit Abiud. Al>iud autem genuit Eliacim. Eliacim autem genuit Azor. 14. Azor autem genuit Sadoc. Sadoc autem genuit Acbim. Achilli autem genuit Eliud. 15. Eliud autem genuit Eleazar. Eleazar autem genuit Mathan. Matlian autem genuit Jacob. 1G. Jacob autem genuit Joseph, virum Mariæ, de qua natus est Jesus, qui vocatur Christus. 17. Omnes itaque generationes, ab Abraham usque ad David, generationes quatuordeciin, et a David usque ad transmigrationem Babylonis, generationes quatuordeciin, et a transmigratione Babylonis usque ad Christum, generationes quatuordeciin. 18. Christi autem generatio sic erat: Cum esset desponsata mater ejus Maria Joseph, antequam convenirent, inventa est in utero habens de Spiritu Sancto. 19. Joseph autem vir ejus cum esset justus, et nollet eam traducere, voluit occulte dimittere eam. 20. Hæc autem eo cogitante, ecce Angelus Domini apparuit in somnis ei, dicens : Joseph, lili David, noli timere accipere Clariam conjugem tuam; quod enim in ea natum est, de Spiritu Sancto est. 21. Pariet autem filium, ct vocabis nomen ejns Jesum ; ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum. 22. IIoc autem totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est a Domino per Prophetam dicentem : Ecce Virgo in utero habebit, et paviet filium, et vocabunt nomen ejus Emmanuel , quod est interpretatum : Nobiscum Deus. 24. Exurgens autem Joseph a somno, fecit sicut præcepit ei Angelus Domini, et accepit conjugem suam. 23. Et non cognoscebat eam, donec peperit filium suum primogenitum ; et vocavit nomen ejus Jesum.

1. Libit igexekatioxis.—Sic ad verbum habet textus Grecos, Latinus, Syriacus, Arabicus, Ægyptius, Persicus. /Ethiopie vero habet : *Genealogia Jt* i *Christi.* Porro Matthæus imitatur Moysen. Audi B. Ptlrumüamiauuiu, seim.de S. .V- 7i<ro: « Sicut Mojfcs Prophetis ct omnibus qui aliquid •cripscrunt in Veteri Testamento non absurde prepomtur, ita Matthæus omnes jure praccllil qui* ;> i' c repeiiunt .r in Novo; ut enim ille nascentis mundi texit originem, sic iste tanquam spiritalis cujusdam mundi orientem descripsit Ecclesiae novitatem. Unde Spiritu Sancto calamum temperante, provisum est ut uterque non diversum, sed unum idemque suis libris præmitlcret initium, dicens : *Liber generationis.* Hæc ait Damianus : « Moyses enim, Genes., cap. v, 1, genealogiam et prosapiam Adu* protoplasti et posterorum ita orditur : *Hic*

liber generationis Adam; » Adam cnim fuit lypus Christi. Sicut enim Adam omnibus hominibus fuit pater vitre mortalis ; sic Christus fidelibus est pater vitre immortalis , uti docet Apostolus, *Horn.* V, It et scq.; I *Corinth,* xv , 47 ct scq. Hebr. est mnSlH 120 *sepher toledoth,* id est liber, sive catalogus et enumeratio generationum Adre. Nam, *Genes, v,* plures, imo omnes generationes recensentur, quibus ab Adam usque ad Noe et diluvium propagata est stirps humana. Unde verisimile est S. Matlhaimn , qui alludit ad Moysen, in Ilebræohic pariter scripsisse sep/ur fo *ledoth,* id est *Liber generationum,* in plurali. Septuaginta tamen, *Genes, v,* verterunt **pd<nu;,id* est *Liber generationis,* in singulari, quia una fuit generatio Adæ, qua ipse quasi totius generis humani Patriarcha genuit Seth, quæ deinde aScth ct posteris continuata et propagata fuit usque ad Noe. Septuaginta, utpote Græcos, secutus est hic Græcus S. Matthaei interpres, et qui ex Graeco traductus est Latinus vulgatus, quia proprie hic describitur generatio et prosapia solius Christi, quæ tamen per plures generationes patrum et avorum, ab Abraham derivatur ct continuatur usque ad Christum. Igitur sicut Adam fuit mundi veteris, sic Christus est mundi novi et melioris origo. Unde ab Isaia, cap. ix, G, vocatur « pater futuri seculi. » Hinc ex Sibylla Cumana Virgilius, *Eclog.* IV, ita de eo cecinit:

> Ultima Cumæi venit jam carminis ætas;
> Magnus ab integro seclorum nascitur ordo.
> Jam redit et Virgo, redeunt Saturnia regna;
> Jam nova progenies cœlo demittitur alto.

Nimirum ut subdit :

> Cara Deum soboles, magnum Jovis (verius Patris) incrementum I
> Incipe, parve puer, risu cognoscere matrem.

Hæc enim de Christo a Sibylla esse dicta liquet; sed Virgilius vel ignorans, vel adulans, ca transtulit ad Pollionem, Asinii Pollionis, consulis romani, filium.

I.ihr vo- c itili ca-

Nota *primo* : rò *liber* hic idem est quod catalogus, sive enumeratio aut descriptio. Unde Syrus vertit XZJDJ *ketobo*, id est Scripturæ descriptio. Hoc enim proprie significat Hebr. 120 *Sepher,* cui respondet Graecum pí€Uí, ct Latinum Liber, a rad. 120 *saphar,* id est enumerare, recensere. Unde nonnulli a *saphar* derivant *siphra* vel *cifra,* id est numerus cl computus. Simili sensu liber repudii vocabatur charla, in qua repudium uxoris factum a marito describebatur : sic liber justorum vocatur catalogus, in quo justorum nomina ct facta notabantur. Sic ct liber vitæ est catalogus electorum, qui in mente Dei quasi in libro conscripti sunt et destinati ad vitam æternam. Sic Cicero librum nominum appellavit catalogum nominum. Sic denique dicitur, *Psal.* 1 x x , 16: «Quoniam non cognovi litteraturam, introibo in potentias Domini.» Litteraturam Heb. r“DT)2D *sephorot,* id est libros, catalogos, computos. Unde Septuaginta vertunt quod Noster vertit *litteraturam, pro quo* nonnulli legunt - vùfltç, id est negotiationes. Sensus est, *q. d :* David : «Quoniam non cognovi litteras seculares, » computos ¡iuta, et negotia hujus seculi, quæ mentem a Deo distrahunt, « hinc accedam ad penetrandam et celebrandam Dei potentiam, ct beneficentiam erga me. »

Nota *secundo* : vi *generationis primo* ct planis- G-«r> sime idem est quod *generis* aut *genealogia* Christi ; ’“j/ 'p1' hæc cnim hic recensetur. Hoc cnim significat Priori. Hebr. *toledoth* et Syrum *jelidoutho,* cui respondet Græcum intime. *Secundo, generationis,* id est Sxundò. conceptionis ct nativitatis Christi. Hoc sensu cnim mox sc explicabit, vers. IH, dicens : « Christi autem generatio sic erat, » id est hoc modo contigit. *Tertio,* Maldonatus : « *Generationis,* in- Tcrt» quit, id est vitæ Christi. » Matthæus enim hoc Evangelio totum vitæ Christi decursum quasi historiam describit. Sic, Gen. vi, 9, dicitur Noe, «perfectus in generationibus suis, » id est in omnibus partibus vitæ suæ. Verum ibi pro *generationibus suis* Hebr. non est *toledoth,* sed VDTTH *dorotau,* id est in suis seculis, *q. d: Noe* inter homines sure retatis et seculi corruptissimos, fuit justus et perfectus, quare inter eos velut steUa lucidissima emicuit. *Quarto,* Hebræa vox *toledoth* '.'-ura. proprie significat generationes, quæ plures ab Adam usque ad Cliristum intercesserunt. Unde in iis toties repetitur v'0 *genuit.* Generationes hasce repraesentarunt gradus in scala Jacob , cui innitebatur Deus, per quos Angeli a terra in coelum ascendebant. Sicut enim scalatone quasi jungebat terram cœlo, ct Jacobum Deo , sic generationum hæc series omnes Patriarchas univit Christo, qui caro factus, omnes homines sibi Deoque copulavit. Vide dicta *Genes,* xxvui, 12.

Fil ii Da v id . — Filii, idest nepotis. Ilebræi enim omnes nepotes in recta generationis linea ab avis ct abavis descendentes, vocant filios. *Primo,* Davidem præponit Abrahre, tum quia David erat proximior Christo, ac per eum Christus ad Abraham pertingit : tum quia sic brevius ct commodius genealogia? Christi sine repetitione series texitur. *Secundo,* si enim praeposuisset Abraham, nonpotuisset subjungere *fi Hi David;* nec cnim Abraham fuit filius David. Prolixe ergo dicere debuisset : Qui Abraham fuit paler David, ex quo prognatus est Christus; voluit enim dicere Christum descendere ex Abraham per David. ItaS. Hieronymus. *Tertio,* et maximo quia promissio Dei facta Davidi de Christo ex posteris ejus nascituro, erat rcccntior, specialior et honorificentior, uti docet S. Chrysostomus, Theophylactus et Eulhymius. Hinc Judrei Messiam suum passim vocabant filium David. Unde in Dominica Palmarum Christo ingredienti Hierosolymam, quasi Messia? acclamalunt : «Osanna lilio David, » id est: Salva, Domine , nostrum Messiam, quasi Davidis filium ct

Cbni , bærcdem. Denique nomine *filii David*, innuitur ' r' nobilitas stirpis Messim, puta Christi, ejusque ,4.^,? regnum, quod scilicet ipse velai Davidis regis filius sit futurus rex, juxta illud Archangeli Gabrielis nd B. Virginem oraculum : ü Hic erit magnus, ct filius Altissimi vocabitur, et dabit illi Dominus Deus sedem David patris ejus, ct regnabit in domo Jacob in œlernum, et regni ejus non erit finis.» *Luc.* i, 31. Hac de causa Propheta; passim de Christo, quasi de Davidis filio et hieredo vaticinati sunt, ut *Isaías,* cap. ix, 7, et cap. Lv, 3; *Jcrcm.,* cap. xxv, 5; Eredi., cap. xxxiv, 23, et cap. xx\mi,2.'>; *Amos,* cap. ix,11. etc. Porro prima promissio facta Davidi <lc Christo ex se nascituro ct regnaturo in œternum exlat. I *Peg.* mi, 12. Eadem a Deo corroborata est, *Pial.* lxxxmii ct cxxxi, ac repetita Salomoni, Davidis filio, III *Reg.* ix, 5. Matthæus ergo diccns, alesa Chi isti filii David, » significat hosco omnes promissiones jam in Christo esse expletas. Ita S. Chrysostomus, *homil.* 2; Theophylaclus, Euthymius; lienicus, lib. Vili, cap. xvni ; S. Ambrosius, lib. HI *in Lucam,* cap. in, et alii.

Fuji Abraham.—ri/l/n tarn ad Christum quam ad Davidem referas; (am enim David quam Christus fuit filius, id est nepos Abrahæ, nipote ex co prognatus. Significat ergo Christum per Davidem patrem suum fuisse quoque filium Abrahæ, qui fuit pater credentium et Ecclesia* veteris, cui primo facta est expressa de Christo promissio, *Genes.* XXII, 18, Porro a nativitate Abrahæ usque ad diem natalem Christi, fluxere anni 2001; a moi te vero Davidis usque ad Christum, fluxere anni 1013. Tam antiqua fuere Dei oracula promissa de Christo, tam constans pariter ct certa fuit ejus fidelitas in iis explendis! Atque hæc est causa, cur S. Matthæus studiose genealogiam Christi arcessat ab Abraham, per continuas 42 generationes, scilicet ut Judœis ostendat Jesum Christum verum esse MessiamAbrahæ promissum, ejusque et cæterorum Patriarcharum filium, ideo a Judicis ut talem recipiendum, venerandum et colendum.

2. Abraham genuit Isaac. — Ili duo, uti ct sequentes , fuere primi patriarcha*, fundatores Synagoga; et populi Dei, ac regni Christi; illi ergo ut typi præluserc. Vide dicta in Genesi ubi hosco eorum genealogias explicui, quare hic eas non repetam. Hinc Deus possim se vocat Deum Abraham, Isaac et Jacob, de coque gloriatur. Inde et Abrahæ posteritatem , descendentem per Isaac et Jacob,sibi in familiam et Ecclesiam delegit, ejusque signum et tesseram ei dedit circumcisionem. Quocirca Deus Abrahæ nomen commutavit, ut pro *Abram*, id est pater excelsus, vocaretur *Abraham,* quap*2H31 DX *ab rab hamon*, id est pater magnae multitudinis, scilicet populi fidelis cx nascituri secundum carnem ; sicut ex Christo Um Judici quam Gentes in eum credentes nascuntur secundum spiritum. Isaac vero, id est ruus, immolandus ab Abraham patre in monte Moria , plane reprœscntavit Christum , qui in eodem monte crucifixus, salutem ct gaudium loti orbi attulit. *Genes.* xxn, 2 et seq.

3. JtDAS AUTEM GENUIT PHARES I.T ZaRAM DE ÏHIAMAR. — Vide quæ de Tliamar dixi, *Genes.* \xxx iii, 29. Nota in genealogia Christi milite (demptaejus sanctissima matre) nominantur femina», nisi quatuor, illœquo peccatrices, scilicet 1res meretrices: nimirum Thamar, Bethsabce ct Raab, de qua, *Jusue* ii, et quarta Gentilis, pula Ruth Moabilis. Gentilis quoque fuit Raab , utpote Jerichuntina. At quæ hujus rei est causa? Respondent S. Hicronymus, Chrysostomus, Ambrosius, Euthymius hic, id fieri ut significet Christus se,qui propter peccata dissolvenda et dimittenda veniebat, de peccatoribus velle nasci. Hæc ratio vera est, sed allegorica. Litteralis ergo ct simplex est, quod hæ mulieres modo non ordinario, uti cæteræ, sed extraordinario et novo accidente viris suis copulatu; sunt, ideoque typus fuerunt Ecclesiæ Christi ex Gentilibus (rejectis Judœis) nova vocatione novoque modo congregandus. Thamar enim ob negatum , vel potius dilatum Sela maritum , sibi promissum a patre Juda, ei se dolose prostituit, quia ex ejus, utpote Jacobi, Isaac ac Abrahæstirpe prolem quœrebat. Bethsabce, nxorLïiæ, Davidi copulata est, primo per adulterium, deinde per conjugium. Ranb nupsit Salmon , quia llebræorum exploratores a Josué in Jericho submissos, hospitio excepit ac protexit, ideoque in eorum fidem et religionem transiit. Ruth nupsit Booz, quia cum Noemi socru ex Moab transiit in Judicum. Vide librum *Ruth.*

Tropologica causa esi, ut ostendatur generis ct prosapia; vanitas, ac nobilitatem non in avorum stemmate, sed in propria indole et virtute consistere. Ita S. Chrysostomus. Quare nemini erubescendum esse do suis natalibus et majoribus obscuris, vel vilibus aut sceleratis, sed dicendum cum Cicerone : « Ego mea virtute meis majoribus præluxi. » Sane non est dubium in cujusque etiam nobilissimi stirpe, si illa ab Adam, imo ab aliquot annorum centuriis duntaxal repetatur, mullos intercurrisse patres ct matres ignobiles, abjectas, sceleratas et infames. Certe Plato, teste Seneca, *tpist.* 44, asserit omnes reges ex servis natos, et omnes servos et cx regibus ortos, nullumque olim regem exiilisse ligonis expertem , ncc contra ligonem , ad quem non aliquando sceptrum pertinuerit. Tritum est Camillum, Curionem, Fabricium et priscos Romanorum duces, a ligone et aratro vocatos ad Romæ regimen et culmen.

Denique Salomon inter alias mundi vanitates et inconstantias hanc recenset : a Quod de carcero calcnisque interdum quis egrediatur ad regnum, et alius natus in regno inopia consumatur. » *Ecclcs.* IV, 14. Vide ibi dicta.

4. Amixauad. — Hic fuit dux tribus Juda in egressu filiorum Israel cx /Egypto, qui cœteris tre¡>i-

Vei». 3. imu J? hn, h ûntrt n,<i wr- u ,1 ,e' Vni. i.

dantibus ingredi mare Rubrum, licet a Deo patefacto alveo divisum et siccum, primus illud animose ingressus, suain tribum per illud incolumen traduxit, quem deinde caderi duces et tribus secuti sunt, uti tradunt Hebnei, et cx eis Lyranus. Unde *Cantic.*, cap. vi, 11 , do eo dicitur: « Anima mea conturbavit me propter quadrigas Aminndab. » Vide ibi dicta. Successit ei in ducatu filius Naasson in deserto, ut patet *Numcr.* i, 7 et seq.

Ver ». 5. Booz.—Plures fuisse Booz censet Lyranus, sed unicum duntaxat fuisse patet, eum scilicet cujus iit mentio *Huth,* cap. iv, 21, et I *Paral.,* cap. il, 11 et 12 (1).

Jesse—vel aliis punctis *Isai,* pater fuit Davidis, qui suo nomine præfiguravit Jesum Christum cx se nesciturum. Jcsso enim et Jesus idem quasi sunt nomen, si utriusque radicem llebræam (quæ est, tasca, id est salvare) spectes, si scilicet *lesse* addas expunctum JL

Vu> G. G. Ex EA QUÆ FUIT U1UÆ. — GræCC ix tt,;tou , id est « *ex ea quæ Uriæ*, » scilicet fuerat uxor. Nam Uria mortuo, duxit eam David, ex caque genuit Salomonem , ne quis putet Salomonem natum ex adulterio fuisse spurium, cum sit natus cx conjugio. Hac enim sententia significatur Deum promissa data Davidi, ob ejus adulterium cum Bethsabce, non revocasse, sed ob utriusque pœnitentiam confirmasse. Unde ex Bethsabce ('jusque filio Salomone prognatus est Christus, nimirum Bethsabce pœnitens evasit sancta, ac Salomonem filium sancte educavit, imo spiritu prophetico claruit, ut dixi, *Proverb,* xxxi, 1, ad illa : « Verba Lamuelis Regis : Visio qua erudivit eum mater sua.»

\\n T 7. Jonnt autem genuit Oziam —non immediate, sed mediantibus tribus generationibus; nam Joram proxime genuit Ochosiain, Ocliosias genuit Joas, Joas genuit Amasiam, Amusias genuit Azaliam sive Oziam (erat enim binomios), ut palet I *Paralip.* m, 11, et II *Paralip.* xxii ct seq.

Cur ocu-iu, j‹q », «i i» ato i» <J'" ' !ini Ji mu t. Deles, cur 1res medios,scilicet Ochosiain, Joas ct Amaziam omittit hic S. Matthæus. Respondet gt Hieronymus hic id cum fecisse, quinci proposdum erat 1res tcsscradccades generationum prosciso assignare, de quo vers. 17, ct quia Joram so miscuerat impiissimæ Jezabeli, et Achab, ejus sororem Athaliam impiam (utpote quæ omnes suos filios, excepto Joas a sorore abscondito , occidit, ut sola regnaret) in uxorem accipiens. Juraverat enim Deus «e omnem posteritatem Achab ob impietatem et idololatriam deleturum. Ill Beg. XXI,22. Posteritas autem in Scriptura computatur usque ad quartam generationem , ut patet *Fm 4.* XX, 5 ; IV *hfq,* x, 30, Deletur ergo hic, dum a Mafilweo omittitur et oblitteratur. Sic et S. Hilarius, S. Thomas, Jansenius Salmeron, Barradius, Abulcnsis et alii. Aliter respondet Gaspar Sanchez *in lib.* IV *Peg.,* cap. xiv, 18, scilicet Matthæum hos tres non omisisse, sed addidisse, Fcripsisscque hoc modo : a Joram autem gcnuit Ochosiain, Ochosias autem genuit Joas, Joas autom genuit Amasiam, Amasias autem genuit Oziam ; » sed descriptorem Malthæi, ob similitudinem Ochozîæ et Oziæ, fallente oculorum jactu, abOchosia transilisse ad Oziam scripsisseque « Joram genuit Oziam , » pro *Ochoiiam.* Sic enim 12. « Jechoxdas genuit Sabathiel, » transiliit medium Jcconiam, putans eumdemesse cumJechonia. Verum hic saltus nimis est magnus ct enormis, quem etsi unus descriptor fallente oculo commisisset, alii tamen eum deprehendissent ct correxissent. Jam autem omnia exemplaria Gnoca , Latina, Syra, Arabica, etc. % habeat : a Joram autem genuit Oziam,» non OcAarom, ctc. Denique si hi 1res, scilicet Ochosias, Joas et Amasias, interserantur, erunt generationes septemdecim a Davide usque ad transmigrationem Babylonis, cum tamen Matthæus diserte , 17, tantum numeret quatuordecim, vimque faciat in trina generationum tesseradecade.

11. JOSIAS AUTEM GENUIT JECHOXIAM ET FRATMKVeo.il ejus. — Josias quatuor genuit iilios : primus fuit Johanan ; secundus Eliakim, qui ct Joakim ; tertius Joachas, qui et Sullum ; quartus Sedecias, qui el Malanias. Porro Joachas, licet tertio genitus , proxime in regno successit Josiæ patri occiso ; sed amovit eum Pharao, rex Ægypti, eique suffecit fratrem secundo genitum, puta Joakim; hunc post undecim annos regni cepit, et occidit Nabuchodonosor, rex Babylonis, eique substituit filium nomine Joachin, quem post 1res menses in Babylonem abducens subrogavit ei in regno patruum, puta Sedeciam, quem tandem rebellantem abduxit et excæcavit, in coque desiit stirps regia Davidis. I nde de Joachin dixit Deus, *Jcrcm.,* cap. xxn, 30 : * Scribe virum istum sterilem, etc., neo enim erit de semine ejus vir, qui sedeat super solium David; » Jechoniasergo hic est Joakim secundo genitus Josiæ filius, qui duos fratres habuit reges, fuitque paler Joadun, qui etiam Jechonias vocatur. Lege historiam I Pu-*rahpom.* in, 15 et IG, etIV *lltg.,* cap. xxiu ct xxiv. Licet ergo pater Joakim proprio dicendus fuisset Jckonias per *k,* filius vero Joachin Jechonias per *ch,* uterque tamen dictus est Jechonias, luiniruin in nominibus propriis multa talia magis immutata videmus. Igitur tum pator Jookim quam filius Joachin vocatur Jechonias, sed hio

(1) Piaros interpretes, gravibus sano rationibus e chronologia petitis ducti, Rabab, e qua Salomon Booz suscepisse legitur, a Jcrichuntina diversam statuunt. Haud tamen improbabiliter, imo probabilius existimant alii, inter quos P. Patritius, esso eanidem. Ad difficultatem autem romoveudam que ex serio temporum ext.it, vix alia iniri potent ratio, nisi admittere inter Salmonem ct Davidcm plures intercessilo generationes iis quas Malhæus ac caneri commemorant, prout hoc ipso capite, 8, Joram dicitur Oziam genuisse, licet non immediatus ejus paler fuerit, etc. Vid. P. Pairii., *De Evang.* lib. IH, dira. 9, cap. vili, tom. II, p. 49.

pater intelligitur ; hic enim 1res habuit fratres.

15 TRÁXSM1GKATI0XE BABYLOWS. — GræCC in t t ç |K-Tcuucix; (USAmk c, id est sub vel circiter transmigrationem Babylonis, id est sub captivitatem Babylonicam, in qua Judæi capti a Nabuchodonosorc abducti sunt in Babylonem. Transmigra-
T.qi i lio ergo Judœorum Babylonis, id est Babylonica vol in Babylonem, fuit triplex. Prima enim con-
i': .figit anno undecimo Joakim regis, in qua ab-
<â. ductus fuit Daniel et Ezcchiel. Secunda contigit post tres menses, in qua cum rege Joachin , filio Joakim, abductus fuit Mardochæus, patruus Esther. Tertia ct perfectissima accidit post undecim annos, scilicet anno undecimo et ultimo Sedecim regis, qua pene omnes reliqui abducti sunt. Vide dicta *Daniel* i, **i**, et Jcrcm. **ui**, 4.

Ver u n. **12.** Je CHOXLAS **AUTEM GE5U1T** Sa LATIHEL (1). — IÜC gravis est difficultas, quam Porphyrins, Christi ct Christianorum hostis, eis objectabat velut inextricabilem : nimirum quod hic Jcchonias, pater Salathielis, non fuerit Jcchonias, filius Josiæ, de quo dictum est vers, precedenti, sed Josiæ, nepos ex patre Joakim sive Jechonia, ac consequenter hic rcccnsiri tantum trcdecim generationes, non quatuordecim, cum tamen quatuordecim numeret
Oai ‹4 S. Matlhæus, 17. Respondet S. Hieronymus hunc
| | Jechoniam alium esse a Jechonia, filio Josiæ, de quo vers, precedenti: præcedensenim dictus fuit Joakim ct Jcchonias, ac corrupte Jcconias, fuitque pater hujus; hic enim proprie dictus fuit Joachin et Jcchonias : Josias enim genuit Joakim rive Jcconiam ; Joakim autem genuit Joachin sive Jechoniam. Quare hic supplenda est una generatio , nimirum ut ante 12 addas : a Jcconias autem genuit Jechoniam; » uti addunt non-
Cor? nulli codices Græci et Latini. Id ita esse patet cx I *Parai,* **m**, 15 et 16ct IV Reg., cap. xxui et xxiv. Omissa est autem ista generatio, sive ab ipso Matthæo, nc bis idem nomen Jechoniæ repeteret, uti censet S. Augustinus, lib II *De Consensu Evangel.,* cap. **iv**, sive potius scriptorum vitio ct ignorantia, putantium scilicet cumdem esse Joakim etJoachin,sive Jcconiam ct Jechoniam ,præscrlim cum Jcconiam quoque Jechoniamvocari viderent, quare alterum quasi redundantem expunxerunt. Ita S. Epiphanius in *Seda Epicurccorum.*

SALATIHEL AUTEM GEXUIT ZOAABABEL.— Qllis qualis et quantus fuerit hic Zorobabcl, dux Judœorum e Babylone, quasi cx exilio in patriam, puta in Judieam redeuntium, ideoque typus Christi, fuse dixi *Afflai* i, 1.

Vm. !6. 1®* JACOB AUTEM GE5U1T JOSEPH VIRUM Ma IUÆ.— Ci p-r Quires, quomodo ex genealogia Joseph, hic
— colligatur genealogia Christi, cum Christus Ma-
> .u. ri® Virginis, non autem Josephi fuerit filius, praesertim cum, ut videtur, B. Maria potuerit nu- xiturg*.
bere viro non suæ, sed alterius tribus, sicut Elisabeth cognatacjus, adeoque orta cx tribu Juda, ir*
nupsit Zacharias sacerdoti, ideoque oriundo cx tribu Levi? Respondetur feminas quidem apud Judæos potuisse nubere viro alterius tribus ; sed tamen si ipsæ, deficiente prole mascula, in hæreditatem patris succedebant, ne illa Increditas per conjugium ad aliam tribum transiret, debuisse ex lego, *Num.,* cap. tilt., 7, nubere viro ejusdem tribus et familiæ. Joakim autem pater B. Virginis nullos habebat masculos filios, uti pra> supponit hicS. Matlhæus, quasi illo œvo sat perspectum et vulgatum, tum cx fama communi, tum ex tabulis genealogiarum et matrimoniorum, quæ apud Judæos extabant cxactissimæ. Quare B. Virgo debuit contribuli et ejusdem familiæ viro nubere, puta Josepho. Unde ejus genealogia, pariter est genealogia B. Mariæ, ct consequenter Christi Domini. Vido dicta Ainn. cap. **ult.**,7. Unde Patres docent passim Josephum ctB. Mariam fuisse ejusdem Iribus et familiæ.

Instabis, cur S. Matlhæus retexit potius genus Josephi quam B. .Mariæ, cum cx hac sola, nipote virgine, natus sit Christus? Resp. *Primo,* quia apud Judæos aliasque gentes genealogia solet texi per patres et viros, non per matres et feminas. *Secundo,* quia Joseph fuit verus et legitimus pcr
Christi pater, ca ratione ct modo quem mox Jo^ph
explicabo, ac per Josephum, non per B. Mariam,
Christus fuit lucres sceptri et solii Davidis, prout cessit io
Deus Davidi promiserat, II *Dcg.* **vu**,12;P$a/. ^num
Lxxxviii ctcxxxbct rursum lll *lictj.* tx, 5. Sceptrum J"l"
ergo Juda non tantum cx Dei promissione et donatione, sed et hæreditario successionis jure per Josephum devenit ad Jesum Christum. Si enim jure communi in hæreditatem parenlumsucccdunt filii, qui duntaxat per publicam famam censentur filii; item illi qui a parentibus adoptantur, quanto magis Christus successit Josepho patri suo, utpote natus cx ejus conjugo, virtute ct dono Spiritus sancti : quare sicut Joseph habebat in Christum jus paternum, puta omnia jura quæ habent patres in filios; sic vicissim Christus habebat erga Josephum jus filiale, scilicet omnia jura quæ habent filii respectu parentum, ac consequenter jus quoque regni Judaici post mortem Josephi. Unde , cap. **n**, 2, aiunt Magi : a Ubi est qui natus est rex Judæorum? n quod cum demonstrare vellet S. Matlhæus, qui, ut ait S. Augustinus, pre caderis Evangelist's regiam Christi dignitatem persequitur, idcirco illi fuit genealogia Josephi texenda, non B. Virginis, utpote quæ viris superstitibus (qualis erat Joseph) ex Davide cl regibus prognatis, regni hærcs esse non poterat. Ita Francisons Lucas, idquo salis est probabile. Unde consequenter dicendum est Josephi patrem ct avos fuisse primogenitos, aut maximos natu, ut jus regni ad eos devolveretur, Deo scilicet ita ordinante, sicut idem ordinavit, ut Robôam,

(1) Quod ¡ir.ecedit : *post transmigrationem ,* idem est ac : postquam extilit transmigratio, scu captivitas, non vero : piÆt e.tmdcm finitam. Eodem modo Joxcph. Jnfc-‹¡wt. X, n : « Quem (Isancum) Etiliin part *octavam diem* drcunxidimt4 » **il** est, ipsa dic octavo.

Asa, Josaphat retorique Davidis posteri usque ad Jechoniam essent primogeniti, ex iisque. Christus nasceretur, itaque fieret solii Davidis legitimus successor cl hæres. Huc enim ordinavit apteque disposuit Deus omnes hascc generationes, uti cl reterà omnia, ad majorem scilicet Cbrisli gloriam ac regni jus regiamque ejus dignitatem. Idque Deo fuit perfacile. Idem enim fecit in Joakim, Scdeeia aliisque impiis regibus, ergo mullo magis in Christo. Hoc est quod dicitur *Lue.* i : a Et dabit ei Dominus sedem David Patris ejus, n Et *Genes.* x l ix , 10 : a Non auferetur sceptrum de Juda, nec dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est,» puta Christus, qui sceptrum inique per Herodem ablatum Judæ restituat, si (que rex Judœorum, imo regnum eorum evehat et in longe sublimiorem statum commutet, ut cx corporali faciat spiritale, ex terrestri cadeste, cx temporali æternum. Ha Franciscas Lucas et alii qui profunde hæc scrutati sunt. Quare immerito nonnulli Theologi hanc de Christi hereditario jure ad regnum Judææ sententiam rejiciunt.

Chii tns luto fuit 1'hu,Jo

Nota t o « Joseph, virum Mariæ,» id est marilum Mariæ; Arabicus, *sponsum Maria* ;cx eo enim eolligc S. Josephum habuisse omnia jura veri sponsi in virginem, ac consequenter eum jure vereque vocari patrem Christi, ut docet Franciscos Lucas; Suarez, Hl *part.,* Q.XXIX, *disp.* vm, 1, *sect.* 1 et scq., et indicat S. Augustinus.

Prob. Prim*.

Probatur id *primo,* quia Christus fuit fructus conjugii Josephi et Mariæ ; natus enim in utriusque conjugio, utrique jure adseribendus est, tanquam patri et matri. Halio *a priori* est, quia Joseph per conjugium corporis B. Virginis quasi dominus effectus est; ergo ct fructus corporis B. Virginis, puta Christus, ad Josephum pertinuit, uti metalla nata in agro ad dominum agri pertinent. *Quod enim in agro meo nascitur, meum est,* ait Jurisconsultus.

Dices : Hæc proles, puta Christus natus est cx conjugio Josephi cum Maria, non naturaliter, sed supernaturaliler, puta virtute non Josephi, sed Spiritus sancti fecundantis virginem ; ergo illa Josepho attribui nequit. Ilcsp. negando consequentiam ; proles enim quæ cx conjugio legitime nascitur, conjugam est undecumque cl quomodocumque nascatur, sicut seges nata in agro meo sterili supernaturaliler, mea est. Sicut ergo Christus vere B. Virginis est filius, etiamsi ex ea naturaliter non sit natus, sed miraculose; sic et idem jure conjugii est Josephi filius, etiamsi ex conjugio non naturaliter, sed miraculose sit genitus, imo eo magis magisque admirabilis Joseph! est filius, quia Deus,in præmium virginitatis servata' in conjugio, hunc miraculosum conjugii virginalis fructum Josepho dedit donavitque ; perinde ac si Deus in agro ejus produxisset messem sine semine illamquo ei dedisset.

creando.

Sc< *undo,* quia vir et uxor per conjugium fiunt unum, et (piasi una persona civilis; quare omnia habent communia, etiam proies legitime natas (excipio enim proles natas ex adulterio ; hæenim adulterum habent patrem, cjusque sunt). Ergo Christus, Deipare filius, fuit quoque filius Josephi, qui erat conjux, ideoque omnium ejus bonorum consors ct particeps. Ita Franciscus Suarez, loco citato, *Quast,* XXIX.

Joseph ergo magis fuit pater Christi quam pater adoptans fit pater filii adoptati. Hic enim tantum est pater adoptivus, Joseph vero fuit pater matrimonialis Christi. Hinc sequitur Josephum habuisse quasi patris auctoritatem in Christum, ideoque summum erga eum affectum, curam et sollicitudinem ; ac vicissim Christus Josephum ut patrem coluit, amavit, honoravit cique obedivit, ut patet *Luc.* n, 51 : a Et erat subditus illis. » Et a hæc subjectio, ait Gerson, sicut inæslimabilem notat humilitatem in Christo, ita dignitatem incomparabilem signat in Josepho et Maria.)»

Tertio, quia Christus proprie pertinebat ad familiam Josephi ; perimebat enim ad familiam matris, mater autem ad familiam Josephi mariti sui. Una ergo in terris dignissima, imo cœlestis ct divina erat familia, in qua paterfamilias, ideoque preses cl rector erat Joseph, materfainilias B. Virgo, filius vero Christus. In hac igitur erant tres sunimæ et excellentissimæ lotius orbis persona* : prima Christus, utpolc Deus ct homo ; secunda Virgo Deipara Christo conjunctissima, quasi mater naturalis ; lerlia Joseph, quasi pater Christi matrimonialis. Hac de causa Christo debetur cultus adorationis et latriæ ; B. Virgini hyperduliæ; Josepho summæ duliæ. Quocirca errat vulgus hominum , imo multi in secolo sapientes, qui S. Josephum ut simplicem et abjectum fabrum lignarium parvi œstimant ; neglectus quidem fuit et incognitus hucusque in terra, sed eo gloriosior fuit in coelo. Jam tunen viri dodi ejus excellentiam ostendentes, multos in ejus admirationem ct venerationem rapuere. Lude nuper Gregorius XV Pontifex festum ejus ritu duplici solemniter a toto populo totaque Ecclesia quotannis celebrari jussit die 19 martii. Et mei ito : considera enim quanta ejus fuerit pre omnibus hominibus prerogativa, dignitas et ofllcium ex his quæ subjungo.

PijniUl S. Jœ* phi. Primo.

Pumo, S. Joseph fuit maritus B. Virginis ae pater Christi, uti jam ostendi; fuit ergo ipse caput et superior tum B. Virginis quam Christi, ut homo est. Hinc

^lUhi9. *

Secundo, singularis fuit amor et reverentia tam B. Virginis quam Christi erga Josephum. Undo Joannes Gerson, Cancellarius Parisiensis, serm. *de nativit. Ii. Virginis :* « 0 miranda prorsus , inquit, Joseph, sublimitas tua, Ô dignitas incomparabilis, ut mater Dei, regina codi, Domina mundi appellaro te Dominum non indignum putaverit. » S. Gregorius Nazianzenus,orar. II, Gorgoniæ sororis sua' maritum, ejusque excellentiam hoc uno titulo indicat et celebrat,

quod Gorgoni® fuerit conjux et vir : « Vultis, ait, uno verbo virum describam? vir illius, id est Gorgoni® ; nec enim scio quid amplius dicere neccssc sit. » Idem dicas de S. Josepho. Aves scire quis, qualis, quantus fuerit S. Joseph? vir fuit Deiparm.

T«r *Tertio*, ministerium ct officium Josephi fuit nobilissimum, quia attigit ordinem unionis hypostatic® Verbi cum carne nostra, uti et maternitas B. Virginis. Joseph enim omnes suos labores et actiones proxime c-irca Christi personam ‹xercebat. Hinc Christum aluit, fovit, custodivit, ac eum in arte fabrili sccum exercenda direxit, uthabctcommunisDoctorumsententia.AudiFranciscum Suarez, III *part., Quast.* XXIX, *disputat.* vin, *sect.* 1. Quædam, ait, ministeria præcisepertinent ad ordinem grati® gratum facientis, ct in hoc supremum fastigium tenent Apostoli, idcoque indiguerunt pluribus auxiliis grati® (praesertim gratis dat® et sapienti®) quam cœleri. Alia vero sunt ministeria qu® attingunt ordinem unionis hypostatic®, qui ex suo genere perfectior est, ut patet de maternitate Dei in B. Virgine. Et in hoc ordine est ministerium S. Josephi, quod proinde priorem excedit.

C*3«t' *Quarto*, Joseph per familiarem et continuam cum Christo ct B. Virgine conversationem , factus est secretorum divincrum particeps ct summarum utriusquo virtutum quotidianus inspector ct imitator.

Qniuto. *Quinto,* Joseph fuit eximi® sanctitatis, ac eximiis natur® ct grati® dotibus a Deo instructus, adeoque illo scculo non fuit vir sanctior aut dignior, cui mater Dei desponsaretur. Unde Franciscos Suarez, III *port., Quast.* XXIX, *disput.* vm, *sert.* 1, probabiliter opinatur Josephum in gratia ct gloria antecellere Apostolos ct Joannem Baptistam , quia ejus officium illorum officio præcellebat. Plus enim est esse patrem ct rectorem Christi quam præconem et prœcursorem ejusdem. Additque Josephum, cum duxit B. Virginem, fuisse retate matura, non juvenili nec senili , cumque vita functum esse ante mortem Christi ct B. Virginis. Unde in passione Christi nulla Josephi fit mentio. Denique eum post mortem cum Christo inter cœteros Patriarchas resurrexisse, de quibus dicitur *Matth.* xxvn, 52: « Multa corpora sanctorum, qui dormierant surrexcrunt.w Ilis omnibus ipse eminebat.

Pono nostri Barradius et Ribadeneira, in festo S. Josephi, cum eminentis sanctitatis fuisse, docte solideque probant : *Primo* ex ejus officio, quia ipse fuit pater Christi ct sponsus B, Virginis; inter sponsos autem solet esse æqualilas, id est proportio , ut sit matrimonium congruum ct commodum : ergo pr® omnibus Joseph accessit ad sanctitatem B. Virginis. Unde Patres censent Josephum fuisse virginem, ct sua virginitate quasi meruisse, ut fieret conjux Virginis Deiparæ. Audi S.Hieronymum, lib. *Contra Helvidium :* «Tu dicis Mariam virginem non permansisse ; ego mihi plus vindico, etiam Josephum virginem fuisse per Mariam, ut ex virginali conjugio virgo filius nasceretur. » Et S. Augustinus, serin. 24 *in Nativitate Domini :* «Habe, ait, Joseph, cum Maria conjugo tua communem virginitatem membrorum, quia de virgineis membris virtus nascitur Angelorum. Sit Maria sponsa Christi in carne sua, virginitate servata ; sis autem et tu pater Christi, cura castitatis ct honorificentia virginitatis, ut de virgineis membris Genitricis seculis Christianis nulla sit zelotypia. » Idem et paulopost: «Gaude itaque, Joseph, nimiumque congaude virginitati Mari®, qui solus meruisti virginalem affectum possidere conjugii, quia per meritum virginitatis ita separatus es a concubitu uxoris, ut pater dicaris Salvatoris. » Sic et cæteri. Unde B. Petrus Dainianus, *epist.* 11, ait Ecclesi® fidem in eo esse, ut non modo Deipara , sed et Joseph, ejus maritus et nutritius Christi, virgo habeatur.

Secundo , quia B. Virgo unica salutatione sanclificavit Joannem Baptistam, cumque quasi Christi prœcursorem et paranymphum consecravit : quantum ergo ipsa sanctitatis afflavit Josephum crebra salutatione, imo continua conversatione ct alloquio tot annorum!

Tertio, quia Joseph quotidie videns ct audiens Christum, divinaque ejus verba, gestus ct spiritus hauriens, mire incendebatur ejus amore el reverentia. Ad hæc Christus nutritus a Josepho corporaliter, vicissim, imo multo magis nutriebat cum spiritualiter, mentemque ejus spiritualibus epulis graliisque cumulabat.

Quarto , quia omnes Joscplii actiones erant circa Verbum incarnatum, ideoque coelestes cl divin® : fuit ergo ipso Angelus potius quam homo.

Quocirca B. Theresia mira devotione colebat S. Josephum, cumdemquc omnibus commendabat , asserens se per intercessionem S. Josephi mulla et magna, imo omnia qu® habebat, a Deo impetrasse.

Plures S. Josephi prœrogativas cl dignitates recenset noster Sebastianus Barradius, lib. VI, c. vm.

Denique S. Josephum sanclificatum fuisse in utero matris censet Gerson, hom. *de Nalivit. B. Virginis,* ct HI *part, alphabeti* 59, lib. II, ubi ait idipsum asseri in Officio Hierosolymitano, et Jacobus de Valentia scribens super *Magnificat.* Idem de S. Jacobo, fratre Domini, qui ea de causa vocatus sit Justus, opinantur Hegcsippus apud S. Hieronymum, lib. *De Script. Eccles, in Jacobo;* et Epiphanius, *hæresi* 29. Idem de S. Nicolao et S. Dominico suspicatur S. Antoninus, III part. *Summæ,* lit. 18, cap. xv, § G. Idem de Jacobo Patriarcha, qui in utero matris collisus fuit cum Esau, illumquesupplanlavit, censelS. Ambrosius, lib. IV De *Fide,* c. iv ; *Histor. Eccles.*, c. lxvi, *in Genesi;* cl Dionysius Carlhusianus in *Gen.* c.xxv el xxviii , ubi pro eadem sententia cilalS. Augustinum. Idcmd »

Mose autumat S. Ephrem, orat, de *Transflg. Christi.* Alii idem privilegium dant Samsoni, quia de eo dicitur, *Judie,* xiii : « Et erit Nazancus (id est separatus et consecratus) Dei ab infantia sua, et ex matris utero.» Vei um hæc incerta sunt, el tantum exemptionisa communi peccati et nativitatis maculatio lege privilegium nulli dandum ut, nisi de eo constet c S. Scriptura, vel traditione. Hic autem nihil tale constat de ullo , nisi de Jcremia, cap. i, !> ejusdem, ‹ t de Joanne Baptista, Luc. I. '• i. Ita Barradius, lib.\ Il *Concord. Evangel., cap.* xii; et Franciscus Suarez, I *p., Quast. XX*\11, thsp. i in, sect. 1. Excipio Christum ex vi suæ conceptionis, quia conceptus est de Spiritu sancto, ct natus ex .Maria Virgine. Item B. Virginem, utpote matrem Dei, uti habet traditio Ecclcsiæ. Potuit Deus pluribus hoc privilegium dare, sed an de facto dederit, nescimus. Sane si post B. Virginem illud alicui alteri ex initio recensitis dedrt, S. Josepho ejus sponso idipsum non negasse videtur.

De qua natus est Jesls. — Mutat phrasim, non enim ail: Joseph genuit Jesum, uti de aliis dixit: « Abraham genuit Isaac, Isaac genuit Jacob, Jacob genuit Judam, » etc., nec etiam dicit: « Maria genuit Jesum, » etsi id verum sit, sed : « De qua natus est Jesus, » qua phrasi significat: *Primo* Jesum de Maria natum, non virtute naturali, sed supernaturali, vi et operatione Spiritus sancti. *Secundo,* Jesum non esse genitum a patre Josepho sed natum ex sola matre, idcoque ex virgine , ac proinde Joseph non aliter pettinerò ad genealogiam Christi, quam ratione uxoris, scilicet B. Marine, ex qua natus est Christus.

Præclare S. Bernardus, *hom.* 1 super JDssus est : a Pulchra, ait, permixtio virginitatis ct humilitatis ; nec mediocriter placet Deo illa anima, in qua ct humilitas commendat virginitatem, et virginitas exornat humilitatem : sed quanta veneratione digna est, in qua humilitatem exaltat fecunditas, et partus consecrat virginitatem! » Et rursum : «Talis, inquit, nativitas decebat Deum, ut non nisi ex virgine nasceretur: talis partus decebat virginem, ut non pareret nisi Deum , » tum quia decebat, ut Christus habens Patrem in coelis, non haberet patrum in terris, sed matrem duntxxat, ut qui in coelis eral in terris esset ¿rón»? ; tum quin conceptus et ortus Christi debebat esso remotissimus a ¡leccato originali, ut nec deberet, nec posset illud contrahere, in coque superaret matrem, quæ licet concepta sit sine peccato ex singulari Dei prœscrvatiouc, tamen ex vi conceptionis suæ, qua ex Adam naturali ct generationi Joachimi el Ann® prognata est, debebat illud contrahere, nisi a Deo Deique gratia præventa fuisset ; tum quia partus hic debebat esse purissimus ct divinus ; tum denique ut virginitatem et castitatem nobis impenso commendaret. Unde S. Gregorius Naziauzenus, oratio. 38 *de Nativitate,* in principio : « Christus, inquit, ex virgine (nascitur) ; mulieres, virginitatem colite, ut matres Christi esso possitis. » El Cyrillus Hierosolymitanus, *Caterhcsi , c.* xn : a Christus, ait, nascebatur, ut virgines faceret : multo ergo magis debuit virgineum conservare corpus. »

Secundo, hæc phrasis, «de qua natus cstJcsus,» B. V r. significat B. Virginem veram esse matrem Jesu, id est hujus hominis qui hypostatice imitus Deo simul est Deus et homo : quare ipsam vere esse matrem Dei ; licet enim ipsa non genuerit Deitas tem, genuit tamen Deum, quia genuit hunc hominem : atqui hic homo est Deus; ergo B. Virgo genuit Deum. Ratio *a priori* c=l identitas personæ ; quia enim una est persona, caque divina in Christo, hinc illi competunt attributa utriusque naturai, fitque communicatio idiomatum, ut hic homo dicatur Deus, ac vicissim Deus dicatur homo , filius Virginis passus, crucifixus, etc., persona enim est suppositum in se suscipiens omnes naturæ utriusque actiones et passiones; quare persona Filii Dei, quæ est Deus, vere dicitur nata ex Maria Virgine, sed secundum naturam humanam, non divinam. Indicatur ergo hic immensa dignitas B. Virginis; talis enim est maternilas Dei, per quam Filius Dei ab ipsa r'ı i;'' suum esse et substantiam humanam, scilicet ££ carnem, ossa, sanguinem, etc., accepit, ita ut eam coleret, amaret, revereretur quasi matrem ciquc ut matri in omnibus obediret, jugiter compellans eam : « Mater mea.» EndeS. Bernardus, *horn.* I super Jfissus est,id admiraos, exclamat: «Ltrmque stupor, utrinque miraculum ; ct quod Deus feminæ obtemperet, humilitas absque exemplo; et quod Deo femina principetur, sublimitas sine socio. »

Virgo enim Deipara habebat jus et auctoritatem - maternam in Christum, uti habent aliæ matres in suos filios quos genuerunt, imo plusquam aliæ matres, quia ipsa magis fuit mater Christi quam sint aliæ matres suorum liliorum, ob rationem quam mox afferam. Quocirca S. Thomas, I part., *Quast.* XXV, *art.* 6, docet Deum non posso facere opus majus quam sit incarnatio \erbi el maternitas B. Virginis, quia ipsa est mater Dei, quo nil majus concipi potest; unde Reda : « 0 beatissima Virgo , inquit, in te sola Rex ille dives et praedives exinanitus est; » maternitas enim Dei est summa afllmtas, consanguinitas, et conjunctio cum Deo : per illam ergo B. Virgo tam affinis et consanguinea est Deo, quam mater filio.

Ex hac dignitate maternitatis Dei sequuntur omnia dona et privilegia B. Virgini a Deo prie '0" \ omnibus hominibus et Angelis concessa. Sicut , enim humanitas Christi, quia Verbo unita ab eo accepit dotes ct privilegia tali unione et conjugio digna, quæ scilicet talem humanitatem sic exaltatam et Verbo unitam decebant, imo quæ eam exaltarent, ct unione cum Verbo quasi dignam efiicerenl : sic pariter Deus B. Vugim largitus est

omnia charismata ct decora quæ talem matrem Christi ct sponsam Dei decebant. Unde sic conclude : B. Virgo est mater Dei; ergo ipsa longe excellentior est omnibus Angelis, etiam Seraphionis ct Cherubinis, Mater Dei est ; ergo purissima est et sanctissima, adeo ut sub Deo major puritas inlelligi nequeat, ait S. Anselmos, lib. *bc Excellentia Virginis.* Mater Dei est ; ergo quidquid ulli Sanctorum concessum est privilegii, hoc illa prre omnibus oblinet.

Tertio, ?» a de qua natus est Jesus, » significat eum ex sola matre natum, ac proinde illam solam Christo dedisse omnem carnem et substantiam quam cætcris filiis dant pater et mater conjuuclim ; filii enim partem substantias accipiunt a patre, partem a matre, imo plus accipiunt a patre quam a matre ; pater enim potior est causa generationis filii quam sit mater. Quare B. Virgo plus dedit Christo quam filiis suis dant cæteræ matres, quia ipsa dedit quoque id quod pater dare solet. Unde ipsa magis est mater Christi quam sint aliæ matres suorum filiorum, quia ipsa sola fuit pater et mater Christi, Hinc sequitur *primo,* quod B. Virgo majus jus habueritin Christum quam habent cæteræ matres in suos filios. *Secundo,* quod B. Virgo longe magis amaverit Christum, ac Christus vicissim B. Virginem, quam aliæ matres ament suos filios, ac filii vicissim ament suas matres; tum quia sola eum genuit, tum quia genuit cum modo non naturali, sed supernaturali ct divino. Amor ergo qui in caderis filiis dividitur in patrem ct matrem, in Christo fuit unitus totusque ferebatur in matrem : mater vicissim duplicato quasi amore patris ct matris diligebat Christum, ideoque duplicato quasi sensu sensit dolores Christi in cruce, ac vicissim gaudia in resurrectione.

r„ ,u Vir-0 *7 ' | cini *i.* ::1 modio- “

Quarto, tò a de qua natus est, » significat potissimam causam ct activitatem nativitatis Christi fuisse Spiritum sanctum, qui in B. Virgine ex purissimis ejus sanguinibus corpus Christi formavit, organizavit, animavit, ac Verbo hypostatice univit in primo conceptionis ejus instanti. B.Virgo tamen quoque ut causa secunda, ct vera mater ad generationem Christi, non tantum passive subministrando materiam , sed ct active illam formando, disponendo, organizando concurrit. Vide Franciscum Suarez, ill p. *Q.* XXXII, *ai t.* ***i,*** *ac Q.* XXXIII, *art.* 4, ubi docet generationem Christi ex virgine fuisse supcrnaturalcm quoad modumet velocitatem,quiain instanti perfecta est a Spiritu sancto, velut causa efficiente. Eanidem vero naturalem fuisse quoad materiam, vim originis et terminum, quia terminus fuit proles, puta Christus natus ex matre, quasi filius ejus r.duralis, instar aliorum filiorum, qui ex suis matribus naturaliter oriuntur ct nascuntur. Actio ergo pariendi in ea fuit naturalis, sed modus fuit supemaluralis.

Natus est Jesus. — *q. d :* Verbum caro factum est, Deus factus est homo, Filius Dei factus est Filius Virginis. Hoc, ut fuso docet D. Thomas, III *part., Quast.* I, *art.* 1, fuit omnium Dei operum summum ct maximum, ideoque illud stupuerunt et stupent Angeli Sanctiquc omnes. In eo enim Deus ostendit summam potentiam uniendo hominem Deo , limum Verbo , terram codo ; ac summam sapientiam, ut qui divinitate pali et nos redimere non poterat, carnem in Virgine indueret, qua pati, et pro peccatis nostris Deo Patri satisfacere posset ; summam quoque justitiam, quia ob dignitatem personie, ex oequo quasi Dei iræ ct vindicta? moriendo in cruce satisfecit ; summam etiam bonitatem, quia semetipsum exinanivit, ut nos suis donis repleret ; « ac factus est filius hominis, ut nos efficeret filios Dei, » ut ait S. Augustinus. « Natus est in terra, ut homo nasceretur in cœlo, » ut ait S. Gregorius.

Qui vocatur Christus— hoc est, qui est Messias sive Christus, redemptor orbis Patribus promissus, ac proinde Messias sive Christus suo jure vocari potest et debet, itaque nunc ab omnibus fidelibus reipsa vocatur. De nomine Jesu et Christi dixi in titulo libri.

Quomodo hæc genealogia Christi consentiat cum illa S. Luc., c. ni, 23, ibi enucleabo.

17. Omnes itaque generationes ab Abraham usqub ad David , generationes quatuordecim ; et a Davi» usque ai› transmigrationem (Syrus, *usque ad exilium* Babylonis, generationes quatuordecim ; et a transmigratione Babylonis usque a» Christum, generationes quatuordecim. — Ab Abraham ergo usque ad Christum sunt generationes 42,1er enim 14 faciunt 42. Lucas, caput, in, numerat generationes 77, sed nullam vim ponit in numero, uti facit hic S. Malthæus; S. Augustinus tamen, lib. Il *De Consensu Evang.,* cap. iv,per 77 generationes censet denotari plenam omnium peccatorum remissionem et abolitionem, quæ facta est per Christum : unde Christus jussit fratri peccanti dimittendum esse septuagesies septies. *Matth.* xviu,22. Per *generationes* accipe et numera personas omnes tam generantes quam genitas : h» enim sunt 14. Græce enim non est ■jr.-ot;, id est generatio ; scd*p<ix, id est progenies, genus, familia et liberi, ætas vitæ unius hominis. Nam generationes ipsæ præcise sunt tantum 13 in prima tesseradccadc , ut videbis , si numeres to *genuit ;* hoc enim in ca 13 vicibus repetitur , quia in ea sola numeratur primus Abraham, et ultimus David : in secunda vero tesseradecade non numeratur primus in ea David ; nec in tertia primus in ea Jechonias, quia hi jam nominali et numerati sunt ut ultimi in secunda et tertia tesseradecade, quapropter in tertia tesseradecade addi debel una generatio, scilicet : a Jechonias autem genuit Jechoniam, » ut in ea conflentur 14 generationes, hoc est 14 personœ tam generantes quara genitæ, ut superius dixi. Generationes ergo omnes præcise sunt 4l ; persona; vero

Ven i7

generantes et genita sunt 42, quia primi, puta Abrahte, generatio hic non recensetur, sed ex Genesi nota præsupponilur.

Trrs i/ - Quieres quo fine S. Malthæus tam accurato
*; hasco tres tesseradccadcs generationum enumc-
id-ret? Respondetur, quia voluit triplicem populi
pilcrmTfr Judaici statum recensere : primum quasi demo-
iiiii' >U' cr'dicum sub singulis Patriarchis et Judicibus, quales fuere Olhoniel, Gedeon, Samson, Heli, Samuel, etc., qui præfuorunt Israeli ab Abraham usque ad David ; secundum quasi monarchicum sub regibus, qualis fuit sul) David ejusque posteris usque ad captivitatem Babylonicam ; tertium quasi aristocralicum sub ducibus et pontificibus, uti fuere Judas, Jonathas, Simon cæterique Machabæi, qualis fuit a captivitate Babylonica usque ad Chrislum. Significat ergo Malthæus triplicem hunc populi statum et regimen tertio immutatum , quarto debuisse per Christum mutari ct in Christo, qui regnum attulit ælcrnnm, terminari. Ita passim Patres et Interpretes; unde Nazianzcnus in carmine de Genealogia Christi ait :

Dîrxdrd- Sic traxit regale genus, sceptrumquc superbum,
luujiijinr
lai crai-
c,u' Addit Maldonalus medicam analogiam : medici enim in febribus ct morbis diem decimum quartum vocant criticum, cumque omnium esse periculosissimum asserunt. Videtur ergo congrue ad naturam hominis, decima quarta quaque generatione , sive hominis retate et secalo, Deus populi sui statum immutare voluisse, ut una republica quasi Aegrotante ct deficiente , alia nasceretur ct succederet melior, donec optima per Chrislum subrogaretur, quæ triplicis præccdenlis defectus ct infirmitates sanaret et corrigeret, ac regnum Ecclcsiæ stabiliret vegetum, sanum et œternum.

n do Denique Malthæus enumerat 42 generationes
*" ' per 1res tesseradccadcs, ut probabilem lectori conjecturam faciat debuisse Christum, post exactum hunc numerum generationum, venire. Sicut enim fuerunt generationes 14 ante regnum Judæorum stabilitum, 14 in regno, post quas per 14 generationes sensim plane defecit, ita verisimili conjectura potuit colligi, post 14 basco generationes regnum hoc deficiens et labascens a Messia in melius fore restituendum. Sicut enim fuerunt 14 generationes ante regnum, ct (otidem in regno, ita totidem fuerunt post regnum Israelis usque ad Chrislum. Rursum ante regnum facta est Christi promissio Abrahæ, Isaac el Jacob : in regno Davidi ct Salomoni ; post regnum eadem repetita est per Aggæmn, Zachariam , Malachiam, etc., ut sensus sit, *q. cl* ; Omnes propheliæ fâche de Christo tam ante regnum quam in regno, et post regnum terminata et adimpleta sunt in Chi isto. Primam tesscradecadem inchoat Abraham, finit David; secundam inchoat Salomon, finit Joachim, sive Jechonias ; tertiam inchoat Joachim, sive Jechonias, finit Christus, qui est finis legis, lotiusque populi ct mundi captivi liberator. Ita Franciscas Lucas. Judæi enim ex defectu et lapsu su® reipubücæ ac præsertim ex eo quod ablatum esset sceptrum a Juda per Herodem, ex prophetia Jacob, *Genes.* xlix, 10, sciebant certo-quecxpcctabantadventum Messi®. Undeex eodem jam collapso, sceplroque translato, Messiam jam venisse, nec alium esse quam Jesum Chrislum docet hic S. Malthæus , ut Judæis fidem in Christum persuadeat.

Sj mbolice Orígenes, homil. 27 *in Num.;* ct S. Hie- SjmMU
ronymus, epislol. *ad Fabidam de* 42 *mansionibus,* 12'
nolani luis 42 generationes respondere 42 mansionibus Hebræorum in deserto, quibus ipsi ad terram Chanaan Abrahæ a Deo promissam pervenerunt. Simili enim modo per hasce 42 generationes ad Messiam, sive Chrislum, eidem promissum pervenitur, et per eum ad terram viventium Sanctis in cœlo promissam.

Rursum numerus 14, quia geminatum continet S v.«- fo.
septenarium quo septena Spiritus sancti gratia declaratur, duplicatam in homine designat ejusdem Spiritus largitatem, qualis fuit in Christo , qui proinde eodem symbolo die 14 mensis *Nisan,* cum luna plena est, puta in Paschale, passus morte sua nos redemit et gratiarum copiam nobis promeruit. L'nde de eo canit Psaltes, *Psalm.* lxxï : «Orietur in diebus ejusjustitia, ct abundantia pacis, donec auferatur luna. » Audi S. Ambrosium oratione *in obitu Theodosii Imperatoris :* a In quartodecimo perfectionem hominis accepimus , etc. Unde Domini Pascha 14 luna formam celebritatis accepit. Quoniam qui Pascha celebrat , debet esse perfectus, debet amare Dominum Jesum qui, diligens populum suum perfecta charitatc, sese obtulit passioni. Grande numeri mysterium, quando Paler Filium unicum pro nobis omnibus tradidit, cum plero luminis sui orbe luna fulgeret. Ita est enim Ecclesia , quæ pie Pascha celebrat, Domini nostri Jesu Christi; sicut luna perfecta in ælenmm manet, quisquis bene hic Domini Pascha celebrat , in lumine perpetuo erit. »

Anagogice , numerus 42 constat ex sex ct sep- Anago^
lem ; sexies enim septem faciunt 42. Senarius autem notat labores hujus vita , quibus pervenitur ad septenarium, puta ad sabbatum quietis et felicitatis æternæ; sex enim primis mundi diebus Deus omnia operatus est in cœlo ct in terra; die autem septimo, puta Sabbato, requievit ab omni opere suo. *Genes,* i.

Tropologice quadragenario hoc generationum t ,
numero significatur nostra vita corporis quatuor clementis constantis. Hæc enim in decem mandatorum Dei, quæ quatuor Evangcliis perficiuntur, observatione consistit; duc enim quatuor in decem, efficies quadraginta. Ita Salmeron, imo S. Augustinus ct ex eo Petrus Bongus, lib. *De Num. mf/steriis.Xum.* xiv: «Tres distinctiones, ait, in generatione Christi mystice insinuant

fidem S. Trinitatis, quam concorditer astrali doctrina legalis et Evangelica. Tres enim, Trinitatis fidem; quatuor, doctrinam Evangelismi; decem, legis significant institutionem.'» Idem quoque paulo post : « Quod autem ter qua tuordecim ponuntur, id veram significat reli gíonem. Quatuor enim ct decem novum et vetus Testamentum indicant, quia via ad Christum per decem verba legis, et quatuor Evangelia prodicatur; ita tamen, ut quidquid ascribitur Trinitati, qum Deus est, consecremus, quia nulla praeceptio impletur , nisi hic numerus colendi Deum teneatur.» Hoc quoque numeri typo, EsecA., cap. iv, vidit quartodecimo anno percussionis civitatis, novam civitatem, puta Ecclesiam, quam quartadecima generatione post excisam a Chaldæis Jerusalem, nascens moriensque Christus fundavit ut notavit Cassiodorus in *Psal.* xiv, sub finem. Denique 42 anno a passione Christi, in ejus vindictam Jerusalem excisa est a Tito ct Vespasiano, uti notat S. Hieronymus *in Psalm.* cvni ad illa: « In generatione una deleatur nomen ejus ; » tuneque ccepit florere Ecclesia Christi. Hæc Bongus.

{t0 I». 18. CnatSTI AUTEM GENERATIO SIC ERAT — *q. d. :* Christi ortus hoc modo contigit : pro *generatio* enim Græce non est y/vwiî, id est generatio proprie dicta, sed fíKrr,<n;, id est ortus, conceptus, generatio, nativitas, qua quis oritur, concipitur, gignitur, nascitur.

Cum esset desponsata (1) mater ejus Maria Joseph, ANTEQUAM CONVENIRENT (Copularentur QCtu conjugii (2) ; Arabicus, *antequam sese cognoscerent),* INVENTA EST IN UTERO HABENS (UtCHim fciTC, CSSC prægnans et gravida) de Spiritu sancto. Syrus : « Do Spiritu sanctitatis, » id est sancto ct sanctitatis omnis auctore ct fonte.

Ct D-Vi' ' jzia* là J.v.'Oî PUTO. SdOKXln.

Voluit Deus B. Virginem desponderi Joseph : *Primo,* quia Joseph videtur fuisse proximus regni Davidis lueres, ut illud ab eo ad Christum quasi a patre ad filium recto successionis ordine jureque devolveretur, uti dixi, IG. *Secundo,* quia Joseph fuit vir sanctissimus, ut ibidem dixi, similis Patriarch® Joscpho, cujus proindcnli nomen, sic et castitatem virtutemque sortitus est, dictusque *Joseph.,* id est *auctus,* magnisqne Dei donis et virtutibus cumulatus. Ita S. Bernardus, *homil.* 2 super *Missus est.* Vide dicta Genes, xxx, 24 ct cap. XXXIX, 20.

Quieres, an B. Virgo fuerit hic desponsata JoBcpho per sola dunlaxat sponsalia, an vero etiam per matrimonium reipsa contractum et nuptias celebratas ; ac consequenter, an Christus incarnatus et conceptus sit cx Virgine desponsata tantum , an vero etiam conjugata ? nam ad Virginem eic desponsatam missus est Gabriel nuntians incarnationem Christi, *Lue.* i, 27 ; Virgoque ejus nuntio consentiens, dicensque : « Ecco ancilla Domini, fiat milii secundum verbum tuum, » illico eodem instanti concepit Christum. Multi censent B. Virginem tantum desponsatam fuisse per sponsalia, sive per verba de futuro, quibus tantum fit promissio matrimonii. Ita S. Hilarius h c; S. Basilius, hom. *de Humana Christi Generatione;* Orígenes., homil. i. *in diversos Evang. locos;* Cyrillus, *catechesi* 12; Abulensis ct Cajetanus (3). n- Vir^ Verum melius alii censent B. Virginem despon-JWJ* satam fuisse non tantum per sponsalia, sed etiam HrUcon' per matrimonium per verba de præsenti, et nuptias reipsa contractas. Probatur *primo,* quia vers. sequenti et vers. IG, Joseph vocatur vir, id est maritus Mari©. Jam ergo per matrimonium illam sibi maritarat. *Secundo,* Joseph voluit eam, ut- Scu,'lh pote gravidam, dimittere, ut dicitur vers. scq. Ergo jam eam acceperat in uxorem ; nemo enim dimittit id quod non habet. *Tertio ,* quia *desponsatam* Luc., cap. n, b, interpretatur conjugatam, imo eam vocat uxorem Joscphi. Erat ergo ipsa jam ducta, et traducta in domum sponsi Joscphi quasi uxor, ut scilicet Joseph esset testis virginitatis ejus, ejusque æque ac pueri Jesu esset custos ct nutritius. Adde : B. Virgo illico accepto Gabrielis nuntio jam plena Verbo visitavit Elisabeth, ac apud eam mansit tribus mensibus ; unde ibi non videtur celebrasse matrimonium cum Joscpho, nec post reditum in Nazareth , quia nullum ejus extat vestigium : ergo ante Gabrielis nuntium et Verbi incarnationem matrimonium hoc celebravit ; nec decebat Virginem innuptam iter tantum in montana conficere sine marito, vel comite, vel potius directore associante ei ancillam vel cognatam fidelem. *Quarto,* quia si non fuisset con-Q'»uto jugata , Judæi videntes uterum ejus intumescere, illi notam fornicationis, imo adulterii impegissent illamquo lapidassent. *Quinto,* quia plane Q«hto. decebat Christum ex conjugata in conjugio nasci, ne a Judæis ut spurius contemneretur, sed ut

(i) Grace : unrr^'w.; qip, *mm rnim esset despon-*Mita. Particula qxp, Inquit Kuinoel, habet hoc loco vim explanandi et conncctendi praecedentia cum sequentibus; lai. jei/cd.

(1) Vid. notam sequentem.

(3) Iis accenscndi sunt o rccentioribus plores, inter quos P. Patritius, *De Evang.* lib. III, diss. 15, cap. i, tom. II, p. 123. Et revera, licet verbum TJvu/.taOat, ut ht. *convenire,* de usu conjugii adhibeatur, inquit Kuinocl, idem tamen dicitur quoquo de domicilii conjunctione, de sponso qui sponsam domum deducit et sponsa quæ deducitur. Vid. Xcn., *CEcon.* X, 4. Et hoc ultimo sensu illud hic sumendum suadent quæ leguntur 20 : *Noli timere nedpere Mariam conjugem tuam ;* et 24 : *Et accipit conjugem ruam;* unde sequitur nuptias nondum celebratas fuisse. Vid. etiam P. Schcgg, *Die hcilig. Erang.,* t< in. I, p. 419, Mûnch. 1850.

E rationibus in contrarium allatis quarta duntaxat ct quinta negotium aliquod facere possunt. His respondet P. Lami, *Comment, in concord, evang.,* p. 34, Josephum, cui pnmo res Innotuit, et qui mysterium omne edoctus luit, suspicionem de conjugo amovere potuisse. Præterea Maria raro in publicum prodiens non in ore hominum erat, et parturiens extra incolatum et protinus post partum in Ægyptum fugiens, non dedit locum rumoribus.

legitimus acceptaretur. Et hac de causa Joseph vocatur pater Christi. Denique proles est proprius matrimonii fructus. Ila S. Hieronymus, llaymo et S. Chrysostomus hic, *homil.* 4; Theophylaetus; S. Ambrosius, lib II in *Lutam ;* Jansenius, Suarez ctalii passim.

ûtyMhir rnnm. Objicies *primo* : Angelus hic ait Joscpho : «No-¡i (¡mere accipere Mariam conjugem tuam ; » ergo nondum eam acceperat in conjugem, sed tantum desponderat per sponsalia. Respondetur, *accipere* hic idem est quod acceptum babero et retinere ; ait enim vocatquc eam *conjugem tuam.* Erat ergo ipsa jam conjugata, ilebræa enim verba wppe actum non inchoatum, sed continuatum significant, ut dixi Canone 12. Sensus ergo est, 7. *d. :* Noli, Ô Joseph, dimittere Mariam tuam conjugem, sed acceptam serva ct retine. Non enim dimittitur, nisi jam acceptum et habitum,

o'ÿ. ihir Srctttxlo. iu>p. Objicies *secundo* : B. Virgo hic dicitur desponsa(a antequam convenirent, ergo ante conjugium. Respondetur : Nego consequentiam , quia convenire hic non significat contrahere matrimonium, nec cohabitare, sed contracto matrimonio uti ; notat enim congressum et actum maritalem, de quo mox plura.

Otjkltur Teii io. 11 *sp. Objicies *tertio* : Cur ergo hic non dicitur conjugata, sed desponsata? Respondetur : Dicitur desponsata, quia viro incognita periude ac est sponsa, quæ viro necdum nupta, sed tantum est promissa. Ita S. Chrysostomus. Unde B. Petrus Chrysologus,*serm.* 175: «Joseph, ait,maritus solo nomine, conscientia sponsus, p id est, sponsus per matrimonium ratum, sed non maritus per consummatum, sive per copulam. Et S. Bernardus, *homil.* 2 super 31issus *est :* « Virum nominat, quia homo virtutis erat, non quia maritus. »

PoiTo verum fuisse matrimonium inter Josephum et B. Virginem , certum est ex dictis et cx communi Theologorum et Jurisperitorum axiomate : « Matrimonium facit non copula, sed conscn-

v.ni isus. » Undo S. Augustinus, lib. I *I)c Nuptiis et rotKUlK'* caP- XI : «Nuptiorum, ait, bonum im-

/>n b"r Joupbrt u pictum est in illis parentibus Christi, proles, ¡¡des, sacramentum (hæc enim sunt tria matrimonii bona, quæ ex S. Augustino illi assignant passim Theologi) : prolem cognoscimus ipsum Dominum Jesum ; ¡idem, quia nullum adulterium ; sacramentum, quia nullum divortium. w Idem fusius docet, lib. V. *Contra Julianum Velagianum* (qui negabat matrimonium Joscphi et Morite),cap. ix» jus enim matrimonii non repugnat religioni ct voto castitatis. Ex matrimonio habeo jus in uxorem, sed ex voto non

n.Ho .l possum licite co uti. Si utor, pecco contra votum, non contra matrimonium, id est facio actum irreligiosum, sed non injustum; non enim est adulterium , uti esset , si foret uxor copulata matrimonio. Joseph ergo per matrimonium habebat jus m B. Virginem, ut posset uti copula maritali, sed per castitatis propositum, et, ut videtur , votum, hoc jure suo non est usus, nec uti voluit : hmc enim duo valde distincta sunt, luxbere jus ad copulam, ct copula uti; prius requiritur ad matrimonium, non posterius.

Jus autem hoc copula*, et (piasi dominium conjugis, in virginibus conjugatis habet aliquos f'' effectus non fictos, sed veros et reales. Primus rir~io> est, ut conjux virgo non possit alteri nubere. Se-,k* eundus, ut, licet per copulam votum violent, non tamen sit fornicatio. Tertius, ut proles divinitus data cl nata (uti Christus hic conceptuscx Spiritu Sancto) sit ct habeatur legitima, utpote ex legitimo conjugio prognata. Ita Suarez, III port, *(Ju/Tit.* XXIX, *ari. l,sect.* 1.

Ex dictis collige non tantum verum, sed ettari»/» licitum, imo sanctum fuisse conjugium B. Mariæ \ \,*'2 cum Joscpho. *Verum,* quia essentia matrimonii v»n>n>. consistit in mutua traditione ct potestate corporum, etiamsi hæc potestas nunquam in actum redigatur ; votum autem virginitatis nemini hoc jus et potestatem adimit, sed tantum illius usum facit illicitum. Sicut ergo dominium separatur ab usu in nonnullis religiosis, qui manent domini hæreditalis patornæ, sed ob votum paupertatis illa uti non possunt ; sic idem dominium separatur ab usu in conjugio virginum. *Licitum,* quia, L ..•¡•n. licet vovisset virginitatem B. Virgo, licite tamen et sine periculo violandi voti iniit matrimonium cum Joscpho; quia cx instinctu Spiritus sancti sciebat Josephum potestate sua et jure maritali nunquam usurum ad votum hoc infringendum. Ita S. Augustinus, lib. *De S. Virg.,* cap. iv, et passim Theologi. Et verisimile est B. Virginem hoc suum votum Josepho ante matrimonium revelasse, et Josephum in illud consensisse. Addunt aliqui et promisisse se illud custoditurum. *Sanctum,* quiaj.., ,j per matrimonium hoc Joseph tutatus est famam et virginitatem B. Virginis, ac puerum Jesum custodivit, aluit,educavit. Quid eo sanctius?

Vide S. Thomam, IH *p., Q.* XXIX, *art.* 1, in corpore ubi multas affert causas cur ex Virgine desponsata natus sit Christus. Additquo : Potest et quinta ratio esse quod mater Domini fuit desponsata ct virgo : quia in persona ipsius, ct virginitas, et matrimonium honoratur contra Haereticos alteri horum detrahentes. Addit aliam rationem S. Ignatius martyr, quem citat S. Hieronymus hic: « Ut partus ejus, inquit, celaretur diabolo, dum cum putat non do virgine , sed uxore generatum , » Deo scilicet impediente, ne diabolus videret quod naturaliter videre poterat, quid scilicet agerctur inter B. Virginem et Josephum, videlicet quod viverent costo ct intacte.

Tropologice : nola hic in B. Virgine ct Joscpho Ttv;. summum angelica? castitatis ct virginitatis gradum. Alito enim virgines fugiunt viros, et virginitatem in claustris ct coetibus virginum conservant. At B. Virgo in ipso conjugio, assiduo versans cum viro virginitatem illibatam see-

vavit, quod tantundem est, ac inter epulas esurire, inter vestes algere, inter honores se humiliaro, imo in igne versari et non ardere. Nam,
T.v>nt ait S. Bernardus, semi. 65 *in Cant. :* «Cum
^femina semper esse, et non cognoscere femi-
fifioffl. • nam, nonne plus est quam mortuum suscitare?»
Quocirca B. Virgo nonnullis eximiis personis sibi devotis, hoc continenti® in conjugio donum communicavit, utS. Pulcheriæ ct Martiano Imperatori,SS. Julianoct Basilissæ, quibus prima nocte post emissum continenti® votum apparuit hinc Christus stipatus ingenti albatorum choro, inde B. Virgo cincta virginum coetu. Qui cum Christo erant, succinebant : a Vicisti, Juliane, vicisti. » Quæ cum B. Virgine, occinebant : a Beata es, Basilissa, quæ terrenas nuptias spernens, ad æternam gloriam te preparasti. » Quocirca Julianus innumeros Christo fideles et martyres ; Basilissa vero innumeras virgines verbo ct exemplo Christo peperit. Ita non sterilis, sed facundissima est virginitas conjugum, uti fuit in Deipara, quæ genuit Jesum hominem ct Deum. Vide vitam eorum apud Surium die 9 januarii. Sic S. Eduardus, Angli© rex, mire devotus B. Virgini, ejus imitatione cum conjugo Editha illibatum pudicili© florem servavit. Unde ab ea per S. Joannem Evangelistam evocatus et assumptus est in coelum anno Domini 10GG, dic 5 januarii. Idem fecit S. Cecilia cum sponso Valeriano, quibus proinde B. Virgo per Angelos coronas ex liliis ct rosis cœlcstibus transmisit. Idem S. ¡Icnricus I , velut alii numerant, II,Imperator, cum conjugo sua Cuncgundc, quam moriens parentibus reddens : « En, inquit, virginem a vobis accepi, virginem restituo. »

inch a- Symbolice : in hoc matrimonio et familia Jo-
t!> seph cum Maria fuit imago S. Trinitatis ; Joseph
i*, » enim repraesentabat Patrem æternum, B. \irgo
r s.Tri- Spiritum sanctum, quia ipsa erat sanctissima,
C(qU¡a ex Spiritu sancto conceperat ; Christus soipsum, puta Filium Dei. Unde *primo* : sicut in S. Trinitate est una essentia deitatis in tribus personis, sic hic unum erat matrimonium, et una familia perfecta e tribus personis, scilicet Joseph, Maria ct Christo. *Secundo,* sicut in S. Trinitate Pater spiritualiter generat Filium ct spirat Spiritum sanctum; ita hic B. Virgo spirilualiler, non carnaliter, puta per virtutem Spiritus sancti, concepit peperitque Christum. *Tertio,* in S. Trinitate Pater generat Filium, sicut lux emittit lumen; unde in symbolo canimus : « Lumen de lumine, Deum verum de Deo vero ; » ita B. Virgo quasi stella maris peperit Christum, qui est « candor lucis ætcrnœ et speculum sine macula. » *Sap.* vu, 25. Unde sicut sine sui corruptione sidus fulgidum evibrat radium ; sic absque sui Lesione Virgo genuit Christum, qui est lux mundi : a Nec sideri radius suam minuit claritatem. nec Filius Virgini suam integri Litem , » ait S. Bernardus, *hom.* 2 super Missus ert. Unde illud S. Simconis dc Christo : « Lumen ad revelationem gentium , et gloriam plebis tuæ Israel. » *Lue.* n, 3-2.

Fuit ergo hæc familia quasi cadum quoddam Famille
terrenum, trium non tam hominum quam cor- M.'N 7/
porcorum Angelorum, imo Inum quasi perso- eratcœ-
narum divinarum symbolice. Quare non dubium ,um
illam plenam fuisse Angelis ministrantibus Vir- Iuul;u'
gini, quasi Regime cadorum ; ac Christo, quasi Domino Deoque suo : nimirum stupebant illi et summe desiderabant videro Verbum incarnatum. Igitur domus illa quasi cœlum erat admirandum colans mysterium : « Nigra foris, sed formosa intus , sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis, » *Cantic.* i, 5, ait Rupert. Undo Joannes Gerson, serm. *de Nativitat.,* quasi attonitus, exclamat : « 0 quam dilecta Trinitati, Patri, Filio,et Spiritui sancto domus illius Trinitas, Christus, Maria, Joseph! nilcharius, nil melius, nil in terris erat excellentius. Invidebat terris tales habitatores cœlum, utique cado digniores quam terris. »

Tropologico : conjuges imitentur B. Virginem TropoL
ct Josephum in castitate, sanctitate, patientia ct charitale, ut altcr alterius onera portet. Erat enim in familia Josephi, Mari© ct Christi summa omnium concordia, summus amor, summa reverentia, humilitas, pictas, auxilium et obsequium mutuum ; ab ea procul aberat non tantum rixa, sed ct omnis mali vel levissima suspicio. Hinc meruerunt gignere Christum Sanctum Sanctorum : nunc sæpe in familiis sunt proles pravæ, inobedientes, superbæ, rixosæ, obscœnaî quia talcs sont parentes. Patrem enim sequitur sua proles, quæ quod videt ct audit a patre ct matre, hoc imitatur et imbibit ; proles enim sunt simiæ parentum.

Axteqwi coxvemiiext. — Puta ante congressum ct actum maritalem, non quasi postea convenerint, ut inferebat impurus Helvidius, qui negabat B. Virginem semper fuisse virginem, asscrcbatquc eam postea ex Joscphoconcepisscac genuisse cos qui in Evangelio vocantur fratres Domini, quem mullis confutat S. Hieronymus, sed tantum ut indiceretur miraculosa Christi ex Virgine sine opera viri conceptio. Sic vulgo dicimus : Talis habuit canos, antequam senesceret, significantes mirum esse quod viro nati sint cani, etiamsi is postea non senuerit, sed ante senium mortuus sit ; significamus enim duntaxat quid factum sit ante senium, non quid in senio, vel post senium ; illud enim velut impcrlincns tacemus ct praeterimus. Simile est, cum dicimus : Hic puer sapit ante virilem ætatem, hoc est precoci» est ingenii, etiamsi ante virilem ætatem moriatur, uti sæpe praecoces moriuntur. Porro fratres Domini vocantur cognati Christi. Nam, ut aitS. Hieronymus, lib. *Contra Helvidium,* fratres dicuntur quatuor modis, natura, gente, cognatione, affectu. Natura fratres sunt, qui ex iisdem parentibus nati sunt ; gente, qui ex eadem gente sunt oriundi. Sic Paulus Judæos vocat fratres suos. Fnirti l

Hornam IX, 1 ct sequenti : cognatione, quia cognati vocantur fratres in Scriptura; affectu, ut cum Christiani amant se mutuo amore fraterno; hic est enim amor fraternitatis quem toties commendat S. Paulus.

Inventa est in utero habens (gravida esse, ut vertit Arabie.) de spiiutu sancto. — Nota Joscphum ex tumore uteri deprehendisse B. Virginem conjugem suam concepisse, sed an sciverit eam concepisse de Spiritu sancto, dubium est. Affirmant S. Basilius, Orígenes, Thcophyloctus et alii superius citati. Contrarium verius est, quia Joseph volens eam dimittere, versu sequenti, velatur ab Angelo, qui ei scrupulum eximens subjicit: « Quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est.» Ergo ante revelationem Angeli id nesciebat; si enim id scivisset, noluisset eam dimittere.

Dicitur ergo B. Virgo « inventa in utero habens de Spiritu sancto, » eo quod revera concepisset do Spiritu sancto. Unde tò *dc Spiritu nancto* referendum est ad tò *in utero habens,* non autem ad io *inventa.* Ita passim cœteri Patres ct Interpretes. Addit Orígenes eam inventam ab Angelis; hi enim sciebant eam concepisse de Spiritu sancto.

De spiritu sancto. — Non quasi de Spiritus sancti substantia decisus sit Christus, uti Ct in aliis prolibus quæ deciduntur a parentibus; nec de Spiritu sancio, ut patre; quia Christus, qua homo, non erat similis Spiritui sancto, qui est Deus in natura; sed de Spiritu sancto, ut Cgulo et artifice. Ita S. Ambrosius in *Luc.* i, 35. *De Spiritu sancto* ergo, non quasi dc patre, sed quasi dc patris concursum supplente; quod enim fecit pater in matre, hoc Spiritus sanctus fecit in Virgine formando Jcsum per suam potestatem et operationem, ait S. Ambrosius, lib.ll *De Spiritu sancto,* cap. v, ct S. Augustinus in *Enchiridio,* cap. XXXIX. Nam materiam corporis quam aliis filiis subministrat tam pater quam mater, hanc sola B. Virgo subministravit l'ilio suo. Vide Franciscum Suarez, III *part.,Q.* XXIX,art. I, alioqui proprie *dc* significat causam efficientem, *cx* materialem. Unde Christus dicitur in symbolo « conceptus de Spiritu sancto, natus ex Maria Virgine. »

Quæres cur non æque dicit Matthaeus, fa *utero habens dc Patre aterno,* aut *de Tilio,* sicut dicit, *in utero habens de Spiritu sancio ?* Respondetur id æque vere eum dicere potuisse. Axioma enim Theologorum est : *Opera S. Trinitatis ad extra (in creaturis) omnibus Iribus personis divinis esse communia ;* sed maluit dicere *dc Spiritu sancto,* quia sicut potentia appropriatile Patri, ct sapientia Filio, nipote Verbo; sic amor, bonitas, gratia quæ in hoc incarnationis opere maxime elucet, attribuitur Spiritui sancto. Nam Spiritus sanctus a Patre et Filio procedit per spirationem, quasi terminus amoris notionalis Patris ct Filn.

Porro S. Thomas,III *part.,Q*-XXXII,*ari.i* ct seq., r* SptHac ibidem Suarez docent to *de Spiritu sancto* tria significare. *Primo,* ex puro amore Dei ct Spiritus uu sancti, sine meritis hominum, peractam esse Verbi incarnationem. *Secundo,* cx eadem gratia Dei ct Spiritus sancti conceptum esse, sine præviis ejus meritis. Unde S. Augustinus, lib. *DePrædtst. Sanctor.,* cap. xv, Christum qua^i ideam prædcstinationis et predestinatorum proponens : « Ea gratia , inquit , fit ab initio fidei su® homo quicumque Christianus, qua gratia homo ille ab initio suo factus est Christus; de ipso Spiritu ct hic renatus de quo est ille natus : eodem spiritu fit in nobis remissio peccatorum, quo Spiritu factum est ut nullum haberet ille peccatum. » *Tertio,* Christum ex vi conceptionis su® fuisse sanctum; sicut enim homo qui per generationem communem propagatur ex Adam peccatore, ex vi conceptionis su® nascitur peccator; sic Christus, qui conceptus ct quasi propagatus est dc Spiritu sancto, ex vi conceptionis sub conceptus est sanctus ; quod enim operatur Spiritus sanctus, hoc aliud esse nequit quam sanctum , sicut ignis non aliud producit quam calorem et ignem. *Quarto,* ™ *Spiritu sancto* significat Spiritum sanctum in cflbrmatione humanitatis Christi, omnem suam sanctitatem in eam transfudisse (quantum creatura capax est potestque suo creatori assimilati) camque quasi in se transformasse, ita ut post se fecerit eam quasi exemplar el prototypum sanctitatis, ut ex illo et ad illud omnem deinde sanctitatem omnium tam Angelorum quam hominum quasi expingeret et exprimeret. Humanitas Christi ergo fuit opus eximium, proprium ct sanctissimum Spiritus sancti, in quo ipse omnis sanctitatis fontem constituit, qui sua puritate omnes scelerum sordes ablueret omnesque peccatores (quantum in se est) sanctificaret.

Porro S. Thomas, lll *part., Q.* XXXll jam citata, art. 2, docet preposi lionem de, cum dicitur *de Spfri/usanrto,*significarcChristumesseconsubstanlialem Spiritui sancto quoad divinitatem, non quoad humanitatem quam in Christo operatus est. Verum negat S. Augustinus in *Enchiridio,* cap. xxxix : a nam, inquit, de homine nascitur capillus, pediculus ct lumbricus, quorum nihil est filius, quia divers® sunt ab homine substantiæ : » ergo prepostо *de* non significat rem factam esse consubstantialem suo factori.

Articulo vero I docet D. Thomas ex Aristotele, et ex utroque Suarez, B. Virginem solum materialiter concurrisse ad generationem Christi subministrando corpori ejus materiam, puta sanguinem, non effective, quia sic decidisset semen, quod videtur repugnaro purissim® ejus virginitati. Verum contrarium censet S. Bonaventura et B Virgo Scotus ex Galeno, qui docet matrem non tantum materialiter, sed effective (licet debiliori actione quam paler) concurrere ad generationem prolis: rationem quare valde probalûle est B. Virginem effective

quoque concurrisse ad generationem Christi, quia sic magis fuit mater Christi quam si solum materiam snhministrassct. Nec id obstat illibat® ejus virginitati, quia sine omni concupiscentia, inoperante Spiritu sancto, purissimus ejus sanguis (qui vicem habuit seminis) decisus est ad formandum corpus Christi.

n. 19. Joseph autem vir ejus, cum esset justus, ET NOLLET EAM TRADUCERE, VOLUIT OCCULTE DIMITc tere eam.—*Primo* S. Chrysostomus hic, S. Augus-Vt-n*^nus eP^°^a 52 *ad Macedonium,* S. Justinus it J.» *Contra Triphon.,* Franciscos Lucas, hic censent It uj. Joscphum male suspicatum de B. Virgine quod r n* ex alio viro concepisset; id enim innuere viPiiin. detur to *traducere;* sed procul absit hæc suspicio a viro tam probo de virgine tam sancta. Quomodo enim Joseph de tali suspicari potuisset eam adulterium commisisse vel fornicatam esse in domo parentum ?

sxm h. *Secundo,* alii censent Josephum ex reverentia voluisse dimittere B. Virginem, quod se indignum censeret illa quam Deus fœcundasscl. Undo censent pariter quod S. Joseph B. Virginem comitatus sit dum visitaret Elisabeth , ab caque audierit B. Virginem salutari matrem Dei ideoque ea se putasse indignum. Ita Origencs et S. Basilius locis jam citatis, Theophylactus hic et S. Bernardus, hom. 2 super *Missus est.* Idipsum sibi revelatum asserit S. Brigilta, lib. VII *Revelat.,* cap.XXV ; unde noster Salmeron, lib. Ill, cap. xxx, trcdecim rationibus hoc ipsum confirmat.

Tertio. *Tertio,* plane ct genuine, Joseph videns B. Virginem gravidam, rei novitate fuit attonitus, ct suspensus varios animi molusæMusquc sentiebat, ex quibus sic ratiocinabatur : Scio hanc Virginem esse sanctissimam ; unde illam fidem mihi datam fefellisse non credo. Est tamen gravida, scio quod non ex me; ex quo, nescio. An forte a sponso aliquo priore? an in itinere visitatura Elisabetham ab aliquo vim passa? an dormiens a spiritu quodam illusa? an potius, quod ejus sanctitas suadet, al) Angelo vel Deo ipso impregnala? si ita est, nolim ego detinere illam quam Angelus vel Deus sibi ambit : indignus ea sum quæ digna est Deo vel Angelo; quare illam ei resignabo ct a me dimittam. Id permisit Deus, ut conceptus Virginis ex Spiritu sancto , tum a Josepho, tum ab Angelo omnibus testatus fieret; sicut permisit S. Thomam dubitare de resurrectione Christi, ut ipse, tangens Christi vulnera, fieret testis irrefragabilis resurrectionis ejusdem. Joseph ergo, vir justus, docet conjuges ct fideles, ne ob indicia do personis probis et sanctis malo suspicentur, sed in indiciis sistant, nec ulterius pergant ad inferendam consequentiam criminis, sed potius illa in meliorem partem interpretentur.

Dices : Cur Joseph non interrogavit B. Virginem quid sibi vellet uteri tumor, cl ex quo esset gravida? Respondetur : Fuit hic primus quasi motus mentis Joseph!, quern ox vcrccundia tacuit ; mox praeventus fuit ab Angelo , qui pro Virgine respondit panique excusavit, dicens eam concepisse ex Spiritu sancio.

B. Virgo autem , ex modestia, noluit ultro secretum hoc divinum Joscpho pandere, ne sua dona tanta ct tam divina jactare videretur, sed Deo, Deique providenti® et curæ cujus totum hoc opus erat, idipsum resignavit, certissimo confidens Deum suam innocentiam ct famam lutaturum , ac rem totam opportune vel patefacturum , uti paulo ante Elisabeth® cognât® patefactum esse experta erat, vel directurum omnia ad majorem suam gloriam , ct consequenter ad majorem conceptionis hujus honorem et veneralionem. Undo vide hic ct mirare magnanimitatem et magnanimam B. Virginis in Deum resignalioncm et confidentiam , qua omne hoc suspicionis sinislræ ct infami® periculum metumque discussit : qua in rc rarum dedit exemplum æquanimilalis ct constanti® uxoribus qua! maritos habent zelotypos, æque ac fiducia; in Deum, ut sperent quod Deus innocentiam ct castitatem eorum pandet, proteget ct celebrabit, uti hic fecit B. Virgini. Ita S. Hieronymus : « Hoc , ait, testimonium Mari® est, quod Joseph sciens illius castitatem et admirons quod evenerat, celat silentio cujus mysterium nësciebat. » El S. Ambrosius in cap. i *Luca :* « Maluit, ait, Dominus quosdam de sua generatione, quam de matris pudore dubitare. »

Hinc videtur S. Joseph non fuisse comitatus B. Virginem, dum ipsa mox a conceptione Christi visitavit S. Elisabeth; si enim fuisset comitatus, vidisset ct audisset magnalia cl mirabilia de B. Virgine quæ omnem ei scrupulum exemissent, ncc de ejus dimissione cogilassct, ac pneserlim illud quod dixit S. Elisabeth B. Virgini : « Unde hoc mihi, ut veniat Mater Domini mei ad me? » Inde enim scivisset B. Virginem non tantum concepisse ex Deo, sed concepisse ipsummet Deum, cumque utero suo gestare. Nota, Joseph hic vocatur justus, id est probus, nipote qui ex chántate vellet conjugis su® fam®, imo et dignitati consulere, dum eam occulte dimittere cogitat qua se putat indignum. Censent S. Hieronymus et Theophylactus lege veteri prœceptum fuisse maritis, ut uxores, si adulterium commisissent, traducerent, et apud judices accusarent traderentque puniendas. Verum nullum locum in quo id praeceptum sit, afferunt. Nam locus ille, *Num.* v, 2, id tantum permittit, non vero prrocipit ; sed , ut dixi, hoc crimen procul aberat a B. Virgine, ct ejus suspicio procul a Joscpho.

Traducere— non in domum suam, ut vult Abulcnsis. Gnece enim est KapaJu-yuartaai, id est infamare, propalaro, publicum exemplum facere, et, ut S. Augustinus, cpistJJO *ad Paulinum,* verbo tenus vertit, *exemplare.* Solebant enim adulteras in Creta, sicut captivos Rom®, per mediam urbem

populo spectandosct deridendos traducere; indo traducere significat divulgare, diffamare. Unde illa lex oliin et pœna in lenas : a Lcnre et polygon)i mithcllati per publica civitatis loca efferuntor ut catomidientur et derideantur. » Et Propertius:

Ncc sic infamis totam Induceret urbem.

Vide Budæum in *Pandectas,* pog. 263, in verbo KarapuSiáto» id est derideo, traduco (i).

Voluit occulte dimittere eam, — per secretum divortium, dando ei occulte libellum repudii, ait Abulensis hic, *Quatst.* XXXIX, aut potius et honestius secedendo ab ea prætextu peregrinationis, quasi abiturus in longinquam regionem. HaMaldonalus. Unde Syrus vertit : a Et cogitabat clam illam derelinquere; » Arabicus : « Cum non vellet eam divulgare, cogitavit de dimissione ejus occulta (2). »

Vei?. 20. 20. Hæc autem eo cogitante (non plane decernente; fuit enim hæc prima cogitatio ct quasi primus animi motus), ecce angelus Domini apparuit ei in somnis, dicens: Joseph, fili David, noli timere accipere (id est acceptam retinere, eique deinceps indivulse connivere, jam enim duxerat in uxorem , ut dixi vers. 18 (3).) Mariam CONJUGEM TUAM, QUOD ENIM IN EA NATUM EST, DE *Natum* to 'xn.r r/deno- **lai.** Spiritu sancto est. — *Natum,* simul scilicet et eodem tempore conceptum, formatum ct animatum; hoc enim proprie dicitur id est generatum ct natum. VideAbulcnsem,Qiur$LLlll; ct S. Thomam, ili *part., Q.* XXX111 *et* XXXIV, ubi docet Christi corpus a Spiritu sancto primo conceptionis sure instanti quoad omnia membra fuisse: *Primo,* perfecte formatum ct organizatum; secundo, animatum anima rationali; *tertio,* assumptum a Verbo; *quarto,* animam Christi fuisse impletam omni sapientia ct gratia capitis, quam scilicet influeret in omnia membra, id est in omnes fideles; *quinto,* camdem vidisse Deum per visionem beatificam; *sexto,* eamdem usam ratione extra visionem beatificam, per scientiam infusam, ac per eam cognovisse se unitam Verbo hypostatice , ideoque pro kac unione ct exaltatione summas Deo egisse gratias; Deum vero ei revelasse suam voluntatem de ejus morte et cnice, ut per illam homines redimeret ct salvaret; ipsam vero mox id acceptasse, seseque Deo in holoconstimi ct victimam pro peccato ad mundi salutem ultro summa humilitate, obedientia, reverentia, amore, exullatione et jubilo mentis obtulisse, dicendo : «Ecco venio; in capite libri scriptum est de me, ut facerem voluntatem luam : Deus meus, volui, et legem tuam in medio cordis mei. b *Ps.* xxxix, 8, ct *Ilebr. x,* 7. Vide ibi dicta.

De Spiritu sancto —qui modo ineffabili et divino hæc omnia quæ dixi in B. Virgine operatus est. Preclare S. Augustinus, epist. 54 *ad Macedonium :* « Apparuit, inquit, illi Angelus, qui doceret esse Numinis quod ille putaverat criminis.» Putat enim S. Augustinus Josephum voluisse dimittere B. Virginem ob suspicionem adulterii, uti superius dixi.

21. Pariet autem Filium, et vocabis nomen ejus Jesum ; ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum. — Si Jesus qui, ut sequitur, est *Emmanuel,* id est *nobisrum Deus,* est partus et filius B. Mariæ, ut hic dicitur; ergo ipsa ejusdem est mater, ideoque non Untura Chnstipara, sed ct Deipara, uti definivit Concilium Ephesinum contra Nestorium ; malcr enim et filius sunt correlativa. Rursum damnatur hic Valentinus, qui docebat Christum e cœlo corpus cadeste detulisse , ac per B. Virginem tantum quasi per canalem transisse : quia, quæ parit filium, hæc vere malcr est filii, eique corpus et membra omnia subministrat, imo efformat.

Jesum — id est Salvatorem. Hoc noraen fuit proprium Christo, hic ab Angelo pronuntiatam, sed in circumcisione illi inditum, quod ejus officium , dignitatem, imo totam vitam quasi per compendium significat et representa!. Vide qu® de hoc nomine dixi, Kum.xiu, 17, et S.Bernardus, serin, i3 in *Cant.*

22. Hoc autem totum factum est , ut adimpleretir quod dictum est a Domino per Prophetam dicentem : Ecce \ikgo in utero habebit, et pariet Filium, et vocabuict nomen ejus Emmanuel, quod est interpretatum nobiscum Deus. — Syrus: « Et vocabunt nomen ejus Amanuil, quod exponitur nobiscum Deus noster. » Persicus : < Immanuil, id est quod in nobis habitet Deus. » .Egyptiacus : « Et imponent nomen ei Emmanuel, cujus interpretatio est, quod Deus apud nos. » S. Matthæus lectori, vel, ut alii, Angelus Josepho refricat oraculum Isai.æ , cap. vu, 14, ut signified illud jam impletum esse in hoc B. Virginis sponsæ su® conceptu , ct pleno implendum in ejus partii; ideoque Josephumnuncupavit (ilium David, quia idipsum Davidi a Deo promissum fuerat. Porro oraculum hoc exposui cap. vu, *Isaia:.* Vide ibi dicla, ne idem hic repetere cogar. Ven. 22.

Ecce —vox est excitans attentionem, considerationem et admirationem, *q. d.* : Ecce, ô Angeli, ò homines universi, videto et admiramini rem novam, admirandam et omnibus seculis inauditam , quod Virgo concipiet et pariet Emina-

(1) Virgo alicui desponsata, si se ab alio vitiari sivisset, re probata, lapidibus extra urbis moenia obruebatur.

(2) Femina, licet simpliciter desponsata, necdum mariti domum deducta, non poterat aliter dimitti nisi dato libello repudii, et testibus adhibitis, sino quibus nullus libellus legitimus erat. Poterat tamen vir causas dimissionis reticere, ncc criminaliter in uxorem agere ex lege, sive ut ejus honori ac vit® consuleret, sive propter alias rationes; atque hoc sensu dicitur Josephus voluisse occultc Mariam dimittere, non vero ab ea secedendo, nisi vim velis inferro verbis.

(3) Sensus est potius : *in matrimonium accipere,* juxta superius dicta; acquo *accipere* idem est ac *acceptum re^ tiñere.*

nudem, hoc est Deum hominem factum. Unde Jeremías idem obstupescens, exclamat, cap. xxxi, -2 : « Creavit Dominus novum super terram : femini circumdabit virum, v Primus Persarum rex Cyrus, teste Xenophonte, nil admirabatur, suosque docebat « nil in terris admirari, n Hoc enim esse magni animi ct regii, omnia quasi sub se Sip< t polita despicere ut parva ct minora se. Et Seneca 'n'T aiebat sapientem nihil mirari, quia terris altior v/dvn cuncta sub se despicit. At in divinis omnia sunt irxarna- admiranda, quia magna, imo maxima, praesertim | n* hoc Emmanuelis mysterium, quod est magnum divin® pietatis sacramentum, ut ait Apostolus, I *Tim.* ni, Í0. Igitur stupenda et admiranda est pietas magni Dei, qui per viscera misericordi® sum visitavit nos oriens ex alto. «Ecce ergo Verbum infans, puer sapiens, Deus homo, n ait S. Bernardus. Docent Theologi virique contemplativi hoc mysterium variis modis nos posse considerare ct meditari, ut per modum compassionis, gaudii, gratiarum actionis, amoris, imitationis, sed sublimissime per modum stuporis, ut quasi stupentes ct attoniti jugiter stemus ad tantam Dei nostri dignationem, qua ad nos terræ vermiculos descendere, el vermis nobiscum fieri dignatus est, idque non propter se, sed propter nos, uti homines velut vermes sibi uniret faceretquc Deos. Ita stupebat illud B. Virgo, S. Paulus, S. Bernardus, S. Francisais aliique maximi Sancti, qui plane pleneque mundum et omnia quæ in mundo sunt, uti exilia, brevia et caduca contempserunt, totumque amorem, cogitationem ct stuporem defixerunt in Verbo incarnato, jugiterque cum Jesu versati sunt, cætcra omnia despicientes.

/'«» Emmanlfx. — Syrus interpretatur : a Amman Elohan, id est nobiscum Deus noster,» sed ri *noster* non est in liebræo *Emmanuel.* Ex Syro liquet potuisse S. Matthæum, si Syriace scripsit (uti mulli putant, eo quod Judæi, quibus ipse scribebat, tempore Christi Syriace loquerentur), Hebræum *Emmanuel* interpretari Syriace *Amman Eloha*, id est *nobiscum Deus* ; imo Munsterus ct alii qui Evangelium S. Matthæi ex Latino vertunt in llebraum, unicam vocem Hebræam *Emmanuel* interpretantur per duas; unde sic habent : a Emmanuel, quod interpretatur Immanu Elohim, » id est nobiscum Deus.

(Mi Alii putant hanc interpretationem factam ah interprete Græco, et deinde Latino. Galli *Emma-*
rv 4? nuet per aphæresin decurtarunt in iVod, quod in Christi natalitiis decantant ct ingeminant. Jam nomen *Emmanuel,* id est *nobiscum Deus,* significat Verbi incarnationem ct omnem ejus in carne œconomiam. Ite S. Chrysostomus, quia per eam proprie ct physice nobiscum fuit Deus per carnem ct conversationem; ethice vero per reconciliationem et gratiam.

Dices : Quomodo nomen *Jesus* idem est quod *Emmanuil,* ut innuit hic S. Matthæus? Kespondet Tertullianus Jib. Cbn/raJt/dæô^idem esse non sono, sed sensu. Esse enim nobiscum Deum (quod significat *Emmanuel),* idem est quod esse *Jcsum,* id est Salvatorem ; nec enim alius a Deo poterat nobis esse salvator. Nota Ilebraismuni quo *vocari* sumitur pro *esse, q. d.* : Jesus *vocabitur*, id est erit Emmanuel, quia in ipso et per ipsum nobiscum erit Deus, ut ipse jure vocari possit Emmanuel. Est metonymia, cui plane similis est *Jeremía* xxni, 6; *Zacharim* vni, 3, et *Isaiæ* ix, 6 : «Et vocabitur nomen ejus, inquit, admirabilis, consiliarius, Deus foriis, pater futuri seculi, princeps pacis. » Hæc enim omnia significantur vel explicite, vel implicite nomine Jesu, id est Salvatoris. Vide ibi dicta.

Nota : Christus ab Isaia et Matthæo non vocatur *Emmanu Jchova,* vel *Emmanu Adonai,* aut *Elohim,* sed *Emmanu El,* cum tamen hæc omnia sint nomina Dei ; quia *Jchova* notat Dei essentiam, significatque Deum, quatenus est primum, summum ct immensum ens a quo omnia entia suum *esse* participant. *Adonai* notat Dei dominium, significatque Deum, quatenus ipse supremus est omnium Dominus. *Elohim* notat Dei providentiam, significatque Deum, qua gubernator est, judex ct vindex omnium. *El* vero notat Dei robur et omnipotentiam , significatque Deum , qua fortis est ct omnipotens; quia Deus in incarnatione et Christo summum robur et potentiam ostendit, dum per Christum debellavit hostes potentissimos, scilicet dæmones, infernum, mortem ct peccatum ; imo ct peccata ct vitia omnia quantumvis enormia et plurima. Hinc ct Angelus nuntians hoc mysterium dictus est *Gabriel,* id est *fortitudo Dei.*

Hinc ct tropologice nota : *Primo, Nobiscum est* Noto-
Detis, non tantum per essentiam, præsentiam ct .'j
potentiam, uti est in omnibus ct singulis creaturis, |0
sed etiam per incarnationem vere, proprie circaliter nobiscum est quasi frater, vivens, loqueos, pr¿no.
conversans nobiscum in natura humana a se assumpta. Inde *secundo* nobiscum est, seu caput Secando,
cum suis membris; Christus enim quasi caput fidelium in cos sensum ct motum spiritualem, aeque ac directionem et regimen influit. *Tertio,* Tuito,
idem jam incarnatus in Eucharistia nobiscum est, quasi cibus sua carne nos pascens et suo sanguine potans. Hæc physice. *Quarto,* ethice Chris- Quarto,
lus est cum Ecclesia quasi sponsus cum sponsa, ci assistens, protegens, sustentans, ornans, fœcundans. Unde Psalles : « Si ambulavero, ait, in medio umbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mccum cs. » *Psalm,* xxii, 4. Fidelis ergo in quavis difficultate, labore , tribulatione invocet Emmanuelcm, id est Deum nobiscum in carne versantem, lælusquc dicat: a Dominus regit me, et nihil mihi decrii : in loco pascuœ, ibi me collocavit, etc.; deduxit me super semitas justitiæ. » *Ibidem* I. Et *Psalm,* xxvi, l : « Dominus illuminatio mea, et salus mea, quem li-

niebo? Dominus protector vitæ meæ, a quo trepidabo? Si consistant adversum me castra, non timebit cor meum. Si exurgat adversum me prælium, in hoc ego sperabo. » Et cum Paulo: a Si Deus pro nobis (imo cum nobis), quis contra nos? 0 *Homan,* vni. Jam ergo cuivis fideli, præsertiiii sancto aut martyri dicere licet id quod Angelus dixit Gcdeoni, *Judie,* vi, 22 : *a* Dominus tccum, virorum fortissime. »

Vers. il. **21.** Exurgens (Grece ¿úntale, id est expergefactus, excitatus) autem Joseph a somno, fecit sicut **I'RÆCEPERAT EI ANGELUS DOMINI, ET ACCEPIT,** id est jam acceptam non dimisit, sed retinuit coxjuGRM suam.—Hoc enim præcepcrat ci Angelus.

Vu». 25. **25.** Et non cognoscebat eam, donec **pEPtnir** it- uum suum primogenitum; et vocavit nomen ejls Jesum.—*Primo,* S. Hilarius citatus hic aS. Thoma in *Catena* 9 Dionysius Carthusianus et Gagncius sic exponunt, g. d. : Sicut Judæi non potuerunt inspicere ct cognoscere faciem Mosis ob radios lucis, quos quasi cornua illi Deus afflaverat, dum cum eo colloqueretur in Sina, Exod. xxxiv, 29 et seq.; sic nec Joseph poterat intueri et cognoscere B. Virginem, nipote quæ Deum habebat in utero, idcoquc facie erat radiantissima ; nato autem Christo, fulgor hic ct gloria faciei desiit, tumque a Joscpho videri ct agnosci potuit. Ita ipsi.

Secundo, e contrario S. Epiphanus, /ieresi'30, quæ est Ebionæorum, sic exponit, g. d. : Joseph mente non cognovit, nec penetravit sanctitatem et dignitatem B. Virginis suæ sponsæ, donec ipsa peperit Christum. Verum hæc velaliena sunt, vel symbolica ct mystica.

Tertio ergo ad litteram genuino cognoscere conjugem in Scriptura significat copulam maritalem , sive actum conjugalem; hunc enim excludit a Christo, ut significet eum non ex Joscpho, sed ex Spiritu sancto conceptum.

Donec.—Hinc inferebant hæretici : ergo postquam peperit filium, Joseph illam cognovit. Unde negabant B. Virginem semper mansisse virginem, eamque asserebant virginitatem perdidisse post partum. Ita Helvidius, Jovinianus, Ebionæi cæterique Antidicomariani quos confutat S. Epiphanias, S. Hieronymus, S. Augustinus ct alii, qui docent *donec* duntaxat significare quid ante partum factum sit, non quid post partum; hoc enim ad hunc locum erat impertinens. Hac enim voce *donec* tantum voluit Matthæus asserere rem miram, inauditam ct naturaliter incredibilem, scilicet conceptionem Christi sine patre ex sola matre virgine. Simili modo sumitur vi *donec* vel *usque, Psalm.* cix › 2 : « Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum; n non quod tunc ulterius non sedebis, sed quod tunc longe gloriosior, quasi victor ct triumphator sedebis ad dexteram meam. Et *Matth.* v, 2G : « Non exies inde, donec reddas novissimum quadrantem, » hoc est nunquam exibis de carcere gehennæ. Et ll *ficq.* xxm : « Michel filiæ Saul non est natus filius usque in diem mortis suæ, » id est nunquam. Et *Genes,* vni, 8, dc corvo a Noe emisso ex arca dicitur : * Non revertebatur donec siccarentur aquæ,» id est nunquam e-t reversus. Sic dicimus : S. Agnes mansit virgo, donec mortua est, id est semper mansit virgo; nec enim post mortem virginitatem perdere potuit.

Instabis : S. Matthæus ait : a Donec peperit H- lium suum primogenitum; » ergo alii deinde fuere ab ea geniti ex Joscpho, scilicet qui in Evangelio vocantur fratres Domini. Resp. Nego consequentiam. Primogenitus enim in Scriptura dicitur omnis is ante quem nemo est natus, etiamsi sit unigenitus, ut patet *Erodi,* iv, 22 et cap. xni, 2; rè enim primo negat tantum anteriores fuisse filios, nec requirit aut presupponi! posteriores extitisse : sic etiamnum primogenitus vocatur is qui est unigenitus. Fe - ,^?

Igitur B. Virginem semper mansisse virginem dogma est fidei, ut patet *Luc.* i, 34; *Ezeth.* xuv, 2, ct ex consensu Patrum omnium ac communi Ecclesie sensu, jugique traditione. Vide S. Hieronymum, lib. *Contra Helvidium,* initio tom. II.

CAPUT SECUNDUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Describitur : primo Magorum per stellam vocatio ct adoratio Christi; secundo vers. 13, *Fuga Christi in Æggptum; tertio vers.* 16, *infanticidium Herodis; quarto vers.* 20, *Christi ex Æ'jypto reditus et secessus in Nazareth.*

1. Cum eryo natus esset Jesus in Bethlehem Juda, in diehus Herodis regis, ecce Magi ab Oriente venerunt Ilierosolymam, 2. dicentes : Ubi est qui natus est Hex Judæorum ? Vidimus enim stellam ejus in Oriente, et venimus adorare eum. 3. Audiens autem Herodes rex, turbatus est, et omnis Hierosolyma cum illo. 4. Et congregans omnes Principes sacerdotum et Scribas populi, sciscitabatur'ab eis ubi Christus nasceretur. 5. At illi dixe-

runt ci : In Bethlehem Judæ; sic enim scriptum est per Prophetam : 6. Et tu Bethlehem, terra Juda, nequaquam minima es in principibus Juda; ex te enim exiet dux qui regat populum meum Israel. 7. Tunc Ilerodes, clam vocatis Magis, diligenter didicit ab eis tempus stellal quæ apparuit cis; 8. et mittens illos in Bethlehem, dixit : Ite, et interrogate diligenter de puero; et cum inveneritis, renuntiate mihi ut et ego veniens adorem eum. 9. Qui cum audissent regem, abierunt, et ecco stella, quam viderant in Oriente, antecedebat cos, usque dum veniens, staret supra ubi erat puer. 10. Videntes autem stellam, gavisi sunt gaudio magno valde. 11. Et intrantes domum, invenerunt puerum cum Maria maire ejus, et procidentes adoraverunt eum; et apertis thesauris suis, obtulerunt ei munera, aurum, thus ct myrrham. 12. Et responso accepto in somnis, ne redirent ad Herodem, per aliam viam reversi sunt in regionem suam. 13. Qui cum recessissent, ecce Angelus Domini apparuit in somnis Joseph, dicens : Surge, et accipe puerum et matrem ejus, et luge in Ægyptum; ct esto ibi usque dum dicam tibi : Futurum est enim ut Herodes quærat puerum ad perdendum eum. 14. Qui consurgens, accepit puerum ct matrem ejus nocte, ct secessit in Ægyptum. 15. Et erat ibi usque ad obitum Herodis, ut adimpleretur quod dicium est a Domino per Prophetam dicentem : Ex Ægyplo vocavi filium meum. 1G. Tunc Herodes videns quoniam illusus esset a Magis, iratus est valde; el milieus, occidit omnes pueros qui erant in Bethlehem et in omnibus finibus ejus, a bimatu ct infra, secundum tempus quod exquisierat a Magis. 17. Tunc adimpletum est quod dictum est per Jereiniam Prophetam dicentem : 18. Vox in Rama audita est, ploratus et ululatus multus; Rachel plorans filios suos, et noluit consolari, quia non sunt. 19. Defuncto autem Herode, ecce Angelus Domini apparuit in somnis Joseph in Ægyplo, 20. dicens : Surged accipe puerum et matrem ejus, et vade in terram Israel; defuncli sunt enim qui quaerebant animam pueri. 21. Qui consurgens, accepit puerum et matrem ejus, ct venit in terram Israel. 22. Audiens autem quod Archelaus regnaret in Judæa pro Herode patre suo, timuit illo ire ; et admonitus in somnis, secessit in partes Galilææ. 23. Et veniens, habitavit in civitate quæ vocatur Nazareth, ut adimpleretur quod dictum est per Prophetas : Quoniam Nazaræus vocabitur.

1. CUM LRGO NATIS ESSET JESUS IN BETHLEIIE3I Ji d a , in d i e b u s He r o d i s r e g i s .—*Juda,* ita legendum cuiu Romanis et Grœcis, non *Judæ,* multo minus *Judaee.* Juda vocabatur Iribus Juda, cui, post schisma dcccm tribuum creantium sibi regem Jéroboam, adhæsit tribus Benjamin , atque hoc duarum tribuum fuit regnum Juda, in quo regnavit Roboain cœterique ejus posteri usque ad captivitatem Babylonicam. Addit hoc S. Matthæus ad distinctionem alterius Bethlehem, quæ erat in Galil ea in tribu Zabulon, de qua Josué xix, i.'». Ila S. Hieronymus. Porro Herodes hic fuit primus, Antipatri filius, cognomento Ascalonita et Magnus, gente Idumæus, quem Senatus Romanus commendatione Antonii primum subactæ Judææ regem creavit, teste Joscpho, lib. XIV *Antiq.,* cap. xvm, vel juxta aliam distinctionem, xxvi. Matthæus Herodem nominat,ut innuat translatumjoin esse sceptrum a Juda in alienigenum, qualis erat Herodes, ac proinde venisse jam Messiam, sive Christum ; hoc enim signum adventus ejus fure pradixcrat ct proplvtarat Jacob Patriarcha, *Genes.* xux. 10. Ita S. Chrysostomus cl Theophylactus I l audiens et advertens Herodes, ut regnum sibi stabiliret, hoc oraculum in se declinavit voluitque ipse haberi Messias, atque ideo magnificentissimum templum Judæis œdificavit, illudque anniversario regni sui die natali dedicavit, teste Josepho, lib. XV *Antiq.,* cap. xiv ct lib. XX, cap. vtir.

Porro hujus Herodis Ascalonita; filius fuit Ile- Herode»
rodes Antipas, qui Joannem Baptistam decollavit, et Christum in passione veste alba induit et illusit ; nepos vero ejus ex Aristobulo filio fuit Herodes Agrippa, qui Jacobuin Apostolum, fra- Herode»
Irem Joannis occidens, ab Angelo percussus interiit, Act. xii, cujus Agrippæ filius fuit Herodes nùodc»
Agrippa junior,coram quo Paulus vinctus causam Agrippi
suam peroravit. *Actor.* xxv, 2.3 et seq. junior.

Denique noster Salianus, Scaligor ct alii censent Christum natum anno regni Herodis 36, et penultimo, regnavit enim 37 annis, de quo plura vers. 16; licet Baronius putet Christum natum anno regni Herodis 20, Abulcnsis 30, Beda 31, Eusebius 32, Severus Sulpitius 33, Torniellus 31, alii alio, ul nil certi in re tam novact incerta statui possit.

Ecce Magi ab Oriente venerunt Hierosolyma» .

dicentes : Udi est qui natus est Rix Jldæouuh ? — *Magi* est nomen usitatum apud Persas (undo Evangelium Persicum hoc loco habet *Magvsan,* Moline est Magi» sapientes, astrologi) significans qn? sapientes ct philosophos. Videtur autem origine esse llebræum, ut censet Gcnebrardus *in Psalm.* i, a radice Hjn M/a, id est meditari, inde CUFIO *magim,* 7. *d.* : meditantes, specularites, a Meditatio enim est clavis sapientiæ, » ut ait Ptolomæus in proœmio *Almagesti;* hinc meditabundi vel sunt vel fiunt sapientes. Hebrroos secuti Chaldæi suos philosophos vocabant Magos, teste S. Hieronymo in cap. n *Danielis,* et Eugubino, lib. l *De Perenni Philosophia,* cap. ni. Inde Arabes, Syri, Persæ, Æthiopes ct alii Orientales (quorum lingua*, vcl proies surit, vel cognate ct affines linguai Ilebræe), suos sapientes ct astrologos vocant Magos, teste Plinio, lib.XXV, cap. n, ct Tertulliano, lib. *Contra Judwos.* Magia ergo hæc naturalis, astrologica, licita ct bona fuit; sed ex astrologorum abusu, tain nomen quam res in vitium abiit, œque ac astrologia judiciaria (imo astrologos judiciarios fuisse hos Magos opinatus est Orígenes); hinc Magos jam vocamus sagos ct incantatores. Quocirca perperam Munstcrus in Evangelio Hebrroo (quod ipse quasi autographum S. Malthæi nobis obtrudit) pro *magi* vertit E3'£)V30 *mecassephim,* id est *prastigiatores, incantatores.* Nam Syrus, Arabicus, Persicus, Æpyptius, œque ac Græcus pt Latinus retinent vocem *Magi ;* solus /Ethiopiens j)ro *Magi* habet *adoratores,* quia Magi hi venerunt ad adorandum Christum.

Nove quoque ct perperam Theodorus Reza, calvinista, putat Magos hos oriundos dictosquc a Magia regione Medi®, de qua Herodotus, lib. let 111.

Plura de Magorum nomine vocisque usu vide apud Baronium ct Jansonium hic.

Venerunt Hierosolymam,—tum quia Magi Regem Judroorum in urbe regia quaerendum censebant, ita S. Leo; tum quia Hierosolymis erant Pontifices, Scribro ct legis doctores qui cx oraculis Prophetarum scire poterant ubi ct quando nasceretur Christus, uti de facto hic responderunt eum nasciturum in Bethlehem. Prudenter enim Magi, licet stellam haberent, voluerunt etiam illos adiro quasi animatos Dei interpretes, idcoquc stella inanima ibi se subduxit, ut cogeret Magos adire Scribas; vult enim Deus homines per homines, et doctores a se statutos viam salutis edoceri (I).

(1) Pro certissimo habet P. Patritius Magos advenisse haud multo post purificationem Manie atque in Naiareti» reditum. Et revera crotcræ senlciili.e Um gravibus premuntur difficultatibus, ut carum nulla admitti posse videatur. Quod vero Magi ab Herode, non Nazaivthum, sed Belldebemum ad Christum qiurrendmn missi fuerint, nullam habet difficultatem; Herodes enim Magos illuc ire jussit ubi Christum oriri oportuisse intellexerat a Scribis. Christum autem a Magis 1'elblehemi repertum facile accipies si ponas, ut Papcbrocliius, Jbsephum, quum ibi natus esset JcsUB, Statuisse nazarenam commorationem, famillæ sum peregrinam, commutare cum

An Oriente—Grroce «zfc àweJiw*, Id est *ah Orien-* Flltt *tibus,* quasi ex diversis Orientis regionibus vel Oríytw provinciis venerint hi Magi. Nota : Saba, Madian ‹I*‘‹ et Epha, filii Abrahro cx Cetura, datis muneribus separati sunt a patre Abraham, ab Isaac, filio Sarro hrorede suo, hinc ab eo discesserunt ad plagam orientalem fueruntque incolse Arabine Felicis. *Genes,* xxv, 6. Unde in Scriptura vocantur *filii Orientis. Quocirca* Epiphanius, in fine *Panarii,* ait Magos hos fuisse successores Abrahro, patris credentium cx Cetura, habitantes in partibus Arabia», Magodiro regionis.

Quieres cx qua regione venere Magi? *Primo,* Miro» Clemens Alexandrinus, S. Chrysostomus, Cyril-fn,'^rï3U lus Alexandrinus et S. Leo, quos citât Baronius, w censent venisse ex Persia, broc enim orientalis est ‹*• respectu Judææ. Verum obstat distantia nimia. Persia enim trecentis leucis distat a Judroa, quod iter tredecim diebus ægre conficere potuissent Magi. Verum est dromaderiis, qui quotidie quadraginta leucas decurrunt, potuisse absolute hoc iter tot diebus a cursoribus peragi: verum reges deliciis rhedisque suis assueti, non sunt cursores, ncc solent, imo non possunt ita continuo decurrere. Communior enim Patrum et Doctorum sententia est Magos dio decima tertia ab ortu stellro et a nativitate Christi, venisse in Bethlehem Christumque adorasse, idque innuit id *ecco;* ct quia ipse Christum cum parentibus in Bethlehem, apud peregrinos adhuc hrorentem invenerunt, qui paulo post cum iisdem in Nazareth civitatem suam rediit; ita censent S. Augustinus, serm. 1, 2 et 3 *de Epiphan.,* ct S. Leo, serm. de eadem, accæteri : unde et Ecclesia hoo myterium recolit et celebrat dio tredecim a natali Christi.

Secundo, alii verisimilius putant Magos fuisse Ahipn- Chaldroos, tum quia Chaldæi erant astrologar ' dediti, sicut Magi hi cx intuitu stellæ agnoverunt Christum; tum quia ipsi posteri erant Abrahro, qui a Deo c Chaldroa evocatus est in Judroam. Ita opinantur S. Hieronymus, Chalcidius Platonicus, scribens in *Tunœurn* Platonis, Jansenius et Glossa, sive Strabus, hic enim auctor fuit Glossro.

Tertio, Abulcnsis in *Nutner.,* cap. XXiv, et noster a i . Sebastianus Barradius hic censent Magos fuisse Mesopotmnios, quia inde oriundus fuit Balaam, ‘ ' qui hanc Magorum stellam prrodixit. Aur/ur. XXiv, 27.

Quarto, Navarrus, tract. *De Oratione,* cap. xxr, Alula- asserit se accepisse ab Hieronymo Osorio, Episcopo bcthlcheinitica, lanio commodiori ad omne tam spirituale quam corporale solatium, prope Hierosotymam ct templum, Deo prælcrca Ita disponente ut ibi haberet eos ubi adoraretur puer Jesus a Magis, requireretur que ab Herode, et undo foret in Ægyptum brevior transitus. Ileversusest igitur Na/.uclhum ut res suas componeret, iiioxque cum suis Bcihlehctnum transmigravit. Id pronum est coliigerccx 00quod, rediens ex Ægypto, Josephus propter regnantem in Judroa Archelaum *timuit eo ire,* iturus alias, utiquo ad domicilium ibi jam ante fixum. Vid. Patrit. *lbid.f* cap. 111, p. 3SG ct seqq.

Algarbiorum et celebri «criptore, in vetustissimis Calecutii annalibus haberi, regem Calecutii fuisse unum c Magis, aut eerie primarium socium trium Magorum. Credibile est id postea factum, cum Magi ibidem cumS. Thoma apostolo praedicarunt. Vide Osorium, lib. I *De Gestis Emmanuelis, regis Lusitana,* ubi asserit, ex Indorum traditione, reeem Cranganoris, quæ non longe distat a Calcmtio, fuisse unum c Magis; hunc cnim duobus Marisq c Perside et Carmania, stella duce, ad Christum properantibus, tertium se socium adjunxisse, idcoquc *Chercpenmale,* id est unum e tribus nominatum. Addit eumdem fuisse colore subnigro, et quasi Ællüopeiu. Similia habet noster Maffeius, lib. 11 *Ihst. Indica:,* ubi eumdem vocat *Pirimal,* asseritque Caiani regem fuisse, ac Sibyllæ Indire monitu, duce stella ad Christum venisse.

Quinto, ct verisimillime, Magi hi fuere Arabes orientales. Unde Cornelius Tacitus, libr. V *Histor.,* ait Judæam ab Oriente habere Arabiam. Probatur id : Primo, quia ita censent S. Justinus, Tertullianus, Cyprianius, Epiphanus ct alii quos citant et sequuntur Baronius, Franciscus Lucas ct Suarez. *Secundo,* quia id proprie respondet vaticinio Isaiæ, qui, cap. **u,** 6, prodicit Sabæos, Madian et Epha (hi omnes enimsunt Arabes) venturos ad Christum cum muneribus. Et sic videtur vaticinium hoc Isaiæ intclligero Ecclesia, cura idipsum assidue recitat in officio ecclesiastico Epiphani®. Id quoque plane respondet illi oraculo Psallis, *Psal.* lxxi : « Reges Tharsis et insulæ munera offerent; reges Arabum et Saba dona adducent, n *Tertio,* quia Arabia vicinior est Judœæ quam Chaldæa, Persia, India, etc. *Quarto,* quia Magorum horum typus fuit regina Saba, quæ cx Arabia cum similibus muneribus venit ad Salomonem, Christi antitypum. III *Peg.* x. Et licet regina hæc dicatur venisse ex Æthiopia, tamen Æthiopia hæc non erat Abyssia, sed pars Arabi® ; nam venerat ex .Ethiopia orientali, non occidentali , ut ait S. Anselmos, lib. J)e *Imagine mundi,* cap. iis. Arabia ergo complectitur ct regiones huic mari adjacentes, ac praesertim vicinam Ethiopian! orientalem. Sic Madianitæ vocantur /Ethiopes, quia nigri, vel fusci. Unde uxor Mosis Madianitis vocatur Æthiopissa. *Num.* xn. Inde cnim mare Rubrum dicitur sinus Arabicus, nou Æthiopicus, quia tam cis quam ultra mare hoc porrigit sese Arabia. Hinc rursum verisimile est unum vel alterum Magorum fuisse nigrum, sive Æthiopem, tum quia vulgo omnes ita sentiunt, itaque adorationem Magorum pingunt pictores; tum quia ex Æthiopia dicitur venisse regina Saba, tum denique qu:3, *Psal.* lxxi, dicitur: a Reges Arabumct Saba dona adducent. » Et mox : « Coram illo procident Ethiopes. » Magi vocantur : a Reges Tbai'sis, » id est maris Rubri.

',f0, td patet ex donis quæ Magi Christo obtulerunt. Nam .Arabia abundat auro, thure, myrrha ; hinc cognominatur *Felix,* utpote aurifera, thurifera, aromatifera. a Thura præter Arabiam nullis » ait Plinius, lib. I, 11, XXIV.

--------- Solis est thurea virga Sabajis.

Et I *Georg*

India mittit ebur, molles sua thura Sabsi.

In hac Arabia quoque myrrhæ ct aromatum tanta est ubertas, ut non alia ligna sint in usu quam odorata, ne ad ignem quidem parandum, ait Plinius, lib. XII, cap. xvn. Ibidem tantum est auri, ut gentis supellex auro argentoque splendeat, imo in Saba Æthiopiæ vincula reorum fiunt ex auro. Unde Mela, lib. Hl,cap. x : «Æro, inquit, exornantur, auro sontium vincula fabricant. »

Sexto, quia vaticinium Balaam de hac Magorum stella editum fuit in Moab, quæ erat in Arabia, ut docet S. Hieronymus in *Locis Hebr.* Vide nostrum Pinedam, lib. V *De liebus Salomonis,* cap. XIV, ubi docet reginam Saba venisse ad Salomonem , et tres Magos ad Christum, ex Saba quæest in Arabia Felice, ubi habitant Homerii® (apud quos proinde, sub Elysbaam rege, mire floruit Christiana religio, quasi avita a patribus et regibus, puta Magis his accepta), non autem ex Saba quæ est in Æthiopia. Sexto,

Communis fidelium vox ct sensus est Magos hos fuisse reges, id est regulos, sive principes, idque (licet id rideat Calvinus) diserte tradunt S. Cyprianus, S. Rasilius, S. Chrysostomus, S. Hieronymus, S. Hilarius, Tertullianus, Isidoras, Beda, Idacius, quos citat ct sequitur hic Maldonatus, Baronius ct Barradius. S. Matlhæus tamen cos non vocat reges, sed magos, quia cx stella Christum agnoscere magorum fuit, non regum. Hinc et *Psalm,* lxxi vocantur : « Reges Tharsis, reges Arabum et Saba. » Rursum cos numero 1res fuisse, secundum tria munerum genera, puta aurum, thus ct myrrham, quæ Christo obtulerunt, docent S. Augustinus, serm. 29 ct 33 *de tempore;* S. Leo, serm. 1, 3, 5,6 *de Epiphania,* idque habet pia fidelium traditio, ct innuit Ecclesia in officio ecclesiastico Epiphaniæ. Ti -

Ad hæc Auctor *Operis imperfecti in sanctum Matthaum* apud S. Chrysostomum asserit, post Christi resurrectionem, sanctuin Thomain apostolum adiisse provinciam horum Magorum, cosque baptizasse ct fecisse sibi socios predicadoras.

Insuper Venerabilis Beda (penes quem sit fides) in *Collectaneis,* non longe a principio, ita cos nominat ct depingit : « Primus dicitur fuisse Meichior, senex et canus prolixa barba et capillis; hic aurum obtulit Regi Domino. Secundus Gaspar, juvenis, imberbis, rubicundus, thure, quasi Deo oblatione digna, Deum honoravit. Tertius Fuscus, integre barbatus, per myrrham Filium hominis moriturum professus est.» Alii opinantur Magos singulos terna munera, nuta aurum, Eorum 110

tinis et myrrham Christo obtulisse, ut eum profiterentur simul esse Regem, Deum et moriturum pro salute hominum, idque verisimilius est, uti inferius ostendam; fieri tamen potuit, ut primus plus auri, secundus plus thuris, tertius plus myrrhre obtulerit, et hoc videtur voluisse Beda.

Fuere prædu-ï-i'¿ivires.

Denique Magos hos Christum prædicantes, ab idololatria occisos et martyrii lauream adeptos, ac suipsos, quasi aurum, thus et myrrham, Christo in holocaustum obtulisse tradunt nonnulli, inter quos L. Dexter in *Chronico,* anno Christi 70. « In Arabia l'elice, inquit, civitate Sessaniro Adrumetoruin, martyrium SS. Regum trium Magorum, Gasparis, Balthasaris et Melchioris, qui Christum adorarunt. » Inde sacra eorum corpora translata sunt Constantinopolim, inde Mediolanum, Mediolano (cum illud a Frederico Barbarosa everteretur) Coloniam, ubi hodie magno hominum concursu et religione coluntur, ibique eadem ego ipse sæpe veneratus sum.

Qui natos est Rex Jud.eorum.—Nota hic et mirare fidem et magnanimitatem Magorum qua in urite regia alium regem quoerunt, nec timent iras et vires Herodis, Deo confisi, rb *Natus* dupliciter capi potest : *Primo* materialiter, *q. d.* : Qui natus est, ut sit, vel fiat Rex Judæorum. *Secundo,* formaliter, *q. d.* : Qui natus est rex, qui natura, aut nativitate, sive naturalis est Rex Judæorum ; ut Christus opponatur Herodi, qui fuit intrusos rex

c -Mu» a Romanis. Utrumque verum est, tum quia Christo

i 'in <*t oh unionem hypostaticam debebatur regnum

'!,l' omne, non solius Judææ, sed totius mundi: tum

ii.iatrr. quiā C̄hristus descendens quasi primogenitus ex Davide et Salomone, jure primogeniture hæres et successor erat regni eorumdem, ut dixi, cap. i, Iti. ItaFranciscusLucas, Janscuius, Maldonatus et alii. *Pcx Judrrorum* antonomastice, puta Messia*, sive Christus. Unde, iis auditis, Herodes congregans Scribas, « sciscitabatur ab cis ubi Christus nasceretur. » Christi enim index erat stella, de qua Magi subdunt: «Vidimus cnim stellam

– in- °jus' " (*i'* : ^:itus csl R"x Judæorum, imo

«I iíi'ii'ti, C(Jfiorai», quia eum nobis indicavit stella cælo-

l rum, nosque evocavit, imo omnes invitavit ut cum visitent, honorent ut adorent. In nova cnim stella hac in cœlo producta, cœlum quasi stuporem suum tanti Regis, puta Verbi incarnati, ostendit. Nato ergo Christo, stupet cœlum, slupunl Angeli, et attoniti ad lume Dei sui philanthropiam, canunt jubilantes: «Giuria in Excelsis Deo, » ut homines stupidos ad tantœ dignationis stuporem et venerationem excitent, sicut eadem de causa in passione Christi obscuratus est sol et luna, terra contremuit, petra scîss© sunt cl monumenta aperta, ut significarent Deum suum mori, seque ob indignissimam ejus necem funditus concuti et indignari. Hoc csl quod prædixit Aggæus, cap. ii, 7 : « Adhuc unum modicum est, et ego commovebo cœlum et lenam, ele. EI veniet Desideratus cunctis gentibus. » Hoc et stupens Habacuc., cap. in, 2 : « Consideravi, ait, opera tua, et expavi; in medio duorum animalium cognosceris » (in præsepio a Magis et pastoribus), uti vertunt Septuaginta. Quo circa Franciscos Maronilus, serm.de *Natività!.,* docet majus magisque stupendum Dei opus esse incarnationem Verbi, quam sit mundi creatio, quia magis distat homo a Deo, quam homo a nihilo; homo cnim est finitus, sed Deus est infinitus. In incarnatione autem Deus unitur homini ; in creatione vero, homo unitur nihilo, id est corpori creato ex nihilo.

Denique cx stella hac nomen sibi imposuit impostor ille qui, paulo post Christum, sub Adriano Imperatore Messiam se esse simulans, Judæos excitavit ad rebellandum Romanis, ac rebellium dux factus , vocavit se *Ilarchocabas,* id est Filius stellai. dicens « se ob salutem eorum sidus mag- '|

num cœlo dilapsum, ægris mortalibus longa »u lu ,id obscuritate damnatis ferre lucis auxilium, u ait • Eusebius, lib. IV *Hist.,* cap. vi; sed cito hæc stella occidit, nam ipse cum suis mox a Romanis interemptus est, uti subjicit Eusebius.

Apposite stella duxit 1res Magos reges ad Chii- l -shun Regem regum, quia stella habet speciem l c ,e" coronæ regiæ, ejusque fulgentis et radiantis, atque ideo stella symbolum est regis et regni. Unde Deus, Gcn. xv,S, promittit Abrahte, dicens: a Numera stellas cœli, si potes, sic erit semen tuum; » ubi inter alia per stellas designavit reges Israel et Juda ex Abraham nasciluros, ac presertim Regem Christum. Hinc, *Gen.* xvn, fi, eidem Abrahre id explicans, diserte ait: « Regesque ex te egredientur. » Quorcirea S. Fulgentius, serm. b *de Epiphania :* « Quis est, inquit, iste Rex Judæorum? pauper et dives, humilis et sublimis, qui portatur ut parvulus, adoratur ut Deus, parvulus in presepio, immensus in ccelo, vilis in pannis, pretiosus in stellis. »

Hinc acceptus et vetus militaris ordo regum et principimi Francis, qui insigne stellæ in veste pre se ferebant, cujus hoc erat emblema :

Monstrant regibus astra vi»tn.

Qui ordo postea a Ludovico XI, Francia rege, in ordinem sancti Michaelis commutatus est, uti referunt Gaguinus, lib. X, et Gcnebrardus in *Chronol.,* ad aun. Domini 1196. Hic ordo stellifer primitus institutus fuit a Roberto, rege Franche,sub annum Christi 1022, inhonorem B. Virginis, cui rex mire erat devotus, ipso ejus Nativitatis festo die 8 septembris, eo quod ipsa sit stella maris, obsecrans ut ipsa sui regni, ac præserlim nobilitatis esset ductrix, quasi præiens stella. Quare triginta equites c prima nobilitate in hunc ordinem allegit, singulisque torquem aureum cum stella ad pectus dependente, in collum injecit. Vide *Annales Parisienses* Jacobi Broulii.

A miliis EXIM STELLAM EJLS — scilicet Regis Judæorurn, pula Messi», sive Christi recens nati

itine videtur quod stella hæc radios suos clariores et longiores extenderit versus Judæam, uti tomóte suas expandunt candas in hanc vel illam regionem, ut scilicet .Magi scirent quo ire deberent, nempe versus Judæam; ibi enim natum essa Messiam Begem Judæorum, quia hoc innuit 73 enim. Sapienter S. Gregorius, *born,* 10: « Omnia í lamenta, ait, auctorem suum venisse testata sunt : Deum hunc cœli esso cognoverunt, quia protinus stellam miserunt. Mare cognovit, quia sub plantis ejus se calcabile præbuit. Terra cognovit, quia eo moriente contremuit. Sol cognovit, quia lucis mi« radios abscondit. Saxa et parietes cognoverunt, quia (empore mortis ejus scissasunt. Infernus aonovit, quia hos quos tenebat mortuos r» ddidil. Et tamen hunc, quem Dominum omnia insensibilia elementa senserunt, adhuc infidelimn Judæorum corda Deum esse minime cognoscunt, et duriora saxis scindi ad pernitendum nolunt. >

Quærcs, *primo* quomodo Magi, visa stella , ex ca cognoverunt natum esse Christum?

Primo, priscilliauislæ, teste S. Gregorio , *homil.* 10, dicebant stellam hanc esse fatum Christi, ut sicut fatum significat, imo determinat res futuras, sic stella hæc significant et determinará Christum ; sed hos recte refutat S. Gregorius, hom. 10 m *Evang.,* dicens: « Dum non puer ad stellam, sed stella ad puerum concurrit, si dici liceat, non stella fatum pueri, sed fatum stellate qui apparuit puer fuit, n Et S. Augustinus, lib. V *De Citifat.,* cap. i et seqq., confutat cos qui dicunt stellas cuique sua fata distribuere. u¡o>.«.||UC accedunt astrologi, ut Albumazar, et co Albertus Magnus (si tamen ipse est auctor) in *Speculo,* ac Petrus de Aliaco, Cardinalis et Archiepiscopus Camcracencis, quæst. XXX *in* Genes. et lib. *De Legibus et Sertis,* qui censent Deum in astris providentiam suam, cl ea quæ per illam facturus est, cerlis nolis signasse et quasi scripsisse, ut in iis astrologi legere potuerint Christi ortum, mores totamque vitam. Unde Petrus de Aliaco ait sub tempus nativitatis Christi fuisse concursum Jovis cum Saturno in Cancro; in ipsa vero Christi nativitale horoscopus, inquit, erat pars Virginis octava, quæ religionis mutationes (et partum Virginis) significai; in culmino vero cœli erat Saturnus ; in ima autem aol. iloros» opum hunc Christi in figura spectandum exhibet Sixlus Senensis, lib. V *Biblioth.,* cap. x, Hoc dc ascensu Virginis, el benigno siderum in Lhrfctam nascentem aspectu fidei non repugnat, ait Salmeron. Sic enim comete dicuntur portendere mortem regum cl mutationem regnorum, ac nominatim cum comet e apparent in signo Libra» portendunt rebellionem populi, uti id contimi in celebri illo qui apparuit anno Domini 1618, ac præsagus fuit rebellionum ct bellorum qu f btmllci in Germania contra imperatorem el Catholicos gesserunt, et etiammim gerunt.

Verum nulla stella potuit ostendere ct significare Magis ortum Christi ex Virgine, ejusque mores, miracula el facta singula, prteserlim supcmaturalia, ut transfigurationem, resurrectionem, ascensionem in cœlum, eie. *Primo,* quia nulla res naturalis, qualis est stella, significat rem supcrnaluralem, qualis est partus Virginis, resurrectio, elc. Betoh n

Sciando, Astrologorum presagia et prædictiones fiunt experientia, v. g. dicunt astrologi : Tali anno in concursu Martis cum Jove in Libra experti sumus successisse tot rebelliones et prælia ; ergo hoc anno in simili eorum concursu idem accidet. Hic autem nulla præccssit experientia ; nunquam enim virgo pepererat, imo omnes putabant hoc esse ¿íú/aw, ct plane impossibile : ergo nullo modo ex stellis id presagire potuere astrologi. Adde, stella hæc nullas hal^ebal Hileras; litteris enim scribendum erat : « Virgo pariet filium; Christus nascetur, crucifigetur, resurget, ascendet in cœlum, » etc., nullis enim notis, sed solis litteris significari poterat tota series vite Christi. Secu^h.

Tertio, conjectant astrologi ex horoscopo, sive ex concursu stellarum, qui fit dum nascitur puer, v. g. ex ascensu stólte Jovis, infantem qui tunc nascitur, foro jovialem et hilarem; ex ascensu Martis, fore pugnacem; ex ascensu lunæ, fore varium ct mutabilem; ex ascensu Saturni, fore suspicacem et melancholicum, quia hæ stella? ad has complexiones ct ad hos offectus naturalem habent ordinem, inclinationem et influxum; sed nulla stella est quæ habeat ordinem vel influxus ad patranda miracula, verbi gratia, ad partimi Virginis, ad Dei incarnationem; hæ enim omnem vim stellarum superant, ac in sola Dei omnipotentia supernaturali peragi queunt. T<n^

Quarto, Christus est dominus stellarum uti el rerum omnium : ergo cis subdi non debet, sed potius eas sibi subderet. Q-wJ »

Quinio denique, « astra inclinant, non nccessitant, n Quare «Sapiens dominabatur astris, n Vide S. Augustinum, lib. II *Contra Faustum,* cap. v, ubi confutat Manichaeos dicentes Christum colligatum esse stellis et esse sub fato stellarum, unde concludit : « Itaque stella illa quam viderunt Magi, Christo secundum carnem nato, non ad decretum dominabatur, sed ad testimonium famulabatur, nec eum subjiciebat imperio, sed indicabat obsequio. » Et inferius : « Non ideo Christus natus est, quia illa exlilit, sed ideo illa nova exorta est, quia Christus natus est. Unde, si dici oporteret, non stellam Christi, sed Christum stellæ fatum fuisse diceremus. Ipse quippe illi, non illa huic nascendi attulit causam. Si ergo sunt fata quæ a *fando*, id est dicendo appellata sunt, quoniam Christus Verbum Dei est, in quo antequam essent dicta sunt omnia, non consortium siderum fatum Chri-.ti est, sed fatum etiam siderum Chridus Qui «°-

est, qui et ipsam carnem sub cœlo creatam ca voluntate assumpsit, qua etiam cœlum creavit, ea potestate disposuit et recepit, qua etiam sideribus imperavit. »

Secunda sententia est Auctoris *Imperfecti* : a Stella hæc, inquit, insignita fuit imagine pueri gestantis crucem, quia fidei lumen ostendit Christi incarnationem et crucem, n Verum hoc gratis dicitur; nulla enim historia id narrat aut testatur, nisi libri Sethianorum hæreticorum, de quibus mox.

Ei On- culo ih- /7in'tcb ia co, no- sciint ChrU- tiiin. Et ex si-

Dico ergo Magos cognovisse Christum natum ex steli® indicio : *Primo,* quia id prophclaral Dalaain, *Num.* xxiv, 17 : a Orietur, inquit, stella ex Jacob. p Magi autem fuere posteri vel successores Balaam. Sensus est ergo, *q. d.* : Ubinam est qui natus est Rex Judæorum? vidimus enim stellam *ejus,* quem scilicet ex vaticinio Balaam cl Sibyllæ, indicio steli® designandum omnes hactenus expectavimus, et jam ea visa, natum credimus. Sibyllæ enim Erythreæ hoc extat oraculum lib. Vili *Oracul. Sibyllin.*

> Divinamque Magi stellam colucre recentem,
> Monslratufquc Dei praecepta sequentibus infans
> Est in presepi.

Ha ex Balaam et Sibylla Magos cognovisse stellam hanc esse indicem Christi, censent S. Basilius, S. Hieronymus, Origines, S. Leo, Eusebius, Prosper, S. Cyprianus, Procopius et alii quos citavi, *Num.* xxvii, 17. Hinc el Suetonius in *Vespasiano,* ac Cicero, lib. Il *De Divinatione,* et Orosius, lib. V, cap. vi, scribit communem tum fuisse famam ex Judæa prodituram regem, qui omnibus dominaretur, quod Gentiles falso tribuerunt Vespasiano, idem tradit Chalcidius, qui, licet gentilis et platónicos philosophus, comnwntansin Ttmœum Platonis, ita scribit : « Esi alia (ab Evangelio, scilicet Matthæi) sanctior et venerabilior historia, quæ perhibet de ortu steli® cujusdam, non morbos mortesque denuntiantis, sed descensum Dei venerabilis ad human® conversionis, rerumque mortalium gratiam ; quam stellam cum nocturno itinere suspexissent Chaldæorum profecto sapientes viri, et consideratione rerum gestarum satis exercitati, quæsisse dicuntur recentem Dei ortum, repertaque illa majestate puerili, venerati esse, et vota Deo tanto convenientia nuncupasse. » Addit Auctor *Imperfecti, hom.* 2, successores Balaam, post hoc ejus oraculum de stella, per singulas generationes aliquos deputasse, qui continuo cœlum contemplarentur, ut observarent slellæ hujus ortum in monte qui Victorialis dicebatur; ac tandem cum Magi hi ibidem ejus ortum expectorent : « Apparuit cis, ait, descendens super montem illum Victorialem, habens in se formam quasi pueri parvuli, et super se similitudinem crucis; et locuta est eis, et docuit cos, et præcepit eis ut proficiscerentur in Judæam. Proficiscentibus autem cis per biennium pnecedebat stella, et neque esca, ncque potus defecit in peris eorum. Cætera autem quæ gesta referuntur ab cis, in Evangelio compendioso posita sunt. » Verum hæc incerte sunt fidei, et ex apocryphis Selhíanorum libris, uti Auctor fatetur, accepta.

Secundo, potius id cognoverunt ex instinctu et revelatione divina ; Magi enim secretiori cœlestis numinis afílalo instincti, hanc quasi cœli linguam, ait S. Augustinus, serm.2 de *Epiphan.,* loquentem (natum esse in Judæa Christum) audierunt, eamque usque ad Bethlehem et ad cunas Christi prosecuti sunt. Nam, ut ait S. Leo, serm. 4 *de Epiph.* : a Dedit (Deus) aspicientibus intellectum, qui præstilit signum (stella*) , et quod fecit intelligi, fecit inquiri, et se inveniendum obtulit requisitus. » Tanta enim claritas et majestas fuit steliæ, ut divinam esse ac divinum quid portendere Magi intelligcrent, scilicet Deum incarnatum esse , uti cis suggerebat Spiritus sanctus. SHim

Denique vultus Christi pueri divinus coelestis lucis radium evibrabat, qui oculos et magis mentes Magorum feriebat et illustrabat, ut agnoscerent infantem hunc non esse merum hominem, sed verum Deum; nam, ut S. Hieronymus, in cap. ii *Matth.* : a Fulgor ipse, et majestas divinitatis occulte, quæ etiam in humana facie relucebat, ex primo ad se videntes trahere poterat aspectu. »

Qua.*res *secundo,* qualis et quanta fuerit lune stella? an communis uti cæleræ, an propria et aliis diversa? *Primo,* auctor *De Miralnl.* S. *Script.,* lib. Ill, cap. XL, qui extat tom. Ill, S. Augustinus censet stellam hanc fuisse Spiritum sanctum, qui sicut per columbam descendit in Christum, sic per stellam direxit Magos. *Secundo,* Orígenes, Theophylactus, S. Chrysoslomus et Maldonatus putant stellam hanc fuisse Angelum, quia scilicet Angelus erat motor et quasi auriga stellae. *Tertio,* alii putant fuisse verum novmnque sidus, simile illi quod apparuit in Cassiopæia, anuo Domini 1572. *Quarto,* alii opinantur fuisse cometam (1). Verum icsp. : Novad inusitata fuit hæc blella plane differens a cœleris casque superans novem privilegiis d quasi portentis, ad hoc ab Angelis cfiormata, ut Magos raperet in sui admirationem, iliique ipsam novum quid et divinum praesagire cognoscerent. An»ullj xnAn- ¿ntw u ? Strila rabil c»- Irías. iMr *».

Primo enim stella hæc superabat caderas creationo sive production!), quia cader® creata! sunt quarto mundi die, *Gen. i,* 14; hæc vero producta est ipsa nocte nativitatis Christi. Nova ergo fuit, est nunquam antea visa, nec postea. Ita S. Augustinus, lib. H *Contra Faustum,* cap. v.

Secundo, materia : hæc enim in caderis stellis est cœlcstis, in hac autem erat aerea. Angeli enim ex acre condensato, splendorem ei indendo, illam elformarunt. secunfo. Maietta.

(I) Hdceenteniiæadslipulfttur P. Patritius . ***De Ewing,*** lib. III, diss. 27, cap. tv, p, 331.

Tertio, loco : cæteræ enim sunt in cœlo, hæc vero erat in aere; præibat enim Magis viam ex Arabia in Judæam.

MntS. *Quarto,* motu : quia cæteræ circularem habent motum, hæc vero habebat rectum; recta enim ibat cx Oriente in Occidentem,putain Bethlehem.

O'litJiX T *Quinto,* tempore : cæteræ enim nocte dunlaxat fulgent; per diem enim lux solis eas obscurat; hæc vero interdiu splendente sole æque fulgebat ac noctu.

S'ɪk *Sexto,* duratione : quia cæteræ perpetuæ sunt, hæc vero erat temporanea ; tantum enim tempore itineris Magorum, quod fuit Iredccim dierum, duravit, el deinde evanuit.

Snpw a. j ll 'I *Septimo,* magnitudine : cæteræ enim majores sunt terra ct luna, hæc vero utraque erat minor; major tamen apparebat, quia citima crat terræ, ct Magis vicinior; sicut luna major apparet stellis fixis, quia nobis vicinior, cum revera iis longe sit minor.

(ktiio. Vif h U- *Octavo,* varietate : stella cniin hæc aliquando se occultabat, uti fecit in Jerusalem, alias vero se ostendebat, eratque dux viœ. Rursum cum ambulantibus Magis ibat, cum quiescentibus quiescebat. Denique stetit super domum ubi erat puer, ibique quasi peracto jam ostensionis Christi officio evanuit. Nil tale habent cæteræ stellæ.

Kot». luL<rr' *Nono,* fulgore, quo cæteras omnes stellas vincebat. Undo S. Ignatius, qui paulo post Christum vixit, cp. 14 *ad Ephesios,* de stella hac ait : a Stella fulsit, cxupcrans omnes quotquot ante fuerunt; lux enim illius crat inenarrabilis, ct stuporem incussit omnibus aspicientibus eam rei novitas; omnia autem reliqua astra una cum sole el luna chorus fuere stellæ illius; ipsa vero claritate exuperabat omnes. » Prudentius in hymno cedes. Epiphani® : a Stella, ait, quæ solis rotam vincit decore ct lumine. » Idem docet S. Chysostomus. Unde S. Leo, serm. 1 *de Epiphan. :* a Tribus Magis, inquit, in regione Orientis stella novæ claritatis apparuit, quæ illustrior cælcris pulchriorque sideribus, in se intuendum oculos animosque converteret, ut confestim adverteretur non esse otiosum, quod tam insolitum videbatur. »

Fuit ergo hæc stella novum meteorum ab Angelis cx aere efformatum, ct luce ingenti informatum, ac motum ab Angelo, perinde ac columna ignis ct nubis, quædux llebræorumfuitindeserto in terram promissam, puta in camdcm Judæam. Ita S. Chrysostomus hic; S. Fulgentius , serm. *de Epiphania;* S. Basilius, hom. *de Humana Mirisii Generatione;* D. Thom.,111 p.,Q. XXXVI,ari. 7, ibique Suarczet alii. Imo illa columna typus fuit hujus stellæ : quare plura ejus prodigia quæ recensui *Erod.* xm,21, eliVum. ix, 15 el scq., huic stellæ attribue. VercS. Chrysostomus, hom. 16 *ex venis in Matth. locis* : «Ipse, inquit, adventu tuo Magos ab Oriente vocasti, et Evangelistas cos ad sua remisisti, » ut scilicet ipsi Gentibus evangelizaren! natum esse Christum orbis salvatorem, sequo cum vidisse et adorasse in Bethlehem.

Porro ex libris quibusdam apocryphis, nomine Scth filii Adæ inscriptis, mulla de Magis feruntur, deque stella formam pueri crucem gestantis exprimente, etc. Quæ commenta al) hæreticis Sethianis excogitata videntur. Ila S.Epiphanias, *hærcsi* 26 ct 39.

Rursum GregoriusTuronensis, ait Haymo, narrat stellam hanc cecidisse in puteum, ibique etiamnum videri, sed non nisi a virginibus : unde « cum tres viri, inquit, ad eam inspiciendam venissent, unus solus , qui erat virgo, illam vidit ; sed cælcri duo, quia non erant virgines , illam non viderunt.» Verumhænœniæ sunt et fabula), ait S. Anselmas.

Air oritina, Apoc. x x ii, 16. Unde S. Ambrosius *in Lucam,* >uib. Allegorico Christus est stella splendida et malu- c. ii, lib. ll : a Christus, ait, est stella. Orietur enim stella ex Jacob, et exurget homo ex Israel. Denique ubi Christus, el stella est. Ipse enim est stella splendida ct matutina, sua igitur ipse luce se signat. »

Et B. v'r"°' Rursum stella maris, id est mundi hujus procollosi, quæ viam nobis per illud ostendit et præit ad portum salutis, est B. Virgo: undo nomen ejus est *Maria,* llebr. DHO *Mariam,* id est doctrix, sive magistra ct ductrix maris, a Aspice stellam, invoca Mariam, » ait S. Bernardus. Hinc el Ecclesia eam invocat, dicens : a Ave, maris stella, Dei mater alma, v

Tropo!, dhíw. Tropologice stella hominis fidelis : *primo* est fides; *secundo* prudentia; *tertio* præcepta; *quarto* consilia Evangelica, acprœscrlimobedienlia ductusque superioris; *quinto* sancte inspirationes a Deo menti immissa), quibus cam vocat ad actum vel statum perfectiorem, v. g. ad virginitatem, ad martyrium, etc. Vide Barradium et Adamum Sasbout, homil. *de Stella.* « Vocat ergo te Deus ad sanctitatem et heroicam virtutem , ad statum perfectionis, ostendit tibi stellam quæ iter præcat in coelum ; illam intuere , illam sequere, ne stella hæc vocationis divinæ a te visa, sed neglecta, in dic judicii coram Deo te accuset et condemnet.» a Nil ergo arduum est humilibus,» ait S. Leo, serm. 5 *de Epiphan., a* nihil est asperum milibus, et facile omnia præcepta veniunt in effectum, quando ct gratiaprætendil auxilium, ct obedientia mollit imperium. »

Audi S. Gregorium, hom. 39 *in Evany. :* a Eccc vocat (nos Deus) per se, vocat per Angelos, vocat per Paties, vocat per Prophetas, vocat per Apostolos, vocat per Pastores, vocat etiam per nos, vocat per miracula, vocat plerumque per flagella, vocat aliquando per hujus mundi prospera, vocat aliquando per adversa. Nemo contemnat, ne, dum vocatus excusat, cum valuerit intrare non valeat. Audite quid Sapientia per Salomonem dicat : *Tunc invocabunt me et*

non *exaudiam, mane consurgent, et non invenient me.* Hinc est, quod fature virgines tarde venientes, clamant, dicentes : Domine, Domine, aperi nobis. »

Am..-, stMin toiu. Anagogice Doctores et quicumquo «ad justit¡am erudiunt multos, fulgebunt quasi stellæ in perpetuas œtcrnilates. » *Daniel* xn, 3; *Apoc.* n, 28. Vide ibi dicta. Quocirca S. Leo, serm. 3 *de F.piphan.,* in fine : « Quicumque, ait, in Ecclesia pie vivit, et caste; qui ea quæ sursum sunt sapii, non quæ super terram, coelestis quodammodo instar est luminis. Et dum ipse sanctæ vite nitorem servat, mullis viam ad Dominum quasi stella demonstrat. In quo studio omnes, dilectissimi, vobis invicem prodesse debetis, ut in regno Dei, ad quod recta fide ct bonis operibus pervenitur, sicut lucis filii splendeatis. »

Denique stella nos invitat ct vocat ad coelum, ut per vitam coelestem tendamus ad felicissimum Angelorum, ct caditum omnium consortium.

Vidimus stellam ejus ix Oriexte. — Aliqui tò in *Oriente* referunt adró vidimus, *q. d.* : Nos in Oriente existentes, vidimus stellam in Occidente incubantem Judææ, ut Magi scirent co sibi esse eundum ; simili enim modo stella polaris nautis viam, ct turris vel mons viatoribus ostendit qua sit eundum. Ita Procopius in *Num.,* cap. xxnr, 17. Ahi melius tò *in Oliente* referunt ad *stellam, q. d.* : Nos degentes in Oriente vidimus ibidem stellam in Oriente fulgentem. Utrumque est probabile. Primo enim stella hæc videtur apparuisse supra Judæam, ut significaret natum ibi esse Regem Judæorum, ibique a Magis quærendum; alioqui unde ex ea scivissent Magi Christum quærendum in Judaea potius quam in Græcia, Italia, Assyria, India? Undo, *Num.* XXIV, 17, pro *orietur,* llcbr. est *|TT *darach,* id est *incessit,* hoc est incedit *stellaci Jacob* ; deinde mox eadem stella apparuit in Oriente, ut Magos inde evocaret ad Christum. Ila Barradius.

Aìqui putint fctrlhm h •*-shy' in (Ji it uto. Quieres an stella hæc fixa manserit steteritque in Oriente , an vero inde Magos assidue comitata fuerit usque in Judæam? Nonnulli probabiliter censent eam hæsissc fixam in Oriente. Ita Jausenius, Cajelanus, Clarius, Barradius, Franciscos Lucas. Probant *primo,* quia Magi aiunt : a Vidimus stellam ejus in Oriente, » et S. *Matth.* 9, cum Magi discessere c Jerusalem, ait, «Eteccc stella, quam viderant in Oriente. » *Secundo,* quia Herodes ct Judici, ac, ut videtur, cœteri homines eam non viderunt ; alioqui enim eam secuti cum Magis venissent ad Christum. *Tertio,* quia Magi cx prophetia Balaam sciebant stellam hanc portendere Regem Judæorum jam esse natum, ipsi autem sciebant iter in Judæam; ergo ad hoc ineundum non erat opus duce stella.

Ib oh J'iin.n

S.CUUio.

llili»

Vr-iui »'?t iirL i.ui .M !-goicouii-taUm' Ex adverso , stellam hanc comitatam esse Magos US(lUC ›n Judæam, consent S. Chrysoslomus, S. Leo, Theophylactus, D. Thomas, Lyranus, Abulensis, Suarez, Maldonalus, Percrius, Coniinbrisensisct Chrysologus, *serm.* 156, dicens : « Ambulante Mago , stella ambnlat ; sedente, stat ; dormiente, excubat, n Estque hic communis fidelium sensus. Probatur *primo,* quia stella quam viderant in Oriente postea apparuit in Bethlehem, stetitque super domum ubi crat puer. Ergo eo commigravit, non aliter utique quam cum Magis; nisi dicas, Magis exeuntibus e Jerusalem , stellam rx Oriente subito se transtulisse in Bethlehem, ut Magis viam præiret; nesciebant enim ipsi stabulum in quo erat Christus. &> *eundo,* quia iter cx Arabia in Judæam prolixum crat, incertum, difficile. Ut igitur Magi ad illud capessendum animarentur, opus fuit ut stella quasi dux iter præiret. Unde Ecclesia in hymno ecclesiastico canit : « Ibant Magi, quam viderant stellam , sequentes præviam. »

Quod ergo aiunt Magi, « Vidimus stellam ejus in Oriente, » tantum initium visionis stellæ, quod eos ad Christum evocavit, significant, g. d.: *Vidimus,* id est videre coepimus stellam in Oriente , atque ex hac visione evocati *venimus ,* scilicet eadem stella duce, secuti illam iter nobis præeuntem usque ilicrosolymam ; sed quia ibi stella disparuit, hinc adierunt Ilcrodem et Scribas, ab cisque sciscitati sunt ubi Christus nasceretur.

Utraque sententia est probabilis, ct quasi pro- c ni. iblema, ac utraque conciliari potest, dicendo quod stella quæ in Oriente luce fulserat claris- ttliiU sima, testo S. Ignatio, ep. 14, ut feriret oculos Magorum (idcoque dicunt Magi : «Vidimus stellam ejus in Oriente, » scilicet mire fulgentem ct radiantem), cum deinde eos comitata est, ut viam præiret, obtecta fuerit nube minusque fulserit , ita ut solis pene Magis esset conspicua; ne. si alii homines el gentes viderent eam ita fulgide coruscantem ct iter præeuntem, ad Magos concurrerent eosque magno agmine sequerentur in Judæam , itaque concitarent llerodem et Judaos coutra Christum ut cum perderent. Decebat enim plane ut stella evocans Magos monstraret eis viam ad Christum ita dissitum et occultum. Simili modo columna ignis et nubis (quæ fuit typus hujus stellæ) crat dux castrorum Hebneorum, iliaque præibat, ac noctu eis præfulgcbal ut ignis, per diem vero nube tegebatur, imo ipsa cx se spargebat nubem tota castra adumbrantem ct ab œ.-tu solis protegentem, ut dixi JExod. xni et *Num.* IX.

Quod aliqui alii prætcr Magos stellam viderint, est probabile; stella enim magna crat, clara et visibilis Magis, cur nonet aliis?quia Deus volebat toti inundo Christum patefacere ; sed pauci vel nulli stellam cum Magis secuti sunt, tum quia ejus mysterium ignorabant, tum quia curis domesticis occupabantur. Hinc disce quam necessaria sit gratia potens ct efficax ad quærendum Christum, do qua Christus, Joan, vi, 44 : a Nemo, ait, potest venire ad me, nisi Pater meus traxerit cum. » Sic in passione Christi, eclipsis solis visa est Athenis a S. Dionysio Areopagita,

«pia de causa ipse conversus est a S. Paulo, cum ipse ab eo illius causam didicit, scilicet quod eadem die et hora crucifixus et mortuus esset Christus.

Addit Franciscos Suarez quod stella, quæ in progressu erat terrai vicina, tantum lucebat in locis quæ vicina erant Magis per diem, noctu vero elevabatur, minusque erat conspicua, ut ait Niccphorus, lib. I *Uistor.,* cap. xin.

Denique apposite Magi vocantur per stellam, quia ipsi erant astrologi : unde scire poterant stellam hanc non esse communem, sed prodigiosam et divinum quid portendere; quocirca ipsi ex novo pulcherrimoque sidere, siderum conditorem et Dominum cui sidera ómnia famulantur, jam natum agnoverunt. Pastores vero vocati sunt per Angelos, quia ipsi erant fideles et probi, utpote Judffii, qualibus gaudent Angeli. Ita S. Grc-
CnrE-gorius, hom. 10 *in Evang.,* Magi ergo fuere pri-
J ' initiæ Gentium vocali ad Christum per stellam ;
t 'i , pastores fuere primitiæ Judæorum, vocali ad
c« kbu- Christum per Angelos : unde Ecclesia tanta solem-
u ' nitate celebrat festum Epiphaniæ, quo Magi vocati Chrislum adorarunt, quia in ipsis et per ipsos cQ-pit Gentium vocatio et salus. Quocirca S. Leo, senn. 2 *de Epiphan.* : « Agnoscamus, ait, dilectissimi, in Magis adoratoribus Christi vocationis nostræ fideique primitias, et cxultantibus animis beata spei initia celebremus. Exinde enim in sternam hæreditatem coepimus introirc. » Et S. Augustinus, semi. 2 *de Epiphan.,* qui est senn. 30 *de Tempore :* a Illis (Magis), inquit, dies iste primus illuxit, anniversaria nobis festivitate rediit. Illi erant primitiæ Gentium, nos populi Gentium. Nobis hoc lingua nuntiavit Apostolorum, stella istis tanquam lingua coelorum, et nobis iidem Apostoli tanquam alii cœli enarraverunt gloriam Dei. n

r« I I 3. Audiens Alimi Herodes JiEx turbatus est, et omnis Hierosolyma cum illo.—Herodes turbatur, quia se regnum Judæorum, nato jam ejus vero ' t legitimo rege Messia, perditurum metuebat, quasi Messias eum esset regno deturbaturus : « Quid nimirum, si nascente pietate turbatur impiet.»? » ail S. Augustinus, serin. 2 *de Inno:.* Turbatur Hierosolyma, luin quia multi in ca erant faventes Herodi, quasi ejus clientes; tum quia Scribæ et Pontifices suis vacantes commodis iisque indormientes, non cogitabant de adventu Mode, quod is, translato jam sceptro a Juda, naius esset, uti praedixerat Jacob, Genes, xlix, 10; tum quia cæteri suis cupidinibus vitiisque addicti, metuebant Messiam, ne is illa castigaret (1). Sapienter S. Gregorius, hom. Il) *in Evang.* : « Coeli Rege nato, ait, rex terne turbatus est, quia nimirum terrena altitudo confunditur, cum altitudo caelestis aperitur; » sed in vanum, et frustra. Nam, ut ait S. Fulgentius, serm. 1 *de Epiph.* : « Rex iste non venit reges pugnando superare, sed moriendo mirabiliter subjugaro. Nec ideo natus, ut tibi succedat, sed ut in eum mundus fideliter credat, d a Non capit Christum regia tua, ait I). Leo, *serm.* 4, nec mundi dominus potestatis tuæ sceptri est contentus angustiis; quem in Judæaregnare non vis , ubique regnat, et felicius ipse regnares, si ejus imperio subdereris. »

Porro Herodes, quia Idumæus, in alienum Ju- ikrodii
dææ regnum per fraudem irrepserat, hinc ut illud retineret, legitimos regni hæredes ad unum om- (i'u t!ku'
nes partim dolo , partira aperta vi occidit, adcoque in universos sæviit qui in regno sibi assecurando obicem posituri videbantur. *Primo* ergo occidit Hyrcanum, legitimum regni hæredem et Pontificem; *secundo* Aristobulura, Hyrcani nepotem et Pontificem; *tertio* Mariamnem, Hyrcani filiam et suam uxorem; *quarto* Alexandram, Mariamnis matrem; *quinto* Alexandrum et Aristobulum, suos ex Mariamne filios; *sexto* Antipatrum suum, ex alia uxore filium, idque ex metu amittendi regni quo Herodes usque ad mortem laboravit, ideoque in timoribus, suspicionibus, angoribus miserrimam et crudelissimam egit vitam. Atque hæc fuit causa cur tot innocentes parvulos occiderit, ut nimirum inter eos Christum, Judææ regem, jam natum interimeret, ne ipse sibi regnum auferret. Lege Josephum.

I. Et convocans omnes Principes sacerdotum et Vvi». ». Scribas populi, sciscitabatur ab eis uni Christus nasceretur. — Scribas vocat litteratos legisque doctores, qui sacris Litteris, puta S. Scriptura: dcscribcndæ, legendæ, cxplicandæ vacabant : unde alibi vocantur legisperiti, qualis fuit Esdras scriba.

5. At illi dixerunt ei : In Bethlehem Judjb : siCycr$. .. ENIM SCRIPTUM EST PER PROPHETAM (.liic/læam. Cap. V, 2.)

6. Et tu Bethlehem, terra Juda, nequaquam mi- v‹h. MIMA ES IN PRINCIPIBUS JUDA ; EX TE ENIM EXIETDUX, QUI REGAT POPULUM MEUM ISRAIL. — Testimonium hoc exposui Micbææ cap. v, quare ibi dicta non repetam.

Tantum adverte triplicem hic esseS. Matthæi cum Michæa antilogiam. Primacst,quod Malthæus nominat *Bethlehem,* cum Michæas eam vocet *Ephrata.* Respondetur: Bethlehem erat binomia. A conditoribus enim dicta est Bethlehem , et Ephrata , quia Ephrata fuit pater Bethlehem. I *Paral,* iv, 4. Et *Ephrata* Hebraice idem est quod *frugifer;* idem

It) Aliter P. Patritius exponit causam quæ Hicrosolytniüs perturbaret. « Horum, inquit, perturbatio nimirum ea fuit pvrtim qualem, in integro praesertim populo, excitare «olent eventa aut res diu expectatæ ac vehementer exoptet®, partira quam ipsi» atterebat dubitatio quid tandem consilii Heredes, pro ca qua ducebatur regnandi cupidine ac vel in ips>s (dius impietate, capturns esset ; ut illi, quum ex una parte ob nuntium acceptum Ixtarentur, ex altera lætitiam hanc præ so ferre reformidarent. Idque manifesto ctflcitur eo quod Herodes statuerit ea quæ machinabatur clam civibus perasere. » *Ibid.,* cap. vu, p. 350.

significat *Bethlehem,* id est pomi. Vide dicta,
Car in Gen. XXXV, IG ct 19. Causa litteralis cur Christus
Tn! Zu nasr' voluerit in Bethlehem, fuit ut haberetur filius
to-» ‹ t Davidis qui natus fuit in Bethlehem, illi promissus
cLnuus. quasi futurus Messias; moralis, ut doceret nos humilitatem , scilicet amplecti humiles natales , humilem patriam, humilem casam. Unde S. Leo, serm. 1 en *Epiph.* : « Qui formam seni susceperat, inquit, Bcthlcem praelegit nativitati (ut in illo loco obscuro gloriam ortus sui occultaret) llierosolymam passioni, n ut probrum crucis magis esset publicum. Docuit ergo nos decus abscondere, dedecus nostrum propalare. Docuit hio nos suo exemplo sapientiam cœlcstem, et inundo paradoxam, « viam ad gloriam esse fugam plo-
Vii ad fî®. » Christus enim qui est stella, id est lux
FÎnihni et dux ad beatitudinem et gloriam, se suamque
est fuja deitatem ct dignitatem Messile abscondit, latens
fetoris. in presepio Bcthlchemitico , ideoque Deus Paler illum toti mundo indicat et glorificat per stellam e cœlo radiantem. Igitur si appetis veram gloriam, fuge gloriam, ambi ignominiam ; si enim ambis gloriam, perdes eam ; si contemnas, vel invitus honoraberis. Verissimum enim est illud paradoxon : « Gloria sequitur fugientem, sequentem fugit, sicut umbra corpus. Gloriam præccdit humilitas, » ait Sapiens, Prov. xv, 33. Deus enim humiles exaltat , et superbos humiliat. Unde Christus exinanivit et a humiliavit semetipsum , factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis, propter quod et Deus exaltavit illum, ‹•| dedit illi nomen quod est super omne nomen. » *Philipp.* n.

Secunda antilogia est, quod pro *nequaquam minima* es, ut habet Matlhæus, Michæas dicat contrarium, scilicet *parvulus,* id est *minimus es.* Respondetur : apud Michæam tacite adversativam particulam ex nexu sermonis intelligi, ut *Psalm.* cvm, 141 ct 157. *q. d.* : Minima quidem es, ô Bethlehem, ô Ephrata, si muros, si cives, si aedificia, si celebritatem spectes; sed tamen nequaquam minima es, si principes a te datos et in te natos, vel nasciluros spectes. Ex te enim nains est rex David, ct ex te nascetur Christus, Davidis antitypus. Aliqui legunt per interrogationem in Michæa *parvulus esfq.d.* : Nequaquam es minima , sod per Christum evades maxima et celeberrima. Verum Romani codices carent hac interrogatione (1).

Tertia , pro *in principibus* Michæas habet in *millibus.* Ilcsp.: Hcbr. cpKc/cpA ct principem ct milio significat; sed eodem hic redit utraqué versio. Nam *in principibus* idem est quod inter principes, scilicet urbes Juda, vel etiam homines, hoc est in proventu hominum principum qui ex te prodierunt, vel prodibunt; in *millibus* idem est quod inter civitates qn.e continent multa populi millia, ideoque sunt principes; et ipsæ suos habent principes. Nam in Chilladas, sive per millia familiarum, distributus a Mose erat populus Israel, quarum quæque suos habebat duces et principes, ut patet *E¡u>d.* xvm , 55, ct *Judie,* vi, 15 (2).

7. Ìunc Herodes, clam vocatis Magis, Diu-Veii.1 GEMIR DIDICIT AU EIS TUPOS STELLX QU.fi APPARIIT eis. — Fecit id clam, tum ad evitandos rumores et populi Messiam suum expectant!* murmur ac tumultus ; tum ut penitius et fidentius omnes stcHæ circumstantias indagaret a Magis.

Didicit ab eis tempus stelle, ut cx eo sciret quo tempore natus esset Christus, ac omnes infantes illo tempore natos occidendo, inter cos etiam Christum occideret. Jam enim animo destinabat infanticidium, ut sibi regnum Judææ asscciuaret. Lndc Arabicus vertit : « Certior factus fuit ab illis do tempore in quo apparuit eis stella. »

8. Et mittens illos in Bethlehem , dixit : Ite, vm s. ET INTERROGATE DILIGENTER DE PUERO; ET CUM INVENERITIS, RENUNTIATE MIHI, UT ET EGO VENIENS adorem eum. — Vulpis hæc vulpina fuit fraus; Ut enim Magos sibi redderet obsequentes et fidos, fingit se velle Christum adorare, cum eum jugulare cogitaret. Sic Antonius Caracalla, ut solus imperaret, Gelam fratrem, consortem imperii, anno Christi 214 in sinu matris occidit, utque scelus pietate mitigaret, fratrem inter divos retulit, dicens ; a Sit divus , dum non sit vivus. > Ita Spartianus in Vüa Gd<z. Simili modo Herodes ait Magis sc Christum adoraturum ut Deum, sed animo destinat se eum ut hominem regemque occisurum.

9. Qui cum audissent regem, adierunt (versus v ' Bethlehem, ubi Scribæ dixerant nasciturum Messiam), ET ECCE STELLA QUAM VIDERANT IN ORIENTE (magno splendore radiantem cosque evocantem , resumpto simili splendore) antecedebat ros, USQUE DUM VEMENS STARET SUPRA IBI ERAT pier . — Hinc apparet quod stella in Oriente majori fulgore splenduerit ; deinde Magos comitans, fulgorem hunc temperavit, aciu Jerusalem plane cum occultarit, tum ut Magos cogeret adire Pontifices ct Scribas ad quœrendum ubi nasceretur Christus, itaque eis innotesceret jam natum esse Messiam; tum quia Herodes ceterique ejus assecheе , nipote impii, indigni erant qui cœlestem hanc stellam viderent ; nam ca abusi fuissent ad quœrendum ct occidendum Christum. Discedentibus vero e Jerusalem Magis, rursum stella apparuit et primæva claritate praefulsit, ut Christum, qui lux, imo sol est mundi, suo fulgore indicaret cerlumquc locum, puta stabulum in quo ipse natus degebat, demonstraret, ne Magi

(I) Dici ellam potest non Evangelislnm ipsum verba Prophétie citare^ sed referre simpliciter quuiuodo principes sacerdotum ca citaverint.

(S) N annulli conjiciunt græcum Matth ut interpretem pro 'd Sx J» ‘n *'"illibuj,* miniis recto , *m eipibuji,* legis»; sensus Uunen eodem rediL

per domos eum qnœrcndo, diu et frustra oberrarent.

!0. VIDENTES AOTBl STELLAM (ita lit primitus coruscantem), gavisi sunt gaudio magno valde (id e t gaudio maximo). — Sic enim Hobræi dicunt 1X0 rÓHJ *gcdola meod,* id est magno valde, ve! magno nimis, id est maximo; quia ex stella ila radiante, quasi ex certo Messi® indicio, cognoverunt eum sibi esse vicinum, seque duce stella recta ad eum tendere.

Vr k n. H. Et intrantes domum invenerunt puerum cum Maria matre ejus. — Hinc putant aliqui Christum, cum affluensob descriptionem et censum turba, eo peracto, recessisset, ut muli® domus in Bethlehem hospitibus essent vacuœ, Christum, inquam, e stabulo in quo natus erat, in honestam civis alicujus domum fuisse translatum, ibique adoratum a Magis, quia hic dicitur *intrantes domum.* Ita S. Epiphanius, *heures.* 51; Maldonatus, Franciscus Lucas et alii.

Q; o. t' ▮ d * .jj. n (iw Verum alii passim censent domum hic vocari locum, puta stabulum in quo natus erat Christus; de co enim dixit, 9 : a Dum veniens staret supra ubi erat puer, d Hcbræi enim quemlibet locum in quo quis degit, vocant domum. Sic *Psal.* cui, 17, dicitur : « Herodii domus (id est nidus) dux est eorum,» scilicet volucrum et avium. Cum enim census ab Augusto toti populo indictus per inultos dies, imo septimanas ct menses ageretur, per singulos dies, affluente alia et alia divitumcensendorum turba, B. Mari© et Christo, utpote pauperibus, nullus erat locus in diversorio, usque ad diem tertium decimum ab ortu suo, idque ordinavit Deus, tum ad probandam constantiam Magorum, tum ut cos cætcrosque doceret Christi regnum silum esse in paupertate, humilitate, contemptu mundi, non inopibus, fastu, palatiis pompisque hujus scculi. Ita S. Augustinus, serin. 1 et 2 *de Epiph.;* Justinus *Contra Triphonem;* S. Chrysoslomus, Nyssenus, Rabanns, Euthymius, S. Bernadus; D. Thomas, IH *p.,* Q.XXXVI, cl ibidem Franciscus Suarez,sect. 4, qui addii : « Constat, inquit, in stabulo mansisse Christum et B. Virginem, utpote puerperam, usque ad purificationem. »

Unde S. Hieronymus, epist. 17 *ad Marcella™ :* ‹ Ecco, ait, in hoc parvo teme foramine cadorum conditor natus est, hic involutus pannis, hic inventus a pastoribus, hic adoratus a Magis.» Et S Augustinus, serm. *de Epiph. :* a In presepi, ait, tunc jacebat, et Magos ab Oriente ducebat; abscondebatur in stabulo, et agnoscebatur in cado, ut agnitus in coelo manifestaretur in stabulo. » Utramque sententiam conciliabis, si dicas in Bethlehem, utpote urbe parvula, unum dnnlaxat fuisse hospitium publicum pro advenis, cujus appendix fuerit stabulum pro illorum equis et jumentis : quare Magos dici ingressos domum sive diversorium, quia ingressi sunt stabulum, diversorii. Huic sententi® favet quod ait Lucas : ‹t Et non erat ei locus in diversorio, » non scilicet communi, non pluribus. Et a invenerunt infantem positum in presepio,» uno scilicet, unius illius hospitii et stabuli.

Josephs hic nulla fit mentio, vel quia aberat iveratque in urbem vel agrum, ut cibos aliaque necessaria B. Virgini et Christo procuraret, idque Dei consilio, ne Magi cum Christi esse patrem, Christumque ex eo more cæterorum puerorum gentium putarent; vel si aderat, ut curator Christi æque ac stabuli, sub nomine Mari® conjugis su© inlclligitur. Sed hac phrasi significat Matlhæus ita se gessisse B. Virginem ct Josephum coram Magis, ut illi ex Dei instinctu intclligerent Christum natum ex sola Virgine, per virtutem Spiritus sancti, Josephum vero tantum esse eorum administrum. Unde Auctor *Imperfecti :* « Vides, ait, ut Joseph ad ministerium Mari® erat electus. » Quocirca non dubium est Magos cum B. Virgine per se Arabice (quia B. Virgo dono linguarum pollebat) vel per interpretem Hebraico fuisse collocutos, ab caque didicisse modum conceptionis, partus et nativitatis Christi, idcoque Christum ut Deum Deique Filium adorasse, ac ei terna munera obtulisse, sed majora abeo spiritualia munera in mente recepisse, puta illuminationes, consolationes et ardores coelestes, ut pro Christo usque ad fatigationem laborare, cruciari ct necari optarent. Pro auro ergo quod obtulerunt, receperunt augmentum sapienti® et amoris ardentis; pro thure, donum orationis ct devotionis ; pro myrrha, studium pur© ct incorrupt® vitæ.

Et procidentes adoraverunt eum. — Arabicus : « Prociderunt cum adorando.» Erasinus censet Magos non cognovisse Christum esse Deum, ideoque non latria, sed cultu civili cum ut regem Judæorum adorasse, id est veneratos esse; verum contrarium docent Patres ct interpretes, scilicet Magos instinctu Dei agnovisse Christi divinitatem, eamque latria adorasse, idcoque ei thus, quod soli Deo debetur, obtulisse. Ita S. Irenmus, lib. Ill, cap. x; S. Leo, serm. 1 *de Epiphan.,* ct cœteripassim. Unde sapicnterS. Fulgentius, serm. *de Epiph. :* «Attende, ait, quid obtulerint, ct agnosce quid crediderint.» Hinc dies hic a Græcis vocatur *Epiphania* ct *Thcophania,* id est Dei apparitio, quod Christus eo die Magis declaratus sit esse Deus, ac ut Deus ab cis adoratus. If,trb ¡Twuî Ma J.

Et avertis thesauris suis, obtulerunt ei munera (patria et domestica), AURUM, THUS ET MYRRHAM. — Horum enim Arabia est ferax, teste Ezechiel.,cap. XXVII,22, ct Plinio, lib. XII, cap. xiv, cx qua veniebant Magi. Nam vetus Arabum ct Orientalium fuit mos, regem vel principem non adire, nisi cum munere, quasi hic sit vectigalis honor regi debitus, ut patet *Genes,* x l ü i, 11; I Rcg., cap. x/27. Unde Seneca, *cp.* 17 : alleges Parthos, inquit, non potest quisquam salutare sine munere. » Porro Dei lex est, *Exod.* xxm : «Non

apparebis in conspectu meo vacuus. » Denique regina Saba pretiosa dedit munera Salomoni, ct majora ab eo recepit, II *Paral.* ix,12. Similiter factuin est cum Magis ct Christo , qui verus est Salomon.

S. Bernardus in *Sententiis* censet Magos obtulisse B. Virgini ct Christo aurum, ut eorum paupertati sucurrcrent; inyrrham, ad consolidanda infantilia Christi membra; thus, ad stabuli et animalium fœtorcm abigendum. Ilie sensus est humilior et ad lilteræ corticem. Nam passim subtilius ct sublimius Patres docent Magos, illuAnti, minatos aSpiritu sancto, obtulisse aurum Christo ihuii» >t quasj pCgi sapientissimo (sapientia enim confer- *)n.ï b. iur et præferlur auro. *Prov.* vm, 19 : a Melior, inquit , est fructus meus auro ») ; thus, quasi Deo el quasi summo Sacerdoti ac Pontifici, qua homo erat; inyrrham, quasi homini pro generis humani redemptione morituro, sepeliendo ct die tertia vi divinitatis su® ad immortalitatem et gloriam æternam resurrecturo : myrrha enim condiuntur mortuorum corpora, ut maneant incorrupta ; nam myrrha, cum sicca sit, humiditatem exsiccat, nec sinit gigni venues. Ita S. Leo, semi. 1 *dc Epiph. a* Thus, inquit, Deo; myrrham homini; aurum offerunt regi, scienter divinam humanamque naturam in unitate venerantes; quod cordibus credunt, muneribus protestantur. »

Et S. Ambrosius, lib. 11 in ncap. *Luc.* : «Aurum regi, inquit, thus Deo, myrrha defuncto. » Et S. Gregorius, *hom.* 10 : « Auro Regem, thure Deum, myrrha mortalem predicant. » « Pulcherrime, » ait S. Hieronymus hic, « Juvencus presbyter munerum sacramenta uno versiculo comprehendit : »

> Thus, aurum, rnynInm, regique, hominique Deoque
> Dona ferunt.

Timri* eijmo:.. Hinc Grammatici thus derivant a id cstorforcm yac|0. aut potius a tów, id est *san ifico,* quod qui sacrificabant thure utebantur, imo prima priscorum sacrificia fuere thuris sutTumigationes, atque inde *thuris honores* vocantur honores divini, qui soli Deo deferuntur. Hinc rursum Saba, ubi thus nascitur, alludit ad oiSt», id est colo, veneror, et ad Hebr. nZH *zabach,* id est *sacrifico,* licet Priscianus, Varro et Servius, /us scribentes sine aspiratione, derivent a *tundendo,* quod glebae tunduntur, cum quibus fluens thus coalescit.

Bcda in *Collectaneis* , cujus verba superius recitavi, asserit primum c Magis, nomine Melchiorem, Christo donasse aurum; secundum, nomine Gasparem, thus; tertium, nomine Balthazarem, inyrrham.

Verum alii melius censent singulos terna hæc dona Christo obtulisse ; singuli enim hisce donis protestabantur fidem suam in Christum, scilicet se credere Christum esse regem totius orbis, ideoque aurum ei obtulere; eumdem quoquo esse Dcuin, idcoque ei thns ; ac denique moriturum pro salute hominum, ideoque myrrham addidere ; quisque enim credebat Christum esse regem et Deum, et passibilem passurumque pro hominibus. Ita Juvencus, Ambrosius, Gregorius locis jam citatis, atque hoc loco Abulensis, Lyranus, Anselmos , Remigias , Dionysius Carthusianus, Barradius et alii. Unde Glossa : « Divina, inquit, inspiratione id factum est, ad significandam in Christo regiam potestatem (per aurum), divinam majestatem (per thus), et humanam mortalitatem (per myrrham).»

Allegorico : hæc tria munera notant Christum Alterar, qui Deo Patri seipsum in cruce obtulit ut aurum, dum ex aurea charilate, scilicet ex amore hominum seipsum immolavit; ac ut inyrrham amarissimæ passionis dolorum et termentorum, atque ut thus sumnue religionis, submissionis, venerationis et latri®. Unde eadem feria sexta qua Christus se obtulit in cruce, Magi quoque hæc tria munera Christo obtulerunt. Traditio enim est Christum natum esse die Dominica, a qua, si numeres tredecim dies, incides in feriam sextam hebdomadae sequentis. Magi enim adorarunt eum decima tertia ab ortu ejus die, qua Ecclesia eorum memoriam recolit. Ha Suarez, III *p., Quast.* XXXVI.

Rursus Christus S. Trinitati trina obtulit dona, T. poL puta suam carnem, animam et divinitatem¸1 æque ac Christiani eidem offerunt actus fidei, spei et charilalis.

Tropologice : Primo aurum est charitas, item sapientia; thus est oratio et devotio; myrrha mortificatio. Unde S. Gregorius, *hom.* 10 : « Aurum, ait, offerimus, si sapienti® lumine splendemus ; thus, si orationis studio redolemus ; myrrham, si carnis vitia mortificamus. » Hinc, *Cant,* v, 14, de Christo sponso ait sponsa: « Manus ejus tornátiles aure®, plenæ hyacinthis.» *q. d. : Manus,* id est opera Christi adeo perfecta erant, ac si torno essent elaborata. Rursum *tornatiles,* id est versatiles et agiles ad omne bonum ; aunar, quia ornatae charilate; *plenæ hyacinthis* , quia coelestium amorem spirantes : aurea ergo opera charilatis faciunt aureas manus ; quare quot opera charilatis facis, tot quasi aureos annulus digitis tum tuis, tum Christi inseris, a Buna autem opera, » ait S. Bernardus, lib. De *Confers, ad Cleric.,* cap. xv, a sunt semina ælenutatis » et œlernæ glori®. Zeuxis,pictor celeberrimus¸morose pingebat ; rogalus, causam dedit : *Pingo,* inquit, *alenatati;* ilaettu, ô fidelis, operare, vive, pinge aternitati, ut opera tua in corio coram Deo, Ang< lis et beatis per omnem æternitatem resplendeant. Porro thus orationem denotale, et myrrham mortificationem, ut patet *Cant.* iv, 7 : « Vadam, ait, ad montem myrrhæ et ad collem thuris.» Et cap. i, 13: a Fasciculus myrrhæ, dilectus meus mihi. » Et cap. iv, 14: « Odor vestimentorum tuorum sicut odor thuris, »

id est exhalans orationem ct suspiria ad Deum : « Quia in omnibus operibus suis orat, dum perveniendi ad cœlestia intentione, ea quæ potest, bona operatur, » ait ibidem S. Gregorius. Item in cap. m *Cant. :* « Sancta anima, ait, quasi (huribulum cor suum Deo facit. » Notanda est sententia S. Gregorii Nysscni : a Peccati causa est, Dei auxilium per orationem non implorare.»

s^'.h. *Secunda,* aurum est voluntaria paupertas; hæc enim ditissima est et Deo gratissima præ omni auro. Unde Apostolus : a Tanquam ndiil habentes, ct omnia possidentes. » ll *Cor.* vi, 10.

Thus est obedientia qua homo suam voluntatem et intellectum, imo totum scipsum Deo quasi thus in holocaustum offert.

Myrrha est jejunium, carnis mortificatio, et quæ inde nascitur, castitas. Quocirca mulli hic tria religiosorum vota mystice notari censent, scilicet per thus votum obedientiæ, permyrrham votura castitatis, per aurum votum paupertatis.

Tini... *Tertio,* tribus hisce donis denotantur tria bonorum operum geuera, scilicet eleemosyna, oratio et jejunium, ad quæ omnium virtutum opera referuntur. Eleemosyna enim proximum juvat ; oratio Deum colit et invocat ; jejunium hominem in scipso componit. Ad hæc per hæc tria : tria, id est omnia bona nostra Deo offerimus, scilicet per eleemosynam opera, per orationem animam, per jejunium corpus.

Ana?o Anagogice : S. Maximus, hom. 3 *deEpiphan.,* censet auro designari redemptionem hominum; thure, Christianam religionem; myrrha, resurrectionem : «Auro, inquit, ostenditur captivitatis nostræ pretiosa redemptio ; in thure autem, ct dæmoniorum superstitio cessatura, cl futurus vene religionis cultus aperitur; in myrrha, qua exanima solent corpora conservari, præfiguratur carnis nostræ reparatio ct resurrectio mortuorum, » etc.

Vfr>. i*. 12. Er responso (id est oraculo a Deo; enim suat oracula. Vox *responso* innuit Magos in re ancipiti Dei lumen ct numen prius implorasse, ac hoc responsum a Deo accepisse) accepto in **SOMNIS, NE REDIRENT AD HERODEM, PEU ALIAI! VIAM REVERSI SUNT IN REGIONEM SUAM. — Cyrillus inOIiachus,** in VitaS. Theodosii cœnobiarchæ, narrat Magos fugientes Herodem, publicas vias et publica hospitia declinasse, ac in montibus ct speluncis hospitatos esse, atque in iisdem vitam egisse S. Theodosium ; quia, inquit, cum statuissent non ingredi Jerusalem, difficile eis fuisset aha via domum reverti, sicut cliamnum videmus cos qui a Bcthkhem transeunt per hanc (Jerusalem) proficisci. Auctor Imperierei admíraos hic fidem ct constantiam Magorum, exclamat : « 0 fides Magorum ! non contradixerunt angelo admonenti, dicentes : Tantam viam venimus, venientem autem multitudinem civitatum non timuimus, regem terribilem apud illos omnino non expavimus, sed stetimus, et fiducialiter, qui natus fuerat, regem praedicavimus et quasi Deo munera digna obtulimus ; ct quasi servos latenter jubes nunc fugere, ut alia via venientes, alia redeamus! sed fideles constituti, nec tunc timuerunt cognosci, nec modo erubuerunt occulto recedere. »

Tropologico : Herodes est diabolus, mundus ct Trqd. caro; via ad cum est voluptas et cupiditas ; qui ergo ab eo ad Christum transeunt, per aliam viam crucis et mortificationis gradiantur, ct in patriam suam, puta in paradisum cœlcslcm, revertantur oportet. Audi Auctorem *Imperfecti, hom.* 2 : « Qui, inquit, a diabolo venit ad Deum, nunquam debet per illam viam ambulare, per quam venit ad diabolum. Venisti per viam fornicationis, ambula do cætcro per viam castitatis. Venisti per viam avnritiæ, ambula de cætcro per viam eleemosynarum. Si autem per ipsam viam redieris, iterum sub regnum Herodis vadis, ct fis proditor Christi. » Et S. Gregorius, *hom.* 10: « Kegio nostra, ait, paradisus est, ad quam,Jesu cognito, redire per viam qua venimus prohibemur. A regione etenim nostra, superbiendo, inobediendo , visibilia sequendo , cibum vetitum gustando, discessimus; sed ad eam necesso est, ut stando, obediendo, visibilia contemnendo atque appetitum carnis refrenando redeamus. Per aliam ergo viam ad regionem nostram regredimur, quoniam qui a paradisi gaudiis per delectamenta discessimus, ad hæc per lamenta revocamur, n

13. Qi cum recessissent , ecce Angelus Domini ven- 13
APPARUIT IN SOMNIS JOSEPH, DICENS : SURGE, ET ACCIPE PLERUM ET MATREM EJUS, ET FUGE IN ÆGYPTUM, ET ESTO IBI USQUE DUM DICAM TIBI : FUTURUM EST enim, tr Herodes qujerat puerum ad perdendum eum. — Nota hæc non statini contigisse post adorationem Magorum ; nonnullaergo hic supplenda sunt et interserenda ex Luca, cap. n, 22, scilicet quod post abitum Magorum, sive post diem Gjanuarii, Christus ductus sit Hicrosolymam, ibique præsenlalus in templo dic 2 februarii, indeque redierit in Nazareth patriam suam , quæ erat in Galilæa, ut ait S. Lucas, cap. n , 39, indeque tandem fugeret in Ægyplum. Ita Euthymius et Maldonatus hic, et Ammonius ac Talianus in *Harmon. Evangel.,* licet S. Augustinus, et ex eo Jansenius, censeant Christum ex Judæa, non ex Galilæa fugisse in Ægyplum, ex eo quod Matthaeus hic, 22, dicat Josephum, redeuntem ex Ægyplo, cogitasse ire in Judæam: ergo, inquiunt, cx ea fugerat in Ægyplum. Verum id expresse non dicit Matlhæus, sed tantum : « Audiens autem, inquit, quod Archelaus regnaret in Judæa pro Herode patre suo, timuit illo ire. n Innuit lamen eum cogitasse ire in Judæam, ut scilicet adiret Jerusalem et templum , ibique pro felici reditu Deo gratias ageret, sicut viris piis mos esi, cum in aliquem locum appellunt, ut primo adeant

templum, Deoque gratias agant cl sc suaque commendent ; dc quo plura, SS.

Cur f¡ t "n A jp-liim? Itrwp. fumo

Causa cur in Ægyplum potius quam in Assyr'arn tiliamvo regionem fugerit Christus ? Prima est, quod Ægyptus Judææ sit vicina, eratque illo tempore ab Herode cælerisque Tetrarchis libera, ac ob Nili rivos quibus circumdatur et ob mare quoaluilur, ab hostium incursu secura. Hinc Judæi fugientes Chaldæos et Assyrios, ibant in Ægyplum.

Seciuido

Secunda, quia Abraham, Jacob ct Joseph, adeoque omnes filii Israel, cx quibus prognatus est Christus, per ducentos annos habitarunt in /Egypto, indeque evocati sunt a Deo per Mosem, quæ erat figura et typus revocationis Christi ex /Egypto, juxta illud quod .Matlhæus subdit : a I t adimpleretur quod dictum est a Domino per Prophetam *(Osee,* cap. xi) dicentem : Ex Ægypto vocavi filium meum ; » præsertim quia Hebræi liberali sunt ex .Egypto per sanguinem agni Paschalis, qui typus erat Christi. *Exod.* xu. a Ne sine illa regione pararetur singularis hostite sacramentum, in qua primum occisione Agni salutiferum crucis signum, ct Pascha Domini fuerat præformatum, » ait S. Leo, serm. 3 *dc Epiphan.*

Ti* «

Tertia, quod Ægyptus plena erat idolis et superstitionibus. Colebat enim canem, crocodilum, felem, vitulum, arietem, hircum, et quid non? Christus ergo eam ingreditur, uta sordibus hisce eam expurgetet Deo vero dedicet. Audi S. Leonem, serm. 2 *dc Epiph.* : « Tunc etiam /Egypto Salvator ilfalus est, ut gens antiquis erroribus dedita, jam ad vicinam salutem per occultam gratiam signaretur ; et quæ nondum ejecerat ab animo superstitionem, jam hospitio reciperet veritatem, »

Unde idipsum in sensu mystico prophetans Isaías, cnp. xix, l : a Ecco, ait, Dominus ascendet snPcr nubem levem , ct ingredietur Ægyptum, et commovebuntur simulacra a facie ejus, d Ende revera idola in Ægypto ad ingressum £iir¡st¡ corruisse, scribit ibidem S. Hieronymus, Palladius, Rufilnus quos citavi *Isai.* xix , t et 2, ut merito hæc traditio prisca videri possit.

cniHi-iUu» ve-Ciuao.

Sozomcnus, lib. V, cap. xx, veterem fuisse famam narrat quod, Christo llermopolim urbem Ægypti ingredienti, arbor præcelsa inclinant cumque ut Dominum venerata sit. Plura alia narrantur; sed quiaex libro apocrypho, cujus titulus : « Infantia Salvatoris, » et ex *Alcorano* accepta, ut dc fide suspecta cl fabulosa rejicienda videntur.

Foturum est enim, ut Herodes quærat puerum ai» perdendum eum. —Sciebat ¡(1 Angellis cx tcvc-lalione Dei, qui sua præscientia, qua infinita mentis suæaciect vi omne verum etiam occultum et futurum, licet contingens ac liberum, certo cognoscit, id revera certe futurum prævidcbat. Idem per se Angelus conjectabat ex Herodis ingenio et ambitione regni. Herodis ingenium suspicax, crudele ct ferum, ita describit Josephus, lib. H *De Bello, cap. xíX :* « Timore pavidus erat, et ad omnes suspiciones excitabatur, mullosque innocentes metu , ne quem nocentium pretermitiere!, in tormenta ducebat. » Hinc et amicos sibi intimos, puta Dositheum, Lysimachum, Antipatrum et Costobarum occidit, teste Josepho, lib. XV *Anliq.,* cap.i. Idem, lib. XVII A/1I17., cap. x : « Erat in omnes sævus, ait, iræ servus, juris dominus.»

14. Qui consurgens, accepit porim et matrem Ven ia. ejus nocte (nota hic promptam obedientiam Josephi), et secessit in /Egvptim, — ut Chrisluseam suo ingressu sanctificaret ct benediceret. Hinc in /Egypto ndeo floruit fides et sanctitas, ut protulerit Antonios, Paulos. Macarios et plurima essæorum, monachorum et anachoretarum, angelicam in terris vitam æmulantium examina, ut patet ex Eusebio, Palladio,S. Hieronymo, S. Athanasio et Vths *Patrum,* lude S. Chrysostomus hic, *hom.* 8, ait Ægyptum a Christo in paradisum esse conversam : «Non ita, inquit, cœhim variis astrorum choris refulget, ut Ægyptus innumeris monachorum ac virginum distinguitur et illustratur habitaculis, u Et Trismegistus apud S. Augustinum,lib. Mil *De Cintate Dei,* cap. xiv : « Ægyptus, ait, cœli imago ct totius rnundi templum. »

Addit ex Brocardo et Saligniaco Adrichomius in *Descriptione Terret sancta*,* pag. 47, numer. 116, in *Engaddi,* Jesum ex Judæa fugientem in Ægyptum secnm transtulisse balsamum. Cleopatra enim, amica Antonii, invidens Herodi, regi Judææ, tantam felicitatem, ab Antonio impetravit facultatem transferendi frutices balsamici Judæa in Ægyptum, cui ipsa præcrat ut regina, teste Josepho, lib. I *De Bello,* cap. xni. Justum fuit hoc Dei vindicis judicium, ut quia Herodes olim balsami possessor persequebatur puerum Jesum , Jesus fugiens in Ægyplum, quasi posi se traheret hortum balsami ; Jesus enim est verum mcrumquo mentis balsamum, juxta ìUud: a Unguentum effusum nomen tuum. « l. Addit Adrichomius : « Hortus hic in .Egypto irroratur a fonte parvo, uberrime tamen fluente, in quo Luna esi sæpe lotum a B. Virgine puerum Jesum, adeoque ex eo potum sibi et sponde suæ sanctum Josephum paravisse, cum in Ægypto essai; atque ideo ab incolis in veneratione et cultu haberi maximo. »

Je& ii f mn » »\ 1 *•

Porro, Ansehnus asserit Christum in Ægypto habitasse in urbe cui nomen Heliopolis, id est urbs solis. Denique fuga hæc Christi non formidinis fuit, sed prudentiae el fortitudinis. Audi Chrysologum, *serm.* 150 : «Sicut natus est Christus ut repararet hominem, sic, ut fugaces revocaret, aufugit. Et si ut revocet errantem ovem in montibus, ipse errat; quomodo ipse non fugiet, fugientes populos ut reducat?» Et paulo post : « Hcorum, inquit, refugium fugit, auxilium latescit omnium, formidat fortitudo cunctorum, sese universorum defensio non defensat. » Et posi

pauca: «Bellicosus, inquit, miles, quod in bello fugit, artis est, non timoris ; Deus quando fugit hominem, sacramenti est, non pavoris ; potens «piando se subducit infirmo, insequentem non pavet, sed foras projicit ; vult enim in aperto ■vincere, qui publicam referre cupit ex hoste victoriam ; occultum se non patitur inire conflictum, qui mandare suum seculis vult triumphum, *n*

Tropologice : Christus fugit in Ægyptum ut doccret nos exilium contemnere, adeoque nos quasi peregrinos ct exules in terra, ad cœlum (piasi ad patriam assidue anhelare ct contendere. Unde S. Chrysologus , *semi.* 115 : « Christus, inquit, fugit, ut fugas nostras in persecutionibus temperaret. » S. Gregorius Nazianzenus, *orat,* 28. « Mihi, ait, omnis terra, et nulla terra patria est. n Nulla terra erat Gregorio patria, quia patria illi erat coelum ; omnis terra pariter eidem erat patria, quia totum orbem pro patria ducebat. Sic Socrates rogatus cujus esset? respondit : Sum cosmopolita, hoc est civis mundi. Idem dixit S. Basilius, teste Nazianzcno, *orat.* 20, nimirum :

Omne solum forti patria est, ceu piscibus æquor.

Vera.tr-. 15. Et erat ibi usque ad obitum Herodis, ut ADIMPLERETUR QUOD DICTUM EST PER PROPHETAM , DICENTEM : EX ÆGYPTO VOCAVI FILIUM MEUM.—Citat Osœum, cap. xi, 2, ubi hanc prophetiam exposui : tu, lector, si libel, ibi notata consule.

Tropologice : Chrysostomus hic, *homil.* 8, docet Deum Christi et Christianorum vitam , quasi coronam ex adversis et prosperis pulchre contexere et variegare. « Vidit quippe S. Joseph sponsam gravidam, inquit, incidit in conturbationem maximam ; sed affuit repente Angelus suspicionem solvens ct timorem expellens : subsecuta est læta adoratio Magorum, sed hanc excepit persecutio Herodis et fuga in Ægyptum. »

Porro, non dubium inultos Ægyptiorum, visa sanctitate B. Virginis et Josephi, atque ex crebra cum eis conversatione et colloquio Deum verum cognovisse, coluisse et amasse. *Martyroloyium* Romanum reditum Christi ex Ægypto consignat dio 7 januarii ; annum alii tertium ab itu, alii quintum, alii septimum, alii octavum, alii alium assignant. Do anno ergo hic nil statui potest. Vide Suarez, III p., *Q.* LXXXVII, *disput.* 17, *sect.* 2.

Vu*. 16. 16. Tunc Herodes videns quoniam illusus esset a Magis (promiserant enim illi se ad illum redituros ; sed monitu Dei cognita ejus perfìdia, non redierunt),iratus est valde, et mittens occidit OMNES PUEROS QUI ERANT IN BETHLEEM ET IN OMNIBUS finibus ejus. — Herodes videns Magos non redire, cogitabat eos forte delusos, nec invenisse Christum, ideoque cx pudore non ausos ad se reverti ; at ubi audivit ea quæ m præsentutione Christi in templo dic 2 februarii contigerant, quomodo scilicet S. Simeon et Anna palam professi fuissent illum esse Messiam, hoc est « lumen ad revelationem Gentium, ct gloriam plebis suæ Israel, » vidit se a Magis delusum, ideoque excandescens, iram in omnes infantes evomuit. Nam, ut ait S. Chrysostomus : « Inextinguibilis est ira quam regni zelus accendit, etc., ut fera vulnerata quidquid oculis occurrit, tanquam auctorem vulneris dilaniat. »

Immensa regni Judææ servandi augendique cupido et ambitio ad infanticidium tam barbarum impulit Herodem : quocirca, cum exScribis intelligeret instare tempus Messiæ, eo quod jam translatum esset sceptrum a Juda ad sc alienigenam, ipse sibi ambivit nomen Messiæ, dixitque se esse Messiam Judæis promissura, ideoque magnificentissimum, instar Salomonis, templum eis extruxit, de quo Christo dixere Judæi : « Quadraginta sex annis ædificatum est templum hoc, et tu in tribus diebus excitabis illud? » *Joan.,* cap. n, 10. Sed incassum et frustra nomen Messiæ ambivit. Messias enim nasciturus erat ex Juda, ac Davidi et Judæis, quasi eorum filius et hæres, erat promissus : Herodes autem oriundus erat non ex Judæis, sed ex Idumæis, qui continui fuere Judæorum hostes. Id sciens Herodes, verum Messiam esse natum, ac indicio stellæ Magis indicatum, hunc destinavit ad necem, cumque ex Scribis didicisset Messiam nasciturum in Bethlehem, sed nesciret ex qua familia ct domo, hinc infantes omnes in Bethlehem occidit; sed vidē hic justum judicium Dei, quo effecit ut Herodes per hoc ipsum regnum Christo stabiliret et sibi adimeret. Nam in poenam hujus sceleris ipse Herodes suos filios sibi in regno successuros occidit, ac anno eodem, paulo post cædem infantium et Antipatri filii sui, ipso a vermibus corrosus ct interemptus est paulo ante Pascha. Cum enim, ob ejus crudelitatem, in ejus necem conjurassent frater ejus Phcroras et uxor .Mariamne, ejusque pater Hyrcanus, pontifex, et mater Alexandra, ac tres filii, Alexander, Aristobulus et Antipater, hos omnes occidit, obtenta prius ab Augusto Cæsare illos trucidandi facultate, qui tamen illam Herodis sævitiam salse perstringens: «Malim, ait, Herodis esse porcus quam filius; *n* de quo mox plura. Rursum Christus infanticidium Herodis evasit fugiendo in Ægyptum, indeque sensim crevit ejus nomen, regnum et gloria, imo infantes ab Herode in odium Messiæ occisi, sua cæde testati sunt jam natum esse Messiam, nipote quoin Herodes impie quaerebat ad necem; ut enim eum occideret, omnes infantes occidit. Fuse hæc omnia narrat Josephus libro XV *Antiquitatum* et seq.

Hcrodra P3'™111 Inn»ujin inf.lQiid- dii.

Tropologice : Herodes est diabolus qui infantes, id est teneros in fide et virtute, item primas Dei inspirationes ac bonas cogitationes, antequam roborentur ac crescant, elidere satagit: «Unde si parvulos interficiat, » ait S. Leo, serm. 2 *de Epiph.,* «Jesum sibi videtur occidere, quod utique facere sine cessatione molitur, dum primordiis renatorum Spiritum sanctum eripere, et quamdam

i'¡ >bo *** diaiur.

tener® fidei velut infantiam tentai exstinguere, *n* A BIMATU ET INFRA, SECUNDUM TEMPUS QUOD EXQUISIERAT A MaGIS. — GræCC CSt *ini* ¿itrcfc, id est *a bimatu,* vel *a bimo ;* posterius hoc secutus Syrus cum Arabico vertit : « A filio duorum annorum;» /Egyptiacus : « A duobus annis et infra, » sic et Persicus. Pro *exquisierat* Græce est xxptCwat, id est *exarte scrutatus erat.* Unde Noster, 7, vertit : « diligenter didicit. »

Cui a hi- Quieres, cur a bimatu, id est biennes infantes
sia?n¿a" nccav^ › praesertim cum multi censeant Herodem
d ' mox ab abitu .Magorum, cum audisset Christum in templo præsentatum a S. Simone et Anna Messiam fuisse celebratum sub Pascha, cum Christus tantum esset trium mensium, occidisse infantes?

Hop. *Primo* respondent Jansenius, Maldonatus, Baronius
rumo. e(aj¡¡^ jj eujn fecisse ex ingenti metu perdendi per Messiam regni ; cx eo enim extendisse tempus trimestre nati jam Christi usque ad biennium. Si objicias Matthæum dicere cœdem hanc *a bimatu* factam *ct infra, secundum tempus quod exquisierat a Magis,* respondent tò *secundum tempus quod exquisierat a Magis* referendum esse non ad to *a bimatu,* sed ad tò *ct infra,* ut significet Herodem cædcndorum puerorum non initium, sed terminum duntaxat fecisse *secundum tempus quod ex~quisierat a Magis,* ut scilicet ulterius non occideret infantes, qui intra illos tredecim dies nati erant post ortum steli® indicantis Christum jam natum, *q. d.* : Herodes occidit infantes omnes a bimatu, quia nimis erat perspicax et crudelis; et infra bimatum, secundum tempus quod exquisierat a Magis, quia cos solos a cæde excepit, qui nati orant post tempus quo Magis apparens stella significabat eis jam natum esso Christum ; inde enim certe constabat neminem eorum utpotc post ortum steli® natum esse Messiam, a quo sibi Herodes metuebat ; hic enim cum ortu slellæ jam natus erat.

Verum vix videtur credibile Herodem, adeo ambitiosum et meticulosum, voluisse occidere infantes biennio ante ortum Sicilie natos, neglexisse vero cos ac pepercisse cis qui paulo post ortum stcllæ nati fuerant ; œqua enim, vel major ratio erat suspicandi, praesertim Herodi timidissimo ct suspicacissimo, tam inter hos quam inter illos nasci potuisse Christum. Undo Herodem occidisse infantes, tam post ortum stcllæ quam ante cum natos , censent Beda, Glossa , Dionysius ct Barradius. Et quorsum occidisset infantes biennio fere ante stellam natos? Nulla enim suspicio esse poterat inter cos natum esse Christum, utpotc quem stella post biennium sccum natum indicabat. Quare cos occidere non tantum inhumanum, sed et irrationale ac stolidum brutumquo fuisset, nec nisi summ® crudelitatis infamiam , et odium immane omniumquo cxccrationem Herodi conciliasse!, imo omnes in illum ut tyrannum intolerandum, qui fera potius esset quam homo, involossent.

Secundo, dico ergo Herodem non statina, nec eodem anno quo venere et abiere Magi, occidisse infantes, sed anno sequenti, qui erat secundus a nato Christo , ideoque infantes bimulos occidit. Sensus ergo est, *q.d.* : Herodes infantes necavit a *bimatu,* id est *eos* qui duorum erant annonim, *et infra,* id est eos qui necdum attigerant biennium, sed unius erant anni, vel aliquot mensium aut dierum duntaxat, hoc esi occidit omnes qui intrabienniurn ab ortu steli® nati fuerant, *secundum tempus quod exquisierat a Magis, juxta, quod* currebat annus secundus al) ortu steli®, tunc cum Herodes occidit infantes hoc biennio natos. Rursum magis stricte et præcise to *secundum tempus quod,* etc., sic accipi posset, *q. d.* : Herodes biennium hoc non integrum accepit, sed computavit a tempore quo stella .Magis apparuit, quod erat tempus biennii inchoati, sed non expleti. Herodes enim occidit pueros anno secundo ab ortu stcllæ et Christi circa Pascha, cum scilicet Christus esset anni unius ct trium mensium ; nam ab ortu stella? tantum lapsi erant quindecim menses : quare eos non occidit qui diu ante ortum slellæ, ante quindecim menses nati erant. Hoc innuit quod id est exacte scrutatus erat tempus stèli®, ut illos solos occideret qui sub tempus slellæ nati fucrant, non autem eos qui diu ante, vel diu post tempus stcllæ nati fuerant, ne sine causa plures barbara nimis crudelitate occideret, quam neccssum erat ad occidendum Christum cum stella natum. Ergo.

A BIMATU ET INFRA, SECUNDUM TEMPUS QUOD EXQUISIERAT a Magis. — Idem est quod a quindecim mensibus natos ; hoc enim est tempus quo orta fuit stella, quæ ad tredecim dies duravit, quibus magis iter praeivit usque in Bethlehem. Herodes ergo videtur tantum occidisse infantes a quindecim mensibus circiter, hoc est paulo ante quindecim menses, vel paulo post quindecim menses sub ortum stcllæ natos. Credebat enim cum Magis Christum simul cum stella sm indice natum , non vero diu ante eam natum, vel diu post eam nasciturum; quare non curavit occidi, nisi cos qui simul quasi cum stella nati erant. Hinc colligitur t$ *u bimatu ct infra* non copulativo accipiendum esse, sed copulatisi, sicut cum dicimus : Duo et tria sunt quinque; omnes planeta? sunt septem; elementa sunt quatuor, etc.

Infanticidium hoc non tertio mense, sed biennio inchoato, puta decimo quinto mense ab ortu Christi contigisse tradunt Eusebius in *Chron.;* 7™*. S. Epiphanius, Aoresi30; S. Augustinus, serm. *de* moiiulu* *Epiphan.}* Eucherius, Cedrcnus , S. Anselmus, 10 Haymo, Hugo Victor, S.Thomas, Lyranus, Abu- ¿/¿U lensis, D. Antonius, DionysiusCarlhusianus, Barradius et alii passim : licet cx his nonnulli non recte separarmi, vel ortum slellæ ab ortu Christi, dicentes stellam biennio ante natum Christum apparuisse Magis : ita S. Augustinus, Chrysostomus; vel ortum Christi et stcllæ ab adoratione

Magorum, dicentes Magos, ob longitudinem itineris, biennio post natum Christum appulisse in Bethlehem ibique Christum adorasse. Ita S. Epiphanias, lib. II, hœresi 30 *contra Ebionæos,* et Auctor *Imperfecti* hic. Longe enim verius est stellam ortam simul cum ortu Christi, ut ejus esset index ac quasi signifer et lucifer; atque Magos eodem anno quo natus est Christus, scilicet decima tertia dic ab ejus nativitate venisse in Bethlehem : ncc enim verisimile est Magos visa stella tam potenter a Deo vocatos et excitatos, iter hoc confecisse vel distulisse ad biennium, ait Franciscus Suarez, Baronius et alii; sed Herodem infanticidium hoc a se animo destinatum distulisse ad annum sequentem, ob causas quas mox afferam. Hunc sensum exigit plana S. Mallhæi narratio, præsertim w *a bimatu,* item rerum post adorationem Magorum factarum, ante fugam Christi in Ægyptnm, congeries, quæ non potuit paucis diebus vel mensibus peragi. Nam post abitum Magorum Christus fuit præsentatus in templo Hierosolymæ quadragesima ab ortu die, scilicet dic secunda februarii, quando Ecclesia hoc mysterium recolit per festum Purificationis. Inde Christus reversus est in Galihram, ac habitavit in Nazareth : ex qua tandem fugit in .Egyptum, ut palet, *Lue.* c. **n**, 22 et 39, quæ omnia plures hebdomadas, imo menses exigebant.

Huic sententi® favet quod Nicephorus, lib. 1, cap. XIV, et Ccdrenus in *Compendio Ilistor.* scribunt, sanctum Joanncm Baptistam, ob hanc Herodis persecutionem, fugisse in desertum , cum esset bimulus, hoc est cum ageret secundum ætatis annum , sed necdum cumdcm explesset ; Baptista enim sex mensibus ante Christum natus est, quare in infanticidio erat mensium viginti et unius. Unde Nicephorus, lib. I *Ilistor.,* cap. xiv, ait : a Joannes annum cum dimidio agebat, ct cum matre Elisabetha in spelunca quadam montana salvus consonabatur, fortasse Herodis sanguinariam effugiens manum, n

Rursum quod Macrobius ail, non a *bimatu,* sed *intra bimatum* infantes ab Herode esse occisos ; *intra bimatum* autem sunt qui quindecim sunt mensium. Ad hæc Lucius Dexter in *Chronico* : « Anno tertio Christi, ait, urbis Romæ 754, Herodes universos pueros in Belhlehemitica regione necat. » Fuit enim tertius annus ab ortu Christi, inchoando annum a die prima januarii : hinc enim fit, ut Christi nativitas, quæ contigit in decembri anni præcedcntis, tertium annum cilicini , cum alias biennium integrum non linxerit al) ortu Christi usque ad infanticidium.

Quieres, cur Herodes distulit infanticidium -usque ad secundum annum ab ortu slellæ et Chn ti.

Respondetur : *Primo* , ut sensim magis se de Christi ortu, persona, parentibus, loco informaret. Ita Glossa. Rursum, quia omnes quæsivit modos ad vitandam crudelitatis invidiam, ut solum Christum posset invenire ct occidero, ut innuit hic Matthæus, 13. Ita S. Augustinus, lib. Il *de Consensu Evang.,* cap. xn, et Abulensis hic.

Secundo, quia, ut docent Euthymius, I). Tho-s<undo. mas ct Lyranus, Herodes sub finem vitæ accusatus ab Arabibus apud Augustum Cæsarem, ejus indignationem incurrit, adeo ut Augustus ejus legatos semel, iterum et terlio, ne quidem ad alloquium admiserit ; tandem tamen mira arte Herodes Cæsarem placavit, uti narrat Josephus, lib. XVII *Antic/.,* c. vu ct seq., tumquo veniam occidendi infantes, ut videtur, ab eo petiit et impetravit, qua in re non parum culpandus est Augustus, quod veniam hanc dederit. Ha Rupertos, lib. 1 *De Victor.,* cap. ii.

Tertio, cædem distulit, ut modum certum in- Tertio, veniret omnes infantes occidendi, ne quis a matre absconderetur et necem evaderet. Unde Abulensis censet Herodem prius conscribi jussisse parvulos cum nomine et ætate cujusquc, ac juxta catalogum singulos evocasse, cumquo omnes evocati simul essent congregati, omnes occidisse : congregali, inquam , non in uno loco, v. g. in foro Bethlehem, sed in singulis ejus pagis aut vicis ; unde ad singulos misit carnifices qui quærerent, colligerent et occiderent infantes, uti docet hic S. Matthæus. Porro facile id erat apud Judœos, qui libros genealogiarum conscribebant exactissimos, ut sciretur quod Messias quem expectabant ex tribu Juda foret natus, juxta oraculum Jacob. *Genes,* x l v u i. Hinc in circumcisione cujusquc infantis, ejus nomen, diem nativitatis et parentes in libros hosce referebant, sicut modo Parochi eadem conscribunt in baptismo parvulorum.

S. Antonius censet Herodem instituisse festum puerorum, ct jussisse ut matres omnes parvulos bimulos ad se afferrent, quasi præmium accepturos. Cœterum Herodes per cædem hanc, licet ignorans, infantes summo affecit beneficio, quia dum cos perdere curat, meliorem vitam eis procurat, uti docet S. Chrysostomus, esto præter mentem et intentionem suam.

Porro Herodes ab Augusto obtinuit facultatem Heindri tres suos filios, scilicet Alexandrum, Aristobulum J' et Antipatrum occidendi : undo duos primos ante- bum sü- rius necavit ; Antipatrum vero paucis, puta quin- 0 (l que diebus ante mortem suam, qua> contigit sub iufwii- Pascha anno regni ejus 37, ait Josephus, lib. X\ II *Antù/uit.,* cap x, xi, quando ct infantes occidit. Id discimus ex Macrobio, (pii, lib. Il SaOzr- *nal.,* cap. x, inter jocos Augusti hunc recenset: «Cum audisset, inquit, inter pueros quos in Syria Herodes, rex Judæorum, intra bimatum jussit interfici, filium quoque ejus occisum, ait : Melius est Herodis porcum esse quam filium; » quia Judæi porcos non mactabant ; illorum enim velut animalium immundorum esus erat eis vetitus, *Levit,* xi. Hunc enim Herodis filium fui-^e

Antipafrum docet Josephus ; si enim fuisset parvulus et bimulus hunc utique Herodes non occidisset, sed regni sui haeredem ct successorem jam senex optassct.

Sib r.u-c,lJ- Ex dictis colligitur infantes ab Herode occisos fuisse sub Pascha, decimo quinto circiter mense ab ortu stcllæ et Christi ; Ecclesia tamen celebrat eorum festum mox a Nativitate, quia propter Christum fuere occisi, ut Nativitatem Christi iisdem condecoret et exornet, licet noster Baradius et Emmanuel Sa, illa ipsa die anno redeunto ipsos occisos existiment, qua Ecclesia eorum festum celebrat. Infantes ergo ab Herode occisi sunt, cum Christus ageret annum astatis secundum in vere et martio : quo tempore olim quoque mortua fuit Rachel, eorum avia. *Genes.* XXXV, I0. Sub idem tempus, scilicet quinta die ante mortem suam, mandavit Herodes occidi filium suum Antipatrum, quasi sibi suoque regno insidiantem (1).

Jnictoc-n 0 Jud.ræ? Eodem tempore concilium magnum Judæorum› Quod *Sanedrín* dicebatur, sustulit ; ac plures Pharisæos quod eum nollent regem agnoscere, interemit ; cætcri coacti sunt ipsi juramentum prestare. Ad hoc eum juvit ejus socer Simon, Rodili filius, ab co factus Pontifex, ct fiebant hæc conscio Quintilio Varo, Syriæ praeside, Herodis amico. Unde omnes primores Judaeorum in carcerem conjicere non est veritus, conque occidisset, si diutius vixisset. Instante vero sibi morte, jussit sorori sum Saloxnæ, ejusque marito Alexæ illos omnes occidere : *a* Ut, inquit, Judæi vel invili cogantur lugere mortem meam, cum suos occisos lugebunt, p Verum Salome mitior, eo mortuo, primores e vinculis solvit ct liberos domum dimisit. Ila Josephus, Josippus, Eusebius ct alii. Vide Josephnm, lib. XVII *Antiq.,* cap.vniet scq., et Euscbium, lib. I *Ilistor.,* cap. ix.

Opinantur nonnulli cx Apocalj-psis, cap. xn', 1, infantes ab Herode occisos fuisse numero 144 millia ; tot enim ibidem visa sunt a Joanne. Verum S. Joannes loquitur de virginibus qui Antichristi libidini et persecutioni usque ad mortem ct martyrium resistent, non vero loquitur de rostris ab Herode occisis : nec credibile est in loco bm parvo, qualis erat Bethlehem, fuisse 141 millia parvulorum bimulorum tempore Herodis. Verisimilius est quod habent Abyssini in suo Missæ canone, infantes ab Herode occisos fuisse numero 14 millia. Ita noster Salmeron, Franciscus Lucas et Genebrardus, lib. 11 *Chronolog.,* anno Christi tertio, qui ct addit Græcos cumdem numerum in suo Calendario exprimere. Vcrisimile est enim Herodem suspicacissimum jussissc carnificibus, ut locum a Scribis indicatum (puta Bethlehem) œque ac tempus ortus stcllæ ampliarent, ideoque carnifices plures occidisse, quam vel locus, vel tempus stcllæ precise poscebat, ne ullo modo Christus evaderet, quanquam adhuc in loco tam exiguo difficile sit invenire 14 millia infantium ; nec enim tot Romæ, Neapoli, Mediolani aliisque magnis in urbibus reperiuntur.

Nota *primo* hos ¡ufantes ab Herode in odium Christi occisos vere esse martyres, ac ut tales ab Ecclesia coli ct festo celebrari, idque commune est omnibus infantibus qui in odium fidei trucidantur cx gratuita ct liberali Dei ordinatione.

Unde sequitur martyrium cx opere operato justificare (per illud enim parvuli illi qui necdum erant circumcisi purgabantur a peccato originali, et justificabantur) ac idem operari quod operatur Baptismus. Ita passim Patres el Doctores in IV, distinet. 4, imo Ecclesia tota, ut dixi. Vide S. Bernardura, serm. *de Innocentibus.* Hinc Doctores tres classes martyrum statuunt : Prima est horum qui opero ac voluntate sunt martyres, quales sunt adulti, qui voluntario mortem a tyranno pro Christo illatam suscipiunt. Secunda eorum qui solo opere sunt martyres, quales sunt infantes qui pro Christo occiduntur. Tertia eorum qui sola voluntate, ut qui optant martyrium, uti optabat S. Franciscus, qui idcirco profectus est ad Soldanum Ægypti ; sed hic vi-

(i) Tempus tum «apparitionis stcllæ, tum aedis infantium melius definit P. Patritius, cujus hæc sunt verba: « Herodes, ut Matthæus dixit, occidi jussit pueros omnes bethlehemitas *a bimatu et infra,* qui, inquam, alterum ætatis annum nondum- excesserant. Hos voluti terminos cladi ab Herode non inconsulte ac sino causa fuisse pne-Fcriplos ct ratio ipsa clamat et Matthæus express* tradidit, scribens id factum ab Herode *secundum tempus quod cxquisicrat a Magis,* id est *secundum tempus stcllæ quæ apparuit eis;* hoc enim est illud tempus quod *Herodes, clam vocatis Magis, diligenter didicit ab cis;* tum tempus apparentis stell e patpt esse ipsius stcllæ a totem, nc tempus cx quo visa primo fuerat. >i ergo secundum hoc tempus «'vias puerorum interficiendorum bimatu præfiniu fuit, stella duobus ante annis quam clades hæc fieret primo compartiteti dicenda foret. Quum autem Herodes, pro ea qua discruciabatur cupiditate regnandi regnique amittendi formidine, jure ac mento credatur noluisse cladem sistere intra terminos temporis quoti a Magis didicerat, sed, quo certius cogitata jierticerct, pueros quoque aliquot mensibus ante illud tempus in lucem editos necari jussisso, quumque ita demum bimatus voluti terminus cladi præstitutus fuerit, illud jam liquo! non necessario consequi cx verbis Malli» ri stellam comp.iruisso ipso initio illius biennii, sed aliquot post mensibus. Quo posito, illud nobis commodissime accidit quod, quum clades puerurum non videatur hibeii potuisse serius vere novo an. U. C. DCCXLVI1I, ideoque biennio serius initium ceso nequiverit quam ver novum an. U. C. DCCXLVI, stella comparuisso putanda esi sub id tempus quo pax orbi universo ab Augusto parta voluti luit pacis illius supernæ a Christo hand inulto post orituro inter Deum atque homines conciliandi»; Augustus autem pacem sanxit Janum claudens circa mediam «estatem anni pr.cdicti. Hinc ct ratio sua sponto sese offert cur duodeviginti fero mensibus antequam Christus nasceretur astrum illud vaticinum comparucrit, pr.eterquam quod belle in unum atque idem tempus inciderint hæc duo nobilissima symbola Christi j imjani orituri, pax in terra ubique gentium constituta, novumque astrum in cœlo compáreos. » *Ibid.,* p. 334.

dens eum virum sanctum, noluit eum occidere. Inde caruit ipse realis martyrii laurea. Hi ergo infantes fuere cruore lacteo loti, ait S. Cyprianus. Quocirca S. Augustinus, serin, *de Innocentibus :* a 0 parvuli, ait, de vestra corona dubitet, qui parvulis baptismum prodesse non putat, v

Vm i • Nota *secundo* miram Dei providentiam qua: hif, f Betlilehdmitas punivit strage puerorum, 'eo quod ipsi B. Virginem puerperam et puerum Jesum hospitio non excepissent, sed coegissent stabulum adire ibique parere ; *secundo,* qua pueros per hanc cædcm laurea martyrii dccoravit ; *tertio,* qua fecit ut Christus per fugam in Ægyptum evaderet, et per cædem hanc magis orbi innotesceret, qua re portendebatur « Ecclesiam Dei per furorem crudelitatis (persequentium) augeri, n ait S. Leo, semi, fi *de Epiphan.,* « quoniam in suppliciis et mortibus beatorum martyrum, qui putabantur minui numero, multiplicabantur exemplo. » Quocirca « sanguis Martyrum semen est Christianorum, » uti notat Tertullianus in fine *Apolog.*

Porro Christus qua homo, licet infans, utebatur tamen ratione ; quare revelante Verbo sibi unito, hanc parvulorum propter se stragem intimo pietatis affectu dolebat, cisque el parentibus eorum compatiebatur, spiritu vero exultabat de eorum martyrio ct gloria; quare illos quasi adventus sui primitias primasque gratine suæ victimas Deo Patri offerebat.

Mia : u“ ’ Nola tertio justam in Herodem infanticidam, et quantum in ipso erat, Chrislicidam, Dei vindictam. Nara ipse post quinque dies ab infanticidio, febri, tussi, dysenteria, hydrope, podagra, phthiriasi (morbo pediculari), putredine verendorum, asthmate et fœtore intolerabili percussus, animam truculentam exhalavit, adeo ut ipse seipsum occidere conatus fuerit. Filii ejus non ad regnum, sed ad regni particulam dunluxat quasi tetrarcha.* fuere admissi, et infeliciter perierunt. Tota quoque ejus posteritas, licet numerosissima, intra centum annorum spatium, paucis demptis, consumpta interiit, uti narrat Josephus, lib. XVII *Antiquit.,* cap. vin et sequent., qui et addit omnes censuisse hanc esse justam Numinis vindiciam. Sic et ex Joscpho Eusebius, lib. I *Hist.,* cap. vin.

I' fimu 7) , ci / Allegorico : infantes occisi ab Herode sub Pascha quasi agni Paschales, typus fuere Christi, qui post 32 annos ab Herode, filio hujus Herodis infanticida?, illusus, et a Pilato in Pasciute crucifixus, scmelipsum quasi agnum et victimam Paschalem pro salute mundi Dco Patri obtulit. Audi S. Augustinum, serm. 8 *de Sanctis,* qui est primus de *Innocentibus* : « Nascente Christo lucius cœpit, non cœlo, sed mundo. Indicitur matribus lamentatio , Angelis cxultatio ct infantibus transmigratio. Deus est, qui natus est ; innocentes illi debentur victims, quia venit damnare mundi malitiam. Agnelli debent immolari, quia agnus futurus est crucifigi, qui tollit peccata mundi; sed oves ululant matres , quia agnos perdunt sine voce balantes. Grande martyrium, crudele spectaculum. » Et Prudentius in hymno Epiphaniæ :

Vos prima Christi victima,
Grex immolatorum tener,
Aram ante ipsam simplices,
Palma et corona luditis.

lidem prælusere et exemplum dedere omnibus martjTibus quolibet seculo pro Christo usque ad mortem generose certaturis. Unde S. Leo, serra. 8 *de Epiphan. :* « In stelke fulgore, ait, Dei gratia ; et in tribus viris (Magis), vocatio gentium; ct in rege impio, crudelitas Paganorum ; et in occisione infantium, cunctorum martyrum forma præcessil. » Si enim infantes teneri jugulationem pro Christo patiuntur, quidni eamdem pro eodem patiantur fideles adulti et robusti? Quod enim censent aliqui usum rationis infantibus fuisse acceleratum, cosque elicuisse actum fidei, credendo in Christum, ct martyrii, suscipiendo mortem pro Christo, temere et frivole dicitur. Extal tamen idipsum in sermone quodam *de Innor..,* qui S. Chrysostomo tribuitur ; sic enim ait : « Fiunt interca pueri sine magistro diserti, docti sine doctore, periti sine eruditione. Agnoscunt Christum, prædicant Dominum, non quem persuasio humana docuerat, sed quem divinitas innocentibus inspirabat. » Verum falso hic sermo ascribitur S. Chrysostomo ; nam S. Chrysostoinus hic, *homil.* 4, diserte contrarium asserit ; verba ejus mox subjiciam. Jam si in parvulis passio propter Christum involuntaria, ct, ut ita dicam, invita, parvulis utique reluctantibus, adeo accepta fuit Deo, ut illam æstimaril martyrium, ac patientes infantes laurea martyrii coronaret, quid faciet passio voluntaria qua quis cupit, imo ambit multa pati ct inori pro Christo ?

Symbolice : pueri in vere ab Herode occisi fuere quasi verni flores, e terra Bethlehcmitica solis juslitue radiis tepefacta producti, et Christo Nazareno, id est llorido oblati. Unde Prudentius in hymno Epiphaniæ, et ex eo Ecclesia in Officio : El il'4,,"'1*

Salvete, *ait,* flores martyrum,
Quos lucis ipso in limine
Christi insecutor sustulit,
Ceu turbo nascentes rosas.

Et S. Augustinus, serm. 2 de *Innocent. :* a Quam feliciter nati, ait, quibus in ipso nascendi limine ælerna vita obviam venit?» Et serm. 3 : «Jure Innocentes dicuntur martyrum flores , quos in medio frigore infidelitatis exortos, velut primas erumpentes Ecclesia? gemmas, qutedam pruina persecutionis decoxit. » Et S. Chrysostoinus, *serm.* 4 : « Infantia, ait, passionis ignara palmas martyrii rapuit, ct coronas. Veri isti sunt gra-

ti® martyres , confitentur tacentes, nescientes pugnant, vincunt inscii, moriuntur inconsci! , ignari tollunt palmas , coronas rapiunt ignorantes. » flosce ergo parvulos Deus prius facit quasi triumphare, quam vivere ; prius cos coronis ornat, quam membris.

Tiuyoi. Tropologice : Christus amat infantes, id est parvos et humiles, talesque evehit ad summam gratiam, imo ad martyrium. Hinc ipse ait : «Quicumque humiliaverit se, sicut parvulus iste , hic major est in regno cœlorum. » *Matth.* xvni, 4. Audi S. Leonem, serm. 7 *in Epiphan. :* a Undo tota, dilectissimi, Christiana sapienti® disciplina non in abundantia verbi, non in astutia disputandi , neque in appetitu laudis ct gloriae, sed in vera et voluntaria humilitate consistit, quam Dominus Jesus Christus ab utero matris usque ad supplicium crucis pro omni fortitudine et elegit et docuit. » Et mox : « Amat infantiam quam primum suscepit et animo et corpore. Amat Christus infantiam humilitatis magistram, innocenti® regulam , mansuetudinis formam. Amat Christus infantiam , quæ majorum dirigit mores, ad quam sonum reducit ætates, et eos ad suum inclinat exemplum , quos ad regnuin sublimat æternum. » Et anterius : « Tota victoria Salvatoris, quæ cl diabolum superavit ct mundum , humilitate est concepta, humilitate est confecta, »

Ven. 17. **47 cf J8. TUNC ADIMPLETUM EST QUOD DICTUM** est PEH Jeremum Prophetam , dicentem : Vox in Rama audita est, ploratus et ululatus multus: Rachel plorans filios suos, et noluit consolari, quia non sunt.— Quia scilicet occisi ab Herode interierunt quoad corpus, nam quoad animam « erant, qui in œternitatem afferebantur, » ait S. Hilarius ; locum hunc explicui, *Jereiniæ* cap. XXXI, it». Vide ibi dicta. Ploratus hosce matrum graphice depingit S. Augustinus, serm. 1 *de Innocent.,* et tandem concludit : « Miscebatur lamentatio matrum, ct ad coelum transibat oblatio parvulorum. »

Tropologice : plangit Rachel, id est ovis , necem agnorum *{Ilachel* enim Hebr. significat *ovem),* sed plaudunt Angeli, imoct parvuli, quia aniinæ parvulorum , quasi agnorum , ad societatem transibant Angelorum. Unde S. Augustinus, serm. 3 *de Innoc. :* « Eccc, ait, profanus hostis nunquam beatis parvulis tantum prodesse potuisset obsequio, quantum profuit odio. » Causam subdit : « Siquidem ante vit® perpetua; adepti sunt dignitatem, quam usuram praesentis acciperent , etc., quia incipientis vitæ primordiis, ipse cis occasus initium glori® dedit, qui praesentis terminum imposuit. » Nascendo ergo mortui sunt mundo, ct moriendo vivere coepere cœlo. Infantibus hisce igitur proprie competit illud S. Pauli : « Spectaculum (Græcc tf*rpw, id est theatrum) facti sumus mundo, ct Angelis, ct hominibus.» I Cor. iv, 9. *q. d.* : Idcirco, in amphitheatro, al; omnibus spectamur quasi px-Jiwa, gladiatoribus, bestiis et feris objecti.

Ubi adverte : hoc infanticidio voluit Deus quasi in scena nos docere omnem Christiani vitam a puero usque ad mortem esse continuam persecutionem, crucem et mortem, ac fortitudinem et virtutem Christiani magis consistere in ardua patiendo, quam in agendo, puta in constanti patientia magis quam in pugna ; difficilius enim est pati quam agere et pugnare : « Fortia agere, vit*
ait ille, Romanum est ; fortia nati, Christia- c„rlflu-
num. » Christus pro nobis patiens : < Corpus u.
meum, inquit, «ledi percudentibus, et genas meas vellentibus ; faciem meam non averti ab increpantibus et conspuentibus in me.» Isoûzcap. 1 , 5. Parvuli vicissim pro Christo membra sua dedere laceranda carnificibus. Idem faciat Cliristianus, ut corpus suum prœdæ det Deo, et pro Deo morbis, laboribus, tormentis quibuslibet. Id fecit S. Eusebius, Vercellensis Episcopus, qui ad suos scribit : « Ego, ait, corpus meum in prædam dedi Arianis. » Unde ab cis excarnificatus gloriosus Christi martyr ct Homousii usque ad mortem propugnator occubuit. Celebrat Ecclesia hunc fidei pugilem ct heroem die 15 decembris. Vere S. Fulgentius *de Epiphania :* e Ad hoc, ait, permisit Deus Herodem infantes occidere, ut illos de Herode faceret triumphare. » S. Cyprianus, lib. IV, epist. G *ad Tibarit.t* a Ætas, ait, necdum habilis ad pugnam, idonea extitit ad coronam. » Et mox : a Filius Dei passus est, ut nos filios Dei efficeret ; ct filius hominis pati non vult, ut esse Dei filius perseverei? »

19. Defuncto autem Herode, ecce Angelus Do- **Ven. tt.**
MINI APPARUIT IN SOMNIS JOSEPU IN ÆGTPTO.

20. Dicens : Surge , et accipe puerum et matrem io.
EJUS, ET VADE IN TERRAM ISRAEL; DEFUNCTI SUNT ENIM, QUI QUJEREDANT ANIMAM PLERI. — Defunctus est **Quinto impo-rr**
Herodes paucis diebus post cædem Antipatri, ait tu uiao-
Josephus,ac consequenter ctinfantum, ut liquet f
ex Macrobio : quare Christus non videtur hæsissc in Ægypto ultra biennium ; nam eo non ivit,msi uno anno ante mortem Herodis, el post cam statim Archelao, Herodis filio, Hornam profecto , et mox inde redeunto ac regnante, rediit, ut hic dicitur. ItaOnuphrius Panuinusin *Fashs,* et ante eum S. Epiphanius, /arresi 78; Niccphorus, lib.I, cap. XIV, licet Baronius putet Christum rediisse ex Ægypto anno ætatis nono, Ammonius septimo, Jansenius quinto. Vide Pererium, lib. Xll *in Dantelem,* quæst. V.

Qui QUFinBANT animam pueri. — Puta Herodes, ejusque filii Aristobulus, Alexander ct Antipater, qui ambientes regnum, ideoque contra patrem (consequenter et contra Messiam, ut videtur) conjurantes cum Scribis et Pharisæis eis faventibus, ab Herode interfecti sunt, teste Joscpho, lih. XVII *Antiq.,* cap. vin et sequent.

21. QI ! CONSURGENS , ACCEPIT l'UERLM ET MATREM Vefc EJUS, ET VENIT IN TERRAM ISRAEL.

Ven. 22. Audiens altem quod Archelaus regnaret (non utrex, sed ut tetrarcha) in Judæa pro Herode patre sto, naurr illo ire ; et admonitus in somnis, secessit ix partes Gaï.II.Æ.E. — Angellis Joscpho dixerat: «Vadein terrain Israel.» Joseph Judæam intellexit, quia hæc erat potior pal's nrræ Israel, ac in ea erat templum : illud ergo a lire cogitabat, ut Deo pro felici reditu gratias o rrrcl, præsertim, quia Dei jussu masculi omnes Hebrau ter singulis annis debebant adire templum, *Exod.* win, 17. UndeS. Augustinus, lib. ll />t *Consensu Erang.,* cap. ix, et ex eo Glossa : « Non determinat (Angelus), inquit, in quam partem, ut ad dubitantem iterum revertatur; quia vero non distinxerat, Joseph intellexit Judœam, quæ dignior est pars regni ; putavit enim tali puero non nisi Hierosolymis habitandum. Angelus vero Galilæam intellexit (1). »

Porro, Joseph secessit in Galilæam, licet illi præcsse sciret Herodem Antipam, Archelai fratrem ; tum quia Archelaus ambitiosior erat et sævior quam Antipas , idcoque ab Augusto pulsus est in exilium; tum quia infanticidium Herodis Asealonitæ, qui pater erat Archelai et Antipæ, contigerat in Judæa, puta in Bethleem. Unde illius memor erat Archelaus, ac facile intellexisset Christum reducem in Judœam evasisse infanticidium , idcoque cum ad necem revocasse!.

Ut historiam hanc plene ct ab ovo, ut dicitur, intelligas , nota ex Joscpho, lib. X *Antiq.,* cap. X, ct scq. : Mortuo Herode anno regni sui 37, cum duo ejus filii superstites, Archelaus et Herodes Antipas, qui Christum in Passione veste alba indutum illusit, do regni successione inter se contenderent, Augustus Cæsar litem hanc decin iodi dendam commisit Caio Cœsari, suo ex Julia tilia *in.* /i nepoti, qui litem sic decidit, ut neutri regnum adjudicaret, sed illud in quatuor tetrarchias dissectum , quatuor, non regibus , sed tetrarchis administrandum assignaret : nimirum Judæam Archelao tradidit ; Galil eam Antipæ; Trachonitidem tertio eorum fratri Philippo ; Abilinain Lysaniæ, ut patet, Luc. in, 1. Cum ergo S. Matthæus ait, « quod Archelaus regnaret, » intelligo , non ut rex , vel ut habens titulum regis, sed ut tetrarcha sive toparcha, cum spe tamen regni el nominis regii, si bene se gereret, illi data et promissa ab Augusto Cæsarc.

Porro Archelaus, post novem annos suæ tetrarchia, Ob malum regimen pulsus est in exilium anno 37 ab Actiaca victoria, et septennio ante mortem Augusti. Ita Josephus, Eusebius, Zonaras. Deda, llaymo, Abulcnsis, Marianus, Scolus, Salmerón, Scaligcr, Tolctus, Barradius el alii.

An Archelao in exilium acto , Augustus Judææ dc-
u »*** dit presides, qui eam nomine suo gubernarent. Hi tres fuere qui septem annis, scilicet usque freti Pread mortem Augusti, Judææ præfuerunt. Primus fuit Coponius, qui simul cum Quirino, Syria: præsido , confiscavit opes Archelai. Secundus M. Ambivius. Tertius Annius Rufus. Mortuo post septem annos Augusto, illi succedens Tiberius Cæsar, quartum Syriæ prœsidem creavit Valerium Gratum , ac post eum Pontium Pilatum, qui Christum crucifixit; Pilato ex ordine successere Marcellus, Cumanus, Claudius, Felix, Porcius, Festus, Albinus et Florus , sub quo anno Neronis 12 a morte Christi 35 coeperunt Judœi rebellaro Romanis, ac mox excisi sunt a Tito ct Vespasiano ; nam quinto post anno dic octava septembres Hierosolyma capta est et vastata a Tito. Fuse hæc narrat Josephus.

Herodi Antipæ vero, tetrarchia Golilææ, tandem a Cæsarcconcessum fuit nomen regis, cum diademate cæterisque insignibus regiis. Idem concessum fuit Herodi Agrippa», qui fuit Herodis Antipæ (ex Aristobulo fratre, quem olim pater Herodes Ascalonila occiderat) nepos, ejusque filio Agrippe juniori, qui rex permansit usque ad excidium Hierosolymæ. Unde horum trium in Evangcliis el Actis crebra est mentio. Antipas enim Joannem Baptistam occidit, ct Christum illusit. Agrippa senior Jacobum apostolum interemit , ct S. Petrum in vincula conjecit. *Ador.* xn. Agrippa junior Pauli auditor fuit ct judex. *Ad.* XXV etseq.

Ex dictis lux magna SS. Matthœo et Lucæ affertur, ac imprimis clare liquet cur Matthæus dicat Josephum secessisse in GaliReam metu Archelai regnantis in Judæa, ne scilicet ipsc,œquc ut pater ejus Herodes, Christum quasi Begem Judæoriun quærcret ad necem. Rursum, cur Christus nonnisi duodennis ascenderit in Judæam ad templum , quiascilicet jam Archelaus a Cæsarc privatus erat tetrarchia Judææ, ct pulsus in exilium. In Archelao autem desiit Herodis stirps in Judæa regnare, a quo metuendum erat Christo, illique successere Præsides Romani a quibus nil Christo erat timendum, nipote qui Christum non novant, imo nec nomen ejus audierant.

23. Et vemens habitavit in civitate que yoca- Vw . sl tur Nazareth, ut adimpleretur quod dictum est per Prophetas, quoniam Nazareus (S. Marcus Latinos imitatus, cap. i, 24, habet NoCzpixç ; cæteri vero Evangelista»scribunt Nx^xto;) noca iiit l r .— Nazareth urbem ita ex S. Hieronymo, Eusebio , Brochardo, Saligniaco et aliis describit Adrichoinius in *Dcscrip. Terræ sandœ›* pag. 241 , num. 73 : a Nazareth , inquit, quod interpretatur flos, Xiructb pulchra ac florens Galilææ civitas est, Caphar- qn ‘h3· naum urbi subjacens, ædificala super montem quem coronæ instar ambit, duabus leucis a monte Thabor, trium autem dierum itinere ab Jerusalem distans. Hic B. Maria, candens flos virginum, nata est. Hic Christus Dominus noster et Salvator, gloria el corona nostra, ul

(I) Melius dixeris Josepbum in animo primum habuisse Jikl^am petere quod Iklhlcheini, unde erat oriundus, Christum ratum domicilium ccpisacl. Vid. not. p. $9.

flos campi (inquit Hieronymus) nasceretur in flore virtutum, conceptus et educatus est, ac vigiliti quatuor annis habitavit, Unde ct civitas hæc, civitas sua et patria sua ; ipse vero Nazaremis, seu Nazaræus cl Galilæus appellatus est. Sed et nos qui nunc a Christo Christiani, apud veteres quasi opprobrio a Nazaræo Nazarei, et a Galilæo Galilœi dicebamur. »

Porro « Galilœa, ait Haban, interpretatur transmigratio; Nazareth, flos; quo enim ardentius Ecclesia ad cœlestia transmigrat, eo magis virtutum fiore abundat, n

Ut **ADIMPLERETUR QUOD DICTUM EST PER PROPHETAS** ; qvomam (id est *quod*) Nazaræus vocabitur .— Quia Christus a Nazareth, ubi conceptus et educatus fuit, cognominatus est Nazaræus, vel, ut habet Marcus, Nazarenus. Porro vox *Nazareth* non nominatur in toto veteri Testamento; unde nescimus, an per litteram i *zain* an per X *(sudo* scripta fuerit. Si per *zain* scribatur, hebr. idem est quod sanctificata, separata, consecrata ; si per toute, idem est quod florida vel custodita.

Chris- ln'vocatus hi» N uaietuis. Uu Jh t Ik'p. I.

Quæres, a quo Propheta, ubi ct cur Christus sit Nazarenus? Varii varia afferunt. Duo sunt verisimiliora.

Primum, quod Christus dictus sil Nazaræus, hebr. "PT3 *nazir* vel *nozeri* per litteram *zain*, id est separatus, sanctus, consecratus, coronatus, religiosus, quia Christus qua homo, separatus ab omni alia re, hypostatice totus fuit unitus Verbo ; radix enim 1TD *nazar* significat separare, consecrare, coronare. Unde religiosi veteris legis, qui sea vino et secalo separaban!, ac Deo consecrabant, vocabantur Nazarei, ut palet, *Numcr.* vi, 2 et seq. Vide ibi dicta. Christum autem fore sanctum ct Deo consecratum, omnes Propheta prodixerunt, ac imprimis Daniel, cap. ix, 24 : *Vngetur,* ait. *Sanctus sanctorum,* scilicet Christus, ct sic Samson, qui Christi typus extitit, fuit Nazaræus, Judie, xm, 7, œque ac Joseph, *Genes.* xi.ix,2. Sicut enim Joseph post carcerem factus est princeps Ægypti ; sic Christus post mortem factus est princeps mundi. Ita S. Ambrosius ct Huperlus, quos citavi, *Genes.* x i.ix ,2. Verum tamen est, quod hi Nazaræi Græco vocantur Nxjxpaîct per a, Christus vero ubique vocatur Nafran; per «, ut distinguatur a Nazarœis, quod ipse non ex voto, ut illi, sed ex patria Nazareth dictus sii *Nazaræus.* Christus enim bibit vinum, quod velitum erat Nazarœis ex voto. Ita S. Hieronymus hic et Eusebius, lib. Ml *De Demonstr.,* cap. n, demonstr. v, ubi citat illud, Levit. xxi, 12, de PontificeAaronico, qui typus erat Christi, dictum : « Nec egredietur de Sanctis, quia oleum sancta unctionis Dei sui super eum. n Pro *sanctæ* hebr. est T»3 *nezer,* id est consecratio , vel sanctificatio olei unctionis Dei sui super eum est ; sic et LcoCastriusin cap. xi ton., 1 et seq. Index vocum hebr. qui Bibliis in lino affigi solet, ac Paulus Burgensis hic, quiproprio hic citari putal illud, *Psalm.* cx\xiz 18 : « Super ipsum autem efflorebit sanctificatio mea,» hebr. Hi3 *nizri,* quod S. Hieronymus vertit *diadema ejus,* l'nde ct lamina aurea tiaræ Pontificis affixa, cui insculptum erat *sanctitas Domino,* vocatur *nezer,* id est corona, vel diadema sanctitatis. *Exod.* XXIX, G. Eratque typus, imo index Christi Nazaræi sancti ct coronali. Quare huc alludens Apostolus, *Hebr.* n, 9 : « Videmus, ait, Jesum propter honorem passionis gloria ct honore coronatum. » Vide dicta ibidem, 9 ct 10. Audi Eusebium : * Nazer, ait, Septuaginta vertunt sanctum; Aquila, separatio; Symmachus, intactum, llaque cx his Nazareum nomen significabit aut sanctum, aut segregatum, aut intactum. At vero prisci quidem sacerdotes cum oleo comparalo, quod apud Mosen *Nazer* appellatur , ungerentur, ex derivatione a Nazer vocabantur Nazaræi. Sèd Salvator ct Dominus noster suaple natura in se habens et sanctum, ct intactum, ct separatum, neque alicujus indigena humanœ unctionis, lamen Nazaræi appellationem apud homines obtinuit, non quod ab oleo, quod Nazer vocaretur, Nazaræus extiterit, sed quod, quamvis natura quidem talis esset, tamen a civitate Nazareth apud homines Nazareus vocatus sil, ubi apud suos, qua homo erat, parentes puerilem educationem obtinuit. » Christus ergo fuit Nazaræus , id est a cœteris hominibus segregatus, sanctificabis, consecratus et coronatus summus mundi pontifex, legislator , doctor, redemptor et sanctificator.

Huic scnlentiæ favet character ; nam ubique Evangelista *Nazaræus* vel *Nazarenus* scribunt per litteram z, quæ est in Hebr. *nczir* et *nazir.* Si enim Nazarenus derivaretur a nes^per *tsade,* ut significet *floridum t* scribi deberet *Nasarenus* per litteram s. Nam in omnibus aliis nominibus littera Hebrea y *tsade* trausferlur per litteram s, ut patet in Bosra Asor (de qua Josué, cap. xi ct XV, quam aliqui putant esse Nazareth), Melchisedech, Sabaoth, Sion, Sephora, Sadoch, Sadducœi. Ex adverso ‘ *zain* hebreo semper transfertur in *zeta,* ut patet in Zare, Zabulon, Zacharias, Beelzebub, etc.

Adde: dignius est Christum vocari Nazareum, per *zain,* id est sanctum, quam Nasarenum, per *tsade,* id est floridum ; nam m *nezer,* id est sanctitas, consecratio et corona Christi, qua homo est, fuit unio hypostatica, vel potius ipsa Verbi divinitas, quæ humanitatem Christi lotam coronavit, sanctiticavit sibiquo separavit, univi! et consecravit. Denique favet buio sententi®, quod S. Matthæus dicat : « Quod dictum est per Prophetas, a non » per Prophetam, quo ostendit se non verba unius Scripture, sed multarum sensum dedisse, » ait S. Hieronymus, quia scilicet multæ Scripture dicunt Christum foresanctum per antonomasiam.

Secundo, alii passim censent quod Christus dicatur Nazarenus a *neser* per *tsade, q. d. :* Secundo,

floridus a flore, aut potius germinans a germine; *nrser* enim Thcodotion et Aquila, teste S. Hieronymo in *Isai.* xi, 2, verterunt *germen.* Hoc enim nomine proprie vocatur Christus, *Isai.* xi,2: «Et flos. inquit, de radice ejus ascendet ; n ubi pro *flos* hebreo est *neser* per *tsade.* Nazareus ergo idem est quod floridus aut germinans, succrescensque in magnam ct gloriosam arborem, pretiosos multosque fructus producentem.

Preh, Prino. Ratio est prima, quia alibi Christus vocatur iscT7Mrcfc,id est *germen,* quod noster vertit *oriens,* scilicet germinans c terra, *Zarhar.* vi, 12 et cap. in, 8, quia scilicet Christus de Virgine ut germen de terra impollutum et ab omni labe peccati purum, omni virtute virens effloruit, ac suavitatem odoris sui ct fam© longe latequc sparsit. Unde S. Ambrosius, lib. Il *De Spiritu sancto,* cap. v : «Flos, ait, avulsus odorem non amittit, contritus accumulat, n Sic et Christus in passione contritus ctoccisus, vim suæ divinitatis et gratiæ magis ostendit.

SxnoJo. Secunda ratio est quod in titulo crucis Christi, qui Romæ servatur ct ostenditur in Basilica S. Crucis in Jerusalem, HM *notseri* scribatur per *tsade,* non per reni, ait oculatus testis Pagninus in *Explicatione vocum hebraarum* in voce *Nazarethei Nazarenus.* Sic ct Syrus cum Arabico *Nazarenus* scribit per *tsade,* et Rabbini moderni a Christo *notseri,* id est Nazareno, Christianos vocant *notserim,* per *tsade,* id est Nazarenos. Unde precise scribendum fuisset Nasarenus per *s,* non Nazarenus per *z;* sed quia littera *tsade* Hebreis sono est duplex, valctque *ds,* vel ts, œque ac idem valet apud Grecos et Latinos littera *zeta,* hinc per eam scripsere Nazarenus. Vidi et ego sspius titulum S. Crucis Christi Romæ, et studiose inspexi; sed litteras ita exesas vidi, ut discernere nequiverim, an Nazarenus in Hebreo scriberclur per *tsade* an per *zain,* imo potius per *zain* quam per *tsade* scribi videretur. Formam hujus tituli exacte in imagine expictam impressit Jacobus Bosius, lib. I *De Cruce triumphante,* cap.xi : inspice illam, et ita, ut dixi, esse censebis. Adde titulum hunc fuisse conscriptum a Pilato, preside Romano ejusque ministris Romanis, qui, parum Hebraice periti, nesciebant an Christus diceretur Nazarenus per *tsade,* an per *zain,* aut ceric non curabant basco litteras distinguere, cum quasi ejusdem sint soni. Porro Nazarenum per *tsade* scribunt explicantque/toridum Rabanus, Lyranus, Abulcnsis, Pagninus, Jansenius, Cajetam», Barradius, Franciscus Lucas, Salmeron ; sed multi cx his secuti sunt Pagninum, iliique quasi oculato testi, dicenti in Cruce Christi no(-*seri*scribi per *(sade,*crediderunt.

o- Vi- Verum utraque sententia conciliari et conjungi
<- u potest, si dicas Christum Nazarenum dici, si
¡ litteras precise spectes, ann *nezer* per *zain,* id est sanctitas, consecratio, corona; alludere tamen ad *neser* per *tsade,* id est germen, flos, quia h© duæ litteræ *tsade* ct *zain,* uti charactere, ita ct sono sunt vicinæ, ct inter se ac cum aliis quas includunt subinde commutantur, ut patet in conjugatione Hitpael. Vide Grammaticam llebream Bellarmini ct aliorum. Quocirca utrumque conjunxit Psaltes, *psal.* cxxxi 18, dicens : «Super ipsum autem efflorebit (eccoNazarenus, id est floridus) sanctificatio mea, » ecco *nezer,* id est, sanctitas. » Sic et S. Hieronymus hic: « Nazareus, ait, sanctus interpretatur. Sanctum autem Dominum futurum omnis Scriptura commemorat. Possumus ct aliter dicere, quod etiam eisdem verbis juxta Hebraicam veritatem in Isaia scriptum sit : « Exiet virga de radice Jcssc, ct Nazareus de radice ejus conscendet. » Denique ut litteris, ita et sensu hæc duo nomina sibi mutuo cognata sunt; qui enim est Nazarenus, id est separatus a terrenis voluptatibus, hic utique est Nazareus, id est floridus virtutibus. Hinc nonnulli Græcum «pçç, id est *sanctus,* derivant ab x privativo et-pi, id est terra, *q. d.* : sine terra, qui enim a terra semotus bcoelestia ambit, hic coelestis est et sanctus.

Porro Matthæus hoc addit, quia Nazareth oppidum erat exile et vile, hinc Nazareni nomen pariter Judœis et Gentibus videbatur vile ct exile, imo ob iUud multi absterrebantur a Christo, ne crederent ipsum esse Messiam. Unde Nathanael ad Philippum indicantem ei Christum a Nazareth : «A Nazareth, inquit, potest aliquid boni esse?» *Joan,* ***i,*** 46; et Julianus Apostata Chris- Jiútams
tum per contemptum vocabat Galilæum ct Naza Apost lx
renum (Nazareth enim erat in inferiori Galilæa), adcoque telo coelesti a Christo percussus moriensque: «Vicisti, ait, Galilæc, vicisti. » Contrarium ergo hic ostendit Matthæus, scilicet Nazareni nomen gloriosum esse utpote a Prophetis ante tot secula prænuntiatum ct Christo attributum.

Sensus igitur est *q. d.* : Licet in Bethlehem natus sit Christus, tamen in Nazareth conceptus ct educatus est, scilicet in urbe parva et obscura, ut ibi facilius Herodem infanticidam ejusque posteros latere posset, utque nobis daret exemplum •humilitatis et contemptus pomparum mundi. Unde a Nazareth urbe dictus est Nazarenus ; sed Ninmú
ita ut non tantum nomen Nazercni, sed et res, puta sanctitas nomine Nazareni significata, illi conveniat, atque ut hoc significaretur, Deus Christum voluit concipi ct educari in Nazareth ; itaque reipsa impletum est quod Isaías et prophet© de eo prædixerunt, scilicet quod Christus *nazir,* id est *Nazavaeus,* id est *Sanctus;* ac *noseri,* id est *Nazaræus,* id est *floridus* omni virtute ct gratia, uti revera erit, sic et vocabitur ; ac consequenter Nazareni nomen, quod Judæi cl alii probro dederunt Christo ct Christianis, illustre est, imo nota et index veri Messi© ; hoc enim titulo Messiam indicarunt ct insignierunt Prophclæ. Porro Nazareni cognomen primi Cluis-

to dederunt dæmones. Luc. iv, 34; Mure, i, 24. Deindo turbœ. *Marc.* x,47 ; *Luc.* xvm, 37.

Tropo!» Tropologico : Christus Nazarenus, id est separatus a inundo et consecratus Deo, idcoquc ligiou. omni virtute ilorons, origo, et pater ct princeps fuit Nazareorum, id est Religiosorum qui, mundum spernentes, totos se Deo dicant, ut virtutibus efflorescant, juxta illud *Thren.* iv, 7 : «Candidiores Nazaræi ejus nive, nitidiores lacte, rubicundiores chore antiquo, sapphiro pulchriores.n Vide dicta ibidem , et *Num.* vi. Vide ct nostrum Hieronymum Piatum, lib. II *De Dono status rclig.,* cap. XIX.

Nau- Addit Salmeron : *Nazarenus* idem est quod *Sa-*
m' c'usl *tliar^anu$f* est *custos* (IVO *natsar* enim cstser-
tos. ' ' vare, custodire), scilicet hominum, vel *custoditus,* scilicet deitate, juxta illud *Job.* vii : «Quid faciam libi, Ô custos **hominum**Et *Psal.* c.xx : « Non dormitabit, ncque dormiet, qui custodit Israel. » Sic ct Franciscas Lucas : « Nazarenus, inquit, est custos, servator, defensor, n In Nazareth ergo beata Virgo repraesentator ex qua Christus Nazarenus natus est, quia ipsa custodita fuit ab originali peccato, a pudore conceptus, ab onere ventris, a corruptione et dolore partus, a molesta viri subjectione in vita et ab incincrationc in morte. Corpus enim Virginis post mortem non fuit resolutum in cineres, uti fit in cjeteiis hominum corporibus, sed in endos cum anima assumptum ad gloriam. Ita Salmeron. Hæc vera sunt, sed magis symbolic* quam litteralia.

Minus recte Isidoros Clarius per Prophetas accipit Interpretes S. Scripturae, puta Scribas ct Pharisœos, qui, ex Isaiæxi. I, intellexerunt, Ct dixerunt Christum fore *neser* et *Nazarenum,* id est florem ct floridum, idcoquc apte patriam ejus vocatam esso Nazareth, id est florem , co quod ipsa florem hunc, scilicet Chi istum, esset productura.

CAPUT TERTIUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Prcrdicat Joannes fiaptista pœnitentiam, ut per cam homines prarparct ad Christum Clrristique grotíam. Unde vers. 13 *Christum baptizat, quando Spiritus sanctus in eum specie columba descendens, et* tar *Patris : Ilie est Filius meus dilectus, ipsum esse Messiam toti orbi declaravit.*

In diebus autem illis venit Joannes Baptista prædicans in deserto Judææ, 2. et dicens : Poenitentiam agite ; appropinquavit enim regnum cmlorum. 3. Hic est enim qui dictus est per Isaiam Prophetam, dicentem : Vox clamantis in deserto : Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus. 4. Ipse autem Joannes habebat vestimentum de pilis camelorum, et zonam pelliceam circa lumbos suos; esca autem ejus erat locusta* et inel sylvestre. 5. Tunc exibat ad eum Hierosolyma et omnis Judæa , et omnis regio circa Jordanem ; 6. Et baptizabantur ab coin Jordane, confitentes peccata sua. 7. Videns autem multos Pharisæorum et Sadducæorum venientes ab baptismum suum, dixit eis : Progenies viperarum, quis demonstravit vobis fugere a ventura ira? 8. Facite ergo fructum dignum pœnitentiæ , 9. Et ne velitis dicere intra vos : Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis quoniam potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. IO. Jam enim securis ad radicem arborum posita est. Omnis ergo arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur et in ignem mittetur. 11. Ego quidem baptizo vos in aqua in poenitentiam ; qui autem post me venturus est, fortior me est, cujus non sum dignus calceamenta portare, ipse vos baptizabit in Spiritu sancto et igni. 12. Cujus ventilabrum in manu sua, et permundabit aream suam, et congregabit tricticum suum in horreum, paleas autem comburet igni inexlinguibili. 13. Tunc venit Jesus a Galilæa in Jordanem ad Joannem ut baptizaretur id) eo. 14. Joannes autem prohibebat eum, dicens: Ego a te debeo baptizari, et tu venis ad me? 15. Respondens autem Jesus, dixit ei : Sine modo, sic enim decet nos implere omnem justitiam. Tunc dimisit eum. 16. Baplizatus autem Jesus, confestim ascendit de aqua, et ecce aperti sunt coeli, et vidit Spiritum Dei descendentem sicut columbam , et venientem super se. 17. Et ecce vox de coelis dicens : Ilie est Filius mens dilectus, in quo mihi complacui.

Vc - h 1. lx **Dims** ac **mi** il l ts vex it Joannes Ba pt ist a pk l d ic a x s i\ deser t o JíD-Ej ;. — *q. d.:* In tempore illo, scilicet quo Christus incarnatus ct natus vitam egit inter homines. Nam hinc contigerunt anno 15 Tiberii, ut ait Lucas, cap. v, I , cum Joannes et Christus agerent annum retatis trigesimum. Transit ergo Matthreus a puerilia Christi ad virilem ejus retatem, in qua cœpit praedicationis et redemptionis munus, ad quod obeundum a Patre in carnem ct mundum missus erat, exercere, ideoque premisi! Joanncm Baptistam ut is illum esse Messiam Judiéis indicaret ne si ex abrupto, sine indice aut teste fide digno Christus in Judæa appareret, ab omnibus sperneretur.

Porro Christus delituit (et artem fabrilem exercuit cum Joseph patre) per annos 19, ut insigne humilitatis orbi daret exemplum. Cœpit ergo predicare anno trigesimo, ut se Judæorum moribus et legibus conformaret ; apud Judæos enim nemini munia doctorisaut sacerdotis obire licebat ante annum retatis trigesimum, ut tradunt llcbrei, et colligitur I *Parahp.* xxm, 3. Hinc ct Joannes eodem anno trigesimo, sed paulo ante Christum, cœpit predicare. Tantas et tam longas humilitatis Christi latebras admirans S. Bernardus, serm. I *de Epiphania,* exclamat : « 0 humilitas, virtus Christi, quantum confundis superbiam nostre vanitatis! Parum aliquid scio , vel magis scire mihi videor, ct jam scire non possum , impudenter mc et imprudenter ingerens et ostentans; promptulus ad loquendum, velox ad docendum , tardus ad audiendum. Et Christus cum tanto tempore silebat, cum seipsum abscondebat, numquid inanem gloriam metuebat? Quid timeret ab inani gloria, qui est vera gloria Patris? Etique timebat, sed non sibi. Nobis timebat ob illa quibus noverat esse timendum : nobis cavebat, nos instruebat. Tacebat ore, sed instruebat opere; et quod postea docuit verbo, jam clamabat exemplo : Discite a me, quia mitis sum et humilis corde. »

Ix DISERTO — non culto et habitato, quasi Joannes in domo paterna, quæ in montanis Judrere erat, commode habitant, uti volunt nostri delicati novantes et desertores. Nam Isaias, cap. xt, 3, vaticinans de Joannis deserto, illud proprie accipit Jchr pro eremo, ut patet cx circumstantiis. Idem conir* ui»t vincit asper Joannis e pilis camelorum vestitus, et u; rir! cilicium, ac esca sylvestris, scilicet locusta» et mcl sylvestre, ita passim Patres Greci et Lalini, quos fuse citat noster P. Cañistas, lib. *De Corrupt. Vct U Dei,* cap.u. Causa fuit nt Joannes, velut Moysis et Eli® remulus, ac Christi precursor, in deserto, ab hominum inquinamentis remotus, cum Deo et Angelis conversaretur, ab cisque magnai virtutis ct Spiritus vim hauriret, ac sanctitatis nomen ct famam sibi pareret, cui proinde Christum ostendenti omnes crederent, ac ejus prædicaUone compuncti, pœniteuüam agerent: undo Patres crebro S. Joanncm vocant principem monachorum ct anachoretarum, ut S. Ilieronymus, epist. 22 *ad Eustochium;* S. Chrysostomus Theophylactus, Euthymius hic ; Cassianus, Collatione XVIII, cap. vi. Hinc Joannes in deserto cum Angelis angelice vivens, aestimatus fuit Angelus, imo a Malachia, cap. in, ct a Christo, *Matth.* xi, 10, vocatur Angelus. « Hic est, inquit, de quo scriptum est : Ecco ego mitto Angelum meum ante faciem luam, qui præparabit viam tuam ante te. »

Symbolice : S. Joannes predicans in deserto, Syml*- significabat Evangelium precipue fore predican- llce* dum, non in Jerusalem et Judæa, sed in solitudine et deserta Gentium multitudine. ItaS. Hieronymus in cap. XL *Isaiæ.*

Tropologice : S. Joannes suo exemplo docuit TiopL viros apostólicos ct predicatores futuros prius secedere ab hominum tumultu, et in secreto vacare orationi et meditationi, ut in ea magnam vim spiritus cœlilus hauriant, quam deinde predicando in auditores effundant. Vide quæ de laudibus deserti dixi, *Osce* u, 18, ad illa : «Ducam eam in solitudinem, ct loquar ad cor ejus. » Huc facit illud S. Augustini *epist.* 76 : « Non erit bonus clericus, qui non fuit bonus monachus. » Quocirca SS Augustinus, Martinus, Chrysostomus, Nazianzenus, Basilios, Gregorius aliique plurimi ex monasteriis in Clerum assumpti,ct licet inviti, ad Episcopatus evecti sunt.

Porro hoc desertum Judrere fuit juxta Jordanem prope /Enon el Salim, ut patet, *Joan,* m, 23, cratque celeberrimum, tum copia aquarum ad baptizandum, tum habitatione et miraculis prophetarum nc virorum religiosorum qui in libris Regum filii Prophetarum, id est discipuli Eliæ, Elisæi et similium vocantur.

Denique Nicephorus, lib. I, cap. xiv, testatur Joanncm sesquiannum agentem a matre ductum in desertum, Hcrodianam forte iram fugiente. Addit Ccdrenus in *Compendio Uistor.* eum dilituisse in spelunca quadam, ibiqne matrem obiissc, Angelum autem Joannis pueri curam suscepisse. Hæc spelunca postea ab eremitis culta fuit, ut Spdnnca patet ex Joanne Moscho in *Prato Spirit.,* cap. i, ubi narrat hanc speluncam sitam esse juxta Jordanem, ad eamque casu divertisse Joanncm Abbatem regroluin, ibiqne a Joanne Baptista sanatum,cum pacto ut speluncam camdcm incoi ret. Apparens cnim Baptista, ait illi : «Ego sum Joannes Baptista, et ideo tibi jubeo ut nunquam hinc recedas ; nam spelunca ista brevis major est monte Sina, quippe in hanc srepius Dominus noster Jesus, cum me visitaret, ingressus est. Pollicere ergo mihi quod hic habitabis, et ego mox sanitatem libi restituo, n Quod senex audiens, libenter spopondit se in eadem spelunca permansurum. Et continuo sanus effectus, perseveravit ibidem toto vitæ suæ tempore. Speluncam v. m vero illam fecit ecclesiam, congregavitque ibi fratres. Appellatur autem locus ipse Sapsas. u

Vrri. !. 2. Et dicens : Poenitentiam agite; appropinquavir ENIM REGNUM COELORUM. — Ideo JoaiHieS ivit in desertum, ut ibi poenitentiam ct vitam austeram agens, congruus fieret præco pœnitenliæ, nipote qui illam prius doceret exemplo, quilín verbo. S. Joanncm imitatus S. Gregorius Nazianzenus, orat, in *sancta luminaria Epiphan.,* NuLyue-pOst medium: a Officium, ait, Magni Joannis, !*.“* imo potius famulatum subire contendo vel gestio, ct licet non sun præcursor, de eremo tamen venio. » Ipse cnim cum S. Basilio secessit in solitudinem Ponti, ibique asperam egit vitam, atque inde hausto cœlilus Spiritu, quasi novus Baptista pœnitentiæ proco prodiit. Hoc fuit thema, hæc summa prædicationis Baplistæ : a Pœnitenliam agile; » quia tunc pene omnes erant peccatores vivebantque in suis vitiis ct cupiditatibus; peccatori autem necessaria est poenitentia, ut gratiam et justitiam a Christo percipiat.

u>i«.

renit. n- ^taututnl mendatío.

Porro poenitentia non tantum est morum emendalt° <d novævitm inchoatio, ut volunt hæretici; sed ct veteris vitiosæ per dolorem detestatio , castigatio ct destructio ; ncc enim nova vita inch°ari potest, nisi vetus destruatur : unde Glossa interi, sic exponit, 7. d. : a Puniat quisque mala prioris vitæ, quia appropinquabit salus quam perdidimus, et facultas redeundi unde cecidimus. » S. Augustinus, lib. *De Pœnit. :* «Novam vitam, inquit, inchoare non potest, quem veteris non pœnitet. » Glossa : a Hoc , ait , pneco nuntiat, quod postea veritas. Est autem pœnitere, anteacta deflere, ct deflenda non committere. Quem vero pœnitet, punit in se prolcritos errores crigitquo animum ad carestia ; concipitur autem hæc virtus limore, et dicitur pœnitenlia a puniendo quod illicite commissum est. n Poenitentia ergo dicitur quasi pœnæ tenentia. Idem significat Grocum prrá^ta. Unde Ausonius :

Sum Dca quæ facti, non. indique exigo pœnas,
Ut le [lœnilcal. Sic Mtlmœa vocor.

Hinc S. Gregorius, homil. 34 ûi *Evancj. : a* Pa> nitcnlia, inquit, est prolcrita mala plangere, et plangenda iterum non committere. » Idem significabat Hebr. tiznón *lunnarhcm,* scilicet pernitere et dolere de malo admisso. Unde Deus videns homines a se creatos in scelera ruentes : « pœniluîl cum, quod hominem fecisset in terra, ct tactus dolore cordis intrinsecus : *Delebo, inquit, hominem quem creavi, a facie terra. » Genes,* vi, G. Quare minus pleno Evangelium Hebraicum S. Matthæo a Ministero attributum, pro *hinnachem* et *nechxunim,* id est pœnitero et poenitudines, nudo ponit nawn *tcscuLa,* id esi conversio, vel 13W *s*ubu,* id est *convertimini* ad Dominum : poenitentia cnim non est nuda conversio ad Deum, sed et aversio a peccatis, sive dolor, compunctio ct satisfactio, uti docet Apostolus, il *Corinth,* vu, I0 el 11, cl *Joel,* cap. 1, 12. «Convertimini, ail, ad me in loto corde, in jejunio, ct in fletu, ct in planctu, n Onde liquet pœnitenliam tria munia complecti, scilicet dolorem, novam vitam et castigationem peccatorum, ut Deum placet.

Appropinquavit enim regnum coelorum — quo scilicet Deus regnat in fidelibus'in hac vita per gratiam, et in futura per gloriam, ipsosque facit reges et regni sui œlerni participes. « Regnum cœlonim primus Joannes predicavi!, d ait Glossa, «quod nunquam Judæi audierant,» ait S.Chrysostomus. EtS. Hieronymus hic: a Primus, ait, Baptista Joannes regnum cadorum praedicat, ut precursor Domini hoc privilegio honoretur. » Nola : Judæi cxpectabant regnum suum sub rege Messia in terra opulentum et splendidum, quale fuit sub Salomone ; hujus cnim filius et successor fuit Messias sive Christus, et tale etiamnum Judæi expectant a suo Messia. S. Joannes ergo, et post eum Christns et Apostoli ordiuntur prædicationem a regno Messim, sed cœlesti, non terrestri, 7. *d.* : Jam adest lempos reserati cœli, hoc cnim brevi Christus vobis sua morte pandet. Agite ergo pœnitentiam de peccatis præteri!is,el in futurum mores corrigite, ct in melius mutale, ut ab eo in regnum hoc introduci mercamini : « Ecce nane tempus aeceptabile (prodictum ab Isaia, cap. 1 x iv), ecce nunc dies salutis,» quo cœlum quatuor annorum millibus clausum aperiatur, ac qui volent, in illud ingrediantur, si videlicet semilam a Christo proponendam, scilicet fidem, spem, charitatem ct vitam coelestem ineant, atque regnum cœleste sive spirituale in Ecclesia militante inchoent, quod in triumphante Ustissime consummabunt. Ita Theophylactus, Janscnius, Maldonatus ct Franciscus Lucas: a Regnum cadorum, ait, vocatur dominatus Christi, ut in Angelos sanctos, ila et in societatem hominum eorum quorum recte composita vita in terris regentem c cadis Deum sequatur, in cœlis totam ipsam possidente Deo œternum fruilur. »

3. Hic ENIM EST DE QUO DICTUM EST PER ISAIAM V Prophetam (cap. x1 , 0) dicentem : Vox clamantis **IN DESERTO : PARATE VIAM DOMLNI ; RECIAS FACITE** semitas ejus. — Hæc fuse CXpliCUÍ, I$(U. XL, 6; quare ibi dicta hic non repetam. S. Joannes enim fuit vox Dei : *pruno* Christum venturum pronuntians; *secundo eum* jam natum demonstrans, et ad poenitentiam invitans, ct ad Christi gratiam pra parans. Per a tò *clamantis,* fortitudo prædicationis indicatur, » ait Rabanus ; clamatur enim longe positis et surdis, idque per indignationem. Apte Beda: a Clamavit quidem per alios Deus, sed et iste solus vox, quia Verbum præsens ostendit. Parato ergo viam Domini, » idem est, quod u pœnitenliam agito, » uti processit. 7. *d. :* Agite, ô Judæi, ò mundi incolite, quotquot estis, Christo jamjiun venturo, ct quasi Messile Regi vestro inaugurando, vias (uti regibus fieri solet) complanate, hoc est omnia amovete quæ eum oflendero vel dedecere possent, scilicet errores et peccata tollite per pœnitenliam, atque ufllcite ut

rhrislns ah omnibus et singulis expedite ct cupide recipiatur, ut scilicet singuli corda mentesque suas ad Christi fidem et gratiam , omnemque sanctimoniam poenitendo studiose se præparent.

». **4. ÏPSE AUTEM JOANXES HABEBAT VESTIMENTUM DF.** fil is camelorum, — non undulatum, quod vulgo *camelot* vocant, ut vult Chytræus et delicati novantes, qui in pulpitis splendide ornantur quasi sponsi Penelopes. Christus enim Joanncm commendat ab asperitate vestitus, *Matth.* xi, 8 : «Quid, ait, existis in desertum videre? hominem mollibus vestitum?» Quasi dicat, minime; nam « ecce qui mollibus vestiuntur in domibus regum sunt. » Joannes autem domos llerodis fugit et secessit in desertum', ac caulam praetulit aulae : fuit ergo hæc ejus vestis vilis, aspera, hirsuta, horrida, eremitica, cilicina, idque ut habitu ipso praeferret et condonaretur humilitatem, mundi contemptum ac poenitentiam : nimirum « de virtute animæ habitus corporis loquebatur, » ait S. Chrysostoinus, sic et caeteri Patres et Interpretes, ac nominatim S. Anselmus et Eusebius Emissenus, homil. l *de Joanne Baptista*, qui aiunt vestem S. Joannis fuisse cilicium camelinum ; in Syria enim copia est camelorum. Hoc enim domabat carnem in juventute, sanguine ct calore bullientem, ne in luxuriam deflueret, sicut faciebat S. Paulus, dicens : *a* Castigo corpus meum, et in servitutem redigo, ne forte cum aliis praedicavero, ipse reprobus efficiar. I *Corinth.,* IX. Cilicium enim suis pilis et sciis aculeatis, quasi totidem aciculis carnem pungens, valde eam mortificat, ejusque lasciviam et libidines refranai, uti norunt experti. Hinc S. Ægidius, unus e primis S. Francisci sociis, rogatus cur S. Joannes, qui nil peccaverat, tam austeram egisset vitam el poenitentiam? respondit: « Sicut carnes condiuntur sale, ne putrescant, ita corpus Baptists conditum fuit poenitentia, n Ita referunt Annales Franciscanoruin : a Poenitentia enim, ut ait S.Cyprianus, serm. *de Undone circumcisionis* , est corrosorium sal , desiccans recrudescentes carnis putredines. » Hinc SS. Hilario, Antonius, Paulus, Pachomius, Barlaam eæterique anachoreta» . teste SS. Hieronymo, Alhanasio, Palla-

s. Joir-

CTJt cihciaxn.

Fie el V IZxliOJÍ* Uhjuj ü“

Cassiano et aliis, vestiebantur cilicio vel sacco cilicino, uti nunc vestiuntur Capucini, atque olim vestiebatur Elias, Elisœus eæterique Prophet®, uti ostendi prooemio in Minores Prophetas; imo Deus Adæ fecit tunicas non byssinas, laneas aut lineas, sed pelliceas ct duras, ut iis quasi ciliciis carnem domaret et peccati sui poenitentiam ageret, ut .dixi, Genes, ni, 21. Celebris est gnome Augusti Cæsaris apud Suetonium : a Vestitus insignis ac mollis, superbite vexillum est nidusque luxuriæ. d Vis exempla? Accipe : S. Ephrem vitam S. Abrahæercmilæ ita concludit : Xv-iU ft In omnibus quinquaginta abstinentiæ suœ an- ▌>Aupnis› vestem cilicinam qua indutus fuerat non mutavit.» S. Clara per viginti octo annos, licet infirma, cilicium e setis porcinis gestavit. S. Josaphat s.cbr». Rex, regnum cum cremio commutans, asperum s. Joasibi a Barlaam datum cilicium sub veste ad nudam pbat' carnem portabat, teste Damasceno in *distor.,* cap. xxxvii.Thcodorclusin *distor. relicj.,cup.* xxxvn,de S. Abrahamo eremita ita scribit : « Hunc quoque desideravit videre imperator, et ad so accorsivi! et veniens salutavit et excepit; et agreste illud cilicium sua purpura existimavit praestantius. » S. Guiliclmus, dux Aquitani®, conversus a S. Bernardo, lorica ferrea carnem suam s. luidomabat et contra tentationes armabat. Idem lidaru* fecit S.Dominicus, qui ideo Loricati cognomen s. Domiaccepit : durum sane et ferreum cilicium. S. Martini, teste Sulpitio, sententia fuit : « Decet Chris- s. Martk fianum in cinere mori; » unde ipse recubans ni. in cinere et cilicio mortuus est, æque ac S. Anselmus, S. Carolus Borromæus pluresque alii. Quin ct Josaphat patrem suum Abonner regem in cilicio sepelivit, teste Damasc. in *Ilistor.* i, 35.

Et zoxam pelliceam circa lumbos suos. — Prophet®, imo omnes Judæi et Syri longa utebantur Zona Joveste : unde ne illa difflueret et gressum impe- a"nV,ad diret zona eam succingebant, ut essent expediti l “ ad iter et robusti ad opus. Hinc monet Christus ut lumbis simus succincti. *Lue.* xn, 15; *Ephes,* vi, 14. Vide ibi dicta. Joannes vero insuper lumbos succingebat zona pellicea, ut illa magis vestem cilicinam corpori apprimeret, itaque magis carnem pungeret ct mortificaret ac spiritui subjectam redderet ; in lumbis enim est origo seminis et libidinis; qua in re imitatus est Eliam, cujus hoc est elogium : a Vir pilosus, ct zona pellicea accinctus renibus. » IV *Ilcg.* i, 8. Tritum est illud : a Accincta vestis, accincta mens; discincta vestis , discincta mens. » Nam , ut ait Ecclesiasticus, cap. xix, 27 : « Amictus corporis, ct risus dentium, ct ingressus hominis enuntiant de illo, n Unde Sylla Pompeium ct Romanos Senatores monebat ut male prœcinctum pue- M'i« rum caverent, in eo enim multos inesse Marios. Erat is Julius Ctesar qui timi puer, sed postea canudo*, vir, Pompeium, senatum ct nobilitatem Romanam oppressit. Ita Macrobius, lib. II *Saturnal.,* c. IX. Vide S. Ghrysostomum hic et Cassianum, lib. l *De Habitu monachi,* cap. i, qui ita inchoat : « Itaque monachum ut militem Christi, in procinctu semper belli positum, accinctis lumbis jugiter opus est incedere, » idque probat exemplo Elice, Joannis Baptislæ, Petri ct Pauli.

Esca autem ejus erat locusta , et mel sylvestre. — Pro *locusta* Grace est per quod : A *primo* perperam Bcza accipit pyrra sylvestria ; luce enim non vocantur oxslJt;, Redâ/^àiiç; enim est pyrus sylvestris, spin® genus, item pyrum agreste. Unde Columella, lib. X:

> Palmil¡busque feris læülur ct aspera silvis Achndos.

Hoc est pyrastcr, sive pyrus sylvestris»

Secundo. *Secundo* , perperam quoque nonnulli apud Epiphaniam, *horres.* 30, quæ estEbionreorum, per auc^cç, accipiunt iqxpÆic, id est bellaria ex niello et oleo confecta.

Tatto. Tertio, alii Novantes per ¿xptfiç accipiunt cancros marinos. Verum hi non vocantur iz^Scc, sed á/apíJi;, vel apud Athenreum ; apud alios vero zapxîvct. El unde, qureso, crancros marinos habuisset Joannes in deserto? Adde cancros, nipote reptantes super terram , lege fuisse Judreis vetitos, *Levit.* xi, 41. Denique cancri hi delirile sunt divilum, a quibus abhorrebat Baptista.

Quarto. *Quarto,* alii vertunt herbas, vel arborum frondiumque summitates. Ende Æthiopicus vertit : a Esca ejus erant anuota, id est exlrcmi- « lates herbarum cum meile sylvestri, » in mei intincta.

Quinto ci w. Verum dico ic sunt locusta, uti vertit Nos- |cr, gjTUS ct Arabicus (Ægyptius vertit *deader,* sed per eas intclligunt locustas ; sunt enim locusta qure canunt ut cicadre), ita dicte, quod ri ázpx, id est summitates aristarum et piantarum advolantes depascantur. Ita Theocritus ct alii passim in Lexicis. Unde Orígenes, Hilarius, Ambrosius, Chrysostomus, Augustinus apud Canisium, lib. I *De corruptela Verbi Dei,* cap. iv, per àxplSiç accipiunt insecti genus saltando volitans, uti sunt locusta, quas comedi solitas al) Æthiopibus, Libyis, Pardiis aliisque Orientalibus docet Plinius,lib. XI, cap. xxix, et lib.VI, cap. xxx.Undc hi a Diodoro Siculo, lib. III, c. ni, vocanturàx?iîççà-ju, id est locustivori, et S. Hieronymus, lib. Il *Con-* Uciisi» *tra Jovinianum :* a Orientales, ait, ct Libyre populos , quia per desertum et calidam eremi boi. vastitatem locustarum nubes reperiuntur, locustis vesci mori est. Hoc verum esse Joannes quoque Baptista probat, » Hinc et locusta, quia salit quasi mundum animal, inter escas Judicis a Deo permissas ponitur, *Levit,* xi, 22. Nec id mirum, cumin históriis legamus Germanos milites oliin bombyces frixos comedisse, Italos mustelas, Hispanos testudines domiportas : multi quoque hodie edunt ostrea et conchylia etiam cruda, qure ex putredine procreari scimus.

Porro locustas prisci manducabant vel elixas, vel tostas et in pollinem redactas ; imo sole, vel sale ct fumo duratas in totum annum servabant.

Denique locusta vilis est cibus, temperantia', Quiit? paupertatis ct pernitentia' index. Hieronymus Mercurialis, lib, Il *Variar.* XecL,cap. xx, docet locustas cibum esse siccum ct vitam abbreviare ac pediculos rnorbosque generare; sed Dei beneficio aliter factum in Joanne Baptista, qui locustis vescens sanus vegetusque vixit, ac validus Dei prreco, acer gui®, luxuriæ omniumque scelerum castigator, ct coelestis regni pnedicator exemplo magis quam verbo evasit.

De potu Joannis hic tacetur, quia constat eum nonnisi aquam bibisse; in deserto enim nil aliud reperiebat. Unde Angelus de eo : « Vinum, ait, ct siceram non bibet.» *Luc.* t, 15.

Et mel sylvestre. — Qureres quodnam ctM¿ sju quale hoc mei? *Primo,* Rabanas censet esse arbonim folia candida et tenera, qure manibus confricata et trita, odorem et saporem quasi mei- Pnoo. litum exhibent.

Secundo, Jacobus Faber Stabulensis putat mei Sccaato. hoc esse illud quod Plinius, lib. XI, c.xvi. inter genera mellis facit tertium, et ericreum vocat ab erica, qui frutex est autumni tempore florens, cum reliquie herb® et virgulta deflorent; estqnc id mei insuave.

Tertio, alii putant mei hoc esse humorem ex Tertio, arborum foliis collectum.

Quarto, Suidas restimat esse rorem, qui ex fruticibus et arboribus decerptus, manna dicitur.

Quinto ct genuine, S. Chrysostomus, Theophy- Ornato laetus , Eulb/mius hic et Isidoros Pelusiota, lib. I, v re› *cpiitol.* 5 et *(jnst.* 132, censent hoc mei esse agreste ab agrestibus apibus , qure in arboribus aut lapidum scissuris mellificant, confectum, quod amari et ingrati saporis esse docent Euthymius ct Isidoras Pelusiota. Porro Æthiopicus habet *sedeña,* qure vox significat mei quoddam particulare communi suavius et sanius, quod conficit certum genus apum, ab ÆÜiiopibus vocatum *tasina,* minus creteris instar muscre (i).

5. Tu.XC EXIBAT AD EUM HIEROSOLYMA, ET OMMS Vert. 5. **JID.EA, ET OMMIS REGIO CIRCA JORDANEM.** — *Tunc,* cum scilicet fama vitre eremitica*, austera* et sandre S. Joannis, reque ac prædicationis ejus tam serine et ardentis, ubique vulgaretur : hac enim fama Joannis, Hicrosolymitre et Judrei exciti ct spiritu Dei impulsi, ad eum accurrebant, ut hominem novum quasi cœlo lapsum viderent et audirent. Tanti apud omnes est sanctitas ct sanctitatis opinio : quare ea excellant, qui populum ad vitre mutationem traducere satagunt, oportet. Porro, Jordanis Hcbr. dicitur quasi pjOT'ìV *iorcd min dan,* id est *descendens ex Doji* civitate, qure postea a Philippo tetrarcha redificiis aucta et illustrata, in gratiam Tiberii Cresaris dicta est Cresarca Philippi. *Dan* Hebr. significat *judicium.* Unde mystice notat eos qui timent Dei judicium accurrere ad sanctos prredicatores, qualis erat Joannes, ut ab eis viam salutis ediscant, itaque in die judicii a Christo judice cœlo adjudicentur.

6. ET BAPTIZABANTUR AB EO IX JORDAXE CONFI- Vert. **TENTES PECCATA SI A.** — Inepte CalviHUS TÒ *baptiza-* Daptis- *bantur* interpretatur, *docebantur* baptismum pœ-

(I) Hectius alii, inquit Kuinnol, intelligunt reel silvestre quod in Arabia aliisque Asiæ locis ex certis quibusdam arboribus in silvis manare solet et cuncrelutn colligitur. Diodorus Siculus, lib. XIX, 94, tradit Nabakeos bibero solibis esse p&t rúv to , aqua mixtum el temperatum.

r. nitentiæ. Baptizare enim non est docere, sed
l ! fl n corpus aqua abluere, ut palet vers. 13. Baptismus
, * Joannis alius erat a baptismo Christi, ut contra
r» p<i»fDd hæreticos docui, *Artor.* xix,2. Baptismus enim
' Christi ex opere operato omnia peccata delet, et gratiam justitiamque confert; nil (ale faciebat baptismus Joannis, sed tantum erat signum pœnitentiæ et ad eam excitatio, per quam protestabantur se optare animam suam ablui a peccatis, sicut corpus aqua abluebant. Erat ergo baptismus Joannis duntaxat protestatio poenitentiœ et præparatio ad baptismum Christi, ut eo justificarentur (1). Hinc erant a confitentes peccata sua. p Pœnitcntia enim sive dolor de peccatis facit ut homo ea confiteatur, coranique remedium ct veniam quœrat. Sic Judæi in certis casibus debebant peccata sua confiteri sacerdoti, uti ostendi *Levit,* v, 5, ct cap. vi, 6 ct 7, et *Numcr.* v, 7. Hæc tamen confessio non erat sacramentum nec peccata condonabat, uti fit in confessione a Christo instituta; in illa enim quasi in sacramento sacerdos, potestate sibi a Christo in ordinatione collala, absolvit confitentem a peccatis. Illa ergo Judæorum confessio tantum erat index pœnitentiæ ct compunctionis sive contritionis interna;, quæ, si erat perfecta, proficiscens scilicet ex amore Dei super omnia, peccata abolebat et justificabat, a Charitas enim operit multitudinem peccatorum, p *Jacob.,* cap. v. Sin autem contritio hæc esset imperfecta, ut tantum foret attritio manans ex timore pœnarum, peccatum non tollebat, nec gratiam justificantem conferebat, sed ad contritionem disponebat ct attritum excitabat ut per cam justificaretur.

Viri. 7. Zw.nr. '* **7. VIDENS AUTEM MULTOS PIIAKISÆOHUM ET** Sa DDL'CÆORUM **VEMENTES AÜ BAPTISMUM SUUM, DIXIT EIS : PROGENIES VIPERARUM , QUIS DEMONSTRAVIT VOBIS FUGERE A VEMLRA IRA?— Primitiis,** Lmpore Jonathœ, qui fuit frater Judœ Machabæi, Tfrevr-crant 1res secte Judæorum, scilicet Pharisœi, u h .u- Esseni, Sadducœi, de quibus ita scribit Josephus, lib. XIII *Antiquit.,* cap. ix : a Hoc tempore (JoæzZ/iœ) tres Judæorum secteerant, quæ de rebus humanis inter so dissentiebant : una Pharisœorum dicta , altera Sadducœorum, tertia Essenorum. Horum Pharisœi quædam , at non omnia fato tribuunt, quædam vero in sua potestate, aiunt, ut vel fiant, vel non fiant. Esseni vero omnia 'in fati potestate esse affirmant, ncc quidquam hominibus pruder fati decretum accidere. At Sadducœi fatum omnino negant ct o rebus tollunt, dicentes nihil fataliter evenire hominibus, ct omnia in nostra ipsorum potestate esse, ut tam felicitatis nobis ipsi auctores simus , quam infortunii, si deteriora consilia secuti fuerimus. » Fusius hasce 1res sectas eorumque dogmata et mores idem prosequitur, lib. II *Belli,* cap. vu, ubi docet Pharisœos certiorem legalium rituum notitiam fuisse professos ; Sadducæos negasse numen sive providentiam, et animarum post mortem præinia vel supplicia, quod unicum est frœnum ad cohibendum se a peccato sancteque vivendum : quo muoio, homines quasi efirœncs equi ruunt in omnes voluptates. Ùnde S. Lucas, *Actor,* xxm, 8 : « Sadducœi, inquit, dicunt non esse resurrectionem, neque angelum, neque spiritum; Pharisœi autem uiraque confitentur. » Sadducœi enim græcoruin (quibus lum suberat Judæa) sophistarum ct atheorum fabulas secuti, ridebant campos beatorum Elysios, Orcum , Cerberum , gehennam , etc. : líos impugnabant Pharisœi, priscorum patrum Abrahæ, Moysis et Prophetarum fidem spemque sectantes, cosque secutus est populus; Sadducæos vero optimates, et, ut videtur, Herodes, qui quasi alheus vixit, effusus in omnem libertatem et sæviliam. Utrique, veniente Christo, contra cum quasi communem Judæorum hostem conspirarunt. Contra Sadducæos scriptus est liber *Sapientiæ,* et liber secundus ifa- *cliabtjeorum.* Vide dicta in argumento *Sapicntiæ.* Dicti sunt *Saddurœi,* id est *jusli,* quia juslitiæ nomen sibi arrogabant, vel potius *nSadoc,* eorum auclore: dicti sunt Pharisœi, id est expositores et explanatorcs legis, aut separati (radix enim ^2 *pharos* significat separare indeque exponere, quia dum paries rei convolutæ singulæ a singulis separantur, tunc res tota distincta ob oculos posita explicatur, aperitur ct exponitur) a vulgo, ob doctrinam ct sanctitatem, quorum magistri et principes fuere R. Hillel et Sammai, paulo ante Christum, aitS. Hieronymus in cap. vm *Isaiæ.* Utrique semper virtuti ct veritati fuere adversi. Unde a S. Joanne hic gravissime increpantur, tum quia erant superbi, vana scienti© et sanctitatis opinione inflati; lum quia erant hypocrito et ficto quasi sanctitatis studiosi, baptismum cum aliis expetebant a sanctissimo viro Joanne, ut et ipsi sancti a populo haberentur. Ha Orígenes lomo VI *in Joannem.* Adde hac ratione volebant devincire sibi Joannem eique os claudere, ne in illorum vitia detonaret. Idem nunc faciunt Politici. Hinc Christus, *Matth.* xxi, 26, et toto cap. xxm, acriter eorum ambitionem, avaritiam, praeposteram et perversam legis explicationem aliaque scelera redarguit, cisque æternæ damnationis intentat, atque ideo ipsi necem Christo machinati sunt ct reipsa intulerunt, ac por.t eum sanctum Slephanum ct primos Christianos

Suddiicri Allieh

UnJrdîo 117

Pb>rf«l

(1) Notanda est analogia baptismi Joannis ac illius quo proselytos sacris Judaicis initiari post captivitatis babyloiücæ tempora in morem venit. Ut enim baptismus proselytorum fuit traductio gentilium in religionem jwlaicani, ita I aplhmus Joannis in religionem aliam. Unde etbm interrogabant cum Judæi quare tantam sibi auc tortatela arrogarti, cum neque esset Messias, neque Flus; ipsos enim in ea fuisse opinione, inquit Kuinoel, Mediam ojusque præconem nova sacra baptismo auspicatura colligi ¡iciest ex Joan. i, 15; *Lue.* ni, 7. Vid. P. PatriL *¡bid.,* diss. XL1II, cap m, p. U9, et Kulnol in h. L

ad necem persocnii sunt, ut patet, *Ador,* iv ; tum quia verum est vetus dictum : « Figulus figulo invidet, faber fabro, doctor doctori ; » tum quia Christiana sapientia contraria erat, et redarguebat Pharisæorum judaisinum , insipientes eorum legis interpretationes ac mulo magis mores impuros et impios. Soli Esseni ob fidei morumque pietatem Christo et Cliristianis faverunt, imo Christiani effecti prinú monasticen exercuerunt, sub sancto Marco, ut dixi, *Actor,* v, 2.

Exeat
‹r*IT

Dixit eis : Progenies viperarum. — Est Hebraísmos , *q. d.* Vos estis viperæ a viperis geniti, hoc est pessimorum parentum filii pessimi, noxii plane, callidi ct venenati,qui vestros virulentos, quos a parentibus virulentis hausistis et hærditastis, inoros et errores in discipulos velut in filios propagatis, quibus eorum animas necatis et perditis. Ita S. Hieronymus in cap. xxx *Isaia,* ct Gregorius, homil. 20 *in Etang.* Viperæ enim morsus adeo noxius et exitialis est , ut mortan in septem horis afferat, aut, ut longissime, tertia die. Ha Gesnerus, lib. *DcSerpente,* in Vipera. SichæcJoannisvcrbaexplicat Christus, *Matt.xxin,* 31, dicens: altaque testimonio estis vobismetipsis, quia filii estis eorum qui Prophetas occiderunt. Et vos implete mensuram patrum vestrorum. Serpentes et genimina viperarum, quomodo fugietis a judicio gehennæ?»

Vlj.'ra
tiilisT”

Addit secundo Plinius, lib. X, cap. 1 x b, fœtus viperarum nascendi avidos uterum corrodere, itaque matrem occidendo, in lucem prodire. Audi Plinium : « Viperæ mas caput inserit in os, quod illa abrodit voluptatis dulcedine. Terrestrium eadem sola intra sc parit ova, unius coloris et mollia, ut pisces. Tertia die intra uterum catulos excludit, deinde singulos diebus singulis parit viginti fero numero. » Idem tradit Nicander, Herodotus, PIutarduis , Galenus, Ælianus, ac S. Hieronymus et S. Rasilius, homil. 9 *Ilcxam.,* quos citat Gesnerus in Vipera. Undo Lucanus :

An vipe-
risiimi-
Incidi ?

Viperei coeunt abrupto corpore nati.

Et Cælius Rhodeginus, lib. III. *Variat. Lection.,* cap. XXXVII, ait hac dc causa quibusdam videri parricidas olim insutos culeo cum vipera praefocatos fuisse, quia vipera matricida est: inde etiam dictam *viperam,* quod vi *pariat,* aut vi *pereat.* Grtece vero vipera dicitur, fytJva, irxfx tò *i/ut h IxjTT,p.ir.i* pi/,?! OxíXTcj, id est, quod contineat in se fœtus usque ad mortem ct interitum, aiunt Lexicographi. Sic sensus magis appositus et profundior erit, *q. d.* Vos, o Pharisœi et Sadducei, estis quasi viperæ, quia sicut vipera matris ventrem erodit ct occidit, ut in vitam prodeat; sic vos matrem vestram Synagogam ac patres spirituales, scilicet veros Dei Prophetas ct Doctores lancinatis et occiditis, ut in vestra cupiditate et ambition glorioso vivatis. Ua S Chrysostonius lue, *homi.* 1 i ; Euthymiusj S. Hieronymus, cpistol. *ad Praesidium ;* Isidoros Pelusiota, lib. I, *cpistol.* IOS; S.Gregorius, lib. XV *Moral..* cap. IX ; S. Augustinus, serm. 83 *De Tempore.*

víperas
el) mon.

Verum banc de vipera traditionem, quod nascens ventrem matris erodat, Gesnerus loco citato et Mat(biolus in lib. II *Dioscnndis* , cap. xn, ac Albertus Magnus, lib. XXV *Ihstor. animal.,* refellunl multorum experientia, qui viperas in capsa aut vitro parere videront more aliorum animalium, sine matris parientis erosione vel interitu. Idem mihi asseruit Horna noster Collegii Romani pharmacopæus, qui crebro viperas alit ct parientes observat, ex cisque theriacam singularem efficit, quæ a Romanis, Italis ct Transalpinis avide expetitur. Quare *viperam* dici censet Gesnerus, non quod vi pereat, sed quasi viviparam, eo quod sola inter serpentes non ova, sed vivum animal pariat, teste Theophrasto, lib. VII, cap. xiv, ctAri«tolde, lib. V *Ihstor. animal.,* cap. xxxiv, qui ait : «Vipera e serpentibus una animal edit, cum intra sc primum ova peperit.» Addit Aristoteles fœtus viperæ rumpere secundinas, non uterum matris, sicut pulli gallina rumpunt ovi corticem cui includuntur, ut in lucem prodeant. Audi Aristotelem : «Parit catulos obvolutos membranis, quæ tertia dic rumpuntur : evenit interdum, ut qui in utero adhuc sunt, abrosis membrauis, prorumpant : singulos diebus singulis parit plures quam viginti. » Hæc ex Aristotele transscripsisse more suo videtur Plinius, sed male per *membranas* accipit *latera matris,* cum secundinas intelligat Aristoteles, quibus involuta vipera nascitur, et cum nata est, extra uterum matris eas rumpit, ut lucem aspiciat.

viper*
r.c,n nx>-
vip-n
’ ‘ ”
“

Simili modo olim multa credita sunt, quæ posteritas falsa esse deprehendit, ut quod salamandra vivat in igne ; consumitur enim igne, esto non ita cito, ut alii serpentes, quia frigida est : quod phoenix una sit in mundo quæ seipsam resuscitet : quod chamaeleon vivat ex nere, vivit eniin ex rore et muscis in aere volantibus. Sic pariter fabula est viperas ore coire, feminam maris caput demordere, fœtus matris uterum erodere camquc occidendo nasci. Doctores ergo et Patres, prreserlim Epiphanius, *haresi* 26, in fine, qui hæc asserunt, secuti sunt vulgatam opinionem, ut ex ea aptam tropologiam contexerent.

ohn
r’ ”
n. qu n
nunc d/*
p.d n-i

piurferj
'-'¡des
^ti*.*|*

Tertio, viperæ amant vinum, adeoque vino ebriæ capiuntur, ait Aristoteles, lib. Vili *llistor. animal.,* cap. iv. Insuper in libidinem sunt efl'usœ, ideoque tot catulos generant. Apte ergo S. Joannes per viperas taxavit Pharisæorum intemperantiam, gulam scilicet ct luxuriam.

Quarto, viperre vorant scorpios, quorum venenum summe est exitiale, ideoque viperarum morsus magis sunt venenati, testo Aristotele, lib. VIII *Ihstor. animal.,* cap. xxix; ita Pharisœi et Sadducœi e venenatis Robbinorum suorum dog-

matibus, virus suorum errorum augebant. Rursum viperæ notant detractiones et calumnias quas Judæi inferserunt in Joannem et Christum. Retractionis enim symbolum est dens serpentinusct viperinus,juxta illud, *Deuter.* xxxn, in sensu mystico: « Dentes bestiarum immittam in cos, cum furore trahentium super terram atipie serpentium. » Fingunt poctæ « Cadmum Agenoris Phoenicum regis filium, serpentinos dentes seminasse et ex cis illico armatos milites natos esse, qui ad invicem contra scipsos insurgentes, cæde mutua corruere omnes. » Hæc dentium fictio repræsentat detractiones, quia dentes a demendo dicuntur, ait Cassiodorus *in Psal.;* quare non improprie detractorum linguæ dentes vocantur, quia sicut dentes partes ciborum demunt, ita hominum famam et honorem jugiter corrodunt detractores. Ex his ergo dentibus a diabolo in mundo seminatis, id est mediantibus detractoribus, lites, bella ct contentiones oriuntur.

Quinto, S. Ambrosius *in Luc.,* cap. in, 7, censet in viperis notari prudentiam Pharisæorum, juxta illud, *Matth.* x : « Estote ergo prudentes sicut serpentes;» «serpens enim per prudentiam prævidct futura, venenum tamen non deserit: sic isti provida quadam devotione profutura et sponte deposcunt, nempe Joannis baptismum, adhuc tamen non relinquunt noxia et peccata. »

v«tiij ir-otii* J^*bis ici. *Sexto,* viperæ, exempto veneno, angina;, caligini oculorum, clephantiæ multisque aliis morbis medentur, teste lib. I *Dioscoridis,* cap. xvi. l'nde Ægyptii viperas comedebant, teste Galeno, lib. Ili *Aliment; facul.,* æqueac Indi, teste Plinio, lib. VII ; quin ct ex viperis fit thcriaca, præsenlissimum contra venena, pestem cœterosque morbos remedium. Sic Pharisæi, demptis erroribus, populum docebant veram fidem, legem et pietatem. Unde Christus : a Super cathedram Moysi, ait, sederunt Scribæ et Pharisæi. Omnia ergo quæcumque dixerint vobis, servate ct facite; secundum opera vero eorum nolite facere : dicunt enim ct non faciunt.» *Matth.* xxm, I ct 2.

QItS DEMONSTRAVIT VOBIS FUGERE A VENTURA ir a ? — Fugere, id est effugere : Hebræi enim per verbum simplex significant omnia composita, utpote quibus carent. Rursum *fugere* hic denotat actum non inchoatum sed perfectum, idemque est quod fugiendo evadere Dei iram ct gehennam , juxta Canonem 12.

Pro *demonstravit,* græce est OwiJitÇw, quod primo vertas, *praemonstravit ;* secundo, *suggessit, submonuit;* tertio, *demonstravit* per rationes et exempla; unde (nsotatfo, est demonstratio.

QaM? Vexivha ira. — Est non tam excidium Judææ per Titum, quam ira judicis Christi, quam ostendet impiis reprobandis in die judicii, ac ultio ct sententia damnationis quam in eos proferet, ipsaque æterna damnatio et gehenna, ut exponit Christus, *Matth.* xxm, 33. Hanc eniin Christi iram iratuinque vultum ita expavescent impii, ut dicant « montibus : Cadite super nos, et abscondite nos a facie sedentis super thronum et ab ira Agni : quoniam dies magnus irm ipsorum, et quis poterit stare? » *Apocal.* vi, 16. S. Joannes enim uti præco fuit regni cadorum, illud pœnitenlibus promittens, sicetpraæo fuit Dei et gehennæ, illam impœnitentibus, quales erant Pharisæi et Sadducœi, intentans. Idem faciat prædicator, uti fecit Isaías, cap. ii, 19, et Osce, cap. x, 8, ct Christus, *Lue.* xxm, 30.

Sensus ergo planus et germanus est, *q. d.* « Quis demonstravit vobis fugere, » quod effugietis, vel modum effugiendi venturam iram, id est Christi irati judicium, vindictam el damnationem aeternam? Sic enim Joannem explicat Christus, cum eisdem Scribis et Pharisafiscomminatur gehennam, *Matth.* xxin, 33, « dicens: Serpentes, genimina viperarum, quomodo fugietis a judicio gehennæ?» *q. d.* Minime fugietis aut fugere poteritis judicium gehennæ, sed in illud certo certius incidetis, quia estis genimina viperarum , id est innatam et longo usu confirmatam habetis hypocrisim ct malignitatem, a qua avelli non potestis, quia non vultis: ficti enim ad me acceditis quasi pœnitentes, cum vel non credatis Dei providentiam, iram et vindictam , uti non credebant Sadducæi ; vel si eam creditis, uti credebant Pharisæi, eam non timetis , quia superbe putatis vos esse justos. Hos ergo Joannes graviter increpat, *q. d.* Quis vobis promisit quod evadetis gehennam? falsissima enim est vestra persuasio, o Sadducæi, quod non sit gehenna. Vanissima quoque est vestra præsumptio ct securitas, o Pharisæi, quod non timeatis gehennam, eo quod superbe æstimetis vos esse justos. Emphasis est in verbo *demonstravit,q.d.* Ita secure vivitis ct vestris cupiditatibus indormitis, ac si nulla post hanc vitam sit Dei vindicta et scelerum castigatio, aut certe vobis illa non sit metuenda. Unde vobis ista securitas, unde ista demonstratio? Quis vobis id certa et evidenti ratione demonstravit? certe nemo, nisi vestra superba stultaque persuasio.

Aliter Janscnius ct Franciscus Lucas, qui censent hæc verba esse Joannis increpantis hypocrisin Pharisæorum et Sadducæorum. *q. d.* Non credo vos sincere ad baptismum meum accedere, sed ficte et hypocriticc ; quis enim vobis demonstrare potuisset fugiendam esse per meum pœnitentiæ baptismum venturam Dei iram, cum eam vel non credatis, uti Sadducæi, vel non timeatis, uti Pharisæi? incredulis enim ct arrogantibus nihil demonstrari vel persuaderi potest, quod eorum opinioni et arrogantiæ sit contrarium : quare vos poenitentiam cx animo non facilis, sed simulatis et fingitis vos iram Dei fugere.

Aliter quoque Maldonatus, qui censet hæc verba esse Joannis adinirantis tantam tamque subitam Sadducæorum et Pharisæorum conversionem, *q. d.* Quis demonstravit vobis ut Dei judicium et

gehennam timeatis, quam antea non credebatis, vel non timebatis? «Undo tanta in vobis mutatio? utique nona vobis, sed a potenti Dei gratia ct inoperatione, ait S. Chrysostonius, ac amala vestra conscientia, quæ vos quasi reos accusat cogitquo Dei judicium formidare, »

Tropologico : S. Bernardus *in Declamat,* docet venturam , vel ut Græce est , id est futuram iram fugiendam esse per præsentem iram, id est poenitentiam quam quis sibi irrogat, vel irrogatam a Deo acceptat : a Quis enim , miseri, inquit, demonstravit fugere a ventura ira? Quid præsentem tantopere fugitis iram *(qua futuram effugitis),* flagellum timetis, declinatis virgam? el quidem in hac die vestra, quæ ad pacem vobis; sed si cognovissetis et vos : mutatis, sed non effugitis pœnitentiam. Nam malum impunitum esse non potest. Non punitur hic propria voluntate, punietur alibi sine fine. Misera sane et extreinæplena dementite commutatio, humanum declinare laborem, et paratum diabolo stridorem eligere sempiternum. » Peccator enim fugiens virgam Patris castigantis incidit in gehennam Dei judicis damnantis.

Von.s. /j/e. ut,

8. Facite ergo fructus dignos (Græce ¡j cs[*fructum dignum* in singulari) poenitentia:, — id est dignos pœnitentia. Græcizat Interpres; Græcum enim id est *dignus,* græca syntaxi poscit genitivum. Adde genitivum *pœnitentia:* regi tam a *fructus*, quam a *dignos.* Docet Baptista modum et medium evadendi futuram iram esse præsentem pœnitentiam, sed dignam, id est veram, seriam et condignam, g. *d.* Quia vos, o Sadducæi, Dei providentiam ct iram in impios, scilicet vindictam et gehennam non creditis : vos vero, o Pharisæi, præfisi vestris operibus , (piasi justi illam non timetis ; hinc utrique certo in eam incidetis : ut ergo eam evitetis, pœnitentiam agite, ac errores moresque commutate , ut vos, o Sadducæi, perfidiam atheismi in fidem numinis ; vos, o Pharisæi, superbiam in humilitatem, utrique gulam in abstinentiam, luxuriam in castitatem, avaritiam in eleemosynam ; externam et Pharisaicam justitiam ejusque ostentationem in Christianam ct internam sanclitatem transferatis. « Facite ergo fructus pœnitenI®** non simulatos el fictos, non externos, non tales (piales, sed veros, internos ct *dignos*, qui scilicet vere pernitentem decent, ac seriam pœnitentiam indicant, atque exanimo vero pœnitenli proficiscuntur, uti sunt lacryinæ, detestatio ct punitio peccatorum, ac vitæ morumquo seria conversio. Vide S. Grcgorium, homil. 20 in *Etang.*

Dlgna

i naio,

Secundo.

Adde dignam pœnitentiam esse , cum mensura doloris et pœnæ respondet mensura voluptatis et culpæ, ut crescente culpa crescat et pœna, ac gravitas hujus illius quantitali respondeat. Longo enim graviorem pœnitentiam agere debet adulter quam fur, et liomicida quam adulter, ct parricida quam homicida. Unde singulis peccatis pœnæ ex æquo decrete et admensæ sunt in Canonibus pœnitcntialibuB. Ex æquo, intelligc respectu criminum ct hominum, non respectu Dei. Unum enim peccatum mortale, cum sit offensa Dei eique, quantum est cx sc, rationem summi boni ct ultimi finis (hunc enim peccator impacile ponit in creatura quam amat, ita ut eam Deo praeponat) ac consequenter deitatem quasi adimat, idcoque peccatum sil quasi Christicidium et Deicidium, hinc infinitam quamdam malitiam in se continet, quia est offensa, injuria ct violatio Dei qui est immensus et infinitus : quamobrem nulla creatura cujuslibet pœna vel pœnitentia, illi ex æquo cl condigne satisfieri potest ; imo etiamsi omnes homines ct omnes angeli sponte sua omnia tormenta gehennæ per lotam æternilatem paterentur, nunquam pro uno peccato mortali dignam pœnitentiam et satisfactionem Deo offerrent, sed solus Christus id facere potuit, ulpole Dei Filius verusque Deus, cujus proinde pœnitentia et satisfactio ratione personæ, quæ infinite est dignitatis, pariter est infinita el æqualis ac condigna offensa* et injuri® infinite in Deum infinitum admissæ. Tanta est peccati malitia, quam ei plene perspicerent homines, utique non peccarent.

Denique dignos pœnilentiæ fructus facit, qui conversus tanto studio servit veritati, quanto antea servivit vanitati ct diabolo ; ac tam ferventer amat Deum , quam antea amavit carnem ct mundum , juxta illud Apostoli : « Sicut exhibuistis membra vestra servire immunditiæ el iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra servire justitiæ in sanctificationem. » Rom. vi, 19. Sic fecit S. Magdalena, S. Petrus, S. Paulus, S. Maria Ægyptiaca, S. Pelagia aliique pœnitentes. Lege eorum vites, illosque imitare. Ita fiet illud sancti Gregorii : a Plerumque gratior est Deo fervens post culpam vita, quam securitate torpens innocentia. » Vide S. Chrysostomum, Tertullianum, Patianum, tract. *De Pœnitentia;* Climacum, gradu Y, qui est do accurata pœnitentia, ubi eam ita describit : « Pœnitentia est corporea* consolationis perpetua ct jugis repudialio. Pœnitentia est voluntaria earum rerum omnium quæ affligunt, toleratio. Pœnitentia est cruciatuum sibi semper opifex. Pœnitentia est valide ventris afflictio animæque in sensu firmissimo jugis reprehensio. » Lege sequentia, ct vivam digne pœnitentium effigiem inspicies.

Terite»

Paaittn-

5

9. Et ne velitis dicere intra vos : Patrem uademus Abraham. Dico enim vobis, quoniam potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abbail e. — Pro *ne velitis* Græce est pud , id est no videamini, ne opinemini, no reputetis, ne gloriemini *dicere intra* 10$, in animo cogitare, vobisquo blandiri, ut iu hac cogitatione innixi secure conquiescatis et in utramque aurem dormiatis : « Patrem habemus Abraham. » Solebant enim Judici confidere et gloriari in hoc, quod essent filii Abrahæ; unde illud Christo objeco-

Ven. o.

Hint : «Semen Abrahæ sumus. n *Joan,* vin, 33. Hæc eral eorum superba reputatio, liæo vana confidentia . hæc stulta gloriatio, quam hic cis extundit S. Joannes. Sensus ergo est, 7. *d.* Abraham fuit Patriarcha sanctissimus Deique amicus, cui Deus promisit benedictionem et salutem transfundendam in ejus filios, *Gen.* x ii, 2, ct cap. x x ii, 17; nos autem sumus filii Abraham : ergohæredes sumus benedictionis et salutis Abrahæ et semini ejus promissæ. Esto ergo libere vivamus, nec pœnitentiam condignam agamus , tamen ex hoc quod sumus filii Abrahæ salvabimur ; tum quia Deus fidelis est in promissis, ut quod promisit, Fiüi certopræstet; tum quia alioqui Abraham tantus Ai-r^.ï patriarcha fraudaretur filiis, et filiorum suorum salute sibi a Deo promissa, ac stirps Abrahæ deficeret. Respondet Joannes , reque acS. Paulus, Item. IX, filios Abrahæ, hæredes benedictionis et salutis ipsi promissæ , non censeri carnali origine, sed spirituali fide ct virtute, nimirum filios Abraha* æstimari, non qui ex Abraham geniti sunt, sed qui fidem et sanctitatem Abrahæ imitantur : quare etiamsi Sadducæi et Pharisæi cœtcriquo Judæi obsuam impietatem excidant a justitia et salute, Deum tamen suffecturum in eorum locum alios, puta Gentiles, cosque Abrahæ daturos quasi filios, qui in ejus benedictionem, id est gratiam ct gloriam succedant, 7. *d.* Licet vos, o Judæi, pereatis, non ideo peribit benedictio et salus semini Abrahæ promissa, sed a vobis indignis ad alios dignos transferetur ; quare nolite gloriari ct objectare : u Patrem habemus Abraham, n imo a magis erubescite, quia patrem non imitamini, » ait S. Chrysostomus ; « non enim successio carnis quæritur, inquit S. Hilarius, sed fidei hæreditas dignitasque originis in operum consistit exemplis, cl prosapiæ gloria fidei imitatione retinetur, n

Quoniam potens est Deos de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. — Græce est τú ÁSpxáx. Vox ergo *Abrahæ* est dativi casus, non genitivi, 7. *d.* Vobis, o Judæi, pereuntibus, non fraudabitur Abraham sua sobole et stirpe benedicta, quia Deus, qui fidelis est in promissis, si opus sit, de lapidibus quos hic in ripa Jordanis occrvatim jacere videtis, potest efficere filios Abrahæ. Porro Joannes baptizabat et praedicabat in Bethabara, id est in domo trajectus, ubi scilicet filii Israel, duce Josué, transierunt sicco pede Jordanem, miraculose a Deo divisum ct siccatum ; unde in memoriam tanti miraculi Josué eodem loco erexit duodecim lapides in medio Jordanis alveo, atque illos lapides designasse hic et demonstrasse Joannem censent Remigios, S. Anselmos ac ex iis Pineda, in cap. 1 Job., 1 , n. 38. Hi enim lapides erant typus et figura Gentium errorum et ignoranti® fluctibus obrutarum , sed tandem per Christum et Apostolos de imo idololatriae alveo ad Ecclesiam et filiorum Dei gloriam par baptismum suscitandarum.

Quieres, quomodo hoo sit verum? quomodo enim filii lapidum possunt esse filii Abrahæ jam defuncti; et si ex lapidibus excitati ac animati sint a Deo, quomodo ab Abraham sunt geniti? Dema tó* Multi ad allegoriam confugiunt, sed dico proprie, ut verba sonant, id verum esse. *u *

Primo, quia potest Deus cx lapidibus homines ef- Früw. ficere, quos ipse sua intentione et voluntate Abrahæ in filios arroget, aut Abraham sibi adoptet, non minus quam potuit Adamum plasmare ex terra, ct Evam cx costa Adæ, ac ex sterili Saralsaacum Abrahæ producere. Gen. win, II ct scq. Alludit ad cap.Li *Isaiæ,* I : « Attendite, inquit, ad petram (ccce lapides) unde excisi estis, et ad cavernam laci de qua præcisi estis, » hoc est, ut explicans subdit: a Attendite ad Abraham patrem vestrum, et ad Saram quæ peperit vos,» 7. *d.* Abraham est quasi petra, ct Sara quasi caverna laci, de qua vos, o Judæi, quasi lapides vivi, præcisi et prognati estis.

Secundo physice et præcise, 7. *d.* Sicut Deus s^undo. uxorem Lot in statuam salis convertit, ita vicissim potest saxa immediate in homines ct filios Abrahæ, qui ex Abraham prognati sunt, convertere; imo potest Deus per absolutam potentiam quamvis substantiam creatam transmutare in aliam totaliter , puta tam quoad materiam, quam quoad formam. Sufficit enim ad veram conversionem, ut sola accidentia eadem remaneant, ut patet in transsubstantiatione, qua lota substantia panis convertitur in corpus Christi in Eucharistia, solis accidentibus panis remanentibus. Ila S. Thomas, HI *part., Q.* LXXV, *art.* 4. Quocirca potest Deus cx lapidibus suscitare filios Abrahæ, etiam jam vita functos ct mortuos, quia potest convertere lapides in corpora mortuorum, iliaque animare et a morte suscitare.

Comparat S. Joannes Sadducæos ct Pharisæos lapidibus, tum ut eorum duritiem ct obstinationem in malo denotet, tum ut superbos humiliet, 7. *d.* O tumidi Pharisæi, lapidibus non estis meliores, quantum est cx vobis; sed quod lapidibus praecellatis, hoc habetis a Deo; Deus enim vos fecit Abrahæ filios , ct si superbiatis, vos cx Abrahæ familia expunget aliosque in vestrum locum ex lapidibus quoque, si velit, suscitabit. Sic fecisse Pyrrham cum Deucalione marito nor- Beurrant vel potius fabulantur poctæ, scilicet illos jc- cl cisse post tergum lapides qui in homines conversi f'¿Jf* sint, itaque genus humanum diluvio perditum reparasse; nam lapides quos Deucalion jaciebat, in viros vertebantur, quos Pyrrha, in feminas; unde Ovidius de iis ita canit, lib. I *Metamorph. :*

Et jussos lapides sua post vestigia mittunt, etc.
Inque, brevi spatio, Superorum numine, saxa
Missa viri manibus faciem traxere virorum,
Et de femineo reparata est femina jactu.
Inde genus durum sumus expetiensque laborum,
Et documenta damus qua simus origine nati.

Hinc Græci nomen id est populus, dori-

vani à Jal;, id est lapin, quod lapides conversi sint in homines, atque ex lapidibus robur ad laborandum et duritiem ad patiendum traxerint. Porro Joannes in lapidibus hic sigillat duritiem pœnitendi in Sadducæis et Pharisæis, 7. *d.* Deus potest saxa durissima mollire et convertero in carnem, ac reipsa uno verbo, dicendo : *Fiat,* molliet et convertet quoties volet ; et vos, o Pharisæi, omnibus hisce meis, imo Dei per me loquentis sermonibus non mollimini, non convertimini; saxis ergo duriores silis oportet, quia corda habetis adamantina. Talo cor habent obdurati , ut habuit Pharao, dequo pluradixi, *Exod.* mi, 3.

lertio. Denique *tertio* Deus potest lapides quoslibet convertere in homines cisque indere fidem et pietatem Abrahæ, itaque cos spirituales Abrahæ filios efficere. Nam, ut ait Apostolus, *Hom.* ix, 7 : ‹‹ Non qui filii carnis, hi filii Dei, sed qui filii sunt promissionis œstimantur in semine, » id est æstimantur esse semen et filii Abrahæ. Unde.

Mystice. Mystice : Deus suscitavit ex lapidibus filios Abrahæ, cum Gentiles qui rudes et impoliti erant ut lapides et saxa pro diis colebant, ideoque a Davide saxis assimilantur, *Psal.* exui, 16, praesertim quia in cupiditatibus et vitiis obdurati erant quasi saxa : cum Gentiles, inquam, per fidei, obedientiæ et pietatis imitationem fecit filios Abrahæ; ipse enim est pater credentium et justorum. ItaS. Hieronymus, S. Hilarius, S. Augustinus, S. Ambrosius, S. Gregorius, *hom.* 20, ct omnes veteres. Addit Euthymius id impletum in passione Christi, in qua multi obdurati videntes petras scindi aliaque prodigia, compuncti pœnituerunt et crediderunt in Christum (1).

Vers. 10. /«c. ni. vii Z|ï 10. Jam enim securis aü radicem arborum posita est (ut homines quasi arbores non ferentes dignos Pœn^cn^æ ductus succidat et in ignem mittat). Omnis ergo arbor quje non facit frio TUM BONUM, EXCIDETUR ET IN IGNEM MITTETUR. — Pro *jam enim,* Grece est *-fôr,* Sì xal, id est *jam vero etiam.* Est enim hic alius stimulus quo Joannes Pharisæos pungit ad agendum poenitentiam, idque cito, nimirum instans periculum succisionis ct combustionis in gehenna. Ita S. Chrysostomus, Euthymius ct alii, c quibus Euthymius securim ait morti, arborem homini, radicem vitæ comparari. Unde Greece pro *excidetur* csttxx'ZTiTxi, id est *exciditur,* in praesenti ; et pro *mittetur,* est fcttrrxi, id est *mittitur, q. d.* Jam jam excidetur ct in ignem mittetur. Res ergo vestra, o Pharisæi, versatur in acie novaculæ. Imminet extremum periculum, instat vobis excidium, mors et gehenna : illico ergo agite dignos

Securi* pœnitentiæ fructus, ut illa evadatis. Sensus ergo

'dumeS*› Sc°ui^s› cst judicium et vindicia

chii/ti, a(l radices arborum, id est ad vitam singulorum hominum posita est, ut si sint infrugiferi, nec proferant dignos pœnitentiæ fructus, uti hucusque fecistis vos, o Sadducæi et Pharisæi, eospropediem per mortem a vita hac succidat et in ignem «ternum mittat. Si vero sint frugiferi, ac pœnitentiæ et bonorum operum feraces, uti sunt pœnitentes et justi, cos brevi per mortem non tam succidet, quam transferet et transplantabit in cœlestem paradisum, ad perennes œternæ felicitatis, gloriæ ct laudis divin® fructus producendos.

Dices, hoc etiam verum fuit ante Christum, quomodo ergo post adventum Christi Joannes ait : « Jam enim securis, etc., posita estío Respondetur, quia id Aerius et clarius est post Christum, quam fuerit ante Christum ; Christus enim ad hoc in mundum venit, ut quasi Judex, Rex et Dominus omnium credentes sibique obedientes in cadum transferat, incredulos vero et rebelles morte presenti et æterna puniat. Ideoque primus Cliristus per se, per Joannem et Apostolos clare predicavi promisitque piis regnum coelorum, impiis vero minatus est gehennam, ut scirent in sua manu esse eorum salutem et damnationem, ac ad eum conversi gehennam vitarent, et ab eo cœlo adseriberentur, idque ipsum statim facere posse, ac mox facturum, cum nulla infirmitatis vel ignoranti® in hominibus jam sit excusatio uti erat in Judæis rudibus ante Christum, quibus premia cl supplicia presentía et temporalia, non futura et æterna a Mose et Prophetis promittuntur vel intentantur.

Secundo et aptius : securis est Christi Regis et Judicis judicium et vindicta, qua arbores non lanium noxias, sed et infrugíferas, hoc est Judíeos incredulos illico exscindet cx horto Ecclesie, ac a stirpe, salute et benedictione Abrahæ ejusque filiis promissa, illosque lll ignem «termini mittet ; atque pro iis Gentes in se credentes, quasi arbores frugiferas inseret paradiso Ecclesie su®, quæ est quasi praedium et hæreditas Abrahæ, qui est paler credentium et justorum, ideoque easdem benedictionis et salutis Abrahæ promissæ faciet participes et hæredes. Minatur ergo Joannes Pharisæis reprobationem Judæorum ac vocationem et subrogationem Gentium, quæ paulo post facta est a Christo. Christus enim Pharisæos et Judæos ob incredulitatem rejecit a familia Abrahæ, id est ab Ecclesia fidelium ac consequenter a regno Dei, cosque addixit morti et gehennæ; Gentes vero ob fidem Ecclesiæ su® inseruit cœloque destinavit.

Porro Toletus, in cap. ix *Lu*\, vers. 9, carpit S. Chrysostomum dicentem securim nec radici pepercisse : dicitur enim, inquit ipse, securis posita ad radicem, nempe inter radicem et truncum , alias non esset abscindere, sed evellere. Sensum ergo esse vult, 7. *d.* Baptista : adest jam tempus, quando incisio arborum infrugiferarum ct insitio frugiferarum facienda est; prope est Christus, qui quasi securis predicci inere-

(I) Confer. *Horn.* iv, il ct soqq.

(lulos Judæos a radice Abrahœ cosque in ignem mittet; radici vero eidem inseret ct inoculabit Gentes in se credentes, juxta illud Pauli, *Hom.* xi : « Si aliqui ex ramis fracti sunt, tu autem cum oleaster esses, insertus es in illis, ct socius radicis ct pinguedinis factus es : noli gloriari adversus ramos ; quod si gloriaris, non tu radicem portas, sed radix te. Dices ergo : fracti sunt rami, ut ego inserar; bene, propter incredulitatem fracti sunt.» Merito autem Gentes infideles per lapides, Judæi vero antequam praecideren-tur, arbori collati sunt; arbor enim vivit ct fructificat, dum radici unitur : sic Judæus per fidem futuri vivebat spiritu, antequam per infidelitatem, quia in advenientem credere noluit, abscissus est. Hæc Toletus.

Verum Baptista hic tantum incisionem vel potius excisionem Judæorum, non vero insitionem vel inoculationem Gentium in eadem radice Abraliæ, puta in eadem fide ct Ecclesia, perurget; inoculatio enim arborum non fit in radice, sed in ramis. Unde Paulus ait : « Fracti sunt rami, ut ego inserar. » Hic autem Baptista ait : a Jam enim securis ad radicem arborum posita est : omnis ergo arbor non faciens fructum bonum excidetur. » Ergo loquitur non dc insitione vel inoculatione, sed de excisione qua arbor infrugifera radicitus ex horto exciditur ct ejus loco alia frugifera in eodem plantatur. Sic enim Judæi excisi sunt ex horto Ecclcsiæ, qui est quasi prædium Abrahœ, et Gentes in eodem a Christo ct Apostolis plantatœ sunt, juxta illud quod de eisdem Judæis eorumquo Synagoga, per metaphoram ficus infrugifero ait Christus, *Luc.* xui,7 : a Succido illam, ut quid etiam terram occupat?» Judæi ergo radicitus excisi sunt ex horto Abrahœ, id est cx Ecclesia, quia fidem quæ est quasi radix per quam horto Ecclcsiæ infixi erant, perdiderunt.

Vn» n. / - cr. 16; *luar.* I, 7. /o un. i. r* jo.

II. Ego quidbm baptizo **vos** in aqua in poenitatiam . ^v¡ A(JTni Pq ST 51K VENTURUS EST, FORTIOR ME EST, CUJUS NON SUM DIGNUS CALCEAMENTA PORTARE; IPaB VOS BAPTIZABIT INSPIRITI) SANCTO ,T texi.—Hæc verba non sunt conncctcnda praecedentibus, nec immediate post ea dicta sunt a Joanne, sed interpolate per occasionem, quam supplet et explicat Lucas, dicens, c .iii, 16: «Existimante autem populo, ct cogitantibus omnibus in cordibus suis de Joanne, ne forte ipse esset Christus, respondit Joannes omnibus, dicens : Ego quidem aqua baptizo vos ; veniet autem fortior me, cujus non sum dignus solvere corrigiam calceamentorum : ipse vos baptizabit in Spiritu sancto et igni. » Populus ergo ex sanctitate vilæ et fenore praedicationis, atque cx baptismo, suspicabatur Joannem esse Messiam, sive Christum. Nullus enim cæterorum Prophetarum usus est baptismo, nisi Joannes; et Ezcchielis, cap. XXXV i, baptismum Christo proprium fore praedixerat : a EíIu ih loin, ait, super vos aquam mundam ct mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris. » Joannes ergo hanc suspicionem cis eximit negatque sc esso Christum, sed Christi anteambulonem ct indicem se esse profitetur, suumque baptismum Christi baptismo praeludere, ad cumque praeparare significat. Ait ergo :

Ego quidem baptizo vos in aqua, — id est aqua sola. Est Hebraísmos. Hcbroi enim instrumentum denotant per propositionem seu litteram , id est in, quam Latini subticent; unde dicunt 'C3 *bammajim,* id est *in aqua,* hoc est *aqua ; in panitentiam,* ut scilicet excitem vos ad agendam poenitentiam vosque abluendo corpore praeparem ad ablutionem animæ recipiendam in baptismo Christi. Baptismus ergo Joannis erat professio pœnitentiæ. Unde baptizandi in eo confitebantur sua peccata , non autem erat condonatio culpæ ; hanc enim cxpcctare debebant a Christo per ejus baptismum, aut per veram animi contritionem.

Qui autem post me venturus est. — Graece ¿ id est *qui venit* in præscnti,qui adventat , qui jam imminet nobisque vicinus est.

Fortior. — Græce tayuprifc;, id est robustior, potentior, validior, praestantior est, majoribus viribus et dotibus longe me procellit; pollet enim cadesti divinaque vi ct efficacia, qua non tantum corpus, uti ego, sed ct animam spiritu gratiæ suæ pervadit illamque ab omni scelere expurgat et emaculat. Unde Isaías, cap. ix, inter alia epitheta Christo dat elogium *fortis :* « Vocabitur, ait, nomen ejus admirabilis, consiliarius, Deus foriis. » « Vere autem fortis fuit, qui admiranda opera divinitatis suæ opcralus est, qui diabolum superavit, praedam dc ejus manu abstulit, regnum ejus evertit et in se transtulit, cœli portas aperit, mortem absorbuit in victoria , peccata delevit, gratiam ct gloriam comparavit, » inquit Toletus in cap. m *Luc.,* 19.

Rursum, Christus Joanne erat fortior in miraculis, quia solo nutu mortuos suscitabat, dæmones pellebat, ægros sanabat, elementa mutabat, cum Joannes pœnitenliis carnem domaret, ut cam spiritui subjiceret. Hæc erat virtus Christi et infirmitas Joannis.

Cujus non sum dignus calceamenta portare. — S. Lucas, cap. m, 16 : « Cujus non sum dignus corrigiam calceamentorum solvere;» Marcus, cap. i, 7, addit *procumbens.* Ulrumque est verum, utrumque est vile ministerium servorum, qui herum suum, præserlim principem, procumbendo ad ejus pedes calceant ct excalceant, ac ejus calceos portant, cum ipse ocreas aut crepidas induit. Joannes ergo fatetur hic se esse Christi servum et mancipium, Christum vero esse suum Dominum, imo Deum. Mystice : calceus notat humanitatem Christi, cui ut serviat, ut camque humeris bajulet, vel inanibus sustineat, Baptista se indignum profitetur ; hæc enim humanitas ex unione cum Verbo suiumæ et quasi immensæ

Cileni humani- Utem Gbriitl nulaU

erat dignitatis et majestatis. Unde S. Bernardus : « Calceo, inquit, humanitatis nostra? calceata fuit Verbi majestas; n quia enim calceamenta in extrema corporis parte sunt, ctcx mortuis fiunt animalibus, idcirco, juxta S. Gregorium et S. Hieronymum in cap. i *Marc.*, 7, recte significant incarnationem Christi, quam sc explicare non posse, ncc ad hoc dignum esso hic confitetur S. Joannes. Theophylactus per calceamenta accipit Christi descensum in terram, et post mortem in limbum Patrum. Tropologice : Joannes humilians sc infra pedes et calceos Christi, per hanc humilitatem meruit exaltan super caput Christi ilhidque abluere cl baptizare.

IPSB VOS BAPTIZABIT IN SriKITU SANCTO. — Id CSt Spiritu sancto, *q. d.* Christus Spiritum sanctum cum omnibus suis donis in vos effundet ita eopiose, ut eo vos a peccatis omnibus abluat, ac gratia ct charitatc, «cterisque charismatibus suis impicat ct quasi obruat. Fecit hoc Christus visibiliter in Pentecoste. Unde ipse ascensurus in coelum, ad hæc verba Joannis alludens idipsumque promittens Apostolis, ait : « Joannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu sancto, non post multos hos dies. » *Ad.* i, 7. Invisibiliter vero id facit in sacramento baptismi et confirmationis, quæ baptismi quasi est perfectio et consummatio. Antithesis ergo Joannis et Christi est, quod Joannes solum baptizavit aqua, Christus vero aqua et Spiritu sancto; quodque Joannes corpus, Christus animam abluat : quantum ergo Spiritus sanctus aquam, ac anima corpus antecellit, tantum præstat baptismus Christi baptismo Joannis, qui tantum fuit rudimentarius. Ita Concilium Tridentinum, S-.ss. VII, can. I, et passim Patres, quos citat Bellarminus, r.iptts- tract. *Dc Baptismo,* cap. xxi. Hinc Doctores tripli- ,nll' Cl' com assignant baptismum : fluminis, flaminis et v,,,sanguinis. Fluminis est, cum quis aqua baptiBi- zatur; flaminis sive spiritus est, cum quis catechumenus in carcere vel eremo, ubi non est aqua, dc peccatis vere conteritur optatque baptizari : talis enim justificatur per contritionem qu® includit votum baptismi ; sanguinis est, cum quis necdum baptizatus, pro title martyr occumbit : hic enim in suo sanguine baptizatur et ab omnibus peccatis abluitur.

Spir it u sancto et igni. — Ita constanter habent Græcus, Latinus, Syrus, Arabicus, Persicus, Ægyptius, Æthiopicus. Sensus est, </. </. Baptista : meus baptismus est aqueus, Christi vero est igneus ; quantum ergo ignis cfficacior est aqua, tantum baptismus Christi potentior est meo. Hinc hærclici dicti Hcrmiani et Sclcuciani baptizabant suos non aqua, sed igne, teste S. Augustino, *horres.* t>9. Dignus sane hæresi et haereticis fuit igneus hic baptismus, digna talibus tortoribus carnificina : jam non est quod ipsi quærantur hæreticos a Catholicis igne comburi, cum ipsiinet suos igne baptizent.

Qiiæres, quis hic ignis? *Primo,* Orígenes, homil. csw» 23 in *Lucam,* accipit ignem purgatorii, *q. d.* Chri- ' slus suos fideles cum peccatis venialibus dece- q0o' dentes expiabit igne purgatorii , juxta illud : a Uniuscujusque opus ignis probabit. » Et : « Salvus erit, sic tamen quasi per ignem.» I *Cor.* m. Sic quoque cx S. Hieronymo, Bcda cl Suarcz.

Secundo, S. Hilarius per ignem accipit judicium Secando. Christi, quod acre, clarum ct horridum erit instar ignis.

Tertio, S. Basilius, in cap. iv *Isaice;* Damasce- TtrUa. nus, lib. IV *De Fide,* cap. x, ct Toletus, in cap. m *Luc.,* vers. IG, accipiunt ignem gehenna*, quo reprobos Christus punit in inferno; unde explicans subdit: a Paleas autem comburet igni inextinguibili. »

Quarto, Auctor *Imperfecti* per ignem intelligit Gruito, tribulationes quibus quasi igne fideles suos affligit et a peccatis abluit Christus.

Quinto et genuine, a Spiritu sancto ct igni,» Qainto. hoc est Spiritu sancto igneo ct igniente ; Spiritu G'antafc sancto qui est ignis, id est qui est similis igni et quasi ignis urit et ignit. Est hendiadys, Spiritus sanctus enim quasi ignis fideles a peccatis expurgat, illuminat, accendii, sursnm ad cœlum rapit ac roborat, ut omnia adversa superent. Denique cos intime sibi unit ct quasi ignis in se transformat II® enim sunt dotes ignis, purgare, tenebras expellere, lucere, infla!ıı ıı are, sursum rapere, roborare, in se transformare. Hinc in Pentecoste in Apostolos illapsus est Spiritus sanctus per speciem ignis et linguarum igneарum. Unde S. Chrysostomus: « Ignis, ait, commemoratione adjuncta Spiritus sancti efficacitatem signavit, gratin ipsius robur vehemens et invictum, v Sic el Eulhymius ac interpretes Æthiopid per ignem accipiunt Spiritum sanctum. Hinc in primitiva Ecclesia sœpe Spiritus sanctus visibili specie ignis descendebat in baptízalos el confirmatos, ut significaretur plena purgatio peccatorum; item ignea charitas igneique sermones quos cis inspirabat Spiritus sanctus, juxta illud, *Ikutcronom.* vi, 24 : a Deus tuus ignis consumens est. » El illud, *Jcreni.* xxiii, 29 : a Numquid non verba mea sunt sicut ignis, dicit Dominus, et quasi malleus conterens petram? »

Denique duodecim baptismatum genera sive species, Scriptura colligit ex Damasceno, S. Athanasio et aliis. Toletus, in cap. ih *Luca,* annoi. 31.

Cui s VEXTILABRI M IX MANU SUA, ET PERMUNDA-Yen. 12.
BIT AREAM SIAM, ET CONGREGABIT TRITICUM SLUM IN L 'c'
HOIIIIEIM : PALEAS AUTEM COMBURET IGNI INEXTIN- 17.
Gi iBiLi. — *Ventilabrum* est vannus (vel ut Remue cribrum) quo agricoke segetes tritúralas ex spicis excussas evannant, ventilant ct in ventum jactant, ut paleis a vento abreptis, sola frumenti grana pura et a paleis separata remaneant, tincce dicitur quod paleas quasi expuat:

enim est crpuo. Ventilabrum repraesentat Christi judicium et potestatem judiciariam ; sicut enim ventilabro triticum a palea secernitur, sic Christus in judicio bonos a malis separabit : bonos mini a dextris statuet, malos a sinistris; bonos rado, malos tartaro adjudicabit. Area non tam locum quam frumenta, puta segetes in area collectas significat ; hæ enim mundantur , ut palea a tritico separetur. Est melonymia; ponitur enim continens pro contento. Arca ergo notat Ecclesiam sive catum fidelium.

7r.hh- jij lîJ CUiiiL Igitur ventilator est Christus Judex, vontila- l,rum csl eJ,J9 judicium, quo singulorum cogitata, dicta factaque ventilabit et examinabit, ac bona bonosquo a malis secernet. Arca est Ecclesia; palea sunt impii, quos Christus comburet igne gehennæ ; triticum sunt justi et sancti, quos Christus colliget in suum horreum, id est in regnum calorum , ut iis quasi tritico pascat ct oblectet S.Trinitatem, omnes Angelos totamque Ecclesiam triumphantem.

Assurgit Joannes a primo gratiæ adventu Christi ad secundum judicii ; tum enim omnino permundabit aream , id est Ecclesiam suam , idquo ut Sadducæos et Pharisæos hoc judicii et gehennæ terrore concutiat et ad poenitentiam adigat. Porro instare ct vicinum esse hoc judicium significat, cum ait hoc ventilabrum esse in manu Christi, ut scilicet illico eo segetes eventilet ct paleas a tritico, id est malos a bonis sequestret: ita S. Ambrosius, in cap. ni Lue., 17 ; licet enim usque ad diem judicii mulli supersint centeni anni, tamen hi omnes, si cum œternitato comparentur, modicum et quasi nihil sunt. Adde, Christus Dominus et Judex in manu sua habet cujusquc spiritum, animam ct vitam, ut eam illico tollat, si velit, judicet, beet, damnet et m cadum vel gehennam mittat.

Paleas (quanto magis zizania) autem comburet igni inextinguibili. — Impii ct damnandi vocantur paleœ, quia ut paleæ sunt levissimi, vilissimi, inutilissimi ct ad nihil fere utiles, nisi ad ignem, ut scilicet sint folles et fomenta gehennæ. Pro *inextingudibi*, Græcc est ewCiç» , id est *inextstincto,* hoc est œtemo. Hinc osbestus lapis dicitur, qui semper ardet ct non extinguitur : est miosis; parum enim dicitur, ct plus significatur. Ignis enim gehennæ dicitur , id est inextinguibilis, non tantum quod extinguí nequeat, sed ct quod homines impios urendo non exlinguat,imo eos perpetuo viventes jugiter cruciet ct urere pergat. Damnatur ergo hic error Origenis, qui putavit panas inferni non fore perpetuas, sed post magnum Platonis annum (quo kr omnia renovabuntur) finiendas. Rursum rò àç- ¡j cs[*instincto* , hoc est *incxtïmjuddli,* d'l»oUt ignem gehennæ non consumere vel inci- ni n aerare corpora damnatorum, nec fomenta car- tvnjtuu bonum vel lignorum illi suggeri ; quæ enim posset esse materia tanta, ut sufficeret ad alendum eum per totam æternitatem ? sed ignem illum cumdem omnino numero in eodem sulphure ct iisdem corporibus a Deo conservari, ut ea præsertim urat et nunquam comburat.

Alludit ad cap. lxvi *Isaia,* 21 : a Vermis eorum non morietur, ct ignis non extinguetur. n Et cap. xxxiu, 14: «Quis poterit habitare de vobis cum igne devoranto? quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis? n Vide ibi dicta. Exempla dat S.Chrysoslomus : «Nonne, ait, cernis solem istum semper ardentem et nunquam prorsus extinction? (multi enim censent solem esse ignem) non legisti *(Exodi* m) incensum rubum, nec tamen ipso incendio concrematum?» Et S. Augustinus, lib. *Contra Donatistas,* post collationem, cap. tx : a Jam salis, ait, superius disputavi posse animalia (quæ inde pyraustæ nominantur) etiam in ignibus vivere, in ustione sine consumptione, in dolore sine morte per miraculum omnipotentissimi Creatoris, cui hoc possibile esse qui negat, a quo fit quiquid in naturis omnibus miratur, ignorat. »

Cogita ct horresco hunc ignem gehennæ, quem nulkeaquæ, nullæ lacrymæ, imo omnia ilumina, omnes abyssi, omnia maria in unum collecta, omnes dœmoncs, omnes creatura totis viribus suis non possunt extinguere, imo nec vel tantillum minuere : « Quia flatus Domini sicut torrens sulphuris succendens eam. » *Isaiæ,* c. xxx, 33.

13. Tunc venit Jesus a Gai.il.ea in Jordanem ad Ve«. u. JoANNEM , UT BAPTIZARETUR AB EO. — *TlUlC* , op- c\.„le portane scilicet, cum Joannes Christum prædica- ¿ ret sibique praeferret, dicens se non esse dignum ejus calceamenta portare , cumque omnes excitaret ad pœnitentiam et baptizando praepararet ad gratiam a Christo accipiendam, *tunc,* inquam, supervenit Christus, ut quem absentem commendaret, praesentem indicaret et digito ostenderet: sicut lucifer praeit et ostendit solem orientem.

A Galilxa — scilicet *a Nazareth* , ait Marcus, cap. i, 8, patria sua, ubi cum matre hucusque privatus vixerat et cum patre Josepho artem fabrilem exercuerat usque ad annum udatis trigesimum. Unde illo jam expleto adiit Joanncm , ut ab eo declararetur Mcssias, hoc est orbis doctor ct redemptor , utque publicum hoc docendi et legem Evangclicam instituendi officium, ad quod a Patre missus erat, habito a Joannc testimonio, inchoaret. *In Jordanem,* hoc est ad Jordanem, putain Judæam, ad cum Jordanis locum ubi Joannes baptizabat. Decreverat enim Deus, ut Christus Judæis promissus in Judæa praedicationem inchoaret : nam alioqui per Galilceam quoque fluit Jordanis.

Ut baptizaretur ad eo. — Quærcs, quæ fuere Cw Jcmo- causa? prædicationis ct baptismi Joannis, et (piare nrl Christus a Joanne baptizari voluit? « Triplicem ob lluul causam, ait S. Hieronymus, Salvator a Joanne n->p. accepit baptismum : *Primo,* ut quia homo na- rrin^. luserat, omnem justitiam ct humilitatem legis

Secundo. impleret; *secundo,* ut baptismate suo Joannis
Tei lio. baptisma comprobaret ; *tertio,* ut Jordanis aquas sanctificans per descensionem columbre, Spiritus sancti in lavacro credentium monstraret adventum.»

Qu rife Quarta causa est, ut Christus Joanni auctoritatem adderet ejusque baptismum, cui nonnulli detrahebant, probaret, ait Beda: itaque vicissim majoris auctoritatis testimonium abeo acciperet, ut scilicet Joannes eum verum esse Messiam omnibus ad se confluentibus ostenderet, juxta id quod ipso ait: aUt manifestetur in Israel, propterea veni ego in aqua baptizans, » *Joan,* i, 31, utque homines ad poenitentiam invitando per baptismum suum preparare! cl assuefaceret ad baptismum Christi, ut innuit hic, vers. 11.

Quinto. Quinta est, ut in baptismo Spiritus sanctus specie columbre in Christum descendens, et Paler de cœlo intonans : « Hio est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui, » ipsi irrefragabile testimonium perhiberent. ItaS. Hieronymus.

Sexto, Sexta est, ut Chrislus, baptismum a Joannc suscipiens, suo exemplo omnes ad suum baptismum alliceret cl fructum ejus ostenderet, scilicet Spiritus sancti donationem ct illapsum.

Septimo. Septima, Christus in se peccata nostra susceperat, ergo quasi reus et pœnitens Joanni sc sistit, ut ab co baptizatus, in so quasi luat cl abluat peccata nostra. Unde Nazianzenus, orat, *in sancta Luminaria:* a Joannes, ait, baptizat, ct accedit Jesus sanctificans quidem ct ipsum qui baptizat , precipue tamen ut cl veterem Adam sepeliat in aquis. » Et mox : a Ascendit Jesus de aqua, secum quodammodo demersum educens ct elevans mundum. » Hic humiliando se coram Joannc meruit Christus, ut nos doceret, ei qui animarum lucro studet, viam prius sternendam esso per multiplicem humiliationem.

Oct.vn, Octava, ut Christus, qui novam Christianorum rempub)icam condere decreverat, in quam non nisi baptizati adseriberentur, esset ct ipse princeps baptizalus, ut sic per omnia fratribus ossimilaretur absque peccato. Celebro est illud Catonis : « Patere legem, quem ipse tuleris. »

Nono. Nona, ut sicut Abraham olim veteris Synagogae jussu Dei symbolum instituit circumcisionem : sic Christus nova? Ecclesia* novam tesseram daret sancirotquo baptismum. Quocirca S. Thomas, HI *part., Questione* LXVI. *artient. 2* , censet Christum, dum baptizaretur, non verbis , sed facto instituisse baptismi sacramentum, ut esset omnium peccatorum lavacrum ; nam tum apparuit tota S. Trinitas, quam in forma baptismi profitemur, dicendo : « Ego te baptizo in nomine Patris, ct Filii, ct Spiritus sancti.» Pater enim apparuit in voce, Filius in Jordane, Spiritus sanctus in forma columbæ. Verius tamen est Christum, dum baptizaretur, designasse tantum suum baptismum ejusque materium, scilicet aquam; cum vero paulo post, dum ccepit predicare publice, instituisse, ut docet Suarez et alii plores: quare non videtur eum instituisse, dum Nicodemo secreto ct nocte ad se venienti dixit : « Nisi quis renatus fuerit ex aqua ct Spiritu sancto, non potest intrare in regnum Dei. » *Joan,* m, 5. Hæc enim secreta fuit ad unum Nicodemum Christi vox; publicum autem baptismi sacramentum publice fuit instituendum ct promulgandum. Indicatus ergo duntaxat a Christo fuit hic baptismus, mox a se conceptis verbis in publica populi concione et cœtu instituendus. Ex hoc est quod dicere volunt S. Chrysostomus liic; S. Augustinus, sermone 36 ct *37 De Tempore;* S. Gregorius Nazianzenus, orat, in S. A i/i-*litatcm,* ct alii, dum aiunt Christum suo baptismo aquas sanctificasse ct contactu corporis vim regeaerativam cis indidisse, non quasi aquis indideret qualitatem physicam, sed moralem, quia scilicet tunc ipso facto cx intentione Christi deputateci designate suntaquæ ad sanctificandum homines eis abluendos in baptismi sacramento mox a Christo instituendo.

Tropologice : Chrislus suo baptismo hic nos docere voluit viam sanctam ct perfectam inchoandam a baptismo, id est a pœnilentia, lacrymis cl purificaüone affectuum , idque maxime facere debere cos qui alios baptizare, id est purificare, convertere et sanclificare destinant, uti sunt doctores et prædicatorcs.

14. JOAXNKS AUTEM PROHIBEBAT ECM. — AgnOVlt Vrv ||. Joannes Christum cx privato Dei instinctu et revelatione, per quam Christum videns, facie tenus agnovit, quem ante triginta annos infantem latentem in utero matris, latens cl ipse in ventre suæ genitricis per mentem et spiritum agnoverat, salularat et exullarat. *Lue.* i, 41.

Dices, quomodo ergo, *Joan,* i, 33, Baptiste a Deo datur signum quo Christum agnoscat, scilicet descensio et mansio Spiritus sancti super cum? Respondetur hoc signum Baptista» dari, non ut primo Christum cognoscat, sed ut illo plenius se in hac cognitione fideque confirmet, utque eodem quasi certo Dei testimonio Christum populo ostendat et commendet.

Dictxs : Ego a n: debeo baptizari, et tu vems ad me ? — Pro *(itheo,* Grece est xpmw f/.° » ›‹l est opus habeo , indigeo *a te baptizan,* id est spiritualiter ablui a levibus peccatis tuoque spiritu ct gratia perfici : non ergo significat debitum precepti, quasi Baptista obligatus fuerit suscipere baptismum Christi. Hoc enim preceptum boptibini Christi editum et promulgatum fuit a S. Petro post mortem Baptista ct Christi in Penléeoste. Hinc tamen nonnulli colligunt Baptistam paulo post a Christo fuisse baptizatum, sicut ab eodem baptízala fuit B. Virgo, S. Petrus, Jacobus, Joannes cætcriquc Apostoli, uti testatur S. Evodius, qui S. Petro in cathedra Antiochena successit, epistola quæ inscribitur Tò id est Christo *Lumen ;* Christum vero non decuit suo baptismo

J.untCluisti lupi limai quando Lulilutiu?

«root

nCQ

erpichi t ' baptizari, quia ipse quasi hierarcba baptismum '/ instituit quasi peccati remedium, ac sui suæque Ecclesia? nolam ct characterem. Ita 1). Thomas, Cur? Suarez ct alii passim, tract. *Dc Baptismo.*

Favent huic sententiæ Nazianzenus, *orat.* 39, versus finem : « Sciebat Christus, ait, paulo post futurum, ut ipse Baptistam baptizaret, » item et S.Chrysostoinus, qui dicunt Joannem baptizasse Christum aqua, Christum vero baptizasso Joanncm spiritu. Unde Auctor *Imperfecti* hic, Aorni/. 4 : a Dum, ait, Joanni dicenti : Ego a te debeo baptizari, respondit : Modo interim sine, ostendit, quia postea Christus baptizavit Joanncm, quamvis in secretioribus libris manifeste hoc scriptum esset : Joannes quidem baptizavit illum aqua, ille autem Joanncm in spiritu. »

An j 'H- Dip- J-J1l r tiutn> » ChD •»? Dici posset tamen Christum baptizasso Joanncm spiritu, non in sacramento baptismi, sed spiritu, id est spiritualiter, quia majorem spiritus copiam ei infudit fccitque ut in gratia et charilate valde proficeret. Unde Abulensis hic, in c. m *Matth., Q.* LX.XVIH, censet Joanncm non fuisse baplizatum a Christo, idque probat ex admiratione discipulorum Joannis, qui paulo post nuntiarunt Joanni Christum, cui Joannes testimonium perhibuerat, baptizare, ct omnes ad eum venire. *Joan,* in, 26. Hoc enim frustra illi nuntiassent, si Joannes jam a Christo baptízalos erat, idque sane eis Joannes respondisset : nisi dicas, post hoc discipulorum nuntium, Joanncm a Christo petiisse baptismum, ut pariter discipulos suos ad Christum ojusquo baptismum adduceret. Itaque res manet dubia, adcoque problema est, an Joannes baptizatus fuerit a Christo, an non?

Vtr« 15. IS. RBSFOKDBKS AliTBM JESUS , DIXIT EI : SINE modo (permitte me nunc baptizari a te), sic enim MCBT KOS IMPLERE OMNEM JUSTITIAM. — Afos, SCÌIÌ- ccl me suscipiendo, te dando baptismum. Alii, q. d. *nos,* id est quotquot aliorum magistri sumus , decet eos præire exemplo. Nihil quantumvis leviculum est pnetereundum : Instituere volo baptismum; prœcipientîs est quod præcipit præ aliis adimplere. Unde de Christo ait Lucas : ‹¡ Coepit Jesus facere *et deinde* docere, » *Actor,* i, 1. « Hæc est justitia,» ait S. Ambrosius, lib.U in cap. m *Lucæ,* cap. ultimo, aut quod alterum facere velis, prior ipse incipias, et luo alios horteris exemplo. » Unde S.Gregorius, lib. XXXI *Moral.,* cap. i : a Ex humilitate, inquit, vera sccura semper auctoritas nascitur. »

Porro, non solus Christus recipiens, sed ct Joannes conferens ei baptismum , implebat ornnem justitiam, tum quia contendens de humilitate ct humili baptismi susceptione cum Christo, sinebat se ab co vinci, uti par erat : unde victus a Christo humilitate, vincebat quasi Christum obedientia, cedendo et obediendo ei ; sicut S. Dominicus volens dare dexteram S. Francisco eum ille plane obsisteret et occuparet sinistram, ei dixit : «Tu me vincis humilitate, ego te vinco obedientia, » quia tibi cedo et obedio : tum quia Joannes rem valde sanctam, puta baptismum poenitentia exercebat, ut homines præpararet ad gratiam Christi ; tum quia cooperabatur summa? humiliationi Christi, dando ei baptismum quem ipse poscebat, et a nullo alio, quam a Joanne accipere poterat ; tum quia causa fuit, ut Christus a S. Trinitate declararetur esse Filius Dei ; hoc enim factum est in baptismo. Verisimile quoque est Joanncm in ipso baptismo Christum populo demonstrasse ; cum enim forma baptismi Joannis fuerit hæc, aut similis : a Baptizo te in nomine ejus qui venturus est. » Vel : « Crede in Messiam jamjam venturum, » ut colligitur cap. vix, i, videtur quod Christo veniente et baptismum recipiente, dixerit : a Hic est Messias quem venturum dixi ; » quæ omnia erant sanctissima, ut merito Joannes quoque dicatur hic implesse omnem justitiam.

Rursum S. Hieronymus inquit : « Pulchre dixit : Sine modo, ut ostenderet Christum in aqua Joannem a Christo in Spiritu baptizandum.» Et mox : a Tu me baptizas in aqua, ut ego te baptizem pro me in sanguine tuo,» *q. d.* Tu me baptizas baptismo fluminis, ego te baptizo baptismo flaminis ct sanguinis.

Sic enim decet nos implere (Arabicus, *perficere)* **implero** omnem justitiam. — *Primo: omnem justitiam,* Syrus: *omnem rectitudinem ,* hoc est quidquid jus- quid? tum est, rectum, sanctum et Deo gratum; nec ?P- quidquam tale recusare, etiamsi humile sit et l„mo* abjectum, nec una lege cautum, sed consilium duntaxat sit, non præceptum , quale hic est, ut ego Christus baptizer a te, o Joannes, qui es servus et creatura mea : omnis ergo justitia est quælibet virtus, sanctitas et perfectio. Rursum *omnem justitiam,* id est quidquid praecepit Deus Pater, ait Vatablus. Justum enim est quod Deus sancit et præcipit. Videtur enim Deus Paler Christo, uti moriendi, sic et baptismum a Joanne suscipiendi præceptum dedisse.

Hinc secundo Glossa : Omnis justitia, inquit, Secundo, est humilitas, quæ se omnibus, id est superioribus et œqualibus, œque ac inferioribus subjicit. Zthnmi- Ex adverso omnis injustitia est superbia, qua ne- quis non modo inferioribus ct paribus, sed elC“r? superioribus se præponit. Jus enim ct subjectionem cis debitam adimit. Sicut enim in orimi actu juslilite, id est virtutis intervenit humilitas, qua quis rationi ct virtuti se submittit; sic in omni actu peccati miscet se superbia, qua quis rationi, legi ct voluntati Dei se suamque voluntatem et cupiditatem anteponit. Humilitas ergo implet omnem justitiam, quia solvit, imo superat omne jus et debitum, quod homo debet Deo, proximo et sibi. Deo enim subjicit per religionem , proxuno per charitatem , corpus animæ animam legi Dei. Quocirca humilis cum omnibus pacem habet, superbus cum omnibus dissidium et bellum. Quot hodie sunt dissidia et lites, etiam

Inter Clericos et Prolatos, de loco, de titulis, de prrecedenlia, quam utraquc pars sibi deberi pertinaciter contendit cum scandalo laicornm, ct nullo vel exiguo victori® lucro? Quid enim lucraris, si litem vincas, nisi exiguum et inane honoris punctum? et interim longe majorem famæ, pacis et sæpe conscienti® jacturam facis. Disce, o Christiane, a Christo hic , cedere, imo et ambire locum imum, sic cum Christo exaltaberis et mereberis summum. Christus enim subdens se Joanni, al) co, imo a tota S. Trinitate declaratus est esse major Joanne, imo Filius Dei. Die ergo cum Christo : « Sic nos decet implere omnem justitiam . » quam imitatus S. Ignatius, fundator Societatis nostræ, aureum hoc axioma dedit :

Nulli vel minimo quavis ratione repugnes,
Cedere te potius, quam superare juvet.

itumi- Decus enim, honor ct gloria Christiani est humilitas, puta cedere, sinere se vinci, primas alteri
Cinfciia- <lare : quare major est, qui est humilior, qui ce-
ri- dii, qui alterum sibi preferì. Nam, ut ait S. Gregorius, lib. Hl *Moral.,* cap. xni : «Malorum locus est superbia, bonorum locus est humilitas. » Docet ergo hic nos Christus sequi vitam communem, non qurerere exemptiones a communi lege et inore, haberi ut unus de vulgo, juxta illud : « Si sis egregius, esto quasi unus e grege ; » imo ad ima descendere, et omnibus se supponere, juxta illud, *Eccles.,* cap. m, 20: « Quanto magnus est, humilia te in omnibus, ct coram Deo invenies gratiam; quoniam magna potentia Dei solius ct ab hominibus (humilibus) honoratur. » Vide ibi dicta.

Tertio. *Tertio : omnem justitiam,* id est summam justitiam. Sic, *Exod.* xxxui. 19, ait Deus Mosi : *Ostendam omne,* id est summum *bonum,* scilicet meipsum,

Justitii *(ibi :* ima enim justitia est, subdere se suo
«V suPer5ori; media, subdere se requali; summa,
mi. subdere se inferiori, uti Christus subdidit se Joanni: Christus, inquam, qui est Sanctus Sanctorum, inclinavit caput Joanni ad baptismum, quasi petens ab co purificationem ct sanctificationem vehit peccator et pœnitens, sicut erant cœtcri qui poscebant baptismum a Joanne. ITreclare S. Gregorius , III pari. *Pastor.,* admonit. XVIII : « Audiant, inquii, humiles, quia Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare; audiant elati, quia initium omnis peccati superbia est. Audiant humiles, quia redemptor noster humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem; audiant elati, quod de eorum capite scriptum est : Ipso est Hex super universos filios superbire. Occasio igitur perditionis nostra facta est superbia diaboli, et argumentum redemptionis nostra inventa est humilitas Dei. » Et paulo post : a Dicatur ergo humilibus, quia dum se dejiciunt, ad Dei similitudinem ascendunt ; dicatur elatis, quia dum se erigunt, in apostato; Angeli imitationem cadunt. Quid igitur elatione dejectius, qure dum supra se tenditur, ab altitudine vera celsitudinis elongatur? Et quid humilitate sublimius, quæ dum se in ima deprimit, auctori suo manenti super summa conjungit?»

Idem alibi : Hæc, ait, est summa justitia elùditi!-sanctitas, si virtutis merito summi, humilitato ™ simus infimi. S. Thomas Aquinas (ut in ejus Vita q inter ejus axiomata refertur) rogatus quo indicio p - ⁑ vere sanctus ct perfectus dignosci posset? respondii *humilitate,* contemptu sui, contempta honoris ct laudis, tolerantia ignominireet vituperi!. «Si enim, ait, videris aliquem, dum negligitur, contemnitur, postponitur, dare sensum doloris vel indignationis, dejicere vultum, nasum contrahere, rugare frontem, scito hunc non esse sanctum, non esse magnum, etiamsi is miracula faceret. Ostendit enim in sui neglectu suam superbiam, tristitiam, iram, impatientiam, ac proinde vilem se facitct contemptibilem. Ex adverso humilis, qui gaudet suo contemptu, dignus est qui al) omnibus laudetur et glorificetur.

Quarto: omnem justitiam, id est omne incre-C mentum justitire, id est virtutis et sanctitatis : Christus enim, licet interius in gratia crescere non posset, erat enim ea plenus a primo instanti sure conceptionis ct unionis cum Verbo, tamen exterius quotidie majora virtutum signa edebat, ac magis magisque se humiliabat. Christus enim e ccelo descendit in uterum Virginis, ex utero in præsepium , c presepio in Jordanem, e Jordane in crucem, ut nos doceret illud, *Psalm.* 1 x x x iii, 8: « Ibunt de virtute in virtutem, videbitur Deus deorum in Sion. » Sic B. Theresia faciebat om- s.r nem justitiam, quia in qualibet re faciebat id th- quod justius, sanctius, perfectius ct Deo gratius erat, imo ad hoc voto se obstrinxit. Quocirca S. Augustinus . epist. 56 *ad Dioscorum : a* Huic (Christo et Christian® disciplinae), inquit, te, mi Dioscore, ut tota pietate subdas velim, nec aliam tibi ad capessendam et obtinendam veritatem viam munias, quam quæ munita est al) illo qui gressuum nostrorum tanquam Deus videt infirmitatem. Ea est autem prima humilitas , secunda humilitas, tertia humilitas, et quoties interrogares , hoc dicerem. » Et post nonnulla : « Itaque sicut rhetor nobilissimus (Demosthenes), cum interrogatus esset quid ei primum videretur in eloquenti® prreceptis observari oportere , pronuntiationem dicitur respondisse ; cum quæreretur quid secundo, eamdom pronuntiationem ; quid tertio, nihil aliud quam pronuntiationem dixisse : si interrogares, et quoties interrogares de prreceptis Christian® religionis, nihil me aliud respondere nisi humilitatem, liberet, etsi forte alia dicere necessitas cogeret. Huic humilitati saluberrima*,quam Dominus noster Jésus Christus ut doceret, humiliatuscst; huic, inquam, maxime adversatur quædam,ut itu dicam, imperitissima scientia.»

£. Deuiquc *quinto* impld *omnem justitiam,* qui honore omnes prævenit, qui aliorum mores difficiles, molestos ribique injurios tolerat, juxta illud Pauli : « Alter alterius onera portate, ct sic adimplebitis legem Christi.» *Galat.* vi. Item qui amat odientes se, benedicit maledicentibus, benefacit malefacientibus sibi, qui laudat detrahentes sibi, qui honorat spernentes se, qui charilatis ardore vincit inimicos cosque facit amicos, qui injurias ulciscitur beneficiis,qui cum Paulo optat esse anathema pro hostibus suis, *Boman.* ix, ac omnibus omnia fit, ut omnes Christo lucrifaciat, I Cor. ix, 22. Hæc omnia docuit ct prius fecit Christus.

Tunc dimisit eum, — id est, hoc audito, cessit Joannes Christo petenti baptismum cumque baptizavit: « Ut si Deus ab homine accepit baptisma, nullus a conservo dedignetur accipcrc, » ait S. Hieronymus. Et S. Ambrosius, lib ll in *Luram,* cap. ult. : « Nemo refugiat lavacrum graliæ, quando Christus lavacrum penitenti® non refugit. » Pulchre S. Bernardus, serin. I *De Epiph.* : ‹t Acquievit, ail, Joannes, et obedivit ; baptizavit Agnum Dei, ct aquas lavil: nos abluti sumus, non ille, quia nobis lavandis aquæ cognoscuntur ablutæ. »

Porro diem qua Christus baptizatus est, fuisse Dominicum tradit S. Augustinus, serm. 1'4 *De Tempore,* licet Joannes Lucidus, lib. VII, cap. n, censeat Christum baplizatum feria sexta. Certum chr.,. quasi est cx traditione Christum baptizatum esse t tap- dic sexta januarii, eadem scilicet qua ante triginla annos adoratus fuerat a Magis. Unde Ecdesia eadem die memoriam baptismi Christi recolit. Quocirca Ælhiopcs die 6 januarii, in memoriam baptismi Christi, aquis se non tantum fl aspergunt, sed ct penitus immergunt. Eidcles op. iTfr quoque in Græcia circa mediam noctem, quæ li'.n ; *n diem sextam antecedit, aquas ex obvio fonte vel j ' >. fluvio hauriebant, quæ Dei dono multis annis in- w-*. corrupta; manebant, uti expresse testatur S. Chrysostomus, homil. *De Baptismo Christi,* tom. Voperam Græcorum. Addit S. Epiphanias, *hæres.* 51 , illa dic Nilum in vinum verti : a Circa ipsam undecimam (mensis Tybi, qui est sextus nostri januarii) post annos triginta factum esi primum signum in Cana Galilææ, quando aqua facta est vinum. Quapropter etiam in mullis locis usque in hanc diem hoc fit, quod tunc facium est, divinum signum in testimonium incredulis, velai testantur in multis locis fontes ac fluvii in vinum conversi : ut Cibyres quidem urbis Caria; fons, qua hora hauserunt ministri, et ipse dixit: Date architriclino ; testatur ct in Genusa Arabi® fons similiter. Nos bibimus de Cibyres fonte : fratres vero nostri de eo qui est in Gerasa, in Martyrum templo. Sed et mulli de Nilo hoc tes- FcoUi tantur. » Tres ergo aquas nominat, quæ dicto luM!50"a festo in vinum vertantur: primam, fontem Ci- f byres;secundam, fontem inGerasa; Iciliam, Ni- I ids. Ium. Cum igitur 1res isti fontes vinoso sapore nunquam fluxerint nisi hac dic , manifestum fit hoc miraculum non esse patratum, nisi ad recolendam memoriam vini ex aqua a Christo in Cuna Galilææ producti, ait noster Grctscrus in *Curopalaten,* pag. 23G ct scq., qui cum S. Epiphamo opinatur Christum in Chna aquam in vinum vertisse dic sexta januarii ; alii enim alia dic id factum putant, ut dixi in Chronolaxi Mono (ossari.

Quin et Jordanis aquam a Christi in ea baptismo Aqwi donum incorruptioni» accepisse, docet ibidem Cbrliti Grctscrus: «Addamus et hoc, inquit,aquam Jordanis, postquam eam Christus contactu ct bap- non ortismo suo consecravit , incorruplionis munero r donatam esse. » Id asserit illustrissimus princeps Nicolaus Christophorus Radzivilus in suo *llodaporico Hierosolymitano :* « Aquam, ait, valdo turbidam Jordanis habet, sed salubrem , quæ in vase asservata nunquam corrumpitur, prout in ea quam attuli mccum, indubitanter sum expertus. »

Rursum videtur Christus a Joanno non solum chrhins baptizatus et ablutus in capile , sed et in reliquo tol° o rcorpore, tum quia hic erat ritus Judæorum, et ctiamnum est; tum quia totum corpus aquis pu- ablutiu. rificaro debebant, ut singula membra quæ peccarent, abluerent; ulquc totius animæ omniumquo ejus peccatorum purificationem repræsentaront. Spoliabant ergo sc vestibus, et nudi baptizabantur; Jesus ergo dignatus est se nudare coram Joanne, ct hanc verecundiam quam casti erubescunt, pro nobis subire, ut Ad® nostrainquo nuditatem verecundiamque peccato induc- tam, sua gralia velaret et vestiret. Unde et ecclesia eodem loco ubi vestes Christi repositio fuere cum Tembaptizaretur, erecta est a fidelibus, teste Bcda, *De* } *Lotis sanctis*, cap. xiii, qui et addit quod illo locus chrlstu» apud Jordanem, in quo baptizatus est Christus, baptonobili monasterio et ecclesia in honorem Joannis tnl t4' Baptistæ dedicata, illustratus sit. De eodem ita scribit Gregorius Turoncnsis, lib. *De Gloria Martyrum,* cap. xvii : «In Jordane habetur locus in quo Dominus baptizatus est. In uno etenim reflexu aqua ipsa revolvitur, in qua nunc leprosi mundantur. Cum enim advenerint, sæpius lavantur in flumine donec ab infirmitate purgentur; de publico tamen, dum ibi commorati fuerint, victum accipiunt; sanati autem ad propria discedunt. Ipse quoque Jordanis ab eo loco in quinto milliario mari commixtus Mortuo, nomen amittit. »

In eodem loco Christum post baptismum sa> pius visitasse S. Joanncm ibidem baptizantem, tradit Joannes Moschus in *Prato spiritual.,* cap. i. Porro Christus in Jordane baptizatus est a Joanne in Ennon juxta Salim, *Joan,* in, 23 , non longe a Sarthan et Jericho, ubi lilii Israel, duce Josué, sicco pede transierunt Jordanem a Deo miraculose divisum, *Josué* in, 16ct 17, ut significaretur cumdein Christum, qui olim Hebrœos per Jordanem

deduxerat in»Terram promissam, fideles suos et Christianos per baptismum pari modo deducturum in cadum. Undo a sicut duce Josué, nqu e Jordanis retrorsum conversa) sunt ; sic Christo duce baptizato, retrorsum peccata conversa sunt.» ait S. Augustinus. Bursum Elias divisit aquas Jordanis , cpiando erat in curru igneo rapiendus in cadum, IV Jlcg. n , ut significaretur quod transeuntibus per aquam baptismi Christi, per ignem Spiritus sancti pateret aditus ad cœlum, ait D. Thomas III *part.,* Q. XXXIX, *art.* 4.

Ven. io. iG. Baptizatus autem Jesus , com estim ascendit DE AQUA, ET ECCE APERTI SUNT LI COELI , ET VIDIT Spiritum Dei descendentem sicut columbam , et io- vementem super se. — Lucas, cap. ni, 21, addit : « Jesu baptizato et orante apertum est cœlum, ct descendit Spiritus sanctus corporali specie sicut columba super ipsum. » Unde patet non vi baptismi Joannis, sed merito humilitatis ct orationis Christi apertum esse cœlum , ct descendisse Spiritum sanctum super cum; orationi enim ct orantibus insinuat se Spiritus sanctus.

Confbstin. — Refer hanc vocem magis ad sequentia, utpote a aperti sunt ci cœli, » etc., quam ad « to ascendit de aqua. » Nam Christo egresso cx aquis, statim aperti sunt cœli ; unde Marcus, cap. i, 9, ait : a Et statim ascendens de aqua, vidit cados apcrios. »

Et ecce aperti sunt ei coeli. — Marcus: « Vidit eœlos apcrios. » *Vidit,* scilicet ipse Jesus : non dubium quin ct Joannes idipsum viderit ac cœteri qui aderant, utpote propter quos hæc fiebant. Unde Matthæus ait : « Aperti sunt ei, » id est propter cum; *cali,* puta in ejus gratiam et honorem visi sunt aperiri, idque ad hoc : *pruno,* ut vox Patris c cœlo labens : « Ilie est Filius meus dilectus, » Christi dignitatem Joannis dignitate majorem significaret; *secundo,* ut indicaret Deus per Christum cœlum omnibus aperiri, ita S. Chrysostomus; *tirho,* ut vis cœleslis baptismi innueretur, scilicet per cum homines carnales fieri spirituales et cœlesles, ac per cum ad cœlum vocari ct quasi manu duci. Ila S. Thomas, III par/., *Q.* XXXIX, *art. fi.*

Quomo cih Ho gii Quœrcs, quomodo Christo aperti sunt codi? ^csPon^ctur cadorum soliditatem non fuisse realiter apertam ct discissam (hoc enim naturaliter csl impossibile, supcrnaturaliter est supcrlluum : non etiam cœli aperti fuere per solam visionem imaginariam, uti aperti sunt Ezechieli, cap. 1.1/,) sed quod in suprema acris regione sensibiliter visus fuerit quidam hiatus , seu species apertone sensibilis, ex quo columba œquo ac vox Patris do cado in Christum labi videretur , ita scilicet ut partes aeris extremæ densiores viderentur , eo modo ut ad illas terminari posset visus ; aer autem interjectus maneret rarus, nec videretur, sed appareret quasi hiatus lucidus, sive vacuum quoddam ,el apertura radios vibrans in Christum, ex qua columba cum voce descendit in Christum. Hac enim arte pictores solent pingere el representare hiatum. Omnia enim hic sensibilia fuerunt. Ita Euthymius, Janscnius et Suarez, HI jwrC, Q. XXXlX,ori XTales hiatus sope apparentia acre, do quibus Aristoteles in *Meleoris.*

Addit noster Hieronymus Prado, in cap. v *Jteech t* 1, ad illa : u Aperti Mint cœli, » per fulgura ct coruscationes visum fuisse quasi ælherem dividi ct aperiri, i adequo vocem Patris quasi tonitruum erupisse. Semper enim tonitru miscetur cum fulguro , imo fulguris est causa, etsi post fulgur audiatur, quia auditus tonitrui tardior est visu fulguris , eo quod objectum visus citius producat speciem sui, quam sonus ; visus enim omnium sensuum est subtilissimus ct celerrimus, idque factum esso ad hoc, ut populus fulminis fulgore ct tonitrui terrore excitaretur ad audiendam vocem Patris de cœlo : « Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui. » Favet illud *ï'snlm.* xxvui, 3 el G, in sensu allegorico. Et Psabn. Lxxvi : « Illuxerunt coruscationes luæ orbi teme.» Sic apud poetas æthera vel cœlum aperiri, dividi, scindi, rumpi, idem est quod fulgurare. Ha Ovidius, 11 Fusior :

Hinc tonal, hinc olssís abrumpitur ¡¿cibai ether.

Silius Italicus, lib. I :

------raploque polo micat ignibus fiber.

Statius, lib. I *Th&aid. :*

------Abrupta Ire miscunt
Fulgura et attritus subita face rumpitur acr.

Manilius, lib. I :

------Et cœlum fulmine raptum.

Simili modo vidit S. Stephanus, dum lapidaretur, cœlos apertos. Actor, vn, 35. Vide ibi dicta.

Et vidit (Sjtus , suspcnT) SrauTim Dei des- a
CENDFNTEM SICUT COLUMBAM. — .EeyptiuS , « Et f l
vidit Spiritum Dei descendentem m forma co- tumo
lamba?. » Quærcs *primo*, an vera et realis fue- c«rv*u.
rit hæc columba, an tantum species et similitudo columbœ? \eram fuisse columbam censent S. Hieronymus, S. Anselmos et ex iis D.Thomas, III *p., Q.* XXXIX, *art.* 7; Salmeron ct alii, idque est probabile; æque tamen probabile, imo probabilius est non fuisse veram columbam, sed tantum speciem sive formam columbæ ab Angelo formatam , agitatam et motam ut in Christum descenderet Halio est, quia id indicant omnes Evangélistes ; nam Matthæus ait : a Sicut columbam,» Marcus: « Tanquain columbam, » Joannes , cap. i, 22: « Quasi columbam,» Luca, cap. tu: a Corporali specie sicut columba. » Erat ergo species ct similitudo dunlaxat, non veritas columbæ; nec enim vera columba opus hic erat, sed similitudine ad symbolical!! significationem, ut scilicet pei speciem et symbolum columbæ designarentur dotes Christi, quas mox recensebo. Simili

modo « cœli aperti sunt, » nonrealiter, sed per apparentiam ct spectrum duntaxat, uti paulo ante explicui. Ita censent S. Augustinus, ep. 102; S. Ambrosius, lib. I *De Sacram.,* cap. v; S. Chrysoslomus, Theophylactus, Euthymius, Lyranus, Cajefanus, Jansenius hic; Abnlensis, *Quasi.* LXXXIV, I.XXXV; Suarez, III p., o. XXXIX, *art.* 7.

Instabis: Fuitneergo hoc phantasma cl phantastica columba? Respondetur : Minime; fuit enim verum solidumque corpus, habens formam columbre, ut docci S. Augustinus, *De Doctrina Christiana,* cap. XXII, non assumptum hypostatice a Spiritu sancto, sicut humanitas Christi assumpta est a Verbo, uti videtur sensisse Tertullianus, lib. *De Carne Christi,* cap. m, sed tantum Spiritus sancti index ct symbolum, quia columba est avis mansuetissima, simplicissima, innocentissima, fœcundissima, summe amabilis et zelotypa : talis pariter est Spiritus sanctus, qui hanc suam mansuetudinem , simplicitatem, innocentiam, fœcundilatcm , charilatem et zelum animre Christi a primo conceptionis ejus instanti perfectissime indiderat, idque nunc externo hoc signo jam a se factum esse duntaxatsignificabat, ct publice toti populo declarabat.

cur c(" lu ? J».• 1“““”

Quæres *secundo,* curSpiritussanctusinChristum descenderit specie columbre, in Apostolos vero specie ignis et linguarum ignearum? *Act.* n.

Respondet primo S. Chrysostomus, quia Christus venit in carnem et mundum mansuetus ut columba, ad remittendum peccata ct solvendum peccatores. In dic vero judicii veniet ut severus judex, puniturus impios per ignem. Rursum ct magis ad litteram : Apostolis datus est Spiritus sanctus specie ignis, quia eis indebat fervorem ct ardorem prædicandi, ait S. Augustinus, tractat. VI *in Joanncm.*

s<.. . s ¡ ; »i ; /i,. ,o- I ' i- r '

Secundo, quia columba optime repraesentat Spiritum sanctum septuplicem, sive septem ejus dona, quæ Christo infudit, uti praedixit Isaías, cap. xi, 2, dicens : « El requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ ct intellectus, spiritus consilii ct fortitudinis, spiritus scienti® ct pietatis, et replebit eum spiritus timoris I)omini.» Hæc enim omnia apposite notantur per columbam. Nam, ut explicatS. Thomas, III *part., IJ.* XXXIX, *art. G,ad* I : *primo,* columba secus fluenta aquarum moratur, in iisque quasi in speculo aspicit accipitrem, coque viso fugit, per quæ significatur donum sapientiæ : *secundo,* columba meliora grana in cumulo seligit; cccc donum scienti® : *tertio,* columba alienos pullos nutrit; cccc donum consilii : *quarto,* columba non lacerat rostro ; cccc donum intellectus : *quinto,* columba caret felle ct bile; cccc donum pietatis : sarto, columba nidificat in petris; ecce donum fortitudinis : *septimo,* columba pro cantu edit gemitum; cccc donum timoris quo Christus et Sancti gemunt pro peccatis, vel suis, vel alienis, vel utrisque.

Tertio, columba symbolum est reconciliatio-Tertto. nis ct reparationis mundi quam Spiritus sanctus fecit per Christum : unde ejus symbolum fuit columba afferens ramum virentis olivro ad Noe, per hoc significans cessasse diluvium iramque Dei, ac siccitatem terræ redditam, et pacem hominibus, *Genes,* ix, 12. Ita S. Chrysostomus.

Quarto, columba, quia est avis amicabilis ct Qiurfo. gregalis, notat unionem ct societatem fidelium in Ecclesia, quam efficit Spiritus sanctus per baptismum Christi. Ha D. Thomas loco jam citato. Denique columba candida est, suavi odore pascitur ac mire pullos amat. Sic Christus candidissimus est, virtutum odore pascitur ac filios suos amat intime.

Hac de causa Spiritus sanctus uti hic in Christum, ita in Christianos insignes, sa>pc specie columbæ descendit, ac præsertim Doctores, Episcopos ct Pontifices Ecclesire auctoravit et (piasi consecravit. S. Elcucadius, sancti Apollinaris, Ravennatium apostoli, discipulus, columba in caput ejus advolante, Episcopus Ravennatium ordinatus est, (pii sanctitate illustris migravit in cœlum anno Domini liti. Ita Philippus Ferrariensis in *Catalogo Sanctorum Italice.* Colum, \'i ' P $ et ‹i ‹u›- [! s. i.'.i- coi-

Sic ct columba in caput sancti Aderiti coram clero devolans, eum designavit sancti Apolli-naris successorem, et secundum Roventile Episcopum. s. A l.ùl-

S. Marccllinus pariter columbre indicio, ejusdem urbis Episcopus designatus est anno Domini 230. Ita Hieronymus Rabens in *Histor. Ravenna,* et Pliilippus Ferrariensis in *Catalogo Sanctorum Italice.* s. m irccllini*

S. Fabianus, per columbam capiti incumben-lem, in Romanum Pontificem electus est. s. Fabu-

S. Gregorio libros scribenti visus est Spiritus sanctus specie columbre in aurem suggerere ea qure scriberet. s.Or%o-

S. Basilios, qui in eodem Jordane, in quo Christus baptizari voluit, missam celebrans, cœlesti circumdatus luce, jussit confici columbam ex auro puro, in eamque partem hostire conscralæ reposuit suspenditque eam super altare, idque in specie colombai illius qure apparuit in Jordane Christo baptizato, ait Amphilochius. Additque S. Ephrem vidisse Spiritum sanctum in specie columbre ignis incumbere S. Basilio, idcoque exclamavisse : « Vere columba ignis Rasilius , vere Spiritus sanctus loquitur per os ejus. » S. tudlh‘

Flavianus Patriarcha, jussu Angeli ordinans S. Joannem Chrysoslomum cumque sacerdotem consecrans, vidit albam columbam in caput sancti Joannis devolare, uti refert Leo Augustus in ejus Vita, et ex eo Baronius, anno Christi 450, num. 7. s. Jwn- ‘ u“ '

Hac de causa Mahomela impostor columbam condocefecit ct assuefecit, ut advolaret ad aurem suani, ponendo m aure grana qure colligeret et Materne» *¡SI,"PG*’ **torti** co-lumU.

comederet columba, ut hac ratione, populo persuaderet sibi familiarem osse Spiritum sanctum, cumque sibi suggerere suam legem, ct dictaro *Alcoranum,* imo secretissima Dei consilia revelare. Idem effecit, ut columba schedam ad se afferret, in qua aureis litteris scriptum erat : « Quicumque taurum domuerit, rex esto. " Ipse autem taurum quem antea nutriverat, facile edomuit, idcoque a stulta plebe rex est salutatus. Ita habent auctores Vite Mnhometis.

Et VENIENTEM SUPER SE. — Gh CCC est *in" avrò,* id est *super eum, q. d.* Joannes vidit Spiritum sanctum specie columbæ descendentem super caput Jesu illique insidentem. Noster olWi accepit pro tauro; Debrai enim idem habent pronomen absolutum ct reciprocum; hiriciSx aMu, tam super *se,* quam *super eum* significat. Utrumque verum, utrumque appositum. Unde Joannes postea aliis ct aliis turbis ad ejus baptismum affluentibus Christum demonstrans, dixit : « Quia vidi Spiritum descendentem (piasi columbam de cœlo, ct mansit super eum, « *Joan,* **i**, 32. Insedit ergo columba hæc sacro Christi vertici, cumque esse Messiam, Ecclcsiæ Doctorcm ct Salvatorem toti orbi declaravit ct quasi promulgavit. Hinc Christus et Ecclesia, animaque sancta, sunt quasi columbus el columba, juxta illud *Cantici,* vi : « Una est columba mea, perfecta mea. » Vide ibi dicta.

Apposite pieque S. Bernardus, semi. 1 De Epíphan. : «Neincongrue, ait, ad indicandum agnum Dei venit columba, quia nihil melius agno convenit , quam columba. Quod agnus in animalibus, hoc columba in avibus est. Summa utriusquo innocentia, summa mansuetudo , summa simplicitas. Quid enim sic alienum ab omni malitia, sicut agnus ct columba? Nocere cuiquam nesciunt, tedero non noverunt. »

it. 17. Et eccb vox ue coelis dicexs : Hic est liLIUSMKUS DILECTUS, IN QUO MUII COMPLACUI. — Ex
i7* ; />./ cœlis apertis ct coruscis lucida columba dilapsa
s. est ¡n caput Christi, dumque in eo considet, ex iisdem dilapsa est vox: *Hic est Vilius meus.* Vox hæc symbolum columbæ explicabat; columba vero ad Christum, cui ipsa insidebat, vocem ferri et terminari significabat, non ad Joannem vel quem alium : utroque ergo signo opus fuit ad declarandum orbi Christum. Vox hæc « in persona Patris Angelorum ministerio efformata fuit, » ait Victor Antiochenus, in cap. i S. *Mare.* Hic primum orbi revelatur mysterium S. Trinitatis, quod Judæis obscure fuerat insinuatum, dum Pater se ostendit in voce, Filius in carne, Spiritus sanctus in specie columbæ, ut significaretur fides S. Trinitatis jam explicanda, adeoquo ejus nomine conferendus Christi baptismus : licet enim hæc omnia, puta cœlorum apertio, formatio vocis, descensus columbæ, utpole opera ad extra, uti loquuntur Theologi, fuerint loti S. Trinitati communia, uti docet S. Augustinus, serm. De *Temp.,* tamen spccintlm singntepcrsonæ symbolis jam dictis repræsentabantur.

Hic est Filius. — Græce *i* vlk» id est *ille FHius* Dei Patris, scilicet : per eminentiam, puta Filius per naturam, non adoptionem, uti sunt Angeli et homines sancti, idcoque non est creatura, sed creator , Deo Patri ¿petaca et consubstantialis, uti definitum est in Concilio Nicteno cælerisquo so qnentibus.

Marcus et Lucas habent aliis verbis, sed eodem sensu : «Tu es Filius meus.n Et verisimile est ita dictum fuisse, tum quia duo Evangéliste in eo consentiunt, tum quia consonum erat ut, Jesu in cadum aspiciente Patremque orante, ac Spiritu sancto in eum descendente, vox Patris quoque ad eum dirigeretur, eumque quasi Filium complecteretur ct compellaret, itaque toti orbi venerandum, amandum, audiendum proponeret. Ita Jansenius, Maldonalus, Franciscus Lucas et alii.

Dilictis. — Græce ¿ id est *ille dilectus,* id est unice et summe dilectus, per quem cæleri diliguntur, nec ullus a Deo diligitur, nisi quem ille dilexeril suaque gratia donarit; unde Syrus vertit, *dilectissimus.*

In quo mihi complacui. — Ita scilicet, ut tu solus, o Christe, perfecte per omnia, summed infinite mihi placeas, ac nemo mihi placeat nisi per te, imo ut per te placatus sim toti generi humano, cui antea ob peccatum Ad® ct posterorum offensus fui. Hebr. enim FTxl *ratsa, et placere ct placari,* sive *reconciliari* significat.

Tu ergo es Filius meus dilectus in quo mihi complacui, — ut habent Marcus et Lucas; quia tu solus cum sis « splendor glori® el figura sub-

ZH 11

ita mihi places,ut nihil in te displiceat, sed omnia summe placeant : tu es ille in quo ego acquiesco, in quo me pasco ct oblecto : propter tc omnes tui discipuli d assecte, puta omnes Christiani d Sancti milii placent. Alludit ad Noe, qui solus suo ævo placuit Deo, juxta illud : «Noe vir justus atque perfectus fuit in generationibus suis, cum Deo ambulavit, » *Gen.* vi, 9; et cap. vin, 20, cessante diluvio, « Noe obtulit holocausta super altare, odoratusque est Dominus odorem suavitatis, et ait : Nequaquam ultra maledicam terra propter homines. » Sicut enim Noe adeo placuit Deo, præserlim dum illi hostiam obtulit, qu® ita cum placavit, ut promiserit se non amplius orbem diluvio perditurum ; sic multo magis Cliris(us seipsum Deo offerens in hostiam piacularem, Deum toti generi humano placavit et conciliavit. Hac voce Christus a Deo constitutus est publicus orbis doctor d legislator. Unde cum hæc vox repetita est a Patro in Christi transfiguratione, Matthæus, xvn, b, addit : « Ipsum audite, n *q. d.* Audite Christum, qui mihi est unigenitus ; non Platonem, non Apollonium, non Socratem : Christum, inquam, audite, in ipsum credite, ipsi obedite; ipse e sinu meo vobis enarrabit mea arcana, obs-

condita a constitutione mnndi t ipse vobis pandet viam pacis, viam ari eœlum, viam ad felicitatem ; ipse vobis evangelizabit regnum cœlorura ct bona coelestia, imo divina, quæ nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt. Hinc Magdalena sedens ad pedes Jesu, euroque assidue et intente audiens, ab eo audivit : « Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ah ea. » *Luc.* xi.

Pncclare S. Leo, serm. *De Transfiguratione* : a Hic est, ait, Filius meus, cui ex me et mccum esse, sine tempore est. Hic est Filius meus quem a me non separat deitas, non dividit potestas, non discernit æternitas. Hic est Filius meus, non adoptivus, sed proprius; non aliunde creatus, sed ex me genitus. Hic est Filius meus, per quem omnia facta sunt. » Et mox : u Hic est Filius meus, qui eam quam mecum habet requalitatem, non rapina appetiit, nec usurpatione praesumpsit, sed manens in forma gloriæ meæ, ut ad reparandum genus humanum exequerelur commune consilium , usque ad formam servilem inclinavit incommutabilem deitatem.» Unde concludit : «Hunc ergo, in quo milii per omnia bene complaceo et cujus predicationo manifestor, cujus humilitate clarificor, incunctanter audite, quia ipse est veritas et vita, ipse virtus mea atque sapientia ; ipsum audite, quem Prophetarum ora cecinerunt ; ipsum audite, qui sanguine suo mundum redemit, qui viam aperit ad eœlum ct per crucis supplicium gradus vobis ascensionis parat ad regnum. »

cbnuu» ’■J;’:’"® lQ- ttami. Fr ; ' •

Denique valde probabile est Christum, hoc loco et tempore cum baptizaretur in Jordane, hoc ipso instituisse sacramentum baptismi eique dedisse efficaciam justificandi ; necessitatem tamen ejus suscipiendi indixisse post mortem suam in Pentecoste. Ita diserte docet *primo* S. Thomas, III p., *Qucrst. XXN\,art.* 2; Cajetanus et cœteri ejus seclatores, ac idipsum fuse ibidem probat noster Gabriel Vasquez. Idem insinuat S. Augustinus, semi. 37 *De Tempore : a* Baptizatur novus homo, inquit, ut novi baptismatis constituat sacramentum. » Patres etiam communiter docent Christum suo baptismo aquas sanctificasse et eas contactu corporis ejus vim regenerativam accepisse : S. Ambrosius, lib. 11 *in Luc.,* cap. xxxi, ct *serm.* 13et 20; S. Hieronymus, *Dialog, contra Luciferian.;* S.Chrysoslomus, homil 2 *in Matth.;* Nazianzenus, orat, *in S. Nativitatem,* et passim Interpretes in hoc cap. ni S. *Matth.,* quod ita inlelligeuduin est, non quod nqu.e acceperint aliquam physicam qualitatem, sed quia tunc illo facto ex intentione Christi sunt deputata ad sanctificandum ; sicut enim aliquid instituitur verbis, ita etiam solo facto aliquid institui potest ; atqui etiam tunc formam baptismi institutam et designatam fuisse credibile est, per hoc quod tota Trinitas tunc apparuit : ergo lotum sacramentum tunc fuit institutum. Confirmatur, quia si Christus verbis tunc dixisset : Volo ut homines baptizentur in aqua in nomine Trinitatis, omnes faterentur ipsum tunc instituisse baptismum : atqui hoc ipsum dixit facto, nam hoc voluit suo facto significare. Accedit S. Chrysostomus, *homil.* jam citata, asserens quod sicut Christus in eadem mensa approbavit umbram, ct addidit veritatem, quando in eadem cœna comedit agnum ct instituit Eucharistiam, ita in eodem flumine conjunxit umbram et veritatem, scilicet baptismum Joannis cum baptismo suo.

s ' Jo

Probatur *secundo,* quia statini initio predicationissuæ Christus per discipulos baptizabat, ut patet, *Joan,* in eliv. Ergo jam baptismus ejus erat institutus. Atqui non apparet ubi commodius potuerit esse institutus, quam cum Christus contactu sanclissimæ carnis suæ aquam consecravit et Trinitatis manifestatione formam designavit.

T«bo.

Tertio, quia festum Luminum apud Græcos ita celebratur, quasi tunc nostrum baptisma fuerit institutum. Vide Nazianzenum, oratione *in SS. luminaria.* Unde in hymno illius dici canit Ecclesia: « Hodie in Jordane lavit Christus nostra crimina.» Porro hanc baptismi institutionem ipso facto a se factam Christus verbo explicavit et promulgavit, cum cœpit predicare ct baptizare. Unde Suarez tunc institutum fuisse baptismum opinatur. Denique baptismus Christi, licet jam institutus, non tamen obligavit homines ad cum suscipiendum usque ad adventum Spiritus sancti in Pentecoste: nani usque ad illud tempus fuit in consilio, deinceps vero fuit in precepto. Ratio est, quia in Pentecoste facia est promulgatio legis novæ, cujus initium est baptismus. Usque ad Pentecosten ergo obligavit lex vetus et circumcisio, quæ tunc obligare desiit, cum successit ei lex nova promulgata in Pentecoste, Artor, n, uti docetS. Augustinus, *epistol.* 19; S. Thomas et passim Theologi. In Pentecoste enim omnia mysteria Christi et Christianismi adimpleta fuere; unde tunc lex nova obligare cœpit, lex vetus vero obligare desiit, utpotc quæ novæ tantum erat typus et figura, sicut umbra desinit presente veritate et lumine.

x —’t ll co*iciu

CAPUT QUARTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Describit primo quadragenarium Christi jejunium in deserto, ejusque triplicem a Satana tentationem. Secundo, vers. 13 *narrat Christum capisse in urbe Caplmrnao praedicare regnum calorum. Tertio, vers.* 18 *Christum ad sui sequelam evocasse Petrum, Andraam, Jacobum et Joannem, multosque ad Christum ob aegritudines quas sanabat, confluxisse.*

1. Tunc Jesus ductus est in desertum a Spiritu, ut tcnlaretur a diabolo. 2. Et cum jcjtinasset quadraginta diebus et quadraginta noctibus, postea esuriit. 3. Et accedens tentator dixit ei: Sibilius Dei es, dic dilapides isti [lauesGanL 4. Qui respondens dixit : Scriptum est : Non in solo pane vivit homo, sed in omni verho quod procedit de ore Dei. o.Tunc assumpsit eum diabolus in sanctam civitatem, et statuit eum super pinnaculum templi, 6. et dixit ei : Si Filius Dei es, mitte te deorsum. Scriptum est enim: Quia Angelis suis mandavit de te, et in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. 7. Ait illi .lesus rursum : Scriptum est : Non tentabis Dominum Deum tuum. 8. Iterum assumpsit tum diabolus in montem excelsum valde, et ostendit ei omnia regna mundi,ct gloriam eorum, 9. et dixit ei : Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me. 10. Tunc dicit ei Jesus: Vade, Satana : Scriptum est enim : Dominum Deum tuum adorabis, et illi soli servies. 11. Tunc reliquit eum diabolus ; ct eccc angeli accesserunt, et ministrabant ei. 12. Cum autem audisset Jesus quod Joannes traditus esset, secessit in Galilæam ; 13. et relicta civitate Nazareth , venit et habitavit in Capharnaum maritima, in finibus Zabulon et Nephtalim : 14. ut adimpleretur quod dictum est per Isaiam prophetam : 15. Terra Zabulon et terra Nephthalim, via maris trans Jordanem, Galilæa gentium, 16. populus qui sedebat in tenebris, vidit lucem magnam, et sedentibus in regione umbræ mortis, lux orta est eis. 17. Exinde cœpit Jesus predicare, et dicere : Poenitentiam agite; appropinquavit enim regnum coelorum. 18. Ambulans autem Jesus juxta mare Galilææ, vidit duos fratres, Simonem, qui vocatur Petrus, et Andream fratrem ejus, mittentes rete in mare (erant enim piscatores), 19, et ait illis : Venite post me, et faciam vos fieri piscatores hominum. 20. At illi continuo relictis retibus, secuti sunt cum. 21. Et procedens inde, vidit alios duos fratres, Jacobum Zebedæi et Joannem fratrem ejus in navi cum Zebedæo patre eorum, reficientes retia sua; et vocavit cos. 22. Illi autem statina relictis retibus et patre, secuti sunt eum. 23. Et circuibat Jesus totam Galilæam , docens in synagogis eorum, et predicans Evangelium regni, et sanans omnem languorem ct omnem infirmitatem in populo. 24. Et obiit opinio ejus in totam Syriam, et obtulerunt ei omnes male habentes, variis languoribus et tormentis comprehensos, et qui dæmonia habebant, et lunaticos, et paralyticos, et curavit eos; 25. et scculæ sunt eum turbæ multæ de Galilæa, et Decapoli, et de Hierosolymis, et de Judæa, et de trans Jordanem.

Vûr. 1« J.UC. IV, I. Afare. », 12.

t.TüKC Jesi s meri s »:>r in desert a u a Spir it u, ut ientaretur a diabolo. — Syrus, *ah aci usatorc;* ítáCoc; enim Græcis idem est quod *accusator, calumniator,* qualis maximo est Satanas, qui homines perpetim accusat apud Deum, ut eos sibi suæquo potestati addicat in gehenna.

eum in desertum. » Et Lucas, cap. rv , i : a Jesus autem plenus Spiritu sancto, regressus est a Jordane, ct agcbalur a spiritu in desertura. » Unde videtur quod Christus eadem die G januarii, qua baptixatus est, actus sil a spiritu in desertum, eademque dio finiente et septima incimante, inchoaril jejunium Í0 dierum, idcoquc illud finierit dio 13 februarii. Celerrimus enim CLiWm ««. ▮ i* noaxu.

Tunc, —scilicet illico a baptismo Christi. I nde Marcus, cap. i, 12, ait : a Et slalim spiritus expulit

a<l omne opus bonum est Spiritus sanctus, æque ac Christus.

Dic t is est .— Graece àa/Or,, id est subductus ct c medio sublatus est, ut scilicet c populi turba, cum qua hactenus conversatus erat, secederet in desertum, ibique orationi et jejunio vacans, sanctitatis famam sibi apud populum pareret, ac majori auctoritate prædicare inciperet, æque ac fecerat ejus prodromus et praecursor Joannes Baptista. Marcus habet : a Expulit cum spiritus, » ubi vox *expulit* significat vim, efficaciam et alacritatem Spiritus, quæ erat in Christo ac futura erat in Apostolis cæterisquc Christianis, quos possessurus et ad heroica virtutum opera acturus erat Spiritus sanctus, juxta illud, *Roman.* vin. U : « Qui Spiritu Dei aguntur, ii sunt filii Dei.» Ita S. Hieronymus, S. Hilarius et Auctor *Imperfecti. Ductus* ergo est Christus a Spiritu, non per aera raptus, sed pedibus suis alacerrime impulsu Spiritus contendens ad stadium luctæ cum Satana in deserto ineundæ. Desertum enim Christo fuit orationis, jejunii et vitæ ongelicæ palaestra, ibique duellum iniit cum Lucifero cumque prostravit. Vide S. Basilium, *De Laudibus Eremi,* et ea qure annotavi, *Osee* n, 14, ad illa : « Ducam eam in solitudinem, et loquar ad cor ejus. »

I» d. ' r- t07 ‘‘ Ix desertum. — Desertum hoc vocatur Quarantana, quod ita ex Bredembachio, Brochardo et Saligniaco describit Adrichonuusm Descript. Terra? *sonetee,* pag. 19, num. 97 : a Quarantana desertum inter Jerusalem ct Jericho incipit, juxta Anathot, et extenditur super Galgala usque ad desertum Thecuie et Engaddi, juxta mare Mortuum. Hic commoratus est S. Joannes Baptista, ibique in ejus memoriam exstructa fuit ecclesia ct monasterium quod Graeci monachi inhabitabant, sed temporibus Bredembachii erat desolatum. Ibi venientem ad se, ut baptizaretur, Christum digito demonstravit Joannes, dicens : Ecce *Agnus Dei.* In hoc Christus jejunavit 40 diebus et 40 noctibus, agens ct habitans cum bestiis. » In hoc deserto juxta Jordanem, ejusdem nomiuis est : « Quarantana, mons altus et ascensu difficilis, in quo tenlatus est primum Dominus a Satana. In hujus montis cacumine sacellum est ruinosum, jejunio ct oratione Christi venerabile. »

Tropologice : audi S. Ambrosium, lib. Ill *De Virgin. :* « Et nos igitur, inquit, procul a luxuria, procul a lascivia, tanquam in arido vitæistius ac jejuno solo, fugitantem deliciarum Chr istum sequamur. Non in foro, non in plateis Christus repentur.‘Nequaquam igitur quieramus Christum, ubi invenire non possumus. Non est Christus circumforaneus. Chrisluseiiim est pax; inforo lites: Christus justitia est ; in foro iniquitas : Christus operator est ; in foro inane otium : Christus charilas est; in foro obtrectatio : Christus fides est ; in foro fraus et perfidia: Christus in Ecclesia est : in foro idola, etc. »

A Smut.—Non a diabolo, sed u Spiritu sancto ; hic enim præcessit cap. præccdenti, ven. penultimo, ubi dicitur do Jesu : « Vidit Spiritum Dei descendentem sicut columbam et venientem super se. » Hic ergo Dei Spiritus fuit possessor et auriga Christi, agens cum in desertum. Unde Syrus vertit : ‹t a Spiritu sanctitatis, » id est a Spiritu sancio, qui est sanctissimus ct fons omnis sanctitatis, idque patet cx articulo græco, rei irrtùaarc;, *q. d. tllius Spiritus,* scilicet magni,primi , summi et divini ; et quia hic Spiritus opponitur diabolo, qui sequitur quasi antagonista Christi et Spiritus sancti, « ut illuc cum Spiritus malignus inveniret, » ait S. Gregorius, homil. 16 *in Evang.* Denique vox *Spiritus,* cum absolute ponitur, significat Spiritum sanctum, ut notavit ex Didymo magistro suo S. Hieronymus.

Ut textaretur a diabolo. — Vox *ut* non significat Spiritum sanctum directe intendisse tentationem diaboli intentandam Christo, hoc cnim malum et perversum est, sed intendisse duutaxat tentationem hanc permittere, ob fructum ct victoriam Christi, quam certo ope sua futuram prævidebat, idcoque Christum diabolo tentationem hanc optanti objecisse, ct quasi athletam ad duellum eidem composuisse et opposuisse.

Primo ergo Spiritus sanctus hoc facto intendit, .Cne ut Christus illico a baptismo tentatus, Christianis tn'ì'.X* jam baptizatis ct ad Deum conversis vitæ daret iv i». ideam, qua discerent tenlationibus statim occur- Fri,u0- santibus resistere et contra eas se communire. Idem S. Chrysostomus et Hilarius : unde Tertullianus, lib. *De* Baptismo, cap. ultim., docet hic significatum esse neminem intentatum regnum Dei consecuturum ; ac simul ostensum est, quis sit artifex et fiber tentationum omnium, ut ait idem, lib. *De Orat.,* cap. vni.

Secundo, ut nullam tentationem esse insupera- &l bilem ostenderet, sed omnes vinci gratia a se aspirata, oratione, jejunio, verbis S. Scripturæ, praeceptorum et promissionum Dei meditatione, ac constantia, fortitudine ct fiducia in Deum, suo exemplo demonstraret. Vide dicta Ecclesiastici, cap. u, l et seq., ubi multa hac de re annotavi.

Tertio, ut Christus cæleris hominibus, qui ere- Tam. bro a Satana lentantur, quasi fratribus similem se praeberet et exhiberet, uti docet Apostolus, *Hebr.* IV, 15.

Quarto, ut futuros in Ecclesia doctores , præ- Quito, dicatores, praesules, apostolos primo tcnlationibus probari, ac oratione et meditatione in solitario secessu firmari oportere, ilioque spiritum ingentem a Deo haurire, quem deinde in alios effundant, ostenderet. Qui ergo sapiunt, prius cum Christo in desertum hoc orationis et meditationis secedunt, in coque cum Deo conversantes ad munus praedicationis, gubernationis ct apestolatus se disponunt ct praeparant.

Quinto, ut Luciferum ad duellum provocans Qniut«. superaret, et consequenter totum ejus dæmonum exercitum. Porro duellum hoc Christi et diaboli.

simile est duello solis cum nubibus cum cingentibus, cum hoc lemmate : « Splendor ex me. » Sol cnim (ita dictus, quod solus sit in mundo) est «oculus mundi, ait S. Ambrosius in *Hexam.,* dio 4, jucunditas dici, pulchritudo coeli, mensura temporum, virtus et vigor omnium stellarum. » Sic est et Christus. Sicut ergo sol nubes dissipat, sic ct Christus orones diaboli tentalioncs. Rursum sicut sol nubes atras illustrans, facit splendidas, sic Christus splendore grati® suæ desolationes in consolationes, tentationesin victorias, pnelium in triumphum convertit.

£ *Sexto,* ut sua tentationc et exemplo nostras tentalioncs vinceret, ct cum eodem hoste et antagonista suo Satana pugnare et vincere doceret, atque ad id gratiam ct fortitudinem nobis promereretur. Licet enim fideles infirmitatis suæ conscii, declinare debeant tentalioncs quoad possunt , juxta id quod Christus orare nos docuit : « Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos a malo,» *Matth.* vi ; tamen cum ili® ingruunt, generose et animose nixi Christo illis resistant necesse est, juxta id quod Christus ait : « Confidite, ego vici mundum. » *Joan,* xvi, 33. Unde 5. Augustinus *in* P$. xc : «Ideo, ait, tentatus est Christus, ne vincatur a tentatore Christianus.» Sed, ut idem ait *in Psal.* lx , a ut illo vincente, nos quoque vinceremus. » Nam, ut ait S. Ambrosius, in cap. IV *Luc. :* « Quando tentaris, cognosce quia paratur corona. Tolle martyrum certamina , tulisti coronas; tolle cruciatus, tulisti beatitudines. Nonne tentatio Joseph, virtutis est celebratio? nonne injuria carccris, corona est castitati^ ? n

Nota : Lucas, cap. iv, 1, ait : « Agebatur a Spiritu in desertum diebus quadraginta, et lentabatur, » Greco id est tentationem patiens, *a diabolo :* ex quo nonnulli colligunt Christum, pretor 1res diaboli tentalioncs ab Evangelista recensitas, plures alias per hos 40 dies passum fuisse, æque ac post hos40 dies, a Satana. Unde subjicit Lucas, 13 : « Et consummata omni leutationc, diabolus recessit ab illo usque ad tempus.» Ita censent Euthymius, Auctor *Imperfecti,* Jansenius ctCajclanus hic; Orígenes, hom. 29 *in Luc.;* Boda, lib. l *in Marc.,* cap. v ; Eusebius, lib. IX *Demonstrat.,* cap. vu; S. Augustinus, lib. II De Consensu *Evang.,* cap. iv.

Videtur tamen Lucas per tttipx&prc;, id est *tentalus* vcl *tentationem patiens,* potissimo respicere ad tres celebres Christi tentalioncs, quas deinde recenset : unde Noster vertit in *Imperfecto : lentabatur;* per hoc enim videtur Lucas summarium quasi capilis et tentalionum Christi, quas statuit paulo post enarrare, per anticipationem assignare et præmittere voluisse, uti recte advertit Franciscus Suarez, III p., *Quast.* XLVI1L

Lucifer i t rii'l A *diabolo,* puta a Lucifero; hic cnim omnium (læ,nonuin princeps antonomastiee vocatur diabolus; et cum hoc congredi par erat Christum, sicut cum eo congressus fuit in cœlo, cum eum unionem hypostaticam ambientem illamque sibi homini futuro invidentem dejecit in tartara, ut nonnulli censent. Lucifer ergo lune ex inferno egressus est, ct assumpta hominis sancti, ait Carthusianus, forma, Christum lentavit, tum ut exploraret an ipse esset Filius Dei proprius et naturalis, tum ut eum lentaret, id est ad peccatum alliceret. Sic diabolus significat Luciferum, principem dæmonum, cum dicitur, *Matth.* xxv, 41 : a Discedite a me, maledicti, in ignem æternum, qui paratus csl diabolo ct angelis ejus. » Et *Apocal.* xn, £• 'li- ti : « et projectus est draco ille magnus serpens ni u antiquus, qui vocatur Diabolus et Satanas, » etc. Sicut ergo Lucifer per Evam lentavit Adamum et vicit, sic et tentavit Christum, sed ab co victus csl.

Moraliler : hic docemur diabolum, cum presagii aliquem fore eximium Ecdcsi® doctorcm aut præsulem, solere eum variis tentationibu- aggredi, ut eum dejiciat ct fructum animarum quem ipsum facturum previdet, clidal ac in ipso quasi semine suffocet; ita hic dæmon Christianos omnes in Christo quasi semine et parente *suffocare* conatus est.

2. Er CUM JEJUNASSET QUADRAGINTA DIEUUS ET ⌄* QUADRAGINTA NOCTIBUS POSTEA BSURHT. — Nota : . Christus instar Moysis et Eli® integros <0 dies et î* i . noctes sine ullo cibo et potu (unde Lucas, cap. iv,2, ait : « Et nihil manducavit in illis diebus ») jejunavit virtute, non naturali, sed supematurali, non extrinsecus accepta, uti Elias et Moyses, sed sibi propria el intrinseca, puta divina, uti passim docent Patres.

Quaeres quas ob causas id fecit? Respondetur: Prima fuil, ut oratione el jejunio ad instantem praedicationem et munus docendi se prepararci rum*, idemque nos facere doceret.

Secunda, ut jejunio per consequentem esuriem objective darei occasionem diabolo se lentandi, et eodem conlra lenlationes instantes e annaret, et nos armare moneret. Ita S. Basilios, hom. l D» *Jejunio.*

Tertia, ut jejunio carnem macerans, satisfaceret Tcrtu. pro Ad® pomum vetitum comedentis, omniumque ejus posterorum gula et deliciis illicitis.

Quarta, ut jejunio ad contemplationem, cui Q«uru. vacavit per 40 dies in deserto, se disponeret, utque ostenderet jejunium esse instar alarum quibus anima sursum fertur et ad cœlestia contendit, ait S. Chrysostomus, hom. I *in Genes.*

Quinta, ut nos doceret, propter spirituales de- Q«it.ta. lectationes, corporales spernere; ad hæo per rerum divinarum contemplationem el gaudium, quod ex ea nascitur, appetitum voluptatum carnalium extinguí, ac memoriamcibi et potus auferri. Undo Joannes Abbas, teste Cassiano, *Collât.* XVI, cap. iv, ita deliciis contemplationis pascebatur, ut non recordaretur an pridie comedisset, nec no.

Sexta et polior magisquo precisa causa fuit, sexu, ut quadragesimale jejunium Christianis ex Apo-

stolica traditione servandum, inchoaret, ct suo exemplo sanciret ct quasi consecraret. Ita S. Ignatius, *epist.* 7, et passim alii Patres : Ratio fuit : Prima, ut per hocjcjuniuin quasi decimas dierum totius anni Deo dependeremus. Ita S. Gregorius, hom. 16 *in Etang.:* « A presente die, inquit, usque ad Paschalis solemnitatis gaudia sex hebdómada) veniunt, quarum videlicet dies quadraginta duo fiunt, ex quibus dum sex dies Domini abstinenti® subtrahuntur, non plus in abstinentia quam triginta ct sex dies remanent. Dum vero per trecentos et sexaginta quinque dies annus ducitur, nos autem per triginta ct sex dies affligimur, quasi anni nostri decimas Deo damus, ut qui nobismetipsis per acceptum munus viximus, auctori nostro nos in ejus decimis per abstinentiam mortificemus. Unde, fratres diarissimi, sicut offerre cx lege jubemini decimas rerum, ita ei offerre contendite et decimas dierum, etc. » Alteram dat S. Ambrosius, serm. 31 *fíe Quadragesima,* ut sicut llebrœi per *Vi* mansiones sive stationes in deserto ingressi sunt terram promissam, ita el nos per 40 jejunii dias ad optatum Paschalis festum gaudiumque perveniamus; qua do causa Tertullianus, Cyprianus, S. Ambrosius, *epist.* 25 veter, edit., ct alii jejunium vocant *stationem.* Plura vide apud Petrum Bongum, *fíe Numerorum Mysteriis,* in numero 40, ubi intercederà ait: «Ursa feda dies teste Aristotele, lib.VI *Hist, animal.,* cap. xxx, cl caP- xvn' 'mmobilis manet, sine cibo vero diebus quadraginta, tantum pedis dextri linctu se sustentans : hoc remedio utitur in morbo intestinorum. » Serpens item, cujus prudentiam nos imitari mandat Jesus in Evangelio, quando senuerit perdit aspectum, ct si voluerit redire ad juventutem jejunat quadraginta diebus, ut laxetur pellis ejus, ctsic angustum foramen inquirit, ut dum nititur exire inde pellem senectutis deponat. Quid autem est vetusta serpentis pellis, nisi prava et vetus consuetudo carnalis corruptionis? quam si quis appetit deponere, illum oportet carnem suam jejunio quadragesimali castigare. ItaS. Hieronymus *ad Prcesid., fíe ratione cerei Paschalis.* Addit Bongus 40 diebus terminari morbos chronicos, febres enim 40 die solent cessare. pestis lustratione 40 dierum expiatur, similiter lit in cœtcris morbis.

Adde jejunium hoc ante Pascha in vere institutum non tantum sanctitati animæ, sed ct sanitati corporis conferre, uti docto ostendit I). Viringos, medicinis professor Lovan., in lib. *De Jejunio medico Ecclw.;* in vere enim ebullit sanguis et humores cœtcri, qui febres aliosque morbos procreabunt, nisi jejunii abstinentia et piscium frigore restinguantur.

1. Symbolice : S. Gregorius, homil. 10 *in Evang. :* • In hoc, inquit, mortali corpore ex quatuor clementis subsistimus, el per voluptates ejusdem corporis pnvccplis Dominicis contrahimus. Præcept i » ' m Dominica per decalogum sunt accepta. Quia ergo per carnis desideria decalogi mandala contempsimus, dignum est ut camdcin carnem quater decies affligamus. »

Mystice : S. Augustinus, *in Ps.* r.xiu, sub initium, ct alii docent quadragenarium jejunii numerum significare totum presentís vit® tempus, pernitenti® ct peccatorum expiationi a Deo destinatum, quo pervenimus ad Pascha læt® resurrectionis, ct ad Pentecosten sive quinquagenarium afferme mercedis et glorile.

Porro, quam veteres Christiani, Christi exemplum imitati, in hoc jejunio servando fuerint rigidi, docet Baronins, anno Christi .'»7, cap. ci.m el scq. Unde Lucianos, in *Philopatro,* testatur veteres Christianos sic solitos servare jejunium, ut decem soles sine cibo transigerent. Amplius est quod scribit S. Gregorius Nozianzenus ad llellcnium de monachis in Pontica solitudine degentibus, complures ex iis fuisse, qui lotos viginti dies totidemque noctes a cibo abstinerent, dimidia ex parte Christi jejunium imitantes, cx cisque unum sui gregis ovem fuisse testatur. Et S. Augustinus ad Casulanuin scribit, *epist.* 8G, nonnullos suo tempore repertos esse,qui ultra hebdomadam perpetuum servassent jejunium, cosque se novisse tradit, atque addit : « Ad ipsum quadragenarium numerum pervenisse quemdam, a fratribus fide dignis nobis asseveratum est. »

Sane magnus ille Simeon Stylitcs, qui 49 vel, ut Baronins, 80 annis sub dio perdius et pernox stetit in columna, quadragesimam quotannis transigebat lotam sine ullo cibo et potu, idque fecit per 28 annos, uti Thcodorctus, in *Philothco,* cap. XXVI, aliique in ejus Vita testantur; fecit hoc virtute non naturali, sed supernaturali Dei ope et gratia, per quem ipse exlilit orbis portentum cl vitre prodigium. Idem nonnulli alii anachorelæ ct sancti fecere.

Postea eschiit. — Ergo antea per totos 40 dies jejunans non csuricrat. Unde sententiam Cnjelani censentis Christum etiam tum esmiissp, temerariam esse censet Suarez, III *p., Q.* XLI, *art.* 4, *disp. iQìScrm.ì.* Mitius ac proinde probabilius Francisons Lucas opinatur Christum illis 40 diebus jejunii aliquam quidem famem sensisse, ad majus jejunii meritum el ad aliorum qui in jejunio-famein patiuntur exemplum, sed non lantani quantam post 40 dies, quæ scilicet eum incitaret ad quærendum cibum. Fuit ergo Christo, æque ac Moysi cl Elia» per 40 jejunii dies, tam animæ quam corporis pabulum ct cibus, oratio et cum Deo colloquium ; illi enim dum toti intendunt, illius suavitate et efficacia ita pasti sunt, ut famem non sentirent.

Quieres, an per naturæ vires potuerit Christus vivere 40 dies sine cibo et potu, ac sine esurie?

Dico *pruno,* per naturm vires id fieri nonrmt<- potuisse : id docent medici et experientia. Ex-l4,tt perimur enim eos qui non lanium 40, sed paucioribus diebus cibo abstinent, fame emori.

n>t!o » pimn.

Ratio *a priori* est, quia, deficiente alimento, calor naturaijs languet et emoritur, sicut ignis lucerna?, deflcientcolco, languet et extinguitur. Corpus quoquo ita desiccatum ineptum est ut anima illud informet et animales operationes per illas exerceat; hæ enim certam humorum et quatuor primarum qualitatum temperiem, quod vulgo vocant *temperamentum,* requirunt : eo ergo deficiente, deficit pariter vita ct anima in corpore. Unde Franciscos Vallcsius, Philippi II, Hispaniarum regis medicus , cap. xvni *Sarra: Philosophia!,* ex Hippocrate docet hominem naturaliter non posse sine cibo ultra septem dies vivere, idcoque Danieli in lacu Iconum sine cibo per sex dies degenti, septimo dic a Deo missum esse alimentum per Ribacilo, ne fame interiret, Dantri. xxiv, 30. Causam dat Hippocrates, lib. De *Carnibus,* quod intestinum humore chiloso vacans, concrescat, indeque homo emoriatur. Intclligc hoc in corpore sano et boni temperamenti ; nam aliqui ægroti vel mali temperamenti, v. g. in quibus abundat lentum et viscosum phlegma, ac calor naturalis est debilis, per plures dies sine cibo vivere et durare possunt; nutriuntur enim cx corporis succo et phlegmate , quod calor lentus lente depascitur, imo in quibusdam animalibus per plures menses, ut ursis, rIn' Pcr hyemem non comedunt, teste Aristotele, *Dellistor. anim.,* cap.xvn. (Item in nonnullis ægrolis subinde calor naturalis ita sopitus est, ut vis nutritiva quasi dormire videatur.) Idem dc apibus, gliribus, hirundinibus docet ibidem Aristoteles, cap. xiv et XVI, ac do serpentibus, cap. xv : « Sanguinei generis, ait, multase condunt, ut ea quæ intecta cortice sunt, serpentes dico, lacertas, stelliones, crocodilos fluviatiles. Mensibus quatuor frigidissimis hæc latent : nec per id tempus quidquam comedunt. « Verum in Christo nil tale fuit; habuit enim ipso corpusoptimæ complexionis summo temperatum, ac proinde potius sanguineus erat quam phlegmaticus, adeoque sine cibo per 40 dies naturaliter durare non poterat.

Uni, i?'rtc' i» by.-mn l pri fn

Multi «n-* cU» nirniut

Dices : Plinius, lib. ATI, cap. it, ait Indos ad Gangis fontes ex solo halitu ot odore pomorum et florum vivere. Rondeletius quoquo, lib. I De *Piscibus,cap.* XIII, refert quemdam ex aeris respiratione vixisse per 40 annos. Robertas Baconius narrat Anglicanam puellam 20 annis simili modo vitam transegisse. Spirensein puellam , anno Domini IMO. quatuor annis jejunam vixisse, tradit Simon Portius, lib. *Dr Puella German.,* idcmqne fecisse sacerdotem quemdam Gallum Roma* per biennium sub Nicolao V.

Veruni *primo* priora illa , pra*serlim quod aliqui ex solo odoro vixerint aut vivant, fabulosa sunt; odor enim cerebrum reficit, sed stomachum non implot. Cætcra facta sunt vel vi divina vel arte diabolica, cujus mirum in Arabica puella exemplum refert B. Prosper in *Dimidio temporis,* cap. vt. Spirensis illa puella laborabat lento, viscoso et chiloso phlegmate, inficque victitavit : sicut Indi herbam cocam, et Scytha? herbnm hippicen ore gestantes, duodenos dies durant in fame ct «ili. Vide Dclrium, lib. II *Disguis. Magie., Quant.* XXI, sub finem, etConimbricen«ein in lib. I De *Generat.,* cap. v, q. 7, art. 1 et2.

Dico *secundo :* vehemens et longa animi ad alia attentio, qualis est in contenta speculatione mathematica, philo«ophica, theologica, item in intenta meditatione, contemplatione, extasi, potest quidem aliquandiu hominem «ine cibo conservare , sed non per 40 dies. Ratio est, quoti per profundam speculationem ct contemplationem actio caloris naturalis cx parte suspendatur, ita ut modice et lente digerat. Anima enim cum fere, omnes suas vires exerat in speculationem vel contemplationem, parum habet residui quod conferat in concoctionem ct nutritionem. Unde experimus in studiosis ct contemplativis cibi digestionem impediri. Idem liquet ex pulmonum respiratione, quæ in profunda extasi non sentitur. Sed hæc durare nequeunt per 40 dies , semper enim calor naturalis agit. Quare in Christo sola contemplatio non potuisset efficere ut per 40 dies .«ine cibo viveret. Contemplatio enim ct attentio ad coelestia suspendere quidem potest actiones vitales et animales, at non naturales, qualis est actio caloris in cibum vel carnem, ita ut nihil prorsus in illum agat. Ita Suarez, loco citato. Acccdit ct alia polior ratio, scilicet quod in speculatione ct contemplatione spiritus animales consumuntur: nec abunde quam cibo reparantur : quare sine cibo speculanset contemplans natura-r liter virium defectu tandem collabitur et moritur.

On- h,t'' oi› . ':l' la' ‹ I « *

Dico *tertio:* Jejunium Christi, Elia), Moysis, Simconis Stylitæ ct similium per 40 dies fuit supernaturale, et singulari Dei concursu profectum. Deus enim in eis vel actionem caloris naturalis plane ad 40 dies suspendit, vel interius eos refecit ct corroboravit, vel alio modo eis providit, ut sani vegetiquo sino cibo viverent per 40 dies, uti eliamuum efficit, ut Elias et Enoch per tot annorum millia fortes et validi sine cibo degant in paradiso terrestri, nec nisi spiritualibus orationis ct contemplationis deliciis pascantur. Christus ergo per 40 dies jejunans, non esuriit, quia ejus divinitas corpus sino esurie robustum conservabit, ac suspendebat actionem caloris naturalis nliarumquo contrariarum qualitatum in se mutuo agentium, sesequo invicem debilitantium et corrumpentium , atquo interius capiti et cerebro vires spiritusquo animales suggerebat ad contemplationem 40 dierum necessarios. Ita Oríígenes, Hilarius, Hieronymus, Chrysostomus et ex iis Suarez, loco citato.

Esubiit. — Cum Deus prius impediens esuriem per 40 jejunii dies suo concursu, eum subduxit, et corpus Christi suæ actioni et passioni permisit, idquo hisdocausis : Prima, ut Christus so verum esso hominem declararet. Nam, ut ait Chrysologus, *serm.* 11 : « Esuriem sentire et vincere est Ia-

c.r 'c','l.,' rr'-u.

boris humani, divin® virtutis est esuriem non
Ecoith. habere. » Secunda, ut sua esurie diabolum ad se de gula tentandum objective alliceret ct superaret, sicut duces militum simulando fugam, hostes alliciunt ad se insequendum, ut eos deinde prosternant et proterant ; « ut fames Domini pia fraus esset diaboli, n ait S. Ambrosius in cap. iv *hir.,* ut scilicet famis specie lactatus diabolus Christum tentarci quasi hominem, nesciens esse Deum. « Esuriit, ait quidam vir sanctus, humilis Deus homo, ne inimico innotesceret sublimis homo Deus.»

Vrn \ 3. Et **ACCEDENS TENTATO!!, DIXIT EI : Si 1ÌI.IIS / f' ,T»I)E1 ES, DIC LT LAPIDES ISTI PANES FIANT.**— *Ai'CCdens,* assumpta scilicet humani corporis forma quasi homo ad hominem, ut eum externa voce alloquendo lentaret. Nam hæc tantalio Christi, sicut et Adami per Evam in statu innocenti®, facta est per cxlcrnam tantum vocis suggestionem, non autem per internas phantasiæ cogitationes ct commotiones contra rationem et spiritum insurgentes. In Adamo enim, et multo magis in Christo erat justitia originalis, quæ omnes motus animare! phantasiæ rationi subjiciebat, ut in eo nulla illicita cogitatio, nullus concupisccntiæ motus a diabolo suscitari posset, uti suscitatur jam in nobis post Adæ peccatum; quia ob illud perdidimus justitiam originalem et laboramus concupiscentia. Ita Damascenus, lib. Ili Dc Fide, cap. xx, et ex co passim Theologi. Undo S. Gregorius, *hom.* 1G : uTentari, ait, per suggestionem potuit, sed ejus mentem peccati delectatio non momordit, atque ideo omnis illa diabolica tentatio foris, non intus fuit. »

Error et. om- UIl oiin a 4bi l' Testator. — Diabolus, qui antonomastice vo- *caiur tentator,* quia inter tenlalorcs est non solus, sed primus et præcipuus.Errantcmm qui omnem tantationem a diabolo suscitari autumant. Nam nonnullo* tentationes oriuntur et suggeruntur a propria carne ct concupiscentia , aliæ a mundo, id est ab hominibus mundanis et carnalibus. Inde S. Augustinus, vel quisquis est auctor, lib. *DeEccl.Dogmat.,cap.*l x x x ii : «Nonomnes,inquit, maire cogitationes nostro semper malo dæmonis instinctu excitantur, sed aliquoties ex nostri arbitrii motu emergunt. » Idem docet Chrysostomus, hom. 54 *in Acta :* « Multi, inquit, absque diabolo peccant ; non omnia ipse efficit, sed mulla etiam fiunt a sola nostra ignavia. » Diabolus tamen sæpe suscitat in nobis concupiscentiam ejusque tentationes, objecta concupiscibilia phanlasi® representando et appetitum sensualem ad ea concupiscendum inflammando. Idem suscitat mundum, id est mundanos ct animales homines, ut nos lentent vel persequendo, vel ad suas vanitates alliciendo : unde x.xr' vocatur *tentator.*

E Rursum nola hic astutiam diaboli, qua quemlibet
5 tentât ea in re, ad quam propendet, vel in qua
a debilis est. Sicut enim aucupes avibus ct vena-
* -«cl* tores feris variis varias ct cuique proprias escas
¡•ut. objiciunt, ut eas capiant; sic et diabolus pronis ad gulam, vel esurientibus objicit delicias et escas, uti objicit hic Christo : saturis vero objicit otium, somnum ct pigritiam; superbis objicit honores ; iracundis, lites et rixas ; avaris, usuras, predas, iniquos contractus, etc. ; curiosis objicit magiam, incantationem, superstitiones, etc. Ita S. Gregorius, lib. *W Moral.,* cap. vii. Vide eumdem, lib. Ill, cap. xix. Denique hæc tentado Christi contigit die 16 februarii anno Christi 31. Jejunium enim 40 dierum inchoatum, die sexta januarii finiente ct septima inchoante, finiit die 15 februarii, ac mox, puta 16 februarii, a Satana lentatus est gula cadcrisquc duabus tcntalionibus. VideChronotaxin quam Commentario proposui.

Si filius Dei es. — Audierat diabolus Patris oraculum in baptismo Christi : « Hic est Filius meus dilectus :» audierat quoque Joannis Baptist® testimonium, quod Christus esset Filius Dei ; sed quia alia ex parte eum videbat hominem quasi plebeium, pauperem, imbecillum et aliis similem , idcirco dubitans an Christus esset Filius Dei naturalis, ipsumque Patris Verbum, au vero duntaxat adoptivus, sed per excellentiam, ut hoc dubium resolvat, tentât Christum, petitque ut lapides in panes convertat, quibus esuriem suam levet, ut cx hoc miraculo vel miraculi impotentia alterutrum cognoscat. Verbo enim Dei, uti omnia tantum dicendo olim creata sunt, *Genes,* i, sic ct eodem jam lapides subito ct immediate in panes verti poterant. Si ergo Christus id fecisset, credidisset diabolus ipsum esse Dei Verbum ct Filium. Angeli enim possunt quidem lapides in panes vertere, at non subito ct immediate, sed sensim ct mediale, applicando activa passivis per previas multas actiones, alteraliones et conversiones; sin id non fecisset Christus dixissetque se faccre non posse, bocque esse opus divinum et Deo proprium, intulisset diabolus : Ergo tu non cs Dei Verbum, ncc Filius naturalis. Probabilis est multorum Theologorum sententia, Luciferi peccatum ct superbiam in cœlo fuisse quod,cum Deus illi revelaret Filium Dei assumpturum humanam naturam jubcrclquc ut Christo homini se subderet, invideret Christo, quod scilicet homo sibi, qui erat nobilissimus Angelus, proferretur ct assumeretur ad unionem hypostaticam cum Verbo : quare illam sibi ambiverit, ideoque contra Chrislum ct Deum rebellant. Quocirca videns hunc hominem a Patre ct Joanne Baptista vocari Filium Dei, voluit explorare an esset verus Dei Filius, ut in cum pristinam suam invidiam, iram ct indignationem effunderet. Ita Suarez. Hæc fuit illi crux, angens et rodens superbum ejus animum; sed illam celat ct velat tegumento charitatis, quod velit per panes succurrere fami Christi. Quare verisimile est diabolum non crude ct quasi cx abrupto Christo dixisse: a Si Filius Dei cs, dic ut lapides isti panes fiant, » sed prius humaniter eum salutasse

Oik'0 !/ nlilii»- noll.

qnoSaU- fique por verba blanda se insinuasse, dicendo, v* hic, mi Domine, agis solus? Quid Chii*- rerum meditaris ? Vidi te in Jordane a Joanne tnm. baptizari. Audivi vocem e cœlo in te delapsam : *Ilio est Filius meus ;* optarem scire an vere sis Filius Dei per naturam, an tantum adoptivus per gratiam, etc. Video quoque te ex jejunio 40 dierum oppido esurire. Si ergo Filius Dei es, succurre fami tuie et lapides istos in panes converte: hoc enim tibi perfacile erit. » Quare minus verisimile est quodS.Chrysoslomus hio, Aorni/.13, ait, diabolum voluisse Christum inducere in incredulitatem, </. *d.* Audisti in baptismo vocem : « llic est Filius meus, » ne credas te esse Filium Dei ; aut si es, lapides hos in panes converte : stultum enim fuisset velle persuadere Christo ne crederet sc esse Filium Dei, si revera erat Filius Dei lalemque se esso sciebat. Simul tamen hac tentatione voluit diabolus Christum allicere ad vanam polenti© suæ ostentationem et ad diffidentiam opis Dei Patris, *q. d.* Pater tuus per 40 dies lui oblitus est, nec tibi cibum submisit : tu ergo tibi ipsi consule et lapides in panes commuta. Item ad gulam, qua etiam tentavit Adamum et Evam. Peccatum enim gulæ fuisset hic, etiam ob famem diabolo cedere ct obedire, scilicet illi suadenti acquiescere et miraculum pairare, ac lapides in panes convertere. Hoc enim directe est contra religionem, quæ omne cum diabolo commercium et consensum velat ; indirecte est contra temperantiam : quod enim est contra unam virtutem directe, hoc quoque indirecte est contra aliam virtutem in cujus materia actus illo versatur. Quare peccatum gulæ hic fuisset, si Christus illicito modo, puta suadento diabolo, per miraculum cibum sibi comparasse!. Imperite ergo Calvinus negat Christum fuisse tentalum de gula. Audi S. Grcgorium, hom. 16 *in* **Tripla** -Etang., ubi docet Christum triplici tentatione, gu- Chihti. læ scilicet, vanægloriai ct avariti® lentatum, quia knbiH* ”8^cm pulsatus victusque fuerat Adam : « Ex gula quippe lentavit, cum cibum ligni vetiti ostendit, atque ad comedendum suasit. Ex vana autem gloria tentavit, cum diceret : Eritis sicut dii ; et ex provectu avaritia» lentavit, cum diceret : Scientes bonum et malum; avaritia enim non solum pecunia? est, sed etiam altitudinis. Recte enim avaritia dicitur, cum supra modum sublimitas ambitur. » Deinde iisdem tentalum fuisse Chrislum, sed vicisse ostendit : « Per gulam quippe tentai, cum dicit : Dic ut lapides isti panes fiant. Per vanam gloriam tentai, cum dicit : Si Filius Dei os, mitte te deorsum. Per sublimitatis avaritiam tentât, cum regna omnia mundi ostendit, dicens : Hæc omnia libi dabo, si procidens adoraveris me ; sed eisdem uiodisu secundo homine vincitur, quibus primum hominem se vicisse gloriatur. »

Symbolice : confitetur hic diabolus, Christi, utpote liberalissimi, proprium esse convertere lapides in panes , ac consequenter diaboli , utpote avarissimi, et Antichrisli officium esse panes vertere in lapides. Exemplum audi quod refert cx Sigeberto Baronius, anno Christi 60N : « Hoc tempore pauper quidam cum a nautis eleemosynam peteret, nec acciperet, dicente nauclero : Desiste eleemosynam petere a nobis, qui nihil habemus pneter lapides ; cum subjecisset pauper : Omnia erge vertantur in lapides ; quidquid manducabile in navi erat, in lapides conversum est, colore et forma rerum eadem permanente. » Hoc miraculum fecit avaritia suggesta a Diabolo.

4. Qi irespondens, dixit : Scriptum est : Nox in 4. SOLO PANE VIVIT HOMO, SED IN OMNI VERBO, QCOD procedit de ore Dei. Est enallage præpositionis : *In omni,* id est ex *omni* verbo, ut Noster verlit, *Deuter.* vin, 3, quem locum hic citat Christus illoque quasi scuto telum tentationis diaboli excipit, repellit et confringit. Hebraice est : « Super omne quod egreditur os Domini, vivet homo, » hoc est, re quacumque quam jussent Dominus, vel ordinarii ad vitæ sustentationem, vivet, nutrietur et sustentabitur homo. uti Judæos in deserto sine pane per quadraginta annos aluit sola manna cadesti (de manna enim est sermo, *Dcuter.* vin, 3) ac Moyscn, Eliam et Chrislum hic aluit per quadraginta dies suo alloquio suaque virtute naturam conservante. Unde recte Abulensis, *in Deutor.* vm, 3 : « Si Deus, inquii, mandarvi Sjnelj comedere colubros, basiliscos, lapides, æs, etc., qw* ivmelius illis quam delicatissimis cibis nutriremur , 4,in‘l quia Deus illa in succum ct cibum præslanlem converteret ; imo, si vellet sine omni cibo viveremus, uti multos orationi ct contemplationi addictos ct spiritualibus delectationibus intentos, iisdem pavit, adeo ut omnem cibum humanum fastidirent, ut patuit in S. Catharina Senensi, S. Maria Oigniacensi, S. Lutgarda priscisquc anachoretis. « Sic Joanncm abbatem aluit sola Eucharistia quam die Dominica sumebat, per tres annos. Unde Angelus ei dixit : « Christus tibi verus crii cibus, » teste Palladio in JLausfaca, c. 1 x i. Sic S. Mariam Ægyptiacam fere per quadraginta septem annos aluit in deserto sine cibo terrestri pascens cam lacrymis et gaudiis coelestibus. Sic Magdalenam pavit solo cantu angelico septies per diem repetito, de qua Petrarcha ita canit:

— Srptemqnc dio subve U per hon>,
Aogelicos audire choros alterna canentes
Canuiiu, corporeo dc carcero digna fuisti.

Sic magnus ille S. Sabas, ait auctor Vit® ejus ; «Toto jejuniorum tempore erat jejunus, nihil omnino cibi attingens, nisi quod Sabbatis ct Dominicis divina sumebat sacramenta. »

Mystice : fidelis quisque vivit ex *omni verbo,* id est ex quolibet alimento verbi cœlcslis, ait S. Ambrosius, in cap. iy *Luror,* quo olitur anima, præ quo fames corporis est negligendo. Unde per

verbum Dei : *primo* accipias Christum, qui est ælernum Dei Verbum, et factus homo nos nutrit sua doctrina, gratia, exemplo, ac scipso suaque carne et deitate in Eucharistia ; *secundo*, verba *Scriptum* Sacræ, quæ mentem illuminando et inflammando pascunt; *tertio,* orationem et inspirationem Dei ; quod ultimum noster Salmeron hic censet esse litterale, non mysticum et ad litteram hic significari.

iri-4 Tropologice: S. Gregorius, hom. 16 *in Evang.,* admiratur hic mansuetudinem Christi : « Pensate, ait, quanta est patientia Dei, et quanta impatientia nostra. Nos si injuriis, aut aliqua laesione provocamur, furore promoti, aut quantum possumus nosmetipsos ulciscimur, aut quod non possumus facerc minamur : ccce adversitatem diaboli Dominus pertulit, et nihil ci nisi mansuetudinis verba respondit. Portat quem punire poterat, ut hoc in laudem ejus altius cresceret, si hostem suum non exstinguendo, sed interim patiendo superaret. »

V . TUXC ASSUMPSIT EUM DIABOLUS IX SANCTAM CIVITATEM (Jerusalem, in qua sola erat sanctum Dei templum et unius Dei cultus, ac vera religio, ait S. Hierorymus, epist. *IMad Jledibiam,* qu<est.8)ET STATUIT EUM SUPER PINNACULUM TEMPLI. — VOX *tUHC* significat diabolum prima tentationo gulæ a Christo victum, illico hanc secundam vanæ glorien ci subjecisse. Dices : Quomodo ergo Lucas, cap. iv, hanc tentalioncm ponit non secundam, sed tertiam Y Rcsp. Lucam per hystcrologiam hic, uti ct alias sæpe, ordinem tentationum neglexisse, quem Matthæus accurate observat ct assignat ; unde dicens /unc, *iterum,* sat significat se ordinem servasse. Estque hic naturæ ct tentationum ordo congruus, ut a gula fiat transitus ad vanam gloriam. Ita S. Hieronymus, Chrysostomus, Hilarius Tr i 'd- et aiij. Sicctiamnum novitii in fide ct religione, primo lentari solent gula ct carnis stimulis; quibus superatis, succedit tentatio vanæ gloriæ, ut patet ex Cassiano, Climacho ct aliis. Cum enim diabolus quempiam videt spernere gulam, delicias et tentationes carnis, suscitat ei tentalioncm spiritualem vanitatis et praesumptionis ; gulæ enim obnoxii sunt homines carnales, superbia; vero excelsi et spirituales.

A»* Assumpsit eum diabolus. — *Prima* liic est sen- '11 u – lentia S. Cypriani, serm. *De Jejunio et Tentât. t .'n il- Christi,* censentis hanc diaboli assumptionem i- '-v Christi non fuisse realcm, sed phantasticam, sive L imaginariam, quales fuere visiones Ezechieli exhibita», et quales sæpe sunt translationes sagarum, dum videntur sibi transferri a diabolo ad epulum vel tripudium solemne, cum revera non transferantur, sed diabolus imaginationi illarum illudat (sicut illudit somnus somniantibus) ut tantum id imaginentur ct somnient. Verum indignum est credere diabolum tam false illusisse phontariæ Christi, praesertim cum in interiora Chruti diabolus nullam habuerit potestatem : unde omnis hæc tentatio Christi facta est solum per vocem externam , non per suggestionem internam, ut ex S. Gregorio dixi, vers. 3.

Secundo, Euthymius ct Maldonntus opinantur Noe Christum a diabolo pedibus ductum in pinnam templi, idque, ne se proderet uiabohis, si cum cench. per aera raperei. *Assumpsit* ergo, id est duxit. Sic ct Anselmas ct Orígenes, hom. 31 *in Lucam.* Verum ex deserto el monte Quarantano, Jericho vicino, ubi tentatio hæc contigit, longum est iter in Jerusalem et templum, scilicet octo horarum, quod ægro uno die conficitur.

Tertio ct vcrisimillime, Christus ex deserto a M diabolo assumptus, id est raptus est per aera in pinnaculum templi. Ita S. Hieronymus, Gre-l gorius, Auctor *Imperfecti,* Glossa; S. Thomas, III p., *Q.* XLI, *art. 4 ad* 7, el alii. Hoc enim significat verbum *assumere,* et Græcum KxpaXx^&ivtiv, et quod sequitur : *Statuit eum super pinnaculum.* Neque mirum id Christum diabolo circa se permisisse, qui sc permisit a membris illius (impiis Judœis) crucifigi, ait S. Gregorius, *hom.* 1G; neque hic sc prodidit dæmon, quia velut Angelus lucis Christum transferre poterat, aut certe non multum sc hoc raptu prodi curabat diabolus, qui sc jam suspectum, imo perspectum esse Christo suspicabatur et metuebat. Undo in tertia tentationo volens adorari a Christo, plane omnem Angeli lucis larvam deposuit, seseque ac satanicam suam arrogantiam detexit.

Notat Auctor *Imperfecti,* et ex eo S. Thomas, Chri<tnt quod, licet diabolus sic Christum assumpserit, ut ab omnibus videretur, idque ut cum dæmone consuetudinem habere, et magus, esse crederetur , Christum tamen, diabolo nesciente . sic egisse invisibiliter, ut a nemine conspiceretur, vel impediendo speciem corporis sui, ne scilicet corpus suum species visivas ex se emitteret, vel non concurrendo cum oculis videntium ad actum visionis corporis sui, ne viderent illud rapi per aera : diabolum ergo volentem sibi illudere, illusit Christus, tum in hoc, tum in ipsa assumptione sui : putabat enim dæmon Christum, si Filius Dei esset, non permissurum sc assumi el per aera raptari a diabolo, indeque se cognituruin an Filius Dei esset, nec ne : Christus vero dissimulans ct assumi ab eo sc permittens, frustratus est dæmonis opinionem iliumque ambiguum reliquit. Quocirca ille nova tentationo præcipitationis sui id explorare aggreditur. Unde S. Chrysostomus censet diabolum putasse Christum invitum et quasi non potentem resistere, a se assumi ct rapi, cum Christus posset, sed nollet resistere ad fallendum Satanain.

Statuit eum super pinnaculum. — « Pinnaculum, Pinna ait Sipontinus, est fastigium ct summitas ædi- c„l“ ' ficii in acumen tendentis, sive quod veteres pin- q’”" nam acutam dicebant, sive quod pinnaculis addi pinna consuevit, quæ facili motu ventorum indicet flatum, quod genus nunc vulgo pinnaculum

dicimus.» Undo Gnrce vocatur quasi dicat, *parva ala alatum.* Pinnaculum ergo in acumen vergit. habet tamen suam quamdam planitiem et latitudinem, in qua homo pedibus consistere queat, uti in iis consistere videmus fabros cum tecta reficiunt : in eo ergo stare potuit Christus, aut certe in eo illum tenuit ctsustinuit diabolus. Verisimile est pinnaculum hoc templi Knt fuisse fastigium. sive cacumen vestibuli et fron-fartlpirtn [¡spicii templi (puta Sancti, ct Sancti Sanctorum ; Ijoc enim solum habebat tectum : nam atrium, in quo degebat populus, erat intectum et sub dio) quod crat instar turris totum ædificium superans, altum centum vigenti cubitis, ita ut, si Christus inde cecidisset, lapsus fuisset in atrium sacerdotum, quod crat ante Sanctum, inter vestibulum jam dictum et altare holocaustorum. Suggessit ergo diabolus Christo, ut ex pinnaculo hoc se demitteret in atrium sacerdotum, *q. d.* Labore ct ostende te sacerdotibus crelerisquc Deicolis, ac toti populo (hic enim ex atrio laicorum spectabat sacrificia quæ fiebant in atrio Sacerdotum); ostende, inquam, hoc miraculoso lapsu, quo manes illœsus, tc esse Filium veri Dei, quem in atrio hoc omnes adorant illiquo sacrificant. Ita Franciscas Lucas, Tolctus ct alii. Voluit enim Satanas Christum hac tentationo ad vanam sui sureque majestatis ostentationem inducere.

Opim* Jm/nii. Aliter Jansenius et Maldonatus; notant enim ¿omos et templum Judreorum habuisse tectum non acuminatum, sed planum instar tabulati, ut in eo possent homines ambulare , prandere, confabulari, quin ct noctu dormire, ut patet, Josué it, G; *Matth.* x, 27; IV *Regum* xxm, 42 ct alibi. Addunt tectum hoc septo quodam quasi muro ad latera quaquaversum circumdatum fuisse, ne quis ambulans forte inde rueret et ruendo in terram collideretur, idque jussu Dei, *Deutor.* Wil, 8; verisimile autem esse, in hoc peribolo vel septo partes quasdam cminentiores fuisse, v. g. angulares, uti in muris quadratis fieri videmus, casque sat planas et latas, ut in iis homo pedibus consistere posset; ac in illis diabolum statuisse Christum. Basco partes vocari hic pinnacula, Græce llebr.

licnnpfmiim. id est alæ. quia eminebant ct in nere voluti nlæoxpansæ volitabant. Ita Angclomus, Enchorius, Lyranus ct Richardus *in* 111 *Rcg.* r.riufv vn. Noster tamen Hieronymus Vilalpandus. torn, hip n'l H ,n Eserii., parte II, c. xxm. negat talo septum ' fuisse in tecto templi. « Quare , inquit, quæ do Christo ct Jacobo, fratre Domini, cx pinnaculo templi praeceps misso dicuntur, vel ad hanc pono infinitam templi celsitudinem non perlinent, vol epire a dremone ejusque satellitibus peracta sunt, aliis non licuerunt. »

Primn. Probat id *primo* , quia Sacra Scriptura hujus septi in templo non meminit. Respondent adversa? opinionis auctores S. Scripturam meminisse septi domoruin, *Deutor.* xxn, 8. Templum autem crat instar domus, imo revera crat domus Dei. Probat *secundo,* quia nulli. frerndo. ne Leviti* quidem, licitum erat in tecto templi ambulare : frustra ergo illud circumdatum fuisset septo sive muro, ne quis ambulans in eo laboretur in terram. Respondent adversarii, architectis. reditui* el fabris opus fuisse subinde in eo ambulare, ut illud purgarent, reficerent, polirent; quare nc hi cx eo laborentur, septo protegendos fuisse. Probat *tertio,* quia Josephus, lib. VI Beffi, Tetti», c. vi. de Templo ejusque tecto sic scribit : « Desuper venibus aureis acutissimis horrebat, ne ab insidentibus avibus pollueretur. » Respondetur hæc verua non fuisse continua, sed hinc ind»> posita, ita tamen ut inter ea transitu* ct statio pateret fabris aliisque eo venientibus. Verum prior explicatio uti certior, ita ct germanior est (I).

Et dixit f.i : Si Filius Dei es, mitte te deorsus. — ut tc templi ct altaris quasi domus ture Dominum Deumque sacerdotibus et laicis ostendas, atque ab eis jus adorationis ct sacrificii tibi debitum reposcas.

Simili tentationo, uti refert Cassianus, *Collât.* II, c. iv, pulsavit vicitquc Heronem. Cum enim ipse solo pane et aqua viveret, persuasit ei diabolus cum adeo esse sanctum Deoque et Angelis curre ct cordi, ut ipsi cum etiam cx alto ruentem exciperent; precipitavi! ergo sese in puteum, ibique miser periit.

Moralitcr : diabolus, qui e cœlo deorsum cecidit in tartara, alios quoque deorsum ad eadem iwuraM mittere vel trahere molitur. Quare, cum quem ad peccatum impellit, non aliud facit quam ut ipse mittat sc deorsum. Unde Christus perversis Judæis : « Vos, ait, de deorsum estis, ego de supernis sum. v *Joan.* vin.

Rursum Christus, studioso celans diabolum se esse Filium Dei, elusit omnes ejus artes et tech- Mi**!» nas ; tenuit enim cum ambiguum et suspensum, ut nesciret qua via Christum aggrederetur et lentaret. Undo disce secreta mentis ture non evulgare, ne a diabolo impediantur. In bellis summa victori® consistit in celandis suis consiliis et hostium indagandis. Experientia crebra didici heroicos virtutum actus facile confici, si illorum destinatio secreta in mente teneatur subitoque in opus *do*ducatur, antequam dæmon illos odorari el disturbare valeat. Hæc est ars deludendi dremoneni.

Scriptum est emi : Quia Axgflis suis maxdavit de te (Lucas, o. iv, addit, *ut conservent (e)* et

I\ MAXIDUS TOLLENT TE, KE FORTE OFFENDAS AD LAPI-

(I) Alii tamen prohahilins existimant pinnaculum, fou TTTqrjvv templi fuisse tectum porticus regi r, qn.v crai in latere montis templi ct ad meridiem spectabat. Tectum illud, ut Josephus, *Antiq.* XV, xi. 3, docet, erat nlrinquo demissius, pars vero inedia altissima at plani, quam vocat summitatem lecti. Porro inter hanc partent montis templi et urbein erat vallis prulnudissima, ut si quis sisteretur in lecto porticus, illius oculi caligarent et vertigino urgeretur. Vid. Ruin, in h. l.

dem pedem TEEM. — Citat *Psalm.* XC, 11. Angeli hic singulorum hominum custodes proprie intelliguntur; possunt tamen quilibet alii intclligi, quos Deus ad hominum opem et salutem variis modis mittit. Unde SS. Chrysostomus, Hieronymus, Hilarius hic ct Orígenes, hom. 24 *in Lucam,* et Nazianzenus , *orat, in S. Baptisma,* censent hic diabolum falso citare sacram Scripturam ; Psaltem enim co loco loqui de hominibus ineris, non do Christo, qui erat homo Deus : hic enim non habebat Angelum custodem , uti habent cætcri homines, quia humanitatis suæ custos erat ipsa ejus divinitas.

Chru- Ex adverso, S. Ambrosius, in cap. iv *Lucæ,* ct
te* f • Remigius, *in Psal.* xc, censent diabolum non
£ abusum hoc loco Psalmi, eumque recte attribuisse
udr. Christo ; licet enim ipse non haberet Angelum certum custodem, habebat tamen omnes Angelos sibi obsequentes suoque ministerio deputatos. Abusum tamen eo fuisse diabolum, quia eum detorsitad malum, puta ad precipilationem sui. Nam hanc Angelorum tutelam ct custodiam promisit Deus justis prudenter ct pie agentibus, non temerariis, presumptuosis ct Deum lentantibus, uti est se ex alto in terram præcipitarc. Audi S. Bcrnardum in psal. *Qui habitat,* serin. H: « Quid enim mandavit? nempe quod in psalmo sequitur : Ut custodiant te in omnibus viis luis. Numquid in præcipiliis? qualis via hæc de pinnaculo templi mittere se deorsum? Non est via hæc, sed ruina; et si via, tua est, non illius, n

Moraliter: idem S. Bernardus, semi. 12 *in Psal.* xc: « Angelis suis, inquit, mandavit dc te: Mira dignatio, ct vere magna dilectio charilalis. Quis enjm, quibus, de quo, quid mandavit?» clc. Et post nonnulla : a Quantam tibi debet hoc verbum inferre reverentiam, afferre devotionem, conferre fiduciam! Reverentiam pro presentía, devotionem pro benevolentia, fiduciari pro custodia. Caute ambula, ut videlicet cui adsunt Angeli (sicut cis mandatum est) iu omnibus viis tuis. In quovis diversorio, in quovis angulo, Angelo luo reverentiam habe. Tu no audeas, illo presenta, quod vidente me non auderes. » El pluribus interjectis : a Quoties ergo gravissima cernitur urgere tantalio, ct tribulatio vehemens imminere, invoca custodem tuum in opportunitatibus, in tribulatione. Inclama eum, et dic: Domine, salva nos, perimus. Non dormit, neque dormitat, etsi ad tempus quandoque dissimulet, ne forte periculosius ab illius manibus le precipites, si te eis ignoraveris sustentatum. »

Er in manibus tollent te. —E>t catachresis ; nec enim Angeli habent manus, sed eas cum corpore subinde assumunt ; manus ergo significant opem, vim et ministerium Angelorum, </.</. Ita presen» Angelorum in omni discrimine, malo, periculo, imo casu et lapsu, quamvis precipiti, senties auxilium, ut eorum manibus gestari videare. Sic S. Benedictus, ait S. Bernardus, serm. 13 *in Psal.* xc : a Dum intentam oculorum aciem in splendore coruscœ lucis habere videretur, vidit Germani animam, Capuani Episcopi, in sphæra ignea ab Angelis in ccehim deferri.

7. Ait illi Jesus: Rursum scriptum est *(Dculcr.* Vm.7. vi, IG) : Non tentadis Dominum Deum tuum. — Tentât enim Deum, qui petit ab eo miraculum non necessarium, quale hic est, in precipitium se dantem manibus Angelorum sustinere. Polorat enim Christus cx pinnaculo templi per gradus vel funes descendere, uti descendunt fabri : non ergo neccsse erat ut ex eo se praecipitaret. Ergo vitando precipitium, reliquit diabolum ambiguum, ut ex hac tentatione cognoscere non posset an ipse esset Filius Dei, nec ne.

Porro in necessitate licet, majoris precipiti! vitandi causa, in minus se conjicere, si alia via evadendi non suppelat. Prudentis enim est minus malum vel periculum præ majore capessere, el majus minore redimere. Sic multe sanclæ virgines, ul manus persecutorum illarum virginitatem violare conantium effugerent, cum alia via id facere non possent, in ilumina se precipitarmi!, malentes mori martyres quam violari virgines : majus enim est precipitium virginitatis quam vitæ; illius enim præ hac majus est decus, æque ac dedecus. Ha fecit S. Pelagia, Antiochena virgo s. p*h-
quindecim annorum, cum sua maire ct sororibus, quæ, ut ait S. Ambrosius, lib. I *De Virgin.,* llienn, ùê
longiuscule post initium : « Hinc persecutoribus vioktnr.
imminentibus, inde torrente fluvio exclure a fuga, inclusæ ad coronam : Quid veremur? inquiunt: ccce aqua; quis nos prohibet baptizari? Et hoc baptisma est, post quod nemo delinquit. Excipiat nos aqua, quæ virgines facit, quæ cœlum aperit, inferos tegit, mortem abscondit, martyres reddit. Hæc effatæ, consertis manibus, quasi choros ducerent, in medium progrediuntur alveum. Videres piam matrem stringentem nodo manus : Has libi, inquit, hostias, Christe, immolo presules viginilatis, duces castitatis, comites passionis. »

Moraliter : disce hic diabolum, uti Christo lentationem precipiti! ingessit, sic similes horrendas Christianis et sanctis ingerere, commovendo phantasmata, sanguinem et melancholiam, ut sentiant cogitationes tristissimas, terrificas, sanguinarias, desperabundas, blasphemas, etc., quæ nunquam ante eis in mentem venerant : solentur se exemplo Christi, quia Deus id permittit ad majorem eorum humilitatem, virtutem ct meritum. Quod ergo Scipio Nasica suasit Romanis, nc Carthaginem jam devictam everterent, ne Romana juventus in pace otio torperet ; sed Carthago bella suscitans, continuo eidem esset cos virtutis: idem de lucta quam sancti in hisce laniationibus crebro subeunt, dicas. Sic Paulus, cum esset castissimus et quasi Angelus terrestris, assidue tamen lentatus fuit cogitationibus ct stimulis luxuriæ : a Ne magnitudo, ait, revelationum extollat me,

datus est mihi stimulus carnis mcæ, angelus Satan®, qui me colaphizet. Propter quod ter hominum rogavi, ut discederet a me; ct dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea; nam virtus in infirmitate n» me- perficitur. » II *Corinth,* xn, 7. Remedium est an'm* constantia, fortitudo et firma in Deum con- ii nd-.s fidentia, qua tentationes quaslibet, licet summo tcutaüo- enormes, absurdas, abominandas generose refutes, imo despidas ct spernas, atque magnanime pergas incepto virtutis studio ct cursu. Occurrit olim dæmon S. Antonio, conquérons omnes ho- Dxmon mines sibi maledicere. Respondit S. Antonius id in nob n- merito cl culpa sua fieri : « quia tu, inquit, omnes ¿“ vexas el turbas. » Cui dæmon : « Ego nihil efficio, quia in nolentem nihil possum, sed ipsi seipsos ad invicem perturbant; ipsi suo in suggestionem ineam consensu sibi mali sunt auctores. » Qui ergo diabolo tentanti non consentit, sed repugnat, hic eum vincit de coque triumphat. Animo ergo resoluto in quavis tenlalione dicamus : a Quis nos separabit a charitate Christi? Certus sum quia neque mors, ncque vita, neque Angeli,» etc. *Roman.,* vni, et vicimus.

v. 8. **8. ITERUM ASSUMPSIT EUM DIABOLUS IN MONTEM EXCELSVM VALDB KT OSTENDIT Ei OMNIA REGNA MUNDI,** diaboli 1:T gloriam eorum. — Mons hic a descriptoribus «¡uh? Terne sanctæ ponitur vicinus deserto Quarantanæ, ubi jejunavit Christus et gula tentatus fuit a diabolo, quem proinde *montem diaboli* vocant. Audi Adrichomium in *Descriptione Terra sancta:,* part. XVIII, numer. 90. a Mons diaboli distat duobus milliaribus a Quarantana. Est a latere Bethel et Hai australi : in cum deductus fuit a Satana Christus, cum ostenderet et adpromitterct illi omnia regna mundi, si procidens adoraret se. » Sic ct Brocardus ct Bredenbachius in *Descript. Terra sancta,* penes quos sit hujus rei fides. Transtulit diabolus Christum ex pinnaculo templi rapuitque per aera in montem hunc celsissimum, ut exeo ostenderet illi omnia regna mundi el *gloriam eorum,* scilicet urbium splendorem, gentium multitudinem, terrarum pulchritudinem, regum principumque opes, famulos, vestes, rhedas, exercitus, palatia, triumphos et quidquid in quolibet erat speciosum ct magnificum, ut ea concupisceret, el concupiscens se illa promittentem adoraret; sed nulla cupiditas Christi animum pupugit, nipote qui ab omni concupiscentia liber, mentem haberet summe compositam Deoque subditam, ac proinde terrena omnia spernentem et cœleslia ambientem.

Omnia m Quæres, qua ratione diabolus ostendit Christo omnia regna mundi et gloriam eorum, idque in *momento,* ut addit Lucas? Nola : solus Deus id to mi. n. proprie facere potest. *Primo,* potest enim Deus * * l)11 confortare, acuere et actuare oculos ct visum i iimiiY hominis, ut ipse objectum quantumvis remotum, etiam per muros el petras, in seipso sine specio visibili videat, uti confortat lumine gloriae mentem beatorum, ut Dei essentiam sino specio intueatur : sic oculis corporis S. Anselmas vidit ca quæ post murum gerebantur, nt habet ejus Vita. Sirnili modo potest facere Deus, ut hic Rornœ cernam oculis corporis ca quæ geruntur s* in cubiculo regis Sinarum. *Secundo.* potest Deus l '• confirmare ct multiplicare species visibiles, ut so spargant per loca opaca ct densa, etiam longe dissita et remotissima. *Tertio,* potest spe- T.«this cies ab objecto non elicere, sed se solo ubilibet producere. Hoc modo Deus Moysi ex monte Abarim ostendit totam terram promissam, *Wum.,* XXVII, 12, ac S. Benedicti oculis objecit totum mundum spectandum in globo, uti refert S. Gregorius, lib. II *Dialog.,* cap. xxxvi. Nil horum potest diabolus.

Quomodo ergo ipse Christi oculis omnia regna D»»b u objecit? m.4«A

Primo, Orígenes et Rabanus regna mystica r»› accipiunt, sive regna diaboli quibus in nonnullis regnat per iram, in aliis per superbiam, in aliis per gulam, luxuriam, etc. Audi Origenem : a Ostendit et diabolus innumerabiles hominum multitudines, quæ suo tenebantur imperio, et dicit ei : Scio, venisti, ut adversus me dimices et tollas de imperio meo quos nunc subjectos habeo; nolo contendas, nolo nitaris, ne habeas ullam iu certando molestiam : unum est quod precor, procidens adora me, et accipe omne regnum quod teneo. » Verum hoc mysticum est, non litterale, nec ad rem, puta ad tentationem Christi de regno corporali propositam facit.

Secundo, abi volunt diabolum cum Christo vo- s lasse per omnia orbis regna, et sic coram illa ipsi‹l lw ostendisse ; sed repugnat textus, qui ait : Tunc assumpsit cum diabolus in montem excelsum valde, et ostendit ei omnia regna mundi; » ergo ex monte ostendit illa eminus, non cominus velando per ipsa regna.

Tertio, S. Cyprianus, tract. *De Jejunio et tenta'.* Tertii»* *Christi,* censet id factum non sensibili, sed imaginaria visione, scilicet diabolum imaginationi Christi iepræsenlassc omnia regna; verum huc rejeci, vers.3, ubi dixi omnem hanc tentationem foris, non intus fuisse, nec diabolum potuisse immutare phantasiam Christi. Denique ad hoc non erat opus Christum rapere in montem excelsum, ubique enim potest diabolus phantasiæ hominum illudere.

Quarto, Toletus, in cap. iv *Lucæ,* putat dæmo- çmrtaA nem species rerum remotissimarum, puta regnorum, vi sua perduxisse ad Christum Christique oculos, sicut ventus perflans vocem longius perducit quam illa sine vento audiri posset. Verum non potuit dæmon tot fantasque, tam longe et directe per interjectos montes, rupes, sylvas ad oculos Lhiisli perducere; nec id facere potuit sino aere cui species inhærent; quare debuisset undique plurimum acrem hisce speciebus imbutum ad oculos Christi vehere, quod nimis longum et operosum fuisset : imo nec cum aere id

facere potuisset, nisi simul res ipsas deferret ; quæ species illæ ut in fieri, sic et in conservari pendent ab objecto, ut manifestis experientiis oonsUL

.u. . . *Quinto,* alii subtiliter imaginantur quod dosinoli per multa specula sibi invicem objecta, species regnorum ex uno speculo in aliud et aliud continuo reflexerit, idque fecerit usque ad oculos Christi, qua arte dicitur Socrates vidisse draconem in monte remoto homines devorantem, quem nemo alius videre poterat. Simili modo nunc per dioptram nauticam remotissima oculis conspicimus. Verum sic dæmon aerem totum implesset speculis, quæ se invicem impedivissent, nec suffecissent ad videndum omnia.

Sexto, ergo melius Auctor *Imperfecti,* Eutyhmiusct alii cum D. Thoma, III *p., Q.* XLI, *art.* 4, aiunt ideo dæmonem Cliristuin duxisse in montem excelsum, ut ex eo cujusque regni, saltem confuse plagam ct situm Christo ostenderet, v. g. dicendo : Ibi sita est Africa, illic Asia, istic Europa, hic est Syria, ibi Italia, illic Hispania, etc. idque in momento, ut habet Lucas, id est brevissimo temporis spatio. Verum quia ex monte hoc diabolus Christo ostendit non tantum omnia Sq-tl- regna, sed et *(jloriam eorum ;* hinc adde ex Theomu ».c- phylacto, Janscnio et aliis, dæmonem instar picfeuluuj. toris omnium regnorum imagines in acre a se vario condensato, pervarias fulgoris solis refractiones, uti fit in Iride, novo quodam modo representasse et quasi pinxisse, fccisscque ut per eas omnia quæ in regnis erant gloriosa ct splendida apparerent ct objicerentur oculis Christi. Sicut idem dæmon in aere, certa arto eum densando, contemperando ct inficiendo, pinxit multa spectra Iconum, ferarum, serpentina et monstrorum, caque oculis S. Antonii objecit, ut cum torrefaceret, testo S. Athanasio in ejus Vita. Simili arte praestigiatores mira populo spectanda exhibent, quæ, licet sæpe sint illusio oculorum ct phanlasi®, tamen subinde vera sunt. Et si daemon potest ea pingere in phantasia, cur non ct in aere? sic colores vani pinguntur in Iride; sic in aere, tempore Machabæorum, vis® sunt acies militares inter se dimicantes, et alias alia spectra. Unde Franciscus Lucas putat dæmonem omnia regna objecisse oculis Christi per artem perspectiva», vel opticæ, cujus ipse est peritissimus; vel certe perstringendo suis præsligiis oculos Christi, Christo id permittente ct tolerante, ut generosius Fnui lentatorcm vinceret ct confunderet. Nota hic podíHxiL * tentiam æque ac artem ct fraudem dæmonis, qua ii puu> sa'lMi Clirutianos illudit, pingendo in phantasia u j. illorum species magnificas, honorum, opum, deliciarum, quæ in rei veritate vel falsæ sunt et nulla», vel parvæ ct viles.

v< 3.9. 9. Et dixit ei : Hjec omnia tibi dabo si cadens *•' n ' adonayesis me. — Quieres, quomodo diabolus rem tam impiam et indignam ausus fuit proponere Christo? Respondetur primo, quia ipse nmbitiosus jam inde ab initio Deus esse voluit, ac Christo homini divinitatem per unionem hypostaticam invidit eamquo sibi ambivit. Ambitio ergo et invidia cum excæcarunt, ut Christum quasi œmulum suum tam indigne tractaret. *Secundo,* quia, cum Christum jam semel et iterum miracula detrectantem vidisset, certior quasi sibi videbatur eum non esse Filium Dei. *Tertio,* quia, ex Luca, cap. iv, tí, liquet diabolum addidisse : «Quia mihi tradita sunt, et cui volo do illa ; » unde patet cum tinxisse se esse Filium Dei et Deum, ait S. Hilarius, ac consequenter adorandum. Diabolus ergo mt». Christi se ab eo in pinnaculum indeque in montem transferri patientis modestia et silentio audacior factus, superbior et protervior, suspicans Chris- UuuiDd. tum non esse Dei Filium, sed merum hominem, honores divinitatis, quos olim in cœlo ambierai hic a Christo, uti et a cæteris hominibus, postulat. Insita enim plane et quasi inolita est ei hæc deitatis ambitio, quæ eum excæcat; atque ideo idola, in quibus coleretur, invenit, ait Glossa. Quare simulat se esso Filium Dei, ac ut talis cupit adorari a Christo, ut scilicet Christus victus cupidilate regnandi, illum adoret itaque peccet idololatria : facile enim scire poterat Christus (etiamsi merus fuisset homo, non Deus) ipsum revera non esse Filium Dei, sed id fingere : simul tamen tacite dæmon hic explorat an Christus sit Filius Dei; cogitabat enim ipse : si Christus vero est Filius Dei, ipse mihi indignabitur, qui ipsi hanc dignitatem eripio meque Filium Dei esse simulo, ac ut talis ab eo adorari postulo ; quare iratus et frendens respondebit: Unde tibi hæc arrogantia? Ego sum Filius Dei, tu vero es Satanas; tuum est ergo adorare me; qua fronte ergo audes poscere ut ego adorem te, qui a me creatus es mihique subditus?

In duabus ergo prioribus tentationibus directe voluit Satanas explorare an Christus esset Filius Dei; unde ait : «Si Filius Dei es;» indirecte vero sollicitare Christum ad peccatum gul® et vaine glori® : in hac tertia vero directe voluit sollicitaro Christum ad avaritiam , ambitionem ct idololatriam; indirecte vero et tacite explorare an ipse esset verus Dei Filius. Unde S. Chrysostomus : « Ruptis, inquit, ventris cl van® glori® retibus, retia ponit avariti®. » Et Remigios : « Quanta jactantia, ait, diaboli regna terrena promittentis ei qui dat coelestia! »

Nota arrogantiam ct fastum diaboli, cum ait : Futui «Si cadens adoraveris me. » Vult enim non qualem qualem adorationem, sed cum casu , ut scilicet Christus ita se coram illo humiliet, ut cadens ia faciem adoret cum. Ita Abulensis hic, Quœs*lionc* XXXV.

Symbolice?Glossa: a Qui, inquit, diabomm adoraturus est, ante corruit quam adoret. Rursum diabolus, quia ex cœlo cecidit, hinc omnes ad casum ct lapsum suum, ut socios habeat, sollicitat.» Andi S.lrenæuuu Ub.V, cap.xxn, urgentem

cadens : « Ipse diabolus confitetur, quoniam adorare cum et voluntatem ejus facere, est cadere a gloria Dei. » Ipso ergo vanos honores nobis ruinis nostris vendit. Addit Irenæus : a Deinde nec illa ipsa quæ promisit, præstabit ei qui cecidit. B

Tropologice : S. Ambrosius, in cap. iv *Luca :* « llubct ambitio, inquit, domesticum periculum; ut enim dominatur aliis, prius servit, curvatur, obsequitur, ut honore donetur; ct dum vult esse sublimior, ill demissior. »

Addit Lucas, cup. iv, 6, diabolum caus;un addisse et jus suum in omnia regna probasse, dicendo : o Quia mihi traditasunt»(aDco, sed nomen Dei subticel, tum quia sibi exosum, tum quia ipso volebat haberi et adorari ut Deus, Deo vero excluso) «etcui volo do illa, « ubi dupliciter mentitur dæmon: *Primo,* quia falsum est Deum omnia regna illi tradidisse; in iis enim nil potest d emon, nisi quod Deus ei concedit subindo ct permittit; *secundo,* quia falsum est dæmonem illa dare cui ipso voluerit; unde diabolus non intendebat illa dare Christo, nec dedisset, etiamsi Christus eum adorasset. Nam solius « Domini est terra ct plenitudo ejus, orbis terrarum et universi qui habitantineo. » *Psal.* xxm, 1. Unde ipse solus «dominatur in regna hominum, et cuicumque voluerit dabit illud. » *Daniel,* iv, 11. « Cujus regnum, regnum sempiternum est, ct omnes reges servient ei el obedient. » *Daniel,* vu, 27, qui, Li, docet Deum illud tradidisse Filio hominis, id est Christo Filio suo carnem assumenti. Prodidit ergo hic seipsum diabolus, quia hæc ejus pollicitatio, ut recte advertit Tolelus, in cap. n *Luca,* 6, mendax fuit, falsa, arrogans ct dolosa : mendax quidem, quia qua.l pollicebatur dare non intendebat; falsa, quia regna quæ pollicebatur dare non poterat; arrogans, quia sua esse profitebatur quæ non erant ejus, sed Dei; dolosa vero, quia futurum pro proesenti commutat : *dabo,* inquit ; adorari vult de proesenti pro spe recipiendi promissa; in futurum enim tempus differebat quæ dare non poterat, ut sic sperantem accepto eo quod lentator volebat, deciperet ac confunderet. Simili modo ct fraude diabolus conatur persuadere hominibus ut juventutem et præsens tempus dent voluptatibus et sibi, futurum vero et seucctain ioni pernitenti® el Deo, cum senectus incerta sit, dubia ac inhabilis ad poenitentiam, uti advertit monctque S. Gregorius. Hursum persuadere nititur ut bona terrena coelestibus, humana divinis, caduca stabilibus, momentanea laternis stulto anteponant.

Onto I 'iitatio-uuiu.

Nota *primo :* ordinem et gradationem tentationum; prima enim tantalio, ut Christus ex lapidibus panes faceret, fuit gulæ; secunda, ut ex pinna templi so præcipilarel, fuit van® ostentationis cl glori®; tertia, ut sc adoraret cum promissione regni totius mundi, fuit avariti®, superbia* ot idololatria:. *Secundo,* Christum lentatum fuisse per tria, hoc est omnia tentationum genera, ut innuit Lucas, cap. iv, 13, dicens : «Consummata omni lentatione, diabolus recessit ab eo. ▮ Prima enim lenlalio gulæ, fuit concupiscenti® carnis; secunda præcipitationis, fuit ostentationis et superbi®; tertia fuit avarili® paritaret superbie, ut notat S. Ambrosius et Origenes in dictum Luere locum. *Tertio,* Christus suo exemplo et responso nos docuit primam tentationem carnis ct famis superandam esse spe in Deum Deiquc providentiam , secundam superbi® et præsumptionis vincendam esse timore Dei, tertiam avariti® et ambitionis pellendam esse magnanimitate ct contemptu mundi. Ad hoc 1res efficaces stimulos suggerit S. Petrus Damianus, Opuse. XI, cap. xvi, dicens : a Victor dæmonum socius efficitur Angelorum ; exui mundi, hæres est paradisi ; abnegator sui, sectator est Christi. »

10. Ttrac dicit ei Jesls : Vade, Sataxa. — Sic v- v et Syrus. Græci addunt jaw, id est *post me, ,J* ac pro *vade* habent *tex-p.*, g. *d.* Apage, secede, facesse hinc, impie Satan, ne diutius mihi ut Satan, id est adversarius obsistas, no amplius ante oculos meos comparcas, vade retro post me; nolo enim ulterius te audire vel videre, quia non tantum falsa et fallacia promittis, sed et impia, indigna, blasphema et sacrilega a me postulas , ut scilicet ego qui sum creator tuus, adorem te, qui es creatura mea, sed rebellis idcoque ad gehennam damnata. Dixit ergo hoc .'esus, et justa ira indignans diabolo ejusque improbitatem objurgans; ideoque diabolus, desperans de victoria ct confusus, aufugit : unde discant Christiani fortiter repellere suggestiones diaboli illumque increpare, ct fugiet ab cis.

ScniPTU» est exim *(Deut.,* vi, 13) : Domixvm Decm TIIM ADOHABIS , ET ILLI SOLI SEHVIES. — Pro *adorabis* llebr. est XVJ1, *tira,* id est *timebis;* Hebrei enim per timorem significant reverentiam, adorationem omnemque Dei cultum. Nam, ut ait Statius :

Primus in orbe Deos fecit timor.

Vox *soli* non est liebræo, sed subintelligitur in articulo et pronomine *illi,* quod habet emphasim, q. d. *illi, illi,* inquam, *soli,* ut pote qui solus est Dominus Deus tuus, id est tuus est Creator, conservator, gubernator, etc. ; *servies* latria, Grece enim est Soli enim Deo datur latria; sanctis dulia, teste S. Augustino, lib. X *De Civit.,* cap. i ; B. Virgini Deipare hyperdulia.

Moralità* : docet hic Christus hoc respondendum a j› diabolo in lentatione avaritiæ, ct quavis alia.l Omnis tenlatio enim ad hoc tendit et illicit, ut creaturam praeponamus creatori, illaiuque quasi uatmo. idolum nostrum, imo daemonis, adoremus eique BMn" pre Deo serviamus. Sio idolum, quod dæmon avaro objicit adorandum, est Plutus, Mammona, opes, possessiones, regna mundi; idolum superbi est honor, ambitio; idolum gulosi, est

venter, vina, epulæ; idolum luxuriosi, est Venus. Cum ergo hæc objicit, respondendum cum Christo : Drum adoro, non Venerem, non Plutum, etc. Nam, ut ait S. Cyprianus, tract. De *Spect.* : « Dejicit se de culmine generositatis suro, qui admirari aliquid post Deum potest. » Quid enim est totus mundus, omnia regna, omnes creatura! comparata! cum Deo, nisi punctum comparatum cum toto universo? Quid est omne tempus respectu reternitatis, nisi instans? Quid sunt omnes voluptates, honores, opes comparatro cum deliciis, honoribus et opibus coelestibus, nisi vanitates ct umbrro, imo sordes ct stercora? Contemne ergo illa prro Deo illique firmiter adhære, etsuperasti omnem tentationem. Ha Psaltes : « Mihi, ait, adhaerere Deo bonum est.» Et alius : « Mens mea in Deo fixa ct solidata est. » S. Cyprianus, *fíe Oral. Dominica:* « Cum Dei sint omnia, ait, habenti Deum nihil deerit, si ipse Deo non desit. »

Simili modo, si minas, metus infamile, paupertatis, morbi, verberum et mortis intentet, junge tc Deo, Deum adora per firmam spem et invocationem. S.Cyprianus, in *Exhort. Martyr.,* docet aliquos martyrio excidisse, quia considerabant atrocitatem tormentorum, non virtutem et opem Dei ; contra, illos stare et vincere, quia avertunt mentem a tormentis et figunt in Dei ope, dicuntquc : «Omniapossum in eo qui me confortat; » major est Deus tormentis. HaS. Agnes lotam spem ct amorem defigens in Christum, vicit omnia tormenta tyranni; Deus enim infirma mundi eligit, ut confundat fortia, vultque suam virtutem in nostra infirmitate toti orbi ostendere; Deus enim in se sperantes, sequo invocantes et adorantes deserere nequit.

uutii ipinttu- '; £borant in dolore, » etc. Hoc expertus S. An- t .t. ,t. tonius, teste S. Athanasio, dicebat optimum ' ' remedium vincendi omnes dromonis tentationes ®“h,ua- esso Irotitiam spiritualem et amorem Christi, cujus uno crucis signo vicius aufugit. Quocirca S. Cyprianus, tract. *De Morat. :* « Adversa, ait, non avocant a fidei virtute, sed corro-

V,>». H. 11. Tunc reliquit bum diabolus, et ecce angeli ACCESSERUNT ET MINISTRABANT EI. — **Recte anony-** r' mus, in *Catena* : «Legitime pugnanti, inquit, agonum reperitur terminus, quod adversarius vel sua sponte cedat vincenti, vel trino casu deponatur, secundum pugnaloriro artis decretum, n Qn.....i» Qui enim ter in trino conflictu hostem vicit, is plane cum superavit ct subjugavit ideoque de 'V eo triumphat. Nola Christum, post trinam tenta- ti . .... tionem ct victoriam, ex monte in quem eum trans- ‡ I tulerat diabolus, rediisso in suum Quarantanro, v'. i* 'ibi quadraginta diebus jejunaral, desertum, idque » '.onpedibusjsedsubitancoquasiraptupcrvimsuæ divinitatis ct dotem agilitatis, aut certe per Angelorum ministerium. Nam ei quasi victori specie humani corporis absumpta (uti ct fecerat diabolus tentator), accedcutes Angeli, congratulati sunt et ministrarunt, cibum deferentes aliaque obsequii debiti officia exhibentes. Porro Concilium Constantinopolitanum, œcumen. V, in *Constitutione* Vigilii Papa! pertinente ad Collationem V, adversus quosdam Ihercticos, qui ita exponebant illud Matthroi iv : « Et administrabant ei, » ut Angeli Christo inservierint sicut aliis Sanctis, anathema dicit cis qui volunt Angelos ad Christum descendisse eique ministrasse tanquam amico et domestico Dei, non tanquam creatori et Domino suo.

Disce hinc cum qui fortiter vincit diabolum ejusque suggestiones, mereri ct proemiaci consortio, consolatione et ministerio Angelorum. Nam victor Satanæ est quasi altcr Angelus, idque ut per Angelos animetur ad futura cum diabolo certamina; nam, ut de Christo hic ait Lucas, cap. iv, 13 : « Et consummata omni tentatione, diabolus recessit ab illo usque ad tempus ; » unde S. Chrysostoinus : «Recessit, inquit, diabolus virtute Christi excussus, » postea, ail *Interlùuaris,* «pugnaturus per Judæos.» Scribæ enim et Pharisœi crebro Cliristum lentarunt, et tandem occiderunt.

Hinc Orígenes, hom. 31 *in Lucam,* et Abulensis putant dæmonem de uno vitio lentantem semel ab aliquo perfecte vicium, amplius de illo eumdem non tentare. Idem probabile esse, ait noster Salmeron, quia qui in se perfecte superat per actus intensos et heroicos, habitus pravos ad vilium inclinantes, eidem contrarii virtutum habitus ingenerantur ct profunde radicantur ; talem autem aggredi non audet dæmon, ne iterum vincatur. Probabilius est dæmonem a Christo ct Christianis semel perfecte victum, tantum ad tempus discedere, ut hic ait Lucas; quare data occasione iterum ad tentandum simili vel eadem tentatione regredi. Sic enim ipse S. Antonium sæpe de eadem re cl S. Paulum eodem stimulo carnis sæpius diuque tentavit, ut patet, II Cor., xn, 8. Sic enim duces redeunt ad oppugnandam arcem, cum post longam quietem hostes securos, negligentes et imparatos inveniunt. « Diabolus, ait S. Ambrosius , frequentat spicula, ut aut prælio vincat, aut tædio. » Audi eumdemS. Ambrosium, lib.IV, cap. iv *Luc.,* 13 : «Probe omnium criminum fontes hæc tria genera demonstrantur esse vitiorum. Neque enim consummatam omnem tentationem Scriptura dixisset, nisi in his tribus esset omnium materia delictorum quorum semina in ipsa origine sunt cavenda. Einis ergo tentationum finis est cupiditatum, quia causæ tentationum causæ cupiditatum sunt. Causæ autem cupiditatum sunt carnisdelectatio, species gloriæ,aviditaspotentiæ.» Et post pauca : « Vides ergo ipsum diabolum non esse in studio pertinacem, cedere solerò verro virtuti. Et si invidere non desinat, tamen instare formidat, quia frequentius refugit triumphari. Audito itaque Dei nomine, recessit, inquit, usque ad tempus ; postea enim non lentaturus, sed aperte pugnaturus advenit. » Denique post multa ita

And*, r¿¡ n A ^niw- Juu1, B-ip. »(• flr·

concludit : a Ergo qui vult coronam dare, tentationes suggerit. Et si quando lentaris, cognosce quia paratur corona. Tolle martyrum certamina, tulisti coronas ; tolle cruciatus, tulisti beatitudines. Nonne tentatio Joseph, virtutis est celebratio? Nonne injuria carceris, corona est castitatis? Quemadmodum regni in Ægyto consortium potuisset adipisci, nisi venditus fuisset a fratribus?»

Ven. il r./r. IV. ï i; <m.iv,3. Joxnj1ll K<*u aum pmui noni* Chibti.

12. Cum autem audisset Jesus quod Joannes TRADITUS ESSET, SECESSIT IN Ga LTLXAM. — Omittit siletque Matthæus, æque ac Marcus et Lucas legationem Judæorum ad Joannem Baptistam , ro£anl'uni an *PSC 0580 Messias; item Joannis ad Christum, rogantis per discipulos : aTu es qui venturns es?» Ad hæc conversionem aquæ in vinum jn cana Galilææ; ejectionem ementium ct vendentium e templo; Nicomedi accessum ad Chns(um, etc., quæ omnia facta sunt ante captivitatem Joannis Baptistæ et a solo Joanne Evangelista, cap. xi, 3ct 4, recensentur. Igitur Matthæus orditur hic prædicationem Christi a carcere Joannis Baptistæ. Ante enim ejus incarcerationcm Christus eidem munus predichndi commisit, ut ipse sibi viam sterneret. Joanne vero incarcerato, Christus ei in predicanone quasi sol lucifero suo successit, tuneque publice et solemniter evangelizare cœpit, uti hic enarrat Matthæus.

Chrbtui e Judaa i.i im fugien.Ukxcmbni ; ibi i lui. tiio

Porro Christus, audita Joannis incarceratione, ex Judæa secessit in Galila?am, quia fugit Herone› sicut Joanncm, itaci se incarcerarci. In Galikea ergo solemniter prædicare orsus est, ut impleret oraculum Isaiæ, de quo mox. Dices : He«odes regnabat inGalilæa, non in Judæa, cur ergo Christus, fugiens Herodem , fugit ex Judæa ¡n Galilæam; ibi enim incidebat in manus Herodis? Rcsp. Id facium idcirco quod Joannes , in Judæa juxta Jericho predicaos ct baptizans, convocansque ad se turbas, a Judæis, puta a Scribis et Pharisæis accusatus fuerit apud Herodem; illi enim a Joanne acriter reprehensi vocatique *progenies viperarum,* Matth.m, 7, exacerbati, suggesserunt Herodi, quem sciebant Joanni offensum, ut Joannem caperet metu novationis rerum, ne scilicet Joannes tumultum ct rebellionem populi concitaret; Josephus enim, lib. XVIII *Antiquit.,* cap. vu, docet Herodem occidisse Joannem timore turbationis ex turbis ad Joannem confluentibus. Quis hunc timorem Herodi, regi Galilææ, de Joanne in Judæa predicante injecit, nisi Judæi, puta Scribæel Pharisœi ? Hi enim, uti Christo, sed et Joanni Christum ostendenti fuere infensi; Uterque enim illorum vilia publice liboreque arguebat. Licet enim romano Presidi jure proprio tradendus fuisset Joannes, nipote in Judæa baptizans, tamen, quia ipse et Galiheos baptizabat et forte in vicinam Peream, Herodi subjectam, subindo per Jordanem transgrediebatur, hinc Herodes, connivente Preside romano , agentibus id Pharisæis, Joannem quasi suæ jurídlctioni subditum incarceravit. Christus id audiens, fugit c Judæa a Judæis in Galilæam, metuens ne ab eisdem traderetur Herodi ; apud illum enim, utpotc secta Judæonun, Pharisæi plurimum poterant summæqne erant auctoritatis. Ipsum autem Herodem solum toti Galilææ dominantem non timuit Jesus, quia cum non offenderat, uti offenderat Joannes reprehendens eum de adulterio. Fuit hic Herodes Antipas, filius Herodis Ascalonitæ, qui fuit infanticida.

Hkt*- Cc"f;t g Îl u- *'«*•

Fuit hic secessus Christi secundus e Judæa in Galilæam (primus enim fuit Joannis,cap. i,43), idemque est cum co qui a Marco, cap.i, 14, ct Luca, cap. iv, 14, cl Joan., cap. iv, 3cl 43, recensetur, ut recle Jansenius ex iisdem circumstantiis colligit. Porro Lucas ait : a Et regressus est Jesus in virtute Spiritus in Galilæam, » non quod aliqua virtus spiritus illi hic indita ct addita fuerit a Spiritu sancio, ut videtur velle Orígenes; ipse enim a primo sui ortu plenus fuit Spiritu sancio, sed quod virtus Spiritus sancti, quo plenus erat, eum impelleret in Galilæam ad ordiendam ibi magna efficacia prædicationem, et ad miracula aliaque opera heroica patrandum, quibus prædicationem suam confirmaturus erat, ut patet hic, 23.

v^j. il

13. Et relicta civitate Nazareth , venit, et habitavit in Capharnaum (civitate) maritima in finibus Zabulon et Nepiitalim. — *Relicta,* id est omissa, neglecta, preterita, *q. d.* Noluit Jesus ingredi Nazareth, licet ipsa esset patria sua, ibique ordiri prædicationem. Causam dat S. Joannes, cap. iv, 44 : ‹i Quod propheta in sua patria honorem non habet.» Secessit ergo in Capharnaum, ibique cathedram predicandi erexit et fixit.

Galiixi d rior.

Nola : Duplex erat Galilæa, scilicet in tribu Issachar et Zabulon, in qua sita erat Nazareth ; et superior, in tribu Ascr et Nephtali, in qua erat Capharnaum, quæ cl Gentium dicebatur, eo quod vicina esset Phoenicibus et quia a mullis Gentilibus habitabatur. Magna enim ejus pars a Salomone data fuit Hiram, regi Tyri, ob navatam ab eo operam in fabrica Templi. HI *Reg.* ix, 11. Vide Adrichomium in *Descriptione Terræ sanctæ,* in *Gaìikra.*

Ophir* tum. et ^„1. mum. *Caphar^* ^' 77^ quAi *aytr*

Capharnaum marítima. — Adjacebat enim Jordani (ubi scilicet Jordanis in mare Tiberiadis influit) ac mari Tiberiadis, quod et Galilææ dicebatur: quare per mare evehens et advehens merces, evasit emporium totius Judææceleberrimum et opulentissimum, ac metropolis Galilææ, adeo et opibus, fastu, luxu, pulchritudine esteras Galilææ urbes longe superaret, indeque nomen accepit. Dicitur enim *Capharnaum^* quasi O'J'jnDìD *cophernuim,* id est *ngerjucunditatis et delectationis,* vel *villa pulchritudinis,* ait S. Hieronymus in *Nomin. Hebraic.,* Pagninus ct alii. Nonnulli vero *Capharnaum* interpretantur *ager paniteidicc,* aut *propitiatio panitentiæ,* a HDD *caphar,* id est propitiari, et DfO *nacharn,* id est pœnitero: ibi enim poenitentiam predicavit Christus; urbes enim maritimæ ob colluviem undique allinentis turbæ et ob mer-

ces opesque multis scatent vitiis, quod et notavit Plato. Verum sic dicendum esset *Capharnaum* per *ch,* uti vertit Syrus, quamquam n Hebraicum non semper vertatur per cA; nam pro *Cliabacur.* vertunt *¡labaruc;* pro *Chaggai, Aggœus;* pro C7ior-i»a, *Horma;* pro *Chamital, Anu tal.* Porro CapharnaumChristi habitatione longe facta est pulchrior ct illustrior ; Christus enim, relicta patria sua Nazareth, in Capharnao habitationem sibi delegit, accommodatam aut conductam, ut videtur, domum habuit, in qua Evangeliche praedicationis tempore cum electis suis duodecim Apostolis triennium duxit; indeque Capharnaum sua, sive ejus civitas appellata est. Eademque dc causa Christus et Apostoli Capharnaum domumquesuam rediisse ab Evangelistis frequenter memorantur.

lo a- In hac urbe igitur Christus cœpit prædicare
i tari io regnum Dei, luxum ct vitia civium castigare cosque
Chi4r> » bonis terrenis, opibus ct fastu ad cœlcstcs opes
pixdia- invitare, tum per sermones, tum per miracula
If magna et multa. Hic enim et domo sua con-
fertam hominum turbam docens, paralyticum
to a- per tectum in lecto ante se demissum , primum
rr uin°a Pcccaljs› deinde et a paralysi verbo curavit.
Cbrirttii Ibidem duobus cæcis visum reddidit, atque dæ-
rdidit moniacum mulum incolumitati restituit. Ilie in
minen- platea ambulans a paralysi Centurionis servum
sanavit; Hemorrhoissam fimbriam vestis ipsius firma fiducia tangentem, a sanguinis profluvio liberavit, atque mox Jairi archisynagogi ædes ingressus, duodennem ejus filiam a morte sua voce excitavit.

Verum cum incolte divitiis, indeque faslu, superbia ac luxu tumidi, neque coelestibus ejus vocibus, neque miraculis ad poenitentiam commoverentur, hanc tandem Christus in cos detonuit sententiam : a Et tu, Capharnaum, quæ usque ad cœluin exaltata es, usque ad infernum demergeris. Quia si in Sodomis factæ fuissent virtutes, quæfaclæ sunt in te, forte mansissent usque in hanc diem. Verumlamen dico vobis, quod Sodomis remissius erit in die judicii, quam tibi. » *Matth.* xi.

Vus. 14. **14.** Ut **ADIMPLERETUR QUOD DICTUM EST PEU ISAIAM** Prophetam (cap. ix, 1) :

Ven. n. 15. Terra Zabulon et terrà Nepdtalim , via maris trans Jordanem , Galilæa Gentium .—Est appositio, g.d. Terra Zabulon ct terra Nephtalim, quæ est via maris (1), quæ scilicet vergit ct ducit ad mare Tibcriadis, quæque sita est trans Jordanem, et alio nomine dicitur Galilæa Gentium; hæc terra, inquam, alleviata est, ut addit Isaias, scilicet, ut sequitur, populus in ea habitans, cx tenebris suæ iguorantiæ aspexit lucem Evangelii, predicante Christo. Vox Gentium notat Christum Evangelium a Judiéis ob incredulitatem, per Panium ct Apostolos translaturum ad Gentes. Ita Chrysoslomus.

IG. Populus qui sedebat in tenebris, vidit lucem v«»>. te. **MAGNAM , ET SEDENTIBUS IN REGIONE L.MBRÆ MORTIS LUX ORTA EST EIS. — HOC Oraculum fuse CXpOSUÍ** Isaiæ, cap. ix, I. Vide ibi dicta.

17. Exinde coepir Jesus predicare : Poentien- Vm. n. **TIAM AGITE; APPROPINQUAVIT ENIM REGNUM COELO-**RUM. — Hæc fuit summa, compendium, finis cl scopus praedicationis Christi, scilicet invitare homines ad poenitentiam, ac mutationem morum vitamque sanctam, ut regnum coelorum jam sua morte aperiendum ingredi mererentur. Idem praedicavit Joannes Baptista, quasi Christi prodromus et præcursor. Vide dicta cap. m, 2. Christus ergo homines a terra cupiditatibusque terrenis, velut vilibus, exiguis et caducis evocabat ad cœlum, ut in eo reges regnarent cum Deo et Angelis in omni felicitate et gloria per omnem ælernitalem. llæc enim est vera sapientia, hic terminus, hæc mela, hoc bonum, hæc felicitas nostra. « Hoc est enim omnis homo.» *Eccl.* xn, 14. Vere Glossa: « Ad Evangelium, ait, perlinet, bealiludinis promissio, peccatorum remissio,adoptio, resurrectio, coelestis hæredilas, Angelorum societas. » Evangolio ergo reges fiunt, et regnum datui', ail *Interiinearis,* non terrestre et caducum, sed coeleste et simpiternum. *Daniel,* vu, 27. £

Quocirc Baby las Alimus habens duas concubinas, Babyli audiens legi hæc verba Evangelii: a Poenitentiam agile; appropinquavit enim regnum cœlornm,» m verti cœlilus a Deo tactus resipuit, ac in cellam se reclu- worerw sit, poenitentiam per omnem vitam acturus ; suas vero opes reliquit concubinis quæ, ipsius exemplo compuncte, simili modo in cellas sese concluserunt, ac jugem poenitentiam egerunt. Ila Joannes Moschusin *Prato spirit.,* cap. xxxi. Nimirum, vivus et efficax est sermo Evangelii. *Hcbr.* iv, 12.

Apposite in Galilæa pnedicavit hæc Christus, tum quia Galilæa a Gentibus habitabatur, quæ minus resistebant Evangelio quam Judæi ; tum quia copiosa erat ct populosa, adeo ut Josephus, libro in *Belli,* cap. n, de ea scribat : « In Galilæa crebræ sunt civitates, ct ubique multitudo vicorum propter opulentiam populosa, ut qui sil minimus, supra quindecim millia colonorum habeat; tum Gtlilxa quiaGalikea Hebr. id est quod tornatilis, vollibilis, a T73 *galal,* id est *volvere, convolvere, revol-* id< .t vo- *vere;* ita dicta est Galilæa, a revolutis vicini maris fluctibus vel arenis, qui in littore vi æstus maris ventorumque convolvuntur et conglomerantur. In Galilæa enim Christus revolvit et tornavit perditos hominum mores eosque quasi circinavit, ut instar globi, terram et terrena tantum in puncto tangerent ; tota vero reliqua mole convoluti et rotundi coelos rotundos tornalostpie respicerent. Ad hæc e Galilæa, id est e volubilitate mundi hujus evocavit homines ad coelum et astra.

Rursum, Galliæa idem est quod transmigratio, Vel mu- ait S. Grebuiius ct alii, a radice flbo *gala,* id est toi3raü0*

(1) Grace : ¿Ac*» ftxzáorr;, subint. xít ol ; id est in vía *maní.* Vox hebræa bbl iJc,n *>nat ac *circuios, regio.* Tnctus vero Mìe ideo dictus est *circulus sc.u districtus grttbufn,* quia iriAgiu incolarum pars crut gentilis.

migravit. In ca onim Christus docuit homines, mente, affectu ct amore a terra et terrestribus migrare ad cœlos et cœlcslia. Unde Apostolos non nisi Galiheos, id est transmigrantes (qui scilicet hospites terne cl cives cadi forent) elegit.

Hæc transmigratio fil per pœnilenliam. Porro quam rigida, longa duraque fuerit ohm in pane et aqua per plores annos peccatorum pœnitanlia, liquet cx *Pcenitenfiaii lìomano* ct ex *Canonibus panitenttalibus* S. Basilii, S. Gregorìi Nysseni, Bed®, Ilabani-Mauri et Buchardi, qui conjiinetim Nnilhafr» impressi extant. Denique apud Hispanos ægri ct ¡"¿o- Inor^unc^ poenitentiam agebant, induendo habi- iwuicrn tum monasticum ct tonsuram suscipiendo, qua piofessi, ceremonia profitebantur monaslicen ; unde si convalescerent, in monasterio tota vita degere debebant, nec ad secutum redire poterant, ut patet ex Cone. Toletano XII, cap. 2, idque magno posterorum exemplo fecit Wambu, rex Hispani®, sub annum Domini 671, ut palet ex Mariana et Baronio, torn. VIH, anno Domini G80, in fine. Pœniun- Hac de causa Bonne pœnitentiarii pontificii vir- hunvir- gam manu gestant, Inni quia sunt judiccs Apo- uutqiu- sloli in tribunali conscienti®; judici enim virga **ti judi-** recta quasi index rectitudinis justiliæ præfertur, w5' juxta illud de Christo; a Virga directionis, virga regni tui, » Psa/. xl iv, 7; tum quia in gravioribus publicisquc deliciis, præsertim habentibus annexam excommunicationem, olim pœnitentiarii recitantes psalmum *Miserere,* reum virga verberabant, itaque eum absolvebant, uli etiamnum ex prisco Ecclesiæ ritu in canonibus sancito, in EicmpU solenni ab excommunicatione absolutione fit. HiTñ- Anno, Archiepiscopus Colonicnsis, Hcnri- peratorU cum 11, Imperatorem, pcenitentem durissimis verberum plagis afflixit, anno Domini 1036, ut habet ejus Vita apud Surium, 4 decemb. Ilicquc virgarum, sive, ut vulgo vocatur, disciplinae, vela pœnitente sibi ipsi, vel a pœnitentiario pœnitenti inflict® usus valde viguit tempore B. Petri Damiani, qui floruit anno Domini 1010, ut patet ex pluribus ejus epistolis, ac ex Vita S. Dominici Loricati, ubi centum annorum pœnilenliam fieri ait, vigesies recitando totum psalterium cum continua flagellatione, unum enim psalterium tale Henri- conticere quinque annos pœnilentiæ. Ita llenri- d it. An- cusll, Angli® rex, quia occasionem dederat cædis s. Thomæ (uli habet ejus Vita), Canluaricnsis Archiepiscopi, pcwntons, nudis pedibus venit ad sepulcrum sancti Thomæ, ac in loco cædis ejusdem prostratus in terram, ad pedes Episcoporum scelus suum cum lacrymis confessus, scapulas nudavit ab cisque quinquies flagellationem suscepit; a singulis vero monachis, qui numero erant quatuorviginti 1res disciplinæ ictus subiit sub anno Domini 1170. Quid nos delicati ad hæc? Quo abiit priscorum poenitentia?

s. I'm- Audiamus quid do S. Paula scribat S Hieronymus in ejus epitaphio : « Lectuli strata non habuit, sed super durissimam humum stratis ciliciis quiescebat; si lamen illa quies dicenda est, qua jugibus pene orationibus dies noctesque jun gebat, illud implens de psalterio : *Lavabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum ngabo;* in quo fontes crederes lacrym?.- rum. Ita levia peccata plangebat, ut illam gravissimorum criminum crederes ream. Cumque a nobis crebrius moneretur, ut parceret oculis ct cos servaret Evangelic® lectioni, aiebat : Turpanda est facies quam contra Dei præceplum purpurisso, et cerussa, et stibio siepe depinxi. Affligendum corpus, quod multis vacavit deliciis. Longus risus perpoli compensandus est fletu. Mollia linteamina et serica pretiosissima, asperitate cilicii commutanda. Quæ viro et sæculo placui, nunc Christo placere desidero.» Vide eumdem, epísl. 30, graphice describentem raram Fabiol® poenitentiam.

18. Aubulaxs altem Jesus juxta made Gali— **Vrnu L.EJE, \ID1T DIOS FBATRES, SIMOXEM , QUI VOCATUI L** rx **15. -Var.** Pe THLS, **Lr ÀXDIIEAM, FRATREM FJUS, MirrXXTES HETE i** ! **IX MARE** (euaxt exim piscatores).

19. Er ait illis : Vexite post me, et faciam vos v ' n. **FIERI** piscatores **UOMIXUM.** L T'

¿9. At **ILLI COXII.XLO RELICTIS RETIRES** SECCTI,.|7. **SUXT EUM.** **Vers. Î0.**

Nota, quoad seriem historia:, multa hic esse ?•;< -- supplenda ex S. Joannc, cap. i, scilicet quod post \s- baptismum Christi a Joanno susceptum, postque 4a!>~“ ejus jejunium quadraginta dierum in deserto ct trinam Satanæ tentationem, Judæi miserunt legatos ad Joannem Baptistam, qui rogarent cum an ipse esset Christus. Respondit Joannes se non esse Christum. Postridie venit rursus ad Joannem Jesus, tuneque de eo turbis dixit Joannes : Ecc« *hic est Christus.* Quo audito, duo Joannis disci- o Hoto- puli contulerunt se ad Jesum, e quibus unus fuit Andreas, qui illico fratrem suum Simonem Petrum adduxit ad Christum ; moxque Chrislus vocavit Philippum, qui ad eumdem secum adduxit Nalhanaelem, ita ut Chrislus jam quinque haberet discipulos nunc nominatos, qui cum ipso interfuerunt nuptiis in Cana Galilææ; ¡idem, mox relicto Christo, rediere ad suam piscationem. Inde Jesus rediit in Judæam, ubi habuit colloquium eum Nicomedo , quod recenset Joannes, cap. m, ibique baptizabat et patrabat miracula, quibus dum inclaresceret, timens invidiam Scribarum et Pharisæorum, quorum accusatione jam captus erat ab Herode Joannes Baptista, iterum reversus est in Galilæam, ibique vocavit Petrum et Andream, Jacobum et Joannem, uti hic narrat Maltlneus. Quare solus Joannes enarrat acta primi anni prœdicationis Christi : Matlhæus vero, Lucas et Marcus inchoant ab anno secundo prædicationis, qui fuit ætatis Christi 32, cum congregavit Apostolos.

Hinc liquet aliam esse hanc vocationem Petri el Andrew, ab ea quam recenset Joannes, cap. i, 3G. Ibi enim Andreas a Joanne Baptista necdum

Vo r.à fin.

(apio, missus est cum socio ad Christum, eumque familiariter nossc cœpit, non tamen ei discipulum stabilem se addixit, sed ad sua retia icdiii; hic vero capto jam Joanne, Andreas et Petrus, vocati a Christo, se ci discipulos dedunt constanterque ci adhærent, nec amplius ad propria sunt reversi. Est ergo hæc secunda Apostolorum vocatio. Tertiam vocationem addit S. Augustinus , Lyranus, Maldonatus et Toletus, scilicet cam qua, post miraculosam capturam piscium vocati a Christo, ei so totos addixerunt, uti recenset Lucas, cap. v, 10.

Sed verius est illam apud Lucam vocationem eamdem esse cum hac Mattine! : tum quia Petrus ct Andreas, non nisi viso illo miraculo in captura piscium, de quo Lucas, vocati et permoti videntur ad indivulse sequendum Christum; tum quia Lucas æque ac Matthæus dicit eos, relidis omnibus, secutos esse Christum, quod sane absolute intelligendum videtur ; neque verisimile est eos semel plane plencque vocatos, ct Christum secutos, rursum ab eo defecisse ct quasi apostatasse, ut tertio apud Lucam vocari debuerint. Denique vò *faciam* tos *fieri piscatores hominum,* plane idem est cum eo quod Christus apud Lucam ait Petro : « Ex hoc jam eris homines capiens.» Eadem ergo est vocatio Apostolorum a Matthæo et Luca recensita, sed Matthæus succincte vocationis substantiam assignat camque quasi per compendium perstringit ; Lucas vero, more suo, ejusdem seriem et historiam particulatim ct prolixe enarrat, uti fuscet præcise per singula ostendit Jansenius, cap. xxvi *Concordia: Evany.* Ita censet S. Chrysostomus, Theophylactus, Euthymius ct alii. Jam singula verba expendamus.

Ambulaxs — non casu, non animi causa, sed ut ad sui sequelam vocaret Petrum et Andremo, Jacobum ct Joanncm ; Christus enim nec ambulationem, nec aliam actionem ullam exercebat solius naturæ vel recreationis causa, sed omnes dirigebat ad finem spiritualem, scilicet ad Dei gloriam ct aliorum salutem. Imitentur hoc Christiani, præscrlim sacerdotes et religiosi ; sic nil facient otiosum, sed omnia fructuosa.

Juxta mare Galilxx , — cui adjacet Capharnaum urbs, in qua Christus domum sibi delegerat ad prædicandum domi suis discipulis, ct in synagogis per Sabbata omnibus Judœis. Mare hoc alio nomine vocatur Tiberiadis, item lacus vel stagnum Gcncsarcth.

c pu». e~ „i. '

Simonem , qui vocatur Petrus , — qui scilicet a Aristo vocatus est *Cephas,* id est Petra, vel Petrus, Joan, i, 42, quia super eum ædilicaturus

s : l;> «ju» a.

erat Ecclesiam suam. *Matth.,* cap. xvi, 18. *Simon* Hebraici idem est quod *audiens, obediens ; JC'3 scarna* enim significat audire, obedire. Vide dicta Genes., cap. xxix, 33.

Ac l; u, * '*▮

Axdream. — Andreas est græcum nomen, quod a Grecis, quibus post Alexandrum Magnum subditi fuere, accepere Judæi, uti et Jason, Eupolcmus, Lysimachus, Menelaus aliaque plura nomina græca Judæorum, quæ, 11 *Mach,* iv et seqq., leguntur ; Amplíe; enim Grece idem est quoti *virilis, robustus, fortis,* qualis revera fuit S. Andreas in cruce.

Mittentes hete IX mare.—Supple, ex Luca, v, 1 et seq., Christum ascendisse in naviculam Petri, indeque docuisse turbas, mox jussisse Petro ut mitteret rete in mare, cui illico attraxit ingentem piscium copiam, ita ut rete rumperetur; quo miraculo ad Christum conversus est cum Andrea, Jacobo ct Joanne, qui omnes totos se Christo addixerunt. Tunc, ergo quatuor hos discipulos vocavit Christus, tum voce, dicendo : «Venite post me, et faciam vos fieri piscatores hominum, » ut ait hic Matthæus; tum miraculosa captura piscium, ut docet Lucas. Videtur hæc vocatio Apostolorum contigisse anno primo prædicationis Christi ad finem decurrente, puta anno 32 ælatis Christi, in februario , vel initio marlii ante Pascha, uti dixi in Chronotaxi.

Venite post me, — id est sequimini me meumque vitæ Apostoliche institutum, ut relicto piscationis omnique humano officio, totos vos mecuin dedatis perfectioni et prædicationi Evangelica;. Ego enim officium vestrum in longe melius et divinius commutabo. *Faciam* enim vos *piscatores,* non piscium, sed *hominum.* Christiani enim sunt quasi pisces natantes in aqua baptismi :

Sunt illic merces plagæ, sunt vota rudentes;
Mors, pretium; virtus, prora; carina, salus;
Vincla, tides; malus, pietas; suspiria, venti;
Spes, velum ; remus, gratia ; rector, amor.

Hæc est navis Ecclesiæ Christi qua in coelum enavigamus. Analogias novemdecim piscium et hominum recensui, *Hababuc.* i, 14, quas vide, si libet.

chrbtai '<xatur cu, ?'

Hinc Christus a priscis vocatur l/tó;, id est piscis : unde et nominis initiales litteræ per acrostichin hanc reddunt sententiam : Ir.ow; Xpiççc 6r.ii T,i; atÓTT.p, id est *Jesus Christus Dei fdius salvator ;* de qua exlat carmen Sibyllæ Erythrææ apudS. Augustinum, lib. .Will De *Civ.,* cap. xxiii; Tertullianum, lib. De *Baptismo,* et Prosperum, II part. *Proedict.,* cap. xxxix. S. Lucas ait Christum dixisse Petro : « Ex hoc jam homines eris capiens , » Græce Cwfpüv, id est vivos *capiens,* vel *ad vitam capiens.* S. Ambrosius vertit, *vivificans, q. d.* Piscatores capiunt pisces ad mortem , ut scilicet cos occidant ct comedant ; at tu, o Petre, cum cæteris Apostolis capies homines ad vitam, ut scilicet moriantur vitæ veteri qua vixerunt in peccatis, et inchoent novam vitam qua in sanctitate vivant Deo, juxta illud, *Rom.* vi : « Existimate vos mortuos peccato, viventes autem Deo in Christo Jcsu. » Et *Coloss.* m : « Mortui estis, ct vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. »

PræclarcS. Augustinus, tract. 7 tn *Joan.: a* Volens Christus, inquit, superborum cervices fran-

gore, non quæsivit por oratorem piscatorem, sed do piscatore lucratus est imperatorem. Magnus Cyprianus orator, sed prius Petrus piscator. » Nimirum Christus per piscatores convertit oratores, imperatores et omnes mundi principes. Hoc fuit miraculum miraculorum et opus proprium Deo. Unde illud providens et prædicens Jeremías, cap. XVI, 16, « Ecce, ait, ego mittam piscatores multos, dicit Dominus, ct piscabuntur cos. » Iloe est quod admiratur Paulus, I *Corinth,* i, dicens : « Videto vocationem vestram, fratres, quia non multi sapientes secundum carnem, non mulli potentes, non mulli nobiles: sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, ut confundat sapientes, et infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia , « etc. Causam subdit : a Ut non glorietur omnis caro in conspectu ejus, o sed « qui gloriatur, in Domino glorietur. n Vide ibi dicta.

At illi continuo relictis retidos secuti sunt eum. — Tanta vis fuit miraculi capturo piscium et vocis Christi vocantis Apostolos cos, tum exterius dicentis : « Venite post me, » tum magis interius mentes eorum sua gratia pulsantis; Apostoli enim hi primarii, ea audita, continuo mutarunt navim ct retia in domum ct scholam Christi, ac piscium lucrique cupiditatem in zelum animarum. Fit ergo hic mare, terra; navis, Ecclesia; pisces, homines vagi errantesque in terra, ut pisces in vasto mari.

Relictis retibus. — Sub retibus intelligc navim, domum, piscandi officium, famulos, parentes, cognatos, domesticos cætcraque omnia, juxta illud S. Petri ad Christum : « Eccc nos reliquimus omnia, ct secuti sumus te, quid ergo erit nobis ? » *Matth.* xix, 27. Quod ergo occiso Christo hi Apostoli, *Joan.,* cap. xxxi, 3, piscationi operam dedisse leguntur, non id fuit animo repetendi piscationis officium, sed ut otium fallerent et mentem cx Christi nece afflictam hac veteri occupatione recrearent. Hoc exemplum Apostolorum imitentur qui a Christo ad apostolatum, ad actus heroicos, ad vitam perfectam et religiosam vocantur, ut relictis parentibus, domibus, opibus, etc., continuo eum sequantur, de nulla re solliciti, sed omnes suas sollicitudines in Christum, qui cos vocat, resignantes. Christus enim do omnibus hisce cis abunde providebit, ct centuplum quod, *Matth.* xix, promisit, rependet. Sapienter S. Bernardus ad cos qui Deum ad ardua vocantem sequi trepidant : « Quid times? inquit, quid dubitas? Vocat te magni consilii Angelus, quo nemo est sapientior, nemo fortior, nemo fidelior. » Tropologico : Scholiastes, in cap. i *Marci* apud S. Hieronymum : « Relinquenda sunt, ait, retia aranearum, quibus vclut culices tenebamur, puta vanitates mundi. »

Veru. 21. **21. Er PROCEDENS INDE, VIDIT ALIOS DLOS FRA-**
/,uc. v. 9; .*Vare.* j, 19, 20. **T|U>** Jacobum **Zr.llED.1.1 (filium) ET** joannbm, fiia- **TR,** M **EJtS, IN NAVI** CUM ZEBED.r o **PAIRE EORUM REFICIENTES (Græce id est resarcicn-tes, redintegrantes)** retia sua **(rupta vel vitiata), ET VOCAVIT EOS.**

Jacobus — Hebr. idem est quod *supplantator,* ut patet, Genes. XXV, 26; ipse enim supplantavit mundum ct mundana omnia, ut Christum sequeretur. Jierfol

Zebedeus — idem est quod *domans, liberalis, munificus;* ipse enim jam senex duos filios, qui erant baculus senectutis suæ, ultro Christo obtulit et donavit; 137 zabadenim est dare, donare, dotare. Z*MeL

Joannem. —Joannes idem est quod *gratia Dc>* hanc enim copiose pro cæteris Apostolis in Joanncm effudit Christus. « Hac Apostolorum quadriga, ait Anonymus, vellimur ad æthera . his quatuor angulis constituitur prima Ecclesia.* Nimirum Petrus suo exemplo nos monet illico obedirc Christo vocanti ; Andreas viriliter vocationem prosequi ; Jacobus supplantare adversarios; Joannes ad hæc implenda crebro flagitare Dei gratiam. JmssU.

22. Illi autem statim relictis retibus (Græce Ven. n. ct Syriace pro retibus est *navi)* et patre, secuti sunt eum.— Moti tum voce Christi, tum mira-, culo capturo piscium in navi Petri ipsi enim quasi socii Petri eum in attrahendo reti tot piscium adjuverant, ut ait Lucas v, 9. »0/r*

Nota : Lucas, c. v, 11 , horum quatuor Apostolorum vocationem in unum convolvit, unaque sententia perstringit, de omnibus dicens: « Et subductis ad terram navibus, relictis omnibus secuti sunt cum. » Sed Matthæus illam evolvit, et particulatim enarrat dupliccmque vocationem assignat : priorem Petri et Andre® ; secundam Jacobi et Joannis. Hæc est enim historias series : Christus navi Petri vectus, docensquo turbas, appulit ad littus, ibique vocavit Petrum e* Andreani, dicens: a Venite post me. m Mox paulo ulterius progressus, vidit Jacobum et Joanncm, socios Petri et Andrcæ, reficientes tum rete Petri cx captura tot piscium jam ruptum, tum retia sua, ibique eos vocavit, dicens : a Venite post me; » illi hac voce exciti ct miraculo capturo piscium cui interfuerant commoli, ct exemplo Petri et Andrcæ invitati, illis sc adjungentes, illico relicto patre et omnibus, Christum secuti sunt. Ila ex S. Augustino, lib. H *Dc Consensu Evangel.,* cap. xvn, Jansenius, Franciscas Lucas ct alii.

23. Et circuibat Jesus totam **G** ii.il.eam , do- Vw . **n. CENS IN SYNAGOGIS EORUM, ET PR.EDICANS EVAN- h'r lv« GEL1UM REGNI, ET SANANS OMNI** M **LANGUOREM (Græ-** U rl **vm.** ce Kocv, id est morbum jam habiluatum, ait Euthyinius, et radicatum, etiam insanabilem) **ET OMNEM INFIRMITATEM, GræCO pxtautt», id** CSl mollitiem, languorem, virium defectionem, lassitudinem, quæ solet morbi essu pronuntia) in populo. — Id fecit Christus, tum ut miraculis hisce Evangelium suum et novam inauditamque legem quam in .mundum inferebat, confir- i. 3?. 11 •

marci; Jesus enfm < auctoritatem sibi suæque legationi conciliavit claritate signorum, » ait S. Chrysostomus, tum ut per sanitatem corporis sanaret animam : sanati enim corpore oh hoc beneficium ct miraculum credebant et dedebant se Christo. *Evangelium regni,* est lætum nuntium de regno coelorum jamjam per Christi mortem aperiendo, et de via ct modo illud ineundi ct r ipsa consequendi ; utrumque enim praedicabat Christus assidue et continuo, non equo ncc curru vectus, sed pedibus incedens, circumeundo omnes urbes et pagos Galilœæ. Mirare hic in Christo indefessum prædicandi studium, ac labores Evangélicos, imo Angelicos, illosqne imitare.

Vm. ¿w. n 11, cl n 1«. 19; *Mer.* Ti <0. ft.

24. Et adiit opimo (Græce òxer,, id est auditio, rumor, fama) ejus in totam Striam, et obtulerunt **FJ OMNES MALE HABENTES VARIIS LANGUO**RIBUS et tormentis (Græce Cáazw;, id est *torminibus, cruciatibus,* qui similes sunt iis quos sentiunt illi qui in equuleo torquentur ct cruciantur : Cxaxvc; enim proprie est *quœslio*, qua reus in equuleo torquetur, ut delictum et complices delicti confiteatur) comprehensos, f.t qui dfitoma rabebant (dæmoniacos, obsessos ct possessos a dæmonibus) et lunaticos et paralyticos, et curavit eos. — Lunatici sunt ægri qui lunæ ct lunationibus subjacent, ut juxta eas ægrius habeant, aut delirent et insaniant, Unde Arabicus vertit: *FA gui agitabantur in principiis lunationum.* « Lunatici, ait Apulcius, sunt qui cursum lunæ patiuntur, puta in quos luna agit ; hæc enim dominatur humidis iisquo qui

Innati.J |Q1?

húmido et debili sunt cerebro : unde in novilunio et plenilunio humores, puta pituitam ct melancholiam auget et miscet, itaque cerebrum turbat agitque in delirium, maniam, phrenesin; quales potissimum sunt epileptici, qui comitiali morbo laborant (quo agitari illos perhibent, qui nati sunt in interlunio, id est inter deficientem lunam ct novihinium, licet id neget Valesius, SacræP/uïosopA. cap. lxxi); aut insania aliove morbi genere quopiam, certis lunæ temporibus gravantur et agitantur; cui malo «æpe se dæmon immiscet, graviusque tales aflligit magis concitando humores, præsertim bilem ntramquo, tam atram quam flavam, id est melancholiam et choleram, imo ipse subinde malum hoc procurat et efficit, ut patebit,cap. xxn. 17 et IS. c. Dæmon enim, ait Glossa, lunæ tempora servat, ut creaturam infamet in creatoris blasphemiam ; utquo per humores a luna commotos magis phantasiam turbid. hominesque tentet et vexet tri-tibus et cholericis phantasmatibus, ac subinde adigat ad desperationem et occem sibi inferendam. »

Et cl ravît eos. — « A nullo horum fidein requisivi!, n ait S. Chrysostomus, nondum enim virtutem suam ostenderat, et venientes a longe parvam adhuc in eum fidem habebant; postea vero ab ægris fidem requisivi!, ut patebit in sequentibus. « Nubes quasdam signorum, ait Chrysostomus, Matthæus paucis verbis transcurrit, e quibus nonnulla postea distinctius et fusius enarrabit. »

.Mystice : lunatici sunt varii, mutabiles et in- Ltuutid constantes, qui nunc Deo et pietati, nunc diabolo ct cupiditatibus serviunt, juxta illud : « Homo tes. sanctus in sapientia manet sicut sol, nam stultus sicut luna mutatur. » Eccb.xxvn, 12. Videibi dicta.

2.7. Et secute sunt f.lm turbe multai de Ga-Vc«. is. **LIL EA, BT DECAPOLI, ET DE HIEROSOLYMIS, ET DE JUDEA, ET DE TRANS JORDANEM.—« ScCUtl SUntIII|7|i<** multi Christum, ait Glossa, alii ob cœlestia, alii ob curationem, alii fama et curiositate ducti, alii per invidiam, volentes eum in aliquo carpere et accusaro. « Causam dat S. Bernardus, serm. l *Do omnibus Sanctis,* dicens : < Prædicantem Dominum de civitatibus ct castellis populi sequebantur, quorum salvabat animas, sanabat corpora, et adhærebant ci, affatu pariter ct aspectu illius delectati, cujus nimirum vox suavis et facies decora, sicut scriptum est : Speciosus forma præ filiis hominum, diffusa est gratia in labiis tuis : talis est quem nos sequimur, cui adhærcmus, totus desiderabilis, in quem non solum populi, sed et ipsi quoque Angeli sancti desiderant prospicere. »

Decapóle — Dccapolis est regio decem non tri- **Dipoli** buum, ut habet Glossa interlincaris, sed urbium; Œ|** Jócx enim sunt decem, noli; est *urbs.* Decem harum urbium nomina, teste Brochardo et Adrichomio, hæc sunt : Tiberias, ScphcL Asor, Cedes, Cæsarea Philippi, Capharnaum, lotapata (cui præfuit Josephus contra Romanos et Titum pugnans), Bethsaida, Corozaim , Bethsan, sive Scythopolis.

Et de trans Jordanem. — Id est dc regionibus ultra Jordanem sitis respectu Galilæœ, quæ erat cis Jordanem, in qua prœdicabat Christus, uti sitæ sunt Galaad, Trachonitis, Abylina, Seir , Codesyria, et Batanœa, oliin Basan dicta, quæ fuit ditio Og regis; Syri enim et Chaldæi sæpe Hebræum *Sehin* in Tau commutant, ut pro *Basan* dicant *Ratea* : pro *schelosrha, telata,* id est tria ; pro *scialbar, tobar,* id est fregit; pro *scub, tub,* id est reversus est; pro *scor, tor,* id est taurus. Ulterius vero sita erat Arabia triplex, scilicet Felix, Petræa ct Deserta. Ex his omnibus regionibus inulti fama doctrina! et miraculorum Christi exciti. ad eum confluxerunt cumque quaquaversum comitati sunt.

CAPUT QUINTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Incipit Ate *sermo Christi in monte, quem* Aoe *rapite et duobus sequentibus enarrat Matthæus, quo primo docet octo beatitudine* Evangélicas; secundo, ven.* 22 *corrigit justitiam Scribarum, ac decalogum perfecte docet ct explicat, scilicet, eo non tantum externum actum homicidii, adulteni, furti, sed et internam concupiscentiam prohiberi.*

1. Videns autem Jesus turbas, ascendit in montem ; et cum sedisset, accesserunt ad eum discipuli ejus; 2. et aperiens os suum doceb.it eos, dicens : 3. Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum coelorum. 4. Beati mites, quoniam ipsi jtossidebunt terram. 5. Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. 6. Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur. 7. Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. 8. Beati mundo corde , quoniam ipsi Deum videbunt. 9. Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur. 10. Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum coelorum. 11. Beati estis cum maledixerint vobis, ct persecuti vos fuerint et dixerint omne malum adversum vos mentientes, propter me. 12. Gaudete et exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis; sic enim persecuti sunt prophetas, qui fuerunt ante vos. 13. Vos estis sal terræ. Quod si sal evanuerit, in quo salietur? Ad nihilum valet ultra , nisi ut mittatur foras et conculcetur ab hominibus. 14. Vos estis lux mundi. Non potest civitas abscondi supra montem posita. 15. Neque accendunt lucernam et ponunt eam sub modio, sed super candelabrum , ut luceat omnibus qui in domo sunt. 16. Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona et glorificent Patrem vestrum , qui in cœlis est. 17. Nolite putare quoniam veni solvere legem, aut prophetas; non veni solvere, sed adimplere. 18. Arnen quippe dico vobis, donec transeat eœlum et terra, iota unum, aut unus apex non præteribit a lege, donec omnia fiant. 19. Qui ergo solverit unum de mandatis istis minimis et docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cadorum; qui autem fecerit et docuerit, hic magnus vocabitur in regno rudorum. 20. Dico enim vobis , quia nisi abundaverit justitia vestra plus quam Scribarum ‹•| Pharisaeonim, non intrabilis in regnum cœlorum. 21. Audistis quia dictum est antiquis: Non occides; qui autem occiderit, reus erit judicio. 22. Ego autem dico vobis, quia omnis qui irascitur fratri suo, reus eiit judicio. Qui autem dixerit fratri suo, raca, reus erit concilio. Qui autem dixerit, fatue, reus erit gehennæ ignis. 23. Si ergo offers munus tuum ad altare, et ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid adversum te , 24. relinque ibi munus tuum ante altare, et vade prius reconciliari fratri luo; et tunc veniens, offeres munus tuum. 25. Esto consentiens adversarlo tuocilo dum es in viae tunco, ne forte tradat te adversarius judici, et judex tradat te ministro et in carcerem mittaris. 26. Arnen dico tibi, non exies inde, donec reddas novissimum quadrantem. 27. Audistis quia dictum est antiquis : Non moechaberis. 28. Ego autem dico vobis, quia omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchalus est eam in corde suo. 29. Quod si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum , et projice abs te; expedit enim tibi ut pereat unum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum mittatur in gehennam. 30. Et si dextra manus tua scandalizat te, abscide eam, et projice abs te; expedii enim tibi ut pereat unum membrorum tuorum, quam lotum corpus tuum eat in gehennam. 31. Dictum est autem : Quicumque dimiserit uxorem suam, det ei libellum repudii. 32. Ego autem dico vobis : Quia

omnis qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam mœcliari ; ct qui dimissam duxerit, adulterat. 33. Iterum audistis quia dictum est antiquis : Non perjúralas; reddes autem Domino juramenta tua. 34. Ego autem dico vobis, non jurare omnino , neque per codum, quia thronus Dei est; 35. neque per terram, quia scabellum est pedum ejus; neque per Hierosolymam, quia civitas est magni regis; 36. neque per caput tuum juraveris, quia non poles unum capillum album facere, aut nigrum. 37. Sit autem sermo vester : est, est; non, non; quod autem his abundantius est, a malo est. 38. Audistis quia dictum est : Oculum pro oculo, et dentem pro dente. 39. Ego autem dico vobis, non resistere malo; sed si quis te percusserit in dexteram maxillam luam, præbe illi el alteram. 10. Et ei qui vult tecum judicio contendere et tunicam luam tollere, dimitte ei et pallium. 41. Et quicumque te angariaverit mille passus , vade cum illo et alia duo. 42. Qui petit a te, da ei; et volenti mutuari a te, ne avertaris. 43. Audistis quia dictum est : Diliges proximum tuum et odio habebis inimicum tuum. 44. Ego autem dico vobis : Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos; et orate pro persequentibus et cahimniantibusvos; 45. ut silis filii Patris vestri qui in coelis est, qui solem suum oriri facit super bonos et malos, et pluit super justos et injustos. 4G. Si enim diligitis eos qui vos diligunt, quam merccdem habebitis? nonne et Publicani hoc faciunt? 47. Et si salutaveritis fratres vestros tantum, quid amplius facitis? nonne el Ethnici hoc faciunt? 48. Estote ergo vos perfecti, sicut et Pater vester coelestis perfectus est.

Ven. I. !• VIDEXS AUTEM /ESUS TURBAS, ASCEXDIT IX 1IOXTEJI ! EF CUM SEDISSET, ACCESSERINT AU EUM DISCIPULI ejus. — Caus® multe fuerunt cur Christus ascenderil in montem. Prima, ut instante nocte, ibi sc daret quieti ; turbæ vero ad vicinas villas se conferrent, ibi pernoctaturæ et inane ad Christum Scc. 3. redituræ. Secunda, ut in monte tota nocte oraret, Tcrih. uti fecit, teste Luca. Tertia, ut ibidem mane, facto e discipulis suis eligeret duodecim Apostolos, uti q-ui'j. ipsum fecisse narrant Lucas ct Marcus. Quarta, ut e monte sublimi sublimem et coelestem Evangclii ©«fou doctrinam depromeret. Quinta, ut antitypus responderet suo typo, ct veritas suæ figline. Lex enim vetus, quæ typus fuit nova?, edita fuit in monte Sina, *Exodi* xix. Novaautein magis excelsa ct ardua est quam vetus; in celsiori ergo monte eam prædicari oportuit.

Tropologice : Auctor *Imperfecti,* homil. 9, dat causam Christi ascensus in montem: a Ut ostendat nobis, inquit, quoniam in altitudine spiritualium virtutum consistere debet qui docet justitiam Dei, pariter et qui audit, n Et quod ad doctorcm spectat, statini rem confirmat : « Qui docet, inquit , verborum suorum sit ipse exemplum , ut magis opere doceat quam sermone ; qui autem ambulat per convalles vite terrena?, ct loquitur alios sermones, non alterum instruit, sed seipsum castigat. Nemo enim potest in valle stare, ct de monte loqui; si in terra est animus tuus, ut quid de cado loqueris? Si autem de coelo loqueris, in cœlo consiste. » Quod ad auditorem pertinet non minus eleganter : « Qui, inquit, audit justitiam Dei, ideo debet in altitudine bonorum operum consistere, quia discipulus imitator esse debet magistri. Si autem in peccatis vivas et audias justitiæ verba,judicium tibi, non salutem acquiris ; audis enim ne excusationem habeas. Si facere justitiam non vis, ut quid prædicatorein justitiæ audis? ut quid doctorcm appellas, cujus non vis esse discipulus? »

Quærcs, quis fuit hic mons? a Nonnulli simplicium fratrum, ail S. Hieronymus, putant Christum beatitudine* et cætera quæ sequuntur in monte Oliveti (qui est in Judæajuxta Jerusalem)docuisse, quod nequaquam ita est ; expræccdcntihus enim et sequentibus in Galilæa monstratur fuisse locus, quem putamus esse vel Thabor, vel quemlibet alium excelsum montem. » Chorographi terra? Mow sancte, ut Brocardus, *Itinerario,* cap. in ; Breden- chri*H bachius, *ibidem;* Frctel., pag. 8; Saligniacus, torn. qn ' IX, cap. vin; Adrichomius, pag. HI , num. GO, tradunt hunc montem vocari montem Christi, quod Christus in eo solitus sil orare etprædicare, qui ab urbe Capharnao versus occidentem Iribus milliaribus distat, nec procul a mari Galilææ abest adjacctquc urbi Bethsaicte. Altitudo ejus tanta est, ut inde terra Zabulon, Ncphfalim, Trachonitis, Iturœa, denique Soir, Hermon et Libanus montes conspici possint. Natura totus herbosus, floridus et amœnus, ac coelesti philosophia? convenientissimus. Unde ct Christus frequenter in hoc loco oravit ct docuit. Hic divina oratione integras noctes traxit. Hic omnibus discipulis suis ad se vocatis, duodecim cx eis delegit, quos ct Apostolos ordinavit ac nominavit. In hoc ergo monte celso Christus habuit hunc sermonem prolixum , quo summam Evangclii ct perfectionem legis novæ docet, ct paucis complectitur, a Ostenditur adhuc in eo lapis, ait Adrichomius, in quo Christus prædicans sedit, et loca in quibus

Apostoli consedisse memorantur, n Hucusque illi.

Nota : voluit Matthæus, incohansaprædicationo Christi, summam ejus initio tradere, ut norm legis præ veteri sublimem doctrinam, sanctitatem ct perfectionem statina lectori repraesentaret per sermonem quem Christus habuit in monte, etiamsi 8m>s longe posterius is habitus sit. Mulla enim cum Muori», antecesserunt quæ in sequentibus recensebit : hæc ergo fuit series historia?. Christus, cum cuidam manum quæ exaruerat restituisset dic Sabbati, ut habet Matthæus, cap. xii, 15, fugiens iram Scribarum, recepit se ad marc Galilææ, ubi affluente turba, cum multos ægros sanasset, ascendit in montem in quo, cum pcrnoctassct in oratione, mane duodecim Apostolos constituit. Luc., cap. vi, 12. Quo facto, ut habet Lucas, descendite fastigio monlisad locum in eo decliviorem ct campestrem, ibiquo sedens, sequentem habuit concionem, partim ad discipulos, partim ad totam turbam , nam hanc concioni interfuisse patet hie, cap. vii, 28. Porro camdcm hanc esse concionem cum illa quam recenset Lucas, cap. vi, liquet ex eodem utriusqueargumento, eodem initio clfine eodem. Utrobiquc enim proponitur a Christo summa Evangelicæ prædicationis ct perfectionis. Licet enim Matthæus octo numeret beatitudines, Lucas vero quatuor duntaxat; tamen in illis octo hæ quatuor, ct in his quatuor illæ octo continentur, ut advertit S. Ambrosius; Lucas cniin in rebus gestisque Christi Matthæus vero in dictis verbisque ejus enarrandis est fusior, magisque se expandit, uti dixi Canone 16.

Igitur electio Apostolorum a Christo facta est in cacumine montis; sermo vero sequens habitus est in descensu montis, sive in loco campestri, ut ail Lucas. Ita Janscnius, Francisons Lucas ct alii, licet Maldonatus putet habitum in ipso monte, quodque Christus eloco campestri rursus conscenderit montem ibique legem novam promulgant.

Porro, Matthæus vocationem Apostolorum,qum hunc sermonem antecessit, rejicit in cap. x, quia necdum ipse suam a Christo vocationem enarrarci; hanc enim narrat cap. ix. Certum est autem Matthæum, uti cl cætcros Apostolos huic sermoni Christi interfuisse. Habitus fuit hic sermo a Christo sub medium maii, cum paulo ante eodem mano electio Apostolorum ab eo facta esset, anno aetatis ejus 32, qui fuit prædicationis Christi secundus, uli dixi in Chronotaxi, num. 21.

Et cum sedisset. — Doctoris enim est in cathedra vel altieri loco sedere, ut eminus audiatur; discipuli vero est docenti astare vel subsidere, in humiliori scamno vel loco. Rursum sessio tranquillitatem Christi notat; corpore enim sedente, mens pariter sedata quasi sedet, et apta est rebus divinis meditandis ct docendis. Qua do causa S. Bernardo familiare fuit sedere.

Vn i. 2. 2. Et APERIENS OS SUUM, DOCLDAT EOS, DICENS : — Aperire os Hebr. idem est quod loqui; sed hic emphasim habet, *q. d.* Christus res sublimes, miras ct magnas ac divina mysteria, quæ antea tacuerat ct mente cclarct, jam reserans aperto ore patefecit. Ha S. Hilarius; S. Bernardus vero, serm. l *in festo omnium SanrAcrrum :* « Aperuit, ait, nunc os suum , qui prius aperuerat ora prophetarum, n etc. « Vere apertum est os ejus, in quo omnes thesauri sapientiæ et scienti® sunt reconditi. »

3. Beati pauperes spiritu (Ægyptius in *spiritu},* v*n. i QUONIAM IPSORUM EST REGNUM COLLORUM. — Christus a beatitudine quam omnes quærunt et ambiunt, sed pauci inveniunt et nanciscuntur, orditur sermonem , uti et David librum *Psalmorum,* dicens : n Beatus vir, qui non abiit in consilio impiorum, n etc. *Psal.* i.

Docet ergo Christus aliis in rebus sitam esse veram beatiludinem, quam vulgus autumet, aut Philosophi trarlant, scilicet in paupertate spiritus, in mansuetudine, in siti justitiæ, in sancto luctu, in patientia et pace.

Beati ergo sunt pauperes spiritu. *Beati,* in- n, quam, in spe, sed nondum in re ; *Beati,* bcatitudine viæ, non patri®, qui scilicet in recta sunt via tendente ad beatiludincm; *Beati* in inchoatione virtutis ct pacis, non in consummatione coronæet glori®. «Beatitudo, ait Nyssenus, est Miedos propria Dco : dumergo Christus pauperes spi- 'k< litu facit beatos, facit eos participes divinitatis.®

Alludit ad dlud Mosis, *Dcut.* xxxui, 29 : ◊ Beatus estu, Israel: quis similis tui, populе, qui salvaris in Domino?® Pauperes enim spiritu sunt Israel, populus electus, qui suam spem, opes, salutem ct felicitatem collocarunt in Domino; quia enim spernunt opes terræ iisque dominantur, hinc sunt Israel, id est dominantes Deo et cœlo : « quo Reati niam ipsorum est regnum cadorum. » Porro Isidoru%lib.*XOrig.,* litteraB: «Beatus, inquit, dictus quasi bene auctus, scilicet, ab habendo quod velit , ct nil patiendo quod nolit. Ille autem vere beatus est qui ct habet omnia quæ vult bona, ct nihil vult mali. Ex his enim duobus beatus homo efficitur, n Sic ct Varro, lib.1V *De Lingua Latina :* « Beatus, inquit, dicitur, qui multa habet bona, ct is *opulentus,* ab ope, cui cæ opimæ. *Dites,* a divo, qui ut Deus nihil indigere videtur. » Et Cicero, *Tuscul.* Ill : « Beatus est. inquit, cui secretis malis omnibus cumulata est bonorum complexio.» Quæ autem vere sint bona, hic ostendit Christus, nimirum paupertatem spiritus, mansuetudinem, sanctum lucium, sitim justitiæ, etc.; quare qui hæc possident, beati sunt idcoque semper gaudent. Inde Aristoteles, lib. VII *Ethices,* vocem pxxxpic;, id est beatus, derivat a id est *gaudere,* quasi beatus sit qui semper gaudet.

Ilæ octo beatitudines sunt quasi octo mundi paradoxa. Mundus enim el Philosophi beatiludinem collocant in opulentia, non in paupertate; in sublimitale, non in humilitate; in saturitate.

non in esurie; in gaudio, non in luctu, etc. Undo S, Ambrosius, lib. I *De Offe.,* cap. xxi : « Indo, ait, incipit beatitude judicio divino, ubiœruinna æstlmatur humano; » stultam ergo facit hic Christus sapientiam mundi, ut ait Apostolus, l Cor. i. « Veritas loquitur, » ait S. Bernardus, srnn. in *festo omnium Sanctorum,* « quæ nec falli nec fallere potest, ct ipsa est quæ dicit : Quoniam beati pauperes spiritu. Sic vos insensati filii Adam divitias quæritis, divitias desideratis usque adhuc, cum jam beatitudo, pauperum dirinitus commendata, praedicata mundo, credita sit ab hominibus? Quærat eas paganus, qui sine Deo vivit. Quærat Judæus, qui terrenas promissiones accepit; sed qua fronte magis, aut qua mente Christianus divitias quæril, postquam Christus beatos esse pauperes praedicavit? » Et S. Gregorius Nazianzenus, *orat.* 12, initio : « Monachorum, ait, opes in paupertati», posse5rio in peregrinatione, gloria in contemptu, potentia in infirmitate, fœcunditas in cœlibatu (siquidem præMantiores foetus illi sunt qui secundum Deum existant, quam qui a carne ortum ducunt), qui deliciis minime studere pro deliciis habent, qui regni coelestis causa humiles sunt, qui in mundo nihil habent, et supra mundum existant, qui etiam in carne extra carnem vivunt, qui proportione Dominum habent, qui propter regnum inopia laborant et propter inopiam regnant. »

Has Christi beatitudine? in templo legi audiens ftijHSimenn Stylitcs, cum oves pasceret, illico iis relictis adiit monasterium mox, columnam conscendit ac stetit in ea perdius ct pernox, vix comedens, semper coelestia meditan?, factus orbi portentum, ut bcatitudines hasee assequeretur. *Menolo'jhtm Græcorum,* die prima Septembris, asserit eum stetisse in columna 47 annos ; Baronius vero supra 80, mortuumque anno Christi 460. Idem Simeon quotidie bis prædicans ad affluentem turbam, non aliud condonabatur, quam « contemnite terrestria, amate et ambite cœlestia, quæ sola vos beabunt, uti refert Thedoretus oculatus et auritus testis, in ejus Vita.

Porro S. Lucas, cap. vi, 24, singulis beatitudinibus apponit ct opponit singulas infelicitates, comminans illis rr, id est œternam damnationem et gehennam, de quo ibidem. Denique has octn beatitudine? non distingui a virtutibus ejusdem nominis, ncc a donis Spiritus sancti, docet Suarez, lib. ll De IVeress. *gratiae,* cap. xxn, ubi fuse omnes octo explicat.

Paitebf.s spuuTV. — Pauperes hic vocantur ii qui carent bonis non natune, nec gratiæ, sed fortume ct opum. Pauperes ergo hic proprie accipiuntur, opponuntur enim divitibus. *Lue.* vi,2í. « V®, inquit, vobis divitibus, quia habetis consolationem vestram; divitiæ enim sunt causa superbite, gulrr, luxuria*, injustitia», oto., quæ divites trahunt in gehennam, uti traxerunt divitem epulonem, *Luc.,* cap. xvi. Idcoque hic proprie dictis pauperibus in terra promittuntur divitia» coriestes, ipsumque regnum coriorum. Idque sifignicat vox Græca irroga, id est mendici, ac Hebr. tZD'on *raschini,* et Syrum NJLOD *meschine.* Unde Italicum *meschino.*

Beati ergo hic dicuntur pauperes non omnes, nec qui invita aut miserabili necessitate sunt pauperes, aut ex vana gloria, aut ex liberius philosophandi studio, ut Diogenes, Aristides et Crates Thebanus, qui magnum auri pondus, Cnui teste S. Hieronymo, projecit in mare, dicens : « Abite, malæ voluptates, mergo vos, ne mergar a vobis; » sed *spiritu,* id est laudabili voluntate a Spiritu sancto inspirata et ad spiritualia bona tendenti, cum scilicet paupertas propter Deum et regnum cœlorum sponte suscipitur, uti fit a religiosis, qui eam profitentur et vovent; aut certe patienter toleratur, uti fit a fidelibus, qui a persecutoribus, raptoribus, vel incendio, naufragio, etc. bonis spoliantur. Ita S. Hieronymus; S. Basilius, in *Degul. brevior.,* interrog. 207; et S. Bernardus, sermone l *in festo omnium Saneiorum.*

Nola : Triplices sunt pauperes : *primo,* censu, ut mendici; *secundo,* spiritu, ut Abraham, qui censu erat dives, sed spiritu et affectu pauper; *tertio,* censu ct spiritu, ut religiosi, qui ex affectu ct amore paupertatis eam vovent ct bonis omnibus se abdicant. Viceversa, triplices sunt divites : *primo,* censu, ut mercantes; *secundo,* spiritu, ut avari, qui ambiunt opes; *tertio,* censu Us‘e! spiritu, ut divites, qui magis cupiunt ditari : aVis intelligcre, » ait Nyssenus, lib. *De Beatitud^ tribus,* « quis pauper spiritu sil? qui corporalem opulentiamanimæ divitiis permutat; qui propter spiritum egenus est; qui terrenas divitias veluti quoddam onus excussit et abjecit, ut sublimis per acrem sursum rapiatur, ut inquit Apostolus, in nube una cum Deo per cœlestia tendens. Ponderosa quædam res est aurum, onerosa res omnis quæ divitiarum causa expetitur; levis vero res quædam ct sublimia petens est virtus. Si igitur ad superna nos accedere oportet, ab iis quæ deorsum trahunt, inopes et egeni simus, ut in supernis versemur. »

Vox *spiritu* ergo tria significat: *primo* enim opponitur carni ct censui, ct significat hujus paupertatis subjectum esse non corpus, seri spiritum, id est voluntatem, *q. d.* Beati pauperes non carne, non censu , sed spiritu, quorum spiritus pauper est, id est amans paupertatis, hoc est contemnens terrena ct amans cœlestia. Hic cnim est pauper soli, sed dives corii. Sic sæpe sumitur *spiritus* in Scriptura, ut cum ait Apostolus, *Born.* i,9 : «Testis csl mihi Deus, cui servio in spiritu meo. » Et Christus, *Joan,* iv : a Deus spiritus est, et cos qui adorant eum, in spiritu et veritate oportet adorare. » 7. *d.* Non cærcmoniis

externis, sed interno spiritu et devotione mentis adorandus est Deus, juxta illud Catonis :

> Si Deus est animus, nobis ut armina dicunt,
> Hic libi præcipuo pura sil mente colendus.

Ita S. Bernardus, serm. 1 *in fato omnium Sanatorum :* « Pauperes, ait, spiritu, id est spirituali voluntate, spirituali intentione, desiderio spirituali, propter solum beneplacitum Dei el salutem animarum ; n idque dicit : « Propter plebeios pauperes necessitate miserabili, non laudabili voluntate. »

Fîtunb. *Secundo,* to *spiritu* significat originem hujus paupertatis non esso ex necessitate, ostentatione, vanitate, uti fuit Diogenis, Crateris, Aristidis, sed ex Spiritu sancto; hio enim aspirat nobis voluntatem hujus paupertatis Evangeliche, facitque ut sit virtus Christiana , imo religiosa et divina. Vere S. Augustinus, in *Sentent.,* sententia 2;!0 : « Dives, ait, qui talis est, ut contemnat in se quidquid illud est, unde inflari superbia solet, pauper est Dei. » Et S. Hieronymus : «Spiritu, ait, id est propter Spiritum sanctum voluntarie pauperes. »

7. rtin. *Tertio,* to *spiritu* significat finem hujus paupertatis, scilicet quod contemptus opum referatur ad spiritum, id est ad spiritualia bone, ut Uberi a terrenis, expeditius capiamus et tendamus ad cœlestia : pauper ergo censu, fit dives sensu.

Nota to *in spiritu* in sequentibus beatitudinihus snbintelligi. *q. d.* Beati mites, non qui tales sunt ex natura phlegmatica, lenta, feminea ct languida ; sed inites *spiritu,* id est cx virtute spirituali mansuetudinis aspirata a Spiritu sancto, ac tendenti ad spiritualia liona. «Beati qui lugent, » non carne, sed spiritu, id est ob amissa bona non carnalia, sed spiritualia. « Beati qui esuriunt, » non carne, non ventre, sed spiritu, « justitiam. »

Pinjar- u» hæc r| l' 'tt‖7 Porro, paupertas hæc spiritus conjuncta est et oritur cx humilitate et contemptu opum et honorum. Hinc recte SS. Hilarius. Augustinus, Chrysostomus, Ambrosius, Nyssenus, Epiphanius, Leo, Gregorius et ex iis Maldonatus, per *pauperes spiritu* intelligunt humiles mente ct voluntate. «Nam, ut ait S. Chrysostomus, quod rerum necessitate aliqui humiles sint, laus non est , sed quod *spiritu,* id est libera voluntate et electione. » Unde (Hossa : « Paupertas, ait, cujus nutrix est humilitas, duas habet paries, rerum abdicationem, ct spiritus contritionem. » Aliam analogiam, aliter explicando to *spiritu,* dat S. Augustinus, lib. I *Dc Serm. Domini in monte :* « Vulgo, ait, magnos spiritus superbi habere dicuntur. Quis nesciat superbos inflatos dici, tanquam vento distentos? Quapropter recte hic intelliguntur pauperes spiritu, humiles ct timentes Deum , id est non habentes inflantem spiritum. i› Initium cnim gratiæ et glorino regnique cœlcstis est humilitas, sicut initium culpæ et gehennæ est superbia. *Eccli.* u, IS. Undo S. Ambrosius, lib. V *in Lue.* vi, 20 : « Oportet, ail, tc fleri pauperem 4>iritu ; humilitas enim spiritus diviti® virtutum sunt. » S. Led, hom. *infesto omnium Sanctorum :* « Quid hac humilitate sublimius, quid bao paupertate locupletius. »

Radix ergo ct basis beatitudini» ct perfectionis Evangelic®, est voluntaria paupertas et humilitas, sicut radix omnis peccali est superbia cl cupiditas, sive ut Apostolus ait,I *Timoth.,* cap. vi, 10, utXoft id est *argenti aviditas.* RbH»

Praeclare S. Cyprianus, tract. *De NaIMt Christi :* « Pauperes, ait, electi; superbi, neglecti; nec fastus, nec altus, circa Christi discipulatum aliquem oblinent locum. Christus pauper discipulos divites aspernatur. Pauper mater, pauper filius, inopshospitium bis qui in forma schol® hujus in Ecclesia militant, praebent efficax documentum. Hunc in cunabulis adoravere et parvulum confitentes Deum. » Hoc Christus docuit nascens in stabulo , vivens in hospitio, monens in patibulo. Hi « pauperes sunt mundo, sed divites Deo; egentes smelilo, sed locupletes Christo, n ait Chromatins in hunc locum.

Denique S. Bernardus, serm. 1 *in fato omnium Sanctorum :* « Attende, ait, quam sapienter ordinaverit sapientia contra peccatum primum, remedium primum apponens, ac si apertius dicat : Vis obtinere cœlum quod perdidit superbiens Angelus, qui confisus est in virtute sua et in multitudine ¿Livit arum suarum? paupertatis vilitatem amplectere, ct tuum erit.

Anagogice: Franciscus Salesius, nuper Epi- Au s ; scopus Gcncvensis. vir valde sapiens æque ac pius et sanctus, libro XII *Thcotimi,* cap. u : « Pauperes, ait, sive mendici spiritu sunt, qui mendicant, id est esuriunt et sitiunt insatiabiliter spiritum , id csl amorem ct zelum Dei ejusque augmenta, ut is in Cis assiduo magnis incrementis assurgat ct inardescat, n

Hinc audivi quemdam sic explicantem : « Beati pauperes spiritu, » id est beati qui faciunt apud Deum quod faciunt mendici apud divites, qui scilicet tanta humilitato spiritus confitentur suai i paupertatem, tantoque alTectu mendicant gratiam apud Deum, quanto stipem a divitibus flagitant mendici. Unde S. Chrysostomus ait mendicos docere nos orare et opem Dei postulare. per *pathos* et afleclus quos vultu, ore, tortis manibus , pedibus ulcerosis totoquo corpore compassionem concitando, ostentant.

Editus est libellus quidam spiritualis *De Perfa-* SjmUl *tionc,* qui illam collocat in paupertate spiritus, sed mystica; « pauper enim spiritu, inquit, est is qui spiritu abnegat et a se abdicat non solum opes, delicias, honores, sed et omnes res creatus, adeoquo etiam ipsam Dei gratiam ct gloriam, ut se plane nudum sistat et quasi in nihilum statuat coram Deo. » Probat id cx Taulero. Verum hanc nuditatem suam agnoscere licitum est, at non appetere (ut scilicet quis nudetur el privetur

gratia Dei) sicut appetenda est paupertas spiritus. Taulerus nil tale habet, sed tantum duplicem ponit paupertatem, scilicet externam , qualis est abdicatio opum; et internam sive mentalem, quam sitam ait in humilitate et abnegalione omnis solatii creati, ut homo non delectetur ulla re creata, ne gratia quidem, quatenus ipsa est res creata, ut in ipsa conquiescat, sed in solo Deo creatore omne suum solatium, quietem et gaudium constituat. Sed ct hoc mysticum est, nec communium fidelium, sed subtiliter contemplantium et extaticorum opus, idquo sobrie el cum grano salis exercendum.

finprr. rihl iTi Frôlai, Solidius noster Ludovicus do Ponto, parte III, H, *paupertahs spiritus,* id est *humilitatis,* hosco tres gradus constituit : primus est, exuero et purificare animam ab omni spiritu ct vento vanitatis, ct ab omni tumore et praesumptione vana, contemnendo omnes mundi pompas. Secundus, meipsum ab omni proprietatis spiritu expoliare, proprium judicium cl voluntatem cum omnibus aliis desideriis omnino exuendo. Tertius et supremus actus est, ita meipsum exinanire, ut adeo pauperem me agnoscam, quod cx moipso nihil prorsus habeam, nisi Deus gratis mihi donet. Nam ne ipsum quidem *este,* quod habeo, meum est, sed Dei, sine quo nihil sum. Ex me ergo nihil aliud habeo , nisi nihilum naturæ, id est non esse; et nihilum gratiæ, id est peccatum.

Gndm [Quœres primo, an hæc paupertas spiritus sit præceptum, an consilium evangclicum ? Rursus, quot ejus sint gradus cl species? Rcsp. varios ejus esse gradus, quorum alii consilii sunt, alii prœccpti.

Primm. Primus el summus est, omnes opes omnesquo res caducas imitatione ct amore Christi relinquere tam affectu interno, quam effectu et opere externo, uti fecere Apostoli et faciunt religiosi. Hic gradus est consilii, non præccpti.

s^cnD-d“*’ Secundus est, patienter ferre confiscationem bonorum propter Christum ct orthodoxam fidem , quod est genus quoddam martyrii ; qui enim tollit opes ad vite sustentationem necessarias, tollit ipsam vitam. Hinc multi hodie catholici sunt in Anglia viri divites ct nobiles, qui mallent pati mortem quam spolium bonorum. Durum enim est non tantum te, sed et filios omnesque posteros tuos privare Screditate avita, ac nobilitate cl prisco stemmate avorum, omnesque redigere ad ignobilitatem , paupertatem et manticam ; sed eo gloriosiores sunt qui id præstant propter Christum, quoniam ipsorum est regnum cadorum. Tales fuere llcbræi conversi ad Christum, qui idcirco a Judæis spoliabantur suis bonis, quos dilaudans Apostolus : « Rapinam, inquit, bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis, cognoscentes vos habere meliorem et manentem substantiam. Nolite itaque amittere confidentiam quæ magnam habet renumerationem. Patientia enim vobis necessaria est, ut voluntatem Del facientes, reportetis promissionem,» etc. Ilie gradus est prœccpti. Tenemur enim pro Christo cl fido profundere non tantum opes, sed sanguinem ac vitam.

Tertius paupertatis gradus est, tolerare pa-Tuiioi tienter rapinam bonorum , aut aliam injustitiam a potentioribus vel tyrannis illatam, uti sœpc fit, v. g. cum quis ¡item justam de prædiis, rebusve sibi debitis, aliudve quidlibet, quod jure suum est, perdit ob potentiam vel tyrannidem partis adversæ.

Quartus est, opibus a Deo datis non affici, sed Qnutai affectu eas relinquere ct paratum esse ad eas rcipsa relinquendum , cum hoc erit ad majorem Dei gloriam. In hoc gradu fuit Abraham , dives censu, sed sensu ct spiritu pauper.

Quinius est, mallo paucis esso contentum in Qofalw. loco ubi melius servias Deo , quam abundaro in alio ubi plus reperias opum, sed minus pietatis. Item victu, vestitu ct statu mediocri potius gaudere, quam magnis divitiis, ut amplius Deo servire queas.

Sextus, opes habere, sed eas erogare in pau-sniw. peres et pios usus, etiam subtrahendo tibi necessaria.

Septimus, malle esse pauperem, quam per Septiinjustitiam, irreligionem, vel aliud scelus pa-,uus- rare divitias, ut fecit Tobias, qui moriturus hoc documentum dedit filio, cap. iv, vers, ullim. : « Noli timere, fili mi; pauperem quidem vitam gerimus, sed mulla bona habebimus, si timuerimus Deum. »

Ex his gradibus secundus ct septimus praecepti sunt, primus vero, quarius cl quintus sunt consilii; denique tertius et sextus nunc præccpti sunt, nunc consilii.

Quœres *secundo* , cur Christus inter beatitu-Cnr pudines Evangélicas primum locum assignat pauperlati spiritus ? Rcsp. Ratio *a priori* prima est, quod hæc paupertas evertat et opprimat cupiditalem, quæ est radix el fons omnis peccati cl mali, Il *Tim.* vi, 10. Quarc hæc paupertas hominem quasi restituit statui innocenliœ; in quo nihil alieni erat proprium, sed omnia singulis communia. Adami cnimct posterorum ejus lotus crat mundus , ut ex co Deum agnoscerent, amarent, laudarent, semota omni proprietate, quæ est radix cupiditatis, rixarum et lilium. In pauperibus ergo « quod superfluitas tenuissimos pravitatis inquinat, caminus paupertatis purgat, » ait S. Gregorius, hom. 40 *in Evang.* lutfoi

Secunda ratio est, quod hæc paupertas libe-See iodi, ret hominem a mille distractionibus, curis cl sollicitudinibus quas afferunt opes opumque desiderium. Quocirca ipsa est « portus tranquillus, palaestra cl gymnasium sapientiæ,» ail S. Chrysoslomus, hom. ult.ïn *Matth.* Ipsa enim facit hominem expeditum, ut animum a terrenis desideriis liberum tradat studio, orationi, virtuti el

aeternitati. Hinc sapienter S. Bernardus : uNoli, ait, amare bona quæ possessa onerant, amata inquinant, amissa cruciant.» Huc facit et illa ratio S. Grcgorii, hom. 32 in *Evang.,* quod « nudi cum nudis (dæmonibus) luctari debemus ; » nam si vestitus quisquam cum nudo luctatur, citius ad terram dejicitur, quia habet unde teneatur. Quid enim sunt terrena omnia, nisi quœdam corporis indumenta ? Qui ergo contra diabolum ad certamen properat, vestimenta abjiciat ne succumbat. Nihil in hoc mundo amando possideat, nullas rerum labenlium delectationes requirat, ne unde ad votum regitur ad casum inde teneatur.

TcrtiJ. Tertia, quia hæc paupertas facit ut homo amorem suum avocet al) omni re creata, cumque totum cum omni sua spe in Deo creatore defigat ; in amore autem Dei pleno et perfecto consistit summa virtutis veraque hujus vite beatitudo. Quocirca de S. Francisco scribit S. Bonaventura in ejus Vita, cum sæpe a fratribus rogaretur queenam virtus precipue ct maxime nos Christo Domino commendaret gralosquc faceret, cum cum inusitato quodam affectu respondere solitum, paupertatem ; cam enim esse viam salutis, humilitatis fomentum, perfectionis radicem, ct ab ea multiplices fructus esistere, quanquam ocultos et paucissimis cognitos.

Pauper spiritu ergo assidue cum Deo et Christo dissuavians, dicit : « Dominus pars hæredilatis mcæ : tu es qui restitues hærcditatem meam mihi.» Ps. XV. Et : a Quid enim mihi est in cælo, ct a te quid volui super terram? Defecit caro mea ct cor meum, Deus cordis mei, et pars mea Deus in æternum.» PsaZ. 1 x x ii, 23. Tu, Domine, es pelagus bonorum omnium unicusque animæ mcæ thesaurus. Excute ergo a me pondus omnium terrenorum desideriorum, ut igne amoris tui solius ardeam ct diluvio charilatis tuæ penitus absorbear. Eia honor meus, gaudium meum, sincera voluptas mea, Jcsu, tantam, quæso, amoris tui flammam in penetralibus cordis mei excita, ut deinceps nihil sub sole eligam, nihil concupiscam preterì©. 0 Domine mi, cœlum, terra ct omnia quæ in his continentur, sine te sint mihi vclul hybernum gelicidium. Tu solus me afficias, solus lætificcs, tui solius amor in intimis vivat ct ardeat, ac vivus atque ardens permaneat. Posside mentem meam, o summum et incommutabile bonum , posside eam , ut ipsa possideat tc.

Quii i Quarta, quia hæ beatitudines proprie a Christo dicuntur et assignantur Apostolis cl viris religiosis ac apostolicis, aspirantibus ad perfectionem æque ac predicutionem Evangelicam ; quia enim Apostoli totum orbem circuire et ubique predicare debebant opes regni cælorum, hinc pariter debebant ipsiinet esse pauperes spiritu, ut expediti, tum sermone, tum potius vita el exemplo, pre se ferrent contemptum opum terre, ne Gentes putarent illos per predicutionem quaerere suas bursas potius quam animas ; sed viderent eos homines esse cœlestes ct divinos, ac regnum ca lorum quod ore' prædicabant, mente possidere.

Plura hac de re dixi, Actor. iv, 32. Vide ct Climacum, gradu XVII; S. Chrysostomum, lib. II Confra Vituperat, vite monasficœ; Salmcronem. tom. V, tract. 5 ; et Hieronymum Piatum, lib. I De Bonosfa/us *rclig.,* cap. ix, et lib. II, cap. in.

Hisce de causis paupertatem hanc spiritus pri- Pmp**
mus verbo ct exemplo docuit Christus, deinde
B. \irgo, mox Apostoli, item Essæi, imo omnes . ^|B
primi Christiani, de quibus ail Lucas *Aci.* ix, 32 : Ap
« Nec quisquam eorum quæ possidebat aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia; imo hoc vovebant; unde Ananias ct Saphira hoc votum violantes, aS. Petro puniti sunt subita morte. » Actor., cap. v.

Hos secuti sunt viri et Prelati apostolici, S. Au- Ets&r*
tonius, S. Augustinus, S. Rasilius, S. Chrysosto-L
mus, S. Gregorius Nazianzenus, S. Hieronymus,
S. Gregorius Magnus, S. Paula, S. Paulinos, S.
Gallicanus, S. Alexius, qui raro in orbe exemplo s. Aio-
opes amplissimas, parentes et sponsam reliquit,l ' '
ut pauperem Christum pauper et peregrinus in
Syri.un sequeretur, quasi hospes terræ et civis cœli;
ac tandem in domo paterna incognitus, quasi
mendicus, viveret et moreretur, factus mundi
ludibrium, imo mundum deludens ct ludificans.
Posteriori ævo eamdem paupertatem amplexati
sunt, et sui ordinis alumnas amplexari docuerunt
S. Benedictus, S. Bernardus, S. Romualdus, S.
Dominicus, sed precipue S. Franciscas, qui hujus Lt s.
paupertatis Evangelic® dignitatem profundissime
penetravit cl adamavit, eamque sui Ordinis fundamentum constituit : unde cam in omni sermone nunc matrem, nunc sponsam, nunc dominam appellabat, sæpe etiam reginam, quod in Rege regum Christo ejusque Genitrice adeo luculenter effulsisset. Audi quid de ea suis asseclis sanciat in Regula, c. vi : a Fratres nihil sibi approprient, nec domum, ncc locum, nec aliquam rem, sed tanquam peregrini et adven® in hoc scculo, in paupertate ct humilitate Domino famulantes, vadant pro eleemosyna confidenter. Nec oportet cos verecundari, quia Dominus pro nobis se fecit pauperem in hoc mundo. Hæc est illa celsitudo altissima? paupertatis, quæ vos charissimos fratres meos haeredes el reges regni coelorum instituit, pauperes rebus fecit, virtutibus sublimavit. Hæc sil porlio vestra quæ perducit in terram viventium. Cui, dilectissimi fratres, totaliter inhœrentes, nihil aliud pro nomine Domini nostri Jesu Christi m perpetuum sub cælo habere velitis. »

Idem S. Francisons in rerum inopia exultons, lanio cam spiritus fervore depredicavit, ut ex facie ignis emicare videretur : u Hæc enim, inquit, est virtus de cælo in nos influens, quee nos ila instituit cl informat, ut terrena cuncta ullro

conculcemus, quæquc obices omnes e medio tollit, quo humana meos cum Domino Deo suo liberrime *atque* expeditissime conjungatur. Ilæc est. quæ animam adirne in terris positam facit in cœlis cum Angelis conversari. Hæc est, quæ Christum in cruce associat, cum Christo in tumulo absconditur, cum ipso resurgit et cum ipso in cæluin ascendit. Hæc est, quæ dotem agilitatis super calimi volandi animabus ipsam amantibus etiam in hac vita concedit, cum vere humilitatis et charilatis alas se amantibus impertiat. Eamus proinde rogatum Apostolos sanctissimos, ut hanc gratiam nobis impetrent a Domino Jesu Christo ut ipse paupertatis forma et observator precipuos eam nobis donare dignetur. » Ita Waddingus in *Annal. Minor.,* anno Christi 1216, n. 16. Hac de s i i.u-causaS. Franciscas, uti initio suæ conversionis sc denudans, omniaque cum vestibus patri coram Episcopo resignans, vitam religiosam et pauperem coepit : sic et eamdem in simili nuditate et paupertate finivit ; moriens enim se vestibus spolians, nudum in terram prostravit, dicens : a Feci quod meum, quod vestrum est, Christus vos edoceat. n Mox socius ei assistens, Dei instinctu previdero ejus mortem et paupertatis studium, offerens el chordam cum femoralibus : « Hæc tibi, ait, Unquam pauperi commodo, et tu illa suscipias obcdienliæ sanctæ mandato, n quæ cum jubilo excipiens, vir sanctus elatis in coelum manibus Christo gratias egit, quod exoneratus ab omnibus, liber pergeret ad ipsum, quodque Christo crucifixo, qui nudus in cruce pependit, tam in vita quam in morte foret conformis. Quocirca de eo ita scribit S. Bonaventura in Vita ejus, c. v» : « Sanctam paupertatem Filio Dei familiarem considerans, et jam quasi toto orbe repulsam, eam sic studuit sibi charitate desponsare perpetua, quod non solum pro ea patrem matromque reliquit, verum etiam quæ habere potuit universa dispersit. Nemo tam auri, quam ipso cupidus paupertatis, nec thesauri custodiendi sollicitior ullus, quam iste hujus Evangelice margarita. In hoc precipuo suus offendebatur aspottus, si quidquam videret in fratribus quod paupertati non per omnia consonaret. Revera a principio religionis usque ad mortem tunica, chordula ct femoralibus dives, iis contentus fuit. Christi Jesu paupertatem ct matris frequenter cum lacrymis revocabat ad mentem, ct fratribus proponebat in sermone, » Hæc fusius dcS. Francisco retuli, quia ipse unus illuminatus, ct quasi *Seraph* accensus a Deo, intimum paupertatis Evangelic® sensum, medullam et apicem a Christo hauîdt et moribus expressit.

mpr Qioniam irsoavn est hegxom coelorum. — Par »» enim est ct congruum ut amore Christi spernenlibro opes regni terrestris, retribuantur opes regni cœlestis (ut, qui pauperes sunt in tere, ditentur in adhere), imo el regni terrestris, quod •pernendo obtinent, iliique dominantur juxta illud Pauli : « Nil habentes ct omnia possidentes.» HC *or.,* vi. Quocirca Climacus gradu, XVII, non dubitat asserere pauperem monachum dominum esse mundi, ct quia jactavit in Deum curam suam, possidere per fidem omnes gentes in servos. Idemque addit pauperem Dei famulum nullam rem amare vitiose ; omnia enim quæ habet aut habere potest, reputat quasi non sint ; et si recedere contingat, æslimat ut stercora. Audi S. Bernardum, serm. 21 *in Cant.* : « Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum coelorum. Non cos œstiment solacœlestia possidere, quiaca sola audiunt in promissione. Possident et terrena, ct quidem tanquam nihil habentes ct omnia possidentes, co pro certo magis domini, quo minus cupidi. Denique fideli homini totus mundus divitiarum est. Totus plane, quia tam prospera, quam adversa ipsius , æque omnia serviunt ei et cooperantur in bonum ; ergo avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis contemnit ut dominus. Illo possidendo mendicat, iste contemnendo servat. » Causam dat S. Chrysostomus, hom. 57 *ad Pop.,* quod Deus sit pauperum œconomus : a Deo, ait, pascente non est opus nos esso sollicitos. Nam quemadmodum si rex promiserit quotidianum victum ex cellariis suis se praebiturum, jam in futurum confidis, inulto magis, cum Deus preheat ct omnia tibi tanquam ex fonte fluant, convenit te ab omni cura et sollicitudine solutum esse. Si autem pascit omnem carnem, multo magis sibi dicatos. »

Quocirca S. Franciscas, ut ex Thoma Pisano, Celano ct aliis refert Lucas Waddingus in *Annal. Minor.,* anno Christi 1210, n. 50, sui Ordinis fratribus dictitabat : « Paupertatem noveritis, fratres diarissimi, virtutum esse reginam, quia in Rege regum et in Regina matre ipsius tam prestante!* effulsit. Paupertatem scitote, fratres, specialem esse viam salutis, tanquam humilitatis fomentum perfectionisque radicem, cujus est fructus multiplex, sed occultus. Hæc enim est Evangelici agri thesaurus absconditus, pro quo emendo vendenda sunt omnia; et quæ vendi non possunt, illius comparatione spernenda. » Et inferius : a Propter quod, pauperum more, pauperculas casulas erigite , quas non habitare debetis ut proprias, sed sicut peregrinici adven® alienas. Leges namque peregrinorum sunt, sub alieno colligi tecto, sitire ad patriam, pacifice pertransire. Evangelica hæc paupertas nostri Ordinis est fundamentum : cui substrato primarie sic omnis structura religionis innititur, ut ipsius firmitate firmetur et eversione funditus evertatur. Quantum itaque fratres declinabunt a paupertate, tantum mundus declinabit ali eis , et quœrent, ct non invenient. Si dominam meam paupertatem complexi fuerint, mundus cos nutriet, quia mundo dati sunt ad salutem. Commercium est inter mundum et fratres. Debent enim ipsi mundo bonum exemplum, debet eis mundus provisio-

Timi necessariam ; quando autem ipsi retraxerint bonum exemplum fide mentita, retrahet mundus manum justa censura, » Et sane magni el continui instar est miraculi, videre tot religiosos ct religiosas ordinis S. Francisci (sunt facile loto orbe decies centena millia) paupertatem professos, sine censu , sine reditu, honeste tamen et commode cx fidelium eleemosynis vivere : nimirum hic elucet Dei erga suos pauperes providentia. Hic impletur illud Psaltis, quod S. Franciscus suis profecturis pro viatico dabat : « Jacta super Dominum curam tuam , et ipse te enutriet. » *Ps.* Liv, 22. El illud : u Divites eguerunt et esurierunt, inquirentes autem Dominum, non minuentur omni bono.» *P>al.* xxxm. Hinc in Hispania Franciscano cuipiam nomine sancti Francisci petenti eleemosynam, nullus audet negare , sed omnes liberalior sua offerunt. Idem faciunt alte nationes Christiana;. Denique S. Augustinus, serm. 28 *De Verbis Apostoli :* a Felicitas, inquit, magna Christianorum, quibus datum est ut paupertatem faciant pretium regni cadorum. Non tibi displiceat paupertas tua; nihil ca potest ditius inveniri. Vis nosse quam locuples sit? cœlum emit. Quibus thesauris conferri possit, quod videmus paupertati indultum? I l ad regnum coelorum veniret dives, possessione sua obtinere non potest; nunc obtinet, ut contempta perveniat. »

Milieu* ii*in evolînntun S. Trancivi.

Nola : Christus non dicit : *Ipsis dabitur,* vel *ipsorum erit;* sed *ipsorum est* in præsenti *regnum coelorum, q. d.* Ex hac mea promissione et Dei decreto ad ipsos perlinet regnum coelorum, ipsi in illud plenum jus habent, adeoque de eo ineundo certi sunt, perinde ac si illud jam manibus tenerent ct in illo quasi reges regnarent. Adeo enim firma est spes promissorum Dei, ut peream fideles rem ab co promissam quasi manu prehendant, juxta illud, *llcbr.,* cap. xi, l : «Fides est substantia rerum sperandarum, » *q. d.* Fides est quæ facit in mente fidelis subsistere bona carestia quæ sperat; adeo enim illa ipsi assccurat, ac si rcaliter ac substantialiter ipsi exhiberet.

îlrgnuni trii no-UU

Regmm coelorum. — lia vocatur bcatitudo coelestis ubi beati cum Deo regnant in omni felicitate et gloria per omnem æternitatem. Vox *regnum* significat *:primo,* bonorum omnium in cœlo abundantiam; *secundo,* honorum quibus beati a S. Trinitate el ab Angelis omnibus honorantur, celsitudinem; *tertio,* regalem dignitatem. Beati enim sunt quasi reges qui dominantur non uni Híspante , vel Aste , aut loti terne, sed universo orbi, hoc est omnibus codi elementis, animalibus, plantis et mixtis, adeoque ipsi gehennæ, omnibusquedamnalisetdæmonibus; hoc regnum enim meruerunt per paupertatem spiritus , qua dominati sunt omnibus mundi bonis et cupiditatibus; unde ipsi redimili coronis aureis, jubilantes perpetim canunt Christo : « Fecisti nos Deo nostro regnum et sacerdotes, ct regnabimus super terram. » *Apocal.* v, 10. Vide ibi dicta. Regnum cadorum ergo est regnum Dei ; quare beati idem possident regnum quod possidet ip«e Deus, in coque cum ipso jucundissime ct splendidissime regnant perpetim.

4. Beati mites, qcomam ipm posmdebuxt terbam. — Hæc est secunda beatitudo in *Vulgate Latina ,* quam sequuntur SS. Hieronymus , Augustimi* cæterique Latini. In grecis vero codicibus , quos sequuntur Syrus , Arabicus, S. Chrysostomus, Thcophylactus, Euthymins cæterique Græci, hæc est tertia bealitudo; secunda enim in iis est : *Beati (pii lugent.* Vna.i. *n*

Congrue pauperibus spiritu subjunguntur mites, quia pauperes el humiles solent esse mites, sicut vice versa divites el superbi solent esse impatientes et rixosi ; vicinœ ergo el cognate virtutes sunt, paupertas et mansuetudo : unde vicinœ sunt et Hebrœæ voces *ani,* id est pauper, ellDp *anau,* id est mansuetus. Addil Chromatius : a Homo non poterit esse mitis, nisi prius fuerit pauper spiritu. » Causam subdit : « Non fit mare tranquillum, nisi cessaverint venti; non extinguilur ignis, nisi materiam incendii spinarumque «armenta detraxeris : sic nec animus erit mitis et quietus, nisi quæ exsuscitant et inflammant, fuerint abdicata. » Porro « miles, » ait Chromatius, sunt mansueti, humiles, modesti, in fide simplices ct ad omnem injuriam patientes, qui, præceptis Evanpelicis instituti, Dominicas mansuetudinis imitantur exemplum. » Mites ergo sunt, qui impatientia*, m oneiric, invidia*, vindicte, cæterisque turbidis animi v ' J motibus el perturbationibus dominantur, ut nec *' (obmurmurent Deo adversa imminenti, nec proximis injurias inferentibus indigneniur, nec a lædentibus vindictam expetant, sed omnia placide tolerent in Dei providentiam, omnia hæc ordinantis ad suam gloriam et ipsorum salutem, plane se resignantes el conquiescentes ; quare miti hac morum suavitate omnium animos sibi conciliant.

Alludit Christus ad illud Davidis, *Ps.* xxxvi, 1l : « Mansueti autem hæredilabunt terram, et delectabuntur in multitudine pacis. »

Igitur mansuetudo : *primo,* facit nos gratos Deo et hominibus ; *secunda,* similes Christo, qui ait : « Discilo a me, quia mitis sum el humilis corde. » *Matth.* xi ; *tertio,* aptos ad sapientiam et haurienda bona carestia ; horum enim capax est cor mansuetum, placidum et tranquillum, juxta illud, *Ps.* XXIV : «Diriget mansuetos in judicio, docebit miles vias suas. »

Porro, gradus mansuetudinis et bealitudinis eam consequentis, sunt : *primo,* mansueto corde ct ore cum omnibus conversari; *secundo,* iras aliorum mansueto responso frangere; *tertio,* mansuete tolerare injurias ct rapinas sibi factas ; *quarto,* in iis exsultare; *quinto,* sua mansuetudine et beneficiis vincere inimici el iracundi malevolentiam, emmpic sibi conciliare et benevolum amicumquc efficere. Grwtu q ' ‘,1’*

Jt ‘ y '° '

Denique causam, imo plures causas cur mites sintbeati dat Climachus, gradu XXIV, dum ait : « Mansuetudo est adjutrix obedientiæ, dux religiosa» societatis, furentium fræniun , irascentium expultrix, magistra gaudii, imitatrix Christi, cœlitum proprietas, vinculum et nodus dæmonum, scutum adversus amaritudinem seu animi acerbitatem. In cordibus mansuetorum requiescet Dominus. Anima autem turbulenta nidus est diaboli. Mites hæreditabunt terram, vel potius dominabuntur terris, furiosi autem exterminabuntur a terris suis. »

Qvoxiam ipsi possidebuxt terram. — Graece xAr,pwcu.T.<jc.uçi, id est *hæredilate possidebunt,* ut legit S. Augustinus. Arab, *hæreditabunt;* Syrus *hæreditatis jure possessuri sunt terram.* Apposite promittit Christus mitibus terram, quia mites saepe a rixosis bonis terræ spoliantur. Hanc, injuriam ergo hac beatitudine eis sarcit et reparat hic Christus. At quam terram ?

- ' >'*- "rt cu" ju»T

l'nmo, S. Chrysostomus, Euthymius, Theophylaclus et S. Augustinus, lib. 1 *De Serm. Domini in monte,* putant hic mitibus promitti terram præsentem, </. *d.* Mundus beatos nuncupat potentes ct sui vindices, qui injuriam sibi illatam retaliant , imo in duplum ct triplum ulciscuntur ; at ego beatos dico mites, ac injuriæ et rapina* patientes, ut bona terræ sibi eripi mansuete tolerent; quia, licet tales sæpc a mundo opprimantur, sæpe tamen, Deo dante, stabiliter et quiete sua possident ; si non, mansueto totus mundus patria est, ct fideli totus mundus divitiarum est. Alludit ad Mosen, qui fuit hominum mitissimus, *Numer.* xn ; ac sua mansuetudine Hcbræis impetravit a Deo possessionem terræ promissæ, factam per Josué. Hic sensus verus est, sed non plenus, nec adæquatus, sed sæpe fallit : mites enim sæpe a rixosis exagitantur bonisque privantur, juxta illud :

Dat veniam corvis, vexat censura columbas.

Adde Mosen Judæis promittere bona terrena; Chrislum vero Christianis bona coelestia.

Becn^i i, *u'l '•

Secundo, ergo melius ct plenius cum S. Hieronymohic; Nysscno, lib. *De beatitud. ; S.* Basilio, orat. 2 *in Psal.* xxxm ; Cyrillo, in cap. 1 v iii *Iscua:,* per terram accipe cœlum, quæ viventium est terra, cum hæc nostra sit morientium, juxta illud, *Psal.* XXVI : « Credo videre bona Domini in terra viventium. » Et Ps. exu, ü : n Tu es spes mea, portio mea in terra viventium, u El *Isaia,* cap. XXXVIII, Il : «Non videbo Dominum Deum in terra viventium. »

In tb 1,11 “a

In cœlo ergo terra quædara est, at non crassa, opaca et terrestris, sed subtilis, lucida et coelestis. Ibi enim est paradisus rosarum, liliorum, gemmarum omniumque deliciarum, at non terrestrium , sed cœleslium, quæ mire oculos sensusque beatorum oblectant; ahoquin enim corpora sensusque beatorum, quæ tam dura, imo martyria atrocia passa sunt in hac vita, carerent meritis suis oblectamentis, solieque animai et mentes eorum essent beatæ, quod est absurdum. Unde S. Joannes vidit, *Apocal.,* cap. xxi ct x x ii, civitatem cœlcstein in quadro positam, et fundamenta ejus constructa cx jaspidc omnique lapide pretioso. Vide ibi dicta. Hinc et Pythagorici, ait Clemens Alexandrinus, lib. V *Stromat.,* coelum vocant ávríxOc/z, id est terram cx adverso sitam, vel oppositam terræ nostræ. Taceo nonnullos Philosophoscensuisse lunam ct stellas inhabitari; in luna enim esse opacas civitates vastasque regiones ct terras quas incolant homines a luna lunares dicti, teste Macrobio, lib. I in *Somnium Scipionis,* ideoque lunam vocari ætheream, terram vero cœlum terrestre, quod Plato quoque recenset in *Convivio.* Anta lu. n.i-',-,T>

Singulis ergo hisce beatis et bcatitudinibus promittitur regnum coelorum, sed alio semper nomine et titulo, scilicet pauperibus nomine regni, mitibus nomine terræ, quia hi sa;pc fundis suis in terra a rixosis et potentibus spoliantur, *q. d.* Tolerate, o mites, hæc terræ spolia, quia vestra» mansuetudini et tolerantiæ rependet Deus aliam terram, non imam hanc instabilem et mobilem, sed supernam, stabilem et coelestem. Ipsa ergo beatitudo consistens in visione, fruitione et possessione Dei vocatur terra, tum ob stabilitatem, erit enim perennis et æterna; tum quia repræsentata fuit ipsa per paradisum terrestrem et per terram promissam Judæis. Ila Salmeron. Miles ergo pacifice possidentur a Deo, quia ei in nullo resistunt; hinc vicissim in coelesti gloria eum possidebunt. Nam, ut ait S. Augustinus, *De Salutaribus documentis,* cap. x , tom. IV : « Nullius erit possessio Dei, nisi ejus quem prius ipse possiderit. »

Rursum per terram proprie accipe terram novani, de qua dicitur: « Ecco ego creo cœlos novos ct terram novam. » *Isaia* 1 x v , 17; *Apoc.* xxi, 1, et ll *Petr.* ni, 13, sive orbem terræ futurum, quem Apostolus, *Ilebr.* n, 5, ait post judicium generale subjiciendum Christo quasi hæredi, ac consequenter mansuetis ejus cohærcdibus ; post judicium enim mundus totus, puta cœlum et terra, innovabuntur ct glorificabuntur, ac subjicientur Christo ejusque Sanctis. Terra

Festive quidem vir sanctus, ait Salmeron, dixit : « Humilibus datur coelum , mitibus terra : quid super est superbis ct crudelibus, nisi infernalis miseria? »

Mystice : S. Bernardus, serm. 1 *infesto omnium Sanctorum,* per terram accipit corpus aut cor, quod possidet anima hominis mansueti regnans super carnis motus, et omnibus suis membris per mansuetudinem imperans. Myitict.

Anagogice : S. Hilarius et S. Ambrosius. Post resurrectionem, inquiunt, mitis incipiet possidere terram, id est corpus suum per gloriam, ac consequenter quodammodo et corpus Christi per Anagog.

configurationem et fruitionem : « Mitibus, ait Hilarius, terræ hæreditatom pollicetur, id est ejus corporis, quod Dominus assumpsit habitaculum; et quia per mansuetudinem mentis nostræ Christus habitaverit in nobis, nos quoque gloria glorificati ejus corporis vestimur, n Et S. Leo, serm. *in festo omnium Sanctorum* : «Terra, inquit, promissa milibus et in possessionem danda mansuetis, caro Sanctorum est, quæ ob humilitatis meritum felici resurrectione mutabitur et immortalitatis gloria vestietur; in nullo jam spiritui futura contraria, ct cum voluntate animi perfect® unitatis habitura consensum. » Et post nonnulla : « Possidebunt enim illam mites pace perpetua, ct nihil unquam de eorum jure minuetur, cum corruptibile hoc induerit incorruptionem, et mortale hoc induerit immortalitatem, ut periculum vertatur in præmium ; ct quod fuit oneri, sit honori. »

Symbol. Symbolice : mites possident terram, id est hominum, qui terreni sunt, corda; nam per mansuetudinem ca sibi conciliant et quasi obligant, ut ea possidere videantur, juxta illud, *Eccli.* in, 19 : « Fili, in mansuetudine opera tua perfice, et super gloriam hominum diligeris. » Vide ibi dicta. Unde S. Chrysostomus, hom. 58 *in Genes.:* «Nihil, inquit, mansuetudine est violentius. Nam sicut rogum, cum valde accenditur, aqua injecta restinguit ; sic et animum camino magis exardescentem, verbum cum mansuetudine prolatum extinguit. » Vide eumdem, homil. 29 *ad Populum.* Quare mansueti possident terrain, quia tot habent fundos, quot sunt corda hominum, pnescrtim amantium Evangclicam mansuetudinem qui illis, licet cxulibus, hæreditate sua spoliatis alimenta ministrent.

Media ad manineludinem. Primum. Sccua- Denique modus consequendi mansuetudinem est : *Primo,* si ejus dignitatem ct utilitatem, iræ vero indignitatem ct damna sæpe mediteris. Se-*eundo,* si iratus nil dicas vel agas, donec iram in corde sedaveris. Unde Clemens Alexandrinus , lib. V *Stromat.,* refert Athenodorum hoc consilium dedisse Augusto Cœsari, ut iratus nil diceret aut faceret priusquam vigilili quatuor litteras al-Tcriium. phabeli sccum percurrisset. *Tertio,* si animo sis excelso : a Princeps, ait ille, superior est omni injuria. » Quocirca Augustus Cæsar obtrectantium sibi linguas spernebat, dictitans in libera civi-QtuitiLn. late liberas oportere esse linguas. *Quarto,* si cogites exempla milium ut imiteris, ac praesertim exemplum Christi crucifixi, de quo prœdixit Isaías, cap. lui : a Sicut ovis ad occisionem ducetur, et quasi agnus coram tondente sc obmutescet. » Et Jeremías, cap. xi, 19 : « Et ego quasi agnus mansuetus, qui portatur ad victimam, et non cognovi. » Ita S. Elzearius, comes Arriani, omnes injurias sibi illatas meditatione et imitatione passionis ct mansuetudinis Christi superabat, adeo ut videretur esse et insensibilis, ut habet ejus Vita.

5. Blati qui lugent (Arabicus : *Beati tristes),* QUONIAM IPSI CONSOLABUNTUR. — *Qui luijtnt,* UOH carne, sed *spiritu;* to enim *spiritu ex* vers. 3, in omnibus his Lentitudinibus est repetendum. Beati enim sunt, qui lugent ob amissionem non i opum, parentum , amicorum, sed rcrum spiritualium. Sanctus ergoh:c luctus accipitur; oppo- qu' nitur enim ridentibus ct gaudio omnique mundana prosperitate diffluentibus, quibus ut beatis mundus applaudit, Christus vero cœ intentat, Luc., cap. vi, 23: « Væ, inquit, qui ridetis nunc, quia lugebitis et flebitis, p Alludit ari Isaiæ cap. lxv, 14 : « Ecce servi mei comedent, et vos esurietis. Ecco servi mei bibent, et vos sitietis. Ecce servi mei Lutabuntur, cl vos confundemini. Ecce servi mei laudabunt præ cxullatione cordis, et vos clamabitis præ dolore cordis, et prœ contrilione spiritus ululabitis. »

Porro, lue luctus suos habet gradus, uti et cæteræ beatitudines ; beati ergo hic dicuntur lugentes, qui adversitates lugubres a Deo immissas aut permissas patienter tolerant. Ita Nyssenus, *De Beatitud.;* el S. Augustinus, lib. l *De Senn. Domini m monte.* Beatiores sunt qui sua aut aliena peccata lugent et deflent. Ita SS. Chrysostomus, Ambrosius, Hilarius et Hieronymus. Beatissimi vero sunt qui præ dolore lucta; assidus quam cum carne et concupiscentia gerunt, præque desiderio coelestis putrite, ac præ-ertim præ amore Dei et Christi quo perpetim fini summe exoptant, lugent suum hoc in corpore et terra exilium. Ita Nyssenus, Jansenius et alii. Sic lugebat Paulus, dicens : « Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus ? » *Bom.* vu. Et : « Cupio dissolvi, et esse cum Christo.» *Philipp,* i, 23. Vide ibi dicta. In luctu hoc excellait S. Ephrcm, qui s. e- in omnibus suis scriptis lugetsanctumque luctum el compunctionem legenti aspirat. S. Macarius ut habet ejus Vita, suis dictitabat : « Ploremus, s.M cù- fratres, et producant oculi nostri lacrymas, antequam eamus hinc ubi lacrymæ nostra corpora comburant. El fleverunt omnes. » Lacrymæ enim hic lavant, post mortem urunt.

Quoniam ipsi consolabuntur — tum sæpe in hac vita, tum semper in futura, ubi erit, ut ait Isaias, cap. XXXV, 10: « Lætitia sempiterna super caput eorum; gaudium et exullationem obtinebunt,et fugiet dolor et gemitus. » Sane compunctio ipsa miro mentum compuncti solatur, pascit ct reficit; ct si est gaudium sincerum in mundo, est in mente compuncta. Experire, ct gustabis : « Cor quod novit amaritudinem animœ suæ, in gaudio ejus non miscebitur extraneus,» ait Sapiens, *Prov.* xiv, 10. Vide ibi dicta. Huc alludens S. Hieronymus describens obitum S. Puuke, lugentis instar pœnitcnlis, exclamat : « 0 beata rerum commutatio! flevit, ut semper rideret; despexit lacus contritos, ut fontem Dominum reperirci; vestita cilicio est, ut nunc albis vestimentis uteretur, ct diceret : Scidisti saccum meum, et induisti me

lætitia. Cinerem start panem manducabat, ct potionem cum fletu miscebat, dicens: Fuerunt milii lacrymœ mcæ panes die ac nocte, ut in æternum pano Angelorum vesceretur, et caneret: Gustate et videte, quoniam suavis est Dominus. »

Ver?, s. 6. Beati qui esuiuunt et sitilnt justitiam, quoniam ipsi saturabuntvh.— Lucas, cap. vi, omittit tí *justitiam.* Sic enim habet : a Beati qui nunc esuritis, quia saturabimini ; p quare videtur loqui de r ar corporali esurie, sed quæ ex spirituali oritur, aut J' » certe a i eam dirigitur, uti explicat Matlhæus, qui in verbis Christi recensendis est fusior et plenior, uti Lucas in factis ejusdem. Sensus ergo est, *q. d.* Beati qui esuriunt cibum ctpotum, sed *spiritu* (hoc enim repetendum est ex vers.3), id est non carnali necessitate, sed virtute spirituali, æque ac spirituali fine el intentione, quia scilicet esuriunt et sitiunt justitiam; nam per esuriem et sitim acquirere vel augere volunt in se et in proximis justitiam. Unde Jlaldonalus ro *justitiam* exponit *propter justitiam.* Hinc Lucas, cap. vi, 25, hos esurientes opponit saturis, scilicet vino ct deliciis : a V®, inquit, vobis, qui saturati estis, quia esurietis, » *q. d.* Mundus beatos predicai saturos, ego vero esurientes, sed justitiam, avidosque, ut eam consequantur et augeant, etiam per esuriem, sitim aliasque carnis macerationes, vel sponte assumptas, vel aliunde illatas, ut innuit Lucas, cap. vi, 21. ItaS. Hieronymus, Ambrosius, Augustinus, Hilarius, Nyssenus, Euthymius, Theophylactus et alii. Sic esuries, sive fames, non corporalis, sed spiritalis inlelligitur, *Amos,* vin, 11, cum ait : « Ecce dies veniunt, dicit Dominus, el mittam famem in terram, non famem panis, nec sitim aqute, sed audiendi verbum Domini, p Et, *Ecdi.* xxiv, 29 : a Qui edunt me, adhuc esurient, et qui bibunt mc, adhuc sitient. » Ad quæ loca alludit hic Christus.

Gndtu Primus ergo gradus hujus beatitudinis esu- ▾1**flt' rfendi ct sitiendi est esuriem et famem ortam ex publica vel privata ciborum inopia patienter tolerare; secundus, esurire ct sitire, jejunando sponte, ut per jejunium carnem domes, pro peccatis ' satisfacias tibiquo vel proximis Dei gratiam impetres ; tertius, pro fide Christi pati carceres et in iis famem silimque, imo fame enecari, uti nonnullis martyribus contigit ; quarius, esurire ct sitire justitiam, omnisque virtutis augmentum. Unde S. Leo, serm. *in festo omnium Sanctorum :* « Nihil, ait, aliud est diligerti Deum, quam amore justitiam, p

Pono, distinguitur esuries justiliæ al) ejusdem riti, quasi imperfectum a perfecto ; esuries enim difficilius expletur, sitis facilius et jucundius. Audi S.Bernardum, serm.2 De *Annunt.* : « Vernrntamen, inquit, donec sapii libi veritas, non siue difficultate ct interiora trajicitur. Ubi vero creperis m eu oblectari, jam non cibus, sed polus est, el sine difficultate intrat In animam, quo videlicet spiritualis cibus intelligent!® potu sapienti® digeratur, ne ipsius interioris hominis artubus, id est affectibus siccitate laborantibus, oneri magis sit quam utilitati. »

Justitiam. *Primo,* justitia hic accipi potest pro Emri* speciali virtute quæ cuique jus suum tribuit, *q. d.* Beati sunt qui esuriunt justitiam, hoc est qui avide exoptant ut justitia, quæ terrena quasi Pihw. deseruit (juxta illud Ovid., 1 *Metam. :*

---------Et virgo exde madentes
Ultima cœlesluin terras Aslræa reliquit)

et in cœlum fugit, in terram redeat, ac in toto orbedonnnetur, ctjus suum tueatur. «Tales sunt qui a tyrannis vel potentibus injuste afflicti desiderant, inquit Rupertos, jus suum sibi reddi, uti viduœ ct orphani oppressi unice desiderant ; » item qui videntes alios injuste ab aliis vexari, ex zelo justiliæ optant eos ab hac injustitia liberari et injustos puniri. Nam, ut ait Aristoteles, lib. *N Ethic.:* « Neque hesperus, neque sol ita lucet ut justitia. » El Cicero, lib. H *De Offic.* : « Tanta est vis justiliæ, ut ne illi quidem, qui maleficio et scelero pascuntur, in eo sine aliqua justiliæ particula vivero possint, » uti fieri videmus in militibus suo principi rebellantibus, qui ut hanc rebellionem tueantur, rigidam inter se exercent justitiam.

Secundo et plenius, justitiam hic accipe prout Smuri* generalis est virtus; imo complexio omnium virtutum; hanc enim non simpliciter velle, sed assidue esurire et ardenter concupiscere debemus, ut iis mentem impleamus : « Non sufficit, ait S. Hieronymus, velle justitiam, sed esurire, ut per hanc famem nunquam nos satis justos esse credamus, sed semper justiliæ opera esurire intclligamus. »

Audi S. Bernardum, ep. 253 *ad Garinum,* inex- j » i plebile in justo proficiendi desiderium explican- "W lem : « Nunquam justus arbitratur se compre- Rendisse, nunquam dicit salis est, sed semper tior. esurit sititque justitiam, ita ut si semper viveret, semper, quantum in se est, justior esse contenderet, semper de bono in melius proficere tolis viribus conaretur ; non enim ad annum vel ad tempus, instar mercenarii, sed in æternum divino sc mancipat famulatui. » Et post nonnulla : « Itaque indefessum proficiendi studium, et jugis conatus ad perfectionem perfectio reputatur. Quod si studere perfectioni perfectum est, profecto nolle proficere, deficere est. Ubi ergo sunt qui dicere solent, sufficit nobis, nolumus esse meliores quam patres nostri? O monacho ! non vis proficere? non vis ergo deficere? nequaquam. Quid ergo? Sic mihi, inquis, vivere volo, et manere in quo perveni, nec pejor fieri patior, nec melior cupio. Hoc ergo vis, quod esse non potest. Quid enim stat in hoc sæculo? » Probat exemplo Christi, a qui perlransiit benefaciendo et sanando omnes. Perlransiit ergo sicut non infructuose, ita non remisso, non pigre, non lento gressu, sed quemadmodum item de eo scriptum

est : *limitavii ut gigas ad currendam viam.* »

Denique concludit per scalam Jacob : « Vidit, inquit, scalam Jacob, et in scala Angelos, ubi nullus residens, nullus subsistens apparuit, sed vel ascendere, vel descendere videbantur universi, quatenus palam daretur intelligi, inter profectum et defectum in hoc statu mortalis vitæ nihil medium inveniri, sed quomodo ipsum corpus nostrum continue aut crescere constat, aut decrescere; sic necease sit spiritum aut proficere semper, aut deficere. » Præclarc S. Augustinus, tract. 4 *in epist. S. Joan.* : u Tota vita boni Christiani, ait, sanctum desiderium est,» ut eat do virtute in virtutem, ut insatiabiliter opera virtutum sitiat, ut occasiones inserviendi Deo ardenter ubicumque et undecumque captet.

Mystice : esuriunt et sitiunt justitiam, qui esuriunt siliuntque Christum, ut toto amore et spiritu illi jungantur, juxta illud: « Qui adhæret Domino, unus spiritus est. » I Cor. vi. Christus enim factus est nobis a Deo sapientia, sanctificatio et redemptio. Ita Nyssenus, *be Beatitud.;* S. Augustinus, ep. 85 *ad Consentiam,* sub finem ; et S. Bernardus, *epist.* 190, post medium.

Saturi» bi justi h cutio.

Quoniam ipsi saturabuntur. —Tum quia ipsa spiritus esuries ipsummet pascit el saturat, juxta illud :

Ipsa sibi virtus sola est pulcherrima merces;

lum quia Deus desiderantibus gratiam suam ejusque augmenta, liberaliter illa offert, quæ ignavis et oscitantibus negat; turn quia in cœlo adimplebit omnem eorum esuriem per felicitatem ct gloriam. Nam, ut ait S. Bernardus, *epist.* 253 : « Sempiterna esuries sempiternam meretur refectionem. » Unde Christus : a Ego, inquit, dispono vobis sicut disposuit mihi Paler meus regnum, ut edatis el bibatis super mensam meam in regno meo. » *Lac.* xxil, 29.

Evm- |/.¿m S. Faute.

Hoc adepta est S. Paula, de qua ita scribit S. Hieronymus in ejus epitaphio : u Saturatur, quia esurivit, et læta decantat : Sicut audivimus, ita et vidimus in civitate Domini virtutum, in civitate Dei nostri ; o beata rerum commutatio ! flevit ut semper rideret; despexit lacus contritos, ut fontem Dominum reperirei; vestita cilicio est, ut nunc albis vestimentis uteretur, el diceret : Scidisti saccum meum, el induisti me Letitia. Cinerem sicut panem manducabat, et potionem suam cum fletu miscebat, dicens : ruerunt mihi lacrymæ mcæ panes die ac nocte, ut in æternum pane Angelorum vesceretur el caneret : Gustato el videte, quoniam suavis est Dominus. »

Vers 7.

7. Beati misericordes, quoniam irsi misericordias consequantur. — Justiliæ jungit misericordiam , quia omne opus vii lutis vel est debitum , et est justitia; vel est indebitum gratuitumque, et est misericordia, ct quia misericordia justitiam temperai et dulcorat. Mundani beatos æstimont qui pauca dant, sed multa recipiunt, itaque upes coacervant sesequo ditant; at Christi dogma paradoxum, sed verissimum est : « Beatius est magis dare quam accipere, » *Actor,* xx,35, ubi multas beatitudinis hujus causas recensui, ac in primis illam : «Quoniamipsi misericordiam consequentur.» Par enim est lege talionis, ut misericordiam facienti fiat vicissim misericordia; quod enim pauperi fit, hoc sibi factum Christus œstimat : quare cur in die judicii electos cœlo sit adjudicaturus el reprobos gehennæ, non aliam causam affert Matthæus, xxv,quam quod illi in se, id est pauperes suos fuerint misericordes, hi vero immisericordes. Misericordia ergo misericordi hic promittitur, el promissa praestatur a Cliristo, tum sæpe in hac vita, turn semper in futura. Bealitudo cœleslis igilur quam pauperibus promisit nomine regni coelorum , ab eodem misericordibus promittitur nomine misericordia, quia, ut ait Apostolus, « vita ælerna est gratia, » Ilum., cap. vi, 23; turn quia gratis eam promisit Deus bene operantibus et cleemosynariis ; lum quia initium boni operis et meriti est gratia : hæc enim nos prævenit et excitat ad opus bonum, illique divinam dignitatem el vim merendi tribuit. « Vita (eterna, » ait S. Augustinas, lib. *De Correpl. et Gratia,* cap. xiu, « est gratia pro gratia, id est pro his meritis quæ conlulit gratia, » juxta illud, *P$.* en : «Qui coronat le in misericordia et miserationibus.» Unde Syrus vertit : « Beati misericordes, quoniam super ipsos erunt misericordi®;» quasi dicat : Misericordi retribuetur misericordia, non una, sed mulle. Deus enim al) eo non vult vinci, sed eum vincere sua liberalilatc. Unde *primo,* misericordibus poenitentiam inspirat, et per eam peccali remittit, juxta illud, *Daniel.* iv, 21 : a Peccata lua eleemosynis redime, el iniquitates tuas misericordiis pauperum ; » *secundo,* gratiam frequentem et copiosam cis aspirat, per quam inulta bona opera conquirant ; *tertio,* propterca confert eis vitam el gloriam æternam, quæ summa est gratia, ideoque nomine misericordia hic significatur. Nam, ut ait S. Augustinus, 195 : « Dum Deus coronat merita nostra, nihil aliud coronat quam munera sua;» quia omno mei itum nostrum in nobis non facit, nisi gratia. Gradus misericordi® sunt : *primo,* miseris compati; *secundo,* miseriam corporalem proximi per eleemosynam levare; *tertio,* aiiiimoignorantia, afflictione, aut peccato laboranti succurrere; *quarto,* miseros prœvcnire et quærere, ut eis succunas; *quinto,* libi subtrahere commoda, vel diam necessaria, ut aliis opituleris; *scado,* pro eis lua el teipsuin vitamque impendere, uti fecit Christus, S. Paulus ct S. Paulinos.

Symbolice : misericordibus promittitur misericordia, id est Dei visio ct possessio, ipseque Deus, cujus natura non est aliud quam misericordia, juxta illud, *Psal.* l viii : u Deus meus misericordia mea. Das ergo pauperi numinum, ct accipis Deum juxta illud : Da nummum, ct accipe re-

f/- riprrt. Cnr’ s i &n- MberU «nhieæ wan.

cnum; da micam, et accipe massam; da pretium, et accipe premium; da donum, et accipe Deum. Inde S. Leo, serm. in *festo omnium Sanctorum :* « Agnosce, ait. o Christiane, tuœ sapienliæ dignitatem, et qualium disciplinarum artibus, ad quæ premia voceris, intellige Misericordem fo misericordia, justum vult te esse justitia, ut in creatura sua creator appareat, et in speculo cordis humani per lineas imitationis expressa Dei imago resplendeat. Secura esto operantium fides, aderunt tibi desideria tua, et iis quæ amas sine fine polieris. » Eleemosyna ergo non tam est misericordia, quam ingens fœnus el usura cum Deo; longe enim plus ab co recipit quam illi det, unde illud : « Si vis fenerari, fœncrarc Deo; nam fœncratur Domino, qui miseretur pauperis et vicissitudinem suam reddit ci, » *Proverb,* xix, 17; quia, ut ait S. Chrysologus, *semi.* 42 : a Manducat Deus in cudo panem quem perceperit pauper in terra. Da ergo panem, da polum, si Deum debitorem , non judicem vis habere. » Nervosius S. Augustinus, *in Psalm.* XXXVI : « Attende, ait, quod facit fœnerator : minus vult dare certe, et plus accipere; hoc fac cl Iu. Da modica, accipe magna. Vide quam late crescat fœnus tuum. Da temporalia, accipe adema. Da terram, accipe cœlum. n Sis ergo usurarius, sis fœnerator Dei; hæc usura pia, hoc fœnus sanctum est. Denique S. Cbysostomus, hom. 32 tn cp. *ad Ilcbr.* : « Eleemosyna, ait, est amica Dei, semper ei propinqua, pro quibuscumque voluerit, facile gratile munus impetrat.» El mox confert el preferì eam pavoni, quod magis decora gralaque sil oculis Dei, quam pavo

E..aie- oculis hominum, ac de ca subdit : « Virgo est
lκY" habens alas aureas, circumspecta per omnia vc-
nusteqne succincta, vultum habens candidum atque mansuetum; pennata est, levis et semper ante solium regale consistit. Quando judicamur, repente subvenit, et nos a suppliciis liberat imminentibus, alis suis nos contegens. Hanc amplius desiderat Deus quam sacrificia innumera.»

Ven.fi. 8. Beati mlxdo corde (S. Augustinus, *Dc Ser-*
iro'í?. Romizn in *monte,* legit *mundicordes),* qcomam
tei nuo- IPSI Deum vidldlxt. — *Primo,* mundum cor est
dar» cor. mens casta et pura ab omni libidine el carnis
nflX>* concupiscentia, g. d. Beati sunt, non qui mundo et claro sunt intellectu, ut philosoplii ; nec qui mundo et polito sunt corpore ac vestibus, quod multis est impossibile; sed qui mundo sunt corde, id est pura caslaquc mente, quod omnibus est possibile. Ita S. Chrysostomus, Theophylactus, Euthyinius.

Scctuz? • *Se* undo,* generalius et plenius y beati sunt, qui mundo corde, id esi pura sunt conscientia, qui scilicet eam mundarunt ab omni peccato, a pravis cogitationibus et desideriis, a passionibus et perturbationibus, ab omni mala intentione, ac presettim ab omni duplicitate el hypocrisi. Mundo corde ergo sunt, qui simplici, recta et pura sunt mente, qui omne bonum faciunt semper el cogitant, ait Auctor *Imperfecti;* sicut enim, si fons sit purus et illimis, aqu® ex eo profluentes pariter sint pure el illimes; sic et, si cor sit purum, omnis actio ex co promanans erit pura et munda. Ita S. Hieronymus, Hilarius, Nysscnus et S. Augustinus, lib. I *De Sermone Domini in monte.*

Tertio, plenissime et perfectissimo, summoque Te/tK gradu beati sunt mundo corde , qui scilicet cor ab omni creaturarum amore emundarunt, ut mundum sit deitatis speculum et templum instar Angeli, utque totam mentis intentionem, allectum et amorem in Deum transferat.

Puritatis cordis perfecte indicium dat Cassianus, lib. VI *De Spiritu fornicat.,* cap. xvm, somninni, scilicet si quis dormiens non impura el illicita, sed pura et sancta somniet; hoc enim mentis ad purum a vitiis excocte certum est signum. Porro, scalam in qua per gradus ad hanc puritatem sensim ascenditur, ita describunt Cassianus et Sulpilius, lib. VI *De Inst, renunt.,* cap. lui : a Principium nostre salutis timor Domini est. De timore Domini nascitur compunctio salutaris; de compunctione cordis procedit contemptus omnium facultatum, ac nuditas; de nuditate humilitas procedit; de humilitate generatur mortificatio voluntatum ; mortificatione voluntatum exstirpantur omnia vilia; expulsione vitiorum virtutes fructificant atque succrescunt; pullulatene virtutum puritas cordis acquiritur; puritate cordis Apostoliche charitatis perfectio possidetur. » Quocirca S. Antonius apud S. Athanasium munditiem cordis docet esse viam ad prophetiam : « Si quis, inquit, hoc assumat, ut futura cognoscat, habeat purum cor ; quia credo animam Deo servientem, si in ea perseveraverit integritate qua renata est, plus scire posse quam dæmones. Talis crat anima Elisæi, quæ aliis incognitas virtutes faciebat. »

Qluma ii ipsi Delm videdum —facio ad faciem, ideoque visione Dei beabuntur; immundi enim corde habent cor quasi limo et fece terrena obrutum, ut Deum videre nequeant : a Munditia autem cordis et eonscienliæ puritas, ait Cliromalius, nullam nubem ad intuendum Deum patietur, » sed illum in se recipiet, sicut speculum purum et tersum in se recipit solem, quem sicut a se excludit speculum impurum et impolitum, sic et cor impurum a se excludit Deum. » Audi S. Leonem, serm. *infesto omnium Sanctorum :* «Merito hæc bealitudo cordis promittitur puritati ; splendorem enim veri luminis sordens acies videre non poterit; et quod erit jucunditas mentibus nitidis, hoc erit pœna maculosis. Declinentur igitur terrenarum caligines vanitatum, et ab omni squalore iniquitatis oculi tergantur interiores, ut serenus intuitus tantum Dei visione pascatur. » Hinc patet, ail S. Augustinus, Deum non oculis, sed cordc, id est mente a beatis videri; est enim ipse incorporeus et purissimus spiritus.

Posset secundo hæc Dei visio accipi pura el affectuosa Dei cognitio, quam Deus mundis corde in hac vita siepe pr® aliis majorem impertit : « Agite ergo, » inquit cx Eonteio S. Augustinus, lib. LXXXîII *Quajst.,* XI: «o miseri mortales; hoc agite, ne unquam polluat hoc domicilium malignus spiritus, ne sensibus immixtus incestet anim® sanctitatem lucemque mentis obnubilet. Serpit hoc malum per omnes aditus sensuales, dat se figuris, accommodat coloribus, adhæret sonis, latet in ira, in fallacia sermonis, ardoribus se subjicit, infundit saporibus, ac turbidi motus illuvie tenebrosis affectionibus tenebrat sensus; quibusdam nebulis implet omnes meatus intelligenti®, per quos expandere lumen rationis radius mentis solet. Et quia radius æUiore® lucis est, in coque speculum divin® præsentiæ; in hoc enim Deus, in hoc voluntas innoxia, in hoc recte facti meritum relucet, Deus ubique præsens est. Tunc autem unicuique nostrum simul est, cum mentis nostræ illibata puritas in ejus prnasentia patuerit, n Dicat ergo sibi quisque cum Herminio:

Malo mori quam corde fœdari.

Vers. o. 9* Beati pacifici (upwmid, id est *pacem facientes,* uti vertit Syrus), quoniam filii Dei vocabuntur. — g. *d.* Mundus beatosprœdicat cosqui fortiter bella gerunt et hostes subigunt; at ego beatos prædico cos qui dissidentes et bellantes conciliant et ad pacem unionemque inter sc et cum Deo revocant, aut revocare laborant et sagunt. Hoc enim est opus arduum et difficile, sed Deo gratissimum. Ita S. Chrysostomus, Euthymius, Theophylactus, S. Hieronymus, S. Basilius, *quæst.* CCXV inter brevior. VideS. Gregoriani, HI parte *Pastor.,* adinon. 24 (i).

Pacificorum gra- Gradus hujus bcalitudinis sunt : *primo,* pacem anim® internam cum Deo habere vel procurare; *secundo,* pacem cum vicinis et proximis colere; *tertio,* dissidentes ct discordes ad concordiam charitatis revocare. Nam, ut ait S. Leo, serm. in *festo omnium Sanctorum,* Christiana pax in uno Deo Deique charitatc fundata est : « Extra dignitatem proís, inquit, sunt improbarum parilitates cupiditatum , fœdora scelerum ct pacta viliorum, » *Quartus* gradus est facere alios sibi similes, scilicet aliis instillare zelum pacis, ut studeant pa-

Congrc- cificare quoslibet discordes. Atque possetha do

feH°io3d rc congregatio pia institui magno Ecclcsiæ bono, ut sicut sunt congregationes in-

dutu dt>- stilut® ad obeunda cætera misericordi® opera ,

<nnnr*. v* serviendum infirmis, ad hospitandum

?l utili*, peregrinos, ad alendum pauperes, ad sepeliendum mortuos, etc. Sic etiam instituatur congregatio pacificorum, quorum officium sit omnes in urbe lites sopire, omnesquo discordes ad concordiam et pacem revocare. Hoc enim magli® charitatis

(I) EipwRcwi scu *pacifici,* illi hic dicuntur qui pacis concordiftque sunt studiosi, mi etiam gallico /xici/lguer.

est opus in quo excelluit noster P. Gaspar Barzæus Armusii cl Co®, adeo ut advocati et procuratores dicerent sibi moriendum esse fame, eo quod sopit® forent omnes lites, ex quarum procuratione ipsi vivebant. Lege ejus Vitam scriptam a P. Trigautio. Quin et reipsa in nonnullis urbibus tales congregationes pacificorum creet® sunt, per quas ingentia expensarum, discordiarum , pugnarum, odiorum damna, quæ lites afferre solent, a republica propulsantur.

Quoniam filii Dei vocabuntur , — id est erunt, ut jure vocari possint filii Dei. Est catachresis vel 7
metalcpsis : *filii Dei,* id est simillimi Deo iliique diarissimi; Deus enim pacem maxime amat, ejusque causa misit filium in mundum, quia ipse per essentiam est pax et unio : unde ipse tres personas divinas in una eademque individua essentia, ac deitate essentialiter unit intimeque jungit. Hinc Deus vocatur a Deus pacis, » *Philip.ix.* Ex adverso, diabolus est Deus dissensionis; quare qui eam seminant, sunt filii non Dei, sed diaboli : a In uno enim malo, ait S. Gregorius, III part. *Pastor.,* admonit. 24, innumera peragunt, quia seminando discordiam, chai itatem, quæ nimirum virtutum omnium mater est, exstinguunt. o

Simili catachresi dicitur vers. 44 et 45: «Diligite inimicos, etc., ut sitis filii Dei, » id est similes ct imitatores « Patris vestri, qui in cœlis est. »

Secundo, pacifici vocabuntur/i/u *Dei,* quia par- Scande
ticipabunt officium et nomen filii Dei, puta Christi, cujus officium est homines reconciliare Deo el sibi invicem orbique pacem afferre, quam mundus dare non polerat, II Cor. v, 18 ; *Colosseus.* i, 20 ; *Ephes,* n, 14. Inde ejus nomen est « Princeps c.b lu is
pacis, » *Isaiæ,* cap. ix, G ; ideoque eo nascente, ,nu:rr>
pax nata est in lerra, unde Angeli tunc cecine- “
runt : a Gloria in altissimis Deo, et in terra pax hominibus bon® voluntatis. » *Lue.* n. Ipse enim natus est ad hoc, ut hominem Deo, terram cœlo, peccatores Angelis reconciliaret, « pacificans per sanguinem crucis,sive quæ in terris, sive quæ in cœlis sunt. » *Coloss,* i, 20. a Quare ipse est pax nostra, qui fecit utraquo unum, ct medium parielem maceri® solvens, etc., per crucem interficiens inimicitias in semetipso. » *Ephcs.* xi, 14.

Tertio, pacifici proprie ct plenissime vocaJmn- T nlo»
tur. eruntquo filii et hæredes Dei in cadesti gloria quam ob meritum pacis conciliat® hœreditabunt. In cado enim omnes Sancti per gloriam beatificam sunt filii et hæredes Dei : « Hi sunt pacifici, w ait S. Leo, serm. *infesto omnium Sanctorum,* a hi bene unanimes, vocandi u terno nomine filii Dei, cohæredes autem Christi, quia hoc merebitur dilectio Dei et proximi, ul nullas jam adversitates sentiat, nulla scandala pertimescat, sed finito omnium lenlalionum certamine, in tranquillissima Dei pace requiescat. »

Porro S. Bernardus, serm. 4 *Dc Adventu,* fictos FW
pauperes, mites, lugentes, esurientes, inisericor-J‘へu
des, mundicordes, pacificos ita depingit: «Sunt,

inquit, qui ita pauperes esse volunt, ut nihil cis desit, et sic diligunt paupertatem, ut nullam inopiam patiantur. Sunt ct alii mites, sed quamdiu nihil dicitur vel agitur, nisi pro eorum arbitrio ; patebit autem quam longe sint a vera mansuetudine, si oriatur occasio (si verbo asperiore pulsentur). Alios quoque lugentes video ; sed si de corde procederent istæ lacrymæ, non tam facile solverentur in risum. Alii tam vehementer contra aliorum delicta zelantur, ut videri possent esurire et sitire justitiam, sed semetipsos tam insipienter quam inutiliter palpant. Sunt alii misericordes de his quæ ad ipsos non perlinent, qui scandalizantur, si non detur omnibus abundanter, sic tamen ut ipsi ne in modico quidem graventur. Sunt qui peccata sua sic confitentur, ut videri possent ex desiderio mundandi cordis id agere, nisi quod ea quæ ipsi sponte dicunt aliis, ab aliis patienter audire non possunt. Sunt ct alii qui, si viderint quempiam vel leviter scandalizatum, valde solliciti sunt quomodo cumin pacem reducere possint, et viderentur pacifici, nisi quod eorum commotio, si forte quidquam contra cos dictum factumque fuerit, tardius universis difilciliusque poterit sedari, » etc. Singulis hisce deinde Christum in omnibus contrarium, ut verum virtutum speculum opponit.

. 10. Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam , quoniam ipsorum est regnum coelorum. — Hæc octava ct summa est Lentitudo, in passione et patientia consistens, cum priores in actione site sint. Unde S. Ambrosius, lib. V in cap. vi *Lue.,* 22 : « Usque ad finem, ait, te ducit, usque ad martyrium prosequitur, ibi constituit beatitudinom palmam, » Difficilius enim est dura pali quam ardua agere, juxta illud : a Fortia agere, Romanum est; fortia pati, Christianum est. » Quare major ct perfectior est fortitudinis actus fortia pati quam agere, uti docent D. Thomas cl Philosophi. Persecutio est pertinax insectatio alicujus ad eum proterendum, qua nullus datur quieti aut securitati locus, sed quovis genere, scilicet tam per calumnias quam per afflictiones, tam per injurias verborum quam verberum, innocentia vexatur et opprimitur.

Acuto et subtiliter Nyssenus, *Delieatitud.,* ponderat *t í persecutionem*, quæ vox currentium et sequentium est, ac procedentes cursu superare contendentium. Itaque meditatur Nyssenus sanctum virum, et tribulationem, sive persecutionem simul currere, sed cum illo persecutioni non cedit, ipsum quasi victorem antecedere et procurrere, persecutionem vero a tergo sequi et post eum currere, idcoquc vocari *persecutionem,* quia justo**, inquit, fntmia *persequuntur, sed non assequuntur;* justorum enim patientia et constantia superantur.

.j- Propter justitikm. — Quia justi, quia Christiani, quia justitiam sequuntur, quia servant Dei le-
lK geni v<l Matula sui ordinis, quia tuentur jus pupillorum vel fidem, aut res ct jura Ecclesia?, quia student reformationi cleri, vel monasterii, etc. Justitia enim hic ample accipitur et quamlibet virtutem significat, ait Chrysostomus. Licet enim nonnulli philosophi propter justitiam videantur passi et occisi, ut Socrates, qui necatus est, eo quod diceret plores deos non esse adorandos, sed unum solum, tamen ubi vera non est fides, nec vera et perfecta est justitia, ait S. Augustinus.

Beati ergo sunt qui patiuntur propter justitiam: rui primo, quia persecutio nos separat a mundo et jungit Deo ; *secundo,* quia propter Deum illam patitur; *tertio,* quia per hoc similes fimus Christo, qui tota vita usque ad mortem crucis a Judæis persecutionem sustinuit : « Exeamus ergo extra castra, improperium ejus portantes, » *Ucb.* xm. Crevit semper in persecutione Ecclesia, in pace decrevit. Sic ct ordo quisque. pterjustitiam, beatum oh tres ciusas.

Hac de causa Deus fidelibus, vel clero, vel religiosis immittit, id est immitti permittit persecutiones , ut vitia quasi zizania in pace subnata rcsccct, ac primaevum virtutis vigorem resuscitet. Ita, sub duobus Philippis, patre scilicet et filio, Imperatoribus Christianis, virtus fidelium elanpuit in pace, fidelesque se gulæ, avariliæ, superbite, etc., dedere. Quarc Deus immisit Decium et Valerianum Imperatores, qui sua persecutione fidelium virtutem acuerent. Id revelatum fuit S. Cypriano, uti ipse refert lib. IV, *epist.* 4 : «Hoc nobis, inquit, per visionem exprobratum sciatis, quod dormitemus in precibus, etc. Persecutio ista examinatio est, atque exploratio peccati nostri. » Et mox : « Dic illi, securus sit, quia pax ventura est; sed quod interim morula est, supersunt adhuc aliqui, qui probentur, n Et, serm. *Dc Lapsis:* «Quia traditam nobis disciplinam pax longa corruperat, jacentem fidem ct pene dormitantem censura coelestis erexit : non in sacerdotibus religio devota, non in ministeriis fides interna, non in operibus misericordia, non in moribus disciplina,» etc. Eamdem causam persecutionis Diocletiani dat Eusebius, lib. Vili *Hist.,* cap. i. Persecutio acuit thicks ct icligio- M>i.

Quocirca S. Franciscus Borgia, tertius Societatis nostro Prepositus Generalis, dictitabat tria esse quæ conservant Societatem Jesu. Primum, inquit, est studiuin orationis; secundum, unio mutua sociorum; tertium, persecutio ; causamque dabat, quia oratio nos astringit Deo, unio socios invicem vincit; funiculus autem triplex difficile rumpitur; persecutio nos a mundo disjungit, cogitque prudenter agere, ne persecutores habeant quod carpant aut capiant, ac contra eorum insidias ct violentiam, virtutem nervosque omnes cxercre. Ita habet ejus Vita. SocfrUtem Jem tria corn

Quoniam ipsorum est regnum coelorum. — Cœpit bcatitudines a regno cœlorum, ct in eodem illas terminat : primas enim beatitudini et ultimæ illud quasi mcrccdem et premium assignat, ut indicet illud idem in cæteris sex mediis beatitudinibus

tacite intelligi, iisque pari modo velul premium promitti, sed illud diserte exprimi duntaxat in pauperibus ct persecutionem patientibus , quia par est ut utrisque pro paupertate ct persecutione regnum, in quo ditentur ct persecutoribus dominentur , vehit condignum patientia? praemium retribuatur ; quanquam S. Ambrosius pauperibus putet promitti regnum cœlorum quoad animam, quæ mox a morte migrat in eœlum; persecutionem vero patientibus quoad corpus, quod post resurrectionem gloria (eterna in coelo donabitur.

rtatihi- diuiitn ocio pra- minili «4 K/nnni culi.

Unde notat §. Augustinus, lib. I *De Serm. Domini in monte,* omnibus his octo beatitudinibus regnum cœlorum promitti, sed alio et alio nomine, proprietate et titulo, cuique operi congruo: scilicet pauperibus et patientibus nomine et titulo regni; mitibus nomine terræ; lugentibus nomino consolationis; esurientibus nomine satietatis; misericordibus nomine misericordiæ ; mundis corde nomine visionis Dei; pacificis nomine adoptionis in filios Dei : in cado enim beatis a Deo dabitur *primo* ipsum regnum coeleste ; *secundo,* in eo stabilis terra felicitatis ; *tertio,* omnis consolatio ; *(piarlo,* omnis saturitas ; *quinto,* omnis misericordia, scilicet omnis gratia et gloria; *sexto,* visio Dei ; *septimo,* adoptio, filiatio et hæredilas Dri.

Pulchre et punctim S. Augustinus, *in Ps.* xcxni, Deum ita loquentem inducit : a Venale habeo. Quid, Domine? Regnum cœlorum. Quo emitur? Paupertate regnum , dolore gaudium , labore requies, vilitate gloria, morte vita.» Addo, luctu consolatio, esurio saties, miseratone misericordia, munditie visio, pace filiatio Dei.

Semico t* ludi mm.

Porro, in hisce nominibus et titulis proccdi- ur pCr incrementa prænuorum. Est ergo hic climax, sive gradatio in qua quasi per scalam virtutum gradai im sursum ascenditur in eœlum gloriæque cadesti* apicem. Primus ergo beatitudinum gradus est, per paupertatem abjicere curam opum ; secundus, per mansuetudinem mores componere motusque animi tranquillare ; tertius, peccata lugere ; quartus, esurire ct sitire justitiæ et virtutum incrementa ; quintus, misericordiæ corporalis et spiritualis opera meritaque cumulare ; sextus , munditiei mentis plane pleneque vacaro ; septimus, pacem inter omnes conciliare; octavus, humiliter fortiterque pati omnes persecutionum calumnia* et injurias. Hisce virtutum gradibus totidem quasi gradus cœ-

Seaii oc- lesti* gloria? cx /equo respondent, et quasi praeïôn i H ,n*a tdtribuuntur, scilicet *primo,* paupertati regnum ; *secundo,* mansuetudini stabilis regni æternitas ; *tertio,* luctui gaudium ; *quarto,* esuriei justitiæ ejus saties; *quinto,* eleemosyna) plena misericordia; *scato,* munditiei cordis visio Dei ; *srpt'mo,* pacificis hæreditos Dei ; *octaio,* persecutionem patientibus et afflictis, regnum cœlorum amplissimum ct imperiosissimum. Unde S. Ambrosius, lib. V in cap. vi Luc., 22 : alios, ait, gradus volunt esse virtutum, per (pios ab ultimis ad superiora possimus ascendero. Denique sicut incrementa virtutum, ita etiam sunt incrementa præmiorum. Plus est enim Dei Filium, quam possidere terram et consolationem. »

Nota primo : has octo beatitudine* inter sc esse Ocu connexas; nec enim beatus est qui primam bet, nisi habeat ctcæteras septem. Lt ergo omnes orx». in unam contraham nectamque, sensus est, 7. *d.* Beati sunt qui, contemnentes hujus mundi bona per paupertatem spiritus, ct honores per mansuetudinem, ac voluptates per luctum, insuper justitiam et misericordiam avide sectantes, perveniunt ad munditiem cordis ; ad hæc alios quoque ad exemplum sui inter se ct cum Deo pacificare ct conciliare adiaborant ; denique qui propter hæc ct similia justitiæ opera patiuntur persecutionem : hic enim est apex perfectioni* et beatitudini* Christian®. Cum ergo dicitur in singulis *itali,* intellige,si nihil alioquin desit, ◊ ''Visive si cætera requisita adsint, ut dixi Canoni? 13. Rursum prima beatitudo disponit faritque gradum ad secundam, et secunda ad tertiam, ct ita consequenter, uti docent S. Ambrosius, S. too et alii. Nam paupertas spiritus, sive humilitas disponit ad mansuetudinem : humiles enim sunt mites ; mansuetudo disponit ad luctum : mites enim facile sentiunt sua aliorumque mala, eaque lugent; luctus sive compunctio disponit ad esuriem ct sitim justitiæ : qui enim lugent sua aliorumque peccata, sitiunt justitiam et sanctitatem : esuries justitiæ disponit ad misericordiam : qui enim cupit crescere in justitia et sanctitate, exercet opera misericordiæ ; per hæc enim valde augetur sanctitas ; misericordia disponit ad munditiem cordis, quia eleemosyna extinguit peccata sicut aqua ignem, augetque charitatem, quæ mundu corde Deum solum diligit ; mundities cordis disponit ad pacem tam in se quam in aliis procurandam, quia sicut lites et bella oriuntur ex immundo corde et cupiditate pleno ; sic, vice versa, pax oritur cx corde puro ct cupiditate vacuo ; denique qui hanc pacem cæteraque jam dicta procurant, in multorum pravorum et cupidorum odia incidunt, ab cisque persecutionem patiuntur, quam generose sustinent, itaque coronam harum octo beatitudinum perficiunt iliaque so coronant.

Nota *secundo :* beatitudine* singulas suos habere Omotgradus, minus magisquo perfectos, ut jam ostendi, juxta quos partim sunt consilii, parlim pr;c- u.iU* copti : quare i Ito perfectis conveniunt perfecte ; omnibus tamen justis conveniunt inchoate suo quodam modo ct gradu , idcoquc nemo sine eis salvabitur. Quare hic sermo et lue beatitudines primario quidem a Christo dicto et dictato sunt Apostolis, proximo sibi astantibus vel assidentibus in monte, eorumquo sequacibus viris apostolici*; secundario tamen omnibus fidelibus,

tâeoquc coram affluente populi turba cas Christus promulgavit, uti dixi vers. 1.

Nota *tertio :* S. Augustinus, lib. I *De Sermone Domini in monte,* septem beatitudines pulchre adaptat septem donis Spiritus sancti, a Timor Dei, ait, congruit humilibus, pietas mitibus, scientia lugentibus, fortitudo esurientibus et sitientibus, consilium misericordibus, intellectus mundis corde, sapientia pacificis. »

11. Beati cum maledixerint (Græce ¿mííauaw, id est *exprobrarint,* ut habet Lucas, cap.vi,conviciati fuerint, conviciis, probris et contumeliis affecerint) vobis, et persecuti vos fuerint, et DIXERINT OMNE MALUM ADVERSUM VOS MENTIENTES propter me, — quia scilicet meam fidem , meos mores, meam vitam sequimini, illamque praedicatis ct propagatis. *Mantienici,* Syrus: *in mendacio,* quia scilicet falso calumniantur vos esse turbatores reipublicæ, novatores, verum deorum cultum abolere eique superstitiosum substituere, dum hominem crucifixum Deum facitis ct adorandum prædicatis. Summa ergo beatitudo est, pro Christo, pietate et virtute patienter et generose, imo hilariter ferre calumnias, probra, scommata, dicteria cælerasque injurias verborum, carcerimi ct verberum. In hoc situs est apex Christian® virtutis et perfectionis. Idem secutus Christum docuit nos S. Ignatius, fundator Societatis nostræ, Regula 11 *Summarii Constitute* quæ valde ad rem præsentem facit. Causamque addit, quod per hæc similes fiamus Christo ejusque quasi vestibus et insignibus nos vestiamus, ejus amore et reverentia. Idem docuit ipse exemplo magis quam decreto. Tota enim vita ejus fuit continua quasi persecutio, in qua ipse cxultabat et jubilabat, ac rogantibus quænam esset via ad perfectionem, respondebat : « Si multa et magna pro Christo patiamini, » Vide Itibadeneiram in ejus Vita, lib. I, cap. xiv.

12. Gaudete, et exultate , quoniam merces VESTRA COPIOSA EST IN COELIS. SIC ENIM PERSECUTI sunt Prophetas, qui fuerunt ante vos. — //. *d.* Gaudete : *primo,* in calumniis, falsis testimoniis ct persecutionibus, quia per eas beati estis; *secundo,* quia vos manet ampla mcrccs in cœlis; *tertio,* quia similes estis Prophetis, qui fuere viri summi et divini, uti fuit Isaías, qui ob sua oracula a Manasse serra dissectus est; Jeremías, qui a Judœis lapidibus fuit obrutus, cwterique Prophet® pene omnes vario mortis genere ab eisdem fuere interempti. Animat ergo eos exemplo Prophetarum, quod eorum fortem in persecutionibus tolerantiam sequendo, eoi umdem societatem et gloriam sint adepturi ; quo tacite innuit cos in Prophetarum locum succedere, imo illos superare, dum ad albora vocati, non legem, sed Evangelium toto orbe pnedicabunt, cum Prophet® soli Judœæ predicarmi, linde subdit : < Vos estis sal terne, » etc.

Nola hic contra modernos hœreticos nomen *merces;* inde enim colligimus merita bonorum operum. Meritum enim est mercedis meritum, ct mcrccs est meriti merces» Sic Apostoli « gaudentes ibant a conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati.» *Actor.* v,4I. Sic Paulus exultât, quod sit «vinctus in Domino,» scilicet propter Christum. *Ephes.* 111 Ct . p IV. 1.

Audi S. Cyprianum, lib. IV, ep. G *ad Tibarilanos :* « Gaudere ct exultare nos voluit in persecutione Dominus, quia quando persecutiones fiunt, tunc dantur coronæ fidei, tunc probantur milites Dei, tunc martyribus patent cœli.» Idem, in *Exhortât, ad martyr.* : « Hoc (martyrium), ait, est baptisma in gratia majus, in potestate su-rinnifit Idimius, in honore pretiosius, in quo Angeli baptizant : baptisma, post quod nemo jam peccat; baptisma, quod fidei nostræ incrementa consummat; baptisma, quod nos de mundo recedentes statim Deo copulat. In aquæ baptismo accipitur peccatorum remissio ; in sanguinis, corona virtutum. » Exaltandum est ergo fideli in persecutione et martyrio, quia hoc summum est bonum ct donum Dei : hinc summa est martyrum laurea. Sic exultavit S. Ignatius, Antiochenus episcopus, cum Romam missus, amphitheatrum geuerose ct alacer ingressus, circumspectans turbam hominum (facile erant centum millia) eam amico salutavit, dixilquc : « Ne putetis, o Romani, me hic damnatum ad bestias ob maleficium, nullum enim commisi, sed quia desidero uniri Christo, quem insatiabiliter sitio. » Cumque audiret rugientes leones: a Frumentum, inquit, Christi sum, dentibus bestiarum molar, ut panis mundus inveniar. » Lege Epistolam ejusdem ad Romanos, qua illos precatur ct quasi conjurat, ne martyrium suum impediant ejusque coronam sibi eripiant, ubi inter cælcra ait : a Ulinam fruar bestiis, quæ milii paratæ sunt; si noluerint venire, vim inferam, ego nunc incipio discipulus esse Christi. » Hoc est axioma quod S. Jacobus velut thema epistolæ su© proponit: « Omnegaudium existimate, fratres mei, cum in tentationes varias incideritis,» i,2, ubi multa hac de re dixi. S. Franciscus, rogatus in quo consisteret perfecta religiosorum lælitia, respondit, non in magna scientia, non in gratia miraculorum, non etiam in magno sanctitatis et œdiiicationis exemplo» non denique in conversione omnium infidelium, sed si fame, frigore, nuditate afflicti, innocentes conviciis, injuriis, verberibus exagitemur, iliaque cum gaudio amore Christi toleremus. Ibi perfecta est Letitia, quia prie omnibus donis maximum est propter Deum opprobria sustinere. Nam in cœb. ris mirabilibus nos gloriari non possumus , quia non sunt nostra, sed Dei ; sed in cruce tribulationis et afflictionis gloriari possumus, quia illud est nostrum, et ideo dixit Apostolus : a Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi. » Hæc S. Franciscas.

Ven. 13. 13. Vos **ESTIS SAL TERRÆ. ; QUOD SI SAL EVANUEIlir, /r \|V' IM QUO SALIETUR? AI) NIHILUM VALET ULTRA, MS! UT 4/< r. IX, MITTATUR FORAS ET CONCI LCETVR AR 1101 IMBUS.** — W. g. *d. Vos,* o Apostoli, (pii proxime mihi hic assidetis, quibus octo beatitudines jam dictas primario predicavi et quasi appropriavi, *estis* cx mee electione et deputatione (*q. d.* Elegi ct deputavi vos ad hoc, ut silis) *sal terræ :* illud ergo *estis,* id est esse debetis, ct per meam gratiam rcipsa erilis. Transii Christus a bcaliludinibus ad sal, tum quia tradit ethicam, more veterum, per breves gnomos disparatas, sine ordine ct nexu certo ; tum quia hic facilis est nexus, *q. d.* Vos, o Apostoli, quos eligo, ut meo exemplo silis pauperes spiritu , miles, mundo corde, misericordes, etc., hoc ipso critis sal terre.

Syri et Palæstini, uti dixi in Canone 4, gaudent parabolis ct metaphoris, ut suavius in aures et animos audientium influant. Sic hic Christus vocat Apostolos sal totius terne, quo Licite prœfcrt cos Prophetis, qui fuere sal solius Judææ, uti advertit S. Chrysostomus.

Apostoli inni sil

Quærcs, cur Christus Apostolos vocat potius sal terræ quam aurum, argentum, gemmas, etc. Rcsp.

iHrno. *Primo,* quia sal est res summe utilis, universa- Silestlis et necessaria; « sal enim est quasi balsamum natura?, quod ipsa pene omnibus mixtis inseruit, lar®. ut ea condiat, stringat et a corruptione praeservet,» ait Anselmos Boethus, lib. II *De Lapidibus,* c. cccu. Sic Apostoli fuere sal, id est balsamum terræ.

Serondo. *Secundo,* sal notat officium, vim ct dignitatem Apostolorum; sal enim est symbolum sapientiae, Sal sapbnlfa í?rnbolum. quia, sicut sal condit cibos, ut sapidi sint; sic sapientia condit animos, ut sapientes sint; a sapore enim dicta est sapientia, quod ipsa sit sapor mentis. Unde Comicus : a Si quis, ait, haberet salem, qui in te est; « hinc ct vir insipiens vocatur insulsus juxta illud Catulli :

Nulla in tam magno est corpore mica salis.

Apostoli ergo fuere sal, quia sua sapientia insulsos mundi mores correxerunt sapidosque et sapientes effecerunt.

Pitto. Sal ex ¡;nr et ajuj. *Tertio,* a sal,» ait Plinius, lib. XXXI, cap. x, «est igneœ et aque® natura? continens duo elementa, ignem et aquam : » ignem, quia acre est instar ignis, et si in ignem projiciatur, eum acuit ct accendii ; aquam, quia sal, inspersa aqua, in eam liquefit ct resolvitur; licet enim sal uti ct sulphur, nitrum, stannum, cæteraquo fossilia ex Qimmo- r terra generetur, communiter tamen ex partibus afIn® terrestribus calore et vento congelatis, subtiliquo ipsius aeris in vapores soluto, gigni solet: cumque terrestris sil, ut ipsa terra gravis officitur, ct cum calore adustus est, siccus amaiusque redditus, qua ratione ipsum mare significat, juxta illud Poetœ, *Æneid.* I :

--------- Et spumas salis ære ruebaut.

Idem Plinius, *ibid.,* cap. ix: «Sole, ait, et sale nihil corporibus est utilius. Hinca sale indita nomina, indeque Romæ dicta *Via Salaria,* quod per illam Vi* s»h- sai in salinos portari consueverat,» ait ipse, cap. vii. Apostoli ergo fuere sai terræ, quia ignea sua vi cam amore Dei accenderunt, ac aquea sua suaviloquentia ct sapientia eam aridam humeo tarant, irrorarunt, fœcundarunt, ut fruges bonorum operum et virtutum omnium proferret. Hinc S. Isidoras, libro XVI *EtyrnoL,* cap. ii, hæc salis dat etyma: « Sal, ait, quidam dictum putant, quod in igne cxilial, fugit enim ignem, cum sit igneus, sed naturam sequitur, quia ignis et aqua semper inter se inimica sunt. Alii sal a salo ct Siiiiety- sole vocatum putant : nam aquis maris sponte gignitur, spuma in extremis Ultoribus, vel scopulis derelicta et sole decocta. » Et inferius : « Ex eo omnis victus delectatio , et summa hilaritas, unde ct salis nomen accepisse putatur (sales enim vocantur hilares lepores), nihil enim utilius sale et sole. » Hinc est illud S. Pauli : « Sermo vester semper in gratia sale sit conditus. n *Coloss.* IV, 6. Denique Ambrosius Calepinus sal a Greco x); per metathesin deducit; ôxç enim inverse est *sal.*

Quarto, sal cibum insipidum ac insuavi sua- Qnuta» vitate nauseam provocantem acuit, suaque acrimonia gratum sanumque reddit. Sic Apostoli insipidas ct fatuas hominum opiniones, errores et mores acri suo sermone et vil® exemplo emendai uni gratosque effecerunt Deo , Angelis et hominibus. Ita S. Hieronymus.

Quinto, sicut sal vi sua penetrante carnem a Qniaia» corruptione praeservat, exsugendo et consumendo humores sanguineos quibus caro infecta est et a quibus corrumperetur ; ita Apostoli carnis desideria menti corruptionem afferentia hominibus exemerunt, cosque œlernœ incorruptioni ct immortalitati servarunt. Unde Cicero, lib. II De *Natura Deorum :* « Sus, ait, quid habet prælcr escam? cui quidem ne putresceret, animam pro sale datam esse dicit Chrysippus ; » sic hominibus qui (piasi sues volutabantur in carne et sanguine, Deus dedit Apostolos quasi salem et animam , quæ eos vita spirituali animaret, ne putrescerent.

Sexto, sal sitim excitat : sic Apostoli excitavere Sat®, sitim rerum cœlestium. Audi S. Hilarium : « Apostoli sunt rerum cœlestium prædicatores et œternitatis vclul satores, immortalitatem omnibus corporibus, quibus eorum sermo aspersus fuerit,aflórenles.» Et Euthymius : « Vos, ait, a me electi ad curandam lotius mundi putredinem, estis sal terræ. »

Septimo, sal sua acredine mordicat et pungit, s^iii®®. siccat et urit. Audi Plinium, lib. XXXI, cap. vu et scq. : « Salis natura, inquit, per se ignea et inimica ignibus, fugiens eos, omnia erodens; corpora vero astringens, siccans, alligans. Defuncta nutem ac putrescentia ita vindicans, ut durent ea per secula. In medendo vero mordens, adu-

r ns, repurgans, extenuans, dissolvens, n Simili modo Apostoli acri suo igncoqne sermone ct vita vitia hominum momorderunt, pupugerunt, siccaruntet excusserunt. Audi S. Gregorium, *hom.* 17: « Si sal sumus, condire mentes fidelium debemus; quasi inter bruta animalia petra salis debet esse sacerdos in populis, ut quisquis sacerdoti jungitur, quasi e salis petra ætcrnœ vitæ sapore condiatur, p Legant sacerdotes totam illam S. Gregorii homiliam, et aureum invenient vitæ suæ speculum, ut fiant sal terre. Sapienter S. Chry-
0 4j› sostomus : « Vis, inquit, scire an probus sit po-
byi t. ptilus alicujus loci? vide qualis pastor sit. Si
I Ut! * enim eum pium, probum, integrum inveneris, rogita talem esse et populum qui ab eo pascitur, et a sale sapienti® conditur, »

f. Nuper Carolus Quintus, Imperator, festive dictifahat FC ex littera triplicis P. conjicere de statu
‚r // urbis vel reipublicæ cujusvis, scilicet se conside-
rili 4i rare, qualis eo loci esset *pastor,* qualis *præccptor* ct
:L qualis *prætor.* A pastore enim pendet Ecclesia, a praeceptore schola ct juvenius, quæ est seminarium reipublicæ; a pretore curia et justitia. Pastor ergo est sal Ecclesiæ, præccptor est sal scholæ, pretor est sal curi© ct civitatis. Qualis ergo pastor, Ulis est Ecclesia; qualis est præccptor, talis est juventus; qualis est pretor, tales sunt cives.

Porro, Apostoli et sacerdotes eorum successores plus faciunt quam sal ; quia sal solurn cames integras preservai aputretudine, jam vero corruptas et pulidas sanare ct redintegrare nequit, ut notat S. Chrysostoinus; Apostoli vero animas vitiis omnibus corruptas et putidas persanarunt, cisque integritatem quam nunquam habuerant indiderunt.

Quod si sal (quod cœtcra salire et condire debeat) evanuerit — Grece id est *desipuerit,* facium fuerit insipidum et insulsum, infatuatum sit ; sicut enim *insulsum* a cibo per metaphoram transfertur ad hominem fatuum, ita vicLSsim -n *fatuum* ab homine transfertur ad cibum : cibus ergo fatuus est, qui caret sapore , insipidus, insulsus. Sic Martialis betas vocat fatuas, cum ait :

« Ut sapiant fatu® fabrorum prandia betæ. n

h quo (id est quo alio sale (i)) salietur ?—scilicet non cibus, sed ipsum sal. *q. d.* Non est unde sali insulso possit restitui deperdita vis, sapor et acrimonia; non enim salis est sal. </. *d.* Si apostolus, si episcopus, si sacerdos, qui aliorum mores quasi sal condire debebat, per gulam, luxuriam, metam, adulationem, etc., perdat suum salis spiritualis vigorem, quis illum ci restituet ? *q. d.* Nemo ; id verum esse patet in nonnullis sacerdotibus ct pastoribus preteriti sæculi , qui vel scandalosa* vitæ fuere, vel ignorantes, vel erroutes, et in hosresim vergentes , vel negligentes in populo erudiendo : unde in tantum contemptum abiit ordo ecclesiasticus ; indequo ortæ sunt hœrcses Lulhcri, Calvini cl cæterornm, qui insulsi similes sunt cimicibus, ait Maldonatus: vivi enim mordent, mortui fœtent. Andi S. Augustinum, lib. I *De Serm. Domini in monte,* cap. x: «Si sal infatuatum fuerit, in quo salietur? id est, si vos per quos condiendi sunt quodammodo populi, metu persecutionum temporalium amiseritis regna cœloruin, qui erunt homines, per quos a vobis error auferatur, cum vos elegerit Deus, per quos errorem auferat cæterornm? ergo ad nihilum valet sal infatuatum , nisi ut mittatur foras ct calcetur ab hominibus. Non itaque calcatur ab hominibus, qui patitur persecutionem, sed qui persecutionem timendo infatuatur. Calcari enim non potest, nisi inferior; sed inferior non est, qui, quamvis corpore mulla in terra sustineat, corde tamen fixus in cœlo est. »

Porro sal, cum quatuor elementis constet, Salq^. quolibet eorum corrupto, corrumpitur et eva- tu“rc1'" nescit, puta cœlo, salo, solo et igne, ait ille : *¿ codo, id est aere; salo, id est aqua et mari; solo, id est terra. Acre cnim húmido sai humectalur, coque corrupto corrumpitur; aqua liquatur; terra fit terrestre; igni aduritur, ita prelatus et pastor Sic p.i‹- evanescit : *Primo,* si captet nerem, id est auram popularem. ‹t Noli, » ait Poeta, et ex eo S. Ilio- tuiibù? ronvmus, cudiiu. libili.

« Ilcspicere ad fumos, et nomina vana Catonum. »

Secundo, aqua et mari, id est luxuria liquatur. *Tertio,* terra, id est avaritia fit terrestris. *Quarto,* igni, id est cholera aduritur. Qua ratione enim docebit alios contemnere vanam gloriam, veneres, opes, honores, qui ea quærit et ambit? Quomodo humilitatem persuadebit vanus, castitatem luxuriosus, liberalitatcin avarus, mansuetudinem cholericus? Maxime vero sal, licet igncœ sit naturæ, evanescit, si aquæ misceatur; tunc enim plane liquatur ct solvitur : ita prælalus, sacerdos, religiosus evanescit, mollescit ct effeminatur, si familiaris sit mulieribus etiam piis. Audi quid senior ille apud Joannem Moschum in *Prato spirituali,* cap. ccxvii, dicat : a Filioli , sal ex aqua est ; et si appropinquaverit aquæ, continuo solvitur ct deficit. Et monachus similiter ex muliere est; itaque si appropinquat mulieri, solvitur et ipse, atquo in id desinit, ut jam monachus non sit. » Evanescit pariter, si nimis agat cum sœcularibus, tunc enim et ipse sæcularescit, atque o religioso iit sæcularis. Ut ergo non evanescat, a sæcularium conversatione se subducat, claudat os ct oculos, multa loquatur cum Deo, pauca cum hominibus. Non se accommodet sœcularibus, sed potius illos sibi adaptare ct conformare satagat. Cogitet se esse sal, servet suuin vigorem, gravitatem, liber-

it) : «punarn io?

tatem, acrimoniam in taxandis vitiis. Non pudeat cum profiteri palam se esse ecclesiasticum et religiosum, id esi Dei cultorem, virum spiritualem, mundi contemptorem, cœlestium amatorem et satorem. « Intret cum alieno, exeat cum suo, n ut aiebat noslcr S. Ignatius, hoc e t initio accommodet se saccularium ingenio et sermonibus , sed deinde dextere eos transferal ad spiritualia et ad id quod ipse intendit, scilicet ad mutationem morum vitequo sanctimoniam. Denique sal nitrum sulphuri concoctum in lapidem vertitur, ait Plinius, lib. XXXI, cap. x. Sulphur est zelus gloriae Dei et salutis animarum : hoc zelo lapidescat et obdurescat ad omnia probra, ad omnes blanditias, ad omnes metus, ad omnia promissa, is qui satagit esse sal Christi. Sacerdotes ergo sint sal terne, ut eam præstenl morum integritatem, quæ cæterornm sit censura ct disciplina; quod efficient, si /oguoniur *ut oracula, vivant ut numina.*

Vers. H. **14. Vos ESTIS LUX MUNDI.** — *EstiS,* CX **mea** electione ct depulalionc, ideoque *estis,* id est esse debetis, et *estis*, id est reipsa eritis, si mcæ electioni ct voluntati respondeatis, menique grati®, ut par est, coopcrcmini. *Lux mundi,* ut mundum errorum vitiorumque tenebris obscuratum, luce doctrinæ vitæque Evangelica) illuminetis. Ita S. Hilarius ct alii.

Sensale S. Chrysostoinus, hom. 10 *in epistol.* I *ad Timoth.,* in *Morali :* «Idcirco, ait, ille nos elegit ut simus quasi luminaria, et velut fermentum evadamus, ut velut angeli cum hominibus versemur in terra, ut tanquam viri cum pueris, tanquam spirituales cum animalibus Saurion agamus. » Sicut ergo sol illuminat cloacas pusicui«d. tridas, sed ab iis non sordidatur, Angelus homines, vir puerum, ita et tu, o sacerdos, o religiose, o vir spiritualis, doceas hominem carnalem, ut eum emendes, sed ab eo nullam labem contrahas. Sol est in cœlo, sed inde radios spargit in terram, quibus eam illustrat; ita ct tu mento sis in cœlis, corpore in terra, ut eam luo sermono et exemplo virtutis illumines, calefacias ct accendas. Sic cris lux et sol mundi. Addit Chry- X u. sostomus rem notandam : « Nemo profecto, inquit, Gentilis esset, si ipsi, ut oportet, Christiani esso curaremus; si Dei monilis ac scitis obtemperaremus ; si injurias perpessi vicem non referremus ; si maledictis lacessiti benediceremus; si pro malis bona redderemus. Nemo esset ita fera bcllua, ut non statini ad cultum vene religionis accurreret, si videret hæc ab omnibus fieri. Atque ut discas ita esse, unus profecto Paulus tam multos ad Dei attraxit notitiam. Si omnes essemus hujusmodi, quot terrarum orbes attrahere ct ipsi possemus ? »

Non potest civitas abscondi supra montem posita. — Christus Apostolos hic comparat : *primo* sali, *secundo* luci, *tertio* urbi in monte conspicua). Eidem Ecclesiam, id est Ecclesia* prælatos comparat sirpe in Psalmis, ut *Psal.* xtv, xlvh et lxxxvi. Item, *baia** cap. lx el lxa ; *Pitch,* xl. Sicut ergo urbe in monte sila latere nequit, sed omnium circumcirca degentium oculos ferit ; sic et apostolus, pralatus ct sacerdos in omnium nculos incurrit, ut si officio suo rite fungatur Cbristique Evangelium moribus magis quam sermonibus predicci, multos ad Christum trahat ct ab omnibus laudetur : sin secus faciat, multos a Christo avertat ct de omnibus vituperetur. Sequitur quarta comparatio lucerna?.

43. Neque accendunt lucernam f.t ponunt eam **v*rv is. SUB >101)10, SEI) SUPER CANDELABRUM, UT LUCE kT £*r rnT'** t ,"t tI omnibus qui in domo sunt. — 7. *d.* Lucerna non 3S solet condi *sub modio,* id est *sub vase,* ut habet tv .-»• Lucas; Syrus et Hcbræus : *sub sato,* quod erat mensuræ vasisque genus, sed alte in candelabris ponitur, ut omnibus in domo nocte præfulgcat : sic et vos, o Apostoli, alto officii dignitatbque gradu consistitis, ut omnes vestra prædicalione et sanctitate illustretis. Unde parabolam explicans , subdit : a Sic luceat lux vestra coram hominibus, n etc.

Allegorico : SS.Hilarius, Ambrosius ct Beda: Significatur hic, inquiunt, lux Evangeli! non claudenda *modio,* id est modicis Judææ terminis , sed *in candelabro,* id est in culmine Romæ Romanique imperii collocanda, ut omnibus Gentibus illi subditis praduceal.

Mystice : S. Augustinus : Propter modium, inquit , id est propter mensuram rerum opumque temporalium, non est tegenda vel celanda lux doctrinæ et veritatis. Sub modio ergo lucernam ponit, quisquis lucem bonæ doctrinæ commodis temporalibus obscurat et tegit; super candelabrum autem, qui corpus suum ministerio Dei subjicit, ut superior sit pradicatio veritatis, ct inferior servitus corporis.

Lucerna — Grace id est lampas, teda, Lunpas fax, candela et omne quod lucet : lædæ enim et Pro r,CCe candelæ proprio imponuntur candelabris , in Italia etiam lampades; has cnim habent artificiose turritas, quas proinde campanarios nuncupant. Sic Hcbr.T^S *lappid,* quod Noster vertit *lampas* vel *lucerna,* significat omne id quod dat flammam lucentem, uti sunt faces, titiones ardentes et proprie diche lampades. Hinc cum, *Judie.,* cap. mi, 19, dicitur Gedeon cum suis imposuisse lampades lagenis casque inter se complosisse, per lampades accipe faces vel titiones flammantes: hi enim complosis lagenis emicantes ct fulgurantes terruerunt Madianitas ; si enim fuissent lampades proprie dicta?, hæ utique complosione hac fuissent extincta*, undo Madianilas Fait t percellere nequivissent. Hinc lucernæ et faces *1 * hic, uti et alibi in Scriptura, significant viros sanctos pncscrliin apostólicos, qui aliis luce doctrinæ et sanctitatis præluccnl et præfulgenl, cosque igne cliarilalis quo a Deo accensi sunt, inflammant. Ende da Joanne Baptista aitChristus:

« Ille erat Incorna ardens ct lucens. » *Joan. y,* 35. Sic Elias ct Enoch vocantur a du® olivæ, ct duo candelabra.» *Apocalyp.* xi, 4. Iisdem comparantur Jesus pontifex, et Zorobabel dux Israel. *Zachar.* iv, 11. Vide utrobique dicta.

Vnf- u. **f6. Sic LUCEAT Ll X VESTRA CORAM HOMINIBUS , UT VIDEANT OPERA VESTRA BONA, BT GLORIFICENT PATREM** VESTRUM , QUI IN COELIS EST. — ECCO 11ÍC explicat parabolas solis ct salis, scilicet lucis ac civitatis super montem positæ, atque lucernæ imposit® candelabro. Harum ergo parabolarum hic est apodosis, sive explicatio ct applicatio, 7. *d.* Estote, o Apostoli, sal, imo sol, ac lucernæ faccsque mundi, ut scilicet simili modo luceat lux vestr® doctrinæ ct sanctitatis coram hominibus, ut videant opera vestra bona, ex iisque glorificent Deum, qui vobis tanta sapienti® sanctitatisque bona donavit. *Ut videant.* Particula *ut* parlim consequentiam, parlim finem, licet non ultimum, denotat. Monentur enim hic a Christo Apostoli omnesque eorum asseelæ, ut satagant tam verbo quam exemplo virtutis aliis præluccre, non sibi, sed Deo intendendo, scilicet non suam, sed Dei gloriam ct animarum salutem : ut scilicet opus bonum sil in publico, sed intentio uni Deo placendi sit iu occulto, ut ail S. Gregorius; quare hominibus non propter se, sed propter Deum, ut culuuh scilicet cos ad Deum trahant, placere studeant; aiTlC COnc^¡a *1UnC 1°cum cuin caP- vb ƀ 2, 5, ubi contrarium videtur dicere Chrislus : « Attendite, inquit, ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab cis ; » quæ postrema pars hæc duo loca in speciem contraria conciliat: scilicet velat ibi Christus Apostolos facere justitiam, id est justa opera, coram hominibus, hoc fine, ut ipsi operantes videantur ct glorificentur ab eis, ut scilicet captent vanam hominum laudem; hic enim vult ea fieri, coram hominibus, hoc fine, ul ex eis homines glorificent Deum. Audi S. Gregoriani, lll part. *Pastor.,* admon. 3G: « Quid est ergo, quod opus nostrum ct ila faciendum est ne videatur, ct lamen ut debeat videri, prœcipitur? nisi quod ca quæ agimus, cl occultanda sunt, ne ipsi laudemur, et tamen ostendenda sunt, ut laudem coelestis Patris augeamus. Nam, cum nos justitiam nostram coram hominibus facere Dominus prohiberet , illico adjunxit, ut videamini ab eis. Et cum rursus videnda ab hominibus bona opera nostra praeciperet, protinus subdit, ut glorificent Patrem vestrum,qui in cœlis est. Qualiter igitur videnda essent, vel qualiter non videnda cx sententiarum fine monstravit, quatenus operantis mens opus suum cl propter sc videri non quœreret, ct tamen hoc propter coelestis Patris gloriam non celaret. »

v *n.* n. 17. Solite putare, quoniam (¿n, id est *quzd)* l TINI SOLVERE (xaTolûaat, id CSt dissolvere, ÌTTÌ- ⌊ — tire, abolere) legem ait Prophetas; non veni SQLvnx, sed adimplere. — id verissime dixit Christus : *Primo,* quia ipse semper legem veterem Mosis servavit, etiamsi illa, utpote Deus Deique Filius, non obligaretur. Unde juxta legem circumcisus est, præsentatus in templo, porcina abstinuit cæterasquo legis illius sanctiones stricto observavit. *Secundo,* quia leges cæremoniales, quæ erant figurai et umbræ Christi, ipse scipso suoque corpore , suis actibus sacramentisque implevit, quia illa gessit et passus est quæ in cœremoniis legis veteris figurabantur. Tunc enim prophetia impleri dicitur, cum fit quod expresse vel tacite per eam prædictum ct prophetatum est. Et hoc innuit Christus, vers, scq., dicens: « Amen dico vobis, donec transeat coelum et terra, iota unum aut unus apex non præterebit a lege, donec omnia fiant. » Ita Irenæus, lib. IV, cap. XXVII ; Tertullianus, lib. *DcPatientia;* Hilarius, Canon. 4 et 5; Augustinus, in *Quwst. novi Testamenti,* quæst. LXIX. *Tertio,* ct maximo, quia Christus præcepta moralia legis implevit, dum ea explicatius et perfectius docuit et sanxit, ac pro pœnis præmiisque temporariis ælcrnas substituit, atque præccptis Evangelica consilia, quæ perfectiora sunt, adjunxit, ut patet ex seqq. Ha Theophylaclus ct Euthymius. *Quarto,* quia legis Mosaic® imperfectionem supplevit, justificando nos per fidem et sacramenta legis nov® quæ instituit , quod lex Mosis facere non poterat. *Quinto,* ul ait S. Augustinus, Christus legem implevit dando gratiam quæ non tantum jubeat, sed et juvet, vires addat faciatque nos legem implere. Unde illud S. Augustini : a Domine, da quod jubes, ct jube quod vis. » Christus maxime hic secundum et tertium sensum intendit. Vide S. Thomam, HI *part., Q.* CVII, *art.* 2.

Prino, Tertio. QiurU. Quinto,

Í8. Amen quippe dico vobis, donec transeat vm. h. **COELUM ET TERRA, IOTA UNUM AUT UNUS APEX NON PRJ-TERIBIT A LEGE, DONEC OMNIA FIANT.** — *Amen ,* id est vere, in verilate; unde Aquila vertit , id est *fideliter, vere, certo,* ut docet S. Hieronymus, epist. *adSophronium.* Porro, *Arnen* est vox non jurantis, sed affirmantis rem a se dicendam, vel confirmantis rem jam dictam. Affirmantis est,cum orationi velsermoni præponitur ; confirmantis est, cum ei postponitur camquc quasi obsignat, uti videre est, *Deuteron,* xxvii ct scq.; l ***Corinth.*** IG. QuocircaSepluag. vertunt -pvctTG, id est/ta/, 7. *d.* Verum sit, vere fiat quod opto, obsecro vel approbo. Hoc loco *Arnen* est affirmantis ct graviter asseverantis.

Porro, ipse Christus vocatur a Arnen, » *Apoc.* m, il. a Hæc dicit A*men,* testis fidelis.» 7. *d.* Hæc dicit Christus, qui est *Amen,* id est stabilis, verus, ¿¿¿il constans, fidelis, ipsaque stabilitas, veritas etili, fidelitas. Cbti*

Donec transeat coelum — non natura natui®-que interitu, sed qualitate et conditionis mutatione ; id est donec coelum al) hoc statu corruptionis quo servit homini mortali, immutetur in statum novum cl gloriosum in resurrectione,

q. d. Ante finem mundi, quo cœhnn et terra transibunt, id esi innovabuntur, necesse est omnia quæ in lege de me scripta sunt, impleri. Aut potius *donec transeat*, id est donec omnino pereat cœlum. Est enim hypothetica ct conditionals sive comparativa propositio, *q. d.* Citius pereat cœlum, facilius dehiscat terra crcpetque totus mundus, quam minimum legis punctum non impleatur, vel in hac vita, vel in futura: quamdiu ergo stabit cœlum ct terra, tamdiu stabit lex lota ; stabit jugiter cl æternabit cœlum ct terra, mullo magis stabit et æternabit lex tota ; juxta illud Christi : « Cœlum et terra transibunt, verba autem mea non prœteribunt. n *Matth.* XXIV,35. Unde Græcc est in preterito, *ia; it* -a?t70r., id est donec transierit, defecerit, desierit esse cœlum cl terra, *q. d.* Citius defecerit tota mundi machina, quam Dei lex. Audi Irenæum : a Sed et præcedenlis nominis ejus (Ir.actjç, id est Jesus) litteras Iota ct Eta octodecim (lota enim nola est denarii, Eta sive Ita octonarii, quæ juncta faciunt 18) æones significanter manifestare (asserunt Valentiniani), decem autem œonas similiter per Iota litteram, quæ præcedit in nomine ejus, significari dicunt ; ct propter hoc dixisse Salvatorem: « lota unum, aut unus apex non prœteribil, quoadusque omnia fiant, n

Simili phrasi seusuque dicitur, *Psal.* lxxi, 1 : « Orietur in diebus ejus justitia ct abundantia pacis, donec auferatur luna. » *q.d.* Nunquam deficiet Christi justitia et pax, ac citius quam id fiat, lunam lux omnis destituet. Et *l's.* lxxxvui, 38 : «Et thronus ejus sicut sol in conspectu meo et sicut luna perfecta in ælernum. » *q.d.* Sol et luna durabunt in ælernum, at mullo magis æternabit thronus Christi.

Iota unum. — Christus loquens Uebræis dixit *tod unum,* ut habet Syrus et llebr. Sed intcrpi i Græcus pro *iod* Græcum *iota* æquivalcns substituit; Græcum more suo secutus, Arabicus pariter habet *iota. Iod* enim Uebræis , œque ac *iota* Graecis cl » Latinis, omnium litterarum est minima. *q. d.* Nihil vel minimum (quale est *iod* vel *iota)* ex iis quæ in lege scripta sunt de me meisque actibus et mysteriis, præteriri potest, quod non ad punctum adimpleatur. Ex hac littera *iod,* licet minima, maximam hæresim construxit Valentinus, teste Ircnæo, libr. II, capit, i, nimirum æonum suorum nominum portenta verius quam numina.

i' *» quii? Alt lmsavía. — Apicem legis vocat, non ipsa Puncla vc'l accentus Uebræorum ; Inec enim tempore Christi necdum erant, ac diu post Christum a Habbinis adinventa sunt, sed summitatem aut punctum aliquod, id est minimam particulam ipsius lilleræ legis.

Donec omnia fiant. — *Omnia* scilicet quæ de mc mcisquo actibus, Ecclesia et sacramentis iu lege et Prophetis scripta sunt. Kursum *omnia* quæ in lege præcepta ct promissa, vel comminala sunt. *q. d.* Necesse est omnes homines legi a Deo latæ obedire, quia ad hoc Deus cos arcte et irremissibiliter obstrinxit ; multi ergo ei obedient eamqnc implebunt, itaque promissa legem servantibus a Deo premia nancisccnlur, tum in hac vita, tum magis in futura. Cæteri vero, qui sua libera voluntate cl malitia legem violabunt, ejus quidem præcepta non implebunt, sed tamen in eis pariter lex implebitur quoad comminatam a se violantibus poenam ; hanc enim incurrent tum in hac vita, tum in futura; ardebunt enim in ælernum in gehenna: qui ergo fugiunt legis observationem, incidunt in ejus condemnationem: unde dum eam non implent obediendo, implent camdem poenam sustinendo : significat ergo hac sententia strictam jugemque legis obligationem, vim ct robur, quæ exactam omnium obcdienliam requirit ; ideoque certissimas jugesque pœnas inobedientibus, et premia obedientibus statuit ct sanxit.

19. Qui ergo solverit (violant et transgressus v 19. fuerit, vel reprobant, irritant, aboleverit) lnum de MANDATIS ISTIS MINIMIS, ET DOCUERIT SIC HOMINES, MINIMUS VOCABITUR IN REGNO COELORUM; QUI AUTEM FECERIT ET DOCUERIT, HIC MAGNUS VOCABITUR IN regno coelorum. — *De mandatis istis minimis,* quæ scilicet lex jam dicta præcipit. ita S. Augustinus, lib. l *De Serm. Domini in monte,* aut quibus ego legem jam sum explicaturus et perfecturus ; unde subdit : a Dico enim vobis, nisi abundaverit justitia vestra plus quam Scribarum et Pharisæoruin, nou intrabilis in regnum cœlorum.» Non ergo significat omnia legis mandata esse minima, sed quod damnandus sit is qui vel unum de mandatis legis etiam minimis violarit, vel prava interpretatione perverterit, uti pervertebant Pilatismi, docentes exteruum adulterium lege vetari, non vero internam ejus concupiscentiam ; ulti nola mandatum hic presse sumi, pro precepto ' gravi obligante sub peccato mortali, uli sunt precopta Decalogi ; qui enim tale unum solverit, licet Decalogi minimum, hic utique damnandus litui n est : nam levia quædam in lege veteri, licet a Deo l'^pU præcepta essent, tarneu obligasse tantum leviter l ad peccatum veniale et ad pœuam temporariam omnino verisimile est, qualia sunt matrem capere cum pullis iu nido, arare cum bove et asino, alligare os bovi trituranti, coquere hædum in lacte matris, etc., quæ vetantur Deuteronomii, cap. xxn, Get 10,cap. xxtv, 4, et Exodi xxin, 19.

Minima ergo hic vocantur, uon levia hæc obligantia ad peccatum veniale, sed quæ minima sunt inter mandata, id est precepto gravia obligantia ad peccatum mortale, qualo est aspicere feminam ad eam concupiscendam, vel eam interius concupiscere, etsi exterius opus non perpetres, quod Pharisœi censebant esse minimum et vix ullum peccatum ; Christus autem docet esse peccatum mortale, lege Decalogi velitum.

Et docuerit sic uominks. — Sic scilicet ut ego

facio, puta recte, ait S Hieronymus. 7. *d.* Damnabitur qui solverit unum de mandatis minimis, etiamsi ipse alios recte doceat illud esse servandum, sicut ego doceo. Magis germane SS. Augustinus et Chrysostomus : *sic,* scilicet sicut ipse facit. ‹/. *d.* Qui solverit unum de mandatis et docuerit alios *sic,* id est simili modo illud idem solvere ct violare; repeto per Hebraismum relativum *qui, j.d.* Qui solverit mandatum : *et* (id est *item)* qui docuerit alios idem solvere, damnabitur uterque, scilicet et solvens ct docens ; vel si unus idemque utrumque fecerit, utroque (¡lulo bis damnabitur ; qui enim alterutrum facit, scilicet qui solvit mandatum, aut qui docet alios illud solvere, hic minimus vocabitur, id est damnabitur. Maxime enim Christus agit de Doctoribus; perstringit enim Scribas et legis Doctores, qui pravas suas legis interpretationes docebant aliisque instillabant. Aut certe copula *et* conjunctiva capitur pro disA't junctiva *aut. q. d.* Qui solverit mandatum, *ct,* id c"f' est *aut* docuerit alios solvere, hic damnabitur ; simile est, Erodi xxi, 17, in Hebreo : « Qui maledixerit patri suo, ct (id est *aut,* ut vertit *Vulgata,* sufficit enim alterutri maledixisse) matri, morte moriatur. » Et : «Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, el (id est *aut)* biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis, o *Joan.* vi. Dicit tamen Christus *ct, non aut,* tum quia Scribœ utrumque faciebant, tum ut constet antithesis quæ sequitur : « Qui autem fecerit et docuerit, hic magnus vocabitur. » Hic enim tô *ct* proprie sumitur; requiritur enim utrumque, scilicet facere et docere ad hoc, ut quis magnus vocetur.

- ~ - Minimus vocabitur. — Ultimus habebitur, vilis reputabitur, contemptui erit in cœlis Deo et n, sanctis Angelis, quasi hominum postremus et ¥ plane indignus qui in regnum coelorum admittatur, idcoque damnabitur et relegabitur ad gehennam. UndcS. Chrysostomus et Theophylactus *minimus* interpretantur *nullus,* quia in regno caelorum non nisi magni esse possunt, ait S. Augustinus, nipote reges cali, filii Dei et cohæredcs Christi. Nola : Christus inH minimus alludit ad to *minimis mandatis ;* ludii enim amphibologice, sed eleganter in voce *minimus.* 7. *d.* Vos, o Scribœ, mandala gravia legis, qualia sunt non concupiscere opes, uxorem, necem proximi, æstimatis minima minimiquo momenti, ac minimam , id est exiguam vel nullam inducere obligationem, culpam et panam, idcoque vos in cado pariter coram Judice Deo censebimini minimi, id est nulli, contempti, despecti. Vide Canon. 23.

b regno coelorum — proprie dicto. UaS. Chrysostomus ct Theophylactus, licet S. Augustinus el alii regnum calorum interpretentur Ecclesiam ; hujus enim regnum inchoatur in terra, sed perficitur iu calo.

QU ALTEM FECERIT ET DOCUERIT, HIC MAGNUS VOCABITUR IN REGNO COELURUM. — *MuiJliUS,* scilicet doctor, pater et princeps discipulorum (pios docuit. Censentur autem facta omnia legis mandata, quando quidquid facium non fuerit, a Deo ignoscitur, ait S. Augustinus. Error enim corrigitur, sarcitur el impletur per pœnitenliam. Nam, ut ait S. Bernardus, tract. *I)c Dispensatione et Precepto* : « Pars regulœ est regularis correctio; hanc ergo dnm subit tous, regulam implet. ›

Moraliter: disce hic rectam docendi viam et methodum esso, si doctor prius faciat id quod deinde dicturus est. Ha Christus, ait S. Lucas, cœpit facere el docere prior; imo primus ipse fuit pauper, humilis, milis, lugens, mundo corde, pacificus, persecutionem patiens, ac deinde docuit : a Beati pauperes spiritu, beati mites, » etc. Examinet ergo suam conscientiam coram Deo doctor, antequam id doceat, an ipso sit pauper spiritu, milis, mundo corde, simplici an duplici, simulato, politico, nec doceat alios nisi prius seipsum docuerit ; videat an mente adhæreat mundo, an Christo ; ut enim sit Christi, debet frangere tesseram amicilire cum mundo, renuntiare omnibus mundanis, calcare favores, plausus, risus, probra sociorum, ac dicere cum Paulo : « Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem. Et : « Mihi autem pro mi-10' nimo est ut a vobis judicer, aut ab humano die, nv it. etc. ; qui autem me judicat, Dominus est. »

« Prima virtus monachi (et multo magis apostoli et doctoris Christi) est contemnere et contemni, » aitS. Hieronymus. Idem videre Gentiles; unde Lactantius, toto lib. Ili *De Falsa Sapientia,* ex Seneca, Cicerone, Varrone ct aliis , ostendit Philosophos parum fecisse fructus, quia quæ docebant illa non faciebant ; et philosophia facta erat schola disputandi, non regula vivendi; unde in tales detonat Apostolus, *Rom. 11,* 21, dicens : « Qui ergo alium doces, teipsum non doces ? qui prædicas non furandum, furaris?etc.» El vers. I : <tln quo alterum judicas, teipsum condemnas,eadem enim agis quæ judicas, n Vide ibi dicta et Ezechiclis, 1,8. Praeclare S. Thomas, præfal. in *Ep. Canon.,* si cjus est illud opus : « Litteras , inquit, mortis suæ portant viri litterati, (pii sciunt et docent, ct non faciunt : iste sunt litière sine sigillo , id ôSl scientia sine vita, ct ideo non creditur eis. »

20. Dico emu voDts, quia (Grece in, id eslv.H.¿0. *quod)* MSI ABUNDAVERIT JUSTITIA VESTRA PLÛ3 quam Scribarum et Piiaius-Eorum , non intrabitis IN REGNUM COELORUM. — *DÍCO* , id CSt edico Ct graviter constanlcrquo assevero. *Abundaverit,* ubundantior, præstantior, cminenlior, plenior et perfectior fuerit; *justitia vestra,* id est vestra legis observatio; illa enim implet id quod lex justum esse dictat ; illa quocjue facit nos revera coram Deo justos. Nam, ut ait Apostolus, *Rom.11,* LI: « Non auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur, n

Nota : Scribœ et Pharisœi, licet a vulgo doctissimi ct justissimi sanctissimiquc haberentur, Iamen a vera justitia multum deficiebant : *Primo t luUr‹'*

quia magis externas actiones quam internas affectiones domabant; satagebant enim coram hominibus apparere legis obervatores et justi.

Secundo, quia legis litteram pravo sensu ct explicatione pervertebant.

Tertio, quia justitiam suam magis in ceremoniis, ac praesertim crebris lotionibus, quam in vero sanctitatis spiritu collocabant. Contraria prorsus hio docet Christus, ut patet ex sequentibus: ac Christiani etiam minimi et rudes prorsus contraria facere debent, itaque superare justitiam Scribarum, si cadum ingredi velint. Hæc tria in sequentibus per varia Decalogi præcepta sigillatili! demonstrat Cliristus.

Vu». ii. 21. Audistis quia dicium (præccplum) est am:- quis: Non occides; qui autem occiderit, reus ir ir judicio. — *Audistis* a Scribis legem Moysi docentibus ctcxplicantibus. Hic ostendero incipit Christus se legem non solvere, sed adimplere, ac justitiam Christianam praecellere debere Judaic® cl Pharisaic®; utrumque enim paulo ante asseruit. Igitur Christus hic componit, opponit et anteponit se suamque doctrinam, tum Scribis et Pharisæis, qui per suas id est traditiones Pharisoicas legem perverse interpretabantur, ut patet ex vers. 20 ct 43, tum ipsi legi ct Moysi; Christus ou*ni Ie»* addidit præccpta fidci explicit® de Deo h ino ct uno, deque Christi incarnatione, passione, redemptione, etc., item consilia Evangelica; ad j|a;c ciar¡orein et expressiorem legis natur® sive Decalogi explicationem, ct hoc ultimum maxime intendit hic Christus, ut patet ex sequent. Licet enim lex natur® semper cxtilcrit oinncsquc obligarit, tum cosqui fuerunt ante diluvium, tum eos qui post illud vixerunt, tamen obscurior mansit, nec plane expressa, idcoque paucis plene cognita ante Christum veritatis, justitiæ et perfectionis magistrum, qui eamdem hic clare, plane et plene explicat. Ita diserte S. Augustinus, lib. I *lietract.,* cap. xxii; S. Hilarius, Chrysostomus, Theophylactus, Euthymius et alii, licet nonnulli cum Maldonato censeant Christum hic tantum agere contra perversas Pharisæorum legis interpretationes, idcoque ipsum hic non se opponere legi ct Moysi, sed lanium Scribis et Pharisads, eorumque legis interpretationibus; sed prius quod dixi, verius est, scilicet Christum tam legi quam Scribis se opponere, ct utrorumque imperfectiones ct defeclus supplere. Lex enim Moysis fuit rudis et imperfecta, nipote rudibus Judæis data, quam proinde Christus per legem Evangelicam expolivit ct perfecit.

Chitotus nou^tjl "uuitcri- Im>, .<d ukguu.

Non occides. — Mulli putabant hac lege duntaxat vetari homicidium; al Christus hic docet per illam eliam vetari iram, verba, verbera, probra, etc., qu® sunt prœludia homicidii el ad illud recta via ducunt.

Qui autem occiderit, reus erit judicio. — *q. d.* Obnoxius et obligatus erit judicio, ut in judicio facinus factumquc ejus examinetur, utque judicum examini et censur® homicida subjaceat, qui juxta legem cum ad mortem condemnent, nisi deprehendant cum fortuito, vel necessitate se defendendi compulsum, invasorem occidisse. ItaS. Augustinus, lib. I *De Serm. Domini in monte;* ct S. Gregorius, lib. XXI in cap. ix *Job.*

Rursum reus erit judicio, id est judicii, iJ est *J* Ifcm® condemnationis, pccnæ capitalis ct mortis, quia l'£ in judicio condemnabatur ct plectebatur hornieida, juxta legem, Lcvd. xxttí\¡"; quod enfin › hic dicitur: *reus erit judicio,* » hoc ibi aliis verbis ' dicitur: <morte morietur.» Ita Euthymius. Sic sæpc in Scriptura per metalepsin *judicare* significat condemnare, et *judicium* significat *condemnationon.* (

22. Ego autem dico vobis, quia omnis qui iras- Veia. -i «TUR FRATRI SCO, REUS ERIT JUDICIO. Qw AUTEM DIXERIT FRATRI SUO, RACA, REUS ERIT CONCILIO; QUI AUTEM DIXERIT, FATUE, REUS ERIT GEHENNA. ignis. — Hic Christus explicat, implet et supplet legem *Non occides,* docclquc ea non tantum velari homicidium, sed et iram Lun internam quam externam qu® in probra verbaque injuriosa prorumpit. *Fjju autem diro,* id est edico, assevero et sancio tanquam legislator omnis legis, tam Evangelic® <ruam Mosaic® el naturalis.

Omnis qui irascitur. — Græca addunt id est temero, sine causa; sed Codices Romani, ac S. Hieronymus et S. Augustinus, lib. I *lietract.,* cap. xix, illud omittunt; subintelligitur tamen hoc aut simile. Agitur enim lúe de ira illicita, quæ via sit, initium el gradus ad homicidium injustum et illicitum; alioqui enim ira justa de causa, v. g. contra peccala et peccatores concepta, est licita et laudabilis, adeoque ira a natura insita est homini, ut sit cos virtutis et fortitudinis ad eam contra vitia et adversa quœlibet acuendam.

Nola: ira est appetitus vindici®; ipsa est pec- Iu catum mortale, si deliberate inferat vel optet grave malum corporis, vel bonorum, vel fam® uL, proximo, aut de eo gaudeat, etiamsi is illud me- qiundû reatur; quia iratus dc eo gaudet, ut est bonum b non justitiæ, sed vindici®. Ira vero est veniale peccatum, si leve malum appetat proximo, etiamsi ira sit vehemens et valde interius exteriusque excandescat, ut docet Cajelanus, *Summula,* verbo *Ira;* et Toletus, lib. VII *Instruct. Sourd.,* cap. tvn. Hoc enim secundum sc non est peccatum morl.de, nisi erumpat in grave malum proximi, aut se exponat periculo blasphemiæ, gravis convicii, scandali, aut alterius peccati mortalis. Denique ira nullum est peccatum, si Iu 4 assumatur ex zelo justili® ad extirpanda scolora el scelestos, uti eam assumpsit Mathalhias occidens legatum Antiochi, qui cogebat Judæos sacrificare idolis, I *Madiab.* u, 25; et Christus flagello ejiciens ementes ct vendentes e templo, *Juan,* ii, Li. Audi S. Chrysostomum, *in Psalm,* iv, ad illa: *Irascimini et nolite peccare:* « Licet, inquil,

juste irasci ; nani *et* Paulus Elymæ succensuil, *Ador.* un, 8; ct Petrus Saphine, *Actor,* v, 9; set! id non iram dixerim absolute, sed philosophiam, curam ct œconoiniam. Irascitur enim paler filio, sed ejus curam gerens. Ille est qui temere irascitur, qui seipsum ulciscitur; qui autan aliena corrigit, is est omnium mansuetissimus. Nam Deus etiam non seipsum vindicans irascitur ; sed nos corrigens. Eum ergo nos quoque imitemur. Ita enim se gerere divinum est; aliter vero humanum, v a Virum stultum, inquit Job, interficit iracundia. » *Job* v, 2. Ubi S. Gregorius : « Sciendum, inquit, est quod alia est ira quam impatientia excitat, alia quam zelus juslitiæ format. Illa ex vitio, hæc ex virtute generatur; si cnim nulla ira ex virtute surgeret, divin® animadversionis impetum Phinces per gladium non placasse!. Hanc iram quia Heli non habuit, motum contra se implacabiliter supero® ultionis excitavit. Nam quo contra subditorum vitia tepuit, co contra illum districtio æterni Rectoris exarsit.» Quin et Aristoteles, lib. Ill *Ethic.:* aíra, ait, est cos fortitudinis,» citatquc illud Homeri : « Virtuti immitte furorem.»

Porro S. Augustinus, Franciscus Lucas et Maldonatus putant hic agi duntaxat de ira quæ sit peccatum mortale ; S. Chrysostomus vero et Jansenius censent hic agi de ira quæ sit peccatum veniale. Ego autumo de utraque hic agi, scilicet dc omni ira illicita, sive venialis sit, sive mortalis , maxime tamen de mortali, quia hæc proprie ducit ad homicidium; ideoque rea cstjudicii, id est pœnæ capitalis.

Reis mut jl dicio. — Paulo aliter capitur hic *judicio* quam paulo ante vers. 21, ubi dicitur : aqui autem occiderit, reus erit judicio; » ibi enim intelligitur judicium humanum quo homicida a judicibus judicatur et damnatur ad mortem; hic vero intelligitur judicium divinum, quo Deus iram judicat ct damnat, venialem quidem ad pœnam temporariam, qualis est purgatorii, mortalem vero ad pœnam æternam, qualis est gehennæ. Ludit ergo analogice in voco *judicio.* Vide Cauonem 23. Christus ergo hic uni homicidio lege veteri vetito, et uni pœnæ mortis corporea' ab eadem lege sancita'., triplicem opponit iræ gradum, et consequenter triplicem pœnæ spiritualis, prœscrtim æternæ, gradum ct mensuram : ita urvt S. Augustinus ; perstringit cnim Scribas qui in explicando præccpto *Non occides,* dupliciter erra-
IcUo. bant. *Pruno,* quod eo putarunt homicidium duntaxat vetari, non vero iram internam, ideoque illam non esse peccatum ; contra quos Christus lue docet, illo etiam iram prohiberi, quia ipsa
u. initium ct via est ad homicidium. *Secundo,* quod homicidio non aliam pœnam assignarent quam mortis corporalis a judicibus in judicio inflictam; contra quos Christus hic docet non tantum homicidio, sed ct inn in judicio divino a Deo infligendam pœnam spiritualem, vel temporanam in purgatorio, si ira sil venialis, vel æternam in gehenna, si ira sit mortalis; quarum utraque æqualur morti temporali a judicibus homicidio inflict®, imo longe illa gravior et acerbior est.

Porro, quam prava sit ira, vide S.Rasilium et S.Chrysostomum, homil. *Dc Ira ¡Senecam,* lib. *Dc Ira;* Ciceronem, IV *Tuscul.,* ubi inter alia ait : ‹‹ An est quidquam similius insani®, quam ira? quam bene Ennius initium dixit insani® : color, vox, oculi, spiritus, impotentia dictorum atque factorum quam partem habent sanitatis ? Quid Achille Homerico fœdius ! Quid Agamemnone in jurgio? Nam Ajacem quidem ira ad furorem mortemquo perduxit. » Vide dicta, *Ephes.* iv,26.

Qu ALTEM DIXERIT FRATRI SUO RACA, REUS ERIT R 4 concilio. — *Raca. Primo,* S. Chrysostomus putat *raca* significare *tu,* v. g. si quis per contemptum pnll dicat proximo : *vade tu, quid vis tu?* quasi Christus hic vetet *tuisarc,* id est vocare aliquem *tu* per despectum.

Secundo, Thcophylactus : *raca,* inquit, idem est Saauh quod sputo dignus vel conspuendus; pi *roc* enim est sputum; verum hoc convicium tantum, imo amplius est quam vocare aliquem fatuum, quod tertio et summo loco hic ponit Christu.%

Tertio, alii autumant *raca* esse vocem Græcam Tutw. pxxc;, id est pannosus. Inepte Beza hic censet Christum pro *rara* dixisse *rasca,* id est *impie.*

Quarto, verosimilius S. Augustinus, Ruperlus, Qturto Anselmus ct alii opinantur *raca* esse interjectionem spernentis ct adversantis per onomatopæiam, ac sub ea omnia malevoli animi signa, sive ca fiant murmurando, sive frendendo, sive expuendo, sive faciem indignanter avertendo, sive frontem rugando, sive nasum suspendendo, intelligi.

Quinto optime, S. Hieronymus et Angelus Cani-Quinio nius, in *Nomin. Ilebrœis novi Testamenti,* ct alii censent *rara* esse vocem Hebrœam, aut potius Syram derivatam ab Hebr. pn *rie,* id est *varuus* (non cerebro, ut vult S. Hieronymus, hic enim est fatuus, sed opibus, ait Jansenius), *inanis fuit,* quasi *rœa* idem sit quod homo levis, aut inops et pauper, ct ita vertit Noster, *Judie,* xi, 3.

Sexto, denique Georgius Michaelis Maronita, in Sciuj. proœmio *Grammaticæ Syriaca;,* cap. De Præstanlia linguæ Syriacæ : « *Raca,* inquit, Syriacum est, ct tria significat. *Primo,* idem est quod *testudo,* quod animal ita Syris deforme habetur, ut maxime illud nauseant ct abhorreant. Sic Itali, cum tardum ct deformem notant, dicunt : *pare tartaruga. Secundo, raco* a *rac,* id est *conspuit,* significat conspuentem sive consputum. Syri cnim, cum volunt alicui ignominiam inurere , vocant cum *raco,* id est conspuentem vel consputum, raco cnim tam active quam passive sumitur. Aut *raca* idem est quod *rauco,* id est sputum; et alter alteri hanc vocem forte dicebat, ut significaret se instar sputi illum (estimare. Sic enim Syri ut

quoin ostendant a se nihil fieri, dicunt : « Tu es instar sputi apud me. * *Tertio,* raco Syris significat contemptum, despectum, vilem, abjectum, sordidum, et in hac significatione arbitror sumi vocem *raca* a Christo. Hucusque Georgius. Favet Æthiopicus, qui vertit : *a* Qui dixerit fratri suo, quod pauper sit, per contemptum, et laceris vestibus, reus erit concilio. » Persicus et cæteri retinent to *raca,* nec explicant : unde et /Egyptius, sivcCopticus habet*cheraka, che*cnim est articulus; restat ergo *raka,* sive *raca.* Arabicus *raca* vertit pannosus, lacer, mendicus, qui vestitur centone, sive veste cx centum plagulis consarcinata.

Certum est *raca* plus esse quam irasci, minus quam *fatue,* ac proinde verius est esse interjectionem et signum irati, aut significare hominem inanem, pauperem, miserum, abjectum. Rursum *raca* est ambiguum, potestque esse veniale, potest et esse mortale, ideoque reum concilii; *fatue* vero certum est esse mortale, ideoque reum
Pacavo- gehennæ ignis; rò enim *fatue* significat amentem
morulol cmedullali cerebri, qui pecudi confertur. Aufer enim al) homine rationem mentemque, ct irrationale pecus efficies.

Reus erit concilio. — Græcc œjvtipiw, a qua voce Ilebræi summum suum concilium vocarunt *sanedrim,* quasi dicat : obnoxius erit ct obligatus concilio, sive judicio summo Sanedrim, ut illorum judicium censuræ subjaceat, ab cisque sententiam damnationis subeat.

Triplet Nota : Talmudici Doctores el ex iis Franciscus
ib i ^ucas › Maldonatus ct alii tradunt apud Hebræos
rúuu triplex fuisse tribunal. Primum NUGO (H *din mammona,* id est judicium de re pecuniaria, quod erat Triumvirum; tres cnim in illo sedebant judices. Secundum *din mispat ,* id est tribunal judicii, scilicet de re capitali, in quo examinabatur, v. g. causa homicidii, el homicida capitis damnabatur, nisi probaret illud fuisse fortuitum, aut in sui defensionem factum. Hoc tribunal constabat viginti tribus judicibus. Tertium
Saio erat*Sanedrim,* quod erat septuaginta duorum ju-
'[? dicum, in quo graves causæ et scelcra, uthærcsis, falsi Prophetæ, idololatriæ, apostasi®, etc., tractabantur. Christus, omisso primo , hic alludit ad duo posteriora, ac secundum vocat *judicium,* tertium vocat ovrifyov, id est *concilium, q. d.* Talis est proportio inter iram ct verbum contumeliosum , ct inter utriusque pœnam, qualis est inter judicium *mispat* ct *sanedrim,* sive summum concilium, ut sicut hoc excedit illud, itaci pœna verbi contumeliosi excedat pœnam iræ; nam cantera omnia in hac similitudine, uti ct in caderis, non est Decesse accommodare, inio sæpe id est impossibile. Est ergo hic catachresis in voce *judicii* ct *concilii;* per judicium cnim significatur minor iræ culpa, indeque minus examen minorque condemnatio et pœna; per concilium vero major culpa, indeque majus examen majorque damnatio et pœna. Denique per gehennam proprie significatur certa culpa, damnatio et pœna.

Sensus ergo est, *q. d.* Sicut homicida in lege s
veteri reus erat judicii, ut scilicet causa hæc ejus criminalis a criminalibus judicibus examinaretur, ac ipse damnaretur ad mortem, nisi judices invenissent ipsum id casu vel necessitate fecisse; ita pariter ira, qu® est primus gradus ad homicidium, est causa criminalis, ac consequenter pertinet ad tribunal non primum *Mammona,* sed secundum *Judicii,* non humani, sed divini, ita ut si ira sit perfecta ct voluntaria, hoc est, animus deliberatus inferendi cædem vel grave malum proxinio, ob eam damnetur ad mortem, non præsenlem, sed æternam ; sin autem ira sit levis, vel improvisa et venialis, damnetur ad pœnam et mortem temporalem, ut scilicet luat poenas in purgatorio , quæ æquiparantur morti temporali quam infligebant judices homicid® in tribunali *Judicii.*

Sin autem eruperit ira in verbum asperum, v. g. *raca,* gravius peccat, vel vcnialiter vel mortaliter, prout illud procedit ex interna ira vel veniali, vel mortali. Gravius, inquam, pcccat, quia iram signo externo prodit et perficit, ac proinde pertinet ad tribunal *Concilii* illud judicare et punire (hoc enim de gravioribus criminibus judicabat), ut ah eo gravius puníatür, sed pro ratione et quantitate culpæ, ut si illa sit venialis, graviori quam interna ira, pœna in purgatorio; si mortalis, graviori supplicio in inferno castigetur. Sin autem dixerit *fatue,* id est verbum aperte el graviter contumeliosum, jam nec judicio, nec concilio est opus, sed certa ejus est damnatio ad gehennam.

Hunc esse genuinum hujus loci sensum pro- Prob.
batur : *Primo,* quia Christus hic plene explicat Pri:rx>-
Decalogum, scilicet præceptum *Non occides*, docetque eo non tantum homicidium , sed omnem iram tam venialem quam mortalem vetari ; alioqui si solam mortalem intelligeret, non plene ct perfecte explicaret hoc præceptum.

Secundo, quia in simili, puta in secundo Deca- Secmb.
logi præcepto *Non pejerabis,* Christus, vers. 34, explicat illo non tantum perjurium, sed omne non necessarium juramentum, quod sæpe est veniale tantum, vetari.

Tertio, quia ita explicat S. Gregorius, lib. XXI Tertio
Moral., cap. iv : a Per gradus, oit, culpæ crevit ordo sententi®, quia in judicio adhuc causa discutitur; in concilio autem causæ sententia definitur ; in gehenna ea quæ dc concilio egreditur, sentcntia expletur. » S. Augustinus, lib. I *De Serm. Domini in monte,* cap. xvm : « Defensioni, ait, datui* locus in judicio; inconcilio de supplicio quo afficiendus est reus deliberatur; in gehenna est certa damnatio. »

Ex hoc sensu contra Stoicos et Jovinianum Peccatum
liquet culpas et pœnosesse dispares, scilicet pec- **dimi** t v
catum unum altero esse gravius, ideoque gra- **aille • aliad**
viorem pœnam coram Deo mereri : unde aliud morulo.

esse veniale, aliud mortale; idque rursum suos habere gradus gravitatis et maliliæ : liquet consequenter contra Calvinum distinctio purgatorii a gehenna.

Porro, nonnulli cuín Bellarmino, lib. I De *Amiss, gratin,* cap. ix, 1res hosco gradus peccatorum sic assignant, ut in *ira,* quæ est rca judicii, notetur culpa et pœna venialis; in *raca,* quod est reum concilii, notetur culpa major, de qua dubium est an sit venialis, an mortalis, quod a concilio definiendum est; in *fatue* notetur culpa maxima ct certo mortalis, quæ proinde gehenna ignis punitur; idque satis est probabile ct appositum.

Qui altem dixerit iatie, recs erit gehenna IGNIS. — *q. d.* Qui grave convicium vel contumeliam dixerit proximo, per quod fama vel honor ejus graviter lædatur, quale est dicere viro honesto ct honorato : Tu, fatue ; hic peccat mortaliter, idcoque reus erit gehennæ : sub *fatue* intcl-ligc reliqua conviciorum, dirarum, calumniarum, probrorum ct imprecationum genera, quæ peccata sunt mortalia, si valde proximum dehonorent, aut cx animo graviter nocendi, conviciandi et dehonorandi cupido proferantur. Contumeliæ cn,ra &rav^as levitas, maxime cx affectu eam proferentis spectanda et metienda est. Unde cum eam dicis joco, aut non animo dehonorandi, sed corrigendi, non formalis, sed materialis duntaxat est contumelia, ait D. Thomas, 11, Il p., *Quæst.* LXXII, *art.* 2. Hinc parentes licite suos filios, magistri discipulos, domini servos durius per verba contumeliæ pungunt, castigant ct increpant, si moderate ad justam correctionem id fiat. Sic Christus Petrum vocat salanam. *Matth.* xvi, 23. Sic Paulus Galatas, cap. m, 1, vocat insensatos. Si enim eos licet flagellare virgis et verberibus, ergo ct verbis, ait I). Thomas. Rursum contumeliae gravitas metienda est ex person® dignitate. Viro enim gravi ct honorato dicere *fatue,* est gravis contumelia; vili vero ct stupido, qui revera est fatuus, est levis. Vide Lconardinum Lcssium, lib. 11 De *Justitia,* cap. xi, dub. 3. Contumelia ergo æque ac ira est peccatum mortale, si proximo grave malum inferat vel optet ; veniale, si levo; nullum, si nullum, præscrlim si fiat ad moderatam justamque peccantis correptionem.

Qnricìl mrtX'i ex afctu.

Et dignb

Recs ibit gehenna ignis. —Arabicus : *reus erit ignis gehenna:.* Notat S. Hieronymus Christum hic primo usurpare nomen *gehennæ* pro inferno; nusquam enim in veteri Testamento pro eo usurpatum reperitur. Dicta est autem *gehenna* quasi NU *ghc,* id est *vallis* O'Um *Ilinnom* seu *Ennon,* id est viri judæi ita nominati, quæ alibi vocatur *geben* c ** e *Ennom,* id est vallis filii Ennom. Erat vallis hæc * ▼ amœna prope Jerusalem, in qua parentes filios

atque ue vagitus eorum et ploratus exaudirent, pulsabant tympana : unde locus hic dictus est *topheth,* id est tympanum : hinc pariter vocatur hic gehenna ignis, hoc est udeu ardens et ignita, ut non nisi merus ignis, isque infernalis esso videatur. Vide dicta Jcremiæ, vu, 31 , et Isaiæ, cap. XXX, vers, ult., ubi graphice gehenna ejusque tormenta depinguntur. « Præparata est, inquit, ab heri Topheth, a rege præparata, profunda et dilatata. Nutrimenta ejus, ignis et Ugna multa : flatus Domini sicut torrens sulphuris succendens eam. » Vide et Apec., cap. xix, 20, el cap. xxi, 8.

23. Si HUGO OFFERS MUNUS TUUM AI) ALTARE, ET Veri. II IBI RECORDATUS FUERIS, QUIA FRATER TUUS HABET aliquid adversum te. — Id est habet quod de te queratur, vel quod tccum expostulet de injuria sibi a te facta (eo enim hæc spectare palet ex voce rationali ergo), quod scilicet tu ei iratus fueris, aut dixeris ei raca vel *fatue,* similemve injuriam irrogaris. Ita S. Augustinus. Siinile est, Apoc. n , i. Scribæ, ut videtur , docebant omnia peccata , ac præsertim violationem præccpti *Non occides,* expiari per sacrificia el munera ad altare Deo, ac consequenter sacerdotibus Dei vicariis oblata, etiamsi proximo læso vel injuria allecto nulla fieret satisfactio, ut colligitur cx hoc loco et ex simili parentum lesione. *Matth.* xv, 0.

Contrarium hic docet Christus, sancitque legem justitiæ et charilatis qua jubet prius satisfieri proximo, verbo vel verbere a te læso, quam Deo munus offerri. Hoc enim ultroneum est ct indebitum, illud vero necessarium et cx justitia vel charitate debitum. Unde subdit Christus :

21. Relinque munus tuum ante altare, et vade **v.n. u. PRIUS RECONCILIARI FRATRI TUO, ET TUNC VENIENS** offeres munus tuum. — Quæres an hoc præceptum sil, an consilium duntaxat? Respondet Abulensis, *Quast.* CLX1I, esse consilium : non ergo peccat, inquit, ipse qui offert munus et non reconciliatur, sed solum perdit utilitatem muneris (oblationis) ita quod non meretur vitam æternam per illud. Verum dico hoc esse præceptum; charitas enim, requitas, religio ct Deus ipse hoc exigit, ut offendens offenso se statim reconciliet, etiam ante sacrificia, idque : *primo,* quia rcconciliatio est præccpti, sacrificium vero consilii, *secundo,* quia Deus manet nobis offensus, quamdiu nos in proximi manemus offensa; *tertio,* quia sacrificium pacis est symbolum el protestatio : quomodo ergo offeres Deo symbolum pacis, nisi prius proximo quem Iresisti te reconciliaveris ab coque pacem acceperis? *quarto,* quia Deus plus diligit concordiam fidelium, quasi Ecclcsiæ suæ civium, imo fratrum, quam munera, ac magis per eam honoratur. Ita Auctor *Imperfecti:* imo Deo non placet, sed displicet discordium sacrificium. Causas congruas dat Tertullianus, lib.I *De Oratione,* cap.x : «Quid est, inquit, ad pacem Dei accedere sine pace ? ad remissionem debitorum cum retentione? Quomodo placabit patrem iratus in fratrem ? Nam et Joseph dimittens fratres suos ad perducendum patrein : Et ne, inquit, irascamini in via, » *Genes.,* cap. XLv, 21, quasi diceret : Si Josephus patrem ad se

ruv>nd-JI1'l "blatio-ntm «t r(™p' r«ub-l n"w' Secubo, Tertio Q'n,u>'

evocaturus prius fratres inter se pacificavit, veritus, ne prudens pater inter discordes fratres venire recusaret : quo pacto, Christus Dominus se flecti ct placari a discordibus fratribus patietur? Est ergo hoc præcoptum legis et juris naturo, vel potius supernaturalo et connaturale gratiæ. Hic enim est ordo virtutum, ut reconciliatio, pax ct unio præccdat religionem actumquc sacrificii, ad eumque sit dispositio : unde hoc præceptum obligavit etiam Judíeos in lege veteri ; a Christo tamen hic arctius sancitur , tum quia per incarnationem Verbi ipse nos sibi ct ad invicem arctissime univit : illa ergo major per Christum unio, majorem poscit charitatem ct unionem fidelium ; unde ipse sanxit : « Novum mandatum do vobis, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos, » *Joan,* xii!, 34; tum quia sacrificium Eucharistie jam sanctius est, imo est synaxis ct communio corporis, quod idem numero omnes participamus, coque ipsi Christo ct nobis mutuo summe unimur ; hinc dicitur communio, id est communis omnium unio. Cum ergo Eucharistia sit sacrificium , æque ac sacramentum ct professio mutum unionis ct pacis, nccesse est ut omnis discordia facessat, et offendentes cis quos offenderunt se reconcilient ante hanc sacram synaxim, ne mendaces inveniantur. Mentitur enim reipsa qui sacramentum unionis, id est Eucharistiam sumens cum proximo, non unionem, sed simultatem ct rancorem gerit in pectore. Pulchre S. Augustinus, serm. 46 *De Verbis Domini : ale,* ait, quærit Dominus magis quam munus : offers munus tuum, et tu non es munus Dei. Plus quæril Christus quem redemit sanguine suo, quam quod tu invenisti in horreo tuo. »

Modera- Intellige hmc quantum fieri potest, si videlicet ct°tïra› l°cus› temPus prudentiæ ratio id permittat, ut offendens vadat ad offensum ciquc se reconciliet ante sacrificium : nam alioqui non pedibus, ait S. Augustinus, sed affectu, scilicet odium in corde remittendo ; et effectu, scilicet pro injuria proximo satisfaciendo, ad offensum ire debemus. Quod si enim offendens sil Itomæ, offensus vero in India, an in Indiam eat oportet antequam sacrificet? minime; sufficit enim firmum propositum satisfaciendi læso.

Porro S. Chrysostomus, Euthymius et Theophylactus hoc intelligunl tain de offenso quam de offendente, sive jure, sive injuria, quasi velit Christus ut non tantum offendens, qui læsit, sed etiam offensus, qui per injuriam est læsus, adeat offendentem eique se reconciliet ante sacrificium; sc^l tunc hoc consilium est, non præceptum. Ita Janscnius, Maldonatus ct alii.

Ilac de causa olim in Missa usus fuit, ut ante sanctam communionem Christiani darent sibi mutuo osculum sanctum, quasi reconciliationis et unionis symbolum, cujus loco jam datur osculanda *tabella pacis,* quam vocant, uti dixi in epist. 11 *ad Corinth.*

Ita ad litteram S. Joannes Elcemosynarius, pa- Evmph.
triarcha Alexandrinus, ut hoc Christi præceptum vel consilium impleret, altari astans et Missam celebrans, cum recordaretur clerici cujusdam qui odium contra se conceperat, licet ab eo offensus, prior tamen ab eo veniam petiit; itaque illi reconciliatus, cnm eodem gaudens ad altare rediit, ac sacrificium peregit, dicens cum fiducia Deo : a Dimitte nobis debita nostra, sicut ct nos dimittimus debitoribus nostris,» uti narrat Ixontius in ejus Vita, cap. xiii et xiv. Subdit Leontius, cap. xiv : a Deiferi quidam SS. Patrum dixerunt, Angelorum quidem est nullatenus litigare, seri in omnimoda et perpetua pace consistere ; hominum vero est altercari quidem, sed statim reconciliari ; dæmonum autem est totum diem litigare, et totum diem transire irreconciliatos. » Addit, cap. XVI,5, Joannem Missam celebrantem, Damianum diaconum, cum vellet communicare, repulisse eique dixisse : « Vade prius reconciliari fratri tuo. » Spopondit ille hoc facere, et tunc de sacris mysteriis dedit ei. Hinc recte colligit S. Gregorius, lib. IV *Dialog.,* cap. lx , aitque : « Qua in re pensandum est cum omnis culpa munere solvatur, quam gravis est cnlpa discordiæ pro qua nec munus accipitur. Debemus itaque ad proximum, quamvis longe positum, mente iro eique animum subdere, humilitate illum ac benevolentia placare, ut scilicet conditor noster, dum tale placitum mentis nostnu aspexerit, u peccato nos solvat, qui munus pro culpa sumit. »

2.'›. Esto consentiens (Græce stain, id est *bene-* Vers. *•›.
valus; Syrus, *amicus;* Arabicus,*benignus;* alii,con- ¿ur.xa,
cors ; S. Hilarius, Can. 4, vertit *benevole reconciliare,* ut præccssit) ADVERSARIO TUO (GræCC TÚ cwTtSúo» wj, id est accusatori ct adori tuo ; Syrus, 7ÿ3 "P'T *beel dinach,* id est auctori vel domino litis tuæ; Arabicus, *litiganti terum)* cito, dum es in via cum eo : ne forte adversarius tradat te judici, et judex tradat te ministro, et in carcerem mittaris—Grasce û-r/h-ar, id est projiciaris, quasi in ergastulum locumque pœnarum.

26. Amen dico tibi (certo tibi assevero), non MH
EX1ES INDE, DONEC REDDAS NOVISSIMUM (Græce f<r¿atw, id est ultimum) quadrantem — debiti tui.

Quæres, quis hic adversarius, vel ut grteco est, ávTÍSixc;, id est accusator ct actor? *Primo,* Tertui- Fn^o.
lianus, lib. *De Anima,* respondet esse diabolum. Hic enim est Satan, id est adversarius noster.

Secundo, S. Athanasius (vel quisquis est auctor ; Swn
videtur enim plano Athanasio esse posterior, ut recto notarunt Sixtus Sinensis et Bellarminus, *De Scriptor. Eccles,* in Athanasio), in *Quast. S. Script, ad Antiochum, Quœst.* XXVI, censet esse carnem, hæc enim adversatur anione ; a caro enim concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem, » *Galat.* v, 17. Verum uec diabolo, nec carni consentire debemus, aut possumus, quod tamen hic suadet Christus.

Tertio, ergo melius idem Athanasius ibidem Tertio.

asserit esse conscientiam ; hæc enim nobis adversatur nosque remordet, dum male agimus, donec ei consentiamus, ct quod illa dictat faciamus.

Churu. *Quarto.* S. Augustinus, Anselmus et Beda opinantur esse Deum aut Dei legem, hæc enim cupiditatibus nostris adversatur : unde ei plane con<-ntire debemus, ne poenas ab ea intentatas incurramus.

CùiatOw *Quinto,* S.Basilius, in *Degul. brevior.,* interrog. 222, censet esse hostem nobis adversantem et injurium. Verum hæc aut aliena sunt aut mystica et symbolica, ut patet ex præcedentibus.

Sciti. Ortitrz *Sexto,* dico ergo cum S. Hieronymo, Hilario, Ambrosio, Auctore *Imperfecti,* adversarium hic vocari eum qui injuste a nobis offensus est et læsus, ideoque nos coram Deo accusare et reos peragere potest ; huic enim versu præccdenti jussit nos reconciliari.

Ubi nota hoc loco esse Hebraismum et paraholicum sermonem, in quo proinde non est nccesse singula adaptare; quædamenim ad elegantiam ipsius parabolæ spectant, ut dixi Canone 28 et 29; sed scopus ejus maxime spectandus est illique omnia quæ possunt, adaptanda sunt. Hic autem scopus non tam exprimitur quam innuitur. Sensus ergo est, *q. d.* Sicut prudenter facit debitor vel reus ab actore protractus ad judicem, si ante judicium cum creditore ct actore conveniat, itaque judicis condemnationem, carcerem, infamiam, integramque et citam debiti totius solutionem evadat; ita omnino fac et tu, ac si fratrem læsisti eique injuria aliqua, v. g. dicendo *raca* vel *fatue,* te debitorem honoris restituendi constituisti, age cito, ut ei reconcilieris, antequam Deo judici quasi reus tradaris, qui justa vindicta te mancipet carceri, donec omne debitum solvas, vel léthale et æternum in inferno, vel veniale ct temporale in purgatorio; ad purgatorium enim inclinat vocula donec, quæ finiendam significat poenam; hujc enim finitur in purgatorio, cum in inferno nunquam termiuetur sitquo æterna : quare ibi durat -rt donec in æternum; tamdiu enim duranto culpa, tamdiu pariter et durabit hic gehennæ poma. Id notat S. Hieronymus hic ct Orígenes, hom. 31 in Luc., ac S. Ambrosius in cap. x ii Luc., et alii.

Possunt tamen singulæ parabolæ partes singulis rebus significatis adaptari hoc modo, ut adversarius sit is cui convicium vel injuriam fecimus ; na sil hæc vita; judex sit Christus; minister sit diabolus ; career sit infernus vel purgatorium ; quadrans sit minima culpa: si nimirum intelligas adversarium nos tradere, quia ejus loco et causa diabolus nos tradet reos judici Christo, cum in die judicii apud ipsum nos accusabit : nam homines Irsi raro apud Christum lædentem accusant, imo si sancti sunt, excusant. Hanc parabolam iterato et ob alium finem dixit Christus, Luc., cap. x ii, 59, de quo ibidem. Vide Canon. 5.

Huie Christi sententiæ similis est gnome R. Ananiæ in *Pirke Avoth.,* cap. h i : « Vir ilio, in cujus spiritu sibi complacent homines, sibi complacet quoque Deus. Vir illo, cujus spiritus displicet hominibus, displicet el Deo. » *q. d.* Cui consentiunt homines, consentit ct Deus; a quo dissentiunt homines, dissentit ct Deus.

v «m Quaduaxteji. — Græce xcfyxrw ; nimirum vox a Latinis ad Græcos transiit, uti et plures aliæ cpiæ ab Evangelistis citantur : quales sunt præ- tino f torium, assarius, denarius, centurio, census, GrIí°. custodia, legio, linteum, libertinus, milliare, macellum, membrana, modius, sextarius, sicarius, sudarium, speculator, taberna, forum, titulus, flagellare, flagellum ; hro enim omnes voces lalinæ ab Evangelistis gimce scribentibus usurpantur. Porro, quadrans est quarta pars (unde Qntinni in Evangelio Hebræo S. Matthæo adscripto vocatur y »33 *ribbua,* id est *quartum*) assis, quam a tribus unciis Plinius truncium vocat, Cicero teruncium. As enim vel assis est libra continens Aiqnii' duodecim uncias, quarum quarta pars sunt tres Al inuncte. Varro, lib. *De lingua latina,* dici putat *as pci'* quasi *æs* ; unde varie sumitur. Primo enim os erat Primo, idem quod fibra vel pondo. Ha Budæus, lib. *De Asse. Secundo,* minor *as* erat moneta minor, Secundo, maxime communis et usitata, qualis apud Italos est baiocus, cujus quadrans sive quarta pars est quatrinus; denarius enim inde dictus est quod valeret decem nummos parvos, puta decem baiocos. Denarius enim erat unius drachmæ, requipollcns nostro Julio Italico, ct regali Hispanico, qui apud Italos valet decem baiocos, apud Belgas quinque stuferos ; stuferus enim valet duos baiocos : quadrans ergo est quarta pars baioci et octava stuferi, quam Belgæ vocant *een negemanneken,* et pro minimo numero vulgari proverbio usurpant. *Tertio,* si denarium majorem sive du- Tuito, plicem, qui duos Julios sive duos regales valet, accipias, sic continebit decem asses, id est decem stuferos (unde et Belgæ stuferos vocant asses), ac consequenter quadrans erit quarta pars stuferi, et dimidia baioci. Summa significatur hic per quadrantem minimi pretii nummus, ac per cum indicatur omne iræ culpæque debitum, etiam minimum, rigide usque ad ultimum obolum cuique luendum ct persolvendum esse post hanc vitam, sive in purgatorio sive in inferno; utrobique enim est locus justitiae, non misericordte: quare in hac vita, ubi misericordte, compositioni et condonationi est locus, transigendum esse cum adversario, id est eo quem verbo aut verbere læsimus. In historiis legimus famulum quemdam vita functum apparuisse suo hero, ac ab eo ro- Jn5,jh® gatum de suo statu ct loco, respondisse : « Eo loci sum ubi omne debitum exacte rigidequo computatur, el ne vel hilum condonatur. » Doctor Jacobus, *De Paradiso ;* Carthusianus, in lib. I *De Per.-* EiempU *catis mentalibus criminalibus,* narrat religiosum quemdam vita functum veste vili, moestoque vultu socio apparuisse eique dixisse : a Nemo

credit, nemo credit, nemo credit, quam districto judicat Deus cl quam severe punit. »

Ver».î7. 27. Audistis quia dictim est antiquis: Nom moechaberis — id est non committes adulterium, sub quo vehit majori et scelestiori specie vulgo ab omnibus Gentibus damnata, fornicationem, mollitiem, incestum cætcrasque luxuriæ species prohiberi intellige, ut dixi, *Batieron,* v, 18.

Ven. ia. 28. Ego autem dico vobis, qua omnis qui viderit MULIEREM AD CONCUPISCENDAM EAM (id CSl ita Ut eam concupiscat, hoc animo vel fine ut turpi ejus amore capiatur, hoc modo ut optet ea turpiter frui), JAM MOECHATUS EST EAM 15 CORDE SUO. — *q, d.* Jam eam per adulterium in mente corrupit, jam cum ca mentalitcr adulterium perpetravit, ideoque coram Deo, qui cor intuetur, est adulter ct ut adulter ab eo punietur.

Transit Christus ab ira ad concupiscentiam, quia hæ duæ in homine sunt passiones potentissimæ : sicut ergo explicuit præccptum Non occides, vetans iram, sic hic explicat præccptum Non *moechaberis,* vetans concupiscentiam. Scribæenim plures et Pharisæi sicut in illo, sic et in hoc ex-
Enor plicando multipliciter errabant. Licci enim scirent
rumtb PræccPt° nono Decalogi dici : « Non concupisces
concn. uxorem proximi tui, » lamen errabant: *Primo,*
pbcen- quod hoc inlelligcbant de concupiscentia non
r/iiwi\ Pure interna, sed quæ in laetus, oscula, verba lasciva, etc., ante actum adulterii prorumpere solet, juxta illud : « Lex manum, non animum prohibet ;» sed hoc verum est de lege civili et politica, quæ tantum injurias externas punit ct vindicat, non vero internas, utpote quas non videt nec cognoscit ; non vero de lege et judicio Dei, qui intima cordis scrutatur et castigat. In eodem errore fuit Josephus, historicus hebræus, qui, lib. XII *Antiq.,* cap. x iii , citans Polybium dicentem Antiochum Epiphanem misere occubuisse, eo quod Dianæ templum spoliare cupivisset , eumdem redarguit, dicens : « Voluisse enim tantum, ac non etiam perfecisse sacrilegium, non videtur res supplicio digna;» et R. David Kimchi, citatus a Gcncbrardo *in Psalm,* txvi : a Etiamsi, ait, viderim iniquitatem in corde meo, quam vel paratus essem in actum perducere, ut sit illa coram Deo, atque si eam labiis protulissem, tamen non audiet eam Dominus ; » *q.d.* Non ducet eam mihi sceleri; cogitationem enim pravam Deus non adjungit operi, nisi certe concepta fuerit in Dei fidem atque religionem. Sic et hodie e plebe mulli sunt qui dicunt : Cogitare malum, non est peccatum, sed facere malum.

Verum hic crassus est error, cognitus el confutatus ab Aristotele cœtcrisque Ethnicis ; nam bonitatis et malitiæ, virtutis et vitii proprium subjectum est voluntas libera; hæc enim, si bonum honestum appetit, bona est et laudabilis; si malum, mala et vituperabilis. Quocirca actus externus, v. g. mœchiæ, in se præcise peccatum non est (ut patet in stultis adulterantibus), nisi quatenus a libera voluntate mmchandi procedit; ab ea enim trahit omnem suam formalem malitiam.

Secundo, errabant Scribæ, quod impudicos aspectus, oscula, tactus, etc., putarent non esso peccata mœchiæ, id est fornicationis vel adulterii, sed concupiscentiae ; quare illos committi contra nonum præceplum : *Non concupisces uxorem proximi tui,* sed non contra quintum : *Non mcnchaberis.* Contra hos Christus hic contrarium docet ac præccptum explicat, scilicet illos vetari quinto hoc praecepto, quia ipsi sunt dispositio et via ad moechiam, adeoque initium et inchoatio mœchiæ; nono vero præceplo expresse tantum vetari internam concupiscentiam, qu® in actum externum non prodii.

Tertio, errabant quod hac lege tantum velari Tertia,
putarent concupiscentiam uxoris alien®, non vero
mulieris innuplæ cujuscumque, qu® tua non sit
uxor. Hoc hic corrigit Christus, docetque hac lege
prohiberi omnem obscœnum femin®, qu® tua
non sit uxor, contactum et concupiscentiam.

Nota *primo,* hac lege non vetari, nec damnari primos el involuntarios concupiscenti® motus; hi enim non sunt in hominis arbitrio et potestate, sed voluntarios, deliberatos et procuratos, ut patet cx præposilione *ad,* cum ait : a ad concupiscendam eam.D Ita S. Augustinus. Ubi tamen adverte *ad* Pri ni non tantum significare finem, sed et consecutio- m ia nem sive sequelam : nam non tantum moechus est, qui videt et ntuetur mulierem hoc fine ut ejus aspectu et concupiscentia sc oblectet, sed et is qui eam intuetur cx curiositate, dum advertit ex hoc aspectu consequi el excitari in se ejus concupiscentiam, aut quod hoc aspectu concupiscenti® et peccati periculo se exponat.

Nota *secundo,* quod hic de visu dicitur, cum ait: a Qui viderit mulierem,» id a pari inlelhgeudum esse de auditu, tactu, cogitatu ; visum tamen præ aliis Christus nominat, quia *oculi sunt in amore dures ;* et ut moneat castis maxime illos esse continendos el coercendos. Cum ergo ait : « Qui vide- v ts feritmulierem, » significat visum esse originem et : ("lU causam concupiscenti® et luxuriæ, quia a aseen- ‘¿l0. dit mors per fenestras nostras,» *Jerem.* ix,2i. sm. Et : « Oculus meus deprædalusest animam meam,» *Thren.* m,Sl. Quocirca prudenter Job, cap. xxxi : a Pepigi, ait, fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine. » Hinc de Christo mirabantur Apostoli quod cum muliere, puta Samaritana, loqueretur. *Joan.* iv. S. thomas Aquinas, accepto ab Angelo cingulo et dono castitatis, studiose tamen cavebat feminas quasi serpentes, causamque dabat : « Quia cum facimus quod in nobis est, Deus nos tutatur; cum autem exponimus nos periculo, Deus nos in illo nobis relinquit, » nam a qui amat periculum, in illo peribit. » *Eccli.* in, 27.

Novum et quasi inauditum est quod scribit Petrus Damianus, lib. II, epist. 18 *ad Desiderium Cardinalem : a* In quodam monte orientis, inquit,

lapides sunt Igniferi, qui masculus ct femina nuncupantur, et dicuntur pyriboli, qui nimirum cum a se invicem procul sunt, non accenduntur ; si vero femina appropinquaverit masculo, protinus cx eis ignis egreditur, ita ut omnia quæ circa montem sunt, flammis vaporantibus, exurantur. Ab ipsis ergo lapidibus edocemur ut, si consumi libidinis incendio nolumus, muliebris aspectus speciem declinemus. » Huc facit festiva sed vera gnome R. Hillel in *Pirke Avoth,* hoc est in *Sententiis Patrum,* c. n : « Qui multiplicat carnes, multiplicat vermes. Qui multiplicat opes, multiplicat curas. Qui multiplicat servos, multiplicat rapinas. Qui multiplicat feminas, multiplicat sortilegia. Qui multiplicat ancillas, multiplicat fornicationem. » S. Cyprianus, *DeSingul. Cler.* « Decarbonibus, ait, scuitillæ dissiliunt, de ferro rubigo nutritur, morbos aspides sibilant, et mulier fundit concupiscenti® pestilentiam, quam Salomon sic comparat, dicens : *De vestimentis procedit tinea, et a muliere iniquitas viri, n* Et superius : « Quanti et quales episcopi et clerici, simul ct laici, post confessionem victoriarumque calcata certamina, post magnalia et signa, vel mirabilia usquequaque monstrata, noscuntur cum his omnibus naufragasse, cum volunt in navi fragili navigare. Quantos leones domuit una infirmitas delicata, quæ cum sil vilis et misera, de magnis
r.inio» efficit prædam. » Femina enim visu est basilis-
'?•", ' * eus, voce Siren ; voce incantat, visu dementat,
r,,,,. :. utroque perdit et necat. Hinc S. Franciscus, teste
Siren. S. Bonaventura, studiose suos monebat ut cave-
rent a feminis : *a* Quia, inquit, colloquium cum femina extra confessionem, camquc brevem, inutile est et periculosum. » Et Noster B. Xaverius : *a* Majori, ait, periculo quam fructu aditur femina. 9

V(r»-!9. **29. QUOD SI OCULUS TUUS DEXTER SCANDALIZAT TE, ERUE EUM, ET PROJICE ABS TE ; EXPEDIT ENIM TIBI**
yfar.n, **UT PEREAT UNUM MEMBRORUM TUORUM, QUAM TOTUM**
47. **CORPUS TUUM MITTATUR IN GEHENNAM.**

Ver 0. **30. ET SI DEXTERA MANUS TUA SCANDALIZAT TE , ABSCINDE EAM , ET PROJICE ABS TE ; EXPEDIT ENIM**
Z r IV1U . S ; **TIBI, UT PEREAT UNUM MEMBRORUM TUORUM, QUAM TO-**
\yf(i **tum corpus tuum eat in gehennam.** — Patet utroni-
'j. que hanc esse parabolam, a duobus membris præstantissimis et homini maxime necessariis, scilicet dextro oculo et manu petitam, qua significat abjiciendum esse omne id quod ad peccatum nos sollicitat, quantumvis charam , pretiosum ct necessarium sit. Oculi autem primo meminit, quia de eo paulo ante dixit : a Qui viderit (utique oculo) mulierem ad concupiscendam eam, jam mœchatus est eam in corde suo. »

Jkiur *Primo* igitur, S. Chrysostomus, *homil.* 17, per
cn in» et dextram oculum et manum accipit mulierem amicam, de qua jam sermo præcessit ; illa enim
Be»P- abjicienda est, si nos ad libidinem suo aspectu ,
lp voce aut gestu provocat. *Secundo* S. Augustinus, lib. 1 *be Serm. Domini in monte,* per dextrum oculum et manum accipit quemvis amicum et ministrum, etiam necessarium. *Tertio* S. Hilarius, Theophylactus hic; Cyrillus, lib. XII *in Joannem,* cap. xxvin ; S. Athanasius (vel quisquis est auctor) *ad Antiochum, Q.* 70 ; Paschianus, *epist.* 3, accipiunt parentes et cognatos ; horum enim conversatio resecanda est, si nos ad peccatum trahit. *Quarto,* S. Hieronymus accipit afïectus et vilia animæ. *Quinto,* Auctor *imperfecti,* per dextrum ocu- Ium et manum, accipit mentem et voluntatem ; per sinistrum, sensum et carnis appetitum ; tam enim mens et voluntas a curiosis ct noxiis avocanda est, quam sensus et caro a cupiditatibus carnalibus. Tertio. Qmrto, Quinio.

Verum simplicius et planius dextrum oculum et manum hic proprie accipias, sed ita ut paraboto subserviat et parabolice explicetur. Est enim hic continua parabola in qua Christus alludit et respicit ad concupiscentiam visus, dc qua paulo ante egit. Occurrit enim tacito objectioni, *q. d.* Objicies mihi : Si oculus ct visus est mœchits, cum videt mulierem ad eam concupiscendum, quid ergo cum oculis mihi a Deo ad videndam datis, agam ? Scito, f,enaint

Rursum est metaphora petita a chirurgo, *q. d.* Sicut tosi et ¿egri curant ut chirurgus membrum etiam nobilissimum et summo necessarium, quale est dexter oculus et manus, exscindat, si inde pendeat totius corporis salus ; ita ct vos, o fideles mei, moneo ut quodvis damnum prius subeatis, quam culpam et peccatum præscriim lethale committatis, ut scilicet quidquid vobis est offendiculo trahitque ad peccatum, licet tam charam et necessarium sit quam dextra manus vel dexter oculus, id plane a vobis rcsccclis ct abjiciatis, quamtumlibet incommodi ct doloris id vobis inferat; v. g. rcsccetis aspectum oculi etiam alias pudicum, familiaritatem et societatem cognatorum, uxoris, filiorum, parentum alias necessariam, si illa vobis peccati creet periculum ; imo si aliter peccatum effugere nequeatis, ipsum oculum et manum vobis resecate ; præstat enim monoculum ingredi in coelum, quam binoculum mitti in geliennam. Sed quia semper aliter peccatum vitare possumus, quam membrum resecando, hinc illud resecare et se mutilare non licet ; unde Origenem, qui se castravit pudicitiae causa, damnavit Ecclesia. Denique concupiscentiæ cuique resecandæ et mortificanda}, adeo vivaciter et tenaciter oculis et corpori, imo ipsi animæ inhœrent Insitoque sunt, ut sine ingenti vi et doloris sensu evelli nequeant : quare qui eas resecant, ita dolent ac si ipsum oculum vel dentem sibi eruerent. Norunt hoc experti ; inde dicitur mortificatio, quod mortis sensum doloremque pariat.

Ita ad litteram S. Aquilinus et S. Audomarus (ut habet eorum Vita apud Surium), cum essent cæci et per miraculum visus eis a Deo esset restitutus, rursum petierunt a Deo oculos sibi Riempii.

adimi sestuplo reddi cæcitati, ul carerent distractionibus, concupiscentiis ct tentationibus quas creant oculi. Amplius ex peculiari Dei instinctu fecit virgo illa apud Sophronimum in *Prato Spirit.,* cap. LXtt, quæ oculos sibi eruit misitque amasio se persequenti, eo quod oculis ejus caperetur; quo dono ille compunctus, lasciviam oculorum a se resecavit, imo vitam sæcularem in monasticam commutavit.

S. Antonius Didymum cæcum, quem S. Hieronymus vocat suum videntem, id est præcepto-
DMymns. rem, rogavit, num dolerci dc cæcitate? Illo tacente ct innuente, subjecit : « Vir prudens non debet dolere quod careat oculis, quos habent musc® et apes, sed gaudere quod eo magis habeat apertos oculos mentis, quibus videat Deum ct divina. » Ita Palladius in *Lausiaca,* in Vita Didymi.

Porro, licet membrum abscindere contagiosum, ne lotum corpus inficiatur, sicut licet civem occidere noxium rcipublic®, quia pars per se ordinatur ad bonum lotius ; quare ipsa se exponere debet morii pro tolo. Membri autem abscissio, aut occisio sibi, non ordinalur per se ad evasionem peccati et salutem , nec ad id est necessaria, quia alia ad hoc sunt media ; unde se mutilare vel occidere non licet. Vide Lessium, De *Homicidio sui.*

v<n. 3i. 31. Dictum est autem : Quicumqub dimiserit
rAvòr* UX0REM S0AM› I)ET M LIBELLUM REPUDII. — Vide
x, 4. Quæ libello repudii fuse dixi, *Deuteronomii* XXIV, 1.

Veri. 32. 32. Ego autem dico vobis : Quia omnis qui
repudii DIMISEIUT UXOREM SUAM$_9$, EXCEPTA FORNICATIONIS
coni ¡i causa, facit eam moechari (Arabicus : *dedit cam*
Christus, *in fornicationem),* et qui dimissam duxerit, adulterat. — Christus hic corrigit ct perficit legem
Frirno. repudii. *Primo,* quia lex facile concedebat repudium multas ob causas. Christus vero tantum id permittit ob causam fornicationis, si conjux sit fornicala, id est adulterium commiserit; ab adultero enim innocens discedere potest, juxta illud :

Frangenti fidem, fides frangatur eidem.

Secundo. *Secundo,* lex tam répudiât® quam repudianti concedebat secundas cuín alio nuptias. Christus
Tritio, vero illas utrique negat. *Tertio,* lex soli viro et marito concedebat jus libelli repudii; Christus vero in hoc jure matrimonii virum ct feminam œquat et pares facit, uti docet Apostolus, I *Corinth.* vu, 4.

Excepta fornicationis causa. — Nonnulli per fornicationem hic accipiunt quodlibet peccatum; hoc enim est spiritalis quædam cum creatura quapiam, relicto Deo creatore animœquo sponso., fornicatio. ItaS. Augustinus, lib. I *Dc Serm. Domini in monte,* et Orígenes hic, *tract.* 7. Verum id nimis est liberale ct laxum : unde juro Canonico, cap. *Quœsivit, Dc Divortiis,* definitum est divortium non licere ob furtum vel aliud crimen. Quocirca S. Augustinus idipsum, lib. I *Retractat.,* cap. xix, retractat, saltem dubitat.

Alii per fornicationem accipiunt infidelitatem ; hæc enim passim a Prophetis vocatur fornicatio, scilicet spiritualis ct mystica.

Verum interpretes passim prisci et novi proprie hic accipiunt fornicationem qu» in conjugati est mœchia, sive adulterium; quare per fornicationem hic inlelligc adulterium, sodomiam etiam cum conjuge, sed renitente, et omnem illicitum concubitum, ut patet cap. *Meretrices,* 32. *Quast.* IV.

Dices : licet uxorem dimittere, si ipsa maritum ad aliquod scelus pertrahere conetur, ut liabetur cap. *Quasívit, De Divortiis, et* Christus hic satis indicavit vers. 29. Item si ipsa sit venefica, aut mortem marito machineinr ; ergo non ob solam fornicationem licet eam dimittere. Resp. Id verum est ; Christus tamen hic solam fornicationem divortii causam assignat, tum quia hæc sota est propria divortii causa in conjugio iliique directe repugnans, cum reliquæ caos® generales sint, a quavis societate Christianum liberantes; tum quia repudium adulter® etiam pœnitentis concessum est perpetuum, adeo ul, beet uxor de adulterio pœniteal, maritus tamen non teneatur eam rursum in torum domumque recipere, cum in aliis casibus, post ejus pcemtentiam, teneatur eam in gratiam et lorum rursus admittere; tum denique quia Christus hic proprie excludere vult uxoris deformitatem, inopiam, displicentiam et quidquid citra culpam est, ob quæ Judæi dabant libellum repudii, ad illorum enim mentem loquitur.

Et qui dimissam duxerit, adulterat. — Cajetanus et nonnulli alii repetunt ri *excepta fornicationis causa,* (piasi fornicationis causa liceat viro dimittenti adulteram, ipsique adulter® secundas inire nuptias. Verum huic sensui plane repugnat Apostolus, I *Cor.* vn, 11, ubi jubet conjugem innocentem manere innuptum, aut nocenti reconciliari. \ ide ibi dicta; atque hic est perpetuus Ecclesi® usus, sensus et praxis, dc quo plura c. xix, 9.

33. Iterum audistis, quia dictum est antiquis: jj.
Non perjurabis (*Leo.* xix, 12; *Exod.* xx, 7 ; *Deuler.* V, II. ubi illud explicui), REDDES AUTEM DOMINO juramenta tua. — Habetiirhoc posterius, *Numer.* XXX, 3G. *Reddes,* id est solves et implebis quod te facturum juraveris Domino, vel per Dominum. Ita Chrysostomus; juramenta ergo proprie hic vocantur vota juramento confirmata, uti dixi, *Numer.* XXX, 3 : hæc enim Deo reddere, id est solvere tenemur. Aliter quoque explicat Suarez, *q. d. Reddes Domino juramenta tua,* hoc est, si jurare velis, jura per Deum verum, non per idola. Ila ipse, tom. II *De Relig.,* lib. III *De Juramento,* cap. i.

31. Ego autem dico vobis, non jurare omnino , Vm.34.
NEQUE PER COEUM, QUIA THRONUS DEI EST; NEQUE PER TERRAM, QUIA SCABELLUM EST PEDUM EJUS;*"

NEQUE PER HIEROSOLYMAM, QUIA CIVITAS EST MAGNI regis; neque per caput TUUM JURAVERIS, QUIA XON TOTES UNUM CAPILLUM ALBUM FACERE, AUT NIGRUM. — Explicat et perficit hic Christus precep-
J*'. '■,' lum secundum Decalogi de non pejerando, quod
j /. perperam explicabant Scribæ et Pharisœi. *Primo*
t enim asserebant juramentum esse et obligare, si fiat per Deum cumque in testem vocet, non vero i fiat per creaturas. Christus hic contrarium docet; in creaturis enim intelligilur creator; illæ enim creatæ sunt a Deo, totumque quod habent, habent a Deo; et quidquid sunt, Dei sunt. Qui enim jurat, Deum, qui est prima veritas, citat vocatque in testem sui dicti quod jurat. Jurans ergo per creaturam, vel ipsam facit Deum, quod est scelus idololalriæ, vel in ea creatorem Deum subintelligat oportet.

Sc ' . *Secundo,* errabant Scribæ quod putarent hoc precepto solum vetari perjurium. E contralio Christus hic docet illo vetari omne juramentum, omnemque irreverentiam et abusum nominis Dei.

Tc . . *Tertio,* Scribæ docebant eum qui jurabat per templum vel altare, juramento non obligari; cum vero qui jurabat per aurum templi vel per donum altaris, obligari, quia aurum et donum hoc cedebat in lucrum sacerdotum, quos confutat Christus. *Matth.* xxm, 16.

AaChrij. Ego autem dico vobis, non jurare omnino. — Ex hoc loco Pelagiani, teste sancto Augustino, epist. «uni ' txxxix, *Quast.* V, docuerunt nullum juramentum r ' ne- Christianis esso licitum. Idem senserunt Walden-
;jL' ses et Viclefistœ, ut patet ex Concilio Constantiensi, et nunc idem sentiunt Anabaptista), qui no in judicio quidem a judice coacti jurare volunt.

cabo- Verum hic est error in fide, quem damnat per-
11 r' petuus Ecclesiæ usus, atque exempla ipsius Dei, Pauli et sanctorum, qui jurasse leguntur, ut patet, *Psalm,* cix, 4 ; *Roman,* i, 9 ; *Philip,* i, 8 ; 1 *Corinth.* xv, 31, et alibi. Idipsum evincit ipsa ratio: juramentum enim est honor Dei, ut primas veritatis; jurans enim invocat Deum in testem, quasi primam et infallibilem veritatem. Quare juramentum est actus religionis et latri® si, ut docet Jeremías, iv, 2, fiat *in veritate,* scilicet ut uon juretur falsum; et *in justitia,* ne juretur quid injustum aut malum; et in *judicio,* ne juretur temere sino magna utilitate aut necessitate.

Chn*- Dices : Quomodo ergo Christus hic prrecipit
*" | ' *non jurare omnino 't* Respondet primo S. Bernardus,
o,,i. serm. 6tJ *in Cantio.,* hoc non esse preceptum, sed
■« Car. consilium duntaxat.

Secundo, alii fatentur id quidem esse præcep-
b c -i», tum, sed vetant duntaxat perjurium, ne scilicet jures falsum.

Tct»®. *Tertio,* ahi putant præcipi *non jurare omnino,* scilicet per creaturas, sed persolum Deum. Id innuit hic S. Hieronymus.

ç 11". Quarto, verum hæc omnia abena sun tet contorta,
' ct refelluntur cx verbis sequentibus. Nota ergo duplicem fuiste Pharisæorum circa hoc preceptum errorem. Prior erat, Eiod. xx, 7, ubi dicitur : a Non assumes nomen Domini Dei lui in vanum,» prohiberi duntaxat perjurium, non autem juramentum levo, temerarium el vanum, quia Hebrea vox Xlü scau, quam Noster et Septuaginta ibi vertunt *vanum,* significat quoque *mendacium.* Unde Chald. vertit : « Non assumes nomen Domini Dei tui ad mendacium, » id est non pejerabis, et sic vertebant et intelligebant Pharisœi. Posterior, licitum esse per creaturas temere jurare et pejerare, ut patet ex sequent, et ex cap. xxm, 17. Christus ergo utrique eorum errori opponit vocem *omnino, q. d.* Ego autem dico et edico, non tantum falsum, sed nec verum sive per Deum, sive per templum, sive alia formula per creaturas alias licere juraro : quod intellige ad mentem Pharisæorum, leviter et temere, ut fit in communi hominum sermone, qui crebro habent in ore *per Deum, per animam, per templum.* Vult enim Chris- Nejntti
tus docere, ut ait S. Augustinus et S. Chrysosto- risicog*.
mus, malam esso propensionem ad jurandum, r ''
et juramentum, licet bonum sit, oriri tamen a malo, nec esso per se appetendum : itaque non jurandum omnino nisi malum hoc cogat; idque *primo,* ne ex assuetudine jurandi in perjurium rñnw.
labamur, ut plerumque fit. Ila passim Patres et *JBcclt.* xxm, 9 et 12.

Secundo, quia reverentia nominis divini hoc Secundo,
postulat, quæ ratio innuitur hoc versu.

Tertio, quia ea deberet esse fides et veritas ho- Tertio,
minum, prœsertim fidelium et Christianorum, ut injuratis credi posset, iisque de facto alii crederent. Unde Isocrates ad Demonicum asserit homines justos fideliores se exhibere jurejurando, ut magis eis credatur injuratis, quam aliis jurantibus ; quare addit tantum jurandum esse ut te crimine vel amicum gravi periculo liberes, non autem ob pecuniam, ut jures, v. g., te debitum solvisse nihilque creditori debere. S. Basilius, serm. *ad Adolescentes,* quomodo ex Græcorum libris capienda sit utilitas, refert de Clinia, amico et familiari Pylhagore, quod maluerit tria talenta (hoc est octodecim millia aureorum) solvere, quam jurare etiam recte et licite. Plutarchus, in *Problemat.,* ait : «Juramentum homini libero pro tormento est. » Romani a servis veritatem extorquebant per tormenta, a cive per juramentum, a sacerdote per solum verbum nudamque affirmationem vel negationem.

Jubet ergo Christus : «Non jurare omnino: » *Pri-* Trima.
mo, quia, ut ait S. Augustinus, serm. 28 *De Verbis, Apostoli:* «Falsajuratio exitiosa est, vera juratio pc-
riculosa est, nulla secura est.» *Secundo,* «omnino, Secundo,
id est ut quantum in te est, non affectes, non ames, nec quasi pro bono cum aliqua delectatione appetas jusjurandam,» ail S. Augustinus, cap. xv *De Mendacio. Tertio,* quia jurare in se est malum inorale Tertio,
ad irreverentiam erga Deum spectans, uti est ho- '"P**
minem occidere; sed sicut hoc cum debitis cir-'XVÙ
cumslantiis licet, imoest laudabile; sic et jurare, juratur.

si flat cum veritate, justitia et judicio, id est ut non fiat nisi id extorqueat alterius incredula diffidentia. In paradiso ergo non licuit, et in cœlo non licet jurare. Tanta enim est majestas nominis Dei, ut illud in testem vocandum non sit, nisi cogat necessitas. Testari enim res parvas ct viles est parvum ct vile, perinde ac si quis pro uno aureo vocaret regem in testem. Hinc sancti cavent jurare. In Vita S. Chrysostomi pro magno narratur, quod nunquam jurarit. Idem narratur do S. Joanne Elccmosynario.

Rursum S. Augustinus, *epist.* 89, *Quæst.* V, ridet eos qui putabant se tantum jurare si dicerent, *Per Deum,* non autem si dicerent, *Testis est mihi Deus.* Idem, serm. 11 *Dc Decollationc S. Joannis,* in fine tomi X, asserit provocare ad juramentum eum quem scis juraturum falsum, scelus esse gravius homicidio ; quia homicida, ait, tantum corpus, ille autem pejerantis animam occidit. Affert exemplum Tutilimcni, qui ob exactum tale juramentum, noctu coram Deo ('ivitcr fuit flagellatus.

An Christianis iircVJ No' gaHmui* ,h

Quæres , an etiam Christianis licitum sit jurare? Multi enim Patres id videntur negare. *Phmo* cn,m SS- Hieronymus, Chrysostomus, Euthymius hic aiunt juramentum a Deo fuisse permissum Judæis, ne per idola jurarent, non autem Christianis. *Secundo,* Thcophylactus et Euthymius opinantur juramentum fuisse præccptum legale legis veteris, uti erat circumcisio; unde cum ea jam per Christum abolita pariter esse abolitum. *Tertio,* alii censent Judæis quasi rudibus, imperfectis ct duris ad credendum , a Deo permissum fuisse juramentum; Christianis autem esse vetitum, quia cos utpote perfectiores perfectiora decent, et quia hi omnino cavere debent periculum perjurii : sicut Judæis permissus fuit libellus repudii , no uxores sibi exosas occiderent, quem tamen hic tollit, et Christianis adimit Christus, vers. 32. Ita sentiunt S. Hilarius hic, cap. iv; S. Ambrosius, serm. i in *Psalm.* cxviii;S. Basilius *in Psal.* xiv; Chromatins ct Orígenes hic, *tract.* 35; Epiphanias, *baresi* 19; S. Athanasius, serm. *Dc Passione ct Cruce Domini;* S. Chrysostomus, hom. 19 ad *Populum.*

Si objicias Deum subinde jurasse in S. Scriptura, ut Genes. XXII, 16, respondent SS. Athanasius, Basilius, Ambrosius, illa Dei juramenta non esso proprie dicta juramenta, sed asseverationes duntaxat ct promissiones; vel, ut ait S. Ambrosius, Deus jurare potest, quia implere potest id quod jurat, ac de copœnitcre non potest; homo autem juraro non debet, quia non habet potestatem certo faciendi id quod dicit, promittit ct jurat.

Si rursum objicias S. Paulum subinde jurasse, ut cum ait : « Testem Deum invoco in animam meam, j› II *Corinth,* i, 23, respondet S. Basilius hoc non esse vero juramentum, sed tantum sermonem simplicem juramenti specio et forma prolatum ad majorem asseverationem.

Verum dico , non solis Judæis, sed et Christianis licitum est jurare. Est de fide, ut patet ex afknuU perpetuo sensu, usu et praxi Ecclesiæ : a Omnis cnim controversiæ eorum (hominum etiam Christianorum) finis ad confirmationem est juramentum, d ait Apostolus, *Hebr.* n,16. Porro, in Scriptura nullum extat præccptum jurandi affirmativum, sicut extat præccptum orandi, sacrificandi, amandi ct laudandi Deum, honorandi parentes, etc., quia juramentum per se non est appetibile, sed propter aliud ct quasi per accidens, quatenus scilicet juramentum est velut medicina incredulitatis. Extat tamen præccptum jurandi negativum, scilicet ut non pejeres, utque non jures per deos falsos, sed tantum per Deum verum. Item extat præccptum conditionalum, ut, si velis jurare, non nisi verum, justum et necessarium jures.

Dices : Christus hic Christianis ait sancitque « non jurare omnino. » Resp. Id verum est, quia per se indecorum est ct inurbanum Deum Optimum, Maximum adducere in testem recularum humanarum ob mutuam hominum diffidentiam, nisi hæc indecentia ct inurbanitas excusetur necessitate mutua, uti sæpe excusatur, cum non suppetunt testes aliæque juridicæ probationes.

Ad Patres citatos respondeo videri eos loqui eodem sensu quo Christus, cum jubet *non jurare omnino;* quia cnim ipsi videbant homines crebro jurare falsum, vel iniquum el injustum, aut sæpe sæpius leviter, inaniter ct temerarie; hinc ob periculum perjurii vel inaniter jurandi, velabant ct dissuadebant Christianis juramentum, ut ab illo abstinerent quantum possent. Sed si quis hoc periculum caveat, illi utique in necessitate licebit jurare; id patet cx S. Chrysostomo, qui crebro et assidue in homiliis ad populum Antiochenum acriter insectatur consuetudinem temere jurandi, quæ tunc ibi vigebat, ac id mirantibus respondet : Dico et repeto quod soleo, quia vos dicitis et repetitis quod soletis; asseritque se ab hac repetitione non destiturum, donec ipsi a jurando desistant; duro enim nodo durus adhibendus est cuneus, isquo continuus.

35. NEQUE PEU COELUM, QUIA THRONUS DEI EST; NEQUE PEU TERRAM, QUIA SCABELLUM PEDUM EJUS EST. — Subaudi *juraveris,* ut sequitur. Videntur Judan soliti jurare per cœlum et terram, quodque Pharisæi hæc juramenta, quasi per creaturas facta, parvi æstimanda censuerint; Christus contrarium hic docet, scilicet eum qui per coelum et terram jurat, juraro per Deum creatorem, qui thronum gloriæ suæ constituit in cœlo ct scabellum in terra. Alludit ad illud *Isai.* lxvi, 3 : a Hæc dicit Dominus : Cœlum sedes mea ; terra autem scabellum pedum meorum. » Vide ibi dicta. Vers. 35. xxin' "

Neque per Hierosolymari, quia civitas est magni Regis. —Puta Dei. Alludit ad illud *Psalm,* xlvii : « Magnus Dominus ct laudabilis nimis in civitate Dei nostri. » Et mox : a Fundatur exaltatione univers® terrai mons Sion, latera aquilonis, civitas

Regis magni. » Sensus est, *q. d.* Noli jurare per sanctos, aut sanctam civitatem Jerusalem, aut alias res sacras, vel per res tuas, aut ullam aliam creaturam, quia hæ omnes sunt Dei, qui in omnibus est præsens, et solus in omnia plenam habet potestatem, ac proinde per Deum jurat, qui per creaturas jurat; intendit enim in testem vocare primam et infallibilem veritatem quisquis jurat : illam ergo aut tribuit ipsis creaturis, et sic est idololatria ; aut certe, usu Gentium , creaturas nuncupando tacite carum creatorem in testem vocat.

Perperam igitur hæretici moderni, ac nominalini Augustus Marloratus commentons in hæc Christi verba, juramentum per Sanctos damnant idololatriis. Audi Marloratum: «Ita quisquis olim per Moloch, vel aliud idolum jurabat, tantumdem minuebat ex jure Dei, quod alium ejus loco substitueret cordium cognitorem et judicem in animas, ct hodie qui per Angelos vel Sanctos mortuos jurant, spoliato Deo, inane illis numen affingunt.»

Verum hic est error et hærcsis, ut patet ex dictis, ac liquet cx verbis Christi hoc loco et cap. xxm, 21. Itine S. Joseph juravit persalutem Pharaonis, Genes, xli, 16; Christus sponsus jurat per capreas cervosque camporum, *Cantio.* n, 7; Paulus, I *Corinth.* XV, 31, jurat per gloriam Corinthiorum, ut patet ex textu græco. Quod autem Marloratus asserit orthodoxos, dum jurant per sanctos, illos facere deos, ac Deum sua deitate spoliare, putidum est mendacium ct mera calumnia; honor enim Sanctorum est honor Dei. Deus enim cos fecit sanctos : quare qui jurat per Sanctos, per Deum eorum sanctificatorem jurat.

Ver» 3«. 3G. Neque per caput tuum juraveris, quia non potes unum capillum álbum facere, aut.mgrum. — *q. d.* Ne putes tibi licere per caput tuum jurare, co quod illud sit tuum ct tibi pleno dominio ad quemvis usum subditum, ut de eo ad libitum disponas, illudquc per juramentum diris devoveas, si pejeres, quia revera caput tuum non est tuum, sed Dei; rem autem Dei alteri obligare ct devovero non potes, nullum enim in rem Dei jus habes : unde non potes vel unum capitis capillum album facere aut nigrum, sed id solius est Dei. Qui ergo per caput suum jurat, per Deum capitis factorem jurat, atque, quod horribilius est, talis etiam suum caput vitamque rogat a Deo in pignus accipi, ut si pejeret, a Deo capito vitaque m nictetur.

Veri. 37. ir' 37. Sit autem sermo vester : est, est; non, non (id est simplex affirmatio vel negatio) ; quod autem ms abundantius (Græce mpurcòv, id est *amplius;* Syrus cl Vatabl., *quod ultra hæc adjungitur)* est, a malo est. — In Evangelio S. Matthæo adscripto pro *est, est; non, non,* habetur pN px p *ken, ken; en, en,* id est *sic, sic; non, non,* vel *recte, rette; non, non,* Græce vai, vai; cu, cu ; quod tripliciter accipi potest : *Primo,* ut notet constantem asseverationem, opponaturque inconstantia» et fallacia*. Sic illud usurpat Apostolus, II *Cor,* i, 17, 18, 19. *Secundo,* notet veritatem, seu id quod res est, opponaturque falsitati. Sio accipitur ibidem, 20. *Tertio,* ut notet simplicem affirmationem vel negationem, opponaturque juramento. Sic capitur hic, et Jacobi v, 12. Sensus ergo est, *q. d.* Sermo vester sit simplex affirmatio vel negatio ; quod enim ultra hæc additur jurando, id amalo est. Ila S. Chrysostomus hic, elS. Hieronymus vel Paulinas, episl. *ad Celantiam.*

Hinc S. Bernardus, *epist.* 38, a simplici veracitate commendat Comitem Thcobaldum : « Et quidem, inquit, in aliis principibus, si quando verbum levitatis aut etiam falsitatis deprehendimus, nec mirum reputamus; at vero apud Comitem Thcobaldum, Est et Non, nequaquam omnino patienter audimus ; cui, ut dicitur, simpliciter dicere, jurare est, et leve mendacium, grave perjurium imputatur: plurima quippe virtutum insignia, quæ vestram plurimum nobilitant dignitatem, et vestrum per orbem clarum reddunt ac celebre nomen, præcipue laudatur in nobis veritatis constantia. »

A malo est .—Græce *ex malo est.* To *malo* potest accipi in genere vel masculino, vel neutro. Masculino, *a malo,* hoc est a diabolo, qui choragus malitiæ omnisque mali te instigat ut jures ex abundanti sine necessitate, itaque te sensim inducat ut pnecipitanlor jures falsum, quod est scelus perjurii. Ita Theophylactus, Maldonatus et alii. Neutro, *a malo,* id est a vitio, sive proprio, sive alieno, *q. d.* Usus jurandi oritur ex vitio proprio levitatis et irreverenti®, vel alieno incredulitatis et diffldentiæ; quia enim alter mihi simpliciter aliquid asserenti non creditei diffidit, hinc juramento dicta mea illi confirmo, quod tamen vitium jam post hominis lapsum est necessarium. Ita S. Augustinus, lib. I *De Serm. Domini in monte.* Hinc sensus videtur simplicior ct planior. Huc accedit Franciscus Lucas : « *A malo,* inquit, id est a consuetudine vane el leviter, vel ficte et dolose jurandi. Rursum *a malo,* id est a consuetudine jurandi orta ex hominum diffidentia. Dum enim viderunt homines sibi non credi nisi juratis, cœperunt quibuslibet dictis suis addere juramenta, ut iis fidem conciliarent; sed per hanc jurandi frequentiam hoc promeriti et consecuti sunt, ut jam eis etiam jurantibus non credatur.» De periculis et damnis frequentis jurationis vide Salmcronem, *tom. V, tract.* 40,etChrysostomum, in homiL *ad Populum.*

38. Audistis quia dictum est : Oculum pro oculo, vm. m. ef dentem pro dente. —Scilicet repende. Est hæc lex talionis, quæ jubet ut, si cui oculum vel dentem effoderis, tibi pariter per judicem oculus vel dens eruatur; hæc enim est justa vindicia el noxie compensatio. *Exod.* xxi,23 ct scq. Vide ibi dicta.

Vers. 1». **39.** Ego AUTEM DICO VOBIS , NON RESISTERE MALO : SED SI QUIS TE PERCUSSERIT IN DEXTERAM n' MAXILLAM TUAM, PRÆBE ILLI ET ALTERAM. — *Malo ,* id est rei malæ , injuri®, vel malitiæ et noxæ, quæ tibi ab homine malo infertur, g. *d.* Noli

mulum malo, noxam noxæ retaliare; aut potius, *q. d.* Noli resistere *malo* masculine , id est homini malo tibiquc injurio ; Græce enim est, ; patet ex seq. Uterque sensus eodem redit.

iziUlio- Nota *primo,* veterem talionis legem fuisse jus*
l iJujij. scj cjug prüX¡in injustam et manantem non ex justitiæ, sed ex vindictae appetitu, quo læsus, v. g. cui erutus erat oculus aut dens, Pedentem talionis reum peragebat, ac a magistratu postulabat ut eidem simili modo oculum aut dentem erueret; Christus vero hanc legem supplet et perficit, talioni opponendo legem et consilium patientiæ, ac animo vindicte cupido legem mansuetudinis.

Nola *secundo,* hanc Christi legem non spectare magistratum, uti volunt Anabaptiste, qui omne bellum non tantum offensivum, sed et defensivum hic a Christo Christianis vetari putant; sed spectare privatas personas. Magistratus enim officium est sontes punire, ac homicidas morte plectere; ac Principis est damna reipublicæ illata bello, si aliter nequit, repetere.

Nota *tertio,* hanc Christi legem privatis non adimere jus talionis, quod est juris natura ct Gentium, tum ad justitiæ læsæ reparationem, tum ad rei, qui læsit, correctionem ; multo minus adimit jus se defendendi, quo quis ab hoste invasus, vim vi repellit, ct si aliter evadere nequit, invadentem occidit; sed tantum velat vindicte cupiditatem. Undo

Chris- Nota *quarto,* Christum hic velle nobis iinpri-
!?olUX ,ncre ProPcns*oncni a(l mansuetudinem et patien-
tit toiX tiam, ut quantavis injuria Iredaris, a pace tamen,
nniiim. charitate et suavitate mentis interna ne vel hilum decedas; utque si charitas proximi ct Dei gloria, aut animi proprii tranquillitas cl recta ratio in tali rorum peristasi, sive circumstantia, non tantum suadeat ut perfectius, sed absolute id exigat ut necessarium, non resistas malo, sed patienter illud excipias, ac opes ct corpus tuum prædæ des invasori, uti contingebat tempore persecutorum primitivæ Ecclesiæ, præsertim in Apostolis virisque Apostolicis : atque hac parle præccplum est, non resistere malo, alias dunlaxal est consilium; v. g. consilium est non resistere invasori, sed ejus vim et injuriam sustinere, ubi el quando charitas et Dei gloria hoc non exigit, sed suadel tantum vclul perfectius, aut ad mortificationis studium, ubi utrinque æqualis est Dei gloria, id facere ad insignem sui victoriam. Idem dico de Iribus sequentibus casibus, scilicet : « Si quis te percusserit in dexteram maxillam, probo illi et alteram ; qui vult tunicam luam tollere, dimitto ei ct pallium; quicumque te angariaverit mille passus, vade cum illo et alia duo. » Unde S. Augustinus hic el epist. 5 *ad Marcellinum,* el lib. *Dc Mendacio,* cap. xv, docet ista omnia magis ad internam animi pnpparationem, quam ad externam operis exeeutionem pertinere.

Quando Hæc ergo communiter sunt consilii ; præccpti vero, cum Dei gloria et salus proximi id absolute nu rint jubet et præcipit, v.g. si Indi el Japones scirent ^O. Christum præccpis^e Christianis ut percutienti unam maxillam pra beant alteram, ct nisi hoc illi faciant ipsi scandalizarentur et a fide Christi amplectenda averterentur, tunc utique Christianus, præsertim prædicator, ferienti unam genam porrigere debet alteram. Cujus rei littérale exemplum exlat in Vila S. Francisci Xaverii, Indorum Japonumque apostoli. Cum enim Japones ride- r.t*nv rent cum ut peregrinum , ejusque novam de Christo crucifixo doctrinam, contigit ut Japon quidam, audiens Joanncm Fernandes, quiXaverii eral socius, in platea concionantem, ex petulantia crassum et virulentum phlegma in faciem ejus expueret : qua injuria nil commotus Fernandes , deterso leniter sputo, in concione animose perrexit : quod facium, ac tantam patientiam cl sapientiam novorum prædicatorum admirantes Japones, certatim eis se discipulos tradidere fidemque Christi amplexi sunt. Tam efficax, tam potens est Christiana virtus, patientia, lenitas et magnanimitas, ut fidem persuadeat, quam omnis sermo persuadere non potuit. Numerantur enim hodie in Japonc ad quingenta Christianorum millia, qui primorum Christianorum fervorem et constantiam etiam per lentos ignes imitantur. Patiens ergo resistens malo, non ab illo vincitur, sed illud vincit ; vincit enim iram, vincit ct hostem, malum inferentem. Audi S. Chrysostomum, hom. 85 *in Matth. :* « llæc apud nos clarissima est victoria, nullibi certe male agentes, ubique mala sufferentes superamus : illa fulgentissima victoria est, qua inferentem patiendo superasti. Sic scopuli fluctibus cæsi, facile illos dissolvunt, etc. Deus eas tibi vires concessit, ut non conscrtionc manuum sed patientia vincas. »

Denique proprio martyrum est non resistere malo, non se defendere, sed permittere se occidi pro Christo, quia *mites pugnat, martyr non pugnat* ; martyr enim est collega passionis Christi, ut scribunt martyres ad S. Cyprianum, lib. V, *epist.* 12, passio enim Christi est exemplar omnis martyrii.

Quocirca nobilis illa Thebœa plurimorum el fortissimorum militum legio, a Maximiano Imperatore damnata ad mortem, eo quod idolis nollet immolare, immissis in eam militibus cæsoribus noluit se defendere, etiamsi caro vitam suam vendere magnamque hosti stragem inferre potuisset ; sed duce ct hortatore S. Mauricio, rejectis armis, velut grex agnorum permisit se pro Christo mactari et immolari. Christus ergo novam hic docet philosophiam mundo paradoxam, philosophis incognitam, hominibus inauditam, sed cœlesteni ct divinam, camdemque suo confirmavit exemplo, dum Judiéis ultro se tradidit vinciendum, flagellandum, crucifigendum. Unde ipse do se ait : a Corpus meum dedi percutienlibus, et genas meas vellentibus : faciem meam

non averti ab increpantibus ct conspuentibus, n *haiœ,* xux, 6 ; ct tin , 7 : « Oblatus est, quia ipse voluit, ct non aperuit os suum ; sicut ovis ad occisionem ducetur, et quasi agnus coram tondente se obmutescet, et non aperiet os suum, n Fuit enim ipse rex martyrum et dux patientium.

Ritto a rwM Ratio a priori est, quia in hoc consistit apex patientiæ magnanimitatis et charitatis. Patientia enim opus perfectum habet, ut ait Jacobus, cap. i, 4. Vide ibi dicta. Perfectus autem est, si non resistat injuriis ct injuriantibus, sed iis ultro se offerat. Magnanimi Latis est, omnes res hujus vitæ, adversas œque ac prosperas, quasi infra se positas despicere. Magnanimus, quasi in cœlo positus et in coelo defixus, contemnit omnia quæ sub Deo sunt, velut parva ct exilia, itaque eis dominatur, sicut Christus dominatus est omnibus injuriis, doloribus ct tormentis : quare ipse in passione fuit Rex ct Dominus dolorum. Charitas denique pro Deo optat dura et dira pati. Rursum optat injuriantem vincere et convertere sua tolerantia ct lenitate, non vero ab eo vinci; juxta illud : *a* Noli vinci a malo, sed vince in bono malum. » *Horn,* xii, 21. Vide ibi dicta. Vide et S. Ambrosium, lib. I *Offic.,* cap. x l i; nimirum :

Fortior est qui se, quam qui fortissima vincit
Momia, nec virtus altius ire potest.

Z«e. n, î9‘ Sed si quis percusserit dexteram maxillam TUAM, PRJEBE ILLI ET ALTERAM. — HOC quandoque est præceptum, quandoque consilium Evangelicum, uti jam dixi* proficiscitur vero cx animo generoso prompto ad patiendum ac praesertim Christi vitam et passionem imitari gestiente. Quocirca viri inagni qui Christum proxime sequi conati sunt, idipsum reipsa praystiterunt. Hinc S. Ambrosius, lib. II *De Spiritu sancio,* in Proœmio, mystice per maxillam accipit patientiam, quæ omnium est victrix. «Sicut enim, inquit, Samson maxilla asini occidit mille Philisthœos, sic Christus sua patientia prostravit dæmones, omnesque hostes, et a Christo Christianus ct patiens quilibet.)) *Judie. XV,* 15. Idem S. Ambrosius, in cap. y i *Lucar.* « Nonne, inquit, omnis indignantis (si ci præbeas maxillam) frangitur impetus, ira sedatur? Nonne fit per patientiam, ut sua amplius poenitentia reverberes verberantem ? Ita erit ut et injuriam repellas, et gratiam quæras. At sæpe maxima» amoris causæ existant, cum patientia insolenti®, gratia refertur injuriæ. »

EiropU Ita magnus ille Spiridion, Trimitunlis in Cypro episcopus, ob sanctitatis famam vocatus aConstantio Imperatore, cum vili et peregrino habitu regiam ingrederetur, a quodam e famulis irrisus

d ^aPa 8ena percussus, mox alteram præbuit, atque hac sua virtute eumdern pudefecit convertitque, ut, prostratus in terram, supplex ab eo veniam peteret, ut habet ejus Vita apud Surium die 12 decembris.

Ita monachus ille alteram maxillam præbens energúmenos pcrcutienti, ab ea dæmonem offagavit. Audi rem gestam narrantem Auctorem lib. *Doctrince Patrum,* tractat. *De Humilitate,* numer. 5 : « Cum intrasset, inquit, monachus illo in domum, venit puella illa, quæ a daemone vexabatur, et mox dedit alapam monacho : ille autem convertit ei et aliam maxillam secundum divinum praeceptum ; dæmon autem coactus, clamare cœpit : *O violentia mandatorum Christi ! Jesus expellit me hinc.* Et statini mundata est puella illa. Cum autem venisset ad senes, monachus ille indicavit cis quod factum fuerat, et glorificaverant Deum ct dixerunt : *Consuetudo est diabolica: superbia: humilitate mandatorum Jcsu corruere. »* Mnav l ’

Simile plane est quod narrat Rufflnus in *Vitis Patrum,* lib. IH, numer. 125 : « Quidam, inquit, ex senibus monachorum eremita fuit, qucmJ” quidam a spiritu malo correptus et spumans fortiter in maxillam percussit; senex autem praebuit illi alleram maxillam, ut feriret : diabolus autem non ferens incendium humilitatis ejus, slatini discessit, n Idem peno ad verbum recenset Pelagius in *Vilis Patrum,* libello XV, n. 53. Anadio. rcl* C!K

Simili modo, S. Albertus Ordinis Carmelitarum, a diabolo per energumenam in dextera maxilla percussus, præbens ei alteram, sua humilitate diabolum crucians expulit, ut habet ejus Vita apud Surium die 7 augusti. S. Al- „JCrll‘

Insuper, unus e quinque Franciscanis, qui, vivente S. Francisco, Marrochii pro fide Christi nobile martyrium obierunt, nomine Otho, invitatus a principe Sarraceno ad Mohomelismum, in ejus et profanos legis contemptum in terram spuens, gravi alapa ab eo percussus est; at ille memor verborum Christi, alteram maxillam præbuit, dicens: «Ignoscat libi Deus, quiancscisquid facis.» Ita habet ipsorum Vita apud Surium 16 Cal. febr. s.otho.

Cassianus, *Collât.* XIX, cap. i, celebrat palienliam religiosi cujusdam, qui ab abbate Paulo in conventu multorum ad probandam ejus virtutem palma in maxilla acriter percussus, ila ut sonitus longe considentium auribus resultarci, non solum non murmuravit, sed ne rubore quidem, ut assolet, vultum perfudit. Altata l

Porro, dcS. Paula ila scribit S. Hieronymus in ejus *Epitaphio :* « Invidia cl probris appetita, ait: Cur non patientia livorem superem? cur non humilitate frangam superbiam, et pcrcutienti maxilliuu offeram alteram ? » s.PauU.

Denique S. Eulogios, Cordubensis presbyter et martyr, a Sarraceno principe damnatus ad mortem, quod Mahomet! malediceret, cum ad martyrium duceretur, a Sarraceno in maxillam percussus, alterimi ci præbuit, in caque alapam recepit : unde mox capite plexus est, et columba corpori ejus insedit quasi columbino» ejus mansuetudinis, innocenti© et patienti© index et vindex, anno Domini 859, die 1l martii : quo tempore plures ibidem eadem de causa martyrium s. Euio fl-

subiero, quorum generosa certamina et triumphos paulo ante mortem descripserat ipse Eulogios. Ita habet ejus Vita scripta ab ejus familiari Alvario Cordubonri, quæ extat in Surio per Mosandrum adaucto ad diem 41 marlii.

Quod si vero quis hæreticus vel impius te in unam maxillam percutiat, ut tuam orthodoxam fidem, religionem, virtutem despiciat et despiciendam aliis ostendat, time sane non prebenda est ei altera, sed graviter ille increpandus est, uti Christus increpavit satellitem dantem sibi alapam coram Pontifice, dicens ; « Si male locutus sum , testimonium perhibe de malo ; si autem bene, quid me eradis ? » *Joan,* win, 2.3. Et Paulus cum eum Pontifex juberet perculi : «Percutiat, inquit, te Deus, paries dealbate. »*Ador,* xxm, 3. Tuncenim faciendum est illud Sapientis : « Responde stulto juxta stultitiam suam, ne sibi sapiens esse videatur. » *Proverb,* xxvi, 5, ubi festivum hac de re exemplum recensui. Denique Cassianus, *Collât.* XVI, cap. XX, irridet vesaniam nonnullorum qui, ut hoc Christi exemplum implerent ultro jurgia miscebant aliosque ad iram provocabant, ut ab iratis percuterentur, ac percussi aliam maxillam pcrcutienti feriendam offerebant. Patientis enim est neminem ad impatientiam provocare, ne ipsa patientia fiat impatiens.

Ven. io. **40.** Et ei qui vult tecum in **JUDICIO CONTENDERE, ET TUNICAM TUAM TOLLERE, DIMITTE EI ET** pallium. — Pallium est vestis extima et sæpe majoris pretii, tunica vero est vestis interior ; unde illud : *Tunica pallio proprior ;* quare tunica exui detrahique nequit, nisi prius detrahatur pallium. Quocirca S. Lucas, cap. vi, 29, ordinem tunica? et pallii recte invertit, aitque : a Et ab co qui aufert tibi vestimentum (Græce tuxrwv, id est pallium), etiam tunicam noli prohibere. » Sed eodem redit sensus, *g. d.* Unam vestem auferenti, noli in judicio pro veste cum litigatore contendere, sed potius ut litem evadas, dimitte ei vestem quamlibet, adeoque si ipse pallium poscat, dimitte ei et tunicam ; si poscat tunicam, adde ei ct pallium : prrasertim quia, ut notat Eulhy mius, Iuxtuv et xtrwv, id est pallium et tunica sæpe inter se confunduntur, ac unum pro alio sumitur. Ratio a priori est, quia « melior est uncia pacis ct charitatis quam libra victorite, » uti dictitabat Cardinalis Bcllarminus. Unde Apostolus, *Colos,* in, 13 : a Pax Christi, ait, cxultcl (Græce xaraCpoStviru, id est tanquam brabeuta imperet ct dominctur) in cordibus vestris, » Fecit hoc ad litteram S. Franciscas qui, ob profusas eleemosynas a patre protractus ad episcopum Assisinatcm ut cederet bonis, non tantum iis cessit, sed et vestes patri resignavit, dicens: a Deinceps fidentius dicam : Pater nostcr, qui es in cœlis.» Ita S. Bonaventura in ejus Vita.

Eicm- Hac in re rarum patienti® et paupertatis exemplum
*l iislic S. Elisabeth, regis Hungarorum filia, quæ,
°* mortuo marito Massi® Lanlgravio, a vasallis suis ct cognatis per summam injuriam domo expulsa, bonis spoliata et ad extremam paupertatem redacti, Irata ct alacris secessit in cœnobinm Franciscanorum, ibiqiie a fratribus : *Te Deum laudarmi**, in gratiarum actionem Deo decantari postulavit, atque per domos cum prolibus velut mendica oberrans, tandem tugurium ingressa, ubi fumo , œstu, ventis et imbribus exagitata, Deo semper gratias agebat; insuper cognatorum sannas, convicia, scommata hilariter sustinebat, gaudens quod digna esset talia pro Deo pali. Denique cum pater ejus, rex Andreas, eam in Ilungariam ad regium vivendi splendorem revocaret, non acquievit, sed in summa paupertate lanificio victum sibi parans, in vilissimis circa pauperes, ulcerosos ct leprosos officiis vitam omnem transegit, idcoquc sub mortem et Angelorum melodia™ , et Christi ad regnum coeleste evocantis dicentisque : a Veni, electa mea, et codesti thalamo, quem tibi ab raterno destinavi, potire, » vocem audire meruit. Ita habet ejus Vita apud Surium die 19 novembris.

41. ET QUI TE ANGARIAVERIT MILLE PASSUS (mil- Ven. n.
liare unum Italicum), vade cum illo et alia duo. — Angariare est vox Persica. Persis enim 'n-A-
publici nuntii et veredarii vocabantur
quibus jus eral equos, homines et navigia usurpandi ct ad sibi serviendum cogendi : unde angariare idem est quod stringere et cogere ; unde nomen *Angariai* et *Panangaria* in libris Juris. Nostrates vocant *Postas* quasi *positos* collocatosque in certis locis, et semper in procinctu excubantes. Hinc epistola dicitur ct Hebr. JTUN *ighherct,* quasi *ingeret,* id est missa et prolata ab angariis sive cursoribus. Hinc et Græce dicitur id est angelus, quasi angarus per commutationem littore r in /, uti pro *Belial* dicitur *Bcliar* ; sæpe enim littera *l* mutatur in r, ct quandoque aliæ in alias, ut ptXtrò, *meditor;* *amido* Helrusce;
id est *cervus ; pxv.zwXda,* Hispanice monipodio pro conspiratione; rivepue;, *Palermo.* Ita Angelus Canin, in *Hellenism.*

Sensus est, *d. g.* Si quis cogat te sccum proficisci ad unum milliare, potius quam cum eo contendas, vade cum co ad duo milliaria; sic enim pacem servabis, patientiam exercebis, ct cogentem chántate vinces libique amicabis : sin illi resistas, teque vindicare velis, bellum vel duellum cum ipso suscitabis, perdes mentistranquillilatem ct odia tibi conciliabis.

Porro, ne fideles putent hic sibi nimis dura et Biempb
ardua a Christo præcipi, hinc S. Basilius, homil. °*
De legendis Gentilium libris, ostendit philosophos 11 rum*
similia docuisse ct fecisse, ut Periclem, qui tota die a quodam probris exceptus, eumdern vespere cum lumine domum deduxit ; et Socratem, qui a quodam mullis in facie plagis aífeclus, non aliter ullus est hominem, quam fronti suæ, velut statura, nomen éjus, quasi opificis, inscribendo ; et Euclidem qui, cum quidam juraret se illum occisurum, juravit vicissim sc eum placaturum, ac ne

in sc animo esset hostili, effecturum. Dc Julio Cesare ait Cicero, *Orat, pro Marcello* : « Cæsar nil oblivisci solet nisi injurias, » Aristoteles, lib. IV *F.thiror.,* cap. in : «Magnanimus, inquit, ignominiam hominum contemnit.» Alius: «Magnanimi est oblivisci injuriarum ; ut debilis stomachi est cibum duriorem non posse digerere, ita pusilli animi est £ti u duriusculum verbum non posse sustinere. » Ilæ i' ' ' fuere umbra virtutis Christian®, quæ utique longe - major ct solidior exstitit in S. Paulo, S. Laurentio, S. Vincenlio et similibus, qui tortoribus gratias agebant, quod sibi martyrii coronam torquendo pertexerent. S. Cyprianus suo spiculatori, qui caput ipsi erat amputaturus, jussit dari vigiliti aureos, ail Pontius in ejus Vita. B. Juniperus, S. Francise! socius, probra excipiebat quasi geminas Christi; unde exprobranti sibi : «Projice, inquit, has gemmas in sinum meum ; vellem utique talibus gemmis lapidari Romam usque. » In *Vitis Patrum* legimus de religioso quodam, quod quo quis amplius cum vexabat aut irridebat, tanto magis ille gaudebat, dicens : «Isti sunt qui nobis occasionem prrebent ad profectum nostrum ; qui autem beatificant nos, conturbant animas nostras. Scriptum est enim : *Quoniam hi, qui beatificant vos, ipsi decipiunt vos.* v

Climacus, Gradu IV Dc *Obedientia,* narrat religiosum nomine Abbakirum, a sociis varie per annos quindecim tentatimi ct tribulatum, ita ut c mensa quoque a ministris expelleretur, omnia hæc patienter tulisse, ac interpretatum hæc omnia non serio, sed probandi sui causa fieri, atque instante morte dixisse : « Gratias ago Domino Jesu Christo ct vobis, quia propter id quod me tentastis in salutem, cccc decem et septem annis permansi a dæmonibus non lentatus. » Ibidem commemorat Macedonium senem inter novitios (id ipsomet humilitatis studio petente) relegatimi dixisse : « Nunquam sicut nunc evacuationem omnis prælii et luminis divani dulcedinem in me ipso perspexi. »

v 4S. 12. Qui petit a te, da ei; et volenti mutuari a T>' TE, NE AVERTARIS. — GræCC ut. drecrrpayjj;, id CSt ne *averseris.* S. Augustinus, ne *aversatus fueris,* scilicet mutuum a te postulantem. Videtur prima fronte hæc sententia non cohœrere cum praecedentibus de lege talionis et vindictae ; sed revera optime cohæret, sensus enim est, *q. d.* Christus : Ego pro lege talionis et inaleficentiæ surrogo et figo legem charitatis et beneficenlire. Quare quicumquc petit aliquid abs te, sive is amicus sit, sive inimicus qui te lœsil ct in maxillam percussit, aut pallium abstulit, aut aliter angariavit, da ilii quod petit ; ac si velit poscatque abs te mutuum, no eum ob injurias tibi illatas aversoris, faciemque tuam, ut fieri solet, avertas, sed benigne cum ut proximum excipe, ac mutuum ei præbe, perinde ac si nunquam te laesisset. Rune esse sensum liquet ex rè *ne avertaris,* vel ut Græce est, *ne averseris,* et ex eo quod habet Lucas, vi, 30 : « Omnis autem petenti te tribue, » additque : « Et qui aufert quæ tua sunt, ne repetas. » Unde patet hic agi de eo qui tibi injurius fuit tuaque velut fur aut raptor abstulit ; huic enim concedere id quod abstulit et rapuit, nec repetere, si ipse eo valde indigeat, præcepti est (si enim non abstulisset, obligaris ei ita indigenti idipsum dare per eleemosynam), alias consilii est ; eleemosyna enim, sive illa fiat dando, sive mutuando id quo proximus, etiamsi inimicus qui nos kesit, indiget, præcepti est in extrema vel gravi ejus necessitate; alias consilii est, sed utilissimi. Intelligc, si habes quod ex tuo illi des vel mutues ; nam aliena, ac praesertim Deo consecrata, uti sunt bona monasterii, dare vel mutuare non licet sine venia superioris, uti docet S. Basilius, in *Regulis brevior.,* Resp. 101. Sic S. Spiridion et nonnulli anachoretæ furibus ea qua; sibi furati erant, ultro condonabant, quin ct plura adjungebant.

Porro, apte subjungit Christus hoc preceptum ut omni petenti demus, precepto patiendi rapinam, qua tibi ablata est tunica, pallium, etc., quia hæc rapina disponit ad donationem ; qui enim patienter suffert sua sibi auferri, facile dabit quæ sua sunt alteri. Nam, ut ait S. Gregorius, III parte *Pastor.,* Admonil. 21 : « Cum dantis mens ferre inopiam nescit, si multa sibi subtrahit, occasionem contra se impatienti® exquirit. Prius namque preparandus est patienti® animus, et tunc aut multa sunt, aut cuncta largienda , ne, dum minus æquanimiter inopia irruens fertur et præmissæ largitatis merces pereat, et adhuc mentem deterius murmuratio subsc- quens perdat. »

Denique non decrescit, sed accrescit hic Christi sermo et sanctio ; licet enim facilius sit in sc dare omni petenti, quam percuticnti unam maxillam prebere alteram, aut tollenti tunicam dimittere et pallium; tamen difficilius est in connexione, quia, ut jam dixi, supponit illam patientiam, qua illa et illos sufferre obligamur, ct superaddit beneficentiam, qua eisdem petentibus dare vel mutuare debemus ; difficilius enim est post acceptam injuriam injurianti benefacere, quam ab eo acceptam injuriam dumtaxat pali et sufferre. Ita S. Augustinus, lib. Dc *Scrm. Domini,* cap. XL.

Rationem a priori subdit S. Lucas, vi, 31 : « Et luito quodeumque vultis ut faciant vobis homines, et vos facile illis similiter. » Hæc enim est lex, mensura et fons charitatis mutuæ, ut facias alteri quod tibi vis fieri. Vis libi egenti dari eleemosynam etiam ab inimico, tu similiter fac illi. Audi Climacum, *Gradu* XXVI : « Piorum est omni petenti dare; sed magis piorum est, etiam non petenti largiri. Non repetere autem, aut quidquam ab eo exigere qui abs tealiquid abstulit, dum maxime possis, illud fortasse nonnisi eorum est, qui omnem affectum erga res omnes mortales exuerunt. » Praxin hujus præcepti Christi nuper Romæ docuit

B. FM- raro charitatis exemplo B. Philippus Norms, qui ^rriuX 0,nn* Pe^en^ dabat omne quod poterat, solatium, n *? consilium et auxilium, ideoque cuique cubiculum suum patere volebat, ut cuilibet liberuin ad se qualibet hora daret aditum; diccbatquc servum Bei debere esso omnium horarum hominem, ut nullam ex tota die sibi reservet, sed omnes proximis commodet, ut totus sit illorum, non suus : sicut fecit Christus, qui « pertransiit benefaciendo et sanando omnes oppressos a diabolo, « *Actor,* x ct xi, ac se suaque omnia una cum vita pro nobis impendit ct profudit ; atque Paulus, qui omnibus omnia factus est, ut omnes Christo

s. Jam- lucrifaceret. 1 *Cor.* ix,22. Nota est S. Joannis, TlfiT Patriarchas Alexandrini, liberalità^, qui hac Christi

rhii. sanctione stimulatus, omnibus petentibus largas dabat eleemosynas, indeque cognominatus est Eleemosynarius; aequo plus dabat, eo plus recipiebat, ut cum Deo de liberalitate certare videretur, ct Deus cum eo. Vicit enim Joannes Deum, et Deus Joanncm vicit multo amplius. Quocirca nolebat Joannes petentes examinari, an divites essent vel pauperes, an digni vel indigni, an pauci vel multi. « Persuasum cniin habeo, inquit, quod etiamsi totus mundus simul veniret Alcxandriam egens beneficentia, hos Dei thesauros nequaquam in angustum rediget. »

s. Fnn- S. Franciscas, initio conversionis suæ, cum pauperem quemdam petentem eleemosynam prætcr morem repulisset, repente facti pœnitens, largam ei dedit, vovitque se nunquam deinceps postulanti eleemosynam negaturum, atque hac sua liberalitate vicissim copiosam Dei gratiam in se provocavit, qua ad tantam mox sanctitatem evasit.

Ab un- Rarum est, quod in Chronicis Ordinis S. Fran- Hl' cisci legimus de Alexandro llalensi, qui *vitee fons* est appellatus, fuitque præccptor S. Bonaventuræ ct, ut fertur, S. Thoinoe. Ilio tanto in Deiparam ferebatur affectu , ut constituerit nulli unquam se negaturum quod nomine Deiparæ peteretur : quod cum intellexisset quidam Franciscanus, videns cum doctorem celeberrimum, cui nullus par in Academia Parisiens!, ad cum accessit, ct : « Per S. Mariam, inquit ad eum, obsecro te ut nobis accedas.» Is missum a Deo credidit hominem, et illico eum sequitur litque S. Francisci alumnus. Fuse rem gestam narrat Lucas Waddingus, tom. I Anna/. *Minorum,* ad annum Christi 1222, num. 26.

Ven. 43. 43. Audistis quia dictum est : Diliges proximum **TUUM, ET ODIO HABEBIS INIMICUM TUUM. — Prius:** *Diliges proximum,* dictum est, *Levit,* xix, 18, at posterius, *odio habebis inimicum,* ubi dictum est? Respondet Maldonatus id dictum esse, *Deuteron.* XXV, 19 : u Delebis nomen ejus sub cœlo, cave ne obliviscaris. » Jusserat enim Deus Josué et Ilebræis, ut gentem Chananæam impiam prorsus delerent, ct eorum terram occuparent; Christum ergo non Scribas, sed legem ipsam hic corrigere, dum jubet inimicos diligere. Verum lex jussit tantum Cháñameos occidi, non tamen odio haberi, multo minus alias gentes : sicut judex jubet occidi reum, non tamen cum odit, imo cum amat ; curat enim ut culpam et scandalum a sc datum emendet, pro eaquo Deo et reipublicæ satisfaciat : sic ct miles in bello justo hostem cædit, sed non odit. Est enim executor sui ducis, quasi judicis. Nam legem veterem præcepisse non solum amicos, sed ct inimicos diligi palet, *Exod.* XXIII, 3, et *Levit,* xix. Ixix enim naturae jubet ini- UgL micos diligi.

Dico ergo id dictum esse non a lege, sed a Scribis legem interpretantibus. Hi enim ex eo quod dicitur, *Ixvit.* xix, 18 : *Diliges proximum,* vel ut Noster vertit, *amicum* (Hebr. enim yn *rea* significat socium, amicum, proximum) *tuum,* inferebant : ergo *odio habebis inimicum tuum* : per amicum autem vel proximum ipsi inlelligcbant proximum cognomine ct gente, puta Judœum cx Abraham ct Jacob secum prognatum, quasi Judæis soli Judæi essent diligendi ; cætcrævero gentes, præsertim Chananææ, odio habendœ, qui manifestus est error. Quare Christus sensum hunc corrigit legemque explicat, videlicet per amicum vel proximum hic intelligi quemvis hominem, etiam extraneum, gentilem et inimicum ; omnes enim homines ad invicem proximi sumus in primo patre Adamo, utpote ex eo progeniti, ideoque fratres; et in secundo parente Christo, per quem regenerati et quasi recreati sumus ad camdcm Dei similitudinem, vocalique ad eamdem Dei Patris hæreditatem in codis. Ita S. Hieronymus, S. Augustinus, Theophylactus ct alii.

Porro, Orígenes hic per inimicos accipit dæmones ; hos enim quasi juratos et æternos hostes, sollicitantes nos ad peccatum et gehennam, Vatiniano odio odisse debemus. Verum hoc mysticum est et symbolicum.

4 L Ego autem dico vobis : Diligite inimicos ves- **vm. n-** **TROS, BENEFACITE HIS QUI ODERUNT VOS, ET ORATE PRO PERSEQUENTIBUS** (GhECUS **et SjTUS,** *qui vexant* jj.' **vos** *cum militari insultu et violentia)* et calumnlan- **TIBUS VOS. — Græca addunt** tuXfiqtvrt tw ; vw; ùuà;, ¡desi *benedicite iis qui vobis maledicunt,* ut Christus hic præcipiat inimicos diligi corde, ore ct opere : corde cum ait : a diligite inimicos;» ore, cum ait : a benedicite iis qui vobis maledicunt; » opere, cum addit : a benefacile his qui oderunt vos. » Præcepit ergo Christus hic : *Primo,* ut inimicos non odiamus, sed amore interno sinceroque diligamus. *Secundo,* ut communia amoris signa externa, sive loquendo et salutando, sive benefaciendo eis non negemus; peccatum enim esset, si eleemosynam faciens omnibus pauperibus, qui in urbe vel hospitali sunt, ab ea excludas unum, duos aut 1res, qui te lœseruni, vel lui sunt inimici. *Tertio,* ut inimicis in necessitate positis succurramus , æque ac facimus amicis. Consulit autem ut benevole cos praeveniamus verbis ct bc-

nefiriis peculiaribus, Raque corum odium vincamus, cosque nobis devinciamus et amicemus, juxlaillud Pauli : «Vince in bono malum, » *Roman, xn.* 21. ubi plura hac de re dixi. Hic est apex charitatis Christianas, scilicet dilectio inimicorum. Vide D. Thomam et scholasticos, II H part., *Quast.,* XXV, *art.* 8 et 9.

N Porro, S. Chrysostoinus hic, *homil.* 18, hujus di-
'??' | lectionis inimicorum novero gradus constituit,
'ï.'.j! «Primus est, inquit, ne prior injuriam ordiaris. Secundus,ubi est injuria coepta, ne tu eamdem eodem pacto propellas. Tertius, ne par pari referas, sed quiescas. Quartus, ut etiam præbeat scipsum ad injuriam sustinendam. Quintus, ut etiam ad majora se probeat, quam vult ille qui fecit. Sextus, non odisse a quo ista perpetitur. Septimus, etiam diligere lædentem. Octavus, beneficiis quoque eum libenter afficere. Nonus, etiam Deum pro adversario deprecari. »

v. ' 4.'>. Ut sitis filii Patris vestri, qui in coelis
rit, EST, Qvi S0LEM SLUM oriri facit super bonos et
' malos, et pluit super justos et injustos. — *Ut sitis,* id est ut ostendatis vos esse filios Dei, aut potius *ut sitis* reipsa filii Dei per imitationem, id est similes et imitatores Dei, qui jam estis filii Dei per gratiam ct adoptionem. Simili sensu dixit, vers. 9: « Beati mundo corde, quoniam ipsi filii Dei vocabuntur.» Jubet ergo ut in dilectione inimicorum imitemur Deum, qui impiis hostibus suis benefacit, dando eis pluviam, solem, fruges, fructus, etc. Deus enim tam celsi est animi, ut nullam, quantumvis impii et blasphemi, injuriam et læsionem sibi factam putet; nullam enim sentit, nil de honore et gloria sua deperdit; item tam impatibilis est ct sanctus, ut nulla in cum cadat ira et vindicta ; ac tam bonus et clemens est, ut sua dona effundat in inimicos, cosque gratia sua proveniat alliciens ct trahens ad reconciliationem ; imo pro eis sibi reconciliandis salvandisque Filium suum unicum dedit in crucem. Hæc imitemur quoad possumus.

Urget S. Augustinus tò *solan suum,* id est a se creatum : « libine, ait, commoneamur, quanta liberalitate inimicis nostris ex præcepto ejus præslare debeamus quæ nos non creavimus, sed ex munere ejus accepimus. » Stimulos ad diligendum iuimicos plures suggerit hic noster Salmeron, tom. V, cap. unì.

46. Si emm diligitis eos qui VOS diligunt, quam
''. MERCEDEM HABEBITIS? NONNE ET PUBLICAM HOC FACIUNT? — Publicani dicti a publico, quod publica vectigalia exigant et redimant, ideoque rigide a pauperibus plura subinde extorqueant, quam ipsi debeant aut solvere queant : qua de causa apud Judæos habebantur ut iniqui et infames. « Quam mercedem habebitis? » *q. d.* Nullam : si enim amicos duntaxat diligatis, non inimicos, ut Publicani faciunt, Deus nullam in cœlo vobis mercedem dabit ; tum quia hæc dilectio est natura, non cratiæ et charitatis, hæc enim ad inimicos sese extendit; tum quia mercedem ab amico recipitis , scilicet mutuum et vicarium amorem : sin vero tam inimicos, quam amicos diligatis, utrorumque dilectione magnam a Deo gratiam et gloriam merebimini ct reipsa obtinebitis, quia utraque est actus charitatis. Charitas ergo jubet diligi amicos et inimicos, natura corrupta solos amicos : undo P. Sylla jactabat se amicos superare beneficiis , inimicos vero maleficiis , uti C. Marium crudeliter laniavit, teste Plularcho in ejus Vita. Idem fecere alii Gentiles. Quare inter eos stupori fuere nonnulli, sed pauci, qui inimicos etiam dilexerunt, ut Phocion, qui damnatus ad mortem, jam occidendus, rogatus ab amicis numquid filio nuntiatum vellet, respondit : «Volo, ut iUalæ mihi ab Atheniensibus injuriæ obliviscatur.» Lycurgus, rex Laccdæmonum, a juvene quodam orbatus oculo, illum a populo accepit, ut quo liberet modo puniret : ille eum optime instituit, et jam probis moribus instructum, in theatrum produxit populoque ostendit : « En, inquit, quem a vobis injurium et violentum accepi, jam frugi et popularem vobis restituo.» HaPlularchus in Lycurgo. Si hoc fecere Gentiles, duce ratione et natura ob gloriam temporalem, quid facere decet Christianum duce fide et gratia ob bravium beatæ æternitatis. Genti, « Migri

47. Et si salutaveritis fratres (cognatos, Ver». «. consanguineos, amicos) vestros tantum, quid amplius facitis? Nonne et Ethnici hoc faciunt? — Pro *salutaveritis* Græcc est ianaXiaOxt, id est salutare cum osculo et complexu, qui salutandi mos olim fuit apud Græcos et Romanos, imo apud primos Christianos, juxta illud: «Salutate invicem in osculo sancto. » II *Cor.* xm, 12. Vide ibi dicta. Unde Vatablus vertit : « Si amplexi fueritis, vel si complectendo salutaveritis fratres vestros, quid amplius præ cæteris etiam Publicanis et Ethnicis facitis? » Græce est, tí wipwaw, quod Vatablus et alii vertunt : *quid eximium facitis?* Nam, ut sequitur, « ct Ethnici hoc faciunt. » Sic cum Nostro legit S. Chrysostoinus, scilicet É®wxci ; jam Græca habent T«Mrwu, id est *Publicani.* Docet ergo hic Christus salutandos esse non tantum fratres et amicos, sed etiam exteros et inimicos. Tam ergo inimicum, quam amicum, si generosi es animi, saluta prior, multo magis salutantem resaluta, ut tu potius accipias humilitatis coronam, ct de superbia inimici triumphes eamque sternas, ut docet S. Chrysostoinus, *hom.* 18. Sub salutatione cartera omnia benevolentiæ signa accipe. Hoc est quod ait Apostolus : « Honore invicem prevenientes. » *Rom.* xn, 10.

48. Estote ergo vos perfecti, sicut et Pater Venus.
VESTER COELESTIS PERFECTUS ESt. — Emphasim Imc- '', habet -rè vos, *q. d.* Vos ab Ethnicis estis segregati 3fl' et a Deo electi, ut sitis ejus fideles, amici, filii ct hærcdes : imitamini ergo sanctitatem ct perfectionem Patris vestri coelestis. Tò *ergo* refer partira ad proxime præccdcntia de dilectione inimi-

comm, *q. d.* Ethnici quoque diligunt, sod sibi amicos duntaxat : vos ergo, o fideles, qui estis amici filiique Dei, ideoque Ethnicis præstare debetis, diligite omnes tam inimicos, quam amicos, sicut Pater vester dilectionem suam ad omnes omnino extendit. Estote ergo *perfecti* proprie in dilectione et benignitate, ut neminem ab ca excludatis, sed eam dilatetis ct expandatis ad omnes tam inimicos, quam amicos, ulque tam eos a quibus nihil speratis, quam eos a quibus aliquid cxpectatis, eadem complectamini : partim vero to *ergo* refer ad omnia præccdentia. Hæc enim gnome est omnium hoc capite dictorum finis et complexio, *q. d.* Hucusque explicui Dei mandata sancientia perfectionem omnis virtutis. Estote ergo perfecti in mansuetudine, munditia cordis, patientia, castitate, charitate omnique virtute quam praecipit lex Deiquc mandata.

Perico- mmp'rx- ttpti»

Quæres, an perfectio hæc sit consilii an prreccpti? Itespondetur partim esse consilii , partim præcepti. *Primo* enim præceptum est, ut quisque fidelis in Christianismo et suo statu conelur esse perfectus, ut scilicet perfecte diligat inimicos æque ac amicos, ac perfecte cætera omnia Dei mandata observet. Christus enim hic loquitur omnibus fidelibus, ut patet ex præcedent. Unde moraliter hinc discimus omnes Christianos obligari tendere ad perfectionem sui status, officii et gradus ; hoc enim requiritur ut sint filii Patris cœlestis, ut ait Christus. Quisquis ergo cupit esse filius et hærcs hujus Patris, eum imitari debet in perfectione. Itaque aut magnai illius hæreditatis deponenda spes est, aut si filiorum adoptionem tueri volumus, paternæ sanctitatis et perfectionis imitatione tuenda est, quia, ut ait S. Cyprianus, serm. *Dc Bono patientia,* filios, præsertim talis ct tanti Patris, non dccct esse degeneres. Quin ct S. Jacobus, cap. i, non religiosos, sed fideles omnes compellans : « Ut sitis, inquit, perfecti ct integri, in nullo deficientes.» Et S. Petrus, I,*Epist,*cap.i: « Et ipsi in omni conversatione sancti sitis; quoniam scriptum est : Sancti critis, quoniam ego sanctas sum.» Imo Deus ipse ad Abraham: «Ambula, inquit, coram me, desto perfectus.» Genes, xvii. Quisque ergo in suo gradu ct officio debet esse exactus ct perfectus, ut singula opera ad amussim rationis ct legis perfecte faciat, juxta illud *Eccli.* xxxm,23 : « In omnibus operibus tuis priecellens esto;» pluris enim fit praecellens grammaticus, quam mediocris rhetor; ut audias illudsponsi do sponsa : « Quam pulchri sunt gressus lui in calceamentis, lilia Principis!» *Cant.* vu, i. Quia si milites in pnelio cupiunt esso strenuissimi, discipuli in schola doctissimi, mechanici in sua arte exactissimi, famuli in serviendo hero obsequentissimi, cur non ct Christiani a Christo vocati ad sanctitatem et perfectionem, cupiant esse sanctissimi et perfectissimi? B. Theresia dictitabat Dcmn cos pne caderis maxime amare, qui sunt perfecti, atque eos facere quasi capitanees et duces cæterorum, ut multos convertant, salvent et perficiant : unde ipsa votum fecit se in quolibet opero facturam id quod foret perfectius ct ad majorem Dei gloriam. Sic Noe, *Genet,* vi, «placuit Deo,» fuitquo mundi diluvio perditi restaurator, quia fuit «perfectus in generationibus suis ct cum Deo ambulavit. » Vide S. Chrysostomum, lib. III *Contra Vituperationem Vita monastica,* ubi docet præccpta Christi tam saculares quam religiosos obligare, ideoque utrosque debere perfectioni studere, quemque in suo statu ct gradu, juxta illud Dei ad Israel : « Perfectus eris et absque macula cum Domino Deo tuo, » *Deuter.* xvni, 13; et illud Pauli: « De cætcro, fratres, gaudete, perfecti estote,» Il *Corinth., cap. xnr,* ct: a Ut exhibeamus omnem hominem perfectum in Christo Jesu.» *Coloss.* i,28.

Ptrfeo lio conii- Hi qu£- xom?

Secundo, perfectio hæc consilii est, quatenus se extendit ad observationem r.on tantum praeceptorum, sed et consiliorum Evangclicorum, ut paupertatis voluntario), castitatis et obedientiæ religioso), etc., de qua Christus : « Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes, et da pauperibus, ct habebis thesaurum in coelo, et veni, sequere me. » *Matth.* xrx, 21.

r Re- L':'iU!a rum.

Porro, perfectio hæc proprie consistit in charitate et dilectione, præsertim inimicorum. Hæc enim est perfectio vite, cum perfectio patri® consistat in visione et fruitione Dei. Magna autem debet esse hæc perfectio et sanctitas, præsertim in religiosis, quia magna est in Deo, cui se consecrarunt quemque imitari debent, ut jubet hic Christus. Tacite insinuat Christus modum et rationem pertingendi ad perfectionem et sanctitatem eximiam esse, si quis se exerceat in dilectione inimicorum, tum quia hic est summus et difficilis charitatis actus, tum quia hæc est eximia et summa victoria sui : nam talis generose vincit iram, vindictam cælerasque animæ passiones, totiquo animo suo potenter dominatur et imperat; tum quia Deus charilati ct virtuti tam liberali longe liberaliorem rependit gratiam. Ita virgo illa sancta apud D. Taulerum, rogata qua ratione ad tantam sanctitatem pervenisset, respondit : « Eos qui milii molesti vel infesti erant, singulari amore dilexi, atque illi a quo liesa fueram, peculiare semper beneficium contuli, quod abas ei non contulissem : » nimirum, hoc est ulcisci, vincere ct obruere maleficentiam beneficiis. Hinc in Christo summae virtutis finì, in cruce orare pro suis crucifixoribus , dicendo : « Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. » Sic SS. Paulus ct Stephanus perfecti evasere orando pro Judæis se lapidantibus et ad necem persequentibus, iisque omni ope et opera prœdicando et benefaciendo. Denique hæc perfectio maxime requiritur iu Apostolo viroque apostolico. Nil enfin ita movet animos infidelium ad credendum Christo, ac sanctitas prædicantium, quæ sæpo plus movet quam ip^a miracula. Audi S. Cliry- suslomum,hom. 47 m *Matth.:* «Magnos Apostolos

effecit verus ac non simulatus gloriæ atque pecunia) contemptus, et quoniam nullam sæculariuin hanim rerum omnino curam habebant. Nam, nisi hoc habuissent, si passionibus, veluti nos, servissent, etiamsi a morte innumeros homines suscitassent , non solum nihil utilitatis fecissent, sed etiam deceptorum nomen non effugissent. Vivendi ergo disciplina est quæ ubique fulget. »

SICLT ET PATER VESTER COELESTIS PERFECTIS est. — Scilicet, perfecte omnes omnino diligit, omnibus tam malis quam bonis benefacit, in omnes diffundit radios suæ bonitatis, quasi sol quidam perennis beneficentias, qui a nemine quidquam commodi expcctat, sed mero amore cupit sua bona aliis communicare, ita ut certet cum hominum malitia et ingratitudine; pauci enim cum tam sui amantem et beneficum redamant, uti par est. Vox sicut similitudinem significat,non æqualitatem; nec enim Dei perfectionem æquare possumus, sed illa in infinitum omnem nostram superat et transcendit ; quare illam eminus imitari debemus quoad possumus. Præclare S. Leo, serm. 1 *De Jejunio decimi inensis* : « Invenimus, inquit, hominem ideo ad imaginem Dei conditum, ut imitator sui esset auctoris; ct hano esse naturalem nostri seminis dignitatem, si in nobis quasi in quodam speculo divinai bonitatis forma resplendeat. » Praeclarum etiam in hac re illud Gregorii de illo Apostoli dicto, *nos Dei genus esse:* « Genus, inquit, hominum dicimur, non cx ejus natura editi, sed per spiritum illius voluntarie conditi, et adoptive recreali. Tanto ergo ad hanc nobilitatem quisque erigitur, quanto per acceptam imaginem ad similitudinem illius ex imitatione renovatur. » Ita S. Gregorius, lib. XX *Moral.,* cap. xvi.

Perfectionem ergo a Christiano bic exigit Chrislus, non humanam, sed divinam, Deique perfectioni similem, qualem scilicet pater exigit a filio. Ipse enim esi pater noster, non tantum per naturam, sed et per gratiam ; per hanc enim limus udivinæconsortes natura), » niait S. Petrus : ideo efficimur vere filii Dei, ac quasi dii quidam terrestres. Quapropter illud, *Levit.* xi, fi, Christianis quasi speculum proponit S. Petrus, 1, *Epist.* i, 16, dicens : a Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum. » Et Paulus, *Ephes.* v, 1 : a Estote, ait, imitatores Dei, sicut filii diarissimi, d S. Joannes, I, *Epist.* cap. n, i : « Videte, inquit, qualem charilatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur ct simus. » Præclare S. Cyprianus, serm. *De Zelo el Livore :* « Si hominibus, inquit, lætuin est et gloriosum filios habere consimiles, et tunc magis generasse delectat, si ad patrem lineamentis paribus soboles successive respondeat; quanto magis in Deo Patre lælilia est, cum quis sic spirilualitcr nascitur, ut actibus ejus ct laudibus divina generositas prædicetur?» Porro S. Augustinus, epist. 85 .*ad Consenlium :* a Cogitemus, ait, nos tanto similiores Deo, quanto esse potemus ejus participatione justiores. » Quocirca nervose Christianos exstimulat S. Leo, serm 1 *De Nativit.,* dicens : « Agnosco, o Christiane, dignitatem tuam, et divinas consors factus natura), noli in veterem vilitatem degeneri conversatione redire ; memento cujus capitis ct cujus corporis sis membrum. » Nam, ut ait Paulus Atheniensibus, *Act.* X)n, 39 : « ipsius et genus sumus : genus ergo cum simus Dei, » eto.

Scripsit in hanc sententiam S. Thomas (vel quisquis est auctor) opusculum 62 *De Moribus divinis,* in quo docet fideles imitari debere Deum, ejusque mores divinos induere, atque sigillatim ejus veritatem, sapientiam, mansuetudinem, patientiam, justitiam, liberalitatcm, clementiam cœteraquc Dei attributa temulari, et quoad potest creatura, sequi et imitari suum Creatorem.

Igitur perfectio Dei consistit: *Primo,* in amplis- Perfetti#
sima omnium tam bonorum, quam malorum dilectione, quod proprie spectat hic Christus. mJ.

Secundo, in mansuetudine, patientia, moderatione ct temperie appetituum, ac quæ inde consequitur, summa pace ct tranquillitate animi, ut nulla cum tangat injuria, ira, vindicta, sitque imperturbabilis ct impassibilis; sic ct nos, si velimus esse perfecti, debemus esse mansueti, tranquilli et, quoad fieri potest, imperturbabiles , ideoque mortificare iram cæterasquc animi passiones. UndcS. Ambrosius, lib. *De Jacob et Vita beata,* cap. vm : « Perfecti viri est, inquit, quasi fortem militem gravissimorum casuum sustinere incursus, conflictus subire, et quasi provldum gubernatorem navem in tempestate regere, atque occurrendo insurgentibus fluctibus magis vitare naufragium sulcando undas, quam declinando. » Et S. Cyprianus, lib. *Dc Bono patientia:,* citatis hisce Christi verbis: «Sic, inquit,perfectos dixit fieri Dei filios, sic consummari ostendit et docuit coelesti nativitate reparatos, si patientia Dei Patris maneat^in nobis, si similitudo divina, quam peccato Adam perdiderat, manifestetur et luceat in actibus nostris. Quæ gloria est similem Deo fieri, qualis et quanta felicitas habere in virtutibus, quod divinis laudibus possit æquari! »

Seoul#,

Quocirca medium ad perfectionem singulare et m in efficachsimum est, si quis solerter indaget animæ sua) statum, et vitium radicale et principale, a X»j quo cusiera quasi fibræ e radice promanant; quo pe:ftcognito, lotis viribus illud assidue impugnet, donec exstirpet ; sic cito evadet perfectus : v. g. in Petro vitium radicale et dominans, a quo calera pullulant, est superbia; in Paulo est gula, in Jacobo est luxuria, in Joannc est acedia, in Philippo est ira, in Andræa est tristitia, in Matthæo est pusillanimitas; quisque suum vitium cognoscat, et cognitum congruis annis et mediis mortificet; sic cito perfectus evadet. Quocirca S. Gregorius, lib. V *Mural.,* cap x.xx, illud Sapient., cap. lix, de Deo dictum afferens : «Tu autem, Domine, cum tranquillitate judicas;» hæeadjun-

git : « Sciendum est quidem nobis magnopere, quia quoties turbulentos motus animi sub mansuetudinis virtute restringimus, ad similitudinem redire conditoris conamur. »

Telilo. *Tertio,* Deus terrena omnia ex alto velut vilia ctexilia despicit, totique cœlo et coelestibus gloriose insidet et pnesidet ; ila et homo ad perfectionem aspirans, opes, delicias et honores terrenos, ob quos tot fiunt lites, rixæ et bella, despicere debet, ut res viles muscarum, culicum et pulicum, ac suspicere et ambire cœlestes, quæ sunt Dei, Heroum et Angelorum. Quocirca S. Basilius, serm. I *De monachi et religiosi qui ad perfectionem aspirat institutione,* asserit illum, qui scculo nuntium remisit, hoc imprimis cogitare , semperque animo versare debere, se jam ultra humante naturæ fines processisse, seque ipsum ei instituto tradidisse, quod sit quam maxime a corpore sejunctum, ac propterea Angelorum conversationem imitandam suscepisse ; siquidem hoc angelico; naturæ proprium est, liberum esse a vinculis terrenis, nec omnino distrahi ad aliam ullam pulchritudinem contemplandam , sed oculos in Dei vultum assidue defixos habere.

Quarto. *Quarto,* Dei mens et voluntas est equissima, sanctissima et perfectissima ; hanc ergo induere debemus, ut fiamus similes Deo, imo unum cum Deo. Audi S. Bernardum, serm. *Ad Fratres de monte Dei :* « Unitas, inquit, spiritus cum Deo homini sursum cor habenti, proficientis in Deum voluntatis est perfectio, cum jam uon modo vult quod vult ; sed sic est non tantum affectus, sed in affectu perfectus, ut non possit velle, nisi quod Deus vult. Velle enim quod Deus vult, hoc est jam similem Deo esse ; non posse autem velle, nisi quod Deus vult, hoc est jam esse quod Deus est, cui velle et esse idipsum est. »

Quinto. *Quinto,* Deus est magno ct celso animo , qui super omnia transcendit, ac in sua felici ct tranquilla aeternitate semper sibi constat et conquiescit, ideoque omnia ad se convertit ct trahit; sic et nos excelso animo prosperis omnibus et adversis eminere ct dominari debemus ; ita fiemus quasi omnipotentes ct divini, atque omnes ct omnia convertemus ad nos, tanquam dii quidam terrestres, exaltati a terra, ct in coelum evecti.

Audi S. Bernardum, serm. *Ad Fratres de monte Dei:* « Est alia magis Deo propinqua similitudo, in quantum voluntaria, quæ in virtutibus consistit, in qua anima virtutis magnitudine summi boni quasi imitari «cslil magnitudinem, et uerseveranfia: in bono constantia æternitatis ejus incommutabilitatem. »

Idem, serm. II *in Confie. :* « Eris, inquit, inter adversa et prospera mutabilium temporum, tenens quamdam æternitatis imaginem, utique hanc inviolabilem et inconcussam constantiæ animi æqualilafcm, benedicens Dominum in omni tempore , proindeque vindicans tibi etiam in hujus mutabundi sœculi dubiis eventibus certisque defectibus, perennis quodammodo incommutabilitntis statum, dum te cœperis renovare et reformare in insigne illud antiquum -imilitudinis æterni Del, apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio; quippe sicut ipse est, ita ct tu eris in hoc mundo, nec in adversis timidus, nec in prosperis dissolutus. »

Et nonnullis interjectis , docens talem sibi indignum ducere conformari labenti huic sæculo, dignum revocari ad similitudinem Dei, ad quam creatus est, addit : « Ac per hoc etiam cogens, ut dignum est, sæculum istud quod propter se factum fuit, versa vice mirum in modum conformari sibi; dum omnia ct cooperari in bonum incipiant, tanquam in propria et naturali forma abjecta degeneri specie, recognoscentia Dominum suum, cui ad serviendum creata fuere. Unde arbitror illum sermonem quem dixit de se Unigenitus, videlicet, si exaltaretur a (erra, omnia traheret ad scipsnm, cunctis quoque ejusfratribus posse esse communem, iis utique, quos Pater præscivit et prædestinavit conformes fieri imagini Filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus. Et ego, si exaltatus fuero a terra (audacter dico), omnia traham ad meipsum. Nec enim temerarie usurpo mihi fratris mei vocem, cujus me induo similitudinem. »

Porro, omnis hujus vitæ perfectio inchoata est duntaxat, ct imperfecta; concupiscentia enim, ceu Jebusæus, habitans in membris nostris, domari potest, extirpará non potest; sed plena et perfecta erit in cœlo, ubi corruptibile hoc induet incorruptioncm, et mortale hoc beatam immortalitatem ; ubi concupiscentia et mors absorbebitur a gloria, ac Deus erit omnia in omnibus I *Corinth,* xv. Ibi enim nulla erit cupiditas, quia omnia occupabit charitas. Unde Apostolus,*Philip.* m, 12, de se ait : « Non quod jam acceperim, aut jam perfectus sim; sequor autem si quo modo comprehendam. « Et mox : « Ad ea vero quæ priora sunt, extendens meipsum, ad destinatum persequor, ad bravium superna; vocationis Dei in Christo Jcsu.» Scripsit hac de re S. Augustinus, lib. *De Perfixi, justitia,* tom. ' H.

CAPUT SEXTUM

SYNOPSIS CAPITIS.

ivamo, *a versu primo usque ad septimum, docet cavendam esse in bonis operibus ostentationem, ct vanam apud homines gloriam. Secundo, a versu 7 usque ad* 10, *tradit modum orandi, præscribitque omnibus Orationem Dominicam. Tertio, vers.* 16 *usque ad* 19, *assignat modum jejunandi, ut in eo satagamus secreto Deo placere, non hominibus. Quarto, vers.* 19 *usque ad* 24, *docet thesaurizare calestia. Quinto, a vers.* 2-1 *ad finem capitis, vetat avaritiam et sollicitudinem de victu, vestitu raterisque temporalibus, jubetque ut eam Deo resignemus :* « Quæritc, ail, primum regnum Dei et justitiam ejus, et hæc omnia adjicientur vobis, n

1. Attendite ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis : alioquin mercedem non habebitis apud Patrem vestrum , qui in codis est. 2. Cum ergo facis eleemosynam, noli tuba canere unte te, sicut bypocritæ faciunt in synagogis et in vicis, ut honorificentur ab hominibus. Arnen dico vobis, receperunt mercedem suam. 3. Te autem faciente eleemosynam , nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua ; 4. ut sit eleemosyna tua in abscondito, et Pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi. 5. Et cum oratis, non erilis sicut hypocrite, qui amant in synagogis et in angulis platearum stantes orare, ut videantur ab hominibus. Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. G. Tu autem, cum oraveris, intra in cubiculum tuum, et clauso ostio, ora Patrem tuum in abscondito, et Pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi. 7. Orantes autem, nolite multum loqui, sicut Ethnici; putant enim quod in multiloquio suo exaudiantur. 8. Nolite ergo assimilaci eis ; scit enim Pater vester quid opus sit vobis, antequam petatis eum. 9. Sic ergo vos orabitis : Pater noster, qui es in coelis; sanctificetur nomen tuum. 10. Adveniat regnum tuum. Fiat voluntas tua, sicut in coelo, et in terra. 1 i. Panem nostrum supersubstantialem da nobis hodie. 12. Et dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. 13. Et ne nos inducas in tentationem. Sed libera nos a malo. Arnen. 14. Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum , dimittet et vobis Pater vester coelestis delicta vestra. 15. Si autem non dimiseritis hominibus , nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra. 16. Cum autem jejunatis, nolite fieri sicut hypocrite, tristes; exterminant enim facies suas, ut appareant hominibus jejunantes. Amen dico vobis, quia receperunt mercedem suam. 17. Tu autem, cum jejunas, unge caput tuum, et faciem tuam lava, 18. ne videaris hominibus jejunans, sed Patri tuo, qui est in abscondito ; et Pater tuus, qui videt in abscondito, reddet libi. 19. Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra , ubi ærugo et tinea demolitur, et ubi fures effodiunt, et furantur. 20. Thesaurizate autem vobis thesauros in coelo, ubi neque ærugo, neque tinea demolitur ; ct ubi fures non effodiunt, nec furantur. 21. Ubi enim est thesaurus tuus, ibi est et cor tuum. 22. Lucerna corporis tui est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit. 23. Si autem oculus tuus fuerit nequam , totum corpus tuum tenebrosum erit. Si ergo lumen, quod in te est, tenebre sunt; ipsæ tenebre quante erunt? 24. Nemo potest duobus dominisservire: aut enim unum odio habebit, el alterum diliget ; aut unum sustinebit, et alterum contemnet. Non potestis Deo servire et mammons. 23. Ideo dico vobis, ne solliciti sitis animæ vestræ quid manducetis, neque corpori vestro quid induamini. Nonne anima plus est quam esca, et corpus plus quam vestimentum? 26. Respicite volatilia cadi, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea ; et Paler vester coelestis pascit illa. Nonno

vos magis pluris esus illis? 27. Quis autem vestrum cogitans, potest adj icere ad staturam suam cubitum unum? 28. Et de vestimento quid solliciti estis? Considerate lilia agri quomodo crescunt : non laborant, neque nent. 29. Dico autem vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut unum ex istis. 30. Si autem fœnurn agri, quod hodie est, el cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit; (pianto magis vos, modica* fidei? 3!. Nolite ergo solliciti esse, dicentes : Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? 32. Hæc enim omnia Gentes inquirunt. Scit enim Pater vester, quia bis omnibus indigetis. 33. Quaerite ergo primum regnum Dei et justitiam ejus; et hæc omnia adjicientur vobis. 34. Nolite ergo solliciti esse in crastinum ; crastinus enim dies sollicitus eri sibi ipsi : sufficit dici malitia sua.

1. Attendite ne justitiam vestium faciatis COEAM HOMINIBUS, UT VIDEAMINI AB EIS : ALIOQUIN MERCEDEM NON HABEBITIS APUD PATREM VESTRUM, qui in coelis est .— Pro *justitiam* nonnulli Codices Græci cum Syro, Vatablo ct aliis legunt taatcrôw, id est *justitiam,* ut vertit Noster ; jam tamen Codices Complut., Regii aliique legunt ¿Xupcriwp, id est *eleemosynam* (unde Arabicus vertit *misericordiam),* de qua proxime loquitur Christus ; hæc enim xxt' sive per excellentiam, commune justitiæ nomen in Scriptura sibi vindicat, uti ostendi, Il *Corinth,* ix, 10, ct *Daniel,* iv, 24. Unde S. Chrysostomus, legens *justitiam,* per eam accipit *eleemosynam.* Verum melius Noster et alii legunt *justitiam;* Christus enim, postquam cap. praecedenti sigillatim explicuit legis præccpta, quæ omnem justitiam, hoc est omne quod justum, œquum et sanctum est, puta omnia bona opera præscribunt, nunc hoc capite docet modum ea rite sancteque faciendi, scilicet ut ea faciamus recta intentione ct studio placendi Deo, non hominibus. Deinde in sequentibus justitiam hanc sigillatim explicat per eleemosynam, orationem ct jejunium; incipit autem ab eleemosyna, mox vers. 7 idem docet faciendum in oratione, ct vers. 24 in jejunio : in his enim tribus maximo inhabitaro solet vanagloria, ait Chrysostomus; alioquin enim si fiant studio placendi hominibus, asserit Christus illa Deo grata non fore, nec ullam ab eo mercedem promeritura.

Ut videamini ab eis.— Vox *ut* notat intentionem et finem, non consecutionem ct sequelam , *q. d.* Nolite facere operajustact sancta hac intentione ct hoc fine, ut videamini ct laudemini ab hominibus; hæc enim est vana sui ostentatio : non vetat ergo illa fieri publice et co modo, ut homines illa videant ct glorificent Deum. Id enim fieri jussit cap. v, 16. Unde S. Gregorius, bom. 1l *in Evang. :* «Sic, ait, opus sit in publico, quatenus intentio maneat in occulto, ut ct de bono opere proximis præbcamus exemplum, ct tamen per intentionem qua Deo soli placere quærimus, semper optemus secretum, n

Porro, vana gloria omnem dignitatem, vim et meritum boni operis erodit, sicut vermis hederam, *Jon.,* cap. iv ; si scilicet opus bonum ad vanam gloriam quasi ad finem referatur; mala enim intentio sufficit, ut tota ejus malitia in opus derivetur, uti docent Theologi ac nominatím Gabriel Vasquez, I II p. *Disput.* LXXI, num. 11. Secus est. si Dei gloriam in opere bono intendenti tantum subrepat ct quasi ex latere comitem se adjungat vana gloria, ut sint duo actus, unus operis boni bona intentione facti, alter vanæ gloriæ se adjungentis, quæ priorem non inficit, nec corrumpit.

Alioquin mercedem non habebitis apld Patrem vestrum, qui in coelis est.— *q. d.* Vanæostentationis et gloriæ merces est plausus et favor humanus , non divinus ; qui enim hominibus placere cupit, Deo displicet. Deus enim, nipote bonorum operum auctor, corumdcm vult esse scopus et finis, ut scilicet ad Deum Deique gloriam ea operemur et referamus ; hoc enim omne jus ct fas exigit. Unde Paulus : a Si adhuc hominibus placerem, inquit, Christi servus non essem. » *Galat.* i, 10.

Nota : non dicit Christus : *Alioquin damnabimini,* quia vana ostentatio ct gloria sæpo est peccatum veniale duntaxat, non lethiferum ct damnabile, nisi in invidiam, ambitionem, rixas aliaque scelera hominem impellat, uti non raro fit. Unde a S. Chrysostomo, hom. 17 *in Epist. ad Rom.,* vana gloria vocatur «matergehennæ;»cta S. Bernardo, *serm.* G in Psalmum *Qui habitat :* «Subtile malum, secretum virus, pestis occulta, doli artifex, mater hypocrisis, livoris parens, viliorum origo, criminum fomes, vitiorum ærugo, tinca sanctitatis, excæcatrix cordium, ex remediis morbos creans, generans ex medicina languorem. »

Qui in coelis est.— Notat boni operis ad Deum relati mercedem esse cœlestem, divinam et œternam, cum merces ejusdem operis ad hominum plausum relati sit terrena, humana ct modici temporis. Hinc S. Basilius in *Constituí, monast.,* cap. xi, vanam gloriam vocat latronem bonorum operum : a Fugiamus, inquit, inanem gloriam, dulcem spiritualium opum spoliatricem, jucundum animarum nostrarum hostem, tineam virtutum, blandissimam bonorum nostrorum deprædatriccm, eamdemque mellis illitu fraudis suæ veneni coloratricem ct mortiferi hominum

mentibus poeuli porrcctrkem. Quod opinor ea dc causa facit, ut vitio se illi avidius ingurgitent, nec ulla illius expleantur satietate. Duke quid, humana imperitis gloria est. n

Viri Î. 2. CUM ERGO FACIS ELEEMOSYNAM, NOLI TUBA CANERE (Syrus, *ne clamaveris cornu)* ante te, sicut HYPOCRIT E FACIUNT IN SYNAGOGIS ET IN VICIS (id CSt in plateis, ubi est hominum confluxus), ut honorificentur ab hominibus. Amen dico voris, receperunt mercedum suam. —Scribæ et Pharisæi facturi eleemosynam in publicis vicis vel synagogis tubicinem praemittebant, qui tuba caneret, vel ipsimet eam aut cornu inflabant, specie quidem et prætextu, ut tubæ sonitu eliciti pauperes, lurmatim concurrerent ad accipiendam eleemosynam, sed in rei veritate ad publicam eleemosynae ostentationem, ut a concurrentibus earum liberanno!- litas videretur et celebraretur. Alludit ad convo- ' '• cationem theatralem : populus enim ad como.-dias in theatro spectandas tuba convocatur, hypocrita enim est quasi comœdus et histrio.

Nota : hypocrisim et hypocritas, qui aliud in corde intendunt, aliud exterius pretendimi ct simulant, detestatur S. Scriptura et Prophète, sed maxime Christus, quia Christus est ipsa veritas, simplicitas, sinceritas : unde odit omnem falsitatem, duplicitatem, simulationem ; hypocritas enim habent fictum, falsum ct quasi duplex cor, unum in ore, alterum in corde ; unum cnim dicunt, ct contrarium sentiunt intenduntque : sunt Kit Li- ergo bicordes ct bilingues. Hinc ergo est spiritus p 1J11' aulicus ct politicus contrarius Christo, qui os homini dedit, ut per illud cor suum alteri patefaciat, non ut illud celet et dolose obtegat. Nam, ut ait Jeremías, cap.xvn,9 : «Pravum est cor omnium et inscrutabile. » Hinc Momus optabat homini pectus fenestratum, ut illius consilia ct arcana non subdole tegi, sed quasi per fenestram apertam cominus inspici possent.

Quim Porro, hypocritesimiles sunt monstrosis locus-
7 T,las vidit S. Joannes, *Apoc.* cap. ix ; hæ enim habebant faciem mulierum, sed caudam scorpionum. Similicnim modo hypocrite primo vultu blandiuntur ct verbis adulantur, sed infineoculte adversantur, pungunt ct feriunt. Verum hi ipsi, dum volunt aliis nocere, magis sibi nocent. « Nihil enim opertum est, quod non reveletur. » *Luc.* xn, 2. Quare facile detegitur eorum fucus, hypocrisis et fraus ; quo facto confunduntur, perdunt fidem et famam, fiuntque omnibus odibiles. Quocirca David, *Psalm,* cxix, obsecrat ct simul diras hypocritis intentat, dicens : « Domine, libera me a labiis iniquis, et a lingua dolosa. Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi ad linguam dolosam ? Sagittæ potentis acute cum carbonibus desolatoriis.» Vide Jeremiam contra hypocritas detonantem, ix, 3, cl XI, 19 ; ac Christum, *Matth.* xxni, 13, 14,15, 23, 25,27, 29, ubi identidem *væ* damnationis Scribis comminatur, ct septies repetit •Vte vobis, Scribae hypocrite, » ac contraíales jubet nos esse prudentes sicut serpentes, simplices tamen sicut columbas. Hinc S. Paulus, *Hom.* xn, 9: « Dilectio, ait, sine simulatione. » Et Joannes, I, *Epist.,* cap. in, 18 : « Filioli mei, inquit, non diligamus verbo neque lingua, sed opere et veritale.»

Receperunt mercedem suam. — *Suam,* quam scilicet quærebant. Rursum *suam,* id est sibi suæquc vanitati congruam, qua sola ipsi digni sunt, ut fugacissima populi aura, vclutchanuelcones vento, se pascant. Quam stulti sunt hi mercatores , qui cum eleemosyna emere possint coelestes et æternas opes, iis neglectis, malunt mercari inanem hominum laudem, hoc est inania verba, quæ acrem verberant et illico transeunt !

3. Te autem faciente eleemosynam , NESCIAT Ven. 3. SINISTRA TUA, QUID FACIAT DEXTERA TUA. — Omissis variis variorum expositionibus quas hic congerit Maldonatus, dico breviter : Sensus est, *q. d.* Adeo fugcclccmosynæ ct virtutis tuæ ostentationem, ct, quantum ad te attinet, secretum appete ne ab hominibus videatur el celebretur tua virtus, ut si per impossibile sinistra manus tua oculos haberet, videre tamen non posset quid dexteralua faciat boni, qualesque ct quantas eroget eleemosynas : est hyperbole parabolica, ct parabola Syrorum hypcrbolica. Similes audivimus cap. v, 29. Ita S. Chrysostomus, Thcophylactus ct alii. Tantopere latentem et secretam vult esse eleemosynam, ut eam non tantum proximum, sed ct nos ipsos, quoad fieri potest, celemus, no illam diutius utraqne manu versemus, contemplemur, miremur, celebremus, ejusquo intuitu et laude oculos et mentem pascamus ct oblectemus. Nam, ut ait S. Hieronymus in *Epitaphio Fabiolæ : a* Celata virtus Deo judice gaudet, n

4. ÜT SIT ELEEMOSYNA TUA IN ABSCONDITO , ET Vert. 4. Paier tuus (coelestis), qui videt in abscondito, reddet tibi. — Græca addunt *b* tû id est tn *manifesto,* in propatulo. Ita Syrus, Arabicus ct S. Augustinus; quodS. Lucas, xiv, 14, explicat iu *resurrectione :* « Beatus eris, inquit, quia non habent (pauperes) retribuere tibi ; retribuetur cnim Sccre- tibi in resurrectione justorum, » cum Dominus, bitat, ut ait Apostolus, I *Corinth, n,* « illuminabit abs- condita tenebrarum ct manifestabit consilia cordium, ct tunc laus erit unicuique a Deo. » Justa congruaquo merces operis secreti est publica laus in judicio. Christus cnim opus tuum secretum publice in judicio coram Deo, Angelis ct hominibus propalabit, celebrabit et œterna gloriapræmiabit, uti eleemosynam S. Martini, puta dimi- Eiompl* dium chlamydis, quam sibi absciderat pauperique dederat, Christus sequenti nocte ea indutus apparens sancto Martino, coram Angelis celebravit, dicens : « .Martinus adhuc catechumenus hac me veste contexit. »

Si ergo ostentas tuam eleemosynam aiiudve bonum opus, Deus illud abscondit, ut nemo illud aspiciat, miretur, recordetur : sin tu illud

abscondis, Deus idipsum toti mundo ostentabit, S.Gr* præserlim in dic judicii. Sic S. Gregorius, Angelo gorii. specie naufragi eleemosynam iterum el tertio poscenti largam semper et secreto dans, ab eo publicum summumquo decus obtinere meruit. Angelus cnim postmodum revelavit illum, haclibcralitatc, meruisse et assecutum esse summum Ecclesiæ pontificatum, ut habet ejus Vita. Sic s.Caihv Christus, specio pauperis nudi, petens a S. Catha- rina? Sé- riña Senensi primo tunicam, mox indusium, tertio Deüd,' subuculam, quarto manicas, cum illa libcraliter ct secreto omnia tribueret, sequenti nocte eidem apparuit, ostentans tunicam istam gemmis conspicuam, ac promisit se illi daturum vestem invisibilem , quæ omne ab ea frigus arceret (unde postmodum nullum sensit frigus) ac in coelis publicam ct eminbntem gloriam. Ita Raymundus in ejus Vita.

Vers. &• **S. Er CUM ORATIS, NON ERITIS SICUT HYPOCRITJE,** tristes ,QUI (legit ct, id est *qui ;* jam legunt on , **id est** *quia)* **AMANT IN SYNAGOGIS ET IN ANGULIS PLA-** TEARUM (puta in flexibus viarum, in biviis, triviis, quadriviis, ubi cx duabus, tribus qualuorve plateis confluit populi multitudo) stantes orare, **UT VIDEANTUR AB HOMINIBUS. ÀMEN DICO VOBIS, RECEPERUNT** mercedi m suam. ——Stolida et impudens fuit hæc Scribarum vanitas et ostentatio, qua captabant publicas plateas ct trivia, ubi major erat turba populi, ut coram illa stantes ostentarent suam orationem et devotionem, cum potius in oratione quærendus sit locus secretus, in quo orans sine distractione mentem colligat, ut cum solo Deo colloquatur. Quod ergo vulgo dicitur de triplici inani studio : inane est studium in fenestra, in platea, apud focum, ob varias res inibi incidentes, quæ mentem a studio distrahunt; idem multo magis dicas do oratione : inanis est oratio in fenestra, in platea, apud focum.

An Ju- Stantes orare. — Ex hoc loco et ex Marci xi, dtifbn- ac Lucæ xvm, 11, Jansenius opinatur Judæos Trnt.,U orasse standо, non genuilcctendo. Verum dico Sacerdotes ct Levitas standо sacrificasse Deo et psalmos cecinisse ; populum quoque standо ea spectasse : si cnim gcnuflexissct, ob interjectum inter se et altare septum tres cubitos altum, sacrificia videre nequivisset, præserlim in magna hominum turba. Rursum stabat populus , cum concionem aut publicam Salomonis vel alterius benedictionem audiret et exciperet ; item cum Deo pro victoria similivo beneficio solemnis fieret gratiarum actio, uti nos stamus, cum canitur : *Te Deum laudamus.* Sic Azarias cum sociis in fornace Babylonica illœsus permanens, canens : « Benedicite, omnia opera Domini, Domino, » stetit *Daniel,* ***ni***, 25.

Alias vero Judæi orabant gcnuflexi, præserlim in actu adorationis vel pœnitcntiæ, cum a Deo delictorum veniam flagitarent. Ita Salomon in dedicatione templi gcnuflexus oravit et adoravit : nam uutrumque (notent hoc Aulici et deliratoli, qui cum Judæis unum genu Christo flectunt) genu in terram fixerat, i» Ill *Tleg.* vn, K4. Daniel, vi, 10, ter per diem genua flectens, Deum adorabat. Sic Michæas ait, vi,C : « Curvabo genu Deo excelso, n Hic cnim est ritus adorationis apud omnes gentes. Unde illud : « Derelinquam mihi in Israel septem millia virorum , quorum genua non sunt incurvata ante Baal, p id est qui non adoraverunt Baal. HI Bcg. xrx, 18. Hinc Deus, *Tsai.* x l v ,23: «Mihi, ait, curvabitur omne genu, » ut omnes Gentes me colant el adorent. Et II *Paral,* xxix, 30 : « Incurvato genu, ait, adoraverunt. » Idem fecit Esdras, lib. I, cap, v, 5. Quin el quinquagenarius missus ab Achab rege, Eliam genu flexo adoravit. IV *Peg.* **i**, 13. Sic et omnes genuflcxi adorabant Aman, præter Mardochæum, Esther in, 2. Quod ergo Scribæ el Pharisæi stantes orabant, superbi el pharisaici fuit supercilii, ut patet hic et Lue® xvm, 11 ; ipsi enim sibi videbantur reliquo populo esso digniores el sanctiores.

Porro , Christiani jam inde ab initio orare so- diri u*. lent gcnuflexi. Nam Christus iturus ad mortem, 'Çxi genuflexus, imo prostratus in (erroni oravit in P ♯ horto. *Matth.* xxxvi, 39. Sic et S. Petrus, Acfor.ix, 40; et S. Joannes, Apoc.xix, 10, et xxn, 8 ; ac S. Paulus, Actor. XX, 3G; *et Ephes,* in, 14 : «Hujus rei gratia, inquit, flecto genua mea ad Patrem Domini nostri Jesu Christi. » Christiani ergo orant genuflexi omnibus feriis ct diebus, idque ad memoriam lapsus Adæ et omnium posterorum ejus, exceptis Dominicis et tempore Paschali, quando stantes orant in honorem et repraesentationem resurrectionis Christi, ut docet S. Justinus, *Queest.* CXV : « Unde, inquit, talis in Ecclesia consuetudo? quia utriusque nos oportuit jugem oblinere memoriam, ct ipsius per peccatum lapsus nostri et gratiæ Christi nostri, perquam a lapsu resurreximus : quapropter genuum per sex dies inclinatio, symbolum et nola est lapsus per peccata nostra. Quod vero die Dominico genua non flectimus, signum est ct designatio resurrectionis per quam gratia Christi et a peccatis et a morte, qute ab illo interfecta est, liberati sumus. » A temporibus autem Apostolorum hanc consuetudinem empisse, docet S.Ircnæus, lib. *De Paschaie.* Eamdein consuetudinem inculcat Tertullianus, lib. *De Corona militis,* cap. in.

G. **Tu AUTEM, CUM ORAVERIS, INTRA IN CUBICU-** Ven. 0. LUM (Græce id est in locum secretum, in quo quis se vel sua recondit, uti est penus, conclave, cubiculum. Vatabhis vertit *cellam)* tuum, et clauso ostio, ora Patrem tuum in abscondito, et Pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi. — Græca rursuin addunt tv Corea id est *in manifesto,* sive in propatulo. S. Augus- Celb tinus, S. Hieronymus, et S. Ambrosius, lib. *Dc Cain et Abel,* cap. ix, per cubiculum accipiunt cor et mentem, ejusque secretum, quasi hoc orantem

inpredi et claudere oporteat, ne distractiones irrepant, quæ mentem a Deo avocent ; aut, ut S. Hieronymus : *Claude ostium,* id est claude labia tua et secreto in mente ora, uti faciebat Anna, mater Samuelis, I/leg. i, 13. Audi S. Ambrosium loco jam citato : «Salvator ait : Intra in cubiculum, non inclusum parietibus, quo tua membra claudantur, sed cubiculum quod intra te est, in quo includuntur cogitationes tuœ, in quo versantur sensus tui. lloc orationis cubiculum ubique fecum est, et ubique secretum est, cujus arbiter nullus est, nisi solus Deus, qui, ut ait Cyprianus, tract. De *Oratione,* non vocis, sed cordis auditor est. n Unde in oratione summa requiritur attentio, ut exclusis omnibus cogitationibus, de solo Deo cogitemus, cum coque reverenter et ardenter colloquamur. Unde post multa subdit S. Cyprianus : « Quæ autem segnitia est alienari cl capi ineptis cogitationibus et profanis, cum Dominum deprecaris, quasi sit aliud quod magis debeas cogitare, quam quod Deo loqueris ! Quomodo audiri te a Deo postulas, cum te ipse non audias? vis esse Deum memorem tui, cum rogas, quando tu ipse memor tui non sis ? » Huc facit dictum sancti Francisai: « Corpus est cella, et anima est eremita, quæ moratur in cella ubicumque sit, etiam inter homines, ad orandum Dominum et meditandum de ipso. » Ita refert Lucas AVaddingus in *Annalibus Minorum,* anno Cliristi 1216, num. 5. Aliam causam dat Cassianus, *Collât.* IX, cap. xxxiv : « Orandum, inquit, in silentio, ut inimicos nostros (dæmones) lateat petitionis nostne intentio, ne eam impediant. »

Hic sensus verus et appositus est, sed symbolicus potius ct mysticus, quam litteralis ; nil enim vetat cubiculum liic proprie, ut sonat, accipi : per cubiculum autem a pari quemvis locum secretum significat ; sed intellige quantum opus est, et attinet ad vanam gloriam ct ostentationem vitandam, atque ad mentem colligendam, ut tota uni Deo intendat, praesertim in oratione privata. AudiS. Cyprianum, tract. De *Oratione:* «Secreto nos orare præcipit in abditis cl semotis locis, in cubiculis ipsis, quod magis convenit fidei, ut sciamus Deum ubique esse præsentem, audire omnes ct videre, et majestatis suæ plenitudine in abdita quoque ct occulta penetrare, sicut scriptum est : £go *Deus approximans, et non* E. ! - i *Deus de longiquo. n Jerem.* xxm. Non ergo damnat hic Christus publicam in ecclesia orationem, car •" quæ communi Judtcorum et Christianorum usu Il"!- laudabiliter recepta est, ut patet HI *Ileçj.* vm, 29; i . Actor, i,21, et vi. G. *Primo* enim, publica oratione s>e. ..b. publice colitur et honoratur Deus; *secundo,* in ea quisque ad orationem aliorum exemplo magis T " excitatur et accenditur; *tertio,* in ea quasi junctis animis at precibus vim Deo facimus, et impetramus quod petimus. Unde Tertullianus, in Ajwtog., cap. lix , sic ait : a IHuc (in calum) suspicientes Christiani manibus expansis, quia innocui, capite nudo, quia non erubescimus (Judæi enim, praesertim sacerdotes orabant tecto capite, ut dixi in Pentateucho; nostri quoquo in China, dum Missam celebrant, tegunt caput ex induito Pauli V, Pontificis, quia apud Sinas turpe est et dedecus nudare caput), denique sino monitore, quia do pectore oramus, procantes sumus semper pro omnibus imperatoribus.» Et *quarto :* « Quasi manu facta oramus, hæc vis Deo grata est. » Plura caque pulchra hac de re habet S. Chrysostomus, hom. 3 Dc *incomprehensibili Dei natura.* Et Orígenes, hom. 7 *in Josué.* Denique templum est proprius orandi locus, in quo omnes ct singuli secreto Deum orant, perinde ac si orarent in cubiculo.

Cipat

nertum.

Qumo,

Ridicula ergo est hæresis ex hoc loco male intelicelo nuper in Hollandia exorla, a quodam novatore, qui rejicit omnia templa et tantum in cubiculo agit suas suæ sectæ synaxes. Quin et Calvinislæ, dum ante prandium mensas benedicitur, pileo os contegunt, ut secreto orent : sed pileus non est cubiculum, de quo hic Christus ; atque magis orthodoxi sub facie orant secreto in mente et cubiculo cordis, ut paulo ante ex S. Ambrosio dixi.

Hira-

Reddet tibi. — Græca, Syrus et Arabicus addunt *in publico, q. d.* Si ores in secreto, Deus publicam tibi rependet devotæ orationis mercedem , præsertim in die judicii. Unde contra Calvinum disce hinc orationis meritum el mercedem. Audi sanctum Chrysostomum : « Si ergo sic oras, plurimam profecto accipies mercedem. Non ait, donabit tibi, sed *reddet,* inquit, debitorem quippe se tibi constituit. »

7. ORANTES AUTEM, NOLITE MULTUM LOQUI, SICUT Veri. 7.

Ethnici ; putant enim quod in multiloquio suo exaudiantur .— Hoc est, propter multiloquium (poniturità pro *b* more hcbræo) ; vel ut Græce est propter *batlologiam,* id est nugacitatem et futilem verborum profusionem et repetitionem, quasi hac sua rhetorica Deum de rebus suis informaturi et docturi, simulque flexuri, ut concedat quod postulant : sicut rhetores sua phalerata oratione informant flccluntque judices, ut reum absolvant.

Docet ergo hic Christus orationis essentiam non rim esse sitam in verbis ore prolatis et profusis, sed in colloquio mentis cum Deo, cujus causa el ouibui, quasi anima sit desiderium et pius animi affectus : quam tamen non negat verbis posse exprimi et foveri, tum ut sicut corde interius, sic et exterius ore et lingua Deum laudemus ; tum ut voce mentis affectus excitetur, acuatur et continuetur. Disputat dc oratione fuse S. Augustinus, epist. 12 *ad Probam,* quæ inscribitur De *orando Deum;* Janscnius hic, cap. xli, accurate tradit modum orandi, æque ac orationis utilitates.

8. Nolite ergo assimilari eis ; scit enim Pa- **Ver». ».** **TER VESTER QUID OPUS SIT VOBIS , ANTEQUAM PETATIS EUM.** — *q. d.* Ethnici putant Deum ignorare, vel certe non considerare, nec ultimare suas mi-

serias et egestates, a quibus ut liberentur, Deum orant : utuntur ergo mullis verbis, ut eas ipsi enarrent, quasi eum de illis docturi. At errant ; scit enim Deus, considerat et œslimat illas magis quam ipsi qui orant. Vult tamen orari, et sæpe non nisi rogatus succurrit, ut homines suas miserias æque ac Dei miserationes agnoscant sciantqueso non suo merito,sed Dei dono ct gratia ab iis liberari. AdditS. Augustinus, episl. 121, cap.vm: « Deum velle exerceri in orationibus desiderium nostrum , quo possimus capere quod præparat dare. Illud enim valde magnum est, sed nos ad accipiendum parvi ct angusti sumus. » Et paulo post : «Tanto quippe illud, quod valde magnum est, quod nec oculus vidit, quia non est color; nec auris audivit, quia non est sonus; nec in cor hominis ascendit, quia cor hominis illuc debet ascendere; sumemus capacius, quanto id, ct fidelius credimus, ct speramus firmius, et desideramus ardentius. »

Vers. 9. *Luc.* «• *•

9. SIC ERGO VOS ORABITIS : PATER NOSTER, QUI ES in coelis. — Tradit hic Christus Christianis modum orandi, non tamen præcipit ut hisce omnino verbis oremus, sed lanium docet res quæ a Deo petendæ sunt, et quo ordine qualique verborum brevitate pelcndro sint. Merito tamen Ecclesia ipsis etiam Christi verbis utilur , utpote divinis, brevissimis, clarissimis ct efilcacissimis. Unde S. Cyprianus, tract. *De Orat. Dominica* ; « Quæ, inquit, vera magis apud Patrem precatio , quam quæ a Filio, qui est veritas, de ore ejus prolata est? » Et mox : « Agnoscat Pater Filii sui verba, cum precem facimus; qui habitat intus in pectore, ipse sit cl in voce. Et cum ipsum habeamus apud Patrem advocatum pro peccatis nostris, quando peccatores pro delictis nostris petimus , advocati nostri verba promamus. Nam cum dicat, quia quodeumque petierimus a Patre in nomino ejus, dabit nobis; quanto efficacius impetramus, quod petimus in Christi nomino, si petamus ipsius oratione ? n

Brevii- ritimun- iu>n. l

Nola • hæc oratio Dominica omnes res a Deo pctcndascomplcctilur : undo Tertullianus, lib. *De Orat.,* cap.i, cl cum secutus S.Cyprianus, lib. *Dc Oratione,* illam vocant *Evangelio breviarium; sicut* officium ecclesiasticum, quod sacerdotes quotidie recitant, est totius S. Scriptura compendium, idcoque vulgo vocatur *Breviarium.*

Porro S. Augustinus, *epist.* 121, et lib. II *De Verbis Domini in monte,* ac post cum Theologi hanc orationem distinguunt septem petitiones, quarum tres primæ spectant honorem Dei, reliquie quatuor utilitatem nostram. Primo enim ante omnia nobis quærendus est honor Dei ; hic enim est finis noster (æquo ac creaturarum omnium) simulque involvit beatitudinem nostram et media ad illam consequendam necessaria vel opportuna.

Pater noster. — « Appellatio ista cl pietatis et potestatis est, » ait Tertullianus, lib. *Dc Orat.* Per *Patrem* S. Cyprianus , Chrysostomus et Rupertus accipiunt primam S.Trinilatis personam; ad hanc enim vclut S.Trinilatis principium, Ecclesia in Missa plerasque orationes sive collectas dirigit, ab caque per merita Filii exaudiri postulat, dicens : a Per Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum, n etc. Melius alii accipiunt totam S. Trinitatem sive Deum , quia omnes 1res personne neque ad extra omnia operantur, ideoque omnes æque suni invocandœ. Pono, DeusestPa/er Deai *noster : primo* creatione, qua nos cx nihilo ad sui similitudinem homines rationales el liberos creavit; *secundo* redemptione, qua nos per Christi mortem a morte et gehenna redemit ; *tertio* regeneratione , qua nos in baptismo peccato mortuos in novam vitam regeneravit ; *quarto* adoptione, qua nos sibi in filios per gratiam adoptavit; *quinto* vocatione, qua nos ad cœlestem hæreditatem vocavit suosque hæredes instituit. Voce ergo *Pater* admonemur omnium Dei beneficiorum eorumque maximorum, ct consequenter summa* reverenti®, fiduciæ ct charilatis quam Deo debemus, ut illi quasi Patri placere satagamus. Quid enim filio charius esse potest, quam paler, aut cui magis is placere studeat, quam patri Y Rursum quid non speret filius a patre? a Patris nomine, ait S. Augustinus, charitas excitatur (quid enim charius filiis, quam paler?) ct supplex affectus, et quædam impetrandi præsumptio : quid enim non det filiis, qui dedit ut filii essent?» ac significatur, ut ait Chrysostomus, peccatorum remissio, adoptio, hæreditas, fraternitas ad Christum ct spiritus largitio. Notat S. Cyprianus, tract. *De Orat. Dom.,* miram Dei dignationem, qui nos jubet orare sic , ut « Deum patrem vocemus, et ut est Christus Dei Filius, sic et nos Dei filios nuncupemus , quibus æternilas repromittitur. » Unde colligit : « Meminisse debemus , quia quando patrem Deum dicimus, quasi filii Dei agere debemus, ut quomodo nos nobisplacemus de Deo Patre, sic sibi placeat ct dc nobis. Conversemur quasi Dei templa, ut Deum in nobis constet habitare. Nec sit degener actus noster a spiritu, ut qui coelestes cl spiritales esse coepimus, non nisi spiritalia ct coelestia cogitemus el agamus. »

Noster. — Non dicit Christus : *Pater mi.* « Hoc enim Christo est proprium, qui unicus est Dei Patris Filius per naturam, » ait Glossa; sed *Pater noster,* quia omnes alloquitur, ul doceat Deum esse patrem omnium, ac consequenter omnes nos esse fratres, ideoque invicem amare ct pro invicem orare debere, non pro se solo. « Sic, ait S. Cyprianus, tract. *Dc Orat.,* orare unum pro omnibus voluit, quomodo in uno omnes ipse portavit.» Et Auctor *Imperfecti:* «Dulcior est aule Deum oratio, non quam necessitas rei transmittit , sed quam charitas fraternitatis commendat » Addit aliam causam aliudquo commodum S. Ambrosius, lib. *DcCuin,* cap. ix: «Nunc, inquit,

quia singuli orant pro omnibus, etiam oinncs nrant pro singulis, etc. Ita magna rcmuncratio est, ut orationibus singulorum acquirantur singulis totius plebis suffragia. » 7. *d.* Voluit Christus *singulos* orare pro omnibus, ut omnes orent pro singulis : sic quisque non suas duntaxat, sed omnium preces lucretur sibique asciscat, quod sane magnum est spiritale fœnus et usura.

Qui is in coelis. — Quasi dicat : Qui dominaris in cœlis, indeque lotum orbem ad nutum moderaris ct gubernas. Significat ergo hæc vox : *Primo,* summam Dei potentiam ct dominium , ut omnia quæ petimus prestare possit ct velit tanquam Pater noster, uti optimus, sic et maximus. *Serundo,* significat hrereditatem nostram, quam ex hac filiatione a Deo Patre speramus esse cœlestcm,non terrenam. Terto, monet ut orans mentem transferat a terrenis ad coelestia, ubi Deus gloriam suam ostendit Angelis et beatis. Ita S. Chrysostomus. Hinc orantes convertimur ad Orientem , unde cœlum surgit, ail S. Augustinus, ut admoneantur omnes se ad Deum convertere. *Quarto,* innuit oranti non alia esse petenda, quam quæ ad cœlum conducunt; cretera enim vana sunt, nec nisi fumus et umbra.

Sanctificetur nomen tuum. — *Primo,* S. Cyprianus et S. Ambrosius exponunt, 7. *d.* Sanctificatio Dei, quam in baptismo accepimus, in nobis permaneat ; opus est enim nobis, ait Cyprianus, sanctificatione quotidiana, a ut qui quotidie delinquimus, delicta nostra sanctificatione assidua repurgemus, d *Secundo,* Tertullianus sic, *q.d.* Sanctos fac homines. Verum hoc sensu hæc prima petitio esset eadem cum secunda : « Adveniat regnum tuum.» *Tertio,* ergo melius S. Augustinus, Chrysostomus et alii explicant, 7. *d.* Da, Domine, non ut idolorum, vel dremonum, vel Mahometis, vel Arii, Lutheri, Calvini, etc., sed tuum nomen sanctum habeatur ab hominibus.

No -n ni- Porro, nomen hic proprie accipi potest, ct figura|c pro rc nom¡naia. idque *primo,* pro ipsa deitate ct Deo, quasi dicat : Sanctificetur nomen tuum, id est sanctificeris tu , o Domine Deus noster; *secundo,* pro fama et gloria Dei; hanc enim petimus ab omnibus celebrari ; *tertio,* pro Dei attributis, ut omnipotentia, justitia, sapientia, misericordia, etc., ob quæ Deus nominatur et colitur omnipotens, summe justus, sapiens, misericors, etc. Sensus ergo est, 7. *d.* Eae, Domine, ut homines cognoscant, colant, sanctificent tuum nomen, id est teipsum, sive Deum in essentia unum, et in personis trinum, ac tuam famam el gloriam, tuumque omnipotentiam, justitiam, sapientiam , misericordiam cretcraque attributa ; nec quidquam iis sanctius, id est augustius, integrius , divinius, ac proinde nihil magis reverendum, colendum, glorificandum aestiment, ideoque illa perpetuo tum mente , tum lingua , tum vita ct moribus celebrent et glorificent, non tantum Christiani, sed et Pagani, Judæi, Hueretici, per veram de te fidem, veramque tui religionem, amorem, latriam el cultum, ut scilicet ad illum ipsos convertas.

Nota : sanctitas Dei est sacratissima Dei ma- Swctk
jcstas, integritas, perfectio, divinitas; item pu- uuſMlfHt
ritas, libcralilas, fidelitas, bonitas cretcraque w
divina attributa, quam videntes etintuentes Seraphini, quasi in extasin rapti, ita admirantur el obstupescunt, ut jugiter non canant aliud quam: ‹t Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth ; plena est omnis terra gloria ejus. » *Isaiæ* vi. Vide ibi dicta. Et Psaltes : « Gloria, ait, et divitias in domo ejus, » *Ps.* exi, 3 ; et Ps. v, 6: « Sanctimonia ct magnificentia in sanctificatione ejus. » Et *Psalm.* cxtiv, 3 : «Magnus Dominus et laudabilis nimis, et magnitudinis ejus non est finis, etc. Magnificentiam glorice sanctitatis ture loqqcntur, ct mirabilia tua enarrabunt. » Hinc beata Virgo, cum Dei sanctitatem, imo Verbum æternum mente uteroque suo concepisset, stupens jubilansquo exclamavit : « Magnificat anima mea Dominum. etc. Quia fecit mihi magna, qui potens est, et sanctum nomen ejus. »

Sanctificetur ergo nomen tuum. — Id est sanctitas tua, o Domine : tua, inquam, sancta majestas, deitas, omnipotentia, justitia, clementia, etc., celebretur et glorificetur ab omnibus; quo indirecte et consequenter petimus omnium hominum sanctificationem. Quare dumdicimus: «Sanctificeturnomcn tuum, » tam Dei, quam nostram sanctificationem flagitamus. Deum enim in se sanctificare nequimus, imo nec gloriam ejus internam ct immensam (qua immensa laude Pater glorificat Filium, et Filius Patrem, ac utrumque Spiritus sanctus, et hi vicissim Spiritum sanctum) augere, nec Deo quidquam addere. Sed dum Deum sanctificamus, nobis ipsis sanctitas accedit et accrescit, puta sancta fides, sancta charilas, sancta religio, sanctus Dei cultus, etc., per quæ nos ipsi sanctificamur intrinsece, ct sanctificamus Deum extrínseco, quia per sanctitatem nostram Dei sanctitas apud homines laudatur ct celebratur. Denique omnis nostra sanctificatio Morini
Dei finita et exilis est : disce ergo modum sancti- dnPl'1
ficandi Deum infinite esse duplicem. Prior est di- Ocin,¡
ccndo:«GloriaPatri, ctFilio, ctSpiritui sancto;si- Denw
cut erat in principio, et nunc ct semper, clin srecula
sœculorum. Amen.» Hoc est, attribuo Deo gloriam pr'¡0r.
ipsi commensam ct infinitatem, quam habuit a principio, hoc est ab retorno, qua scilicet Paler, Filius ct Spiritus jugiter se inviceli divina et infinita laude glorificant. Posterior est, qua Deo offerìmus Chrislum crucifixum in Missa ; Christus enim, rinr'
quia Deus et homo, est victima divina, ac Deo commensa et infinita. Itera et frequenta utramque hanc praxirn, ut Deum sanctifices quantum meretur, ct quantum dignus est sanctificari et glorificari.

10. Adveniat regnum tuum. — Hæc est secunda Ven. in.
petitio orationis Dominicre, qua Deo postulamus regnum, sicut primaeidem postulavimus nominis *

sanctificationem, quia per hoc regnum sanctificatur et glorificatur Dei nomen.

Quailruplcx Dain ¿num. l'iimuni.

Porro, quadruplex est Dei regnum. Primum est dominium Dei in omnes omnino creaturas, de quoPsnZ. cxlvi: « Regnum tuum, regnum omnium sœculorum ; ct dominatio tua inomni generatione et generationem, n Secundum regnum Dei est mysticum, quo por fidem ct gratiam regnat in animis fidelium el sanctorum; ac tale regnum hic nos poscere censent, ut Diabolus in mundo regnare desistat, nec peccatum regnet in nostro mortali corpore. Ita S. Hieronymus, Ambrosius ct Euthymius. Audi S. Ambrosium, lib. VI *De Sacram.,* cap. v : « Postulatio, ut in nobis sit regnum Christi. Si Deus in nobis regnat, locum habere adversarius non potest, culpa non regnat, peccatum non regnat, sed regnat virtus, regnat pudicitia, regnat devotio. » Tertium bei regnum est in cœlo, quo feliciter per gloriam regnat in beatis ; ac illud hic inlclligunt Tertullianus et S. Cyprianus, tract. *De Orat. Dominica:* a Lì Christo, inquit, dominante regnemus, qui ante sæculoservivimus.» « Bene autem, ait Cyprianus, regnum Dei petimus, i<l est regnum cœlcste, quia est terrestre regnum. Sed qui renuntiavit jam sæculo, major est ct honoribus ejus, et regno; et ideo qui se Deo ct Christo dedicat, non terrena, sed coelestia regna desiderat, p Quartum Dei regnum plenissimum ct perfectissimum est, quo devicto ct destructo prorsus Diaboli regno, peccato et morte, Deus solus perfecte tam amicis suis, scilicet Sanctis, quam inimicis, id est impiis ct reprobis dominabitur, quod fiet in resurrectione et dic judicii, durabitque in omnem ©ternitatem, de quo I Cor. xv,28. ItaS. Augustinus, Chrysostomus, Theophylaclusjlunccnimtollcturomnispotcstasdæmonum el hominum impiorum, qui nunc in mundo dominantur, Deumque et Dei servos persequuntur ct impugnant, idque hic optime intelligitur et petitur; nam, ut dixi, 11© tres prim© petitiones per sc el directe lanium Dei honorem spectant, el non nostram gloriam, nisi consequenter. Non est ergo sensus, *q. d.* Regna tu, Domine, in cordibus nostris per gratiam, aut fac nos regnare cum beatis in cœlo; hoc enim ad nos proprie pertinet, non ad Deum ; sed *g.d.* Precamur, o Domine, ut tu absolute el sine adversario regnes, ut scilicet omnes omnino creatur© ct homines tibi substernantur, itaque tu gloriose in piis regnes per gratiam ct gloriam, in impiis per justitiam et vindiciam ©ternam. Inde tamen consequenter postulamus nobis, ut cito ex hoc mundo, vclut e gravi peregrinatione ct periculosa militia, transferamur ad regnum glori© et felicitatis ©tern©, ut cum Christo el Sanctis ejus in ©ternum regnemus. Tunc enim Deus plene regnabit in nobis, et nos inDco,juxla illud *Apocal.* v, 10: a Fecisti nos Deo nostro regnum el sacerdotes, ct regnabimus super terram.» Et *Sap.* v. : « Ideo accipient (justi) regnum decoris ct diadema speciei de manu Domini, quoniam dextera sua teget cos et in brachio suo defendet illos. » Tunc enim « Deus erit omnia in omnibus. » I *Cor.* xv, 18.

Terlinin.

Secundum.

Qnart mu

Fiat voluntas tua, sicut in coelo et interra.— Hæc est tertia petitio, licet Tertullianus, lib. *De Orat.,* eam ponat secundam; tertiam vero illam qu© precessit : « Adveniat regnum tuum.» Spectat et hæc Deum Dcique regnum, quia quo magis fit voluntas Dei, eo magis propagatur Dei regnum, dum plures illi sc voluntarie subjiciunt. Magnus enim Dei honor, magnum Dei dominium el regnum est, ut omnes el omnia ejus voluntati substernantur, utque illa in omnibus compleatur. Porro, duplex est voluntas Dei, scilicet *beneplaciti* et *signi;* sive *absoluta* et *optativa.* Voluntas beneplaciti in Deo est illa, qua Deus absolute vult aliquid fieri, qu© semper impletur et quam nulla vis impedire aut sistere vel retardare potest, juxta illud Psal. cxiu: a Omnia quæcumque voluit Dominus, fecit in cœlo et in terra.» Et illud *Isaiæ* xlvi : a Omne consilium meum stabit, ct omnis voluntas mea fiel. » Et illud *Esther* xuf : « Non est qui tu© possit resistere voluntati.» In hac ergo nobis acquiescendum est, vel congaudendo, vel tolerando adversa quæ nobis immittit.

Vo,n,v l0 Deo.

Voluntas signi est, qua Deus significat quid velit a nobis fieri per suas leges et præcepta, quæ nobis imponit. De hac secunda voluntate omnes Patres intelligunt hanc petitionem. Non ergo est hic sermo proprie de voluntate efficaci ct beneplaciti, hæc enim non potest non impleri, sed de voluntate Dei optativa el imperativa, qu© a Theologis signi dicitur. Sensus ergo est, 7. *d.* Da, Domine, nobis tuam copiosam ct efficacem gratiam, qua ita alacriter, integre ct concorditer per omnia, tam in agendo quam in patiendo, tuis jussis ct desideriis obcdianl homines, sicut Angeli iisdem in cœlo obediunt. Ita S. Hieronymus, Chrysostomus, Theophylaetus, Euthymius hic, cl S. Augustinus, lib. XI *De Serm. Domini in monte.* Alludere videtur Christus ad illud *Psal.* eu, 20 et 21 : « Benedicito Domino, omnes Angeli ejus, potentes virtute, facientes verbum illius, ad audiendam vocem sermonum ejus. Benedicite Domino, omnes virtutes ejus, qui facilis voluntatem ejus. » Angelorum ergo promptiludinem, celeritatem, efficaciam, perfectionem in implenda Dei voluntate imitali debemus, ut illam veneremur el honoremus, ac consequenter nobis ipsis benefaciamus. Nam, ut ait Apostolus, I *Thess.* iv: « Ha c est voluntas Dei, sanctificatio vestra. » Et Clirislus, *Matth.* xii : « Quicumque fecerit voluntatem Patris mei, qui in cœlis est, ille meus frater, ct soror, et mater est. » Audi S. Cyprianum, tract. *De Orat. Dominica :* « Voluntas Dei est, quam Christus et fecit ct docuit : humilitas in conversatione, stabilitas in fide, verecundia in verbis, in factis justitia, in operibus misericordia, in moribus disciplina, injuriam facere non nossc,et factam posse tolerare, cum fratribus pacem tenere,

Vdnn-

Deum toto corde diligere, amare in illo quod pater est, timere quod Deus est, Christo nihil omnino præponere, quia nec nobis quidquam ille praposuit ; charitati ejus inseparabiliter adhærere , cruci ejus forlilcr ac fidenter assistere: quando de ejus nomine et honore certamen est, exhibere in sermone constantiam, qua confitemur; in quæstione fiduciam, qua congredimur ; in morte patientiam, qua coronamur : hoc est cohœredem Christi esse velle, hoc est praeceptum Dei facere, hoc est voluntatem Patris adimplero. »

tniaMu ida- fi >> a tc' q. l

Nota *primo :* voluntas optativa Dei, quæ *signi* dicitur, duplex est, una *praecipiens,* qua aliquid jutet aut vetat • hanc semper implere tenemur; altera *suadens* et *consulens,* qua consulit paupertatem spiritus, virginitatem, statum perfectionis, ctc. : hanc non tenemur implere ; nam possumus nolle ob aliquam causam' particularem honestam, verbi gratia, infirmitatem, tentationem, obligationem succurrendi parentibus vel reipublicæ, iJ quod Deus in genere consulit. Ratio est, quia Deus id quod consulit, neque absoluta voluntate vult, neque etiam me vult ad hoc obligare : unde Lt)D teneor illud implere ; secus est in voluntate i>h pracipientc.

VolnD- tjix-ua d feuùûb» jHLtoícr- w,â

Nota *secundo :* voluntas nostra debet esse conformis voluntati divinæ: primo effective, quia ut voluntas nostra sit bona, debet velle id quod eam vello vult Deus, puta, ut velit id quod lex pe¡ vult eam vej|c ct facere. Nostra enim voluntas subjicere se debet legi et voluntati divinæ , tanquam omnium creatrici ct imperatrici. Secundo objective ; debet enim voluntas nostra consentire divinæ in objecto formali, sive in ratione volendi. Ut enim sit recta, debet velle id quod honestum est ac conforme recte rationi, ideoque voluntati divinæ; hæc enim vult omne honestum et id quod recta ratio faciendum dictat. Lex enim œterna, quæ est iu mente et voluntate Dei, est norma ct regula omnis honesti omnisque virtutis, quam recta ratio dictat.

No&ta mirna« h

Nota *tertio,* voluntas nostra, ut sit bona, non debet sese conformale divinæ in objecto sive volito materiali, etiam cognito. Patet hoc exemplis S. Scriptura?. Deus enim volebat Sodomam subvertere; et Abraham, quantum in se erat, hoc nolebat : unde Dominum rogavit uc id faceret. Deus volebat infantem quem susceperat David ex adulterio mori, David autem de hoc vehementer dolebal. Deus nolebat Christum venire in carnem ante quatuor millia annorum evoluta, Prophète autem desiderabant e.un venire citius. Volebat gentem Judaicam deserere ct suam beneficentiam convertere ad gentes, sed Paulus ita de hoc dolebat, ut vellet esse anathema a Christo. Denique hoc adeo verum est, ul Deus possit mihi praecipere, ut velim aliquid, quod tamen ipse non vult, sicut præcepil Abraham, ut vellet interficere fiDum, quem tomen ipse nolebat interfici. Kalio

jima

est, quia id quod Deus vult, potest homini esso incommodum et detrimentosum ; aliud enim Deo, aliud homini congruit, ut ait S. Augustinus, *Endur.* 101 : unde quatenus est incommodum, potest homo illud nolle et de co dolere, et hæc affectio erit consentanea divinæ voluntati in generali ratione volendi, quæ est ratio honesti. Chantas enim et pictas dictant honestum esse, ut nostram nostrorumque salutem desideremus ct, quoad possumus, procuremus : quod si deindo videamus nihilominus Dei voluntatem absolutam esse, ut contrarium liat, illi repugnare non debemus, nec ei obmurmurare, sed potius ei humiliter nos subjicere in caque conquiescere, ac dicere cum Christo in horto : a Non mea voluntas, sed tua fiat.» Prior ergo voluntas nostra dissonans a voluntate Dei in volito materiali, velleitas potius est, quam absoluta voluntas : unde in ca vel explicite vel implicite addenda est hæc conditio : si id placeat Deo, aut : si id permittat divina voluntas; aut ç. d. Vellem Deum velle hoc, quod mihi mcisquo commodum est, si id ei placeret. Nam si is absolute id nolit, in ejus voluntate æquissima ct sanctissima conquiescendum est.

Nu io permis* sione mi* ¡¿nim?

Hinc ulterius sequitur, non teneri nos ut ca velimus quæ ex sola Dei permissione eveniunt r imoquædam neque posse nos velle, ut sunt peccata, quia etiam Deus hæc nullo modo vult; alia vero quæ peccata non sunt, non tenemur velle, sed toto affectu possumus desiderare ut non eveniant et, quantum in nobis est, amoliri, ul sunt cœdes, eversiones urbium, violationes virginum, quæ pali peccatum non est et a Deo non sunt absolute decreta, saltem ante prævisioncm causarum secundarum. Sanctius tamen videtur in his quoque dicere cum Psalte : « Justus es, Domine, ct rectum judicium tuum.» Quare melius est, ut plurimum, considerare justo Dei judicio ca permitti ad Dei gloriam ct acquiescere in divina ordinatione, quam de cis multum dolendo se vexare, quia hoc juvat ad patienter ferenda quælibct mala, praesertim cum non semper constet an illa sit voluntas permittens, an ordinans et decretoria, licet negandum etiam non sit displicentiam quamdam istorum effectuum et ipsi natura ct pietati ct charitati esse consentaneam; solum adhibendus est modus.

Possumus ergo illa nolle, quatenus ex eis tot mala sequuntur : possumus etiam illa velle, quatenus Deus ca vult fieri ad justam scelerum castigationem. ilæc enim est Dei voluntas absoluta, quæ beneplaciti dicitur, cui in bonis congaudendo ct congratulando consentire debemus; in malis tolerando et non obmurmurando, sed humiliter Dei flagella excipiendo, ut cum Deus nos peste, fame, bello castigat. Unde Maldonatus : a Petimus, ait, ut voluntas Dei liat a nobis, sed etiam in nobis ; majoris enim momenti est, voluntatem etiam minimam Dei impleri, quam omne bonum creatura, qua est creatura.» El S.Cyprianus, tract. De

Mortalitate, cum hortaretur populum ut æquo animo ferret mortalitatem, quæ tunc in illa provincia grassabatur: « Meminisse, inquit, debemus voluntatem nos non nostram, sed Dei facere debere, secundum quod nos Dominus quotidie jussit orare, n

Sic, *Act.* XXI, cum discipuli non possent relinere S. Paulum, ne pergeret Hierosolymam, ubi vinciendus erat, dixerunt : «Voluntas Domini fiat,» quia, ut ait S. Augustinus, serm.121 De Tempore: «Mentem suam sublimi ct divino statuto devotissime subdiderunt. » Sic S. Maria Oigniacencis, cum audivisset a Deo matrem suam ob bona injuste possessa esse damnatam ad gehennam, dixit : « Fiat voluntas Dei, » flat quod Deus juste decrevit, uli referi JacobusCardinalisdeVitriacoin ejus Vita, quæextat apud Suriam, tom. III.

Memorabile est quod in Vita S. Christinœ Mirabilis (apud Surium ante diem 2-1 junii), cap. xx, legimus, ea dic qua a Saladino ct Saracenis capta est Jerusalem, Christiquo crux et sepulcrum, ipsam in Belgio degentem, Deo revelante, id cognovisse, ideoque non contristatam,sed exultasse in spiritu, causamquo rogatam hanc dedisse : s. Chris- « Christus pro illata ipsi contumelia dignum consuit, ut terra illa hac ignominia afficiatur, quamvis ipsius passione sanctificata, attamen in fine mundi cum ipso reditura : quando illius recuperandæ causa animæ semper victuro, ejusque sanguine redemptœ, ab iniquitate ad justitiæ studium convertentur, fundentque homines sanguinem suum, ct quamdam morti Salvatoris vicem cum multa devotione rependent. » Sic cum videmus urbes capi a Tureis vel hæreticis, non nos affligamus, sed conquiescamus in Dei voluntate ct providentia, cujus partim justitia, partim misericordia ibi glorificatur : « Misericordiam et judicium cantabo tibi, Domine , » ait Psaltes, *Psal.* c.

Adde quod infideles subinde honestius vivunt minusque Deum offendunt, quam fideles, qui Deum melius norunt ct majora ab eo beneficia perceperunt. Quocirca terram sanctam ob multiplicia, caque enormia, qualia nec Turca committebant, Christianorum eam incolentium scelera a Deo traditam fuisse Saladino ct Saracenis, graphice enarrando ostendit Marinus Sanutus Venetus, in libro cui titulus: *Secreta fidelium crucis*, lib. HI, part. VIII, cap. n, v, vi etseq.

SLlith Denique stolide Lulhcrus hinc inferebat Turcæ Ulano ⁑ non cssc rcs⁑slcn^u,n › Qu⁑a Turca, inquit, est au0' flagellum Dei, Deiquo voluntate nos invadit ct castigat. Besp. Turca est flagellum Dei non positivum, quale est flagellum magistri flagellantis negligentem discipulum, sed permissivum duntaxat ; vult enim Deus permittere ut Turea tyrannice nos invadat ct affligat ; sed simul vult ul ejus tyrannicœ invasioni resistamus, nimirum ut pugnando el vincendo Turеam, discamus pugnare contra vilia iliaque superare.

Denique proclare B. Gamaliel, in *Pirke Avoth,* cap. n : « Fac, inquit, voluntatem Dei perinde ac tuam, imo relinque tuam , ut Dei adimpleas. Sic enim Deus pariter aliorum voluntates tuæ concordabit. » Hoc enim congruum obedientiæ est prorninm, ut sicut obedimus voluntati divinæ, sic alii obediant ct consentiant voluntati nostræ.

Sicut ix coelo et ix terra. — *q. d.* Sicut Angeli in cœlifi promptissime et plenissime faciunt voluntatem Dei, sic eamdem quoque faciant homines in terra, ul sicut a beatis cx amore pure, constanter ct perseveranter ad Dei gloriam, Deo servitur in cœlo; sic ct serviatur a mortalibus in terra, *a* Jubet, ait Chrj'sostomus, hic degentes conversationem cum cœli habitatoribus habere communem, ct antequam superna illa prostetur habitatio, cœlum quodammodo vult fieri cl terra, aliosque nobis Angelos terram monstrare, i› ut scilicet ita obediamus Deo in terra, perinde ac si inter Angelos versaremur in cœlo.

Hinc hieroglyphicum orationis csl catena aurea spubo- e cœlo emissa cum hoc lemmate : « Ad sidera J ' sic trahimur. » Catena enim dicta est, quod se ca- ,. piendo teneat, quia in ea annulus annulum ca- ínre*- pit. Catenam auream e ccelo pendere finxit Ho-" merus a Jove emissam, ut cwteri dii qui in terris commorabantur, ad eam appensi, ipsum c cœlo traherent: qui omnes toto virium conatu egregium hoc opus aggredientes, inconsiderate in cœlum veluli per scalam ascenderunt. Symbolum hoc est orationis. Est enim oratio ascensus mentis iu Deum, el hanc D. Dionysius affirmabat esse catenam auream, qua Deum ipsum ad nos trahimus nosque ad eum trahimur, dum velle nostrum infallibili et œquissimæ ejus voluntati subjicimus, ct is est orationis nostræ pnrcipuus effectus, huncque ipsemet Christus in oratione Dominicali nobis expressit illis verbis : « Fiat voluntas tua, sicut in cœlo et in terra. »

Mystico : primo, S. Augu-tnus, Tertullianus et Cyprianus per cœlum accipiunt spiritum, per terram carnem, *q. d.* Quoniam caro concupiscit adversus spiritum, el spi' itus adversus carnem, fac, Domine, ut caro sub Jat sc spiritui, ut sicut spiritus servit legi Dei, sic et caro non serviat amplius legi peccati, sed legi Dei.

Secundo, S. Cyprianus per cœlum accipit justos, per terram peccatores, *q. d.* Fac, Domine, ut peccatores faciant voluntatem tuam, sicut faciunt justi.

Tertio, S. Augustinus per cœlum accipit Christum, qui e cœlis descendit in terram, ul terram, id esi Ecclesiam terrestrem sibi desponderet cl copularet in incarnatione, quasi dicat : Fac, Domine, ut sicut Christus facit tuam voluntatem in omnibus, sic faciat el Ecclesia; hæc enim est sponsa Christi, quam proindo sponso suo Christo in omnibus conformari decet.

Moraliter : sanctitas, quies, lælitia, perfectio Smc- Chrisliaui consistitili abnegalione voluntatis suæ, ULu d⁑

hhor'}- fxtr * " . tr> c 3

ejusque in omnibus tam adversis, quam prosperjs^ conformatione cum voluntate divina : nam ait S.Bernardus, serm. 3 *Dcllesurrcctionc*: «Quid odit aut punit Deus præter propriam voluntatem? Cesset voluntas propria, ct Infernus non erit. In quem enim ignis ille desæviet, nisi in propriam voluntatem? » Quocirca prisci ascetæ et religiosi perfectionis studiosi continue se exercebant in hac conformiate, ut nihil vellent, nisi quod Deus vult atque hanc unicam ad quietem ct perfectionem esso viam dictitabant : a Talis enim conformatio maritat animam Verbo, » ait S. Bernardus, serm. 28 in *Cant.* Sicut ergo sponsa nil vult, nisi quod vult sponsus, itaque semper lit, quod ipsa vult; sic anima, quæ suam voluntatem exuit et induit divinam, experitur semper id fieri quod ipsa vult. Illud D. Taulerum docuit instructor ille suus, uti fuse enarravi, Horn, xn, 2. QuocircaS. Gertrudis hæc verba : a Fiat voluntas tua u subinde trecenties sexagies quinquies pientissime recitabat et iterabat, hocque gratissimum Deo sacrificium esse intclligebat. Unde ipsa jussa a Deo eligere sanitatem aut morbum, respondit : tulio, a Vehementissime desidero ut non facias voluntatem meam, p sed tuam. Et hoc pacto in altissima pace ct gaudio permanebat. Nam qui in Deo scit se habere omnia, cœteraqne nihil œstimat, et considerat voluntatem illius esse optimam, potentissima et utilissimam, omnino in ea conquiescit, dicitque cum Psalte : « In paco in idipsum dormiam et requiescam. « Et cum S. Augustino, lib. I *Confess.,cap.* i: a Fecisti nos, Domine, ad te, ct inquietum est cor nostrum, donec requiescat iu te. » Deus enim est omne bonum, adcoque unicum ct dulcissimum solatium, ac quies ct centrum animie sibi unifie : hæc ergo fixa in Deo, quasi rerum vertice, unum undique Deum ct super omnia, subtus se appetitum suum, omniaque cælera intuetur et in divina voluntate, quasi in sinu Dei conquiescit. Extat hac de re dialogus brevis, J. Cithi. sed insignis S. Catharines Senensis, quo summam L t? Pa(,4m ct perfectionem consistere docet in conformitale cum voluntate divina, ut quis in eam voluntatem suam, imo totum se suaque omnia in omnibus et per omnia plane plcncque resignet, dicatque semper et ubique in quolibet rerum eventu: «Fiat voluntas tua.» Quocirca ipsaincorda suo fabricarat cubiculum ex taJjulis voluntatis divinæconcameratum, in coque quasi m cœlo jucundissime ct sanctissime assidue habitabat seseque concludebat, ut nihil cogitaret, loqueretur aut faceret, nisi quod Deo placere Deique voluntatis esse crederet, ideoque illam quidquid agendum erat edocebat Spiritus sanctus. Audierat enim a Deo : a Crede, filia, Deum tuum, magis posse, scire et velle bonum tuum, quam tu, ideoque omnia prospera et adversa ordinare ct dirigere ad bonum tuum mullo magis, quam pater et mater per omnia curant ct omnibus modis procurant bonum filii sui unice dilecti. »

II. PANEM NOSTRUM SUPERSUBSTANTIALEM (multi Veri. ||. legunt *quotidianum)* da nobis hodie. — Hœo est quarta petitio, qua uti et tribus sequentibus post tres primas petitiones ad Deum spectantes petimus ea quæ ad nos pertinent, ac in primis *panem nostrum,* hoc est, non Angelis, non etiam jumentis, sed nobis hominibus a te, Domino, deputatum ; non etiam alienum, aut raptum, sed nobis per nostros labores, census, eleemosynas aliterve ate datum aut dandum. Dine S. Chrysostomus hanc petitionem connectit prœcedcnti hac ratione, *q. d.* Christus : jussi petere ut fiat voluntas Dei a vobis, sicut iit ab Angelis, non tamen vos Angelis æquo; vos enim pane indigetis, illi non indigent, quia illi sunt immortales et impassibiles , vos estis mortales et fragiles. Hinc rursum lluperlus, lib. XVII *in Gen.,* cap. xxy, colligit omnes homines, etiam divites, principes et reges esso mendicos Dei et ab eo quotidie mendicare panem. Sicut enim Deus filiis Israel per 40 annos in deserto quotidie pluebat manna e cœlo, coque aluit sexcenta hominum millia; sic quotidie, ¿lum mensa assidemus, Deus quasi pluit singulis escam decado. Hinc David, licet rex, dicebat : «Ego autem mendicus sum et pauper. Dominus sollicitus est mei. » *Psal.* xxxix, 18. « Dicamus ergo, mendici omnes, ait Hupertus, ante fores divinæ gratile : Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. » Audi S. Augustinum, serm. XV De *Verbis Domini secundum Matth. :* « Petit te mendicus, et tu es Dei mendicus ; omnes enim, quando oramus, mendici Dei sumus, ante januam magni Putris familias stamus, imo etiam prosternimur, supplices ingemiscimus, aliquid volentes accipere, ct ipsum aliquid est ipse Deus. Quid a te petit mendicus? Panem, el tu quid petis a Deo, nisi Christum, qui dicit: Ego *sum panis vivus, qui do calo descendi? »*

Nostrum.—Panis, ait S.Gregorius, lib. XXIX Afora/., cap. vii, Dei est ex munere, noster autem per acceptionem. S.Clu-ysostomus vero : « Qui de justitia, ait, acquisitum manducat, suum panem manducat; qui autem cum peccato, alienum.»

Supersubstantialem. — Quæres, quis est panis p1Dii supersubstantialis? Resp. Græcc est teioJuw (quæ vox alibi non reperitur, quam hic el Lucæ vi, ±2), *l'ds?* quod *pi uno* Angelus Caninius, lib. De *Nomin. Ilebraids novi Testamenti*, vertit *crastinum ;* nam dicitur sequens vel crastina dies, *q. d.* Sicut in Parasceve, sive feria sexta Ilebrœi in deserto colligebant manna pro Sabbato, quo quiescendum erat; ita tu, Domine, da nobis hodie panem in crastinum : nam ulterius non sumus solliciti, sed post crastinum expectamus, el quasi præparamus nos ad Dominicam resurrectionis et adjubilæum æternum. Sarcinas ergo colligimus, et lanium petimus panem in crastinum. Favet quod scribit S. Hieronymus in *Evanq. hebrao Nazaraorum* haberi nno *machar,* id est *crastinum.* Unde S. Athanasius, tract. *De Incarnatione Verbi,* censet

hos hic potero Spiritum sanctum, qui est panis divinus quo vosci el frui speramus in cœlo, et cujus primitias accipimus ct libamus in Eucharistia.

exundo. Secundo, S. Hieronymus ¿zuGmev explicat npwjaicv, ¡desi præcipuum,egregium, eximium, peculiarem; Symmachus vertit *electum.* aut qui super omnes substantias est, ct universas superat creaturas. Sic et Cassianus, Co//uLlX,cap.xx; et Cyrillus, catcch. V *Mystag.;* cl S. Ambrosius, lib.V *De Sacram.,* cap. iv, qui per panem hunc intclligunt Eucharistiam, quæ a Zacharia, cap. ix, vers, ult., vocatur *frumentum electorum.*

Fertio. *Tertio,* ad litteram, imciawç idem est quod cuitoçT.;, id est ad substantiam perlinens, puta panis substantialis, essentialis, substantivus, qui ad conservandum hominis substantiam el vitam quotidie est necessarius (1). Ita S. Chrysostomus, Theophylaetus, Eulhymius cl S. Basilius in qq. compendio explicatis,Quasi. CCLH;S.Cyrillus,qui catechesi *N Mystag.,*et alii mulli cum Suida, *hnab*™ interpretatur, ¿zí vh ctoiavxol *impartía.*ϑ id est nostrw substanti® ct nutrition! congruentem ct sufficientem, qui scilicet non serviat voluptati, sed necessitati, nec delicatior aut copiosior sit, sed frugalis et moderatus , id est quotidianus; illud enim quod quotidie necessarium est ad sustentationem, et quo quotidio indigemus, hoc vocamus quotidianum. Undo Syrus vertit *panem indigentia: nostra: ;* Arabicus, *panem sufficientem* (sic et Ægyptius, /Ethiopiens el Persicus) quem Latini *cibarium* vocant, undo et Latinus interpres *in Lue.* xi, 3, dare vertit *quotidianum,* et ita hoc loco Matthæi *quotidianum* vertunt leguntque Patres, qui versiunem S. Hieronymi antecesserunt, ut S. Cyprianus; S. Ambrosius, lib. V *Do Sacram.,* cap. iv ; S. Augustinus, *Envhir.,* cap. cxv, ct alii; imo Ecclesia recitans iu Officio el Missa *Pater noster* juxta S. Matthæum, dicit oratque ex veteri ante S. Hieronymum versione : a Panem nostrum quotidianum da nobis hodie, w itaque lideles orare docet.

Porro S. Hieronymus, qui'jussu Damasi Latinam versionem novi Testamenti ad Grtecum textum emendavit, pro *quotidianum* hoc loco posuit *supersubstantialem,* ut fideliter ad verbum vim vocis Grœcœ exprimeret. Dicitur enim *imiavH* ab ini tùaîxv, id est *super substantiam,* id est, juxta vel ad substantiam pertinens, qui scilicet subslantiœ nostre sustentando) est conveniens el necessarius, puta non supervacaneus, delicatus, curiosus, sed substantialis, simplex, vulgaris. Audi Nyssenum, tract. *De Orat. :* « Panem da, non luxum, non delicias, non ornamenta aurea, non lapidum fulgores, non agros, non gentium praefecturas, non pannos sericos, non musica acroamata, non quidquam quo anima a divina et potiori cura abstrahatur, sed panem, p Et infra : a Exiguum est, quod nature debes, cur adversus tcmetipMim multiplicas tributa? Est autem venter perpetuus tribulorum exactor. Dic ei qui educit panem de terra, dic corvos pascenti , qui omni carni cibum dat, qui manum aperit et omne animal bona voluntate replet : A te mihi vita est, a te quoque mihi vite subsidium contingat. Tu, da panem, id est ut ex justis laboribus cibum adipiscar. Nam si Deus justitia est, non habet a Deo panem, qui ex re fraudulenter parta cibum habet. »

Rursum ¿zuúrav derivari potest ab fetidi et teifou, id est accedo, advenio,insto, ut significet panem instantem, id est hodiernum, quem scilicet mane petimus quotidie pro adveniente die, et instante prandio vel coma. Ita noster Lessius, lib. II *Dc Justitia,* cap. xxxvu, dub. 4, ct favet S. Ambrosius, lib. V *De Sacram.,* cap. iv; ubi nota Evangelistas subinde novare novasque voces formare, præserlim ubi res est nova, uti in Evangelio sunt eucharistia, baptismus, (icwûcwv , essoin, etc., idque simili compositione illi (pia Greci ali cûsix formarunt etc.

Panis ergo supersubstantialis idem est, qui panis quotidianus, quo scilicet quotidie substantiam nostram conservare debemus , quem Evangelium Matthæi Hebr. nuper editum vocal 'TOR *(emidi,* id est jugem, quo scilicet continue egemus: hæc enim vox ficta est a "pgR *tumid,* id est semper, jugiter. Alii vocant OV TH *debar iom,* id est *verbum,* sive *rem diei,* hoc est panem quotidianum, quem quotidie ut necessarium sustentationi a Deo petere debemus. Velat enim mox Christus, ne solliciti simus de crastino, de quo incerti sumus, an simus victuri : a Volens, inquit Chrysostomus, nos undique accinctos csse,el quibusdam velut fidei pennis instructos, semper ad cœlestia subvolare, nec amplius indulgere naluræ, quam a nobis ipse necessitatis usus exposcit. » Et S. Cyprianus, tract. *De Orat. Dominica : a* Merito, ait, Christi discipulus victum sibi in diem postulat, qui de crastino cogitare prohibetur, quia et contrarium sibi sit ct repugnans, ut quœramus in sæculo diu vivere, qui petimus regnum Dei velociter advenire. » Per *quotidianum* ergo excluditur sollicitudo crastini. Rursum S. Hieronymus vertit *supersubstantialis,* ut innueret maxime hic peti panem cceleslem, qualis est Eucharistia, de quo mox.

Quares *secunde,* quis in particulari est hic punis puuu supersubstantialis, sivo quotidianus? Calvinus, lib. Ill *Instit., cap.* xx, H, et Philippus Melanchton ^u^u' in locis communibus, til. *De Invocatione et Pi cca-* çnbf* *(ione,* solum corporalem accipiunt. Catholici nonnulli solum spiritualem intclligunt. Sano hunc

(I) Commendat hanc explicationem, inquit Kuiuocl, etiam linguæ analogia; nara, v. c., ¿TnXmiw est *quod ad torcular pertinet, irtxtitsv quod ad tepuitutam perlinet.* Contendunt tamen nonnulli panem significaro *panem crostimi) dici,* Sun quantum sut licit in crastinum; ned minus probabiliter. Vid. Schegg, *Vi* hcdigcn Evany.,* 1. Th. 1 U, pag. 4GG.

solum exprimunt S. Hieronymus, Cyrillus, Ambrosius, Cassianus Jocis mox citandis. Verum dico panem hic tum materialem corpori sustentando necessarium, tum spiritualem et coelestem animæ nutriend® idoneum, uti est Verbum Dei et Eucharistia, postulari; utroque enim indigemus : quare utnimque petere debemus, ct tanto magis secundum quam primum, quanto anima prestai corpore ; idque significat vox *supersubstantialis,* quam S. Hieronymus interpretatur prreciptius, eximius et omnes substantias creatas superans, eo quod, ut Cassianus ait, *Collât.* IX, cap. xi, sublimitas magnificenti® ejus et sanctificationis excedat omnia creata. Sic et S. Cyrillus, catecù. V *Mystag.* Unde in Græco additur, imo geminatur articulus το*», cum ait âpre* , riv fattfotcv.

singularem, eximium, coelestem ct divinum. Alludit enim ad manna datum Hebraeis in deserto, quod fuit typus Eucharistiae. De manna enim dicitur, *Ps.* lxxvh,2î : aPanemcœli dediteis. Panem Angelorum manducavit homo, n Sicut ergo manna erat cibus izicúmx, puta cœlcslis et Angelicus ; sic multo magis est Eucharistia. Unde Sapienti® XU, 20, utraque in Græco vocatur *ambrosia,* qure a poetis dicitur esso deorum cibus. Hic ergo est panis proprio supersubstantialis. Ita per panem hic tam spiritualem, quam corporalem accipiunt S. Chrysostomus, Thcophylaclus, Euthymius, Augustinus, Tertullianus, ct Cyprianus, tract. *De Orat. Dominica.* Quocirca S. Ambrosius, lib. V Dc *Sacramentis,* cap. iy, per panem supersubstantialem accipiens Eucharistiam : a Si, inquit, panis est quotidianus, cur post annum tantum cum sumis? Sic vive, ut quotidie mercaris accipere, n uti primi fideles quotidie communicabant, ut patet, *Act.* ii, 46. Et S. Cyprianus, *De Orat. Dominica:* «Hunc, ait, panem dari nobis quotidie postulamus, ne qui in Christo sumus, et Eucharistiam quotidie ad cibum salutis accipimus, intercedente aliquo graviori delicto, dum abstenti cl non communicantes a cadesti pane prohibemur, a Christi corpore separemur, ipso predicante et monente : *Ego sum panis vitæ, qui de cælo descendi. Si quis ederit de meo pane,* vivcl *in aternum. » Joan.* vi.

Nota sub pane phrasi Hebrea per synecdochen accipi quidquid victui, vestitui, habitationi ct vitre tum corporis, tum animæ sustentand® est necessarium ; omne enim hoc petimus hic nobis dari, vel si nobis divitibus jam datum sil, conservari ct custodiri, a Sufficientiam petimus, ait S Augustinus, *cpistol.* 121, nomine panis totum significantes.*

Da nodis hodie. — To *da* non tantum dari postulat panem, sed et salutarem vim vigoremque nutriendi et roborandi pani inseri, ut panis corpon prosit ad sanitatem ct robur, quo corpus melius animæ serviat in Dei famulatu ct obsequio. Ita S. Chrysostomus. Tum etiam, ul docet S. Augustinus, *serm.* 13S, quoniam cupimus cibum de manu Dei accipere, id est ab illo sanctificatum, temperatum, dimensum, ut corpori prosit et animæ non obsit, si de corporali agatur ; el contra, mentem nutriat ct corpus non destruat, si de spirituali tractetur.

Hodie. — Quia omni momento aliquo Dei sustentaculo egemus.

12. Er **DIMITTB NODIS DEDITA NOSTRA, SICUT ET NOS DIMITTIMUS DEDITORIDUS NOSTRIS.** — **Al'abicUS :** Ven. IL Xl'

Et dimitte nobis peccata nostra, sicut nos dimittimus his qui peccaverunt in nos. Hucusque in quatuor petitionibus fuit apprecatio bonorum; jam in tribus ultimis sequitur deprecatio malorum. *Debita* hæc Lucas, xi, 4, interpretatur átxapria;, id est peccata ; peccatimi enim est summum debitum ob summam injuriam quam irrogat Deo, qure, quia est infinita, hinc pro ea ejusque debito nec homo, nec Angelus cx rigore justitiæ satisfacere potuit, sed solus Christus, qui est Deus ct homo. Debita ergo hæc sunt culpre, qure inducunt reatum sive obligationem pœn® ct gehennre; hujus enim debitorem constituunt hominem dum peccat; peccator ergo debet animam dremoni, morti et inferno ; Deo autem debet mille, imo infinitas animas, mortes et gehennas, si eas haberet vel sustinere posset.

Hinc Patres contra Pclagianos probant neminem esse sine peccato. Respondebant Pelagiani justos orare ac dicere : « Dimitte nobis debita,» non pro sc, sed pro aliis, puta proximis, qui peccarunt; aut si pro sc id dicant, id dicere non ex veritate, sed ex humilitate ct modestia. Utrmnque confutat S. Augustinus, lib. ll *De Peccat, meritis,* cap. X, et lib. H *Contra Epistolam Parmenton.,* cap.x. «Nam non dicimus: Dimitte aliis debita aliena, sed dimitte nobis debita nostra.» Absit autem, ul coram Deo mentiamur; hrec enim non est humilitas, sed hypocrisis et fictio. Unde S. Cyprianus, *Dc Orat. Dominica :* « Ne quis, inquit, sibi quasi innocens placeat, ctsc extollendo plus pereat, instruitur ct.docetur peccare se quotidie, dum quotidie pro peccatis jubetur orare. » Denique Concilium Milcvilanum, II, cap. i, anathema dicit iis <pii verba Dominic® orationis : « Dimitte nobis debita nostra, » ita volunt a Sanctis dici, ut humiliter, non veraciter hoc dicatur : « Quis enim, inquit, ferat orantem, ct non hominibus, sed ipsi Domino mentientem, qui labiis sibi dicit dimitti velle, et corde dicit, qure sibi dimittantur debita, non habere. » Idem habet Concilium Africanum iisdem verbis, cap. lxxyi.

Sicut et nos dimittimus deditoridus nostris — scilicet debita non pccunire, nec restitutionis fam® el honoris, sed injuri® nobis iUalre, ita ut propter illam non prosequamur cos odio, nec velimus vindiciam privatam, nec etiam publicam, nisi quando bonum publicum, aut recta ratio aliud postulat. To *sicut* non significat regulam vel mensuram quam Deus in dimittendis peccatis se-

qualur; plura enim debemus potimusquo dimitti nobis a Deo, quam abi debeant nobis, sed causam inductivam, quæ Deum moveat ad dimittendum. Unde Lucas, xi, 4, habet : «Dimitto nobis debita nostra, siquidem et nos dimittimus
Condi- debitoribus nostris. » Hæc est enim conditio
Monita Dcus a n°kis requirit, qua posita facile
jX X. dimittit; si veroea desit,hon dimittit,juxta id quod sequitur : a Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet ct vobis Pater vester cœlcstis delicta vestra ; si autem non dimiseritis, non dimittet. » Hoc est ergo quasi pactum Dei cum peccatore : Si dimittis, dimitto; si non dimittis, non dimitto. Ita S. Augustinus, *Enchir.* LXXIII. Unde S. Cyprianus, *De Orat.* : «Addidit, inquit, legem, certa nos conditione ct sponsione constringens, ut sic nobis peccata dimitti postulemus, secundum quod ct ipsi debitoribus nostris dimittimus. Quale crimen est (nolle dimittere) quod martyrio
Exemplo, non potest exorari ! » Sic enim legimus Sapritium excidisse martyrio, quod jam quasi in manibus habebat. Cum enim in fide constans jam capite plectendus esset, jubercturque genua flectere,
Sapritii. abnegavit, eo quod Nicephoro petenti veniam, offensam nollet condonare ; qui proinde in ejus locum sc substituens, martyrii palmam illi eripuit et obtinuit, uti habet ejus Vita apud Suriuin die 9 februarii. Ita «vita Sanctorum est interpretatio Scripturarum,» ut ailS. Hieronymus. Quocirca
s.Joau- S. Joannes Eleemosynarius, ul principem iram
nix Eko servantem ad reconciliationem adduceret, Missam
rit 'l coram eo celebrans, diccnsquc : « Dimitte nobis debita nostra, » illico siluit, idque studio ; prosecutus ergo est princeps : a Sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. » Tum Patriarcha ad eum conversus : « Vide, ait, in quali terribili hora, quid dicas Deo : Quoniam sicut ego dimitto, itaci tu dimitte mihi;» qua voce quasi fulmine ictus princeps : « Quæcumque jusseris, Domine, inquit, faciet servus tuus,» illicoque inimico reconciliatus est. Ita Leontius in ejus Vita, cap. xxxvin.

Qui ergo nolunt proximis injuriam dimittere, mentiuntur coram Deo et se hic tacite condemnant, ac se remissione indignos ostendunt, atque quasi contra se sententiam pronuntiant, scilicet, quod Deus cis sua debita non remittat. Censent aliqui hoc mendacium, quia iit Deo, esse grave
Qui do. peccatum. Inde aliqui nolentes dimittere, reci-
luut di- tando *Pater noster,* hanc petitionem omittunt, sed
an P?UPcrPcrain contra Christi institutum. Ita Cas-
ent icd-sianus, *Collât.* IX, cap. xxii, el noster Salmeron,
Undo i/- tonK y* tract. 51, ubi docet cos illam recitando non peccare, quia id dicunt in persona Ecclesiæ,
muí. quæ debitoribus debita dimittit ; et quia per hoc incilantur ad remittendum, ac tacite postulant gratiam a Deo, qua idipsum faciant : igitur *sicut et nos dimittimus,* id est sicut mulli ex nobis suis debitoribus dimittunt. Adde recitativo hæc verba accipi tanquam formulam precandi a Christo præscriptam, ut ca moneamur dimittere nostris debitoribus. Insuper *dimittimus,* id est, sicut debemus ct optamus dimittere; sed quia infirmitas nostra id præstare non valet, tu, Domine, da robur, cor nostrum immuta, ut id præstemus. Est ergo hic tacita oratio, qua petimus a Deo gratiam dimittendi injurias nobis illatas. Ita ex*-plicabat S. Franciscos, cujus verba inferius recitabo.

Denique, si rigide accipiantur hæc verba, mendacium sonant, sed ut videtur veniale duntaxat; nulli enim perniciosum est. Sicut ergo si quis in confessione, quæ fit sacerdoti, quasi Dei vicario, dicat falsum in re parva, peccat venialiter, modo det materiam veram absolutionis, puta confiteatur peccata quæ vere commisit : ita etiam in hoc casu videtur dicendum. Talis enim omnes petitiones vere postulat a Deo, sed mentitur in unius circumstantia duntaxat.

13. Et NE NOS INDUCAS (Glæce uaivt^xr;, id est *inferas}* in tentatio aem. — *Inducas,* non impel-* lendo, ut vult Calvinus : < Deus enim intentalor malorum est, ipse autem nemiuem tentai, » *Jacobi* i, 13; sed permittendo induci. Ita Patres et Catholici omnes. Subinde enim Deus dicitur facere quod permittit, quia fieri, nisi ipso annuente ct manum omnipotenti® suæ luxante, non potest. Sensus ergo est, g. *d. Primo :* Ne permittas nos induci in tentalioncm, ita nimirum, ut ea capiamur ct superemur, sicut pisces et aves inducuntur in rete, cum illo concluduntur et capiuntur. Ne scilicet, ut explicat S. Augustinus, *epist.* 121 : « deserti luo adjutorio, alicui tenlationi vel consentiamus decepti, vel cedamus afflicti. » *Secundo, q. d.* Ne permittas ut tentatio nobis obveniat : licet enim in *Vitis Patrum* nonnullos Sanctos legamus optasse tentationes, quasi materiam augendæ virtutis el meriti, ex magna animi fortitudine et fiducia in Deum; unde Jacobus, I, 2,ait : « Omne gaudium existimate, fratres, cum in varias tentationes incideritis » (vide ibi dicta) : tentationc enim probamur, exercemur, certamus, proficimus ac perficimur ; tamen ordinarie tutius est tentationes fugere el deprecari. Monet ergo nos Christus infirmitatis nostræ, et ut obeam nos tentationibus non ingeramus, sed eas, quoad fieri potest, arceamus el dcprecemur. Ila Tertullianus, SS. Cyprianus, Ambrosius, Chrysostomus, *De Orat. Dominica;* etS. Augustinus, *De dono persev.,* cap. vi. Hinc disce dæmoncm nil posse in tentando, nisi Deus id ei permittat. Ila S. Cyprianus. Exemplum clarum esi in Job, cap. i, quem, ut lentaret dæmon, tertio facultatem petiit a Deo. Ilursum tentationes non posse a nobis vinci, nisi per opem ct gratiam Dei : quaro illa cuilibet in tentationo assidue ct ardenter est invocanda. Unde B. Joannes, Chrysostomus, *serm.* 44, ait: a Ad tcntalionem vadit, qui ad orationem non vadit.» Et S. Gregorius Nyssenus, orat. 1 *De Orat. Dominica :* « Si oratio negotium pnecedit, inquit, pec-

calura adversus animam aditum non invenit. »

Sed libera .vos a malo. — *Primo,* hoc est a tentatone; de hac enim sermo processit. *Secundo, a malo, id est* a diabolo, qui proses et artifex est tentalionis, inquit Tertullianus et Chrysostomus : hic enim Græce vocatur 0 ut I *Joan,* v : « Malignus (¿ non tanget eum ; » l *Joan,* n : « Vicistis malignum, » et alibi : diabolus enim per malos homines, perqué carnem et mundum omnes tentai. *Tertio,* generalius ct plenius S. Cyprianus, *De Orat.,* omne malum hic accipit, quod scilicet velad peccatum trahit, vel virtutis et perfectionis est impedimentum. Elsie clarius liquet hanc petitionem a procedenti distingui, esseque septimam ct ultimam. Audi S. Cyprianum : « Quando dicimus : Libera nos a malo, nihil remanet quod ultra adhuc debeat postulari, quando semel protectionem Dei adversus malum petamus, qua impetrata, contra omnia qua* diabolus et mundus operantur, securi stamus et tuti. Quis enim ei de sœculo metus est, cui in sæculo Deus tutor est. »

hurr- Anagogice :S. Augustinus, *epist.* 121, docet nos hic petere ut liberemur a malo, id est a concupiscentia onmique miseria per gloriam felicitatis œtcrnæ : « Cum dicimus, inquit : Libera nos a malo, nos admonemur cogitare nondum nos esse in eo bono ubi nullum patiemur malum. Et hoc quidem ultimum, quod in Dominica oratione positum est, tam late, tamque evidenter et manifeste patet, ut homo Christianus in qualibet tribulatione constitutus, in hoc gemitus edat, in hoc lacrymas fundat, hinc exordiatur, in hoc immorctur, ad hoc terminet orationem. » Idem, ld>. ll *De Peccat, mcr. et ran.,* cap. iv : u Deinde, ait, addimus quod perficietur in fine, cum absorbebitur mortale a vita ; sed libera nos amalo. Tunc enim nulla talis erit concupiscentia, cum qua certaro et cui non consentire jubeamur. » Unde Franciscus laicas basco tres ultimas petitiones referi ad concupiscentiam,quasi sic oremus : Ignosce, Domine, nobis ea, in quibus sumus abstracti a concupiscentia, hæc enim maxima est tantalio ; aufer a nobis concupiscentiam, hæc enim ingens est malum, quod non nisi in oblo auferetur a nobis, llascc septem petitiones S. Auguslinus, lib. ll *De Sermone Domini in monte,* adaptat septem donis Spiritus sancti, et octo beatitudinibus, singulas singulis.

Aulx. — Hoc, ail S. Hieronymus, signaculum Dominica* orationis, approbantis et optantis, ut ita fiat. Unde Septuag., *Psat.* lxxi, vers. ult. ct alibi, vertunt -put», id est *fiat.*

Nota: in Groéis codicibus lúe additur : « Quoniam tuum est regnum, ct potestas, et gloria in sæcula. » El ita legunt Syrus, Chrysostomus, Theophylactus, Euthymius; sed videntur id Graci addidisse ex pia ct solenni consuetudine, sicut udem salutationi Angeliche addunt : * Quia tu peperesti balvdtorem nostrum. » Et Psalmis : « Gloria Patri, et Filio, et Spiritui sancto. » Nam codex Grocus Vaticanus et Koberti Stephani, item Latini Tertullianus, Cyprianus, S. Hieronymus, Auguslinus, Ambrosius id non legunt.

Rursum adverte : in hac oratione nulla fit mentio ingenii, sanitatis, sapientiæ, roboris, uxoris, familias, prolium, opum, honorum aliorumque bonorum naturo, quia hæc indifferentia sunt, el tantum petenda quatenus ad salutem nostram et aliorum conferunt. Et sic comprehenduntur sub pane quotidiano, vel sub prima petitione, « sanctificetur nomen tuum; » ut scilicet Deum sanctificemus. Denique non est necessuin hæcpetere, quia nobis ultro adjicientur, si primum quæramus Dei regnum, uti Christus promittit, vers. 33 : « Neque enim, ut ait S. Augustinus, *epist.* 121, in tempore utiliter vivitur, nisi ad comparandum meritum quo in aeternitate vivatur, etc. Ut quid ergo per multa dispergimur, ac non potius cum *Psalm,* xxvi, dicimus: *Unam petii a Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meœ. »*

Porro, tomo V *Bibliothccœ SS. Patrum* cxlat expositio orationis Dominicae paraphrastica, concinnata a S. Francisco, quæ partim litteralis est, partim mystica, quam, quia sublimis est, sapida et fervens, ac Deo, ut videtur, accepta (fuit enim ipse Wi&urc;) visum est hic attexere.

« Sanctissimo *Pater noster,* creator, redemptor r<n. noster, salvator noster, consolator noster.» *(Juics* Phr:„-U *in calis,* ain Angelis, in Sanctis, illuminans eos ad ni7[£ tui cognitionem, quia tu es, Domine, lux, in- minie» flammans cos ad amorem tuumdivinum; quia tu, x J trancia Domine, amor es, inhabitans ct implens eos ad co. beatitudinem ; quia tu, Domine, summum bonum es, ct œternum bonum, a quo omnia bona, sine quo nullum bonum. » *Sanctificetur nomen tuum* .-«clarificeturin nobis notitia tua, ut cognoscamus quæ sit latitudo beneficiorum tuorum, longitudo promissorum, sublimitas majestatis et profundum judiciorum. » *Adveniat regnum tuum,* « ut regnes in nobis per gratiam tuam, ct facias nos venire ad regnum tuum, ubi est tui visio manifesta, tui dilectio perfecta, tui societas beata, tui fruitio sempiterna. » *Fiat voluntas tua sicut in coelo ct in terra, a* ut amemus te ex loto corde, te semper cogitando ; ex tota anima, te semper desiderando; ex tota mente, omnes intentiones nostras ad te dirigendo ct honorem tuum in omnibus quærendo, ct ex omnibus viribus nostris, omnes vires sensusquo animæ ct corporis in obsequium tui amoris, si uon in alio exponendo : ct proximos nostros amemus sicut nos ipsos, omnes ad amorem tuum pro viribus trahendo, de bonis aliorum sicut de nostris gaudendo, in malis compatiendo el nemini ullam offensam faciendo. » *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie* : « Dilectum Filium tuum Dominum nostrum Jesum Christum da nobis hodie in memoria, in intclligcntia et reverentia amoris quem ad nos

Imbuit, et eorum quæ pro nobis fecit, dixit et sustinuit. » *Et dimitte nobis debita nostra,* « per tuam misericordiam et ineffabilem passionis dilecti Filii tui Domini nostri Jesu Christi virtutem, et beatissimo* Marito Virginis et omnium electorum merita et intercessiones. » *Sicut et nos dimittimus debitoribus nostris;* a et quia non plene dimittimus, tu, Domino, fac plene dimitiere, ut inimicos propter to diligamus et pro eis apud te devoto intercedamus, nulli malum pro malo reddamus, et omnibus in te prodesse studeamus.» *Et ne nos inducas in tentationem,* a occultam sive manifestam, subitam vel importunam.» *Sed libera nos a malo,* aprætcrito, præsenti et futuro. » *Amen,* « spontanee et gratis. » Supradicto modo dicebat hic beatus : *Pater noster,* ad omnes horas.

Veis- <*• .*Uur.* xi. S " **11.** Si **EXIM REMISERITIS HOMINIBUS PECCATA** (Græce áuapríoc, id est offensas) eorum, dimittet **ET VOBIS PATER VESTER COELESTIS DELICTA VESTUA.**— Si, scilicet, cælera ad hoc alibi requisita advint, scilicet contritio et confessio.

Ver». 15« /nf^ xvm, 35. 15. Si **AUTEM NON DIMISERITIS HOMINIBUS, NEC** Pater vester dimittet vobis peccata vestha. — Tò *enim* dat causam ejus quod praecessit, non proxime, sed remotius, vers. 12, more Iiæbræo, cur scilicet dixerit : « Sicut et nos dimittimus debitoribus nostris; » quia nimirum hæc est quasi conditio et lex talionis, ut quod proximo facimus, hoc nobis pal i quasi jure faciat et rependat Deus, ut ibi dixi. Remittentibus ergo injurias, remittuntur offensæ; vindicantes vicissim Dei vindiciam sibi acccrsunt. Unde Ecclesiasticus, xxviu, 3, adiuirans, imo indignans, ait : « Homo homini reservat iram, et a Deo quærit medelam? In hominem similem sibi non habet misericordiam, et de peccatis suis deprecatur, » ctc.?UnSc Glossa hic: a In nostra, ait, potestate posuit, qua conscientia judicium Dei provocemus erga nos, ut sententiam temperemus: non aliud exigit judex, quam ut qualem eum volumus erga nos, tales nos praestemus fratribus. »

Ver», te. 16. Cum autem jejunatis, nolite fieri sicut hypocrita tristes; exterminant enim facies suas, **UT APPAREANT HOMINIBUS JEJUNANTES.** — ArabicUS: *Jejunia eorum.* Docuit Christus modum orandi ; nunc docet modum jejunandi (quia infirma est oratio sine jejunio, ait S. Chrysostomus), scilicet, ut fiat alacriter el secreto, studio placendi Deo, non hominibus, ut dixit, vers. 1, de Eleemosyna, ct vers. 5,de Oratione. Pro *tristes,* Græce est «zd, id est vultuosi, obscuri, tristes, austeri, tetrici, vultu tetrico ct scylhico trucique, quibus opponuntur tXapd, id est alacres et lieti. Dicuntur axüôpQKGl, quasi axùôpci, id est incesti, turbidi wfaa, id est vultu; vol a oxûuaûxi, id est irasci, vultu tristi ct obnubilo incedere, quasi bibissent acetum; vel alludit ad id est *olla,* vel *cacabas,* quod w-<x, id est faciem habeant atram, nigram et tetrain instar cacabi et ollæ : jejunium enim, quia corpus desiccat, acuit bilem utramque, facilquc homines melancholicos ct cholencos ; cibus vero nlramquc diluit, facitque suaves, amœnos, benevolos. Quocirca qui res arduas aliis persuadere conantur, cos adeunt non jejunos, quia turn morosi sunt et difficiles, sed in prandio, vel post prandium, cum cibo ct potu exhilarati faciles sunt, joviales ct jucundi. Porro, hypocritae affectabant ct induebant vultum tetricum, ut viderentur jejunasse; hoc hic carpit Christus, monctque ut omnem vultus maestitiam discutiant, faciemque ostendant amoenam et lætam, quæ hilaritatis ct hilaris jejunii sit indicium, aut potius dissimulatio, ut non jejunasse, sed laute convivati esse videantur. «Hilarem enim datorem diligit Deus. » II *Corinth,* ix, 7.

Exterminant. — Græce quod S. Hieronymus vertit *demoliuntur;* S. Hilarius, *conficiunt;* Syrus ct Chrysostomus, *corrumpunt.* Alii propius, *obscurant facies suas,* affectando scilicet el induendo vultus severitatem, pallorem, marorem. Alii, *labefactant, oblitterant, perdunt et relut e medio tollunt,* ut quasi non appareat, quod Noster vocat *exterminant.* Est enim iyzvZiw obscurare, ac quasi e conspectu tollere, velut qui fucis utuntur, celant faciem suam, sic et qui ficta macie trislique pallore luridi sanctimoniam simulant, id est hypocritae, quales erant Scribœ. Audi S. Hieronymum : « Exterminantur exules , pii extra terminos mittuntur. » Deinde *exterminant* exponens per *demoliuntur,* id explicat, subdens : « Demolitur autem hypocrita faciem suam, ut tristitiam simulet, et animo forte helante, luctum gestet in vultu. »

Ver». 17. 17. Tu **AUTEM CUM JEJUNAS, UNGE CAPUT TUUM, ET FACIEM TUAM LAYA,**

18. Ne videaris hominibus jejunans (^Arabicus : ve», is. lYe *appareant hominibus jejunia tua),* sed Patri tuo, qui est in abscondito (qui suam essentiam ct majestatem celat et abscondit, quique tamest in locis absconditis quam publicis, tamque videt abeondita cordis quam ostenta operum); et Pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi. — Sufficit, ait Remigius, ut qui est inspecter conscientia*,sit remunerator. Familiare fuit Palæsliuis, imo omnibus Orientalibus, diebus festis el hutis ungi, faciemquc lavareel expolire, præseitim in conviviis, idque tum ad refrigerium, tum ad nitorem, tum ad coloris et odoris suavitatem.

Cum enim Palæslma sit in climate calido ct æstuoso, hinc lit ut incolæ sudent, sudorque faciem delurpel et foetentem efficiat : lavant ergo faciem, ul sudorem abluant ; ungunt, ut faetorem abigant. Hæc patent ex *lluth* in, 3; *Judith* x, 3 ; ll *lleg.* mi, 20 ; *Lucae* vu, 46. Ungebantur igitur, tura sanitatis, tum recreationis, tum deliciarum, tum fragrantiæ et mollitiei causa. Unde illud de Magdalena ungente Christum : « Et domus impleta est ex odore unguenti. » *Joan.* xii,3. In tristitia vero et luctu abstinebant ab unctione et lo- 11UI»A. Uuc Ua c«r?

Nota hic *esse* catachresin, cui similem audivimus cap. in, 6 et alibi ; non enim veram unctionem hicpræcipit Christus, sed tantum hilaritatem c'dissimulationem jejunii, g. d. *Unge caput,* hoc « -t esto hilaris cl præ te fer laetitiam, quasi unctus esses oleo, id est unguento, quod est lælitiæ causa ct symbolum, juxta illud : « Ut exhilaret faciem in oleo, » *Psal.* cm, 15; imo, ut jejunium dissimules ct convivium simules, adhibe symbola convivantium, scilicet unctionem et lotionem. Ha S. Hieronymus, Theophylactus, Euthymius. Audi S. Hieronymum: «Juxta ritum Palœstinœ loquitur, ubi diebus festis solent ungere capita. Præcipit igitur, ut quando jejunamus, lados et festivos nos esso monstremus, » Huc facit aurea
s.Syn- S. Syndetic®, in Fifis *Patrum,* lib. V, libello vm,
tVl· • n. 19, sententia: «Sicut, inquit, thesaurus manifestus cito expenditur; ita et virtus quælibet,cum innotuerit, vel publicata fuerit, exterminabitur. Sicut enim cera solvitur a facie ignis, ita ct anima laudibus inanitur et amittit virtutum rigorem. »

Mystico: S.Augustinus, tract.2 *DeSerm. Domini in monte,* cap. xx, per unctionem capitis accipit lætitiam mentis, quæ adhibenda est in omni bono opero; S. Hieronymus vero accipit ipsam virtutum operationem.

Ver», r 19. Nolite thesaurizari (Syrus : *Ne reponatis;* alii: *Ne congregetis,* vel *coacervetis)* vobis thesauros IN TERRA, IBI ÆRUGO ET TINEA DEMOLITUR, ET UBI ilues effodiunt et furantur. — Transitai) ostentatione ad avaritiam, eamque taxat usque ad finem capitis. Utraque enim laborabant Scribæ et Pharisæi, imo longe major pars hominum, qui non nisi opes corradere omni labore satagunt, ac non raro per fas et nefas, quæ ingens est vanitas et cæcitas. Ostendit ergo hic Christus quæ sint vene opes, quæ falsæ ; nimirum, veras esse coelestes, falsas esse terrestres, ut non has, sed illas ambiamus, nec in hisce, sed in illis cor mentemque defigamus. Opes enim in terra «ærugo et tinea demolitur.» Græcc est or.; «d Pfüov;, id est *tinca ct comestura,* uti est rubigo ferro , ærugo œri et auro ; ulnimque enim sensim exedit, corrodit et consumit. Notat 1res corruptionis modos ; tinea enim exedit vestes ; ærugo aurum et argentum ; fures cætera omnia furantur ct rapiunt.

Christus hic tribus argumentis avocat homines a studio divitiarum. Primum est, quod ipsæ fluxa; sint ct corruptibiles. Secundum, vers. 22, quod mentem obtenebrent et excœcent. Tertium, vers. 24, quod ipsæ mentem totam ad se rapiant, ut Deo servire nequeat, quia nemo potest duobus dominis, scilicet Deo ct Mammona.*, servire.

Vcr».r' 20. Thesaurizate autem vobis (non filiis, non nepotibus, non ingratis hæredibus, sed *vobis,* id est animæ vestræ) tulsaubos in coelo, ubi neque ærugo, neque tinia demolitur, et ubi fures non EFFODIUNT, NIC FURANTUR. — Q. d. OpCS glori® cœlestis sunt incorruptibiles, inamissibiles, stabiles ul ¿elerui. m illis ergo cor mentemque figite, illas omni virtutum studio comparate , non vero terrenas, quæ exiles sunt et caduc®, variisque modis cito corrumpuntur ct pereunt ; sed eas erogate pauperibus : « Quro stultitia, ail S. Chrysostomus, illic relinquere unde exiturus es, et non illuc præmitlcrc quo iturus es! Thesauriza ubi patriam habes. » Idem hic, *hom.* 48, sub finem : « Si, inquit , intueri volueris animam hominis aurum amantis, invenies eam, ut vestimentum a decem millibus vermium corrosum, ita eam perforatam undique a sollicitudinibus et a peccatis putrefactam, et ærugino plenam. Verum haud talis est anima pauperis voluntarii, sed potius fulget ut aurum, splendet ut gemma, efflorescit ut rosa. Non est illic tinea, neque fur, neque sollicitudo negotiorum hujus vitæ, sed sicut Angelus ita conversatur. Non subjacet dæmonibus, non assistit regi, sed assistit Deo : non militat cum hominibus, sed cum Angelis; non habet thesaurum terram, sed cœlum ; non indiget servis, magis autem habet servorum loco passiones ; habet servos appetitus, qui regibus dominantur, ut nec respicere audeant. Quid igitur hoc paupere melius ? at non habet equos ct currum. Quid vero his opus est ei qui super nube vehi debet, ct esse cum Christo?»

21. Ubi enim est thesaurus tuus, ibi est et cor tuum. — «Thesaurus tuus,» id est quod habes in pretio, id quod amas, quod œstimas, quo delectaris, id quod tibi est charissimum, in quo omne tempuset studium collocas : «ibi est eteor tuum.» « Hoc non solum de pecunia, ait S. Hieronymus, sed et de cunctis passionibus sentiendum est. Gulosi deus venter est : ibi ergo habet cor, ubi est thesaurus. Luxuriosi thesaurus epuhe sunt; lascivi, ludicra; amatoris, libido. Huic servit unusquisque quo vincitur. »

Ver».tl. ^'c·

Vis ergo scire quis sit thesaurus tuus, quid ames, quid aestimes ? Adverte quid sæpius in corde verses, quid mente agiles ct cogites. Si crebro cogitas ct ruminas coelestia, coelum amas ; si terrestria, thesaurus tuus est in terra, in terra cor tuum quasi talpa sepelivisti. Si ergo sapis, « mens tua non sit in ærc, sed in æthere. »

Huc facit quod S. Antonius de Padua (ut habet ejus Vita) in excquiis cujusdam usurarii concionaturus, hoc thema accepit : « Ubi est thesaurus tuus, ibi est et cor tuum,» dixitque : «Mortuus est hio dives, et sepultus est in inferno. Ite ad thesaurum ejus, et in medio illius invenietis cor cj us. » Abierunt amici, et cor adhuc calidum in medio nummorum ejus invenerunt.

<' r ,'U)' v,- «nto In- Tenilur*

Sanctius et sapientius S. Paulinus, Noi® episcopus , Nola capta a Wandalis, Deum orabat : « Domine, non excrucier propter aurum et argentum ; ubi enim omnia mea sint, tu scis, » quia scilicet cor habebat fixum in Deo, non in auro.

22. Lucerna corporis tui est oculus tuus. Si OCULUS TUUS FUERIT SIMPLEX, TOTUM CORPUS TUUM lucidum erit. — « Lippientes oculi, oit S. Hiero-

Vei*. M. j"e* "

Dymus, soient lucernas videro numerosas : simplex oculus et purus simplicia intuetur cl pura. »

V'H. 23. **23. Si AUTEM OCULUS TUUS FUERIT NEQUAM, TO-**TVM conpüs tuum tenebrosum erit. Si ergo lumen, **QUOD IN TE EST, TENEBRA SUNT, IPSA TENEBR E** quanta erunt? — Dicitur oculus simplex, qui sanus est et externis humoribus, qui visum perturbant, non miscetur, ideoque purus est, sincerus et clarus, *q. d.* «Si oculus tuus fuerit simplex,» id est purus, candidus ct mundus, totum corpus tuum lucidum erit ct quasi oculatum, quia praevia oculi sui luce ct directione omnes actiones suas rcctc obibit. «Si autem oculus tuus fuerit nequam , » Grace íTGvr.^;, id est male affectus ct vitioso humore imbutus, ideoque impurus ct obnubilatus, « totum corpus tuum tenebrosum erit, » quia carebit luce et duce, puta illustratione ct directione oculi sui. aSi ergo lumen *oculare,* quod in te est, » id est esse debebat, jam offuscatum, non lumen, sed tenebra ct caecitas sit, a ipsæ tenebra quantæ erunt? n id est ipsum reliquum corpus natura sua tenebrosum, ac, ut ita dicam, cæcum , cum nullum nisi ex oculis lumen habeat, jam oculis suis ct luminibus , quasi ducibus orbum, quam tenebrosum erit, quamque in tenebris errabit, palpabit ct ccspitabit? a Quantas, ait S. Hilarius, ncccsse est ipsarum in te tenebras esse tenebrarum ! »

Est *primo* parabola, uti ct pleraque aliæ Christi gnomæ hic. Per oculum ergo, cum S. Hieronymo, Chrysostomo, Janscnio, Maldonato, Toleto in cap. xi Luc., ct aliis, mentem ct sensum internum ac-

Qood oculus cipe, *q. d.,* ait S. Chrysostoinus : A corporalibus interiora disce, quod enim oculus est corpori, hoc intellectus est animæ. Sicut enim oculus dirigit teiirctns corpus; sic intellectus praclicus animam; quod est ani- cnjni hic sensit ct gustat, hoc sensit ct gustat anima. Unde error et vitium animæ in operando nascitur ex errore ct vitio intellectus ; quod tamen vilium sæpe oritur ex prava inclinatione ct cupiditate affectus. Quod enim affectus concupiscit, eodem trahit intellectus, ut judicet illud sibi bonum ct prosequendum. Hoc est quod paulo ante dixit : « Ubi enim est thesaurus tuus, ibi est ct cor tuum.» Illud enim cor hic explicat vocatque oculum mentis, hoc est intellectum practicum, qui omnes actiones luce sua præitct dirigit. Vult enim docere Christus animum non posse esse purum ct rectum, ac consequenter nec actiones ab eo manantes esse puras et rectas, ubi cor est avaritia ct auri cupiditate obcæcatum : do hoc enim egit in procedentibus ct aget in sequentibus. Sensus ergo est, *q. d.* Sicut oculus punis clare illuminat regitque corpus corporisque motus omnes; sin vero oculus crasso pravoque humore obnubiletur, obtenebratur lotum corpus, ut illud in tenebris oberret ct cespite! : sic pariter, si mens hominis sit pura, illuminabit totam animam omnesque ejus actiones, ut rite rectcque fiant; sin mens sit pravo affectu ct cupidilato avariti® Imbuta et obcæcata, eodem afficiet totam animamomnesque ejus operationes, ut non nisi terram ct terrenas opes spectent ct ambiant, iisque quasi talp® seso oppicant et excæcent. Ex affectu enim pecunie mens multis erroribus ct ignorantiis practicis obtenebratur, ut putet sibi licere quod revera est illicitum, esseque utile quod est damnosum, atque has c®citates suas cæcis ct effrenatis suis passionibus, affectibus ct actibus communicat, ut cæce ruant in rapinas, fraudes, usuras aliaque scelera, quæ mens ipsa corrigere et frenare debuerat; itaque cos in se cæcos magis ipsa mens cxcæcat, agitque in cæcas peccatorum ruinas.

Potest *secundo,* cum S. Augustino et S. Gregorio, Et lib. XXVili *Moral.* cap. vi, ac Bcda, per oculum accipi intentio mentis ; hæc enim mentem et intellectum movet, regit ct flectit quocumque vult : atque hæc ipsa, si pure intendat Deum et divina, velut finem et scopum suum, faciet ut opus ex ea manans (intclligc si illud in se sit bonum, aut certe non malum) totum sit purum ct sanctum : sin intentio sit prava ct impura, faciet ut opus ex ea manans, licet in se bonum, sil impurum, malum ct vitiosum. Nam loto capite, a vers. 1 hucujusque, Christus egit de recta intentione, eamque requisivi! in eleemosyna, oratione et jejunio, hoc est in omni opere bono. Nonnulla huic parabola addit Lucas, xi, 36, quæ ibi velut loco proprio explicanda sunt.

24. Nemo potest duobus dominis servire. — Non v.-r*. •!. lanium contrariis, sed etiam disparatis, sive di- [*'^[*U* versis duntaxat. Est adagium significans rarum ct difficile esse duobus dominis, qui fere adversis sunt moribus ct humoribus, satisfacere, aut æque eis addici, servire et obsequi. Non ait *famulari ;* subinde enim quis duobus dominis famulatur, sed *servire,* id est sc addicere, amare per omnia, obsequi ct obedire. Id Christus applicat avariti© cl religioni, Deiquc cultui, *q. d.* Non potestis servire Deo ct Diti, cœlo et cœno, œtheri ct œri, numini ct nummis. Quare si Deo servire et cor addicere placet, illud ab ærc et auro avellendum est. Est hoc tertium Christi argumentum cæteris efficacius, quo Scribas omnesque homines avocat a studio divitiarum, quod scilicet impossibile sit cis servire ct Deo. Vis ergo servire Deo ? noli servire Mammon®.

Aut enim unum odio habebit, et alterum diliget; **AUT UNUM SUSTINEBIT, ET ALTERUM CONTEMNET.** — Pro « sustinebit, » S. Augustinus legit *pufielur,* idque exponit do Mammona, *q. d.* Mammona, id estopes, est dominus tam imperiosus ct difficilis, ut avari duram sub eo serviant servitutem, ncc cum ament, sed sustineant ct patiantur ejus herile ct durum imperium. Franciscas Lucas vero, censens interpretem legisse in Greco ¿nçrm^id est sustinebit, patietur, sic disjunctivam hanc exponit, *q. d.* Servus qui duobus dominis servii, aut unum odiet ct alterum diliget; aut si neu-

tnim diligat, sod ulrumrpic oderit, unius imperium feret et sustinebit, alterius contemnet. Verum Greci hic, /rque ac Lucae cap. xvi, 13, constanter habent non id est patietur, sed Me i.' irrxi, id est *uni adharcbit,* ut vertit Noster, Lue. xn, 13; Syrus ct Arabicus : *unum honorabit;* V.itablos : *uni* m dedet, uni cor suum affiget, uni obsequium impendet, id est unum diliget, ut paulo ante dixi. Sensus enim hujus positionis disjunctivae est, *q. d.* Servus duobus dominis serviens, ambobus non serviet, sed aut hunc odio habebit, illum diliget ; aut vice versa hunc diliget ct sustinebit, illum odiet et contemnet, v. g. Si odiatherum Jacobum, diliget herumJoannem; sin diligat Jacobum, odiet Joannem ; cui enim mores unius placent, huic mores alterius, utpote diversictsaepe contrarii, displicent: quare illum amabit, illi obediet ct serviet, hunc odiet, nec prompte ei obediro aut servire volet.

Svstixebft. — Ergo hic idem est quod favebit, tuebitur, fovebit, sustentabit. Sic Cicero , I *Offe.,* ait : « Magistratus esse sustinere dignitatem et decus civitatis. » Et *Orat, pro Flacco :* « Vos reinpublicam humeris vestris, judices, sustinetis. » Et pro *Rabirio :* « Labentein excepit, corruere non sivit, fulsit ct sustinuit re, fortuna, fide, bodicquo sustinet. « Et Brutus, epist. *ad Ciceronem :* « Apuleium, inquit, tu auctoritate sustinere debes.» Sio matres sustinent, id est alunt et sustentant suos infantes, magistri discipulos, heri servos, ct vicissim filii parentes, discipuli magistros, servi heros. Unde Virgllius, Il Georg. :

Ume patriam, panosque nepotes
SostmeU

Sic ct Livius ait : a Milites fluviatili pisce ct herbis sustinebantur, » id est sustentabantur.

Non potestis Deo servire et Mahsoxe. — *q. d.* Non potestis vos addicere Deo simul ct studio opum, ut cor vestrum affigatis utrique, ut utrique curas, operas ct labores vestros impendatis; praesertim quia Deus ita vult coli et amari supra omnia, ut nullum rivalem patiatur, nec sinat aliquem sibi in amore æquari aut comparari. Vice versa, opes ita cor et curas divitis avari ad se rapiunt, ut non sinant illa Deo impendi.

Nota : Ilcbr., pODO *maimón ;* Chald. *mamón ;* <l:' Syriace, *mamona** ait S. Hieronymus, vocantur diviti® et thesauri, quos in arcis recondunt divites, a radice pa *laman,* id est *abscondere.* Aut, ut Angelus Caninius in iVomiri. *Hebr. Novi Testamenti,* a radice *aman ,* id est /imiore, *stabilire.* Nam , ut dicitur, Pmert.x, Î5: «Substantiadivitis,urbs fortitudinis ejus. » Sic opes Hebraico vocantur TH *chaiil,* a robore , quod divitem faciant valentem ct potentem ; sed tum potius scribendum esset *mamón* et *mamona* per simplex m, quomodo in librb Chaldæis et Syris scriptum habetur. Hinc ct lucrum Punice (Punica enim lingua est af n H h.. ,vo< *mammon,* ail S, Augustinus, lib. *De Serm. Domini in monte,* cap. xxii. HIno quoque Persicus pro *Mammones* vertit *divitiis et bonis caducis.*

Porro S. Irenæus, lib. Ill, cap. x, *mammonas* interpretatur *cupidum,* quod interpres ejus exponit, quasi S. Ircnæus *Mammona* derivet ex czno *mum,* id est macula, et pnAon, id est opes, ut *mammona* sit idem quoti *macula divitiarum ;* talis enim est cupiditas vel avaritia, quæ maculat, imo perdit opes eas recondendo ut ab œcugine comedantur, non vero erogando eas in egentes, quæ est quasi opum vita, salus, finis ct felicitas, quæ ad hunc usum a Deo ct natura creatæ sunt.

Nota : non dicit : Non potestis opes habere et Deum : utrumque enim habuit Abraham, Isaac, Jacob, David, Salomon mullique Sancti, qui divitiis non affixere cor. quia cis usi sunt ad pia operated «nonpotestisDcoscrvirectMammonæ;» qui enim servit Mammonæ, opum est servus, quarc cas non regit ut dominus, sed ab ois regitur quasi mancipium, ut omnes labores ct dolores suscipiat quos cupido opum illi suggerit. Sane dura et miserabilis est hæc servitus : « Servire vero Deo regnaro est. » Vero S. Bernardus, serin. *2! tn Cant. :* « Avarus, ait, terrena esurit ut mendicus; fidelis contemnit ut dominus. Hio possidendo mendicat ; iste contemnendo servat. » Igitur : Ararat

Imperai aul servit regina pecunia cuique.

Imperat avaro, servit liberali. Et quid est aurum ct argentum, nisi terra rubra et alba? ait S. Bernardus.

Opponit Deum Mammonæ apposito, quia Mammona sive Plutus, vel Pluto (k Xcûtgç enim vocantur divitiæ) qui ct Dis dicebatur, a Gentibus colebatur quasi divitiarum Deus. Unde Cicero, lib. II *De Natura Deorum :*« Terrena, inquit, vis omnis atquo natura Diti Patri dedicata est, qui dives, ut apud Græcos nXcÚTwv, quia ct recidant omnia in terras, ct oriantur o terra, j» Avari ergo Deus est Mammon, sivo Pluto, qui cum sccum ad inferos (ibi enim est regnum et regia Plutonis) deducet.

Audi S. Augustinum, libro IV *Dc Civit.,* cap. xxi : Gentiles commendabant se adoœ Pecuniæ, ut pecuniosi essent ; deo /Esculano, et filio ejus Argentino , ut haberent ærcam aureamque pecuniam. Nam ideo patrem Argentini /Esculanuin posuerunt, quia prius œrea pecunia in usu esso cœpit, post argentea. Miror autem, quod Argenlinus non genuit Aurinum , quia et aurea subsecuta est. Quem deum si isti haberent, sicut Saturno Jovem, ita ct patri Argentino, et avo /Esculano Aurinum præponercnt. n Causa cur pecunia facta sit dea, est ejus potentia ct imperium : nam, ut ait Ecclesiasticus,cap.x.: «pecunia; obediunt omnia; » pecunia enim comparantur dignitates, vina, epulæ, vestes, equi, currus, ctquid non? unde Osee, cap. xn, 8, de talibus ait : « Veruintamen dives ef-

fcctusrom, inveni idolum mihi.» Ilinc cl Juvenali®, *Satyra* I :

> Inter not, inquit, sjlietissima divitiarum
> NajeiUs.

Et Petronius Arbiter eas Jovi pares facit vel superiores :

> Quidvii, inquit, numinis prrienlibui opU,
> Et veniet : clausum po^idet arca Jovem.

Et Auctor Antologia» :

> Nunc vulgus superos vix putat ef»e deos ;
> Nimirum ingenti congesta pecunia rura
> Est Daus : hum mas nunc regit illa vices.

Vide Aristophanem in *Pluto.*

Prædare S. Hieronymus, epist. 28 *ari Lucinium : « Non* potestis, inquit Dominus, Deo servire et Mammonæ. Aurum deponere incipientium est, non perfectorum. Fecit hoc Crates Thebanus, fecit Antisthenes ; scipsum offerre Deo , proprio Christianorum est el Apostolorum ; qui duo cum vidua paupertatis suæ in gazophylacium æra mittentes, totum censum quem habuerunt, Domino tradiderunt, ct merentur audire: *Sedebitis super duodecim solia, judicantes duodecim tribus Israel.»* Denique divitiæ dictæ sunt, eo quod dividant distrahantque mentem, ait S. Ambrosius, lib. *De Abraham,* sicut deviseront Abraham a Lot. *Genes,* xin.

\>rf. 25. 23. Ideo dico vobis, ne solliciti sitis amme quid induamini. — *Animer ;* illa enim eget cibo, non præcise pro se, sed ut in corporo retineatur illudque animet ct vegetet. Rursum in anima est omnis cibi sensus , gustus ct delectatio. Aut *animai,* id est vitæ, ail S. Augustinus, anima enim est causa vitæ.

w • VESTRÆ QUID MANDUCETIS, NEQUE CORPORI VESTRO

Pro « nc solliciti sitis,» Græce est pui pepcuvin, id est ne anxio cogitetis, nc cum cura, anxietate ct ærumna solliciti sitis : (uptfxwt enim dicitur a (upîÇttv w vctJv , quod studium congregandi opes animum dividat, et in varias cogitationes, curas, sollicitudines, anxietates distrahat et quasi dissecai. Non ergo prohibet hic Christus providam diligentiam el laborem procurandi sibi suisque necessaria ad vitam, uti voluerunt Euchitæ (qui volebant semper orare, ct nunquam laborare), contra quos S. Augustinus scripsit librum *Dc Opere monachorum ;* sed vetat eorum sollicitudinem anxiam , praeoccupatam , intempestivam , timidam, Deo diffidentem, cor in terra defigentem et a Dei servitio distrahentem.

cbrhiuB b/ih X. nrm ¿c- mi b/jh inm i/- tii.

Atque ut eam confutet nobisque eximat, ndhi- septem rationes sive argumenta : Prima esi hoc versu in verbis proxime sequentibus , peliturque a cura corporis nostri, quam gerit Deus, Secunda, vers. ST, ab avibus, quas Deus curat el pascit. Tertia, vers. 27, quod omnis nostra sollicitudo inanis sil sine Deo. Quarta, vers. 28, a liliis et forno, quæ vestit ct ornat Dens. Quinta, vers.32, quod hæc sollicitudo paganorum <it, non Christianorum. Sexta, vers. 32, quia ad Dei scientis omnia ct gubernantis providentiam pertinet dc victu nobis providere, ut quaerentibus regnum Dei alimenta adjiciat. Septima, vers. 34, quia sufficit diei malitia sua. Tot argumentis utitur Christus, quia longe major hominum pars laborat hac nimia sollicitudine, adeoque a mane in vesperam non aliud cogitat, non aliud laborat, quam ut cibum et vestitum sibi suisque comparet, quæ est magna miseria ct plusquam asininus labor.

Nonne anima plus est quam esca, et corpus plus quam vestimentum ? — Est hæc prima ratio contra anxiam ct nimiam sollicitudinem rerum temporarum, petita a minori, sive a minus verisimili ad id quod magis verisimile, g. *d.* Deus qui nobis animam ct corpus dedit, imo ex nihilo creavit, et continue conservat el quasi creat, hic utique etiam dabit quæ minora sunt, puta escas et vestes, sine quibus corpus el anima non possunt subsistere. Ita S. Augustinus, Chrysostomus, Theophylactus, Euthymius. VcreS. Chrysostomus homil. 57 *ad Populum :* « Deo, ait, pascente, non est opus nos esse sollicitos. Nam divites eguerunt et esurierunt ; inquirentes autem Dominum, non minuentur omni bono.» *Psal.* xxxni.

?'«• æ"*|' 'J' ub.

26. Respicite volatilia coeli , quoniam non se- **v-n**
EUNT, NEQUE METUNT, NEQUE CONGREGANT IN HORREA ; **f** '«•
et Pater vester coelestis pascit illa. Nonne vos
MAGIS PLURIS ESTIS ILLIS? — Gh ECC ¿taciti
avrò*, id est magis differtis ab illis? multum præccllitis illis ?

Est secundum argumentum quo probat Christus nos non debere esse sollicitos do victu el vestitu, petitum ab avibus, ideoque a minori ad majus, r/. *d.* Si Deus aves irrationales de victu non sollicitas, ncc pro eo laborantes, sed otiosas , ac subinde odiosas , v. g. corvos, ut babel Lucas, cap. xn,24, pascit, datque eis illaboratum granum ct cibum ; quanto magis pascet vos. qui estis homines rationales , creati ad imaginem ejus, imo filii ejus et hærcdcs , Christi sanguine redempti, pm quibus proinde tot agricolas procurat , quos facit serere, metere et triturare, ac tot molitores molere, tot pistores pinsere panem, etc. ! Comparai homines non bobus terrestribus, sed avibus eœlostibus, ut doceat cos debere esse cœlestes, ct instar avium c terra in cœlum mente avolare, indeqiie cibum tum corpori, tum animæ necessarium , quotidie a Deo cxpcclaro ct postularo. Aves enim quotidiana annona conlentæ, do crastina non sunt sollicito», sed in Dei providentia placido conquiescunt, tantumque volatui ct cantui vacant. Poterat Christus, ait Chrysostomus, « hominum proferre exempla, ut Mosen, Eliam, Joanncm, qui dc victu non fuere solliciti;sed ut magi^audientiumconscientiasverberaret, de irrationalium illos securitate cornino-

Srcnn- ,

nuit. » Cur enim homo non faciat, quod faciunt avesfcur sollicitussif, cum non sint solliciteavcs?

Quocirca S. Franciscas mire delectabatur avibus, præsertim alaudis, casque ad Dei laudes concinendas invitare solebat. Unde ct illi mox a morte suo cantu parentarunt alaudæ. Magna *enim* copia ad tectum domus, in qua mortuus erat, advolantes, diu cum insolita jubilatione gyrantes, Sancti laudes ct gloriam celebrarunt. Solitus erat ipse fratres sui ordinis compararo alaudis et ut eas imitarentur adhortari. Nam alauda : fv

*17 »? ' pn Primo, inquit, cristam habet instar galeri, unde ct galerita vocatur, teste Plinio, libro XI, cap. xxxvn; sic ct Minorite cucullum gestant sive capntium, ut meminerint se puerorum, qui cucullis caput suum involvunt, innocentiam ct humilitatem S\- r. ¿ imitari debere. Secundo, alauda est cinerei coloris; cinerea est ct tunica fratrum, ut recordentur illius dicti a Deo ad protoplastum : a Memento, homo, quia pulvis, *sive* cinis cs, ct in cinerem reverTertiou teris, n *Tertio,* alaudæ vivunt in paupertate, sine sollicitudine grana, quæ terra praebet, carpentes; sic et fratres profitentur paupertatem, mendicato vivunt sine sollicitudine, in Dei providentia ct fidelium charitate spem annonæ reponentes. Caute. *Quarto,* alaudæ mox ut granum invenerint ct comederint, in cœlum feruntur volatu directo ct sublimi, ita ut aciem intuentium fugiant, canentes et quasi gratias agentes Deo omnium parenti ct altori. Idem faciunt fratres, « quia panem Angelorum manducavit homo, » id est panem ex eleemosyna quæsitum, ad quem fratribus mendicantibus dandum Angeli instigant cos qui sunt diQÛ ir. vites. *Quinto,* alaudæ dicuntur *a laudo,* quod assiduo cantu Deum laudent; sic et fratres terrena despidant, cœlestia appetant, quasi hospites terrae et cives codi, sciantquc se a Deo vocatos ad hoc, ut jugiter Deum laudent, tum psalmodia, tum prædicationectsanctitatcvitæ. Ita referi Lucas Waddingus in *Annal. Minorum,* anno Christi 1226, n. 39, ct alii. Audi S. Ambrosium, serm. in cap. i *Malachiæ,* qui extat in fine tom. II : a Aves, inquit, propter viles escas gratias agunt ; tu pretiosissimis epulis pasceris , et ingratus es? Quis igitur non erubescat sensum hominis habens, sine psalmorum celebritate diem claudere, cum ipsœ aves ad gratificandum psalte ¡¡suavitate persultent ;ctcjus gloriam non versuum dulcedine personare, cujus laudem volucresmodulatacantilena pronuntiant? Imitare ergo, frater, minutissimas aves, mane et vespere creatori gratias referendo. Et si cs devotior, imitare lusciniam, cui quoniam ad dicendas laudes dies sola non sufficit, nocturna spatia pervigili cantilena decurrit. Et tu igitur tuis laudibus diem vincens, operi tuo adde nocturna curricula, ct insomnem suscepti laboris industriam psalterii •crie consolare. »

F'i- ir p*».l Denique idem S. Ambrosius,in cap. xn *Lue.,* ad vers. 21 : «Considerale corvos, quia non seminant, etc., et Deu- pa cil illos,» ex hoc loco docet causam inopiæ nostræ esso avaritiam : « Etenim inquit, illis (corvis) idcirco inelaborati pabuli usus exuberat, quod fructus sibi communes ad escam datos speciali quodam nesciunt vindicaro dominatu. Nos communia amisimus, cum propria vindicamus; nam neo proprium quidquam est, ubi perpetuum nihil est; nec certa copia, ubi incertus eventus. Cur enim divitias tuas æstimes, cum libi Deus etiam vicium cum cæteris animantibus voluerit esse communem? Aves coeli speciale sibi nil vindicant, ct ideo pabulis indigere nesciunt, quia aliis invidere non norunt. »

27. **Quis ALTEM VESTRUM COGITANS (GræCO |M- paver/,** id est sollicitus, sollicite cogitans, anxie curans, hoc est, sollicita sua cogitatione, disquisitione ct molitione : « Sollicitudo enim est œgritudo (*inquietudo, anxietas*) animi cum cogitatione,» ait Cicero, *Tuscul.* IV), potest adjicere **AD STATURAM SUAM CUBITUM UNUM ?** —. Est tertium argumentum a majori sive magis verisimili ad minus. Unde Lucas, xn, 26, addit : « Si ergo quod minimum est non potestis, quid de cætcro solliciti estis ? » *q. d.* Si frustranea est cogitatio, sollicitudo et labor, qua quis vellet excogitaro modum adjiciendi staturæ suæ cubitum unum, ut scilicet longior ct altior Ceret quam sit, cubito uno: licet enim mille annos cogitaret, ct cogitando se discruciaret, nunquam id perficeret; quanto magis inanis est anxia sollicitudo, qua quis vitam per escam anxie conservare et prolongare suapte industria molitur ; solius enim Dei est, uti corpus a sc creatum augere ut ad justam staturam excrescat, ita mullo magis vitam quam dedit, conservare ct ad finem a se statutum producere, ac consequenter alimenta ad hoc necessaria paterna sua providentia procurare ct subministrare. Vers. î7. Tertium t^ncn'

Notat Euthymius hic nominari cubitum, quia cubitus est propria mensura staturæ humanæ. Omnis enim homo recte formatus suorum cubitorum quatuor habet in altitudine, cl quatuor in latitudine ; scilicet, si extensis sil brachiis, ulhæc extensio latitudini addatur ; extensio enim brachiorum esi mensura staturæ cujusque hominis, atque hac ratione homo esi quadratus, hoc esi, tam latus, quam longus, ut discat esse quadratus et solidus in constantia ct virtute.

28. Et de vestimento quid solliciti estis ? Con- **SIDERATE LILIA AGRI, QUOMODO CRESCUNT : NON LA- DORANT, NEQUE NENT.** Ven. î9. 1,1•

29. Dico autem vobis : Quoniam nec Salomon in **OMNI GLORIA SUA COOPERTUS EST (GPiCCC mpu&bavo,** id est amicius, indutus fuit; Arabicus, *vestitus fuit)* **ve«.î).**

sicut unum ex istis. — Est quartum argumentum ab elegantia liliorum. Si enim Deus lilia tanto candore, decore ct pulchritudine vestit ct ornat, quanto magis homines in se confidentes veste necessaria donabit! **Quartum**

Innuit lilia, dum crescunt et nutriuntur, suis involucris quasi vestibus obvolvi. Porro, mira est

liliorum venustas, fulgor, fragrantia, ordo, decor, elegantia, celsitudo, quibus ea condecorat Deus, de quibus Plinius, lib.XXI, cap. v.

Vttiisro-Ku UJ' Meminit Christus liliorum ct vestis sive pa-*U(lamenl* Salomonis, quia hoc erat candidum, floridum ct libatum, scilicet intertextum, vel opere phrygionico acupictum liliorum efflgiebus, et liliorum candentium fulgorem æmulabatur; hoc enim suo candore, decore ct pulchritudine est clegantissimum, ideoque fuit vestis regum ct principimi. Audi Pausaniam *inEliaris,* lib. V,cum Jovis describit simulacrum : « Cui, prœtcr alia, pallium erat aureum : in eo cum diversa animalia, tum ex omnibus florum generibus, lilia in primis cælata erant. » Et Marcellinus, lib, XIV, invectus in luxum vestium : « Longioris, inquit,fimbri® tunic® perspicua lucent varietate liliorum, effigiat® in species animalium multiformes. * Hinc et suam illam nobilissimam candidissimamque togam, donatam sibi a Parthenio, cubiculi Domitiani præfccto, cum liliis comparat Martialis, lib. Vili, 28 :

> Lilia tu vincis : nec adhuc dilapsa ligustra,
> Et Tiburtino monte quod albet ebur,
> Spartanus tibi cedet olor, Papbiæque columba,
> Cedet Erythraeis eruta gemma vadis.

Ha Pineda, lib. VI *De Debus Salomonis,* rap. v.

Lilii sytniM> Anagogice : lilia et libata vestis repræsentant stolam immortalitatis et gloriæ qua suos electos in cœlo amiciet Christus. Unde Psalmus x l iy inscribitur : «Pro liliis (1); *sive,* pro iis qui commutabuntur, n scilicet a morte in immortalitatem, a miseria in gloriam. Quocirca Hilarius hic per «lilia non laborantia ncque nentia,» significari intclligit « Angelorum coelestium claritates, quibus extra human® scienti® eruditionem a Deo glori® candor inductus est ; et cumin resurrectione similes omnes Angelis erunt, sperare nos cœlcstis glori® voluit operimentum, exemplo Angelical claritatis. Lilium enim etiam avulsum a radice et a terra, ex se efflorescit et virescit, ct rursum suo honoro vestitur. Ita sane Angelorum virtutes ex sua origine, ut sint semper, accipiunt. »

LOhpnl-dinari ' 7. Ctirî Porro, quam illa sint speciosa, dcccantquo principes sponsos, præsertim Salomonem et Christum , proinde quam iis delectaretur Salomon, patet ex ejus canticis, ubi s®pius ait de sponso : « Qui pascitur inter lilia. » Et cap. n, 16, et cap. vi, 2, et cap. vu, 2, : « Venter tuus, inquit, sicut acervus tritici vallatus liliis.» Imo cap n, I: « Ego, inquit, flos campi ct lilium convallium. »

Porro, Christus præfert liliorum pulchritudinem libatis ex filo argenteo Salomonis vestibus, quia illa utpotc naturalis et nativa omnem artis elegantiam, quasi adumbratam ct imitatione expressam. superat. Ars enim imitatur naturam, sed non adæqual : hinc major est pulchritudo naturæ, quam artis. Ars enim est quasi simia natur® : sicut ergo simia imitatur hominem ct hominis gestus, sed non assequitur, nunquam enim fit homo, sed « simia est simia, beet aurea gestet insignia; n sic ct ars nunquam pertingit ad dignitatem ct decorem naturæ. Ars enim est quasi fucus natur®, quasi umbra et imago naturæ: quantum ergo præstat veritas fuco, umbra imagini, tantum natura præstat arti. Ita sanctus Chrysostomus : « Quantum, inquit, distat a veritate mendacium, tantum inter illorum amictus et horum florum discrimen interjacet. » Et S. Hieronymus : « Revera, inquit, quod sericum, quæ regum purpura , qu® pictura textricum potest floribus comparari? Quid ita rubet ut rosa ? quid ita candet ut lilium ? Viol® vero purpuram nullo superari murice, oculorum magis quam sermonis judicium est. »

Aw rf-llllll ruta'

Denique flos natur® est flos venis ct vivus, flos vesti intextus est flos pictus ct exanimis : tantum ergo inter se ditfcnint, quantum homo venis ct homo pictus; ars enim est pictura ct adumbratio natur®. Vetus est dictum : « Pulchros esse fœtus artis, aureos naturæ. » Tacite hic notat Christus, quam exiles ct viles sint vestes aures, serie®, purpure® , in quibus opulenti vane gloriantur, quasque tanto labore et sollicitudine ambiunt. Quid enim, ut ait S. Bernardus, est aurum ct argentum, nisi terra alba et rubra? quid margarita, nisi excrementa concharum? quid purpura, nisi sanguis vilis pisciculi, qui purpura dicitur ? quid bombycina, nisi netus ct stamina vermium, puta bombycum?

Tropologico Glossa : « Lilia, ait, sunt virgines, qui per augmentum virtutum in Deo crescunt, ct induuntur grati® vestibus in præsenli, et glori® in futuro. » Hinc illud *Cant,* n, l : «Ego flos campi ct libum convallium. Sicut libum inter spinas, sic amica mea inter filias. » Et vi, 2 : « Ego dilecto meo, ct dilectus meus mihi, qui pascitur inter filia. n Vide ibi dicta.

30. St autem (Arabicus : St *enim)* foexun agri, v<n. 30. QUOD HODIE EST, ET CRAS IX CLIBANUM MITTITUR, DEI SIC VESTIT; QUANTO MAGIS VOS, MODICA FIDEI?— ‘ Liliis pulchris addit vilem herbam etfœnum, ad majorem energiam. Pro *fanum* enim Græce est id est *herbam, q. d.* Si Deus herbam in agro tanto virore, tamque pulchris foliculis et involucris vestit, qu® hodie est cl viret, cras demittitur ct siccatur, filque fœnum, ac in clibanum sive furnum mittitur, ut eum succendat ct calefaciat ad coquendos in co panes(i) ; «quanto magis

(1) Rectius hæc verba Psalmo xuv praelata interpretatur Gesenius, dicendoca esso musicis montium, ul, scilicet, cantantes adjuvent instrumento cujus extrema pars apertior *lilii* formam refert, v. g. lituo, aut alio cx tibiarum genere quarum suavior sonus huic psalmo apprimo convenire videtur. — Vide ibi dicta.

(1) Vocabuhnn inquit Kuinocl, ut ht. *gramina,* Justin. 3G, 4, non tantum grarnen, sed ct flores, quidquid In hortis ct pratis nascitur indicat ; hoc tamen loco

vos,l» qui estis homines fideles,amici et filii sui, Heus *vestiet Î* Vos, *inquam,* qui sine causa estis fnodfar *fid< i, Græce Shqmimi,* id est *parum fidentes* in Deo *Deique* paterna providentia.

Nota: hac increpatione Christus ostendit vulgarem de cibo ct veste sollicitudinem nasci cx nimia et non ferenda divinæ providentiæ diffidentia: si enim illi plane confiderent homines, non essent adeo solliciti, sed in ca securo conquiescerent, tnmquc Deus moderate laborantibus sibique fidentibus de necessariis omnibus provideret.

Vm. at. in. 31. Nolite frgo solliciti esse, dicentes : Quid JJAXDUCABIMUS, ALT QUID DIDEMUS, AUT QUO operiemur ? — qua veste tegemus corpus nudum contra aeris injurias ?

Venu 3X fo ?. mm' xr- iwnrn- 32. II FC EXIM OMNIA GENTES INQUIRUNT. — Est Tptotum argumentum, quod hæc terrenorum, puta cibi, potus, vestitus sollicitudo pagana sit, non Christiana, ideoquo congruat paganis, qui Deum Deique providentiam ignorant, non Christianis, qui utramque credunt ct sperant, imo in dies sentiunt ct experiuntur.

Scit enim Pater vester (Greca ct Syrus addunt cvpms;, id est *coelestis)* quia (quod, quantum ct quamdiu) nis omnibus indigetis. — Est sextum argumentum, g. d. Nolite esso solliciti et anxii in Sntnm vestra cibi vestisque indigentia ; nam Deus probo illam novit, imo videt et intuetur, quia Deus est : ergo eidem providebit, quia amat curatquc vos tanquam filios, quia Pater vester; idque facere potest, quia coelestis est et omnipotens. Quin ergo in cum sollicitudinem vestram omnem devolvitis ? Scit enim, vult et potest vostre necessitili succurrere : scit, quia Deus ; vult, quia Pater; potest, quia Rex cœlcstis in cœlo ct terra pleno jure dominatur. Addit S. Lucas, xii, 29: « Et nolite in sublimo tolli ; n Græce ttaûi.idcst nolite in meteora aut alia præsidia humana respicere, de quo ibidem plura. Unde vutknras. Franciscos suis non aliud dabat viaticum, qaam illudPsaltls, tiv,î3 : « Jacta super Dominum curam tuam, ct ipso te enutriet, » ubi pro curam tuam Hebr. est •prp iehabc/ia; quod Chald. vertit *spem tuam;* S. Hieronymus, *charitatcm tuam;* Vatablus, *pondus* vel *sarcinam tuam,* hoc est tua negotia, tuas sollicitudines, tuas ærumnas, tuam paupertatem ct quidquid tc onerat ct gravat; Psaltes Rom., *cogitatum tuum.* Radix 3rP *iahab* significat affectum postulantis, *q. d.* Jacta quidquid tibi sollicitudinem, aviditatem, precem anxiam movet et elicit, et ipse te enutriet; Hebr., m-*tmtabit, perficiet, curabit* (1). Quin et S. Petrus, I *epist.* cap. v, 7 : «Omnem, inquit, Rollicitudinem vestram projicientes in cum, quoniam ipsi cura est de vobis. » Et S. Paulus, *Philipp,* iv, fi : « Nihil solliciti sitis, sed in omni oratione ct obsecratione cum gratiarum actione petitiones vestre innotescant apud Deum. » Vide ibi dicta. Nobis enim mens est arcta, humeri ct vires exiles : Deus autem latissimos habet providentiæ oculos , œque ac humeros ; ipse enim est verus Atlas, qui eœlum ct terram humeris sustinet. Ita MJn l Deus castra Hcbræorum (erant in iis facile duo millioncs hominum præter equos, boves feraquo animalia) in sterili deserto aluit manna vestesque eorum incorruptas servavit, imo fecit ut illæ cum pueris crescentibus sensim crescerent ; idem fecit de calceis , idque per 40 annos. Sic etiamnum Deus ubivis gentium mirabiliter providet, alitquc tot pauperes opificos, qui numerosam habent prolem et familiam, ad quam alendam quotidianus eorum laboret lucrum exile nullo modo sufficit, preserlim quia sæpe male valent ; aut si sani sunt, non inveniunt quod operentur ct lucrentur : quod velut certum divinæ providentiæ argumentum admiratur ct celebrat alibi S. Chrysostomus. Fac enim compulum, ac rationes subduc tam lucri quam expensi, invenies longe plus cos expendisse, quam lucrati sint. Facit ergo illis Deus,quod faciebat Hebreis colligentibus manna in deserto; qui cniin minus collegerant quam mensuram Gomor, his Deus inscnsibiliter plus addebat, tantum, scilicet, quantum sufficeret ad implendum Gomor, *ILxodi* ivi, 18. *Gomor* enim erat mensura diurni victus cuique sufficiens. Quocirca Psaltes : « Dominus, ait, regit me (Hebr. Dominus pastor meus, vel pascit me), ct (idcirco) nihil mihi deerit : in loco pascuæ, ibi me collocavit. » *Psal.xxn.* Cur ergo de crastino cs sollicitus? cur Deo non fidis? injuriam facis Deo, divinam providentiam et curam Deo quasi adimis ct tibi arrogas. Merito ergo te deseret Deus, teque vacuum, egenum, famelicum ct nudum relinquet. Longe ergo satius est « sollicitum ambulare cum Deo solo,n Jííc/ia?. vi,8, eique dicere: « Ego autem sum mendicus ct pauper, Dominus sollicitus est mei. n Dei enim sollicitudo pro nobis multo major est omni cura, quam pro nobis ipsimet gerere possumus. Est enim in Deo divina ct immensa.

33. Qi trite ergo (Græce ii, id est *autem)* v, PRIMUM REGNUM Dii ET JUSTITIAM EJUS, ET IIÆC. L"c- OMNIA ADJICIENTUR (GræCC -fClcOwTai , ¡d CSt *(IppO-nentur,* ut legunt S. Cyprianus et S. Augustinus, sicut panis ct cibus pauperi famelico in mensa a divite apponitur) vobis. — *Primum,* non tam tempore, quam dignitate, ait S. Augustinus, item æstimatione ct appretkxtionc, g. *d.* Maxime et precipue quœrlte regnum Dei, illud pre cætcris (estimale, ct sumini pretii ducite, parvi vero bona temporalia, utpole qute lanium in ordine ad regnum Dei quœronda sunt, quieque a Deo mantissa loco adjiciuntur, scilicet

spedatlm de liliis e«t intclligcndum, quorum caules *r»facti, nipote grandiores et crassiores, ut omnino berte, frutices, 0 Mfte, apud Orientales adhibebantur •4 alendum ignem in fornacibus.

(I) AUi alia, ct quidem, me judice, meliori via, ad cuwdcfn sc&Mim adducuntur : *Committe Deo* (quod) *Md tibi,* i. c. rlum wu sortem tuam.

ubi hominum saluti Id expedit. Errant ergo qui dicunt :

0 cives, civrs, querenda pecunia primum:
Virtus post nummos.

Tales errores sunt ct hodie eorum qui pinguia officia, beneficia, dignitates cl prelaturas omni diligentia quærunt ct procurant, parum de onere ct aptitudine sua, ac dc salute æterna cogitantes.

Regnum Dei (cadeste, puta æternam beatitndinem ct gloriam) et justitiam ejus? — scilicet Dei (Græco enim est masculinum aw5), hoc est, media quæ ducunt ad regnum Dei, scilicet Dei gratiam , virtutes et bona justaque opera , quibus coram Deo fimus justi vel justiores, quæque Deus nobis præscripsit et mandavit, ut nimirum ei ejusque præceptis obediamus.

Et iiæcomnia adjicientur vobis. — Ergo ipsa non erunt merces bonorum operum, quia hæc tota nobis servatur in cado, aitS. Augustinus, sed *adjicientur* quasi mantissa ct auctoramentum exiguum ad pondus mercedis adjectum : ipsa enim sunt bona infima, ait S. Chrysostomus, respectu coelestium, ubi « supra modum in sublimitate æternum glori® pondus p exspectamus. II *Cor.* n. 17.

34. 34. Nolitr ergo solliciti esse in crastinum (in tempus futurum) ; crastinus enim dies sollicites erit sibi ipsi , — hoc est dc seipso : vidctur legisse lourj; jam legunt vx bwritci id est do rebus suis, sed eodem redit sensus. Est septimum argumentum, *q. d.* Sinite crastino, id est futuro tempori curam ct sollicitudinem crastini, id est sui ipsius : ut quid ante tempus vultis esse anxii et miseri ? licet enim hodie curas crastini vobis accersatis, nihil idcirco minus curarum vobis seenni afferet dies crastinus, quibus sibi sollicitus ct vobis molestus sit, ita ut non sitis illius onera leviora reddituri, sed hodiernum diem nova crastini fascis injectione duntaxat oneraturi : suo ergo tempori sua servetur sollicitudo, hodierno hodierna, crastino crastina; ita sollicitudo in partes divisa minuetur, fictquc levior ct portatu facilior. Sane, si anima ingrediens in corpus hominis, dum nascitur, videret universas egestates, molestias, dolores ct angores quos per omnem vitam, per siugulos dies, horas et momenta est subitura, exhorresceret, desperaret, nec in corpus ingredi sustineret. Quocirca Deus celat ct abscondit futuras rerumnas, qu® nobis obveniunt, ut singulis diebus singulas carpamus, ct divisas carptim sustineamus : quod factu longe facilius est. Sapienter S. Chrysostomus hic: « Nequaquam, inquit, ulterioris dici cura te conterai : cujus enim diei spatium te visurum nescis, quam ob causam illius sollicitudine torqueris? » EI Sanctus ille OuSiSwc; : « Quid prodest sollicitum esso dc futuris contingentibus, quæ furie nunquam evenient ? »

Septiwum arpi '.illuni.

Nota *primo* *hodie* significat tempus presens ; *crastinum,* quodvis tempus futurum. Ita S.Hilarius ct Hieronymus: simile est vers. 6, et cap. preced., vers. 27 ct 29.

Secunda, per prosopopceiam crastino hic tribuitur sollicitudo, quia videlicet dies crastinus suggerit homini materiamnovæ sollicitudinis, quæ pro tempore et re nata curari debet. Ita S. Chrysostomus. Simili schemate ait Poeta:

Nescis quid serus vesper vehat

Et Psaltes : a Dies diei eructat verbum, et nox nocti indicat scientiam. » Psc/. xvm, 3.

Tertio, Christus hic non prohibet omnes crastinas, imo menstruas ct annuas provisiones frumenti, vim, olei, etc.; has enim prudentia œconomica requirit, ideoque has prudenter fecit Joseph in Ægypto, Gen. XLI, 33; ct Apostolus, *Act.* xi, 29. L'ndc S. Antonius apud Cassianum, *Collât.* IX, cap. n, ait nonnullos nihil in crastinum servare volentes fuisse deceptos, ncc potuisse arreptum opus congruo exitu terminare. VideS. Augustinum, lib. *De Operibus monachorum,* cap. xxvni et xxa. Sed tantum vetat sollicitudines de futuro inutiles, anxias ct intempestivas, videlicet, cum quis sollicitus est circa ea quorum cura secundum rectam rationem non congruit præsenti tempori, sed futuro : talis enim tantum diei præsenti et sibi ipsi onus curasque frustra accerscndo ct aggravando injuriam facit, ct frustraneam molestiam creat. Prori, H((chrhtus.

Sollicitudo ergo est duplex : Prior moderata ct sedula, quam recta ratio tali rei vel negotio adhibendam dictat, quæ a Græcis dicitur id est *diligentia,* ct *vsnoti,* id est *studium.* Unde Isidoros, lib. 11 *Ehjmol. :* « Sollicitus, inquit, dicitur quasi solers citus : in quantum scilicet aliquis ex quadamsolertia animi velox estad prosequendum ca quæ sunt agenda; » unde *solers* dicitur quasi *solus ars,* ait Festus, id est totus artificiosus, industrius ct ingeniosus. Hæc ergo sollicitudo est laudabilis et necessaria in omni prudentia et virtute. Posterior est immoderata, nimia, anticipata, impertinens, qua homo timidus vel cupidus frustra se discruciat ct affligit de futuris eventibus, qui plane incerti sunt, nec prævidcri vel impediri possunt ; hæc Græcis dicitur (qua? vox hic est in Græco) id est anxia cura, anxietas, irrunina ; hanc vetat lue Christus, ut dixi vers. 23. Unde Glossa interlinearte : « Non labor, inquit, ct providentia damnatur, sed sollicitudo mentem suffocans, v s<u>a- Sctcrt un b?

Sufficit dieimalitia sua .—«Malitia,» id est molestia, cura et afflictio «sua.» *q. d.* Quisque dies suam homini affert molestiam et sollicitudinem: ut quid ergo frustra alias sibi de crastino ct futuro accersit? Gnecum ergo xxxíx, id est malitia, sumitur pro xxxowi;, id est mali illatione sive afflictione. Sic Jacob ait Pharaoni : « Dies peregrinationis meæ centum ct triginta annorum sunt

parvi et mali. » fri est miseri. *Gen,* xlvii, 9. Sic vice versa bonitas vel bonum sumitur pro læto , hilari ct jucundo, ut : a Ecce qnarn bonum ct quam jucundum, habitare fratres in unum, n Pse/.cxxxn, I. ItaS. Hieronymus, Chrysostomus, Thcopbylactns, Eulhymius ct S. Augustinus, lib. II *Dc Serm. Domini in monte,* ubi totum hunc Christi sermonem fuse explicat. Causam dat S. Chrysostomus : « Ct cnim cos acrius increparet, inquit, ipsum pene tempus animavit, ct velut afflictum ab omnibus introduxit, quasi quod contra illos do imposita sibi afflictione superflua clamaret. n Andi et S. Augustinum : « Necessitatem vocat malitiam, quia pœnalisest nobis; perlinet enim ad mortalitatem, quam peccando meruimus. Cum videmus servum Dei providere necessaria, non putemus agere conira Domini præceptum; nam et Dominus propter exemplum loculos habuit, ct in Apostolorum Actis legimus procurata necessaria in futurum, ob imminentem faraoni: non prohibemur ergo procurare, sed ob ista militare. »

CAPUT SEPTIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Primo prohibet Christus ne aliosjudicemus et ne sanctum demus canibus. Secundo, vers. 1, docet insistendum esse orationi. Tertio, vers, 13, *asserit viam in cœlum esse arctam et a paucis iniri. Quarto, vers.* 15, *monet fugiendos esse falsos prophetas ct doctores, qui in vestimentis ovis celant lupum. Quinto, vers.* 2**i**, *pronuntiat sapientem esse cum qui ita audit verba sua, ut illa faciat ct opere impicat ; ideoque similem esse codificanti domum, non in arena, sed in petra, quæ ventis ct procellis omnibus resistit.*

1. Nolite judicare, ul non judicemini. 2. In quo enim judicio judicaveritis, judicabimini; et in qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis. 3. Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, et trabem in oculo tuo non vides? 4. Aut quomodo dicis fratri tuo : Sine ejiciam festucamdeoculotuo;et ecce trabs est in oculo tuo? 5. Hypocrita, ejice primum trabem de oculo tuo, el tunc videbis ejicere festucam de oculo fratris tui. G. Nolite dare sanctum canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus suis, el conversi dirumpant vos. 7. Petile, et dabitur vobis ; quærite , et invenietis ; pulsate, et aperietur vobis. 8. Omnis cnim qui petit, accipit; et qui quaerit, invenit; et pulsanti, aperietur. 9. Aut quis est ex vobis homo, quem si petierit filius suus panem, numquid lapidem porriget ei? 10. Aut si piscem petierit, numquid serpentem porriget ei? 11. Si ergo vos, cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris : (pianto magis Pater vester, qui in cœlis est, dabit bona petentibus se! 12. Omnia ergo quæcumque vultis ut faciant vobis homines, el vos facite illis. Ilæc est enim lex et Prophetae. 13. Intrate per angustam portam : quia lata porta ct spatiosa via est, quæ ducit ad perditionem, et mulli sunt qui intrant per eam. 14. Quam angusta porta, et arcta via est, quæ ducit ad vitam ; el pauci sunt, qui inveniunt eam. 15. Attendite a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. 16. A fructibus eorum cognoscetis cos. Numquid colligunt de spinis uvas, aut dc tribulis ficus. 17. Sic omnis arbor bona fructus bonos facit : mala autem arbor malos fructus facit. 18. Non potest arbor bona malos fructus facere; neque arbor mala bonos fructus facere. 19. Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, et in ignem mittetur. 20. Igitur cx fructibus eorum cognoscetis eos. 21. Non omnis qui dicit mihi : Domine, Domine, intrabit in regnum coelorum; sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in coelis est, ipse intrabit in regnum coelorum. 22. Mulli dicent mihi in illa die : Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, ct in nomine tuo dæmonia ejecimus, et in nomine tuo virtutes mullas fecimus! 23. El tunc confitebor illis : Quia nunquam novi vos : dis-

cedile a ine, qui operamini iniquitatem. 24. Omnis ergo qui audit verba mea hæc, et facit ea, assimilabilur viro sapienti, qui ædiiicavit domum suam supra petram ; 25. et descendit pluvia, et venerunt flumina, et flaverunt venti, et irruerunt in domum illam, et non cecidit ; fundata enim erat super petram. 26. El omnis qui audit verba mea hæc, et non facit ea, similis erit viro stulto, qui ædiiicavit domum suam supra arenam ; 27. et descendit pluvia, et venerunt flumina, et flaverunt venti, et irruerunt in domum illam, et cecidit, el fuit ruina illius magna. 28. Et factum est, cum consummasset Jesus verba hæc, admirabantur turbæ super doctrina ejus. 29. Erat cnim docens cos sicut potestatem habens, et non sicut Scribæ eorum et Pharisæi.

Vers. i. 1. Nolite judicare (Icmcrarieclmalignc), it non judicemini.— Nota: Christus non prohibet hic publicum magistratus judicium, quo reos condemnat, innocentes absolvit, hoc cnim necessarium est in omni republica; sed tantum privatum, cum scilicet temerarium est, aut curiosum, aut dctraclorium : hoc enim charilati et justitia», ipsique Deo, cujus judicium usurpamus, repugnat; proximo cnim dati sumus non judices, sed socii : quare, si temerarie malam de eo habemus opinionem, injuriam ei facimus, eique famam in animo nostro ct apud alios, si eam ore proloquamur, eripimus. Fama autem ingens est bonum, majusque quam sint opes. Ita S. Hieronymus, Buda, S.Basilius in *Jicg. brevior.,* Rcg. 164, et S. Augustinus : a Quæ dubium est quo animo fiant, inquit, in meliorem partem vult nos interpretari.» Nam çû.zuria, id est amor proprius ct invidia impellunt hominem, ut in deteriorem partem illa interpretetur. Unde Glossa: «Vix quisquam, ait, inveniturhoc vitio carens, ut suis favens, aliena facile reprehendat. » Audi S. Augustinum, serm. 202 *De Tempore :* « De istis ergo, quæ sunt Deo nola et nobis incognita, periculose nostros proximos judicamus. De ipsis enim Dominus dixit : *Nolite judicare, ut non judicemini.* De illis vero quæ aperta sunt ct publica mala judicaro ct redarguere, cum charitate tamen ct amore, ct possumus ct debemus, odio habentes non hominem, sed peccatum, non vitiosum, sed vilium detestantes, morbum potius quam ægrolum. Nam publicus adulter, raptor, assidue ebriosus, proditor, superbus, si judicati vel castigati non fuerint, implebitur in eis illud quod beatissimus martyr Cyprianus dc talibus dixit : *Qui percontem verLis adulantibus palpat, peccati fomitem std>ministrat.* » Causam perversitatis temerarii judicii dabat S. Antonius, dictitans nos sæpe falli in ratione gestorum : aliud esso Dei cuncta cernentis judicium, qui non cx superficie corporum, sed ex mentium judicat arcanis. /Equum autem esso nos nobis compati et invicem onora nostra portare, ut concesso examine salvatori proprias conscientias nosmetipsos judicantes intueremur. Ita S. Athanasius in ejus Vita.

meta-» riiun juquu?

Cm?

Ut non judicemini — temerario scilicet et maligne, vel severe el rigide, ul jam dixi; neque ab hominibus, neque a Deo, *q. d.* Ha fiet, ut plurima aliorum iniqua judicia effugiatis, aut saltem ut severum Dei judicium non experiamini. Nota: hoc ut plurimum est verum, non tamen semper. Christus enim, Apostoli ct Sancti, qui neminem (cinere judicarunt, a Pilato et Judxeis temere et injuste judicati ct condemnati sunt : semper tamen id verum est de judicio Dei. Audi S. Augustinum , *De Sermone Domini in monte :* < Temeritas, qua punis alium, ipsa te puniet; nocet semper iniquitas injuriam facienti. >

Vide hujus rei appositum et illustre exemplum apud Anastasium Sinaitam, orat. *De S. Synaxi,* quod recensui Jacobi iv, It.

Nonnulli codices cum Maldonato hic addunt : a Nolite condemnare, ct non condemnabimini; w sed id delent Graca, Romana,Tertullianus, S. Ambrosius , Augustinus , Chrysostomus et alii : esto id habeatur Lucæ vi, 37.

Narrat Leontius, Episcopus Cypri, in VitaS. Joannis Elecmosynarii, cap. xxxv, Vitalium, qui multas convertebat meretrices, a quodam alapa cæsum ct fornicarium judicatum, sed hunc judicem vicissim alapam accepisse a dæmone ab coque possessum, nec potuisse liberari, nisi supplicem in cella Vitalii jam vita functi, ubi et in pavimento cœlilus scriptum legerunt : « Viri Alexandrini, nolite ante tempus judicare, quoadusque Dominus veniat. » Porro, quam ipse S. Joannes caveret ne quem judicaret, idemque alios cavere doceret, pluribus idem narrat Leontius. Sapienter S. Bernardus, serm. 10 *in Cant. :* « Excusa intentionem, inquit, si non poles opus, puta ignorantiam, puta subreptionem, puta casum. »

2. In quo indi judicio judicaveritis, judicabimini ; IT IN QUA MENSURA MENSI FUERITIS, REMETIEvitu vobis. — *In quo* et i/i *qua,* id est *quo* ct *qua,* hoc est, quali judicio judicaveritis alios, tale el vos subibitis, scilicet temerarium, curiosum, infamans ab hominibus, a Deo autem curiosum, exactum, rigidum et severum; Deus enim temerarius esse nequit : sin autem candide ct benigne dicta faetaque aliorum judicaveritis, in meliorem partem illa interpretando, etiam candidum et benignum de dictis faclisque vestris judicium Dei et hominum experiemini : « Ut enim peccata examinentur tua, ait S. Chrysostomus, legem prius

vr$. ». VI' I/Y>

ipse posuisti, severius de his quæ proximus peccaverat, judicando, quia judicium sine misericordia illi qui non fecit misericordiam. « Iaccò. n, IX Plura de damnis et remediis judicii *temerarii vide* apud S. Augustinum, serm. 202 *De Timpore,ct* fusius apud nostrum Alphonsum Rodriguez, tract. IV *De Perfectione,* qui est *De charitate fraterna,* cap. xv,elseq.; ac Joannem Busæuin in *Panario,* vers. *Judicium temerarium.* Sane Cassianus, lib. *N De Institut, renunt.,* cap. xxx, Machetera abbatem de se narrantem inducit, quod in tres defectus de quibus alios judicaverat, ipsemet justa Dei permissione inciderit, de iisque judicatus sit. S.Dorotheas, *Doctrina,* cap. vi, qui totus est *De non judicando,* narrat Angelum detulisse animam adulteri cujusdam ad senem qui illum condemnaret, eique dixisse : « En quem judicasti vita functus est : quo me jubes igitur animam deferre, ad superosno, an ad inferos? Tu v...in judicem mortuorum te fecisti, ct Christi judicis locum usurpasti; judica ergo ut judex hanc animam. » Qua voco compunctus senex, veniam petiit totaque vita pœitentiam egit. Denique quam noxium sit judicare facta aliorum et quam utile judicare seipsum et sua, pulchris plurium Sanctorum gnomis et exemplis demonstrat noster Matthæus Ruderas in *Viridario,* part. Ill, cap. i, vers. 2, ubi inter alia hæc aurea est : « Mendosa amussis etiam recta depravat, » nimirum melancholia, indeque nata proclivitas ad male suspicandum de aliis est mendacissima, ac in se graviter fallitur, indeque alios fallit. Quare qui hoc morbo laborat, discat cx experientia suarum suspicionum illas plerumque esse falsas et fallaces ; idcoque dicat : « Ego vobis amplius non credam, quia hucusque expertus sum vos esse mendaces. » Sic qui laborat vertigine capitis, ut videantur omnia gyrare volvique, sibi dicit : « Erras, non gyrant res ipsie, sed gyrat cerebrum tuum : vertigo tua te gyrat. »

Et IX QUA MENSURA MENSI FUERITIS, REMETIETUR VOBIS. — Est adagium idem significans, q. *d.* Quali modo et mensura judicaveris alios, tali et ipso vicissim judicaberis, tum ab hominibus, tum a Deo ; qualem te aliis exhibueris, tales et alii se tibi exhibebunt, scilicet : si benignus fueris, benignos; si severus, severos ; si temerarius, temerarios. Mensuram intellige similem, non æqualein. Nam nostra divinæ aquari nequit. Dei enim censura, sive severitas et misericordia Iunge nostram superat, licet severitas ejus dc meritis et culpis nostris sil minor. Deus enim peccata punit citra condignum. Christum Dominum secutus S. Jacobus, n, 11 : a Nolite, ait, detrahere alterutrum, fratres. Qui detrahit fratri, aut judicat fratrem suum, detrahit legi, et judicat legem. » Vide ibi dicta.

Vin.1. 3. Quid autem vides festucam in oculo fratris 4LFe»u'-tu'tT TtA‘‘» w 0CÜL0 KON vides? — Græce u çui-n w MTCiCiH, id est *non animadvertis.* < Festucam : » Græce rôxapçc;, id est festuca, stipula, surculus, palea, ligni particula subtilis, quæ in oculos facile insilit vel involat : hæc enim recte opponitur trabi crassæ. Festuca proprie est arboris novella», sive cujusque sati pullulus, id est primum germen tenue ex ea pullulans ct ebulliens : inde res minimas et tenuissimas significat, quales hic sunt culpæ ct defectus leves ; trabs vero illi opposita notat crimina graviora. Eleganter alludit ad visionem oculi. Oculus enim non videt scipsum, suosque nævos, sed alienos. Simili modo critici non vident, nec censent suos defectus, sed alienos : sibi ergo aeci sunt, ut talpæ ; aliis oculatissimi, ut lynces; aliorum vel minimis vitiis offenduntur, suis, licet maximis, blandiuntur. Hoc hominum genus eleganter simili schemate perstringit Horatius, dicens :

> Cum tua pervideas oculis mala lippus inunctis,
> Cur in amicorum vitiis tam cernis acutum,
> Quam aut aquila, aut serpens Epidaurius?

Huc facit vetus adagium : a Non videmus id manticæ, quod in tergo est, » de quo extat apologus apud/Esopum : u Singuli homines, inquit, duas habent manticas, hoc est peras vel saccos, alteram ante pectus, alteram a scapulis tergoque pendentem : sed in priorem aliena vitia immittunt, in posteriorem sua. » Unde Persicus : Apoto-

> Ut nemo in sese tentât descendere, nemo,
> Sed procedenti spectatur mantica tergo :

hæc est innata hominibus çùaurix.

Eodem apologo criticos anachoretas taxavit ct correxit abbas Prior in *Vitis Patrum,* lib. V, libello ix, n. 9. Nam saccum multa implens arena, conjecit in tergum , modicam autem sportam parum arenæ continentem manu ante se gestabat : rogatas cur hoc faceret? respondit : a Saccus ille, E.emjx qui mullum habet arenæ, mea peccata sunt, et quoniam multa sunt, posui ea supra dorsum, ne dolcam pro ipsis ct plorem; ista autem arena modica peccata sunt istius fratris, el sunt ante faciem meam, cl ipsis exerceor judicans fratrem.» Ibidem, n. 8, abbas Pastor hanc vite regulam cuidam dedit : « Nullum spernas, neque condemnes, et nulli obloquaris, et Deus præstabit tibi requiem, et erit sessio tua sine perturbatione. » Ibidem, num. 3, abbas Isaac, cum quemdam jndieassct, astitit ei Angelus, dixilque : « Deus me misit, ut dicerem libi : Ubi vis ut mittam fratrem illum quem addixisti ; » quo audito, veniam supplex petiit Isaac, cui Angelus : « Surge, ignoscit libi Deus, sed custodi de cælero, ne adjudices quemquam, priusquam Deus adjudicet eum. »

4. Aut quomudo dicis fratri tuo; Sine FJician Ven. i. FESTUCAM DE OCULO TUO ; ET ECCE TRABS EST IX OCULO 'b tuo? — *q. d.* Qua fronte, qua impudentia vis leve vitium proximi carpere et corrigere, cum ipse trabale et immane scelus in mente tua toleres?

Vert. 5. 5. HVPOCniTA, EJICE PRIMUM TRABEM DE OCULO TUO, ET TUNC VIDEBIS EJICERE (GræCC UCx- id est despicies, vel perspicies ul ejicias) festucam DB OCULO FRATRIS TUI. — *q. (l.* Sicut impossibile est ut qui habet trabem in oculo, videat earpalquo exilem festucam ex oculo fratris sui, trabs enim oculum occupat et excæcat, ut festucam dissitam videre nequeat; sic pariter fieri vix potest, ut quis gravi scelero mentem rationemque velans el opprimens, recte videat corrigatque aliorum culpas minimas. Quomodo enim potes odisse minimas, qui maximas amas et in teipso foves? Quomodo poles videro minimas in aliis, qui maximas in te non advertis? Purga ergo prius oculum mentis tuæ a maximis, ut deinde minores in aliis recte dijudicaro et emendare addiscas.

Ven g. 6. Nolite sanctum dare canibus, neqie mittatis MARGARITAS VESTRAS ANTE PORCOS, NE FORTE CONCULCENT EAS PEDIBUS SUIS, ET CONVERSI DIRUMPANT vos. — Christus, inore suo, pergit docere per parabolas et adagia, ut dixi Canone 24. Est liic duplex adagium idem significans; utrumque recte connectitur præccdenlibus: cum enim paulo ante ostenderit, qui ct quales esse debeant qui alios corripiunt, hic vicissim docet, qui corripi debeant et doceri, qui non. Idem ergo hic significat sanctum, quod margarite, scilicet pretiosam cœlestemque doctrinam Evangeli!, fidei et veritatis, consequenter etiam SS. Sacramenta. Jam per outiaici lcíniÍ cancs ct porcos iidem notantur, scilicet perversi bmsimiles. Non ct obstinati, idque propler immunditiam, qua similes sunt porcis, ct propler rebellem oblalrai^di tionem, qua similes sunt canibus. Vetat ergo Christus ne quis cos, qui in sceleribus suis obstinati sunt cl incorrigibilcs, ut canes ct porci, docere velit ct corripcrc. Rationem addit, quia illi vclut porci famelici, stolidi et impudentes, sanctas doctrinas, quæ animæ cibi sunt, suis appetitibus et immunditiis contrarias contemnunt et calcant; deinde vero acuuntur in sermonis auctorem, cumque vel verbis, vel verberibus lacerant, Græce id est laniant. Intellige hoc per se: nam per accidens Christus Dominus, S. Slephanus, S. Paulus et alii perversissimis cl obstinatissimis Judæis praedicarunt Evangelium, eoruinque incredulitatem acriter corripuerunt ct castigarunt, licet scirent se idcirco ab eis occiNbí deudos. Id enim fecerunt, tum ut publicum perhiberent testimonium veritati et glori® Dei; tum mm lx>- uiuu. ftd contestationem inexcusabilis impietatis improborum; tum propter aliorum astantium utilitatem ct vitandum scandalum. Tunc enim sancta non dantur porcis, sed potius Deo cl electis ejus. Ita S. Augustinus, qui per canes accipit impugnalores veritatis; per porcos, contemptores. S. Chrysostomus vero per cancs accipit gentiles summo immundos; per porcos, hæreticos ventri deditos; per Sanctum accipit Baptismum el Eucharistiam, quæ non debet dari canibus et porcis, id est immundis ct indignis; margarite sunt mysteria veritatis inclusa divinis verbis in maris profunditate, id est Scriptune altitudine.

7. Petits, et dabitur vobis; quirite, et IN-Vtr*.?. VENIETIS; PULSATE, ET APERIETUR VOBIS. — Redit Xl' ad orationem de qua capit agere cap. vi, 5 et seq., ad camque instanter adhortatur.

Petite. — Scilicet, per orationem a Deo ea quæ hactenus docui, quasi vobis necessaria, sed ardua et difficilia, ac pnesertim quæ in oratione Dominica, cap. vi, 7, petenda præscripsi; nam ad illam, hæc refert Lucas, cap. xi, 9.

Nota: hæc tria *petite, quirite, pulsate,* idem assignificant scilicet instantissimam petitionem: nam petere significat fiduciam in oratione cum »» primis necessariam; quærere, studium et dili-chCef33'î gentiam; qui enim aliquid quærit, totum mentis studium intendit in id quod requirit; pulsare, perseverantiam. Significat ergo orandum esse fidenter, ardenter, diligenter et perseveranter. Ha S. Augustinus, qui id quod dixerat libro II Serm. Domini *in monte,* cap. xxxin, *petite* pertinere ad impetrandas vires quibus præcepta Dei impleamus; *quaerite,* ad inveniendam veritatem; *pulsate,* ad aperiendum cœlum, quo tendimus, quia a possessio ipsa aperitur pulsanti: » idipsum retractans, lib. I *Betract.,* cap. xix: ‹x Operose, inquit, tria ista qui inter se differant, exponendum putavi, sed longe melius ad instantissimam petitionem omnia referuntur. Hoc quippe ostendit ubi eodem verbo cuncta conclusit, dicens: *Quanto magis Pater vester, gui in cœfis est, dabit bona petentibus, ct quaerentibus, et pulsantibus.* »

Huc accedit S. Chrysostomus, qui et addit: a Petite, inquit, precibus die ac nocte orantes; quærile studio et labore; donum enim non datur ncgligenlibus; pulsate oratione, jejuniis et eleemosynis; qui enim ostium pulsat, manu pulsat. »

Rursum tria hæc notant auxesin et incrementum orationis, quæ gradatim crescere, suumque affectum augere ct intendere debet: petitur enim aliquid, primo loquendo; mox, si non respondeatur, clamando; si clamor non sufficiat, quœrilur modus quo exaudiatur, el impetret id quod pelit, v.g. rima, per quam vocem in domum ad herum immittat; si nec id sufficiat, pulsatur ostium, pulsuque excitatur herus domus, ut respondeat. Sic pariter orans vocem non tam oris, quam cordis, sensim intendere debet, ut primo petat orando ct clamando ad Deum; deinde quærendo modos omnes Deum quasi excitandi el commovendi, ut concedat quod petitur; denique ingenii et intentissimo desiderio, pulsando quasi cadum, ipsumque cor Dei, ut illud aperiat, indeque dona quæ petuntur large effundat. Hinc Remigios sic explicat: « Petimus orando, quærimus recte vivendo, pulsamus perseverando.» Alii, g. d. Petito fide, quærile spe, pulsate charitalc. Oratio enim proprie est actus

spei, quæ incip.7 a *fide*, et charitate perficitur. Denique Clùnacus, *Gradu* XXVili : a Pete, ait, per luctum, quære per obedientiam, pulsa per longanimitatem. »

›.Sr. Mystice ; S. Bernardus, in *S'ala Clauslralium* : «Ouærite, inquit, lectione, invenietis meditatione,' pulsate oratione , et aperietur vobis contemplatione. Lectio apponit ori solidum cibum, meditatio frangit, oratio saporem conciliat, contemplatio est ipsa dulcedo quæ jucundat et reficit. » Hæc quatuor vero ita definit : « Meditatio est studiosa mentis actio, occultæ veritatis notitiam ductu propria» rationis investigans. Contemplatio est mentis in Deum suspensæ elevatio, oetern® dulcedinis gaudia degustans. Lectio inquirit, meditatio invenit, contemplatio degustat, oratio postulat.»

V !.. S **8. 01NIS EM.'I QUI PETIT, ACCIPIT ; ET QUI QUXRIT,**
Zye. **n„IXVEXIT. FT P0LSaXTI, APERIETUR. — HOC enim**

meretur orationis instantia et perseverenlia. Intcllige, si petat quod oportet et quomodo oportet, ac nisi magis expediat, non accipere id quod petitur; subinde enim petimus ca quæ salutaria videntur, sed Deus ridet ca nobis fore noxia; quare clementer et sapienter illa negat, sicut mater puero petenti cultrum, quo se lœdet, dare renuit. Audit ergo et exaudit Deus preces nostras, non ad voluntatem, sed ad salutem.

Eleganter et vere S. Augustinus (vel quisquis sit auctor), lib. *DcSalutar. monitis,* cap. xxvhi : « Oratio justi, ait, clavis est cœli : ascendit precatio, et descendit Dei miseratio. » Idem S. Augustinus, in lib. *Sentent, apud Prosperum,* sent. 87. « Quid,ait, infirmo sit utile, magis novit medicus. Itaque Deus aliquando misericorditer non audit.» Idem, epist. 13 *ad Paulinum :* a Negat Dominus sœpc quod volumus, ut tribuat quod mallemus.» Idem, *DeSerm. Domini:* a Cum Deus tardius dat, commendat bona, non negat : diu desiderata dulciora, cito data vilescunt ; petendo et quœrendo appetitus crescit ut capias. » Glossa : a Non negat se petentibus, qui sponte obtulit se non petentibus ; et quærcntcs invenient cum, qui non quaerentibus dedit ut invenirent ; el pulsantibus aperiet qui clamat : Ecce ad ostium sto et pulso. »

V **J.9.** 9. Aut quis est ex voris homo, quem si pe-
Z. . **1J»TItRrr FILUS SUUS PAXEM , NUMQUID LAPIDEM POR-**

RIGET ei? — Pro *aut,* Grace est *i,* id est *an,* quod hoc loco clarius est ; Noster tamen veri it *aut,* quia *t* quoquo *aut* significat. Sic *aut* pro *an* ponitur, cum est notaintcrrogalionis, prasertim efficacis, bicornis et dissectæ, uti hic est. Sic Comicus in *Eunucho* ait : « Aut (id est *an)* ego nesciebam quorsum tu ires? » Efficacius vero est *aut* quam *an, q. d.* Aut Deus dabit nubis filiis suis id quod petimus, si homo det filiis panem quem petunt, non vero lapidem ; aut si Deus non det, utique nec homo dabit. Deus enim liberalior est homine. Ta ergo auf combinat Deum cum homine, cumque homini anteponit.

10. Aut si piscem petierit, xumquid serpente» Verria
porriget ei? —Serpens enim speciem formamque habet piscis, ut dolose pro pisce substitui possit, sed non nisi ab hoste invido, qualis non est pater. Idem dicit alia similitudine, sed efllcaciori : nam si pater filio poscenti panem, daret lapidem, daret rem duntaxat inutilem et incomeslibilem ; sin vero poscenti piscem det serpentem, non tantum dat rem inutilem, sed et noxiam ct venenatam , serpens enim comestus a filio, cum suo veneno perimet : quare impius parricida foret pater, qui id faceret quod remotissimum est a pietate et amore paterno erga filios : unde illud hic ul ordinarie et moraliter impossibile, a Christo proponitur.

11. Si ERGO VOS,Z CUM SITIS MALI,Z NOSTIS R0NAV,'rt H* JJ ,
data (Græce Jouxta, id est dona) dare filiis vestris; quanto magis Pater vester , qui in coelis **EST, DABIT BOXA PETENTIBUS SE ! —«Cuín SÌIÌS mali,»**

turn naturali proclivitate in malum, quam contraxistis ex natura per peccatum corrupta, Genes. vin, 21 : ita S. Hieronymus; tum propria voluntate et moribus : tacite enim cos eorumque malos mores perstringit. Undo patet hæc ad plebem dici, non ad Apostolos. Apostoli enim boni erant; in plebe autem multi erant mali et vitiis irretiti. Unde S. Augustinus : « Malos, ait, vocat saeculi dilectores. » Aliter S. Chrysostomus : « Ad comparationem Dei omnes, licet boni, inquit, videntur mali, sicut ad comparationem solis omnia, licet lucida, videntur obscura. »

Nostis. — Id est consuevistis. Est metalepsis, quia enim rite novimus ea quæ facere consuevimus; hinc nosse significat consuescere. Sic dicitur, Psa/. cm : «Sol cognovit occasum suum.» *q.d.* Sol scit ubi soleat occumbere, sed toties tritum a se iter optiinc novit ; unde per illud quotidie pergit ad locum in quo occumbat, *q. d.* Sol quotidie ibi occumbit, ubi solet occumbere.

Dabit bona. — Lucas habet : « Dabit spiritum bonum; » omnia enim bona per gratiam Spiritus sancti dantur,ait Remigius. «Bona» vera et solida intcllige, quæ ducunt ad beatitudinem. Unde S. Augustinus : « Aurum , inquit, et argentum bona, non quod te faciant bonum, sed unde facias bonum. »

12. Omm.ia ergo **QUACUMQUE** vultis, ut **FACIANT Vert n.**
VOBIS HOMINES, ET VOS FACITE ILLIS : HAC EST ENIM
trx et Propheta. — T*0 *ergo* nonnulli censent hic non habere vim illationis, sed quasi encliticum redundare; sic enim cum sermonem concludimus , vel novum dicendi argumentum ordimur, dicimus : Ergo, ut concludam, sit hæc summa dictorum ; vel : Ergo sit novum rei probatæ argumentum : unde tb ergo omittit Syrus, quin et Lucas, cap. vi, 31.

Poh-l tamen rò ergo hic proprie suini ut illativum, sed ita ut conclusionem inferal non cx iis quæ proxime præcesserunt, licet id velit S. Chrysostomus (qui sic explicat, *q. d.* Ergo ut bona

quæ orando petitis, a Deo Patre impetretis, vos quoque bona, quæ proximi a vobis petunt, illis tribuite, sicut vultis vobis eadem tribui); verum eam inferat cx ulterioribus el remotius dictis more Hebraeo, puta ex iis quæ tum cap. v et vi, tum initio hujus capitis dixit de dilectione proximorum, etiam inimicorum, de danda eleemosyna, de danda venia offendentibus, de non judicando. Unde Lucas, vi, 30, illis hæc ita connecta : a Omni, inquit, petenti te tribue, et qui aufert quæ tua sunt, ne repetas; el prout vultis, ul faciant vobis homines, ct vos facite illis similiter; p ac verisimile esi Christum hæc ita dixisse ct conncxisse, ut habet Lucas. Sensus ergo est, Primum nrihcipium, g, *d.* Quæ hactenus sparsim dixi de diligendo proximo, deque danda eleemosyna, illa omnia ex hoc primo natura dictamine el primo philosophi® moralis principio oriuntur, atque hac æquitate nituntur, ut quod tibi fieri velis, id aliis facias, ac quod ab aliis pali nolis, id alteri non irroges. Inlellige quod *velis ct nolis* recte et honeste, juxta judicium rcctæ rationis : nam gulosus, v. g. qui vult sibi propinari : vinum usque ad crapulam, non potest licite aliis illud ita propinare : sed sicut hoc sibi perperam vult, ita et perperam facit illud aliis propinando. Alludit ad monitum quod Tobias moriens dedit filio cap. iv, IG, dicens: a Quod ab aliquo oderis fieri tibi, vide ne aliquando alteri facias. «

Hæc est enim lex et Prophetæ. — *q. d.* Hoc spectat, hoc per varia pracepta jubet lex et Prophet® : hæc est summa legis et F'rophelarum. Nam cx hoc principio : « Quod libi vis fieri, hoc alteri fac ; ct quod nolis tibi fieri, alteri ne facias , » rcctc particulatim elicitur et concluditur : tu non vis tibi eripi vitam, uxorem , famam, opes, etc. : ergo eadem aliis non eripito, sed conservato ct foveto. Ha S. Augustinus.

Nota : non dicit Christus totam legem hoc spectare, quia lex etiam spectat sancitque dilectionem Dei, idque vel maxime : potest tamen hoc quoque vere dici, quia scilicet dilectio proximi includit dilectionem Dei cx caque procedit, sicut ramus ex radice; nec enim proximus charitate diligitur, nisi propter Deum primo et per se dilectum. Simile est *Galat.* v, 14 el *Rom.* xiii,8: « Qui, inquit, diligit proximum, legem implevit.» Simili phrasi ait Ecclesiasticus, xn, 13: « Deum time, el mandata ejus observa : hoc est enim omnis homo. » Vide his locis dicta.

Vcb. tj. luc.un, SI. AngusLprr-

13. Intrate per angustam portam : quia lata I»ORTA 1:T SPATIOSA VIA EST, QÜÆ DUCIT AD PERDITIOM M, ET MULTI SINT QUI INTRANT PER EAM. — t* cœli, ‹i”1’ a Angusta porta, » qua intratur in cœlum ad bcatitudinem el convivium gloriæ cœlestis, est lex Dei, ait S. Augustinus, quæ cupiditates nostras arctat el constringit: item obedientia,continentia, mortificatio, crux quotidiana, quam lex vel fieri vel portari jubet, a Porta lata,» quæ ducit ad perditionem vel gehennam, est concupiscentia, libertas nimia, gula, libido, etc. Respicit Christus ad suas legum partim sanctiones, partim interpretationes, quas recensuit statuilque cap. v, dicens : a Qui dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis. Qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, jam mœchatus est eam in corde. Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum. Ego autem dico vobis, non jurare omnino, ctc., non resistere malo : sed si quis te percusserit in dexteram maxillam, præbe illi el alleram. Qui petit a te, da ei. Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos. Eslote perfecti, sicut et Paler vester cœlestis perfectus est, etc. » Hæc omnia enim sunt ardua ct arcta, *q. d.* Videor vobis meis praeceptis arctasse viam salutis, sed scitote illam in se esse arctam, ideoque me eam non arctasse, sed talem, qualis revera est, descripsisse duntaxat : via enim ad gloriam cœlestem est puritas ct sanctitas, quæ in statu hoc naturæ corruptæ in arcta cupiditatum refrænatione et mortificatione consistit, quia BaUa a enim per libertatem et voluptatem lapsus Adam, et in eo nos omnes in peccatum, indeque in omnem concupiscentiam : hinc omnium horum remedium non est aliud, quam arcta continentia, crux el mortificatio ; contraria enim contrariis curantur. S.Ambrosius, *in Psalm,* i: « Duæ, inquit, sunt viæ : una justorum, altera peccatorum ; una æquitatis, altera iniquitatis. Justorum via angustior est, injustorum latior : illa sobrietatis angustior, hæc ebrietatis latior, ut possit capere fluctuantes. » Et paulo post comparans hanc viam latam cum angusta : a Hic, inquit, libertas cupiditatum, illic servitutis injuria ; hic convivium, illic jejunium ; hic intemperentia gaudiorum, illic perseverantia lacrymarum ; hic saltatio, illic oratio ; hic cantus dulces, illic gemitus graves. » Clemens Alexandrinus, lib. IV *Strom.,* citat laudalquc illud Hesiodi : « Sudor ante virtutem est positus, via longa est atque declivis ad ipsam; » ct illud Simonidis : « Fertur virtus habitare in rupibus aditu difficilibus. n S. Basilios, in *Psalm,* i : « Via, inquit, illa facilis ct lata, pronoque cursu declivis habet decipientem dæmoncm malum, qui per voluptatem se sequentes ad perditionem trahit ; aspera vero et acclivi et ardu® Angelus præsidet bonus, qui per strenuos pro paranda virtute labores ad finem beatum sequaces suos deducit. » Quocirca Lucas, xni, 24, habet: «Contendite intrare per angustam portam ; » ubi pro *contendite* Grace Chrisu<. id est agonízale, et quasi in agone et JJJL1*** agonia contendite, extremas summasque vires c⁀ pro volui agonizantes exerite, quasi pro vita, si vincitis, vel morte, si vincimini, luctaturi, juxta illud Apostoli : a Omnis qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet ; et illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam. » 1 *Cor.* ix, 25. Agoncm ergo obimus, et in eo agonizamus cerlamusque pro cœlo vel inferno, pro gloria vel gehenna, pro aeternitate

beatissima vel miserrima. Quisque videat quomodo tantum agonem agonizet; nam stadium et via ad vitam est crux ; stadium et via ad perditionem est voluptas. Via ad perditionem est concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum ct superbia vita ; via ad vitam est continentia, paupertas spiritus et humilitas; via ad perditionem est amor mundi et mundanorum ; via ad vitam est contemptus mundi et mundanorum. Quocirca S. Barlaam Josaphat regi dixit viam ad vitam esse martyrium vel sanguinis, vel voluntatis et pœnitentiæ ; hanc, enim viam inivit, nobisque præivit Christus : hac de causa primos Christianos ejusque sequaces ultro sc obtulisse martyrio; sequentes vero, cessante persecutione, voluntarium sibi indixisse martyrium austeræ vita in coenobiis, in desertis et speluncis. Ita refert Damascenus in *Histor.,* cap. x ii.

Sic S. Perpetua (quam celebrat S. Augustinus *in Psalm.* x l v ii et càlibi) vidit scalam auream; sed undique circumseptam cultris et gladiis, per quam scandendum erat in cœlum, atque hac visione cognovit sibi suisque portendi martyrium. Vidit enim S. Satyrum, unum e sociis, per illam animose ascendentem, cæterosquc ad se sequendum exhortantem, uti habet ejus Vita apud Surium septimo die martii.

Enn-

t r.

Hinc rursum ex hac Christi sententia, S. Wilhelmus, ex duce Aquilani® pœnitens eremita colligebat, resecatis omnibus superfluis, indulgendum esse corpori in solis necessariis : « Quanti fratres, inquit, iu .-Egypto, quam multis annis Domino sine piscibus servierunt ! Quantis tyrannis in inferno positis abunde sufficeret extra infernum saccus Hieronymi, tunica Benedicti, mattula Eulaiii, lacrymæ Arsemi, nuditas Apostoli, olla Elisæi! sed væ nobis miseris, qui fortitudine mentis enervati et fragilitate corporis prægravati, superfluitatem convertimus in necessitatem. Jam non est, quo se immisceat charilas, ubi totum occupavit vanitas. » Dicebat insuper servum Dei omni hora cogitata, dicta, gesta debere circum- ' piccrc, ne in ipsis contingeret oculos Creatoris offendere. Servum Dei semper aut orare, aut laborare, aut coelestia cogitare debere. Ita Theobaldus episcopus in ejus Vila, cap. xxiii. Extat apud Surium die decimo februarii.

Vidit idipsum per umbram Pythagoras, qui dictitabat viam virtutis initio esse arctam et strictam, sed deinde sensim diialari ; viam vero voluptatis initio esse amplam, sed sensim magis magisque arctari : ■ Tribulatio euim et angustia in animam omnis hominis operantis malum ; gloria autem, honor et pax omni operanti bonum. » Boman, n. Charitas enim ct gratia Christi dilatant cor, ut fidenter dicat fidelis cum Psalte : « Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum. » *Psal.* cxvui, 32.

Symbolum Pylhagor® hac de re erat littera Y, quod eleganti epigrahui ale explicuit Virgilios dicens : Synilrt-iittti I'y-ttagors.

Littera Pythagora discrimine sedi bicomi,
Humanæ vitæ speciem praferre videtur.
Num via virtutis dextrum petit ardua callem,
Difficilcmqne aditum primum spccUnlibus odori,
Sed requiem prabcl (essis in vertice summo.
.Molle ostentat ¡1er via lata : sed ultima mela
Praecipitat captos» volvitquc per ardua saxa.
Quisquis enim duros casus virtutis amore »
Vicerit, ille sibi laudemque decusquc parabiL
At qui desidiam luxumque sequetur inertem,
Dum (ogit oppositos incauta mente labores,
Turpis inopsque simul miserabile transiget ævum.

14. QCAM ANGUSTA PORTA ET ARCTA VIA EST, QU.E Veri. I*. DUCIT AD VITAM ; ET PAUCI SUNT, QUI INVENIUNT EAM ! — Idem dicit repetitque ad majorem emphasim, ut id altissime cordibus nostris imprimat, ut notat S. Rasilius in *Brevior, rcg.* 211. Hæc est vox æternæ sapienti® : qui sapii ergo, et serio animam suam salvare satagit, arctam viam capessat. Unde Theophylactus el Euthymius censent hanc esso vocem Christi admirantis, *q. d.* Pap® ! quam angusta est via ad vitam !

Mensuram hujus angusti® ct arclitudinis vi® ad cadum ®quc ac paucitatis eorum qui illam capessunt el salvantur, œstima ex typis, quorum primus est Lot, qui solus cuín duabus filiabus evasit incendium Sodomæ cl Pentapolis, cæleris omnibus ob libidinem eo concrematis. Mundus enim est instar Sodom®, ardetque cupiditate et luxuria : quocirca longo major pars eorum qui damnantur, ob pollutiones ct libidines damnantur, ait Toletus, imo id revelatum est S. Christin® Mirabili, ut habet ejus Vita. Secundus typus est in diluvio : hoc enim solus Noe evasit cum septem animabus, cæleros ob peccata diluvium absorpsit. In mundo enim est exundatio ct diluvium scelerum, indeque poenarum et æriunnarum omnium. Tertius est in ingressu terræ promissæ, qu® erat typus cœli : hanc enim, cx sexcentis millibus Hebræorum, duo soli, puta Josué cl Caleb, ingressi sunt. *Num.* xiv, 30. Quartus typus est Isai® xvn, 5, ubi Propheta Damascenos salvandos a strage Chaldæorum comparat paucis spicis post ¡nessem, et paucis uvis post vindemiam remanentibus, imo duabus vel tribus olivis post excussionem ole® reliquis : hi sunt typus paucitatis salvandorum. Quinto , id patet ex irrefragabili Christi sententia, dicentis : « Mulli sunt vocali, pauci vero electi, n *Matth.* xx. Sapienter enim monet Cassianus : a Vive cum paucis, ut inter paucos inveniri salvarique merearis. » Multitudo denique damnatorum liquet ex magnitudine inferni, qua; est stadiorum IG00 *(Apocal.* xiv, 20), hoc est ducentorum milliarium Italicorum (octo, enim stadia faciunt unum milliarc idque quaquaversum, scilicet, ut infernus profundus sit 200 milliaribus Italicis, totidem longus el totidem latus), quod spatium capiet inulta millena millia

Pauci- nXym- bois, I'“aiufc Srcoo- dufc Tutim. Qmitiu. Qoinin*. Seitus. infcrnl

niillionum damnatorum, qui in inferno compingentur sicut halcces ct pisces in vase. Vide dicta *Apoc.* xiv, 20 (1).

Porro, hæc sententia vera est, si omnes omnino homines accipias. Longe enim major hominum pars est infidelium, Turearum, Saracenorum, hæreticorum. Sed et de fidelibus S, Chrysostomus, hom. 40 *ad Populum,* censet vix millesimum quemque salvari ; ait enim : « Quot esse putatis, qui in civitate nostra (Antiochia) salvantur ? infestum quidem est quod dictums sum ; dicam Limen : Non possunt in tot millibus (facile erant Antiochi® centum millia et plura) centum inveniri, qui salventur, quin et de his dubito. Quanta enim in juvenibus est malitia ! quantus in senibus torpor ! nemo zelum habet, multitudo sumus fœni, inordinatum mare. Et S. Augustinus, libro IV *Contra Crescent.,* cap. 1 u i, Ecclesiam comparat arc® in qua plurcs sunt pale® quam grana tritici, puta plurcs mali quam boni, plurcs damnandi quam salvandi. Verum alii mitius probabiliter censent majorem partem fidelium salvari, quia major pat's moritur perceptis sanctis sacramentis, qu® justificant peccatores, etiam attritos duntaxat, non contritos. Hoc verum videtur de iis qui non vixerunt in peccatis continuis ct quasi habitualis, ut concubinatus, usuræ, odii, rixarum, etc. Ili enim ægre concipiunt serium ct efficax emendationis propositum ; aut si illud concipiant, mox cos rursum in morte, juste permittente Deo in vindictam scelerum prætcritorum, tentât dæmon illecebrosa prælerilæ et crebro usurpat® voluptatis illicit® memoria, eam refricando et acuendo cui proinde homo infirmus cx habitu facile cedit ct consentit, itaque peccat ct damnatur; cujus rei plura extant exempla. Plura de numero electorum ct reproborum dixi *Jacobi,* n, 13, ad illa : a Superexaltat autem misericordia judicium. »

Veri. is. 4<z- 15. At t e n d u e (Grasce zjcrixirt, id est cum attentionc cávete, attente servale vos; Syrus, *Custodite vos)* **a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt** l u p i r a p a c e s. — Transit Christus ad saluberrimum de cavendis falsis doctoribus monitum, qui docent viam in cœlum non esse arctam, sed laxam, ideoque suos sequaces non ad cœlum, sed ad tartara transmittunt. Docent enim non esse jejunandum, non confitendum, non esso servandomi virginitatem, nec vola religionis, omnemque carni libertatem indulgent, ac bonis operibus omnem merendi vim adimunt.

Prophe-ta rsl ductor. Nota : Propheta in Scriptura non tantum vatem, qui futura pronuntiat, sedet multa alia per catachresin significat, scilicet, nunc virum sanctum et religiosum, nunc cantorem, nunc miraculorum operatorem, nunc et sæpius doctorem. Oliin enim Propbet® erant doctores populi; quado re plura dixi 1 *Corinth,* xiv, initio capitis, et *Evii.* xLvin, 14. Propheta ergo est doctor, qui officium videndi et cognoscendi ea quæ abis non sunt manifesta, profitetur, sive futura praedicat, sive non. Propheta cnirn Hebr. vocatur *videns,* quod videat arcana et aliis abscondita, qualia sunt in primis futura. Falsi Prophet® ergo sunt falsi doctores, sive illi hæretici sint, sive gentiles el pagani, sive alii quilibet, qui nos ab arcta ct recta salutis via in latam ct perversam sollicitant: quare similes sunt lupis oves laniantibusetdevorantibus.

Porro vestes ovium, quas induunt lii lupi, sunt Vet* protendere et obvelare suo errori et hæresi: primo, 0T‘°7 libertatem conscienti®; secundo, sententias S - ' Scripluræ in speciem suæhæresi faventes; *tertio,* reformationem morum Ecclesi®, præsertim cleri ct ecclesiasticorum; *quarto,* mansuetudinem,simplicitatem ct simulationem pietatis; *quinto,* blandiloquentiam ct facundam garrulitatem, quibus tegunt suam lupinam sævitiam, seseque in animos audientium callide insinuant, ut cos deinde suo errore inficiant ct interficiant, corumquc crumenas emungant opesque devorent : ut enim suo ventri serviant, animas sectatorum perdunt mittuntquo in tartara, quæ sane lupina est voracitas et feritas.

Qui v e n i u n t — a seipsis, sponte sua se ingerentes ct munus docendi usurpantes, cum ab Episcopis et Prælatis Ecclesi® non sint vocati, nec missi, nec approbati, de quibus *Jeremiæ* xxui, 21, dicitur : « Non mittebam Prophetas, et ipsi currebant, d

16. A FRUCTIBUS EORUM COGNOSCETIS EOS. NUMQLTD Veri. 1«. COLLIGUNT DE SPINIS UVAS, ALT DE TRIBULIS i ICI S ? r c. — « Colligunt, n non falsi prophet®, sed homines, v. g. agrieoi®. *Colligunt* ergo, id est *colliguntur, q. d.* Sicut c spinis non solent gigni et colligi uvæ, nec o tribulis ficus; sic ab hæresi et hœreticis nullus fructus bonus et suavis, sed malus, asper et spinosus colligitur. Eructus hic est duplex : primus fais® et impi® doctrinae ; secundus pravorum morum et scelerum ex ea consequentium. Exempla hujus sæculo dedere Lutherus el Calvinus. Lutherus enim docet vota non obligare religiosum, hominem non babero liberum arbitrium, agi fato, necessario peccare, fidem solam justificare, opera bona nil apud Deum mereri. Calvinus docet Deum osso auctorem malorum, Christum in cruce desperasse, sensisse peonas inferni, etc., qu® prorsus sunt blasphema, ac contra legem ac rationem naturalem ; item fidem, id est perfidiam suam armis esse luendam et propagandam, depositis vel occisis legitimis principibus et regibus, episcopis, sacerdotibus et catholicis illi obsistentibus. Undo in Gallia, Anglia, Germania audivimus, el quasi oculis spectavimus tot sacerdotum et catholicorum cædes, rapinas, exilia, ac immane iniquitatis diluvium,

(1) Hæc tamen ratio est infirma, cum lucus Apocalypsis qui adducitur alio sensu bit accipiendus.

et probitatis quasi incendium universale, nimirum SS. Sacramenta profanari, sacro-sanctum
iù • Sacrificium aboleri, Sanctos contemni, vota violo* lari, templa comburi, sacros canones irritari, sanctas virgines corrumpi, viros probos eliminari, improbos exaltari ct dominari, etc. Nam, ut recte aiebat Joannes Fischerus, episcopus Roffensis, gloriosus cum Thoma Moro in Anglia sub Henrico Vili martyr : a Libido est mater hærcscos, æque ac filia, n

Vf>, t7. 17. Sic omxis arbor boxa fructus boxos facit; mala (Græce id est inutilis, vitiosa, putrida, ait Euthymius) autem arbor malos frlctus facit. — «Non enim ex foliis, neque ex floribus, sed ex fructu arbor bona malave dignoscitur, n ait S. Bernardus, *epist.* 107. «Arbor,» scilicet fructifera; cætcræ enim dant foliad ramos sine fructu. Sub arbore frutices omnes intellige, quales sunt spinæ et tribuli, de quibus sermo præcessit, quem hic continuat, ul palet ex tò sic, quæ hanc habet vim, *q.* d. Sicut ex spinis non colliguntur uvæ, sed spins, nec ex tribulis ficus, sed tribuli (tribulus est spinæ genus, a semine triangulari sic dictum, vel quod cuspidatim trifariam feriat, unde dicta tribulatio); sic ex omni arbore (ex frutice) bona boni nascuntur fructus, ex mala mali. Sic plane res se habet. Sic ubique fieri videmus. Ita Glossa Interlinearis.

Ouid Nota *primo,* per arborem hic ad litteram non accipi voluntatem bonam, sive charitatem; nec
Mm ii - pur arborem malam voluntatem malam, sive •l r cupiditatem, uti censent S. Augustinus, Cbrysostomus, Thcophylaclus ct Lyranus ; sed doctorcm bonum vel malum, id est verum vel falsum, de hoc enim sermo præcessit ; hic enim tantum dc fide et doctrina agitur. S. Lucas tamen, vi, 43, arborem malam interpretatur hypocritas, quia falsi doctores sunt maximi hypocrite, tum quia hæc sententia etiam de omnibus hypocritis vera est. Nam Lucas omittit falsos doctores, quos Matthaeus apte hic nominat ct interserit ; propter illos enim proprie hæc parabola affertur a Christo : quare ex Mdlthæo supplendus et interprclaudus est Lucas.

Nota *secundo,* per fructus arboris, id est doctoris, accipi tum ejus doctrinam, ut aitS. Lucas, vi, 4i>, quæ a vero vera, a falso falsa promanai ; tum ejus opera cum S. Hieronymo, Chrysostomo, Augustino : licet enim falsi doctores et lucratici aliquando sanctitatem in bonis operibus præ sc ferant, tamen per se el natura sua fides prava in doctore pravo pravos mores et opera progignere nata est, et plerumque rcipsa progignit, quod tantum nos hic docere vult Christus ; intendit enim dare vulgare ct commune signum pravi doctoris et doctrinæ, quia vix Geri potest, ul diu hic lupus sub ovina pelle deliteat, quin per opera tandem se prodat : vice versa, fides bona in doctore bono natura sua nata est sanctam vitam sanclosquc mores el opera producere .clin mullis producit, etiamsi subinde per accidens contrarium fiat, ut v. g. lucreticus sil largus in dandis eleemosynis ex naturali benignitate et compassione : hujus ergo benignitatis, non autem hæresis vel erroris, tunc fructus est eleemosyna ; hæc enim producitur a corde benigno, non vero ab hæresi. Nam alioqui ex uno hoc, v. g. hæreticorum principio, *sola fides justificat,* sequitur : ergo frustra ct sine merito quis dat se pœnitenliæ, mortificationi, elcemosynæ arduisque virtutum operibus; comedamus ergo et bibamus, omni voluptati fræna laxemus, quasi cras morituri, ct ebrii coelum ingressuri.

18. Nox potest arbor boxa malos fructus fa- k.
CERE ; NEQUE ARBOR MALA BOXOS FRUCTUS FACERE.— f,uc-

q. d. Non potest spina producere uvas, nec tribuli ficus; sed spina spinas, tribuli tribulos, uti dixi vers. 16; ac vice versa non potest vitis producere spinas,sed uvas; nec ficus tribulos, sed ileus : ac licet ipsæ uvæ et ficus subinde non maturescant, ideoque acerbæ sint, id tamen non provenit ex vitio vilis ct ficus, sed ex aeris intemperie et solaris caloris defectu; sic pariter non potest Propheta, id est doctor verus falsa docere vel prava agitare ; nec falsus doctor potest vera docere, vel recta sanclaque peragere. Intellige in censu composito el formali, quatenus scilicet bonus vel malus est ; nam in sensu diviso et materiali potest doctor bonus a bonitate sua deficere, pravaque docere vel facere, uti Scribæ recta docebant, sed prava faciebant; hoc enim eis objicit Christus, *Matth.* xxm, 2.

Perperam ergo hac gnome Christi plurcs luere- llarctfcl
tici abusi sunt, camque detorserunt ad suas hæ- Ji"0
reses stabiliendas. *Primo* enim Manichæi cx ea probare conabantur alios homines natura sua esse bonos, alios vero malos, sive duas esse rerum naturas : unam bonam, quæ homines hos faceret bonos; alteram malam, quæ alios faceret malos, leste S. Hieronymo hic. *Secundo,* Jovinianus ex hac gnome contendebat hominem natum ex Deo non posse peccare, teste S. Hieronymo contra Jovinianum. *Tertio,* Pelagian! ex ea inferebant non esse peccatum originale, quod ex bono conjugio ceu arbore bona, tam malus peccati fructus nasci non possit, teste S. Augustino, lib. II *De Nuptiis el Concup.,* cap. xxm. *Quarto,* Donatisi» ex ea colligebant malos sacerdotes ceu iirborcs malas non bene baptizare, teste S. Augustino, Gb. HI *Contra litteras Petiliam,* cap. xliv. *Quinto,* Calviniste cx ea concludunt in homine non esse liberum arbitrium, ad producendum bona opera vel mala. *Sexto,* iidem cx ca inferunt bonis operibus nos non justificari, sed tantum justos declarari, sicut arbor non Iit bona cx bonis fructibus, sed iis bona esse declaratur. Verum hæc omnia perperam inferuntur ; sunt enim hoc loco parerga ct impertinentia. Christus enim proprie hanc gnomen applicat duntaxat Prophetis, id est doctoribus veris ct falsis, uti dixi.

Potest tamen hæc gnome cum S. Augustino, Chrysostomo, Theophylacto, Lyrano cl Jansenio accipi generalius ct applicari voluntati bonæ vel maire, quia plerumque bona vel mala voluntas operum, non omnium, sed aliquorum, ad quæ magis inclinat, bonitate vel malitia sc prodii; sequitur enim homo frequentius appetitum in se dominantem. Dices : ergo bona voluntas non potest mala opera producere, nec mala bonos. Respondeo, parabolas non significare quid semper, sed quid sæpo et plerumque fiat, uti crebro ostendi in Ecclesiastico ct Proverbiis. Rursum in parabolis non possunt omnia accommodari rei per parabolam significale : sufficit enim ea adaptari in quibus parabolæ vis sive similitudo constituitur, ul dixi Canone 29, quaï in hac parabola constituitur in eo quod sicut arbor bona bonos fructus producit, mala malos; sic pariter bona voluntas ex habitu bono plerumque bona opera producat, mala malos; sed dissimilitudo est in eo quod arbor bona vel mala sit causa naturalis, ideoque determinata ad suum fructum bonum vel malum : voluntas vero fit causa libera, quæ, licet ex consuetudine ct habitu sit proclivior in bonum vel malum, semper tamen manet libera et indeterminata ad bonum vel malum, donec ipsa se determinet ad hoc vel illud quod ipsa elegerit, lumque ipsa actu fit bona vel mala ex electione et operatione bona vel mala, quam eligit ct exercet. Quocirca non ait Christus : Arbor bona non potest fieri mala, nec arbor mala potest fieri bona; sed : «Non potest arbor bona malos fructus facere, neque arbor mala bonos,)» quia dum voluntas bona est el virtuti incumbit, bona opera producit; dum vero mala est, ct vitio incumbit, mala opera profert; sed sicut ipsa potest sc facere bonam ct virtuti incumbere, ita consequenter potest et bene operari bonosque operum fructus producere, ac vice versa potest se facere malam, et vitio studere, itaque vitiosos scelerum fructus edere. Ita SS. Hieronymus, Chrysostomus, Augustinus et alii.

Vers, io, Nf7>. II!, **49.** Omnis abdor, quæ non facit fructus donum, excidetur **ET IN IGNEM MITTETUR. — HailC gllOmCQ** repetit ct inculcat Christus, nam eam audivimus cap. in, 10, ubi illam explicui. Græce est *excidi-tur* et *mittitur,* in prudenti, id est exscindi et mitti solet, idque statim et cito.

Ven. so. 20. Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos, — scilicet Prophetas, id est doctores, an veri et boni sint, an falsi el pravi. Est conclusio collecta ex parabola arboris bonæ et malæ, cujus sensus palet cx jam dictis.

Ver*. 2i. 21. Non omnis, qui dicit mihi : Domine, Domine, ¿ue. M. **IN1|IAIUT IN REGNUM COELORUM ; SED QUI FACIT VO-**

LUNTATEM Patris mei (el consequenter meam ; nam eadem est voluntas Patris ct Filii, sed Christus, qua homo, modcsliæ causa, nominat voluntatem Patris, non suam), qui in coelis est, ipse intrabit in regnum coelorum. — Ecco hic clare fructum arboris bonæ, id est boni doctoris et Christiani assignat Christus, scilicet facere voluntatem Patris coelestis, ut nimirum non tantum credas in eum ejusque legem a Christo propositam, sed ul camdem opere perficias et per omnia impleas. ItaS. Augustinus, lib. Il *De Serm. Domini in monte,* sub finem. Attergo: «Nonomnis qui dicit mihi: Domine, Domine,» id est non omnis qui inme velut Dominum ct Deum credit, meque ut talem invocat, ait S. Hieronymus, Euthymius, Theophylactus, quique me crebro in ore habet, ac me nominat, meumque nomen suis dictis susque doctrinae præfert, quasi prædicet fidem veram Christi purumque ejus Evangelium, uti jactant hæretici : hic, inquam, non intrabit in aulam ct regnum Patris cœlestis, sed qui ejus fecerit voluntatem, id est ejus præcepta impleverit, quæ sunt duo, scilicet : *primo,* credere in Christum fide orthodoxa; *secundo,* Christi mandatis obedirc, caque opere exequi : « Regnum enim cœlomm sola verborum officia non obtinent, etc.; dc nostro est beata æternitas promerenda, præstandumque aliquid de proprio,» ait S. Hilarius; atque : « Iter regni Dei est obedientia, non nominis nuncupatio, » ait Glossa. Unde S. Chrysostomus : a Qui, inquit, non conversatur secundum verbum Christi, non intrabit in regnum coelorum. »

22. Multi dicent mihi in illa die. — Puta in die ▾ *n.* n. judicii, quæ ultima et summa erit mundi dies, ideoque singularis , eximia et decretoria, nipote quæ erit janua œternitatis, ac cos qui bona opera fecerunt, ad beatam in cœlis ; qui mala, ad miserrimam in gehenna æternitalcm transmittet : «Quando, ut ait S. Chrysostomus, singulorum opera loquentur et ora tacebunt, nec alter pro altero interveniet. »

Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus? — Id est, nonne luo lumine, gratia et virtute futura prædiximus? Unde sequitur, « et virtutes, id est miracula, multas fecimus : » itaMaldonalus. Rursum «in nomine luo prophetavimus,» id est Spiritu sancto affiati, cx tua commissione ct auctoritate veram fidem docuimus ctprædicavimus. Ita Jansenius.

Et **VIRTUTES MULTAS FECIMUS. — «VirlutCS» VOCOt** miracula, caque vera et sincera. Ex hoc versu liquet Deum subinde etiam per malos prophetare, id est facere miracula, ut fecit per Judam proditorem , *Luc.* x, 17 et seq., et Caipham, *Joan,* ii, 49, acBalaamariolum,Kum.xinv,3;nam, ut aitS. Hieronymus, « Virtutes facere interdum non est ejus menti qui operatur, sed invocatio nominis Christi hoc agit ad aliorum utilitatem. » Unde colligit S. Gregorius, lib. XX *Morat.* viu : «Probatiosanctitatis , ait, non est signa facere, sed proximum ut se diligere, de Deo vera, de proximo meliora quam de sc .sentire. » Hinc disco gratias gratis (latas, ut sunt miracula, prophetice, sapientia, mullum distare a gratia gratum faciente; hæc

enim sanctificat animam, illa vero alios duntaxat juvant et erudiunt.

i Nota : licet impii ct falsi doctores ox dono Dei
' possint prophetare et miracula faceré, non tamen
L 't. ca possunt facere ad confirmandam falsam doctrinam. Miraculum enim, etiam unicum duntaxat, modo verum sit et evidens, est argumentum non
sm r-. tantum probabile, sed moraliter certum ver© M ÌS7 bochín® : unde eo ut certo ct invicto utuntur
i ›•• . Christus ct Apostoli ad probandam Christianam fidem. Neque unquam miraculum ullum in con-
Mi firmationem hærcsis vel erroris factum legimus. Et ratio a priori id evincit. Miraculum enim est
n › cingularis, supcrnaturalis ct propria solius Dei operatio, qua, quasi sigillo suo, Deus sua dicta, rectamque fidem et veritatem obsignat : quare d Deus falsum doclorem, invocantem se pro miraculo ad stabiliendum errorem, exaudiret, videretur ilii cooperari et errori attestari, ac per consequens mentiri et fallere, quod est impossibile ; Deus enim est prima veritas, ipsaque voracitas et fidelitas, qui proinde potestatem faciendi miracula sibi soli reservavit, ut per eam, quasi proprium sibi testimonium, sua dicta suasque veritates obsignaret, lestareturque illa a se promanare : miraculum ergo est quasi vox Dei operantis ct atlcstantis sc loqui, suaque dicta hoc quasi sigillo obsignare; estera enim Deo eum Angelisct (temonibus sunt communia : quare in iis incertum est, an Deus, an Angelus, an diabolus loquatur el operetur. Ila D. Thomas, H Hp., Q.CLXXVlll, art. 2, ct passim Theologi. ÚndeS. Augustinus, lib. *Contra epist. fandamenti,* cap. ¡v, dicit so teneri in Ecclesia vinculis miraculorum. Et Richardus de Sancto Victore, libro I *De Trinitate,* cap. n : ‹ Domine, inquit, si error est quod credimus, a te decepti sumus ; ista enim in nobis iis signis et prodigiis confirmata sunt, quæ non nisi a te fieri potuerunt. » Vide Bellarminum, lib. IV *De Notà Ecclesia!,* cap. xiv.

u / Adverte hic tamen, si cui gratia miraculorum per modum quasi habitus permanentis antea a Deo ob aliam causam esset collata, ille postea posset ea abuti, ct miraculum facere ad malum finem, v. g. ad vanam gloriam, ad quœslum, ad confirmationem falsi. Tunc enim Deus concurrit quidem ad ipsum miraculum, non tamen ad abusum el malum finem ejus qui patrat miraculum; huno enim tantum permittit. Sic Deus concurrit cum impio sacerdote ad consecrationem et transsub* tantialionem Eucharistiæ, fctiamsi is intendat ea abuti ad veneficia, ad blasphemiam, imo ut illam judæo irridendam et tra eligendam vendat. Quod dixi, impium posse obuK gratia miraculorum ad malum elcoufirmationcin falsi, intellige, cum passim constat gratiam hanc illi collatam a Dìo ad alium finem, ipsumque illa abuti ad malum vd falsum; sicut constat sacerdoti impio datam u Deo potestatem consecrandi alio tine, c-lo ipse au inalino ea abutatur. Pertinet enim ad Dei providentiam non permittere hominem impium abuti gratia miraculorum adalios decipiendum et in hæresim inducendum, si hic abusus sit plane occultus, ita ut hominibus constare, vel ab cis deprehendi nequeat. Tunc enim homines sine sua culpa, ex auctoritate quasi atlestantis Dei inducerentur in errorem, quod est impossibile, neque Deus hunc errorem per aliud miraculum corrigere ct emendare posset. Dicerent enim homines : Si prius miraculum factum est ad confirmationem falsi, pari jure secundum fieri potuit ad confirmationem falsi : quare Deus time quasi sc exarmaret privaretque sc sua auctoritate ac fidelitate dicendi et attestandi verum , ac confutandi falsum ; hæc enim consistit in operatione miraculi. Sic in iis quos vulgus *Salvatores* vocat, licet subinde mal© sint vitæ, constat, ait Navarros in *Manuali,* a Deo datam gratiam curandi morbos ad commune Ecclcsiæ bonum, qua (amen illi ad malum possunt abuti. Sic in Elan- Num Saidría aiunt natos in die Parasceves, item masculum 1?|0"*.: septimum, continua masculorum generatione a diepamparentibus prognatum, curare strumas, eas ceves.' tangendo : sed prius a Deo datum est diei sancì© Parasceves, ct mysterio passionis mortis- im, M. que Christi; secundum conjugio, ut scilicet id nin‹li honoretur, et a Deo institutum, ac a Christo in f™*]'™* Sacramentum erectum ostendatur : quare si quis piant. «t hac potestate ad malum utcretur, omnes scirent illum potestate sua abuti, nec Deum ad malum hoc cooperari, sed tantum ad curationem illam miraculosam alio fine illi datam. Sic regibus negti Franci© et Angli© eadem potestas dicitur a Deo collata, ob merita sancti Eduardi regis aliorum- g|i.Titruque; imo Tokerus, quidam novator, libellum conscripsit de strumis ab Elisabctha nuper Angli© Mn,nU regina curatis, sed eum valide confutat Deirio in lib. I *MaqiciSj* cap. ni, *Quæst.* IV.

Denique hucusque nullum extat exemplum quo docealur hæreticum patrasse miraculum, etiam ex habitu, ad confirmationem hæresis falsæque doctrinæ, nisi quod Calvinus in confirmationem suæ hæresis volens resuscitare quemdam, qui se fingebat mortuum, cum revera esset vivus, Deo fictionem puniente, cx vivo fecerit mortuum ; sed talia miracula, quasi perfidi© indicia, damnant hæresim veramque fidem stabiliunt. Quod enim Caiphas prophclarit, dicendo : « Expedit vobis, nt Cjjpta unus moriatur homo pro populo, et non lota gens pereat, » *Joan,* xi, 50, iliaque prophetia abusus ' sit ad confirmationem falsi, scilicet ad damnationem Christi, imperlinens est : ncc enim populus vel sacerdotes sciebant Caipham hic prophetare, sed putabant eum ex proprio suo sensu judicioque loqui. Quod enim Spiritus Sanctus per os ejus dictabat, scilicet expedire Christum mori, ad hoc, ut ejus morte redimeretur genus humanum, hoc Caiphas non intclligen i, suo sensu detorsit ad Christi velut malefici, blaspbcmi el ceditiosi condemnationQm, quæ in reipsa fuit falsissima

ct injustissima. Vido Franclscum Suarez, III *part.*. *Qwest.* XLÎV, disput. 31, sect. 2.

Ven. sa. *Z.UC.IUI.* 23. Et tunc confitebor (profitebor, libere et pa]am asseverabo) illis, quia (quod) iwnqiam novi VOS : DISCEDITE A ME OMNES, QUI OPERAMINI INIQUITATEM. — g. *d.* Ego Christus doctoribus falsis et impiis, qui in nomino meo prophetarunt, docuerunt et fecerunt miracula, dicam in die judicii : Novi quidem vos, ut meos Prophetas, doctores el miraculorum patratores ; at non novi vos ut meos amicos et filios, quos praedestinavi ad meam hæreditatem ct gloriam, hoc est, non amo, non diligo vos, quia voluntatem et legem Patris cœlestis, quam alios voce docuistis, ipsimetopere non implestis. Ite ergo, maledicti, in ignem ©ternum, quia operati estis iniquitatem. Ita S. Augustinus, serm. 23 *De Verbis Domini, ubi* interrogans, ait : « Non novit illos, qui novit omnia? quid est ergo, non novi vos ? improbo vos, reprobo vos. Hoc est autem magnum, et nescit vitia, et judicat vitiaj nescit faciendo, ct judicat arguendo. » Et S. Gregorius, hom. 12-tn Evang.: a Velut incognitos, inquit, deserit, quos per vitæ meritum non cognoscit. Quocirca Apostolus signacula, quibus Deus suam praedestinationem ct amorem erga electos obsignat, duo hæc, Il *Timoth.* n, 19, assignat : « Firmum, ait, fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc. Cognovit Dominus, qui sunt ejus, et discedat ab iniquitate omnis qui invocat nomen Domini. » Vide ibi dicta. Est ergo hæc notitia in Deo non speculativa, sed practica, amorosa et affectuosa, qua dicimur nosse cum quem diligimus, non nosse cum quem non diligimus, sed odimus et rejicimus, quia amor parit familiaritatem, indeque notitiam rei amat® ; odium vero parit aversionem, indeque ignorantiam rei exosæ. Est catachresis ct mctalepsis. Hinc a contrario colligit Glossa Intcrlinearis : Si Deus non novit cos, qui Dei mandata non servant ; ergo novit diligitque illos, qui ca custodiunt quasi filios lucis. Nam ut ai! Glossa : a Non novit lux tenebras, id est non aspicit, quia si aspiceret, tenebrae non essent, n

v*n. 24. 21. Omnis ergo qui audit verba mf.a h.f.c, et FACIT EA, ASSIBILABITUR VIRO SAPIENTI, QUI I.DIFICAVIT DOMUM SUAM SUPRA PETRAM. — Est CpilOgUS, quo Christus prolixum sermonem habitum in monte a cap. v, vers. I, hucusque concludit, g. d. Hucusque vos docui quomodo vitam prudenter et sancte juxta legem et voluntatem Dei instituere debeatis, si velitis ad Dei regnum el felicitatem ©ternam pervenire, quia hæc ad illam est directa via, el praeter illam non est alia: quare si illa quæ docui, opere praestetis, similes critis viro prudenti, « qui ©dificavit domum suam super petram, » ut in ca firmiter fundata, ventis omnibus et procellis irruentibus invicta resistat ct immota consistat. Simili enim modo vos, faciendo quæ docui, construetis quasi fabricam sanet© conversationis et domum perfectionis in soliditate animi, solidaque et constanti mandatorum Christi observatione ct obedientia, quasi in petra fundatam, quæ omnibus tentationibus generose obluctatur ac perduret in ©ternum.

Alludit ad Proverbiorum x, 23 : « Quasi tempestas transiens non erit impius : justus autem quasi fundamentum sempiternum, n Et ix,1 : «Sapientia ©dificavit sibi domum, excidit columnas septem. »

Nota : domus spiritualis animæ est perfectio virtutum : sicut enim domus materialis construitur magno labore, ordine, varietate, sensim crescendo ex variis lapidibus, tignis et trabibus ; sic spiritualis ©dificatur ex variis virtutibus ct sanctis operationibus, idque longo labore, ordine, varietate et lento incremento sensim crescendo. Longitudo ejus est longanimitas; latitudo, chantas ; altitudo, spes. Quatuor parietes sunt quatuor virtutes Cardinales, scilicet : Prudentia, Justitia, Fortitudo, Temperantia. Pavimentum est humilitas ; tectum, patientia; fenestra, desiderium cœlestis glori©, per quam vemt et intrat lux Evangelii. Ostium est obedientia mandatorum. Ostiarius est timor sanctus. Custodessuntsancti Angeli. Turns est contemplatio; cams vagii et improbis motibus morsibusque allatrans est synderesis ; Dominus est mens ct intellectus ; sponsus est volunfas; filii sunt bona opera; seni sunt sensus obsequentes menti ; mensa est S. Scriptura ; panis est Eucharistia ; vinum est sanguis Christi ; aqua viva est Spiritus sanctus ; oleum est misericordia ; lectus est animi quies et pax ; medicin© sunt Sacramenta ; medici sacerdotes ; hospites sunt Pater, Filius et Spiritus sanctus. Ita Salmeron. Vide S. Bernardum, tract. *De Interiori Domo,* id est de conscientia, ubi fuse ostendit quomodo hæc domus parliculatim singulis virtutibus sit oxædificanda et perficienda.

B-<um perfectio Tirt"' lnnu PiHwd- tU; tepa- «putnor rirtain

Denique nota hic *primo,* contra Novatores, fidem sino bonis operibus, quæ fides facienda praescribit et dictat, non sufficere ad salutem. Christus enim hic fundamentum arenarium, sive in arena fundatum vocat solam fidem ex auditu praedicationis conceptam, qure instar aren® arida est, inutilis ct diffluens ; petram vero vocat fidem bonis operibus solidatam. Nola *secundo* ordinem Christi; nam *primo,* vers. 15, docuit necessitatem ver© fidei et verorum doctorum; *secundo,* vers. 21 et seq., necessitatem etiam bonorum operum et vit© sanet©.

Mystico :pctraestChrislus;undeGlossa:a Ille, ait, ©dificat in Christo, qu.', quod audit ab illo, facit. »

25. Er DESCENDIT I'LUVIA, ET VENERUNT FLUMINA, ET FLAVERUNT VENTI, ET IRRUERUNT IN DOMUM ILLAM, ET NON CECIDIT ; FUNDATA ENIM Ven. 25. vl* 4'*

erat supra petham. — Arab. : *quoniam fundamenta ejus firmata erant super petram.* Pluvia, venti, flumina sunt quævis adversitates ct tenlationes turna mundo, tum a carne, turna dæmoue ingruentes : item condemnatio, quam Christus

m improbos detonabit cl fulminabit in die judicii; bæc enim sæpe in Scriptura nomine tempestatis et *procella* exprimitur, ut *Isaiæ* xxvin, 2: «Ecce validus ct fortis Dominus sicut impetus irrandinis; turbo confringens sicut impetus aquarum multarum inundantium et emissarum super terram spatiosam. » Simile est *Psalm.* x l ix ,3, et *Sapient.* v, 18 et seq., ubi graphice ira et vindicta Dei in reprobos per procellas, fulmina et grandines depingitur.

Fidelis ergo in Christo Christique lege, timore ct amore velut in firmissima petra fundatus, non curat flabra persecutionum, nec fluctus adulationum, nec zephyros promissionum, nec aquilones minarum, nec nimbos probrorum, nec procellas verberum, sed in vocatione et officio suo, in timore et amore Dei inconcussus consistit. sicut Marpesia cautes, sicut rupes, quaï maris fluctibus undique tunditur, ventis agitatur, grandino et fulmine feritur, et tamen immola invictaquc persistit. Exemplum fuit S. Petrus qui in petra, id est Christi amore solidatus, omnia adversa pervicit* Unde, *Act.* iv, 20, a Principibus Sacerdotum jussusccssare a prædicationc Christi, respondit : «Non possumus quæ vidimus et audivimus non loqui; p quem locum citans S. Chrysostomus hic, *serm.* 25 : « Considerasti, inquit, grande mentis invicta excelsum. Vidisti petram undarum murmura deridentem. Vidisti domum contra venlo-
Vnini rum flatus prorsus immobilem. Quod enim multo
fariru CS(amplius admirandum, non modo deterriti per adversa non sunt, verum etiam majorem inde assumpsere constantiam, et persecutores suos in trepidationem maximam compulerunt. Quicumque enim adamantem percutit, magis ipse percutitur; et qui adversus stimulum calcitrat, sine dubio ipse compungitur suisque propriis ictibus vulneratur ; et qui impugnat virtutem tenentes, ipse profecto subruitur, ct malitia tanto efficitur infirmior, quanto contra virtutem diutius prælia-tur. Et sicut qui ignem obligat in vestimento, illum quidem non exlinguit, vestem vero comburit ; ita etiam qui in virtute positos persequebantur, comprehendebant ac sæpius colligabant, illos quidem reddebant ex his omnibus clariores, se autem omnino perdebant. Etenim quantacumque ob justitiam passus fueris adversa, tanto ingentior efficeris el firmior. »

Simili schemate S. Gregorius Nazianzenus, *Orat.* 28, pingit Christianum philosophum : a Est quædam in fabulis arbor, inquit, qu® cum cæditur, viret, et adversus ferrum certat, morte vivit, ct sectione pullulat, atque cum absumitur, crescit. » Non vera, sed fabulosa est hæc arbor, ait scholiastes Kazianzeni : si tamen vis, veram accipe vitem, quæ quo plus putatur, eo magis pullulat ct fructificat. Talis quoque est lex Horatiana, quæ duris tonsa bipennibus, ab ipso ducet opes animumque ferro. Pergit Nazianzenus : « Tolis plane esse vir philosophus videtur. Floret enim inter cruciatus, ac vil® molestias virtutis segetem existimat, atque in adversis gestit et gloriatur : sic nimirum se comparans, ut nec ob dextera justiliæ arma efferatur, nec ob sinistra inflectatur, sed in adversis rebus idem semper, suique similis permaneat, atque adeo probatior, tanquam aurum in fornace reponatur. » Particu- Tdifn-
latim deinde per varias hominum sortes et conditiones idipsum ostendit, ac denique concludit Anïrhii'
tria esse insuperabilia, scilicet Deum, Angelum et riiiiaso-
Philosophum : « Duo hæc, inquit, arripi ac super- phul*
rari nequeunt, Deus et Angelus : tertium est Philosophus, in materia expers materi®, in corpore incircumscriptus, in terra cœlestis, in passionibus impatibilis, omnibus rebus vinci se facile ferens, prælerquam animi magnitudine, eo ipso quod vinci se patitur, cos qui superiores sibi esse videntur, devincens. »

2G. Er omnis qui audit verba mea, et non FACIT Vera. 2«.
EA, SIMILIS ERIT VIRO STULTO, QUI ÆDIFICAVIT DOMUM SUAM SUPER ARENAM. — liccio instabilitas et ino- conili
bedicnlia ejus qui audit verba Christi ct non facit, dmiiu
comparatur aren®. *Primo,* quia sicut arena mollis est, mobilis et fluida, ut fundamenti solidi vicem subire nequeat, ac proinde quod aren® inædificalur irruentibus undis et ventis cedit ac prolabilur ; sic pariter animus instabilis et inobediens fundamentum solid® virtutis el perfectionis esse nequii, sed ingruenti tentationi illico succumbit ct corruit, unde fabrica virtutum illi innixa illico collabitur, uti Christus explicat vers, sequenti.

Secundo, arena est sicca; unde *arena* dicitur ab s^nndo.
ariditate, inquit Varro, vel ob *haerendo,* quod sibi per particulas adhæreat : sic animus instabilis, qui non facit ea quæ audit, aridus est, et veritatis spiritusque divini succo vacuus, ac terr® ct terrenis affixus adhæret.

Tertio, sicut arena vento difflatur ct dispergitur Telilo,
in omnes partes; sic ct animus levis et inconstans omni cupiditatum et tentationum æstu raptatur in omnem concupiscentiam.

Quarto, sicut arena est minutissima, et mil- Qturto.
liones arenularum sive granulorum complectitur ; sic cor instabile mille cogitationibus ct desideriis rerum exilium et minutarum est refertum el dissectum.

Tropologice : stultus ct mundanus (edificai su- TiopU.
per arenam, id est super creaturam, ait Salmeron, quæ instar aren® sterilis est ad bonum ; ct fluida, ut in peccatum cadat; ct fluctibus concussa, quia laboribus el leulalionibus agitatur. Est enim sicca, sive bibula ct insatiabilis, quia creatur® hominem saliare non possunt. Est etiam multiplex, quia impii innumerabiles sunt, ct stultorum infinitus est numerus. Arena ergo est omnis diaboli populus, sterilis et minime unitus, magnis laboribus agitatus el sine numero, quemadmodum populus Dei unitas est, ut petra, ct fortis et fructuosus; quia, etsi multi sunt vocati, pauci tamen electi.

Ilinc Elias Cretensis, *in orat.* 1 N'azíanzcni : « Arena, ail, esi superbia, inanis de sc opinio, van® glori® cupiditas : cui quidquid inædificalur, levi adversitatis vento difflatur ct corruit. »

Denique Glossa : « Omnis, nil, conscientia, non fixa spe in Deum, in tentationibus non subsistit.» Radix enim et fomes omnium laniationum est mentis inconstantia et diffidentia in Deum, ut ostendi *Eccli.* n, 6, ad illa : a Crede Deo, et recuperabit te; ct dirige viam tuam, et spera in illum. »

Ven. *n.* **27.** Et descendit pluvia, et vexerunt flumina, **Httl Kr F,AVEnli'iT ' ENTI, ET IRRUERUNT (Gr.CCC** vU <it *ufa,* id est impegerunt; Arabicus, *percusserunt)* **r u' n° DOi,LM ,LLAM› ET CECIDIT, ET FLIT RI INA ILLIUS** r' ' ' MAGNA. — Pluvia notat tentalionem mundi; flumina, carnis, venti, diaboli. Pluvia enim ex alto descendens terramque irrigans, inflans, tumentemque efficiens et foecundans, notat ambitionem honorum ct cupiditatem opum, quas offert mundus homini vano ct inconstanti, quibus ille illectus, u Dei lege, el subinde a fide deficit ct apostatai.

Flumini, cimis, Flumina, quæ ex terra oriuntur ct domum circumlambunt, notant tent itiones carnis, puta gulam ct libidinem, qu® ex ipsa carne oriuntur, cainque oblectando et blandiendo quasi circumlambunt, ut a continentia et puritate quam Dei lex praescribit, desciscat.

Venti, dbUii. Venti, qui ex acre lateraliter et invisibiliter in domum sufflant, notant tcntalioncs dæmonis, qui est spiritus invisiblis ct princeps acris hujus; hic enim mille pravas cogitationes el affectiones phantasi® nostr® ingerit et insufflat ita latenter, ut nescias sæpe an ab Angelo, an a diabolo proveniant. Satanas enim transfigurat se in Angelum lucis, II *Corinth,* xi, 14 ; quare ipse homines leves ct inconstantes agitat ct rotat ad libitum, ut ab observatione mandatorum Dei ad cupiditates suas deflectant, itaque ruant in Urtata; sicut domus aren® inædificata, flabris ventorum agitata, magno fragore collisa cadit, corruitque in subjectam vallem vel voraginem.

28. Et **FACTUM EST CUM CONSUMMASSET ÍESUS VERRA HAEC, ADMIRABANTUR TURRE SI PI II DOCTRIN I** 32; *Mar.* 1.22. KJV9 — adeo nova, clara, solida, paradoxa, inaudita, coelesti, divina, æque ac super novo divinoque docendi modo. Tro *admirabantur* Græco est ¿íik Xw g v t o, id est *excutiebantur }* scilicet mente, lioc est obstupescebant, percellebantur ita ut videretur cis mens animusquo eripi ct excuti.

Turdæ. — kl est vulgaris populus, non principes, ait S. Chrysostomus; unde liquet hunc sermonem a Christo habitum coram populo, uti dixi initio cap. v, licet S. Augustinus, lib ll *Dc Consensu Evangel.,* cap. xix : « Porte, ait, infoiligitur turba discipulorum, ex quibus duodecim elegerat. »

Hic ergo finitur totus sermo Christi in monte, continens totam legem et perfectionem Evangalieam ; ac, licet in ea disparata sintpræcepta, nec inter sc connexa, si quis tamen eorum inter se ordinem ct aliquâlem connexionem desideret, legat Bellarminum, lib.IVDíJu<íí/ica/taw,cap.ríf, in fine.

29. Erat exim docens (solebat docere ; signi- Vo.». ficat enim phrasis docendi consuetudinem et frequentiam) SICUT potestatem (t&róav, id csti'ij r' *auctoritatem* ; Syrus, *dominium ;* alii, *jus* ; alii, *libertatem)* habens , et mon sicut Scribe eorum et Pharisjm. — *Primo,* quia Christus docebat Cbri> magna auctoritate res serias, graves ct summi J ad salutem momenti, ipsamque veritatem ; Scribæ vero docebant leviter res frivolas et nugosas, ut ritus et cæremonias, crebrasque lotiones manuum, corporis et calicum.

Secundo, quia Christus id quod sermone doce- Scinda, bal, hoc opere faciebat, magisque docebat exemplo quam verbo. Magna enim auctoritas doctrinæ docenti accedit, si bonum quod docet, reipsa perficiat, a Longum, ait Seneca, ad virtutem iter est per præccpla ; breve el efficax per exempla. © Audi S. Gregorium, lib. XXIll *Moral,* vii : « Cum imperio quippe docetur, quod prius agitur quam dicatur. Nam doctrina subtrahit fiduciam, quando conscientia præpcdit Unguam. Non ergo potestatem ci clatæ locutionis, sed bonæ fiduciam insinuavit actionis. Inde etiam de Domino scriptum est : *Erat enim docens sicut potestatem habens, non sicut Scribae et Pharisœi* ; singulariter namque ac principaliter solus ex potestate bona locutus est, quia ex infirmitate mala nulla co imi îfiit. Ex divinitatis quippe potentia habuit id quod nobis per humanitatis suæ innocentiam ministravit.n

Tertio, Christus docebat magno spiritu et fer- T-rtn. vorc, magnaque vi et efficacia ad persuadendum ; Scribæ aride, frigide et superficialiter.

Quarto, Christus doctrinam confirmabat mira- Q»urto. culis; nil tale poterant Scribæ. Rursum Christus miram habebat dicendi gratiam, juxta illud: « Mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebant dc ore ejus. » *Lue.* iv.

Quinto, Scriba» docebant ut legis interpretes ; Quinto. Christus vero ut legislator e cœlo missus, cadesti sapientia ct majestate ; ipse ergo jus proprium docendi habebat. Ita Reda et Thcophylactus. Unde Christus, *Joan,* m: u Quod scimus, ait, loquimur, et quod vidimus testamur. » Et Joannes Baptista ibidem de Christo : « Qui do sursum venit, inquit, super omnes est. Et quod vidit ct audivit, hoc testalur. »

Sexto, Christus docendo duntaxat quærcbat Scito. Dei gloriam et hominum salutem; Scribæ vero suam gloriam ct hominum plausum.

Septimo, Christus exterius docendo, interius >litor, sua sancta inspiratione et luce grati® illuminabat mentem, et inflammabat affectum auditorum, ut homines etiam rudes et stupidos faceret doctos, uc torpidos et frigidos faceret ferventes.

o -i*». Denique Christi doctrina eral rectissima, utilissima, integerrima, sublimissima, perfectissima, plenam et consummatam in rebus omnibus, quæ ad mores pertinent, perfectionem continens. Unde *logis* interpretationes a Scribis prolatas velut mancas, inutiles, imperfectas, imo falsas ct erroneas correxit cap. v.

Christum in hisce imitetur Christianus orator et condonator, ut magis vita doceat, quam verbo, instarS. Basilii » de quo scribit S. Gregorius Naxianzcnus, *Orat.* 20: « Sermo Basilii erat tonitru, quia vita ejus erat fulgur, n Sic sua libertate, auctoritate et nervo dicendi utatur, ut quasi Doctor agat cum discipulis, silquo efficax in docendo ct persuadendo. Talis erit possessor cathcdne, dominus pulpiti; talis docebit et prædicablt, ut potestatem habens, instar Christi, sicut fecit S. Paulus ct Apostoli. S. Malachias, ait S. Bernardus in ejus Vita, feminam quamdam iracundam ct furibundam , idcoque omnibus intolerabilem, adeo mansuefecit, ut videretur nequire irasci, idque uno verbo, dicendo : In nomine Domini Jesu jubeo ne amplius irascaris : quod S. Bernardus praefert suscitationi mortui factæ ab eodem S. Malachia, « eo quod exterior quidam ibi, hic vero interior revixerit homo. » Sic B. franciscos Borgia dicebat do S. Ignatio de Loyola : « Loquebatur tanquam potestatem habens,» quia efficax erat ejus sermo, ct quocumque volebat homines impellebat. Testis est Ribadeneira in ejus Vita.

CAPUT OCTAVUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Christus doctrinam Evangclii, quam a cap. v *hucusque docuit, confirmat ct obsignat miraculis. Ita S. Hieronymus. Primo ergo, vers. I, sanat leprosum. Secundo, vers.* 5, *curat puerum Centurionis. Tertio, vers.* 14, *socrum Petri liberat a febri. Quarto, vers. 18, duos se sequi volentes jubet omnibus tam opibus, quam parentibus renuntiare, eo quod Filius hominis non habeat ubi caput reclinet.* «Et dimitto, *ait,* mortuos sepelire mortuos suos.» Quinto, *vers.* 23, *sedat tempestatem in mari. Sexto, vers.* 28, *sanat duos demoniacos, damonesque obsecrantes permittit ingredi in porcos, qui mox eosdem in mari submergunt.*

i. Cum autem descendisset de monte, seculæ sunt eum turbæ multae : 2. Et cccc leprosus veniens, adorabat eum, dicens : Domine, si vis, potes me mundare. 3. Et extendens Jesus manum, tetigit eum, dicens : Volo, mundare. Etconfeslim mundata est lepra ejus. 4. Et ail illi Jesus: Vide, nemini dixeris; sed vade, ostende te sacerdoti, et offer munus quod præccpil Moyses, in testimonium illis. 5. Cum autem introisset Capharnaum, accessit ad eum Centurio, rogans eum, 6. et dicens : Domine, puer meus jacet in domo paralyticus, et male torquetur. 7. Et ait illi Jesus : Ego veniam, et curabo eum. 8. Et respondens Centurio, ait : Domine, non sum dignus ut intres sub tectum meum ; sed tantum dic verbo, et sanabitur puer meus. 9. Nam et ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites, ct dico huic : Vade, et vadit ; et alii : Veni, et venit ; et servo meo : Fac hoc, el facit. 10. Audiens autem Jesus miratus est, et sequentibus se dixit : Arnen dico vobis, non inveni tantam fidem in Israel. 11. Dico autem vobis, quod mulli ab Oriente et Occidente venient, ctrecumbent cum Abraham, et Isaac, et Jacob in regno cadorum. 12. Filii autem regni ejicientur in tenebras exteriores : ibi erit llelus et stridor dentium. 13. Et dixit Jesus Centurioni : Vade, ct sicut credidisti, fiat tibi. Et sanatus est puer in illa hora. 14. Eleum venisset Jesus in domum Petri, vidit socrum ejus jacentem, el l bricitantem : 15. et tetigit manum ejus, et dimisit eam febris, et surrexit, ct ministrabat i is. 16. Vespere autem facto, obtulerunt ei mullos dæmonia habentes ; et ejiciebat spiritus verbo; et omnes male haheules curavit; 17. ut adimpleretur quod dictum est per Isaiam Prophetam, dicentem : Ipse infirmitates nostras accepit, et aegrotationes nostras portavit. 18. Videns autem Jesus turbas multas circum se, jussit ire trans fretum. 19. El accedens unus Scriba, ait illi : Magister, sequar te quocumque ieris. 20. Et dicit ei Jesus : Vulpes foveas habent, el volucres cadi nidos; Filius aulem hominis non habet ubi capul recline!

21. Alins autom de discipulis ejus ait illi : Domine, permitte me primum ire, et sepelire patrem meum. 22. Jesus autem ait illi : Sequere me, et dimitte mortuos sepelire mortuos suos. 23. Et ascendente eo in naviculam, secuti sunt cum discipuli ejus : 24. et ecco motus magnus factus est in mari, ita ut navicula operiretur fluctibus; ipse vero dormiebat. 25. Et accesserunt ad eum discipuli ejus, et suscitaverunt eum, dicentes : Domine, salva nos, perimus. 26. Et dicit eis Jesus : Quid timidi estis, modicæ Gdei ? Tunc surgens imperavit ventis et mari, ct facta est tranquillitas magna. 27. Porro homines mirati sunt, dicentes : Qualis est hic, quia venti et mare obediunt ei ? 28. Et cum venisset trans freturn in regione Gerasenorum, occurrerunt ei duo habentes daemonia, de monumentis exeuntes, sævi nimis, ita ut nemo posset transire per viam illam. 29. Et cccc clamaverunt dicentes : Quid nobis el tibi, Jesu Fili Dei ? Venisti huc ante tempus torquere nos? 30. Erat autem non longe ab illis grex multorum porcorum pascens. 31. Daemones autem rogabant eum , dicentes : Si ejicis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum. 32. Et ait illis : Ite. At illi exeuntes abierunt in porcos, et ecce impetu abiit totus grex per præceps in mare ; el mortui sunt in aquis. 33. Pastores autem fugerunt, et venientes in civitatem, nuntiaverunt omnia, et de eis qui dæmonia habuerant. 34. Et ecce tota civitas exiii obviam Je.su ; et viso eo rogabant ut transiret a finibus eorum.

Vers. I. 1. Cum autem descendisset de monte, secutæ SUNT EUM TURBæ KÜLTJE, — Excitæ VCl VOCO, Vel fama doctrinæ et concionum ejus ; docebat enim ut potestatem habens, uti paulo ante audivimus. Jam dixi initio cap. v, cx Luca, sermonem illum Christi hucusque ab eo habitum post descensum a vertice montis in loco campestri, puta in medio montis, ubi planities erat campestris; ex quo Christus finito jam sermone, descendit in subjectam ct imam vallem. Ita Franciscus Lucas.

Alifer Jansenius, qui censet Matthæum hic per hysterologiam posterius ponere descensum Christi e monte, quia Christum alio migrasso narrat : nam descensus Christi e monte hucusifue non meminit Matthæus, sed Lucas dunlaxat initio sermonis Christi jam recensiti, quem ipse vi, 17, asserit habitum in loco campestri,

Vers. 2. 2. Et ECCE LEPROSUS VENIENS, ADOHABAT EUM, dicens : Domine, si vis, totes me mundare. — Idem miraculum describitur a Marco, i, 4, et Luca, v, 12; ex utroque videtur colligi hoc miraculum non contigisse statini a descensu in radice montis : nam Lucas ait id contigissem *una civitatum ;* cl quia Lucas, tv, 23, ct Marcus, i, 23, prius alia miracula a Christo patrata enarrant. Verum magis ordinata videtur narratio S. Matthæi, juxta quam dicendum hoc miraculum Christi fuisse primum a descensu montis. Ita S. Hieronymus, Jansenius et alii; quod ergo ait Lucas, id contigisse m *una civitatum,* inlcUigc juxta unam civitatum. Nam lege, *Levit,* mu, et 18,jubentur leprosi omnino separari arcariquo ab urbibus et castris, ne incolis lepram suam affricent : licet alii censeant ibi vetari tantum ne morentur in urbibus, non autem ne per eas transeant ; quaro leprosum hunc in transitu civitatis videri a Christo curatum. Hæc civitas, ut colligitur cx vers. 5, fuit Capharnaum, juxta quam videtur curatus hic leprosus ; huic enim civitati adjacet mons ex quo descendebat Christus, ut dixi cap. v, 1. Vide Clironotaxin, quam Commentario huic præfixi.

Vlicnrv Itufurrit biclq)io> CUS?

Quantus quamque incurabilis ct contagiosus morbus sit lepra, inde liquet quod leprosi et lege veleri et usu omnium gentium a consortio hominum arceantur. In leprosis enim contagium est cum seminario, quo sanos attactu, ulcerum fetore et respiratione putida inficere possunt. His proinde a contagio et morbi labo deturpatur facies, pili decidunt, dilatantur nares, exeduntur ossa, lingua tumet, foetet respiratio, omne denique morbi genus, oinneque symptoma in leproso comitatu et satellitio repentur. Morbum ergo clephanticum fucari quidem posse, juro docent medici curari nunquam. Quomodo, ait Avicenna, curabitur lepra, cum sit cancer universalis, quando cancer particularis medicinam nescit? Porro regiones calidæ, saxosæ, salsa:, caloribus ct algoribus inæqualiter impelila:, morbis melancholicis et pra-serlim lepræ subjacent. Talis est Judica ct pars .Egypti. Undo Galenus, II *ad Gtauc.,* ait : « Itaque in Alexandria plurimi elephantia, tum ob victus rationem, tum ob regionis caliditatcm laborant. » Medici lepræ remedia proscribunt vinum viperinum, hydrargyrum, theriacara, aurum potabile ; sed horum non est ea vis, ut lepram formatam et habitu firmatam tollant, leprososque tota membrorum compage fœdatos, cute et camo innovent.

frustai ‘‘,b" " pr*‘

Adorabat —scilicet in genua et faciem cadendo, nam Marcus addit -pvj-rS»», id est *accidens ei ad genua ;* Lucas, iri , id est *cadens* in *facicm.* Fecit id leprosus non tantum ut civilem honorem, sed potius ut religiosum cultura latrim

Christo exhiberet, ut patet ex tam humili tantaque fidei ejus petitione; non enim dixit: Si rogaveris Deum, ut Moyses, sed : a Si vis, potes mc mundare. » 7. *d.* Scio te paris esse cum Deo Patre potestatis, ct conscqucntermorborum Dominum, ut lepra herili jure imperare, eanique solo jussu a me depellere possis. Rogo ergo ut id facere velis ct digneris; si velis, res acta est, sanus sum. JlaS. Chrysostomus, *homíl.* 2G; Theophylaetus, Enthymius, Maldonatus ct alii. UndeS. Chrysos-
!/;•> tomus : «Spirituali medico, ait, spiritualem offert
fwc- Ji- nierccdcm, scilicet fidelem orationem, qua nihil
tnm rise dignius Deo offerimus. » Et Glossa Interlinearía :
Deua. « Voluntas, ait, potestatem tribuit ; » nam quanta est voluntas, tanta est ct potestas Dei ; quidquid enim vult, hoc illico facere potest, juxta illud : « Omnia quæcumque voluit Dominus, fecit in cœlo et in terra. » *Psal.* cxxxiv, 6. In Deo enim voluntas, potenlia cætcraque attributa sunt paria et æqualia, quia divina, immensa et infinita. Habuit ergo leprosus fidem divinitatis Christi, partira cx ejus interna illuminatione cl inspiratione, partira ex miraculis quæ plura jam Christus patrarat primo anno pradicationis suæ. Leprosus enim hic anno secundo sanatus est, uti dixi in Chronotaxi. Rursum, ròsi vis notat desiderium curationis mixtum cum resignation© : resignat enim et submittit se voluntati Christi, ut si velit, curet; si nolit, non curet. Morbi enim ct lepræ sæpc anime© saluti sunt utiles vel necessarii, idque scit Deus, sed nescit homo : quare se Dei judicio ct voluntati resignet oportet, nec ea postulare debet absolute, sed conditionatc, si videlicet Deo placeat et animae saluti id profuturum sit.

Verta. 3. Et extendens Jesus manum, tetigit eum, di-
Zy. v, CEVS. Voto, mundare.— «Extendens:» *Primo,* utso
n.Mar. ostenderet esse supra legem, quæ leprosi contac-
I.4I.U. tum vetabat, *Levit,* x iii, nipote qui leprosum non contaminandi (Deus enim est incontaminabilis),
eunuci sed curandi causa tangeret, ait Tertullianus,
un;- to jji) ¡y *con(ra Marcion.,* cap. ix; et, ut aitS. Chrysoslomus, nou corporis, sed annnæ lepra impe-
Cur? dimentum est ad virtutem. Porro, lex non vetabat contactum leprosi, nisi ob periculum contagionis, ne scilicet tangens eadem inficeretur: hoc autem periculum non erat in Christo, sed potius certitudo curationis leprosi. Ergo Chrislus idcirco tangens leprosum non faciebat con Ira, sed potius juxta mentem legis. Ila S. Chrysostomus ct Tertullianus loco citato.

Secundo, tetigit eum benevolcntiæ causa, ut suum in eum affectum ostenderet. Unde Glossa Interlineaos : ‹ Extendit manum, inquit, qui misericordia.* tenditctTectum, «scilicet, «quando auxilium divinæ misericordia impendit, » ait Remigios.

Tertio, tetigit eum ut salvifica vis carnis Christi patesceret, ait S. Cyrillus, nipote quæ solo tactu manus lepram pelleret. *Manus* enim dicitur a *manando,* quod e brachio *manet,* cl ex manu manent digiti ct opera : sic ex manu Christi manabant miracula ct beneficia, ct ipsius virtus manabat ex Deo, cui hypostatico uniebatur. Unde Victor Antiochenus, in cap. i *Marci :* « Verbum, inquit, indivulsam sccum carne societatem habere persuasum volens, pleraque miracula et signa per corporis ministerium edidit.» Et Boda: « Extendit, ait, Deus manum et contigit humanam naturam in incarnatione, et ejectos e castris populi Dei (leprosos) templo reddidit, ut possint offerre corpora sua hostiam viventem illi cui dicitur : *Tu cs sacerdos in ælernum secundum ordinem Mdchisedech.* n *Psal.* CLX.

Voto, mundare.—Ita hæc dispunge per comma vel colon intermedium, ut Christus *primum dicat :* Volo; *deinde imperet :* Mundare, ait S. Hieronymus. To ergo *mundare* non est infinitivus activus, sed imperativus verbi passivi, *mundor,* significans *mundator* vel *munderis.* Hebr. enim est inOrt Ai7-*taher,* Grace xxtepíotart, id est *esto mundus.AXina* Patres probant Christi omnipotentem divinitatem : citat cos fuse Maldonatus. Unde S. Ambrosius, in cap. v *Lutee,* 12 : « Dicit, inquit, Volo , propter Photinum; imperat, propter Arium; tangit, propter Manichæum. » Photinus enim docebat Christum esse merum hominem, nec esso Deum, cui propria est omnipotens voluntas, qua dicat ; a Volo, mundare» Arius docet Christum minorem esse Patre, ac proinde non imperare, sed imperia Patris excipere. Manichæus docebat Christum habere carnem non veram, sed phantasticam, ideoque vere nec tangere posse nec tangi. Hæc omnia hic confutat Christus tum verbis, tum factis.

Notat S. Hieronymus Christum pertinenter ctcx æquo respondere duplici petitioni leprosi. *Primo* enim peticrat : «Si vis,» id est utinam velis; respondet Christus : «Volo.»Sccundo, apotesmemundare; » respondet Christus : a Mundare, » id est munderis, estoque mundus: plus ergo tribuit Christus, quam ipse expresse petat, eodem enim instanti ipsum plane curavit, imo vegetum, alacrem validumque effecit tum corpore, tum magis animo: quos enim Christus sanavit corpore, sanavit et animo, ac justos sanctosque effecit, ut plenam eis mentis ct corporis integritatem largiretur. Dei enim perfecta sunt opera ; ac Christus sua liberalitale meritasupplicum excedit et vota, ut nos ab eo discamus idem facere ac liberalissimi esse tum erga Deum, tum erga proximos.

Et CONFESTIM MUNDATA EST LEPRA EJUS. — i/, *d.* Et illico mundatus est homo a lepra sua, ut vertit Arabicus. Nil medium fuit inter Christi præceptum et opus, a Dixit enim, ct facta sunt omnia,» Genes, i, quia voluntas ejus est omnipotens, ideoque est ipsa ejus omnipotentia. Est hypallage sive inversus sermo ; nec enim lepra mundari potest, nipote in se plane immunda et contagiosa, sed homo a lepra. Hoc facto ostendit Christus se «piasi medicum venisse in mundum, ut

omnes ægritudincs curet omnesque sordes expurget. Nota T& *confcslim,* indo enim liquet Christum leprosum curasse non pharmacis naturalibus ; hæc enim sensim operantur, et lente sanant, sed virtute divina, quæ in instanti operatur, juxta illud : a Ipse dixit, ct facta sunt. » *Psal.* cxlvjii, 'i. Dei enim dicere et jubere est eflicax, idemque quod facere, quia ejus voluntas idem prorsus est cum ejus omnipotentia.

V*i».4. 4. Et ait (Murcus, *Comminatus est,* id est ; e-
n- v 'r' vcr0 ,!l ,n*nac' vultu jussit : ita Euthymius) illi
'r' Jesus : Vide„ nemini diyeius. — Id jussit ad vitandam ostentationem et ul nos doceret virtutes dotesque nostras non jactare, sed celare. Ita Chrysostomus. Si enim id fecerimus, nobis tacentibus efficiet Deus, ut prodamur inviti, idque magna cum ædificatione audientium, ct majore gloria operantium. Unde addit Marcus, i, 45: «At ille (leprosus) coepit predicare ct diffamare sermonem , ita ut jam non posset manifeste introire in civitatem , sed foris in desertis locis esset, et conveniebant ad cum undique. »

Sed vade, ostende te saceedoti (Marcus : *Principi sacerdotum,* qui tempore vicis suæ praeerat reteris sacerdotibus actu in templo ministran-**tibus), ET OFFER MURUS QUOD PHJECEPIT** Moyses **IN** testimonium illis. — «Mittit ad sacerdotes, ait S. Hieronymus , ob humilitatem, ut cis deferre videatur ; deinde ut illi vel credentes salventur, vel fiant inexcusabiles ; denique ne legem infringere videatur. » Et Orígenes : « Mittit, ait, ad sacerdotes, ut cognoscant non legis consuetudine, sed gratiæ operatione mundatum, etc. Ut omnes qui vident portari munus, miraculum crederent. »

Munus a leprosis lepra inundatis sacerdoti offerendum, erat agnus, vel si leprosus pauper foret, duo turtures, aut duo pulli columbarum. *Levit,* xiv, 13 et scq.

Tntfao In testimonium illis, — scilicet sacerdotibus; princ0pg sacerdotum, licet unus, multos
l' tamen habebat asseclas sacerdotes minores. Nonnulli *per testimonium* accipiunt legem, *q. d.* Offer munus jam dictum, ul impleas legem quam Moyses precepil, *Levit,* xiv, sacerdotibus ct populo servandam in expiatione leprosi ; lex enim sœpe, *Psal.* cvxm eialibi, vocatur *testimonium,* scilicet voluntatis divino), quia testatur quid a nobis velit fieri Deus. Verum nil vetat *testimonium* hic proprie accipi.

Planius ergo ct germanius ts *in testimonium* refer ad verbum *ostende ct offer, q. d.* Ostende te sacerdotibus, cisque munus lege proscriptum offer, ut illi videntes te a lepra liberum, ideoque munus mundatis praescriptum offerre, ex hoc oculari testimonio cognoscant te vere sanatum , itaque ipsi sanitatis tuæ sint testes, ac populo tcstenlur te vero a lepra curatum, ideoque eorum testimonio juxta legem restituaris communi hominum societati ct convictui.

Erat ergo duplex, imo triplex hoc tcslimo- E.tw
nium. Primum, quod leprosus praebebat sacerdotibus de se ipso a lepra curato, quod erat ostensio cl inspectio ocularis corporis et membrorum , quam faciebant sacerdotes , ac si videbant vere curatum, munus ab co in gratiarum actionem Deo oblatum acceptabant ; si non, refutabant.

Secundum testimonium erat, quod ipsi sacerdotes populo perhibebant de leproso vere curato ; unde eidem adhibebant lustrationem sive expiationem lege, Let ti, xiv, proscriptam, quæ erat legalis reremonia tollens irregularitatem legalem ab immunditia lepre contractam, hominemque lepra mundatum restituens convictui hominum, ac templo et sacrificiis, ut iis jam mundus cum reteris libere interesse posset.

Tertium testimonium erat maximi momenti, nimirum , jussit Christus leprosum se jam curatum ostendere sacerdotibus, ut illi ex hoc miraculo agnoscerent ipsum esse Messiam; aut certe inexcusabili hoc testimonio convicii, incredulitatis condemnarentur. Ita S. Hieronymus, Chrysostomus et S. Ambrosius in cap. v *Luc.,* 14.

Tropologice : lepra significat peccatum mor-r ir.t
tale, præsertim contagiosum, quale est imprimis
h eresis, ob summam fœditatem et contagionem, ! ;'X
Ita S. Augustinus, lib. II *Quasi. Evang., Quast.* XL; t
Thcodorctus, Badulphus ct ahi, in cap. xiv Lent. Hinc mundatio lepra symbolum est sacramenti pœnitentiœ et confessionis sacramenlalis, qua peccata expiantur, cujus proinde vim et efficaciam ex lepra typo contra hæreticos probant S. Hieronymus, in cap. xvi *Matthai* (ubi cx eo probat oportere sacerdotes cognoscere peccatorum species et varietates), el S. Chrysostomus, lib. lit *De Sacerdotio,* ubi docet officium sacerdotum Christianorum longe efficacius et præstantius esse, quam olim fuerit Aaronicorum, eo quod hisce lepram non curare, sed curatam duutaxat ostendere ; illis vero peccata non curata ostendere, sed vere curare ct condonasse concessum sit. Atque hac de causa Christus primum hoc a descensu e monte, ubi legem Evangelicam docuerat, miraculum esse voluit curationem leprosi, tum quia in Syria et Judæa communis et frequens erat hic lepre morbus, mullique erant leprosi; tum quia lepra conditiones optime per tropologiam repnesentant peccati fcnlilatem et noxam , teque ac lepre curatio peccati remissionem : ideoque Christus in passione leprosi formam assumpsit , ut lepram animæ nostra in se susciperet et curaret. Unde Isaías, lv,4: «Vere,ait, languores ChrM.ii
nostros ipse tulit, ct dolores nostros ipse portavit ; *•} f lUU
et nos putavimus eum quasi leprosum, ct per- incu
cusstun a Deo et humiliatum. Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra. » Vide quæ dc lepra dixi JLv<t. mu et xiv. Hac de causa Chrislus in forma leprosi apparuit Martyrio, monacho, et ejus hu-

ineris usque ad fores monasterii bajulari se permisit, ibique disparuit : sed ita ut Martyrius pondus uon sentiret, quia portantem sc portabat, ait S. Gregorius, homil. 39 *in Evang.*

In eadem leprosi forma Christus apparuit S. *Ludovico,* Tolosalura episcopo, qui fuit nepos S. Ludovici, regis Francia?, ac ab eo pedes sibi lavari permisit, ut habet ejus Vita.

Ven. J. **5. CCM AVIEM 15TR0ISSET** Ca PHARXAUM , **ACCESSIT j™' AD EUM CENTURIO, ROGA.XS ELM. — HOC est SCCUn-**dum Christi miraculum, quo doctrinam in monte editam confirmavit. Ita S. Hieronymus. Ex hoc loco colligimus leprosum primo a Christo sanatum fuisse juxta Capharnaum, uti paulo ante dixi. Porro, leprosus erat Judaeus; Centurio vero ethnicus, puta ex Romanorum (tunc enim Judœa a Pompeio, Julio Cœsare ct Augusto subjugata, Romanorum ducum militumque praesidio tenebatur) legione dux centum militum, ct subindo etiam plurium, ut docet Vegetius, lib. I *Dc Rc milit.;* quarc in co gentium vocatio praesignata ct inchoata fuit. L. Dexter, in *Chronico* quod nuper in lucem prodiit, ait hunc Centurionem fuisse C. Cornelium, Centurionem Hispanum, cujus filius C. Oppius, pariter Centurio, Christo in cruco quasi satelles et custos astitit, vidensque signa quæ in coelo, sole, terra ct petris tunc contigerunt, conversus est ad Christum : uterque Christutn et in Judæa et in Hispania praedicavit, litre Dexter. De cujus auctoritate et fide fusius egi iu fine Chronotaxis, quam Actibus Apostolorum præfixi.

o-u ,u"?

Accessit. — Est hic prima antilogia : nam Lucas, vn, 1, idem miraculum aliter narrat. Non enim dicit Centurionem ipsum accessisse ad Christum, sed ad cum misisse primum Judæos, deinde amicos suos, qui hanc gratiam, puta sanitatem, puero suo peterent et impetrarent. Quare in Luca, ex Mallhæo, hoc loco supplendum est quod, post Judæos ct amicos, tandem Centurio ipso ultimus ad Christum jam appropinquantem accurrerit, sive honoris causa, sive ob morbi paroxismum ct instans mortis periculum, uti volunt S. Chrysostomus, *homil.* 2G; Theophylactus et Eulhymius : nisi dicas Centurionem hic asseri ad Christum accessise, eique supplicasse et respondisse , non per se, sed per legatos ct amicos suos, uti censent Buda et S. Augustinus, lib. II *Dc Consensu Evangelist.,* cap. xx. Porro, Juda i commendarunt Centurionis postulationem Christo , dicentes : « Quia dignus est, ut hoc illi præstes. Diluit enim gentem nostram, ct Synagogam ipse .edifica'it nobis, d ut ait Lucas, mi, 4.

V ru *. t- 1

G. Er DICESS : Domixe , **PUER MEIS JACET IX DOMO PARAITTICES, ET MALE TORQUETLR. — «PUCT,» id CSt** Mnus, ut habet Lucas, vn, 3. Servi enim apud her<>- -ubjcctione, obedientia et reverentia sunt instar puerorum. Est catachresis. Porro, hic servus Centurioni erat charus ct pretiosus, ait Lucas.

Jacti is domo palaiatices.— Quasi cadaver in lccio *a* omnibus undique artubus fluidis, et ad consistendi officium agendique corruptis, » ait S. Hilarius; « paralysis enim est resolutio nervorum, n ait Celsus, lib. II, cap. i. « Est enim morbus, in quod dimidia pars corporis resolvitur, motu scnsuquo interceptis,» ait Galenus, lib.IV *Commentar.;* unde a Græcis vocatur *hemiplexia,* id est semiapoplexia, cum scilicet in alteram tantum corporis partem malum id incubuit; nam cum totum afficitur, apoplexia nominatur : nunc utrumque, inquit Celsus, lib. HI, cap. xxvn, paralysin appellari video.

'tl'11*

Er male torquetur. — Græce, Jiwwç fbwxv.Co*luit;,* id est *graviter afflictus, vehementer cruciatus* (ut vertit Arabicus) ideoque *moriturus,* ut ait Lucas. Subita et acuta fuit hæc paralysis, quæ cum cruciatu periculum vitæ crearit : nam alioqui communes paralyses sunt lentæ, ideoque et gravi cruciatu et periculo carent. Cruciatus hic videtur fuisse convulsio et retractio nervorum qui a cerebro oriuntur ; hi enim, cum prætcr naturam contorquentur aut distenduntur, gravissimos excitant dolores, uti ex Galeno ostendit Guilielmus Ader medicus, lib. *De Ægrotis ct Morbis a Christo sanatis,* cap. u, ubi probat omnes illos fuisse desperatos et naturaliter incurabiles, ideoque eorum curam Christo quasi archiatro a Deo fuisse reservatam : talis fuit hæc paralysis. Idem docet S. Ambrosius, *epist.* 73: a Eos, inquit, sanavit Dominus Jesus, quos nemo curaret, » id est curare potuisset.

fot l 'Il:-

Porro, Lucas paulo aliter rem gestam enarrat; sic enim ait, vn, 3 : « Et cum audisset de Jesu, misit ad eum seniores Judæorum, rogans eum, ut veniret et salvaret servum ejus. » Est hic secunda antilogía; Lucas enim ait: «rogans cum, ut veniret; » Matthæus vero, imo el Lucas, vi, subdit cum contrarium dixisse, scilicet : « Domine, non sum dignus ut intres sub lectum meum ; sed tantum dic verho (id est jube, absens) ct sanabitur puer meus. » Respondetur, ri *rogans* et *misit,* quatenus refertur ad tò *veniret,* pertinere ad Judæos Centurionis legatos, qui minoris erant fulci ct humilitatis, quam ipse Centurio: hic enim solum petebat ut Christus sanaret puerum; Judnei vero do suo addiderunt, ut veniret, et veniendo tangendoque sanaret cum. *Misit* ergo seniores ad Christum *rogans* per se, *ut sanaret ;* per seniores vero, *ut veniret.* Quod enim legatus dicit, hoc censetur dicere is qui legatum misit. Lucas igitur, more suo (ul patet, cap. xix), brevitatis studio convolvit dicta factaque Centurionis ct Judæorum, quæ proinde respective explicanda sunt, ut quædam a Judæis, quædam a Centurione dicta sint. Vult enim Lucas dicere, quod seniores Judæorum missi a centurione dixerint Christo : Centurio rogat tc, ut venias ct sanes puerum ejus; ubi addunt ex suo tq *ut venias,* putantes id decere, idque tacite cuperc Centurionem. Quod ergo subdit Lucas : « At illi, cum venissent

r. ; li-

enneas

s^niernm ab

"" Z

u<l Jesum , rogabant cum sollicite, dicentes ei, » etc., significat cos suam hanc petitionem , ut veniret et sanaret puerum, instanter ursisse, allegantes : « Quia dignus est, ut hoc ci præsles, » quæ verba plane significant petitionem seniorum fuisse ilkim quæ præcessit, quam ob brevitatem Lucas convolvit, dicens : « Rogans, ut veniret et salvaret servum ejus. » Illis igitur verbis simul missionem Centurionis ct ejus petitionem, «eque ac seniorum, licet postea factam, per anticipationem complexus est : unde eam non iterat, nec uti reipsa facta est enarrat.

Aliter respondent nonnulli, scilicet Centurionem, cum mitteret Judæos, per eos rogasse Christum ut veniret, el veniens sanaret puerum ; sed post Judæorum abitum ad Christum, illuminatum a Deo, crescente fide et humilitate, pœnituisse, ac optasse dixisseque, ut Christus non veniret, sed absens curaret puerum. Sed tunc dicendum est Centurionem esse mentitum, cum, ut ait Lucas, vers. 7, per Judæos legatos prius a se missos dixit : « Propter quod et meipsum non sum dignum arbitratus, ut venirem ad te. » Si enim ipse putabat se dignum, ut Christus veniret ad se , mullo magis putabat so dignum, ut veniret adiretque Christum. Rursum dicendum est eum non credidisse Christum esse Deum ; Deo enim non fuisset ausus mentiri, utpote quem mendacii conscium sciret.

Denique Centurio prius misit seniores Judæorum ad Christum honoris causa, quia ipse, utpolo Gentilis, æstimabat so indignum conspectu ct alloquio Jesu ; Judæi enim, Gentiles, utpote idololalras, æstimabant viles ct impuros quasi canes, ut patet *Matth.* xv, 20.

Ver». 7. Et ait illi Jesus : Ego veniam, et curabo /.nc.v», EÜM — Nota promptum Christi animum ad benefaciendum ct sanandum paralyticum, quo plus ofiert Centurioni quam ipso peticrat; sed nimirum volebat hac oblatione e pectore Centurionis elicere fidem et reverentiam, quæ mox ab ipso prosiliit. Dixit Christus, et fecit ; unde Lucas, v, S, ait : « Jesus autem ibat cum illis. »

Ver». ». **8.** Et respondens Centurio ait : Domine, non suh **DIGNUS UT INTRES SUB TECTUM MEUM (in dOIIHIIU** meam); sed tantum dic. verbo, et sanabitur rui u meus. — Dixit hoc primo Centurio per amicos Christo , cum Christus jam ad domum ejus accederet, ut ait Lucas, vu, G; deindo ipso accurrens ad Christum venientem , idem per so dixit, et protestatus est, ut ait hic S. Matthæus : urbanitas enim ct civilitas id omnino exigebat ut ipso personaliter Christo occurreret, ipsumquo venientem et jam vicinum exciperet; a Dic verbo,» id est sermone, *q. d.* Non est opus ut præsens tangas servum meum, sed absens jube duntaxat, et illico sanabitur. Credidit ergo Centurio Citristum esso Deum , qui ubique quasi præsens imperat et operatur quodlibet, aut certo Christum eximium esse Prophetam Deo churissimuiu . puta Messiam Judæis promissum, qui nomine Dei in Judæa rebus omnibus ad libitum imperaret : « Quoniam ipse dixit, olfacta sunt, ipse mandavit, ct creata sunt. » P«. xxxn, 9.

9. Nam et ego homo sum sus potestate constiti:- * °-
TUS, HABENS SUB ME MILITES, ET DICO HUIC : VADI, IT vadit ; et alio (alii, alteri; sic dio pro *alii* usurpat Plautus) : Veni, et venit ; et sirvo meo : Fac hoc, lt facit .— «Sub potestate,» id est in potestate, in regimine, in magistratu « sum constitutus,» puta num Centurio, imperans centum militibus. Ita Auctor *Imperfecti,* qui a pari tendit hic argumentum Centurionis, g. *d.* Si ergo parvam habens potestatem in paucos milites, illis ad nutum impero ; quanto magis tu, o Christe, qui plenam omnium habes potestatem, morbis imperabis? Verum t * *sub potestate* proprie hic accipi liquet cx Græco , qui habet: (nro rh ivroww, et ex eo quod subdit : fy,w< ççaTuâra;, id est *habens sub me milites.* Ergo, sicut Centurio vere et proprie habebat sub se milites sibi subditos, sic vicissim ipse erat sub potestate altiori sui Tribuni, vel Cæsaris Romani, scilicet Tiberii. Ita S. Chrysoslomus, Leontius, Glossa, Maldonatus, Jansenius, Franciscos Lucas ct alii. Est argumentum a minori ad majus, 7. *d.* Si ego, licet sub potestate Cæsaris constitutus, impero tamen ad libitum militibus mihi subditis, « et dico huic : Vade, et vadit, ct alio : Veni, et venit;» quanto magis tu, o Christe, qui sub nullius es potestate, sed Deus es omnipotens, omnium Dominus, poteris imperio tuo facere quidquid volueris, ut si etiam absens dicas jubeasque morbo (paralysi servi mei) : *Abi,* illico abibit; si idem dicas : *Veni,* illico veniet : morbi enim sunt quasi milites ct satellites tui, quod ad nutum in reos immittis, ct apeenitentibus supplicibusquc revocas. Ita S. Augustinus, serm. 6 De frini i *Verbis Domini secundum Matthaeum :* « Si ego, !'fr ¡'3 inquil, homo sub potestate jubendi habeo potestalem, quid tu non possis, cui omnes serviunt potestates?» Ponderat S. Hieronymus Centurionis « fidem, in co quod credidit, inquit, ex Gentibus, paralyticum a Salvatore posse sanari; humilitatem, quod so judicavit indignum, cujus tectum Dominus intraret; prudentiam, quod intra corporis tegmen divinitatem latentem videret, sciens non id sibi profuturum, quod etiam ab incredulis videbatur, sed id quod latebat intrinsecus.»

Moraliler : si vis esse in potestate, disco esse sub potestate; si vis imperare, disce prius imperanti obedire. Audi S. Bernardum, *epist.* 42 : « It secure prœcssc possitis, subesso ct vos, sicut debetis, non dedignamini; dedignatio quippe subjectionis, prælationis reddit indignum : videant in vobis subditi, quod redhibeant. » Probat idipsum exemplo Centurionis : « Dicturus quippe : *habens sub me milites,* præinisit : *homo sum sub potestate.* Jam quidquid subinferat , suspectam non habemus jactantiam. Priemissa siquidem est humilitas, nc altitudo principile!.

Noe enim locum invenit arrogantia, ubi tam clarum humilitatis insigne processit. Quia non confusus est *de subjectione*, jure ex prælationo meruit honorari. Non erubuit super se potestatem, ct *ideo* dignus, qui haberet et sub se milites. Dedit prius honorem propositis, ut jam a subditis juste reciperet. » Sic symbolice : si anima velit imperare corpori, prius se subdat Deo; quod si illi rebellet, sentiet et sibi corpus rebello, uti sensit Adam violans præccptum Dei dc non comedendo pomo vetito. Sic pœna superbis et inobedientiæ est lapsus carnis et luxuria,

v.r:- (o. 10. Audiens autem Jésus, miratus est — tantam fidem, humilitatem, reverentiam et devotionem Centurionis, qui non erat Judrous, sed Gentilis. Unde Orígenes : « Attende, ait, quantum sit, aut quale, quod Deus unigenitus miratur. Aurum, divitia?, regna, principatus in conspectu ejus sunt tanquam umbra, vel flos decidens. Nil ergo horum in conspectu Dei mirabile est, quasi magnum, vel pretiosum, sed tantum fides ; hanc miratur honorificans, hanc acceptabilem sibi rostimat. »

An in Vu- i° .1. i > Quæres, an in Christo vere fuerit admiratio? Suppono ex communi Theologorum sententia in Christo, prater divinam scientiam quam habebat, qua Deus, triplicem fuisse scientiam, qua homo erat : *Primo, beatificam,* per (piam Dei essentiam intuebatur, caque fniens beabatur. *Secundo, infusam,* qua per species animte suro a Deo inditas ab ipso conceptionis suro instanti omnia cognoscebat. Tcrtto, *experimentales,* qua illa quæ faciebat per scientiam infusam, quotidie per experientiam videbat, audiebat et sentiebat.

n Respondeo ergo, in Christo proprie ct absolute non fuit admiratio, quæ scilicet cx imo corde Riti'. ejusque fundo manaret. Ratio est, quia admiratio oritur ct fit in nobis ex eo quod aliquid novi, insoliti ct incogniti videamus vel audiamus ; Christus autem per scientiam infusam, jam omnia, antequam fierent, cognoscebat : unde nil ei, utpote omniscio, erat novum, incognitum vel inopinatum ct admirabile. Excitavit tamen Christus in se per scientiam expei iracnlalcm, cum aliquid magni et novi experiretur, aliquem quasi superficialem actum intcriorem ct gestum exteriorem admirationis, ut alios idem admirari doceret. Ita S. Augustinus; quem audi, lib. *De Genesi contra Hanichom,* cap. vin : « Quis autem in dio fecerat illam fidem, nisi ipse qui admirabatur? quod si ct alius cam fecisset, ut quid miraretur qui praescius erat? Quod ergo miratur Dominus, nobis mirandum esse significat, quibus adhuc opus est rie moveri : omnes enim tales motus ejus non perturbati animi signa sunt, sed docentis magis- V*rium.»Sic et S. Thomas,lll p., QuœsL XV, art. 8. j llinc sapiens nihil miratur. Et Cyrus, rex Persarum, p docebat suos nil mirari, quod Rex allior sit el superior omni re mundi. Qui cum S. Paulo conversatur in calo, nil miratur in terra. Prroclarc S. Cyprianus, truci. *De Spectaculis :* a Nunquam, ait, humana opera mirabitur, quisquis sc cognoverit filium Dei. Dejicit se de culmino generositatis suro, qui admirari aliquid post Deum potest.»

Et sequentibus se dixit : Nox inveni tantam fidem in Israel. — Arabicus : *in uno cx Israel ;* Græce est nervosius : *nec in Israel tantam fidem inveni,* quantam in Centurione Gentili; intclfigo, *non inveni,* scilicet in communi populo a tempore praedicationis inero : nam major sine dubio erat fides in beata Virgine, Abraham, Moyse, Joanne Baptista, etc.; aut, ut Chrysostomus, non inveni tantam, scilicet proportionabilitcr, quia hic erat Ethnicus et Centurio, croteri erant Israelita? et fideles : unde eadem fides in illo magis erat mira ct miranda, quam in hisce. Idem Chrysostomus præfert fidem Centurionis fidei Apostolorum, quam habuerunt initio vocationis ; Orígenes vero, fidei Martha? etiam et Magdalena?. AudiS. Chrysostomum : a Credidit Andreas, sed Joanne dicente : Ecce Agnus Dei; credidit Petrus, sed evangelizante sibi Andrea; credidit Philippus, sed legendo Scripturas; ct Nathanael prius signum divinitatis accepit, et sic fidei confessionem obtulit. » Audiet Origenem : «Jairus, Israelis princeps, pro filia sua petens, non dixit : Dic verbo, sed veni velociter. Nicodemus dc fidei sacramento audiens, ait : Quomodo hoc potest fieri ? Maria et Martha dicunt : Domine, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus, quasi dubitantes quod ubique posset adesse Dei potentia. »

11. Dico autem vobis, quod multiab Oriente et Vcn. u. Occidente venient, et recumbent cum Abraham, Zwc-XHI» et Isaac, et Jacob, in regno coelorum. — «Ab ' Oriente ct Occidente,» id est ab extremis Gentium regionibus. Occasione enim Centurionis, qui erat Gentilis, prrodicit Gentium (quarum primitiro erat liic Centurio.) vocationem et Judaeorum reprobafncœh lionem. Alludit ad Isaiæ x l iii, S ct seq., ubi a quatuor mundi plagis praedicitur Gentium vocatio, " u gratia ct gloria. «Recumbent,» id est requiescent, ait S. Hilarius et Euthymius. Verum Græce est flbwuaiOwvTat, id est *discumbent,* quasi in triclinio accumbent, quasi conviva? epulabuntur in opiparo convivio : huic enim regnum cœlorum, ac cœlcstis gloria ct felicitas Christi ct sanctorum rape comparatur, ob summam quietem, Irolitiam, securitatem ct satietatem. Alludit ad illud, in *Psalm.* XVI, 15: «Satiabor, cum apparuerit gloria tua. Et *Psal.* XXXV, 9 : « Inebriabuntur ab ubertate domus turo ; ct torrente voluptatis turo potabis cos. » Hoc cadeste convivium quasi nuptiale Agni, id est Christi, graphice depingit S. Joannes, XIX, 7 et seq., ac Christus, *Lucae* xxn, 22.

Cum Abraham, et Isaac, et Jacob. — Hi tres prro aliis sanctis Patriarchis et Prophetis hic ct alibi nominantur, ct celebrantur. *Primo,* quia hi tres fuere primi Patres ct Patriarchro Judroorum, ad hoc singulariter electi ct selecti a Deo. *Secundo,* quia udem erant capita Reipublica? ct Ecclesiae Dei. *Tertio,* quia hi singularia dedere fidei et rcli-

gîonis exempla. *Quarto,* quia hi tres promissionis ile terra Chanaan a posteris possidenda, in typum regni in cœlis eisdem corumquc asseclis promissi, fuere hærcdcs. Unde ct Deus se vocat Deum Abraham, Isaac ct Jacob, corumquc nomine apud Judæos gloriabatur.

Ver. i?. Zi/C.IIIT, *3' 12. Fil ii autem regni ejicientur in tenebras exte- JUORES : IDI Erit FLETUS ET STRIDOR DENTIUM. — a Filii regni, » id est destinati ad regnum vocantur Israelite; quia hi prognati erant ex Abraham, Isaac et Jacob, quibus et quorum semini Deus promiserat regnum uti terrenum Judææ, sic et spirituale æternæ gloriro in cœlis. Simili Hebraísmo vocantur filii mortis, gehennae ct resurrectionis, qui ad mortem ct gehennam comminatam, aut ad resurrectionem promissam a Deo destinati et deputati sunt.

Moralitcr: si filius regni es, fac opera regni, fac opera digna cœlo, vive ut Angelus. Sic enim Christus dixit Judæis : « Si filii Abrahæ estis, opera Abrahæ facite. » *Joan.* vm.

Trittico- futnot, d ia .?, ÏN TENEBRAS EXTERIORES — gehcnnæ. PCTSÍslit ¡q metaphora convivii in regno cadesti, idcoquc lucidissimi; circa quod nota plerosque veterum non prandisse, aut non nisi parce ct tenuiter per modum jentaculi, sed cornasse duntaxat, tumque se exsatiasse ct exhilarasse ; idcoquc convivia non in prandio, sed in cœna celebrasse, idque otii et libertatis causa, et ut diem, ut ait Horatius, lib. I, *Ode* 1, non frangerent, sed totum negotiis darent, atque inde triclinia dicta sunt cœnacula. De Hebræis id liquet ex S. Scriptura, ubi passim fit mentio cœnæet cœnaculi, raro prandii, ut patet in cœna Darii, HI *Esdræ,* h, 1; Ilolophernis, *Judith* XII, 10; Herodis, *Marci* vi, 21 ; Marthæ, *Joan,* xni, 2, ct I *Corinth,* xi, 20. Dc Essenis idem docct Philo, lib. XXI *De Vita contemplativa ; imo* prandii in veteri Testamento nulla est mentio, nisi apud Tobiam, n, 1, et Daniclem, xni, 13, ct Estherein, cum Judæi adducti in Assyriam ct Babylonem , ibi inter Gentes degerent, carumquo more comederent. Excipio unum Jeroboam, regem Israel, qui Prophetam sibi manum restituentem, invitavit ad prandium, IH *Regum,* xni, 7. Sed rex hic fuit idololatra, ct auctor aurifexque vitulorum aureorum, quos coluerunt Israelite. Unde non mirum, si gulosior prandia cclebrarit. Hoc est quod laudat Boetius, *Dc Consolatione :*

Hebraei.

Felix, *ait,* nimium prior stas,
Nec inerti perdita luxu,
Facili quæ sera solebat
Jejunia solvere glande.

Orrei. De Græcis id docet Clemens Alexandrinus, lib. II *Pœdag.,* cap. n; Athcnœus, *De Comis Sapientium;* Hippocrates, lib. *De Aere et Agua ;* Plutarchus, lib. VIII *Symposiac., Quœst.* ubi ait infames fuisse cos, qui ante cœnam manducarent; Hippocrates vero ait cos non rectam vivendi norman servare. Addit Plutarchus cœnam dici quasi xuvfe», quod communis esset omnibus, cum prandium scorsirn a privatis quasi obiter sumeretur. Hinc Plato, teste Cicerone, Tasn//. V, cum stomacho miratus est priscos Italos et Siculos bis in die cibo impleri. Leonidas, Graecorum dux , contra Xerxem ct Persas innumeros cum paucis apud Thermopylas pugnaturus : « Prandete, inquit, commilitones, apud inferos cœnaturi. » Alexander Magnus dictitabat prandium condire nocturnas profectiones, cœnam vero prandii tenuitatem.

Dc Romanis idem docet Plutarchus, loco ei- n«mbL tato. Martialis, libro IV *Epigrammat.* adEuphemium :

« Surgite, inquit, jam pueris vendit jentacula pistor, n

Horatius, lib. I, *Satyr.* V.

Pransus non avide, quantum interpellet inani
Venire, diem durare.

Idem, lib. II, *Satyra* IV.

Ille salubres
/Estates peraget, qui nigris prandia mons
Finiet.

Plura vide apud Alexandrum ab Alexandro, lib. V *Genial.,* cap. xxi, et Ciacconum, ac Fulvium Ursinum, lib. *De Triclinio.*

Porro, primos Christianos usque ad vesperam e utau. jejunasse docetTcrtullianus, lib. *DeJejuniis,* cap.x, 11 ct alii quos ibidem citat Pamelius: imo adirne tempore S. Thomas Aquinatis, qui floruit anno Domini 1290, jejunabant usque ad nonam; nam in jejunio non nisi post officium vesperarum, puta post tres horas a meridie, quando Christus in cruce expiravit, licebat cibum sumere, et qui prius sumpsisset, censebatur non jejunasse, idque ex decreto Concilii Cabilonensis, ut habetur *De Consccr.,* dist. I, cap. Soienf. Vide D. Thom., H, II *part., Quœst.* CXLVII, art. vn, ubi tamen pro *Cahiloncnsis* irrepsit *Chalcedonensis.*

Denique S. Antonium, S. Hilarionem, S. Paulum eremitam, cœtcrosquo priscos ascetas et anachoretas quotidie jejunasse, ncc cibum sumpsisse ante vesperam patet ex eorum Vita. Audi et Virgilium :

Pendent lychni hquearibns aureis
Incensi, et noclcm Ilnamis funalia viorunL

Nimirum comedere æstimobant rem animalem et vilem, idcoquc indignam luce et dignam tenebris; unde de ea erubescebant, cavebantque ne sol cos comedentes aspiceret.

Quia ergo olim non prandebant in meridie, sed cœnabaul vespere ct noctu, idcirco copioso utebantur lumine : unde Lucretius, lib. II :

Lumina nocturnis epulis ut suppeditentur.

Sic et Horatius, lib. Ill, *Ode* 2. In cœnaculis ergo et conviviis lux erat, extra ea vero erant tenebre quæ proinde hic vocantur *exteriores,* quia extra

convivium site. Grace cnim non est íayxTz;, id est extremas, sod çt/toc, id est extorna caligo, quæ scilicet exterius et extra convivii locum repentur. Unde Lucas, xin, 28, habet : « Videbitis vos expelli foras. » Sensus ergo est, 7. d. Filii regni, id est Judæi,in Patribus Abraham, Isaac et Jacob destinati ad regnum cadeste, ob suam perfidiam, qua in Christum credere noluerunt, a regno epuloque coelesti expellentur in gehcnnro tenebras exteriores, Grace , id est a lure cadesti* convivii regnique extorres, alienissimas et remotissimas, nimirum profundissimas ct obscurissimas. Gehenna enim est in centro terra, quod a superficio terra distat tribus millibus milliarium et amplius : quare tanta terra opacitas magnas causât in gehenna tenebras. Id ita esse patet : Primo, ex eo quod Hebr. ppn *chitson,* quod hic est in Matthæo, dicatur a 'flH *chuts,* sicut Cracum ¿Wwpv» ab <Çt», id est exterior ab extra; quia scilicet hro tenebra sunt extra regnum ct convivium coeleste, in quo epulantur et regnant beati quasi filii lucis. Secundo, quia simili modo Christus, cap. xxn, 13, semini non habentem vestem nuptialem ejecit e convivio in tenebras exteriores. *Tertio, quin* pari ratione ait Joannes de gehenna et damnatis, *Apocal.* xiv, 20: «Calcatus est lacus extra civitatem, ct exivit sanguis de lacu usque ad franos equorum per stadia mille sexcenta. n Nam post diem judicii duo tantum erunt loca hominum, scilicet cœlum pro electis ct beatis, ac gehenna, sive lacus ct tarlarus pro reprobis ct damnatis : quare qui a cœlo, ubi erit civitas regni ct convivii lucidissima, excludentur, hi extra illud relegabuntur in lacum ct tartarum obscurissimum. Et hoc est quod ait Lue., xin, 28 : <Cum videris Abraham, etc., in regno Dei, vos autem expelli foras. Et vers. 25 : « Cum intraverit » paterfamilias et clauserit ostium, incipietis foris stare.» Et Christus, Joan, vi, 37 :c Eum, qui ven it ad me, non ejiciam foras. » Etxv, G : « Mittetur foras sicut palmes, ct arescet, et colligent cum, et in ignem mittent, ct ardct.n Et *Apocal.* ni, 12 : u Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mci,ct foras non egredietur amplius. » Et xi, 2 : « Atrium autem, ele., ejice foras, n Et xxn, 13 : « Foris canes et venefìci.»Ha S. Hieronymus.Quare minus recte Cajetanus censet tenebras exteriores opponi interioribus quæ animum obscurant : exteriores ergo esse sensibiles, quæ lucem sensibilem excludunt; interiores vero esse spirituales, quæ luce interna mentem spoliant.

Torro *exterior,* licet sit comparativus, tamen vicem habet positivi, quia positivo caret, aut potius superlativi, ut vult Jansenius; exterior ergo, id (st extimus, extra domum vel locum longe posi-
EüFtn. tus. Tenebra igitur exteriores sunt tenebra a
l ario et luce remotissima}, tarlarcæ. pvofundissiœæ. Magna cnim erit poma damnatis cœlo, id est consortio Dei, Angelorum ct Beatorum excludi, ac relegari cum diabolis in tenebrosum gehcnnro ergastulum, imo tartarum, quæ a Theologis vocatur pœna damni, et æquiparatur, Imo a multis præponilur, quasi gravior et acerbior, pœnæ sensus, puta igni ct combustioni, quæ tamen hic per tenebras exteriores quoque intelligitur. Denique regnum cœlorum, qui est locus Beatorum lucidissimus ct felicissimus, vocatur convivium, quia plenum omni voluptate ct gaudio omnibusqne deliciis, quibus perpetim quasi epulantur Sancti. Per tenebras cnim exteriores denotat carcerem inferni ejusque tormenta, per synecdochen el metonymiam, quia ibi ignis uti ferventissimus, ita ct fumosissimus ac tenebrosissimus, damnatos torquet, teste S. Basilio in priori *Erposif. Psal.* XXVIII, atque ad hoc tantum lucet ignis ille, ut damnati suas pronas suorumque sociorum videant ct augeant, uti docet S. Gregorius, lib. IX *Morat., cnp.* xlyih clxtix.

Denique per tenebras hic accipe tum corporales, tum spirituales. Unde S. Augustinus, *in Psal.* vi, per tenebras has accipit cæcitatcm mentis, cx judicio practico in damnatis falsissimo el perversissimo, atque ex summo Dei vindicis odio manantem, indeque consequentem obstinationem ct impoenitentiam. Damnati cnim ex odio el rabie in Deum, eo quod cos adeo cruciet in gehenna, judicant Deum, virtutes omniaque quæ Deus amat, sibi esse odienda ; unde nil nisi malum amare possunt ex summa in Deum rabio ac salutis suæ desperatione.

Im f.iut fletus et stridor dentium. — Hac phrasi significatur summus damnatorum in gehenna cruciatus, scilicet : per fletum, summus dolor; per stridorem, summus horror; qui cnim horrende torquentur et cruciantur, hi oculis flent, voce ejulant, dentibus strident.

Quærcs *primo,* an vere damnati in gehenna, re- An hm*
sumpto in dic judicii corpore, flebunt et lacrymcs ni,i h<
fundent? Affirmat Maldonatus; melius aliinegant, tcn7»n
tum quia ignis gehcnnro ardentissimus lacrymas n* p.n*
omnes, si quæ essent, cohiberet et illico desiccarei; tum quia ad roternas has lacrymas per omnia srocula duraturas infinita flumina non sufficerent; tum quia eadem semper corpora sino nutrimento , mutatione et cxcrctionc fæcium vel lacrymarum, inrotcrno ignea Deo integra cbnscrvabuutur ; alioqui enim sensim totum corpus, imo infinita corpora in lacrymas resolvi deberent. Per fictum ergo et lacrymas hic calachrislicS»; accipe singultus, gemitus, ejulatus, omnesquo complorantium gestus et lamenta, quro fletui conjungi solent.

Quærcs *secundo,* an in gehenna vere erit stridor An Uil*
quo damnati dentibus strideant ? Respondetur
affirmative : stridor enim hic oritur ex acerbitate nr.p,
et horrore pœnarum ; qui enim in equuleo tor- ûmuüva
qucnlur, dentibus strident, cosque ínter se collicluni. Addunt aliqui in gehenna esse stridorem ex summo frigore , *cx eo* enim proprio oritur stridor dentium ; Heel enim Jansenius et alii, in

gehenna censeant esso merum summumque ignem, ideoque negent ibi esse frigus ; tamen multi contrarium opinantur, scilicet, ibi quoque esse summum frigus, illoquo cruciari et uri damnatos, juxta illud Job., XXIV, 19 : *a* Ad nimium calorem transCftt ab aquis nivium. » Ita Philippus presbyter, Boda, l.yranus ct D. Thomas ibidem, ac S. Augustinus, lib. *De Triplici habitae.,* cap. ii ; et S. Hieronymus, in cap. x S. *Matth.,* qui ait : «triplicem esse gehennam, nimii ignis ct frigoris, in *Job* xxn', 10, plenissimo legimus,» quasi ideo dicatur gehenna ignis, quod sit et gehenna frigoris. Sed hac de re plura in Job, xxiv, 13.

An in in-n'-usTl'

Vrn. 13. 13. Er dixit Jesus Centurioni : Vade, et sicut z.„c. mi, credidisti (Arab., *secundum (idem tuam)* fiat thii. *'*▪ **Er SANATUS EST PUER IX ILLA HORA, — eodem**

momento, quo Jesus dixit *fiat.* « Vade, » id est redi Itelus et alacer domum tuam. Est particula annuentis el concedentis id quod petitur ; unde sequitur : « Et sicut credidisti, fiat tibi :» Credidisti me absentem solo verbo posse servum tuum curare, curetur ergo absens verbo meo *fiat.* Hinc videtur quod Christus non sit ingressus domum Centurionis, nec servumojus tetigerit, aut allocutus sit, sed in loco ubi ei occurrit Centurio, dicens : « Domine, non sum dignus, etc. ; sed tantum dic verbo, et sanabitur puer meus, » illico cum curavit, ut eum in fide confirmaret, seseque Messiam, imo Deum esse ostenderet, nimirum : magna fides magna meretur, magna fiducia magna impetrat ; quantum a Deo speras, tantum obtinebis. Unde S. Bernardus, *serm.* 13 in Psal. *Qui habitat,* illud Dei ad Josué, cap. i, promissum : « Omnem locum quem calcaverit vestigium pedis vestri, vester erit, » tropologice explicans, ait : "Spcratein Deo, omnis congregatio populi; quemcumque cnim locum calcaverit pes vester, x'ester erit : pes vester utique spes vestra est, ct quantumcumquc illa processerit, obtinebit, si tamen in Deum tota figatur, ut firma sit ct non titubet ; » quia Deus cum sit liberalissimus, ac fiducia, quam in eo collocamus, valde honoretur, non patitur se fiducia nostra vinci, sed eam superare destinat. Unde illud ejusdem S. Bernardi, serm.3 De *Annunt.:* «Sola spes apud te (Domine) miserationis oblinet locum, ncc oleum misericordia) nisi in vase fiducia) ponis. »

Qointum spetui» fan ictn*.

Tropologice : a Centurione discant heri, quantam servis curam impendere, quantoque pretio cos habere debeant; illi enim hic servus erat *pretiosus,* ut ait Lucas, ideoque Christum tanto seniorum ct amicorum impendio ad cum curandum evocavit : sic vicissim servi heris majori studio, amore ct reverentia obsequentur. Audi Ecclesiasticum, XXXIII, til : «Si est tibi servus fidelis, sit tibi quasi anima tua, «piasi fratrem sic eum tracta. » Vide ibi dicta. Sapienter Seneca, licet gentilis, *epist.* 47 : «Servi, inquit, sunt? sed homines. Servi sunt? imo contubernales. Servi sunt? imo homines amici. Servi sunt? imo conservi, si cogilaveris tantumdem in utroque licere fortuna;. » Deinde subdit exempla servorum, qui bene ab heris habiti pro eis « parati *erant* porrigere cervicem ct periculum imminens in caput suum avertere. » Quare falsum est quod jactatur vulgo : « totidem esse hostes, quot servos. » Nam *non habemus illos hostes,* inquit, sed *facimus* inhumaniter eos tractando. Quare quilibet herus superior et praelatus id faciat suis servis ct subditis, quod hic Centurio fecit famulo suo, praesertim ut eos ad Christum magis a morbis animæ «piam corporis, sanandos adducat.

Mystice : Centurio est quilibet homo, «pi sui» membris, sensibus, viribus et potentiis quasi militibus pmecst, ut militent ct serviant Deo. « Militia cnim est vita hominis super terram. » *Job* vu. Quarc si «piis in co sensus vel appetitus languet, et paralysi gulæ, acediæ, luxuriae, superbite, etc., laboret, adeat, invocctque Jesum cum humilitate et fiducia per amicorum, id est Sanctorum intercessionem, nec desistat, donec illi sanitatem impetret.

14. Er CUM VENISSET IX DOMUM PETRI, TIDIT V?t . u. SOCRUM EJUS JACENTEM ET FEBRICITANTEM. — Est L'r- I", hysterologia sive inversus ordo. Hoc enim miraculum et caetera Christi gesta, quæ deinceps narrat Matthaeus usque ad finem capitis noni, contigerunt ante curationem leprosi et servi Centurionis, imo ante ascensum ct sermonen Christi in monte, ut colligitur ex Marco, i, 22 el 29, ac Luca, iv, 32 et 38, atque ex ipso Matlhæo : sermo enim Christi in monte habitus fuit coram duodecim Apostolis, ac consequenter coram ipso S. Matth.TO, qui tamen suam vocationem post hæc describit, cap. ix, 9. Nimirum voluit Matthaus inilio prædicationis Christi breviarium conscribere doctrina* editum a Christo in monte, ac deinde miracula, quibus eamdem Christus tam ante sermonem, quam post eum confirmavit, ordine pertexere ; quia hoc miraculum curationis socrus Petri contigit Capharnai, ubi ct contigit curatio leprosi cl servi Centurionis, sed hæc post sermonem, illud ante eum, ut dixi. Hæc ergo est series rei gesta*, ut patet cx Marco et Luca : Christus cum a piscatione Petrum et Andream vocasset ad sui sequelam, uti narravit Matthæus, iv, 18, ingressus Capharnaum, ibi in Synagoga pradicavit et sanavit dæmoniacuiu, indeque pergens ad domum Petri, ibi socrum ejus febricitantem sanavit. Hoc ergo miraculum et cætera sequentia usque ad finem cap. ix Mallhæi, recto historia) ordine at Seponenda forent, et inferenda cap. iv Matlhi-i, statini post vers. 22.

In domum Petri, — quæ Petri et Andrae, potati; ut habet Marcus, i, £9, paulo ante fuerat ; r<lr'"bl' jam cnim uterque omnia reliquerat, Christumque pauperem pauper secutus erat. Domus ergo hæc erat Bethsaidæ ; ha*o enim erat patria Petri, *Joan,* i, 44, ac Bcthsaida vicina erat urbi Capharnao ; ab ea cnim distabat tan-

tum itinere sesquihore : aut certe domus hæc crat ipsius socrus Petri, quæ habitabat in ipsa urbe Capharnao, apud quam proinde urbem inrrediens divertere solebat Petrus ; Capharnai enim hæc contigisse insinuant Marcus et Lucas. Socrus hæc crat mater uxoris S. Petri ; ipso enim a conjugio vocatus est a Christo, tumquo reliquit uxorem ct filiam cx ea genitam, quæ postea a patre Petro dicta est Petronilla, ac secutus est Christum : in Evangcliis autem nemo Apostolorum legitur habuisse uxorem, nisi solus Ct t Petrus. Porro , tixorS. Petri vocabatur Perpetua, s. j tu ,¡(Cianus dio 4 novembris, licet alii Concorcirtyr. n|" j(ar¡am nominatam dicant, quæ ad Christum conversa, cum ob ejus fidem duceretur ad martyrium, corroborata fuit a S. Petro, dicente : «O conjux mea, memento Domini,» Christi scilicet, qui pro te mortem crucis alacriter sustinuit, ut pro eo vicissim generose sanguinem S. r o- profundas, uti narrat Clemens Alexandrinus, lib. II ivki' s ct cx co Eusebius, lib. III *Ilistor.,* cap. xxx. Petronilla autem ob egregiam formam a Flacco Comite in conjugem appetita, cum tres inducia-rum dies poslulasset, tertio die a Nicomede sacerdote percepta sacra synaxi, in virginitate animam Deo reddidit, ac inter sanctas virgines relata cxlat in tabulis Ecclesiasticis ultima dic maii, ejusque sacra lipsana hic Romæ veneramur in Basilica S. Petri.

Vidit socrum ejus jacentem. — Grece id est dejectam ct prostratam, viribus eam omnino deficientibus ex graniate tum morbi, tum ætatis (crat enim vetula), idcoquo in periculo mortis constitutam. Aculas et ardentes fuisse has febres, idcoque in vetula incurabiles, cx Hippocrate docet f.uiliclmus Ador medicus, lib. *De Ægrotis a Christo /anatis,* cap, vm.

Et febricitantem.— «Magnis febribus, » ait Lucos, IV, 38. Græce *wfiawxi,* id est febrientem, restuantem. Græce enim ïrifito; dicitur a id <1 ignis, sicut Latine febris a fervendo, ait Servius , febris enim est calor exæstuans ct versus FAri»in ignem, llinu tropologico : febris animæ est ^'.'^¡7 concupiscenti®, puta ardor et æslus libidici jia nis, gulæ, superbi®, invidi®, etc. Audi S. Ambrosium, lib. IV, cap. IV in Lue®, 38 : « In typo socrus Simonis ct Andre®, variis criminum febribus caro nostra languebat, et diversarum cupiditatum immodicis æsluabat illecebris. Nec minorem febrem amoris esse dixerim quam caloris. Itaque illa auimum, hæc corpus inflammat. Febris enim nostra avaritia est; febris nostra libido est, co quod ignit® sint cupiditates. Unde ct Apostolus ait : Si non se *continent, nubant : melius est nubere quam wi.* Febris nostra luxuria est; febris nostra iracundia est. Qu® licet corporis viliasint, ignem tamen ossibus implicant, mentem, animumsensumq pertentant. ▪ Subjicit luxuria febrientis exemplum Theolimi, qui au diens a medico se perdilón m oculos,si uxori misceretur, libidine vicius, exclamavit : a Vaio, ninicuin lumen. » Sic « febre, ait S. Ambrosius, libido flagrantior est, graviusque precipitai et inflammat. Sed ubi quis resipuerit a furore, tunc conscienti® interioris aperitur visus, factiquc pœnitentia succedit, et pudenda sui quisque facinoris erubescit. Tunc Deus timetur, ct peccator se cupit celare, sed non potest; tunc caro arguitur, diabolus accusatur : hæc quasi lena viliorum, illo quasi auctor erroris. »

Christus ergo e cælo medicus venit, ut œstum hunc febris concupisccntiæ in nobis rore grati® suæ restinguat et sanet, qu® proinde sic febrienti assidue invocanda est.

Quicumque ergo laboras febri luxuriæ, non dico ut monasticam vitam capessas, non ut corpus ciliciis et disciplinis conficias, non ut aquam bibas, sed rem facilem et efficacem suggero : sirpe sume sacram synaxin , et per illam induc Christum in domum animæ tu® : ipse est virgo et virginis filius, ac virginea sua carne æstum hunc restinguet. Sane hoc potentissimum esse contra luxuriam remedium, et S. Scriptura docet, et SS. Patres testantur, et experientia quotidiana comprobat. Hoc est enim « frumentum electorum et vinum germinans virgines, » de quo Zacharia, ix, vers. ult. Vide ibi dicta.

Porro , novem sunt analogi® febris corporis ct animæ. *Primo,* febris fit, cum noxius humor et vitiosus calor, naturali calori repugnans, cor afficit vel inficit : sic febris animæ fit, cum voluntas hominis noxio amore concupiscenü®, qui Dei amori repugnet, imbuitur. KOrrm ·'"'i0-13 «ntir. l'ri'n0*

Secundo. Sicut febris tollit temperiem humorum ct qualitatum in corpore ; sic febris animæ tolli temperiem passionum, affectuum ct actionum ejusdem. Secundo,

Tertio. Sicut febris ex pulsu inordinalo dignoscitur ; sic febris animæ cx cogitationibus ct sollicitudinibus nimiis, mentem crebro pulsantibus. Tulio,

Quarto. Febris excitat sitim , quam febrientes bibendo non exstinguunt, sed acuunt ct augent ; sic febris animæ excitat sitim opum, honorum, voluptatum, quæ eas hauriendo non extinguitur, sed augetur, juxta illud : Qturto

Quo plus sunt potæ , plus sitiuntur aqux.

Quinto. Febris cx frigore uritur, ct desinit in calorem et æstum ; sic febris animæ sæpe oritur ex negligentia, otio et torpore : inde enim cupiditas ardorque luxuriæ, gulæ, superbi®, accenditur cl inardescit. Quinto-

Sexto. Febris gustum vitiat ut dulcia et mellea videantur amara, co quod ipse pravo humore infectus sil ; sic febris anim® facit, ut res divin®, conciones, lectiones spirituales, colloquia pia, monita sancta ei desipiant. Scuo-

Septimo. Febris corpus sanum, pulchrum , vegelum fecit 'uflrmum, pallidum, deformo, exsue- Srpti».

cum ct horridum ; sio febris ani HIU' camdem facit debilem, turpem, spiritu vacuam , enervem ct horridam.

Ckbro. *Octavo.* Febris hominem agitat, nec quiescere sinit, sive pronus, sive supinus, sive in latus decumbat ; sic febris animæ facit bominem inquietum, ut nusquam consistat figalquc mentem, sed ab una cupiditate, utpote brevi et instabili, labatur in aliam ct aliam.

Nono. *Nono.* Febris una subinde gignit aliam ct aliam ; sic unum vilium parit aliud cl aliud ; nam acedia parit gulam, gula luxuriam, invidiam, etc. Denique febre pestilente laborat hæreticus; bectica et lenta otiosus cl acedus ; quotidiana gulosus ; tertiana inconstans; quartana luxuriosus ; tumida superbus ; sitibunda avarus.

Voi». 15. z »,*31. 15. Et tetigit manum ejus, et dimisit eam FKBIIIS› ET SUBREXIT, F.T MINISTRABAT EIS.—MarCUS, i, 31 : « Apprehensa, ait, manu elevavit eam. » Lucas, IV, 39: «Stans super illam,» non quod pede illam calcarii, sed *super,* id est juxta illam, scilicet modice inflexo capite versus illam, quasi incubuit super eam , valut compellans, jubensque elevata manu ut surgcrci, ac febri, ut discederet. Addit Lucas «imperavit febri.» Græce ¿kít ífxr.at tu irjftrû, id est *increpavit febrim,* hoc est cum valida auctoritate et quasi comminatione jussit febri ut facesseret. Unde Euthymius : « É-írtuLr.Gi, ait, non est hic proprie increpavit, sed præcepit. » Praeclare B. Petrus Chrysologus, *serm.* 18 : « Videtis, inquit, quomodo dimittit febris, quem tenuerit Christus : ibi non stat infirmitas, ubi auctor salutis assistit ; accessus illuc mortis nullus est, ubi vivificatoris ingressus est. Tenuit, inquit, manum ejus. Quæ necessitas tangendi crat, ubi ¡nerat jus jubendi? Sed Christus tenuit manum mulieris ad vitam, quia Adam de manu mulieris acceperat mortem. Tenuit manum ejus, ut quod manus praesumentis amiserat, manus repararet auctoris. Tenuit manum ejus, ut acciperet indulgentiam manus, quæ carpserat de morte sententiam. »

Et dimisit eam febris, et surrexit —«continuo,» ait Lucas, scilicet eodem instanti quo Christus eam tetigit, non tantum curata est a febri, sed ita valida effecta ut resurgeret, ct Christo cum Petro ct sociis ad mensam accumbenti ministraret, nimirum sanitate recepta sapienter usa est, non ad otium, sed ad Christi sanantis obsequium. Tropologice : cum aliquo animæ morbo et vitio laboras, Christum adi et invoca, ut sanet te faciatque ut sanatus non otioso vivas, sed sedulo ei servias.

Ver». Zùr. IV, n'„ri. ¿ 3i. u. 1G. Vespere autem facto, obtulerunt ei multos IUUOMA HABENTES, et ejiciebat spiritus verbo (solo jussu, dicens : Exile), et multos male iiarentes curavit .— « Manuum impositione, » inquit Lucas, IV, 40; scilicet, non dedignatus est Christus manibus suis purissimis et divinis tangere ulcerosos, saniosos, scabiosos, leprosos, etc., ut contactus sui divini vim et efficaciam ostenderet, illico omnes sanando. Porro, Deus permisit tempore Christi multos ægrotare et a dzemone possideri, ut Christo daret materiam exercenda misericordi® et omnipotentiæ suæ in eis sanandis declarandæ.

17. Ut adimpleretur quod dictum est per Isaíam prophetam , dicentem (cap. lui, 4) : Ipse INFIRMITATES N0STBAS ACCEPIT , LT XGROTATIONLS nostras (Arabicus, *dolores nostros)* portavit .— Verba hæc Isaiæ duplicem habent sensum : Primus est de morbis animæ, id est peccati-» uorumque pomis , quas in bc suscepit et in cruce exsolvit Christus, et hoc maxime intendit Isaías, ut patet cx sequentibus et ex verbo « portavit. » Secundus est de morbis corporis, qui typi sunt æque ac effectus morborum animæ, quos Mj Ithæus hic ait Christum portasse ; non quod cos in se susceperit, hoc enim indecens fuisset, ct impedimentum Chrulo ad circumeundum Judæam, in caque predicandum, sed quod portant cos per compassionem, sublatis scilicet ipsis morbis morbidisque persanatis, sicut medicu- dicitur per compassionem ct curam portare el sustentare ægros, dum eorum ægritudines lenit, curat et sanat. Unde Syrus vertit *aegritudines m uirás sustinebit,* quomodo Apostolus ait : « Allei alterius onera portale,» *Galat.* vi; praesertim quia Christus tot cruciatus ipsamque crucis mortem pertulit, ut omnes infirmitates ipsamque mortem vel in hac vita, vel m resurrectione aboleret, hoc est peccatum cum omni sua prole et pœna tolleret. Sicut ergo Christus peccata nostra portavit, sic ct morbos pcenasque nostras : hæ enim e peccato manarunt, adeoque Christus i u habuit potestatem morbos curandi, ex eo quod cos ipse in se luendos ct in cruce expurgandos suscepit. Ita S. Chrysostomus et Orígenes. Vide dicta Isaiæ, cap. lui, 4. Chri»- ' l,lll C!' "

18. Videns autem Jesus turbas multas circum se, jussit ire trans fretum. — Jesus praedicans sananSquo ægros juxta marc Galilœæ, sive slagnum Gcncsarcth, cum turba plurima affluerct cumque obrueret, ut eam effugeret, jussit discipulis ut navim conscenderent et secum stagnum hoc trajicerent, docens nos in bonis operibus studiose auram popularem et vanam gloriam vitare debere, ac mystico amaros saxuli fluctus pertransiro, ait Glossa. Ver», b. Ju'* \

19. Et accedens unus Scriba (id est legispe- v»r» n. ritus, sive doctor), ait illi : Magister, sequar ie, quocumque ieris. — Scriba hic videns Jesum pararo abitum ut transfretaret, motus ejus praedicatione, miraculis ct populi applaudentis concursu, cupivit ci associari, unde ait : « Sequar le, » valut discipulus magistrum, ut faciunt Apostoli cœleriquo tui sequaces. </. d. Cupio velut discipulus me libi (radere in disciplinam, ut a te velut summo sapienliæ magistro erudiar, former ct dirigar ad omnem sapientiam, honorem ct gloriam. ''•

90. Er ditte h Jésus : Vulpes foveas (Græce, id est cavernas, speluncas) habent, et VOLUCRES COCU NIDOS (GræCO xiricxr.YUClt;, id CSt umbracula cx ramis ct frondibus arborum contexta. S Cyprianus, lib. 4 *Ad Quirinum,* cap. xi, 4 S. Augustinus, lib. XXII *Contra Faustum,* cap. xLvm, vertunt diversoria), Filus altem hominis VOX HABET IBl CAPUT RECLINET. — *q. d.* Vilia, inutilia ct noxia animalia, uti sunt vulpes ct aves, prascitim rapaces, habent suos nidos ; at Filius hominis, id est ego natus ex virginect ictus homo, nil habeo proprii, ne pulvinar quidem, aut lectum, vel scamnum, in quo fessum caput corpusquc reclinem : me ergo ditiores sunt vulpes ct aves, ac plus commoditatis habent quam habeam ego. Putas me commode lautequo vivere, falleris; nam ego nc quidem tantum habeo proprii, quantum aves ct vulpes, quæ parvas ct pauperrimas habent domos ad quiescendum, suos catulos vel pullos educandum.

s^riu* Detegit latens avariti» ulcus in Scriba. </. *d.* Tu cupis mc sequi, quia vides me populo esso gratum ob sanitates ct beneficia quæ ci confero. Inde speras te in mei sequela posse rem tuam augere et multa bona corradere, quasi ego cx Evangelio mc meosque locupletem, sed erras; quia ego velat perfectionis magister, pauper sum d paupertatis studiosus, talesque volo esse meos discipulos, ul expediti a cura rerum temporalium, toti vacent mihi ct Deo, ac praedicationi, in qua satagant verbo ct exemplo omnes ad coelestia ipsumque cœlum traducere. Quod audiens, iluit, ac spe sua frustratus, ab oculis Christi sc ubduxit, ut tacito hic innuit Matthæus. Simili modo Christus filiis Zebedæi per matrem primas m regno suo petentibus, respondit, propinavitque suum calicem passionis cl martyrii : a Potestis, inquit, bibere calicem, quem ego bibiturus sum? » *Matth,* xx, 22. Ita S. Hilarius, Thcophylactus, Eulhymius et S. Hieronymus : « Quid, inquit Hieronymus , me propter divitias et sœculi lucra sequi vis, cum nec hospitiolum habeam?» Et S. Augustinus, Dc Vertis Donum : «Elatus,ait, et dolosus non me sequeris. » Idem S. Augustinus, De *Quast. Evany., Quæst. N :* a Intelliritur, inquit, hic miraculis motus, Christum ob jactantiam sequi voluisse, quam significant uves, t discipuli obsequium tinxisse, quæ fictio vulpis nomine significata est. » El Inlerlinearis : « Elatio, ait, nidum fecit cor tuum. »

Hac Christi sententia S. Hieronymus, cpisl. 1 *ad Heliodorum,* eum ad suam iu Syria eremum invitans, exstimulat : a Filius hominis, inquit, non habet ubi caput reclinet, cl tu amplas porticus lingentia lectorum spatia metiris? llærcditalcm x poetans sœculi, Christi cohæres esse non poterii». > tt paulo ante : « Cur timido animo Christianus es? Respice a Petro relictum rete ; respice surgentemde telonio publicanum statini apostolum, ' tc. Suvus Christi nihil praeter Christum habet. »

Hoc Christi exemplum imitentur religiosi, per professionem paupertatis Deo se unientes et ab ejus providentia alimoniam exspectantes. Unde S. Franciscos ad eam suos exhortaos, nc crubcserent mendicare : « Nolite, inquit, verecundari petere eleemosynam, quia Dominus pro nobis fecit se pauperem in hoc mundo, cujus exemplo elegimus viam verissimae paupertatis. Si enim ipsius amore viam paupertatis elegimus, non debemus confundi stipem mendicare : arrham cœlestis haTcditatis erubescere, nequaquam convenit regni cœlormn haeredibus. Hæc est enim hærcditas nostra , quam acquisivi! cl reliquit nobis Dominus Jesus Christus, ct omnibus qui suo exemplo vivere volunt in sancta paupertate. » Addebat petentes stipem plura offerre dantibus quam ab iis reciperent : « Quoniam, inquit, offeriis cis amorem Dei, dicentes : *Amore Domini Dei faciatis nobis eleemosynam,* cujus comparatione nihil est cœlum et terra. » Et rursum : a Evangelica hæc paupertas, ait, nostri ordinis est fundamentum, ul ipsius firmitate firmetur et eversione funditus evertatur. Quantum itaque fratres declinabunt a paupertate, tantum mundus declinabit ab cis, ac quærent ct non invenient. Si dominam meam paupertatem complexi fuerint, mundus cos nutriet, quia mundo dati sunt ad salutem : debent enim ipsi inundo bonum exemplum, debet cis mundus provisionem necessitatum; quando autem ipsi retraxerint bonum exemplum fide mentita, retrahet mundus manum justa censura. » Ita Annales Franciscanorum.

Ex hoc ergo loco refellitur hærcsis damnantium voluntariam paupertatem, quam profitentur religiosi, cujus auctor fuit quidam Desideriosl* Longobardos, tempore Alexandri IV Pontificis, et alius eodem tempore dictus Guilielmus de S. Amore, quos valide confutarunt S. Thomas cl S. Bonaventura. Perperam tamen ex adverso ex hoc eodem loco inferebant hæretici, dicti Apostolici , paupertatem hanc omnibus Christianis esse necessariam ad salutem, teste S. Augustino, *luerest* 40. Perperam quoque cx eodem concluserunt Vadiani sive Anlhropomorphitæ, ac Waldenses, sive pauperes de Lugduno ct Wicleff, episcopis ct sacerdotibus non licere habere possessiones , sed cos debere ex eleemosynis solis vivere, quia cx eis vixit Christus; Christus enim hoc fecit ct consuluit ut perfectius, non autem præcepil ut necessarium ad salutem. Unde hic error multis decretis et conciliis refutatur.

Rursum ex hoc loco palet paupertatem ejusque vim cl medullam in eo consistere, ut quis nil habeat proprii, nec ulli rei quasi propria) afficiatur ; sed affectum ab omni re propria liberum soli Deo servet ct resignet, cui non repugnat, imo conforme est possidere in communi res ad vitam necessarias. Unde religiosi omnes, prætcr Franciscanos, ex decreto Concilii Tridentini, scs-

sione 35,cap. nt,possunt habere bona etiam immobilia in communi, ne cogantur mendicaro esso que solliciti de victu quotidie conquirendo, nevo fidelibus sint graves el onerosi ; Christus enim cum Apostolis habuit bona in communi, quorum receptor ct dispensator erat Judas, ut patet *Joan.* xn, 6. Eadem habuero ct haberi jusscro religionum fundatores sanctissimi ct doctissimi, ut S. Augustinus (qui, *qpistol.* 109, jubet monialibus, ut si quid in sæculo habuerint, id in monasterio velint omnibus esse commune); S. Basilios, S. Benedictus, S. Bernardus, S. Bruno et cætcri. Vide S. Thomam, 11,ll *p,, Qwest.* CLXXXVI1I, ari. vu, quin cl Justinianus Imperator, in *Authent. Collât.* i, *Consta.* V, § *Illud;* et *Collât,* xi, *Constit.* IV, S Si *qua,* edidit legem qua jubet ut eorum bona, qui monachi fiunt, eo ipso ad monasteria pertineant.

i Tropologico: S.Gregorius,lib.XIX*Moral.*,cap.i, «Vulpes fraudulento), inquit, in specubus absconduntur el tortuosis anfractibus currunt; aves volalo se sublevant : significantur ergo fraudulenta et elata dæmonia in illius corde habitare, nec posse Christi humilitatem in superba mento quiescere. » Et llabanus : « Hæretici, ut vulpes, versuti; ut volucres, id est maligni spiritus, in Judæorum cordibus nidos habebant. »

SymUi. Symbolice : S. Bernardus, in *Declamat. :* « Prudentiam carnis, ait, in fovea vulpis; in nido volucris arguit cordis elationem. Prudentia carnis est, qua aliqui abrenuntiantes sæculo, totos soso divino committere nutui formidantes, aliquid sibi reservant, quod lotam massam corrumpit, v

TYitum est illud S. Basilii ad Senatorem sæculo renuntiantem, sed ea lego, ut aliquid c bonis sibi reservaret : « Senatorem perdidisti, ct monachum non effecisti; » quod citat laudatque Cassianus el alii.

Fil ius hominis. —Id est homo ab homine prognatus : ita passim se vocat Christus studio humilitatis, quia ipse, cum esset Deus, pro uobis dignatus est incarnari ficrique homo.

Flliiuho imnu ct'.pi.xV' B»p. l Sed cujus hominis filius est Cliristus? *Primo,* Gentiles per hominem inlelligebant Joseph; unde eum cx semine Joseph, non ex Spiritu sancto genitum natuincjue esso contendebant, ul testatur S. Justinus, Quæst. LXVI *ad Orthodoxos.* Verum cx Scriptura ct Symbolo constat Christum conceptum esse ex Spiritu sancio, ct natum ex Virgine Mario.

SecunJn. *Secundo,* Thcophylactus : «Christus, ait, est filius hominis, id est filius B. Maria) virginis ct matris suæ; *homo* enim est communis generis, tamque de femina, quam de viro dicitur, æque acGræcura

Verum obstat articulus masculinus tc5 ¿vd¿&rcu, id est hominis viri. »

Tritio. *Tertio,* melius alii : Christus, inquiunt, vocatur filius hominis, id est filius Abrahæ vel Davidis ; his enim promissum est, quod cx eorum posteris nasceretur Messia», sive Christus : unde horum filius in Scriptura vocatur Christus.

Quarto, alii : Christus, inquiunt, est filius ho- Qwtv minis, id est hominum, puta patriarcharum cl regum , ex quibus genealogiam Cluisli Matthæus contexuit, cap. i.

Quinto et optime, Christus est filius hominis, Quinto scilicet Adæ, quia ex Adam, æque ac cæleri homines, prognatus est. Adam enim absolute vocatur est ftioi homo ct parens ceterorum : unde Adcun Hebraice komUlr» idem est quod homo ; alludit enim ad Ezechieleni, ii, 1, ubi Ezcchiel, qui fuit Christi typus, vocatur *filius hominis,* Ilebr. tZHX p *ben Adam,* id est filius Adæ. Unde S. Gregorius Nazianzenus, oral. 4 *Dc Thcolog. :* a Christus, ait, dicitur filius Adam, ut sonant Hebræa, ut se patrem hominem non habere ostendat, sed per Virginem matrem ex Adam usque genus traxisse. Nasci enim voluit ex Adam, ut Adami et posterorum in co lapsum repararet. » Unde et S. Augustinus, lib. II *De Consensu Etang.,* cap. i : «Commendat nobis, inquit, quid misericorditer dignatus sit esse pro nobis, ct velut mysterium commendans admirabilis incarnationis suæ, nomen hoc sæpius auribus nostris insinuat. »

Plusaulemsignificatfiliushominisquamhomo, i- quia homo potest creari asolo Deo, uti creatus est Lt>- Adam ; filius autem hominis significat prognatum q ia>- cx Adam communi parente, ut significetur: *Primo,* immensa Christi humilitas, qua cx peccatore nasci dignatus est, ejusque miserias ct mortem m sc suscipere in terreno corpore a sese assumpto. Adam enim dicitur ab *Adama ;* sicut *homo* ab *humo; mortalis* a *morte.* Vide dicta Ezechiclis, ib 1. *Secundo,* mira Christi cum hominibus fraternitas ct charilas, qua cx eodem communi omnium parente Adamo nasci voluit in Bcthlccm, ut fieret hominum omnium frater ct consanguineus, utquo intime insereretur et uniretur naturæ humana? , hominumque calui per humanam generationem ct naturalem cx homine nativitatem, eo modo quo explicui cap. i, 18, juxta illud: « Parvulus natus est nobis, ct filius datus est nobis, v *Isaiic* ix, 6. Filius ergo hominis notat Christi summam mansuetudinem, familiaritatem ct demissionem æque ac amoris blanditias , quibus se hominibus offert quasi filium hominis, ac parvulum parvulis, ut cum eo quasi dulcissimo puerulo, ac suavissimo fraterculo delicientur ct suavientur, juxta illud : « Dcliciæ mcæ esse cum filiis hominum. » *Prov.* vni. Quid times, o homo, accedere ad Jesum? Eccc filius hominis est; quid metuis, o peccator, Dei iram? accurre ad Jesum hominis Clium , et factum pro te parvulum; non est in orbe dulcior eo puerulus, non est blandior filiolus; factus est enim filius hominis, ut hominibus se in pretium mortis, æque ac delicium amoris daret : « Venit enim filius hominis quærcre, cl salvum facere quod perierat. » *Luc.* xix, 10. Et : « Non venit filius hominis ministrari, sed ministrare, et dare animam suam redemptionem pro multis, v *Matth.* xx, ¿8.

îù ni › u ' v r

Filius hominis ergo est nomen proprium , vel potius appropriatimi Christo; hoc fuit portentum dignationis, portentum charilatis, portentum sæculorum omnium, quod Filius Dei unigenitus pro hominibus dignatus sil fieri filius hominis, ut cum hominibus conversaretur cosque doceret viam salutis, ac cruce sua redimeret, salvaret et bearet in codis : enim (id est Aorno), ut ait Plato in *Cratylo,* dicitur quasi á czwn , id est *contemplans qua vidit,* Alii quasi ptaav, id est *sursum vergens,* scilicet in cœlum. Hinc Christus ait de se : « Nemo ascendit ad cœlum, nisi qui descendit de cœlo, Filius hominis, qui est in cœlo. » *Joan,* i, 13. Ipse ergo vere est , ac suos asseclas pariter facit àvôpàzcu;, qui relicta terra non nisi coelestia spectent ct ambiant, juxta illud : a Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quœrite. » *Coloss.* in, i.

Quocirca S. Hieronymus, epistol. 26 *ad Pammachium,* Patricium romanum, monachi vitam professum, ita ad perseverandum exstimulat : « Ouantumcumq.ie te dejeceris, humilior Christo non eris. Esto incedas nudis pedibus, fusca tunica vestiaris, æqueris pauperibus, inopum cellulas dignanter introeas ; caecorum oculus sis, manus debilium, pes claudorum; ipse aquam portes, ligna concidas, focum exstruas : ubi vincula? ubi sputa? ubi alapæ? ubi flagella? ubi patibulum? ubi mors? Et cum omnia quæ dixi feceris, ab Euslochio tua Paulaque vinceris, si non opere, certe sexu. »

Ven.fl. 2!. ALIUS AUTEM DE DISCIPULIS EJUS AIT ILLI :

/ r. k , Dosine, permitte me primum ire, et sepelire pa-
L* trim meum. — Discipulus hic non fuit unus e duodecim Apostolis, sed alius vocatus a Christo ad sui sequelam : supplendum est enim hic ex Luca, cap. 1 ix , Christum eidem prius dixisse : «Sequere rae;» ille vocationem Christi non respuit, sed expleta pietate paterni funeris, vult liberior sequi, ait Glossa. Ex responsione ergo discipuli, quam narrat hic Malthæus, ¡ntelligenda ct supplenda est interrogatio ct vocatio Christi, quam assignat Lucas, juxta Cononem 18.

Domine. — Reverenter et obsequenter compellat Christum, vocatque Dominum, quasi ejus servituti se subdere volens, cum prior Scriba audaculus Christum vocavit Magistrum, ut merito ille relictus, hic acceptus sit. Quantum in Scriba mali, tantum in hoc homine boni fuit, ait S. Augustinus, serm. 7 *De Verbis Domini.*

Peiuutteme primum ire, et sepelire patrem. — Theophylictus, in cap. ix *Luca:,* et ex eo Franciscus Lucas, putant adhuc patrem fuisse vivum,
s.rtiDp *q. d.* Permitte me manere apud patrem jam
ulsenem ejusque senectuti inservire, donec nio-
* ‘i natur, tunc pietatis officio perfunctus, sequar te. Longiores ergo petiit inducias. Planius et præcishiS S. Chrysostomus et alii censent patrem fuis^ uiortuum : non enim sepelitur, nisi mortuus ; opportune ergo el ¿navissime euiu vocavit Christus, *q. d.* Mortuus est jam paler tuus, sequero me : ego ero tibi pater longe melior : ille tua, tu mea indiges opera ; ille vitam carnalem libi dedit, ego dabo tibi spiritualem et œlernam ; ille te similem sibi in corporc formavit, ego te similem mei in anima, puta in gratia et gloria efficiam ; faciam enim te mei Evangelii prædicatorem et apostolum.

Clemens Alexandrinus, lib. HI *Stromat.,* cap. n, opinatur Philippum, postea apostolum, fuisse illum cui Christus dixit : a Dimitte morluossepelire mortuos suos. » Verum obstare videtur, quod jam pridem Philippus vocatus erat a Christo, cumque sequebatur, ut patet *Joan,* i, 43; nisi dicas Philippum jam ante secutum fuisse Chrislum, sed cum audisset patrem suum vita functum, eum sepeliendi facultatem a Christo petiisse, sed non impetrasse; unde et hic vocatur discipulus : « Alius, inquit, de discipulis ejus ait illi : *Domine, permitte me primum ire ct sepelire patrem,* » ut eo sepulto plane tibi adhæream ct per omnia constanter te sequar, idque satis est verisimile, præsertim quia Clemens idipsum pro certo habet.

22. Jesus autem ait illi : Sequere me, et di- Yen. h,
MITTE MORTUOS SEPELIRE MORTUOS SUOS. — Iterato Luc' 11
vocat cum Jesus, iterans tò *sequere me,* scilicet ° ' ante excusationem ejus et post illam, quia efficaciter volebat cum sibi discipulum : unde impedimentum ab illo objectum discutit, velatque redire ad patrem sepeliendum; sed ita ut causas suæ velationis justissimas alleget, quibus vocatum erudiat, soletur ct animet ad vocationem illico sequendam, ait ergo : « Dimitte mortuos sepelire mortuos suos ; » ubi nota Christum non damnare sepulturam mortuorum, quod est opus misericordiæ laudatum in Tobia, sed velle docere Deo vocanti statim esse obediendum : scit enim Deus impedimenta nostra, ac dum cum iis nos vocat, vult nos illa abrumpere, ac gratiam opemque suam ad id faciendum tacite promittit ct spondet ; quare jubet sequelam ct vocationem Dei præferendain esse sepulturae, etiam parentum, id est divina humanis, pietatem naluræ, Deum homini. Ludit Christus in voco *mortuos :* Allndit prius enim *mortuos* spirilualiter, pûta infideles Chrfitni et fido gratiaque Dei destitutos significat, ait '"piKoî S. Chrysostomus, Hieronymus ct Augustinus , ca *mor** *Quasi.* VI *in Matthaum;* posterius *mortuos* corporaliter inlclligil: sicut enim corpus ab anima separatum est mortuum, sic anima a Deo separata est mortua; sicut enim corporis vita est anima, sic animæ vita est Deus, ait S. Augustinus. Sensus ergo est, quasi dicat : Sine *mortuos,* id est infideles (id est Judæos fidem meam respuentes) immersos peccato el mundo, ac gratia Dei et spiritu destitutos, *sepelire suos,* id est sibi analogice similes ; aut suos, id est sibi cognatos ct affines *mortuos* corporaliter, forte enim spiritualitcr : le enim volo me, qui vera sum vita, sequi ,ctiueeum

vivero hic per gratiam illustrem et perfectam , ac. iu futuro per gloriam eximiam, atque utramque aliis evangelizare, ut addit Lucas.

Audi S. Ambrosium, lib. VII in cap. ix Lue., .*»9 : « Paterni funeris sepultura prohibetur, ut intclligas humana posthabenda divinis. Bonum studium, sed majus impedimentum. Nam qui partitur studium, derivat affectum ; qui dividit curam, differt profectum. Ergo prius obeunda qure maxima sunt. Nam et Apostoli, ne occuparentur studio dispensandi, ministros pauperibus ordinarunt ; et ipsis, cum a Domino mitterentur, neminem in via salutare praescriptum est, non quod benevolentite displiceret officium, sed quodpersequendœ devotionis intentio plus placeret. »

Cnr C,J^¡“,ns Ì'liler--tifin. rrìiìu Secundi, Tntb. Prima ergo causa, quam suæ vocationis et seff'ielœ hic praetendit Christus, ut vocatus illam ‘'"'co sequatur eamque praeferat sepulturae patris, est, quod alii fratres vel cognati supersint, qui Pa‘rem sepeliant, ad quos decentius ejus sepultura pertineat quam ad hunc a Christo vocatum, eo quod et ipsi sint mortui, idque pejori morte, scilicet infidelitatis et peccati, *q. d.* Sine mortuos agere cum mortuis: decet enim infideles sepelire infidelem ; te vero viventem in fide mea el charitate decet agere cum vivis, puta mecum ct cum meis fidelibus et Apostolis. Secunda causa est periculum, ne si mortuis, id est infidelibus te immisceas, cum iisque converseris, efficiaris unus ex eis, ac moriaris mystice fiasque infidelis. Tertia, ne dum sepulturae patris indulges, post eam intersisresignalioni testamenti cæterisque negotiis funeralibus, quibus a mei sequela retarderis, ne scilicet cum fratribus et cognatis impliceris in dividenda hærcditate, in solvendis debitis, in exsequendo testamento aliisque multis tricis et litibus quæ in domo mortuaria occurrunt, el plures menses, imo annos exigunt, antequam expediantur. llæc omnia prudenter adolescenti succidere voluit Christus ; sicut enfin fragum serit fragum, sic lis serit litem, trica tricam. Ita S. Chrysostomus, *hom.* £8. Sane experientia didici eos qui vocantur ad sequelam Christi in religione, si testamentis suorum sese implicent, ad plurcs annos retardai, fieri sæculares ct perdere vocationem, ut nunquam vitam religiosam capessant.

Ttopol Tropologice : significat Christus mortuos et rei mortua vacare cos, qui incumbunt legatis et negotiis parentum vel cognatorum; vacant enim domi mortuaria, id est parentibus, filiis, cognatis mortuis et morituris, </. d. Tu destinas vivere Deo, ac illi per gratiam vivus esse capisti, perge ergo illi vivere, ac servi Deo vivo : quare mortuis et morituris relinque mortua et moritura. Ita S. Hieronymus : «Si mortuum, ait, sepelit mortuus, non debemus habere curam mortuorum, sed viventium, ne dum solliciti sumus do mortuis, nos quoque mortui appellemur, v Hinc S. Basilius, in *Constitution. Moiiast.,* cap. xxi, ex hoc loco ostendit, quantum damni viris spiritualibus et religiosis afferat affectus erga parentes, cum cisque familiaritas.

Et S. Chrysostomus : a Quod si nunc, inquit, ad tam breve tempus propter sepeliendos parentes abesse a spiritualibus vetitum est, pemende quo supplicio digni sint, qui semper ob iis , quæ digna sunt Christo, rebus recedunt, quia vilia nimium ct abjecta sæcularium rerum negotia necessariis anteponunt, nullo urgente. »

Symbolice : S. Gregorius, lib. IV *Moral.,* cap. SpnM. XXV: «Mortui, inquit,mortuos sepeliunt,cum peccatores peccatorem favoribus premunt (dum ei in peccatis favent, et adulando fovent) : quid est enim aliud peccare, quam occumbere ; et sepelire, quam abscondere ; sed qui pee tem laudibus prosequuntur, exstinctum sub verborum suorum aggere abscondunt. » Unde addit tales velut sepultos vix a peccatis resurgere ; Lazarum vero resurrexisse, quia a sororibus non mortuis, sed per charitatem vivis, sepultus erat.

Addit Lucas, ix,60: « Tuautem vade, et annuntia regnum Dei, » qua scilicet via perveniatur ad regnum coelorum, puta per fidem et vitam conformem Evangelio quod attulit Christus : «Quando,» ait S. Auguslinus,scrm.7De *Verb. Dom.,* «Dominu< parat homines Evangelio, nullam excusationem vult interponi carnalis hujus temporalisque pietatis.» Nam, ut ait S.Chrysostomus,«multomelius est regnum Dei promulgare, et alios amorte retrahere, quam mortuum, qui nulli usui est, sepelire, maxime cum sint qui hæc omnia obeant. » Hoc idem S.Gregorius,lib. XIX*Moral.,*cap.xiv, docuit: « Aliquando, inquit, in actionibus nostris minora bona praetermittenda sunt pro utilitate majorum, nam quis ignoret esse boni operis meritum mortuum sepelire ? et tamen cuidam, qui ad sepeliendum patrem sc dimitti poposcerat, dictum est : *Sine ut tnortui sepeliant mortuos suos, tu autem vade et annuntia regnum Dei :* postponendum namque eral obsequium hujus ministerii officio praedicationis, quia illo carne mortuos in terram conderet, isto autem anima mortuos ad vitam resuscitaret. »

23. Et **ascexdexte eo ix naviculam (ad trans-Ven. S3,** fretandum, ut dixi vers. 18), secuti sont ei i f|br discipuli ejus. — Graece ti; wXeîw, id est *in navim.* Noster vertit *naviculam,* quia paran solent esse naves quæ adhibentur ad transfretandum vel piscandum. Addit Marcus, iv,36: «Assumunt eum ita ut erat, » scilicet docens turbas consistentes iu littore, docens, inquam, «in navi» et ex navi, *q.d.* Ex loco maris littori vicino assumpserunt, ct duxerunt Christum in altum mare : a et aliæ naves erant cum illo.»

24. Er ecce motus magnus factus est ix ma- Vus. bi, ita ut navicula operiretur fluctibus : ipse vero dormiebat .— Marcus : «El facta est procella ¡^’37^ magua venti, et fluctus mittebat in navim, ita ut impleretur navis. » Lucas : a Et complebantur, »

«elicei undis fluctuum, ipsi discipuli in navi et cum navi, et «pariditabanlur» de submersione et morte. Beda *et* Strabus, fiivc Glossa (hanc enim Mr' -«'rabiis, monachus Fuldensis, *ex* scriptis Rabani (r i*2 niagistri sui, conflavit anno Demini 810), opinan- ' \k. turbae tempestata solam Christi navim fuisse jac- hen t ⁑ ni, non vero cuderas ejus comites, ut scilicet Christus obtenderet se esse auctorem tam orke quam sedate tempestatis. Sed verius est etiam alias fuisse jactatas; erant enim vicina, imo proxime navi Christi, idque voluit Deus, ut ostenderetur major vii tempestatis majorque Christi eam compescentis potestas. Porro permisit, imo per causas naturales, ut vapores et ventos, cum eis naturaliter concurrens Christus excitavit et immisit hanc procellam :

c mtm e' ¿^7' rur? a Primo, ut declararet potentiam suam, seque tini maris quam tarmasse Dominum, ait Origenes, horni 1. G *in Diversos.* Hinc Angelus apparens sancto Joanni, posuit dextrum pedem super mare, quasi illi imperans, *Apocal.* X, 2. Angelus enim hic repraesentabat Cliristum, ait ibidem Bcda, Richardus de S. Victore, Pannonius et alii.

Sca&U *Se undo,* ut discipulos exerceret ad perferendas uti persecutiones hominum, sic et procellas ventorum, pluviarum, procellarum, etc., quas crebras et magnas experturi erant, orbem evangelizando circuituri. Ita Theophylactus. Unde etiam Chrysostomus haqc dat causam : « ut athletas orbis terrarum tcntalionibus el timoribus exerceret. »

Tert a. *Tertio,* ut discipuli cælcrique vectores per miraculum sedatæ tempestatis in ipsum crederent, ipsum scilicet esso Deum omnipotentem.

Oinru. Quartam causam addit S. Ambrosius, et ex eo Boda, quia navis hæc impium vehebat Judam ; sOd incertum est, an Judas tunc fuerit impius, an postea talis evaserit.

Tr ¡«I ⁑ u > ui . ti i. Tropologice : turbatio hæc maris, ait Chrysostomus, typus fuit futurarum in Ecclesia tentalionum ; navis enim in fluctibus est Ecclesia, et anima in tcntalionibus, quibus illa acuitur et profl- c|t. «Vita cnitn sine leniatione esi quasi mare mortuum, » oil Seneca, *epist.* 57. Sic et homo carens tentationc est instar sopiti el mortui : tenlatio ergo cum excitat, ut vires exerat ad illam superandam. Rursum sicut tempestas naves impellit, ut ad optatum portum citius appellant, sic et tenlatio hominem stimulat ad majus studium virtutis, quo vdiatur in ccelum. Ad hæc : a Gubernatoris peritiam,» ait Chrysologus, serm.20, «non probal temperies serena, sed procellosa tempestas : aura blandíante navim regit ultimus nauta, in confu- Monem ventorum primi queritur ars magistri. » Tempestas ergo fluctuum el ventorum est tantalio superbia), guiæ, luxuriæ, invidiæ, etc., uti pulchre docet S. Augustinus, *hom.* 3, interr. 17.

iZ'ï? ‹ 4^4 ia Porro, is qui pulsatur laniatione, faciat id quod faciunt naulæ in tempestate. Primo enim contrahunt vela, ne vento furente navim abripiant, rotent et mergant. Sic tantulus contrahat vela voluptatum detquo se jejunio et pœnitentiis. tempe». Ule. Primo.

Secundo, nauta) fugiunt in altum mare, ne in scopulos et rupes navim allidant ; sic lentatus fugiat mundum et mundana, ac ad Deum velut salutis asylum recurrat, dicatquu cum Psalle: « Renuit consolari anima mea ; memor fui Dei, et delectatus sum. » *Psal.* lxxvi. Secundo,

Tertio, naulæ vasa et merces projiciunt in marc, ut navim onere levent ; sic lentatus per contritionem et confessionem evomat grave peccatorum pondus, ut animam allevici. Hinc Doctores docent illos qui navigaturi mare conscendunt, præserlim longum et periculosum, teneri confiteri, ut se in statu grati® constituant, nipote adituri mortis periculum et articulum, non unum, sed crebrum et multiplex. Tciüo.

Quarto, navarchus magno consistens animo el præsenti pollens consilio, modos omnes indagat ad evitandum periculum. Idem faciat mens tentati. « Gubernator, » ail S. Cyprianus, tract. *De Mortal.,* « in tempestate dignoscitur, in acie miles probatur. Adversa non avocant a fidei virtute, sed corroborant in dolore. Quanta sublimitas inter ruinas generis humani stare erectum. » Q»nrto.

Ipse vero dooiibat. — Sponte fuit a Christo assumptus hic somnus, naturalis tamen. *Primo,* ut augerentur venti crcsccretquo tempestas, in cujus proinde sedatione magis ejus potentia appareret majorque ostenderetur auctoritas. Ita Chrysostomus. ChrUtai dormiu

Secundo, a. exprimitur, » ait S. Ambrosius in cap. vin *Luc.,* 24, a securitas potestatis, quod omnibus limantibus, solus intrepidus quiescebat, » ut in quavis simili tribulatione ad eum confugientes, in coque spe defixi, idem faciamus, justa illud *Proverb,* xii : « Non contristabit justum quidquid acciderit ei. » Et cap. xxvin : à Justus quasi leo confidens absque terrore erit. » El illud Poche :

> Etiamsi fractus illabatur orbis,
> Impavidum ferient ruinæ.

Porro *cervical,* in quo, testo Marco, dormiebat Christus, mystice est : *primo,* bona conscientia ; *secundo,* resignatio in Dei voluntatem; *tertio,* fiducia de Dei ope el providentia; in hac enim fidelis in quavis adversitate securus quiescit et quasi indormit. Ont. ‹|'"

Tertio, Orígenes, hom. G *in Diversos : a* Christus, ait, dormiebat corpore, vigilabat deitate, » ut discipuli, ait Lyranus, in periculo positi, ardentius ad cum recurrerant opemque implorarent. Hujus rei figura Jonas, cap. i, dormiebat, cæteris iu navi periclitantibus. Vide ibi dicta. Porro, qualis fuerit somnus Christi, et quam diversus a nostro, vide apud Toletum, in cap. vin *Lucæ,* annotat. 43.

Tropologice Glossa : ‹t Dormit Christus, inquit, cum negligenlius agimus, et ideo tempestas ;

si vero fules resurgit, imperat ventis et fluo (ibus. »

Ver». 25. /.««•. vni, 24; *Mar.* iv, 3S.

25. Er ACCESSERUNT An EUM DISCIPULI FJCS ET SLSCnAVEHUNT EUM , DICENTES : DOMINE , SALVA nos, perimus.—Arabicus, *Domine, libera nos, profecto perimus.* Non debebant timere qui sevum vehebant Salvatorem, imo salutem ct vitam; sed modica adhuc in cis de Christo erat fides ct spes. Marcus significantius habet, iv, 38 : «Magister, non ad te pertinet,quia perimus?» ç. d. Non est tibi cura*, quod perimus? ita ne sine cura dormis, sinisque nos lecnm mergi?

26. Et dixit lis : Quid timidi estis, modicæ riDLi? — Greco est nervosius, ¿>.rp-içw, id est parum fidentes.

Âfar.'iv, 5J.4U.

Dixit , — hoc ante sedatam tempestatem, ut narrat hic Matthæus, licet post eam id narrent Lucas et Marcus. Decebat enim prius sedari discipulorum pavorem extremum, quam maris tempestatem, atque eorum fidem prolapsam erigi, ut hæc merereturmiraculum sedandte procella;. Ita Jansenius, Tolctus ct alii.

Modicæ fidei , — tum quia non videmini perfecte credere me esso Deum; tum quia non speratis in mea providentia, nec creditis me dormientem posse, aut sciro et vello vos liberaro a periculo, ita S. Chrysostomus.

Fides hic *primo* accipi potest proprie dicta; *secundo,* pro fiducia : hanc enim parit acuitquo fides. Porro, timor causa est modicæ fidei ; modica autem fides causa est modicæ fiduciæ. Lucas efilcacius habet : a Ubi est fides vestra? » Græce i ziçt;, id est illa fides, scilicet, perfecta in me, quam toties vobis inculcavi, quamque pre vobis Tenii-tulistis, cum relictis omnibus me vocantem sebídntiíi cul* csl^* Christus equidem in miraculis exigit hanc fidem, ut doceat eam in tcntalionibus maxime requiri, ac contra eas præsentissimum esse remedium. Audi S. Bernardini!, *serm.* 9 in Ps. *Qui habitat :* « Si sæviat mundus , inquit, si fremat malignus, si ipsa caro adversus spiritum concupiscat , in te ego sperabo. Quis enim speravit in eo ct confusus est? » El mox : « Ut quid si hæc sapimus, ut quid cunctamur abjicere omnes spes miseras, vanas, inutiles, seductorias, et huic uni tam solidæ, tam periodic, tam bcalæ spei, tota devotione animi, toto fervore spiritus inhærere? scriptum est enim : *Adjuvabit cos, quia speraverunt in eo. »*

Tunc surgens, imperavit ventis et mari, et FACTA EST TRANQUILLITAS MAGNA.— P1'O *imperavit,* Gnecc est ÍTnTÍjjLr.ai, quod respondet Hebr. 1JU *gaar,* id est increpavit (ut vertit Arabicus), objurgavit, ceu herus famulum. Unde Marcus habet : «Comminatus est vento, ct dixit mari : Tace, obmutesce,» id est quiesce, tuosque fremitus fluctusque reprime. Lucas : « Increpavit ventum ct tempestatem aquæ. »

Hisce vocibus significatur magna vis maris linctibus agitati et exæsluantis, quam nullavis humana, sed solum divina compescere et sedare valeat ; hæ ergo voces significant magnum dominium ct imperium Dei, imperantis mari cum summa auctoritate et potestate : rugiens enim et fremens furensque mare procellosum, magnavi Dei reprimendum sedandumquo est. Hic ergo Christus se Deum esse ostendit, nipote qui mari et veniis quasi Dominus imperaret ; mare enim illi imperanti velocius cessit ccssavitquc, quam servus ab hero suo increpitus. Christus ergo dormit ut homo, imperat ut Deus, ait Intcrlinearis.

Tropologice : quomodoChristusmcntecogitatus Tn»pd. ct invocatus imperet persecutionibus Ecclesie et tcntalionibus animœ, docet S. Auguslinus, *hom.* 3 interr. 17,quæ extant in fine tom. X : « Audisti convicium? inquit, ventus est ; iratus es? fluctus est. Vento igitur fiante, Quetusurgentepericlitatur navis, periclitatur cor tuum, fluctuat cor tuum. Audito convicio vindican desideras. Et ecce vindicatus es, et malo alieno cedens fecisti naufragium. Et quare hoc? quia dormit in te Christus. Quid est, dormit in te Christus? Oblitus es Christum. Excita ergo Christum, recordare Christum. Evigilet in te Christus, considera illum. Quid volebas? vindicari. Excidit tibi, quia ipse cum crucifigeretur, dixit : *Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt?* Qui dormiebat in corde tuo noluit vindicari. Excita illum, recole illum.» El nonnullis interjectis : « Ergo compescam me ab iracundia mea, ct redibo ad quietem cordis mei. Imperavit Christus mari, facta est tranquillitas. Quod autem dixi ad iracundiam, hoc tenete regulariter in omnibus tcntalionibus vestris. Nata est tenlatio, ventus est; turbatus es, fluctus est; excita Christum, loquatur tecum.»

Allegorico ct anagogice Bcda: « Navicula cum Aikjor. antenna est arbor crucis, cujus beneficio adducti, maris, id est mundi fluctibus emersi obtinemus littus patriæ cœlestis : ascendunt et discipuli, ait enim : Si *quis vult venire post me, tollat crucem suam,* ele. Obdormit Christus, tempore scilicet passionis; exorta est tempestas, id est persecutio dæmoniacis flatibus excitata. Excitant Dominum discipuli, cujus mortem viderant, resurrectionem optantes. Surgit celeri resurrectione, ventum increpat, id est superbiam diaboli ; sedat tempestatem, id est insultantium Judæorum rabiem labefactat; increpat discipulos ; exprobravit enim post resurrectionem incredulitatem eorum. »

Et FACTA EST TRANQUILLITAS MAGNA. — Nam, Ut ait S. Hieronymus , « sentiunt omnes creature creatorem, et quæ apud nos insensibilia sunt, illi sunt sensibilia. Magna potestas, quia de magi! potestate fit magna tranquillitas. » Orígenes: « j|pt magnum magna facere. » Et Chrysostonms, in *homil. :* « Confcslim soluta est tempestas, et nihil turbationis mansit, iinplelumque illud : *Dixil, ct stetit spiritus procella,* n

27. Porro romixes mirati scat, dicentes : Qua- MS EST ISTE, OCIA VESTI ET MARE OBEDIUM EI? — « Homines non discipuli, sed nauta et cwleri qui erant in navi, ait Interlinearis, navibusque cam comitantibus. Nam, ut ait Orígenes, nunquam sine honore nominantur discipuli. Addit S. Hieronymus : « Si quis contendat significari discipulos, dicendum appellari homines, quia nondum noverant potentiam Salvatoris.» Pro *qualis,* Græco est Wrasse, quæ vox est non simpliciter interrogantis, sed cum emphasi admirantis, *q. d.* Quis, qualis, cujas est iste? Non videtur similis abis hominibus, sed alterius esso generis; non videtur e terra natus, sed e coelo lapsus, quia et cœli coruinquc venti obediunl ei, quasi hero et domino suo. Unde Græce est: « Quia etiam venti et mare obtemperant ei. » Quis ergo, qualis et quantus est hic novus in Palæstina .Eoius, ventorum Deus et Imperator? Ita ipsi, necdum scientes Christum verum merumque esse Deum.

Trjci. Tropologico : S. Augustinus, *homi.* 3 jam citata : «Magis, inquit, imitare ventos et mare ; obtempera creatori sub jussione Christi : maro audit, et tu surdus cs? mare audit ct ventus cessat, et tu sufflas? Quid? dico, facio, fingo : quid est aliud, nisi sufflare et sub verbo Christi noUe cessaro? Non vos vincat fluctus in perturbatione cordis vestri. »

28, Et cum vexisset trans fretih IX regioxem GeKASEXORUM (1), OCCURRERUNT EI DUO DÆMOXIA IIAdemes,—«Duo; » Marcus, v,2, et Lucas, vin,27, unum tantum recensent, quia scilicet unus illo nobilior ct famosior erat, ut vult S. Augustinus, lib. II *De Consensu Evany.,* cap. xxiv, et quia ille truculentior erat ; obsidebatur enim a legione dæmonum, ut habet Lucas. Ita S. Chrysostomus, Theophylactus, Euthymius et alii.

Reliqua de his daemoniacis a divisto curatis, luculentius enarrat Lucas, vin, 27 usque ad 40, quare ibi commodius ct plenius illa explicabo.

Vm.ii. 29. Visisti ncc ante tempus torquere nos. — Hinc aliqui putarunt dæmones necdum rcccpis.se ultimum demeritorum suorum supplicium, nec ante diem judicii esse damnandos, ut in gehenna torqueantur : ita videtur hic sentire S. Hilarius, Canon. 8, dicens : « Proclamabat, ait, cur sedem invideat, cur ante tempus judicii infestet? » Eadem sententia a nonnullis tribuitur S. Ironico, Justinio, Lactantio, Eusebio et Nicophoro; sed nil (ale apud cos reperì, nec Hilarii verba id significant, sed tantum idipsum quod verba Matthæi.

Certum est ex Scriptura et Patribus dæmones ab initio mundi, mox ut peccarunt, fuisse damnatos igneque gehennæ cruciatos, quo igne cruciantur etiam absentes, dum inferno egressi in hoc aero versantur, per Dei omnipotentiam. Ignis enim gehennæ, quia est instrumentum supcmaturaleDei omnipotentis, hinc Deo volente in distantissima agere potest.

Quod ergo aiunt Christo : a Venisti ante tempus torquerc nos, » non antiquam, perpetuam et irrevocabilem ignis gehennæ torsionem, sed novum quod a Christo timebant tormentum, deprecantur. Novum hoc crat expulsio a corpore hominis, quod possidebant, uti docet S. Chrysostomus, *homil.* 26, ac dominii in tentaudis vexandisque hominibus diminuito ; item relegatio ad carcerem gehennæ. Dæmones enim gaudent, dum permittuntur in hoc aere versari, tum quia aliquid in eo libertatis habent ad vagandum per varias provincias, ac concitandum tempestates, sterilitatem, morbos, pestes, etc. ; tum quia in eo facultatem habent homines lentandi et affligendi. Quare tormentum eis est relegari in infernum : hæc enim est eorum quasi incarcerado (arctissimus enim el molestissimus career est infernus) ct summa coarctatio, ad quam damnabuntur in perpetuum a Christo in dic judicii, in quo fiet publica eorum reprobatio ct damnatio, quæ erit summa eorum pœna et confusio coram omnibus Angelis ct Beatis. Videntur ergo hi dæmones timere ne diem judicii, quem ipsi remotum putabant, Christus anticipet, ac vclut judex in eo illos ad tartara illico condemnet, aut certe seorrim eo ipsos ableget. Ita Maldonatus,Tolelus et Suarez,lib. VIII DeAwge/iSjCap. n, num. 13. Unde Glossa hic : « Torquentur dæmones, inquit, dum de corporibus ejiciuntur, in quorum tortura delectabantur. » Addit S. Hieronymus : u Prœscntia Salvatoris tormenta sunt dæmonum. » Et S. Chrysostomus : a Ab experientia, inquit, clamant ; flagellabantur enim invisibiliter, intolerabilia patientes ex presentía Christi (1). »

(1) C. Tischcndorf, in sua Novi Testamenti edit, greca, Par. iSU, plurimorum codicum auctoritatem secutus, legit Gadarenorum, uti etiam habet Marc, v, 1, et Luc. Yin, 26, 37, quamquam hic quoque datur varietas lectionis. Alii legunt Fr.ww, ahi vero Do Gcrascmsvix potest ese'sermo, cum Cerasa ìucril urte in finibus meridionalibus Penre (Jos., Z/e/Z. *Jud.* i, 4, ut, ’), vel in Arabia rita (*Ong. Opp.,* tom. IV, 140). Kulnoe1 censet legendum hoc loco r^wirén, uti ellam 1-uc. vin, 26 ; sed Mare, v, 1 et Luc. vm, 37, rojxprô»/, cum ea codicum plerorumquc multarumquo versiunum antiquarum lectio sit, ita tamen ut non tam urbs Gallara, ubi heus vel marc præcipitiu adjacens non erat, inquit Orígenes, quam potius regio, ager Gadarenorum ibi significetur.Ostendere nimirum voluit Lucas, vers. 3|, onaues gentiles illam regionem incolentes optasse ul Jo il c finibus ipsorum excederet, fies enim hoc luco cxjx^B in confiniis Gadarenorum ct Gergcscnoruui evenit, et gregis porcorum domini non tantum Gcrge&cni erant, ut Wctslemus arbitratur, sed ct Gadareni.

(1) Versu 30, pro non lunge, ut legit Vulgati, greco habetur uoxpàv, procid ; sed notandum est Hebreos pìHI, cui uxz^àv respondet, usurpare solere de quovis intervallo, etiam breviori. Ha paxpàv legilur quoque in vers. Alex.; *Exod.* xxxm,7, eie., et lai. *procul^* Virg. *Acn.* vi, io, etc., hic autem aliquam tantum distantiam hac voce notan apparet cx Marco et Luca, qui liabcnt iziT, ¡6Z.

CAPUT NONUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Christus primo paralyticum sanat, tum in anima, tum in corpore. Secundo, vers. 9, vocat Mallhaum. Scribis obmurmurantibus, quod cum Publicanis ageret, respondet se quasi medicum animarum missum esse ad curandos peccatores. Tertio, vers. 14, discipulis Joannis Baptista crebro jejunantibus dat causam, cur sui discipuli necdum jejunent. Quarto, vers. 18, sanat hamorrhofssnm, ct a morte suscitat filiam Jairi. Quinto, vers, 27, illuminat duos cacos, et, vers. 32, mulo loquelam restituit, omnesque infirmos sanat, ac videns multam populi messem, multos in eam optat mitti operarios.

1. Et ascendens in naviculam, transfretavit et venit in civitatem suam. 2. Et ecce offerebant ei paralyticum jacentem in lecto. Et videns Jésus fidem illorum, dixit paralytico : Confide, fili, remittuntur tibi peccata tua. 3. Et ecce quidam de Scribis dixerunt intra se: Hic blasphemat. 4. Et cum vidisset Jesus cogitationes eorum, dixit : Ut quid cogitatis mala in cordibus vestris ? 5. Quid est facilius dicere : Dimittuntur libi peccata tua; an dicere : Surge, ct ambula? 6. Ut autem sciatis quia Filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, tunc ait paralytico : Surge, tolle lectum tuum, et vade in domum tuam. 7. Et surrexit, et abiit in domum suam. 8. Videntes autem turbæ, timuerunt et glorificaverunt Deum, qui dedit potestatem talem hominibus. 9. Et, cum transiret inde Jesus, vidit hominem sedentem in telonio, Matthæum nomine. Et ait illi : Sequere me. Et surgens, secutus est eum. 10. Et factum est, discumbente eo in domo, ecce multi publicani et peccatores venientes, discumbebant cum Jesu et discipulis ejus. 11. Et videntes Pharisæi, dicebant discipulis ejus : Quare cum publicanis et peccatoribus manducat Magister vester? 12. At Jesus audiens, ait : Non est opus valentibus medicus, sed male habentibus. 13. Euntes autem discite quid est : Misericordiam volo, et non sacrificium. Non enim veni vocare justos, sed peccatores. 14. Tunc accesserunt ad eum discipuli Joannis, dicentes : Quare nos et Pharisæi jejunamus frequenter; discipuli autem tui non jejunant ? Io. Et ait illis Jesus : Numquid possunt filii sponsi lugere quamdiu cum illis est sponsus? Venient autem dio cum auferetur ab eis sponsus, et tunc jejunabunt. 10. Nemo autem immittit commissuram panni rudis in vestimentum vetus: tollit enim plenitudinem ejus a vestimento, etpejor scissura fit. 17. Neque mittunt vinum novum in utres veteres ; alioquin rumpuntur utres, et vinum effunditur, et utres pereunt. Sed vinum novum in utres novos mittunt, et ambo conservantur. 18. 11.æc illo loqucnle ad eos, ecce princeps unus accessit et adorabat eum, dicens : Domini*, filia mea modo defuncta est ; sed veni, impone manum tuam super eam, et vivet. 19. Et surgens Jesus, sequebatur eum, et discipuli ejus. 20. Et ecce mulier, quæ sanguinis fluxum patiebatur duodecim annis, accessit retro, et tetigit fimbriam vestimenti ejus. 21. Dicebat enim intra se : Si tetigero tantum vestimentum ejus, salva ero. 22. At Jesus conversus, et videns eam, dixit : Confide, filia, fides tua te salvam fecit. 23. Et salva facta est mulier ex illabora. 24. Et cum venisset Jesus in domum principis, et vidisset tibicines el turbam tumultuantem, dicebat : Recedite ; non est enim mortua puella, sed dormit. El deridebant eum. 2ü. Et cum ejecta esset turba, intravit ; et tenuit manum ejus. Et surrexit puella. 26. El exiit fama hæc in universam terram illam. 27. Et transeunte inde Jesu, secuti sunt eum duo cæci, clamantes et dicentes : Miserere nostri, fili David. 28. Cum autem venisset ad domum, accesserunt ad eum cæci. Et dicit eis Jesus : Creditis quia hoc possum facere vobis? Dicunt ei : Utique, Domine. 29. Tunc tetigit oculos eorum, di-

cens : Secundum fidem vestram fiat vobis. 30. Et aperti sunt oculi eorum ; et comminatus est illis Jesus, dicens : Videte ne quis sciat. 31. Illi autem exeuntes, diffamaverunt cum in tota terra illa. 32. Egressisautem illis, ecce obtulerunt ei hominem mulum daemonium habentem. 33. Et ejecto dæmonio, locutus est mutus, et mirate sunt turba», dicentes : Nunquam apparuit sic in Israel. 34. Pharisœi autem dicebant : In principe dæmoniorum ejicit dæmones. 35. Et circuibat Jesus omnes civitates et castella, docens in synagogis eorum, et prædicans Evangelium regni, et curans omnem languorem ct infirmitatem. 30. Videns autem turbas, misertus est eis : quia erant vexati, et jacentes sicut oves non habentes pastorem. 37. Tunc dicit discipulis suis : Messis quidem multa , operarii autem pauci. 38. Rogate ergo dominum messis, ut mittat operarios in messem suam.

1. Et ascendens in naviculam (Græco kXcîcv, id r vir' c$t navem), tiunfrbtavtt (navigando rediit in ci- II. îi-.et tenus maris Galilœœ littus, ex quo venerat, ut patet vm, 18.) et venit in civitatem suam. — Sedulius intelligil Bethleem , in qua natus erat Christus. S. Hieronymus vero accipit Nazareth; in hac enim fuit educatus. Melius S. Chrysostomus, Thcophylactus, Euthymius, Janscnius, Maldonatus ct alii passim, accipiunt Capharnaum, in qua frequentius versatus est Christus : nam, cap. iv, 13, ibi, relicta Nazareth, Christum habitasse dixit Matlhæus, ct miraculum paralytici sanati, quod sequitur, in Capharnao contigisse docet Marcus, n, 3 : sicut enim Christus nobilitavit Bethleem sua nativitate, Nazareth educatione, /Egyptum sua fuga, Jerusalem sua passione, sic Capharnaum decoravit sua habitatione, prædicaliono et miraculorum operatione.

v- I. 2. **2.** Er ECCE OFFEREBANT EI PARALYTICUM JACENTEM J/ : V* in lecto. — Paralysis enim ita nervos (qui motus sunt instrumenta) corporis dissolvit, ut homo impotens fiat ad ambulandum, imo ad se movendum, fiatque quasi animatum cadaver, non nisi ad pœnam suam vivens, idcoque fere immedicabile , ct in lecto quasi in vivo sepulcro recondendum. Marcus, n, 3, paralyticum portatum dicit a quatuor portitoribus : a quibus disce non tantum tuam , sed et proximorum curare salutem, idque impense; tum quiacharitas id exigit, tum quia sæpe Deus flagellat bonos cum malis, eo quod boni malorum peccata corripere, impedire et emendare negligent, uti docet S. Augustinus, lib. I *Dc Civit.,* cap. ix.

Er videns Jesus fidem illorum, dixit paralytico: Confide, fili, remittuntur tibi peccata tua. — « Iliorum, n scilicet qui Christo offerebant paralyticum : hi enim cum præ turba non possent paralyticum inierre in domum ad Christum, portarunt eum in tectum (tecta enim domorum in Palestina non sunt acuminata, ut in Germania i-ed plana ct longe planiora quam sint in Italia), mox tectum aperuerunt, imo sublatis tegulis fregerunt ct perfoderunt; nam Marcus, u, 4, ait : <Nudavvrunltectuin,n indequeægrotumexalto per fascias et funes ante Christum demiserunt, quæ omnia arguunt magnam eorum fidem, spem ct devotionem erga Christum. *Illorum* ergo, id est offerentium, ait S. Ambrosius, Kaymo ct Hieronymus. Addit S. Chrysostomus, Thcophylactus et Euthymius, etiam ipsius paralytici : nam ex hac fido ad Cliristum portari ct per tectum demitti ante ipsum voluit ; neo audisse! a Chrislo : « Remittuntur tibi peccata tua, n nisi fidem ha- uní- buissct. Porro, fides hæc est miraculorum , quæ includit certam fiduciam futuri miraculi et sanitatis a Christo conseguendo*. Vide Canonem38. Moralitcr : disce hic, quod mensura orationis est W«wn- fides et spes : quod enim speras a Chrislo, hoc impetrabis; quo enim magis dilatas sinum animai «¡rj. per spem, eo illam capaciorem et digniorem efficis ut Deus illam donis suis impleat, juxta illud : *a* Dilata os tuum, ct implebo illud. » *Psal.* Lxxx, 11. El : «Os meum aperui, ct attraxi spiritum. » *Psal.* cxvm, 131. Hac dc causa dixit illi Christus :

Confide, fili. — Syrus, tono sis *animo,* scilicet confido te a mc miraculose sanandum , idque prius in anima a peccatis, deinde consequenter in corpore a paralysi; nam ob peccata morbo hoc le Deus afflixit. ItaS. Hieronymus, Theophylaclus, Euthymius. Nota : paralyticus hic jam habebat fidem ct spem in Christum, ut paulo ante ostendi ; sed Christus jubet ut illam corroboret ct adaugeat. Porro, Christus hac voce externa : a Confide, fili, » el magis interno graliæ suæ afflatu inslinctuquc, paralyticum excitavit ad actum raagnæ fidei, spei, doloris dc peccatis commissis, ac firmi propositi de novasanctaquc vita capessenda, item amoris Dei super omnia, ut sic capax fieret remissionis peccatorum, ad camque se disponeret : has enim dispositiones alibi requirit Scriptura; Christus tamen hic ct alibi solam fidem nominat ct reipiiril, ac fidei tribuit sanitatem, præsertim corporis, quia fides prima est radix et origo spei, timoris, doloris ct amoris Dei ; ac fides in Christum maxime tunc erat inculcanda. Vide Canon. 11. Nihil ergo hic habent hærelici, quo probent solam fidem proprie justificare; maxime quia hic agitur de fide miraculorum ct sanitatis, quam etiam ipsi a fide justificante distinguunt. Adde Christum tam vel magis loqui de fide offerentium, quæ œgrum

Justificare non poterat, quam ipsius œgri et paralytici.

Fil i. — Nain vere Filius Doi est, cui dimittuntur peccata, ail llaymo. Nota hie Christi benignitatem, qua dulcissitnis verbis paralyticum compelía!, dicen*» : « Fili. « Unde S. Hieronymus exclamat : « O mira humilitas ! despectum el debilem, tolis membrorum compagibus dissolutum filium vocat, quem sacerdotes non dignabantur attingere. «

Remittuntur tibi pfccata tua. — «Tibi,» ita per meam inspirationem jam contrilo, et ad remissionem juslificalionoinque disposilo, ut dixi. Grrrcc iffa frai, id est remissa sunt, i«l est remittuntur. Est Hebr Ta enallage temporis. Similis est *Lu m* vir, i7.

Notat S. Chrysostomus Christum prius remisisse peccala paralytico, deindo eum sanasse , ut occasione calumniæ Pharisceorum, quam ex hoc suo dicto factoque secuturam providebat» divinitatem suam eis probaret, idque triplici miraculo quasi invincibili argumento, scilicet: *primo,* enuntiando el propalando arcanas eorum cogitationes et murmura conlra Christum, dicentium intra se : « Hic blasphemat; » secundo, sanando paralyticum; *tertio,* hoc miraculum sanitatis patrando ad cumdem finem, scilicet ut per illud sc habere potestatem remittendi peccata probaret et demonstraret.

Ad litteram tamen magis vicina et genuina causa erat, ut ostenderet paralyses cælerosquo morbos sæpe non tam a causis naturalibus, quam a peccatis oriri; prius ergo peccata dimittit, deinde sanat paralyticum , quia prius auferenda est causa, ut ea sublata tollatur effectus, puta paralysis et morbus, 7. d. Recto naturo ordino volo prius tollere causam paralysis, scilicet peccata , deinde ipsam paralysim curaro : « Ut demonstraret propter peccala proferita percussum esso infirmitate corporali, « ait llaymo ; et Theophylactus : « Declarans, ait, quod paralysis ex precatis esset, w Sic et S. Hieronymus, Euthymius et alii.

print currnlMltitam intuir. «kin cot(Hiris.

Hinc juro canonico sancitum est, ut medici prius aniime quam corporis ægroli salutem procurent, ut palet cap. Cum in/lrm.de Pœnit. et Remiss., idque Romae slricto servatur, ubi medici post tertium (egritudini*, proserliin periculosr, diem, infirmo adesse nequeunt, nisi i* illico sacramentali confessione animam a peccatis expiet. Nam, ut ait S. B&silius, Reg. 1 v inter fusius dispútalas : « Sæpe morbi valut quædam peccatorum flagella sunt, quibus nil aliud agitur, nisi ut vitam nostram id melius commutemus. » Vido dicta Ecclesiastici, xxxvm, I etseq.

Sunii a (Udito e'imjnstittr/di fuere. Curî

Rursum ex hoc loco colligunt interpretes cos qui corporaliter a Chrislo sanati sunt communiter, etiam spirilualiler ab eo fuisse sanatos et justificatos , id enim contigit huic paralytico : lum quia hoc decebat liberalitalem Christi, ut non dimidiatam, sed integram perfectamquo daret salulem ; ‹t Dei enim perfecta sunt opera, * Deu/. XXXII ; tum quia salus corporis n•fertiir ad salutem animm ; tum quia salus corporis sæpe pendet ex salute anime; tum denique quia Christus maxime ad spiritualem salutem conferendam in mundum ct carnem venerat. Hoc est quod ait Christus, *Joan,* vit, 23, de alio paralytico a sc sanato : « Totum hominem sanum feci in sabbaio, p Idipsum disert/* docet S. Thomas, III p.,Q. XLIV, art. in, ad 3 ; Maldonatus, Barradlas ct alii.

3. Et ecce quidam de Scribis dherlnt intra Vm. se (Svrus • m *anima sua,* id est in mente sua) : lite. T. blasphemat, — quia Deo propriam potestatem ñJ6 • condonandi peccata adimit, eamque sibi arrogat; quæ sane gravis est in Deum contumelia, ideoque blasphemia. Ha ipsi : putabant enim Christum non esse Deum, sed merum hominem ; hic enim fuit perpetuus et obstinatu* eorum error, qui eos adegit ad continuam Christi persecutionem, usque ad cædem ct crucem. Unde Marcus, n, 7, addit cos dixisse : « Qui* potest dimittere peccata, nisi solus Deus?* Peccatum enim est offensa in Deum commissa, ac divinæ majestatis violatio; hanc autem nomo nisi Deus ipse condonare potest.

4. Er cum vidisset Jésus cogitationes eorum, r*r«. t. dixit : Ut quid cogitatis mala in cordibus ves —— T* tris?—Marcus addit, n, 8, Jesum id «spiritu suo* cognovisse et vidisse, 7. d. Jesus arcanas Scribarum blasphemias cognovit et vidit non alio revelante, uti cognoverunt Propheta», sed perse et spiritum suum omnia pervadentem et penetrantem : ex quo recto Patres contra Arianos probant Christi divinitatem, eo quod Christus sit cardiognotes, id est corduim inspector, quod soli Deo est proprium. Ila S. Hieronymus, qui et addit. « Et quodammodo tacens, loquitur: Eadem potentia et majestate qua cogitationes vestras intueor, possum ct hominibus peccata dimittere. » Sic el S. Chrysostomus,Thcophylactus, Euthymius ct alii. Unde Chrysologus, «enn. 50: ‹ Cape, ait, Christi divinitatis insignia. aspice eum ad cogitationum tuarum latebras pervenisse. «

Dices: Scribæ excipere potuissent, ac dicero : Tu, o Jesu, arcanas cogitationes nostras cognoscis quidem ct revelas, at non luo spiritu (nullo enim argumento id nobis probas); sed alieno, put i Dei : ergo Propheta quidem es, sed non idcirro es Dem, ut remittas peccata; antea remittis, non tua, sed Dei virtute. lUvpondeo: Si Scribæ agnoscebant Jesum osso Prophetam, utique credere debebant cum non mentiri, sed verum dicere , cum diceret se ex sripso habere polestati m remittendi peccata, ideoque esse Deum. Rursum in veteri Testamento nulli Prophclæ dola esi potestà*) pçniilUmdi peccata, sed soli Messiœ id per Prophetas promissum fuit ; ergo ex hoc debebant (ignoscere Jesum esse Messiam, ac consequenter esse Deum, ut palet ex aliis Scripturo locis, maxime aeccd« nle m;r‹v tilo sanationis

paralytici, *c.vteri'quo,* quæ Christus multa ct magna patrabat hoc fine, ut probaret se esse Dcum.

Penique quia Christus solo jussu ct propria auctoritate ufi sanavit paralyticum, sic ct ci peccata dimisit, adeoque in omnibus aliis miraculis ¡tase gessit, ct ad hoc omnia sua direxit, ut probaret ct persuaderet sc esse Messiam, id est Dei filium in carne assumpta, ct mundi Salvatorem, ac peccatorum redemptorem a Mose ct Prophetis promissum. E contrario Prophet® et Sancti, cum patrant miracula, vel remittunt peccata, vel arcana vel futura revelant, id facere se Deo revelante, vel invocato palam protestantur, vel certe sat superane subindicant.

Ve« s. i.yr' ' * z3; *'far.* n, t.

5, Quid est facilius dicere : Dimittuntur tibi PECCATA TUA, AM DICERE : SURGE, ET AMBULA? — «Dicere» est jubere, ct jubendo efficaciter efficere. Est metalcpsis.

Quaeres, utrum horum duorum absolute sit difficilius ?

Diffo- : .quini en in», Cn,<

Dico *primo :* per se difficilius est remittere peccata, quam sanare paralyticum, imo quam creare cadum ct terram. Ratio a priori est : Prima, quia peccatum et peccator, nipote hostis Dei, longe magis distai a Deo, quam paralysis ct paralyticus, imo quam omnes res creata?, nipote in se bon®, imo quam ipsum nihil ex quo creai® sunt ; nihil enim negative duntaxat ct privative opponitur enti ct Deo ; peccatum voro ex diametro adversatur et contrarie repugnat Deo : nulla enim contraria magis sibi adversantur, quam summa bonitas ct summa malitia, hoc est Deus et peccatum. Secunda, quia remissio peccatorum est altioris ordinis, quam sit natura omnesque res naturales : spectat enim ad ordinem supernaturalem grati®, illamque sccum adducit. Gratia autem est summa participatio divinitatis; per gratiam enim fimus «divin® consortes natur®,» II *Petri, i,* 4. Ita diserte docent S. Augustinus, tract. 72 *in Joanncm,* et S. Chrysostoinus hic, ac S. Thomas, 11, II *part., Quast.* CXIII, art. ix.

Dico secundo : Christus tamen e contrario videtur hic proponere remissionem peccatorum ut faciliorem quam sit paralytici sanatio, quasi hoc sit difficilius illo : tum quia difficilius erat respectu Judæorum ; hominibus enim res naturales et corporeas magis quam spirituales ct occultas capientibus ita videtur; tum quia minus periculosum est illud, quam sit hoc ; nam qui dicit : « Remitto tibi peccata, » mendacii argui non potest, sive ea revera remittat, sive non, quia ncc peccatum, nec peccati remissio oculis videri potest; qui autem dicit paralytico : « Surge, el ambula,» se et famam suam evidenti falsilatis periculo exponit : reipsa enim, si paralyticus non surgat, falsitatis, impostili® ct mendacii ab omnibus arguelur ct convincetur. Sic dicimus : Facilius est scribere res Tartáricas, quam Italicas, quia hic a multis, ille a nemine fabilatis argui potest. Undesignanter Christus nonait: <tQiiid est facilius,» remittere peccata, an sanare paralyticum, sed « dicere : Dimittuntur tibi peccata, an dicere : Surge, et ambula? » Nota ri *dicere ;* facilius enim ct minus periculosum est dicere : Remittuntur tibi peccata, quam dicere : Surge, et ambula, ob rationem quam adduxi.

Denique sanatio paralytici est opus physicum, ct physico difficilius quam sit remissio peccatorum, quæ per se tantum est cns morale, sicut ct peccatum, sive culpa et offensa, tantum est cns morale.

Addit Janscnius, respectu Dei, utrumquo œque esse facile ct divinum ; utrumquo cnim est miraculosum, ideoque infinitam Dei virtutem el omnipotentiam requirit.

Porro, licet minus in se sit opus sanatio paralytici quam remissio peccati, tamen valide ex illo probat hoc, scilicet ex sanatione probat se habere potestatem remittendi peccata, quia vel unum miraculum, quale est subita sanatio paralytici, certum est argumentum veritatis, si ad illam probandam edatur ct fiat, ut dixi cap. vu, 22.

G. Ut autem sciatis, quia Filius hominis iia—v.^.g, BET POTESTATEM (SjTUS, *dominium)* IN TERRA DI-f^'* MITTENDI PECCATA (TUNC AIT PARALYTICO) : SURGE, n.ïo.H* TOLLE LECTUM TUUM, ET VADE IX DOMUM TUAM. — Nota *Filius hominis ;* Christus cnim remisit peccata, non tantum qua Deus per suam omnipotentiam , sed etiam qua homo auctoritqtivc ct meritorie ; quia cnim ejus humanitas hypostatice conjuncta erat divinitati, et subsistebat in persona divina Filii Dei, idcirco mereri et satisfacere potuit ex ®quo pro peccatis totius mundi ; qua do causa hæc primaria post Deum auctoritas ct potestas excellenti® remittendi peccata illi data est, quam etiam aliis, puta sacerdotibus a se institutis, ceu ministris suis communicare posset, eatenus scilicet, ut queant remittere peccata: unde D.Thomas, HI *part., Quæst.* LXIV, art. m : « Potestas excellenti® Christi, inquit, in quatuor roir.iii consistit : primo, quod meritum ct virtus passionis ejus operetur in Sacramentis; *secundo,* quod in u <pu- ojus nomine Sacramenta sanctificentur; *tertio*, dmpin. quod ipse, qui dedit virtutem Sacramentis, potuit illa instituere; *quarto,* quod effectum Sacramentorum (puta remissionem peccatorum ct gratiam) possit conferre sine Sacramento. » Hæc potestas soli Christo, qua homo est, propria est, ideoque nulli sacerdoti vel Pontifici, imo nec sancto Petro communicata fuit.

Tunc ait paralytico. — Hæc verba sunt Evangelist® , volentis simul rem gestam et verba Christi intexere. Unde a Syro et nonnullis Latinis parenthesi includuntur. Significant autem Christum a Scribis obmurmurantibus ad paralyticum sanandum sermonem animumque convertisse.

Surge, tolle lectum tuum, et vade in domum tuam.— «Surge,» excussa paralysi sanus ct vege-

(us, utque ici probes, ct Scribis toliquc populo declares : «Tolle Iccium tuum, » ut jam curatus portes eum , qui te paralyticum paulo ante portavit, juxta illud Sedulii hoc loco :

Mercedem ipse suam graia mercede revexit.

Gral itu» d?-catar ? Pro « lectum » Marcus, 11,8, habet « grabatum. » *Grabatus,* ait Sipontinus, est exiguus lectus in quo meridiari solemus, dictus quasi *carabatus,* quod in eo capite recumbamus : xapvcnim caput, Cxw pervium, Græci appellant. Unde Martialis :

Ibat tripes grabatus, ct tripes mensa.

Vrn». 7. 7. Er SUBREXIT, ET ABIIT IN DOMUM SUAM. — «Surrexit» subito; dictum enim Christi fuit factum. « El abiit, » sublato in humeros lecto , uti jusserat Christus, idque in signum perfecte sanitatis a Christo recuperata). 17, i ',

s. Simei jytkum eunt. Hoc Christi exemplum ct miraculum imitatus esl s* Simeon Stylitcs, uti habet ejus Vita, quam ex Theodoreto recenset Surius tom. I. Cum, inquit, quidam Saracenorum tribunus obtulisset ei quemdam c suis paralyticum, rogans ut cum sanaret: «Vir sanctus, cum illum in medium afferri jussisset, imperat, ut majorum suorum impietatem delestctur. Cum his dictis obtempérasse!, rogatus an Patri, ct unigenito Filio, ac Spiritui Sancio crederet? ait se credere : Si credis, inquit, surge. Qui cum surrexissct, jussit ut tribunum illum, virum sane maxime corpulentum, sublatum humeris, usque ad tentorium ferret : qui subiens onus, confcstim abstulit, quo jussus erat. Quo sane miraculo spectatores stupefacti, Deum laudabant. Hoc autem jusserat illi Domini exemplo, qui paralytico, ut grabatum tolleret, imperaverat. » Simili modo S. Bernardus, rogante Rego Francia;, paralyticum cruce signans curavit, jussilquc ut grabatum suum lollcrct.

Tropologice: S. Gregorius, homil. *ïiin Ezechiclem :* a Per lectum sive grabatum, inquit, in quo carnis est requies, ipsa caro signatur; per domum vero, conscientia figuratur. Tolle ergo grabatum tuum, id est porta lectum, in quo portatus es; quia Decesso est ut sanatus quisque portet contumeliam carnis, in qua prius jacebat aegrotus. Quid est ergo dicere : Tolle grabatum tuum, et vade in domum tuam, nisi porta tentationos carnis, in quibus hactenus jacuisli, ac revertere ad conscientiam tuam, ut videas quæ fccisli ? » Justo enim Dei judicio iìt, ut peccator, qui prius telitationi consensit libens, postea pœnilens eamdem sentiat invitus. Pœnitentia enim tollit quidem peccatum, at non habitus et pravas inclin&tioncs ad peccatum, quos ipse mala consuetudine sponte contraxit ct induit. Hinc S. Maria /Egyptiaca post conversionem per 17 annos sensit acres luxuries stimulos, quia per totidem annos turpiter in eadem vixerat, uti habet ejus Vita, auctore Zozymo.

Ver». ». 8. Videntes autem turile, timuerunt et glori-

PICAVERUNT Deum, QUI DEDIT POTESTATEM TALEM no- 4wr. v, minibus. — Pro *timuerunt* Græcc est Hxúaaax/, id est admirate sunt; admirationis autem effectus est timor, sive reverentia : unde Lucas, v, 26 « apprehendit, n inquit, omnes id est *éxtasis,* puta sacer quidam limor ct pavor ex stupore tanti miraculi manans et in Dei glorificationem erumpens. Unde Marcus addit cos dixisse : « Quia nunquam sic vidimus.» Lucas: « Quia vidimus mirabilia hodie. » Erat enim paralyticus per totum corpus. Nam Marcus addit quod portabatur a quatuor, quia crat universalia paralysis serpens per totius corporis membra. Paralyticus iste alius est ab illo cujus meminit Joannes, v, 2, sanato ad probaticam piscinam , quia ille in Jerusalem sanatus est, hic in Capharnaum; ille hominem non habebat, hic portabatur a quatuor; ille non credebat ut iste, cui dicium est : « Confide, fili.»

Tropologice : paralysis est quodvis anim e vitium, sed præsertim carnis voluptas, ex caque n\ 'TO nascens acedia, quæ ita animam prosternit, ut impotens sit se erigere ari virtutem, ad cœlum, ad Deum : quare anima hoc morbo laborans a portitoribus, id est a pastoribus, prædicatoribus, confessoriis, etc., evehenda est in tectum, id est ad studium solutis rerumque coelestium, indeque per tegulas ad pedes Christi demittenda, ac supplici et ardenti prccc postulandum, ut ipse coin sua gratia sanet, molumque ct sensum rerum spiritualium ipsi restituat ; ipsa deinde sanato, Christo Salvatori suo gratias agat, ncc desideat, sed abeat in domum mentis et conscienti® su®, ut illam a vitiis expurget et omnium virtutum actibus adornet. Ipsa ergo debet confidere in Domino, quia ipse solus potest omnia imperfecto sua supplere. Debet surgere o somno peccati et a pravæ lecto consuetudinis, considerando ubi prostratus fuerat, quod fit per confessionem. Ut cnim qui surgit, ila ct qui confitetur, sc prodit : debet tolicre lectum, quod pertinet ad satisfactionem, quæ cum injungitur, quasi onus quoddam portatur. Caro etiam, quæ ut lectus delectabat et portabat spiritum mortuum, post remissionem ct satisfactionem debet esse homini instar oneris, ut illi crat qui dicebat : « Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? * *Horn.,* cap. vu , 24. Ita Salmeron, Jansenius, Toletus ct alii.

Anagogico : hæc accipe de caelesti gloria, de qua ait Psaltes, *Usai.* cxxi : « Lætatus sum in 1rs, quæ dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus.» Dicet cnim in resurrectione Dominus : «Surge (sciliceta morte), tolle lectum tuum (id est corpus gloriosis dotibus ornatum assume) et vado in domum luam, » id est in æternom et coelestem mansionem.

Porro, multe sunt analogi® paralysis et accdte. Anafe- Prima : Sicut paralysis oritur ex frigoro et crassis lentisque humoribus, cum illi nervos obsident, sic ut impediatur transitus spirituum vitalium et l'nnu. animalium ad sensuum instrumenta, quo fit, ut

motus ct sensatio impediatur, uti docet Galenus, lib. II *De Symptomatum rausis,* cap. i; sic et acedia ex spirituali frigore et defectu charilatis oritur, per quod homo fit insensibilis ad divina et immobilis ad bona opera.

Sr,.-. •. Secunda : Paralysis est nervorum resolutio. Si in cerebro ipso læsio incidat, statini omnibus partibus homo impotens inscnsibilisquc efficitur; si in omnes corporis nervos, illico totum corpus sensu motuque privat, ac mortem celerem respirationis privatione infert : quare paralysis in eodem genere cum torpore est, sed ab eo magnitudine differt, ait Galenus ibidem, lib. I, cap. v; nam torpor est levis quædam paralysis, ait idem inferius, sub finem lib. I. Sic acedia est torpor et paralysis animæ, quæ omnes ejus vires ita occupat et torpefacit, ut ad omnia pietatis officia impotens esse videatur : quare certam animæ per peccatum mortem inducit. Sicut ergo pisciculus, qui a torpore quem inducit, dicitur torpedo, sive remora, quia naves quibus se affigit, licet vento agitatas, remoratur ct sistit; sic acedia omnes animæ vires et actiones remoratur et inhibet, diasque torpore suo quasi stupefacit, hebetat et obtundit.

Term. Tertia : Paralysis in corpore sequitur ad dominium phlegmatis; eadem est passio atræ bilis, sive melancholice : unde contingit conceptis in horis melancholice, ait Galenus. Sic acedl? oritur ex phlegmaticis el fluidis carnis voluptatibus, cx vini crapula et fluxu luxuriæ. Rur-um ex melancholicis cogitationibus et affectibus, qu : tn morosa superbite, iræ, luxuriæ, vindici® de?, ieria hominem, etiam nescientem, inducit.

Quit i. Quarta : « Paralysis, ait Galenus, sequitur apoplexiam. » Rursum paralysis est totius corporis apoplexia. Sic acedia facit ut anima viva quasi mortua et apoplexia icta videatur.

quk.'». Quinta : « Ad paralysin, ait Galenus, tendit pulsus stupidus. » Sic, cum homo nullum rerum spiritualium habet sensum aut pulsum, signum est instantis acediæ summæ el lelhiferæ.

beiu Sexta : « Paralysis, ait Galenus, causât gravitatem, ut corpus ponderosum et plumbeum esse videatur, ideoque in grabato decumbit, n Sic acedia mentem gravem plumbeamque efficit, ut infelici cupiditatum carnis grabato affixa videatur ; liiuc in otium et somnum, æque ac in gulam et luxuriam est proclivis. Vide Cassianum, lib. X *Inst.,* cap. n ct m.

Srjuü. Septima : « Apoplexia sive sideratio (et consequenter paralysis) maxime contingit senibus, et in hyemeel in pluviarum multitudine,» ait Hippocrates, Aphorism. xvi, xxiii et XXXI, sect. III. Sic acedia veteranos invadit, cum novilius ardor deferbuit. Longitudo enim temporis parit laborum tædium, præsertim cum fervor charilatis, æque acætatis intepuit, ac cogilalionum variarum sensualium, velul pluviarum multitudine obruitur.

Uu.. Octava : a Apoplexiam (el paralysin) fortem curare est impossibile; levem vero difficile, » ait Hippocrates, *Aphorism.* xi.ii, sect. II. Idem dicas de acedia et tristitia. Audi S. Chrysostomum, epist. « *ad Olympiam :* « Tristitia animarum crudele tormentum est, dolor quidam inexplicabilis, et judicium omni judicio vindictaque deterius. Nam et vermi est similis venenato, non solummodo carnem, sed (t animam ipsam perimens. Et tinea non solum ad ossa, sed ad corda pertingens; ct perpetuus quidam carnifex, non animam dilacerans, sed vires animæ consumens; et jugis nox, ac tenebræ profundas, et tempestas, et turbo; febris non apparens, omni igni validius incendens, et pugna requiem non habens. »

Nona: «Paralysin curant aut minuunt res ca-N^u. lidæ, ut saliva et euphorbiuin, » ait Galenus; item exercitium corporale. Sic accdiam superat chantas, id est Dei amor et fervor; item exercitatio tum corporis, tum mentis. Nam, ut ait Cassianus, lib. X *De Instit.,* cap. ult. : « Experimento probatum est, acediæ impugnationem non declinando fugiendam, sed resistendo superandam.» Acedia ergo laborans vi torporem excutiat, et ad laborem violenter se cogat, oportet; quod si fecerit, accdiam superabit et sanabit.

9. Er emi transmet (id est discederet, abiret, »«.». pergeret; ita Euthymius) inde Jesus, vidit nominem sedentes! IX telonio, m.attn.eum nomine, et n.'n. ait illi : Sequere me, et surgens, secutus est eum. Til "■

— Græcis est vectigal: inde teloniuin vocatur locus scu domus in quo naulæ et mercatores solvebant navium merciumque vectigal. Unde in ea sedebant telonarii publicani, id est vectigalium redemptores atque exactores (hinc Persicus pro *in telonio* vertit, *in domo solutionis ;* /Ethiopiens, *inforo;* quia in loco publico, quale est forum, merces ct mercium vectigalia pendebantur), qualis erat Matlhæus (unde verisimile est E» qm domum ejus fuisse Capharnai, ad littus maris '* Galilææ; eo enim naves ct merces appellebant), jiiæ'o qui publica senatus populique romani tribula et » ' vectigalia a subditis perdenda, certo constituto pretio redemerant, iliaque a prætcrnavigantibus et applicantibus exigebant. Ha Adrichomius in *Descript. Terra: Sawtæ,* p. 114, n. 92. Addit Janscnius, in cap. xxxni *Concordia: Evany.,* eos qui accuratius Terram Sanctam perlustrarunt, asserere locum, unde vocatus fuit Matlhæus, extra Capharnaum, circa mare etiainnum demonstrari. Marcus et Lucas dicunt Matth.eum sedisse ad teloniuin, quia per telonium accipiunt non domum, sed mensam in qua numerabant pecuniam pro vectigali solvendam.

Mystice : to *sedentem in telonio* urget B. Petrus Chrysologus, *serm.* 29 : «Sedebat utique, quia stare non poterat pondere cupiditatis oppressus ct ipsa totus conscientia fraudis incurvus. Aurum natura grave, gravius fit avaritia nimis. Hinc est quod plus habentem deprimit quam ferentem, ct vehementius aggravat corda quam corpora. Nascitur

in terra profunda, perque ima venarum cœcis discurrit anfractibus, et dum suam semper repedatad natunun, cœleslcs animos ad inferna deponit, n Contra vero Zachæus, ubi animum a terrenis opibus exoneravit, stare dicitur: «Stans, inquit, Zachæus dixit ad Jesum : *Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus..* » *Luc.* xn, 18.

Matthalm Monna. — Nominat se Matthæus, tum humilitatis studio, ut se publicanum et peccatorem fuisse toti orbi confiteatur, tum graliludinis ergo, ut eximiam Cbrisli erga se gratiam deprædicct, æque ac facit S. Paulus, I *Tim.* i, 15 : «Fidelis, ait, sermo et omni acceptione dignus, quod Christus Jesus venit in hunc mundum peccatores salvos facere, quorum primus ego sum.» Vide ibi dicta.

Sequere me, — quem jam audisti in Capharnao cœlestem doctrinam predicare, camque multis confirmare miraculis, ac in primis recenti paralytici sanatione. Vocat Matlhæum a miraculorum jam fama perdomitum,» ait Chrysostomus. Vide hic dignationem Christi, qua Matthaeum publicanum, ideoque apud Judæos infamem, non tantum ad gratiam, sed et ad familiam suam intimamque amicitiam et Apostolatum vocat.

Fui. or J*!' J. bat ad L

Er SURGENS, SECUTUS EST EUM. —Nota 11îC cfilaciani vocationis Christi, æque ac promptam Matthæi obedicnliam. Audi S. Hieronymum hic: « Arguit in hoc loco Porphyrius , ct Julianus Augustus, vel imperitiam historici mentientis , vel stultitiam eorum qui statim secuti sint Salvatorem, quasi irrationabiliter quemlibet vocantem hominem sint secuti, cum tanto virtutes tantaque signa præcesserint, quæ Apostolos, antequam crederent, vidisse non dubium est. Certe fulgor ipse ct majestas Divinitatis occulta, quæ etiam in humana facie relucebat, cx primo ad se videntes trahere poterat aspectu. Si enim in magnete lapido ct succinis hæc esse vis dicitur, ut annulos ct stipulam et festucas sibi copulent; quanto magis Dominus omnium creaturarum ad se trahere poterat, quos volebat? »

Sicut ergo magnes trahit ad so ferrum, ambra paleas, sol vapores; sic Christus ad sc traxit Matlhæum, atque hoc tractu suas ei virtutes communicavit, ac præsertim eximium Dei amorem, contemptum mundi, studium paupertatis, zelum animarum, ardorem predicandi, etc. Vide quæ de efficacia ct effectibus gratto, qua Christus ad se traxit Saulum fecitquc Paulum, dixi *Act.* ix, 6.

Audi modum conversionisS. Malthæi, quem ipse revelavit S. Brigilto, oranti ad sepulcrum ejus Malphi, lib. I *limi.,* cap. cxxix : « Voluntas mea talis erat eo tempore (telonii), quod neminem defraudaro volui, sed desiderabam invenire viam qua separarem mo ab officio isto ct toto cordo adhærcrcm Deo soli. Predicante igitur amatore meo Jcsu Christo, tunc inflammabatur sicut ignis verbum vocationis suæ in cordo meo, sic dulciter sapuerunt verba sua mihi, quod dc divitiis et honoribus non plus cogitabam quam dc paleis; imo mihi magis flere placuit et gaudere quod Deus meus tantillum et tantum peccatorem vocare voluit ad gratiam. Adhaerens quoque Domino ruco, verba ejus ardentius erepi infigere cordi meo, quæ nocte ct die quasi cibum suavissimum gustando cogitabam. »

10. Er FACTUM EST, DISCUMBENTE EO TX DOMO, MULTI v JX *IC.* PUBLICANI ET PECCATORES VENIENTES , DISCUMBEBANT cum Jesü et discipulis ejus.— «In domo» ipsius Matthæi, qui humilitatis studio de sc silet quod virtutis est; prodit quod vitii, scilicet quod fuerit publicanus. Id liquet cx Luca., cap. v, vers. 29, ubi ait : « Et fecit ei convivium magnum Levi (ita vocabatur quoque Matlhæus ; erat enim binomius, ut ctalii multi Judæorum) in domo sua. » Unde ad illud a Matthæo invitati fuere socii ejus publicam siinilesque peccatores, ut Christi benevolentia ct doctrina allecti, ad illam sequendam pari modo traducerentur. Nam Pharirei eos, ut peccatores, aversabantur, nec cum eis edere aut loqui dignabantur; quare publicani malebant sequi Christum quam Pharireos. Signum enim vera conversionis est, satagere alios ab iisdem vel similibus peccatis convertere. Bonum enim est sui diffusivum ; ct charitas instigat ad aliorum perditorum salutem procurandam , cum quis illam ejusque suavitatem in se ipso expertus est.

Porro publicanorum officium, licet ex se justum sit et sine peccato exerceri possit, quia tamen illud repe obibant homines qusstui et avaritto plane addicti, qui vectigalia majora æquo, præ- sertim a pauperibus extorquebant, hinc apud Judæos publicani erant infames et (piasi publici peccatores habebantur, perinde ut apud Christianos habentur publici usurarii. Accedit quod olim Judæi contenderent se velut populum Deo dicatum non debere subjici Romanis, utpote Gentilibus et idololalris, nec cis tributa pendere, hoc enim esse contra libertatem ct dignitatem filiorum Dei : quare publicanos tributa exigentes detestabantur, imo hæc fuit causa rebellionis Judæorum, ob <piam excisi sunt a Tito ct Vespasiano, ut patet ex Josepho.

Peccatores. — Ili distinguuntur hic a publicanis, velut socii a sociis. Quare peccatores hic videntur vocari Judæi dissoluti, qui parum curantes legem ct religionem Judaicam, cum Gentibus gentiliter vivebant, velad Gcntilismum deficiebant : unde publicanis erant familiares; quare Judæis exosi erant, ul publicani. Judæi enim sc vocabant populum fidelem ct sanctum, quia sic cos vocarat Deus. *Exod.* xix, (>. Quare a se suaque lege apostatantes, vocabant peccatores.

11. Er VIDENTES PIiARISJBI, DICEBANT DISCIPULIS Vera. <i. ejus : Quare cum publicanis et peccatoribus max- ducat magister vester ?— Non interrogantium, n sed accusantium vox est, *q.* d. Christus magister vester facit contra legem Dei ct Patrum traditiones : ut quid ergo eum auditis ct sequimini?

Versatur enim cura peccatoribus, quare eorum vel peccata, vel infamiam vobis afflat : quin ergo cum infamem et vos infamantem dimittitis? Hic i rat paralogismi Pharisæorum, quem diluit et dissolvit Christus.

v<r», u. |5. at Jesus aldiens (ex relatu discipulorum; ncc cn'm ï'iiarisæi audebant Christo id objectare)
u.'ij. ait (non discipulis, sed Pharisæis; ad eos enim, a quibus obmurmuratio profecta erat, sese convertit, ut patet ex sequent.) : Nox est opus VALENTIBUS MEDICUS, SEI» MALE HABENTIBUS. — *q. d.* Non egent medico qui recte valent, sed qui male. Sicut ergo medicus non inficitur morbo ægrotorum, sed potius morbum vincit ct ab iis depellit, ideoque non dedecus, sed decus medici est versari cum ægris cosque curare, coque majus, quo major est eorum ffigritudo : sic pariter ego, qui e coelo in terras a Dco Vatro missus sum, ut sim medicus pcccatricium animarum, conversando cura cis, morbis ct peccatis earum non contaminor, sed potius ca curo ct sano, quæ mihi summa est laus (æquo ac summum eorum bonum), coque major, quo peccata sunt majora ct graviora. Ego ergo peccatorum sum medicus, non socius. Vos vero, o Pharisœi, peccatorum estis non medici, sed socii, ideoque contaminati infames et vituperio digni : vultis tamen a populo haberi justi ct sancti, ideoque vobiscuin (uti velletis) non versor, tum quia valentes, id est justi, quales vos esse dicitis, non egent medico spirituali; tum quia vestram simulationem ethypocrisin aversor.

▾en. u. 13. Euntes autem (</. *d.* Abite a me, facessite e
Z consPcc*u raco » cst cn*m vox repellentis et rc-
11.17.r pudiantis), discite quid est (quod ait Osce, cap. vi, vers.fi) : Misericordiam volo, et non sacrificium.— Id est misericordiam malo, quam sacrificium, licet hoc nobilius sit ct nobilioris virtutis, puta religionis actus,g. *d.* Misericordiam sequimini, sicut ego, ut peccatores salvetis. Malo, inquam, misericordiam ct misereri miserorum peccatorum, quam vobiscuin hostias offerre Dco ob causas quas recensui *Osce,* cap. vi, vers. 0. Vide ibi dicta ubi de dignitate et præcellenlia misericordi® annotavi.

Merito exclamat hic S. Bernardus, semi. 16 *in Cant.* : « Osapientia, quanta arte medendi in vino et oleo animæ mcæ sanitatem restauras ! fortiter suavis, et suaviter fortis ; fortis pro me, ct suavis mihi ! Oleum offusum nomen tuum, non vinum effusum; nolo enim ut intres in judicium cum servo tuo. Sed oleum, quia coronas me in misericordia ct miserationibus. Oleum plane, quod dum supernatat cunctis quibus i ıııı liscctur liquoribus, liquido illud designat nomen, quod est super omne nomen. »

NOM ENIM VENI VOCARE JUSTOS, SED PECCATORES.— Grwca addunt d; , id est *ad pamitcnliam :* sicquc haliet Lucas et Arabicus hic. Alioqui enim Christus quoque vocavit Nathanaelcm, qui jam erat justus, ad sui sequelam. Hem B. Virginem , S. Joanncm ct Elisabelham, qui jam erant sancti, vocavit ad majorem sanctitatem ct perfectionem; sed tamen prior quoque horum, quin ct primorum Patrum, ut Abrahæ, Mosis, Davidis, sanctitas manavit ex prævisis ineritis Christi : qua de causa S. Augustinus, lib. ill *Contra duas Epistolas Pelag.,* cap. iv, Abraham et omnes priscos sanctos vocat filios non tam veteris, quam novi Testamenti, hoc est Christi discipulos et Christianos; omnes enim quasi filii Ad® peccatoris eguerunt redemptione, fide ct gratia Christi : « Omnes enim peccaverunt et egent gloria (gloriosa gratia) Dei. » *Roman.,* cap. in, 23. Ita S. Chrysostomus.

Aliter S. Hilarius, Hieronymus, Boda, Theophylactus ct Euthymius, *q. d.* Non veni vocaro justos, cos scilicet, qui superbe sed falso se justos œstimant ct jactitant, cum revera sint peccatores cl hypocrite, quales vos estis, o Scribæ ct Pharisæi.

14. Tunc accesserunt ad eum discipuli Joannis, Vcn. u. dicentes : Quare nos et Pharisaï jejunamus frequenter, DISCIPULI AUTEM TUI NON JEJUNANT?— n, B. * a Tunc,» significat paulo post hæc contigisse; idem insinuat Marcus, cap. u, xvtu, cl Lucas, cap. v, 33, qui omnes hanc narrationem præccdenli murmuri proxime subnectunt. Pharisœi ergo justa ratione confutati a Christo, aliam hic moliuntur criminationem, illamtjue non discipulis, sed ipsi Christo intentant. Subornant ergo discipulos Joannis, ut occasione jejunii sibi cum eis communis criminentur Christum, quod cum suis discipulis non jejunet. Id ita esse indicat Marcus, cap. ii, 18, dicens : « Et erant discipuli Joannis et Jd*»!)l' Pharisœi jejunantes, et veniunt, ct dicunt illi : Ul'¡l ' Quare, etc. » Erat hoc jejunium non lege præscriptum (hoc enim et cadera legis exacte servabat Christus cum suis), sed vel a magistris ordinatum , vel a discipulis hortatu magistrorum sponte assumptum. Unde Lucas, cap. v, 33, ait eos dixisse : « Quare discipuli Joannis jejunant frequenter et obsecrationes faciunt, similiter et Pharisæorum : tui autem edunt et bibunt? *q. d.* Tu vis esse reformator noster et Magister perfectionis, cur ergo nos jejunamus, tu cum tuis genio indulges? «Discipuli Joannis» cum Pharisæis, ut habet Marcus, ita scilicet ut Pharisœi discipulos Joannis instigarent ct animarent ad proponendum idipsuin Christo, unde Pharisæorum tantum meminit Lucas; discipuli vero Joannis nomine suo et Pharisæorum rem Christo proponerent, undo cos solos nominat hic Matthæus. Premunt vero nrgcntquc Christum Joannis Baptistæ auctoritate (hæc enim summa erat apud Judæos), sed imperite et præsumpluose : « Fuit ergo hæc superba interrogatio , ait Interlincaris, ct plena supercilio Pharisæorum.» « Reprehendendi enim, ait S. Hieronymus, sunt Joannis discipuli, el ob jejunii jactantiam, et quia sc jungebant Pharisæis a Joanne damnatis, et quia calumniantur a Joanne

predicatimi.» Sic superbus ille l'harisæ.us non tam Deum orabat, quam se jactabat, dicens : « Jo juno bis in Sabbato, » id est in hebdomada. Luc., cap. xvm, vers. 12. Porro, discipulos Joannis hæc dixisse cx zelo magistri sui Joannis in invidiam Christi, ut Joanncm proferrent Christo, colligitur ex Joanne, ni, 26. Similem zelum etiamnum subinde videmus in viris alioqui probis, qui suum fundatorem vel patronum roteris omnibus proferre satagunt, qua in re adirne animales sunt ac pueriles, produntque occultam vanitatem ct arrogantiam, qua per magistrum ipsimotroteris antecellere contendunt. Tales erant Corinthii, dicentes : Ego sum Pauli, ego Cephæ, ego Apollo, quos acriter quasi animales castigat Apostolus, I *Cor.* in, 3 : « Cum, inquit, sit inter vos zelus ct contentio, nonne animales estis, et secundum hominem ambulatis, « etc.

Vers. 15. ír.r V_* 33; *Mar.* li, H.

15. Et ait illis : Nlmquid possunt filii sponsi lugehk, quamdtu cum illis est sponsus ? Venient autem dies, cum **AUFERETUR** (Syrus, *tolletur;* Arabicus, *sublevabitur)* ad eis sponsus, et tunc jejunabunt. — Sponsus est Christus, quia humanam naturam , ct per eam Ecclesiam sibi in incarnatione despondit ac perpetuo conjugii vinculo copulavit. Hoc conjugium Christus inchoavit per gratiam in terra, *Maith.,* cap. xxii, vers. 2, sed per gloriam cum electis consummabit in cœlo, ubi erunt perpetuae nuptiæ Agni, *Apoc.,* cap. xix, 7. Hinc Joannes Baptista vocat se amicum sponsi, id est Christi, *Joan,* ni, 29, idque audierant discipuli Christi : unde sciebant sponsum vocari Christum. «Filii sponsi,» Grace (not rjuçwvc;, id est filii thalami nuptialis, ct «nuptiarum,» ut habet Marcus, vi, 19, id est, qui nuptiis et thalamo sponsi gaudent, et nuptialibus gaudiis perfruuntur, scilicet familiares sponsi ejusque intimi amici, qui ad secretum ejus cubiculum et thalamum admittuntur, ut familiariter cum co agant ejusque secreta audiant. Noster vertit *fdii sponsi,* quia ct sponsum,et cubiculum nuptiale sive thalamum, ut vertit Suidas et Syrus, significat. Simili Hebraísmo vocantur lilii obedienliæ, qui obedientiam adamant caque gaudent ; filii iniquitatis, qui iniquitatem diligunt; filii superbia*, qui eam impense sectantur, valdeque *b^ert* sunt superbi. « Lugere » id est jrjuuaiv. Est calhachresis : in luctu enim jejunabant, ct jejunium facit homines incestos, sicut cibus ct vinum facit joviales ct hilares. Luctus ergo est luctuosum jejunium. Sensus est, *q. d.* Mirum non est discipulos meos non lugere, ac per consequens non jejunare, cum me sponso meisque nuptiis fruaniur; in nuptiis enim dedecent modestœ epulæ ct convivia, dedecenljcjuniariiliosautem servi, scilicet discipulos Joannis Baptistæ, qui meus est servus, quique austeram ct tristem vitam degit, ut homines inducat ad pœnitenliam, atque onerosam Mosis legem (utpote adhuc vigentem) suis imponit; hos, inquam, decet luctus, austeritas et jejunium: hi enim per luctum ct aspera jejunii pœnitenliæque opera ostendebant et parabant peccatoribus viam ad betas nuptias sponsi Christi ; at morietur aufereturque sponsus Christus, tuneque discipuli ejus lugebunt ct jejunabunt. Alludit ad veterem morem lugendi mortuos, adhibito jejunio; solent enim, qui lugent, cibo abstinere. Ita Hebrei luxerunt Saulcm mortuum, jejunando septem diebus, I Re;/, xin, 13; ac cæsos in pralio, *Judie.* XX, 26; ac Jonathan, I *Ueg.* vn; ac cladem illatam ab Antiocho, I Mach. in, 47.

Filli ip*nii qniininT

Xarita temUr *'i» li .- Kvmpii.

Significat hic Christus novillos in fide et religione leniter ct blande tractandos, nipote teneros adhuc et quasi pucrosin spiritu, donec crescant et adolescant in virtute, ne si initio dura et ardua eisimponantur, desperent,aut deserant inchoatam virtutis viam. Ita exemplo Christi tractantur benigne novitii in religionibus bene constitutis, ibique quasi lactantur consolationibus divinis ct humanis, tum a Deo, tum a prefecto suo ct magistro. Quocirca S. Pachomius, qui regulam ordinis sui ab Angelo accepit, voluit novitios per triennium in ea sensim instrui ct perfici, sicut Christus Apostolos in sua schola per triennium lactavit et erudivit. Idem graviter castigavit cocum, quod junioribus jentaculum a se proscriptum non preparasse!, ut habet ejus Vita. Hic est ordo natura; pueri enim lacte, adulti cibo solido duroque nutriendi sunt.

Hue facit exemplum prisci abbatis probatissimi, qui hospites ante canonicam refectionis horam prandio excepit, ac rogatus causam, dixit : a Jejunium, fratres, semper est mecum : vos autem continuo dimissurus, mecum jugiter tenere non potero, itaque Christum in vobis suscipiens, reficere cum debeo ; ct cum vos deduxero, districtionem jejunii in memetipso potero compensare. Non enim possunt filii sponsi jejunare, donec cuín illis est sponsus; cum autem decesserit, tunc licite jejunabunt. » Ita referunt Cassianus et Sulpilius, lib. IV in Fifís *Pair.,* cap. xxxn. Simile fecit ille magnus S. Spiridion, Trimytuntis episcopus.

Porro, post mortem Christi Apostoli sœpejejunarunt, ct fame sitique laborarunt, ae vitam austeram egerunt in continuis peregrinationibus, laboribus, persecutionibus, fame ct sili, uti de se fuse narrat Apostolus, II *Cor.* xC Sic in VitaS. Petri legimus, eum asperam egisse poenitentiam, ut non nisi panem cum olivis comederet, aut, ut ait S. Gregorius Nazianxenus, orat. *Dc Amore pauperum,* non nisi pane cum lupinis, vel herbis aut legumi-

•i'

Grvco. ™

nibus vesceretur.

Hinc in Ecclesia Orientali, ait S. Epiphanius, *Jlærcsi* 75, sub finem, Christiani jejunant feria quarta et sexta, sivo die .Mercurii et Veneris, uti cliainnum fit in Grecia, Polonia, Hollandia. Cæteri vero Occidentales feria sexta et sabbato carnibus abstinent, quia sponsus feria quarta proditus est a Juda Judæis ; feria sexta crucifixus est

ct mortuus, sabbato sepultas planequo ablatus, uti docet S. Augustinus, cpist. 86 *ad Caçulanum.* Addit Innocentius Í, epist. *ad Eugubinum,* cap, iv, feria sexta ct sabbato jejunandum esse, quia co biduo mœsti Apostoli ob Christi mortem jejunanint. Addit Epiphanius Christianos ohm in jejunio non comedisse nisi panem, salem et aquam, idque ex decreto Apostolorum.

Onsitra* g'ᵗ ; v^r cb>. . I,ls) Ex hoc loco Montanus hærcsiarcha secundam post Pascha (in quo occisus ct mortuus est Christum) Pentecosten induxit quadragesimam, in speciem, quod mortem Christi lugendam diceret : sed sic oporteret Christianos, Christo suo jam mortuo, tota vita jejunare. Montanum secutus Tertullianus in ejus bæresim jam prolapsus, ut ejus jejunium propugnaret, scripsit librum De Jqiuuïs contra Psychicos, id est Christianos animales ct carnales, uti ipse cos nominabat.

Trcyoi. Tropologice : S. Hieronymus : u Cum sponsus Christus, ait, a nobis propter peccata discesserit, tunc maxime suscipiendus est luctus et jejunium.*

jrjnQrri s. Hilarius vero et S. Ambrosius : Sponsum Christum , inquiunt, praesentem habemus, et assidue ejns corpore pascimur in Eucharistia : illi vero, quibus sponsus non est præseus (per gratiam, uti sunt qui vivunt in peccato mortali), jugiter jejunant et esuriunt, eo quod cibo vite careant. Addit S. Ambrosius, in cap. v *Lucæ,* explicans -ò *auferatur* al) illis sponsus : « Nemo tibi Christum potest auferre, nisi ipse te auferas illi : non ergo te auferat jactantia tua, non te auferat arrogantia, p

Symbolice : significat Christus se salutis et lætiliæ publicæ totius mundi non solum esse nuntium , sed ct auctorem, uti sponsus est auctor convivii et symphoniæ, lætitiæque nuptialis.

Vrn 16 **16. Risio AUTBM IMMITTIT COMMISSURAM PANNI RU**DIS DC VESTIMENTUM VETOS : TOLLIT ENIM PLEN1TUdimm ejus a VESTIMENTO (Arabicus addit *veteri),* et idor scissura ut. — Nota primo : Pro *commissuram* Græce est tetCtaax, id est additamentum et -a>sumcntum. S. Augustinus ct Tertullianus, lib. *Orat,,* cap. i, vocant *plagulam* ; Syrus *frustum ptJnni* ; 'dii *panniculum;* Flandri clare *eon lap;* Itali *un pfzzo.* Inde S. Francisons volebat suos fratres gestare vestes *rapenatas,* quasi pauperes. Sic enim videmus mendicos vestes cx mullis panniculis, et sæpe divcrsicoloribus consarcinatas gestare , ut si omnes numeres, subinde centum invenias, iudeque centones dicti.

n ii. r tnu p n d.. if.v> v ur Vanni rudis, — id est panni impoliti ct impexi, qualis est cum a textoribus ad fullones preparando* et tingendus defertur. Patel cx Græco árpx^x; « enim est privatum, est fullo; undo hærcsiarcha ille olim addens Trisagio : < Qui crucifixus est pro nobis, d quasi tota Trinitas sit crucifixa, aut tota Trinitas sit Christus , dictus est Petrus Gnaphœus, qui arte erat fullo. Lucas habet a commissuram novi vestimenti ; » tale enim est pannus novus et rudis : unde Itali vestes vocant pannos ; fieri etiam potest, ut utraque phrasi, scilicet *panni* ct *vestis,* usus sit Christus.

Plenitudinem (vocat integritatem) ejus (id est suam) a vestimento , — scilicet veteri : si enim assuas frustum panni novi vestimento veteri, tolles ejus integritatem, ut jam non unum vetus esso videatur, sed duo, scilicet partim vetus, partim novum.

Nota *secundo :* Sensus parabolæ est, *q. d.* Vestis vetus , si sit lacera, simili veteri assumento, pannique frusto resarcienda est, non novo : hoc enim novum, si assuatur veteri, tollit plenitudinem, id est integritatem *ejus,* id est *suam,* a vestimento, scilicet veteri, cui assuitur, ut scilicet non videatur unum plenum, id est integrum ct homogeneum esse vestimentum, sed helerogeneum et multiplex, quia partim vetus, partim novum, idcoquc illud deformat ct deturpat : quare qui talo supplementum vel assumentum novum veteri assuerit, videns ejus deformitatem, statim illud detrahit ct aufert, ut habet Marcus, cap. n, vers. 21.

Et (sic) pejor scissura fit, — quam scilicet ante fuerat, cum vestis esset lacera : « scissura, p inquam, id est divisio partium veterum sibi similium per novi assumentum, ct rursum per detractionem illius. Pejor ergo scissura fit, quia quod additum fuit ad cam resarciendam, hoc cam lacerat magis : unde iterum cx eo exscinditur, tumque major scissura fit.

Simili schemate do Julio Cæsarc dixit Tullius : a Cæsar cum quosdam (indignos senatoria dignitate) ornare voluit, non illos honestavit, sed ornamenta ipsa turpavit, n ait S. Hieronymus ad Pammachium ; perinde ac qui asino torquem auream circumdat, non honestat asinum, sed torquem dehonestat.

Aliter Jansenius cum Syro, quasi dicat *tollit,* scilicet herus vestis, cum offensus dissimilitudine ct deformitate panni novi et veteris, aufert *plenitudinem* suam, id est supplementum sive frustum suum novum quod assuerat veteri ut ejus scissuram impleret, a veteri vestimento , et sic eo ablato, major ct pejor fit scissura in illa veste. Verum hoc remotius est a versione Latina vulgati interpretis.

Nola *tertio :* Addit Lucas, cap. v, vers. 36 : « Alioquin ct novum rumpit, ct veteri non convenit commissura a novo,* quasi dicat : Alioqui iit novi panni ruptura (quia scilicet ex novo panno proscinditur assumentum assuendum ad vetus vestimentum), ct simul perditur ipsum novum assumentum, quod Lucas vocat commissuram, quia cum illud veteri assutum, ibi nullum habeat usum, sed plane dedeceat, rursum detrahitur et abjicitur.

Nola *quarto :* Parabola hæc ita est accommodanda rei proposite , quasi dicat : Sicut novum

pannum nemo assuit vctcri vesti, sed novum novíe, veterem veteri ; sic ego, qui sum prudentissimi» et suavissimus animarum medicus, perspiciens discipulorum meorum, qui sunt vestimentum vetus ct utres veteres, ut sequitur, veterem ct pristinam consuetudinem, infirmitatem ct libertatem, necdum cis impono tam duras et rigidas poenitentias ac jejunia (cum illa non sint lege praescripta, sed voluntaria et libera), no et doctrin© meœ fructus apud ipsos pereat, ct ipsi desperatione acti, me ct salutem suam deserant : sed cxpccto dum innoventur Spiritu coelesti a me mittendo in Pentecoste, ut vetustate et infirmitate deposita, innovati novam austeritatem novaque jejunia suscipiant ; idque non coacte et ex metu pœnarum, uti faciebant Judæi, sed sponte et ex amore; lex enim nova Christi amoris et libertatis est, sicut lex vetus fuit timoris ct servitutis ; sic Apostolos post Pentecosten crebro jejunasse, patet AcLxni,2ct3; ll Conviti; *Act.* xxvn, 9 ct alibi. Ita Euthymius, Theophylactus, Maldonatus, Jansenius ct alii. Minus apposito Tertullianus, lib. *Dc Orat.,* cap. i, ct lib. Ill *Contra Marc.,* cap. XV, per vetus vestimentum ct veteres utres,accipit legem veterem; per pannum vero rudem ct novum, intelligit legem novam sive Evangelium ; lex enim nova veterem reformavit et quasi novam effecit. Nam precise et adacquate per vetus vestimentum et novum , intelliguntur Apostoli, jam adhuc cx veteri comedendi libercque vivendi consuetudine vetusti, sed in Pentecoste spiritu temperanti© et austeritatis innovandi, ut dixi.

' is. i;. \ \ *Mar.* n*

17. Neque mittunt vinum novum in utres veTERES : ALIOQUTN RUMPUNTUR UTRES, ET VINUM EFFUNDITUR , ET UTRES PEREUNT ; SED VINUM NOVUM IN UTRES NOVOS MITTUNT (vinitores), ET AMBO CONSERVANTUR. — Christus probat, discipulis suis se presente non esse jejunandum, triplici similitudine, sive parabola : prima, sponsi ct nuptiarum, vers. 15; secunda, vestis veteris et novæ, vers. 16; tertia, vini novi et utrium novorum, hic. Sensus est, *q. d.* Sicut vinum novum, sive mustum , bullientis spiritus æstuantisque caloris violentia rumpit utres veteres, nipote debiles et tritos; unde duplex fit damnum: primo, quod utres frangantur; secundo, quod vinum effundatur : quare vinum novum in novos utres infundendum est, nipote qui novi et robusti ferant vim musti, ncc eo effervescente dissiliant : sic prosus novæ austeritates et jejunia discipulis meis adhuc vetustis imponenda non sunt, ne ipsi animo frangantur et abeant, sed expecto dum per Spiritum Sanctum in Pentecoste innoventur, liantquo spiritu robusti et ferventes, tum enim sponte sua illa capessent, uti dixi vers. 16. Vere dixit ¡loratius :

Sincenirn est nisi vas, quodcnmquc infundis, acescit

Sic quoque austera ct perfecta vita, non nisi purgato a vitiis animo , puro et novo convenit, alioqui acescit ct amarescit tam austeritas, quam ipse animus.

Huic parabolæ simile est vetus proverbium : «Novum cribrum, novo paxillo, n quod citat Nonius cx Varronis *Eumenídifais,* ubi dicitur primus Zeno novam Irercsim novo paxillo suspendisse , quia Zeno Athenis invenit novam sectam Stoicorum, idque novis rationibus et paradoxis. Et illud : « Nova hirundo, novum ver ; * unde Rhodii, teste Theognide apud Athenneum, lib. VIH, quotannis publicis vocibus sub ver invitabant hirundinem, vociferantes : « Veni, veni, hirundo, pulchra tempora adducens ac pulchros annos, n

Sgti h ’o' w.

Hisce oppositum est adagium: «Nova Hymettia, Falerna vetera, n dici solitum , cum res diversas, puta novæ et veteres optime miscentur. Hymettia enim sunt mella quæ in Hymetto, qui mons est Attica,colliguntur,præstantissima, teste Plinio, lib. XI, cap. xni. Unde Martialis, lib. VH, 87:

Pascat et Hybla meas, pascat Hymetto» apes.

Mei enim optimum est rccentissimum, vinum vero optimum est vetustissimum, teste Macrobio, lib. VII *Salum.* Si utrumque misceas, erit potus delicatissimus. Unde adagium : « Mulsum quod probe temperes, miscendum est novo Hymettio (meile) Falerno (vino) vetulo, n

18. ILEO ILLO LOQUENTB AD EOS , ECCE PRINCEPS VMS ACCESSIT, ET ADOBARAT BUM, DICENS : HOMINE, ECCE FILIA MEA MODO DEFUNCTA EST J SED VENI, IMPONE MANUM TUAM SUPER EAM , ET VIVET. — «Princeps,» scilicet «synagogæ,» ut addit Lucas, qui synagogæ Captiamomi præerat. Hæc enim gesta sunt in littore maris Gaiilææ, vicino urbi Capharnaum, ut patet Mare. v,21, 22. Marcus ait : « Archisynagogorum unus : » plurcs enim proférant uni synagogæ, qui scilicet eam et populum ad eam convenientem moderabantur, docebant et regebant, ut faciunt nunc sacerdotes iu templis. Nomen illi crat « Jairus,» ut habet Marcus, v, 22. Jairus, vel ut llcbræi dicunt, *Jair,* idem est quod *splendebit*, vel *illuminabit,* a radico "HX er, id est *luxit.* Jairus enim velut Archisynagogus populum illuminabat legeinque docebat.

Cct . u. ... " uinr.

Adorabat eum, — scilicet « procidit ad pedes ejus, n ut habent Marcus et Lucas.

Filia mea (annorum duodecim, ut habet Lucas) MODO DEFUNCTA ESTJ SED VENI. — MatlhæUS brcvi(ati studens, rei gesta? substantiam perstringit potius quam historiæ seriem enarret. Nam ut patet ex Luca ct Marco, necdum mortuacrat filia, cum primo venit ad Christum pater Jairus, rogans ct dicens : « Veni, impone manum tuam super eam, et vivet ; » cumque simul progrederentur, accurrit quidam Jairo, nuntians mortem lili i?, inonensquc eum , ut re jam desperata Christum relinqueret. Unde Christus, ut videtur, eum in fide vacillantem confirmat, et ad firmam

fidem spemque sanandæ filiæ erigit ; ille in spem erectus, Christum sequitur ct domum suam deducit , rursum tacite, vel expresse et conceptis verbis rogans Christum ut filiam jam mortuam suscitaret, ut habet lùe Matthæus.

Aliter S. Chrysostomus ct Thcophylactus : Defuncta est, inquiunt, id est morti proxima; solent cnim miseri ærumnas suas augere et calamitates exaggerare , ut facilius opem quam implorant, impetrent. Addit S. Augustinus, lib. II Dc *Consensu Evang.,* cap. xxvni, quod conjicere poterat pater filiam, quam agonizantem reliquerat, tempore itineris sui esse defunctam : a Ita cnim desperaverat, ait S. Augustinus, ut potius vellet eam reviviscere , non crcdcns vivam posse inveniri, quam morientem reliquerat. »

Sed veni, impone manum. — Viderat, vel audierat Jairus Christum plures cegros Capharnai impositione manus sanasse, idem ergo sperabat facturum filiæ suæ : impositione enim manus est tum potestatis ct dominii, tum voluntatis propensa? ct attente ad sanandum. Minor fuit fides Jairi quam Centurionis credentis Christum absentem solo verbo posse sanare suum famulum, cap. vin, vers. 8.

V. ri. 19. ¿»íf. Vili, Ai; ***Mer.*** V.2I.

19. Et surgens Jesus, sequebatur eum, et discivili ejus. — Græcc íqi/Ju;, id est *cum surrexisset.* Verisimile est cnim Christum sedendo docuisse turbas, indeque a Jairo rogatum surrexisse. Nota Christi facilitatem ct promptiludinem ad benefaciendum ct opitulandum afflicto. Idem imitentur Christiani : « Mira , ait S. Chrysostomus , Christi humilitas ct mansuetudo, slatim sequentis rogantem. » Prælati etiam hic sollicitudinem demonstravit. Addit S. Chrysostomus quod Christus primus interpellatus a Jairo, tardius incedebat, ct plura sit locutus mulieri a sanguinis fluxu curata, ut moreretur interim puella et manifesta fieret resurrectionis demonstratio.

Vm. Î0. *M¿r.* v' JJ.3I.

20. Et ecce mulier, qujb sanguinis fluxum patiebatur duodecim annis, accessit retro, et tetigit fimbriam vestimenti ejus. — «Millier» CXCæsarea (quæ prius *Dan,* postea Puncas, deinde a Philippo, tetrarcha filio Herodis, amplificata, in gratiam Tiberii Cœsaris dicta est *Casarca)* Philippi, ut patet ex historia quam de eadem narrat Eusebius Cæsariensis, lib. VII *Hist.,* cap. xiv. Cætcra da muliere hac a Christo sanata fusius narrat Marcus, cap. v ; quare ibi commodius explicabuntur.

Ven. •>. *l*

23. Et cum venisset Jesus in domum principis, et vidisset tibicines et turbam tumultuantem. — * a Tibicines, » qui, ut ait S. Ambrosius, in cap. vin Tu * *Luca,* vers. 52, in funere conducti, triste modulantes carmen et nænias, amicis ct vicinis luctum ct lacrymas ciebant ob mortem defuncti, idque faciebant non tantum viri, sed et feminæ lamentatrices, de quibus Jeremías, ix, 17 : « Vocale, ait, lamentatrices, et veniant, ctc., ct deducant super nos lamentum : deducant oculi nostri lacrymas , et palpebra nostræ defluant aquis, d Hic erat mos apud Judæos; idem fuit apud Gentiles, qui in morte suos habebant planctores et planctrices, quas Nonius Marcellus, Festus Pompeius et Varro *Præ/icas* vocant, eo quod planctui præflcerentur; de quibus Ovidius, lib. VI *Pastor.*

Cantabat mœstis tibia funeribus.

Notat Lactantius Placidius, in lib. VI Statii, ctTheophylaetus hic, veteres in funere virorum tuba, in funero puerorum ct virginum (qualis erat filia Jairi hic) tibia cecinisse, idque in signum virginitatis, ait Thcophylactus. Unde Statius, lib. VI *Thebaidos:*

Tibia cui teneros suetum deducere manes.

Vide de Prœficis Alexander ab Alexandro, lib. I!I *Genial.,* cap. vn, et ibi Tiraquellum.

Veri. ***u,*** u"e

24. Dicebat : Recedite (discedite a luctu et lamentis), non est enim mortua puella, sed dormit. Vere mortua erat puella, ut patet ex vers. 18; Christus tamen id negat, ailque cam dormire : *Primo,* quia, ut ait S. Hieronymus et Thcophylactus, Deo et sibi, cui omnia vivunt, non erat mortua ; et quia resuscitanda erat in resurrectione communi, quæ fiet in dic judicii: qua de causa passim in Scriptura mortui vocantur dormientes, tum ut horror mortis ct immodicus luctus mortuorum leniatur nomine somni, tum ob spem resurrectionis; atque inde manavit pius Christianorum sermo, ut cum quis mortuus est, dicant : « Obdormivit in Domino. » Vide S. Paulum ţ I *Thcss.* iv, 12 ct scq. *Secundo,* ct melius, quia hæc puella non erat mortua co modo quo turba putabat, scilicet omnino ct absolute, quasi ad* vitam revocari non posset, cum tamen secundum extraordinariam Dei providentiam id fieri posset, ac reipsa statini futurum esset : unde non tam esse mortua, quam dormire duntaxat ad modicum tempus videbatur. Sic Lazarum defunctum, sed mox a se resuscitandum, Christus ait dormire. *Joan,* xi, 11. Ita Maldonatus, Jansenius, Franciscus Lucas, Tolelus ct alii. Denique vicina ct cognata sunt mors ct somnus; nam mors videtur esse somnus diuturnus,ct somnus videtur esse mors : unde Poeta :

Mors vocatur somotu» CurT

Stulle, quid csl somnus, gelida; nisi mortis imago?

Porro, anima hujus puellae defuncta?, ulietanimæ aliorum quos Christus ct Sancti a morte suscitarunt, non fuit judicata, nec damnata ad gehennam vel purgatorium, sed a Deo suspensum fuit ejus judicium, quia volebat eam Deus mox resuscitare.

Addit Chrysostomus Christum hac phrasi ostendere sibi tam facile esse suscitare mortuos a morte, quam dormientes a somno ; ideoque non timendam esse mortem, quia, ipso accedente, mors non mors, sed somnus est.

Veii. ìs. ¿ite. vin, 51 H Wj

25. Et deridebant eum, — quia animales non capiebant divinum Christi spiritum, vim ct consilium. Permisit hoc Christus, ut testatior esset Mor/vi mors puellre, ait S. Chrysostomus, indeque major ai «Uî*

admiratio suscitationis ejusdem, ideoque in Christum eam suscitantem crederent.

Et cCm ejecta esset turba, intravit (cum puellæ parentibus, ac Petro, Jacobo et Joanne, ait Marcus; hos cnim primarios Apostolos voluit esse testes, uli sure transfigurationis, passionis, mortis et resurrectionis, sic ct hujus stupendæ suscitationis puellæ) et tenuit manum ejus, et subrexit puella. — Ejecit ergo Christus turbam; non cnim digni erant, ait Interii nearis, videre quod non credebant; ct, ut ait S. Hieronymus, « indigni erant, d qui viderent mysterium resurrectionis; suscitantem enirn irriserant. Docet nos Christus, cum magni aliquid molimur, turbas mentem distrahentes ac tumultus vitare, ut mens collecta tota operi intendat, ac orationi Deoque invocando vacet.

Tropologice : S. Gregorius, lib. XVIII *Moral.,* cap. xxvni : « Ejicienda, ait, est de corde sæcularium curarum multitudo, ut anima mortua resurgat.» Symbolice Glossa: «Reprobatisirrisoribus, inquit, intravit Christus in electorum mentes. « Anagogice S. Hilarius: «Ut rarus, ait, electorum numerus intelligatur, turba expulsa est. »

Tenuit. — Græcc *b.zirrtct,* id est prehendit, vi tenuit, occupavit, sicut prætor injicit manum in reum, cum cum apprehendit, vincit, sibique captivum domat et subjugat. Notat ergo hæc vox efficacitatem, vim et imperium Christi, qua tenuit manum mortui cadaveris, tanquam illi dominans, imperans et potenter efficiens, ut a morte ad vitam resurgeret. Manu enim corpus jacens o terra elevavit, animainque cx inferno in illud revocavit, ut viva resurgeret, Syriace ei dicens et imperans : *Talitha, cumi,* id est « puella, surge, » ut habet Marcus, cap. v, 41 : « Sicut cnim Pater suscitat mortuos et vivificat, sic ct Filius, quos vult, vivificat. » Joan, v, 2!.

Et surrexit puella.—Grece rqtyh), id est experrecta est, evigilavit, 7. d. Tam facile eam suscitavit Christus, atque si dormientem expergefecisset. Addit Marcus : « El jussit ¡Hi dare manducare (ut magis suscitatio ejus vera esse appareret, et obstupuerunt parentes ejus, quibus præccpit ne alicui dicerent quod facium erat. » Id præccpit Christus tum modestiæ ct humilitatis studio, ut doccrel nos præclara nostra facia non ostentare, sed occultare; tum vitandæ iræ ct invidiai Pharisœormn causa, ne eam tot miraculis a se patratis accensam, tanto miraculo magis inflammaret.

v. f'. 20. 26. Et exiit fama (miraculi hujus) in universam terram illam, —puta in totam Galilæam. 7. (/. Omnes divulgarunt ct celebrarunt hanc suscitationem puellæ a Christo faciam, volui opus novum, inauditum et divinum, ac consequenter Christum vehit Prophetam, imo Messiam deprædicarunt.

z,!*gor. Allegoriam do Ecclesia habet S. Hilarius, Ambrosius, Hieronymus : H.rmorrhoissa, inquiunt, a fluxu sanguinis curata, vers. 22, significai populum Gentium, qui prœriiniit sanitatem et salutem anlmæ ante filiam Archisynagogi, id est ante Judæos, qui postquam plenitudo Gentium intraverit in Ecclesiam, convertentur ad camdem , et salvabuntur in fine mundi. Unde Glossa : «Jairas, Jiinwjd inquit, id est *illuminans,* vel *illuminatus,* est Moses, !" qui videns Dominum in came venturum, rogat p0 ru'. pro filia, id est Synagoga, quæ loge et Prophetis niifuto*. educata, erroribus languens m peccatis moritur, in domo tamen, id est in Dei cultu. » Et S. Hieronymus : « Usque hodie, inquit, jacet mortua Synagoga; el qui videntur magistri (Rabbini Judæorum) tibicines sunt,carnem lugubre canentes; et turba Judæorum non credentium est, sed tumultuantium. »

Tropologice : tam Hæmorrhoissa a fluctu san- Tmpol. guinis curata, quam filia Jairi suscitata a Christo, significat animam peccatricem, quam Christus a morte peccati suscitat ad vitam gratiæ; sed prius expelli debent amici ct tibicines, id est pravi socii ct maligni spiritus, tristi cam carmine demulcentes ct in morte peccati detinentes, dum adulando suggerunt ct occinunt peccatum non esse grave, aut ætati indulgendum, aut in senio per pœnitenliam expiandum, ctc. Tunc Christus eam tangit; Grece id est magna potentia, vi ct imperio cam apprehendit, vivificat ct elevat a profundo mortis ad apicem vite. Mox jubetur ambulare ad facienda bona opera, ct comedere, id est pasci Eucharistia, quæ eam corroboret vitamque confirmet. Intersunt soli tres Apostoli primarii, Petrus, Jacobus ct Joannes, ut significetur Christum per Apostolos et Apostolorum successores peccatores a morte suscitaturum, haneque esso primariam ct summam Apostolorum potestatem , de qua ait Christus : « Accipite Spiritum Sanctum : quorum remiseritis peccata, remittuntur eis ; ct quorum retinueritis, retenta sunt.» *Joan.xx,23.* ItaRabanus. a Puella in domo mortua, inquit, est anima mortua in cogitatione : dicitur dormire, quia potest perpœnitentiamsuscitari; tibicines sunt adulatores : suscitatur in domo coram paucis, Lazarus coram mullis, juvenis extra portam : publica cnim noxa publico eget remedio, levis leviori ct secreta potest deleri pernitentia. »

Denique Christus legitur tres duntaxal mor- Tn tuos suscitasse. Prima est hæc puella duodennis, rnn^n"4 quam defunctam mox suscitavit. Secundus est ChrU(u^ adolescens, filius viduæ, quem suscitavit in Nairn, cum deferretur ad sepulcrum, *Luc.* vu, il. Tertius est Lazarus, quem quatriduanume sepulcro evocavit, Joan. xi.

Prima puella notat eos qui ex astate (quia ju- Eoram venes fervidi et inexperti), fragilitate vel infirinitate prolabuntur in peccatum, sed mox tacti a Deo, videntes suum lapsum, facile pœnitent et resurgunt; sicut puella hæc elevatione manus Christi illico resurrexit. Secundus adolescens notat eos qui peccatum iterarunt, ut vergant ad peccandi consuetudinem; hi difficilius revocantur:

unde potentiori ct cfflcaciori Christi gratia ct impulsu indigent; sicut Christus jussit portitores adolescentis stare, loculumque tangens imperiose dixit : « Adolescens, tibi dico : Surge. » Tertius Lazarus notat inveteratos in peccatis; hi difficillime revocantur : undo efficacissima Dei gratia cl vocatione indigent, cujus rei symbolo Christus fremens, lacrymans magnaque voce clamans : « Lazare, veni foras, » cumdem suscitavit. Quocirca symbolice Rabanus et alii in puella suscitata censent notari pœnitentiam ejus qui cogitatione duntaxat et morosa mentis delectatione jicccavit, in adolescente pœnitentiam ejus qui cogitationem opere perpetravit , in Lazaro pœnitentiam ejus qui peccandi habitum ct consuetudinem induxit. Denique docet hic Christus pcc-*r*.ita occulta el leviora occulta pœnitentia deleri, i ileoque puellam in domo quasi occulte coram paucis suscitavit; publica vero crimina publico remedio, idcoque adolescentem et Laxarum publice coram turbis revocavit ad vitam.

Vm *t7.* 27. Er transeunte INDE (a Jairi domo exeunto) /ESU, SECUTI SUNT EUM DUO C.F.CI, CLAMANTES ET DICENTES : Miserere nostri, fili David. — Cæci hi *fidem et* spem visus recuperandi a Christo concepc-runtex miraculis, quæ jam plurima ab eo patrata audierant; unde magna voce clamarunt : «Miserere nostri,» ut miseriam cœcitatis nostræ,quæ summa est, abigas, nobisque lumen oculorum, cœli et solis restituas. Credimus enim te esse filium David, id est Messiam, cui hæc cæcilalis et morborum cætcrorum curatio a Prophetis promissa est, præsertim ab Isaia, cap. xxxv,vere. 5, et cap. LXi, 1. Davidi enim promissus erat Messias, quasi filius ex posteris ejus nascilurus, unde cum omnes ex semine ejus expectabant, translato jam sceptro a Juda ad Herodem alienigenam tempore Christi, juxta oraculum Jacob, *Genes,* xtix, 10, idcoque Messias a Judæis passim vocabatur filius David. Ergo cæci hi oculis, oculati fuerunt mente, sicut Deus supplet non raro defectum visus per visum et acumen mentis : CvcKo unde exclamat quidam hic : « 0 igitur tenebrie omni luce clariores! o acutissimi cœcitatis aspectus! » Quocirca Didymus, præccptor S. Hieronymi, fuit cæcus, sed in explicatione S. Scripturio oculatissimus. Unde S. Hieronymus cum vocat suum ridentem, et S. Antonius visitans ct consolans Didymum ob cæcitatem mœstum : « Nihil te, inquit, offendat, o Didyine, quod carnalibus oculis fueris orbatus. Desunt enim oculi illi «pios mure* et musc® et lacertas habent; sed tetare, quia habes oculos quos Angeli habent, e quibus Deus videtur, per quos tibi magnum scienti® lumen accenditur.n Ita Ruffinus, lib. XI. *Hist. Eccl.,* cap. vu, ubi Didymum, velut lampadum quamdam divina luce fulgentem, Alexandrin® schote pnrfectum , seque ejus auditorem fuisse testatur.

Trrfc 28. Cum altim venisset domum , ACCESSERUNT ad EUR CEU, ET DICIT EIS JESUS : CREDITIS, QUIA HOC POSSUM FACERE VOBIS? DICUNT EI 1 ÜTIQUE, DOMINE. — «Domum,» scilicet suam, quam Christus Capharnai conduxerat et inhabitabat, ut dixi cap. IV, 13. Christus in itinere clamantibus lumenque poscentibus cœcis non respondit, sed distulit, donec domum veniret. Idque *primo,* ut eos probaret, eorumquo fidem ac desiderium sanitatis accenderet; *secundo,* ut perseverantiam orationi necessariam esso doceret : « Creditis, quia hoc (quod petitis, scilicet ut vos illuminem) possum facere?» non dicit: «Quia hoc facturus sum,» sed «possum facere?» Quia fides proprie est de omnipotentia Dei; unde in symbolo dicimus : « Credo in Deum Patrem omnipotentem, Creatorem cœli et terræ; » hæc vero fides excitabat spem, ut cæci sperarent Christum, id quod facere poterat, reipsa facturum. Exigit Christus : « Ut sicut fides illuminat mentem, ita oculis restituat lucem, » ait Glossa Interlincaris. Apage ergo fides Novantium, qua credunt sibi in particulari ob Christi merita remissa esse peccata, seque esse justos ct filios Dei. Credunt, inquam, in sua falsa opinione, qua se fide divina firmissime id credere autumant, cum id duntaxat imaginentur et somnient. Credi enim nequit id quod non est revelatum a Deo. Atqui tibi, o Lulhere, non est revelatum (o esse justum, ergo id credere nequis.

29. Tunc tetigit oculos eorum, dicens : Secun- ver», i» DUM FIDEM VESTRAM FIAT VORIS. — Tactu mailUS suæ sanat Christus, ut salvificam manuum suarum vim ostendat, aliasque ob causas superius dictas : « Secundum fidem vestram fiat vobis, » *q. d.* Creditis me vos posse illuminare, ac speratis me vos reipsa illuminaturum : illuminamini ergo, uti creditis et speratis. Vide Cononem 11. «Confessio oris tactum meretur pietatis, » ait Glossa Intcriinearis.

30. Et aperti sunt oculi eorum, — id est vi- Vcrs.30. dere cœperunt. Est catachresis : nam cæci jam ante apertos habebant oculos, sed visu destitutos, ac proinde erant quasi clausi fuissent. Christus autem facultatem videndi eis restituit; unde dicitur cos aperuisse. Sic aperire aures est, apertis auribus, audiendi facultatem reddere, *Mare,* vir, 35.

Et comminatus est illis Jesus, dicens : Videte, ne quis sciat. — Græce est íviCfijJwíoaxo, id est cum fremitu et increpatione graviter interminatus est, ut ostenderet quam aversaretur miraculorum ostentationem ct vanam gloriam, eamdemque nos aversari doceret.

31. Illi autem exeuntes, diffamaverunt eum Vert.31. in tota terra illa.—« Diffamaverunt, » id est famam ct gloriam ejus sparserunt. Græcc enim est avrò, id est *divulgavenint eum,* famam ejus ubique celebrarunt, ut verlit Vatablus. Non peccarunt cæci contra Christi comminatio nem, divulgando hoc ejus miraculum, ut vult Calvinus, quia persuadebant sibi prudenter Christum id non præcepissc absolute, sed tantum mo-

destiæ et honestatis causa severius dixisse, ob causam jam dictam : nec mirum, nam et Patres ita Christum dixisse sibi persuadent. Audi S. Chrysostomum : « At alteri, inquit, dicit : Annuntia gioì iarn Dei. Nempe docet prohibendos, qui nos volunt laudare propter nos, non autem si propter Domini gloriam, n El Gregorius, lib. XIX *Moral.,* cap. xvni : a Exemplum dat servis, ut virtutes suas occultari desiderent, tamen ut aliis prosint exemplo, prodantur inviti : propler memoriam gratiæ non possunt tacere.» EtS.Hieronymus ; « Dominus, ait, propter humilitatem fugiens jactantia* gloriam hoc præccpcrat, et illi propter memoriam gratiæ non possunt tacere beneficium. » Et Thcophylactus : « Vides, ait, quomodo fastum fugerit : illi vero non ut inobedientes, sed ut grati divulgaverunt.»

Ve«. 3?. 32. Egressis autem illis, obtulerunt ei hominem MUTUM , D.EMONILM HABENTEM. — GræCUin magis surdum , quam mutum denotat, sed in Scriptura indifferenter utrumque significat, ait S. Hieronymus, et qui surdi sunt a nativitate, solent esse muti : qui enim nil audiunt, non possunt dicere voces et verba quæ loquantur; nil enim discimus, nisi quod audimus. Auditus enim est sensus disciplinæ, ait Aristoteles ; quare, qui nil audit, nil habet quod articulate loqui et significare possit. Unde al) hoc Christus fidem non exegit, uti exegit ab aliis. Ita S. Chrysoslomus, Thcophylactus, Euthymius. Porro tò mutum non ad ^armonium, ut vult Cajetanus, sed ad hominem referendum est, ut patet ex Græco fîatuxxÇô-fxrr.v, id est*dæmoniacum.* lude Syrus clare vertit: *Obtulerunt ei mutum, in quo crat daemonium.*

Alius est hic dæmoniacus ab eo de quo Lucas, cap.xi, U, nam dc illo agit Malthæus, cap. xii,22. Ita Janscnius, licet Maldonatus utrobique unum eumdemque esse velit. Hic implevit Christus illud, *Isaiæ,xxx*\\ S, dc se oraculum : «Tunc aperientur oculi cœcorum, ct aures surdorum patebunt, et aperta erit lingua mutorum.»

Vers 33. 33. Et EJECTO (Christi jussu) D-EMONE, LOCUTUS est mutus. — Hinc videtur quod dæmon fecerit eum surdum ct mulum, cum a natura non esset talis, impediendo scilicet usum linguæ et aurium : unde eo expulso, statim audivit et locutus est mutus; ita S. Chrysostomus. Mira Christi benignitas el misericordia, qua hominem non petentem, nec cogitantem, imo nec loqui aut cogitare potentem (erat enim possessus a dœmone),ad preces duntaxat offerentium eum sanitati restituit; nimirum, ubi major est calamitas, ibi vicinior est Christi miseratio et opitulatio, juxta illud : « Abyssus *miscriæ nostra:* abyssum *divina: misericordia:* invocat, » Psal. XLi, 8.

Tro¡<.\ Tropologice:cæcitas est error in fide vel moribus : omnis enim cupiditas inducit errorem judicii practici, ut homo judicet, v. g. gulam, luxuriam, usuram sibi eligendum pre Deo Deique lege. Unde dicitur Proverò, xiv : «Errant qui operantur malum. » Hunc curat Christus, dum per lucem sapienti® et prudenti® quam menti infundit, ostendit æterna preferenda esse caducis, divina humanis, coelestia terrenis. Mutum mystice curat, cum linguam cæci peccatoris, quæ prius a dæmone tenebatur ligata, laxat, ut peccata confiteatur, ulque Deum invocet, laudet, celebret: idcoque prius Christus oecos illuminavit, deinde mulo loquelam restituit, quia oportet ut prius apertis mentis oculis per fidem Christum cognoscamus, deinde in laudes ejus lingua nostra laxanda est.

Er MIRATA SUNT TURBA, DICENTES : NUNQUAM apparuit sic in Israel. — In populo Israelitico, puta Judæis in Judæa, *q. d.* Nec Moses, nec Elias, ncc Isaías, nec quis alius Prophetarum tot tantaque miracula fecit, quot fecit Jesus. Ergo ille iis major, idcoque Messias sive Christus sit oportet. « Præponebanl, ait S. Chrysostomus, cætcris Christum, quia velociter curabat, ct infinitas ægritudincs et insanabiles. »

34. PiiABUSAI AUTEM DICEBANT : ÍN PRINCIPE (per Ven. H. *principem,* ut habet interpres Syri) damoniorgm xu› ejicit Damonta. — Sicut inter Angelos, sicct inter io. dæmones alii sunt inferiores, alii superiores el t*r «te- principes, scilicet ii qui ex altioribus ordinibus ceciderunt, idcoque natur® sunt nobilioris (naturalia enim in dæmonibus post lapsum manse- nmpnn' run! integra). Hinc qui cx ordine Seraphim, Che- f'r" ' rubini, Thronorum ceciderunt, sunt principes eorum qui ex inferioribus ordinibus Dominationum, Principatuum, Potestatum prolapsi sunt. Et hi consequenter sunt principes eorum qui ex ordinibus inferioribus Virtutimi, Archangelorum et Angelorum ceciderunt. Sic in militibus, dum rebellant, sunt signiferi, capitanei, colonclli : sine his enim exercitus ordinari regique nequit, adeoque nulla respublica sine ordine et subordinalionc consistere potest. Omnium vero Da?monuin princeps est Lucifer, sicut Angelorum est S. Michael, uti dixi *Apoca!, xu. Da/uclxn.Isai. xiv.* Nota hic quam dispar fuerit ingenium Pharisæoruin et turbarum : turba' enim cx simplici candore magnificabant Christi miracula, quasi patrata a viro divino cl a Messia ; Pharisæi vero invidentes et indignantes Christo, dicebant cum esse magum, ct habere dæraoncm familiarem, cujus arte magica tam mira faceret, non autem per virtutem divinam. Hæc ingens fuit blasphemia, quam valide refellit Christus, cap. xii, vers. 25 et seq. Verum hæc animose æque ac mansuete tolerans ac contemnens Christus, pergit in benefaciendo, ct blasphemias novis miraculis compensat el confutat. Lude Chrysostomus : « Post contumelias beneficia praestat Domiuus.» Sequitur ergo:

35. Et CIRCUIBAT Jesus OMNES CIVITATES ET CAS- Vers. 35. TELLA, DOCENS IN SYNAGOGIS EORUM , ET I'RÆDICANS Evangelium regni, et curans omnem languorem ^„¡t í. * ET OMNEM INFIRMITATEM. — «Et qUOS SaUilbat COf-

pore, sanabat ct mente, » ait Remigius. Christus domum fixerat Caphamai : inde egrediebatur, el pedibus circuibat predicando et sanando omnes circumcirca urbes ct pagos Galilææ mira sedulitate, chántate, zelo, labore, humilitate, patientia d fortitudine. Addit hoc Malthæus, ut paucis perstringat Christi labores et opera, ne sigillalim ea cogatur enumerare, quod fuisset prolixum ct quasi impossibile.

c»td- Er castella. — Castrum est locus muris cinctus major castello, ct minor oppido; inde diminutive dicitur castellum, quasi parvum castrum, parvum oppidum. Castella ergo sunt arces, vel minora oppida muris cincta; inde tamen dilatata significatione denotant vicos ct pagos qui muris carent; hoc enim significat Græcum x4puz;, ct sic hic et alibi accipitur. </. d. Christus non tantum cives et honestos in urbibus, sed ct pauperes ct rusticanos homines in pagis degentibus visitavit, docuit ct curavit. Iloe Christi exemplum imitentur sacerdotes ct religiosi. Hæc enim est vita Apostolica circuire civitates et castella, ac ubique omnibus sine discrimine opem ferre et predicare regnum Dei, sive viam salutis, qua tendant ad regnum coeleste. Noli ergo, o concionator, ambire cathedras magnificas magnarum urbium; Christus enim (am in pagis ct villis, quam in urbibus docuit, adeoque paucorum pauperum et rusticorum fuit catechista et predicalo?, æque ac redemptor. Reliqua exposui cap. iv, 23.

Vrr 3/Î. **36. VIDBXS AUTEM TURBAS, MISERTUS EST EIS, QUIA ERANT VEXATI ET JACENTES, SICUT OYES NON' HABEN-**TES pastorem. — Pro *misertus est* Grece id est cx intimis visceribus commiseratus est, quod Hcbræi dicunt om *racham;* ann *rechem* enim significat id est viscera, a Vexati,» Grece imtyfat, id est variis molestiis malisque afflicti. Syrus *fatigati;* Remigius: « Attriti infirmitatibus ct languoribus ; » Rabanus : « Vexati per varios errores dsmonum. » Alii legunt i/Aduahct, id est dissoluti et dissipati. «Jacentes» sparsim. Greece , id est disjecti , abjecti, sparsi, projecti : Jîktw enim est projicio ; Syrus *dispersi ;* Arabicus *errantes.* Interlincaris *jacentes* interpretatur, vana securitate torpentes. « Sicut oves non habentes pastorem. » Nullum animal est magis simplex, incurium, stolidum, improvidum, prædæ luporum et ferarum expositum, ideoque magis egens pastore, quam sit ovis. Notat Scribas et Sacerdotes non studuisse saluti populi, ut eum viam salutis docerent, ideoque non fuisse pastores, sed laniones ovium, qui lac ct lanam, id est sua duntaxat cx populo lucra captarent, cum tunen populus simplex quasi ovis maxime egeret doctore ct ductore. Scribæ ergo populo non tam erant pastores, quam lupi, ait S. Chrysostomus, quia prava et perversa docendo tam verbo quam exemplo perdebant simplicium animas, premerlim dum Chriftum vocantes magum, illas in Christum pronas ab ipso avertebant.

37. Tunc dicit discipulis suis : Messis quidem **Ven. 37.** multa, operarii autem pauci. — Messem vocat multitudinem populi, paratam ad recipiendum Evangelium et doctrinam salutis, cujus semina jecerunt Prophetœ. Unde Christus, *Joan,* iv, 35 : « Videte, ait, regiones, quia albæ jam sunt ad messem, » id est mature ad capessenda dogmata salutis, ut inferantur in horreum Ecclesiæ. Hinc S. Augustinus, serm. 12*De Sanctis,* cap. 1 : «Apostoli, ait, in Judæis quidem messuerunt, in Gentibus autem seminaverunt, quia prima fidei dogmata quasi semina iis tradiderunt. » « Operarii autem pauci, » quia solus Christus et Joannes Baptista laborabant in docendo populum ; Scribæ vero otiosi suis lucris et deliciis vacabant.

38. Rogate ergo Dominum messis, ut mittat vc». 11. **OPERARIOS IN' MESSEM SUAM.** — Scilicet, **lit mittat** vos, o Apostoli, vestrosque adjutores ct successores, nempe viros Apostólicos, cisque sapientiam, spiritum ct zelum ad efficaciter predicandum ct laborandum assidue, in tanta animarum messe, suggerat et inspiret, ne tam copiosa messis pereat. « Dominum messis : » ita sc tacite Christus nominat, ipse enim est Dominus Ecclesi®, non tantum qua Deus (sic enim Dominus quoque est Deus Pater, ct Spiritus Sanctus), sed etiam qua homo, sic enim eam suo sanguine redemit ct emit : quare ipsius est mittere Apostolos quasi operarios, qui hanc messem cum labore ct sudore metant, ct in horreum Ecclesiæ colligant, uti de facto, cap. x et scq., Apostolos dimittit. Ipse ergo invocandus est, ut ctiamnum operarios strenuos ct infatigabiles in messem hanc, quæ multis in locis albescit et matura est, emittat. Unde S.Chrysostomus : Ostendit, ait, *primo* magnum donum esse decenter predicare, dum dicit hoc esse orandum ; *secundo,* latenter se Dominum ostendit; misit enim Apostolos metere quæ per Prophetas seminaverat. Addit Remigius: Auctus est numerus operariorum, designatis aliis septuaginta duobus discipulis, ct quando Spiritus Sanctus descendit in Pentecoste in fideles centum et vigiliti, *Act.* n. Denique Christus hac voco tacite stimulat Apostolos, ut offerant sese Christo ad operandum in hac messe , dicanlquo cum Isaia, vi, 8 : « Ecce ego, mitte me. »

Hic finitur pueritia Christi, ct acta ejusdem a baptismo suo ct primo Paschatc, usque ad secundum Pascha, scilicet acta unius anni ct aliquot mensium. Fuit hic annus 31 ælatis Christi : vide Chronotaxin quam commentario huic præposui. Quocirca Jansenius hic finit primam par- **Finitor**
tem Concordi® suæ. Verum tamen est Matllucum hic, cap. vi, vu et initio cap. vin, inseruisse sermonem Christi in monte, qui habitus est posterius, scilicet, post secundum Pascha anno Christi 32, ac miracula nonnulla, quibus Christus eum confirmavit, ut sanationem servi Centurionis et curationem leprosi ; quia per anticipationem

voluit Malthæus slatim initio dare suiumam totius doctrinas Christi ct legis Evangélicas, uti dixi cap. v, vers. 1 : quare hic sermo Christi in monte æque ac vocatio Apostolorum, coram quibus habitus est, recto temporis online ponendus est initio capitis x proxime sequentis.

CAPUT DECIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Hoc *caput redo ordine historia: jungendum esset proxime electioni Apostolorum ct sermoni Christi in monte, uti jam dixi : guare nectendum esset cap.* vni, *post vers.* 13, *et ponendum post ruralionem famuli Centurionis. Ita Glossa : a* Belata, inquit, a curatione socrus Petri hucusque facta sunt ante sermonem in monte habitum, quod patet ex electione Maltha i; fuit enim electus in monte. Hic ergo redit ad ordinem rei post curatum Centurionis servum, n *Igitur Christus hoc. capite mittit duodecim Apostolos (quorum nomina hic recensentur) quasi operarios in messem ad praedicandum, risque primo dat potestatem ejiciendi daemones et curandi infirmos; secundo, vers.* 5, *dat cis duodecim praecepta, inter quæ præcipua sunt hæc : primum, ut Judæis, non Gentibus evangelicen!; secundum, ut gratis ct in paupertate praedicent ; tertium, ut pacem hospitibus suis apprccentur ; quartum, ut sint prudentis sicut serpentes, ct simplices sicut columba. Tertio, vers.* 17, *prccdicit cos passuros mullas infidelium poi secutiones. Quarto, vers. 21, contra eas illos animat, multisque corroborat ad intrepidam fidei professionem ct propagationem. Quinto, vers.* 10, *recipientibus Apostolos amplam promittit mercedi m, perinde ac si ipsime! Christum recepissent.*

I .Et convocatis duodecim discipulis suis, dedit illis potestatem spirituum immundorum, ut ejicerent eos, ct curarent omnem languorem et omnein infirmitatem. 2. Duodecim Apostolorum nomina sunt hæc : Primus, Simon, qui dicitur Petrus, et Andreas frater ejus; 3. Jacobus Zebedæi, et Joannes frater ejus; Philippus, et Bartholomæus ; Thomas, et Malthæus publicanus; Jacobus Alphæi, et Thadd.vus; 4. Simon Cbananæus, et Judas Iscariotes, qui et tradidit eum. 5. Hos duodecim misit Jesus, precipiens eis, dicens : In viam Gentium ne abieritis, et in civitates Samaritanorum ne intraveritis; 6. sed potius ile ad oves quæ perierunt domus Israel. 7. Euntes autem predicate, dicentes : Quia appropinquavit regnum cadorum. 8. Infirmos curate, niortuossuscitate, leprosos mundate, dæmones ejicite : gratis accepistis, gratis date. 9. Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris; IO. non peram in via, neque duas tunicas, neque calceamenta, neque virgam : dignus enim est operarius cibo suo. **Ii.** In quamcumque autem civitatem aut castellum intraveritis interrogate quis in ea dignus sit : et ibi manete donec exeatis. 12. Intrantes autem in domum, salutate eam, dicentes: Pax huic domui. 13. Etsi quidem fuerit domus illa digna, veniet pax vestra super eam ; si autem non fuerit digna, pax vestra revertetur ad vos. 14. Et quicumque non receperit vos, neque audierit sermones vestros, exeuntes foras de domo, vel civitate, excutite pulverem de pedibus vestris. 15. Amen dico vobis : Tolerabilius erit terre Sodomorum et Gomorrhæorum in die judicii, quam illi civitati. 16. Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum. Estote ergo prudentes sicut serpentes et simplices sicut columbae. 17. Cavete autem ab hominibus; tradent enim vos in conciliis, et in synagogis suis flagellabunt vos ; 18. el ad presides, el ad reges ducemini propter me, in testimonium illis el Gentibus. 19. Cum autem tradent vos, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini ; dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. 20. Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis. 21. Tradet autem frater fratrem in mortem, et pater filium ; et insurgent filii in parentes, ct morte eos allicient; 22. el erilis odio omnibus propter nomen meum : qui

autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. 23. Cum autem peraequentur vos in civitate ista, fugite in aliam. Amen dico vobis, non consummabilis civitates Israel, donec veniat Filius hominis. 24. Non est discipulus super magistrum, nec servus super dominum suum. *26.* Sufficit discipulo, ut sit sicut magister ejus, et servo, sicut dominus ejus. Si patremfamilias Beelzebub vocaverunt, quanto magis domesticos ejus! 26. Ne ergo timueritis eos. Nihil enim est opertum, quod non revelabitur; et occultum, quod non scietur. 27. Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine; et quoti in aure auditis, predicate super tecta. 28. Et nolite timere cos qui occidunt, corpus, '.mimam autem non possunt occidere; sed potius timete eum qui potest el animam et corpus perdere in gehennam. 29. Nonne duo passeres asse veneunt; el unus ex illis non cadet super terram sine Patre vestro. 30. Vestri autem capilli capitis omnes numerati sunt. 31. Nolite ergo timere : multis passeribus meliores estis vos. 32. Omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus, confitebor el ego eum coram Patre meo, qui in cœlis esi ; 33. qui autem negaverit me coram hominibus, negabo et ego eum coram Patre meo, qui in cœlis est. 34. Nolite arbitrari , quia pacem venerim mittere in terram : non veni pacem mittere, sed gladium. 35. Veni enim separare hominem adversus patrem suum, el filiam adversus matrem suam, et nurum adversus socrum suam ; 36. et inimici hominis domestici ejus. 37. Qui amat patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus; etqui amat filium aut filiam super me, non est me dignus. 38. Etqui non accipit crucem suam, et sequitur me, non est me dignus. 39. Qui invenit animam suam, perdet illam ; et qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam. 40. Qui recipit vos, me recipit; et qui me recipit, recipit eum qui me misit. 41. Qui recipit Prophetam iu nomine Prophète, mercedem Prophète accipiet; etqui recipit justum in nomine justi, mercedem justi accipiet. 42. Et quicumque potum dederit uni ex minimis istis calicem aquæ frigidaì tantum in nomine discipuli, amen dico vobis, non perdet mercedem suam.

Ver». I. I. Er CONVOCATIS DUODECIM DISCIPULIS (ApOStOlis) SUIS, DEDIT ILLIS POTESTATEM SPIRITUUM IMMUNRIORUM, UT EJICERENT EOS, ET CURARENT OMNEM LANGLOREM ET INFIRMITATEM. — Nota : ChrislllS pPOxirne ante sermonem in monte habitum, e turba discipulorum selegit duodecim Apostolos, ut diserte docet Lucas, cap. .vi, 13 : « Vocavit, ait, discipulos suos,ct elegit duodecim ex ipsis, quos et Apostolos nominavit: Simonem quem, cognominavit Petrum , d etc. Elegit ergo duodecim Apostolos, id est legatos suos primarios, quos cum plena auctoritate et potestate legavit et misit per totum orbem, ut Evangelium suum annuntiarent omnibus gentibus : alios enim 72 quoquo elegit, sed hos non Apostolos, sed discipulos nuncupavit, licet et hi a veteribus subinde Apostoli, id est legati Christi vocentur, ac revera tales fuerint, sed cum minore potestate, utpotc subjecti et subordinati duodecim Apostolis. Hos igitur duodecim Christus jam mittit, ut officium ad quod ab eo vocati erant, exequi incipiunt, cjusque sub se magistro adhuc vivente tyrocinium ponant, quod postea facti sacerdotes ct episcopi po*t mortem suam plenissimo obeant ct consummment. Quocirca Christus Apostolos constituit principes Ecclesia?, qui omnes fideles tam martyres, quam confessore* ct virgine* , uti officio cl dignitate, sic et gratia ac sanctitate præcellerent ; super ipsos enim fundavit Ecclesiam, ut patet *Ephes,* n, 20, ct *Apoc.* xxi, 19. Ha D. Thomas, in cap. vin *ad Homan.,* vers. 23, ad illa : « Nos ipsi primitias spiritus habentes. »

Porro, potestas Apostolorum in Ecclesia fuit maxima, ac longe major quam sit episcoporum; Apostoli enim edocti et missi sunt immediate a Christo Domino, quasi Christi legali *a lafcrc* cum absoluta potestate per totum orbem, et cum sumina auctoritate in totam Ecclesiam, ut scilicet ubique possent : *primo,* prædicare Evangelium, idque dono linguarum ct miraculis firmare, æque ac conscribere : Apostoli enim habebant potestatem scribendi libros canonicos, uti do facto Matthæus ct Joannes scripsere Evangelia, Epistolas canonicas, et Apocalypsin; *secundo,* ut possent ubique fundare Ecclesias, ac pascere et regere fideles omnes ubivis gentium ; *tertio,* ut possent instituere et ordinare sacerdotes ct episcopos , totumque ordinem hierarchicum, cæremonias etiam sacrificii Eucharisliæ ct Sacramentorum omnium. Apmio unnl¿ú trfc.

Adverte, in hac triplici potestate Apostoli pares et œquales erant inter sect cumS. Petro, ci tamen suberantquasicapitiet superiori suo; unde Petrus, ver*. 2, inter cos ponitur, imo nominatur primus.

Dedit illis potestatem spirituum immundorum (id est dæmonum), ut ejicerrnt eos. —Sicut enim Angeli sunt mundi cl sancti, sic dæmones sunt immundi ct scolesti, ideoque turpissimi, nipote y»Icni superbia et odio Dei, ac ira et invidia in homines, ut eos in luxuriam et immunditiam (ari quæ sciunt homines esse pronq>-tissimos) omniaque scelera, indequo in gehennam pertrahant.

Et curarent omnem languorem. — Grece rfew, id est morbum : utraque hæc potestas data fuit Apostolis per modum habitus permanentis, non quod Deus eis inderet habitum physicum, quo curarent omnes ægritudines (hic enim dari noquit), sed quod omnipotentia sua illis promissa ita semper assisteret, ut quoties vellent dæmones ejicere, vel ægritudines curare, illico Deus illas ejiceret ct sanitatem conferret. Porro, data fuit eis hæc potestas ad auctoritatem predicationis, ut scilicet illam miraculis confirmarent et populis persuaderent. Ita Glossa.

Vw»2. /•"r. m. in' is.' 2. Duodecim autem Apostolorum nomina sunt : Primus, Simon , qui dicitur Petrus (Syrus *Kfpho,* h°c csl *Cephas,* id est Petra vel Petrus), f.t An- * **DREAS FRATER EJUS; JACOBUS ZEBEDÆI , ET JoANNES** frater ejus. — Causa cur precise Christus **Aposto-**duodecim elegerit Apostolos, non plures, nec lì dnode* pauciores, est ut ipsi responderent duodecim dm.Cur? patriarchjs› qyj fuerunt filii Jacob. Sicut enim hi Judæorum, sic Apostoli Christianorum omnium fuere parentes. Ita S. Hieronymus, Augustinus, Chrysostomus et passim Patres. Alia hujus numeri mysteria affert Rabanus, et exeo D. Thomas in *Catena :* « Duodenarius, inquit, consurgens ex ternario et quaternario (in se ductis ct multiplicatis) significat cos predicaturos Trinitatis fidem per quatuor mundi partes ; significatus in duodecim filiis Jacob, duodecim principibus filiorum Israel, duodecim fontibus Helim, duodecim lapidibus rationalis, duodecim panibus propositionis, duodecim exploratoribus, duodecim lapidibus unde factum est altare, duodecim lapidibus sublatis cx Jordane, duodecim bobus sustinentibus mare umeum, duodecim stellis m corona sponsæ, de quibus in *Apocalypsi,* duodecim fundamentis civitatis , duodecim portis. » Plura vide Apud Toletum, in cap. vi *Luc.,* annot. 19.

Primus, Simon, qui dicitur Petrus. — Beza, ut tollat primatum Petri et Pontificum Romanorum illi succedentium , putat mendoso legi tò *primus,* ideoque expungendum ; sed constanter id legunt omnes codices Greci, Latini, Syri, quin et Hebreos, quem Munsterus Novator ipsum Malthæi autographum esse contendit; neo credibile est hunc locum corruptum esso a Greci*, ul ipsi addiderint izpwt»;, id est primus; ipsi enim sunt schismatici, neganlque Petri primatum : unde potius Tò irpwTK expunxissent, si id honesto facere potuissent. Denique ubique in Scriptura ab hominibus recensentibus nomina Apostolorum, Petrus ponitur primus, et Judas ultimus, cum in cæterorum ordine discrepent et evarient, ut patet *Marc.* m, IG; *Lue.* vi, ii, et *Actor,* i, 13.

Porro, Petrus vocatur Apostolorum *primus* non p,ìtr| raffilate, quiaco senior erat Andreas, teste Epiphanio, *iberesi* 51, sub medium ; non etiam vocatione, quia prior eo vocatus a Christo fuit Andreas, ut patet *Joan,* xn, 1 ; non etiam dilectione, quia præ omnibus a Christo dilectus fuit S. Joannes, ideoque in ultima crena ipse in pectore Christi recubuit Superest ergo, ut Petrus Apostolorum sit primus excellentia et auctoritate, quia scilicet eorum fuit caput, superior et rector : unde in caderis nullus ponitur ordo, nec hic vocatur secundus, ille tertius, quia omnes fuere pares pariterque Petro subjecti; atque a tò *primus* dictus est primatus Petri, quem omnes veteres Græci et Latini confessi sunt. Audi S. Chrysostomum : « Apostolorum omnium primus, ct quasi vertex, indoctus ille erat ac rudis.)» S. Hieronymus, lib. I *Contra Jovin.,* cap. xiv : «Propterea, ait, inter duodecim Apostolos unus eligitur, ut capite constituto schismatis tolleretur occasio.» Ambrosiasles, in II *Cor.* xn : a Prior secutus est Andreas Servatorem, quam Petrus : et tamen primatum non accepit Andreas, sed Petrus. » Plura vide apud Dellarminum,lib. I *De Boman. Pontif.,* cap. xyiu. Petrus ergo, quasi Apostolorum primus ct primas , poterat Apostolis præcipere, atque eos, si errarent in fide et moribus, corrigere, lites eorum dirimere, provincias dividere, eis, si taberentur, alios substituere, uti Judæ proditori substituit Matthiam, *Act.* i. Hæc enim subordinate Apostolorum, Episcoporum et fidelium omnium sub uno capite et Pontifice, necessaria erat ad unionem, concordiam, stabilitatem et bonum regimen Ecclesia, uti docet S. Cyprianus, lib. *De Unitate Ecclesia: :* « Primatus, inquit, Petro datur, ut una Christi Ecclesia ct cathedra una monstretur,» etc. Hinc secundo solus inter Apostolos Petrus habuit potestatem ordinariam, cui proindo in illa succedunt Romani Pontifices. Romæ enim pontificiam sedem statuit B. Petrus, in caque sedit, et martyr occubuit : alii vero Apostoli habuere potestatem a Christo delegatam, quibus proinde nemo in eadem successit.

Dices : Episcopi dicuntur Apostolis succedere. Respondeo : Id tantum dicitur per analogiam ct accommodationem quamdam, quia scilicet Epi- succr^- scopi ab Apostolis participant ordinem ct juris- ,iuU dictionem Episcopalem, et quia Episcopi similiter eminent aliis sacerdotibus, sicut duodecim Apostoli 72 discipulis : alloqui Episcopi carent potestate Apostolica, iliaque triplici, quam initio capitis assignavi; atque Episcoporum potestas non nisi ad ipsorum diœceses extenditur, Apostolorum vero ad omnes gentes loto orbe dispersas.

Simon, qui vocatur Petrus. — Cliristus mutavit nomen Petri, cumque prius vocaretur Simon,

vocavit cum Syriace *Ccpha* vel *Cephas,* id est *Petra* vel *Petrus,* quia destinabat eum post se facere petram el fundamentum Ecclesiæ, juxta illud Christi ad Petrum : a Tu es Simon filius fona : tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus, » *Joan,* i, 42. *Simon* Hebr. idem est quod *audiens, obediens,* qualis fuit Petrus , qui Christo vocanti ad suam sequelam, illico relictis retibus obedivit, supra cap. iv, 20.

Et Andreas frater ejus; Jacobus Zebedei, et Joannes frater ejus. — Marcus prœponit Jacobum ct Joanncm Andrene, cumque facit quartum. Idem facit Lucas, *Act.* i, 13. Sed in Evangelio, cap. vi, 14, Andream utriquo prœponit, œque ac Matthæus hic. Sic ct in aliis nonnullis Apostolis ordo ab aliis Evangelistis variatur, ut doceat inter eos certum non fuisse ordinem, sed cos per omnia fuisse pares dignitate et officio. Unde Cajctanus hic : « Solus Petrus, ait, hic ordine insignitur ct describitur primus, ad insinuandum valde spectare ad Christianam notitiam scire primatum Petri, nulliusquc momenti nosce Apostolorum ordinem infer se. » Probabilior est tamen ordo, quem Apostolis hic assignat Matthæus; ipse enim exactus est Christi historicas ct temporis custos. O;jo dorxl rim l * Christus ergo in monte e discipulis ad Apostoja(um (nam ad discipulatum Christi prius ab co expresse evocatus legitur Philippus, *Joan,* i, 43), primo, ait Abulcnsis hic, *Quœst.* XXV111 et XXIX, ct Hibera, in cap. xxi Apoc., vers. 16, evocavit ct nominavit Petrum ; secundo Andream, tertio Jacobum , quarto Joanncm, ct consequenter cætcros co ordine quo assignat hic Matthæus, nisi quod ipse modestiœ causa se postponat Thomæ, cum illi sit proponendus, uti præponunt Lucas el Marcus, idque docent S. Hieronymus, Chrysostomus, Euthymius ct alii : atque hoc Matthæi ordineS. Joannes, *Apoc.* xxi, 19, duodecim fundamenta cœlcslis Jerusalem ponens duodecim Apostolos, singulis suum locum cum gemma assignat : Doodr. °? p.?î du ¿«in « Fundamentum primum, ait, jaspis; secundum sappinis, tertium calcedonias, quartum smaragdus, quintum sardonix, sextum sardius, septinumchrysolitus, octavum bcryllus, nonum topazius, decimum chrysoprasus, undecimum hyacinthus, duodecimum amethystus.» Primus jaspis notat Petrum, ob firmitatem fidei; secundus saphyrus Andream, ob coelestem vitam et mores; tertius calcedonias sive carbunculus Jacobum, zelo ardentem; quartus smaragdus Joanncm, virentem ct virginem: quintus sardonix Philippum, ob candorem animi; sextus sardius rubeus Bartholomæum excoriatum; septimus chrysolithus marini coloris Matthæum pœnitentem ; octavus bcryllus politus Thomam, a Christo in fido resurrectionis expolitum el solidatum ; nonus lopazius Jacobum Minorem, aurea sanctitate radiantem; decimus chrysoprasus Judam Thadd-rum, qui instar porri acri sapientia insectatur hœrellcos, enim est porrum ; undecimus hyacinthus Simonem Clianananæuin , ob mores suavissimos; duodecimus amethystus humilem minimumque Matthiam. Fuse hac do re egi, *Apoc.,* cap. xxi, vers. 16 et scq.; ac *Exod.,* cap. xxiv, vers. 17, ubi eædcm gemmai duodecim ornant rationale Pontificis, puta pectus Christi.

Denique inter hos duodecim Apostolos non nominantur, nec fuerunt Paulus et Barnabas, quia hi duo a Christo, non vivente in terris, sed jam glorioso et regnante in cœlis vocati sunt ad Apostolalum, unde parem cum duodecim Apostolis potestatem et spiritum habuere.

Andreas.— Græce idem est quod *virilis,* foriis, heros : enim est vir, ct dbípux est virilitas, fortitudo : Judæi enim plures, quia subjecti jam Alexandro Magno et Græcis, græce didicerunt, et græca nomina assumpserunt, uti ostendi cap. iv, vers 18. Ita Pagninus, Caninius ct alii. Talis fuit Andreas, scilicet virilis et heroicus in prodicatione ct passione, ex robore amoris Christi anhelans ad crucem; prius fuerat unus de discipulis S. Joannis Baptista, imo inter omnes primus, ait Gaudentius Brixieusis, tract. *Dc Dedic. Basilic.,* ct a S. Joanne missus ad Christum, primus cum nosse coepit, ad cumque fratrem suum Petrum adduxit, *Joan.,* cap. i. Unde Epiphanius, *IIceres* 51, cum Petro seniorem fuisse putat, licet Bcda juniorem œslimct, eo quod hic vocetur frater Petri. Amheu

Jacobus Zebedei, — scilicet filius, ut patet *Luc.,* cap. v, vers. 10. Jacobus hic, cognomento Major, Hispaniarum ct apostolus ct protector, primus Apostolorum pro fide Christi martyr occubuit, capite plexus ab Herode Agrippa, de quo plura dixi *Act.* xi!, vers. 2. Jacobui, ll r.sl utor,ct&

Joannes frater ejus. — Hic est dilectus Christi discipulus, de quo fuse cgi proœmio in *Apoc., Epist.,* ct *Ecangel.* ejusdem. *Jacobus* Hebr. idem est quod supplantator; *Joannes* idem quod *gratiosus* et misericors, vel *in quo est gratia,* vel *Domini gratia,* aitS. Isidoros, lib. VII *Etgmol.,* cap. ix : « Amplius enim cum cælcris Apostolis dilexit Jesus.» Sed de nomine Joannis plura dicam *Luc.,* vers. 13. Hi sunt filii *Zebedei,* id est liberalis ct munifici. Ha Pagninus et Angelus Caninius in *Nominibus Novi Testamenti,* cap. xm.

3. Philippus, et Bartiiolomæus ; Thomas, et Mat- **Vers. 3.**
TH.EUS publicanus; Jacobus Alphæi et ,Tiiaddæus.— ig/i/hZ
Syrus : *Philippus ct Bar Thoulmai ct Thoumo,* in. is.
Mathai publicanus, ct Jaacoub filius Chalphaí, **Philippi**
ct Labbi cognominatus Thaddi. Philippus græce **etymon**
est çtXoç fcnwr, id est amator equorum, equestris, **G rxcuHi**
bellicosus. HaPagninus ct Caninius, llebrœi enim **cl He-**
jam subjecti Græcis græca usurpavere nomina, **br turn.**
uti dixi; Philippus enim fuit quasi equus bellicosus Christi conira Judæos, infideles ct impios, de quo Apoc. vi, 2 : « Ecce, inquit, equus albus : ct qui sedebat super illum, habebat arcum, ct data est ci corona, ct exivit vincens, ut vinceret.» Vide ibi dicta. Licet S. Hieronymus, in *Nominibus* (vel quisquis est auctor; constat enim non

esso S. Hieronymi, quia auctor ostendit sc græcœ linguœ et hebrœæ imperitum, et in cap. xiv ct xv multa scribit inepta cl falsa) *Philippus* interpretetur *os lampadis* a HD *pe,* id est *os,* et Tfib *lappid,* id est *lampas,* quia os ejus vclut lampas orbem illuminavit, ait Emissenus.

Etymon Ba iit h o l omxus.—S. Hieronymus in *Nomin. Hebr.,* et ex co Pagninus, *Bartholomœus* interpretantur *filius suspendentis arpias ;* 13 *bar* enim est *filius,* nbn *thala suspendit,* *maiim* sunt *aguœ.* Unde Kupcrlus, in cap. i *Joannis,* et Osorius, in serm. *De S. Joanne,* putant Christum occasione Bartholomæi aquas in vinum convertisse in nuptiis Canæ Galilææ, quasi ipse in iis fuerit sponsus : quod alii confutant. Verius est Hebr. *Bartholomœus* idem esse *quod filius Tholmai,* ut habet Syrus, vel Tholomœi : *Tholmai* enim crebrum ct priscum fuit nomen Hcbrœis, ut patet *Josué* xv, 14; H *Beg.* ni, 3. Minus apte nonnulli *Bartholomœus* interpretantur *filius Ptolomœi,* quasi oriundus fuerit cx Ptolomæis regibus Egypti, quos confutat Abulensis hic. Sic Barlimœus idem est quod filius Timæi, ct *Barjona* est filius Jonæ, sive Joannis.

Tlomæ. Th o mas. — Græce ííJupuc;, id est *geminus;* ONT) enim est geminare, dc quo *Joan,* xx, 24.

Matthæi. Matthæus publicanus. — Nota humilitatem Matthæi, qui cæteris tacentibus se publicanum, id est peccatorem publice profitetur. De eo dixi initio Commentarii et cap. ix, vers. 9. *Matthæus* Hebr. idem est quod *donatus,* aut *donum Dei,* Græce *Dosithæus* vel *Theodorus,* ait Caninius. Idem dictus est Levi, id est additus, appositus Christo ct Apostolis, *Marc.,* cap. u, l i. Ita Bcda, Euthymius, Pagninus, Caninius.

Aipbæt. Jacobus Al piiæ i,— scilicet filius, ut habet Arabicus ct Syrus. *Alphœus* hebr. idem est quod *doctus* vel *doctor.* IHç Alphœus, paler Jacobi, alius fuit ab Alphæo, patre Matthæi, *Marc.* n, 14. Hic enim fuit maritus Mariæ Clcophæ, qu® dicitur soror Mariæ, matris Domini, *Joan.,* cap. xix, vers. 25. Unde Hclecas, episcopus Cæsaraugustauus, qui continuavit Chronicon L. Dextri, ct alii censent Alphæum cumdein esse cum Cleopha, licet Baronías id neget, de quo dicendum. *Joan.,* cap. xix, vers. 25. Alphœus ex Maria genuit Jacobum Jaxbai ct Judam. Hic Jacobus dictus est Minor, quia sci-
catnrMi* œta*° (u^ vo^un^ aliqui) vel potius vocatione
^ry junior eral Jacobo Majore, qui fuit frater Joannis. Dictus quoque est frater Domini, quia cognatus Christi, illique simillimus, auctorque fuit Epistolæ S. Jacobi, ac primus episcopus Hierosolymorum, dc quo mulla dixi, Pnefat. *in Epistolam S. Jacobi.*

Tbid.i®. Th a d dæ u s, — est hic Judas, auctor epistola) Ca-
°j¿i>ÍW non*c®> qui Irinomlus; cognominatus enim
tiiiXî. 081 *Thaddœus,* id est mammeus, ct *Judas Jacobi,*
u*. scilicet Minoris, frater Judœ, i, l ; ct *Lcbbœus,* ul habet hic Grœcus et Syrus, id est *corculum,* ait Hieronymus, nb *leb* enim est cor : sic et Angelus Caninius in *Nomin. Novi Testamenti,* cap. xm; vel ut alii, *leoninus* ; tPsb *labi* enim est leo , qui primus Judas patriarcha, filius Jacob, dictus est leo, *Genes.,* cap. x l ix , vers. 9. Dc Jada hoc dixi Praefatione *in ejus Epistolam.*

4. Simon Chananæus, et Judas Iscariotes, qui et tradidit eum. — Simon hic dicitur Chananæus, f ” " Vrn. *i.* quia oriundus non ex Chananæis, ut vult Muns- ,Vw. m.
Ictus, qui in evangelio Hebreo S. Mallhæi eum nominat *kenaani,* id est *Chananaum,* a Chanaan oriundum, sed perperam; omnes enime Apostoli fuere Judæi. Dicitur ergo Chananæus, "• quia natus in Cana (unde precise Canæus dicendus esset, ait Caninius) Galileæ ; imo Niccphorus, lib. VIII, cap. XXX, et Baronius censent ipsum fuisse sponsum in nuptiis ad quas vocatus Christus, aquas vertit in vinum, *Joan.* ii. Verum quia *Cana* Hebr. significat *zdnm,* hinc *Canantrus* quoque, id est *zelotes,* dictus est, ait S. Hieronymus, allusione ad urbem Cana, œque ac ad zelum ejus. Sicut si quem virum fortem Valentiae natum, Valentinum vel Valentem voces, ut significes enm Valenti® natum, et simul viribus pollere. Simili modo Simon vocatur Chananæus, id est Zelotes, quia in Cana natus est, et ingentem habuit Hxjp *kina,* id est zelum.

Er Jl das Iscariotes. — Ita dictus quasi mnp Joiub-
ficA *kerioth,* id est tir *ex Carioth,* urbe tribus /, Juda, oriundus, de qua *Josué* xv, 25. Ita Angelus l¡uí Caninius in *Noinin. Ilcbr.,* cap xm, unde Syrus vertit *Uhoudo S'-aríoutho.* Melius alii censent eum ita dictum, quia oriundus crat ex vico Iscarioth in tribu Ephraim, non longe a Samaria. Ita S. Hieronymus hic, et in *Isaia* cap. xxvm, vers. 1, Maldonatus, ct Adrichomius in *Descript, terra sancta,* pag. 28, num. 60. *Iscariotes* Hebr. idem est quod *mercenarius ;* *sachar* enim est merces, idque apposite competit Judae, qui mercede triginta denariorum vendidit Christum. Ita S. Hieronymus. Elegit Judam Christus, licet sciret eum Cur fore suum proditorem, tum quia proditionem ejus pali volebat, illamque addere ad cumulum j passionis suæ, quia volebat illam esse pleuissi- iwnfo-
mam in omni genere, ideoque voluit pati quoque tcou a discipulis et prodi a suo Juda : voluit enim pati omne genus tormentorum et ab omni hominum genero ; tum ut doceret nos non tantum bonis et gratis, sed et malis ac ingratis benefacere. Audi S. Ambrosium, lib. V *in Lucam : a* Eligitur et Judas, non per imprudentiam, sed per providentiam, scilicet ab eo prodi voluit Christus, ut tu, si a socio desertus, si a socio proditus fueris, moderate feras tuum errasse judicium, periisso beneficium. » Vide S. Hieronymum in cap. xxvm *Isaia* I, ubi illud : «Vie coronae superbia), ebriis Ephraim, et flori decidenti, gloriæ exultationis ejus, » pro quo Septuaginta vertunt: «V® coron® injuri® mercenarii Ephraim, flos cadens de gloria super verticem montis pinguis, » mystice accipit de Juda proditore, «qui, inquit, de tribu Ephraim, et de vico ejusdem tribus Iscarioth,

Dominum pretio vendidit, qui vero flos Apostolic® gloriæ cecidit super montem pinguissimum, de quo dictum putamus : Manducavit et bibit Jacob, et saturatus est, et impinguatus, et rccalcitravit dilectus. Sive juxta Hebraicum : Super vallem pinguium, id est Gessemanim, in qua eflam nomen loci significatur, in quo Judas Dominum tradidit. » Et post nonnulla : « Ebrius autem fuit proditor non vino, sed avaritia, et furore aspidum insanabili, et diaboli cibo , qui post buccellam intravit in eum, et penitus devoratus est, quia oratio ejus versa est in peccatum, et ne poenitentia quidem ejus fructum salutis habuit. »

OHi'.n» r **f** ./binat i. K Co7? Nota primo : Christus Apostolos omnes comparia Apostolorum constituit, Petro enim associat Andream, Jacobo Joannem, Philippo Bartholomæum, Matthaeo Thomam, Jacobo Minori Judam, Simoni Judam Iscariolcm, ut quisque a socio haberet adjutorium prædicationis, æque ac testimonium; hac de causa misit eos binos. *Luc.* X ; *Marc,* vi, 7.

Trinam mm a- pf'; Rursum Christus inter Apostolos elegit trinum I>ar fra*rum› scilicet Petrum et Andræam, Jacobum ct Joannem, Jacobum Minorem et Judam ; addunt aliqui et Simonem Chananæum, quem Jacobi cl Judæ fratrem fuisse autumant, ut doceret quam sibi chara sit ç&aJaçtx, id est amor fratrum, juxta illud *Eccli.* xxv, 1 : a In tribus placitum est spiritui meo, quæ probata coram Deo et hominibus : concordia fratrum et amor proximorum, ct vir et mulier sibi consentientes. » Et *Proverb,* xviii, 19 : « Frater, qui adjuvatur a fratre, quasi civitas firma. » Vide utrobique dicta.

Ccuuo- '7 CbH Nota *secundo :* plures ex Apostolis fuisse Christi cognatos et consobrinos, ut Jacobum ct Joannem, Jacobum Minorem et Judam ; quia Christus elegit Apostolos, non ut essent principes opulenti ct lauti, sed ad labores, paupertatem, cruces, aculeos et martyria. Unde eis dedit copiam bonorum non temporalium, sed spiritualium, uti charitatis ordo exigit, juxta quam parentibus et cognatis majorem quam aliis gratiam ct sanctitatem optare el curare oportet. Adde, decebat ut Verbum carnem assumens, cos qui sibi carne magis erant conjuncti, magis quoque divinitati suæ per gratiam uniret, idcoque fecit, ut sua mater esset sanctissima, deiude S. Joseph, utpole pater nutritius, mox Joachim ct Anna, quasi avus ctavia; Joannes Baptista ct Elisabeth, Jacobus ct Joannes, Jacobus Minor el Judas, quasi cognati ejus ct consobrini : hi enim quia magis per cognationem carnis fuere vicini humanitati Christi, hinc ct divinitati ejusdem per gratiam fuere conjunctiores ; sicut caro ct humanitas Christi divinitati fuit conjunctissima, imo unita hypostatice. Igitur in Christo hic nullum fuit vilium acceptionis personarum , uti est in Prælalis qui prætcr fas nepotes ct cognatos dignitatibus, præbendiset opibus onerant verius, quam honorant.

Infor A- '"'r' IIUI'i, Denique Apostolorum primarii fuero 1res, scilicet Petrus, Jacobus (inde Major dictus) et Joannes, quos Christus testessuæ transfigurationis el passionis in horto aliorumque secretorum adhibuit : unde hi fuere quasi tres Ecclesiæ column® ct Apostolorum triumviri, ut dixi *Act.* xii, 2.

5. Hos DUODECIM MISIT JESUS PR.ECIPIF.NS EIS , Vei». 5. DICEXS : Ix viam Gentium (Syrus , *profanorum)* ne ADiEnrris, et ix civitates (legit interpres rohic : jam legunt ti; iwXw, id est *in civitatem ,* id est in civitates, vel in ullam civitatum : est enallage numeri) **SAMARITANORUM NE INTRAVERITIS.**

6. Sed potius ite ad oves, qu.e perierunt domus v‹,›». «. Israel. — «In viam Gentium,» id est ad Gentes ; via enim Gentium tendit ct ducit ad Gentes. Est Hebraica catachresis ct mctalcpsis. Similis est *Jercm.* n, 18 : « El nunc quid tibi vis in via Ægypti? » *q. d.* Cur vadis in Ægyptum, cur Ægyptiorum opem imploras?

Primam chri5li r-t.-ia ‹ü,um- Primum est hoc Christi præceptum, quod ipse Apostolos mittens prredicatum cis assignat, scilicet, ne Gentes ct Samaritanos adeant, sed Judæos; cujus vera ratio erat, quod Christus volebat primo suum adventum et Evangelium prædicari Judæis : hi enim erant filii regni, ac filii Abraham, Isaac, Jacob, Davidis, etc., quibus a Deo promissus crat Mcssias, id est Christus ; alioqui cnim Judæi contra Christum ct Apostolos excipere potuissent, ac dicere : Tu non cs verus Mcssias, quia evangelizas GentibusctSamaritanis; Mcssias cnim nobis Judæis a Prophetis promissus est, non Gentibus. Hoc præceptum fuit temporarium duntaxat; duravit cnim solum toto tempore vite Christi : nam post passionem ct resurrectionem suam, Christus misit Apostolos evangelizare Gentibus per totum orbem ; tunc cnim sublatum est dissidium Judæorum ct Gentium, et ex utrisque factum est unum ovile et unus Pastor, ut patet *Matth.* XXVII!, 19, ct *Act.* i, 8. Ita S. HicronymiLs, Chrysostomus, Euthymius et alii passim. Hoc est quod ait Paulus : « Dico cnim Christum Jesum ministrum fuisse circumcisionis (id est circumcisorum, puta Judæorum) propter veritatem Dei, ad confirmandas promissiones Patrum. »

Ver». 7. 7. Euntes autem predicate , dicentes : Quia **APPROPINQUAVIT REGNUM COELORUM. — Secundum** est hoc Christi ad Apostolos præceptum, idque præcipuum, scilicet, ut circumeundo Judæam prædicent, invitent ct impellant homines ad regnum caelorum, *q. d.* Ego brevi morte mea patefaciam hominibus coelum, tot millibus annorum ob peccatum Adæ clausum ; itaque viam aperiam ad illud ingrediendum : invitato ergo omnes ut hanc viam capessant, regnumque coelorum animose, terrenas cupiditates calcando, invadant et occupent. Vide dicta cap. m, vers. 2, et cap. iv, vers. 17. Hæc fuit summa ct compendium prædicationis Christi ct Apostolorum, in

“fTM n. n. dll^xu0'

quo includitur predicano pœnitcntiæ et abnegationis vitiorum rerumque omnium, quæ homines a regno cœlorum arcent vel impediunt. Ad hæc fuit hæc declaratio, quod tempus dandi regnum coelorum advenerit brevique sit implendum : item quanta alacritate et diligentia omnes et singuli se preparare debeant ad gratiam hanc regni coelestis jam oblatam obtinendam ; quamque gravo supplicium maneat illos, qui tantam gratiam non receperint, vel neglexerint. Ita Jansenius.

Ven. R. Tcdiiim. **8. INFIUMOS CURATE , MORTUOS SUSCITATE , I.EPR0SOS MUNDATE, D.BHOKES EJICITE.** —Tertium est 110C Christi præceptum , quo jubet ut potestate miraculorum sibi, vers. 1, data ad commune orbis bonum liberaliter utantur, itaque miraculis predicationem suam non humanam, sed divinam esse ostendant; ac fidem, quam predicant, a Deo manare toti orbi demonstrent, atque per sanitatem corporum inducant sanitatem, imo sternam salutem animarum : ideo enim dedit eis potestatem sanandi corpora, ut per eam fidem Christi persuaderent et ab infidelitate sanarent animas.

Qnartnm Occulo- n sinioni® ab Ecclê- ridu.ht Christus, **CRATIS ACCEPISTIS , GRATIS DATE.** — Quartum CSt hoc Christi præceptum. Per tò *gratis accepistis,* excludit occasionem superbi®, ait S. Chrysostomus, cum sciant se hanc potestatem non a se habere, sed a Deo gratis sine suo merito accepisse : sicut to *gratis date,* excludit occasionem avariti® c* s'mon,æ>nc milice! miracula sua accepto pretio vendant. Rursum monentur esse liberales in exercenda hac potestate, utpote quam gratis a Deo sino ^)Orc merito acceperunt, hoc fine, ut ipsi liberaliter illam inaliorum utilitatem expendant : quæ cnim gratis accipimus ct copiose, illa liberaliter elargimur instar fontium, qui, quo plusaquœ foras emittunt, eo plus interius admittunt ct recipiunt. Sensus ergo est, *q. d.* Donum illud sanandi ægros, suscitandi mortuos, etc., tale ct tantum est, ut illud non potueritis vestro labore et industria assequi, sed gratis sit a Deo vobis elargitum, ac proinde gratis eo uti debetis, ut non tantum illud pretio non vendatis, sed nec munera pro eo oblata recipiatis, uti Elisæus curans Naamam a lepra, ejus munera respuit, Giczi ea secreto accipientem lepra punivit, IV *fícg. v,* 16. Hoc est quod dc Christo predixit Isaías, 1 v , I : « Omnes sitientes, venite ad aquas, etc. Venite, emito absque argento et absque ulla commutatione vinum et lac; » hæc cnim liberalitas decebat summum Regem ct Principem, puta Christum Dominum, idcoque voluit Apostolos ab omni specie, imo umbra simoniæ et avarili® esso alienissimos, ut nullum munus acciperent, ne homines putarent eos quærere suas opes ct bursas, idcoque a fido Christi averterentur : quocirca peccassent Apostoli Chrisliquc præceptum violassent, si ob predicalionem munera accepissent. Sic S. Hilarión, teste S. Hieronymo in ejus Vita, cum plurimos ægros curaret, nulla admittebat eorum dona, imo nec fragmen panis, dicens : «Gratis accepistis, gratis date.»Et cuidam primario (cui nomen Orionus) quem a legione dæmonum liberara!, urgenti instantique ut mimus acciperet, saltem ut in pauperes distribueret, respondit : a Noli contristari, fili, quod facio, pro me et pro te facio. Si cnim hæc accepero, et ego offendam Deum, ct ad te legio revertetur, ⁋

Porro, Concilium Constantinopolitanumprovinciale in *Epist. Synod.* tò «gratis accepistis,gratis date,» de Sacerdotio exponit, ne illud persimoniam vendatur; hoc enim inter cætera spiritualia Dei dona hic quoque vendi prohibetur.

Nota : causa precisa cur Apostoli gratis dare debeant charismata sibi a Deo data, non est hæc, quod illa gratis a Deo acceperint; qui enim scientiam vel artem naturalem a Deo infusam accepisset, uti accepit Bcseleel, opifex tabernaculi, *Exod.* XXXI, hic utique posset eam vendere, aliosque eamdem accepto pretio docere, uti faciunt alii artium magistri. Causa ergo precisa est hæc, Cxuxj quod hic res talis sit, tamque sublimis, ut non rnOQ ® possit humana industria haberi, sed solo Dei munere gratis accipienda sit, eo quod sit divina, idcoque omne pretium longe superans et transcendens, et hoc significat tò *gratis accepistis;* quare cam velle pretio (estimare et vendere, est eam vehit profanam indigne tractare, illique ac Deo, a quo ipsa suam sanctitatem habet, indignam vilitatem et injuriam facere, idcoque est scelus simoniæ ac sacrilegii.

Hinc patet hoc præceptum non esse juris positivi, puta divini, sed esse juris nature, præsertim quia Christus in novo Testamento nulla sanxit nova præcepta positiva, nisi fidei et Sacramentorum, uti passim docent Theologi ex S. Thoma I 11 *p., Quasi.* C, art. m,et Quest CVH, art.net nr.

Dices : Ergo pariter qui rem sacram cum aha r .m ure sacra permutat, est simoniacus jure nature et u- l divino, quia non dat eam gratis. Admittit id Adrianas, *Quodlibcto* ix, ad 4 conclus., Ut. E, mu<r. sed respondit negando consequentiam : gratis cnim dare hic est dare sino mercede vel pretio temporali, ut colligitur ex sequent. : «Nolite possidere aurum, » etc. ; res sacre autem non habent pretium temporale: hoc autem non exigitur vel accipitur, quando res sacra cum alia sacra commutatur. Ha S. Hieronymus, Chrysostomus et alii. Vide Lessium, tract. *De Simonia,*dub. 3. Hoc Christi præceptum imitentur viri religiosi ct apostolici, (piia ad Christi gloriam et conversionem animarum facit quam maxime, uti manifesto experientia quadraginta annorum didici. Quocirca S. Ignatius, fundator Societatis nostre, merito, Re- Gratiid* gula 17 *Summarii Consta.,* ita sancit : «Omnes quirc sub obedientia sunt Societatis, meminerint se gratis dare debero quæ gratis acceperunt, nec Cur! postulando, nec admittendo stipendium vel eleemosynas ullas, quibus Miss®, vel confessiones,

xel praedicationes, vel qnodvis aliud officium ex iis quæ *Societas juxta* nostrum institutum exercere potest, compensari videatur, ut sic majori cum libertate possit et proximorum ædificalione in divino servitio procedere, n

Ei wfb Verum est illud Chilonis apud Laertium, lib. I : « Aurum colibus exploratur; mentes hominum auro.» Et illudTullii, lib. II *Oflic.:* « Homines maxime admirantur eum qui pecunia non movetur; » imo illam ut venenosum serpentem aversatur ct a An*o fugit. Quocirca S. Antonius ingenti auri massa in *u' itinere conspecta, magnitudinem admiratus radiantis metalli, rapido cursu, quasi quoddam vilaAbtaib ret incendium, ad montem usque perrexit. Abbas ParaU. Pambo trecentas argenti libras a Melania delatas Butem. repudiavit. B. Barlaam roganti Josaphat, ut pro se exiguum pecuniæ in victum et vestitum acciperet, qui pro sodalibus nihil acceperat, renuit ac respondit : a Si pecuniarum possessio bona esset, illis certe ante me eas impertiissem : quoniam autem exitiosam carum possessionem esse scio, ncc illos, ncc me item hujusmodi laqueis S- \ m- implicabo. » Pecunia quoties offerebatur S. VinJ'*>€n** centio Ferrerie per castella predicanti, vetabat a s. rno- sociis suis accipi. S. Franciscos, teste S. Bonavcntura in ejus Vita, cap. vii : « Pecunia, ait, servis Dei nihil aliud est, quam diabolus ct coluber refi. rari, nenosus. » Denique S. Petrus Simoni Mago offerenti pecuniam : a Pecunia tua, ait, tecum sit in perditionem. » Act. vin, 20.

Ver.*. 9. Nolite possidere aurum, neque argentum, 3.l pecuniam in zonis vestris. — « Neque peculi, k niam, » scilicet ullam aliam, v. g. æncam ; unde Tnpkx Grace est , id est neque æs. Triplex i onim est pecunia, aurea, argentea ct cenca; imo gfoM. omnis pecunia, ail Budæus, *De Asse,* primo cenca ti fu¡^ deinde argentca,demumaurca.alnzonis,»id est in *marsupiis vel crumenis,* ut vertit Syrus. Olim enim bursas ct crumenas ad zonas appendebant, aut zonæ intexebant vel attexebant, præsertim militaci itinerantes: unde proverbium: «Zonam perdidit, » de co cui nihil est pecuniæ : inde loculi dicti sunt zonæ. Vide Ncbrisscnscm, *Quinquagena* B0.Unde ct Gracchus apud A. Gellium,lib. XV, cap. xn : « Cum Roma profectus sum, inquit, zonas, quas plenas argenti extuli, eas ex provincia inanes retuli. » Alexander Imperator, apud Lampridium : «Miles, ait, non timet, nisi vestitus, calceatus, armatus, ct habens aliquid in zona. » Pescennius Niger apud Spartianum vetuit ne milites zonam sccum deferrent in bellum ; sed si quid haberent pecuniæ, publice commendarent, recepturi post prælium, simul ct ipsis luxuriei materiam eripiens, ct hosti predoni, si quid adversi evenisset

Quintum est hoc præceptum do non possiio n.T»'› dis opibus, a Christo datum Apostolis tribus de qui er-- causis. Prima, ut omni terreno affectu, œque ac **• sollicitudine expediti, toti a Dei providentia penderent confidentes ct securi, quod illa de omnibus necessariis abundo eis provideret. Secunda, ut toti Evangelio insisterent, ad illudque predicandum omnes cogitationes et curas converterent. Tertia, ut omnibus gentibus illustro darent exemplum simplicitatis, sobrietatis, paupertatis, contemptus opum, sanctitatis animique excelsi ct cœleslis, quo per angelicam hanc vitam, ait S. Chrysostoinus et Euthymius, [omnes in sui amorem ct admirationem raperent: «Nihil enim, ait Euthymius, ita admirandos reddit, sicut vita frugalis, ac quibuslibet obviis contenta. » Quare Christus hic non lanium vetat Apostolis prœparalionem pecuniarum ad viaticum, ut vult Jansenius, sed omnem omnino possessionem, ut patet ex to a Nolite possidere ; » hæc cnim possessio multo magis sui cura distraxisset et impedissct Apostolos, quam viaticum. Ita Maldonatus.

Dices : Luc. ix, 3, explicatur hoc Christi præceptum, dicendo: « Nihil tuleritis in via,» Grece *in viam,* id est pro via ct itinere conficiendo. Respondit Maldonatus, per *viam* totam eorum peregrinationem et legationem, ac consequenter vitam omnem intelligi, juxta illud vers. 5: « In viam Gentium ne abieritis.» Simplicius dicas, Christum expresse quidem vetare tantum Apostolis, ne ferant secum pecuniam ad viaticum, implicite tamen sub hoc velare omnem rei temporariæ et pecuniæ œstimabilis possessionem : qui enim,v. g., agrum possidet vel domum, hoc ipso virtute pretium ct pecuniam possidet; domus cnim vel ager pretio ct pecunia est œstimabilis. Unde Matthæus plenius ait: « Nolite possidere. » Christus autem id hic diserte non expressit, quia illud jam factum ab Apostolis presupponi!. Apostoli cnim vocati a Christo, relictis omnibus etiam navi et retibus, secuti sunt Christum.

Symbolice S. Hieronymus : « Aurum, ait, sæpe legimus pro sensu, argentum pro sermone, œs pro voce (accipi) ; hæc nobis non licet ab aliis accipere, sed data a Domino possidere. »

Quæres, an hæc Christi præcepta de non possi- An per* denda pecunia, calceis, virga et duabus tunicis data Apostolis fuerint perpetua, an temporalia Cqtu¿ dunlaxat? S. Hilarius, S. Hieronymus, S. Ambrosius, lib. IX *in Lucam;* S. Augustinus, lib. II *De Consensu Evang.,* cap. xxx, ct ex iis Maldonatus censent fuisse perpetua, ita ut Apostoli per omnem vitam, qua prædicarunt Gentibus, obligati fuerint hac forma et specie paupertatis. Alii passim censent fuisse temporalia, ac obligasse cos dunlaxat eo tempore quo vivente Christo predicaban! Judæis.

Dico *primo,* proprio ct precise hæc præcepta n»*sp. fuere data Apostolis, duntaxat pro tempore quo primo missi sunt bini a Christo predicare per ic. Judæam, ut Judæis, hoc opum contemptu atque hac vita angelica et cadesti, persuaderent sc esse Apostolos veri Messi®, id est Christi, qui e cœlo in carnem descendens, omnes ad coelestem vitam et gloriam, spretis rebus terrenis, vocabat. Id patet :

Probit *primo,* ex vers. 5, ex quo sequentia hæc præcepta pondent: a Inviam Gentium, inquit, no abieritis, ele., sed potius ¡toadoves,quæ perierunt domus Israel, *n* Primo enim Judæis ostendendus et persuadendus crat Mésalos, ut illis cum recipientibus, Gentes facilius cum reciperent.

Secundo. *Secundo,* id patet ex *Luc.* xxii, 3u, ubi de preterita hac missione et precepto loquens Christus : a Quando, inquit, misi vos sine sacculo, et pera, et calceamentis, numquid aliquid defuit vobis? At illi dixerunt : Nihil. Dixit ergo eis : Sed nunc, » etc., ubi ™ *misi* significat elapsum jam esse hoc præceptum ; et τὸ *nunc* significat aliud diversum nunc cis precipi, scilicet, ut tollant peram ct emant gladium.

Tetiio. *Tertio,* quia Apostoli per Gentes proficiscentes ibant ad infideles, qui eos quasi hostes deorum suorum prima fronte aversabantur, ncc cis hospitium et cibum dare dignabantur, donec per miracula ct sanctitatem vitæ cis fidem adhiberent : ergo antequam cis fidem persuaderent, debebant sibi de victu providere, præsertim quia sæpe magno comitatu catechistarum, interpretum et aliorum coadjutorum incedebant. Ende Paulum proficiscentem Hicrosolymam comitati sunt Sopater, Aristarchus, Secundus, Caius, Timotheus, Tychicus, ct Trophimus, ut patet Ac/. xx,4.

Quocirca Apostoli permittebant mulierem piam, honestam ct divitem se comitari, quæ eos aleret. Id diserte patet I Cor. ix : « Numquid non habemus potestatem mulierem sororem (Christianam) circumducendi, sicut et cæteri Apostoli? » Idipsum fecit Christus, qui permisit Magdalcnam aliasquo pias feminas a sc conversas more gentis sc comitari, ac se suosque sustentare, ut patet *Luc.* vin, 3. Imo Judas a loculos habebat, » etc., < et ca quæ mittebantur, portabat. » *Joan,* xn, G. Et *Joan,* vi, discipuli aiunt Christo : « Unde ememus panes, ut manducent hi? »

Instabis : Cur Christus præceptum quod dedit Apostolis de non portandis pecuniis, ipse non servavit? Respondeo : Christus ipse servavit, quia ipse non portabat loculos, sed Judas, ac cum initio solus cœpil predicare, loculis omnino caruit, ut patet cx illo : a Vulpes foveas habent, ct volucres cœli nidos; Filius autem hominis non habet ubi caput reclinet, v *Matth.* vm, 20. Quoad Apostolos vero 12 ct discipulos 72, quos sccum ducebat, alendos, permisit Judam portare loculos, quia alias cos alere fuisset impossibile. Quis cnim tantam hominum multitudinem hospitio excipere ct continuo sustentaro voluisset aut potuisset? Apostolos autem ipse per Judæam misit binos dunlaxat : bini autem facile apud aliquem virum pium hospitium ct vicium reperire

s. rr.in- poterant. Simili modo S. Franciscus Xaverius ^'^' proficiscens ad Indos, nil viatici in navim intulit, imo oblatum a rege Lusitaniæ refutavit, sed cibum a naulis el navigantibus quotidie mendicavit, quia solus crat. At jam, cum quinquageni ct centeni c Societate Jcsu et aliis ordinibus in Indias evangelizaluri sepias mittuntur, viaticum apud sc aut alium habeant oportet. Quis enim nautarum aut vectorum omnes illos per sex navigationis menses quotidie pascere posset aut vellet? Sic S. Vincentia» Forrerius, qui moro s. vía Apostolico Europæprovincias evangelizando obivil, secumque centenos, imo millenos ducebat, habebat suos procuratores, qui singulis de victu aliisque necessariis providerent. Ncc enim indigente hos sumptus præstare potuissent.

Quarto, idipsum patet ex Ac/. iv ct v, ubi primi 0 nu. fideles omnes suas facultates offerebant Apostolis, ex quibus ipsi et cæteri omnes vivebant. Quin ct Paulus, qui alias animo excelso se suosque labore manuum suarum, faciendo tabernacula caque vendendo, sustentabat, in carcere tamen Romano, et subinde alias ex eleemosynis Philippensium vixit, ut patet *Philipp,* iv et seq.

Quinto, ita docet S. Chrysostoinus, hom. 9 *i/i* 0 w *epist. ad Philipp. :* « Præcepta, ait, illa temporalia erant, et nou perpetua ; »S. Tilomas ct S. Anselmos, Hugo, Dionysius Carthusianus, Jansenius, Barradius, Tolelus,Franciscus Lucas hic ct Bcllarminus, lib. I *De Clericis,* cap. xxvi. Audi S. Thomam : *a* Ante passionem, inquit, missi sunt Apostoli ad Judæos. Apud Judæos autem consuetudo erat, quod suis debebant providere ¡magistris : ideo Christus nihil ferre præcepit Apostolis, cum mitteret cos ad Judæos. Sed ista non erat consuetudo in Gentibus. Ideo cum missi sunt ari Gentes, data est eis licentia portandi sumptus: portabant igitur, quando prædicabant aliis quam Judæis. »

Dico *secundo,* hæc tamen præcepta quoad Fuit jvr. eorum substantiam et scopum, qui erat ostendere p animum alienum ab avaritia, ac pre sc ferre magnum contemptum rerum omnium terrena- L rum ct desiderium coelestium, æque ac fiduciam in Deum Deique providentiam; hæc cnim hisce præccptis Apostolis imprimere voluit Christus, atquo hæc Apostoli reipsa praestiterunt cum, recepto Spiritu Sancto in Pentecoste, non nisi coelestia cogitabant, dicebant, agebant. Quocirca h tc Christi præcepta non tantum quoad scopum, sed etiam quoad modum precise ad litteram servarunt Apostoli, quandocumque et ubicumque id facere potuerunt : imo Paulus hisce præccptis consilium addidit, ut sumptus sustentationis u fidelibus non acciperet, sed labore manuum sibi vicium pararet. Et hoc tantum voluere Putres initio citati. Hoc paupertatis Apostolica exemplum imitatus S. Franciscus, cum suos fratres binos evangelizalum mittebat, non aliud viaticum cis dabat, quam hoc : a Jacta cogitatum tuum in Domino, ct ipse tc enutriet. »

10. Non veram in via, neque duas tunicas, Vcn. NEQUE CALCEAMENTA, NEQUE VIRGAM. DIGNUS EST i xni operarius emo suo. — Pera est marsupium, vel sacculus viatorius, in quo itinerantes deferunt

panes et escas quos in via comedebant; unde adagium : « Mendici pera non impletur, n

Neque duas tunicas. — Mutatorias intellige, scilicet, duo paria tunicarum, ait I). Thomas, ut nunc unum, nunc alterum induas : alioqui frigoris aut necessitatis causa, duabus simul indui tunicis non vetat, nam ct ipso Christus duabus indutus fuit, ut patet *Joan,* xix, 23. Ila S. Hieronymus, Janscnius et Maldonatus.

Simplicius Lyranus, Toletus et Barradius, absolute unicam hic tunicam præcipi intelligunt; una enim in Judæa, utpote regione calida, tunica sufficit. Unde ct Christus unicam tantum externam habuit : nam illa inconsutilis interna erat loco indusii, vel subuculæ; extern® deinde pallium injiciebant. UndeEuthymius. in cap. xxvi, *Matth.,* docet Christum tria tantum habuisse vestimenta, scilicet subuculam, tunicam et superius indumentum, quale apud nos est toga vel pallium.

s. Fn»- c"ı *in tatuia)au ii d tciw. S. Franciscus in ecclesia S. Damiani, audiens Missa recitari cvangelium hoc, quo Christus discipulis ad praedicandum mittendis, formam tribuit Evangelicain vivendi, ne videlicet possit fjcren(aunun> nec in zonis pecuniam, nec peram in via, nec duas tunicas, nec calceamenta, nec virgam , finita Missa clarius ea sibi explicari petiit, quo facto incredibili perfusus lætitia : «Hoc est, inquit, quod cupio, hoc quod tolis pnecordiis concupisco. » Hoc fuit initium, hæc fuit causa conversionis ejus; hoc institutum ejus, adæmulandam paupertatem Apostolicam. Quare slatini hæc omnia exeeutioni dedit Christi discipulus, ut Christo et Evangelio plene obsequeretur, seque coaptaret : calceamenta ergo solvit dc pedibus, deposuit baculum, peram rejecit, pecuniam execrates, unaque contentus tunica, rejecta corrigia, pro cingulo funem sumpsit idque per omnem vitam. Ha S. Bonaventura, cap. in Vite ejus, et alii : unde vivens el moriens diserte asseruit : * Ipse Dominus revelavit mihi, quod deberem vivere secundum formam S. Evangelii. »

Neque calceamenta, — duplicata, sive duo paria calceorum, æque ac tunicarum , ait S. Thomas cl Cajetanus, ct innuit S. Augustinus, lib. II *De Consensu Evang.,* cap. xxx. Euthymius vero vult Christum primo liic apud Matlhæum Apostolis vetuisse calceos, deinde vero postea apud Marcum induisisse cis sandalia. Verum do eodem loco et tempore agit Marcus, de quo Matlhæus hic, ut patet conferenti utrumque.

Srodihi a" r4 iu. Simplicius dicas, calceos hic vetari qui pedem totum tegant, non sandalia, hoc est soleas quæ plantam pedis duntaxat muniunt, ne in saxa impingant; hæc enim Apostolis concessa docet Marcus, cap. t i, vers. 9. Judæa enim aspera et saxosa est regio, æque ac calida : quare sandalia pedes contra saxa protegunt ct calorem arcent, eo quod superne pedes relinquant nudos. Ita S. Hieronymus, Euthymius, Janscnius, Toletus, Maldonatus et S. Augustinus, lib, II *De Consensu Evang.,* cap. xxx : calcei vero pedem stringunt et quasi incarcérant, ul minus sit liber et expeditus ad iter, atque eumdem sæpc nimis calefaciunt. Calceos ergo vetuit Christus Apostolis per Judæam peregrinantibus, ut expeditiores forent aditer, utque eis nimiam pedum curam adimeret. Calcei vero Græcc vocantur ú^cír'axTx, id est subligacula, quia olim superne ligaculis stringebantur, uti etiamnum apud multos fit. Porro, sandaliis Apostolos post Christi ascensionem usos, patet *Ad.* xir, ubi Angelus ad Petrum : « Calcea, ait, te caligas tuas, » Grece sandalia tua. » Et tale est sandalium S. Andre®, quod Trcviris in cathedral! Sindaecclesia a R. I). Preposito mihi ostensum fuit. Talia quoque gessere Isaias, Jeremías et Ezechiel TiefirU prophète, ut patet ex antiquis eorum imaginibus in codice Basilii Porphyrogeniti Imperatoris, qu® extant in Vaticano, quas curavi expingi et præiigi prophetis majoribus.Talia denique exhibet imago B. Virginis Homie depicta a S. Luca : puer enim Jesus in ejus brachiis pingitur cum sandaliis, qu® superne per ligacula circumligantur pedi, ila ut pedes et digiti pedum Christi sint intecti prorsus et nudi, planta vero pedum solea legatur. Talia quoque exemplo Christi gestavit S. Franciscus, ct ejus sequaces Capucini.

Hoc Cluisti Apostolorum exemplum secuti Primi multi e primis Christianis, incesserunt sine calceis. Id docet Lucianas in *Philopatro,* ubi habi- Juni aitum Christiani describens : « Pallium putre, ait, ceu sine calceis et tegmine, capite nudo incedens , detonsa coma, n «Sic et Plato, ait S. Hieronymus hic, præccpit duas corporis summitates (caput ct pedes) non esse velandas, nec assuefieri debere mollitiei capitis et pedum. Cum hæc enim habuerint firmitatem, reterà robustiora sunt. » De pallio vero Christianorum olim erat adagium : « A loga Atnaid ad pallium ; n id est a Gentilismo transiit ad F'lhlIIÛ- Christianismum : Gentiles enim toga amiciebantur, Christiani pallio. Unde Tertullianus , lib. *Dc Pallio,* cap.v : a Calceos, ait, nihil dicimus, proprium log® tormentum, immundissimam pedum tutelam, verum et falsam. Quam enim non expediat in algore et ardore rigere nudipedem, (piam in calceo uncipedem. Magnum incessui munimentum sutrinae. Veneri® prospexere perones (calceos) effeminatos, n Clarissime vero Clemens Alexandrinus, lib. H *Pæclagog.,* cap. xi : « Viro, ait, pulchro convenit nullos habere calceos, prætcrquam si militet. Calceatum enim esse non parvam habet affinitatem cum eo, quod est esse ligatum. Optimum est exercitationis genus nudis uli pedibus, ct ad sanitatem et ad expeditam facilitatem , ubi non prohibeat necessitas ; quod si iter non ingrediamur, nec nudis incedere pedibus pati possumus, soleis utendum est; eas autem Allici vocant , quod pedes quantum ego conjicio, terr® appropinquarent. Tenuis ac simplicis calceatur® testis Joannes sufficit, qui dicebat se non esse dignum solvere cor-

rigiam calceamentorum Domini, non enim curiosos is habebat calceos, qui ver® philosophi® typum Uebræis ostendebat. »

SjmUI. Symbolice : S. Augustinus, lib. ll *De Consensu Evang.,* cap. xxx : «Marcus, inquit, dicit calceatos sandaliis vel soleis, quibus scilicet pes, nec tectus desuper, nec nudus ad terram; nempe volebat Dominus non occultandum Evangelium, nec lerrcnis commodis innitendum. »

Rursum Glossa: «Apostolo abjicienda sunt, inquit, aurum, id est sapientia sœcularis ; argentum, id est facundia; pecunia zon®, id est sapientia abscondita; pera, id est onus smonti; calceamenta, id est mortuorum operum exempla. » Audi S. Hieronymum, epist. 24 *ad Marcellum* de Obitu Leæ : a Hæc, inquit, quam unius cubiculi secreta vallabant, qu® pauper videbatur ct tenuis, cujus vita putabatur amentia, Christum sequitur et dicit : Quæcumquc audivimus, ita cl vidimus in civitate Dei nostri, ct reliqua. Quapropter moneo flens , gemensque contestor, ut dum hujus mundi viam currimus, non duabus tunicis, id est duplici vestiamur fide; non calceamentorum pellibus, mortuis videlicet operibus prægravemur; non divitiarum nos pera ad terram premat; non virg®, id est potenti® sœcularis quæratur auxilium : non pariter ct Christum velimus habere et sœculum, sed pro brevibus ct caducis œterna succedant, ct cum quotidie (secundum corpus loquor) praemoriamur, in cœtcris non nos perpetuos existimemus, ut possimus esse perpetui. »

Neque virgam. — Dices : Marcus, vi, 9, contrarium habet, scilicet, «sed virgam tantum.» Rcsp. S. Marcum loqui de *mischan,* id est virga, seu baculo ct fulcimine cui innitaris. Hic enim est symbolum viatorum pauperum, qui baculo innixi incedunt, ul fatigationem levent, siculi incessit Jacob peregrinans in Mesopotamiam. *Genes,* xxxn, 10. Matlhæus vero hic loquitur de *matte,* id est virga defensoria, vel vindicatoria, quam Chrislus Apostolis vetat ; pro quo f¿CJc;,nota Græcum pxCJc;, id est *virga,* tria significare: *Primo,* insigne honoris et potestatis, quale sceptrum regum, fasces consulum, virga pradorum ct judicum, quæ llcbr. dicitur DZJtf *scebct,* unde sceptrum : de qua David, *Psalm, n* : « Reges cos in virga ferrea. » Et *Psal.* xliv : « Virga (equitatis, virga regni tui. » Et Isaias, cap. xiv : « Contrivit Dominus baculum impiorum, ct virgam dominantium. » Hinc et , id est *virgiferi* vocabantur lictores et viatores, per quos magistratus denuntiabant quid vellent fieri; horum enim insigne erat virga, quam gestabant. Sic et Judœorum doctores virgam manu ferebant, ait Lyranus, velut doctrin® insigne, uti nunc ludimagistri ferunt ferulam. Hanc Apostolis vetat Christus, quia jubet eos pr® se ferre modestiam, humilitatem, non auctoritatem ct potestatem imperiosam. Talem enim virgam gestavit Moses legislator durorum Judœorum, qua et Pharaonem per decem plagas contrivit et rebelles Judæos castigavit; at non Chrislus, cujus lex est spiritus amoris ct suavitatis.

Meitvir-Lbt.* ' Primo,

Senindo, significat *matte,* id est virgam, seu baculum quo alios ferias et percutias, sicut præceptores virgis flagellant discipulos, dc qua *Ps.* txxxnn : « Visitabo in virga iniquitates eorum. » Et *Exod,* xxr, 20 : « Qui percusserit servum suum, vel ancillam virga ; » imo rusticorum et pauperum arma sunt virgæ el baculi. Unde David contra Goliath processit non aliis annis in* trucius, quam baculo et funda, I *Jleg.* XVII; et Ezechiel, cap. xxxix, agens decadde Gog: « Comburent, ait, arma, clypeum el hastam, arcum ct sagittas, baculos manuum et contos.» Et Isaias, x : a Virga furoris mei Assur.» Per virgam ergo hic synecdochice quœlibet anna intellige : hæc enim Christus velat Apostolis, quos jubet non armis, sed Deo fidere, ac divin® tutelœ esse testes et prœcones; atque fidem non pugnando, sed patiendo propagare. Nam « qui Domini habet auxilium, cur quæratbaculum?» ait S. Hieronymus.

Tertio, significat fJJBO *mischan,* id est fulcimen, virgam ct baculum cui incumbas, et hanc Apostolis permisit Christus, tum quia insigne est pauperum viatorum, tum quia facit ad levamen itineris ct laboris. Tertio,

Porro Joannes Alba, lib. *Electorum,* pag. 337, per virgam accipit eam, cui insculpta erat contesseratio et signum amichi®, ut virga sit idem quod tessera amiciti®, quam ostendebant, cum ad amicos incognitos divertebant, ut ex ea reciperentur quasi amici : unde cum renuntiabant amiciti®, dicebantur frangere tesseram amiciti®, puta virgam contesserantem amicitiam; ut sensus Christi sit, *q. d.* Nolite humanis niti præsidiis, nolite ferre tesseram amiciti®, ut ex ea recipiamini; Deus enim vobis providebit de hospitio et hospito. Verum nulla hic tesser® vel amiciti® fit mentio, sed virgæ duntaxat. Viru midlix n»

Symbolice : virga notat potestatem Apostolorum, aitS. Augustinus, lib. ll *Dc Consensu Evang.,* cap. XXX.

Dignus est enim operarius cibo suo. — Causam dat cur vetuerit viaticum, etc. Quia, inquit, Jud®i, quibus praedicabitis, vos alent, dignus est enim prœdicator cibo suo, quo significat et Judæos debere eos qui sibi Evangelium predicant, sustentaro, et prædicatores jure suo inde posse vivere. « Accipiant prædicatorcs, aitS. Chrysoslomus, sustentationem a populo, mercedem a Deo.» Alibi tamen hæc sustentatio vocatur merces a similitudine operariorum, quibus illa quasi pars mercedis tribuitur, etsi in prædicaloribus proprie non sit merces, quia predicali*) omne pretium et omnem mercedem humanam longe superat et transcendit. S. Paulus, I *Cor.* ix, vocat stipendium a similitudine militum, quibus datur non ul mer-

ccs (quantulo enim est ad periculum quod subeunt!). sed ut sustentatio debita. Operamini ergo in vinea Domini, o Apostoli, et predicate strenue, nec solliciti sitis de cibo, id est victu ct vestitu, quia Deus de illo vobis abunde providebit vel per hospites vestros, vel aliunde ex ditissimis providentiæ suæ thesauris.

Vît* íi. 11. In qlamcumque autem civitatem, vel cas- ¿ ' '^TELLLM INTRAVERITIS, INTERROGATE QUIS IN EA .Vgr.n' DIGNUS SIT, ET IBI MANETE DONEC EXEATIS. — « Dig- it nus,D scilicet aptus ct congruus Evangelio, et vobis hospitibus, id est qui sil timens Deum, religiosus, probatæ vitæ, avidus salutis, hospitalis maxime erga pauperes ct pios, præserlim prædicatores; quique, ut ait S. Hieronymus, « magis sc noverit accipcrc gratiam, quam dare, » vos hospitio recipiendo, quod scilicet a vobis recipiat fidem, gratiam ct salutem, ac vestræ prædicationi ad multorum conversionem coopcrctur, quæ longe majora sunt, quam hospitium quod ipse dat vobis.

s tt. n l; | l tua/ Sextum est hoc præccptum, quod Apostolis per Judæam prædicaturis dat Christus de hospite, ut scilicet non divertant apud aliquem, vel a fide Christi aversum , ne al) illo male tractentur, vel infamem, ne is suam infamiam cis afflet, sed apud virum probum ct propensum ad pietatem et hospitalitatem, quiet eorum prædicalioni libens coopcrctur, ct bonum nomen apud cives suos cis concilici. « Hospes, ait S. Hieronymus, fama deligendus est populi, ct judicio vicinorum, ne prædicationis dignitas suscipientis infamia deturpetur. »

Noa : Q- l * r * f Et IBI MANETE DONEC EXEATIS. — CUT? Rcsp. Prima causa est, ne si Apostoli non maneant, sed mutent hospitium, ipsi leves ct inconstantes esse videantur. Ha S. Chrysostomus, ct Victor Antiochenus in cap. vi *Marci.* Secunda, ne hospitem priorem contristent, vel dedecore afficiant, si ab eo ad alium digniorem commigrent. Ha S. Ambrosius ct Chrysostomus. Tertia, ne quis dicat cos gulosos, lautiores ditiorum mensas quærcrc. Ita Theodoretus. Quarta , ne vagentur, et per domos oberrent, itaque in incommodas et periculosas incidant. Audi S. Ambrosium, semi. 32 : a Reprehensibile est ut vir qui Evangelium annuntiat, et docet errandum non esse, ipse per diversos incipiat oberrare, ct domum, cui pacem dixerat, deserere hospitemque cui benedictionem intulerat, contristare.» InteUige, nisi nirnis diu in eodem loco manerent, ut hospiti graves forent, aut alia justa migrandi causa occurreret ; lum enim charitas ct prudentia suaderent hospitium commutandum.

v a it. *• 12. Intrantes autem in domum, salutate eam, dicentes : Pax huic domui. — Syrus, *parem pre- ominiilli.* Est salutatio vetus Hebraeorum, qua pacem , id est omnia pacifica ct prospera (hæc enim sccum affert pax, aufert vero bellum) hero ct domesticis apprecantur; llebræi temporalia intclligebant, sed Christus spiritualia, scilicet gratiam, salutem, gloriam ct felicitatem æternam. Christus enim in terram venii, ut pacem inter Deum, homines ct Angelos conciliaret. Undo eo nascente cecinerunt angeli : ‹t Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bon® voluntatis. » *Luc.* n.

Septimum est hoc præceplum, ut pacem hospiti apprcccntur, et apprecando explorent an hospes sit dignus et congruus. Id enim intelligent, si is salutationem æque ac salutantes gratanter accep- Septt- pr«ap- luu›' tel, benigne resalutet ct ad hospitium invitet. Apostoli ergo precantur hospiti pacem : *primo,* cum Deo; *secundo,* cum domesticis, vicinis et cætcris omnibus. Unde S. Hieronymus: « Pacem, ait, imprecamini hospiti, et quantum in vobis est, discordie bella sedate. » *Tertio* pacem, id est omnia prospera, omnia bona, tam presentía quam futura cl æterna. Addit S. Chrysostomus Apostolorum salutationem non nudam el verbalem fuisse, sed rcalcm ct efficacem, ct benedictionis vires obtinuisse, ut hospiti, si is dignus erat, pacem, id est fidem, gratiam ct salutem reipsa conferrent.

13. Et si fuerit quidem domus illa digna, ve- Ven. u. NIET PAX VESTRA SUPER EAM ; SI AUTEM NON FUERIT DIGNA, PAX VESTRA REVERTETUR AD VOS. — a Digna, » scilicet, si, ut paulo ante dixi, hospes sit dignus, quia amans pacis, id est Evangclii el salutis ; sive, ut Janscnius, quia a Deo preordínalas ct prædeslinalus ad pacem, id est a l fidem, gratiam ct vitam Evangelicam, tunc utique « veniet pax vestra super eam, » quia hospes cum suis domesticis acceptabit fidem ct gratiam Christi, quam illi apprecamini, ct paulo post distinctius eidem explicabitis et prædicabitis.

Si autem non fuerit digna, — quia hospes salutationem vestram et pacis Evangelicæ apprecationem refutat et repellit, « pax vestra revertetur ad vos ; n Græce ¿Tnçpxç-nru, id est *revertatur,* hoc est revertetur, ut explicat Noster hic, et Lucas, X, G. llebræi enim sæpe imperativum usurpant pro futuro. Nota prosopopœiam : pax enim inducitur hic quasi persona ab hospite repulsa, alio vadens, Apostolosque deducens, g. *d.* Si hospes vestram pacis salutationem repellat, non tamen idcirco infructuosa erit veslra salutatio, quia vobis eveniet quod illi precati cratis, scilicet pax, id est omnia prospera; itaque fiet, ut pax ab indigno hospite repulsa, ad vos quasi redeat, vosque ad alium hospitem dignum deducat qui illam avido a vobis vobiscum hospitio excipiat, «M acvestræprædicalionicredat, fiatqueChristianus ct sanctus, dignusque cœlo ct vita æterna. Similis est phrasis *Psalm,* xxxiv, 12 ct 13, ad quam hic alludit Christus : a Retribuebant, ait, mihi mala pro bonis, etc. Et oratio mea in sinu meo convertetur. » *q. d.* Ego David, ct antitype ego Christus, pro hostibus meis Judæis corumquc salute oravi, sed illi fuere mihi ingrati ct rebelles : quare l'u ro J^l'4 q ,i0 q o

oratio mea elj od ipsorum malitiam non profuit: ad ino ergo reversa videtur, quia mihi meisque fidelibus ex Gentilitate in mc credentibus profuit. Ita Eusebius, S. Athanasius ct Hesychius *in Psal.* XXXIV : « In sinum Christi, inquit, id est in Ecclesiam Gentium a Judæis reflexa Christi oratio recidit. d Hoc est quod Judæis ait Paulus : « Vobis oportebat primum loqui verbum Dei ; sed quoniam repellitis illud, ct indignos vos judicatis ©tern© vitæ, cccc convertimur ad Gentes. » *Act.* mi, 46, et Isaías, ix, 8 : « Verbum misit Dominus, inquit, in Jacob, et cecidit in Israel; n quia, ut explicat S. Gregorius, lib. II *Moral.,* cap. xxx : « Christum, quem ad se venientem Judaicus populus respuit, hunc repente populus Gentilis invenit. » Esto ct alius sit illius loci sensus magis litteralis, ut ibidem dixi.

Nod untum quo tum svd rripu. Itaque salutatio ct pax ab hospite repulsa redit n() Apostolos, non tantum quoad meritum, ut vult b. Hieronymus, *q. a.* Merces ct mentum vestræ salutationis, benevolenti® cl charilatis, ad vos redibit, quia hoc meritum proprie non redit, sed manet apud salutantem, sive salutatus dignus sit ct gratus, sive indignus ct ingratus ; sed etiam redit proprie, sicut legatus repulsus ab eo ad quem mittitur, redit ad herum qui cum misit, quia scilicet salutatio repulsa ab indigno rediens quasi ad Apostolos, in eorum potestate est, ct quasi in eorum manu seipsam sistit, ut offerant eam dignis, qui eam magna reverentia ct gratiarum actione cum Apostolis salutantibus hospitio tum domus, tum mentis su© excipiant, seseque totos dedant Christo et Apostolis, quasi Christi legatis et vicariis.

Vcr<. n. Í Ii) II, .War. 'i. n. 14. Et quicumque non receperit VOS, neque nECEPE,UT SERMONES VESTROS : EXEUNTES FORAS DE DOMO , VEL CIVITATE , EXCUTITE PULVEREM DE pedibus vestris. —Lucas et Marcus addunt : « In testimonium illis.»

Eimiîrn 'e. r? Excutite pui.yirem,— vel sandalia excalceando, naflUc inter sc collidendo, ut pulvis ex iis excutiatur, sicut ait Abulensis, *Quæst.* LWXIII, qui vult Apostolos bis id fecisse, semel in urbe, secundo extra urbem; vel sandalia applodendoad terram, aut ea affricando ad lapidem, vel lignum aliquod, ut pulverem extergerent.

Ihifopib Quærcscurhoc? Despondeo: *Primo,S.* Hieronymus : a Pulvis, inquit, excutitur in testimonium laboris, quod ingressi sint civitatem cl prædicalio Apostolica ad illos usque pervenerit. » Et Thcophylactus : « Vel quod testantur, inquit, se illorum nomine magnum iter confecisse nihilque illis profuisse. » Sic et S. Chrysostomus.

Ec. indi. *Secundo,* « Excutite pulverem, » quasi impium propter impios incolas, ut significetis cos esso quasi anathema, nec vos quidquam cum illis quasi exccratis, ac malediciioni ct condemnationi ©tern© addictis, velle habere commune, no pulverem quidem. Ita S. Hieronymus, Thcophylactus hic ct S. Ambrosius in cap. ix *Lacca,* et S. Augustinus in *Quwst. Evang. cx Matth.,* Quæst. 'VII.

Tertio, ut hic pulvis a nobis excussus, in die judicii sit testis eorum incredulitatis ct impietatis, ac coram Christo cos accuset et gehennæ reos peragat. Et hoc est quod ait Lucas : < In testimonium illis, » hoc est, contra illos. Ita S, Hilarius ct Orígenes in cap. xvin *Gen.,* hom. 4 : a Signo pulveris pedibus excussi, inquit Hilarius, æterna maledictio relinquitur. » Ita pulverem pedum excusserunt Barnabas et Paulus, repulsi a Judæis Antiochi® Pisidiae, *Act.* xui, M. Alludit ad Prophetam, qui a Deo missus in Bethel ad Jeroboam idololatram, ab eo rejectus, in cum pulverem pedum excussit, hoc ipso, quo jussu Dei alia via quam venerat, reversus est domum suam, Hl *Rcg.* xui, 9. T*rtix

Octavum est hoc præccptum Christi jubens OtUm Apostolis, ut in cos qui prædicalioni resistunt, pulverem excutiant, ut cis indignitatem su© inhospitalitatis ostendant, ac terrorem incutiant, ct æternum gehennæ excidium comminentur. Quo tacite jubet Apostolos esse animosos ne percellantur, cum viderint Judæos Evangelium rejicere, sed in cos acriter velut vindices divini insurgant, cosque quasi anathemati subjiciant.

Vm. n. ’• 15. Amen dico vobis, tolerabilius erit terrx Sodomorum et Gomorrujeorum in die judicii. quam illi civitati. — *q. d.* Gravius punientur et damnabuntur qui repellunt Apostolos, quam Sodomita, qui igne cadesti conflagrarunt horrendo Pentapolis totius incendio, et terrifico sæculorum omnium exemplo, quia gravius iis peccant.

Gum « t ¿ Quærcs, quomodo hoc sit verum, cum sodomia gravissimum sit scelus contra naturam et clamans in cœlum? Respondeo sodomiam numerari inter gravissima scclera, sed in specie libidinis, sive contra legem naturalem continenti® duntaxat ; nam alioquin constat graviora esse peccata hæresim, infidelitatem, blasphcmiam , sacrilegium, desperationem, odium Dei, ctc., quam sit sodomia. Repellentes ergo Apostolos Christique fidem , gratiam ct salutem, longe gravius quam Sodomita' peccabant, idque non uno, sed multiplici peccato, scilicet : *primo,* infidelitatis; *secundo,* inobcdienti.p; *tertio,* ingratitudinis ; *quarto,* inhospitalitatis; *quinto,* rebellionis et contumaciæin Deum contra legem naturalem ct divinam; ac gratiam ejus tam benevole ct liberaliter oblatam, totque miraculis el beneficiis confirmatam, inhumane et barbare respuebant. Ita S. Hilarius, Hieronymus, Bcda, Thcophylactus ct alii.

Hoc etiam suo modo locum habet in iis qui respuunt Dei verbum, vel vocationem ct sanctas inspirationes, contra'quos detonat Deus *Proverb.* i, 24 : a Quia vocavi, et renuistis, ctc., ego quoque in interitu vestro ridebo.» Vide ibi dicta.

Hinc S. Hieronymus probat contra Jovinianum non esse ©quales omnium damnatorum pœnas, ac per consequens nec culpas; Anastasios etiam Nicænus, in *Uuæst. S. Srripturit, Quæsl.* XVII, hinc

ostendit nonnullos impios puniri tam in hac vita quam in futura, ufi Sodomite puniti fuere in hac vita»ct rursum punientur in dic judicii damnandi ad gehennam.

Porro, apposite Christus repellentes Apostolos ‘*omPara* Sodomitis. *Primo,* quia sicut hi inhu-
* mani ct barbari fuerunt inhospitos; unde Angelos divertentes ad Lotii voluerunt violare et incestire, *Genes,* XIX ; sic illi inhumanos ct barbaros se ostendunt erga Apostolos hospites suos. *Scendo ,* sicut hi admoniti fuere a Lotii, sed eum spreverunt; sic illi admonentur ab Apostolis, quos Christus legavit ad eorum salutem, ut cos benevolentissime ad Christi fidem et gratiam invitarent : quare longe inhumanius illos aspernantur, quam Sodomite Loth. *Tertio,* sicut Sodomite puniti sunt igne et sulphure e cerio ; sic hi punientur igne et sulphure in gehenna, sed longe gravius; quia si Sodomite audiissent praedicationem Christi ct Apostolorum, ac vidissent corum signa et miracula, credidissent ct poenitentiam egissent, uti ait Christus, xi, 23.

Vm. i«. x» 16. Ecce ego mitto vos, sicut oves (Lucas, x, 3, Sírut *agnos}* inter lltos.—S. Hieronymus per lupos accipit Scribas et Pharisœos, alii quoslibet hostes et persecutores. Nullum animal tam inerme et debile, quam ovis. Sic Christus mittit Apostolos sine armis, imo sine virga et viatico, ut suam in eis virtutem ct potentiam ostendat. Non mittit eos quasi leones, ait Chrysostomus, sed quasi oves, ut ipsi mira suavi ct efficacia superent lupos cosque in oves convertant. Audi Chrysostoinum : «Erubescant, qui quasi lupi adversarios suos prosequuntur, cum videant lupos innumeros ab ovibus superari paucissimis. Et corte quousque sumus oves, facile hostes vincimus; cum vero in naturam luporum transimus, tunc superamur; tunc enim nullum nobis a pastore patrocinium adest, qui non lupos, sed oves pascit. » Notat S. Chrysostomus cl ex co Theophylactus ct Euthymius Christum Apostolis hic praedicare futura mala ct persecutiones, quatuor de causis. Prima ♦st, ut discant ejus prescientiam; secunda, ne putentur hæc illis ex infirmitate magistri accidere; tertia, ne inopinantes opprimantur ; quarta, no turbentur tempore crucis, sed hac missione ct promissione Christi sese corroborent ad omnia generose ferenda et superanda. Christus ergo hic suos animat, g. d. Agite, o mei Apostoli, ablego vos ad Judæos, Scribas ct infideles, qui vos vexabunt et persequentur; sed cogitate, quia «ecco ego mitto vos : » ego, inquam, qui olim Eliam, Elisœum, Isaiam cætcrosque Prophetas ad Achab, Jezabelem, Manassem aliosque impios reges misi, animavi, roboravi, protexi, ct cum opus fuit liberavi, ac tandem ab cis permisi occidi, ut sanguine suo meain fidem ct religionem obsignarent, ac martyrii lauream consequerentur. Idem ego nunc mitto vos, eademque imo majora vobiscum facturus sum : ego vobis ubique adero, ubique assistam, ut et in vita per ovinam innocentiam, et in morte per ovinam mansuetudinem ct tolerantiam omnes ct omnia superetis. Sic Absalom jubens suis occidere Amnon fratrem suum, ait : « Nolite timere; ego cnirn sum, qui præcipio vobis : roboramini, et estote viri fortes. » II *Jleg.* xni, 28.

Igitur hac voce : « Ecco ego mitto vos, » significatur divina Christi auctoritas, potestas, assistentia, protectio, efficacia quæ Apostolos, quasi oves innocentes ct inermes, luporum, id est hostium prædæ et lanicnæ expositos tutatur, ut eos vel predicando convertant, vel generose moriendo superent. Vide S. Chrysostomum, hom. *DePentecoste,* tom. III. Apostolos vero jubet esse oves ct agnos : *primo,* per innocentiam; *secundo,* per humilitatem et mansuetudinem; *tertio,* per patientiam, ut omnium injuriis, ¡psique morti pro Christo corpus omniaquo membra exponant. Qui ergo vult verus esse Christi servus, discipulus et Apostolus, cogitet se mitti quasi ovem inter lupos, ac proinde sit prodigus vite, cestinici se perditum, sit paratus ct resolutus ad labores et cruces, ac ad mortem pro Christo ultro subeundam. Dux Albanus, Capitaneas generalis exercitus Caroli V, habebat quadringentos juvenes animosos ct resolutos quos vocabat prodigos vite ct perditos, vulgo *enfants perdus.* Hos in conflictu immittebat seorsim in latus hostium fortius : illi, ut audacissimi ct pugnacissimi, ccrliquc mori, turbabant ordines hostium, cosque rumpendo ordinarie pariebant victoriam. Talem se perditum ct prodigum vite æstimet Christi praeco et Apostolus, ut infideles ct impios Christo victori subjiciat. Talem se reputabat B. Xaverius, vadens in Indiam, ac suis flentibus dicebat : « Mercatores tantis impendiis ct periculis navigant in Indiam, prodigi vite racrcium temporalium studio ; ego non ibo eodem Dei ct animarum causa? » imo prodigam libens mille vitas. Nimirum habebat illud praemeditatum : « Anima mea in inanibus meis semper, » ut eam cuilibet auferre volenti offeram.

Aposto, lus IU*

Tropologice : S. Gregorius ct ex co S. Thomas in *Catena :* « Qui, ait, locum prædicatoris suscipit, mala inferre non debet, sed tolerare, ut cx ipsa sua mansuetudine iram tumentium mitiget, ct peccatorum vulnera ipse in aliis afflictionibus vulneratus, sanet. Quoniam cl si (piando zelus rectitudinis exigit ut erga subditos sœviat, furor ipse de amore sit, non de crudelitate, quatenus et jura disciplinæ foris exhibeat, ct intus paterna pietate diligat, quos foris castigat. Multi autem cum regiminis jura suscipiunt, ad lacerandos subditos inardescunt, terrorem potestatis exhibent, domini videri appetunt, patres so esse minime cognoscunt, humilitatis locum in elatione dominationis immutant, ct siquando extrinsecus blandiuntur, intresccus sæviunt; de quibus dicitur : *Veniunt ad vos in vestimentis ovium, in-*

(rinsecus autem sunt lupi raparen. Contra quæ nobis considerandum est, quia sicut oves inter lupos mittimur : sensum ergo servantes innocontice, morsum moliti® non habeamus.»

Esto- a -.Vii- cut «r- priitri. 1H, ,‘ Estote ergo prudentes sicut serventes, et s,51l'Llcts sicut columbe. — *Primo,* aut per prudentiam, ait S. Hieronymus, devitent insidias, per simplicitatem non faciant malum. Et scrpentis astutia ponitur in exemplum, quia toto corpore occultat caput, ut illud, in quo vita est, protegat. Ita nos toto periculo corporis caput nostrum, qui Christus est, custodiamus, id est fidem integram et incorruptam servare studeamus. » *Secundo,* Rabanus : a Solet, ait, etiam serpens eligere strictas rimas, per quas transiens, veterem pellem exuat : similiter praedicator transiens per angustam viam, veterem hominem omnino deponat. » Audi Isidorum Pelusiotam, lib. I, *epist.* 20 : «Serpens, ait, arte ac versutia vetustatem exuit, in arcta quadam et angusta rima sese comprimens, ac senium deponens. Vult igitur nos quoque per arctam viam et afflictionem veterem hominem exuere, ac pro eo novum induere, qui ad ejus imaginem renovatur. » *Tertio,* Remigius: «Pulchro etiam Dominus, ait, pnedicatorcs serpentis prudentiam monet habere, quia primus homo per serpentem deceptus est, ac si diceret : Quia hostis calidus fuit ad decipiendum, vos prudentes sitis ad liberandum; ille laudavit lignum, vos laudate crucis virtutem.» Addit Hilarius : «IHe falsam promisit immortalitatem ct divinitatem, dicendo : *Eritis sicut Dei;* vos veram promittite, ac Angelis similes futuros esse, qui credent. »

S/cih.Io.

^urtn. *Quarto,* serpentes dum senescunt, per angustum foramen gliscendo, vetustam pellem detrahunt, ut novam induant, teste Aristotele, lib. Vili *Ilistor. Animal.,* cap xvn. Ita vos , o Apostoli, senectam mentis per innovationem spiritus ct meditationem œternitatis exuite. Via enim in eœlum angusta est, et virtute semper innovanda, ait S. Augustinus, lib, Il *De Doct. Christ.,* cap. xvi. *Quinto :* « Prudentia serpentis est, ait Bcda, quod unam aurem petræ opponit, alteram cauda claudit, ne audiat incautantes.» EtS. Augustinus, *in Ps.* 1 v ii, f>, ad illa : « Sicut aspidis surdæ ct obturantis aures suas : » a Allidit, ait, serpens unam aurem terræ, et de cauda obturat alteram ; » ita Christi discipulus et Apostolus contra diaboli ct impiorum suggestiones claudat aures cauda et terra, id est meditatione finis,puta mortis, ctsepulcri, sibique dicat : « Memento, homo, quia pulvis es, et in pulverem reverteris. »

Tntm.

Qninto.

Seno. *Sexto,* serpens acutissimo videt, undo adagium : « Serpentis oculus. » Sic Apostolus omnia acuto mentis intuitu prospiciat, ut mala avertat et bona acccrsal. Rursum sorpens est astutissimus : unde quod agit, non roboro, sed astutia sua agit ac prudentia : quare venenum suum non nisi cautissime ct maximo ad nocendum opportuno tempore effundit; sic et Apostolus prudenter observet prædicandi occasiones , ac videat quid cuique loco, tempori ct personis conveniat, quidque ad persuadendum sil efficacissimum. Ita Basilius, in *liefjul.brevior.,* interrog. 245.

Iu,.

Er simplices sicut columbe. — Quia, ut ait Remigias, a simplicitas sine prudentia facile decipi potest, ct prudentia periculosa est, nisi simplicitate temperetur.» Et, ut ait S. Gregorius, lib. ¡V, epist. 31 *ad Mauritium :* a Ut serpentis astutia columbre simplicitatem acueret, et columbee simplicitas serpentis astutiam temperaret. »

Pro *simplices,* Græce est ¿zlpuoc ; quod, si a (id est cornu) et a privativo derives, idem est quod sine cornibus, sine noxa, sine vindicta, innocentes, innoxii, ait S. Basilius loco citato : si vero a ***uzímti***, id est *misceo,* ct a privativo, id est quod *sine mixtione,* impermixti, candidi, sinceri, qui quod corde sentiunt, hoc sine fuco orc proferunt. *Primo* ergo jubet, < ut per prudentiam devitet insidias , per simplicitatem non faciat malum, » ait S. Hieronymus. Columba enim caret felle, ncc ulli nocet.

Ei* £

Tnun.

Secundo, S. Chrysostomus : « Ira, ait, per iram non exstinguitur, sed per mansuetudinem : non sufficit pati mala, sed ncc turbari conceditur, quod est columbæ. »

Sp€nr-íb-

Tertio, notant Thcophylactus et Euthymius columbas, licet pullis orbentur, ad eosdem tamen nidos et dominos redire, *q. d.* Christus : Sic et vos, o Apostoli, nolite esse memores injuriarum vobis factarum, sed placidi ct amantes redite ad eos juvandos ct convertendos, a quibus lœsi vexatique estis. Nonum est hoc Christi praeceptum, sequitur decimum.

Tcitio-

um.

17. Cavete altem ad homimbls; tradent enim vos in concil iis. — Græce id est in concilia, in consessus magistratuum et judicum, ut ab iis quasi blasphemi in Deum, vel potius in Deos, judicemini et condemnemini. Syrus : Tra*dcrit vos in domum judiciorum ;* hoc est in praetoria. « Cavete ab hominibus: » *primo,* fictis et proditoribus, qui vos deferent ad concilia,tradenique judicibus puniendos; sicut eos summe hac de causa cavent jam sacerdotes in Anglia, ScotiacUaponia; *secundo,* «ab hominibus,» scilicet insidiatoribus, qui vobis per interrogationes perplexas et politicas, insidias tendent, ut ex ore vestio eliciant aliquid contra leges vel reges dicium, ut apud eos vos accusent ; *tertio,* a ab hominibus, » scilicet persecutoribus, qui vos ad necem quœrent. « Caveto» ergo, id est caute vos gerite quoad salvo officio vestro fieri potest, ut declinetis illorum proditiones, insidias et persecutiones; maxime vero lapsum, ne eorum suasionibus et minis cedatis, ut Christum negetis et illorum perfidile consentiatis; quin potius pro Christo constanter vos flagellis exponite et mortem oppetite.

T**17, un. 9.

Ikci* mnîa*

Moraliter : disce hic cuique cavendum esse ab hominibus, imo a scipso ut homo est, quia *homo homini lupus.*

e ni- Nemo ergo *diati* : Infelix ego sum ac infausto
bt ¡x- (empore natus; neque enim possum fieri martyr,
LbV/ 4Uia cessai hominum persecutio, nullus jam est Nero, nullus Decius; nam quilibet fieri potest martyr, si suis cupiditatibus, timoribus, tentalionibus generoso ex Dei amore resistat : tua cupiditas tous est Decius; tuus limor tibi est Nero; tua tcnlatio tibi est Julianus. Persequitur to socius, irridet, probris afficit, calumniatur; cruciat te febris, catarrhus, asthma. Si hæc Dei amore patienter toleras, martyr es patienti®, uti fuit Job. Instigat te gula, ut vino ct deliciis te ingurgites? Repugna, ct martyr es abstinenti®, uti fuit Daniel. Sollicitat te ambitio, ut præ cætcris te extollas, dignitates primas ambias? Evelle illam e mente tua, et martyr es humilitatis ac modestia?, uti fuit S. Francisais. Superior tibi dura tuisque sensibus repugnantia jubet?Obedi, vince tripsum, et martyr es obedientiæ, uti fuit Abraham, offerendo suum Isaac, Gen. xxii. Titillat te luxuria ? Illam jejuniis mortifica ct ciliciis crucia, erisque martyr castitatis, uti fuit Joseph. Stude, doce, concionare, labora, ad Indos proficiscere, ut tot animas pereuntes salves, ct martyr es charitatis, uti fuit B. Xaverius.

Ven. <$. 18. Et es* synagogis (ubi lex legebatur ct legis
z r. XTT, violatores castigabantur) suis flagellabunt vos.—
'j/w? Sic H* i*5 flagellati sunt Petrus ct Apostoli, *Ad.*
xm.9. v, 40, et Paulus, u Cor. xi, 24 : « A Judæis, inquit, quinquies quadragenas, una minus, accepi ; ter virgis cæsus sum, » etc.

Et au presides (provinciarum) .et au reges DUCEMINI TROPTER ME, IN TESTIMONIUM ILLIS ET GENTIBUS. — **Syrus,** *in testimonium tum ipsorum,*
Apolli *tum Gentium.* Sic Paulus ductus est captivus,
h ? quasi rcusad Felicem ct Festum, præsidcsJudææ, *Act.* XXIII, 21 ct seq.; Jacobus Minor ad Ananum
duii. Pontificem, a quo jussus occidi; Petrus et Jacobus Major ad regem Agrippam, qui Jacobum capite plexuit, Act. xii,23. Idem a Judæis per Crecíame! totum orbem sparsis, ubique persecutionem passus est, el protractus ad presides provinciarum, ut patet ex Adis *Apost.* xm, 45 ct sequent. Petrus ct Paulus ducti sunt ad Neronem, a quo tandem perempti, gloriosum obiere martyrium. Sic S. Andreasduclus estad Ægeum, Achai® proconsulem, ab coque crucifixus. S. Joannes ad Domitianum Imperatorem, a quo dolio ferventis olei impositus, cx eo splendidior exivit. S. Matthæus ductus est ad llirtaeum, regem /Ethiopia), S. Thomas ad Brachmancs, S. Bartholomæus ad fratrem Polemonis, regis lndiæ,.a quo vivus excoriatus est. Hinc palet hæc non tam ad primam Apostolorum in Judæam missionem (lune enim nil tale passi leguntur), quam ad reteras per omnem eorum vitam deinceps obilas spectare. Ad illas ergo hic Christus extendit el dilatat sermonem suum.

Propter me; — quia meam fidem ct religionem prodicatis, me scilicet esse Messiam Dei lilium, Salvatorem mundi : unicuique malorum, ait S. Chrysostomus, mitigationem adjungit, nam non parva consolatio est, pati propter Christum. Quocirca Apostoli flagellati « ibant gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habili sunt pro nomino Jesu contumeliam pali. » Ad. v, 41.

In testimonium, — tum ver® fidei mea;, quam prodicatis; hujus enim illustre testimonium erit vestrum martyrium : unde mulli videntes constantiam Apostolorum ct martyrum in tormentis, ad Christum conversi sunt : ita S. Hilarius; tum persecutorum perfidi®, obstinationis et condemnationis. «Illis,» scilicet Judæiset Gentibus, quæ pariter vos pcrsequenlur, ct ad quarum presides protrahemini. Notat Apostolos non tantum a Judæis in Judæa, sed et a Gentibus, cum a<l eas post mortem suam proficiscentur, mulla passuros. Porro, *illis et Gentibus* proprie est *q. d.* contra illos, scilicet Judæos, et contra Gentes; *q. d.* Vestra productio ad tribunalia, iibaraque meæ fidei confessio, ideoque condemnatio ct punitio, publicum erit testimonium toti orbi ostendens juste Judæos ct Gentes, tum in hac vita, tum in die judicii exscindi et damnari, co quod vestræ prædicalioni increduli fuerint, ac vos veros Dei præconcs persecuti fuerint ct occiderint. Unde Euthymius : « In testimonium, » inquit, hoc est ad redargutionem Judæorum ct Gentium, ne poslmodum dicere possint, quod vestram praedicationem non audierint. Et Thcophylactus : « In testimonium,» ait, id est in nolam et reprehensionem eorum qui non credunt.

19. CüM AUTEM TRADENT VOS, NOLITE COGITARE QUOMODO AUT QUID LOQUAMINI; DABITUR ENIM VOBIS IN ILLA DORA QUID LOQUAMINI. — Undecimum CSt hoc Christi præccplum, quo jubet Apostolos non ti- esse sollicitos dc responsione ad interrogationes UndeCH presidian, quia hanc se illis suggesturum pollicetur : «Nolite cogitare,» inlellige sollicite, anxie, intempestive, quasi vobis solis vcstræquc prudenti® fisi, Christo Dcoque (cujus causa, honor et voluntas hic agitur) diffidatis. Unde Græce est, |XT| |AqtpT>xrt, id est nc sitis anxii et solliciti, uti vertit noster Interpres apud Lucam, xn, 11. Non ergo prudentem responsionis præmeditalioncm velat, sed anxiam nimiamquo sollicitudinem. Simili sensu vetuit sollicitudinem vicius crastini, vi, 25, ut discant fideles a Dei providentia pendere , camque suppliciter quotidie invocare. Quocirca martyri in quæstionibus ct tormentis assidue invocandus est Deus , ut sapientiam ad respondendum ct animos ad tolerandum suggerat. Hoc est quod Lucas, xxi,ait, Christum dixisse ct promisisse : « Ego dabo vobis os ct sapientiam, cui non poterunt resistere ct contradicere omnes adversarii vestri.» Sic de S.Stephano ait Lucas, *Act.* vi : a Non poterant resistere sapienti® ct spiritui, qui loquebatur. » Ita S. Franciscus spe martyrii profectus in Syriam ad Sullhanum Babylonias, atanta mentis constantia, aitS. Bonaventura in

ejus Vila, cap. ix, tanta virtute animi, tantoquo fervoro spiritus prœdîcavit illi Jesum Christum, ut Evangelicum illud in ipso claresceret voraciter osso completum : a Ego dabo vobis os ct sapientiam, cui non poterunt resistere ct contradicere omnes adversarii vestri, » Nam ct Sullhanus (antea Christo infensissimus) libenter ipsum audiebat, admirando in viro Dei fervorem spiritus, conspiciens et virtutem, el ad moram contrahendam cum eo instantius invitabat. »

Illustre ad litteram exlat exemplum in Vila s Loci*- s. Luche Syracusanos, quæ a Paschasio prefecto jussa diis immolare, cum audacter id refutaret, praefectus minando, dixit : «Cessabunt verba cum ventum fuerit ad verbera. » Cui virgo : « Dei servis verba deesse non possunt, quibus a Christo Domino dictum est : *Cum steteritis ante reges et prœsides, nolite cogitare quomodo aut (pud loquamini; dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini : non enim vos estis qui loquimini› sed Spiritus Sanctus qui loquitur in vobis.* » Quam cum Paschasius interrogasse! : a Est ne in te Spiritus Sanctus ? » Respondit : « Caste et pie viventes templum sunt Spiritus Sancti. » At illo : a Jubebo te ad lupanar duci, ut te Spiritus Sanctus deserat.» Cui virgo : « Si invitam jusseris violari, castitas mihi duplicabitur ad coronam. » Quare Paschasius ira inflammatus, Luciam co trahi jussit ubi ejus virginitas violaretur; sed divinitus factum est, ut firma virgo ita consisteret, ut nulla vi dc loco dimoveri posset. Vide hic admirandam virginis prudentiam, qua ad singula interrogata tam sapienter et cordato respondit, ut profectus obmutesceret : nimirum loquebatur in ea Spiritus Sanctus.

Tropologice : S. Augustinus, lib. IV *De Doclr. Christ.*, cap. xv, docet prædicatorem ante concionem orare debere el studere : « Ad horam vero ipsius dictionis, ait, illud potius bonæ menti cogitet convenire quod Dominus ait : *Nolite cogitare quomodo aut quid loquamini : non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.* »

Vn.. 20. /.Iff. UÎ. x<n 20. Non ENIM VOS EbTIS qui LOQUIMINI, SED SPIHITUS PATRIS VESTIII, QUI LOQUITUR IN VQDIS. — 7- (J- Loqucmini pnesidibus, non cx vobis vestraqnc prudentia et animo, sed ex Spiritu Sancto, qui vobis suggeret sapientiam ct animos, ut pra> sidibus sapienter et animose respondeatis; quare in vobis non tam vos ipsi, quam Spiritus Sanctus loquitur : sicut in asina Balaam loquebatur Angelus, *Num.* xxii, 28, ita in Petro ct Apostolis loculus est Spiritus Sanctus coram Pontificibus. *Aci.* iv, 13.

V<-n. 21. fl* V V' xni'u.' 21. TRADET AUTEM FRATER FRATREM IN MORTEM, ET l>AT,n F,L,U*b BT INSURGENT FILII IN PARENTES, l'T MORTE EOS AFFICIENT, — quia ill IDO Credimi, vel me predicant. Pramunit Christus Apostolos el fideles prædiclionc futurarum persecutionum, quas passuri sunt etiam a cognatis, fratribus et parentibus infidelibus, qui naturalis cognationis ct pietatis obliti, fidem el fideles ad necem peraequentur, ut in iis constantes sint, ac tormenta, carceres et mortem ipsam ab iis illatam generose tolerent potius quam Christum ct fidem negent. Unda Beda : «Prodixit, ait, futuram perturbationem, ut quasi ante cognitam levius portarent.» Nam tela prævisa minus feriunt, et, ut ait S. Hilarius : a Mullum profecit ad tolerantue as- r*rw>. sumptionem, rerum imminentium cognitio. » Sic | S. Barbara a proprio patre ob Christi fidem in- Rutar?, telicela est. Sic et S. Christina. S. Lucia Martyr a s proprio filio Euprcpio de Christiana fide accasata tl *' est, cf a judice martyrio laureata die 16 Septembris anno Domini 303. S. Paulus, primus ere- $ ro- mita, ne proderetur a fratre, id est a marito b sororis suæ, fugit in eremum, teste Hieronymo. S. Vcnceslaus, princeps Bohemue, a Bolcslao Vea- fratre et Drahomira matre infidelibus proditorie ‹X'L1' peremptus est. Denique Domitianus Imperator Flavium Clementem, Consulem romanum, patruelem suum, ct Flaviam Domilillam, cognatam s. fu- suam, ob Christianam fidem interfecit. Maxi- s. Himianus Imperator Arlcmiam sororem suam chris- '•* Ik> lianam, Diocletianus Serenam uxorem, S. Caium Pontificem ejusque fratrem S. Gabinium cum i«.s> filia sancta Susanna, cognatos suos, quia chris- J tianos, martyrio affecit. g*i<¿í*

Hæc non tam in prima, quam in secunda mis- Sw ma sione Apostolorum per Judæam et totum orbem, post mortem Christi contigerunt. Quare Janscnius putat hic esse hyslcrologiam; hæc enim a Christo esse dicta, non tunc, sed paulo ante mortem, ut habet Lucas, xxi, 16.

Verum alii melius censent Matthæum, qui ordinis est tenax, hæc suo loco et ordine, quo dicta sunt a Christo, consignasse; sed Christum illa rursum paulo ante mortem Apostolis refricassc ct inculcasse, cum proxime futura erant, ut eos ad constantiam in adversis imminentibus animaret. Nam nonnulla ex hi$ iterat repetiique Matthæus inferius, xxiv, 10 et 13, velut dicta a Christo ituro ad mortem.

22. Et ERITIS ODIO OMNIBUS HOMINIBUS PROPTEA VttK 22. NOMEN MEUM : QUI AUTEM PERSE>ER.UER1T USQUE IN |7' FINEM, 11IC SALVUS ERIT. —E Omnibus,» id est mullis, 19. ' passim omnibus, uti fiebat in conciliis, judiciis et theatris martyrum : Christi enim crucifixi fides et prædicatio initio toti orbi erat nova et para- toa i3. doxa. Unde passim Judæi suo Moysi, et Gentiles suis diis assueti aflixique, insurrexerunt contra Apostolos illam predicantes, et contra paucos fideles ad illam conversos. Sic sæpe ri *omnis* in Scriptura significat multos. Sic enim vulgo loquimur, ut cum plurimos cernimus quid facere, dicamus omnes id facere, id est plerosquo.

Qui autem perseveraverit — in patientia. Grece enim est ¿ tapfooc, id est qui *sustinuerit,* scili- "ntl*;ia cet has persecutiones ct adversitates, «usque m tutbecafinem,» tum persecutionum, tum vitæ : «hicwoni- *»«»«*• nis et sulus «salvus erit,» salute, felicitate et gloria bo'

«eterna, quad patientiæ suæ premio et corona donabitur. Non satis est semel, secundo, tertio tolerasse et vicisse ; sed ad coronam nccesse est tolerare et vincere usque in finem, juxta illud Apee, ii : «Esto fidelis usque ad mortem, et dabo tibi coronam vitæ. » Vide ibi dicta : « Ut autem toleres in finem, jugiter respice finem. » Patienti® cnim corona est perseverantia. Audi S. Bernardum, *epist.* 429: « Pcrscvcrentia meretur viris gloriam, coronam virtutibus. Vigor est virium, virtutum consummatio, nutrix ad meritum, mediatrix ad premium, soror patientiæ, propugnaculum sanctitatis. Tolle perseverantiam, neque obsequium mcrcedem habet, neque beneficium gratiam , neque laudem fortitudo. »

23. CUM AUTEM PERSEQUENTÜH VOS IN CIVITATE ista, fugite in alum. — «Non timendo passionem, ait Reda, sed declinando, ut tribulationis occasio seminarium fieret Evangelii, » ne scilicet prædicatoribus occisis succideretur praedicatio fidei, sed iis fugientibus alibi spargeretur, deque fugientes Evangelio et aliis locis, imo eidem loco ex quo fugiebant, vel absentes, vel redeuntes consulerent. Fuga ergo hæc erat victoria; fugiebant enim non cx timore, sed ex amore Christi, ut ejus fidem propagareut. Sic Tai tari fugiendo jaciunt sagittas in hostes insequentes, cosque configunt ct occidunt.

Fugere Quæres,anhocsitpræceptum,an permissio dun-
q a:.<lo taxat? Respondeo : Partim est præceptum, scilicet
V inT cum fidei necessitas fugam exigit, aut
quiaio lapsus proprii periculum : nam « Christum fu-
r gfendo non negat, qui ideo fugit, ne neget, » ait S. Chrysostomus. Ita S. Nazianzenus, orat. 1 in *Julian.,* et S. Athanasius, lib. *Dc Fuga sua.* Si enim ipse non fugisset rabiem Arianorum, ipsi in Oriente de fide Homoousii (quæ in uno Athanasio stare videbatur) triomphassent. Partim est consilium, quando scilicet ex fuga major propria aut aliena utilitas et perfectio speratur. Partim est permissio, ut cum quis tormenta valde metuit ct horret, nec in loco ubi persecutio viget manere, necessitate aut obligatione aliqua (v. g. quia csl episcopus aut pastor) obstringitur, do quo vide S. Augustinum , epist. 180 *ad Honoratum,* et S. Thomam, ¡1 11 *part., Quast.* DCCLXXXV, art. v, el Abulenscm hic, *Quast.* CX. Alias fugere est illicitum, si videlicet fidei, justiliœ, sacramentis ct ovibus, puta fidelibus, inde creetur salutis periculum, aut scandalum, ut patet *Juan.* x, 11 ct 12. Atque hæc quæ dixi sunt juris non
- positivi, sed natura el divini. Duodecimum ergo
L i* u ' l *loc Ckrkti præceptum, datum Apostolis ituris pradicandum.
is». Jlinc exemplo Christi, Apostolorum, S. Alhanxsii et aliorum, qui in persecutione fugerunt, refellitur Tertullianus, qui libro *Dc Fuga* contendit fugam esse illicitam. Unde S. Hieronymus, in *Catalog.* Scriptor, *etdesiasi.,* in Tertulliano, docet hunc ejus librum esse unum ex iis qui ab eo jam hærelico et Montañista scripti sunt contra Ecclesiam. Porro, Tertullianus Christianis objicientibus Christum hic fugam jubere, respondebat hoc Christi præceptum fuisse temporale , datum Apostolis in prima missione per Judæam, quia præcessit vers. S : « In viam Gentium ne abieritis; » et sequitur : « Non consummabitis civitates Israel, » etc. Idemcensuerunt S. Hieronymus,Chrysostomus, Euthyinius; sed alii passim docent hoc præceptum Christi esso perpetuum, uti ct alia hic. Et palet, quia id est juris natur®, ut dixi. Licet enim, vers. 5, Christus Apostolos tantum in Judæam mittat, tamen eadem occasione dat illis precepta in omnem vitam. Quocirca, *Matth.* xxvni, et *Act.* i, Christum post resurrectionem jam in cœlum abeuntem alia eis precepta dedisse non legimus, maxime cum omni tempore in Apostolis horum preceplorum servandorum par fuerit ratio. Ita Orígenes, hom. 9 *in librum Judicum ;* S. Athanasius, in epist. *ad Orthodoxos ;* Nazianzenus, orat. 1 *in Julian.;* Jansenius, Maldonutus et alii.

An fus-
*j***

Amen DICO VOBIS, NON CONSUMMABITIS CIVITATES Israel, donec veniat Filius hominis. — Græce cû pii TtXfaxTt, id est non absolveritis, non finieritis, scilicet peragrando et convertendo civitates Israelis,id est Judæorum. *Primo,* S. Chrysostomus, et ex eo Thcophylactus et Euthymius exponunt de prima missione Apostolorum in Judæam. *q.d.* Fugite a civitate vos persequente in aliam ct aliam, quia non praevenietis me circumeundo Palæstinain, sed antequam eam circumiveritis, ego redibo ad vos, vosque rursum ad me assumam. Verum in prima missione Apostoli benigne a Judæis fuere excepti : unde cis non fuit fugiendum , sed gaudentes reversi sunt ad Christum , ul palet *Luc.* x, 17.

Aronemi-
taut /i-
rad,
piicatio.

Secundo, Beda exponit, *q. d.* Non convertetis Israelitas ante meam resurrectionem, post quam ego ad vos redibo, vosque mittam ad Gentes toto orbe dispersas, ubi perpetuus circumeundi et prædicandi erit locus el jugis laborandi campus. Sic et Glossa Interlinearte, I). Thomas, Lyr.inus, Abulensis, Dionysius el Cajelanus. **Secundi.**

Tertio, alii, *q. d.* Non percurretis Judæam fugiendo el predicando, donec ego ad illam redeam quasi vester ultor et vindex, ut per Tituin ct Vespasianum Judæos ,-qui vos persecuti sunt, exscindam ct deleam. T<rtia.

Quarto ct genuine, a non consummabilis, » id est non perambulabitis, aut potius perambulando non perficietis in fide Evangelii el religione Christiana civitates Israelis, id est populum Israelilicum,ad quem jam vos mitto, ul dixi vers. 3, ante secundum adventum Filii hominis, puta Christi ad judicium, quia, ut docet Paulus, *Doman.* xi, oportet ut prius in Ecclesiam Christi pieniludo Gentium, id est omnes Gentes intrent, ct tunc omnis Israel salvus fici. *q. d.* Cum vos persequenlur, fugite de una civitate in aliam, quia **Quarta,**

semper vobis fugm erit locus, ubi operam vestram utiliter collocare possitis apud Judæos, et multo magis apud Gentes; non cnim deerunt Judæi nec Gentes convertendi, et in fide instruendi usque ad finem mundi ct diem judicii. Unde Ruperitis *Israel* accipit spiritualiter ct mystico, id est fideles quoslibet, qui semper futuris sæculis per omnes Gentes supererunt convertendi. Innuit Christus Judæos fore Evangelio incredulos usque ad finem mundi, sed tum paulo ante judicium convertendos ab Elia et Enoch. Ita S. Hilarius.

Quluquo ù"c tmtijin h [«'i»®- inuoue.

Hucusque præcepta Christi data Apostolis, seiIunn^l,r Ja,n Prom›ss& (1 stimuli, quibus eos animat ad gcncros.e superandum pcrsecutiones. Primus stimulus est, vers. 2-f, Christi exemquia Judiéis rnajora sustinuit. Secundus est, vers. 20, quod Deus veritatem Evangelii post persecutiones sit patefacturus ad Christi et Apostolorum gloriam. Tertius, vers. 28, quod magis timendus sit Deus anima» Dominus, quam persecutor corporis. Quartus, vers. 29, quod Deus singularem eorum habebit curam. Quintus, vers. 32, quod Deus coram Angelis eos honorabit et glorificabit in æternum.

Ve». 14. in.'™' ts, io.

24. Non est discipulus super magistrum, NIC servus super **DOMINUM** suum. — Christus animat h*c discipulos ad fugæ et persecutionum toléran-tiara scipso, ait Chrysostomus, id est suo exemplo, *q. d.* Discipulus ct servus, quales vos mihi estis, o Apostoli, non debet appetere majorem honorem ct plausum populi, quam habuit ejus magister et dominus , qualis sum ego. Si ergo ego a Judæis tantas calumnias et persecutiones passus sum, et majores patini*, ut tandem ab eis crucifigar; parate vos pariter, ul similia ab eis et Gentibus patiamini, llunc esse sensum patet cx versu sequente. «Mullum, ait S. Hilarius, proficit ad tolerantiae assumptionem, rerum imminentium cognitio, maximo si patientiæ voluntas præsumatur exemplo. » Addit S. Hieronymus, « ut glorile loco ducant, si Domino vel passionibus adæquentur. »

Ve».ss. /oan.xv, " I

25. Sufficit discipulo, ut sit sicli magister ejUS) ET servo **SICUT DOMINUS EJUS. SI PATREM** familias Beelzebub vocaverunt , quanto magis domésticos ejus! — *q. d.* Si me, qui sum Christus magister ct Dominus, imo paterfamilias vesier (erat cnim familia duodecim Apostolis constans, cujus Christus erat caput, rector et paler), Judæi irriserunt, calumniati sunt ct vocaverunt Beelzebub, id est amicum et socium Beelzebub, dicentes : «In Beelzebub, principe diemoniorum, ejicit dremonia, » *Matth.* xn, 24; imo augescente ira et odio, ipsum Christum vocarunt Beelzebub, ut hic dicitur ; si, inquam, in me, qui cis per tot miracula me Messiam et Filium Dei esso probavi, hoc ausi sunt, quanto magis eadem audebunt in vos domesticos meos, discipulos el famulos ! Et si ego hæc ab eis modesto el fortiter toleravi, quanto magis vos eadem simili modo tolerare debetis, imo in iis gaudere quod pro me ista toleretis, quodque in hac tolerantia mihi assimilerai™ meisquo quasi vestibus ct insignibus ornemini !

Andi S. Hilarium hic, Can. x : « Omnia injuriarum ct contumeliarum genera nihil nos terreant, gloriæ potius loco amplectcntcs, si Domino nostro vel passionum conditionibus adæquemur. » Et Tertullianus, lib. *DeBono martyrii,* cap. ix: «Cum magister, ait, et Dominus ipse perpessus sit persecutionem, et traditionem, et occisionem, multo magis servi et discipuli eamdem expendero debebunt, ne quasi superiores, exempti de iniquitate videantur, quando hoc ipsum sufficere eis ad gloriam debeat, æquari passionibus domini ct magistri. » Nam, ut ait S. Chrysostomus, hoin. 11 in epist. *ad Bom. :* « Magna corona est communionem habere cum Domino. » Unde S. Ambrosius, lib. Il De *Abraham,* cap. vu : « Exercitata, inquit, mens non aquilarum præfert imagines, nec dracones ; sed in cruce Christi, et in Jcsu nomine progreditur ad prælium, hoc signo fortis, hoc vexillo fidelis. »

Moraliter : discant hic fideles, cum se pietati dant, cum Christo et Apostolis irridendos fore ct subsannandos, sed generose probra omnia tolerent et contemnant, dicantque cum Paulo : « Mihi pro minimo est, ut a vobis judicer, aut ab humano die. » Hinc S. Hieronymus, epist. 39 *ad MarccUam,* loquens de Blesilla, S. Paulæ filia, qu;e mortuo marito monachæ vitam professa, a mundanis ridebatur : « Blesilla nostra, ait, ridebit, nec dedignabitur loquacium ranarum audire convicia cum Dominus ejus dictus sit Beelzebub. » Graviter Epictetus, in Enc Jurid., cap. xxvi : « Sapientia?, ait, studium suscipere cupis : statina te para, quasi futurum sit ut deridearis, ut multi te subsannent. Sed si quid proficere vis, ne recusa, quominus ob res externas amens et fatuus habearis, n Similiter Lactantius, in *Epitom. divin, instit.,* cap. i : «Teneamus, ait, innocentiam, teneamus justitiam, subeamus imaginem stullitiæ, ut veram sapientiam tenere possimus. » Quin et Isaias in nomine suo, cæterorumque Prophetarum el Apostolorum ait, cap. vm : «Ecce ego et pueri mei, quos dedit mihi Dominus in portentum. » Et S. Paul il s ; «Spectaculum, ait, facti sumus mundo, Angelis et hominibus. » I *Cor.* iv. Vide utrobique dicta.

Quærcs quis ct qualis fuit Beelzebub ? Respondeo fuit deus et idolum Accaronilaruni, ut patet IV *Bey.* i, u, in, vi, ita dictus quasi 313T bjD *baal tebub,* id est *dominus musece, vel habens muscam,* eo quod adversus muscarum pestem coleretur et invocaretur. Sic enim apud Græcos Jovis cognomen oral *q. d. amusca,* quod eum colerent ad fugandas muscas. Sic Cyrenaici cum muscarum multitudo pestilentiam afferret, Aehorem deum muscarum ad eas abigendas invocabant, teste Plinio, lib. Vili, cap. xxvni. Sic denique Arcades ct Elici *Myaynun* sive *Myodem* (quo nomine

Josephus, lib. IX *Antiq.,* cap. i, vertit vocatque Beelzebub) quasi muscarum venatorem et interemptorem adorarunt, teste Plinio , lib. X, cap. xxvuijCt Pausania in *Arcadicis.* Vide Giraldum, *Dc Diis Gentium.* Hinc et ¡dolum Beelzebub videtur habuisse caput inuscæ. Nam Septuaginta BeeZzcàuô vertunt *Deum mustam.* Simili enim modo /Egyptii Apin deum bovis capite el specie, Anubin canis, Hammonem arietis, vel hirci, Æsculapium serpentis, alios deos ct idola leonis, equi, aquilas et avium forma pinxerunt ct coluerunt. Hinc ergo Judæi Luciferum, principem dæraoniorum, partira irrisionis, partira abominationis causa vocarunt Beelzebub, id est deum muscam, vel muscarium, talemquc dixerunt esse Christum per summam contumeliam ct sacrilegium. Plura Beelzebub dicam IV *Reg.* i, 2.

Porro, Græci codices tam hic, quam Marcus, 111, 22, et Lucas, xi, 15,18,19; æque ac Thcophylactus, Eulhymius, Vatablus, constanter pro Beelzebub habent Bcclzebul, quod nonnulli interpretantur *Daul* aut *Jupiter stercorarius (zcbul* enim Hebr. *habitaculum;* sed Chald. Syriace ct Arabice, *zebel* significat *stercus,* quia diabolus per peccatum est immundissimus, idcoque homines ad omnes immunditias, præserlim crapulæ et libidinis, excitat, atque in sepulcris, patibulis locisque immundis, ut plurimum cum suis sagis versatur), idque ad contemptum, cadaveribus enim et stercoribus muscæ insident : atque hinc forte *zebuli* nomen, quod S. Hilarius aliique veteres dant diabolo ; nisi malis Æolice *za* poni pro àia, ut *zabulus* dicatur pro *diabolus.* Verum legendum est Beelzebub, non Bcclzebul; sic enim legunt codices liebræi, Chald., Syri, Arab., S. Hieronymus et alii passim. Sic enim Septuaginta legisse liquet ex IV *Rcg.* i, ubi Beelzebub vertunt *Vaal* (id est Jovem vel Deum) *muscam ; zebub* enim muscam significat, non *zebul.*

2G. Ne ERGO TIMUERITIS EOS : NIHIL ENIM EST orEnnjM, QUOD NON REVELABITUR, ET OCCULTUM, quod non scietur. — Græce est pulchra paranomasia : «Nihil enim est tectum, quod non sit retegendum; nihil coopertum , quod non sit discooperiendum.

Sensus est *primo, q. d.* Licet Judæi vos calumnientur quasi non Dei, sed Beelzebub, id est Luciferi Apostolos et Legatos; nolite tamen eorum probra, irrisiones et sannas limere, quia tandem Deus vestram innocentiam, fidem ct veram religionem patefaciet, non tantum indie judicii, sed etiam in hac vita, facictque ut ii, qui vos ante persequebantur ut diabolicos, cognita veritate, ut divinos Deique nuntios honorent, colant, credant, obediant. Ita S. Chrysostomus , Thcophylactus , Eutliymius. Nimirum virtus patitur fumum invidue et infami®,sed eluctansin Hammam claritatis et gloriæ erumpit, ac diu pressa laus majori cum luce cffulgurat.

Posset secundo sic exponi, *q. d.* Ne timeatis aut refugiatis, o Apostoli, praedicare meum Evangelium, quia, licet initio pauci credant, ut videatur illud esse opertum et occultum, tamen sensim serpet, et tandem toti orbi ejus veritas innotescet, clarescet cl splendescet.

Audi S. Ambrosium, lib. I *De Jacob ct Vita beata,* cap. vm : « Perfecti, ait, est viri non succumbere iis, quæ picrisque terribilia et formidolosa videntur, sed quasi fortem militem, gravissimorum casuum sustinere incursus, conflictus subire, et quasi providum gubernatorem, navem in tempestate regere , atque occurrendo insurgentibus fluctibus, magis vitare naufragium sulcando undas, quam declinando. Non iste in persecutione pavidus, non in tormentis mollior; sed quasi athleta foriis qui repercutiat verberantem, si non cædis, certe sermonis flagello, dicens : *Sagittat parvulorum factat sunt plagat eorum.* Qui cum gravissimo licet dolore luctetur, non miserabilem se præbeat, sed ostendat tanquam in laterna lumen, et inter asperas procellas ct gravissimos flatus, suam lucere, nec exstingui posse virtutem animi.» Sic olim suis in cruciatibus Vincenlius tyrannum repercutiebat, dicens : a Videbis me plus posse dum torqueor, quam ipse dum torques. » Sic Apostoli in persecutionum tenebris clarius radiabant. De quorum virtute S. Bernardus, serra. 27 *in Cantica :* «Quomodo, inquit, stellæ in nocte lucent, in die latent; sic vera virtus, quæ sæpe in prosperis non apparet, eminet in adversis. »

s.Vio. c”oU'u*

27. Quod DICO VOBIS IN TENEBRIS, DICITE IN LUmine; et quod IM aure auditis (Syrus, *quod in aures vestras auditis ;* Arabicus, *quod audistis auribus vestris)* prædicate super tecta. — In Judæa enim sunt tecta plana, ut in cis ambulare, comare, dormire atque ex iis velut cx alto suggestu concionar! liceat, *q. d.* Quæ privatim vobis dico, hæc publice prædicate. Est catachresis ; nam in *tenebris* et tn *aure* idem est quod privatim et secreto; *in lumine el super tecta* idem est quod palam ct publico coram omnibus. Ita S. Chrysostomus ct S. Hieronymus qui triplicem atTcrt sensum : primum, *q. d.* quod audistis in mysterio, hoc apertius prædicate ; secundum, quod didicistis abscondite, hoc publico loquimini; tertium, quod in uno Judææ angulo vos docui, hoc in toto mundo libere et audacter evangelízate.

Yers. 27.

Mystice : S. Augustinus, lib. *Quast. in Matth.,* cap. n : « Quod dico in tenebris, id est in timore, inquit, hoc in lumine, id est in fiducia veritatis prædicate.

28. Et nolite timere eos, qui occidunt corpus; animam autem non possunt occidere : sed hPOTIUS TIMETE EUM , QUI POTEST et animam et CORPUS PERDERE IN GEHENNAM. — ArabicUS , *in ignem gehennæ. q. d.* Nolite metu mortis quam vobis intentabunt persecutores, negare meam fidem, aut cassare ab ejus prædicationc vobis a

Vei».

mo imperata, vel aliquid ea indignum committere, quia si id feceritis, incurretis mortem tum corporis, tum animæ longo atrociorem et diuturniorem, scilicet æternam in gehenna, ubi damnati moriuntur morte immortali, quia jugiter in tormentis mortiferis , quasi in morte vitali et vita moribunda vivunt ct perdurant, juxta illud : « Vermis eorum non morietur, et ignis eorum non exstinguetur, » *Isaiæ* lxvi , 21. Vere S. Chrysostomus, hom. 5 *ad Popul. :* « Gehennam, ait, continue timens, nunquarn in gehennæ ignem decidet, continue castigatus hoc metu. »

Hæc Christi gnome proprie respicit rem necessariam et præccptam, scilicet jubet ut metu tyrannorum fidem Deo datam ejusque legem non violemus. Extendi tamen potest ad res consultas, non præceptas ; sed tunc consilii est, non præccpti. Sic S. Clemens Pontifex eam extendit ad consilium virginitatis. Cum enim SS. Nereus ct Achilleus, famuli S. Flaviæ Domitillæ, quæ j.mi desponsa erat Aureliano, consulis romani filio, persuasissent virginitatem , peterentque a S. Clemente ut illam velaret Deoque virginem consecraret, animose respondit Clemens : «Vobis, illi ct mihi, ut video, paratur palma martyrii; sed quia Christus sanxit, ut non timeamus eos qui occidunt corpus, contemnamus hominem mortalem, ut auctori vitæ immortalis plane pleCoMhnneque pareamus. » Consecravit ergo Domitillam ci m$¿ v›rg*nem› quod audiens sponsus ejus Aurelianus, ti'.'h'.j. SS. Nereum ct Achilleum varie tortos jussit plecti tuia, capite, S.Domitillam in Pontiam relegavit, quæ Aci'üb ? ,an^cm martyrium per ignem obiit, ac demum ' S. Clemens in mare demersus eamdem palmam obtinuit. Ita hi quatuor gloriosæ fuere virginitatis victimæ. Fuit hic eorum actus heroicus : potuissent enim licite suadere Domitillæ ad evadendam persecutionem , ut nuberet Aureliano ; sed vicit amor castitatis et Christi. Ita habent eorum Acta apud Surium dio 12 maii.

it.n s. Hac eadem Christi sententia S. Stephanus 1, st- i' ni pontifex et martyr, fideles ad constantiam in 4lll ' fide animavit sub Valeriano Imperatore, qui octavam persecutionem contra Christianos suscitavit, edicens, ut quisquis Christianum quempiam accusasset, ejus bona possideret et dignitates in exercitu quas posceret obtineret. Pavidos ergo Christianos S. Stephanus hac Christi gnome confirmavit , ut opes terrenas præ coelestibus contemnerent et vitam pro Christo spe vitæ æternæ profunderent. Atque dicta factis stabilivit, suisque quasi dux ad martyrium præivit. Missam enim celebrans, audito satellitum strepitu, immotus et imperterritus perrexit : qua finita considens in sede, intrepido caput carnifici amputandum obtulit anno Domini 260. Ita habet ejus Vita apud Surium dic 2 Augusti. Idem prorsus dixit et fecit S. Cornelius Pontifex ct martyr anno Domini 255, die 14Septembris, utpatetex epistola ejus *ad Lupicinum.*

Ix GF.np.xxAM. — Hic gehennæ metus et vite æternæ spes acerrimus fuit stimulus Apostolis et martyribus ad generose superandum oculeos, ignes, leones omniaque tormenta, ut patet in Machabæis, li *Mach.,* cap. vu. XHn< vintil ceuVm.

Victor Uticensis, lib. HI *Wandal. Persecut.,* narrat Dionysiam matronam, cum ab Arianis excelso loco tota nudaretur et virgis acerrime cæderetur, animose respondisse : « Ministri diaboli, quod ad opprobrium meum facere computatis, ipsa est laus mea.» Cumque videret unicum suum filiolum ad tormenta expallescentem, cum animavit recordatione gehennæ , nequando rex dicat ministris : « Mittite in tenebras exteriores, ubi erit fletus oculorum et stridor dentium. Illa desideranda vita, quæ semper habetur. » Talibus itaque filium solidans verbis velociter martyrem fecit. Hucusque Victor. Ibidem narrat Victorianum, Carthaginis proconsulem, a legatis regis Rannerici sollicitatum ad Arianismum, respondisse : « Securus de Deo et Christo Domino meo, dico quæ regi dicatis. Subrigat ignibus, adigat bestiis, excruciet generibus omnium tormentorum, si consensero, frustra sum in Ecclesia Catholica baptizatus. Nam si hæc præsens vita sola fuisset, ct aliam, quæ vere est, non speraremus æternam, nec ita fecissem ad modicum atque temporaliter gloriari, et ingratus existere, qui suam fidem mihi contulit creditori. » Ad quod tyrannus excitatus, quantorum temporum, et quantis cum afflixerit poenis, humanus sermo non poterit explicare. Qui tripudians in Domino, felicitcrque consummans, martyrialem coronam accepit. Hæc Victor. Sapienter S. Flavianus marlyr apud Surium in fine februarii : a Corpus, ait, tormenta non sentit, cum animus in cælo est, et Deo se tota mente devovit. » Et S. Ambrosius : « Sapiens, ait, non frangitur doloribus corporis, sed etiam in ærumnis beatus manet » Eo* v. ... El ' ' [¿ s. i i-

29. NONNE DIO PASSERES ASSE VENELNT, ET LXüS V. ; EX ILLIS NON CADET SUPER TERRAM SIXE PATRE VES- ¿

tro. — « Asse, » Græce *assario,* quo l vocabulum est romanuin ct diminulivum, q. d. Parvus assis, cujus meminit Varro, lib. l De *Analogia.* Fuit autem assarius dimidia pars assis, non illius veteris, qui crat libralis (as enim erat libra teris, auri, vel argenti), sed rcccntioris, qui crat semuncialis, cusus est lego Papyria, teste Plinio, libro XXX111, capito ni. Quare *assarius* crat quarta unciæ pars, quæ in nummo æreo exigui crat valoris ct pretii, adeoquo duo quatrini Romani ex ærc (uti meis oculis vidi) ponderant fere quartam unciæ partem, imo cam plane adrequant duo quatrini cum medio , qui valent dimidium baiocum, id est quartam sluferi belgici partem, quam ipsi vocant *ecn oort.* Nam Julius sive regalis Hispanicus valet decem baiocos, id est quinque stuferos : baiocus enim est dimidius stuferus. Quare assarius est dimidius baiocus sive quarta stuferi pars. Porro, baiocus Rornæ continet

quinque qualrinos. Porro, assarius dictus quoque est assis, ut vertit hic interpres, scilicet minor, sive dimidiatus : sic enim regales alii sunt duplices, alii simplices, et quasi dimidiati. Vat.ibhis assem interpretatur quatuor dcnariolos, qui valent circiter duos quatrinos cum dimidio Romano (1). Asse ergo , id est vili et minimo pretio *veneunt,* id est venduntur, *duo passeres.* (Unde Euthymius *assarium* interpretatur *teruncio-lum,* vel *minimum obolum).* Hoc erat eorum pretium in Judrea tempore Christi. Ita Georgius Agricola, lib. II *De externis Ponderibus.*

Nox cadet super terram, — id est non peribit, non morietur. Aves enim cum vivunt, in acre degunt et volant; sagittis vero confixre, vel alia ratione morientes, in terram decidunt. « Sino Patro vestro, » id est sine providentia, cura, voluntate et decreto Patris vestri, *q. d.* Si Deus tantam habet passerculorum curam et providentiam, quantam habebit vestri ? nipote qui proprio sit Pater vester, non passerculorum : vos enim ad similitudinem suam rationales formavit, et per Christum reformavit Chrisloquc similes, sanctos ct Apostolos effecit : quare non permittet vos lœdi, vel occidi a persecutoribus, nisi ut per marlyrium meliori, imo felicissima vita et corona vos donet.

Svmh i. Symbolice S. Hilarius : a Duo passeres, ait, sunt corpus et anima, qure quasi passeres nata sunt, ut pennis spiritualibus volent in cœlum ; sed peccator ca asse, id est modica voluptate , vendit diabolo, ut descendant iu tartara. »

30. Vestri autem capilli (Syrus, *pili; capillus f..c.* in, enim dicitur quasi *capitis pilus;* nam ct pili sunt 7.:i.lS. jn aj¡¡. mcmbris) CAPITIS OMNES NUMERATI SUNT.— *q. d.* Deus ab reterno, non tantum membrorum, sed ct capillorum vestrorum numerum statuit et decrevit : quare illum exacte novit, et capillos sub numero hoc diligenter custodit, ne vel unus pereat sine peculiari ejus providentia, ut ait Lucas : qure enim alicui numerata et sub certo numero co ondata sunt, hæc illo exacte custodit, ne vel unum depereat, sed eodem numero conservet, ut eodem suo tempore restituat. Ita facit Deus nobis in capillis.

Cj,mi ubi h Allegorico : a Capilli Christi primo sunt omnes clcctі ct salvandi, » ait S. Hieronymus, hi enim Christum ornant, sicut capilli caput. Tropologice : capilli sunt omnes cogitationes, locutiones ct actiones fidelium ct sanctorum : ita S. Cyrillus, lib. Vili in Levit. Rursum capilli sunt minutissimo) cogitationes ct intentiones Sanctorum, quas Deus exacte novit,custodit, animat, dirigit, perficit et præmiat. lia Damascenus in /listona *Barlaam ct Josaphat,* cap. ix.

(t) Roms nunc unus *nudo* (Gall. 5 francs 30 ccnlnues) uiuüuel 100 Laiocus *[baiocchi);* ergo assis major, qui est dimidia pars baioci, valebat fere 0,0¿6, ct assis mfaor seu *luianm,* de quo hic agitur, 0,013.

31. Nolite ergo timere , multis passerinis meliores (Syrus, *præstantiorcs)* estis (Grrece Jixçfpiri, id est prrestatis, antecellitis, excellitis) vos.— *g. d.* Si Deus passerum habet curam, ergo mullo magis vestri ; quare in ejus paterno providentiae sinu securi conquiescito, in quavis persecutione et tribulatione : ipse enim ab omni vos liberabit vel eripiendo, vel martyrio in morte laureando el in cirium transferendo, ubi non erit amplius labor aut dolor. Vrn. 3| *»*.

Porro, si passeres, qui ob garritum, et quia dos conspurcant triticumquo furantur, a domibus fugantur ct ob carnes quaeruntur ad necem, incurii tamen vivunt sine vitre cura, eamque Deo resignant, idque ex solo naturre instinctu, cuín Dei providentiam non cognoscant ; quanto magis vos, qui eamdem et ratione cognoscitis, ct fide creditis, et experientia quotidie sentitis, imo quasi manibus palpatis, eidem vos lotos fidenter committere debetis; vos, inquam, qui ejus causam agitis, ejusqne fidem ct cultum propagatis ! Horum enim, si ullorum, Deus curam habet quam maximam.

.32. Omnis ergo qui confitebitur (ab hac voce v K. n. olim *martyres* vocati sunt *confessores)* me coram /-ir- **HOMINIBUS, CONFITEBOR ET EGO EUM CORAM PATRE*'** meo, qui in coelis est. — « Confitebitur me, » Grince *b* itici, id est *in me.* Et mox : « Confitebor ct ego cum, » Græcc *b* aùrù, id est *in co,* id est eum, ct sic legit Tertullianus in *Scorpiaco,* cap.ix. Sic quoque habet Lucas, xii,ì>. In Græcoest Hebraismus; Hebrrei enim verba contactus, sive spiritualis ct mentalis (qualis est confiteri cl profiteri aliquem), construunt cum prrepositione , id est *in,* dicuntquc › niMI *boda bi,* id est confessus est in me, id est confessus est me , ut patet ex antithesi quam subjicit : « Qui autem negaverit me, negabo et ego eum. n Aliter Maldonatus : *Confitebitur,* inquit, id est gloriabitur in *me,* ut respondeat Hebr. rmnn *hitvadde,* quod cum sit *hitpael* significat actionem in agentem reflexam, puta confiteri in scipso, hoc est gloriari. Denique *in me* habet emphasim, multaque notat.

Sensus enim est, *q.d.* Omnis qui coram tyrannis de fide interrogatus, ingenue , libere et constanter professus fuerit sc credere in me, quasi in Messiam, Dei Filium, Salvatorem orbis, seque mihi merequo doctrinae mordicus adhrercrc, ac pro ea tuenda velle mortem oppetere ; itaque me, meumque nomen el religionem palam honorarit ct celebrant, hunc pariter ego coram Deo, Angelis et hominibus profitebor esse meum discipulum, confessorem ct martyrem, ac ut talem honorabo et celebrabo, atque martyrii laurea coronabo. Hoc est, quod ait Apostolus, Rom. x : «Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem. » Unde S. Basilius hom. *De Quadraginta martyribus,* narrans cos unanimi voce coram prreside professos se esse Christianos, exclamat :

« O beatas linguas, qu» sacram illam vocem emiserunt, quam aer quidem excipiens sacer est factus, Angeli audientes plauserunt, diabolus vero cum dtrmonibus magnam accepit plagam, Dominus postremo in coelo descripsit. »

jii . u.i- Martyrium ergo est confessio Christi ct pro-
f, ss¡0 Christianismi usque ad equuleos ct necem
violentam , ideoque est summus honor et amor
Christi. Unde Apostoli virique Apostolici arden-
T natiu» tissime desiderarunt martyrium. S.Ignatius, epist.
nuitjr. *ali Jioni ′. u* Amor meus, ait, crucifixus est : non est in me ignis mundanos, sed coelestis materis, et aqua viva, qua? intus dicit : Veni ad Patrem, n Idem : « Pulchrum est a mundo occidero ad Deum, ut ad ipsum exoriar, n S. Basilius, hom. 19 *inS. Gordium martyrem :* « Martyres, ait, coelestem gloriam violenta immaturaque morte praeveniunt ; velociter ex hac vita, quæ potius est interitus longus dicenda, brevi quidem labore commigrare contendunt; supremum ætatis finem inutilem, sterilem, infructuosum, stultum, vanum expectore fastidiunt. » Mortem ergo non vocant mor-
ie So- tem, sed, ut ait S. Sophia ad Anastasiam filiam, apud Surium die 28 octobris, «Bonum ex malo mundo discessum, lætiliam, gaudium, voluptatem, splendorem, pulchritudinem, lucem longe
s. Anto-ac luco dulciorem ct pulchriorem.» S. Antonius teste S. Athanasio, cum futuri martyres in persecutione Maximiani ducerentur Alexandriani, spe martyrii proripiens se c monasterio, sequensque futuras Christi victimas : « Pergamus, ait, ad gloriosos fratrum triumphos, ut ct ipsi congrc-
s.Dinnj*diamur. » S. Dionysius Areopagita, surrogato
m Ítí * s*b‘ Athenis episcopo, martyrii desiderio Romam adiit, inde Gallias, ut cum Apostolis martyr occumberet : unde gloriosum pro Christo agonem fortiter obiit juxta Parisios.

Tertullianus *Apologeticum* pro Christo et Christianis ita concludit : «Sed hoc agite, boni presides, meliores multo apud populum, si illis Christianos immolaveritis. Cruciate , torquete, damnate, atterito nos, probatio est enim innocenti» nostræ iniquitas vestra. Ideo nos hæc pati Deus patitur, nam et proxime ad lenonem damnando Christianam , potius quam ad leonem , confessi estis labem pudiciti» apud nos atrociorcm omni morte reputari, nec quidquam tamen proficit exquisitior qua.>quc crudelitas vestra, illecebra est magis secto?; plurcs efilcimur, quoties metimur a vobis : semen est sanguis Cliristianorum. » Et paucis interjectis : a Quis non, ubi requisivi!, accedit? ubi accessit, pati exoptat, ut totam Dei gratiam redimat, ut omnem veniam ab eo compensatione sanguinis sui expediat ? Omnia enim huic operi delicta donantur. Indo est quod ibidem sententiis vestris gratias agimus, ut est æmulatio divin» rei ct human» : cum damnamur a vobis, a Deo absolvimur. »

Idem Tertullianus, contra Gnósticos docentes posse in tormentis Cluistum ore negari, modo ejus fides corde retineatur (idem postea docuerunt PriscillianLst», quorum tessera erat:

Jura, perjura, «cretum prodere noli),

scripsit *Scorpiacum,* id est pharmacum contra Scorpios, puta Gnósticos, quo toto agit Dc *Jlonn martyrii.* Tertullianum quasi magistrum de more secutus S. Cyprianus, mire extollit martyres el martyrium, *Exhortât, ad Mart. :* «Martyrii, ait,in. -- EU” timabilis gloria, infinita mensura, immaculata rrvt’f : victoria, inæstimabilis titulus, triumphus immensus.» Idem, ibidem ct in cpist.nd *Martyres,* inter alia his cos elogiis sparsilo ornat : «Martyr efficitur collega passionis Christi. Martyres præstant magisteria morum, confessores initia virtutum. Martyres cum Christo futuri judices. Martyres regnum coelorum sine cunctatione obtinent. Martyres fructum centenarium percipiunt. Martyrum triumphus gloriosus. Martyrum fides et fortitudo inexpugnabilis. Martyrum corona eo sublimior quo longior. Martyrum oratio meretur a Deo exaudiri. Martyrum triumphis lætatur Ecclesia. Martyrum prerogativa possunt lapsi apud Deum juvari. Martyrum memoria, passiones ct dies anniversaria sacrificiis in Ecclesia celebrari solita. Martyribus patent coeli tempore persecutionum. Martyrium est in Dei dignatione, non in hominis potestate. Martyrium jam libenter appetunt, qui mortem contemnere discunt. Martyrium per baptisma sanguinis omnium excellentissimum. Martyrii initium ab Abel. Martyrii subeundi adjutor, testis ct probator Christus. Martyrio statim patet ingressus ad regnum coelorum.»

Denique antesignanus, princeps et dux mar- CMe-n
tyrum est Christus. Hac de causa primi Antistites r ı j-
ct Patres (quod et invitus fatebatur Julianus 7 ' .**
Apostata) « omnes ad martyrium quasi apes ad m».
alvearium volabant, » ait S. Chrysostomus, orat, in *Juvent, ct Maxim, mart.* tom. III, in fine. S. Hubertus, S. Lamberlo martyri in Leodicnsi ı
episcopatu succedens, ingemiscebat quod cl rlr
eidem in martyrio non succederet : «0 rae infelicem, inquit, cujus peccata sc in tantam susta- tw.
Iere congeriem, ut non idoneus dignusque possim reperiri consortio tanti viri, martyrii triumphum subeuntis, palmamque martyrii invadentis ! » Ita habet Vita ejus apud Surium die 5 novembris. S. Dominicus vix instituto a sc Ordine Praedicatorum, cupiditate martyrii ad nlcns-
Saracenos profectus est, anno Domini 1217. S. Francisais ad martyrium ita anhelabat, ut s. Fnn-
leste S. Bonaventura, cap. ix Vitæ ejus, 1er in cvv,“-
Orientem ejus potiundi spe sit profectus : *primo,* in Syriam, anno sexto conversionis su»; *secundo,* anno septimo ab instituto Minorum Ordine, in Africam ad regem Marochi; *tertio,* in Terram Sanctam ad Sullhanum Babyloni», sed irrito semper conatu, Deo nimirum ipsum ad nobilius sacrorum ChrisÜ sligmalum marlyrium destinante.

Plura de martyrio annoiavi *Osee,* cap. xi, in fine
M rtj-(jpitis. *Vide* Victorem Uticensem, lib. IH, HI
~.3 i-- *Perseeut.,* ubi inter alia narrat ab Ilunnerico rege Ariano plurimos orthodoxos, quasi agmina loc starum, compactos fuisse in angustum carcerem, ubi locus non erat secedendi; quare omnia stercoribus et urina scatebant, ut ille tunc fœtor cl horror universa poenarum genera superaret ; et tainen martyres hymnum cum exaltatione Domino decantabant : u Hæc est gloria omnibus sanctis ejus, s

Ver». 53. **33. Qcr ASTEM NEGAVERIT ME CORAM HOJJINIRIS,**
»6Z xn' >EGAB0 (Syrus *abnegabo}* et ego eum coram l'atre meo, qui ix coelis est. — Subjicit hoc Christus, ut qUi non movetur magnifica promissione, percellatur terribili comminatione, quod sicut Christus confitebitur confitcntem, ita negabit negantem se, dicens : «Nunquam novi vos, discedite a me, qui operamini iniquitatem, » *Matth.* vn, 23; hoc est, ite ad Luciferum, cui servistis, in gehennam. *Matth.* xiv, 12 et sequent.

Vrr» 't. 34. No l it e ar bit r ar i, quia (quod) pac em ven er im
Luc. Ii', MirrEnE IS TgKIIAM : K0N vEM PACEM MITTERE, SED
gladium.—« Pacem, » scilicet terrenam ct mundanam; nam pacem spiritualem mentis et pacem unionis fidelium inter se, ac cum Deo ct Angelis ejus, quæ ducit ad pacem ct felicitatem æternam in cœlis, Christum allaturum prædixit et promisit, Isaías, ix,Oct 7, cl lxv, 23; ethane Angeli, Christo nato, hominibus nuntiarunt, *Luc.,* cap. u, vers. 14.

Sed gladium, —id est «separationem,» ut habet Lucas, cap. xii,vers. 51, ct discordiam in fido et religione, scilicet fideles meos Christianos proprio per fidem separem ab infidelibus; hi vero inde el occasione accepta se separent a fidelibus infideli odio, cosque libertate, bonis ct vita mulctent; et hoc posterius maximo intendit hic Christus, idque opliinc respondet Michææ, cap. vit, vers. G, ex quo hæc sumpsit Christus. Ita S. Augustinus, lib. I *llelract.,* cap. xix ; ct alibi, imo sic explicat Lucas, cap. xn , vers. 51, ct patet ex sequentibus ; sequitur enim :

Ver». ». 35.Ven iEmm separare (Syrus, ut *faciam dissidere}*
HOMINEM ADVERSUS PATREM SUUM, ET FILIAM ADVERSUS MATREM SUAM, ET NURUM ADVERSUS S0CRUJ1 SUASI :
Ver». '. **36. EI INIMICI HOMINIS, DOMESTICI EJUS.** —
z*c. i-i, gyrus . *et inimicas habebit vir filios domus ipsius.*
Quia, ut aitS. Chrysostomus, hom. 2 *Contra Julaos,* eveniet ut in eadem domo unus sit fidelis crcdalque in Christum, alter maneat infidelis, ac pater velit filium a fide retrahere ad pristinam impietatem. Hoc prædicens, ait : « Veni separare,» etc. *q. d.* Adeo vincet potestas Evangeli!, ut filii quoquo contemnant parentes suos, filiæ matres suas, et parentes liberos, imo ct animam (vitam) cl omnia pro pietate exponant. Hæc A'ioiH chrysostomus. Porro alludit, imo citat Christus
*, }> Michææ cap. vu, vers. 6. Putant nonnulli Chris-
. »4.1 m alio L.cíu ct causa abuti verbis Michææ, sed respondeo Michæam ad litteram loqui dc calamitate obsidionis impine Jerusalem per Chaldaeos, uti docet ibidem S. Hieronymus, qua ejus incolte adeo gladio, fame, peste vexati ct afllicti fuere, ut etiam frater fratri, filius parenti, uxor marito panem, domum, arcem eriperet et præriperet, ut sibi uni consuleret.

Allegorico autem hæc Judæorum pugna significat discordiam ct pugnam infidelium, etiam parentum, fratrum, conjuguai, contra fideles Judíeos et Gentes tempore Christi, maxime quando propter eos periculum fanne, bonorum ct honorum, vel etiam vilæ incurrebant : tunc enim fratres, filii cæteriquc domestici fiebant inimici fratrum et parentum fidelium, ct hoc sensu allegorico verba Michææ citat hic Christus; ncc enim neccssc est in aUegoria vel parabola omnia omnino adaptare. Vide dicta *Micha.,* cap. vu, vers. G.

Ver». 37. **37. QUI AMAT PATREM AUT MATREM PLUS QUAM ME, NON EST ME DIGNUS : ET QUI AMAT FILIUM AVI ¿ur,x,V» FILIA!! SUPER ME, NON EST ME DIGNUS.** — Scilicet, non est dignus qui me habeat Dominum ct magistram, non est dignus meo nomine, consortio, gratia, regno cæterisquc promissis meis. *Luc.,* cap. xiv, vers. 2G : « Non potest meus esse discipulus, » non est dignus me præccptore. Balio est quia Christus, utpote Deus, Dominus, Salvator ct Redemptor noster, longe prieferendus et parentibus el filiis : quare qui illis cum postponit, ut propter cos a fide vel lege Christi desciscat, hic indigno tractat Christum cique summam ignominiam irrogat; quare indignum se facit ul in Christi fami lia ct schola recenseatur. ItaS. Hieronymus ct alii. Ita S. Saturus, cum ei minaretur Hunncricus rex, ni Arianus fieret, se uxorem ejus camelario in conjugium traditurum, cumque uxor id horrescens, obsecraret Saturum ut regi consentiret, ipse quasi alter Job respondit : « Tanquam una cx insipientibus mulieribus loqueris. Formidarem, mulier, si sola esset hujus s. Sit»-
vitæ limara dulcedo : artificio, conjux, diaboli ri
ministrans. Si diligeres mantum, nunquam ad hlja.
secundam mortem attraheres proprium virum. Distrahant filios, separent uxorem, auferant substantiam, mei Domini ego securus de promissis, verba tenebo : Si *(piis non dimiserit uxorem, filios, agros aut domum, meus non poterit esse discipulus. n* Ita Victor Uticensis, lib. I *Wandal. Persee.* Idem, lib. III : a Matrona, ait, nomino Victoria, dum in conspectu vulgi continuato suspendio cremaretur, a marito jam perdito, filiis præsenlibus, taliter rogabatur : Quid pateris, HcM»
conjux? Si mo despicis, vel horum, quos gc-
nuisli, miserere, impia, parvulorum. Quare obii- tlí¡u>.
visceris uteri tui, et pro nihilo ducis, quos cum gemitu pi peristi? Ubi sunt foedera conjugalis amoris? Ubi societatis vincula, quæ inter nos dudum honestatis jure tabulæ conscripto fuerunt? Hespice, quæso, filios ac maritum, et regio)
jussionis implere festina praeceptum, ut el im-

minentia aclinic tormenta lucreris, simul et milii doneris cl liberis nostris. Sed illa nec filiorum fictus, nec serpentis audiens blandimenta, affectum mullo altius elevans a terra, mundum cum suis desideriis contemnebat. »

ven. 3í. *t v r r'* iiv v. 38. Et qui non accipit (do manu Domini in hu- ïncr0S8U°S instar Christi eam bajulet et æquo animo ferat) crucem suam, ef sequitur me, non est me dignus.— a Crucem, n ut scilicet paratus sit pro Christo ferre opprobria, verbera, carceres ct mortem etiam durissimam cl ignominiosissimam, qualis est mors crucis, quam Christus pro nobis sustinere dignatus est; quia, ut ait S. Chrysostomus in persona Christi, sicut ego summam vobis attuli bcatitudinem, sic singularem obedientiam ct affectionem a vobis postulo, imo re- Cnn posco, ut in mea acie silis leones. Alludit Christusa^ bajulationem suæ crucis futur® ; omnino enim par est et justum, ut post Christum emeem pro nobis bajulantem, nos quoque crucem nostram ejus amore ct reverentia bujulantes sequamur, et tendamus in cœlum. Hunc esse genuinum littera sensum patet ex sequentibus. Ita S. Chrysostomus, Theophylactus ct alii. Potest tamen gencratim per *crucem* hic accipi omnis tribulatio a Deo immissa. Crux enim a cruciatu dicitur, ait S. Gregorius ; hæc Christianis Christi ducis sui amore ct exemplo fortiter ferenda est.

Mystico : crux est mortificatio. Ita S. Gregorius, hom. *33inEvang.,* Redact alii. Audi Euthymium : « Crucem, inquit, vocat Christus mortem ad ea quæ mundi sunt, quia mortis instrumentum orat crux. Oportet enim eum qui Christum sequitur, mortuum esso ad mundanas voluptates.» Audi ct Glossam : a Crux duobus modis portatur, vel cum per abstinentiam corpus afficitur, vel cum per compassionem proximi animus affligitur : peccata proximorum frixorium sunt sanctorum.d

Simili modo S. Hilarius et alii hæc accipiunt dc cruce ct martyrio spirituali, qua quis carnem, concupiscentiam ct vilia crucifigit et a se resecat. Idem dico dc sententia proxime sequenti. Addit S. Chrysostomus Christum meminisse crucis, ul sensim ad crucem et passionem suam animos discipulorum præparet.

Denique S. Hieronymus : « In alio Evangelio, inquit, scribitur: *Qui non accipit crucem suam quotidie,* nc semel putemus ardorem fidei posso sufficere; semper crux portanda est, ut semper nos Christum amaro doceamur. »

Vw.39. 30. Qui invenit animam suam, perdet illam ; et ij f QUI PERDIDERIT animam suam propter me, inveniet xxvn,33j eam. — Tò *invenit* est preteritimi, non prœsens. Grace enim est ¿ Sensus est, ç. d. Qui ani- 15 mam, id est animæ et vitæ suæ salutem corporalem ct temporalem (ne sit ampbibologia cum sequenti) in periculo mortis ob fidem meam apud tyrannos constitutam, per fidei ct mei nominis negationem (hoc enim supplendum esso patet ex sequenti anlilhesi) *invenit,* id est acquisivit et lucratus est, is perdet animam , id est animæ suæ salutem ælernam, quæ sola vera est salus, ibitque in gehennam. El e contrario, qui perdiderit presenterà animæ vitam ob professionem mei nominis et fidei, ut pro ea mortem oppetat ct martyrium ; hic inveniet vitam, salutem, felicitatem et gloriam animæ æternam. Ila Theophylactus et alii. Simile est cap. xvi, vers. 23, et *Luc.,* cap. xvii, vers. 33. Ita et Tertullianus, in *Scorpiaco,* cap. xi : «Animam, ait, ille invenit, qui negarit Christum lucrifaciendo vitam ; sed perdet in gehennam, qui se putat in negando lucrifacere eam. Perdet autem eam ad prasens, qui confessus occidilur, sed inventurus eam in vitam ælcrnam. »

Qui ergo indulge! animæ su c, perdit eam ; ¿pu mortificat, salvat. Vide hic paradoxon : vita hic Viuin sita est in morte, et mors in vita. Si enim pro £ Christo morieris, vives ; sin Christum neges, ut vivas, morieris in æternuin. Unde Tertullianus, in *Scorpiaco,* cap. v : «Voluit, ait, Deus mortem dissolvere, tormentis tormenta discutere, vitam auferendo conferre, carnem Ledendo juvare, animam eripiendo servare. » Quare non potes meliore usu vitam expendere, quam si eam pro Christo prodigas, « nam pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus,» *Psal.* cxv. « Pretiosa, ait S. Cyprianus, qnsL ! 1, mors hæc est quæ emit immortalitatem pretio sanguinis, » juxta illud *Sapient,* m : « Et si coram hominibus tormenta passi sunt, spes illorum immortalitate plena est.»

Nota : lleb. NV3 *matsa* , id est *invenit,* subinde significat, « acquisivi!, nactusest, comprehendi!, pr\ fl<w assecutus est,» ulivertuntSepiuaginta,Jo6zcap. ni, 22; ct Noster, I *Rcg.* xxxi, vers. 3. Pari modo Grecum rSsíaxw, id est invenio, sœpe idem est quod impetro , obtineo, eruo , libero, assequor, comparo. Et latinum *invenire* est quasi in aliquid venire, aliquid acquirere el adipisci, ait Donatus. Sic Cicero, *Philip.* 1, ait : a Qui propter hæsilantiam linguæ stuporemque cordis cognitionem ex contumelia invenit, » id est acquisivi!. Plinius, in *Prafat.* : « Inde nomen divinum invenit, » id est adeptus est. Sic dicitur quis invenire laudem, mortem, famam, id est acquirere.Sic, *Luc.* i,ailGabricl B. Virgini : « Invenisti gratiam apud Deum,» id est venisti in gratiam Dei, ejus gratiam inivisti, ejus amorem nacía et adepta es. Sic Apostolus, *Rom.* cap. n , vers. 1 : « Quid ergo dicemus invenisse, » id est assecutum esse « Abraham Patrem nostrum? » *Genes,* xxvi, 12, dicitur: «SovitIsaac in terra illa et invenit, » id est acquisivit a in ipso anuo centuplum. » Ratio est, quia quod quis in fundo suo natum invenit, hoc sibi acquirit. Sic hic, a qui invenit animam, » id est qui vitam suam in persecutione mortis periculo expositam el quasi perditam lucratur, acquirit et quasi de novo facit ad se venire; negando Christum, hic « perdet eam » inaltera et beata vita. Res enim perdita si inveniatur, æstimatur quasi dc

novo acquisita. Est catachresis. Qui enim vitam, quam tyrannus petit, negando fidem conservat, lile eam quasi invenisse et do novo adeptus videtur.

j, 'i» Rursum NVO *matsa,* id est *invenit,* subindo si-
" gnificat *quœsivit* per metalepsin, quia presso non invenitur, nisi quod quæsilum est. Sic sensus est, <*pri invenit,* id est qui quærit vitam suam conservare, et quærendo acquirit ac conservat. Sic Jonathas ait famulo : a Vade, el afler mihi sagittas, » ubi in Hebr. *matsa,* hoc est *vade et inveni,* id est quiere mihi sagittas, I Rcj. xx, 21.

Nota Ad hæc *matsa* subinde notat libertatem, sufficientiam, copiam, facultatem, potentiam, ut *Psal.* xx, 9 : a Inveniatur manus tua omnibus inimicis luis, » id est sufficiat, potentior sit et fortior inimicis tuis. Sic hic invenire animam, est acquirere animæ, id est vitas libertatem rerumque copiam ct potentiam per negationem fidei : hæc enim reges et tyranni negantibus Christum promittebant.

V<n.4f. 40. Qui recipit vos, me recipit ; et qui me re-
57 · CIPIT, RECIPIT EUM QUI 3IE MISIT. — Qui Cnim PC-
' cipit legatum, in legato recipit regem qui cum legavit, ut per cum loquatur et agat. Apostoli aulem sunt legati Christi, ct Christus Dei : qui ergo eos recipit, Christum in iis recipit, et in Christo ipsum Deum, juxta illud Pauli : « Pro Christo legatione fungimur tanquam Deo exhortante per nos.» II Cor.vi. Ita fecerunt Galate Paulo : «Testimonium, ail ipse ad cos, cap. iv, vobis perhibeo, quia, si fieri posset, oculos vestros eruissetis et dedissetis mihi. » Et rursum : « Non me respuistis, sed sicut Angelum Dei excepistis, sicut Christum Jcsum.» Proponit Christus hic praemia recipientibus Apostolos, ut Apostolis in paupertate, quam eis praecipit, v. g. prædicantibus, consulat in caque confirmet, utque hospites ad cos libenter excipiendum invitet.

Ver», ii. 41. Qui recipit Prophetam in nomine Pro-
VIIET.E , MERCEDEM PIIOVIIETi ACCIPIET ; ET QUI RECIPIT JUSTUM IN NOMINE JUSTI , MERCEDEM JUSTI accipiet . — « Prophetam, » id esLdoctorem et prædicatorcm Evangclii, quales erant Apostoli. Olim enim Prophetarum munus erat, non solum praedicere futura, sed ct populum docere ac praticare legem ac verbum Dei. « In nomine Prophète, » id est quia propheta, id est doctor et praedicator Christi. Ita S. Chrysostomus, Theophylactus, Beda. Vide cap. vu, 15

Mer . Mercedem Piiophet-e accipiet .— *Primo,* aliqui
tr •;',J sic explicant, *q. d.* Mercedem a Propheta acci-
i i'. .. ph't, camque hospitio ct hospitalitate longe majorem, quia a propheta, id est predicatore recipiet fidem ct gratiam Christi, item orationes ejus apud Deum pro suo hospite.

Secundo, Euthymius : u Mercedem Prophète accipiet, » hoc est, inquit, erit prophète et priedicatori tequiáis m premio, et æqualibus cum eo honoribus dignus habebitur. Huc subinde verum est, cum scilicet hospes tanta charitate recipit predicatorem, quanta ipse predicai, cique magno fervore cooperatur ct causa est, ut plurimos convertat. Mensura enim choritatis respondet rqensura gloriæ coelestis ct beatitudinis essenIktSfc. Quantum enim quis amat Deum, tanta visione Dei beabitur. Gradus enim visionis et gloriæ correspondent ct commensurantur gradibus charitatis. Alias verum non est : plus cnim est predicare Christum, ac proinde majoris meriti ct premii, quam sit prædicatorcm hospitio excipere.

Tertio ct genuino, «mercedem Prophète acci-Tritio,
piet, » quia sicut cooperatur prophète eumque üc,miu<u
juvat, quia Propheta et prædicator est, ita particeps erit laboris, meriti et praemii prophète non aequaliter, sed proportionaliter, scilicet, secundum proportionem cooperationis ct charitatis, qua predicanti cooperatur. Sic cnim jure communi receptatores latronum ct furum simili cum iis poena plectuntur, licet.non æquali. Qui enim aliente virtuti, vel crimini cooperatur, illius alieni operis naturam ct meritum, indeque premium vel supplicium in se trahit. Sic explicat S. Chrysostomus : « Mercedem Prophète accipiet illam, inquit, quam decens est ut is capiat, qui Prophetam recipit ; » alii : « Particeps erit mercedis Prophetis promissæ.» Simile dat S. Gregorius, hom. 20 *in Evang. :* «Quia, inquit, ct si ulmus fructum non habet, uvam tamen cum fructibus portans, hæc sua efllcit, quæ bene sustentat aliena. » Sic cnim hospes, per Prophetam quem recipit, prophetat et praedicat, idcoque Prophète meritum et premium percipit.

Huc facit velus militiæ lex : « /Equa pars erit descendentis ad prælium ct remanentis ad sarcinas, et similiter divident hostium spolia, » I *Reg.* XXX, 24. Mercedem ergo Prophetic, id est prophetiæ, sive prædicationis recipiet, quia eam adjuvit et promovit; sine co cnim prædicator (nipote carens victu) predicare non potuisset.

Denique perumerccdcm Prophète»nonnulli accipiunt donum prophetiæ, quod Abdiam prophetam meruisse censet S. Hieronymus, *in Abdiam,* eo quod ipse Prophetas in persecutione Jezabclis pane et aqua sustentassct : « Hic, inquit, quia centum Prophetas aluerat, accepit gratiam prophetalem , et de duce exercitus fit dux Ecclesias. Tunc in Samaria parvum gregem paverat; nunc in toto orbe Christi pascit Ecclesias.» Censet enim ipse Abdiam, qui Prophetas sub Achab latitantes aluit, III *Reg.* win, 13, eumdein esse cum Abdia, qui quartus est inter minores Prophetas. Idem censent S. Epiphanius, S. Dorotheus, S. Isidorus et alii, etsi verius sit alium fuisse ab eo, uti ostendi procemio in *Abdiam.* Simili modo SS. Marius ct Martha cum filiis, aliique plurcs, martyrium adepti sunt, eo quod martyres visitassent ct aluissent in carcere, de quo mox plura.

Ex hac sententia colligit S. Ignatius, epist. *ad*

Sinyrncnscs, cum qui recipit martyrem mercedem martyris recepturum : «Nimirum, inquit, qui honorat vinctum Jesu Christi, martyrum mercedem accipiet, n Hinc in historiis martyrum legimus multos fideles, qui martyres visebant, vel alebant, vel confortabant, vel sepeliebant, vel q»ovis alio modo fovebant, hoc ipso martyrium meritos, ct rcipsa martyres evasisse, ut patet in S. Vitale martyre, patre SS. Gervasii et Protasii, qui confortans S. Ursicinum in morte ct martyrio nutantem, captus el martyrio affectus est. Idem contigit S. Sebastiano confortanti SS. Marcum ct Marcellianum , et SS. Mario et Marthæ cum duobus filiis visitantibus et adjuvantibus martyres Roma: in carcere detentos, ct plurimis aliis.

bility- ; uLt uur- lyre»,

Qui recipit justum in nomine justi (quia justus est) **MERCEDEM JUSTI RECIPIET — CO modo, qUO** jam dixi de Propheta; imo si sit in peccato, gratiam poenitendi obtinebit fietque justus, id cnim sæpe Sancti suis hospitibus verbo et exemplo persuadent, ac oratione apud Deum impetrant. Ha S. Franciscos Cetani a milite hospitio exceptus, prædixit illi instantem mortem, confessionem persuasit› ct apud Deum impetravit gratiam ct salutem æternam; nam miles illico confessus , initio refectionis expiravit. Vide S. Bonaventuram in Vita ejus, cap. xi, ct Wading, in *Annal. Minor.* anno Cluisti 1223, num. 10.

s. Fian- cis< s 'inà iL- i. mmiii- li.uobo» ‘ à'iùt?l

Ven. 4!. -Vor. «. 4!* **42.** Et quicumque potum dederit vni ex mini- **.jus ISTIS CALICEM AQUæ FRIGIDÆ, TANTUM IN NOMINE DISCIPULI ; AMEN DICO VOBIS, NON PERDET** mercedem suam. — « Aquæ frigidæ, n quæ res vilissima, cstque pauperrimorum : « ne, ut ait S. Hieronymus, in calida quis sumptum lignorum ni-causari possit,» nec in calice magnitudinem vas*s› non cnim dicit congium, nec amphoram, sed calicem, sive cyathum : quis cnim adeo debilis, vel pauper est, qui cyathum aquæ dare, aut ferre nequeat? Et S. Augustinus, serm. G2 *De Tempore :* « Quis erit, inquit, qui sc possit excusare, cum etiam pro calico aquæ frigidæ mereedein se Dominus redditurum promiserit? Et quare frigidæ dixit? Ne forte se posset aliquis pauper de lignorum penuria excusare, aut certo dicere sc vasculum, ubi aquam calefaceret, non habere. »

Caín ni- ' iimu" tur.

In nomine discipuli, — id est quia meus discipulus est; quia mihi mcæquc doctrinæ adhæret; quia in me credit ; quia fidelis est Christianus, hoc est in honorem meum, meique intuitu ct respectu. Hic enim Christi intuitus intentionem dantis ipsumque opus recliiicat, nobilitat et exaltat, ut Christo factum videatur, quod Christiano collatum est, adeoque Christus sibi factum leslimet, et tale magna mercede remuneret. Si enim alio intuitu idem opus facias, v. g. quia tuus servus, cognatus, vel amicus est, parvi vel nullius apud Deum erit pretii et meriti : hæc enim est eleemosyna adusque misericordiæ naturalis , prior vero est actus misericordiæ supernaturalis. Ita Suarez et Theologi. Audi Suarez, lib. Il *De Necessitai, (fratta,* cap. xvr, 10 : a Bisce Christi verbis insinuatur, quod opus misericordiæ, si fiat homini solum, quia homo est, sit ordinis naturalis ; si vero fiat, quia fidelis est, et civis Sanctorum ac domesticus Dei, sit opus misericordiæ superioris ordinis, sive supernaturalis. »

Exemplum illustre est in Vita (extat apud Suriunì die 28 octobris) S. Anastaste virginis et martyris. Hæc enim, cum ei lingua praescinderetur et dentes evellerentur, viribus deficiens silicnsque poposcit aquam. Illam ei praebuit Cyrillus quidam, cfui poculo aquæ frigidæ emit coronam martyrii. Cum cnim Probus praeses intellexisset id ab eo quasi Christiano factum Christian®, morte ct martyrio cum affecit.

tyrio compì h- salnr

Ex hac Christi sententia nonnulli Theologi cum Suarez probabiliter colligunt gratiam in justo augeri per actus remissiores, ut si justus › v. g., habeat gradus gratiæ intensos ut octo, eliciat autem actum eleemosyna, dando, v.g., calicem aquæ frigidæ pauperi actu remisso ut tria, hoc tamen actu ipsum promeriturum augmentum gratiæ habitualis intensæ ut octo, ut additis tribus gradibus, intensa, vel extensa sit ut undecim.

Gnlii CItacit pr ictos rtjoi- io-

Probatur *primo,* quia recipere Prophetam est facile ct obvium, perinde ac recipere pauperem vel hospitem ; hic tamen, licet jam justus et sanctus, recipiet mercedem Prophète, quæ est gloria æterna, scilicet certos gradus visionis beatificæ, ac proinde recipiet prius in hac vita gradus gratiæ illi respondentes, gradus enim gloriæ respondent gradibus gratiæ. Ponamus ergo eum habuisse gradus gratiæ octo : jam per hoc opus intensum tantum ut tria, accedent ei alii tres gradus gratiæ; ergo minus remissum opus auget gratiam intensiorem.

Pr"b. v"

Sc*eundo,* dare calicem aquæ frigidæ est opus minimum et facillimum, ac proinde communiter remissa intensione Ct : nani dare, v. g., aureos decem vel vigiuti, longe majus est et difficilius; ac proinde requirit majorem conatum et intensionem voluntatis ; ct tamen illud, licet minimum, habet mercedem, ut ait hic Christus, scilicet, certos gradus gloriæ, cl consequenter totidem gradus gratiæ ci respondentes. Justus ergo, qui sæpe actus charitatis intensiores elicuit, et per eos habitum gratte accepit intensum ut vigiliti, si det calicem aquæ frigidæ per actum remissum ut duo, hujus operis mercedem accipiet, scilicet duos gradus gioite, ao consequenter totidem gradus gratiæ illis commensos : lii ergo duo gradus augebunt gradus gratiæ viginti, ut fiant duo et viginti.

sciarla,

Tertio, si opus objective, et quasi essentialiter minus, qualo est dare calicem aquæ frigidæ, auget gratiam acceptam ex opere quod majus est essentialiter et objective, quale est dare centum aureos pauperi ; cur non pariter (imo magis) opus quod tautum aecideutalitcr est mi-

Terti»,

nus, puta remissius in intensione, augeat gratiam acceptam ex opere quod tantum accidentalitcr fuit majus, quia scilicet fuit intensius et ardentius? Ita Suarez, tom. HI *De Gratia,* lib. IX, cap. nr, num. 36.

Denique significat hic Christus, nullum opus, licet minimum, predicatori impensum, cantu- rum sua mercede. Talia autem sunt opera remissa, qualia plurima faciunt justi , ac proinde plurimorum operum merccdem perderent, si opera remissa non augeant gratiam intensiorem (pauci enim tam intensos actus eliciunt, ut habitum adœquent vel excedant), cujus tamen contrarium hic docet Christus.

CAPUT UNDECIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Pnmo, Joannes Baptista per discipulos quœrit a Christo, an ipse sit Messias? Christus, non per verba, sed per facta, puta per miracula respondet se esse Messiam. Secundo, vers. 1, Christus laudat Joanncm quasi Angelum, quo inter natos mulierum nullus sit major. Tertio, vers. 16, *arguit Judaos,quod tam se, quam Joanncm exploserint. Quarto, vers.* 21, *diras intentat civibus Corozaim et Capitanai, quod co toties audito visisque tot signis, non crediderint. Quinto, vers.* 2N, *docet Deum se suaque non nisi humilibus et mitibus revelare ct communicare.*

1. Et factum est, cum consummasset Jesus, praecipiens duodecim discipulis suis, transiit inde ut doceret et prædicaret in civitatibus eorum. *2.* Joannes autem cum audisset in vinculis opera Christi, mittens duos de discipulis, 3. ait illi : Tu es, qui venturus es, an alium expeclamus? 4. Et respondens Jesus ait illis : Euntes renuntiate Joanni quæ audistis et vidistis: 5. Cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes evangelizantur :6. et beatus est, qui non fuerit scandalizatus in me. 7. Illis autem abeuntibus, coepit Jesus dicere ad turbas de Joanne : Quid existis in desertum videre? arundinem vento agitatam? 8. Sed quid existis videre? hominem mollibus vestitum? Ecce qui mollibus vestiuntur in domibus regum sunt. 9. Sed quid existis videre? prophetam? Etiam dico vobis, et plus quam prophetam. 10. Ilie est enim de quo scriptum est : Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem luam, qui præparabit viam tuam ante te. 11. Amen dico vobis, non surrexit inter natos mulierum major Joanne Baptista : qui autem minor est in regno coelorum, major est illo. 12. A diebus autem Joannis Baptists usque nunc, regnum cœlorum vim patitur, et violenti rapiunt illud. 13. Omnes enim Prophète et lex usque ad Joanncm prophetaverunt : 14. et si vultis recipere, ipse est Elias, qui venturus est. 15. Qui habet aures audiendi audiat. 16. Cui autem similem æstimabo generationem istam? Similis est pueris sedentibus in foro, qui clamantes coæqualibus, 17. dicunt : Cecinimus vobis, et non saltastis ; lamentavimus, etnon planxistis. 18. Venit enim Joannes, neque manducans, neque bibens, et dicunt : Dæmonium habet. 19. Venit Filius hominis manducans et bibens, et dicunt : Ecce homo vorax; et potator vini, publicanorum et peccatorum amicus. Et justificata est sapientia a filiis suis. 20. Tunc coepit exprobrare civitatibus, in quibus facte sunt plurimæ virtutes ejus , quia non egissent poenitentiam. 21. Væ tibi, Corozain ; væ tibi, Belhsaida ; quia, si in Tyro et Sidone facte essent virtutes quæ facte sunt in vobis, olim in cilicio el cinere poenitentiam egissent. 22. Verumtamen dico vobis : Tyro et Sydoni remissius erit in die judicii, quam vobis. 23. Et tu , Capharnaum, nuinquid usque in coelum exaltaberis? usque in infernum descendes ; quia, si in Sodomis facte fuissent virtutes quæ facte sunt in te, forte mansissent usque in hanc diem. 24. Verumtamen dico vobis, quia terræ Sodomorum remissius erit in die judicii, quam tibi. 25. In illo tempore respondens Jesus, dixit : Confiteor tibi, Pater, Domine cœli et terræ, quia abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, el revelasti ea parvulis. 20. Ita

Paler : quoniam sic fuit placitum ante te. 27. Omnia mihi tradita sunt a Patre meo. Et nemo novit Filium, nisi Pater; neque Patrem quis novit, nisi Filius, et cui voluerit Filius revelare. 28. Venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos. 20. Tollite jugum meum super vos, et discite a me, quia mitis sum et humilis corde; et invenietis requiem animabus vestris : 30. Jugum enim meum suave est, et onus meum leve.

Ven. I. 1. Et FACTUM EST, CUM CONSUMMASSET JESUS, PRÆCIPIENS DUODECIM DISCIPULIS SUIS. — Est Græcismus. Ponitur enim participium pro infinitivo vel gerundio, *præcipiens* pro præciperc, *q. d.* Cum finem fecisset præcipiendi, vel, ut Græce est, Jmwtrnw, id est *ordinandi* et instruendi Apostolos, tam praeceptis quam consiliis, tam malorum prædiclionibus, quam bonorum promissionibus. Ita Maldonatus, Jansenius, Franciscas Lucas, Barradius et alii.

Transiit inde. — Separans scilicet se ab Apostolis, quos scorsim misit evangelizare, tum ut ipsi Christo secuturo viam præpararcnt docendo et miracula patrando, tum ut ipsi sui suæque virtutis periculum facerent in hac missione, separati a Magistro. Porro, quid fecerint Apostoli ita a Christo missi et dimissi, tacet Matthæus, sed narrat Lucas, ix, 6, et Marcus, vi, 12.

Ut doceret et prj-dicaret in civitatibus eorum, — scilicet Galikcorum, sive Judœorum, ad quos capite præcedcnti misit Apostolos; sed ita, ut ipse quoque seorsim ab iis iret per urbes eorumdem prædicatum. Nota llcbraismum : Hebræi enim pronominis relativi vel demonstrativi (quale ▮ró *eorum*) antecedens non exprimunt diserte, sed illud ex circumstantiis et quasi notum lectori , vel auditori intelligcndum relinquunt. Simile est *Ps.* xcviii, 8; IV *Reg.* XVII, 24; Ill *Reg.* V,3, ct alibi.

Vn. i. 2. Joannes (Baptista) autem cum audisset in ' INCULIS.OPERA CiiRiSTi. — « Cum audisset» a discipulis suis, ut ait Lucas, vu, 18, ex quo pariter liquet hic esse hysterologiam, et quæ hic de Joanne narrat Matthæus a vers. 2 ad 20, contigisse ante missionem Apostolorum , quam ipse recensuit cap. x.

Iannis di-.ijm- ll *

|x vinculis. — Syrus, *in domo vinctorum,* puta *n carccrc, u^‘ euin incluserat Herodes, eo quod ipsius cum ilerodiado adulterium reprehendisset. ‘„M Igitur paulo ante suam mortem et martyrium, .S' Joannes misit hos discipulos ad Christum, anno 32 alatis Christi, qui fuit annus secundus praedicationis ejusdem, cum jam Christus per doctrinam ct miracula inclaresceret, ut ab illo discerent ipsum esso Messiam sive Christum, ac sc occiso ct mortuo, ad illum transirent : alioqui enim schisma a Christo facere potuissent, præponentes Joanncm valut magistrum suum Christo ; nam majora ipsos sensisse de Joanne quam de Christo liquet *Matth.* ix, 11. Sicutergo cursores in stadio, decursa meta, alteri ad cursum sequenti lampada tradunt; sic Joannes defunctus suo munere et prædicatione, illam resignavit Christo. Et sicut aurora occumbens desinit in solem orientem, sic Joannes desiit in Christum ; fuit enim ipse Lucifer solis justitiæ , puta Christi. Quare adeo non invidit Christo gloriam orientem cum suo occasu, ut in eo gavisus sit ; imo occumbere optavit, ut Christus oriretur ; non enim ipse suam, sed Dei Christiquc gloriam ambiebat; unde ait : « Illum oportet crescere, me autem minui. » Joan, in, 30.

3. Ait illi : Tu es qui ventures es, an alium ex- Ven. 3.
spectamus ?— «Qui venturus es,» Græceó ííyáuv.?, ”»•
id est *Ule veniens,* hoc est *venturus,* magnus scilicet ille Propheta, redemptor Israelis et salvator mundi, puta Messias ab omnibus Prophetis promissus et a Patribus avidissime desideratus , qui hoc tempore, expletis de eo prophetiis, quasi jamjam venturus ab omnibus exspectatur. Alludit ad oraculum Patriarchal Jacob, *Gen.* XLtx, 10 : « Non auferetur sceptrum de Juda, etc., donec veniat qui mittendus est, » puta Messias.

Ex his Joannis verbis Tertullianus, lib. *De* J v •<
Baptismo, cap. x, et lib. IV *Contra Mardon.,* xvm , “
et Justinus, Quæst. XXXV11I *ad Orthodoxos,* opi-jnm eua
nantur Joannem dubitasse dc Jesu, an ipse esset Messias sive Christus, sed perperam; nam jam in baptismo Christi, Joannes eum baptizans, viderat Spiritum Sanctum specie columbæineum descendentem, ac vocem Patris audierat : « Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui.» *Matth.* in, 17. Quocirca Joannes clarissimum dederat ipsis testimonium, dicens : « Ecce Agnus Dei. » Joan, i, 32.

Alii opinantur Joannem non dubitasse quidem m
quin Jesus esset Christus, sed interrogare hic duntaxat, an ipse post mortem sit venturus in i>ain.
limbum, ut se propediem post mortem eo abiturum, ac Patres in eo degentes visitet et liberet. Ita S. Hieronymus, quem audi : «Non ait : Tu es, qui venisti, sed : Tu es, qui venturus es. Et est sensus : Manda mihi, quia ad infernum descensurus sum, utrum te ct inferis debeam nuntiare, quia nuntiavi superis? an non conveniat Filio Dei, ut gustet mortem, et alium ad luno sacramenta missurus es? » Et S. Gregorius, *hom.* 6 : «Non dubitat, ait, esse mundi redemptorem, sed quærit an sit ad inferni claustra descensurus. » Verum hoc quoque minus appositum et probabile videtur. ____

«U- Pico ergo : Joannes mittit discipulos, ac rogat
ı J.>um, an ipse sit ille, « qui venturus est, » id
. ‹ t an ip»e sit Messias, non quod dc eo dubitaret,
, ı -, d quod morti vicinus, discipulos de co dubi-
ı " ruito voluerit instrui et ad Christum traduci. Ita S. Hilarius , Chrysostomus, Cyrillus, Thcophy-
1.tus, Euthymius, Rupertus ct alii : ubi nota prudentiam S. Joannis; ipse enim nomine suo interrogat Jesum , an ipse sit Chrislus, quia discipuli cx se non fuissent ausi hoc proponere Christo : nimirum optimus est medicus, qui ut «Tgrotum curet, se quoque fingit œgrotare, ct medicinam austeram sumit. Undo S. Paulus : u nuis infirmatur, inquit, ct ego non infirmor? quis scandalizatur, ct ego non uror? » II Cor. it, 29.

4. Er respondens Jesus, ait illis : Euntes
"• ¡inuntiate Joanni que audistis et vidistis. — » Qu® audistis, » scilicet, ab astantibus narrari miracula a me facta; « et vidistis, » quæ scilicet pnusentibus vobis feci, ut vestræ quaestioni non verbo, sed facto ct rcipsa responderem. Testimonium enim a rebus efficacius et credibilius est, ait S. Chrysostomus, hæc enim miracula, quæ vidistis mc facientem, sunt indices veri Messile assignati ab Isata, xxxv, 5, et lxi, I. Unde Lucas, \n, 21 , addit : « In ipsa autem hora mullos curavit a languoribus, ct plagis el spiritibus malis , et cœcis multis donavit visum. » Nec enim Elias, ncc Elisæus, ncc Moyses, ncc quis alius Propheta tot ac tanta fecit miracula, quot Christus ; ut ex iis ipse agnosceretur caderis omnibus esse major, esseque Messias ab Isaia hoc indicio præmonstratus. Unde S. Cyrillus, lib. Il *Thesauri,* cap. iv; « Christus, inquit, miraculorum magnitudine simul ct multitudine ostendit se Messiam esse ; » adde et beneficentia. Hæc enim Christi miracula omnes infirmitates ct infirmos sanabant : Moyses vero, licet miracula plura ediderit in decem pingis /Egypti, tamen iis non sanavit, sed potius atllixit ct occidit Ægyptios, Exotf. vu ct scq. Christus vero « transiit benefaciendo et sanando omnes oppressos a diabolo. » Art. x, 38. lloc ergo fuit ccrluin indicium ipsum esse Messiam. Quocirca manus illius dicuntur *tornatiles,* id est versatiles el agiles ad benefaciendum omnibus, pft *na hyacinthis,* id est coelestibus operibus, miraculis ct beneficiis. *Cant,* v, 14. Vide ibi dicta.

i- **5. Cxci** vident, claudi ambulant, leprosi mun-
" **DANTUR, SURDI AUDIUNT , MORIVI RESURGUNT , PAU-** ieues evangelizan iuit. — Alludit, imo citat illud Isaiæ, xxxv : a Deus ipse veniet, ct salvabit no3. Tunc aperientur oculi cæcorum, et aures surdorum patebunt. Tunc salici sicut cervus claudus, ct aperta erit lingua mulorum.» El cap. xvi, 1 : • Spiritus Domini super me, eo quod unxerit Dominus me; ad annuntiandum mansuetis misit me, ut mclcnr contritis corde, el praedicarem captivis indulgentiam, ct clausis apertionem, » etc.

Pauperes evangelizantur. — Theophylactus ct Euthymius ri *evangelizantur* capiunt active, *q. d.* Pauperes Apostoli evangelizan! et prædicant Evangelium : verum tùafftXlÇwrat, id est *evangelitantur,* est verbum passivum, non activum ; unde Syrus : *Pauperibus evangelizatur.* Sensus ergo est, *q. d.* Ego Evangelizo pauperibus, iisque prædico Evangelium, ¡psique illud avide recipiunt, cum divites illud respuant ; pauperes enim cum sint inopes in terra, sperant ambiunlquc opes coelestes, quas promittit Evangelium. Alludit, imo citat illud Isaiæ, lxi, l : « Ad annuntiandum mansuetis misit me,» ubiSeptuag. pro EXPIX? *anavim,* id est mansuetis, legentes *aniim,* id est pauperibus, vertunt « ad evangclizandum pauperibus misit me. » *q. d.* Pauperibus non coactis, sed pauperibus spiritu et voluntariis, ac consequenter mitibus et mansuetis, ul vertit S. Hieronymus, *Isai.* lxi, annuntiatur et promittitur gratia, cætcraque bona Evangelii, et regnum in coelis œternum, quod ut mundo paradoxum est el valde mirum, ita proprium est Mcssiæ indicium ab Isaia assignatum. Simplicius per pauperes accipias inopes, scilicet Apostolos, discipulos et turbas ; hisce enim pra> dicabat Christus, ut ostenderet animas pauperum corain Deo tam pretiosas esse, quam divitum, ideoque Christum utrosquo square in Evangelio, Ita S. Hieronymus. Vide dicta Isaiæ, lxi, 1. Vis ergo Cliristum imitari ? pauperes doce, dirige, solare, juva.

6. Et **BEATUS EST , QUÍ NON FUERIT SCANDALIZATUS** Ver-. A. in me .— Qui, scilicet, non fuerit mea humili conversatione ct abjectione offensus. Syrus :î3. *Felix ille, qui non impegerit in me;* quia, ul ait S. Gregorius,*hom.* G : «Mira quidem facio, sed abjecta perpeti non dedignor. » Tacite notat discipulos Joannis, qui illa offendebantur, ac significat sc eorum corda et mentis arcana perspicere. Ita S. Chrysostomus et S. Hieronymus, epist. 151 *ad Algasium,* Qiuest. I : a Non Joannem, ait, sed discipulos ejus percutit. » Unde Glossa -ré « qui non fuerit scandalizatus » exponit : Qui de divinitatis mc® potentia non dubitaverit. Et S. Gregorius, hom. G *in Evang.,* ait infideles scandalizatos fuisse in Christo, cum post tot miracula morientem in cruce viderunt. Sic et Hilarius : « Quia futura erat crux plurimis scandalum, ait, beatos eos professus est Christus, quorum fidei nihil tentamenti deferret crux, mors, sepultura. »

7. Illis autem abeuntibus. — Ne turba putaret v<i*-T Christum adulari Joanni ejusque gratiam cap- £ ' tare, ait S. Chrysostomus, si coram ejus discipulis ipsum laudasse!, ideo permisit cos prius abire, deindo coram populo cum laudavit, ut populus testimonio Joannis, quo testatus erat ipsum esso Christum, fidem adhiberet, dum intelligit a Christo Joannem esse virum divinum, et quasi Angelum c ccelo lapsum.

Cotia Jbsus dicere ad turbas de Joanne :

Quid existis in desertum videre? arundinem VENTO AGITATAM ? — GræCC , id est *Undantem et fluctuantem, inaUxr* undarum et fluctuum maris. Simili metaphora segetem vocamus fluctuantem, dum vento impellente huc illueque agitatur. Christus removet suspicionem, quæ populo ex hac legatione Joannis obrepere potuisset, scilicet, Joannem mutasse sententiam suam do Jesu, ut cum prius cum pularil esse Messiam, jam de eo dubitet, ideoque discipulos id interrogatum ad Jesum miserit. ‹7. *d.* Ne putetis, o Judæi, Joannem aliter do me nunc sentire, quam ante senserit ; Joannes enim non est arundo quæ vento huc et illuc agitatur, ut leviter aliquid asserat, ac postea Idipsum ob dicta hominum reciprocet ct revocet; sed est velut quercus, quæ immota in veritate ct constantia contra omnia laudantium ct detrahentium flabra consistit, ut quod prius, cum liber esset, tanta libertate de mc sensit ct testatus est, idipsum nunc carceri ab Herode inclusus pari fortitudine sentiat et testetur, nec ob melum Herodis sententiam mutet, ideoque discipulos suos ad me misit, ut ipsi reipsa cx miraculis videant testimonium ejus de me esse verum meque esse Messiam. Quin et vos ipsi qui Joannem toties loquentem et prædicantem audistis, creditis illum non esso virum levem, qui mutetur ut arundo, sed serium ct constantem, qui a Deo agitatur, ut quod semel dixit, hoc semper dicat; ideo enim c domibus vestris in desertum Joannem visuri ct audituri existis, utique non exituri, nisi illum talem credieretis. Ita S. Chrysostomus, Theophylactus, Euthymius, Cyrillus, Bcda ct alii.

Per arundinem ergo *primo,* cum S. Gregorio, hom. 9 *in Ezcch.,* mentis instabilitatem; *secundo,* cum S. Chrysostomo, inde nascentem doctrinœ et prædicalionis inconstantiam accipc. Amodo qui.%? Arundo enim est, qui leviter quid credit ob rumores hominum, ideoque ob contrarios rumores Anudo thaon-qU¡ leviter discredit et sententiam mutat. Arundo est, l " J ob landes hominum pietatis officia colit, sed ob irrisionem aliorum mox eadem omittit. Arundo est, qui ob lauta promissa doctrinam veram prœdicat, sed ob aliorum minas camdem subticct, vel in dubium revocat. Arundo ergo est inconstantia) ct inconstantis imago ct symbolum, æque ac polypus, vespertilio, Euripus, ventus, AdiRh mulier ; unde adagia : a Polypi mentem habet ; iiauiw Euripus homo ; mulieris animus; vento, chanite- 4 ' loonto, Proteo, vespertilione mutabilior; cothurno versatilior; duabus sedet sellis; aliud dicit stans, alius sedens.»

Tr pn. Tropologice : arundo est homo levis, varius et ¡•nui", jactabundus, qui *primo* nunc verbis adulantium ct laudantium impulsus aliquid asserit, nunc verbis vituperantium ct minantium adactus idem negat, sicut arundo veniis contrariis in contraria SeciuJo agitatur; *secundo,* qui veritate, virtute et constantia est vacuus, sicut arundo inanis est et m > dulia vacua; *tertio,* qui nullum boni operis fruo Tertio, tum edit, sicut arundo est infrugifera; *quarto,* Qœwu. qui fluxu mundi et fluxis ejus voluptatibus oblectatur ct pascitur sicut arundo; quia arundo sicca, juxta aquas crescit cl pascitur : unde ejus epilhetum est, ut vocetur *flutialis arundo;* qua dc re eleganter ct pie scribit S. Augustinus, *in Psal.* cxxxvi, i, ad illa : a Super flumina Babylonis illic sedimus ct flevimus, cum recordaremur Sion; » Flumina, ait, Babylonis sunt omnia quæ hic amantur et transeunt : « Sede super flumina, noli sedere in flumine, noli sedere sub flumine. Ecce in Babylonia pulchra sunt, quæ tenent, non te teneant, non decipiant, » etc. Audi Auctorem *Imperfecti :* a Omnis homo carnalis, vacuus in fide, levis in sensu, mollis in passionibus, arundo est. »

Audi S. Gregonum, hom. 6 in Ecang. : a Quid per arundinem, nisi carnalis animus designatur? Qui mox ul favore vel detractione tangitur, statini in pariem quamlibet inclinatur. Si enim ab humano ore aura favoris flaverit, hilarescit ct extollitur, totumque se quasi ad gratiam inflectit. Sed si inde ventus detractionis eruperit, unde laudis aura veniebat, mox eum quasi in partem alleram ad vim furoris inclinat. Sed arundo vento agitata Joannes non erat, quia hunc nec blandum gratia, nec cujushbet detractionis ira asperum faciebat ; nec prospera hunc erigere, nec adversa noverant inclinare. Arundo ergo vento agitata Joannes non erat, quem a status sui rectitudine nulla rerum varietas inflectebat. »

Unde cum nobis imitandum proponens, subdit: « Non nos prospera elevent, non adversa perturbent, ut qui in soliditate fidei figimur, nequaquam rerum transeuntium mutabilitate moveamur. »

AudiS. Ambrosium, lib V in cap. vu *Luc.,* 2-1 : « Negat Dominus in desertum, id est in mundum esse prodeundum, ut mente carnis inflatos vacuosque virtutis internæ nobis putemus imitandos, quos procellis mundi hujus obnoxios vita mobilis inquietat, jure arundini comparandos, in quibus solidæ justiliæ nullus est fructus, qui forensibus criniti phaleris, nodis obsiti, vacuo oris strepitu sonori, nulla sui utilitate, frequenti etiam offensione, intus inania, foris speciosa sectantur. Arundines sumus, nulla validioris naturæ radice fundati ; et si levis aspiraverit prosperioris aura successus, vago motu proximos verberamus, inopes ad suffragandum, faciles ud nocendum. Arundinos fluvios amant, et nos labentia mundi caducaque delectant. Tamen hanc arundinem si quis de terræ evellat plantariis, et superfluis exuat, expolians veterem hominem cum actibus ejus, et Scriba) velociter scribentis manu temperet, incipit non arundo esso, sed calamus, qui præcepta cœlestium scripturarum penetralibus imprimat mentis, tabulis cordis inscribat.»

Subdit deinde Ambrosius bonam arundinem

esse Christum, do quo prophetatum est, *Isaiæ* xui : a Arundinem quassatam non confringet : quoniam carnem, quam peccata quassaverant, resurrectionis virtute solidavit. Bona arundo caro Christi, quæ serpentis capulet mundanas cupiditatis illecebras patibulo crucis affixit. »

Vrr^A. /m rn, **8.** Sed **QUID EXISTIS VIDERE ? HOMINEM MOLLIBUS yjynTtjtV ECCE QCI MOLLIBUS VESTIUNTUR IX DOMI-**BUS regum sunt. — «Mollibus,» scilicet vestibus, ut addunt Græca et Syrus. Mollibus vero vestiri, est deliciose vivere el epulari (uti faciebat dives epulo, qui quotidie induebatur purpura et bysso, et epulabatur splendide, *Luc.* xvi, ut ex hoc mollis et lascivus videri possit, ideoque mutabilis, quasi dicat : Joannes non est mollis et delicatus, non ambit mensas divitum Scribarum opiparas, ul eas ambiens iliisque adulans sententiam de me editam mutet ct revocet, quia ipse non urbes ct aulas, sed desertum quærit ; non mollibus vestitur et alitur, sed pilis camelorum, locustis ct meile sylvcstri, ait S. Hieronymus; quare ipsum ncc aula, nec aulica mollities, adulatio vel ambitio in transversum agent, quia ipse omnis mundante glorias, teque ac voluptatum, velut eremita et coelicola, est contemplor iisque longe superior, utpote in ipsa veritate, ipsoque i- Deo ct coelo mento defixus. Dcliciæ enim udula-
l 2, tionis et falsitatis sunt magistra, asperitas autem
*. -..bl veritatis ct sanctitatis est doctrix. Unde Tcrtullianus, in lib. *ad Martyres :* « Virtus, ait, duritia exstruitur, mollitie vero destruitur. » EtS. Cbrysostomus : « Qui mollibus, ait, vestiuntur in domibus regum sunt; qui vero talia non habent, in cœlis sunt. »

Sic S. Franciscus, ait S. Bonaventura in ejus Vita, cap. v, vestis horrebat mollitiem, asperitatem amabat, asserens propter hoc Joanncm Baptistam ore divino fuisse laudatum. Si quando vero in data sibi tunica lenitatem sentiret, chordulis eam contexebat interius, quia non in casulis pauperum, sed in palatiis principum, vestium dicebat requirendam esse mollitiem. Addebat dæmones asperitate terreri, mollitie invitari. Lege vitas Sanctorum, ac intuere ct imitare eorum austeritatem vitæ, quæ mullum valet ad sanctitatem et sanctitatis famam apud alios conciliat, ut libere ct efficaciter eis viam poenitentia?, mortificationis ct virtutis predicare, et suo exemplo persuadere valeat.

9. Sed quid existis videre? prophetam? etiam TO* **DICO VORIS ET PLUS QUAM PROPHETAM. — SjTUS,** *propheta prastantiarem.* Objicies : Joannes ipse negat sc cs«e Prophetam, Joan, i, 21. Respondetur : id dicit cx humilitate, sed vero sensu. Propheta eoim proprie dicitur, qui futura pradicit, uti facit Isaías, Jeremías cælerique Prophetæ : Joan-
' | ' n.- autem Christum non futurum praedixit, sed
i t presenten» ostendit. Christi ergo fuit index potius, quam propheta, ideoque Christus cum ait
fna». esse plus quam prophetam : Primo, quia ita Christum venturum pradixit, ut mox cum præsentem digito indicaret : fuit ergo ipse non solum propheta, sed ct demonstrator Christi. *Secundo,* Seenni», quia divino spiritu illustratus, Christum Christique in carne oeconomiam clarius, plenius ct perfectius , quam aliquis prophetarum cognovit. Terti* *Tertio,* quia ipse fuit Angelus, id est legatus et precursor ipsius Christi, et immediate ab co missus, idque coram co et ante faciem ejus, juxta illud *Matach.* : « Ecco ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui preparabit viam tuam ante te, » uti subjicit Christus. *Quarto,* quia ipse Qn.uto. major fuit omnibus omnino prophetis, uti asserit Christus, vers. 11.

10. Ilie EST EMM DE QUO SCRIPTUM EST : ECCE EGO Vrn. 10. mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam antete. — Citat Christus verba *7' Malachite,* m, 1. Vide ibi dicta : attuli cnim ibidem causas ct analogias, cur Joannes vocetur angelus, ideoque mulli putarunt cum revera non esso hominem, sed angelum, teste Eusebio, lib. I *Demonslr.,* cap. v. Unde Auctor *Imperfecti* hic : « Mirabilis, ait, fuit qui humana natura angelicam sanctitatem trangressus est, et obtinuit quod non habuit natura per gratiam Dei. »

fi. AMEN DICO VOBIS, NON SUBREXIT INTER NATOS Vera. II. mulierum major Joanne Baptista : qui autem minor ^'c' **ESTIN REGNO COELORUM, MAJOR EST ILLO.— Lucas, VII,** ' ' 27,addit *propheta:* «Non surrexit, ait, major propheta. » Unde Toletus ibidem ex S. Ambrosio ct Hilario notat Joanncm majorem a Christo dici non absolute, sed prophetam duntaxat, quia Apostoli eo majores fuere, vel certe ei omnino suppares. Verum ex *-â propheta* Christus intelligendum relinquit, nullum alium Joanne fuisse majorem, quia prophetic olim habebantur el revera erant viri sanctissimi ; inde prophetæ vocali sunt sancti quilibet, ut religiosi illi, qui in librisRegum nuncupantur filii prophetarum ; quia ergo nullus prophetarum major fuit Joanne, inde colligendum relinquit neminem alium eo fuisse majorem.

Tacite ergo Christus hic Joannem vocat oin- Jmnnium maximum, alioqui enim non recte hinc concluderet Joannem esse plus quam prophetam, r¡.T. >t3. quod tamen probare intendit. Intellige hoc de mrntinuhominibus veteris Testamenti, præcedentis scili- xtoiafc cet sæculi usque ad Christum. Ñon ergo Joannes hic comparatur cum Christo, B. Virgine vel Apostolis, qui Christum secuti sunt, et ob dignitatem Apostolicam Joanne non fuere minores, sed potius majores. Dices : Moyses fuit major Joaune, quia de Moyse dicitur *Deut.,* cap. ult., vers. ID : « El non surrexit ultra propheta in Israel, sicut Moyses. » Resp. Ibidem additur ; « Quem noscet Dominus facie ad faciem, in omnibus signis ct portentis, quæ misit per eum, ut facerei in terra Ægypti Pharaoni. » *q. d.* Non fuit similis propheta Moysi, similis, inquam, in isto familiari Dei alloquio ct potentia, qua tot plagis percussit Ægyp-

tum; in aliis autem rebus Joannes similis, imo major fuit Moyso cæterisque prophetis.

Joan- íj \ni^or Primo' *Primo,* quia Joannes in utero matris fuit sano cl reipsa prophetavit ; exultons enim in utero, nuntiavit matri ct reliquis Christum jam esse incarnatum in utero B. Virginis. ItaS. Chrysostomus et Euthymius. Id autem non legimus do Moyso vel alio propheta.

Becnnd* *Secundo,* quia solus Joannes Baptismum pœnitentiffi instituit, coque Christum baplizavit.

Tertio. *Tertio,* ipse primus prœdicavil regnum cadorum, multosquo convertit et in illud induxit.

Quuto. *Quarto,* ipse missus fuit a Deo, ut esset Christi praecursor et paranymphus, cumque toti mundo ostenderet, ipsumque esse Messiam ct unicum Dei Filium testaretur, quod officium et dignitas omnia prophetarum officia ct dignitates longe transcendit.

Quinto. *Quinto,* ipse a Malachia comparatus est Angelis, ct inulto ante nativitatem promissus, ac per Eliam aliosque prophetas fuit adumbratus, illi enim fuere typi Joannis.

Scit. *Sexto,* abundantior et sublimior fuit spiritus prophetia, vita ct gesta Joannis, quam cæterorum prophetarum, teste S. Hieronymo, et S. Augustino, libro II *Contra Advcrs. legis et Prophetæ,* cap.v. Joannes cnim fuit quasi continuum miraculum, in conceptione, in utero, in nativitate, in vita angelica; miraculo enim ex parentibus sterilibus conceptus fuit; miraculo, Christum in utero agnovit, salutavit et adoravit; miraculo nascens, commune omnibusgaudium affiavii: miraculo, in circumcisione patri muto loquelam reddidit; miraculo puer abiit in desertum, ibique tota vita vixit quasi angelus. Unde do eo canit Ecclesia :

> 0 nimis felix, merilique celsi,
> Nesciens labem nivei pudoris,
> Præpotens martyr, crcmique cultor,
> Maxime Valuto.

ibptbue Wo^ii. Habet ergo Joannes lauream virginitatis, prophe(¡æ, docloratus ct martyrii. Audi B. Petrum Chrysologum, *serm.* 28 : « Joannes schola virtutum, magisterium vitæ, sanctitatis forma, norma justitire, virginitatis speculum, pudicitia* titulus, castitatis exemplum, pœnitcntiœ via, peccatorum venia, fidei disciplina; Joannes major homine, par Angelis, legis summa, Evangelii sanctio, Apostolorum vox, silentium Prophetarum, lucerna mundi, præco Judicis, precursor Christi, metator Domini, Dei testis, totius medius Trinitatis.» Vide decem prerrogativas S. Joannis, quas recenset S. Bernardus, semi. *Pe Privilegiis Joannis Jlaptistæ,* el alias vigiliti et octo quas enumerat noster Barradius, lib. VHI, cap. uieliv, ac homilías S. Chrysostomi do eodem.

Minnr in ‡ *Anne.* Primo, **Qui AUTEM >11X011 EST IX REGNO COELORUM , MA**f ‘jon est illo, —Joanne Baptista : *Primo, q. d.* Minimus beatus in cœlo major, id est beatior, perfectior, excellenlior el gloriosior est Joanne, nipote adhuc mortali ct viatore. Addit hoc Christus , ut acuat auditores ad prosequendam b< alitudinem et salutem suam per legem Evangelicam, quam ipse attulit : hoc cnim est regnum cadorum, ex quo prædicationem suam cœpit et continuavit Christus. Unde de eo subdit, vers. 12: « Regnum cœlorum vim patitur, et violenti rapiunt illud, n Ita S.Hieronymus, Beda, et S. Augustinus, lib. 11 *Contra Advers. tegis et Prophet.,* cap. v. Accedit S. Ambrosius, qui sic explicat, *q. d.* Angelus minimus in cœlo major est Joanne et quolibet sancto, qni portat corpus quod corrumpitur ct aggravat animam, ait S. Augustinus ibidem.

Secundo, magis proprie, presse et nervose dicas Secm t* cum S. Chrysostomo, Tbcophylacto, Euthymio, Salmcronect Jansenio, Christum sc hic opponere ac una parte se supponere, sed alia anteponere, Joanni, *q. d.* Dixi inter natos mulierum non fuisse majorem Joanne in veteri Testamento, at ne putetis illum esse maximum, esseque Messiam ; addo Christum, qui Joanne est junior el in schola adhuc minor, ipso tamen esse majorem. Alludit Christus ad illud Joannis dc seipso dictum : a Qui post me venturus est, ante me factus est, » id est mihi prælatus et antepositus est, velut me major, *Joan,* i, 15. Aut, *q. d.* Eso Christus, qui ætate ct opinione vulgi sum minor Joanne in praedicando, tamen in regno cœlorura major sum illo, quia ita predico, ut simul gratiam aspirem, qua fideles mihi regnum hoc reipsa consequantur: unde comma ponendum videtur post t o *minory* non post t ò *regnum cadorum,* ut recte advertit Franciscus Lucas ; Græcc enim Christus vocatur¿uuu'Jtçc;, id est minor, junior, humilior, depressior Joanne, aut *minor* Hebr. ¡WpH *haccatun,* id est *ille parvus,* hoc est minimus, humillimus, abjectissimus, qualis fuit Christus, dicens : « Ego autem sum vermis ct non homo : opprobrium hominum, ct abjectio plebis,» *Psal.* xxi. Sæpe cnim comparativus ponitur pro superlativo. Hinc exponit S. Augustinus loco jam citato, *q. d.* Ego Christus, qui Joanne minor sum ætate, eodem tamen major sum majestate, œternitate, potestate, gratia ct gloria. Huc accedit S. Ccesarius, frater S.Grcgorii Nazianzeni, *Dialog.* 3, qui sic explicat, *q. d.* Christus, qui in regno cœlorura Angelis est minor humana natura, *Heb.* n, 7, hic tamen major est Joanne.

Tertio, noster Maldonatus consequenter ad seeundum sensum jam datum sic explicat, *q. d.* «Minor» id est mininius Christianus in regno cœlomm, id est in Ecclesia, quæ predicai ct ducit ad regnum cœlorum, major, id est dignior el sublimior est Joanne. Major est, inquam, ratione status Ecclesia), ct ex Evangelii natura major potest esse Joanne Baptista ; lex cnim nova Christi est lex gratiæ, quam semper augere possumus. Unde Joannes Baptista el omnes veteres gratiam suam a Christo et lege nova acceperunt.

Ecclesia enim nova sivo Evangelica, vocatur regnum coelorum, vel, ut Lucas ait, regnum Dei, quia ipsa est via et incohatio vitæ et beatitudinis coelestis. Sic fere S. Cyrillus, lib. Il *Thesauri,* cap. iv, et Isidores Pelusiota, lib. I, epist. 68.

Sj : Symbolice : S. Cœsarius, *Dialog.* 3 jam citato : « Minor, inquit, est Apostolorum junior, S. Joannes Evangelista, qui Joanne Baptista major est, quia Apostolus ct Evangelista super pectus Christi recubuit. »

I It. **12. A DIEBUS AUTEM JOAKTOS BAPTISTS USQUE NUNC, 1VI' REGNUM COELORUM YIM PATITUR (SjTUS, CTIffl** *Violentia accipitvr),* et violenti rapiunt illud. —*Luc.* xvi, 16 : o Ex eo regnum Dei evangelizatur, et omnis in illud vim facit.» Pertinet hoc quoque ad laudem Joannis, ostendilqne ipsum esso plus quam prophetam, *q.* ‹i. Joannes primus coepit praedicaro regnum coeloruin, adeoque efHcax fuit ejus praedicatio , conjuncta cum sanctæ et angelicæ vitæ exemplo, ut multi ab eo baptizati poenitentiam egerint, vitam mutarint et ad cœlum magno studio contenderint ; hoc studium ego succedens Joanni, per mc et Apostolos promovi, et in dies promoveo, ac deinceps promovebo.

f rlnm ’ : u’ i Quare nunc regnum cœlorum pw&rm, id est vim *patitur.* Vatablus, *vi invaditur,* vi occupatur, ad illud vi tenditur. *Primo,* quia magna multitudine, studio, aviditate, impetu, alio alium praevertere satagente, ad illud oblinendum, imo rapiendum homines a Joanne excitati concurrunt ; sicut merx aliqua rara, v. g. vinum Creticum, vel saccharum, cum ab hominibus avide emitur, rapi dicitur.

5« *Secundo,* quia non naturali propagine, ut volebant Judæi, non etiam naturæ pondera et virtute, sed supernaturali vi gratiæ, quæ naturam superat, hoc regnum jam ab omnibus ambitur ct quasi invaditur, adeoque peccatores, ut publicani, meretrices et Gentiles ipsis Pharisieis et Judæis, qui sibi solis quasi tiliis Abrahæ hoc debitum putabant, fervore Spiritus et pœnitcntiæ illud præripiunt, eripiunt et quasi vi auferunt, quasi dicat : Certant pro regno cœlorum Pharisœi el Christiani, sed Christiani illud eis vi extorquent. Unde S. Hilarius et S. Ambrosius, sub finem, lib. V in Luc. : a Rapitur Christus, inquiunt, cum aliis nascitur, aliis deligitur et suffragatur.» Addit Ambrosius : « Rapuit Ecclesia a Synagoga regnum. Regnum meum Christus est. Rapitur ergo regnum cœlorum, cum Christus a domesticis denegatur, a Gentibus adoratur. Rapitur, cum ab illis repudiatur, a nobis colitur. »

piso. *Tertio,* quia propter regnum cœlorum terreni homines sibi et suis vitiis vim inferunt per pœnitentiam, paupertatem, continentiam, mortificationem. Unde Lucas habet : « Omnis in illud vim facit. » Ha S. Clirysostomus, Hieronymus, Gregorius, hom. 6 tn*Evang.;* Thcophylactus, Euthymius, Bcda, et S.Basilius, orat. *De Abdicatione rerum.*

In IWs *Patrum* (extat in editione nostri P. Hereberti, pag. 590, n. 40.) narratur visio anachoreta; cujusdam, qui vidit discipulum suum una nocte septem in cœlo coronas meruisse, eo quod septíes cogitationibus suis et cupiditati somni viriUter restitisset : unde intellexit, quod quoties quis cogitationibus et cupidinibus suis obluctatur, toties coronetur a Deo. Etenim scriptum est : a Regnum cœlorum vim patitur, et violenti diripiunt illud. » Hæc ibi. DM|»> ‹ii"i co- r, t'„r j, ›ir. t‹m.

Quarto. S. Hieronymus, epist. 152 *ad Algasiam,* Quæst. I : «Regnum cœlorum, ait, vim patitur; » quia proprium est Angelorum, utpote coelestium spirituum. Vis ergo illi quasi iit, cum a terrenis hominibus invaditur, uti olim a gigantibus invasum fuisse fabulantur poche : nunc enim per Joannem, ct magis per Christum iit, « ut qui ¡ionio natus est, angelus esse desideret, ct terrenum animal cœleste quærat habitaculum, » ait S. Hieronymus; sicut violentum esset, si pisces relicto naturali maris elemento in terra, et vice versa crassi boves in mari cuperenl habitare. Qtuiio.

Pono S. Ambrosius, sub fini m lib. V *in Lucam,* ct fusius, *serm.* 5, pro *vim patitur,* vertit *cogitur,* id est densatur, quia ingredientibus peccatoribus et Gentilibus, turba introeuntium fit densior. Verum Graneum Pigrat proprie significat *vim patitur,* etsi eodem redeat sensus; nam ex turba densata irruente et se comprimente vim patitur.

Praeclare vero in eodem *serm.* S. Ambrosius : « Vim, ait, facimus Domino , non compellendo, sed flendo ; non provocando injuriis, sed lacrymis exorando ; non blasphemando per superbiam, sed per humilitatem mentendo. O beata violentia, quæ non indignatione percutitur, sed misericordia condonatur! Beata, inquam, violentia, quæ vim patienti bonitatem elicit ct utilitatem tribuit inferenti. Mala res admittitur, et de injuria nemo causatur; vis admittitur, et religio propagatur. Quisquis enim violentior Chrislo fuerit, religiosior habebitur a Christo. Aggredimur in itinere Dominum (siquidem ipse est via), et inore latronum suis cuín spoliare nitimur, cupimus illi auferre regnum, thesauros et vitam ; sed ille tam dives et largus est, ut non abnuat, non resistat, et cnm omnia dederit, nihilominus omnia possideat. » Deinde modum et arma hujus violentiæ subjicit, dicens : « Aggredimur illum non ferro, non fuste , non saxo, fed mansuetudine, bonis operibus, castitate. Hæc sunt arma fidei nostrae, quibus in congressione certamus. Ut autem his armis uti in vi inferenda possimus, ante corporibus nostris vim quodammodo faciamus; expugnemus membrorum vitia, ut virtutum praemia consequamur : prius enim ipsi regnare debemus in nobis, ut regnum possimus diripere Salvatoris. »

Et violenti rapiunt illud. — « Violenti, » scilicet , in regnum cœlorum, qui scilicet illi vim inferunt illudque vi invadunt, co sensu quo jam dixi. Alludit ad civitatem opulentam in monte

sitam, quæ magna vi superanda ct expugnanda est, ac rcipsa a militibus, qui ejus opibus inhiant, confortini irruentibus expugnatur; maxime vero alludit ad regnum Chananææ, sive terre promissis, quod Josuc et llebræi vi et armis expugnarunt; hoc enim erat typus regni cœlorum. Simili enim modo cœlum a terrigenis, inagna vi in altum per conversationem cœlestem scandentibus, superandum est. Cœlum empyrcum njeo apum cst sublime ct elevatum a terra, ut si qms viveret per octo annorum indha, ct quotidie directe in altum scanderet per centum milliaria, tamen per 8000 jam dicta, necdum eo perveniret, uti ex P. Clavio ostendi, *Gcn. n,* 16. Et quia hoc erat homini impossibile, Deus concessit, ut ad illud non pedibus corporis, sed affectibus mentis contenderemus. Rursum nobis non tantum eundum est in altum, sed ct mulli anfractus, saxa et spinæ superandæ sunt, imo eundum est per hostes ct hastas, puta per multas tentationes, difficultates, persecutiones, adversa, quæ omnia magna vi magnoque animo vincenda sunt; quia ergo cœlum per hanc vim a fidelibus occupatur, hinc ab iis vis fieri cœlo dicitur. Quantam vim intulit cœlo S. Paulus, 1 *Corinth,* xi ! quantam S. Stcphanus! quantam S. Laurentius emteriquo martyres, virgines, anachorctœ sanctiqiie omnes!

ot. mirrni at-

visio fj'^diem

in Vita S. Perpctuæ ct sociorum martyrum ad 7 martii, legimus ipsam per visum praemonitam de martyrio. Vidit enim scalam auream a terra in cœlum porrectam , undique cultris et gladiis acutis obsitam ct circumdatam, per quam in cœlum scandendum erat; inferno vero draconem horribilem, qui scandentes impediret: porro vidit unum c sociis, Satyrum nomine, generose per scalam ascendentem, sociosque ad se sequendum invitantem : qua visione sociis enarrata, omnes intellexerunt sibi parari martyrium, quod ct singulis obtigit. Idem æstimet fidelis quisque, sibi per scalam cultris obsitam, magna vi eluctandum esse in cœlum.

Jam vero si milites illecti spe prædæ, tantaalacritate, vi, ardore ct impetu invadunt, imo involant per saxa, per ignes, in urbem opibus spoliisque refertam, si illa a duco ipsis prædæ detur, dum alii fossas fascibus implent, alii afferunt scalas, alii bombardi» cives a muris abigunt, alii denso agmine galeati confortini mœnia conscendunt et in muros insiliunt : quanta alacritate, vi, fervore ct animo par est fideles invadere cœlum, ubi sunt opes coelestes et æterna', quas oculus non vidit, nec auris audivit, nec minima illarum pars in cor hominis ascendit!

Ven. ta. /.uc.xm,

°">Es imm Propiibtjb et lex usque ad Joax-nem propri'.tavkruxt. — Commodius Lucas, xvi, 16, hanc sententiam preponil precedenti hoc modo : « Lex el Prophet® usque nd Joannem (scilicet, prophetaverunt) j ex co regnum Dcievangclizalur, et omnis in illud vim facit. » *q. d.* Lex Moysis cl Prophetæ omnes ante Joannem et usque ad Joannem prophetaverunt, id est obscure ct per œnigrnata prædixerunt et promiserunt Christum, ejusque regnum cœlorum, promittendo bona terrena, scilicet, abundantiam vini, frumenti ct olei, regnumque temporale pacificum ct opidentum , simile regno Salomonis, quod orat figura et typus regni cœlorum afferendi per Christum ; at Joannes primus clare et diserte cœpil predicare regnum cœlorum mox reserandum a Chrislo, eumque Judæis digito ostendit : quæ causa fuit, ut Judæi felicitatem et gloriam regni caelestis ponderantes, illius consequendi certa spe excitati illud omni studio ambirent, et in illud vim facerent eo sensu quo dixi vers, preccd. Ita Thcophylactus, Jansenius hic, ct Suarez, lib. IX *De legibus,* capxn, in fin. «Prophetaverunt,» inquit, hoc est promiserunt bona terrena (i).

Rursum , *q. d.* Vetus Testamentum, quod lege sive Pentateucho ct Prophetis, sub quibus Hagiographa (puta Psalmos et libros Sapientiales) constat, usque ad Joauncm prophetavit, id est docuit rudes Judæos Deum non tam amare quam timere, spe bonorum temporalium ct regni terreni, eumque colere per sacrificia, ritus et cærcmonias externas, quæ fuere umbræ ct typi Christi : at Joannes cœpit predicare novam doctrinam pœnitentiæ ct amoris Dei, spe regni cœlorum ac bonorum coelestium consequendorum per actus internos contritionis, pietatis, adorationis ct cultus Dei, quibus vere et perfecte justificamur per Christum, quem Joannes digito ostendit, ab coque justitiam ct salutem flagitandam demonstravit.

Jnin-* net-frTETW

Opponit cniin ct anteponit Christus prophetiam, id est doctrinam Joannis prophetiae, id est doctrina: legis et prophetarum, ut patet ex verbis Lucæ, xvi, 16, jam citatis : Joannes enim medius fuit inter novum Testamentum ct vetus, ac quasi ulriusquc horizon , dividens ct disterminans novum a veteri, ait Salmeron : fuit enim ipse quasi Lucifer Evangelii, qui umbris ct nocti obscure legis veteris finem, ac dici claræ legis novæ initium dedit. Ita Thcophylactus, Jansenius ct alii.

Paulo aliter Maldonatus : «Omnes Propheta:, inquit, et lex prophetaverunt, » id est officio suo functi sunt ct durarunt usque ad Joannem ; non quod tunc statini omnino lex desierit, ut volunt Centuriatores Magdeburgcnscs, sed quod mori et desinerò cœperit : lex enim vetus ejusque obligatio duravit usque a<l promulgationem tegis novæ. quæ facta est post resurrectionem et ascensionem Christi, in Pentecoste, Act. n.

14. Et si vultis recipere , ipse est Elias, qli vc:>- <»• vexturus est. — *q. d.* Si vultis Joannem rcci-

(i) Prophetaverunt quoquo Messiam, quem Joannes pnr^cnlein moiisInivit. Unde intelUgiliir quare homines nunc regnum cœlorum tanta cupiditate arripiant.

pere cique credere, uti debetis (unde Syrus vertit in imperativo: Si *vultis, recipite)* ipse erit vobis Elias, quia spiritu ct virtute Elite preditus, vos ad Deum ct Christum convertet, uti Elias vestros nepotes ct posteros in fine mundi ad eumdern Christum simili zelo, ac vite austeritate et puritate convertet (1). ItaS. Hieronymus hic et epist. 1ÎJ2 *ad Algasiam,* Quæst. I : «Ipse (Joannes), inquit, est Elias qui venturus est, non quod eadem anima, ut hæretici suspicantur, et in Elia et Joanne fuerit, sed quod eamdem habuerint Sancti Spiritus gratiam; zona cinctus, ut Elias; vivens in eremo, ut Elias; persecutionem passus ab Hcrodiade, ut ille sustinuit a Jezabel ; ut quo modo Elias secundi precursor adventus est, ita et Joannes venturum in carne Dominum salvatorem, non solum in eremo, sed etiam in matris utero salutarit et exaltatione corporis nuntiant. »

Alludit ad *Malach.,* iv, B : « Ecce ego mittam vobis Eliam prophetam, n Vide ibi dicta. Judaei etiam nunc ex hoc Malachite testimonio Eliam exspectant avide, ut ipse eis ostendat Christum oinniaque legis dubia resolvat, ideoque eum maximi faciunt : caque de causa Christus illi Joannem comparavit et æquavit.

Nota : Christus plura illustria Joannis dat elogia, quibus probat ipsuin esse plus quam prophetam, ut Judæi ipsi Christum ostendenti fidem adhibeant. Primo enim, vers. 10, dicit eum esse angelum a Malachia promissum; *secundo,* vers. 1!, quod inter natos mulierum non surrexit major Joanno; *tertio,* vers. 12, quod ipse primus predicant regnum cœlorum, ideoque iUud affluente turba vim patitur; *quarto,* vers. 13, quod lex et Prophète fuerint quasi prodromi ct precursores Joannis, quodque usque ad Joannem prophclarint ; *quinto,* vers. 14, quod ipse sit Elias non in persona, sed in virtute et spiritu.

Vat. I'. **13. Qu HABET AURES AUDIENDI AUDIAT.** — « Audiendi,» id est *ad audiendum,* ut vertit Syrus, hoc est ad intelligendum et obediendum. Arabicus, *aures audientes.* Debrai enim, quia verbis compositis carent, hinc simplicibus utuntur pro compositis, ut per audire significent obedire. Sensus est, *q. d.* Qui habet aurem ct mentem docilem et obedientem, hic audiat, intclligat clobediatiis quæ dico, scilicet credat Joanni quasi Prophcte, imo plus quam Prophète, asserenti mc esse Messiam, ac proinde me ut Dei Filium mundique salvatorem recipiat ct colat ; proprie vero respicit id quod dixit, Joannem esse. Eliam : a Hoc enim mysticum crai, et egens intelligente, » ait S. Hieronymus. Solet Christus in re gravi, hac phrasi excitare attentionem auditorum.

Trr* It. **16. Cui AUTEM SIMILEM £STIMABO GENERATIONEM** istam?—Phûrisœorum et Scribarum, qui Dei consilium et Baptismum proedicationemquo Joannis spreverunt, ut ait Lucas, vu, 29 ct 30. *r.w.* «r, 8,1'*•

17. Similis est pueris sedentibus in Fono, qui v«». n. **CLAMANTES C0ÆQIALIBUS DICUNT .'CECINIMUS VOBIS, ET NON SALTASTIS; LAMENTAVIMUS, ET NON PLANXISTIS.** — Erat illo ævo, ait Theophylactus in cap. vu *Lueœ,* ct S. Cyrillushic, in *Calena S. Thoma:,* apud Judæos talo ludi genus. Pueri in duas partes et quasi duos choros divisi, vitam hominum quasi in scena repraesentabant, ct deridebant instar Heracliti illam semper deflentis, et Democriti illam semper ridentis : illi enim omnia quæ agimus, miserte ; huic ineptite esse videbantur. Alii enim ex uno choro lamantabanlur, alii cx adverso tibiis canebant. At neque lamentantes curabant illi qui erant ex adverso canentium choro ; neque tibicines curabant illi, qui erant ex lamentantium parte; utrosque vero velut in comoedia audiebant spectatores, sed neque ad planctum, neque ad saltum movebantur (2). Lu- l"'*

Sensus parabote, ut patet ex vers, sequent. 18 et 19, est, *q. d.* Christus : Videre est in hac generatione et hoc Pharisœorum Scribarumque genere simile quippiam illi, quod in parabola puerorum contingit, ut sicut eorum nec planctu, nec cantu moventur ad flendum vel saltandum morosi spectatores, qui hæc ut ludicra, et comice ad recreationem audientium composita, otiose contemplantur. Sic pariter Scribæ et Pharisæi, ncc exemplo austerioris vite Joannis, nec laxioris ct remissioris Christi provocari potuere (quia noluere) ad vite mutationem, conversionem ct salutem, quam predicabant Joannes ct Christus. Comparat enim totam parabolam toti rei per eam significate, non vero partem parti, uti dixi Canon. 28. Eleganteret sapide S. Ambrosius, lib. II De *Pernitentia,* cap. vi : « Non ergo, ait, illa deliciarum comes atque luxurte prædicatur saltatio; sed qua unusquisque corpus attollat impigrum, ncc humi pigra jacere membra, vel tardis sinat torpere vestigiis. Saltabat spiritualiler Paulus, cum se pro nobis extenderet, et posteriora obliviscens, priora appetens, contenderet ad braviumChristi. Tu quoque, cum ad baptismum venis , manus elevare, pedes, quibus ad adema consecudas, velociores habere moneris. Itec saltatio fidei socia, gratiæ comes. Hoc est ergo mysterium. Cantavimus vobis novi utique canticum Testamenti, ct non saltastis, hoc est, non elevastis animum ad spiritalem gratiam. Lamentavimus, s>itv ⁋

(1) Vel : Si *vultu recipere* quod dico, verbis meis fidem iuben ; quod prwUL

(î) Simplicius ac melius dixeris adagium desumptum esso a pueris qui in plateis ludendo imitantur quro a majoribus natu serio agi viderunt, qui cum viderint in nuptiis et choreis tibiis cani, in funeribus nænias cani, eadem ludentes laciunt ; sed pueris morosis qui nullis aqualium suorum studiis, neque lætis neque tristibus carminibus moventur, ut et ipsi talibus operam navent, hanc morositatem ct inhumanitatem exprobrant. Vida Wclstcuium, Kuiuoel-

ct non plorastis, hoc est non egistis poenitentiam.» Alludit ad illud *Ezech.* xxxiii, 32 : «Etes cis quasi carmen musicum, quod suavi dulcique sono canitur, et audiunt verba tua , et non faciunt ea. » Scribæ enim audiebant Joannem ct Christum, non ut vitam mutarent, sed ut aures sapientis novitate ct pulchritudine pascerent, perinde ac si cantorem vel histrionem audissent. Vide ibi dicta, ac præscrlim Apologum tibicinis.

Allegar. Allegorico : S. Ambrosius, lib. IV, epist. 30 *ad Sabinum* : « Dixit, ait, Dei Filius : *Cantavimus vobis, ct non saltastis.* Derelicti itaque sunt Judæi, qui non saltaverunt, qui nescierunt manibus suis plaudere : adseite sunt Gentes , quæ spiritalem Deo plausum dederunt. Stultus enim complexus est manus suas ct devoravit viscera sua, id est corporalibus se implicavit negotiis, ct devoravit viscera sua sicut 'mors prævalens, et ideo non inveniet vitam æternam. Sapiens autem attollens opera sua, ut lucerent coram Patre suo, qui in cœlis est, non assumpsit, sed elevavit viscera sua usque ad resurrectionis gratiam. Hæc gloriosa sapientis saltatio, quam saltavit David, ct ideo usque ad sedem Christi sublimitate spiritalis saltationis ascendit, ut videret atque audiret dicentem Dominum Domino suo : *Sede a dextris meis.* »

Vers. 18. **18. VENIT ENIM JOANNES, NEQUE MANDUCANS, NEQUE** *Lue.* vn, bidens, — id est non comedens ct bibens jucunde, more communi aliorum hominum, sed jejunans et austere locustis victitans, ut non tam homo, quam angelus esse videretur, ut hac ratione Scribas compungeret, terreret, suoque exemplo moveret ad poenitentiam.

Et (tamen de eo) dicunt (Scribæ) : demonium habet. — Arabicus : *Cum illo sunt dxmonia, q. d.* A dæmone possessus est Joannes, cujus vi et energia tantum vite rigorem sufferre potest : sic austeritatem vite Joannis, quam ipsorum causa assumpserat (cum ipse purus ct innocens ea non indigeret), ut daret eis exemplum pœnitentiæ, attribuebant dæmoni, quæ insignis fuit ingratitudo et malitia.

Rursum « dæmonium habet, » id est lunaticus est, emote mentis cl insanus, uti sunt qui aguntur a dæmone, utpote qui stulto corpus suum ita affligat ct vite hujus jucunditatem repudiet, qualis fuit Timon ille Atheniensis melancholicus ct maniacus, indeque , id est osor hominum cognominatus, testo Cicerone, lib. *De*
S. Pauli' *Amicitia, etTuscul.* IV. Sic, dumS. Paulinas cum
»ui 8Ua conjugo Terasia honoribus, opibus ct deliciis
juuf me- mundi valedicentes, vitam inchoarent solitariam,
hncboii-pauperem et austeram, inulti dicebant ipsos la-
minlacui dorare melancholia, vel inania, quam suscitare
baletur, solet dæmon. Unde Ausonius, S. Paulini amicus, *epist.* 23, cum suggillat, quod atræ bilis (melancholias) morbo, velut alter Bellerophontes, laboraret, idcoquc secessisset et musas penitus abdicasse!. Sic et Rutilius, et ipse ethnicus, idem monachis insute Caprarte objectat, aitque :

Sic nimia» bilis morbum a<«i?navit Homerus
Bellerophonteis follkitudioitas.

Ecce Christus hic parabolam applicat : Joannes enim austere vivens significatur per chorum puerorum lamentantium ; Christus vero remissius vivens ct familiarius conversans, notatur per chorum canentium; sed utrumque risere et explosere Scribæ et Pharisæi, ut suis voluptatibus et licentiosæ vite libere sine censore vacarent.

19. Venit Filius hominis manducans et bruns (vulgari mensa cl modo cum hominibus vivens, Ztt\vu' et familiariter cum eis conversans), et dicunt (Scribæ et Judæi in malo obstinati) : Ecce homo VORAX ET POTATOR VINI, PUBLICANORUM ET PECCATORUM amicus. — Joannes austeram in deserto vitam egit, Christus communem cætcrorum hominum, ut quos Joannis austeritas terrebat, illius humanitas ad se alliceret. Christus enim ad hoc in mundum venerat, ut omnibus hominibus 31 ›»- daret perfectum humilitatis omnisque virtutis ; exemplum, quod singuli pro suo gradu et statu Cax* ~ imitarentur, ac præsertim ut peccatores a vitiis ad Deum converteret. Quare necesse fuit, ut cum eis conversaretur, ederet et biberet, itaque eos ad sui amorem et sequelam alliceret. Ita D. Thomas, III *part., Quast.* XL, art. 2; Suarez et ahi ibidem. Aliam causam dat S. Augustinus, lib. Ill *De Doct. Christ.,* cap. XII, ut ostenderet, a quod in omnibus talibus (cibo, potu, vestitu, etc.), non usus rerum, sed libido utentis in culpa est ; n itaque doceret divites in suis divitiis posse honeste vivere et salvari. Verum Scribæ hanc Christi facilitatem calumniabantur, et gulositatem interpretabantur, quæ sane ingens fuit maledicentia, ingratitudo et blasphemia.

Et JUSTIFICATA EST SAPIENTIA a FILUS SUIS. — Sa. frat i Syrus, *a servis suis,* a Justificata» duo significat, Fi.nii- scilicet, justum facere ct justum declarare; hic secundo modo sumitur, a Justificata» ergo, id est u ¿/¿u- justa, irreprehensibilis ac omni calumnia libera, plena et omnino perfecta, declarata et pronuntiata est Dei sapientia, quam in Joanne et Christo ostendit, quia nil saluti hominum conveniens intentatum reliquit : ut enim haberent austerœ vite et pœnitentiæ exemplum, dedit eis Joannem; no vero mulli hac austeritate territi, virtutem etsalutem desperarent, dedit communis vite et virtutis exemplum in Christo, a A filiis suis, » puta studiosis sapienti® et virtutis, scilicet, fidelibus Christo et Joanni auscultantibus et obedicnlibus; *q. d.* Sapientia Dei, quam superbi Scribæ ct insipientes Judæi in Christo ct Joanne contempserunt, justificata, id est honorata et laudata est ab omnibus vere sapientibus. Ita S.Chrysostomus, Euthymius, S.llilarius, S.Hieronymus, S. Augustinus, Theophylaclus et ahi. Itaque si qui jam pereunt, sua culpa pereunt, quia

Joanni *et* Christo *credere ct* obcdire nolunt : sibi ergo suam perditionem imputent, Deum autem justificent, juxta illud *Psal.* l : « Ut justificeris in sermonibus tuis, ct vincas cum judicaris, » Simili sensu ait Apostolus, I *Tim.* ni, vers. tilt. : « Magnum est pietatis sacramentum , quod manifestatum est in carne, justificatum in spiritu,» id est declaratum ct ostensum est in mundo justum fuisse, sanctum, sapiens Deoque dignum incarnationis Verbi opus et mysterium. Hunc esse sensum liquet ex Luca, vn, 29, qui occasionem hujus parabola?, indegne ejus intentionem ct scopum per proparabolam, sive per prefabnlationem ita enarrat : « Et omnis populus audiens et publicani justificaverunt Deum, baptizati baptismo Joannis. Pharisœi autem ct legisperiti consilium Dei spreverunt in semetipsis, non baptizati ab eo. n Ac mox subjicit parabolam puerorum cantantium ct lamentantium, contra cos intortam a Christo, quam paulo ante explicui.

Paulo aliter Maldonatus hic, ct Toletus, *in Luc.* vn, 34 et 35 : « Justificata, inquiunt, est sapientia Dei a filiis suis, n id est a Judæis (hi enim erant filii legis, fidei et sapienti® Dei) : Judæorum enim nonnulli magistram sapientiam credendo, alii non credendo justificarunt; quia, illis per tot signa juste meritoque credentibus, hi sua culpa non credendo scipsos condemnarunt, sapientiam vero hi iliique credentes justificarunt ipso facto : credentium enim salvatio, ct non credentium condemnatio, est sapienti® justificatio : quia credentes salvantur, eo quod sapienti® a Joanne et Christo prædicate crediderint; non credentes condemnantur, quia eidem credere, itaque se salvare noluerunt. Simili phrasi EzcchicI, xvi,51 et !®, ait : « Justificasti sorores luas in omnibus abominationibus tuis, n Vide ibi dicta.

Rursum S. Augustinus, lib. II *Dc Doctrina Christiana,* cap. xi, ante medium, arctius sic exponit : «Justificata est sapientia a filiis suis, quia scilicet sancti Apostoli intellexerunt regnum Dei non esse in esca el potu, sed in æquanimitate tolerandi, quos ncc copia sublevat, nec deprimit egestas. » Christum enim non sublevavit copia, Joanncm non depressit egestas.

Denique S. Hieronymus hic, et S. Ambrosius, in cap. vu *Lucas,* vers. 35, notant in quibusdam Greci» codicibus legi : « Et justificata est sapientia al) operibus suis. » a Sapientia quippe non qusritoris testimonium, sed operum,» ail S. Hieronymus.

Ver». îfc **20.ÎUNC COEPIT EXPROBRARE CIVITATIBUS IX QUIBIS FACTA SUNT PLURIMA VIRTUTES EJUS, QUIA NON EGIS-**SEM poenitentiam.—«Tunc, » cum scilicet Apostolos misisset predicatum per Galilæam, el ipse seorsim predicasse!, sed parvo fructu ct paucorum conversione, a cœpit exprobare » summam ingratitudinem et obstinatam malitiam «civitatibus,» puta civibus, apud quos ab eo «faci® sunt plurima? virtutes,» id esi miracula, quibus Christus suam prœdicationem et doctrinam novam do more confirmabat, ut cos a vitiis ad poenitentiam ct virtutesallicerct; «quia» (quod) post tot miracula, tot exhortationes, tot minas inferni, tot promissa regni coelorum, « non egissent poenitentiam. »

21. Va tibi, Corozain, va tibi, Betqsaida : quia si in Tvroet Sidone (Gentilium urbibus, in vicina Palæstin® Phoenicia) facta essent virtutes, qua **FACTA SUNT IN VOBIS, OLIM IN CILICIO ET CINERE POENITENTIAM** egissent. — Corozain inclyta est Galilææ civitas, quæ inter decem celebriores Decapoleos urbes numeratur. Sita est c regione Capharnai, ad mare Galilææ, ubi scilicet Jordanis in mare hoc influit; a Capharnao distat duobus miliaribus, sive duobus passuum millibus. Unde Christus, qui sedem et domum fixerat Capbarnai, sæpe ad Corozain ct Bcthsaida, et ad alias vicinas urbes predicatum excurrebat, ibique virtutes, id est miracula patrabat. Hinc *Corozaini* Chaldaice idem est quod *co,* id est *hic, raza,* id est *secretum.* Apposite, quia Christus ibi prædicabat arcana fidei ct abscondita a constitutione mundi ; sed civibus mercatur®, lucro ct deliciis addictis, quasi surdis canebat: unde cis hic Dei vindictam intentat, quæ cis etiam in presenti sæculo obvenit. Testatur enim S. Hieronymus, in *Locis Ilcbrasis,* sua œtate Corozain fuisse desertam, atque ctiamnum antiqu® ejus duntaxat ruin® supersunt. Sunt qui putant Antichristum in Corozain nasciturum ibique nutriendum, quem Umen in Babylone generandum plures opinantur ex illo *Jcrem.* i : « Ab Aquilone (id est Babylone, qu® Aquilonari» est respectu Jerusalem) pandetur omne malum, » puta Nabuchodonosor regnorum vastator, et ejus antitypus Antichristus. Ha cx Fratello Adrichomius, in *Descriptione Terræ sanctæ.* Verum utrumque plane est incertum.

Va tibi Betiisaida. — Belhsaida pariter erat primaria civitas Galilææ et Decapolcos, adjacens mari juxta Capharnaum, ab eo dislans itinera trium horarum, ita dicta, quod in ea habitarent piscatores, *beth* enim est domus, *saida* est piscatio : Hjí *sud* enim Hebraice significat *venari,* sed Syriace *piscari,* quia venatio in mari est piscatio : unde *saiade* sunt piscatores. Ha Franciscas Lucas. Ex hac civitate orti sunt S. Apostoli Petrus, Andreas et Philippus; unde ipsa in Evangelio civitas Andre® ct Petri appellatur. Verisimile est in hac civitate fuisse domum Petri et Andre®, quam Christus ingressus, socrum Petri in lecto decumbentem, gravilcrque febricitantem manu apprehendisse ac dicio sanasse, Evangelist® describunt ; ubi quoque post solis occasum, oblatos sibi ante januam inultos male habentes ac variis morbis afflictos, atipie a dæmoniis vexatos curaverit. II i Adrichomius. Sed vide qu® dixi *Matth.* vin, 14. Hic etiam Christus cœco cuidam in oculos expuens, impositis manibus visum restituit, prius quidem imperfectum , deinde vero perfectum, Marc. vin. Quare Christus hic Bethsaid®

merito exprobrat, quod visis tot suis miraculis in se non crediderit, ideoque ci exilium minatur tum futurum, tum præsens, quod ci rcipsa obvenit. Nam cum hæc civitas oliin opibus cl ædibus fiorerei, nunc ita deserta est, ut vix sex habeat domos, ait Adrichomius in *Descript. Terree sanetæ,* p. 137, n. 18, in fine.

Quia si in Tyro et Sidone facta», essent virtutes (signa ct miracula), quæ. factæ sunt in voris. — Subinlellige, accedente ad signa externa interna Dfi gratia, scilicet, illuminatione intellectus ct impulsu voluntatis iis signis congruente ct proportionata, qualem ordinarie dare solet Deus : sine gratia enim interna, qu® mentem moveat, frustranea est omnis prædicatio externa. « Olim in cinere ct cilicio poenitentiam egissent, n uti feccruni Ninivil® ad pravlicationcm Jon®, cap. ni. Notaro *olim, q. d.* Jam diu poeniluissent, nec taradiu expcctasscnt, sicut vos expcctastis, o cives Tynis Corozain ct Bcthsaid®. Tyrus urbs est munilisquni ?l ° s,nia Phœniciœ, in rupe maris sita, ideoque Hcbr. *Tsor,* id est rupes, vocatur. Vide qu® de ea dixi, *Ezech.* XXVI. Sidon est vicina Tyro, ita dicta, vel a Sidone primogenito Chanaan conditore, *Gen.* x, 15; vel a piscatione pisciumque copia, uti paulo ante dixi de Bcthsaida.

Dcnjcôg- Hinc Theologi colligunt Deum certo scire propositiones conditionatas liberas, licet nunquam (litioiu- eventuras, eo quod conditio non ponatur in rel,« rum natura; Christus enim hic certo asseverat Tyrios et Sidonios poenitentiam acturos fuisse, si Christi signa vidissent, qu® tamen non viderunt, Dude? ideoque poenitentiam non egerunt. Halio a priori est, immensitas mentis divin®, scilicet infinita acies ct vis intellectus Dei, qu® omnia omnino cliam secretissima, ac nominatili) libertatem hominis, liberasque cujusquc cogitationes ct volitiones, sive absolute, sive condilionate futuras, comprehendit, penetrat et pervidet, ideoque est omniscia, nec quidquam potest illam fugere, quin illud plane plencque cognoscat et perspicui. Objectum enim ejus est omne verum prætcrilum, præsens et futurum, sive absolute, sive condilionate : quare omne hoc clare intuetur et pervidet infinita acie mentis su®. In futuris enim conditionatis altera pars contradictionis est vera, sicut in absolutis : posita enim conditione, vel erit, vel non erit id quod dicitur. Vide dicta *Jcrem.* XXXViii, 17; et *Sapient,* iv, 11, ad illa: « Raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus, p

Rursum S. Augustinus, lib. *De Bono Pcrsever.,* cap. lx et x, ex hoc loco recte refellit Scmipelagianos, qui dicebant Deum prœdestinare hos vel dios homines, quia prævidebat eos gratia, si daretur, bene usuros. Nam Tyrii bene fuissent usi gratia, et tamen hæc cis data non fuit.

Denique ex hoc loco no colligas Tyriis defuisse gratiam sufficientem, sed copiosam ct abundantem, qualem habuero hi Galilæi.

22. Vfrvmtamen meo vobh, Tvro ft Sidoni Vr «.♦. remissius erit (Arab., remíuto *erit major}* ix die x⁵ jumen, quam yoris. — *q. d.* Ihinientur quidem Tyrii et Sidonii ob sua scelera, sed vos, o cives Corozain et Bethsaid®, gravius puniemini : *primo,* quia mnjorcm habuistis Dei legis ct virtutis cognitionem , vos, nipote Judæi ct fideles, quam Tyrii gentiles ct infideles; secundo, quia me prædicantem ct ad poenitentiam exhortantem saprus audistis, ac plura miracula facientem vidistis, cum Tyrii nil horum audierint vel viderint; *tertio,* quia Tyrii, utpote in corde maris siti (uti jam sunt Gcnuenses, Veneti, Lisbonenses), ideoque mercibus ct opibus abundantes, longe majorem superbi®, avariti® ct loxurire occasionem habuere, quam vos, o Galilæi, ct tamen vos superbiores, avariores ct luxuriosiores estis Tyriis.

Moraliter : simili modo in die judicii gravius Mcrai. punientur Christiani quam Judæi, Romani quam Indi, sacerdotes quam laici, religiosi quam «reculares, si impie vixerint, quia majorem a Deo cognitionem, gratiam aliaquo beneficia et salutis adminicula acceperunt, sed iis uti noluerunt, imo iis abusi sunt ad majorem suam damnationem.

23. Er tu, Ca PHARNACM, ncmqiid usque in coe- . lüm exaltaberis? (7. d. minime; sed usque) in \ '• INFERNUM DESCENDES. — Legit Interpres *i* tytttórr:, id est *numquid exaltaberis,* jam legunt *i* id est 711® es *exaltata* ; Arabicus, *elevata,* quomodo diam habet Lucas, x, 15 ; sed eodem redit sensus; 7. d. Numquid tu, o Capharnaum, qu® meis miraculis, doctrina et prædicatione magis quam mercibus elopibus tuis exaltata es, ct celebris ac gloriosa effecta apud Deum ct homines; numquid, inquam, semper ita exaltaberis? 7. d. Non, sed in die judicii ad inferna detraheris ct descendes in ejus fundum profundissimum, ut sub Tyriis et Sidoniis, qui minus quam tu peccarunt, degas in ipso centro gehenna), ibique fiammanti \ ejus incendia pr® aliis sentias, crucieris ct comburaris : plerique enim cives et incoi® tui damnandi sunt el in fundum gehenn® relegandi. Hinc S. Augustinus, scrm 42 *Dc Sanctis, exaltaberis,* vel, ut Lucas habet, *exaltata,* sic exponit, 7. d. : « Nimium libi felix videris, nimium potens, nimium superba es, » ideoque me omnesque (e monentes respuis ct despicis : qua de causa in certum tui ipsius ruis exilium.

Quia si in Sodomis factæ fuissent virtutes, qujb facta: sunt in tb, forte mansissent usque in hanc diem. — Tò *forte* non est dubitantis : nam Græce est db, quæ expletiva el confirmantis est pf0 un' particula, significans *certe, utique.* Unde eam omisit Interpres, vers. 21 el alibi passim, ubi tamen est in Grreco. tò enim ¿v quater tantum vertit *forte,* scilicet hic el *Joan,* v, 46; ct *Psal.* lxxx, 15; et ll *Cor.* vn, 5; in cætcris omnibus locis, qu® plurima sunt, omisit tò db, quod esi in Græco, et simpliciter vertit assertive, ut *Matth.* 111,18; v, 18;

vi, 5; x, 12, ac plurimis aliis locis, quæ videro est in Concordanliis Grrecis. Sic quoque rò *forte,* hoc vers. 23, omittant Valablus, Pagninus et alii, ac asseveranter vertunt *mansissent. Forte* ergo non significat Christum dubitasse de Sodomorum mansione, sed cam licet certo futuram, libero tamen, idcoque quasi casu ct fortuito eventuram providisse. *Forte* enim idem est quod casu, ct velut per sortem; opponitur enim naturali ct necessario. Sic Comicus in *Andria :* u Forte, ait, aspicio militem, aggredior hominem.» Et Livius, lib. I : *a* forte evenit ; » ct infra : a forte ita acciderat.» Sensus ergo est, *q. d.* Si Sodomitre audissent meam praedicationem ct exhortationem ad pœnitentiam, meaque miracula, quæ in ejus confirmationem tot tantaque apud vos, o Capharnaitæ, ¡latravi,conspexissent, utique compuncti fuissent, et pœnitentiam egissent, ac mansissent usque in hodiernum diem ; intellige : Nisi ipsi vel posteri eorum post poenitentiam in eadem vel similia scelera relapsi, rursum iram Dei provocasscnt, quæ simile excidium eis irrogassct. Si enim perstitissent in sua pœnitentia ct mutatione vitæ, mansissent usque in hanc diem. Et hoc innuit to *forte.* Unde Franciscos Lucas áv /juivov, quod Noster vertit *forte mansissent,* exponit per modum potentialem, vertitque *mansisse potuissent.*

▾ tn. îi. Verumtamen , meo vobis, quia terræ Sodomorum (Sodomitis) remissius erit (Arab., *inveniet remissionem majorem;* Syrus, *tranquilliores erunt)* in die judicii, quam tibi. — *q. d.* Mitius punientur Sodomitæ, quam Capharnaitæ, ob causas quas recensui vers. 22. Hæc Christi de Capharnao sententia, etiam juxta litteram impleta cernitur. Quamvis S. Hieronymus in suam usque relalem Caphamaum oppidum exstitisse testetur, tamen postea ct eliamnum adeo desolata est, ut vilis ct humilis existons vicus, vix septem piscatorum habeat casas. Ita Adrichomius et alii, in *Descriptione Terree sancte.*

Ve» n. x» *Il'* 25. In illo tempore respondens Jesus, dixit : Confiteor tibi, Pater, Domine (Syrus, *Dominator)* COELI ET TERRA, QUIA ABSCONDISTI HÆC A SAPIENTIBUS ET PRUDENTIBUS , ET REVELASTI EA parvulis. — Apte lirec coherent procedentibus. Dat enim liic Christus causam , cur Capharnaitæ, Scribæ, sacerdotes et Pharisæi spreverint Christum ejusque prædicalionem, quia scilicet erant superbi, sibique videbantur sapientes esse et prudentes : quare ad humilitatem Christi et Evangeli! noluerant superbas cervices inclinare, sed id fecerant humiles Apostoli, discipuli et turba), Adhæc hæc gnome significat Christum dolorem suum, quem cx eorum superba incredulilate conceperat , lenivisse et abstersisse consideratione et laudatione justi judicii dccretique divini , quo a superbis quasi indignis hæc abscondit, et parvulis sive humilibus ea revelavit. Unde Lucas addit : « Exullavit Spiritu Sancio, » id est» p*r Spiritum Sanctum, qui hanc conside* rationem, ex caque laflitiam ei suggerebat, acxultavit,» Deumque laudibus celebravit. Idem Christi imitatione faciamus ct nos, ut dum operam nostram apud superbos ct indignos perdimus, maestitiam abstergamus consideratione divinre voluntatis cl providentiæ, quæ superbos aspernatur, cl humiles elegit elevatque ad suam gratiam et gloriam.

Respondens, —id est dicens novumque sermonem orsus; nec enim hic apparet ulla interrogatio, cui proprio respondeat. Est Hebraísmos. Vide Conon. 18.

Confiteor, — id est laudo ct gratias ago ; hoc enim significat llebr. m» *iada* in Iliphil, puta rrnn *hoda;* unde sacrificium mintoda, id est *confessionis,* est laus ct gratiarum actio. Hinc Lucas addit: « Exultavit Spiritu Sancto. » Sic passim in Psalmis dicitur: « Confitebor tibi in loto corde meo, » id est laudabo te. « Confitemini Domino, quoniam bonus, n etc., id est laudate Dominum. *Confi* ^ ^'l tüs^o.

Tibi, Pater (qui me filium tuum unice amas, omniaquead tuam meamque gloriam disponis et ordinas), Domine coeli et terræ.—Addit hoc, ne quis impotentiæ vel infirmitati Christi tribuat, quod non potuerit domare sibique subjugare superbos Capharnaitas cl Pharisæos, *q. d.* Tu, o Pater mi, cum sis Dominus cœli et terræ, omniumque corda in manu tua habeas, potuisti solo nutu superborum mentes flectere mihiquo subdere, sed justa tua ordinatione noluisti.

Porro, nomine *cœli et terræ* significantur omnes creaturo, idcoque omnes homines et Angeli, quo innuitur : *primo,* Deum non solos Judreos, sed ct Gentes curare ct regere, ac revocare ad Evangclii gratiam ct salutem per Christum; *secundo,* Deum suos fideles e terra in cœlum suum deducere, utpote cœli reque ac terræ Dominum ; ipsius ergo est cœlum suis amicis aperire; *tertio,* Deum, sicut humiles Apostolos discrevit a superbis Scribis in terra, sic el humiles Angelos discrevisse a superbo Lucifero, ejusque asseclis in cælo. Ita Toletus, *in Lue.* x. Nomine «wtw

Audi Tertullianum, lib. I *Contra Marcion.,* cap. xiii : « Plenitudo est divinitatis ipsius, exhibens Deum perfectum, Patrem el Dominum : Patrem clementia, Dominum disciplina ; Patrem potestate blanda, Dominum severa; Patrem diligendum pie, Dominum timendum necessarie: diligendum, quia malit misericordiam quam sacrificium, ct timendum, quia nolit peccatum; diligendum, quia malit pœnitentiam peccatoris quam mortem, cl timendum, quia nolit peccatores sui jam non pœnilenlcs. Ideo lex utrumque definit : *Diliqes Deum ct timebis Deum.* Aliud obsecutori proposuit, aliud exorbitatori. »

Hæc (mysteria gratiæ et glori®, qure ego predicavi cl prædico) a sapientibus et prudentibus. —Scilicet, a Capharnaitis ct Scribis, qui in mercibus mundique negoliis pro aliis sapere videntur: unde ame insirui ct discere viam salutis

dedignantur : juste ergo a nolentibus recipere lucem Christi tui, eam ab indignis retraxisti. Ita S. Hieronymus, Chrysostomus et Ambrosius, serm. 17 in *Psal.* cxviii.

Et revelasti ea parvulis. — Syrus, puerulis; Græce wtw;, id est *infantibus,* ut vertit Arabicus, id est idiotis, imperitis, infacundis, puta Apostolis, discipulis et turbis, qui Scribis et mundanis videntur esse rudes et insipientes velut infantes, ut in eis ostendas vim lucis et gratiæ tuœ, qua linguas horum infantium ita fecisti disertas, ut in omnem terram exierit sonus eorum, et in fines terræ verba eorum, *Psal.* xvni. Alludit ad illud *Psal.* vm, 3 : « Ex ore infantium et lactentium perfecisti laudem propter inimicos tuos, ut destruas inimicum et ultorem. » Dei enim electio et dispositio plano contraria est mundo; mundus enim ambit et elegit divites, sapientes, potentes; Deus vero eligit pauperes, rudes, infirmos, cosque facitpræ omnibus mundanis spiritu divites, sapientes et potentes. Quare ? « Ut non glorietur omnis caro in conspectu ejus, sed qui gloriatur, in Domino glorietur. » I *Cor. i,* 29 et 31. Vide ibi dicta.

Ex hoc loco S. Augustinus, *Do Prced. Sanet.,* cap. vi, et De *Bono Perscvcr.,* cap. vm; ac S. Gregorius, lib. XXV *Moral.,* cap. xiii, docent quod cum audita prædicalione Evangeli! hi credunt, illi non credunt, esse opus gratiæ et justitiæ Dei. Qui enim credunt, ita congrue per gratiam Dei in mente illuminantur, ut credant; qui vero non credunt, justo Dei judicio ob suam superbiam, aliaque peccata non ita congrue a Deo illuminantur, ut de facto credant, licet, si vellent illuminationi, quam Deus cis suggerit, consentire et cooperari, possent credere et reipsa crederent.

Ven. so. Zue.xn, í,a

26. Ita, Pater, quoniam sic placitum fuit ante TE> — Jd est tibi; Greece significantius voí ó ítxtt.s, id est etiam, vel recte, o Pater (Græci enim sæpe nominativum usurpant pro vocativo), *q. d.* Utique, o Pater! quod fecisti, rectissime fecisti, quia sic placuit libi humiliare superbos et exaltare humiles. Docet prædcstinationis et electionis fidelium, æque ac reprobationis infidelium et impiorum, causam originalem non esse aliam, quam Dei beneplacitum; quare in co nos conquiescere debere, nec alias rationes quærere, cum illud unum fideli sufficiat, et instar mille rationum sit. Hinc beati in cælo, dum vident suos filios, parentes, nepotes ob demerita damnari, non dolent, sed approbant laudantque justum Dei judicium.

Vew.17. Zur. x, KBM0 K0Y1T

27. Omnia mihi tradita sunt a Patre meo. Et Filium, nisi Pater; neque Patrem quis novit, nisi Filius, et cui voluerit Filius revelare. — Dixit Christus Patrem suum esse Deum omnipotentem cumque quasi Dominum cœli et terræ superbos Pharisæos rejecisse, humilibus vero Apostolis se suamque gratiam revelasse ; nunc, ne quis Christum ipsum putet esse Patre minorem, nec esse Deum omnipotentem, docet contrarium, scilicet Patrem omnia sua communicare Filio, imo non nisi per Filium operari, docere, predicare donaque sua conferre. Ad hunc enim finem misit Deus Filium in carnem et in mundum, ut per cum velut doctorem et salvatorem omnes doceret et salvaret.

Omnia rîiïrtradiusiint, 400 sen-*'*'

Porro, to « omnia mihi tradita sunt a Patre, o iti intelligi debet, ut tamen omnia Christus secundum naturam habuisse censendus sit. « Sicut cum sit secundum naturam vita, vivificari dicitur a Patre; ac cum sit gloriæ Dominus, dicitur gloriam accepisse,» ait Concilium Ephesinum ex Cyrillo, in *Defens. Anaihem.* Sensus ergo est, 7. *d.* Omnia quæ habet Paler, scilicet, divina natura, imperium et potestis, ait S. Hilarius et Augustinus, ac consequenter (quod magis id spectat Christus) *omnia,* id est omnium rcrum, sed presertim hominum dominium, potestis, gubernatio et dispensatio, a Patre ab æterno data fuit mihi, quasi Filio per æternam generationem, et in tempore eadem mihi data fuit quasi homini, per hypostaticam unionem, ul possim, quos velim, v. g. humiles Apostolos eligere, illuminare, predestinare, salvare; quos vero nolim, ut superbos Capharnaitas rejicere, negligere, reprobaro, damnare : in manu enim mea est omnium predestinado vel reprobatio, salus vel damnatio, 7. *d.* Constitutus sum a Deo Patre mundi salvator et redemptor, et in manu mea ac potestate posuit Pater universa, ul ea reparem et restaurem ; ut sicut per me ut Deum omnia creavit, sic et per me in carne assumpta omnia recreet et reparet. Ad hoc veni, et ad hoc sum homo factus. Abscondita igitur sunt a sapientibus sacramenta , scilicet, legatio mea, incarnatio mea, finis adventus mei, officium meum ; parvulis autem ex parte jam revelata, poslmodum vero perfecte revelanda sunt. Abscondita, inquam, sunt a superbis, et revelata humilibus, tam a me quam a Patre meo; quia Pater omnia mihi tradidit, meæquc potestati et arbitrio commisit. Christus enim lúe suum officium, dignitatem et auctoritatem edocet et stabilit, ut omnes ei quasi dottori cl legato Patris auscultent, credant et obedianl. Sicut viccrex vel gubernator demonstrat populo sibi hoc munus a rege esse demandatum, ut sibi auctoritatem et civium obedientiam conciliet.

Er nemo novit Filium, nisi Pater; neque Patrem quis novit, nisi Filius, et cui voluerit Filius revelare. — Lucas, x, 22 : « Et nemo scit quis sit Filius nisi Paler, et quis sit Pater nisi Filius, et cui voluerit Filius revelare. » Respicit id quod dixit, vers. 23 : < Et revelasti ea parvulis. » 7. *d.* Ego a Patre sum missus, ut sim doctor et salvator mundi, ut scilicet doceam homines veritatem et viam ad salutem, puta ad Deum Patrem, qui est increata salus et felicitas : haec enim, cum sit supernaluralis, a nullo homine vel Angelo naturaliter cognosci potuit; quare sicut nemo novit Filium nisi Paler, et cui voluerit Pa-

ter revelare; «le vicissim Patrem nemo novit nisi FIUua, et cul voluerit Filius revolare : Pater enim sicut naturam, sic c! sui cognitionem omnlaquo qua? habet, communicat Filio, el per Filium crateris hominibus. Qui ergo ad veritatem, gratiam ct salutem, quæ in Deo Patre sita est. accedere cupit, per me accedat, meque docentem audiat et in me credat oportet. Ego enim sum via, veritas et vita. Mea doctrina est doctrina Del Patris; per me ergo habebitis accessum ad Patrem. Ego vos ad cum ejusque gloriam deducam.

Porro, dum dicitur rrfsí *Filius,* non excluditur Spiritus Sanctus; multo minus cum dicitur ziist *Voler,* excluditur Filius. Regula cnim Theologorum est, particulas exclusivas additas uni personæ divine in attributis essentialibus, non exludere cuteras duas personas, sed tantum creaturas, seu id quod alterius est essenti®. ItaS. Augustimi», lib. VI Dc *Trinit.,* cap. ix; S. Cyril- Iuh D. Thomas, cæleriquc Patres et Scholastici. lrUii> Noto Christum primo Apostolis ct Discipulis revelause cognitionem duarum primarum personarum, scilicet Patris el Filii, ac deinde sub discessum, cum iret ad mortem, inculcasse fidem tertio) person®, puta Spiritus Sancti, ut palet *Joan,* xvi, 7. Sensim enim hoc divinissimum Trinitatis mysrium rudibus Apostolis patefaciendum fuit.

rutililo* *i aunt* i h tutnifve. biun-.

Advertit solerter S. Chrysostomus, *hom.* 39, non dici : Qui jussus est a Patre revelare, sed « cui voluerit revelare, » ut Filius Patri in dominio ct potestate raqualis ostendatur : licet cnim Christus revelet ul homo, sive per naturam humanam ct os, tamen hæc natura subsistit in persopa divina, ideoque hic homo, pula Christus, est Deus ct Deo Patri æqualis.

Porro, S. Chrysostomus et Ircnraus, lib. IV, cap. xn , ut Man ioni vetus Testamentum ejusque Deum i ejicienti, diccntique : Si Deus Pater non fuit agnitus ante Christi incarnati revelationem, ergo non fuit agnitus in veteri lege, ergo illius auctor et Deus non fuit Deus verus, respondeant,^ *a* nemo novit Patrem nisi Filius, » exponunt dc scient iit divina, per quam Filius, qua Deus, comprehendit Patrem, et Puter Filium. Planius tamen accipias de scientia communicata natur® humana) Chi isti ; hæc cnim illius mysteria revelavit Prophetis el Patribus, ut Divinitatis et Trinitatis mysteria. Sic eadem post incarnationem revelavit Apostolis d fidelibus qua homo. Nemo enim csl fidelis el Christianus, nisi a Christo et per Christum incarnatum: < Aliud est cnim, ait Hieronymus, natura) uqualitate nosse quod noveris (uti Filius novit Patrem), aliud revelantis dignatione, « uti nos novimus Deum per revelationem Christi.

V*n)♦. 28. Visite au me, omnes qli laboratis et onerati mis (Syrus, gui *cstit, ct bajulantes unira;* Arabicus, *labore attriti et gravati onere),*)T EGO tmciAM VOS. — Ostensa deitatis suæ maje-.Ute, ne quis ea absterreatur, Christus addit humanitatem, el humanissime omnes ad se invitat. In legislatore et principe, cui summa Ineat potentia el majestas, Mimnw virtus est benevolentia el mansuetudo. Sic Moyses, legislator et dux llebræorum, fuit mortalium mansuetissimus, *Numer.* xn.

Venite (non tam pedibus corporis, quam affectibus fidei, spei, amoris, religionis, devotionis ct pietatis) ad me,— cui omnia Pator dedit in manus, quemque* misit quasi medicum peritlssimum el olliciosissinmm, no suavissimum tam moribus, quam pharmacis, ul omnibus omnino corporis et anlniæ infirmitatibus mederetur : nemo cnim printer eum iis mederi potest.

Omnes qui ladohatis,—nomino excluso : nemo enim est, qui non aliquo morbo laboret el Christi medela indigeat. Omnibus ergo Chrislus se offert, ut ab eo sanitatem el salutem petant el recipiant. Sic blando correxit, erexit curavitque Magdalenam, Matthæum, Paulum, Petrum. Sic eliamnum in Eucharistia omnes invitat, ailquc : u Venite ad mo, infirmi, esurientes, afflici!, ego reficiam vos. » Omm«ad h,*,ld

Qui i.AnoiiAiis (Græcc ei molestiam patimini) et onerati estis, — scilicet fatigati et depressi, ac succumbentes oneri, tum peccatorum, ila S. Chrysostomus, S. Hieronymus, S. Augustinus ; tum legis Mosaicæ, ita Theophylactus; lum ærumnarum et tentalionum hujus vitæ : «Nom corpus, quod corrumpitur, aggravat animam , et terrena inhabitatio dcprimil sensum mulla cogitantem.» *Sapient.* IX, 13. Vide ibi dicta. id est qui

Er EGO REFICIAM VOS. — Gl'æCO ¡d est rcfocillabo, fessis *requiem dabo,* ul vertit Syrus, recreabo , in omni quieto constituam, ait S. Chrysostomus, per verba blandissima, per Sacramenta quasi pharmoca efficacissima , por gratiam et consolationes internas suavissima», denique per gloriam felicissimam in codo. Audi S. Augustinum, serm. 10 De *Verbin Domini secuif dum Matth. :* « Venitead me, omnes qui laboratis : Quare cnim omnes laboramus, nisi quia sumus mortales, fragiles, infirmi, lutea vasa portantes, quio faciunt invicem angustias? Sed si angustiantur vasa carnis, dilatentur spatia charitntis. Quid ergo dicit : Venite, omnes qui laboratis, nisi ut non laboretis? Dcnhpic promissio ejus in promptu est, <pioniam laborantes vocabit. Quærent forte, qua mercede vocati sunt? Eccc ego vos, inquit, reficiam. »

29. Tollite (Syrus , *bajulate)* jugum meum su- V< /< i'LR vos. — 7. *d.* 1 olisti» grave et pene in(ol<*rabik* jugum ct onus legis veteris, peccati el concupiscentia*, venite ad me, ego illud lollarn ct comnmtabo in suave jugum legis Evangelica*, gratiæ ct charilatis. Itofleinm ergo vos per jugum meum, quod jugum quidem est, quin est lex obligans animas, sed simul pharmacum est, imo lectus, in <pio suaviter quiescatis, præserlim per humilitatem, quam docet ctpræripit; quæ unica el

singularis est medicina omnium morborum Lun anima, quam corporis, omniumquo onerum Io vaincu ct requies. «Nihil enirn asperum est mili-bus, nil arduum humilibus, » ait S. Ixo. Sicut cnim Iona bombnrdarum globos excipit, ac sua mollitie impetum eorum infringit ; sic militas et humilitas omnia dura el a pera sua lenitalo frangit ct mollit : jugum ergo hoc Christi est Evangelium ct lex Evangelica , sive lux gratia*. Unde S. Bernardus, sermono L'› in Psalm. *Qui habitat* : « Laborantes, inquit, ad refectionem invitat, ari requiem provocat oneratos, non tamen onus Hublraldtaut laborem, magis autem onero alio, alio laboro commutat; sed onero levi, suavi jugo, in quibus requies aut refectio, oUi minus appareat, tamen inveniatur. »

Et discitx a mi:, quia mitis mm it imxiris cosmi (id est «cordis affectu, id csl voluntate,» ait S. Bernardus, serm. 42 *in Cant.,* multi cnim sunt humiles ore, sed pauci corde), i.t in v in ii t is m> QUir.M AMMAiuJS vi sinis. — 7. *d.* Imitamini nu am humilitatem ct mansuetudinem : estote miles ct humiles, ac sentietis quam suave sit jugum Bei. Ita S. Chrysostomus ct S. Augustinus, sermona *Dc. Verbis Domini secundum Mutthaum,* quem audi : «Tollite jugum meum super vos/ct discito ama non mundum fabricarc, non cuncta visibilia ct invisibilia crearo, non in ipso mundo mirabilia facera et mortuos suscitaro; sed quoniam mitis sum et humilis corde. Magnus esso vis, a minimo incipo. Cogitas magnam fabricam construere celsitudinis, dc fundamento prius cogita humilitatis. Et quantam quisque vult ct disponit superimponere molem œdiflcli; quanto erit majus œdificium, tanto altius fodit fundn-
iinmili- mentum. » Sapienter Climacus, Gradu 28 : « llu-
J (l' militas, Inquit, est gratia animai nominis expers, solis nominata iis qui ejus experimentum ceperunt, inexplicabilis thesaurus, a Deo nomen sortita, singulare munus Dei : Discite, inquit, non ab Angelo, non ab homine, non cx libro, sed a me , hoc csl, cx mea in vobis habitatione, illustratione ct operatione, quia mitis sum ct humilis corde, el cogitatione, el sensu, ct invenietis bellorum interiorum requiem animabus vestris, et levamen cogitationum vestrarum. » Et post plura,
EC u i» humilis dotes el fructus hos assignat : u Qui cum hac v< lut sponda sponsus copulatus est, lenis, placidus, pronus in compunctionem, misericors, super omnia vero serenus el tranquillus, latu*et alacer, obsequens, omnium molestiorum expum, vigil et impiger cri, et ul uno verbo complectar omnia, Imperturbatus, »

Secundo, et magis genuine Auctor *Imperfetti,* Maldonatus et Jansenius, quasi dicat : Discite a me, i<l est ne vereamini ad me accedere el jugum mei Evangelii in collum vestrum suscipere, quin venite ct Illud suscipito : discetto cnim, et reipsa experiemini in me, ino non esso tyrannum, aut regem severum ct rigidum, sed dominum humilem, mitem, clementem et benignum. Hunc sensum exigit ratio, quam subjicit: «Jugum cnim meum suave est, ct onus meum leve.» Et illud : «El invenietis requiem animabo» vostris;» hanc cnim solus prmtat Christus. Porro, Christus tanta) fuit humilitatis ct mansuetudinis in suffe-rendis Scribis, discipulis, turbis, injuriis, probris, irrisionibus, flagellis, cruce ct morte, ul etiamsi nullum fecisset miraculum, tanta tamen mansuetudine *al tuperque probasaet, so m hominem codestam rt verum Prophetam a Deo missum. Ego i-ane magis miror divinam Christi rnaasuetudinem, quam miracula ct mortuorum suscitationem.

Moralitcr : dkcc hic, quanta ct quam chira Chri' (o f it humilitas. *Pnmo,* cx quod sit summa rl coronis vilp, doctrin ect perfectionis Christi, »«»111.4.
7. *d.* Díjk ¡te a rnc non mundum creare, non mi- M "
rncuta facera, non subtilia da Deo et Pineta Tri-Ditata disputare, non Hercúleos labórese! far.inora pairare, sed quia milis siun et humilis corde ; Ine est upex et breviarium mœ doctrinæ ct Evangelica* perfection^.

Sciundi), quod humilitas bit sedes pacis : « El > invenietis, inquit, requiem animabus vestris : » nunquam quies animi, nisi in humilitata; vii lue ergo requiem, amplectere humilitatam, humilem locum, humile ofllcium, humilem victum, vestitum, etc.; impossibile C3*t ut superbus habeat pacem animai, <jui Temper majora desiderat ct ambit, ac sæpe assequi nequit.

Tertio, quod humilitas tollit ab homine omnem Temo, laborem ct omnia onera : «Venite, inquit, ad me omnes, qui laboratis et onerati estis , ct ego reficiam vos, » a labore ct onere sublevando : qua ratione, Domine?per humilitatam. «Tallita, ait, jugum meum super vos, ct descita a me, cpi.a milis sum ct humilis corde. » Humilitas ergo est levamen omnis laboris et oneris, ct refectio virium, ut quidam Doctor merito dixerit : « Humilitas est pharmacum contra omnes morbos, ac sanitas animæ cl corporis; n morbum enim tolerando lenit rl superat. Quin ct Hippocrates dixit Tàd4a*|x^Xii,hGc est, animalia, quo*felle carent, ut cervi, sunt languiva; miles ergo ct humiles sunt sani et longævi : mansuetudo enim, uti inores, Ha ct humores contemperat, quos distanperal bilis, mule morbi.

Quarto, humilitas est virtus Christi : « Discite, Quarto, ait, a me : » hœa mea, mihi propria, mihi pne crrleris chara est virtus, quam descendendo u cudis in imam ten am ad extremam paupertatem, cUruu. nd infumem mortem el crucem ita ostendi, ut nulla sil illustrior ct mirabilior Ia vita et morte mea. Sic rx diverso superbiti est peccatum Luciferi. HumiliLui ergo facit nos simillimos Christo; quid dignius? quid optabilius?

Quinto , eadem facit jugum Christi suave el le- Quinto, gem levem; 7. d. Discite a mo esse humiles et mites, ct in jugo meo non sentietis pondus, sed

experiemini illud esse suave et leve. Quocirca S. Francisais dictitabat Christum non aliam ob causam o cœlo in terram descendisse, quam ut nos doceret humilitatem. Vide S.Bonavcnturam, cap. *De Humilitate S. Franasti.*

Preclare S. Augustinus, *epist.* 112 : «Qui,inquit, didicerant a Domino Jesu miles esse ct humiles corde, plus orando ct meditando proficiunt, quam legendo ct audiendo, »

Denique Christus jungit hic mitem cum humili, quia mansuetudo ct humilitas sunt quasi du® sorores invicem associat®, vel sicut mater ct filia. Unde S. Bernardus, serm. 2 in illud *Apoc.* xu *Signum magnum :* «Sicut, ait, mater præsumptionis est elatio, sic mansuetudo vera non nisi ex vera humilitate procedit, n Idem, de verbis Apostoli , *Non est regnum Dei esca ct potus :* « Mitis, ait, perlinet ad charitatem, quia charitas patiens est, benigna et humilis. » I Cor. x iii.

Jbr Audi Climacum, *Gradu*24 : «Solem matutina lux auroræ præcurrit, humilitatem mansuetudo ‘ precedit. Itaque lucem Chrislum prius audiamus, quæ eas ita per gradum disponit : *Discite,* inquit, *a me, quia mitis sum ct humilis corde.* » Deinde mansuetudinem ita definii : « Mansuetudo est immutabilis animi status, qui in omni fortuna honorum ct contumeliarum œqualcm animi habitum conservat. Mansuetudo est pro aliis te perturbantibus sine perturbatione sincere ct cx animo precari. Mansuetudo est prominens adversus iram maris rupes, quæ omnes illisos fluctus dissolvit ac frangit, nec ipsa interim movetur aut

irr 4. frangitur, d Denique ejus effectus et dotes per elogia ita assignat : « Mansuetudo est stabilimentum patientiæ, charitalis janua, imo vero parens, prudenti® argumentum : *Docebit* enim, inquit Dominus, *mites vias suas;* procuratrix veniæ, peccatorum fiducia in precibus, Spiritus sancti domicilium : super quos enim respiciam, nisi super mansuetum ct quietum?» *Isaice* l x v e

vrn.20. 30. Jl g u m enim meum suave est, et onus meum l e v e. — Jugum ct onus Christi est Evangelium, ait S. Hilarius, ct Beda ct alii. Evangeli! ergo lex est jugum, quia disciplina nos alligat, ne quis a justitia discedat; hoc *suave* Grece est non qk'jxlic, id est dulce instar sacchari, sed z.pw, id est commodum, humanum, placidum, benignum

Jvnnn (Arabicus *bonum*) præ lege veteri : *primo,* quia 2 pauciora et faciliora habet præcepta; *secundo,* quia majorem dat gratiam, quæ valde alleviai onus mandati; *tertio,* quia amore nos regit, ut filios, non timore, ut servos, sicut faciebat lex vetus; *quarto,* quia mortem non intentat nec infert, uti lex vetus, sed aufert; *quinto,* quia promittit sui observatoribus vitam felicissimam, cosque quasi manu ducit ad œternam coelestium gaudiorum dulcedinem, juxta illud : a Inebriabuntur ab ubertate domus tu®, et torrente voluptatis tu® potabis cos, » *Psalm.* x x x y, 9. Causam dat S. Paulus, cl cx co S. Augustinus, serm. 10 *De Verbis Domini secundum Matlhamm :* « Quia non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. Quare, quæ dura sunt laborantibus, eisdem ipsis mitescunt amantibus : omnia sæva ct immania prope nulla facit amor. » Ait ergo : « Tollite jugum meum super vos,» quasi in jugo divin® servitutis perfecta consolatio et refectio includatur. Unde S. Ambrosius, lib. *De Helia ct Jejunio,* cap. xxn : « Suscipite , inquit, jugum Christi. Nolite timere, quia jugum est : festinate, quia leve est. Non conterit colla, sed honestat. Quid dubitatis? quid procrastinatis? Non alligat cervicem vinculis, sed mentem gratia copulat. Non necessitate constringit, sed voluntatem boni operis dirigit. » Audi S. Bcrnardum, *epist.* 72 : « Libet admirari, quam leve sit onus veritatis, quod non solum non onerat, sed etiam portat omnem, cui portandum imponitur. Hoc onus potuit uterum gravidare virgineum, sed non gravare. Hoc onus ipsa quibus sc præbuit sustentandum , Simconis brachia sustentabat. Hoc etiam Paulum in gravi scilicet et corruptibili corpore positum, rapiebat usque ad tertium cœlum.» Imo David : « Propter verba, inquit, labiorum tuorum, ego custodivi vias duras, » *Psal.* xvi, 4. Ubi D. Augustinus, lib. *De Natura et Gratia,* cap. l x ix : « Duræ, inquit, sunt timori, leves amori. »

Meum, — quod scilicet ego Christus vobis impono, sed et vobiscum fero, onerique succollo, imo totum onus et vos ipsos bajulo et porto : jugum enim dicitur, quod duo jumenta juncta subeunt, jugum enim a *jungendo* nuncupatur. Christus ergo jugi, id est legis Evangelic® unam duntaxat pariem collo nostro imponit , alteram et potiorem ipse subit, itaque nobiscum jugum hoc trahit, et nobis vires animosque trahendi sua gratia, œque ac suo exemplo suggerit : uti nuper quidam in Japone c Societate Jesu sacerdos , mortem atrocem pro Christo generose obiens, dictitabat : «Christus ergo facit computrescere jugum a facie olei,» *Isai.* x,27. Ex adverso gravia esse onera peccati, ait S. Hieronymus, *ZacJiar.,* cap. v, dicens iniquitatem sedere super talentum plumbi. Vide dicta ulrobiquc.

Huc facit, quod in vita S. Mcchtildis legimus, vwo ipsam, cum gravibus capitis doloribus lorqueretur, ut nusquam posset quiescere, audivisse a' Christo ostendente vulnus lateris sui : « Nunc intra, ut pauses: » quæstatini cum gaudio intravit. Et visum est ei tot cervicalia serica se habere, quot ictus dolorum tunc sensit capiti suo advenire. Etait Dominus : « Bombyces sericum gerunt, et de me scriptum est : *Ego sum vermis, ct non homo.* Hucusque in laboribus mihi devote servivisti, amodo in virtutum exercitiis exemplo meo placitis mihi servire studebis; et quæ libi fuerint importabilia, ego ca tccum feram. » Hæc ad verbum stylo simplici, sed candido, auctor Vitæ ejusdem.

Jugum ergo hoc Christi non tam jugum est, quam cervical bombycinum, quia non molestia nos premit, sed a pondero rerum terrenarum exonerat ct in coelos attollit.

jvnni« Quocirca apposito S. Bernardus onus hoc com- Pnral plumis avium : sic enim scribit, epist. 341 Cimilo- *od Monachos :* « In via vitæ quo citius, eo facilius mu. curritur; et leve Salvatoris onus, quo crescit amplius, eo portabilius. Nonne et aviculas levat, non onerat pennarum sive plumarum numerositas ipsa? tolle eas, ct reliquum corpus suo pondere fertur ad ima. Sic disciplinam Christi, sic suave jugum, sic onus leve quod deponimus : eo deprimimur ipsi, quia portat potius, quam portatur, *n* El S. Augustinus, serm. 25 *De Verbis Apost. :* « Hæc sarcina, inquit, non est pondus onerati, sed ala volaturi. Habent enim ct aves pennarum suarum sarcinas. Portant illas, et portantur. Portant illas in terra; portantur ab illis in coelo. Tu, si misericordiam velis praebere avi, praesertim aestate, et dicas : Miseram istam aviculam onerant pennæ, et detrahas onus hoc, in terra remanebit , cui subvenire voluisti. » Et rursum, lib. *De Perfectione justitiæ,ciTca.* med., in fine VII tomi : « Laborant, inquit, in Dei præceptis, qui ea timendo conantur implere ; sed perfecta chantas foras mittit timorem , ct facit praecepti sarcinam levem, non solum non prementem onerc ponderum, verum etiam sublevantem vice pennarum. »

Addit S. Ambrosius, serm. 3 *in Psalm,* cxvin : « Portare Christi jugum, inquit, suave est, si ornamenta putes cervicis tuæ esse, non onera. Attolle ergo oculos ad Dominum Deum tuum, ct quœrc Deum ut invenias. Erige cervicem, redimicula, non vincula geris. Multa quoque animalia redimiculis gaudent, et phalerari sibi magis, quam vinculari videntur. Genæ sicut turturis praeferant insignia verecundia}, redimicula cervicis, libertatis attollant fiduciam. Leve est ergo jugum Christi, ct ideo cervix eo non premitur, sed levatur. » Non mirum quidem, si jugum illud leve sit, quoniam homini gloriæ cupido omnia gloriosa ct honorifica levia ct suavia putantur ; nihil autem est isto Christi jugo gloriosius.

DeniqueS. Bernardus, serm. 15 in Psalm. *Qm habitat,* per jugum et onus accipit onus donorum et beneficiorum Dei : quia onus impositæ legis, grati® donum est, cujns observantia perfecta cætera in animam dona invehit. Andi cum : « Grave onus iniquitas sedens super talentum plumbi. Sub hac gemebat sarcina, qui dicebat : *Iniquitates mem supergressa: sunt caput meum, et sicut onus grate gravata! sunt super me.* Quoti ergo onus Christi, quod onus leve? Ut quidem ego sentio, onus beneficiorum : dulce onus, sed ei qui sentit, ei qui experitur. » Et post nonnulla : *a* Onerat nos , cum exonerat nos Deus ; onerat beneficio, cum exonerat peccato. Vox onerati : *Quid retribuam Domino pro omnibus qua retribuit mihi?* Vox onerati : *Semper enim quasi tumentes super me fluctus, timui Deum.* Vox onerati : *Eri a me, quia peccator sum, Domine. »*

Porro, superbis ct carnalibus Christi jugum ct lex humilitatis, abstinenti®, continenti®, mortificationis videtur gravissima et intolerabilis, quia carent spiritu, nec nisi carnem ct carnalia amant et cogitant. UndeS. Bernardus, tract. *DePrarrpfo et Dépens. : «* Christi jugum, ait, et onus est, et omnino importabile, nisi Christi ®que spiritui;» sed et his ipsis superbis el carnalibus longe gravius jugum est ipsa ambitio, et carnis concupiscentia : a Asperum quippe jugum, » ait S. Gregorius, lib. XL *Moral.,* cap. xu, a et duræ servitutis pondus est, subesse temporalibus, ambire terrena, retinere lalientia, velle stare iu non stantibus , appetere quidem transeuntia, sed cum transeuntibus nolle transire. Dum enim contra votum cuncta fugiunt, quæ prius mentem cx desiderio adeptionis afflixerant, post cx pavore amissionis premunt. » Vere S. Chrysostomus, hom. 14 in I *ad Cor. :* «Aspera, inquit, virtus est. si ad imbecillitatem nostram comparetur ; nam quod facilis et levis sit, audi Christum testantem : *Jugum meum suave est, ct onus meum lère.* Quod si non intclligis, nulla te admiratio teneat; non enim forti animo es : ut enim cum animi vis adest, gravia levia fiunt; sic cum abest, levia gravia. Quid, quæso, manna suavius? quid magis in promptu? œgre tamen Judæi tulerunt, cum eo in deliciis vescerentur; quid fame et cæleris, quos Paulus est perpessus, laboribus gravius ? gaudebat tamen illa et exultaba!, dicens : *Nunc glorior in infirmitatibus meis ;* quæ igitur horum causa? animi diversitas, quem si qualem esse oportet, institores, facilitatem virtutis dignosceres. »

CAPUT DUODECIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

P.-irno, Christus contra Scribas probat Sabbato licere discipulis suis vellere spicas, et sibi licere curare a-gros. Secundo, vers. 22, sanat daunoniacum, probálque se id non facere opc Beelzebub, sed in digito Dei : guare Scribas id Beelzebub tribuentes, committere blaspheiniam in Spiritum Sanctum, ideoque irremissibilem. Tertio, vers. 39, petentibus signum, dat signum Jonæ, quodque Ninivitas ct regina Saba Judaos sibi incredulos condemnabunt in die judicii. Quarto, vers. 4G., suos *fratres et matres asserit esse cos qui faciunt voluntatem Patris sui.*

1. In illo tempore abiit Jesus per sata Sabbato; discipuli autem (jus esurientes, coeperunt vellere spicas, et manducare. 2. Pharisæi autem videntes, dixerunt ei : Ecce discipuli lui faciunt quod non licet facere Sabbatis. 3. At ille dixit eis : Non legistis quid fecerit David, quando esuriit, et qui cum eo erant : 4. quomodo intravit in domum Dei, ct panes propositionis comedit, quos non licebat ei edere, neque his qui cum eo erant, nisi solis sacerdotibus? 5. Aut non legistis in lege, quia Sabbatis sacerdotes in templo Sabbatum violant, et sine crimine sunt? G. Dico autem vohis, quia templo major est hic. 7. Si autem sciretis quid est : Misericordiam volo, ct non sacrificium, nunquam condemnassetis innocentes. 8. Dominus enim est Filius hominis etiam Sabbati. 9. Et cum inde transisset, venit in synagogam eorum : 10. et ecce homo manum habens aridam ; et interrogabant eum, dicentes : Si licet Sabbatis curare? ut accusarent eum. 11. Ipse autem dixit illis : Quis crii ex vobis homo, qui habeat ovem unam ; et si ceciderit hæc Sabbatis in foveam, nonne tenebit et levabit eam? 12. Quanto magis melior est homo ove! Itaque licet Sabbatis benefacere. 13. Tunc ait homini : Extende manum tuam. Et extendit, et restituta est sanitati sicut altera, i 4. Exeuntes autem Pharisæi, consilium faciebant adversus eum, quomodo perderent eum. 15. Jesus autem sciens, recessit inde, et secuti sunt eum multi, et curavit cos omnes. 16. El praecepit eis, ne manifestum eum facerent. 17. Ut adimpleretur quod dictum est per Jsaiam prophetam, dicentem : 18. Ecce puer meus, quem elegi, dilectus meus, in quo bene complacuit animæ meæ. Ponam Spiritum meum super eum, et judicium gentibus nuntiabit. 19. Non contendet, neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem ejus ; 20. arundinem quassatam non confringet, etlinum fumigans non exstinguet, donec ejiciat ad victoriam judicium : 21. et in nomine ejus Gentes sperabunt. 22. Tunc oblatus est ei daemonium habens, cæcus ct mulus, et curavit eum, ita ut loqueretur et videret. 23. Et stupebant omnes turbæ, et dicebant : Numquid hic est filius David? 24. Pharisæi autem audientes, dixerunt : liic non ejicit dæmones, nisi in Beelzebub principe dæmoniorum. 25. Jesus autem sciens cogitationes eorum, dixit eis : Omne regnum divisum contra se, desolabitur; et omnis civitas, vel domus divisa contra sc, non stabit. 26. Etsi Satanas Satanam ejicit, adversus se divisus est : quomodo ergo stabit regnum ejus? 27. Et si ego in Beelzebub ejicio dæmones, filii vestri in quo ejiciunt? ideo ipsi judices vestri erunt. 28. Si autem ego in Spiritu Dei ejicio dæmones, igitur pervenit in vos regnum Dei. 29. Aut quomodo potest quisquam intrare in domum fortis, ct vasa ejus diripere, nisi prius alligaverit fortem? ct tunc domum illius diripiet. 30. Qui non est mecum, contra me est ; et qui non congregat mecum , spargit. 31. Ideo dico vobis : Omne peccatum ct blasphemia remittetur hominibus, Spiritus autem blasphemia non remittetur. 32. El quicumque dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei; qui autem dixerit contra Spiritum Sanctum, non

remittetur ci, ncque in hoc sæculo, neque in futuro. 33. Aut facite arborem bonam, et fructum ejus bonum ; aut facite arborem malam, et fructum ejus malum : siquidem ex fructu arbor agnoscitur. 34. Progenies viperarum, quomodo potestis bona loqui, cum silis mali?cx abundantia enim cordis os loquitur. 35. Bonus homo de bono thesauro profert bona; ct malus homo de malo thesauro profert mala. 36. Dico autem vobis, quoniam omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die judicii. 37. Ex verbis enim tuis justificaberis , et ex verbis luis condemnaberis. 38. Tunc responderunt ei quidam de Scribis et Pharisæis, dicentes : Magister, volumus a te signum videre. 39. Qui respondens, ait illis : Generatio mala et adultera signum quærit, et signum non dabitur ci, nisi signum Jome propheke : 40. Sicut enim fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus el tribus noctibus ; sic erit Filius hominis in corde terræ Iribus diebus et tribus noctibus. 41. Viri Ninivitae surgent in judicio cum generalioneista, el condemnabunt eam ; quia pœnilcnliam egerunt in prædicatione Jonæ. Et ecce plus quam Joñas hic. 42. Regina Austri surget in judicio cum generatione ista, et condemnabit eam; quia venit a finibus terræ audire sapientiam Salomonis. El ecce plus quam Salomon hic. 43. Cum autem immundus spiritus exierit ab homine , ambulat per loca arida , quaerens requiem, et non invenit. 44. Tunc dicit : Revertar in domum meam , unde exivi, elveniens, invenit eam vacantem, scopis mundatam et ornatam. 43. Tunc vadit et assumit septem alios spiritus secum nequiores se, et intrantes habitant ibi : et fiunt novissima hominis illius pejora prioribus. Sic erit et generationi huic pessimæ. Í6. Adhuc eo loquente ad turbas, ecce mater ejus et fratres stabant foris, quaerentes loqui ei. 47. Dixit autem ei quidam : Ecce mater tua et fratres tui foris stant, quaerentes te. 48. At ipse respondens dicenti sibi, ait : Quæ est mater mea, et qui sunt fratres mei? 49. Et extendens manum in discipulos suos, dixit : Ecce mater mea, et fratres mei. 30. Quicumque enim fecerit voluntatem Patris mei, qui in cœlis est, ipse meus frater, et soror, el mater est.

Vrr». 1. r n', ii. **1.** In **II.I.0 TEMPORE ABIIT JESUS PER SATA** (per segete8 albescentes vel maturas) Sabbato ; Discipuli autem ejus esurientes, coeperint vellere spicas, et manducare. — Addit Lucas, VI, 1, hoc Sabbatum fuisse secundo primum, quod quale fuerit ibidem dicam. Est rursum hic histerología : hæc enim contigisse videntur ante missionem Apostolorum, de qua X, 1 et sequent., atque ideo ante sermonem Domini in monte, dc quo v, I, ut colligitur ex Marco, n, 22, el Luca, vi, 1. « Quod autem spicas segetum manibus confricant, ct inediam consolantur, ait S. Hieronymus, vilæ austerioris indicium est, non præparatas epulas, sed cibos simplices quærentium. »

Vtn. Î. J/Ir I,. :i. **2. PUARIS.EI AUTEM VIDENTES, DIXERUNT EI : ECCE l'ISCIPULI TUI FACIUNT QUOD NON LICET FACERE SABB**ratis. — Lucas, cap. vu,2, habet «dixerunt illis,» scilicet discipulis Christi, quia nimirum primum discipulis, deinde Christo hoc objectarunt.

Anij.ii..» i'h'?" Nota : non carpunt discipulos quod spicas vel uvas vellant; hoc enim lege permissum erat, *Dcuccr. XXV, 23,* sed quod id faciant die festo, scilicet Sabbato. Vellere enim spicas videtur opus servile, ideoque violans quietem et sanctitatem Sabbati,cujus præ aliis festis apud Judæos summa erat observantia et religio.

Allegorico : S. Hilarius, Ambrosius et Ceda hoc facto significatum putant, quod Apostoli in Sabbato secundo primo, id est Evangelico, et semine et segete prædicationis collecturi erant grana, id est fideles cx omnibus Gentibus electos , quorum fide et pielato ct profectu se pascerent , donec eos secum conderent in horreo celesti ; sed Pharisæi et Judæi vadentes Gentes sibi in Evangelio præponi, eis invidentes, frustra Apostolis obstrepunt el obmurmurant.

Tropologice Ikda : « Per sata, ait, ambulant TrepoL cum Domino, qui eloquia sacra meditari delectantur. Esuriunt, cum in eis panem vilæ invenire desiderant; et hoc in Sabbatis, cum sopita mente a turbulentis cogitationibus vacare gaudent. Vellunt spicas, ct contritas purgant, donec ad escaiu perveniant, cum testimonia Scripturarum, ad qu® legentes perveniunt, meditando assumunt, ct tamdiu discutiunt, donec in cis medullam dilectionis inveniant. Verum hæc mentium refectio stultis displicet, seda Doininoapprobatur.» Hinc S. Augustinus, lib. 1 De *Genesi ad litteram,* cap. xx, carpit cos qui S. Scriptur® floribus inhiant, sed segetem ejus meditando non confricant, donec ad virtutis escam perveniant.

ven.3. 3. At ii l e dixit eis : Non legistis quid fecerit David, quando esuriit, et qui cum eo erant? — f \ idelur hoc ultimum repugnaro 1 *Beg.* xxi, ubi u'. ix

dicitur David futesa solus. Resp. David fugiens Sautera solus abiit ad Achimelech quem Marcus vocal Abiatbar Pontificem, ab coque petiit ct accepit panes, sed cos detulit ad socios fugæ, quos alibi expectantes reliquerat, ut patet tum cx hoc loco, tum ex I *lieg.* xxi, 2, ubi David ait Pontifici : e Pueris (famulis meis) condixi in illum ct illum locum. » Ita S. Hieronymus.

v»4. 4. Quomodo intravit in domum Det (in atrium tabernaculi ; ncc enim laicis, qualis crat David , n'.fj 'sedsolis sacerdotibus licebat ingredi Sanctum, ct soli Pontifici Sanctum Sanctorum, idque semel duntaxat in anno) et panes propositionis comedit, QUOS NON LICEBAT EI EDERE, NEQUE BIS QUI CUM EO ERANT , NISI SOLIS SACERDOTIBUS.

Pjdcí rropMi- Bun'll li rpiid? Panes propositionis — vocantur panes propositi semper in Sancto ante arcam ct Sanctum Sanctorum, quod crat quasi thronus Dei residentis super propitiatorium, hoc est, panes propositi ante faciem Dei. Unde Septuaginta vocant âpTwç fastoc, id est *panes faciales* ; Syrus, *panem mensæ Domini.* Hebraice vocant 'onb *lachme panim,* id est *panes [acierum.* Erant enim duodecim, seni in una parte mens®, seni inaltera, sicut duæ sunt genæ in facie. Hisce duodecim panibus protestabantur duodecim tribus Israel se a Deo continue pasci alique. Unde thus cis imponebant, ul patet *Levit.* xxiv. Ilius enim symbolum crat cos Domini esse, ct Domino esse oblatos. Vicissim Deus hac gratitudine oblationis duodecim panum se duodecim tribuum meminisse, casque ante faciem ct oculos semper habere ostendebat. Vide dicta *Exod.* xxv, 30. lusserai Deus panes hos sacros innovari quolibet Sabbato; tunc enim recentes ponebantur in mensa, et veteres auferebantur ac comedebantur a solis sacerdotibus, idque in tabernaculo duntaxat, ut patet *Levit,* xxiv, 8 ct 9. Vis argumenti est hæc : David, vir secundum cor Dei, in necessitate famis usurpavit ct comedit panes propositionis sanctos, quos alias laicis edere non licebat, sed solis sacerdotibus, quia prudenter judicavit legem positivam de non comedendis his panibus a laicis, cedere debere legi, jurique natur®, quod dictat in gravi necessitate famis conservandam esse vitam comedendo quoslibet panes et cibos etiam Deo consecratos; ideoque S. Paulinos, S. Laurentius ct alii, calices et vasa Deo consecrata vendiderunt, ut per eorum pretium succurrerent gravi necessitati famiquo pauperum. Ergo pariter, imo multo magis licet mihi meisque discipulis vellere spicas in Sabbato, ut elicitis inde granis fami noslræ succurramus : sanctitas enim Sabbati prohibens opus servile, uti est vellere spicas, est juris divini positivi, quod cedere debet juri natur® dictanti, in fame vitæesse consulendum quolibet cibo etiam sacro. Est hæc prima ratio. Sequitur secunda.

s. 5. Aut non legistis in lege, quia Sabbatis sacerdotes in tlmvlo Sabbatum violant, et sine crimine sunt ? — Arabicus : *et non est cis peccatum.* « Violant ;» Syrus, *profanant,* victimas jugulando, excoriando, dissecando, lavando, componendo ligna, accendendo ignem, quo victim® in honorem Dei comburantur, quæ opera in sc nude spectata servilia sunt, ct violant Sabbatum, ni pietas ct sanctitas excuset, ac cx servilibus et profinis sacra ct divina efficiat, ut in hoc casu fit. Sensusest, *q. d.* Uti Davidem necessitas, ct sacerdotes pictas, ita ulruraque discipulos meos excusat a violatione Sabbati, per hanc spicarum vellicationem : ipsi enim me quasi Prophetam ct Messiam sequuntur, meæquo sacræ doctrinæ adeo intenti sunt, ut panum ct ciborum parandorum obliti fuerint. Cur ergo famem ex operc tam pio contractam non levent vellicatione spicarum in Sabbato?

Notaro *legistis:* hæc enim ad verbum nusquam leguntur in S. Scriptura, sed quoad rem et sensum habentur, *Numcr.* xxvm ct alibi, ubi sancitur ritus sacrificandi in Sabbato. Hinc Judœorum axioma est : « In templo non esse Sabbatum, » id est vacationem ab operibus, quia in templo continuo sacrificatur, hoc est jugulatur, excoriatur, dissecatur, lavatur, comburitur victima. Sacerdotes enim tunc erant laniones.

6. Dico autem vobis, quia templo major est iiic, vcn.6. — qui vellere spicas permittit suis discipulis, puta ego ; loquitur enim Christus de se in tertia persona modesti© causa. Sensus est, *q. d.* Si templi sanctitas excusat sacerdotes sacrificantes a violatione Sabbati ; ergo eadem me mcosquo vellicantes spicas in Sabbato excusat ab ejus violatione , quia ego major ct sanctior sum templo, imo Dominus sum templi, cui scilicet victim® omnes in templo immolantur ct sacrificantur. Quare ergo intrinsece sanctus, adcoque ipsa increata ct immensa sanctitas sum, temploque omnem externam istam sanctitatem impertior.

7. Si autem sciretis quid est : Misericordiam vm.7. volo, et non sacrificium; nunquam condemnassetis innocentes. — Syrus, *non condemnasse!is eos* (discipulos meos) *cum insontes sint.* Citat *Osee,* ix, 13. Vide ibi dicta. Vis argumenti est, *q. d.* Misericordia potior est præstatquo sacrificio ct Sabbato; ergo ob eam licet violare quietem Sabbati. Perperam ergo, o Scribæ, accusatis ct condemnatis hac in rc meos discipulos, cum ipsi in ca sint innocentes, vaccntque omni culpa ob misericordiam hic exercitam. Misericordia hæc est, qua ego miseris ct famelicis meis discipulis permisi vellicare spicas in Sabbato ; item ca, quam ipsis instillo et inculco tàm verbo, quam exemplo: itaque cos praeparo, ut misereantur tot miserarum animarum pereuntium, earumque salutem docendo, monendo, orando, omni cura ct studio procurent. Huc pertinet aurea Simconis justi (qucmilcbræi censent illum esse, qui Christum in ulnas suscepit, cygnæum canens : « Nunc dimittis servum tuum, Domine,» ctc.) gnome in *Pirkc Avoth,* hoc est in *Sententiis Patrum:* « Mundus Trltmi mnodni iqkUar

tribus rebus incumbit cl sustentatur: *primo,* lege; *secundo,* cultu divino; *tertio,* misericordia. » Porro, Arabicus posteriorem partem legit in singulari : *Non judicaretis super aim, cui non est peccatum,* id est non judicaretis me innocentem , qui hæc Apostolis permisi. Est hæc tertia apologià? Christi pro discipulis ralio. Sequitur quarta.

Vrrs. «. t u, is. ' **8.** Dominus est enim Filies hominis etiam Sad- 1,ATh — Ego Qui per naturam sum Filius Dei, et per dignationem factus surn filius hominis, id est homo; hoc ipso sum Dominus, id est auctor ct legislator totius legis Mosaica?, ac consequenter et Sabbati : ergo in ea dispensare possum cum ineis discipulis.

Quintam rationem addit Marcus, ir, 27 : « Sabbatum, inquit, propter hominem factum, ct non homo propter Sabbatum; » dc quo ibi.

Vers.o. **9.** Et cum inde transisset, venit in Synagogam eorum. ——Addit Lucas, vi, 6, hoc factum altero Sabbato. Diem enim Sabbati studio ad novum miraculum captavit Christus, ut hunc errorem Scribarum, scilicet Sabbato non licere ægros sanare, iterum iterumque confutaret. Tam chara fuit illi veritas liberaque veritatis predicatio, ut eam ubique caplarit, etiamsi sciret proptcrca Scribas sibi machinaturos mortem, ideoque sibi in cruce esse moriendum.

Ven. io. 10. Et ecce homo habens manum *{dextram,* ut habet Lucas) aridam (Syrus, *cujus manus aruerat);*

J/nr. Ill, LÎ- **tT INTERROGABANT EUM, DICENTES : Si LICET SaBBATIS CURARE? UT ACCUSARENT EUM.**— Addit S. Ificronymus : a In Evangelio quo utuntur Nazareni et Ebionitæ (quod nuper in Græcum de liebræo sermone transtulimus, et quod vocatur a plerisque Mallhæi authenticum) homo ille, qui aridam habet manum, cæmenlarius scribitur, istiusmodi vocibus auxilium procans : Cæmcntarius cram manibus victum qureritans : precor tc, Jesu, ut mihi restituas sanitatem, no turpiter mendicem cibos. » Sub manu intellige brachium enim, id est manus, Hippocrati a scapulis ad digitos protenditur; bracilium ergo hoc laborat duplici morbo : *primo,* convulsione nervorum ; *secundo,* atropina; ob defectum enim alimenti exaruerat, ideoque naturaliter crat incurabile, uti ostendit Guillielmus Ader medicus, lib. *De Ægratis Evangelii.,* cap. xi.

Porro, manus est organum tam nobile, ut Deus soli homini manus dederit exporrcctas, bclluis denegatas, quibus facile prosequatur quæctimquü mens jusserit. Ita Galenus, lib. i *Dclsu partium.*

Et interrogabant eum, — scilicet Christum Scribæ cl Pharisæi, an licerci ægrum in Sabbaio curare? Deinde, ut narrai Marcus, in, 4, et Lucas, *i,* 9, Christus vicissim interrogavit Scribas aliam quæstioncm, quæ interrogationem eorum solveret, scilicet an liceret Sabbato *benefacere,* et manum aridam curare; an *malefacere,* id est non curare el nocere? tacite significans, misero non benefacere, cum possis, esse illi malefacere; ct animam sive vitam non servare, cum possis, csce illam perdere; ac proinde, cum hoc lego nature permissum, imo jussum sit, non esse vetitum lege positiva Sabbati : hoc enim esset irrationale, si lex positiva vetaret beneficentiam in Sabbato jure nature permissam , aut praeciperet maleficentiam ct noxam, jure nature vetitam.

I r accusarent eum — apud vulgus quasi impotentem vel immisericordem, si ægrum non curaret; sin curaret quasi Sabbati violatorem et sacrilegum apud Pontificem et Principes sacerdotum.

11. Ipse autem dixit illis : Quis erit ex vobis Vcn. n. HOMO, QUI HABEAT OVEM UNAM; ET SI CECIDERIT H EC Sabbatis in foveam, nonne tenebit et levabit eam? — *g. d.* Vos,Scribæ,docetis non violari Sabbatum, si quis ovem Lapsam in fossam Sabbato apprehendat et extrahat, ne ovicula tota die Sabbati cogatur in fossa manere, esurire et incommode habere. Ergo mullo magis licet Sabbato hominem ægrum et afflictum ægritudine sua levare et sanare. Ita sentiebant Scribæ tempore Christi, et jam nonnulli Judæi ita superstitiose quietem in Swpnti- Sabbalo observant, ut eo die ncc hominem in ! cloacam aut latrinam lapsum extrahere velint , litici ?hnec lapsi ipsi extrahi se permittant. Lepidum est quod narrat Volaterranus, lib. Ill *Geograph.,* sub finem : «Tempore llcnrici III, regis Angliæ, inquit, qui regnare coepit aunó Domini 1208, Judæus Izpdora quidam Terksburi in Anglia in cloacam lapsus Sabbato, ob diei religionem extrahi noluit. Id videns comes loci Christianus, nec in sequenti die eum extrahi permisit ob Dominicae reverentiam : quare ille, antequam extraheretur, exlinclus et suffocatus est. » Dicebat enim :

« Sabbab sancta colo, dc stercore surgere Dolo.

« Cui vicissim comes :

« Sabbaia nostra (Chrisliaaa , *putti* Dominicam)
quiJem, Salomon, celebrabis ibidem. »

12. Quanto magis (Grece, *quanto igitur)* melior Vers. lì. (prestantior, dignior, nobilior) est homo ove ! Itaque licet Sabbatis benefacere. — Arabicus, 'r' *itague licet operatio boni in Sabbatis,* Si licet ovem ærumna sua levare in Sabbato, cur non hominem, præsertim cum in ovis levatione magno multorum molimine, labore, tempore, funibus, vel scalis opus sit, Christus vero in instanti solo verbo vel jussu, sine pharmacis hominem ægrum curaturus esset? Quodnam hic est opus servile? Quare id vetare stolidum, ferum, barbarum est. Unde addit Marcus : « Et circumspiciens eos cum ira, contristatus super capitale cordis eorum, dicit homini : Extende manum tuam. »

13. Tunc Air homini : Extende manum tuam, et vtn. n. extendit (Christo imperante ct dante ei virtu- VI* leni;, i r restituta est sanitah sicut altera. — I0j J/ar. Syrus, sicuf *socia qus.* Christus prius ratione,

mine facto, scilicet miraculo, confutat Scribarum inscitiam et invidiam, suamque sapientiam et beneficentiam toti populo testatam facit, illustrem *reddit.* Audi S. Alhanasium, homil. *I)c Semente, quæ* exstat sub finem tom. I : «Tum dixit illi Jesus : Extende manum tuam ; nam ego te non tango, ne habeant Judæi quod calumnientur, ne attingere illis idem sit quod operari; verbo tantummodo ago. Non cnim prohibitum est a Deo, ne quis in Sabbato loquatur. Quod si autem verbum opus officiat, admirationi sit ille, qui hoc verbum dixit : Extende manum tuam. Vide jam milii discrimen facti. Petrus in speciosa porta paralyticum sanans, apprehensa ejus dextra illum erexit; Dominus contra tantum jubet : Extende manum tuam, tibi do vim ct efficaciam sanitatis, et verbis jubendo, hanc potestatem libi insero. Extende manum tuam. Sic ille dixit, sic iste fecit, ct restituta est ipsa manus, d

All'or. Allegorico : *primo,* Bcda « : Adam, inquit, carpens pomum velitum, manum humani generis arefecit, id est potentiam operationemque hominis fœcunditate boni operis privavit : at Christus eam restituit, extendens manus suas in cruce. »

Secundo, S. Hieronymus : ‹r Usque ad adventum Salvatoris, ait, arida manus in Synagoga fuit Judæorum, et Dei opera non fiebant in ea : poslquam ille venit in terras, reddita est in Apostolis credentibus dextera, et operi pristino restituta. *

Tropoi. Tropologice : in Synagoga ct congregatione doctorum, ubi major est scientia, manum dexteram habet aridam, qui eam ad Deum per orationem, ad proximum per misericordiam, ad scipsum per bona opera, quibus sibi merita ct præmia in cadis accumulet, non extendit. Ita S. Athanasius, *homil.* jam citata; Bcda, Euthymius, Theophylactus. Manum ergo, quam torpefccit acedia, contraxit avaritia, arefecit inertia, Christus sua gratia facit, ut extendat alacritas, dilatet liberalilas, vegetet zelus ct fervor ad omne bonum opus cxcqucndum. Audi S. Anselmum : « Sananda manus arida jubetur extendi, quia infructuosæ animæ debilitas nullo melius ordine, quam elccmosynœ largitate curatur. Unde Joannes Baptista turbis sciscitantibus quid facerent, ut non velut arbores aridæ mitterentur in ignem, hoc solum præcipit : *Qui habet duas tunicas, det non habenti; ct qui habet escas, similiter faciat, Lue.* ni, 11. Et in Ecclesiastico dicitur : *Non sit porrecta manus tua ad accipiendum, ct ad dandum collecta, Eccli.* iv, 3G. Frustra cnim manus ad Deum pro peccatis rogaturus expandit, qui non has ad inopem rogantem beneficium laturus extendit. »

v^n. «. 14. Exeuntes (c Synagoga, relicta turba, apud
lîvir (Tiam niutire non audebant confusi, ait Fran-
ci' ' ciscus Lucas) autem Pharisæi concilium faciebant ▲ DTEBSUS EUM, QUOMODO PERDERENT (¡d CSt OCCiderent) eum. — Magna fuit hæc Pharisæonim invidia, ingratitudo ct malitia, auctori vito machinari ncccm, ut quia ipse tot œgris sanitatem restituebat, mortem illi reponderent.

15. Jesus autem sciens (virtute divina cognos- v ii.
cens arcana conim contra sc consilia), recessit ». \ 10«
INDE, ET SECUTI SUNT EUM MULTI, ET CURAVIT EOS omnes. — Qui scilicet ægri erant ct sanatione egebant, quos multos fuisse ait Marcus, m, 10. Ubique suam potentiam ct beneficentiam commendat Christus. Sicut enim solis est illuminare omnes qui obicem non ponunt; sic Christi ct Clirisliani est bcncfaccrc omnibus qui beneficium poscunt.

16. Et præcepit eis, ne manifestum eum face- v i. tn.
rent. — Græce trtríuTZJi, id est increpavit, comminatus est, cum minis praecepit, ne divulgarent miracula ab eo patrata, tum ne Scribas offenderet ct ad majorem invidiam iramque concitaret; tum ut ostenderet quam remotus esset a captanda hominum gloria.

17. Ut ADIMPLERETUR QUOD DICTUM ESTPEIIISAIAM Ver;. 17.
PROPHETAM DICENTEM (cap. XLII, 1) :

18. Ecce puer meus (Mcssias,ait Chaldrous) quem Ven. is.
elegi, dilectus meus, in quo complacuit animai meæ. Ponam Spiritum meum super eum. — Dona Spiritus sancti illi indam in ejus conceptione. *Puer meus,* Hebr. H3J7 *abdi*, id est servus meus : unde patet Isaiam loqui de Christo, non qua Deus est, sed qua homo : sic enim est servus Dei.

Probat Christum rcipsa, docendo et sanando ægros, implevisse Isaiæ de se suaquo modestia, misericordia et æquitate vaticinium; ac proinde ipsum esse Messiam ab Isaia praedictum, ct hisce dotibus ceu notis et indiciis insignitum. Pro *quem elegi,* Hebr. est *suscipiam cum ;* Scpluag., *assumam cum* ; Chald., *admovebo cum.*

Et judicium Gentibus proferet.— a Judicium,» id est id quod justum et æquum est : hoc cnim rectorum judicium est judicium, *q. d.* Christus quasi legislator legem Evangelicam justissimam, rectissimam ct sanctissimam, non solis Judæis, ut Moses, sed omnibus omnino gentibus per Apostolos evangelizabit.

19. Non contendet, neque clamabit, neque audiet Ven. io.
ALIQUIS IN PLATEIS VOCEM EJUS. — Notatur ClìFP li mansuetudo, ct mansuetus placidusque et lenis docendi modus. El hac de causa hoc Isaiæ testimonium profert Matthæus.

20. ARUNDINEM QUASSATAM, NON CONFRINGET, ET Ven. 20.
LINUM FUMIGANS NON EXSTINGUET.—SjTUS Ct Arabicus : *Et lucernam ad cxtinctioncm tendentem non exstinguet.* Est geminum proverbium idem significans, scilicet Christum infirmos ct debiles in fide, spe ct charitalc, non contentioso cum clamoribus increpiturum ct oppressurum, sed sua mansuetudine, lenitate ct patientia magis roboraturum ct accensurum. Ita S. Hilarius et S. Hieronymus. Omnia enim hæc commendant admirabilem ct divinam Christi mansuetudinem. Audi Patres. S. Hieronymus : a Qui peccatori non

porrigit manum, ncc portat onus fratris, quassatum calamum confringit; qui scintillam fidei con-•enmit in parvulis, lignum exstinguit fumigans, n S. Augustinus,lib.XX J)eCivrL,cap.xxx : «Persecutores Christi, perdita integritate, quassato calamo el amisso lumine, lino fumanti comparantur, quibus pepercit, quia non venit judicare, n S. Hilarius : « Ostendit se posse cos facile frangere, ut arundinem contritam, ct eorum furorem exstinguere, n Ilabanus : « Quassate gentes non sunt contritas, sed in salute reservate, nec Judai a vento agitati condemnati slatim, sed supportati patienter. Gentes, qua» exstincto naturalis logis ardore, fumi amarissimi, et oculis noxii, lencbrosœquo caliginis involvebantur erroribus, a Christo sunt in maxima incendia suscitati.»

Donec ejiciat ad judicium victoriam , — id est donec perducat *judicium* , id est justitiam, sive fidem ct sanctitatem Evnngelicam *ad victoriam,* ut illa scilicet toto orbe dominatur. Unde Noster in Isaia vertit : « Ponet » ipse , quasi Dominus et victor, a in terra judicium, » scilicet quasi reginam el dominam omnibus imperantem. Hebr. est : « Proferet judicium ad veritatem, n id est proferet judicium verum.

Ven. si. 21. Et in nomine ejus Gentes sperarunt .—Pro *Gentes,* Hebr. est *Insula, q. d.* Gentes remotissimo) in insulis habitantes, omnes spes suas collocabunt in Christo Salvatore. Fusius hæc omnia explicui *Isaia* xui, 1. Vide ibi dicta.

Vers. 22. 22. Tunc oblatus est ei dæmonium habens, /jm*. XI, CÆCUS ET MUTUS, ET CURAVIT EUM, ITA UT LOQUE- U' RETUR ET VIDERET.— LUCOS, M, U, tantUID dicit fuisse mulum (unde S. Augustinus, Id). II *De Consensu Evang.,* cap. xxxvn, opinatur Lucam de alio dæmoniaco loqui), sed non negat fuisse ct cæcum, quod asserit hic Matthæus. Fuit autein non a nativitate aut ex morbo cæcus et mutus, ut vult Abulcnsis hic, *Quast.* L, cl Barradius, sed a (temone cum possidente oculorum et aurium usu privatus. Dæmon ergo non cum cxcæcaverat, nec facultatem loquendi ei ademerat, sed tantum oculorum et linguæ exercitium usumque impediebat ; unde, dæmone ejecto, sine alia operatione vel miraculo, statim empii loqui el videre. Ita S. Chrysostomus, Euthymius, Lyranus, Jansenius, Maldonatus. Audi S. Chrysostomum : « 0 pestiferam dæmonis astutiam : utramque viam occupavit atque obstruxit, quibus ille erat crediturus, visum atque auditum. » Hinc S. Lucas ait : « Illud (daemonium) erat mutum,» scilicet effective, quia hominem a sc possessum efficiebat mutum, unde el ipse dæmon, licet interrogatus vel adjuratus, per os ejus non loquebatur, nec respondebat, quasi fuisset elinguis el mulus, qui alias solet esse loquax, el loquaces facere, quia in loquacitate multa committuntur peccata. Fuit ergo proprie et per se unum tantum miraculum, scilicet ejectio dæmonis; consequenter tamen el in effectu fuil triplex. Nam, ut ail S. Hieronymus: « Tria signa simul in uno homine perpetrata sunt: cæcus videt, mulus loquitur, possessus adæmone liberatur. »

Tropologice S. Hieronymus :« Quod tunc, inquit, carnaliter facium est, quotidie completur in conversione credentium, ut expulso dæmone primum fidei lumen aspiciant, deinde in laudes Dei tacentia prius ora laxentur. » El S. Hilarius : « Non autem sine ratione, cum turbas omnes curatas in communi dixisset, nunc seorsum dœmonium habens cæcus el mutus offertur. Oportebat cnim ut postquam manus arid® homo oblatus est,qui in synagoga curabatur, in unius hujusmodi hominis forma gentium salus fieret : ut qui erat habitatio dæmonii, et cæcus el mulus, Deo capax pararetur, el Deum contineret in Christo, et Christi opera Dei confessione laudaret.» S. Augustinus: « Dœmonium enim habens, cæcus el mulus est, qui non credit; el subditus est diabolo, qui non ¡nielligli, et non confitetur ipsam fidem, vel qui non dat laudem Deo. » Hæc Augustinus, lib. l *Quast. Evang.,* Q. HI. Dæmon ergo facit homines mutos, ne peccala confiteantur, sicque venenum expuant, ne laudent Deum, ncc proximos doceant vel corripiant; sed Christus sua gratia laxat ora ad confitendum, laudandum, docendum ct monendum, quando oportet. Sapienter S. Bernardus, in *Sententiis :* « Cur, ait, te pudet peccatum tuum dicere, quod non puduit facere? aut cur erubescis Deo confiteri, cujus oculis non potes abscondi ? quod si forte pudor est tibi, uni homini, el peccatori, peccatum tuum exponere, quid facturus es in die judicii, ubi omnibus exposita tua conscientia patebit? »

Porro, contigit hæc historia, ut et ea quæ narrai Matthæus, xn¡, ante missionem Apostolorum; nam quæ cap. MV narrai, statini a reditu Apostolorum ad Christum contigisse liquet ex Marco et Luca, ita Jansenius, Franciscus Lucas et ahi. Maldouatus tamen ct Barradius aiunt non esse nccesse facilem hic bistorte ordinem invertere el turbare, praesertim cum Patres eum servent, ut patebit vers. 27. Sed Patres, rei et bistorte intenti, de ordine parum sunt solliciti.

23. ET STUPEBANT OMNES TURBA, ET DICEBANT : V n. n. Numquid hic est filius david? — Græce n» id est admirabantur attoniti, ita ut extra se in ex- 1L lasin quasi raperentur, visis lot tantisque Christi miraculis, unde dicebant : Nullus Propheta tot tanlaquo fecit prodigia, quanta fecit Jesus. Ergo iis omnibus est major; ac consequenter ipse filius David, id est Mcssias Davidi promissus, quasi filius ex ejus semine nascilurus, quem omnes avide cxpectamus, sit oportet.

24. PIIARISXI AUDIENTES DIXERUNT .* HIC NON Veri. 21. EJICIT DEMONÍA, NISI IN BlüLZEDUB PRINCIPE D.E- 1 monlorum. — Pharisæi invidia et odio Christi ex- , t' * cæcati, quia miracula ejus tam clara el testata negare non poteranl, calumniantur illa magica esse, nec a Deo, sed a Beelzebub patrari. Faciunt

ergo Christum magum, qui dæmonem habeat familiarem, cujus vi mira efficiat. Quis fuerit Beelzebub, dixi cap. x, 2».

Vtr*. n. 23. Jesus autem sciens cogitationes (multo r Vrr magis blasphemice verba, quæ contra Christum ini u, 'absentem in circulis dixerunt vers. 24) eorum, is dixit eis : Omne regnum divisum contra se desolaretur; ET OMNIS CIVITAS, VEL DOMUS DIVISA contra se, non STABIT. — *q. d.* Omne regnum, imo omnis urbs et domus, cujus incoi® mutuis dissidiis contra se invicem pugnant, stare nequit, sed cito intestina seditione et bello evertetur : * Uli concordia res parvæ crescunt, ita discordia maxim® (hiabuntur, n ait S. Hieronymus. Concor-
CoDcor« dia enim est quasi calx quæ partes domus unit
* 't ct conglutinat : tolle calcem, lapides dilabentur
bu. et corruet tota domus : tolle concordiam, diffluent cives ct discordes se invicem periment. Centrum in se unit omnes lineas circuli diametrales : tolle centrum, omnes ill® diffluent. Centrum urbis, domus ct collegii est unio ct concordia. Ita Romanum imperium perdidit discordia, cum populus in magistratum, milites contra senatum, senatus in se divisus contra scipsum pugnavit. Lege Livium, Lucanum et alios de civilibus bellis, præsertim Julii Cæsaris et Pompeii.

Vin.M. 26. Et si Satanas Satanam ejicit, adversus
ż 'I/r SE DIY1SIS EST : QV0M0I)0 ERG0 STABIT REGNUM
r? ejus? — *q. d.* Stare nequiret regnum Satanæ in terra, si Satanas, id est dæmon, unus assidue contra alterum hostiliter insurgeret, et adverso Marte depugnaret, ut superior inferiorem, vel inferior superiorem cx hominibus (in quibus dœmones adeo regnare regnumque suum stabilire appetunt) continuo ejiceret, uti vos, Scribæ, videtis me continuo ct assidue, hostiliter ct adversa fronte persequi dæmones, cosque ex mentibus et corporibus hominum expellere : ergo non ope Beelzebub, ut vos dicitis, sed virtute Dei illos ejicio. Neque enim Beelzebub tam stolidus est, ut dæmones sibi subditos inter se. committat, ut unus alium expellat, sic enim ipse regnum eorum suumque destrueret; unde ct milites seditiosi, cum suo rebellant principi, summe inter se uniuntur ct consentiunt, quia sciunt, si dissentiant, se a principe facile occupandos et evertendos fore.
ApUo- Dixi : *hostiliter;* nam ApolloniusThyanæus, teste
*• Philostrato in ejus Vita, et magi subinde dæmones
5', ejiciunt, sed ex composita collusione, ut homines
Mulish ad magos ct magiam, id est societatem cum dæmone pertrahant: nullam autem societatem sc cum dæmone habere probat Christus in sequentibus. Dixi : *assidue;* nam subinde lis et pugna inter ipsos dæmones dc homine possidendo oritur. Narravit mihi Rom® sacerdos senex fide dignus, qui per plures annos officio exorcista functus fuerat, dæmonesque expulerat, se suis oculis vidisse ct suis auribus audivisse duos a (hemonibus pos-
Deaxm se-sos, in templo S. Matlhæi inter se contendentes
icp- '-r decertantes. Dæmon enim possidens unum erat altioris ordinis, ct superior altero; hic alterum, quasi se inferiorem, cx homine quem possidebat, ejicere volebat. Sed adversa fronte restitit inferior, variaque in superiorem probra conjecit, ct inter alia dixit : « Tu es dæmon infernalis, ac justo Dei judicio in inferno relegatus : longe gravius puniris quam ego, qui non sum dæmon infernalis ; sed in hoc aere versari permittor, quia non rebellavi Deo ut tu, sed Lucifero, quasi subditus superiori meo, nude duntaxat adhæsi et consensi. » Sed hffic perrara sunt, et tandem in pacem desinunt, ut hi duo inter se contendentes, paulo post posuere lites, quieverunt et tacuerunt. Licet enim damnati et dæmones ardeant superbia, ira ct odio contra sc invicem, ct ringantur rixenturque in inferno ut canes; Lamen in terra, ut regnum suum dominatumque in homines stabiliant, inter se consentiant oportet. ejicit in

27. Er si ego in Beelzebub ejicio dæmones, Ver». 27.
FILII VESTRI IN QUO EJICIUNT? IDEO IPSI JUDICES XI'
vestri erunt. — Est hoc secundum Christi argumentum, quo probat sc ope Dei, non Satanæ ejicere dæmones. Per filios vestros *primo,* S. Hilarius, S. Chrysostomus, Theophylactus, Euthymius accipiunt vestros Apostolos, qui erant filii Judœorum. Censent enim ipsi hæc contigisse post missionem Apostolorum factam a Christo in qua Apostoli ope Christi dæmones expulerunt ct miracula plura patrarunt. Verum quia verius est, ut dixi vers. 22, hæc contigisse ante missionem Apostolorum , hinc melius per filios accipias exorcistas Judœorum, qui arte a Salomone tradita, teste Josepho, lib. Vili, cap. n, expellebant dæmones, quales fuere septem filii Scevæ principis Sacerdotum, *Act.* XIX, 14. Ita Janseuius, Toletus, Franciscus Lucas ct alii.

Ideo ipsi judices vestri erunt. — *q. d.* Ideo in die judicii ipsi vos suo facto ct exemplo condemnabunt, quod tam perversum dc ipsis ct me judicium tuleritis, scilicet quod judicaveritis ipsos ope Dei expulisse dæmones, me autem ope diaboli, cum tamen longe majora præscntiæ et operationis Dei in me indicia videritis, quam in vestris exorcistis. Quis enim eorum tot ægros sanavit, tot mortuos suscitavit, quot ego sanavi et suscitavi? Quis eorum tam sublimem et divinam doctrinam prædicavit, sicut ego prædico? Quis eorum tam puram ct sanctam vitam egit, sicut ego ago ? Sic Regina Saba ct Ninivita ipso facto, id est sua fide ct poenitentia, in dio judicii condemnabunt Judæos Christo incredulos ct impoenitentes, versibus 41 et 42.

28. Si autem ego in Spiritu Dei ejicio dæmo- Veri. si.
NES, IGITUR PERVENIT IN VOS REGNUM DEI. — *q.d.* Si ego virtute Dei ct Spiritus Sancti, non Beelzebub, expello dæmones, uti jam probavi; ergo verum est, et ipso Spiritus Sauctus miraculoso suo ad mea miracula ct expulsionem dæmonum concursu aperte testatur verum esso, quod ego ct Joannes Baptista caput et summam prædica-

Iionis nostræ posuimus, scilicet : «Appropinquavit regnum coelorum. n Videtis enim dæmonis regnum passim per me, et verbis et factis, in corporibus et animalius hominum destrui, sicrpie inchoari regnum Dei per gratiam, quod in cado perficietur, ubi Deus in Sanctis regnat per gloriam. Hoc est, quod ail Joannes, *epist.* I, cap.ni : «In hoc apparuit Filius Dei, ut dissolvat opera diaboli. n Nam , ut ait S. Leo, serm. 10 *Dc Passione :* « Clavi illi, qui manus Domini pedesque transfoderunt, perpetuis diabolum fixere vulneribus, et sanctorum pœna membrorum inimicarum fuit interfectio potestatum. »

Veri 29. **29.** Aut quomodo potest quisquam intrare in fortis (Syrus, *strenui)* et vasa ejus diri-
A/ur. nr' PERE, NISI PRIUS ALLIGAVERIT FORTEM, ET TUNC
îî. domum illius diripiet? — Pro *aut,* Græce est T, quod Pagninus vertit *alioqui;* Arabicus et; alii *nam;* alii *an,* ut superius dixi. Proponitur hic nova ratio, puta tertia qua probat Christus se ope Dei, non Beelzebub, ejicere dæmonia, petiturque a comparatis, *q.* d. Sicut qui invadit arcem vel domum alienjus foriis vel potentis viri, vel tyranni, v. g. Samsonis aut Herculis, ut eam expoliet, id facere nequit, nisi ipsum herum fortem prius domet ctalliget; alioqui ipse sua defendet, et spolium armata manu prohibebit : sic pariter ego Christus, qui Satanæ regnum expolio, dum peccatores illi subditos adpœnitcntiam et salutem traduco, neccsse est ut Satanam ipsum domuerim et alligarim; alioqui enim ipso non ferret hoc spolium a me fieri : hostis ergo mihi, et a me domitus est Satanas, non amicus, non socius in ejectione dæmonum, ut vos calumniamini. Fortis ergo hic est diabolus; domus est mundus; vasa sunt arma; instrumenta supellex: arma diaboli sunt artes, fraudes, illecebras, quibus allicit homines ad vilia, uti sunt opes, honores, voluptates, item dæmones inferiores et impii homines, ail S. Chrysostomus, quibus diabolus utitur contra nos, ut nos leniet et vexet. Supellex sunt peccatorum aniline et corporea dæiuone possessa; item Patrum animæ in limbo ante Christum detenta) : hæc omnia diripuit et eripuit illi Christus, alligato in gehenna diabolo : unde Lucas, xi, 21, *vasa* exponit *arma el spolia.*

Porro, diabolus hic vocatur *fortis,* quia instar leonis rugientis circuit quærens quem devoret, ait S. Petrus; unde ejus robur et fortitudinem depingit Job, xi.ctxLi,sub specie Behemoth et Leviathan. Diabolus hic ct alibi vocatur caput et princeps malignorum spirituum, qui eos in mundum immittit, ut cum sibi subjiciat. *Fortem* ergo accipe Luciferum, qui est princeps dæmonum,
Lncifcr ideoque antagonista Christi et S. Michaelis. Lu-
iísjIib a cifer enim a Christo in crucc victus, detrusus est
Chli '• in tartara, ut ibi personaliter degat ligatus usque ad diem judicii; tum enim ad modicum tempus solvetur, ut ait Joannes, *Apocal.* xx,2et sequent., itaque docent S. Gregorius, Ambrosius, Lactantins, Andreas Cretensis, Viogas ct Ribera, quos ibidem citavi, ac Franciscas Suarez, lib. VIH *De Angelis,* cap. xvii, num. 8. Lucifer enim in Scriptura vocatur draco, serpens antiquus, diabolus, satanas per antonomasiam. Porro, ita ligatus est Lucifer in inferno, ut non tantum per se exire non possit, sed etiam per suos dæmones, quos in terram emittit, non tantum hominibus nocere possit, quantum antea : Christus enim eorum vires et facultates valde restrinxit, minuit et arctavit, ut ipse hic et *Apocal.* xx, 2, alibique significat. Vide dicta *Aporal.* xx, 2. Idipsum edoctus per longam experientiam S. Antonius, teste Atha- Eumph
nasio, in ejus Vita, cap. vietseq., prolixe edocet: « Diabolus, inquit, hamo crucis, ut draco adun- cn'
catus a Domino est, ct capistro ligatus, et quasi mancipium fugitivum vinctus : circulo el labia armilla perforatus nullum omnino fidelium devorare permittitur. Nunc miserabilis ut passer ad ludum irretitus a Christo est; nunc comites suos quasi scorpiones ct serpentes calcaneo Christianorum substratos gemit. Ille qui universa maria a se deleta plaudebat, ille qui orbem terrarum manu sua teneri pollicebatur, ecce a vobis vincitur, ecce me adversum se prohibere non potest disputantem. » Et cap. xx, idipsum ex confessione diaboli confirmat : «Vidi, ait, hominem enormi sublimitate, porrectum caput usque ad cœlum. Cum ab hoc, quisnam esset, inquirerem, ait : Ego sum Satanas. El ego : Quid, inquam, hic quæris? Respondit : Cur mihi frustra imputant monachi? Cur mihi omnes Christianorum populi maledicunt? At ego : Juste faciunt; tuis enim frequenter molestantur insidiis. At ille ait : Nihil ego facio, sed ipsi se invicem turbant. Nam ego miserabilis factus sum. Rogo, nonne legisti: Quia defecerunt inimici frames in finem, ct civitates eorum destruxisti? En nullum jam habeo locum, nullam possideo civitatem, jam mihi nulla sunt arma; per omnes nationes cunctasque provincias Christi personat nomen, solitudinesque monachorum stipantur choris. Ipsi se,quæso, tueantur, cl me sine causa non lacerent, n Subdit diabolum inertibus tantum prevalere : « Nam (¡nales, ait, nos ct nostras repcrcrint cogitationes, tales se nobis prœslare consueverunt. Et si quid in pectoribus malæ mentis el pavoris semen invenerint, quasi latrones, qui deserta obtinent loca, cœptos cumulant timores, et crudeliter imminentes , infelicem puniunt animam. » Unde concludit : « Una est ergo ratio vincendi inimicum , lælitia spiritualis et animæ semper Dominum cogitantis jugis recordatio, quæ dæmonum ludos quasi fumum expellens, persequetur adversarios potius quam timebit. »

30. Qui non est mecum , contra me est ; et qui *u.*
NON CONGREGAT MECUM, SPARGIT. — PriflIO, S. Hila- *Luc.* XI,
rius, S. Hieronymus, S. Chrysostomus, Theophy-2J*
laetus, Euthymius et Toletus in *Luca* xn, 23, de *forti,* id est diabolo, exponunt, *q. d.* Diabolus

adeo meciim non est, ut contra me sit, et ca, qaæ ego congrego ; dispergere conetur. Est ergo bic novum quartumque Christi contra Scribas rgumcntum, estque taie : Quorum opera sunt ‹ ontraria, illi sunt contrarii ; at mea et diaboli •pera sunt contraria; ergo ego et ipse sumus contrarii : nam, ut ait S. Hieronymus, *a* Illo (diabolus) cupit animas hominum tenere captivas , Dominus liberaro ; ille prædicat idola, hic unius Dei notitiam; ille trahit ad vitia, hic ad virtutes revocat. Quomodo ergo possunt inter se habere concordiam, quorum opera diversa •unt? »

Secundo, simplicius cum S. Chrysostomo et Thcophylacto hæc generatim accipias, proprieque applices Pharisœis, *q. d.* Sicut cum in regno vel urbe oritur seditio , et una pars in aliam insurgit, ut maligni homines rcmpublicam occuparo et spoliare conentur, uti fecit Romæ Catilina cum suis conjuratis, tunc nccesse est ut probi cives rcmpublicam defendant, adeoque qui id non facit, sed neutralis esse vult, censetur esso hostis et socius seditiosorum illam impugnantium, quia 1110 casu cives omnes civitatem et rcmpublicam omni studio et vi propugnare tenentur : sic pariter ego qui universale bellum Satanm indixi, ut eum mundi imperio, quod ipse tyrannice occupavit, depellam, omnes homines velut mundi cives, ulpoto mihi quasi legitimo principi subditos et obstrictos, qui mecum in hoc bello non sunt, nec sub me militant, mihi contrarios et hostes meos deputo et decerno, atque ut tales persequar, puniam et plectam. Tales autem estis vos, o Pharisæi, qui cum primi, utpote mei subditi el quidem cætcris doctiores, me tanquam Messiam et Christum in vestra lege et Prophetis præsignatum , deberetis recipere, meque apud populum ut talem commendare, clanculum tamen mihi adversamini, palam autem dissimulatis, quasi judices inquisituri de mea doctrina et vita. Quare vos habeo ut hostes mihi contrarios, et cum Satana in mei exitium conspirantes, quia homines quos ego colligo ad unitatem fidei, ad charitatem, ad unius Dei religionem, vos ad multiplices vestras cœremonias, traditiones , superstitiones, errores trahitis et dispergitis, ac a me, a salute, a Deo avertitis, uti faciunt hærctici et schismatici, quibus apposite hanc gnomen adaptais. Cyprianus, lib. Ili *Ad Quirinum.,* num. 86, et S. Ambrosius, lib. II De *Poenitentia,* cap. iv.

Quare hæc Christi sententia non est contraria 1111 ejusdem Christi apud Lucam, ix, 60 : a Qui non est adversum vos, pro vobis est ; » ibi enim loquitur de eo qui reipsa in doctrina cum Apostolis consentit, ideoque cum iis et pro iis est, licet id explicite ob justam causam non profiteatur, ut ibi patet.

Porro, Franciscus Lucas censet posteriori membro hujus sententiæ idem prorsus significari, quod priori, uti sæpe fit in Psalmis el Proverbiis. Sic enim ipse explicat : Christus nominem pro suo agnoscit, qui non integro sinceroquc animo ipsi adhaereat : diabolus omnes absque delectu ad sua castra admittit, quantumvis diversos atque adversos, modo Christo non faveant. Vitio supra cap. vi, 10 : a Qui ergo non congregat mecuin, » id est non sc aggregat mihi, non adhroret mihi; « spargit, n sive ut habet Syrus, *spargendo spargit,* hoc est omnino spargit, elongat so a me, abit in dispersionem cum Satana , adversarium se mihi constituit. Hæc Franciscus Lucas.

Verum aliud est congregaro cum aliquo, aliud aggregare se alicui : quare prior sensus, quem dedi, est germanior.

31. Ideo dico vobis : Omne peccatum et blas- Vi». m.
PHEMIA REMITTETUR HOMINI : SPIRITUS AUTEM BI.AS- S*;}l''
PREMIA NON REMITTETUR. — Tò *SpintUS* **CSt genitivi m, ff,** casus, ut patet ex Graeco nvityumc. Blasphemia- ergo spiritus, est blasphemia contra Spiritum Sanctum ; unde Arabicus vertit : *Blasphemia in* Spiritasi *Spiritum Sanctum;* Syrus : *Blasphemia in Spiritum* 51 jl-31 *sanctitatis.*

Quæres, quænam est hæc? *Primo,* Philaslrius, pricn in *haresi Bhetorii,* censet esse hæresim, præsertim Eunomii, qui negabat Spiritum Sanctum esso Deum. Sic et S. Ambrosius, lib. I De *Spiritu Sancto,* cap. m, et Epiphanius, *hares.* 60.

Secundo, S. Hilarius censet blasphcmiam in Secundi. Spiritum Sanctum esso eam, qua quis negat Christum esse Deum: «Peccatum, ait, in Spiritum Sanctum est, Deo virtutis potestatem negare et Christo substantiam adimere æternitatis : per quem quia Deus in hominem venit, homo rursus fiet in Deum, cum cætcris Deus veniam largiatur, hoc solum extra veniam est. n

Tertio, S. Ambrosius, lib. II De *Pernitentia,* Teitfi. cap. iv, censet esse schisma, item simoniam, qua v. g. Simon Magus pecunia volebat emero Spiritum Sanctum a S. Petro, *Act. vin.*

Quarto, Orígenes ait esse omno peccatum mor- Qiurti. tale post baptismum, puta post gratiam Spiritus Sancti in baptismo acceptam, commissum. Porro; lUnccin Gclasius Papa, De *Anathematis vinculo,* peccato- tre. u-.o res, qui nec in hoc, ncc in futuro sæculo absol- lnlti",'j7 vuntur, cos duntaxat intclligit, qui peccatores ateM- permanent, neque resipiscere volunt : «Ipse cnim, vuntur. inquit, in se insolubilem fecit esse sententiam, qui talis permanere delegit, qualis veraciter non potest absolvi. »

Quinto, S. Cyprianus, lib. IU *Ad Quirinum,* Quinta, num. 28, « blasphcmiam in Spiritum Sanctum ait esse omne peccatum in Deum commissum ; blasphemiam vero in Filium hominis, esse omne peccatum in hominem perpetratum. »

Sexto, Idem S. Cyprianus, lib. Ill› *epist.* 44, setti, blasphcmiam in Spiritum Sanctum censet esso negationem fidei in persecutione.

Septimo, Richardus de S. Victore, tract. De *Blas-* Septicu. *phemia* in *Spiritum Sanctum,* ait esso odium et convicium Dei. Octodecim Patrum expositiones,

scilicet undecim Patrum Latinorum, el septem Græcorum sigillatim recenset Tolelus in cap. xn *Luem,* annotat. 17, quas universas ego, septem jam recensitis , summation complexus sum.

oct»va. Denique Theologi (et ex iis Catechista?) ex variis ù '7ii S' Augustini expositionibus colligunt sex peccata **Spiritum** *n Spiritum Sanctum , scilicet præsumptionem, Sructuui. desperationem, agnike veritatis impugnationem, fraternas charitatis invidiam, impoenitentiam et obstinationem, hæcque dici aiunt peccata in Spiritum Sanctum , quia fiunt ex certa malitia contra bonitatem Dei, quæ appropriata Spiritui Sancto : sicut peccata, quæ fiunt cx infirmitate, dicuntur fieri contra Dcupi Patrem, quia illi appropriatile potentia ; et quæ fiunt ex ignorantia, dicuntur fieri contra Filium, quia illi appropriate sapientia. Hæc vera sunt,sed huic loco non congruunt suntque impertinentia.

Km». Nota : ergo Christum hic non loqui de omni **Genuine.** pcccato in Spiritum Sanctum, sed solum do blasphemia in Spiritum Sanctum : quæ verbis fit (eadem tamen cogitationis ct operum est ratio), cum scilicet quis calumniatur opera manifeste divina ct miraculosa, ac pia ct sancta Dei, ad salutem hominum ab eo facta, quibus ipse fidem et veritatem confirmat, uti est ejectio dæmonum, quæ cum sint opera bonitatis el sanctitatis Dei, attribuuntur Spiritui Sancto, qui ex vi processionis et spirationis suæ a Patre et Filio procedit, ut amor, bonitas ct sanctitas : cum, inquam, quis hrec calumniatur, caque scienter ex malitia adscribit spiritui immundo , puta diabolo, ut faciebant hi Pharisæi, tunc dicitur committere blasphcmiam in Spiritum Sanctum ; talis cnim directe injuriatur Deo, illiquo adimit suam sanctitatem et munditiem, quæ appropriate Spiritui Sancto, adeoque cx Deo facit diabolum. Id enim recte hac ratiocinatione concluditur :

SpIdRij- Auctor miraculorum quæ patrat Christus, juxmiu ta vos, o Scribæ, est Beelzebub :

ial Xh- Atqui Deus ct Spiritus Sanctus revera est auctor loi. horum miraculorum:

Ergo secundum vos , Deus ct Spiritus Sanctus est Beelzebub.

Quo quid atrocius dici potest? quæ blasphemia major ct injuria in Deum excogitari? Ita S. Hieronymus, S. Chrysostomus, S. Ambrosius, locis citatis; S. Athanasius, tract. *Dc Blasphemia in Spiritum Sanctum* ; S. Pacianus, *epist.* I ; S. Basilius in *Bcgul. brevior.,* interrog. 273; Jansenius, Maldonalus, Toletus, Franciscus Lucas et alii passim. Addit S. Basilius : Tales cliamnum sunt, qui fructus ct actiones Spiritus Sancti adseribunt contrario spiritui immundo. Id quod plerique facimus, inquit, dum strenuum appellamus ambitiosum, ct ei qui justa indignatione ct zelo movetur, iracundiæ calumniam impingimus, ct ad cumdcm modum alia, iniquis adducti suspicionibus, ementitis nominibus dc aliquo dicimus.

Porro, opponit Christus hanc blasphcmiam in Deum ctSpiritum Sanctum blasphcmiæ in Filium hominis, qua nonnulli humana conversatione ct convictu Christi offensi, facta ejus humana calumniabantur, vocantes cum vini potatorem, amicum peccatorum ct publicanorum, eo quod viderent Joanncm Baptistam abstemium, rigidum , austeram ct solitariam agere vitam : quæ proinde excusabilior crat ct minus venia indigna , quia hominem tangebat, non Deum.

Nox remittetur. — Arabicus : *Non relaxabitur,* id est difficulter ct raro remittetur ct relaxabitur. Est enim hæc blasphemia in Spiritum Sanctum atrocissima, inexcusabilis, et plene venia indigna, ac, quantum est in seipsa, omnem medicinam et modum perveniendi ad remissionem aufert et excludit : opponit enim se directe et cx diametro Spiritui Sancto, eumque a sc abigit, imo blasphemat Spiritum Sanctum, inquam, a quo solo absolvi, curari ct sanctificari poterat et debebat. Simili phrasi vocamus morbum incurabilem illum, qui medicinam non admittit, et cibum omnem respuit. Blasphemus tamen non claudit manus Deo , quin ejus subinde licet indigni misereatur, cumque convertat, uti convertit S. Paulum, qui se blasphemum in Deum fuisse confitetur, I *Timoth.* i, 13.

32. Et quicumqui dixerit verbum contra Filium Vu*, n. nOMixis, remittetur ei; qui autem dixerit costra Spiritum Sanctum, mon remittetur ei neque in uoc i.-, sìculo , neque in futuro. — Idem dicit ct inculcat clarioribus et gravioribus verbis. « Verbum (aliquod injuriosum, probrosum , blasphemum) remittetur ei,» remissibile est, et poenitenti facile remittitur. Hinc patet contra Novatianos, lapsos quoslibet in peccata enormia, admittendos esse ad pœnitentiam.

Qui autem dixerit (verbum injurium ct blasphemum) contra Spiritum Sanctum , non remittetur **EI NEQUE IN HOC SÌCULO,NEQUE IN FUTURO.**— Syrus : *Quisquis autem in Spiritum sanctitatis obloquetur, non remittetur ei, nec in hoc sáculo, ntc in sáculo futuro.*

Hic primo damnatur Orígenes, lapsis omnibus Error pœnitentiam, veniam ct salutem concedens post On-aa. hanc vitam. Dicebat enim post magnum Platonis annum omnia restituenda foro in integrum, ut ct Judas salvetur, ct Lucifer cum dæmonibus ct damnatis cœlo restituatur.

Secundo, S. Augustinus, lib. XXI *De Civit.,* xxiv; Uiucpnr» S.Gregorius, lib. IV *Dialog.,* xxxix; Isidorus, Beda, ll ll " S. Bernardus ct alii apud Bellarminum, lib. ll '¿7.*' *Dc Purgat.,* cap. iv, ex hoc loco evincunt esse purgatorium post hanc vitam. Vanum enim el otiosum esset dicere : «Non remittetur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro, » si in futuro nullum peccatum remittitur; sicut vane et inepte quis diceret, omnino non ducam uxorem, ncc in hoc sæculo, nec in futuro, cum in futuro nulla duci possit uxor. Licet cnim Marcus, m, 29, nudo

dicat : « Non habebit remissionem in æternum, » tamen Matthæus diserte et expresse explicat, dividitepw æternum in duas partes, scilicet in præsens aeculum et futurum. Addit Marcus, dictumquc aggravat : a Sed reus erit ¿eterni delicti. n Porro, mortalia peccata in purgatorio expiantur quoad pcenam duntaxat, venialia vero quoad culpam et poenam simul.

v» ». r. 33. Alt facite arborem bonam, et fructum ejus bonum; aut facite arborem malam, et fructum ejus malum: siquidem ex fructu arbor agnoscitur .— Arabicus : *Aut ponitis arborem bonam, ct fructum ejus bonum; aut arborem malam, ct fi udum ejus malum,* ctc.

Aigu- Est argumentum quintum Christi, idque cornulu,n› cb a*l S. Hieronymus, «çmxtcv, id est inevitabile. *Primo* ct plane arbor hæc est Christus.

i"m in a Facite.» id est statuite, decernite, asserite ; 7. *d.* Aut me simul cum operibus meis, quæ vobis laudabilia videntur, probate et laudate; aut me tanquam arborem malam cum operibus damnate; 7. *d.* Vos, 0 Pharisœi, raca opera laudatis, el tamen me eorum auctorem damnatis. At si opera laudatis, et auctorem laudare debetis. Aut si hunc damnatis, et opera damnare debetis, alloqui dicitis et contraria : quare cum opera mea non possitis culpare, sed cogamini ea probare, fateamini me bono spiritu agi. Ita S. Hilarius, Chrysostomus, Thcophylactus et Euthymius.

Secundo, S. Hieronymus per arborem accipit diabolum , cui Scribæ tribuebant opera ct miracula Christi, 7. *d.* Si opera mea laudatis, ergo et diabolum , cui ea ascribitis, laudare debetis , quod est absurdissimum.

Tertio, S. Augustinus, serm. 12 Dc *Verbis Uomini,* cl Maldonatus, per arborem accipiunt ipsos Pharisæos, 7. *d.* Si vultis esse et haberi boni, bona opera facite, scilicet bonos ct bona laudate : si enim malafacitis, uti revera facitis, cum me meaque divina opera damnatis, malos el improbos calumniatores vos esse fateamini oportet. Ex calumniis enim cognoscitur calumniator, sicut ex fructu arbor. Unde sequitur : u Progenies viperarum, » etc. Omnes hi sensus sunt probabiles, et eodem redeunt. Hinc morale documentum colligit S. Augustinus : u Prius, ait, mutandus est homo ut opera mutentur. Si enim manet homo in eo quod malum est, bona opera habere non potest; si manet in eo quod bonum est, mala opera habere non potest, d

v»i›. i. 34. Progenies viperarum, quomodo potestis bona L' - ' · LOQUI, CUM SITIS SIALI ? EX ABUNDANTIA ENIM CORDIS os loquitur. — Vocat Pharisæos viperas , æque ac Joannes Baptista, cap. m, 7, ob causas ibi dictas ; sed hic proprie, eo quod quasi viperæ vipereos proferrent sermones et calumnias, quibus Christum infamare, et e medio tollere conabantur. Habebant enim cor viperinum, id est plenum veneno invidi®, superbi®, maliliæ et odii in Christum, quod viperinas et lethiferas calumnias has eructabat.

Ex ABUNDANTIA ENIM COBDIS (id CSÍ, CX CO qtiod E« ·') in corde abundat, quod sæpe cor volvit, cogitat, amat) os loquitur. — Si cor, id est mens et lajuiiur. voluntas, abundet bonitate et charitatc, loquitur bona et amorosa; si fello maliliæ et invidi®, loquitur fellea , livida et mordacia , ut vos contra mc facitis, o Pharisœi. Sicut enim stomachus eructat id quod comedit, adeoque cx halitu ct ructu cognoscis, quid quisque comederit; qui enim comedit allia, olet allia; qui vinum bibit, olet vinum, ctc. : sic pariter ex ore cognoscitur cor, puta ex loquela mentis affectus. Unde S. Chrysostomus : « Si dicta ab istis, inquit, ita sunt mala, quantum, putamus , habebant in corde maliliæ, ubi solus Deus est testis ! Quare cum audieris hominem male loquentein, inulto ampliorem aestimes nequitiam , quam verba demonstrant. Quod enim exterius dicitur, est superfluentia ejus, quod intus est, in quo vos vehementer tetigit. Si enim quod dictum est ab eis ita est malum, excogitata radix verborum quam magnaest ! » Vis ergo scire quid quisque habeat in corde , et quis afleclus in co abundet, vide quid loquatur, quid crebro in ore habeat, hoc enim abundat in corde, ct cx corde in os eructat.

35. Bonus homo de bono tuesauro profert bona, Ve». js. ET MALUS HOMO DE MALO THESAURO PROFERT MALA. I'"'‘ VI' — Explicat abundantiam cordis per thesaurum, id est acervum et cumulum. Bonus ergo homo dc bono acervo bonarum cogitationum el affectionum, quas in mente coacervat et accumulat, profert bona verba el opera ; malus vero de malo thesauro ctcumulo malarum affectionum, profert mala verba et opera. Audi S. Chrysostomum : « Vel ipsos Judaeos Deum blasphemantes ostendit, de quali thesauro blasphemiam proferant. Vel cum superiore quœstione hæret sententia, quod quomodo non possit bonus homo proferre mala, nec malus bona, sic non possit Cliristus mala, nec diabolus bona opera facere. »

30. Dico autem vobis, quoniam omne verbum v»». inotiosum , QUOD LOCUTI FUERINT HOMINES, REDDENT rationem (Arabicus, *responsum*) de eo in die judicii.—u Reddent rationem » Christo judici, id est, Christus ab eis exiget rationem verbi otiosi, quam quia reddere non poterunt (otiosum enim est, quod sine causa dicitur), hinc ab eo punientur. Est catachresis et metalepsis, patet ex vers, scq. Ila S. Hilarius, Chrysostomus, Hieronymus et alii. Est Hebræa syntaxis. llebræi enim ponunt relativum cum suo antecedente in nominativo : « Omuc verbum otiosum, » id est de omni verbo otioso reddent raliouem. Sensus est, 7. *d.,* ait S. Hieronymus : «Si otiosum verbum, quod nequaquam ædillcal audientes, non est absque periculo ejus qui loquitur, et in die judicii reddet unusquisque rationem sermonum suorum ; quanto magis vos, qui opera Spiritus Sancti ca-

lumniamini, ct dicitis mo in Beelzebub ejiccro deemonia, reddituri estis rationem calumni® vesti® ! n Rursum sicut otiosum verbum, sic et otiosa cogitatio, volilio, actio quælibct est peccatum, saltem veniale.

V< i bum o Uo íu iu quod !

Quæres, quodnam est verbum otiosum ? Græce quasi **difluid** est iners, sine arle ct opero, carens fructu ct utilitate. *Primo,* Thcophylactus el Euthymius «otiosum » vertuntcalumniatorium. Prima *nlru* Hauserunt hoc ex S. Chrysostomo, qui ait : « Otiogum verbum est, quia mendax est, quia calumniam habet, » Addit tamen : a Quidam dicunt : Quoniam et vanum, quale est quod risum movet inordinatum, vel turpe, vel verecundum.»

Secunda, g-iunna. *Secundo,* et genuine verbum otiosum est vanum, fr¡YOilini> ludicrum, quod nec loqucnli, nec audienti utilitatem affert, etiamsi nulli sit noxium nec in se reprehensibile. Ita S. Hilarius verbum otiosum interpretatur ineptum ct inutile. S. Hieronymus : « Otiosum verbum est, inquit, quod sine utilitate et loquentis dicitur, ct audientis , si omissis seriis de rebus frivolis loquamur ct fabulas narremus antiquas. Cæterum qui scurrilia replicat ct cachinnis ora dissolvit, ct aliquid profert turpitudinis , hic non otiosi verbi, sed criminosi tenebitur reus. » S. Gregorius, hom. G tn Evang., sub finem : a Otiosum, inquit, verbum est, quod aut utilitate rectitudinis , aut ratione jusi® necessitatis caret. Otiosa ergo colloquia ad ædificationis studium vertite : quam celerrime hujus vit® tempora fugiant, considerate : quam districtus veniat judex, attendite.» Idem, HI parte *Pastor.,* admon. 15 : «Otiosum,ait, verbum est, quod aut ratione just® necessitatis, aut intentione pi® utilitatis caret.» S. Bernardus, serm. *De Triplici Custodia manus, lingua: et cordis :* « Otiosum, ait, verbum est, quod nullam rationabilem causam habet : quam rationem de eo reddere poterimus , quod est præter rationem ? Nemo nostrum , fratres , parvi œstiinct tempus quod in verbis consumitur otiosis. Si quidem tempus acceptable est, ct dies salutis. Volat verbum irrevocabile. Volat tempus irremeabile,ncc advertit insipiens quid amittat. Libet confabulari, aiunt, donec hora prætcrcat. 0 donec prætcrcat hora! Ô donec pcrlranscat tempus ! Donec hora prætcrcat, quam tibi ad agendam poenitentiam, ad oblinendam veniam, ad acquirendam gratiam, ad gloriam promerendam miseratio Conditorisindulgct ; donec transeat tempus, quo divinam tibi repropitiare debueras pietatem, properare ad angelicam societatem, suspirare ad amissam h®reditatem , aspiraro ad promissam felicitatem, excitare remissam voluntatem , Here commissam iniquitatem.» Vorbum ergo otiosum, testu S. Bernardo, est quod caret rationabili causa. Talo igitur non est quod festive dicitur ut afflictos soletur, vel ægros mœstosque exhilaret; aut quod prudentiam humanam decet, ut cum narrantur dicta vel facta aliorum co lino, ut ex iis pruden-

ter agere et loqui discamus. Ulterius S. Basilius, ut verbum non sit otiosum, requirit piam intentionem. Verum loquitur religiosis, quorum professio est pia tractare ct loqui : a Otiosum verbum est, inquit, quod ad propositum in Domino usum, hoc est, ad ædificationem fidei non facit : tale enim contristat Spiritum Sanctum. » Sicut enim hominis est juxta normam rectae rationis, et Christiani juxta legem Christi ; sic religiosi est juxta dictamen religionis et pietatis agere et loqui. Unde S. Bernardus, *De Consider.* : « Consecrasti, ait, os tuum Evangelio, jam talibus (ludicris) aperire illicitum est, assuescere sacrilegium.»

Primo ergo, absolute non requiritur pia intenNon retío, ne sit otiosum, sufficit ut quomodclihct conducat ad usum ct prudentiam humanam. Sic : guúuo» üo. na

Naviü de ventis, de bobas namt mtor : vetta*

iit olio

alioqui enim fere omnia opificum, mercatorum et sœcularium verba essent otiosa. Hoc dictum sil de actu in specie, nunc dicamas dc sermone ct actu individuo.

Secundo ergo, Gabriel Vasquez, I II, *disp.* 52, in fine, docet verbum otiosum non esse illud, quod profertur hoc fine duntaxat, ut infirmitati alicui *i* vel indigenti® natur® consulatur, v. g. si in iri- ri »1 4- gore tantum ob natur® indigentiam quis dicat : * Ego frigeo, cupio ignem, ut frigoris sensum a mc depellam. Censet enim ipse dari netum in individuo indifferentem , qui scilicet nec bonus sit, nec malus, puta, cum eo appetitur aliquid ad commodum ct exigentiam natur®. Idem docet Bonaventura et Scotus, in II, *Distinet.* 41 ; Occam, in III, *Quæst.* Xlll; Gabriel ct Almainus, tract.2 *Moral.,* cap. xiv.

Verum id negat D.Thomas, I IIp., Quæst. XYII1, art. ix, ejusque sequaces; item Durandus, in II, *distinet.* 40, *Quæst.* I; Ariminensis, in II, *distinet.* 38, et alii passim. Cum quibus dicendum est, otiosum in particulari actum (sive cordis, sive oris, sive membrorum cæterorum : eadem enim volitionis ct actionis est ratio, qu® verbi et locutionis) esse omnem illum qui non refertur ad bonum rationis, puta ad bonum aliquod honestum. Ergo cum dicis : Ego famco, ego frigeo, detur mihi cibus, paretur ignis; ut hic actus ct sermo non sit otiosus, sed honestus, debes illum explicite vel implicite referre ad aliquem finem honestum, scilicet ad hoc ut melius studere, orare, aliaque tua officia obire ct Deo servire valeas. Mullo magis actus ct sermo otiosus est, si dicas : Ego hoc ago, vel loquor solum ideo, quia mihi placet, vel quia ista actio vel sermo mc delectat. Hæc enim actio et sermo caret debito suo fine, æque ac mensura, ideoque otiosa est : delectatio enim non est regula nostrarum actionum ; undo eam adhibere tanquam regulam, est contra rectam rationem, ac proinde malum , saltum veniale. Quare malum est velle quid ob solam delectationem, præscrlim quia contra ins-

titutionem delectationis est, appetere illam propter se : nam instituta est ipsa ob aliud, nimirum ob operationem cui conjungitur, ordinatur ergo ad majus bonum.

r ı » Pila Ratio a priori horum omnium est, quod homo, qua homo, sit animal rationale, quod proinde in omnibus juxta rationem vivere, agere et loqui debet. Regula enim ct mensura actionis ct vitas illi data a natura et Deo, est recta ratio, quam in omnibus sequi debet. Ergo inordinatum est, ut homo adhibeat ad operationes suas aliam mensuram ct regulam, quam judicium rectas rationis, v. g. delectationem, sanitatem, commodum natura, aut quid simile. Confirmatur *primo,* quia, licet bonum naturale mullum conferat naturo, tamen ali homine non est expetendum per se, sed referendum est ad bonum rationis, quod proprie est bonum hominis, ut homo est, quodque ad finem hominis est utile : nam bonum natura conveniens vel delectabilen on estperse honestum, sed cx accidenti. Confirmatur n-secundo, quia homo, qua rationalis est, tenetur iT »! o' °Pcrar* secundum dictamen recte rationis ; hoc ion io- autem dictat homini non nisi bonum honestum nuti- esse amandum et prosequendum. Ratio enim est h 10, quasi lucerna totius hominis et omnium operationum ejus, ut ait Christus, *Matth.* vi, 22. Sicut ergo qui in tenebris ambulat sine pravia lucerna, se periculo offendendi exponit ; sic ct qui operatur sineprævio dictamine rationis, ideoque peccat. Confirmatur *tertio,* quia qui sic vult ct operatur, exponit se periculo errandi; nam non utitur recta regula rationis : unde ex vi talis voluntatis posset velle quod inhonestum est, ut servaro vitam, quando pro fide est profundenda, oblectaro se illa re, vel illo modo, loco ct tempore, qui lege est vetitus. Denique talis appetitio est otiosa, quia nihil confert ad finem ultimum vit® human® comparandum.

s\t o u'.i. *Secundo,* hæc otiositas verborum, cogitationum et operationum est quædam prodigalitas temporis ct actionum humanarum, quæ, cæteris paribus , major est quam opum et fortunarum. Modicum enim vite tempus nobis datum est a Deo ad comparandam beatam æternitatem, ct singulis ejus momentis bene cogitando, loquendo, operando, possumus maximos beatitudiniset gloriæ gradus et thesauros nobis comparare, quos omnes prodigimus per otiositatem verborum et operum, uti recte annotavit S. Bernardus, verbis supra citatis : tempus enim semel otiose elapsum est irrevocabile et irreparabile, ut mirum sit tempus tam pretiosum adeo otiose a mullis transigi cl rebus vilibus nugisque impendi.

T«rtu. *Tertio,* quia qui<quc tenetur omnia sua facere ct dicere taliter, ut apta sint ad Deum referri, nimirum ut apta sint, quibus illi placeamus ct obediamus, juxta illud Apostoli : « Sive manducatis, sive bibilis, sive aliud aliquid facilis, omnia in gloriam Dei facite. > 1 *Cor. x,* 31. Alioqui sunt otiosa, id est inutilia ad finem hominis. Ad hoc autem requiritur ut recta ratione dirigantur, ut sint honesta. Omne enim et solum honestum Deo placet.

Quarto, quia Deus nobis os dedit, ut eumlMi* oremus ct laudemus; utque ea, quæ nobis vel proximis sunt utilia et salutaria, loquamur; qui ergo otiosa et inutilia loquitur, ore suo abutitur, præter mentem ct institutionem Dei : a Neque enim , ut ait S. Ambrosius, serm. 22 *in Psalm.* civili, parvi periculi est do rebus saecularibus ct otiosis loqui, cum tam mirabilia Dei opera habeamus, de quibus loquamur. Ac proinde statuat justus apud se cum S. Davide : « Pronuntiabit lingua mea eloquium tuum, quia omnia mandata tua æquitas; » sicque otiose omnia a se excludat.

Ex dictis liquet, a plcrisquo hominibus plurima dici ct agi otiosa , de quibus Deo reddenda cis erit ratio. Quare , *primo,* ut huic malo remedium opponant, discant ct assuescant nil agere ct loqui, nisi praemeditatum ct prius a ratione expensum ; *secundo,* assuefaciant se loqui parce, nec nisi de rebus bonis et salutaribus ; *tertio,* ad aliquot dies mentem colligant, ac vite sum actiones, rationes, fines et intentiones considerent serio, ut si prav® vel otiosæ sint, eas corrigant, et toli vite suae omnibusque suis actionibus debitum finem proscribant, ut in omnibus intendant Dei gloriam ac suam salutem et perfectionem , atque ad utrumque ordinent omnes suos sermones ct actiones. Porro, hanc iutentionem quotidie mane concipiant, Deoque offerant, illarnque per diem sæpius renovent, ut ita habitum induant omnes illas ad hunc finem referendi, cx quo deinceps semper virtualiter saltem ad illum referantur, etiamsi actu de eo non cogitent. Intentio ergo bona mutat sermones ct actiones, ut cx indifferentibus ct otiosis fiant honeste, sancte ct meritorte coelestis gloriæ. Vide dicta cap. ix, 22. Cassianus, lib. V *De Institut, renuntiat.,* cap. xxix et XXX!, refert Machctcm abbatem, qui, cum otiosa narrarentur, incidebat in somnum, cum spiritualia, evigilabat, dictitasse auctorem otiosorum sermonum esso diabolum, idque hac experientia comprobasse. Disserens enim de rebus spiritualibus, vidit plcrosquo omnes indormiscere ; mox otiosam narrans fabulam, vidit omnes evigilare; unde ingemiscens: «Quis, ait, hujus rei est auctor, nisi ille cui otiosa placent, spiritualia displicent; qui illis adgaudct, hæc impugnat, nimirum diabolus? n iv * otiow r ' ır' auctnr dhbcia*.

37. Ex **VERBIS EXIM TUIS JUSTIFICABERIS , ET EX Vert. IT.** verbis tuis condemnaberis. — Arabicus : *Judicium dabitur contra te; q. d.* Non solum operum, sed et verborum magna habenda est cura, ct tam horum, quam illorum Deo reddenda erit ratio, quia utraque sunt fructus ejusdem arboris, id est voluntatis bonté vel mate : quare verba tua non minus quam opera te vel justificabunt,

si sint justa ct sancta ; vel condemnabunt, si sint prava ct perversa : justificabunt, inquam, id est non tantum justum te declarabunt, sed et justum vel justiorem efficient, si ex Dei amore vel compunctione proficiscantur; condemnabunt vero ct reum pœnre efficient, si sint otiosa, luxuriosa, calumniatoria, rixosa, etc. Vide quæ de commodis cl noxiis dixi *Eccli.* xxvm, 29; *Proverb, xxi,* 23; *Jacobi* ni, 2 ct seq. Damnati enim a Christo in die judicii non solum ob peccata mortalia, sed etiam veníala, punientur, sed pro gravitate ct merito cujusque gravius vel levius.

Vera. 38. *Ixf.yi. ù.* io. **38. TUKC RESPONDERUNT EI QUIDAM DE SUBIBIS ET PUARISXIS, DICENTES :** Ma GISTEB, **VOLUMUS A TE SI**gnum (*de calo,* ut addit Lucas, xi, 16,) videre. — Fuerunt Ili cx illis qui calumniati fuerant Christum ope Beelzebub ejicere daemones, ut palet c-x Luca, xi, 16; bi enim refutati a Christo, cum nollent videri victi et convicti, instant, ut id ipsum signo, id est miraculo aliquo coelesti confirmet, *q. d.* Tu dicis te ope Dei, non dæmonis, patrare miracula. Si ita est, fac ut Deus e cœlo testetur id verum esse, signo aliquo cadesti, quo significet te ab eo missum idcoquc ejus virtute ejicere dæmoncs. Verum eis sufficere debebant tot morborum sanationes, tot mortuorum suscitationes factæ a Christo hoc fine, ut ostenderet se esse Messiam a Deo Patre missum ; sed incredulis et calumniosis nil sufficit, ac dato uno per effugium aliud ct aliud sine fine postulant. Sensus ergo est, *q. d.* Tua, o Christe, miracula in terra terrena sunt ; at nos volumus videre in cœlo ca> lestia; in coelo enim habitat Deus, quem tu auctorem tuorum miraculorum esse asseveras. Fac ergo ut ignis dc coelo descendat, uti fecit Elias, III *Reg.* inii ; vel ut eœlum novis mirisque tonitruis et fulminibus coruscet, uti fecit Samuel, i *Rcg.* vu, 10; aut ut sol suo loco consistat, uti fecit Josué, cap. x, 13. Ila S. Hieronymus. Tacite ergo Christi miracula in terra facta, quasi dæmonis prestigia perstringunt, tenlantquc Christum, ut caltiinnientur. Etsi enim simile in cœlo signum edidisset, illico aliud effugium quæsissent, aliudquo rursus signum requisissent. Hoc enim est curiosorum et cavillatorum ingenium, sed maxime infidelium cl hærelicorum.

Ven. 30. *ii.* L'':u 'iï' ! di ,t.ir si..uì- **39. Qui RESPONDENS, AIT ILLIS : GENERATIO SIALA** i:r adultera signum QU£RiT;ET(id est sed) signum .NON DABITUR EI, MSI SIGNUM JONæ PRQPUETÆ.— «Generatio» (Græce id est natio, gens) " adultera, » id est infida cl infidelis, quia relieto Deo sponso, cui ohm in circumcisione se despondit, adhæret dnemoni ejusque suggestioni: 'l*nc infidelitas ct idololatria ab Ezechiele, cap. svi, et aliis, sæpe vocatur adulterium. Ita S. Hieronymus, S. Chrysostomus, Euthymius ct Theophylactus, qui ait : « Adulteram generationem vocat, quia desciscebant a Deo, et adhærcbanl dæmoni.» *Secundo,* «adultera,» id est adulterina cl degener a fide ct moribus Abrahæ, Isaac ct cæterorum Patriarcharum : illi enim crediderunt in Messiam, hi presentera et tot miraculis probantem se esse Messiam, agnoscere nolunt. Messia» enim erat sponsus Synagogæ Judæorum, ct nunc est sponsus Ecclesiæ Christianorum, ut patet *Ephes.,* cap. v, 32. Ita Barradius, Maldonalus, Franciscus Lucas et abi. Sic enim Hebrai 133 '33 *bene nechar,* id est *filios alienos,* vel potius *alieni,* scilicet patris, puta adulteri, vocant spurios, id est degeneres.

Et signum non dabitur ei, nisi signum Jone rRornuTje. — *q. d.* Prava hæc Judæorum natio poscit a me signum de cœlo, sed ego non dabo ei nisi signum de terra, hoc est de profundo, non de sublimi, ait Glossa Interlinearis, passionis cl sepultura? per tres dics,nongloriæ, quod tamen conterminabitur in signum coeleste, scilicet in resurrectionem, quæ facta est virtute coelesti, et postquam Christus gloriose in eœlum conscendit; *q. d.* Non assignabo Judæis aliud signum, quam quod ohm assignavi, *Joan.* u, 19, dicens : «Solvite templum hoc, et in tribus diebus excitabo illud : ille autem dicebat dc templo corporis sui, » s .n «m scilicet signum resurrectionis, quod est signum J * "* *Jonæ* prophetæ, quia in Joña fuit prefiguralum ct [J t reipsa prophetatum. Hoc enim clare ostendit, quis ego sim, cur mortuus, cur crucifixus, in quo ipsi scandalizantur : nimirum, quod ego sim Messias mortis ct peccati domitor, mundi salvator, ac coeli terræque Dominus. Custodes enim sepulcri nuntiarunt Judæis Christum e sepulcro resurrexisse, ac ipsi Judæi viderunt sepulcrum vacuum, et Apostoli Christi resurrectionem mullis miraculis comprobarunt. Quocirca multi Judæi tunc, et postea omnes gentes in Christum jam redivivum crediderunt. Judæi enim exspectabant Messiam non humilem ct pauperem, sed divitem et gloriosum : talem autem viderunt Christum in resurrectione, ascensione et missione Spiritus Sancti : unde tunc cum agnoverunt et quasi Messiam receperunt , juxta illud Christi, *Joan,* vm : « Cum exaltaveritis Filium hominis (in cruce), tunc cognoscetis quia ego sum, » nam e cruce et morte gloriosus resurgam. Judæi vero increduli ipsum esse Messiam, tunc pariter coacti, cognoverunt, quia Christus post resurrectionem *e cælo* misit Titum ct Vespasianum, qui Jerusalem et Judieam exscinderent ob necem injuste sibi a Judæis illatam. Ha S. Chrysostomus. Tunc enim plenum fuit gentis excidium, quod usque nunc durat et durabit usque ad finem mundi ; quod utique nonnisi ob suminum scelus, scilicet ob Chrislicidium et Deicidium Deus justus et vindex eis irrogavit. Hoc ergo excidium signum est clarissimum Jesuiu ab eis occisum, fuisse Messiam sive Christum. Unde Christus, vers. .{l,hoc siguum Jonæ affert, quasi signum condemnationis Judæorum per Ninivitas, qui crediderunt Jonæ et pœnitentiam egerunt, cum Judæi Christo credere noluerint, ideoque excisi et damnati sunt. Quocirca Maldonalus censet

Christum Judæis petentibus signum de cœlo ad ostentationem, dare signum de terra ad eorum condemnationem : sic enim dolose petentes signum decebat ab eo retundi et confundi.

Ven ‹ **40. SrCUT EXIM FUÎT JONAS IX VENTRE CETI TRIBUS lJ* DH EUS, ET TRIBUS NOCTIBUS : SIC ERIT FII.IUS HOMINIS IN CORDE TERRÆ TRIBUS DIEBUS , ET TRIBUS NOC**TIBUS. — a In corde,» id est in imo terræ, hoc est intra terram, sicut cor est intra corpus hominis; quia Christus in cruce mortuus quoad corpus positus fuit in sepulcro, quoad animam descendit in limbum Patrum, qui est juxta centrum terræ. Ita S. Hieronymus, Chrysostomus, Theophylactus, Euthymius, S. Irenæus, lib. V, cap.xxxi; Tertullianus, lib. *De Anima,* cap. 1 v , et alii.

chriam 'f ofi uiiut «s * j 7 Q i i !. æ J" ' Quaeres, quomodo Christus tribus diebus ct noctibus fuerit in sepulcro el limbo ? nam sola nocte Sabbati ct Dominion in eo fuit, et illico in aurora resurrexit. *Primo,* Alcuinus, lib. *De Divinis Officits,* cap. Do Cama Domini; et Paulus Forosemproniensis, toste Marcello, lib. *De Horis canonids,* cap. e , ex hoc loco colligunt Christum jacuisse in sepulcro tres integros dies el noctes, hoc. est 72 horas, ac consequenter resurrexisse in fine feriæ sccundæ. Verum hic certus est error. Communis enim Ecclesiæ traditio et sensus est Christum resurrexisse in dic Dominica, idque patebit *Matth.,* cap. ull., vers. 1.

s™b. *Secundo,* Gregorius Nyssenus, oral. 1 el 2 *De Resurrectione,* hos tres dies computat a feria quinta, sîve a dio Jovis: putat enim ipse, quod, dum illo dio vespere Christus instituit Eucharistiam, seipsum sub speciebus panis et vini Deo immolavit per sacrificium incruentum, animam Christi separatam fuisse a corpore, sicut fiebat in immolationibus boum, quando Deo sacrificabantur et mactabantur, sed id factum esse arcana et invisibili ratione; tumque animam Christi ivisse ad inferos, sicque praevenisse mortem suam, quam postridie, scilicet die Veneris sancto, Judæi in cruce ipsi visibiliter erant illaturi. Sed et hic est error. Nam anima Christi viventis realiter est in Eucharistia, puta in suo corpore et sanguine sub speciebus panis et vini contento ; est, inquam, ibi, non quidem ex vi verborum consecrationis, sed per naturalem concomitantium : Christus enim in Eucharistia est animatus el vivus,.sicut est extra eam, ut definit Concilium Tridentinum, sess. x iii, cap. n. Secus fuisset, si S. Petrus, vel quis alius Apostolus celebrasse! cl consecrasset Eucharistiam in triduo passionis ct mortis Christi : tunc enim Christi corpus et sanguis fuissent in ea separata ab anima, quia sic revera erant in ipso Christo jam sepulto. Erat enim tunc Christus mortuus , non vivus.

T-I.-U . * Dico ergo *tribus diebus ct tribus noctibus,* hic lanium esse periphrasin ct descriptionem diei naturalis, sive usualis. Hujus enim dum paries integrante imt ‹ nox, si . lux e! leiicbræ : utitur vero illa periphrasi Christus, quia eadem usus erat Jonas ejus antitypus, cap. n, vers. 1 ; ct ne quis 1res hosco dies intclligerct artificiales, qui opponuntur noctibus, quasi per 1res dies, quibus lux est ct sol est supra horizontem, Christus fuerat in sepulcro : hoc enim falsum est. Jam vero tres hosco dies naturales accipe non integros, sed partiales per synecdochen , scilicet partem ultimam diei Veneris, qua Christus do cruce depositus sepultas est, totum Sabbatum, ac partem dici Dominicæ ; nam illius aurora elucescente resurrexit. Ilebræi enim, licet dies civiles ab uno solis ortu ad alterum numerarent, uti ct faciunt Chaldæi et Persæ, teste Beda *De Ratione Temporum,* idque colligitur ex *Genes, i, S;* tamen dies sacros (qualis hic crat Pascha, ct dies azymorum, quibus Christus passus est et resurrexit) computabant a vespera in vesperam. Ita hosco tres dies explicant ct adaptant S. Hieronymus, Theophylactus, Euthymus et S. Augustinus , *epist. 6, Quæsf.* VI, ct passim interpretes. Hinc alibi possim simpliciter dicitur Christum resurrexisse tertia die, vel post 1res dies, nulla facta noctis mentione.

Qoirto. p,eae* Verum quia juxta hunc computimi duæ tantum noctes reperiuntur, quibus Christus fuit in sepulcro, scilicet nox Sabbati et nox Dominicæ, hic autem diserle dicitur « tribus noctibus; » planius ct plenius alii respondent hos tres dies ct noctes computari more Romanorum, qui tempore Christi Judææ imperabant, et in civilibus suum Calendarium ibidem induxerant. Romani Qnomob ¡mutat Ronuul. enim a media nocte in aliam diem computabant, uti el faciunt Christiani in festis ct jejuniis. Testis est Macrobius, lib. I *Saturn.,* cap. in ; A. Gellius, lib. HI, cap. n; Plinius, lib. H, cap. 1 x x v ii, ct alii. Hoc computa clarum est Chrislum fuisse in sepulcro tribus diebus ct noctibus partialibus : sepultas est enim dic Veneris ante solis occasum, mansitque in sepulcro usque ad mediam noctem , quæ perlinebat ad diem Veneris ; inde a media nocte incipiebat Sabbatum , quo toto permansit in sepulcro per integrum diem ct integram noctem ; successit dies Dominica pariter a media nocte, qua reliqua per sex fere horas permansit in sepulcro usque ad auroram, cum incepit lux et dies, in qua resurrexit, ita ut tota media node Dominicæ, et parte aliqua auroræ, sive diei ct diluculi, Christus fuerit in sepulcro, donec aurora crescente, magisque illucescente resurrexit. Erat enim tunc Pascha circa æquinoctium, in quo dies æqualcs sunt noctibus, ac proinde noctes æquo ac dies sunt duodecim horarum. Animavero Christi illico, ut ipse in cruce expiravit hora nona, id est tertia pomeridiana, descendit ad limbum, mansitipie ibi cum Patribus usque ad auroram Dominicæ. Porro, Judæos usos fuisse hoc computu Romanorum colligitur tum ex aliis, tum exeo quod ipsi a castrensibus Romanorum horis et vigiliis acceperint quatuor

Varia apud va. ’\7 !… . din initia*

vigilias noctis, ut patet *Matth.* xiv, 23 ct alibi. Varr¡tt enim fuerunt dici apud varias gentes initia. Versa? ct Babylonii diem numerabant ab ortu solis ad alium ejus ortum. Athenienses et Itali a solis occasu ad occasum. Astronomi a meridio in meridiem. Ægyptii tamen ct Romani sacerdotes a media nocte in alteram mediam noctem, quæ consuetudo in Ecclesia Romana permansit. Ha ChristophorusClavius,incap.*nSphœræ,* et Alexander ab Alexandro, lib. IV *Genial.,* xx. Hebraei ergo tempore Christi Aegyptiorum et Romanorum, quibus subjecti erant, calculum sunt secuti. Quare Franciscus Lucas docet Judæos dies non festos a media nocte in mediam noctem computasse, uti faciunt Christiani. Ita a media nocte in mediam noctem hos tres dies computat S. Anselmas hic, Isidoras Pelusiota, lib. 1, *epist.* 114 ct 212; I). Thomas, III *part., Quæst.* ALVI,art. ix,adi; FranciscusSuarez,III *part., Quæst.*XLIII, disp, xlvi, sect. 3, in fine, et Baronius anno Christi 34.

Denique voluit Christus 1res dies manere in sepulcro, ut ostenderet se vere mortuum , ac consequenter se tertio die vere a morte resurrexisse. Ita Redact Anselmas hic, ct S. Augustinus, lib. IV *De Trinit.,* cap. ni, ct serm. 181 *De Temp.* Plurcs alias hujus rei causas assignavi, *Osce* vr, 3, ad illa : a Vivificabit nos post duos dies. »

Ven. it. ¿•/r. xi,

-II • Vmi Ninivitb bougent in judicio com generatione ista, et condemnabunt eam zquia poenitentiam egerunt in praedicatione Jo.næ : ei ecce plus quam Jonas me. — *q. à.* Ninivit©, qui cum suo rege Sardanapalo projecerant se in scelera, totosque se dederant Veneri ct ventri, cum audirent Jonam in illa detonantem ct excidium minitantem, illi crediderunt et poenitentiam egerunt : hi ergo in die judicii accusabunt et condemnabunt Scribas et Judæos, qui Christo Deo et Domino per tot miracula credere, et pœnitentiam agere noluerunt : condemnabunt,inquam, non tam verbis, (piam factis, scilicet suo fidei et pœnitentiæ exemplo. Hinc tamen non sequitur Ninivitas fuisse salvatos, quia paulo post pœnitentiam redierunt ad vomitum : unde cum suo rege Sardanapalo ab Arbace Medo subacti ct subjugali sunt. Jonas enim prophetavit sub Jeroboam, rege Israel, et Ozia, rege Juda, qui fuere eoævi Sardanapalo, ct regnarunt paulo ante initia Rom©, cum Procas Sylvius, avus Romuli, regnaret in Latio, teste Eusebio in *Chronico.* Adde : post Jonam ad Ninivitas missus est Nahum, qui cos relapsos castigaret cisque excidium per Chaldœos intentaret : unde ct rcipsa excisi sunt a Nabuchodouosore, rege Chuldieorum. Vide dicta in prooemio Jon© cl Nahum.

Qno lemI™ Nb l j'| u iJo d js

Anlilhft- *•» J<m» 'J (‘

Et ecce plus quam Jonas hic. — Joilus ciúdi erat propheta et servus ; Christus vero Messias ct Dominus. Jonas, in ceto vivens, vivus egressus est ; Christus ex morte et inferno resurrexit, el redivivus prodiit. Jonas reluctans, ct invitus; Christus sponte praedicavit. Joñas apud Ninivitas fuit peregrinus; Christus fuit cognatus Judæorum. Jonas, subversionem Ninive comminatus est; Christus regnum cœlormn promisit. Jonas nullum fecit miraculum ; Christus plurima. De Jona nullus, de Christo omnes Prophet© vaticinati sunt. Jonas vociferatus est : «Adhuc quadraginta dies, ct Ninive subvertetur; » Christus per Apostolos clamavit : a Adhuc quadraginta anni, et Jerusalem evertetur a Tito. » Plurcs analogias Jon© el Christi collegit Eusebius Emissenus, hom. 2 *De Pascha,* et S. Augustinus, epist. 49, *Quæst.* VI, quas recensui *Jonæ* n, 20.

42. Regina Austri surget in judicio cum generatione ista, et condemnabit eam; quia venit a finibus terræ audire sapientiam Salomonis, et ecce plus quam Salomon me. — Ægypüus, *Regina Australis* ; Persicus , *Regina Thcmnnitica : Theman* enim Hebraeis, indeque aliis Orientalibus Austrum significat; Æthiopicus, *Regina* Aseó. Videtur ergo nomen hujus regime fuisse Aseb , sumptum a loco regni, puta a Saba, *q. d.* Sabca. Ita aliqui suspicantur. Verum dico : Aseó .Ethiopice idem est quod latine *Austri,* uti Rom© mihi Æthiopes asseruerant. Hæc est regina Saba, quæ est Australis Judææ, III *Rcg.,* x. Saba autem est regio, estque duplex : una in vicina Arabia; altora in remota .Ethiopia, ejusque Metropolis, quæ postea a Cambyse nomine sororis suæ dicta est Meroe, teste Joscpho, lib. 11 *Antiq.,* cap., x, ct Strabone, lib. XVI. Hæc regina multis videtur potius cx .Ethiopica Saba venisse, quam cx Arabica, quia Æthiopica est remotissima, et quia Josephus, lib. VIH *Antiq.,* cap. n, vocat eam reginam Æthiopiæ et Ægypti. Inde postmodum fama Scripluræ ct Dei veri Hebraeorum apud Æthiopes permansit. Ex iis enim venit llierosolymam adorare Deum Hebraeorum Eunuchus Candacis, regin© Æthiopum, Act. vni. Reginas enim /Ethiopibus imperasse, ct *Candaces* fuisse dictas, sicut Romani suos principes vocabant Cesares, testis est Plinius, lib. VI, cap. xxix. Imo Æthiopum sive Abyssinorum Imperator scribit sc filium Salomonis. Tradunt enim Æthiopes reginam Saba cx Salomone quasi marito concepisse, ¡adequo natos reges Abyssinorum, qui nunc Prcte-Janncs dicuntur, licet hanc traditionem confutet Pineda, lib. \ *De Rebus Salomonis, cap. xiv,* num. 8. Addunt Abyssini reginam hanc Azeb regnasse in Tigre, quod regnum est Abyssin© amplissimum, ac filium ejus vocatum Menile, id est *similis,* co quod patri Salomoni esset simillimus. Ita hanc reginam ex .Ethiopia venisse censent Euthymius, Janscnius, Maldonatus, Toletus, Barradius, Franciscus Lucas hic, et S. Augustinus, serm. 252 *Dc Temp.;* Nazianzenus, *orat.* 40; Nyssenus, homil. 7 *in Cant.;* Orígenes, hom. i *in Cant.,* et alii. Verum alii probabiliter censent illam venisse ex Saba, quæ est in Arabia Felici, ubi sunt Homerii©: in ea enim abundant aromata ct aurum, æque ac cameli. Rursum dicitur hæc « venisse a

v^r*. ts- x1' H- l,! u w Aa*- uoi-\r- o»*l-

O-in- t"T Ar. i‹: »n»'- r 'r ****

finibus teme; tum quia Arabia Sabæa distat a Jerusalem GOG leucis gallicis, teste Adrichomio, in *Descript. Terræ sanctæ,* in Manasse; tum quia ipsa est extrema regio terra) ad mare Indicum, ivo Arabicum, ibi enim finitur terra ct incipii mare; bine sæpe in Scripturis vocatur terra longinqua, ut *Jcrcm.* vi, *Isaia* ***xun,*** et alibi. Undo Nicephoros, lib. Vili, cap. xxxv, ait Felicem Arabiam esse Sabæam, ejusque fines ad extremum Oceanum pertingere. Ita S. Hieronymus, Cyrillus, Thcodorctus, Eucherius, Cœsarius, Salmerón, Pererius, Eugubinus, Cajetanus ct alii, quos citat ct sequitur, fuseque probat Pineda, lib. V *De Debus Salom.,* cap. xiv, n. 5 ct sequent.

Audire sapientiam Salomonis, et ecce plus quam Salomon dic. — a Hic, n id est ego; loquitur enim Christus de se in tertia persona modesti® causa, 7. *d.* Regina Saba credidit Salomoni, ac Judæi mihi credere nolunt, qui sum longe major ct sapientior Salomone, quia sum Messias eorum Deique Filius. Ergo regina ista suo facto in die judicii condemnabit duritiem et incredulitatem Judæorum. Porro, comparatio hæc regime Saba cum Judæis magnas habet emphases, quas nervose exprimit Franciscos Lucas : Mulier, inquit, Gentilis in schola Dei minime educata, regni vero amplissimi negotiis districta, fama sapienti®, quædcSalomone ferebatur,excitata difficillimum arripuit iter cx remotissimis terræ partibus Hierosolymarii, ut ejus sapienti® periculum faceret ; quam admirata supra modum, licet non nisi de terrenis atque humilibus rebus dissereret Salomon, consilia excepit illius : Judæi vero legis divinæ alumni, sacris litteris addicti, Christum Dei virtutem ac sapientiam, in quo sunt omnes thesauri sapienti® ac scienti® reconditi, summum suum unicuique doctoren), regni cœlorumælcrnæque salutis mysteria a saeculis abscondita, ac veram Dei sapientiam depromentem, ultro se offerentem, rogantem atque invitantem, non recipiunt imo rejiciunt plane, etiam dato illo resurrectionis gravissimo signo, quando sapientiam illam suam credentibus atque obedientibus sibi communicavit ct impertivit : quare solus ipse admirandus est. Quantum ergo regina Saba antccelluit Judæis, ac quanto jure et pondere eis in die judicii suam obstinationem , ingratitudinem, incredulitatem et inobedientiam Christus in faciem exprobrare poterit! Hoc exemplum regime Saba, æque ac prius Ninivitarum, diserte ostendit in die judicii quemque pro mensura beneficiorum et gratiarum a Deo acceptarum, quæ ipse neglexit vel contempsit, acrius castigandum a Christo judice. Videant ergo sacerdotes, religiosi et cœteri qui gratiis Dei abundant, ut iis recte ct sedulo utantur; alioquin eniin eo gravius punientur quo majores perceperunt : imo laici in die judicii insultabunt iis, sicut ct Gentiles Turcaeque Christianis, quod si illas habuissent, longe iis religiosius sanctiusquc vixissent. Audiant S. Gregoriani, hum. J *in Evang.:* « Lectio S. Evangeli! (de talentis cuique a Deo distributis), fratres, sollicito considerare nos admonet, ne nos, qui plus cœteris in hoc mundo accepisse aliquid cernimur ab auctoro mundi, gravius indo judicemur. Cum enim augentur dona, rationes etiam crescunt donorum. Tanto ergo esse humilior atque ad serviendum promptior quisque debet ex munere, quanto so obligatiorem esse conspicit in reddenda ratione. »

43. Cum **AUTEM IMMUNDUS SPIRITUS EXIERIT AB HO- Ven o. MINE, AMBULAT PER LOCA ARIDA, QUÆRIT REQUIEM, ET ['"Ct NON INVENIT. TUNC DICIT : REVERTAR IN DOMUM MEAM, UNDE EXIVI, ET VENIENS INVENIT EAM VACANTEM, SCOPIS MUNDATAM ET ORNATAM : TUNC VADIT, ET ASSUMIT SEPTEM ALIOS SPIRITUS NEQUIORES SE, ET INTRANTES HABITANT IBI, ET FIUNT NOVISSIMA HOMINIS ILLIUS PEJORA PRIORIBUS :SIC ERIT ET GENERATIONI HUIC PESSULE.** — Hic explicatur tota parabola ct sententia, quæ tota simul recensenda et paucis explicanda **est.**

Nota Christum persistere in materia expulsionis dæmonum : energumeni enim quos ipse sanabat, possidebantur a diamone corporaliter; sed Scriba) et Judæi calumniantes miracula Christi, spiritualiter in anima. Porro hic, uti ct alias, sæpc non proprie, sed parabolice more Syrorum loquitur. Sensus ergo est, 7. d. Sicut homo exui et profugus per arida et inculta loca vagatur; ita diabolus per legem Dei pulsus ab homine, puta a vobis, o Judæi, qui fuistis populus Dei (in quo scilicet habitabat et colebatur, sequo per oracula ct miracula ostendebat), vagatur per loca deserta, et requiem quærit; sed cum eam non habeat, nisi in homine, videatque jam vos Dei gratiam per me oblatam contemnere, itaque sibi in vobis, quasi in domo vacua ct scopis mundata, locum parari ct ornari, avidus ad vos recurrit, septem, id est multis aliis sociis se nequioribus assumptis, tum ut simul hac domo, id est animabas vestris jucunde perfruantur, tum nc facile rursum expellantur, tum denique ut vos nequiores efficiant ; uti revera efficiunt, dum vos blasphemare faciunt me, meam doctrinam ct miracula, ut dicatis me in Beelzebub ejicere dæmonia, utque assiduo me ad mortem persequamini, ct tandem crucifigatis, quod scelerum omnium est summum ct maximum. Quocirca Deus vos puniet extremo excidio per Titum, facietquc ut sitis absque Deo, absque Messia, absque lege, absque templo, absque sacrificio, absque regno, absque fide, imo ut perfidiam et caecitatem vestram obstinate putetis veram esse fidem et lucem. Ila S. Hilarius, S. Hieronymus, Bcda et alii, et patet cx applicatione parabola), cum ait : « Et fiunt novissima hominis illius pejora prioribus. Sic erit ct generationi huic pessimo). »

Porro vacua est domus, id est anima, quia caret Deo Deique gratia ; ac proinde capax est ct apta ut fiat domus diaboli. Scopis mundata est, quia eversa est ex eu omnis virtus, pietas, boni-

(as, uc sparsa aconita impuritatis et aulica superbite. Hæc enim est mundities, id est immundities, quæ munda est, placclque diabolo, cui nil nisi fetidum olet, nil nisi immundum ct putidum sapit.

Rursum dæmones a Deo ct Sanctis pelluntur in loca deserta, no hominibus noceant, vel pulsi nrmno et incesti sponte eo concedunt. Sic Raphael ligavit Asmodæum in deserto superioris Ægypti, Cnr? *Tobia:,* vin. Sic Isaías, xni, 21, ct xxxiv, 14, ait Babylonem vastandam a Persis ct redigendam in desertum, ut ibi habitent pilosi, id est Satyri et Onocentauri, id est dæmones in hircorum et monstrorum forma. Sed ibi quietem non invenit, quia, ut ait Abulensis, «Dæmon non potest quiescere, quia in ©ternum cruciabitur, sed quærit quietem suæ mal© voluntatis; est enim invidus, ct desiderat nocere homini; el quando nocere potest, quiescit aliquo modo. » Et Chrysologus, *serm.* 92 : a Diabolus, ait, hominum damnum suum computat lucrum, ct quod perierit hominibus , hoc se æslimat acquisisse ; » idque facit tum cx invidia, qua homini invidet cœlum ct felicitatem, cx qua ipse decidit ; tum ex odio Dei, quo ardet ; quia enim ipsi Deo nocere nequit, hinc nocet homini, qui est Dei creatura ct imago, ut vel sic Deo noceat, quoad potest, uti pulchre exemplo pardi, qui, cum hominem lædcre nequit, ejus imaginem dilacerat, ostendit S. Basilius, homil. 21 *in aliquot Scriptura: locos.*

MyiUo. Mystice : loca arida sunt animæ Gentilium, in quibus per Christi gratiam siccatus est humor concupiscenti©. Audi S. Hieronymum : a Immundus spiritus exivit a Judæis, quando acceperunt legem, ct pulsus a Judæis ambulavit per Gentium solitudines, quæ, cum postea Domino credidissent, ille non invento loco in nationibus dixit : Abibo adJud©os.»EtS. Gregorius, XXXIII*Moral.,*cap.in: a Loca, inquit, arentia et inaquosa sunt cordajustorum, quæ per disciplina fortitudinem ab omnis carnalis concupiscenti© humore siccantur. » Et Euthymius : a Significai Dominus Sauciorum animas nullum affectionis humorem habentes, » ctc. Sicut ergo porcus non invenit requiem in arido, sed in luto ; sic dæmon non quiescit in corporo per jejunia et castitatem arido, sed cœno gulæ et luxuriæ conspurcato.

Et fiükt novissima hominis illius pejora priorib u s .— Arabicus : JEt *fiet novissimum illius hominis pejus principio ejus.* Hic est finis ct scopus parabol©, ut scilicet doceatur relapsum in peccatum pejorem esse lapsu : sicut upejor est morbo recidiva morbi.» Causam dat Tertullianus, lib. *De Danit.,* cap. v, quia « pœnilcns. dum in pristina peccata relabitur, caque quasi canis vomitum relambii, diabolum Domino præponit. Comparationem enim videtur egisse, qui utrumquo cognoverit, ct judicato pronuntiasse eum meliorem , cujus se rursus esse maluerit. Ha qui per deliciorum pœnitentiam instituerat Domino satisfacere, diabolo per aliam penitenti©pœnitentiam satisfaciet. » Hinc S. Augustinus, *epist.* 137 : « Simpliciter, ait, fateor coram Domino Deo nostro , qui testis est super animam meam, ex quo Deo servire cœpi, quomodo difficile sum expertus meliores, quam qui in monasteriis profecerunt ; ita non sum expertus pejores, quam qui in monasteriis ceciderunt; ita ut hinc arbitrer in Apocalypsi scriptum : *Justus justior fiat, el sordidus sordescat adhuc. Apoc.* x x ii. Sic Lucifer, qui erat pulcherrimus Angelus, factus est teterrimus dæmon; sic Judas ex Apostolo factus est apostata et proditor Christi ; sic olim Nestorius , Eutyches, Pelagius, Arius, Jovinianus, et hoc ©vo Lutherus, Calvinus, Menno et cæterieorum symmyste , ex monachis ct sacerdotibus facti sunt apostate et hæresiarchæ ; vulgo dicitur : cx optimo vino fit acerrimum acetuin; ex pulchro Angelo fit teterrimus diabolus ; cx viro sanctissimo fit homo nequissimus, si cadat et in casu perseveret.

Sic erit generationi huic pessimæ .—*q.* d. Sicut diabolus facit aliis hominibus, ut pulsus ab iis ad eos redeat nequior cum majore comitatu, furore et impetu ; sic prorsus faciet Scribis et Pharisæis, ut cos adigat in extremam invidiam, odium ct rabiem, ut me, id est Messiam et Deum suum occidant, co quod illorum scelera taxem ct culpem : quare puniet eos Deus extremo excidio, tum corporis per Titum , tum animæ in gehenna per ipsosmet dæmones, quorum furiis aguntur in tanta scelera.

4G. Adhuc eo loquente ad turbas, ecce mater v. **n.** ia. **EJUS ET FRATRES STABANT FORIS, QUXRENTES LOQUI EI.**

— Quærcs, quinam iu Evangehis vocantur fratres n¿ Christi? Respondebat *primo* spurcus haeresiarcha Fntr ‹ Helvidius fuisse cos qui cx eadem matre B. Vir- c^ri?tü gino post Christum erant nati. Negabat enim eam ¡Lp. perpetuo mansisse virginem; sed eum acriter et Prunodocte refellit S. Hieronymus, lib. *Contra Helvidium.*

Secundo, Græci passim cum Eusebio, lib. 11 Secnodo. *Hist.,* cap. i, et c Latinis S. Hilarius et Ambrosius, quos citat Baronins in *Apparatu Annal.,* cap. x l v i, putant fuisse cos qui nati sint ex priori matrimonio Joseph , antequam B. Mariam ducerci in conjugem. Veruni Joseph non aliam habuisse uxorem , quam B. Virginem, ac cum ea jugiter mansisse virginem, docent S. Hieronymus, *Contra Helvidium;* S. Augustinus, serm. 14 *De Nativ.;* Theodoretus, in cap. i *ad Galat.;* Beda, Anselmos, Rupcrtus, D. Thomas ct passim alii Latini lue; adeo ut B. Petrus Damianus, epist. 11 *ad Nicolaum Romanum pontificem,* cap. iv, dicat hanc esse Ecclcsiæ fidem.

Tertio, Hugo de S. Victore, et Glossa}, in cap. i Tertio. *ad Galat.;* Eckius, homil. *De S. Anna(tA* favet Beda, *Act.* i), censent hos fuisse progenitos ex S. Anna, matre B. Virginis; S. Annam enim prater Joachimum, ex quo genuit B. Virginem, duos alios habuisse maritos, ex quibus geniti sint hi, qui fratres Domini vocantur. Verum S. Annam unicum

tantam habuisse maritum Joachimum , et ex eo unicam prolem B. Virginem , docet S. Hippolytus apud Nicephorum, lib. II, cap. ni, idque mullis probat noster Christophorus a Castro, lib. *De Deipara,* cap. *i;* et Baronius in *Apparatu,* cap. xlvi et seq.; ct Suarez, III *part., Quast.* XXVIII, art. i, disp. 5, sect. 4.

Dico ergo hos proprie non fuisse fratres Christi, nee ex B. \irginc, vel Josepho, aut S. Anna esse progenitos, sed dici fratres, id est consobrinos, patrueles ct cognatos Christi, phrasi Hebræis familiari : nimirum erant hi cognati, aut vere fratres S. Joachimi, vel S. Annæ , aut potius erant filii fratrum, vel sororum S. Joachimi, vel S. Annæ, puta filii Cleophæ, qui erat frater Josephi, sponsi B. Virginis, teste Ilegesippo, qui fuit vicinus Apostolorum ævo, npud Eusebium, lib. III *Histor.,* cap. xi. Joseph enim et Cleophas fuere filii Jacob, qui erat frater S. Annæ, de quo plura, cap. xiii, vers. 55,etlAicœin, sub finem. AudiS. Hieronymum hic : «Nos, ait, sicut in libro quem contra Helvidium scripsimus continetur, fratres Domini, non filios Joseph, sed consobrinos Salvatoris, Mariæ liberos intelligimus, materleræ Domini, quæ esse dicitur mater Jacobi et Josephi et Judæ. » Idem asserunt Isidoros, lib. *De Vita et Morte SS. Patrum;* Beda, super cap.i *Act.;* et Anselmus, I *forint,* ix, et *Gal.* i.

Stabaxt Fonts. —Miserunt ergo nuntium ad Christum in domum, qui cum evocaret.

Qusrektes loqu ei, — non ex ambitione et fastu, ut viderentur esse consanguinei tanti doctoris et propheto, qualis crat Christus, ul volunt S. Chrysostomus el Thcophylactus , sed ut eum comprehenderent secumque abducerent in Nazareth. Dicebant enim cimi in furorem versum esse, ut ait Marcus, in, 21 ; « Neque enim fratres ejus credebant in cum, » Joan, vir, 5 (licet postea plures ex iis crediderint Christo) ; sive hoc dixerint, quod vere furere putarent, sive licte el simulate, ut cum e manibus Pharisæorum, ne ab eis opprimeretur, eriperent; hac enim vel simili de causa B. Virginem evocasse Christum, nemo pius dubitet. Si voluerunt eum comprehendere quasi furiosum , celarunt hoc suum consilium B. Virginem , illamque adduxerunt secum specie honoris , ut facilius ct secretius Christum evocarent, sccumquo abducerent. Certum enim est B. Virginem optime scivisse Christum esse sanæ sanctæque mentis ; quare non nisi ejus visendi studio comitatam fuisse hosce Christi fratres, id est cognatos. Christum Dominum imitata est S. Paula, quæ, ut scribit S. Hieronymus in ejus *Epitaphio :* • Cum pro nonio fervore virtutum quibusdam videretur insana, ct cerebrum illius dicerent confovendum, respondit : Theatrum facti sumus mundo, ct Angelis, et hominibus. Et nos stulti propter Christum ; sed stultum Dei sapientius est hominibus. Unde et Salvator loquitur ad P Irem : Tu scis insipientiam meam. Et iterum : Tanquam prodigium factus sum multis, et tu adjutor foriis : ut jumentum faclus sum apud le, el ego semper tecum. Quem in Evangelio et propinqui quasi mentis impotem ligare cupiebant, et adversarii sugillabant, dicentes : Dmmonitun habet, ct Samaritanus est. Et : In Beelzebub principe dtemoniorum ejicit dæmonia. »

47. Dixit autem ei quidam : Eccb mater tua et Ver», n. FRATRES TUI FORIS STANT QU.ERENTES TE. — HOC CSt, *quccrcnles tibi loqui,* ut habet Grecus ct Syrus; « quidam, » hic fuit nuntius a fratribus ad Christum evocandum missus.

48. Ar ipse dicenti sibi ait : Quæ est mater Veri. 4S, MEA , ET QUI SUNT FRATRES MEI? — Nota Christum ita loqui, non quasi neget se veram habere matrem, quasi Christus non fuerit verus homo, sed phantasticus, sive phantasma ex phantasmate natus, uti docuit Marcion et Manichæi; nec etiam quasi eum suæ matris et fratrum pauperum puduerit; sed vel quia nuntius hic nimis audacter et importune cum a predication© jam inchoata avocando, interpellabat, uti vult S. Chrysostomus ct Epiphanius, vel potius, « ut paternis, ait S. Ambrosius, sc ministeriis (sic legendum videtur, non mysteriis) amplius, quam maternis affectibus debere ostenderet, » et spiritualem cognationem carnali preferret, in qua non est sexus, non ordo, sed omnes proxime ct omnimode contingunt Christum quasi pater, soror ct frater. Hoc enim est, quod dc Christo subjicit Malthæus.

49. Et extendens manum in discipulos (manu v*n. 0. indicans notansquo discipulos. Unde Arabicus : *Et annuit manu sua versus discipulos)* suos dixit : Ecce MATER MEA ET FRATRES MEI.

50. Quicumque enim fecerit voluntatem Patris Ven. 50. MEI, QUI IN COELIS EST, IPSE MEUS FRATER, ET SOROR. ¿ et mater est, — spiritualis, uti jam dixi, non HI 35. * carnalis. Dicit a frater ct soror » propter utrumque sexum : fideles enim viri sunt fratres Christi, femin® vero fideles sunt sorores Christi, ut docet S. Gregorius. Fidelis ergo Deo obediens, est Christi frater adoptivus, quia per gratiam est filius ejusdem Dei Patris. Idem est mater Christi, quia Christum in sc et aliis docendo, hortando, consulendo parit. Ha S. Gregorius, Beda, Euthymius. Audi S.Grcgorium, homil3 ni£rei(/.:«Scd Fntr sciendum nobis est, quia qui Christi frater et soror est credendo, mater efficitur predicando. tcrCbib* Quasi enim parit Dominum, quem cordi audientis infuderit. Et mater ejus efficitur, si per ejus vocem amor Domini in proximi mente generatur. » Subjicit exemplum S. Felicitatis, quæ septem filios, quos carne pepererat mundo, Spiritu parturivit Deo, dum eos in persecutione roboravit et ad martyrium animavit. Et S. Augustinus, *i)e S. Virginity* cap. ni : u .Mater ejus (Christi) csl omnis anima pia, inquit, faciens voluntatem Patris ejus, fœcundissima charitate in iis quos parturit, donec in cis ipse formetur. Maria ergo

faciens voluntatem Dei, corporaliter Christi tantummodo mater est, spiritualitcr autem et soror ct mater. Ac per hoc illa una femina non solum spiritu, verum etiam corpore et mater est et virgo, n Causam subdit : « Sed plane mater membrorum ejus, quod nos sumus, quia cooperata est charitate, ut fideles in Ecclesia nascerentur, qui illius capitis membra sunt : corpore vero mater ipsius capitis.» Hoc Christi oraculum secuta S. Victoria virgo et martyr sub Diocletiano s,- Imperatore, cumproconsul eam interrogaret: «Vis n,‘ ire cum Forlunatiano fratre tuo?» (qui Gentilis crat), respondit : a Nolo, quia Christiana sum, ct illi sunt fratres mei, qui Dei præcepta custodiunt.» Quocirca carceri cum aliis martyribus inclusa, ibique fame enecta martyrii lauream obtinuit. Ita habent Acta ejus apud Surium, die 11 februarii.

CAPUT DECIMUM TERTIUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Christus Evangelium ejusque vim, fructum et impedimenta explicat per varias paraMas : Prima, seminis ct seminantis, vers. 3. *Secundo, zizaniorum, vers. 2Â. Tertio, grani sinapis, vers.* 31. *Quarto, fermenti, vers.* 33. *Quinto, thesauri absconditi, margarita pretiosa et sagena missa in mare, vers.* 43.

1. In illo die exiens Jesus de domo, sedebat secus mare. 2. Et congregato sunt ad eum turbæ multo, ita ut in naviculam ascendens sederet; et omnis turba stabat in littore. 3. Et locutus est eis multa in parabolis, dicens : Ecco exiit qui seminat, seminare. 4. Et dum seminat, quædam ceciderunt secus viam, et venerunt volucres cœli, et comederunt ea. 5. Alia autem ceciderunt in petrosa, ubi non habebant terram multam ; et continuo exorta sunt, quia non habebant altitudinem terræ. G. Sole autem orto æstuaverunt ; et quia non habebant radicem, aruerunt. 7. Alia autem ceciderunt in spinas ; et creverunt spinæ , et suffocaverunt ea. 8. Alia autem ceciderunt in terram bonam ; et dabant fructum , aliud centesimum, aliud sexagesimum, aliud trigesimum. 9. Qui habet aures audiendi, audiat. 10. Et accedentes discipuli, dixerunt ei : Quare in parabolis loqueris eis? 11. Qui respondens , ait illis : Quia vobis datum est nosse mysteria regni cœlorum, illis autem non est datum. 12. Qui enim habet, dabitur ei, ct abundabit ; qui autem non habet, et quod habet, auferetur ab eo. 13. Ideo in parabolis loquor eis , quia videntes non vident, et audientes non audiunt, neque intelligunt. 14. Et adimpletur in eis prophetia Isaiæ dicentis : Auditu audietis, cl non intelligetis ; et videntes videbitis, et non videbitis. 15. Incrassatum est enim cor populi hujus, et auribus graviter audierunt , et oculos suos clauserunt, ne quando videant oculis, el auribus audiant, et corde intelligant, et convertantur, et sanem eos. 1G. Vestri autem beati oculi, quia vident ; el aures vestrae , quia audiunt. 17. Amen quippe dico vobis, quia mulli Propheto et justi cupierunt videre quæ videtis, et non viderunt ; et audire quæ auditis, et non audierunt. 18. Vos ergo audite parabolam seminantis. 19. Omnis qui audit •’erbum regni, et non intelligit, venit malus, et rapit quod seminatum est in corde ejus : hic est qui secus viam seminatus est. 20. Qui autem super petrosa seminatus est, hic est qui verbum audit, et continuo cum gaudio accipit illud : 21. non habet autem in se radicem, sed est temporalis; facta autem tribulatione ct persecutione propter verbum, continuo scandalizatur. 22. Qui autem seminatus est in spinis, hic est qui verbum audit, et sollicitudo sæculi istius, et fallacia divitiarum suffocat verbum, et sine fructu efficitur. 23. Qui vero in terram bonam seminatus est, hic est qui audit verbum , et intelligit, et fructum affert, el facit aliud quidem centesimum , aliud autem sexagesimum, aliud vero trigesimum. 24. Aliam parabolam proposuit illis, dicens:

Simile factum est regnum coelorum homini, qui seminavit bonum semen in agro suo. 25. Cum autem dormirent homines, venit inimicus ejus, et superseminavit zizania in medio trilici, *et* abiit. 2G. Cum autem crevisset herba, et fructum fecisset, tunc apparuerunt et zizania. 27. Accedentes autem servi patrisfamilias, dixerunt ei : Domine, nonne bonum semen seminasti in agro luo ? Unde ergo habet zizania? 28. Et ait illis : Inimicus homo hoc fecit. Servi autem dixerunt ei : Vis, imus, et colligimus ea? 29. Et ait : Non, nc forte colligentes zizania, eradicetis simul cum eis et triticum. 30. Sinite utraque crescere usque ad messem, et in tempore messis dicam messoribus : Colligite primum zizania, etalligateeain fasciculos ad comburendum; triticum autem congregate in horreum meum. 31. Aliam parabolam proposuit eis, dicens : Simile est regnum coelorum grano sinapis, quod accipiens homo seminavit in agro suo : 32. quod minimum quidem est omnibus seminibus; cum autem creverit, majus est omnibus oleribus, ct fit arbor, ita ut volucres coeli veniant, et habitent in ramis ejus. 33. Aliam parabolam locutus est eis : Simile est regnum coelorum fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinæ satis tribus, donec fermentatum est totum. 34. Kæc omnia locutus est Jesus in parabolis ad turbas, et sine parabolis non loquebatur eis : 35. ut impleretur quod dictum erat per Prophetam dicentem : Aperiam in parabolis os meum, eructabo abscondita a constitutione mundi. 3G. Tunc dimissis turbis, venit in domum ; et accesserunt ad eum discipuli ejus, dicentes : Edissere nobis parabolam zizaniorum agri. 37. Qui respondens ait illis : Qui seminat bonum semen, est Filius hominis. 38. Ager autem, est mundus. Bonum vero semen, hi sunt filii regni. Zizania autem, filii sunt nequam. 39. Inimicus autem qui seminavit ea, est diabolus. Messis vero, consummatio sæculi est. Messores autem, Angeli sunt. 40. Sicut ergo colliguntur zizania, et igni comburuntur : sic erit in consummatione sæculi. 41. Mittet Filius hominis Angelos suos, et colligent de regno ejus omnia scandala, et eos qui faciunt iniquitatem ; 42. et mittent eos in caminum ignis: ibi erit fletus et stridor dentium. 43. Tunc justi fulgebunt sicut sol in regno Patris eorum. Qui habet aures audiendi, audiat. 44. Simile est regnum coelorum thesauro abscondito in agro : quem qui invenit homo, abscondit, et præ gaudio illius vadit, et vendit universa quæ habet, et emit agrum illum. 43. Iterum simile est regnum coelorum homini negotiatori, quærenti bonas margaritas. 46. Inventa autem una pretiosa margarita, abiit, et vendidit omnia quæ habuit, et emit eam. 47. Iterum simile est regnum coelorum sagenæ missæ in mare, et ex omni genere piscium congreganti. 48. Quam, cum impleta esset, educentes, et secus littus sedentes, elegerunt bonos in vasa, malos autem foras miserunt. 49. Siceritin consummatione sæculi : exibunt Angeli, et separabunt malos de medio justorum, 50. et miltcnt eos in caminum ignis : ibi erit fletus et stridor dentium. 51. Intellexistis hæc omnia? Dicunt ei : Etiam. 52. Ait illis: Ideo omnis Scriba doctus in regno coelorum, similis est homini patrifamilias, qui profert de thesauro suo nova et vetera. 53. Et facium est, cum consummasset Jesus parabolas istas, transiit inde. 54. Et veniens in patriam suam, docebat eos in synagogis eorum, ita ut mirarentur, et dicerent : Unde huic sapientia hæc, et virtutes? 55. Nonne hic est fabri filius? Nonne mater ejus dicitur Maria, et fratres ejus, Jacobus, et Joseph , et Simon, el Judas? 5G. elsorores ejus, nonue omnes apud nos sunt? Unde ergo huic omnia ista? 57. Et scandalizabantur in eo. Jesus autem dixit eis : Non est Propheta sine honore , nisi in patria et in domo sua. 58. Et non fecit ibi virtutes multas propter incredulitatem illorum.

v- s i. 1. Ix illo oie EXiEXS Jesls df. domo, sedebat pro habitatione et prredicatione Capharnai con-
'• 11 • sECLSMAiE. — Syrus : Super *littus maris*. Christus duxerat, ut dixi cap. iv, 13, prædicasset, dimisit
*• cum de more m domo, id est in hospitio, quod turbas ut se suaque curarent, utque se et disci-

pulos quiete et cibo reficeret; mox cum sciret turbas, quæ ab ore ejus pendebant, utpote cœlesti ejus doctrina ct spiritu inescatas, majore numero afiluxuras, ut domus eas non caperet › domo egressus est ad littus capacissimum vicini maris Galilææ, ibique per parabolas sequentes prædicavit.

Î. 2. Er CONGREGATA! SUNT AI) EUM TURILE MULTAI; f 'n,' ITA UT IN NAVICULAM ASCENDENS SEDERET, ET OMNIS ; I 'j 7
2,1. TURBA STABAT IN LITTORE. — Ob COpiaiD tUI'bæ Christus c littore ascendit in navim, ex caque quasi c suggestu concionatus est ad turbam innumeram circumfluentem ct littus maris occupantem.

Et LOCUTUS EST EIS MULTA IN PARABOLIS, — id est per parabolas more illius gentis et ævi, ut dixi Can. 20 et seq.; 7. *d.* Locutus estéis parabolice, id est figurate et obscure (1).

VrrR. 3. 3. DICENS : ECCE EXIIT QUI SEMINAT, SF.MI-
7 'r yn. nare, — ad seminandum. Arabicus, *ut seminaret ;*
jv,2,3.' Græce,i ciriipuv, id est seminans, sive seminator. Nota : apposite doctrina et prædicatio Evangelica comparatur semini, et cx eo prodeunti messi : quia sicut ad messere corporalem opus est semine, terra, solo, pluviis ct ventis, sic etiam si-
semini» milibus opus est ad messere Evangelicam et
c'nn f ' sP*r*tua^eni : semen enim est verbum Dei, sive
¿ü" lió. Evangelium ejusque prædicatio ; terra est liberum cujusquc audientis arbitrium ; sol est gratia præveniens, illuminans ct inflammans liberum arbitrium, ut verbum Dei excipiat, digerat, indeque fructus charitatis ct virtutum omnium producat ; pluvia est gratia rigans, conservans ct promovens hosco bonos arbitrii actus et motus ; venti sunt tentationes, qui illos agitando magis radicant ct roborant ; denique opus est patientia, Græce vwe|«vp, id est sustinentia in laboribus ct afflictionibus arandi, seminandi, occandi, sarciendi, etc., ac longanimi messis, id est fructus ct pra:mii expectatione.

Adverto : linis el scopus, adeoque summa hujus parabola est, ut doceat Christus se esse seminatorem, id est prædicatorem Evangelii in terra, id est apud homines, sed dispari apud dispares fructu. *Primo,* etenim non omnes qui audiunt Evangelium, illud acceptant iliique credunt ; sicut semen, licet in terra seminatum, non tamen ubique, v. g. in via, vel juxta viam a terra calcata et dura excipitur, nec ullas in ea radices
jn-¡ w agit. *Secundo,* non omnes qui credunt, in fide per-
› inini» severant, sed aliqui suadente tentationo recedunt ;
CnJet s›cnl seincn *n terra petrosa germinans, illico ad solis ardorem arescit. *Tertio,* non omnes qui in fide perseverant, fructum bonorum operum proferunt; sicut spinæ semen in terra alias bona belle progerminans suffocant, ne fructum producat. *Quarto,* hæc fiunt non vitio seminis, id est ∨ II v- doctrinæ, sed terræ, id est auditorum culpa, illaque varia, scilicet quædam ob petras, quædam uu. ob spinas : petra est caro, spina est mundus, via est trita saccularis ct licentious vite consuetudo, ubi volucres coeli, id est dæmones instar avium velocissimi, diligentissimi et animarum voracissimi, semen auditum, id est doctrinam prædicatam e memoria et mente abripiunt, dum eos, qui secus viam versantur, id est homines naturæ, ct naturali prudentiae, communique consuetudini et modo vivendi intentos, vagos, item otiosos ct curiosos avertunt a consideratione ct penetratione doctrinæauditæ, ct ad vanitates solitas distrahunt. *Quinto,* semen, id est doctrinam, in terra boua, hoc est in corde bono suscipiunt, qui illud ruminare incipiunt, in coque proficiunt ; in optimo, qui totis viribus ejus exccutioni et virtutum perfectioni incumbunt. Serto, illud semen fert fructum minorem, aliud majorem, aliud maximum , puta aliud trigesimum, aliud sexagesimum, aliud centesimum, idque ob majorem vel seminationem, id est prædicationem et illuminationem rerum spiritualium, ac gratiæ aflluxum, vel ob majus liberi arbitrii cum gratia studium, cooperationem et conatum. Hæc est summa totius parabolae, ex qua facile est illam, omnesquo ejus partes intclligerc : quare singulas breviter pertractemus.

Moralitcr : prædicator cum Christo, qui edomo, M imo c cœlo ct sinu Patris impulsus vi amoris, exiit in terram, exeat e domo contemplationis in agrum prædicationis, ut quod in oratione a Deo hausit, magno spiritu in populum effundat, obeundo urbes et pagos, magisque prædicet sancite vitæ exemplo, quam verbo : a Præbeat aliis exemplum, ct sit ejus quasi copia dicendi, forma vivendi,» ait S. Augustinus, lib. IV *Doclr. Christian.,* cap. xxix. Rursum invocet Deum, ut quod ipse loquitur in aure, Deus loquatur in mente. Nam, ut ait S. Gregorius, lib. XI *Moral-,* cap. y : « Plerumque fit, ut cum audientis cor, exigentibus culpis, Dei gratia non repletur, incassum exterius a prædicatorc moneatur. Quia mutum est os omne quod loquitur, si ille interius in corde non clamet, qui aspirat verba quæ audiuntur. »

4. Er d iu SEviiXAT, QVJEDAM (semina, vel se-Vera. 4. minis grana) cscideruмt secus viam, et vevlruvt J'.'J' VOLUCRES COELI, ET COMLDERt.VT LA. — « StiCUV ' viam, d scilicet in oram sive limitem agri viie coutermimun, quæ assidue a viatoribus pedibus teritur et calcatur, ac proinde semini concipiendo non est idonea, sed illud nudum servans avibus rapiendum exponit. Est gradatio : ab ineptiore enim term, in qua seminatur, gradatim ascendit ad minus ineptam, aptiorem ct aptissimam. Ineptissima enim ad semen terra est, quæ in via, vel juxta viam omnium pedibus calcatur; minus

(1) *Parabola,* ut animadvertit du Hamel in *Annotat, in Matth.,* nomen est apud ecclesiasticos auctores adeo usitatum, ut omno verbum parabolam appellandi usus sensim viguerit; unde Italis et Gallis *¡taróla, paiole,* Hs-1miiis *¡alabra.*

inepta est (erra petrosa; aptior est (erra bona, sed spinis admista ; aptissima est, quæ tola terrea est, pinguis ct succosa. Porro, via est mens nnlis cogitationibus trita ct arefacta, ait Rabanus ; hæc enim doctrinam Evangelii suis consuetis cupiditatibus contrariam non capit, non sentit, non inlclligil, quia tota suis carnis illecebris intendit. Unde Glossa Interlinearis : «Tales, ait, sunt qui nec prædicatione compunguntur, nec bene agere incipiunt. n

Ver».s. 5. Alia autem ceciderunt in petrosa, ubi non «abebant terram multam, et continuo exorta n, s. sunt, quia non habebant altitudinem (GneceM'-î, id est profunditatem) terr.e. — *q. d.* Alia ceciderunt in terram petrosam, quæ, quia in ca parum habebant terræ el multum petræ, non potuerunt profundas agere radices; quarc illico *Qu .i* n-ebullire et germinare cœpcrunt, ac ante tempus *tonsito* exorta sunt. Hinc velut præcociamox defecerunt: « Quod enim cito fit, cito perit. » Causam subdit.

Vrr». 6. 6. SOLE AUTEM ORTO, ÆSTUAVERUNTT (GæCC feswjwt-Tíoftn, id est caumate, sive æstu solis exusta sunt, n 6. æstu perierunt, tam semina, quam germina cx eis precociter erumpentia), et quia non habebant radicem, aruerunt. — Quia enim tenuem habebant terram, cui mox succedebat petra, hinc partim defectu humoris, partim vi solis ad petram radios suos reflectentis, itaque æstum augentis et intendentis, arefacta et exusta sunt. Porro, petra est durities proterva mentis, ait Rabanus, in qua non est altitudo, id est profunditas terre, id est profunda lenitas animæ obedientis et disciplinis ccelestibus institutae. Unde tales dulcedine tantum auditi verbi et promissionis ecclesiis ad horam delectantur; sed radicem desiderii salutaris non figunt, ideoque ardore solis, id est fervore persecutionis uruntur per impatientiam ; quia verbum Dei firmiter non hæserat menti, ideoque exarescunt, id est virorem fidei perdunt, ait Interlinearis. Rursum S. Chrysostomus : « In animabus, ait, quæ petra est, potest fieri terra pinguis; et quæ via, non conculcari ; et spina, destrui. Omnibus Christus loquebatur, etsi provideret futura, ut posset dicere : Quid me oportuit facere , et non feci? in quo docet discipulos, ne desides sint, etiamsi plures audientium pereant. »

Ver». 7. 7. Alia autem ceciderunt in spinas ; et creve-¿K.rut, BUNTSPIN.E, ET SUFFOCAVERUNT EA. — «In spinas,» id ,T'>7 ' r' est in terram germinantem spinas : inter spineta. «Etcreverunt,» Græce áWÉvw, id est *ascenderunt,* id est citius excreverunt seseque dilatarunt, quam bona semina, quæ sensim et tarde exurgunt (lolium enim facile crescit, trilicum difficile, ideoque a lolio suffocatur), itaque cajam in culmos germinantia suffocaverunt, tum quia humorem et alimentum eis per radices suas proripuerunt ; tum quia auram liberam, locumque crescendi seseque dilatandi cis ademerunt : spinas has Christus, vers.22, interpretatur divitias.

8. Alia veho ceciderunt in terram bonam, et v,M.g. DABANT FRUCTUM, ALIUD CENTESIMUM, ALIUD SEXAGEsimum, aliud trigesimum. — Arabicus : *Pro Ulll0 1V)81 centum, et pro alio sexaginta, ct pro alio triginta.* Hæc disparitas fructus oritur ex disparitale tum terræ, tum culture. Terra enim pinguis, si bene colatur, ex uno grano profert centum grana ; alia minus pinguis sexaginta, alia sterilior, trigmta. Porro, terra bona est fidelis et devota conscientia, ait Interlinearis.

Nota : sola quarta pars, sive sors seminis, scilicet quæ cecidit in terram bonam, fecit fructum « reliquae enim 1res seminis sortes, scilicet quæ cecidere in viam, in terram petrosam et in spinas periere, ncc fructum fecere ; ita cx auditione concionis pauci proficiunt, sed longe plures nullum faciunt fructum.

9. Qui habet aures audiendi, audiat. — Utitur v«r». •. hac phrasi Christus, cum res est obscura ct syra- ¿«'••vili, bolica, aut ardua et difficilis, ut attentionem et *ÿ''*- studium auditorum excitet. « Aures audiendi, n id est ad audiendum habet, qui sedulo audit et attendit verbis Christi ea mente, ut illa capiat ct ruminet, illisquc obediat ct opere exequatur. Multi enim audiebant Christum ex curiositate, ut audirent aliquid novi, docti, sublimis, elegantis; non autem ut illa quic audiebant, menti imprimerent el opere perficerent. Hi non habebant aures ad audiendum. Tales etiainnum sunt mulli, qui audiunt conciones ob elegantiam vel doctrinam, non ut vitam mutent, dc quibus Deus, *Picchici.,* cap. xxxiii : « Es cis, ait,quasi carmen musicum, quod suavi dulcique sono canitur; ct audiunt verba tua, et non faciunt ea. »

10. Et ACCEDENTES DISCIPULI, DIXERUNT EI : QUARE Veri. 10. IN parabolis loqueris eis? — *q. d.* Turbæ rudes non capiunt sermones parabólicos et symbolicos, ut quid ergo eos illis ingeminas? Cur non clare cis sensa tua pandis, ut ca intelligent.

11. Qui respondens, ait illis : Quia vobis datum ver». n. EST NOSSE .MYSTERIA REGNI COELORUM, ILLIS AUTEM / " Oit. non est datum. — Arabicus : Vos *donati estis co- I.ar* gnitionc mysteriorum reynicadorum, ct illi donatinon sunt.* Causa cur Christus loquebatur turbis in parabolis , crat, quia plerique cx illis vel adhuc erant incapaces doctrinæ cœlestis et Evangelica}, vel illi non credebant, imo nonnulli irridebant; Scribæ etiam cum suis calumniabantur, Christumque habebant pro impostore falsoque Propheta: quare non habebant « aures audiendi, » quas vers. 9 exegit Christus. Ubi autem non est auditus, ne effundas sermonem, ait Sapiens. Tacite ergo stimulat cos Christus, ut aures audiendi induant, ac sermones suos parabolice dictos scrutentur, eorumque explicationem humiliter studio obsequendi ab eo efflagitent, itaque se capaces Evangelico* praedicationis efficiant. Quod ubi fecerint, spondet sc clare explicaturum ea quæ parabolice hic enuntiat.

Porro, indicat Christus capacitatem hanc non

pncso obtineri viribus propriis, sed a Deo suppliciter postulandam; Dei enim esse donum, quod ipse discipulis Christi dederit, aliis negarit, cosque in sua cæcilate et perfidia reliquerit, g. *d.* Vestra, o Apostoli, est hæc gratia et felicitas, quod Deus vobis dederit fidem in me, quodque ca de causa ego ejus mysteria claro vobis enunti&m, cum cætcris loquar duntaxat in parabolis. F/des enim est donum Dei. Vos ergo de eo jugiter hoo gratias agile, ac pro cætcris Deum orate, ut ch pariter det aures audiendi, sicut dedit vobis : (une enim parabolas meas clare edisseram, uti Fac- edissero vobis. Unde Marcus, iv, 11,habet : «Illis, 'f'l* f°r's sunt› *n parabolis omnia fiunt, p id est iXu?" incredulis, qui sunt extra fidem ct Ecclesiam, omnia a me dicuntur ct aguntur parabolice, id eut obscure per symbola et ænigmata, ne ea contemnant, rideant, cavillentur. Nam, ut ait Eeda : « Non solum ca quæ loquebatur Dominus , verum etiam quæ faciebat, parabolæ fuerunt, id est rerum mysticarum signa, » al) incredulis Scribis ct Judaeis abscondita, juxta illud : a Nolite dare sanctum canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos, n *Matth.* vn, 8. Quocirca addit Marcus : a Ut videntes videant, et non videant (non intelligant), ct audientes audiant, et non intelligant : nequando convertantur, ct dimittantur eis peccata;» *q. d.* Excæcati sunt et obstinati, ideoque in sua recitate et perfidia perseverant, nec lumen veritatis, quod offero, admittunt. Cæcitas autem hæc est pœna præcedcnlium peccatorum, quæ commiserunt. Hæc omnia magis patebunt cx sequentibus.

Nota : to *ut,* cum ait Marcus « ut videntes videant, et non videant,» significat non causam et intentionem, sed consecutionem et effectum. Non enim Christus parabolice loquens intendebat positive cos cxcæcarc, sed permittere duntaxat id quod cx parabolis Christi sequebatur, scilicet ut Scribæ et Judæi invidia ct concupiscentia obcœcati, videntes tot Christi miracula el audientes coelestem ejus sapientiam, illi tamen non crederent, nec visa ct audita inlelligercnl ; sed similiter sc haberent, perinde ac si ea non vidissent nec audissent.

Ven. it. *Jn/.XIX,* 12. Qui enim habet, dabitur ei, et abundabit : QUI autem nox habet, et quod habet, auferetur ad eo. — Arabicus : b7 *qui habet aliquid, dabitur, ct addetur ; et qui non habet, etc.* Gnome est habens speciem proverbii, ait Salmeron , Franciscus Lucas, Maldonatus el Jansenius, cstque verissima; ditioribus enim datin', pauperibus semper aufertur. Simili enim modo Deus fideles et electos suos, quales erant Apostoli, in dies cumulat novis gratiis ct beneficiis, ut in virtute et sanctitate abundent : ab infidelibus autem, ingratis ct indignis, quos negligi! et despicit, quales erant Judæi, sensim sua dona tain gratae, quam naturæ aufert.

Sensus est *primo, q. d.* Qui habet fidem, dabitur PHmnf ei mysteriorum regni Dei cognitio, hæc enim sine fide cognosci nequeunt; qui vero non habet fidem , ab eo auferetur bonum quod habet, *q. d.* Vobis, o Apostoli, quia in me quasi Messiam creditis, datum est assidue et clare a me audire mysteria Dei ct cœli, quibus in ejus spem et amorem in dies magis rapiamini. At Judaeis et Scribis, qui in me (piasi in Messiam suum credere nolunt, Deus auferet tenuem, quamde Deo et cœlo habent cognitionem ct sensum; imo privabit cos Ecclesia, regno, pontificatu, templo, sacrificio, patria omnique re sacra et civili, ut profani ct perfidi, vagabundi et miseri loto orbe oberrent. Ita S. Hieronymus, Euthymius et Hilarius, qui sic exponit, *q. d.* Habens fidem, mysteria fidei percipiet. At Judæi fidem non habentes, legem quoque quam habuerant, perdiderunt.

Secundo, *q. d.* Qui habent aures audiendi, hoc Sren»* est ad audiendum, nimirum qui ad me afferunt d * sincerum affectum, scilicet purum fidei ct veritatis desiderium et studium, uti vos ex Dei dono affertis , o Apostoli, his ego clare veritatem coelestem aperiam, cosque in via virtutis spiritusque, qua ad regnum Dei perveniant, assidue promovebo : at qui hoc purum veritatis desiderium non habent, sed suis cupiditatibus, superstitionibus ct erroribus indulgent, uti facitis vos, o Judæi et Scribæ, ab his parva illa, quam habent de Deo rebusque divinis, cognitio sensim auferetur, fientque cæci omnino; ideoque vobis, o Judæi, ego Christus loquor non clare, sed obscure in parabolis, uti sequitur. « Qui enim parvam boni scintillam habet, ct eam non excitat accendiique per spiritum et spiritalia, ncccsse est eam extingui, n ait Theophylactus ; studium enim est, quod promovet studiosos uti in litteris, sic ct in virtutibus : quod si studium auferas, deficiet sensim scientia el virtus, etiam jam acquisita. Ita S. Chrysostomus, Beda, Remigius, D.Thomas el alii.

Tertio,S. Augustinus,lib. l *De Doct. Christ.,*cap.i, Tentai. to *habet* exponit per *utitur,* applicalque prædicatoribus, *q. d.* Prœdicator, qui doctrinam habet, id est doctrina sibi alleo data utitur, streuueque eam prædicat aliisque communicat, hunc nunquam doctrina verbaque quæ dicat et predicci, Deo suggerente, deficient : at si quis doctrina non utatur, sensim ipse ejus obliviscetur, illamquo amittet. Sic enim *habere* pro *uti* sumitur cap. XXV, 29. Ita experimur strenuos concinnatores , quo plus condonantur, eo plus verbis spiriluque abundare , instar fontium , c quibus quantum aquæ ellluit, tanlumdem aliunde rursum afiluit.

13. Ideo in caracolis loquor eis, quia vi—vers. u. DENTES NON VIDENT, ET AUDIENTES NON AUDIUNT, NE- ¿MC-vnu que intelligent. — Ecce hic clare Christus aperit causam, quam vers. 11 attuli, cur ipse Judæis et Pharisæis loqueretur in parabolis, quia sd-

licet ipsî ChrMiim nntca clare dc pœnitcnlia ct via ad regnum cadorum docentem ct predicantan audire, id est intclligerc, obedirc ct credere noluerunt, ac videntes ejus sanctitatem ct miracula, ex iis ipsum pro Messia agnoscere ct coiero Car detrectarunt. Merebantur ergo, ut obscuro et por parabolas eis loqueretur Christus. Ipse cnim J '.'¿¡X docebat Capharnai, ubi erant mercatores opuqntw? lenti, suis opibus, luxui et pomp® incubantes; alii erant Scriba? et Pharis®!, vel eorum asserim; hi doctrinam Christi decerlo, de opum contemptu, dc humilitate, paupertate , pœnitentia , etc., aspernabantur, imo ridebant et calumniabantur : quare Christus studio confugit ad parabolas, quas cum non intclligerent, riderò ct calumniari non poterant : locutus est ergo cis in parabolis, non idcirco quod absolute essent reprobi, sed quia erant indigni, ingrati et incapaces; nam cum simpliciter ct clarissime docentem et predicantem, magis curiositatis ct calumnia? causa, quam credendi studio audierant, ut patet ex cap. precedenti, vers. 2, 10,14, 24,38, ct cap. xi, vers. 23, ubi Christus reæternæ damnationis in cives Capharnai detonat: aUsquo in infernum, inquit, descendes : quia si in Sodomis factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in to, forte mansissent usque in hanc dicm.» Ita S. Hilarius, Chrysostomus, Euthymius, Thcophylactus et Beda. Fateor tamen inter hanc infidelium Judæorum turbam admistos fuisse plures, qui boni, vel mixti erant desiderii audiendi Christum salutis su® causa ; sed quia hi immixti erant turb® infidelium Christo adversantium, hinc cum canon nisi parabolas audire ipsis datum est, ut cx iis, licet non intellectis, saltem admirationem ct reverentiam in Christum conciperent, quæ deinde ulterius cos promoveret ct instigaret; imo, ut ait S. Chrysostomus, Pharisæis et Scribis omnibus, quantumvis malignis et obstinatis, Christus loquebatur in parabolis hac niente et hoc fine, ut ipsis eas scrutandi, ac Christo credendi, seque salvandi desiderium sincerum injiceret, injeclumque acueret, atque ut cæcitatem temporaneam passi in parabolis, quas non capiebant, avidius verum lumen Christum requirerent ct parabolarum explicationem ab eo flagitarent. Et hoc innuit Marcus, iv, 33, dicens : a Mullis parabolis loquebatur cis verbum, prout poterant audire, » ut scilicet, qui possent eas intclligerc el capero, caperent; quivero non possent, stimularentur ad explicationem carum vestigandam et a Christo flagitandam.

V«1. H. **14.** Et **ADIMPLETUR IN EIS PROPHETIA ISAIJÎ** dicentis : Auditu audietis, et non intellige- **TIS ; ET VIDENTES VIDERITIS , ET NON VIDERITIS.** — Id est non intelligetis id quod in Christo videtis ct auditis.

iv **15.** Incrassatum est enim cor populi hujus, et auribus gravito **AVDiLRUNT (Arabicus : et gratafœ mat aures eorum),** et oculos suos clausehunt : **NEQUANDO VIDEANT OCULIS, ET AURIBUS AUDIANT, ET CORDE INTELLIGANF, ET CONVERTANTUR ,** et sanem eos. — Citat Isaiam, vi, 9 et 10, ubi pro *incrassatum* Noster vertit *excœca,* id est cxcæcabis (Chaldæus : *infatua ror populi hujus},* Hebr. est JOÜFT *husmen,* id est impingua, incrassa cor populi hujus, ct aures ejus aggrava. Undo nola excœcationcm , incrassationem , obdurationem tribui tum Beo hominemexcæcatum, incrassatum ct obduratum deserenti, et in sua excæcationo relinquenti, ejusque occasiones ingerenti ; tum homini, quia proprio ac sponte sua seipsum cxeæcat, incrassat, obdurat, dum suis tenebris ct vitiis mordicus adhaerescens, ad lumen divinum oculos claudit, et ad doctrinam Christi mentis aciem obfirmat ct occludit. Unde Septuaginta, *Isaiæ* vi, quos sequitur Noster, legentes aliis punctis JOwH *huscheman,* vertunt clariore ct penitiore sensu: «Incrassatum est cor populi hujus,» scilicet, directo a seipso, indirecte a Deo ; præserlim, quia precedcntia significant cos non tam a Deo, quam a propria sua cupidilato, superbia, malitia, odio el invidia in Christum cxcœcatos fuisse. Vide dicta *Isaiæ* vi, 9 ct 10, ubi fuse hæc explicui.

16. Vestri autem reati oculi, quia vident (Ara- vm.m. bicus : *quia ipsi perspiciunt),* et aures vestra:, *• quia audiunt .— « Oculi ct aures » tum corporis,23 tum potius mentis accipe, 7. d. Beati estis, o Apostoli , quia mysteria regni coelestis a me hauritis oculis ct auribus, tum externis corporis, tum internis animi ; oculis enim corporis videtis meos sanctos mores, gestus, mysteria, miracula; auribus auditis cœlestia mea dogmata; sed, quod longe potius est, oculis ct auribus mentis, Deo illam illuminanto, eadem capilis, creditis el intelligitis, quod non faciunt Judæi : animus cnim, æque ac corpus, suos habet oculos ct aures, imo ipse totus est oculus, totus est auris, utquælibet visa ct audita percipere et intclligcro valeat.

17. Amen quippe dico voris, quia multi Pro—vc .17. PIIETÆ et justi cupierunt videre quæ. videtis, ' x' i:r non viderunt; et audire quæ. auditis, et non audierunt. — Nam, ut ait Christus , *Joan,* vin, '›G : « Abraham cxullavit, ul videret diem meum : vidit el gavisus est. » Jacobi vox et votum est : « Salutare tuum expcclabo, Domíne, » *Gen.* XLIX, 18 ; cl *Isaiæ* xlv, 8 : « Boralo, cœli, desuper, ct nubes pluant justum. Aperiatur terra, ct germinet salvatorem.» Idem fuit sensus, idem desiderium omnium Patriarcharum, omnium Prophetarum, omnium Sanctorum veteris Testamenti, scilicet, ccrncrc et audire Messiam mundi redemptorem, doctoren) et salvatorem.

Fertur S. Augustinum tria in votis habuisse: TiO s. primum, videro Christum in carne conversantem ; Auru.nsccundum, ccrncro Hornam in splendore Imperii triumphantem ; tertium, audire Paulum in cathedra fulminantem. Idem multorum fuit, ct etiamnum est votum.

Ven. I®. 18. Vos ERGO AUDITE EARADOLAM (explicationem Aur.vili, parabola) seminantis»

V ,9‘ qui audit verbum regni (calorum,
H.I3. * scilicet, quantum el quale illnd sil, quibusque
Vers. 19. v¡¡8 0f mediis occupandum), et non intei.ugit, venit malus (¿ wmr.^î, id est illo malus per excellentiam, puta diabolus), et rapit quod m minatum IST IN CORDE EJUS : HIC EST QUI SECUS VIAM SEMINATUS EST. — Cittì ¡US LUCUS, VIH , 12 : « Semen, inquit, csl verbum Dei. Qui autem secus viam, hi sunt qui audiunt; deinde venii diabolus, et tollit verbum rie corde eorum, ne Anaio- erodentes salvi fiant. »

i' h k Apposite verbum Dei sive Evangelium, ejusque
miuii/ praedicatio comparatur semini ct seminationi:
iiiuu. *primo,* quia sicut verbum ore pnndicanlis, sic
Secundi semen manu seminantis spargitur el seminatur ; *secundo,* sicut verbum auro el corde audientis,
TciUi. sic semen visceribus lerr® suscipitur el concipitur, ut pariat germina; *tertio,* sicut semen omnium frugum ct fructuum, sic el verbum Dei
QtniU. omnium bonorum operum parens csl el causa; *quarto,* sicul terra sine semine non nisi urticas, lolia el spinas progerminat, sic ct mens hominis sine verbo Dei non nisi vana, vitiosa el noxia
Qniuü. profert ; *quinto,* sicut semen, ut fructificet, debet seminari ct recipi in terra non dura nec saxosa, arida aul spinosa, sed molli, húmida, pura el succosa ; sic ct verbum Dei, ut fructus spirituales proferat, debet suscipi corde molli, flexili, puro et ad virtulem pietatemque propenso. Hoc est quod ait Jacobus, i, 21 : « In mansuetudine suscipite insitum verbum. » Vide ibi dicta.

Rursum Palladius, lib. II *De Re rustica,* til. 35, ne semina a talpis, muribus, formicis, campis, locustis rodantur, remedium suggerit ut semina
Semen et prius rebus austeris ct amaris macerentur. aSer-
aWtaitj l)cnlcs› prope omni austeritate fugantur, ct
kvnan- nocentes spiritus innocentia fumi graveolentis
‹k« exagitat. Uramus galbanum, vel cervi cornua, radices lilii, capr® ungulas. Hoc genere monstra omnia prohibentur. » Sic el Plinius, lib. XIX, cap. x, docet ciccr arcere erucas ab oleribus, addilquo : « Semen olerum in succo ejus (absinthii) madefactum seratur, olera nulli animalium obnoxia futura tradunt. » Vide eumdem de seminum vitiis ct remediis, lib. XVIII, cap. xvii, ubi inter alia ait: a Vino ante perfusa semina minus ægrotaro existimant. » Pari modo, ut semen verbi et grati® Dei, in corde ct voluptatum corrosione intactum servemus, macerandum est sobrietate, jejunio, poenitentiis cæteraquo vitæ austeritate : hæc enim a mente omnem putredinem el corruptionem deliciarum arcet.

Sexto, sicut terra debet arari, stercorari, occari, sarriri, runcari, eie., ut semen in ea germinet el fruclum edal; sic el cor hominum debet subigi, purgari, excoli laboriosis actibus pœnitentiæ, mortificationis, obcdienlitt! aliarumquc virtutum, ul verbum Dei in eo fruclum proferat. Hoc esi quod ait Isaías, xxxn, 20 : « Beali qui seminatis super omnes aquas, immittentes pedem bovis et asini. » Vide ibi dicta.

Septimo, sicul semen, ul pullulet, eget pluvia, Sqdfa», sole ct calo ; sic el ul verbum Dei in mente radicetur, ct germina bonorum desideriorum ct operationum producat, debet irrigari gratia el calefieri charitato colesti. Hoc csl, quod ait Isaías, Lxi, 1l : a Sicut terra profert germen suum, ct sicul hortus semen suum germinat ; sic Dominus Deus germinabit justitiam (per verbum Evangelii a Christo ct Apostolis sparsum) et laudem coram universis gentibus. »

Ociar o, sicut semen in terra susceptum, ut Ocuw fructificet, debet resolvi, frangi, aperiri el mori ; sic ct verbum in corde hominis, ut fructificet, oportet, ut meditando resolvatur, comminuatur, conteratur ct quasi moriatur, utquo cor ipsum pariter comminuat ct mortificet, juxta illud Christi : a Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet ; si autem mortuum fuerit, mullum frudum affert, d *Joan.* xn,24. Rursum terra, ut ex semine fructum ferat, debet pati aratrum, occationem, pluvias, grandines, ventos, etc.; sic fidelis, ut cx verbo Dei fructum edat, debet multa adversa sustinere.

Nono, semen prius debet radices agere interra, deinde in germina, et ramos progerminat, mox in flores efflorescit et ex iis denique fructus producit; sic el verbum Dei prius radicari debet in mente, deinde germina bonarum cogitationum ct flores bonorum desideriorum proferre, ut tandem fructus bonorum operum producat.

Decimo, vis tota arboris, fruticis et piant® est in semine ; ex illo enim tota arbor el planta omnesque ejus partes ct membra (quæ proportionalitcr similia habet membris animalis et hominis) prodeunt : quocirca mulli censent semen animatura esso; idque innuit Aristoteles, lib. II De *Generat, anim.,* cap. i. Semen enim in terra jactum, mox quasi vivens viva producit germina. Pari modo, tota vis virtutis, perfectionis ct sanitatis, qua homo fit spiritualis, sanctus et perfectus, continetur in verbo Dei quasi in semine : hoc cnim in mento se explicans ct germinans, omnes omnium virtutum actiones producit.

Undecimo, diversa semina diversos fructus pro- Umlxl*
ducunt; ut semen pyri pyrum, pruui prunum, rTU-
cerasi cerasum, tritici trilicum, hordei hordeum, etc. ; sic divers® sententi® Evangelii diversos in mento affectus pariunt, ut gnom® humilitatis pariunt humilitatem, patienti® patientiam, pœnitentiæ pœnitenliam.

Duodecimo, sicut ad generandum prolem con- Dim&c I.
currit pater el mater; sic ad fruclum producen- nu-
dum concurrit semen el terra, sed ita ul torra totam vim hunc illumvo fructum producendi; hauriat a semine. Simili modo ad bonum opus concurrit verbum Dei, tum externum, tum magis internum, ac liberum hominis arbitrium, quod

verbo Dei édoporari debei, sed ita ut tofam vim producendi opus spirituale, supernaturale ct divinum, *quod sit Deo* gratum ct meritorium vitæ æfcrnæ, haurial a Dei verbo ct gratia, ut docet Concilium Tridentinum¿ sess. vi, sicut a libero arbitrio haurit libertatem, sive quod sit opus liberum, non coactum , ncc necessarium : verbum cnim internum, quod Deus loquitur in anima, eam excitans ct corroborans ad actus pœnitcntiæ, patientiae, charitatis, religionis, etc., non est aliud quam ipsa gratia Dei intellectum illuminans ct affectum sive voluntatem roborans, ct accendens ad opera divina virtutum. Hoc autem verbum internum ; puta, hanc gratiam , Deus solet addere verbo praedicationis externo; itaque illud quasi animare; quod alloqui sine gratia esset, quasi inanime, inefficax et invalidum ad tanta opera. Quod ergo prædicator loquitur exterius in aure ; hoc Deus interius in corde loquatur oportet, ut fiat fructus.

Denique, sicut cx potentiori et cfficaciore semine, atque ex meliore terra melior producitur fructus, v. g. melius triticum, melius hordeum ; sic pariter ex potentiori praedicatione Deique gratia, ac ferventiori cooperatione liberi arbitrii producitur præslanlior virtutis actus, opusque magis excellens ct heroicum. Audi Plinium, lib. XVIII,
Sem;u cap. xxiv: a Semen optimum anniculum (unius anni), bimum deterius, trimum pessimum, ultra sterile; quod in ima arca subsedit, ad semen reservandum est, id cnim optimum, quoniam gravissimum ; optimum granum, quod rubet ct dentibus fractum, cumdcm habet colorem ; deteScT- odi rius, cui plus albi inest. » Deinde serendi leges hasce proscribit. *Primo:* a sationem locis humidis celerius fieri ; raíio est, ne semen imbre putrescat; siccis serius, ut pluvi® sequantur, ne diu jacens atque non concipiens vanescat. » *Secundo :* « artis est æqualiter spargere. Manus utique debet congruere cum gradu, semperque cum dextro pede. » *Tertio :* « non transferendum esi semen cx locis frigidis in calida, neque cx praecocibus in serotina. » *Quarto : a* pingui solo plus serito, gracili minus. » *Quinto : a* oraculum illud custodiendum, segetem non defruges, » id est,no nimia fœturafruclum omnem exhaurias; nam, ut ait Columella, « constat segetem nimia defrugatione exinaniri. » *Sexto,* addit Plinius : Serendum est, acum luna est in Ariete, Geminis, Leone, Libra, Aquario. Virgilios triticum ct far a Vergiliarum occasu seri jubet, hordeum inter æquinoctium ct brumam, viciam vero, fascolos el lentem Boote occidente, » Hæc omnia mystice adapta praedicatoribus sationi Evangelii.

Et nox intelligit .—Non advertit, non capit, non penetrat virn ct sensa verbi Dei, eo quod alia occupatio, desiderium vel cura, aut ipse dæmon animum ad aha cogitanda divertat et distrahat.

Hic est , qui secus viam seminatus est . — Id est serneu verbi Dei excepit, *q. d.* Hic, ct hujus cor significatur per illam terrm partem qu® in via vel juxta viam existons semen seminantis suscepit : unde Vatablus per hypallagen sic vertit: a Hoc (semen) est, quod juxta viam seminatum est. n Sicut enim semen in via, vel juxta viam cadens, a terra calcata et dura respuitur, ideoque in terra patulum ab avibus rapitur ; sic pariter semen verbi Dei in corde consuetudine peccandi obdurato non suscipitur, sed illico a dæmone corad consueta peccata impellente, rapitur. Talis ergo reipsa, non agri, sed viœ; non auditoris, sed contemptoris nomen, speciemque ct formam obtinet : quare irritus prorsus el cassus est in eo, nipote (am duro et inepto, omnis seminis verbi Dei jactus.

Porro, terne in via calcat® ad semen incptiludo tollitur, si ipsa aratro, deinde ligone bene subigatur, fialque mollisct tenera, ut semen concipiat: aratio cnim viam exteret, et sepes transitum calcantium occludet; deinde stercoretur, sed moderate ct congrue. Nam, ut ait Plinius, lib. XVIII, cap. xxm : « Ager, si non stercoretur, alget; si nimium stercoratus est, aduritur: satiusquo est idsæpe, quam supra modum facere. Quo calidius solum est, eo minus addi stercoris, ratio est. » Simili modo, cordis vitiosa consuetudine, quasi callo, obdurati incptiludo ad verbum Dei tollenda est compunctione, quæ duritiem cordis scindat ct molliat, ac ligone continenti®, qu® vitiosas cupiditates frangat ct reet® rationi logique Dei subjiciat.

20. Qui autem super petrosa seminatus est Vk. 20.
(semen excepit: sicut cnim dicitur seminari sc- ¿7^'
men, sic ct terra; sed semen objective, terra ¡¿'¡g.
passive), HIC EST QUI VERBUM AUDIT, ET CONTINUO cum gaudio accipit illud. — Vatablus : *Quod autem in petrosa seminatum est, hoc significat cum qui,* etc.

21. Non habet autem in se radicem, sed est v»n.21.
TEMPORALIS ; FACTA AUTEM TRIBULATIONE ET PER- ¡'"c
SECUTIONE PROPTER VERBUM, CONTINUO SCANDALIZA- iv.'lô.
tur. — Hæc est secunda terr® semen recipientis conditio, priore, qu® præccssit, melior. Prior cnim in via plane dura semen respuebat, hæc vero habens aliquid terræ mollis semen recipit ct concipit, sed ad modicum tempus. Sensus est ergo, 7- d. Terr® potros® seminat® simile est cor auditoris illius, qui verbum Dei audit et cum gaudio illud mente accipit, concipit, ruminai, probat, quia delectatur illius pulchritudine, rectitudine, æquilate, sanctitate ct spe consequend® felicitatis, juxta illud : «Institi® (leges et præcepta) Domini reel®, lætificantes corda, n *Psat.* XVIII, 9 ; hinc cito erumpit in herbam , id est in pium erga fidem affectum et reliqua pietatis opera. Verum hic, quia in corde parum habet terr® el plus petr®, hoc est, quia plus habet prav® consuetudinis in voluptatibus suis obdurat® ct lapidescentis, quam Icrre® propensionis ad res pias, hinc verbum Dei ineo profundam radicem agere

nequit; sed est « temporalis, » id est, non est constans in fide, sed ad modicum tempus, ut vertit Arabicus, credit; qui dum sentit verbum Dei suis cupiditatibus ct vitiis, quibus assuevit, adversari, illud instar terræ dune et pclrosæ elidit ct rejicit. Unde Lucas ait, vin, 14 : Ili sunt «qui ad tempus credunt, et in tempore tentationis recedunt» a Dei verbo et fido, aut certe a lege, quam fides sequendam dictat : quare facta tribulatione a privatis, vel persecutione a publicis magistratibus, quæ ei vitam, opes, voluptates aut honores, quibus assuevit el amore affixus est, ob Dei verbum et fidem adimere minantur, continuo scandalizatur, id est, ut Syrus,*offenditur,* offensusque a fide vel fidei professione ct exercitio resilit, cl, ut Lucas ait, «recedit, » deficit, apostatai. Exemplum dat S. Gregorius,hom. 15 *in Etang.:* a Petrosa terra, inquit, humorem non habuit; quia hoc, quod germinaverat, ad fructum perseveranti® non perduxit. Mulli namque cum verbum contra avaritiam audiunt, eamdem avaritiam detestantur, rerum omnium contemptum laudant; sed mox, ut viderit animus quod concupiscat, obliviscitur quod laudabat. Multi cum verbum contra luxuriam audiunt, pollutiones carnis non solum perpetrare non appetunt, sed etiam perpetratas erubescunt; sed mox ut carnis species eorum oculis apparet, sic mens ad desideria rapitur, ac si adhuc ab ea nihil sit contra hæc eadem desideria deliberatum ; el damnanda agit, quæ, quidquid egisse se meminit, jam el ipsa damnavit. Sæpe etiam contra culpas compungimur, ct tamen post fletum ad easdem culpas redimus. »

Vcn. 22. f ivj/,19. 22. Qui autem seminatus est (semen verbi Dei exccPiO,N spinis, mc est, qui verbum audit (Vatablus : *Semen, quod seminatum est inter spinas significat cum, qui,* etc.), et sollicitudo sìculi ISTIUS, ET FALLACIA DIVITIARUM SUFFOCAT VERBUM, ET sine fructu EFFICITUR. — Tertia esi hæc terræ semen recipientis sore et conditio, secunda tanto melior, quanto minus impedimenti ad germinandum allerunt spinte, quam petrte. Terra ergo hæc notat cor auditoris, quod divitiis et curis sæculi quasi spinis obsitum est ; lue cnim semen verbi Dei progerminans elidunt ct suffocant, antequam maturos virtutum fructus producat. Nola : Opciixmt diviliæ apte comparantur spinis, quia instar spinarum mentem distrahunt, pungunt, cruciant, Cnr? ut de rebus divinis diviti sæpe cogitare non libeat. Audi Rabanum: «Recto spina) vocantur, quia cogitationum suarum punctionibus mentem lacerant, ct quasi strangulando, spirituales virtutum fructus gignere non permittunt. »

Audi et S. Hieronymum : « Mihi videtur ct illud, quod juxta litteram ad Adam dicitur: Inter spinas ct tribulos panem tuum manducabis, hic significare mystice, quod quicumque sæculi sc dederit voluptatibus enrisque istius mundi, panem coelestem cl cibum verum inter spinas comedit. »

El S. Grcgorium, homil. 15 *in Etang. :* a Quis mihi unquam crederet, si spinas divitias interpretari voluissem, maxime, cum illæ pungant, isto delectent? El Lamen spinæ sunt, quia cogitationum suarum punctionibus mentem lacerant, ct cum usque ad peccatum pertrahunt, quasi inflicto vulnere cruentant. »

Sollicitudo sìculi ,—id est rerum sœcularium ct temporalium, v. g. cura uxoris, prolium, familiæ, status, officii, dignitatis, quæ habet, vel quæ sibi aut suis ambit ; hæc quasi spina aculeis suis mentem beerai, id est distrahit, turbat, mordet, vulnerat, exedit, juxta illud :

Res csl solliciti plena timoris amor;

cum cx diverso sollicitudo salutis ct rerum divinarum mentem colligat, serenet, sanet, vegetet. Audi S. Grcgorium, *hom.* 15 : « Suffocant, quia importunis cogitationibus gullur mentis strangulant ; ct dum bonum desiderium intrare ad cor non sinunt, quasi aditum flatus vitalis necant. Notandum etiam quod duo sunt, quæ divitiis jungit, sollicitudines videlicet el voluptates, quia profecto et per curam mentem opprimunt et per influentiam resolvunt. »

Fallacia, — id est seductio *divitiarum;* sunt Sani nv ipsæ fallaces diviliæ, quæ mentem a Deo et salute seducunt ad vanas et noxias opes, quæ multorum peccatorum et sæpe damnationis sunt causa, per fas ct nefas conquirendas; fallaces ergo sunt, quia quod promittunt nonprostant, voluptatem scilicet et jucunditatem, ait Inlerlinearis, imo pro ea œternas gehennæ pœnas sæpe homini accereunt. Audi S. Hieronymum : «Dlandæ sunl diviliæ, aliud agentes, aliud pollicentes. Lubrica csl illarum possessio , dum huc illucque circumferuntur, et instabili gradu vel habentes deserunt, vel non habentes referciunt. Unde et Dominus divites asserit difficulter intrare in regnum coelorum, suffocantibus divitiis verbum Dei ct rigorem virtutum emollientibus. »

Et S. Gregorius, homil. 15 *in Etang. :* a Fallaces sunt, inquit, quæ nobiscum diu permanere non possunt ; fallaces sunt, quæ mentis nostro inopiam non expellunt. Sol© autem diviliæ ver© sunl, quæ nos divites virtutibus faciunt. Si ergo, fratres diarissimi, divites esse cupitis, ad regnum coeleste tendilo. Si gloriam dignitatis diligitis, in illa superna Angelorum curia adscribí festinate. »

23. Qui VERO IN TERRAM BONAM SEMINATUS EST Vrn «. (semen verbi Dei excepit), uic est, qui audit verBUM ET INTELLIGIT, ET FRUCTUM AFFERT; ET FACIT ALIUD QUIDEM CENTESIMUM, ALIUD AUTEM SEXAGESIMUM, aliud vero trigesimum. — a Terra bona, ait cx Remigio S. Thomas, in *Catena,* est fidelis conscienda electorum, sive mens sanctorum : qui verbum Dei cum gaudio et desiderio et cordis devotione suscipit, et inter prospera et adversa viriliter conservat, el ad futura perducit, undo sequitur: Et facit fructum aliud centesimum,

aliud sexagesimum, aliud vero trigesimum. »

Intelligit (mente considerat, ruminat, penetrat, probat, gustat, retinet), et fbcctum affert, — tum bonorum operum, quæ verbum ct lex Dei facienda praecipit aut consulit, tum iis respondentis mercedis et gloriæ in cœlo; unde addit Lucas : « in patientia, n Græce *b* tecucvf,, id est *in longanimitate,* scilicet more agrícolas, longanimiter post sementem bonorum operum et laborum patientiæ, ex ea sperans ct cxpcctans fructum et mossem cœlestis præmii. a Terra bona, ait S. Gregorius, *hom.* IS, fructus per patientiam reddit. Uva calcibus tunditur, ct in vini saporem liquatur; oliva contusionibus expressa, amurcam suam deserit, ct in olei liquorem pinguescit ; per trituram arcæ a paleis grana separantur, et ad horreum purgata perveniunt, » ctc. Hinc S. Bonaventura, in cap. vin Lucœ.ait bonum auditorem verbi Dei sc totum illi mancipare omnesque animæ suæ potentias, scilicet intellectum, voluntatem sive affectum, memoriam, operandi facultatem ct patiendi. Intellectum mancipat ct voluntatem, quia verbum recipit in corde bono ct optimo; memoriam, quia verbum retinet; operandi facultatem ct patiendi, quia fructum affert in patientia. Ex adverso, mali auditores custodiunt verbum Dei sicut frumentum in arca, ait Hugo, hoc est, in quatemionibus el libris, nunquam seminantes ct nunquam inde comedentes; et ideo nunquam metent, etc.

Andiinr íot'un iaiDaj-1

Et facit (fructum) aliud (semen) quidem centesimum, **ALIUD AUTEM SEXAGESIMUM, ALIUD VERO** trigesimum. — Syrus: *Profertquealius* (homo seminatus, id est, qui semen verbi Dei excepit, producit vi istius seminis fructus) *centenos, alius sexagenos, alius denique tricenos.* «Notandum, ait S. Hieronymus, quod sicut in terra mala tres fuere diversitates, scilicet, secus viam, petrosa elspinosa loca; sic in terra bona trina diversitas est, centesimi, sexagesimi et fructus trigesimi. Et in illa, aut etiam in ista non mutatur substantia, sed voluntas; el tam incredulorum quam credentium corda sunt, quæ semen recipiunt, n

Porro, fructus verbi Dei centesimus vocatur maximus, sicut maximus fructus seminis est, si ex uno grano aut uno modio colligatur messis centum granorum aut modiorum, uti collegit Isaac, *Genes,* xxvi, 12. Fructus sexagesimus vocatur mediocris et medius, trigesimus magnus, sed iniimus, hoc enim duntaxat precise ad litteram intendit hic Christus. Ponitur enim numerus definitus pro indefinito; alioqui potuisset addere:

Fine- ‹i ,CI" p u , TT.t.m- » n

aliud facit fructuni quadragesimum, aliud vicesimum, aliud quinquagesimum,» etc. Unde contra Jovinianum ct Calvinum ex hoc loco recte probatur inæqualilas meriti, el consequenter proemii bonorum operum in cœlo. Ita S. Chrysostomus, *hom.* 43 ; S. Augustinus, *De Virgin.,* cap. xlvi; Nazianzcnus, *orat.* 28, quæ est in Ifoximum, el alii. Verum Patres, quidquid rideat ct occlamct Calvinus, hæc specialim vere applicant diversis statibus. *Primo,* S. Hieronymus hic cl lib. I Prim *Contra Jovin. ;* ac S. Athanasius, epist. *ad Ammon. Monachum,* ctalii fructum centesimum assignant virginibus ; sexagesimum viduis ; trigesimum honestis sanctisque conjugibus.

Secundo, S. Cyprianus, lib. *Do Habitu Virginum,* Secuto et S. Augustinus, lib. I *Quæst. Evang.,* Oncost. IX, tom. IV, fructum centesimum tribuunt martyribus, sexagesimum virginibus, trigesimum conjugibus. Audi S. Augustinum : « Centesimum assero esse martyrum, propter sanctitatem vitæ vel contemptum mortis ; sexagesimum virginum, propter otium interitus, quia non pugnant contra consuetudinem carnis : solet cnim otium concedi sexagenariis post militiam, vel post actiones publicas; trigesimum conjugatorum, quia hæc est œtas præliantium : ipsi enim habent aeriorem conflictum, ne libidinibus superentur. »

Tertio, Auctor *Imperfecti* hic, *hom.* 31, conte-Tertio, simum dat martyribus; sexagesimum paupertatem ct consilia Evangelica sectantibus; trigesimum iis qui sola praeceptorum observatione contenti sunt.

Quarto, Euthymius et Theophylactus trigesi-Quarta, muni dant incipientibus, sexagesimum proficientibus, centesimum perfectis. Sic ct Nazianzenus, *oratione*28: «A trigesimo, inquit, ad sexagesimum progressus in centesimum desiit, ut novos subinde progressus faciens, velut Isaac, *Gen.* xxvi, magnus tandem fiat de virtute in virtutem ambulans, *Psal.* Lxxxiii, ct Cantica graduum canens, atque ascensiones in corde suo ponens. »

Quinto, Remigius : « Semen, ait, fructum facit Quinto, trigesimum, quando bonam cogitationem gignit; sexagesimum, quando bonam locutionem; centesimum, quando ad fructum boni operis perducit.»

24. Aliam parabolam (Syrus addit *œnigmatice)* vm.si. proposuit illis, dicens: Simile est regnum coelorum **HOMINI, QUI SEMINAVIT BONUM SEMEN IN AGRO** suo. — Hoc est, similiter agitur in regno cœlorum atque in agro, cum quis eum seminat, et inimicus ejus superseminat zizania. Unde Marcus, iv, 2G, ita habet : « Sic est regnum Dei, quemadmodum si homo jaciat sementem in terram , ct dormiat, » ctc. Comparatur cniin tota parabola toti rei significatae, non pars parti : alioqui cnim homo seminans proprie non est similis regno, sed regi ccelorum. Simile est ibid, xi, ifi. Vide Canoncm 2G.

23. Cum autem dormirent homines, venit inimicus v‹*.îs. **EJLS, ET SUPERSEMINAVIT ZIZANIA IN MEDIO TRITICI ,** et abiit. — *q. d.* Noctu, cum homines dormiunt, clam omnibus venit inimicus ejus, qui invidens felicitati et felici segeti sui æmuli, tam prospere succrescenti, ut illam perderet, superseminavit zizania. Tò *cum dormirent* additur ad elegantiam parabolæ; dormientibus cnim has fraudes ct hæc damna machinari solent invidi ; *q. d.* Cum œmulo opportunum tempus visum fuit segetem

vitiare, quod solet esso curn agricola dormit, tunc clanculum venit, et inspersit zizania.

somnus ir.'.ih- Symbolice :S. Hieronymus, ct S. Augustinus, XI *in Matth.,* per hanc dormitionem accipiunt negligentinm ct incuriam episcoporum ct pastorum Ecclesi©, aut mortem Apostolorum; hac enim occasione usi hæretici ct impii, seminarunt sua hæreseon ct scelerum zizania. Hinc moraliter discant fideles, præsertim pastores, vigilare et invigilare tam gregi suo, quam lupis, ne inserant zizania. Hìs in primis convenit illud :• « Vita mortalium vigilia. » Nam, ut ille ait : « Plus dormire quam vigilare vita est glirium, non hominum. »

Zttuiu çu^xoi? Zizania. — In Evangelio Hebr. habetur mAnn *charulim,* id est urticas, cardui. Porro, *zizania* est vox Evangelica, Ciceroni ct Demostheni incognita, significans lolium et omne impurum segetem vitians et adulterans, quales sunt avenæ, juxta illud Virgilii, *Georg.* I :

Infelix lolium ct steriles dominantor avenæ.

Aren® Hynon. *Avenæ* enim diet© *quasi avida,* ab aviditate OCCUpam]¡ omnia, sicut *hahenæ,* quæ sunt retinacula equorum, ab *habendi* potestate, ait Agratius. Omnis immunditia in semine zizania dicitur, ait S. Augustinus, *Quocst. Evang. in Matth.* Tertullianus, lib. *Ge Prescript. adversus Hæret.,* cap. xxxi, zizania interpretatur avenas : « Parabola, inquit, (piai bonum semen frumenti a Domino seminatum primo constituit, avenarum (zizaniorum) autem sterilis fœni adulterium ab inimico diabolo postea superducit ; » unde colligit : « Posteritatem » hæresis a mendacitati deputandam. n Hinc, lib. De *Anima,* cap. xvi, zizaniorum seminatorem vocat « avenarum superseminatorem, et frumentàri© segetis nocturnum interpolatorem. » Audi S. Isidorum, lib. XVII *Etymol.,* cap. ix, in fine : « Zizania, quod poche semper infelix lolium dicunt, quod sit inutile et infœcundum; fcenum dictum, quod co fiamma nutritur; O; cnim fiamma est. Manipulum dicimus fascem fœni; cl dictus manipulus, quod manum impleat, n

Zinnti. Tinni ramViymon. Zizania ergo sunt lolium segetibus inimicum <l <l’’‘‘l(I’’i<l tritico adversatur. Audi Plinium, lib. Will, cap. xvn : « Nani lolium el tribulos, ct « arduos lappasque, non minus quam rubos, inter frugum morbos potius, quam inter ipsius terr© pestem numeraverim. » Etymologus vult Z&hu? dici (piasi axTc^ávicv, quod frugibus assideat, et cum iis succrescat; cnim est frumentum, hávtu est assideo. Alii malunt esse vocem Syram; nam ct Syrus hic habet XJVT *zizanc;* Arabicus JXM *zauan;* Chaldaice p est *nutrire,* pi est *species,*

Zin- bu rt *figura.* Habet cnim speciem alimentari© frugis, se<l non csl' Vcruln Syrus et Arabicus ex Græco Evangelio traducti sunt; unde græcizant et subindo voces græcas usurpant, uti hic usurpant *zizanc,* quod plane a Græco CiUvtx deducium videtur : quarc hæc vox potins Greca videtur quam Syra. Galli *ivraie* vocant, Saxoncs do/cA, Germani *droncacrl,* quia inebriat : parit enim esilanlibus vertigines, stupiditatem ct vclut temulentiam quamdam. Hinc zizania mystice signi- Mptta ficant liærelicos ct peccatores, præsertim qui alios verbo vel exemplo vitiant ct corrumpunt, uti docet S. Augustinus, S. Chrysostomus, S. Gregoriuset alii; zizaniacnim tritico nocent, illudque suffocant ct enecant, tum quia alimentum, puta succum terr© exsugunt Irilicoquepr.pripiunt; tum quia sua amaritie el malignitate terram, ct consequenter triticum ex ea germinans inficiunt, corrumpunt el strangulant. Hæc est secunda Christi parabola zizaniorum, per quam tacite perstringit Scribas et Pharisæos, suosæmulos, qui suo verbi Dei semini, id est prædicationl Evangelic© superseminabant zizania calumniarum, dicendo Jesum adversari Moysi, non servare Sabbatum ; versari cum peccatoribus et meretricibus, habere familiaritatem cum dæmone et in Beelzebub ejicere dæmonia, etc.; per quæ inferebant Jesum non esse Messiam, sed magum et impostorem, itaque populum ab eo ejusque Evangelio, quod avide audiebat, avertebant, ac bona fidei et pietatis semina, et desideria in eorum cordibus a Christo jacta elidebant et suffocabant. Quocirca ipsi eraut zizania, id est semina prava diaboli.

26. Cum autem ckeyisset herba et fructum fe- v« i*. CISSET,TUNC APPARUERUNT ET ZIZANIA.—Nam prima germina zizaniorum et tritici similia sunt, ut unum ab alio discerni nequeat ; cum aulem creverint, tunc sua dissimilitudine se produnt, ut facile zizania a tritico secernas.

27. Accedentes autem servi patris familias, vm. n. dixerint ei : Domine , nonne bonum semen seminasti in agro tuo? Unde ergo habet zizanu?

28. Er ait illis : Inimicus homo hoc fecit. Stavi Ven. u. AUTEM DIXERUNT EI : VIS, IMUS, LT COLLIGIMUS EA?

29. Et ait : Non, ne forte colligentes zizania, \\« ERADICETIS SIMUL CUM EIS ET TRITICUM. — Zizania cnim radicibus tritici sc innectunt el implectunt, ut si illa velis evellere, debeas ct triticum evellere.

30. Sinite utraque crescere usque ad messeti, jo. EI IN TEMPORE MESSIS DICAM MESSORIBUS: COLLIGITE PRIMUM ZIZANIA, ET ALLIGATE E.K IN FASCICULOS AD COMBIBENDUM ; TRITICUM AU 1EM CONGREGATE IN HORREUM meum. — « Crescere, » Greco aurajÇxvt^xi, id est simul crescere, pariler augere. «Colligite, » post demessam segetem separate ab ea zizania , ut comburantur; nam nimis longum ct operosum esset auto messem, immixta segeti hinc inde zizania sigillatim demetere vel evellcre. Hæc est parabola, quam explicabit Christus vers. 37.

31. Aliam parabolam proposuit eis, dicens : Si- v *. 31, MILE EST REGNUM COELORUM GRANO SINAPIS, QUOD L ' I); -Vir. ACCIPIENS HOMO SEMINAVIT IN AGRO SUO. n

32. Qcodmiximum quidem est omnibus seminibus : tt *u* rv,\| CVM ALTFM CREVERIT, MAJUS EST OMNIBUS OLERIBUS, ET FIT ARBOR, ITA UT VOLUCRES COELI VENIANT, ET maritent in hamis ejus. — Arabicus : *adeo ut volucres certi obumbrentur sub ramis ejus.* Hæo est tertia Christi parabola grani sinapis, cujus occasionem cl causam assignat S. Chrysostomus : « Quia Dominus dixerat, inquit, quod de semine 1res partes pereunt ct salvatur una, ct in ipsa rursus, quæ salvatur, multa efficitur jactura propter zizania quæ superseminantur; no dicerent: Qui ergocruntct quanti fiddles?consequenter hunc timorem aufert per parabolam grani sinapis, ct ideo dicitur : Aliam parabolam proposuit cis, dicens : Simile est regnum cadorum grano sinapis, quod accipiens homo, » clo.

jvpinm «a nnn rrimo. Quæros P : Quodnarn hic vocatur regnum cœloruxn, quod simile est grano sinapis? *Primo,* S. Hilarius hic, Canone 13, accipit ipsumChrislum : « Grano sinapis, ait, sc Dominus comparavit acri maximeel omnium seminum minimo, cujus virtus ac potestas tribulationibus ct pressuris accenditur. Granum hoc igitur postquam in agro satum fuerat, id est ubi a populo comprehensus ct traditus morti, tanquam in agro satione quadam fuit corporis conscpultus, ultra mensuram omnium olerum excrescit, ct universam Prophetarum gloriam excedit. Oleris enim vice, tanquam ægroto Israeli data est prædicutio Prophetarum ; sed jam in ramis arboris cx solo in sublimo prolato, cadi volucres inhabitant : Apostolos scilicet, ox Christi virtute protensos, ct mundum inumbrantes in ramis inlclligimus, in quos Gentes in spem vito advolabunt, ct aurarum turbine, id est diaboli spiritu flatuque vexatio, tanquam in ramis arboris requiescent. » Sic cl S. Gregorius, lib. XIX *Moral,*,cap. xi, quem audi totam hunc parabolam per singulas partes dc Christo explicantem : «Ipso quippe est granum sinapis, qui in horti sepultura plantatus, arbor magna surrexit. Granum namque fuit, cum moreretur; arbor, cum resurgeret. Granum per humilitatem carnis ; arbor per potentiam majestatis. Granum , quin vidimus eum, ct non erat aspectus ; arbor autem, quia speciosus forma prie filiis hominum. Hujus arboris rami, sancti prœdicatores sunt. Et videamus quam late tendantur. Quid enim de eis dicitur? In omnem terram exivit sonus eorum, el in fines orbis terræ verba eorum. In islis ramis volucres requiescunt, quia sancto animæ, quæ quibusdam virtutum pennis a terrena cogitatione so sublevant, in coram dictis atquo consolationibus ab hujus vito fatigatione respirant. » Similia habet S. Augustinus, semi. 33 *De Sanctis.*

Dices, quomodo Christus vocari potest regnum cadorum, cum ipse non sit regnum, sed rex cœloruin? Respondetur : Sicut rex est quasi caput in regno, sic regnum vicissim ul corpus est in rege, ut suo capite. Quare rrx repræsentat totam rempublicam ct regnum, litae juxta regulam 3 iconii, sæpe in Scriptura quæ sunt Ecclcsiæ (quæ est regnum Christi), tribuuntur Christo, cl vico versa. Respondetur secundo : Sensus planus est, 7. *d.* Similiter agitur in regno cadorum, atque si quis in eo velut in agro Dei seminet granum sinapis, id est Christum , qui altissime excrescat ct quaquaversum se propaget. Similem phrasim audivimus vers. 24.

Secundo, planius cl aptius, regnum cœlorumcl s^undo. granum sinapis est Ecclesia, præsertim primitiva, GwMa| ita S. Chrysostomus; aut tides, ut vult S. Angus- Jtïkri». tinus; aut potius Evangelium ct doctrina Evangelica (quanquam hæc omnia eodem fere redeant), ut volunt S. Hieronymus, S. Ambrosius, Reda ct alii : hanc enim *primo* comparavit semini, vers. 3 ct 24; *secundo,* grano sinapis, hoc vers. ; terto, fermento, vers. 33; *quarto,* thesauro abscondito in agro, vers. 4i; *quinto,* margarito prctiowe, vers. 4G ; *sexto,* sagomo missæ in mare, vers. 47. Hæc dicitur regnum cadorum, quia per illam Deus regnat in nobis et nos ad suum regnum in cadis perducit.

Quœres 2° : Cur Evangelium comparetur grano Anifo. sinapis, et quro utrisque sint analogia* Y Respond. lifUpiiel *Prima* est, quod Christus per hanc parabolam Ennjo- intendat significare ingentem vim, fructum el Ilk propaginem Evangelico? praedicationis, utpote Primi. quæ a tenui initio cum Christo cœpit, et per paucos Apostolos in totum orbem se dilatavit. Granum enim sinapis est « minimum omnibus seminibus, n id est omnium seminum, ut habet Syrusct Arabicus. Gr«ecc, (wepfapov aTrcfpárw, id est *minus omnibus seminibus : minus,* id est minimum : intellige hoc juxta morem loquendi vulgarem hominum, quo minimum vocamus id quod valde parvum est et unum 0 minimis; nam alioqui præciso semen papaveris, ruto, salvia?, basilici cl aliarum herbarum, minus est grano sinapis; sic Evangelica praedicatio primo stetit in Christo et paucis Apostolis, fuitquo minima.

Secundo, granum sinapis præsertim in Syria crescit in arborem, ita ut in ramis ejus «habitent,» Syrus *nidificent,* « volucres cadi;» sic Evangelium crevit et lotum orbem occupavit, ila ut in ramis ejus habitent volucres cudi, id est homines scientia ct sensu sublimes; item reges et principes, uli patet *Daniel,* iv, 9 ct 19; nonnulli Angelos accipiunt, hi enim sunt alati ct celerrimi. Audi S. Augustinum, serm. 33 *De Sanctis:* «Ramus est Petrus, ramus est Paulus, ramus est beatus Laurentius, cujus hodie natalilia celebramus. Rami sunt omnes Apostoli vel Martyres Salvatoris, ad quos si quis se forlilcr tenere voluerit, fiuclibus sæculi minime mergitur; quin potius sub umbra illorum latitans, gehennæ non patietur ardorem , sccurusque de diaboliche tempestatis procella erit et de diu judicii exurentis incendio. n

Tertia, cl maxime, in *sinapi* notatur ignea vis Tertii, et efficacia Evangelii : « Pythagoras cnim, ail

Plinius, lib. XX, cap. XXI!, sinapi principatum babero cx his, quorum in sublimo vis feratur, judicavit ; quoniam non aliud magis in nares cl cerebrum penetret.» Granum sinapis ad fervorem fidei pertinet, ail S. Augustinus; « Phurisæorum enim dogmata, ail S.Hieronymus, cum creverint, nihil mordax, nihil vitale demonstrant, totum flaccidum marcidumquo ebullit in olera cl in herbas, quæ cito arescunt el corruunt. Prædicalio autem Evangelica, quæ parva videbatur in principio, cum vel in animam ve) in totum mundum sata fuerit, non exsurgit in olera, sed crescit in arborem. »

QuiiU. *Quarto,* sinapi conteri debet ; contritum enim igneam vim ct halitum expirât : sic mille pressuris ct persecutionibus contrita fuit in Apostolis Evangelica praedicatio, inacquo igneam suam vim el fortitudinem exhalavit.

Quinta. *Quinto,* sinapi, teste Plinio, lib. XX, cap. xxn, S¡7t Íacrc cl mor^ax lacrymas ciet; purgat pituitam ¿ U ct cerebri superfluitates, cxcretiones faciles facit, ad dentium dolorem manditur, tritum cum aceto ad ictus scorpionum et serpentoni illinitur, fungorum venena discutit, stomacho utilissimum contra animæ vilia, ac pectori pulmonibusque, valet contra epilepsiam, hydropem, asthma, lethargum, alopecias, psoras, calculos plurcsque alios morbos : sic Evangelium venena, id c t peccata expellit vomitu confessionis; aero est et mordax , quia pœnitentiam docet cl crucem , lacrymas compunctionis ciet, omnibus animæ potentiis medetur ct opitulatur, ac præsertim concupiscentias desiccat, vitia expellit, virtutes acuit : « Amaritudo enim sermonum medicina est animarum, » ait S. Augustinus, serm. 33 *Do Sanctis,*

Sexto, sinapi sua acredine cibos condit sapidosquo efficit ; sic et Evangelium omne quod durum ct arduum est, sapidum efficit exemplo Christi cl spe futura) gloriai, quam promittit. Hæc fere omnia docet S. Augustinus, serm. 31 ct 33 *Dc Sanctis,* qui sunt *de S. Laurentio* 2 et 4 : iideni sermones extant apud S. Ambrosium , tom. V, serm. 19 ct 20 *m Dominica* VI post *Epiphaniam,* sed stylus magis redolet phrasim S. Augustini. Ibi ergo sic ait : «Granum sinapis magnum est, non specio, sed virtute. Prima fronto speciei suæ parvum est, vile, despectum, non saporem prœstans, non odorem clrcumfbrcuH, non indicans suavitatem; at ubi teri cœperit, statini odorem suum fundit, acrimoniam exhibet, cibum flammei saporis exhalat, et tanto caloris fervoro succenditur, ul mirum sil in tam frivolis tantum ignem fuisse conclusum, cum etiam semen in cibum homines, hiemis precipuo tempore, magna pro suavité percipiunt, quatenus repellant frigora, humores egerant, viscerum interna calefaciant. Sæpo etiam ex hoc capiti adhibent medicinam, ut si quid invalidum, si quid mgrotum fuerit, sinapis igno curetur. » Deinde has sinapis dotes applicans Evangelio et fidai Christianæ, subjungit : « Ita ergo et fide* Christiana prima fronte videtur esse parva, vili* ct tenuis , non potentiam suam ostendens , non superbiampræfcrens, non gratiam subministrans. At ubi diversis tentationibus teri cœpcrit, stetim vigorem suum prodit, acrimoniam indicat, calorem dominicae credulitatis aspirat, ct tanto divini ignis ardore jactatur, ut cl ipsa terveat ct participantes «ibi ardere compellat : sicut in sancto Evangelio duo cx discipulis dixerunt, dum cum ipsis post passionem suam Dominus loqueretur : Nonne cor nostrum ardens erat in nobis in via, dum aperiret nobis Scripturas Dominus Jesus? Ergo granum sinapis membrorum viscera calefacit, fldci autem vigor cordiurn peccata comburit; el illud quidem aspennn algorem frigoris removet, lune autem delictorum diabolicum frigus expellit. Sinapis, inquam, granum humores decoquit corporum, fides autem libidinum fluenta consumit. Et per illud medicina capitis procuratur; per fidem autem spiritale caput nostrum, quod est Christus Dominus, turpius refovetur, sed el fidei, juxta comparationem sinapis, sancto odoro perfruitur, Sicut ait Apostolus beatus : Quoniam Christi bonus odor sumus Deo. »

Tropologice : hæc omnia adaptes animæ fideli, Tropct ac præsertim apostolo , vel patienti ac martyri verbum Dei velut granum sinapis audienti, ruminanti, predicanti el in cor tam suum,quam aliorum transmittenti. Endo S. Laurentio, cui hoc Evangelium adaptat Ecclesia in ejus testo, ita hæc attribuit S. Augustinus loco jam citato : « Igitur sanctum martyrem Laurentium grano suupi sinapis possumus comparare, qui diversis attritus passionibus, per totum orbem gratia meruit fragrare martyrii. Qui ante constitutus in corpore erat humilis, ignotus cl vilis, posteaquom vexatus, laceratus, exustus est, universis per totum mundum Ecclesiis odorem suæ nobilitatis infudit. Recto igitur huic comparatio copulatur : si quidem granum sinapis, cura terilur, accenditur ; Laurentius, cum patitur, inflammatur. Illud fervor attritionis suæ movet, hic ignem plurima vexatione suspirat. Sinapi, inquam, in vasculo calido decoquitur ; Laurentius in craticula flammarum igne torretur. Ardebal itaque extrinsecus beatus Laurentius martyr tyranni ssvientfs incendiis, sed major illum intrinsecus Ghristi amoris flamma torrebat.» Arabum est proverbium : « Gramun piperis prævalct mullis magnisquo cucurbitis, » quia si conteratur, vim igneam cxcrit omniurnquo naribus ingerit. Idem dicas <te grano sinapis, fidelis ergo sit granum piperis vel sinapis, ut ubique spiret ignem divinum cumque omnibus aspiret, itaquo omnes piperei, silique similes, cilicaces scilicet et ardentes in Dei amore cfllciat.

33. Aliam parabolam locutis wt eu : Simili vvr». n. 1ST IlEGMM COELOnVV I I UMIXTO, QUOD ACCEPTUM 7 *' MILIEU ABSCOXDIT IV FARINA SUIS TRIBUS, DONLC

uaxEATATiM est totum. — Hæc est quarta Christi parabola fermenti, qua, sicut cl per parabolani sinapis, ostendit vini ct efficaciam Evangelica? prædicationis ct doctrina?, 7. *d,,* ait S. Chrysostomus : a Sicut fermentum multam farinam transmutat in suam virtutem, itact vos (o Apostoli) totum mundum transmutabitis. » Notat S. Chrysostomus r© *abscondit, q. d. a* Ita cl vos, cum subjecti fueritis impugnatoribus vestris, tunc cos superabitis ; ct sicut fermentum suffoditur quidem, non autem destruitur, sc<l paulatim ad suum habitum omnia transmutat, sic cl in predicatione vestra continget. Non itaque quia multas dixi superventuras vobis vexationes, timeatis; ita enim fulgebitis, el omnes superabitis. n

tt' - Quæres, cur Christus Evangelium comparat r ^'nueido? Respondetur: Fermentum est portio firin® subacta» acid®, ita dictum, quod fervendo ‹ reseat. Audi Plinium, lib. XV11I, cap. xi, modum, quo fit fermentum, describentem : a Nunc (nam olim alio modo fiebat, uti idem paulo ante narravit) fermentum fit cx ipsa farina, quæ subigitur prius, quam addatur sal ad pullis modum, et relicta, donec acescat : vulgo vero, ncc sufferve-faciunt, sed tantum pridie asservata materia utuntur. Palamque natura est acore fermentari, sicut ct validiora esse corpora quæ fermentato pane alantur; quippe cum apud veteres ponderosissimo cuique tritico praecipua salubritas perhibita sit. n

rerrvnti Rursum fermentum, ait Albertas Magnus, licet modicum, calore suo humidum totius mass® tarin® maturat; subactum quasi totum in se convertit ct fermentat, acore suo elevat, et (piasi spiritale aereumque efficit, sapidum reddit digestumque præparat, ut fiat panis salubris hominem alens, sustentans ct corroborans. Simili modo Evangelium, per paucos Apostolos multa tribulatione cl morte subactos, totum mundum ad sc convertit, el cor cujusquo facit amore Dei fervens, Deo sapidum, gratum, maturum, perfectum, illudque a terrenis elevat ad coelestia. Mulier fermentans est Ecclesia, vel Dei potentia et sapientia, ait S. Augustinus, lib. I *Quast Etang.,* Quœst. XII, cl Cæsarius, *Dialogo* IV.

Tropologice:S.Augustinus, lib. I *Quast. Evang.,* Quœst. XII : u Fermentum, inquit, dicit dilectionem, eo quod fervescere facit ct excitat. Mulierem, sapientiam dicit. In tarin® autem salis tribus, intelliguntur vel tria illa in homine, cx toto corde, ex tota anima, ct cx tota mente ; vel tria illa fructifera, centesimum, sexagesimum ct trigesimum; vel tria illa genera hominum, Noe, Daniel ct Job. » Addit Habanos : « Dicit autem donec fermentatum est totum, quia charilas in mente nostra recondita co usque crescere debet, ut lotam mentem m sui perfectionem commutet : quod hic quidem incubatur, m futuro vero perficitur. »

Porro, quomodo Christus, Apostoli el similes Frrmo sint fermentum Ecclesia», imo totius mundi, audi ,nu ”°l docentem S. Ambrosium, serui. 21 tn *Dominica* VI *post Epiphan. :* « Fermentum cum sit magnitudine parvum, specie simplex, natura commune, tantam fortitudinem intrinsecus gerit, ut cum reconditum fuerit in farina, succus hic totam massam faciat esse quod ipse est, el ita semper universum cumulum aspersionis sua» vigore diffundit, ut omnem ipsam magnitudinem pollinis faciat fermentum, ac sic res ipsa fortitudine sua molem sibi proprii vigoris acquirit. Hoc autem faciunt mulieres, ut viris suis salubriorem panem cl cibum utilem diligenter exhibeant. » Deinde Et Chip hæc applicans Christo : « Ergo si triticum Domi- tu,‘ nus (ut ipse ait, *Joan,* xn, 24), et Dominus est fermentum, quia fermentum non nisi de tritico fieri solet : recte ergo fermento Dominus comparatur, qui cum esset'specio homo, humilitate parvus, imbecillitate dejectus, tanta intrinsecus sapienti® virtute pollebat, ut doctrinam ipsius mundus ipse vix caperet; qui cum se cœpit per totum orbem divinitatis vigoro diffundere, slatini omne hominum genus in substantiam suam sui potestate protraxit, ut ct jugum Spiritus sui sancti infunderet omnibus, hoc est, Christianos cunctos faceret esse, quod Christus est. » Addit quod sicut fermentum confringitur, et per totam tarin® massam dispergitur, ut illam fermentet, sic Christus « diversis passionibus confractus, laceratus et dissolutus est, et succus ejus pro salute nostra, qui csl pretiosus sanguis, effusus est, ut admixtione sui omne genus humanum solidaret quod per diversa antra resolutum jacebat.» Vide et S. Chrysoslomum hic, *hom. SI,* ubi inter alia ait : « Si duodecim homines (Apostoli) totam pene farinam orbis fermentarunt, diligenter animo versa, quanta sit nostra malignitas atque ignavia, qui cum jam innumeri simus, has gentium reliquias convertere non possumus, qui vel mille mundis satisfacere deberemus. » Idem defiebat S. Bonifacios, Germanorum apostolus, cujus hoc crat dictum : a Olim sacerdotes aurei celebrabant in vasis ligneis ; nunc sacerdotes lignei celebrant in vasis aureis. »

In farinæ satis minus. — « Salum, » vel ut Siinm Hebraice est, *sea,* genus est mensur® aridorum, ‘iuld ! æquale bato, quæ est mensura liquidorum, continens modium Italicum, vel, ut S. Hieronymus ct Josephus, lib. XV *Antiq.,* cap. xi, modium cum dimidio. S. Hieronymus salum alibi vertit modium. Cum ergo tres modii facerent unum ephi, ut palet *Ruth.* 11, 17, sicut decem gomor faciebant unum ephi, ut palet *Ezechití.* xlv, 11, hinc sequilur salum fuisse tertiam pariem ephi, et trigesimam cori. Denique satum continebat tres modios Atticos, ait Josephus. Jam farina lota significat omnes homines fide Christi, quasi fermento spirituali, conditos et fermentalo^

TrU ‘i0’3- Tria sata sunt tres mundi partes, scilicet, Asia, Africa, Europa. Has designant tres filii Noe : posteri enim Sein inhabitarunt Asiam, Cham Africam, Japhet Europam. Ila Ccesarius, frater S. Cregorii Nazianzeni, *Dialogo* IV, et S. Augustinus, serm. 32 *Dc Verbis Domini secundum Lucam.*

MpUœ. Mystice S. Ambrosius, Theopbylactus et S. Hieronymus : Evangelium, inquiunt, fermentat sibique unit tria sata, id est tres hominis partes, scilicet spiritum, animam et corpus; item 1res appetitus, puta rationalem, irascibilem et concupiscibilem, « ut in ratione, ait S. Hieronymus, possideamus prudentiam, in ira odium contra vitia, in desiderio cupiditatem virtutum. »

Spubol. Symbolice S. Hilarius : Gratia Evangelii, inquit, abscondita fuit in lege, Psalmis ct Prophetis, nunc apparuit in S. Trinitatis fide, spe, charitate, ‹t ut quod lex constituit, Propheta nuntiaverunt, idipsum Evangeliorum profectibus expleatur ; d vel ut alii, in triplici Dei ope, scilicet creationis, redemptionis et glorificationis confirmetur ; aut ut alii, quia Evangelium triplices facit fideles , scilicet incipientes, proficientes et perfectos, afTertque fructum trigesimum, sexagesimum et centesimum.

Allear. Allegorico S. Bernardus, lib. V De *Consider. :* B. Virgo, ait, in utero suo tria sata, id est 1res Christi naturas, scilicet animam, corpus el divinitatem uni hypostasi Verbi junxit et univit.

AMgoff* Anagogice Ccesarius, *Dialogo* IV: Mulier fermentans, inquit, est Dei potentia el sapientia, puta Deitas Christi ; farinœ sata tria sunt : a primum universa mortalium natura, secundum mors, tertium orcus, » id est infernus ct sepulcrum, in quo absconditum Christi corpus fermentavit omnia in resurrectionem el vitam.

Vert. 31. **34. HÆC OMNIA LOCUTUS EST ISSUS IN PARABOLIS AI) TURBAS, ET SINE PARABOLIS NON LOQUEBATUR EIS;** — c/. *d.* Nil loquebatur eis nisi per parabolas, hoc est parabolice.

Vei». 35. 35 ut impleretur quod dictum erat per Prophetam dicentem : Aperiam in parabolis os meum , f.ructabo abscondita (Hebr. firm *chidot,* id est ænigmala, ut vertit Chaldæus ct S. Hieronymus, *Psalm.* lxxvii, 2) a constitutione mundi. — Arabicus : *Et loquar abscondita ante constitutionem mundi.* Citat Christus Davidcm, *Psalm,* lxxvii , 2, qui toto illo Psalmo ad litteram commemorat el celebrat beneficia .a Deo prestila Synagogæ, id est populo Israelitico, ab initio, id est ab egressu cx /Egypto duce Moyse, transituro per mare Ilubrum in terram promissam, usque ad Davidcm; ut per ea excitet populum ad gratitudine!!) Deique amorem et cultum. Mystico vero, ait S. Hieronymus, David ibidem fuit typus Chi isti hic, qui beneficia a Deo Ecclesia) per sc prestila et abscondita olim, do promissa eidem in cœlis terra, mysteria per parabolas eructat el celebrat; ubi nola : pro parabolis Hebr. est SwO *moscai,* quod significat quamvis sententiam gravem, iduslrem cl aliis quasi prædominantem, moscai enim significat dominari, idcoquc obscuramcl reconditam, sive ea sit ¿enigma, sive allegoria, sive parabola, sive sententia proprie dicta, ut palet hic, cap. XV, vers. 13. Vide dicta *Proverb.* i, 1. Itaque illo Psalmo lxxvii non sunt parabol® proprie dicta, sed graves duntaxat sententi®, lue vero similes sunt graves sententi® , sunt ct parabol® proprie dicta; et sic utrovis modo hic versus Psalmi competit Christo, cum uno tantum modo competat Davidi ; in Scriptura enim multa dicuntur, qu® magis et plenius conveniunt rei per allegoriam significata, quam ipsi allegori® ejusque sensui litterali : patet hoc in magnificis promissionibus a Deo factis Davidi de regno Salomonis, quasi lilii sibi in regno successuri. Multa enim tam ampla in eis dicuntur, ut plene ct perfecte competant soli Christo, typice vero ct exiliter Salomoni, qui typus crat Christi. Vide illa H *Jlcgum,* vu, 13. Idem fit hoc loco.

3G. Tunc, dimissis turbis, venit in domum (id est, rediit in hospitium Capharnai a se conductum, unde mane egressus fuerat, vers. 1), et accesserunt **AD EUM DISCIPULI EJUS, DICENTES: EDISSERE NOBIS** parabolam zizaniorum agri. — Hæc enim cæteris videbatur obscurior et duriores continere minas. 36.

37. **Qui RESPONDENS, AIT ILLIS : QUI SEMINAT BO- NUM SEMRN , EST EILIUS UOXINIS.** — *q. d.* **EgO SUin** seminator boni seminis, puta Evangelii etx’erbi Dei ; hoc enim semino, id est prædico non solum per me, sed et per meos Apostolos, sed ita ut illi duntaxat sint mea organa, me® voces meique præcones, ego vero sim solus praedicationis auctor, qui, quod illi cx mea doctrina prodicant exterius, prædico interius in mentibus audientium, facioquo ut ipsi eadem intelligant, ament, amplectantur et opere cxcquantur per gratiam meam, qua intellectum illorum illumino ct voluntatem eorum infiammo. Ven. 37. boUii&f

38. Ager autem est mundus ; bonum vero semen, **111 SUNT HUI REGNI ; ZIZANIA AUTEM , FILII SUNT NEQUAM.**—a Mundus : n nam u in omnem terram exivit sonus eorum,» *Psal.* xvm. Ager ergo est mundus, non Ecclesia; nam per zizania hujus agri multi inlclligunl hæreticos, qui non sunt in Ecclesia, prosertim cum sunt manifesti et publici. Vrf5–3i-

Fil ii regni. — Hi sunt fideles justi ct in justitia perseverantes, ideoquo a Deo electi, ut sint hæredes regni cœlorum. Unde, vers. 43, eos vocat justos, dicens : « Tunc fulgebunt justi. » « Hi sunt filii Patris cœlestis, qui non ex sanguinibus, neque cx voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt, » *Joan,* i, 13. Fdii n* 't'"

Nola : justi hic vocantur a semen, » quia licet semen , quod proprie seminat Christus, sit ipsum verbum Dei, tum exterius ore per loquelam, tum interius in corde per gratiam ab eo satum, juxta illud *Lucæ,* vin, ii : a Semen est verbum Dei; » tamen ouia seminis hujus fructus est

conversio et *justificatio fidelium,* hinc fideles justi vocantur quoque semen, id est seminis fructus, et messis per melonymiam, qua per causam significatur effectus. Unde semen hoc per messem et mcssoresjin quos desinit, explicat Christus vers. 39.

i ZIZASIA AUTEM FILII SUNT SEQUAM. — GræCC ukl æ «ïwpcô, id est *filii illius inali,* vel maligni, scilicet diaboli : ita Syrus et Arabicus ; ideoque et ipsi mali et nequam, nam patrem sequitur sua proles; quare sicut filii Dei sunt boni et divini, sic filii diaboli sunt mali, nequam et diabolici, quia imitatores diabolica! falsitatis, ait S. Augustinus.

" Nota : per zizania et filios nequam, nonnulli ' accipiunt hæreticos, quia hi maxima sunt, maximeque nociva zizania, utpote qui fideles fidemque a fundamentis suffocent et evertant. Ha S. Chrysostomus, Euthymius, et S. Augustinus, lib. *Quast, in Matth.,* Quæst. XI, qui tamen idipsum retractat, lib. II *Retract.,* cap. xxvin, ac docet cx S. Cypriano, zizania notare omnes malos qui sunt in Ecclesia. Idem docent S. Gregorius , S. Ambrosius, Thcophylactus, et S. Augustinus, serm. 39 *De Sanctis :* omnes enim mali sua mala vita nocent fidelibus et Ecclesiœ, sicut zizania nocent tritico illudquc suffocant, idcoque vocantur «nequam;» nequam enim est homo nullius pretii, « quod ne tanti quidem sit, quam quod habetur minimi, » ait Festus ; vel ut Varro : *nequam* dicitur quasi *nequidquam* ; vel ut alii, a *nequeo,* quod nihil queat nulliquo rei sit aptus. Vide A. Gellium, lib. VII, cap. xi. Quare perperam cx hoc loco, vers. 29, ubi Christus vetat evelli hæczizania, subditque, vers. 30 : «Sinite utraque crescere, » Novantes inferunt hærcticos non esse plectendos ctextirpandos, quia pari modo ex eodem concluderent homicidas et fures non esse plectendos, hi enim quoque sunt zizania. Dico ergo Christum hic non prohibere absolute, ne hæc zizania evellantur, sed ne quis evellere conclut omnia omnino, neque tunc, cum a tritico dignosci nequeunt, sive cum periculum est ne cum iis simul evellatur et triticum, uti explicat ipse Christus, vers. 29, quod locum non habet, cum quis manifestus est hœreticus, et maxime si dogmatizet aliosque sua hæresi inficiat : talis enim gravius lædit fideles et Eccelsiam, quam homicida; hic enim corpus, illo animam occidit. Vide I *Cor.* v, 13; *Galat.* v, Í2, ubi Apostolus impios, præsertim falsos doctores auferri et extirpari jub< t. Ha Origencsct S. Augustinus, qui, licet initio senserit hæreticos non esso occidendos, imo ne cogendos ad fidem; quam in baptismo professi sunt, resumendam; postea tamen experientia edoctus, quam hæretici sint obstinati et perversi, contrarium docuit, ut patet lib. II *Contra Rarmcn.,* cap. ii, el lib. U *Retract.,* cap. v : « Quia nondum, ait, expertus eram, vel quantum mali auderet eorum impunitas, vel quantum cis in melius mutandis conferre posset diligentia disciplinas. »

Tropologico : Auctor *Imperfecti,* homil. 13 : Zizania ait, sunt concupisccntiæ, v. g. cupiditas vanro gloriæ furtim adrepens bono operi, quas invito toleranda est, nec ob cam bonum opus relinquendum. Tropo!,

39. Inimicus autem qui seminavit ea, est diabolus, veu.». — cujus est semper veritati inserere errorem, ait S. Chrysostomus.

Messis veho consummatio sìculi est. — Tunc cniin demetet Deus per Angelos omnes homines, tam malos, quam bonos, cosque in die judicii discriminabit, ac bonos in horreum coeleste congregabit, malos tradet urendos igni gehennæ ; unde sequitur :

Messores autem Angeli sunt. — Messis enim, ait Remigius, est dies judicii, in quo separandi sunt boni a malis, quod fiet ministerio Angelorum; unde infra dicitur, quod veniet Filius hominis cum Angelis judicare.

-40. Sicut ergo colliguntur zizania, et igni comburuntur; sic erit in consummatione sìculi : mittet Filius hominis angelos suos, Ven. io.

41. ETCOLLIGENT de REGNO EJUS OMNIA SCANDALA. — Mali, quos Christus prius vocavit zizania et filios diaboli, eosdem hic vocat scandala, quia mali suis sceleribus tam sibi quam aliis fuerunt scandalo et ruinæ : fuerunt enim causa, ut ruerent in gehennam, unde explicans subdit, « et eos qui operantur iniquitatem ; » nam « *ct* est exegeticum, idemque valet quod *id est.* Notat S. Chrysostomus hic duplicem impiorum pœnam denotari, scilicet damni, cum dicitur : « Colligent de regno, » ne scilicet in regnum ejus intrent, sed cœlo excludantur; et sensus, cum dicitur : « Et mittent cos in caminum ignis. »S. Chrysostomus : « Vide; ait, ineffabilem Dei amorem ad homines : est enim ad beneficia promptus et ad pœnam tardus. Cum enim seminat; per seipsum seminat; cum autem punit, per alios : mittit enim ad hoc Angelos suos. » Addit Christus, vers. 30 : « Alligate ea in fasciculos ad comburendum, » quod explicans S. Gregorius, lib. IV *Dialog.,* cap. xxxv : « Messores Angeli, inquit, zizania ad comburendum in fasciculos ligant, cum pares paribus in tormentis similibus sociant, ut superbi cum superbis, luxuriosi cum luxuriosis; avari cum avaris, fallaces cum fallacibus, invidi cum invidis, infideles cum infidelibus ardeant. Cum ergo similes in culpa ad tormenta similia deducuntur, quia cos in locis poenalibus Angeli deputant , quasi zizaniorum fasciculos ad comburendum ligant. » Vers. 41.

42. Et mittent eos in caminum ignis. — Caminus notat damnatos, utpote plurimos, in gehenna quasi in camino arctari, sicut ligna et favillai arctantur in camino. *Secundo,* eosdem igne convolvi et sursum deorsumque jactari, sicut fumus et scintilli» in camino et fornace. Unde Isaías, XXXII, 14 : « Quis, ait, poterit habitare de vobis “Xino ut duo. Vm. 4L

cum igne devorante? quis habitabit cx vobis cum ardoribus sempiternis? n

Ini ERIT FLETUS, ET STRIDOR DENTIUM. — Signifi-catur, ait Remigius, duplex penna inferni, scilicet, nimii caloris, ct nimii frigoris. Vide dicta cap. xui, vers. 12. Quam dispar ct mœsta hæc commutatio ! Impii enim regnum cœli cum igne inferni commutabunt.

Ven. 43. 43. Tunc justi fulgebunt sicut sol ix regno Patris eorum. — « Tunc, n quia nunc, ait Remigius, justi fulgent in exemplum aliorum, sed tunc fulgebunt sicut sol ad laudandum Deum. Alludit ad *Daniel,* xn, 3 : « Qui autem docti fuerint, » Ilebr. tZD'hOvO *maskilim,* id est sapientes ct prudentes, qui, scilicet, prudenter sapienterque vixerint, « fulgebunt sicut splendor firmamenti, et qui ad justitiam crudiunt multos, quasi stclte in perpe-
An 1^3- luas æternitates. » Vide ibi dicta. Hinc olim non-
ti in gio nulli hæretici putarunt, in resurrectione corpus nostrum transformandum in globum, ut esset
munii? simile corpori solari. Hanc hæresim ascribit Origeni, camquc damnat Justinianus Imperator in sua Constitutione quam recitat Baronins, tomo VII, anno Christi 838, pag. 289 ct 293. Nam figura rotunda non est figura corporis humani, nec corporis Christi gloriosi, cui nos conformandos in resurrectione docet Paulus, *Philip,* m, 21.

Qui habet aures audiendi (Arabicus, *aures audientes),* audiat. — Hoc est, ait Rabanus : u Qui habet intellectum, intclligat, quia mystice hæc omnia intelligcnda sunt. »

Ven. 4i. 44. Simile est regnum coelorum thesauro abs-
Fanboh CONDITO IN AGRO; QUEM QUI INVENIT HOMO, ABSCONDIT,
li. KT GAUDIO ILLIUS VADIT, ET VENDIT UNIVERSA
tiioa-xo. QU.E HABET, ET EMIT AGRUM ILLUM. — Qui enim SCÌI alicubi latere thesaurum, ct emit locum, antequam eruat, efficitur dominus thesauri : quia eruit illum jam ex loco proprio, utpote a se empto; nec tenebatur domino priori indicare, sed poterat uti scientia sua ad suum commodum, emendo agrum tanti, quanti valet secundum communem aestimationem, ad quam nihil facit thesaurus absconditus, latens et incognitus, uti ex D. Thoma, Navarro el Soto, docet noster Lessius, lib. H *Dc Justitia,* cap. v, dub. 15, in fine.

Quem qui invenit homo. — Grece est prætcrilum, est enim aorislus , quod alii vertunt *quem inventum,* imo Noster, vers. 49 : «inventa autem una pretiosa, p ctc.; ibi enim est *abscondit* est emblema, spectans ad elegantiam parabolæ, ac proindo non necessario accomodandum rei significate.

Nota: Christus procedentibus quatuor paraboIis, scilicet seminantis, seminis, grani sinapis ct fermenti declaravit naturam, vim el efficaciam Euangelii, id est prædicationis et doclrinæ Evangelices; nunc duabus sequentibus, scilicet thesauri et margarite, declarat ejusdem pretium, quod tantum est, ut omnium rerum jactura merito sit comparandum. Ita S. Chrysostomus, Hilarius, Jansenius, Maldonatus et alii. Simili modo Sapientia apud Salomonem, Prov. vili, 11, dose ait : « Melior est sapientia cunctis pretiosissimis, et omne desiderabile ei non potest comparari. « El vers. 19: a Melior est fnictus meus auro et lapide pretioso, et genimina mea argento electo.»

Ad litteram : per thesaurum hunc S. Hieronymus accipit ipsum Christum et S. Scripturam, quam quoque hic intclligit S. Augustinus, lib. *Quasi. Evang.,in Matth.,* Quæst. XIII : a Quem cum quis, inquit, ex parte intellectus attigerit, sentit ille magna latere mysteria, et vadit, et vendit omnia sua, ct emit illum, id est, contemptu temporalium comparat sibi otium, ut sil dives cognitione Dei.» Verum, ut dixi, proprie thesaurus hic est Evangelium, ejusque doctrina ct fides.

Tropologice : S. Gregorius,hom. 11 *in Evangel.,* per thesaurum accipit coeleste desiderium: «Inventus thesaurus, inquit, absconditur, ut servetur, quia studium cœlestis desiderii a malignis spiritibus custodire non sufficit, qui hoc ab humanis laudibus non abscondit. In presenti etenim vita quasi in via sumus, qua ad patriam pergimus: maligni autem spiritus iter nostrum quasi quidam latrunculi obsident. Depredali ergo desiderat, qui thesaurum publice portat in via. »

45. Iterum : Simile est regnum coelorum homini v. .x
NEGOTIATORI, QUXRENTI BONAS (SjTUS *Optimas)* MARGARITAS. — Arabicus: *qiuercnti bonam gemmam; q. d.* Tanto studio fideles debent sibi comparare Jbrxasldoctrinam vitamque Euangelicam, quæ via esi ct pretium regni cœlorum, quanto mercator ilQ¿. quærit margaritas cniitquc unam ex eis pretiosissimam : nam alioqui regnum cœlorum sive Evangelium proprie comparatur ipsi margarite, non autem negotiatori illius. Similem phrasin audivimus vers. 14.

46. Inventa autem una pretiosa **(Syrus *pretiosissimi pretii),* ABIIT, ET VENDIDIT OMNIA QUi IIADVIT,** LT emit eam. — Sicut enim hæc margarita omne pretium superat, sic et Evangelium. Vide Plinium, *Dc Prelio margaritarum,* lib. IX, cap. xxxv, ubi inter alia ait : a Margaritis cœli societas major quam maris. » Addilque Cleopatram, Antonii amicam, unam margaritam aceto liquefactam coram Antonio potando hausisse, quæ valebat plusquam centum millibus aureorum. Vide dicta *Apocal.,* xvi, 2!, ubi trcdccim margaritarum dotes recensui, quas omnes longe superat Evangelium, ejusque doctrina, virtus et gratia, quæ maxime in viris aposlolicis et religiosis resplendet. **Ven. u.**

Symbolice: margarita pretiosa est Christus, te* item B. Virgo, item religionis status, item charitas: «Charitas enim est margarita pretiosa, sine na. cliqua nihil libi prodest quodeuraque habueris : rio.duquamsi solam habeas, sufficit tibi, » ait S. Auguslinus, tract. 5 *in Joannem :* charitas enim est monile Christi ; item margarita pretiosa est vita contemplativa, de qua Magdalenœ ait Clirislus: «Maria optimam partem elegit, » Lucœxi.

Margarita quoquo est anima cujusquo hominis ; item felicitas ætcrna, uti «apposite ostendit noster Salmeron, tom. VII, tract. 11 ; hæc enim omnia sunt partes illustriores regni coelorum, id est doctrin® Evangélicas. Talis quoque est humilitas ; nimirum ut docet noster Thomas ûteîiioxTc:, *De Imitat. Christi,* lib. I, cap. n: « Si vis utiliter aliquid scire ct discere, ama nesciri, ct pro nihilo reputari. Hæc est altissima et utilissima scientia, sui ipsius vera cognitio ct despectio. » Hæc est margarita Evangelica pretiosissima, sed ejus pretium passim a superbis Ad® filiis ignoratur. Talis quoque est Christi crux, et pati pro Christo, cujus pretium callebat S. Ignatius,dicens : et Amor meus crucifixus est ; » etS. Paulus: « Mihi absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, ct ego mundo, d *Galat.* vi.El *liabar,* m : «Cornua, ait, in manibus ejus, ibi abscondita est fortitudo ejus.u

Verbum in . rxrin m u

Porro, prima ct pretiosissima margarita, a qua omncs virtus omnesque sancti quasi margarit® progignuntur suumque habent decorem ct pretium, est ipse Christus. Ejus enim deitas in humanitate, est quasi margarita in concha abscondita, quæ ex materica virginea et rore Spiritus Sancti concepta, prodiit candidissima, per vitæ innocentiam ; lucidissima, per sapientiam ; rotundissima, per omnis perfectionis possessionem ; habens pondus conscientia», levorem militatis, pretium beatitudinis : « Margaritarum enim omnis dos consistit in candore, magnitudine , orbe, levore, pondere , » ait Plinius, lib. IX, cap. XXXV. Ita S. Hieronymus, Theophylactus,et S. Augustinus, in lib. *Quæst. Etang, ex Maltha.,* Quest. XIII, quem audi: a In principio erat Verbum, ct Verbum erat apud Deum: est enim verbum Domini lucidum candore veritatis, cl solidum firmitate æternitalis, et undique sui simile pulchritudine divinitatis : qui Deus penetrata carnis testudine intelligcndus est. » Hanc ergo Christi margaritam, ait noster Salmeron, humilitate parvam, valore pretiosam, portatu facilem, gestemus in capite mentis nostro, ad ornamentum; in fronte, per confessionem fidei ; in auribus, per obedientiam legis, Deo in se et in superioribus prostandam; in collo ct pectore, per amorem et gustum; in brachio, per bonorum operum exercitium ; in annuii* digito impositis, per donum discretionis spirituum; in cingulo, per castitatem ; in vestimentis, per modestiam ct sanctam sterna vitæ rationem, ut ct ipsi efficiamur margaritum pretiosum, quo alios ad honestatem et virtutem inducamus, ctad imitationem arripiendam sanctissim® vita» Domini nostri Jesu Christi,

e mi» ▮r Ur!

Denique Christus non tantum est margarita pretiosissima, sed ct gemma gemmarum: ipso enim est carbunculus, quia lux et fiamma mundi ; ipse est smaragdus, quia suo virore gratiæ visum delectat Angelorum; ipso fortis ct invictus, ut Adamas; gaudium parit, ut sardius; lepram peccati sanat, ut chrysoprasns ; ipse juvat ad partum bonorum operum, quasi spiritalis jaspis; acuit ingenium, ut beryUus; ipse cœlestis est coloris et vitæ, ut sapphirus; resistit somno ct ebrietati, ul amethystus; ac cuilibet animi infirmitati, ut hyacinthus; ipse linias passionum sustinuit, ut topazius; ipse candore et nitore est sardonyx ; aurea charitale est chrysolithus. Unde hisce duodecim gemmis strata sunt fundamenta cœlestis Jerusalem, quorum singula singulos notant Christi Apostolos, *Apoca!.* xxi, 19 ct 20. Vide ibi dicta.

47. Iterum ‘Simile est regnum coelorum sagena Veri. it. (Arabicus *reti)* missa in mare, et ex ormi genere i?In,illla’ piscium congreganti. — Du® procedentes para-n*mbM boi®, scilicet thesauri ct margarita» prêtiosa», ianure. ostenderunt pretium ct dignitatem Evangeli!; hæc ostendit ejusdem capacitatem ct amplitudinem, scilicet, quod quaslibet orbis gentes et homines, casque tam malas, quam bonas complectatur. Proponit autem Christus cam hoc fine, ut non mirentur Apostoli et Sancti, si inter fideles videant nonnullos male vivere, sicut in regno amplo nemo miratur inveniri homicidas, fures, adulteros; rursum, ne quis sibi blandiatur quod sit Christianus, fidelis et filius Ecclesia», cum in ea mulli sint improbi, sed satagat in ea esse probus ct sanctus, a Regnum coelorum » est Evangelium, hoc est, Evangeli! prodicalioel doctrina; item Ecclesia, hæc enim illam continet : in Ecclesia enim verum Dei Evangelium prodicatur, ct per illud in ea regnat Deus camque ad regnum ecclesie perducit.

Sagena. — Sagena est vox Græca significans Sî^îka genus retis, quod vulgo dicitur verriculum , vel ,t'M'°’ everriculum a verrenda aqua vel mari, ut pisces capiat. Proprie tamen sagena est sinus relis, in quem capti pisces deveniunt. Hinc aa-pw, ait Etymologiis, vocatur id est cavum illud in medio ventre vel umbilico, sic dictum , quod illic more sagenæ nervi impliccntur : pari modo Evangeli! et Ecclesie® quasi materno sinu pisces, id est fideles omnes excipiuntur, foventur, aluntur, conservantur.

Et EX OMNI GENERE PISCIUM CONGREGANTI. — Sic enim Evangelium omnibus gentibus prodicatur, ct cx iis coalescit Ecclesia. Pisces ergo sunt fideles, piscatores sunt Apostoli, sagena est Evangelium ct Ecclesia. Porro, pisces apte repraesentant homines, ob viginti analogias quas recensui *llabac.* i, 14, ad illa: a Et facies homines quasi pisces, p

48. Quam, CUM IMPLETA ESSET, EDUCENTES, ET Vers. ii. SECUS LITTUS SEDENTES, ELEGERUNT (GræCO, TJvDJyw, id est *collegerunt)* bonus in vasa , malos autem foras miserunt , —abjecerunt in mare, vel in littus. Arabicus : *Collegerunt selecta in vasis suis, ct mala projecerunt foras.* Vasa notant diversas in domo Patris mansiones, ut ait Christus, *Joan.* xiv, sive varias cœli cellas, quæ alibi ælorna la-

bcrnaculanuncupantur. «Malos,» Græceozxpâ, ¡d est putrida, marcida, spurca, puta pisces putidos, fetentes, mortuos. Ex hoc loco recte S. Augustinus contra Donatista» probat in Ecclesia non tantum esse bonos (ct predestínalos, ut vult Calvinus), sed etiam malos ct reprobos.

Vtf, ;o. 49. Sic urit in consummations saxuli (Arab., m *fuie hujus temporis,,* puta in dic judicii) : exibunt Angeli, et separabunt malos ne medio justorum,— id est a justis : est Ilebraismus.

Vfi so. Et mittent eos in caminum (Arabicus *in fornacem)* **IGNIS : IBI ERIT FLETUS, ET STRIDOR DENTIUM.** — Vide dicta vers. 42.

v, ›. si. Si. Intellexistis iijx omnia? — Has omnes parabolas ct sermones meos? Syrus ct Grtecus præponunt : *Dicit cis Jesus.* Sed in suo exemplari id non legit noster interpres ; id enim cx dictis intelligitur, continuantur enim hic verba Jesu.

Dicunt ei : Etiam. — Jam enim parabolas seminis ct zizaniorum, quæ cœteris erant difficiliores , cis explicuerat Christus.

Vri... 55. **^2. Ait 111 Is • b)E0 OMNIS SCRIBA DOCTUS IN REGNO COELORUM , SIMILIS EST HOMINI PATRI FAMILIAS, QUI PROFERT DE THESAURO SUO NOVA ET VETERA.** — a Ideo, d *q. d.* Quia vos, o Apostoli, meis hisce parabolis intellexistis Evangelium, quod ducit ad regnum coelorum, tantum esse thesaurum; ideo ex hoc thesauro omnia depromere debetis, ut cum aliis, imo toti mundo communicetis. Ita S. Augustinus, *Quasi.* XVI *in Matth.* Rursum : quia intellexistis meum modum docendi ea quæ sunt coeli, suntque hominibus nova et inaudita, per parabolas a rebus veteribus ct usu tritis petitas; vos eodem modo eadem docete et prædicate, ut ex veteribus quæ intelligent, capiant ct intelligant nova quæ prædicatis.

« Scriba, » id est doctor, prædicalor ; « doctus » Græce id est instructus, eruditus, edoctus ; « in regno, » id est ad regnum « cœlorum, » ut habet Syrus, scilicet, prædieandum. Arab. : *Scriba, quidocctpro regno calorum ; q.d.* Doctorevangelicus probe instructus ad annuntiandum Evangelium, ducens fideles ad regnum cœlorum, quales estis, vel critis, voso Apostoli, ame et Spiritu Sancto plene instructi. Opponit enim suos Scribas, id est doctores et predicatore», puta Apostolos, Scribis Judœorum : hi enim legem Moysi, ct ex ea bona terrena predicabant ; Apostoli vero annuntiabant Evangelium et regnum cœlorum in co promissum.

Profert de thesauro suo nova et vetera. — Est adagium, significans omnes cibos, omnem substantiam, omnem supellectilem familiæ alcudia necessariam vel utilem; quædam enim vetera sunt meliora, quædam nova. Ende adaMd no- gium : a Nova Hymctla (mella), vetera Falerna,»
est vina; mei enim optimum, quod recentisuDuum-«imum; vinum vero optimum, quod veluslisro, quod simum, ait Macrobius, lib. VII *Saturn.* Hinc et uuiitíi. Pindari, *Olymp.,* hymno ix : «Lauda vinum vetus, sed novorum hymnorum flores, n Sensus est, *q. d.* Sicut paterfamilias familiam instruit novis ct veteribus, id est omni re necessaria et utili ; sic doctor evangélicas promere debet congruo tempore pro captu auditorum varium sermonem, varii et omnis generis scientiam, ac præscrlirn curare, ut mysteria Evangelii nova rt inaudita doceat per vetera exempla, parabolaset similitudines, quas auditores capiunt et norunt. Sic enim per vetera et nova cognoscent nova et incognita. Porro veteres, ut S. Chrysostomus, Augustinus, Hieronymus, Hilarius et Beda, «vetera et nova,» accommodant veteri Testamento ct novo. Optime enim prædicatur, cum novum Testamentum confirmatur et illustratur cx veteri, iliique per omnia typice conforme demonstratur. Vetus enim fuit typus novi, novum veteris est anti typus.

Objicit Abulcnsis, quod cum hæc diceret Christus, nondum scriptum erat novum Testamentum. Resp. Illud jam dictum et doctum erat a Christo, ac paulo post a Matthæo, Joanne, Luca, Marco scribendum, idque sciebat Christus; unde jubet Apostolis, ut ipsi a se dicta et audita, posteri vero eadem ab Evangelisti» scribenda predicene

53. **Er FACTUM EST, CUM CONSUMMASSET JESUS \ PARABOLAS ISTAS , TRANSIIT INDE. — Scilicet,** cx domo sua, quam habebat Capharnai, ut dixi vers. 1G, transiit ad alias urbes ct castella, ul latius Evangelium disseminaret. ·j.

54. Et veniens in patriam suam, docebat eos vv. . (cives patrice suæ) in synagogis eorum. — Patriam " r- **• vocat, non Bethlehem, in qua natus erat, hæc enim longe aberat a Capharnao, sed Nazareth il vicinam, in qua conceptus et educatus erat Christus, ut explicat Lucas, IV, !G. ItaS. Chrysostomus, Hieronymus, Thcophylactus, Euthymius.

In synagogis, — in concione, aut cœtu, qui singulis sabbatis fiebat in synagoga, ut apud nos fit in ecclesia vel templo. In Nazareth enim, nipote parva urbe, videtur una tantum fuisse synagoga. Fusius hæc narrat Lucas, iv, 16.

Ita ut mirarentur (Arabicus, *obstupescerent* Nazareni, concives Christi) et dicerent : **I**nde uuic sapientia ilec, f.t virtutis? — id est miracula. Arabicus: *Unde ci hæc sapientia el virtus,* patrandi tanta miracula ?

55. Nonne hic est fabri (Arabicusaddit *lignant)* 5% filius? — .Marcus, vi,3 : «Nonne Iiicest faber?» ,v* *a* Nec mirandum est, » ait S. Augusliuus, lib. ll ¥l›'s# *De Consens. Evaiuj.,* cap. xui, cum utrumque dici potuerit. Eo enim et fabrum credebant, quo fabri filium. » Adde, quia et videbant eum cum Joseph fabricantem. Videtur ergo Christum cum patre Joseph artem fabrilem exercuisse usque ad annum trigesimum, quo coepit docere et predicare. S. Hilarius ct Ambrosius censent Christum fuisse fabrum ferrarium; Hugo, murarium, vel c ı nn aurificem. Communis sententia est, Christum f ‘ll " fuisse fabrum lignarium , uti ex S. Chrysostomo

docci S. Thomas el S. Justinus, *Dialog, contra Triphon.* : « Erat, ait, aratra et juga boum conficiens. » Hinc praedicans Christus stepe ab cis petit similitudines, ut cap. xi : a Tollite jugum meum super vos. » Et « nemo mittens manum suam ad aratrum, et respiciens retro, aptus est regno Dei, n *Luca* ix, 62. Hinc ct Christianus ille a gen- Dribrri- p- 1«. tibus irrisore rogatus, a quid faceret fabri filius? n puti Christus, argute respondit : a Juliano (Apostata.') fabricat feretrum; » nam paulo post occisus est Julianus. Ita Sozomenus, lib. VI, cap. n. Nonnulli timen negant Christum fabrilem artem exercuisse, censentes eum instar religiosi abstractum vixisse, ac vacasse orationi et jejuniis usque ad annum 30. Ita Paulus Burgensis, Simon de Cassia ct noster Barradius : de quo plura *Luca* n, 51, ad illa : a Et erat subditus illis, n

Mystice : S. Augustinus, serm. *De Nativ.* : «Est, ait, paler Christi faber Deus, qui totius mundi opera fabricatus est, arcam Noe disposuit, Moysis tabernaculum ordinavit, arcam Testamenti instituit. Fabrum dixerit, qui mentem rigidam explanat ac cogitationes superbas excidii. » S. Hilarius : «Fabri, inquit, etiam hic erat filius, ferrum ignea vincentis ratione, sæculi virtutem judicio decoquentis, massamque formantis in omne opus utilitatis humante, formam scilicet corporum nostrorum in diversa membrorum ministeria et ad omnia ætcrnæ vitæ opera fingentis. » Porro, « Christus erat fabri filius, ait Chrysologus, *serm.* 48, sed illius, qui mundi fabricam fecit non malleo, sed præcepto ; qui elementorum membra, non ingenio, sed jussione compegit ; qui massam sæculi auctoritate, non carbone conflavit ; qui solem, non terreno igne, sed supremo calore succendit ; qui lunam, tenebras, noctem formavit et tempora ; qui stellas variata luce distinxit ; qui cuncta fecit ex nihilo, ct fecit, o homo, tibi, ut opificem operis restimationc pensares.

Nonne mater ejes licit in Maria; et fratres ejis, Jacobus, et Joseph, et Simon, et Judas? — « Fratres,» id est patrueles ct consobrini, ut dixi cap. xn, 46. At cur S.Mariam pauperem in matrem elegit Christus, et non Liviam Augusti, aut Mariamncm, Herodis uxorem? Respondet Theodoretus, tom VI *in Concit. Ephes.,,* in Appendice V, cap. ii *Dc Nativ. Christi :* « Si filius esset imperantis, potestati utilitatem adseriberent; si legislatoris factus fuisset filius, praeceptis utilitatem adseriberent; sed quid fecit? Omnia paupera et vilia elegit, omnia mediocria, et plurimum obscura, ut divinitas sola cognosceretur orbem transformasse terrarum. »

j Jacodcs. — Hic est Minor, cognomento Alphæi, O ” ' Apostolus et primus Episcopus Hierosolymo- 11 ’’’▮ rum, auctor Epistole Canonie®, ubi plura dc eodem dixi in prooemio. Alter ergo et diversus est hic a Jacobo Majore, filio Zebedrei et fratre Joannis, cujus corpus colitur Composteli®, cum Minoris colatur Romæ, in ecclesia SS. Apostolorum.

Er Joseph. — Græca habent loar,;, id est Joses, JwpU sic ct Syrus : unde eum Josctem vocat S. Hieronymus, lib. *Contra Helvidium.* Hic fuit unus ex septuaginta duo Christi discipulis, quem combinarunt cum S. Mattina ad Apostolatum, cum sors cecidit super Matthiain. Hic postea factus est Episcopus Eleutheropolis, ac inter Sanctos relatus, colitur die 22 julii, dc quo plura Aci. i,23.

Et Simon. — Multi ex Abdia, Sophronio, Isi- Simca. doro ct Beda putant hunc esse Simonem Canaanreuin Apostolum, quasi ille fuerit frater Jacobi Minoris ctJudæ; sed hic Simon ortus fuit cx Cana Galilææ, isti autem fratres, id est cognati Christi, orti fuere ex Nazareth, reque ac ipse Christus : unde cives Nazarethani hic mirantur, unde tanta scientia sit in Jesu cive suo, cum norint ejus fratres el cognatos quasi simplices ct idiotas, ut patet *Marci* vi, l ct sequent. Verius ergo videtur, hunc Simonem esse S. Simconem, qui S. Jacobo in Episcopatu Jcrosolymæ successit. Hic enim fuit filius Clcophre ejusque uxoris Marire, teste Hegcsippo apud Eusebium, lib. Ill *Ilistor.,* cap. xi, quem proinde fratrem fuisse Jacobi Minoris docet S. Chrysostomus, Theophylactus, Bcda, et cx iis Christophorus a Castro, lib. *De Deipara,* cap. i, licet Hegcsippus ct Epiphanius,*hares.* 66, censeant cum non fuisse fratrem, sed patruelem sive consobrinum Jacobi. Hic est ille Simeon, qui anno 10 Trajani, hoc est anno 109 Christi, crucifixus, cum esset 120 annorum ; omnes sua constantia ct fortitudine stupefecit. Unde sequitur cum undecim annis natum fuisse ante Christum, Christoque fuisse seniorem. Ex dictis constat erraro Abdiam, lib. VI *Hist. Apost.;* Sophronium apud S. Hieronymum, *De Script. Eccles.;* Isidorum, *Dc Vita et Morte Sanctorum,* et Bedani in cap. i *Actor.,* qui censent Simonem Chananæum cumdcm esse cum Simcanc episcopo Hierosolymitano ct crucifixo. Unde Bcda ibidem id retractat.

Et judas. — Hic est frater Jacobi Minoris, ct auclor Epistolæ Canonicæ, de quo plura ibidem in prooemio.

Quieres, an hi quatuor fuerint proprio dicti An Sifralres, cx eodem patre ct matre geniti? *Primo,* constat Jacobum et Joseph fuisse fratres, ut fuerint palet ex Matthœo, xxvn, 56. De reliquis duobus, scilicet Simone ct Juda, censent nonnulli cos fralres fuisse Jacobi ct Joseph, sed uterinos duntaxat: Pn.no. matrem enim eorum fuisse Mariam, quæ primo nupta Alphæo, ex eo genuerit Jacobum et Joseph, ideoque Jacobum vocari Alphæi, scilicet filium; deinde, mortuo Alphreo, nuptam Clcophre, genuisse ex co Simonem ct Judam. Ita S. Thomas in cap. i *ad Galat.,* lect. 5.

Secundo, Baronius in apparatu *Annat.,* cap. xlyi Secunio. et sequent., 1res ponit Marias sorores, id est consobrinas B. Virginis : primam Mariam Alphæi, scilicet matrem Jacobi el Judre Apostolorum, ac

Joseph; secundam Marîam Cleophæ, quæ ex Cleopha marito genuit S. Simconem, qui S. Jacobo successit in episcopatu Jerusalem, ct crucifixus est anno 120 ætatis, uti jam dixi; tertiam Mariam Salome, uxorem Zcbedæi, ex qua nati sunt Joannes ct Jacobus Apostoli.

Tfcrtio. *Tertio,* verum unam camdomquo esse Mariam Genn ms, Alphæi cum Maria Cleophæ liquet, si quis conferat tir?0 S-Joannis cap. xix, 25, cum Mutilimi cap. xxvii, 56, et Marci xvi; 40. Nam Joannes ait : a Stabant autem juxta crucem Jesu ; mater ejus , ct soror matris ejus Maria Cleophæ, et Maria Magdalena;;» Matthæus vero ait : a Inter quas erat Maria Magdalenas, et Maria Jacobi ct Joseph mater, ct mater filiorum Zcbedæi; » Marcus autem : a Inter quas crai Maria Magdalene, et Maria Jacobi Minoris el Joseph ; ct Salome. » Vides hic clare , quod illa , quæ a Joanne vocatur « Maria Cleophæ, » a Matthaeo et Marco vocetur « Maria Jacobi et Joseph mater; » Jacobi, inquam, qui non Zcbedæi, sed Alphæi, scilicet filius, vocatur *Ad.* i, et *Matth.* x.

Eadem Miria J¿ pini, Eadem ergo est Maria Cleophæ et Maria Alphæi; Clcophas enim alio nomine dictus est Alphæus more Ilebræorum, nisi malis cum nonnullis unum horum duorum fuisse maritum, alterum patrem hujus Mariæ. Eadem dicta est Maria Jacobi, scilicet Minoris, mater. Ita S. Chrysostomus, Hieronymus, Theodoretus, Bcda, quos citat et sequitur Christophorus a Castro, lib. *De Deipara,* cap. i.

Eadem mater* fll Tonini Zebedei. o Rursum, vides hic, ut illa quæ a Marco vocatur ^Onie l a *,a^iœo vocatur a mater filiorum Zcbedæi : n hæc ergo vocata fuit Salome. Ita S.Gregorios, Thcophylactus, Euthymius ct S. Epiphanias, *haresi* 59 et 78. Videtur ergo eadem Maria Cleophæ, sive Alphæi, genuisse hos quatuor, scilicet Jacobum, Joseph, Simonem ct Judam : nam eam matrem Jacobi et Joseph vocat Matthæus ct Marcus, loco jam citato ; Judas autem fuit frater Jacobi, uti ait ipse initio suæEpistolæ; Simon etiam sive Simeon, qui successit Jacobo fratri in episcopatu Hierosolymitano, ejusdem fuit frater, nam fuit filius Cleophæ ejusque uxoris Mariæ, ut diserte ait Hegesippus apud Eusebium, lib. HI *Ilistor.,* cap. xi. Porro, Mariam hanc non fuisse filiam, sed uxorem Cleophæ, diserte asserii idem Hegesippus, S. Chrysostomus, Eusebius, Theodoretus, Euthymius, et ex iis Chryslophorus a Castro loco citato, ac Suarez, HI *part., Quast.* XXVIII , art. i, disp. 5, sect. 4. Clcophas autem fuit frater Joseph, sponsi B. Virginis, ait idem Hegesippus. Hic est ille Clcophas, cui cum socio in Emmaus Christus in fractione panis se revelavit, ac in eadem domo ob Christi confessionem a Judæis occisus, martyr occubuit die 25 septembris, ut habet *Martyrologium Romanum.*

Dices, cur ergo Matthæus et Marcus hanc « Mariam , » vocant matrem Jacobi et Joseph, non aukm Simonis et Judæ? Hasp. Brevitatis causa id faciunt, et quia duo primi, scilicet Jacobus et Joseph, primi ct insigniores tunc habebantur præ duobus osteria. Ita S.Hieronymus, Thcophylactus, S. Gregorius, S.Epiphanias, *haresi* 59 ct 78, ct Nyssenus, orat. 2 *De Resurrect.* Porro Maria hæc, tot sanctorum filiorum ct filiarum mater, sancte mortua est in Judma die 9 aprilis, inde translata est Verulas in Italia, ibique magno honore colitur, ut habet *Martyrolwjiiim Romanum* ad diem 25 maii, et ibidem Baronins in Notis.

56. ET SORORES EJUS, NONXE OHNES APUD NOS Vers. w. sunt? — In Nazareth. Sorores Jacobi, Joseph, Simonis cl Judæ ab Hippolyto apud Nicephonim, lib. Ii, cap. m, vocantur Esther et Tamar; sed a CLrfsti S. Epiphanio, *haresi* 78, el Thcophylaclo vocantur Maria Salome, quæ fuit uxor Zcbedæi, et mater S. Joannis ct Jacobi Majoris Apostolorum, qui proinde fuere nepotes ex sorore Jacobi Minoris, Joseph, Simonis ct Judæ, uti ostendam ad oculum in tabula genealógica Christi, quam affigam ad cap. in Lucæ. Vide Chrbtophorum a Castro, *De Deipara,* cap. t, ubi docci Salomen seniorem fuisse Jacobo cl Juda fratribus suis : nam ipsa genuit Joanncm et Jacobum, qui a Christo cum Jacobo ct Juda avunculis eorum electi fuere in Apostolos; Joannes enim videtur tribus duntaxat annis fuisse junior Christo, natusque anno tertio Christi. Hinc etiam soli Jacobus, Joseph, Simon ct Judas , filii Cleophæ, vocantur fratres, id est patrueles Christi; Joannes vero et Jacobus, filii Zcbedæi, non vocantur fratres Christi, quia non fuerunt ejus patrueles, sive consobrini proprie el in primo gradu, sed consobrina Christi fuit duntaxat eorum mater Salome. Rursum hinc idem Christophorus a Castro colligit Jacobum Minorem, qui frater fuit Salome, seniorem fuisse Jacobo Majore, filio Salome et Zcbedæi, novem vel decem annis, ut minimum ; Minor enim Majoris erat avunculus : Minorem ergo eum dici, respcclu non ætatis, sed vocationis Christi. Plures alios cognatos vel affines habuisse Christum jorfe non est dubium, sed hi præ cæteris nominantur, quia et sanguine proximiores, et quia in eum tandem crediderunt lactique sunt ejus Apostoli*

UNDE ERGO UVÏC OMNIA ISTA? Er SCANDALIZABANTUR in eo. — Hoc est, offendebantur ct indignabantur, quod Christus, cum esset faber, faceret so doclorem ct prophetam, sicut jam offenderentur el indignarentur homines, si quem u fabrili officina et malleo viderent prosilire in cathedram, agerequo doctorem, insimularent enim cum summæ arrogantiæ vel slultitiæ; sed nesciebant Nazarethani Christum esse Dei l ilium, qui inter fabros nasci el cum eis fabrum agere, cx immensa charitate non est dedignatus, ut nos redimeret et exemplo suo doceret humilitatem. Quare charitas hæc Christi et humilitas, quæ debebat esse admirationi et venerationi, eis fuit scandalo, quia eam non capiebant, nec credebant Deum se tantopere velle humiliare et exinanire»

Vei. st. 57. Jesús aütem dixit xrs : Non est propheta / (doctor, prædicator) sine honore, nisi in patria - sua, et in domo sua. — a Sine honore, » Græce, *1* I ir. «nací, ici est *inhonorus,* vel *inhonorabilis,* ut vertit **• Hilarias. Syrus, *vilis* vel *despectus;* Arabicus, *r-* I *i habetur vilipendio;* Vatablus, *contemptus;* alii, • ' *expers* Aonoris.«Etin domo, » ¡destin familiact co- ll gnationc «sua;» quia «nec fratres,» id est cognati ct affines, « credebant in eum, » *Joan,* vu, 5. Est hoc proverbium vulgo usitatum ct communiter veram, at non semper; Joannes enim Baptista, «que ac Isaías, Elias, Elisaeus, Danici, Osco, etc., apud suos Judæos in magno fuere honore.

Cdir* (' *r'" J'* Porro, causa cur propheta, id est doctor, sæpe apud suos non honoretur, sed vilipendatur, *prima* est, quam dat S. Hieronymus : a Quod propemodum, ait, naturale sit cives semper civibus invidere : non enim considerant praesentia viri opera; sed fragilis recordantur infantile, quasi non ct ipsi per eosdem retatuin gradus ad maturam relatera venerint. » Rursum cives non ferunt civem sibi prreferri, praesertim juniorem seniori, pauperem diviti, plcbcium senatori : « Quia suam confusionem existimant gloriam contribulis, » ait Theophylactus *in Joanncm.* Audi S. Ambrosium in cap. iv *Luca : a* Non mediocris invidia proditur, quæ civicæ charilatis oblita in acerba odia causas amoris inflectit. Simul hoc cxcinplo pariter et oraculo declaratur, quod frustra opem miscricordire coelestis exspectes, si alicnœ fructibus virtutis invideas. Aspernator enim dominus invidorum est, el ab iis, qui divina beneficia in abis persequuntur, miracula sure potestatis avertit. »

£ecnn.h. *Secunda,* quia nimia familiaritas parit contemptum, ail S. Chrysostomus, *hom.* 3-t. EtS. Cyrillus : a Quia solemus, ait, quod tritum est ac quotidianum, etiamsi magnum sit, parvi pendere,» etc. Theophylactus etiam : a Consuevimus, ait, ea contemnere, qure valde familiaria sunt, semper magis attendentes alienis ct insolitis, » etc., juxta illud Alexis, apud Athenæum, lib. III : « Alienum amamus, proximum contemnimus. » Miramur cuira peregrina et exotica, aspernamur domestica ct familiaria, cum subinde domi habeamus meliora. Sic medicos nostros fastidimus, licet eruditos, peregrinos et barbaros suspicimus; flores et herbas ex India advectos caro emimus, cum meliores, imo iidem subinde in sylvis nostris nascantur : nimirum, « grata est novitas. »

Tertia, quod cx quotidiana conversatione cum tmu. hominibus facile vitia morum, vel infirmitates naturre cujusque detegantur, qure reverentiam minuunt ct vilipcndiuin pariunt; secus est in conversatione cum Deo, qure quo major est, eo majorem Dei reverentiam gignit : quia « quanto plus homo in cognitione Dei proficit, tanto magis perfectionis ejus excellentiam admiratur ct magis cum reveretur, » ail D. Thomas hic. Sic Nazarethani, videntes Christum comedere, bibere, dormire, fabricare, more aliorum, cum contempserunt, praesertim quia videbant ejus cognatos esse pauperes et abjectos, ac praesertim S. Josephum, quein putabant verum esse ejus patrem ; nec enim cogitare aut credere poterant cum natum cx virgine, solumque Deum habere patrem Doctor ergo ct praedicator familiaritatem hominum fugiat, ne spernatur ; nam, ut ait S. Cyrillus, a praedicatio ibi fructum facere non potest, ubi prædicalor contemnitur. »» Romre quidam c nostris, vir sapiens, concionatori cuidam Transalpino ad suos redeunto hoc monitum dedit : « Domi te contine, abstractus vive, cum Deo ver- Nota, sare, non cum hominibus, ita ut Dei oraculum audieris. » Et videmus eos qui id faciunt, ob opinionem sanctitatis ab omnibus coli, amari, audiri.

58. Et non fecit ibi virtutes (miracula) multas v*»» propter incredulitatem eorum. — Arabicus, *prop-* *Y' '*▮ *ter parvitatem fidei eorum.* Hæc enim faciebat cos indignos miraculis, utpotc qure Christus non nisi ad fidem sibi conciliandam ct augendam patrare solebat. Aliam causam dat S. Hieronymus : « Ne multas, ait, faciens virtutes, cives incredulos condemnaret, » « itaque poenam cis augeret, » ait S. Chrysostomus. Gravius enim peccat, qui plura miracula videt, et tamen non credit, quam qui pauca, ideoque gravius damnatur et punitur in gehenna. Hac de causa Christus «pauca signa fecit apud Judreos,aitS. Hieronymus; majorasignaquolidie in Gentibus per Apostolos facit, non tam in sanatione corporum, quam in animarum salute.» Janscnius cum suis post hoc caput ponit missionem Apostolorum factam a Christo, quam Matthreus narravit cap. x; deinde decollationem Joannis Baptiste,quam narrat Matthreus, cap. xiv proximo sequenti, ac reversionem Apostolorum ad Christum, Christiquc secessum in desertum, secutus Lucam et Marcum, qui hunc ordinem insinuant , licet aliter sentiat Maldonatus et alii. Vide Chronotaxin.

CAPUT DECIMUM QUARTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Primo, decollatur ab Herode S. Joannes Baptista. Secundo, vers. 13, *Christus id audiens, fugiens Herodem, secedit in desertum, ibiquo quinque panibus el duobus piscibus pascit quinque hominum millia. Tertio, vers.* 22, *dimissa turba, ascendit in montem, ut oret; mox ambulans super mare, venit ad discipulos fluctibus jactatos; Petrumque ad se evocatum et venientem, cum ipse fluctus metuens mergeretur, erigit, dicens :* « Modicœ fidei, quare dubitasti?» *illicoque ventum fluctusque sedat. Unde exclamant, qui erant in navi : a* Vere Filius Dei cs *: » quare ex locis circumquaque vicinis ad cum confluunt ægri, quos ipse attactu suo sanat.*

1. In illo tempore audivit Herodes tetrarcha famam Jesu , 2. et ait pueris suis : Hic est Joannes Baptista: ipse surrexit a mortuis, et ideo virtutes operantur in eo. 3. Herodes enim tenuit Joannem, et alligavit eum, et posuit in carcerem propter llerodiadem, uxorem fratris sui. 4. Dicebat enim illi Joannes : Non licet tibi habere eam. 5. Et volens illum occidere, timuit populum , quia sicut Prophetam eum habebant. 6. Die autem natalis Herodis, saltavit filia Herodiadis in medio, et placuit Herodi. 7. Unde cum juramento pollicitus est ei dare quodcuinque postulasse! ab eo. 8. At illa premonita a matre sua:Damibi, inquit, hic in disco caput Joannis Baptiste. 9. Et contristatus est Rex; propter juramentum autem, et eos qui pariter recumbebant, jussit dari. 10. Misitque et decollavit Joannem in carcere. 11. Et allatum est caput ejus in disco , et datum est puellæ , et attulit matri suæ. 12. Et accedentes discipuli ejus, tulerunt corpus ejus, et sepelierunt illud; et venientes, nuntiaverunt Jesu. 13. Quod cum audissel Jesus , secessit inde in navicula, in locum desertum seorsum ; et cum audissent turba?, secute sunt eum pedestres de civitatibus. 14. Et exiens, vidit turbam multam, et misertus est eis, et curavit languidos eorum. 15. Vespere autem facto, accesserunt ad eum discipuli ejus, dicentes : Desertus est locus, et hora jam pretorili : dimille turbas, ut euntes in castella, emant sibi escas. 1G. Jesus autem dixit eis : Non habent nccesse ire ; date illis vos manducare. 17. Responderunt ei : Non habemus hic nisi quinque panes et duos pisces. 18. Qui ait eis : Afferte mihi illos huc. 19. Et cum jussisset turbam discumbere super fcenum, acceptis quinque panibus et duobus piscibus, aspiciens in cœlum benedixit, et fregit, et dedit discipulis panes, discipuli autem turbis. 20. El manducaverunt omnes, et saturati sunt. Et tulerunt reliquias, duodecim cophinos fragmentorum plenos. 21. Manducantium autem fuit numerus quinque millia virorum, exceptis mulieribus et parvulis. 22. Et statini compulit Jesus discipulos ascendere in naviculam , et precedere eum trans fretum , donec dimitteret turbas. 23. Et dimissa turba, ascendit in montem solus orare. Vespere autem facto, solus erat ibi. 24. Navicula autem iu medio mari jactabatur fluctibus ; erat enim contrarius ventus. 25. Quarta autem vigilia noctis, venit ad eos, ambulans super mare. 26. Et videntes cura super mare ambulantem, turbati sunt, dicentes : Quia phantasma est. Et præ timore clamaverunt. 27. Statimque Jésus locutus est eis, dicens : Habete fiduciam : ego sum , nolite fimere. 28. Respondens autem Petrus, dixit : Domine, si tu es, jube me ad te venire super aquas. 29. At ipse ait ' Veni. Et descendens Petrus de navicula, ambulabat super aquam ut veniret ad Jesum. 30. Videns vero ventum validum, timuit; et cum coepisset mergi, clamavit, diceus : Domine, salvum me fac. 31. Et continuo Jesus extendens manum, apprehendit eum, t. uit illi : Modicœ fidei, quare dubitasti ? 32. Et cum ascendissent in naviculam, cessavit ver tus.

33. Qniaulem in navicula erant, venerunt, et adoraverunt eum, dicentes : Vere Filius Dei ‹ s. 34. Et cum transfretassent, venerunt in terram Genesar. 35. Et cum cognovissent eum viri loci illius, miserunt in universam regionem illam, et obtulerunt ei omnes male habentes ; 36. et rogabant eum ut vel fimbriam vestimenti ejus tangerent. Et quicumque tetigerunt, salvi facti sunt.

Ver», i. ni» n tuli ri- n, u. llMc-

1. IS ILLO TEMPORE AUDIVIT HERODES TETRARCHA famam Jesu. — Hæc omnia quæ «pedant dccoBationem S. Joannis, fusius et plenius præ omnibus Evangelisti^ narrat S. Marcus, vi, 14, quare ibi commodius illa explicabo. Herodes hic fuit Antipas, filius Herodis Sfagni infanticidæ, *Matth.* n> 16.

c0 '• 1 o. aiar- cum.

12. ET ACCEDENTES DISCIPULI EJUS, TULERUNT CORPUS EJUS, ET SEPELIERUNT ILLUD. — «Corpus; n Ver», tí. n' Syrus, *selado,* id est truncum corporis sine capite, ut a'l Nicephoros, lib. 1, cap. xix : « Herodias Joannis reprehensionem etiam post capitis resectionem verita, conjungereque id reliquo corporis timens, apud se remotis arbitris in abstrusiore regiæloco sepeliendum duxit;» idem asserit Beda, Itufilnus, lib. XI *Ilistor.,* cap. xxvni, ct *liistor. Tripart.,* lib. IX, cap. x l iii. Vide hic pánicos timores malæ conscientiæ : Herodias enim verebatur, si caput Joannis corpori jungeretur, quod resurgeret, rursusque animaretur ct contra incestas suas cum Herode nuptias predicando detonaret ; sicut Herodes putabat Joannem resurrexisse in Chriito in eumque transisse. Adeo caput illud invictum Baptiste, licet resectum, llerodiadi terrori fuit ct horrori.

Et venientes, nuntiaverunt Jesu. — Joannes enim ante mortem jusserat discipulis, ut, se mortuo, transirent ad Jesum, imo jam adhuc Joanne vivo nonnulli ad Jesum transierant, ut patet de Andrea, *Joan, i,* 40; adeoque ipse Joannes discipulos suos ad Jesum miserat sciscitatum, an ipse essetMessias?*Matth.* xi, 3.

Vtr». u. (;,'f *jùàr.* ,i' 3i. JJ. ih/c'j » Anü tu. Cor ■ u ‹ »'* t - •' ' i,,'. v.

13. Quod cum audisset Jesus, secessit inde in •''AVICULA, IN LOCUM DESERTUM SEORSUM. — « Quod cum audisset Jesus, » scilicet Joannem ab Herode decollatum, ac Herodem, qui hucusque partim desidia, partim bello contra Aretam, regem Arabiæ (hic enim filiam suam, teste Josepho, lib. XVHI *Antiq.,* cap. vu, Herodi desponderat, ideoque eJus rcPucbum ob Herodiadem factum, bello, quo Herodis exercitum cecidit, vindicavit), occupatus, neglexerat dicta factaque Jesu : Herodem, inquam, jam fama tot tantorumque miraculorum Jesu increbrescente de iis inaudisse, scrioque ad ea animadvertere coepisse, ut narravit Matthæus initio hujus capitis et bistorte, indeque suspicari Jesum esse Joannem resuscitatum ; idcirco Jesus -eeessit in desertum, idque *primo,* ut Herodis furorem declinaret, qui sicut Joannem decollaverat, ita jam putans eum suscitatum in Jesu, cuindem rursus decollasset, praesertim cum facile ei obrepsisset, vel suggesta fuisset a Phaiisæis suspicio, ipsum vel esse, vel venditare se Messiam regem Judæis promissum et per tot sæcula expcctatum: quare metuens ab eo regno privari, eum peremisset, uti pater ipsius Herodes Ascalonita Christum cum infantibus in Bethlehem occidere sategerat, *Matth.* n, 10. Ita S. Chrysostomus, Theophylactus, Euthymius. *Secundo,* ut Apostolos a sbando, sua missione et prædicatione redeuntes, ac multo laboro fessos quiete aliqua recrearet, uti docet Marcus, vi, 31. *Tertio,* ut exemplo suo doceret Tertio, prædicatoribus et thaumaturgis fugiendum esse plausum populi et vanam gloriam.

In navicula, — ut per cam proficisceretur trans mare Galilææ sive Tiberiadis, ut palet *Joannis* vi, 1 ; *Marci* vi, 43. Eadem enim est hæc historia cum illa quam fuse narrat Joannes, cap. vi, ex quo liquet, hæc circa Pascha contigisse. Volebat ergo Christus navicula effugere turbarum ad se confluxum, qui ipsi carceris et vite periculum apud Herodem creasset.

In locum desertum. — Addit Lucas, cap. ix, 10, « qui erat Bethsaidœ. n Adrichomius, in *Descript. Terræ sanctæ;* Jansenius et alii nonnulli censentturanbit hoc desertum, in quo Christus quinque panibus pavit quinque millia hominum, dici Bcthsaidæ, non quod fuerit juxta Bethsaidam ad latus et littus urbis, sed in opposito littore, trans mare Galilææ, situm inter Juliadem ct Dalmanutha. Probant, quia Joannes, vi, 1, ait Christum abiisse trans mare Galilææ, ac Matthæus, xiv, 34, eum transfretasse. Bcthsaidæ enim ditio extendebat se ultra mare in desertum hoc transmarinum. Ita ipsi.

Verum dico hoc desertum fuisse juxta Belhsaidam in eadem ripa, adeoque fuisse inter Bethsaidam ct Tibcriadcm.

Probalur *primo,* quia id diserte ait Lucas, cap. ix, 10 : « Secessit, ait, seorsum in locum desertum, qui est Bethsaida. » Arabicus, *in locum desertum prope civitatem quee vocatur Saida* decurtate, id est *Bethsaida.*

Secundo, idipsum clare testatur Burchardus et alii in *Descriptione Terræ sanctæ,* scilicet locum hunc fuisse vicinum Tiberiadi, dictumque *Mensa.*

Tertio, quiaNiceiihorus, lib. Vili, cap. m, seribil S. Helenam, Constantini Magni matrem, Tiberiade fîuSaaOjô-.cv, id est duodecim thronorum, templum erexisse eo loco quo Christus quinque hominum millia pavit. Trn> plumdo». .f*l® nun i S. Melma

Quarto, quia Christus, facta hac panum in deserto multiplicatione, fugiens turbam quæ eum volebat creare regem, jussit discipulos navigare Belhsaidom, tanquam vicinam. Rursum Joannes,

vi, 23, ait : « Aliœ supervenerunt naves a Tibériade, juxta locum ubi manducaverant panem, gratias agente Domino : » ergo locus hic erat juxta Tiberiadem, puta inter Tiberiadem ct Bethsaidam; cumque cum ibi non invenirent, recto itinere, per mare navigarunt, ubi wm invenerunt, uti subdit Joannes.

Ad argumentum respondeo ; Christum dici transfretasse et abiisse trans mare, id est mare navi transmisisse, sive ivisse per mare, non in adversum littus, sed ex una terra, per mare intermedium, in aliam, ex uno sinu anfractus, in alium ; nam per terram flexuosum erat iter, quare recto itinere eo pergentibus transeundum erat mare, non in adversurn littus, sed in adversum sinus flexum. ItaFranciscus Lucas, Maldonatus et alii. Vide dicta *Matth.* iv, IS. Sinum hunc videtur fecisse mons in quem secessit Jesus, ac deinde ex eo ad turbas eum sequentes descendit, uti narrat Joannes, cap. vi ct seq. Denique *trans* idem est quod *ultra,* cl ample sumitur, diciturquc cum de uno loco in alium, de uno maris sinu vel portu in alium transitionem facimus.

Quomodo potuero sf.pii Sivi ·l'™ km?

Et cum audissent turbm, secutji sunt eum pedestres DR CIVITATIBUS. — QuæFCS, quomodo pCdestres poterant sequi Christum navi euntem trans mare? Respondeo : Turbas secedente Christo *n naviculam, ejus famam passim per vicina loca sparsisse: qua exciti, multi undequaque confluxerunt, Chrislumque navi recta trans mare euntem pedibus insecuti sunt, circumeundo mare Tiberiadis, sive stagnum Genesareth usque ad Bethsaidam, ct inde usque ad Capbarnaum, ubi Cliristum invenerunt, uti narrat Joannes, vi, 24 et 25.

Tanke enim turbæ, licet longior, co kih odior tamen erat hic pedestris circuitus, eo quod naves ad tantam turbam vehendam deessent. Secessus Christi desiderium turbarum non retudit, sed acuit ad eum per invia ct avia sequendum; quia videbant cum virum sanctum, beneficum, divinum, fugientem plausum, cum Deo conversantem. Ita honor sequitur fugientes, sicut umbra sequitur corpus : sic ct secedant prædicatorcs, ct vacent orationi, ita plus cos colet et requiret mundus.

Vrr». u. *ir v«"* VI,Si

14. Et exiens (ex secreto deserti Bcthsaidæ, in (Ill°d secesserat), vidit turbam multam, et misertus est eis (« quia erant sicut oves non habentes pastorem, » ait Marcus, vi, 34. Scribæ enim non erant pastores, sed mercenarii, quærcntcs sua lucra, non ovium salutem), et curavit languidos (Græce id est infirmos, ægrolos) eorum,

—inter cos, qui scilicet so Christo offerebant, vel ab aliis offerebantur, postulantes sanitatem. Disco hic a Christo aliorum curam el commoda præferre luæ quieti et orationi.

vrr«. is. P v'r' 31,35,3«.

15. Vespere autem pacto, accesserunt ad eum DISCIPULI, DICENTES : DESERTUS 1ST LOCUS, ET HORA (prandii, tempus cibi sumendi) jam prjiteriit : DIMITTE TURBAS, UT EUMEs IN CASTELLA (Grucce, ù: xú¡i.ix, id est in vicos, in villas), emant sibi escas, — ut suæ fami succurrant : mane enim jejuni domo egressi, ut a te docerentur et curarentur, usque ad vesperam jejuni permanserunt.

16. Jesus autem dixit eis : Nox habent secesse ire (Græce, ¿«Atan, id est abire in villas ut emant escas), date illis vos manducare.—Sternit Christus viam ad miraculum multiplicationis panum, ideoque turbas definuit usque in vesperam, ut discipuli dimissionem illarum peterent, quibus ipse jubet dare illis cibum, ul eo testatius sit miraculum, eoque Christi beneficium gratius accidat, quo magis vident so esso in arctis ciboquc omni ad tantam turbam in deserto alendam destitui. Addit S. Joannes, cap. vi, quod Jesus a dixit ad Philippum : Unde ememus panes, ut manducent hi ? Hoc autem dicebat, tenlans eum : ipse enim sciebat quid esset facturus. Respondit ei Philippus : Ducentorum denariorum panes non sufficiunt cis, ut unusquisque modicum quid accipiat, m

v<n, ia, £l,c'- n›

Deuri» "l

Philippum præ aliis rogavit Christus, quiaPhilippus præ cœteris docilis erat et candidus, sed non ita acutus ct subtilis, ideoque mulla alias manifesta rogare solitus, uti, *Joannis* xiv, 8, rogavit Cliristum, dicens : a Domine, ostende nobis Patrem, et sufficit nobis, b Ila S. Chrysostomus, Theophylactus et S. Cyrillus, in cap. vi *Joannis.* Porro, denarius idem est quod julius Romanus, vel regalis Hispanicus, qui ponderat drachmam argenti : quare ducenti denarii faciunt quinquaginta floreaos Brabanticos, sive viginti aureos Romanos. Denarius enim dictus est quod decem asses contineret. As erat baiochus Romanus, sive medius stuferus. Vide ea quæ de priscis monetis et ponderibus annotavi in fine Pentateuchi. Viginti aureis inulti panes emi poterant. Nam Romæ jam unus panis albus octo, et subinde decem unciarum, emitur uno baiocho, qui fere uni sufficit ad unam refectionem : quare uno julio sive denario, qui continet decem baiochos, poterant emi tales decem panes, et consequenter ducentis denariis empta fuissent duo millia panum, quæ fere suffecissent ad duo millia hominum reficienda ; hic autem erant quinque hominum millia, præter mulieres et parvulos, quare tria millia omni pane caruissent. Adde multos in fame et jejunio esso edaces, ut eis unus panis non sufficiat, sed duos et subindo tres requirant. Vere ergo dixit Philippus, ducentorum denariorum panes non sufficere ad tantam turbam alendam.

Í7. Responderunt ei : Non habemus mc nisi v,ra. 17. QUINQUE PANES ET DUOS PISCES. — PÍSCCS Ili jam cocti erant et parati in cibum : statini enim ub Apostolis distributi fuerunt, jubento Christo, sino alia coctiono. Explicat id Joannes, vi, 8, aitque , u Dicit ei unus ex discipulis, Andreas frater Simonis Petri : Est puer unus hio qui habet quinque panos hordeaceos cl duos pisces; sed hæc quid

¿^.vui, ⁑ *Jm* t. u, ”•

sunt inter Linios?» Panes hos Apostolorum fuisse censet S. Chrysostomus ; melius Euthymius putat fuisse venales.

▾ m.1». 18. Oil AIT t AFFEHTE MIHI ILLOS I1UC, — Ut illos benedicendo multiplicem. Paruere Apostoli, ct attulere illos, atque hæc prompta eorum obedientia et fiducia, æque ac charitas ct studium succurrendi fami tot millium hominum, elicuit hoc a Christo miraculum.

19. Et CUM JUSSISSET TURBAM DISCUMBERE SUPER u'f *tt* I FOrNLM (Arabicus, ut *sederet super herbam),* accep- ▪V.'-. n. PIS QUISQUE PANIBUS LT DUOBLS PISCIBUS, ASPICIENS *' I IX COELUM BENEDIXIT, ET 1 RECIT, ET DEDIT DISCIPULIS tn'J;'l' paxes, discipuli altem turbis. — Prius membrum Minen plenius enarrat S. Marcus, \i, 39, dicens : « Et çtw- pà præccpit illis ut accumbere facerent omnes se- Kusi « r cundum contubernia super viride fcenum. » Con-) tubernia hæc erant diversi hominum coetus, in ,bi ' ' unum collecti ad prandendum. Unde Lucas, ix, 14, ea vocat convivia, id est convivarum coetus, in quibus honestatis causa viri cum viris, ac mulieres scorsim cum suis parvulis discumbebant, ut innuit hic Matthæus : olim enim non assidebant mensœ in scamno, sed discumbebant, id est jacebant in lectulis mensalibus qui juxta mensam sternebantur, unde lectisternia dicta, quorum loco hic erat foenum. Jussit vero Cliristus per contubernia eos discumbere, tum ut magis appareret discumbentium multitudo, tum ut ordinate omnia fierent, tum ut nemo præleriretur, qui non suam panis el piscis partem acciperet.

Aspiciens ix coeluj benedixit. — S. Joannes, vi, 11, sic habet : a Accepit ergo Jcsus panes, et cum gratias egisset, distribuit discumbentibus. » Unde hœretici tò *benedixit* exponunt per *gratias egit,* sed perperam ; Cliristus enim moro suo prius gratias egit Patri, deinde panes benedixit : Marcus enim, vi, 41, ait : a Intuens in coelum benedixit, et fregit panes. » Et Lucas, ix, 3G : « Respexit in coelum, et benedixit illis, » scilicet panibus,» el fregit, et distribuit» Christus ergo hic « benedixit, » tum Deum, illum laudando ct gratias agendo, ut habet Joannes, cap. vi, quia prima debet esse orationis pars, ut Dei laude nobis benevolentiam conciliemus, ad impetrandum id quod deinde sumus postulari ; tum ipsos panes < benedixit, » boo est divinam gratiam eis imprecatus est, per quam multiplicarentur, ct vim roburque conciperent ad tantam turbam copiose valideque alendam, roborandam ct exhilarandam, perinde ac si opiparo carnium et vinorum epulo pasti fuissent Christus ergo hac benedic- a 4 r<« * *1 Uxx tione virtutem aliquam, non physicam, sed moralem panibus Indidit, scilicet dcpulationem ?uam et ordinationem ad miraculosam multi- ; plicationcm, per quam manum, id est virtutem ' uam divinam, quasi panibus apposuit, ul illico nipsa multiplicarentur, nimirum aerem vicinum, vel aliam materiam sensim inter distribuendum, sed imcusibihter el continue iu panes convertendo : Deus enim nihil do novo creat cx nihilo, sed ex materia initio mundi creata omnia producit ct transformat. Simili modo multiplicavit farinam ct oleum viduæ Sareplanæ, ob merita Eliœ, IV *Jleg.* xvn, 14; ct alterius, ob merita Elisaei, IV *Hcg.* iv, S. Panes hos optimos et sapidissi- Pmm mos fuisse, magnaque vi nutriendi, roborandi ct exhilarandi preditos, liquet cx eo quod erant ,|tu¡. panes divini a Christo per miraculum producti : Dei enim perfecta sunt opera. Sic vinum cx aqua in Cana Gnlilææ conversum fuit optimum, ut patet Joannis n, 10. Sic Deus, dum singulis rerum speciebus a se initio mundi creatis benedixit, hoc ipso vim generandi, ac sc propagandi multiplicandiquc cis indidit, dicens : « Crescite ct multiplicamini,» *Gen.* i. Sic Cliristus in ultima coma instituens Eucharistiam, benedicens panein, cum in corpus suum transmutavit, *Matth.* xxvi, 26. Atipie hujus in Eucharistia transmukitionis typus et præambula quasi dispositio fuit hæc panum per Christi benedictionem multiplicatio ; nam paulo post cam Christus de Eucharistia sermonem prolixum instituit, quem narrat Joannes, cap.vi, ac Eucharistiam cum manna contulit et prætulit, dicens : « Non sicut manducaverunt patres vestri manna, ct mortui sunt : qui manducat hunc panem, vivet in æternum, » *Joan,* vi, S9. Causam dat S. Augustinus, tract. 24 *in Joanncm :* a Unde, ait, multiplicat (Deus) de paucis granis segetes, indo in munibus suis multiplicavit panes : potestas enim crai in manibus Christi. Panes enim illi quinque quasi semina erant, non quidem terræ mandata, sed ab eo qui terram fecit multiplicata.» Unde S. Chrysostomus : « Multiplicabantur, ait, in discipulorum manibus quinque illi panes, ac fontis in morem scaturiebant;» dum, ut ait S. Hilarius, « Fragmentis fragmenta succedunt, et fallunt semper perfracta frangentes.» « Frangente enim Domino, seminarium fit ciborum,» ait S. Hieronymus, a Vidisses, inquit S. Ambrosius, incomprehensibili quodam rigatu inter dividentium manus, quas non fregerant, fructificare particulas, ct intacta frangentium digitis spunto sua fragmenta subrepere : quemadmodum videmus liquidis fontibus continuos fluere successus, ct quidquid do illis auferas, usurario quodam reparari meatu. »

Tropologico : Christus hic suo facto docci pa- paladines et opes, tam corporales quam spirituales, in ll r»nP* eleemosynam egentibus datos non minui, sed "n- multiplicari, imo centuplicari et millecupla». Sic t»r, S. Joannes ob libcralitalem cognominatus Eleemosynarius, Patriarcha Alexandrinus, dicebat se Ei/Ù^u. quotidiana experientia discere, quod quo plus s. J.undaret pauperibus, co plus a Deo reciperet : undo aiebat : a Videbo, Domine, quis citius deficiat, 'm. an tu mihi dando, an ego egenis distribuendo. » Ita Leontius in ejus Vita. Simili modo Sanctulns Sinem» presbyter multiplicavit panem operariis, utinarrat S. Gregorius, HI *Dialog,* cap. xxxvii. Hadrianus II, ' '

Adria- Pontifex, qui Nicolao primo successit anno dom'n* 914, ac octavam Synodum generalem Constantinopoli indixit, in caque Pholium invasorem sedis ejecit, ac S. Jgnatium legitimum Patriarcham restituit; hic, inquam, Hadrianus, ait Platina , Sergio Pontifici familiaris fuit, a quo cum aliquando denarios quadraginta dono accepisset, domum rediens, dispensatori mandavit, ut cos peregrinis el pauperibus, qui in vestibulo domus suœ stabant, erogaret. Facere ille mandata conatus, cum videret ne minimæ quidem parti tantula re satisfieri posse, ad Hadrianum rediens, rem ipsam exponit. Tum Hadrianus accepta pecunia ad pauperes veniens, et ternos denarios singulis præstitit, ct tolidem sibi rei familiari satisfacturus reservavit, admirante dispensatore miraculum rei. Cui Hadrianus : a Vides, inquit, quam benignus ct largus sit Dominus, his præsertim, qui liberalesct munifici in pauperes sunt? » Hac, ct aliis virtutibus tanto in pretio apud omnes fuit, ut cum de Pontifice creando sermo haberetur, ccrlatim omnes unicum Hadrianum deligerent.

s.Ljdwi. ***• S. Lydwina Hollanda, singulare patientiæ et charitatis speculum, cum esset pauper, studiose tamen egenis succurrebat : quocirca paucos habens in bursa nummos, dum cos libcralitcr erogaret, assidue alii cœlitus surrogabantur, ita ut nunquam deficerent, sed crescerent jugiter, ideoque hæc ejus « bursa Jesu » cognominata est. Lege ejus Vitam apud Surium in aprili. Vide II *Corinth.,* cap. ix, 6 ct seq. : a Qui parce seminat, ait, parce ct metet, ct qui seminat in benedictionibus (id est benedictiones, id est beneficentias multas), de benedictionibus (beneficentias multas) metet. » Est Hebraica syntaxis. Hcbræi enim verba contactus, quale est seminare, construunt cum ablativo prævia præpositione : unde dicunt tangere in manu, id est tangere manum. Quare cium pauperi das panem vel Julium, non eum perdis, sed seminas; quia sicut cx uno seminis grano multa succrescunt, sic cx uno pano vel julio multi.

ve», so. /j<r. n, vi zùit.'vi.' u, n. 20. Et manducaverunt omnes. — Quinque millia virorum cum mulieribus ct parvulis, quorum in8cns crat numerus ; mulieres enim devotœ magis sunt, a?quc ac magis curios®, ut videant novum Prophetam, qualiscral Christus, quam vili,

c.ur imih hic vijl mrn' Er saturati sunt. — Dices, nulla hic vini fit mentio : quomodo ergo saturati sunt, qui nil biberant? sine polii enim sitibundumet caninum est prandium. Respondeo Christum non dedisse cis vinum, quia vicini erant aquarum fontes, ad quos pro potu accedere poterant. Potus enim aquto est naturalis ct sanus, ac natur® sufflat.

ruin i na- h ijhsrt Ulterius voro gulam irritaro vino Christus noleat cn|m cibum Deus ad necessitatem et satietatem , non nd voluptatem ct lasciviam. Sic Angelus Eli® detulit panem, et vas aquæ, non vini in deserlo, III *Rcg.* xix, G. Sic corvus, jussu Dei, quotidie deferebat dimidium panem ad S. Paulum primum eremitam, sitim vero ex vicino aqtiæ fonte eum levare volebat, teste S. Hieronymo in ejus Vita. Idem fecit Deus aliis Sanctis. Imo ab Adamo usque ad diluvium per 1600 annos usque ad Noe, qui primus vitem plantavit, Ani» <iíhomines religiosiores non comederunt carnes, nec biberunt vinum, sed fructus edebant et bibebant aquam, et tamen vivebant per 900 annos, aram Abstinentia ergo mater est sanitatis, æque ac sa- u'c<' pientiæ et sanctitatis. Vide dicta Genes, ix.

Et TULBBÜNT RELIQUIAS DUODECIM COIMHNOS PRAG- Mújpj mentorum plexos. — Ergo retulerunt plus panis, "J"l*„. quam initio ad Christum attulerant, nimirum quin- Pj«f<u'u que : duodecim enim cophini sive corbes, non qn-.mdquinque, sed triginta et plures panes continebant. Verisimile est Christum, primo quinque panes inanibus suis fregisse, et frangendo multiplicasse, ac eos in hos cophinos distribuisse, qui deinde ejus jussu dum ab Apostolis per contubernia in turbas distribuerentur, sensim magis et magis multiplicabantur : quare tot cophinos fragmentorum ad Christum retulerunt, quot cophinos panum primo ab co acceperunt. Ita Maldonalus. Ccdrenus in *Compenti. Ilistor.* narrat duodecim hos cophinos religiose repositos fuisse in templo duodecim Apostolorum, quod Constantinopoli exædificavit Constantinus Magnus.

Porro, Judaiis ab olim familiares fuere cophini: unde Juvenalis :

Judiéis, ait, quonitn cophinos fœnutnqne supellex.

Unde liquet cophinum tantœ capacitatis esse, ut capiat tantum, quantum manus vel brachium viri, v. g. Judæi, portare potest.

21. Manducantium autem Furr numerus quisque si. (Græce ¿«1 id est guasí *quinque)* millia virorum, EXCEPTIS MULIERIBUS ET PABYUUS. — Putant VI_ u nonnulli mulieres el parvulos exæquasse numerum virorum ; sed hoc difficile est creditu, quia ,0' desertum hoc Christi longe aberat ab urbibus et villis frequentioribus, iter autem tam longum facere multis minoribus fuisset difficile. Hanc quinque millium virorum, per quinque panes a Christo benedictos ct multiplicatos, refectionem, ad verbum prædixit Sibylla, cujus versus recitat Lactantius, lib. IV, cap. xv.

22. Et stati» compulit Jesus discipulos as–v»«.m. CENDEBB IN NAVICULAM , ET PR.ECEDERE EUM TRANS *'• iretum (trans mare Galilææ, iterum enim iterum- VI IG. quo illud trajiciebat Christus ad fugiendum turbas), donec dimitteret turbas. — Id fecit Cliristus j *primo,* quia volebat secedere, ut solus quiotiusctinslantius oraret, ut palet ex vers, seq.; s. *undo,* ut hac ratione facilius effugeret turbam, quam sciebat ipsum velle facere regem, ob multiplicationem ct distributionem panum ab eo factam, uti docet Joannes, vi, lo; *tertio,* ut sequentis miraculi in sedanda maris tempestate flaret occasionem.

23. Er dimissa turba (ei valedicens ct bene precatus, jubensque ad sua redire), ascendit in MONTEM SOI LS ORARE : VESPERE AUTEM FACTO, SOLUS emat ibi.—Repetit hoc Matthæus, ut sternat viam ad sequens miraculum, quod scilicet Christus cx monte venerit et ambulant super mare, ut discipulis in navi vento jactatis succurreret. Solus orat Christus : primo ut moneat fideles in oratione fugere turbas et strepitus, ac in secreto ct silentio mente collecta Deum precari; *secundo t* ut doceat prrdicatorcs subindo secedere, ut animum colligant, ac cum Deo agant, petantquo ut ca quno prædicarunt Deus confirmet, ac verbi sui semina, quæ ipsi in mentibus auditorum sparserunt, irriget, foveat, promoveat el perficiat ; utque novum cis spiritum indat, quo instructi novo et majori fervore redeant ad praedicandum.

Vrrf ii. 24. Navicula autem in medio mari jactabatur 47, u' (Græce pswxvZw**», id esi vexabatur) fluctibus; j -'- vr', irat enim contraries ventus. — Syrus : *Jam rc-* *• *cesserat a terra stadiis inultis, cum ayitarctur plurimum.* Arabicus : *Agitabant eam fluctus.* Sicut contra fluctus constanter ibat navis, ct validius remigabant nauta, sic contra lentalioncs fortius eundum est, juxta illud :

Tu, ne cede malis, sed contra audentior ito.

«Ambulabant, ait S. Augustinus, tract. 25*in Joannem,* promovebant Apostoli, ncc venii illi, et tempestates, ct fluctus, et tenebr® id agebant, ut vel navis non promoveretur, vel soluta mergeretur, sed inter omnia illa male ibat. »

Porro, tempestas cuique est non tantum adversitas, sed nimia prosperitas. Audi S. Augustinum, serm. 13 *De Verbis Domini secundum Matth. : a* Unicuique sua cupiditas, tempestas est. Amas Deum, ambulas super mare, sub pedibus tuis est timor sæculi. Amas saxulum, absorbebit te ; amatores suos vorare novit, non portare. Sed cum fluchiat cupiditate cor tuum, ut vincas tuam cupiditatem, invoca Christi divinitatem.n Et inferius : «Magnœ virtutis est, cum felicitate luctari ; magn® felicitatis est, a felicitate non vinci. »

M. Quarta autem vigilia (Grace id j/.r u, est custodia) noctis, venit ah eos ambulans vifiu» super MARE- — Domani noctu singulis ternis t-.-tu horis mutabant excubias, id est vigiles ct custodes q<'»r urbis vel exercitus, turn ne illi cx nimis longa vigilia in somnum inciderent, tum nc fraudi alicui ct proditioni esset locus; et hæ vocabantur vigilile vel custodite. Quare noctem si brevis crat, in ternas; si longa, in quaternas vigilias sive custodias dividebant. Quarta ergo vigilia incipiebat decima noctis hora, et durabat usque ad duodecimam. Porro, hæc contigerant paulo post multiplicationem panum et pastum turbæ, quæ facta est circa Pascha, ut patet Joan, vr, 4. Unde colligas hanc tempest item ct hanc ejus sedationem factam a Christo, contigisse circa æqui noctum paschale, sive vernum, quando nox æqualis diei est duodecim horarum. Duravit ergo hæc maris tempestas per novem horas, scilicet per 1res vigilias noctis usque ad quartam, qua Christus venit ad discipulos mari jactatos. « Quarta vigilia noctis ad eos venisse Dominum, ostendit tota nocte periclitatos,» ait S. Chrysostoinus : illi ergo continue navigantes 1res vigilias, id est per novem horas, vix confecerunt 25 vel 30 stadia (ut ait Joannes vr, 19), id est milliaria Italica circiter tria : nam octo stadia faciunt unum milliare; stadium cnim continet 125 passus, milliare vero mille passus. Igitur Apostoli novem horis navigantes vix dimidium maris Galilææ trajecerant : ejus cnim latitudo est sex milliarium, longitudo vero sedecim, teste Plinio, lib. V, cap. xv. Imo Josephus, lib. IH *Belli,* cap. xviir,ait illud latum esse 10 stadiis, id est 5 milliaribus, longum vero 100 stadiis, id est milliaribus duodecim cum dimidio. Hoc verum est, si cum Adrichoinio, Janscnio ct aliis dicas Apostolos totam maris latitudinem transisse. Nam alii verius censent eos illud in longum sulcasse : desertum cnim hoc silum erat inter Bethsaidain ct Tiberiadem, ex quo versus Bethsaidain ct Capharnaum in longum maris hujus navigarunt, uti ostendi vers. 13 hujus capitis. Permisit Christus discipulos tot horis tempestate jactari : primo, ut assuescerent pati adversa ctdura; *secundo,* Lt opem Dei ardentius flagitarent; *tertio,* ut suavior et gratior cis accideret procelta tam difficilis et longæ sedatio, mox facienda a Christo. Ita S. Chrysostomus, Theophylactus et alii.

Audi Lactantium, lib. IV De *vera Sapientia, cap.* xv: a At illi (discipuli Christi) urgente jam vespere profecti contrario vento laborare cœperunt, cumque jam medium fretum tenerent, turn pedibus mare ingressus consecutus est eos, tanquam in solido gradiens : non ut poeta Orionem mentiuntur in pelago incedentem, qui demersa corporis parte humero sustinet undas. » Profert deinde Sibyllas carmina, quibus illa praedixit Christum ventos et mare furens pacaturum, morbos curaturum ct mortuos suscitaturum. Audi S. Hieronymum : « Stationes et vigili® militares in terna horarum spatia dividuntur. Quando ergo dicit quarta vigilia noctis venisse ad eos Dominum, ostendit tota nocte periclitatos, et extremo nodis, atque in consummatione mundi eis auxilium præbiturum. » Audi et S. Augustinum, serm. 11 *De Verb. Domini secundum Matlhœum :* «Quarta vigilia noctis, extrema pars noctis. Vigilia unatres horas habet, ac per hoc nox quatuor vigilias habet, ternis horis per singulas vigilias distributis. Quarta ergo vigilia noctis, hoc est, pene jam nocte linita. Sic veniet in fine sæculi, iniquitatis node transacta, ad judicandos vivos et mortuos. »

Ambulans surra mark, —per virtutem divinam Chrlitoi quam habebat ut Deus, ct per dotem agilitatis quam ad tempus assumpsit ut homo, inquit pori»gl»

riAii id Joannes Major hic : sicut idem Christus in tempore nativitatis assumpsit dotem subtilitatis, penetrando clausum Virginis Matris uterum ; ac dotem claritatis in tempore transfigurationis ; denique dotem impossibilitatis in jejunio quadraginta dierum, qua factum est ut nullum famem pateretur aut sentiret.

Vers.îô. 20. Et videntes eum super make ambulantem, ^wjoan TÜRBITI SÜWT› BIGOTES : QUIA PHANTASMA EST. — ‘Syrus, *quia visio mendax,* id est spectrum est : tum quia talia noctu et in tenebris obambularo, apparere et homines territare vexareque solent, uti multis exemplis docet Delrio in *Magicis;* tum quia pre tenebris non agnoscebant ambulantem hunc esse Jcsum , præsertim quia, ut ait Marcus, vi, 48, a Volebat præterire eos ; n quasi eos non curans, nec ad cos pertinens, sed alio porgens, ut in eis metum et clamorem excitaret, quo excitus se cis cognoscendum daret. Unde sequitur :

Et PRÆ. TIMORE CLAMAVERUNT. — ConfUSUS fuit hic clamor elicitus a pavore, qualis esse solet navigantium, cum in naufragii periculum incidunt, ut de vita quasi desperent. Duplex crat hic discipulorum timor. Ad metum enim fluctuum maris minantium naviculam obruere, accedebat metus phantasmatis, ne illud navim iisdem plane submergeret.

Permisit hoc Christus, ut discipuli discerent metus ct tentationes sustinere, etiam dum illi augentur ct duplicantur, utque eo suavior cis accederet liberatio et consolatio mox ab eo afferenda, quo major praecesserat desolatio et quasi salutis desperatio; in arctis enim cum res est in acie novaculæ, Deus illico ex alto succurrit. Unde sequitur :

Vm. 27. 27. St ATIMQUE JESUS LOCUTUS EST EIS, DICENS: .Van m. Habete fiduciam (Græce Oapatîn, id est animum lapsum resumito, respirate, confidite, animosi et fidentes estote; Syrus, *bono estote animo;* Arabicus , *estote fortes) :* Ego sum (magister vester, quem nostis, cujusque beneficentiam et omnipotentiam in tot miraculis a me patratis experti estis : qui proinde non vos illudo ut phantasma, sed tempestateci metu liberare destino), nolite timere. — Græce, *ne timeatis,* vel a spectro, vel a tinctibus. Hac voce Christi tum externa auribus insonante, tum potius interna animis discipulorum ingesta, Christus cis ademit pavorem, ao serenitatem, securitatem cl læliliam indidit, ut plane confiderent se a Christo omni periculo liberandos.

indicfom Ex hoc loco disce hoc esso discrimen boni et tiHiXuî,na'* spiritus, qu°d bonus initio terreat, mox consoletur, serenet et lætificct, uti facit hic malas. Christus : malus vero initio gaudium sensuale ingerat, sed mox luœrorem, angorem et desperationem immittat.

Veo.sa, 28. Respondens autem Petrus dixit : Domine, si tu es (Jesus, magister et Dominus noster), jube me ad te venire super aquas. — Calvinus S. rami Petrum temeritatis et slultitiæ accusat : «Dubitabat cnim Petrus, inquit, an qui apparebat esset Christus, an vero spectrum dæmonis. Potuisset «t-r «linncn. enim dæmon simulans se esse Christum jubere Petro, ut veniret ad se, itaque cum mergere in mari, uti plura spectra fecisse narrat Delrio in *Magicis,* n Respondent Patres et Interpretes in hunc locum dupliciter. *Primo,* Petrum cx voce, gestu, habitu, ct mullo magis ex interiore Christi instinctu agnovisse hoc non esse phantasma, sed ipsummet Christum, ut dixi vers. 27; quod ergo ait : « si tu es, » non est vox dubitantis, sed lætitia gestientis ulteriusque optantis ad Christum cito venire, ut illi, quem summe amabat, per mare miraculose accedenti, quam proxime jungatur. Ita S. Hilarius : a In Petro, ait, considera fide cum cæteros anteisse. » El S. Chrysostoinus : «Vides , ait, quod vehementer Petrus arderet ? vides quanta fides ipsius etiam nunc esset? Nemo ita ul ipse Jesum amabat. Non solum charitalem, sed fidem etiam ostendit. Quia enim credebat non tantummodo Christum super mare ambulare, verum etiam id aliis posse concedere, ausus e^t hoc petere, ut cum eo citius esse posset.» El S. Hieronymus : « Eodem, ait, fidei ardore quo semper, nunc quoque cætcris tacentibus credit sc posse facere per voluntatem magistri, quod ille poterat per naturam. Jube me venire ad te super aquas. Tu præcipe, et illico solidabuntur undæ; leve fiel corpus, quod per se grave est.» Vide Abulensem hie, *Quast.* CLXVI, ubi asserit Petrum certo scivisse cum qui ambulabat super mare esse Christum; ideoque eo vocante ct jubente audacler mare ingressum, ac cum mergeretur cum fidenter invocasse, dicendo : « Domine, salvum me fac. »

Secundo, si omnino velis r» « si lu es, » esse dubitantis, dicendum per ii « jube me venire ad te super aquas, » Petrum postulasse id sibi juberi non simpliciter, sed cum efficacia : ita scilicet, ut Cluistus non tantum exterius, sed et interius sibi juberet, ac hac sua jussione inderet animo suo tantam audaciam, fiduciam ct securitatem ut non dubitaret, quin Christo jubente securus ambularet super aquas : unde mox eo jubente, juxta navim tentons aquam pedibus, illico sensit eam non cedere, sed se super illam ambularo; quare fidens ct securus super aquas perrexit ad Christum. Ha Jansenius. Solus enim Deus potest mento illabi, iliique suæ presentii» certa signa dare, licet nobis incognita, ncc nisi experienti cognita, quibus animam certam facit sc illi interius loqui, non Angelum, vel dæmonem ; qualia habuerunt Prophetæ, cum a Deo audirent futura: alioqui enim tam Deum, quam seipsos ludribrio exposuissent, cum enuntiabant aliquid futurum quasi sibi revelatum a Deo, nisi de eo certi fuissent, illud scilicet sibi vere a Deo, non autem a diabolo speciem Dei assumente esso rc-

ve!-.tum. Ila He ficltim Pelro : petit cnim ipse a Chi isto signa securibus interna æque ac externa, quæ omne dubium ab anima excludant, iliaque ci pmsütit Christus, dicens : a Veni.» Exillisergo certus erat Petrus hanc esse vocem Christi, non .-.ficujus phantasmatis, vel daemonis. Id magis patebit ex vers. 30.

Si TU ES, JUBE ME AD TE VENIRE SUPER AQUAS. — festive S. Augustinus, serm. 1 i *Dc Verbis Domini tc-undum Matth.,* Petrum ita loquentem inducit : K Si tu es, non miror quod solidam carnem super liquentis elementi terga suspendis. Quid cnim mirum, si conditori suo creatura famulatur ? Hoc ego non miror; fac quod mirer : ambulet Petrus, l ac quod mirer : jube me venire ad te super aquas. » etc. Et inferius : « Tu Deus es, ego homo sum. Voluisti de meo habere infirmitatem in carne quam portas ; habeam et ego de tuo potestatem, ut unda me portet. Domine, si tu es, jube me venire ad te super aquas. Quomodo cnim mihi in mari non erit via, si tu jusseris, qui propter nos factus es via ? »

29. At ipse ait : Vexl — Hac voce Christus certitudinem ct securitatem indidit menti Petri, uti jam dixi. Unde sequitur :

Er descendens Petrus de navicula, ambulabat **SUPER AQUAM, UT VENIRET AD JESUM. — Factum CSt** hoc, modo uno c tribus, scilicet quod Christus vi divina delineret Petrum, ne mergeretur, sicut Angelus capillis detinuit Ilabacuc, rapuitque in Babylonem, *Daniel.* XIV,33 ; aut non concurrcritcum gravitate corporis Petri, ut cum gravidaret et sub aquis deprimeret; aut quod non concurrerit cum aqua, ut loco cederet, sed ut solida firmaque sub pedibus Petri instar glaciei, vel crystalli consisteret. Ita Joannes Major hic.

30. Videns vero ventum validum, timuit, et **CUM COEPISSET MERGI CLAMAVIT, DICENS: DOMINE,** salvum me fac. — Arabicus : *Vidit autem validitatem venti, et timuit, et prope erat ut mergeretur, et exclamavit.* Validitas ergo venti injecit Petro metum, metus diffidentiam, diffidentia periculum. Quem enim fides vehebat super aquas, diffidentia mersit. Causa fuit modica fides in Petro, uti ei objicit Christus : timebat enim, ne tanto vento et fluctibus, Christo permittente, mergorctur : necdum enim receperat fidei ct charitatis robur a Spiritu Sancto quod postea recepit in Pentecoste. Hinc el in passione Christi valido pulsatus tentationis Judæorum vento, cecidit, negavitque Christum, cujus hæc tentatio fuit typus et quasi præambula significatio. Ita Theopbylactus.

Permisit hoc Christus, ut Petrus suam suroque fidei infirmitatem agnosceret, seque humiliaret, ejusque augmentum a Christo posceret, lieretque petra fidei, juxta illud : « Tu es Petrus, el super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, » ¡h. xvi. Et : «Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua, ct tu aliquando conversus confirma fratres tuos, » *Luc.* xxn, 32. Ita S. Hieronymus, Thcophylactus et alii. Petrus, ait S. Chrysostomus, *hom.* 31, « quod majus erat super maria, scilicet de navigio descendere, magno animo fecit. Vi autem ventorum et impetu fluctuum, quod erat minus, superatus timuit. Natum quippe humanæ hæc conditio est, ut difficilioribus nonnunquam superatis, succumbat in minoribus. » DeniqueS. Augustinus,serm. 14 De *Verbis Domini:* «In Petro, ait, ambulante super aquas, figurantur in fide firmi, in dubitante infirmi. »

Domine, salvum me fac.—Hinc liquet id quoddixi vers. 28, Petrum non dubitasse, quin is, qui apparebat, esset Christus ; alioquin enim eum in tanto periculo non invocasset, sed Deum, qui est in coelis, uti solent facere naufragi; sed dubitasse tantum, an Christus permitteret ventum suro naturai suisque viribus, ut se in fluctibus ambulantem iisdem obrueret, cum tamen ei Christus fidern dedisset, dicendo : « veni, » qua voce cum assecurabat quod non mergeretur : sed validitas venti quatiens latera Petri, hanc ei fidem excussit et difflavit. Pulchre S. Augustinus, *serm.* 14 jam citato : « Titubatio ista, fratres, quasi mors fidei fuit. Sed ubi exclamavit, fides iterum resurrexit. Non ambularet nisi crederet, sed nec mergeretur, nisi dubitaret. In Petro itaque communis omnium nostrum consideranda conditio est, ut si nos in aliquo tentationum ventus conatur subvertere, vel unda submergere, clamemus ad Christum.»

31. Et continuo Jesus extendens manum; appre- ver **HENDIT EUM, ET AIT ILLI : MODICA FIDEI (SyrUS : *O exigua fide pradite),*** quare dubitasti? — Grrocc, tí; -i ¿iiçàsa;, id est *in quid animum in duo divisisti?* duplicia considerasti, ambiguus inter duo hæsisti et hrositasti ? Duo enim Petro hic objiciebantur, scilicet validitas venti inculiens illi timorem submersionis, ct Christi vox ingerens illi fiduciam et securitatem a submersione ; sed validitas venti magis sensibilis, ideoque magis vehemens fuit voce Christi : rapuit enim Petri animum ad se, ut illi uni intentus, nec de promissione Christi cogitans, titubaret metucretquc mergi, cum potius debuisset totus auscultare et intendere voci Christi cum assecuranti, itaque resistere tentationi et pavori, quem validitas venti incutiebat ; proprie ergo in Petro hic erat defectus fiduciro, sed hic ex defectu fidei oriebatur. Idem contingit cuilibet tentato in quavis tentatione.

Fere cnim omnis tentatio oritur ex diffidentia t, imi». Dei, quod homo fidens sibi, vel humanis auxi- »'■»■«< liis, Deo diffidat; nec ad cum statini per oratio- «imm. nem recurrat. Hinc ergo discat tentatus, ut animuta a rc, quam tentatio ingerit, avertat, cumque totum convertat ad Deum in coquo deligat, ct ejus opem supplex imploret. Pulchre vereque S. Chrysostomus : « Sicut si pullus, inquit, cum antequam volare queat, nido exiens in terram decidat, mater velociter raptum in nidum resti-

Cult : sic tunc Christus cum Petro peregit. * Tentalus ergo Christum invocet, sic tentation! resistet eamque superabit. Hinc fides Greco dicitur Triarte, quia ipsa csl -6 ¿v çâctç, id est circa id quod est statio ct quies; quoniam ipsa mentem nostram in dubiis sistit, quæ prius jactabatur ct fluctuabat. Ita Clemens Alexandrinus, lib. *V Slromat. ;* a Fides cnim est substantia rerum sperandarum, *ìleb.* xi, 1 ; vide ibi dicta. Quin et fides Latine sic appellata est, « quod fiat id quod dictum est, » ait Cicero, lib. 1 *Offic.* Si enim credidisset dicto Christi Petrus, non dubitasse!, nec coepisset mergi.

Venu-v*. vi. 3i* 32. Et cum ascendissent (Christus et Petrus ambulantes super mare) in naviculam, cessavit ventus. — Joannes, vi, 21, ait : a Voluerunt (discipuli navigantes) accipere eum in navim.» Unde S. Chrysostomus, Euthymius, Theophylactus opinantur Christum id noluisse, sed una cum Petro, ut ejus fidem confirmaret, magno spatio super aquas ambulasse ; cum vero prope terram essent, in navim ascendisse. Verius Jansenius ct alii : a Voluerunt, » inquiunt, quia ex voce Christum agnoscentes , ct certi non esse phantasma (hoc cnim in navim recipere noluissent), « voluerunt, » id est invitarunt Christum in navim; ac Christus voluntati ct invitationi eorum obsecundans, cum Petro ingressus est navim. Sicutergo «voluerunt,» sic ct rcipsa acceperunt Christum « in navim , » putantes se eo presente feliciter, sed more solito pedetentim navigaturos. Verum Christus in navi presens effecit id, quod subdit immediate Joannes : « Et slatini (Christo in navim recepto) navis fuit ad terram, » in quam ibant, puta Belhsaidam, ul ait Marcus, vi, 48, quæ erat patria Petri. Novum fuit hoc Christi miraculum, quod cx medio mari Galilææ, iter trium milliarium subito ct quasi in momento confecerint, applicuerintquc ad hilus Bethsaidæ. Quatuor ergo hic fuere Christi miracula. Primum, quod ipse ambulant super aquas. Secundum, quod Petrum pavidum et incipientem mergi erexerit fecerilque sccum ambulare. Tertium, quod ingressus navim illico ventum ct tempestatem sedaril. Quartum, quod subito navim ex medio mari ad littus transtulerit. Sic mystice Christus sua gratia facit nos calcare altitudinem reculi, sedat tentalioncs, dat portum felicitatis ætemæ.

Quïtnoi "h .

TropologicoThcophylactus : «Si Christum in navicula nostra, id est in corde susceperimus, ait, statini inveniemur in terra, ad quam ire volumus, id est in cœlo. »

33. Qui autem ix navícula erant (discipuli ciun naulis obstupefacti tot Christi miraculis), venerunt IT ADORAVERUNT BUM , DICENTES : VERE FILIUS In i ES. — Arabicus : *Tu es in veritate Filius Dei.* Opinantur Cajetanus ct Jansenius, turbam nautarum rudem non agnovisse mysterium Trinitatis, ac proinde ipsos Jesum vocare l ilium Dei, non per naturam, sed per vil lulis et dignitatis excellentiam, ‹7. d. Credimus te esse Messiam, quem scimus vocari Dei Filium, ob singularem ejus dignitatem et charitatem, qua præ aliis eximio Deum amabit ut patrem, et vicissim ab eo amabitur ut filius. Verum ul demus nautas sic intellexisse, certe Apostoli, qui erant vectores in navi, quique cum Christo jam diu vixerant, cx tot ejus sermonibus et miraculis sciebant ipsum esse Filium Dei naturalem ct unigenitum, ait Abulensis, in coque ac in illa fide confirmati per novum hoc sedata tempestatis miraculum, exclamaverunt : u Vere Filius Dei es, » scilicet per naturam.

Allegorica ct tropologice : S. Augustinus, serm. I I *Dc Verbis Domini secundum Matth. : a* Naviculam, ait, Ecclesiam (ct animam fidelem) cogitate ; tar. mare, hoc sœculum; ventum ct fluctus, persecutiones; quia insurgunt fluctus, potest ipsa navicula turbari; sed quia Christus erat, non potest mergi ; sed in his lentationibus erigatur antenna, ut suspensa arbori crucem figuret ; huic antennœ, id est cruci Christi, simplex conversatio et pura confessio, quasi candentia vela religentur, ct vela nostra fluctibus abluantur, vestisque tendatur, ut sine macula ct ruga inveniatur. » Unde tandem concludit : « Denique posteaquam navis hæc ædifieata est in Jerusalem, atque in medio pelagi hujus frement is emissa est, æstuanlium volumina undarum, et furentium flabra ventorum, dum eam huc illuc circumferunt, omnium gentium liltoribus appulerunt, peregrinas merces quascumque invenit, advexit. » Hucusque S. Augustinus ad verbum, sed verbis nonnullis brevitatis studio omissis.

31. ET CUM TRANSFRETASSENT, VENERUNT IN TER- Verv 31. ram Genesar. — Marcus, ainterramGcnesareth.s .Vur.w, S. Chrysostomus el Lyranus opinantur hanc esse terram Gcrasenorum, cujus incolæ Christum, ob submersos ab eo in lacu porcos, a se ablegarunt, *Matth.* vin, in fine, quasi illi jam fama miraculorum Christi percrebrescente resipuerint, Christumque avide exceperint, ideoque Christus id sciens, ad eos quasi ad messem jam Evangelio maturam redierit. Verum aliud est Gerasa, dc An quo Matthæus, vin, aliudGenesar, de quo hic; Ge- ‘i ™ rasa enim, sive Gcrgcsa erat trans mare Galilaee versus Arabiam; Genesarclh autem erat cis mare juxta Capharnaum et Belhsaidam; Christus enim cum in deserto Bethsaidæ quinque panibus pavisset quinque hominum millia, qui idcirco ipsum regem crearo volebant, Christus, inquam, eos fugiens jussit discipulos transfretare, et in citeriorem sinus sive montis Bethsaidæ, ut dixi vers. 13 , ripam, ubi erat terra Genesareth, puta Belhsaidam et Capharnaum, redire. Hinc Marcus ait, cap. vi : « Coegit discipulos ascendero navim, ul præcederent eum trans frclrum ad Belhsaidam. » Cum enim Bcthsaida in regione Genesar esset, qui versus Belhsaidam navigabant, in ter- i am Genesar navicabant. Joannes, cap. yi, ai lis-

cipulos etiam venisse Capharnaum, quæ civitas in eadem erat *ripa. Itaque* omnia recte consen-
c ‹j*u - Hunt, Nomen Genesareth significat vallem flori-
^■b,iJ' dam. Prius dicebatur urbs hæc, indeque tota
LxMu vicina regio, Cenereth vel Ccncroth : inde molli *inflexione dicta* est Gencsar et Gcnesareth, a qua lacus, sive mare Galilææ illi adjacens, dictum est mare Cenereth, sive stagnum Gcnesareth. Nam Chaldæus pro *Cenereth,* vertit *Gencsar.* Ita Andreas Marius, in *Josué* xix, 33. Audi Josephum, lib. Ill *De Dello,* cap. xvni : a Ad lacum Gencsar ejusdem nominis ferra protenditur, natura simul ct pulchritudine admirabilis. Prefer aeris lenitatem fonte irrigatur uberrimo, qui Capharnaum ab indigenis appellatur. Longitudo autem regionis secundum littora cognominis lacus, triginta stadiis extenditur ct latitudo viginti. d Adrichomius censet, et S. Hieronymus in *Locis Hebr.* innuit, Cencreth, sive Gcnesareth esse urbem Tiberiadem, sed repugnat Chaldæus, Franciscus Lucas et alii. Adde Tiberiadem longe abesse a Capharnao et Bethsaida. Denique Cenereth erat in tribu Ncphthali, ut patet *Josué* xn, 35; Tibcrias autem in tribu Zabulon. Denique Cenereth sita erat juxta Capharnaum, ut dixi vers. 13.

Vers. n. 35. Et CUJI COGNOVISSENT EUM VIBI LOCI ILLIUS, MISERUNT IN UNIVERSAM REGIONEM ILLAM, ET OBTULERUNT EI OMNES MALE HABENTES , ET ROGABANT EUM, IT VEL FIMBRIAM VESTIMENTI EJUS TANGERENT. Et QUICUMQUE TETIGERUNT, SALVI FACTI sunt. — Græce, Jtwwtow, id est *servati sunt;* Syrus, *sanati sunt.* Significat amplitudinem fidei infirmorum, æque ac beneficii ct miraculi Christi : facile enim erat cuilibet, Christum se offerentem tangere, ejus autem tactus sanabat omnes (angentes. Pro *fimbriam,* Syrus vertit *alam,* id est, ut Arabicus, *extremitatem vestimenti.* Caro cnim Christi adeo est cfllcax ct salutifera, ut ct vesti qua tegitur, suam virtutem communicet. Hinc colligit S. Chrysostomus : a Si illi, qui fimbriam Christi tetigerunt, sanati sunt, quanto magis qui totum Christum tangunt, imo manducant in Eucharistia ! quæ cnim theriaca cfilcacior carne ct deitate Christi ? » Narrat S. Gregorius Nazianzcnus, *orat.* 11, Gorgoniam sororem suam, tactu Eucharistias a gravissimo et incurabili morbo fuisse curatam.

Denique Christus occasione miraculi multiplicationis panum, quibus aluit quinque hominum millia, subtexuit sermonem illum sublimem de pane spiritali ct eucharistico, quem fuse narrat S. Joannes, cap. vi.

Atque hic finiuntur acta Christi, a secundo Fialnn-
Paschato usque ad tertium, id est acta secundi di anui
anni prædicationis Christi, ut colligitur ex *Joan-*
mavì, vers. 1, ubi ait hæc contigisse circa Pascha.
Erat enim hoc tertium Pascha Christi jam predi- q Xu.
cantis. Primum cnim ejus Pascha recensuit Joannes, cap. n, vers. 13; secundum autem, cap. v, vers. I ; tertium denique, cap. vi, vers. 1 jam citato. Superest ergo annus tertius et ultimus prædicationis Christi, scilicet acta ejusdem a tertio Paschate usque ad quartum, quo passus ct crucifixus est, ut patet *Joan,* xiii, 1 ; *Matth.* xxvi, 1 ; *Luc.* XXII, 1 : quæ enarrat Matthæus a cap. xv usque ad finem sui Evangclii.

CAPUT DECIMUM QUINTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Primo, *Christus reprobat lotiones ct alias traditiones frivolas Pharisœorum, quas ipsi legi Dei anteponebant,* ac *contra cos statuit hoc axioma :* a Non quod intrat in os, sed quod procedit dc *corde it* ore, hoc coinquinat hominem. » Secundo, vers.22, *obsecrante Chananata ejus fdiain sanat, ob matris fidem ct obsecrandi constantiam. Tertio, vers.* 30, *sanat multos mutos, cacos ct claudos-, ac vers.* 32, *septem panibus cibat quatuor hominum millia.*

i. Tunc accesserunt ad eum ab Hierosolymis Scribæ et Pharisæi, dicentes : 2. Quare discipuli tui transgrediuntur traditionem seniorum? non enim lavant manus suas cum panem manducant. 3. Ipse autem respondens, ait illis : Quare et vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram? Nam Deus dixit : 4. Honora patrem et matrem. Et : Qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur. 5. Vos autem dicitis : Quicuinque dixerit patri, vel matri, munus quodeumque est ex me, tibi pruderli; 6. el non honorificabit patrem suum, aut matrem suam ; el irritum fecistis mandatum Dei propter traditionem vestram. 7. Hypocritae, bene prophetavit de vobis Isaias, dicens : 8. Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me. 9. Sine causa autem colunt me, docentes doe-

Irinas et mandata hominum. 10. Et convocatis ad se turbis, dixit eis : Audite et intelligite. 11. Non quod intrat in os coinquinat hominem ; sed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem. 12. Tunc accedentes discipuli ejus, dixerunt ei : Scis quia Pharisæi, audito verbo hoc, scandalizati sunt? 13. At ille respondens, ait : Omnis plantatio, quam non plantavit Pater meus coelestis, eradicabitur. 14. Sinite illos : cæci sunt, et duces cæcorum ; cæcus autem si cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt. 15. Respondens autem Petrus, dixit ei : Edisserenobis parabolam istam. 16. At ille dixit : Adhuc et vos sine intellectu estis? 17. Non intelligitis, quia omne quod in os intrat, in ventrem vadit, et in secessum emittitur? 18. Quæ autem procedunt de ore, de corde exeunt, et ea coinquinant hominem ; 19. de corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiæ. 20. Hæc sunt quæ coinquinant hominem. Non lotis autem manibus manducare , non coinquinat hominem. 21. Et egressus inde Jésus, secessit in partes Tyri et Sidonis. 22. Et ecce mulier Chananæa a finibus illis egressa clamavit, dicens ei : Miserere mei, Domine, fili David : filia mea male a dæmonio vexatur. 23. Qui non respondit ei verbum. Et accedentes discipuli ejus, rogabant eum, dicentes : Dimitte eam, quia clamat post nos. 24. Ipse autem respondens ait : Non sum missus nisi ad oves quæ perierunt domus Israel. 25. At illa venit, et adoravit eum, dicens : Domine, adjuva me. 26. Qui respondens ait : Non est bonum sumere panem filiorum, et mittere canibus. 27. At illa dixit : Etiam , Domine : nam et catelli edunt de micis quæ cadunt de mensa dominorum suorum. 28. Tunc respondens Jesus, ait illi : O mulier, magna est fides tua : fiat tibi sicut vis. Et sanata est filia ejus ex illa hora. 29. Et cum transisset inde Jesus, venit secus mare Galilææ ; et ascendens in montem, sedebat ibi. 30. Et accesserunt ad eum turbæ multæ, habentes secum mulos, cæcos, claudos, debiles et alios multos ; et projecerunt eos ad pedes ejus, et curavit eos : 31. ita ut turbæ mirarentur, videntes mutos loquentes, claudos ambulantes, cæcos videntes ; et magnificabant Deum Israel. 32. Jesus autem convocatis discipulis suis, dixit: Misereor turbæ, quia triduo jam perseverant mecum, et non habent quod manducent ; et dimittere eos jejunos nolo, ne deficiant in via. 33. Et dicunt ei discipuli : Unde ergo nobis in deserto panes tantos , ut saturemus turbam tantam? 34. El ait illis Jesus : Quot habetis panes? At illi dixerunt : Septem, el paucos pisciculos. 35. Et præcepit turbæ, ut discumberent super terram. 36. Et accipiens septem panes et pisces , et gratias agens, fregit, el dedit discipulis suis, et discipuli dederunt populo. 37. Et comederunt omnes , et saturati sunt. Et quod superfuit de fragmentis, tulerunt septem sportas plenas. 38. Erant autem qui manducaverunt quatuor millia hominum, extra parvulos et mulieres. 39. Et dimissa turba, ascendit in naviculam, et venit in fines Magedan.

Vcn. i. 1. Tunc accesserunt ab eum ah Hierosolymis Scribæ et Piiarisæi, «icentes. — Scribæ enim Hierosolymis, quasi in matrice fidei et religionis residentes, arrogabant sibi censuram novorum doctorum novæquc doctrinæ qualis erat Christus. Miserunt ergo crebro exploratores, qui indagarent , quis et qualis doctor esset Christus, quidvc doceret, ut cum carperent sibiquo subjicerent. Scribæ enim venditabant legis scientiam, Pharisæi sanctitatem rigidainque legis extremre observationem : utrique ergo invidebant Christo jam doctrina et miraculis inclarescenti, eumque deprimere et sibi subjicere satagebant. Vide dicta cap. ni, vers. 7.

v<i».î. 2. Quare biscu'Uli tui transgrediuntur tiia di-
.Vor.Vll, t IONEM SENIORUM? NON ENIM LAVANT MANUS SUAS cum panem (panis per synecdochen Hebræis omnem cibum significat) manducant. — Nota *primo* Moscn mu t». in lege veteri jussu Dei sanxisse, ut Judcei abstinerent a contactu morticini (cadaveris mortui) £ avium rapacium el immundarum; item lepro-<h,...i¡ra si, menstruate ac multarum rerum similium; proi»>i*« ac si quis ca casu tetigisset, censeretur im- 15 mundus et irregularis, ita ut non liceret illi ingredi templum, nisi prius lotione lege praescripta, hanc legalem immunditiem et irregularit item purgando expiasset, ut per lotiones hasce corporales adumbraret, et excitaret crassos Judæos ad lotiones spirituales animæ faciendas per contritionem et poenitentiam. Vide dicta *Levit.* xi, 31. Judteicrgo, ei præsertim Pharisæi, qui r*«'»»- volebant cæteris haberi religiosiores, totam suam sanctitatem in externa hac lotione constituentes

crebro ante cibum, imo in ipsa mensa, ut hic ct alibi innuit Scriptura, se lavabant, ideoque in nuptiis CanæGalilææ posit® erant sex hydri® ad hanc purificationem, *Joan.* n,6 (sic Heliogabalus Imperator ad singula fercula lavabat manus, teste Lampridio), ut si forte inscii vel incogitantes aliquo fortuito contactu immunditiam hanc et irreguralilatem corporalem contraxissent,cam abluerent : hac de causa, crebro quoque lavabant calices ct paropsides, c quibus bibebant ct comedebant, quin ct lectulos mensales, ut patet *Marci* vn, 4, solliciti nimirum ct anxii, ne si immunda essent hæc vasa cibos ipsos, ct consequenter comedentes ex cis (ut patet hic vers. 11) contaminarent ct polluerent : hæc autem consuetudo, ut consuetudo, non vero ut lex fuit habita (lex enim nil tale præscribit), sed a religiosis, imo superstitiosis Pharisæis instar legis fuit inducta et more recepta. Unde :

Nola secundo, hanc Pharisæorum et Judæorum consuetudinem nimis scrupulosam fuisse parra aut potius nullius pietatis vel utilitatis; totos enim cos occupabat in lotione externa : quare eos avocabat ab interiore cura, ct lustratione animi a peccatis. Neque Deus tam anxiam lustrationem externam ab cis exigebat, quin potius eam vetuisse videtur Deuteronomium, n*, 2. Christus ergo legi veteri, et maxime vanis ct frivolis, noxiisque hisco traditionibus finem impositurus, volensquo ad animi lustrationem curam omnem dirigi, noluit hæc servare, nec discipulis lotiones praescribere, licet id expresso Pharisæis non respondeat, ad vitandam eorum invidiam, accusationem ct calumniam. Frustra igitur hunc locum hæretici objiciunt Catholicis contra traditiones Apostólicas et Ecclesiasticas. Hæ enim utilissim® sunt, spirituales et ad perfectius servandam Dei legem ab Apostolis eorumque successoribus institut® ct tradite, cura iste essent Pharisaic®, id est futiles, erroncæ et legi Dei contrari®, imo cas Scribæ præponebant legi Dei, ac pr® illa observabant, ut patet vers. 11. Ha S.Hieronymus, Chrysostomus et alii. biplano liquet ex Thalmudicis, qui in libro cui titulus : H o *Centum benedictiones,* tradunt manus primum e< a u- abluendas esse el tergendas : alioquin, inquiunt, panis qui comeditur, immundus judicatur ; ct mox fundenda est aqua tribus vicibus super manus : in prima fusione digiti sursum sunt lavandi, in posterioribus manus simul lavandæ; denique oportet ut in ablutione manuum, sinistra quasi famula subserviat dextr®. Hæc ct plura nugarum plena isti nugivcnduli. Quocirca Phari-

sœi, teste S. Justino, *Contra Triphoncm,* vocati j -i sunt *Ilaptista,* Vide S. Epiphanium, lib. 1, *luvresi* ' 17, ubi docet fuisse quoddam genus Scribarum et Pharisæorum, qui singulis anni diebus baptiZfflwr> rabantur, caque de causa appellatos esse *llcmc*-*'*•'|'»• rolxiptu/aj, eo quod censerent hominem non posse vivere, nisi singulis diebus in aqua mergeretur, ac ita ablueretur el sanctificaretur ab omni culpa. Similes ctiamnum sunt apud Judæos inter Rabbinos. Verum hæc est anatum potius ct piscium vita, quam hominum.

3. Jesls autem respondens, ait illis : Quare it v.-,. j. VOS TRANSGREDIMINI MAXDATA DEI PROPTER TRADItionem vestram? — Arabicus : *Propter statuta " vestra.* Pro *propter* nonnulli vertunt per, sed eodem redit sensus, *q. d.* Vcstr® traditiones spernunt violantque legem Dei : ergo errone® sunt, impi®, Deo contrari®, nec observandos. Frustra ergo accusatis meos discipulos, quod cas non servent.

Nota -r» *vestram, q. d.* Traditiones vcstr® non sunt institui® a Deo, nec a Sanctis priscisque Patriarchis ct Prophetis, sed nuper a crassis Scribis et Pharisæis antecessoribus vestris adinvent®, quas vos tueri vultis, non illorum amore ct reverentia, sed quia in illorum locum succeditis, ut similes traditiones novas sanciendi potestatem et auctoritatem vobis arrogetis. Divin® vero ct Patriarchates traditiones sunt, idcoque omnino observand® : libros Mosis, Isaiæ, Jcrcmiæ, Danieliscæterorumque Prophetarum esse canonicos; Deum esse unum in essentia, sed irinum in personis ; vera plenaque contritione ex amore Dei expianda esse peccata; parvulos contrahere peccatum originale, ideoque Sacramento a Deo instituto esse peccata expiandos, etc.; quas vos, o Scribæ, occupati vestris baptismatibus, vel ignoratis, vel parvi facilis.

4. Nam Deus dixit (Grace inTi&aro, id est *mandavit. Exod'* xx, vers. 12) : Honora patrem et ma- 'Vjr -v„« TREM. — « Honora, » id est reverere, obedi et sustenta patrem et matrem, si indigent. Honor enim hic, ct alibi in Scriptura, non tantum reverentiam, sed ct opem, eleemosynam ct sustentationem complectitur, ut patet ex scq. et cx Marci vn, 12. Honor ergo tria continet, et tria jubet parentibus Honor a filiis exhiberi, reverentiam, obedienliam ct bc-„h coaneficenliam. Vide dicta *Deut. v,* 16, et 1 *Timoth.* ,"'"t' v, 3.

Et qui maledixerit patri vel matri (Arabicus : *Qui dicit verbum malum in patrem suum, vel matrem suam),* morte moriatur, — id est omnino moriatur, certa plenaque morte absque ulla spo veni® plectatur. Citat *Levit,* xx, 9. Sensus est, *q. d.* Si is qui verbis tantum maledicit patri vel matri, cx lege reus est mortis, quanto magis reus mortis est is qui eisdem malefacit, surripilque jure natur® debitam sustentationem, ncc tantum ipse surripit, sed et alios ex cathedra quasi doctor surripere docet, uti facilis vos, o Scribæ, docentes *corban,* de quo vers, sequenti. Ita S. Ghrysostomus.

3. Vos AUTEM DICITIS : QUICUMQUE DIXERIT PATRI Ve». 5. VEL MATRI : MUNUS QUODCUMQUE EST EX ME, TIBI PRO- JZar«VB» debit. — Subaudi, benefacit, ct legem Dei de honorandis parentibus implebit. Est aposiopesis. « Munus quodeumque est ex me, n id est munus

quodeumque ego Deo obtulero vel vovero, hoc Lmi mihi, quam « tibi, » o pater, vel o mater, in animo et corpore « proderit. » Deus enim hoo munero illectus, vicissim sua munera mihi tibiquo liberalitcr elargietur, ac do alimentis providebit. Hac enim multiplici religionis aut voti specie et fuco docebant Scribre parentibus alimoniam, etiam necessariam, esso denegandam, si illa, vel illius pretium Deo offerretur, idquo faciebant hocfinc, ut suoquæstui et lucro studerent. Plcrique enim Scribarum et Pharisæorum erant sacerdotes, qui oblationes Deo factas quasi ministri Dei recipiebant, iisquo se ct suos alebant. Qua in re manifeste errabant; quia vinculum ct jus pietatis, quo fdii obligantur alero parentes pauperes, est legis naturæ, cui proinde omne votum, omnis oblatio omniaquo vincula jure divino vel humano inducta cedere ct postponi debent. Sic si quis vovisset Deo sua bona, ct paler ejus incideret in egestatem, bona ejus patri danda

Filins re- forent, non templo; imo fdius religionem in- 'in -irii' Bfedi nequit in gravi necessitate parentum, m » rpo- adeoque ingressus illam egredi tenetur in ex-

ta in trema eorum inopia, ut illis succurrat, ut docet S”ntnm Th°mas» Sylvester, Navarras, Toletus ct alii uxíssita- doctores casuum in explicatione quarti præcepti.

te. Quocirca S. Augustinus, teste Possidonio in ejus Vita, cap. xiv, hæreditatcs a nonnullis su® Ecclesiæ oblatas recusavit, quoniam justum et æquum esse videbat, ut a mortuorum vel filiis, vel parentibus, vel affinibus magis possiderentur, quibus ab eis deficientes, dimittere noluerant ; nonnullas quoque a parentibus oblatas, sed postea per filios repetitas reddidit. Addebatque : «Legata magis offerenda esse, quam exigenda, n Hucusque Possidonius.

Nota, munus hoc Hebr. dicitur **plp** *corban,* ut habet Marcus, cap. vu, 11, cujus crebra est mentio in Levitico, cap. i, n, m et scq., ubi agni, hirci, vituli Deo oblati in holocaustum, aut victimam pacificam, vel pro peccato, vocantur *corban,* id est oblatio. Hinc gazophylacium, in quod inferebantur oblationes a populo , mctonymice dicitur *corban* vel *corbona, ìlatth.,* xxvn, 6. Avari ergo et impii Scrib® docebant populum, ut suaofferrent Deo ct Templo, ao parentibus inopia laborantibus dicerent *corban,* quod tantummodo erat dicere, quantum apud Belgas pauperibus eleemosynam petentibus est dicere : *Godi hclpc* u; et apud Gallos : Dieu vous *aide;* et apud ¡talos : Dio *t'aiuti,* hoc est, Deus te adjuvet, nam ego te adjuvare et eleemosynam doro nequeo vel nolo. Dicere *corban* igitur crat petitionem refutare, negare subsidium. Porro, dicendo *corban,* parentibus cibum postulantibus occludebant os, injiciendo eis scrupulum conscienti® et metum religionis, ne Deo suum *corban* suumque holocaustum eriperent ; *q. d.* Res hæc est sancta, utpote vota vel dicata Deo : Vide ergo ne tu, o pater, eam ad usus tuos flagitando profanes, et sacrilegium com-

Pieno *corban* quid?

mittas. Quo audito perculsi, ct quasi fulmine icti obmutescebant parentes, malentes fame emori, quam esse in Deum sacrilegi. Vide quo impietas Scribarum adigebat pios parentes.

6. Et nox honorificabit patrem suum, aut ma- v THEM SUAM. — *q. d.* Itaque hac ratione filius licite p poterit non honorare, id est non alere patrem vel matrem egentem, si videlicet Deum illi pr®ponat, ac honoret illo munere, quod parentibus dandum crat. Planius enim est, ut h®c verba adhuc sint Scribarum, quam Christi. Ita Maldonatus, licet Jansenius censeat esse Christi, nec improbabiliter. Unde Marcus sic habet: «Et ultra non dimittitis cum quidquam facere patri suo, aut matri (1). n

Et irritum fecistis (Grece *rxspimn,* id est axauctorastis, antiquastis, abrogastis) mandatum Dei (Honora patrem ct matrem) propter traditionem vestram, — qua docetis filios dicere parentibus indigis *corban.* Nota vô *vestram :* triplices enim sunt traditiones. Prim® sunt divin®, quas scilicet Deus præcepto suo sanxit, esto id nusquam in Scriptura conscriptum sit: talis est baptizandos esse parvulos, hoc enim nusquam scriptum exstat, sed traditione Ecclesi® constat. Secund® sunt ecclesiastic®, quas scilicet Ecclesia, id est Pontifices et Prelati Ecclesi® suo mandato statuerunt, uti sunt cæremoniæ Sacramentorum ct sacrificii Eucharisli®; item jejunia, festa similcsque sanctiones : h® enim non tam human® sunt, quam divinæ, quia Ecclesia regitur a Spiritu Sancto. Terti® sunt civiles, aut certorum hominum, eæque duplices : bon® scilicet, aut mal®, Deique legi contrari®, quales erant h® Scribarum, et de his tantum loquitur hic Christus, idcoque ait *vestram,* qua scilicet vos docetis filios dicere *corban* parentibus, cisque debitum cx decalogo honorem et alimoniam negare.

7. Ih POCRITX , BENE PROPHETAVIT DK VOBIS ISAIAS, v ' ' dicens : — Scribas vocat hypocritas, quia exterius pr® sc ferebant sanctitatem, videbanturque religiosiores cœteris, cum interius essent irreligiosi , avari ct impii ; nana su® avaritiæ prætexebant *corban,* id est Dei oblationem et cultum.

8. Populus me ubiis me honorat, con autem '< •• eorum longe est a me. — Arabicus : *Hic populus r',u' propinquus est mihi ore suo, el honorat me labiis suis, ct cor ejus est distans* a *me.*

(1) Paulo aliter habet textus græcus, nempe : Vos *autem dicitis : Qui dixerit patri vel matri ;* « *Donum* Deo est, Deo dicatum est (vel, ut alii malunt, *sit,* aut *erit),* id *quo a me juvari posses,* » *non honorabit,* id est poterit non honorare, non sublevare *patrem suum vel matrem suum,* li!>er erit ab eo officio. Ubi notandum in nonnullis codicibus, quos sequitur G. Tischendorf, non haberi xai ante *i-j* pà nur.rn, eodem manento sensu ; liabcuduin est enim, ei legatur, ut *invUwu»*, more hebreo. Alii post *el honorabit,* etc., subaud. : *bene est;* minus recto.

V . 9. 9. Sine causa autem colunt me, docentes doc-
.Vur.r.i. Tni5AS Er mandata hominum. — Arabicus : *Et colunt me frustra, et dorent doctrinam mandatorum hominum.* Citat Jsefœxxix, 13, ubi illa explicui.

v «. *i».* 10. Er convocatis ad se turbis, dixit eis: Au-
prTEf Er intelligite. — Ego vos docebo de vera animæ munditie vel immunditie, ut dediscatis quod Scribæ vos docuere, scilicet animam fieri immundam ex manibus vel cibis immundis.

Vfr*. 11 AArr.Vn 11. Non quod intrat in os, coinquinat (Græce •xencî, id est *communicat,* communem facit, id est coinquinat : cibi cniin immundi et coinquinati communes erant omnibus, etiam immundis, mundi vero proprii orant solis mundis, hi soli enim iis vesci poterant. Hinc commune idem est quod immundum, ut patet *Act.* x, 15.) hominem, SED QUOD PROCEDIT EX ORE, HOC COINQUINAT
i ror hominem. — *q. d.* Scribæ vos, 0 populi, docent,
&'b3• non licere illotis manibus comedere, eo quod illote manus et immundæ immundum faciunt cibum ; cibus autem immundus faciat animam immundam, id est Deo ingratam ct invisam. Verum errant, quia non quod extrinsecus intrat in os, sed quod intrinsecus exit de ore, et consequenter de corde, si immundum sit, hoc coinquinat hominem, uti explicat Christus, vers. 19. Peccatum enim adeo debet esse voluntarium, ut, nisi sit voluntarium, non sit peccatum, ait S. Augustinus; sic et virtus, nisi sil voluntaria, non est virtus.

Unte T Error hic Scribarum oriebatur cx eo quod, *Levit.* xi, caro porcina cæteriqnc cibi ibidem vetiti, ideoque immundi, vocantur cxccrabiles ct abominandi, dicunturquc polluere animam. Unde, vers. 42, sancitur : «Nolite contaminare animas vestras» esu i ıH ıı undorum. Et vers. 40, « sancti », id estmundi «estote» in comedendo, «sicutego sanctus, » id est mundus, «sum. » Et mox : « Ne polluatis animas vestras in omni reptili » comedendo, quæ omniacrassc accipiebantScribæ, quasi ipsi cibi immunditiem aillaient animæ, co quod anima illos tangat in stomacho, dum cos digerit; sicut immunda animaba lege veteri immundum legaliter ct irregularem faciebant cum, qui illa tangebat. Verum errabant, tum quia illa immunditia erat legalis ct corporea, nec animam peccato inquinabat ; tum quia cibus non est capai peccati, sed sola voluntas. Cum ergo cibus nullum in se habeat peccatum, quomodo illud afflabit animæ ct voluntati?

Sic Pythagoras ct Phitarchus, tract. De *Esu* carnium, et lib. Vili *Sympos.,* cap. x, docent abstinendum esse a carnibus ct fabis, quod hæc anili , ,.u mam contaminent. Idem dicunt Turcæ de vino T sibi a Mahomcte in *Alcorano* vetito. Refert Buis- I" ' , * bcquius, legatus imperatoris apud Turearum ¡inch ›«. peratorem, sc vidisse Turam qui, cum ei propinaretur vinum, cujus ille erat avidus, ingentem clamorem cdidiL Rogatus cur? Inclamo, inquit, animæ meæ, ut a stomacho in pedes secedat, ne vino lege nostra vetito, quod bibilurus sum, polluatur. Sic tempore Christi et Apostolorum primi hæresiarchæ, cx Judæis oriundi, et judaizantes, ut Simon Magus, Saturninus, Ebion, ac postea Manichæus, Marcion et Encratitæ docuere vinum et carnes non esso creatas a Deo, sed a diabolo, ideoque natura sua esse malas et cavendas, eorumque esu et usu animam maculari et contaminari ; præserlim quod nonnulli ex eis dicerent, cum carnibus animalis animam ipsam comedi, illamque esse rationalem, ideoque piam, vel impiam. Audi S. Epiphaniam, *hærcsi* 61 : « Edentem carnes Manichæus animam edere dicit, ct esse ipsum reum, ut ct ipsi tale quid fiat : si taurum edat, ut taurus fiat ; si porcum edat, porcus fìat; et sic de reliquis. Quapropter ab animatis abstinent isti. » Contra hos ait Apostolus venturos impostores, qui doceant «abstinere a cibis, quos Deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione , » etc., « Quia omnis creatura Dei bona est, ct nihil rejiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur, *n* 1 *Timoth.* iv, 4. Vide ibi dicta. Quare perperam hoc loco abutuntur hærctici contra jejunia ab Ecclesia indicta : Ecclesia enim non prohibet carnes die jejunii, eo quod ipsæ in se malm sint, sed ad refrenandam gulam ct luxuriam, et ad exercendam poenitentiam simul cum obedientia. Si quis ergo in dic jejunii comedat carnes, peccat, non quod carnes, sed quod ipsa inobedientia et intemperantia comedentis coinquinent animam. Simili enim modo olim Judæi comedentes carnem porcinam, vel alium cibum lege vetitum, peccabant et polluebant animam, non per carnem, sed per inobedientiam, juxta illud paulo ante citatum : « Nolito contaminare animas vestras, » *Levit.* xi.

12. TüNC ACCEDENTES DISCIPULI EJUS, DIXERUNT Vera. ìì.
ei : Scis quia (quod) Pharisæi, audito verbo hoc, scandalizati sunt? — « Tunc, » quando scilicet, dimissis turbis, Christus cum suis in domum venerat , ut patet Marci vn, 17 ; « scandalizati, o id est offensi sunt, quia Pharisæi omnem suam sanctitatem ponebant in externis lotionibus manuum, etc.; quare audientes illas a Christo despici ct confutari, indignati sunt quod illis nomen sanctitatis adeo ab ipsis expetitum adimeret. Non tamen ausi sunt hiscere et Christo contradicere, quia nimis solida ratione ab illo fuerant convicti, tum hic, tum paulo ante in *corban,* nec satis inlelligebant sententiam Christi, ulpote qui more suo cis parabolice, hoc est obscure loquebatur, dicens : «Non quod intrat in os, sed quod procedit de ore, coinquinat hominem. »

13. At ille respondens ait : Omnis plantatio Ver*, tJ.
QUAM NON PLANTAVIT PATER MEUS COELESTIS, ERADICABITUR. — « Plantatio, « id est planta, semen, frutex, arbor, per quam S. Hilarius, Chrysostomus et Theophylactus accipiunt doctrinam, 7. *d.* Doctrina Pharisæorum de cibis immundis ani-

mam polluentibus, ame confutabitur et eradicabitur. Melius alii per plantam accipiunt homines : hi cniin sunt piantai piantate a Reo in paradiso, sed vitiate a serpente, replantantur ab eo cum Christo, qui est arbor vite, per fidem el gratiam inseruntur, tuncque proferunt fructus bonorum operum vite æternæ meritorios; secus autem manent arbores steriles, vitiate et corrupte, ideoque eradicandæ el in ignem æternum mittendæ, uti eisdem Pharisæis comminatus est Joannes Baptista, *Matth.* in, 10. Ipsi enim Christo, ac consequenter Deo Patri, quasi hostes jurati semper sc opposuere. Jansenius per plantas has a Deo non plantatas accipit reprobos. Verum non est verisimile Christum cos, cum nobis incogniti et incerti sint, voluisse hoc sermone demonstrare, aut hujus Pharisæorum malitiæ causam in Dei reprobationem rejicere, itaque illam quasi excusare. Homines ergo perversos, scilicet Scribas ct Pharisæos, qui se malas plantas propria voluntate fecerunt, ideoque exscindendæ ct in ignem gehennæ mittendæ sunt, ni convertantur, intclligit. Ita S. Hieronymus et Orígenes,hom. 1 *in Jeremiam,* Maldonatus et alii.

Vcn. 14. 1-L Sinite illos, cjeci sunt, et (Græca, Syrus, Arabicus ct Latini aliqui omittunt « *et,* ut sermo sit strictior et nervosior) duces cjecorum : CÆCUS ALTEM, si cjeco ducatum prjestet, ambo in foveam cadunt. — *q. d.* Sinite Scribas scandalizari, nolite curare quod offendantur mea doctrina ct correctione, quia ipsi sunt cæci; non enim vident lumen veritatis, legis ct fidei a me exhibitum, sed in sua cœcitatc ct errore, quo sanctitatem in lotionibus cætcrisquc rebus externis collocant, sunt obstinati ct incorrigibiles, suntque «duces cœcorum,» scilicet populorum ct turbarum, quos hunc errorem docent, et in foveam gehennæ secum trahunt. Quare ego apud turbas, quæ adhuc illuminari ct corrigi possunt, hunc coruin errorem palam ostendi ct redargui, ut eum caveant. Docet hic Christus contemnendum esse scandalum Pharisæorum, scilicet cum quis sua malitia ct perversa obstinatione scandalizatur et offenditur. Nam , ut ail S. Gregorius, hom. 7 *in Ezcch. :* « Si de veritate scandalum sumitur, utilius permittitur nasci scandalum, quam veritas relinquatur. »

v«n. tt>. A/ar.Mi, 1ÍJ. Respondens autem Petrus (quasi antesignanus Apostolorum), dixit ei : Edissere noris parabolam istam, — id est istum obscuriorem sermonem (vide dicta cap. xiu, 33, et *Proverb,* i, 1) quo dixisti : « Non quod intrat in os, sed quod procedit ex oro, hoc coinquinat hominem. » Quid est enim ex oro procedens, quod coinquinat hominem? et si foras emittitur, quomodo interna animæ coinquinat.

ver», ir. .'Airan, i io. At ille dixit: Adhuc et vos sinb intel- !,CTu Esnsf — Græcc daúvirci, id est expertes inlelligenliæ, insipientes, non intelligentes, *q. d.* Cap. v et vi, fuse vos docui quibus in rebus mentis puritas vel impuritas consistat, ac spedalini verba iracunda, maledica, contumeliosa, perjura, quæ cx ore procedunt, contaminare hominem : quomodo ergo id obliti estis, nec intelligitis?

17. Non intelligitis, quia (quod) omnb quod v«n. n. in os intrat, in ventrem (stomachum) vadit, -v •'TB» et in secessum LMirrrriR. — Ex hoc Christi dicto, Porphyrins ct Julianus Apostata calumniabantur Christum , tanquam physicœ ignarum, teste S. Hieronymo, eo quod non omnis cibus, qui in os intrat, in secessum emittatur, sed pars ejus melior vertatur in substantiam comedentis, cumque alat ct augeat. Quibus respondet S. Hieronymus, aitque : « Hi, dum volunt alterius imperitiam reprehendere, ostendunt suam. Quamvis enim tenuis humor ct liquens esca in corpus fundatur, tamen cum in venisct artubus concocta fuerit, et digesta per occultos meatus corporis, quos Græci -¿jcu; vocant, ad inferiora dilabilur, et in secessum vadit. »

Verum hoc caute ct cum grano salis accipiendum , scilicet quod pars aliqua per poros evanescat , vel in secessum emittatur. Omnis enim cibus non totus, sed secundum aliquam sui partem impuriorem ct faeculentiorem in secessum emittitur. Prima enim cibi digestio et conversio Triplo in chylum fit in stomacho, ubi partes crassæ et *5*. inepte nutrition! corporis egeruntur per teces in secessum. Secunda digestio fit in hepate, ubi s chylus vertitur in sanguinem, partium vero inutilium secretio et egestio fit per urinam. Tertia digestio fit in singulis membris, quæ sanguinem cx hepate per venas acceptum sibi assimilant convcrtuntquc in carnem, ubi egestio partium inutilium fit per poros, per quos partes sanguinis ad' carnem inepte expelluntur per sudores, vapores ct exhalationes. Unde Marcus, cap vu, vers. 19, addit : « Exit in secessum, purgans omnes escas. » Sensus ergo Christi est, *q. d.* Adeo cibus illotus vel immundus non inquinat animam, uti docent Scribæ, ut omne id quod in cibo immundum et impurum est, homo per teces ejiciat ct in secessum emittat : quod ergo restat, purum est, ct in purum chylum, sanguinem carnemque vertitur. Ergo illum, ct per illum animam inquinare nequit.

Porro, docent medici, ipsaque experientia síot » constat, in stata ætatc, puta in viris, signum wautu. sanitatis esse, cum quis tantum fere per teces, urinam et sudores egerit, quantum per cibum ingessit; quia tunc corpus est in statu, ita ut non augeatur nec crescat; sed prioribus carnis partibus calore naturali resolutis et diffluentibus, succedunt aliæ meliores et novæ cx alimento et cibo : quare hic totus non egeritur saltem tunc; nam in carnem versus suo tempore consumetur, diffluet ct egeretur, uti cteterœ priores carnis partes. Addit S. Chrysostomus ct Salmeron, Christum alludere et argumentari ad hominem,

scilicet ad crrorcm Judæorum, qui censebant cibum immundum ex se exhalare tetrum odorem ad cor, in quo solo putabant Judæi animam residere, *itaque* per cor animam ipsam polluere : quare hominem non esso mundum, nisi plene facta cibi digestione et egestione ; omnem enim cibum, uti ingestus est, ita vicissim egeri, 7. d. Christus: Omnis cibus secundum vos, o Judæi, tandem egeritur in secessum ; ergo secundum vos nequit inquinare animam, utpole quæ cum a se repellat et rejiciat.

r<rer Ex hac Christi sententia ortus est error Magis-
t '* Iri Sententiarum, qui, lib. II, dist. ult., in fine,
lU./cu docet singulos homines cx Adamo trahere exiguam canus particulam, ac per eam contrahere ex eodem peccatum originale, a in quo omnes peccaverunt,» Horn, v; hanc autem particulam multiplicari in so ct per seipsam augeri (utpote quæ sola cuique homini sit substantialis), non vero cx cibo, cibum enim tantum esse fomentum hujus particular, non vero alimentum vel augmentum, sed totum in secessum emitti, ut ait hic Christus : ideoque hanc particulam solam resurrecturam in die judicii. Hinc rursum colligit Christum, licet natum ex Adamo, non tamen ex eo contraxisse peccatum originale, quia particula, quam ipso traxit cx illo, pura fuit et immunis ab omni vitio et peccato. Hæc omnia probare nititur cx hisce Christi verbis. Verum hæc fuse confutat D. Thomas, I *part., Quæst. uU.,* ari. **i**, et Scholastici ibidem. Etiamsi enim Adam habuisset corpus instar montis, non tamen illud suffecisset ad continendum tot particulas, quot tot millenis millionibus hominum, qui cx eo assidue nascuntur, sigillatila suggerendo» forent. Rursum porticui® illæ deberent esse incorruptibiles, cum tamen caro omnis cito corrumpatur. Quare plcrique hominum nil prorsus materia? trahunt ex Adamo, contrahunt tamen ex eo peccatum originale; quia in eo fuerunt causaliter secundum seminalem rationem, quia scilicet ex co per continuam generationem propagantur ut filii.

Denique impure et inepte hæc Christi verba torquet (Ecolampadius contra rcalcm praesentiam carnis Christi in Eucharistia, dicens : a Si caro Christi est cibus noster, ergo ut cibus in secessum emittitur, quod obsit. » Sed respondet Roffensis, lib. V contra cum, cap. xxix : a Christi corpus cum in Eucharistia sit modo indivisibili cl impatibili, a nobis comedentibus in se non dividi, non alterari, non concoqui, ut caro communis concoquitur, ac consequenter non habere feces qu® emittantur; omnis enim concoctio el mutatio fit in speciebus panis ct vini, non in corpore Christi. »

[i 4 i. Tropologice: disce hic, quam contemnenda sint oris et gustus nitores, lautitia? ct delici®, utpote qu® illico in spurcum ventrem vadant, qui illas corrumpit, el in faxes sordesque convertit adeo abominandas, ut nemo cas videro, tangere vel odorari sustineat, sed in latrinas projiciat. Quaro ne sit tibi cura?, do quam pretiosis cibis stercus conficias, ait S. Hieronymus : nam quo pretiosiores et delicatiores sunt cibi, eo post digestionem ct egestionem magis sunt fetidi ct abominabiles. Exemplum illustro recenset B. Petrus Damianus, lib. VII, epist. *ad Blancam comitissam,* de uxore ducis Venetorum, quæ in summis deliciis nutrita, adhuc vivens computruit, adeo ut nemo intolerabilem ejus fetorem ferre posset. Unde concludit : a Quid ergo sit caro, decat ipsa caro; quodque perhibet mortua, testotur et viva. »

Uwrda* netorom Pr-T 'l' H' **putruit.**

18. QILB AUTEM PROCEDUNT DE ORB, DE COUDE EXEUNT, BT EA COINQUINANT HOMINEM. — « De corde, n id est ex ratione et voluntate, cujus symbolum, imo sedes et officina est cor. Cor enim subministrat spiritus vitales et animales intellectui necessarios ad intelligendum, el voluntati ad amandum ; imo Galenus docet censum communem, qui intellectui proxime subservit, esso in corde, licet Aristoteles verius censeat eum esse in cerebro ; sed cor cerebro subservil, el spiritus submittit. v<''*• 14- ‹'. ?

19. De corde enim exeunt cogitationes male, v '''- *'• HOMICIDIA, ADULTEHIA, FORNICATIONES, FURTA , ¡¿'ó'''' FALSA TESTIMONIA, DLASPHEMIJE. — Sicut enim CX fonte ebulliunt aquæ, sic ex corde, id est ex voluntate, pravo affectu luxuriæ, vel irai imbuta, scaturiunt make cogitationes libidinis vel vindicias quæ ex corde in os ebulliunt, dum easdem eloquimur ; et ex ore in opus erumpunt, dum easdem reipsa perpetramus.

20. Hmc sunt quæ coinquinant hominem , non Ver». ». LOTIS AUTEM MANIBUS MANDUCARE NON COINQUINAT hominem. — Hæc est conclusio, et quasi í^úflsw, id est postfabulatio, sive poslparabola pandens finem et scopum parabolæ, qui hic est ostendere, quod manus illotæ, ct cibi illoti vel immundi non contaminant hominem, sed sola impura ct prava voluntas. Hinc liquet Scribas existimasse, quod ipse cibus illotus vel immundus pollueret comedentis animam, uti dixi vers 2 el 3. Nam alioqui Christus hic non vituperat lotionem manuum ante mensam in se, cum illa ab olim omnium Gentium usu sit recepta, tum ad munditiem, tum ad sanitatem, tum ut internæ puritatis convivas admoneat. Unde Virgilios, *Ænicl.* I :

> Dant manibus famuli lymphas, Ccrcremquc canistris
> Expediunt, tonsisque ferunt mantilia villis.

Hinc illotis inanibus accumbere, sordidum, illiberale et agreste putatur, ac convivis nauseam creat. Quocirca olim non solum sacerdotes, sed ct tldelcs omnes ante orationem lavabant manus. Unde illud : o Levantes puras manus, n l Tini. n, Curi 8. Nam olim fideles Eucharistiam non ore, sed manu excipiebant ct ori admovebant. Vide ibi dicta. t»w b^nt '">• urv

M ral. Moralità* : disco hic quam cuilibet formandum, ornandum et custodiendum sit cor, utpote quod sit officina omnis mali ct boni, omnis vitii cl virtutis. Quocirca senex ille apud Moschum, in *Prato spirit.,* cap. cx, hoc singulare suis dabat monitum : « Esto janitor cordis tui, n ut nil nisi to conscio tuaque ratione probante, id illud ingrediatur vel egrediatur. Et Salomon : « Omni, ait, custodia serva cor tuum, quia ex ipso vita procedit,)) *Proverb,* iv,23. Vide ibi dicta.

v. 1%2i. 21. Et egressus inde Jesus, secessit n varies Tyri et Sidonis, — ut declinaret iras cl odiaScribarimi, utquo Gentilibus, quales erant Tyrii, suam doctrinam ct miracula, quæ Judæi et Scrib® aspernabantur, impertire inciperet; sicque reprobatis Judæis, nipote incredulis et perfidis, prædicationem ct Ecclesiam suam transferret ad Gentes, rcipsa docens Apostolos, ut id facerent, uti ct fecerunt, *Act.* xni, 46. Voluit tamen hoc latere, ut ait Marcus, tum quietis causa, ut ait Euthymius, tum ut honorem ct gloriam fugeret, tum ne gravius contra se Judæos concitaret, cisque ansam cavillandi daret, quod ipse non esset Messias Judæis promissus, utpote qui iis relictis ad Gentes diverteret, « In paries ; » Syrus, *in fines ;* Phoenicia enim, cujus caput cratTyrus, confinis crat Judææ. Tyrus vergebat ad Austrum, Sidon vero ad Aquilonem. Unde utrimque multi ex Tyro et Sidone exciti fama doctrinæ ct miraculorum Christi, ad cum turmalina confluebant.

YrrJ 22. Et ecce mulier Chananæa a finibus illis
JAir.vn, EGRESSA CLAMAVIT, DICENS EI : MISERERE MEI, Do-
*5' mine, fili David : filia mea male a dæmonio vexa-
cbana- TUn* —t(Chananæa » non ex Cana Galilæ®, sed ex
nra. id Chananæis posteris Chanaan, filii Cham, filii Noe
'cb*ni7 oriunda: Chananæi enim fuere populus unus o
uxbvru. septem, qui Palæstinam juxta mare, ut patet *Numer.* xiit, 30, olim incoluero et ab llebræis duce Josué fuere expulsi, sed non ex tota; nam mansero in Phoenicia, puta in Tyro et Sidone, quam nunquam expugnare potuero Hebrei. Unde Chanaan, filii Chain, primogenitus filius vocatus est Sidon, Sidonis urbis conditor, Genes, x, 13. Chananæi ergo idemsuntquod Phoenices. Sio enim Septuaginta, Josué v, 1, pro «reges Chanaand vertunt «regesPhoenici®.b Hinc Marcus, vn,26, «Chananæam» hanc vocat «Syrophoenissam,)) (Syrus, Sjroph.rni ‹ cx *Punida Syria**,* id est ex *Phœnida,* ut habet ,|UX Arabicus), vel ut quædam Greca habent *Syram Phoenissamf* quia scilicet erat ex illa Phœniciæ parle quæ Syri® est contermina; aut potius quia Syria complectebatur Phoeniciam, vicinasque regiones omnes qu® a mari Mediterraneo usquo ad Euphraten interjacent. Erant enim ct alii Phæniccs extra Syriam, ut Libyophœniccs ct Poeni, sivo Afri, qui Punica lingua, quæ Hebraic® est vicina, testo S. Hieronymo et Augustino, utebantur, quos ex Phoenicibus oriundos nomen pariter ab eisdem traxisse, non est dubium. Rursum Marcus Chananæam hanc vocat id osi Grœcam ; Arabicus, *Grœcam Syram* ; licet enim Phœnicissa esset cl Syra, dicitur tamen Greca, quia in novo Testamento, maxime apud Paulum, ut patet *hom.* ï, 17; *Gal.* in, 28, omnes Gentiles vocantur Græci, quia Greci olim dominabantur Phœnfcî® el Syri® ; idcoquc lingua eorum Greca latissime ct ad Syriam usque porrigebatur, ita S. Augustinus, epist. 200. Nam Alexander Magnus difficili ct longa septem mensium obsidione, cepit Tyrum in mari sitam, idcoquc duo millia Tyriorum crucifixit, teste Q. Curtio, lib. IV.

Clamavit (magna vox magni affectus et desiderii est index): Miserere mei,—id est me® filiæ, ipsam enim amo ut me : quare ipsius cruciatus est meus cruciatus, imo mallem ipsa cruciari, quam videre illam torqueri. Quare misericordiam liberationis a dæmone, quam ipsi contuleris, mihi contuleris. Parentes enim magis amant filios, quam ab iis amentur; cujus rei causam dat Aristoteles, in *CEconom.,* quod, amor descendat, quodque parentes optent filios sibi Pura- superasse, ut post mortem in iis quasi vivant el Ujn*nwr quasi immortales sint, ac æternilatem quamdam, V quam in seipsis habere nequeunt, in filiis et nepotibus assequantur. Hic est maternus pietatis Cur? affectus, qui filiæ sanitatem a Christo meruit ct impetravit.

Fili David, — id est o Messia! cujus proprium est opus miserorum misereri, ac cx iis dæmones ejicere et homines sibi Deoque restituere, uti prodixerunt Prophet® et communi voco predicant Judæi. Chananæa cognovit Christum esso Messiam, partim ex fama communi, partim ex instinctu Dei.

Filia mea male a demonio vexatur. — Arabicus : *Malum habebat dæmonium.* Græce iauicnTmt, id est, est dæmoniaca, a dæmone agitatur. Dæmon enim membra eorum quos possidet, distorquet, laniat, cruciat cum ingenti possessorum dolore ct intucntium horrore ; animam vero horrendis phantasmatibus ct spectris, ac timoribus, moeroribus ct angoribus affligit : dæmon enim in Deum, ac consequenter in hominem, qui est imago Dei, immensum habet odium, undo cum lædil et cruciat quantum potest. Chananæa non addit : Veni, ct libera eam; sed tantum malum fili® Christo representa!, reliquum ejus prudenti® el charitati committit, confidens illum opem fili® modo convenienti allaturum: qua in ro magnam tum animi resignalionem » tum fiduciam in Christum ostendit.

23. Qui kon respondit ei verbum, — ut ejus Ve‹s.sx fidem, spem, humilitatem et constantiam probaret, augeret, et, ut ait Chrysostomus, aliis patefaceret, imitandamque proponeret.

Et accedentes discipuli ejus rogabant eum, dicentes : Dimitir eam (concedendo ei quod petit, scilicet fili® a dæmone liberationem), quia clamat post nos. — Arabicus : *in vestigiis nostris;* iis enim insistit, assidueque sequitur nos cla-

mando ct obtestando pro salute fili® : libera ergo et illam a dolore et labore clamandi, ac te et nos a molestia audiendi, ne nobis aures obinndat. Verum «cx corde desiderante ac fervente gemitus inenarrabiles emittuntur, quibus velut suavi musica Christus demulcetur, » ait S. Augustinus, *epist.* 121, cap. xv.

Dices : Marcus, cap. vir, 2, dicit eam intrasse in domum, ibique ad pedes Christi procidisse. Respondet S. Augustinus, lib. II De *Cons. Etang.,* cap. x l ix , Chananœam prius in domo Christum obsecrasse, ut ait Marcus, deinde Christo exeunto domo illum secutam idem a Christo flagitasse. Verius tamen videtur illam prius in via, ul hic dicitur, deinde in domo, ut indicat Marcus, supplicasse Christo. Ita Jansenius, Salmeron et alii.

Ven 2|. **"I. I?» AUTEM AIT : NON SUM MISSUS, NISI AD** oves quæ perierunt (Arabicus, *errantes)* domus Israel . — Syrus, *quee aberrarunt a domo Israel,* ut scilicet solis Israelites, quibus quasi ovibus pascendis a Deo promissus est Messias, quasi pastor corporalem mei præsentiam, ac per consequens Evangelii ct miraculorum meorum gratiam exhibeam. Unde Christus a Paulo, *liom. xv,* 8, vocaturministercircumcisionis, id est circumcisorum, sive Judœorum doctor. Ita S. Hilarius et S. Augustinus, tract. 31 *in Joannem.*

Vm. «. 25. At illa vexit , et adoravit (supplex flexis ante Christum genibus) eum, dicexs : Domine, adjuva me. — Chananæa a Christo repulsam passa non restitit, nec spem abjecit, sed fortius institit majoremque spem concepit, ac validius clamavit, imo constanter Christum secutu est usque in domum, ul habet Marcus, cap. vît, 2-4 cl 2l>; atque hac sua constantia, humilitate et perseverantia t»ru. c r meruit exaudiri. Deus enim invocatus sæpo inilio "f* X non cxau(M> u* orans preces et vola continuet ct ¿> *ron* augeat, utque beneficium quod petilur, eo gratius •uahit accidat, quo magis fuit desideratum et diutius postulatum : persevera ergo in oratione, cl impetrabis; perseverantibus enim Deus nil negat, ut patet in Chananæa hac : 'fuit enim ipsa « pertinax in precibus, sapiens in responsis, fidelis in verbis, » ait S. Ambrosius, lib. V *in Lucam,* sub finem.

ver», t». 20. Qui respondens An : Non est ronvm (Græcc j/w.vn, «us, id esi honestum, decens, congruum) sumere **PANEM FILIORUM ET MITTERE (GræCC [iaxiiv, id CSt** *projicere;* Syrus, *objicere)* canibus. — Loquitur Christus more Judœorum, qui Gentiles (qualis erat Chananæa) quasi vilissimos idololatras appellabant canes. Est hæc secunda Chananææ repulsa a Christo facta, iliaque priore acrior ; pungit enim illam vocando canem, cui projici solet frustum panis. « Panem » intelligit non corporalem, sed spiritalem, scilicet Evangelii et miraculorum suorum gratiam : hæc enim Judaeis solis , quasi fidelibus cl filiis, a Deo erat promissa. Unde Marcus, vu, 27, addit Christum dbussc : • Sine prius saturari filios, » *q. d.* Sine ut prius sanem omnes Judæos a mc opem postulantes. Pari modo Christus sæpo animas sanctas, duin aliquid desiderant, pungit, humiliat ct mortificat, ut humilius ct ardentius idipsum postulent, itaque impetrent. Sapienter S. Chrysostomus, hom. 30 *in Gen. :* «Sive, inquit, consequamur quod petimus, sivo non consequamur, perseveremus semper in oratione. Et non solum gratias agamus, si consequamur', sed etiamsi repulsam passi fuerimus. Nam cum Deus aliquid nobis denegat, non minus est, quam si concessisset. Nescimus enim nos quæ nobis conducant, sicut ipse novit, n

27. At illa dixit : Etiam, Domine : nam et ca- **Ver». w.**
TELLI EDUNT DK MICIS QUÆCADUNT DE MENSA DOMI- ^ rvu'
NORUM suorum. — *Tb etiam* confirmantis est. Græce enim est val, id est certo, profecto, *q. d.* Omnino ita est, verissimum dicis, mi Christe. Agnosco **Comparu** enim me esse vilem canem, ncc par esse ut panis filiorum, id est gratiam miraculorum Messile Judéis promissi, mihi gentili quasi cani detur ; sed tamen canes etcatelli (Græce enim eadem est vox wjráj'.a) solent edere de micis panum, quæ cadunt de mensa dominorum ct filiorum suorum : nutri ergo me ut catellam tuam, quia non possum relinquere mensam Domini inei, cujus catella sum; quod si pede vel fuste abigas, secedam, sed per aliam portam ut catella rursum intrabo; verberibus non cedam. Nullum erit verbum aut verber tam asperum, quod a te me abigat, aut divellat : non te dimittam, donec mihi des quod postulo. Da igitur, o Domine benignissime ! tantum micam, id est minimam gratiam sanitatis filiæ meæ, quæ velut una mica obiter libi apud nos Tyrios et Gentiles excidat, et a me colligatur. Mihi, inquam, gentili detur a te mica grafite ct misericordi®; Judæis vero filiis servetur integer panis promissionis et justitia*. Stringit enim Chananæa Christum prudenter, modeste et nervose sua ipsius sententia, atque humili fide ct ratiocinio ipsum vinci volentem oratione cl ratione vincit, aitS. Chrysostomus; imo Christum suis verbis irretit, comprehendit et capit, *q. d.* « Si canis sum, non sum aliena, inquit Chrysostomus; canem mc dicis, ergo nutri me ut canem, non possum relinquere mensam Domini mei. » El S. Hieronymus : « Mira, ait, hujus mulieris fides, patientia, ct humilitas prædicatur : fides, qua credebat sanari posse filiam suam; patientia, qua toties contempta in precibus perseverat ; humilitas, quod se uon canibus, sed catulis comparat. Scio, inquit, me filiorum panem non mereri, ncc integros capere posse cibos, ncc sedere ad mensam posse cum patre, s d contenta sum reliquis catulorum, ut per humilitatem micarum ad panis kit . ri veniam magnitudinem. » Rursum S. Chrysostomus, hom. 17 *ex variis locis in Matth. :* « Non respuo opprobrium, inquit, tantum accipiam vel escam canis. Tu, fac quod debetur cani, quia canem me vocas, da mihi micas. O Domino, factus es advocatus me.rpostulationis, abnegando promittis.» Et Victor Antiochenus, *in*

Marci cap. vu : « Magni, ait, beneficii loco duco, vel in canum ordino haberi. Tante enim sunt inensæ Dominica) opes, ut abunde mihi sat sit, si justorum tuorum micis frui liceat. »

Decem vh tutes Orationi XttCtíM-ii*.

Moralità-: contemplare hic ideam perfecte orationis, illamque imitare, Chananæa enimhæc docet nos orare : *primo,* cum magna humilitate, dum canem se agnoscit; *secundo,* fide, quod Christum vocet filium David, id est Messiam, Deum ct Salvatorem Judæis promissum; *tertio,* modestia, quod jus canum et suam miseriam proponit Christo, non tamen ex eo conclusionem inferat, ut Christus sanet filiam, sed in Christo faciendum relinquat; *quarto,* prudentia, qua ipsum Christum suis verbis comprehendit ac rationem contra se factam in ipsum leniter retorsit, illamque vertit in argumentum impetrandi; *quinto,* reverentia, religione ct devotione, qua genibus flexis supplicavit; *sexto,* resignatione, qua non dixit: Sana filiam meam, «sed adjuva me» eo modo quo tibi melius visum fuerit; *septimo,* fiducia, qua Gentilis licet, serio speravit se a Christo exauditum iri; *octavo,* ardore, quo clamavit ad Christum; *nono,* charitate, qua pro filia, quasi pro seipsa sollicita intercessit, dicens :« Miserere mei;» *decimo,* constantia ct perseverantia, qua, licet secundo a Christo repulsa, perstitit et vehementius orando institit. Vere Chrysologus, *serm.* 100 : « Merito, inquit, quæ se canem confessa est, in hominem commutatur. Merito adoptatur in filiam, levatur et honoratur ad mensam, quæ se sub mensa laudabili humilitate dejecit. » Chananæam VoiumS. hanc imitatusS. Laurentius Justinianus, primus Ju'ÍÍh »' Henetorum Patriarcha, moriturus sic Deum ora-Di'l mod- bal : « Felicium spirituum sedes affectare non an-turi- sim, qui speciem intuentur Sanche Trinitatis; portio tamen aliqua crcaturæ tuœ postulat micas suavissimæ mensæ tuie. Nimium mihi fuerit, el heu! quam nimium! si subtus calceos infimi electi tui loculum aliquem huic pusillo servo tuo non negaveris. » Ita habet Vita ejus apud Surium ad diem 8 januarii, cap. xi.

v<«. »9. 28. Tunc rbspondbks Jesus, ait illi : O mulier, i',' ''AGNA est fides tua : fiat tibi sicut vis.—Marcus, ' ' vu : « Propter hunc sermonem, vade, exiit dæmoniuin (me expellente) a filia tua. » Non potuit Christus dissimulare seque continero, sed victus ratione ct oratione Chananææ, quasi admirans exclamat : « O mulier, magna est fides tua. » « Ideo, ait S. Chrysostomus, eam repulerat, ut ad hanc vocem rerum consequentia conveniret, ut fulgento corona mulierem ornarci.» «Magna,» id est rara ct eximia est fides tua, tum in so, qua, licet gentilis, erodis me osso Messiam ct Salvatorem mundi; tum in suis effectis, puta virtutibus, scilicet humilitate, reverentia, charitate, constantia et cœtcris jam recensitis, quas ex so parit el producit fides magna ; quare meruit impetrare quod petebat, et audiro : « Fiat tibi sicut vis, » id est petis. Hæc verba, ait Chrysostomus, sunt similia illis : « Fiat firmamentum, et factum est, » *Genes.,* i. Unde sequitur : « Et sanata est filia ejus ex illa hora.» Vide hic efficaciam ferventis orationis, qua Jacob luctans cum Angelo eum vicit, ab coque obtinuit benedictionem quam flagilabat, ideoque pro labore dictus est *Israel,* id est dominans Deo, Gen., xxxvin, 28. Oratio ergo facit nos Israeles, id est dominantes Deo.

Tropologico : filia vexata a daemonio est anima Troppi* tentata a diabolo et peccato polluta, ait Rabanus, qu» proinde illico debet suis viribus diffidere et fidere Christo, cumque invocare cum humilitate et compunctione, ut se canem, id est vilem peccatricem agnoscat, sed ita ut non desperet do venia, imo vero eo magis speret de Christi misericordia, quo major est ejus miseria. Magnum enim medicum decet magnos morbos curare, el magnum Deum magna operari, ct magnum Christum magnos peccatores sanctificare et salvare.

Allegorico : filia hæc gentilis est Ecclesia Gen- vt—r. tium, quæ a salute exclusa per Dei justitiam, in eam per fenestram misericordi® irrupit effractis regni coelorum portis. Ubi magna facta est conversio : nam Judæi, qui prius erant filii, ob infidelitatem in Christum facti sunt canes, juxta illud : « Circumdederunt me canes multi, » *Psalm.* XXI ; ideoque quasi canes comederunt ossa, id est litteram sanctæ Scripturæ : Gentes vero, quæ erant canes, facti sunt filii, comeduntque de mensa Christi panem Eucharistiæ, et sensum reconditum sanctæ Scripturæ quasi medullam et adipem frumenti. Ita S. Hieronymus.

Et sanata bst filia ejus ex illa. hora. — Marcus, cap. vu : « Et cum abiisset domum, invenit puellam (liberam a dæmone, sed ejus vexatione fatigatam) jacentem super lectum,» quasi jam quiescentem securam et lætam. Sic Theophylactus : Anima peccatrix per absolutionem Christi liberata a peccato, quiescit in lecto tranquille, serenæ cl hilaris conscienti». Moralia perplura documenta ex historia colligit Jansenius in fine cap. vi *Concordia Evang.t* el Salmeron, lib. VI, cap. XXIX ad calcem; et Barradius, lib. X, cap. xiv; ct Vincendus Regius, *Dilucidat. Evang.,* part. Ill, lib. V, cap. n, *Digress, morali* 1 et 2.

29. Et cum transisset inde Jesus, venit secus v-rj.it-'* MARE GaLIL.E.B; ET ASCENDENS IN MONTEM, SIDE-rb bat ibi, — turn secreti ct quietis causa, turn ut in monte omnibus conspicuus, expectaret multitudinem ad sc confluxuram vel prædicaüonis, vet sanationis causa : omnibus ergo Christus se promptum ad benefaciendum exhibet et offert. Mystico Glossa : « Mare, inquit, juxta quod venit, turbida hujus sæculi volumina significat, quod est Galilææ, cum homines a vitiis ad virtutes transmigrant. » Et S. Hieronymus : « Ascendit, ait, in montem, ut quasi avis teneros fœtus provocet ad volandum. » Et Rabanus : « Ut scilicet auditores suos erigat ad superna et cœleslia me-

ditanda, *sedebatquo ibi,* ut demonstraret non nisi in coelestibus requiem esse quærendam. »

Vrn.p. .Ver.vn, 30. Er ACCESSERUNT AD BUM TURDJK MULTI! IIA- 5ECCM VUTOS, C2EC0S, CLAUDOS» DEDILES KT *ALIOS* MULTOS , ET PROJECERUNT EOS AD PEDES EJUS , ET CIEAVIT EOS. — a Debiles, » Græce xuUcôç, id est mancos, membris captos. S. Joannes, cap. v, 3, vocat 5-jpcú;, id est aridos, qualis erat ille habens manum aridam, *Matth.,* xn, 13. Unde Arabicus bic pro *debiles* habet *aridos.* « Et alios mullos, » aliis morbis et vitiis corporis obnoxios; a et curavit eos » omnes. Ecce hic implet quod dixit vers 26, nimirum Judæos quasi filios saturat pane miraculorum; cum Gentilibus quasi canibus ut Chananææ, micam tantum dederit sanitatis.

Mystice Glossa : « Muti sunt, inquit, qui non laudant Deum; cæci, qui non intclligunt viam vitæ; surdi, qui non obtemperant; claudi, per devia boni operis non recte euntes ; debiles sunt, qui infirmi sunt in bonis operibus. » Preclare B. Petrus Chrysologus, *serm.* 50 : «Christus, inquit, venit suscipere infirmitates nostras, et suas nobis conferre virtutes; humana quaerere, prestare divina ; accipere injurias, reddere dignitates ; ferre tædia, deferre sanitates : quia medicus, qui non fert infirmitates, curare nescit; et qui non fuerit cum infirmo infirmatus, infirmo non potest conferre sanitatem. »

^ji. 31. Ita ut turba mirarentur , videntes mutos LOQUENTES, CLAUDOS AMBULANTES, C.ECOS VIDENTES, ET MAGNIFICADANT ÜEUM ISRAEL.— Quod exhibuisset cis Messiam tot beneficiorum ct miraculorum patratorem, Israeli, id est Jacobo ac Abrahæ eorumque posteris Israelitis promissum. Greca ct Syra addunt xv»¿ú; (quï;, id est debiles, seu mancos sanos, hoc est usui membrorum restitutos.

j*. 32. Jesus autem convocatis discipulis dixit : Misereor turba, quia jam triduo perseverant
'• b MECUM, ET NON HABENT QUOD MANDUCENT ; ET DIMITTERE EOS JEJUNOS NOLO, NE DEFICIANT IN VIA. — Christus ægros sanarat, jam tam sanatis, quam sanis fame laborantibus cibos exhibet : a Vult enim, ait S. Hieronymus, pascere quos curaverat, ct ablatis debilitatibus jam sanis offerre cibos. » Ita perfecta sunt misericordis Christi opera, ut nos similia facere doceat, a Miscreor, » Græce llebr. WOffIO *mcrachcmani,* vel ♦TH RDM *nichmeru rachamai,* id est intimis visceribus commoveor ct misereor turbam hanc mei causa fomentem ; me enim jejuna sequitur toto triduo. Vide hic ardens populi studium erga Christum, qui ita ejus doctrina? intendit, ut cibi suique obliviscatur, ac vicissim indefessum Christi erga eos laborem ct ardorem, quod toto triduo sine quiete, refectione et somno predicci, ct sanet ægros quoslibet in turba. Porro, Christus curat primo animas, deinde corpora. Idem faciat prœlatus ct pastor. Ad Christi enim providentiam pertinet implere illud a se sancitum : « Quærite primum regnum coelorum et justitiam ejus, ct hæc omnia adjicientur vobis, » Jfhf/A., vi, 33. Sic S. Carolus Borromæus sui obliviscens, totum se sui populi obsequiis impendebat. Unde tempore orationis quadraginta horarum integras quadrapinta horas in templo predicando, orando, celebrando, etc., sine somno et cibo perdurabat, ut habet ejus Vita; nimirum mens Deo ct divinis operibus intenta, famem non sentit, quia fide et charitatc pascitur, juxta illud Christi Samaritanam instruentis: « Meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus qui misit me, ut perficiam opus ejus,» *Joan.,* cap. IV, 34. s.Carobor iuiduui*

Quia triduo jam perseverant mecum, et non HABENT QUOD MANDUCENT. — « Etsi CIMIU , ait S. Chrysostomus, quando venerunt, cibos habuerunt; tamen consumpti jam erant, el propter hoc non in prima aut secunda die hoc fecit, sed in tertia; quando jam omnia erant consumpta, ut prius ipsi in necessitate constituti, cum ampliori desiderio susciperent quod fiebat. » Verum in tanta multitudine verisimile est mullos nil ciborum tulisse sccum, ideoque per triduum mansisse jejunos, utpote illectos charilate et dulcedine Christi. «Deficient in via, quidam enim cx eis do longe venerunt, n ait Marcus, vm, 3.

Mystico Remigius : « Peccatores, ait, per poenitentiam conversi, in cursu labcnlis sæculi pereunt, si absque sacre doctrina? pabulo dimittantur. » Glossa vero : « Prius, ait, Dominus aufert debilitates,ct postea cibat, quia prius removenda sunt peccata, et postea anima verbis Dei nutrienda. »

33. Et dicunt ei discipuli : Unde ergo nobis in Vcnu DESERTO (comparemus) PANES TANTOS, UT SATU- AArn?. REMUS TURBAM TANTAM ? — Aral)¡CUS : *Unde illVC- TUI' ** niemus panem in deserto, qui saliet hanc turbam?* «Tantos, » id est tam mullos, æquo enim multitudo, sive numerus est quantitas ac magnitudo ; quantitatis enim duæ sunt species : dividitur enim quantitas in continuam, qualis est magnitudo; et discretam, qualis est multitudo, sive numerus. Discipuli humana ratione rem metientes» putabant esse impossibile tot panes reperire in deserto, sed Christus in necessitato, cum deficiunt humana presidia» sufficit divina; inierim discipulorum æslimalio impossibilitatis, illustravit hoc Christi miraculum.

Er ait illis Jesus: Quot habetis panes? At illi dixerunt: Septem, et paucos pisciculos. — Syrus : *Modicum piscium minutorum.* Panes hi videntur fuisse Apostolorum , 7. *d.* « Quot habetis panes,» ad familiam nostram alendam comportatos? quia enim Christus crebro secedebat in desertum, hinc Apostoli aliquid annonae sccum deferebant, seti modicum el exile. Vide cap. xvi,7.

Septem. — In priore panum multiplicatione, cap. XIV, 17,erant quinque panes duntaxat, hic vero sunt septem; sed Christo tam facile fuit multiplícale hos quam illos : voluit enim variari numerum tam panum, quam hominum, ne unum

idcmque videretur utroblquc miraculum,sed duo.

Panes tnt i-lla l\ì t-m. Myshee : S. Bernardus, serm. *Dc Septem Panibus,* Per cos acc'P^ seppia dona Dei : a Primus panis, iucpiit, verbum Dei, in quo vita hominis est, sicut ct ipse testatur. Secundus pania òbedientia est : «Quoniam meus cibus est, inquit, ut faciam voluntatem ejus qui misit mo.» Tertius panis, meditatio sancta, de qua scriptum est: Cogitatio conservabit te; et quæ alio in loco*nominari videtur panis vitæ et intellectus. Quartus panis, orantium lacrymæ. Quinius vero pœoilenüuj labor est. Sextus panis est jucunda unanimitas socialis : panis, inquam, cx diversis granis confectus, fermentatus utique sapientia Dei. Porro, septimus panis est Eucharistia : «Quoniam panis, inquit, quem ego do, caro mea est pro mundi vita. » Idem sequenti sermone septem panes de JDei misericordiis interpretatur. Prima miscricordia Dei, inquit, est quod me a mullis peccatis præservavit in qua alioquin incidissem ; secunda, quod peccantem ct peccata dissimulavit ; tertia, quod ad poenitentiam excitavit; quarta, quod pernitentem recepit in gratiam; quinta, quod dederit gratiam continendi, nc in pristina peccata relabercr ; sexta, quod dederit munus bcuc conversandi ; septima, quod indigno dederit cx tot beneficiis ad coelestia speranda præsumere. Idem, *'Serm.* 3, simili modo mystice septem misericordiarum fragmenta assignat.

Septem Ikimi' icikor-

Ver*. 35. vnj 35. Et PRÆCEPIT TURBÆ, UT DISCUMBERET SUPER tfrram, —sedendo co modo ct situ, quo solent pransuri, sed sine mensa, vasisque mensalibus, uti fiebat in statu legis naturæ tempore Adæ. Christus enim suos reficit ad sufficientiam ct ad necessitatem, non ad voluptatem et luxum.

Vert. 38. 36. Et accipiens septem panes ft pisces, et GRÁTIÁS AGENS, FREGIT ET DEDIT DISCIPULIS SUIS, et discipuli populo. — a Gratias agens, n Græco ¿j/apiQTxaa;, id est cum gratias egisset, invocando Dei Patris opem ad novam gratiam multiplicationis panum. Syrus, Zaudavtf Deum. Qui enim gratus est graliasquc agit do beneficio accepto , novum meretur accipere. Per synecdochen ergo sui) gratiarum actione, vehit una ct prima orationis specie cl parte, cætcras omnes inlellige, ac præsertim postulationem novi concursus, ad novum hoc miraculum patrandum. Poterat Christus ut Deus, per so suoquo nutu multiplicare panes, sed qua homo more suo orat Deum, ut vim ad hoc miraculum suggerat. Quare plane videtur Christus post gratiarum actionem, signando panes cruce, cos benedixisse, ac benedicendo multiplicasse sensim el continue inter frangendum ct distribuendum, uti fecit cap. xiv, vers. 19: «Aspiciens in cœlum, inquii, benedixit, ct fregit, ct dedit, o Undo Arabicus hic pro *gratias agens* vertit *benedixit,* scilicet panem et pisces.

Vm. 37. .*Vare,* 37. Et comedihunt omnes, kt saturati sunt; ET Qi)0¡) slipER|;(;|T dE FRAGMENTIS, II I.EIIUNT SERIEM SPORTAS PLENAS. — Tot SCifiCCl, quoi fUClOIII panes ; ac proinde Unium panis superfuit, quantum initio Christo oblatum fuit, imo amplius: quœlibet enim sporta (quæ onus est justum hominis, sive manus portantis) plusquam unum panem continebat; imo Franciscos Lucas opinatur sportam, Græce fuisse duplicem cophini, esseque onus quod a duobus portatur. Arabicus tamen pro *septan sportas* vertit *septem cophinos.* Voluit Christus colligi fragmenta ct micas, tum in memoriam miraculi, tum ut nihil de donis Dei deperiret, tum ul doceret nos esse frugi et frugaliter Dei creaturis cibisque uti. Ex hoc Christi jussu, in religionibus nonnullis statutum est, ut post mensam quisque micas suas in lancem colligat. Audi quid in Vita S. Odonis, abbatis Clnniaccnsis, cap. xiv, narratur (cxtalapud Surium die 28 novemb.) : « Micas cx panum sectione deridentes singuli diligenter colligebant, ct ante lectionis finem cum benedictione sumebant : finita lectione, neo illas, nec cibum ullum quispiam capere ausus erat. Has autem micas aliis cibis sacratiores existimabant propter miraculum. p Hoc autem miraculum ¿ic se habuit : Monacho moribundo, qui micas pro consuetudine non comedebat cum bene valeret, sedch; sinebat a mensa cadere, dæmon sacculum micarum plenum ostentavit sæpius terrens hominem, m ct se crucis signo munire ac vociferari cogens. Ex co die magno studio micæ illæ colligebantur. Ibidem, cap. xvii, narratur aliud miraculum , scilicet micas in manu religiosi eas studioso asservantis, in margaritas fuisse conversas, quæ postea ornamento cuidam Ecclcsiæ intextæ sunt. S. Franciscos in visu vidit sc micas panum colligere, ac cœlitus jussus cx omnibus unam hostiam conficere, eamque in fratres distribuere, vidit cos qui illum respuebant, lepra notari, mox visioni explicationem hanc a Deo accepit : Micæ sunt verba Evangelica, hostia est regula, lepra est iniquitas. Ita S. Bonaventura in ejus Vita, cap. in, in fine. Vide nostram Julium Nigronium, tract. *Dc Cura minimorum.*

Gradine M'í ia !rf* in v | › F*:· h.

38. Erant autem qui manducaverant quatuor MILLIA HOMINUM EXTRA (prætcr) PARVULOS ET MUlteres. — Vide dicta cap. xiv, 21. Moralia quæ ibidem versibus procedentibus recensui, etiam huic loco ct miraculo adaptanda sunt. Ven. cs. vnJ

39. Et DIMISSA TURRA ASCENDIT IN NAVICULAM,ET venit in fines Magedan. — Græce *Magdala;* Arabiens *Magcdal.* Sepe enim littera M ct N liquescunt in L, uti ostendi *Cande,* vi, 12, in voce *Sunamitis* ct *Sulamitis. Magedan* est oppidum ultra marc Galilææ, situm juxta Gerasan; nunc Magedena regio dicitur, ait S. Hieronymus in *Locis Hebr.* Marcus, vm, 10, pro *Magedan* habet *Dalmanutha,* sive quod unus idemque locus fuerit bi-'i nomius, ut vultS. Augustinus, undo et nonnulli codices in Marco pro *Dalmanutha* habent *Magedan;* sive potius quod hcc erant duo loca, sive oppida, sed vicina, ac Christus venerit in lines Vcn. 39. u , l f

utriusque, quia appulit ad littus, quod utrique oppido vicinum erat. Perperam Brocardus, *Itiner.* n, censet *Magedan esse Medan,* id est aquas Dan, nimirum *fontem* illum ex quo Jordanis oritur, quem Josephus *Phialam* vocat ; nam Medan et origo Jordanis longissime distat a mari Galilææ, cui adjacebat Magedan. Perperam quoque nonnu]]j censent *Magedan* esse *Mageddo,* ubi cæsus est Josias, rex Juda ; nam Magedan est ultra Mageddo cis mare Galilææ, ac longo ab eo distat : adjacet enim torrenti Cison, ac vicinum est Cassarem et mari Mediterraneo. Vide *Tabulas Geograph.* Adrichomii. Hic versus spectat ad caput sequens. Unde mulli ab eo inchoant cap. xvi. In Magedan enim contigit Scribarum petitio signi de coelo, quæ sequitur.

CAPUT DECIMUM SEXTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Primo, Pharisæi a Christo petunt signum e cælo, quibus ipse dat signum Jonæ. Secundo, vers. 6, monet discipulos ut caveant a fermento, id est mala doctrina Pharisæorum. Tertio, vers. 43, cos rogat, quem se esse censeant? Petrus respondet : Tu es Christus, Filius Dei vivi; *quare Christus promittit ei Ecclesias Petram et claves cœli. Quarto, vers.* 21? *prccdicit suam passionem ct resurrectionem, suosque vocat ad crucem.*

i. Et accesserunt ad eum Pharisæi et Sadducæi tentantes; et rogaverunt eum ut. signum de ccelo ostenderet eis. 2. At ille respondens, ait illis : Facto vespere, dicitis : Serenum erit, rubicundum est enim cœlum. 3. Et mane : Hodio tempestas, rutilat enim triste cœlum. 4. Faciem ergo cœli dijudicare nostis : signa autem temporum non potestis scire? Generatio mala et adultera signum quærit ; et signum non dabitur ei, nisi signum Jonæ prophète. Et relictis illis, abiit. 5. Et cum venissent discipuli ejus trans fretum, obliti sunt panes accipere. 6. Qui dixit illis : Intuemini, et cavete a fermento Pharisæorum et Sadducæorum. 7. At illi cogitabant intra se, dicentes : Quia panes non accepimus. 8. Sciens autem Jesus, dixit : Quid cogitatis intra vos, modicæ lidei, quia panes non habetis? 9. Nondum intelligitis, neque recordamini quinque panum in quinque millia hominum, et quot cophinos sumpsistis? 10. neque septem panum in quatuor millia hominum, et quot sportas sumpsistis? 11. Quare non intelligitis, quia non de pane dixi vobis : Cavete a fermento Pharisæorum et Sadducæorum? 12. Tunc intellexerunt, quia non dixerit cavendum a fermento panum, sed a doctrina Pharisæorum et Sadducæorum. 13. Venit autem Jesus in partes Cæsareæ Philippi ; et interrogabat discipulos suos, dicens : Quem dicunt homines esse Filium hominis? 14. At illi dixerunt : Alii Joannem Baptistam , alii autem Eliam, alii vero Jeremiam, aut unum ex Prophetis. 15. Dicit illis Jesus : Vos autem, quem me esse dicitis? 16. Respondens Simon Petrus, dixit: Tu es Christus, Filius Dei vivi. 17. Respondens autem Jesus, dixit ei: Beatus es Simon Bar-Jona, quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in coelis est. 18. Et ego dico tibi : Quia tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et porte inferi non prævalebunt adversus eam. 19. Et tibi dabo claves regni cœlorum. Efquodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in coelis; et quodeumque solveris super terram, erit solutum et in coelis. 20. Tunc præcepit discipulis suis, ul nemini dicerent, quia ipse esset Jésus Christus. 21. Exinde coepit Jesus ostendere discipulis suis, quia oporteret eum ire Ilierosolymam, et multa pati a senioribus, el Scribis, et principibus sacerdotum, et occidi, et tertia die resurgere. 22. Et assumens eum Petrus, coepit increpare illum , dicens : Absit a te, Domin>* : non erit libi hoc. 23. Qui conversus, dixit Petro : Vade post me, satana, scandalum es mihi, quia non sapis ea, quæ Dei sunt, sed ea, quæ hominum. 24. Tunc Jesus dixil discipulis suis : Si quis vult post me venire, abneget semelipsum, et tollat crucem

suam, et sequatur me. 23. Qui enim voluerit animam suam salvam facere, peroet eam ; qui autem perdiderit animam suam propter me, inveniet eam. 26. Quid enim prodest homini, si mundum universum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur? Aut ([uam dabit homo commutationem pro anima sua? 27. Filius enim hominis venturus est in gloria Patris sui cum Angelis suis, et tunc reddet unicuique secundum opera ejus. 28. Amen dico vobis, sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant Filium hominis venientem in regno suo.

Ven. i. ▼ n/îr* vcrs- Hnriwl <b '"'río p inni a cinisto. CurT Vcr«.'. r.ni-or l' ,h niu.iM.re. iiiLtis.

1. Et accesserunt ah eum (in Magedan, cap. xv, PnARlSjEI BT Sadducæi (dc quibus dixi cap. m, vers. 7) tentâmes ; et rogaverunt eum ut signum de coelo ostenderet eis. — Idem rogarunt cap. xii, 38. Sed hic rursum rogant occasione miraculi multiplicationis panum, quod paulo ante Christus patrarat.Cum enim hoc viderent passim a turbis, quæ præsentes et panum participes fuerant, celebrari, ul illud apud populum elevarent, dixerunt illud signum esse terrestre, posseque a dæmone, qui in terra dominatur, fieri : insinuabant ergo Christum esse Magum, et ope dæmonis multiplicasse panes, cæteraquc sua mira patrasse, ut colligitur ex cap. xii,2i. Peluutigitur a Christo s*6num c®lo, ut Deus, qui regnat in coelo, PCl' illud attestetur Christo eum a sc missum ct coelestem ejus esse doctrinam : quod si fecerit, sc credituros in cum quasi Messiam ct populum in eamdem fidem inducturos. Sed Sadducæi, nipote athei, censebant nullum posse dari signum e cælo a Deo, qui illorum opinione nullus erat ; Pharisæi censebant posse dari hoc signum, sed non dandum a Christo, utpote qui vel non erat Messias, vel si erat, nollet eorum petitioni annuere, uti nolucrat cap. x ii, 38; quare putabant se populo persuasuros Christum non posse edere signum de coelo, ac consequenter non esse missum a Deo, sed a dæmone. Cætera vide explicata cap. xii, 38. Aliter Lyranus, qui censet Judíeos astrologiœ judiciarité deditos, petiisse a Christo signum quo ex astris ostenderet se esso Messiam ; in astris enim designasse et quasi scripsisse Deum omnem suam providentiam circa res humanas totumque ordinem universi. Verum nihil tale hic innuit Matthæus. Proprie videntur Pharisœi allusisse ad manna, ut colligitur ex Joaa. vt, 30, 31, *q. d.* 0 Jesu, multiplicasti quidem panes in terra, sed da signum e cado, scilicet plue manna dc cado, uti fecit Moses, sic ostendes te Mosi esse similem, novumque Evangeli! tui legislatorem a Deo missum. Ita llemigius, Beda, Abulcnsis.

2. At illle respondens, ait illis: Pacto vesPKnBj dicitis:Serenum erit (crastinomane), rubiCUNDUM EST ENIM COELUM. — Ratio physica est, quod rubor cadi, id est acris, indicet nubes esse raras> idcoque facile tota nocte consumendas vel dissipandas, ac consequenter mano fore serenum, utpote nube vacuum. Rubor enim est medius color inter nigredinem cl albedineiu. Nigredo nubium significat nubes esse spissas et densas, utpote per quas radii solis penetrare nequeant, idcoque opacas et solutu difficiles : albedo indicat eas esse rarissimas, utpote per quas radii solis transparent et tralucent : rubedo indicat eas nec esse plane densas, nec rarissimas, sed rarescere, ideoqne partim solem per eas transparere, partim excludi; rubedo enim habet aliquid nigredinis et aliquid albedinis , ex utraque enim commista est : quatenus accedit ad nigredinem, solis radios excludit; quatenus accedit ad albedinem, eosdem admittit et transmittit.

3. Et mane : Hodie tempestas (erit pluviæ aut vm ». venti), rutilat enim triste coelum. — Græce est idem verbum, quod processit vers. 2, id est *rubicundum est;* id est *mæslitiam afferens cœlum.* «Rutilat» ergo, id est *rubet,* ut vertit Syrus et Arabicus. Rutilus enim color est &.>▮; . rubeus, quia rubedo rutilat, id est splendescit. c 'c' lll Sic Ovidius, lib. Vlfeto.'norph.: « Gruor rutilus,» in-ru ‘ ‘ quit, id est rubeus ; et « capilli rutili,» id est rubei, lib. ll *Mefamorph.* «Et Mars rutilus,» id est rubeus Mu> o>- et cruentus, apud Ciceronem in *Somnio Scipionis.tu* l « Et flamma rutila, » id est rubea et splendens,3Utr 3- ll *Fast.* Ratio physica est, quod coelum, si ves- Cor' pere rubeat, indicet raras esse nubes, ideoque nocte, utpote quæ prolixa est, consumendas : sol enim occidens et abiens nequit eas liquare; sin mane rubeat, indicat nubes esse raras quidem, sed tamen ita densas, ut a sole oriente nequeant consumi, sed illi resistant, quaro mox a sole increscente ct incalescente resolvendas in pluviam aut ventum. Ex co enim quod per penetrationem radiorum solis rarefaci® sunt, liquet eas viciniores esse, ut in pluviam aut ventum resolvantur a sole, quam ut ab eo alio propellantur. Audi Plinium, lib. XVI11 *De Præsagiis temporum,* cap. XXXV : « Si sol punis occidit, serenitatis signum est. Si occubuit pridie nitido cœlo,el oritur eodem, tunc certius argumentum serenitatis. Si sol in ortu appareat major, quam solet, si quasi caeruleo colore imbutus prodeat vel occidat, imbrem; si igneo, Euros nuntiat. Cum ante illius ortum rubescunt nubes, venti erunt; eum expallescunt, vel nigro rubentibus intermiscentur, pluvium spondent. » Ex luna similia hæc accipe presagia : « Si splendens exorta puro nitore fulsit, serenitatem ; si rubicunda, ventos; si nigra, pluvias portendere creditur, » aiunt

nO'tríConínibriccnMJsín *Mctedr.,* tract. VII, cap. in. Aliam causam planiorem horum duorum dissimilium, cur scilicet rubor orli vespertinus sit hrffx serenitatis, matutinus vero tempestatis, dat Abiihwis hic» Quest Vili : Ratio, inquit, primi *e t,* quia rubor, qui apparet ad vesperum in aere, Mgnat cteiccationem neris, ct ideo materia grossa i iporum, quæ in aquam vertibilis erat, est jam ¿criccata, ila ut inflammetur, quod est rubefieri ; (! ita non est proxime disposita, ut pluvia ex illa tld. et sic est signum propinquum serenitatis. IX itio secundi est, quia quando cœlum mane rutilat, est materia inspissata, et non est illa de dorata, quia non est rubea sicut nubes rube©, qtue apparent occidente solo; sed est materia turbida aliqualiter el aliqualiter rubea, et ita est materia irregularis, quæ. calore solis soluta stillat in pluvias, quantum ad partem turbidam cl grossam, vel solvitur in ventos, quantum ad partun aliqualiter desiccatam ct rutilantem; vel propter bumidam materiam circumstantem lotum simul vertitur in pluvias, et ita fit tempestas, quia tempestas non solum dicit pluvias, sed etiam ventos impetuosos cum arpia ; atque hoc innuit Noster, dum sagaciter vertit « rutilat » (I).

Syt*K>i Symbolice idem Abulensis, *Quast.* IX : « In primo, ait, adventu Christi fuit serenitas gratta»; in secundo, ad judicium erit tempestas vindicte et gehenna*, quam in reprobos detonabit Christus judex, n Sic et S. Augustinus in *Quast. Evany.* hic.

Pacum (externam formam ct speciem) brgo COELI DIJUDICARB NOSTIS} SIGNA AUTEM TEMPORUM

Siria ril r ^, ‡ non potestis scire. — « Signa temporum » vocat signa tempori* adventus .Messiæ; sive a temporum,» ill est septuaginta hebdomadarum Daniclis, vaticinii patriarcha» Jacob, *Genes,* xux, 10, et cætcrorum Prophetarum. Ilæc enim vaticinia uti cl miracula, qua» per singulos dies patrabat Christus, plano convincebant Messiam jam venisse, ipsumquo osse Messiam. Ilie versus legendus est per interrogationem, non sine ca assertive, uti legit Lyranus, qui sic explicat, *q. d.* Vos Judæi dediti astrologia», vultis cx astris cognoscere tempus adventus Messiæ ; at erratis. Ex ostris enim possunt sumi presagia serenitatis vel tempestatis, at non adventus Messia». Sed hoc parergum est : est enim hic argumentum a minori ad majus, *q. d.* Sicx signis cœli, o Pharisæi, nostis dijudicaro futuram serenitatem vel tempestatem : ergo multo magis ex oraculis Prophetarum meisque miraculis potestis et debetis agnosi creme esse Messiam. Hæcenimillissunlclarioraet certiora. Ila S. Hilarius, Hieronymus, Eulhymius ; cl sit palet ex Lue. xn, 50, ubi Christus ait : « Hypoerite, faciem cœlicl terræ nostis probaro; hoc autem tempus (adventus mei, qui sum Messia») quomodo non probatis ? » Sic el hodie inulti sunt in rebus terrenis lynces, in divinis lalpæ; prudentes in Meculo, insipientes in cœlo; oculatissimi in congerendis nummis, ignorantissimi in colendo numine. Hi sapiunt in bursa, desipiunt in conscientia. Aliter explicat S. Chrysostomus, *hom.* SI, hæc « signa temporum,» *q. d.* Alia sunt signa temporis presentís, alia futuri : signa curationum, qu© ego edo, sunt temporis presentís; signavero temporis futuri, erunt signa in cado, quæ vos postulatis, o Scrii)© : (une enim erunt signa in solo, luna et stellis, *Lura* xxr. Facilis ergo sicut Thales, qui, cœlum contemplans eundo, in foveam incidit : sic et vos futura spectantes., et presens grati© tempus negligentes, ruitis in gehennam. Thabi eœ,'lw phnï?!*i

I. Generatio mala et adultera signum quihit, ET SIGNUM NON DADITUR El, NISI SIGNUM JoNAC PROPHET.H. — Hunc versum iterat Christus, jam enim cum audivimus cap. xn, vers. 39, ubi cum explicui. v^n. ». Jl*l'

Et relictis illis, ariit. — Ex Magadan conscensa navi trajecit maro Galilææ, et in citeriorem ejus ripam, unde venerat, rediit, ut patet ex vers, sequenti. Undo Marcus, cap. vni, 13, ait : «Et dimittens cos, ascendit iterum navim, el abiit trans fretum. » Iterum enim, iterumque hoc inaro trajiciebat Christus, ultro citroquo meabat el remeabat, ut Galiheos tam cis mare, quam ultra mare habitantes erudiret, juxta oraculum I<aiæ,cap. ix, I, quod citavit Matthæus, iv, I I.

5. Et Cl M VENISSENT DISCIPULI EJUS TRANS FRB- Ver % TUM, ORLITI SUNT PANES ACCIPERE. — « CuiH VCUÌSsent, n Græce Mthm, id est *cum ivissent,* puta'lll cum navim conscendissent ad transfretandum : in navi enim hæc contigisse patet ex circumstantiis; in navi enim ct navigatione longiore egebunt pano et cibo, nam in portu eum abundo erant inventuri. Idem patet ex *Marci* vm, 10 et sequent. Est Ilebraisinus ; Hebrea enim verba sæpo actum non perfectum, sed inchoatum, vel destinatum significant, ut dixi in Canonibus.Sic hic «cum venissent,» id est cum venire cœpisscnt, cum proficiscerentur, ‹i obliti sunt, » quia cis reficiendi corporis necessitas, intentione Dominici comitatus,cl dulcedine veri panis, qui cum cis erat, id est Christi, mente exciderat, ait Anselmos.

Trans fretum, — trans mare Galilæ© , scilicet Bcthsaidam, ul ait Marcus, cap. vm, 22.

G. Qui dixit illis : Intuemini (Greco ¿fin, id est vert.a. vidrie, ut vertit Noster in Marco) et cavete a fermento PiiARisxonuM et Sadductorum. — uA'i,'h' fermento,» id est a doctrina, ul explicat vers. 12; ab hac caveri jubet, non quatenus Pharisæi legem Mosis docebant el explicabant : sic enim cos audiri, eisquo obediri jubet, cap. xxiii, 2; sed quatenus illam suis vanis et legi Dei contrariis

(I) Meliorem, ul opinor, rationem cl explicationem d.wl lwxliemi phjtici. Rubei Cœlum , oil Dr Brewer, in Se r *Clari,* cum aer purior el cl densior, quia coloris rubri ndIB Untum inest vis, seu ul alunt, *momentum* bu)u<mndi arrexn penetrandi. Aer aulam punisci siccus Mtmtatcm Mcumallcrl, aut polium ipso est serenius.

traditionibus, quasi acido formanto, inquinabant, ac per eas inficiebant cl vitiabant mentes auditorum, qunm Lucas, cap. xn, I, vocat hypocrisim : « Attendito, ait, nfermento Pharisæorum, quod est hypocrisis ; n quia Pharisæi externas tantum cæremonlos et apparentem sanctitatem spectabant, neglecta interna animi puritate, ait Beda. Audi Hieronymum : « Hoc est fermentum, do quo Apostolus loquitur : Modicum fermentum lotam massam corrumpit. Isliusmodi fermentum (quod omni ratione vitandum est) habuit Marcion el Valentinus, et omnes hærelici. Fermentum hano vim habet, ut si farina mixtum fuerit, quod parvum videbatur, crescat in majus, ct ad saporem suum universam conversionem trahat ; ita rt doctrina h/err.tica, si vel modicam scintillam in tuum pectus jecerit, in brevi ingens flamma crescit, ct totam hominis possessionem ad se trahit, n

Veri. 7. un ' i^' 7. At ILLI COGITARANT INTER SK (MOTCUS habet, caP* Vllb ¿XXfAwc, id est disputabant , vel disceptabant ad invicem), dicbmtbs : Quia panes non accedimi*.—lingo cl Dionysius sic exponebant, 7. d. Ideo Christus dixit : Caveto a fermento Pharisæorum, quia panes non accepimus, nec vult nos panes accipere a Pharisæis. Simplicius alii, 7. d. Discipuli, audita mentione fermenti facta a Christo, recordati sunt so oblitos esso panes in navim inferre, ac metuentes, no Christus in desertum locum more suo navigaret, solliciti erant quomodo panes ibidem necessarios compararent, ac inter se hac de re disceptabant, ct forte unus in alterum culpam oblivionis panum conjiciebat; ubi dupliciter peccabant. *Primo,* quod nimis de panibus essent solliciti, nec satis fiderent Christo, cum tamen paulo ante experti essent ejus potentiam ct providentiam in multiplicandis panibus. *Secundo,* quod censerent Christum loqui do corporali fermento et pano, cum ille do spirituali loqueretur : undo do utroque corripiuntur cl corriguntur a Christo, uti sequitur.

Vcn. R. .V/»rr. '',H' |" H. Sciens autem Jrsus, dixit : Quid cogitatis |Vrpn VOS, MODICA'. FIDEI, QUIA (quod) PANES NON habetis? — Græce, tu* toxCm, id est *non accepistis :* sic et Syrus. « Sciens, » per vim divinitatis suæ, non enim audierat cos hac do re colloquenlcs. « Modica? fidei, » quasi ego de panibus corporei» loculus sim, do iisque velim vos esso sollicitos; aut quasi ego do iis vobis nequeam, aut nolim providere in mari, vel in dosarlo?

Vrr. 0. n *p* \iv. 9. Nondum intelligibs (turn phrasim meam de fermento, tum meam curam dc providendo vo- PanC3)> RECORDAMINI QUINQUE l'ANUM IN quinque millia hominum (scilicet distributorum. Græce : *Neque recordamini quinque panes quinque millium,* quibus scilicet quinquo millia hominum pavi), et quot cophinos (reliquiarum) sumpsistis? — Utique duodecim, 7. d. Ego qui tunc non tantum multiplicavi, sed ct restitui panes in fragmentis, quæ feci osso residua, idem nunc ct quovis tempore possum facere.

40. Neque septem panum in quatuor millia no- v™. m. minum (Græce id est quatuor milHum, quibus scilicet quatuor millia hominum alui) et quot sportas sumpsistis? — Utique septem, tot quot fuerant panes. Constanter tam Matthieu* quam Marcus hic nominant sportas, in priori vero miraculo cophinos : undo liquet f portas aliud varis et mensuræ genus fuisse a cophinis.

11. Quare non intelligitis, qua (quod) non Vrr*. n. dr park dixi vows (cum dixi id quod sequitur) : v\r* Calete a fermento Scribarum et Piiarisxorum?— ll Ex fermento enim fit panis communis ct usualis ; 7. *d.* Debueratis ex meis sermonibus ct actibus cognoscere mc non loqui dc fermento et pano terreno, nipote vili cl exili, sed spirituali, qualis est doctrina.

12. Tunc intellexerunt, quia (quod) non dixe- Vtn. 1*. IUT CAVENDUM A FERMENTO VANUM, SED A DOCTRINA PiiARisjEORLM f.r Sadducaorum.— Correptio enim Christi acuit discipulorum mentem, ct vexatio dedit intellectum.

13. Vfmt (Græce id est cum venisset) au- Vrr*. u. TEH Jesus in partes (Sytus, *in loca*) Cusabile Phi- 5** B; Vrr. LIPPI; LT INTERROGARAT DISCIPULOS SVOS, DICENS : nn r Quem ihcunt homines esse Filium hominis? —(Lesarca Philippi urbs est Plurnicie sita ad radices l'u,uVV(Libani, quæ primo dieta est *Dan,* co quod a q r Danitis , id est a tribu Dan a.stu sil capta, *Judie,* cap. xvi», quodque ibi rit coníluxus duorum rivulorum, scilicet *Jcor* ct *Dan,* qui juncti Jordanem officiunt : ibi ergo origo est Jordanis. Verum quia Gentilibus notior erat *Pan,* deus pastorum, quam *Divi,* tribus Hebrrra, hinc ab eis dicta est *Vaneas;* deinde Philippus, Herodis Ascalonilæ filius ac llurcæ ct Traclmnidilis tetrarcha, eamdern a se auctam suffi tetrarchia) metropolim constituit, et iu gratiam Çæsaris Tiberii *Cirsarcam* nuncupavit, imitatus patrem suum Herodem Ascalonilain, qui urbem aso conditam in loco prius dicto *Turris Stratonis,* inter Horam et Joppem, juxta mare Mediterraneum, in honorem Cæsaris Augusti *Citsarcam* nuncupavit, quæ uti antiquior cl nobilior oral, sic ct absoluta Cæsarea Palestino? vocatur in Actis Apostolorum, el a Joscpho : quare ad ejus distinctionem hæc dicta esi Casarca Philippi, quæ erat terminus terræ Cbanaon Judæis a Deo promisse ad septentrionem, sicut Bersabeo erat ejusdem terminus ad meridiem. Undo toties in Scriptura dicitur « a Dan (id est Cæsarea Philippi) usquo adl'crsabcc.» Hac de causa multi vicini (¡entiles, prasertim Phœniccs ad hanc urbem confluebant, uti in limitibus regionum fieri solet; ideoque Christus ad illam hic secessit, tum ut Gentiles pariter ac Judíeos doceret, Ium ut liberius do Messia, quem Judæiquasi rogeinsuum exspectabant, loqueretur. In Judi *a enim ucriculosnm fuisset hac do re lo-

qui ; ac Scribæ Christum apud presides Romanos airedali regni accusassent, cumque reum majestatis apud Tiberium Cœsarcm peregissent. Rursum hæc Casarca, olim *Dan* dicta, sedes fuerat idolohlriæ, ul palet *Judie,* xvm, 29 et seq. *Christus ergo* ab hac labe voluit eam expurgare, et Dei cultricem, imo initium el matricem Gentium Christianarum efficere : unde hujus urbis civis fuit hæmorrhoissa, quam Christus a fluxu sanguinis sanavit, cujus miraculi imago quotidianis miraculis illustris ab hæmorrhoissa ibidem erecta, perstitit usque ad Julianum Apostatam, qui in odium Christi illam dejecit, teste Eusebio, lib. V, cap. XX ; postea hæc urbs ab Herode Agrippa aucupante gratiam Neronis, dicta est *Neronia,* sive *Neronias,* nunc a Tureis occupata *Delima* nuncupatur.

Qlem dicunt homines esse Filium hominis? — Ita legendum cum Romanis sine « me, n quod nonnulli ex Greco addunt; hoc enim intelligitur in tñ *Filium hominis,* id est me, qui studio humilitatis soleo me Filium hominis nuncupare, ut dixi cap. vin, et maxime hic Ha me voco, ut explorem vostram, o Apostoli, de me lìdcm. Linde Lucas, cap. ix, 18, habet : «Quem me dicunt esso turi)®? » Neque enim vis facienda est in articulo Greco to , ul vul Beza, qui vertit *illum Filium hominis,* scilicet Messiam Judicis promissum. Minus recte Syrus hæc dividit legitque per interrogationem hoc modo : « Quid dicunt de me homines, quod sim Filius hominis? » Christus enim hic non rogat, sed asserit, vocatque sc Filium hominis; sed ulterius quærit quid dc se sentiant homines, id est vulgus hominum.

V»i». 14. 11. At ILLI DIXERUNT : ÁLII JOANNEM BAPTISTAM , 7 ' '*• alii autem Eliam, alii veho Jeremiam, aut unum ex ▬ Z' Pbopiietis. — Videbat vulgus Judæorum jam ali- ci.» Je- quot centenis annis, puta paulo post captivitatem l Babylonicam (quando prophetaverunt Zacharias j?.ie*.cl Malachias, qui fuere ultimi Prophète) apud * » ›• Judæos defecisse prophetiam et Prophetas, œque Í '/¿¡ac arcam Testamenti, et oraculum ex propitia- , (u torio. Quare Christum putabant non esse novum i . • Prophetam, sed aliquem ex veteribus : horum ▙ enim virtutes, miracula el doctrinam videbant in Christo. Pauci vero erant illi, qui certo credebant ipsum esse Messiam; longe plures enim id non credebant, offensi Christi paupertate et humilitate : putabant enim Messiam venturum cum pompa regia quasi filium Salomonis, uti ctiamnum putant ct exspectant Judæi ; quare quod subinde dixerunt aliqui e populo visis tot Christi miraculis : « Numquid lúe est Filius David?» *Matth.* in ; et : « Hic est vere Propheta, qui venturus est in mundum, » Joan, vi, transiens et subitanea fuit eorum vox, elicita ex presenti miraculo, non perseverans et constans sententia. Vulgus enim est mobile, et a»l omnem auram flectitur. Ita Abulensis. Putabant ergo animam ahcujus e Prophetis migrasse in Christum per |urt|A^úx«i«n, id est transanimationem Pythagora», qua anima defuncti censebatur migrare in aliud corpus melius vel vilius secundum merita prioris vite. Ita Jansenius, Cajetanus ct Baronins. Vel potius putabant aliquem c Prophetis resurrexisse, ipsumque esse Jesum, quasi Jesus reipsa esset Joannes Baptista, Elias, vel Jeremías. Credebant enim Judæi et Pharisæi mortuorum resurrectionem, ut patet II .*Vachab.* vn, licet eam negarent Sadducæi, *Act.* xxm, 8. Id ita esso liquet cx sententia Herodis do Christo : « Hic, inquit, *est* Joannes, ipse surrexit a mortuis, et ideo virtutes (miracula) operantur in illo.» Existimabant*cuim* animam Prophet.® post mortem fieri sublimiorem, polentiorem et diviniorem ad patranda miracula. Credebant ergo aliquem e Prophetis in Jesu resurrexisse, ideoque potentiora quam ante operari ; transanimationem vero Pythagoricam, ut Gentilium figmentum horrebant. Porro, alii putarunt Jesum esso Joannem Baptistam, quiaœtate, sanctitate et prædicationc videbatur ipsi persimilis, ac Joannes paulo ante injuste occisus ab Herode, versabatur in eorum memoria, dignusque resurrectione censebatur. Alii putarunt Christum esso Eliam ob similem utriusque zelum, el quia Elias necdum est mortuus, ac rediturus ab omnibus etiam Judœis exspectatur, cx oraculo Malachite, cap. iv, 5 : « Ecce, inquit, ego mittam vobis Eliam prophetam. » Putabant ergo Eliam rediisse, ac Eliam esse Jesum. Alii opinati sunt Christum esse Jeremiam, quia Jeremías fuit vir sanctissimus, ac speculum palientiæ et charitatis, ct quia nonnulli putarunt Jeremiam cum Elia rediturum ad pradicandum Judœis, moti illo : a Prophetam in Gentibus dedi tc, » *Jcrem.* i, 5. Sed alius illius loci est sensus, ut ibi dixi.

15. Dicit illis Jesus : Vos autem, quem me esse V. r». is. dicitis? — S. Hieronymus cx tm « vos autem, » per aulithesim ad «homines, » colligit Apostolos ¡u¡'(.<)¿ hic tacite Deos quosdam a Christo vocari : « Illis, inquit, quia homines sunt humana opinantibus, vos, qui estis dii, quem me esse existimatis? » Quoad rem vero S. Chrysostomus : « Hac, inquit, secunda interrogatione monuit Dominus discipulos, ul majora de ipso cogitarent. Ipso enim interrogandi modo ostendit, illos vulgares opiniones multum a sua dignitate abesse. » Ait ergo : « Vos, qui mccum semper versantes plura me fecisse vidistis, qui meo nomino complures virtutes ipsi quoque fecistis, quem me esse dicitis»? »

16. Respondens Simon Petrus, dixit :Tu es Curis- v<n. i«. tus, Filius Dia vivi. — « Simon Petrus, » qui in ,'*• circumcisione nominatus est Simon , a Christo VIUt vocatus est Cephas, id est Petrus. Putant nonnulli Petrum quasi os Apostolorum non pro so solo, sed pro omnibus respondisse. Ita S. Hieronymus • a Petrus, inquit, cx persona omnium Apostolorum profitetur : Tu es Christus, Filius Dei vivi. » Sic et S. Anselmos, S. Thomas, Glossa, Dionysius, Lyranus, Jansenius ct S. Augustinus, De *Verbis*

Domini, serm. 13, et S. Ambrosius, lib. De *Incarti.,* cap. iv. MoliusS. Hilarius, Abulcnsis, Maldonatus, Franciscos Lucas, Barradius ct alii censent Petrum pro sc ct cx suo sensu locutum. Tacentibus enim Apostolis et hresitantibus quid essent resluiuí ponsuri, Petrus cretcris sapienlior (nipoteillustraus c* doctus a Dco) ctfervenlior, nequis indignius teupien. quippiam dc Christo responderet, prior respontior et sum praeripuit, ac pro omnibus respondit : non tioT reiu (Iu°d sciret omnium hanc esse mentem (nam cum pondeú nullo de hac re erat collocutus), sed quod suam sententiam vellet omnibus esse communem, utque omnes ita sentire debere, uti ipse sentiebat, ostenderet; atque hoc tantum voluit S. Hieronymus, et cæteri jam citati, scilicet quod Petrus quasi jam designatus, ct post resurrectionem rcipsa constituendus princeps Apostolorum et totius Ecclesiæ, altius prae aliis edoctus ct inspiratus a Deo cognoverit Christi divinitatem, ac de ca responderit id quod alii omnes respondere debuissent, quodque ipse responsuros putabat ferventius, quam verius, ut colligitur cx *Joan.* vi,69 ct seq. Id liquet ex eo, quod soli Petro ob meritum hujus confessionis, Christus promittat amplissimum præmium et prorogativam; ait enim ipsi nominatim præ cæteris Apostolis : « Beatus es, Simon Bar-Jona, quia caro ct sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in coelis est. Et ego dico tibi quia tu cs Petrus, ct super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. »

Coni ¡o ‘ul, Tu es Christus, Filius Dei vivi.—Græcei x?i6;, ¡d est ille Christus, scilicet Messias a Deo ante tot sœcula Adœ, Abrahæ, Mosi ct Davidi promissus, quem omnes Patriarchæ et Prophète avidissime exspectarunt, hodicque omnes exspectant. Tu, inquam, cs Christus sive Messias, id est unctus a Deo unctione gratiœ unionis hypostatica? cum Verbo, ac hoc ipso consecratus summus orbis Doctor, Pontifex, Propheta ct Rex : Doctor, ul doceas homines Dei voluntatem ct legem; Pontifex, ut tc in sacrificium Deo offerendo, mundum Den reconcilies; Propheta, ut arcana Dei enunties, ct futura prodices, ac præsertim reposita in cœlis piis premia ct in gehenna impiis supplicia prodices, cunctisque inculces; Rex, ut domineris coelo et terræ, omnibusquo quæ in cis sunt.

Filius Dei, — non per gratiam ct adoptionem, ut sunt omnes Sancti, sed per naturam ct deitatem tibi a Deo Patre per generationem æternam communicatam. Unde Greco est articulus habens emphasim, ¿ uB;, id est « ille Filius, » scilicet unicus, naturalis et cuciste? Patri : alioqui enim etiam Joannes Baptista, Elias et Prophète erant filii Dei adoptivi, quibns tamen opponit et anteponit hic Christum. «Vivi,» qui ita formaliter vivit vitam divinam, incrcatam ct beatam, ut causaliter omnibus rebus a sc creatis suam vim et vigorem, ac viventibus animam ct vitam inspiret. Ab ipso enim valut a fonte ct sole vitali, manat omnis lux ct vita omnium Angelorum, hominum, animalium et plantarum. Vide dicta *Joan,* i, 4, ad illa: « In ipso crat. » Ita S. Leo, serm. Dc *Transfiguratione :* « D. Petrus, ait, per revelationem summi Patris, corporea superans, ct humana transcendens, vidit mentis oculis Filium Dei vivi, ct confessus est gloriam Deitatis. » Sic et S. Chrysostomus, Hilarius, Thcophylaetus, Euthymius, S. Augustinus, serm. 33 Dc Ver6w *Apostoli,* et S. Athanasius, serm. 3 *Contra Arianos,* ct alii passim, qui cx hoc loco probant divinitatem Christi. Perperam ergo Erasmus censet illam ex hoc loco non posse clare probari; nimirum ipse hic ct alibi jecit semina Arianismi, quæ ejus sequaces excluserunt.

Porro S. Hilarius, S. Chrysostomus ctalii ccn- a sent S. Petrum primo omnium confessum esse i Christi divinitatem. Alii id negant, dicentes Na-), thanaelem ante Petrum camdem esse confessum, v> » I * dicendo : « Rabbi, tu cs Filius Dei, Rex Israel, » I ‘**’ *Joan,* i, 49, de quo ibidem dicendum. Sane Apostolos ante hanc Petri confessionem agnovisse Christum esse Deum ex ipsis ejus verbis, et tot tantisque miraculis ad hoc probandum factis, liquet cx verbis Petri, *Joan.* vi, 69 : « Domine, ad quem ibimus? verba vite œternæ habes, ct nos credidimus et cognovimus, quia tu cs Christus Filius Dei ; » ct ex verbis ipsorum Apostolorum : « Vcrc Filius Dei es, » *ilatlh.* xiv, 33; ct cx continua Christi cum Judæis hac dc re coram Apostolis disputatione, quam recenset S. Joannes, cap. v ct seq. Verum Apostoli, uti crant adhuc rudes, conceptum valde tenuem et confusum hac do re in mente sibi formabant, credebantque in genere Christum vere esse Filium Dei pro aliis Prophetis, imo esso Deum ; sed qua ratione id esset, an per generationem æternam, an per alium modum vel denominationem, ignorabant, ct distincte concipere cxplicareque non poterant. Petrus autem id distincte, claro et sublimiter a Deo illuminatus agnovit, et primus hac dc re interrogatus palam, constanter idipsum confessus el professus est hoc loco, quod scilicet Christus proprie esset Filius Dei, id est per generationem æternam genitus a Deo Patre, ideoque illi consubstantialis, ac verus æternusque Deus. Exegit hanc de sc fidem Christus a Petro ct Apostolis (Apostoli enim tacendo approbaverunt confessionem Petri, tacitequo idem professi sunt), tum quia ipsa est fundamentum justificationis nostra, tum quia instabant Christo passio ct mors, in qua ncccsso crai Apostolos hac fide divinitatis Christi sustentari, no ipso mortuo putarent fidem et cœtera omnia cum ipso esse mortua, ul patet vers. 21 ct sequent.

17. Respondexs autem Jesus, dixit ei : Beatus v«««. it. es, Simox Bar-Joxa, quia caro et sanguis non revelavit Tini, sed Pater meus, qui ix coelis est. — *q. d.* Beatus ctfelix cs, o Petre, ob hanc novam do mo fidem ; hæc enim ingens est bo-

num et donum, non camis ct sanguinis, id est naturo*, sed gratia? Dei tibi idipsum inspirantis et revelantis; fides enim hæc est initium et basis omnis gratte et glori®, ideoque hæc te et multos per te tuumque exemplum et prædicationem du- ¡› ›» o- cet ad beatitudine™ œternam. Béatitude cnim vi® consistit ¡n fide et amore Christi ; beatitudo vero patri® in ejusdem visione et fruitione, juxta illud, *Joan.* XVII, 2 : a Hæc est autem vita æterna, ut cognoscant tc solum Deum verum, ct quem misisti, Jesum Christum.» Hinc Synodus Ephesina, actione ni : «Ter beatissimus, inquit, ct omni laude dignus Petrus Apostolus, qui est petra ct crepido Catholic® Ecclesia?, ct recte fidei fundaIr. v Pa- mentum. » Hinc ct inolevit consuetudo fidelium, ! .r r l u< loquentos dicant : a Beatissime Pater. » *n* Ln(^° S. Hieronymus ad Damasum Pontificem : Pater. * Ego, inquit, beatitudini tuæ, hoc est cathedra? Petri consocior. »

p. tii pa- Simon Bar-Jona ,—id est filius Jona. Pater cnim l <*• Simonis Petri vocabatur *Johanna,* id est *Johannes.* jc-nnr», ul Palcl Joan- XXI› 15, id est *Deus donavit vel* c? q Jo- *Deus misertus est,* aut *Dei donum,* gratia et misesicordia, a nl tu, quod est contractum *Jehova,* id est Deus, ct pn *chanan,* id est misertus est, donavif. Fuit ergo Petrus filius *Johannæ,* vel *Johannis,* id est gratiæ Dei, quia Deo gratissimus et gratia ejus plenissimus : sicut Gentiles cum, qui donis omnibus crat cumulatus, vocabant filium gratiarum. Porro, per crasin pro *Johanna* dicitur *Jona,* Ned Lo-quod proprie columbam significat. Sic *Emma-* °-'*a* *-*nuci* contrahitur in *Manuel* et *Noel. SitJesaiahu,* J , JínmoAu, *Eliahu,* similiaque Hebraica nomina n i. contrahuntur in *Isaías, Jeremías, Elias.* Sic pro *Joannes* Germani contracte dicunt *Ilans,* Belg® *Jan,* Hispani *Juan,* Franci *Jean.* Nisi malis *Johannan* ct *Jona* esso duo nomina inter sc diversa : differunt cnim tam voce, quam significatione; sed ita ut Jona alludat ad Johannan, ct occasione Joliannan inditum sit Petro, sic ut pater Petri fuerit binomios, priusque dictus sit Johannan, deinde brevioris pronuntiationis causa quasi alio vel alienato nomine dictus sit Jona. Sic cnim plura nomina deflexa et decuriata sunt, ut alia plane osse videantur. Notat S. Chrysostoinus Christum Simoni addere « Barjona, » non solum more Hebraeorum, qui filiis semper addunt nomen patris; sed ob peculiarem respectum ad responsionem Petri, quasi eam confirmet Christus dicalquc : Vere dixisti, o Petre, me esse Filium Dei, quia sicut tu es *Bar-Jona,* id est filius Jona, ulpote ab eo naturaliter quoad substantiam genitus quasi homo ab homine, sic ego sum Filius Dei Patris, nipote ab œterno naturaliter ab eo generatus quasi Deus dc Deo, ejusdem cum illo substanti® et deitatis.

Sj»i ‡ Symbolice: *Jona,* id est *columba,* symbolum est Spiritus Sancti, qui in specie columbæ in Christum devolavit, *Matth.* m, 1G; hic cnim in Petrum quoque descendit, eique revelavit Christum esse vere el proprie Filium Dei. Ita S. Hieronymus : a Ex confessione, ait, Petrus sortitur vocabulum quod revelationem ex Spiritu Sancto habeat, cujus ct filius appellandus sit. Siquidem Bar-Jona in lingua nostra sonat filium columbæ. « Quia caro et sanguis non revelavit libi, » id est carnales parentes, amici et quivis homines, qui carne et sanguine constant, non revelarunt tibi me esse Filium Dei, utpoto quod omnem naturam ct naturalem cognitionem omnium hominum ct Angelorum longe transcendit, sed Pater meus coelestis suæ grati® illustratione id libi patefecit : « Quod caro ct sanguis revelare non potuit, Spiritus Sancti gratia revelatum est, » ait S. Hieronymus. Sic caro sumitur pro homine carneo synccdochicc, *Galat.* i, 16; *Joan,* i, 13 ct l *Corinth.* xv, 50. S. Hilarius vero per cameni accipit carneos Petri oculos : hi enim nuntiabant Petro Christum esse hominem, eum vero esse Deum, non nisi revelatio Patris illi intimavit. Licet cnim Petrus exterius audiret verba Christi dicentis se esso Filium Dei, idque per miracula confirmantis, tamen ad credendum opus fuit interna Spiritus Sancti illuminatione et gratia.

18. Et ego dico tibi : Qua (quod) tu es Petrus, Vvn. j, ET SUPER HANC PETRAM ÆDIFICABO ECCLESIAM BIBAM. — « Et ego, » xi-yw, id est, *sed ct ego,* vel *ego autem* loco mercedis tibi rependo, et vicissim dico promittoque; nam, ut ait S. Hieronymus, « testimonio de se Apostoli reddit vicem. Petrus dixerat : Tu es Christus, Filius Dei vivi; mercedem recepit vera confessio, scilicet hanc : Tu es Petrus. » Ego ergo, qui sum verus Dei Filius, uti professus es, tanquam Dei Filius tibi dico, ct certo assevero ; ac dicendo facio et constituo te Petrum, ut scilicet post me sis petra Ecclesia?. Chrislus promiserat hoc nomen Simoni, *Joan, i,* 42, dicens : « Tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus; » hic vero promissum praestat, ac reipsa ei nomen *Petrus* iridit. Ilursum S. Leo, serm. 3 *in Annivers. Assumptionis sum,* sic explicat : a Et ego dico libi, hoc est, sicut meus Paler tibi manifestavit divinitatem meam, ila et ego notam facio tibi excellentiam tuam, quia tu es Petrus, id est, cum ego sim inviolabilis petra, ele., tamen tu quoque petra es, quia mea virtute solidaris, ut quæ mihi potestate sunt propria, sint libi mecum participatione communia. »

Tu es Petris, lt super hanc petram ædificabo t Ecclesiam meam. — Sensus est, *q. d.* Tu es Petrus, id est petra Ecclesiæ : super te cnim quasi super cieJj» petram firmissimam ædificabo Ecclesiam meam ; •6 enim *ct* dat causam cur sit *Pelrus, q. d.* Tu es Petrus, quia super te quasi petram ædificabo Ecclesiam meam. S. Augustinus, tract. 27 *in Joannem,* et lib. I *Detract.,* cap. i : a Super hanc pelrain, » hoc est, inquit, super mcipsuin, quia a petra crai Christus, » l *Corinth.,* x 4. Quod avide sequitur Calvinus, lib. IV *Institut.,* cap. vi, § 6, et hæretici, ut Petri et Papæ auctoritatem

et primatum evertant. Verum ipsum Petrum hic dici petram, reliqui omnes Patres quasi nniversim conspirant, quos fuse citat hic Calvinomastix Maldonatus et Bcllarminus, lib. I De *Tornano Pontif.,* cap. x. Sensus ergo est, *q. d.* Tu cs Kcpha, sive Cephas, id est petra, sive saxum durissimum, el firmissima cautes (hanc enim significat Ilebr. qo *keph,* cl Chaldæum Syrumque XDD *kcpha)* a me designataci destinala, ut post mortem meam, recepto in Pentecoste Spiritu Soneto , plane solidata et roborata sis fundamentum Ecclcsiæ, quam super te ædificabo : nam ante adventum Spiritus Saneti Petrus necdum petra erat Ecclcsiæ, imo Christum in passione ex timore negavit. Vox ergo Petri et petra notat S. Petri quasi principis Ecclesiæ, et successorum ejus Pontificum soliditatem et constantiam in fido ct religione Christi, uti inter alios docet Angelus Caninius, in *Nomin. Heb. novi Testamenti,* cap. xiii, 1.

1*1 ib o. Porro, Petrum hic vocari petram probatur : I*næo,ex pronomine *hanc,* cum ait : « Super hanc petram;» hoc enim, cum sil demonstrativum, sic inlelligi debet, *hanc* scilicet, quam jam dixi, el cui loquor, *q. d.* Tu cs Petrus, id est petra Ecclesiae, el super to quasi super petram ædificabo Ecclesiam meam. Nullius enim alterius petræ facta est mentio, quam demonstrare possit pronomen *hanc,* nisi Petri; secus est I *Corinth,* x; ibi enim dicitur : «Bibebant do spiritali consequente cos petra : petra autem erat Christus, praecessit enim vox « petra, » quam explicans ait eam fuisse, typice scilicet, id est repraesentasse Christum; sicut si Gallice locutus fuisset Christus, dixisset : « Tu es Pierre, cl sur cette pierre je bâtirai mon Eglise. »

Dices : Christus non dicit : Tu es *Petra,* sed : Tu cs *Petrus,* ergo pronomen *hanc* nequit referre Petrum, Respondeo Christum Syriace locutum dixisse : Tu *es kcpha,* et super *hanc kcpha* ædificabo, etc. *Kcpha* enim dicitur petra, et inde Petrus Syriace dictus est *Kcpha.* Verum Græcus Interpres, cumque secutus Latinus, nomen ei quasi viri dederunt masculinum, scilicet Petrus, potius quam petra, quod est femininum; sed Græce æque ac petram sive lapidem significat. Petrus ergo idem est quod petra, sed interpres elegantia) causa variavit, verifique : a Tu es Petrus, et *super hanc petram, »* non *super hunc Petrum* (uti vero ct proprio sensu dicere potuisset), tum quia peira usitatius lapidem vel saxum, quam Petrus significat Græcis; tum quia domus proprie œdificanlur super saxa, non super homines. Fatetur id Boza hic : « Dominus, ait, Syriace loquens, nulla usus est agnominatione, sed utrobique dixit Cepha : quemadmodum el vernaculum nomen *Pierre,* tam dc proprio, quam dc appellativo dicitur. In Græco quoque sermone Ktrpcç et Trtrpa, non re, sed terminatione tantum differunt. » Hucusque recte, sed perperam quod subdit : « Sed videtur Matthæus (nul si quis ejus fuit interpres) hoc termmafionis discrimine voluisse Petrum (qui pars est ædificii) ab ipsa petra, cui innititur ædificium, id est a Christo ip«o distinguere, ipsumque adeo Petrum a fidei promissione, quæ toti Ecclcsiæ est communis, quod veteres etiam aperto testantur, ut plane sit ridiculus Antichristus (ita vocat hæreticus Romanum Pontificem), cum ex hoc loco lyrannidem suam rlabilirc conatur. » Quam hoc petulanter et falso dicat, vide ct disce ex locis ipsis originalibus Patrum, qnos citat Bcllarminus ct Maldonatus, ut dixi. Rursum Interpreti prefcrcndiw est ipse Scriptura textus, ncc aliud voluit Interpres Græcus, quam quod ipse Syriacus textus, uti paulo ante dixi. Mitto alia plura, quæ jam cx dictis vel mox dicendis falsa esse constabit.

Secundo, idipsum patet ex eo quod nulla ritScaab. connexio dicere : « Tu es Petrus, et super me petram ædificabo Ecclesiam meam. » Imo est imminutio sermonis ct beneficii dati eversio. Diceret enim Christo Petrus : Ego sum Petrus, id est petra Ecclcsiæ : quomodo ergo non super mc, sed super te «edificas Ecclesiam tuam ?

Tertio, quia omnia antecedentia et sequentia t rUo. non nisi Petrum spectant ct respiciunt : « Et ego, inquit, dico tibi, » o Petre, hoc est tante fidei ct confessionis premium, et prarogativum tibi do et assigno, ut post me meamque mortem et resurrectionem tc facturus sim petram et fundamentum Ecclcsiæ; hoc enim significat t o «ædificabo Ecclesiam meam. »

Quarto, quia versiones originales et orientales Q<urio in hoc conspirant, ut *Petrus* sit idem quod petal, et *petra* idem quod *Petrus;* unde idem nomen Kcpta dant *Petro* et *Petræ.* Christus ergo, inquit Angelus Caninius, in.Vomm. *J[œbrai< is nom Testamenti,* cap. xin, Syriace sic dixit : **Hjn** HDD JW **niB** D' pqn *Ant kcpha, Veaìkepha hadden cbnc iat tsibburi* ; vel ut jam habet Evangelium Syriacum : *Ant hu kipha, Veal hada kipha dme Iddìi,* id est Tu cs *Cq)ha,* id est petra, *et super hanc Cepha,* id est petram (hoc est super te, qui cs Petrus sive petra), *ædificabo Ecclesiam meam.* Quin et Evangelium Hebraicum, quod quasi authenticum ct autographum Matthœl edidit Sebastianus Munslcrus, simili modo habet : **rnnx** 'Snpa **rvi r**"D3N **f** -ix t h **xao hjn x d o** *Atta ktpha, Vcal kcpha hazzot cbnc cth macheti.* Sic ct Evangelium Armenorum : *Isbim,* inquit, e *vera ais Lim,* id est, es rupes, et super hanc rupem ædificabo, etc. Et Evangelium Arabicum : Ani *alsachra, va ala hada alsachra tòni baiati :* Tu cs saxum, et super ilio saxo ædificabo Ecclesiam meam. Æthiopicum Evangelium habet : *Anta quoquch va dibaïati, quoqh annesa lebeita Christiana',* id est : Tu cs rupes, ct super hanc rupcni fabricabo domum Christianam, id est Ecclesiam. /Egyplium vero Copticum : *Phjo vero dico tibi, quia tu es hic Petrus, fundabo Ecclesiam rncam super hanc petram,* quæ non olia est, quam hic

Petrus, alioqui non est connexio : dat enim causam tè *quia,* cur super petram fundabit Ecclesiam, quia *scilicet Petrus* erit petra solida, cui securo tota Ecclesia quasi fundamento firmo fundata incumbat. Persicum autem : *Ego dico tibi, quia tu es sanae,* id est petra, *et super hanc sanae,* id est petram, *(edificato Ecclesiam meam.* Porro, paraphrastes Persicus *sanae,* id est petram explicat, addens : *Tu es petra, id est fundamentum ct judex.* Vide Petrum Victorem in *Annotat. ad novum Testamentum,* pag. 101 ct 102, ubi omnes basco versiones fuse enarrat.

Ad S. Augustinum respondetur ipsum deceptum fuisse ignoratione lingum Hebraic® et Syriae®, ideoque putasse Petrum aliud esse a-petra, et ab ea denominativo dici quasi Pelreium, cum cx Syro constet idem esso Petrus quod petra. Rursum S. Augustinus admittit ul probabilem eorum expositionem, qui dicunt Petrum esse petram Ecclesi®, quo jugulat Calvinum, qui censet id dicere esse blasphemiam in Christum. Audi S. Augustinum, in serm. *De Cathedra Petri :* « Denique pro soliditate devotionis Ecclesiarum petra dicitur; sicut ait Dominus : Tu es Petrus, el super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Petra enim dicitur, eo quod primus nationibus fidei fundamenta posuerit , et tànquam saxum immobile lotius operis Christiani compagem molemque contineat. Petra ergo pro devotione Petrus dicitur, ct petra pro virtute Dominus nuncupatur ; sicul ait Apostolus : Bibebant de spiritali consequente eos petra, petra aulern erat Christus; recto consortium meretur nominis, qui consortium mcrelur et operis. Petrus fundamentum ponit, Petrus plantat, Dominus incrementum dat, Dominus irriguum subministrat. » Idem Augustinus, serm. 1G *De Sanctis :* a Dignus certe, inquit, qui œdificandis Dei populis Petrus esset ad fundamentum, columna ad sustentaculum, clavis ad regnum. »

Denique, etiamsi admitteretur illa expositio S. Augustini, qu® tamen non est genuina, nimirum petram denotare Christum, tamen inde convincetur Petrum post Chi istum, qui est petra et lapis angularis Ecclesi®, proximam esse petram fundamentalem Ecclesi®. Sensus cnim esset : Ego sum petra, super quam ædificabo Ecclesiam : tu vero, o Petre, mihi es proximus ct proxima petra Ecclesi®, super quam proxime post me ædificabo Ecclesiam meam, ideoque te solum voco Petrum, cum antea vocareris Simon. Iisdem argumentis refelluntur Ccnlmialorcs Magdeburg., lib. I *Cent.* J, cap. nr, et Genevenses ministri, qui in suis Bibbi* sic exponunt : « Super bone petram, n id est super hanc confessionem vel fidem, scilicet quod ego sim Filius Dei. Nusquam enim antea hæc confessio vocata est petra, sicul Petrus immediate ante vocatus est Cephas, id est petra.

Dices : Nonnulli Patres per petram accipiunt fidem, quam confessus el professus est Petrus. Ita S. Chrysostomus, S. Hilarius, lib. VI *De Tri-* An n *nil.;* S. CyriUus, lib. IV *De Trinit.;* S. Ambrosius, lib. VI *in Lucam,* cap. ix. Respondeo : Ili patres fidem non abstracte accipiunt, sed fidem prout erat in Petro, ac consequenter ipsum Petrum faciunt petram Ecclesiæ, uti ipsi mox diserte explicant. Volunt enim dicere Petrum ob meritum fidei accepisse dignitatem petræ in Ecclesia, uti expresse ail S. Hilarius et S. Chrysostomus ; ob illam enim meruisse, ut ipse sit fundamentum Ecclesiæ, ejusque fides deficere nequeat, ut ipso alios in fide confirmet ct sustentet, *Lucæ* xxn, 32. Ecclesia cnim non cx fide, sed cx ipsis hominibus fidelibus quasi partibus conflatur ct integratur (Ecclesia enim non est aliud, quam ccelus fidelium) ; quare et ipsum Ecclesiæ caput, ut sit corpori homogeneuin, homo fidelis, puta Petrus, et Pontifex sit oportet. Fides ergo est ratio fuudandi, fundamentum vero est ipso Petrus. Ita S. Chrysostomus, Cyrillus, lib. IV *De Trinit.,* et S. Ambrosius, lib. VI *in Lucam,* cap. ix ; Bellarminus, lib. I *Dc Pontif.,* cap. x, ubi pariter refellit Erasinum el Cbytræum, qui, ex Origeno more suo allegorizante, per petram accipiunt omnes fideles. Sic enim tota Ecclesia esset petra, tota cnim Ecclesia non aliis constat, quam fidelibus ; ubi ergo erunt parietes, tabulata et tectum Ecclesiæ? Ex quibus illa ædificabuntur? Vide et Grclscrum in *Defensione Pellamini,* lib. Ill, cap. v.

Denique Christus hoc tribuit Petro, ut Pontifici futuro Ecclesiæ : quare idem tribuit cæleris Pontificibus ejus successoribus, idquo in bonum Ecclesiæ, ut scilicet illa ab cis quasi a Petra, in fido et religione Christiana solidetur. Quocirca S. Dernardus, lib. 11 *De Consider, ad Eugenium* Titnii *Pontificem :* a Quis es? inquit, Sacerdos magnus, summus Pontifex. Tu princeps Episcoporum, tu *“* hærcs Apostolorum; tu primatu Abel, gubernatu Noe, patriarchatu Abraham, ordine Mclchiscdech, dignitate Aaron, auctoritate Moyses, judicatu Samuel, potestate Petrus, unctione Christus. Tu es cui claves traditæ, cui oves crcditæ sunt. »

Et super hanc petram. — Hinc patet quod sicul *Cephas* dicitur a *Ccpha,* sic Petrum dici a petra, imo idem esse quod petra, uti jam ostendi. Quare quod Optalus Milevilanus, lib. II *Contra Parmen.,* et alii *Cephas* derivant a Græco wyaXr,, id *est caput,* per allusionem congruam, non per veram nominis etymologiam csl factum. Simili allusione S. Gregorius Nazianzenus, oral. 2 *De Pascha,* Phase sive Pascha, quæ ilebræa est vox, ut omnes norunt ex *Exodi* cap. x.i, derivat a Græco iwwx*”, id esi pali. In Paschatc enim configit passio elitisti, ejusque quasi agni Paschalis immolatio. Porro, Christus hoc nomen petræ, præ aliis nominibus columnæ, turris, auchoræ, basis, etc., Petro indidit, quia ipsius Christi nomen in Scriptura decantatum est petra, *Jsaiæ* xxvni, 16; *Psal.* cxvn, 22; *Matth.* xxi, 42, el alibi : nomen ergo suum cum dignitate et officio Petro communicavit. Ha

S. Hieronymus. Et S. Gregorius in vu *l'saJm. pcenit. :* « Christus, ait, est petra, a qua Petrus nomen accepit cl super quam se ædificaturum dixit. » Audi S. Leonem, serm. 3 *in Annivcrs. Assumpt. suco,* qui Christum Ha ad Petrum loquentem inducit : « Cum ego sim petra, ego lapis angularis, qui facio utraque unum, ego fundamentum, prreter quod nemo potest aliud ponere : tamen tu quoquo peira es, quia mea virtute solidaris, ut quæ mihi potestate sunt propria, tua sint mecmn participatione communia : ct super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam; super hanc, inquit, fortitudinem œternum exstruam templum, » etc.

Ædificabo Ecclesiam meam. — *q. d.* Ideo voco te Petrum et petram, quia sicut super petram ædificatur domus, ut illi innixa sit firma ct immobilis contra omnes ventorum flatus; sic ego super te, Petre, quasi super petram firmissimam ædificabo Ecclesiam meam, ut tibi innixa firma consistat contra omnes hrercticorum ct impiorum insultus, ulque tu eam in vera fide ct cultu Dei contineas ct sustentes, sicut petra quasi fundamentum sustinet ct continet totam domum in ca ædificatam. Ita S. Ambrosius,serm. 4 : «Petra, ait, dicitur Petrus, eo quod tanquam saxum immobile totius operis Christiani compagem molemque sustineat. »

s. retín» /""¡' ri totiusix-cidii.

Dices : Fundamentum Ecclesiæ sunt omnes APos,°li › ut palet *Ephcs.* u, 20, et Apec. xxr,19. Ergo non solus Petrus est petra Ecclesiæ. Rcspondeo Petrum esse petram et fundamentum totius Ecclesiæ omniumque omnino fidelium, adeoquo ipsorum Apostolorum : Petri enim quasi primatis et principis erat Apostolos in fide, religione et officio continere, dirigere, firmare et, sicubi errarent, corrigere. Unde S. Hieronymus, lib. I *Contra Jovin. :* «Proptcrca, ait, inter duodecim unus eligitur, ut capite constituto schismatis tolleretur occasio. » Et S. Cyprianus, tract. *De Unitate E^lcsice :* a Primatus, ait, Petro datur, ut una Christi Ecclesia el cathedra una monstretur. »

Nota *primo,* Christus hic duabus metaphoris promittit, ul ait S. Hieronymus, Petro Ecclesiæ principatum dandum illi post suam mortem ac resurrectionem, Joan, xxi, 16, cum illi dixit: «Pasce oves meas. » Prima metaphora est fundamenti, sive petræ fundamentalis : quod cnim in rediticio est petra cl fundamentum, hoc in corpore est caput, in civitate rector, in regno rex, in Ecclesia pontifex. Secundo est clavium : claves enim non nisi regibus vel gubernatoribus dantur.

Aditici- ; petram, duo significat : *primo,* huic lapidi ra- ri L.tc tionali, scilicet Petro quasi capiti omnium Apostolorum ct totius Ecclesiæ curam ct regimen proxime post Christum incumbere : ita S. Chrysostomus, *hom.* 55; S. Ambrosius, *serm.* 47; S. Gregorius, lib. IV, *epist.* 32; *secundo,* Ecclesiam Petro, ut vicarius est Christi, velut fundamento inniti ct solidari, ut in fide errare non possit. Unde Petrus, propter tam sublimem fidei confessionem, meruit a Christo fieri el institui hæc petra fundamentalis. Et hoc lanium volunt S. Hilarius, Clirysostomus,Cyrillus et Nyssenus, in fine libri *Contra lúdaos,* cum dicunt Ecclesiam a Christo rndificatam esse super fidem et confessionem Petri, ut superius exposui. Porro, S. Chrysostomus hic urget -ñ « ædificabo, » aílquc simile esse illi : « dixit Deus,» Genes. «, quo omnia creata sunt et subsistunt. Similiter cnim, ait, t í «ædificabo» omnia operatus est, etiam tyrannis oppugnantibus, militibus arma moventibus, populis insanientibus, obluctanta consuetudine. Sermo enim Dei velut ignis validus adveniens spinas consumpsit, agros repurgavit, solum prreparavit, redificium in allurn eduxit, etc. Quocirca S. Hieronymus, *epist. VJ,* dum consulit Damasum Pontificem, an in SS. Trinitate dicendae sint 1res hypostases, an una duntaxat? sicci loquitur : a Cum successore piscatoris el discipulo crucis loquor. Ego nullum primum, nisi Christum sequens, Beatitudini Tuæ, hoc est cathedræ Pelli communione consocior, super illam petram ædificatam Ecclesiam scio. Quicumque extra hanc domum agnum comederit, profanos est: si quis in arca Noe non fuerit, peribit regnanto diluvio.»

Er PORTS INFERI NOX PR.ÏVALEBUNT ADVERSUS eam , — Ecclesiam scilicet, quia hæc fundata est in Petro ejusque successoribus, quasi in petra firmissima.

Ports inferi, — id est civitas inferorum, puta in- tolus infernus cum omni suo dæmonum exer- fen pUT citu, cumque omni potentia regis sui Luciferi : hanc enim opponit civitali suæ el Dei, scilicet Ecclesiæ. Undo S. Augustinus scripsit libros *De Civitate Dei,* in quorum initio duas constituit civitates sibi oppositas : unam Dei, qu® est Ecclesia ; alteram diaboli, id est dæmonum ct impiorum. Maxime tamen per portas inferi intelligit hærescs et hæresiarchas : hi enim fidem Petri ct Ecclesiæ cx professo oppugnant, prodeuntquo ex inferno, ct suscitantur a diabolo. Ita S. Epiphanius in Ancorato, non longe post mitium. Est synecdoche el metonymia ; per portas cnim intelligit totam urbem, tum quia per portam est ingressus in urbem, tum quia munimenta ct robur prrecipuum civitatis solet esse in portis; unde iis murisquo vicinis salvis salva est urbs, iis captis capta csl urbs.

Non wlevalebunt. — Heb. riS 1Sd v ih Io tu- *chclu ta,* id est non poterunt, ci Ecclesiæ sci- Holelicet resistere. Ha S. Hilarius ct Maldonatus. Simplidus, «nonprævalcbunt,» id est non vincent, L non superabunt, non evertent Ecclesiam. Hoc enim est Græcum ai *Ka.rxayJxr.jniairrt*.* Est miosis; parum enim dicitur, sed plus significatur, nimirum quod Ecclesia adeo non vincetur, ut ipsa vincat, sibiquo subjuget omnes hrereticos, tyrannos cretcrosquo hostes, uti debellavit Arianos, Nostorianns , Pelagiauos, Neronem , Decium,

Diocletianum, *etc.* Tgitnr hac voce Christus *primo Ecclesiam animat, ne* sit pusillanimis, cum videt so omnibus viribus a Satana ct impiis oppugnari ; *itamelo,* illi classicum canit, ut semper cxcubet armata contra tot hostes, internecinis odiis illam prosequentes; *tertio,* illi neque ac capiti ejus Petro, id est Pontifici, promittit dc omnibus victoriam et triumphum. Ratio est, quia Christus ei assistit et pro ea pugnat. Rursum Christus et Spiritus Sanctus peculiari cura assistunt capiti ejus Romano Pontifici, ut in fide non erret, sed firmus sit, ut adamas, ail S. Chrysostomus, utquo Ecclesiam recte administret et regat, dirigatque in viam salutis, sicut direxit Noe el arcam, ne mergeretur diluvio. Quocirca S. Chrysostomus, hom. 4 *De Verbis Isaice:* « Facilius, inquit, est solem exstingui, quam Ecclesiam obscurari.» Et tom. V, in orat. *De non contemnenda Ecclesia :* « Quid Ecclesia Dei potentius esse potest î Moenia Barbari destruunt, Ecclesiam vero no daemones quidem superant. Cum oppugnatur, vincit ; cum appetitur insidiis, superat. » S. Augustinus, in *Pros. Contra partem Donati :* «Numerate, inquit, sacerdotes vel ab ipsa sede Petri. Ipsa est petra, quam non vincunt superba? inferorum porte. » Id maxime patuit in conversione oinnium gentium, et præsertim Roma et Romanorum. Roma cnim caput orbis, œque ac idololatria, ubi omnium gentium colebantur idola, al) iis conversa est a S. Petro ejusque successoribus, ac superbum caput subjecit cruci Christi, quod miraculum fuit miraculorum maximum.

Y' t». 19. Et tibi dabo claves regxi coelorum. — «Tibi,» quatenus es una persona, scilicet Bar-Jona, sive filius Jonæ, ut palet ex omnibus an-
J' b- tecedentibvs ct sequentibus. Non ergo hic Petro
t in persona Ecclesiæ, hoc est ipsi Ecclesia:, pri-
u? j. 'marioa Christo promissa? sunt claves culi, ut volunt bardici, sed ipsimet Petro, lanquam capiti Ecclesiæ, cl per cum Ledeste ejusque ministris, uti cl eidem spedatila illæ date cl consignate sunt a Christo post resurrectionem, cum dixit : « Pasce oves meas,» Joan. cap. ull. Itapassim Patres Græci el Latini, quorum verba recital Bcllarminus, lib. l *De Pontifice,* cap. xu, ubi pariter fuse ostendit non aliud voluisse S. Augustinum, cum ait Petrum gessisse figuram Ledeste, quia scilicet Petrus reprœscntabajt Ecclesiam, sicut rex regnum; sic cnim sc explicat ipse S. Auguslinus, tract, ult. in *Joannem,* dum ait : « Cujus Ecclesiæ Petrus Apostolus, propter apostolatus sui primatum gerebat figurata generali-
late personum. » Et in *Psal.* cvm : « Cujus (Ledeste) ille agnoscitur gessisse personam propter primatum, quem in discipulis habuit; » quia propter bonum Ledeste Petrus velut ejus caput claves a Christo accepit : ex quibus etiam palet Christum promittere claves Petro, ut futuro Pontifici, ac consequenter easdem promittere reliquis romanis Pontificibus Petri successoribus. Christus cnim hoc loco prospexit Ledeste suæ perpetuo duratural dc re maximo necessaria et summi momenti, scilicet do capite perpetuo, ac optimum ctperpetuum in ea regimen instituit, scilicet monarchici!m, ut ab uno romano Pontifice una Christi regatur Ecclesia, uti docent S. Cyprianus, *De Unitate Ecclesiæ;* S. Hieronymus, lib. l *Contra Jovin.,* ct alii passim. Cavillationes novatorum Calvini posterorum circa hunc locum rede diluit ct confutat noster Gretscrus , et post eum Adamus Contsen, insignes hæresomastiges.

Claves. — Quæres, quidnam hic significant da- c:. .. li-
ves? Respondet Calvinus, lib. IV *Instit., cap.* vi, §3, '* *' •'*
ejusque sequaces, significare potestatem annuntiandi tum Evangelium, tum remissionem peccatorum ci qui duntaxat credit Evangelio illam promittenti. Verum hoc insulsum est ct ridiculum. Clavibus cnim aperiuntur ostia, non ora prædicantium. Unde claves insigne sunt regum el regentium, non doctorum ct docentium, vclprædicantium. Quare claves significant proprie jus regendi , ad quod perlinet non sola potestas praedicandi Evangclii, sed et absolvendi a peccatis, praecipiendi, ordinandi sacerdotes, interpretandi sanctam Scripturam, exeo Hiél unicandi, cætraque omnia, quæ ad bonum regimen Ecclesiæ spectant peragendi.

Dico ergo, per a claves» hic significatur summa Nount
potestas tum ordinis, tum jurisdictionis in totam *
Ecclesiam, Petro hic a Christo promissa et tradita, *Joan.* cap. ult., vers. 16. Hoc cnim fine traduntur claves urbium regibus ct principibus. Et ita claves explicat Christus in sequentibus, dicens : ccQuodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in cœlis, » etc. Qui enim claves habet domus vel civitatis, illius est ct dominus, ut ad libitum cam aperiat vel claudat, ct quos velit, in illam admittat ; quos nolit, excludat. Alludit ad *Isaiæ* cap. xxii, ubi Deus Eliakim, Pontifici veteris Testamenti, principatum Synagogæ promittens , ait : a Et dabo elavem domus David super humerum ejus; ct aperiet, ct non erit qui claudat; ct claudet, et non erit qui aperiat.» Vide ibi dicta. Porro, Eliakim typus fuit Christi Pontificis, dc quo dicitur, *Apoc.* xxi, 2: «Vidi civitatem sanctam Jerusalem novam, descendentem de cœlo a Deo paratam, sicut sponsam ornatam viro suo. » Sensus ergo est, 7. *d.* Christus ego, o Petre, dabo tibi quasi Pontifici ac consequenter Pontificibus cæteris tibi succedentibus, claves regni cadorum, id est summam potestatem regendi universam Ecclesiam toto orbe dispersam, ut clavibus, id est potestate tua aperiendo, vel claudendo hominibus Ecclesiam, eisdem pariter aperias, vel claudas coelum. Ubi nota non dixisse Christum : Dabo tibi claves regni terrarum, ne terrena ct temporalis putaretur hæc potestas, sed « regni calorum, » ut significaretur hæc potestas proprie el directe extendi ad spi-

ritualia, quæ spectant ad regnum cadorum ; ad temporalia vero non nisi indirecte, quatenus scilicet nd spiritualia, ut necessaria, vel valde utilia referuntur. Ita S. Chrysostomus hic, *htnnil.* 55, docet, per basco claves Petro a Christo traditas, Petri curai ct regimini commissum esso universum nrandum , ipsumque creatum esse pastorem el caput totius Ecclesiæ. Sic et S. Gregorius, lib. IV, *epist.* 32 : a Cunctis, ait, Evangc-linmscientibus liquet, quod voce Dominica sancto et omnium Apostolorum principi Petro, totius Ec-clcsi® cura commissa est. » Ac rationem slatim subjicit : « Ipsi quippe dicitur : Tibi dabo claves regni coelorum. » Sic et S. Hilarius hic et S. I. o, serra. 2 *in Annivcrs. Assumpt., ct* alii passim. Andi S. Augustinum , serm. 28 De *Sanctis :* a Solus Petrus inter Apostolos meruit audire : Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Dignus certe qui redificandis in domo Dei populis lapis esset ad fundamentum, columna ad sustentaculum , clavis ad regnum. »

Nimis. Antno- Hinc S. Ambrosius, lib. XX, epist. 13 *ad Marccllinam sororem,* narrans luctam quam habuit cum Atianis, qui postulabant tradi sibi claves

t,i» lue- basilic® Mediolani, cui præerat Ambre ius, idquejussu Imperatoris Valentiniani Junioris, quem regebat Justina mater Ariana : «Mandatur, inquit : Trade basilicam. Respondeo : Nec mihi fas est tradere, nec tibi accipere, Imperator, expedit. Domum privati nuUo potes jure temeraro, domum Dei existimas auferendam? Allegatur, Imperatori licere omnia, ipsius esse universa. Respondeo : Noli te gravare, Imperator, ut putes te in ea, qu® divina sunt, imperiale aliquod jus habere. Noli te extollere, sed si vis diutius imperare , esto Deo subditus. Scriptum est : Qu® Dei Deo, quæ Cœsaris Casari : ad Imperatorem palatia pertinent, ad sacerdotem ecclesiæ. Publicorum libi mcunium jus commissum est, non

liosti sacrorum. » Sic llosius, episcopus Cordubensis,

qj-r. pi præses Concilii Nicaeni, Constantio Imperatori

k "ll'll Ariano idem postulanti constanter respondit, ipsi deberi claves urbium, claves vero ecclesiæ soli Pontifici: «Tibi, inquit, Deus imperium commisit; nobis, qu® ecclesiæ sunt, credidit. »

Trojo!. Tropologice : claves notant industriam, dexteritatem atque sapientiam regendi, qu® debet esse in Pontifice; nam clavis dextere ser® imponi , aptari el circumagi debet, ut ostium aperiatur; sic « ars artium est regimen animarum, » ait S. Gregorius in *Pastorali.*

Et quodcumque ligaveris super terram, erit LIGATUM ET IN COELIS; ET QUODCUMQUE SOLVERIS SUPER TERRAM , ERIT SOLUTUM ET IN COELIS. — « Quodcuinquc, » id est qucmcumquo ; sed dicit a Quodcuinquc, » quia genus neutrum amplius et universalius est genere masculino. Nam Pontifex non tantum homines ligat ct solvit, sed el peccata, vota, juramenta, etc. Transii a metaphora clavium ad metaphoram vicinum ligandi et solvendi : vicina cniin sunt nperire et claudere, ligaro ct solvere. Unde per eam idem significat, quod ner elaves ct per petram, nimirum summam potestatem Petri et Pontificum in regenda Ecclesia. Potestas ergo ligandi amplissima est, r-c > ct varie exercetur a Petro ct Pontifice : Primo, ‘ culpam ct peccatum non absolvendo, sed reti- tijás*.'* nendo, ac absolutionem sacramentalcm in Pœnitenti® Sacramento, ei, qui indignus et indispositus est, negando, teque ac Eucharistiam aliaque sacramenta, *Joan,* xx, 21 ; *secundo,* poenitentiam lapsis injungendo; *tertio,* excommunicatione aliisque censuris ecclesiasticis reum innodando; *quarto,* legibus et præccptis, r. g. festorum, jejuniorum, decimarum, etc., fideles constringendo; *quinto,* obligando Christianos definitionibus fidei, dum Pontifex ex cathedra definit et declarat quid credendum sit; quid ut erroneum et haereticum respuendum ; quæ religio bona sit, quæ non; quis status vite honestus sit ct licitus, quis non, etc. Hinc a contrario liquet quid sit solvere, scilicet al) obligationibus hisce jam dictis absolvere ct liberare.

Explicat ergo Christus hic potestatem darium per metaphoram, non aperiendi ct claudendi (quæ duo sunt propria clavium officia), sed per aliam cfUcaciorem, scilicet vinculorum, iis homines ligando, vel ligatos absolvendo ; quam in omnes omnino homines totius orbis a Christo accepit S. Petrus, ct ei succedens Romanus Pontifex, qui tamen illam derivat, prout ei libuerit, in Episcopos , pastores aliosque ministros Ecclesiæ sibi subditos : ideoque Christus cæteris quoque Apostolis dixit, *Matth.* xvi», 18 : «Quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata et in cœlo ; et quæcumquc solveritis super terram, erunt soluta et in cœlo ; » quibus verbis eadem potestas datur Apostolis a Christo in totum orbem, quæ datur hic Petro ; sed peculiariter eadem hic datur soli Petro, ut significetur ipsqm in hac potestate esse primum et principem, ut cæteros Apostolos quasi sibi subditos, suæque curæ commissos, in ea dirigere, arctare, corrigere possit et subinde debeat, imo eamdem, si opus foret, cis adimere et auferre. Unde Synodus Alexandrina, cui præsedit S. Athanasius, ex sententia Concilii Nicæni, scribit Felici Pap® : «Roman® Sedi ah ipso Domino potestatem ligandi et solvendi, speciali privilegio super alios esse concessam. »

Super terram. — Nota ; potestas Petri ct Ponti- roterai ficis etiam se extendit ad eos qui sunt sub terrara m inferno vel purgatorio ; ut cimi quem, ob scelus in vita admissum, post mortem jam vita functum excommunicat privatque Ecclesiæ suffragiis, uti excommunicat hæreticos ; aut cum quem s. Grog©- in vita excommunication, post mortem ab excommunicationo absolvit, uti ab ea absolvit S. Gregorius monachum cum pecunia defunctum, teste muuií*- Joanne Diacono in ejus Vila, lib. Ii, cap. XLv; item ll cum dat indulgentias pro defunctis, sive easdet per

modum solutionis dun (axat, qua pœnas, quas illi ¿.bent, cx thesauro Ecclesiæ, puta ex poenis (liristi *ct Sanctorum* Deo exsolvat ; sive etiam ' is det per modum juridicæ absolutionis, absolvendo cos a pœnis, quas debent, uti volunt nonnulli cum Michaele Medina.

Dices, quomodo ergo hic dicitur a super terram Î» nam qui sunt in purgatorio, sunt sub terra, non super terram. Respondeo *primo,* w «super t. rram» refert udum esse ad *ligaveris* et *solveris,* puta ad Petrum ligantem ct solventem ; non vero ad res vel homines ligandos ct solvendos, *q. d.* Quidquid tu, o Petre, existons super terram ligaveris vel solveris, hoc Deus ratum habebit, ccnsebitquc ligatum vel solutum in cœlo. Opponit cnirn judicium Petri in terra judicio Dei in cœlo : nam alioqui in cœlo nulla est res liganda vel solvenda; sicut ergo *ñ* «in cœlo«referendum est ad Deum ligantem vel solventem, non ad rem ligatam vel solutam, sic ctrò «super terram» quod illi opponitur, referendum est ad Petrum ligantem vel solventem, non ad rem ligatam vel solutam. Ne quis enim Petri judicium velut terrestre contemneret, Christus asseverat idem esse judicium cœlesto Dei, quodque, ut ait S. Chrysostomus, *t* quamvis Petrus homo sit mortalis, cœlesti tamen polleat potestate, » ut quod ipse judicaril in terris, Deus idem judicaturus sil in coelis. Judicium enim Dei sequitur præjudicium Petri : ejus enim præjudicalam sententiam Deus non revocat, sed ut suam approbat ct confirmat. Undo exclamat S. Hilarius : «O beatus cœli Janitor, cujus arbitrio claves œterni aditus traduntur, cujus terrestre judicium praejudicata auctoritas sit in cœlo. »

Secundo, potest tamen w « super terram » referri quoque ad res, puta ad homines ligandos vel solvendos, ut verba Christi completum haitiani sensum; sed tunc *n* a super terram » compichendit quoque cos qui sunt in terra, vel sub terra : opponitur enim « «in cœlo, » quiaGræcum i«i, et Latinum *super,* ac Hebræum Sil M ample accipitur; uude hic potest accipi pro in, hinc Syrus vertit, ia *terra.* Sic enim directe opponitur solutio in terra Petri solutioni Dei in cœlo. Simili modo Græci dicunt, tel lívxt, id est, in peregrina terra esse. /Ulter Salmeron : Mortui, inquit, quoad aliquid sui, scilicet quoad famam et corpus, sunt super terram : unde in his a Pontifice plecti possunt super terram. Verum non tantum corpus, sed ct anima eorum, quæ est sub terra, a Pontifice ligari vel solvi potest, uti paulo ante ostendi. Porro Gelasius Pontifex, XXIV, Quzest. H, cap. n *Igitur,* cx hisce Christi verbis probat eum qui in excommunicatione est defunctus, non posse ab Ecclesia, id est n Pontifice absolvi, inde videtur proprie w a super terram » accipere ; sed loquitur de pervicaci, qui in contumacia sua obiit, hic enim, nipote impoenitens, absolvi nequii, quia incapax est absolutionis. Talis ergo absolvi nequit, nisi vivens super terram pœnituerit, sesequo converterit. Quare in tali proprie accipiendum est -A « super, » cum ait « super terram, n Et sic universitá verum est, Pontificem non posse quem sub terra ligare vel absolvere, nisi cum qui, dum viveret super terram, meruerit ligari vel absolvi, ac ligatione dignum, vel absolutionis capacem sc fecerit. Qm n- UuocT

Denique verius est Pontificem juridico duntaxat viventes in terra ligare ct solvere, non vero mortuos. Dat ergo ipse indulgentius defunctis, non per modum juridicæ absolutionis, quia defundi illi amplius non sunt subditi, sed « per modum suffragii, » uti ipse diserte in bullis solet exprimere, solvendo scilicet pro illis tantum ex thesauro Ecclesiæ, cujus ipse est dispensator, quantum pœnarum defuncti Deo debent. Hic enim thesaurus, est super terram, estque in manu ct potestate Pontificis. Ita sentiunt S. Thomas, Bonaventura, Alonsis, Gabriel, Major, Ricbardus, Cajdanus, D. Soto, Navarrus et Bellarminus, tract, *fielndulgentiis,* quos citat el sequitur Suarez, De *Pœnilentia,* disputat. LIU, sect, n, num. -4 ct seqq., qui et addit Pontificem proprie et directe non excommunicare defunctos, ncc eos ab excommunicatione absolvere, sed tantum indirecte, quia scilicet directe vetat viventibus, ne pro defuncto orent, aut iis permittit ut pro eo orent; hoc ipso enim defunctos indirecte privat suffragiis Ecclesiæ, perinde ac si forent exconirnunicati; vel illa iis indulgét, perinde ac si ab excommunicatione cos absolveret. Cum ergo Christus ait hic Petro : « Quæcumque solveris, » etc., per solutionem intelligitur non tantum juridica absolutio, sed diam omnis dispensatio, favor et gratia, cx vi potestatis illius a Christo ipsi collahe : at talis est hæc dispensatio thesauri Ecclesiæ, quem per modum suffragii Pontifex expendit et applicat defunctis. Hæc ergo, quæ dixi, significat « « super terram. »

roniia- com ,u <puíú?

20. Tunc prjicepit discipulis suis ut nemini dicerent, quia ipse esset Jesus Curistus. — Noq- V .

nulli Græci et Syrus omittunt vi « Jesus, » tuncque planius fluit oratio. Sciebant enim omnes ipsum vocari Jesum, sed nesciebant ipsum esse Messiam, sive Christum, verum Dei l'ilium. Noluit Christus Apostolos hoc aliis dicere cl prædicare, tum quia ipsi hac de re necdum salis erant instructi et in ea confirmati : nam alioqui ipse Christus palam prædicavit sc esse Christum Filium Dei, ut palet *Joan,* v el seq., ac pro hujus veritatis confessione occisus est, martyrque occubuit, *Joan,* xvm, 37 ; tum quia Christus mox passurus erat, crucifigendus et occidendus a Judæis : quare Judæi scandalizati fuissent, si Apostoli prædicasscnt ipsum esse Messiam ct Deum, cisque dixissent : Abite cum Christo vestro in- malam crucem, qui nos facitis Chrislicidas ct Deicidas, uti jam Christianis dicunt Judæi; quare seinel abjecta fide Christi, eam, licet postea miraculis testatam, amplius

audire noluissent. Ergo exspectanda fuit Christi mors, resurrectio ct gloria, ut tunc prædlcarent ipsum esse Messiam et l'ilium Dei, idque per miracula confirmarent, ac sic rem tantam populo persuaderent, uti fecerunt in Pentecoste,Act. n, juxta illud : a Propter quod ct Deus exaltavit illum , ct dedit illi nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genu flectatur crelestiuin, terrestrium ct infernorum, n *Philip.* n, 9. Ita S. Chrysostomus, Theophylactus, Euthymius. Sic ct S. Hieronymus : a Tunc, ait, me predicate, cum ista passus fuero, quia non prodest Christum publice prœdicari ct ejus vulgare in populis majestatem, quem post paululum flagellatum visuri sunt, ct crucifixum, n Addit S. Chrysostomus : « Quod enim semel radicatum est, ct postea evulsum, si iterum plantetur, difficile retinebitur apud multos ; quod autem infixum semel, est et mansit, postea immobile facile provehitur ad augmentum. » Hæc magis patebunt ex sequentibus.

Vrrs. •!. • EXINDE COEPIT JESUS OSTENDERE DISCIPULIS,

/.«r. ii, quia (quod) oporteret eum ire Hierosolyma», un ïî‹r ET MDLTA PATI A SENIORIBUS, ET SCRIBIS, ET PRINCIPIBUS SACERDOTUM, ET OCCIDI, ET TERTIA DIE resurgere. — « Exinde, » Greece ¡Hó tin, id est ab illo tempore, quo scilicet illis divinitatem suam patefecerat, coepit cos docere de sua passione ct morte, tum ut perfecte eos in fide instrueret : duo enim sunt fidei principia, scilicet Christi divinitas et Christi humanitas, ejusquo passio et crux, per quam redemit orbem ; tum ne Apostoli audientes vel videntes Christum occidi et mori, de ejus divinitate dubitarent, ait Theophylactus; tum ut ostenderet hoc esse congruum : *primo,* Deo Patri, ut ejus voluntati et justitiæ per peccatum Adæ ct posterorum læsœ et offensae, per Christi mortem ex æquo satisfaceret; *secundo,* Christo, quem decebat per passionem intrare in gloriam suam, *Luca* xxiv, 2G; *tertio,* hominibus, quos Christi morte decebat redimi et instrui ad imitandam ferendamque ejus crucem.

Veni.il. .i/ore. ' 32 Et ASSUMENS EUM PETRUS, COEPIT INCREPARE evm. — « Assumens, » scorsim scilicet (quasi familiarius ct secretius eum increpiturus ex vehementi amore, quod coram aliis non audebat) Chrislum retrahens. Ita S. Chrysostomus, Euthyinius et S. Hieronymus, quem audi : « Qui (Petrus) non vult desirui confessionem suam (qua dixerat : Tu cs Christus, Filius Dei vivi), nec putat posso fieri, ut Dei Filius occidatur; assumit cum in affectum suum, vel separatim ducit, no praesentibus cætcris condiscipulis videatur magistrum arguere; ct ccepit illum increparo amantis affectu, ct optantis dicero : Absit a to, Domine; vel, ut melius habetur in Greco : Propitius sis tibi, Domine, non erit hoc, » « quasi necessariam, ait S. Thomas, haberet propitiationi in : cujus affectum suscipiens quidem Christus, ignorantiam exprobrat. »

Absit a te, Domine, non erit tibi noe, — non accidet tibi mors tam indigna. Quis enim ierat Filium Dei crucifigi et mori ? Grece est Oxu; wz, id est a propitius tibi, » scilicet sis, aut sit Deus. Ita solent Septuaginta vertere Hebr. iSilb'bn *h& Hlalach,* id est *prohibitio tibi* sit, quod vulgo olim dicebant : Dii prohibeant, dii meliora. Syrus : *Parce tibi.* Loquitur Petrus cx humana prudentia et affectu, non cx divina, cx qua paulo ante dixerat : «Tu csChristus, Filius Dei vivi. » Hic ergo sibi relictus deficit, ideoque a Christo redarguitur.

23. Qui coni enses dixit Petro : Vade post me, ven tx SATANA, SCANDALUM ES MIHI (SjTUS, *Offendiculo CS mihi),* QUIA NON SAPIS EA QU£ DEI SUNT, SED EA ' quæ hominum. —S. Hilarius -rè « vade post me, » refert ad Pctnnn; -ré vero « satana, scandalum es mihi, » refert non ad Petrum, sed ad diabolum, qui suggesserat Petro, ut diceret : « Absit a te, Domine. » Audi cum : « Sciens enim Dominus diabolicæ artis instinctum, Petro ait : Vade retro post mc, id est ut exemplum suæ passionis sequatur. In cum vero, per quem opimo hæc suggerebatur conversus, adjecit : Satana, scandalum es mihi : non enim convenit existimare Petro satanæ nomen ct offensionem scandali deputari, post indulta illa beatitudinis et potestatis tanta preconia. » Verum cœtcri omnes « « satana » Q‹m erojungunt cum « vade post me, » lotumque Petro " dictum arbitrantur. Ait ergo Christus Petro : c-iM « Vade post mc, n id est recede a me, facesse «uaw * hinc , abi a conspectu meo ; quia hac in re non c4tuU mihi cs amicus, sed satan, id est adversarius (hoc enim significat Hebr. *satan,* et sic vertit Noster, 11 *Reg.* xix, 22, et HI *Reg.* v, 4) et «scandalum , » id est offendiculum et impedimentum es mihi. Vis enim impedire passionem meam, et consequenter redemptionem ct salutem hominum , quam per passionem meriturus et procuraturus sum. Ita S. Chrysostomus, Euthymius ct S. Hieronymus, quem audi : « Meæ voluntati est et Patris ut pro hominum salute moriar : tu tuam tantum considerans voluntatem, non vis granum tritici cadere in terram, ut multos afferat fructus ; » « ct ideo, ait D. Thomas, quia contrarius voluntati meæ, debes adversarius appellari : satanas enim interpretatur adversarias, sive contrarius; non tamen, ut plcriquoputant,eadem satanas et Petrus sententia condemnantur; Petro enim dicitur : Vade retro me, satana, id est, sequere me, qui contrarius cs voluntati meæ. Ille audit : Vade satana, et non ei dicitur retro, ut subaudiatur: Vade in ignem æternum.»

Objicit Calvinus ejusque sequaces : Christus hic Petrum vocat satanam : ergo paulo ante non vocavit cum petram, nec constituit eum caput Ecclesiæ. Respondet *primo* S. Hieronymus Petrum vocali satanam, id est adversarium pro presentì tempore, quo adversabatur Christo volenti pali el crucifigi; petram vero constitui pro tempore

non presenti, fed futuro, scilicet ut post mortem et resurrectionem Christi fiat petra et caput ¡Sedeste. *Secundo,* S. Augustinus, serm. 13 *De Verins Domini secundum Malthaum,* et Theophylacfus respondent Petrum dici beatum, et petram Ecclcsiæ constitui, quatenus a Deo revelante illuminatus, confessus erat Christum, Filium Dei vivi, ideoque al) eo petra Ecclesiae constitutus ; Satinara vero hic dici, quatenus a Deo Deique decreto (quod ipse ignorabat) recedens, humanum sequebatur allectum, quo nolebat Christum ascila amatum mori. Porro, ConciliumConstantiuopolitanum OEcum. V, in *Constituí. VtijiliiPapcr,* anathema dicit illis qui illud Christi : a Vade post mc, satana, » dictum fuisse volunt ad Petrum, ue dissuasione ejus mdrnus Christi perturbatus fugeret passionem, eo quod passione sua sibi proficeret, idcoque mortem ipsius nobis æternæ vitæ l - prœmiacontulissc non credunt. Simili modo, B. Pe- . tins Damianus, lib. I, epist. 16 *ad Alexand.* Il t 'ni i- *Pontifican,* Jlildebrandum Cardinalem, qui postea j creatus fuit Pontifex Gregorius septimus, vocat «suum sanctum satanam : » Satanam, quia sibi iioctüm adversabatur, ne renuntiaret Cardinalatui, ut ad suam eremum Camaldulensein rediret ; sanc- t tum, quia id faciebat sancto fine, quia scilicet videbat Petri operam perutilem fore Ecclesiae.

Quia nox sapis (Arabicus, *non cogitas)* ea qu.b Dei sunt, sed ea qilb hominum. — Hic est fons ct causa erroris Petri et cæterorum hominum, «quia non sapis.» Greece çp<wt<i, id est non capis, non sapis, non probas tam intellectu, quam affectu tuo, ea quæ placita sunt Deo, sed quæ hominibus humana suggerit prudentia, hoc est caro et sanguis. Vis enim consulere carni et vitæ meæ, ac exinde tuæ humanæ consolationi, contra Dei decretum, quo sapientissime decrevit mihi moriendum esse pro hominum salute. Ita homines peccant, dum exile carnis judicium præponunt sublimi et sapientissimo Dei judicio. Nam « animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei ; stultitia enim est illi, et non potest intelligerc,» 1 Cor. u, 14.

v,,, »i. 21. Tunc Jesus dixit discipulis suis : Si quis *L'-c* "ı VULT VENIKE POST ME, ABNEGET SEMETIPSUM, ET TOLtit/jh IAT crucem suam, et sequatur ue. — Hoc pharmacum abnegationis ct crucis opponit Christus amori proprio ct naturali, quem Petrus erga Christum ostenderat vers. volens impedire ejus passionem ; ideoque non soli Petro, sed convocatis cæteris Apostolis, imo ct turbis, ait Marcus, cap. vin, *2A,* hoc edixit, et quasi axioma Christiana scholæ statuit, dicens : « Si quis vult venire, p etc. g. *d.,* ait Chrysostomus, « Tu, o Petre, ilicis mihi : Propitius esto tibi (parce vite tuæ) : ego autem dico tibi, quoniam non solum prohibere mc a passione nocivum tibi est, sed neque ' dvari poteris, nisi patiaris et moriaris, ct vite abrenunties semper. » Vult enim Christus stabilire quoi dixerat, moriendum •'ibi osse cx Dei decreto pro hominum saluto, et insuper hano mortem et crucem cuiquo fideli imitandam esso, si ejus assecla et discipulus haberi velit. Tria autem præcipit, ait Chrysostomus : primum est, « abneget semetipsum ; » secundum, a tollat crucem;» tertium, a sequatur me. »

Si quis vult post me venire. — Non cogit Christus, nec vim infert, ait Chrysostomus, sed volentes invitat, coque blandius ct vehementius allicit trahitque. Quis enim non aveat ardeatque sequi Christum Dei Filium ? Sed sicut Deus jubet omnibus hominibus, ut sequantur Christum; sic pariter jubet ut abnegationem, quam hic sancit, libere eligant et complectantur. Rursum allicit omnes Christus, dicendo: «Venite post me ; » *q. d.* Non eritis primi in cruce, morto ct martyrio. Ego dux vobis præibo ; quare me praeeuntem sequimini duntaxat, quia ego vobis non tantum exemplo, sed ct adjutorio antecedam, ac certos vos faciam de triumpho ct corona, si mc duntaxat sequi et gratte meæ strenue cooperari velitis. Sic Cato præiens militibus per arenas Libycas, aiebat: «Pericula vestra prætcntalc meo;» nihil enim jubebo, nisi quod prius ipse fecero; nil præcipiam, nisi ejus vobis ipse dux ct ductor fuero ; magnus militi est stimulus prævium ducis exemplum.

Abneget semetipsum, — id est abdicet a se ¿h». suum judicium ct affectum humanum : hoc enim m in homine vivit, quod homini charissimum est, quil? in quo homo oblectatur et pascilur, ut illud censeatur esse ipse homo. Homo est enim id quod in homine viget ct vivit. Jubet ergo, ut quisque suos affectus et amores naturales ct sensuales, Dei legi et voluntati repugnantes, deponat, mortificet ct rcsecct, ac Dei legem ct voluntatem assumat, induat ct per omnia sequatur. Vide dicta cap. x, 38 ct 39. Dicit enim hoc Christus occasione Petri, qui per affectum naturalem erga Christum volebat ejus mortem impedire , ut eum in ipso et cæteris hominibus castiget, *q. d.* Si vis post me venire meque sequi , o Petre , abnega ct abdica a te humanum hoc tuum de me judicium ct affectum, ut Dei, qui me pati el mori vult, decretum et voluntatem sequaris et amplectaris. Idem fac in cæteris omnibus tuis judiciis, desideriis, affectibus ac nominatim in morte crucis, quam tibi Deus decrevit, ut eam amplectaris, licet natura et naturalis affectus illam fugiat ct exhorreat, juxta illud : «Cum esses junior cingebas te, et ambulabas ubi volebas ; cum autem senueris, extendes manus luas (in cruce), ct (dius cinget te, et ducet quo tu non vis,» *Joan.* XXI, 18. Unde Orígenes «abneget semetipsum» exponit, *q. d.* Abneget vitam suam, capessendo mortem pro me meaque fide, uti ego capessam mortem crucis pro Deo. Pari modo quivis fidelis « abneget semetipsum, » id est sua desideria, suas imaginationes, suos concupiscentia; pruritus, suas rationes humanas, suam

voluntatem, camquc per omnia invertat ct conformet voluntati Dei : v. g. suggerit tibi visus, auditus, gustus, ut videas, audias, gustes curiosa, detractoria, delicata, ut iis te oppleas et inebries; nega cis has suas cupidines a Deo vetitas, cisque dicito : Nolo ista videre, audire, sapere, quia volo Dei legem sequi, Deoque placere, non autem meis sensibus et appetitibus carnalibus satisfacere. Sic mater sapiens puero (concupiscentia enim est instar pueri, qui sensu, non ratione ducitur, ait Aristoteles in £t/uc»s) negat petenti noxia, v. g. cultrum, quem quia manu debili regero nequit, eo so Icedet.

Notat S. Gregorius, hom. 32 tn *Evang.,* non tlicere Christum: Abneget suas opes, sed «abneget semetipsum,» ut homo abeat a so et flat alienus a se, imo desinat esso quod erat, et incipiat esse quod non erat, flalque quasi novus et alter homo: «Minus quippe, ait S. Gregorius, est abnegare quod habet, valde autem multum est abnegare quod est; id est, non suffleit nostra relinquere, nisi relinquamus ct nos. » Objicit sibi deinde Gregorius : a Quo ibimus extra nos?» ac respOn(iet : u Aliud sumus per peccatum lapsi, «aliud per naturam conditi ; aliud quod fecimus, aliud quod facti sumus. Relinquamus nosmeflpsos, quales peccando nos fecimus ; et maneamus nosmetipsi, quales per gratiam facti sumus. Ecco etenim, qui superbus fuit, si conversus ad Christum humilis factus est, semetipsum relinquit. Si luxuriosus quisque ad continentiam vitam mutavit, abnegavit utique quod fuit. Si avarus quisque ambire jam desiit, et largiri didicit propria, qui prius aliena rapiebat, procul dubio semetipsum reliquit. Ipse quidem est per naturam, sed non est ipse per malitiam. » Declarat idipsum exemplo Pauli : « Pensemus, inquit, quomodo sc Paulus abnegaverat, qui dicebat : Vivo autem jam non ego; cxtinctus quippe fuerat sævus ille persecutor, et vivere coeperat pius prædicator. Vivit vero in me Christus. Ac si aperte dicat : Ego quidem a memetipso extinctus sum, quia carnalitcr non vivo ; sed tamen essentialiter mortuus non sum, quia in Christo spiritaliter vivo. Dicat ergo veritas, dicat : Si quis vult post mc venire, abneget semetipsum; quia, nisi quis a semetipso deficiat, ad cum, qui super ipsum est, non appropinquat ; nec valet apprehendere quod ultra ipsum est, si nescierit mactaro quod est. »

Sanctus ¡t Jius qui f¿it.°

i «:• /i.

Similitudine idipsum illustrat S. Chrysostomus, *loin.* f¡6 : «Si intelligis, ait, quid sil alium abnegare, tunc recte percipies quid sit abnegare semetipsum. Qui alium abnegavit, si cædi eum virgis videat, si coerceri vinculis, quidquid aliud mali pati cum conspexerit, non occurrit, non auxiliatur, non flectitur, nec prorsus ullo modo movetur, ceu ille qui penitus ab eo alienatus est. Sic igitur nullo nos pacto corpori nostro parcere vult, ut neque si orditur, neque si pellitur, neque si uritur, ncque si quid aliud hujusmodi patitur, ci parcamus. » Addit Victor Antiochenus, in cap. vin Ifarci: «Non dixit ille : Ne nimium indulgeat, aut, ne nimium carni su® parcat; sed vehementius insurgens : Abneget vel abjuret semetipsum, hoc est, nihil cum seipso vel sua carne commercii habeat, verum ita se gerat, ac si non ipse, sed abus quispiam crucem tolleret.» Ubi nota ri « abjuret : » sicut enim inbaptismo abrenuntiamus Satan® et quasi eum abjuramus; sic abnegare plane, et quasi abjurare debemus nosmelipsos, id est nostras cupiditates : hæenim magis nobis nostneque saluti sunt hostes, quam sint ipsi dæmones : dæmonem enim per se horremus, sed cupidatcs blandilie sua nos decipiunt, nosque iis quasi nostris amicis gratulamur ct adulamur. Majus enim periculum est ab insidiatore occulto, quam aperto. Porro, non solis Apostolis, religiosis, clericis, sacerdotibus, sed cuivis fideli dicit Christus, jubetque ut abneget semetipsum, id est suum sensualem nimiumque amorem erga suam carnem, suum honorem, suam uxorem, suos filios, suos cognatos, etc., cumque subjiciat Dei amori, legi ct voluntati. Religiosi vero ulterius abnegare debent omnia sæcularia negotia, propriam voluntatem, dominium et proprietatem, cmleraquc votis, et professioni religiosa:, et perfectioni vit® adversantia, ut non solum Christi legi, sed et consiliis ejus evangelici sese conforment, lltec obnegatio debet se extendere ad ipsam vitam et mortem etiam ignominiosissimam crucis, ait S. Chrysostomus, ut illam potius subeamus, quam a Dei voluntate vel ad punctum recedamus ; unde subdit : «Et tollat crucem suam. » Quocirca S. Basilius, in *Regulis* fusius explicatis, ad interrog. vi, abnegationem sic definit : «Abncgatio sui nihil est aliud, nisi summa rerum omnium vit® superioris (in vitiis exact®) oblirio, atque u sui ipsius voluntatibus recessio, » et ad Dei voluntatem accessio. Idem, ad interrogat, vui : « Perfecta, ait, renuntiatio in co sita est, si quis id assecutus fuerit, ut de vita sua ne minimum quidem affectus sit, quamvis habeat mortis responsum.» Et inferius : « Renuntiatio nihil aliud est, quam vinculorum Ierren® hujus ac temporalis conversationis solutio , qu®, dum nos anxiis et humanam vitam comitantibus negotiis subducit, promptiores et magis idoneos reddit ineund® vit® ad Dei contemplationem.» In *Vitis Patrum,* lib. V, libello i *De Profectu Patrum,* num. 7, abbas Joannes hæc dat abnegationis ct vitae sanet® documenta : « Esto injuriam patiens, et non irascens; pacificus, et non reddens malum pro malo ; nou attendens ad vitia aliorum, neque teipsuin exaltans, sed esto subditus ct humilior omni creatura; renuntiando omni materi® corporali , ct his qu® secundum carnem sunt, in cruciatu, in certamine, in humilitate spiritus, in jejunio, in patientia, ia fletu, iu farno et sili, in frigore et nuditate, iu laboribus, includens so

...

sepukro linquam jam mortuus, ut videatur Fa- ! . tibi esse proxima mors omni die. » S. Ægidius, ' -r • socius S. Sancisci, vir valde sanctus et a Deo d'' | illuminatus, hæc abnegationis sensuum dabat Caki. paradoxa :

«Si vis bene videre, erue oculos tuos, et esto cæcus.

p Si vis bene audire, esto surdus.

p Si bene loqui, esto mutus.

p Si bene ambulare, abscinde tibi pedes.

p Si bene operari, mutila tibi manus,

p Si bene amare, bobeas te odio.

* Si vis bene vivere, tc mortifica.

Si bene lucrari, disce perdere.

« Si vis esse dives, esto pauper.

» Si vis esse in deliciis, afflige te.

D Si vis esse securus, semper esto in timore.

» Si vis exaltari, humilia tc.

» Si vis honorari, despice te, et honora te despicientes.

» Si vis habere bonum, sustine malum.

» Si vis esse in quiete, labora.

» Si vis benedici, desidera maledici.

» O quam magna baie sapientia scire hæc facere! el quia magna sunt, non omnibus data sunt. Nemo debet aliquid audire vel loqui, nisi ad utilitatem, nec ultra ullo modo procedere. »

Idem hanc dabat viam salutis et perfectionis per abnegationem :

« Si vis salvari, no petas rationem ab humana creatura dc his quæ tibi accidunt.

» Si vis salvari, satage te separare ab omui consolatione et honore, quæ potest tibi dare aliqua creatura.

p Væ illis, qui volunt honorari de sua malitia.

p Si quis tecum contendit, si vis vincere, perdo; alioquin quando credideris te vicisse, perdidisti, p Et mox hæc subdit antistropha :

a Si amas, amaberis.

p Si times, timeberis.

p Si servies, servietur tibi.

p Si bene te gesseris erga alios, alii se bene gerent erga te.

p beatus qui amat, et non desiderat inde amari.

p Beatus qui servit; et non desiderat serviri. Et quia hæc magnasunt, stulti adhæcnon pertingunt.

p Triu potissimum animo luo hicrcro debeut : primum est, si omnem tribulationem, quæ accidit, libenter sustineas; secundum, si de omnibus, quæfacis et recipis, magis humilieris; tertium est, si fideliter diligas illa bona, quæ videri non possunt corporeis oculis.» Ita habet *Historia Seraphica rclig.,* lib. I, pag.65. Plura vide apud Climacum, Dorolheum et Cassianum, qui inter alia, lib. V D» *Instit. renunt.,* cap. xxvin, narrat Joannem abbatem jam moriturum, hoc suis pcrfcctæ abnegationis exemplum et documentum dedisse : «Nunquam, ait, meam feci voluntatem, nec quemquam docui, quod prius ivse uuu feci, p

Et tollat crucem suam.—Sicut ego tuli meam, ut mc Christum quasi primum crucifcrum, et crucigcrorum antesignanum ac ducem, qui crucem meam, in qua crucifigendus eram, dolens et gemens meis humeris tuli in montem Calvaria:, ipse cruciger Christianus animose et alacriter sequalur assiduo, usque ad mortem crucis, et inde ad gloriam paradisi; unde Lucas addit «quotidie,» ut significet omni dic et sæpe omni hora aliquid molesti cuilibet occursurum, quod patienter et fortiter tolerare oporteat, idque continue per totam vitam, ac proinde cuilibet vivendum esse in cruce et moriendum in cruce cum Christo. «Tollit crucem suam, ait S. Hieromymus, qui mundo crucifigitur; cui autem mundus crucifixus est, sequitur Dominum crucifixum.» Crux hæc *primo,* est persecutio cl martyrium ; secundo, afflictio et tribulatio quævis a Deo inflicta; *tertio,* tentatio a dæmonc immissa et a Deo ad nostram probationem, humilitatem, virtutem et coronam augendam permissa ; *quarto,* sui abnegatio et cupiditatum mortificatio. Ita S. Hieronymus.

Slam, — id est *primo* sibi propriam ; cuique sna coi-
enim sua propria est crux : uni ab uxore, filiis, <p«crw.
cognatis ; alteri a moribus ; tertio ab aemulis ; l
quarto ab infortuniis ; quinto a paupertate ; sexto ab exilio, carcere, vinculis, et ita deinceps.

Secundo, « suam, » id est suis viribus, æque ac Srcunitoi
concupiscentiis commensam : Deus enim « non patitur vos lentari super id quod potestis, » ait Paulus, I *Corinth,* x, 13; sed cuique pro vitio quo laborat, crucem quasi medicinam immittit vel permittit : sic prono in superbiam, vel aliqua in re excellenti, permittit aliquod vilipeudium, vel tenlalioncm carnis, quæ cum humiliet, uti pci> niisit in S. Paulo, Il *Corinth,* xn, 7; avaro immittit mercium et opum jacturam ; pulchro et vegeto immittit morbum; docto permittit lapsum in aliquem errorem vel in infamiam, ne infletur et de se præsumat.

Tertio, «suam,» id est sibi ad suum bonum a Deo T. itln
ab æterno decretam. Cum ergo sentis crucem, ac sæpe novam, cogita de Deo illique eam resigna, ac dicito : Domine, hanc crucem de paterna manu tua libens accepto : hæc enim ab æterno crux mihi fixa est, et a te decreta ad rubiginem vitiorum meorum defricandam, quare pro ea immensas libi gratias ago. Scio enim, et credo cam mihi a tc ex amore paterno constitutam, ut me filio tuo dilecto Christo crucifixo assimiles hic in patientia, et postea ingloria. Nam: «Quos præscivit et prædestinavit conformes fieri imaginis Filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus, » etc. Horn, vili, 29.

Quarto, «suam,» id est quam quisque in se habet Qnwto,
per passionem, vel sibi irrogat per abnegationem, aut quam suam fecit per compassionem. Nam, ut ait S. Gregorius, hom. 32 in *Evang. :* « Duobus modis crux tollitur, cum aut per abstinentiam

afficitur corpus, aut per compassionem proximi affligitur animus. Pensemus qualiter utroque modo Paulus crucem suam tulerit, qui dicebat : Castigo corpus meum, et in servitutem redigo, ne forte aliis prædicans, ipse reprobus officiar. Ecce in afflictione corporis audivimus crucem carnis : audiamus nunc in compassione proximi cruccm mentis; ait enim : Quis infirmatur, ct ego non infirmor ? Quis scandalizatur, ct ego non uror? Perfectus quippe prædicalor, ut exemplum daret abstinentiæ, cruccm portabat in corpore. Et quia in se trahebat damna infirmitatis aliente, cruccm portabat in corde. »

Er sequatur mb, — per cruccm ad mortem, ct per mortem ad beatam immortalitatem. Perseverandum enim nobis est in cruce cum Christo per totam vitam, usque ad mortem et coronam : « Qui enim perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. » Audi S. Chrysostoraum, hom. 56 in cap. xvi *Matth. :* u Latrones, ait, mulla talia patiuntur. Ne igitur credas ipsius passionis naturam per se sufficere, causam ejus subjecit. Quam ipsam? quæ dicta sunt universa faciens atque patiens ipsum sequaris, ut scilicet propter ipsum omnia sustineas, utque omnem vhtutis numerum habeas. Is enim Christum sequitur, qui non in periculis modo fortitudinem adhibet, sed modestiam , sed humilitatem ct omne sublimioris philosophi© genus complectitur. Id enim est recte Dominum sequi , ut et propter ipsum cuncta sufferas et alias virtutes non négligés. Mulli diabolum sequentes, multa patiuntur ct vitam propter ipsum perdunt, quam nos propter Christum, imo vero propter nos ipsos pcrdamus.v

Vers. S3. Zuc. ix. vin.ï^* **25. QUI ENIM VOLUERIT ANIMAM SUAM SALVAM FACERE, PERDET EAM ; QUI AUTEM PERDIDERIT ANIMAM** SVAM propter me, inveniet eam. — Quia crux acerba est ct cruciat, hinc ad eam tollendam fideles animat Christus, ait Chrysostomus, per ingens ejus premium et coronam glori© ; ac si agrieoi© dicatur, ait S. Gregorius, *hom.* 32: « Frumentum si servas, perdis; si seminas, renovas. Quis enim nesciat, quod frumentum, cum in semine mittitur, perit ab oculis, interra deficit? Sed unde putrescit in pulvere, inde virescit in rc-

Srivins in,mrn d"-lidur. novatione. » Orígenes dupliciter exponit hanc sententiam : primo sic, *q.d.* Si quis, inquit, amator vitæ presentís parcit animæ suæ, timens mori, et putans animam suam per hanc mortem perire, ille volens hoc modo salvare animam suam , perdet eam , alienam illam faciens a vita (eterna. Si quis vero contemnens vitam presenten!, usque ad mortem pro veritate certaverit, perdet quidem animam suam, quantum ad vitam præsentem; sed quoniam propter Christum perdet eam, magis eam salvam faciet in vitam æternam. Alio modo sic : Si quis intelligil quæ est vera salus, et acquirere vult eam ad salutem animæ suæ, iste abnegans semetipsum, perdit, quantum ad voluptates carnales, animam suam propter Christum ; ct peroens animam suam hoc modo, salvat cam per opera pietatis; dicendo enim: « qui voluerit, n præcedentem et sequentem unum sensum esse ostendit; si ergo quod superius dixit: « abneget semetipsum,» de morte corporali dixit, consequenter hoc de sola morte intelligcre debemus dictum esse ; si autem abnegare scipsum est carnalem conversationem rejicere, ct perdere animam est deponere voluptates carnales. Hucusque Orígenes. Prior expositio videtur magis genuina, sed amplianda hoc modo, *q. d.* Qui in hac vita fugiens crucem et abnegationem sui, vult servare animam suam, id est vitam suam, ideoque negat me meamque fidem in persecutione; aut vult salvare animam suam, id est desideria animæ suæ, *q. d.* Qui suis concupiscentiis vult satisfacere, hic in futura vita perdet animam suam in gehenna; qui autem perdiderit animam suaminhacvitapropterChristum, vel moriendo in persecutione pro eo, vel ejus amore abnegando suas concupiscentias, hic in futura vita animam, quam perdidit moriendo , vel mortificando, salvam inveniet in ©tema gloria et in sinu Christi, qui eam pro sc morti expositam resuscitabit et glorificabit. Hunc sensum exigit antithesis inter perdere et salvam facere, sive invenire, scilicet integram et salvam; item id quod sequitur : a Quid enim prodest homini, si universum mundum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur, » id est animam suam perdat in gehenna?

26. Quid enim prodest uomini, si universum MUNDUM LUCRETUR, ANIMÆ VERO SUÆ (id est SUI *ipsius,* ut explicat Lucas, ix, 25) detrimentum patiatur ?—Grace , id est jacturam faciat, mulctetur, *q. d.* Quid te juvabit (hoc enim est Græcum ò^ùii) acquisivisse omnes opes, honores, delicias totius mundi, si propter hoc teipsum perdas, ct antma tua, quam unicam ct intimam habes, mulcteris ad ©terna gehennæ tormenta ? juxta illud : ven.M. ”• **^^**

Omnia si perdas, animam servare memento.

Opes enim, honores et delicias perditas recuperare potes : animam semel perditam in ©ternum recuperare non poteris. Illa extrínseca sunt, ct exterius tantum sensus titillant; hæc intrinseca tibi est ct intima, unde ejus dolor vel gaudium (ibi pariter intrinsecus est, summus ct intimus ; illa temporalia sunt et caduca, hæc immortalis ct ©terna. 0 stulti ergo filii Ad©, cur hæc caduca ita adamatis, ut propter ca animam perdatis , ct ©ternis gehennæ incendiis tradatis? 0 insensati, qui gutta voluptatis vel honoris emitis sempiternos dolores, ct perenne inferorum opprobrium! utique vili cl exili nimis pretio eas emitis, cujus vos sero pœnitebit in ©ternum. Ego tanti pernitere nen emo.

Aut quam dabit domo commutationem pro anima sua ?—Grace ivráx)id est compensa-

tíoncrn, permutationem,, pretium, lytram. Unde Syras vertit, *permutationem anima sua, q. d.* Anima tua omne pretium, omnem compensatio* nem stiperai, empta enim ct redempta est pretioso sanguine Christi Domini Dei nostri ; quare pro unius hominis anima universus mundus sufficiens pretium non csl, ait Euthymius tn Ps. xtvui. Quocirca si semel eam perdideris, ct gohennœ tradideris, nullo pretio eam redimere noteris, ncc valebis animam tuam alia anima redimere , quia non habes nisi unam, et licet plores haberes, propter eas tamen gehenna animam tuam, quam m sua manu jam habet, non dimitteret ; hic potosí anima suos lapsus redimere pernitentia, lacrymis et bonis operibus; at in die judicii nullus amplius pœnitentiæ et redemptioni erit locus. Vide ergo fraudem Satan® et ' tnltitiarn hominis, qui animam peccatoris ab eo emit vilissima, brevissima voluptate gul®, luxuriande. «Porrigit pomum, ct surripit paradisum,® ait S. Bernardus, tract. De *Gradu humilit.,* cap. *De Curiositate.* Lucas, ix, 26, addit : « Nam qui me erubuerit (uti Christum ejusque legem velut vilem et pauperem erubescunt Judæi et Gentilium multi), el meos sermones, hunc Filius hominis erubescet, cum venerit in majestate sua, ct Patris, ct sanctorum Angelorum suorum; » pro quo Matthæus habet id quod sequitur.

Veri. !7. **27. F1LWS ENIM HOMINIS VENTURUS EST IN GLO-**

Î®; A/ar. u* ria Patris sui cum Angelis suis, et tunc reddet
Vli.j*. **UNICUIQUE SECUNDUM 01'EIIA EJUS. — ÀmbICUS** , *secundum operationem suam,* id est juxta id quod operatus est, non juxta id quod scivit, intellexit, credidit.

Venturus est (in dio judicii, ut homines ex operibus dijudicet) in gloria (id est cum gloria et majestate, ut habet Luens) Patris, — tum creata, quam scilicet ut homo sibi a Patre infusam in corpore et anima accepit, vel exterius in comitatu omnium Angelorum effusam in die judicii accipiet; tum illa quam ut Deus cum Patro ejusque essentia et deitate communem habet, tumquo toti mundo se habere ostendet. Ita
Stir idiu S. Chrysostomus ct Euthymius. Est hic acer sli-
>' urei* mulus ad opera heroica abnegationis, crucis et
¡ 1(i, virtutis, ad qu® omnes excitavit Christus, vers. 24, *q. d.* Agite, o Apostoli, o fideles mei, abnegate vos ipsos, tollite crucem vestram, meque sequimini, quia ob hæc opera vestra ardua et heroica in dic judicii coram loto mundo vos laudabo, vobisque meam felicitatem et gloriam regni cœleslis communicabo ; cos vero qui fugerint abnegationem, crucem, maiquo sequelam, acculi autem fuerint suas voluptates et concupiscentias, increpabo ct adjudicabo gehennæ, idque in perpetuum. Eligenda vobis est una ex hisce duabus sors : alterutra enim vos infallibili1er manet. Quocirca S. Hieronymus, epistola 1 </d *Heliodorum,* cum ad vitam solitariam, ejusque crucem sic invitat ; < Paupertatem times? sed beatus Christus paupcrosappcllftt. Laboro torroris? at nomonthlnta sino sudore coronalur. De cibo cogitas? sed fidos famem non timet. Super nudam metuis humum exesa jejuniis membra collidere? sed Dominus tecum jacet. Squalidi corporis horrei inculta casarles? sed caput tuum Christus est. Infinita eremi vastitas to terrei? sed tu paradisum mento deambula. » Et nonnullis interjectis : « Delicatus es frater, si et hic vis gaudere cum saeculo, et postea regnare cum Christo. Veniet , veniet illa dies, qua corruptivum hoc et mortale incorruptionem induat, ct immortalitatem. Beatus servus, quem Dominus invenerit vigilantem. Tunc ad vocem tub® pavebit terra cum populis, et ta gaudebis. Judicaturo Domino lugubre mundus immugiet : tribus ad tribum pectora furient ; potentissimi quondam reges nudo latera pulpitabunt; exhibebitur cum prole sua vere tunc ignitus Jupiter; adducetur ct cum suis stultus Plato discipulis; Aristotelis argumenta non proderunt; tunc tu rusticanus ct pauper exullabis, ct ridebis, et dices : Ecce crucifixus Deus meus ; ecco judex, qui obvolutus pannis in præsepio vagiit, etc., ut his tum interesse contingat, pro quibus nunc labor durus est.» Hucusque S. Hieronymus pathetice, sed vere.

28. Amen dico voris : sunt quidam de hic **ve», si.**
stantibus, qui non gustabunt mortem, **DONEC** **27; .l/iir.**
VIDEANT FILIUM HOMINIS VENIENTEM IN REGNO **1X' t**
suo. — Syrus, *in regnum suum.* Sæpo enim hæc duo in Scriptura confunduntur, idemquo significant. Promisit Christus merccdein in regno cœlesti dandam pro operibus bonis, abnegationis et crucis : nunc ne quis illud longo abesso el in mullasæculadifferendumcausetur, occurrit, iUudque vicinum esse reipsa demonstrat, dmn nonnullis adhuc viventibus post paucos dies, illud ipsum in transfiguratione ostendit.

Non gustabunt mortem, — id est non morientur. Est metaphora a calice mortifero, qui damnato ad mortem datur, ut veneno moriatur : hic enim non hauritur jucunde, sed ægro gustatur ut amarus ct felleus.

In regno suo. — Quœres, quodnam hoc Christi n^nnui
regnum, ct (pianilo illud viderint nonnulli Apos- Chruii
tolorum astantium Christo? Respondet *primo* S. Gregorius, homil. 32 *in Evangel.,* et Beda, regnum hoc Christi esse Ecclesiam, ejusque per omnes gentes propagationem, quam utique viderunt, imo efiecerunt Apostoli. Id dicit Christus, ait S. Gregorius, ut cx propagatione regni Ecclesia, quam visuri erant, discerent quanta futura esset eorum gloria in regno cœlesli, quod in hac vita est invisibile; alloqui enim homines sola visibilia æstimant, invisibilia non appetunt, quia ncc esse suspicantur. Deus ergo per visibilia, quæ exhibet, firmat spem promissorum invisibilium. *Secundo,* s abi id fore censent in resurrectione et die judicii, de quo versiculo praæedenti locutus est Christus. Verum dico id facium esse in transfiguratione

Christ! : in illa enim regnum Christi gloriosum quasi per transennam viderunt, ct præguslarunt
Tarilo. 1res Apostoli, scilicet Petrus, Jacobusct Joannes,
G'noiDc. p| pa esso patet cx sequentibus : nam omnes Evangelistic, qui hujus rei meminerunt, scilicet Mat* tluDUs, Marcus et Lucas post hooChristi promissum, subjungunt statini illud fuisse impletum, scilicet sexto post dic. Ita S. Hilarius, S. Chrysostomus, S. Hieronymus , S. Ambrosius, Thcophylactus, Euthymius ct alii passim. Vade S. Ixo, sorm, *Dc Tran$fifjur. :* « In regno, inquit, hoc est, in regia charitato. » In transfiguratione enim Christus Apostolis dedit specimen gloriæ, claritatis, magni* licontiæ, gaudii et felicitatis, quam obtinebunt Sancti in regno codesti, ut per illam animarentur ad labores ct dolores evangélicos, ad crucem ct martyrium, aliosquc ad eosdem animarent. Ita per illam S. Hieronymus ad eosdem animat Eustochium , epist. 18 *Dc Custodia virgin.,* in fine : « Egredere, ait, paulisper de carcere, ct praesentis laboris ante oculos tuos tibi pingo rnerccdem, quam nec oculus vidit, ncc auris audivit, nec in cor hominis ascendit. Qualis erit illa dies, cum tibi Maria, mater Domini,choris accurret comitata virgineis! Cum post Rubrum mare, submerso cum suo exercitu Phumone, tympanum tenens præcinet responsuris : Cantemus Domino, gloriose enim honoratus est : equum el ascensorem projecit in more. Tunc Theda in tuos lista volabit amplexus, tunc cl ipse sponsus occurret ct dicet : Surge, veni, proxima mea, speciosa mea; quia ecce hiems transivit, pluvia abiit tilii. Tunc Angeli mirabuntur el dicent : Qu® cat ista prospiciens quasi diluculum, speciosa ut luna, electa ut sol. » El post nonnulla : <Tunc parvuli, etc., palmas victori® sublevantes, consono ore cantabunt : Hosanna in excelsis. Bo ncdictus qui venit in nomine Domini. Hosanna in excelsis. Tunc centum quadraginta quatuor millia in conspectu throni cl conspectu seniorum tenebunt citharas, ct cantabunt canticum novum. »

CAPUT DECIMUM SEPTIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Primo, Christus transfiguratur in monte, ct Eliam partim venisse, partim venturum docet. Secundo, vers. 11, *sanat lunaticum, aitque ad hoc opus esse oratione et jejunio. Tertio, vers.* 21, *prudicat instare sibi passionem ct mortem. Quarto, vers.* 24, *solvit didrachma* pro *se et Petro, etsi ad id non teneri ostendat.*

1. Et post «lies sex assumit Jesus Petrum et Jacobuin, et Joannem fratrem ejus, ct ducit illos in montem excelsum seorsum ; 2. et transfiguratus est ante eos. Et resplenduit facies ejus sicut sol ; vestimenta autem ejus facta sunt alba sicut nix. 3. Et ecce apparuerunt illis Moyses et Elias cum eo loquentes. 4. Respondens autem Petrus, dixit ad Jesum : Domine, bonum est nos hic esse : si vis, faciamus hic tria tabernacula, tibi unum, Moysi unum, et Elire unum. 5. Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbravit eos. Et ecce vox de nube , dicens : Ilie, est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui : ipsum audite. 6. Et. audientes discipuli ceciderunt in faciem suam, el timuerunt valde. 7. Et accessit Jesus, et tetigit eos, dixitque eis : Surgite, et nolite timere. 8. Levantes autem oculos suos, neminem viderunt, nisi solum Jesum. 9. Et descendentibus illis de monte, præcepit eis Jesus, dicens : Nemini dixeritis visionem, donec Filius hominis a mortuis resurgat. 10. Et interrogaverunt eum discipuli, dicentes: Quid ergo Scribæ dicunt, quod Eliam oporteat primum venire? 11. At ille respondens, ait eis : Elias quidem venturus est, et restituet omnia. 12. Dico autem vobis, quia Elias jam venit, et non cognoverunt eum, sed fecerunt in eo quæcumque voluerunt. Sic et Filius hominis passurus est ab eis. 13. Tunc intellexerunldiscipuli, quia deJoanne Baptista dixisset eis. 14. Et cum venisset ad turbam, accessit ad eum homo genibus provolutus ante eum, dicens: Domine, miserere filio meo, quia lunaticus est, et male patitur; nam sæpe cadit in ignem, et crebro in aquam; 15. et obtuli eum discipulis tuis, et non potuerunt curare eum. 16. Respondens autem Jesns, ait : O generatio incredula el perversa, quousque ero vobiscum? usquequo

paliar vos? Afferte huc illum ad me. 17. Et increpavit illum Jesus, et exiit ab eo dæmonium, et curatus est puer ex illa hora. 18. Tunc accesserunt discipuli ad Jesum secreto, et dixerunt : Quare nos non potuimus ejicere illum? 19. Dixit illis Jesus : Propter incredulitatem vestram. Amen dico vobis, si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic : Transi hinc illuc, et transibit, et nihil impossibile erit vobis. 20. Iloc autem genus non ejicitur, nisi per orationem et jejunium. 21. Conversantibus autem eis in Galilæn, dixit illis Jesus : Filius hominis tradendus est in manus hominum ; 22. et occident eum. et tertia die resurget. Et contristati sunt vehementer. 23. Et cum venissent Capharnaum, accesserunt qui didrachma accipiebant, ad Petrum , et dixerunt ei : Magister vester non solvit didrachma? 24. Ait : Etiam, et cum intrassct in domum, prævenit eum Jesus, dicens : Quid tibi videtur, Simon? Reges terræ, a quibus accipiunt tributum vel censum? a filiis suis, an ab alienis? 25. Et ille dixit : Ab alienis. Dixit illi Jesus : Ergo liberi sunt filii. 26. Ut autem non scandalizemus cos, vade ad mare, et mitte hamum; ct eum piscem, qui primus ascenderit, tolle, el aperto ore ejus, invenies staterem ; illum sumens, da eis pro me et te.

Ver». I. **I.** Et POST DIES SEX ASSUMIT JESUS PETRUM, Ja CO- ['\™r• I ≫ ET JOANNEM FRATREM EUS, ET DUXIT ILLOS IN

vj . ‘ montem excelsum seorsum.—Videtur hic esse auar ‹t logia cum Luca, qui, ix, 20, ait : « Factum est J ’ autem post hæc verba fere dies octo. » Respondet Y rS. Hieronymus : « Facilis est solutio, quia hic c.hn medii ponuntur dies, ibi primus additur et extremus. » Matthæus ergo et Marcus non numerant primum diem quo Christus hæc quæ audivimus, dixit, et promisit suam transfigurationem, quia imperfectus erat,nec ultimum et octavum, quia illo mane summo transfiguratus est Christus, sed tantum sex intermedios; Lucas vero otnnes numerat tam plenos, quam non plenos et imperfectos, idcirco ait a fere. » ItaS. Chrysostomus, Euthymius, Thcophylactus, et S. Augustinus, lib. I *De Consensu Evang.,* cap. 1 v i. Distulit Christus promissam transfigurationem per sex dies : « Ut reliqui discipuli, ait Chrysostomus, nihil patiantur humanum, id est aliquem invidia; motum ; vel ut horum dierum spatio vehementiori concupiscentia repleti, qui assumendi erant, sollicita s-cutuh. inente accederent. » Secunda causa dilationis fuit quod Christus volebat transfigurari in monte Tabor, qui a Cæsaræa Philippi distat vigiliti leucis sive horis. Christus ergo hoc spatium sensim progrediendo, et more suo per villas, pagos et Ttrtii. castella predicando confecit sex diebus. Tertiam causam analogicam dat Rabanus,ut significaretur quod post sex mundi ælates futura sit resurrectio , cujus typus ct specimen futura crat Qrjrtx transfiguratio. Quartam symbolicam dat Oríges, ut significetur quod solus ille, qui transcendit omnes res mundi (hic enim per sex dies factus est, Genes, **i**), potest ascendere super montem ex- li ‘t celsum, ct gloriam aspicere Verbi Dei. Quintam chronologicaiu dal S. Hilarius: a Post sex dies, ait, gloriœ Domiuic®, sex millium annorum temporibus evolutis, regni cœlestis honor praefiguratur.» Multorum enim Patrum ct Doctorum sententia est, mundum duraturum per sex millia annorum, ct tum fore judicium, uti dixi in Apocalypsi.

Petrum , Jacobum et Joannem. — « Ideo hos tres, Cur Foait Chrysostomus, assumpsit, quoniam aliis po- ‘«m.latiores erant ; » non enim congruebat tantum mysterium statini initio propalare, ct omnibus , vüuis- Apostolis ostendero, sed selcclioribus duntaxat. jlll"!”*l Selegit ergo hos 1res quasi Apostolorum primores iisque ostendit suam gloriam, quia iisdem os- Imis» tendere volebat suam infirmitatem et agoniam ü "r ' passionis in horto, ne illa offenderentur, sed per r'ltir illam scirent Christum gradum facere ad gloriam sibi ostensam. Ita S. Chrysostomus, Thcophylactus, Euthj-mius, Remigius ct alii, in cap. xxvi *Matthaei.* Ex hac enim gloria, et ex voco Patris : a Hic est Filius meus , » certo scire poterant Christum vere esse Deum, sed deitatem suam velo carnis tegere, ac proinde licet in cruce pateretur et moreretur, deitatem tamen ejus non pali, nec mori. Quare eum mortem et crucem suscipere , non ex infirmitate et necessitate coactum, sed sponte ex dignatione et charitate ad redimendos homines. Qui enim tantam hic gloriam corpori communicabat, poterat utique ct illud a morte eximere, si voluisset. Audi Damascenum, orat. *De Transflg. : a* Petrum assumit, volens testimonium quod testatus fuerat, ei ostendere per Patris testimonium confirmari, et quasi president futurum totius Ecclesia;; sed Jacobum assump it tanquam moriturum pro Christo ; Joannem vero tanquam Theologi® purissimum organum, ut visa gloria Filii Dei, quæ non subjacet tempori, insone! illud : In principio erat Verbum. »

Symbolice Hilarius: uln tribus assumptis, ait, S)nibol> de trium origine, Scm, Chain ct Japhcl, futura electio populi Dei ostenditur. Anagogice Rabanus: Awgag, « Tres, ait, solummodo discipulos secum ducit, quia mulli sunt vocati, pauci vero electi. Vel quia qui nun« fidem sanet® Trinitatis incorrupta inente servant, tunc icterna ejus visione lælantur. »

Quii Líe Jaoubut? Jacobum it Joanneu fkatrem ejus. — Fuit ergo jj¡c Jacobus Major, qui primus Apostolorum inartyr occubuit, *Act.* xn. Lapsus ergo memoria videtur S. Augustinus, in cap. n *ad Galat.,* qui censet hunc Jacobum esse fratrem Domini : hie cnim fuit Minor, ct primus Hierosolymorum episcopus, auctorque Epistolæ Canonica.

lijiticc Mystice : bi 1res notant triplicis ordinis essa cos, quos Deus prœ roteris sua visione el gloria dignatur. Petrus notat charitate ferventes; illa cnim ipse fervebat. Joannes virgo notat virgines. Jacobus, primus ex Apostolis martyr, notat patientes ct martyres, Rursum Petrus notat cos qui sunt peine, id est fortes et constantes in fide ct virtute. Joannes notat castos. Jacobus, id est supplantator, notat cos qui vitia calcant ct supplantant, lii cnim digni sunt visione Dei. Ita S. Anselmus. Vis ergo vicere Deum? esto Petrus, id est firmus in virtute, esto Joannes per castitatem; esto Jacobus f >r vitiorum mortificationem. Hinc rursum nonnulli censent in Petro notari firmam fidem, in Jacobo sublimem spem, in Joanne ardentem claritatem ; hisce cnim quasi terrenis alis ad Fcum subvehimur.

In montem excelsum seorsum. — Syrus *solos,* ut scilicet mons hic sua celsitudine reprosentaret celsitudinem cœli empyrci et gloriæ cœlestis, utque tropologice doceret, ait Remigius, « quia neccsse est omnibus, qui Deum contemplari desiderant, ut non in infimis voluptatibus jaceant, sed amore supernorum semper ad coelestia erigantur; ct ul ostendat discipulis suis, quatenus gloriam divin© claritatis, non in hujus sœculi profundo quærant, sed in cœlestis beatitudinis regno. Ducuntur autem seorsum, quia sancti viri toto animo ct fidei intentione separali sunt a malis, fundilusque separabuntur in futuro; vel quia mulli vocati, pauci vero cicci:. n Nam, ul ait-Beda, qui resurrectionis fructum exspectant, mente in excelsis inhabitare et continuis precibus debent incumbere.

Quæres, quis fuit mons? Communiter censent fuisse montem Tabor. Refellit hoc Franciscas Lu-
ChrMns iraü'ügu-uhl'* Libno. cas : Quia, inquit, Tabor est in Galilæa, Chris* tus autem non videtur transfiguratus in Galilæa, co quod Marcus, ix, 30, dicat, post Iransfiguralioncm Christum cum Apostolis prælcrgressum esse Galilæam : quarc videri Christum transfiguratum in Libano monte amœnissimo, quia Cæsarca Philippi, ubi eam promisit Christus, cap. procedenti, vers. 13, adjacet Libano. Verum hæc ratio non urget nec cogit ut a sententia adeo communi recedamus, inio potius illi favet, illamquo confirmai : vult enim dicere Marcus, Christum
s i in Tâtor. transfiguratum fuisse in monte Tabor, qui est in Galilæa, indcquedesccndentom adjacentes Galilææ urbes ct villas, prodicando ct sanando, moro suo obiisse et pertransiisse, ut ad urbem suam, id est Capharnaum, ubi sedem ad prædicandum fixerat, perveniret, uti mox cum pervenisse narrat Matthæus, vers. 23. Unde Marcum explicans Matthæus hic, vers. 21, ait : « Conversantibus autem cis in Galilæa, dixit illis Jesus. » Ergo jam versabantur in Galilæn; ergo in Galilæa transfiguratus est Christus: Galilæa cnim fuitlocus praedicationis, miraculorum ct mysteriorum Christi. El Galilæa significat Hebraice transmigrationem, scilicet a peccato in gratiam, a terra in cœlum, ab mrumna in gloriam. Hæc est sententia Patrum cl fidelium, ut videatur Ecclesi® traditio ; idcoque mons Tabor Christianis sanctus ct peregrinatione celebris effectus est, leste S. Hieronymo, *epist.* 27. Omnes cnim qui peregrinantur in terram sanciam, visitant Tabor æque ac Bethleem, montem Calvari© ct Oliveti. Ita ante 1-Û0 annos S. Paula visitans loca sancta, visitavit Tabor; nam, ut diserte ait S. Hieronymus in ejus Epitaphio : «Scandebat montem Tabor, in quo transfiguratus est Christus. *n* Sic in Tabor transfiguratum esse Christum expresse docet S. Cyrillus Hierosolymitanus, *Catechesi* 12,et Damascenus, serm. *Dc Transfiguratione,* Beda et Euthymius, Abulensis, Maldonatus, Janscnius, Barradius, Toletus, Brochardus, Adrichoinius, in *Descript. Terree Sancte,* ct alii passim. Confirmai id Damascenus cx illo *Ps.* 1xxxvih : « Tabor et Hermon in nomine tuo cxultabunt. » Hermon enim exullavit, cum in baptismo Christi vocem Patris do cælo audivit ; Tabor vero, cum cum in sc transfiguratum vidit; tuneque, ait Damascenus, Tabor certavit cum cælo cmpyrco, illius simulacrum, cl quasi gloriæ cœlestis dicali um. Sicut cnim Beati vident iu cælo gloriam Dei, sic Apostoli viderunt in Tabor gloriam Christi. Addit Beda, tract. *Dc Loris sanctis,* cap. xvii, in transfigurationis Christi coram Elia cl Mose memoriam, in monte Tabor œdificafas esse tres ecclesias juxta votum Petri dicentis : « Faciamus hic tria tabernacula : tibi unum, Moysi unum, ct Eli® unum. » Addit Nicephorus, lib. Vili, cap. XXX, cl cx eo Adrichomius, S. Helenam in Tabor ob memoriam transfigurationis pulcherrimum cxlruxisse templum, illudque amplis redditibus ad ministros alendos dotasse. Huic templo duo poslea accessere monasteria, unum Græcorum Eliæ consecratum, alterum Mosi dedicatum.

Porro, Tabor elegit Christus, ut in co gloriam Cut?
suam ostenderet : *Primo,* quia Tabor vicinus est rHuU
Nazarelli, in qua ipse conceptus est et «Verbum c
« caro factum,» vicinus quoque est Capharnao,ubi habitabat ct prodicabat Christus; prædicationem cnim suam confirmavit in gloria transfiguratio-
nis. *Secundo,* quia mons Tabor vicinus est Saron, ScunJi.
de quo cecinit ¡safas, cap. .xxxv, 2 : a Gloria Libani data est ci ; decor Carmeli et Saron, ipsi videbunt gloriam Domini, ct decorem Dei nostri. »
Tertio, quia Tabor est mons valde excelsus : nam. i uia.
ut ail Josephus, lib. IV *De Bello, cap.* n, altitudo ejus est triginta stadiorum, hoc est quatuor fere milliarium Italicorum; stadium cnim est octava

pars mflliaris; continet enim !-'» passus, cum militare contineat millo. *Quarto,* quia, ait Bcda loco citato, mons Tabor in medio Galilææ campo a *Gene*sarcth tribus millibus passuum ad Boream distat, ex omni parte rotundus et æqualiter assurgens herbosus, floridus et valde amœnus; unde speciem habet paradisi et cœli. Addit Adrichoniius ex Brochardo et Brcdenbacbio : Tabor cœli temperie est saluberrimus: vincis, olivis, variisque arbustis ct fructiferis arboribus totus undique consitus; rore perpetuo vividus, arborum frondibus vcrsicoloribusquc herbis semper viridis, atque suavi omnigenum florum odore fragrantissimus. Hinc magna ferarum, maximeque avium hic est frequentia, quarum et grato concentu amoenissimus est, ct venatu celebris. DeniqucTaborest mons exstruendis ad terram sanctam defendendam munitionibus aptissimus : unde, *Judie.* IV, ex Tabor descendit Barac cum suis, ac profligavit Sisaram. Porro, in ipso Dominio® transfigurationis loco jam hortus est arboribus consitus ct fontibus irriguus, qui muro ambitur : quo, qui pedem montis accolunt propter religionem atque observantiam loci, neminem accedere permittunt. Hucusque Adrichomius. Unde ct a S. Petro, *Epist.* II, cap. i, 18, Tabor vocatur mons sanctus, quia Christi transfiguratione, Eli® ct Mosis cum co colloquio, ac Patris de co testimonio consecratus.

Qwrii. Am- tj» T> bes.

Etymon Tibor.

Symbolice : Tabor Hebr. idem est quod thalamus puritatis et lucis; Rn fa enim est thalamus, TR *or* lux, *beth* medium significat in, *q. d.* Thalamus in luce, id est lucis ; vel ut S. Hieronymus in cap. v *Osee :* « Tabor » idem est quod *veniens lumen,* quia in *Tabor* Christus thalamum sute glori® et splendoris constituit. Rursum Tabor verti potest RD *ta,* id est thalamus, *bor,* id est cistern® et sepulcri , ait Pagninus in *Nomin. Hebraicis,* quia in Tabor Moses et Elias locuti sunt de excessu, id est morte et sepultura Christi, Luc. IX, 31. Hac enim via Christo eundum fuit ad gloriam et cœlum, eademque nobis eundum est. Addit Lucas, cap. ix, 28, Christum in montem conscendisse ut oraret, et inter orandum fuisse transfiguratum : « Ascendit, inquit, in montem ut oraret, ct facta est, dum oraret, species vultus ejus altera; n ut nos doceret fructum orationis , scilicet in oratione nos luce coelesti perfundi ct quasi transfigurari, ut ex terrenis fiamus cœlcstes ct divini, atque cx hominibus Angeli. Hujus rei typo, cum Moses accepturus tabulas legis cum Deo colloqueretur in monte Sina, apparuitci gloria Domini, eique cornua, idestradios su.c lucis affixit, Erodi xxxm ct xxxiv. ita Hilarius. Sed Mosi ab externo, puta ab alloquio Dei; Christo vero ab interno , hoc est a deitate ct gloria animos interna hic splendor processit. Sic S. Antonius, S. Ignatius aliique Sancti ex assiduo cum Deo in oratione colloquio faciem accepere splendentem, ct radios lucis evibrantem.

2. Et TRANSFIGURATUS ESTANTE F.OS, ET RESPLENHUIT FACIES EJUS SICUT SOL ; VESTIMENTA AUTEM EJUS FACTA SUNT ALBA SICUT NIX. — GræCO |MT9g.'.?çwGr. , id est *transformatus est;* ita Syrus. Unde Ovidius ct poeto hominum in animalia transformationes vocant metamorphoses. Arabicus : *Ostendit gloriam suam coram cis.*

Vrr» Zw' IX, W¡ *Mar.* IX. 3.

Quæres *primo :* qua ratione ct modo transfiguratus sit Christus? Suppono ut certum, non fuisse hic phantasma, aut phantasticum quid, sive illusionem imaginariam, quali dremonsagas et magos in lupos, porcos, aves, feles transfigurat, sicque apparet subinde sagis, ut ipsa* putent dicanlquo se cum Angelis colloqui, canere, jubilare. Nil tale potuit esse in Christo.

Mo- finora Uo nnicbri»- *»•

Dico *primo :* Christus non ita transfiguravit so coram Iribus Apostolis,ut eis ostenderet suam divinitatem, sicut ostendit Sanctis in coelo, itaque eos beat. Hæc enim oculis corporeis per omnem potentiam videri nequit : ita passim Patres; quare Tertullianus, S. Chrysostomus, S. Leo ct Damascenus, qui aliter loquuntur, tantum volunt dicere Christum Apostolis ostendisse gloriam externam corporis, qu® divinitatis erat index, ut per eam quasi per rimam, sed corpore velatam, aliquo modo gloriam et majestatem Deitatis aspicerent.

Dico *secundo :* Christus in transfiguratione non mutavit vultus sui essentiam aut formam, imo neo figuram, colorem vel alias qualitates, sed, ut recte ait Euthymius, assumpsit ingentem splendorem quasi divinum, ut fulgeret instar solis; imo ut solo esset augustior ct fulgidior. Unde Matthæus, explicans -r0 « transfiguratus est, » mox subjicit : a Et resplenduit facies ejus sicut sol ; » *ct* enim significat *id est.* Et Lucas : « Facta est, inquit, species vultus ejus altera,» scilicet luminosa et fulgida. Ita Patres ct Interpretes. Vide S. Thomam, HI *part., Quast.* XLV. Transfiguratio ergo dicitur, eo quod Christus in ea figurain, id est formam ct speciem externam faciei, assumpto splendore, in clariorem ct augustiorem transformavit. Non enim hic Christus assumpsit dotes alias corporis gloriosi, scilicet impossibilitatis, agilitatis et subtilitatis, sed claritatis duntaxat ; hæc enim sola Apostolis erat visibilis.

Totani Uhritti cnrpnf rapito-

Ubi nota *primo,* splendorem hunc non acri, non etiam oculis Apostolorum,sed faciei Christi, imo manibus et toti corpori rcaliter inhaesisse, uti diserte docet S. Hieronymus, epist. 61 *ad Pammachium,* contra errores Joannis llierosol., et alii passim. Licet enim Abulensis hic, *Quasi.* XLVH, Salmeron et Toletus, *in Luca* ix, putent solam faciem Christi resplenduisse, hanc enim solam nominant Matthæus et Marcus; melius tamen alii passim opinantur totum corpus Christi resplenduisse, quia plena ct perfecta fuit Christi transfiguratio : unde ex corpore in vestes emanavit : sub facie ergo, nipote magis spectabili, cœlera membra intelligunt Matthæus ct Marcus.

lia S. Ephrem, orat» Dc *Transfigurat.* : « Facta sunt, inquit, vestimenta ejus alba. Etenim ostendit Evangelista, quod ex toto ejus corporo ejus gloria scaluriit, et cx lota ejus carne resplenduit ejus facies, et ex totis ejus membris resplenduerunt radii, » etc. Item : a Christus loto suo corpore tanquam sol suis radiis resplenduit gloria su® divinitatis. » S. Augustinus (vel quisquis est auctor), lib. III Dc *Mirab. sanetm Script.,* cap. x : « Et per carnem, ait, divinitas foris illuxit, sic ct caro illuminata de divinitate per vestimenta radiavit.» Idem sentiuntS. Ambrosius, *in Syrnb.,* cap. xxii ; S. Hieronymus jam citatus; S. Augustinus, lib. XXII *De Civit,* ix ; Orígenes, in cap. ix Levit, (qui et addit eo tempore Mosen quoque non in vultu solum, sed in loto corpore clariiicalum fuisse); D. Thomas , Barradius , Suarez el alii, quorum aliqui censent splendorem hunc lotum corpus Christi penetrasse, illudquc fecisse perspicuum et pollucens ; alii melius cum Suarez, tom. 11, disp, xtn, sect. 2, putant splendorem tossisse in superficie corporis exteriori, idque significat vox u transfiguratio , » id est figure, quæ in superficie exteriori est, immutatio. Porro, splendor hic crat coelestis, imo plusquam cœleslis, scilicet divinus et beatificus, qualis est corporum gloriosorum : unde instar solis erat aureus, magnificus, cie-

Hin

summus, nativ® effigiei Christi conspectum Apostolis non eripiebat : secus est de luce nostra, v. g. solari, quæ visum tam recreat, quam hebetat.

Itotelo- Nota *secundo,* novum hunc splendorem fuisse dotem claritatis, quæ uti et cætcræ dotes corcbiUio. poris beati (puta agilitas , subtilitas, impossibilitas) debito erant corpori Christi cl animæ ejus, utpote beato ct Deo unito, idque toto tempore vitæ a primo instanti conceptionis ejusdem in utero Virginis; sed tamen, ut pali posset Christus, cum hominibus conversari, hæc claritas cætcra?quc dotes jam dicto, toto reliquo vito ejus tempore repressæ fuerunt in beata Christi anima, nc ex ea per physicam, vel potius moralem (nam lux anima» est spiritalis, lux vero corporis esi longe diversa et corporalis) emanationem in corpus sese diffunderet : alioqui enim per corpus, uti lux per laternam emicassct. Illa ergo repressi© miraculum fuit, hic voro cessatio ab hac repressione, ac splendoris interni in corpus do more emanatio, fuit cessatio miraculi : hominibus tamen visa est miraculum, quia nova, et quia ejus causam ignorabant. Quocirca Christus hanc corporis sui gloriam, licet duplici titulo, scilicet unionis hypostaticæctbcatiludinisaniline, sibi dpbilain, tertio titulo meriti adeptus est: per lot enim passiones et labores meruit hanc corporis gloriam, eamquoin resurrectione accepit perpetuam, ut passim docent Theologi. Nec aliud vult Damascenus, serm. *Dc Transfiguratione,* ubi ait Christi corpus semper habuisse gloriam, licet Apostolis absconditam, in transfiguratione vero eam ostendisse;nam per gloriam intelligil unionem hypostaticam, quæ crat fons ct origo omnis gloriæ et claritatis. Idem dico de S. Epiphanio, *baresi* 09, cl do S. Nazianzeno, *orat.* 49, et S. Anselmo in *Elucidario.* Quare quod nonnulli opinat! sunt Christum semper has dotes ct hunc splendorem in corpore habuisse, sed illum non fuisse visum ab hominibus ob debilitatem visus humani ; sicut nonnulli dicunt claritatem in corpore Beatorum glorioso fore invisibilem oculis mortalium, nisi nova cis vis videndi addatur : hoc, inquam, improbabile est, cum illa lux corporis gloriosi sil corporea ct summa, ideoque summe oculo cuilibet visibilis.

Denique transfiguratio Christi contigit dic sexta dh Augusti, quo Ecclesia quotannis illam celebrat. Ha Wandcbcrius, qui vixit anno Christi 850, in suo *liartyrologio,* licet Petrus Canisius in gursiui? suo *Martyrologio,* illam factam dicat die 27 Julii. Porro Ammonius, Baronías, fansenius, Adrichomius, Suarcz ct alii consentiunt illam accidisse anno 33 ætatis Christi, qui fuit tertius et ultimus prædicalionis ejusdem : sequenti enim anno vertente in Paschate sub die 25 Martii crucifixus

HIN

posui.

Quieres *secundo,* cur transfiguratus sit Christus ? Cnrton» Respondeo : *Primo,* ut per hanc claritatem ct gloriam, ac per testimonium Eliseci Mosis Apostolis divinitatem suam probaret, illamque sub humanitato occultatam atque velatam ostenderet. Se- Senaio. *eundo,* ut praemuniret discipulos, ne caderent animo cum ipsum visuri essent in monte Calvari® cruci affixum. *Tertio,* ut se hac forma judicem Tartia. venturum cum potestate magna ct majestate indicaret , ct quasi repræsentarct. Ita S. Ephrem, Cyrillus ct Damascenus, De *Transfigar.;* S. Basilios, *in Psal.* xliv, ct alii. Unde ct Elias apparuit, qui erit precursor Christi venientis ad judicium ; idem censent nonnulli dc Mose. *Quarto,* ut fidem q atto, ct spem , animumque cl zelum Apostolorum cælerorumquc fidelium , ad certamen ct cruces quaslibet pro Evangelio fortiter subeundas, spe similis glori® in resurrectione obtinendæ excitaret ct acueret. Ita S. Leo, serm. *Dc Transfig. :* a Transfiguratus est, inquit, Dominus, ut do cordibus discipulorum crucis scandalum tolleret, ct ne conturbaret eorum fidem voluntaria humilitas passionis, quibus revelata esset abscondito excellenti® dignitas.» Et S. Chrysostomus hic, qui addit minimum beatum in cœlo majorem habere claritatem ct gloriam, quam Christus hic; quia Christus illam hic debilibus oculis ct captui Apostolorum adhuc mortalium attemperavit. Quare quibus hæc gloriæ cœlestis irradiat veritas, his omnis mundi ct pomp® mundano» vilescit vanitas. Quocirca S.Franciscus dictitabat: a Tanta est gloria quam exspecto, ut omnis me poena delectet. »

O-'- ''f. io- s-' gwitiM. Symbolice : hæc transfiguratio repraesentavit miras ct varias Verbi incarnati, quasi divini Protei transformationes. Christus enim quater transfigurafus est : *primo,* in incarnatione, cum Verbum caro factum, in ca quasi lux in laterna resplenduit; *secundo,* in cruce, in qua ita flagris, clavis, sputis, etc., deformatus fuit, ut do eo dicebat Jsaias, cap. lui : « Non est species ei nequo decor, et vidimus cum, ct non erat aspectus; » *tertio,* in resurrectione, cum gloria ct honore coronatus est; *quarto,* in Eucharistia, ubi latens sub speciebus panis ct vini, in cos quasi transfigurari ridetur, transsubstantiatio enim est quasi accidentium transfiguratio.

Aii. »-. Anagogice : voluit hic Christus dare ideam nostrae resurrectionis et gloriæ, in qua ipso corpus nostrum reformabit configuratum corpori claritatis suœ.

Trcjcl. Tropologice : voluit Christus primo hic typum darò transfigurationis animæ peccatis nigræ in lucem gratiæ, per quam Christo configuramur. Transfiguratio enim nostra consistit in configuratione cum Christo, ut Christo in omni humilitate, chántate, obedientia, religione, etc., conformemur ; ut simus vivae imagines vilæ ct sanctitatis Christi, quasi nostri exemplaris ; ut cogitemus, loquamur, operemur ea pietate, gravitate, zelo, qua Christus; ut quicumque nos viderit, putet se in nobis Christum cernere. Rursum Christus hic dat ideam transfigurationis, qua anima a minori sanctitate transit ad majorem : Christus enim jam sanctus transfiguratus est, atque hæc transfiguratio sæpc priore est dificilior et rarior : Sancti enim sæpe sibi de sanctitate blandiuntur, el in ea quasi securi conquiescunt, nec ad majorem aspirant, uti peccatores ct pœnitcnles aspirant ad justitiam. Rarius est, ait ille Pater, ut a sanctitate minori ad majorem, quam ut a peccato quis ad sanctitatem transfiguretur. Idem asserit S. Bernardus, S. Bonaventura et alii; hoc tamen subinde fit in monte ct secessu cum Clirislo, puta in crebra et ferventi oratione ac meditatione. In ea enim mens illustratur a Dco, ac per eam quasi fistulam haurit lumen cadeste, quo illustrata concipit novos ardores ad reformandos mores, imo ut transformet se in Christum, ul cum Paulo dicat : « Mihi mundus crucifixus est. Vivo ego, jam non ego ; vivit veroinme Christus.» ElcumS.Ignatio, Epist. *ad Romanos :* « Amor meus crucifixus est. » Et cum S. Francisco, quinque corporis Christi stigmata, si non corpori, certe animæ suæ infigat ct Imprimat medullitus.

i'"'0 Oratio ergo est animæ transfiguratio : *Primo,* *n ca an*Dia lumen a Dco accipit, ut clarius a. eum, æque ac seipsam suaque omnia cognoscat i.Mo. ctlustret.

s Secundo, in ca a Dco petit impetratque gratiam ad maculas ct vilia, quibus deformata est, eluenda ct reformanda, atque ad tentationes quaslibet superandas. In ea pro desolatione nccipit consolationem, ex debili fit foriis, ex pigra fervens, ex perplexa intelligens, ex tristi finta, cx pusillanimi animosa.

Tertio, in ea supra se levatur, et ad Deum in coelum attollitur, ubi discit, imo videt res omnes terræ esse viles, exiles et fragiles, itaque eas, ut pueriles, quasi ex alto despicit et contemnit. Cernit enim non nisi in cœlo esse veros honores, veras opes, veras delicias. Tertio,

Quarto, ibi audit videtque paritor parvas et exiles esse omnes mundi cruces, omnem pauperlatem, omnem morbum, omnem famem, omnem persecutionem. Quare ea omnia fortiter sustinere et parvi æstimare decernit, dicitque cum Paulo : « Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis, » etc. Ergo : Quarto,

> Etiamsi fractus illabatur orbis,
> Impavidum ferient ruinai.

Quinto, in ea unit se Deo : «Quia autem adhreret Domino, unus spiritus est,» I *Corinth,* vi, 17. Bine S. Franciscos orans rapiebatur in altum, ac subinde usque ad altitudinem fagorum, imo usque ad nubes quasi ad Deum ascensurus, nec aliud dicebat, cogitabat ct amabat, quam : « Deus meus, et omnia. Da mihi, Domine, amore amoris tui mori, qui pro amore amoris mei dignatus es mori.» Hoc est, quod ait Paulus : « Nos vero omnes revelata facie gloriam Domini spéculantes, in camdem imaginem transforniíunur a claritate in claritatem, tanquam a Domini spiritu, » II *Corinth.* in, 18. Quinto, s. Fnnci^'scl^ indium,

Denique Christum non sedentem, nec genuflexión, sed stantem foisso transfiguratum innuit Marcus, dicens : «Evigilantes viderunt majestatem ejus, ct duos viros stantes cum eo, » scilicet pariter stantes. Unde sequitur Christum non sublatum in aera, uti nonnulli pictores pingunt, sed in terra, illi pedibus insistentem, fuisse transfiguratum. ItaThyræus, cap. ix Dc *Transfig.,* in fine.

Vestimenta altem ejus facta sunt alba sicut nix. — Aliqui L gendumputant asicullux;» nam Græca jam habent £»; t» çûç, id est *sicut lux;* in Irtftvsic et Syrus et Arabicus. Accedit Ægyptius, qui vertit: L7 *rutilavit facies ejus sicut sol, vestimenta quoque splenduerunt forma solis.* Æthiopicus : *Vestimenta ejus sicut crystallus.* Verum Noster legit cum Persico £; /.twv, id est « sicut nix, » et sic legunt hic nonnulli codices, imo omnes in *Mare,* ix, 2. Nix enim proprie dicitur alba, lux vero fulgida, quanquam nix non solum candet, sed ct fulget. Candor enim ejus tardus est, ut fulgeat fiatquo fulgor. Porro, hic habitus ct color symbolum est lætiliæ et gloriæ Beatorum, *Apoc.* iv,4, et passim alibi. Abulensis, *Quæst.* XL1I et seq., ac noster Salmeron opinantur vestibus Christi candorem hunc vere et realiter fuisse inditum: quare colorem vestium fuisse immuta- *

him, ut, sî ïllæ prius crani nigr® in se, fact© sint albæ, sin vero prius crant allɔæ, ut Abulensis putat, factas fuisse albiores; peracta vero transfiguratione , eas ad pristinum colorem et statum rediisse. Favet S. Marcus, dum ait : « Vestimenta ejus facta sunt splendentia et candida nimis, valut nix, qualia fullo non potest super terram facere candida, n Vestes ergo Christi duo habebant, scilicet candorem niveum quasi fullonis, ct splendorem a Deo immissum, utrumque supernaturalem : splendor enim hic non poterat a carne Christi per vestes, nipote opacas, eminere. Ita ipsi. Alii passim censent candorem idem fuisse cum splendore : splendor enim est candidus, sed candori addit fulgorem, cumque Dco agente cx carne Christi emanasse in vestes, ut fit in corporibus gloriosis, ideoque splendorem hunc obruisse et quasi absorpsisse nativum vestium colorem , si alius erat, ne tantisper appareret ; quare splendor hic in facie ct corpore Christi crat aureus et fulvus, uti est in sole; transfusus vero in vestes factus est albus, uti alba apparet luna, cum radiis solis illuminatur, et ipse sol per nubes transparent apparet albus : magnus enim splendor, si per obscurum corpus, quale sunt vestes, percipiatur, non tam rutilans fulgor, quam albicans candor apparet, eo quod objectu intermedii corporis radii ejus frangantur et quasi debilitentur. Ita Tertullianus, lib. IV *Contra Mardon.,* cap. XXII ; S. Ephrem et Auctor *Dc Mirabit. Script.* jam citat.; Euthymiushic, Alensis, III pari., QuasL XXI ; Albertus in cap. ix *Marcici Luca;* Lyranus, Glossa, Cajctanus, Franciscus Lucas, Suarez, Lorinus, in II Peír. i, 16; sic et Petrus Thyraeus *Dc Apparii. Christi,* lib. I *De Transfigite,* num. 42, per «candida» intcllipit splendida; uti ct Evangelist© alibi splendida vocant candida. Favet Marcus, cum ait : «Splendentia et candida nimis velut nix. » Intelligit ergo per splendorem candorem instar nivis splendentem, nam alioqui dixisset « candida ct splendentia. » Plenus erit sensus ct omnia adæquans, si utramque sententiam jungas el ulrumque factum dicas, scilicet vestes Christi et factas esse candidas ut nix per candorem niveum quasi fulloncum illis a Dco de novo inditum, ct pariter splendidas per splendorem cx facie ct carne Christi radiante in eas diffusum. Hoc enim significat Lucas, dicens : « Et vestitus ejus albus ct refulgens, » Græce , id est *effulgurans,* hoc est, radios instar fulguris evibrans. Unde liquet non solum candorem niveum in eis fuisse, sed ct splendorem fulgureum.

CimVr Candor enim est color perfectissimus el lux sive ^¿¿¿splendor omnium qualitatum sensibilium nobilissima, ac fulgur est igneum et rerum omnium efficacissimum. Ita Barradius ct Tolclus.

Trojx'1. Tropologice : vestes Christi sunt Sancti : hi enim cum ornant ut vestes, suntquo candidi el frigidi ut nix, quia casti et puritate fulgidi. Ita S. Gregorius, lib. XXXII *Morat.,* cap. v ii.

3. Et ecce awativercxt fis Moïses et Elias v . i.
CUM EO I.OQVENTES. — QuæFCS, CUT hi duo pi*æ

aliis Prophetis apparuerunt? Respondet Maído- 4.
natus , quia hi duo præcedent secundum Christi adventum ad judicium, qui erit cum magna majestate, cujus proinde typum el figuram dedit Christus in hac sua transfiguratione : de Elia id verum est, sed falsum de Mose, uti ostendi *Apoc.* xi, 3 et 4, ubi probavi Enoch venturum cum Elia contra Antichrislum, non Moscn.

Dico ergo causam fuisse, quod Moses fuerit Ic- Mmh
gislator legis veleris; Elias vero princeps pro-'l El>2
phetiœ et Prophetarum : quare ipse repræsenlavit XA
totum Prophetarum chorum. Hi ergo duo appa- Cnf
ruerunt, ut ostenderent Christum vere esse Messiam, Salvatorem mundi a se in lege et Prophetis s».
promissum. Per Mosen igitur ostenditur lex, per Eliam prophetia, in Christum conspirare, ac utramque jam officio suo perfunctam terminari el dare locum Christo, novo legislatori et Prophetae a Dco misso, atque per omnes Prophetas ac nominatim per Moscn promisso , *Deuter.* xvm , 18 : « Prophetam, inquit, suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui, el ponam verba mea in ore ejus. » Ita S. Hieronymus, Chrysostomus, Ambrosius ct Euthymius. Addit S. Hieronymus, lib. II *Contra Jovin.,* Moscn et Eliam hanc visionem meruisse, quia æque ul Christus quadraginta diebus jejunarunt in monte. Hinc Tertullianus, Orígenes, Nazianzenus el alii cencenl hanc visionem humanitatis Christi in transfiguratione repræsentatam (œque ac rcpræsentala fuit Eli® in spiritu auræ tenuis, quo se illi ostendit Deus, III *Reg.* xix, ait Abulensis) ct promissam fuisse Mosi a Deo, cum ci cupienti petantique faciem Dei videre , Deus respondit, dixilque : « Posteriora mea videbis, faciem autem meam videre non poteris,» *Erodi* xxxm, 23. Quod in sensu litterali verum esse nequit, sed tantum in symbolice, ut ibidem ostendi. Nam in sensu litterali Moses vidit ibidem dorsum Dei in corpore luminoso el glorioso, ab Angelo Dei vicario assumpto : quæ visio, teste S. Hilario, fuit lypus transfigurationis Christi, in qua Moses vidit gloriam humanitatis Christi.

Sex alias causas dat S. Thomas, HI *pari., Qucrst.* Sex jü i
XLV, art. 3, ad 2, quas audi : Prima est hæc, quia enim lurbœ dicebant eum esse Eliam, vel Jeremiam, aut unum ex Prophetis, capita Prophetarum sccum ducit, ut saltem hinc appareat differentia servorum ct Domini. Secunda ratio est, s«uudx
quia Moyses legem dedit, Elias pro gloria Domini (emulator fuit : unde per hoc, quod simul cum Christo apparent, excluditur calumnia Judæorum accusantium Christum, lanquam transgressorem legis el blasphemum, Dei sibi gloriam usurpantem. Tertia ratio esi, ul ostendat se habere po- Tertuu
lestatem mortisel vitæ, et esse judicem mortuorum et vivorum, per hoc quod Moysem jam mortuum ct Eliam adhuc viventem sccum ducit. Quarta Qtmu.

ratio est, quia sicut Lucas dicit : a Loquebantur cum co do excessu , quem completurus erat in Jerusalem, id est do passione ct morte sua ; ct ideo, ut super hoc discipulorum animos confirmaret, inducit eos in medium, qui se morii exposuerunt pro Deo. Nam Moyses cum periculo mortis se obtulit Pharaoni, Elias vero regi
c . Achab. Quinta ratio est, quia volebat ut discipuli sui aemularentur Moysi mansuetudinem et zelum Elio». Sextam rationem addit Hilarius, ul ostenderet scilicet se per legem, quam dedit Moyses, et per Prophetas, inter quos fuit Elias predpuus, esse prædicatum. Denique Elias œquahirMosi affectu, non effectu : plura enim gessit Moses, quam Elias. Audi S. Ambrosium, lib. I *Dc Jacob ct Vita beata,* cap. vni : a Operationes , inquit, bono commendantur affectu. Neque enim minus beatus Elias quam Moyses; cum alter cibi
/ . indigus, melotide vili, sine filiis, sine sumptu, sine comite, alter populi ductor, lælus sobole, succinctus potentia, diverso genere meritum æquale fundaverint, quando cum Domino in resurrectionis gloria refulserunt. Videtur enim parem his quasi paribus gloriæ suæ testibus dedisse mercedem. »

Adi pro- Quaeres, qua ratione ct modo hic apparuerint
£ Closes et Elias? Dc Elia omnes conveniunt ipsum
x <1 u in proprio corpore apparuisse ; Elias enim raptus
" est curru igneo in cœlum, ct adhuc vivit ut ve-
* ' ' niat cerlctquc pro Christo contra Antichristum. Ex paradiso ergo vel loco, in quem a Deo translatus est, Elias subito per Angelum translatus fuit in montem Tabor, ibique in transfiguratione Christi cxlilit collocutor ct testis. De Mose varice sunt sententi®, quas recensui Deu/., cap. ultim., vers. 5. Certum est, ut ibi ostendi, Mosen esse mortuum, nec hucusque resurrexisse. Quare non-
* nulli putabant hic non Mosen verum apparuisse,
7 ¿“sed Angelum in specie ct forma Mosis. Verum
Iliona hoc falsum est, imo erroneum, ait Suarez, quia Moses inducitur hic ut testis Christi : testis autem in propria persona debet ferre testimonium. Unde nemo interpretum est, qui dicat non fuisse Mosen, sed Angelum, nisi Glossa in cap. ix, *Luca* 30, quam S. Thomas desumptam putat ex auctore *DeMirab. sanctæ Scriptura,* lib. Ill, cap. x ct xni. Sed hic auctor nil tale habet, imo asserit omnium sententiam esse, quod fuerit verus Moses. Probabilius ergo Jansenius opinatur hanc Glossam petilam esse ex S. Augustino, lib. *Dc Cura pro mortuis,* ubi dubitat Augustinus, an mortuorum apparitiones vere flant per ipsos, an per Angelos, an potius, inquit, per utrosque, non tamen dubitat de Mose nostro hic; imo Calvinus, licet dicat probabile esse fuisse spectrum Mosis, tamen addit probabilius esse fuisse veram animam Mosis. Mosis igitur anima e limbo per Angelum translata est in terram, ibique egressa, venit in Tabor ad Christum; assumpsit corpus, vel aereum, formante illud Angelo, ut volunt Lyranus, Salmeron, Abulensis et S. Thomas, IH *part., Quast.* XLV,art. 3, ad 2; vol ceric proprium corpus resumpsit, ct resurrexit, ita ut anima Mosis c limbo per Angelum deducta sit ad ejus sepulcrum, ibique collectis ab Angelo Mosis cineribus, Deus illis animam Mosis inseruerit ct liniverit, ul verus vivusque fuerit Moses, quem idem Angelus cx sepulcro transtulit in Tabor. Decebat enim ut in hoc Christi testimonio omnia essent vera ct solida; et sic Christus hic resuscitando Mosen, ostendit se judicem ct dominum vivorum esso et mortuorum. Sic opinantur Tertullianus, Orígenes, Irenæus et alii, quos citat ct sequitur Suarez, 111 *part., Quæst.* XLV, disp. 22, sect. 2 ; ac Petrus Thyræus, *Dû* Appari/. *Christi,* lib. *Do Transfigar.,* cap. in, § 36, quorum uterque multis rationibus probabilibus idipsum confirmat. Si hoc sequaris, censcasque Mosen resurrexisse, neccssc est ut dicas cum rursum esse mortuum, ac rursus cum aliis post Christi resurrectionem resurrexisse; nam primus resurgentium ad vitam immortalem fuit Christus.

Nota : Christus Mosi et Eliæ suum splendorem et gloriam afflavit ct communicavit, æque ac vestibus suis. Unde Lucas ait, ix, 31 : « Erant autem Moses ct Elias visi in majestate, » Græce *b fefy, id est tn gloría.* Ita Tertullianus, Orígenes, Damascenus, D. Thomas, Abulensis et alii passim. Oportebat enim ut viderent Apostoli conservorum gloriam, ut fortificarentur in laboribus. Denique 1)10 hac de causa, ait Beda *De Lotis Sanctis,* in Tubor (edificata fucre duo monasteria, unum in hono- Tabor,
rem Mosis, alterum in honorem Eliæ.

Cum eo loquextes. — Lucas addit : « Et dicebanl excessum ejus, quem completurus erat in Jerusalem. » Pro « excessum » Græce non est diokaU Ccçxat;, quasi significetur hic extalieus amor Christi, qui eum adegit ad passionem ct crucem, ut aliqui pii hic imaginantur; sed est id est exitus, scilicet ex Jerusalem, ct cx hac vita per mortem crucis in monte Calvari®, quem Moses ct Elias hic audientibus Apostolis prædixerunt Christo, ut scandalum et horrorem crucis Christi, tam iis, quam nobis eximerent. Unde nonnulli cum Chrysostomo pro ir-frev, legunt id est gloriam; nam in cruce maxime Christus suam potestatem ct gloriam ostendit : unde tunc sol obscuratus est, pelræ scissœ sunt, terra contremuit, etc. Porro, sermo ipsorum cum Christo familiaris fuit de rebus nolis, non disciplinais, non doctrinalis ; sed tamen didicisse aliquid testes potuerunt, et Christus aliquid cognovisse ab ipsis singulare. Quid vero? Illi tempus passionis; hic grati animi significationem , et prælerea desiderium quo petierunt perfici opus redemptionis human®. Est et hoc probabile, quod gratias egerint Domino, tanquam insigni humani generis Redemptori; ct propositis eximiis fructibus, Dominimi ad sumendum passionis calicem animarmi, quemadmodum in horto animavit Angelus. Ita Thyræus.

VrH. L /.if. n 35j Vor U. 5.

L RESPONDENS AUTEM PFTIIUS, DIXIT Ah J1SUM : Ducine, bonU>l (jucundum, suave et beatum) EST NOS inc ESSE. Si VIS, FACIAMUS UIC TRIA TABERNACULA : run uniti, Moysi unum, ei Elie uni-m. — Petrus hic gloria exultons et (piasi ebrius, volebat in ca lucrerò et permanere, ut jugiter illa fruerctur; unde Arabicus vertit : *Bonum est ut maneamus hic.* Votum hoc Petri implevere posteri, œdiilcantcs in Tabor 1res ecclesias, lesto Beda. Sapienter Damascenus : « Non est, inquit, tibi bonum, o Petre, quod Christus ibi moretur : non enim obtineres claves regni, nec mors abolita esset tyranni ; ne (pueras ante tempus felicia, ut Adam deificationem. »

Tropologice : ludens in hisce verbis more suo S. Bernardus,serm. G *De Ascens. :* «Quomodo, inquit, jam bonum est nos hic esse? Imo voro molestum est, grave est, periculosum est. Nimirum ubi moliti® plurimum, sapienti® modicum, si tamen vel modicum invenitur, ubi viscosa omnia, omnia lubrica , operta tenebris, obsessa laqueis peccatorum , ubi periclitantur animæ, ubi spiritus affliguntur sub sole, ubi tantum vanitas et afflictio spiritus est. n Rursum Theophylactus : Ne dixeris, inquit, cum Petro : Bonum est nos hic esse; nam oportet semper proficere, et non permanere in uno gradu virtutis et contemplationis, sed ad alia transire.

i vk jg-nih Mo-bl$> iwp.

Quæres, unde Petrus agnovit hos duos loquen-(cs cunî jcsu 055Q \[oscn c[Eliam? Respondeo : *Primo,* potuisse cum ipsos agnoscere ex colloquio cum Christo. Videtur enim Moses dixisse Christo :

Filmo.

Salve, Messia salvator noster. Tu es ille, cujus passionem ego tot sacrificiis, ac praesertim occiso agno, et perfecto Paschapræflguravi. Elias vero : Tu cs cujus resurrectionem ego in filio vidua;, quem ad vitam revocavi; ac cujus ascensionem ego curru igneo raptus in cœlum repraesentavi, etc. Forte etiam Christus eos, aut ipsi so invicem suis nominibus appellabant et nominabant.

Secuniio.

Secundo, potuit eos agnoscere Petrus cx specie et habitu, qua eorum imagines pingebantur, vel (si hæc pictura imaginum ob metum idololatria; non crai apud Judaeos in usu) certe describebantur in sancta Scriptura et Traditione Majorum; v. g. Elias agnosci potuit cx zona pellicea et melote, qua vestiri solebat, IV *Peg.* 1; Moses cx facie cornula, imo si Drulmaro hic cl Origani id asserenti credimus, apparuit Moses cum labidis legis, Elias cum curru igneo.

Tento.

Tertio, et maxime eos agnovit Petrus cx inspiratione divina, lia Tertullianus et alii superius citati.

Quæres, cur Petrus petiit fieri tria hæe. tabernacula, cum Beati non egeant tabernaculis? Respondeo : Petrum hoc dixisse sub finem transfigurationis, cum jam Moses et Elias pararent abitum, ul cos retineret, nc abirent. Nam Lucas ait : «El facium est, cum discederent ab illo, « scilicet Moses et Elios a Jesu, « ait Petrus ad Jesum : Bonum est nos hic esse, faciamus, » etc, 7. d. 0 quam suave et delectabile est in hac visione commorari ! Quare, o Christe, ne patiaris Mosen cl Eliam discedere; ac, ut eos retineamus, faciamus cis habitaculum et tabernaculum cuique suum, in quo commorentur. Non meminit tabernaculi sui, Jacobi et Joannis, quia, ut dixi, Mosen et Eliam abeuntes volebat retinere : unde de iis, non do se et «ociis erat sollicitus. Addit Abulensis, *Qucest.* LX1V, Petrum cogitasse, quod eodem tabernaculo, quo Christus , nipote ejus discipuli, exciperentur; aut certe, ut Lyranus, Petrus sibi destinabat tabernaculum Christi, Jacobo tabernaculum Mosis, Joann* tabernaculum Eliæ. Addit Marcus : a Non enim sciebat quid diceret; » et Lucas : « Nesciens quid diceret ; » 7. d. Petrus Frtroi dulcedine hujus visionis ebrius, ut eam continuarct, quasi rationis impos dicebat incongrua, 4» quii mente aberrabat et quasi delirabat. Idf^ue pri*mo,* quia putabat Christum gloriosum, item Mosen et Eliam egere tabernaculis, iisque tribus, quasi unum iribus non sufficeret. Rursum Mosen et Eliam æquabat Christo. *Secundo,* quia opor- svuoilo, tebat Christum in Tabor manere, nec redire ad discipulos, quare Christum, qui est bonum universi, concludere volebat in hoc monte. Rursum felicitatem quærcbat in terra, quæ est locus exilii cl ærumnarum, cum illa quærenda sit in cado; hoc enim nobis est patria et paradisus. *Tertio,* Tertio, quia Christum a prœdicatione, passiono et cruce, ac consequenter a redemptione mundi avocabat, suam voluptatem præponens saluti omnium hominum cl voluntati Dei. *Quarto,* quia adhuc Quarto, mortalis et passibilis, solus cum Jacobo et Joanne beatitudine perfrui volebat, ad quam tamen Deus per Christum innumeros post hanc vitam perducere destinaret. *Quinto,* quia volebat gloriam ante laborem, coronam ante certamen, bravium ante meritum, gaudium ante passionem et crucem; cum prius oporteret Christum et Christianos pali, et ita intrare in gloriam suam, *Luna* XXIV. Crux enim est via et scala ad felicitatem, el

Dulcia non meruit, qui DOQ gtuUvil amara.

Hinc Christus per summum crucis opprobrium summam adeptus est gloriam. Hinc et Poeta gloriam liter» laboris filiam nuncupat, ac vicissimS. Gregorius, in cap. vii *Job,* 2, labores vocat pignora gloriæ. *Sexto,* quia felicitatem in viMonOjgloriosœ humanitatis Christi, non vero in visione deitatis collocabat. Si ergo Petrus conspexisset divinitatis gloriam, et gaudiorum bonorumque omnium abyssum, quid dixisset? Hæc enim Petri visio el voluptas erat sensibilis et corporea, eratque dunlaxat una mica, stilla et gutta respectu voluptatis et gaudii, quod percipiunt Beati in videndo et fruendo Deo, cum in co quasi in mari deliciarum se immergunt, coque absorbentur, juxta illud Ps d ixxv : « Inebriabuntur ab ubertate domus g imu.

tun?, ct torrente voluptatis tu© potabis cos. » Porro, visio *hæcploriæ* Christi, Mosis cl Eliæ, in discipulis magnam ciebat non solum voluptatem, *fed et admirationem* ct reverentiam, ac sacrum *quemdam* horrorem. Unde Marcus ait : « Non enim sciebat quid diceret : erant enim timore exterriti.»

Vw» 5. ✕ ADULO EO LOQVEXTF, FCCB NUBES LUCIDA 0IÌL'M-

mnT K0S* — « Obumbravit, » id est circumdc-
it' *dit et* complexu suo cinxit cos, scilicet Christum,
* Mosen, Eliam et tres Apostolos, inquit Abulensis, ita ut cerni non possent ; quia nubes ampla erat, ct valde densa, æque ac fulgida el coruscans.

Xnicf Noto : Lucas, ix, 34, sic habet : a Hæc autem ©bcm- j[|0 (petro) loqncnte, facta est nubes, el obumbra-
r<< * viteos; et timuerunt intrantibus illis in nubem, »
rtcv îquod Tolctus sic cx Damasceno explicat, *q. d.*
r? l Dum Petrus dicit : « Faciamus hic tria taberna-
tu. cula, » nubes ei contradicens sc mediam interposuit inter Christum, Mosen et Eliam ex una parte, ct discipulos cx altera ; itaque u obumbravit ros, » scilicet discipulos, ut fulgor Christi oculos discipulorum perstringens, hac nubis umbra intermedia temperaretur, itaque facilius a discipulis conspiceretur. « Et timuerunt intrantibus illisinnubem,» id est, timuerunt discipuli, cum viderent nubem complecti Christum, Mosen et Eliam, se vero ab illis per nubem excludi ; « timuerunt, » inquam, quia videbant se extra nubem, illa obumbratos ac solos deseri, ne si quid mali eis eveniret, nullum haberent qui eis succurreret. Vel « timuerunt, » ne Christus cum Mose et Elia abiret alio, vel raperetur in cœlum, uti olim raptus erat Elias curru igneo. Cum Toleto consentit Petms Thyraeus, lib. *De Apparii. Christi,* tract. *De Transfiyur.,* cap. iv, num. 16. Eslquehæc sententia probabilis.

Socar L. *Secundo,* Barradius censet nubem venisse post discessum Mosis et Eliæ; nam, ante vers. 33, dixerat de iis Lucas: «Et factum csl, cum discederent al) illo. » Tunc ergo « nubes obumbravit cos,» scilicet Christum cum discipulis, qui soli manserant reliqui, ideoque a timuerunt,» quia viderunt se in nubem ingredi iliaque se undique cingi, nescientes quid inde cis eventurum esset.

Trj i *Tertio,* optime Franciscus Lucas censet hanc nubem obumbrasse, id est umbra sua circumdedisse et cinxisse tam Christum, Mosen et Eliam, quam 1res discipulos, nipote Christo vicinos, sed ita ut circa Mosen et Eliam se condensans, cos in se intrantes complectens, ex oculis discipulorum subduxerit el abduxerit, uti censet Eulhymius, ct Syrus, qui, pro *intrantibus illis in nubem,* vertit: *Cum viderent Mosen et Eliam, qui inqrcdic-Lintur nubem,* ideoque *timuerunt,* uti explicabo vers. G. Sic et nubes suscipiens Christum ascendentem incœlum, subduxit cum ab oculis Apostolorum, *Ad.* i. Quod ergo paulo ante dixit Lucas : « Et factum est, cum discederent ab illo, » •ic inVUigc «cum d^ederent. » id est, cum discessum pararent, cum signum darent abitus, cum Jesu valedicerent, quasi mox abituri. Mox enim supervenit nubes, qua; cos complexa scorsine duxit ct abstulit. Unde Arabicus vertit : *Et cum vellent discedere ab co.*

Quærcs, unde et cur hæc nubes? Responde- Nabli nf. Úciinü quilo hic? Primo. tur : Facto est a Deo per Angelum ex condensatione acris et vaporum, ut per eam corrigeret Petri votum dc tribus tabernaculis fabricandis, ostendendo Christum iis non indigere, nipote cujus thronus sit nubes lucida et gloriosa. Quocirca verisimile est Petrum, Jacobum ct Joanncm fuisse intra hanc nubem, non extra, tum quia vicini erant Christo, ut dixi, erantque dc ejus domo ct familia; tum quia nubes hæc, si solum Christum complexa fuisset, debuisset esse valde parva ct demissa; jam autem magna fuit et alta, ut esset symbolum magnitudinis , celsitudinis et magnificenti© Dei ; tum quia ideo a Christo hi tres Apostoli erant adducti in Tabor, ut essent testes certi apud cœlcros apostolos et fideles eorum, quæ in nube circa Christum gerebantur, ac præserlim vocis Dei Patris : « Hic est Filius meus, d Ergo hæc coram et clare, sine velo et nubo spectare ct audire debebant, ut essent oculati et auriti testes omni exceptione majores. Porro, nubes est symbolum, æque ac velum glo- Nul*>* riæ Dei. Hinc olim in nube, quia ipsa coelestis est, et impervia visu, solebat Deus incomprehensibilem suam majestatem, quasi obtectam eminus, ct velut per umbram Hcbræis demonstrare, ut palet *Exodi* xix, 9 ; xxiv, 15, ct XXXiv, 5. Unde nubes vocatur ascensus, sive vehiculum Dei, *Psal.* cm, 3; item tabernaculum, thronusct sedes, non tantum majestatis, sed ct omnipotenti©, summæque efficaci© Dei ; nam cx nubibus in hostes jaculantur grandines, turbines, tonitrua, fulmina, *Psalm,* x v ij, 12 ct scq.; *Psalm.* LXvn, 35; *Psal.* Lxxxvin, 7 ; hinc ct Christus, cum majestate judicaturus orbem veniet in nubibus coeli, *Matth.* cap. xxiv, 30. Nubes hæc ergo voci Dei Patris fuit quasi instrumentum; Christo, decus et ornamentum ; Mosi et Eliæ, vehiculum; Apostolis,umbraculum. Addit Abulensis, QuasL Secuela, LXXV, et ex eo Thyræus, nube hac tegi voluisse Christum, ut ea tegeretur dum deponeret splendorem transfigurationis suæ, ne id viderent Apostoli, sicul non viderunt ejus initium, cum primo illum assumpsit, quia dormiebant. Addit tertio S. Ambrosius in cap. ix *Luca,* quod nubes Terito, hæc splendorem corporis Christi, quem alioqui fragiles Apostolorum oculi ferre non potuissent, moderata est et temperavit. Porro, cx nube hac opinatur Tolctus in cap. ix *Luc.* vers. 34, Chris- Chrhtm tum transfiguratum fuisse nocte, tempore somni : ”* \' unde Apostolorum oculos gravatos fuisse ail Lu- tril(ti- cas, ideoque mirabiliorem apparuisse Apostolis gnratw. Christi transfigurationem. Splendor cnim tantus mirabilior est noctu quam diu. Verisimiliter quoque alii putant mane in aurora Christum esse

transfiguratum, tum nc viderentur esse hæc præstigiæ et spectri nocturna; tum quia Christus venit ad opera lucis; Apostolorum autem oculi gravati erant ex fatigatione, ut inferius dicam, vers. 8. Denique aurora est confinium lucis ct tenebrarum, estque amœna, ideoque gloriæ symbolum.

NnbM Lucida fuit *primo ,* quia gloriæ Christi erat index : unde Cajetanus censet lucem nubi huic iob. afflatam a luce et splendore corporis Christi, aut ri*-*- potius, quia per eam majestas ct gloria Patris loquentia repraesentabatur. Unde Petrus, H *Epist.* cap. i, vers. 17, nubem hanc vocat magnificam gloriam Patris cx ea loqucnlis, qui tamen per camdem ornabat ct augebat gloriam transfigurationis Christi : fuit ergo nubes hæc plena majestatis et gloriæ.

Sc.nj). *Secundo,* ut significaretur differentia legis veteris et novæ. In veteri enim Deus apparebat Hebræis in nube caliginosa, quia illa lex plena erat umbris et terroribus : in nova vero apparet in nube lucida, quia lex nova veritatem affert, claritatem et amorem. Ita S. Chrysostomus, Thcophylactus et Damascenus, *De Transfiguratione.*

Et ecce vox (Dei Patris ad Christum) de nube, **DICENS : IÏIC EST FILIUS MEUS DILECTUS, IN QUO MIDI** complacui; ipsum audite. — Nota *primo,* cum S. Chrysostomo, Ambrosio, Toleto, Janscnio ct aliis, patere ex *Luca,* ix, 33 et seqq., hanc vocem cx nubo aliius a terra elevata (unde S. Petrus ll *Epist.,* cap. i, ait « de cœlo ») insonuisse post discessum Elice ct Mosis, idque hoc fine, ut Apostolis clarissimum esset et certissimum, hanc vocem ad solum Christum dirigi, non ad Mosen, vel Eliam, nipote jam absentes. Vox hæc, cum fuerit opus *ad extra,* ut loquuntur Theologi, formala est a lota S. Trinitate per Angelum (his enim quasi ministris ad exteriora opera utitur Deus, *Hebr.* i, vers, ult.), ut repraesentaret Deum Patrem : in hujus enim persona Angelus formavit hanc vocem, uti el illam : a Ego sum Dominus Deus tuus, » *Exodi* xx.

in tran> flxuuiio- i-.i.dhS* TjIiHu - Nota *secundo,* hic, æque ac in baptismo Christi, symbolice repraesentatam fuisse sanciam Trinitatam. NamSpiritus Sanctus apparuit innube, Pater in voce , Filius in divino splendore et gloria, in quo pariter apparebat Verbi incarnatio. Videbatur enim Christus homo, et per splendorem vocemque Patris significabatur idem esse Deus, Deique Filius. Spiritus Sanctus per nubem adumbratus est, quia ipso ut nubes fulgida hominem illuminat, tegit, obumbrat, fœcundal ad omne opus bonum. Ita S. Ambrosius, Orígenes, Beda cl S. Thomas. Adde quod idem beai et glorificat. Hinc in baptismo Christi Spiritus Sanctus apparuit in specie columbœ, quia in baptismo dat innocentiam : in transfiguratione vero, quæ est typus resurrectionis, apparuit in specio nubis, quia tunc dedit dabiique ab omnibus malis securitatem. Paulo aliter Beda : a Illic, ait, Spiritus Sanctus in columba, hic in nube , quia qui fidem simplici corde servat, clare postea quod credidit, videbit. »

Hic est Filius meus.— < Duo grata vocabula, inquit B. Cyprianus, serm. *De Baptismo* , Filius et dilectus,» ipso Deo dictante, «nostris sensibus imprimuntur, ut communio nominum nos associet collegio munerum, ct tanta» dulcedini' nomina nostrum emolliant animum, accendantquo devotionis affectum.» Porro, «non dixit (Deus Pater): In hoc est filius meus, ne alter ab altera seorsum per se positus, hoc est, divisui inlelllgatur, sed quo secundum dispensatoriam unionem unus idemque simpliciter accipiatur: Hic , ait, est Filius meus,» ait Concilium Ephcsinum cx *Prosphonet.* Cyrilli ad Imperatorem.

Dilectis (Syrus , *dilectissimus.* Alludit ad illud Ps. xxvni, 4 : < Vox Domini in magnificentia, etc., ct dilectus, quemadmodum filius unicornium,» quod de Christo per multas unicornis ct Christi analogias exposui, II *Petri,* i, 17). rv quo mihi complacui. — In quo omnem ct summam habeo complacentiam, qui solus milii infinite placet, propter quem mihi placent quicumque placent. Vide dicta *Matth.* m, 17.

Ipsum audite. — Non Mosen, qui jam abiit,sed ipsum Christum, quasi novum legis novæ legislatorem. «Audite,» ¡psique el ejus mandatis par omnia credite et obedite. Alludit ad *Deuter.* xviu, 15, ubi Moses de Christo ait: «Prophetam de gente tua, et de fratribus tuis, sicut me suscitabit libi Dominus Deus tuus : ipsum audies. » In baptismo Christi non fuit dictum: «Ipsum audite , » quia tunc primum mundo demonstratus fuit Christus, hic vero propositus fuit ut doctor et legislator. Igitur teste Tertulliano, S. Leone, Damasceno ct aliis superius citatis, significatur hic abrogatio legis veteris et novæ institutio. Item Christi passio in excessu, quam dc Christo loquebantur Moses et Elias ejusque, resurrectio, ascensio et gloria repræscntalur in ipsa transfiguratione; infernus vero et limbus in Mose, qui e limbo prodii in Tabor.

6. Et audientes discipuli, cfxidkrunt in fa —— j CIEM SUAM, ET TIMUERUNT VALDE. — *Primo,* quia l' nubes hæc videbatur eis novum quid, magnum . * a el divinum parturire. *Secundo,* quia, ut habet Srcnihb. Syrus, videbant Mosen ct Eliam abeuntes intraro in nubem, ac per eam ex oculis eorum evanescere. Timebant enim, ne Moses e nube fulmina ct tonitrua jacularetur, uti olim fecerat accipiens a Deo ct dans populo legem in Sinai, *Exodi* xix, 16 ; ao no Elias o nube jacularetur igues, uti olim fecerat, IV *Rey.,* i, 10. *Tertio,* «audientes limucrunt,» quia vox e nube, ait Abulensis, instar tonitrui fortiter, sed suaviter resonans el reboans, cos torrefecit et perculit. Ita S. Ephrcm, orat. *De Transfigar. :* a Aci hanc, ait, vocem proni cecideruntApostoli in terram, erat enim tonitru terri-

hile. Qnamobrem voce ejus fremuit terra, ct ii *ceciderant in terram, n Sic ille.* « Humana fragilitas, flit S. *Hieronymus, conspectum* majoris glori® ferre non sustinet, ac loto animo ac corpore contremiscens, ad terram cadit. » Addit Orígenes, Cbiysostemus, Euthymius, cos timore perculsos cecidisse in faciem, ut Deum adorarent, illique supplicarent, ne scilicet fulmen aut tonitru eos afflarci, vel aliud quodpiam malum in cos ingrueret

Vm 7. 7. Et ACCESSIT JESUS, ET TETIGIT TOS, DIXITQUK fis : SURGITE, ET NOLITE TIMERE. — Apostolos ÍTCS, quos Dei intonantis vox ct majestas prostraverat, Christi humanitas erigit, ut erectos rursum sistat Deo. Ad hoc enim venerat ipse, qui est mediator Dei et hominum.

Vtrt.8. 8. Levantes altem oculos suos, neminem vidlrunt, Nisi solum Jfslm. — Disparuerat ergo nubes cum Elia et Mose; Jesus quoque, transacta jam transfiguratione, in pristinam faciei formam ct figuram redierat.

u''i ar'

Symbolice : significabatur disparuisse legem ct Prophetas, mnbrasquc legis veteris praesente Christo, ipsiquo locum cessisse, ac ipsum solum Mipcrcssc, qui veram Evangelica» legis lucem hominibus afferat. Unde Orígenes : «Facti, ait, fuerunt unum Moses, id est lex, ct Elias, id est Prophet©, conversi ambo in Evangelium Christi ; et non sicut prius fuerant fres, sic el manserunt, sed tres unum sunt facti;» qui transierunt in Christum, sicut lex ct Prophet© in Evangelium. Rursum cito transiit hæc gloria ct delectatio transfigurationis, ut ostenderet Christus omnia in hoc mundo, etiam excelsa ct divina esse brevia, sed in cœlo fore æterna, ut ad illud anhelemus; in terra enim omnia mensurantur tempore (quod fluxum est ct breve), iu cœlo vero stabili ©ternitale.

Onioiot> ; ln'" Nola, historiam transfigurationis varie narrant S. Malthæus, Marcus et Lucas ; sed Jure fuit rei gesta* series ct ordo, qui Evangelistas omnes inter se conciliat. *Primo,* Christus oravit ; interim discipulis cx labore conscensi montis, et cx prolixitate orationis Christi somno gravatis ac dormientibus, transfiguratus est Christus. Secundo, accesserunt Moses el Elias, loquenlcs cum Christo de excessu (morte crucis) quem completurus erat in Jerusalem. *Tertio,* Apostoli c somno, hoc fulgore el colloquio excitati, viderunt gloriam Christi, cum coque colloqucntcs Mosen el Eliam. *Quarto,* fluito hoc colloquio, cum signum darent abitus, S. Petrus hac voluptate quasi ebrius, dolens eos parare abitum, petiit fieri tria tabernacula : unum Christo, secundum Moysi, tertium Eli®. *Quinto,* supervenit nubes subducens Moyseu ct Eliam, cum voce ad Christum : « llic c4 Filius meus dilectus, » etc., quibus territi S. Pelrus, Jacobus ct Joannes ceciderunt in terram, sed mox a Christo confortati ct crecli, levutes oculos suos, solum viderunt Jesum; interim Moyses ad limbum, Elias ad locum suum per Angelum, ufi adductus, ita et reducius esi.

Ven. 6. /.kt. n, 36; *Var.* IX. 9. 9. Et discendintihus illis de MONTE, PRÏ'CEPIT ns Jesus dicens : Nemini dixeritis visionem, donec Filius hominis a mortuis resurgat. — «Nemini, » non tantum plebeio, ut vult S. Hieronymus, seti et Apostolo, ne cui ex eis instili® ct invidi© causam daret, dolenti scilicet, quod cum Petro, Jacobo et Joanne transfigurationi non in(crfuisscf. Ha Damascenus, qui ait : a Ne proditorem invidi© rabies in furorem ageret. » Indu Marcus, cap. ix, ait ipsos ita fecisse : « El verbum continuerunt apud se. » hiem asserit Lucas. Causa cur Christus cis silentium indixerit usque ad resurrectionem, fuit, quia tunc erat futurum tempus opportunum hoc mysterium revelandi, tuneque illud intellecturi el crediturі erant Apostoli, quando post passionem et mortem, in qua,,üt scandalizandi erant et turbandi, jam peractam, visuri erant ipsum resurgentem in gloria, cujus hæc transfiguratio erat typus. Unde S. Hieronymus : « Non vult, inquit, hoc, scilicet transfigurationem, in populis prmdicari, neci incredibile esset pro rei magnitudine, et post tantam gloriam, apud rudes animos sequens crux scandalum faceret. » Sic et S. Chrysostomus, Bcda ct alii. Ex resurrectione enim Christi certo cognituri erant, Christum non coactum, sed sponte cx nimio amore pro nobis crucem ct mortem subiisse, ac jam gloria donatum, cum eadem judicem venturum in fine mundi, cadcmque gloria coronaturum cos, qui ipsius exemplo cl prœccplo sese abnegaverint, crucem tulerint ipsumque secuti animas suas ejus amore perdiderint.

CnrCbrU ”• « «ala-

Tropologice : Christus crucis suæ opprobrium propalans, gloriam vero transfigurationis abscondens, docet nos celare dotes ct dona Dei nobis collata usque ad mortem, uti Paulus celavit suas revelationes, ll *Corinth,* xu, 6, ne ob ea laudati intumescamus, ct ob superbiam illis privemur. Unde, *Ecxli.* xi, 30 : « Ante mortem no laudes hominem quemquam, n Causas ibi dixi.

Vr.<. ia Gn'r d? EH* trilintn.<). W: ' ⁋ J”” 10. Et interrogaverunt eum discipuli, dicentes : Quid ergo Scribe dicunt, quod Eliam oportEAT PRIMUM VENTRE? — Occasio hlljus interrogalionis fuil, quod tres hi Apostoli in transfiguratione viderint Eliam, cumque abeuntem conspexerint. Mirantur enim cur discesserit, cum manere debuisset, ut Christum Chrisliquo regnum ct gloriam præcurreret, juxta vaticinium Malachiæ, cap. iv, 6, quod citabant docebantque Scribæ ; sed errabant in confusione temporum : non enim distinguebant primum Christi in carne adventum a secundo ejus adventu glorioso ad judicium. Hunc enim secundum adventum præcurret Elias, sicut Joannes Baptista præcucurril primum. Verum Apostoli, etsi primum Christi adventum a secundo distinguerent, viderant enim primum, at necdum viderant secundum, tamen ct hunc propediem fore sperabant : quia enim audierant a

Christo fieri mentionem resurrectionis suæ imminentis, cjusque (ypnni viderant in transfiguratione, putabant (sed falso) post eam statina Christum gloriose regnaturum, ac regnum gloriœsuœ, quod fiet in secundo adventu, illico initurum; ideoque mirantur ct rogant cur Elias abierit et non manserit, ut illum præcat et procurrat. ita S. Hieronymus, Maldonalus, Jansenius.

Ver5. n. ifiir. lt. 11 • At illle despondens ait eis : Elias quidem IX. yEMET, ET RESTITUET OMNIA, — id ©st JudæOS ad Christum quasi Messiam, ipsis ct patribus promissum, convertet, quod Malachias, cap. iv, G, ait : «Elconvertet cor patrum ad filios, ct cor filiorum ad patres eorum.» Vide ibi dicta. Nam ibi Septuaginta, quos more suo sequitur hic Malthæus, pro « convertet » vertunt ¿^xaTaçwnt, id est a restituet. » Unde Arabicus vertit : *Docebit vos omnia.*

V< r<. Afar. 13. I2 ix. 12. Dico altem vobis, quia Elias jam venit, et NON' COGNOVERUNT BUM, SED FECERUNT IN EO QUÆCUMQUE VOLUERUNT. SIC ET FILIUS HOMINIS PASSURUS est ab eis. — Salit Christus a litterali Elia ad mysticum, id est Joannem Baptistam, juxta Cononem 23 ; de Baptista enim Angelus Gabriel prodiverat patri ejus Zachariæ, Lucœ vu, 17 : a Ipso præccdcl ante ilium (Chrislum) in spiritu ct virtute Eliæ, ut convertat corda patrum in filios, cl incrédulos ad prudentiam justorum, parare Domino plebem perfectam. »

Perperam ergo Calviniste hæc omnia referunt ad primum Christi adventum, ct Eliam cumdem ulrobique (vers. 11 ct 12) accipiunt, scilicet Joannem Baptistam. Censent enim Eliam, quem Malachias, cap. iv, 3, praedixit venturum, esse Joannem Baptistam praecursorem Giuristi, nec alium venturum, qui cum Enoch procurrat secundum ('liristi ad judicium adventum, quos inultis refutavi, *Malach.,* iv, 5.

Voluit eni n Christus hic duntaxat explicaro illud Scribarum axioma ex Malachia desumptum : «Elias veniet, ct vobis ostendet Christum,» quod Malachias dixerat do secundo Christi adventu, etiam mystice posse applicari primo suo adventui. Scribæ enim non distinguebant primum adventum a secundo, uti eliamnum non distinguunt Judæi, ideoque Chrislum venisse negant, et venturum exspectant, quia nondum apparuit Elias eum ostendens; ut ergo Christus Scribis plene cl plane condescendat et satisfaciat, concedit Eliam aliquem procursurum utrumque Christi adventum, sed in primo fore typicum, in secundo litteralem ct verum Eliam. Vult enim dicere, non per hoc, quod necdum venerit Elias, stare quo minus Judæi in sc quasi Messiam credant, sed per hoc , quod perversi sintet obstinati in sua malitia; Elias enim ille, qui ante primum Messim adventum promissus fuerat , id est Joannes Baptista, jam venerat ct Messiam Scribis digito ostenderat; sed illi Joanni credere noluerant; unde subbit Christus : «Et non cognoverunicum,» id est, noluerunt agnoscere ipsum esse præcnrsorem ct indicem Christi a Deo missum; «sed fecerunt in eo quæcumquc voluerunt,» id est, eum sua vitia Laxantem, ex ira et odio persecuti sunt, ct tradiderunt Herodi, qui cum quærebat ad necem, ac tandem occidit ipsis applaudentibus, *Matth.* iv, 12, et xiv, 5, 9, 10. «Sic et Filius hominis passurus (Syrus, cún pawunu) est ab cis, n id est pari modo me, ipsorum scelera castigantem, persequuntur ct persequentur crucifigent ct occident.

13. Tunc INTELLEXERUNT DISCIPULI, QUIA DE Io-Vm.1^ anne Battista dixisset eis, — quod ipse es'et Elias mysticus et procursor Christi.

14. Et CUM VENISSET AD TURBAM, ACCESSIT AD Veri. Elii HOMO GENIBUS ANTE EUM PROVOLUTUS (GræCC . qtwzivwv auTu, id est *accidens a ad genua,* velili t5„¡ atusupplcx, et supplicans pro salute filii), dicens : u. — Lucas, ix, 17, addit : « Factum est autem in sequenti die, descendentibus illis de monte (Tabor), occurrit illi turba multa. » Unde patet postridie transfigurationis, hunc lunaticum a Christo esse sanatum.

15. Domine, miserere filio meo, quia lunaticus Yc.-k. est, et male patitur. — Misere affligitur. Grece .T; , id est lunationibus afilcitur, juxta lume mutationes epilepsia corripitur, iu pleni-n.i illuniis et novilimiis morbo comitiali agitatur, non a natura, sed a dæmonc, qui eum obsidet. Arabicus : *Vexatur vaìde in prinhpiis lunationum.* L-' uici Unde Marcus, ix, 17, ait : «Magister,attuli **filium** IU> meum ad te, habentem spiritum mutum (causaliter, quia filium faciebat mulum) qui. ubicumque eum apprehenderit, allidit illum, el spumat, et stridet dentibus,et arescit,» uti faciunt cpilep- Bpit lici. El Lucas, ix, 40 : « Respice, ait. in filium meum, 3i . quia unicus est milii : ct ecce spiritus apprehendit eum, et subito clamat, ct dissipat eum cum spuma, ct vix discedit dilanians cum.» Hinc Orígenes, SS. Clirysoslomus ct Hieronymus hic docent epilepsiam communem non tam lunæ ct humorum commotioni, quam dæuioni esse tribuendam, qui ad eam lunæ mutationibus, ct incrementis vel decrementis utitur. Unde Malio- MsN0 . t met. auctor Maliomelismi, epilepsia laborans, tingebat se corripi docerique a Spiritu Sancto , cum (lingeretur a dæmonc. Hinc eliamnum Turcœ cpî-«™ iwb'plicos, (piasi artos Spiritu Sancto ct fatidicos r ur venerantur, cum ab humoribus a luna commotis id contingat. Luna enim in novilunio et plenilunio auget et commovet humores, presertim melancholicos et phlegmaticos cerebri, quibus fp*a dominatur; ilæpic facit ut illi cerebrum turbent, ac clamores, spumas, et totius corpori^ agitationes et collisiones excitent. Qui enim mania et V ini> et epilepsia laborant, ex atra bile, id est ex me- ,* Mit Íl lancholia, maxime illa exagitantur iu plenilunio, V'euíln quia luna tunc plus luminis ct caloris aflert, sed ub. debilioris quam sil solis ; hic autem atram bilem resolvit, et commovet, nec tamen consumit; atra vero bilis commota ciet has spumas, clamo-

Ftr fin. res et stridores. Epileptici vero ex pituita, ac r ! ! ' crudis et incoctis humoribus, magis exagitantur ' decrescente luna et maxime in novilunio, quia fune luna minimum habet luminis el caloris; *pituita autem* et pituitosi humores maxime crescunt per frigus, præsertim immoderatum. Vide franciscum Valesium, *Sacræ Philosoph.* cap. lxxi. Vide etiam quæ dixi cap. iv, 24. Tropologiam lunatici afferam in fine vers. 21.

Nam **SJIPE CADIT IN** ignem et **CREBRO** in aquam. — Demon enim eum agit « in ignem, « ut combu- rat; «in aquam, d ut mergat et suffocet.

v* -• i*. 16. Er obtuli elm discipulis tuis, et non potue- ! '^•runt curare ium. — Culpam suam, puta fidei n.'i< ' defectum, transcribit in Apostolos more hominum. Causam cur non potuerunt affert Christus, v< ⁄ . fi) et 21.

v r<. t?. 17. Respondens autem Jesus ait : O generatio Vrr |vrJUDlLÁ (Arabicus, *infidelis)* et perversa, Qto- H. í '1 SQIE **ERO VODISCUM? USQUEQUO PATIAR VOS? AF-** ' ha ferte illum ad me. — Orígenes censet hæc dici ad t novem Apostolos, qui, tribus cum Christo in Tabor ascendentibus, in valle cum turba remanserant : nam hi soli lunaticum hunc curaro lentaverant eo tempore, quo 1res reliqui cum Christo transfigurando in montem secesserant. In hisco ‹nim novem videtur fides Christi salis fuisse imminuta, tum quia in ejus praesentia nulla signa el miracula edebant, sed lanium cum absentes ab eo in missione versabantur ; tum quia Christo in monte cum tribus commorante, reliquis novem quasi cum plebe derelictis, torpor quidam fidei obrep^rat, aitS. Hilarius; tum quia a patre lunatici audiebant, imo oculis cernebant mali magnitudinem, et dæmonis in lunatico furentis vim ct rabiem. Verum melius S. Hieronymus, Hilarius, Chrysostomus, Theophylactus, censent hæc dicta patri lunatici, ac Judæis ct Scribis : in hos cnim magis incredulitas, et consequenter culpa non ejecti dæmonis conferenda, quam in discipulos, ut sat colligitur ex *Mare,* ix, 22,23, ubi pater rogatus a Christo, an in se crederet, ait : «Credo, Homine, adjuva incredulitatem meam; n licet ct Apostolos minoris, quam in re tanta opus erat, fidei privatila Christus arguat, vers. 20. Judéis ergo et Scribis ait Christus : « 0 generatio incredula ct perversa, n id est distorta, nesciens rectis incedere gressibus, ait S. Cyrillus, g. d. 0 duri et rebelles Judæi, durorum ct rebellium ab olim patrum filii, quasi duritiem innatam, cta patribus insitam accepistis, qui cum videritis mo tot tantaque miracula patrare, tamen in me non creditis, imo illa sugillatis, quasi per Beelzebub facta, uti vobis persuadent Scribæ; quid hic ago vobiscum? quousque improbos vestros mores, sannas ct calumnias tolerabo ? quousque beneficia et miracula mea in vos incredulos ct ingratos profundan ct perdam? Causa, cur discipuli mei non potuerint curare filium tuum, o Judœo, non est impotentia mea vel illorum, dedi cnim eis potestatem ejiciendi daemones; sed causa est incredulitas tua et tuorum Judæorum, quæ obicem ponit gratiæ Dei ; quia non credis, sed hœsitas et dubitas, an ego et illi possimus illum curare. Ita S. Cyrillus. Sunt verba Christi indignantis ad Scribarum et Judæorum pervicaciam, duritiem ct caecitatem; sed mox motum hunc reprimit, et viscera misericordiæ sibi consueti assumit ct exerit, sanatque lunaticum : perinde ac medicus, ait S. Hieronymus, « si ægrolum videat contra sua præcepta gerere, dicat: Usquequo ad domum luam accedam? quousque artis perdam industriam, me aliud jubente, et tc aliud perpetrante? In tantum autem non est iratus homini, sed vitio, ct per unum hominem Judæos arguit infidelitatis, ut slatini intulerit : Afferte cum ad me. n

Afferte **nuc**illum ad me. — Addit Marcius fusius rem gestam cnarrans, cap. ix, 19 : a Et attulerunt cum. Et cum vidisset cura, slatini spiritus (malus, puta dæmon possidens lunaticum) conturbavit (exagitavit) illum, ct elisus in terram, volutabatur spumans, n Dæmon, postquam sensit Dominum, concutit puerum, ait Titus Bostrcnsis in cap. ix *Lucæ;* nara irritatus præsentia Jesu, cumque metuens, ne ab en expelleretur, coepit furere, ct lunaticum horrende vexare ct torquere. Pergit Marcus : a Et interrogavit (Christus) patrem ejus : Quantum temporis est, ex quo ei hoc accidit? At ille ait : Ab infantia ; ct frequenter eum in ignem ct in aquas misit, ut cum perderet; sed si quid potes (ecco incredulitatem quam Christus taxavit; dubitat cnim de potentia Christi), adjuva nos misertus nostri. Jesus autem ait illi : Si potes credere, omnia possibilia sunt credenti,» g. d. Credendo in me poteris a me impetrare sanitatem filii. Congrue Christus exegit fidem in sc; non cnim congruebai, ut non credentes vel dubitantes dc se curaret, ac beneficia sua indignis a se aversis obtruderet. Pergit Marcus : « Et continuo exclamans pater pueri cum lacrymis, aiebat : Credo, Domine, adjuva incredulitatem ineam, » g. d. Credo, sed in fide sum infirmus ct debilis, tu ergo eam adauge ct robora, ut per eam quidquid in nicest incredulitatis vel hæsilantiæ auferatur, itaque merear obtinere a le hoc sanitatis beneficium. Non dubium est preces tam humiles ct ferventes exaudisse Christum, omnemque incredulitatem ei exemisse : nam mox filium ejus, utique jam credentis, sanavit.

18. Er INCREPAVIT ILLUM JESUS, ET EXIIT AB EO Vers. H. **D.EMONIUM, ET CURATUS EST PUER EX ILLA 1I0RA.** — Marcus addit : a Et cum videret Jesús concurren- ¿4537I tem turbam (ut illam per hoc miraculum induceret ad credendum in sc, quasi in Messiam), comminatus est spiritui immundo, dicens illi : Surde cl mute spiritus (qui hominem hunc fecisti surdum ct mutum), ego præcipio tibi, exi ab eo, ct amplius ne introeas in cum ; ct exclamans, et multum discerpens, exiit ab eo, el factus est

sicut mortuus, ut multi dicerent, quia mortuus est. Jesus nutem tenens manum ejus elevavit eum, iii< .ic- ct surrexit. » Hinc palet valde potentem el malig- num fuisse hunc dæmoncm, qui ausus fuit Chrbto minimii. adeo resistere el obstrepere ut lunaticum peno ad mortem adegerit. Quocirca verisimile est cum non fuisse cx infimo Angelorum ordine, sed aliquo superiori ; et hi enim homines invadunt et possident : unde dœmones in obsessis per exorcismos adjurati, fatentur ex quo ordine sint, el subinde altiorcm nominant. Hac de causa discipuli Christi non potuerunt cum ejicere, sed ejectio hæc servabatur Christo, qui magna vi, imperio et molimine cum expulit. Hoc enim esi Grœcum, ízwíuxat, id est increpavit, ct increpando ac comminando imperavit dœmoni dicendo : « Ego pnccipio tibi, exi ab eo, » quod ni feceris, ego acriter te puniam, ac invitum ex homine extrudam. Hinc et Christus Apostolis rogantibus cur cum non potuerint ejicere, ait ; « Hoc genus in nullo potest exire, nisi in oratione el jejunio, » ut habet Lucas.

ven io. 19. Tunc accesserunt discipuli ad Jesum secreto, et dixerunt: Qlare nos non fotubius EJICERE ILLUM?

Ver», 'o. 20. Dixit illis Jesus : Propter incredulita- c'U✓'''"' TEM VESTnASI* — Arabicus : *Propter parvitatem* *vestræ.* Habebant Apostoli fidem; sed ad xî. dæmoncm tam potentem et ferum ejiciendum major requirebatur fides, quæ Apostolis deerat : unde Syrus versum sequentem sic vertit : Si *fuisset in vobis fides instar grani sinapis, diceretis monti huic : Decedè, ct decederet.*

Amen quippe dico vobis, si habueritis fidem SICUT GRANUM SINAPIS, DICETIS MONTI HUIC (Tabor, cx quo descendo : ita Abulcnsis) : Transi hinc ILLUC, ET TRANSIBIT, ET NIHIL IMPOSSIBILE ERIT Fi in mi- vonis. — Hæc est fides miraculorum, quæ non hutiïo cst diversa a fide justificante, ut volunt hærctici, FCd eadem : una cnim tantum est fidos, *Ephcs.* tindr? iv, 50. Est tamen hæc fides conjuncta cum certa fiducia divin® opis ad miraculum, quod tentatur patrandum; quæ fiducia oritur : *Primo,* ex libertate sanctæ ct familiaris Deo conscienti®, quæ familiariter quasi Deo utitur, et ad thesauros gratiæ ejus penetrat, ut illis frualur, juxta illud I *Joan,* m, 21 : a Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum, et quidquid petierimus, accipiemus ab co. » Sic S. Dominicus impetrabat a Deo quidquid petebat.

Secundo, ex interno Dei instinctu quasi animantis excilantisque homines ad hoc opus prodigiosum, ac tacite promittentis suam opem ad illud perficiendum. Vido ITanciscum Suarez, tract. *Dc Tide,* disp, vni, sect. 1, ubi docet fidem miraculorum quoad .substantiam et essentiam esse actum Catholic® fidei, quo credimus Deum esso omnipotentem el fidelem in promissis, ita elicitum el applicatum ad hoc particulare factum, ut possit generare fiduciam illam necessariam ad patrandum miraculum : unde collige, quod sicut hœc fides ct fiducia est in arbitrio ct potestate nostra cum gratia Dei (quam ipse dare solet), sic et est quodammodo in potestate nostra facultas faciendi miracula, ac quo quis magis crescit in fide et fiducia, eo magis et crescit in hac facultate : quo quis cnim Deo est familiarior, eo plura ab eo impetrat, idque significat hic Christus, et idipsum patet ex vita ct praxi Sanctorum. Sic S. Bernardus docet nos posse potiri dono prophetiæ, ut sciamus secreta Dei, si videlicet insinuemus nos in intimam Dei amicitiam ; de hac cnim Christus ait, *Joan,* xv, 15 : < Vos autem dixi amicos, quia omnia, quæ audivi a Patre meo, nota feci vobis. » Absolute tamen potest hæc fides esse sine charitate. Unde Paulus : u Si habuero, ait, omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum, » I *Corinth.* XIII, 2. Vide ibi dicta. Quomodo fidei tribuenda sit operatio miraculorum, docet D. Thomas, *De Potentia, Queat.* IX, ari. 9.

Fidem sicut granum sinapis, — id est fidem exiguam specie, sed insignem virtute el efficacia, scilicet fidem humilem, nec se jactantem, ideoque parvam hominum judicio, sed in se vivam, acrem, vehementem , perfectam , ardentem ¡oslar grani sinapis : non enim solum a parvitate, uti fecit cap. xui, 31, sed et ab acredine fidem hanc comparat grano sinapis : hæc enim humilitati juncta, tollit omnem incredulitatis umbram, hæc est thaumaturga ct transfert montes ; cx adverso miraculorum patrationem impedit œque superba praesumptio, atque incredula diffidentia. Ita Orígenes cl Beda. Hæc fides eluxil in S. Gregorio, Neocæsareæ episcopo, qui montem templi fabricam impedientem , hac fide orando alio transtulit, teste Nysscno in ejus Vita, et Eusebio, IxwnpU. lib. VII *Jlistor.,* cap. xxv, pluraquc alia miracula patravit : unde *Thaumaturgi,* id est mira-s· culorum opificis cognomen accepit. Simili fide ™ lur^' similem montem in *Tartaria* fuisse translatum, Chrâtb- cum tyrannus id exigeret a Christianis ex hoc Christi promisso, narrant Epistolæ Afralicœ, et Marcus Paulus Venetus in *Tartaria.* Simile exemplum narrat S. Hicronnnus do S. Hilarionc in IhU* ejus Vila. Hic enim, cum mare per terre motum exundans undarum moles et montes gurgitum liltoribus inferret, ¡laque minaretur urbi Epidauro excidium, a civibus statutus in littore quasi obex maris, *a* cum tria crucis signa pinxisset in sabulo, manusquo contra tenderet, incredibile dictu est, in quantam altitudinem intumescens marc ante eum steterit, ac diu fremens et quasi ad obicem indignans, paulatim in scmclipsum relapsum est. Vero illud quod ad Apostolos dictum est : Si credideritis, dicetis huic monti : Transi in mare, ct fiet, etiam juxta liltcram impleri potest. Quid cnim interest, utrum mons descendat in mare, an immensi undarum montes repente obriguerint, el ante senis pedes

tanquam saxei ex alia parte molliter fluxerint. « Hucusque S. Hieronymus.

Mystice : mons est gravis tentatio, præserlim ambitionis et superbi®, uti docet S. Hieronymus, quæ maxime vincitur fide ct spe, puta orando, sibi diffidendo ct fidendo Deo : unde S. Franciscus magna ct molesta lentatione spiritus pulsatus, intendens orationi cum lacrymis, audivit *c cælo vocem :* « Francisco, si habueris fidem ut granum sinapis, ct dixeris monti ut transeat, transibit, n Ignarus ille sensus oraculi, clamans addidit : « Domine, qualis hic mons?» Cui responsum : « Mons est tentatio. » Et Franciscus magno lacrymarum impetu subjunxit : « Fiat mihi, Domine, sicut dixisti : » ac statini sublata omni lentatione, perfectam obtinuit spiritus tranquillitatem. ItaWaddingus in *Annalibus Minorum,* anno Christi 1218, num. 2.

21. Huc AUTEM GEXUSXOX EJICITUR MSI PER ORATIONEM ET JEJUNIUM FT jejumum. —Est secunda ratio , cur discipuli non potuerint ejicere hoc dæmonium : prima enim fuit ob incredulitatem petentium et parvam fidem Apostolorum.

Nota *primo, a* hoc genus » non significat omne dæmonum genus, ut vult S. Chrysostomus et Euthymius, sed certum, scilicet altioris ordinis, potentissimum , perversissimum , obstinatissimum, malitiosissimum, quale crat hoc hominem obsidens, cumque faciens lunaticum ct epilepticum , ac mire distorquens et exagitans, adeoque nunc in ignem, nunc in aquam eum projiciens ct perdere volens, idque ab infantia. Ila Salmeron , Jansenius, Maldonatus ct alii. Addit Abulensis, *Quæst.* CLXX1I, apud Judœos pessimum fuisse habitum dæmonem surdum ct mulum, uti hic crat, idque colligit ex co quod Judæi mirati sunt a Christo ejici dæmonem surdum ct mulum, dixerinlque: « Nunquam apparuit sic in Israel, » ut patet *Matth.* ix, 33, ct cap. xn, 22 et 23. Causa est, quod nescias quid cum surdo et muto agere debeas, quave ratione cum juvare : cum enim sit surdus, nil eorum quæ rogas, intclligit ; cum sit mutus, nihil respondet. ItaThyræus, lib. De *Damoniacis,* part. IV, cap. 1i , qui ct addii difficilius expelli eos , quibus a Deo data est potestas major in corpus hominis, uti huic lunatico data fuit. Sunt enim alii dæmones minus maligni, uti sunt joculares illi Lares ct Lemures, i-qui specie parvulorum in domibus habitant, ac noctu suos jocos, vanos strepitus et tumultus, similesque ludicras tcrrificationcs exercent. De quibus vide Deirio in Magias, ct Petrum Thynrtun, lib. De *Terrificationibus nocturnis.*

Notasca/ndo, hoc genus dæmonum non nisi oratione ct jejunio expelli : lum quia hæc duo hominem a carne elevant ad Deum, cumque faciunt spiritalem, imo (piasi Angelum carne et dæmone superiorem ; tum quia oratio postulat, ct jejunium meretur hanc fugationem, et ex se dæmonem cruciando fugat. Ita S. Chrysostomus: « Jejunium, ait. majoris philosophi® singulare rst opus; ct hominem quasi Angelum constituit, ct incorporeas potestates impugnat, n Et Eusebius Emissenus, hom. Dc *Initio Quadragesima' :* « Homo, ait, per abstinentiam, Angelicam potest expugnare naturam,n uti fecereS. Antonius, S. Hilarión, S. Macarius ct alii.

Denique oratio condita jejunio el carnis afflictione magna impetrat a Deo. Ita Abulensis, *Quæst.* CLXXIH. Legi vitas multorum Sanctorum, ac deprehendi nullos fero claruisse miraculis, nisi cos qui erant abstinentes et austere vita. Audi S. Chrysostomum hic : « Qui orans jejunat, binos possidel alas, quibus ventos ipsos volando prietervehitur : non enim oscitat, nec extenditur, nec torpet orando, quæ multi patiuntur, sed igne ardentior ct terra superior est ; quare terribilis hostis dæmonibus redditur. Nihil enim est homine probo orante potentius. »

.Nola ferito, Christus requirit orationem el jejunium non in utroque, scilicet in eo qui patrat miraculum, et in eo qui illius frudum percipit, ut vult S. Chrysostomus ct Thcophylactus ; sed in eo qui illud patrat duntaxat, uti notavit Orígenes, licet dubium non sit, quin fructum percipientis oratio quoque ct jejunium mullum rem adjuvet, uti advertit idem Orígenes, Jansenius, Maldonatus ct alii.

Dices : Christus ejiciens hunc dæmonem non legitur orasse et jejunasse. Respond. Eum paulo ante orasse et jejunasse, cum transfiguraretur in Tabor , quia in montis descensu curavit hunc lunaticum. Adde : oratio ct jejunium requiruntur in puris hominibus, non in Chrislo, qui erat Deus, ac ut Deus solo verbo poterat dæmones omnes fugare, imo annihilare. Ita Abulensis hic, *Quæst.* CLXX. Porro, jejunii semina hic jacit in discipulos Christus, ail S. Chrysostomus.

Tropologice Glossa: Iloc genus, ait, dœmonii lunaticorum, id est, ista carnalium voluptatum mutabilitas non vincitur, nisi spiritus oratione confirmetur, et caro per jejunium maceretur. Luna enim ob assiduas mutationes symbolum est slultitiæclinconstantiæ,juxta illud *Ecdi.* xxvn, 12 : « Homo sanctus in sapientia manet sicut sol ; nam stultus sicut luna mutatur. » Vide ibi dicta. Vide et Ambrosium, *serm.* 82. Audi Bcdam : « Dœmoniacum hunc Matthæus lunaticum, Marcus surdum ct mulum describit : significantur ergo h!, qui ut luna mutantur, nec fidei sermonem audiunt, nec fidem confitentur; eliditur autem puer accedens ad Dominum, plerumque enim gravius a dæmonibus pulsantur ad Dominum conversi, ut odium virtutis incutiant, vel suæ expulsionis injuriam vindicent ; increpat Dominus dæmonium , vilium enim arguendo et odiendo depellere debet, qui peccantem emendare desiderat, hominem vero amando fovere donec emendatum Ecclesiæ precibus reddere

possit. Spumant autem, cum stultitia tabescunt. Stultorum namque est spumas salivarum ex ore dimittere. Strident dentibus, cum iracundi® furore flammescunt. Arescunt, cum otio torpente languescunt, ct nulla virtutis industria confortati enerviler vivunt, p

Vff< îî. 22. CONVERSANTIBUS ALTEM EIS IN GALILEA , DICIT illis Jesus : Filius hominis tradendus est ÍíSi. r ,x manus hominum. — Iterat Christus suam dc i'ia-l cit passioned cruce prophetiam primitus asc editam in Cœsarea Philippi, cap. xvi,22, ut discipuli ca HohJ u* projscntc non terrerentur, ncc scandalizarentur, nec a fide in ipsum desciscerent, quasi ipse non esset Messias, qui tam infami morte occubuisset : crux enim. Apostolis fuit scandalo, adeo ut omnes co relicto diffugerent ; igitur crux identidem prædicanda ct inculcanda fuit cis, ut scirent Christum non invitum ncc coactum, sed sponte sua, ut Patris voluntati obediret ct homines redimeret, voluisse crucifigi et mori, idcoque illud toties prædixisse. Porro, iteravithancprædicalionem «inGalilæa,» scilicciumredirctasua transfiguratione facta in monte Tabor, postquam sanasset lunaticum, idcoque magnam ei laudem ct plausum dedissent Galilæi, ut patet cx Marco et Luca, tum ut huic laudantium calori frigidam injiceret, cumque mentione passionis ct crucis temperaret, ne in vanam discipulorum gloriam erumperet; tum quia ex Galilæa pergebat in Judœam, ut patet *Marci* ix, 30, ubi paulo post crucifigendus erat.

v.r>. n. 23. Er occident eum, et tertia die resurget. pr-n* Et contristati sunt vehementer, — ob mentionem occisionis ct mortis, quia nolebant Christum mori ct per mortem se ab illo avelli ; ut hanc eorum tristitiam leniat Christus,addit: aEl tertia die resurget. » Sed ipsi hæc Christi verba el promissa non intellexerunt, nec capere potuerunt. Unde de ejus resurrectione diu dubitarunt ; ideoque Christus permultas apparitiones et signa se vere resurrexisse, probare eis debuit, ut dubium hoc cx animis eorum evelleret.

Vn». 9i. 21. Et cum venissent Capharnaum , ACCESSERUNT, qui didrachma (Syrus addit, *capitolini,* id est a singulis capitibus) accipiebant (Arabicus, *vectigales,* id est publicani exactores vectigalis), ad Petrum , et dixerunt ei : Magister vester non solvit didrachma? — Arabicus, non *solvit debitum?* Non asserunt, sed interrogant, quia hi exactores erant novi, vel certe novos habebant famulos, qui non sciebant, vel non recordabantur Christum elapso anno, quo habitara! Capharnai, solvisse didrachma more cæterorum.

l' drub. Didrachma. — Didrachma erat dimidium sicli, '| id est duo regales Hispanici, sive duo julii Italici : siclus enim ponderabat quatuor didrachmas, id est quatuor julios; crat enim argenteus (i).

(I) Didrachma argentea» moneta» genus erat idem fere valens atque decem solidi Gallici, seu semi-irantus (Gall. 59 cenlñn&t).

Vide dicta *Erodi* xxx, 13. Censent Baronins, Franciscas Lucas et alii, hoc didrachma fuisse sacrum, quod pendendum crat templo juxta legem a Deo latam, Erodi xxx, 13. Ibi enim sancit Deus , ut singuli a viginti annis ct supra, cum initur census sive numerus populi, solvant didrachma templo. Judæi deinde sponte Hia ex devotione, ut huic legi plenius satisfacerent, statuerunt ut singuli singulis annis didrachma hoc solverent templo, ad sustentandos tot Levitas ct Sacerdotes, ad reparanda sarta tecta, ad víctimas alfaque ad usum et ornatum templi opportuna comparanda; id patet ex co quod Joas rex hunc morem iniquitate temporum neglectum , vel intermissum revocarli , ut patet II *Parat.* xxrv, 5, 6, 7, 9, ct cx Josepho, qui id diserte docet, lib. MI *Belli,* cap. XXVI, in fine. Idem, lib. XVm *Antiq.,* cap. xn, docet Judœos extra Judœam in Babylone habitantes, sacrum hoc didrachma collegisse et llierosolymam ad templum misisse. Verum hoc di-Faa y drachma non fuisse sacrum et pendendum tan- £y pio, sed profanum et pendendum Romanis vel -, Herodi Antipæ, qui a Romanis constitutus crat r.X Galilææ, patet cx verbis Christi ad Petrum versu sequenti : *a* Reges terra, a quibus accipiunt censum?d Ergo hic census erat regius, ct pro rege vel imperatore exigebatur. Idem patet ex cap. XXII, 21, ubi Herodiani, id est Herodis asseclæ. tentantes <(uærunt a Christo an liceat censum dare Cæsari, an non? Causa ct origo hujus tri-1 ♯ buti ct census fuit, quod paulo ante Christum, ,;0- cum llircanus ct Aristobulus, nepotes Simonis Machabœi, dc Pontificatu ct regno contenderent, Pompeius ab cis arbiter interpellatus, Hircano causam adjudicavit, sed Hierosolymitæ, qui Ar:>- lobulo favebant, ci restiterunt. Quare Pompeius Ilierosolymam vi cepit, illamquecl consequenter totam Judœam Romanis subjecit, illique annuum tributum indixit, uti discite docet Josephus, lib. XIV *Antig.,* cap. vin, Porro, quia Judæi templo pendebant didrachma, jussi sunt a Romanis pariter sibi pendere didrachma, ut ex hoc loco liquet, donec rebellante rursum Hierosolyma, eam olvseuit ccpitque Vespasianus, templumque evertit: time enim didrachma solitum pendi templo ipse ju>. it pendi Romano Capitolio. Audi Josephum, lib. VII *Belli,* cap.XXVI, in fine, de Vespasiano : ct Stipendium Judæis ubicumque degerent,indixit, binasque drachmas singulis annis deferre in Capitolium jussit, ita ut antehac Hierosolymorum templo pendebant. » Hoc tributum ægre Romanis, utpote Gentilibus, pendebant Judæi, dicentes se esse pupulum Dei (idcoque liberum), illique debere pendere censum, non Cæsari : unde sub tempus Christi orta e^t secla Galila;orum, auctore Juda Galilæo , qui omne vectigal ct dominium Cæsaris abnuebant, quro tandem in apertum bellum erupit, quo a Vespasiano Judæa rursum subacta et excisa est. In hujus sectæ suspicionem vocatus est Christus et Apostoli, utpote origine

Galilæi, ac novi cœlestis regni præcones et doctores; ideoque ut sc ab illa alienum Christus ostenderet , solvit hic didrachma, illudque Cæsari solvendum edixit, cap. xxii, 21. Vide dicta *Act.* r,36. JtaS. Hieronymus, Bcda, Janscnius, Maldonatus el alii. Exactores ergo hi tributi non ausi interpellare Christum ob sanctitatis doctrinæ et miraculorum famam, scorsim rogant Petrum , dicuntque : u Magister vester non solvit, » id est non solet solvere, a didrachma? » An ex aliquo principis privilegio, sive aliquo alio exemptionis titulo non obligatur solvere tributum, quod quotannis viritim singuli solvunt Romanis eo loco quem quisque incolit? uti Christus hic incolebat Capharnaum, ideoque ibidem hoc tribulum ab eo exigunt.

An : Et iam. — Petrus annuit, et ex consuetudine Christi, quam viderat procedentibus annis, respondet omnino Christum solere solvere hoc tributum.

Et cum inthasset IX domum (a Christo Capharnai conductam, ut dixi cap. iv, 13), pil evenit eum Jesus dicens : Quid tibi videtur, Simon? Reges TERSU, a QLIBUS ACCIPIUNT TRIBUTUM VEL CENSUM, a FILIIS SUIS, an ab ALIENIS? — kl esi ab aliis subditis, (pii non sunt filii : alienos enim opponit filiis. Ita Chrysostoinus.

Vtrt.w. 26. Et ille dixit : An alienis. Dixit illi Jesus : Ergo liberi sunt filil — Cum Petrus vellet domi scorsim referre Christo quaesitum exactorum de tributo, Christus arcani ejus cum ipsis colloquii conscius, nipote qui in spiritu jam illud viderat et audierat, provenit, id est prior eum hac do re interrogavit, oslenditque se non obligari ad hoc tributum, ailque : a reges terræ, » etc. Esi argumentum a minori ad majus , uti docci S. Chrysostoinus, g. *d.* Regum filii cum sua familia jure communi immunes sunt a tributo per regem indicto : ergo mullo magis ego cum meis Apostolis meaque familia; ego, inquam, qui Regis regum, id est Dei ipsius naturalis ct unigenitus sum Filius, immunis sum ab omni omnino tributo, quod reges terræ suis subditis indicunt. Ha S. Hieronymus, S. Chrysostoinus et alii. Et sic intellige S. Augustinum , lib. I *Quast. Evany.,* cap. xxm. Quare cx hac Christi ratiocinatione, non recte colligunt nonnulli Canonist®, citriam jure divino, Clericos esso immunes ct liberos ab onn“ tribulo. Pari enim ratione colligeretur, ab ©u u m- eodem immunes esse omnes Christianos, uti iuu ? volunt Anabaplislæ, Christiani enim sunt filii Dei adoptivi, renali in baptismo per gratiam; quod tamen falsum esse docet Apostolus, Ror/i. xin, 7, et tota Ecclesia : nam hæc adoptio allioris est hœreditatis et ordinis, scilicet cœlestis, non terreni. Ha S. Hilarius, Chrysostoinus, Euthymius et alii. Recte tamen el apposite ad hoc Christi dictum, reges ct principes a tribulo exemerunt Ecclesiasticos, qui sunt quasi de domo et familia Christi. El hoc lautum vult hic S. Hieronymus et Canones , dum dicunt Clericos, non tantum jure humano, sed ct divino exemptos esse a tributo; quia scilicet jus divinum dictat hanc exemptionem a principibus esse concedendam. Vide Lessium, *Dc Justitia,* lib. Il, cap. xxxir, dubio 4, ubi ostendit exemptionem Clericorum a tributo esse juris, non divini, sed humani.

27. Ut AUTEM NON SCANDALIZEMUS EOS, VADE AD Vert. !7. mare, et mitte hamum; et eum piscem qui PRIMUS ASCENDERIT, TOLLE, ET APERTO ORE EJUS IN-ir butum. VENIES STATEREM; ILLUM SUMENS, DA EIS PRO ME et te. — q. *d.* Ne exactores offendantur pulentquc nos Tiberium Cæsarem Romanum, quasi Gentilem aspernari, ejusque imperium ac tributum abnuere, itaque Judæos ad illi rebellandum concitare, uti fecit Judas Galilaeus, vade, piscare, et staterem, quem in ore primi piscis invenies, tolle, eumque pro me ct te publicanis persolve. *Stater* Græce idem est, quod Hebr. *siclus,* scili- Skim cet *pondus;* oliin enim pecunia non consignata T”,lf stato pondere appendebatur et solvebatur. Porro, siclus erat tetradradimus , id est ponderabat quatuor drachmas, id est quatuor regales Hispanicos sive quatuor julios Italicos. Siclus ergo argenteus idem erat, quod florenus Brabanlicus.

Nota : Christus hic elicuit actum heroicum justiti®, æque ac humilitatis et obcdienliæ, durn solvit principi tributum, a quo jure naturo ct divino crat exemptus, ut doceret Christianismum a se institutum non esse contrarium politi® el regimini politico, sed potius illud juvare eique obsecundare.

Ascender it, — ad escam hami inescatus, *q. d.* Quem primum hamo attraxeris. Curaverat enim Christus per Angelos poni hunc staterem in ore piscis, ut in co ipsum Petrus piscans reperirei.

Illum sumens, da eis pro me et te.— Quaircs, Anpmo cur Christus pro se solo ct Petro solvit hoc tri- ,”.,rh* buturn? Respondetur. Quia illud, ut dixi, viritim, tiibusive ut Syrus habet, *capitatim,* solvendum erat a tl* *? singulis, non transeuntibus, ut vult Titelmanus, sed incolis ct civibus. Pro cætcris discipulis non solvit, vel quia, ut vult Lyranus, ad hoc tribulum obligabantur solumcapitafamiliarum, non autem singuli de familia; vel quia discipuli Christi pauperes erant : unde Christus eos apud exactores tacite voluit titulo inopi® esse excusatos, ut vult Franciscus Lucas; vel quia ipsi aliunde crant oriundi, ac jam aule in alias urbes a Christo dimissi ad evangelizandum, non censebantur incoi® Capharnai, ac proinde ibi pendere tribulum non tenebantur. Denique Abulensis, *Quœst.* CG, censet pro singulis Apostolis, qui habebant uxores et liberos, ideoque erant capita familiarum, quales erant plerique, proter Joannem et Jacobum, solutum fuisse didrachma ex communibus loculis, quos portabat Judas, vel cx eleemosynis amicorum, idque Mallhæum hic præsüpponcre et preterire, ut rem parvi momenti ct notam; narrare vero solum didrachma

Christi, quia illud per miraculum invenit in ore piscis, ul ostenderet se ad illud non obligari, ncc Cæsari esso subjectum. Pro Petro tamen Christus solvit prælcr debitum, tum quia Petrus exactionis hujus, æque ac Solutionis erat administer; tum quia Petrus domum et familiam habebat Capharnai, ait Abulensis, ut patet *Matthan* cap. vin, vers, B et 1 i, et *Lucæ* cap. iv, vers. 31 et 38; tum honoris causa, ul innueret ipsum suæ iamiliæ et Ecclesiæ vicarium, ac cœterorum Apostolorum omnium caput et principem a sc destinari. Ita S. Chrysostomus, S. Hieronymus, Orígenes et alii.

Moralitcr : disce hic studium paupertatis in Christo, nipote qui non haberet domi vel unum siclum ad solvendum tribulum, sed illud per miraculum a pisce acceperit, ut doceret Deum per pisces cæterasque creaturas pauperibus spiritu providere de necessariis , sicut Eli» providit dc victu per corvum, quasi per miraculum.

CAPUT DECIMUM OCTAVUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Primo, docet majores in cœlo esse cos qui apud se sunt parvuli ct humiles. Secundo, vers. 1, docet parvulos non esse scandalizandos, quia Angeli eorum semper vident faciem Dei Patris. Tertio, vers, 12, *ad huc probandum inducit parabolam ovis errantis. Quarto, vers.* 15, *assignat ordinem servandum m correptione fraterna, ac Apostolis dat potestatem ligandi ct solvendi. Quinto, vers.* 23, *ostendit injuries mutuas cx animo esse condonandas per parabolam servi debitoris, a quo debitum decem milhum talentorum jam remissum, rursum exactum est, quia ipse conservo suo debitum centum denariorum condonare noluerat.*

I. In illa hora accesserunt discipuli ad Jcsum , dicentes : Quis, putas, major est in regno coelorum ? 2. Et advocans Jesus parvulum , statuit eum in medio corum, 3. el dixit : Amen dico vobis, nisi conversi fueritis, et efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum coelorum. 4. Quicumque ergo humiliaverit se sicut parvulus iste, hic est major in regno cœlorum. 5. Et qui susceperit unum parvulum talem in nomine meo, me suscipit. 6. Qui autem scandalizaverit unum dc pusillis istis qui in me credunt, expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo ejus , et demergatur in profundum maris. 7. Væ mundo a scandalis. Necesse est enim ut veniant scandala ; verumlamen væ homini illi, per quem scandalum venit. 8. Si autem manus tua, vel pes tuus scandalizat te, abscide eum, et projice abs te : bonum (ibi est ad vitam ingredi debilem, vel claudum, quam duas manus vel duos pedes habentem mitti in ignem sternum. 9. Et si oculus tuus scandalizat te, erue eum , et projice abs te : bonum tibi est cum uno oculo in vitam intrare, quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis. 10. Videte ne contemnatis unum ex his pusillis : dico enim vobis, quia Angeli eorum in codis semper vident faciem Patris mei, qui in cœlis esc. 1 I. Venit enim Filius hominis salvare quod perierat. 12. Quid vobis videtur? si fuerint alicui centum oves, el erraverit una ex eis, nonne relinquit nonaginta novem in montibus, et vadit quaerere eam quæ erravit? 13. El si contigerit ul inveniat eam, amen dico vobis, quia gaudet super eam magis quam super nonaginta novem , quæ non erraverunt. 14. Sic non est voluntas ante Patrem vestrum , qui in cœlis est, ut pereat unus de pusillis istis. 15. Si autem peccaverit in te frater tuus, vade, ct corripe eum inter te et ipsum solum. Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum ; 16. si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum , vel duos, ut in ore duorum vel trium testium stet omne verbum. 17. Quod si non audierit eos, dic Ecclesiæ; si autem Ecclesiam non audierit, sil tibi sicut ethnicus el publicanus. 18. Amen dico vobis , quæcumque alligaveritis super terram , erunt ligaia ct in cœlo; et quæcumque solveritis super terram , erunt soluta et in cado. 19. Iterum «lico vobis, quia si duo ex vobis consenserint super terram , de omni re quamcumque petierint,

fid illis a Paire meo, qui in cœlis est. 20. Ubi enim sunt duo vel tres congregali in nomine meo, ibi sum in medio eorum. 21. Tunc accedens Petrus ad eum, dixit : Domine, quoties peccabit in me frater meus, et dimittam ei; usque septies? 22. Dicit illi .lesu : Non dico tibi usque septies, sed usque septuagies septies. 23. Ideo assimilatimi est regnum cadorum homini regi, qui voluit rationem ponere cum servis suis. 24. Et cum coepisset rationem ponere , oblatus est ei unus, qui debebat ei decem millia talenta. 25. (aim autem non haberet unde redderet, jussit eum dominus ejus vennmdari, et uxorem ejus, et filios, el omnia quæ habebat, et reddi. 26. Procidens autem servus ille orabat eum , dicens : Patientiam habe in me, et omnia reddam tibi. 27. Misertus autem dominus servi illius, dimisit eum, et debitum dimisit ei. 28. Egressus autem servus ille, invenit unum de conservis suis, qui debebat ei centum denarios; et tenens suffocabat eum, dicens : Hedde quod debes. 29. Et procidens conservus ejus, rogabat eum dicens : Patientiam habe in me, ct omnia reddam tibi. 30. Ille autem noluit, sed abiit, et misit eum in carcerem , dom e redderet debitum. 31. Videntes autem conservi ejus quæ fiebant, contristati sunt valde, et venerunt, et narraverunt domino suo omnia quæ facta fuerant. 32. Tunc vocavit illum dominus suus, et ait illi : Serve nequam , omne debitum dimisi tibi quoniam rogasti me; 33. nonne ergo oportuit et te misereri conservi tui, sicut et ego tui misertus sum ? 3 i. Et iratus dominus ejus tradidit eum tortoribus, quoadusque redderet universum debitum. 35. Sic et Pater meus cœlestis faciet vobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris.

Virtl. 1 **E Ix ILLA HORA (in illo tempore) ACCESSERUNT DISCIPULI AI) JESLM, DICENTES : QUIS, PUTAS, MAJOR EST IS REGNO COELORUM? — a ACCCSSCFUntn vidc-**

- u- tur repugnare Marcus, cap. ix, vers. 31, ubi ait discipulos in via de hac quæstione disputasse, deinde domi Christum eos praevenisse ac, interrogasse, quid in via tractassent. Respondent S. Chrysostomus et Euthymius, Apostolos sæpe inter se hanc quæstionem agitasse, ac tandem Christum eos interrogatione jam dicta praevenisse : quare cum ipsi viderent suas cogitationes Christo esse cognitas et patefactas, ultro rem aperuerunt, et quæstionem inter se agitatam Christo resolvendam proposuerunt. Occasio quaestionis fuit varia, sed proxima hæc, quod pro solo Petro Christus didrachma solverit; unde eum sibi prælalum viderunt et inviderunt, ac quisque dc sc inter primos promovendo sollicitus esse coepit : sic enim in cœtibus, si unus præferatur, cæteroruni statini oritur æinulatio et ambitio. ItaS. Hieronymus, Orígenes, Chrysostomus et Euthymius. Audi S. Hieronymum : « Quia viderant pro Petro el Domino idem tributum redditum, ex æqualitale pretii arbitrati sunt Petrum omnibus Apostolis esse prælatum, qui in redditione tributi Domino fuerat comparatus : ideo interrogant, quis major sit in regno coelorum? Vidcnsquc Jesus cogitationes eorum et causas erroris intelligens, vult desiderium gioriæ humilitatis contentione sanare. ® Rursum viderant Petrum, Jacobum et Joannem seorsim a Christo abductos in labor : doluere ergo, quod et ipsi non fuerant abducti. Denique audierant Christum brevi moriturum, ac post mortem resurrecturum, regnunique gioriæ suæ initurum : mature ergo praeoccupant quæruntque modum quo in co primi evadant. Ha Maldonatus.

Quis, putas, major est (Syrus, *maximus)* in regno coelorum? — Puta in regno Messim, quod Apostoli in terris quidem, sed cadeste et divinum a Christo instituendum exspectabant, hoc est in Ecclesia (in hac enim quasi in regno suo regnat rex Christus), ac consequenter in ipso regno c<eloriun; ad hos enim assurgit Christus, vers. 3, quia Ecclesia militans in terris tendit ad Ecclesiam triumphantem in cœlis, quasi ad regnum sibi a Christo promissum. Maldonatus per « regnum cœlorum » accipit Ecclesiam, 7 </. Qui J", 11 minor, id est humilior est in Ecclesia, hic major qm.i i,k ? est in Ecclesia, ideoque major erit in cœlo. Lud.l enirn Christus voce « regni cœlorum. n Probat id *primo,* quia occasio hujus quæstionis fuit, quod Apostoli ex eo quod Christus pro solo Petro solverit didrachma, conjecerint Petrum lore caput Ecclcsiæ. *Secundo,* quia Christus taxat hanc quæstionern velut ambitiosam; ambitiosum autem est primas expetere in Ecclesia, non autem in cœlo : charitas enim suadet primas optare in cœlo. Ileo sententia est probabilis. Simplicius tamen accipias proprie ipsum « cœlorum regnum, » ul patet ex eo quod ait : « Nisi efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cœlorum.» Porra, laxantur a Christo Apostoli de ambitione, quia putabant regnum cœlorum similo esse regno terreno et pompatico, quod per superbiam siepe ambitur, et per superbam sui exaltationem, imo

per vim et arma occupatur : dum ergo primas obtenturum suspicarentur Petrum, illi ex ¿emulations et ambitione quadam primas hosco ambiunt, cum per humilitatem primas in eo aucupari deberent, uli cos corripiens docet hic Christus.

vTM. *. 2. Et advocans Jasus parvulum, (Græce *CS^ Pue^umf* Syrus *puerulum),* statuit eum in iC. Zb. ' Minio eorum. — Marcus, ix, 36, addit Christum Au pir- eum in ulnas accepisse. Putatur puellus hic, ait n- ^ar,bCn*us› fuisse S. Martialis, qui postea discipuUn hik his S. Petri existons, ab eo praedicandi Evangelii causa in Galliam missus, convertit Lemovicenses, Burdigalenses et Tolosanos, de quo vide Glossam in caput unicum *Dû Sacra Unctione.* Sed quia alii S. Martialem constituunt unum e 72 Christi discipulis, ideoque, jam tum non puerum, sed natu grandem, non satis coria est hæc traditio. Alii S. Martialem putant fuisse puerum sive juvenem istum, de quo Andreas ait ad Christum : a Ecce puer unus hic, qui habet quinque panes hordeaceos ct duos pisces, n *Joan.* vi, 9.

Ven. 3. Et DIXIT : AMEN DICO VOBIS, MSI CONVERSI FLEBITIS ET EFFICIAMINI SICUT PARVULI (SjTUS *Sicut pueruli),* NON' INTRABITIS IN' REGNUM COELORUM. — « Conversi, » scilicet ab hac æmulalione el ambitione vestra, quæ saltem veniale peccatum est, ideoque impediens ingressum in regnum coelorum, cl purgatorio prius expiandum.

pneri Sicut parvuli. —Qui communiter non invident ^mtnnni. npis› nec ambiunt primas, sed simplices sunt, humiles, innocentes ct candidi. Dico coinmuraeutrs,niter; nam S. Augustinus, lib. l *Confess.,* cap. Duilii. YIl› (citatur se vidisse puerum sugentem ubera matris, ex invidia expallescentem, quod videret collactaneum suum eadem matris ubera sugere : a Vidi ego, inquit, ct expertus sum zelantem parvulum; nondum loquebatur, ct intuebatur pallidus amaro aspectu collactaneum suum. » Verum nullus est « parvulus, » qui ambiat regnum vel primas in regno, uli hic ambiebant Apostoli.

Cur Jubet ergo Christus nos esse sicut parvulos, chrMiif ait Orígenes hic : « Ct sicut pueri carent passio- **f.^^nihus,** sic ct nos : sicut, inquit, est parvulus pimíos? puer ad tristitiam, qui interdum in tempore mortui patris vel matris ridet et ludit, talis fiat vir, habitudinem puerilem, circa tristitias repellendas, perfectioris animæ ratione commutans. Similiter dices circa extollentias, quibus irrationabiliter extolluntur homines qui non sunt Dei, quas pueri non patiuntur, nec qui conversi fuerint sicut pueri. El nulla pene passio cadit m puerus, antequam absolute incipiant loqui. Si autem nulla, manifestum est, quia neque timor, nisi forte levis el transitorius : pueri enim malum timorem non patiuntur, ut, puta, si quis puero comminetur, ne mammam petat, vel ne ploret, terretur quidem, sed limor ejus stabilis non est. Si quis autem puerum torreat el dicat: Nisi hoc feceris occido te, numquid timet puer ? *

Brevius : puerorum dotes fideli cuique Imitmdas, ita punctim perstringit S. Hilarius : « Hi, inquit, patrem sequuntur, matrem amant, proximo velle malum nesciunt, curam opum negligimi; non insole* cunt, non oderunt, non mentiuntur, dictis credunt, et quod audiunt verum habent. Revertendum est igitur ad simplicitatem puerorum : quia in ea collocati, speciem humilitatis Dominici circumferemus. »

Via ergo in cœlum esi humilitas, oditus el v <«• ostium cudi est humilitas ; quia non nisi per eam 1,17 *l palet in co-furn ingressus. Vidit in spiritu S. An- ‘‘. t- tonius totum mundum plenum esse laqueis, ac i.?..>. animas cupientes in cœlum evolare, iis capi, ct s* illaqueatas a (hemonibus in tartara detrudi. Quare ingemiscens exclamavit : « Domine, quis tot laniosque laqueos evitabit? * atque responsum audit : « Humilitas hosce laqueos omnes subterfugiet, n Ha S. Athanasius in ejus Vita. Chrislus, ut zelum ambitionis Apostolorum sanet t *ii* studio humilitatis, ad eam persuadendam tribus utitur rationibus. Prima est hoc versu, quod ea } , destitutus nequeat cœlum ingredi. Secunda est, **t*** versu sequenti, quod humilitas exaltet, ut si velis fieri major in cœlo, debeas esse minor et humilior in terra. Tertia, vers. ?>, quod humilitas sil conformitas Christi, qui se humiliavit infra omnes Angelos et homines, usque ad mortem; ideoque qui humilem suscipit, Christum suscipit. Prima ergo ratio petitur ex pœna superborum, secunda ex præmio humilium, tertia cx conformitate humilis cum Christo.

4. Quicumque ergo sk humiliaverit sicut par– v.^i. VULUS ISTE, IUC EST MAJOR (SjTUS, *Sicut puerilitis l'* . *iste, hic. maximus est)* in regno coelorum. — 7‘‘* *a* Humiliaverit, n ut scilicet humilis sit per virtutem, sicut iste est per ætatem; sive ut sit parvus animo, sicut iste est parvus corpore. Jubet ergo Chrislus, nos parvulis fieri similes non in insipientia ct imprudentia, sed in simplicitate et innocentia, ac proprio el directe in humilitate. Sic ct Apostolus, I *Corinth,* xiv, 20 : a Fratres, inquit, nolite pueri eillci sensibus, sed malitia parvuli estote, sensibus autem perfecti estote. » Causam dat Orígenes : «Nec enim magnum aliquid sapere cadit in puerum, neque jactantia generis vel divitiarum. Unde videmus, quod infantes usque ad tertium vel quartum annum, licet fuerint generosi, similes se praibent pueris degeneribus, nec amplius diligunt divites pueros quam pauperes, u

Moraliter: disce hieparadoxon sapientia* Chris- si vis .*i tianæ, nimirum viam ad excellentiam esse coaw^oJl^ trariam viæ mundi, scilicet esse hanc, tendero non ad excelsa, sed ad demissa et humilia. Si vis cnofe. ergo magnus esse in cœlo, ama in terra nesciri el parvus esse inter homines, ab cisque contemni, negligi ct vilis reputari. Si cupis elevari ad primos thronos in Empyreo, demitte te ad imos inferni, ac te colloca sub pedibus Judæ, ul faciebat B. Fidiiciscus Borgia; quo enim minor el

humilior fueris in ferra, co major et gloriosior cris in corlo, quia soln humilitas exaltat. /Eterna enim Dei lege fixum sanctumque est : a Omnis, qui se exaltat, humiliabitur, et qui se humiliat, *exaltabitur, » Lucre* xvni, 14. Visa est olim sedes alta ct gloriosa inter Seraphinos, et vox audita : « *litre sedes* humili servatur Francisco, d Ita Bonaventura in ejus Vita. Ratio a priori est, t,wu quod humilis profondissime se demittendo, Deum summe revereatur, honoret et colat : quare moretur ab eo summe exaltari. Unde Ecclesiasticus, m, 21 : a Magna, ait, potentia Dei solius, ct ab hominibus (Græce *ab humilibus)* honoratur. » A ide ibi dicta et *Isaiæ* lxvi, 2, ad illa : « Ad quem respiciam, nisi ad pauperculum, ct contritum spiritu, ct trementem sermones meos. »

lî'r.n'i- Humilitas ergo grata ct honorata estI)co,Angelis ct hominibus. Quin et si politice agatur, humilitas ambienda est, quia illa ab omnibus colitur; superbia vero ab omnibus deprimitur. Hinc aulici, licet ambitiosi, se tamen mire verbis ct gestu humiliant; sed quia occulta in mente laborant arrogantia difficile est animi facium non prodere vultu, quin per signa et gestus erumpat. Quocirca S. Hieronymus (vel potius S. Paulinus), epist. 14 *ad Celantium : a* Nihil, ait, habeas humilitate prœslantius, nihil amabilius, hæc est cnim praecipua conservatrix, el quasi custos quædam virtutum omnium; nihilque est quod nos ita et hominibus gratos et Deo faciat, quam si vitæ merito magni, humilitate infimi simus? Propter quod Scriptura dicit : Quanto magnus es humilia te in omnibus, et coram Deo invenies gratiam. » Porro S. Hieronymus, epist. 43 *ad Antonium :* « Dominus noster, inquit, humilitatis magister, disceptantibus de dignitate discipulis, unum apprehendite parvulis, dicens: Quicumque veMrum non fuerit conversus sicut infans, non potest introire in regnum cœlorum. Quod ne tantum docere nec facere videretur, implevit exemplo, dum discipulorum pedes lavat, dum traditorem osculo excipit, dum loquitur cum Samaritana, dum ad pedes sibi sedente Maria dc cœlorum disputat regno, dum ab inferis resurgens primum mulierculis apparet. Satanas autem cx archangclico fastigio, non aliam ob causam, nisi ob contrariam humilitati superbiam ruit, » Humilitas ergo ex homine facit Angelum, sicut superbia ex Angelo facit diabolum, imo Luciferum. Primum donum, quod cx divini luminis aspectu homini datur, est cognitio sui ipsius, ait S. Dionysius, epist. 7 *ad Titum,* hoc est humilitas. Humilitas enim est virtus qua quis sibi cx sui cognitione vilescit, ac se omnibus inferiorem reputat, sive quod se omnibus viliorem, fragiliorem ct miseriorem œstimet; sive quod alios majori gratia cætcrisquc Dei donis prœ sc dolapie opinetur. Aurea est gnome beati Nili:

uiiU ⁂ • Beatus cujus est vita excelsa, spiritus autem humilis. » Et illa S. Chrysoslomi : a Nihil æque Deo gratum, atque se cum infimis numerare.» Et illa Climaci, *Gradu* xxvi : « Omnium ferarum venenatarum sensibilium interemptor est cervus; intellectualium vero humilitas interfectrix est. » Et illa Cæsarii, *hom.* 30 : « Sicut dc fonte terreno et de corporali fluvio non potest aliquis bibere, nisi voluerit se inclinare, ita et de vivo fonte Christo ct Sancti Spiritus fluvio nemo aquam vivam haurire poterit, nisi se humiliter inclinare voluerit, propter illud quod scriptum est : Deus superbis resistit.» Denique humilitatis speculum S. Hieronymus dat S. Paulam, de qua ita scribit in ejus Epitaphio : a Hæc, sicut inter multas gemmas pretiosissima gemma micat, ct jubar solis parvos igniculos stellarum obruit ct obscurat, ita cunctorum virtutes ct potentias sua humilitate superavit, minimaque fuit inter omnes, ut omnium major esset; cl quanto sc plus dejiciebat, tanto magis a Christo sublevabatur : latebat et non latebat; fugiendo gloriam, gloriam merebatur, quæ virtutem quasi umbra sequitur, ct appetitores sui deserens appetit contemptores. »

5. Et QUI SUSCEPERIT UNUM PARVULUM TALEM IN Voi». 5. NOMINE MEO, MB SUSCIPIT.— « **Susceperit, »** llOSpitio, mensa, patrocinio, vel quolibet auxilio aut fa-u'J7'' vore : per *suscipere* cnim hic significatur omne genus beneficii, charilatis el benevolentiae ; « parvulum talem, » id est qui talis est moribus, scilicet simplicitate, innocentia, ct maxime humilitate, qualis hic parvulus est retate ct statura. Unde Syrus, Luere ix, 48, vertit *puerum tanquam istum,* id est puero huic similem, scilicet humilitate et moribus. Patet exantithesi versus sequentis; ibi enim pusilli vocantur non tam parvi in fide, ul vult S. Hieronymus, quam vere simplices cl humiles; ideoque contempti et abjecti. Ha Janscnius ct alii. Nola : Lucas habet « puerum istum.» Unde liquet Christum loqui primo dc puero vere parvulo, secundo de parvulo mystice, scilicet de humili cl abjecto ; ab illo cnim ad hunc assurgit, ludit cnim in voce a parvulus.» VidcCanonem 23. Sensus ergo est, *q. d.* Adeo humilitas, qum fundamentum est ct mensura spiritualis perfectionis, mihi placet, ut ego etiam pueris parvulis, co quod humilitatem prœ sc ferant statura, relate el innocentia, delecter, uti iisdem ob eamdem causam (æque ac agnis, repraesentantibus Christum Agnum Dei) delectabatur S. Franciscus; atque velim omnes meos discipulos parvulos effici, parvulos imitari, itaque ab omnibus suspici merebuntur ; cogitabunt enim homines se in iis me suscipere, quia propter me eos suscipiunt. De me enim praedixit Isaías, cap. ix : u Parvulus natus est nobis, et filius datus est nobis. » Similis est de parvulis vox Christi capite sequenti, vers. 14, ubi ait : a Sinite parvulos, ct nolite cos prohibere ad me venire, talium est cnim regnum cœlorum. Et cum imposuisset cis manus (benedicendo iis), abiit inde. » Notais. Hieronymus dici parvulum: « Quia, inquit, qui scandalizatur, parvulus est :

majores enim scandala non recipiunt, o Addunt Marcus et Lucas : « Qui autem me suscipit, recipit eum qui misit me. n Denique causam adjicit Lucas, dicens : Nam a qui minor est inier vos omnes, n id est qui omnium vestrum est humillimus, a hic major est.» Græce hic y.fyx:, id est magnus est, scilicet per excellentiam, hoc est maximus est, scilicet apud me ct Patrem meum in regno cœlorum. u Humilis est, ait S. Augustinus, tract. /)e *Pœnitentia,* qui eligit abjici in domo Domini magis quam habitare in tabernaculis peccatorum. n Hanc Christi sententiam medullitus animo
s. Eliu- impresserat S. Elisabeth, regis llungariæ filia,
quæ quotidie nongentos alebat pauperes cisque
rnir s- serviebat, atque œgros horridos, scabiosos, ulcerosos, leprosos suis manibus abluebat, saniem abstergebat, ulcera osculabatur, atque in his officiis exultabal diccbatque : a Quam bene et feliciter nobiscum agitur, quibus Dominum lavare, detergere, reclinare atque contegere permissum est. » Ita habet Vita ejus, cap. xxvi. Addebatquc sibi fixum esse, vilissima humilitatis ct charitatis officia erga pauperes ct infirmos exercere, adeoque, si quod vilius officium aut vitæ genus sciret, se illico illud amore Christi amplexuram. Par
Et s. et æqualis S. Elisabeth® fuit ejus matertera
S. Hedwygis, Ducissa Poloni®, de cujus studio in
Lc' i do- pauperes, miseros et abjectos, mira reperies in
Vita ejus apud Surium, die 15 octobris.

v-ri.6. **6. Qui ALTEM SCANDALIZAVERIT UNUM (SyrUS,**
» còr' *offendiculo fuerit uni)* de pusillis istis, qui in me
u It ' **CREDUNT, EXPEDIT EI UT SUSPENDATUR MOLA ASINARIA IN (dc) COLLO EJUS, ET DEMERGATUR IN PROFUN-**DUM maris. — a Scandalizaverit, n id est, ut Theophylactus, « injuria affecerit,» cl, ut Chrysostomus, « despexerit. » Opponitur enim tû *susceperit,* vers. 5. Ita Maldonatus. Verum prestai cum Jansenio scandalum hic proprie dictum accipere : nam ita patet accipi in sequentibus, et sic sal adhuc constat antithesis cum tw *susceperit, q. d.* Qui parvulum in nomine meo susceperit, id esi in mea fide, pietate, amore et cultu foverit, ac promoverit, hic me suscipit; qui vero unum ex istis pusillis scandalizaverit, id est pravo verbo, vel exemplo a me, meoque amore ct cultu averterit, satius ei foret in mare demergi.

Expedit ei. — Id est, ut habet Lucas, xvn , 2, «Utilius est ei, si lapis molaris imponatur circa collum ejus, ct projiciatur in mare, quam ut scandalizet unum do pusillis istis; » *q. d.* Prestai mergi in mare, quam scandalizare parvulos m terra, quia mersio est mors corporis, scandalum vero est mors animæ, tam propri®, quam aliorum quos scandalizat, cl in peccatum inducit. Matthæus ergo relinquit antapodoton, sive redditionem vel alteram partem comparationis , quam exprimit Lucas, dicens : a Quam ul scandalizet unum de pusilli* istis. » Aliter S. Hieronymus : a Expedit ei, inquit, quia mullo melius esi pro culpa brevem recipere pœnam, quam æterni» servari cruciatibus; non cnim vindicabit Dnminus bis in idipsum. »

Quæres, quomodo hic versus nectitur precedenti, ct quid scandalum hoc pertinet nd Apo«-tolos? Respondet S. Hieronymus: a Quanquam generalis possit esse sententia adversus omnes qui aliquem scandalizant, tamen juxta conseqnenliam sermonis, etiam contra Apostolos dictum intelligi potest, qui interrogando quis major esset in regno cœlorum, videbantur inter se de dignitate contendere ; cl si in hoc vitio permansissent, poterant eos, quos ad fidem vocabant, per suum scandalum perdere, dum Apostolos viderent inter sc de honore pugnare. Quod autem dixit : *Expedit ei, ut suspendatur mola. asinai ia in collum ejus,* secundum ritum provinci® loquitur, quo majorum criminum ista apud veteres Judæos pœna fuerit, ul in profundum ligato saxo demergerentur. » Mola asinaria est quam in Palæstina, ait S. Hilarius et Ambrosius, circa rotam gyrando vertunt volvunlque asini; unde Syrus 4
vertit, *mola asini,* a Mola» vocatur lapis molaris, uti vertit interpres in Luca; hæcvocatur «asinaria, » id est gravis et grandis, utpote quæ non ab homine (uti fit in minori, idcoque trusatili), sed ab equo, vel asino circumagi debeat ; aut certe inlelligitur hic inferior lapis molari», qui superiore est major, utpote circa quem immotum lapis superior rotatur. Hic enim inferior Græce vocatur Gc;, id est asinus, eo quod instar asini omne superioris onus pondusque sustineat. Sic liebrei superiorem lapidem molarem vocant 331 *rcchcb,* id est equitem , quod inferiori lapidi ceu equo inequitet. Hic lapis superior Latine *catillus,* inferior vero *meta* vocatur. Notent hoc clerici ct religiosi illi qui inter se de honore el primo loco ambitiose contendunt ; hæc enim contentio scandalizat reculares et laicos, ac clericatus et religionis ingens est dedecus et probrum : expediret ergo cis lapide molari mergi in mare, quam ita contendere cum scandalo populi, ut ait hic Christus (I).

7. Vx MUNDO A SCANDALIS. — ArabicUS, per Vera. 7.
scandala, q. d. « Væ, » id est grandia summaquo mala, tam presentía, quam futura ex Dei ira u
ct vindicta imminent hominibus mundi, propter scandala activa, æque ac passiva ; qui cnim scandalizant alios sua ambitione el pravo vitæ exemplo, aliosquead illud sequendum tacite alliciunt, rei sunt gehennæ; qui veru scandalizantur ut aliorum prava exempla sequuntur, hi quasi reorum sequaces ct socii damnantur, ac sic utrique MolUpv.
plcctunctur et pereunt. Porro, mundus plenus est nh
scandalis, quia plenus hominibus improbis, aut

(I) Quod supplicii genus apud antiquo» haud raro invcuHur : Germani muli* res in adulterio deprehensas ia flumen dejiciebant; Honte, jubente Tarquinio, Herennius, proditionis hisnnuhius, ita inlerauiplus est, el Augustus impuraior t>ui lilii prascepluruin sorvusque eo supplicio aflluic.

hbcTliûis, impudentibus et cupidis, qui ut suis cupiditatibus satisfaciant, omnes scandalizant: quare *major cl* potior pars hominum ob scandala damnatur: unde sequitur, a ncccssc est, » etc. Pono scandala, de quibus proprie Christus hic agit, persecutiones, irrisiones et læsiones justorum; item mala exempla, doctrinae erronem, imprudenter dicta aut facta; multa enim sunt in se bona et licita, sed quia importuno loco et tempore coram rudibus indiscrete fiunt, pariunt apud eos offensionem et scandalum.

NbCISSK **EST ENTH UT VENIANT SCANDALA : VERUHTAMEN VÆ HOMINI ILLI, PER QUEM SCANDALUM** venit. — aNecesse est,n non absolute et ex «e, sed cx suppositione. Nam prævisa et supposita tam varia tot hominum indole ct corruptione ac horum curiosa levitate, ambitione, cupiditate; illorum pravitate et libera malitia, fieri non potest quin aliquando a nonnullis, imo crebro a mullis, saltem indeterminate ct in confuso fiant scandala, id est scelera, vel res tales quæ alios praesertim pusillo? scandalizent. Sic ait Paulus, I *Corinth,* xi, 38 : « Oportet hæresesesso. » Sic no 5, e cesse est in genere et in confuso, ut homo etiam eu ' »i justus aliquando peccet venialiter, licet singuli * , ; ▮'* particulares ejus actus sint liberi, non necessarii, ideoque sigillalini singula peccata venialia vitare possit, sed non omnia simul; quia esto in singulis possit adhibere illam attentionem et curam, ut non pcccct, tamen impossibile est ut in omnibus simul sumptis illam adhibeat, quin aliquando illam remittat, deficiat, labatur et cespite!. Hæc enim est infirmitas mentis human© post lapsum. Sic necesse est ut peritissimus sagittarius, qui certo configit scopum, quoties ei lubet, aliquando ab eo aberret, si sæpius et sæpius in illum sagittas ejaculetur. Hæc est enim fragilitas humana, ut oculi, manus et mens non possint continuare diu rigorem attentionis su© , ut centum continuis vicibus scopum configat, sed necesse sit ut aliquando ab co aberret.

Veiumtaxix VX uomini per quem scandalum venit, — quia ipso determinate ct libere in hoc illove actu particulari improbo vel indiscreto dat pusillis scandalum, itaque graviter peccat reumque se facit gehennæ. S. Hieronymus et Beda hæc attribuuut luda?, qui summum orbi dedit scandalum, dum prodidit Christum. Verum generalis est hæc Christi sententia, quia omnibus qui dant scandalum, væ ælernæ damnationis intentat Docet hic Christus dc scandalis tria, scilicet: primo, quantum illorum sit momentum, pondus ct gravitas; secundo, quanta sit eorumdem copia, el necessitas saltem in genere ; *tertio,* quanta diligentia sint cavenda, unde de tertio hoc subdit :

v.. ». 8. Si autem manus tua, vel pes tius scandali-
* **ZATTB, ABSCIDE EUM, ET PROJICE ABS TE : BONUM**
n , **TIBI EST AD VITAM INGREDI DEBILEM VEL CLAUDUM, QUAM DUAS MANUS VEL DUOS PEDES HABENTEM MUTI IN IGNEM ¿TERNUM.**

9. Er SI OCULUS TUUS SCANDALIZAT TB, ERUE EUM, Vea». ET PROJICE ABS te: bonum tibi est **CUM UNO OCULO Íí7?/* J0; uar. IN VITAM INTRARE, QUAM DUOS OCULOS HABENTEM «, MITTI IX GEHENNAM IGNIS. UtrUinque IlUIIC VCF-**sum audivimus, cap. v, 30, tibi eum explicui.

10. Videte ne contemnatis unum ex uis fusil- Ven n. lis, — humilibus et abjectis, quos mundus quasi viles, invalidos et impotentes, miseros et inopes contemnit; quia, licet ipsi sint invalidi, validos tamen habent Angelos custodes, qui vos- apud Deum Patrem, (juem semper vident, quasi ejus familiares cl intimi, accusent, ac ejus jussu, scandala et injurias ipsis, nipote sum curai a Deo commissis, irrogata acriter castigent ct vindicent. Prima hæc est ratio, qua probat pusillos et abjectos non esse contemnendos.

Dico enim vobis, quia Angeli eorum in coelis **SEMPER VIDENT FACIEM PATRIS MEI, QUI IN COELIS** est. — Ex hoc loco et ex Genes, xlviii, 4G, el Act. sii, 15, ac ex communi Patrum traditione doctores docent Christianos omnes, imo homines omnes habere Angelum ad sui custodiam ab ortu usque ad mortem a Deo deputatum. Audi S. Hieronymum : a Magna dignitas animarum, ut unaquaeque habeat ab ortu nativitatis suæ in custodiam sui Angelum delegatum. » Et inferius : u Salvandorum igitur per Christum orationes Angeli quotidie offerunt; ergo periculose illo contemnitur, cujus desideria ad æternum ct invisibilem Deum, Angelorum famulatu ac ministerio pervehuntur, n Idem docent esteri prisci el neo- A i. 'i terici doctores, quos citat Suarez, lib. VI De *Angelis,* cap. xvii, num. 8 et sequent., ubi contra Calvinum ct Magdeburgenses ostendit temerarium cl erroneum esse negare singulis hominibus a Deo dari Angelum custodem, non solum fidelibus et justis, ut videtur sentire Orígenes et Auctor *Imperfecti* hic, sed etiam infidelibus, impiis et reprobis. Unde et Antiehristus suum habebit Angelum custodem, ut docet D. Thomas, *i part., Quæst.* CXIII, art. iv, ad 3. Idem Suarez, cap. XVIII, num. 7, docet Angelos singulorum hominum custodes ordinarie esse ex nono et infimo ordine, qui communi nomine Angelorum nominatur; nonnullis tomen personis eximiis vel dignitate, vel publico officio, uti Apostolis, Prophetis, Patriarchis, Pontificibus, Episcopis, Hcgibus, custodes dari cx octavo ordine, qui Archangelorum dicitur. Hinc B. Virginis custos fuit Gabriel, quem multi putant esse cx ordino Seraphinorum, uti ostendi in *Daniele,* cap. ix,21 : Igitur omnes omnino homines (etiam B. Virgo) habuerunt, vel habent Angelum custodem. Excipio Christum, quia is Angelo non eguit, cum humanitatis sufficiens custos esset ipsa ejus divinitas. Habuit tamen Christus semper ad manum plures Angelos quibus quasi administris ad usus quoslibet uti poterat. Ita Suarez. Caute hic legendus ed Orígenes, qui dicit Angelos custodes subindo in custodia hac per negligenliam peccaro,

ideoque privari quandoque visione Dei cl sua beatitudine; Angelos nutem parvulorum semper cos diligenter custodire, ideoque semper fruí Dei visione et beatitudine, ct hoc vello hic Christum. Hic enim est error. Angeli enim omnes sunt beali, ideoque immutabiles ct impeccabiles. Ad beatitudinis enim rationem pertinet ejus constantia, continuatio et perennitas, *a* Béatitude» enim, uti eam definit Boetius, «est status omnium bonorum aggregatione perfectus : n ingens autem bonum est beatitudinis constantia, certitudo ct securitas ; ergo illa in beatitudinis natura includitur.

oofcu An, *!o- Porro, munia et actiones Angelorum custo¿uin sunt *z primo,* pericula tam corporis, quam animæ avertere ; *secundo,* suum clientem illuminare, instruere ct impellere ad opera bona; *tertio,* coerccre dæmonem, ne ei pravas cogitationes suggerat, aut peccandi occasiones olierai; *quarto,* ejus orationes Deo offerre; *quinto,* pro eo orare; *sexto,* si peccat, cum corripere; sep*timo,* morienti assistere, cumque ad ultimam luctam confortare et variis modis adjuvare; orbito , post mortem animam in eœlum deducere, vel si purgatione indigeat, ad Purgatorium comitari, ibique subinde eam consolari, donec ea peracta illam ad eœlum evehat. Vide Suarez loco citato, cap. XIX. Denique officia ct beneficia omnia ab Angelis collata hominibus, quæ in sacra Scriptura continentur, collegi el recensui *Exodi* XXIII, 20 cl sequent. Plura vide apud Andream Victorcllum, lib. Il *De Custodia Angelorum,* ubi censet summum Pontificem summos angelos, scilicet Michaclcm et Gabrielem habere custodes.

Quæres, quid connolat a Angeli eorum,» scilicet pusillorum, qui in me credunt, uti pra> cessit, œque ac cætcrorum hominum omnium ? Respondet S. Chrysostomus notare Angelos non quosvis, sed supereminentes, quasi parvulorum cura Angelis supremis sit commissa, quod S. Thomas, I *part,, Quæst.* CXlll, art. 3, ad 1, interpretatur dc supremis, non in primo ct summo Scraphinorum, sed in nonoct infimo ordine Angelorum, ita ut in ilio supremi sint custodes hominum, medii sint custodes animalium, infimi vero sint custodes arborum, frugum ct plantarum. Huc accedit Maldonalus, qui censet majores esse parvulorum quam aliorum hominum : per parvulos etiam accipit non pueros, sed humiles ct justos, quorum Deum curam majorem, quam aliorum hominum habere, tota Scriptura testatur. Majores autem et honorabiliores esse parvulorum, quam aliorum hominum Angelos ex effectu probat, quia semper vident faciem Dei; non quod alii Angeli eam non videant, sed quod ea phrasi llcbrei significent Deo aliquem esso propinquum el familiarem. Sumpta csl enim ex aulro consuetudine metaphora, ubi quo quis honoratior est, eo propinquior csl regi, coque frequentius in ejus conspectu versari solet, ita loquitur Regina Saba tic servis Salomonis, Hl Reg. x, 8 : « Beati servi tui, qui stant coram te semper, et audiunt sapientiam tuam. »

Secundo, TÒ a Angeli eorum » notat Angelos parvulorum, peculiarem eorum habere curam, pre aliis Angelis virorum et senum : parvulorum, a ».& inquam, turn eorum qui relate, tum qui in fide, h tum qui in sorte ct conditione sunt parvuli, id est debiles, viles, humiles ct abjecti. Hi enim,, cum minus valeant judicio et prudentia, hinc majori Angelorum indigent cura et custodia. Vulgi est axioma : a Infantes et amentes magis ab Angelis custodiri. » Sane nisi Angeli infantium haberent curam singularem, sæpius in ignem vel aquam caderent, et a porcis ct bestiis lædercntur, ab equis cl curribus protererentur.

Tertio, a Angeli eorum» vocantur, quasi parvulorum proprii, familiares et peculiares amici ; parvulos enim et humiles mire Angeli amant quasi suos sibiquo persimiles : ipsi enim sunt humillimi, ac sua humilitate vicerunt superbiam Luciferi, dicentes cum duce suo S. Michaelc : Mich^i-t *mi ca el,* id est, quis ut Deus? Multis id ElPl * exemplis ostendit noster Philippus Berleuioni in *Paradiso puerorum.*

Moraliter ; disce hic primo magnam esse dignitatem animarum, ut ait S. Hieronymus, utpote quæ Angelos habent custodes; magnam vicissim esse dignationem Dei, qui nobis tam nobiles assignat pædagogos. Ipsi enim sunt de quibus dicitur., *Psal.* cui : * Qui facit Angelos suos Spiritus , et ministros suos ignem urentem ; » magnam denique esse humilitatem el charitalem Angelorum , qui nos pueros ita curant et dirigunt, ncc id dedignantur, sed amant ct ambiunt, quia vident Deum el Dominum suum hominem factum, ut ait S. Bernardus. Quocirca idem S. Bernardus in Psal. Qui *habitat,* serm. 12, ad illa: a Quoniam Angelis suis mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis : » a Quantam, inquit, tibi debet hoc verbum inferre reverentiam, afferre devotionem, confcrro fiduciam! Reverentiam pro praesentia, devotionem pro be- Ax?»- nevolontia, fiduciam pro custodia. Caute am- ¡¿¿hdX bula, ut videlicet cui adsunt Angeli (sicut eis mandatum est) in omnibus viis tuis. In quovis diversorio, in quovis angulo Angelo tuo reverentiam habe: tu ne audeas illo presente, quod vidente me non auderes. p

Rursum cum Angeli satagant nos purgare, illuminare cl perficere, par est ut eis obsequentes ad magnam sanctitatem cl perfectionem tolis viribus contendamus; ut Angelorum vitam et mores cernulemur, ut in carne vivamus quasi homines cœlestes ct Angeli terrestres, utpote mox socii el cives eorum futuri in cœlo. Nam, ut ait Apostolus, *Ephes,* n : a Jam non estis hospites el adven.e, sed cives Sanctorum cl domestici Dei.» Et *Heb.* mi : u Accessistis ad civitatem Dei viventis, ct multorum millium Angelorum frequen-

tiara. » Quare omnem immunditiam carnis d spiritus, ac praesertim superbiam et lites procul a nobis ablegemus. Nil ita ad indignationem provocat Angelos, atque dissensiones ct scandala (uti docet hic Christus) : sunt enim ipsi Angeli pacis et ædiflcalionis, ait S. Bernardus. « Exhibent enim Angeli justitiam Deo, pacem inter sc, gaudium sibi, » ait idem, serra. 2 *De Verbis Apostoli.* « Non est regnum Dei esca. Vclut fumus apes fugat, et foedus odor columbas expellit; sic Angelum vitæ nostra: custodem abigit, multa lacrymarum aspergine dignum, ac grave olens peccatum, » ait S. Basiiius in *Psal.* xxxiu. Rursum : « Angelica plane vita virginitas est, ct qui non nubent, neque nubentur, similes erunt Angelis Dei, p ait S. Bernardus, serm. *Dc Nativit. II. Maria.*

Denique cum Angelis nostris crebro in spiritu conversemur ct colloquamur. Unde S. Bernardus, serra. 12 in Psal. *Qui habitat :* « Habetote, ait, familiares Angelos, fratres mei, et frequentate cos sedula cogitatione et devola adoratione, qui semper vobis adsunt ad custodiam et consolationem. »

Semper vident faciem Patris, — id est essentiam Dei fulgidam. Angeli vident semper claro sine velo, quasi facie ad faciem, a Angeli, ait S. Augustinus, lib. IX *De Civit.,* cap. xxii, incommutabili ct ineffabili pulchritudine (Dei) cujus sancto amore inardescunt, omnia qure infra sunt, seque ipsos inter illa contemnunt, ut ex toto quod boni sunt, eo bono, ex quo boni sunt, perfruantur. » Facies ergo Dei est decor ct fulgor ipsius divinitatis clare se manifestans et videndum exhibens Angelis; itaque eos beatos efficiens; alioqui Deus proprio, uti non habet corpus, sic ucc habet faciem.

Qui IN cœlis EST. — Notant S. Gregorius, lib. II Uw *al.,* cap. n, ctS. Bernardus, serm. 5 *DcDédie. An .(ll Eales.,* Angelos, etiam dum cœlo exeunt, semper vii ¡ne videre faciem Dei, quia Deus est ubique; sunt enim beati ubkumquo sunt, ideoque ubicumque -uni, in calis esse dicuntur : ubi enim est Dei visio et gloria, ibi est cœlum ct paradisus. Unde infert S.Gregorius : «Et mittuntur igitur et assistunt, quia per hoc, quod circumscripti sunt, exeunt ; cl per hoc, quod intus quoque præsentes sunt, nunquam recedunt. Et faciem ergo Patris semper vident, el tamen ad nos veniunt ; <[uia et ad nos spiritali praesentia foras exeunt, ct lamen ibi se per internam contemplationem servant « Et paulo ante : « Quid enim do his, quæ scienda sunt, ne.-ciunl, qui scientem omnia sciunt? > Non ergo revocantur a custodia humil.um ex desiderio redeundi ad Deum, quia a Deo nunquam distrahuntur, nec abeunt, sed ubique eum presentera habent el vident, ac propter Deum et in Deo omnia agunt el parvulos custodiunt. bara, ut vir doctus ait : « Sic exterius implent ministerium, ut tamen interius nunquam desint per contemplationem: nam quolibet missi veniunt, intra ipsum currunt, qui ubique est. n

II. Venit enim Filus hominis salvare quod v»u. perierat. — Græce tò àTTC>.tù)ic, id est, ut Arabicus, *quod perditum erat,* scilicet totum genus humanum Adæ patris sui peccato perditum. Esi hæc secunda Chrisli ratio, cur pusilli ct humiles non sint contemnendi, nec scandalizandi : prima enim petita fuit ab offensa Angelorum, qui pusillos custodiunt. Sensus ergo est, *q. d.* Ego, qui sum Christus et Filius Dei , tanti facio parvulos et humiles, ut pro eorum salute me summo humiliarim et a cœlo me inclinarim usque ad terram, ibique carnem eorum assumpserim : quare eorum salus mihi æque ac Patri meo singulare attulit gaudium, ut patebit ex parabola ovium, quam subjiciam vers, sequenti. Cavete ergo studiose, ne parvulos <pios ego tanto sudoris ct sanguinis mei impendio redemi ct salvavi, vos scandalo vestro perdatis, alioqui non tantum Angelos, sedet me,ac Patrem meum, hostes el vindices experiemini, quia injuriam et damnum, quod parvulis per scandalum irrogatis, mihi irrogatis. Ego enim parvulos amo ut meos filios, imo ut meos intimos et singulariter electos et dilectos. Illi ergo sunt quasi meum peculium; quod si illud mihi per scandalum adimitis et Salarne traditis, ego a vobis hoc damnum, ut meum, repetam ct perditi gravis ultor exisfam.

12. Quid vodis videtlr? Si fuerint aucui cen– Ver». iî. **Tini OVES, ET ERRAVERIT UNA EX Eis, NONNE RE- **•
LINQUIT NONAGINTA NOVEM IN MONTIBUS (ubi de
more pascuntur, juxta illud Virgilii :

Mille mea: Siculis errant in montibus agnx),

ET VADIT QUJERERE EAM QU.E ERRAVIT?

13. ET SI CONTIGERIT UT INVENIAT EAM : AMEN Ver». IX DICO VOBIS, QUIA GAUDET SUPER EAM MAGIS QUAM SUPER NONAGINTA NOVEM , QUAt NON ERRAVERUNT.

14. SIC NON EST VOLUNTAS ANTE PATREM VESTRUM , Yll , u QUI IN COELIS EST, UT PEREAT UNUS DE PUSILLIS ist is. — Parabolæ sunt tres partes, scilicet pro- t ,-» inythium, mythus et cpimylhium, hoc est, pro- pnib i» fabulatio, fabula et postfabulatio; sivo proparabola, parabola et postparabola, lias tres partes est hic videre; proparahola enim, sive titulus ef argumentum parabola; est illud, vers. 11 : « Venit enim Filius hominis salvare quod perierat. » Parabola est vers. 12 ct 13. Postparabola est vers. 14, ubi ait : « Sic non est voluntas ante Patrem vestrum, qui in coelis est, ut pereat unus dc pusillis istis, n Vide Canoncm 27.

Tripliciter hæc parabola applicari ct explicari potest: primo, gencratim de Angelis ct homini- ovi» cabus; secundo, particulatim de solis hominibus; ¿"Le* tertio, specialità de solis parvulis.

Primo ergo inulti gencratim, per nonaginta novem oves pascentes in montibus, accipiunt sanctos Angelos in cœlis Deo frueutes, qui nunquam peccarunt; per ovem vero centesimam, qute erra-

vit, accipiunt lotum genus humanum, quod in Adamo peccavit, quod ut redimeret el in viam solutis reduceret, Christus, relidis quasi Angelis, de codo descendit in terram factus homo, ita S. Hilarius, Theophylaetus, Ansebnus hic, ct Gregorius, hom. 31 *in Evang.;* Cyrillus, *Catecù.* xv; S. Ambrosius in *Apolog. David,* cap. v; Ircnreus, lib. HI, cap. xxi ; Orígenes, hom. 2 *in Genes.,* ct alii plures. Hinc collige quanta sit multitudo Angelorum, quæ tantum excedit numerum omnium hominum qui fuerunt, sunt el erunt, quantum nonaginta novem excedunt unitatem.

Dices : Oves hæ sunt oves Filii hominis; Christus autem ut homo non pavit Angelos, sed homines duntaxat; imo Christus necdum erat homo, cum ovem centesimam, id est hominem quæsiturus, in mundum ct carnem nostram descendit. Respondetur Angelos esse oves Filii hominis: *Primo* materialiter, quia sunt oves Filii Dei, qui idem est Filius hominis. Unde in postparabola non nominatur Filius hominis, sed Deus Pater, cum ait : a Sic non est voluntas ante Patrem vestrum, etc., ut pereat unus de pusillis istis. »

ebrii- St ¡indo etiam formaliter ; quia Christus, qua
t* me- homo, est salvator quoque Angelorum, sed non
' An. redemptor, uli est hominum : nam Angelis meruit
î' in"": omnem gratiam el gloriam, hoc est, electionem,
ti-riuu. praedestinationem, vocationem, auxilia omnia excitantia, adjuvantia, sufficientia et efficacia, ac denique omne meritura et augmentum grati® et glori®. Quare Christus fuit causa meritoria gratini et gloriæ Angelorum, ac vicissim Angeli habuere fidem vivam Christi incarnati, atque per eam justificati sunt. Ita Richardus, Albertus, Catharinus, Galanitus et alii, quos citat et sequitur Franciscus Suarez, III *part., Quast.* XIX, disp. '2, sect. 1 ; licet Paludanus, Durandus, Bonaventura ct Alensis contrarium sentiant, scilicet Christum hominibus solis, non Angelis, in misso gratiam el gloriara. Sic ergo Christus quasi pastor pavit Angelos.

Secundo, particnlatim per oves accipi possunt soli homines, sed ila ut iis applicetur lota parabola simul, non autem singulæ ejus partes, juxta Canoncm 28 et 29. Scopus enim Christi, sive id in quo ipse comparationem ponit et parabolam applicat, duntaxat spectandus est, scilicet, *q. d.* Sicut pastor ovium quierit ovem errantem etiam unicam, caque reperta gaudet, sic et Christus quæsivit genus humanum, eoque reducto gavisus est. Simul tamen proprie et directe intendit, ut palet ex postparabola, vers. 1-1, significare suum optimi pastoris zelum, scilicet quod si centum duntax.d essent homines, e quibus unus solus errasse!, ipse nonaginta novem relicturus esset, ut illum unicum errantem quærcrct. Qua de re pulchra extat visio S. Carpi apud Dionysium Areopagitam, epist. 8 *ad DctnopMum.* Et sic hanc parabolam explicat Christus, *Luca* xv, I. Ha Jansenius, Maldonatus el alñ

Tertio, spccialim b.pc parabola applicanua e*.t pusillis, id est pauperibus, vilibus, rudibus, simplicibus, humilibus, qui pusilli sunt in sapientia, honore et opibus, virtute ct prudentia. His enim applicat Christus, vers. IA, ct ad pusillos spectant oinnia precedenza; quare pusillos velut oviculam errantem opponit nonaginta novem ovibus non errantibus, hoc est, iis qui magni sunt opibus, prudentia, virtute, auctoritate, aut magnos se aestimant : hi enim minus errare el peccare ®stimantur; solent enim oves pusilhn, v. g. agni, utpote simplices et inexperti. facilius errare, quam oves grandes, quæ pastorem ct socias intueri ct sequi solent. Sensus ergo est, *q.d.* Sfati pastor habens nonaginta novem oves, sicentc-itna pusilla, puta agnus quis, agrego aberrar.!,relinquit nonaginta novem et agnum errantem quærit : sic Christus cos qui per gratiam suam jam in fide el virtute magni sunt, aut magnos fj aestimant, quorum ingens est numera -, sibi sucrumque cura relinquit. At vero si parvulus qui-: in fide, virtute ct prudentia a via salutis aberret, cum per se et per suos Angelos, doctores el prttdicatorcs quærit, ut in viam reducat : singulari - enim ipsi de pusillis, utpote ab aliis desertis et sibi derelictis, est cuia, amor ct providentia. Hunc genuinum esse sensum liquet ex dictis ct cx eo quod Christus parabolam hanc iterans, *Luca* xv, 4, ita eam explicet, nisi quod per nonaginta novem oves accipiat justos, per centesimam errantem accipiat peccatorem, hic vero per nonaginta novem accipiat magnos, per centesimam errantem vero pusillos, uli dixi, sed hoc eodem redii; magni enim sunt justi, pusilli vero sunt peccatores. Ita fere Franciscus Lucas.

GAUDET SUPER EAM MACIS QUAM SUPER NONAGINTA NOVEM , QU£ NOX ERRAS ERUNT. — Habitu Uiagis gaudet pastor super nonaginta novem ovibus, utpote pluribus, quam super una. Unde si rogaretur : Mavisne perdere nonaginta novem oves, quam solum unam illam errantem, diceret : Nequaquam , malo enim unain perdere, quam nonaginta novem ; actu tamen hic el nunc magij gaudet super una quæ erraverat, reperla et in viam salutis reducta : lura quia hec nova reductio novum ingensque ciet gaudium; lura quia pellit tristitiam ex unius perditione conceptam, magis enim sentitur gaudium, quod repente succedit tristitia?, cum ipsa tristitia in gaudium vertitur. IJ patet quotidiana experientia. Referant hi -toriœ Romanie matrem, qu® marchât ob nc- Mrfci
cera filii, qui in Cannensi pugna dicebatur e-esus, |
cum repente eum redivivum conspexisset, pre '
gaudio fuisse examinatam. Sic si urbs aliqua, ium r»
vel provincia ab bæresi vel paganismo convertatur ad fidem, magis ob id exultamos,quam de " '
caleris urbibus, aut provinciis jam pridem conversis. Novitas enim rei magna* et difficilis, prescrirai inopinat e, ingens ciet in mente pathos,
a Ab asoli s enim non til passio, » ut ail Philoso-

phus. Hæc est quasi tertia ratio, qua Christus per parabolam probat panados non esse spernendos.

Sic non est voluntas ante Patrem vestrum, — *id est, sic* non est beneplacitum coram Deo, *sic Dens non* vult, nec placet ei. Est redditio comparationis sive parabolæ, g. d. Sicut pastor non vult, nec sinit perire unam e suis oviculis, licet minimam , v. g. unum agnellum, cumque plus curat et quærit, quam nonaginta novem magnas ct validas; sic et Deus non vult perire unum ex pusillis, sed magis eum curai, quam multos magnos.

St autem peccaverit (Syrus, *erraverit,* ut alludat ad ovem errantem de qua sermo præcessit) IN TE FRATER TUUS, VADE, ET CORRIPE EUM INTER IR ET IPSUM SOLUM; SI TE AUDIERIT, LUCRATUS eius fratrem tuum. — Transit Christus apposite a pusillis ad peccatores, quia hi pusilli sunt, id est viles et abjecti : quid enim vilius peccato ct peccatore? Sicut ergo docuit non contemnendos esse pusillos, qui scandalizantur, sic nunc docet pariter non contemnendos esse peccatores, qui alios scandalizant et lædunt, nec ulciscendos esse ob illatam injuriam, sed ex charitate corripiendos, ut Dei gratiæ et suœ saluti restituantur. Ita Chrysostomus ct Thcophylactus. Dat .ergo Christus hoc remedium, quo tollatur scandalum , scilicet correptionem ejus qui scandalum dedit, eoque alios læsit.

Veri. 15. A xm. ¡ Annuo ?• fi trrm i? tan Li w f

15. Si autem peccaverit in te. — Novatores qUi(]cm « jn te n exponunt u te solo sciente , » eum corripe; nam publico peccans, publico corripiendus est ad aliorum exemplum. Verum nusquam t ì « in tc n accipitur pro a tc solo conscio.» Et Lucas, to a in te » exponit « contra te. n Ait enim, cap. xvn, 3 : « Si peccaverit in te frater tuus, increpa illum : si autem poenitentiam egerit, dimitte illi, » scilicet id quod in tc, id est contra te peccavit. Sic et intellexit S.Petrus, qui, vers. 21, «•x hoc Christi dicto subinfert ct quaerit : « Quoties peceabt in me frater incus, ct dimittam ei? n Alludit Christus ad illud Levit. xix, 7 : a Non oderis fratrem in cordo tuo, sed publice argue cum,» *q. d.* Noli occultum fovere odium ct vindictam contra proximum, qui te læsit, sed aperte et palam significa illi tc ab illo tesum, ut sc emendet, lœsionem tollat, tibique ct Deo poenitendo satisfaciat. Unde Tertullianus, lib. IV *Contra Marcionem,* cap. xxxv, hunc locum Levitici accipit dc correptione fraterna, quasi illa Judœis fuerit præccpta.

Dkes : Ergo solum in injuriis nobis illatis corlipiendus est proximus, non autem in aliis pcc- i uis contra Deum admissis. Respondeo : Nego consequentiam, quia per synecdochen Christus sub injuriis nobis illatis, cætera omnia peccata intelligit; nam eadem, imo major aliorum peccatorum c l ratio. Si enim corripiendus est proximus in injuriis nobis illatis, ergo inulto magis in cætcris offensis, quibus Deum, quantum in se est, læsit. Magis enim Deum quam nos amare debemus, ac consequenter magis ejus quam nostras injurias avertere. Christus tamen meminit solius peccati contra nos admissi, ut vindicte frenum injiceret, illicpie surrogare! charitatcm, ex caque fraternam correptionem, 7. *d.* Si frater, id est proximus tuus quippiam contra tc commisit, te offendit cl læsit, noli id ex spiritu iræ publicaro et vindicare, sed prius amanter et secreto eum corripe; subintellige : Si spes est emendationis, scilicet quod ipse privatim a te monitus, sc emendabit el corriget; alioqui si hæc spes non subest, omissa privata correptione, eundum est ad correptionem coram testibus ; quod si nec in hao sit spes, denuntiandus est Ecclcsiæ, id est pastori, vel prælato : si nec in eo sil spes emendationis, correptio hæc omnino omittenda est ct Deo relinquenda. Kalio a priori est, quod sicut charitas me obligat ut succurram proximo in gravi necessitate corporali constituto, sic magis me obligat ut succurram ei in spirituali necessitate, qualis est status peccati ct damnationis ; hic enim longe pejor est statu famis, careens vel mortis. Porro recte Suarez, Il II, *Quœst.* XXXIII : Præfer spem fructus, inquit, ut obliget hoc praeceptum, necesse est ut proximus indigeat mea correctione, quia videlicet probabiliter timeo, nisi corrigam, proximum similia peccata commissurum, vel certe longo tempore ct cum gravi damno suo in eo peccato permansurum. Probatur, quia hoc est præceptum affirmativum misericordias; ergo non obligat, nisi juxta regulas similium præccptoruin, ergo lanium in articulo necessitatis. Quare S. Augustinus, Chrysostomus, Hieronymus, Basilius, Thcophylactus, quos citat etsequilur hic Salmeron, tom. IV, tract. II, pag. 3 , qui præceptum hoc correptionis tantum accipiunt de corripiendo eo qui nos offendit , intelligcndi sunt, 7. *d.* id expresse duntaxat hic a Christo nominari et prœcipi; sed non negant implicite sub una peccati specie, lotum reliquum peccati genus subintelligi. Causam dat S. Chrysostomus : « Facilius, ait, sustinet correptionem, qui fecit injuriam, ab eo qui passus est, cum videt eum suam salutem quærere et non vindictam, maxime si solus corripiat. » Ut hoc plenius intelligatur,

Quæritur an hæc correptio sit præcepti, an consilii duntaxat ; rursum an omnes fideles obiiget, an sacerdotes tantum ct superiores? *Primo,* S. Augustinus, Chrysostomus, Hilarius, Basilius, Thcophylactus, Michael Medina, Bonaventura, et ex iis Salmeron, jam citati, censent correptionem, de qua Christus hic agit, tantum spectare eos qui in nos peccarunt, 7. d. Eum, qui te læsit, noli ulcisci, sed amanter corripe, cl sic correptionem hanc esse consilii potius quam præcepli. Mullis rationibus id probat hic Salmeron, qui caute ct

An *it «nHIR . r.t <¡n«

neri oculo hic est legendus, imo totus perlegendus. Videtur enim, tract. 11, hunc correptionis modum a Christo sancitum convellere, et reprobare quasi inutilem , obscurum cl sæpe perniciosum. Verum loquitur ipso ex sententia non sua, sed aliorum citatorum, ut ipse expresse profitetur inilio cap. xi. Rursum non convellit sententiam Christi, sed Interpretum et Scholasticorum , qui sententiam Christi extendunt ad omnes omnino casus, ut velint hunc ordinem corripiendi servari in omnibus omnino peccatis et peccatoribus, cum Cliristus expresse tantum eum sanciat in correptione eorum qui in nos peccarunt. Ostendit enim ipse hunc ordinem sæpe non posse servari, nisi cum pernicie reipublicæ, ut clare patet in hæresi, quæ ul cancer serpit. Idem ostendit Gregorius de Valentia, II ¡1, QuœsL XXXIII, ubi sex casus recenset, in quibus ordo hic a Christo in correptione sancitus servari nequit. Et Suarez, tom. IV *De Religione,* lib. X, cap. vu, ubi fere argumentis Salmeronis utilur, cx iisque docet probabilem esse istorum sententiam, qui dirunt Christum hic tantum sancire, ut illos qui nos læserunt, non ulciscamur, sed fraterne corripiamus. Denique Salmeron, tract. 10, communem Interpretum de corripiendis peccatoribus quibuslibet explicationem et doctrinam sequitur, mullisque confirmat.

£xu*!o. *Secundo,* Joannes Andre® apud Panormit. in capit. *Novit,* de Judiciis, et Armacanus in Quœrt. *Armenorum,* censent correptioni præcipi sacerdotibus cl prælatis duntaxat ; laicis vero ct subditis consuli, non præcipi. Favet caput *Sed illuc,* distici. 45, et Glossa in capit. Si *quis peccaverit,* II, *Quœst.* **I,** ubi durum esse dicitur, omnes ad hoc præceptum teneri, quia omnes transgressores ejus constitueret, cum vix aliquis illud servet, exceptis prælatis. Favet quod Christus mox solis Apostolis dicat : o Quœcumque alligaveritis super terram, » etc. Huc accedit Franciscus Majoris (videtur legendum Maironis,qui a Parisicnsibus Doctor Illuminatus nuncupatur) citatus a Salmcrone, qui commentans in lib. I *Dc Civit. Dei,* cap. ix, ait : a Nunquam est peccatum mortale correptionis omissio, nisi cum eam omittens peccato alterius consentit aut cooperatur. Si autem malum alterius dissimulet, vel in ipso citra consensum delectetur, est veniale. » Verum hoc nimis est laxum.

Teii... *Tertio,* alii censent correptionem hanc solis justis præcipi, quia non congruit, ut peccatorem corripiat is qui eodem aut simili peccato est obnoxius, l avere videtur huic opinioni Abulensis. Verum dico correptionem hic a Christo sancitam non tantum consilii esse, sed et pnecepti, ac omnes fideles obligare; nam, licet Christus expresse tantum dicat corripiendos cos qui in nos peccarunt, tamen a pari vult illud extendi ad quoslibet peccatores, da passiti} Inleiprêtes ct Scholastici omnes cum D. Thoma, li II p., Quœst XXXIH, ac fuse Suarez, tom IV De Rs/igtone, lib. X , cap. vu , num. 11. Palet ex tw a frater : « frater enim significat quemvis fidelem ct Christianum, ac potius æqualem, quam superiorem. Licet enim infideles quandoque quoque corrigendi sint, tamen Christus hic tantum agit de fidelibus, nipote suis suæque Ecclesia subditis : nam infideles ab Ecclesia puniri vel excommunicari nequeunt, cum ei non subsint.

Ratio a priori est,quia hoc correptionis præ- lUtfea ceptum tam quoad substantiam, quam quoad pfU*L modum ct ordinem, non tam positivum est ct juris divini (nipote a Christo qui Deus, est hic sancitum), quam juris natum, connaturale scilicet charitali cl grati®. Charitas enim exigit ut proximum peccantem in viam salutis corripiendo reducamus, atqueul pudori(« ne, si semel pudorem atque verecundiam amiserit, permaneat in peccato, » ait S. Hieronymus) et famae ejus consulamus : primo, secreto; deinde, si id non juvet, coram uno aut altero te^te eum corrigamus. Agitur enim hic de correctione non publica el judiciali, quæ ad justam scelerum punitionem ac damni, per illa reipublicæ illati, reparationem e! satisfactionem refertur; sed de privata, quæ ad proximi peccantis emendationem ct salutem dirigitur et tendit. Hanc rationem dat urgetque S. Augustinus, serm. Î6 De Verfcts *Apostoli* : a Corripe, ait, inter te et ipsum solum, intendens correctioni, parcens pudori. Forte enim præ verecundia incipit defendere peccatum suum, et quem vis correcliorem, facis pejorem, n Et nonnullis interjectis : « Obliviscere injuriam luam, non vulnus fratris lui ; nec sinas eum tuo silentio perire. Si solus nosti et vis coram pluribus arguere, non cs corrector, sed proditor, n

Quare ut hæc correptio, quæ ex se est odiosa, chinu< sit fructuosa ct efficax, duo maxime requiruntur,rt scilicet charitas el prudentia, sive discretio. Charitas, ul is, qui peccat, sentiat correptionem pro-vif- r** ficisci non exodio vel fastu, sed cx amore ct compassione. Prudentia, ut fiat modeste, leniter, ac eo loco, tempore ct modo quo putatur is, qui peccavit, eam grato animo accepturus, ct se emendaturus, juxta illud Apostoli, *Ga!at.* vr, l : a Instruite in spiritu lenitatis, o etc. Sapienter S. Gregorius Nazianzcnus, orat. *De Modestia in disputationis fervore servanda* : « Hanc rationem, inquit, lene, ut partim illum corrigas, idque lenitor ct humane, non ut hostis, neque ut durus ct rigidus medicus , neque ut scelionibus tantum ct cauteriis adversus morbum sciens grassari; partim teipsum accuses, infirmitatisque tu® libi coascius sis.» El S. Leo, epist. Ri *ad Anastasium, Thessalonicensem Episcopum,* cap. i : < Plus, inquit, erga corrigentem agat benevolentia, quam severitas; plus cohortatio, quam commotio; plus chantas, quam potestas, v

Porro, tanta est mutuo nos corrigendi neces- Corrotto-

•• sitas, uf quídam S. Pater dicere solitus sit mun-
11 dum nulla alia de causa magis perire, quam ob omissionem correptionis fraternas et ob violatum vitanda? fornicationis praeceptum. Et S. Augustinus, Jib. *I De Civit. Dei,* cap. ix, ob omissionem fraterna» hujus correptionis, testatur in hoc mundo bonos cum malis gravissimis calamitatibus affligi; S. Gregorius, lib. VII, *epist.* 117, ct citatur distinet. 8, cap. v : u Consentire videtur erranti, inquit, qui corripienda, ut resecari debeant, non occurrit.» Unde Glossa : «Ita peccat,ait, qui videns fratrem peccare, tacet, sicut qui penitenti non indulge!, n Causas accusantes vel excusantes a correptione dat S. Augustinus , lib. I *Dc Civit.,* cap. ir : a Plerumque enim, ait, a malis docendis, admonendis, aliquando etiam objurgandis ct corripiendis, male dissimulatur, vel cum laboris piget, vel cum eorum inimicitias devitamus, ne impediant el noceant in istis temporalibus rebus, sive quas adipisci adhuc nostra cupiditas appetit, sive quas adhuc amittere formidat infirmitas. Si autem propterea quisque objurgandis et corripiendis male agentibus parcit, quia opportunius tempus inquiritur, vel eisdem ipsis metuit, ne deteriores cx hoc efficiantur, vel ad bonam vitam et piam erudiendos impediant alios infirmos, aut premant atque avertant a fide, non videtur esse cupiditatis occasio, sed consilium charitatis. Longe autem graviorem habent causam Ecclesiarum præpositi, qui in Ecclesiis constituti
lùm d> sunt, ut non parcant objurgando peccala. » Hanc
ce i correptionem docet nos ipsa elementorum natura : sic enim ignis castigat ct urendo purgat acrem; aer per flabra ventorum castigai purgalque aquam; aqua, pariter terram. Accedit vocis etymon : *corrigere* enim est simul *cum alio regere;* qui enim a se solo regi nequit, necesse est ut ab alio se adjuvante ct corripiente regatur. Singulares in corrigendo cxlitere Moyses,
Ki mpU populum idololatram capite plectendo; Phineos, Helias, Joannes Baptista et Christus Dominus, qui de templo, flagello facto ex funiculis, bis ejecit vendentes cl ementes : neque cliaritas Christiana in aliquo esso potest, nisi fratri peccanti medicamentum correptionis adhibeat.

OHfnt Denique ordinarie correptio fraterna obligat
Iu p - duntaxat, cum peccatum est grave et mortale :
£ u licet enim Cajctanus, Valentia et D. Soto censeant nos obligari etiam ad corripiendum, cum peccatum esi veniale, tamen id communiter non videtur verum, ncc in praxi usitatum, nisi ex veniali sequatur grave damnum vel scandalum : alioqui enim ad singula venialia corripere ct corripi, esset onus corripienti æque ac correpto intolerabile, imo moraliter impossibile. Ita Abulensis, Adrianas, Paludanus , Gabriel, Sylvester, quos citat el sequitur Suarez, H II, tract. De *Cluin'*), disput. 8, eJ. 2, cl Dom. Bannes, ll II, XXXIH, art. ?..

SiiLAVinum, liceat is luu feateem tlum.— *q. d.* Pereuntem salvasti, ac lucratus cs Deo ct cœlo eum qui erat reus gehennæ et Salame, imo lucratus cs cum tibi, quia et tu ct ille damnum passi eratis ex discordia, ait S. Chrysostomus ; « Per salutem enim alterius nobis quoque acquiritur salus,» ait S. Hieronymus.

16. Si autem te nox audierit , adhibe tecum ad- Voi. il
huc unum, vel duos (vel scorsim ct vicissim nunc unum, nunc alterum, ut ail S. Hieronymus, vel potius utrumque simul), ut in ohe duorum vel
TRIUM TESTIUM STET (SyrUS, *COllStct)* **OMNE VERBUM.**— Jubet Christus, ut si correptus secretam monitionem respuat, corripiatur coram uno aut duobus, duabus de causis. Prima est, ul qui coram uno non erubuit, erubescat coram pluribus, utque plures testes cum de peccato facilius et efficacius convincant, ac emendationem persuadeant. Ita S. Chrysostomus, Theophylactus el S. Augustinus, serm. *16 De Verbis Domini.* Secunda, ut si nec coram eis velit audire seseque corrigere, illi sint testes, qui idipsum Ecclcsiæ attestantur.

Ut in ore duorum, ctc.—Citat *Deuter.* cap. xix, vers. 15. Vide ibi dicta. Requisivit duos testes; cum ergo hic ait a trium, » annumerat ipsum correptorem.

17. Quod si non audierit eos, dic Ecclesie. — *vm* n. Hic est tertius gradus in ordine correptionis servandus, ut scilicet qui noluit audire monentem, nec testes, deferatur ad Ecclesiam, id est ad pastorem et superiorem, sive prælalum, tanquam ad patrem spiritualem, æque ac judicem, ut tanquam paterne, sed majori auctoritate ct pondere peccatum corripiat et feriat, itaque emendet : sin ille nolit corrigi, eum a cœtu fidelium ut judex excludat et abscindat. Quinque actus, ait Suarez, notandi sunt in hoc ordine ex *Matth.* xvm : Primus, est admonitio secreta : « Corripe cum inter te et ipsum solum, n Secundus, correptio : « Coram uno vel duobus adhibitis. » Tertius, denuntiatio : « Dic Ecclcsiæ. » Quartus, correptio Prælati : « Si Ecclesiam non audierit. » Quintus, coactio per excommunicationem : « Sit libi tanquam ethnicus. » Qui omnes actus per se singuli cadunt sine dubio in præceplum, quia eodem tenore omnes proponuntur, ct omnes fundantur in charitate ct misericordia. *

Porro, varias ob causas hic ordo omitti vel inverti potest, ac subinde debel, ut is qui peccavil, stalim deferatur ad superiorem, uti ostendit «ptholi
Salmeron hic, ct Gregorius de Valentia, ll H,Quok L crrtoci-
XXXI11. *Prima* causa ct casus est, cum peccatum *1^
est publicum,utfamæ ejus qui peccavit per secre lll %
tam monitionem consuli nequeat, mullo minu
scandalo publico quod pcccaus peccando dedi
Scenda, cum peccatum est noxium terlke sccnivH
personæ, vel reipublicæ, uti est lueresis quæ ut
cancer serpit, ideoquo statini summa vi per
pastorem et episcopum inhibenda ct recidenda
est. *Tertia,* si constet monitionem secretam, vel TrrUOt
corani testibus non profuturam; nam, ut ait

Adrianus : « Frustra nili, ct nihil aliud laborando quam odium quærerc, cxtrcmæ dementiae est. n
Qiurto. *Quarta,* si correptus cedat juri suo suznque famæ, ac contentus sit ut peccatum suum illico deferatur ad superiorem, uti in Societate Jcsu : qui eam ingrediuntur expresse rogantur hac de re in examine, ac rogati respondent se contentos esse, ut id fiat. In Societate ergo ct aliis religionibus similibus, recte et perfecte per omnia ordinatis, alius corrigendi ordo præscribitur, scilicet ut statim res deferatur ad superiorem,, quia religiosis proponitur hæc regula in ingressu; unde ipsi cedunt juri famæ suæ : non
juiio ergo illis fit injuria. Ratio est *prima,*
pumi, quia ad bonum publicum expedit, ne peccatum inficiat alios, ut a superiore statim ei obvietur: defectus enim noxius religioni vix potest efficaciter corrigi sine superiore, imo vix est spes emendationis per-
SecuDda. fect/e sine superiore. *Secunda,* quia religio est schola humilitatis, mortificationis, contemptus
Tertii. honoris et famæ. *Tertia,* quia religiosi sunt ratres : qui autem corripit, videtur agere superiorem ulterius, cum enim docet, corrigit, instruit. Unde hæ correptiones ©qualium in religione sœpe sunt odiosæ et lædunl charitatem. Hinc regula nostra jubet, ne quis alium repre-
(fraru. hendat. *Quarta,* quia in Societate nostra singuli tenentur reddere rationem conscienti©, suosque exponere defectus superiori : ergo et pati ut
Quinti. alii, si viderint illos, eidem aperiant. *Quinta,* quia directio religionis est spiritualis et paterna : ut ergo superior singulos ct omnes dirigere possit in spiritu et pace, expedit cum omnes singulorum defectus nosse. Ita docet S. Bonaventura, in cap. XVII *Lucæ,* ct in *Regulis* S. Francisci, qui fuit magister generalis ordinis Minorum : imo sub eo celebratum fuit capitulum generale, in quo jubetur incarcerari, qui aliter docuerit. Et S. Augustinus, *epist.* 109, in Regula monacharum sancit, ut si monacha alterius petulantem oculi jactum viderit, secreto moneat ; si iteret petulantiam, imo ex veniali forte fiat mortalis, deferat ad superiorem. Similia habet S. Rasilius in *Regulis fusius explic.,* Rcg. x l v i. Temere ergo hoc statutum religionum carpserunt nonnulli, statuta enim hæc probata sunt a Sede Apostolica. Idem diserte decernunt statuta ordinis Prædicatorum, dist. i, cap. win. Ita S. Thomas, Richardus, Angelus, Salmeron, Suarez ct alii. Vide Suarez, loin. IV De *Rclig.,* cap. vii, ubi addit in Societate ct cætcris religionibus servari quoque hunc ordinem Christi, ut si spes certa sit, secretam munitionem emendaturam proximi defectum, non deferatur ad superiorem. Porro, iu visitationibus Episcoporum ct Abbatum alius quoque Fervatur ordo. Ipsi enim sub censuris jubent peccata sibi denuntiari. Veium hi procedunt non per modum correptionis fraterno?, sed judiclariæ inquisitionis, vel accusationis, de quo hic non agit Christus. Vide Lessium *Dc Justitia ct Jure,*

Denique hic notandi sunt tres canones, qui, Ti* casi serventur, non peccabitur in ordine correptionis fralernæ. Primus est, bonum publicum, v. g. ' °" reipublicæ vel communitatis praeponderat, ideoque præponcndum est bono privato. Secundus, bonum animæ ct salutis proximi praeponderat, et præponendum est bono famæ ejusdem. Tertius, famæ proximi semper consulendum est, quantum salvo bono communi et animæ proximi fieri potest.

Ine Ecclesia, — proprie, id est pastori pro- Dfc £> prio, qui Ecclcsiæ luæ præcsl. Ut hoc plenius intelligatur, quæritur quid hic significet Eccle- g/p. sia? S. Hieronymus et S. Anselmos hic, acS. Gre- V''0*»- gorius, lib. IV, *epist* 38, inlelligunt fidelium cœtum cl multitudinem ; quasi Christus hic velit, ut coram ca talis arguatur, ut pudefiat, itaque emendetur. Hoc avide Zuinglius et Novantes sequuntur, ut dcmocraticum et populare Ecclesia? regimen sanciant, itaque populo adulentur. Unde Castalion pro « dic Ecclesiæ, » pro- Secula, fane vertit *dic reipublicæ.* Ahi, *dic communitati. fcrs* Verum S. Chrysostomus, Theophylactus, Euthymius ct alii passim, per Ecclesiam accipiunt Ecclcsiæ Pastores et Prælatos, qui Ecclesiam sive seorsim, sive in Synodo et Concilio representan! ; sicut magistratus repraesentat rempublicam, ct rex regnum. El probalur *primo,* Prob. quia Christus jubet hic Ecclesiam audiri, id c^t, Prirnft- Ecclesiæ obediri a reo , alioqui hoc ipso habendum pro excommunicato, imo pro Ethnico. Hæc autem obedientia Praelatis tantum Ecclesiæ defertur, ul palet, imo hæc ratio persuasit Calvino id quod dicimus. *Secundo,* quia Christus Ecclc- Seoukfo. siam explicans, subdit : a Quæcumque alligaveritis, » vos, scilicet o Apostoli, Ecclesiæ principes, et qui vobis succèdent, Episcopi et Pastores. *Tertio,* quia perpetua Ecclesiæ praxis ita Tertio, habet, ut ad Pastores, Episcopos, Pontificem, aut Concilium generale Episcoporum talis deferatur, non autem ad populum. *Quarto,* quiaQairto. contrarium facere esset contra jus natur®, csselque gravis injuria in proximum : esset enim cum infamare, si ejus crimen sit occultum. Calviniste ergo illi qui suos adulteros, comunque adulteria, aliaqc crimina publice in Ecclesia promulgant ct traducunt, quasi Christus idipsum hic præccperil, graviter errant, peccantquc contra charitatem ac subinde contra justitiam, cum scelus est occultum; quia famam fidelibus adimunt cosque publico probro et contumelia afficiunt. Sensus ergo est, *q. d.* Si frater correptus noluerit corripienti secreto, vel etiam coram duobus leslibus auscultare, deferatur ad Ecclesiæ Præsulem, qui quasi rector Ecclesiam repræsenlat, ut qui privatos despexit, Pnelatum saltem revereatur cique corripienti obediat ; quod si facere nolit, Prælatus, qui non tantum privali corripiendi, sed cl totius Ecclcsiæ curam gerit, ut illi provideat, nc correpti contumacia ct scelus in

fideles Ecclesiæ proserpat, deposita persona patris assumat personam judicis, cumque ab Ecclesia, velut ovem contagiosam a prego separet, excommunicet ct expellat. Hinc patet contra eosdem Novantes Ecclesiam esse visibilem, nipote quæ adiri debeat a corripiente, ac videri ct audiri a correpto.

Act-oU- Dices: Ergo, si ipsi Prelati peccent, ac præscrlim ipse Papa, debebit pariter deferri ad Ec-
f' *** closiam, id est ad Concilium generale : ergo illi Papa est subjectus, ac consequenter Ecclcsiæ regimen est aristocraticum, non monarchicum. Ita Abulensis hic, *Quant.* CVIII, Panormitanus, Gerson, Almainus ct alii, qui ex hac sententia, in Concilio Basilecnsi de Papatu deposuerunt Eugenium IV Pontificem. Verum hoc temerarium rorum factum paulo post reprobavit et retractavit Concilium Florentinum. Respondeo ergo negando consequentiam, quoad Papam (Episcopi cnim, si peccent, deferendi sunt ad Papam ab coque corripiendi). Hibo enim non pertinent ad Papam, sed ad alios omnes qui habent superiores ; nec enim Papa in terra habet superiorem, ne Ecclesiam quidem, aut Concilium generale, cum ipse totius Ecclesiæ sit caput, ut cum Concilio Laterano sub Leone X, sess. II, perpetuus habet Ecclesiæ usus ct sensus. Unde illud olim a Con-
i'. Mr-cilio 180 Episcoporum Sinuess® S. Marcellino Posl lapsum pœnitenti acclamatum est :
©-•jodfc « Tuo to orc non nostro judicio judicas, nam
r->ir n n prima sedes a nemine judicatur, » teste S. Da-
l ',l masccno el Platina in ejus Vita, ct habetur dis-
s.nno' linet. 21, can. 7 *Nunc autem.* Papa cnim in Ecdesia plus est quam rex in regno : hic cnim a república suam accipit potestatem , Papa vero suam potestatem non accipit ab Ecclesia, sed immediate a Christo : quare nullo casu ab Ecclesia deponi pelosi, sed tantum declarari excidisse Pontificatu, si, v. g. incideret (quod absit) in publicam hæresim, ideoque ipso facto desineret esse pontifex, imo fidelis ct Christianus.

Quod si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus et publicanus. — Qui cnim Ecclesiæ Præsulem monentem contemnit, totam Ecclesiam, quam ille representa! et regit, contemnit ; ac proinde hoc ipso ostendit se nolle Ecclcsiæ esse filium ct civem : quare non fidelis et Christianus, sed Ethnicus ct publicanus, id est publicus peccator habendus est. Publicani cnim apud Judæos ob rapinas, perjuria, ail S. Hieronymus, ct pauperum oppressiones, habebantur infames clscelesti; ab Ethnicorum vero, veluí idololatrarum, consortio plane abstinebant Judæi.

Rursum, a sil libi sicut Ethnicus, n id est ab Ecclesia per ejus Præsulem ejiciatur, excommunicetur ct separetur, no suum scelus ct contumaciam fidelibus contagione sua aifricct, sed habeatur tanquam Ethnicus, id est infideli* cl paganus, Dei fide, cognitione, religione et lege privatus, ita ut nec cibum cum eo sumas, uti jubet Paulus, I *Cor.* v, II, ncc ei dicas ave., id est nec cum salutes, ut jubet S. Joannes, *Epist.* n, vers. IO, ut ex hae ignominia confundatur, scelus agnoscat ct ad Ecclesiam pœnitens rodcat. Excommunicatio enim irrogatur peccanti, non ut pereat, sed ut emendetur. Nam, ul ail S. Augustinus: « Et ipsos Ethnicos in numero quidem fratrum non deputamus, sed tamen eorum salutem semper inquirimus, n Hunc esse sensum liquet ex eo, quod Christus subdit : « Amen, amen elico vobis : Quæcumque alligaveritis,» etc. Ita S. Chrysostoinus, Hilarius, Augustinus, Glossa ct alii passim.

18. Amen dico vobis : Quacumque alligaveritis v«t. il. SUPER TERRAM, ERUNT LIGATA ET IN COELO? ET QUACUMQUE SOLVERITIS SUPER TERRAM, ERUNT SOLUTA et in coelo. —Hic explicat Christus Ecclesiam ejusque vim ct potestatem, scilicet per Ecclesiam accipi Apostolos ct Prelates Ecclesiæ, Pvtaui d¡pr7i,. quibus ipse plenam dedit potestatem ligandi el solvendi, tum a peccatis, tum ab excommunicatione, adeo ut, quem illi a peccatis absolverint in terris, Deus illum absolvat in cœlo; quean illi excommunicando ejecerint c cœlu fidelium, Deus eumdem deleat de libro vitæ ct ejiciat dc numero Beatorum. « Ad terrorem, ait S. Hilarius, metus maximi, quo in præsens omnes continentur, immobile Apostolic® severitatis judicium proemisi!. » Nam : a quia poterai, ait S. Hieronymus, contemptoris fratris hæc esso responsio vel tacita cogitatio, si me despicis cl ego te despicio, potestatem tribuit Apostolis (et Prelalis eorum successoribus) ut sciant qui ab ipsis condemnantur, hominum sententiam divina sententia roborari. » °*

Quacumque alligaveritis. — Origcncs, Theophylactus et Anastasius Nicœmis, *Quast.* LXXIV, (cxtal torn V *Bibliothccæ* SS. *Patrum),* putant hæc quoque ad correptionis præceptum, ac proindo ad omnes Christianos pertinere, q. d. Quibus pœnitenlibus offensam in vos, o fideles, commissam remiseritis, remittet eamdem ipsis Deus in cœlis; quibus vero non remiseritis, nec Deus remittet. Verum hanc explicationem plane absonam, ineptam ct falsam esse liquet ex co quod Christus Ecclesiam oppo/.at privatis peccatoribus, ct cos corripientibus : ergo per Ecclesiam intelligit ejus Prelates, non fideles communes. Rursum, quod Ecclcsiæ tribuat judicium cl tribunal (hoc enim solis competit Prelalis) cui obedire oporteat, alioquin velut Ethnicus habearis; ac deinde ad illud Ecclesiæ judicium referat generalem hanc ligandi et solvendi potestatem, lum internam in foro conscientia?, tum externam in foro externo per excommunicationem , quæ posterior maxime hic Christi scopo cl proposito convenit, quanquam cl prior conveniat. Ideo cnim peccator defertur ad Ecclesiæ pastorem, ut ab eo ad pœnilentiam et confessio-

nem inducatur, itaquo ab eo a peccato absolvatur, ul sic emendetur et justificetur; quod si facere nolit, impœnitens et contumax ab eodem excommunicetur. Ha S. Chrysostomus , Hilarius, Augustinus, Glossa ct alii passim. Unde recte Theologi ex hoc loco excommunicandi potestatem , ac etiam Sacramentum pœnitentim per modum judicii cl absolutionis colligunt et evincunt. Vide Bellarminum et Suarez, tract. *Dc nitentia Sacramento.* Hinc hoc intellexit Theodosius Imperator, qui ob caîdem Thessalonicensem S. Ambrosio templo expulsus, ingemuit: «Servis, inquii, ct mendicis ad templum patet accessus, mihi preciusus est. Scio cnim Dominum dixisse : Quæcumque ligaveris super lerram, erunt ligaia et in cœlo. » Quare supplex S. Ambrosio factus petiit absolutionem, quam et obtinuit, ac pœnitentiam ab eo injunctam explevit. Ita habet Vita S. Ambrosii conscripta a Cardinale Daronio. Jam Concilium Basilcense in *orat. Ilcnrici adversus* 3 «rt. *liohemorum,* ad illud *Matth.* xvi»: « Quæcumque alligaveritis, » etc., notat ex S. Thoma tres a Catholicis agnosci ligandi ct solvendi potestates : prima est auctoritatis, quæ soli Deo competit; secunda excellenliæ, quæ Christo est propria; tertia ministerii, quæ solis sacerdotibus a Christo concessa est. Porro, potestas ligandi et solvendi amplissima est, multaque complectitur, uti ostendi cap. xvi, 19. Ex generali enim hac potestate quam Apostolis confert Christus, colligit specialem , scilicet excommunicandi, atque a peccatis æque ac excommunicatione absolvendi. Analogice enim s¡in¡¦¡s cst utraque potestas, atque utraque cx una ct eadem radice generica oritur. Peccatum enim ligat animam, æque ac eam ligat excommunicatio, quæ infertur ob peccatum : utraque cnim privat hominem usu Eucharistiæ et Sacramentorum. Quare ligare peccatum, ncc absolvere, reipsa est idem quod peccatorem quasi excommunicare, id est communione Sacramentorum privare; ac vicissim absolvere a peccatis idem est, quod absolvere quasi ab excommunicatione, et peccatorem communioni Sacramentorum restituere. Interna ergo ct sacramcnlalis in Sacramento pœnitcntiæ peccatorum alligatio ct solutio, analogice similis est externes excommunicationi, et ab ca absolutioni, ideoque ulramque hic sub m i iphora alligandict solvendi intelligit Christus. Ita Maldonatus.

Tlco¿o-»¡a» hn-linter ¡*uïab-a wtnUn-ct ll .is. Ambro-“‘o’ Tr< li-p»ll el solrrndi ¡Wtestatei. An.l v py-ui.t .MiniX thnii.

Nota hic pulchrum ordinem discursus Christi. Ipse enim Apostolisdc majoratu el primatu contendentibus initio capitis, quasi fnenum objicit humilitatem parvulorum, eosque monet, no sua ambitione populum simplicem et in fide Christi adhuc parvulum offendant, cavcantquc a scandalo; inde, vers. 15, remedium scandali dat, correptionem fraternam ; atque hæc omnia dixit Apostolis, quatenus ipsi repr.vsentabant personam omnium fidelium. Verum quia in correption ultimum ejus gradum statuit, ut dicatur Erele*!®, id est Prolato Ecclcsiæ, subjungit ad conciliandam ei auctoritatem : « Quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata et in cœlo,® etc : ubi Apostolos alloquitur, quatenus sunt Prosuies Ecclesiæ, ideoque quatenus Prolatos, non vero fideles subditos representaban!; Prolatorum cnim est ligare et solvere, non vero cæterorum fidelium.

H

19. Iterum dico vobis, qlia si duo fx voris cossix-SERÍXT SUPER TERRA», DE OMM RE Q(AMCLHQLE petie-h^t, fiet Ilus a Patre meo, qui n coelis est. — Difficilis est horum verborum cum praecedentibus nexus ; ideoque varie a variis assignatur. *Primo,* aliqui putant hæc pertinere ad duos testes quos, vers. 10, jussit Christus adhibere ad corripiendum peccantem. Unde Glossa exponit, ‹7. d. Si duo ex vobis consenserint super terram, vel pœnitentem recipiendo, vel superbum abjiciendo, vel de alia re quam petierint, fiet illis a Patre meo, qui in cœlis est. *Sc undo,* Jansenius sio nectit, 7. d. Si quidquid duo petierint a Deo, id Deus eis concederci, quanto magis idem ipse Ecclesiæ ligantis vel solventis judicium ratum habebit ! Ilursum Maldonatus sic, 7. d. Ut in judicio ligandi el solvendi non erretis, promittite orationem : quia si meo nomine judicetis, quidquid a Patre meo nomine petieritis, impetrabitis, juxta illud : a Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis, » Joan, xiv , 13, et lu, 23. *Tertio,* Franciscus Lucas sic, *q. d.* Vobis, o Apostoli, do non tantum potestatem ligandi et solvendi, sed et aliud donum ingens, scilicet ut si duocx vobis consentiant, pctanlque aliquid a Deo, idipsum sint impetraturi. *Quarto,* plane ct genuine S. Hieronymus, Hilarius, Chrysostoinus, Theophylactus, Euthymius, hæc referunt ad bonum concordile , cujus meminit vers. 15, ubi ob hoc instituit præceptum correptionis fraterna», ç.d. Ideo sanxi, ut si quis in te peccaverit, cum non odio prosequaris, sed benevole corripias et cum co in gratiam redeas, quia bonum concordis tantum est, adeoque Deo curo ctcordi, ut si duo (præsertim antea dissentientes et discordes) consentiant et concordent, ac concorditer aliquid petant a Deo, illud sint impetraturi. Audi S. Hieronymum : « Omnis superior sermo ad concordiam nos provocaverat : igitur ct premium pollicetur, ut sollicitius festinemus ad pacem , cum se dicat inter duos vel lres medium fore. » Sic Christus stetit se in medio duorum discipulorum euntium in Emmaus, cum do se loquerentur, Lue. xxiv, et in medio discipulorum ipsa die resurrectionis, *Joan.* xx. Sic Apostoli unanimiter perseverantes in oratione, impetrarunt Spiritum Sanctum in Pentecoste, *Ad.* t, 14.

Si duo. — S. Chrysostoinus ct Euthymius id ccn‹-r› arctant ad solos Apostolos. Anastasios NTronus, *Quast.* LXXIV, ad correptionem et correptum. '.,'7. Orígenes, ad virum el uxorem, 7. *d.* Si vir ct uxor

consenserint abstinere usu conjugii, ut vacent orationi, quidquid oraverint, iinpetrahunt. Verum dico hæc ad quosvis fideles et Christianos pertinere : horum enim personam sustinent hic Apostoli, qui soli tunc Christo aderant.

Consenserint in nomine meo (de quo vers, sequenti) sever **TERRAS!.** — *q. d.* Adeo potens grataqueDeo est concordia, et concors concordium oratio, ut si quid petant ipsi degentes in terra, ubi longissime distant a cœlo, Deus tamen in cœlo auditurus sit eorum postulata, caque completurus; Deus enim, licet sit in cœlo, tamen oculum auremque suam admovet concordibus in terra orantibus.

De oeni re — honesta, sive ea parva sit vel magna, sive facilis vel difficilis : inlellige, dummodo illa fide, spe, humilitate, perseverantia petant, qua par est, ct si illa res eis expediat : si cnim cis non expediat, Deus non id quod petunt, sed quid melius ct salubrius eis est daturus.

Ttru !u. **20. UBI ENIM SUNT DUO VEL TRES CONSENTIENTES** in· nomine meo, idi sum in medio eorum. — a In nomine meo, n id est propter me, mei respectu, inci intuitu, mei causa, mei amore, nil nisi me ct meam gloriam quaerentes. Ita S. Chrysostomus ct Eulhymius.

Ibi sim in medio eorum. — *q. d.* Ibi assisto, cooperor ct dirigo eorum desideria et vota, iliaque adimpleo : sum ergo in medio eorum, sicut Spiritus Sanctus est in medio Patris ct Filii, quasi utriusque amor et nexus. Causam dat S. Hilarius : « Ipse enim, inquit, qui pax et charitas est, sedem atque habitationem in bonis atque pacificis voluntatibus collocabit. » El Orígenes dicens nos sæpe non exaudiri a Deo, quia inter nos sumus discordes, causam subdit : n Sicut enim in musicis, nisi fuerit harmonia et convenientia vocum, non delectat audientem ; sic Ecclesia, nisi consensum habuerit, non delectatur Deus in ea, nec audit voces eorum. » Alludit Christus ad illud Eccli., XXV, 1 : « In tribus placitum est spiritui meo, quæ probata coram Deo ct hominibus; concordia fratrum, clamor proximorum, et vir et mulier bene sibi consentientes. » Vide ibi dicta.

Ex hoc loco nonnulli a majori ad minus non malo probant Conciliorum auctoritatem. Est u/itiU- ' «ira hæc sententia generalis, ac propoi tionaliter lin- n agis in iis, quam in aliis, locum habet. Si enim est Christus in medio duorum, ergo mullo magis est in medio totius Ecclesiæ suo nomine congregate, quam Concilium Prælatorum ct Episcoporum repræsentat. Concilia enim proprie congregantur in nomine Christi, id est auctoritate et virtute Christi, ut Christi nomen, fidem ct gloriam ubique augeant, propagent, illustrent : quare quod in nomine Christi petunt, ut in fide non errent, ut mores fidelium reforment, ut Spiritum Sanctum habeanl assistentem, id sane impetrant. Hoc maxime verum est in Conciliis OEcumenicis; derivatur tamen idipsum quoquo ad concilia provincialia, cum legitime fiunt et a Pontifice approbantur.

Mystico S. Hieronymus : «Possumus, ait, hoc spiritualitcr intelligcre, quod ubi spiritus ct anima, corpusque consenserint, el non intra se bellum habuerint voluntatum, de omni re quam petierint, impetrent a Patre : nulli cnim dubium est, quin bonarum rerum postulatio sit, ubi corpus vult habere ea, quæ spiritus. »

Qui in coelis est. — Glossa : «Per hoc, inquit, Deum super omnia esse ostendit, et per hoc complere cum posse, quod petitur. « Vel «in coelis est, » id est in sanctis : quod valet ad probandum, quod fici illis quidquid petierint quod dignum sit, quia illum apud se habent u quo petunt.

21. Tunc accedens Petrus ad eum, dixit : Do- \>n. »t. **MINE, QUOTIES PECCABIT IN ME FRATER MEUS, ET DIMITTAM EI? USQUE SEPTIES? — QuærithOC PcttUS j**, occasione ejus, quod a Christo audivit, vers. 15: «Si peccaverit in te frater tuus, vade et corripe eum, n ut habet Matthæus; aut potius occasione ejus, quod Christum addidisse tunc exprimit Lucas, XVII, 4, dicens : «Si peccaverit in te frater tuus, increpa illum; et si pœnitenliam egerit, dimitte illi. Et si septies indic peccaverit in te, ct septies in die conversus fuerit ad te dicens : Pcenitet me, dimitte illi; » ubi « septies » idem est, quod pluries et semper, </. d. Toties dimitte, quoties peccans dicit : Pœnitet me. Petrus ergo audiens to « septies,» non satis intellexit, an to «septies » definite et præcise, an indefinite pro toties quoties accipiendum foret. Instat ergo et rogat Christum, ul to « septies» explicet, dicatque quoties præcise offensa fratri sit remittenda. Aut certe admirans hoc rogat, *q. d.* Itane, Domine, septies uno dic peccanti, et septies pœninitenti, septies dimittam? Videtur cnim toties peccans tam multiplici venia indignus, adeoque facilis hæc venia videtur novæ culpæ illecebra, eamque provocare. Nimirum pectus Petri adhuc angustum el in carne arctum et carneum, non capiebat immensam divins in Christo natura: clementis abyssum. Unde illud dilatans, subjicit Christus :

22. Dixit illi Jesus : Non dico tibi usque sei*- verni. TIES, SED USQUE SEPTUAGIES SEPTIES, — id CSt ¡U- numerabiliter, ct innumerabilibus vicibus ofensam fratri, qui peccavit, si pœnileat, dimitte. Hoc cnim intellexi, cum dixi, *Luc.* xvit, 4 : « Septies, etc., dimitte illi, » scilicet per « septies» intellexi «septuagies septies,» id est semper ct innumeris vicibus. Cum enim septenarius sit symbolum universitatis, septuagenarius vero numerus ita septenarium excedat, ut eum contineat decies (nam decies septem faciunt septuaginta), hinc significat multo amplius, et quasi infinitum ct innumerabile. Ita S. Chrysostomus et S. Au-

piriinus, serm. 15 *Dc Verbis Domini secundum Matilucum,* quem audi : « Audeo dicere : Etsi septuagesies octies peccaverit, ignoscas» et si centies, ct omnino quoties peccaverit, ignosce. Si cnim Christus millia peccatorum invenit, ct tamen omnia donavit, noli subducere misericordiam. Ait enim Apostolus : *Donantes vobismclipsis, si guis adversus aliquem habet querelam , sicut Deus in Christo donavit vobis,* n

Symbolice: S. Augustinus, serin. 15 *Dc Verbis Domini secundum Mattlucum,* et S. Gregorius, lib. XXXII *Moral.,* cap. xn, docent « undecim n esse symbolum peccati, quia hic numerus unitate transgreditur denarium decalogi, sive legis divi-
Mptriii ive. Septenarius vero est symbolum totius; quia
nnjb ii septem primis mundi diebus Deus creavit et ornavit totum hoc universum, rursum septem diebus assidue volvitur totum et omne tempus : jam septies undecim faciunt 77, ergo 77 omnia omnino peccata esso remittenda significat. Hic ergo numerus symbolum est plenæ et totalis remissionis peccatorum omnium, toties quoties peccato-
Aiiulii rem pœnitet. Alludit Christus, ait S. Hilarius, ad
c.,|,i tns Lamech, qui homicidium suum confiions, ait :
4undn* «Septuplum ultio dabitur de Cain, de Lamech vero sepluagesies septies, * *Genes.* iv,24. Vide ibi dicta. Nempe sicul in 77 generationibus (Lamech enim habuisse 77 filios, qui omnes diluvio perierunt, docet Josephus) punitus est Lamech, ita Christus salvator noster, per quem omne peccalum abolitum est, in 77 generatione natus est : nam in genealogia Christi, quam texit Lucas, cap. ni, vers.23, a Deo et Adam usque ad Christum inclusive numerantur 77 generationes. Ita S. Augustinus, serm. 15 *Dc Verbis Domini secundum Matthœum, et* Julianus Pomcrius, lib. Ill *Contra Judæos,* post initium.

Moralilcr: disce hic latitudinem cordis et abyssum charilalis Christi, qua vult nos 77, id est innumeris vicibus, adcoque toties quoties fratri peccanti et pœnitenti ignoscere. Si cnim nos hornillos tante vult esse charilalis el libcralitatis, quantam ejusdem in ipso abyssum contineri existimabimus! Apposite S. Augustinus, *serm.* 15 jam citato : a Peccat semel, ignovi; peccat secundo ct tertio, ignovi; quarto, vapulet. Corripiamus verbis, et si opus est, ctverberibus; sed delicium dimittamus, culpam do cordo abjiciamus, ut si per charitatem imponatur disciplina, de corde lenitas non recedat.» Porro, longe major erit hic numerus, si cum Origano præcise ipsos numeros urgeamus ; non cnim ait Christus « septuagesies ct septies, » sed a sepluagesies seplies, » et Gnece clarius ífirrá, id est septuagesics septem, hoc est 490 vicibus : multiplica cnim 70 per scplem, fient 490. Toties ergo Christus vult pœnitenti offensam dimitti. Sic crii allusi© ad 70 hebdomades Dañielis : nam hæ faciunt annos 490, quot fluxerunt a decreto reædificand» Jerusalem usquo ad Christum, ner quem fit plena peccatorum omnium remissio. VldedHa *Danieli** :x,24.

23. Idfo assimilatici est regnum **COELORUM no- Vrn. 1% MINI REGI , QUI VOLUIT RATIONEM PONERE CUM SERVIS suis.** — *q. d.* Similiter agitur in cœlis, perinde ac si rex computum iniret cum suis servis sibi debitoribus. Comparatur cnim lota parabola toti rei significate, non autem partes partibus: nam alioqui regnum non recte comparatur regi, sed rex terne Regi cœli. Vide dicta cap. xi, vers. 16, ct Canonem 28.

Nola : scopus el significatio parabolæ hujus patet ex postparabola, vers. 35, ubi dicitur : «Sic ct Pater vester coelestis faciei vobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris. » Huc cnim referlur tota parabola, et quæ huc spectant, applicanda sunt rei significate; cadera emblemata sunt pertinentia ad decorem et ornatum parabolæ, quæ proinde rei significate non conveniunt, nec eidem sunt applicanda, juxta Canonem 29. Emblemata ergo hic sunt illa quæ dicuntur vers. 25 de venditione uxoris ct filiorum, et vers. 31 dc conservis servum crudelem accusantibus. Rursum hic scopus innuitur per tg « ideo , » quod respicit præccdcnlem versum, cumque statuit quasi proparabolam, sive titulum parabolæ. Ejus ergo hæc est vis, *q. d.* Ul sciatis quam Deo gratum, et ab eo sancitum sit, ul fratri in nos peccanti toties condonemus, quoties ipsum peccati pœnitet, ideo subjungo parabolam, qua assimilo regnum cœlorum regi rationem ineunti cum servis suis.

24. Et cum coepisset rationem ponere, oblatus **vcn.21. EST EI UNUS, QUI DEDEBAT EI DECEM MILLIA TALENTA.** — Talentum Atticum, teste Budæo, lib. *De Asse,* nk i- valebat sexcentos aureos, sive coronatos. Unde l;,m Atcentum talenta valent centies sexcentos aureos, lK id csl sexaginta millia aureorum ; mille talenta valent sexcenta millia aureorum ; denique decem millia talenta faciunt summam sexagies centum millium aureorum, id est sex milliones aureorum, ait Jansenius, Maldonatus ct alii : quæ summa est ingens ct immanis, ac plebcio ct pauperi insolubilis. Longe, imo vigesies major erit summa, si sequamur supputationem et valorem talenti Hebraici : hoc enim continebat tria millia t rosidorum , id est duodecim millia drachmarum® aun, hoc csl, duodecim milha aureorum, sive coronatorum Erancicorum, uti cx Septuaginta evici, *Exvd.* xxxvin, 25; aureus cnim Francicus est unius drachmæ, valclque 12 julios Romanos, sive 12 regales Hispanicos. Ergo decem millia talentorum auri sunt milliones aureorum Franci- Annm eorum (sive drachmarum) centum vigiliti. Christus cnim non loquitur Grœcis, sed Hebræis : Hebraico ergo utitur talento, non Græco (I). Cogita F»nc> cvu*

(!) Hic parvi referi verum talenti pretium ad justum «estimare, et lalcotoium varia fuisse genera nemo nescit. Salis sic in memoriam revocare 10,000 talentorum */tfiwum* valere fero 50 francorum milliones, *IMrœo-*

ergo Dcum hie a peccatore, qui vel unum peccatum modale commisit, plus exigere, quam si a servo paupere vel mendico herus exigeret 120 milliones aureorum, quia unum peccatum mortale, nipote contra Deum admissum Deoque injurium , imo quantum in se est, Deum spolians sua divinitate, longe major est Dei injuria, quam sit omnis injuria in omnes reges commissa; ac longe majus debitura, quam sint omnia omnium hominum debita, quæ ab iis aliis hominibus debentur. Sicut enim Deus longe superat omnes, imo infinitos homines ; sic injuria in Deum superat omnes injurias in homines admissas, paritque reatum et debitura pœnæ infinitum. Igitur hæc tanta debili summa magis pertinet ad rem significatam, puta ad peccatum mortale, quam ad ipsam servi parabolam. Quis enim servus contrahat debitum 120 millionum, nisi vel œrarium regis furetur aut succendat, vel integrum regnum perdat, vel prodat. Porro, si unum peccatum mortale est debitum 120 millionum, quot millionum debitum erit illius, qui centum et mille, imo mulla millia peccatorum mortalium commisit! Jam vero hoc apte convenit cum a septuagies septies. » *q. d.* Si Deus vobis remittit tantam multitudinem et magnitudinem peccatorum, quæ longe superat decem millia talentorum; ergo mullo magis nos, omnes proximorum contra nos offensas eis remittere debemus, quæet pauciores sunt, et minoris longe momenti, præsertim quia Deus hac lego ct conditione nobis nostras culpas maximas ct plurimas dimittit, ut et nos proximis parvas et paucas dimittamus, *Matth.* vi, 11. Ratio a priori est, quod sicut Deus est summum bonum, ita peccatum, quod repugnat divin® bonitati, est summum malum. Quare sicut Deus est bonum infinitum, ita quoque peccatum, immensum quoddam est malum. Crescit cnim magnitudo offensionis ex magnitudine person® offens® : quo enim persona offensa dignior, eo injuria est gravior. Si ergo persona sil infmitæ dignitatis, peccatum quoque malitiam quodammodo infinitam habebit. Hinc fit ut nulla pura creatura pro peccato mortifero, ex æquo satisfacere possit, imo nec omnia Sanctorum opera, vel unum peccatum valeant compensaro ; ideoque ad satisfaciendum ex æquo pro peccato, ncccsse fuit Filium Dei incarnari et pati, ut docent Patres. Denique recte peccatum comparatur talento, quia instar talenti et ponderis plumbei hominem degravat, deprimitque in tartara. Vide dicta *Zach.* v, 6.

Pc U- ^bitum dehtum h- a- luttoa » ”• Vit*.»-

25. Cum autem non haberet undb redderet, JUSSIT EUM DOMINUS EJUS VENUMDARI, ET UXOREM ULS, ET FILIOS, ET OMNIA QUÆ HABEBAT, ET REDDI. — Debitum juris et moris fuit apud nonnullas gentes, ut si debitor solvendo non esset, creditor tum venderet cum uxore el liberis, ut ex pretio debitum reciperet. Id apud Judæos in usu fuisse patet IV *Reg.* nr, 1, ubi uxor Prophet® cujusdam mortui ait Elisæo : «Ecce creditor venit, ut tollat filios meos ad serviendum sibi.»

Mystice S. Hieronymus: a Sicut uxor justi, inquit, dicitur sapientia, sic ct uxor injusti el peccatoris appellatur stultitia, cujus filii sunt mal® cogitationes.» Et Remigios: a Uxor stulti, ait, est stultitia et carnis voluptas , seu cupiditas. » Uwrja* ¡¡‘Q}X pwtf. «trtUUx

2G. Procidens autem (in genua vel in faciem) SERVUS ILLE ROGABAT (legit Interpres rxsizáXu , uti et nunc nonnulli codices habent: plures tamen jam legunt au?», id est adorabat cum. Sic et Syrus) eum, dicens : Patientam habe in me, et omnia reddam tibi. — Syrus : *Longanimis esto erga me, et omnia restituam tibi.* Arabicus : *Patiens esto, et ego dabo tibi, quod tuum est.* Servus hic, ut servitutem et venditionem sui suorumquo evadat, aureos pollicetur montes: Omnia, ait, quæ tibi, o here, debeo, reddam libi. Hoc erat ei impossibile : quomodo cnim pauper servus et ad institas redactus, solvisset 120 milliones aureorum? Sed nimirum tempus extrahit, ut moram naclus, suis officiis ct amicorum precibus flectat animum regis, quem sciebat liberalem esse ct magnanimum ad debitum ci condonandum. Nec cum fefellit sententia. Unde sequitur :

27. Misertus autem dominus servi illius dimisit eum, et debitum dimisit ei. — Hæc dicuntur parabolice, ul significetur quam grata sit Deo humilitas, humilisque peccati confessio ct veni® petitio : illico cnim illam servus humilians se obtinuit. Rursum ut significetur quanta, et quam immensa sit Dei misericordia ct clementia, quæ statini immane hoc peccatorum debitum servo deprecanti dimisit, ut nos doceat ct stimulet ad minores offensas proximis in nos peccantibus condonandum. Hic cnim est scopus parabolic. Ratio a priori est, quod Deus per essentiam sit bonus et benignus, adeoque sit ipsa increata ct immensa bonitas ct benignitas, cui proprium csl omnibus benefacere, indulgere, parcere, sicut ignis proprium est calefacere, et solis illuminare. Unde Ecclesia orat : a Deus, cujus proprium est misereri, » ctc. Vers. *n.*

28. Egressus autem servus ille invenit unum de conservis suis, qui debibat ei centum denarios, ET TENENS SUFFOCABAT EUM, DICENS : RfiDDB quod dedes. — Denarius est julius vel regalis Hispanicus, ita dictus, quia valebat dcccm asses, id est nummos minores, puta decem baiocos, ibiitpi hi enim faciunt juliuin ; centum ergo denarii ciunt decem aureos Romanos, horum enim quisque continet decem julios; decies aulem decem faciunt centum; quare decem aurei Romani faciunt valentque centum denarios, id est julios (I) : Voi.. h. D-mriui fa-nlc»ji.

(1) Igitur denarius, juxta nostrum interpretem, circiter valebat Gall. 0,53 *centimes,* sed paulo plui is si alios audiamus. — Cí. Dureaa do h Malle, *Economie politique des lù^mainit* t» I.

non vero 100. — Coni. Gküro, *Introduction aux livres di iAb0 »* et *du* Nouveau I. 11, p. 273«

sod quid sunt decem aurei ad decem millia talentorum, sive nd 120 milliones aureorum Francicorum, quos ipse suo debebat hero? Vide hic angustias et avaritiam pectoris humani, ad latitudinem cl libcralitatom cordis divini; illud cnim decem aureos sibi debitos rigide et crudeliter reposcit, hoc vero 120 milliones ultro condonat.

Vu?. 19. 29. Er **PROCIDENS CONSERVIS EJUS ROGABAT IXM**, dicens: Patientiam hare ix me, p.t omnia reddam tibi. — Humiliat se servus coram conservo, iisdemque verbis postulat ab eo sibi dimitti centum denarios, quibus ipse a Domino postulant el impetraret 120 millionum condonationem, ut hujus condonationis eum submoneat, illiusque imilandæ tacite admoneat. Sed frustra tundit servile et crudele pectus conservi, utpote a quo nec unius denarii vel teruncii remissionem impetravit.

Ve: 30. 30. Ille autem noluit, sed abiit, et misit eum in carcerem, donec redderet debitus. — Jure suo servus hic avare ct rigide utitur; idcoque abutitur, immemor misericordiæ et dementile sibi a domino exhibita, ideoque ejusdem justitiæ rigorem ct immisericordiam in se provocavit, et reipsa sustinuit.

Vtn. 3i. 31* Videntes autem conservi ejus qum fiebant, **CONTRISTATI SUNT VALDE, ET VENERUNT, ET NARRAVERUNT DOMINO SUO OMNIA QUÆ FACTA FUERANT.** — Hoc spectat ad emblema el ornatum parabole, sic enim faciunt servi in domibus herorum et aulis principuin, non vero convenit rei per parabolam sigirficata : nec enim Sancti cl Beati apud Deum deferunt et accusant hominum crudelitatem et scelera, sed potius ea tegunt el excusant, pro cisque supplicant.

Vrr . 3î. 32. Tunc vocavit illum **DOMINUS SUUS, ET AIT** illi : Serve nequam, omne debitum dimisi tibi, **QUONIAM ROGASTI ME.**

Vrr>. 33. 33. **NONNE ERGO OPORTUIT ET TE MISERERI CONSERVI TUI, SICUT ET ECO TUI MISERTUS SUM?** — Arabicus : *Secundum misericordiam meam erga te? (j. d.* Misericordia a me tibi exhibita debebat tibi esse stimulus et mensura misericordiæ conservo tuo exhibendo*. Mensura, inquam, non œqualis, sed proportionalis, el mea longe inferior, quia ego 120 milliones tibi remisi, tuum vero erat centum denarios remittere; sed hactenus æqualem exigo, ut sicut ego totum debitum tibi dimisi, sic tu totum (licet longe minus) proximo dimitteres.

Veu. 3i. 34. Et iratus (summa ct implacabili ira. Syrus, *excanduit)* dominus ejus tradidit eum tortoribus, **QUOADUSQUE REDDERET UNIVERSUM DEBITUM.** — Constat cx historiis cl cx jure civili apud Romanos Gentiles, quibus Judœi tempore Christi erant subjecti, solere debitores a creditoribus tradi tortoribus in carcerem trudendos ct verberibus flagellandos : nam primus Constantinus Imperator cx Christiana benignitate, a plumbatarum flagellis debitores absolvit. Porro, tortores sunt dæmones, ait Remigios, qui animas peccatorum milio inodis gravissime torquent ct cruciant ia gehenna, a Quoadusque redderet,» id est in mternum torquendum: nunquam cnim tantum debitum 120 millionum exsolvere poterit, ita S. Chrysostomus, Theophylactus, Euthymius.

Qumritur hic, an ergo lota culpa et poma a Deo peccatori pœnitenti et supplici jam remissa, ob talem immisericordiam et ingratitudinem a Deo revocetur, ac peccatori rursum imputetur. celar. Id enim videtur in hac parabola asseri.

Dico *primo,* parabola hæc vera est in foro humano, in coque juridice, uti parabolice sonat, Pnim. accipienda est, præsertim quia jure civili ob ingratitudinem donatarii rescindi potest a donatore donatio ct promissio jam facta. Tanti cnim servi talis nequam cl ingrati superbia et crudelitas apud homines œstimatur, ul omnes censeant cum mereri praecedentium etiam debitorum culpam cl poenam luere, non quasi illa jam condonata reviviscant, sed quod virtute contineatur in sequenti illa crudelitate, quæ adeo est impia ct hominibus exosa. Debebat enim servus ille, si non alia de causa, certe ob misericordiam sibi præstitam, etiam aliorum pauperum misereri cisque debita condonare. Et sic videmus principes cos qui sc offenderunt, quibusque pepercerunt, si postea ingrate et arroganter contra illos se gerant, omnium etiam praecedentium delictorum poenas ab eis deposcere: unde censentur eis quasi conditionatc condonasse duntaxat, si videlicet se emendent sintque grati, et modeste se gerant.

Dico *secundo,* id similiter non esse verum in foro divino et in re per parabolam significata. Nec enim Deus peccatori, cui omnia peccata dimisit, si is postea alteri homini offensam in se commissam condonare nolit, peccata dimissa revocat, rursumque imputat et imponit. Ratio est, quia Deus pro infinita sua clementia non D lr. conditionatc, sed omnino absolute et irrevocabi- m habiliter pœnitenti peccata dimittit, juxta illud : « Sine poenitentia sunt dona ct vocatio Dei,» Rom. ut. xi, 29. Quare licet peccator, accepta jam venia et gratia, relabatur in eadem vel alia scelera, ac nolit proximo injuriam condonare, itaque Deo sit ingratus; tamen hæc ingratitudinis circumstantia non adeo peccatum aggravat, ut propter eam omnia peccata jam remissa revocentur et peccatori rursus a Deo imputentur : Deus enim, cum sit summa bonitas ct sanctitas, non potest peccatum abolitum revocare el restaurare ; sic cnim esset peccati auctor el opifex. Adde bono ingratitudinem non esso speciale peccatum, sed circumstantiam tantum generalem el indirecto duntaxat a peccatore volilam : generalem, inquam, omnium omnino peccatorum, in omnibus enim el singulis est quœdam erga Deum ingratiludo. Quare in foro Dei optimi et clementissimi hæc ingratitudo non ita aggravat peccatum, cui

annectitur, sicut aggravat in foro terreno apud homines. Quamobrem in hoc non est ponenda parabola» similitudo et comparatio, sed in eo, in quo Chrislus illam collocat et parabolam applicat, vers. 35, scilicet Deum iis qui proximis suis offensas non remittunt, offensas in se etiam admissas jure talionis non remissurum : offensas, inquam, quas adhuc habent, vel aliunde contraxerunt, aut quas hoc ipso quo fratri pœnitenti offensam nolunt condonare, sed in eum varie et atrociter sæviunt, contrahunt. Quocirca peccata semel a Deo dimissa, semper esse dimissa, ncc ullo casu a Deo revocari docent Theologi cum D. Tlioma, Ili *part., Quæst.* LXXXVIII, art. 1 et 3.

Ttrtio. Dico *tertio,* hæc vera sunt, sed non sufficiunt, nec exhauriunt fundum, vim ct nervum hujus parabole; in ea enim expresse dicitur : a Et iratus dominus tradidit cum tortoribus, donec redderet universum debitum, » scilicet decem millium talentorum jam dimissum, vers. SI et 27, ac subdit : « Sic et Paler meus cœlestis faciet vobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris, » ul scilicet revocet omnia præterita vestra peccata jam remissa, sicut dominus revocavit praeteritum servi debitum jam remissum.

MMi, qu.t.u turcui- Primo. Dicitur ergo debitum hoc et culpa jam remissa rcvocar¡ ct rc<iirc pOr immisericordiam hanc, ct ingratitudinem subsequentem : *Primo,* quia immisericordia hæc est peccatum mortale; nolle cnjm rom¡ycrc offensam proximo, est fovere odium, iram ct vindictam contra proximum, quod liquet esse peccatum mortiferum, ac proinde per illud idem status peccati et reatus gehennæ redit, qui erat prius : nolens enim remittere, fit reus ine Dei et gehennæ, sicut erat ante ob alia scelera. Cum enim quis damnatur, perinde est ob quod peccatum damnetur. Hoc autem peccatum esi irremissibile, quia quamdiu quis non vult proximo remittere offensam, tamdiu Deus illi non remittet culpam propriam. Hoc ipso ergo, quo simile novum immisericordi© peccatum committitur, per illud quodammodo pneleritæ in Deum offensæ reviviscere ct revocari videntur, quia reviviscit status peccati et reatus gehennæ.

Bauwiô. *Secundo,* quia ingratitudo hæc valde aggravat peccatum, adcoque mortaliter, si credimus I). Solo, in IV, disk XXXII, ari. 3, qui proinde illam pœnitenti in confessione necessario esse exprimendam asseverat. Alii tamen mitius censent ingratitudinis circumstantiam tantum venialiter aggravare peccatum, cui annexa est : ncc enim ingratitudo hæc tanta est, quantum est ipsum beneficium aut quantum est peccatum, cui conjungitur. Hæc enim ingratitudo cuilibet peccato annexa est; crescit tamen ejus malitia ct culpa proportionaliter, ut quo majus fuit beneficium, aut peccatum illi remissum, co major sit sequens ingratitudo, sed intra suos limites jam dictos; ingratitudo enxo acccptæ remissionis præterita peccata quodammodo revocat, hoc ipso quo sequens peccatum aggravat. Porro , Theologi docent illam maximo cerni et œstimari in quatuor peccatorum speciebus, scilicet in odio, apostasia, obstinatione et impoenitentia : hæc quatuor enim directe repugnant principio remissionis peccatorum, scilicet fidei, aut charitati, aut pœnitenti©.

în^ntt rn' quatn 'r pcaiu.

fratres odit, apostata fit, spernitque fateri,
Pœniluisse piget, pristina culpa redit.

Ita D. Thomas, HI *part.. Quœst.* LXXXVIII, art. 4 et 3.

Tertio, licet hæc ingratitudo in se subinde non sit mortale peccatum, tamen sæpe mortalium peccatorum est causa. Deus enim ob hanc ingratitudinem majora grati© auxilia peccatori subtrahit, ac permittit hominem gravius a carne et dæmone tentari : unde fit ut in peccata mortalia plura ct gravia prolabatur, per quæ redit illa prior culparum cl pernarum multitudo, per decem millia talenta significata. Hæc enim in illis virtute quasi continetur. Tantumdem enim ab illo repetet Deus, quantum erat prius debitum , perinde ac si illud nunquam ci remissum fuisset: ipse enim hac remissione ingratum ct indignum scpræbuit, dignumque effecit, qui in pristina debita, licet per alia scelera relabaretur, ut in eo impleatur illud : a Judicium sine misericordia ei qui non fecit misericordiam, p *Jacobi* n, 13. Ha Franciscas Suarez cl alii cum I). Thoma, HI *part., Quæst* LXXXVIII, art. 1 ct 3; fuse bac dc re agit Ecclesiasticus, xxviii, 1 ct scql, ubi multis probat offensas in proximum esse condonandas, sicut Deus nostras nobis condonat. Vide ibi dicta.

Tertio,

Vers. s.

35. Sic et Pater meus coelestis faciet vobis, SI NON REMISERITIS UNUSQUISQUE FRATRI SUO DE cordibus vestris, — scilicet offensas cl peccata; Syrus*, *errata ejus,* a Sic, » nimirum sicut herus ille, qui a servo non tantum debita crudelitatem ejus sequentia, sed ct antecedentia jam dimissa repoposcit, uli jam ostendi, u Dc cordibus vestris, » *q. d.* Eximo cordis fundo, mulli enim ore dimittunt, sed non corde; felle ergo rancoris ex imo cordis cjccto, jubet substitui Christus mcl amoris. Igitur hæcparabola docet, quam grave sil Deoque invisum, servare iram, rancorem et vindictam in animo adversus proximum, qui nos offendit; ac viceversa, quam pium Deoquo gratum sil illa deponere ac in amorem convertero, uti Deus peccatorem pœnitentem in gratiam et charitatis suæ viscera recipit, omniumque praeteritorum delictorum , perinde ac si nunquam commissa essent, obliviscitur. Porro , id non semel, sed septuagies septies , id est semper et toties quoties proximum offensae pœnitet, faciendum est. Ad hoc enim probandum, Christus induxit parabolam decem millium talentorum, id est debiti plurimi ct maximi. Imitemur ergo nos, qui sumus homuli et homunciones, Deum, qui quotidÌAna* nostra* contra euin offensas, illamque

graves et plurimas, quotidie, adeoque quoties nos pœnitet, cx animo condonat, ideoque quolidie, imo sæpe per diem jubet nos orare : « Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. » Vide dicta cap. vr, 12 et 14.

CAPUT DECIMUM NONUM

SYNOPSIS CAPITIS.

Primo, Pharisad quœrunt a Christo, an liceat quacumque ex causa dimittere uxorem? Respondet Christus negative, ac revocat libellum repudii permissum a Moyse, atque matrimonium mi primam sui institutionem ct insolubilitatem reducit. Secundo, vers. It. *commendat coelibatum, cumque* præfcrt *matrimonio. Tertio, vers.* 13, *parvulis applaudit ct benedicit, promittitque regnum calorum. Quarto, vers.* 15, *cuidam inquirenti viam in cœlum, assignat observationem mandatorum, eidanque perfectiora postulanti suggerit, ut suas opes det pauperibus. Ille hoc audiens abiit tristis : unde elicit Christus ægre divites salvari. Denique, vers.* 27, *Christus Apostolis pauperibus se pauperem sequentibus promittit thronos duodecim ad judicandum duodecim tribus Israel ; cateris vero sua ct* suos *amore Christi relinquentibus, promittit centuplum ct vitam æternam.*

I. Et factum est, cum consummasset Jesus sermones istos, migravit a Galilæa, et venit in fines Judææ trans Jordanem ; 2. et secutæ sunt eum turbæ multæ, et curavit eos ibi. 3. Et accesserunt ad eum Pharisæi, tentantes eum , et dicentes : Si licet homini dimittere uxorem suam quacumque ex causa? 4. Qui respondens, ait eis : Non legistis , quia qui fecit hominem ab initio, masculum et feminam fecit eos? 5. Et dixit : Propter hoc dimittet homo patrem et matrem, et adhærebit uxori suæ, et erunt duo in carne una. 6. Itaque jam non sunt duo , sed una caro. Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet. 7. Dicunt illi : Quid ergo Moyses mandavit dare libellum repudii, et dimittere? 8. Ait illis : Quoniam Moyses ad duritiem cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras ; ab initio autem non fuit sic. 9. Dico autem vobis, quia quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem , et aliam duxerit, moechatur ; et qui dimissam duxerit, moechatur. 10. Dicunt ei discipuli ejus : Si ita est causa hominis cum uxore, non expedit nubere. 11. Qui dixit illis : Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est. I2. Sunt enim eunuchi, qui de matris utero sic nati sunt ; et sunt eunuchi, qui facti sunt ab hominibus ; et sunt eunuchi, qui seipsos castraverunt propter regnum coelorum. Qui potest capere , capiat. 13. Tunc oblati sunt ei parvuli, ul manus eis imponeret, et oraret. Discipuli autem increpabant eos. 14. Jesus vero ait eis: Sinite parvulos, et nolite eos prohibere ad me venire ; talium est enim regnum cœlorum. 13. Et cum imposuisset eis manus, abiit inde. 16. Et ecce unus accedens, ait illi : Magister bone, quid boni faciam, ut halicam vitam æternam? 17. Qui dixit ei : Quid me interrogas de bono? Unus est bonus, Deus. Si autem vis ad vitam ingredi, serva mandata. 18. Dixit illi : Quæ? Jesus autem dixit : Non homicidium facies ; non adulterabis ; non facies furtum ; non falsum testimonium dices: 19. Honora patrem tuum, et matrem tuam ; el diliges proximum tuum sicut teipsum. 20. Dicit illi adolescens : Omnia hæc custodivi a juventute mea; quid adhuc mihi deest? 21. Ait illi Jesus : Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in cœlo; et veni, sequere me. 22. Cum audisset autem adolescens verbum, abiit tristis : erat enim habens multas possessiones. 23. Jesus autem dixit discipulis suis : Amen dico vobis, quia dives difficile intrabit in regnum cœlorum. 24. Et iterum dico vobis : Facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum cœlorum. 25. Auditis autem his, discipuli mirabantur valde, dicentes : Quis ergo poterit

hai vus esse? 26. Aspiciens autem Jesus, dixit illis : Apud homines hoc impossibile est ; apud Deum autem omnia possibilia sunt. 27. Tunc respondens Petrus dixit ei : Ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus te : quid ergo erit nobis? 28. Jesus autem dixit illis : Arnen dico vobis, quod vos, qui secuti estis me, in regeneratione, cum sederit Filius hominis in ‹‹*le* majestatis suæ, sedebitis el vos super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israel. 29. Et omnis qui reliquerit domum , vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, et vitam æternam possidebit. 30. Multi autem erunt primi novissimi, et novissimi primi.

Ver». I. *Af.or.x.* *’

t. Et PACTUM EST , CUM CONSUMMASSET JESUS SERM0>TS ISTOS, MIGRAVIT A GALILEA, ET VENIT IN FINES JUD.F.Æ TRANS JORDANEM.— E.ldcm CSt lllBC historia cum ca quam narrat .Marcus, x, I, et Lucas, ix, SI, ct, ut videtur, cum ca quam narrat Joannes, vn, **t**. Ita Jansenius, Franciscus Lucas cl alii, licet de illa Joannis neget Maldonatus, cujus argumenta ex ipsa contextus explicatione solventur. Ex Joanne liquet hæc contigisse sub festum Scenopegiæ sive Tabernaculorum, quod celebrabatur in septembri ; ad illud enim tendebat Christus, ut sensim pararet sc ad mortem ; sequenti enim martio Ilierosolymæ fuit crucifixus. Vide Chronolaxin. Addit Lucas Christum per Samariam iter fecisse : unde sequitur Christum cx Samaria, relicta via recta ducente llicrosolymam et in fines Judææ ab Aquilone, profectum Jordanem versus, coque trajecto, petivisse per Persam fines Judææ ab ortu, ubi cum hæsisset minimum, turba populi sanata ac dimissa, profectum Hierosolymam ad mediam jam Scenopegiam, quod habet Joannes, vii, LI. Ita Franciscus Lucas, llincintelligcs quid sit rè a trans Jordanem. »

Trans Jordanem. — Tam Judæa, quam Galiima, non trans, sed citra Jordanem erat, sed dicta est « trans Jordanem » a primo ejus trajectu, quo Israelita; profecti ex /Egypto transierunt Jordanem, veneruntquo iu Judœam et Galilœain, vel certe trans, id est cis Jordanem : vide dicta cap. iv, 15; ita .Maldonatus; aut potius, quia Christus, relicta recta Ilierosolymæ via, perrexit ad Jordanem, cumque trajecit ct venit in Peneam sive transamnanam regionem, uti jam dixi : *ñ* enim *trans Jordanem,* referendum est ad ti *venit,* non autem ad *fines Judccœ,* ut patet cx Marco. Christus enim circa fines Judææ trajecit Jordanem, ut longius abesset ab oculis et auribus Pharisæorum, cum turbas doceret ct sanaret. Perma cniin erat trans Jordanem, unde a Guilielrao Tyrio, Adrichomio ct aliis passim, Penea vocatur regio trans Jordanem, vel regio transamnana.

2. Et **neura** sunt eum tuhb.e multa, et cura- **ui** eos IU — « Secute sunt,» non tam cx Galilæa, ibi voluit enim iter Fuum latere, ut ait Marcus et Joannes, quam ex aliis regionibus quas pcrlranslbat, vel quæ vicinæ erant; sccubc sunt autem excita fama Christi, ut eum prædicantem audirent ct ab eo a morbis suis sanarentur. « Ibi, scilicet in finibus Judææ, ibique cos domum remisit : noluit enim cum tanta populi turba llicrosolymam ingredi, ne Pharisæorum animos jam sibi necem machinantes magis irritaret, nevo cis occasionem daret accusandi sc de commotione ct seditione populi excitata; hoc enim illi coram Pilato objecerunt.

3. ET ACCESSERUNT AD EUM PHAIUS.UI, TENTANTES EUM, ET DICENTES : SI LICET HOMINI DIMITTERE uxorem suam quacumque ex causa ? —Nam aliqua gravi de causa id licere non dubitabant ex *Denteroño.,* XXIV, 1 (i). Ita Orígenes, S. Hieronymus et Boda. « Accesserunt, » non tunc cum Jesus ex finibus Judææ perrexit llicrosolymam ad celebrandum festum Tabernaculorum, ut ail Joannes, vu, 1, sed cum, celebrato ibi festo, rediit ad fines Judææ, ct Jordanem rursum trajecit, uti patet *Joan.* X, -10. Matthæus enim silet tam abituin Christi in Jerusalem, quam inde reditum. Porro, Joannes sic habet : « Et abiit itèrum trans Jordanem in cum locum, ubi erat Joannes baptizans primum, » scilicet in Ænnon juxta Salim, *Joan,* in, 23, ut nimirum ex hoc loco refricaret turbis memoriam testimonii, quod Joannes ibidem Christo perhibuerat, scilicet ipsum esse Messiam verumque Dei Filium. Videtur hæc quæstio de dimissione uxoris tempore Christi, uti ct jam, valde fuisse controversa, ac cornuta ct captiosa, idcoque eam Christo proposuerunt Pharisœi, ut cum lentarent, caperent ct carperent. Si enim Christus diceret non licere uxorem dimittere, in mullorum divitum el carnalium, qui contrarium faciebant, invidiam incurrebat; si vero diceret id licere, suggillasscnt doctrinam ejus velut imperfectam

Ve.t.î. I' " Q r›ti» Bc.

(1) Eo tempore, hoc est, quadraginta circiter ann‹« ante Christum, du e opiniones inter sc apud Judíeos contendebant dc camis quibus ex lege uxor a marito dimitti p I i. Prior, quam patrocinabantur discipuli tca» Kabbi Scliamtnal, adulterium aut aliiun gravissimam causam requirebat ; Hillel autem ejusque associe divortium admittebant cum quacumque de causa uxor marito «luplircrel. Cui controversi e locum dederat *Dater.* xxiv, t : u Si accepi rii homo uxorem, et non invenem gratiam ante oculos ejus propter aliquam fœditatem, son bel libellum repudii.» LItainque opimouem rejicit Christus, el legem adstruit ita a moribus el uinuium praxi alienam, ut ipsi Apostoli mirantes exclament : .Non *nubere,* ven. 10.

et carnalem : ejus, Inquam, qui perfectionis et spiritus volebat esse magister, quasi doctor *o* codo missus. Sic etiarnnum Æthiopes sive Abyssini crebro dimittunt uxores allasquo ducunt, imo eas habent subinde annuas vel menstruas duntaxat. Vide Damianum Goes in *Æthiop.*

Vrn. 4. 4. Qui respondens, ait eis : Non legistis, quia

.Vare. t. QU(FECIT HOMINEM, AB INITIO MASCULUM ET FEMINAM

Quidam KECIT B0S* — Nonnulli ex hoc loco putant Adafxhrclo-mum a Deo creatum esse hermaphroditum, ac C iTt ? utrumque habuisse sexum, ut simul esset mascu-

A hinum ftibio Errrni-phrodl-tiiin. lus ct femina : sed apage has nugas. Sensus ergo est, *q. d.* Cum sancta Scriptum, *Gen.* i, 27, in aliis animalibus non dicat henni fecisse masculum et feminam, sed in solo homine, hoc ipso significat conjugium solius hominis a Deo esse institutum, idque inter unum masculum tantum et unam feminam, puta inter Adamum et EvanT, ut ille hanc dimittere el aliam ducere non posset. Ita S. Chrysostomus, Hieronymus, Thcophylactus, Euthymius. Rursum ex eo quod ex uno Adamo facti sunt duo, scilicet Adam et Eva, atque ex eo quod Eva ex Adamo sit formata, ostenditur eadem monogamia, scilicet uxorem non debere separari a viro, cum ejus sit quasi pars et membrum; quia, ut ail Pluto, Dial. De *amore,* ex viro uno et muliere una, quasi cx duabus imperfectis partibus unus perfectus fit homo. ItaS. Augustinus, lib. XIV *De Civit.,* cap. xxii. Sicut ergo membrum, v. g. caput, non potest separari ab homine origine el formatione, matrimonium unius viri et unius femin® debet esse perpetuum el insolubile, ita ut solvi nequeat nisi per mortem, sicut in homine anima vel caput a corpore solvi nequit nisi per mortem. Unde explicans, subdit: u Propter hoc dimittet homo patrem el matrem, et adhærcbit uxori su®. » Addit Plato, et ex eo S. Basilius, lib. *De Virginit.,* post initium, hac do causa virum adeo appetere mulierem, tanquam partem a se praecisam, ut sicut magnes ad se trahit ferrum, sic femina attrahat virum.

VrfJ. 5. *Mire.* X, S. Et dixit : Propter noe dimittet homo patrem ET MATREM, ET ADHÆREBIT UXORI SUE. Et ERUNT DUO IN CARNE UNA. —« El dixit » Scilicet DeUS, per os Ad®, quasi prophet®, instituens matrimonium in Adamo el Eva, ejusque stabilitatem sanciens, *Genes.* ii,2I. Vide ibi dicta. « Piopter hoc, » quod scilicet mulier formata ex viro, puta Eva ex Adamo, sit caro do carne ejus, et os de ossi bus ejus, uti in Genesi precessi1; « dimittet homo patrem et matrem, et adhærebil, » Græce
id est *agglutinabitur,* id est intimo, indivulso adhærcbil uxori su®, quasi arctissimo matrimonii glutino cum ca copulatus, ut relicta societate et sæpe domo patris et matris, collabi let uxori su®. Quare imperlincns, imo ineptus est sensus Hugoms, qui sic explicat, *q. d.* a Dimittet homo patrem el matrem, » id esi, excepto patre et maire, cum reliquis omnibus poterit quis matrimonium inire. Talis quoquo est aliorum, qui sic exponunt, *q. d.* Plus diliget homo uxorem, quam patrem et matrem, uti dicitur *Esdra* iv ,25. Hoc enim, licet subinde verum sit, huic tamen loco non. convenit.

Et erunt duo in carne una. — Grece Cwj'> uw. irl est *in unam carnem,* ut scilicet sint una r ' d caro, ut explicat Christus vers, sequenti : vulgo IQ CIT3B per corporum commixtionem hoc fleri censent ; purius ct simpliciori Hebraísmo vir el uxor sunt *una caro,* ut vertit Syrus, id est sunl unus homo el una persona civilis, caro enim per synecdochen notat totum hominem, *q. d.* Sicut ergo pars corporis, v. g. cor, vel venter, non debet separari a corpore, ita nec vir ab uxore. Hinc moraliter coquitur, quod vir et uxor se mutuo amare debeant, sicut cor et anima amat suum corpus, et corpus suum cor et animam, *Ephes.* v, 2B. Rursum hinc sequitur una et communis ulriusque corporis potestas, quod scilicet vir habeat jus in corpus uxoris quasi suum, et vice versa, uti docet Apostolus, I Cor. vit, 4. Plura de hoc loco dixi *Genes, u, 24.* Symbolice et melonymice S. Hieronymus, Beda et S. Thomas : Viret uxor, inquiunt, sunt una caro, quia generant eumdem filium, qui una ulriusquo parentis communis est caro.

6. Itaque jam non sunt duo, sed una caro (id Ve».*, esi unus horno, una persona civilis, uti jam dixi) : *• quod ergo Deus conjunxit, homo non separet. — ' Q-o I Pro « conjunxit, » Græce est id est conjugavil, sive in unum jugum conjunxit: unde dicuntur conjuges, quia sicut duo equi ad unum jugum copulantur in curru, ut eum protrahant, sic duo conjuges copulantur ad idem jugum matrimonii, ut illud sustineant ex coque proles procreent ct educent. Duplex est hic ratio, qua Christus probat viro non licere dimittere uxorem. Prior, *q. d.* Dimissio uxoris et ab ea viri divortium est contra naturam, sicut contra naturam est, ut una caro ct unus homo dividatur in duos ; ergo id fieri non debet. Posterior, divortium hoc est conira Dei institutionem ; ergo si fiat, impie fit : distrahitur enim id quod Deus conjunxit. Quis audeat temerare quod Deus sanxit? Quis audeat dividere quod Deus sociavit ct conjunxit? Quis audeat opus Dei creatoris, puta unum hominem, discerpere, aut carne el membro suo truncare et mutilare? Perperam ergo Erasmus, in I *Corinth,* vn : Hoc, inquit, Deus conjunxit, quod recte conjungitur ; hoc Deus dirimit, quod recto dirimitur: quasi possint separari conjugia male et inconsulto inita, suasore, non Deo, sed diabolo. Christus enim loquitur de natura, ac naturali et primaria maininomi institutione, secundum quam matrimo- MatHn» mum semel inituin, quomodocumque vel cujus- niam iocumque suasu initum, est indissolubile. Hoc enim whlblle< exigit natura, ut proles alia post aliam continuo ex matrimonio subnascens, commodo ab utroque párenle educari possit ; qu® educatio in homine difficilis eHcl lenia, duratque ad annum

«tatis vigesimum et ultra : secus est in bestiis, qu® statini intra paucos menses, imo hebdomadas, plano adolescunt et perficiuntur, ut educatione patris et matris amplius non indigeant, luto» quare tunc solvitur eorum conjugium. Halio ergo a priori, cur matrimonii insolubilitas sit juris natura», et cur contra naturam sit fornicatio, pollutio, divortium et polyganiia, est hrec, quod Deus, qui est Dominus naturae, ac matrimonii et corporum nostrorum, ita primitus in Genesi et prima mundi rerumque. omnium productione instituit, limitavit et sanxit, ac nobis ad copulam tantum conjugalem jus et usum corporum dedit; et si aliter iis utamur, contra voluntatem Dei, qui est summus Dominus, et contra jus ab co datum, iis abutimur. Id ita esso liquet ex eo quod olim in lege naturae et Mosaica, Deo in jure hoc primitus a se sancito dispensante, et novum jus dante, licita fuerit polygamia ct libellus repudii. Sic Osce, cap. i, jussu Dei uxorem duxit fornicariam. Sic et nunc Deus posset dare alicui uxorem tantum ad unum vel alterum actum copulae; ac consequenter facere, ut actus qui alias esset fornicatio, jam non sil fornicatio, sed usus conjugii. Vide dicta *Osee,* i. Porro finis ct causa, cur Deus primitus sanxerit tantam matrimonii insolubilitatem, prima fuit, ut esset major unio et amor conjugum inter se. Secunda, quia natura in homine ordinarie hoc quasi exigit, ut proles commode ab utroque parente possint educari. Hæc enim educatio in homine est ardua cl longa, cum inierim aliæ et aliæ proles subnascantur, quæ similiter ab utroque educane!® sunt. Tertia causa fuit allegorica, ut scilicet matrimonium insolubile esset typus et figura insolubilis conjugii et unionis Verbi divini cum carne nostra, et per eam cum Ecclesia, uti docet Apostolus, *Ephu. v,* 32 : « Sacramentum hoc magnum est, inquit, ego autem dico in Christo ct Ecclesia. » Vide ibi dicta.

Ver» 7. «. Dicunt illi : Quin ergo Moyses mandavit dark Libellum bxpudii, et dimittere?—Pharisæi adiy,V. ' eunt» cl objiciunt « illi, » scilicet Christo : a Quid ergo Moyses mandavit ? » Ct fortior sit objectio dicunt, amandavit; »cum tamen, ut recte invertit Christus, vers, sequenti, Moyses hunc libellum repudii tantum permiserit. Erat tamen hic aliquod mandatum, non absolutum, sed conditionatum. Mandara! enim Moyses, ut si Judæi vellent dimittere uxores, id non facerent nisi dato libello repudii. De hoc libello, quis ct (pialis fuerit, ac quibus ensibus et cæremoniis luerit licitus, quisque ejus fuerit finis ct allectus, fuse dixi Dewier, iv, I cl sequenti. Supple hic ex Marco, cap. x, vers. 2, Christum Pharisœis rogantibus, an liceret uxorem dimittere, primo respondisse et dixisse : « Quid vobis hac de re præcepit Moyses? Qui dixerunt : Moyses permisit libellum repudii scribere, el dimittere. » Mox Christus, ut ait hic Matthæus, vers. I i, primam matrimonii institutionem ct Insolubilitatem a Deo institutam explicuit. Ileplicarunt Pharisœi : « Quid ergo Moyses mandavit dare libellum repudii, et dimittere? » Respondit Jesus, Moyscn id permisisse ob duritiem cordis eorum; ab initio autem non fuisse sic. Sic ergo praeponendo verba quæ habet Marcus, ac subtexendo verba quæ habet Matthæus, eumdern cum Marco concilia.

8. Ait illis : Quoniam Moyses ad duritiem cor- Van. 1
dis vEsrni permisit (ecce hic invertit to « man-^a'e'l*
davit » in «permisit») vobis dimittere uxores vestras; ad initio autem non fuit sic. —7. d. Moyses permisit dimittere uxores vobis exosas, ne cas occideretis, si eas non possetis dimittere : hæc enim fuit duritia ct carnalitas cordis vestri, ut malletis illas necare, quam carere voluptate novi el exoptati conjugii.

Ad initio autem non fuit sic. — Quia Deus ab initio mundi inter Adamuin et Evam instituit sanxitque inviolabile ct insolubile conjugium. Ab initio ergo natane recto a Deo institute sic fuit; vitiata vero hominis natura per peccatum , hanc Dei institutionem mutavit et corrupit, ac libellum repudii ct polygamiam induxit.

9. Dico autem vobis, quia quicumque dimiserit Vm.o.
uxorem suam, nisi ob fornicationem, ET ALIAM 9 3!; /.«e.
DUXERIT, MOECHATUR; ET QUI DIMISSAM DUXERIT, XVI| |g.
moechatur. — a Dico : » bis hoc dixit Christus : *Mar. ».*
Pruno, publice hoc loco Judæis et Pharisœis : H*
undo hic novam hanc legem promulgavit, per quam sustulit libellum repudii, ac matrimonium ad primævam suam institutionem ct insolubilitatem revocavit. Secundo, paulo post privatim idipsnm dixit ct repetiit coram discipulis , *Marci* cap. x, 10.

Dico, —ergo, id est edico, ct quasi novus novæ legis legislator veterisque reformator sancio, ac matrimonium ad originalem suam rectitudinem ct firmitatem reduco staluoque, ut qui uxorem suam dimiserit ct aliam duxerit, habeatur ct reipsa sit adulter.

Nisi ob fornicationem , — id est nisi ob adulte- Adulte*
rium : quæ enim in solutis est fornicatio, in con-
jugatis csl adulterium, quod solvit matrimonium jugium
quoad thorum, non quoad vinculum. Adulter qnovl
enim non servat fidem, quam'dedit conjugi :
unde a conjugo potest dimitti, juxta illud : Adriaco-
Ium.

Frangenti fidem fides frangatur eidem.

Ex hac exceptione Græci, testo Guidone Carmelita, tract. *De Hœresibus,* ac moderni hæretici colligunt ct concludunt: « Quicumque dimiserit Otjuib,
uxorem suam, nisi ob fornicationem, et aliam duxerit, moechatur; n ergo a contrario, qui dimiserit uxorem suam ob fornicationem, el aliam duxerit, non mœchalur. Unde censent ipsi per adulterium solvi matrimonium, non Lanium quoad thorum, sed etiam quoad vinculum, Ita ut aliam uxorem ducere , el aliud matrimonium contrahere liceat. Ha Lulherus, Calvinus, Eras-

mus ac passim Lutheran!, Calvinista), Anabaptista?, atque e Catholicis, Catharinas ct Cajelanus; itaque in praxi faciunt hœretici cl Greci. Verum hic est error damnatus a continua traditione Eoclcsiæ ct a S. Paulo, Jtom. vu, 1, et I *Cor.* vu, 10 el 11, ac diserte a Concilio Tridentino, sess. 21, tiupott- can. G ct 7. Ad argumentum ergo a contrario iio lube- petitum, respondent Paulus Burgensis hic, *Additione* n ad Lyranum (quein sequilar noster Ribera in *Malachiæ* ii, num. 36), admittendo sequelam ; sed addit Christum loqui duntaxat de lege veteri, in qua, ob fornicationem, licitum crai dare libellum repudii, per quem matrimonium solvebatur, ut liceret aliam uxorem ducere : sed huic responsioni obstat quod Christus hic œque ac *Matthæi* v, diserte sua dicta, id est legem Evangelicam opponit Moysi cl legi veteri, imo libellum repudii quem Moyses premiserat, aufert, vers. 8 et 9 : « Moyses inquit, ad duritiem cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras, etc. Dico autem vobis, quia quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, ct aliam duxerit, mœchatur. w Ecce hic clare Christus Moysis permissioni in libello repudii opponit suum dictum suamque sanctionem, qua libellum hunc revocat, ilioque utentem damnat adulterii.

nesp d- Dico ergo *primo* : Melius S. Augustinus, lib. I *De*
r7iu»n *conjug.,* cap. IX, *primo,* t ò a nisi » accepit negative, ut ri « nisi ob fornicationem » idem sit, quod extra causam fornicationis. Favent Graeca et Syrus, quæ habent : *Non adulteram* ; quasi Christus tantum velit affirmare uxorem fidam et castam non posse dimitti; de infida vero, id est incesta et adultera, nil velit dicere, ad vitandam invidiam Pharisæorum ct populi, cui illo tempore licita ct usitata crant adulterorum repudia et novæ cum aliis nuptiæ.

Secanto. *Secundo,* ri « nisi » accipi potest proprie exceptive, sed tunc non ad id quod sequitur, act aliam duxerit, », sed tantum ad id quod precessi! y « quicumque dimiserit uxorem suam,» referendum est, ut ab illo duntaxat excipiat casum fornicationis, *q. d.* Quicumque dimiserit uxorem, quod non licet, nisi ob fornicationem, et aliam duxerit, hic mœchatur. Favet /Ethiopie., qui vertit : *Quicumque aliam ob causam, quam ob fornicationem, dimiserit uxorem ct aliam duxerit, moechus est.* Et Persicus: *Omnis, qui dimittit uxorem suam, et non propter adulterium, ct aliam ducit, mcechus est.*

Tedio. *Tertio,* planissimo ct aptissimo cum Theophy-
upip.uc. Jacto clS. Augustino, lib. *Contra Adimantum,* caj>. ni, hanc exceptionem ad utrumque referas, torn ad id quod sequitur, quam ad id quod prœcessit, </. *d.* Quicumque dimiserit uxorem, nisi ob fornicationem, et aliam duxerit, mœchatur; mœchatur, inquam, tum dimittendo uxorem, tum aliam ducendo, hoc est, bis mœchatur : Christus enim utrumque respondet, quia utrumque quæsierant Pharisad, el ulrnmque est verum. Nam etiamsi vir solum dimillat uxorem castam et innoxiam, nec aliam ducat, mœchatur, tum quia violat jus matrimonii et uxoris suæ, quod est quoddam moechari, moechia enim significat vitium directe repugnans matrimonio, quale est dimissio uxoris insontis ; tum quia « mœchatur, » id est facit eam moechari , uti explicat Christus, *Matthæi* cap. 33. Verba enim Hebrea conjugationis *Cal* sæpe per *Jliphil,* id est activa simpliciter per duplicem actionem exponenda sunt, uti norunt Hebraice periti. Unde tantum a contrario sic inferas : a Quicumque dimiserit uxorem suam , nisi ob fornicationem, et aliam duxerit, mœchatur;» ergo qui dimittit uxorem ob fornicationem, et aliam ducit, non mœchatur quidem dimittendo fornicariam, mœchatur tamen aliam ducendo. Simile est, ei dicas : qui jejunium violat sine dispensatione, ct se inebriat, hic peccat. Ergo qui non jejunat cum dispensatione non peccat, sed inebriando se peccat. Similis phrasis est *Matlhxi* cap. y , 19, ut ibi dixi.

Dico *secundo* : Christus concedit hic viro divortium, quoad thorum, ob fornicationem uxoris, non autem matrimonii solutionem, ita ut ei liceat aliam ducere: patet id *primo,* quia Marcus et Lu- rrob. cas generalem omnino habent sententiam (illa- rriaj0» que vera esse debet), et hanc exceptionem omittunt : sic enim habet Lucas, cap. xvi, 18:« Omnis, qui dimittit uxorem suam, et aliam duxerit, adulterium committit buper eam;» facit enim ei gravem injuriam, quia fidem ei datam violat.

Dices : Cur ergo hanc exceptionem addit Matthæus? Despondeo : Quia Pharisœi duas quaestiones tacite proposuerant Christo : *Prima* erat, an quacumque cx causa licerei uxorem dimittere? *Seainda,* an dimissa uxore, per libellum repudii solutum esset matrimonium, ct posset aliud iniri? ideo enim dimittebant suam, ut ducerent aliam. Christus ergo utrique quæstioni respondit, idque , ut videtur, duabus propositionibus. *Prima* : Quicumque dimiserit uxorem nisi ob fornicationem, inæchatur. *Secunda* : Quicumque aliam duxerit, mœchatur : sustulit enim cum libello repudii etiam polygamiam, sive pluralitatem uxorum olim licitam. Itaque hic repetendum est ri a quicumque, » hoc modo : Quicumque dimiserit uxorem, nisi ob fornicationem, et quicumque aliam duxerit, mœchatur ; Matthæus ergo hic, ut et alibi, brevitati studens,suhintelhgil ri a quicumque , » el utramque Christi responsionem in unam sententiam conflat; voluit enim utramque presse el concise una propositione complecti; unde hic verum est illud : « Dum brevis esso laboro, obscurus fio.» Simile ostendi, cap. ix, 18. Probatur idipsum *secundo,* ex præcedentibus, ubi ienab. Christus absoluto ex natura et prima institutione matrimonii, quam non tollit fornicatio, probavit matrimonium plane esse insolubile. *Tertio,* quia Teitto. in sequenti casu hæc exceptio inlelligi nequit, ut dicatur ; a Et qui dimissam, nisi ob fornicatio-

nem, duxerit, znœchatur. » Sic enim melioris conditionis esset dimissa ob fornicationem, utpote libera ct potens aliud matrimonium inire, quam dimissa citra culpam suam; cum hæc non Ourto. possit alium maritum ducere. *Quarto,* quia ita explicat Paulus, I Cor. vu, 10 et 11 , ac Patres passim : S. Hieronymus, Chrysostomus, Beda hic, S. Augustinus, libris duobus *De Adulterinis Conjugiis,* quos hac de causa scripsit ; Innocentius I, epist. *ad Exuper.;* Concilium .Milevitan., can. 17; Foro Juliense, can. 10;Nannetcnse,can. 10; Florentinum in *Instrue. Armen., cl* Tridentinum, sess. 14, can. 6. Imo Orígenes hic, *tract.* 7, acriter perstringit nonnullos sui ®vi episcopos, tanquam indoctos, quod cum Tertulliano, lib. IV *Contra Marc,,* cl Ambrosiastro, in I *Corint.,* concedebant uxoribus secundas nuptias ob virorum adulteria, dicentes conjugi insonti licere conjugem sontem ct adulteratam dimittere, ac alteri copulari. Idem habetur in Concilio Elibertido, sess. 31, *Quast.* 1, cap. *Si qua mulier,* et in Concilio Aureliano I, x. Sed hæc Conciliorum decreta aut apocrypha sunt, aut mutile ct imperfecte citantur a Gratiano. Aliter respondet Maldonalus, scilicet Concilia hæc permittere conjugi insonti secundas nuptias post mortem uxoris adultera; uxori vero in poenam adulterii non permittere secundas nuptias post mortem viri. Verum cap. *Si qua mulier* expresse agit de uxore adhuc vivente. Vide Thomam Sanchez, lib. X De *Divortio,* disp. n et sequent. Reliqua huc perlinentia audivimus cap. v, 32, ubi ea explicui.

Vcn. 10. **10. DICUKT EI DISCIPULI : Si ITA EST CAUSA HOMINIS** (viri) CUM UXORE, NON EXPEDIT NUBERE, —a CaUSQ, » id est *res et negotium* ut vertit Syrus, *q. d.* Si ita 80 res habet conjugum, si tanta est conjugii insolubilitas, si tam arcte vir alligatus est uxori, ut nulla nisi fornicationis causa possit eam dimittere, sed cum ca, licet odiosa, rixosa, deformi, spurca, etc., debeat vivere et assidue conversali usque ad mortem, a non expedit nubere, » id est uxorem ducere, ut verlil Syrus. Gracurn enim -jiyxcai, tam viris, quam mulieribus competit. Forte Noster vertens « nubere» allusit ad servitutem ct subjectionem, qua vir astringitur mulieri, ac non raro, si velit habere pacem, debet ei quasi sc subdere, atque patienter ferre ejus ineptias, querelas, jurgia, rixas, etc. Lude Comicus ait :

Uxori nubere nolo mea*.

Causam dat S. Chrysostomus : a Levius enim est, inquit, contra concupiscentiam præliari, et contra seipsum, quam contra mulierem malam, n Vi- Mv derunl idipsum Gentiles. Unde Calo : a Mulier, l '* ait, est malum necessarium, » el vere infidelibus add malum hoc fuit necessarium : fidelibus vero est trrrw* liberum el voluntarium, quia hi per Christi gra- r. ' . ' l -:n possunt COlfilv vii"in t ” ' l orlibaluiUj . qui infidelibus, eluisti fide et giuba desblulis, est impossibilis. Sola enim natura concupiscentiam ct carnis tentationem superare nequit. Hinc illustris ille Thomas Morus, non sed sapiens, i'plsub Henrico VIH, Angli® rego martyr, rogatus cur parvam duxisset uxorem? festive respondit : rida ‹t Ex malis elegi minimum. » Ha Stapleton in «»prn ejus Vita. Archidamas quoque , rex Lacedœmonum, teste Plutarcho in *Apopth.,* mirantibus Uemfo cur pusillam duxisset conjugem, pariet enim chuhmu (inquiebanl illi) nobis regulos, non reges, idem respondit : « Malorum selegi minimum.» Deniquo « conjugium est curarum abyssus, » uti docet S. Rasilius, *Constit. Monast.,* cap. i.

11. QÚ1 DIXIT ILLIS : NON OMNES CAPIUNT VER-Veri. ii. **DUM ISTUD, SEI) QUIBUS DATUM EST. — ArabiCUS,** *nisi qui donati sunt,* scilicet Deo et conlinentiæ. Sic in religionibus conversi vocantur donati, scilicet religioni.

Non capiunt. — Orígenes et Nazianzenus, orat. 31 *De Tribus Eunuchorum generibus,* Gracurn rà vertunt, *non sunt capaces,* sed capacitatem vocant propensionem naturalem ad coelibatum et castitatem , quam non omnes habent. Verum melius w ¿apata? vertas cum Nostro, *non capiunt,* ut vasa arctiora in se non suscipiunt, non approbant, non comprehendunt, non amplectuntur lanium lamque arduum coelibatus consilium, sed ii soli « quibus datum est » magnum hoc continenti® donum a Deo. Ubi nola, licet non omnes fideles habeant donum conlinentiæ , quo actu contineant, sicut non omnes justi habent donum perseverantiæ, quo actu in justitia perseverent, tamen sicut omnes justi habent donum perseverantiæ, quo in Dei gratia perseverare possint, si velint : sic pariter omnes fideles habent donum Donna conlinentiæ in actu primo, quo possint continere, si velint, si videlicet vires et gratiam ad bojnuh continendum assidue a Deo efilagitent, ac Dei i grati® per custodiam oculorum, fugam otii, macurationem carnis, etc., coopèrentur. Ha S. Chrysoslomus, Orígenes , Theophylactus, Eulhymius ct Hieronymus hic; S. Augustinus, in *Psal.* cxxxvn; S. Ambrosius, lib. HI *De Viduis;* Tertullianus, lib. *De Monogamia,* el alii, et patet ex hoc loco : Christus enim hic æque ac Paulus, I *Cor.* \n, 7, cuilibet fideli suadet et consulit continentiam : nihil autem suadetur el consulitur, nisi quod iu hominis est arbitrio et polestale cum gratia Dei, quam scilicet Deus cuilibet postulanti præparal cl offert. Secus est de dono propheliæ, linguarum , curationum, miraculorum : hoc enim Deus non omnibus præparal et offert, sed paucis duntaxat a sc electis ad commune fidelium bonum. Audi S. Hieronymum : « His datum est, qm potuerunt, qui voluerunt, qui ut acciperent, laboraverunt.» Sic ct Euthymius : u Datum est, inquit, his qui petiverunt (petile enim , ait, et dabilur vobis) : petentibus, inquam, non simpliciter, sed ferventer ct perseveranter, et ut semel dicam, sicut oportet. Significatum est ergo virginitatem Dei donum esse

datum his qui petunt ut oportet. » Theophylactus : a Hoc loco, ait, *datum est,* valet, *quibus cooperatur Dais.* Illis autem datum est , qui petunt : petite enim, inquit, n etc. Auctor *Operis Imperfecti :* a Quod autem dicit : Quibus datum est, non hoc significat, quoniam quibusdam datur, quibusdam non datur; sed illud ostendit, quia nisi auxilium grati© acceperimus, nihil cx nobis valemus. Quoniam autem volentibus gratia non denegatur, in Evangelio Dominus dicit : Petite, v etc. S. Chrysostomus : a Sed si electionis opus est id, inquies, quomodo incipiens statini dixit: Non omnes capiunt, sed quibus datum est? Ut singulare id esse certamen perdiscas, non ut sorte datam necessitatem suspiceris. Ilis enim datum est, qui sponte id eligunt : quod ideo dixit, ut ostenderet superiori nobis auxilio esse opus (quod quidem omnibus illud expetentibus paratum est), si volumus in hac lucta superiores evadere, » Addit S. Clirysostomus , licet aliqui a continentia excidant, non debemus in proposito castitatis fieri pigriores : sicut milites, qui in pugna cadunt, non exanimant cœteros,scd potius ad fortius pugnandum acuunt et accendunt. Denique idem Chrysostomus considerationem suggerit, per quam coelibatus cuique non tantum possibilis, sed et facilis ostenditur : *a* Cogita tecum, inquit, si aut a natura eunuchus esses, aut injuria hominum effectus, quid faccres, cum et hujusmodi voluptate careres ct nullam carendo mercedum consequereris? Gratias igitur Deo agas, quia magna præmia rutilantesquc coronas accipies, si ita vives, quemadmodum sine aliquo illi proemio : imo vero multo facilius, tutius atque jucundius, tum quia spe retributionis roboraris , tum quia conscientia virtutis gaudes et ad hæc non ita ingentibus cupiditatis fluctibus jactaris. Non enim sic amputatio membri, quemadmodum rationis frænum , imo vero sola ratio hujusmodi fluctus comprimit. Non enim a cerebro, aut a lumbis illum inquietissimum æstum proficisci dixerim, sed a lascivia mentis et cogitationis neglectu.» Porro, Auctor lib. De *Castitate,* qui falso S. Sixto Pontifici inscribitur (fuit enim Auctor hic Pelagianus), w « datum» refert non ad *castitatem,* sed ad *verbum, q. d.* Non omnes capiunt verba mea, sed ii quibus datum est audire me ea explicantem ; nam castitas, inquit, non est donum Dei, sed virtus proprii arbitrii et voluntatis. Si enim esset donum Dei, fatalis esset castitas iis quibus hoc donum Deus dat, aliis vero impossibilis. Itursiun quomodo castitate meremur regnum cœlorum, si esset donum Dei,et non electio liberi arbitrii? Ha hic Pelagianus, sed imperite. «Verbum » hoc non est aliud quam consilium castitatis, ut patet intuenti. Castitatem esse donum Dei, patet I *Corinth,* vu, *et Sapient.* vin,21. Vide S. Augustinum, lib. VI *Confess.,* cap. xi, cujus cch-bre est illud : « Domine, da quod jubes, ct jube quod vis. Jubes continentiam, da continentiam. »

12. SUNT ENIM EUNUCHI, QUI DE MATRIS UTERO Veri. !•. SIC NATI SUNT ; RT SUNT EUNUCHI, QUI PACTI SUNT AU HOMINIBUS; BT SUNT EUNUCHI, QUI 3P.WSOS CASTRAVERUNT PROPTER REGNUM COELORUM. Qui POTEST CAPIRE, CAPIAT. — Qui CUID pOSSint CSEÔ VÍTÍ.

propter Christum fiunt eunuchi, ait S. Hieronymus. Triplices hic eunuchos, id est castratos el impotentes ad generandum, assignat Christus, TrfpHo© scilicet *primo,* qui a natura sunt Ules; *serundo,* (pii ab arte, qui scilicet sunt exsecti, ut custodiant reginas et matronas nobiles a stupro; *tertio,* qui aseipsos castraverunt propter regnum cœlorum.» Alludit Christus ad *¡sai.* I v i, 3, ubi eunuchos hos sub Christo futuros praedicit, cisque promittit nomen melius a filiis el filiabus, nomen, inquam, sempiternum. Vide ibi dicta.

Castraverunt. — Hæc vox duo significat : Gnfri * Primo, nostri arbitrii esse cum Dei gratia castrare, id est castos et cœlibcs efficere, idque perpetuo voto firmare et servare. Hoc enim significat vox a eunuchi, » et vox «castraverunt,» scilicet impotentiam moralem ad generandum, alioqui enim dixisset : Sunt qui se castrant, vel castrare nituntur; jam dicit, «castraverunt,» id est potentiam sibi abstulerunt, seque quasi exsecuerunt ct inhabiles ad generandum effecerunt, scilicet per votum continenti®. Ita S. Epiphanius, *hœrcsi* 58 ; S. Fulgentius, lib. *De fide ad Petrum,* cap. ni ; S. Augustinus, lib. De *Sonda Virgin.,* cap. xix. *Secundo,* fo « castraverunt » significat continentiam hanc in continente non fieri sino ingenti carnis lucta et dolore, perinde ac si ei genitalia exsecarentur. Ita Nazianzenus, *orat.* 31.

Porro, Orígenes hoc ad litteram accepit. Unde reipsa castitatis amore ipse seipsum castravit ct membrum exsecuit, sed perperam; tum quia^/4 non licet se castrando mutilare ; tum quia libido castratione non restinguitur, sed acuitur. Audi Chrysostomum : « Cum autem dicit, qui sc castraverunt, non membrorum dicit abscissioncm, sed malarum cogitationum interemptionem ; maledictioni enim obnoxius est, qui membrum abscindit, etc., neque concupiscentia mansuetior ita fit, sed molestior. » Eunuchi enim peccant cogitatione et desiderio libidinis, dolcntque se illam non posse experiri et explere. Vide dicta Ecc/i. xx, 2, et xxxix,21.

Propter regnum coelorum, — per virtutem continenti© promerendum. Ita Orígenes, Hilarius, Chrysostomus, Euthymius hic et S. Augustinus, *De S. Virgin.,* cap. xxiii. Perperam ergo hærelici sic exponunt, « propter regnum cadorum,» scilicet prædicandum, *q. d.* Sunt eunuchi, qui se castrant, id est continent ab uxore, ut expeditiores sint ad prædicandum Evangelium, aut ut coreani molestiis quas paril res uxoria : non enim solum hisce de causis laudanda ct optanda est continentia, sed etiam præcise in sc, quia ipsa ingens est virtus, suique victoria, qua homo vincit libidinem, mentemque attollit ad cœlestia meditanda

ct prosequenda : quare ipsa ex hominibus facit Angelos. Vide S.Augustinum, S.Basilium, S.Chrysostomum et alios, qui dc Virginitate scripserunt, ubi miris eam encomiis celebrant.

Qci potest capere, caput. — Arabicus : *Qui potest portare, portet.* Nota hic consilium Evangelicum cœlibatus a Christo promulgatum et omnibus propositum , imo consultum, sed non præceptum. Hæc enim verba : « qui potest capere, capiat,» sunt hortantis cl animantis ad coelibatum, ait S. Hieronymus ct Chrysostomus, ac proinde significant illum a Christo consuli, idcoque eumdem esse in nostro arbitrio et potestate, si gratiam Dei invocaro illiquc strenue cooperari velimus. Nec obstat quod dicit, « qui potest; » hoc enim significat duntaxat coelibatum esse rem arduam, ç.d. Qui vult sibi vim inferre, qui vult libidini generose resistere, qui vult ad arduum continenti culmen conscendere, ille eamdem amplectatur, «capiat» et capessat. Sic adolescens, nolens ducere quamdam sibi displicentem, apud Comicum ait: « Non possum, mater, » id est nolo eam ducere, hoc cnim mihi valde difficile est, idcoque quasi impossibile : omnes ergo fideles habent potentiam non proximam, sed remotam ad continendum. Ita Patres citati vers. 11. Audi unum ex omnibus ct pro omnibus S. Chrysoslomum : a Ideo non omnes capere possunt, quia non omnes volunt ; palma proposita est : qui concupiscit gloriam, non cogitat dc labore. Nemo vinceret, si omnes timerent periculum. » Audi et S. Hieronymum, lib. I *Contra Javin. :* « Proponit agonotheta premium, invitat ad cursum, tenet in manu virginitatis bravium, ostendit purissimum fontem et clamat : Qui sitit, veniat ad me el bibat ; qui potest capere, capiat. » Hinc liquet, quam carnalis ct brula sit Calvini expositio, quæ talis est, g. d. Vos, o Apostoli, censetis bonum esse sine uxore vivere, sed ego prohibeo, ne quis ita facere conctur, nisi certus sit se id facere posse, id est sine uxore vivere. Christus enim non prohibet, sed horiatur ad coelibatum; nec quis dc cocci tus esse potest, nisi aut revelationum a Deo habeat, quod est paucissimorum, vel suam constantiam continendo experiatur ct probet : prius ergo continentiam experiri quis debet, antequam de ea certus sil; quomodo ergo prius de ea certus esse debet, antequam eam experiatur ? ut vult Calvinus. Pejus Lutherus docuit tam impossibile esse homini carere uxore, quam cibo cl potu ; nimirum ipsis et hærclicis, hoc est impossibile, at non orthodoxis, Christi fide et gratia roboratis.

V n II. **13. fl.NC OBLATI SUNT EI PARVULI, UT MANUS EIS IMPONERET, ET ORARET. DiSCIPUU AUTEM INCRIPA-**

3 < \ BANT eos; — quod Christum rebus majoribus, puta viris docendis adeo occupatum, ad parvulos, rationis usu carentes, avocarent, quasi vile et indignum Christo tanto Propheta esset cum pueris agere. Ita S. Chrysostomus, Thcophylactus, Euthymius, Janscnius, Maldonatus et alii. « Parvuli,» Græce iwciíí*, id est *pumili.* Lucas, xvni, IS, habet P^, id est *infantes;* infantia autem durat usque ad septennium.

Moralitcr : discant hic principes a Christo, qui est « Rex regum et Dominus dominantium, «omnibus etiam pauperibus, feminis, pueris ad sc facilem dare aditum, eorun.que preces ct vota benigne audire et exaudire. Hoc fecere pre aliis e Romanis Cmofai Imperatoribus, licet Gentilibus : *Primo,* Adrianas, de quo Spartianus : a In colloquiis, inquit, etiam niorJu: humillimorum civilissimus fuit, detestaos eos Adibat qui hanc voluptatem humanitatis, quasi servantes fastigium principis, sibi inviderent.» *Secundo,* Titus Vespasianus cujus, teste Suetonio, hæc eral Titi Vavox : « Non oportere quemquam a sermone I**110** Principis tristem discedere ; » et quo die nulli benefecerat, gemens aiebat : « Diem perdidi. » *Tertio,* Trajanus, dc quo Plinius in *Pancgyr. :* Tnjmi. a Non tu, inquit, civium amplexus ad pedes tuos deprimis, nec osculum manu reddis : hæret latere tuo quisquis accessit, finemquo sermoni suus cuique pudor, non tua superbia facit. » El paulo inferius : « Nulla in audiendo difficultas, nulla in respondendo mora; audiuntur statini, dimittuntur slatim. » Et de eodem Eutropius : « Culpantibus, ait, amicis quod nimis circa omnes comis esset, respondit : Talem debere Imperatorem esse privatis , quales esse sibi Imperatores privatus oplasset. » *Quarto,* Alexander Severus, Akn> de quo Lampridius : « Moderationis, inquit, tantæ fuit, ul nemo unquam ab ejus latere submoveretur : ita sc omnibus blandum afiabilcmque præbebat, ut amicos non solum primi cl secundi loci, sed etiam inferioris ægrotantes inviseret. » Denique, c Christianis Theodosius Senior Imper. : Tb^odo- « Creber egressu , ait Pacatus in ejus *Panegyr.,S!U* cxpeclantibus populis te fateris, nec videri modo patiens, sed facilis adiri : c proximo accipis vola omnia tuorum. »

Ut manus eis imponeret. — Ut manuum impositione cis benediceret, ac benedicendo divinam gratiam eis imprecaretur ct imploraret; itaque pro eis oraret, ut in viros sapientes cl sanctos adolescerent. Hanc priscam Hcbræorum fuisse consuetudinem, colligitur cx *Gen.* x l v iii, 14, ubi Jacob, cancellatis in formam crucis inanibus, benedixit Ephraim et Manasse, parvulis Josephi filiis. Et ex *Eccli.* m, 11, ubi ait: «Benedictio patris firmat domos filiorum , maledictio autem matris eradicat fundamenta, n Vide ibi dicta. A Mw pne- Christo mos hic derivatus est ad Christianos, ut laici, maxime pueri, a senioribus ct sacerdotibus petant ct obtineant benedictionem etiam extra Ecclesiam, uti fit in Belgio, ubi pueri corlatini ad sacerdotes et viros religiosos transeuntes accurrunt, ab cisque petunt cruce se signari ct benedici : itaque facere docentur a Calcchistis, æque ac a parentibus; (pani consuetudinem laudat hic Auctor *Imperfecti.* Addit Remigios hanc consuetudinem apud Judíeos fuisse ante Chris-

tum. Magnus ille Thomas Morus, Anglia decus ct martyr, existons regni Cancellarius, publice a patre sene postulavit benedictionem, teste Stapletonio in ejus Vita. Porro, hanc cærcmoniam impositionis manuum, exemplo Christi usurpat Ecclesia in Baptismo, Ordine, Pœnitentia, ct quandocumque harctici in Ecclesiam recipiuntur : est cnim ipsa quasi imprecatio ct collatio Spiritus Sancti.

Vcn. u. XXIIU in- *Mar.* xi ¿n dpH- vuios, ob wrwndl ct ^7/". U

n. Jesus vero ait lis : Sinite parvulos, et nolite EOS Pr OIIIRBRE AU ME VENIRE : TALIUM LSI ENIM regnum coelorum. — Causam cur Christus adeo amet parvulos, quinque naturales eorum dotes assignat hic Victor Antiochenus, scribens in cap. x *Marci,* 13: a Est cnim parvuli, ait, anima canonm&us vitiosis affectibus libera : quandoquidem puerulus tristia passus, aut injuria a quopiam affectus, neque injuriarum reminiscitur, neque vindiciam meditatur : verum quasi nihil incommodi tulerit, ad cum qui lateral tanquam ad amicum ultro accedit. Pari modo, licet graviter a matre cadatur, accurrit nihilosecius præ cæteris ad ipsam, unamque illam aliis omnibus mulieribus potiorem ducit. El si reginam diademate redimitam ostenderis, non anteponit eam matri quantumlibet vilibus pannis indulæ, avetque magis illam videre pannis obsitam, quam reginam splendido corporis cultu ornatam. Ad hæc nihil prorsus plus exigit, quam natura necessitas deposcit. Quare ut primum mammarum succu sese explevit, statim materna ubera deserit. Prælcrca dc earum rerum jactura, quas nos maximi facere consuevimus, ut sunt pecunia, gemma aliaque ejusmodi, nihil prorsus movetur aut contristatur. Denique non stupet, nec rapitur ob corporum venustatem, ni cæteri mortalium solent. Propler hæc ergo Dominus dixit : Talium est regnum cœlorum : nempe per hoc nos admonens, ut studio ccrlaquc voluntatis electione talia faciamus, talcmque affectum induamus, qualem ipsi ex naturæ suæ qualitate induti sunt, » sjc Christus S. Edmundum, Cantuarcnscm Poslea episcopum; S. Nicolaum, S. Catharinam Senensem ct alios eminentes sanctos a puero sibi benedixit. Gelasius, puer Placentinus, cum S. Opilium fraterculum suum in cubiculo orantem invenisset, Angelorum multitudinem cum co colloqucntem propriis oculis vidit, voccmquc audivit : « Sinite parvulos venire ad me : talium cnim est regnum cœlorum. p Cum autem celate cresceret, vitæ quoque sanctitate crescebat, ac tanquam oliva fructifera in domo Domini, uberes bonorum operum fructus proferebat : sicque tenera adhuc ætate migravit ad Christum. Ha habet officium Ecclesia Placentina Roma approbatum, et cx co Philippus Ferrarius in *Catalogo Sanctorum Italia,* ad diem 4 februarii.

Smeli rL viri » pnero HOpiIius fnt.Tcuu' Tre pne-s. bykt r.v úuuU mox

Babylas, Patriarcha Antiochenus ct martyr iUustris suh Numeriano Imperatore, nh co ad lem damnatusf tres pueros, quos in fide ct pietate educarat, voluit ante sc capile piedi, ne AofocU» a quopiam seducerentur, sed eos Christo offerens velut innocentes victimas, aiebat : « Ecce ego et pueri mei, quos dedit mihi Dominus in signum el portentum, » uti habetur in Vila sancti Artemii apud Surium. Vide dicta *Isaia* vili, 18, ct *IMr.* n, 14. Plura exempla amoris et curæ Christi ac B. Virginis erga parvulos, recenset noster Philippus Berlemontius in *Paradiso purorum.*

Moralitcr . disce hic quanta cura pueri cdu- 0n>*^ candi sint, docendi ct catechizandi, ut puri permaneant. Nam ¿LJu

> Quo semel est imbuU recens, senibit olorem
> Testa diu.

Fecit hoc studiose Joannes Gerson, existons Cancellai ios Parisiensis, qui et librum hac dc re conscripsit, cx quo nonnulla citavi, *Galat. vi,* 6. Vide Petrum Ribadeneiram in *Vita S. Ignatii,* lib. Ill, cap. XXIV, ubi multas et graves affert causas et utilitates, ob quas Societas Jesu complexa sit scholas et instructionem puerorum.

Imo S. Basilius idipsum faciendum esse ex hisce Christi verbis probat. Nam *in Regulis brevior, disp.,* interrog. 292, quærit : a An conveniat, ut inter fratres magister sit puerorum sæcularium? » ac respondet affirmative : a Servetur, inquit, quod præceptum est a Domino, qui dixit : Sinite parvulos venire ad me : talium est cnim regnum cœlorum. » Parvuli cnim in viros ct cives evadunt, cl quod didicerunt pueri, hoc retinent grondavi. Parvuli ergo sunt seminarium Ecclesia et rcipublica.

Talium (Syrus, *eorum qui sunt sicut isti*) enim est regnum coelorum. — a Talium, » scilicet qui parvulis humilitate, simplicitate, candore, innocentia suut similes, uti jam dixi cx Victore Antiocheno. Unde Lucas addit : « Quicumque non acceperit regnum Dei ut puer, non potest intrare in illud.» Ita Orígenes, S. Hieronymus, Theophylactus el Euthymius. Sensus est, *q. d.* Christus : mea dignitate non est indignum pueris benedicere, quia per benedictionem meam apii fiunt regno cœlorum, cum vos, o Judæi adulti, qui toties me docentem audistis, ob superbiam aliaque vilia in quibus occalluistis, ad illud adhuc sitis inepti. Quare ut apti fiatis, parvulos hosce vobis imitandos statuo. Omnis enim animi volentis sc preparare ad regnum cœlorum Christi gratia obtinendum, exemplum et idea esi puerilis simplicitas. Audi S. Ambrosium, lib. Vili in cap. xvni Luc. : a Ælas hæc, inquit, infirma est viribus, invalida ingenio, immatura consilio. Non igitur pueritia, sed amula puerilis simplicitatis bonitas designatur. » Et mox symbolice : a Quis ergo puer imitandus esi Apostolis Christi? Ille de quo Isaias dicit : Puer natus est nobis, filius datus est nobis. Ipse cnim tibi puer dicit : Tolle crucem luam, et sequere me. Et ut agnoscas puerum : cum malediceretur, non maledixit;

cum perçu terdur, non repercussit : hæc est enim perfecta virias. Itaque d in pueritia est quæ n venerabilis morum senectus, et in senectute innocens pueritia. j› Hinc palet perperam Anabaptistisarccre parvulos a baptismo, ac consequenter a *Christo* et regno coelorum, eo quod parvuli non utantur ratione, nec possint credere : licet enim actu non credant, habitu tamen credunt, quia in baptismo infunditur cis habitus fidei, gratis ct charitatis ; credunt quoque actu in fido Ecclesia», id est parentum el fidelium Ecclcsi® qui crebro actus fidei eliciunt pro se et suis omnibus.

15. Et com imposuisset eis manus, abiit inde. — yanus Christi erant vivifie® d salvifiche. Unde Lucas, cap. IV, 40, ail : « At ille singulis (infirmis el ægris) manus imponens, curabat eos. » Ratio est, quia manus est organum organorum: quare ¿¡vinitas Christi per manus divinam suam vim ct gratiam exercbat in eos quos tangebat, salutem eis corporis animique dans, vel in circumcisione aliasve datam adaugens, ac occulta sua virtute eos sanctificans, Deoque offerens et quasi consecrans. Unde non est dubium, hos parvulos a Christo benedictos evasisse in viros sapientes ct sanctos, qui deinde Ecclesias erexerunt et fidem Christi propagarunt. Ita Franciscus Lucas.

16. Et ecce unus accedens, ait illi : Magister BONE, QUID BONI FACIAM, UT HABEAM VITAM ÆTER->'am ? — « Unus; » S. Hieronymus putat fuisse Icgisperitum dc quo Lucas, X,25; ideoque lentandi animo ad Christum accessisse. Melius S. Chrysostomus censet hunc alium esse ab illo Luc®, qui candido corde, ut pueris se similem redderet, juxta Christi pneceplum, ab eo animo sincero petiit, qua ratione vitam œternam parvulis eorumque similibus paulo ante a Christo promissam, consequi posset; unde hic est ille cujus meminit Lucas, xvin, 18. Id ita esse patet utrumque conferenti. Idipsum magis patebit ex sequentibus, præsertim ex vers. 22,ubi dicitur quod auditaCliristi doctrina de perfectione : «Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes, et da pauperibus, » abierit tristis, eo quod esset dives ; quod signum est eum sincero salutis su® animo et studio hæc postulavisse a Christo.

Magister bone. — Esi hæc simplex salutandi ct compellandi phrasis llebræorum, qua benevolentiam doctoris et prophet® captant, 7. *d.* Rabbi, sciole esse bonum, tum virum, tum ductorem, tum prophetam, qui me et alios optime doceas ea, qu® vere bona sunt et ad beatiludinem ducunt. Dic ergo mihi quid boni præ ceteris faciam, ut summum bonum in cœlo consequar? Ludii enim in voce tonum.

17- Qui dixit n : Quid ml interrogas de bono? —Legit Interpres: Ti sic <pioque legunt S. Augustinus el S. Hieronymus in Comment.; jam vero legunt : Tí Xx\u; á-jxú.i, id est çuid me dicis, vel vocas *bonum?* UUamquo lectionem ponit Orígenes (1). Causam subdit, dicens :

Unus est bonus, Deus, —scilicet natura sua ct per essentiam. Retorquet Christus humiliter laudem et bonitatem suam in Deum, ut nos idem doceat facere : quia hic interrogans non habebat plenam de Christo fidem, nec credebat eum esso Deum. Ad hanc ergo fidem eum quasi objurgando attollere ct exstimulare voluit Christus, 7. *d.* Si me vocas bonum, crede me esse Deum; nemo enim per se bonus, nisi Deus. Ita S. Hieronymus, Thêophylaclus, Euthymius. Porro, Deus solus per essentiam est bonus, quia sicut ipse solus verum, solidum et plenum habet esse (unde ipse ait, *Erodi* ni : «Ego sum qui sum,» 7. *d.* Vos ergo, o angeli et homines, non estis, si mecum comparemini, quia meum esse tantum et tam plenum est, vestrum vero tam exile et diminutum, ut mei respectu potius non esse quam esse videamini), ita pariter solus Deus est bonus, sapiens, potens, justus ; quia ab eo omnes angeli et homines participant guttam, vel potius umbram quamdam bonitatis sapienti®, potenti®, justili®. Vide dicta *Amos* vi, 13, ct *Erodi* 111, 1 i.

Porro, bonum idem est quod perfectum, et honitas ejus rei est perfectio. Deum autem perfectum esse pluribus probat S. Dionysius, *De Divin. Nomin.,* cap. xiii. In Deo enim est immensa perfectio tam natur® quam sapienti®, potenti®, sanctitatis et virtutis. Est ergo in eo summa bonitas, tum naturalis, tum moralis, tum supernaturalis. Quocirca ipse est fons omnis bonitatis, in qua omnia creaturarum bona sunt collecta, et infinities meliora quam sint in creaturis. Quare in Deo eminenter est auri decor, gemmarum splendor, deliciarum sapor, music® harmonia, hortorum amoenitas, ct quidquid in creaturis est pulchrum, amabile, jucundum, deliciosum. Hinc a Deo mei haurit suam dulcedinem, sol suos radios, stcllæ suum lumen, cœli suum decus, angeli suam scientiam, homines suam virtutem, animalia suum sensum, piant® suam vitam, cætera omnia quidquid habent boni, imo lotum suum esse a Dei bonitate ct essentia, vclut guttam e pelago emendicant. In Deo igitur est omne bonum, idque in perfectissimo et immenso gradu ; in Deo est omnis amoris illicium, omnis desiderii consummatio, omnis appetitus satietas : cur ergo, o miser homo, per exilia hæc bona creata vagaris, ideoque non satiaris? Quiere bonum in quo omne bonum, ama ct ambi Deum; hic solus tuam sitim et appetitum plane ct plene exsatiabit, tum in hac vita per gratiam, tum magis in futura per gloriam, imo per seipsum; in cœlo enim Deus seipsum quasi summum bonum Beatis videndum, gustandum et fruendum exhibet.

(1) Priorem lectionem dal Aug. Hahnins, et multi pa* trocinanlur; si cum Gnesbachio ct Lidimanno posteno rem antcpon.i.s, eam sic interpretare : quid me interrogar yuusi *buniis caeni,* SCU, *ihc bjnum aiutcllam?*

îropii Si autem vis ad vitam ingredi, serva mandata. — Calvinus stolide æque ac impie censet Chris-
U¿ tum hic per ironiam irridere adolescentem, suis legalibus operibus confisum : nec enim viam in cœlum esse observationem mandatorum, utpote homini impossibilem , sed fidem. Quot hic sunt verba, totidem errores sunt el Inereses, imo blasphemiœ, quæ Christi sensui et sententliæ ex diametro adversantur, camque funditus subvertunt. Unde liquet Calvinum agi spiritu non Christi, sed Antichrisli. Vide nostros Maldonatum et Adamum Contzen, qui ex professo in Evangelia commentantur ut Calvinum ct Novantes confutent : nos ad alia Orthodoxis utiliora pergamus. Docet ergo hic Christus, non solam fidem justificare ct salvare, sed et opera bona requiri, quibus legem implendo, mercamur bravium ælcrnæ vitæ el gloria», legem implentibus a Deo promissum. Instat Calvinus : Saltem Christus per mandata Dei hic excludit præccpta ct traditiones Ecclesia;, puta Pontificum et Prælaloruin. Despondeo ea contineri quarto Dei mandato : u Honora patrem et matrem, » scilicet tam spiritalem, uti sunt Pontifices et Prælati, quam carnalem.

Ven. IR. IhCIT ILU : Qu.E ? JESUS AUTEM DIXIT : NuN Ai/c. IIOMICIDUM FACIES, NOM ADULTERABIS, NON FALSUM V/|?TESTIMONIUM dices :
¿Jar, x,
19. 49. Honora patrem tuum et matrem tuam, et DILIGES PROXIMUM TUUM SICUT TE IPSUM. — SjTUS, *sicut animam tuam.* Hæc mandata exposui Deu* *teron.* cap. v, vers. 6 cl seq. Porro, Christus proponit hic duntaxat præccpta secundae tabulas proximum spectantia , quia in illis includuntur præccpta primae tabulæ Deum concernentia. Nam amor Dei producit amorem proximi, hunc enim amamus propter Deum : quare amor proximi manat cx amore Dei. Rursum difficilius est amare proximum quam Deum. Quis enim non amet Deum præscrlim religiosus, qualis erat hic juvenis?

Vcrs.îo. 20. Dicit illi adolescens: Omnia ileo custodivi a juventute mea (Syrus el Arabicus, *a pueritia mea; q. d.* A puero in lege Dei educatus ct gratia Dei pr.vventus, servavi studiose omnia præccpta Dei ; rarum hcc est juventutis exemplum) : quid adhuc mihi di esi ? — (Syrus, *in quo defectuosas sum)* boni ct bonitatis? ut in ea perficiar ct « habeam vitam œternam,)) (uti petiit vers. 1G) non quomodocumque, uti habent omnes qui servant præccpta, sed secure ct certo ac in magno, imo in primo perfectoque felicitatis et glorile gradu. Tu enim, o Christe, quasi coelestis virtutis magister, videris illius altiorem præ nostris Scribis tradere semitam el doctrinam : dic ergo mihi quænam illa sit; ego enim salutis ct perfectionis avidus, cupio illam capessere. Porro, S. Hieronymus censet hunc adolescentem hic esse mentitum : Si enim, inquit, diluxisset proximum suum sicut seipsum, omnia sua vendidisset ct dedisset pauperibus. Verum hæc ratio non plane convincit; quia diligere proximum sicut seipsum, est præcepti; sed dare omnia sua pauperibus, est consilii. Unde Christus, ait Marcus, intuitus cum dilexit, ct consilium hoc dc dando sua pauperibus, ut cum ad perfectionem subveheret, suggessit.

21. Ait illi Je*us : St vis perfectus esse, vade, Ven- -l* VENDE QUJE HABES, ET DA PACPERIBLs, ET IIABEDIS xv|-/Æ THESAURUM IN COELO, ET VENI, SEQUERE ME. — E>t .Vj/ x' hoc Evangclicum non præceptum, sed consilium. Unde ait, « si vis, « 7. *d.* Non jubeo, sed consulo et tl e>'.' X ad summum perfectionis culmen te exstimulo. hnm > Ita S. Hieronymus, Augustinus, Hilarius, Chrysoslomus el alii passim. Vide S. Augustinum, serm. Gl *De Tempore,* et cap. xiv *De Sancta Virgin.,* ubi pulchre contra hæreticos consiiiaapræceptis distinguit. Marcus, cap. x, 21, addit: uJesus autem intuitus dilexit eum, ct dixit ei : Unum tibi deest : vade, quæcumque habes vende, et da pauperibus, n Hanc Christi vocem in missa legi audiens S. Antonius, reliquit omnia, Chris- Ei uph. tunique nudus secutus est, ait S. Athanasius. Idem plane fecit S. Prosper, Regiensis postea episcopus, tempore S. Leonis, ut habet ejus Vita apud Suriam die 23 junii. Sic et S. Francis- s. Fnacus. AudiS. Bonavenluram in Vita ejus, cap. ut : «Primus, inquit, qui se socium S. Francisci adjunxit fuit Bernardus. Hic enim servi Christi paupertate comperta, ipsius exemplo disponens perfecte contemnere mundum, ab eodem, qualiter id perficeret, requisivil consilium. Quo audito, Dei famulus pro propriæ prolis conceptu Sancti Spiritus consolatione replelus : A Deo est, inquit, hoc consilium requirendum. Intraverunt proinde ecclesiam S. Nicolai mane jam dicto; ct oratione præmissa, cultor Trinitatis Franciscus 1er Evangeliorum librum aperuit, trino a Deo exposcens testimonio sanctum Bernardi propositum confirmari. In prima libri apertione illud occurrit: Si vis perfectus esse, vade el vende omnia quæ habes, et da pauperibus. In secunda: Nihil tuleritis in via. In tertia vero : Qui vult venire post me, abneget semelipsum, ct tollat crucem suam, el sequatur me. Hæc est, ait vir sanctus, vita ct regula nostra, omniumque qui nostræ voluerint Societati conjungi. Vade igitur, si vis perfectus esse, ct perfice quæ audisti. *

Merito ergo S. Bernardus in *Declamat.,* sub initium : a Hæc sunt verba, ait, quæ contemptum mundi in universo mundo et voluntariam hominibus persuasere paupertatem. Hæc sunt, quæ monachis claustra replent, deserta anachoretis. Hæc, inquam, sunt verba, quæ .Egyplum spoliant, et optima qiueque ejus vasa diripiunt. Hic sermo vivus el efficax convertens animas, felici æmulalioiiü sanctitatis el veritatis promissione fideli. Dixit enim Simon Petrus ad Jesum : Ecce nos reliquimus omnia, v Quocirca S. Hieronymus hac Christi voce quasi tuba suos passim, el nos omnes ad studium paupertatis exstimulat. Unde, epist. 1Ò0 *ad llcdibriam* : a Vis, inquit, esse

perfecta, et in primo stare fastigio dignitatis? fac quod fecerunt Apostoli. Vende quæ habes, et da pauperibus, ct sequere Salvatorem, ct nudam solamque crucem virtute nuda sequaris. » Idem S. Hieronymus, in epist. 8 *ad Demetriadem:* « Apostolici fastigii esi, ait, perfectœque virtutis, vendere omnia et pauperibus distribuere, ct sic levem atque expeditum cum Christo ad coelestia subvolare. «Luculentiusidem, epist. 24 *ad Julian. :* «Et hoc hortor, ait, si vis esse perfectus, si Apostoliche dignitatis culmen cupis, si sublata cruce Christum sequi, si apprehenso aratro non respicere post tergum, si in sublimi tecto positus pristina vestimenta contemnis , et ut evadas Ægyptiam dominam, sœculi pallium derelinquis. Unde et Elias ad coelorum regna festinans, non potest ire cum pallio, sed mundo immunda vestimenta dimittit. Sed hoc, ais, Apostolic© dignitatis est, et ejus qui velit esse perfectus. Cur autem et tu nolis esse perfectus? cur qui in saeculo primus cs, non in Christi familia primus sis?» Idemque paulopost: « Quod si teipsum , inquit, Domino dederis, et Apostolica virtute perfectus sequi cœperis Salvatorem, tunc intelliges ubi fueris, et in exercitu Christi quam extremum tenueris locum. »

Nota : perfectio Christiana primo ct primario consistit in charitatc; in paupertate tamen ct consiliis Evangelici a Christo collocatur, tanquam in mediis et instrumentis appositis ad charitalem acquirendam. Vide S. Thomam, li II *pai t., Quast.* CLXXX1V, ari. 3. Hanc perfectionem sec-

Bnprr-

linter onincs religiosi, qui omnia bona abdicant,

Lm. ul nudum Christum nudi sequantur : non tamen omnes initio slatim perfectionem hanc adipiscuntur, sed sensim eo tendunt ct assidue proliciendo tandem ad eam perveniunt. Hinc sapienter Climacus, *Gradu* 26, 1res eorum gradus constituit, scilicet incipientium, proficientium et

Alpha-

Inuum. perfectorum. Incipientibus hoc alphabetum 24 uon litterarum, sed virtutum, ediscendum mentique imprimendum tradit : « Optimum, inquit,

Uum. omnium elementorum alphabetum hoc est, obedientia, jejunium, cilicium, cinis,lacrymæ, confessio, silentium, humilitas, vigili©, fortitudo, frigus, labor seu fatigatio, ærumna, contemptus, contrilio, injuriarum oblivio, fraterna charitas, lenitas, fides simplex ct incuriosa, mundi neglectus, parentum odium minime odiosum, liber ab omnibus rebus affectus, simplicitas cum innocentia conjuncta, voluntaria vilitas.» Proficientibus deinde hæc majorum virtutum dogmata

Fn^czo-assignat : « Proficientium vero sors et ratio est, de inani gloria et iracundia victoria, bona spes salutis, quies animi, discretio , firma ct fixa judicii extremi memoria, misericordia, hospitalitas, modesta objurgatio, oratio omni vitioso carens

u- affectu. » Perfectis denique hos plcnæ sanctitatis

h j l apices tradit : a Cor ab omni captivitate liberum, pcifecta charitas, tons humilitatis, mentis c mundi vanitate emigratio, Christi immigratio, lucis ct orationis divino» thesaurus a praedonibus securus, illustrationis divin© copia, mortis desiderium, odium vite, corporis fuga. » Addit deinde virum perfectum adeo sanctum Deoque gratum esse debere, ut sil a legatus seu patronus cl advocatus mundi, qui Deum quodammodo cogere possit; Angelorum collega et symmysta, profundissima scienti© altitudo, coelestium mysteriorum domicilium, custos divinorum arcanorum, sive Deo ab secretis, hominum salus, (temonum Deus, vitiorum dominus, imperator corporis. »

Vade, vende omnia. — Quæres, cur paupertas est propria via et instrumentum perfectionis Evangelic©? Respondet S. Bonaventura in *Apol.* Curt *pauperum,* quia radix omnium malorum est cnpidilas : hæc igitur est fundamentum civitatis Babylonie©, ex ea enim nascitur ambitio, gula cæteraquc vitia : hanc cupiditatem Christus succidit per paupertatem ; paupertas ergo *primo,* succidit ct tollit opes, honores, delicias, quæ sunt materia et fomes omnium vitiorum. Delicte enim effeminant animos, et mulieres decent, non viros. X irilc ergo robur abhorret a deliciis. Se- secundi. *eundo,* paupertas parit humilitatem, quæ est fundamentum sanctitatis. UndcS. Franciscos, ait S. Bonaventura, rogatus a suis quænam virtus nos maxime Christo Domino commendaret grotesque faceret, insolito quodam affectu respondit: Paupertas; ca enim est via salutis, humilitatis fons, perfectionis radix, ct ab ea multiplices fructus existent, licet occulti ct paucissimis cogniti. *Tertio,* pauper spiritu, cum non ha- Tetti* beat alias curas, totus studet virtutibus congerendis, quasi apis melli suo. Ita S. Antonius ab opum cupiditate liber, insatiabile habebat desiderium virtutum, ideoque ab hoc discebat patientiam, ab illo silentium, ab alio abstinentiam, ab alio constantiam , orationem, etc. Hinc prisci religiosi pauperes vocabantur *asceta:,* id Coi *exercitatores,* quia loti erant in edomanda ira, gula aliisque passionibus, in exercitatione arduarum ct heroicarum virtutum : unde aliqui biduo, alii triduo semel tantum sumere cibum assuescebant; alii vix dormire, ut illi qui versabantur in monasterio Accinctarum, id est vigilantium, non dormientium. *Quarto,* quia perfec- Qoirtv tio consistit in charitatc Dei et proximi; ad hanc autem dirigit paupertas : tollit enim meum el tuum ex quo omnes lites ct bella oriuntur inter proximos, ait Chrysostomus; eadem avellit animum ab omni cura et amore rerum terrenarum, itaque cum totum in Dco defigit; quod enim ait de conjugato Apostolus, I *Corinth,* vu: «Qui cum uxore est, cogitat quæ mundi sunt, quomodo placeat uxori, et divisus est;» hoc congruit ct diviti. Hic enim divisus est, dividit enim curas ct cogitationes inter Deum et mammonam, sive opes suas. Paupertas ergo facit hominem supe*

riorern mundo et came, quasi angelum versantem cum Angelis, suspirantem ad cœlum, facilque illud Apostoli : «Quæ sursum sunt sapite, non qu® super terram, n ut totam mentem, amorem, cogitationem , curam transferat in Deum flatquo cum eo quasi unus spiritus. Perfectio igitur consistit in eo, ut mens plane avellatur a rebus caducis et figatur in bono ælcrno, id est Deo, quod prestai paupertas.

Objectio. jtaju

Dices : Ad hoc sufficit relinquere omnia affectu, non reipsa et effectu, uti fecit Abraham. Respondeo cum S. Hieronymo *Contra Vigilant. :* Iste unus est gradus paupertatis, sed inferior; nam summus est, relinquere etiam effectu, tum quia hic dat totum, puta affectum et effectum; tum quia non potest plane affectu relinquere, nisi et effectu. Sicut enim qui cubans in lecto vel sedens in sede, si (piis secreto eum sedi alliget, nescit sc ligatum donec surgat : ita qui habent opes, occultum habent affectum quo cis colligantur, quem non sentiunt, nisi dum illas perdunt vel relinquunt. Ita S. Gregorius,epist. ante lib. *Moral.,* sc in sœculo deceptum esse narrat: «Aperiebatur, ait, mihi jam tunc de ®ternitatis amore quod queererem, sed inolita consuetudo me devinxerat, ne exteriorem cultum mutarem. Cumque adhuc me cogeret animus presenti mundo quasi specie tenus deservire, cœpcrunt multa contra me ex ejusdem mundi cura succrescere, ut in eo non jam specie, sed, quod est gravius, mente retinerer. » Vide Hieronymum Piatum, lib. HI *De Bono status relig.,* cap. xxn. Vide ca quæ annotavi *Actor,* iv, 32.

Vade, vende quæ hades. — Hinc Pclagiani docebant nullum divitem posse salvari, nisi sua divenderet daretque pauperibus, ac fieret pauper : contra quos scribit S. Augustinus, epist. 89 *ad Hilarium,* docens hoc esse consilium, non præceptum : undo hunc suum errorem revocare coactus est Pelagius, teste S. Augustino, epist. *ad Paulinuin.*

Trts lìDonii- r<' sîih'ro ⁑ tifirU Luumur.

Exstant 1res libelli nuper recasi nomine S. Sixli Pontificis. Primus est dc divitiis, quo cx hoc loco probat fidelem non posse salvari, nisi cas relinqual, et fiat pauper. Secundus, de operibus fidei, in quo docet ca requiri ad salutem; sed esse opera liberi arbitrii, non grati® Dei. fertius, de castitate, in quo asserit castitatem esse opus liberi arbitrii, non donum Dei. Ex quibus liquet auctorem hujus libri non fuisse S. Sixtum, sed Pelagianum aliquem, uti recte adverterunt Doctores Lovanicnses, Lindanus, liáronlos, Possevinus, ct Parbienscs in tomo V *Biblioth. SS. Patrum,* ubi hos libellos inseruerunt cum censura jam dicta. « Vende qu® habes, ct da pauperibus.» Marcus, x, 16, et Lucas, xvm, 22, addunt: « Omnia quæcumquo habes vende, et da pauperibus. » Unde hic arguitur error Vigilanti! ct Calvini, qui docent melius et perfectius esso suas ope? retinere, iisque moderato uti. ac prn Inro ct tempore dare eleemosynas, quam simul omnia reflat relinquere, quem confutat S. Hieronymus, lib. *Contra Vigilant.* Nam, ut ait S. Anselmas : < Plus Cnrî est dare arborem cum fructibus, quam solos fructus. » Rursum asceta, qui partem opum suarum dat pauperibus, partem vero sibi retinet, nec piscis est, nec caro, id est nec renuntians reculo, nec sæcularis, sed amphibium quid. UndcS. Basilios cuidam capessenti vitam religiosam, sed quædam sibi reservanti dixit: «Senatorem perdidisti, ct monachum non fecisti,» teste Cassiano ct aliis. Ad hæc Lilis non plene fidit*Dco, sed partim Deo, partim opibus quas sibi reservat. Unde non vere ct plene est pauper spiritu, ncc sc liberat cura, distractione et tentalionc quam ingcrcrc solent divili®. Qua de causa S. Antonius cuidam sic reculo renuntiare volenti, ul aliqua in tempus necessitatis sibi reservaret, jussit ut nudo corpori suo carnes a se emptas imponeret, quod cum ille fecisset, ccrLatim canes ct aves ad carnem hanc rapiendam accurrentes, lotum ejus corpus lacerarunt. Tunc Antonius: « Qui non renuntiant omnibus, sic, inquit, lacerantur a dœmonibus, » uti refert Raffinas in Fifis *Patrum,* lib. HI, num. 68. Quocirca S. Hilarión, teste S. Hieronymo in ejus Vita, opes sibi ab Oriono, a quo legionem dæmonum expulerat, oblatas, ut eas in pauperes distribueret, respuens : «Multis, inquit, nomen pauperum occasio avariti® est, misericordia vero artem non habet : nemo melius erogat, quam qui sibi nihil reservat. » Nam, ut sapienter in simili re ait S. Leo, serm. 12 *De Quadragesima:* «Per licitos usus ad immoderatos transitar excessus, dum per curam salutis irrepit delectatio voluptatis, et non sufficit concupiscenti®, quod potest satis esse nature. » Rationem a priori dat S. Gregorius, hom. 20 in *Ezechiel.,* longius ante finem : a Cum enim, inquit, quis suum aliquid Deo vovet, el aliquid non vovet, sacrificium est. Cum vero omne quod habet, omne quod vivit, omne quod sapii, omnipotenti Deo vovent, holocaustum est. Nam sunt quidam, qui adhuc mente in hoc reculo relinentur, ct tamen cx possessis rebus subsidia egentibus ministrant, oppressos defendere festinant : isti in bonis quæ faciunt, sacrificium offerunt, quiael aliquid dc actione sua Dco immolant, et aliquid sibimetipsis reservant. Et sunt quidam qui nihil sibimetipsis reservant, sed sensum, vitam, linguam atque substantiam quam perceperunt, omnipotenti Domino immolant. Quid isti nisi holocaustum offerunt? imo magis holocaustum fiunt. » Idem docent S. Augustinus, Diadochus, Cassianus ct alii, quos citat noster Hieronymus Piatus, lib. HI *Dc Bono status rclig.,* cap. n, et S. Thomas II 11 *part., Quast.* LXXXVI, art. 3.

Da pauperibus. — Non dicit Christus, da cognatis, vel amicis divitibus, ait Remigias, hic enim est actus amoris naturalis et parente!®, lu pcl,bu><

quo a te opes *non abdicas, sed* tuis quasi asser-Tandas (radis : quarc sic sæculum non relinquis, *fed* illi te magis immergis. Excipe, nisi cognati pro sua conditione ct statu iis indigeant ; *time cnim in suo* gradu censentur pauperes. Sed «da pauperibus, n a quibus nil retributionis expedas, sed a solo Deo: quare hic est artus purus eleemosynae, æque ac paupertatis ct abdicationis opum. Addit Orígenes : Qui pauperibus, inquit, tradidit bona sua, ipsorum orationibus adjuvatur. Quocirca S. Hieronymus, S. Paulino, postea Noto episcopo, sæculo renuntiare volenti ita praecipit, *epist.* 13: «Tu considera, ne Christi substantiam imprudenter effundas, id est, ne immoderato judicio rem pauperum tribuas non pauperibus, et secundum dictum prudentissimi viri, libcralilate pereat. Noli respicere ad phaleras, et nomina vana Calonum. Quid tibi cum splendore familiæ, qui sæculi pompis renuntiasti ? *

Et **îîadf.dis thesaurum in coelo. — « In hio**sauro, ait S. Chrysostomus, copia et permanentia retributionis ostenditur. » Et S. Hilarius : « Jactura substanti® terrenæ, ait, coelorum opes emuntur. » Præclare S. Augustinus , serm. 28 *De Verbis Apostoli* : « Felicitas, inquit, magna Christianorum, quibus datum csl, ut paupertatem faciant pretium regni coelorum. Non tibi displiceat paupertas tua : nihil ea potest ditius inveniri. Vis nossc quam locuples sit? cœlum emit. Quibus thesauris conferri possit quod videmus paupertati indultum? Ut ad regnum coelorum venirci dives possessione sua obtinere non potest, nunc oblinet ut contempla perveniat. « Vende ergo cœnum, ct eme cœlum; da obolum, ct compara thesaurum.

Ei veni, sequere me, — in paupertate peregrinantem ct evangelizantcm regnum Dei : « Multi enim, ail S. Hieronymus, etiam divitias relinquentes Dominum non sequuntur, nec hoc ad perfectionem sufficit, nisi post contemplas divitias Salvatorem sequantur, id est, relictis malis, faciant bona. Facilius cnim sacculus contemnitur, quam voluntas. Et ideo sequitur : Et veni, sequere me. » Idem S. Hieronymus *ad Rusticum :* « Christum nudum, inquit, nudus sequere. » Rursum « sequere me, n ut vitam activam jungas contemplativas. Triplex enim est vitæ sancto genus : primum et imum est vita activa ; secundum est vita contemplativa; tertium ct perfectissimum est jungere actionem contemplationi, ul quod in contemplatione a Deo hausimus, id deinde doceamus alios. Talem enim vitam egit Christus et Apostoli. Ha S. Thomas,H llp., *Quæst.* CLXXXVI,art. 6. Causam dat S. Ambrosius in explicatione tituli *Psal.* xxxvm : « Christus, inquit, e-t finis omnium quæ pia mente deposcimus. Sive enim sapientiam queeras, sive virtuti studeas, kive veritati, sive vto atque justiliæ, sive resurrectioni, in omnibus libi sequendus est Christus, qui est virtus Dei atque sapientia, veritas, via, justitia,resurrectio. Ad quem igitur contendas, nisi ad perfectionem omnium summamque virtutem ? Et ideo tibi dicit: Veni, sequere me, hoc est, ut ad consummationem virtutum pervenire mercaris. Ergo qui sequitur Christum, ipsum pro possibilitate sua debet imitari, ut præccpta ejus seenni ipse meditetur et divinorum exempla factorum. »

Nola, hoc capite Christus proponit tria prae-THiwo cipua consilia Evangelica, scilicet coelibatus el continenti®, vers. 12,paupertatis,vers.21,dicens: « Vende quæ habes, ct da pauperibus;» obe-pm. dienti®, cum ait : « Sequere me, » id est mihi incoque instituto obedi tcquo accommoda, ac meam obedientiam ad mortem usque imitare.

22. Cum audisset autem adolescens verbum, adiit v-.u.«. **tristis : erat** emm uadens multas possessiones. —Sapienter S. Augustinus, epist. 43 *ad Paulinumct Terasiam:* «Nescio, ait, quomodo cum superflua terrena diliguntur, arctius adepta, quam concupita constringunt. Nam unde juvenis iste tristis discessit, nisi quia magnas habebat divitias? Aliud est cnim nolle incorporare quæ desunt, aliud jam incorporata divellere. Illa cnim velut extranea repudiantur : ista velut membra præciduntur. » Porro, in Evangelios. MatthæisecundumHcbræos, quod citat Origcncs, pium hic adduntur : sic cnim habet : « Dixit ad eum alter divitum : Magister, quid bonum faciens vivam ? dixit ei : Homo, leges et prophetas fac. Respondit ad eum : Feci. Dixit ei : Vade, vende omnia quæ possides, et divido pauperibus, et veni, sequere me. Cœpit autem dives scalpere caput suum, ct non placuit ei. Et dixit ad eum Dominus : Quomodo dicis, legem feci et prophetas? quoniam scriptum est in lege: Diliges proximum tuum sicul teipsum, et ccce multi fratres lui filii Abrab® amicti sunt stercore, morientes præ fame, ct domus tua plena csl mullis bonis, et non egreditur cx ea omnino aliquid ad cos. Et conversus, dixit Simoni discipulo suo sedenti apud se : Simon, fili Jon®, facilius csl camelum intrare per foramen acus, quam divitem in regnum coelorum. »

23. Jesus autem (occasione accepta cx tristitia adolescentis divitis) dixit discipulis suis : Amln' **dico vodis : quia dives difficile intrabit in** regnum coelorum ; — lum quia cupido divitiarum safad! eas coacervari per fas ct nefas ; tum quia eadem ila mentem auro alligat, ul nequeat cogitare de cœlo ; tum quia divili® sunt materia ct stimulus ad superbiam, gulam , luxuriam omniaque scelera, juxta illud : Vers.n. XVlllf ••• x,

Effodiuntur opes, irritamenta malorum.

Audi S. Augustinum, serm. 28 *Dc Verbis Apostoli :* « Aurum, quod ærumna perquirit, quod avaritia cupit, quod sollicitudo custodit ; aurum materia laborum, periculosa res possidentium ; aurum enervatio virtutum, aurum

malus dominus, proditor servus, etc.; aurum, quod in perniciem domini fulget; aurum, cujus inquisitio damnatos habet, cujus amor Judam facit, n etc. Denique avaritia est idolorum servitus, f'ofoss. cap. ni. Paupertas ergo opuinque contemptus pandit cœlum, quod opulentia ct cupiditas occludunt.

Ver si ì;» / A/aZ x' «I. Et iterum meo vobis, facilius est cvmeLVM prn foramen acus (Arabicus : *Ingressio* ca*meli in foramen acus facilior est*) inarsire, QUAM 1)1 VITEM INI RARE IN REGNUM COELORUM « El itCFUin,» Græco ôttXv/ Si, id est *iterum autem.* Christus enim adaugendo quasi corrigit id quod dixit, *q. d.* Dixi, difficile esse divitem salvari, nunc addo, quod amplius est, facilius esse camelum per foramen acus transire, quam divitem in cœlum intraro. Per «divitem n Remigius accipit confidentem in divitiis, qui in iis omnem spem suam collocat, quod multi divites faciunt. Simplicius tamen quemlibet divitem accipias (1).

Quem Hc>i fiat Chiiutu? Quærcs quis sil hic camelus, ct quomodo pos- **ni-P**cr f°ramcn acus trftnrfro ? Aliqui apud Theophylaclum in graeco per camelum inlelligunt funem nauticum, qui græce dicitur xáurjx;, id csl camelus. Alii cum Glossa inlelligunt portam Hierosolymitanam, quæ, quia crat valde humilis ct demissa, dicta sil *camelus,* co quod ingredienti per cam opus fuerit sesc demittere ct curvare instar cameli.

Verum dico intclligi hoc animal gibbosum et altum, quod vulgo camelus dicitur. Ua Syrus, Arabicus, Orígenes, S. Hilarius, Hieronymus, Chrysostomus ct alii passim, libi nota apud Judæos hoc fuisse proverbium, ut volentes significare rem esse impossibilem, dicerent : Facilius transibit camelus per foramen acus, quam ista res fiat. Unde hoc proverbio utuntur cliainnuiu Thalmudistæ, teste Caninio in *Nom. Hebr. novi Testamenti* (2). Similia proverbia significantia rem cssc impossibilem sunt hæc : facilius testudo loporem prœvcrterit : prius lupus ovem ducat uxorem : citius locusta bovem pariet : aquilam testudo vincet : terra volat : sursum Ilumina : citius elephantem sub ala celes : prius sine pennis volabis : scarabcus citius faciet mcl : prius cœlum ruat : mare facilius vitem tuierii, salsedo enim frugibus adversa est, sed vilibus inimicissima : citius mulieri verba deerunt : facilius ventos pasces.

rrorcr- hi r m liianlig. ciûc n- ha‘

Porro hic esi hyperbole ; impossibile cnim dicitur id quod csl valde difficile : unde divitem salvari, quod hic Christus alt esse impossibile, versu precedenti dixit esse difficile, ita S. Hieronymus : « Non, inquit, Impossibilitas prelendilur, sed raritas demonstratur. » Ita quoque Jansenius, Maldonatus cl alii. Sic, vers, i2, dixit : « Qui potest capere, capiat, » significans nonnullos non posse capere, id est difficulter capere consilium coelibatus. El Jeremías, xin, 23, ait : « Si mulare potest /Ethiops pellem suam, aul pardus varietates suas; ct vos poteritis benefacere, cum didiceritis malum,» ct tamen hoc fieri potest, sed ægrc ct difficulter. Sic impossibile, id est difficile csl divitem salvari, æque ac camelum per foramen acus transire : absolute tamen id fieri potest, si, v. g., camelus in minutissimas partes et quasi atomos concidatur, quorum singuli per foramen acus sensim, sed lente ct operose traducantur ; aul si acus quœpiam fiat tam magna et crassa, ut si instar lutris et pyramidis ; tunc enim foramen in ea tantum fieri potest, ut per illud transeat integer camelus. Denique Emmanuel Sa foramen acus exponit, quod habet acus, aul quod facit acus ; potest enim ipsa sensim facere ingens ct magnum foramen.

Camdoi men aeni iMD<ue

Rursum *impossibile* hic proprie capias ; nam divitem salvari impossibile est apud homines, Deo autem est possibile, ut ait Christus, vers. 20, quia scilicet id viribus naturæ est impossibile, sed viribus gratiæ a Deo datis est possibile, æque ac camelum per foramen acus transire; hoc enim Deo esse possibile patet ex simili, scilicet ex quantitate corporis Christi, quæ in Eucharistia est tota in pan a hostia, imo in quolibet ejus puncto : si cnim Deus potest corpus Christi totum ponere in puncto hostiœ consecratæ ; ergo potest camelum per foramen acus traducere. Illustratur id exemplo circuli ; nam a quolibet circuli puncto possunt lincæ reel® et diametrales duci ad centrum, sive medium circuli punctum. Centrum igitur continet in se, cl terminando excipit omnes hasce lineas : ergo ipsum solum respondet, el quasi æquatur omnibus circuli punctis, a quibus lincæ ducuntur ad centrum ; et consequenter respondet, el quasi adæqualur ipsi loti circulo ejusque peripheriæ : simili cnim modo punctum hostiæ in Eucharistia capit omnes lineas corporis Christi, omnemque ejus quantitatem et peripheriam.

Apposite vero et eleganter, ait Franciscus Lucas, dives turgens ac tumens opibus, cujus dorso long® lalæque divitiarum sarcina incumbunt, quæ frequenter oneri sunt ipsi magis quam usui, ut quas bajulet aliis potius quam sibi, camelo comparatur; ct angusta porta, qua intratur ad vitam, foramini acus, ut intelligas eos quibus diviti® affluunt, superbia fastuque magis turgere, quam ut se ad angustias, in quibus Deuscouliucl suos, redigi sinant. Plures cameli ct divitis analogias recensui *Eccli.* xin, 11.

Hac ergo cameli et acus similitudine significat

(i) Notai hic Dr Sepp, in Fifa *Jcsu Christi, divitem* sive in velcri, sivo in novo Testamento idem sæpe significare atque *impium.* (Conf. *Psalm.* lu; *Istiur* un, 9; *Amos* vi, 1; *Luc.* vi, ït ; I *Timoth.* vi, 17, ct *Jacob,* i, 10.)

(i) Pro\erbium huic simillimum cl suavissimum legitur in libro Itabbinoriim, cui titulus: *Mideaseli sdiir hatdnrim :* « Aperi mihi, ait Dominus Dens, pœnitenti® ostium at minus ul toraiucii acus, « i ila tibí pandam ostium misericordi®, ut illud quadi vectus intrare queas. »

f ;-< Christus, opes *diviti non* tam commodo esso, quam oneri et impedimento ad virtutem et ad regnum
ll ' cœlorum : quare sapienter se adolescenti consilium dedisse, ut eas daret pauperibus, et se pauperem pauper sequeretur. Hinc,

Myitkr. -Mystice : camelos, id est divites hosce opibus tumidos el superbos, per gratiam Christi deposito superbia* gibbo, ingressuros in Ecclesiam quasi per foramen acus, id est per angustias humilitatis cl legis Evangelica*, praedixit Isaias, l x , 6, dicens: ■ Inundatio camelorum operiet te, dromedarii Madian ct Epha. » Ita S. Hieronymus, Theophylactus, Procopius ibidem. Audi S. Hieronymum: «Tab's fuit sanctæ memoriæ mater tua, Paula, fraterque Pammachius, qui per foramen acus, id est arctam angustamque viam, quæ ducit ad vitam, transierunt, latamque viam cum sarcinis relinquentes, quæ ducit ad tarlarum, quidquid habebant, in Domini dona portarunt, implentes illud : Redemptio viri propriæ diviti®; qure enim apud homines impossibilia, apud Deum possibilia sunt. »

Alluor. Allegorica : S. Augustinus, lib. Il *Quæst. Etang.,* cap. xml, elS. Gregorius, lib. XXXV *Moral.,* cap. xvn, per camelum accipiunt Christum ; per acum, passionem, *g. d.* Facilius est Christum pati pro dilectoribus sœculi, quam dilectores sœculi ad Christum posse converti. Audi S. Gregoriani : « Camelus per foramen acus transit, cum Redemptor noster usque ad susceptionem mortis per angustias passionis intravit, quæ passio velut acus extitit, quia dolore corpus pupugit : facilius autem camelus foramen acus, quam dives regnum cœlorum ingreditur, quia nisi ipse prius per passionem suam formam nobis humilitatis ostenderet, nequaquam se ad humilitatem superba nostra rigiditas inclinaret. »

Acigef. Symbolice et anagogice : Auctor *Imperfecti* apudS. Chrysostomum, *homil.* 33 : « Gentium animæ, inquit, assimilate sunt tortuosis camelis, in quibus erat gibbus idololatriæ : quia cognitio Dei erectio est animarum. Acus autem est Filius Dei, cujus prima pars subtilis est secundum divinitatem, alia vero crassior secundum incarnationem ejus. Tota autem recta est, et nullam habet deflexionem, per cujus vulnus passionis Gentes ingressa: sunt in vitam æternam. Hac acu consuta est immortalitatis tunica ; ipsa est acus, quæ spiritui consuit carnem. Itec acus Judaicum populum junxit ct Gentium; hæc acus amicitiam Angelorum et hominum copulavit. Facilius est ergo Gentiles transire per foramen acus, quam divites Judæos intrare in regnum cœlorum.

Ttn-U. 25. Auditis altes **nis,** discipuli mirabantur VALDE, DICENTES : QUIS ERGO POTERIT SALVUS ESSE?
' ' — Quia pauci, et vix ulli tunc erant, qui non cuperent esse divites : omnes enim inhiabant lup.ro, uti ct nunc multi inhiant. Nam, ut ait S. Augustinus in Quast. *Evang.* hic : « Omnes qui ¿Witias cupiunt, in divitum numero habentur. »

2G. Aspiciens autem Jesus, dixit illis : Apud Vw>.25.
hommes noe impossibile kst, apud Df.um autem omnia possibilia sunt, — imo facilia. Græcc, fcnSXtya;, id est *intuitus;* addit Syrus *cos,* scilicet discipulos, *q. d.* Jesus benigno suo intuitu aspiciens Apostolos, timidam et anxiam discipulorum mentem mitigavit et pacavit : ita Chrysostomus. oApud homines,n 7. *d.* Humanis naturæ viribus impossibile est diviti, opibus suis intricato, salutem consequi, eo quod salus hæc sit bcatiludo supernaturalis, quam proinde sine similibus supernaturalibus gratile viribus consequi non possumus. Deo autem omnia possibilia sunt, quia Deus est auctor et fons uti naturæ, sic et gratiæ ac gioriæ, facitque ut per gratiam omnes naturæ difficultates ct remoras generose et facile superemus, ac quod ad rem præsentem pertinet, facit ut divites divitiis suis non afficiantur, iisque recte utantur, imo ut non pauci iis relictis ambiant ct sequantur Evangclicam Christi paupertatem : hoc enim fecere primi omnes Christiani, quia omnia habebant co HUI unia, ut patet *Actor,* iv, 32.

27. Tunc respondens Petrus, dixit ei : Ecce v<n.*v.*
nos reliquimus omnia, et secuti sumus te : QUID ergo erit nobis? — Arabicus : *Quid ergo prope est ut sit nobis? a* Quid, » scilicet prœmii in cœlo, cl gioriæ in vita æterna. Petrus sequens consilium paupertatis Christi, quod adolescens spreverat, animosior factus animat Apostolos, quod ipsi fere soli secuti sint consilium paupertatis datum a Christo ; ac, ut magis eos exhilaret, rogat, quæ ct quanta eum cælerosquo Apostolos Christum pauperem sequentes in evangelizando regno cœlorum, merces el gloria in eo maneat, ut in proposito sancto se et socios confirmet, promoveat el accendat.

Reliquimus omnia, — quæ habebamus, scilicet navim et retia, quibus piscando victum quærebamus, quæ, licet in se pauca et parva forent, tamen, ut ait S. Gregorius, homil. 5 *in Etang.,* ct cx eo S. Bernardus, tract, in hæc Christi verba : « Multum deseruit, qui voluntatem habendi dereliquit : a sequentibus Christum tanta relicta sunt, quanta a non sequentibus desiderari potuerunt. n Pauper enim spiritu, licet censu sit inops, tamen sensu est dives, quia amore Christi omnia quæ habere, sperare ct consequi posset per omnem vitam in mundo, imo totum mundum ct omnia quæ in eo sunt, reliquit, ut totum cor tradat Deo, qui est actus heroicus paupertatis, æque ac charitalis ct religionis, qua homo se totum Deo in holocaustum offert, imo fit ipse animatum ct juge Dei holocaustum.

Audi S. Augustinum in *Psal.* cui, conc. 3 : a Petrus non solum dimisit quidquid habebat, sed etiam quidquid habere cupiebat. Quis autem pauper non turgescit in spe sœculi hujus ? quis non quotidie cupit augere quod habet ? Ista cupiditas precisa est. Ibat in immensum, accepit modum; ct nihil dimissum est? Prorsus totum

mundum dimisit Petrus, ct totum mundum Petrus accepit. Quasi nihil habentes, ct omnia possidentes. »

Vm. ss. 28. Jesus autem dixit illis : Ames dico vodis, qUOD vos SECUT| FST|S >lK> IS hEGENERATIONE, cum sederit Filius hominis in sede majestatis **SUA , SEDEBITIS ET VOS SUPER SEDES DUODECIM , Jt DI-**

JUgrno- **CANTES DUODECIM TRIBUS ISRAEL. — « fn TCgCncra-**

quhi ? l*onc>n *d csl in baptismo : hic enim est regeneratio spiritualis, quo morientes peccatis, nascimur vît® spirituali, calasti et divin®. Ita S. Hilarius; *q. d.* Vos, qui secuti estis me per regenerationem baptismi, sedebitis mccuin quasi judices duodecim tribuum Israel. Verum omnes alii passim per *regenerationem* accipiunt resurrectionem communem futuram in die judicii : hanc enim, quia corporis totiusque hominis, æque ac mundi erit renovatio, et quasi secunda ad gloriam generatio, hinc recte hic ct alibi *regeneratio* vocatur. Unde Syrus vertit, *in sáculo novo;* Arabicus, *in generatione ventura;* tunc eniin erit novum cœlum et nova terra, *Isaiæ* lxv, 17; *Apocal.* xxi, 1, et II *Pdri* m, 13.

Cum sederit Filius hominis in sede majestatis sua .— Arabicus, *gioriæ suæ.* S. Chrysostomus, Theophylactus ct Euthymius per sessionem censent significari potestatem judiciariam. Judicum enim est sedere, ut sedate et tranquille, sine perturbatione et præcipitalionc judicent. Hoc verum est, sed insuper to « sederit » ct « sedebitis, » significat proprie Christum in judicio sessurum, ct cum co Apostolos corumquc similes, idque in thronis nubium aereis et splendidissimis, sed quemque juxta suum meritum ct dignitatem. Unde sacra Scriptura passim Christo judicaturo sedem ct sessionem tribuit ; sessio enim est communis apud omnes gentes, et quasi naturalis judicum silus. Ita Maldonatus, licet id neget Jansenius ct nonnulli, qui censent corporis gloriosi, quale habet Christus, proprium situm esso stare potius quam sedere. Verum uterque hic glorioso competit, scilicet stare ad pugnandum, ct sedero ad judicandum.

Sedebitis et vos super sedes duodecim. — Ilichardus de S. Victore, tract. *De Potestate judiciaria,* Maldonatus et nonnulli alii putant hæc a Christo solis promitti duodecim Apostolis, quia illi primi fuerunt Christi associ®, »/. *d.* Quisque vestrum duodecim suam sedem in judicio habebit, etiam Judas, ait Chrysostomus, si in sua vocatione persistat. Verum melius alii passim censent hæc promitti etiam Apostolorum sequacibus el posteris, puta Religiosis, qui omnia relinquentes, Christum Apostolos regnum Dei evangelizantes proximo sequuntur. Ponitur ergo hic numerus definitus pro indefinito, scilicet duodecim pro omnibus ; Christus enim loquitur duodecim Apostolis, sed ita ut in eis eorum asseclas alloquatur: qui enim parem suscipiunt cum Apostolis laborem, parem cum eis merentur honorem. Christus ergo sedes hasco judiciarias promittit iis qui relinquunt omnia, et ipsum evangelizantein sequuntur. Hoc autem faciunt Religiosi, præsertim qui ominaran luero se dedicant. Unde S. Bernardus, sermone *De Ingrat. :* « Apostolicam, ait, omnes nos vitam professi sumus, n Hinc Nazianzenus, oratione Í *in Julianum,* ostendit monachorum esse sedere super thronos. Idem diserte docent Orígenes hic, *tract.* 8; S. Augustinus, lib. XX Civie., cap. v ; Cyrillus in cap. lx *Isaiæ;* S. Hieronymus, epfct 28; S. Gregorius, lib. X *Mora!.,* cap. xvii ; S. Ansclmus, *epist.* 10; Abulensis hic, *Quast.* CCV ; S. Bernardus in illud : « Ecce nos reliquimus omnia. » Probat id S. Augustinus, *in Psal.* lxxxyi : « Nam si duodecim tantum selle ibi futura sunt, non erit ubi sedeat tei tins decimus Paulus Apostolus; et non erit quomodo judicet, qui tamen judicaturum sc dixit non homines modo, sed et Angelos. Non solum ergo, inquit, illi duodecim cl Apostolus Paulus, sed quotquot judicaturi sunt, propter significationem universitatis ad sedes duodecim pertinent, d Et S. Bernardus, serm. *De* S. *Benedicto :* « Justa prorsus, inquit, retributio, ut qui hic pro Christo human® gloriam celsitudinis neglexerunt, illic a Christo judices glorificati singulariter cum eo assideant. Nemo autem putei duodecim tantum Apostolos, quia pro Juda prevaricante, Matthias electus est, tunc esse judicaturos, sicut ncc duodecim sol® sunt tribus Israel judicandae, alioquin tribus Levi, qu® tertia decima est, injudicata recedei ; et Paulus, qui tertius decimus est Apostolus, judicandi sorte privabitur, cum ipse dicat : Nescitis, quia Angelos judicabimus? Sciendum namque est omnes, qui ad exemplum Apostolorum sua reliquerunt omnia, et secuti sunt Christum, judices cum eo venturos, sicut etiam omne mortalium genus esso judicandum : quia enim duodenario sæpe numero solet in Scripturis universitas designari, per duodecim sedes Apostolorum omnium universitas judicantium, et per duodecim tribus Israel universitas eorum qui judicandi sunt, ostenditur. » Idem fuse demonstrat S. Thomas, tract. *Contra retróbenles a Religione,* cap. vi ct vu, ubi docet hanc sessionem promissam esse paupertati Evangelic®, indeque evincit, quam sublimis grataque Deo sit hæc paupertas, utpote quæ præ aliis virtutibus hoc judiciari® potestatis culmen ct thronum mereatur. Causam dat S. Gregorius, lib. XXVI *Moral.,* xx, ubi interpretans illud *Job,* xxxvi : *Judicium pauperibus tribuit :* * Quia, inquit, quanto huic inundo magna humilitate despecti sunt, tanto time acceptis s. dibus majore culmine potestatis excrescunt. » Dignum enim esi *prima,* Ob ut Religiosi, qui superiores inundo vixerunt, de lUArwtt* inundo judicent; *secundo,* ut qui in mundo quasi aquil® aspectu calestium bonorum et despectu terrestrium cœteros transcenderunt, cæterorum sint judices et principes; *tertio,* ut qui doctores fuerunt mundi, mundum examinent et judicent,

Non Mi ja en mini fini . t i !l d. 5 “

an juxta hanc ¿unni doctrinam vixerit; *(piarlo,* ut qui fatai ju ficati sunt a mundo, mundum fatuum judicent, cumque fatuitatis arguantct condemnent, *Sap.* v, 4.

Quocirca merito hanc eorum excellentiam admirans exclamat S. Bernardus, serm. 8 in Psal. *Qm'habitat :* «O familiaritatis gratiam, o honoris culmen, o fidaci® privilegium, o prærogativam securitatis perfeci®! Quid enim tam pavendum, quid tam plenum anxietatis ct vehementissim® sollicitudinis excogitari potest, quam judicandum adstare illi tam terrifico tribunali, ct incertam adhuc expcctare sub tam districto judice sententiam. » Et mox : « Felix plane, qu® tam securos, imo gloriosos faciat in illo singulari fragore elementorum, in illo tremendo examine meritorum, in illo tanto discrimine judiciorum.»

Gk r i ' rx' fro nili* faroi' (l o nui. s C'.fivt).-, .l ?i> prza K- quu iar.

Porro, gloriosa hæc sessio judiciaria coram foto mundo, imo detoto mundo a Christo promittitur *ingulis illis qui, relictis omnibus, Christum paupcrein pauperes ferventi ct perfecta (ita S. Augustinus et Gregorius jam citati : unde ex eis S. Anonius et Franciscas Suarez, Hipar/., *Quæst.* LIX, (|jSp Lvlij negant hoc præmium dandum Religiosis imperfectis, sed tantum perfectis, idque merito) imitatione secuti fuerint, ejusque Evangelium et regnum propagarmi. Cum enim, ut ait S. Bernardus in illud : *Ecce nos reliquimus omnia,* a in paupertate duo insint incommoda, primum humilitas ct abjectio, deinde diam multorum laborum perpessio : nimirum merito hoc esse a Domino institutum, ut pro laboribus sessio, pro contemptu celsitudo tant® potestatis redderetur, *n*

Vox ergo a sedebitis» significat *primo,* pauperum Evangelicorum securitatem ; *secundo,* munus judicandi; *tertio,* dignitatem et eminentiam pr® cæteris; *quarto,* locum Christo proximum, summamque cum eo conjunctionem ; *quinto,* principatum grati®, felicitatis et glori®, nipote qui quasi principes regni cœlorum jus habeant judicandi rateros, ac dignos in illud admittendi, et indignos ab eo excludendi.

Xrrj< i.

Tropologice : Auctor *imperfecti* per hanc sessionem cl potestatem judiciariam censet promitti iis qui relinquunt omnia, ct sequuntur Christum, dominium cordium, ut scilicet dominentur cordibus menlibusque hominum, in iisque collocent thronum ct regnum Christi, in quo ipsi sedeant, ut quasi reges cordibus hominum imperent, iliaque per omnia faciant obsequentia Christo. Unde Apostoli et viri Apostolici, relinquentes omnia, quales fuere vili religiosi et monachi, amore Dei flagrantes, converterunt orbem, uti fuse ostendit Hieronymus Piatus, lib. ii De *Bono status religiosi,* cap. xxx : u Quicumque enim, ait Auctor *Imperfecti,* Christum credendo (cl perfecte imitando) in se suscipiunt, sedes sunt majestatis ejuf..» El : «Quicumquc susceperit verbum Petri, hl thronus Petri, et Petrus sedet ineo. »

Judicantes duodecim minus Israel. — « ludi- Qu»«* cantes, n non tantum collatione vestri cum impiis, uti exponit S. Hieronymus, Chrysostomus, Euthymius et eleganter Auctor *Imperfecti,* quomodo ℄«;» regina Austri ct Ninivite dicuntur in die judicii cl,,,a'T condemnaturi Judæos, scilicet suo facto el exemplo, eo quod, praticante lona, pœnitentiam egerunt, cum Judæi, praticante Christo, pœnilerc noluerint, *Matth.* xn, 40 ct 41. Nec etiam approbatione sententi® Christi duntaxat, quomodo omnes sancti judicabunt : approbabunt enim justam Christi in pios, æque ac impios de cado et in-An cnm ferno sententiam ; sed mullo honorificentius cl £ gloriosius, quasi regni cœlestis primores et prin- rent? cipes, doclores et judices, ct quasi assessores Christi judicis cum eo in suis thronis considentes, sicut Cardinales cum Papa, proprie judicabunt, et sententiam ferent eamdem quam Christus, qua probos ccelo, improbos inferno, adjudicabunt, arguentes ct increpantes cos qui suam doctrinam viteque sancte exemplum neglexerint, et probantes laudanlesque eos qui ulruiuque coluerint, cl imitando expresserint. Illos enim decet hæc judicii aureola. Ita Jansenius, Maldonatus, Suarez et alii.

Duodecim tribus Israel. — Non quasi Apostoli virique Apostolici in die judicii judicaturi sint solos Judæos, uti exponunt Theophylactus el Eulhymius; sed quod, sub duodecim tribubus, omnes gentes intelligat.

Ubi nota, duodecim dici tribus Israel : licet An fa l* enim tribus Joseph bipartita esset, ac divisa in Ephraim ct Manasse, duos Joscphi filios, utpotc bo,**r quos sibi in filios adoptavit, cæterisquc suis filiis in successione et liærcdilate æquavit Jacob, communis omnium tribuum pater (ipse enim genuit duodecim filios, quorum quisque cum posteris cx se prognatis unam conslituit tribum, unde omnes simul junci® sunt duodecim), *Genes,* x l v iii, 16, ac consequenter juxta hunc compulum tribus Levi esset non duodecima, sed decima tertia; tamen ad ipsam primam tribuum originem respiciendo, scilicet ad duodecim Patriarchas, Jacobi filios, non nisi duodecim erant tribus; quia totidem erant Patriarch®, sive Jacobi filii.

Nola *secundo,* has duodecim tribus dici Israel, bnel quia ab Israele, id est Jacobo patriarcha, per duo- suul¿^ decina ejus filios sunt prognate et propagat®. Porro, hæ duodecim Iribus olim erant populus fidelis cl electus, puta Ecclesia Dei, etiam tempore Christi, imo hoc crat regnum Israelis Messi® promissum : unde gentes, qu® Christo crediderunt, in hanc Ecclesiam cl populum Judaicum, puta in duodecim Iribus Israelis, quasi insertai sunt, ct quasi civitate donat®, ul non jam Gentes, sed Judæi, id est confitentes crcdentcsquc; ac Israelite, id est dominantes Deo, appellentur, uti docet Apostolus, Horn, u, 17 cl scq. Hinc S. Joannes, Apoc. XXI, 12, in portis cœlestis Jerusalem, ait so vidisse inscripta nomina duodecim tribuum Israel. Om-

ncs ergo Christiani omnium gentium in duodecim tribus Israelis jam dictas divisi et distributi sunt, ut alii censeantur esso dc tribu Juda, alii de tribu Joseph, alii do tribu Levi, etc., secundum diversitates animarum ct virtutum : ad Juda enim pertinent magistratus, reges el principes; cx Juda enim nati sunt reges ct principes Israelis, Hixta oraculum Jacob, *Genes,* xux, 10. Ad Joseph pertinent virgines, casti et cœlibes; talis enim fuit Joseph ante principatum Ægypti. Ad Levi pertinent sacerdotes, diaconi, religiosi; tales enim erant Levita», et sic de cælcris.

Aa infl- Nola *tertio :* Gentes infideles proprie non per-
delossub t¡ncnt ad duodecim tribus Israel, utpotc fideles:
quare tacite hac infidelium omissione hic signifi-
cis tri-catur, ipsos in die judicii non fore judicandos;
quia : « Qui non credit, jam judicatus est, »
uir. Joan, m, 18; quod intellige de judicio dubii examinis, hoc enim solo judicabuntur fideles : dc his enim dubium esse potest, an sint damnandi, an salvandi, quod dubium resolvetur et examine operum cujusque: nam alioqui infideles quosque in die judicii comparituros,et similiter judicandos esse, ao cuique pro demeritis majorem vel minorem in gehenna poenam decernendam esse, apud omnes in confesso est, et patet ex *Joclis* in, 2, ct *Matth.* XXV, 32.

Vífj.s). **29.** Et omnis, qui reliquerit domum, vel fra-
h(C* TRES, AUT SORORES, AUT PATREM, AUT MATREM,
ivni *0 *ffar* AUT UXOREM, AUT FILIOS, AUT AGROS, PROPTER[1]
X *0,30. NOMEN MEUM, CENTUPLUM ACCIPIET, ET VITAM ÆTERnam possidebit. — Nota in singulis hisce membris poni conjunctionem disjunctivam *aut,* quia loquitur Christus non de iis qui ipsum sequentes relinquunt omnia, sed de iis qui aliqua duntaxat abdicant propter se et Evangelium, ait Marcus, ul scilicet Evangclii doctrinam, leges ct sanctiones observent : ita Orígenes, S. Hieronymus, Maldonatus et alii ; licet S. Chrysostomus secus sentiat, putetque hic idem a Christo promitti cæteris fidelibus, quod paulo ante promisit duodecim Apostolis, *q. d.* Omnes fideles, qui idem fecerunt quod duodecim Apostoli, scilicet ut, omnibus relictis, mc sequantur, eumdem honorem recipient, ac sedem unam e duodecim inter Apostolos nanciscenlur, ac in ea judicabunt duodecim Iribus Israel. Verum prius, quod dixi, verius est, idque exigit disjunctio *aut.*

Qui reliquerit domum, — vel quia domo spoliatur, agiturque in exilium a tyranno, vel quia sponte domum relinquit ob scandala et tenlationes quas in ca reperii; vel quia relicta domo, confugii ad monasterium vel templum, ut totum se Dei obsequio mancipet. Idem dico do fratribus, sororibus, patro, matre, uXoro, filiis : nam cl hi, cum sunt infideles ct improbi, fidelem a fide vel probitate avocare satagunt : unde si uxor virum a fide el pietate avocet, suadet Christus ut vir ab ea faciat divortium , satius enim est deserere uxorem, quam Christum ; sponte vero eosdem relinquunt, qui perfectioris vite studio ari religionum claustra confugiunt. Et hoc significat « propter nomen meum,» id est propter me, mei amore ct reverentia, ut mihi melius ct plenius serviat, seseque totum mancipet.

Centuplum accipiet. —Græce id est *centuplicia,* scilicet singula, ut pro una domo, quam Christi causa relinquit, recipiat centum; pro uno fratre, sorore, filio, patre, matre, recipiat centum fratres , sorores, filios, patres , matres. Syrus, *unum in centum,* scilicet auctum, et cum centuplo fenore multiplicatum. Sic ct Ægyptius, Arabicus, /Ethiopicus, Persicus, qui fere inter se consentire solent, præsertim /Ethiopiens cum Persico, et Ægyptius cum Arabico, ut hic cx illo traductus videatur. Ægyptii enim primitus a S. Marco, S. Petri discipulo, conversi, Evangelium acceperunt. « Centuplum » ergo, id est plura, et multis partibus majora. Inde Luras habet a multiplicia; n ponitur enim numerus definitus pro indefinito, ut magnitudo et multitudo mercedis significetur.

Quæ.rcs, quodnam sit hoc «centuplum» iis qui sua pro Christo relinquunt, ab ipso promissum? *Primo,* Chillaste, sive Millenarii, per centuplum intelligunt mille annos, quibus hi Sancti post communem resurrectionem in terra hac deliciabuniur, omnique voluptate fruentur. Verum hic est error, quem confutavi *Apoc.* xx, illiquo repugnat Marcus, x, 31, dicens: «Accipiat centies tantum nunc in tempore hoc. » Audi S. Hieronymum : «Ex occasione hujus sententiæ, quidam introducunt mille annos post resurrectionem , dicentes : Tunc nobis centuplum omnium rerum quaa dimisimus, et vitam œternam esso reddendam; non intelligentes, quod si in caderis digna sit repromissio, in uxoribus appareat turpitudo, ut <pii unam pro Domino dimiserit, centum recipiat in futuro. »

Ceotn-
Plnm
Primo.

Secundo, S. Gregorius, hom. 18 in £zerA.: « Centuplum, inquit, recipiet, quia Deus faciei, ut talis mullo magis gaudeat paupertate, aut rerum suarum abdicatione, utpotc amore Christi facta, quam divites gaudeant omnibus suis opibus el commodis. Idque revera ita fieri experiuntur ii qui pro Christo suis sc abdicant.

Secadlo,

Tertio, S. Hieronymus, Beda ct alii centuplum accipiunt in bonis non temporalibus, sed spiritualibus , puta in pace , gaudio, consolationibus divinis, cæterisque donis el graliis, quibus Deus eos mulcet cl cumulat, quæ longe magis superant omnia terrena bona et gaudia, quam numerus centenarius superat unitatem. Verum quia Marcus particulalim explicans to «centies tantum, » subdit « domos, et fratres, et sorores, ct matres, et filios, el agros; i» hinc :

Tertio,

Quarto, et magis genuine Orígenes, Theophylaetus, Eulhymius, Cassianus et Franciscus Lucas centuplum exponunt sic, quod relinquens sua et suos propter Christum, Christo procu-

qjuu.

ranlc, invenía! alios centum, id est plurimos, qui ilii amorem, opem ct curam fratrum, uxorum ct matrum longe nidori charitate cl suavitate impendant, ita ut non res suas amisisse, vel reliquisse, sed in Christi providentia deposuisse, ibique maguo tenore multiplicasse videatur, suaviores cnim sunt affectus spiritus, quam natare; et magis ama! pollens amore colesti, quem conciliavit pietas, quam imbutus amore terreno, quem adjunxit nativitas. Quare, qui unam donum pro Christo relinquit, centum et plures [ionnn domos inveniet ipsi paratas et apertas, quæ ipsum amanter ct gaudeuter excipiant. Ex¡-eriuntur hoc sacerdotes, cl qui o domo sua fugiunt ob persecutionem in Japone, Anglia, Scolia : hi enim omnium fidelium domos ad hospitium promptas reperiunt, ac de domo in domum crebro commigrant. Sic religiosus, qui unam patris domum pro Christo relinquit, centum invenit non domos, sed collegia ct monasteria maxima ct pulcherrima, qure ipsum ex affectu materno excipiant. Sic, qui unum agrum pro Christo reliquerit, centum Christi cultorum agros inveniet, e quibus alatur, idque sine suo I iborc et cultura, cum suum colere debuerit. Similiter, pro uno fratre relicto, plurimi erunt Christiani instar fratrum fraterno ipsum amore prosequentes, ct spiritali glutino suavius adbærenlcs ; ¡>ro una sorore, plurimæ adolescentulæ caste diligent, observabuntque ut fratrem ; jiro uno patre, senes plurimi tanquam filium fovebunt; pro una matre, matron® plurimæ affectu materno necessitatibus illius prospicient ; pro una uxore, centum aliorum uxores, casto spiritu ipsi conjuncte, parate erunt per se tdiosque servire valetudini commodilatibusque illius, non secus quam si forent uxores illius ; denique pro filio aut filia una, innumeri reverebuntur eum ul patrem, et ab ejus doctrina sana consiliisque pendebunt, cx quibus majorem illius animus accepturus est voluptatem, quam acciperet ex germanis liberi . Hoc est quod cx Salomone ail S. Augustinus, epist. 8'J, *Quant.* IV ; a Fideli totus mundus divitiarum est.» Audi Cassianum, *Collât, ult.,* cap. ult.: « Centuplum fratrum, patrumque, parentumque recipiet quantitatem. Quisque patris unius, vel matris, seu filii pro Christi nomine charitate contempta, in omnium qui Christo serviunt dilectionem sincerissimam transit, pro uno scilicet tot patres, fratresque fervenliorc ac præslantiore sibi affectu devinctos. Multiplicata « tram domorum atque agrorum possessione ditabitur, quisquis una domo pro Christi dilectione rejecta, innumera monasteriorum habitacula, linquam propria possidebit in quacumque orbis parte, vclut in suæ domus jure succedens. Quomodo enim non centuplum, et si Domini nostri Mmtentiæ superadjici aliquid fas esi, plusquam centuplum recipit, qui decem vel vigilili servorum ministeria infida et conciala derelinquentes', tot ingenuorum atque nobilium spontaneo fulcitur obsequio?» Experti sunt hoc centuplum Apostoli , ct primi Christiani in fervore primitiva) Ecclesiæ, de quibus ait Paulus : « Nihil habentes, cl omnia possidentes ; » et Lucas, *Actor,* iv, 32 : « Nec quisquam, inquit, eorum quæ possidebat aliquid suum esso dicebat, sed erant illis omnia communia; » ct mox : « Neque cnim quisquam egens erat inter illos. Quotquot cnim possessores agrorum aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum quæ vendebant, ct ponebant ante pedes Apostolorum : dividebatur autem singulis, prout cuique opus erat. » Id ctiamnum experiuntur boni religiosi; quod si quando secus accidat, et cuiquam aliquid corpori necessarium desit, tunc Deus defectum hunc corporalium supplet, et compensat copia spiritualium donorum et gaudiorum.

Exemplum illustre est in Peregrino philosopho, qui finxit sc esse Christianum, ac ul talem in persecutione obtulit se Præsidi et carceri, ut ope el opibus Christianorum ci succurrentium fruerctur : nec eum fefellit opinio, ibi cnim eerlatim Christianis illi sua offerentibus , suffarcinatus auro impostor in patriam rediit, uli fuse narrat Lucianus in *Peregrino,* et ex eo Baronius, anno Christi 75, cap. vu. plani Pôrvgruxi.

Denique S. Ambrosius *in Psal.* cxvm, littera badici, sive octonario 8, per centuplum accipit ¿“2°l ipsum Deum , ac consequenter totum mundum, qui est Dei peculium. Deus cnim iis qui omnes cl omnia propter se relinquunt, est pater, mater, uxor, frater, soror ct omnia, *Matth.* xn, 49 : « Quoniam, inquit Ambrosius, qui omnia reliquerit, Deum possidere incipit, ct ipse merces utique perfecta virtutum, qui non centupli enumeratione, sed perfecte virtutis æstimatione censetur. » Affert etiam exemplum Leviticæ tribus, quæ quia Domini jussu nullam inter alias iribus terræ partem habuerat, ideo Dominus ipse ita promisit et sæpius confirmavit se ejus partem ct possessionem fore. Unde hac aurea gnome concludens, subjicit : «Cui portio Deus est, totius possessor est naturæ. Pro agris ipse sibi satis est, habens bonum fructum, qui non possit perire. Pro domibus satis est sibi, ut sit habitatio Dei et templum Dei, qua nihil polest esse pretiosius. Quid cnim pretiosius Deo? Ea est porlio quam terrenis partes æquare non possunt. Quid magnificentius hospite cadesti? quid beatius possessione divina? » Et Cassianus, *Collât, ult.,* cap. ult. : « Pro telilia, inquit, illa, quam in unius agri ac domus possessione quis habuit, centuplo majore divitiarum gaudio perfruetur, qui in adoptionem transiens filiorum Dei, universa, quæ ælcrni sunt Patris, ul propria possidebit, et affectu atque virtute ad imitationem veri illius filii proclamabit : Omnia quæ habet Pater, mea sunt, nec jam cum ulla poenali distensionis aut sollicitudinis cura, sed securus ac lælus velut in propriis ubique

succedit, audiens quotidie ab Apostolo sibi predicari : Omnia vestra sunt, sive mundus, sive presentía , sive futura ; et a Salomone : Fidelis viri totus mundus divitiarum est. » llæc ergo est congrua ct condigna merces paupertatis, ut nihil habens, nihil ei desit, sed omnia possideat. Id
Aurea expertus S. Franciscus , suosque ad eam exhor-
p°nnciS lans : inquit,diarissimi, magnacl inenarrabilia sunt erga nos Dei nostri beneficia, qui adeo flectit erga humiles et inutiles servos suos corda fidelium. Ex acceptis quotidie accipienda speremus : si parva videntur concessa, adjiciet majora, dum in divinorum mandatorum observantia perstiterimus. Jactate ergo cogitatum vestrum in Domino, ct ipse vos enutriet in monte hoc (Alverni®), qui Eliam in deserto, Antonium ct Paulum in eremo nutrivit. Illud certissime scitote, nullum nobis rclcvand® necessitati securius esse refugium, quam nullum habere. Si enim veri cl Evangelici fuerimus pauperes, mundus nostri miserebitur et affluenter nos pascet. Si autem a paupertate defecerimus, mundus nos fugiet ct indigentias illicito modo repellentes, majores patiemur penurias, n lia refert Waddingus in *Annal. Minorum,* anno Christi 1212, numer. 14. Addit Marcus, x , 30, centuplum hoc reddendum xcum persecutionibus : » quod quomodo fiat, ibidem dicam.

Tropel. Tropologice: Cassianus, loco jam citato, centuplo majus gaudium conversorum esse asserit do virtute, quam fuerit antea de cupiditale ct vitio : «Si, inquit, pro ir® el furoris perturbatione, jugem animi lenitatem ; pro sollicitudinis ac distensionis angore, securitatis quietem; pro infructuosa hujus sœculi pœnalique tristitia, salutaris tristiti® fructum ; pro vanitate lætitiæ temporalis, gaudii spiritualis appenderis ubertatem, retributionem in horum affectuum commutatione centuplam pervidebis, n

Anagog. Anagogice : S.Antonius, teste S.Athanasio in ejus Vita, per centuplum accipit regnum cœlorum, iu quo centuplo majora sunt bona, quam sint interra: a Qui totius orbis dominium reliquit, inquit, centuplum dc melioribus premiis in sublimi sede recipiet.» Pro caducis cnim reddentur ei stabilia, pro vilibus eximia, pro parvis magna, pro terrenis coelestia, pro humanis divina, pro momentaneis sempiterna. »

Et vitam sternam possidebit. — Syrus, *hærcditate possidebit;* Arabicus, *hares fiet viteo æternæ ; q. d.* Qui suam hœrcdilatom, û'que ac suos parentes, fratres, sorores, etc., Christi causa reliquerit, pro cis recipiet centuplum in hoc sæculo, Hf.vj- et hæreditatem vil® ætcrnæ in futuro, llæc cnim vita est amplissima hæreditas, in qua Beati erunt tk,ûa hæredes Dei, ac cohæredcs Christi : idcoque non solum coelum et terram, cl omnia qu® in cis sunt, sed etiam Deum ipsum ct omnem honorem, omnes opes, omnem gloriam, omnem suavitatem, omnes delicias, omnia gaudia, denique omnia bona in Deo possidebunt, non quasi usufructuarii, sed quasi hæredes et domini hæredilate perpetuaci in æternum, quamdiu Deus erit Deus, duratura. Hæc omnia significantur et involvuntur in vita ætema. Porro, hanc vitam œtemam obtinebunt omnes qui servant Dei mandata, ul dixit Christus, vers. 17; plenius tamen et gloriosius eam obtinebunt, qui preceptis addidere consilia: unde iis solis Christus hic illam promittit et assignat. Qua phrasi tacite innuit difficile esse vitam æternam consequi per observationem solorum preccptorum, sine observatione consiliorum ; quia illa sine hac est difficilis : difficile est cnim servare omnia Dei præcepta, nisi serventur cl consilia præsertim paupertatis : nam, ut ait Christus, vers. 23, difficile ct quasi impossibile est divitem salvari.

30. Malti altem ervnt primi novissimi, et no- *Vm.* w.
tossimi primi. — Nota apposite Christum hanc sententiam preccdcntibus ase dictis subjungere : nam ipse hoc capite pene toto opposuit se, suam- **attuimi**
que gratiam et consilia Evangclii, Pharisæis et legi veteri; unde consequenter hic opponit premium illius premio hujus, ut patebit cap. sequenti ; proprie autem respicit illa, quæ IM* diate ante dixerat de sedibus duodecim judiciariis , de centuplo, de vita ætema dandis suis sequacibus ; ac videtur occurrere tacite objectioni Apostolorum. Poterant enim ipsi intra se cogitare : Qui fieri poterit, ul nos viles, pauperes, ignorantes, ignobiles sedeamus super duodecim thronis, judicantes duodecim tribus Israel? in quibus sunt viri plurimi dignitate, opibus, nobilitate, scientia, fama, auctoritate eminentes, uti sunt Scribæ et Pharisæi, ct adolescens ille dives cl splendidus, simul ac legis observator, de quo vers. 16. Occurrit Christus, asscritque illos quidem in hoc sæculo esse eminentes cl primos, sed in cœlo ct vita æterna fore novissimos, id est nullo loco habendos, sed ab ea rejiciendos ct excludendos (simili phrasi dixit, cap. v, 19 : « Qui solverit imum de mandatis istis minimis, ctc., minimus, id est *nullus,* vocabitur in regno cadorum; » ac novissimos hic vocari a regno cœlorum remotissimos, palei ex *Luca,* xin, 30), eo quod Christum quasi pauperem aspernati sint ; Apostolos vero aliosquo similes, qui relictis omnibus secuti Christum in hoc sæculo videbantur esse pauperrimi et novissimi hominum, in vita æterna fore primos, utpote Christo cœlorum regi charissimos, et in vita ac moribus, præsertim in paupertate et zelo prædicandi simillimos. Ita S. Hieronymus, Beda, S. Thomas, Franciscus Lucas et alii, ac Victor Antiochenus in cap. x *Marci.* Dicit autem u multi, » non *a* omnes, » quia aliqui hic sunt primi, qui et in cœlo erunt primi, uti sunt sancti reges, principes, doctores, Episcopi, Pontifices, qui, licet opibus abundent, tamen pauperes sunt affectu ct spiritu ; ac vicissim aliqui hir sunt novissimi, qui cl in cœlo erunt novisssiiU,

ul mint pauprrcs *ct mendici,* qui furiis, rapinis aliisque sceleribus incumbunt, ut suam inopiam levent, fianfque divites ct opulenti.

Summa hac gnome significat Christus divites et eos qui bonis terrenis inhiant, a cœlo excludendos; pauperes vero, qui cœleslia ambiunt, in endo fore primos. Respicit enim ad id quod dixit adolescenti diviti, vers. 21 : a Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in cœlo.» Et, vice versa, ad illud vers. 23 : « Dives difficile intrabit in regnum cœlonnn. » Et ad illud Petri, vers. 27 : a Ecco nos reliquimus omnia, et secuti sumus te, quid ergo erit nobis?» Sic Christus in cœlo est primus, quia in terra fuit novissimus, juxta illud Isaiæ, mZ" un : «Vidimus cum, ct non erat aspectus; el desideravimus cum, despectum et novissimum virorum. » Vide ibi dicta. Proxima Christo est B. Virgo, quia post Christum inter homines fuit novissima; sequuntur Apostoli, de quibus ait Paulus : « Puto quod Deus nos novissimos ostendit, tanquam morti destinatos; quia spectaculum facti sumus mundo, angelis ct hominibus, » Et mox : a Tanquam purgamenta hujus mundi facti sumus, omnium peripsema usque adhuc, » I *Cor.* iv, 9 et 13. Sic de S. Martino , cujus hodie festum celebramus, canit Ecclesia : a Marlinus Abrahæ sinu lælus excipitur, Marlinus pauper et humilis cœlum dives ingreditur, hymnis cœleslibus honoratur. » Visa est cuidam viro sancto sedes sublimis el gloriosa in cœlo, ac miranti cujusnam illa foret, audivit : a Hæc sedes humili servatur Francisco. » Ita habet ejus Vita.

Denique mulli Patres et Doctores Scholastici, quos citabo cap seq., vers. I , to « novissimi et primi » præcise accipiunt in ipsa vita interna, q. d. Divites, qui in hac vita honestam sed commodam egero vitam, servantes dunlaxat præccpta Dei (qualis fuit adolescens ille, vers.21), in cœlo erunt novissimi; pauperes vero, qui præccptis adjunxere consilia Evangelica, ac in paupertate evangelizando secuti sunt Christum, hi in cœlo erunt primi : de quo plura cap. sequenti. Amplior el plenior, omniaque, quæ in sequenti parabola dicuntur, adæquans erit sensus, si t J « novissimi » utroque modo accipias, scilicet ut significet tam excludendos a cœlo , quam novissimos in cœlo. Nam Apostoli, qui quasi primi judicabunt duodecim tribus Israel, quasi novissimos, multos cx iis, nipote justos, adjudicabunt cœlo, plures tamen, nipote injustos, inferno. Porro hanc gnomon : « Mulli erunt primi novissimi, ct novissimi primi,» Christus explicat per sequentem parabolam operariorum ad vineam excolendam conductorum, capite sequenti. Hæc ergo gnome est proparabola, id est titulus et argumentum illius parano!®, cui subnectitur ista postparabola, sive scopus el applicatio parabola?, cap. xx, vers. 16: «Sic erunt novissimi primi,et primi novissimi : multi cnim sunt vocati, pauci vero electi.» Unde liquet postparakolam respondere ex œquo proparabolæ, imo unum idemque cum illa esse; «electi» ergo vocantur *primi,* «vocati» vero duntaxat, nec electi, vocantur *novissimi.*

CAPUT VIGESIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Primo, proponit Christus parabolam operariorum conductorum ad colendam vincam, c quibus novissimi vocati fiunt primi in mercede et præmio. Secundo, vers. IG, *prædicit suam passionem. Terito, vers.* 20, *Jacobo et Joanni ambientibus primas sedes in regno Christi proponit calicem passionis, docetque majorem esse cum qui cupit esse minor. Quarto, vers* 30, *duos caecos illuminat.*

i. Simile est regnum cœloruin homini patritamilias, qui exiit primo inane conducere operarios in vineam suam. 2. Conventione autem facta cum operariis ex denario diurno, misit eos in vineam suam. 3. El egressus circa horam tertiam, vidit alios stantes in foro otiosos, -4. et dixit illis : Ite el vos in vineam ineam, el quod justum fuerit, dabo vobis. 5. Illi autem abierant. Iterum autem exiit circa sextam et nonam horam , et fecit similiter. G. Circa undecimam vero exiit, et invenit alios stantes, el dicit illis : Quid hic statis tota die otiosi? 7. Dicunt ei : Quia nemo nos conduxit. Dicit illis : Ile el vos in vineam meam. 8. Cum sero autem factum esset, dicit dominus vineæ procuratori suo : Voca operarios, et redde illis mercedem, incipiens a novissimis usque ad primos. 9. Cum venissent ergo qui circa undecimam horam venerant, acceperunt singulos denarios 10. Venientes autem et primi, arbitrali sunt quod plus essent accepturi : acceperunt autem et ipsi singulos dena-

ríos, i I. El accipientes murmurabant adversus patrernfamilias, 12. dicentes : Hi novissimi una hora fecerunt, et pares illos nobis fecisti, qui portavimus pondus diei et .ratus. 13. At ille respondens uni eorum , dixit : Amice, non facio libi injuriam : nonne ex denario convenisti inecum? 14. Tolle quod tuum est, et vade; volo autem ct huic novissimo dare sicut et tibi. 15. Aut non licet mihi quod volo, facere? an oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum? IG. Sic erunt novissimi primi, et primi novissimi : mulli enim sunt vocati, pauci vero electi. 17. Et ascendens .Jesus Hicrosolymam, assumpsit duodecim discipulos secreto, était illis: 18. Ecco ascendimus Hicrosolymam, et Filius hominis tradetur principibus sacerdotum et Scribis, et condemnabunt eum morte, 19. et tradent eum Gentibus ad illudendum , et flagellandum , et crucifigendum , et tertia die resurget. 20. Tunc accessit ad eum mater filiorum Zcbedæi cum filiis suis, adorans et petens aliquid abeo. 21. Qui dixit ei : Quid vis? Aii illi : Dic ut sedeant hi duo filii mei, unus ad dexteram luam, et unus ad sinistram in regno tuo. 22. Respondens autem Jesus, dixit : Nescitis quid petatis. Potestis bibere calicem quem ego bibilunis sum? Dicunt ci : Possumus. 23. Vit illis : Calicem quidem meum bibetis; sedere autem ad dexteram meam, vel sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est a Patre meo. 24. Et audientes decem, indignati sunt de duobus fratribus. 23. Jesus autem vocavit eos ad se, el ait : Scitis quia principes gentium dominantur eorum ; ct qui majores sunt, potestatem exercent in eos. 2G. Non ita erit inter vos : sed quicumque voluerit inter vos major fieri, sit vester minister; 27. at qui voluerit inter vos primus osse, erit vester servus. 28. Sicut Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, ct dare animam suam redemptionem pro mullis. 29. Et egredienlibus illis ab Jericho, secuta est eum turba multa. 30. Et ecce duo cæci sedentes secus viam, audierunt quia Jesus transiret; ct clamaverunt, dicentes : Domine, miserere nostri, fili David. 31. Turba autem increpabat eos , ul tacerent. At illi magis clamabant, dicentes : Domine, miserere nostri, lili David. 32. El stetit Jesus, et vocavit eos, el aifc : Quid vultis ut faciam vobis? 33. Dicunt illi : Domine, ut aperiantur oculi nostri. 34. Misertus autem eorum Jesus, tetigit oculos eorum. Et confeslim viderant, et secuti sunt eum.

Ven.1. 1. Simile est regnum coelorum uomini patrifa- **h Mhk MIUÁS› FXI,T vnnI° CONDUCIRE OPERARIOS** ftmilht,N VINEAM suam. — « Simile est, » similiter agitur cnniicm ín regno cœlorum, perinde ac si herus condiiri'*ínH ccl°t °Pcrar¡0S in vineam suam; nam ulioqui o.im pvæciso ct proprio regnum cœlorum non ipsi main, palrifajnilias, sed ejus domui cl familiæ simile est. Vide Cononem 28. Ut totam hanc parabolam paucis genuine ct clare explicem :

Notandum est scopum illius esse ut per cam probet Christus ultimam propositionem capitis præccdcntis : « Mulli erunt novissimi primi, ct primi novissimi; » Christus enim hanc propositionem immediato pramiittit parabohe, quasi proparabolam, sive titulum parabohe; ac rursum eamdem ipsi subjungit quasi poslparabolam hic, vers. 16. Undo et quidam codices Latini SjqnH sic habent : a Similo est enim. » Scopus ergo (UAtnj.v Christi hic est ostendere ex Dei gratia, cl sine ‘rúm. u^a injustitia, vel cujuspiam injuria foro, ut qui hic primas tenero visi sunt, in die novissimo postremas teneant, ct qui hic postremas, ibi primas, hoc est, ut Apostoli et objecti fideles sequaces Christi in regno cœlorum Scribis el Pharisœis præferantur, ac Gentiles credentes in Christum praeponantur Judæis, qui primo tempore Abrahæ, Jacob ct Mosis vocati fuerunt a Domino ut primas in regno Dei, id est in Ecclesia tam militante in terris, quam triumphante in cœlis, oblinerent ; sive filios novi Testamenti, præsertim Apostolos in duodecim sedibus sessuros in die judicii anteferendos esse filiis veteris Testamenti, qui sub umbris legalium sacrificiorum , cœremoniarum ct figurarum Liboriosissime serviebant ; quia scilicet hi legi et operibus prætïsi, falso ex illis hoc Dei regnum sibi arrogabant, ideoque Christum Christique fidem repellebant, unde merito a regno hoc excederunt; illi vero Christo ejusque fidei et gratin, quam longe Judæis uberiorem acceperunt, humillime se subdiderunt, cl strenue ferventerque illi cooperati sunt,ideoque Judæis pnelali, et præ illis electi sunt ad gratiam, æque ac ad gloriam. Hunc esse scopum palet. *Pruno,* ex proparabola, r<ob. ex ipsa parabola, ejusque clausula, sive postpa- r,‘ ' rabola, vers. 16 : « Multi enim sunt vocati, pauci

froda. vero ctedL^StfWttfoj idipsum patet ex Luca, qui, cap. xni, vers. 89et30, primos fore novissimos, et novísimos fore primos sic explicat. quod Gentiles *cirium* ingredientur, Judæi vero ab co excludentur, co quod illi Christum receperint, hi cum repulerint. *Tertio,* quia alioqui non potest explicari murmur primorum, vers. **II**, in coelis enim inter Beatos nullum est murmur, sed illud est in inferno inter damnatos; nec etiam dura ibi Domini increpatio, vers. 15: a An oculus tuus nequam,» id est invidus <tesl» el parcus, «quia ego bonus,» id est beneficus ct liberalis, <tsum?» Ita censent Janscnius, Barradius, Ilesselius et Francisais Lucas hic, ac Ludovicus Molina et Gabriel Vasqucz, I *part., QuæsL* Xll, art. G. Igitur quæcumquc in parabola hac ad scopum jam dictum pdlinent, annotanda ct explicanda sunt; quæ vero ad cum non perlinent, in explicatione parabolæ omittenda sunt, adduntur enim duntaxat ut emblemata ipsius parabola*, juxta Canon. 29.

Ah ' v J /.M.% Per vincam ergo significatur Ecclesia, per forum mundus; per primo, hora prima, tertia et sexta voratos, significantur Judæi jam in avis suis Abraham, Jacob et Mose vocat; ad Dei fidem ct cultum, ut eum, in Ecclesia Dei bene operando, augeant el propugnent ; per novissime vero, hora undecima vocatos, significantur Gentiles ultimo per Christum ct Apostolos vocati ad Christum et Ecclesiam; per vesperam, significatur dies extremi judicii, in quo singulis assignabitur et adjudicabitur sua merces, vel jam in hac vita cis data (uti data est Judæis), vel tum danda, uti danda est Gentilibus in cœlo ; per denarium, significatur integra merces diurna, sive merces laboris, qua quis per totum diem in vinea laboravit. Denarius enim, teste Plinio, Budæo ct aliis, appendebat drachmam Atticam, id csl regalem Hispanicum, sive julium Italicum : unde denarius illo ®vo erat statum diurni laboris pretium. Dictus denarius, quod appenderet decem baiocos Romanos. Porro, denarius omnibus tam primo,

¿d . ultimo vocatis datur idem in genere, seu in confuso , id csl datur omnibus et singulis in-

qv4t tegra diurni laboris merces, in genere par ct eadem, sed in specie cl in particulari valde dispar ct diversa. Denarius enim erat nummus communis, qui multas sub sc continebat nummorum species et formas. Denarius enim alius crai æreus, alius argenteus, alius aureus. Rursum alius crai simplex, alius duplex, alius triplex, alius quadruplex; perinde ac jam sunt regales Hispanici. Disp ',n m enim hic datam fuisse operariis mercedrm liquet ex eo quod novissimi, qui hora undecima venerunt, prælati sunt cætcris, qui . bora prima, tertia cl sexta venerunt; quia, licet hi diutius laborarint, illi tamen majori gratia el diligentia fervoreque laborarunt : quare uti prir'o< in fervore potius quam in labore, sic cl in mercede «uperarunt.

Dices : Er^o lue majori labori minor datur merces. Respondeo : Verum id est, sed non majori merito; huic enim semper major debetur datiirque merces. Majus autem meritum faci! M>jni major non labor, sed gratia, cl gratiæ cooperatio. Majorem autem gratiam habuere Apostoli quam iXrnun Scribæ, Christiani quam Judæi, ac magis quamjor. i! illi gratiæ cooperati sunt; ideoque major dena- gf3,iu- rius, id csl major merces cis promissa est. Nam Judæis, per tot mundi ætates, diu, operose ct moleste laborantibus in Dei cultu el Ecclesia, denarius a Deo promissus crat merces temporalis, scilicet abundantia rerum temporalium, frumenti, olei ct vini ; Gentilibus vero Christianis unica et ultima mundi aitale laborantibus , promissus est a Christo denarius, id est merces spiritualis longe nobilior cl omnem laborem superans, scilicet vita œterna : Judæi ergo acceperunt denarium, id est drachmam æris velargenii; Christiani vero auri ; alioqui enim, si denarius camdem omnino significaret mcrcedcm, repugnaret proparabolæ et poslparabolæ, in quibus asseritur quod « erunt novissimi primi, ct primi novissimi. » Hoc enim significat Christianos ct Apostolos præferendos Judæis in premio coelesti ; imo quod ipsi judicabunt ct condemnabunt Judíeos. Respicit enim Christus ad id quod dixit cap. præced., vers. 28 : « Sedebitis vos super sedes duodecim , judicantes duodecim tribus Israel. » Unde Judæi, qui in Lac vita erant primi et ditissimi, in die judicii apparebunt novissimi et a cœlo remotissimi; Gentiles vero Christiani in hac vita abjecti ct pauperes, in die judicii erunt primi in regno cœlorum; ideoque Judæi contra Gentiles Christianos murmurabunt, quod cos olim viles idololatres, tunc sibi in fide, gratia ct gloria prelates videbunt : sicut el in hac vita Scribæ assidue murmurabant conira Christum cl Apostolos, quod ipsi in Evangelio, id est in prædicalione, fide, gratia et promissione regni collestis, Judæis, id esi populo a Deo olim electo, præferrent Gentiles olim ob idola et scelera infames.

Il ergo verbo dicam, tota parabola non significatur aliud, quam Gentiles credentes in Christum præferendos esse Judæis Mosi cl legi pertinaciter adhærentibus, ideoque Christum spernentibus: præferendos, inquam, tam in gratia cl Ecclesia militante, quam in gloria ct Ecclesia triumphante ; ideoque Judæos contra Christum el Christianos murmuraturos, quod cum vocatione, labore, synagoga cl dignitate populi fidelis essent potiorCs ct antiquiores, jam tamen in his et cœleris Gentilibus postponantur. Et hoc est quod docci passim Paulus, presertim lota Epistola ad Romanos, ac Christus ipse : u Publicani, inquit, el meretrices precedent vos in regno Dei, » *Matth.* xxi, 31. Et : « Cum videritis Abraham el Jacob, el omnes Prophetas in regno Dei, vos autem expelli foras. » Et : aVenienl ab Oriente, et Occidente, cl Aquilone, ct Austro (cx quatuor plagis orbis et Gentium), el

recumbent in regno Del ;* ac statini subjungit id quo tota hœo parallela refertur : Et ecce sunt novissimi (puta Gentiles), qui erunt primi (in errilo); ct sunt primi (puta Judæi in hac vita), qui in dic judicii erunt novissimi. Reliqua, quæ in hac parabola adduntur, emblemata sunt addita ad elegantiam parabola*, juxta Canoncm 29.

Alix ox plicatio ¡tribola.

Juxta hunc sensum primi sunt salvandi, novissimi sunt damnandi. Alio vero sensu, quem nunc subjungam, primi futuri novissimi sunt illi, qui primo vocati sunt, sed ultimi ad præmium perveniunt ; novissimi vero futuri primi sunt illi, qui ultimo vocati, primi fiunt in præmio. Undo de his vulgo a Patribus et Doctoribus Scholasticis hæc parabola aliter tractatur ct explicatur, quasi Christus dicere velit, tam primos, id est primo vocatos, quam novissimos, id est ultimo vocatos ad fidem el gratiam, puta tam Judæos, quam Christianos Deo servientes, camdcm vitam aeternam accepturos (dicuntur enim, vel potius subintelliguntur cx anteccd. ct sequent., tam novissimi quam primi fore in ipsa vita sterna, sive in cœlo), nec obfore cuipiam, quod in fine mundi vel ætatis suæ sit vocatus, aut venerit ad vincam Ecclcsiæ vel animas suæ excolendam ; imo eum cæteris, qui diu ante vocati sunt aut venerunt, fore præfcrcndum in gloria cadesti, si gratiæ majori sibi a Beo datæ majori labore, studio ct fervore coopcrctur. Ita explicat S. Hieronymus, Chrysostomus, S. Augustinus, S. Thomas, Maldonalus, Gregorius de Valentia, I par/., Q. Xll, art. G; Bellarminus, lib. Ill *Dc Justificat.,* cap. xvi; Suarez fuse, I parí .Jib. II *De Attrib. Dei negat.,cap. XX.* Estque hæc applicatio valde probabilis, illique valde favet *primo,* quod sic melius explicatur quomodo idem denarius detur omnibus operariis. Passim enim Patres per denarium accipiunt vitam aeternam. Ita S. Hieronymus , Chrysostomus, Anselmas hic, et S. Augustinus, serm. 59 *De Verbis Domini;* Tertullianus, *Dc Monogam.,* cap. xin; Nazianzenus, *orat.* 40; Gregorius, hom. 10 *in Ezcch.;* Valentia, Bellarminus et Suarez jam citati.

Pr-b. Iì imo.

Dices : Quomodo in denario hoc pares sunt primi ct novissimi, cum primi majores sint in felicitate et gloria vite ætcrnœ, quam novissimi? Respondetur eumdern denarium notare camdem beatitudinem genericam ct objeclivam, scilicet camdem divinam essentiam, quæ est objectum beatitudinis et gloriæ Beatorum; hæc enim una cl eadem est, quæ omnes Beatos sui ostensione beat; sed tamen visio ct fruitio ejus est dispar pro disparitale meritorum ; qui enim majori gratia ct labore Deo serviverunt, uti fecerunt novissime vocati, hi clarius et perfectius Deum videbunt, ideoque magis ejus amore cæterisqne dotibus frucnlur, eruntque magis beati, quam illi qui minori gratia ct labore Deo serviverunt. Ita S. Gregorius, lib. *ÌX' Moral.,* cap. xxxi, aut juxta aliam editionem, xi.ni; S. Augustinus, *Dc S. Virgin.,* cap. xxvi; S. Hieronymus hic; S. Thomas, I par/.. *Quæst.* XII, art. G; Valentia ct alii. « Omnibus, ail S. Augustinus, datur vita œtema, sed corum mansiones multe sunt, honoratur enim alius alio clarius, n Huc accedit Bellarminus loco jam citato; nam denarius ille significat, inquit, « æqualitatem œternitatis, non gloriæ ct excellente. * Pulchre S. Augustinus, lib. VII *in Lucam,* exponens caput decimum quintum : «Æqnalem, inquit, dignaris solvere mcrccdem vite, non gloriæ. Itaque datur omnibus idem denarius, quoniam Sancti omnes sine fine regnabunt, quamvis non omnes eadem eminentia regnabunt. Quemadmodum commune stellis omnibus est perpetuo fulgere in cœlo,tametsi aliæ aliis clarius micent.» Et Glossa Interlineaos eumdern denarium interpretatur, camdcm æternilalem beatam, quæ omnibus Beatis eadem datur : omnes enim in æternum erunt beati, dc coque certi sunt. Rursum huic sententc favent illa quæ dixit Christus, cap. xix, vers 21 et seq., quorum occasione ct intuitu hanc parabolam subtexuit : ibi enim juveni diviti dicenti se præccpla Dei servasse, addit, consulitque paupertatem Evangclicam, dicens: «Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes, el da pauperibus, et habebis thesaurum in cœlo; » quam, cum juvenis tristis abnueret, intercessit Petrus, dicens : « Ecco nos reliquimus omnia, etc. : quid ergo erit nobis? » Cui Christus : «Sedebitis vos super thronos duodecim judicantes duodecim tribus Israel, » *q.* d. Vos, o Apostoli, præferemini illi adolescenti, et similibus, qui lanium servant præccpla Dei, quia vos insuper servatis consilia Evangelica, ct secuti estis me in evangelizando: quare, licet illi in hoc'sæculo videantur esse primi, tamen in cœlo erunt novissimi ; vos vero, qui in hoc saeculo videmini novissimi, in cœlo eritis primi. Multi enim o Judæis ante Christum quavis adate timuerunt Deum ejusque pnecepta servarunt, el ideo salvati sunt. Jam, ut juxta hunc sensum singula applicemus, per diem accipe mundi cursum et tempus; per horas varias, accipe diversas mundi adates, ut prima hora sit prima wtas mundi, ab Adam usque ad Noe, secunda a Noe ad Abraham, tertia ab Abraham ad Moscn, sexta a Mose ad Christum, undecima liora sil a Christo usque ad finem mundi. Ha S. Hilarius, S. Gregorius et Thcophylactus. Aut dies est œtas vite cujusque hominis, cujus hora prima est infantia; tertia est pubertas; sexta, ætas virilis; nona, senilis; undecima, decrepita. Ha S. Hieronymus, S. Basibus in *fag. brevior.,* inlerrog. 224, et S. Fulgentius, *epist.* 7. Porro, non tantum lota vita cujusque, sed totum hoc saeculum prisons, quod per tot millia annorum ad finem decurrit , unus duntaxal dies dicitur : «. Magnus quidem quantum ad nos, modicus autem quantum ad Dei vitam, » ait Orígenes, ejusque æternilatem. Per murmur, cum Thcophylacto, Salmerone, Suarez, Yasquez el aliis, accipe admirationem Sanctorum, cum scilicet illi qui minores

Applica- ^.uvir*

«runt in gloria, et lamen phis hic laborarunt, uti fuere Judatf, mirabuntur alios, qui hic minus laboraverunt, sed majori excelluerunt gratia ct spiritu, sibi in gloria anteponi : ut hic Christus injiciat aculeum diligenti®, ct ei qui cito venit, ne torpore suo aliis postponatur, cl ei qui tarde venit, ut fervoro tarditatem compenset, ac primos æquel vel superet, studendo perfectioni et consiliis Evangelicis, uti suasit Christus cap. precedent., vers. 21. Denique plenus et adacquato* erit sensus, si secundum lume sensum conjungas cum primo, et utrunique confles in unum : nam, ut dixi in fine cap. præced., « novissimi 0 hic utroque modo accipi possunt, scilicet, ut significent novissimos tam extra cœlum, ideoque damnandos, quam in ipso cœlo, ideoque salvandos; prioribus competit primus sensus, in iisque plane explicat eorum murmur; posterioribus competit secundus sensus, in iisque plane explicat denarium, quomodo scilicet idem denarius, nimirum eadem vita æterna omnibus detur, tam novitsimis quam primis; quare secundus sensus supplet primum, et vicissirn primus supplet id quod deest secundo: junge ergo utrumque, ct omnia adæquabis.

Tropologice : vinea est anima cuique excotenda; moraliler ergo hinc disce nos vocatos, ut simus operarii in vinea, id est anima ct Ecdesia Dei. S. Bernardus quotidie se interrogabat : u Bernardo, dic quare hic? » Vocatus es non ad otium, sed ad laborem, ut excolas vincam, id est animam luam virtutibus, el Ecclesiam sanctis exemplis. El S. Petrus, II, *epist.* 1, 10 : «Magis satagite, ut per bona opera certam vestram vocationem el electionem faciatis. » Porro, cultores hujus vincæ non æstimantur tempore et antiquitate laboris, sed diligentia, fervore ct spiritu. Hi enim primis præfcrunlur. Quocirca S. Hieronymus, epist. 13 *ad Paulinum* : « Noli, ait, fidem pensare temporibus, ncc me idcirco meliorem putes, quod prior in exercitu Chi isti cœperim militare : Paulus Apostolus de persecutore mutatus, novissimus in ordine, primus in meritis est; quia extremus licet, plus omnibus laboravit : subitus calor longum vincit teporem.» Idem, epist. 34 *ad Julianum* : «Eelix, ait, et omni dignus beatitudine, quem senectus Chrislo occupat servientem, quem extrema dies Salvatori invenerit militantem, qui non confundetur cum loquetur inimicis suis in porla. » Vere Sapiens, cap. iv : «Consummatus, ait, in brevi, explevit t* mpora multa. » Ita S. Xavcrius undecim annis quanta fecit in India! Quisque ergo operarius est vine® (id est animæ) suæ ct vincæ proximi. Hinc sponsa ait, *Cant.* 1: « Posuerunt me custodem in vincis, vineam meam non custodivi. » Essentia animæ est vinea, plantata in terra hujus corporis, cuju> facultates ordinat® sunt viles, cujus vinum sunt opera charilatis; vites alliganti® sunt palo crucis, cuju* pedi foveam facimus, dum mortem instare, et foveam scpulturæ cognoscimus. Servanda est hæc vinca ab apro exterminatore dc sylva, *Psal.* lxxix, id est do vitio obscœnœ voluptatis, quæ omnia bona exterminat ; et a singulari fero, id est a vitio superbi®, quæ singularem hominem facit; u vulpe astuta adulationis, a lupo voracitatis, a cane detractionis. Rogandus Dominus, ut huic vineœ suæ mittat pluviam doc-Irimo suæ ct calorem charilatis suæ, et stercora, id est memoriam mortis Filii sui et SS. Martyrum. Revirescit anima tanquam vinea per floros et folia, id est per sancta desideria ct sermonem nidificantem; producit lacrymas compunctionis, emittit odorem virtutis, juxta illud *Cani.* u : « Vine® florentes dederunt odorem suum;» edit maturas uvas bonorum operum. Ila Salmeron. Rursus quæ facit vinitor in vinea, hæc faciat fidelis in anima. Ille putat, sarrit, aggerat, plantat, ablaqueat, defrondal, ctc. Idem faciat mystice fidelis in anima sua. Porro, «Sicut mercenarius, ait S. Chrysostomus, totum diem domini opus impendit, unam autem horam circa suum cibum; sic ct nos omne tempus vitæ nostræ debemus impendere circa gloriam Dei, modicam autem partem circa usus nostros terrenos. El sicut mercenarius ca die, qua opus non fecerit, erubescit intrare in domum et petere panem; quomodo tu non confunderis intrare in Ecclesiam, ct stare ante conspectum Dei, quando nihil boni in conspectu Dei gessisti ? » Jam sigillatim versus singulos breviter percurramus.

2. CONVENTIONE AUTEM FACTA CUM OPERARIIS EX Veri.!. DENARIO DIURNO, MISIT EOS IN VINEAM SUAM. — De-Deauim narius argenteus erat julius Romanus, sive re-Qu,H galis Hispanicus, qui Rom® valet decem baiocos, in Belgio quinque stuferos.

Objiciebat olim Jovinianus, ct nuper Calvinus, justos omnes esse pares in præmio, id est in denario vitæ æternæ ; ergo ct pares esse in merito : ergo omnia opera bona esso paria. Veruni jam respondi omnes in vita æterna generico et abstracte esse pares, quia omnes sunt beati,cerlique de sua beatitudine ejusque æternitate, quod scilicet vivent in omni felicitato vitam æternam : sed in hoc ipso erunt gradus intensionis el remissionis, ut alii magis, alii minus videant Deum; idcoque illi magis, hi minus sint beati ct gloriosi; quocirca illi in cœlo vocantur ct revera erunt primi, hi novissimi.

3. Er EGRI SSLS CIRCA HORAM TERTIAM, VIDIT ALIOS V..» stantes in foro otiosos. — Romani, ait Rhodiginus, lib. Xll, cap. ix, indeque Judæi jam Romanis per Pompeium subjecti, dividebant uti noctem, sic et diem, in duodecim horas, per quatuor partes quas noctu in castris vigilias (eo quod initio carum vigiles mutarent) vocabant. Prima hora, sive vigilia, incipiebat ab orlu solis; tertia, Iribus horis ab ortu; sexta, sex horis ab eodem, puti in meridie; nona, tribus horis post meridiem ; duodecima, in vespera et solis occasu.

Porro, in hiemo hæ horæ erant breviores per diem, longiores per noctem, quia in hieme dies sunt breviores, noctes vero longiores : vice versa, in œstate hæ hora erant longiores per diem, breviores vero per noctem, quia tunc dies longiores, noctes vero breviores.

en. i. I. Et dixit illis : Ite et vos in vineam meam, ET QUOD JUSTUM FLEBIT, DABO VOBIS: ILLI ALTEM abierunt. — His promittit non denarium, sed « quod justum fuerit, n ç. d. Denarius crat merces diurni laboris, dabaluique laborantibus ab hora prima, id est a solis ortu usque ad occasum. Hi autem hora tertia vocati tribus horis serius venerunt ad laborandum in vinea: quare non lotum denarium, sed 1res quartas duntaxat denarii, ¡iuta septem baiocos cum medio, sive 1res stuferò* Belgicos, cum tribus quadrantibus, merebantur; sed liberalior fuit herus, qui eis vespere integrum denarium persolvit.

Notar- «justum » significat meritum bonorum operum, quod quasi ex justitia meretur mercedem, quam Deus cuique operi cx justitia distributiva promittit, rependit et distribuit.

Ver.*. 5. Iterum autem exiit circa sextam et noxam HORAM, ET FECIT SIMILITER. — Notatur Sollicitudo heri quaerentis operarios ad excolendam vincam, quæ notat sollicitudinem Dei, volentis ut homines omnes ct singuli sint operarii in vinea suæ animæct Ecclesia, ut utraque omni fructuum genere resplendeat.

Ver» r. G. CIRCA UNDECIMAM VERO EXIIT , ET INVI NIT ALIOS stantes (Graea ct Syrus addunt, *otiosos), et* dicit illis : Quid hic statis tota die otiosi? — Nota to « lota, » quia undecima hora est ultima hora diei; dies enim finitur hora duodecima, ut dixi vers. 3. Quare hac hora vocati per unam horam duntaxat laborarunt in vinea. Porro, vocati hora prima, tertia, sexta, nona, notant Judaeos et cæteros priores; vocali vero undecima, notant Christianos, uti dixi. Undo Orígenes hora prima ait vocatum Adamum; hora undecima, Paulum.

Ver».". 7. Dicunt ei : Quia nemo nos conduxit. — S. Chrysostomus ait hanc esse futilem pigrorum excusationem : quia, inquit, Deus omnes vocata pueritia ad virtutem,puta ad sui et Ecclesia suæ obsequium. Hinc, vers. **I**, « exiit primo mane. » Sic et S. Gregorius, et Glossa lalerlincaris. Porro conductio, ait Chrysostomus, est promissio vitæ æternæ; Gentes vero ncc Deum, nec Dei promissa sciebant : undo dicunt se non fuisse conductos, id est vocatos per paedicatores, licet per legem et lumen natura essent vocati.

Dicit ileis : Ite et vos in mnfam meam. — His cx rigore temporis ct laboris duodecima tantum denarii pars debebatur, nipote una, id est duodecima hora diei in vinea duntaxat laborantibus : sed Deus liberalis integrum, imo prastantissimum vitæ æternæ denarium cis retribuit.

Vu . 8. Cum sero autem factum esset, dicit dominus \INEX PROCURATORI SUO : VOCA OPLIIA1U0S, EI REDDE ILLIS MERCEDEM, INCIPIENS A NOVISSIMIS USQUE AD primos. — r» « sero ® notat fidem mundi ct diem judicii, quo Christus judex singulis pro merito mercedem retribuet, idque per se : unde w a procuratori n est emblema parabola. Christus enim non eget procuratore. Sub-

Symbolice lamen Orígenes per procuratorem accipit SS. Angelos, ut S. Michaelem, per quem Christum particulare judicium animarum in morte, cujusque exercere, vel anima intimare, nonnulli autumant, ut dixi *Danid.* xn, t. Bcmigius vero per procuratorem accipit Christum, qui, qua homo, procurator est Dei Patris, ejusque nomine judicabit vivos ct mortuos. S. Iraneus autem, lib. IV *Contra hcer.,* cap. xc, sub finem, per procuratorem accipit Spiritum Sanctum, quia hic dispensat uti gratias et dona, sic et gloriam et præmia. Ila ct Glossa.

Mercedem. — Quia merces respondet precise non labori, sed merito ; meritum autem facit gratia, et liberum arbitrium gratia excitatum, ¡psique gratta per gratiam coopérons : qui autem undecima hora venerunt, puta Gentes per Apostolos ad Christum vocate, plus habuerunt gratte el charilatis, magisque gratta cooperate sunt, ideoque Judíeos prius vocatos, ct diutius in vinea Dei laborantes in premio antecesserunt, primasque in cado obtinent Disce hic praxin facilem augendi merita ct gloriam esse, si quis crebro exerceat actus charilatis, cosque ardentes ct intensos, imo si omnia opera externa faciat ex charilate el amore Dei. Sic enim plus merebitur quam rustici ct milites, qui magnos subeunt labores, ac plus quam Religiosi, qui arduas subeunt pœnilenlias, si cx majori charilate quam ipsi, sua opera licei in se minus difficilia exerceat.

Incipiens a novissimis, — qui minori tempore, sed majori fervore el spiritu laborarunt. Vide dicta vers. 1. Quibus adde : S. Chrysostoïnus : « Nimia misericordia, ait, ordinem non respicit. » Auctor lib. *De Spiritu ct Littera* apud S. Augustinum, cap. XXIV : « Velut priores, ait, reperiuntur hi qui minus dilati sunt. » S. Gregorius : u Plerumque tuite remunerantur qui ultima alate vocati sunt, prius enim de corpore exeunt ad regnum, quam qui in puerilia vocali. « Glossa : « A novissimis incepit, dum prius latronem quam Petrum iu paradisum introduxit. »

9. Cum venissent ergo qui circa undecimam t r* 9. HORAM VENERANT, ACCEPERUNT SINGULOS DENARIOS. — (¡race id est *secundum denarium,* hoc est *sinyuli denarium,* ut vertit Syrus, Arabicus , Vatablus ct alii : xvi enim significat æquam proportionem, sive aqualem distributionem mercedis. Porro, denarius hic in genere erat idem el par, sed in specie diversus el dispar, ut dixi vers. 1, el hoc videtur significare xvi Jr.vx^w, id esi juxta denarium, scilicet sibi competentem el debitum ; 7. *d.* Hora undecima venientes, id est Apostoli el Christiani, ultima

mundi œfato vocati, acceperunt denarium meliorem ct pretiosiorem, suo labori el merito congruentem et debitum : quia enim ipsi majori gratia, fervore ct spiritu laborarunt in Ecclesia Dei, hinc meliorem denarium, id est majorem gloriam acceperunt, craterisque Judæis prius vocalis el plus laborantibus prelati sunt.

Dices : Prius vocati murmurarunt, eo quod eumdem denarium cum posterius vocatis acciperent, unde aiunt : a Pares eos nobis fecisti ; n ergo idem denarius plane fuit datus his el illis : si enim alius et major fuisset denarius, dixissent : « Superiores cos nobis fecisti; » ac longe magis murmurassent.

Respondeo : Vespere in tenebris solet distribui operariis posi operas diurna merces, puta denarius ; itaque tum non salis dignoscere potuerunt sequentes, quis el qualis esset denarius, qui precedentibus darclur, sed tantum in genere audierunt a procuratore singulis dici : Accipite vestrum denarium; aut si cum viderunt, non satis in tenebris discreverunt, quod ipsi acciperent denarium, id est drachmam in cupro; priores vero eamdem acciperent in auro : cuprum enim, praesertim aurichalcum, rubore et fulgore simile est auro,uti videre est Romæ in mcdalliisæreisadeo splendidis, ut aurea videantur : unde putarunt eumdem in specie illis dari denarium, qui sibi dabatur, idque ragre tulerunt, quod scilicet qui pauciori tempore, imo una hora duntaxat, laborassent, æquarcnlur sibi in mercede, qui loto dio laboraran!. Quæ omnia parabolice significant invidiam Judæorum erga Gentes; illi enim ægerrime tulerunt Gentes sibi æquari in Dei cullu, Ecclesia, Christianismo, gratia ct gloria sui Messi®, sive Christi; putabant cnim hæc omnia sibi solis proprie ct cx asse deberi, reliquis vero Gentibus, per quamdam gratuitam tantum dispensationem, co quod Messias ipsis quasi solis videretur a Dco per Prophetas promissus, ac consequenter omnia ejus dona et gratiae. Unde illa lis et rixra Judæorum contra S. Petrum prædicantem Evangelium S. Cornelio gentili, *Actor,* x ; ac magis ardens ct continua contra S. Paulum, nipote doctoren! Gentium, ut patet cx Actis Apostolorum, et passim ex Epistolis S. Pauli.

Si ergo quaeras, cur Christus non dixit expresse quod hora undecima venientes, majorem denarium , id est majorem gloriam reciperent, quam venientes hora prima, sexta, nona, id est, cur majorem Apostoli el Christiani gloriam acceperint, quam Scribæ et Judæi?

Respondeo, quia Christus hic id non agebat, sed tantum intendebat Judæis evellere opinionem ct arrogantiam primatus in regno Dei jam dictam. Inde contraeam docet quod novissimi erunt primi, ct primi novissimi, id est quod Apostoli erunt primi in cœlo, Scribæ vero et Judæi erunt ultimi. Vult cnim confirmare suum promissum Apostolis factum, scilicet : a Sedebitis vos super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israel, n Sic enim Apostoli erunt primi in cœlo, nipote futuri judices cæterorum; Judæi vero erunt ultimi, nipote ab cis judicandi. Per hoc tamen implicite satis ostendit, quod Apostoli in æterna vita plus felicitatis et gloriæ consequentur, quam Scribæ cl Pharisæi : qui enim sunt primores et judices in cado, hi pariter majores sunt in felicitate et gloria. Ita Suarez et Maldonalus.

Moralitcr S. Chrysostomus : « Undecima hora vocantur, ait, qui in senectute vocantur. Composita est ergo hæc parabola, ut cos avidiores faceret, qui in ultima senectute convertuntur, ne existimarent se minus aliquid habituros. » Hæc Chrysostomus. Scopus enim hujus parabolæ est, ut per illam ostendat Christus in premio cadesti non haberi rationem antiquitatis temporis, ncc diuturnitatis laboris, sed majoris grati® ct fervoris; ideoque preponi cos qui parvo tempore, sed fervide laborarunt, iis qui longo, sed tepide.

11. ET ACCIPIENTES MURMURABANT ADYERSUS PA-Vcn. ii. TREMFAMILIAS,

12. Dicentes : **III** novissimi una hora fecerunt, **Veri.** i». **ET PARBS ILLOS NODIS FECISTI, QUI PORTAVIMUS PONDUS** diei et æstus. — Quid fuerit hoc murmur, explicui vers. 1. Quibus adde: a Per murmur, inquit S. Chrysostomus, significatur mercedis el glori® magnitudo, qiue tanta est in Apostolis, ut crateri cx Judæis electi ct beati eis inviderent et murmurarent, si invidia et murmur in Beatos cadere posset, n Aliter S. Gregorius : « Quia patres, ait, ante Christum non sunt ducti ad regnum, hoc ipsum murmurasse est. » Denique S. Chrysostomus censet hoc murmur esse emblema duntaxat parabolæ, ideoque non applicandum rei per illam significat®. Insuper Glossa : a Non omnes, inquit, murmurabant, sed quidam; mali scilicet, qui bonum quod inceperant, ad finem non perduxerunt, ideoque premio privati murmurant. n Et S. Hieronymus: a Judæi, inquit, Gentilibus invident, ct in Evangelii torquentur gratia. »

Portavimus pondus diei et jestus. — Id est diu sub onere legis sudavimus, el longiora camis tentamenta sustinuimus. Ad hæc Scribæ ct Pharisæi plcrique jejunabant bis in sabbato, decimas omnium dabant Deo, populum docebant, regebant, corrigebant, circuibanl mare et aridam, ut facerent unum proselytum. Habuerunt ergo laborum pondus, sed sæpe inutile.

13. At ille respondens unieorum, dixit : Amice, **Vers. u. NON FACIO TIBI INJURIAM : NONNE EX DENARIO CONVENISTI MECUM?**

II. Tolle quod tuum est, et vade : volo autem Ven il et huic novissimo dare sicut et tiri.

15. AUT NON LICET MIHI QUOD VOLO , FACERE? AN Ver». 15. OCULUS TUUS NEQUAM EST, QUIA EGO BONUS SUM? — Preler dicta vers. 1, adde : Greca et Syrus nervosius habent : *An non licet mihi in meis facere (¡uod volo?* a In meis, » scilicet rubus, id est a de

meo, » illi Interpretatur S. Augustinus, senn. 50 *De Verbis Domini,* Arabicus, de *bonis meis, a* Oculus nequam, » est oculus lividus ct invidus. Sensus est, 7. d. Cum hora undecima venientibus feci gratiam, dando eis denarium, tibi non feci injuriam : « Tollo ergo quod tuum est, ct vade. » Poterat herus respondere murmuranti : Hora undecima venientes majori gratia el fervore laborarunt, plusque una hora effecerunt, quam tu toto dio, ideoque plus meriti sunt, ac primi meliorem denarium acceperunt. Sed non decuit herum ex œquo, et quasi cx justitia cum servo contendere, quin potius ejus murmur retundere per obtentum summi sui dominii, liberalitatis et gratiæ.

Objicies : S. Prosper videtur hic tollere omne meritum, et totum præmium assignare Dei gratia». Sic enim ait, lib. II *De Vocat. Gentium,* cap. v, vel juxta aliam editionem, cap. xvn : u Ideo m parabolis, de his qui laborant in vinea, legimus dari idem præmium camdemque merccdem omnibus operariis, sive mullum, sive parum laboraverint, ut ii, qui mullo labore sudarunt, nec amplius quam novissimi acceperunt, intelhgant donum se gratiæ, non operum accepisse mcrcedem. » Respondet Bellanninus, lib. V *De Justificat.,* cap. vi : a Considerat S. Prosper vitam æternam, ut est una et eadem, sive ut est æqualis in omnibus Beatis. Neque enim alius longius, alius brevius, sed omnes in æternum vivent. Dicit autem hanc vitam œternam donum esse gratiæ, non operum merccdem, eo sensu, quo dixit Augustinus : Dona sua coronat Deus, non merita tua, videlicet non est in vita æterna merces operum, quæ sint nobis a nobis, sed quæ sunt nobis a gratia Dei. *v* Atque ut hoc inlelligcrctur, ideo voluit Deus vitam œternam tribucre iis qui multum, ct iis qui parum laboraverant , no qui multum laborant, de suis viribus extollantur. Undo Glossa Interlinearía sic explicat, *q. d.* Gratia ct misericordia est, quod vobis, 0 Judæi, coaequalis et concorporalis fiat populus gentilis.

Tolle quod tuum est (tuum denarium), et vade. — 7. *d.* Tolle, o Pharisœe et Judæe, tuas opes, delicias ct honores, quos libi in hac vita dedi, et quos præ vita æterna ambivisti ; iis ergo contentus esto, cl abi. Præter dicta vers 1, Remigius sic explicat : u Tolle quod luum est, el vade, » id est recipe merccdem tuam, el vade in gloriam.

Volo autem et huc novissimo (id est gentili populo) Dake (secundum meritum) sicli et tibi. — Orígenes vero sic : « Forsitan autem Adæ dicit : Amice, non facio tibi injuriam : nonne ex denario convenisti mecum? tolle quod luum esi, et vade. Tuum est salus, quod est donarius : volo autem ct huic novissimo dare, sicut et libi.» Non incredibiliter potest quis arbitrari hunc novissimum esse Apostolum Paulum, qui una hora operatus est, ct similiter omnes qui ante eum fuerunt. Alii sic explicant : a Tullo » damnationem tibi ob murmur debitam, ct vade in gehennam.

16. Sic f.mvmt novbsimi primi, et primi kovis- v **. r..**
BIMI : MULTI F.XIH SUNT VOCATI, PAUCI VERO electi.
— Juxta primum parabolæ sensum, quem asrig- tr ;
navi vers. 1, novissimi futuri in coelo primi, sunt x.
electi ; primi vero futuri in cœlo novissimi, «uni vocati duntaxat, qui vocationem suam non sunt secuti, vel eam deseruerunt, ideoque sunt damnati Ili multi sunt, ri cum electis ct salvandis, qui pauci sunt, conferantur, *Matlhtà* v ii, 14; pauci enim gratiæ ct vocationi Dei cooperantur, in caque usque ad mortem perseverant. Juxta secundum vero sensum, quem dedi vers, t, posterior gnome: « Multi enim sunt vocati, pauci vero electi, » diversa est a prima : « Sic erunt novissimi primi, ct primi novissimi; » ac difficile est eas inter se connectera. Maldonalus sic connect it : « Ex speciali sententia, inquit, qua dixit primos fore novissimos, et novissimos primos, nunc generalius concludit non omnes, qui vocati sunt, merccdem accepturos, quia plerique vocati venire nolunt;» sicut, cap. præccdenti, vers.23, cx occasione unius adolescentis, qui divitiis suis inhaerens, consilium paupertatis sequi noluerit, generalem intulit sententiam de omnibus divitibus, et non jam de consiliorum, sed de præceptorum observatione conclusit, difficile esse divitem in regnum coelorum intrare. Pressius el nervosius Suarez censet esse argumentum non ab æquivalenti, sed a fortiori, 7. d. Non miremini primos fore novissimos, et novissimos primos , cum multi sint vocati, pauci vero electi, ideoque cæteri omnes damnandi, quod magis mirandum et horrendum est : nam si multi sint vocati, qui non salvantur, quid mirum quod multi sint vocati, qui non sint in premio primi, etiamsi aliquid consequantur.

Porro « multi, » id est omnes, a sunt vocati » ad vitam œternam; dicit tamen « multi, » quia omnes sunt mulli, et quia eos opponit paucis, qui erunt electi. « Vive ergo cum paucis, ait Cassianus, ut cum paucis eligi ct inveniri merearis in cœlo. » Notum est illud : a Loquendum ut inulti, sapiendum (imo vivendum) ut pauci. »

Denique nonnulli sic exponunt : a multi, » id est omnes, « sunt vocali » ad gratiam et ad observationem mandatorum, sed < pauci electi » ad gratiam eximiam et observationem consiliorum Evangelicorum.

line accedunt Scholastici illi, qui ponunt duos Catw-
ordines pradestinalorum el electorum : unum
communem eorum, qui ex previsione meritorum ..¡¡Qi ræ.
electi sunt ad gloriam ; alterum eorum, qui ad Ajuiuu»
gloriam electi sunt ante prevísa merita, quos¡¡?“
proinde vocant eximio predestínalos, illosque censent lue notari, cum dicitur : a Pauci vero electi. » Tales enim pauci sunt, scilicet B. Virgo, Apostoli ct pauci alii ; priores vero longe plurcs sunt, ideoque de illis dici a inulti sunt vocati. » ita Gabriel in I, distinet. 41, *Quast.* 1, art.2; Ocliam, ibidem, art. 1 ; Gutharinus, lib. I *De Pradal., cap.*

nit., et lib. III. cap. i et n,et alii nonnulli. Catharinutn acriter impugnant D. Soto in cap. ix *ad fíom.;* Antonius Cordubensis, lib. XI, *Quast.* LVI, ct Camerarius in *Dial. Cathot.,* cap. x; sed æquo acrius Cathariniim perstringunt, uti ostendit Gabriel Vasquez, I *part.,* disp, xc, cap. nt. Peccat lamen Catharinus *pruno,* quod taxet S. Augustinum; *secundo,* quod illos solos, qui ante merita cx mera Dei gratia eximie electi sunt, vocet praedestinatos, ct ad cos arctet illud Pauli *ad hom.* vm : « Quos praescivit, ct praedestinavit conformes fieri imaginis Filii sui ; » *tertio,* quod iisdem eximie electis imponat necessitatem perseverandi in gratia, ita ut ab ea libere excidere non possint. Nam S. Paulus, qui cx iis fuit, si quis alius,de sc dicit: « Castigo corpus meum, et in servitutem redigo, ne forio cum aliis predicaverim, ipso reprobus efficiar, » I *Cor.* ix, poterat ergo ipse a gratia excidero ct reprobari.

Denique Arabicus vertit : *quam multi sunt vocati, cl paini eletti ;* quæ verba sunt Christi quasi exclamantis, admiraiitis ct miserentis multitudinem vocatorum et paucitatem electorum, ac consequenter multitudinem reproborum el damnandorum.

A j ini- r or'r- dieu i «U CiiiWL

Hic finiuntur acta anni tertii praedicationis coristi; nnm paulo post hanc parabolam operaHorum, Christus a morte suscitavit Laxarum, quæ suscitatio facta est in martio, post quam eodem mensc et anno jqU¡ fu¡t Christi 3i et ultimus) Christus crucifixus est et mortuus. Igitur sequentia omnia quæ narrat Matthæus usque ad finem Evangeli!, contigerunt hoc martio, paulo ante passionem Christi, vel paulo post eam, uti contigit Christi resurrectio el ascensio in cœlum. Ita Janscnius, Francisons Lucus et alii. Vide Chronotaxin.

v. n. Ztc. Dtomxui / " it x

17. Et ascendens Jesus Hierosolymam, assumpsit DISCIPULOS secreto, et ait illis. — Hic fuit ultimus Christi ascensus, id est ultima profectio Hierosolymam, quam narrant Matthæus hic, ac Lucas, cap. x\m, 3l; Marcus, cap. x,32, ct Joannes, xi, 54 el seq. Ex Joanne liquet, quod Christus, suscitato Lazaro, fugiens invidiam et odia Phariacorum, secesserit in civitatem Ephrem, ex qua imminente jam Paschale, quo occisus esta Judæis, juxta legem ascendit Hierosolymam. Fuit ergo hic Christi ascensus paulo ante mortem ejus, imo ascendit ut crucem el mortem sibi in Jerusalem destinatam cl paratam, pro redemptione mundi ex decreto Patris capesseret, et ultro quasi invaderci. Vide Chronotaxin.

Duodecim discipulos. — Ergo etiam Judam, ait Orígenes, el forte hinc Judas accepit occasionem prodendi Christum, ex eo quod Christus praediceret sibi moriendum esse in Jerusalem. Certus enim erat Christum verum dicere, ac proinde proditionem ejus ex animo sibi successuram sperabat, nec quidquam post mortem Christi ab co sibi Umendum, avaritia excæcatus existimabat.

18. Ecce ascendimus Hierosolymam, et Filius Vw› it **DOMINIS TRADETUR PRINCIPIBUS SACERDOTUM, ET CONDEMNABUNT EUM MORTE.** IVMI. II; .v«r. i,

Ascendimus. — Id est proficiscimur et revera ascendimus, quia Jerusalem, ac praesertim ejus arx et templum crat in monte Sion. Rursum « ascendimus » ad crucem llicrosolymro subeundam, juxta illud : « Ego si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad meipsum, » *Joan,* x ii, 32. Rursum dicit : a Ecce ascendimus, » quia hic est sermo constanti, 7. *d.* ait S. Chrysostomus : « Videte, quia voluntarie vado ad mortem. Cum ergo videritis me in crucc pendentem, ne æslimctis me hominem esse tantum : nam etsi posse mori hominis est, velle tamen mori hominis non est. »

Denique « ascendimus, » quasi triumphaturi in Capitolio Solymæ ct Calvarte : in crucc enim Christus triumphavit de morte, peccato, diabolo ct inferno, uti docet Apostolus, *Coloss.* 11, !?!.

Filius hominis tradetur principibus sacerdotum. — a Tradidit cnim, ait Rabanus, Judas Dominum Judæis, ct ipsi (radidefunt eum Gentibus, id est Pilato, et potestati Romanorum. Ideo autem Dominus in mundo noluit prosperari, sed gravia pati, ut ostenderet nobis, qui per delectationem cecidimus, cum qua amaritudine redire debeamus. Unde sequitur : « ad illudendum, el flagellandum, ct crucifigendum. »

Et condemnabunt eum morte. — ‹ℂ Omnis salus hominum, ait Chrysostomus, in Christi morte posita est; nec est aliquid propter quod magis Deo gratias agere debeamus, quam propter mortem ipsius. Ideo duodecim Apostolis in secreto mortis suæ annuntiavit mysterium, quia semper pretiosior thesaurus in melioribus vasis includitur, y Et rursum : ‹i Tribulatio cnim cum supervenerit cxpcctanlibus nobis, levior invenitur quam esset futura, si repentina venisset. »

19. Er tradent eum Gentibus ad illudendum, Ven. il **EI' FLAGELLANDUM, ET CRUCIFIGENDUM, ET TERTIA** die resurget. — Sæpius jam ante Christus prædixerat Apostolis suam crucem et mortem, ne ca 1,31.34. turbarentur, putarenlquc ipsum non esse Messiam orbis redemptorem : nunc vero morte instante, eaindem praedixit, ut Apostolos in fide sua suceque passionis et resurrectionis firmaret. HaS. Hieronymus, Chrysostomus ct alii.

Ad illudendum, et flagellandum, et crucifigendum.—Tres enim hæ fuero primarte passionis Christi partes : passus enim est illusiones ignominiosissimas, flagella atrocissima et crucem acerbissimam.

Et tertia die resurget. — Hoc est mei resurrectionis, quo conditur fel passionis. Unde S. Augustinus, lib. XVIII *De* Civit., quem citatS.Thomas in *Catena :* ‹l Passione, ait, ostendit (Christus) quid sustinere pro verilate ; resurrectione, quid sperare in Trinitate debeamus : unde dicit : Et tertia *die rcsurqct.* » Et S. Chrysostomus : « Dictum est quidem et ad multos, ut cum tristia

viderint, resurrectionem expcctarcnt. » Unde subdit : « Et tertia die resurget. » Causam dat S. Augustinus, loco jam citato, dicens: «Una cnim mors, scilicet Salvatoris, secundum corpus, duabus mortibus nostris saluti fuit, scilicet animæ et corporis, ct una ejus resurrectio duas nobis resurrectiones præstitit. » Hæc ex Chrysostomo et Augustino citat S. Thomas in *Catena.*

Moralitcr : Christus suis suam passionem sæpe refricat, ut suum amorem, quem in ea summum eis exhibuit, commendet, ut eum vicissim redament, ac amorem amori, sanguinem sanguini, Ciux mortem morti rependant. Crux enim Christi est f°runx incendium amoris. Quocirca S. Bemar- J' dus, serm. *De Quadruplici debito :* « Primo, inquit, Christo Jesu debes omnem vitam luam, quia ipse vitam suam posuit pro tua, ct cruciatus amaros sustinuit, ne tu perpetuos sustineres, n Addit deinde inulta in hanc sententiam, quæ sic ad extremum concludit omnia : *a* Cum ergo ei donavero quidquid sum, quidquid possum, nonne istud est sicut est stella ad solem, gutta ad fluvium, lapis ad montem, granum ad acervum ? » Idem S. Bernardus, tract. *Dc Diligendo Deo:* « Si totum, a t, me debeo pro me facto, quid addam jam pro refecto, et refecto hoc modo? nec enim tam facile refectus quam factus; nam qui semel ct tantum dicendo fecit, id reficiendo profecto ct dixit multa, et gessit mira, ct pertulit dura, nec tantum dura, sed et indigna. In primo opere me mihi dedit, in secundo se ; et ubi se dedit, me mihi reddidit. Datus ergo ct redditus, me pro me debeo, et bis debeo. Quid Deo retribuam pro se? nam etiamsi millies me rependere possem, quid sum ego ad Deum? »

Pro Christo ergo probra, calumnias, tormenta, cruces et ignes sustinere non recusemus, sed amemus el ambiamus, ut illusiones illusionibus, flagella flagellis, crucem cruci rependamus, imo reddamus. Ipsius enim est vita nostra, et omne quod sumus; ipso cnim emit et redemit nos, non auro, sed divino sanguinis sui pretio.

Eleganter ct pie, sed vero S. Leo, serin. 8 *Dc Passione :* « Crux tua (o Christe) , ait, omnium fons benedictionum, omnium est causa gratiarum, per quam credentibus datur virtus de infirmitate, gloria de opprobrio, vita dc morte. »

Ver». Î0. **20. Tuxc ACCESSIT AD EUM MATI R FILIORUM ZE-**
.Uar. x. lu IU J **rILI|S SIIS> ADORANS ET PETENS ALIQUID**

An ro. — « Tunc, » scilicet cum audissent a Christo instare ipsi mortem, ut post mortem resurrectionem, post quam expectabant regnum Christi gloriosum : unde préoccupant, petuntque ul ipsi præ caderis Apostolis in eo primas obtineant. Ita S. Hieronymus, Beda, Euthymius.

Ma t l ii fil io r u m Zir e il u i. — Nomine Salome. Ita enim nominat Marcus, cap. xv, 40, illam quam Matthæus, cap. xxvii, 56, vocat matrem filiorum Zebcdæi. Hæc cnim uxor Zebedèi ex eo genuit Jacobum et Joannem, quos Christus sibi adseivit el Apostolos creavit. « Adorans, p hoc esi, inclinando sc reverentiam ei exhibens.

Et pet ens. — Dices : Marcus, cap. x, 35, ait non matrem, sed filios ipsos, id petiisse a Christo. Respondeo : Matris petitio cx filiorum petitione processit. Cum cnim ipsi verecundarentur primas petere a Christo, subornarunt matrem ut ipsa id peteret. Quare filii sunt locuti per os matris, el forte ejus petitioni suam quoque adjunxerunt. Ita S. Chrysostomus , Thcophylactus, S. Gregorius, hom. 27 *in Evangel.,* cl S. Augustinus, lib. H De *Consensu Evang.,* cap. l x iv . Aliter Maldonatus, qui censet matrem suo instinctu et motu proprio id petiisse a Christo; dici tamen a Marco filios id ipsum postulasse, quia mater non pro se, sed pro filiis id postulabat Favet S. Hilarius et S. Ambrosius, de quo mox.

Al iq u id , — in genere et in confuso, scilicet dicentes, ut habet Marcus : « Magister, volumus ut quodeumque petierimus facias nobis, n Timebant enim, ne si suam primatus ambitionem exprimerent, Christus eam abnueret illico ct refutaret. Volunt ergo prius universati petitione concedendi ea quæ petierint, ligare Christum, ut deinde cum particulatim illam expriment, Christus eam negare non possit. Hic est mos feminarum dum suos femineos appetitus, quos ardenter concupiscunt, hac arte impetrare satagunt. Sic Belhsabee, III *Rcg.* n, 20, petitura a Salomone filio suo Abisag dari uxorem Adoniæ, promisit dicens : « Petitionem unam parvulam ego deprecor a te, ne confundas faciem meam, d Annuit Salomon, sed mox ut ipsa illam expressit, abnuit, dicens : c Postula ci et regnum. » Astute enim Adonias postulabat Abisag,quæ uxor fuerat Davidis, dori sibi uxorem, ut per eam quasi reginam invaderet regnum, seque regem faceret excluso Salomone.

2!. Qui dixit ei : Quid vis ? — Prudenter Va., ji. Christus generalem petitionem abnuit, et vult ul £ '• particulatim eam exprimat, ne ineptum vel se indignimi quid petat, quod eam facturam præsciebat, ut nos idem facere doceat. Memorabile est quod de S. Pulcheria scribit Niccphorus, et ex eo s. rnl- Baronins, anno Christi Í46, sub finem ; scilicet illam, ut periculosam Theodosii Imperatoris fra- tu tris sui oscilantiam, qua passim libellis supplicibus etiam non lectis subscribebat, falso joco castigaret, porrexisse Theodosio libellum supplicem, in quo asserebat Eudoxiam, uxorem Theodosii , a sc emptam, dummodo ipse emptionem probaret ; subscripsit libello non lecto, moro suo, Theodosius : mox illa Eudoxiam ad sc vocavit, et diutius detinuit. Revocante uxorem Theodosio, respondit Pulcheria illam a sc emptam , ipsumque emptionem probasse, ac simul ei siibmisit libellum hac de re ab co subscriptum : quem legens Theodosius erubuit, el suum nimiam subscribendi facilitatem damnavit.

Air il l i : Dic (præcipe, statue ordina,

decerne) ut sbdbant ni dio filii mei, unus AI) DEXTERAM TUAM, ET UNUS AD SINISTRAM, IN regno reo. — Occasionem hujus petitionis sagaciter hanc dat S. Chrysostomus : n Volebant, inquit, ut ego conjicio, quoniam super duodecim *sedes* sessuros discipulos audierunt, primatum hujus consessus impetrare, et præponi quidem se caeleris praeterquam Petro sciebant, Petrum vero sibi præferri formidantes, dicere ausi sunt : Dic ut unus a dextris, alter a sinistris sedeat, ita urgebant dicentes : a Dic, » ut quasi primores regni tui utrumque tuum latus, utramque luam aurem, adeoque te totum occupent, nec quis ad te nisi per eos accedere, aut aliquid a te petere possit, uti nonnulli hodie (ct omni ævo) aures et animos regum principuinque occupant, ut nil nisi per cos ab illis obtineri possit. Hi regum sunt Cimii reges, imo predagogi. Tritum est illud Caroli dium! av* Caroli Magni, qui oblato sibi Francia regno respondit : uNolle se regem esse, sed vello regibus imperare. » Disce hic quam audax, caca et insatiabilis sit ambitio, ct ambitiosa petitio ; ad quam duos hosco Apostolos incitavit, quod ipsi se caleris Apostolis a Christo antepositos vidissent in transfiguratione, quæ erat quasi inchoatio regni Christi, *ilalth.* xv», 1, æque ac in suscitatione filiæ Jairi, *Lucas* vm, 51 (1).

Kiniua- Sed excusanda est mater, quod jure cognationis a Cirrist° cognato suo, id postulet pro filiis, quos Zdxdai. ut sc› imo plusquam se diligebat. Ita S. Hieronymus : u Postulat, inquit, mater errore muliebri et pietatis affectu, nesciens quid peteret. » Et plenius S. Ambrosius, lib. V *De Fide,* cap. n : « Considerabat (Christus), inquit, matris dilectionem , quæ filiorum mercede grandævam solabatur senectam, ct desideriis licet fessa maternis, cbarissimorum pignorum tolerabat absentiam. Considerate etiam feminam, hoc est sexum fragiliorem, quem Dominus propria nondum confirmaverat passione. Considerate, inquam, Evæ iUius primæ mulieris hæredem transfusa in omnes immoderate cupiditatis successione labentem, quam Dominus adirne proprio sanguine non redemerat, nondum inolitam affectibus omnium, immodici contra fas honoris appetentiam, suo Christus cruore diluerat. Iteredilario igitur mulier delinquebat errore.»

Simili ratione filios ejus excusat S.Chrysoslomus : a Non turbetur, ait, quisquam, si adeo imperfectos dicimus Apostolos fuisse : nondum enim mysterium crucis erat consti alum, nondum gratia Spiritus iu corda ipsorum infusa. Quare si studia virtutis ipsorum discere cupis, quales post datam gratiam Spiritus fuerint considera, ct videbis omnem ab illis turbationem animi fuisse superatam. Hac enim de causa eorum modo imperfectio revelatur, ut aperte percipere possis, quales subito per gratiam effecti fuerint. »

22. Hespoxdeas autem Jesus, dixit : Nescitis Vm. n. qui) petatis. — Græce ourtwta, id est *petitis.* Ecce hic Christus respondet, non matri, sed filiis, quia sciebat filios in matre et per matrem locutos, a Nescitis quid petatis,» quia scilicet nescitis *primo,* «piale sit regnum meum, scilicet spirituale ct coeleste, non carnale et terrenum, in quo sit pompa regalis throni, assessorum, principimi, famulorum, etc., uti vos putatis; *secundo,* quia petitis triumphum ante victoriam : u Regnum enim coelorum vim patitur, et violenti rapiunt illud, » *Matth.* xi : ita Auctor *Imperfecti*, tertio,* quia vos existimatis, regnum hoc petentibus jure sanguinis dari, cum non detur nisi merentibus et certantibus. Hoc pariter exemplo Christi respondeant Episcopi ct principes suis amicis, servis, filiis ct feminis importunis, dum ab eis petunt præbendas, dignitates et officia, ad quæ minus sunt apti : « Nescitis quid petatis. » Pra> bendæ et officia mea, non sunt mea, ut scilicet DexHca ex libidine ea dare possim cognatis, vel servis, quia sic volo : dispensator eorum sum, non dominus ; Deus rigidam dispensationis a me ratio- «bob. nem reposcet, an dignis ea contulerim. Gravis enim est injuria Christi, Ecclcsiæ, reipublicæ ct dignorum, ac multorum malorum causa, si officia ct beneficia ob consanguinitatem vel amicitiam dentur indignis, vel minus dignis. Agrippina, Agriftlmater Neronis , ait Cornelius Tacitus, ambiens impcnum Neroni, consuluit hac de re Chaldaeos, nhxnbisive astrologos; responderunt illi : a Imperabit tw. Nero, sed matrem occidet; » tum illa: a Occidat, ait, dum imperet. » Quam vesana ambitio! sed luit eam mater; nam a Nerone occisa est. Sic ambitiosi indigni ambientes beneficia, sibi ambiunt veneficia, quia illa cis causa sunt damnationis et gehennæ.

Et quid, quæso, est cognatio, nisi externa relatio, quod filii vel nepotis caro decisa sit ex tua? Quid ad me quod tunica mea ex eodem panno decisa sit, ex quo tua?

Romæ, teste Livio, templum crat Honori posi- in km- tum, sed post templum Virtutis, ut in illud Honons non pateret ingressus nisi per templum pU|)4l Virtutis, ut docerent nemini patere aditum ad ‹ut«wnt- honores nisi per virtutes, quas solas prisci lio- ’* mani spectabant; ideoque imperium tam amplum, vinati», dives et magnificum obtinuerunt, douec per posticum ædificato ibidem profano ambitionis et largitionis fano, mulli per illud ad honores evaserunt; itaque seditionibus rempublicam æque ac seipsos perdiderunt.

Nescitis quid vetatis. — Arabicus : *quid vultis, quid petilis? q. d.* Nescitis quid velitis et petatis, roque ; *Drimo,* et plano ad litteram, quia putatis Nwdii» Pnaio.

(1) In supremo Judæorum concilio, infra primariam sedem, quæ crai t0j Nan', seu principia sanhedrim, duæ aliis omnibus eminebant, quarum una qui insidebat *Pater* aul *Senior* appellabatur, qui altera, *Sapiens.* liujuMuodi bcdes iu regno jamjam a Christo coudeudo a duobus natis occupari petebat Salome. — Vide Sepp, opere dialo, I. 1, p. 532.

meum regnum esso terrenum et pomposum, qualo fuit Davidis ct Salomonis , cujus ego sum filius ctliærcs, cum illud sil spirituale et cadeste. Ha S. Chrysostomus : « Hoc dicit, ait, ostendens quod nihil spirituale petebant. » Et Thcophylactus : « Non est, inquit, hoc quod creditis, quod sim temporaliter in Jerusalem regnaturus, sed omnia hæc quæ ad regnum pertinent, supra intellectum sunt, n Sic et Abulensis, *Qvæst.* LXXI.

Secundo. *Secundo,* alii : Quia , inquiunt, petebant id quod cis datum jam et promissum erat, scilicet assidero Christo, ct cum eo judicare duodecim tribus Israel. Ita S. Hilarius : «Nesciunt, ait, quid petant, quia nihil <le gloria Apostolorum ambigendum erat : judicaturos enim cos superior sermo exposuit. » Sed inter duodecim hosce thronos, ipsi videntur petiisse primos el Christo vicinos, qui necdum

Tedio. eis spedalini a Christo promissi erant. *Tertio,* quia petebant id quod superabat eorum dotes et merita : « Nam sedere ad dextram tam magnum est, ut superexcedat superiores virtutes, » ait ex Chrysostomo ct Theophylacto Bcda, «nesciunt, ait, quid petant, qui sedem gloriæ a Domino , (piam nondum merebantur, inquirunt;» primae enim in cœlo debentur iis qui majoris, imo ma-

Quarto. ximi sunt meriti. *Quarto,* quia incongruo tempore id petebant, imminente scilicet passione Christi, quando lugendum eral. Ha Chrysostomus : «Vos, inquit, de honore loquimini, ego vero de agonibus ct sudoribus disputo; non est enim hoc premiorum tempus, sed occisionis,

Quinto. preliorum ct periculorum, n *Quinto,* quia petunt id quod contrarium crat eorum vocationi ct professioni. Vocati enim erant a Christo ad sequendam ejus paupertatem, humilitatem et crucem, non ad ambiendos honores. *Sexto,* quia prius petere debebant crucis labores, per quos mererentur honores. Unde Christus id eis ostendens, subdit : « Potestis bibere calicem, quem ego bi-

Stpiiuo. bilurussum? » *Septimo,* quia petunt sedere ad sinistram, ¿eque ac ad dexteram. Sinistra autem in malam partem accipitur. Nam ad sinistram Christi stabunt in judicio damnati, *q. d.* ait Chrysostomus : « Ego vos vocavi ad partem dexteram, et vos vestro consilio de dextra currilis ad sinistram; » sed hoc mysticum est et symbolicum. Ex his germaniores sensus sunt, primus, tertius ct sextus : nesciebant enim hoc regnum spirituale esse, non carnale; nec carni el sanguini dari, sed virtuti; nec precibus, sed meritis illud oblineri.

hui3 wtcjlii, t,''? Potestis dibliie calicem, quem ego buitumus sum. — *q. d.* Per passionem el crucem mihi tendendum est ad regnum ; ergo ct vobis illud ambientibus eadem calcanda est via. Audi S. Bernardina, *senn.* 11 cx parvis : « Ipse, inquit, (Christus), lanquam pius et laudabilis medicus prius bibit potionem quam parabat suis , id est passionem et mortem sustinuit, et sic sanitatem immortalitatis accepit ct impossibilitatis, docens suos ut confidenter biberent polionem quæ gc-

ncrat sanitatem ct vitam.» Percatachresim Christus passionem suam vocat calicem : causam hanc dat S. Chrysostomus, Euthymius et Theophylactns , quod Christus tam libenter et avide passionem subierit, ac si sitiens vini calicem epolasset. Verum quia Christus ait, «potestis bibere, » non autem, desideratis bibere, hinc melius hœcgeneratim accipias. Pro quo nola, calicem passim in Scriptura, æque ac apud profanos, significare cujusquc hominis sortem, sive bonam, sive malam, quæ ci a Deo decernitur et immittitur, ac quasi propinatur. Ducta est hæc metaphora a veteri convivantium ritu, quo symposiarcha sive convivii præfectus vinum pro suo arbitrio et prudentia temperabat, ac cuique suam portionem, quam exhaurire deberet, statuebat, uti ostendi *Eccli.* XXXII, vers. 1. Forte etiam, ait Maldonalus, alludit ad calicem veneni, qui nonnullis ad mortem damnatis dabatur, uti datus est Socrati ab Atheniensibus, eo quod unum Deum colendum diceret, pluribus diis exclusis.

PrædareS. Cyprianus, lib. IV, epist. 6 od *Tiborit.,* per calicem accipiens martyrium : a Gravior, ait, et ferocior pugna nunc imminet (quia S. Cyprianus ex Dei revelatione didicerat instare persecutionem Valeriani et Galieni Imperatorum, in qua ipse martyrii lauream obtinuit), ad quam virtute robusta parare se debent milites Christi, considerantes idcirco se quotidie calicem (quia tunc communicabant quotidie; idque sub utraque specie panis ct vini) sanguinis Christi bibere, ut possint et ipsi propter Christum sanguinem fundere. » Quocirca S. Chrysostomus solerter notat: « Respice, inquit, qualiter ipso interrogationis modo et horiatur ct allicit. Non enim dixit : Potestisnc vestrum effundere sanguinem ? Sed : Quonam pacto potestis bibere calicem? Deinde alliciens inquit : Quem ego bihiturus sum, ut communicatione laborum cum ipso promptiores redderentur. « Hinc S. Joannes pingi solet cum c^r á. calice ; el quia ipse calicem veneni absque damno hausit, uti testatur S. Isidorus, *De Patribus novi* ¡r *Testam.,* cap. lxxiv, ct S. Augustinus in *Soliloq.,* cnmciUcap. xxii : u Pro tua dulcedine gustanda, inquit, veneni poculum intrepidus Joannes potavit. » Idem testatur Aklhehuus, Occidentalium Saxonum episcopus, hb. *De Laudibus virgin.,* cap. xi. Unde el in festo S. Joannis solebat fieri benedictio vini contra venenum, uli testatur .Uberius Castellanus in *Sacerdotali Romano.*

Nota : Greca hic ct *Marc.,* cap. x, 38, addunt : «Aut baptismo quo ego baptizor, baptizari?» Arabicus hic : *et tinctura qua tingar, tingemini?* hæc lindura fuit sanguinis, qua purpuratus est Christus. Ubi Christus suam passionem quam prius vocavit calicem, alia metaphora vocat Baptismum, quia in illam totus immersus el submersus, id est, mortuus est. Hoc enim proprie est baptizari. Addunt Orígenes, Chrysostomus, Theophylaetus, Christum passionem suam vocasse Bapti>-

mum, co quod nos per illam abluerit, purificai it ct sanctificant, uti fit in Baptismo.

Dìcunt fi : Possumus. — Videntur Joannes ct Jacobus intellexisse significationem calicis, scilicet per illum intelligi passionem, ct tamen uti ambitiose petierunt primatum, ita temere respondent se calicem hunc posse bibere, cum revera id necdum possent, sed postea potuerint per gratiam Christi receptam a Spiritu Sancto in Pentecoste. Ita S. Chrysostomus, Thcophylactus, Euthymius, Janseniuset alii; licet Maldonalus : Possumus, ait, id est volumus, ct parati sumus pro tc mortem oppetere, idque satis est appositum ct probabile. Sic *poste* subinde sumitur pro *velle,* præscrlim ubi res est ardiva, quæ magno voluntatis conatu ct robore indiget. Unde illud, cap. xix, 12: « Qui potest (id est qui vult) capere, capiat » consilium cœlibalus.

Vrn 23* Ait illis : Calicem quidem meum bibetis (Addunt Græca Et *baptismo, quo ego baptizor,* Up*tizabimini;* ct Arabicus : *et tinctura mea tingemini),* SEDERE ALTEM AD DEXTERAM MEAM, VEL SINISTRAM, NON EST MEUM DARE VORIS, SED QUIBUS PARATUM est a Patre meo. — Est hoc oraculum Christi de Jacobi et Joannis passione et martyrio. S. Jacohus enim ferventius cœteris Apostolis prædicans Christum, primus pro eo martyr occubuit, gladio percussus ab Herode, *Actor.* xn. Joannes item hunc calicem bibit, cum Romæ ante portam Latinam a Domitiano in dolium ferventis olei immissus, vegetior indo exivit, et novo virtutis miraculo martyr in vita, non morions, sed vivens extilit, indeque ad suscipiendam coronam Christi athleta processit, ait S. Hieronymus. Et Tertullianus, lib. *De Prescript.,* cap. xxxvi : « Habes, inquit, Romam, unde nobis quoque auctoritas presto est. Statu felix Ecclesia, cui totam doctrinam Apostoli cum sanguine suo profuderunt; ubi Petrus passioni Dominica) adaequatur, ubi Paulus Joannis exitu coronatur, ubi Apostolus Joannes postcaquam in oleum igneum demersus nihil passus, in insulam relegatur, n

S. Jeunnr« nurl)r‘

Rursum S. Joannem proprie bibisse calicem veneni (unde ct cum calice hoc pingi solet) sibi ab impiis propinatum, sed sine noxa, docet non tantum Prochorus ejus discipulus, in Joannis Vita (cujus fides merito Baronie el viris doctis dc fictione est suspecta), sed etiam S.ìsidorusin lib. *Dc Patribus novi Testamenti.* Denique tota Joannis vita continua fuit passio ct continuum martyrium. Visit enim ipse diutissime, post omnes Apostolos usque ad annum Domini 101, ac G8 post mortem Chrisli anno vita functus est, quæ sane dilatio ct absentia tam longa a Christo dilecto suo, ad quem assidue suspirabat, prolixum illi œque ac B. Virgini, cui in filium in cruce a Christo datus crat, fuit martyrium.

Porro, S. Joannes singulare martyrium obiit, dnm cum B. Virgine in monte Calvarte astans C aíslo crucifixo, vidit vitam suam , id est Christum, quem plusquam vitam snain amabat,acerbissimos crucis dolores, per tres continuas horas pali, ibique quasi lento cruciatus igne assari. Hic enim clavi ct dolores medullitus animum ejus penetrabant magisquo cruciabant quam si ferro sectum fuisset ejus corpus, adeoquo doloribus hisce fuisset exanimatus, nisi Christus quasi peí miraculum cum in vita servasse!.

Sedere autem ad dexteram meam, vel sinistram, non est meum dare voris. — Ariani censebant hic dici hoc dare non esse Christi, sed paternas potestatis, ac proinde Christum non esso ¿ow<r.« Patri; sed errant. Christus enim hic ponit antithesin, non inter sc ct Patrem, sed inter Jacobum ct Joanncm ambitiose petentes primatum in regno Christi, ct eos quibus primatus hic jure debetur. Vis enim argumenti est in tw « vobis, » quod licet non legant Greci, Syrus el Arabicus, legunt tamen Romani ct Latini, q. *d.* Non vobis petentibus, sed certantibus et merentibus hoc regnum debetur.Unde Rcmigius: «Non est meum, ait, dare vobis, id est superbis, quales vos estis, sed humilibus, n Et Beda : a Non est meum dare vobis, id est superbis: hoc enim adhuc erant; sed aliis paratum est. Et vos alii estote, id est humiles, ct vobis paratum est. » Rursum, non csl meum dare vobis, eo modo quo vos petitis, scilicet ul detur vobis tanquam cognatis meis, qua homo sum, cum Deus illud paraverit aliis, scilicet merentibus, *q. d.* Cœlum dare non est potestatis human®, sed divinæ. Ita S. Augustinus, lib. I *De Trinit.,* cap. i, et Abulensis, *Quæst.* LXXX. Datur enim illud non persona), sed vite, ait S. Hieronymus; non cx favore, sed cx merito.

Nota : Christus non annuit expresso quod hi duo petunt, ne cætcros Apostolos quasi excludendo irritet; nec etiam abnuit, ne hos duos contristet. Ita S. Hieronymus: «Non dixit, ait: Non sedebitis, ne duos confunderet ; neque etiam dixit: Sedebitis, ne cæleros irritaret;» sed omnibus oslendcndo bravium , omnes ad certandum pro eo animavit. Simile est, ait Theophylactus in cap. x *Marci,* si justus rex agoni a se insliluto presídeos, accedcnlibus cognatis el amicis, diccntibusquc : Da nobis bravium ct coronam, jure meritoque responderet : Non est meum vobis dare bravium, sed quibus illud paratum ct decretum est, scilicet in agone certantibus ct vincentibus. Audi S. Ambrosium, lib. V *De Fide.,* cap. n : «Non dixit, inquit : Non csl meum dare ; sed : Non est meum dare vobis : non sibi potestatem deesse asserens, sed meritum creaturis. Accipe aliter : Non est meum dare vobis, quod est, non est meum, qui veni humilitatem doccre ; non est meum, qui veni non ministrari , sed ministrare ; non est meum, qui justitiam servo, non gratiam. Denique ad Patrem referens, addidit: Quibus paratum est, ut ostenderet Patrem quoque non octilionibus deferra

solero, sod meritis, quia Deus personarum acceptor non est. »

Porro, Christi quoque esse dare hoc regnum, patet diserto Luca? xxn, 29 : «Et ego dispono, inquit, vobis, sicut disposuit mihi Pater mous regnum, ut edatis et bibatis super mensam meam in regno meo, et sedeatis super thronos judicantes duodecim tribus Israel. » Christus tamen hic dicit id potius esso Patris, tum quia Christus, ut homo, semper sc Patri subjicit ct omnia in ipsum resignat, ¡psique accepta refert ; tum ut honesto titulo a eo repellat hosco ambitiose primatum petentes, cosque ad Patrem amandet, ut sub eo se humilient et verecundantur id petere ; tum denique quia sicut sapientia et opera sapienliæ approprianlur Filio, ct opera bonitatis Spiritui Sancto , sic opera potentiæ ct providentiœ, cujus pars csl predestinado ad regnum cœlonnn, approprianlur Patri.

Sed quibus pahatuu est a Patre meo. — Arabicus : *sed qui yrtrparavil cis, Patris mei ctrlcstis.* Ha habet Latinus Interpres Arabici Romæ impressus, sed perperam; vertendum enim est: *Sed quibus splendide praparavit cis Pater meus arlesiis.* Arcta est hic expositio Euthymii, qui -S « quibus » exponens: Hoc csl, inquit, DI). Petro ct Paulo (I). Arctior est S. Ililarii : « Quibus, n inquit, hoc esi, Moysi el Eliæ : putat enim alludi ad transfigurationem, in qua Moyses et Elias viderunt gloriam regnantis Christi, ejusque fuere participes. Ardissima est S. Chrysostomi, qui to « quibus n exponit *nullis.* Quia nemo, inquit, potest assurgere ad dexteram Christi , nipote qui solus sedet ad dexteram Dei Patris. Verum hæc nimis arcta sunt : Christus enim gencralim loquitur dc omnibus ad regnum cedeste ejusque culmen electis, a Quibus» ergo, scilicet summo certantibus ct vincentibus : his enim a Dco paratum est, ct decretum ab œterno hoc regni culmen. Quare per dextram et sinistram non silum aut positionem ad dextram et sinistram, sed precmincntiam in regno, quam Joannes ct Jacobus ratione cognationis el familiaritatis cum Christo ambiebant, intolligit, *q. d.* Vultis primas tenere in regno meo cadesti, primas ergo hic medum tenete in humilitate, diarilate , patientia el zelo evangelizandi : majoribus enim ct heroicis virtutibus major debetur gloria ct primatus in cœlo : qui enim primi sunt in meritis, hi primi erunt in premiis. Simili modo abbas Athanasius raptus in cadum, audivil choros laudantium Deum, cumquo vellet ad cos ingredi, audivit : « Nemo huc ingreditur ne-

Athna-
1 Z

tt) Ita et Ailloli in h. l. : « Jacobus et Joannes, nil, adhuc camales et rudes, quamvis Petri primatum jam edocti fuissent, primas tamen partes, seu sassiouem ad dexteram et sinistram, in regno Christi temporali ambiunt. Quem honorem respondet Christus aliis, Petro scilicet et Paulo, jam ab æterno a suo Patre esse assignatum. »

gligent : abite, certato ct contemnite vanitates sœculL» Ila Joannes Moschus in *Praia Spirit.,* cap. exxx, ct S. Fuñaos apud Bedam, lib. Ill *Ilistor. Augi.,* cap. xtx, raptus in cœlum audivit angelos ct Beatos concinentes : « Ibunt de viriata in virtutem, videbitur Deus Deorum in Sion.» Proficiamus ergo dc virtute in virtutem, ct scandemus dc gloria ad gloriam ; ab angelis ad Cii > rubim cl Seraphim, ab imo ad primum et summum regni solium.

21. Er audientes decem, indignati sunt DE DUODUS fratribus. — Arabicus, *murmuraverunt ronfra duas fratres.* Quæres, cx quo ct unde duo-4 ' varum fratrum petitionem audierint cæteri Apos- > foli ? *Primo,* putant aliqui ipsos fuisse presentes, rn* iri* ct audiisse matrem petentem primas pro filiis a Christo. *Secundo,* Abulenris censet aliquem, qui «b-Hat presens matrem petentem audiit, ejus petitionem .cc1ct!, nuntiasse Aposto!»*. Verum plane verisimile <^t matrem secreto id petiisse a Christo, ne filiis verecundiam et reteris invidiam concitaret. *Tertio,* ergo verisimilius Francisais Lucas: Privatim, inquit, loquebatur Christo mater cum filiis; sed Jesu* ita respondit, ul cæteri et quid diceret audirent, ct ex responso quid duo illi peterent, intelligcrent. Cum enim sciret uno et eodem ambitionis morbo omnes ipsos laborare, voluit ipsis simul omnibus mcJcri, unumque responsum simul omnibus servire. Adde ipsos, cum eadem cupiditate laborarent, odoratos fuisse cupiditatem duorum. Quod enim quisque cupit et ambit, hoc alios cupere cl ambire æstimat: cx sc enim suoque affectu cæteros metitur. Et est quoniam occulta in his sympathia , qua , ut vulgo dicitur, fur furem, lupus lupum, ambitiosus ambitiosum, ex habitu, vultu cl gestu agnoscit.

Indignati sunt, — non tam vitio et ambitioni Jacobi el Joannis, quam quod per eam metuerent cis postponi; ambiebant enim el ipsi primas in regno Christi : sic indignantur, rixantur et ringunt canes alias amici, dum idem os rodere salagunt, juxta illud :

> Dum canis os rodit, socium quem diligit, odit

El illud : a Figulus figulo invidet, et faber fabro. » Vivum hujus rei exemplum est in Pompeio u> rem- Anibj- et Julio Cacare, qui sua imperii romani ambilionc rempublicam et scipsos perdiderunt, doOMIpe^ quibus Lucanus, lib. I *Pharsal. :* Wiu

> Nec que qujm **ji** u ferre potest, Cxsarve priorem.
> Pompeiusve paretn.

Nimirum ambitio parit invidiam, invidia iram et indignationem in eum qui eumdem honorem ambit, ne eum sibi proripiat. Hic verum est illud S. Job, cap. v, 2: a Parvulum occidit invi- invtJta. dia; » ubi S. Gregorius, lib. V *Moral.,* cap. ult. : bœiu. «Cum devictum, ait, cor livoris putredo corrumpit, ipsa quoque exteriora indicant, quam graviter animum vesania instigat : color quippe

pallore afficitur, oculi deprimuntur, meus accenditur ct membra frigescunt, bit in cogitatione rabíes *ct in dentibus stridor,* etc. Et quamvis per omne vitium quod perpetratur, antiqui hostis virus infunditur; in hac tamen nequitia, tota sua *viscera* serpens concutit, et imprimendo maliliæ
Fuardi:, pestem vomit. » Porro, efficax invidio remedium suggerit S. Basilios, hom. *Dc Invidia:* «Quid ergo faciendum, ut hanc animi pestem invidiam ab initio minime patiamur, aut ab ea liberemur? ITimum quidem, ut nihil rerum humanarum magnum, aut supra naturam œstimemus, non opes, non gloriam.» Et inferius: «Omnino autem, qui res humanas rationi subjecerit, et ad veram pulchritudinem laudemque se converterit, multum abfuerit ab eo, ut in rebus humanis quemquam putet esse felicem, vel æmulandum; et qui ita fuerit animatus, ut nihil usquam humanum admiretur, huic procul dubio dominari invidia nullo modo poterit. »

Vm.*5. 25. Jésus autem vocavit eos ad se, et ait: x. Scitis, quia principes Gentium dominantur eorum, — id est earum, vel eis, scilicet gentibus. Est antiptosis. Respexit interpres hic uti et alias ad Græcum flb&c, id est gens, quod est generis neutri.

Nota: Christus hic non culpat, ncc vetat auctoritatem et potestatem civilem vel ecclesiasticam, quam habent Principes et Episcopi, ut volunt Anabaptiste : hæc enim in omni república ad regimen politicum est necessaria, ideoque sancita jure naturæ, divino et humano ; sed lautum laxat ambitionem, et ex ea sequentem tyrannidem quam in suos exercere solebant.

Principes Gentium. — Unde Græce est xzrxxurkvmv aùrùv, id est *dominantur in cas,* vel contra eas; Syrus, *domini sunt carum;* Arabicus, *dominantur cas,* id est imperiose dominantur subditis; quasi domini mancipiis, eos calcando ct proterendo. Tyrannus enim, non subditorum, sed sui ipsius bono et honori in regendo consulit, adcoque subditis quasi servis abutitur; veri principes vero subditis consulunt potius quam sibi : quare magis ministri sunt reipublicœ quam
Au» domini, uti docet Aristoteles in *Polit.* Hinc Anti-
ri l'onus› re* Macedonum, conspiciens filium insod.ctuffl'l lentius regentem subditos : « An ignoras, ait, fili, regnum nostrum esse splendidam servitutem?» Ita Plutarchus in ejus Vita.

ET QUI MAJORES SUNT, POTESTATEM EXERCENT in eus, — in eas scilicet gentes : Græce, xxi d ju-jóàci xgn&tMu&wv» ourwv, id est, et magni imperiosa potestate utuntur in eas, vel, ct magni auctoritatem licenter exercent adversus illas, atque ambitiose cis imperant.

Veri. ♦. 26. Non ita erit inter vos, SED quicuyquk vo-
'V,r *• LUERIT INTER 'OS MAJOR FIERI, SIT VESTER MINISTER ;
Vm. K. il.tT QLI VOLUERIT INTER VOS PRIMUS ESSE, ERIT VESTim servus.—Arabicus, *sit vobis minister cl servus.* Vulgata* consentiunt Syrus, /Egypiius, Persicus et Æthiopicus. Hæc non est pœna ambiens (is primatum, quasi jubeat eum dejici ct relegari ad ministerium, fieriquo omnium ministrum et servum; sed est sanctio, qua praecipit cum qui quasi major in Apostolati!, Episcopatu, Prelatura aliis præfertur, modeste se gerere ct humiliare, ut subditis non imperiose dominelur, sed demisso obsequatur, corumquo saluti ct commodis consulat, itaque sc gerat ut eorum potius videatur esse minister ct servus quam dominus. Rursum hisce verbis docet Christus, non tam qua via et ratione perveniendum sit ad primatum Ecclesiæ, quam quomodo primus vel primas Ecclesiæ in ea sc gerere debeat, scilicet ut omnium minimum, ac consequenter per hanc humilitatem deterret Apostolos a contraria illi ambitione primatus. Hunc esse sensum liquet, cx eo quod hoc versu sit antithesis cum priecedentibus. Opponit enim modestum, benevolum et salutiferum suum regimen imperioso et tyrannico imperio Gentilium. Vide S. Gregorium, H part. *Pastor.,* cap. vi, ubi pulchre docet quomodo Prælatus auctoritatem cum modestia copulare, ac contra præfractos imperio, erga obedientes comitate uti debeat: «Sit, inquit, rector, bene agentibus per humilitatem socius, contra delinquentium vitia per zelum justitiæ erectus. »

Simul tamen his verbis ostendit Christus qua via ad cœlum ejusque culmen, ut ad dexteram ct sinistram Christi sedeamus (quod ambiebant Joannes ct Jacobus, cæterique Apostoli), tendere debeamus, nimirum via humilitatis; qui enim hic minimi sunt et humillimi, hi maximi et celsissimi erunt in cœlo, uti docuit Christus cap. xvni, 4.

Ex hac Christi sanctione, summus Pontifex hunc titulum præfert: «Servus servorum Christi.» Hoc est quod Christi vicarius S. Petrus verbis ct factis docuit Ecclesiæ pastores, dicens, I *epist.,* cap. y, 2 : « Pascite qui in vobis est gregem Dei, etc., neque ut dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo,» ubi plura hac de re dixi. Hæc est respublica Ecclesiæ, hoc regimen Christianum a Christo hic institutum, ac Gentium tyrannidi contrapositum.

Ex hoc pariter Christi instituto, S. Francisons, s. Fmo- inquit S. Bonaventura, cap. vi Vite ejus, prælatos sui Ordinis voluit dici Ministros ct Fratres onllub Minores, ut et verbis uteretur Evangelii, quodob- wHohit servare promiserat, ct cx ipso nomino discerent discipuli, quod ad discendam humilitatem ad uoj. scholas humilis Christi venissent : Christus enim, humilitatis magister, ut informaret discipulos ad humilitatem perfectam , dixit : « Quicumquo voluerit inter vos major fieri, sit vester minister, ct quicunique voluerit inter vos primus esse, erit vester servus. »

28. Sicut Filius hominis non venit ministrari, Ven.a SED MINISTRARE, ET DARE ANIMAM SUAM REDEMPTIO- '* nem (Grace, id est *lytrum* sive pretium

redemptionis) pro multis. — 7. *d.* Ideam modesti regiminis ecclesiæ meipsum accipite, qui sum princeps et fundator hierarchies Ecclesiastic® : ego enim nil jubeo, quod prior ipse non fecerim. Ego quippe veniens in mundum, ita me gessi et gero, ut nolim mihi ministrari, sed velim omnibus ministraro, quasi omnium minimus ct servus; imo non tantum opes ct operas, sed vitam el sanguinem pro iis statuerim profundere, ut cos a morte, peccato, gehenna cl diabolo redimam ct liberem. Hæc imitentur Pontifices, Episcopi, Pastores, etc.

s. Fnn- Exemplum rarum hujus rei dedit, et antiquatam quasi humilitatem Christi revocavit hoc ®vo
minui. S- Franciscas Xavenus, qui cum a Summo Pontifice creatus esset Legatus Apostólicas per Indias, ministrum tamen nullum habere voluit, etiamsi plures ei offerret regis Lusitani® procurator, urgeretque ul cos acciperet; sed ipse omnibus ministravit, tam in corporalibus ministeriis quam in spiritualibus, iisque vilissimis el abjectissimis; ipse ægroruin confessiones audiebat, mœstos solabatur, corporum sordes extergebat, pannos abluebat, pharmaca ministrabat, rudes ct pueros catechismum docebat, quin ct comitum equos curabat cisque pabulum præbebat. Cumque quidam diceret hæc indigna esse Legato Apostolico, respondit : «Nihil dignius esse humilitate ct charitate Christiana, quæ omnibus omnia fit, ut omnes lucrifaciat, quam Chrislus assidue verbis ct exemplis tota vita sancivit. ⁞› Quare hac arte auctoritatem non amisit, sed auxit, cum omnes eum, ut virum sanctum ct quasi novum hominem, imo Angelum e coelo lapsum suspicerent. Lege ejus Vitam. Denique Christus Rex regum, cl Dominus dominantium, ne unum quidem in terris habuit servum, sed ipse se omnium fecit servum; non enim venit ministrari, sed ministraro : et tu, o Christiane, servorum greges accumulas? Preclare S. Chrysostomus, hom. 40 in epist I *ad Cor.* : a Paulum, inquit, audi : Necessitatibus meis, inquit, et eorum qui inecum sunt ministraverunt manus istæ, » *Act.,* xx , 34. a Illo orbis praeceptor, ct vir cœlis plane dignus, servire mortalibus innumerabilibus veritus non est. Tu, nisi inultos post tc servorum greges trahas, turpe putas : haud videns hoc esse, quod te vehementer deturpat. Huc manus contulit Deus, huc pedes, ne servis scilicet egeremus. Examina servorum quid sibi volunt? »

Redemptionem rao multis. — Non quasi Christus pro solis prædestinatis mortuus sit, ut voluere hœretici, olim inde dicti Prædcstinatiani, ac nuper Calvinus : Christum enim pro omnibus omnino hominibus passum et mortuum esse, diserto docet S. Paulus, II Cor. v, 14, et S. Joannes, I *epist.,* cap. n, vers. Î; sed « pro multis, » hoc est pro omnibus, ait Euthymius, quia omnes hi fuere non pauci, sed multi. Sic tò a mulli » accipitur pro hominibus, hoc cap., vers. IG, el cap. xxvi, vers. 28, cl Rom.v, 19, et alibi. Aut certe «pro multis,» quia, licet Christus pro omnibus mortuus sit, omnibusquo media ad salutem sufficientia postularit, impetrarli et dederit, tamen fructus mortis ipsius et perfecta salus tantum ad justos ct eos qui in justitia usque ad mortem perseverant, pervenit. Ita S. Hieronymus, Janscnius, Maldonatus ct alii.

Hoc humilitatis el charitatis Christi exemplum movit S. Paulinum, Noto episcopum, ut animam suam daret redemptionem pro multis : ut enim filium viduæ e captivitate redimeret, seipsuni pro eo in servum tradidit Wandalis. Unde factum est, ut omnes suos Nolanos cives ex eadem servitute redimeret, quod proinde, ut heroicum et vere Christianum tanti Presidís opus, miris laudibus celebrant S. Gregorius, S. Augustinus et alii passim.

29. Et egredientibus illis ex Jericho, secuta **Vm.w.**
EST EUM TURBA MULTA : ET ECCO DUO CÆCI, etc. — ,r* X'
Christus cx civitate Ephrcm, per Jericho interjacentem, tendebat Hierosolymam, ad cruccm ft mortem.

Jericho ab Hierosolyma distat 150 stadiis,a J^febo
Jordane vero, ubi erat Ephrem, G0 stadiis, ait Josephus, lib. V *Belli,* cap. iv. Porro, octo stadia faciunt unum milliare Italicum, quod constat lymb.
mille passibus : stadium enim continet 125 passus, quæ per octo multiplicata faciunt mille : tria autem milliaria Italica faciunt leucam, sive iter imius hora : quare 150 stadia faciunt circiter septem leucas ; sexaginla vero stadia faciunt duas leucas cum dimidia. Iter a Jordane ad Jericho est planum ct facile, a Jericho vero usque Hierosolymam, est montosum, acclive ct declive, ideoque difficile.

Jericho hebr. dicta est vel a OT *iareach,* id est Jericho
luna, quod formam haberet lunre; vel a nn,tym0lu
reach, id esi odor, quod ibi duntaxat nasceretur balsamum, cujus odor est suavissimus (1).

Symbolice Rabanus : « Jéricho, ait, qu® interpretatur luna, defectum nostræ mutabilitatis cl mortalitatis significat, ideoque ibi inventi sunt hi cæci : luna enim est cæca et tenebrosa, sicut mortalitas hæc suis umbris et cupiditatibus homines excæcat. u Rursum S. Gregorius, hom. IS tn *Evang.* : «Jéricho, inquit, luna interpretatur : luna autem in sacro eloquio pro defectu carnis ponitur, quiadum menstruis momentis decrescit, defectum nostræ mortalitatis designat. Dum igitur conditor noster appropinquat Jéricho, cæcus ad lumen redit; quia dum divinitas defectum nostræ carnis suscipit, humanum genus lumen, quod amiserat, recepit. Unde enim Deus humana patitur, inde humo ad divina sublevatur. ⁵›

(1) Posterius etymon magis probat Df Sepp ob rationem allatam. Regio enim Jerichunlina vallo amoena sita, sole puro mullhquo rivis recreata, odoratos flores el arbores venustissimas ferebat, Inter quas illa erat unde balsamum elicitur.

Mystice Orígenes : « Per Jericho , ait, intelligitur mundus, in quem Christus descendit : qui autem sunt in Jenchô, exire nesciunt de sapientia mundi, nisi viderint non solum Jesum exeuntem de Jéricho, sed etiam discipulos ejus, llæc ergo videntes secutæ sunt cum turbæ multœ, mundum et mundana omnia contemnentes, ul Christo duce ascendant in Jerusalem coelestem. »

Ven. m. xvl..z^ ' 30. '37' 3S; j/cr. X 46 4* • ' 30. Et ecce duo oeci. — Eadem est historia hæc cum illa quam narrat Marcus, cap. x, 40; utraque enim contigit agrediente Christo cx Jencho. Dices, Marcus unum duntaxat nominat cæcum, cumque vocat Bartimæum, id est filium Timæi. Respondet S. Augustinus, lib. II *De Consensu Evang.,* cap. txv, duos hic cæcos extitisse, sed unum fuisse in illa civitate famosissimum; idque cx hoc satis apparet, quod cl nomen ejus ct patris ejus Marcus commemoravit: « Dartimæus enim, Timæi filius , ait S. Auguslinus, ex aliqua magna felicitate dejectus, notissima» el famosissimo? miseri® fuit, qui non solum cæcus, verum etiam mendicus sedebat. Hinc est orgo quod ipsum solum voluit commemorare Marcus, cujus illuminatio tam claram famam huic miraculo comparavit, quam erat illius nota calamitas. » De nomine Barlimæi dicum *Marci* cap. x, vers. 4G.

Porro, hunc cæcum a Christo illuminatum, alium esse ab co de quo agit Lucas, cap. xvin, 33, censent S. Auguslinus, Jansenius cl alii, cx eo quod ille Lucœ in ingressu Jcrichuntis, hic vero Matthæi el Marci in egressu curatus dicatur. Verum cum adera omnia, quæ de hoc aeco narrat Lucas, consentiant cum iis quæ habet hic Matthæus el Marcus, dicendum est unum eumdemque fuisse hunc cæcum, qui prius in ingressu urbis petierit illuminari a Christo, verum cum ob turbam non audiretur, et Christus sc audire dissimularet, ut ejus fidemct spem acueret, postridie stitit sc ad portam urbis, ibique a Christo egrediento rursum visum postulavit ct impetravit. ItaS. Ambrosius in cap. xvin *Lucæ,* sub finem, Dionysius Carthusianus, Maldonatus, Franciscus Lucas et alii.

Allegorica : Orígenes ct ex eo S. Ambrosius, in cap. xvin *Lucæ,* sub finem : « Duos aecos, ait, possumus dicere, Judam ct Israel, qui ante Christi adventum cæci fuerunt, quia non videbant verbum verum, quod erat in lege et Prophetis, tamen sedentes secus viam legis ct Prophetarum, cl secundum carnem tantum intelligentes, clamabant lanium ad eum qui factus est ex semine David secundum carnem. »

Rabanus vero cum S. Augustino, tract. 10 *De Verbis Domini secundum Matth.,* per duos cxccos accipit Judceos ct Gentiles : ulrique enim ignorabant viam salutis. S. Chrysostomus accipit solos Gentiles, quia hi partim ex Cham, partim ex Japhel prognati sunt, sicut Judæi ex Sem : hi enim tres fuere filli Noe.

Tropologico : per duns cæcos accipe duplicem cæeitatem, aficctus scilicet ct intellectus : cæcus cnim aficctus sccum rapit intellectum eumquo cxcæcat, ut judicet agendum ob cupiditatem quod vetitum est per charitatem. Tropofc. ' '

Symbolice : S. Gregorius, homil. 2 *in Evang. :* « Cæcum, inquit, est genus humanum, quod in parente primo a paradisi gaudiis expulsum, claritatem supernæ lucis ignorans, damnationis su o tenebras patitur : sed tamen per redemptoris sui præsentiam illuminatur, ut interine lucis gaudia jam per desiderium videat, atque in via vita boni operis gressus ponat. »

Idem Gregorius, I part. *Pastor., cap.* xi : a Cæcus est, nit, qui supernæ contemplationis lumen ignorat; qui præsentisvibe tenebris pressus,dum venturam lucem nequaquam diligendo conspicit, quo gressus operis porrigat, nescit. »

Sudestes secus viam, audieruntquia (quod) Jesus TRANSIRET, ET CLAMAVERUNT DICENTES : DOMINE, MISERERE nostri, fili David. — Id est, o Messia, quem cx David nascituruin prædixerunt Prophet® : Messiæ cnim est miserorum misereri, ac nominatili! illuminaro aecos, uti de eo vaticinatus est Isaías, cap. xxxv, 5 : a Tunc , inquit, aperientur oculi oecorum. v Credimus te esse Messiam ; Messiæ ergo munus nobis exhibe, nosque illumina, ut cx eo cætcri omnes te esse Messiam agnoscant, credant et colant.

31. Turda autem increpadat eos ut tacerent .— « Increpabat, » religiose ct amanter, ne Christum homines viles obturbarent, forte jam docentem, neve ejus et tanti populi iter remorarentur. Ita Euthymius. ven. 31. 4S.

Mystice: S. Gregorius, homil. 2 *in Evang.,* per turbam accipit desideriorum carnalium turbas tumultusque vitiorum, qui prius quam Jesus ad cor nostrum veniat, lentationibus suis cogitationem nostram dissipant, ct voces cordis in oratione perturbant. Turbæ hæ clamore content® orationis superande sunt, uti subdit S. Gregorius.

At illi magis clamarant dicentes : Domine (Syrus, *Moram,* id est *Domine noster),* miserere nostri , pili David. — «Magis clamabant, » tum quia turbæ velatio non sopivit, sed magis accendit eorum desiderium recipiendi visus a Christo, ideoque euindem a Christo sua constantia et contentione impetrarunt ; tum quia majore clamore opus erat, ul turbæ vetantis strepitum ct voces superaret, itaque audirentur a Christo. Unde S. Thomas in *Catena :* « Oportebat, inquit, ut tantum clamarent, donec resistentis sibi turbæ strepitum vincerent, id est, tam perseverando, animum intenderent orando atque pulsando, quousque consuetudinem desideriorum carnalium, quæ tanquam turba obstrepit cognitioni lucem veritatis œlernœ videre conanli, vel ipsam hominum carnalium turbam studia spiritualia impedientem, fortissima intentione superarent. »

ror.îl- Moraliter : 8. Augustinus, serm. 18 *De Verins*
Uf- *Domini :* «Bonos, inquit, Christianos volentes facere præccpta Dei, Christiani mali et tepidi prohibent : clamant tamen illi non deficientes; cum enim quisque Christianus cœperit bene vivere mundumque contemnere, in ipsa sui novitate patitur reprehensores frigidos Christianos; sed si perseveraverint ipsi, jam obsequantur qui ante prohibebant.» Volenti ergo servire Deo vincendus est pudor humanus, dicteria et irrisiones turbarum. Multos enim a pietate deterret hæc pudoris larva: Si hoc egero, quid de mo dicent homines ? ero vulgi fabula. « Prima Christiani virtus est, contemnere ct contemni, * ail S. Hieronymus. Cogita hominum voces el risus graculorum esse garritus, el sic inane hoc judiciorum mundi idolum, quod plerosque percellit, conteres, imo velut ludicrum puerorum , et phantasticum timidorum terriculamentum instar fumi dilllabis.

Denique S. Hilarius : « Fides, ait, quando vetatur, magis accenditur, et ideo in periculis secura est, in securitate periclitatur. »

vci>. 31. 32. Et stetit Jesus, et vocavit eos, et ait :
im / 0 (–t,D VULTIS UT FACIAM VOBIS? — a Et Stetit.»
4l-, .*Vari* Causam litteralem dal S. Hieronymus: «Ideo,
1.40.51. stetit Jesus, quia cæci, quo pergerent ignorabant : multe fovcæ erant in Jericho, multe rupes et prorupta in profundum vergentia, idcirco Dominus stat, ut venire possint. »

Symbolicam datS. Gregorius, hom. 2 *in Evang. :* «Transire, ait, humanitatis est, stare divinitatis. Cæcum igitur clamantem Dominus transiens audivit, sed stans illuminavit; quia per humanitatem suam vocibus nostræ caecitatis compatiendo misertus est, sed lumen nobis gratiæ per divinitatis potentiam infudit. »

Mystice Orígenes : a Jesus, ait, non pertransit, sed stat, ul stante eo non transfluat beneficium, sed quasi do fonte stante misericordia defluat usque ad eos. »

AnagogiceS. Augustinus, lib. l *Qucrst. Evang.,* cap. vni : «Stetit Jesus: Fides cnim, inquit, incarnationis temporalis, ad æterna intclligenda nos præparat: temporalia transeunt, æterna stant. » Stelit ergo tanquam æternus ct dator beate æternitalis ac lucis ælcrnæ, in qua omnia stant ct permanent in œternum.

Er vocavit eos. — « Vocari jubet, ait S. Hieronymus, ne turine prohibeant, ct interrogat quid velint, ut cx responsione eorum manifesta debilitas appareat, cl virtus ex remedio cognoscatur. »

Addit Marcus : a Et vocant caecum dicentes ei : Animæquior (bono et fidenti animo) eslo, surge, vocal lo. Qui projecto vestimento suo, exilions venit ed cum. u In quæ verba tropologice S. Hieronymus ibidem (vel quisquis est auctor; non enim videtur osso S. Hieronymus) : « Exilire, ait, nudus veteri homine dicitur, ut hinnulus saliens super colles, *Cant.* n. Exilions super montes, segnitiem deponens, Patriarchas, Prophetas et Apostolos in altis considerans, ad superna se extendit. »

Quin vultis ut faciam vobis ? — « Non ignorat, sed vult audire confessionem qui noverat intentionem, n ait Glossa Interlineará, ul vehemens sanitatis desiderium el postulationem in eis excitet, itaque capaces ct dignos tanti beneficii et miraculi efllciat.

Nota hic libcralitatcm et liberalem oblationem Christi, qua se offert nobis ultro, od prostandum ea quæ volumus et ardenter petimus.

33. Dicunt illi : Domine, ut aperiantur oculi Ven. jx
nostri. — Arabicus, *ut onerw oculos nostros:* m enim m cæcis sunt clausi. Marcus : « Domine, x,
ut videam. » Nihil enim homini ita naturaliter est desiderabile, ac videre; ita ut videre, vita; non videre sive oecum esse, mors esse videatur et mœror assiduus, uti testatur Tobias, cap. v, vers. 12. Audi S. Ambrosiam, *De Noe et* arca, cap. vu : « Quam deformes, inquit, sunt oculi cæeorum. Et quid mirum si vultus hominis absque oculis deformis est, quando ipsum coelum sine sole, non habet suum decorem? Tristes sine sole dies ducimus, noctes sine luna non placent. Ipsi enim sunt quidam mundi oculi. Detraile stellarum lumina, et quædam est in cœlo ipso caecitatis deformitas. »

Quocirca S. Augustinus in hæc verba scribens, serm. 18 *De Verbis Domini secundum Matth. :* a Tola igitur vita, inquit, est sanare oculum cordis, unde videtur Deus. Ad hoc sacrosancta mysteria celebrantur, ad hoc sermo Dei prodicatur, ad hoc exhortationes Ecclesiæ morales, id est pertinentes ad corrigendos mores, ad emendandas carnales concupiscentias, ad renuntiandum, non voce tantum, sed mutata vita huic sæculo, ad hoc quidquid agunt divinæ sanctæque littero, ul purgetur illud interius ab ea re quæ nos impedit ab aspectu Dei. »

Mystice S. Hieronymus, loco jam citato : «Unam, ait, petiit a Domino, hanc requirit, ul videat voluptatem Domini, ct inde videns, visitet templum ejus, » *Psal.* xxvi.

Dicat ergo homo, peccato vel concupiscentia cæcus : Da, Domino, ut videam peccati turpitudinem, concupiscentias vilitatem, voluptatis exilitatem, gehennalis ignis atrocitatem, virtutis pulchritudinem, paradisi felicitatem, gloriæ ætemilatem, ut concupiscentiam omnem despiciam, virtutem vero suspiciam et ambiam.

34. Misertus autem eorum Jesus, tetigit oculos Ven. ii.
EORUM, ET CONFESTIM VIDERUNT, ET SECUTI SUNT
eum. — « Considerans Jesus, ait b. Hieronymus, XHll, 43;
loco jam citato, promptam voluntatem, comple- b-
tione desiderii remunerat. Unde ot alias dicit :
Omuo quodeumque petieritis in oratione credentes, accipietis, » Joan. xv.

Hi cæci curati a Cl risto, ordine sunt quinti. Scitae»
Primi cium cæci illuminati a Christo, fuere duo
illi dc quibus egit Matthæus, ix, 27. Secundus lia.

fuit dæmoniacus et mutue, *de* quo egit Matthæus, xn,Sá. Tertius fuit cæcus a Christo curatus in Bethsaîda, *dicens :* « Video homines sicut arbores ambulantes, » *Marci* vin, 24. Quarius fuit cæcus ille a nativitate, quem Christus curavit, *Joan.* ix. Quinti fuere duo hi dc quibus Matthæus hic. Sexti fuere illi qui paulo post a Christo sanati sunt in templo, *Matth.* xxi, 14.

Er SECUTI suxt bum. — « Hi cæci, ait S. Chrysostomus, sicut ante dationem fuere perseverantes, itaci post donationem non fuerunt ingrati. » Bonuin cnim munus obtulerunt Christo sanati, scilicet sequelam ipsius. Hoc est cnim quod Deus a te requirit, « sollicitum te ambulare cum Deo tuo, *Micham* vi, 8.

Tropologice : quomodo Christum sequi dclieamus per mortificationem cupiditatum ct crucem, docet S. Gregorius, homil. 2 *in Evang.,* sub finem.

Addit Lucas, xviii,43 : « Etconfestim vidit, et sequebatur illum magnificans Deum, cl omnis plebs, ut vidit, dedit laudem Deo. »

CAPUT VIGESIMUM PRIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Primo, Christus in Dominica palmarum, quasi rex Jfessûis *asina vectus, cum triumpho Jerusalem ingreditur. Secundo, vers,* ***iî,*** *ejicit vendentes et ementes e templo. Tertio, vers.* Í9, *ficulneam infrugiferam maledicendo desiccat ct necat. Quarto, vers. 23, respondet Scribis expostulantibus, se hæc facere f.r Deipotestate et imperio, ideoque, vers.28, dat eis parabolam duorum filiorum : unius patri obedientis, alterius inobedientis, ac, vexs. 33, parabolam agricolarum conducentium vincam, ct occidentium heri filium, ac consequenter vincœ hærcdem. Utraque hæc parabola significat Ecclesiam Dei, a Judæis Christum occisuris ad Gentes transferendam.*

1. Et cum appropinquassent Ilierosolymis, ct venissent Rethphage, ad montem Oliveti , tunc Jésus misit duos discipulos, 2. dicens eis: Ite in castellum quod contra vos est, et statini invenietis asinam alligatam, ct pullum cum ea : solvite, et adducite milii; 3. et si quis vobis aliquid dixerit, dicite quia Dominus his opus habet, et contestim dimittet eos. 4. FIoc autem totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est per Prophetam dicentem : 5. Dicite filia*. Sion : Ecce rex tuus venit libi mansuetus, sedens super asinam, cl pullum filium subjugalis. 6. Euntes autem discipuli, fecerunt sicut praecepit illis Jesus'. 7. El adduxerunt asinam et pullum, et imposuerunt super eos vestimenta sua, et eum desuper sedere fecerunt. 8. Plurima autem turba straverunt vestimenta sua in via; alii autem cædebant ramos de arboribus, et sternebant invia; 9. turbae autem, quæ praecedebant et quæ sequebantur, clamabant, dicentes : Hosanna Glio David : benedictus, qui venit in nomine Domini : Hosanna in sitissimis! 10. Et cum intrusaci Hicrosolymam, commota est universa civitas, dicens : Quis est hic? 11. Populi autem dicebant : Hic est Jesus propheta a Nazareth Galilææ. 12. Et intravit Jesus in templum Dei, et ejiciebat omnes vendentes et ementes in templo; et mensas nummulariorum et cathedras vendentium columbas evertit , 13. et dicit eis : Scriptum est : Domus mea domus orationis vocabitur, vos autem fecistis illam speluncam latronum. 14. Et accesserunt ad eum cæci et claudi in templo, el sanavit eos. 15. Videntes autem principes sacerdotum et Scriba». mirabilia quæ fecit, et pueros clamantes in templo, et dicentes : Hosanna filio David, indignati sunt, IG. et dixerunt ei : Audis quid isti dicunt? Jesus autem dixit eis : Utique, nunquam legistis : Quia ex ore infantium ct lactentium perfecisti laudem? 17. Et relictis illis, abiit foras extra civitatem in Belhaniam, ibique mansit. 18. Mane autem revertens in civitatem, esuriit. 19. Et videns Gei arborem unam secus viam, venit ad eam, et nihil invenit in ca nisi folia tantum, et ait illi : Nunquam ex te fructus nascatur in sempiternum. Et arefacta est continuo ficulnea. 20. Et videntes discipuli, mirati sunt, dicentes : Quomodo continuo aruit?

21. Rospnndcns autem Jesus, ait eis : Amen dice vobis, si habueritis fidem , et non haesitaveritis, non solurn de ficulnea facietis, sed et si monti huic dixeritis : Tolle, et jacti te in mare, fiet. 22. Et omnia quæcumque petieritis in oratione credentes, accipietis. 23. Et cum venisset in templum, accesserunt ad eum docentem principes sacerdotum, et seniores populi, dicentes : In qua potestate hæc facis? et quis tibi dedit hanc potestatem ? 24. Respondens Jesus, dixit eis : Interrogabo vos et ego unum sermonem : quem si dixeritis mihi, et ego vobis dicam in qua potestate hæc facio. 23. Baptismus Joannis unde erat? e creio, an ex hominibus? At illi cogitabant inter se, dicentes : 26. Si dixerimus : E cœlo, dicet nobis : Quare ergo non credidistis illi? Si autem dixerimus: Ex hominibus, timemus turbam : omnes cnim habebant Joannem sicut prophetam. 27. Et respondentes Jcsu, dixerunt: Nescimus. Ait illis et ipse : Nec ego dico vobis in qua potestate hæc facio. 28. Quid autem vobis videtur? Homo quidam habebat duos filios, et accedens ad primum, dixit :Fili, vade hodie operare in vinea mea. 29. Ille autem respondens, ait : Nolo. Postea autem, poenitentia motus, abiit. 30. Accedens autem ad alterum, dixit similiter. At ille respondens, ait : Eo, domine, ct non ivit. 31. Quis ex duobus fecit voluntatem patris? Dicunt ei : Primus. Dicit illis Jesus : Amen dico vobis, quia publicani et meretrices praecedent vos in regnum Dei. 32.Venil cnim ad vos Joannes in via justitiæ, et non credidistis ei ; publicani autem et meretrices crediderunt ei ; vos autem videntes nec pœnitentiam habuistis postea, ut crederetis ei. 33. Aliam parabolam audite : Homo erat paterfamilias, qui plantavit vineam, et sepem circumdedit ei, et fodit in ea torcular, et ædificavit turrim, et locavit eam agricolis, et peregre profectus est. 34. Cum autem tempus fructuum appropinquasset, misit servos suos ad agricolas, ut acciperent fructus ejus. 35. Et agricolæ, apprehensis servis ejus, alium ceciderunt, alium occiderunt, alium vero lapidaverunt. 36. Iterum misit alios servos plures prioribus, et fecerunt illis similiter. 37. Novissime autem misit ad cos filium suum, dicens-.Verebuntur filium meum. 38. Agricolæ autem videntes filium, dixerunt intra se : Hic est hærcs, venite, occidamus eum, et habebimus bæreditatem ejus. 39. Et apprehensum eum ejecerunt extra vineam, et occiderunt. i0. Cum ergo venerit dominus vinea', quid faciet agricolis illis? 41. Aiunt illi : Malos male perdet, et vineam suam locabit aliis agricolis, qui reddant ei fructum temporibus suis. 42. Dicit illis Jesus : Nunquam legistis in Scripturis : Lapidem quem reprobaverunt ædific.mtes, hic factus est in caput anguli : a Domino factum est istud, et est mirabile in oculis nostris? 43. Ideo dico vobis, quia auferetur a vobis regnum Dei, el dabitur genti facienti fructus ejus. 44. Et qui ceciderit super lapidem istum , confringetur; super quem vero ceciderit, conteret eum. 45. Et cum audissent principes sacerdotum et Pharisæi parabolas ejus, cognoverunt quod de ipsis diceret. 46. Et qua*rentes cum tenere, timuerunt turbas, quoniam sicut prophetam eum habebant.

Venu I. 1. Et **CUM APPROPINQUASSI NT HIEROSOLTMIS, H J '«.VENISSENT BETHPHAGE, AI> MONTI M OLIVETI, TUNC**

ii, i. ***J**,scs MIS,T ntos discípulos. — Marcus, xi, 1, habet : « Et cum appropinquarent Hierosolyma* et Bethaniæ, ad montem Olivarum, mittit duos ex discipulis. » Lucas, cap. xix, 20 : « Cum appro pinquassct ad Bethphage, ct Bethaniam, etc., misit duos discipulos. » Sed Marcus et Lucas loquuntur in genere ct in confuso, quia Bethphage, Jerusalem et Bethania sibi mutuo vicina» erant. Nam alioqui parliculalim ex S. Joanne, cap xn, vers. l et 12, liquet Christum præeedcnti sabbaio cornasse et pernoctasse in Bethania, ac sequenti die (quæ crat Dominica Palmarum) vicinius accessisse ad Jerusalem, sdlicct ad Bethphage, ct inde misisse discipulos ad adducendam asinam cum pullo : Bethphage enim crat vicinior Jerusalem. Unde ex Bethania, per Bethphage montem Oliveti et vallem Josapbat ibatur Jerusalem ; nam urbi Jerusalem immediate adjacet vallis Josaphat, quam interluit torrens Cedron; post vallem sequitur mons Oliveti, post montem vicus Bethphage, et inde Bethania.

Betrfhagr .— Ifebr. idem est quod *domus oris,* Bcihpbiscu in *ore vallis (Bcth* cnim est domus; *pha,* os; *ge,* vallis), ait Franciscus Lucas ct Pagninus in

.Vomito. *IMr., quia vicus* hic Betbphago situs est ni valle ad radices montis Oliveti m quadam montis cavitate, ct quasi ore (I). Rursum hic vicus situs erat quasi in ore vallis Josaphat, quod ns efficit via brevis cl stricta, per quam ex Bethpltage per montem Oliveti ibalur in vallem Josaphat, indeque per portam Auream in templum, l-ndc verisimile est quod ait Jansenius et Adriehomius, Bethphagc fuisse vicum sacerdotum, in coque agnos, capras et boves pro sacrificiis templi ali solitos : quare cx Bethphagc sacerdotes solebant educere agnos paschales aliasque victimas in templo (cui adjacebat Bethphagc) oflelendas. Eaque de causa Christus ex Bethphagc eum triumpho deduci voluit per portam Auream in Jerusalem el templum, ul ostenderet se esse agnum qui tollit peccata mundi, quem agni pas-‹hales figurabant.

Rursum triumphans voluit transire vallem Josiphat, ut innueret in eadem valle se in die judicii peracturum illud tremendum omnium omnino hominum judicium; ac sibi fideles et obedientes cado, infideles vero et inobedientes inferno adjudicaturum, uti ostendi *Jodia* cap. ni, 2. Jam ergo eum triumpho quasi Messias per hanc vallem oliequitans Hierosolymam, velul ejus rex et dominus, regni sui quasi possessionem capit, quod deinde gloriose perficiet in die judicii, *q. d.* Agnoscite, o Judæi, me ut vestrum Messiam, miliique credile ct obedite ; ut in dic judicii, quod in hac valle Josaphat peragam, vos cœlo adjudicem : si enim persistatis in vestra infidelitate, vos inferno tunc addicam. Hac decausa venio ex Bethania, ubi ante paucos dies a morte suscitavi Lazarum, uti omnes vidistis ct obstupuistis, ut ex hoc miraculo (quod vobis per hoc iter meum tacite refrico, et in memoriam revoco) cæterisque similibus a me patratis, cognoscatis me esse vestrum Messiam, mundi salvatorem ct redemptorem.

I'fK› hi Tunc Jesus misit mos discipulos.—S. Hilarius, Auctor *Imperfecti,* Beda et Glossa putant hos duos fuisse Petrum ct Philippum. Orígenes vero et Theophylactus censent fuisse Petrum et Paulum, tei licet typice, hoc est hos duos a Christo missos significasse et repraesentasse Petrum, qui futurus erat Apostolus Judæorum, et Paulum, qui futurus urat Apostolus Gentium : necdum enim Paulus conversus erat ad Christum, sed post ascensum Christi in cœlum conversus est, *Actor.* ix. Verisimilius Jansenius opinatur hos duos fuisse Petrum ‹t Joannem, quia paulo post hos præmisit Christus ad parandum agnum Paschalem : nil tamen certi hic definiri potest.

2. UICENS EIS : ire IN CASTELLUM , QUOD CONTRA VOS EST. —Græce xópr,v xxrïvivn tnx&r, Id est in *buc.tn.* virum qui ex opposito vel o regione vestri est ; ;1/xr' unde patet non significari hic Jerusalem, ut vult Lyranus; sed vel Belhphage, ut vult Jansenius, vel certe vicum aliquem oppositum Belhphage, ut vult Adrichomius ; nam Christus jam venerat Bethphagc, ut dixi vers. 1, nisi tò aciun venisset» ibidem exponas, *q. d.* Cum appropinquusset Belhphage.

Et **STATB! INVENIETIS ASINAM ALLIGATAM, ET PULLUM CUM EA : SOLVITE, ET ADDUCITE MIHI.—ChrlsIUS** hic res absentes, puta asinam ct pullum alligatos, intuebatur ut praesentes : quare certo eas Apostolis revelabat per donum prophetiæ, quod humanitati suæ contulerat ejusdem divinitas. Quare hic divinitatis sum dedit argumentum , ejusdem enim virtutis, scilicet divinæ, est praedicere futura ct revelare arcana, qualia sunt absentia. Eadem virtute Christus vidit et revelavit ea quæ Nathanael secreto egerat sub ficu, *Joan,* i, tô.

Audi singula hæc tropologice adaptantem conversioni peccatoris B. Petrum Damianum, homil. m *Dominica Palmarum :* « Bethphagc interpretatur domus buccae, ct est intellectus sacerdotum, per quam designatur confessio. Ad hanc Dominus venit, quia ad confitendum corda accendit. Castellum quod est contra Dominum et ejus discipulos , est animus obstinatus proprîæ deditus voluntati. Duo discipuli ad illud missi, sunt spes ct timor. Asina ct pullus alligati, humilitas et simplicitas. Hujusmodi enim animus aliquando novit quid sit humilitas, quid simplicitas, ct quod simpliciter ct humiliter sit vivendum ; sed quasi cas alligat ct reponit dum non vult eas opere exercere. Terret hunc timor ubi a malo resipuerit, minans cis tormenta. Confortat cum spes, si pœnRucrit, præmia pollicendo. Compungitur' his duobus animus. Solvitur asina et pullus, cum obviam Domino eundo Bethphagc confitetur se peccasse, ct promittit se deinceps humiliter ct simpliciter victurum. Et sic qui erat prius castellum diaboli, efficitur urbs fortitudinis nostræ Sion. Salvator ponitur in ca murus ct antemurale. Murus humilitas est, antemurale patientia. Egrediamur igitur, diarissimi, obviam Domino Bcthphage, compuncti timore pœnæ, ct spe cœlestis vilæ firmati, confitendo peccata humiliter et simpliciter , ambulando substratis vestibus nostræ carnalitatis, ut in nobis dignetur sedere Dominus, et nos secum in cœlestem Jerusalem introducere.»

3. Et si quis vobis aliquid dixerit, dicite quia Dominus (scilicet ego qui sum Messias, Deus 3½ et Dominus omnium) ms opus habet (ad solem-xj ¿ nem ingressum in Jerusalem, ut quasi rex ejusdem ibidem inauguretur); et conpestim dimittet (Arabicus, *mittet)* eos. — Noluit Christus invitis auferri asinam cum pullo, quod juro suo summo facere poterat, quia ejus providentia operalur uti fortiter, sic et suaviter : quare eadem virtute divinitatis suæ eorum inflexit animosj ut solvcatibus Apostolis afclnam cum pullo assentirentur, imo cooperarentur.

rom- Voluit Christus, qui htlcusquo per tres annos
tTC|r -b co,fltnuo pedes incesserat el totam Judæam cir-
qualiZ cumeundo perambularet, ostendero se regem esse Judœæ, puta Messiam, Davidis filium cl hæredem, ideoque regali pompa Jerusalem, quæ Judæœ erat metropolis, ingreditur : at non vehitur equo phalerato, vel curru aurato cum nobilium adequitantium turba, tubis clangentibus, purpura fulgens, uli faciunt reges terræ : sed vehitur asina, ut ostendat suum regnum esse alterius ordinis, scilicet spirituale et cœlcste, ideoque mite el humile, situm in contemptu pompæ, quanquain in Judæa asini sint nostris meliores et valenliores instar mulorum. Unde lilii principimi asinis inequitabant, ut patet *Judie.* mi, 14, ubi 70 filii et nepotes Abdon principis Israel dicuntur totidem asinis vecti. Sedet Christus, ait Anclor *Imperfecti,* « super asinam tranquillitatis et pacis, oneris patienlissimamac laboris. Non autem vides in circuitu ejus splendentes gladios, aut cætera ornamenta terribilium armorum. Sed quid? ramos frondentes, testimonia pietatis. Venit ergo mansuetus, non ut propter potentiam timeretur, sed ut propter mansuetudinem amaretur (1).

V r› I. Z ‹›ª tu. **4. Hoc AUTEM TOTUM PACTUM EST, UT ADIMI LEllhrvn QUQP DICTUM EST VER PROPHETAM (Zathdriam, cap. ix, 9)** dicentem :

v. t». Aan \ 8. Diciie fil ia Sion. — Putant aliqui hæc verba pe|-lla csso cx jSiU(C cap, LX‖? quasi Matthæus hoc testimonium confiet ex Isaia et Zacharia. Simplicius Franciscus Lucas et alii censent Clu istum citare solum Zachariam, sed non tam ejus verba, quam sensum proferre, u Dicite ergo filiæSion,» idem est quod a exulta satis (Ilcbr. *mcod,* id est valde), tilia Sion, jubila, filia Jerusalem,» ut habet Zacharias, caj>. ix, 9, quia rex tuus Messias te ingreditur, ut te salvet, uli sequitur. Zacharias enim hortatur cives Jerusalem, ut Jesum asina vectum velul suum Messiam et Salvatorem avide excipiant.

Nola: Jerusalem vocatur filia Sion, vel per synecdochen , qua a Sion parte urbis excelsiore et montana urbs lota dicitur Sion; vel per mulaphorarn, qua urbs Jerusalem subjecta monti Sion, ab coque protecta, ct in ejus sinu quasi filia requiescens, filiaSionis dicitur. Porro, per Jerusalem intdligil cives cl incolas Jerusalem metonymice : hos enim ad exultandum et jubilandum in Christi adventu invitat. Mystice hæc vera sunt in Ecclesia Christiana, quæ ul Jerusalem ct filia Sion est visio pacis, ideoque cum Christo suo jugiter exultai.

Ecce Rex (Messias) tuus venit tibi manscetcs, **SEDENS bUPEB ASINAM, ET PULLUM FILIUM SUBJUGALIS.** — Zacharias habet m filium asinœ : » hæc enim est subjugalis, quia jugum viri, vel principis in ea sedentis cl equitantis, sive aginantis, sustinet.

Reliqua quæ ad hano prophetiam perlinent explicui *Zachanœ* ix, 9, unde petita sunt.

6. Euntes autem discipuli fecerunt sicut pr.æ- Vert' *• cepit illis Jesus. — Prompta discipulorum obedicnlia notatur, quæ ineniit promptum heri obsequium, ut is sineret ab eis suam asinam cum pullo abduci, ut Christus prædixerat, non dubitans eos sibi remittendos fore. Unde Marcus, cap. xi, 4, ct Lucas, cap. xix, 33,idipsum satis exprimunt.

7. Er adduxerunt asinam et pullum; et im-Y*''–7- **POSUERUNT SUPER EOS VESTIMENTA** (GræCC ¡tifltti A, |Zar, id est pallia, sive extimas vestes, quasi stragula n. ?• ad ornatum et pompam) sua , et kux desuper sedere fecerunt. — Legit interpres Uáfeax», jam multi cum Syro legunt xotoiv, id est *sedit ;* Syrus habet, *sedit super illum,* scilicet pullum. Verius est Christum tam asinœ, quam pullo insedisse non simul, sed successive, ut dixi Zo*diar.* ix, 9. Prius asina usus est Jesus, ait Franciscus Lucas, deinde pullo : pullus forte par non fuisset ferendo sessori in montis ascensu descensuque, asina minus decuisset ingressum in urbem; itaque foris asina sequente pullo, pullo iu civitatem sequente asina vectus est (1). Præcipue vero mysterii causa his duobus jumentis voluit uli, ut significaret non solis iis quibus promissus fuerat, scilicet Judiéis, sed toti se mundo , id est duobus populis, quibus constat mundus, regnaturum, Judæis Mosaicœ legis jugo assuetis, quos asina ; el Gentibus, sine Dei lege viventibus hactenus, quos pullus figurarci. Nam a sicut peccatores equi sunt diaboli, ait Auctor *Imperfecti,* ita ct Sancti equi dicuntur Christi; » quanquam miles asinos potius amet Christus, quam feroces ac superbos equos.

Discipuli hi æque ac turba populi instincta et acta a Spiritu Sancto, sive ab ipsa deitate Christi, lotam hano regalem pompam adornavit, asinamque suis palliis quasi stragulis regalibus instravit; iisque Christum insidere fecit, ut ipsi quasi

(I) Rectius : belhphage, id est *domus ficuum, beth* enim e4 *domus; phng, ficiu.* Et revera omnis regio aL Hiero-«olyma tuque Belhaniam quo mox, per Bethpliage transunto, Christus iturus ent, licis abundabat. Unde lleus cxato.eatis miraculum , vcn». IU.

(I) la Judæa asine» notum est nostris fuisse valentiurcsol nubiliores, adeo ut ínter precipuos œgum ministros aliquis esset *Pnrfa.lux uaino/um cura),* quemadmodum in Gallia el alibi diu vjgueruui *Comites stabuli.* Igitur aliquem urbem ingrodi asino «dentem nil mirum aut vilo erat. Humilitatis tamen causi iherosolymam Christus hoc modo intraro volali, cl ila ipdinel inletloxoruni Judæi. Nam lune apud cus h ve eral notissima traditio, « venturum Messiam, si Israel fidelis mansissel, nubibus cœli vectum; secus, asino sedentem, v Quem annum, lunga nec ignobili genealogia excogitata, Rabbini asserebant uasciturum ab eis quibus insidebant primum Abraliain Isaacum immolaturus, deinde Mo^es dum iret in Ægyptum.—Coni. Sepp, op. cil. I. n, p. 13.

(1) linoicctiusdicitur *iniw super illis,* positum css» pro *super unum illorum,* scilicet super pullum, ut liquet cx aliis Evangelistis. Sic etiam infra, cap. xxvu, 44, *crucifixi,* pru *unu.t ex crucifixis.* Enallage est numeri qua pluribus indefinite tribuitur quod eorum uni convenit ; cujus mutationis passim occurrunt exempla in Scriptur», uli Gui. iu, *Judie,* xu, 7.

Messi® obsequeretur, cumque velut regem Judo» Bierosolymæ inauguraret : tota cnim hæc pompa facta est agenta, instigante et dirigente Christo, qui voluit hic prater morem equitare, uti regni sui aliquod specimen daret, conjunctum tamen paupertati ct humilitati, ideoque asina vectus est vili ct abjecta.

chH»- Ubi nota : Christus regalem hanc sibique insolitam pompam ct ingressum in Jerusalem adornare voluit variis de causis. Prima fuit, ut daret

Cinu Priai, regia? suæ potentia? et magnificenti® indicium quoddam et specimen, quia cum ea Messiam suum quasi altorum Salomonem venturum Judæi putabant, et etiamnum putant. Hac ergo specie ct pompa objecit se cis Christus, nc eum ut pauperem adversarentur et despicerent, uti fecerunt; ita tamen ut humilitatis et mansuetudinis mistis argumentis ostenderet regnum Messi© magis esse spirituale, quam temporale : ideoque a Zacharia hæc omnia voluit predici, ne Judæi hunc regem sine fastu regio venientem aspernarentur. Ita S. Chrysostomus ct Auctor *Imperfecti,* ct Eusebius, lib. VIII *fiemonstr.,* cap. iv. Secunda ct comitans causa fdit, ut Christus objiceret Pharisæis ct Scribis in hoc regali ingressu seipsum, quem agnoscere hoc facto possent et deberent, esse Messiam, nipote a Zacharia hoc loco promissum ct prodictum : sciebat tamen ipsos inde magis exacerbandos ct necem crucis ipsi machinaturos, quod ipse permittere statuit, ut sic mortis adeo expetit® compos fieret, pcr eamque nos redimeret : ita Auctor *Imperfecti.*

Tertji. Tertia fuit, ut responderet typo agni paschalis. Hic enim decimo die mensis primi solemn! pompa inducebatur in urbem, immolandus dic decimo quarto. Ita Christus quasi agnus Dei, qui tollit peccata mundi, dio decimo, puta in dic Palmarum, ingressus est Jerusalem immolandus dio decimo quarto ; ingressus est autem cum pompa et faustis turbæ acclamationibus, ut quia certus erat dc victoria mortis, peccati, inferni et dæmonum, triumphumducllopræcipcret,et triumphans duellum iniret.

Olirti. Quarta causa fuit tropologica, ut scilicet hoc facto rideret, et ridendam proponeret mundi gloriam, utpote cum sciret sc quinto post dic ab iisdem, a quibus in ingressu ita honorabatur, crucifigendum, eosdemque qui jam clamabant : c Hosanna filio David, n *q. d.* Vivat rex noster Messias, Davidis filius et lueres, post quatuor dies in tribunali Pilati clamaturos : « Crucifige, crucifige eum; > ideoque urbem a Tito et Romanis funditus evertendam : qua de causa in hoc, læto licet, ingressu suo, videns eam, ejusque cladem providens flevit, ut habet Lucas, cap. xix, 4L Rursum ut doceret suum suique sequacium regnum el gloriam in hac vita consistere in passione et cruce, ideoque eam non aversandam, sed ambiendam esse; ac læto animo et solemni cum pompa adeundam. Quocirca Martyres, Christi asseelæ, ad martyria quasi ad epulas; imo regnum el triumphum ibant gaudentes, albati el stipati fidelium choro, uti ibat S. Agatha, S. Cœcilia, S. Agnes, S. Laurentius, S. Vinccnlius, etc.

8. PLURIMA AUTEM TURBA STRAVERUNT VESTIMENTA Veri. 8. (pallia) sua in via (ut illæso pede incederet) ; alii **AUTEM CÆDF.BANP RAMOS DE ARBORIBUS (palmaTUIU,** jr' g' olearum aliisquo fructiferis, quibus mons Oliveti *Joan.xu* plenus est, ait S. Hieronymus), et sternebant 11' in via, — ut regi inaugurando piate® solent insterni tapetibus, ramis, frondibus, ad cum honorandum; sed turba hæc, cum non haberet tapetes, pallia sua Christo stravit, iis sc spolians cl nudans, quod magnum fuit observanti® ct reverenti® erga Christum indicium. Contigere hæc dic 20 marlii, cum in Palœslina, utpote regione calida arbores ramis et frondibus virent et decorantur ; nam dic 25 marlii passus et crucifixus est Christus, pula die Veneris, qui sequitur Dominicam Palmarum.

Tropologico : Remigius et ex co S. Thomas in *Catena :* a Dominus, ait, super asellum sedens, Hierosolymam tendit, quia præsidens sanci® Ecclesi® vel anim® fideli, ct eam in hoc sæculo regit, el post hanc vitam ad visionem coelestis patri® introducit. Apostoli autem et cœtcri doctores vestimenta posuerunt super asinam , quia gloriam quam acceperunt a Christo, Gentibus dederunt : turba autem vestimenta sternebat in via , quia crcdcntcs ex circumcisione, gloriam quam habebant cx lege, contemnebant; ramos autem dc arboribus procidebant, quia ex Prolibetis acceperunt exempla dc Christo quasi dc arbore virentibus. Vel turba qu® veslimenta stravit in via, significat Martyres, qui vestimenta sua, id est corpora, qu® tegumenta sunt animarum, pro Christo ad martyrium tradiderunt, vel significantur illi qui corpora sua pcr abstinentiam domant; illi autem ramos arborum proscindunt, qui dicta ct exempla sanctorum Patrum quærunl ad suam vel filiorum salutem, n

9. Turbe autem, quæ præcededant et seque— vm. 9. **DANTUR , CLAMABANT , DICENTES : I(OSANNA FILIO** David! — S. Joannes, cap. xn, 12, ait : a In cras- ^'r linum (id est postridie sabbati, quo Jesus venerai Bethaniam, puta in Dominica Palmarum) turba mulla, qu® convenerat ad diem festum (Pasch® instantis), cum audissent, quia venit Jesus Ilicrosolymam, acceperunt ramos palmarum ct processerunt obviam ei, cl clamabant : Hosanna, benedictus qui venit in nomine Domini rex Israel, n id csl Mcssias, quem velut regem divinum, per tot millia annorum hucusque avide cxpcctamus. Unde turba procedit ei obviam, cum ramis palmarum, tanquam victori et triumphatori ; palma cnim olim victores in agone donabantur. Ha explicat Ecclesia, dum in benedictione palmarum ita canit : u Palmarum igitur rami de mortis principe triumphos expectant; surculi vero olivam in spiritalem unctionem advenisse quodammodo

clamant : Intellexit cnim jam tunc illa hominum beata multitudo praefigurari, quia Redemptor humanis condolens miseriis, pro totius mundi vita cum mortis principo esset pugnaturus, ac moriendo triumphaturus. El ideo talia obsequens administravit, quæ in illo ct triumphos victoriae et misericordias pinguedinem declararent. » Erat enim Christus post quatuor dies in Parasceve , in onice do peccato, morte, diabolo et inferno triumphaturus, quod, licet turba nesciret, sciebat tamen Christus, ideoque palmis hunc suum triumphum a turba praesignari voluit, idque palam et solemni pompa, nimirum quinto die ante festum Paschæ, quo turba plurima, quæ undique Hierosolymam ad illud celebrandum convenerat, magno agmine prodibat in Bethphage, ut inde agnos paschales in Paschale (quod illo anno in vesperam diei Jovis incidebat) immolandos ct comedendos Hierosolymam educeret : quare inauguratio hæc Christi in regem Juda?æ magno populi comitatu, studio et devotione gloriose celebrata est. Inducebant enim Christum quasi agnum qui tollit peccata mundi, die Veneris proximo in cruce immolandum pro salute mundi, cujus agni paschales erant figuræ cl typi, ct si ipsi mysterium hoc lune ignorarent, sed Deus omnium præscius hæc dirigebat et ordinabat ad Christi gloriam cl nostram salutem, ulquc Judæi mentem reflecterent ad hanc Christi pompam, cx caque ipsum esse Messiam agnoscerent; nam hac pompa Messiam ingressurum Jerusalem praedixerat Zacharias, cap. ix, vers. 9, ct David Ps. cxvn,25 ; ideoque utrumque hic citai Matthæus, ul Judæi nolentes Christo credere, sint inexcusabiles. Omnia hæc facta sunt juxta legem, *Exodi* cap. xn, vers. 3 ct 6, ubi jubetur agnus paschalis seligi die decimo mensis primi cl apparari, ut die decimo quarto immoletur. Decima cnim dies Nisan , sive mensis primi, illo anno erat Dominica Palmarum, quæ nostro computa erat dies 20 marlii : nos cnim utimur mensibus solaribus, Judæi vero lunaribus.

i i quili ! ñt [». 1'1IUC.

Hosanna filio David ! — Sic ct Ægyptius ac Arabicus; Syrus vero, *Ouschano filio David;* Aethiopicus, *Ihisanna ¡ìlio David;* Persicus, *ilusiona filio David.* Quærcs, quid est «Hosanna?» *Primo,* S. Hilarius hic, et cx eo S. Ambrosius in cap. xix *Luas,* censent « Hosanna » significaro redemptionem domus David : sed hoc refellit S. Hieronymus, epist. *ad Damasum.* «Hosanna» enim non significat redemptionem, ejus tamen csl quoddam indicium ; salus cnim a Christo allata fuit redemptio nostra, ct hoc lanium videntur voluisse SS. Hilarius ct Ambrosius.

Secundo. *Secundo,* S. Augustinus, tract. 51 *in Joanncm,* putat a Hosanna» esse interjectionem gaudentis el obsecrantis, qualis est euge, eia.

Trillo. *Tertio,* Euthymius ait «Hosanna» significare laudem , ut derivetur ab ¡y *hoz,* id est fortitudo quod Noster et Septuaginta abbi vertunt laudem, ct mn *channa,* id est gratia. Unde ct Graeci *sanna* efferunt pcr duas dictiones.

Quarto, verum dico cum S. Hieronymo, Theo- frutto, phylacto, Pagnino, Caninio, Jansenio, Francisco 3,ne" Luca, Barradio ct aliis, «Hosanna» compositum ct conflatum (quod perperam negat Abulensis, *Quæst.* CXXX1V) esse cx yznn *hoscha,* id est *salva,* KJ *na,* id est *queeso;* dicendum ergo esset *hoscana,* id *est salva, quaeso,* vel *salva nunc;* sed pro *hoscana,* vulgo dicitur *hosanna,* quia littera y *ain,* quæ ultima est in *hoscha,* versa est in 7 *gamma,* cl 7 *gamma* in ∨ *nu* (id est in litteram *n)* ob sequens ∨ *nu* in voce *na,* uti fit apud Græcos per euphoniam. «Hosanna» ergo est acclamatio et appro catio salutis, id est prosperitatis et felicitai»; illius cnim est nota, perinde ac apud nos in victoria est *io Pxan, io triumphe.* Unde ct ipsum nomen «Hosanna,» licet sit Hebraeum, mansit tamen apud Græcos el Latinos.

Alludit, imo citat *Psalm.* cxvii,23 : « 0 Domine, salvum me (H *me* non habent Hebr., videtur cnim esse vox, pon Christi, sed populi Christo salutem apprccantis) fac : o Domine, bene prosperare, benedictus qui venit in nomine Domini.» Symmachus vertit, *obsecro. Domine, salvum me fac, obsecro;* Hebr. est. NOX N3 HyZHH ÍTUT NX bO nn'SïH HW *anna Jehovah hoscia na : anna Ichovah hatshcha na,* id est 0 *Domine, salva, quaso : 0 Domine, prospera, quæso,* regem nostrum Davidem, ejusque antilypum Messiam : da illi felix regni sui exordium, feliciorem progressum et felicissimum finem, a Hosanna» ergo acclamatur Messia?, quasi novo regi Israelis, in ejus inauguratione, uti nos acclamamus : Vivat rex, vivat princeps.

Hinc el Psalmo illo cxvii, vers. 24, praecedit : a Hæc dies quam fecit Dominus : exaltemus et lælernur in ea. » Causa præcessit vers. 21 : a Lapidem , quem reprobaverunt (edificantes, hic factus est in caput anguli. A Domino facium est istud, cl est mirabile in oculis nostris. » Ubi Chaldæus de Davide vertit : David primo rejectus, deinde factus rex populi, quasi lapis angularis nectens sibi Judam ct Jerusalem, id est tam duas, quam decem tribus. Melius S. Matthæus de Christo hæc explicat, *q. d.* Christus a Judæis in vita et morte rejectus et crucifixus, factus est lapis angularis Ecclesiæ post resurrectionem, utpote qui totum Ecclesiæ ædificium contineat et connectât umendo Judæos et Gentes in eodem Ecclesiæ suæ sinu, ideoque illi «Hosanna» decantamus ct apprecamur.

Nonnulli censent « Hosanna » sumptum esse ex festo Tabernaculorum, quo Judæi exultantes cum ramis arborum crebro ingeminabant et vociferabantur « Hosanna, » ac in precibus el Litaniis Deo plebs tota identidem responsabat : « Hosanna, » id est salva nos; sicul Christiani in Litaniis ad singula pestis, famis, belli, etc., mala et flagella responsant : « Libera nos, Domine. » Quocirca Judæi ipsos quoque ramos vocabant *Hosannas,*

Uti cx Chaldæo, Thahnnd ct Elia ostendit Angelus Caninius, tract, *fíe Komin. Ilcbr.,* cap. iv, et ex co Jansonius, Franciscos Lucas ct alii. Veruni hoc « Hosanna d Chaldæi ct Thainiudicoriim, posterius est nostro « Hosanna n Christi : nain Thalmudici et Chaldæus posteriores fuere Christo; quare potius istud ex hoc. quam hoc cx illo desumptum est. Addo «Hosanna» festi Tabernaculorum esso « Hosanna » afflictionis ct deprecationis; « Hosanna» vero Christi hic esse cxultationis, jubilationis ct triumphi : hoc ergo ab illo differt tantum quantum litania a triumpho.

Turba ergo hæc Hei instinctu in hanc acclamationem «Hosanna,» quæ lætantium et triumphantium est, in Christi laudem erumpit, œque ac infantes, vers. 15, licet occasio illius fuerit memoria magni illius miraculi, scilicet suscitationis Lazari, quæ paulo ante ibidem, putain Bethania, facta fuerat a Christo, ut patet *Joan,* xi, 15, ctxu.9,17.

Fil io Da v id, — Messine sive Christo, Davidis regis filio et hæredi : *Primo,* mulli veteres hæc ad turbam referunt, quasi ipsa salutem poscat a suo Messia, *q. d.* Hosanna filio David, id est salus nostra est a filio David, vel salus nobis obtingat a filio David, puta ab hoc Messia nostro. Ha Orígenes, S. Hieronymus, Beda, Hilarius hic, S. Ambrosius in cap. xix *Lucae,* et Ircnæus, lib. IV, cap. IV.

Secundo, alii rò a (ìlio David » referunt non ad « Hosanna, n sed ad « dicentes » </. d. Dicebant filio David, id est Christo, salva me, qui sura populus tuus, o fili David, id est o Messia rex noster, Tô enim *me* habent Latini codices, *Psal.* cxvn, 25. Ita S. Hieronymus, 'iheophylaetus, Eusebius et Genebrardus in *Psal.* cxvn.

Verum dico populum hic directe acclamare « Hosanna, » non sibi, sed Christo regi suo, inique apprecari salutem, indirecte tamen cl consequenter sibi quoque camdem flagitare ; salus enim regis est salus populi.

« Hosanna» ergo « filio David,» idem est quod « salva, quæso, filium Davidis, n Sic enim vertendum fuisset, juxta luitinam syntaxin; sed Interpres Grœcus, œque ac Latinus, secutus est hcbraisinum. llebrœi enim verbum JTOÌH *hosca,* id est *salta* construunt aliquando cum b *lamed,* qui est articulus casus dativi, ac subinde accusativi. Petit ergo turba rogatque Deum, ut salvet el prosperet Messiam, ut sub eo salvi el felices vivant omnes, sicut novo regi populus acclamat : < Nivat rex! » Aut potius et simplicius, «Hosanna lilio David,» id est, solemne illud « Hosanna d Davidicuui Jesu, quem promissum et hactenus expi:<latum Davidis filium agnoscimus, sit, contingat, acclametur unanimiter a nobis. Quæ est vox acclamatioque populi Sancti Spiritus Instinctu agnoscentis Jesum filium David, id est Messiam, eique congratulantes tanquam regnum Davidis pains, cujus per ipsum restauratio jam diu foret expeetata, ineunti; denique salutem, prosperitatem fauslaquo omnia illi a Deo procantis, eadem* que sibi ipsi per illum lœte promittentis. Ubi enim Christus filius David appellatur, illic respectus est ad regni Davidici restitutionem. Ita Francisons Lucas.

Porro Caninius, loco jam citato, sic exponit : «Hosanna filio David,» id est, manibus gestamus «hosannas,» id est ramos palmarum, «filio David,» ul scilicet eum velut regem Messiam honoremus, ipsumque quasi victorem et triumphantem ovantes comitemur. Vel « Hosanna filio David,» id est praescindito ramos, quos quasi hosannas filio David offeratis, sicut Poeta dixit: « Manibus date lilia plenis. » Verum aliud crai «hosanna » festi Tabernaculorum, scilicet instar litaniæ cujusdam, aliud turba! hic per «hosanna» Christo triumphum acclamantis et gratulanti*, uti paulo ante dixi.

Planius et plenius dicas, a populo hic Christo acclamari «Hosanna filio David, » *q. d.* 0 Domine, non tantum salva Messiam nostrum, Davidis filium et hæredem, sed et ipsi vira salvandi fideles omnes in ipsum credentes ¡psique subditos, tribue, ut salus tua divina a te in Christum tam abundo derivetur, ut ipse camdcm in nos emanet ct effundat. Verba enim conjugationis *Hiphil* sunt summe activa, unde sæpe duplicem actionem significant; *hosca* ergo, id est salva, significat salva Christum, simulque fac ul ipso subditos suos salvet, ul scilicet ipse, uti vocatur, sic revera sit *Jesus,* id esi salvator mundi. *Jesus* enim derivatur a JTCP *tasca,* id est salvavit , quod in *Iltphil* adaucta actione habet ITOMI *hosca.* Hac dc causa Interpres vertit, « filio David,» in dativo, cum alias vertendum esset, « filium David, » in accusativo. Dativus enim significat Christo a Deo datam salutem, id est vim salvandi omnes, quasi ipsi soli propriam. Hoc nola, quia a nullo, quod sciam, animadversum est.

Ilie ergo Christus, quasi rex Israelis gloriosus, potens el triumphator, cui neme resistere valeat, quasi inauguratur in Jerusalem, civitate regia, in qua olim gloriose regnarat David et Salomon, patres Christi, ut ipse regnum eorum collapsum rcslilual, imo perficiat, ct ex terreno coeleste, ex humano divinum, cx temporali œternum efficiat, cui proinde plebs per *hosanna* partim applaudit, partim apprecatur salutem, id csl felicitatem oraneque bonum. Hoc est quod ait Marcus, cap. xi, 9 : « Et qui praeibant, et qui sequebantur, clamabant, dicentes ; «Hosanna, benedictus qui venit in nomine Domini : benedictum quod venit regnum patris nostri David, hosanna in excelsis. »

Porro, hoc suum Ecclesia» regnum quasi iniit Christus quinto post die, scilicet in Parasceve Pascli®, dum in cruce de peccato, mundo, dæmone et inferno triumphavit, omnesque gentes

eorum potentate, quantum rcl ex parte nun, exomit et gubjugavit : quocirca Ecclesia in Miwa votiva do passione ChriMl illi occinit: «Tibi gloria, hosanna; tibi triumphus et victoria; tibi smnnun laudis et honoris corona, alleluia. » Tunc enim « regnabit a ligno Deus, p Hinc rursum Ecclesia in benedictione palmarum Deurn orat, a ut portantes palmas et ramos olivarum, bonis actibus occurramus obviam Christo, ct per ipsum in gaudium introeamus œternum. »

Benedictus (supple, sit) qui venit (Cnece, ò •p7/j/tvx, id est ille veniens, qui venturus scilicet erat, vel expectnbalur) in nomine Domini. —7. d. Deus benedicat, secundet, prosperet et gloriosum efficiat regnum Messim regis nostri, ipso enim venit ad nos « in nomine Domini, p id est auctoratus , missus et donatus a Domino, Sic *Jcrtm.* cap. tv, 10, dicitur : a Locutus es ad nos in nomine Domini, « id est jussu, auctoritate el vice Dei; ct cap. in, 17 : « Congregabuntur ad eam (Jerusalem) omnes gentes in nomine Domini, p

Alludit ad *Psal.* xuv, 4, ubi David de Christo vaticinans, ait : «Accingere gladio tuo super femur tuum, potentissime, etc.; intende, prospere procede, ct regna, p Christus enim csl rex Israel, ait S. Augustinus in cap. xii *Joan.,* 23, co quod mentes regal, quod in internum consulat, quod in regnum cœlorum credentes, sperantes amantesque deducat. »

Tropologice Hemigius : «Christus, ait, venit in nomine Domini, quia in omnibus bonis operibus non suam, sed Patris gloriam quæsivit. »

Hosanna in altissimi*!— Jansenius explicat, 7. *d.* Salva Messiam, tu Domino, qui esci habitas in cœlisaltissimi*. Melius Franciscos Lucas, Maldonatus cl olii præposilioncm, id est tn, pro (0 min, id est *dc,* more Hebreo accipiunt, 7. *d.* Tu, o Domine, dc cœlo, imo de altissimo cœlorum culmino, salvaci fortuna regem Messiam. Apprecantur enim Mcssiæ salutem, non ab homine terrenam et caducam, sed a Deo divinam, cœlestem et œternam, ul scilicet Deus divinitus eum salvet eique vim salvandi alios tribuat : ut nimirum Christus per gratiam suam, omnes suos fideles et sanctos ad æternam salutem, felicitatem, regnum el gloriam perducat. Hinc Orígenes « Hosanna n explicat restitutionem in vitam ælcrnam ; hoc enim innuit ri «in altissimi*, p vel, ul ipse legit, *in excelsis,* scilicet salutem hanc quæri non in terra, sed in cœlis. Rursus S. Hieronymus : « Ostenditur, ait, adventus ('liristi totius mundi salus esse, terrena jungens cœlestibus. » Addit Glossa : « in excelsis, n quin Christus etiam angelorum est salus, quorum munerum implet. Unde Emmanuel Sa addit etiam angelos, qui in excelsis sunt, hic invitali ad triumphum et laudem Messim. Quocirca Lucas, cap. xix, 38, pro «Hosanna» habet « pax in cœlo » id est salus, prosperitas omneque bonum (hoc enim liebræis notat pax) de cœlo in Messiam tl porcum in nos a Deo dimanet et depluat; «et gloria in excelsis, » supple, sil Deo Mearim datori. Aut potius « gloria» scilicet regni, firma, magna et continua, hoc est gloriosum regnum; «in,» id est de excelsis, puta de cœlo divinitus detur Messia nostro. Ita Frandscus Luczj. Rursum sublimius: «Pax (sit) in cœlo, » ut scilicet Deus hucusque hominibus offensus, Christo, et per Christum nobis sit propitius, atque angelos hominibus, eœlum terre, Deum Synagogæ reconciliet. « Hinc nonnulli, ait S. Chrysostomus, Hosanna interpretantur gloriam, alii resurrectionem ; nam ct gloria illi debetur, et redemptio illi competit, qui omnes redemit, » 7. *d.* Gloria ct laus sit Deo universorum, qui est in excelsis. Idem cecinerunt angeli in nativitate Christi. Verum « Hosanna » proprie non gloriam, sed salutem significat : ted salus nostra per Chri«tum fuit gloria Dei. Alio sensu, in prolatione sacrificii Miss», Tri agio, Sanctus, Sanctus, Sanctus, additur : « Hosanna in excelsis : benedictus qui venit in nomine Domini,» ut scilicet non Christo, sed nobis per Christum salutem precemur, postulando ut et ipse ab omnibus benedicatur, colatur, laudetur, ac vicissim benedictiones et gratias suas copiose in nos effundat. Addit Lucas, cap. xix, 41 : a Et ut appropinquavit videns civitatem, flevit super eam, dicens : Quia si cognovisses et tu, » clc., quia providit ct prodixit horrendum ejus supplicium, et excidium per Titum ct Vespasianum.

10. Et cum intrasset Hierosolymam, commota **veri. ic.** **EST UNIY1RSA CIVITAS, DICENS : QUIS EST HIC? — qui** cum tanto honore, plausu, congratulatione, quasi rex Israelis Hierosolymam ingreditur, idque spectantibus Scribis et Pharissis, imo romanis Tiberii Cæsaris militibus, qui non fercbant alium Judœœ regem dici, quam Cassarem. Quart? Chi istos hic se ut regem gerens certum adiisset capitis periculum, nisi ipse vi suæ divinitatis omnes tam Judæos quam Romanos obstupefecisset, cosque quasi attonitos reddidisset, ut nemo in cum manus injicere auderet, imo ncc dc injiciendo cogitaret. Ita Abulcnsh et alii.

11.Porti I AUTEM DICEBANT : HIC EST JESUS V-e» tt Propheta a Xazarftu Galuju.—

id est ille Propheta, scilicet per excellentiam, qui omnes Propbetas prædicationc, sanctitate, potentia et miraculis longe superat et transcendit, ideoque csl Messias rex Israelis. «A Nazareth : » licet enim Jesus esset natus in Belhleem, tamen in Nazareth erat educatus. Christus hac sua gloria dedit occasionem suæ necis; Scribæ enim per illam ad ejus invidiam et odium concitati, post quatuor dies cum crucifixerunt. Nimirum Deus omnium præscius, hæc omnia partilo positivo, partim permissive ordinabat, ut ex iis eliceret majus bonun, scilicet redemptionem mundi per Christi mortem faciendam. Malitia urco Scribarum implevit Dei consilium et deci -

turn de morte *Christi et* redemptione mundi, uti docet S. Pe(ru<, *A'tor. n.*

Ven tí. *V* v2-' A: * • •«. n. ° r\– t ¿d- eUa>|K

12. Er OTIUHT JESUS IN TEMPLUM DEI, ET EJICIEBAT OMNES VENDITOS. — Jesus ingrediens Jerusalem, non arcem Sionis, quasi alter David, sed templum adiit, ut ostenderet so essa Filium Dei i›Ahrâ,qni *n lûmjilo colebatur/ iliique honorem *hic* sibi a populo attributum, omnemque gloriam suam acceptam referret, quem non alio fine susceperat, quam hoc, ut homines ad Deum adduceret Quocirca non est dubium Christum in templo Deo Patri gratias egisse, quod se velili Messiam toti urbi patefecisset, imo totius populi applausu glorificasse!. Rursum prima Jesu, ulpote Pontificis ct Messim, cura erat templi. Undeingrediens urbem, illud primo adiit, ut nos idem facere doceret. Hac de causa iter suum adornavit per Bethaniam (ubi suscilarat Lazarum) ct Bethphage, quæ erant ex opposito templi, ut per illas Matim pergeret ad templum.Nam, ut dixi vers. 1, Christus cx Bethphage transiens montem Oliveti, inde per vallem Josaphal directe perrexit ad portam Auream (quæ tam templi erat, quam urbis), juxta quam erat aquila aurea erecta ab Herode : quare per portam hanc illico ingressus est in templum.VideAdrichomium in descriptione Jerusalem, iter hoc Christi graphice delineantem, qui ct addit tradi a nonnullis Auream hanc portam solere esse clausam, sed ad adventum Christi quasi per miraculum fuisse reseratam.

etri*. htni ? i?s te- tum rrr “ tnm. qoM it»- «“•

Nota: per templum hic intelligi non Sanctum, ncc Sanclum Sanctorum (in hoc enim soli Pontificis sacerdotibus fas erat ingredi), m Ulud solis sacerdotibus fas erat ingredi), sed atrium templi, in illud enim intrabant laici oratur* spectaturi sacrificia quæ fiebant in atrio sacerdotum ante Sanctum : hoc enim atrium erat quasi populi templum. Christus enim non erat sacerdos Leviticus, quia non erat prognatus ex Levi ct Aaron : quare Sanctum ingredi non poterat, ncc atrium sacerdotum, sed tantum atrium populi. Quare quæ de genealogia Christi, quasi oriundi ex tribu Levi ejusque sacerdotio Levitico, confinxit Faustus Manichæus apud S. Augustinum, lib. XXIII *Contra* eumdem faustum item Theodosius, Judæorum princeps tempore Justiniani Imperatoris, quæ recitat Suidas verbo *Jesus Christus,* a Suida et nonnullis nimis temere credita, ut somnia el errores fabulosissimos nemo doctus uon jam ridet; imo Vilalpando, tom.II, lib. III, cap. ix, censet hoc atrium fuisse Gentium. Quis enim credat hos negotiatores intima penetrasse, cum in extimis commode sua vendere possent? Præsertim quia Christus eodem die ct loco egit cum Gentibus, ut patet *Joan,* xu, 20. Gentiles autem non poterant ingredi atrium Judæorum, sed Gentium, quod erat ante atrium Judæorum. Hoc atrium ergo erat porticus Salomonis, puta pars orientalis porticus Salomonis in atrio Gentium, in quo vendebantur columbæ. oves ct agni imm^' ndi in templo, quos Christus ex eo ejecit. Atrium enim Gentium erat quasi templum Gentilium, in quo proinde non decebat emi ct vendi.

Et ejiciebat omnes vendentes et ementes in templo, — non in ipso dio Palmarum, sed postero die : nam Marcus, cap. xi, vers. 11, qui exacte et sigillatila hæc Christi a Dominica Palmarum, usque ad diem Veneris, quo passus et crucifixus est, acta per dies singulos consignat, dicit *altero dic* a Dominica Palmarum quo hic solemnis Christi ingressus in urbem contigit, hoc est, feria secunda, sive die lunæ hœo a Christo in templo esse peracta. Christus ergo Dominica Palmarum solenmi pompa ingressus est urbem et templum, in coque oravit ct Deo gratias egit; deinde sub vesperam ex urbe egressus est Bethaniam cum duodecim Apostolis; ac postero die lunæ in urbem et templum regressus, ex eo ejecit ementes et vendentes, uti narrat Marcus, xi, vers. II, 12 et 15. Quare hic in Mallhæo est hyperbaton, sive inversus historiae ordo; voluit enim ipse cum ingressu Christi in templum jungere ejectionem ementium c templo, brevitatis studio, ne rursum ingressum Christi in templum postridie facium narrare cogeretur. Porro, eos ejecit Christus e templo, id est atrio templi, duabus de causis. Prior est, quod non deceret res illas vendi in templo, sed in foro. Templum enim est domus orationis, non negotiationis, ut ait Christus. Postcrior, erat avaritia et usura sacerdotum. Hi enim per suos vel famulos, vel institores, oves, hædos, columbas vendebant care iis qui illa offerre volebant in templo, præsertirn peregre venientibus et pauperibus, a quibus ob dilationem solutionis lucrum per usuram extorquebant. Unde a Christo vocantur latrones. Ita S. Chrysostomus ctalii. Denique bis ejecit Christus ementes e templo : *primo,* initio prædicalionis suæ, *Joan,* n, ii ; *secundo,* sub finem ejusdem, quatuor diebus ante mortem suam, ut palet ex hoc loco. Ha S. Chrysoslomus, Augustinus, Euthymius, Theophylaetus, Jansenius, Maldonalus, Toletus el alii.

Chrif. lus pio, oh Bis 'llt" ¿rafci ¡ u apto,

Er mensas nummulariorum (Syrus, *trapczitanun)* ET CAIHEDRAS VENDENTIUM COLUMBAS EVERTIT. — uNummulariorum,» Græce, /.oxu&çùv; *Collyba* autem, ut ait S. Hieronymus, dicuntur, quæ nos appellamus a tragemata, » vel vilia munuscula : verbi gratia, frixi ciceris uvarumque passarum, el poma diversi generis ; igitur quia usuras accipere non poterant collybista qui pecuniam fœnerati erant, pro usuris accipiebant varias species, ut, quod in nummo non licebat, in his rebus exigerent, quæ numinis coemuntur ; quasi non hoc ipsum Ezechiel prædicaverit, dicens : Usuram et superabundantiam non accipietis, » Ezcch. xxii.

Cdlj.

Verisimilius Jansenius ct alii ex ilcsychio et Polluce censent hos collybistas non mutasse pecuniam, sed commutasse duntaxat monelam, ut pro aurea darent argenteam, pro majore mino-

rem, pro peregrina domesticam ; idque cum auctario ct lucro ; collybista ergo crani campsores ila dicti a id est exigua moneta, aut nummus quem dabant pro contrectanda pecunia.

Trupoi Tropologice: nummularii sunt simoniaci, imo quivis peccatores, qui animam suam, quæ templum est Dei, suis luxuriis ct sceleribus profanant, juxta illud : « An nescitis, quoniam membra vestra templum sunt Spiritus Sancti ? n I Cor. vi, 19; et : a Si quis templum Dei violaverit, disperdet illum Deus,» I *Corinth.* ni,17. ItaS. Hieronymus, Orígenes et Auctor *Imperfecti.*

Et catuedras. — Id est *sedes,* ut vertit Syrus, in quibus sedebant venditores et venditrices columbarum : lue enim a feminis vendi solent, quæ, quia debiles sunt, ut diu stare nequeant, hinc sedes sibi procurant, juxta illud Martialis :

Inter femineas tota quæ luce cathedras
Desidet.

Mirum est uni homini pauperi, qualis est Christus, omnia sacerdotum lucra in templo subvertenti, neminem eorum restitisse. Unde S. Hieronymus censet hoc maximum fuisse Christi miraculum, quod solus ipse potuerit « ad unius flagelli verbera tantam ejicere multitudinem, mensasque subvertere ct cathedras confringere, et alia facere, quæ infinitus non fecisset exercitus. Igneum enim quiddam atque sidereum radiabat ex oculis ejus, et divinitatis majestas lucebat in facie.» Hucusque S. Hieronymus. Christus ergo hic ingentem religionis et templi ostendit zelum implevilque illud *Psalmi* lxyiii, 10: « Zelus domus tuie comedit me, » ut ail Joannes, n, 17.

Mystice : vendunt columbas, qui pecunia vendunt gratiam Spiritus Sancti, puta ordinationem, sacerdotia ct beneficia : columba enim est symbolum Spiritus Sancti. Ita Orígenes.

Veri. is. 13. Et dicit eis : Scriptum est *(Isaiæ* lvi, 7) :
.var. n, Domus mea, domus orationis vocabitur : vos autem
iû; ICISTIS ILLAM SPELUNCAM LATRONUM. — ArabìCUS,
/ocn. n, *speluncam latronibus.* « Latro enim est , ait S. Hieronymus, et templum in latronum convertit speciem, qui lucra de religione sectatur, cultusquo ejus non tam cultus f)ei, quam negotiationis occasio est; » quia scilicet sacerdotes hi, toti lucro intenti, honesta templi specie, quasi in spelunca latitantes, cara venditione, usuris aliisque fraudulentis modis ct artibus peregrinos ct pauperes exspoliabant, imo expilabant, uti faUUo ciunt latrones. «Latro enim,aitS. Isidorus, lib. X
' lo *Ktymol.,* littera L, incessor est viarum a latendo dictus : melius autem latro est quasi *latero,* quia a latere insidiatur viæ. » Et Varro, lib. VI *De*
Aiu *ii-Lingua Latina:* « Latrones, ait, dicti a latere,
' 'I1101* circa latera haberent ferrum. » Et Sextus
1 *' Pompeius, *De Verb. Signif.,* littera L : « Latrones, ait, eos antiqui dicebant, qui conducti militabant, âzô vr.ç Xarpiaç (id est a mercede) ; at nunc viarum obsessores dicuntur latrones, quod a latere adoriantur, vel quod latenter insidientur. n

Alludit ad *Jcremiœ* vu, H, ubi ait Deus : « Numquid ergo spelunca latronum facta est domus mea, in qua invocatum est nomen meum in oculis vestris? Ego, ego sum : ego vidi, ait Dominus. » Putabant enim hi semiathei sc suaque scelera abscondere, ne a Deo viderentur, sicut latrones abscondunt sc latcntque in speluncis.

Nota : Templum dicitur domus Dei, non quasi T* in eo, velut in domo, Dens corporaliter inhabitet » (hoc enim negat S. Paulus, *Actor,* xvn, 24), sed n br quia templum est locus deputatus ad colendum Cuf? ct orandum Deum, in quo Deus preces orantium exaudit : templum vero Christianorum specialiter dicitur domus Dei, quia in eo corporaliter habitat in S. Eucharistiae sacramento Christus Dominus, ait S. Thomas.

Tropologice : templum e^t domus, non confabulationis, non speculationis, non potationis, non comessationis, sed orationis. Videant ergo quam a Christo flagellandi sint, qui illud garriendo, circumspiciendo, lasciviendo, potando profanant. Nam, ut ait Beda in cap. n *Joan. : a* Videbantur licite vendi in templo , quæ ad hoc emebantur, ut in eodem templo offerrentur Domino : sed nolens ipse Dominus aliquid in domo sua terrenæ negotiationis, ne ejus quidem quæ honesta putaretur, exhiberi, dispulit negotiatores injustos, et foras omnes simul cum iis quæ negotiabantur, ejecit. Quid ergo, fratres mei, quid putamus faceret Dominus, si rixis dissidentes, si fabulis vacantes, si risu dissolutos, vel alio quolibet scelere reperirei irretitos, qui hostias, quæ sibi immolarentur, ementes in templo vidit ct eliminare festinavit? n Præsertim quia hi ementes et vendentes non degebant in ipso templo proprie, sed in atrio templi duntaxat, imo in atrio omnibus gentibus communi, et tamen inde a Christo ejecti sunt ; quid ergo faciet Christianis, in templo ipso coram SS. Sacramento hæc ipsa el indigniora patrantibus?

Hinc disco quanta reverentia debeatur templo, scilicet quæ debetur domui Dei ; de eo enim dicit Christus: « Dumus mea; » quare sicut hems injuriam domui suæ factam, ut sibi factam persequitur ct ulciscitur : sic et Christus hyuriam templo illatam, sibi illatam æstimat, ac ut talem punit et vindicat. Quare apposite monet S. Augustinus iu *Regula :* «Nemo, inquit, iu oratorio aliquid agat, nisi ad quod factum est, nude et nomen habet, p Vide dicta *Isaia* lvi, 7, et *Levit.* ix, in fine capitis.

11. Et accesserunt ad eum cmci et claudi, El curavit eos, — ut per hæc miracula ostenderet se esse Messiam, imo Deum, ideoque merito hae populi acclamatione el pompa fuisse decoratum. Hæc enim miracula patraturum Messiam prædixil Isaías, cap. xxxv, 5; atque hæc digna erant Christo, æque ac templo : quæ proinde pro ava-

ris pecorum venditionibus ct nundinationibus Christus substituit»

V< t‘. VIDENTES AVTFM PRINCIPES SACERDOTUM ET SCUÍHF MIRABILIA QUA FECIT, ET PUEROS CEAM AN FES ¡X TEMPLO, ET DICENTES Ζ HOSANNA FILIO DAVID, indignati sunt, — tum quia invidebant Chrislo hanc gloriam, him quia ægre ferebant suas nundinationes ct lucra c templo fùisse ejecta.

Vr ia. <6. Et dixerunt ei : Audis quid isti dicunt? Jesus autem dixit eis : Etique. Nunquam legistis, quia ex ore infantium et lactentium perFBCIST1 laudem? — *Ps.* vin, 3. Ilcbr. est *VJ* THO> *iissadta oz,* id est *fundasti fortitudinem* ; Aquila, *fundamenta ¡cristi potentium;* Sexta editio, *constituisti robur* ; Tertullianus , lib. *De Anima* , cap. MX : *expedivisti laudem;* Syrus, *direxisti* Accii- *laudan;* Arabicus, *parasti laudem,* hoc est, pro- ◖'Λ basti, confirmasti, perfecte laudabilem fecisti popmri. lentiain tuam, dum ex ore infantium elinguium, ct necdum fari loquique potentium, laudem et gloriam tuam exprimis. Fecisti enim ut in die Palmarum infantes cum populo acclamarmi Christo : a Hosanna filio David, n S. Hilarius et Aiiclor *Imperfecti per* infantes accipiunt pueros jam fari loquique putentes. Verius S. Chrysostomus, Euthymius et Thcophylactus censent hos vere fuisse infantes fari nescios, uti hic expresse dicitur. Unde Syrus vertit : *Ex ore puerulorum ct infantium direxisti laudem;* idcoque addit Lucas, cap. xn, 40, Christum dixisse : u Si hi tacuerint, lapides clamabunt : » quo significatur divino instinctu et miraculo actos et impulsos infantes, acque ac pueros Chrislo acclamasse, « Hosanna, » quod non intelligcbant, imo quod infantes naturaliter ettari necdum poterant. Causa fuit, quam subdit Psalles, *Psal.* vm : « Ut destruas inimicum et ultorem, n ut scilicet per ora infantium confundas Scribas et Pharisæos Christi inimicos, doceasque ipsos esse amentes el insipientiores infantibus, qui Jesum ut Christum agnoscunt, laudant, glorificant. Sed hæc ultima Psalmi verba studio sublicuil Christus, ne Scribas nimium P„,. j exasperaret. Simul innuit liic Christus infantes ' » *\◊* pi¿eveniendos esse, ut, cum loqui incipiunt, do- *lap” C4:anlur* proloqui, ac prima eorum vox sit: U, ‘4u. ■ Hosanna, Jesus, Maria, » etc. Hic S. Hieronymus scribit ad Blæsillam, ut Paulam filiolam (S. Paul® quasi aviæ neptem), primum ut fari incipit, • alleluia p ettari et pronuntiare doceat ; uti noster U. Franciscus Borgia, prima, cum infans esset, Tcrba sonare • Jesus, Maria, n edoctus est, teste llibadeneira in ejus Vita. Sic trisagion, puta, « Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth, n revelatum fuit puero rapto in aera, cum Con^tantinopoli grassaretur terne motus, qui ces- : avii mox, ut populus a puero edoctus trisagion conclamavit, anno Christi 446, sub Theodosio Imperatore, teste Damasceno, tract. *J)e Tiisagio.* Gaudet enim Deus puris puerorum laudibus : pueri enim dicuntur a puritate, ait Vano, quod impuberes sint, et puri quasi angeli terrestres.

Arias Montanus, in *Psal.* n, advertit infantes in Dcomt> quacumque gente vocem FV «‹i/i sonare, quod est nomen Dei, et abbreviatimi *Jchova,* sieque |0f*L i. nominis sui admirabilis initia el fundamenta, vel II* ab ipso infantium ore firmiter jacta, Deum sibi vindicare. Ibidem Arnobius negat quemquam esse hominem, qui non cum Dei notione diem prima? nativitatis intraverit, imo bruta, arbores ct saxa, si loqui possent, clamatura cunctorum Dominum Deum. Sic Plato, lib. X *De Ilcpubl.,* ct Cicero, lib. I *De Natura deorum,* docent nos cum lacte matris sugere Dei cognitionem ct laudem. Lyranus distinguit triplicem puerorum Deum Tripli laudantium ordinem. Primi sunt qui laudant r* Deum morte, non ore, uti fuere innocentes pro Christo ab Herode occisi. Secundi, qui ore, non morte, uti fuere hi canentes Christo ‹¢ Hosanna. » Tertii, qui ore simul ct morte laudarunt Deum , uti fuere S. Agnes 12 annorum, S. Pancratius 12, S. Vitus, Celsus ct alii. Vide nostrum Philippum Barlaymont in *Paradiso puerorum,* cap. xui ct xiv, ubi Dei elogia et oracula ore infantium edita recenset.

Nota: Psalmus octavus, licet ad litteram loqui Ar.n- videalur de magnificentia Dei, quam ostendit in '4 creatione totius universi, in qua hominem fecit ocun. rerum omnium dominum, tamen magis proprie et profunde ad litteram loquitur dc magnificentia Dei, quam ostendit in recreatione et redemptione mundi, in qua effecit Christum peccati ct mortis victorem, ac mundi redemptorem ct universorum Dominum, qui proinde primus est homo, ct omnium hominum nobilissimus. Id patet *primo,* ex eo quod Christus hic ita cum explicet, æque ac Paulus, *Hebr.* 11, 7; *secundo,* quia magnificentia tanta, quam ibi celebrat Psaltes, hominis miserite, qui post lapsum in peccatum jam perdidit dominatum in bestias, non ita competit ut Christo ; *tertio,* quia hic versiculus : « Ex ore infantium ct lactentium perfecisti laudem, » mullo clarius ct verius competit Chrislo quam aliis. Simile est *Deutcr.* xvm, 18, ul ibi dixi. Quod enim Maldonalus id de Davide explicat, quasi is respectu Colialh, qui capul amputavit, se infantem appellet, certum csl cum tum vere infantem non fuisse, sed juvenem animosum ct bellicosum. Unde Nicephoros in *Psal.* vin : a Magnificentia Dei, inquit, est incarnatio Verbi. »

17. Et relictis illis, adiit foras extra civíta- Ven. it. TEM IN DETIIA.NIAM, IDIQUE MANSIT. — SjTUS et Aia- bicus, *pernoctavit in Bethania.* Vide hic ingrati- i»0pn. tudinem ct mutabilitatem populi : qui cniin eo- **inno**dem mane acclamarat Christo « Hosanna, » jam vespere ejusdem diei ob melum Scribarum Chris- 0 turn deserit, ita ut nemo inventus sit, qui eum ad hospitium invitaret ; idcoque Christus urbe egredi coactus csl, ad Marlham et Magdalenam hospites suos in Bclhaniam.

18. Mani autem revertens in Civitatem, ksuriit. Vert. 11.

.Vrr. xr, 1L — Contigit ergo hoo postridie Dominica» Palma* rum, feria secunda, sive dic lunœ : hoc est, dic 11 mensis pruni Nisan, quæ nostro computa csl 21 inorili; nam post 1res dies, puta dic Veneris iu Paschale, quæ tunc incidebat in dicinSSinarlit, crucifixus ct immolatus est Christus.

Esuriit, — non esurio naturali, sed sponte excitata in so farno, ait S. Chrysostomus et Abulensis, *Quæst.* CHI; crat cniin mane, ct pridie vespero Christus apud Marlham cœnavcrat, ut tam cito esurire non posset. Excitavit ergo hanc in so esuriem, ut per eam haberet occasionem maledicendi ficui infrugífera; undo et ficus in ca quaesivit, licet sciret tum tempus ficorum non esse, ut habet Marcus, cap. xi, 14, crat enim dio 2! marlii, ut dixi, cum nondum ficus apparent.

Nola, hæc esuries Christi, et arefactio ficus, contigit antequam ejiceret ementes et vendentes e templo; hoc enim eodem die lunte, sed post ficus arefactionom, effecit, ul patet ex Marco, cap. xi, 14 et sequent., ubi parliculalim per singulos dies acta Christi consignat.

Vm. <9. 19. Et videns fici ardorem ünam secus viam, n. 14; *.0. **VENIT AD EAM, ET MIHI. INVENIT IN EA NISI FOLIA TANTUM, ET AIT ILLI : NUMQUAM EX TE FRUCTUS NASCAT! R IN SEMPITERNUM. Er AREFACTA EST CONTINUO** ciniificulnea. — Christus maledixit ficui, camque arefecit, ul oslen^cret potestatem suam, qua c.ji, posset similiter proterere ct arefacere Scribas el Judæos hostes suos, si vellet : quaro se ab cis mox crucem et necem passurum non invitum, sed volentem. Nola hanc Christi maledictionem non fuisse propriam, sed per catachresin abusivam ; maledictio enim hæc lanium significat Christum ficui precatum fuisse malum, scilicet arefaclionem, quod rebus inanimis justa do causa precari licet, prascrliin Christo, cujus sunt omnes omnium hominum arbores cl prædia. Vide dicta *Jeremía* xx, 14, et *Job.* m, 1.

s. Fr.m- Simili modo S. Franciscus- maledixit junipero ci^nsju-ar])or¡ piantato a B. Junipero, uno e primis soL| f0' ciis suis, in pœnam ejus inobedicnliæ, quæ proinde ncc latum quidem unguem crevit a die quo terrai infixa est, quæ etiamnum visitur Carinulæ, sive Caleni, Campanile felicis civitate, juxta Mondragoniurn, in monasterio Minorum; dum enim B. Juniperus plantanda) huic junipero intenderet, vocalusquo a S. Francisco, quousque coeptum perfecisset opus, parere dctreclasset, maledixit S. Franciscus arbori, quod inobedienliæ occasio el objectum extilisset; eique præcepit, no iu posterum crescerci, idque protinus factum est, ul arbor obediensSancio, suo malo homines doceret obcdienliam. Ila Waddingus in *Annal. Minoi uni,* anno Christi 1222, num. 11.

Fimiaiefcch, ciptice quHî Mystice : esuriit Christus, ul ostenderet famem spiritualem quam habebat salutis Judæorum, imo peccatorum : sed quia ipsi huic fami ct voto Christi non satisfaciebant, idcirco ipsos subtracto grafia) humore, siccandos fore el m dedicendos a Deo. Ha S. Hieronymus, Chrysostomus, Hilarius, Beda et Abulcnsis, Quest CXVII.

20. Et videntes discipuli¸mirati sunt dicentes: v<<.m. QlOMODO CONTINUO ARUIT — *hac firus ?* uti ad-^aÇu* dunt Græca el Syrus. Contigit hoc postero dic : Christus enim die lume, ex Bethania regrediens in Jerusalem, maledixit ficui; inde e templo ejiciens ementes, ibidem docuit; vespere cx urbe regressus csl Bethaniam; postero mano diei mortis ex Bethania cum eo regredientes discipuli Ilicrsoloymam , viderunt ficum arefactam, tunique mirantes dixerunt : « Quomodo continuo aruit? n Hæc hoc ordine contigisse palet ex Marco, xi, 19 ct 20.

Symbolice : Christus maledixit ficui, quia ficus fui! arbora Deo vetita, ex qua Adam comedens se suosque posteros perdidit, uti viri docti probabiliter opinantur, quos citavi Genes, u, 9.

Allegorico : ficus arefccta notat Judæos, qui, veniente Christo, incretinii humorem fidei ct gratia? perdiderunt, ideoque nullos bonorum operum fructus proferunt. Ha Origcnes.

Tropologice : ficus foliata, sed carens ficubus, notat fideles qui habent folia professionis fidei, sed carent solidis virtutum fructibus, idcoque a Christo maledicentur. Ita Orígenes.

21. Despondens autem Jesus, ait eis : Amen dico **Vm. n. \onis, si** habueritis fidem **(illam excellentem ct efficacem instar grani sinapis de qua cap. xvii, 19) ET NON II.ESITAVERITIS, NON SOLUM DE FICULNEA** facietis **(quod jam a me factum videtis, patet ex GræCO), SED ET SI MONTI HUIC DIXERITIS : TOLLE *3.** (scilicet te, ut sequitur ; Græce id est, ul Syrus, *tollitor,* evellitor e terra) et jacta te (Grace fAT.0r.Ti, id est projicitor; Syrus, *carie)* in mare, fiet. — «Et non habitaveritis; » Græc. «hxxf.5ir«, id est non disceptaveritis quasi dubii et hœsilantcs ; non discreveritis an quod petitis sit factu facile, an difficile. Mulli enim quia putant id quod petunt esse arduum cl difficile, hiuc diffidunt sc a Deo id impetraturos, ideoque non impetrant : qui vero non discernunt inter facile et difficile, cogitantes id quod sibi est difficile, Deo esse facile , idcoque confidunt divinæ omnipotentiæ, bonitati cl promissioni, qua promisit se omnia quæ certa fido el fiducia ab eo petimus, nos impetraturos, quare suam mentem et spem erigunt supra suam infirmitatem, camque collocant in Deo, certo ab eo expectantes orationis suo? finem el fructum, hi impetrant quæcumquo et quanlumcumquo ab eo postulant. « Monti huic » Oliveti; juxta eum enim pergens in Jerusalem dixit hæc Christus. Ita Abulcnsis, *Quæst.* CXXX1V, Franciscus Lucas et alii. Cætera, quæ huc spectant, dixi cap. xvii, 19.

Sic ob infidelitatem Turearum, qui Tcrræ sancto dominantur, Angeli ex Galilœa et Nazareth anno 9. Vi.-j. Domini 1291 transtulerunt domum B. Virginis, in (pia ipsa, angelo nuntiante, concepit Filium *n-«hi Dei, in Dalmatiam; et inde anno Domini 129i in tr3QM AU-

Italiam (Lauretum), ubi sedescl caput est fidei ac fidelium ; *idcoque ob fidem* illam innumera ibidem patrat miracula, quæ recenset noster Horatius Tursellinus in *Historia Lauretana.*

Ver. SÎ. **22. Er OMNIA QUJBCUMQUE PETIERITIS IN ORATIONE** *sttr,* u, credentes, accipietis.—« Credentes, n id est si credidentis ct confisi fueritis vos illa a Deo impetraturos, juxta illud *Jacobi* i, 6 : a Postulet in fide nihil hæsitans. » Vide ibi dicta.

Preclare S. Bernardus, serm. 15 in Psal. *Qui habitat,* tropologice explicans illud Dei ad Josué, cap. i : *Qucmcumquc locum calcaverit pcs vester, vester erit :* « Pes vester, ait, utique spes vestra est ; et quantumcumquo ista processerit, obtinebit, si tamen in Deum tota figatur, ut firma sit el non titubet, n ¡latió a priori est Dei libcralilas et munificentia, quæ non patitur se spe nostra vinci, sed eam longe superat et transcendit.

Ver». ÎJ. **S3.** Et **CUM VENISSET** in templum, **ACCESSERUNT AI) Et)I DOCENTEM PRINCIPES SACERDOTUM, ET SENIORES** Jfcr.Xh **POPULI DICENTES : I.N QUA POTESTATE ILEC FACIS?** Et Î7. ftS. **QUIS TIBI DEDIT HANC POTESTATEM?**

Ix qua potestate. — Græce tÇwaia, id est auctoritate, *q. d.* Quis dedit tibi jus el auctoritatem docendi in templo, ex coque ejiciendi ementes et vendentes, ac populum convocandi, ut tibi quasi doctori et Messia) acclamet Hosanna?

Vm. n. 24. Respondens Jesus, dixit eis : Interrogaro **V0S ETEG0 ÜNVM SERMONEM ; QUEM SI DIXERITIS MIHI,** XJ.Î». **KT EGO VOBIS DICAM IN QUA POTESTATE HJEC FACIO.**— Vulgo dicitur :

Noq **litem solvit, qui litern lite resolvit.**

Sic cnim mal® fidei causidici, cum causæ suæ diffidunt, aliam causam litemquc intexunt, ut lergivcrscntur ct condemnationem suffugiant. Sic cl hærctici cum argumentis Catholicorum respondere nequeunt, alia argumenta cis objiciunt, ut hœresis et ignoranti® suæ effugium quaerant. At Christus non ita hic agit, sed interrogationem aliam interserit, cx qua pendebat quaestionis a Scribis propositas solutio, *q. d.* Mihi non creditis, dicenti me ex Deo potestatem accepisse : credite ergo Joanni Baptiste, qui mihi testimonium perhibuit, me a Deo ad hæc peragenda esse missum.

Verris. 25. Baptismus Joannis inde erat? e coelo, an ¿a í. ix, **ri** uomimdls?—Christus per baptismum Joannis, d CJUS 6e testimonium, doctrinam omnemque w, m. prædicationcm intelligit. Est synecdoche. Est hoc Christi argumentum appositum ad Scribas, el irrefragabile, *q. d. Nos* quæritis a quo potestatem habeam, a Deo, an ab hominibus? Ego vicissim quæro a vobis, a quo prædicandi et baptizandi potestatem habuit Joannes Baptista, a Deo, an ab hominibus? Si ille istam a Deo habuit, uti oinues confitentur, ergo et ego eaindein a Deo habeo; hoc enim de me let filicatus est Joannes, docens se esse servum, ine autem Messiam Filium Dei, idque cum vos hac dore legatos ad eum cx professo misissetis sciscitatum ab eo an ipso esset Messias? *Joan,* i, 20 ct 20.

E coelo, — a Deo profectus. Ubi nota : Hebræi d™* vo per metonymiam, qua continens pro contento ponitur, Deum vocant *scamaim,* id estcur? cœlum. Hoc secuti Græci poete Saturni Patrem OufXK» vocarunt, uti Latini Cœlum. Ita Caninius, *De Nominib Hebraic.,* cap. n. Hinc Judæi cœlum et astra pro Deo coluerunt : unde Christiani a Christianismo ad Judaismum olim apostatantes dicti sunt Cœlicolæ; contra quos extant rescriptu Theodosii et Honorii Imperatorum, lib. XV1H *De Judæis ct Caelicolis.* Vide Baronium anno Domini 408. Hinc et de Judæis canit Poeta :

Qui puras nubes et cali numen adorant.

Cœlum cnim sua vastitate, pulchritudine, motu, ornatu, inflexu, omnes rapit in sui admirationem : unde cœlum dicitur quasi cœlalum stellis el sideribus, ait Sipontinus, licet Varro, lib. IV *Dc Lingua Latina,* cœlum a xcUcu, id est cavo, derivet, quod sua cavitate omnes res creatas complectatur. Hinc Deus est quasi Atlas cœli et mundi, de quo Virgilius, lib. VI *Æncid. :*

Ubi coelifer Atlas
Cœlum humeris torqoel, stellis ardentibus aptum.

Quocirca multe gentes cœlum ut Deum colue- cdim runl. Unde Cicero, lib. II *De Divinat. :* « Ego, ait, ul. h " Deum genus esse semper dixi et dicam} Cœlituin.» mniiL Idem in *Somnio Scipionis :* « Et grates tibi ago, summe sol, vobisque reliqui Cœlites. » El Plinius, lib. VI, cap. xxxui : u Divinitas, ail, et quædam Cœlitum societas nobilissima cx feminis in Sibylla fuit.» Audi clS. Augustinum, lib. X *De Civit.,* cap. i : « El ipsos deos non ob aliud appellant Cœlicolas, nisi quod cœlum colant, non utique venerando, sed inhabitando tanquam cœli quosdam colonos. » Denique cœlum est thronus Dei, ac sedes majestatis et gloriæ ejusdem, æquo ac SS. Angelorum cl hominum beatorum.

Hinc disce cœlum ambire, cœlum suspirare, terram et terrena despicere, ac dicere cum nostro S. Ignatio : a Quomodo sordet mihi terra, cum cadum aspicio! » Qui enim cœlum ambit, paradisum ambit, felicitatem ambit, beatam æternitatem ambit, Deum Cœlitum ambit : « O Israel, quam magna est domus Dei, el ingens locus possessionis ejus! p *Baruch,* m, 24. Vide ibi dicta.

At illi cogitabant inter se, dicentes. — Græce , id est cogitabant ct conferebant inter se, deliberantes quid Christo responderent, quasi anxii et perplexi.

26. Si dixerimus, E coelo : dicet nobis : Quark Vm. **ERGO NON CREDIDISTIS ILLI? Si AUTEM DIXERIMUS : EX HOMINIBUS, UMEMUS TLRBAMJ OMNES ENIM HABE- xiJI.JL** dant Joannem sicut Prophetam.

Quarc lrgo non credidistis illi — asserenti me esse Messiam, suadentique ut per pœnilen-

tiam vos præparelisad meam gratiam et salutem? « Timemus turbam, » scilicet « ne lapidet nos, » ut addit Lucas,cap.xx,vcrs.5.«SiculProphclam:» to *sicut* est nota veritatis, non similitudinis, g. *d.* Omnes habebant Joannem ut verum magnumque Prophetam, idcoque a Deo missum : Propheta enim, legatus, vates et interpres est Dei. Sic, *Joannis* i, de Christo dicitur : u Vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti a Patre : n ubi to *quasi* veritatem notat, non similitudinem, *q. d.* Vidimus gloriam ejus, ul vere unigeniti Filii Dei, sive ejus qui verus cl unigenitus crat Dei.

Vers. î7. 27. Et **RESPONDENTES JESU , DIXERUNT** : Ne SCImus. — Mentiuntur, quia viderant vitam Joannis, Mar.u» æque ac prædicationcm sanctissimam ct divi- 33. nam, morte pro castitate obila, et martyrio jam obsignatam; sed improbitas mavult mentiri, quam falsilalis argui et improbitatis convinci.

Ait illis et ipse : Nec ego dico voris in qua potestate iiec facio. — *q. d.* Non vultis ad meam quaestionem respondere, quare nec ego respondebo ad vestram ; quia ex mea pendet vestra solutio. Sed vos dicitis illam vos nescire, et mentimini. Ego dico me scire nolleque dicere, ac veritatem dico, ut vestram proterviam confundam ct contundam. Hoc enim responso Christus Scribis os obturavit, ul quasi mures silerent, nec ultra hiscere auderent. Unde S. Hieronymus : a Ostendit, ait, illos scire, sed respondere nolle; cl se nosso, sed non dicere, quia quod sciunt, tacent, p

Vare.is. 28. Quid autem vobis videtur ? — Christus per sequentem parabolam Scribas et Pharisæos dicentes se nescire, an baptismus Joannis esset c cælo, an cx hominibus, coarguit sunimæ improbitatis el pervicacia) ; quod, cum vellent haberi filii Dei, tamen Joannem a Deo missum recipere noluerint, nec ejus prædicationi crediderint ct pœnitentiam egerint. Porro Christus hic, ait Chrysostomus, « reos ipsos judices facit, magna fiducia justiliæ, ubi adversario causa committitur; ulilur autem parabola ut non intclligant quomodo conira se sententiam dicant. »

Homo quidam habebat duos filios, et accedens **AD PRIMUM, DIXIT î FILI , VADE HODIE OPERARE IN VINEA MEA.**

T»re.i9. 29. Ille autem respondens, ait : Nolo; postea **AUTEM , POENITENTIA MOTUS , ABIIT.**

Vere. so. **39.** Accedens autem ad alterum , dixit similiter. At ille respondens, ait : Eo, Domine ; et non ivit.

Wri.3i. **31.** Quis ex duodus fecit voluntatem patris? Dicunt ei : Primus. Dicit illis Jesus : Amen dico **VOBIS, QUIA PUBLICANI ET MERETRICES PRECEDENT VOS IN REGNUM DEI.**

Vere. n. **32.** Venit enim ad vos Joannes in via justitia, **ET NON CREDIDISTIS EI : PUBLICANI AUTEM ET MERETRICES CREDIDERUNT EI ; VOS AUTEM VIDENTES, NEC POENITENTIAM HABUISTIS POSTEA, UT CREDERETIS £1.**

Parabola hæc explicatione vix indiget, quia eam Christus applicat ct explicat. Nimirum primus filius initio nolens obedire patri, sed mox facti pœnilens, obediens ct vadens operatum in vinea, notat publicanos ct meretrices, qui primo suis sceleribus voluntatem cl legem Dei repulerunt, sed postea ad Joannis prædicationcm resipuerunt, cl pœnitentiam egerunt ac caste justeque juxta legem Dei vixerunt. Secundus filius dicens patri sc iturum in vincam, sed fallens, nec vadens, notat Scribas et Pharisæos, qui legem Dei semper in ore habebant, quasi ejus studiosissimi el religiosissimi observatores; cum tamen reipsa cam non implerent, sed contra cam libidines, rapinas, usuras, etc., committerent. Quar ♯ gravem in sc Dei offensam cl iram provocaverunt, tum per ipsa scelera, tum per suam hypocririm ct ementitam legis simulationem. Videri cnim volebant esse zelotae legis, cum essent ejus prævaricatorcs. Hæc cnim hypocrisis et duplicità" animi valde Deum irritat.

Precedent. — Græce , in præsenti, id est *praxedunt, q. d.* Publicani ct meretrices, vos, o Scribæ, præcedunt, id est ante vos eunl in via Dei et virtutis, tenduntquc ad cœlum per fidei, pœnitentiæ el mutationis vitæ exemplum, idcoque reipsa præcedent, cl ante vos introibunt in regnum cœlorum , quod nunquam vos scelerati introibitis : introire tamen possetis, si velletis poenitere cl inores mulare. Sic, cap. v, 20, « minimi in regno cœlorum, » vocantur impii et reprobi ab eo excludendi.

In via justitia. — Syrus, *in via rectitudinis incedens;* hoc est agens vitam perfecte justam, rectam, sanctam ct irreprehensibilem.

Nec poenitentiam habuistis, — id est egistis; Græce cù , id est non pœnituîstis, non resipuistis.

Mystice : publicani et meretrices denotant Gentes, quæ primo idolis cl vitiis servierunt; deinde, per Apostolorum prædicationcm conversa?, Deuni ct virtutes coluerunt. Pharisæi et Scribæ notant Judíeos, qui videbantur Deum colere, sed revera cum spreverunt, dum Christum ab co missum aspernati sunt, ct in hac perfidia mentem obstinarunt. Unde de his parabolam hanc interpretantur S. Hieronymus, Chrysostomus, Orígenes, S. Athanasius, Beda, Euthymius, Maldonalus, Janscnius et alii passim.

Tropologice : oJendit Christus, ail S. Chrysostomus, meliores esse populares et plebcios, qui aliquando convertuntur, quam sacerdotes, qui nunquam.

Tropologice : Primo filio similes sunt Christiani communes et laici, qui sanctitatis desiderio impulsi servant consilia Evangelica, etsi ex voto el professione ad ea non obligentur. Secundo filio similes sunt sacerdotes, monachi cl religiosi, qui vota paupertatis, castitatis cl ubcdientiæ Deo nuncuparunt, sed ea deinde violant.

Vm. 3X 33. Aliam parabolam audite : Homo erat pa-
Xw.XX. t ERFAMILIAS, QUI PLANTAVIT VINEAM, ET SEPEM
W. CIRCUMDEDIT El, ET FODIT IX' EA TORCULAR, ET
jEDIFICAWT TURRIM, ET LOCAVIT EAM AGRICOLIS, ET
PEREGRE PROFECTUS EST.

Ver». 34. 34. Cum altem tempus FRUCTUUM appropinquas-
Zur;'''SET, MISIT SERVOS SUOS AD AGRICOLAS, LT ACCIPE-
10;
Xn 2. RFXT FRVCTUS EJUS.

Veri. 3X 35. Et AGRICOLE, APPREHENSIS SERVIS EJUS,
Zmc-'''*AULM CECIDERUNT, ALIUM OCCIDERUNT, ALIUM VERO
Ii; Mar. LU IDAM IU >r.

xn, 3, ». 36. Iterum misit alios servos plures priori-
?* bus, et fecerunt illis similiter.
Vers. 3«.
.Vnr.xn, WVISSIME AUTEM MISIT AI) EOS FILIUM SUUM,
»s. ' dicens : Vehbbuntur filium meum.

/.T tx 38' Agwcoue autem videntes filium, dixerunt
ISTRA SE : HIC EST HERES, VENITE, OCCIDAMUS EUM,
XII. ET HABEBIMUS HEREDITATEM EJUS.

y?'--' 39- Et apprehensum eum ejecerunt extra vi-
U; *Mar.* NEAM, ET OCCIDERUNT.

Vrr|7 3^ EnC° VBXEIUT DO31I5lJS , QUID
FACIET AGRICOLIS ILLIS ?

15; Mar. 41. AIUNT ILLI : MALOS MALE PERDET ; ET VI-
NEAM SUAM LOCABIT ALIIS AGRICOLIS, QUI REDDANT
Ven. 40.
¿• r. XX. 11 FRUCTUM TEMPORIBUS SUIS.

i5,Mar. Christus hanc parabolam contra Scribas et
Vo? u Pharisœos adversarios suos intorquens, mutua-
Mar.itt tur eam ex haiœ cap. v, I, ut illi pondus addat,
9j /.uc. quod ipsos premal ct convincat. Isaías enim ibi-
xx,l6' dem illa usus est, et eadem Christum usurum
pnedicil, uti hic Christus ca utitur. Sic enim, cap.
v, incipit Isaías : u Cantabo dilecto meo (Christo
incarnando) canticum patruelis mei vine® su® ;
vinea facta est dilecto meo in cornu filii olei, »
id est in cornu oleato, hoc est in Judea, qu<e
robusta et alta est ut cornu, ac fertilis ct pinguis
est instar olei. Fuse hæc explicui *Isuiœ* v, quare
ibi dicta hic summalim repetam, et paucis totam
parabolam perstringam.

Trimo. ***Primo,*** homo plantans vincam, est Deus fun-
^ans Ecclesiam › s*vc Synagogam, juxta illud
plkxtor. ***Psal.*** Lxxix, 9 : u Vincam dc.Egypto transtulisti,
ejecisti gentes (cx Cbananæa, ibique), plantasti
vincam, » id est Synagogam, sive populum Ju-
dæorum.

Secun1K *Secundo,* sepes, torcular et turris erecta in vi-
nea significant Deum Ecclesie su® abunde de
omnibus rebus necessariis providisse ; distincte
tamen, per sepem grammatice murum Hierosо-
lym®, cum S. Hieronymo ; item fortes principes,
uti fuere David et Machabæi, ait Intcrlinearls ;
theologice, angelorum custodiam, cum Origene,
S. Ambrosio et Hieronymo ; vel legem, cum
Auctore *Imperfecti* et S. Ireiueo, lib. IV, cap. lxx,
accipe. Inde pro a sepem circumdedit ei, » Syrus
vertit, *undequaque obvallavit eam maceria.*

T -unite, Torcular est altare quo victimarum sanguis
exprimebatur. Ita Orígenes, S. Hieronymus, Be la,
Theophylactus, Euthymius. Dicitur autem fodisse
torcular, quia uhm exscindere aut fodere solebant
lacunas; vel, ut ait Marcus, cap. xn, vers. l, a lacum, n quo vinum novum cx uvis in torcu-
lari expressum excipiebant, uti palet *Isaiœ* cap. v,
2. Tropologice : Torcular, ait S. Hieronymus, no-
tat Martyres. Unde Psalmi vm, lxxx et lxxxiii,
inscribuntur in titulo : *Pro torcularibus.* S. Hi-
larius vero censet notari Prophetas, in <pios
ubertas Spiritus Sancti ferventius influxit. S. Chry-
sostomus autem per torcular accipit verbum Dei,
quod premit et cruciat hominem contradicente
carne.

Turris vine®, id est Synagog®, erat templum Tuma.
Hierosolymitanum, Deique cultus in eodem. Ita
Orígenes, Chaldœus, S. Hilarius, Beila, Theophy-
laclus, Euthymius. Mystice : turris erant Prophet®,
doctores ct pastores, æque ac reges et principes
populi ; hi enim quasi e turri erant speculatores
populi. Ita ¡idem. Unde S. Hilarius : Turris, ait,
notat eminentiam legis, quæ et in cœlum pro-
veheret, et ex qua speculari Christi adventus
posset.

Tertio, coloni vine® erant principes populi : Tertio,
horum enim est populum regere ct excolere ;
operari in vinea, est justitiam facere, ait S. Chry-
sostomus.

Quarto, peregre profectus est Deus, quia, ut Qnirto.
ait Orígenes, cum legem ct pacta Judæis dedis-
set, apparens cis in monte Sina, postea cis non
apparuit quasi alio profectus.

Quinto, tempus fructuum, id est observationis Quinto,
legis ct Del cultus, erat tempore Davidis, Salomo-
nis, Josaphat, Ezechiæ, Josi®, etc., cum Judœi
quiete sibi ct Deo vivere poterant el debebant. Aut
potius hoc tempus agebatur jugiter, quia jugiter
Deo servire et bonorum operum fructus produ-
cere tenebantur. Unde Maldonalus censet hoc per-
tinere ad emblema el ornatum parabol®.

Sexto, servi a Deo in vineam, id est ad Sy- Sexto,
nagogani missi, ut fructus ejus colligerent, fuere
Isaías, Jeremías, Ezechiel cœteriquo Prophet®,
quos Judœi ut vitiorum suorum castigatores occi-
derunt, ac nonnullos, ut Jcremiam, lapidarunt.
Misit autem cos secundo, et plures prioribus, ut
sua diligentia el charilato vinceret colonorum
improbitatem. Unde S. Chrysostomus : « Per sin-
gulos, ait, gradus inaliti® Dei misericordia ad-
debatur, et per singulos gradus misericordi® Dei,
Judæorum malitia crescebat. » Quocirca Deus
tandem misit ad eos Filium suum, puta Christum
jam incarnatum, quem Scrib® velut Synagog®
hæredem pariter occiderunt el crucifixerunt extra
civitatem, id est extra Jerusalem in monte Cal-
vari®, ut ipsi Synagog® præessent ct domina-
rentur, ex caque se ditarent et magnificarent. Pro
a verebuntur l ilium meum, » Syrus vertit, cni-
bescent propter Filium meum.

Tropologice : vinea cuique excolendaest anima,
pastori est parochia, episcopo dioecesis, regi
regnum, magistratui respublica, ut fructus bo-
norum ope; mu et vu tutum proferat. Sepes sunt

leges ct «datata; custodes sunt angeli; turris est ratio, meditatio, providentia; torcular est mortificatio, tribulatio, crux, a Servus mittitur, ait Rakanus, cum lex, psalmus aut prophetia legitur; ejicitur, cum contemnitur, vel blasphematur; hærcdem occidit, qui Filium Dei conculcat, et spiritui gralirn contumeliam facit; vinea alii datur, cum gratiam asuperbo spretam humilis accipit.»

Porro, homo plantans vineam est Deus, qui homo dicitur, ait S. Chrysostomus, similitudine, non veritate : natura Dominus est, benevolentia pater, juxta illud Isaiœ, cup. v : « Vinea Domini Sabaoth domus Israel est. n

Vert. ii. Aiunt illi (Scribæ) : Malos male perdet. — Dices : Marcus cl Lucas asserunt Christum id dixisse; quomodo ergo Matthæus idipsum attribuit Scribis? Despondetur cum S. Chrysoslomo ct Eulhymio, primo Scribas id dixisse, deinde Christum idipsum repetiisse ct confirmasse eo modo ct gestu, ut inde ac ex antecedentibus ct sequentibus (ut recte advertit Abulensis, *Qwest.* CC) satis Scribæ id de se dici intelligcrent, ac tunc cos subjunxisse, u absit, u ut habet Lucas, cap. xix.

Malos male perdet. — Malos scilicet vincæ, id est Ecclcsiæ colonos, puta Scribas cum suis asseclis, qui Prophetas el Christum occiderunt, perdet Deus per Titum et Vespasianum in hac vita, ac per dæmones in gehenna.

Et vineam suam locabit alus agricolis (Apostolis eorumque successoribus) qui reddant ei FRUCTUM TEMPORIBUS SUIS. — FrUCtUS hic viûCæ, id est Ecclcsiæ Dei, patet in conversione totius orbis ad Christi fidem ct sanctitatem, ne præsertim in constantia tot millium Martyrum ct Virginum ; pnrdicitur enim hic reprobatio Judæorum, ct conversio Gentium, uti docet Christus, vers. 43.

Moraliter : disce hic quod sicut vinea producit bonas uvas, etiamsi mali sint ejus coloni, ita Ecclesia ejusque fideles producant bona virtutum opera, etiamsi subinde mali sint ejus pastores ct doctores, uti erant Scribæ. Plura tamen el majora proferent, si pastores sint boni, uti patuit in Apostolis, quorum virtutes Apostólicas imitati primi fideles exccdluere in castitate, charilatc, patientia oninique virtute. Id représentai cui- **Emile-**
bleina Zeuxis, pictoris insignis. Hic enim pinxit rh «i-
puerum cum canistro uvarum ita scite ct belle, ut aves falleret : aves enim ad illas quasi ad veras uvas advolabant, casque mordicabant ut iis vescerentur; tum Zeuxis verecundo : «Melius, ait, pinxi uvas, (piam puerum, quia ad uvas advolant, et puerum astantem quasi pictum non timent aves : » lia pastores et custodes Ecclcsiæ subinde pravi sunt provoque expicti; at uvæ, id est opera plebis melius habent, ct speciosiora sunt : custodum, id esi pastorum incuria accidit ut avium, id est dæmonum, fiant privila ab iisuuc devorentur.

42. Dicit illis Jésus : Nunquam legistis in Scripturis î Lapidem , quem reprobaverunt xdificantes, iiic pactus est in caput anguli : a Domino pactlm est istud, et est mirabile in lis NOfTitis. — Citat Christus Pm/. cxvii, vers. 22, ubi David de Christo loquitur ct prophetat, idque sciebant .Scribæ : unde Intellexerunt se hac sententia n Christo, æque ac a Davide notari et laxari : sensus enim est, 7. d. Scribas, sacerdotes et Pharisœi quasi architecti Synagogæ, id est Ecclcsiæ Judaicas, Christum ut lapidem inutilem ab ea rejecerunt, imo ut illi contrarium damnarunt et occiderunt; Scribas enim, quos superius vocavit operarios et agricolas, nunc vocat œdificolorcs, ait S. Hieronymus. Sed hic lapis a Judæis reprobatus, a Deo «factus est in caput anguli, n id est positus est in capite anguli, factusque e>l lapis capitalis ct omnino fundamentalis Ecclesia®, isque angularis, ut scilicet duos parietes Gentium et Judæorum in se velut angulo jungeret et connccteret, in eadem Ecclesia fabrica ct domo : ita S. Augustinus, S. Basilios, Euthymius, Cassiodorus, Abulensis, Jansenius, Maldonalus cœteriquo Patres ct interpretes, vel hic, vel in PwZ. cxvn, 22; imo S. Petrus, *epist.* I, cap. n , vers. G et scq., ubi fuse hunc locum explicui. Crebro enim in Scriptura fabrica Ecclcsiæ comparatur ædificalioni domus, quæ solido fundamento, v. g. peine inædificalur. Sic enim Ecclesia inædificalur ct incumbit Christo; Christus ergo est prima Ecclcsiæ petra, qui hoc nomen cum reipsa communicavit S. Petro, ut post Christum esset petra Ecclcsiæ, ac deinde caderis Apostolis, quos pariter constituit fundamenta Ecclcsiæ, ut palet *Apocal.* xxi, 19; *Ephes,* u, 20, ct alibi. Porro, arroganter æque ac inepte et impie Calvinus asserit se esse hunc lapidem, utpote Cildoo
qui reprobatus a Papa et Ecclesia Domina, fac- *
Ius sil fundamentum secla» C dvinicæ. Ita super-rebus ille thraso audet so æquiparare Christo , imo -•
Christo suffurari sunm oraculum et titulum. u l ituxzi in
Verum det ipse signa, quibus se ad hoc u Deo a. immissum esse doceat : det, inquam, miracula, prophetias, S ripturas, quæ dedit Christus. At nunquam ca dedit, nec unquam dabit; ergo ipse Ecclcsiæ non reformator est, sed deformator.

43. Ideo dico vobis, quia auferetur a vous v«rK 4J.
regnim Dei, et dabitir genti facienti frlcils ejus. — Regnum Dei in Evangelio passim vocatur Ecclesia, quia in ca regnat Deus in fidelibus per fidem et gratiam, cosque deducit ad regnum cadeste, ut in eis regnet per gloriam.

Ecco hic est quasi sive postparabola et alTabulalio, in qua Christus 1res parabolas jam a sc allatas, scilicet primam de duobus filiis, uno obediente, altero inobediente; secundam de vinea, cujus coloni occiderunt servos et filium heri; tertiam de lapide reprobato, qui factus est in caput anguli, clare explicat et applicat ipsis Scribis et Judæis eorum asseclis, </. *d.* Vos, o

Scrii)®, estis filii Deo Patri inobedientes, quia me Filium ejus unigenitum ab eo missum persequimini; vos pariler estis coloni vincæ, qui me ejus hærcdem occidetis; vos denique estis mdifleantes Synagogam, qui me quasi lapidem r.b ca rejicitis, sed Deus me faciet basin et fundamentum Ecclesiæ suæ, qui eam a vobis auferet ct transferet ad Gentes, quæ avide me recipient cl colent, ideoque gratia cl gloria a me donabuntur. Omnes enim hæ Christi parabolæ eo tendunt, ut significent reprobationem Judæonim ct electionem Gentium, eo quod Judæi repulerint Christum, quem Gentes acceptarunt. Hisce parabolis Christus ita pupugit Scribas, ul ei crucem pararint.

V ' Z H 41. 44. Et QUI CECIDERIT SUPER LAPIDEM ISTUM, CONtx' FRÎNGETUR ; SUPER QUEM VERO CECIDERIT, CONTERET ri M. — Syrus, *dissipabit cum , q. d.* Qui restiterit Christo, cumque persecutus fuerit, uti facitis vos, o Scribæ, frustra id faciei, ac sibi in animo, æque ac in corpore perniciem accerset ; ita tamen, ul adhuc per poenitentiam reparari ct restaurari possit.

Super quem vero ceciderit — hic lapis : id est, cui Christus totus gravi sua ultione incubuerit, v. g. damnandis in die judicii (uti vos, o Scribæ, Disi pœnitealis, damnabimini), huic nulla superest spes cum reparandi et restaurandi ; sicut si lapis grandis in testam decidat, eam in minutissima frusta comminuit, ut nullo modo reparari et redintegrari queat. Minatur ergo Christus hic Scribis ætcrnuin ct irreparabile excidium, puta gehennæ incendium. Ila S. Augustinus, lib. I *Qiurst. Evang.,* Quœst. XXX; Abulcnsis, Barradius, Jansenius, Maldonatus et alii. Audi S. Augustinum : «Cadunt super cum, qui modo contemnunt vel injuriis alliciunt : cadet vero super cos, cum veniet in judicium perditurus, ut sint impii tanquam pulvis, quem projicit ventus.»

45. Er CUM AUDISSENT PRINCIPES SACERDOTUM ET Vers. 4L Pharisæi parabolas ejus, cognoverunt quod db ipsis diceret.

4G. Er QUÆRENTES EUM TENERE; TIMUERUNT TUR- Vers. 44. BAS : QUONIAM SICUT PROPHETAM EUM HABEBANT. — Cognoverunt Scribæ partim ex ipsis psalmi verbis, partim cx dictis ct gestibus Christi, hæc ab co contra sc dici ; unde frementes ct frendentes in eum, volebant eum capere ct torquere, sed metuentes turbam, id facere non sunt ausi. Ecco ita paulatim Christus per reprehensiones Scribarum stravit sibi viam ad crucem ct mortem : hanc enim post 1res dies ei intulere Scribæ. Ha impletum est consilium Dei de redimendis hominibus per Christi mortem.

CAPUT VIGESIMUM SECUNDUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Christus, primo, dat parabolam invitatorum ad nuptias, et non habentis in eis vestem nuptialem. Secundo, vers. 15, *Pharisœis quarentibus an liceat censum dare Casari, respondet :* Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari; ct quæ sunt Dei, Dco. *Tertio, vers.* 23, *Sadducceis negantibus resurrectionem, eamdemprobat. Quarto, vers.* 34, *Legisperito roganti quod sit magnum legis mandatum, respondet esse hoc :* Diliges Deum ex toto corde luo. *Quinto, vers* 42, *quaerens a Pharisœis quomodo David Christum Filium suum vocet Dominum, eorum ex silentio ignorantiam coarguit cisque os obturat.*

i. Et respondens Jesus, dixit iterum in parabolis eis, dicens : 2. Simile factum est regnum coelorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo. 3. Et misit servos suos vocare invitatos ad nuptias, et nolebant venire. 4. Iterum misit alios servos, dicens : Dicite invitatis : Ecce prandium meum paravi, tauri mei et altilia occisa sunt, ct omnia parata : venite ad nuptias. 5. Illi autem neglexerunt, et abierunt, alius in villam suam, alius vero ad negotiationem suam ; 6. reliqui vero tenuerunt servos ejus, et contumeliis affectos occiderunt. 7. Rex autem, cum audisset, iratus est; et missis exercitibus suis, perdidit homicidas illos, et civitatem illorum succendit. 8. Tunc ait servis suis : Nuptiæ quidem paratæ sunt; sed qui invitati erant, non fuerunt digni. 9. Ile ergo ad exitus viarum, el quoscumque inveneritis, vocate ad nuptias. 10. Et egressi servi ejus in vias, congregaverunt omnes quos invenerunt, malos ct bonos; et impletae sunt nuptiæ discumbentium. 11. Intravit autem r< x ut videret discumbentes , el vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali. 12. Et ait illi : Amice, quomodo huc intrasti, non habens vestem nuptialem? At ille obmutuit.

13. Tunc, dixit rex ministris : Ligatis inanibus et pedibus ejus, mittite enm in tenebras exteriores : ibi erit fletus et stridor dentium. 14. Mulli enim sunt vocati, pauci vero electi. 15. Tunc abeuntes Pharisæi, consilium inierunt ut caperent enm in sermone. 16. Et mittunt ei discipulos suos cum Ilerodianis, dicentes : Magister, scimus quia verax es, ct viam Dei in veritate doces, et non est tibi cura de aliquo, non enim respicis personam hominum ; 17. dic ergo nobis quid tibi videtur : licet censum dare (Lesaci, an non ? 18. Cognita autem Jesus nequitia eorum , ait : Quid me tentatis, hypocrito? 19. ostendite mihi numisma census. At illi obtulerunt ei denarium. 20. Et ait illis Jesus : Cujus est imago hæc et superscriptio? 21. Dicunt ei : Cæsaris. Tunc ait illis : Reddite ergo quæ sunt Caesaris, Cæsari ; et quæ sunt Dei, Deo. 22. Et audientes mirati sunt, et relicto eo abierunt. 23. In illo die accesserunt ad eum Sadducæi, qui dicunt non esse resurrectionem ; ct interrogaverunt eum, 24. dicentes : Magister, Moyses dixit : Si quis mortuus fuerit non habens filium, ut ducat frater ejus uxorem illius, cl suscitet semen fratri suo. 25. Erant autem apud nos septem fratres : ct primus, uxore ducta, defunctus est; et non habens semen, reliquit uxorem suam fratri suo. 26. Similiter secundus et tertius usque ad septimum. 27. Novissime autem omnium et mulier defuncta est. 28. In resurrectione ergo cujus erit de septem uxor? omnes enim habuerunt eam. 29. Respondens autem Jesus, ait illis:Erratis, nescientes Scripturas, neque virtutem Dei. 30. In resurrectione enim neque nubent, neque, nubentur, sed erunt sicut angeli Dei in cœlo. 31. De resurrectione autem mortuorum non legistis quod dictum est a Deo dicente vobis : 32. Ego sum Deus Abraham, ct Deus Isaac, et Deus Jacob? Non est Deus mortuorum, sed viventium. 33. Et audientes turbae, mirabantur in doctrina ejus. 34. Pharisæi autem audientes quod silentium imposuisset Sadducaeis, convenerunt in unum ; 35. et interrogavit eum unus ex eis legis doctor, tentons eum : 36. Magister, quod est mandatum magnum in lege? 37. Ait illi Jesus : Diliges Dominum Deum tuum cx toto corde tuo, et in tota anima tua, et in tota mente tua. 38. Hoc est maximum et primum mandatum. 39. Secundum autem simile est huic : Diliges proximum tuum sicut teipsum. 40. In his duobus mandatis universa lex pendet, et Propheto. 41. Congregatis autem Pharisœis, interrogavit eos Jesús, 42. dicens : Quid vobis videtur de Christo? cujus filius csl? Dicunt ci : David. 43. Ait illis : Quomodo ergo David in spiritu vocat enm Dominum , dicens : 44. Dixit Dominus Domino meo : Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum? 45. Si ergo David vocat cum Dominum, quomodo filius ejus est? 46. Et nemo poterat ei respondere verbum ; neque ausus fuit quisquam ex illa die eum amplius interrogare.

Ven. «. 1. Et respondens (pergens respondere Scribis, corumquo incredulitatem confutare) Jesus , dixit iterum in parabolis (per parabolas, parabolice) EIS, DICENS I

vn<-1. 2. Simile pactum est regnum coelorum uomini regi , qui fecit nuptias nuo suo. — *q. d.* Similiter agitur in regno coelorum, id est in Ecclesia militante in terris et tendente in cœlum , perinde ac si rex faceret nuptias filio suo, etc. Nam alioqui regnum coelorum directe et preciso non est similo homini regi, sed humano regno. Vide Canoncin 28. Tuso hanc parabolam pertractat S. Gregorius, hom. 38 th *Etang.*

pjriioh " 5,1 u' \ in- Tiuaii». Similis est hæc parabola illi quam reccnsel Lucas, cap. xiv, 16. tilde Maldonatus censet hanc cssc eamdem cum illa ; Matthæum enim hic non servasse ordinem historiœ. Verius S. Augustinus, lib. II *De Consensu Evang.,* cap. UXi; S. Gregorius , S. Thomas, Jansenius ct alii censent aliam esse hanc parabolam ab illa Lucæ; vel certo eamdem, sed bis alilerque repetitam; conferenti enim iitramqnc patet plura in iis esse diversa. Nam, ut alia taceam, Lucas asserit illam a Christo dictam in domo Pharisæi, Matthæus vero hic publice in templo, ut patet ex cap. xxi, 23. Rursum Lucas nuptias has coenam vocat, Matthæus vero prandium ; nisi respondeas cum S. Gregorio , *hom.* 38 jam citata, ipsum prandium coenam vocari, quod apud antiquos hora nona, quæ ad vesperam ct ccenam vergit, prandium fieret.

3. Er misit servos suos vocare invitatos ADvmJ. NUPTIAS, ET NOLEBANT VENIRE.

I. Iterum misit alios servos, dicens : Dicite ven. 4. invitatis : Ecce prandium meum paravi, tauri mei

FT ALTILIA OCCISA SUNT, ET OMNIA PARATA : VENITE AD NUPTIAS»

Vers. . X ¡ILI ALTEM NEGLI XLRI NT, EI ABIERUNT, ALIUS IN VILLAM SUAM, ALIUS VERO AD NEGOTIATIONEM SUAM.

Vrx». *. 6. Reliqui vero tenuerunt servos ejus, ET CONTUMELIIS AFFECTOS OCCIDERUNT.

Ver* 7. 7. Rex autem, cum al'DISSET, iratus est; et MISSIS EXERCITIBUS suis, perdidit homicidas illos.

Pro <inuptias,» Syrus vertit semper, convivitela scilicet nuptiale, nimirum prandium, ut explicat vers. 4. Pro u negotiationem, » Syrus vertit, *mercaturam;* pro a iratus est,» *excanduit;* pro «veste nuptiali,» vertit, *vestem convivialem.*

Tota parabola sic est explicanda et applicanda.

Pmbo- *Primo,* homo rex est Deus Pater; filius regis sponsus est Filius Dei incarnatus, puta Jesus

r! .hr. Christus, cujus sponda csl Ecclesia; utriusque

i nupti® inchoate sunt in Christi incarnatione : iu ea enim Christus humanam naturam sibi hypostatice, ct per eam Ecclesiam, id est cæteros homines fideles, quasi sponsam mystice sibi despondit per gratiam; sed in cœlo h® nuptiæ consummabuntur per gloriam. Ita Orígenes, S. Hilarius, S. Hieronymus, S. Gregorius ct alii. Unde tropologice Orígenes : «Nuptias, ait, intellige conjunctionem Christi cum anima; partum vero el proles, bona opera. »

S' *Secundo,* Deus Pater Christo fecit nuptias, id est nuptiale convivium, cum in Judæa totoque mundo per Christum proposuit mensam Evangelic® doctrin® el Sacramentorum, præsertim Eucharistia». Ita Orígenes, Euthymius, Auctor *Imperfecti.*

fru- *Tertio,* ad has nuptias a Deo primo per Mosen cl Prophetas, quasi Dei servos invitati fuere Ju(tei, tum ante, tum post incarnationem Christi, ut ermi futuram vel jam factam crederent, itaque in Christum sperantes, pœnitentes et supplicantes ab eo gratiam, justitiam el salutem consequerentur. Ita S. Hieronymus, Gregorius, Orígenes, Theophylactus.

Qgjito. *Quarto,* tauri et altilia in genere tantum significant convivium opipare esse apparatum, quæ dogmatum Evangelii magnitudinem significant, ait 8. Hieronymus, æque ac Sacramentorum, ac præsertim Eucharistiæ.

Porro, ‹ altilia » non sunt alites, id est volucres el aves, sed tauri, vituli cœteraque animalia quæ saginantur ul pinguescant, dicta sunt altilia ab alendo, quasi alitilia vel alita, ail S. Gregorius. Græcc enim est id est altilia, saginata, uti vituli, oves ct boves lacte et rapis aginantur, ul impinguentur: enim est alo, nutrio, pasco; cl ai-nCu est sagino et frugibus pinguefacio. Unde Arabicus vertit : *Et vituli mei Mjuiaii jam* orasi *sunt;* Græcc ti%uGx, id est immolati sunt Olim enim (uti eliumnum) nuptias a sacrificio auspicabantur, ac nuptialia convivia epulis victimisque in sacrificio mactatis et immolatis agebantur. Sio et nuptiale Christi convivium, quod hic parabolico describitur, a sacrificio crucis sumpsit initium.

Symbolice : S. Gregorius per tauros accipit Patres veteris Testamenti, qui ex permissione legis, inimicos suos virtutis corporem cornu feriebant, *q. d.* Patrum mores aspicite, et remedia vit® vestr® cogitate. Altilia vero sunt, inquit, Paties novi Testamenti, a terrenis ad sublimia contemplatione sublevati. Chrysostomus autem : «Alliba, ait, sunt Prophet®; tauri, qui Prophet® fuerunt ct sacerdotes : ut enim tauri gregis duces, ita sacerdotes principes populi. » S. Hilarius insuper: « Tauri, ait, sunt Martyres, qui tanquam hostite immolati; altilia, homines spiritales tanquam caelesti pane saginati. » Denique Orígenes : « Prandium, ait, est Dei eloquium ; quæ fortia sunt» tauri; quæ suaviora, saginata vocantur. »

Quinto, ager el villa, in quem abiere invitati, negligentes invitationem, significant bona temporalia, quæ Judæos a fide et lege Christi bonisque caelestibus ab eo promissis avocarunt, ideoque ipsi Dei servos, id est Apostolos prinosque fideles, imo ipsum Christum occiderunt. Quocirca Deus misit Titum et Vespasianum, qui Judæos quasi homicidas perdidit ct occidit, ac civitatem, id est metropolim eorum, pula Jerusalem cum templo Salomonis, quod oral orbis miraculum, succendit. Ila S. Chrysostomus, S. Hieronymus, Euthymius et alii.

Alludit Chrislus in hac convivii sui parabola ad *Isaiæ* cap. xxv, vers. G : « Et faciei Dominus exercituum omnibus populis in monte hoc, convivium pinguium, convivium vindemiæ, pinguium medullatorum, vindemiæ defecate;» ct ad cap. XXX, 23: «Et panis frugum terrai erit uberrimus et pinguis : pascetur in posscssionè tua in dio illo agnus spatiose; el tauri el pulli asinorum, qui operantur terram, commistum migma comedent.» Vide utrobique dicta. Hinc disce Christum in Ecclesia jugiter nobis apponere Oplpaopiparum spirituale convivium sacræ doctrinæ et gratte, multipliciter conditum sacris lectioni- jn i>.
bus, concionibus, exhortationibus, ac innumeris cî›!» Apostolorum, .Martyrum, Confessorum, Virginum in omni virtutum genere exemplis, crebra oratione, meditatione et Sacramentorum, præscrlim Eucharistte (quæ «frumentum est electorum, et vinum germinans virgines,» ut ait Zacharias, ix, 17) sumptione frequenti ; S. Missæ sacrificii, cum tanto SS. ministrorum, altarium, templorum ornatu, ac musicorum et organorum cœlesli quasi harmonia, celebratione, et aliis plurimis qu® mentem fidelium spiritalibus deliciis pascunt, oblectant, inebriant, ut Christianismus piis non aliud sil quam juge festum et epulum) juxta Hhid Isaiæ, lxvi, 23 : a Et erit mensis cx mense (festum neomente continuum), et sabbatum ex sabbato. »

Denique Christas ipse jam incarnatus, perenne est fidelium pabulum et gaudium : ipse enim per incarnationem non tantum omnia gratin; suæ dona, sed el totum seipsum quantus quantus est, adeoquo suain deitatem realiter illis communicat, imo gustandam, coimdcndam fruendamque exhibet, juxta illud, Joan. m, 51 : u Ego sum panis vivus, qiu de cœlo descendi : si quis manducaverit ex hoc pane, vivet ín ælernum. » Hao de causa Isaias, delicias ct felicitatem Eccle siæ novæ cx ChrMo incarnato obventuram praenuntians, passim exultât ct jubilat, omnesquo Christianos ad jugiter exiiltandum et jubilandum invitat, ut patet cap. ¡1, vìi, xxx, xxxv, lx, lxi, lxii cl scq. Videat ergo Christianus, præsertim Sacerdos et Religiosus, ut hisce epulis mentem pascat et satiet, ac in sanctitate et justitia serviens Christo, perpetim cum co dissuavians vitam agat jucundam, lælam, beatam, ac felicitatem perennem hic inchoet e! prolibet, quam mox perficiet et consummabit in cœlo. Hinc pariter discat, quam insipientes sint illi qui hisce epulis cœlestibus proferunt terrenos agros el villas, hoces| porcorum siliquas, regum deliciis.

Vrn c. 8. Tunc ait servis suis : Nuptim quidem parata **SUNT, tED QUI INVITATI ERANT, NON FUERUNT DIGNI.** — Esi hæc alierà ct posterior pars parabolo) invitatorum. « Tunc, » scilicet cum invitati, puta Judæi, nollent venire ad mensam nuptialem Evangelica) doclrinæ Christi, eo quod illa a non fuerunt digni, » quia scilicet illam contemnendo, eadem sc fecerunt omnino indignos : « ait rex, scilicet Ileus, « servis suis, » puta Apostolis.

VeiKt. **9.** Ite ergo ad exitus viarum, et quoscumqur **INVENERITIS, VOCATE AD NUPTIAS. — PfO « GXltUS** viarum, » Arabicus *strata viarum* vertit. Græce est, ïuÇôJw; cJwv, id est decursus, digressus, transitus, exitus, permealiones viarum, g. *d.* Perambulate ct percurrite omnes vias omnesque viarum flexus, angulos, fines ct terminos; nullus sit angulus, nullus finis viarum, quem non permeetis, hoc est, omnes mundi vias, o Apostoli, perambulate, totum oibetn, omnesque Gentium regiones obite, ul iis evangelizetis Christi fidem ct gratiam , ad eamque omnes omnino gentes ct homines vocetis. Jubet enim Apostolis, ut ab invitatis, id est Jndivis, Evangelium transferant ad omnes Gentes ; unde subdit :

Ve» io. 10. Et egressi servi (Apostoli) uus in vias. — Id» m ergo sunt « exitus viarum » quod « viæ, m sive ductus et flexus viarum. Sic Aristóteles, lib. *De Mnndo*ϑ vocat cursus lun i»ca> terarumquo stellarum errantium permealiones, errores,gyros cl flexus. Jubet ergo Christus Apostolis, ul omnes gentes et regiones, adcoque ultimos terræ lines adeant, iisque Christum ovangelizcnt; juxta illud : a In omnem terram exivit soniiscorum, et infines orbis terræ verba eorum,» *Psalm,* xvni. Mystice : servi sunt angeli propositi Gentium conversioni, ait Orígenes.

Symbolice : « Viæ» *primo,* sunt errores varii et vuipn contrarii, scctæquc Gentium, quos dispulerunt Apostoli. Ita Remigias. *Secundo,* S. Chrysostomus : « Viæ, inquit, sunt van® professiones hominum in mundo, ul Philosophias, militi®, etc. Jubet ergo cujuscmnque conditionis homines invitari ad fidem. » *Tertio:* « Vid, ail S. Hilarius, est tempus sæculi ; jubentur ergo ire ad exilus, quia omnibus rctroactadonantur. » (juar/o,S. Gregorius: «Viæ,ait, suntactiones; exitus, defectus: plerumque enim facileconvcniiintur, quibus prospere non succedit. »

Congregaverunt omnO qlos invenerunt, bonos et malos. — Hoc est emblema parabola, tantumque significat universitá omnes homines, sine discrimine, vocatos esse ad fidem Christi.

Et impleta sunt nuptiæ discumbentium. — Impleta est Ecclesia omnium gentium el fidelium numero ct copia.

Intramr autem rex ut videret decumbentes, — cosque lustraret et examinaret. Hoc fiet, cum Deus veniet ad judicium universale infine mundi, ut omnes examinet, judicet, pnemict vel puniat, beet vel condemnet. Ila Orígenes, S. Chrysostomus el alii.

Et vidit mi hominem non vestitum veste nuptiali. — Arabicus, *vcs'e nuptiarum;* Syrus, *veste conviviali.* Vestis nuptialis, id est inunda, preliom et splendida, non est fides, ul volani hæretici; omnes enim in hoc Ecclesiæ convivio habebant fidem, imo non nisi per fidem in illud ingredi poterant; ergo vestis hæc est charitas morumque probitas et sanctitas : vita enim pura et sancta esi instar vestis mundœ et cycladis splendida, ex virtutibus et bonis operibus contextæ, quæ mire hominem exornat. Ila S. Hieronymus, Hilarius, Chrysostomus, Tertullianus ut alii. Unde S. Gregorius non habentem vestem nuptialem explicat fidem habentem, non operacharitatia, per quam Dominus ad socianda sibi Ecclesiæ nuptias venit S. Augustinus vero, lib. II *Contra Faust,* cap. xix, explicat suam, noti Domini gloriam quærentcm. S. Hilarius autem : « Vestis nuptialis, ait, est gratia Spiritus Sancti, el candor habitus cœle>tis, qui bona interrogatione coufosionis susceptus, usque inrœlestemoœtum immaculatus est reservandus.» S. Hieronymus denique ait : « Opera quæ complentur cx lege et Evangelio, novi hominis efficiunt vestimentum (i). »

Porro, plores in die judicii a Christo reperienlur fideles, carenlus hac veste charitatis et sanctitatis ; unus tamen duntax.it nominatur, lutu quia obi-

ti) In Oriente, h **quem volunt rogos honorarc aut a** t **mensam suam admittere, ad illum promittunt vestes sph-ndidas, nu turpi habitu in conspectu suo appareat. Igitur invitatus ille, turpi veste indutus, Regem graviter offendit, quippe qui illius** d >na **quasi contemptu abnutf-Ku. Ita Deus, nn cœli et terra), animam iu** I **ipiHmu donat splendida veste, innocentia scilicet justiiiaque; <piaiu immaculatam, ant sillein pamiteniia ablutam servare dahemus. ut olim nuptiis cœlesiibus ea induti miiniltaniur. ita Ailloli in h.** 1.

ter hoc tantum et quasi additur. Scopus cnim *Christi* proprius et directus est, hac parabola uti et procedentibus tantum significare, reprobatis Judæis incredulis vocandas ad Christum esse Gentes, tum quia hic unus omnes illi similes significat, hic enim unus est instar omnium, sive exemplaret speculum cunctorum impiorum ; tum denique ut significet, ne unum quidem impium in die judicii latere posse, vel impune abiturum.

v^n. it !-• Et ait illi : Amice (Syrus, *socie mi),* quomodo IIUC INTRASTI, NON HABENS VESTEM NUPTIALEM? — Vox « amico» significat Deum hæc impiis dicturum, non ex odio et studio condemnationis, sed amice ex zelo justitiæ. Addit S. Hieronymus : Amicum vocat, quia invitatus fuit ad nuptias, ideoque cum impudenti® arguit, quod amice invitatus ad nuptias, rustice venerit sine veste nuptiali. Unde S. Gregorius, *hom.* 38 : a Mirandum est, inquit, quod hunc et amicum vocat et reprobat, ac si apertius dicat : Amice, et non amice, amice per fidem, sed non amice per operationem.»

At ille obmutuit.— Quia ibi locus negandi non est, ail S. Hieronymus : nam Deus ibi a illuminabit abscondita tenebrarum, et manifestabit consilia cordium ; » juxta illud : « Scrutabor Jerusalem in lucernis, » *Sophon.* i, 12. UndcS. Gregorius, hom. 38 *in Evang. :* « Obmutuit, inquit, quia in illa districtione ultimæ increpationis omne argumentum cessat excusationis, quippe quia ille foris increpat, qui testis consicntke intus animam accusat. »

Ven. n. 13- Tunc dixit rex ministris,— Angelis suis, ut patet *Matth.* xm, 39 ; unde Daniel de iis, cap. vu, ait : a Millia millium ministrabant ei, et decies millies centena millia assistebant ei. »

Ligatis manibus et pedibus ejus.— Est emblema significans damnatos non posse resistere Dei sententire et ultioni, nec quidquam boni deinceps posse facere, perinde ac si manus et pedes, imo os et mentem, judicium et voluntatem, haberent colligata. Nam, ut ait S. Augustinus, lib. XI *Dc Trinil.,* « pravarum voluntatum implicatio est vinculum. » Et S. Gregorius, *homil.* 38 : « Tunc, ait, ligat pœna quos modo a bonis operibus ligavit culpa, etc. ; qui ergo nunc sponte ligantur in vitio, tunc in supplicio ligantur invito. » Glossa vero: «Singula, ait, membra pœnis subjicientur, quæ hic singulis servitiis servierunt. »

Tett. Minite eum in tenebras exteriores : ibi erit FLETUS ET STRIDOR DENTIUM, — qui (dentes) de cda-
11v citate gavisi sunt, ait Glossa Interlinearis ex
ir. S. Gregorio. De his dixi cap. vin, 12. Apposite S. Gregorius : « Interiores tenebrie, ait, sunt accitas cordis ; exteriores tenebro, œternæ damnationis nox (1). »

(i) Cum apud Orientales nuptLe, seu convivia noctu celebrarentur, (cras expubus in tenebras missu* est, ubi opprobrium dothos, ira vel frigore frendebat dentibus.

14. Multi enim sunt vocati, pauci vero f.lecti. Ver*, u. — Quia rejecti sunt omnes primi qui invitati venire noluerunt, puta omnes Judæi Christo increduli, quo proprie spectat hæc parabola, uti et procedentes cap. xx et xxi. Ad hæc rejectus est unus ille ex iis qui vocali venerunt, sed intravit non habens vestem nuptialem, qui omnes fideles impios reprosentat. Quia cnim Christus proprie hic illos significare non intendebat, hinc suffecit ei per unum hunc obiter indicare, non omnes qui venerunt, sive qui Christo crediderunt, fore salvandos, sed cos dunlaxat qui fidem veste nuptiali, id est charitatc sanclisque operibus omarini. cæteros vero rejiciendos. Ita Glossa, Maldonafus et alii. Hæc Christi sententia magnum cuique injicere debet timorem ; nemo enim scit an electus sit an reprobus. Satagere ergo quisque debet, ut per bona opera certam suam electionem et vocationem faciat, uti monet S. Petrus.

Exemplum dat S. Gregorius hic, *hom.* 38, 1res amitas suas, quarum prima, scilicet Tharsilla, l¿,n,ra.M cum in sancta virginitate egisset, a S. Felice Pon- dr tribu tifico avo suo jam beato in ccelum evocala est, *«**•»>• cimi ci diccret : « Veni, quia in hac te lucis man- ‘ ‡ sionc suscipio. » Undo illa sursum respiciens, Jesumque videns, clamansque : « Recedite, recedite, Jesus venit, » spiritum ei tradidit (eterna vita beandum. Secunda vero /Emiliana, a sorore sua Tharsilla in cœlum ad festum Epiphaniæ evocata, cum illa de tertia sororc Gordiana sollicita replicaret: « Etsi sola venio, Gordianam cui dimitto?» ab ca tristi vultu audivit: « Veni, Gordianacnim inter laicas deputata est : n qua; proinde mox oblita virginalis suæ consecrationis, honoris et pudoris, villicum suum accepit in maritum. Addit alterum exemplum monachi, qui irreligiose vixerat, ac monens draconi ad devorandum traditus fuit; sed precibus fratrum liberatus, conversus dignam egit pœnitentiam, ideoque inter electos recenseri meruit.

15. Tunc abeuntes Pharis.?.!, consilium inierunt, Vmi. is. ut caperent eum in sermone. — Pro « caperent, » z‡. Græce est twpJwcowi, id est *illaquearent ;* irx-pJi; xn. u. ‡ cnim sunt laquei; Syrus vertit, *aucuparentur.* Sicut cnim aucupes capiunt aves laqueo, sic vafri capiunt simplices captiosa quæstione, *q. d.* Quæsierunl Pharisæi captiosas quæstioncs, quas proponerent Christo, ul quidquid responderet reprehensionem incurreret, itaque sua responsione se quasi illaquearet, caque capi et redargui posset, ac reus læsæ majestatis vel human® vel divin® perageretur : « Bicipiti complexione insidiantes, ait S. Augustinus, lib. I *Contra Crcscon.,* cap. xvii, ul quodlibet eligens caperetur. Si licere responderet, tanquam reus esset adversus populum Dei ; si autem diccret non licere, tanquam Ciesaris adversarius perimeretur. »

16. Et miituni ei discipulos suos cum Hero— Ven. is. DIANIS, DICENTES : MAGISTER, SCIMUS QUIA VERAX

• ES, ET VIAM OBI IN VERITATE DOCES, ET NON EsT •UBI Ct'IIA DE ALIQUO J NON ENIM RESPICIS PERSONAM HOMINUM*

Cum IIerodianis. — Syrus, *cum iis qui crani de domo Herodis,* id est qui erant Herodis fautores, familiares, domestici.

- Secla hæc erat Judæorum, Romano Cæsari ejusque tribulo faventium, ila dicta a primo Herode Ascalonila infanticida, qui lotus crai Cæsarianus, nipote rex Judææ a Romano senatu et Cæsare Augusto creatus, quique, ut nit Josephus, tributis Cæsaris in Judæa præerat. Ila S. Hieronymus, Orígenes et alii. Addunt S. Epiphanius, lib. 1, *hæresisto*,* Tertullianus, lib. *De Prescript.;* S. Hieronymus, *Dialogo contra Luciferianos,* et ex iis Baronins in *Apparatu Annalium,* Herodianos fuisse sectarios sive hærelicos Judæoruin, qui Herodem Ascalonitam censebant esse Messiam, sive Christum a Prophetis promissum, eo quod viderent in ipso defecisse sceptrum dc Juda, juxla oraculum Jacobi, *Genes.* XLIX, 10. Avide hos adulatores adjuvit fovilque Herodes; ideoque occidit infantes in Bcthlccm, ut interficeret Christum, ne alius quam ipse haberetur Christus; atque ca dc causa magnificentissimum Judæis exædificavil templum veteri destructo, quod cum templo Salomonis certare videbatur, ut docet Josephus, lib. XV *Antiquit.,* cap. XIV. Audi S. Hieronymum secias Judæorum breviter enarrantem, *Dialog, contra Luciferum :* a Taceo de Judaismi hærclicis, qui ante adventum Christi legem traditam dissiparunt; quod Dosithæus, Samaritanorum princeps, Prophetas repudiavit; quod Sadducæi cx illius radice nascentes, etiam resurrectionem carnis negaverunt; quod Pharisæi a Judæis divisi propter quasdam observationes superfluas, nomen quoque a dissidio susceperunt ; quod itarodiani Herodem regem suscepere pro Christo. » Idem censent Theophylactus cl Euthymius hic, ac Philaslrius, lib. *Dc HarcsiLus;* nisi quod Id pro Herode Ascalonila substituant ejus filium Herodem Antipara, qui patri mortuo succedens, jam tum regnabat, et Joannem Baptistam occidit, ac Christum veste alba indutum illusit. Verum quod Antipas a Judiéis habitus sit Messias, ncc Josephus, nec Itegesippus, nec quis alius veterum meminit, imo diserte negat hic S. Hieronymus.

Herodianos ergo hosce Pharisæi (qui in contrariam pariem, scilicet Herodem non esse Messiam, ncc Cæsari Romano dandum esse tribulum, quasi vindices legis Mosaicæ et libertatis Judaica», propendebant, ut patet ex Joscpho, lib. Will *Antiquitatum,* cap. i) subornant, ut cum discipulis suis eant ad Jesum, quasi novum Judææ Prophetam ct doclorem ; eique quæstioncm hanc de tributo Cæsari dando, illo tempore, inter sc controversam proponant, ut ille litem dirimat; sed hac fraude el astulo consilio, ul, si Christus asserat dandum esse Cæsari tributum, plebis Judaica» invidiam incurrat; si neget, in Cæsaris el Romanorum iram ac realum incidat, qui in cum quasi seditiosum ct perduellem manus injiciant, cumque vita mulctcnt. Erat ergo cornula et captiosa hæc quæslio, ac dilemma biceps.

Magister .— Hcbr. *rabbi.* Rabbi autem significat non solum legis doctorem, quales sunt Rabbini, sed diam virum primarium auctoritate proditum , potentem ct principem. Ficte adulantur Christo : nam cum vocant magistrum, cujus nolunt esse discipuli, quem magisterio, fama et vita privare moliuntur.

Scimus quia verax es, et viam (id est legem) Dei in veritate doces. — Lex cnim est via qua tendimus ad Deum, ejusque gratiam ct gloriam; lex cnim docet quid Deo placeat, quid velit a nobis fieri, ut illi grati simus, ab eoque justificemur ct beemur.

Et non est tibi cura de aliquo. — Non metuis iras Herodis, nec potentiam Cæsaris, ut hoc metu impediaris ne verum respondeas, et pro Judæis tuis sententiam feras, etiamsi per hoc scias te offensam Herodis et Cæsaris incursurum, uti Herodis adulterium castigans Baptista, ejus offensam incurrere non detrectavit. Putabant enim ipsi omnino quod Christus pro Judæis, nipote fidelibus, contra Cæsarem, nipote infidelem, sententiam ferret. Ita S. Chrysostomus : a Adulatione, inquit, putant cum ita inflare et audacem reddere, ut contra institutas leges cl præsentem rerum statum quidpiam dicat, etc., » ut scilicet a Cæsarem offendat affeclatæ rebellionis suspicione. »

Non entm respicis personam (Syrus, *faciem)* hominum, — ut videas an facies vel persona sit divitis el principis, an pauperis ct plebcii, ac principi adulando pro eo respondeas plebemque condemnes ; sed clausis quasi oculis sententiam pro veritate et justitia pronunties, dicasque : * Amicus Oesar, sed magis amica veritas. » Unde Arabicus vertit : *Non respicis in faciem hominis.* Gracum enim cl personam et faciem significat, quia ex facie persona quælibet dignoscitur.

17. Dic ergo nodis quid tibi videtur : licet censim (Syrus, *pecuniam capitolini;* censum eniin^n» solvebant singula capita) dare Cesari, an non ?— Judæi, nipote populus fidelis Deoque devotus, abhorrebant a Gentilibus quasi idololatris, ideoque multi eorum censebant non licere Judæis Cæsarem agnoscere pro domino, eique tributum pendere, eo quod solus Deus esset eorum Dominus, cui decimas ct annuum censum solvebant : Cæsarem inlelligo, non Augustum, nipote jam vila functum, sed Tiberium, Augusti ex Livia uxore privignum et successurum, jam tum regnantem ab annis octodecim, ut patet *Lucæ* ni, 1. **Vm. n.**

Porro, occasio hujus quaestionis proponendis Christo fuit, quod sub id tempus Judas quidam Galilaeus docuerit, nou licere Judæis subesso ct dare tributum Romanis nipote Gentilibus ; Chris-

Iun autem ct \posfoli erant Gallimi (Christus enim conceptus et educatus est in Nazareth : unde Nazarenus et Galilaeus est cognominatus), ideoque dogmatis ct erroris Judæ Galilæi, quasi civis sui, a Judæis fuere insimulati, atque hac do causa ipsi errorem hunc sæpe a se amoliti sunt et confutarunt, uti dixi *Actor,* v, 37. AudiS. Hieronymum in cap. m *a4 Titum,* vers. I : « Hoc præceptum, inquit, proptcrca puto ab Apostolo editum, quia Judal Galilæi per illud tempus dogma adhuc vigebat, et habebat plurimos sectatores, qui inter cætera hoc quasi probabile proferebat, ex lege nullum debere dominum, nisi solum Deum, vocari, cl eos qui ad templum decimas deferrent, Cæsari tribula non reddere. Quæ hæresis in tantum creverat, ut etiam Pharisœorum et mullam pariem populi conturbaret, ila ul ad Dominum quoque nostrum referretur hæc quæstio : Licet Cesari dare tributum, an non ? Quibus Dominus prudenter cauteque respondens, ait : Reddito quæ sunt Catsaris Cæsari, et quæ sunt Dei Deo. Cui responsioni S. Paulus congruens docet, principibus ct potestatibus credentes debere esse subjectos. »

Í8. Cognita autem Jesu» nequitia (Græce /▸ r. m. KGvtpic, id *est malitia,* qua fraudulenta siinulatio- in r r 00 v0⁀iUil euin Romanis necandum objicere) loniM, ait ; Quid mb tentatis, iivpocrit.e ?— Simulatis cnim vos amicos ct religionis ac borne conscienliæ studiosos, ut sciatis quid recte et juste ex lege Dei in hoc casu agere debeatis, cum sitis inimici mei æque ac Dei, et meum sanguinem sitiatis cumque fraudulenter ct dolose mihi extorquere satagatis. « Prima, ait S. Hieronymus, virtus respondentis csl cognoscere interrogantis mentem, » illique responsionem accommodare. Hi cnim Pharisœi el Hcrodiani quasi hypocrilæ , « blandiuntur, ail Auctor *Imperfecti,* ut perdant; » Christus vero cos increpat, ut salvet : « Utilior enim est Deus iratus, quam homo propitius. »

Vi. h. - Vcr xn. ii. * An deo* n»» pre r K.|. v<4a» 19. Ostendite mihi numisma census (*q. d.* Osnummum, quem pro censu ct tributo Cœsar a singulis capitibus exigit. Unde Syrus pro censu vertit, *argenti capitis* ; Arabicus, *ostendite mihi figuram denarii).* At il l i ODTULERUNT tl DENARIUM. — Dices : Ex cap. XVII, 17, liquet jU(]æ0S pro censu solvisse didrachmum, sive dimidium sicli : denarius autem Romanus, unius duntaxat erat drachmæ, eratque id quod nunc est julius Romanus, vel regalis Hispanicus, qui Romæ decem baiocos, Antuerpiæ quinque stuferò» valet ; quare denarius erat dimidia pars didrachmi, ct quarta pars sicli : siclus emm valebat quatuor julios. Respondeo didrachmum commoditatis causa fuisse divisum in duos denarios, ac singulos pro censu solvisse duos denarios, hoc est didrachmum : ita Jansenius, Maldonatus et alii; nisi malis denarium hunc fuisse duplicem, ideoque fuisse didrachmum, sicut duplicem regalem 10 stuferorum vocamus etiam regalem. Denique videtur Tiberius, uti et cætcri imperalores, ejus pretii denarium cudi jussisso, quem velici sibi a Judæis in censum dari, quia , ut ex Lampridio docet Baronius, solebant Romani cudere numismata eo pretio cl pondere, quo illa sibi volebant in tributum pendi, quod pro ratione temporum et necessitatum mutabatur, el aliquando erat majus, aliquando minus.

20. Et. ait il l is Jesus : Cujus est imago hæc Vn k. et superscriptio ? — Græco ¿KvftcqpQ, quod Intorpres in Marco vertit, a inscriptio. » Solent Jn/io, * cnim nummi insigniri lain nomine quam imagine vel effigie principis qui cos cudit. Unde Arabicus vertit. *Cujus est figura hæc et inscriptio?*

21. Dicunt ei, Cæsaris — Tiberii, qui tunc Vb. n. imperabat. Sciebat jam ante id Christus, sed interrogat, ut cx ore eorum eliciat responsum, quod in eos intorqueat illosquo convincat. Ciesaris cognomen primo datum esi Julio Cæsari, a quo ad sequentes Imperatores transiit. Audi S. Isidorum, lib. ¡X *Etymol.,* cap. m : « Cæsarum nomen a Julio cœpit, qui bello civili commoto, primus Romanorum singularem obtinuit principatum. Cœsar autem dictus, quod cæso matris Cauli suæ mortuæ utero, prolatus oductusquo fuerit ; cl)nwa‘ vel quod cum cœsario natus sit, a quo el Imperatores sequentes Cassares dicti, eo quod cornali essent, d Servius vero ct Spartianus, ct cx iis Carolus Sigonius, lib. *Do Nomiti. Ram. :* «Cœsar, inquit, dictus ab elephanto primum cæso : nam lingua punica Cœsar elephas dicebatur ; quare in quibusdam argenteis nummis apud me videre est, ab altera parte elephantem cum hac inscriptione : C.ESAK, ab altera autem instrumenta quibus elephantos Romani perimebant, n

Tunc ait il l is : Reddite ergo qu.h sunt Cæsaris, Cxsari ; et QU.E sunt Dei, Deo. — *q. d.* Quandoquidem vos, o Judæi, jam Cæsari subjecti silis, ideoque ejus moneta passim utamini, alioqui ea non usuri, cum a (¡entium ritibus el symbolis prorsus abhorreatis, cumque Cœsar non nisi temporalia, scilicet denarium sua effigie cl nomine inscriptum, quasi suum a vobis sibi deposcat ; non tam date, quam « reddito u ei denarium suum pro censu; spiritualia vero, scilicet cultum ct pietatem, date Deo, hæc cnim jure suo Deus sibi exigit : ita liet, ut nec Deum , nec Cæsarcm offendatis.

Nota Christum nolle hic dispulare, an Judæi a » jmi* juste Romanis sint subditi factique vectigales tributarii, an vero injuste et tyrannice. Auceps enim hæc erat quæstio. Prima cniin facio negativa pars, scilicet quod non juste, videtur verior. Pompeius enim, qui primo Judæam Romanis subjecit fccitquo vectigalem, vocatus fuit duntaxat ab Hyrcano cl Arislobulo fratribus (nepotibus Simonis pontificis, qui fuit frater Judæ Machabæi) de principatu et pontificatu Judææ inter so contendentibus, ul litem inter eos dirimeret : quo jure ergo. iis exclusis, principatum Judææ ab eis

nd Romanos transtulit? Hoc enim est jus Turcicum, nam 'l urca vocatus in auxilium a Christianis principibus inter so dissidentibus, utrumquo occupat el subjugat. Penitius tamen rem gestam inspicienti, affirmativa pars probabitur, scilicet Pompeium ct Romanos jure justi belli occupasse Judæam. Cum enim Pompeius litem adjudicasse! Hyrcano, idque juste, utpote seniori, ideoque Judææ principatum cum pontificatu illi assignasse!; Aristobulus frater ejus junior, ut utrumquo dolo ct vi occuparet, Hierosolymam Judææ me-

rnm- tropolim insedit, suisque asseclis et militibus impievit, qui Hyrcano ct Pompeio restiterunt. Quare Pompeius vi urbem expugnavit eamque Hyrcano

num «- consentiente Romanis subjecit. Hyrcanus cnim

pit.nm- solus eam tueri ct relinere nequivisset, unde se

qjuifr"n fiUtt(Iue edidit Pompeio. Accessit deinde con-

lumaois sensus seniorum et poliorum Judæorum, qui

subjecit, malebant Romanis subesso quam Hyrcano et Arislobulo. Videbant cnim sine Romanis rempublicam Judæorum abituram in schismata et seditiones, cum el hi fratres inter se summe dissentirent ct cives ab utroque, uti narrai Josephus, lib. XXIV *Anliquil.,* cup. v ct sequent, Unde S. Hieronymus : a Et erat, inquit, in populo magna seditio, dicentibus illis pro securitate ct quiete, quia Romani pro omnibus militarunt, debere tribula persolvi ; Pharisæis vero, qui sibi applaudebant in juslilia, o contrario nitentibus, non debere populum Dei (cui decimas solveret cl primitias daret, et cadera quæ in lego scripta sunt) humanis legibus subjaceto, »

Denique Romanis favebai præscriptio : jam cnim ipsi ab annis fero centum pacifice et bona fide, populo Judæorum tacento lacitequc consentiente, possederant Judæam ; quare praescriptione hac videbantur juste occupare dominium Judææ. Rursum, in dubio melior csl couditio possidentis : unde in dubio nemo possessione sua privandus est. Quare Pharisæis, si Romanos hac possessione privare volebant, incumbebat onus probandi ct evincendi ipsos injuste occupasse Judæam esseque malæ fidei possessores. Quod cum facere non possent, Romani suam possessionem juste relinebant : accusatore cnim non probante crimen, reus absolvitur : actori enim incumbit probatio criminis; reo sufficit, si crimen neget. Adores autem hic erant Pharisœi, rei vero Romani, quos Pharisœi possessione sua

An ¡io- depellere volebant. Christus ergo hoc dominium

,ninlajn ll il°inanoru,n H> Judæos et tributum eis imposi-

<Uo4 4o. him hic 110,1 VUH examinare, an justum sit, an

minium injustum ; sed præsupponit facium in sc quasi

jtuhimT jUJ.|tjin, utpote tot titulis jam dictis roboratum ct confirmatum : quia Pharisœi in quæstione hac census Romanis dandi, suæ immunitati ab hoc censu non prœtendebant justitiam, sed religionem et pietatem, scilicet non licere nec decere, ut populus Dei (qualis erant soli Judæi) Cæsari gentili el idololatra* subsit pcndalquo tribulum. Unde in sua quæstione, quam Christo proponunt, non dicunt : An obligamur dare censum Cæsari ? sed « licci censum dare Cæsari, an non? n g. d. Nobis videtur id non licere, quia hoc videtur cedere in Dei contemptum, Judæorum dedecus, et religionis fidcique injuriam. Ita ipsi; sed Christus respondet contrarium, scilicet non esse Deo et fidei injurium, nec geniis fidelis vilipendium, si populus Dei subsit gentili Cæsari, ipsosquo Judæos commode, utiliter ct honeste posse tam Deo, quam gentili principi subesse ct obsequi, si cuique reddant quod debent ; idque prudenter facturos, ne vel Deum vel Cæsarcm contra se concitent, ut gentem totam quasi sibi rebellem evertat, uti paulo posi obeamdein causam fecero Titus el Vespasianus Romani imperatores; prostat enim nummum dare, quam vitam et omnia perdere,

Reddite ergo qu* sixr Cesaris, Cæsari ; et qu* SUM Dei, Deo. — g. d. Cæsari date didrachma, quod jure suo pro censu a vobis exigit ad sustinenda reipublicæ onera, ac præserlim ad alendos milites, qui vos ab incursu hostium tueantur; Deo vero date didrachma, decimas, oblationes et victimas, aitS. Hieronymus, Levilico proscriptas, quas ipso supremi dominii jure a vobis, quasi creaturis et fidelibus suis sibi deposcit. u Nec enim cx eo quod reddit quis Cesari quæ Cæsaris sunt, impeditur reddere Deo quæ Dei sunt, n ait Orígenes. Alia enim sunt jura Cæsaris, alia Dei, sed sibi ncutiquam adversa vel contraria : nec enim politia adversatur religioni, nec vicissim religio poliliæ. Quare cum Tiberius Cœsar apud vos regnet, vosque illis silis subditi, ut patet ex eo quod ipso apud vos habeat jus cudendi monetam, imo jus cudendi numisma census, puta denarium eo pretio et pondere quo ipsi visum fuerit : idcirco vos, el monelam ct numisma census a Tiberio Cæsare quasi principe vestro recipientes, hoc ipso profitemini vos ipsi esse subditos et vectigales, ideoque eidem debere pendere numisma census ab eo cusum et indictum. « Quod ore loculus est Christus, ait S. Bernardus, *epist»* 12, opere implere curavit. Conditor Cæsaris non cunctatus est Cæsari reddere censum,» *Matth.* x mi,2G. Audi Tertullianum, lib. *De Idololatria,* cap. XV : « Reddite quro sunt Cæsaris, Cæsari; el quæ sunt Dei, Deo, id est imaginem Cæsaris Cæsari, quæ est in nummo, et imaginem Dei Deo, quæ in homine est, ut Cesari qiiidem pecuniam reddas, Deo temetipsum. » EtS. Chrysostomus : a Tu autem cum audis reddenda esse Cæsari quæ sua sunt, illa solum dici non dubita, quæ pielati ct religioni nihil officiunt; nam quod fidei ac virtuti obesi, non Cæsaris, sed diaboli tributum el vectigal est. » EtS. Hilarius: <Si cnim nihil quod Casaris csl, penes nos resederit, conditione reddendi ci quæ sua sunt, non tenebimur. Porro autem, si rebus illius incubamus, si jure potestatis suæ utimur, extra querelam injuriai

Dmica urt, «u r ' est redhiberi Cæsari quod Cœsaris est. n *q. d.* Si vu|tis esse immunes a tributo, renuntiate omnibus qu e possidetis, uti ego feci et Apostoli, ubi enim nihil est, ibi nihil juris habet Cæsar : si autem vestra retinere vultis, ac inter ea numismata a Cesare cusa, et vobis quasi subditis ab eo indicta ad sustinenda rcipnblica* onera, tunc omni jure æquum est, ut illa quasi sua illi reddatis.

Politice : Christus hic tacite monet Casares et principes, ut suis contenti, Dei et Ecclesiæ negotiis sesc non ingerant. Sapienter et pie Constantinus Magnus Imperator, teste Eusebio in ejus Vita, lib. IV, cap. xxiv, ad Ecclesiæ Præsules: « Vos, ait, intra Ecclesiam Episcopi, ego extra Ecclesiam Episcopus constitutus sum a Deo. » Et Valentinianus senior : « Mihi, ait, qui unus e numero laicorum sum, non licet me ejusmodi negotiis interponere.» Ejus vero filius Valentinianus junior, cum matris Justinæ arianœ impulsu Ecclesiam pro Arianis posceret a S. Ambrosio (ut ipse refert, epistol. 33 *ad Marcellinam sororem),* ab eo audivit : Noli te gravare, Imperator, ut putes (c in ea, quæ divina sunt, imperiale jus habere. Noli te extollere, sed si vis diutius imperare, esto Deo subditus; scriptum est : Qua? Dei Deo, quæ Cœsaris Cæsari. Ad Imperatorem palatia pertinent, ad sacerdotem Ecclesiæ : tibi incenium jus concessum est, non sacrorum. » Et Rosius Cordubensis ad Constantium Imperatorem arianum : « Ne te, inquit, immisceas ecclesiasticis, neque nobis in hoc genere præcipe, sed potius ea a nobis disce. Tibi Deus imperium commisit, nobis quæ sunt Ecclesiæ concredidit. » Theodosius junior, epist. *ad Concilium Ephesinum : a* Nefas est, inquit, qui SS. Episcoporum catalogo adseriptus non est, eum ecclesiasticis negotiis et consultationibus se immiscere. »

Moraliter : docet nos hic Christus prudentiam, ut apud captiosos ita sapienter loquamur et sermonem temperemus, ut neutram partem offendamus; sed inter duas aquas natemus, ac inter Scyllam et Charybdim enatemus.

Tropologice S. Hilarius : « Deo etiam ca quæ Dei sunt, reddere nos oportet, id est corpus et animam et voluntatem, numisma autem Cœsaris in auro est, in quo est ejus imago depicta; Dei aulem numisma homo est, in quo est Dei imago figurata ; ideo divitias vestras date Cæsari, Deo autem innoccntiæ vestræ conscientiam servate. » Sic el Orígenes : a Deo, ait, reddenda sunt quæ virtutis sunt, Cæsari quæ politiæ et census. » Et S. Augustinus, lib. 1 *Contra epist. Parmen.,* cap. vn : Deo, ait, reddendus est chrislianus amor, regibus humanus timor. » S. Bernardus vel quisquis est auctor, lib. De *Passione Domini,* cap. ut : «Reddite, ait, Cæsari denarium, Cœsaris habentem imaginem ; reddite Deo animam, quam ad imaginemel similitudinem suam creavit, el justi fueritis. » VideS. Bernardum, tract. *De Quadruplici debito,* qun D»»n nbctnn^nmiir.

Symbolice : Auctor serm. *ad Fratres* ita *cremo,* apud S. Angustínum, lomo X, *serm.* 7 : «Tunc, ait, reddimus ca quæ sunt Cœsaris Cæsari, eum Sanctis impendimus duliam eis debitam, et quæ sunt Dei Deo, cum Deo tribuimus latriam illi soli propriam, n

Denique S. Augustinus *in Sententiis,* sentent. 15, hæc recte applicat volis et voventibus : a Quisquis, ait, bene cogitat quæ voveat Deo, et quæ vovendo persolvat, seipsum voveat et reddat. Hoc exigitur, hoc debetur. Imago Cœsaris reddatur Cæsari, imago Dei reddatur Deo. » Id jubet Psaltes dicens : « Vovete et reddite Domino Deo vestro, omnes qui in circuitu ejus afferiis munera, » *Psal.* Lxxv, 12.

22. Er AUDIENTES MIRATI SUNT, ET RELICTO EO, Veri. St adierunt. — Mirati sunt sapientiam et dexterilatem Christi, qua e laqueo hoc, qui Pharisœis xi¿ n. videbatur inevitabilis et inextricabilis, tam facile se extricavit, illumquein Pharisæorum sibi insidiantium collum retorsit coque ipsos se captantes constrinxit, juxta illud *Psal.* ix, 16 : «Laqueo illo quem absconderunt, comprehensus est pes eorum. » Pharisæi enim et negabant censum Cæsari et cultum Deo, ul patebit cap. xxm; cos ergo tacite perstringit taxatqueChristus, et utrumque eis faciendum edicit, quia «non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum, » *Prov.* xxi; 30.

23. In illo die accesserunt ad eum Sadducei yers *(de* quibus dixi cap. m, vers. 7), qui dicunt non ESSE RESURECTIONEM, ET INTERROGAVERUNT EUM. XII. II. — Hi audierant Christum docere resurrectionem, ac per earn persuadere hominibus poenitentiam el vitam sanctam. Oppugnant ergo eum hac quaestione , quæ cis pariter videbatur inextricabilis, ul Christum ejusque doctrinam confutent, intricent cl evertant, per absurditalem quæ ex ea ipsis sequi videbatur.

24. Dicentes : Magister, Moyses dixit : Si quis MORTUUS FUERIT NON HADENS FILIUM, UT DUCAT FRATER EJUS UXOREM ILLIUS, ET SUSCITET SEMEN fratri suo. — «Semen,» id csl posteritatem, filium (ita Syrus) qui scilicet nomine defuncti appelletur, ut sic defunctus in eo quasi filio superesse et /eternare videatur. Lex hæc habetur *Deuter.* XXV, 8, ubi eam explicui. Ven.su Z rC–n' 24; *Mar.* X|(Qh i*- reB *mm#* llone'

25. EhaNT AUTEM APUD NOS SEPTEM FRATRES, ET PRIMES, UXORE DUCTA, DEFUNCTUS EST; ET NON HADENS SEMEN, RELIQUIT UXUKEM SUAM FRATRI SUO. Vers.'5. j0. '

26. Similiter secundus, et tertius, usque ad SEPTIMUM. Vm.w. [MC. XX. 30,31;

27. Novissime autem omnium et mulier defuncta EST. _v.ir.in,

28. In resurrectione ergo cujus erit de septem UXOR? OMMES ENIM HABUERUNT EAM. —SaddUCæi 31; *Mar.* putabant hac quœslione Christum confundere, Si cnim diceret mulierem hanc unius fore uxorem, cœtcros fratres concitasse! ad iram et in- 33; Mar> vidiam, et ad lites perpetuas : non enim apparet

ratio , cur huic potius hæc uxor detur quam alteri. Primus cnim ejus maritus, qui potius jus habere videbatur, illud per mortem perdidit: homine cnim moriente, omnia ejus jura pariter cum eo moriuntur. Sin dixisset Christus uxorem hanc septem fratribus fore communem, cum ut doctrinæ turpissima) et publici incestus auctorem accusassent, 7. *d.* Hæc absurda ex resurrectione sequuntur, si ea ponatur; ergo illa non est ponenda, nec asserenda, uti tu, o Christe, eam ponis et asseris. Ita isti homunciones putant so sapere cum summe desipiunt : quare hoc eorum telum velut arane® telam verbo dilDat Christus, quo cis suam ignorantiam ostendit, addendo tertium membrum ab eis omissum utpote hominibus crassis et carnalibus inopinatum, scilicet quod vidua hæc in futuro sæculo nullius erit uxor.

Verato. jfar.xn, 29. Respondens autem Jesus ait : Erratis, nescientes Scripturas, — quæ crebro et clare resurrectionem astruunt, ut *Job.* xix, 25, et II *Maehab.* vu, 9 et sequent., et cap. xii, H; *Isaiæ* xxvi, 19, et lxví, 14; *Ezcch.* xxxvii, 1 et 9; *Daniel,* xii, 12, ct alibi.

Ñeque virtutem Dei. — Græce ¿foqu» , id est vim, robur, potentiam, *q. d.* Nescitis Deum esse omnipotentem, ideoque posse corpora mortua et incinerata ad vitam resuscitare, sicut eadem primitus cx nihilo creavit; major enim virtus requiritur ad aliquid creandum cx nihilo, quam ad resuscitandum cx mortuo. Ad vitam, inquam, spiritalem, gloriosam et œternam, ut instar angelorum vivant; Sadducæi cnim negabant Deum Deique potentiam ct providentiam, ac consequenter animæ immortalitem et corporum resurrectionem, ut patet *Actor,* xxm, 8. Tangit Christus duplicem erroris Sadducæorum radicem : prima est ignorantia Scripturarum, quæ clare docent resurrectionem; altera, ignorantia vel inconsiderado omnipotenti® Dei, quæ faciebat, ut Scripturas resurrectionem astruentes de mystica a vitio ad virtutem resurrectione interpretarentur.

Vcrt. 30. /u(y ' 30. ÍN RESURRECTIONE (id est in futuro Sæculo, ut explicat Lucas, xx, 35, puta in cœlo et cadesti beatitudine) enim , neque nudent (scilicet viri), NEQUE NUDENTUR , — id CSt 11011 dabuntur HUptui. Gnecizat Interpres : Grace cnim est, c^rt cuti UputXcvTxi, id est *neque ducunt uxorem,* scilicet viri, *nec dantur nuptui,* scilicet feminæ. Unde Interpres, in cap. xx *Luc.,* 33, vertit, a neque traduntur ad nuptias. » L'eminæ enim quæ probæ ct verccundæ sunt, non eligunt maritos, sed a parentibus dantur maritis, quos ipsi elegerint. Syrus : *neque accipiunt mulieres, neque uxores sunt viris.* Gracum cnim tam viris quam mulieribus tribuitur, uti el Latinum *nubo* apud antiquos ulrisquo dabatur, teste Nonio Marcello ct Tertulliano, lib. *De Resurrect, carnis.* Proprio tamen uxori nubere dicitur, qui illi servit cl ab ea quasi regitur. Rine illud Martialis, lib. Vili, 10, ad Priscum :

Uxorem quare locupletem docere nolim,
Quxnlis? uxori nubere nolo me».
Inferior matrona ino iit, Prisce, marito:
Non aliter flunt femina virque pares.

Sed erunt sicut angeli (Syrus, *instar angelorum)* Dn ix coelo. — 7. *d.* Beati post resurrectionem in cœlo erunt similes angelis, non quoad naturam; sed, *primo,* quoad puritatem; *secundo,* quoad vitam spiritualem : vivunt cnim cibo non corporali, sed spirituali; *tertio,* quoad incorruptionem el immortalitatem; *cpuxrto,* quoad felicitatem cl gloriam, in qua perennabunt in omnem aeternitatem æque ac angeli. Quocirca ibi non erit opus nuptiis ct generatione, utpote quæ,ad perpetuandam speciem el individuum non in sc, sed per filium a natura adinvenlæ et institui® sunt. Quia cnim pater moritur, hinc generat filium, ut post mortem in filio quasi vivat et superstes sit. In cœlo autem nemo morielur, sed quisque vivet et beabitur in æternum ; frustra ergo ibi forent nuptiæ et procreatio filiorum. Unde Lucas, cap. xx, 36, subdit : « Neque enim ultra mori poterunt. » Apposite S. Augustinus in *Quast. Evang.,* ad hunc locum Lucæ : a Connubia, ail, sunt propter filios, filii propter successionem, successio propter mortem : ibi ergo mors non est, neque connubia.» Addit Bcda: « Eliam peccatores sine nuptiis erunt in sæculo illo, sed Dominus ul ad resurrectionis gloriam inquirendam animos excitaret, de electis tantum voluit facere sermonem. » Igitur sicut electi similes erunt angelis, sic reprobi similes erunt daemonibus, qui cum sint spiritus, immortales erunt, sed in pœna et gehenna, sicut angeli in gloria.

Subjicit Lucas : «Et sunt filii Dei, cum sint filii resurrectionis, » *q. d.* Beati resurgentes tam corpore quam animo similes erunl Deo, pula spirituales, gloriosi, immortales et æterni sicul est Deus, tanquam filii cx resurrectione orti, et rursum nati procreatique ad vitam beatam et perpetuam ; quare procreatione filiorum nec egebunt, nec dtdectabuntur : de quo plura *Luca* xx,35.

Ex hoc loco Auctor *Imperfecti* hic docet nullam viriulem esse tam angelicam quam castitatem; do hac enim hic ait Christus : « Erunl sicut angeli Dei : » hi cnim nesciunt per experientiam quid sit libido. El Cyrillus Hierosolymitanus, *Catechesi* 12: a Virginitatem vocat angelorum conversationem, el incorpore® natura puritatem. » Unde S. Basilius, *De Virginit.,* cap. lxxix, docet virginitatem esso semen futura iucorruptionis, imo virgines futuram illam in cœlo cum angelis similitudinem hic provenire et inchoare; ejusque perfectionem m coelis donandam, assidua lue cum carne lucta et victoria promereri. Addit S. Basilius castitatem nos non tantum angelis,

sed el ipsi Deo assimilare, juxta id quod addit Lucas : « Et sunt filii Dei. » « Magnum quid, ait S. Basilius, et præcl irum est virginitas, quæhominem incorruptibili Deo simillimum facit, ut similiti!dinem Dei in velul in speculo mundissimo ab ipso Deo cum gratiis bin's, in morem suavissimi radii influentem suscipiat. » Audi S. Basilium ulterius : « Et hi profecto, qui continentiam servant, angeli sunt, qui viventes in carne corruptibili mortalium vitam illustrando tuentur. Sunt autem angeli non ex infimo quovis ordine, sed certe illustrissimi ct nobilissimi. Illi enim carneis nexibus liberi integritatem suam in cœlis servant, et loco et natura inviolabiles, et apud summum regem omnium Deum constituti. At vero illi in terra carnis illecebris et voluptatibus diu reluctantes, ac diaboli tentamenta perpetua exercitatione vincentes, incorruptioneni angelica) puritati parem, virtute præcipua ante Creatoris oculos custodierunt, p

Eleganter cl pic S. Bernardus, episr. 42 : « Quid, ait, castitate decorius, quæ mundum de immundo conceptum semine, de hoste domesticum, angelum denique de homine facit? Differt quidem inter se homo pudicus ct angelus, sed felicitate, non virtute. Sed et si illius castitas felicior, hujus tamen fortior esse cognoscitur. Sola est castitas, quæ in hoc mortalitatis loco et tempore statum quemdam immortalis gloriæ repraesentat. Sola inter nuptiarum solemnia morem bealæ illius vindicat regionis, in qua neque nubent, neque nubentur, præbcns quodammodo in terris coelestis jarn illius conversationis experientiam.» Idem, *serm.* 2, in illud : *Hæc est generatio quarentium Dominum :* « Quis, inquit, eælibcm istam vitam, cœlestem ct angelicam dicere vereatur? Aut quod in resurrectione futuri sunt omnes electi, quomodo non jam nunc estis sicut angeli Dei iu cœlo, a nuptiis penitus abstinentes? Amplectimini, fratres, pretiosissimam margaritam, amplectimini sanctimoniam vite, quæ vos efficit Sanctorum similes, el domesticos Dei, dicente Scriptura : *Interruptio facit esse proximum Deo,* » Sapient. vi,20. Vide ibi dicta.

Denique ex hoe loco S. Hilarius hic, ctS, Athanasius, semi. 3 *Contra Arian.;* S. Basilios in *rstilm.cxw;* S. Hieronymus, in cap. iv *ad Ephes.,* vers. 13, cx illo quod ibi dicitur : u Donec occurramus omnes, » etc., « in virum perfectum, » videntur asserere post resurrectionem in cœlo non An i-fore sexum femineum, sicut non est angelis; r * ' quare omnes feminas commutandas fore in viros, n ct resurrecturas in sexu virili. Idem sua alale inultos sensisse testatur S. Augustinus, lib.XXII *De Civit.,* cap. xvii.

Verum contrarium ibidem docet ipse S. Augustinus, æque ac S. Chrysostomus hic, el Tertullianus, lib. *Dc Resurrect, camis;* S. Hieronymus, episu 61 ad *Pammach.,* contra errores Joannis Hierosolymitani, et passim Scholastici in IV, distinct. 44. Ratio a priori est, quia sexus femininens non est vitium, sed natura et naturalis conditio; unde erat etiam in statu innocenti.e, puta in paradiso. Eva enim mater viventium a Deo creata est femina, sicut Adam vir. In resurrectione autem eadem omnino natura in quolibet homine resurget, eadem, inquam, numero,sive in individuo : ad hoc autem mullum facit sexus diversitasetproprietas ; ergo illa tunc remanebit, ne aliud individuum, et alius homo ab eo qui in hac vita fuit, resurgere videatur. Idem liquet ex eo quod ait hic Christus : a Non nubent, neque nubentur:» *non nubent,* scilicet viri; *non nubentur,* scilicet feminæ; igitur tunc erunt feminea æque ac viri sexu inter se discreti. Christus ergo non negat tum fore feminas, sed potius eas fore presupponi!, ita tamen ut sexu suo ad usum nuptiarum ct generationem non utantur, ut recte advertit Beda. « Nemo enim dicit de rebus quæ non habent membra genitalia : Non nubent, neque nubentur,» ait S. Hieronymus; et hoc tantum voluero Patres initio citati, qui contrarium dicere videntur. Tantum enim significare volunt, in cœlo non fore sexuum diversitatem quoad usum, sed quoad substantiam eam non negant, imo fore præsupponunt. Plura hac de re dixi *Ephes,* iv. 13.

31. DE RESURRECTIONE autem mortuorum non **LEGISTIS QUOD DICTUM EST A DEO DICENTE VOBIS : —** *Exodi* m, 5. Vide ibi dicta. **Ven. 31.**

32. Ego sum Deus Abraham, et Deus Isaac, et Deus Jacob? Non est Deus mortuorum, sed viven- **Vcn. 3».** t 35;

TiuiL — Christus non contentus solvisse Saddu- j/ar.w, cæoruin objectionem contra resurrectionem, in- 2c«-;- super eamdem illis probat ex dicto Dei ad Moy- CurMoy. sen : « Ego sum Deus Abraham, » etc. Licet enim potuisset clariora resurrectionis petere testimonia ex Job, Machabais, Isaia, Ezechiele, Daniele, quæ citavi, vers. 29, maluit tamen hoc petere a Moyse et Pentateucho, quia hoc solum recipiebant Sadducæi, Prophetas vero respuebant. Ita Orígenes, S. Hieronymus, Beda et alii. Unde Josephus, lib. XVIII, cap. n *De Sadducæis,* ait : « Nec quidquam præter legem servandum existimant;» licet ibi Josephus proprie videatur legem opponere traditionibus, non vero Prophetis, sed eos sub lege comprehendere; alioqui enim ipsi manifesti fuissent hærclici, et a Judæis omnibus explosi, ili notat Franciscus Lucas. Quare potior causa citationis videtur esse hæc, quod apud Judæos major ct antiquior esset auctoritas Moysis quam Prophetarum; summa item veneratio Abrahe, Isaac el Jacob Patriarcharum et patrum suorum, quos proinde non esse mortuos, sed apud Deum vivere, curamque posterorum suorum llebræorum agere existimabant; unde nemo eos plane interrisse ausus fuisset (licere.

qiu | lliASÎ'lô- pbeUici» totCbií* tos.

Ego sum Deus Abraham, ele. — *Primo, q. d.* Ego sum Deus qui glorior de Abraham, Isaac ct Jacob quQsi dc sanctis Prophetis, fidelibus meis

amicis et cultoribus, quique fœdus cum cis inivi do danda eis (id est eorum posteris) terra Chanaan, pro quo ipsi in limbo Patrum degentes me assidue sollicitant, egoquo illis fidem quum dedi, reipsa mox per Móysen et Josué præstabo : ita autem dc cis non gloriarer nisi ipsi viverent, maxime ego qui sum Deus vivus ct vivificans. Vivunt ergo Ipsi secundum animam , ac consequenter secundum corpus in resurrectione vivent, idque brevi el cito, scilicet posi paucos dies cum ego a morte resurgam, tunc enim et ipsos a morte suscitabo, ct mecum cum triumpho in colos traducam, *Matth.* cap. xxvii, !S.

Ubi nola Sndducæos et philosophos Epicureos negasse resurrectionem, eo quod negarent animæ immortalitatem; sunt enim hæc duo inter se connexa. Si enim anima est immortalis, cum illa naturaliter propendeat ad corpus, cujus est forma, utique illud resurgat oportet: alioqui anima perpetuo existeret in statu violento, ac dimidiatam quasi existentiam, vitam cl subsistentiam duntaxat oblineret. Hac de causa Christus hic, æque ac S. Paulus I *Corint.,* cap. xv, ct Auctor lib. H *Machab.,* cap. xliii , ex animarum immortalitate probant corporum resurrectionem.

Secundo, S. Chrysostomus, Theophylactus, Euthymius et Irenrcus, lib. IV, cap. xi : Abraham, inquiunt, Isaac ct Jacob , non significant solas eorum animas, sed totos homines. Hi ergo, licet hominibus sint mortui, Deo tamen vivunt, ct quasi dormiunt, quia brevi cos Deus a morte quasi a somno, excitabit ad vitam beatam et æternam. Unde Lucas, cap. xx, 28, explicans, addit : «Omnes enim vivunt ei, » scilicet Deo.

Vu». 33. 33. Et audientes turbe, mirabantur in doctrina ejus, — tain clara, sancta ct solida, qua summos eorum Habbinos, Pharisæos et Sadducæos erroris convincebat, ut contra hiscere non auderent.

Ven. u. 34# Pharisæi autem audientes quod silentium imposuisset Sadducæis, convenerunt in unum,— ut cum dc victoria a Sadducæis reíala tumidum el elatum (ut ipsi putabant) deprimerent, ac ignorantiam Scripturarum quam ipse Sadducæis objecerat, in ipsuinmct retorquerent; sed stolidi homines contra stimulum calcitrant, ut semel vidi a Christo, iterum turpius ab co vincantur. Ipse enim est veritas ct sapientia æterna, qui singulis suas inscilite tenebras revelat ct ostendit.

Vni. 35. 3fJ. Et interrogavir EUM unis sx iis legis doctor, TENTANs eum. — Ilie unus obtulit se Pliaristtis interro- qiiHTeutibus Jesum capere in sermone, dicens se fil(:'u,*in promptu habere quæstioncm difficillimam , doctor de T1®111 proponeret, ut cx ejus responsione nuiwUto tentarci quam Jésus esset peritus legis et Scrip-(uræj non [aniU|U jn speculativis, uli erat illa quæstio Sadduciuorum de resurrectione , sed etiam in praclicis; tò ergo « tentans,» idem est quod probans ct experimentum capiens : hic enim, licet lingeret coram Pharisœis so velle Jesum irretire ct capere, tamen in animo suo cupiebat experiri el audire quid Jesus ad questionem hanc (am difficilem, in qua ipse dubius hærebat, esset responsurus. Cupit ergo a Jesu doceri. Unde audiens Jesum respondere máximum mandatum esse dilectionis Dei et proximi, illico responsum hoc probavit et laudavit dicens : « Bene, .Magister, in veritate dixisti, » etc. Unde « Jesus videns quod sapienter respondisset, dixit illi : non es longe a regno Dei, p scilicet a vera fide ct gratia, quæ fideles ducit ad regnum cœleste, More, xn, 31.

36. Magister , quod est mandatum magnum in lege? — Erat hæc quæstio, ait Beda in cap. xn, *Marc.* tempore Christi apud Judæos valde controversa : mulli enim primum mandatum legis censebant esse de sacrificiis et victimis Deo ex lege, *Lenitic.* cap. i cl sequent., offerendis; hisce enim proprie colitur Deus ut summus omnium Dominus. Unde propterca jubebant Pharisæi filiis, ul parentibus dicerent «corban, p id est, munus quo te alere destinabam, vovi Deo : illi ergo ipsum dandum est, non libi, *Matth.* cap. xv, G. Hinc et Legis doctor hic audito Christi responso dc dilectione Dei et proximi, illam laudans, subjecit : « Diligere (Deum ct) proximum tanquam seipsum, majus est omnibus holocautomatibus et sacrificiis, n *Marc,* xn, 33.

37. Air illi Jesus : Diliges Dominum Deum tuum **Vers. 37.** EX TOTO CORDE TUO , ET IX TOTA ANIMA TUA, ET IX tota mente tua. — Moyses, *Deutcr.* VI, 5, ct CX xn. 30. eo Marcus et Lucas addunt: «et in tota fortitudine tua; p Syrus, *et in tota virtute tua,* id est ex loto conatu cordis et mentis tuæ. Idem enim hic significant *cor, anima, mens.* /Ethiopiens, *ex tota virtute tua, et ex tota potentia quæ tibi;* Persicus, *ex tota nimietate mentis tua :* hoc enim respondet Hebreo *meodccha, Deutcr.* vi, 4, ut ibi dixi.

Nota contra Calvinum et hærelicos, hoc Dei præceptum cuivis homini servatu esse possibile : non enim precipitar hic totus vel summus amor Dei extensive aut tati nsive, sed tantum comparative, finalilcr et appretiative. Diliges ergo Deum ex toto corde, sive cx lota anima et mente, idem esi ac si dicat : Diliges Deum ex tota voluntate tua, scilicet *primo,* comparative, ut nullam partem amoris lui des idolo, aut rei cuipiam Deo contrariæ; *secundo,* finaliter, ut generatila velis Deum esso finem totum el ultimum omnium tuarum cogitationum, actionum el amorum, ipsumque ut summum bonum finemque ultimum rebus omnibus préféras ct anteponas; ac consequenter, *tertio,* appretiative, ul nihil ita ¿estimes tantoque loco et pretio habeas, quanto habes Deum, ac proinde ut totum cor, id est voluntatem applices, ut tota et omnia ejus praecepta impleas, cique per omnia obedias, etiamsi propterca opes, honores, famam, amicitiam vitamque ipsam perdere debeas. Unde quod hic dicitur: «ex toto corde, » alibi dicitur : « ex corde integro et per-

fedo. » Hine ilhid folios iteratum : « Cor ejus perfectum erat cum Deo; incessit in omnibus mandatis Domini ; secutus est Dominum in loto cordo suo, faciens quod placitum esset in conspectu ejus, » etc., Ill *Reg.* xiv, 8. Vide dicta *Dcutcr.* vi, 4, ubi fuso hoc praeceptum explicui. Hoc est quod ait S. Bernardus, tract. De *diligendo* Deo : « Modus diligendi Deum, est diligere sine modo. »

ensa enim Dei bonitas immensum meretur amorem, ut sino fine, modo ct mensura quasi immensediligatur. Quocirca Victor Antiochenus in .*Vare,* xvi, 32 : u Homo, inquit, tanto Dei amore flagrare debet, ut nihil prorsus in ullam animæ facultatem irrepere sinat, quod suam erga Deum dilectionem excludat aut diminuat, aut alio transferat; sed in omnibus illi soli magis magisquo assidue placere satagat, nec alteri pcrsonro aut rei create nisi propter Deum. »

Ver». 3». 38. Hoc EST MAXIME» ET PRIMUM MANDATUM. — Arabicus : *Hoc est mandatorum primum maximum.* Maxima enim virtus, ct virtutum omnium regina est chantas, I *Cor.* x iii. Quare charitas nobilior est religione : nobilius enim est diligere Deum ex toto corde, quam eidem offerre sacrificia. Adde : charitas quasi regina imperat sacrificia, cœlerosque religionis ulianunquo virtutum actus. Denique amor, nobilissimus est affectus et actus qui præccllit timore, honore cæterisquc omnibus, cujus præcellentiæ octo causas recensui, *Dcutcr.,* cap. vi, 4.

Ve», i». 39. Secundum autem simile est huic : Diliges ’• proximum tuum sicut teipsum. — Syrus, *sicut animam tuam,* id est sicut teipsum. « Secundum, » ordine non legislationis, multe énim aliæ leges ct præcepta ante hoc a Deo lata et sancita sunt, sed dignitatis el perfectionis, licet longe impar et inferius primo, quod est de diligendo Deo : Deus enim longe magis diligendus est, quam omnes angeli, homines et creatura universæ ; sed post Deum, inter res creatas, pra omnibus diligendus est proximus. a Simile, » in dilectione et affectu, ejusquo officiis ct actibus. Sicut enim diligimus Deum, sic ct proximum ; imo ratio diligendi proximum est dilectio Dai ; proximum enim diligimus propter Deum, quia scilicet Deus jubet nobis ut diligamus proximum tanquam sui imaginem.

xu, n.

Omittit hic Christus dilectionem sui ipsius, quia hæc omnibus insita est, ct quasi naturalis, ut, si habeas erga alios charilatem, illam primo in teipsum exerceas. « Qui » enim « sibi nequam, cui bonus? ▮ Unde illam hic Christus prasupponit, imo dilectionem sui statuit ideam et quasi mensuram dilectionis proximi, dicens : a Sicut teipsum » amas ct diligis. Unde S. Augustinus, lib. I *De Doctrina Christiana,* cap. XXYli : « Non est hic, inquit, lui dilectio prrelermissa : dicitur enim ut diligas proximum sicut teipsum. »

Primo ergo loco diligendus est Deus super omnia cx toto corde; *secundo,* propria persona, scilicet propria anima ct corpus; *tertio,* proximus; quare cum ait : « Diliges proximum tuum sicut teipsum, » tí *sicut* non æquolitatem, sed similitudinem dilectionis significat : magis enim nos ipsos quam proximum amaro debemus, sed tamen similia his quæ nobis optamus, proximo optare ct prastare debemus. Citat *Levit,* cap. xix, vers. 18, ubi hanc legem explicui; quibus adde Ilebræutn pi *rea,* proprie socium significare. Noster tamen vertit, « proximum, s ut magnum cuique ingerat dilectionis stimulum, quia omnis homo, qui hic intelligilur, nobis est proximus et conjunctissimus, et quasi frater, tura creatione el natura, quia ab eodem Deo Patre creatus est homo; tum recreatione, quia ab eodem Pairo Christo regeneratus est in Baptismo, ejusquo corpore et sanguino alitur in Eucharistia, cæterisque Sacramentis, donis ctgraliis assidue, æque ac alii, pascitur. Vide dicta *Levit,* xix, 18.

Jubet ergo Deum diligi ex toto corde, proxi- Proti-
munì vero non ex toto corde, sed « sicut teipsum,» ™u,n Jl*
ut scilicet, *primo,* non te solum diligas el proxi-
mura negligas, quod suadet amor proprius ex Pnmo.
natura peccato corrupta nobis insitus, sed amo-
rem quo te diligis, ad proximum extendas. *Sc-* Secuulo.
eundo, ut, sicut te non ficte nec frigide, sed sincero et ardenter diligis, sic pariter diligas et proximum, atque bona corporis et animæ quæ tibi optas, optes et proximo. Hoc est quod dixit sanxitque Christus, cap. vu, 12 : a Omnia quæcumquc vultis ut faciant vobis homines, ct vos facite illis ; » sive, quod Tobias morions mandavit filio, cap. iv, 1G : « Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquando alteri facias:» aEaenim est regula dilectionis,» ait S. Augustinus, *De vera Relig.,* cap. x l y i , « ut quæ homo vult sibi bona provenire, et proximo velit; et quæ sibi accidere mala non vult, ct illi nolit. » Non vis tibi eripi opes, honorem, uxorem, vitam? nec tu illa aliis eripias. Vis eadem tibi dari et conservari ? tu quoque eadem aliis dato et conservato.

•10. IN IUS DUOBUS MANDATIS UNIVERSA LEX PENDET, Ver». «x et Prophets. — *g. d.* Omnia legis ct Prophetarum praccpta his duobus dilectionis Dei et proximi praceptis nituntur et fulciuntur, imo ex illis nascuntur et eliciuntur, sicut rami multi nascuntur pendentque ex una arbore ct radico; quare in his duobus su Hin atim continentur, sicut conclusiones continentur in suis principiis cl præinissis : omnia enim præcepta comprehenduntur Decalogo. Decalogus autem non continet nisi præcepta dc diligendo Deo et proximo : tria enim primæ tabulæ præcepta spectant ad dilectionem Dei, cætera vero septem secundal tabulæ spectant ad dilectionem proximi, ait S. Augustinus, lib. VIH *De Trinit.,* cap. vu. Quamobrem Apostolus, Hom. x iii, 8 : a Qui, inquit, diligit proximum, legem implevit. Nam non adulterabis, non occides, non furaberis, non falsum testimonium dices, non concupisces, et si quod est aliud mandatum, in hoc verbo instauratur : Di-

liges proximum tuum sicut teipsum. » Vide ibi dicta. Quocirca omnia misericordia* cœterarumquo virtutum naturalium ct supcrnaturalium præcepta, referuntur ad hæc duo dilectionis Dei el proximi, in iisque continentur : nam præcepta fidei, spei, charilatis, religionis continentur in pnecepto dilectionis Dei; præcepta vero juslîliæ, veritatis, fidelitatis, amicitiæ, misericordiæ, gratiludinis, etc., continentur in pnecepto dilectionis proximi. Significat ergo Christus hæc duo præcepta cuique semper in mente ct ob oculos versari debere, ut ad ca omnes suas cogitationes, sermones et actiones dirigat, tolamque vitam suam exigat ct componat.

Ven. 4L 4], CONGREGATIS AUTEM PfIARISJ.IS (in templo, ut patet cx *Mare,* xu, 35), interrogavit eos Jesus. — Utitur hic Christus occasione Pharisæorum se lentantium , ad cos instruendos de Messim persona ct dignitate, ut doceat nos malum retorquere in bonum, et tentaiionem convertere in instructionem, hypocrisin in doctrinam, maleficium in beneficium. Pharisæi ergo « qui ad lentandum Jesum fuerant congregati, ct veritatem fraudulenta interrogatione carpere nitebantur, occasionem praebuerunt confutationis suæ, » ait S. Hieronymus. Docuit ergo cos Messiam sive Chrislum non esse purum hominem, ut ipsi putabant, sedesse hominem Deum, sive subsistentem in persona divina Verbi. Unde non mirari debere, si ipse asserat se esse Filium Dei.

Ve».41. 42. Dicens : Quid vobis videtur de Christo? (Messia vobis in lege promisso) cujus filius est?
1U.35. Dicunt ei, David. — Dicere debuissent, Christus qua Deus, erit Dei Filius, juxta illud: a Filius meus cs tu: ego hodie genui te,» *Psal. n;* sed qua homo, est filius Davidis. Verum prius vel ignorabant, vel non credebant Pharisæi : undo posterius tantum respondent, sed ex eo Christus prius quoque elicit ct evincit. Petrus rogatus a Christo quem ipsum esse censeret, instinctus a Deo respondit : a Tu cs Christus, Filius Dei vivi, » *Matth.* xyi. Sed hoc instinctu divino carebant Pharisæi : unde non nisi humana sapientes, credebant Christum non nisi hominem esse.

Nola: Hæc paulo aliter narrant Lucas et Marcus; sed hi cum Matthroo conciliandi sunt, ut velint dicere Christum primo interrogasse Pharisæos, cujus filius foret Christus; illi responderunt : Scribas, id est legis doctores, dicere Chrislum esse filium Davidis. Tum Christus subjecit : Quomodo Scribro dicunt Chrislum esse filium Davidis, cum David cum vocet Dominum suum?

Vni.43. 43. Ait illis: Quomodo ergo David in spiritu
4*rvnr' (inslinckls a Spiritu Sancto, al) coque actus el
: / impulsus, imo eo plenus: Spiritus Sanctus enim Psalmos dictavit Davidi, coranique affectus ct sensa viva ipsi indidit, ideoque non tam David in spiritu, quam Spiritus in Davide loculus est) vocat eum Dominum ? — Filius enim minor el junior est suo patre ; quare non pater filium, sed filius patrem vocare solet suum dominum, ut fit apud Italos aliasque gentes. Ex hoc loco confutantur Rabbini moderni, qui hunc psalmum cix, non de Messia el Christo, sed de Abrahamo, vel Davide, vel Ezechia interpretantur. Nam Pharisæi et Scribæ tempore Christi intelligebant cum de Christo, censebantque psalmum hunc esse oraculum de Christo : alioqui enim slatim respondissent Christo, ipsum male psalmum hunc do Messia citare et inlclligcrc, cum intclligendus esset de Abrahamo, Davide aut Ezechia. Idem patet ex vers. 4 ejusdem psalmi : < Tecum principium (principatus : hoc enim est Hebr. **nui**3 *nedabot,* et Græcum x?xt.) in dic virtutis laro, in splendoribus sanctorum : ex utero ante luciferum genui te.» Hoc enim nulli nisi Christo competit. Denique Jonathan Chaldæus, R. Barachias, R. Levi ac veteres Rabbini, teste R. Moyse et Genebrardo *in Psal.* cix, illum non nisi de Christo intelligunt.

44. Dicens : Dixit Dominus Domino meo : Sede a Ven. u. h ??· p 4L
DEXTRIS MEIS, DONEC PONAM INIMICOS TUOS SCABELLUSI PEDUM TUORUM ? — Ex 110C VCFSU *Pi'll.* CIX. colligit cvincitque Christus Messiam (qualis ip.e iterat) non esse purum hominem, uli credebant Pharisæi, sed esse Deum, ac proinde Davidis Dominum. Sensus ergo est, *q. d.* David : « Dix.t Dominus » Deus a Domino meo, » puta Christo : « Sede a dextris meis, » cum scilicet post crucem, mortem ct resurrectionem Christi, eum resuscitabit, et exaltabit super omnes potestates et principatus , atque proximum sibi in cœlo constituet, ut regnet in summa felicitate, auctoritate, gloria et imperio in universas creaturas. Vide dicta *Ephes.* i, 20, et *Coloss.* ni, 1, ubi fuse explicui, quid sil sedere Christum a dextris Dei.

1'ro *dixit* Hebr. est CZ3JQ *licum,* id est dictum, pronuntiatum, effatum, oraculum, decretum Domini de Christo Domino meo, idque fixum, certum et immutabile. iVeum enim per melathesin idem est quod Amen, id est certo, fideliter, constanter faturum, uti fusius dixi I *Timoth.* i, 15, ad illa : a Fidelis sermo ; » *q. d.* Deus Pater ab (eterno certo, firmiter ct inviolabiliter dixit, pronuntiavit , decrevit de Christo filio suo, non qua Deus est, sed qua incarnatus ct factus homo (hoc enim innuit Hebr. >J1K *Adoni,* id est «Domino meo : » nam cum Deus significatur, dicitur U1K *Adonai),* qui titulo tum unionis hyposlaticæ, tum redemptionis in cruce peracta?, omnium hominum, el consequenter meus, id est Davidis, est Dominus: dixit, inquam, interius in mente sua ab œterno; exterius vero dixit, id est dicet in tempore ascensionis Christi, quando Christo cum triumpho scandenti in curium dicet : Veni, etsede a dextris meis, id esi mihi proximus, et in summa majestatis meas gloria regna ct triumpha. Ha S. Hieronymus et Thcodorelus et alii ibidem. Psalmus enim ille cix celebrat Christi regnum summum ct amplissimum, tam in cado quam in terra, quo Christus post suam resurrectionem ct

ascensionem, cx Sion ct Jerusalem cœpit regnare in omnes *gentes*, casque per Apostolos suæ fidci ct cultui subjicere, donec omnes inimicos suos, id est omnes impios ct reprobos calcet ct conterat in die judicii.

DOXEC POXAM IXIMICOS TUOS SCABELLUM PEDUM tuorum. — *q. d.* Regna mccuin in omni gloria, usque ad diem judicii, quando omnes inimicos, id est impios, tibi plane subjiciam, ut eis quasi mancipiis domincris, imo cos calces quasi scabellum pedum tuorum,quod signum cstinfim® Anrriii- et vilissima* servitutis. Unde Sapor, rex Persarum, Wni Aurelianum Imperatorem a se bello captum fecit brilom sibi scabellum : «ascensuro enim in equum, Au- pada» rclianus dorsum suum, quasi scabellum per quod fn CiIuum conscenderet, Sapori prabere debebat, porrnw-Idcni fecit Tambcrlanus, Tartarorum Imperator, mioiu; Bajazcti, Imperatori Turearum, cum eum prœlio CVtrnÌl Vickscl Cl CCpisSCt.

Tunbr- Ti ergo «donec,» non significat finem, sed hno». continuationem el amplificationem sessionis et regni, *q. d.* Regna mccum etiam, donec inimicos tuos tuis supponam pedibus, etiam tempore, quod tuo regno videtur oppositum el contrarium, etiam quando illi videbuntur regnare, etiam antequam hostes tuos tuis pedibus substernam, tuoque libilo subjiciam, diabolo, morio, impiis, peccatis funditus eversis et cxlirpalis. Nempe inter medias cruces, persecutiones, impietates, motus ct turbas Satan® ac ministrorum ejus regna: nam de alio tempore non est dubium, quin regnet Christus. Ita Gencbrardus. Sic sumitur a donec n *Matth.* i, vers, tilt., el alibi. Addit hoc Christus, ul tacite perstringat Pharisæossuos inimicos, *q. d.* Vos, o Pharisœi, ino persequimini, imo me occidetisct crucifigetis, sed scitote quod tertia die resurgam, et quadragesima die ascendam in cadum, indequo judex omnium hominum redibo, ae vos cwterosque infideles ct impios inimicos meos condemnabo, calcabo ct deprimam in tartara.

46. Et xemo poterat ei kkspoxdeiib (Syrus, ra- *Honcm reddere)* vbbbum (quia, ut dixi, credebant Messiam merum fore hominem), xeqie ausus fuit iu'/m.' QUISQUAM EX ILLA DIE EUM AMPLIUS IXTE11II0UAHK.— « Conticuerunt igitur, ail S. Chrysostomus, lelliali vulnere perfossi.» «Maluerunt enim, inquit S. Augustinus *in Psal.* cix, 1 et 2, infiala taciturnitate disrumpi, quam humili confessione edoceri. »

CAPUT VIGESIMUM TERTIUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Christus primo jubet Judaeis, ut Scribarum et Pharisæorum doctrinam sequantur, sed non vitam ct mores, utpote improbos, inhumanos, jactabundos ct arrogantes. Secundo, vers. 13, væ *maledictionis cis intentat, ob eorum hypocrisin, avaritiam, superstitionem aliaque scelera quæ recenset. Tertio, vers. 3i,prædicü ab eis occidendos suos fideles ct Apostolos ; ideoque Hierosolymæ et Judææ extremum per Romanos excidium intentat.*

Videtur hoc esse ultimum et cygnœum Christi oraculum, quo crucem ct mortem sibi instantem præsagit, imo parat ct ambit. Hac enim acri ct libera vitiorum castigatione, adeo offendit Scribas et Pharisæos, ut non jam verba, sed verbera ei pararent : unde post tres dies (hæc omnia enim acta ct dicta sunt a Christo die mortis post Dominicam Palmarum, ut dixi in Chronotaxi) *cum ceperunt ct crucifixerunt. Prævidcbat hoc Christus, sed torum malitiæ parcere noluit, ncc debuit, sed cam acriter reprehendit, utpote legislator et morum censor a Deo in mundum missus, etiamsi sciret se proptcrca ab cis occidendum , quia mortem hanc pro salute hominum Deo Patri offerre desiderabat, ut hac ratione mira Dei providentia, quæ decreverat hominesper Christi trucem salvare, in ipso ct per ipsum impleretur. Christi libertatem imitatus est S. Stcphanus, qui acri sua reprehensione viam sibi stravit ad martyrium adeo exoptatum.* Actor, vu.

1. Tunc Jesus locutus est ad turbas et ad discipulos suos, 2. dicens : Super cathedram Moysi sederunt Scribæ et Pharisæî. 3. Omnia ergo quæcumque dixerint vobis, servate ct facile : secundum opera vero eorum nolite facere ; dicunt enim, el non faciunt. 4. Alligant enim onera gravia et importabilia, el imponunt in humeros hominum : digito autem suo nolunt ea movere. 5. Omnia vero opera sua faciunt ul videantur ab hominibus; dilatant enim phylacteria sua, et magnificant fimbrias. 6. Amant autem primos recubitus in cœnis, el primas cathedras in synagogis, 7. el salutationes in foro, el vocari ab hominibus

Rabbi. 8. Vos autem nolite vocari Rabbi; unus est enim Magister vester, omnes autem vos fratres estis. 9. Et patrem nolite vocare vobis super terram ; unus est enim Pater vester, qui in cœlis est. 10. Nec vocemini magistri, quia magister vester unus est, Christus, ii. Qui major est vestrum, erit minister vester. 12. Qui autem se exaltaverit, humiliabitur ; cl <pii se humiliaverit, exalbabitur. 13. Væ autem vobis, Scribæ et Pharisæi hypocrita;, quia clauditis regnum cœlorum ante homines; vos enim non intratis, nec introeuntes sinitis intrare. 14. Væ vobis, Scribæ et Pharisæi hypocrite, quia comeditis domos viduarum, orationes longas orantes : propter hoc amplius accipietis judicium. 15. Væ vobis, Scriba*, et Pharisæi hypocrite, quia circuiti» mare et aridam, ul faciatis unum proselytum ; et cum fuerit factus, facitis eum lilium gehenna* duplo quam vos. 16. Væ vobis, duces cæci, qui dicitis : Quicumque juraverit per templum, nihil est; qui autem juraverit in auro templi, debet. 17. Stulti et cæci : quid enim majus est, aurum, an templum quod sanctificat aurum? 18. Et quicnmque juraverit in altari, nihil est; quicumque autem juraverit in dono, quod est super illud , debet. 19. Cæci : quid enim majus est, donum, an altare quod sanctificat donum ? 20. Qui ergo jurat in altari, jurat in eo et in omnibus quæ super illud sunt. 21. Et quicumque juraverit in templo, jurat in illo et in eo qui habitat in ipso; 22. et qui jurat in cœlo, jurat in throno Dei et in eo qui sedet super eum. 23. Vai vobis, Scribæ et Pharisæi hypocrite, qui decimatis mentham , el anethum , cl cyminum , el reliquistis quæ graviora sunt legis, judicium, et misericordiam, et fidem : hæc oportuit facere, et illa non omittere. 24. Duces cæci, excolantes culicem, camelum autem glutientes. 25. Væ vobis, Scribæ et Pharisæi hypocrite, quia mundatis quod deforis est calicis et paropsidis, intus autem pleni estis rapina el immunditia. 26. Pharisæe cæce, munda prius quod intus est calicis el paropsidis, ut fiat id, quod deforis est, mundum. 27. Væ vobis, Scribæ et Pharisæi hypocrite, quia similes estis sepulcris dealbatis, qua; aforis parent hominibus speciosa, intus vero plena sunt ossibus mortuorum et omni spurcitia. 28. Sic et vos aforis quidem paretis hominibus justi, intus autem pleni estis hypocrisi ct iniquitate. 29. Va*, vobis, Scribæ et Pharisæi hypocrite, qui aedificatis sepulcra Prophetarum, cl ornatis monumenta justorum. 30. Et dicitis : Si fuissemus in diebus patrum nostrorum, non essemus socii eorum in sanguine Prophetarum. 31. Itaque testimonio estis vobismetipsis, quia filii estis eorum qui Prophetas occiderunt. 32. Et vos implete mensuram patrum vestrorum. 33. Serpentes, genimina viperarum, quomodo fugietis a judicio gehenna*? 34. Ideo ecce ego mitto ad vos Prophetas, et sapientes, et scribas, et ex illis occidetis, ct crucifigetis, et ex eis flagellabitis in synagogis vestris, et persequemini de civitate in civitatem : 35. ut veniat super vos omnis sanguis justus qui effusus est super terram , a sanguine Abel justi, usque ad sanguinem Zachariæ, filii Barachiæ, quem occidistis inter templum ct altare. 36. Amen dico vobis, venient hæc omnia super generationem istam. 37. Jerusalem, Jerusalem, quæ occidis Prophetas, et lapidas eos qui ad te missi sunt, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, et noluisti ? 38. Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. 39. Dico enim vobis, non me videbitis amodo, donec dicatis : Benedictus, qui venit in nomine Domini.

I. Tunc Jesus locutus est at» tltibas kt ad discipulos suos. — « Time, n scilicet, cum suis sapientissimis responsionibus, quæstionibus ct rationibus jam sæpius confutasse! Scribarum cl Pharisæorum errores et ignorantiam, cisque multis probassct se esse Messiam, Dei l ilium, etiam per miracula, ac cerneret Scribas iis adeo non moveri ad fidem iu ipsum, ut potius irritarentur magis ad eum perdendum; *a* tunc, n inquam, effrontem eorum pervicaciam hac efficaci ct pathetica oratione contundit, qua externam et fictam sanctitatis eorum larvam, ne populus eam imitetur, detegit, ac latentem sub ea improbitatem ostendit, ut cam plebs devitet.

v -í î. 2. Dicinrs : Super cathedram Moysi sederunt
* / Senin* et Pharisæi. — Per « cathedram, n melo-
J .¡^nymice intelligit honorem, gradum, dignitatem,
c- j n auctoritatem docendi et jubendi, quam apud Ju-
J 'b d®os habuit Moyses, quam Serilia* post Moysen acceperant. Est catachresis. Nam non tantum sedendo, sed stando Scribas docuisse satis colligitur ex *Luc.* IV, 16, et Ad. x iii, 16. Sic cathedra S. Petri vocatur ipsa potestas et auctoritas Pontificia docendi ct regendi omnes fideles totius orbis, in qua S. Petro succedunt Romani Pontifices: nam alioqui in lignea ista cathedra, in qua sedit S. Petrus, nullus Pontificum amplius sedet, sed illa religionis ergo asservatur, cl populo quotannis in festo Cathcdræ S. Petri in ejus basilica veneranda ostenditur. Hinc S. Hieronymus, *ad Domasum:* «Ego ait, Beatitudini Tuæ, id est Cathcdræ Petri, communione consocior, d Pontifex enim, licet ut privatus homo errare possit, tamen cum cx cathedra, id est ex auctoritate Pontificia, aliquid de fide definit, errare nequit ob assistentiam Spiritus Sancti.

Nota : Scribæ erant legis doctores et interpretes, qui legem populo proponebant cl explanabant; Pharisæi vero regebant populum, et in magistratum adlegebanlur, rejectis Sadducæis, ul salis insinuat Josephus, lib. XVIII *Antiq.,* cap. li, quocircaSadducæi hic non nominantur. Porro, multi cx Scribis et Pharisœis erant sacerdotes vel Levitæ : horum cnim crat doccrc populum, *Malach.* n, 7. Sed Christus cos noluit nominare sacerdotes, ob honorem sacerdotii, ne illi derogaret.

v»r>. x 3. Omnia ergo quæcumque dixerint vobis (cx
ob•• m-]ege facienda), servate et facite : secundum
¿.n'ïi-orau VBH0 E0RUM nolitb facere : dicunt enim,
tb j 'U et non faciunt, — « Omnia, *n* scilicet Mosi cl legi
iu non contraria. Contrarium enim legi dicenti :
'bvx. Honora patrem el matrem, » crat dogma Scribarum, docentium parentibus diccre « corban; n uti docuit Christus, cap. xv, 4. Sic contrarium legi dicenti : « Non pejerabis, n crat dogma corumdem docentium, si quis per templum vel altare juraret, non obligari juramento, quod taxat hic Christus, vers. 16. Contrarium pariter legi el Mosi erat docere, Jesum non esse Messiam sive Christum, quod docebant Scribæ : Jesus enim illa signa ct miracula edebat, quæ a Mose ct Prophetis prædicla erant edenda fore a Messia; et quicumque illa ederet, acceptandum esse tanquam Messiam. Unde, cap. xvi, 12, jussit Christus : «Cavete, inquit, a fermento Pharisæorum, » puta ab eorum doctrina, propria scilicet ct privata, ac Moysi legique contraria, in his ergo populus sequi non poterat doctrinam Scribarum, neo illis obedire ; in cæteris vero, quæ passim Moysi ct legi consona docebant, obedire eis poterat, et sæpe tenebatur. Monet ergo hic cum Christus, ut omnia alia Scribarum dogmata legi non repugnantia, etiamsi vana ct futilia, ac proinde non obligantia (lex cnim ut obliget, debet præcipcrc rem honestam ct utilem, non futilem, uti docent Jurisperiti ct Theologi, tract. *Dc Legibus,* ac I). Thomas, Hipar/., *Quast.* XCV, art. 3), uti orant crebra manuum corporisquc ablutiones ct purificationes, illa tamen servet ad obcdicnliæ cæcæ cl simplicis meritum, ac ordinis sacerdotalis et doctoralis reverentiam. Ha Janscnius, Franciscas Lucas ct alii, licet Maldonatus to « omnia n ad sola illa quæ a Moyse in lege sunt præcepta, restringai; quæ certe Christus hic maxime intelligit. Unde Syrus vertit : *Quacumque dixerint vobis ut servetis, servate et peragite.*

Dicunt (præcipiunt) enim, et non faciunt. — *q. d.* Bone docent ct jubent, sed male vivunt, tum quia legem violant, tum quia suo exemplo subditos scandalizant, ct ad violandam pariter legem impellunt. Nam, ut ait ille,

Regia *(et doctoris)* ad exemplum lotus componitur orbis.

Plus cnim credunt homines factis quam dictis. Hoc Christi præceptum et monitum servent Christiani, cum vident subinde aliquos Episcopos, Pastores et magistratus non vivere juxta legem Christi, ad quam ipsi subditos cogunt.

4. Alligant (Syrus, *ligant)* enim onera gravia Veri.i.
ET IMPORTABILIA, ET IMPONUNT IN UUMEROS HOMINUM XT«
(Arabicus : *imponunt ea portanda super colla hominum) :* **DIGITO AUTEM SUO NOLUNT EA MOVERE. — «Alli-**gant, J) Græceiwjxwwai, id est ligant, colligant, ac velut in cumulos coacervant, *q. d.* Tam multitudine quam magnitudine et gravitale præccptorum ct tributorum populum onerant, deprimunt ct pene opprimunt.

Importabilia. — Græce Jwt&cçoxtx, id est diflìcilia ad portandum : si enim fuissent omnino impossibilia ad portandum, non obligassenl subditos; nemo cnim lenelur ad impossibile, sive ad id quod facere non potest. Talia erant rigid® legis interpretationes, ac insuper plurima alia quæ prater legem ipsi præcipicbant populo, præscrtim circa oblationes, decimas, primitias, etc., quæ ipsi rigidissime a populo exigebant. Considera vel solam rigidam sabbati observationem ab eis præscriptam, ut nec Christum ægros sabbato curare permitterent, nec discipulos ejus famelicos spicas vellere ct comedere, *Matth.* xu, 2 ct seqq.

Dígito autem suo nolunt ea movere, — Syrus, *tangere.* « Dicebant enim, ait Arias Montanus, sc scire quid sibi facto opus sil. » Quocirca S. Chrysostomus : « Duplicete, ait, nequitiam eorum ostendit, tum quia sine venia exquisitissime multitudinem vivere volunt, tum quia nimium sibi ipsis indulgentes, magnam assumunt licentiam : quorum opposita in optimo principe requiruntur, ut scilicet adversus seipsum nulla utatur venia, sed severum sui se judicem exliibeal, erga subjectos autem initior, el ad dandam pronior veniam sit. »

5. Omnia vero opera sua faciunt ut videantur

(Greco ôixA-r/xi , id est *spectentur ;* ita Syrus) ab hominibus. — Notat vanam corum sanclimoniœ ostentationem, qua orabant in publicis plateis, quaque facturi eleemosynam canebant tuba, ct jejunantes exterminabant facies suas, ut dixit Christus, cap. vi. Tangit Christus radicem incredulitatis Scribarum, cur non credant in Christum, quia scilicet quærebant vanam gloriam, ostentationem et plausum populi, a Impossibile cnim est, ait S. Chrysostomus, ut credat Christo calesIia predicanti, qui gloriam hominum concupiscit terrenam, p

PhyUctc-liquid, et undo? Dilatant enim phylacteria sua, et magnificant fimbrias. —Syrus : *Producunt fimbrias palliorum Su0j unK* xota Judœos, nimis ad litteram interpretantes verba *Dcut.* vi, 8 : «Ligabis ca (praeopta Dei) quasi signum in manu tua, cruntquo et movebuntur ante oculos tuos, » membranas quasdam gestasse circum brachia ct frontem (unde *brachialia* el *frontalia* dicebantur), ut jugiter oculos ct frontem verberarent, ct verberando mentem admonerent legis divin® cogitandæ et servandæ, quibus inscribebant verba illa *Deu?.* vi, 4 : a Audi, Israel, Dominus Deus noster, Deus unus est. Diliges Dominum Deum ex toto corde tuo, et cx tota anima tua, ct cx tota fortitudine tua. » lias vocabant *phylacteria, q. d. conservatoria* (a q-jasttw, id est *custodio, conservo),* quia ad legis observationem cos perpetuo commonebant. Vide dicta *Dcut.* vi, 8, ct *Exodi* xiu, OctlG,

Eadem dc causa jussit Dominus, *Num.* xv, 38, ct *Dcut.* xvii, 12, ut Judæi fimbrias sive fila quædam cx infima ora vestis dependentia gestarent, casque hyacinthinis, sive cœlestis coloris, quasi qui cœlcstem vitam in legis custodia profiterentur cl agerent. Addit S. Hieronymus Judœos pientiores hisce fimbriis inseruisse spinas acutissimas, ul ambulantes earum punctura legis divin® semper admonerentur. Hæc omnia majora et latiora præ cœtcris gestabant Pharisæi, ut viderentur omnibus religiosiores el exactiores legis custodes, cum tamen in animo suo camdcm parvi facerent, nec observarent, « Non intelligentes, ail S. Hieronymus, quod hæc in corde portanda sint, non in corpore, alioquin et armaria ct are® habent libros, ct notitiam Dei non habent.» Porro, S. Chrysostomus per « phylacteria » necipit amúlela sanitatis : talia enim censebant Scribæ essa membranas legis jam dictas. Sicut Christiani nonnulli Evangelium S. Joannis collo appendunt, quasi amuletum et conservatorium salutis.

Verx. 6. c>. Amant autem primus recubitus in coenis, et PIUMAS CATHEDRAS IN SYNAGOGIS. — *q. d.* Ambiunt ubique primas, idcoque dilatant phylacteria, suasquc orationes el eleemosynas ostentant, nt omnes eis quasi viris sanctis et sapientibus primas deferant.

43 *Mor.* xu.36.

Veri. 7. Zur. XX, 7. Et SALUTATIONES IN FORO. — GneCC iv <rppxT^ id est in foris el plateis, g. *d.* Ambiunt ul omnes ipsos quasi sanctos profunda reverentia, aperto u*. capite et flexis poplitibus salutent. Unde Chry-xn,M-soslomus : «Primas, inquit, salutationes amant, non solum in tempore, ul eos primum salutemus; sed etiam in voce, ut clamantes dicamus : Ave, Babbi ; et in corpore, ut flexis capitibus eis incurvemur; clin loco, ul in publico «alutentur; unde dicit : El salutationes in foro. » Sapienter R. Matthias in *Pirke aroth,* cap. iv : « Esto primus, ait, in salutando, ut prior quemlibet salutes. Esto cauda Iconum, cl non caput vulpium, hoc est, esto infimus inter bonos et generosos, non summus inter fraudulentos, superbos et impios.»

Et vocari ab hominibus Rabbi. — 31 *Rab* (unde *rabbi)* idem est quod mullus, id est magnus, eo quod vir magnus sit instar multorum, qualis est Rabbinns, sive legis doctor, utpote eruditione, auctoritatect virtute caeleris antecellens : «Vocari volunt Rabbi, ait Chrysostomus, et non esse; nomen appetunt, et officium negligunt. * Prudenter R. Benzoma in *Pirke (noth, cap. iv : n* Quis, ait, est sapiens? qui libenter «ab omnibus discit, juxta illud : *Super senes intellexi, quia mandata tua quasiti, Ps.* cxvm. Quis potens? qui dominatur ir® et animo suo, juxta illud : *Melior est patiens viro forti; et qui dominatur animo suo, expugnatore urbium, Prov.* xvi, 32. Quis dives? qui suis est contentus, juxta illud : *Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es, et bene tibi erit, Ps.* cxxvn. Quis honoratus? qui alios honorat juxta illud : *Quicumque glorificarent me, glorificabo cum; qui autem contemnunt me, erunt ignobiles,* » l *Peg.* ii, 30.

li t

S. Vos AUTEM NOLITE VOCARI RaBBI : UNUS EST Ven. «. enim Magister vester, omnes autem vos fratres est is. — Vetat ambitionem cl arrogantiam, qua Scribæ et Pharisæi captantes auram popularem cupiebant cœtcris eminere, honorari et vocari Rabbi præ Christo, imo excluso Christo ; alioqui gradum doctoratus appetere licet, velut testimonium scienti®, ut illo auctoritatem docendi piædicandique apud populum quis sibi conciliet, itaque majorem in co fructum docendo et predicando efficiat. Unde Concilium Tridentinum,sess. 24, cap. xu, praecipit, a ut dignitates omnes, et saltem dimidia pars canonicatuum in Cathedralibus Ecclesiis cl Collegiatis insignibus, conferantur tantum Magistris et Docloribus; aut etiam Eicentiatis iu Theologia, vel Jure Canonico, p Quocirca Christus non ait : Nolite esse, sed : « Nolite vocari Rabbi, v

Gradum doctoratus ergo non vetat Christus, sed superbum nominis ambitum, fastum et arrogantiam, qua quis nomine Doctoris sibi placet, se magnifice circumspicit præ cœtcris, vane se extollit, imo cælcros despicit, quasi scientiam et doctrinam habeat a se, non a Christo, uti faciebant Scribæ. Unde causam subdit : « Unus est enim Magister vester, omnes autem vos fratres estis, n *q. d.* Unus summus omnium Rabbi, id est Magis-

1er, est Christus, cujus cæteri omnes sunt discipuli, inter se pares quasi fratres : nemo ergo comm se superbe præ cœtcris extollat, arrogantк rque velit vocari Rabbi, quasi ex so sit doctor ct magister aliorum : hoc enim est injurium Christo, qui solus ex se habet omnem scientiam, solusque summus omnium doctor, ipsos etiam doctores constituens et docens; si enim natura æque ac gratia estis fratres, ideoque pares. ergo non estis magistri alii in alios, superbe aliis imperantes et dominantes, uti faciunt Scribæ. Alioquienim Paulus ipse, ait S. Hieronymus, modeste vocat se doctoran Gentium, *Ephcs.* n.

Trr». *9.* 9. Et PATREM NOLITE VOCARE VOBIS SUPER TERRAM : UNUS ENIM EST PATER VESTER, QUI EST IN COELIS. — Transit a magistro ad patrem, quia vers, præccd. dixit omnes nos esse fratres, scilicet filios ejusdem Dei Patris. Ait ergo : Nolite vocare vcbis super terram « Patrem, » scilicet quasi præcipuum vite auctorem, alimentorum et hæredilatis curatorem , ita ut ab eo loti pendealis, vel certe tam ab eo quam a Deo ; *uti* faciunt Gentiles et athei aliique, non Deo, sed hominibus fidentes. Hunc esse sensum patet ex ratione quam subjicit : «Unus est enim Pater vester, qui est in cœlis,» «a quo omnis paternitas nominatur in cœlo et in terra, » *Ephcs.* ni, 15. Vide ibi dicta. Deus ergo solus vere et plene est pater omnium, nipote qui solus animam et vitam singulis aspirat, creat, conservat, auget, cujus comparatione patres terreni abusive, ait S. Hieronymus, el umbratice duntaxat sunt patres, ideoque filiis insolenter imperare non debent, sed sccum filiis humiliter Deo summo, omnium Patri, summillcrc : « Non enim, ait S. Chrysostomus, initium vite habemus ‹x parentibus, sed transitum vite per cos accipimus. »

Vm. io. io. Nec vocemini (ne ambiatis vocari) magistbi (Gnece/.x^yr.Tai, id est institutores, magistri, gubernatores, moderatores ; Syrus, *rectores ;* Arabicus, *gubernatores,)* quia magister (Græce id est viæ et vite institutor, dux et gubernator; Syrus, *rector;* Arabicus, *gubernator)* vester unus est, Christus. — Ipse enim, *primo,* per se nos docet, præit et ducit per viam virtutis ad cœlum, felicitatem et gloriam : cæteri vero docent prius ab ipso edocti. *Secundo,* cæteri docendo tantum verba el voces exterius auribus insonant, velut cymbalum tinniens; sed Christus corurn sensa interius mentibus pandit, casque luce doclrinœ sute illuminat : a Non enim homo intellectum homini præslat docendo, ail S. Chrysostomus, sed a Deo prœstilum per admonitionem exercet.») *Tertio,* cæteri tantum ostendunt quid lex jubeat, quidque Deus a nobis exigat ; at Christus gratiam voluntati inserit, ut illa quæ agenda sunt audientes, rapsa fortiter ct constanter opere adimpleamus.

Hac de re S. Augustinus scripsit librum *De Magistro,* de quo ipse, lib. HI Confess., cap. n : « Sub idem tempus, ait, scripsi librum *De Magistro,* in quo disputatur, quaeritur ct invenitur magistrum non esse qui docet hominem scientiam, nisi Deum, secundum illud quod in Evangelio scriptum csl : Unus est magister vester, Christus.» Unde, cnp.xi, idipsurn sic demonstrat: « De universis, ait, quæ inlelligimus, non loquentem qui personat foris, sed intus ipsi menti praesidentem consulimus veritatem, verbis fortasse, ut consulamus, admoniti. Ille autem qui consulitur, docet, qui in interiore homine habitare dictus est Christus, id est incommutabilis Dei virtus, atque simpilernasapientia:quam quidem omnis rationalis anima consulit, sed tantum cuique panditur, quantum capere propter propriam, sive malam, sive bonam voluntatem potest. »

11. Qui major est vestrum, erit minister \es- v«h.h. ter. — Syrus, *fiat minister in vobis.* « Morbum inanis gloriæ, ait S. Chrysostomus, quem fugiendum esse dixerat, docet per humilitatem esse fugiendum. » Et Orígenes : a Si quis, ait, ministrat verba divina, sciens quia Christus in eo fructificat, nequaquam sc magistrum, sed ministrum profitetur ; unde sequitur : Qui major est vestrum, etc., quoniam ct ipse Christus, cum esset vere magister, ministrum se esse professus est, dicens : Ego sum in medio vestrum quasi qui ministrat; bene autem post omnia, quibus vanæ gloriæ vetavit concupiscentiam, addidit dicens : Qui autem sc exaltaverit, humiliabitur; et qui se humiliaverit, exaltabitur. »

Erit minister. — Prævcniat, ait Glossa, obsequendo, non superbe dominando : rectorem et matrem exhibeat pietas, ct patrem disciplina; cavendumque ne aut districtio rigida, aut pietas sit remissa.

12. Qui autem se exaltaverit, humiliabitur ; Ven. is. et qui se humiliaverit, exaltabitur. — Syrus: ¿71 *(Juicumquecfftret seipsum, deprimetur; ctqui seipsum* xviii; 1i. *depresserit, efferetur,* apud Deum, ait Hemigius, et „v etiam apud homines : hi enim humiles extollunt, h¿ euisuperbos humiliant. « Gloria enim sequitur fu- ubiiur. gientes, sequentes fugit. » « Insolentiam , ait S. Hilarius, Deus humilem effecturus est, ct humilitatem elaturus in gloriam. » Vide dicta *JacoLi* i,9, et 1 *Petri* v, 5 ct 6. Praxim hujus axiomatis Christi ostendit humilis Evangelii discipulus, imo doctor S. Eranciscus, per omnes vite sum actiones, uti ostendit S. Bonaventura in ejus Vita.

Porro, sicut quælibet virtus tres habet gradus, Tre*tin. quorum primus est : propositum, quo homo tirmiter proponit virtutem capessere et opere exequi; secundus , fortitudo, ut omnes tentationes, adversitates, impedimenta, quæ in executiouc virtutis occurrunt, fortiter superet ct constanter transcendat : tertius , alacritas , ut alacriter hæc. faciat iliaque appetat, el in iis gaudeat, cxullctet triumphet : sic pariter humilitatis primus gradus est seipsum suique vilitatem agnoscere, ideoque se despicere; secundus, fortiter ferre sui con-

temptum undecumque veniat; tertius, in co gaudere ct exultare.

Exem- Exemplum memorabile recenset D. Petrus Da-
.^7 ,niaiius› *lipist.* 15 (in alia editione 36). Quidam,
bniuiiia- ait, clericus audax ct bellicosus, suo fastu cl ar-
ti« mis magnus evasit, ideoque de prædiis quibusdam litem habuit cum alio viro potente, quem prælio decidere statuit; utrimque ergo cohortes in aciem deducuntur. Clericus ante pralium adiens templum, audiensque Missam, cum legeretur : a Qui re exaltaverit, humiliabitur, n etc., insolenter dixit, imo blasphemavit : a Hæc sententia falsa csl in me : si enim ego me humiliassem, nunquam lain magnus evasissem. » Mox inito prælio, cum equus ejus sitibundos ad aquam vicinam ipso invito procurreret, ipseque scutum in equum impingeret, ul illum in aciem revocaret, ecce ibi gladius hostilis os ejus blasphemum fulminis more transfixit, cumque occidit, ut superbum humiliaret et sterneret, veramque esse Christi sententiam ostenderet.

Veti. n. **13e Vài AUTEM VQBIS. SCRIBÆ ET PhaP.IS.TI HV-**
, ◢' * **IOCRYTÆ , QUIA CLAUDITIS REGNUM COELORUM ANTE HOMINES : VOS ENIM NON INTRATIS, NEC INTROEUNTES SINITIS INTRARE.**

Nola : Sicut Christus octo consignavit beatitudines, quasi totidem piorum benedictiones, octies repetens tò *beati,* dicensque : *a* Beati pauperes spiritu, beati mites, beati qui lugent, » etc., *Matth.* v ; sic vice versa hic octo assignat impiorum Scri-
Ociics barum maledictiones, octiesquc repetit tò wb.
¡17 Imitatur Christus legislator novus Mosem legislatorem veterem, qui benedictiones plurimas servantibus legem promittit, ac totidem maledictiones eam non servantibus intentat, *Deuter.* xxvn, 12. Ita Orígenes.
litvT.

Porro, to tra? Christi partim est prædicentis, ut vult Orígenes, grave supplicium sceleribus Scribarum imminens; partim condolentis ct commiserantis. Unde Basilius, citatus in *Catena, Luc.* xi, 52 : a Hæc vox *væ,* ait, quæ intolerabilibus profertur doloribus, cis convenit, qui paulo post detrudendi erunt in grave supplicium, » puta in mortem et excidium, tum præsens, tum futurum in gehenna. *Væ* ergo præsupponil culpam mortalem; illi enim intentat minas œlernœ damnationis et gehennæ, uti Christus explicat, vers. 33.

Quia claudit is regnum coelorum ante homines. — 7. *d.* Ego jam aperio singulis regnum cadorum, prædico enim : «Pœnilentiam agile, appropinquavit enim regnum cadorum ;» quia hoc per Ad® peccatum quatuor millibus annorum clausum, ego morte mea expians Adæ peccatum, jam aperiam, ut qui in me credit, meamque vitam sequitur, illud quasi apertum ingrediatur : quare multi Judæorum prædicalione inca excitati, illud ingredi satagunt. Vos vero, o Scriba, illos avertitis, cadumque cis clauditis, tum per vanas et perversas traditiones vestras, quibus illos imbuitis; nam, ut ait S. Chrysostomus, regnum calorum e?l S. Scriptura, vel bcatiludo ad quam illa ducit ; janua est intellectus S. Scripture, vel Christus; clavicularii sunt Scribæ el sacerdotes; clavis est verbum scienti®; apertio est ejus interpretatio : tum quia vestris sceleribus cos scandalizatis, vestroque exemplo in eadem ipsos trahitis ; tum denique quia me calumniando et persequendo, ipsos a me meaque fide, quæ via est ad cœlum, abstrahitis; ego enim sum ostium, quia per mc solum ingressus patet in cœlum, Joan. x,9. Tropologice Origenes : «Claudunt, inquit, regnum cadorum, qui sine ratione aliquem excommunicant. p

Vos ENIM NOX INTRATIS, NEC INTROEUNTES SINITIS intrare. — 7. d. Non sufficit vobis vestra malitia ct damnatio, sed in eamdem quoque alios pertrahere satagitis. Hoc grave est scelus. Si enim docloris (quales erant Scribæ) est errantes revocare, ait S. Chrysostomus, qui ad salutem tendentes in errorem inducit, is perditus omnino atque pestifer, imo ipsa pestis est; quare doctor tot gehennas meretur sibique accersit, quot animas corrumpit et perdit, quia non est doctor et promotor salutis, sed proditor, inquit S. Chrysostomus.

14. Vs vobis, Scribæ et Pharisæi hypocritx , v\ru il
QUIA COMEDITIS DOMOS VIDUARUM , ORATIONES LÜNGAS ORANTES : PROPTER HOC AMPLIUS ACCIPIETIS in. i‹», ' judicium. — *q. d.* Væ vobis, Scribæ, quia comeditis, et, ut Syrus, *exeditis,* id est exhauritis substantiam viduarum, dum ab cis emungitis pecunias, vendendo scilicet eis cum sanctitatis simulatione longas publicasque vestras orationes; hoc est enim quod explicans subdit : « Longas orationes orantes; » Græce, ¡xxxcà pimi, id est *prætcxtu longa orantes,* id est prætcxtu quod prolixe oretis. Inde Marcus habet, «obtentu long® orationis; » Arabicus, *ob causam longitudinis orationum vestrarum.* Ita S. Chrysostomus, Jansenius et alii.

Viduarum. — Viduæ enim, ait Chrysostomus, vw»
cum careanl marito quasi consiliario, facilius *|
decipiuntur, et proniores sunt ad sua largiendum hm›«í.
hypocritis sanctitatem præfercntibus et promittentibus.

Propter hoc amplius accipietis judicium , — hoc est, majorem condemnationem. Unde Syrus vertit, *habituri estis judicium supremum ¡* tum quia pauperes viduas expilatis; tum quia simulatis sanctitatem, cum silis scelerati; tum quia, ut ait Chrysostomus, « avaritiam religionis colore depingitis, ut ametur iniquitas, dum pietas existimatur;» tum quia viduas vestris erroribus ct sceleribus imbuitis; quocirca debetis pœnam proprii peccati, et alieuæ ignorantia? reatum, ait S. Hilarius.

15. V.r, voris, Scribe et Pharisæi hypocrytæ, **Virz. ix**
quia circuiti? mare et **AiupxM,** ut faciatis unum **PROSELYTUM ; ET CIM FUERIT FACTUS, FACITIS ELM FILIUM GEHENNÆ DUPLO QLAM VPS. — PfO « llj pO-**

critæ,» Syrus hic et in *scq. semper* vertit, *acccp-*
Pr-wiy. *t,,res vultus. Proselytus* Grace, idem est quod
,0 'i"*1* Latine *adrena,* vel *adventitíus,* qui scilicet cx gentilismo conversus ad Judaismum accedit, vcnitque ad Judæos comunque Ecclesiam ct religionem; Hebr. vocantur O'13 geriin. Christiani tales vocant neophytos. Scribæ enim satagebant multos Gentiles cflicerc Judæos, tum ambitionis, tum avaritiæ causa, ut suas oblationes augerent. « Mare et aridam, » id est totum orbem, «ut faciatis unum, » quia cum essent inefficaces ad aliorum salutem, mullo labore indigebant ad unius conversionem, ait S. Chrysostomus.

Facit is eum filium (id est reum, dignum, obnoxium) GEHENNÆ DUPLO QUAM VOS.—GræCC hjctùoûv, id est duplicius quam vos; quia, ut ait Euthymius, ita natura comparatum est, ut in vitiis discipuli magistros facile superent; «Quia, ut ait Chrysostomus, malo exemplo magistrorum provocati, eis pejores fiunt, praesertim cum ad ca a magistris verbo vel exemplo excitantur. » Rursum, quia multi proselyti, dum vident vestra vilia, reverluuturad gentilismum et idololatriam. Ita S. Hieronymus. Hic enim relapsus majus el quasi duplex est peccatum.

Vere Orígenes : « Sicut, ait, justus secundum numerum justitiarum suarum augetur in gloria, ita peccator secundum numerum peccatorum in pœna. »

V«rK 1«. IG. V.E VOBIS, DICES CÆCI, QUI DICITIS : QUICUMQUE JURAVEHIT PER TEMPLUM , NIHIL EST (ad nihil obligatur); qui autem juraverit in auro templi, debet, — aurum quod juravit et vovit, solvere. Arabicus pro *debet,* vertit *peccavit,* videlicet si non prestiteli! id quod juravit. Alii vertunt, rm *est* sui juramenti.

Nota, ex dictis *Matth.* v, 31, Scribas exeo quod Deus jusscrat, ut per se (per Deum) duntaxat jurarent, putasse juramentum facium per creaturas non esse juramentum, ncc obligare ; sed avaritia excæcati, excipiebant illa quæ oblata Deo illorum loculos implebant quasi hæc sola sanctissima haberentur : unde jure a Christo vocantur «duces cæci. » Arguit enim eos stultitia: et fraudulentiæ, ait S. Hieronymus, quia putabant magis esse aurum sanctilieatum, quam templum sanctificans, ait Interlinearis.

Porro, dicebant Scribæ, sanctiora esse oblata ipso templo, ut homines promptiores facerent ad oblationes quam ad preces, ait Glossa. « Aurum templi» vocat aurum, quod offertur ct injicitur in gazophylacium templi, ad alendos ejus ministros, puta sacerdotes, quales erant Scribæ. Ita S. Hieronymus, Beda, Jansenius, Maldonatus ct alii. Vere Glossa : « Qui jurat, ait, per creaturam, jurat per divinitatem presidentem créature. »

Ver*. 17. 17. Stulti et cæci : quid enim majus est, aurum, AN TEMPLUM, QUOD SANCTIFICAT AURUM. — Ratio hæc Christi clara est, ct stoliditatem Scribarum convincit et confutat. Proprie sanctitas est interior virtus ct gratia animam sanctificans. Templum vero dicitur sanctum metonymice, quia ad res sanctas, puta ad preces et sacrificia Deo in illo offerenda dedicatum. Hæc ergo externa tantum crat sanctitas, quam templum rebus aliis in sc Deo oblatis communicabat el quasi afflabat ; quare sanctius crat templum ipsa oblatione templi, ac proinde sanctius magisque obligans crat juramentum factum per templum, quam per aurum in templo oblatum.

IS. Er QUICUMQUE JURAVERIT IN ALTARI (per al-Ver*. II. tare), nihil est (nihil jurat, ct ad nihil tenetur) ; Qt (CUMQUE autem JURAVERIT in dono (per donum) Q10D EST SUPER ILLUD, DEBET, — donUIil qUO(l juravit ct vovit, solvere; qui enim jurat se oblaturum in altari centum aureos, hoc ipso vovet Deo, cujus est altare, centum aureos. Eadem est ratio altaris quæ templi jam dicta.

19. Cæci : quid enim majus est, donum, AxVcn.it. altars, quod sanctificat domum? — Syrus pro *sanctificat,* hic et in scq. vcrlit *consecrat;* donum enim Deo oblatum proprie non sanctificatur, ut ipsum insc fiat justum ct sanctum, sed dicitur sanctificari extrínseco, quia scilicet Deo offertur ct consecratur.

20. Qui ergo jurat in altari (peraltare), jurat Ver», io. in eo , et in omnibus (per omnia) quæ super illud sunt; — ct consequenter per aurum el donum in altari oblatum ; magis ergo tenetur juramento, quam is qui per solum aurum templi juravit.

Mystice : S. Augustinus, lib. l *Quæst. Evang.,* cap. XXXIV : «Templum ct altare est Christus; aurum et donum, laudes ct sacrificia in co ct per cum oblata. » Orígenes : «Altare, ait, est cor; dona, orare, jejunare, etc., quæ sancta facit cor.»

21. Et quicumque juraverit in templo (per V.-iw. »i. templum) , JURAT IN ILLO, ET IN EO QUI HABITAT in ipso. — *q. d.* Qui jurat per templum, jurat per Deum habitantem in templo. Jurat enim per templum, quasi per domum ct solium Dei, hoc est, jurat per Deum, qui solium suum habet in templo, ut ibi adoretur ct colatur : sacra enim majestas et sanctitas Dei ab hominibus censetur habitare in templo. Unde B. Nilus : « Ecclesiam (templum), inquit, ut cœlum adito. »

22. Et qui jurat in coelo (per cœlum : llebræi Vrrí enim 3, id est *in,* usurpant pro per, praesertim in juramentis), jurat in throno (per thronum) Dei, et in eo (per cum, puta Deum) qui sedet super eum. — Ex communi enim hominum usu ct sensu, qui jural, Deum, qui solus csl infallibilis ipsaque increata veritas, vocat in tcstcìn sui dicti vel promissi : quare qui jurat per cœlum, per Deum cœli regem et præsidem jurat, eumque in testem vocat.

23. Væ vobis, Scribæ et Piiarisæi hvpocritæ, Ver». tJ. **QUI DECIMATIS MINTHAM, ET ANETHUM, ET CYMINUM, Er RELIQUISTIS QUÆ GRAVIORA SI NT LEGIS, JUDICIUM , Er MISERICORDIAM, ET FIDEM : IIÆC OPORTUIT FA-**

CEKE, ET ILLA NON OMITTERE. — Dccimæ Cnim sunt in lege a Deo sancite. Unde R. Achiva in *Pirkc avolh,* cap. in, dicit : « Decimæ sunt murus opum (quia eas tuentur et conservant), traditio est murus legis, votum est murus abstinentim, silentium est murus sapienti®.» Sed Pharisœi nimis minuti ct exacti erant in exigendis decimis herbarum lege non expressarum, idque tacite hic taxat Christus.

Menila. Mentham. — Nota est herba boni odoris,calida et sapida, qua Tramontani carnem jurulentam condiunt.

Anetlum. Anethum. — Est herba odorata, de qua Plinius, jj]h will, cap. xx : «Anethum, ait, ructus movet, tormina sedat, alvum sistit. »

Et reliquistis quæ graviora sunt legis (scilicet), judicium (id est jus et œquitatem in judicando, injustam ferentes sententiam, ut amicis vel dona offerentibus faveatis, et causam adjudicetis; erant cnim ipsi judices, ut dixi cap. v, vers. 2i), et misericordiam (quia rigide ct crudeliter a viduis ct pauperibus extorquetis decimas, oblationes ct victimas), et fidem , — id est fidelitatem in dictis, pactis et conventis, vel a fidem » in Deum ct Christum ab eo missum; hunc enim negatis, ideoque estis infideles carentes fide, spe et charitate, quæ longe majoris sunt momenti, quæque longe magis Deus a vobis requirit, juxta illud *Michææ* vi, 8 : a Indicabo tibi, o homo, quid sit bonum, ct quid Dominus requirat a te, utique facere judicium, et diligere misericordiam, ct sollicitum ambulare cum Deo tuo.» «Hæc,» scilicet graviora, judicium, misericordiam, fidem, « oportuit facere » præ cœteris, act illa» (decimationes herbarum) tamen «non omittere,» nipote lege prœcepta vel permissa.

Vtr.% si. 24. Duces cæci , excolantes (Græce , ¡d est liquantes, defecantes, a fœcibus expurgantes, sicut per colum, v. g. per linteum guttalim colatur el purgatur vinum, lac, mei, oleum a culicibus aliisque fœcibus insidentibus : unde Apuleius in F/orid. *dc Gymnosophistis :* a Non illi norunt, ail, arvum colere, vel aurum colare ») culicem, came-

Culiipl gÍ* lum glaiuc. At'TEM glubentes.— Perperam Cajctanus pro «camelum» ponit *asilum,* quod insecti est genus horrisonum sonum edens, unde a Belgis vocatur *horsclen.* Nam omnes codices Gricci, Latini, Syri et Arabici habent *camelum,* qui recte opponitur culici, tanquam maximum minimo; *q. d.* Si parvus culex in vinum vel potimi vestrum inciderit, vinum excolando, et per colum stillatili! transmittendo, culicem in colo retinetis ct abjicitis, ne eum bibendo hauriatis; interim tamen vastum camehnn, ingenti oris rictu fauciumque hiatu dilatato transglutitis. Est proverbium, *q. d.* Ites minimas, puta decimationes herbarum, utpote vobis lucriferas, exacte curatis, no quis vos in minimo defraudet; sed inierim injustitias, rapinas, alfaque scelera instar cameli grandia el gravia , sine scrupulo comminili!, et quasi potando transglutitis, juxta illud *M* xv, 16 : «Qui bibit quasi aquam iniquitatem.» « Irridet» ergo Christus, ait Hilarius, Scribarum <in colandis culicibus diligentiam, quorum in glutiendis camelis esset incuria.> Irridet, inquam, præposterum Scribarumstudium, quod committerent maxima delicta, caventes ininima, ait Orígenes, quod in rebus minimis essent meticulosi, in maximis securi; in nugis scrupulosi, in solidis sceleribus liberi ct audaces; in cæremomis ct lotionibus suis superstitiosi, sed vera religione el charitate vacui, utpote viduas et pauperes excoriantes. Tales etiamnum sunt inter fideles, qui scrupulose recitant rosarium, jejunant in honoremB. Virginis, etc. ; inierim sine scrupulo luxuriantur, rapiunt, furantur, clc.

Similia adagia idem fere significantia sunt: Fonti aquam detrahis, ul mare impleas; Nudum spolias, ut vestitum ornes; Candelae lumen adimis, ul soli addas; Leone venaris canem , bove leporem.

Mystice : S. Gregorius per « culicem » accipit Barabbam, per «camelum» vero Christum; sic enim ait, lib. I *Moral.,* cap. vi : « Liquantes culicem , camelum autem glutientes : culex enim susurrando vulnerat, camelus autem sponte se ad suscipienda onera inclinat. Liquaverunt ergo Judæi culicem, quia seditiosum dimilli latronem petierunt ; camelum vero glutierunt, quia eum qui ad suscipienda nostræ mortalitatis onera sponte descenderat, estinguere clamando conati sunt. »

23. Væ toris, Scribæ et Pharisæi httocritæ, Vm.îx QUIA MUNDATIS QUOD DEFORIS EST CALICIS ET PAROPsidis; intus autem PLENI estis rapina et immundi- Pubistia. — « Paropsides» sunt disci et patinæ, quibus cibus in mensa apponitur. Est parabola in qua Christus hominem vocat calicem ct paropsidem ; corpus et bona externa vocat id a quod deforis csl calicis et paropsidis;» animam et conscieuliam vocat id quod intus est, sive interiorem calicis et paropsidis pariem, q. d. Vos, o Pharisœi, studiose lavatis ct inundatis vestras manus, corpora, lances, scyphos, e quibus comeditis el bibilis; at conscientiam vestram repletis rapina omniumque scelerum immunditia, cum tamen conscienti® puritas maxime sit curanda, utpote quæ sola nos coram Deo mundos elllcil, et a qua omnis operum rerumque omnium mundities dimanat : a conscientia cnim profluit omnis omnium actionum bonitas vel malitia ; quare conscientia mundata cœlera mundantur, omniaque illi munda sunt. Sic Apostolus sæpe distinguit hominem interiorem ab exteriore, uti dixi Rozzi, vn, 22.

Posset *secundo,* breviter el simpliciter sic exponi, q. *d.* Studiosi estis ut paropsides ct calices externos, e quibus editis ct bibilis, mundetis; calices vero internos conscienti® sceleribus feli-

dûs ct putidos eîucrc, et per pamitenliam mundare noglHtis; cupitis habere lances inundas ct mentem immundam. Ilie sensus in idem cum piioro recidit, esto calicem ct paropsidem proprie accipiat. Verum illa improprie et parabolice hic accipi palet ex vers. 26.

PUNI inris r a pin a .— « Hoc ipsum, aitS. Chrysostomus, et Prophetm sæpius praedicaverant, quod principes eorum rapaces essent, socii furum , in judicando nullam justiti® rationem, sed numera et retributiones sequerentur. » Lego ÎM **i**, 83 et 24.

Et immunditia. — Legit Interpres in Graeco, ájcxSaieÍK, jam legunt id est *injustitia,* vel ¿xpi¿xc, id est úrfempeni/ifía, 7. *d.* Putatis vos pollui si bibatis ex calice immundo; at non censetis vos pollui intemperantia dum vos inebriatis, cum tamen intemperantia mentem polluat, non autem calix immundus.

V(. îâ. **26. PIIARISAE C.VCF., MUNDA PRIUS QUOD INTUS EST CALICIS ET PAROPSIDIS, UT FIAT ID QUOD DEFORIS** kst, mundum. — 7. *d.* 0 Pharisœo; qui alios doces, el in tc Ipso cæcutis, munda prius tuam mentem ct conscientiam internam; tunc enim omnia externa tibi fient munda: cx puritate enim mentis, suam puritatem ct bonitatem moralem hauriunt omnes actiones et res exterum; sed res extern©, puta calices mundi, non possunt mundare internam mentem ebrietate, rapina aliovo scelere maculatam et immundam. Vide (beta vers. 25.

Veii. Î7. **27. V.« VOBIS, SCRIBV ET PIARISAU HYPOCRITE,** z..r. 11, q Wa **SIMIUS ESTIS SEPULCRIS DEALBA IIS, QU.H AFOIUS PARENT IIOMINIBIS SPECIOSA, IMUS VERU PLENA SINT OSSIBUS MORTIORI.M ET OMNI SPURCITIA.**

Vcîi.îi. 28, Sic et vos aforis quidem paretis homimiiis **JISTI, INTUS AUTEM PLENI ESTIS HYPOCRISI I.T INIQUI**TATE. — Græce ivqiwc, id est legis præuiricalione, 7. d. Exterius simulatis legis studium, cum interius eam spernatis et praevaricemini. Apposite Auctor *Imperfecti* apud Chrysostomum : u Dicito mihi, ait, o hypocrita, si bonum est esse bonum, ut quid non vis esse quod vis apparere? Nam quod turpe est apparere, turpius est esse ; quod autem formosum est apparere, formosum est esse, d

Porro, «plurimi hodie similes sunt Pharisæis, 0 ait S. Chrysostomus, et ex eo Titus Bostrenus, in Luc. xi, 44, « qui munditiei et ornatus exterioris maximam curam gerunt, animte vero decoris uullain; quinimo vermibus ac sanie, indicibilique graveolentia, cupiditatibus, inquam, absurdis atque improbis animam replent. »

' 2t). **Vx VOBIS, ScniBX El' PIIARISXI UYPOCRITX,**
[ll qu (Gr.rcc 3tt, id est quia) xdificayis sepulcra
I I **Pnorill lARLM , ET ORNATIS MONUMENTA JUSTORUM.—**
c ‘ u Licet enim hoc in so sanctum sit ct religiosum,
£ tamen in Scribis erat vitiosum et impium. Tri-
c<u. plkem causam dat S. Chrysostomus : *Primo,* nou
Tiimna acculai, inquit, opus, sed intentionem; ad pompam enim faciebant, sed quid prodest cis ad pompam laudari ubi non sunt, ct ubi sunt (in gehenna) torqueri? *Secundo,* quia sine causa justos honorat qui justitiam spernit, nec possunt Sancti amici OSSO iis quibus Deus est inimicus. *Tertio,* quia non gaudent Martyres ex iis pectiniis honorari, in quibus pauperes plorant; quia scilicet Scribæ eas exigebant a pauperibus quos affligebant, et ob inopiam plorare cogebant, ut iis magnifica sepulcra Prophetis, et magis sibi glori® monumenta extrueront. Adde, *quarto* et maxime, taxat hic Christus Scribas (edificantes sepulcra Prophetis, eo quod dum hoc facerent, simul alios majores Prophetas occidebant, aut occidere cogitabant, uti Christum ejusque asseclas, atipie hac ratione videbantur ipsi homicidia, imo sacrilegia patrum suorum imitari cisque tacite consentire, dum cum simili occidendi Christum allectu, sepeliebant Prophetas a patribus suis occisos, 7. d. Sepelitis Prophetas a patribus vestris occisos, similem affectum me occidendi meque sepeliendi habetis : quare apposite sepelitis Prophetas, quos patres vestri occiderunt; sicut latronum filii sepeliunt homines a parentibus occisos, ut latrocinium lateat. Simili enim modo vos consentitis sceleri et propheticidio parentum vestrorum, dum me, qui Prophetarum sum princeps, occidere el sepelire destinatis : idem enim facilis quod patres vestri fecerunt. Ita Orígenes, S. Hieronymus, Euthymius ct alii, et patet ex sequ» nlibus, praesertim vers. 32, ubi explicans, ait: «Et vos implete mensuram patrum vestrorum. »

Adde, ro « hypocriten innuit quod non per veram, sed per fictam pietatem ct hypocrisim ædificarint sepulcra Prophetis, scilicet ut per eam tegerent sua scelera, el viderentur esse justi et religiosi legis tutores, ideoque ct zelo juslitiæ Christum persequi ad necem, quasi legis violatorem ct hostem, quro major, imo duplex crat iniquitas : scilicet prima, machinationis necis Christi; secunda, hypocrisis, quod cam sc pie inferre Christo simularent, ut legem ct Prophetas a Christi injuria et contemptu (ut ipsi dicebant ct mentiebantur) vindicarent. Ha Toletus iit Luc. xi, 48, ubi huno sensum innuit Lucas, dicens : «Profecto testificamini quod consentitis operibus patrum vestrorum, quoniam ipsi quidem eos occiderunt, vos autem ædificalis eorum sepulcra, » hoc fine, ut videamini religiosi, ideoque pic me persequi ct occidere. Sic Antoninus Caracalla, Imperator, cum fratrem suum Gelam in sinu matris occidisset, suasum est ei adornes- trem cu-
licis, ut ad parricidium hoc velandum cl honestandum, Gelam inter deos referret; quibus ille:
a Sit divus, ait, modo non sit vivus, n teste Spar- faterdrat
liano. Ita Scribæ nolebant Christum et Prophctas esso vivos, ne ab eis scelera eorum carperentur: maluerunt ergo eos occidere, ct ad scelus tegendum bccfcb® magnifico sepelire, ct inter

Scemi- '* 4
Teitlmn.
Oi* lnHl'
Autooi. nasGira» calh fra-

divos referre. Unde Auctor *Imperfecti:* « Semper, ait, Judœi prætcritorum Sanctorum cultores fuerunt, et praesentium contemptores,magis autem persecutores. » Tales eliamnum sunt inter Christianos, qui Sanctos vita functos venerantur, vivos aversantur, utpote qui verbis ct exemplis improbos eorum mores sugillant. Hinc illud :

Insellar in vitis li\or, post fata quiescit

Ver». 30. ,t,e- Xl' 47' **30. Er DICITIS: SI FUISSEMUS IN DIEBUS FA1RIU NOSTRORUM, NON ESSEMUS (GræCC, cOx xi ijn, id est** *non fuissemus)* socii eorum in sanguini. Prophetarum. — Id est, non occidissemus Prophetas, nec consensissemus, aut cooperati fuissemus patribus nostris eos occidentibus. Falluntur et mentiuntur : sic enim Christum, Prophetarum principem, occiderunt, eo quod eorum vilia taxaret, utique et Prophetas occidissent, qui eadem taxare solebant.

Vu . Ji. 31. Itaque testimonio estis vobismet ipsis , quia **(quod) FILII ISTIS EORUM QUI PROPHETAS OCCIDE-**RUNT. — *q. d.* Vos ipsi de vobis ct contra vos testificamini, quod silis filii homicidarum, imo propheticidarum ; ac consequenter quod eumdem cum patribus vestris habetis genium, camdem indolem, eamdem inclinationem ct propensionem, occidendi scilicet Prophetas vestrorum vitiorum castigatores : nam a patrem sequitur sua proles, » pater enim in filium suas inclinationes, dotes ct vilia cum semino transfundere solet. Hinc *filii patrissant.* Adde institutionem et exempla parentum, quibus filios ad eadem facienda provocant et impellunt. Quare solent filii actus parentum imitari, ut perficiant id quod parentes inchoarunt. Unde subdit Christus :

Ven. 3!. 32. Et vos implete (Arabicus, *impletis)* mensuram **PATRUM VESTRORUM;— 1110 Scilicet Ct Apostolos OC-**cidendo, sicut patres vestri occiderunt Prophetas, ut mensuram scelerum et cædis Prophetarum ab iis cœplam impleatis. Hæc Christi vox non est imperantis, sed permittentis et praedicentis (I). </. d. Non impero, sed permitto eertoque praedico, quod vos, o Scriba» et Judæi, me meosque occidendo implebitis mensuram scelerum prophelicidiorum, quæ commiserunt patres vestri; quare mensura hac impleta, Deus omnia tam patrum, quam vestra scelera, semel et simul castigabit per extremum excidium quod per l itum et Vespasianum llierosolymæ et Judææ infliget. Ita S. Chrysostomus : « Occulte, ait, insinuat malitiæ similitudinem. »

Mrnimnt Diiquxit Ex hoc versu, et ex vers. 33 et 36, Theologi docent Deum regnis, rebus publicis, civitatibus privatis hominibus, certam statuisse el decrevisse peccatorum mensuram, antequam ea plene et perfecte puniat; sed mox, ubi illa completa fuerit, tunc omnia simul plenissime punire. Sic hic Christus cxpectavit eredem suam suorumqite Apostolorum, antequam everteret Jerusalem. Sic. Genes, xv, 16, Deus ait Abrahæ : «Necdum compiche sunt iniquitates Amorrhæorum, » sed post 400 annos complebuntur, tumque per Mosen ct Josué illos delebo, ac in eorum regionem Hebraeos introducam : « Omnis enim gens vel civitas, ait Auctor *Imperfecti,* non cum peccaverint, statim punit eas Deus, sed expcctat per multas generationes, ct modo mandat, modo minatur, interdum ex parte, castigat, ut quanto diutius eos cxpeclavcrit, tanto ct Dei judicium justius sit, et illorum dignior poena. Quando autem placuerit Deo perdere civitatem illam aut gentem, videtur omnium generationum praecedentium peccata reddere illis : quoniam quæ illæ omnes generationes merebantur, hæc sola passa est. d Sic Deus R'tt> * jussit Sauli delere posteros Amalee, ob scelera parentum et hostilitatem perpetuam contra Judíeos , l Jk(/. xv , 16. Causa est, quod filii ct posteri aestimatione civili censeantur esse unum quid cum suis parentibus; hinc merita vel demeriti parentum in filios redundant, cum scilicet filii parentum scelera et mores imitantur : tunc enim impleta scelerum mensura a Deo praefinita, ipsi luunt tam sua, quam patrum suorum peccata. Ita interpretes, ac nominatila Abulensis, Quast.CCLHI et CCUX.

Ubi tamen adverte tunc filios non puniri gravius quam propria eorum peccata mereantur ; sed quia ipsi parentum suormn impiorum peccata imitantur, itaque cumulum peccatorum a Deo definitum et designatum implent, hinc fit ut Dei ira in eos dcsœviat, quæ alioquin in eos tam graviter non sœviisset, nisi parentum peccata ad hunc cumulum conficiendum et integrandum praecessissent. Atque hoc sensu, et hac de causa tunc dicuntur filii luere peccata parentum, quia Deus ad ulrosque, et ad utrorumque demerita in puniendo respicit, juxta illud *Oeut. v,* 9 : « Deus (emulator, reddens iniquitatem patrum super filios, in tertiam et quartam generationem his qui oderunt me, et faciens misericordiam in mulla millia diligentibus me. u Vide ibi dicta.

33. Serpentes, genimina viperarum (proles gc-v .*.33. nili a viperis), quomodo fugietis a judicio geiiENNX? — Quo iu dic judicii ego vos quasi christicidas et deicidas judicabo et condemnabo ad gehennam. Scribas vocat « serpentes » et « viperas, » ob serpentinam ct viperam eorum indolem, aslutimn, malitiam nocendi, et se suosque Apostolos occidendi studium. Nam « sicut de viperis nascuntur viperai, sic de homicidis patribus vos nati estis homicidæ, » alt S. Hieronymus. Vide dicta cap. m, 7.

31. Ideo ecce ego mitto ad vos ProfûEtàs, et **Vm.** iw **SAPIENTES, ET SCRIHAS, ET EX ILLIS OCCIDETIS, ET** * **CRUCIFIGETIS ET EX EIS FLAGRI LABITIS IN SYNAGOGIS YESIR1S, ET PERSEQIEMIM DE CIVITATE LN CIVI-**

(1) Facilina dici pbluil vocem h.inc e* figuram quam vocant** *coiice^ionem* **, qualia ilia apud \agilium est,** *JRneid.* **ir, ¿ : Sequere Italiam venti».**

tatui. — Nota rè « ideo, » quod ex versu præccd. quasi effectus cx causa elicitur, *q. d.* Quia vos quasi serpentes *ct* vipera; nie Messiam vestrum occidetis, ob quod scelus excidemini et ad gehennam condemnabimini, ego misertus vestri, ut hoc excidium ct condemnationem a vobis avertam, post mortem meam mittam ad vos meos discipulos ct Apostolos, ut vos ad poenitentiam et fidem in me excitent, sed praevideo quod ct hos occidetis, ac hac ratione implebitis mensuram patrum vestrorum, ut ego prædixi vers. 32; quo facto Deus vos exscindet per Titum, et condemnabit ad gehennam, uti jam comminatus sum, et futurum prædixi. Patet ex sequentibus.

Ego mitto. — Lucas, cap. xi, 49, ait : a Sapientia Dei dixit : Mittam ad illos. » « Sapientia Dei,» scilicet ego ipse Christus, qui sum Dei sapientia, utpotc Verbum Patris.

Prophetas, et sapientes, et Scribas. — Lucas: «Prophetas ct Apostolos. » Ita vocat Christus suos discipulos. « Notat, ait S. Hieronymus, varia dona discipulorum Christi : Prophetæ, qui ventura prodicunt; sapientes, qui norunt quando debent proferre sermonem; scribre, in lege docti. » Et Hilarius : a Apostoli, ait, revelatione futurorum Prophetæ, Christi agnitione sapientes, legis intclligcntia scribæ. »

Et ex illis occidetis, — uti S. Stephanum lapidando, Jacobum Majorem gladio truncando, Ador, xn ; Jacobum vero Minorem cx pinna templi praecipitando, teste Eusebio, lib. Il, cap. xxiii.

Et crucifigetis,— uti S. Simconem, Hierosolymorum episcopum, successorem S. Jacobi, testo Eusebio, lib. H *Histor.,* cap. xxxil.

Et ex eis flagellabitis,— uti Petrum et Apostolos, *Ad.* iv et v.

Et persequemini de chítate in civitatem, — uti Saulum ct Barnabam, *Ad.* cap. xin ct xiv.

Tropologice: Orígenes, hom. 23 *in Num. :* « Et ego, inquit, hodie si Prophetæ non audiam verba, si monita ejus spernam, lapido Prophetam, et quantum in me est, occido, cujus tanquam mortui verba non audio. »

It veniat super vos omnis sanguis justus, qui EFFUSUS EST SUPER TERRAM, A SANGUINE ÀBEL JUSTI, USQUE AD SANGUINEM ZaCHAHLE, IILII BaRACULE, QUEM OCCIDISTIS INTER TEMPLUM ET ALTARE. — </. d. Ita per vestram malitiam ct obstinationem fiet, ul in vestrum caput redundet pœua et vindicta.

Omnis sanguis justus, — id est justorum, ut vertit Syrus, qui scilicet cæteros homines ad juste sancteque vivendum, tam verbis quam exemplis cohortati sunt. Unde Lucas habet ‹i sanguis Prophetarum; » *Propheta* enim sæpe in Scriptura idem est quod vir justus et sanctus, præsertim qui alios quoque justos et sanctos efficere satagit, uh faciebant Prophetæ. Causam dat S. Aueustinu'i, tract. I in PuxZm. cxmh : « Nam malorum imitatio facit, ut non solum sua, sed etiam eorum quos imitati sunt, merita sortiantur. » Porro S. Chrysostoinus : « Sicut, inquit, illa qum meruerunt singulæ generationes praecedentes, illis donata sunt, qui receperunt Christum ; ita quæ pati meruerunt praecedentes iniqui, super novissimos Judæos venerunt. »

Qui effusus est super terram, a sanguine Abel justi, usqle ad sanguinem Zaciiari.il — Quia licet Cain, qui fratrem Abel occidit, non fuerit Judæus gente et genere, fuit tamen Judæus malitia et malae vitæ exemplo : occidendo cnim justum Abel, dedit exemplum Judæis ad hoc sequendum propensissimis, ut simili modo occiderentjustos Prophetas. Sic ergo Cain fratricida, non naturalis, sed moralis et symbolicus fuit pater Judæorum, suos fratres, scilicet Christum ct Prophetas occidentium. Simili analogia diabolus dicitur pater omnium superborum el impiorum. Quia ergo Judæi Caini fratricidium, etiam postquam divinam in eum ultionem e Scriptura cognovissent, aliorumque qui justos et Prophetas occiderunt, propheticidia plenissime et perfectissime imitati sunt, imo ea superarunt et longe transcenderunt, occidendo Christum Dei Filium ejusque Apostolos ; nec lanium superarunt, sed ct omnimode ea consummarunt ct impleverunt. Hinc quasi filii eorurn spirituales ct mystici, dicuntur luituri ipsorum quasi parentum mysticorum scelera, eo modo quo dixi vers. 32, licet non tam proprie, quam filii naturales dicuntur luituri carnalium parentum peccata. Adde quod, licet Cain non fuerit paler, fuit tamen patruus Judæorum : fuit enim frater Seth, ex quo prognatus est Abraham et Judæi. Imo Cain vere fuit avus Judæorum per filias. Nam posteri Seth duxerunt filias Cain, *Genes,* vi, 2, ex quibus prognati sunt Judæi, ait Abulensis, *Quæst.* CCLX. Est hoc probabile, at non certum. Scriptura cnim ait dunlaxat cx iis prognatos esse gigantes, qui causa fuere diluvii, quo periere; non negat tamen alios quoque cx cis fuisse prognatos. Judæi ergo quia non sanctitatem Seth, sed parricidium Caini, qui fratrem suum justum Abel suam impietatem redarguentem, ut dixi *Genes,* iv, occidit, imitati sunt; hinc non Seth, sed Caini vocantur filii. Inde Cain fuisse typum Judæorum, Abel vero Christianorum, docet Tertullianus, lib. *Contra* Judæos, cap. v, et fuse S. Augustinus, lib. XII, *Contra Faustum,* cap. ix.

Denique fuere qui fratricidium Caini laudarunt, indeque dicti sunt Caiani, de quibus S. Augustinus, lib. De *Ilærcsihus,* cap. xviii : a Caiani, ait, propterea sic appellati, quoniam Cain honorant, dicentes eum fortissimæ esse virtutis : simul et Judam traditorem divinum aliquid putant esse, et scelus ejus beneficium deputant, asserentes eum praescisse quantum esset generi humano Christi passio profutura, et occidendum Judæis propterea tradidisse : illos etiam qui schisma fa-

Calniyn> ru*n tar. Caio ty- ' Ai¿t ' ChriitU* n,)rnul'

cientes in primo populo Dei terra dehiscente perierunt, Core, Dathan ct Abiron, ct Sodomitas colere perhibentur. »

Qui* hic ¿jcbarlisî n<'>p* primo»

Zaciiarle, filii Baracrub, quem occidistis inter TEMPLUM ET ALTARE. — QuæTCS, quis hic Zacharias? Triplex est hic sententia. Prima est S. Chrysostomi, hom. *Dc S. Joanne Baptista,* Vatabli, Ariœ Montani, Gasparis Sanchez, ct Francisci Riberæ, Præfat, *in Zachariam,* qui censent Zachariam hunc esse illum, qui inter duodecim Prophetas est penúltimas hic cnim fuit filius Barachiæ ; sed quod occisus sit inter templum et altare, nusquam legimus.

Secando»

Secunda ct verior ccrtiorque est, Zachariam hunc fuisse filium Joiadæ pontificis, qui a Joas, rege ingrato, occisus est immani sacrilegio in loco sanctissimo, scilicet in atrio sacerdotum, quod erat inter templum, sive Sanctum, ct altare holocaustorum : hoc cnim altare crai in atrio sacerdotum, Il *Paral,* xxiv, 21. Ita Abulensis, *Quæst.* CCXV; S. Hieronymus, Beda et passim alii cum Janscnio ct Maldonato; Tertullianus, in *Scorpiaco,* cap. vin, quem audi : a Zacharias inter altare et ædem trucidatur, perennes cruoris sui maculas silicibus assignans. » Licet enim alii Prophetæ post hunc Zachariam a Judæis occisi sint, tamen hic ultimus est cujus S. Scriptura meminit, sive cujus cædem commemorat. Adde : solius Abelis et Zachariæ hujus sanguinis ultionem exprimit S. Scriptura : Abelis, *Gen.* iv, 10 : a Quid fecisti? Vox sanguinis fratris lui clamat ad me de terra; n Zachariæ, ll *Paral,* xxiv, 22 : a Qui (Zacharias) cum moreretur, ait : Videat Dominus, ct requirat.» a Abelis meminit, ait Chrysostoinus, ut ostendat illos ex invidia Christum et Apostolos occisuros, sicut ex invidia Cain occidit Abelem ; Zachariæ vero, quia Sanctus in loco sancio interfectus esi. »

Dices : Zacharias hic fuit filius Joiadæ, non Barachiæ. Respondet S. Hieronymus Joiadam alio nomine dictum fuisse Barachiam, forte quod Barachias llebr. significat *benedictum Domini;* talem autem fuisse Joiadam virum sanctissimum liquet. Undo S. Hieronymus addit : « In Evangelio quo utuntur Nazareni, pro filio Barachiæ, *[dius Joiadæ* reperimus scriptum. »

Textis

Tertia est, Zachariam huno esso patrem Joannis Baptislæ, quem tradunt occisum esse a Judæis, co quod Christi prædiearit adventum, dicens in suo Cantico: a Et tu, puer, Propheta Altissimi vocaberis : præibis enim ante faciem Domini parare vias ejus;» quodque Joanncm filium suum al» Herode infanticida quœsitum ad necem, ob mirabilia quæ in ejus nativitate acciderant, ncci subduxerit et absconderit. Ilie cnim Zacharias fuit ultimus Prophetarum : nam Joannes ejus filius magis fuit index præsentis Christi, quam Propheta futuri. Rursum hunc Zachariam fuisso lilium Barachiæ testatur S. Hippolytus Martyr, citatus a Nicephoro, lib. Il *Histor.,* cap. 111. Rejicit hanc sententiam S. Hieronymus velut apocrypham ; sed tamen eamdem tradunt asseruntque S. Cyrillus contra Anthropomorphitas, Petrus Alexandrinus, in IlcguL Ecctex,,can.3; S. Epiphanins, lib. *De Vita et obitu Prophet.;* Baronius, in *Apparatu Annal.;* S. Tilomas, in Catena; Dionysius Carthusiensis et Franciscus Lucas hic, ac Chrislophorus a Castro, PrmfaL *in Zachariam.* Addunt Orígenes, Theophylactus, Euthymius hic, et S. Basilius, hom. *De humana Christi generatione,* Zachariam hunc a Judæis occisum esse, eo quod B. Virginem post partum Christi, quasi virginem inter virgines in templo collocasse!. Quod si verum est, Zacharias fuit victima virginitatis, quia pro virginitate B. Mari» martyr occubuit. Hoc tamen difficile est creditu ob rationes quas adducit Baronius et Abulensis hic, *Quæst.* CCLV (i).

7jc l»v rhspjfcr Joannil Btplhtr uiiiiuut tc Uram P̄rophcu rum.

36. Amen dico vobis, venient hmc omnia super generationem istam. — *q. d.* Horum scelerum vindicta corripiet Judæos hujus ætatis, qui post paucos dies me occident meosque Apostolos persequentur ; ideoque post paucos annos a Tito et Romanis excidentur. v 35 A u» St.

37. Jerusalem, Jerusalem, qua occidis Prophetas, ET LAPIDAS EOS QUI AD TE UISSI SONT, QUOTIES VOLUI CONGREGARE FILIOS TUOS, QUEMADMODUM gallina congregat pullos suos sub alas, et noluisti! — ingeminat a Jerusalem » ad vehemens pathos compassionis, doloris et deplorationis. Duplicatio miserentis est et valde diligentis, *q. d.* O Jerusalem, civitas Dei, præ omnibus urbibus ab eo electa et dilecta, quam ipse tot gratiis ct beneficiis ornavit, lege, templo, doctrina, sacerdotio, regno, Prophetis, miraculis dotavit, tu his omnibus ingrata semper extitisti, Prophetas ejus occidisti, et mox me Dei Filium meosque Apostolos occides. Quocirca facta est civitas scelerata, perdita, exitio e! incendio Romanorum a Deo destinata. Per civitatem, cives, sive cadum civium, ac præsertim magistratuum ct sacerdotum (hi enim Prophetas et Christum occiderunt) intelligit : non enim saxa, sed homines plangit, patris allectu, ait S. Hieronymus. v»«n. r. /«ur.XItf, v u®- pubo*.

Quæ occidis Prophetas. — Quæ scilicet eos vis occidere, ait Chrysostoinus, quæ hoc titulo, æque ac scelere cæteras urbes et gentes antecellis, imo gloriaris, quod Prophetas a Deo missos ad castigandum tuos mores et vitia, occidas. Unde Christus, *Luc.* xin, 33, ait : « Non capit Prophetam perire extra Jerusalem, » ‹7. d. Proprium Hierosolyma) opus est occidere Prophetas.

Quoties volui, et olim per Prophetas, et

(1) Hodierni multi, inter quos D' Sepp, upere cil. t. H, p. 57, censent vertía Christi hic prophetico sensu esse intelligenda, quasi diceret: *Quem occidetis;* Zadurmn autem esso illuni, do quo Josephus, lib. !V *De Mio Judaico,* cap. v, lilium Baruch, seu Barachiæ (j-p *lah,* id est *Jehovah,* tu Uirüch addito, Hebræurum mure), ct a Zelotis in teiuplo occisum, paulo ante Hierosolyma» excidium.

nunc per me ct Apostolos, «congregaren in sinum meum, et ad unum Deum unamque ejus fidem ct cultum reducere, « filios tuos, » id est cives tuos in varios errores dispersos et in gehennæ pericula seso precipitantes : « Nihil enim adeo dispergit ut peccatum, ct nihil ita ad Deum aggregat sicut virtus,»aitTheophylactus. « Quemadmodum gallina congregat pullos suos, » in diversa vagantes, a sub alis» ut cos foveat, calefaciat et a milvis defendat.

Chri- J ' rri v in j nt 'i k)j. 111 • Comparat Christus se suumque amorem, providentiam el sollicitudinem salvandi Judæos gallin® pullos sub alis foventi : *Primo,* quia gallin® pr® aliis avibus ferventi amore diligunt Pu»os suos› eximiam circa cos habent providentiam ct protectionem, ait Chrysostomus : hinc assidue gallina gemit et clocitat, ut etiamsi pullos non videas, matrem tamen ex voce et singultu agnoscas; cum passeres, hirundines, ciconias cætcrasque aves non agnoscas esse matres, nisi dum pullis in nido incubant. Sic Christus summo amore dilexil nos, «factus ipsemet tandem quasi terrena et domestica avis, » ait S. Hilarius, assidue peromnem vitam pro nobis sollicitus, docens, dolens ct gemens, ut nos salvaret.

&ç.uUo. hf.nna- paiL ijiIBik . *Secundo,* nec passeres, ncc turdi, nec anales, ncc (jjæ aVes s¡c infirmantur cum pullis suis, «cut gallina, m qua « raucescit vox, ait S. Augustinusin *Psal.* 1 v iii, fit hispidum totum corpus, demittuntur alæ, laxantur plum®, ct vides circa pullos nescio quid œgrotum, cl ca est materna charitas, qu® invenitur infirmitas,» etc. Sic Christus a congregavit omnes gentes, tanquam gallina pullos suos, qui infirmatus est propter nos, accipiens carnem a nobis, id est a genere humano, crucifixus, contemptus, alapis cæsus, flagellatus, ligno suspensus, lancea vulneratus. Ergo hoc matero® infirmitatis est, non amiss® majestatis, ut ex co quod nobiscum communicavit infirmitatem, solveret nostram iniquitatem.»

Triti. *Tertio,* idem S. Augustinus, in *Psal.* xc, ad illa : « Et sub alis ejus sperabis; » ct ex S. Augustino fusius Aldrovandus, in *Gallina :* a Si gallina, ait, protegit pullos suos sub alis, quanto magis tu sub alis Dei tutus eris, et adversus diabolum el angelos ejus, qu® aere® potestates, tanquam accipitres circumvolitant, ut infirmum pullum auferant ! etc. Erit enim nobis tanquam gallina protegens pullos suos; non est enim injuriosum nomen gallina). Nulla sic avis infirmatur cum pullis suis, quomodo gallina. Attendat charitas vestra : hirundines, passeres ct ciconias videmus extra nidos suos, nec cognoscimus utrum fœtus habeant; at gallinam cognoscimus in infirmitate vocis ct in relaxatione plumarum, tota mutatur a fœlu pullorum ; quia illi infirmi sunt, infirmam sese facit. Quia ergo et nos infirmi eramus, infirmam se fecit sapientia Dei, quia Verbum caro factum est, ct habitavit in nobis, ut sub alis ejus speremur. »

Quarto, gallina voce fracta, quassa, lassa ct languida, per omnia accommodat sc parvulissuis. Sic ct Christus. « Ovum ergo nostrum, id est spem nostram sub alis illius gallin® ponamus,» ait S. Augustinus, serm. 29 *De Verbis Domini secundum Lucam,* a Vero enim languores nostros ipse tulit, ct peccata nostra ipse portavit,» *Isai.* un. Quart*

Quinto, Greco hic est cpt;, quæ vox, ct avem in genere, et gallinam in specie significat : aptius tamen Noster vertit *gallina,* quam *avis.* Nam, ul ail S. Augustinus, « Mirus est amor omnibus fere avibus ad confovendos et protegendos pullos, sed precipuo gallinis, qu® pullos colligunt sub alas, id est summo cum desiderio et sollicitudine cos fovent. » Quinto,

Sexto, gallina cum ramo rut® sub alis, hiero-s glyphicum est securitatis, ait Pierius, et cx eo Aldrovandus; siquidem Afranius, in ns qu® de re agraria Constantinus Cæsar colligi mandavit, ait gallinas a fele tutas fore, si rutæ sylvestris ramusculus sub ejus alam applicetur. Quin Democritus etiam tradit co presidio munitas, neque a vulpibus, ncque ab infesto quopiam alio animali contingi. Hanc securitatem imo longe majorem suis præstat Christus. it», GU,irtt mtv curitatlf •vmbolum

Septimo, gallina symbolum est fœcunditatis. Ipsa enim sæpe quotidie ovum parit, ct aliquando gemina singulis diebus, atque cx uno ovouiis¿e. subinde duos pullos excludit. Quid fœcundius Christo ? Septimo. «giyphicum'

Rursum gallus et gallina sunt symbolum vigilanti® et custodi®. Quid vigilantius Christo? Et vizihnlU'

Hæc Aldrovandus in *Gallina.*

Tropologice : gallina est Ecclesia ejusque sacerdotes ; nam, ut ait Auctor *Imperfecti,* «Sicut gallina habens pullos, vocando iUos non cessat, ut assidua voce vagositalcm corrigat pullorum : sic et sacerdotes in doctrina cessare non debent, ut studio et assiduilate doctrinarum suarum, negligenliam populi errantis emendent. Et quemadmodum gallina habens pullos, non solum suos calefacit, sed etiam cujusque volatilis filios exclusos a se diligit quasi filios suos ; ita ct Ecclesia, non solum Christianos suos studet vocare, sed sive Gentiles, sive Judæi, si suppositi illi fuerint, omnes fidei su® calore vivificat, el in baptismo regenerat, et in sermone nutrit, et materna diligit charitate. »

Octavo, extat emblema gallin®, cum lemmate : « Nil Christo triste recepto, » cslquc hoc : OcUta Emblemi gallina.

Bruma fremebat atrox, pennas gallina reliquit,
Frigus ut a natis pelleret, atque obiit.
Iliuc, Medea ferox, bine, Progne, discite : nempe hæc
Bis vitam pullis prœbuit, ac moritur.

Nono, gallinam ejusque ova esse medica, ac valere ad sistenda menstrua, ad fœlum mortuum ex utero educendum, ad ignem sacrum, ad scabiem, ad fistulas, ad dolores oculorum, ad podagram, ad animista uhosque morbos docet Nono, GaU,pa media,

idem Aldrovandus. Sic medicus animarum et infirmitatum omnium efilcacissimus est Christus.

Decimo, gallina, cum de so agitur, sibiquesoli a milvo, fele vel cane metuit, fugit; si vero pullis metuat, illos sub alas colligens, vindicare ab injuria omni ope nititur, ct supra quam vires patiuntur, sæpo alis, rostro, pedibus totoque corpore dimicat. Ita Oppianus, lib. III *De Vcnat.* Sic Christus pro nobis contra diabolum ct peccatum usque ad mortem, ct mortem crucis, certavit.

Et noluisti, — quia Prophetas ct me internecinoodio ad mortem persequeris, ncc permittis cives tuos ad me et Deum suum converti. Maxime enim Scribas et magistratus alloquitur uti dixi.

38. Eccb relinquetur vobis domus vestra deserta. — « Domus, n id est templum, aitS. Hieronymus ct Theophylactus, aut potius urbes Jerusalem, et tota regio, puta Judaea, in poenam tante ingratitudinis et tot scelerum exscindetur et desolabitur a Deo per Titum et Romanos, ut ipsa fiat ‹¢ deserta, » et ut talis relinquatur deseralurque, tum a suis incolis et civibus, tum a Deo, tum ame mcoquc patrocinio, ait S. Chrysostomus : nam hoc ultimum innuit particula rationalis «enim, v quæ sequitur vers. scq. Alludit ad illud, *Jerem.* xn, 7 : « Reliqui domum meam, dimisi hæreditatem meam. » Jerusalem enim derelicta a Deo, facta est synagoga Satanæ, ideoque prœda aquike Romance, puta Titi ct Vespasiani, qui Judæos parlim occiderunt, parlim captivos abduxerunt, parlim per totum orbem disperserunt.

39. Dico enim (Lucas : « dico autem ; » inScriptura enim sæpe *enim* et *autem* inter se commutantur) vobis : Non me videbitis amodo (cx hoc tempore) donec dicatis : Benedictus qui venit in nomine Domini. — Tò «enim» probatid quod dixit, *q. d.* Dixi quod « relinquetur domus vestra deserta» a mc, ct consequenter a Deo Patre meo, quia in poenam vestra incredulitatis, qua me docentem et miracula patrantem agnoscere noluistis quasi Messiam, ego me a vobis subducam in cœlum, ut me amplius non silis visuri in terra usque ad diem judicii, quo ego vestram incredulitatem condemnabo. Nonnulli hunc versum accipiunt dc solemni Christi ingressu in Jerusalem, cum in die Palmarum Judæi ei acclamarunt : « Hosanna, benedictus qui venit in nomino Domini. » Verum id dici nequii : jam enim ingressus ille praeterierat, ut patet cap. xxi, I et scq. Hæc enim dicta sunt a Christo post Dominicam Palmarum, tribus diebus ante suam mortem et enicem, scilicet die martis post Dominicam Palmarum, uli dixi in Chronolaxi. Ita passim Patres et interpretes.

Dico ergo, *primo,* loqui Christum de fine mundi ct dic judicii, *q. (L,* inquit S. Chrysostomus, Theophylactus, Euthymius et S. Augustinus, lib. II *Dc Consensu Evany.,* cap. lxxt : Vos, o Scribæ, qui assidue mihi contradicitis el calumniamini me non esse Messiam et Dei Filium, sed in Beelzebub ejicere dæmonia, «non me videbitis amodo, » id est post breve hoc tempus paucosque dies, quibus in hac carne usque ad mortem meam vobiscum versabor (quia ingrati ct indigni estis mea doctrina, gratia, salute), usque ad diem judicii, quando vel inviti cogemini me Messiam Dei Filium judicemque vestrum omniumque hominum agnoscere, ac « Hosanna, » quod jam in pueris ct turbis subsannastis,cap. xxi, vers. 16, si non ore, certe animo et mente inviti dicetis : tunc enim videbitis me fuisse et esse benedictum illum, qui venit in nomine Domini, scilicet qui fuit missus a Deo Patre, ad redimendum et salvandum omnes homines ; tumque me ut talem colere, revereri et adorare debebitis. Tunc enim, ait Glossa, confitebuntur Dei Filium, quem nunc crucifixerunt.

Potest, *secundo,* hic locus accipi de Judæis, qui in fine mundi per Eliam ad Christum convellentur, ideoque Christum paulo post ad judicium venturum agnoscent ut Messiam, a Domino benedictum, *q. d.* Vos, o Judæi, non vultis me agnoscere ut Messiam atque ut pseudomessiam persequimini usque ad necem ct cruorcm ; ut tibi et posteri vestri mc ut talem iu fine mundi agnoscent et colent, ideoque illos mea gratia et gloria donabo, vos vero ad gehennam condemnabo, quæ insignis erit mea laus, decus et gloria, vestrum vero dedecus, probrum et exilium sempiternum. Hoc enim stimulo pungit dura et incredula Judœorum corda. Prædictum id fuit ab Osee, cap. ni, 4 et scq., quo hic alludit Christus, ait enim : « Quia dies multos sedebunt filii Israel sine rege,et sino principe, et sine sacrificio, et sine altari, et sine ephod, ct sino teraphim; el post hæc revertentur filii Israel, ctquærent Dominum Deum suum, et David regem suum, el pavebunt ad Dominum, et ad bonum ejus in novissimo dierum. » Vide ibi dicta.

CAPUT VIGESIMUM QUARTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Discipulis fabricam templi ostendentibus et mirantibus, prædicit illius totiusque urbis per Titum, quin et orbis universi in fine mundi excidium. Mox, vers. 5, *signa prævia, sed communia utrique excidio assignat, scilicet bella, pseudoprophetas, famem, terræ motus, pestem ac prædicationem Euangelii per totum orbem. Inde, vers.* 15, *proprium signum prævium excidio urbis Hierosolymæ: dat, abominationem desolationis stantem in loco sancto. Propria vero signa præmia excidio orbis, vers.* 29, *dat solis et lunæ obscurationem, stellarum de cælo casum, virtutum cælestium commotionem. Denique, vers.* 36, *monet ut omnes strenue se parent ad illum diem universalis excidii et judicii extremi, eo quod dies hic plane incertus sit, et nulli cognitus, sed improvisus hominibus incogitantibus obveniet, cosque securos subito occupabit.*

Dixit hæc Christus jam fervens pergensque ad mortem, die mortis post Dominicam Palmarum, cum post tres dies crucifigendus foret, ut dixi in Chronotaxi, *num.* 64 *et* 65.

1. Et egressus Jesus de templo, ibat. Et accesserunt discipuli ejus, ut ostenderent ei ædificationes templi. 2. Ipse autem respondens, dixit illis ¡Videtis hæc omnia? Amen dico vobis, non relinquetur hic lapis super lapidem, qui non destruatur. 3. Sedente autem eo super montem Oliveti, accesserunt ad eum discipuli secreto, dicentes : Dic nobis, quando hæc erunt ? et quod signum adventus tui et consummationis sæculi ? 4. Et respondens Jesus, dixit eis ¡Videte ne quis vos seducat; 5. multi enim venient in nomine meo, dicentes ¡ Ego sum Christus, et multos seducent. 6. Audituri enim estis prælia et opiniones prœliorum. Videte ne turbemini; oportet enim hæc fieri, sed nondum est finis. 7. Consurget enim gens in gentem, et regnum in regnum; et erunt pestilentiæ, et fames, et terræmotus per loca. 8. Hæc autem omnia initia sunt dolorum. 9. Tunc tradent vos in tribulationem, et occident vos ; et eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum. 10. Et tunc scandalizabuntur multi, et invicem tradent, et odio habebunt invicem, 11. Et multi pseudoprophetæ surgent, et seducent multos. 12. Et quoniam abundavit iniquitas, refrigescet charitas multorum. 13. Qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. 14. Et prædicabitur hoc Evangelium regni in universo orbe, in testimonium omnibus gentibus : et tunc veniet consummatio. 15. Cum ergo videritis abominationem desolationis, quæ dicta est a Daniele Propheta, stantem in loco sancto ¡ qui legit, intelligat ; 16. tunc qui in Judæa sunt, fugiant ad montes; 17. et qui in tecto, non descendat tollere aliquid de domo sua; 18. et qui in agro, non revertatur tollere tunicam suam. 19. Væ autem prægnantibus et nutrientibus in illis diebus. 20. Orate autem ut non fiat fuga vestra in hieme vel sabbato. 21. Erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi usque modo, neque fiet. 22. Et nisi breviati fuissent dies illi, non fieret salva omnis caro; sed propter electos breviabuntur dies illi. 23. Tunc si quis vobis dixerit : Ecce hic est Christus, aut illic, nolite credere. 24. Surgent enim pseudochristi et pseudoprophetæ, et dabunt signa magna et prodigia, ita ut in errorem inducantur (si fieri potest) etiam electi. 25. Ecce prædixi vobis. 26. Si ergo dixerint vobis ¡ Ecco in deserto est, nolite exire; ecce in penetralibus, nolite credere. 27. Sicut enim fulgur exit ab Oriente, et paret usque in Occidentem; ita erit et adventus Filii hominis. 28. Ubicumque fuerit corpus, illic congregabuntur et aquilæ. 29. Statim autem post tribulationem dierum illorum, sol obscurabitur, et luna non dabit lumen suum, et stellæ*, cadent de cœlo, et virtutes cœlorum commovebuntur ; 30. et tunc parebit signum Filii hominis in cœlo ; et tunc plangent

omnes tribus terræ; et videbunt Filium hominis venientem in nubibus cœli cum virtute multa, et majestate. 31. Et mittet angelos suos cum tuba et voce magna ; ct congregabunt electos ejus a quatuor veniis, a summis cœlorum usque ad terminos eorum. 32. Ab arbore aulem fici discite parabolam : cum jam ramus ejus tener fuerit, ct folia nata, scitis quia prope est aestas; 33. ita ct vos cum videritis hæc omnia, scitote quia prope est in januis. 34. Amen dico vobis, quia non praeteribit generatio hæc, donec omnia hæc fiant. 35. Coelum et terra transibunt , verba autem mea non praeteribunt. 36. De die autem illa et hora nemo scit, neque angeli cœlorum , nisi solus Paler. 37. Sicut autem in diebus Noe, ita erit et adventus Filii hominis. 38. Sicut enim erant in diebus ante diluvium comedentes et bibentes, nubentes et nuptui tradentes, usque ad cum diem, quo intravit Noe in arcam; 39. el non cognoverunt, donec venit diluvium, et tulit omnes : ita erit et adventus Filii hominis. 40. Tunc duo erunt in agro : unus assumetur, et unus relinquetur; 41. dua* molentes in mola : una assumetur, et una relinquetur. 42. Vigilate ergo, quia nescitis qua hora Dominus vester venturus sil. 43. Illud autem scitote, quoniam si sciret paterfamilias qua hora fur venturus esset, vigilaret utique, et non sineret perfodi domum suam. 44. Ideo ct vos estote parati ; quia qua nescitis hora Filius hominis venturus est. 45. Quis, putas, est fidelis servus et prudens, quem, constituit dominus suus super familiam suam, ut det illis cibum in tempore? 46. Beatus ille servus, quem, cum venerit dominus ejus, invenerit sic facientem. 47. Amen dico vobis, quoniam super omnia bona sua constituet eum. 48. Si aulem dixerit malus servus ille in corde suo : Moram facit dominus meus venire ; 49. et cœperit percutere conservos suos, manducet autem et bibat cum ebriosis : 50. veniet dominus servi illius, in die qua non sperat, et hora qua ignorat ; 51. el dividet eum parlemque ejus ponet cum hypocritis. Illic erit fletus et stridor dentium.

Ven. i. Zuc.xti, Jj'j',r' 1. Et egressus Jesus de templo, ibat, — more suo sub vesperam in montem Olivarum ad pernodandum cibumque sumendum in Bethania apud Martham ct Magdalenam, cum per totum diem docuisset in templo jejunus.

Cur c Sh So l ajificatfones \7i4?ij°t> Et accesserunt discipuli ejus, ut ostenderext ei JBDIF1CÀT10iŒS templi. — Occasio fuit, quod Christus, in fine capitis præccdcnlis, prædixerat llicrosolymæ et consequenter templi excidium cl desolationem. Discipuli ergo hanc desolationem tantæ urbis admirantes stupentesquo, ut Christum excitent ad commiserationem ct ad revocandam excidii sententiam, ostendunt ei admirandam templi fabricam, pulchritudinem , magnificentiam, quæ æternitatem mereri videbantur. Erat enim templum hoc orbis miraculum; nam, ut ait Josephus, lib. VI *Belli,* cap. vi : « Exterior ejus facies nihil quod animi ct oculi mirarentur, non habebat : crustis enim aureis gravissimis undique tecta, ultra primos ortus igneo splendore relucebat, ut, cum intuerentur contuentium oculi, quasi solis radiis averterentur.» Vide eumdem, lib. XV *Antiq.,* cap. XIV, et \ilalpandum, *De Templo.* ItaS. Hilarius : « Post comminationem, ait, deserendœ Jerusalem, lan**quain co** mu ovendus ambitione templi esset, magnificentia ei extructionis ostenditur. » Sic ct Orígenes, S. Chrysostomus, Euthymius, Theophylactus, Jansenius, Maldonatus ct alii. Verum nil movit Christum omnis hæc magnificentia, sed m sententia excidii perstitit. Simili enim modo Deus ob scelera omnem magnificentiam Ninives , Babylonis, Tyri, Alexandrina, Antiochia et Roma» evertit, tum ob incolarum scelera, tum ut ostenderet omnem hanc magnificentiam caducam , brevem et exilem esse, ac hominum oculos et animos ad spectandam ambiendamquo cœli magnificentiam longe majorem eamque perpetuam traduceret.

Vere pieque S. Augustinus : a Non erit magnus, inquit, magnum putans si cadunt ligna et lapides , el moriuntur mortales ; » qua sententia sc suosque solari solebat S. Augustinus, obsessa a Wandalis Hippone, cujus ipse erat episcopus, quæ ct post mortem ejus a Wandalis capta est, incensa et incolis destituta, ait Possidonius in ejus Vita.

2. Ipse autem respondeas, dixit illis : Videtis v«««. t. nre omnia? Amen dico vobis, non relinquetur uic ¿ ' LAPIS SUPER LAPIDEM, QUI NON DESTRUATUR.— <Noil f. relinquetur lapis super lapidem.» Est hyperbole, *q. d.* Funditus exscindetur ct diruetur. Neque cnim tam curiosi vel otiosi fuere Romani in excidio llicrosolymæ et templi, ut lapidem non relinquerent super lapidem ; fuit tamen Jerusalem a Romanis incensa ct plano eversa, ac solo adhn> æquala, imo aratrum in eam immissum, teste ykíu l S. Hieronymo m cap. vni *¿ocharía,* Joscpho el aliis, et hoc est quoti significat hic Christus.

Audi Josephum, lib. VII *Belli,* cap. xvin : a Ju-

bet cos *tesar (Titus) totam* funditus jam eruere civitatem ac templum, relictis quidem turribus quæ *prætcr* alias eminebant, Phaselo, ct Ilippico, *et Mariamne.* murique tantum , quantum civitatem ab Occidente cingebat : id quidem ut esset castrum illic custodia? causa relinquendis ; turres autem ut posteris indicarent, qualem civitatem quamque munitissimam Romanorum virtus obtinuisset. Alium vero totum ambitum civitatis ita complanavere diruentes, ut qui ad eam accessissent, habitatam aliquando esse vix crederent. »

Vert. X 7^7' 310, J, I.

3. SEDENTE AUTEM EO SUPER MONTEM OLIVETI, ACCESSERC5TADELM DISCIPULI SECRETO, DICENTES : DIC NOBIS QUANDO ïI.T.C ERUNT? ET QUOD SIGNUM ADVENTUS TUI ET consummationis seculi? — « Discipuli ; » .Marcus, cap. xin, 3 ct 4, ait fuisse quatuor, scilicet Petrum, Jacobum, Joanncm et Andream, qui Christo erant familiariores ejusque secretorum conscii. « Secreto, » seorsim non tantum a turbis, sed et a cæteris Apostolis; Syrus, *inter sc et eum :* erat enim periculosum ob Scribas ct magistratus de templi excidio vaticinari, imo loqui ct interrogare; ob hoc enim S. Stephanum lapidarunt Judæi, ut patet *Act.* vi, 44.

Interrorum:

f)IC NOBIS QUANDO II.T.C ERUNT (quæ dixisti do CXCIth° Hierosolyma? ct templi)? et quod signum **ADVENTUS TUI ET CONSUMMATIONIS 8JECULI ? — dc** ^uo n0^'s OTP¡US locutus es, ut cap. xni, vers, rncii/. caP- XVI» VCTS. 27; cap. xix, vers. 28. Duo interrogant : primum, quando exscindenda sit Jerusalem; secundum, quando exscindendus sit orbis, ct futurus dies judicii, quo ipse venturus sit judicare omnes homines. Putabunt cnim Aposfoli quod Jerusalem ct templum diruenda essent m glorioso Christi adventu ct regno, in tine mundi, quasi ipse in pœnam et ultionem suæ cædis ct necis eam esset eversurus. Putabant ergo hæc tria eodem tempore eventura, scilicet excidium urbis, excidium orbis ct diem judicii ; atque quia ex verbis Christi cognoverant imminere excidium urbis, opinabantur pariter imminere excidium orbis et diem judicii. Id sibi videbantur colligere cx dictis Christi, *Matth.* xxn, 7 cl 8; cap. xxm, vers. till. ct penult., ubi Christus vidciur hæc omnia conjunxisse, id est conjunctim dc omnibus locutus esse (1).

(1) Judæi, sivo ante,sive post Christum, tanquam duo simollanca Messia? adventurn et judicium mundi sibi affingebant. Nil ergo miruin, ait Dr Sepp. opere cit. t. II, p. 71, Apostolos a Christo quæsivisse an proxima esset ulPma dies; nec omnino cos mens præsaga fallebat; namque revera una dies muudi ct quasi unus Dei annus, nato Messia, elapsus crai. Apud Gentiles etiam eo tempre vigebat hujusmodi rumor ct pnesensio. Audi Virgilium, *Edog.* IV :

Omoit ib Integro wclornm nisdtnr ordo.

Audi Plinium Juniorem qui, cum Tito regnante Vesuvius mons erupisset, horrendam illam noctem *novusimani* ^ocat î « Plures, ail, æternam illam et *novusunam* mundi iBierprclaÌKinlnr ; » odditque sibi mortis qua* imjændclat, fnlatium Iuixm, « credere se cum omnibus ct

Videlur etiam Christus, nunc sedens in monte Olivarum contra templum, ait Marcus, quippium iterum hac de re prælocutus, ex quo Apostoli hæc interrogandi occasionem sumpserint, licet id non exprimant Evangéliste.

4. Et respondens Jesus, dixit eis : Videte (providete et cavete) ne quis vos seducat — a me meaqne fide. Evangelio, lege (1). Xln,5.

5. Multi enim venient in nomine meo, dicentes: Vm.5. Ego sum Christus; et multos seducent. — Tales fuere *primo,* Theodas ille, de quo *Act.* v, 36; se- xniifl, *eundo,* Ægyptius ille impostor, dc quo Josephus, Mactolib. Il *Belli,* cap. xn, ct Lucas, *Act.* xxi, 38; *tcr-"'niVtt* (io,* Simon Magus, de quo *Act.* vin, 10, qui, tèste S. Hieronymo, aiebat : «Ego sum senno Dei, ego speciosus, ego paracletus, ego omnipotens, ego omnia.» Hic enim Simon, teste Irenæo, lib. I, cap. XX, aiebat se in Judæa apparuisse ut Filium, in Samaria ut Patrem. in Gentibus ul Spiritum Sanctum descendisse. Dicebat ergo superbus hic Titan, ct alter quasi Lucifer, se non solum esse Messiam, sive Christum, sed et esse totam sanctam Trinitatem ; qui ct suis magicis spectris ita Neronem et Romanos dementavit, ut Romœ inter duos pontes ei posita fuerit statua hoc titulo : « Simoni Deo magno. » *Quarto,* tales fuere Me- s,UtjiS'nander,Saturninus,Carpocras, Gnostici,cæterique ^"lu.mt e familia Simonis prognati, de quibus Irenæus, erreu. lib. I,cap. xxi. Denique talis erit Anlichrislus, qui se Jiidæis pro Christo venditabit, juxta illud Christi, *Joan,* v, 43 : « Si alius venerit in nomine suo, illum accipietis, » quod dc Antichristo omnes intclligunt, ait S. Augustinus, serm. 45 *De Verbis Domini.*

(>. Audituri enim estis paælia et opiniones (Græce, «/.-.a:, id est auditiones, id est rumores; '7 Arabicus, *notu)* præliORUM. — Quæ sæpe prælio *Marmi* ipso sunt tristiores, magisque animos metu malorum etiam non futurorum, excruciant, juxta illud :

Pejor C3t bello timor ipse belli.

Pro «cnim, » Græce est id est *autem, cnim-*

omnia secum perire,» lib. VI, epist. 20 *ad Cornelium Tacitum.*— Vide etiam Dion. Qusium in *Vita Titi imperatori».*

(1) Respondens sub discipulis, ait Ailloli in h. l., Christus, cujus *anteoculof mille anni* sunt *tanquam dic» hesterna et custodia in nocte,* simul intuetur ct mkcet duos eventus, quasi unius divina? operationis seu providentia? actus, excidium scilicet Hierosolyma? mundique finem. Fit cnim plerumque ut prophetarum menti, res luturas prospicienti, eventus, qui histérico temporis vel longo intervallo sibi invicem succedunt, simul appareant absque ulla œtatis discretione, ac fusi mixtique inter se. Ila ct in hac prophetia duo eventus, re haud absimiles, sed tempore diversi, similibus vocibus narrantur, ita tamen ut, dum ubique uterque reperiatur, unus vel alter nunc sensu litterali, obvio cl pleno, nunc sensu remoto, minus proprio et imperfecto quaerendus sil. Opinio quorumdam, hic tantum predici Hierosolyma» excidium, Unquam SS. Patribus ccclesiasticisque scrip* laribus adversa, omnino rejicienda ejt.

vero : aliud enim signum a pseudoprophetis, vers. 5, praevium excidio urbis et orbis hic assignatur a Christo, scilicet tumultus, bella, seditiones, etc., quales ante excidium Jerusalem graves in Judæa exlitisse docet Josephus, lib. Il *Delirilo,* cap. xi, et lib. XX *Anliq.,* cap. iv. « Duplex enim bellum, ait Chrysostomus, futurum asserit, unum a seductoribus, alterum ab hostibus. »

Videte (cavete) ne turbemini. — Ul vel metu hostium a fide mea desciscatis, vel desperatione fructus a prredicatione Evangelii cessetis; sed generoso animo timori ct tumultibus omnibus obluctanles , pergatis fidem in me meumque Evangelium praedicaro. Causam cur non debeant Apostoli turbari subjicit, dicens :

Oportet enim hæc (Græce rávra,id est *omnia;* Syrus, *hæc omnia,* scilicet prælia et opiniones praeliorum) fieri, sed nondum est (id est *erit)* fixis, — Jerusalem ct templi, ac multo minus saeculi, itemque praeliorum ct malorum utriusquo excidio praeviorum : nam unius praelii malique finis, alterius majoris erit principium, uti Hierosolymæ contigisse narrat Josephus, lib. HI *De Dello,* cap. XV ; *q. d.* Ne turbemini ut animo cadatis, sed majores assumite animos, ut vos comparetis ad majora mala quæ sequentur sustinendum ct superandum, ne speretis pacem in terra, sed per tolerantiam malorum in terra, tendite ad perennem beatamqne quietem in cœlo.

vrn.7. /ur.yi. lo. II; .Vcrxni. s. SiiîUM-ii»l’"r* lu.

7. Consurget enim gens in gentem, et regnum UEGXUM ET ERUNT PESTILENTI^, ET FAMES. ET TERRemotus per loca, — ante excidium urbis ¿eque ac orbis : nam, ut recte advertit S. Hieronymus, Beda et S. Augustinus, epist. 80 *ad Ilcsychium,* Christus Apostolis confuse de urbis ct orbis cxcidio (*’° ^gantibus, confuse ct mistim (unum cum jungendo ct miscendo) respondet, usque ad vers. 15. Idque facit hoc fine, ut Apostoli ct fideles semper suspensi ad utrumquo studiose sc comparent, obarment ct praemuniant. Inde a versu 15, distincte agit dc excidio urbis Jerusalem, ejusque signa praevia assignat, usque ad vers. 29, ubi deinceps usque ad finem capitis agit do signis quæ præibunt excidium orbis, sive finem mundi. Porro, dc urbis ct orbis excidio mistim, hoc versu ct scq. usque ad 15, agi liquet cx ipsis ejus signis, quæ utrumque excidium præibunt. Quocirca hæc de orbis excidio ejusque signis accipiunt S. Hilarius, S. Gregorius, hom. I in *Evang.,* cl Ircnæus, lib. V, cap. XXV. Illud enim præibunt gravissimi tumultus, prælia, fames, pestes, tcrræmotus, pseudochristi. Rursum de urbis excidio hæc recte quoque intelligunt S. Chrysostomus, Euthyuus, Thcophylactus; idque patet ex Luca, xxi, 8ct 12, ubi ait : « Sed auto hæc omnia injicient vobis manus suas, ct persequentur trahentes in synagogas : n quod Apostolis contigisse cx *Actis Apostolorum* liquet, ante excidium Jerusalem. Ante illud ergo *primo,* surrexit gens in gentem, quia postquam Hierosolymitani suum Romanorum militum præsidium ceperunt et trucidarunt, mox Ascalonitæ, Ptolemaidenses, Damasceni, Alexandrini, Syri, Romani ct omnes vicinæ gentes certatim in bella contra Judæos surrexcrunt , idque continuo usque ad miserrimum Hierosolymam pcr Titum excidium, de quibus Josephus fuse agit, lib. Il *Belli,* cap. xi usque ad finem lib. VII, ct Ilegesippus, lib. II, cap. xi, xiv, xvi ct xvii.

Secundo, ante excidium Judæam afflictam fuisse fame, patet *Act.* xi,28,et ex Josepho,lib. XX *Antiq.,* cap. n et m, ubi scribit reginam Adiabenorum fami huic succurrisse.

Tertio, de peste et lerraemotn nil habet Josephus ; sed ex hoc Christi oraculo certum est illa extitisse, quia utrumque bellum el famem comitari et sequi «olet.

Addit Lucas, xxi, 9 : « Terroresque de cœlo, ct signa magna erunt : » hæc enim praecessura excidium orbis, patet ex *Apoc.* vm ct ix. Vide ibi dicta et dicenda hic vers. 29. Hæc pariter praccessisse excidium urbis Hierosolymæ certum est. Nam *primo,* horribilis cometes, forma gladii, Ilierosolymæ integro anno ante excidium c cœlo incubuit; *secundo,* in Paschale, confluente populo, hora nona nocturna lux meridiana in templo per mediam horam fulsit; *tertio,* bos immolandus in templo agnum peperit; *quarto,* Orientalis porta templi ænea et gravissima, ut vix a vigilili viris claudi posset, hora noctis sexta ultro patefacta est ; *quinto,* in acre visæ fuere armate acies, currus et pugnantium prælia; *sexto,* audita in Pentecoste vox Angelorum in templo: « Migremus hinc; n *septimo,* plcbeius quidam ct rusticus nomine Jesus, Anani filius, repente exclamare cœpit : ‹t Vox ab Oriente, vox ab Occidente, vox a quatuor ventis, vox in Hierosolymam el templum, vox in maritos novos novasque nuptas, vox in omnem populum ; n atque hæc interdiu noctuquo clamitans omnes civitatis vicos circuibat, adcoque pcr septem annos, quasi attonitus horrenda voce assiduo intonabat : « V©, væ Hierosolymis; » donec cincta a Tito urbe, in muro fortius solito clamans : « Væ Hierosolymis, templo, populo ct mihi, » lapide hostili ictus interiit : - de quibus omnibus vide Josuphum, lib. VII *Belli,* cap. xn, ctEuscbium, lib. Ill *llistor.,* cap. vm.

Prima, Sxno„'›- Tcflio Ouwto.

8. lite AUTEM OMNIA INITIA SUNT DOLORUM, — v ” *•

Græco àJivtov, id est *par(tintionum,* ut vertit S. Hieronymus in *Comment.;* hoc est summorum dolorum, ac similium iis quos patiuntur mulieres in partu, in quo non paucæ doloribus enecantur. Sicul cnim in morituris sensim etgradatim accrescunt dolores ct morbi, donec adeo ingravescant ut perimant; sic pariter creverunt bella, fames, pestis, etc., sub excidium urbis, ut patet ex Joscpho, lib. VI et VII *Belli,* sicque fiet pariter sub excidium orbis : « Nam quia in occasu sæculi sumus , præcedent quædam ægritudiucs mundi, » ail S. Ambrosius in cap. xxi *Lucæ,* 9. Vide dicta *Apoc.,* cap. vm ct ix, ct cap. xvi.

9 TUNC TRADENT VOS n TRIBULATIONEM (SyFUS, *• oppressimi), rr occident vos; et erit is odio omnibus h h Gl NITRES PROPTER NOMEN MEUM. — SjTUS anteponit ir v¿r. odium oppressioni : hanc cnim pant odium, 7. *d.* '/• Tunc vos ita affligent ct tribulabunt, ut tribula-(ioni addicti deditique videamini : quarc variis tormentis vos cruciabunt et affligent, atque ubique omnes gentes vos persequentur, utpote deos ipsorum vituperantes, et novum Deum Christum crucifixum predicantes. Factum id est sub Nerone, qui primam persecutionem contra Christianos movit, adeoque primates Apostolorum occidit, scilicet S. Petrum crucifixit, S. Paulum gladio percussit, mullosque Christianos in circo flammis tradidit, adeo ut nonnulli sebo, adipe ac pice obliti, facium instar in usum nocturni luminis arserint, ait Tacitus, *Annal,* lib. XV. Eadem, imo atrociora faciet Antichristus in tine mundi.

Vrt io. 10. Et tunc scandalizabuntur multi, — id est scandalum patientur, offendent, cadent; Syrus, *impingent,* ita ut metu persecutionum et tormentorum a fide Christi deficiant ct apostatent, uti multos defecisse ex Eusebio ct aliis liquet.

Et invicem tradent. — 7. *d.* Apostat® jam dicti ct alii Gentiles, ut gratiam Imperatorum el principino Christianos persequentium ineant, Christianos sibi amicos, cognatos vel notos *prodent,* ut vertit Syrus, uti jam fit in Anglia, Scotia, Japonic. Ili sunt falsi fraires, de quibus sibi insultantibus queritur Paulus, 11 *epist. ad Cor.* cap. xi, 26. «Vides, ait S. Chrysostomus, hic bellum triplex futurum, unum ab hostibus, alterum a seductoribus, tertium a falsis fratribus. »

Vr< IL 11. Et MULTI PSEUDOPROPHETA (falsi doctores, hæresiarchæ, ut Simon Magus, Menander, Arius, Nestorius, Lutherus, Calvinus omniumque caput Antichristus) surgent et seducent multos, — non seducentium virtute, sed negligendo seductorum, ait Auctor *Imperfecti.* Idem prædixit Paulus, *Act.* XXIX, 30, dicens : « Ego scio quoniam intrabunt post discessionem meam lupi rapaces in vos, non parcentes gregi, et ex vobis ipsis exurgent viri loquentes perversa, ut abducant discipulos post se. *

Vexi.it. 12. Et quoniam abundavit (Græce id est *ob multiplicatum esse,* scilicet *tunc,* hoc est, quia multiplicabitur et abundabit, uti multi hic legunt; Syrus, *propter multitudinem iniquitatis)* iniquitas (scilicet infidelitas, hærcsis, persecutio, tyrannis omnisque impietas), refrigescet (Syrus, *elanguescet* ; Arabicus, *diminuetur)* CIURITAS multorum, — imo fides quoque et spes, 7. *d.* Qui prius fervebant charilate in Christum ct Christianos, videntes tot Christianorum persecutiones ct afflictiones, defervescent, imo frigescent, ut amorem in teporem, imo in odium el horrorem convertant. Prædicil hæc Christus, ut suos fideles contra omnia dura exacuat el magnanimitate corroboret, ac confortationibus quasi adamantinos reddat, ait Euthymius.

13. Qui autem perseveraverit (in fido et char Ve». i>. rítate Christi) usque in finem (tum persecutionis et tribulationis, tum vît®, tum invici® patienti®, 19 j ut nullis terroribus, blanditiis, tormentis cedat; .Vaniin, undo Syrus vertit : *Qui sustinuerit usque in finem),* u' mc salvus erit. — *q. d.* Horum omnium malorum unicum remedium et victoria, est generosa in fide et charilate constantia, ct continua perseverantia : hæc enim omnia tolerando vincit ct superat, uti patuit in Apostolis, in S. Laurentio, Vincendo, Sebastiano cætcrisque martyribus. Hic ergo fideli illud usurpandum :

Tu nc cede malis, sed contra audcnlior ito.

! 1. Et pr.edicaditur hoc Evangelium regni (quo Vm. u. regnum cœlorum nuntiatur appropinquare, juxta dicta cap. in, 2) in universo orbe, in testimonium omnibus gentibus; et tunc veniet consummatio. — Hoc factum esse ante excidium urbis Jerusalem, idque « in testimonium omnibus gentibus, » quo scilicet Deus omnibus gentibus testaretur et patefaceret suum in Judaeos amorem, cl Judæorum in Christum perfidiam, ideoque Gentium in eorum locum surrogalionem, electionem et vocationem justam esse, censet S. Chrysoslomus et ejus assecla Theophylactus, probatque ex illo Pauli, *Roman.* 1, 8 : « Fides vestra annuntiatur in universo mundo; » ct «in omnem terram exivit sonus eorum , el in fines orbis terræ verba eorum. » Et cx illo *Coloss.* 1, 6 : a Quod (Evangelium) pervenit ad vos, sicut cl in universo mundo est, et fructificat, et crescit. »

Verum hoc intellige vel per hyperbolem, vel per synecdochen, quod scilicet Evangelium ante excidium Jerusalem per Titum, prædicatum ct divulgatum sit per plurimas ct praecipuas orbis partes ac provincias, non tamen per singulas minores minusque notas ct celebres. Quocirca S. Hieronymus, Beda el alii veteres docent hoc plane ct plene forcante consummationem orbis; hæc enim absolute dicitur « consummatio ; » cl ante hanc, Evangelium in omnes omnino gentes divulgabitur et propagabitur, ita ut apud omnes gentes fundentur Ecclesia;, instituantur Parochi et Episcopi, omnisque ordo hicrarchicus; quod factum non esse ante excidium llierosolymæ in confesso est; idque fiet «in testimonium omnibus gentibus, p quo scilicet Deus lestelur paternam suam in omnes gentes providentiam cl diligentiam, œque ac dilectionem, qua nullam gentem licet barbaram ct impiam a Christi fide, salute ct gratia exclusit, sed omnes dilexit, curavit, vocavit congruis slatisque temporibus, adeoque nihil omisit quod opus crat ad salvandas omnes gentes: quo proinde pariter in die judicii condemnet omnes qui illi credere et obedire noluerunt.

Unde cx hoc Christi oraculo S. Hieronymus,

Franciscus Suarez et alii passim docent hoc fore
Signum cerium signum instantis finis mundi, scilicet praedicationem Evangelii per totum orbem, talem
tijquodT tantamque scilicet ut ubique fundetur Ecclesia, quæ ubique habeat suos Christianos, suos clericos, sua templa, suos sacerdotes , etc.; licet id neget Maldonatusct Francisons Lucas, qui tantum hic a Christo asseri censent, quod ante finem mundi omnibus gentibus prædicandum sil Evangelium; sed incertum esse an cum simul ab omnibus predicatimi fuerit Evangelium, venturus sitstatim mundi finis. Et sane hoc quoque verum est : nam Ecclesia per omnes gentes fundanda, aliquanto tempore apud eas stare ct stabiliri debet, antequam veniat mundi finis. Quantum autem futurum sit hoc tempus, incertum est, solique Deo notum. Vide dieta *Rom.* x, 18.

Porro, quia jam a 150 annis videmus ab Hispanis inventum novum orbem, cum scilicet Americus (a quo Amcricœ nomen) Vcsputius ct Christophorus Columbus, navigando detexerunt Indiam Occidentalem, quæ plane dimidia est pars totius orbis ; atque ibi passim propagari Evangelium per omnes provincias, exceptis nonnullis regionibus Australibus adhuc incognitis; hinc colligere possumus nos sensim appropinquaro ad finem mundi. Ex reliquo enim orbe nihil superest , quod aliquando fidem Christi non receperit nisi forte China, ubi tamen olim fuisse Christianos Christique Ecclesias, certis testimoniis ostendit noster Nicolaus Trigaultius, lib. Dc *Fide in China propagata,* idemque probat inscriptio lapidis nuper in China inventa, quæ plane testatur Evangelium in ea prædicatum a viris Apostolicis.

Vpk. <5. 13. Cum ergo videritis abominationem desola-
íi-ívJr' TI0MS (id esl desolationem abominabilem; Syrus,
mi. ii. *portentum immundum vastationis),* quæ dicta est a Daniele Propheta, stantem in loco sancto : qui LEGIT, INTELLIGAT : TUNC QUI IN JUDÆA SUNT, FUGIANT ad montes. — **Quænam sil abominatio** hæc desolationis, fuse disputavi *Daniel,* ix, 27. Per illam enim nonnulli accipiunt idolum positum in templo; alii ipsum Anlichrislum, qui in templo volet adorari ut Deus ; alii peccata sacerdotum commissa in templo ; alii melius accipiunt, castra Romanorum Jerusalem obsidentium, quæ paulo post eam captam abominande vestaruut ct desolarunt; item profanationem templi per homicidia aliaqnc scelera in templo commissa, faciam a sediliosis homicidis et sceleratis Judæis, qui se legis ct libertatis Zulólas nuncupabant. Vide dicta *Daniel,* ix, 27.

s.gm Hucusque Christus Apostolis dedit signa com-
munia, quæ futura erant prævia excidio tam
dio'em-urbis Hierosolyma), quam lotius orbis; nunc
uhm. proprie assignat signa prævia excidio urbis, scilicet obsidionem Jerusalem per Titum, et templi profanationem per Zelotas : nam post hæc duo excisu el desolata fuit Jerusalem. Quocirca monet Judæos œque ac Christianos hic Christus, ut, viris hisce signis, illico fugiant ad montes, non Judææ (hos enim occuparunt milites Romani, teste Josepho, lib. III *Belli,* cap. XII, et lib. IV, cap. II), sed extra Judæam sitos, ut clades et excidium Hierosolyma) imminens effugiant; sicut Christianos , reipsa hujus moniti Christi memores, idipsum effugisse , ac Dei oraculo monitos, teste Eusebio, lib. III *Histor.,* XV, secessisse in urbem Pellam trans Jordanem sitam, docctS.Epiphanius, *Jlftresi* 29 el 30, imo cl supellectilem suam eo transtulere , quin et cathedram episcopalem S. Jacobi. Nam eam usque ad sua tempora integram servatam fuisse docet Eusebius , lib. VII *Jlistor.,* XV. Si enim hæc Hierosolymis mansisset, utique cum cætcris conflagrasse!. Ita Baronins, tom. I, anno Christi 68, cap. XLV et I.I. Hic videre fuit singularem Dei erga Christianos curam, circa Judíeos vero iram : nam adventante Romano exercitu, Galilæi et Judæi lurmatim confugerunt Hierosolymam, quasi ad asylum, putantes ibi se fore tutos; sed Deus illos ibidem congregavit, ut mactarentur a Romanis.

17. Et qui in tecto (Marcus, *super lectum ;») Ju- V^ n.
dœorum enim tecta erant plana quasi tabulata, ut in iis ambulare, cœnare, dormire solerent), non DESCENDAT TOLLERE ALIQUID DE DOMO SUA, — **Sed** subito fugiat, ul vitam salvet et cætera sua perdat. Tanta enim ct tam repentina erit hæc Judææ el Ilicrosolymm per Romanos vastatio, ut satius sit nudum effugere, quam volendo sua salvare, se illius periculo exponere. Est hyperbole, significans celerrime fugiendum, ob imminentem summam calamitatem, *q. d.* Qui est in tecto, ex eo non per solitas scalas sensim descendat, sed unico saltu desiliat, aut fune celerrime se dimittat ut cladem effugiat; nam alioqui plusculum temporis ad fugiendum habuere Judæi. *Primo* enim Hbtaria
Cestius Gallus, missusa Nerone, obsedit Hieroso- (UlCu Ju*
lymam ; sed is a Judæis in fugam actus est. Inde posi sex menses Vespasianus ab eodem Nerone missus, Galilæam sensim expugnavit cœlerasque Judææ urbes, una excepta Hierosolyma, qua in re tres annos insumpsit; cumque cam obsidere destinaret, supervenit nuntius dc morte Neronis; quare Vespasianus, ab exercitu acclamatus Imperator, Romam, ul reipublicæconsuleret, rediit, obsidionem Hierosolymæ et totius belli confectionem committens filio suo Tito, qui post sesquiannum Hierosolymam obsedit in Paschate, eamquo post sex menses cepit, incendit, vastavit. Hoc sesquianno intermedio, cum Romani lentius in Judœa rem agerent, Judæi ipsi inter se internecinis odiis dimicarunt. Nam primo, Zelotæ templum occupantes, illud suorum civium cædibus et cadaveribus implevere. Hisce successit novæ conspirationis princeps Simon Gerasenus, qui u populo in Jerusalem intromissus, ut Zelotas compesceret, similiter ac illi rapinis et cædibus in cives grossulus est. Fuit ergo ab adventu mili-

tum Romanorum Judæis tompus sufficiens, ad se suaque convasandum cl fugiendum ; sed Christus illt o fugiendum suadet, tum ut gravissimam fore calamitatem significet, tum quia presente jam milite Romano in Judœa, ac per eam discurrente , nusquam erat tutus fugiendi locus : fugientes enim in milites Romanos incidebant, ab *iisque* spoliabantur ct maciabantur, ut fuse narrat Josephus, libro *De Bello Judaico.*

Quocirca funestissimum hoc excidium Jerusalem, expressus fuit typus et præludium excidii orbis, æque ac fui! diluvium Noeticum, conflagratio Sodoma? et submersio Pharaonis cum tofo exercitu in mari Rubro.

Mystice : Hadrianus I Pontifex, epist. *tui Carolum, regem Francorum,* Act. IV : « In tecto est, ait, qui excedens carnalia, tanquam in aura libera spirilualiter vivit. Hujus ergo spiritualis viri jam vasa ista vacant in domo, quia mente corpori supereminens, per aciem intelligcntiæ tanquam in tecto positus, perspicuitate sapientia? velut cœlo apertissimo fruitur. »

Vm. n. /.■'•y™, *nu.* i«. 18. Et qui in agro, nox revertatur (domum) tollere tunicam suam, — Græce íuorwv, id est pallium, sive extimam vestem, qua se e pluvia, frigore aliisque acris injuriis defendat. Solent enim agricolæ ct laborantes in agro, pallium et tunicam deponere domi aliovc loco, ut seminudi expeditiores sint ad laborandum ; *q. d.* Simili modo imminente excidio Judææ et Hierosolymæ, celerrime ct seminudi (si sitis) fugite, ut tantam tamque repentinam cladem evadatis. Est hyperbole ct proverbium simile priori ; utroque figurate significat Christus, ocyssime fugiendum esse omnibus relictis, etiam vestibus, idque ut pravitatem instantis calamitatis insinuet : hac enim phrasi in simili rc uti solent Prophète, ut Jeremías, xlvi, 5, in strage.Egyptiorurn facta per Chaldæos : a Vidi, inquit, pavidos ct terga vertentes, fortes eorum cæsos : fugerunt conciti, nec respexerunt : terror undique, ait Dominus; non fugiat velox, nec salvari sc putet fortis. » Et cap. XLYin , G , in strage Moabitarum : a Fugite, ait, salvate animas vestras, et critis quasi myricæ in deserto, n Alludit ad Loth fugientem incendium Sodomie, cui proinde angelus ait, Gen. xix, 17 : « Salva animam tuam, noli respicere post tergum, p

Ytru i9. Avr. yi v> p, ti* il' ” 19. Vas autem prægnantibus et nutrientibus 'Græce Wjl Wcxi;, id est *mammantibus,* ut legit s. Augustinus in *Psalm,* xxxix, 1 , Gr.Xr. enim est mamma ; hoc est, lactantibus, scilicet puerperis, pjœ suis infantibus dant lac mamma») in illis uiEBOS. — Quia scilicet prægnantcs onere cinbryonum quos utero gestant, nutrientes sive lactantes, sarcina infantium lactentium gravate, fugere non poterunt: unde ab hoste Romano irato cl sævientc capientur, el cum suis parvulis trucidabuntur. Ita S. Chrysostomus hic, Hilarius el alii. Addit Theophylactus alludi hic ad gravitatem famis, qua coacta» matres nonnnllœ in obsidione Jerusalem comederunt suos infantes , teste Jpscpho, libro VII *Belli,* cap. vni. Declarat Christus gravitatem vindicte et cladis Jerusalem, quod in ea ne quidem prægnanlibus el infantibus parcetur, ut in aliis urbium obsidionibus ct expugnationibus fieri solet : ipse enim sexus femininus matrum, et ætas infantilis puerorum, hostibus qualumvis iratis movent misericordiam.

Vm. n 20. Orate altem ut non fiat fuga vestra in hieme, vel sabbato. — « Hieme, » quia in ca ob frigus, nives, pluvias, lutum, ventos aliaque aeris et viarum incommoda, fuga est difficilis, atque et ægris ac senibus sæpe impossibilis aut lethalis. a Sabbato, » quia in eo Judæis non licebat ultra mille, imo ultra septingentos passus ambulare, uti ostendi *Actor,* i, 12.

Dices : Sabbatum uti et cætera legalia, tempore excidii Jerusalem per Titum, jam erat abrogatum a Christo et Apostolis in Pentecoste, per promutgationem legis Evangelico?, *Actor,* n; ct etiamsi non fuisset abrogatum, jure naturæ licuisset in eo per plura passuum millia fugere ad salvandam vitam. Dlleoi- tJm (a. g-e.

Respondeo: Christus loquitur de Judiéis ct Christianis adhuc judaizantibus, qui nimia religione tam arcte sabbatum observare solebant, ut mallent mori quam fugere et sua exportare, aut sc contra hostes invadentes defendere in sabbato, ut palet I *Machab.* n, 3» cl scq. Judæi autem ct judaizantes in excidio Jerusalem, suum observaturi erant sabbatum, licet a Christo abrogatum. Adde, legalia a Christo abrogata in Pentecoste, tum quidem fuisse mortua, nec ulterius obligasse, non tamen statim fuisse mortifera; sed permissum fuisse Judæis ad Christum conversis ca adhuc servare, ad reverentiam legis ct Mosis, per plurcs annos, donec plane libertatem Evangelicam edocti in plenam unionem cum Gentibus in Ecclesia Christi transirent, uti dixi *Galat.* n. Ita S. Chrysostomus, Theophylactus, Euthymius.

Alludit Christus ad captam vel potius capiendam a Tito Jerusalem in dic sabbati, ut testatur Dio Cassius in *Nerone.* Imo nosier Gaspar Sanchez, in capite xiv *'¿arluir.,* num. 27, ad litteram, sic accipit, quasi Christus hic prædical in sabbato fugiendum esse Judæis, co quod illo dic a Romanis capienda sit Jerusalem. Verum Christus hic dat signa prævia excidio Jerusalem, ut ante illud fugiant el effugiant, ut dixi vers. 15; nam in obsidione el excidio ejus, Tilus ita illam muro undique cinxit, ut cx ca fugere esset impossibile, leste Joscpho.

v»n. •». 21. Erit enim tunc tribulatio magna (in Jerusalem totaque Judæa ex ujtionc divina, patet f *Lucae* xxi, 23), qualis non fuit ab initio mundi usque modo, neque fiet. — Nonnulli cum S. Augustino, epist. 80 *ad Ilesychium,* tò « qualis non fuit, etc., neque fiet, « arctant ad Judæos; de Judæis enim hactenus egit, *q. d.* Judæi nec in cap-

tivitate Ægyptiaca, nec Assyriaca, nec Babylonica, ncc Syriaca sub Antiocho Epiphane, tantas clades passi sunt, quantas patientur a Tito et Romanis, imo nec deinceps tantas patientur, quia Titus extremum cis afferet excidium et desolationem, quæ durabit usque ad finem mundi, uti prædixit Daniel, cap. ix, vers. ult.

Plenius alii censent hoc Judæorum per Titum excidium et supplicium in atrocitate conferri el anteferri quibuslibet excidiis ct suppliciis particularibus quarumcumque gentium; nam Judæi non fuerunt ab initio mundi, sed coeperunt ab Abraham ct Jacob. Sensus ergo est, 7. *d.* Nec conflagratio Sodoma», ncc submersio Pharaonis ct Ægypliorum in mari Rubro, ncc Chananæorum eversio per Josué, ncc Ninives, Babylonis, Persarum, Græcorum aliarumve gentium vastatio, tam atrox ct horrenda fuit vel erit, quam futurum est excidium Judææ per Titum. Dixi : *parliailaribus* ; nam generale totius mundi excidium per diluvium tempore Noe, et per conflagrationem in fine mundi , communi omnium clade ejusque atrocitate superat unius Judææ excidium. Similiter alrocior erit persecutio Antichrist!, nipote universalis omnium Christianorum cx omnibus gentibus credentium Christo.

Comparat ergo Christus excidium unius gentis Judaicæ, cum excidio alterius cujusquc geniis, non autem omnium gentium totiusque mundi. Id ila contigisse liquet ex Joscphi. libris MI, quos *De Bello Judaico* exaravit, qui inter cælera diserte ait, lib. VI, cap. xi : « Ut autem breviter dicam, neque aliam civitatem unquam talia perpessam pulo, neque ullam nationem post hominum memoriam , seditiosis malitia ferociorem fuisse. » El lib. VII, cap. xv ii : « Superat omnem humanam el divinitus emissam pestem numerus peremptorum, quos partim palam occidere, partim cepere Romani. »

jnim ((l' u lU'sni. Causam tanin» atrocitatis excidii Judaici assignat S. Chrysostomus atrocitatem criminis, quo ipsi suum Messiam, puta Christum Dei Filium indignissime tractarunt el crucifixerunt. Unde ex hoc excidio et desolatione perpetua gentis Judaica», convincas Judæos, doceasque Christum jam venisse esseque illum qui ab eis occisus est. Nam nullum aliud crimen Deus unquam tam atrociter punivit apud Judæos, vel alias gentes, sicut punivit punilque assidue Judæos, propter hoc chrislicidiuin el deicidium. Unde recte Auctor *Imperfecti :* «Usque ad Christum, inquit, Judæi etsi peccatores, ut lilii sunt habiti, et ut filii castigati: crucifixo Domino, desierunt esse filii, el facti sunt hostes, el ut tales eradicati absque ulla salutis spe reliqua ; sicut emm illi tale facinus commiserunt, quale nunquam commissum est, ncc est committendum : sic ct super illos talis sententia venit, qualis nunquam venit, ncc veniet. » Hoc est quod ail Lucas, xxi, 22 : « Quia dies ultionis *li* hrislicidiil hi sunt, etc., erit enim pressura magna super terrain, et ira populo huic, p Addii Josephus, lib. VII *Belli,* cap. xvi, Titum hanc Dei ultionem agnovisse, iliique non suis viribus expugnationem Hierosolymæ tribuisse. Captam enim Jerusalem ingressus, videns munitionem et turrium altitudinem et soliditatem, exclamavit: a Deo plane adjuvante pugnavimus, ct Deus erat qui detraxit ab istis munimentis Judæos. Nam quæ hominum manus, aut quæmachinæ ad istas valerent? n Idem Josephus, lib. Vi *Bdii,* cap. xiv, cl ex co Eusebius, lib. Ill *Hist.,* cap. v : « At cum Titus, ait, circumiens vidisset repletos mortuorum cadaveribus vallos, cum ingenti gemitu elevatis ad cœlum manibus Deum invocat testem, hoc suum opus non esse. »

Addit Lucas, cap. xxi, 24: *Primo :* a Et cadent in ore gladii,» id est per aciem gladii Romanorum necabuntur. Inde Josephus, lib. VH *Belli,* cap. xvn, asserit, prœtcr alios innumeros per totam Judæam cresos, in sola Hierosolyma tempore obsidionis ejusdem, mortua esse fame, peste et gladio undecies centena hominum millia.

Secundo : « El captivi ducentur in omnes gentes, » quia, ut ait Ibidem Josephus, tum 97 millia Judæorum capta fuere. Additque tum Hierosolymis ad Pascha confluentem ex loto orbe Jud.eorum turbam, fuisse ad vicies centena ct septingenta millia, id esi duos milliones et 700 millia hominum. Unde subdii : a Tunc velul in carco •rem tota gens fato conclusa est, et farta hominibus civitas bello obsidebatur. Itaque superat omnem humanam et divinitus immissam pestem numerus peremptorum, quos partim palam occidere. partiin cepere Romani. Rimantes enim cloacas ct sepulcra ementes, quos offendissent, jugulabant. Inventi autem sunt ibi quoque plusquam duo millia, quorum alii manu sua, plures autem mutuis se vulneribus interfecerant, cum alios fames corrupisset. »

Tertio : « Et Jerusalem calcabitur a Gentibus, Jemw donec impleantur tempora nationum, » sive gentium, id est usque ad finem mundi omniumque gentium : impleto enim Gentium numero a Deo decreto, finietur omnis gentium populus et numerus cum mundo. Ha Euthymius; vel, ut Reda, ç. *d.* Donec plenitudo Gentium intret in Christi Ecclesiam : nam hoc facto, « tunc omnis Israel salvus fiet, » ut ait Apostolus, *Rom.* xi, quod fiet in line mundi. Respicit enim Christus ad desolationem Jerusalem, de qua dixit vers. 20, quod illa prædicta sit a Daniele, cap. ix, vers, ult., ubi Dauiel ait : a Usque ad consummationem et finem perseverabit desolatio,» ut scilicet Jerusalem solo æquata ct desolata a Tito, non sit amplius urbs regia Judæorum, sed Gentium, ct deinde Christianorum, ac postea Saracenorum el Turearum, uti jam est, idque usque ad finem mundi, quando Antichrislus, rex et Messias Judæorum, Hierosolyma? sedem regni sui constituet, ut palet *Ayocal.* xi, S; tumque Elias ct Henoch Anticbristo

resistentes, multos Judæorum ad Christum convertent; occiso vero Antichristo, Judæi omnes per asseclas Eliæ et Henoch ad Christum traducentur, publicequô Christum Hierosolymœ colent, ut satis colligitur cx *Apôcal.* xx, 8. Vide ibi dicta.

Addit Eusebius, lib. IV *Histor.,* cap. vi, Adrianum Imperatorem, qui Vespasiano post Domitianum, Nervam et Trajanum in imperio successit, gravi edicto sanxisse ut omnes omnino Judæi procul a Judæa abirent, nec cuiquam eorum vel eminus fas esset Judæam conspicere; ac deinde subdit : ‹‹ Ita factum est ut civitas post interitum Judaica» gentis, incolis mox in eam peregrinas nationis confluentibus, permutatis civibus, etiam ipsa Ælia appellaretur, cx cognomento Imperatoris Ælii Adriani; et ut in Romanorum jus conversa, ritum pariter mutaret ct nomen. » Eccc hoc est quod prædicil Christus : u Et Jerusalem calcabitur a Gentibus. »

a Ex hisce Christi verbis, recte S. Cyrillus Hierosob'™tanus confutavit Judæos qui, urgente Juuorarr l,ano Apostata, templum Hierosolymitanum reæ-
Vîupiom, dificare moliebantur : prædixil enim omnem illorum laborem foro irritum, eo quod Christus ex Daniele edixerit desolationem Jerusalem et templi duraturam usque ad finem mundi. Et verus fuit vates. Nam ignis, cœlilus delapsus, cuncta artificum instrumenta consumpsit, et terræmotus ingens lapides fundamentales evulsit, ac cunctos cum contiguis ædificiis dispersit; sequenti vero nocte signa crucis instar radii solaris splendentia, vestibus Judæorum impressa comparuerunt, quæ extergere nullo pacto putuerunt. Ita Socrates, libro HI, cap. xx, vel juxta aliam editionem, XXVII.

Vm. 22. 22. El **NISI BREVIATI (GræCC** òwXcCóGr.axv, id **CSI** A/onuu, accisi, decurtati, imminui, a a Domino, » ut addit Marcus, xm, 20) fuissent dies illi, non fieret

Prop-SALVA OMNIS CARO, SED PROPTER ELECTOS BREVIA-

J^bvntur dies illi. — Duplices sunt electi, scilicet diti diet Qd gratiam, uti sunt omnes fideles et justi; et ad ‹¡uidí gloriam, uti sunt omnes salvandi. Étriqué hic accipi possunt, sed maxime secundi : hi enim perfecte sunt electi, et quicumque electi sunt ad gratiam finalem, ut in ca ad finem vitæ perseverent, hi quoque electi sunt ad gloriam. Sensus est, 7. d. Nisi Deus ab æterno pauciores fore decrevisset, et in tempore pauciores exhibuisset dies vastationis Judæa? ; pauciores, inquam, quam ct Judæorum culpa, ct Romanorum ira exigebat, omnes omnino Judæi periissent. Nam si tempus obsidionis Jerusalem et stragis Judææ diutius durasset, omnis caro, id est omnes Judæi non salvarentur, sed peste, fame ct bello fuissent consumpti. Fremebant enim Romani in Judæos, quasi in gentem rebellem ct obstinatam, el nisi Titi lenitas cos repressisset, ac Jerusalem Deo ita disponente cito capta fuisset, Romani omnes Judæos moctassent. Deus ergo dies hos stragis Judæcœ breviavit, id est pauciores effecit, « propter electos, » id est partim propter Christianos, qui c Jerusalem fugere vel non poterant, vel noluerant ; partim propter Judæos, qui in obsidione tanta clade perculsi, conversi fuere ad Christum, aut postea convertendi erant; item propter nasciluros cx cis et convertendos, cosque omnes quidem, sed maxime propter perseveraturos ex cis in Christi fide et gratia, ac consequenter a Deo electos, uti ad gratiam ct perseverantiam, sic cl ad gloriam; ‹/. *d.* Si tribulatio hæc Judæorum diutius duraret, nemo excis perseveraret in vita, ideoque nec in fide el gratia hujus vilæ, ac consequenter nemo ex cis superessct, qui foret salvus ct electus ; ut ergo aliqui supersint, quia Deo Deique prædestinalione salventur, sintque electi, puta illi quos Deus prævidet et præordinal in hac tribulatione duraturos, aut «ascituros et ad Christum convertendos, ac si tribulatio hæc remittatur, perseveraturos in fide et gratia, ideoque salvandos : hac de causa Deus breviabit cl contrahet hos calamitatis dies.

Id ita accidisse patet cx Joscpho, qui, lib. VII *Belli,* cap. xv, testatur plusquain quadraginta millia Judæorum, cladi ct excidio Hierosolymœ illato per Titum superfuisse salvaque mansisse. Ubi adverte Deum propter fideles cl electos, etiam servasse in vita multos cx Judæis non electos, sed in judaismo obstinatos et reprobos. « Igitur, nc dicant Judæi, ait S. Chrysostomus, mala hæc propter prædicalioncm ct adorationem Christi sibi accidisse, non solum non fuisse causam malorum fideles ostendit, verum etiam nisi fideles fuissent, interemptione universos necandos fuisse asserit. Nam si dilatio belli permissione divina facta fuisset, nullæ Judæorum exstarent reliquia?; sed ne cum infidelibus Judæis fideles interimerentur, citius ei bello finem imposuit. » Denique maxime propter Judæos omnes qui in fine mundi salvabuntur, Deus breviavit hos dies.

Tropologice : disce hic quantus sit amor ct cura Dei erga suos fideles ct electos, propter hos enim pepercit multis Judæis : propter electos enim Deus lotum mundum ct omnia quæ in co sunt creavit et conservat, imo propter eos Christum Filium suum hominem effecit, ac crucifigi morique voluit. Unde Paulus, I Cor. m, 22 : a Omnia, ait, vestra sunt, sive Paulus, sive Apollo, sive Cephas, sive mundus, sive vita, sive mors, sive praesentia, sive futura. »

23. Tunc si quis vobis dixerit : Ecce hic est Christus, aut illic, nolite credere. — Nonnulli putant Christum hic transire a signis excidii urbis llierosolymæ, ad signa præviaexcidio orbis; sed melius hæc referas ad signa excidii urbis, de quibus hactenus egit : hoc enim significat tc a tunc. »

Ecce hic est Christus. — Sciebant Judæi jam tunc instare tempus adventus Messiæ, sive Christi, eo quod translatum esset sceptrum a Juda a l alienigenam Herodem et Romanos, juxta vatic,-

Imposto- nium Jacobi, *Genes,* XLIX, 10. Unde tunc multi adulantes Vespasiano, dixerunt ipsum, utpotc vietorem Judææ, esse Messiam, teste Suetonio in *Vespasiano.* Alii, adulantes Herodi, dixerunt ipsum esse Messiam. Insuper tunc in Hierosolyma, teste Joscpho et S. Hieronymo, tres fuere factiones, quæ singulæ suos habebant duces, qui se venditabant pro Messia qui Judæos defenderet contra Romanos. Hi duces fuere Eleazarus, illius Simonis ; Joannes, filius 1-cviæ : Simon, filius Goriœ, inter se de principatu decertantes. Talis quoque fuit impostor ille, qui sub Adriano Imperatore finxit se esse Messiam, ideoque vocari voluit Barchochcbas, id est filius stcllæ, quasi in eo impleretur illud Balaam de Messia vaticinium : « Orietur stella ex Jacob, » *Num.* xxiv, 17. De quo Eusebius, lib. IV *Hist.,* cap. 6 : « Tempore, inquit, quo ista gerebantur, ducebat exercitum Judæorum Barchochebas quidam, quod nomen significat stellam, cæterum vir crudelis ct scelestus. Sed ct vocabulo suo velul vilibus mancipiis persuadebat, se ob salutem eorum sidus magnum, ægris mortalibus ct longa obscuritate damnatis ferre lucis auxilium. » De eodem vide et Calatinum, lib. IV *Dc Arcanis fidei,* cap. xxi.

Tales nostro hoc œvo fuere David Georgius ct Joannes Leydanus, rex Anabaptistarum, qui occupato Monasterio , urbe Wcstphaliæ, ibi sc Christum regem constituit, ac duodecim apostolos creavit, quos ad omnes vicinas urbes misit, ut ad suum Christum omnes adducerent ; sed a Catholicis obsessus ct captus, vivus in crate viminea ex apice turris suspensus, a muscis, avibus et vespis corrosus interiit anno Domini 1536. Historia impressa exstat. Plures tales crunt sub tempora Antichristi. Tales etiam tropologice sunt hæresiarchæ, qui alium Christum nobis venditant, hoc ipso quo alia dogmata afferunt, quæ non sunt Christi, sed Antichristi. Ita Orígenes et S. Augustinus, cpisl. 80 *ad Hesychium.* Licet enim to «tunc » proprie notet tempus excidii urbis Hierosolymœ, tamen accipi potest indefinite ct confuse, ut extensive notet tempus quodlibet, quod erit ab excidio Hierosolymæ usque ad finem mundi, uti notat S. Chrysostomus, *hom.* 77. Causam dabo vers. 29. Porro, inepte hærelici per ri « si quis vobis dixerit : Eccc hic est Christus, « censent notari Catholicos, qui do Eucharistia dicunt: « Eccc hic est Christus. » Loquitur enim Christus de hærcticis et pseudoprophetis visibilibus, qui se dicent esse Christos, ut discipulos post se adducant ; non autem dc Eucharistia, ubi Christus est invisibilis.

Vers. 21. **2i. StJRGENT ENIM PSEUDOCBRISTI ET PSEUDOPUO-**

X HIET.E (jam dicti); et dabunt signa magna et **PRODIGIA, ITA UT IN ERROREM INDUCANTUR (si FIERI** potest) etiam electi. — a Signa, » per artem magicam ope diaboli, quem multi hæresiarchæ habuere paredrum, id est assessorem ‹ t familiarem, uti ostendi I *Timoth.* iv, 1. Talis fuit eorum primus ct princeps Simon Magus, qui suis signis et mirabilibus dementavit Neronem et Romanos, adeo ut Romæ ei statuam posuerint; sed ipse tandem ope dæmonis volans per aera, precibus S. Petri praecipitatus in terram, genua ad saxum allidens confregit, «ut qui volare tentaverat, ambulare non posset ; et qui pennas assumpserat, plantas amitteret, n ail S. Maximus, hom. ◊ *De SS. Petro ct Paulo,* Vide dicta *Actor,* vm, 9, et *Matth.* mi, 22.

Ita it in errorem inducantur (si fieri potest) etiam electi. — Errorem finalem intellige, *q. d.* ul electi a fide cl gratia desciscant, ideoque reprobentur el damnentur. Nam non est certius reprobationis signum, quam si quis a fide apostate!. Perperam ergo hinc Calvinus infert electos, sive praedestinatos, non posse peccare : peccant enim, sed pœnilcnt cl resurgunt, ut in gratia decedant.

Si fieri potest. — *q. d.* Tanta erit tribulationis ct tenlalionis pscudochristorum et hærcticorum vis, fraus, fucus ct species, ut, si fieri possel, ab cis seducerentur, ct in eorum errorem hæresimque transirent etiam electi, ideoque a fide exciderent et damnarentur. Sed hoc fieri non potest ob fortiorem Dei protectionem, ct infallibilem Dei praedestinationem, ail S. Augustinus, lib. XX *Dc Civit.,* cap. xix, juxta illud Christi: a Ego vitam ælernam do eis, et non peribunt in æternum, et non rapiet (oves meas) quisquam de manu mea,» *Joan.* x, 28. Fieri***» enim non potest ul electi cadant et reprobentur, ex necessitate non physica et absoluta, sed mo- djmoo. rali quæ nititur Dei praescientia el praedestinatione, camquecomponit cl combinat cum rerum futurarum eventu, quæ est necessitas, in sensu u. composito, non diviso, ut loquuntur Theologi. Etsi enim electi liberi sint Ubereque possint peccare, errare et damnari; tamen posito quod Deus praedestinarit et praesciverit eos non peccaturos, nec erraturos cl damnandos, fieri nequii ul peccent, errent cl damnentur : Dei enim praedestinatio et praescientia certissima est cl falli nequii. Quocirca hæc duo simul stare nequeunt, quod homo sit praedestinatus, cl tamen damnetur ; quod Deus praesciat hominem in gratia Dei moriturum, salvandumque, el tamen is in peccato morialur ct pereat. Simili modo de Judæis ail Joannes, cap. xn, 39 : « Propterca non poterant credere, quia iterum dixit Isaias : Excæcavit oculos eorum, » non quasi Isaiæ praedictio causa fuerit cur Judæi non crederent Christo , sed quod simul stare non posset Isaiæ praedictio de Judaeorum incredulitate cum eorum credulitate. El Paulus, 1 *Timoth.* n, 19 : a Firmum fundamentum (de electis) Dei stat habens signaculum hoc: cognovit Dominus qui sunt ejus. » Vide ibi dicta.

Porro Theologi illi, qui dicunt electos ad gloriam fuisse homines ante omnem prævisionem operum, ex mero Dei beneplacito, necessitatem

liane salvandi eos constituunt in vi divini decreti; sed et hi, ut libertatem hominis non lœdonl, debent id occipere pariter in sensu composito : componere enim debent electorum constantiam et perseverantiam, cum Dei, dc constantia hac eis co modo ab eo suggerenda ut libertatem non lædat, decreto , ejusque in tempore cxccutionc, dando scilicet in tempore gratiam eis congruam et efficacem, qua efficaciter, sed libere resistant haereticis, ac in fide ct gratia Dei perseverent. Neque magis mirum est non posse cadere cos quos Deus non vult cadere (voluntati cnim ejus quis resistit?), quam non posse cadere eos qui a Deo prostriti sunt quod non cadent. Tam enim infallibilis est Dei prœscientia quam voluntas.

Arctius nonnulli cum Ambrosio Catharino per « electos, » hic accipiunt eximio dilectos et electos a Deo, qui idcirco dirissima a dæmone, hæreticis et impiis pali solent, sed fortissime ct constantissime resistunt ct superant, 7. d. Tanta erit tunc tentatio, ut etiam viri sanctissimi, Religiosi et Apostolici, qui eximie a Deo dilecti sunt, a tide exciderent, si fieri posset, nec obstaret potentior Dei gratia ct certior electio.

\ x .is. 25. Ecce fiubdixi vobis, — tum futuros seductorcsf utab eis caveatis, tum futuras 1l¡erosolymie clades, ut eas vel fugiendo declinetis, vel fortiter sustinendo superetis.

Ver». 20. 2G. SI ERGO DIXERINT VOBIS : ECCE IN DESERTO est (Christus), nolite exire. — Notat hic Christus Simonem Gerasenum, Goriæ filium, qui in desertis et montibus collegit turbam prædonum et militum, quasi Messias Judœos contra Romanos defensurus, ac in urbem Jerusalem admissus ut Zolotas tumultuantes compesceret, æque ac illi tyrannice in cives grassatus est, testo Josepho, lib. V *Belli,* cap. y ii.

Ecce in penetralibus (Syrus, *in cubiculis,* id est in intimis abditisque templi locis, ubi Deus suam Judæis presenliam opemque exhibere solet, ut eos nunc per suum Messiam a Romanis protegat), nolite credere. — Notat hic Christus Elcazarum et Joannem, Zclotarum duces, qui interiorem templi aditum insederunt, pretexto ut urbem contra Romanos tuerentur, sed revera ul urbi dominarentur eamquo expilarent. Ita Josephus, lib. VI *Belli›* cap. l et iv, qui el lib. VII, cap. xi, scribit, ardente templo, multos Judæorum confugisse in porticum extra templum , eo quod pseudopropheta quidam eo die predicasse! salvos fore, tutante Deo, eos qui ad templum confugissent; sed hos omnes vel flammis, vel gladio Romanorum petiisse.

Addit Lucas, cap. xvii, 22: «Venient dies, (piando desideretis videre unum diem Filii hominis, et non videbitis,» id est veniet tempus, quo desideretis meam presentiam, quam jam habetis, tum ad vestram in tanta tribulatione consolationem, tum ad hæresum et errorum qui orientur, declarationem et confülatloûem.

27. Sicut enim fulgir exit ad Oriente, et Ver*. *7 paret usque in Occidentem : ita erit et adven- v n tus Fil ii hominis. — 7. d. Non est quod credati » erronibus dicentibus Messiam, salvatorem Judaeorum contra Romanos, esso abditum ct occultum in locis desertis, aut in templi penetralibus; quia cum ipse in secundo suo adventu redibit ad judicium, ul sanctos beet, impios condemnet, non occulte, sed publice toti mundo gloriosus, ut judex omnium, velut fulgur apparebit, in summa majestate et gloria, qua omnium oculos perstringet et in sc convertet, ut nemo de eo quin sit Messias et Christus mundi salvator, dubitare possit, 7. *d.* Adventus, id est reditus meus 8» ad judicium, instar fulguris erit : *primo,* subitus; *secundo,* inexpectatus ; *tertio,* omnibus mani-ch»hn. festus; *quarto,* gloriosus; *quinto,* efficax, ul nemo ei resistere valeat; *sexto,* non in terra, sed in acre, sicut est fulguris, quod non in angulo, sed in acre toti orbi in momento conspicuum se exhibet. Respondet cnim Christus Apostolis ad eorum mentem et opinionem : ipsi enim opinabantur Christum, gloriosum suum regnum inchoaturum in terra slatini post excidium Hicrosolymæ. Ita S. Chrysostomus: «Sicut, inquit, fulgur non indiget præcone aut nuntio, sed in momento omnibus apparet, sic adventus ille ubique semper splendere statiin videbitur. » Et Anclor *Imperfecti :* «Sicut fulgur, ait, in ictu oculi universa pcrlransit, sic el Filius Dei non veniens adhuc, sed etiam venisse videbitur. Si cnim sol, qui ad ministerium nostrum creatus est, tantam habet splendoris virtutem , ut in quacumque parte cœli fuerit, ubique appareat quasi preseas, quanto magis sol spiritualis Christus, cum venerit, in toto videbitur inundo, mugis autem mundus in eo videbitur ! »

Addit etiam idem Auctor, fulguris hic meminisse Christum, eo quod fulgura præibunl eum gloriose venientem ad judicium, juxta illud *Psal.* xevi, 3: «Ignis ante ipsum precedei, et inflammabit in circuitu inimicos ejus. Illuxerunt fulgura ejus orbi terræ: vidit, ct commota est terra, montes sicut cera fluxerunt a facie Domini. » Fulgur enim proprie est illa coruscatio ct luminis vibratio, quæ ante cernitur, quam tonitruum audiatur, cum simul fiant, êo quod visus celerior sit auditu, quia lux sonitu est velocior, ait Plinius, lib. II, cap. XLiii. Additquc : «Si in nube luctetur flatus aut vapor, tonitrua edi; si erumpat ardens, fulmen; si longiori tractu nitatur, fulgetra. Ilis findi nubem, illis perrumpi.»

28. Ubicumque fuerit corpus, illic congregabuntur et aquila. — Alludit ad *Job* xxxix, 33: nu a Et ubicumque cadaver fuerit (Hcbr. *occisi fuennt),* statim adest. » Post metaphoram fulguris subjicit parabolam aquilæ, tum quia aquila fulgure non tangitur, sicut electi non tangentur fulmino sententiæ et maledictionis, qua Christus in die

judicii impios damnabit ad tartara; tum no Apostoli putarent gloriosum Christi adventum instar fulguris transiturum et abiturum, diccrentquo : Quid ergo exeo nobis pnrmii accidet? Occurrit Christus so quidem omnibus appariturum ut fulgur, sed cum electis permansurum, cosquo gloria sua pasturum, sicut aquila pascitur corporo, quasi preda et esca sua.

Corpus. — Videtur Interpres legisse wu«, uti et nonnulli jam legunt; sed plures legunt quod proprie significat ruinam ct casum, indeque cadaver : dicitur enim rtGua a wizwv, sicut cadaver a cadendo. Noster tamen Salmeron Ktwax accipit pro præda ct venatione, sive pro corpore avis, leporis alleriusve animalis, quod venatur aquila; hoc dicitur quia quæ capiuntur animalia ab aquila, ea in terram illa prosternente cadunt, nam aquila adeo generosa est, ul non vescatur cadavere aut morticino, nisi eo quod ipsa vivum ceperit et necarit.

Aristoteles tamen, lib. IXJ7is/or.anim.,cap.xxxn, recensens sex species aquilarum, inter eas numerat fjóxíiTG'», id est aquilam vulturinam, sive Grratircv, id est subaquilam, quæ vulturis sectatur cadavera iisque pascitur. Unde Septuaginta, *Job* xxxix, 33, vertunt vulturem, quæ a Plinio, lib. X, cap. m, îwpe*imfcç,id est alis nigris alata dicitur, quia scilicet alæ ejus nigris distinctas sunt maculis. Et de hac Christum hic loqui censet Aldrovandus in, *Aquila,* et alii. I traque significatio ct lectio huic loco congruit, uti mox ostendam.

uti futlii corlne; jinniurct ^¡71*' Est parabola (enigmatica, sive œnigma parabolicum, significans rem latere non posse, 7. *d.* Christus : Sicut aquilæ suam prædam, sive corpus quod prædantur illico ex alto cernunt, in illudcluc *nvolant, et sicut aquila vulturina odoratur cadaver etiam remotissimum ad illudquo advolat : sic pariter meus gloriosus m mundum ad judicium adventus ct reditus, non erit occultus, sed omnibus manifestus; quare tunc fideles cl justi, velut aquilæ acutissimi visus, et velut subaquilae sagacissimi odoratus, per vim divinam me odorabuntur, id est præsentient, imo oculis cernent et ad me advolabunt, ut me meaquo gloria felicissime reficiantur, pascantur et beentur in œlernum ; ac proindo tunc non opus erit inquisitione, ubi sit Christus, utpote cujus adventus erit gloriosus, cl loti mundo conspicuus. Hoc est quod ait Paulus : « Rapiemur in nubibus obviam Christo in aera, et sic semper cum Domino erimus,» I *Thessal.* iv, 17.

Cadaveri se comparat Christus, ut notet suam mortem , per quam nobis gloriam meruit ; corpori quoque redivivo, ut notet gloriosam suam resurrectionem, qua electos suos pascet el beabit. Unde S. Hilarius ex hoc loco colligit judicium Christi universale futurum eo loco, ubi Christi cadaver pependit in crucu, ac sepultum est, puta prope Jerusalem in volle Josuphal, uti docet Joci, i» 3«Audi S. Hilarium : «Sanctos de volatu spiritualis corporis aquilas nominavit, quorum congregantibus angelis conventum fulurum in loco passionis ostendit ; ct digne illic claritatis adventus cxpectabitur, ubi nobis gloriam alterni latis passione corporee humilitatis operatus est,» etc. Sic et S. Hieronymus: «Aquilæ, ait, sunt qui assumunt pennas , ut ad Christi veniant passionem.» Ratio est, quia congruum est ut Christus ibi judicet omnes, ubi pro omnibus ipse inique judicatus est; ibique conspiciatur ejus majestas, ubi antea visa est ejus abjectio ct humilitas; ut ibi descendat de cælo, unde ad cadum ascendit; et sic totum opus salutis nostra eodem loco, quo inceptum ct provectum est, compleatur et terminetur.

Porro, Sancti recte comparantur aquilis : Pri/no, quia aquila est rex avium, sicut leo animalium : sic et Sancti, reges sunt non terræ, sed cœli. Audi Origcncm : « Non dixit : Ubicumque fuerit corpus, ibi congregabuntur vultures, aut corvi; sed aquilæ, volens ostendero magnificos ct rogales omnes, qui in passione Domini crediderunt. » Saæd *l*l*l«*-

Audi quoque Auctorem *Imperfecti,* qui per aquilas intelligit vultures : ‹ De vulturibus cnim dicit Scriptura in *Job : Quoniam ubicumque fuerit corpus, illic invenientur vulturum pulii.* Hoc enim naturale est vulturum, sicut dicunt quidam, ut etiam transmarina cadavera sentiant. Quoniam ergo turpes aves sunt vultures, ideo vulturinis quidem moribus aptavit nomina aquilarum, ul in moribus quidem vulturum Sanctorum congregatio ostendatur ad Christi adventum, m auuilis autem regalibus regalis dignitas ostendatur : ideo cnim Sancti aquilis assimilanlur, quia sicut filii aquilarum ad solem probantur, ut si quidem recto aspectu intendere potuerint contra radios solis, intelligantur esse legitimi; si autem non potuerint, cognoscantur adulterini: sic cl filii Dei ad Christi justitiam comprobantur, si cnim potuerint pleno cordc justitia» verba suscipere, intelligunlur esse legitimi; si autem non potuerint, cognoscuntur de diabolo esse nati. »

Secundo, quia, ut ait S. Ambrosius in cap. xym *Luca:,* aquilæ sc renovant, sic el Sancti so renovant, hic per gratiam, infuturo per gloriam, juxta illud : « Renovabitur ul aquilæ juventus tua, » *Psal.* cn, 5.

Tvrtio, quia aquila aliquid habet divini, undo Aristoteles, lib. IX *Uist. anim.,* cap. xxxti : «Aquilæ, ait, volant sublimes, ut perquam maxime procul aspiciant : quapropter homines solam avium omnium aquilam divinam esse perhibent. » Hinc S. Chrysostomus per aquilas intelligit angelorum, martyrum cæterorumquc Sanctorum multitudinem, qui omnes, quasi divini spiritus, congregabuntur ad Christum Deum suum in die judicii, ut cum eo m cœlum gloriosi conscendant. Tertik

(Huth. *Quarto,* Sancii sunt aquilœ, quia volant super terram, et in cœlum conscendunt, ul coelestia aspiciant et terrena quasi longe infra se, et in imo posita despiciant : unde cum Paulo dicunt : ‹ Nostra conversatio in cœlis est, » *Philip,* in, 20. Vide ibi dieta. Vide et S. Gregorium, lib. XXXI J/*oral.,* cap. xix, ubiexplicansillud Job,cap. xxxix : «Numquid ad præccptum tuum elevabitur aquila, et in arduis ponet nidum sibi ? » ubi inter alia ait, quod electi quasi aquilœ a cuncta quæ præterfluunt, sub sese videant, atque omne quod in mundo eminet, amore œlernitatis calcent. »

Oficio. *Quinto,* sicut aquilœ firmi eiaculi sunt visus, adeo ut irretortis oculis fixe solem intueantur; sic Sancti aculis mentis oculis assidue Christum, qui sol est justiliæ, contemplantur.

r- Allegorico : corpus Christi est Ecclesia, ubi sunt aquilœy id est homines spirituales, qui cœlestis sunt doctrinœ et vitæ; e contrario haeretici sunt quasi corvi atri et garrulæ picæ, et sicut talpæ, qui toti lerræ ct terrenis incumbunt. Audi S. Ambrosium in cap. x v ii *Luc.,* vers, ult., paucis sensus jam datosaliosqueplurcspcrslringcntem : «Nonno tibi videntur aquilœ circa corpus, quando veniet inilla diecumintelligibihbus nubibus Filius hominis, ct videbit eum omnis oculus, et qui eum compunxerunt? Est etiam corpus, de quo dictum est: Caro mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus. Circa hoc corpus veræ aquilœ sunt, quæ alis circumvolant spiritualibus. Sunt et circa corpus aquilœ, quæ credunt Jcsum in carne venisse ; quia omnis spiritus, qui confitetur Jcsum Christum in carne venisse, dc Deo est. Ubi ergo fides, ibi sacramentum, ibi diversorium sanctitatis; est etiam corpus Ecclesia, in qua per baptismi gratiam renovamur spiritu, et occidua senectutis in redivivas reparantur ælatcs. n

Aa>. . Anagogice : Beati post resurrectionem, in die judicii, ad corpus, id est ad Christum jam redivivum et gloriosum congregabuntur, quasi aquilœ, ut cum eo in cœlum ad vitam beati evolent : in aquilis cnim notatur dos agilitatis Beatorum, juxta illud *Isaiœ* XL, vers. ult. : a Volabunt ul aquilœ.» Vide ibi dicta. Unde ex S. Gregorio S. Thomas, in *Catena,* sic exponit: «Ubicumque fuerit corpus, illuc congregabuntur et aquilœ, » *q. d.* « Quia cadesti sedi incarnatus prœsideo, electorum animas cum carne solvero, ad coelestia sublevo.» EtS. Ambrosius, in *Psal.* x l v iii, sub finem, pro «corpus, » legens *ruina* (hanc enim significat græcuin irnqiz) : a Ubi ruina, ait, ibi et aquilœ, id est ubi ruina, ibi et resurrectio. Ruina vacua firmitatis est, resurrectio plenitudo vivendi est; adeoque nos Adæ illius ruina vacuavit, sed Christi replevit gratia. » Rursum aquila symbolum est æternilatis beata» Sanctorum : ipsa enim vivit diutissime, et cum senescit, renovando se juvenescit. Unde proverbium : Aquilœ senectus.

fiymU ». Symbolice : aquila, quia acuti est visus, sym-
– bolum est ventatis. Unde S. Ambrosius, *Dc Fide resurrectionis* : « Ubi corpus, inquit, illic aquilœ. hnymbo ubi Christi corpus, ibi veritas. » Rursum aquila symbolum est angelorum, ob celeritatem. Unde anjdo S. Ambrosius, lib. I *De Sacram.,* cap. n, hæc ruta, accipit de Eucharistia, 7. *d.* In Eucharistia, ubi corpus est Christi, assistunt aquilœ, id est angeli, ilem sacerdotes ct Sancti, qui sunt quasi aquilœ ct angeli coelestes. Idem, lib. IV, cap. u : «Forma corporis, inquit, altare est, ct corpus Christi est in altari : aquilœ vos estis, renovatæ ablutione delicti. »

29. Statim autem post **TRIBULATIONEM DIERUM ILLORUM, SOL OBSCURABITUR, KT LUNA NON DABIT LUMEN SUUM, ET STELLE CADENT DE COELO, ET VIRTUTES COELORUM COMMOVEBUNTUR.** — Transit Veii. t*. Zmc XU› Î5 yïarc' î«î XIII, 21, Christus ab excidio urbis ad excidium orbis, illiusquc signa prævia, e quibus instare cognoscatur, assignat.

«Tribulationem,» intelligc tum persecutionem Tdtab» et tentationem, quam afferent pseudopropheta» et hæresiarchæ, de qua egit vers. 23:itaS. Chry- qnld' sostoinus; tum potius tribulationem Judæorum in obsidione Jerusalem, obsidente eam Tito et Romanis; hanc enim solam vocavit tribulationem paulo ante, vers. 21. Ubi nota cum S. Chrysostomo, Hieronymo, Theophylacto, Eutbymio et aliis, Christum ut discipulos suos corumquc posteros, expeclatione adventus sui ct dici judicii suspensos teneat, ad cumque assidue se comparare stimulet, videri errorem Apostolorum fovero, ac ita loqui quasi slatini post excidium urbis foret excidium orbis; idque alio quam Apostoli intelligcbant sensu coque vero. Tum quia, licet 1560 anni jam finxerint ab excidio Jerusalem, ac plures fluent usque ad finem mundi, tamen omne hoc tempus, licet nobis, qui angustis brevis ævi et vitæ terminis claudimur, longissimum videatur, cum aeternitate tamen Dei, qui verus temporum est mensor, comparatum, valde modicum est et instar momenti. Ha respondet S. Petrus, *epist.* II, cap. m, vers. 8 et 9 : « Unus dies, inquit, apud Dominum sicut mille anni, et mille anni sicut dies unus. Non tardat Dominus promissionem suam.» Hac do causa Prophetæ et Apostoli tempus Christi ct legis Evangélicas vocant a novissimum ct horam novissimam,» ut patet I *Joan,* n, 18; I *Cor.* x, 11; *Jacobi* v, 8; *Ilebr.* x, 37. Eadem de causa Aggœus, cap. n, vers. 4, ait modicum fore tempus usque ad Christum, cum tamen ab Aggœo ad Christum fluxerint 517 anni. Tum quia statim post hanc urbis tribulationem succedet tribulatio orbis, cujus illa fuit typus et prœludium, co quod nulla insignis et antonomaslica Judæorum tribulatio media intercesserit, vel intercedet inter tribulationem urbis ct tribulationem orbis ; sed hæc illi proxime successura sit non tempore, sed typo, similitudine, paritate et atrocitate. Hac decausa Isaias, Jeremías cæterique Prophetæ describentes excidium Babylonis, Tyri, Ægypti, Judææ

per Cháleteos, illico ab illo transeunt el saliunt ad ejus antylipum, scilicet ad excidium orbis, quasi mox futurum ; ac acerbitatem unius per signa el horribilia quæ futura sunt in altero, explanant, ut palei *Isaiæ* xui, 19; *Jercm.* xv, 9; *Amos* vin, 9; *Joci* n, 10.

Ex dictis liquet, minus genuine Alcazarium in cap. vi *Apoc.,* vers. 12, ex tf› *tunc* colligere hæc omnia ad litteram perlinere ad excidium, non orbis, sed urbis Jerusalem, de quo hucusque egit Christus. Quocirca ipse per solis et lunæ obscurationem ac stellarum casum ad litteram accipit Judæorum excœcationem, calamitates ct clades illatas per Titum ct Romanos ; per virtutum cœlorum commotionem, accipit Christianorum fugam e Jerusalem imminente obsidione; lii cnim sua sanctitate urbem sustentabant : unde iis fuga lapsis, urbs impia cædi a Deo addicta ruit el periit. Verum nemo non videt hæc esse mystica et symbolica, non litteralia.

Sol obscurabitur. — Nota hoc signum ct sequentia non fore post generalem resurrectionem, uti censent S. Hieronymus et Chrysostomus, sed ante eam, ut palet ex Luca, xxi, 2G, ct ex Joele, ii, 31. Jam quoad sensum, S. Augustinus, epist. 80 *ad Hcsychium :* «Sol,» ait, id est Ecclesia, «obscurabitur,» quia in tanta tribulatione ct tcnlatione, quanta erit in fine mundi, mulli cadent a fide et gratia, qui videbantur esso illustres firmique ut sol et stellae. Hic sensus allegorico probus est ct appositus, nam hæc plano ad litteram, uti sonant, accipienda esso patet cx Luca, ct idipsum passim docent Paires el Interpretes.

SolboH- Quæres, unde manabit hæc tanta solis sub diem jud*c** cl «ncm mundi obscuratio? Respondet S. Hilarius, Hieronymus, Chrysostomus, Thcophylactus, ex co quod tanta erit claritas corporis Christi gloriosi, ut solem obscuret. Verum jam dixi hæc signa foro ante communem resurrectionem , ct consequenter arito Christi adventum ad judicium. Respondeo ergo solem obscurandum ex eo quod Deus subducendo soli concursum suum, non quidem lumen, sed vim illuminandi, radiosque suos spargendi illi adimet, quo fiet ut in sole sit lux, in terra vero meræ tenebra!, uti fecit in passione Christi, ut ejus indignitatem ostenderet : utpote quam sol, luna, terra, petræ omniaque elementa lugere viderentur, imo indignari et fremore in Judíeos christicidas, velloque (piasi in cos insilire ac exterminare. Rursum Deus inducto fumo ct nube densissima solem occultabit; forte etiam ad hoc accedent extraordinariæ et miraculosæ eclipses, ut colligitur cx Lactantio, lib. VII, cap. xvi. Plura hac de re dixi *Apoc.* vi, vers. 12, ad illa : « Sol factus est niger tanquam saccus cilicinus. »

Hujus solis in fine mundi obscurandi typus fucre calamitas ct prodigia facta in excidio Babylonis, Tyri, Ægypti, Idumææ, Moabitarum, etc. ; ideoque Prophetæ, cum de iis loquuntur, per catachresin dicunt, in eo solem fuisse obscuratum, lunam quoque et stellas, ut significent atrocitatem cladis, quia videlicet ita incolæ et cives illarum urbium et regnorum tunc afflicti fuere, ut iis perculsis et attonitis, sol omneque cœlum obscurari ct atra caligine subduci, tremere et concuti videretur : atrocitas enim calamitatis hominibiisinducit vertiginem et caliginem, ut tristibus et afflictis omnia tristia et afflicta videntur; ct quia harum urbium clades preludia erant ct typi cladium futurarum in excidio orbis, ubi revera ad litteram sol, luna cl stellæ obscurabuntur. Vide dicta locis Isaiæ, Jeremiæ, Amos cl Joclis paulo ante citatis.

Et luna non dabit lumen slim. — Sole enim Soir oh,, obscurato, neccsscest cl lunam obscurari, ulpotc quæ asole suum lumen haurit : unde ad solem TiLnT accedens apparet plena, recedens semiplena et corniculata. S. Joannes, *Apoc.* vi, 12, ait : « Et lur* luna tota facta est sicut sanguis. » Vide ibi dicta.

Symbolice Auctor *Imperfecti :* « Palrefamilias moriente, ait, tota domus ejus turbatur, omnis familia plangit, ct concisis tunicis suis, nigris se operiunt vestimentis : sic et humano genere, propter quod omnia fuerunt creata, circa exitum constituto, totus contristatur mundus, universa cœli ministeria lugent, et candore deposito, pro vestibus, luctuosis tenebris vestiuntur. Nam sol obscurabitur et luna non dabit lumen. »

Et stelle cadent db coelo. — *Primo,* quia sull*a stellæ sub finem mundi obscurabuntur (æque ac sol et luna, a quibus planète, et, ut nonnulli1 AlW' putant, cæteræ quoque slellæ, lumen suum mutuantur), ut videantur hominibus cœlo excidisse. S. Scriptura enim siepe loquitur de rebus non uti in sc sunt, sed uti hominibus videntur et apparent. Ita S. Hieronymus, Beda et passim Scholastici.

Secundo, a stellæ, » id est comete et similes **Secando,** stellæ, quæ in aere gignuntur, tunc ex eo in terram decident; colligitur id cx *Joci.* n, 30.

Tertia, addit S. Chrysostomus et Euthymius iu Teiifo. fine mundi proprio dictas stellas et sidera e coelo casura. Quod intelligc de stellis minimis, quæ proinde non apparent nobisque sunt invisibiles: nam alioqui stellæ visibiles majores sunt tota terra, ideoque in eam cadere nequeunt, uti docet P. Clavius el alii m *Sphara.* Vide dicta *Apocal.* VI, 13, el vni, 10 et 12.

Er VIRTUTES COELOKLM COMMOVEBUNTUR. — OH- **Virtute** genes , S. Chrysostomus, Thcophylactus, Euthy- **calorum** mius, per « virtutes» intclligunt septimum Angelorum chorum , sive ordinem qui dicitur « Vir- Primo, tutes, » eo quod vi et robore polleat, *q. d.* Ili Angeli, licet potei.fissimi, videntes tamen solem lunamque obscurari, et stellas de cœlo cadere, pluraque horrenda prodigia iu fine mundi multiplicari, quasi attoniti ad lanias mutationes el terrores obstupescent.

Sten 2ft. Hue *accedit* Franciscos Suarez, IH *pari., Quart.* LIX, art. n, disp. 56, sect. 3 : Virtutes cœlorum, att, sunt angeli, qui magna vi cœlos gyrant et movent ; hi commovebuntur, quia ipsi quasi ministri divinæ justitiæ et vindicte in impios, mutabunt ordinem et modum solitum movendi cœlos : qua de causa omnia inferiora miscebuntur, ac sursum deorsum ibunt.

Ttrtx. Verum simplicius per «virtutes cœlorum» accipias ipsa sidera eorumque influentias, sive vires influendi in hæc inferiora, *q. d.* In fine mundi astra cœli maxima et validissima mutabunt suos motus, aspectus, influentias, itaque omnia in terris perturbabuntur, ul terra insolitis motibus quassetur, mare exundet, aer nubibus, cometis, fulgetris, tonitruis, aliisque meteoris ct tempestatibus ita concutiatur ut omnia everti videantur.

Qnm . Denique plenissime per a virtutes cœlorum » accipias polos et cardines, qui sunt quasi íuvaqut;, Hebr. *gibburoth*, id est robora, fortitudines ct firmamenta cœlorum, *q. d.* Cœli omnes in fine mundi concutientur, et e suis polis et cardinibus convellentur, ut deorsum rucre videantur, idque ut hominibus impiis terrorem injiciant, ac Christi irati indignationem repræsentent. Hoc enim facere Dco est facile, ac terrori illius diei impiorumque ct mundi excidio congruum. Fusius hac de rc egi, Apoc. vi, 14. Alludit ad Joòcap. XXVI, 11 : a Column© cœli contremiscunt, et pavent ad nutum ejus; » et ad *Isaia* cap. XXXIV, 4 : « Tabescet omnis militia cœlorum, ct complicabuntur sicut liber cœli, ct omnis militia (omnia sidera) eorum defluet sicut defluit folium de vinea. » Vide ibi dicta. Nam, ut ait Beda in cap. xxi *Luc.,* 25 et seq. : « Quomodo impulsæ ad casum arbores fragoris motusque sui præmittere solent indicia; sic termino mundi appropinquante, quasi paventia nutabunt uc trement elementa, » el cœli, ut per ignem conflagrationis ardentia ct quasi morientia, cum Sanctis resurgant, ct in gloriosum felicitatis statum innoventur. Multo plura mundi perituri indicia signaque praevia assignat Joannes, Apoc. toto cap. vin, et ix et xm. Vide ibi dicta.

Vm. 30. 30. Et tunc parebit signum Filii hominis in
Zue.xw, COELO; ET TUNC PLANGENT OMNES TRIBUS TERRÆ ; ET viderunt Filium hominis venientem in nubibus COELI, CUM VIRTUTE MULTA ET MAJESTATE. — SyrUS

Qqolrur.i ei Arabicus, *gloria.* Quærcs, quodnam est signum
esi Filij hominis, id est Christi incarnati ? Respondeo :
i.» ij¡. kst crux: hæc enim est signum, quia ipsa est
oí»! vexillum Christi, ct causa victoriæ fidelium; infidelium vero et impiorum oliin fuit scandalum, sed eorundem in die judicii erit condemnatio ct tormentum. Ila S. Chrysostomus, Hieronymus, Hilarius, Beda, Thcophylactus, Euthymius, Jansenius, Maldonatus ct alii passim hic, S. Leo, epist. 97, et fuse S. Augustinus, serm. 13 De Tempore, imo Ecclesia, quæ in officio sancte Crucis canit : «Hoc signum crucis erit in coelo, cum Dominus adjudicandum venorit.» Causæ cur crux apparebit, sunt tres : *prima,* ut significetur Christum per crucem sibi hanc gloriam el potestalem judiciariam meruisse; *secunda,* ut indicetur Christum pro saluto omnium fuisse crucifixum, ac proinde ingratos esse et inexcusabiles, qui tantam ejus gratiam et charitatem neglexerint ; *tertia,* ut ostendatur omnes Christi crucifixi cultores, jam cum ipso esse exaltandos in cœhnn, ct omnes ejus osores dejiciendos in gehennam.

Cwerft m au. 2',^

Ex hoc ergo Christi dicto, valde probabile est ipsissimam Christi crucem, in dio judicii, appariturum in cœlo, ad consolationem Sanctorum, qui per illam salvati fuere, ideoque Christo crucifixo se in vita per patientiam et mortificationem conformare studuerunt, ac condemnationem et exprobrationem impiorum, qui crucem Christi aspernati illique ingrati, voluptates suas cruciet mortificationi antetulerunt. Ita censet S. Chrysostomus, hom. De *Cruce ct Latrone;* ac Thomas Waldensis, tom. Ill *De Sacramentis,* til. XX, cap. cxcviii. Idem prædixil Sibylla, lib. VI *Carminum,* dum de cruce ila canit

O lignum felix! in quo Deus ipse pependit;
Nec te terra capit, sed cœli tecta videbis,
Cum renovala Dei facies ignita micabit

Contrarium tamen censet S. Anselmos in *Elucidario,* Abulensiset Jansenius hic; scilicet, in die judicii non compariluram veram Christi crucem, sed signum sive imaginem crucis in aere ab Angelis formatum ct pictum; ac favet vox « signum. »

Porro, S. Chrysostomus et Augustinus, loco jam citato, ac Cyrillus, *Catechesi* 15, docent hoc crucis vexillum ab Angelis deferendum ante conspectum Christi judicis, descendentis ad judicium quasi trophæum victoriæ ac insigne regale summæ potestatis et imperii.

Insuper noster Salmeron : « Credunt, ail, Doc- Anh colores Ecclesiæ cum cruce etiam columnam, fla- rom. nigella, spineam coronam, clavos, spongiam, lan- fie ceam et reliqua passionis instrumenta, ob causas jam dictas, apparitura in die judicii. Unde D. Thomas, *Opuse.* II, cap. ccxLiv, asserit quod, veniente Domino ad judicium, signum crucis el alia passionis indicia demonstrabuntur. » Hoc probabile est, at non certum, quia nusquam expressum.

Denique tunc signum crucis apparebit in singulis electorum frontibus, juxla illud Apoc. vu, 3 : « Signemus servos Dei nostri in frontibus eorum, » et illud *Ezech.* ix,4, in sensu allegorico : « Signa *Tbau* (id est signum crucis) super frontes virorum gementium el dolentium,» ut significetur illos per crucem pervenisse ad gloriam, el merito crucis cœlum possidere. Vide ibi dicta. AudiS. Augustinum, serm. 130 *De Temporel* « Considerasti quanta virtus sil signi, hoc esi crucis : sol obscurabitur, luna non dabit lumen suum; crux vero fulgebit et obscurabit lumina-

ria cœli, dclnpslsque sideribus sola radiabit, ul discas quoniam crux et luna lucidior et sole erit pneclarior, quorum splendorem, divini luminis illustrata fulgoro , superabit. Quemadmodum enim ingrediente rege in civitatem, exercitus antecedit, præfcrcns humeris signa atque vexilla regalia, el ambitum preparation!* ormisonæ, annuntiat regis introitum ; ita Domino descendente a cœlis, precedei exercitus angelorum, qui signum illud, id est triumphale vexillum sublimibus humeris preferentes, divinum regis cadesti» ingressum terrestrium mentibus nuntiabunt. » El inferius : « Sed quare crux apparebit tunc? ut cognoscant consilium iniquitatis. »

Plura do hoc crucis signo vide apud Suarez, Ili *part.,* tom. II, disp. LVii, sect. 2.

Et tunc plangent omnes tridos terræ.— Id est multi ex omnibus tribubus, scilicet omnes reprobi el damnandi plangent, quod salutem suam, quæ Christo tam caro stetit, ut crucifigi debuerit, neglexerint : electi enim gaudebunt el jubilabunt, quod per crucem se salvatos et beatos videant. Est ergo hic distributio pro generibus singulorum, non pro singulis generum, ut loquuntur Logici. Causam planctus dat S. Augustinus, serm. 130 Dc *Tempore,* dicens : « Quia tunc plangent omnes tribus terne, videntes accusatorem suum, id est ipsam crucem, et in ipso arguente cognoscent peccatum suum; sero et frustra fatebuntur impiam cæcilatem. Quid autem miraris si crucem afferens veniet, ubi et ipsa vulnera ostendet? n Et S. Chrysostomus : a Et tunc, ait, plangent se omnes tribus terræ; visa enim cruce considerabunt quod mortuo eo nihil profecerunt, et quoniam crucifixerunt cum quem adorari oportebat. » Et S. Hieronymus : a Recte autem dicit, tribus terræ : hi enim plangent qui municipatum non habent in cœlis, sed scripti sunt in terra. » Rursum audi Chrysostomum hic, *hom.* 77 : «Crucem autem sccum habet, ut peccatum ipsorum sine accusatione condemnetur, voluti si quis lapide percussus ipsum lapidem, vel cruentas vestes in testimonium ostendat. »

chrii-bruioMi ^otn* imptoi.

Porro plangent, quia, ul ait Auctor *Imperfecti,* lunc Christus impiis dicet et exprobrabit : « Ego propter vos homo factus sum, propter vos alligatus, ct delusus, et cæsus, et crucifixus sum, ubi est tantarum mearum injuriarum fructus? Ecco pretium sanguinis mei, quem dedi pro redemptione animarum vestrarum ; ubi est servitus vestra, quam mihi pro pretio sanguinis mei debetis? Ego super gloriam meam vos habui, cum essem Deus apparens homo, el viliorem me omnibus rebus vestris fecistis. Nam omnem rem vilissimam terræ amplius dilexistis, quam justitiam meam ct fidem, w Et nonnullis interjectis ; « Metilo plangent se, quia tunc neque pecunia) divilibus prosunt ad eleemosynam faciendam, neque parentes justi pro parentibus intercedunt, neque ipsi angeli pro hominibus, sicut solebant, faciunt verbum, quia non recipit natura judicii misericordiam, sicut nec tempus misericordlæ judicium, dicente Propheta : *Misericordiam et judicium cantabo tibi. Domine.* Misericordia in priori adventu, judicium in secundo, »

riandai

Audi plangentem, imo horrescentem S. Bernardum, serm. 16 fn *Cant, :* « Paveo gehennam, paveo judicis vultum ipsis quoque tremendum angelicis potestatibus. Contremisco ab ira polentis, a facie furoris ejus, a fragore ruentis mundi, a conflagratione elementorum, a tempestate valida, a voce Archangel! et a verbo aspero. Contremisco a dentibus bestia) infernalis, a ventre inferi, a rugientibus praeparatis ad escam. Horreo vermem rodentem et ignem torrentem, fumumct vaporem, et sulphur, et spirilum procellarum. Horreo tenebras exteriores. » Unde ingemiscens, subjicit: « Quis dabit capiti ineo aquam, et oculis meis fontem lacrymarum, ut præveniam fletibus fletum et stridorem dentium, et manuum pedumque dura vincula, et pondus catenarum prementium, stringentium, urentium, nec consumentium? Heu me, mater mea, ut quid me genuisti filium doloris, filiuin amaritudinis, indignationis et plorationis æternæ ! Cur exceptus genibus, cur lactatus uberibus, natus in combustionem ct cibus ignis? *

Denique noster Ludovicus Alcazar in cap. vi *Apocal.,* sub finem, ex Forerio hæc omma ad litteram accipit de excidio Judaeorum per Titum: « Tunc enim, inquit, plangent omnes tribus terne, n id est omnes gentes ad Christum traducentur, ct poenitendo plangent peccata sua , ac a videbunt Filium hominis in nubibus, » cum scilicet Christus cis per Apostolos gloriam predicai ionis Evangelica®, velo sermonis quasi oblectam ostendet. « Et mittet angelos cum tuba, « id est suos concionatores cum tuba pnedicationis Evangelic®; « ct congregabunt electos a quatuor ventis, » scilicet eos predicatioue sua ad Christum convertent. Fatetur Limen Alcazar Christum alludere ad diem judicii, indeque sumere comparationem. Verum ad litteram hic agi de excidio orbis, non urbis, liquet ex dictis et cx Patrum interpretumque consenso : quare illa Alcazarii explicatio symbolica et ingeniosa est accommodatio, non litteralis explanatio.

Er videbunt Filium hominis venientem in nl-niBUS coeli. — Causae sunt : *prima,* ut nubes temperet eximiam claritatem corporis Christi, quæ alioqui oculos reproborum exeæcaret ; sc- *eunda,* quia nubes symbolum est arcan® divinitatis; *tertia,* quia nubes sedes est, æque ac vehi- culum el umbraculum glori® Christi. Hinc passim in velcri Testamento Deus Moysi et Prophetis apparebat in nube, ut palet *Ezech.* i, 4; *Exod.* xtx, 9 et 18. Alludit ad *Dan.* vu, 13 ; «Ecco in nubibus cœli, quasi Filius hominis veniebat. » Vide quæ hisce locis annotavi.

NuNm Priau. StcouJi. Tenu,

Cum virtute multa et majestate. — Græce, *cum magna fortitudine ct gloria;* Lucas, cap. xxi,

vers. 27 ; « cum potestate magna. » Sicut enim Christus in primo suo in carnein mundumque adventu, venit in magnacarnis infirmitate, vilitate ct contemptu; sic eodem meruit, ul in secundo veniat cum magno robore, gloria cl majestate. Robur ejus et fortitudo apparebit in eo quod, ipso jubente, omnes mortui amorte resurgent in momento; quod omnes homines, angeli ct daemones ipsum ut Deum, Dominum et judicem suum suspicient et venerabuntur; quod in omnes pro meritis feret sententiam, eamque efficacem, cui nullus resistere aut contradicere audeat. Majestas apparebit in immenso corporis splendore, in angelorum omnium ipsum stipantium multitudine el decore, in nubis coruscantis amictu, item in præviis tubis, tonitribus, fulguribus, terne motibus, etc. Vide Suarez , HI parL, tomo 11, disputatione u n, sect. 3.

Vm. 31. **31. Er MITTET ANGELOS SCOS COM TOBA, ET VOCE** uagna; et congregabunt electos ejus a quatuor **VENTIS, A SUMMIS COELORUM USQUE AD TERMINOS** eorum. — Est hysleron proteron, sive inversus ordo : nam prius Christus mittet Angelos cum tuba, imo tubis multis loto orbe personantes, ut omnes mortuos ct sepultos ad vitam evocent et ad judicium citent. Canente enim hac tuba, angeli plurimi singulorum mortuorum cineres colligent cx iisque speciem corporis humani cfformabunt, quod deinde organizabit el animabit Deus; animatos deinde, si sint sancti et electi, glorificabit el beabit : quare jam Beati ipsi per dotem agilitatis sibi inditam, illico cx quibuslibet mundi partibus transferent sc comitantibus vel ducentibus angelis in vallem Josaphat ad judicium ; reprobi vero, quia carebunt dote agilitatis, vel u dæmonibus, vel potius ab angelis rapientur. Plura de hac tuba dixi, l *Thessal.* iv, 15. Ea, si lubet, consule.

A quatuor ventis, — id est a quatuor, sive ab omnibus mundi plagis, a quibus totidem venti spirant. Nam Eurus spirat ab Oriente, Zephyrus ab Occidente, Auster a Meridie, Aquilo a Septentrione. Unde explicans subdit :

A **SUMMIS COELORUM USQUE AD TERMINOS EORUM.** — Græce *fop** te; «/.¿an, id esl ab extremo ad extremum, hoc esl a termino uno cœli cl terne, usque ad alium eorumdem terminum, v. g. al; Oriente usque ad Occidentem : ¿/.¿x enim significat extrema quælibet, sive sint summa, sive infima, sive dextra, sive sinistra. Marcus, xni, 27, habet : a A summo terne usque ad summum cœli, » quod idem est cum eo quod habet Matthæus ; *q. d.* Ab uno extremo terne usque ad aliud extremum cœli et terne. In extremitatibus enim suis, terra aspicientibus videtur jungi et cohærcre cœlo; in horizonte cnim apparet terne œque ac cœli liais, quasi ibi terra cœlo copuletur, ac cadum in terram arcuando desinat terræque insistat. Nil tamen obstat quin *extrema cali* hic proprie capiantur, g. *d.* Angeli congregabunt eleclos ubicumque sint, sive in cœlo, sive in terra. Nam corpora Patriarcharum , qui cum Christo resurrexerunt, sunt in cœlo : unde e cœlo descendent in vallem Josaphat tempore judicii extremi.

Prius tamen videtur germanius, quia magis consentit cum verbis Matthau et cum quatuor ventis; Marcus cnim sequi solet Matthæum.

32. Ab arbore autem fici discite parabolam. — Ven. n. ç. d. A ficu accipite similitudinem, discite ex fici analogia id quod dixi dc signis excidii orbis, cum illud imminebit. Fici præ aliis arboribus xni. meminit Christus, quia ficus non nisi instante Fic 1 calore germinat frondes ct grossos, eo quod succus ejus sit dulcissimus, ideoque concoctus; ad hoc autem opus est calore œslalis. Hinc Aristoteles, lib. IX *Hiator, animal.,* docet apum, quæ non nisi æstate volant et mellificant, cibum esso ficum, indeque conficere mei; ficus cnim non aliud est quam bursa mellis. Idem, lib. Vili, cap. xxi, asserit porcos præcipue ali et saginari ficubus, cl cap. vii, ait boves pinguescere dulcibus, ut ficu cl passo. Idem, lib. Ill, cap. x, docet ficum similem esse lacii illudque coagulare : « Cogitur lac, inquit, succo ficulneo et coagulo. Succus lana exceptus pauxillo lacte abluitur, quod injectum lactis copiam densat atque collusiral ; » ejus enim succus est lacteus, ait Plinius. Rursum ficus non floret, sed ex fronde immediate fructus producit, cosque illico maturat. Unde Plinius, lib. XV, cap. xvin : «Admirabilis, ait, est pomi hujus (fici) festinatio, unius in cunctis ad maturitatem properantis arte naluræ. » Ad hæc, ficus præ omnibus fructibus suavis est, percocta, nil habens cruditatis, ideoque sapidissima ct sanissima. Unde idem, lib. XV, cap. xix : «Ficis, ait, mollis omnibus tactus : maturis frumenta intus, succus maturescentibus laciis, percoctis mellis. » Addilque : « panis simul ct obsonii vicem siccatæ implent; uU pote cum Calo cibaria ruris operariis justa ceu lege sanciens, minui jubeat per fici maturitatem, cum et obsonii vicem habeant recentes ficus. » Insuper ficus esl fertilissima, adeo ul in Hyrcania singul® ficus quolannis proferant modios 270, ait Plinius ibidem, cap. xvin. Addilque Romulum ct Remum sub ficu nutritos a lupa, adcoque ficum Rom® coli in foro.

Symbolice ergo per ficum innuit Christus Sanc- competes el electos debere proferre dulcissimos ct plu- lnnl rimos bonorum operum fructus, ut per eos me-s," rcantur in æstate resurrectionis gustare dulcedinem, cl copiam coelestis glori® in omnem æternitatem.

Ficus denique causa fuit excidii Carthaginis : Cato cnim, ait Plinius, lib. XV, cap.xvm, «cum clamaret omni senatu Carthaginem delendam,attulit quodam die in curiam præcocem ex ea provincia ficum. Ostendensque patribus, interrogo vos, inquit miando hoc pomum demptum pula-

(Is ex arbore? Cum Infer omnes recens esse constaret : Atqui tertium, inquit, ante diem scitote decerptum Carthagine, tam prope a muris habemus hostem : statimque sumptum est Punicum tertium bellum, quo Carthago deleta est. »

Simili modo signa hæc, quæ Christus comparat ficui, erunt causa excidii orbis.

Cum jam hamus ejus tener fuerit, et folia NATA, SCITIS QUIA PROPE EST ESTAS, — ob CûUSam jam dictam, quia scilicet succus fici dulcis imus, in hieme sc colligens, latensque in radice, sub œstatem per calorem aeris elicitus, se dispergit in ramos, ibique in frondes ct ficus erumpit. Unde sicut arbor morus non germinat, nisi post transacta frignra (ne ab cis germina lædantur) appetente jam calore et æstate, sic el ficus ; indequo dicta est monis quasi uûpcc, id est fatua, eo quod minime sit fatua, sed arborum sapientissima.

Ven. 33. 33. Ita et vos cum videritis iiec omnia (signa jam dicta), scitote quia prope est in januis. — xin*29.r* Imminet, imo quasi per januam, jam in terram ingreditur Christus judex, ejusque gloriosum regnum, ac vestra a redemptio » (ut habet Lucas), hoc est resurrectio ct gloria sempiterna. « Redemptio » cnim significat liberationem ab omnibus malis ct miseriis, quæ erit messis ct post hiemem hanc æstas lietissima electis omnibus, ut innuit hæc parabola; *q. d.* Sicut frondente ficu imminet æstas, quæ suavissimos ficus cætcrosque fructus producit, sic cum videritis electos frondere tanta patientia, in hieme tantarum tribulationum , quæ cis accident in fine mundi, scitote quod instet cis patientiro merces, scilicet æstas resurrectionis ct felicitatis, quæ omnium honorum fructus ct dotes cis cumulate afferet, beante ct glorificante cos Christo judice.

Vers. 34. 34. Amen dico voris, quia non pr.eteribit cenERATIO ilf.g, donec OMNIA nEC fiant. — «Gene-XIII,30.r' ratio hæc,» scilicet hominum omnium, id est hocsæculum, quod deinceps erit usque ad finem mundi. Ita S. Hieronymus, 7. *d.* Ante finem mundi hæc omnia, ut dixi, evenient (1).

Secundo, Orígenes, S. Hilarius ct Chrysostomus pressius accipiunt « generationem, » ut significet genus fidelium sive Christianorum rcccns a Christo genitum, cui Christus in Apostolis loquebatur, juxta illud : « Hæc est generatio quaerentium Dominum,» *Psal.* xxm, 6; 7. *d.* Christianismus, quem induxi, non finietur, donec Christiani qui mihi fideliter servierunt, a me præmientur, beentur et coronentur in die judicii.

Vert. 15. 35. Coelum et terra transibunt, verra autem 4-»mii, mea non prateribunt. — «Transibunt,» id esl 'mutabuntur, esse desinent, peribunt secundum præsenlcm conditionem et statum, ut in meliorem transeant ac cum Beatis glorificentur.

Addunt nonnulli crelos in fine mundi mutandos, quoad formam et substantiam, de qua re fuse disputavi II *Petri* m, 13, et *isaiæ* xxxrv, 4.

Denique posset hæc gnome accipi, non assertive sed comparative, 7. d. Citius cœli transibunt et peribunt, quam mea verba transeant et pereant. Sicut ergo cœli,utpote solidissimi, qui quasi ære fusi sunt, ut ait Job, nunquam peribunt, sic multo magis verba, id est oracula ct decreti mea non excident, sed reipsa complebuntur ; quia cœlis ipsis sunt solidiora et firmiora. Iti Jansenius. Ego enim verbo meo coelos creavi ct solidavi. Ita S. Chrysostomus.

36. De die altem illa (adventus mei gloriosi v<<.m. ad judicium, ut electos beem et ad regnum cœleste traducam) et hora nemo scit, neque Angeli coelorum (incolæ, motores ct presides), nisi solus Pater. — *q.* d. Nolite, o Apostoli, quærere ex me quando sim rediturus judex, ac qua die futurum sit judicium universale, quia nemo id scit nisi Deus, qui alium quemvis id scire nr»n vult. « Depressit eos, ait S. Chrysostomus, ne discere vellent quod Angeli nesciunt. » Porro dr tempore finiendi mundi variae sunt senteniiæ.

Primo, mulli opinantur, mundum finiendum Q10-poslquam steterit sex millibus annorum, sicut sex diebus idem conditus est, *Genes. 1,* juxta illud Eli® dictum vel oraculum : < Sex millia Opnm mundus. » Hæc opinio est probabilis, uti fuse rn3U" ostendi *Apocal.* xx, 4.

Secundo, alii putant tot fore annos mundi post s-cn>h. Christum, quot íucre ante eum. Id ab eis colligitur ex illo Zfa/xicuc m, 2 : a Domine, opus tuum, in medio annorum vivifica illud. In medio annorum notum facies. » Sed alius illius loci est sensus, ut ibidem ostendi.

Tertio, alii censent tot jubilæos annorum in Tertii. Christi corpore mystico, puta in Ecclesia Christiana, fore, quot annos ipse viLe complevit, puta 31, qui multiplicati per (hic est enim numerus jubilæi), faciunt annos 1700. Tot annis ergo putant duraturum Christianismum, ac deindo fore militantis Ecclesiæ mundique finem, ac triumphantis initium. Ita Cardinalis Cusanus, tract, de hac re.

Quarfo, Christianus Druthmarus, qui floruit j .irtx. anno Christi 800 scripsitque in Matthæum : «Majores nostri, inquit, scriptum reliquere, quod octavo Calendas aprilis (dic 25 mortii) mundus factus est, Dominus conceptus et passus, et similiter mundus destruendus erit, sed quo anno id futurum sil, non dicunt.» Verum hæc incerta sunt et sine fundamento asseruntur.

Quinto, nuper novus calculator, verius joculator, asseruit diem judicii instare, ac fore anno Domini 1666. Nasciturum enim Antichristum anno Christi 1626, regnaturum ut Monarcham anno Christi 1656, moriturum anno Christi 1660, ac denique finem mundi fore anno 1666, lurnquo Q»inu.

(1) *Generatio hœc,* id est, sensu proprio cl obvia, Judtei qui tunc vivebam, sensu autem remoto ct minus proprio, humanum genus. — Vide notala vers. 4.

fntiiHim *judicium.* Probat id *primo,* ex co quod hic annus Christi 1666 sit annus a creato mundo 6666, qui numerus est perfectus, ac proinde illo perficietur cursus mundi; *secundo,* quod veterum sit sententia , mundum duraturum per sex millia annorum; *tertio,* quod prima mundi consummatio per diluvium tempore Noe facta sit anno a mundo creato 1656. Ergo secunda mundi per ignem conflagratio pariter fiet anno a mundo per Christum recreato 1656, quia scilicet tunc regnabit Antichristus, qui paulo post finem mundi inducet anno Christi 1666. *Quarto,* quia S. Joannes, *Apocal.* xin, 18, numerum besliæ, id est Antichristi, ait fore 6G6.

Si objicias dictum Christi : a De die autem illa nemo scit,» respondet «nemo scit,» scilicet in præsenti, *q, d.* Nemo nunc scit diem judicii, cui non obstat quod postea quis, sive per revelationem , sive aliunde id sciturus sit.

Verum hæc frivola ct anilia sunt, uti fuso ostendit Remaclus de Vaux libro contra hunc calculatorem edito, cui titulus: *Harpocrates,* sive *Silentium,* ubi ostendit t» a nemo scit » ad sequentia tempora extendi, q. d. Nemo scit, nec sciet? nam, ut ait Theophylactus, « Hoc dum dicit, etiam prohibet eos anniti, ut discant postea.» Quod cnim Christus nescit, quis sciet?

Porro, calculator illo errat in fundamento; nam necdum exacta sunt sex millia annorum a condito mundo : quare annus Christi 1GGG non erit annus mundi GG6G, ut ipse ait, sed 5666. Quare acquiescamus Christo dicenti : « Dc die illa autem el hora nemo scit, neque angeli cœlorum, sed solus Paler. »

Anglin f4,Pr wmav tioDii i. r u., *° T'to Fl,,0l?

Sed solis Pater, — qui ab œterno in mente sua tempus hujus diei statuit ct decrevit, illud Quc aPlld 80 secretum servat. Porro, per « solus» non excluditur Filius, ncc Spiritus Sanetus : nam ct ipsi sciunt diem ct horam judicii æque ac Pater, cum eadem omnibus sit essentia, majestas, voluntas, mens, potestas, intellectus clscientia. Regula enim Theologorum est, quod w «solus,» si addatur attributis essentialibus Dei (quale est scientia), tribuaturque uni personen divin®, non excludat reliquas duas, sed tantum creaturas, quæ alterius sunt essenti® et natur® ; at in attributis notionalibus, to «solus » excludit alias personas divinas, ut cum dicitur, solus Pater generat, solus Filius generatur, etc.

Dices : Marcus, xin, 32,addit: «Neque Filius; » sic enim habent Grœcus, Latinus, Syrus , Arabicus, Ægyptius, /Ethiopiens, Persicus. Varii hic varie respondent. Optima responsio est communis illa Patrum,scilicet Filium, et ul Deum cl ut hominem, per scientiam infusam scire diem judicii ct consummationis sæculi; hoc cnim sciro ad ipsum qui judex mundi est constitutus, pertinet. Negat tamen Christus id se scire ut homo est et ut Dei legatus erat ad nos, quia non ita sciebat ul revelare illum hominibus posset, sive illud revelare non habebat in mandatis a Patre. Sicut legatus, si rogetur de secretis regis sui, vero respondet se ea nescire, etiamsi illa sciat, quia illa nescit ut legatus : ul legatus cnim tantum refert illa quæ illi a rege dicenda commissa sunt; secreta cnim ab eo laceri jussit rex.

Sensus ergo est, 7. d. Solus Deus scit, quo anno, die ct hora futurus sit finis mundi diesque judicii, ac licet Deusme Christum, ut homo sum, idem scire fecerit, me inquam, ut homo privatus sum, quia Verbo unitus, non tamen ut sum publicus ejus ad homines legatus, quia Pater noluit me diem illum hominibus revelaro, sed voluit me illum servare secretum, ut homines semper suspensos teneat incitetque ad illum continuo se comparare : quare nolite, o Apostoli, curiose de illius tempore a me exquirere, quod vobis dicere non possum, ct ut legatus nescio. Simile est, *Joan.* xv, 15. Ita S. Hieronymus, Chrysostomus, Orígenes, Beda, Theophylactus hic, ct S. Augustinus, lib. LXXXIH *Quæst. Evang.,* Quæst. LXI, et Franciscus Suarez, IH *part., Quæst.* X, art. %

Huc referuntur illi, qui sic explicant, *q. d.* Christus, qua homo, nescivit diem judicii, scivit tamen cum qua homo Deus, *q. d.* Christus homo scivit diem judicii vi non humanitatis, sed divinitatis suæ. Ita S. Athanasius, serm. 4 *Contra Ariano**;* Nazianzcnus, orat. 4 *De Thcolog.;* Cyrillus, lib. IX *Thesauri,* cap. iv; Ambrosius, lib. V *De Fide,* cap. vni.

Aliter respondet Maldonatus, scilicet Christum, etiam qua Deus est, non scire diem judicii, quasi ex officio, quia solius Patris oflicium est predestinare, decernere ct constituere diem judicii, ac consequenter illum nosse ct revelaro cum voluerit; Patri enim appropriatur providentia, cujus pars est prædcstinalio. Sed hæc expositio est acutior ct abstrusior : prior vero jam data solidior est cl planior.

Porro, Agnoelæ hæretlci habili sunt, quod dicerent Christum diem judicii ignorasse, toste Damasceno, lib. *De Hæresibus.* Dicti sunt Agnoetæ, id est ignorantes; horum auctor fuit Theophronius (qui ct Thcmislius dictus est) tempore Valentiniani Imperatoris ct Liberii Pontificis, sub annum Domini 3G5. Ha Nicephortis, lib. XVIH, cap. L. Vide Gabrielem Prateolurn, lib. I *Deliœre^ sibus,* cap. XIX. Ad eos cx parte alludit Orígenes, tract. 30 *in Matthœum,* qui ccnset Christum, cum hæc diceret, ignorasse diem judicii, scivisse vero cum post suam resurrectionem : tunc cnim constitutus a Patre est judex vivorum ct mortuorum. Verum hic quoque est error ; Christus cnim ab initio conceptionis suæ fuit plenus sapientia et gratia, quare in neutra crescere potuit. Agn^t» brrelia'

37. Sicli altem (fuit, contigit vel accidit) IX DiEBCS Noe, ita erit (continget ct accidet) et adventus Filii hominis. — q. *d.* Sicut inopinatum et subitum fuit diluvium quod omnes obruit, sic inopinatus et subitus erit adventus Vw.37. "'' '

meus, qui omnes comprehendet. Patet cx sequent.

Ver». 38. 3R.SIC.tI INIM ERANT IN DIEBUS ANTB DILUVII», i C0MBDKiSTBS KT bibentes (epulanteset convivantes sine cura el sollicitudine, « el tanquam nullo venturo malo lascivientes, » ait Chrysostoinus), **NUBENTES ET NUPTUI TRADENTES (GræCC qOfUWVTU xxt** id est *ducentes uxores ct ad nuptias dantes* tilias, sorores vel cognatas suas *viris* in uxores), usque ad eum diem quo intravit Noe **IN ARCAM (1).**

Ver». 39. 39. Et **NON COGNOVERUNT** (exitium **et SUbmOT-** slonem sibi imminentem), donec venit diluvium, 30"' ET TULIT OMNES : ITA ERIT ET ADVENTUS FlLII HOMINIS ¸— subitus, inexpectatus ct occupans incautos.

Dices : cx solis et lunæ obscuratione, stellarum casu aliisque signis horrendis cognoscent homines Instare finem mundi. Unde ait Lucas : « Arescentibus hominibus præ timore ct expectationc eorum quæ supervenient universo orbi; » ergo finis mundi non erit eis inopinatus. Respondetur : Post solis et lunæ obscurationem reliquaque s'®na Prœv*a› dabit Deus aliquod tempus quietis ct P^cis, ac tum homines, obliti signorum, dabunt se voluptatibus, gulæ et luxurio», ut ante : cluare tunc ^cus flnem niundoque inducet, omnesque subito interitu obruet. Simili modo moribundi subinde revalescere videntur, sed j||jco jn mori)lim recidunt ac moriuntur; perinde ac candela deficiens, extremum conatum exerens, flammulam, quasi spiritum emittit, ac illico extinguitur. Rursum tanta tunc erit multorum impiorum duritia ct improbitas, ut, etiamsi videant solem et lunam obscurari, cæteraque signa; tamen gulæ et luxurlæ quibus assueverant, inhient, nec cogitent de fine mundi ct die judicii instante, uti fecit Baltassar convivans cum suis ea nocte, qua Cyro obsessus et occisus est, donec vidit manum fatalem sibi exilium describentem per « mane, Thccel, phares, t› *Daniel,* v. Vide ibi dicta. Undo S. Augustinus, *epist.* 80, docet pios in fine mundi ob hæc signa fore mœstos, impios vero genio indulluros et exaltaturos. El S. Chrysostomus hic : « Pax, ait, et lascivia insensatis erit, justi vitam in tribulatione trahentes mœrebunt.n Quocirca subjicit Christus :

inter sol « d¿ ¡eu rttionem ti jndi. ÎnteÎleœ da aliqiiodteminmt|iiitium.

Ven 40. **40, TUNCDUO ERUNT IN AGRO : INUS ASSUMETUR, ET** unus relinquetur. — *q. d.* In dio judicii Christus separabit socium a socio, vicinum a vicino, v. g. agricolam ab agricola, ac eum qui justo piequo vixit, assumet secum ad gloriam in oœlum; alterum qui impio vixit, relinquet in suissceleribus, ac reprobabit damnabilquc ad pœnas æternas. Nam, ul ait S. Ambrosius in cap. XVil *Lucæ,* 33 : « Qui assumitur, rapitur obviam Christo in aera; qui autem relinquitur, improbatur. » Dicit hoc Christus, tum ne quis fidat bonæ societati, quod inter pios vivat ; tum ul ostendat quam subtile et exactum sit futurum judicium, quod patrem a filio, uxorem a marito, fratrem a fratre secernet et dividet.

41. DtJP. MOLENTES IN MOLA : UNA ASSUMETUR , ET **Ver». 41.** una relinquetur. — Idem dicit, per aliud exemplum molentium : olim cnim utebantur molis, non aqua vel vento circumactis, sed trusatilibus quas versabant servi et ancillœ, itaque farinam conficiebant, ut patet Erod. xi,5. «In mola,» Græce ¿v tò pókw-rt, id est *in pistrina* ; ibi enim erant molindina, ut molitam farinam mox pinserent et panes conficerent.

42. Vigilate ergo quia nescitis qua hora Do-Ven. <t. minus vester venturus sit. — *q. d.* Vigilantes, as- Lue i:l' sidue cogitate mortem esse certam, diem vero mortis incertum. Idem dico de dic judicii tum particularis, quod in morte cujusque peragitur; tum universalis, quod fiet in fine mundi: quare ad utramque vos comparale assidue, virtutibus ct bonis operibus incumbendo. Nam, ut ait S. Hieronymus in cap. 11 *Joehs :* « Quod in die judicii futurum est omnibus, hoc in singulis die mortis impletur. » Et S. Augustinus, *epist.* 80 : « In quo quemque statu, inquit, invenerit suus novissimus dies, in hoc cum comprehendet mundi novissimus dies ; quoniam qualis in die isto quisque moritur, talis in dio illo judicabitur. » Unde refert : « Ac per hoc vigilare debet omnis Christianus , no imparatum eum inveniat adventus Domini. Imparatum autem inveniet ille dies, quem imparatum invenerit suæ vitæ hujus ultimus dies.»

Porro, causa cur Deus voluerit hunc diem nobis esse incertum, est, ut hæc incertitudo nobis assidue sit acer stimulus ad omne virtutis studium. Nam, ut ait S. Chrysostoinus, et ex eo Euthymius : « Si scirent homines quando sunt potissimum morituri, ca prorsus hora pœnitere studerent et diligentiam circa illam horam ostenderent. Ne igitur illo solummodo tempore, sed continue diligentes sint, perqué totam vitam magno studio satagant se paratos tenere ad communem omnium finem , el cum qui cuique proprius est, fecit Deus ut ignorarent, furisquo instar venturum prædîxil. »

Idcirco diabolus, ul hunc incertiludinis stimulum hominibus cripiai, eum per paries concidit el elidit, ac singulis persuadet vitam saltem unius anni, atque eo finito, sequentis, et ita deinceps sine fine : facit enim ut videantur sibi homines adeo vegeti et valentes, ut fucilo adhuc annum unum vivere queant. Singulis ergo annis hoc renovat, ac menti eorum ingerit : Tu recto vales, ideoque hoc anno non morieris; quo fit ut quasi certi dc vita, singulis annis pœnitentiam et bona

fcim ' j' J,/ tum •eli-

(i) Notatu dignum est Christum non loqui hic dc horrendis vitiis aut sceleribus, sed lanium do terrena mollioriquo vita : quasi innueret fore ut homines, fino mundi adventante, quærcnlcs vitæ delicias, abnuentes autem cnicis vjam el suponnturale» virtutes, sapientia quadam et moralitalc naturali contisi. Domini adventum neque prævidcrcnt, neque satis reformidarent.

opera ncgligant differantque ad annum quo morientur ; unde cum annus ille, qui morti singulorum a Deo decretus est, advenit, illo pariter se non morituros sibi persuadent; hinc fit ut semper imparatos ct securos, tandem mors certa et dies ultimus invadat ct obruat. Quare hoc diaboli principium ut erroneum elidendum est, et contrarium menti infigendum, ut quisque sibi initio cujuslibct anni, imo dici dicat: Vita tibi brevis est, mors certa, dies mortis incerta. Ut ergo incerta te non præoccupet, certam quotidie expecta, libique dicito : « Tu hoc anno, hoc dic forte mo- ▾ ivTqnl- r*cr¡s : sæ crn° vive, quasi hoc die moriturus. » it bMfo Hoc documentum suis dabat S. Antonius, teste n uitn- s. Athanasio : a Cum, inquit, excitati a somno, ad rn*' vesperam nos pervenire dubitemus, cl quieti corpora concedentes dc lucis non confidamus adventu, etc., non delinquemus, aut aliqua fragili cupiditate raptabimur, ncc irasccmur quidem, ncc terrenos congregare thesauros ambiemus, quin potius metu quotidiani processus omnia caduca calcabimus. » Barlaam quoque idem docuit suum Josaphat : «Hodie, inquit, te vitam religiosam inchoasse cogita, hodie quoque finiturum : n ita Damascenus in *Histor.* ; S. Hieronymus : a Sic vive, ait, quasi quotidie moriturus, sic stude tanquam semper victurus.» S. Marcella, ait S. Hieronymus, epist. 16 *ad Principiami* « laudabat illud Platonicum, qui philosophiam meditationem mortis esse dixit; et præceptum Satyrici : *Vive memor lethi, fugit fiora.* Sic ergo vixit, ut semper sc crederet esse morituram ; sic induta est vestibus, ut meminisset sepulcri, offerens se hostiam rationabilem, vivam, placentem Deo. » Quin cl Poeta :

Omnem crede diem libi diluxisse supremum.

Zvr.xn, PATERFAMILIAS QUA HORA FUR VENTURUS ESSET, VIGILARET UTIQUE, ET NON SINERET PERFODI DOMUM suam. —Illud autem scitote, quomiah si sciret —Supplenda est hic altera ct adversa parabola» pars, qu® subinlclligitur, hoc modo : sed quia hanc horam ignorat, ncc cælcris omnibus vigilare vult aut potest, hinc fur, more suo , illa hora venit qua eum non vigilare, sed dormire putat, itaque eo dormiente domum ejus spoliat el diripit. Hunc esse sensum liquet ex Græco; hic enim in prætcrilo sic habet : « Si scivisset paterfamilias qua hora fur venturus esset, vigilasset utique et non permisisset perfodi domum suam.» Supple, *q. d.* Quia autem hanc horam nescivit, ideo non vigilavit, et permisit domum suam a Furto fure perfodi cl diripi. Hinc fur dicitur a furvo, id Hy ' est atro, quod per obscuras et atras noctes furetur, ait cx Varone Nonius.

Per furem S. Hilarius accipit zabulum , id est diabolum : « Furem, inquit, esse ostendit zabulum ad detrahenda ex nobis spolia pervigilem, ct corporum nostrorum domibus insidiantem, ut 11 incuriosis nobis el somno dedita consiliorum suorum atque illecebrarum jaculis perfodiat. Paratos igitur esse nos convenit, quia dici ignoratio intentam sollicitudinem suspens® cxpcctalionis exagitat. » Verum melius accipias Chrfstui Christum; sic enim explicat ipse Chrislus, applicans sibi hanc furis parabolain, vers, scq., dicensque :

H. Ideo et vos estote parati, quia qua nesci- Ven. n. Tis hora Filius hominis veniet ,—ad judicium, ln> tum particulare animæ vestræ in hora mortis, tum universale omnium hominum in fine mundi. Christus ergo comparat se furi, non quoad actum Car! furandi, sed quoad silentium et secretum, quo fur captat horam qua putat herum abesse vel dormire, itaque incautum clam invadit, domumque ejus perfodit ct spoliat. Simili enim modo Christus incautos ct inopinatos vocat ad mortem ct judicium. Unde *Apoc.,* cap. xvi, 15, singulos præmoncns ait : a Ecco venio sicut fur. » Et Paulus, I *Thcssal.* v, 4 : « Vos autem fratres, inquit, non estis in tenebris, ut vos dies illa tanquam fur comprehendat; omnes enim vos filii lucis estis, ct filii diei, etc. Igitur non dormiamus sicut et cætcri, sed vigilemus ct sobrii simus, n Vere dixit Sapiens : « Vita mortalium vigilia. »

Hujus scatenìi® Christi veritas, quotidiana liquet experientia. Videmus enim plcrosque homines rapi ad mortem eo tempore quo sibi sani esse videntur, ac magno animo moliuntur, ut mortem longe a se abesse putent, vitamque sibi multos annos promittant. Quare tum cx hac experientia, tum ex hoc Christi monito, contrarium facere debent, utcum sibi sanissimi videntur,mortem stare in limino domus absconditam arbitrentur, ac tum se morituros credant, cum longioris vitæ cogitationes ct spes vel a diabolo, vel a concupiscentia suggeruntur. Ita fiet ut nunquam fallat cos dies mortis incerta, neque cos ul fur comprehendat.

Ita fecero viri sapientes cl sancti in *Vitis Pa-* Exm- *trum,* lib. V, libello HI *De Compunctione,* n. 2. Ph .0'- Abbas Ammon hoc cuidam dat salutis monitum : didam, « Cogita sicut faciunt iniqui, qui sunt in carcere : illi enim interrogant homines, ubi est judex, et quando veniet ? ct in ipsa exspectatione pœnarum suarum plorant. Ita ct monachus debet semper suspectus esse ct animam suam objurgar^ dicendo : Væ mihi, quomodo habeo adstare ante tribunal Christi, el quomodo habeo ei actuum meorum reddere rationem? Si igitur semper sic meditatus fueris, poteris salvus esse. » El num. 3, abbas Evagrius : a Illud divinum, ait, horrendum alque terribile imaginare judicium. Adduc a„lps- ad medium repositam peccatoribus confusionem, quam passuri sunt in conspectu Christi el Dei, ei coram Angelis et Archangclis, Potestatibus et univorsis hominibus, sed cl supplicia omnia, ignem ælernum, vermem immortalem, tartarorum tenebras, et super hæc omnia dentium stridores, et timores, et tormenta. Addhc etiam el

bona quæ sunt justis reposita, fiduciam ante Deum Patrem ct Christum ejus l'ilium, coram Angelis et Archangelis, et Potestatibus atque omni plebo, regnum cœlorum et dona ejus, gau-
Elhf dium et requiem, » etc. El num. 4, abbas Elias ait : a Ego tres res timco : unam, quando egressura est anima mea de corpore; aliam, quando occursurus sum Deo; tertiam, quando adversum me est proferenda sententia. » Sanctæ memoria Theophylus archiepiscopus, cum moriturus esset, dixit : « Beatus es, abba Arseni, quia semper hanc horam ob oculos habuisti. » Ibidem, num. 22, senex alius hoc dat monitum : « In omni re increpa animam luam, dicendo ei : Memor esto quia te oportet Deo occurrere. » El num. 23 : « Vidit senex quemdam ridentem, ct dixit ei : Coram cœli et terra Domino rationem totius vitæ nostræ reddituri sumus, et tu rides? »

Vers. 4%. lue. xîî, 42.

4.3. Quis, putas (Græce tí; id est quisnam, quis profecto, quis utique), est servus fidelis et PRUDENS, QUEM CONSTITUIT DOMINUS SUPER FAMILIAM SUAM , UT DET ILLIS CIBUM IN TEMPORE? — Prima facie videtur hic esse hiulcum, òvxvtxz&gtgv, sive interrogatio carens responso, sed revera non est. Verba enim sic ordinanda sunt : Quis, putas, est servus, quem constituit dominus super familiam suam, ad hoc ut det illis (qui sunt in familia) cibum in tempore, fidelis ctprudens? utique is est fidelis ct prudens, qui idipsum ad quod constitutus est, præstat, qui scilicet singulis de familia dat cibum in tempore, hoc est cuique famulo ct domestico suum cibum demensum distribuit, sive ut annonam, sive ut mercedem laboris. Olim enim cum rara esset pecunia, merces famulis solvebatur per annonam. « Utraque enim, ait Chrysostomus, re opus est, ut scilicet qu® domini sunt, ad proprios usus rapiamus, et ut opportune omnia dispensemus : nam si horum alterum absit, ejus absentia alterum omnino claudicat.»

Proprie hac gnome Chrislus tangit Episcopos cl Pastores : his enim incumbit pascere Ecclesiam, quæ est familia ipsorum , imo Christi, ut singulis pabulum sacra doctrinæ pro captu cujusque distribuant : quare has in re vigilantes, æque ac prudentes el fideles sint oportet. Ita S. Hilarius : Quanquam, ait, in commune nos ad indefessam vigilanti® curam adhortclur, specialem tamen populi principibus, id est Episcopis in exspectatione adventuque suo sollicitudinem mandat. Hunc enim servum fidelem atque prudentem præposilum familiæ significai, commoda atque utilitates commissi sibi populi curantem; qui si dicto audiens, et praceptis obediens erit, id csl si doctrinæ opportunitate ct veritate infirma confirmet, disrupta consolidet, depravata convertat et verbum vitæ in æternitatis cibum alenò e famili® dispendat, » cte.

Interrogatio ista, aquis, putas,» innuit paucos esse tales servos, puta Episcopos ct Pastores, qui per omnia in cura gregis Christo sint fideles et prudentes. Unde illud S, Hieronymi: «Sacerdotes multi, sacerdotes pauci. » Et illud S. Bonifacii, apostoli Germani® ct martyris : « Olim sacerdotes aurei celebrabant in vasis ligneis; nunc sacerdotes lignei celebrant in vasis aureis.» Ita Titus Bostrenus in *Lwæ* xn, 43 : «Non ignorans, inquit, dixit : Quis, putas, est? sed ut quod rarum est ct multo honore dignum demonstraret. » Unde sequitur :

4G. Beatis ille servus, quem cum vexerit dominus EJUS, INVENERIT SIC FACIENTEM, — assidile scilicet et continuo usque ad mortem diemque judicii particularis, ct consequenter universalis, ut scilicet cuique fideli Ecclesiæ suæ congruum cibum , id est doctrinam ct sacramenta, præsertim Eucharistias, ad alendam in fide ct pietate animam tempore opportuno distribuat. «Beatus» ergo est Episcopus, qui id præstat, quia non tantum ob suam sanctitatem coronam justitiæ a Christo accipiet, sed ct tot coronas nanciscctur, quot fideles in eadem aluit ct promovit, juxta illud *Daniel,* cap. xn : « Qui ad justitiam erudiunt multos, fulgebunt quasi steli# in perpetuas æternitates. » Unde Christus causam cur beatus sit critque, subdit dicens : Ven. m. Mixes

47. Amen (id est in veritale, vere ct certo assevero, etc.) dico vobis, quoniam (quod) SUPER OMNIA BONA SUA CONSTITUET EUM. — Alludit ad servum qui ob meritum, quo familiam heri fideliter ct prudenter rexit, meretur ab eo exaltari, ac omnibus ejus bonis pratici, ut iis cum hero quasi consors ct socius, et pene æqualis fruatur, uti Joseph a Pharaone præpositus fuit Ægypto, ut reipsa (et si non nomine) esset rex Ægypti, Gen. XLi, 40. Simili enim modo Deus beabit ct exaltabit prudentes ct fideles Episcopos, qui fideles suos bene rexerint ct direxerint ad æternam salutem, ut cos majori gloria donet, quam fideles privatos, adcoque cos non tantum illis praficiat, sed ct faciat cœli ac terne lotiusque mundi reges et dominos. Ita Remigios : « Bonos auditores , ait, faciet discumbere, ut Lucas dicit, bonos pradicatores super omnia bona constituet; magnaenim distantia ut meritorum, ita ct pramiorum.» El Orígenes : «Conrcgnabit, ait, cum Christo, cui omnia Pater tradidit. » S. Hilarius : « Super omnia bona constituetur, inquit, id est in Dei gloria collocabitur, quia niliil sit ultra quod melius sit. » Hoc est quod dicitur Apec, iv, 10 : « Procidebant viginii quatuor seniores (Prielati et Episcopi) ante sedentem in throno, et adorabant viventem in sæcula sæculorum, ct mittebant coronas suas ante thronum,» dicentes Agno, id est Christo, ut ait cap. iv: «Fecisti non Deo nostro regnum et sacerdotes, et regnabimus nuper terram.» Vide ibi dicta. Quod de Episcopo dixi, applica cuilibet patrifamilias; hic enim domi suæ est quasi Episcopus, ut ail S. Augustinus, æque ac fidelis ouisque sui ipsius.

Vm. 4T. 4ur. xh, U.

Gloria sancto- mm Eo» Ccoorum.

r.... f ? in rila S. Am.indi, qui tempore Dagoberti, regts Francorum, fuit Episcopus Trajectensis, claruilqueanno Domini 870, acGaudenses, Sclavos, Vascones multosquo alios ad Christum convertit, narratur quod ea ipsa hora, qua vita functus est, apparuerit S. Aldcgundi in gloria circumdatus turba albatorum, cumque illa nesciret quidnam hæc significarent, audivit ab angelo: Vir Dei Amandus, gloriosus ad gaudia cœlestia pcrtransit. Turba albatorum sunt illi, qui per instantiam praedicationis ejus ascripti sunt cœlo, ac proinde ruper eos ipse princeps in œternum apparebit. Nam ejus discipuli illustriores fuere S. Landoaldus, S. Bavo,S. Amantius,S.Gertrudis, S. Mauronlus, S. Andreas, S. Florebertus pluresque alii. Ita habet ejus Vita apud Surium, die 6 februarii.

SUPER OMNIA BONA SUA CONSTITUET EUM. — Orœce, super *omnia quæ ipsius sunt,* ut vertit Syrus. « Bona» Dei sunt duplicia, scilicet *primo,* externa et creata, ut cœlum, terra omnesque creatur® iis contcnt® : ita Orígenes; *secundo,* interna et increata, ut sunt immensa ejus majestas, bonitas, suavitas, sapientia, potentia, honor, gloria cætcraque ejus attributa, tum essentialia, tum personalia, uti sunt paternitas, filiatio et spiratio Spiritus Sancti. Deus enim est oceanus, uti rerum, ita honorum omnium ; super utraque constituet Deus fidelem servum, puta Episcopum et Pastorem, quia faciet cum quasi dominari, non tantum creaturis omnibus, sed et bonis omnibus immensis et infinitis qu® Deus in se continet, ut cum Deo ipsis fruatur, beetur ct glorificetur in œternum. Si enim Jacob luctans cum Angelo Dei, cumque valentem vincens, dictus est Israel, id est dominans Deo, *Genes,* xxxu, 28; mullo magis beati Episcopi sua virtute vincentes quasi Deum, vocabuntur eruntque Israeles, id est dominantes Deo, « ut ælerna hæc præmia habeant, tum pro sua vita, tum pro gregis custodia , ▮ ait Rabanas : quia enim ipsi recte præfuerunt gregi Dei, hinc meriti sunt, ut bonis Dei, ipsiquo quasi Deo, ab ipso Deo per miram ejus dignationem, suo quodam modo præficerentur ; Dotis enim seipsum tradit iu possessionem ct peculium, juxta illud : u Dominus pars luereditatis mero el calicis mei, » *Psaltn.* xv.

Tm. ‹▮ / .‹. xn. 48. Si AUTEM DIXERIT MALUS SERVUS ILLE (id CSt hujusmodi, constitutus scilicet ali hero super familiam suam) in coude suo : Moram facit Dominus meus *ENiHE. — *q. d.* Si cogitarit Episcopus : longe a mu abest dies mortis et judicii, quare utar et abutar vita ct officio meo ad omnem luxum et ambitionem. Undo explicans, subdit :

Ver». 19 49. Er COLI ERIT PERCUTERE CONSERVOS SUOS, MANDUCET AUTEM ET BIBAT CUM EBRIOSIS, — id CSt ebrietati deditis; Græca, *cum ebriis.* « Percutere,» scilicet injuste. Nam, ut ait Auctor *Imperfecti:* • Qui propter justam causam percutit, etiamsi percutiat, percutere tamen non videtur. Sicut enim justa ira non est ira, sed diligentia; sic justa percussio non est percussio , sed correclio, n uti pater et præceptor perciiliunt et flagellant suos filios el discipulos, ut corrigant.

Indicat hic Christus Prolatorum duo esse capitalia vitia, ex quibus «eleni omnia scaturiunt, scilicet audaciam imperiosam et tyrannicam, ac cupiditatem sive studium voluptatum, gul® ct luxuri®. Hoc est quod Pastores et Episcopos admonet S. Petrus, *epist.* 1, cap. v, 2 : « Pascite qui in vobis est gregem Dei, providentes non coacte, sed spontanee secundum Deum, neque turpis lucri gratia, sed voluntarie, neque ut dominantes in cleris, sed forma facti gregis cx animo. Et cum apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcescibilem glori® coronam. » Vide ibi dicta. nuoaptVl'*17* tilix

50. Veniet Dominus servi illius in die qua non v¿n.*-0. SPERAT , ET HORA QUA IGNORAT. — «Non Sporal, » ¡(1 «'• est non putat, non timet ; Græce eù id est non exspectat. Sic Virgilius, l *iïneid. ;*

At sperate (id est, timete) deos me.iorcs fandi atque nefjuli.

Et lib. IV ;

Hunc ego si potui tantum sperare (timere) dolorem.

51. Et dividet eum, partemque (sortem et con- vTM.si. ditionem) ejus ponet cum hypocritis ; illic erit r-„r FLETUS ET STRIDOR DENTIUM. — PIO U **dividet,** » '° Græce est Ixot^-wu, id est dissecabit, scilicet animam a corpore in morte et post mortem, aniinam tradendo gehenn® et dæmonibus, corpus sepulcro et vermibus, u Dividet, ait S. Hieronymus, non quod gladio cum disscoet, sed quod a Sanctorum consortio eum separet,» *q. d.* Christus talem Episcopum, non solum ab officio suo amovebit, sed et separabit a consortio Beatorum ct Angelorum, codi ct Dei, ac tradet diabolo jugiter num damnatis cruciandum in inferno.

Cum hypocritis, — id est cum pigris servis, qui quasi hypocrit® ad oculum domini serviunt, alias otiosi : nam extra oculos heri positi, vacant somno et poculis, ideoque mittendi sunt in ergastulum inferni, ubi est locus pigrorum. Sic passim in Proverbiis « hypocrita » significat impium , qui pigre Deo, sed fervido suis cupiditatibus servit, ut ibi dixi. Alludit ad illud *Job.* xx, 29 : « Hæc est pars hominis impii a Deo. » Et cap. vm, 13 : *a* Spes hypocri'æ peribit. » Et cap. Xia, 16: «Non enim veniet in conspectu ejus omnis hypocrita.» Et *Isaice* xxxni, 14 : u Conterriti sunt in Sion peccatores, possedit tremor hypocritas : quis poterit habitare do vobis cum igne devorante ? quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis? »

Probavit Christus cuique fideli semper esse vigilandum, ut per bona opera se paroi ad certum Domini ad judicium adventum, eo quod dies ejus sit incerta, ne illa ipsum incautum et Gni-pw ’ ›-r ','i

imparatum obruat, cum certo damnationis periculo. Probavit id *primo,* vers. 37, exemplo diluvii, quod sub Noe omnes inopinato submersit; *secundo,* vers. 43, per parabolam heri qui vigilat, ut furem noctu el clam irrepentem repellat; *tertio,* vers. 45, per parabolam servi fidelis et alterius infidelis, quorum ille amplum a domino recepit præmium , hic acre supplicium ; *quarto,* cap. seq., vers. **I**, per parabolam virginum prudentium, quæ acceperunt oleum in lampadibus; *quinto,* ibidem vers. l **1**, per par ibolam talentorum, quæ herus in servos distribuit, ac cum eis strenue negotiantes gloriose remunerat, pigros vero el olíanles plectit,

CAPUT VIGESIMUM QUINTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Pergit Christus fideles monere ct stimulare ad assiduam vigilantiam et bonorum operum studium, trt s-wper *sint parati ad incertum ejus adventum diemque judicii, ut patet ex vers.* 12, *et ex tap. prieccd., vers.* 42. *Quot irta primo, inducit parabolam decem virjinum, quinque fatuarum et quinque prudentium, quarum illœ carentes oleo exclusa: sunt a nuptiis sponsi, ha: vero admissa:, quia oleum habebant in lampadibus. Secundo, vers.* 14, *inducit parabolam talentorum, qum herus famulis suis distribuens ad negotiationem ct lucrum, rediens deinde ab cis exegit, ac negotiosos pra-miis, pigros ct otiosos suppliais affecit. Denique, vers.* 31, *rem ipsam aperit, totamque judicii extremi ideam, ac sententiam tam* fn *impios, quam in pios ferendam, oculis subjicit.*

Ultima hæc fuere Christi monita, ideoque pragnantia et efficacia : nan post biduum captus et occisus est, ut patet cap. xxvi, *vers.* 2. *Dixit ergo hæc Christus feria tertia, sive die martis, cum sequenti feria quinta Eucharistiam instituit, et feria sexta crucifixus est. Vide* Ghronotaxin.

1. Tunc simile erit regnum cmlorum decem virginibus, quæ accipientes lampades suas, exierunt obviam sponso et sponsæ. 2. Quinque autem ex eis erant faluæ, et quinque prudentes ; 3. sed quinque faluæ, acceptis lampadibus, non sumpserunt oleum secum ; 4. prudentes vero acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus. 5. Moram autem faciente sponso, dormitaverunt omnes et dormierunt. G. Media autem nocte clamor factus est : Ecce sponsus venit, exite obviam ei. 7. Tunc surrexerunt omnes virgines illæ, et ornaverunt lampades suas. 8. Faluæ autem sapientibus dixerunt : Date nobis de oleo vestro, quia lampades nostra extinguuntur. 9. Responderunt prudentes, dicentes : Ne forte non sufficiat nobis et vobis, ite potius ad vendentes, et emite vobis. 10. Dum autem irent emere, venit sponsus; et quæ paratæ erant, intraverunt cum eo ad nuptias, el clausa est janua. 11. Novissime vero veniunt et reliquæ virgines, dicentes : Domine, Domine, aperi nobis. 12. At ille respondens, ail : Amen dico vobis, nescio vos. 13. Vigilate itaque, quia nescitis diem, neque horam. 14. Sicut enim homo peregre proficiscens, vocavit servos suos, et tradidit illis boi.a sua. 15. El uni dedit quinque talenta, alii autem duo, alii vero unum, unicuique secundum propriam virtutem, et profectus est slatini. 10. Abiit autem qui quinque talenta acceperat, el operatus est in eis, et lucratus est alia quinque. 17. Similiter el qui duo acceperat, lucratus est alia duo. 18. Qui autem unum acceperat, abiens lodit in terram, el abscondit pecuniam domini sui. 19. Post multum vero temporis venit dominus servorum illorum, et posuit rationem cum eis. 20. Et accedens qui quinque talenta acceperat, obtulit alia quinque talenta, dicens : Domine, quinque talenta tradidisti mihi, ecce alia quinque superlucratus sum. 21. Ait illi dominus ejus : Euge, serve bone et fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam; intra in gaudium domini lui. 22. Accessit autem et qui duo talenta acceperat, el ait : Domine, duo talenta tradidisti mihi, ecce alia duo lucratus sum. 23. Ail illi dominus ejus : Euge, serve bone et fidelis, quia super pauca fuisli fideli», super multa le constituam ; intra in gaudium

domini tui. 24. Accedens autem et qui unum talentum acceperat, ait : Domine, scio quia homo durus es, metis ubi non seminasti, ct congregas ubi non sparsisti; 25. et timens abii, ct abscondi talentum tuum in terra : ecce habes quod tuum est. 2G. Respondens autem dominus ejus, dixit ei : Serve male et piger, sciebas quia meto ubi non semino, et congrego ubi non sparsi : 27. oportuit ergo te committere pecuniam meam nummulariis, et veniens ego recepissem utique quod meum est cum usura. 28. Tollite itaque ab eo talentum, et date ei qui habet decem talenta. 29. Omni enim habenti dabitur ct abundabit; ei autem qui non habet, et quod videtur habere, auferetur ab eo. 30. Et inutilem servum ejicite in tenebras exteriores : illic erit fictus et stridor dentium. 31. Cum autem venerit Filius hominis in majestate sua, et omnes angeli cum co, tunc sedebit super sedem majestatis suæ; 32. cl congregabuntur ante cum omnes gentes, et separabit eos ab invicem, sicut pastor segregat oves ab hædis ; 33. ct statuet oves quidem a dextris suis, hædos autem a sinistris. 34. Tunc dicet rex his qui a dextris ejus erunt : Venite, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi : 35. esurivi enim, et dedistis mihi manducare ; sitivi, ct dedistis mihi bibere ; hospes eram, ct collegistis me ; 3G. nudus, et cooperuistis me; infirmus, et visitastis me; in carcere eram, ct venistis ad me. 37. Tunc respondebunt ci justi, dicentes : Domine, quando te vidimus esurientem, ct pavimus te; sitientem, et dedimus tibi potum? 38. quando autem te vidimus hospitem, et collegimus te; aut nudum, et cooperuimus te? 39. aut quando te vidimus infirmum, aut in carcere, et venimus ad te? 40. Et respondens rex, dicet illis : Amen dico vobis, quandiu fecistis uni cx fratribus meis minimis, mihi fecistis? 41. Tunc dicet et his qui a sinistris erunt : Discedite a me, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus. 42. Esurivi enim, et non dedistis mihi manducare; sitivi, ct non dedistis mihi polum; 43. hospes eram, et non collegistis me; nudus, et non cooperuistis me; infirmus et in carcere, et non visitastis me. 44. Tunc respondebunt ei et ipsi, dicentes : Domine, quando te vidimus esurientem, aut sitientem, aut hospitem, aut nudum, aut infirmum, aut in carcere, et non ministravimus tibi? 45. Tunc respondebit illis dicens : Arnen dico vobis : Quandiu non fecistis uni de minoribus his, nec mihi fecistis. 4G. Et ibunt hi in supplicium ætemum : justi autem in vitam æternam.

Vfr». I. **1.** Tunc simile erit regnum coelorum decem **VIRGINIBUS, QUÆ, ACCIPIENTES LAMPADES SUAS, EXIE-**

Pinbo. **IUM OBVIAM SPONSO ET SPONS.R. —TÒ «Sponsæ n** non habent Græca, nec S. Chrysostomus, Theophylaclus, Euthymius; legendum tamen est cum Romanis,Syro, Origene, Hilario ctS. Augustino, *epist.* 120.

Tunc .— Cum scilicet inopinato redibo ad judicium, ut omnes pro meritis dijudicem, premierà vel puniam.

Regnum coelorum. — Id csl Ecclesia militans, quæ tunc futura csl triumphans; *q.* d. Tunc similiter agetur cum fidelibus Ecclcsire, perinde ac si decem virgines pararent se ad festum nuptiale, etc. Licet enim reprobi, utpote jam damnati in gehenna non amplius sint membra Ecclcsiæ, tamen quia in hac vita fuerunt ejus membra, ideo ut talia hic inducuntur ut judicentur, sed ita ut per sententiam judicis ab Ecclesia excludantur et in tartarum relegentur. Infidelium hic non fit mentio : «Quia qui non credit, jam judicatus est, » *Joan,* tu, 18.

Nota : olim uti et nunc sponso honoris causa addebantur comites juvenes egregii ct ornati, sponsas vero virgines eæque sæpe dcccin numero. Porro, nuptias celebrabant noctu : quocirca sponsus vespere adibat domum sponsæ, ubi honorifice ct laute a parentibus sponsie exceptus, inde sponsam in ædes suas, aut, si ilice anguste* forent, in amplam convivii nuptialis domum deducebat, ibique nuptias celebrabat ct consummabat; juvenes autem et virgines utrique adventanti honoris causa obviam prodibant, proferentes taedas pronubas, præsertim cx spina alba, casque quinque, teste Plntarcho in Problem. Vide Alexandrum ab Alexandro, lib. II *Genial.,* cap. v, ct ibi Tiraquellum ac Salmeronem hic, tomo VII, cap. xxxviii. Judæi autem non videntur olim habuisse usum cene ad lumina, ccrcarumque Ledarum, sed olei. linde in Scriptura crebro est mentio lampadarum et lucernarum , nulla candelarum, imo in candelabro templi erant lucernai cum oleo, non candelæ ex cera vel sebo.

spw- •? ‖ '•* <hU.

Jam nt parabolam parliculalim applicem et explicem, sponsus csl Christus, sponsa est Ecclesia, cujus in hac vita aguntur sponsalia, sed in futura resurrectionis gloria erunt ætcrnæ nuptiæ. Virgines sunt omnes fideles, sive Christiani, quia fido sinceri et integri, juxta illud Pauli : a Despondi vos uni viro virginem castam exhibere Christo,» II Cor. xi, 2, ubi plura hac do ro dixi.

Porro S. Chrysostomus, Thcophylaclus, Euthymius, S. Augustinus cl S. Gregorius, per virgines accipiunt solas el omnes quæ vere et proprie virgines sunt; sed hoc arctius est pr® scopo et mente Christi, qui per virgines intelligit omnes fideles, ul dixi. Recte tamen Ecclesia in Officio divino hæc adaptat virginibus, quia illæ hic grammatice nominantur, cl ad litteram præ cæleris significantur. Ha Jansenius, Maldonatus et alii. Hinc B. Anatolia, desponsa Aureliano, vidit angelum sibi inclamantem : « 0 virginitas, quæ morte non vinceris. 0 virginitas, quæ non in operibus tenebrarum, sed semper in lumine versaris, etc. Virginitas purpura regalis est, quam qui induit, reliquis fit erninentior. Virginitas gemma est pretiosa. Virginitas thesaurus est regis immensus. Huic fures insidias tendunt. Hanc tu evigilans custodi sollicite ; quantumque Io plus habere cognoscis, instantius custodi, ne perdas. » Quibus verbis ipsa incitata generosum pro virginitate obiit agonem. Ila Ado in *Martyrol.,* ad diem 29 decembris.

Decem numerantur, quia denarius multitudinis et universitatis est symbolum, ac familiaris est S. Scripturæ ob decalogum legis divinæ, ut patet *Gen.,* cap. xxxi, vers. 7; LevíL, cap. xxvi, vers. 26; *Num.,* cap. 22, vers. xiv. Ila Orígenes, S. Hieronymus ct alii.

Arithmetica et symbolica ratio liquet ex Platone, lib. V *Dc Legibus,* ubi docet solere quinque amicos el quinque amicas convocari ad convivium nuptiale, eo quod quinarius sil numerus compositus cx primo pari, puta cx binario, ct ex primo impari, puta ternario (nam duo et tria faciunt quinque), ideoque apposite significat conjunctionem maris et féminin, quæ fit in nuptiis sponsi et sponsæ.

Quæ accipientes (Græce id est cum accepissent) lampades suas — nuptiales a accensas, inquit Orígenes, sed ad tantum iter obviam exeunti sponso oleum non acceperunt, ut eas perpetim accensas conservarent. » a Nam quæ lampades suas queruntur extinguí, ostendunt eas ex parte lucere, » ail S. Hieronymus.

Porro, in Scriptura *lappidim* › id est lampades, vocantur faces et tædæ. Hæ enim in nuptiis noctu praeferuntur sponso et sponsæ, quia hæ resistunt aeri et ventis, cum lampades, id est Lamp- lucero® statini iis exlinguantur. Ilie (amen fuere ciani lampades proprie diche, quia olei fit mentio, atque hæ sunt virginum, sicut tædæ virorum. virgfc Unde Virgilius, *Ecloga* IV :

Mopse, noxas incide Dees, tibi ducitur uxor. ruax*

Idem, lib. IV *Æneid. :*

SI nou pcrtœsunQ thalami tædæque fuisset.

Martialis, lib. XII

Praeluxere ficca, velarunt flammea vultus.

Catulus, in *Epithalamio Manlii ct Julia:,* ubi ait :

Pelle humum pedibus, manu spineam quate tedam.
Tollite, o pueri, taces.

Plinius, lib. XVI, cap. xviu, sic ait : a In eosdem ritus comitatur ct spina, nuptiarum facibus auspicalissima , quoniam inde fecerint pastores qui rapuerunt Sabinas, ut auctor est Massurius : nunc facibus carpinus et corylus familiarissimae. » Plura vide, si libet, apud Alexandrum ab Alexandro, Tiraquellum, Ciacconum, ac fuse docleque apud Brissonium, lib. *De Ritu nuptiarum.*

2. Quinque autem ex eis erant fatum, et quin- vezi l que prudentes. — «Fatuæ,» quia imprudenter el stulte egerunt : nam cum obviam irent sponso cum accensis lampadibus, neglexerunt oleum necessarium ad fovendum lumen lampadarum ; unde lampades earum exlinctæ fuere, et ipsæ confusa; sine lumine in tenebris occurrerunt sponso : prudentes vero acceperunt oleum; unde accensas semper tenuere lampades, cum cisque sponso obviavere : prudenter ergo se gesserunt. Hinc sequitur :

3. Sed quinque fatua, acceptis lampadibus (ac- vm.3. censis), non sumpserunt oleum secum :

4. Prudentes vero acceperunt oleum ln vasis v<«. l suis (oleariis) cum lampadibus. —*Primo,* S. Hioronymus et Hilarius per «virgines » accipiunt u omnes homines; per «fatuas, » Judæos et hærelicos; per «prudentes, « Christianos.

Secundo, cx adverso S. Chrysostomus ct alii secucd* jam citati solas proprie dictas virgines accipiunt : ex quibus prudentes sunt, quæ cum virginitate habent oleum charitatis, exercendo opera misericordiæ; fatuæ, quæ hoc oleo carent.

Tertio, Lyranus : «Virginesprudentes, inquit, Tertio, sunt contemplativi ct religiosi, qui habent oleum charitatis et rectæ intentionis, qua uni Deo placere student; fatuæ vero sunt qui oleo hoc carent , ac vanam hominum laudem et gloriam aucupantur. »

Quarto cl genuine, « virgines n sunt quilibet Quarto, fideles; «prudentes, » illi qui habent fidem cum et operibus misericordiæ, charitatis aliarumque *** virtutum; «fatuæ,» qui solum fidem habent sine bonis operibus. Ita Origencs, S. Hilarius, Applica- Auctor *hnperfccti.* Unde harum lampades cx- tiolotiu> tinguntur, imo ut Syrus vertit, *extinctæ sunt,* juxta illud Jacobi, cap. n : «Fides sine operibus

mortua est. » Lampas ergo est mens fidelis, sive ipsa fides, ut volunt S. Hieronymus, Hilarius, Orígenes; oleum sunt bona opera, sino quibus fides est mortua et quasi extincta, cum iis vero viva et accensa ; lux sive ardor lucernarum est charifas, luee enim alitur studio bonorum operum, sicut flamma lampadarum alitur oleo ; vas est conscientia vel anima fidelis : atque hac de causa moribundis candelam ardentem in manus damus, significantes vel optantes ut habeant fidem cum operibus, ut quasi sponsæ cum lampade accensa Christo Domino, quasi sponso, decenter digneque occurrant.

Symbolice ct physice, nuper Philosophus quidam Gcnuæ scripsit librum de hac Christi parabola, in quo illam sic explicat : «Beatiludo , ait, consistit in hoc, quod sponsus copuletur sponsæ, id est intellectus agens patienti, post intellectionem omnium rerum materialium , admissis quinque prudentibus virginibus, id est quinque sensibus internis habentibus lampades, id est sensoria organa in cerebro, el oleum, id est objecta rerum sensibilium, exclusis quinque fatuis, id est quinque sensibus externis non illustratis, propter objectarum rerum absentiam. »

Verum hæc sunt acumina philosophica, quæ longe absunt a mente Christi, ac cxGnosticorum somniis manarunt, leste Tertulliano, lib. *Dc Anima*, cap. xxvin,ubi sic ait: alline enim arripiunt (Gnostici ex ideis Platonis) differentiam corporalium sensuum et intellectualium virium, quam etiam parabolæ decem virginum attemperant, ut quinque stultœ sensus corporales figuraverint, stultos videlicet, quia deceptui faciles ; sapientes autem intellectualium virium notam expresserint, sapientium scilicet, quia contingentium veritatem illam arcanam ct supernam , et apud pleroma constitutam, hæreticarum idearum sacramenta : hoc enim sunt ct w h ;, ct gcnealogiæ illorum. »

Tett.s. 8. Moram autem faciente (Grace xpov&rrc;, id est tardante) sponso, dormitaverunt omnes et dormierunt. — Mora Christi sponsi est tempus pœnitentiæ el bonorum operum, quod singulis in hac vita concedit, ideoque differt mortem diemque judicii; dormitare est mori, dormire est mortuum esso; 7. *d.* Dum differt Christus diem judicii, inierim fideles sensim mori coeperunt, ac tandem omnes mortui sunt. Ita S. Hilarius : a Mora sponsi, ail, pœnitentiæ tempus est, exspectantium somnus, credentium quies est, et in pœnitentiæ tempore mors temporaria universorum. »

Text. i. 6. Media autem nocte, clamor factus est (Arabicus, *mediata* est *nox, et exclamavit vox,* emissa a præeuntibus sponsi comitibus, dum is ex domo sponsæ deducens illam, domui suæ appropinquavit) : Ecce sponsus venit, exite obviam ei. — Clamor hic significat tubam Archangeli suscitantis mortuos e sepulcris, de quo cap. præced., vers. 31. Ila Orígenes, S. Chrysostomus, Hieronymus ct alii.

Huc alludens S. Laurentius Justinianus, pri-S. Li* mus Patriarcharum Venetorum , jam moriturus : « Hactenus, inquit, filii, per jocum res acta est. niu. jam serio agitur. Prope est sponsus, eundum ei obviam. » Et sublatis in cœlum oculis : a Venio, ait, ad te, bone Jesu, etc. Hunc diem semper ante oculos habui : tu scis, Domina» ac mox hilari mente et vultu purum Deo spirit un reddidit , obviam iturum Christo in cœlum. Ita habet Bernardus Justinianus ejus cognatus, testis oculatus, in Vita ejus, cap. x ct sequent., quæ apud Surium extat tom. I.

Porro, cx eo quod clamor hic dicitur factus amodia nocte,)) S. Chrysostomus, S. Hieronymus et Eulhymius probabiliter opinantur secundum Christi adventum ad judicium fore media nocte , ut homines inopinatos ct dormientes obruat, ideoque, cap. præced., monuisse nos ul jugiter vigilemus, adeoque S. Hieronymus asserit hanc esse traditionem Apostolicam, atque ea dc causa in Paschate olim, populum ante mediam noctem ex Ecclesia dimittere non licuisse, quia Christus sicut olim tempore mediæ noctis in Ægyptum ad cœdem primogenitorum ac liberationem Hebræorum venit, *Exod.* xi,4,etSa-*pient.* xvi», 14, ita pariter eadem ad judicium An jndb universale venturus crederetur. Verum hæc res dumo ,◊ incerta est; unde alii æque vel magis probabi-lu bfl? liter censent Christum mane venturum ad judicium; ipse enim est pater lucis, ac judicium palam in luce spectante toto mundo peraget, ne quis in tenebris fuco, illusioni, fugæ, aut latibulo sit locus. Ita Franciscus Suarez, HI *part.*, tom. II, disput. L, sect. 10. Quod ergo ait « media nocte, » per catachresin idem est quod inopinate, inexspectate, hominibus non cogitantibus et quasi dormientibus, veniet Christus judex. Ita Orígenes, S. Hieronymus et Chrysostomus. Rursum nocte vel sub auroram insonabit tuba Archangeli, fictque resurrectio, ac mox Christus ipso mano descendet ad judicium.

7. Tunc surgerunt omnes virgines illorum, ETVert.7. ornaverunt lampades suas. —*q. d.* Ad clamorem et tubam Archangeli, omnes fideles resurgent ct solliciti erunt qua mente et conscientia pergant ad judicem Christum, scilicet, ut ait Auctor *Imperfecti* : a Aspicient et discutient fidem suam, considerabunt opera sua, interrogabunt conscientias suas;» quia, ut dicit S. Augustinus, serm. 23 *Dc Verbis Domini,* a Nihil aliud est, cœperunt aptare lampades suas, quam pararo Deo operum suorum reddere rationem.» S. Hilarius vero, cap. xxvu *in Matth.* : a Lampadum assumptio, ait, animarum est reditus in corpora, carumque lux, conscientia boni operis elucens, quasi vasculis corporum continetur. »

Hoc lucernarum per visionem symbolo mar- iirrv tyrii omen a Deo accepere S. Montanus ejusque

Loinin unit) iii. sodi martyres, discipuli S. Cypriani, ut habent rorum acta apud Surium ad diem 24 februarii : quidam enim ex eis, cui nomen Reno, «in somno vidit produci singulos, quibus prodeuntibus lucernæ singulas proferebantur; cujus autem lucerna non praecesserat, nec ipse sequebatur. El cum processimus nos cum lucernis nostris, expergefactus est; el ul nobis retulit, ladati sumus, fidentes nos cum Christo ambulare, qui est lucerna pedibus nostris , et sermo Dei, el continuo rapii sumus ad procuratorem, etc.» Hæc ibi ad verbum.

Ven. 8. 8. Fatuæ (Arabicus, *insipientes)* aliim **SAPIENTIBUS DIXERUNT** : DaTE **NODIS DE OLEO VESTRO, QUIA** lampades nostre extinguuntur. — Perlinet hoc ct sequentia ad emblema parabolæ; nam quoad rem per eam significatam , reprobi in die judicii non petent oleum bonorum operum ab electis, nipote scientes cos id sibi tunc non daturos, ncc dare posse; lune enim quisque judicabitur ab operibus quæ gessit in hac vita ante mortem. Inducitur ergo hoc emblema, ut per illud notetur et culpetur sera reproborum pernitentia, qui post mortem videntes terribile sibi Dei judicium ct damnationem imminere, sero dolebunt se in hac vita fuisse negligentes in studio virtutum, ac tum optarent se fuisse diligentes, sed frustra, quia ncc opera, nec opem electorum sibi polerunt comparare. Tunc enim nec tempus erit operandi, ncc auxilium, aut subventio, vel oratio Sanctorum eis prodesse poterit, imo, ut ait Auctor *Imperfecti,* in tam horrendo judicio nemo erit qui sibi satis confidat, satisque bonorum operum habere videatur.

Quia lampades nostra extinguuntur. — Jam revera erant extinctæ, quia mortui erant ipsi in statu peccati mortalis, ideoque non cœlo, sed tartaro a Christo adjudicandi. Dicunt tamen, aextinguuntur, » quia in hac vita mentes eorum hominibus exterius per communem veræ fulci professionem, ct communionem Sacramentorum Speciemque honestœ vilæ ardere videbantur ; sed tunc, in morto scilicet et judicio, iis omnibus evanescentibus, videbunt illas extinguí, ac omnem speciem et spem virtutis et salutis deperire. Ita S. Augustinus, serin. Î3 De Vertis *Domini :* « Antequam, inquit, dormirent virgines ill®, non est dictum quia oxtinguebantur lampades earum : quare tunc ardebant? quia non deerant laudes hominum; at coram sponso, id est Nidico Christo, extinguontur, quia Christm aiuminabit abscondita tenebrarum, el manifestabit consilia cordium,et tunc laus erit unicuique a Deo,» I Cor. iv, 5, non ab hominibus; pigris vero et reprobis summa eril confusio. Undo addii S. Augustinus : « Quorum facta aliena laude fulciuntur, eadem subtracta deliciunt,» hoc est a extinguuntur. »

Cliaiíta-th oleum lout boni opua. Vox aextinguuntur,» significat charilatcin, qua* est flamma lampadarum, id est mentium, ali bonis operibus velul oleo ; nude, iis subductis, extinguí, limi quia multa opera virtutum sunt a Deo præcepta , uti sunt omnia quæ continentur in Decalogo : si quis antem non impleat id quod preceptom est a Deo, sed illud violet, perdit Dei gratiam ct charitatem ; tum quia chantas sine exercitio bonorum operum marcet et languet, fitque torpida, pigra et ægra : unde facile, tentalione aliqua pulsante, horno labitur in peccatum mortale, quo charitas deperditur. Vis ergo assecurare tibi Dei gratiam, irno augere Dei amicitiam et charitatem? incumbe assidue bonis virtutum operibus ; hisce enim continuo nutritur, roboratur, crescit, augescit charitas.

9. Responderunt prudentes, dicentes : Ne forte *Vm.9.* non sufficiat (Arabicus, *non est nobis um quoi sufficiat)* nobis et vobis ; ite potius ad vendentrs, et emite vobis. —Emblema est, ul dixi, pertinens ad elegantiam parabolæ, significans electos in die judicii non flectendos miseria reproborum, nec cos ullo modo adjuturos, imo nec adjuvare posse, quin potius tacite eis exprobraturos, quod tempus præsenlis vilæ datum a Deo ad bene operandum neglexerint. Unde S. Augustinus, serin. 23 *Dc Verbis Domini:* « Non consulentium, inquit, sed irridentium est ista responsio ; non enim sapientes de suo erant, sed illa in illis erat sapientia, de qua scriptum esl,Prov. i, 24 : *Quia vocavi, ct renuisti, etc.; ego quoque in interitu vestro ridebo et subsannabo, cum vobis id quod timebatis. advenerit.* Et S. Hieronymus hic: a Non possunt, inquit, in die judicii aliorum virtutes, aliorum vitia sublevare. » Addit Glossa Interlincaris : « Non avaritia hoc dicunt, sed timore, quia in illo die testimonium cujusque vix sufficiet sibi, nedum sibi et proximo. » Rursum, *q. d.* a Modo videamus quid vos adjuvent, qui vobis humanas laudes vendere consueverant. » Hæc Interlineaos ex S. Gregorio, hom. 12 tn *Evang.,* qui addit : « Venditores quippe olei adulatores sunt. Qui enim accepta qualibet gratia, vanis suis laudibus nitorem gloriæ offerunt, quasi oleum vendunt. De quo profecto oleo Psalmista dicit : *Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. »*

10. Dum autem irent emere, venit sponsus; et Ven. to. **QUÆ PARATA ERANT, INTRAVERUNT CUM EO AD NUPTIAS** (Syrus, m *domum chori;* in nuptiis enim sunt chori cantantium et tripudiantium), et clausa est janua. — Emblema hoc quoquo est, significans in hae vita bene agendi, poenitendi et me- Trapn* rendi esse tempus ; hoc vero claudi in morte (tunc enim « in ictu oculi clauduntur omni¿i »} et clansum fore m die judicii : « Non enim post judi- u. cium patet precum aut meritorum locus,» ait S. Augustinus. El S. Hieronymus : « Excesserat, ait, emendi tempus, nec adveniente die judicii locus erit pœnitentiæ. » El Orígenes : « Qui, inquii, (¡uando debuerant utilia discero, neglexerunt, in exitu vite dum discere volunt, comprehenduntur u morte.» Additque : « Vendentes sunt doctores;

emptio est acceptio; pretium, perseverantia, amor discendi et diligentia. » Porro, quia apud homines nuptiale gaudium est summum, hinc illi comparatur *caelestis* electorum felicitas. Unde S. Hilarius: « Nuptis, ait, immortalitatis assumptio est,» ubi, ait Interlinearis, anima Verbo Dei copulatur quasi Sponso.

s Audi quid de S. Opportuna abbatissa narret
nV «'' Adelinus episcopus, in ejus Vita, apud Surium,
» r>Mi- dic 22 aprilis : « Cum S. Opportuna graviter ægro-
(arvt› aj cam venerunt SS. Cæcilia ct Lucia, ad
quas illa blando sermone : Avete, sorores Cecilia et Lucia, quid præcipit ancillæ suæ omnium regina virgo Maria? Expcct.it, inquiunt illae, adventum tuum in cœlo, ut filio ejus conjungaris. Itaque ornata corona gloriæ ct accensa lampade, <lebcs obviare sponso et sponsæ. Igitur ipsa hilaris cum videret adventantem B. Virginem, quasi eam amplexans, in ejus manus tradidit spiritum æterna gloria beandum.

v»r». <i. n. Novissime veho veniunt et reliqu.e virgines, dicentes: Domine, Domine, aperi nobis. — « Dolore repulsionis compulsa: appellationem ingeminant dominationis, » ait S. Gregorius. Sed o quid prodest, aitS. Hieronymus, voce invocare quem operibus neges ? » Significat ergo reprobos tum summe fore anxios et perculsos, ut in omnein partem se versent, nunc summis precibus implorando misericordiam judicis, nunc deplorando negligenliam vitæ præterilæ, nunc desperando spem salutis. Ita Auctor *Imperfecti :* « Nihil eis proderit, ait, anxietas illa tunc incipientibus bene agere, cum tempus bene agendi concludi-
tur. Nihil proderit ex necessitate repetita confessio ejus qui ex voluntate nec semel confessus est. » Lege patheticas reproborum voces et complorationes quas graphice depingit Sapiens, v, 1 et seq.

v'«». is. 12. At ille respondens, ait : Amen dico vobis, nescio vos.— Id est, vos pro meis non cognosco, respuo, reprobo, damno ; quia vos in die vestra noluisti agnoscere me ut vestrum Deum et Dominum, nec ego vos in hac die mea agnosco ut meos fideles, servos et filios; servistis diabolo, non Deo, iu voluptate ; nunc servite illi in gehenna. Ita S. Hieronymus : « Novit, ait, Dominus qui sunt ejus ; ct qui ignorat, ignorabitur. » Et Interlinearis : a Ideo, ait, vos desero, quia per vitæ meritum non recognosco. » Et S. Chrysostomus : a Cum dixerit : Nescio vos, nihil aliud quam gehenna et intolerabilis cruciatus relinquitur : imo vero etiam gehenna istud verbum gravius esi; » quia quem nescit Deus hunc nescit cœlum, nesciunt /Xngeli, nesciunt Beati, sed scit diabolus, scit mors, scit gehenna, ad eum jugiter cruciandum. Adde : Christus adeo indignabundum et terribilem vultum in die judicii ostendet reprobis, ut dicant « montibus : Cadite super nos el abscondite nos a facie sedentis super thronum, et ab ira Agni; quondam venit dies magnus iræ ipsorum, ct quis poterit stare ? » *Apoc.* vi, 10. Vide ibi dicta. Vox ergo Christi judicis erit quasi tonitru et fulmen, detonans œternam maledictionem in ímprobos, cosque detrudens in tartara.

13. Vigilate itaque, quia nescitis diem, ne- Vers.u.
que horam. — Arabicus et Syrus : *Quia non scitis illam diem, neque illam horam,* scilicet extremam illam et « ultimum momentum ex quo pendet œternitas vestra, vel beatissima, vel miserrima. » Hæc est epiparabola sive aflabulalio, ostendens scopum, finem et fructum parabolæ, scilicet illam eo induci et dirigi, ut omnes fideles stimulet ad vigilantiam et studium bonorum operum, quibus se comparent ad diem mortis ct judicii, utpote instantem,sed incertum; *q. d.,* ait S.Hieronymus : a Quia ignoratis diem judicii, lumen bonorum operum praeparate. » « Nam qui pœnitenti veniam spopondit, peccanti diem crastinam non promisit,» aitS.Gregorius, hom. 12 *in Etang.* «Nescitis diem, neque horam, non modo ultimi illius temporis, ait S. Augustinus, serm. 22 *De Verbis Domini,* quo venturus est sponsus, sed et suæ quisque dormitionis diem et horam nescit. Quisquis autem paratus est usque ad somnum, id est usque ad mortem, quæ omnibus debetur, paratus invenietur etiam cum illa vox media nocte sonuerit, qua omnes evigilaturi sumus. » Vide dicta cap. xxiv, 42.

Sapienter R. Achabia in *Pirke Avoth.,* cap. in : «Considera tria, inquit, ut non pecces: primum, unde venisti ; secundum, quo vadis ; tertium, cui redditurus es vitæ i*ationcm. Unde venisti? ex materia fetida. Quo vadis? ad locum cineris ct vermium. Cui reddes rationem? Regi regum, sancto et benedicto. » Sapientius S. Augustinus, *hom.* 13, inter. 50 : « Promisit, inquit, tibi Deus, quoniam quo die conversus fueris, obliviscitur mala tua præterita, sed nunquam vitam crastini diei promisit tibi. » Et mox : « Deus diein mortis incertum salubriter constituit : diein ultimum suum quisque salubriter cogitet. Misericordia Dei est, quia nescit homo quando moriatur. Latet ultimus dies, ut observentur omnes dies. » Nota ultimam hanc S. Augustini gnomen.

14. Sicut enim homo peregre proficiscens, voca- **Vera. u.**
VIT SERVOS SUOS, ET TRADIDIT ILLIS BONA SUA, — Paratola
scilicet opes suas et facultates, ut eas custodirent talruto»
et negotiando augerent; supple ex præcedcnt. : rum.
Sic erit adventus Filii hominis ad judicium. T& « enim » significat scopum parabolæ, scilicet Chrislum velle per cam probare id quod dixit vers, præced. : « Vigilate itaque, quia nesciti diem, neque horam. »

Scopus ergo parabolæ hujus est ostendere, quam exactam donorum suorum rationem exacturus sit Christus in dic judicii ab otiosis, ct quod quautumque præmium daturus sit negotiosis, qui donis suis strenue ad Dei gloriam usi sunt. Similis est hæc parabola illi quam recenset Lucas, cap. xix. 11, sed in nonnullis discrepat ; alio enim

tempore, fine et modo dicta est a Christo. Illa enim Lucœ dicta est ante Dominicam Palmarum, hæc vero post cam, scilicet feria tertia, quæ præivit feriam sextam, in qua Christus fuit crucifixus. Unde S. Chrysostomus, Euthymius, Jansenius ct alii censent, diversas esso has Lue® et Malthæi parabolas, vel potius unam diversimode repetitam : nam pro talentis Lucas habet minas, additque nonnulla, vers. 11 ct 27, uti mox patebit»

Applicatura' Porro, homo hic est Christus. Christus enim profectus est peregre, cum in cœlum ascendit, quasi longo tempore a terra et Ecclesia abfuturus. Ita Origenes, S. Hieronymus, Boda. Alii Christum peregre profectum interpretantur, quando a Judæis transtulit prædicationcm Evangelii per Apostolos ad Gentes, ac apud eos regnum Ecclesiæ suæ constituit. Nec male, præsertim apud Lucam, cap. xix, ubi hæc parabola inducitur propter Zachæura publicanum et quasi Gentilem, in cujus domum ingressus Christus, salutem ei attulit, relictis Judæis. Verum tunc tota parabola hæc servorum et talentorum ad solos Judæos arctanda est ; talenta enim servis suis herus hic distribuisse dicitur antequam peregre (ad Gentes) proficisceretur. Quocirca prior explicatio uti amplior, ita et germanior est; servi enim hic omnes fideles intelliguntur, sive ex Judæis, sive ex Gentibus oriundi sint. Bona sunt talenta, de quibus vers, seq., sive quod herus hic, instar mercatorum et campsorum omnes suas facultates habuerit in pecuniis, puta in talentis auri ct argenti ; sive quod talenta vocentur census et prædia, quæ æstimabantur partim uno, partim duobus, partira quinque talentis; sicut a Latinis pecunia vocatur, quidquid pecunia æstimatur et comparatur. Unde et Græci vocantur zpxuxTx » id est opes, pecuniæ, quasi , id est utilia. Sed prius est aptius; nam, vers. 27, hæc talenta vocantur pecunia.

Vert. 15. 15. Er UNI DEDIT QUINQUE TALENTA, ALII ACIEM DUO, ALII VEHO UNUM : UNICUIQUE SECUNDUM 1'110- Priam virtutem (Arabicus, *juxta posse virtutis suæ;* Syrus, *juxta facultatem suam),* et profectus est STATI». — Pro a talentis, v Lucas habet, Miua a-«mnas,» id est *minas: mna* autem Hebraice, l"1,u idem est quod numeratum, sive definitum, scili- •jni dy- ect pretium, vel pondus auri vel argenti; radix enim noo *mana,* idem est quod numeravit. Unde « mane, tliccel, phares, » *Daniel,* v, 25. Mina Attica el Romana continebat drachmas centum, Ilebnea vero drachmas 240, sive uncias 30, hoc est duas libras cum media. Drachma auri est coronatus Francicus; drachma argenti est julius Romanus, sive regalis Hispanus. Quare mina Hebrea auri continebat 210 coronatos Francicos : mina vero VJcr argenti 240 julios sive regales. Talentum Atticum continebat sex millia drachmarum, id est minas Atticas 60. Talentum vero Hebræum duplo erat majus, continebat enim duo millia drachmarum, hoc est minas Hebreas 60, Atticas vero 120, Romanas libras 23. Libra auri continet uncias auri 12, id est drachmas, sive coronatos Francicos 96. Talentum auri ergo apud Hebreos continebat duodecim millia coronatorum Francicorum; talentum vero argenti duodecim millia juliorum, sive regalium. Quare quinque talenta auri continebant sexaginla millia coronatorum Francicorum, argenti vero sexaginla millia juliorum, quæ faciunt sex millia aureorum Romanorum. Aurcus enim Romanus continet decem julios : duo vero talenta auri apud Hebreos continebant 21 millia coronatorum Francicorum, argenti vero 21 millia juliorum, id est duo millia aureorum Romanorum. Vide ea quæ tractavi de mensuris, in fine Pentateuchi.

Perlalenta intcllige quælibct Dei dona, sine quibus nihil operari possumus. Dona, inquam: H :u- *Primo,* gratiæ, tum gratum facientis, uti sunt fi- PiUo. des, spes, charitas, virginitas cælcræque virtutes; tum gratis datæ, uti sunt potestas faciendi miracula, aposlolalus, episcopatus, sacerdotium, donum linguarum, discretio spirituum, prophetia, etc. *Secundo,* dona nature, uti sunt subtile S ingenium, acre judicium, firma sanitas, robur, prudentia, industria, scientia, eloquentia. *Tertio,* T«mc. dona et bona externa, uti sunt opes, honores, status, v. g. magistratus,principatus, regnum, etc. Ita S. Chrysostomus. Hæc omnia enim Deus, uni quinque, alteri duo, tertio unum, id est impariter cl inæqualiter, pro libito distribuit, hoc fine, ut quisque iis utatur ad Dei gloriam ct suam aliorumque salutem : sic enim illa adaugebit, tum in se (omnis enim habitus per actuum exercitium crescit), tura in merito et premio. Addentur enim illi coronæ et aureolæ cœlestes, v. g. virginitatis, docloralus, martyrii. Porro, nullus est homo qui non unum aliquod, imo plura ex his Dei dona acceperit, sed alius plura, alius pauciora. Nam, ut ait S. Gregorius, hoinil. 9 *in Ecojuj,,* ‹› Nullus est qui veraciter dicat : Talentum minime accepi, non est unde rationes ponere cogar. Talenti enim nomine cuilibet pauperi etiam hoc ipsum reputabitur, quod vel minimum accepit.» Multis enim majus Dei donum, et ad salutem utilius est paupertas quam opulentia, infirmitas quam sanitas, humilis status quam sublimis. Exemplum sit in S. Paulo, S. Timotheo et S. Onesimo. S. Paulus enim quasi quinque talenta, id est dona, a Deo accepit, scilicet donum linguarum, potestatem miraculorum, apostolatum, zelum animarum, efficaciam prædicandi ; Timotheus vero quasi accepit duo, scilicet scientiam Scripturarum et episcopatum Ephesinum ; Onesimus vero unum, scilicet studium ministrandi S. Paulo Roma incarceralo, per quod meruit plura alia, scilicet episcopatum Colossensem, et inultorum conversionem et martyrium, uti dixi iu *epist. ad Philemon.*

quomodo hæc talenta, sive dona

Deus distribuit « secundum propriam cujusque virtutem?» Græce id est potestatem, robur et vires. Respondeo : *Primo,* hoc partim est emblema, pertinens duntaxat ad elegantiam parabolæ. Sic enim apud homines solent prudentes heri liona sua dividere et credere suis servis, ut plura credant ei, qui majori pollet prudentia et industria; pauciora illi, qui minori. Nam certum est contra Pelagianos gratiam primam non dari secundum naturales vires et merita, imo nullam esse in natura dispositionem ad gratiam.

Secundo vero, partim hoc pertinetad propositum, quia gratias gratis datas et status, ut magistratum, Episcopatum , Apostolatum , Sacerdotium, etc., sæpe Deus viribus natur® contemperat, nec aliquem ad statum aliquem aul gradum eligit, nisi ei ferendo par sit et natura idoneus, aut quem ipse idoneum faciat. Idem hominibus faciendum esse cum quem in Pastorem, Episcopum vel Prolatum eligunt, docet D. Thomas, II 11 *part., Quasi.* EXUI, art. 2 et alibi. Imo cum Deus quodvis donum permanens cuipiam elargiri decernit, prius ei donat capacitatem, seu dispositionem proportionalem naturalem, vel supernaturalem , aut meritum quo ad hoc donum fiat idoneus, vel ad illud idonee se comparet. Sic Moysi dedit zelum suæ gentis, ut eo se disponeret ad illius prinfecturam et ex Ægyplo liberationem. Sic Paulo dedit zelum legis Mosaic®, ut eo deinde purgato et castigato uteretur ad propagationem legis Christian®, uti docet S. Augustinus, lib. XXII *Contra Faustum,* cap. LXX. Sic Magdalen® et S Petro ingentem indidit dc peccatis contritionem, ut pcr illam ad ingentem sanctitatem cos disponeret. Sic quos Deus eligit et destinat ad virginitatem, religiosam vitam, martyrium, missionem Indicam, etc., prius vehemens illius desiderium eis ingerit, quo se ad illam aptent et præparcnt.

Aradii Gì -íu Mini? * Denique S. Thomas, I *part., Quast.* LXII, art. G, docet bcum angelis distribuisse dona grati® et glori® secundum dona naturo : quare. eos qui sublimiores sunt natura, sublimiores quoque esse in gratia et gloria. Additque idem subinde tacere in hominibus. Ail cnim : « Hoc autem etiam in hominibus contingit, quia secundum intcliioncni conversionis in Deum, datur major gratia et gloria.» Sæpe tamen Deus facit contrarium, ut idiotis, rudibus, vilibus el abjectis, majora det dona grati®, quam litteralis, ingeniosis, honoratis, opulentis, uli dedit S. Francisco, S.Catharin® Senensi, S. Simeoni Stylit® cl pluribus similibus. Simili modo subinde Deus distribuit dona grati® gratis dat®, ob arcana sua cousilia et judicia. Mulli enim prosunt, ait Franciscus Lucas, qui minime digni aut idonei sunt : mulli sunt sacerdotio inepti, etc. In nullis tamen natura ejusque dotes sunt meritum, vel dispositio ad gratiam.

Ergo cx hoc Christi dicto non scquilur « sin-.miis conferri Dei dona secundum menti sui modum, » quod Calvinus Catholicis hic per calumniam affingit : aliud enim est natura capacem esso donorum Dei, aliud mereri dona Dei ; aliud posse habere charitatem, aliud habere charitatem, quemadmodum docet Prosper, lib. II *De Vocatione Gentium,* cap. n, ubi illud «secundum propriam virtutem,» interpretatur, « secundum propriam et naturalem possibilitatem ; » sicut et aliud csl esse habilem aptumque ad accipienda Dei dona, aliud ea mereri.

Et profectus est statim. — *q. d.* Christus a Judæis abiit ad Gentes, aut potius in cœlum , ut dixi. Addit Lucas, cap. xix, 13, Christum , antequam abiret, partitis in servos suos mnis, vel talentis, dixisse : « Negotiamini dum venio, » ut scilicet talenta hæc mea strenue per totam vitam laborando adaugeatis, et eorum lucrum mihi offeratis cum.ego ad judicium redibo; ac mox subjicit : «Cives autem ejus oderant eum, et miserunt legationem post illum, dicentes : Nolumus hunc regnare super nos.» Cives Christi sunt Judæi qui noluerunt *hunc,* scilicet Christum, agnoscere pro suo rege et Messia, cum coram Pilato clamarunt: «Non habemus regem nisi Cæsarcm, » ideoque Christum ad crucem postularunt. Rursum cum post mortem et resurrectionem Christi, ejus Apostolos et Christianos regnum Christi predicantes et propagantes, et plagis et litteris contra cos scriptis, quas per totum orbem sparserunt, persecuti sunt. Unde de justa eorum castigatione subdit Lucas, vers. 27, Christum dixisse : a Verumtamen inimicos meos, qui noluerunt me regnaro, adducite huc, et interficite ante me.» Fecit hoc Christus, cum Judæam vastavit, et Judæos occidit per Titum Imperatorem , magisque id faciet in dio judicii, cum eos in gehenna œterna morte mulctabil.

16. Abiit autem qui quinque talenta accepe-Víh m. RAT, ET OPERATUS EST IN EIS (pCT Ca), ET LUCRATUS est alia quinque. — Lucrari talenta, est dona Dei augere per corumdem usum et exercitium, maxime autem est per bona opera et auxilium proximorum, gratiam Dei insect aliis adaugere et accumulare. Innuit hæc parabola quemque gratia) Dei ex æquo cl totis viribus cooperari et collaborare debere, ut, v. g., qui habet quinque gradus charilalis, eliciat actum ejusdem intensum ul quinque; sic cnim lucrabitur alios quinque gradus, accipietquc a Deo habitum charilalis intensum ut decem; cui si iterum ex æquo cooperetur, cliciatque actum charilalis ut decem, lucrabitur alios decem charilatis gradus, accipietque habitum charilalis intensum ut vigilili ; cui rursum si ex æquo collaboret eliciatque actum charilatis ut vigiliti, merebitur el accipiet habitum charilatis intensum ulquadraginta, et ita consequenter assidue duplicando mire multiplicabit lucrum talentorum suorum , puta graduum charilatis. Esto ergo ipse paucos aut nullos sua charilalc ad Christum predicando converteret, Lucra-

habebit (amen idem meritum et præmîum prædicationis et charitatis suæ, perinde ne si multos convertisset; conversio cnim aliorum sæpe non est in nostra potestate, meritum autem semper est.

Nota ex cap. xix *Luc.,* vers. 16 ct 18 : eadem mna, id est idem gradus gratiæ, in uno operatur ct lucratur decem mnas, in alio vero quinque duntaxat, quia scilicet ille majori fervore, studio et conatu voluntatis, gratiæ cooperatus est, quam ille.

Porro, ex hoc versu ct scq., colligunt Theologi Deum cx merito actionum nostrarum, habitus carum supernaturales statim augere cl intendere, etiamsi actiones habitum a quo manant non superent: nam qui quinque talenta acceperat, operando lucratus est alia quinque.

Moralilcr : S. Gregorius, homil. 9 *in Evangel. :* a Lectio Evangelii, inquit, sollicite considerare nos admonet, ne nos, qui plus cæteris in hoc mundo accepisse aliquid cernimur, ab auctore mundi gravius inde judicemur. Cum enim augentur dona, rationes etiam crescunt donorum. Tanto ergo esse humilior, atque ad serviendum promptior quisque debet ex munere, quanto sc obligatiorem esse conspicit in reddenda ratione. »

Veii. 17. **17. SIMILITER ET QUI DL'O TALENTA ACCEPERAT,** LUCRATUS EST ALIA DUO. — *q. d.* HÌC qilOqUO slll-diose et ex æquo talento, id est gratiæ suæ cooperando, illam duplicavit.

Veri. 18. **18. Qui AUTEM UNUM ACCEPERAT, ABIENS FODIT IN TERRAM , ET ABSCONDIT PECUNIAM DOMINI SUI.** — Arabicus, *sepelivit argentum domini sui.* Defodere talentum, est cx negligentia et desidia gratia sibi a Deo collala non uti, non operari. Ubi nota defossionem hanc talenti tribui illi qui unum tantum accepit, non quod alii qui plura acceperunt, sæpe idem non faciant, sed ut intelligatur ex eo quod fam acriter a Domino exceptus cl castigatus est is, qui uno tantum talento abusus csl, longo acriorem fore Domini censuram et castigationem in cos, qui pluribus abutuntur ct majoribus. Quocirca Paulus : «Exhortamur, inquit, vos, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis, » II *Corinth.* vi, i. Et : « Gratia ejus in mo vacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laboravi, » 1 Co*rinth.*XV, 10. Et : «Væ mihi est, si non evangelizavero, » ibidem, cap. ix, 1G.

Nolent hoc, qui ingenio, doctrino, prudentia aliisque dotibus sibi a Deo datis non utuntur ad suam aliorumque salutem, ob desidiam vel melum peccandi, aliavo simili do causa ; ab his cnim eorum rationem exactam reposcet Christus in dic judicii. Adde cos qui pauca talenta acceperunt, sæpe per socordiam illa oliosa relinquere et (¡nasi defodere : nam qui plura acceperunt, iis stimulantur, ul iis utantur ; quare vel iis recto utuntur ad meritum, vel abutuntur ad vanitatem, itaque puniuntur, non ob talentorum otium, sed abusum vanitatis. Ita fere videmus cos (pii pollent magno ingenio, si co ad honesta non utantnr, ad inhonesta abuti.

19. Post multum vero temporis vexit dominus **Ven. <•** **SERVORUM ILLORUM , ET POSUIT RATIONEM CUM EIS.** — Hanc rationem cl computum cum quolibet privatimi init Christus in morte et judicio particulari cujusque anima», publice vero inibit in dio judicii universalis.

20. Et accedens qui quinque talenta accept — v«n. ia. **RAT, OBTULIT ALIA QUINQUE TALENTA, DICENS :** Domine, quinque talenta tradidisti miri, ecce **ALIA QUINQUE SUPERLUCRATUS SUM.** — Audi S.GrCgorium, homil. 17 *in Evangel.,* pathetico hæc depingentem : « In illo tanto examine electorum omnium et reproborum multitudo deducetur, et unusquisque quid sit operatus , ostendetur. Ibi Petrus cum Judæa conversa, quam post sc traxit, apparebit. Ibi Paulus conversum, ut ita dixerim, mundum ducens. Ibi Andreas post sc Achaiam, ibi Joannes Asiam, Thomas Indiam in conspectum sui judicis conversam ducet. Ibi omnes Dominici gregis arietes cum animarum lucris apparebunt, qui sanctis suis prædicationibus Deo post sc subditum gregem trahunt. Cum igitur tot pastores cum gregibus suis ante æterni Pastoris oculos venerint, nos miseri quid dicturi sumus, qui ad Dominum nostrum post negotium vacui redimus, qui pastorum nomen habuimus, et oves quas ex nutrimento nostro debebamus ostendere, non habemus? Hic pastores vocati sumus, cl ibi gregem non ducimus. »

21. Ait illi dominus ejus : Euge, serve **BONBVen.ti.** **ET FIDELIS , QUIA SUPER PAUCA FUISTI FIDELIS , SUPER MULTA TE CONSTITUAM; INTRA IN GxLDICM** domini tui. — Lucas, cap. xix, vers. 19, habet : « Et tu esto super quinque civitates. * Esi parabola sumpta a rege, qui solet servos fideles remunerare gubernaculis plurium civitatum. Significat autem per catachresim Sanctos, qui strenue usi sunt gratia sibi a Deo data, fore consortes gloriæ, regni ct gaudii Dei, sed majoris vel minoris pro labore et meritis cujusque.

Noster Salmeron opinatur hic innui taciteque promitti, quod Sancti certis locis, quibus in vita laborarunt, in cœlo a Deo præficiantur, ul ibi plus boni operentur, v.g., ut morbis medeantur, aliaque miracula patrent, quia hoc laboro suo meruerunt. Sic S. Jacobus miracula patrat Composldki) el in Hispania, S. Dionysius Parisiis el in Gallia, S. Ambrosius Mediolani et in Italia, S. Bonifacios in Frisia el Germania.

22. Accessit autem et qui duo talenta acce- **Veo.** m. **PERAT, ET AIT : DOMINE, DUO TALENTA TRADIDISTI MIHI, ECCE ALIA DUO LUCRATUS SUM.**

23. Ait illi dominus ejus; Euge, serve bone Vew. n. **ET FIDELIS, QUIA SLPER PAUCA FUISTI FIDEI IS , SUPER MULTA TE CONSTITUAM, INTRA IN GAUDIUM** lumini tui. — Arabicus vertit, *et hæc sunt quinque talenta quæ lucratus sum,* quasi ea servus hero ostenderit et obtulerit. Patent hæc ex didis vers.

20 et 21. Idem enim dicifur, nisi quod ibi quinque sint talenta, *hic* duo ; quia, ut ait S. Hieronymus, «non tam considerat Dominus lucri magnitudinem, quam studii voluntatem.» Ac fieri potest ut is qui duo accepit, strenue et continue cum *iis* negotiando plus mercatur cl accipiat, quam is qui quinque nactus est, si tepide cl raro iis utatur. Sic S. Nicolaus Tolentinas, qui sanctam ¡n jugi oratione cl austeritate egerat vitam, adeoquo feria secunda, quarta, sexta ct sabbato in honorem B. Virginis jejunabat, solo pane ct aqua contentus, ac ferrea catena corpus castigabat, sex mensibus ante mortem quotidie ad vesperam melodiosi audivit angelicam, qua ad nuptias Agni cœlestis invitabatur. Demum sub mortem miro perfusus gaudio, ct causam rogatus, dixit : « Dominus meus Jesus Christus, suæ matri et nostro patri Augustino innixus, dicit mihi: Euge, serve bone ct fidelis, intra in gaudium Domini tui. » Ac mox junctis sursum manibus, oeulisque ad crucem sublatis : « In manus tuas, Domine , inquit, commendo spiritum meum. » Itaque jucundo ct hilari vultu animam Deo resignavit anno Domini 1.30G, ut habet ejus Vita apud Surium, *die* 10 scplembris.

6. N»a> h-n To- r0

Vm. ¿4. **24.** Accedens autem et qui unum talentum **ACCEPERAT, AIT : DOMINE, SCIO QUIA HOMO DURUS ES , METIS IBI NON SEMINASTI , ET CONGREGAS UBI NON SPARSISTI J**

Ven 15. **25. Ei** timens abii, et abscondi talentum tuum **IN TERRA ; ECCE HABES QUOD TUUM EST.**

Emblema est spectans ad ornatum parabolæ.

Sic cnim servi pigri suam desidiam domini severitate excusant, ait Francisais Lucas, *g. d.* Tu non vis perdere, sed solum lucrari; ct, si lucrum non adfcrlur, tollis tibi res servorum tuorum pauperum quavis ratione, jure vel injuria. a Qui simpliciter inertiam debuit confiteri, inquit S. Hieronymus, ct orare patremfomilias veniam, o contrario calumniatur, cl considerata rapacis Domini avaritia, prudenti consilio se ab omni negotiatione abstinuisse præfatur. »

Kolat reprobos in die judicii, cum videbunt Sanctos a Christo adeo præmiari, se vero damnari ad gehennam, idque in ©ternum, cx desperatione, odio et rabie in Christum judicem insurrecturos, iliique severitatem nimiam impudenter exprobraturos, indeque suæ damnationis culpam impie et blaspheme in eum conjecturos. Sic enim ipsi in gehenna cx tormentorum acerbitate el ffiternilatc in furorem acti, assidue blasphemant Deum, Christum ct Sanctos omnes, utpote a quibus torquentur, vel effectivo, vel objective.

Vm-td. **26.** Respondens autem dominus ejus, dixit **ei:** **¿UC.1H, gtRYB MALE** et piger, sciebas quia meto ubi non **SEMINO , ET CONGREGO UBI NON SPARSI.**

Yon. 17. **27.** Oportuit ergo te committere pecuniam **MEAM NUMMULARIIS, ET VENIENS EGO RECEPISSEM UTIQVR QUOD MEUM EST CUM USURA.**

Hoc pariter emblema est, tantum significans omni modo ct opera, saltem faciliori et qui fero caret periculo, gratiam Dei cuilibet augendam esse. Ubi nota nummularios vocari eos, qui cx cambio vel mutuo lucrum faciunt, uti sunt campsores ct usurarii. Hoc lucrum in cambio licitum est, in mutuo illicitum et peccatum usuræ. Estque hic lucrandi modus certus , obvius cl facillimus. Unde Dominus hic non tam ex rei in se justitia loquitur, quam parabolice, partim ex gentium consuetudine et usu : apud mullas enim gentes usuræ habite sunt licite, ac pra> scrlim apud Judœos, qui sibi illas apud Gentes permissas a Deo putant, *Dcuter.* xxm, 19; partim cx consequentia verborum servi desidis, qui duram avaritiam extorquendi lucrum per fas et nefas, tam a sc quam ab aliis domino suo impingebat. Potest tamen hoc rei per parabolam significate adaptari sic, quod Deus grati© cl donorum suorum lucra, quasi usuras, sed æquissimo jure debitas a nobis exigat, longe majores gloriæ usuras redditurus in cælo, unde illud : «Si vis fœncrari, fœnerare Deo. » Nam, ut dicilur *Prov. xix,* 17 : aFœncratur Deo, qui miseretur pauperis, et vicissitudinem suam reddet ci. » Vide ibi dicta. Naovnv.

28. Tollite itaque ad eo talentum , et date ei **Ven. n.** **QUI HABET DECEM TALENTA.** — Ex dOttO enim IDCO primus habuit quinque talenta, deinde cx iis14' lucratus est alia quinque : ergo universim habet jam decem. Emblema hoc quoque est. Retundit Dominus criminationem send pigri, accusantis se de avaritia, *g. d.* Ecce ut videas, o serve piger, me hæc lucra non mihi avare, sed servis ipsis liberalilcr quærerc, meum talentum tibi datum ad me revocans, illud non mihi in arcam recondo, sed erogo ei qui quinque suis bene usus, lucratus est alia quinque. Hic enim hoc tuum, imo meum talentum quasi auctarium sui laboris et lucri meretur.

Hoc quoque partim emblema est parabolæ, partim applicandum rei per parabolam significat©. Nam in die judicii revera Deus tollet gratias suas a reprobis, qui ipsis vel non usi, vel ad malum abusi sunt. Idem sæpe facit in hac vita, imo semper gratiam gratum facientem tollit ab co qui peccat mortaliter, v. g., dum per desidiam negligil implere aliquod Dei præceptum obligans sub peccato mortali. Emblema vero est quod addit : « Et date ei qui habet decem talenta. » Quo tamen tacite innuit primo, Sanctos qui diligenter gratia Dei utuntur, dignos esse majori et illa quam indigni ct otiosi habent, idque non raro fieri in hac vita, ut ipsa cx his in illos transferatur, juxta illud *Apocal.* m, 11 : «Teno quod habes, ut nemo accipiat coronam luam.» Vide ibi dicta. *Secundo,* innuit Sanctos in cælo gavisuros et de suis talentis et de reproborum, quatenus suis sc melius usos quam reprobos, aut se reproborum coronas accipere gaudebunt.

Tertio, quod Deus in cælo omnia dona, omnesquo dotes el gratias, etiam illas quas reprobi habuerunt in hac vita, conferet in Beatos, quia beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus, ul ait Boetius. Illas intellige easdem non numero, sed specie, id est similes illis quas reprobi habuerunt. Unde subjicit et concludit Christus :

Vêri. ¿ttc.xix, ÎÔJ ***Sup.*** IUI, 12-

29. Omni enim habenti dabitur, et abundabit; ei autem qui non habet, et quod videtur habere, auferetur ab eo. — Arabicus : *Quia ci* gui *habet dabitur, ct addetur; et ab co qui non habet, auferetur quod est cum co ;* Syrus : *Id diam quod habet, adimetur ci.*

Omni habenti, — scilicet lucrum talentorum et gratiæ, per strenuam cooperationem suam partie adauctœquo, plus talentorum et gratiæ ac gloriæ dabitur. Deinde, S. Chrysostomus hic, et S. Augustinus, lib. ll *Quast. Evany.,* Quæst. XLVI, a Omni habenti,» id est omni bene utenti talento suo. Ille enim vere habet talentum, qui eo recle utitur : otiosus cnim qui co non utitur, videtur illud non habere, perinde enim apud illum iners ac otiosum est, ac si illud non haberet.

El AUTEM QUI NON HABET (Scilicet lUCTUm talentorum et gratiæ a se partum ; vel « qui uon habet,» id est qui non utitur talento suo, uti jam dixi), et quod videtur habere (id est talentum suum quod quidem a habet, » ut dictum est cap. xiii, 12, sed quia otiosum illi crat, potius non habere quam habere videbatur), auferetur ab eo. — Juxta sensum quem paulo ante dixi. Simili phrasi ait Coinicus : «Avaro tam deest quod habet, quam quod non habet,» quia eo non utitur, sed in arca recondit cl sepelit, quare arca illud habet, non ipse. Avarus cnim non tam habet et possidet aurum, quam ab auro habelur el possidetur; est cnim auri servus el mancipium.

Hinc Theologi sumpsere suum illud axioma : «Facienti quod in se est, Deus non decs!,» nec denegat gratiam, cui, si strenue cooperetur, majorem addet semper et majorem, usque ad donum perseverantiae et gloriæ, quod quomodo accipiendum sil, vide Suarez, Vasquex, Valentiam , Bcllarminum ct alios, tract. *De Gratia.*

Iteravit hanc gnomon Christus, cap. xiii, 12, sed ad ahum finem ct scopum, uti ibi ostendi.

Ven. 30. **30.** Et inutilem servum ejicite in tenebras exteriores : ILLIC erit fletus et stritor dentium.

Vers. 31. **31. CUM AUTEM VENERIT FILIUS HOMINIS IN MAJESTATE SUA, ET OMNES ANGELI CUM EO, TUNC SEDEBIT SUPER SEDEM MAJESTATIS SUJE. — SjTUS, Stiper t/U0-***num gloria: suæ,* quasi judex omnium, sedens in splendida cl gloriosa nube. Vide dicta cap. xxiv, vers. 30. Ilie Christus graphice depingit ideam et formam judicii extremi, ut illud omnes suæ menti imprimant, ejusque jugi recordatione ad vitæ puritatem et studium bonorum operum se continuo excitent et exstimulent. Porro, Christus sedebit in aere juxta Jerusalem supra vallem Josaphat, quæ adjacet monti Oliveti, ubi pati cceplt in horto, et ex quo gloriose in cœlum conscendit, ut docet Joel, m, 2. Vide ibi dicta.

Majestas Christi judicis elucebit : *Primo,* in previo horrísona tub® Archangeli clangore, qui tam sonorus erit, ut per lotum orbem audiatur. *Secundo,* in præviis fulguribus, tonitribus, grandinibus, procellis, terræmotibus, juxta illud *Psal. xcaiϑ* 3: «Ignis ante ipsum precedei, et inflammabit in circuitu inimicos ejus. Illuxerunt fulgura ejus orbi terr®, vidit, et commota est terra.» *Tertio,* quod Christus apparebit in cor-Terti® porc glorioso ac magis radiante, quam sol, juxta illud Isaiæ, cap. xxiv : « Erubescet luna, et confundetur sol, cum regnaverit Dominus exercituum, » in sensu mystico, nam alius illius loci est sensus litteralis, ul ibi ostendi. *Quarto,* quod nturto veniet cum nubibus, ac sedebit judex in nube gloriosa. *Quinto,* quod e cælo descendet stipatus Q*¡nu. innumeris angelorum omnium legionibus. *Sexto,* smu. quod ante eum judicandi stabunt, omnes Imperatores, Pontifices, Reges, Prelati, Principes, Philosophi, Oratores, omnesque omnino homines el gentes. *Septimo,* quod eos judicabit, non ut - jDbo. alienos subditos, uti faciunt gubernatores regum, sed ut proprios servos : omnes cnim homines ct angeli sunt servi Christi, non tantum qua Deus est jure creationis, sed etiam qua homo est jure unionis hypostalicæ cum Verbo, ac jure meriti : hoc enim meritus est Christus sua humili obedientia usque ad mortem crucis, juxta illud Apostoli, *Philipp.* n : « Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod ct Deus exaltavit illum, cl donavit illi nomen quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genu flectatur, cadestium , terrestrium ct infernorum, ct omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris.» Homines vero Christi servi sunt proprio jure redemptionis; eos cnim mort»' ct inferno redemit, et emit Christus pretioso sanguinis sui pretio.

Et omnes angeli cum eo. — Ergo in die judicii ne unus quidem angelus manebit in cælo, sed omnes omnino cum eo descendent, eumquu quasi Deum, Dominum cl Salvatorem suum honoris causa quasi famuli comitabuntur, ut Christum, qua homo est el judex, stipent iliique ministrent. Quocirca unus ex eis Christo præftrcl crucem, quasi insigne triumplii ct regni, ut palet cap. xxiv, 30. Porro, probabile est angelos tunc assumpturos corpora ex acre condensato, iu iisque splendidis gloriose apparituros : alioqui cnim hæc Christi angelis stipati gloria et potestas busspk». non posset videri ab impiis el reprobis, quorum didis' tamen causa maxime exhibebitur, neque externam ejus majestatem (quam describere vult hic Christus) ille angelorum exercitus augeret. Ita Suarez, loin. II, disp, evil Cum ergo innumerabilis sil angelorum multitudo, tunc longe lateque supre-.

UiCbrts- Staffe, ii a »^ flit * 'li

mas aeris *regiones undique per* mulla millia miniarium, usque ad coelos ipsos replebunt, et immensi exercitus speciem præbebunt. Hæc erit *majestas et* gloria Christi ad gaudium electorum et terrorem reproborum.

Die* 'i u utri», Valde etiam credibile est dæmones quoque in corporibus assumptis, sed tetris, horridis et terrificis apparituros, vel quia alioqui ab impiis videri non possent, vel quia pertinet ad Christi, qua homo est et judex, gloriam, et impiorum confusionem, ul videantur. Ha noster Leon. Lessius, lib. XIII *Dc Perfect, divinis,* cap. xxii. Hac ratione fiet, ait Auctor *Imperfecti,* « ut etiam mali ipsum confiteantur invili, et qui contempserunt in humilitate, agnoscant in potestate, n

Ven. 3!. **32.** Et CONGREGABUNTUR AME EUM OMNES GEMES, ET SEPARABIT EOS AB INVICBM , SICUT PASTOR SEGREGAT oves ab iiiLDis. — Id faciet per angelos quasi administros suos, juxta illud, cap. xui, 49 : a Tunc exibunt angeli, et separabunt malos de medio justorum. »

Omnes gentes. — Id est omnes homines a primo Adam prognati, usque ad ullimum, cujuscumque familiæct gentis sint, quantumvis feræ et barbara, etiam parvuli et infantes, licet de infantium causa et sententia hic proprie non agatur, sed tantum dc adultorum, qui suis bonis vel malis operibus cadum vel infernum promeriti sunt. Quocirca erunt tunc plurimi milliones hominum, quos omnes vallis Josaphat non capiet ; quare tunc Deus montem Olivarum aliosque complanabit, ut locus sit qui capiat tot hominum myriades; reprobi cnim omnes in terra consistent, Sancti vero presertim illustres, ut Apostoli, ac viri Religiosi et Apostolici in aere attollentur, imo Christo judici assidebunt, *Matth.* xix, 28.

Panili Porro, parvulos compariluros in dic judicii, licet id neget Durandus in II, disp. xxxm, ' *Qutrst.* Ill , valde est probabile. *Primo,* quia Fr< iu Christus omnium omnino hominum erit judex : S*» « mìo. ergo etiam parvulorum. *Secundo,* quia parvuli æque ac adulti resurgent, idque « in virum perfectum, » ut ait Apostolus, *Ephes,* iv, 13; hoc est, in œtate et statura virili : videbunt ergo et cognoscent omnes homines secum resurgentes sisti coram tribunali Christi, ut ab eo judicentur. Teri». *Tertio,* quia inulti cx infantibus per baptismum vel martyrium effecti sunt sancti et martyres, uti fuere innocentes occisi ab Herode. Hi ergo cum adultis audient e Christo : a Venite, benedicti 0*111* Patris mei.» *Quarto,* quia infantes mortui in peccato originali per tot millia annorum, ubivis gentium, erunt plurimi, adeo ut Lcssius, *De Perfect, divin.,* cap. x x ii, num. 143, putet numerum eorum fore mille milliones. Hi autem abscondi non poterunt, sed in terra resurgentes comparebunt, videbuntque omnes sccum resurgere et Judicari a Christo. Quare hi quoque segregati b aliis, suam a Cliri>to sententiam accipient, mediani scilicet inter adultos electos et reprobos: nam nec damnabuntur ad ignem gehennæ, ut adulti reprobi; nec adjudicabuntur cœlo ad videndum Deum, uti adulti electi.

Separabit eos ad invicem, sicut pastor separat oves ad hædis. — Electos comparat ovibus, ob innocentiam, humilitatem, simplicitatem, modestiam, obedientiam, patientiam; reprobos hædis, quia hoc animal fetet, est asperum, immundum, petulcum, lascivum, per pracipilia incedens, rixosum: quales sunt impii. Unde et in lege veteri, hædi quasi victim® pro peccato offerri solebant.

Hujus separationis typus pnecessit in separatione benedictionum in eos qui servant legem, et maledictionum in cos qui legem violant, facta a Mose in monte Garizim, *Dent.,* cap. xxvu.

33. Et STATUET **05ES QUIDEM A DEXTRIS SUIS, IIP.-** Veri. II dos autem a sinistris. — Dextra enim symbolum est felicitatis, gloriæ, regni, vicloriæ el triumphi ; sinistra vero infelicitatis, opprobrii, servitutis, calamitatis el miserite. Addit S. Thomas : a A dextris, » inquit, id est honoratiori el nobiliori loco, scilicet in acre consistent electi, inde mox in cœlum cum Christo conscensuri, juxta illud : « Rapiemur in nubibus obviam Christo in aera, » I *Thcss.* iv, 16. Reprobi vero erunt a a sinistris, » id est humiliori et viliori loco in imo terra, ut inde hiante terra absorbeantur in tartara.

34. Tunc dicet Rex his qui a dextris ejus erunt : **Ven. it** Venite, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi. — a Venite» de tenebris ad lucem, de servitute ad libertatem filiorum Dei, de labore ad requiem perennem, de bello ad pacem, de morte ad vitam, de malorum societate ad Angelorum consortium, de agone ad triumphum, de solo et salo lentationuin ad solem gloriæ et juge cœlum gaudiorum œtemorum.

Pathetice hoc verbum exaggerat S. Hippolytus martyr, tract. *Dc Consum, sæculi,* in fine, descendendo ad singulos Sanctorum ordines : « Venite, ait, Prophetæ,propter nomen meum expulsi; venite, Patriarch®, qui ante adventum meum obtemperastis mihi regnumque meum desiderastis; venite, Apostoli, mearum afflictionum participes, dum inter homines agerem propter Evangelium ; venite, Martyres, qui confessi me coram tyrannis, tormenta multa atque supplicia pertulistis; venite, Pontifices, qui pure mihi sacrificium die noctcque obtulistis, ac pretiosum corpus et sanguinem meum immolastis quotidie ; venite , Sancti, qui in montibus, in speluncis et cavernis terra exercuistis vos, qui per continentiam, preces et virginitatem serviistis nomini meo ; venite, adolesccntulæ, quæ thalamum meum exoptastis, ncc prater mc sponsum alium dilexistis; quæ per martyrium et pietatis exercitationem mihi immortali ac incorruptibili sponso copulatæ estis; venite, qui dilexistis pauperes et peregrinos ; venite, qui charitalem meam servastis, sicut sum ego charitas; venito, socii pacis , ego enim sum ipsa pax. »

Porro, prius Christus judicat premialque electos, quam puniat reprobos: tum quia electi digniores sunt reprobis; lum quia Christi proprium est premiare, alienum punire; tum ul reprobi a acrius dolcant videntes quid amiserint, n ait S. Bernardus, serm. 8 *in Psal.* xc.

Rex. — Christus judex habens in femore suo scriptum : u Rex regum, et Dominus dominantium, » *Apoc.* xix, 1G.

Benedicti Patris mei, — quos scilicet Paler meus cui appropriatur omnipotentia, imperium et predeslinalio, « benedixit omni benedictione spirituali in cœleslibus, p per sanguinis mei meritum, *Ephes,* i, 3, scilicet quos ab reterno dilexit et predestinavi!, in tempore justificavit, nunc vero glorificabit; quibus dedit gratiam, bona opera, et in iis perseverantiam usque ad finem vitæ, ideoque iis pro meritis nunc premium cœleslis gloriæ per me attribuit. Venite ergo, benedicti , lerque quaterquo beati, quos Deus amavit et predestinavitanto mundum, vocavit de mundo, mundavit el sanclificavit in mundo, nunc magnificabit post mundum, ut ait in *Soliloquiis* S. Augustinus.

indidom *cx*minino-aicniojic. d.u?

Nota : Judicium Christi extremum non peragetllr ¡u instanti, sive in momento temporis, uti P^ragelur generalis omnium resurrectio, I *Cor.* xv, 52, sed aliquanto tempore durabit. Nam Pr"n°i singulorum examen el conscientiarum apertio, qua Christus cuique hominum sua ct aliorum omnium facia, per illuminationem internam patefaciet et revelabit, ac sententiam cuique suam pro meritis dictabit, facietque ul omnes videant illam in singulis esse æquissimam el justissimam, ncc ullum exceptioni vel tergiversationi dari locum, uli ostendi âpoc. xx, 12, ac fuse docet hic Abulensis, *Quæst.* CCCXXXIV ct seq. « Fiet cnim, ait S. Augustinus, lib. XX *De Civit., Dei,* cap. xiv, virtute divina, ul cuique opera sua, vel bona, vel mala, in memoriam revocentur , et mentis intuitu mira celeritate cernantur , ul accuset vel excuset scientia conscientiam. p Ilice cnim fient in tempore, sed perbrevi. Deinde generalem in omnes Sanctos, voce sensibili, ut videtur, proferct æternæ felicitatis sententiam,dicendo: a Venite, benedicti Patris mei,» etc.; mox in reprobos æternæ damnationis fulmen detonabit, dicens: u Ile, maledicti, in ignem æternum, » etc.

Possidete.—Grece xAr.pcvcu.r.axTi, id csl *hccrcditate* (ita Arabicus) velut hæredilatem vestram occupate : u Si cnim filii, et hæredes : bærcdcs quidem Dei, cohicredcs autem Christi, » *Rom.* vin. u O quantœ gloriæ, ait Chrysostomus, quantæ beatiitidinis hæc verba sunt! Ncc dicit : Accipite, sed : Ricreditelo, quasi propria, quasi paterna, quasi vestra, quæ vobis a principio debebantur, p

Paratum vobis regnum a constitutione mundi.— a Regnum, u puta cœlum empyreurn omniaque ejus bona, uti sunt visio et fruitio Dei,societas Angelorum cl Beatorum, dotes anima ct corporis, copia bonorum omnium, non humanorum, sed divinorum.

A constitutione mundi.— Arabicus, *ante constitutionem mundi,* scilicet ab æterno. Significat cœlum lotiimquo mundum creatum esso a Deo propter Beatos, ut ipsi in co perpelim beentur, glorienlur, regnent el triumphent. Porro, hæc gloria Sanctis parata ct predestinala fuit: *Primo,* ab æterno : ideo cnim Deus ab retorno statuit condere Sanctos ct mundum, ul ipsos in eo bearet omniumque bonorum suorum consortes efficeret. *Secundo,* acrealionc mundi; cœlum enim empyreurn mundumquo creavit Deus hoc fine, nt esset sedes el regnum Beatorum. Quocirca S. Chrysostomus, homil. I ia epist. *ad Titum : a* Ostenditur, inquit, cx his nobilitas nostra, quod non nuper, sed olim atque ab ipsis initiis dilecti sumus. » Et hom. 34 *in Genesim :* a Vide bonitate Dei excellentiam, quanta erga nostrum genus misericordia usus sit, ut el ante jacta fundamenta mundi nobis regni cœlorum fruitionem preparare dignatus sil. »

0 quam suavis et beata electis accidet hæc vox Christi ! quantas illi agent gratias! quomodo jubilabunt ! .Non dubium quin profundissima reverentia se demittent, ac prostrati vel genuflexi illum adorabunt, confitentes et exultantes sc ejus sanguine et meritis ad tantam felicitatem evectos, ut palet *Apoc.,* cap. v et vu, ubi videro est ct audire eorum júbilos, doxologias ct epinicia quæ Deo et Chrislo pleno ore el cordo accinent.

Quocirca audita hac Christi voce, conversus, imo martyr effectus est S. Apronianus. De eo enim sic legimus in *Martyrol. Rom.,* die 2 februarii : « llomœ via Salaria passio S. Aproniani Commentai iensis , qui adhuc Gentilis, cum S. Sisinium e carcero educeret, ut Laodicio prefecto presentarci, vocemque e cudo factam audiret : Venite, benedicti Patris mei, percipito regnum quod vobis paratum est a constitutione mundi, credens baptizatur, et postea in confessione Domini finem vitæ capitali sententia accepit, v Eadem voco audita S. Mechlildis moriens evocati est ad cœlum, uti habet ejus Vita.

35. ESURIVI ENIM, ET DEDISTIS lilili MANDUCARE VtrK **38.** (Syrus, *quod manducarem) ;* sitivi, et dedistis mihi **DIBERE; HOSPES ERAM, ET COLLEGISTIS ME, — in VOS**tram domum, vel aliam hospitalem.

Nola : Christus hic unam speciem bonorum operum, quibus Sancti æternam gloriam illis a Christo in judicio decretam meruerunt, ponit pro loto genere : lanium enim affert opera misericordiæ, tum quia illa sunt quasi naturalia, el ubique sont obvia, et ad communitatem maximo perlinent, plurimi enim ubiquo sunt miseri ; lum quia homines plebeii el vulgares magni illa faciunt, eo quod ad orationes, jejunia et alia sublimiora minus sunt idonei; tum quia ab eis nemo facile sc excusure potest ; tum ut ea nobis

Curmh* 77,^ jnLœalur*

relut utilissima nd impetrandam Dei iniscricordiam commendet, ait S. Augustinus, *serm.* 39, inter novos, S. Chrysostomus et alii. Audi S. Basibum, Cone. 4 *Dc Elccmos. :* « Esurientis, ait, est panis ille quem tu apud te detines; nudi, vestis fila quam in cella tibi servas; discalceati, calceus ille qui domi tum putredine corrumpitur; egeni, argentum quod humi defossum habes. Itaque tot injuria afficis, quot tuis rebus, dum licet, non juvas.» Idem asseverant S. Hieronymus. S. Augustinus, S. Chrysostomus, S. Ambrosius et S. Bernardus, quorum verba recitavi, £>(/<. cap. iv, l ; a Jucundus homo, inquit David, qui miseretur et commodat, disponet sermones suos in judicio, » *Psal.* exi, vers. 5, seu , ut legit D. Chrysostomus « rationes suus, » 7. *d.* Vite sum rationem optimam reddet; suam causam apud supremum judicem egregie perorabit : « Neque enim, inquii D. Chrysostomus, fieri potest ut anima dives misericordia obruatur unquam a gravibus animi perturbationibus. » Et D. Chrysologus, *serm.* 40 : *a* Sine causa, inquit, accusant peccata, quem pauper excusat. Excusari non potest, quem fames pauperis accusarit. Videbit diem malum, qui diem judicii sine advocatione paupertatis intrarit. Qui fœnerat pauperi, ipsum sibi judicem præstilit debitorem. » Rursum S. Chrysostomus, homil. 5 *De Poenitentia :* Christus, inquit, hic tacet alia virtutum opera, « non quod memoria sint indigna, sed quod a clementia sint secunda, n Denique S. Augustinus, serm. 25 *De Verbis Domini :* « Via, ait, cœli est pauper; incipe erogare, si non vis errare. »

Porro, non dubium est quin multi propter alias virtutes ct peccata majoris momenti sint salvandi vel damnandi : nam multi vix possunt opera misericordi® exercere, ut pauperes, pueri, Religiosi, qui tamen majora præslant, ut castitatem , obedientiam, paupertatem Evangelicam , contemplationem, conversionem animarum, etc., ob quæ majora a Christo præmia consequantur, juxta illud, cap. v, vers. 1 : a Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum,» etc.

Quocirca Christus non videtur hæc sensibili voco prolaturus, uti proferet ipsam sententiam salutis vel damnationis, sed spiritali instinctu cuique ca revelabit et dictabit. Ita Francisons Lucas et noster Lessius, loco citato, num. 142. Hinc palet electos propter bona opera a Christo eligi et adjudicari cœlo : ergo bona opera merentur cœlum et cœlestem gloriam. Igitur gloria hic datur Sanctis a Christo quasi hœreditas, tanquam filiis; ct simul quasi merces, tanquam meritis et dignis : Deus enim non dat filiis regnum, sive eo digni sive indigni sint, ut sœpe fit apud homines, sed dignis tantum el merentibus.

Porro, sex sunt præcipua corporalia misericorlieopera, que Christus hic recenset; scilicet, <surientes cibare, sitientes polare, peregrinos baphio excipere, nudos vestire, infirmos visitare, captivos solari et redimere, quibus adde septimum, scilicet sepelire mortuos in Tobia Ur' commendatum. Totidem sunt spiritualia, quæ sub corporalibus hic subintelligit Christus ; illa vero tanto corporalibus præslant, quanto spiritus praestat corpore : quæ sunt peccantes corrigere, ignorantes docere, dubitantibus recte consulere, pro salute proximi Deum orare, consolari mœstos, ferre patienter injurias,offensam remittere, de quibus vide P. Petrum Casinium in *Opere Catechistico.* Excelluit in operibus misericordi® S. Gregorius, qui proinde nunc Angelum, nunc Christum ipsum forma pauperis et peregrini hospitio ct mensa excipere meruit, ul refert Joannes Diaconus in ejus Vila, lib. Il, cap. xxii et xxm.

3G. Nudus, et cooperuistis me; INFIRMUS, et visitastisme; ix carcere eram, et venistis ad me. — Ven.M. Hoc est quod dixit Cliristus, cap. ix, 13 : « Misericordiam volo, et non sacrificium. » Misericordia enim tegit et quasi redimit culpas et miserias misericordis. Audi S. Augustinum, serm. 33 *Dc Diversis :* « Scriptum est : Sicut aqua extinguil ignem, ita eleemosyna extinguit peccatum, etc. Proinde illis quos coronaturus est, solas eleemosynas imputabit, tanquam dicens : Difficile est, ut, si examinem vosct appendam vos, et scruter diligentissime facta vestra, non inveniam unde vos damnem; sed ite in regnum : esurivi enim, et dedistis mihi manducare. Non ergo ilis in regnum, quia non peccastis, sed quia peccata vestra eleemosynis redemistis. » Vide viginti fructus eleemosynae, quos recensui *Dent.* xxvi, 12.

37. Tunc respondebunt ei justi, dicentes (non Vers, *n,* tam ore quam corde admirantes Christi erga se munificentiam) : Domine (Syrus, *Domine noster),* **QUANDO TE VIDIMUS ESURIENTEM, ET PAVIMUS TE; SITIENTEM, ET DEDIMUS TIRI POTU.M ?**

38. Quando autem te vidimus hospitem, et col- Ven. is. **LEGIMUS TE? AUT NUDUM, ET COOPERUIMUS TE ?**

39. Aut quando te vidimus infirmum, aut in Ver* carcere, et venimus ad te? — Voce «quando,» significatur profunda humilitas, admiratio et exaltatio Sanctorum, eo quod audiant opera sua exigua et exilia tanti fieri a Christo, ul ea sibi facta æslimel Christus, quæ pauperibus Christi amore fecerunt. Unde Euthymius putat hoc es.se emblema parabolæ, ad hoc inductum, ul ex hac eorum interrogatione cognoscatur responsio Christi; quod verum est, si de vocali Sanctorum interrogatione hæc accipias, non vero si de mentali.

40. Et respondens Hex (Christus judex), dicet Venuto. illis : Amen dico vobis, quamdiu fecistis uni ex nis fratribus meis minimis, mihi fecistis. — TÒ a his » proprie denotat Apostolos, cl eis similes viros Religiosos el Apostólicos, qui Christo judici assidebunt (et in hoc mundo habiti sunt «minimi » et abjectissimi, ac sibi ex humilitate visi sunt omnium « minimi »), eo quod voluntariam paupertatem spiritus amplexi, totos se Christo Chrislique

fidei, prædicatlonî ct cruci manciparint. Consequenter tamen notantur omnes pauperes Christiani, qui regenerati in baptismo per gratiam effecti sunt filii Dei, ideoque fratres Christi. Ubi nola : infideles et reprobos, licci ohm fratres Christi fuerint, hic Christus nec nomine dignos censet; non tamen velat cis fieri eleemosynam. Prœclaro S. Cyprianus, tract. *De Eleemosyna :* n Quid, inquit, potuit nobis majus Christus edicere ? Quomodo potuit magis justitiæ ac misericordiae nostræ operam provocare, quam quod præstari id dixit sibi, quidquid egenti præstatur et pauperi? Ut qui respectu fratris in Ecclesia non movetur, vel Christi contemplatione moveatur; cl qui non cogitat in labore ct egestate conservum, vel Dominum cogitet, in illo ipso quem despicit, constitutum. »

s. ludo- Hac de causaS. Ludovicus, rex Franciæ, in Vigîliîs sua manu cibum porrigebat <lu-
piqeici. centis pauperibus, cisque die sabbati pedes lavabat. Quotidie vero mensæ suœ adhibebat tres senes pauperes, ac subinde eorum reliquias ipse comedebat. Cumque nonnulli objicerent hoc dedecere majestatem regiam, respondebat : a Ego in pauperibus revereor Christum, qui dixit : *Quod uni cx minimis mei*fecistis, mihi fecistis,* p Addcbatque : « Pauperes cœlum sibi comparant per patientiam, divites vero per eleemosynam ct reverentiam, qua pauperes ut membra Christi amant et venerantur, n Ita habet ejus Vita apud Surium, dic 25 augusti. 0 regem sapientem cl sanctum! Imitentur eum reges ct principes.

Ex hac sententia S. Franciscas suos hortabatur ad libere petendam eleemosynam : « Ite, ait, diarissimi filii, pro eleemosyna, quoniam hac novissima hora Fratres Minores commodali sunt mundo, ut electi in cis impicant, unde a supremo Judice commendentur, illud audientes suavissimum verbum : *Quandiu fecistis ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis,* p Quocirca ipse in Festis præcipuis mendicare solebat, dicens in sanctis pauperibus illud Psallis impleri : a Panem angelorum manducavit homo, p *Tsal.* lxxvii, 25. Illum enim panem angelicum esse dicebat, quem pro Dei petitum amore, ct beatis suggerentibus angelis, pro ipsius charitatc largitum, sancta paupertas colligit oslialim. Ita S. Bonaventura ct alii in ejus Vita.

Veri 4L **41. TUNC DICET ET HIS QUI A SINISTRIS ERUNT :** Discedite a me, maledicti, in ignem æternum, **QI I PARATUS EST DIABOLO ET ANGELIS EJUS. — Nota** anlithesin : Christus enim electis dicit : Venite ad me et meam gloriam ; reprobis vero : Discedite a me ad dœmoncm el gehennam, quia in vita daemoni adhæsistis, non mihi. Vox ergo «discedite,p significai poenam damni, quæ est privatio gloriæ cœlcslis in æternum ; vox vero u in ignem, » significat pœnam sensus, scilicet concrementionem : ignis enim gehennæ non tantum corpora, sed et animas impiorum jugiter adurit, cl tamen nunquam ea comburit et consumit. Porro, pœna hæc gravissima est. Ablegari enim a Deo, Christo, cœlo, Sanctis omniquebono sine ulla spe redeundi, ingens est tormentum, adeo ut S. Chrysostomus, Parænesi 1 *ad Theodorum lapsum,* censeat privationem visionis Dei magis torquere damnatos, quam ignem gehennæ, licet alii aliter sentiant. Unde Isaías, cap. xxvi, 10 : « Impius, ait, non videbit gloriam Domini. » « Maledicti, » quibus Deus quasi hostibus suis maledicet, id est malefaciet, ut omnia suppliciorum et malorum genera in eos intorqueat. « In ignem. » Ergo in inferno verus est ignis, isque longe acrior et alterius materne ac conditionis, quam sit noster, uti docent S. Ambrosius in cap. XIV Lucæ, S. Hieronymus in cap. Lxv et lxvi *Isaiæ,* Damascenus, lih. IV, cap. ult.

Porro, hic ignis alitur sulphure, quod idem numero Deus conservabit in æternum, ut jugiter ardeat ct impios urat, ut dixi *Isaiæ* xxx et xxxm. De hoc igne Moses Judœis minans ait, *Deut.* xxxn, 22 : *a* Ignis succensus est in furore meo, et ardebit usque ad inferni novissima. » Vide ibi dicta. Audi S. Chrysostomum hic, *hom.* 41 : « In ignis fluvium atque pelagus intrudentur, pelagus impertransibilo atque magnitudine acerbissimum, in quo ignei fluctus instar montium eriguntur; ignei dico, non hujus ignis, sed ignis certe mullo quam hic horribilioris, cujus flamma maximam conficit abyssum, ita ut undique ignis immanissimas similis feræ transcurrere videatur. » Et paulo post : a Nam si acerrimos quos iste ignis et hæc flamma dolores inferi, ratione assequi non possumus, quid dc illo dicemus? Præsertim cum hic uno temporis momento in ignem positus homo exspiret, ibi autem crematur et dolet, sed nequaquam quod crematur, consumitur. »

-Et ernum. — Errat ergo Orígenes qui pœnas inferni cessaturas, et impios ex iis post annum Platonicum, id est post aliquot annorum millia, liberandos censuit.Significatur enim hic œternilas poenarum in gehenna. Ita Beda, Thcophylactus et ahi passim. Ingens hæc erit pœna, quæ damnatos adiget ad desperationem, furorem, rabiem, ad blasphemandum Deum, parentes, socios el omues creaturas ; quia quandiu erit cœlum, quandiu erit infernus, quandiu erit mundus, quandiu erit Deus, reprobi ardebunt in gehenna « et cruciabuntur die ac nocte in sæcula sæculôrum, p *Apoc.* xv, 10. Hoc incendium cogita, dum te libido, ambitio aut alia tentatio sollicitat, dicasque tibi : « Ego tanti pœnitero non emo, p nolo modica voluptate emere ignem ælernum.

Hæc Christi verba pathetice exaggerat S. Hippolytus martyr, tract. *De Consuman, sœculi, sub* finem, ubi Christum beneficia sua impiis, qui iis abusi sunt, ita exprobrantem inducit : « Ego vos formavi, cl adhaesistis alteri. Ego terram, mare ct omnia propter vos creavi, cl vos iis in mei contumeliam abusi estis. Discedite a me, operarii iniquitatis, non agnosco vos; alterius domini

operarii facti esus, nue diaboli. Possidete cum eo tenebras, atque ignem qui non extinguitur, ct vermem qui non dormit, ac stridorem dentium. » El nonnullis interjectis : « Aures vestras condidi, ut audiretis Scripturas, ct vos parastis eas ad *cantica* daemonum, citharas ct ridicula. Oculos vestros creavi, ut perspiceretis lumen præccptorum meorum caque exsequeremini; at vos ad stupra, impudicitias et ad reliquam immunditiam ipsos aperuistis. Os vestrum composui ad glorificandum ct laudandum Deum, el psalmos cantionesque spiritales pronuntiandas, lectionisque continuam meditationem ; at vos aptastis illud ad convicia, pcjeraliones et hlasphemias, dum sedentes obtrectabatis proximis vestris. Manus vestras feci, ut ad preces et obsecrationes extenderetis eas; at vos ad rapinas, cædcset mutuas occisiones expandistis, » etc.

Post latam hanc sententiam, illico Christus cos a se per dœmones propellet in tartara, imo omnia elementa cum cœlis in cos insurgent. Nam, ut ait Sapiens, cap. vi, 18 : « Armabit creaturam ad ultionem inimicorum, etc., et pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos. Ibunt directe emissiones fulgurum, etc.; excandescet in illos aqua maris, ct flumina concurrent duriter. Contra illos flabit spiritus virtutis, ct Unquam turbo venti dividet illos. » Vide ibi dicta.

Qu PARATUS est diabolo (primo principi cætcrorumque capiti, puta Lucifero) et axgelis (Arabicus, *exercitibus)* ejus, — illi Deo superbe rebellanti consentientibus. Hinc patet ignem inferni primo et per se paratum fuisse a Deo daemonibus, postea vero consequenter etiam hominibus, dœmonis factum ct inobedientiam imitantibus. Porro, paratus fuit hic ignis a Deo ab æterno, post praevisum Luciferi et dœmonum peccatum : tunc enim decrevit Deus illum condere ad ejus castigationem ct supplicium; in tempore vero paratus, id est conditus, fuit a Deo primo die mundi, mox ut Lucifer cum suis peccavit, ante creationem hominis, quæ facta est dic sexto, ut dixi Genes, i, 4.

Modnw ii Jh Î· u u Porro, qua ratione ignis gehennae corporeus 11X31 CTUCæl dæmones, qui sunt spiritus incorporci, vclut instrumentum Dei ad hoc ab co aptatum ct elevatum, disputant Scholastici : varii enim varios modos assignant. Vide Scholasticos, III *part., Quæst.* LXIV; item in II *Sent.,* disi. 6, et in IV, disk 50, ac nominatim Eranciscum Suarez, lib. VIII *De Angelis,* cap. xn, num. 2 et seq., ubi docct cx Basilio ignem gehennæ non lucere, sed torquere, non per solam imaginationem ct apprehensionem falsam, ncc per solam actionem intcntionalem, sed per rcalcm et physicam efficientiam, qua dæmonibus imprimit qualitatem spiritualem doloriferam, quæ qualis sit hic concipere non possumus; ncc enim potest cis imprimere calorem sensibilem, hujus enim spiritus non sunt capaces.

Syrus pro diabolo, vertit cnmïna/eri : hunc enim significat Græce JiâCoUç, ct talis est Lucifer cum suis, qui homines etiam sanctos accusat, omniaque corum opera, licet justa, criminatur ct calumniatur coram Deo : unde ipse est diabolus, id est criminator, per antonomasiam. Hinc in Actis S. Montani ct sociorum martyrum, apud Suriam, die 24 februarii, accusator ct criminator martyrum vocatur diabolus; quia ejus partes agebat in tribunali judicum infidelium, reos agendo eos qui Christum colebant. Vere S. Cyprianus, lib. IV, epist. 2 *cui Antonianum :* a Quod, inquit, quædam de illo (S. Cornelio Pontif.) inhonesta et maligna jactantur, nolo mireris, cum scias hoc esse opus semper diaboli, ut servos Dei mendacio laceret, ct opinationibus falsis gloriosum nomen infamet, ut qui conscienliæ suæ luce clarescunt, alienis rumoribus sordidentur, n

42. Esurivi enim, et non dedistis mihi mandu-Vui_il care; sitivi, lt non dedistis mihi potum;

43. Hospes eram, et non collegistis me; nudus, v.r» a et non cooperuistis me; infirmus, et in carcere, et non visitastis me. — Tô « enim » dat causam cur damnentur ad ignem paratum diabolo, quod scilicet, ut ait Euthymius, a imitali sint immisericordem inhumanumque diabolum. » Nam, ut ait Thcophylactus, a compassionis expertes sunt diaboli, ct hostiliter atque inimice erga nos affecti. « Damnantur hi ob omissa opera misericordi® : tum quia ad hæc obligatur quisque, cum videt proximum in extrema vel gravi necessitate constitutum quod sæpe occurrit; tum quia neglexerunt alia peccata eleemosynis expiare, juxta illud Danielis, cap. iv,24, ad Nabuchodonosorem : a Peccata tua eleemosynis redime, et iniquitates tuas misericordiis pauperum. » Unde S. Augustinus asserit nonnullos sine eleemosynis non posse salvari. Vide ibi dicta. Jam, « si tanta pœna mulctabitur qui non dedisse convincitur, ait S. Gregorius, quanta pœna feriendus est qui redarguetur abstulisse aliena! d qui uxorem proximi violavit, qui famam vel vitam alteri abstulit, qui Deum et Sanctos blasphemavit ! etc.

Porro, singula verba habent emphasim ct peculiarem ingratitudinem reprobis exprobrant. « Esurivi, » ego qui sum Deus, Dominusct redemptor vester, « ct non dedistis mihi » id quod ego vobis dederam; « manducare, » non perdices et capones, quos vos manducavistis, sed panem cibarium, etc. a Singula, ait S. Chrysostomus , ad condemnationem illorum sufficiunt : petitionis scilicet facilitas et dandi potestas, panis enim petitur; petentis miseria, quia pauper atque mendicus; retributionis expetenda magnitudo, regnum enim promittitur; terror pœnarum, gehenna enim incutitur ; accipientis dignitas, Deus enim pauperum manibus accipit; honoris cumulus, quia tantum descendere dignatus est; jus tribuendi, summa enim justitia est de suis ei concedere. Verum ab his omnibus cupiditate habendi retracti sunt. » Cadera dixi vers. 35.

Veii. 44. **44. TUNC RESPONDEBUNT I I ET IPSI, DICENTES:** Domine, quando te vidimus esurientem, aut sitientem, aut hospitem, AUr nudum, aut infirmum, **AUT IN CARCERE, ET NON MINISTRAVIMUS TIBI?** — Dicent hoc impii cogitatione, non locutione ; non enim permittet Christus eos senlcntiæ suæ obloqui, quia conscientia propria cos condemnabit. « Dicentes » arroganter, indignanter ct desperabunde, quasi accusantes Christum judicem falsitatis ct iniquitatis. Unde Auctor Imperfecti : « In judicio, ail, stant, ct peccare non cessant. »

Ve» 45 45. Tunc responderit illis, dicens : Amen dico **VORIS, QUAJMDIU NON FECISTIS UNI DE MINORIBUS** (Syrus, *parvulis*) iiis, nec mihi fecistis. — Vide dicta vers. 40. Disce hic quanti faciendi sint viles et pauperes, præscrlim Sancti, Religiosi et Apostolici, quos suos quasi suum peculium vocat hic Christus. Quocirca S. Franciscus quemdam c suis detrahentem cuidam mendico, diccntcmque quod ^orlc >ntci'ius voluntate esset dives et mente superbus, acriter castigavit jussitque ul nudus Hexis genibus ab eo veniam peteret. Causam addidit : « Non tam in pauperem, inquit, fili mi, quam in Christum peccasti. Etenim in paupere tanquam in speculo Christus nobis objicitur. Quotiescumque ergo libi pauperes aut infirmi occurrunt, inopiam et infirmitates, quas pro nobis Christus dignanter assumpsit, pie considera et humiliter venerare. » lia Waddingus, in *Annal. Minor.,* anno Christi 1215, num. 18. Vide eumdem, anno 1216, num. 2, in fine.

S. Franchcuf q(raradko ¿ trabinr uiL

s. Ehri®' Ti- Porro, hunc formidabilem judicii extremi diem semper suos ob oculos obversari volebat S. Eligius, Noviomcnsis episcopus, qui floruit anno Domini 650 usque ad 665, quo vita functus est, teste Sigeberto in *Chronico,* tempore Clotharii, regis Francorum, et Martini I, Pontificis Romani. Unde Christum sic illo dic impios compellaturum asserebat : «Ego te, homo, de limo terræ formavì manibus meis, ct in paradisi deliciis immeritum collocavi ; sed tu me et mea jussa contemnens impostorem sequi maluisti. Unde etiam juste damnatus es. Sed tamen ego misertus tui carnem assumpsi, in terris inter peccatores habitavi, contumelias et verbera propter te pertuli ; ul te eriperem a pœnis, colaphos el sputa toleravi; ut tibi paradisi delicias redderem, acetum fello mixtum bibi. Propter tc spinis coronatus, crucifixus, lancea vulneratus sum. Propter te mortuus et in sepulcro positus, ad inferna descendi, ul te ad paradisum reducerem. Ecquid ulterius facerc debui, et non feci?» Unde Christus terribilem in cos sententiam subjungit: «Quæcrgo ultro elegistis, ca nunc accipite. Contempsistis lucem, sint ergo vobis tenebra. Amasiis mortem, abito in perditionem. Secuti estis diabolum, ite cum illo in ignem œternum. Quis tunc putamus, diarissimi,mœror erit, quis lucius, quæ tristitia, quæ angustia, cum hæc fuerit prolata adversus impios sententia? » Ha Audocnus, Rothomagensís episcopus, in ejus Vita, lib. II, cap. xvi. Extat apud Surium, die ! decembris.

Chriiti eipiütra- l¡ꟼ

4G. Et ibunt (Græce , id est *abibunt.* Ver». 45. scilicet a Christo, Deo, Sanctis, cœlo, in tartara) ni in supplicium (Syrus, *cruciatum)* æternum; **JUSTI AUTEM, IX VITAM ÆTF.RNAM.**— «Supplicium» ignis ct concremationis. Unde S. Augustinus, tract. 21 *in Joanncm,* legit, « in ambustionem, » 7. *d.* Amburentur in gehenna, sed non comburentur, ncc consumentur ut annihilentur, quod optabunt damnati. Ibunt ergo in ignem gehennæ, quasi in suam domum et habitationem perennem, ut in ca jugiter ardeant. Sic vice versa dixit Christus servo fideli, vers. 21 : a Intra in gaudium Domini tui. »

Æternum. — Quia Deum æternum gravissime offenderunt. Peccatum enim mortale, quia Deo immenso est injurium, in se habet malitiam infinitam : meretur ergo supplicium infinitum. Verum, quia infinitum intensive dari nequit, nec ab homine sustineri, hinc dabitur reprobis pœna infinita extensive, quæ scilicet extendatur per omnia socculorum saecula. Modum dat Lactantius, **ut»** lib. VII, cap. xv! : «Idem, ait, divinus ignis, J“ una eademque vi atque potentia et cremabit impios ct rccremabit, ct quantum e corporibus absumet, tantum reponet, ac sibi ipsi œternum pabulum subministrabit, quod Poet® in vulturem Tityi transtulerunt, ita sine ullo reviviscentium corporum detrimento aduret tantum, ac sensu doloris afficiet. »

Ilæc est sententia Lactantii. Facilius ct verius alii censent corpora damnatorum, Deo conservante, in igne manere incorruptibilia, ita ut null® partes consumantur, quæ reparari debeant, sed omnes omnino easdem in igne jugiter ardentes perseverent in æternum, sicut asbestus lapis, indeque confecta tela, in igne ardet, sed nullam sui partem deperdit. Acerbitatem hujus supplicii graphice depingit Auctor libri *De Spiritu et Anima,* apud S. Augustinum, tom. HI, cap. lvi : a Quapropter, inquit, miseris mors est sine morte, finis sine fine, defectus sine defectu : quia et mors semper vivet, et finis semper incipiet, et defectus deficere nesciet; mors perimet, et non exlinguel ; dolor cruciabit, et pavorem non fugabit; flamma comburet, sed tenebras non discutiet. Erit enim in igne obscuritas, in obscuritate pavor, in combustione dolor. Ita reprobi ignibus inferni traditi, in suppliciis dolorem sentient; et in doloris angustia pavore ferientur, el semper tolerabunt, ct-semper timebunt, quia sine fine semper cruciati vivent, sine spe veni® et misericordi®, quod est miseria super miseriam. Si enim post tot millia annorum quot capillos habuerunt omnes qnicumquefuerunt et erunt,pœnas suas finiri sperarent, multo levius eas sustinerent ; sed quia spem non habent, nec habebunt, desperatione deficient et ad tormenta non sufficient. »

Fuse *dc his disscrii hie* Ahulensis, quiet addit, *Quxsf.* DCCLXXVIIÍ et DCCLXXTX (tot cnim precise in hoc caput quaestiones conglomeravit), animas post mortem ituras in coelum, vel Purgatorium, vel limbum Patrum, eo deduci per angelos; ituras vero in infernum vel limbum puerorum, eo deduci per dæmoncs.

Audi S. Cyprianum, serm. De *Ascensione Domini,* sub finem : « Incorruptibiles flammæ, inquit, nudum corpus allambent: ardebit purpuratus dives, etc. In proprio adipe frixa* libidines bullient, ct inter sartagines el flammas miserabilia corpora cremabuntur. » Et in lib. *De Laudib. martyrii,* cap. v : a Paradisus, inquit, Dei testibus floret, negatores gehenna complexa, æternus ignis inardescit. » Latius vero, cap. x ii, idem exponit, dicens : « Sæviens locus, cui gehenna nomen est, magno plangentium murmure et gemitu, ct eructantibus flammis per horrendam spissa*, caliginis noctem, sævasemper incendia camini fumantis expirat : globus ignium arctatus obstruitur, et in varios pœnæ exitus relaxatur. Tunc saeviendi plurima genera, tum in se ipse convolvit, quidquid ardoris emissi eadem flamma cruciaraL »

Prosper, lib. II *De Vita contemplativa,* cap. x ii, ubi de damnatis agit : a Non videndi, ait, sensum habituri sunt, sed dolendi, quorum continuus gemitus, cruciatus æternus, dolor summus torquent animam, non exloiquent; puniunt corpora damnata, non finiunt. Quos ideo ignis inexlinguibilis sibi deputatos non extinguit, ut permanente sentiendi vita, poena permaneat. »

Ex dictis meditari et imaginari licet, quam acerbum, incestum el funestum sit futurum sternum hoc damnandorum a salvandis divortium , quo hi in ccelum ad perennem felicitatem ascendent, illi in gehennam ad perenne incendium descendent, nunquam amplius Sanctos, licet amicos, fratres, parentes, visuri in retornum : a chaos enim magnum firmatum est » inter utrosque, ut aiebat Abraham ad divitem epulonem, in inferno ardentem, *Lue.* xvi, 20. Qui ergo sapis, quotidie ascendo in ccelum, ct descende in tartara, ut hic tibi sit stimulus ad fugam vitiorum cl studium virtutum. Vere S. Chrysostomus hom. 2 *in epist.* n *ad Thessal. :* a Nemo eorum, ait, qui gehennam ob oculos habent, in gehennam incidet ; nemo gehennam contemnentium judicium effugiet. » Et quia major hominum pars gehennam parum cogitat ct quasi contemnit, hinc damnatur. Nam ut cecinit, imo planxit, S. Bruno. Carthusi® fundator :

Sic vivunt homines lanquatn mors nulla sequatur,
Et vehit infernus fibula vana foret.

Crebro horrorem judicii et gehennæ suis lectoribus objicit graphiceque depingit S. Ephrcni, presertim tract. *De Compunctione, Dc Poenitentia, De Judicio,* etc. Idem faciat doctor et prædicator. Unde idem S. Ephrem, tract. *De Patientia:* «Simus, ait, tanquam incudes : et si cædamur, non tamen cedamus, » dicentes cum S. Dielhelmo apud V. Bedam, in *Ilistor. Anglorum :* «Asperiora vidi, deteriora in gehenna conspexi.n Sic quamlibet tentationem, persecutionem , infirmitatem, tribulationem, confusionem metu judicii et gehennæ fortiter sustinebimus ct superabimus. Graphice quoque horrorem dici judicii describit Joci, u,31, etSophonias, i, 15, ubi plura haede re dixi.

Ix vitam ÆT2RXAM. — Nomine vitæ æternæ omnem sanitatem , omne robur, omnem honorem, omnem gloriam, omnem satiem, omnem voluptatem, omne gaudium, omnem bonorum omnium affluentiam accipe. Hæc cnim gustant viventes in vera vita; nam qui in fame, siti, morbo, ignominia, dolore vivunt, non tam vivunt quam moriuntur assidue.

CAPUT VIGESIMUM SEXTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Primo, describit unctionem Magdalena:, qua ipsa unxit Christum in Bethania paulo ante moriem, cujus pretium ambiens Judas vendidit Christum. Secundo, vers. 17, *enarrat ultimam Christi canam ct institutionem Eucharistia. Tertio, vers.* 30, *ejusdem passionem, scilicet orationem in horto, captivitatem, accusationem, condemnationem, colaphitalionem, trinam Petri negationem, et mox panilentiam.*

1. Et factum est, cum consummasset Jesus sermones hos omnes, dixit discipulis suis : 2. Scitis quia post biduum pascha fiet, et Filius hominis tradetur ul crucifigatur. 3. Tunc congregati sunt principes sacerdotum, et seniores populi, in atrium principis sacerdotum, qui dicebatur Caiphas; 4. et consilium fecerunt ut Jesum dolo tenerent et occiderent. 5. Dicebant autem : Non in die festo, ne forte tumultus fieret in populo. G. Cum aulem

Jesus esset in Bethania in domo Simonis Leprosi, 7. accessit ad eum mulier habens alabastrum unguenti pretiosi, et effudit super caput ipsius recumbentis. 8. Videntes autem discipuli, indignati sunt, dicentes : Ut quid perditio hæc? 9. Potuit enim istud venundari mullo, et dari pauperibus. 10. Sciens aulem Jesus, ait illis : Quid molesti estis huic mulieri? opus enim bonum operala est in me. 11. Nam semper pauperes habetis vobiscum : me aulem non semper habetis. 12. Mittens enim hæc unguentum hoc in corpus meum, ad sepeliendum me fecit. 13. Arnen dico vobis, ubicumque praedicatum fuerit hoc Evangelium in toto mundo, dicetur et quod hæc fecit in memoriam ejus. 14. Tunc abiit unus de duodecim, qui dicebatur Judas Iscariotes, ad principes sacerdotum, 15. et ait illis : Quid vultis mihi dare, et ego vobis eum tradam? At illi constituerunt ei triginta argenteos. 16. Et exinde quærebat opportunitatem ut cum traderet. 17. Prima autem die azymorum accesserunt discipuli ad Jesum, dicentes : Ubi vis paremus tibi comedere Pascha? 18. At Jesus dixit : Ite in civitatem ad quemdam, cl dicite ei : Magister dicit : Tempus meum prope est, apud te facio Pascha cum discipulis meis. 19. El fecerunt discipuli sicut constituit illis Jesus, et paraverunt Pascha. 20.Vespere autem facto, discumbebat cum duodecim discipulis suis. 21. El edentibus illis, dixit : Arnen dico vobis, quia unus vcslnim me traditurusest. 22. El contristati valde, coeperunt singuli dicere : Numquid ego sum, Domine? 23. At ipse respondens, ait : Qui intingit mecum manum in paropside, hic me tradet. 24. Filius quidem hominis vadit, sicut scriptum est de illo; væ autem homini illi per quem Filius hominis tradetur : bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille. 25. Respondens autem Judas, qui tradidit eum , dixit : Numquid ego sum, Rabbi? Ait illi : Tu dixisti. 26. Comantibus autem eis, accepit Jesus panem, el benedixit, ac fregit, deditque discipulis suis, et ait : Accipite, el comedite : hoc est corpus meum. 27. Et accipiens calicem , gratias egit, et dedit illis, dicens : Bibile ex hoc omnes. 28. Hic est enim sanguis mens novi Testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. 29. Dico autem vobis : Non bibam amodo de hoc genimine vitis, usque in diem illum, cum illud bibam vobiscum novum in regno Patris mei. 30. Et hymno dicto, exierunt in montem Oliveti. 31. Tunc dixit illis Jesus : Omnes vos scandalum patiemini in me, in ista nocte; scriptum est enim : Percutiam pastorem, et dispergentur oves gregis. 32. Postquam autem resurrexero, præcedam vos in Galilæam. 33. Respondens autem Petrus, ait illi : Etsi omnes scandalizati fuerint in te, ego nunquam scandalizabor. 34. Ait illi Jesus : Amen dico libi, quia in hac nocte, antequam gallus cantet, ter me negabis. 35. Ait illi Petrus : Etiamsi oportuerit me mori tecum , non le negabo. Similiter el omnis discipuli dixerunt. 36. Tunc venit Jesus cum illis in villam, quæ dicitur Gethsemani, et dixit discipulis suis : Sedete hic, donec vadam illuc, et orem. 37. Et assumpto Petro el duobus tiliis Zebedæi, coepit contristari et moeslus esse. 38. Tunc ait illis : Tristis est anima mea usque ad mortem ; sustinete hic et vigilate mecum. 39. Et progressus pusillum, procidit in faciem suam, orans, et dicens : Paler mi, si possibile est, transeat a me calix iste, verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu. 40. Et venit ad discipulos suos, et invenit eos dormientes, et dicit Petro : Sic non potuistis una hora vigilare mecum? 41. Vigilate et orale ut non intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. 42. Iterum secundo abiit, et oravit, dicens : Pater mi, si non potest hic calix transire nisi bibam illum, fiat voluntas tua. 43. El venit iterum, et invenit eos dormientes; erant enim oculi eorum gravati. 44. Et relidis illis, iterum abiit, ct oravit tertio, eumdem sermonem dicens. 45. Tunc venit ad discipulos suos, et dicit illis : Dormite jam, et requiescite : ecce appropinquavit hora, et Filius hominis tradetur in manus peccatorum. 46. Surgite, eamus: ecce appropinquavit qui me tradet. 47. Adhuc eo loquente, ecce Judas, unus de duodecim.

venit, et cum eo turba multa, cum gladiis et fustibus, missi a principibus sacerdotum et senioribus populi. 48. Qui autein tradidit eum, dedit illis signum, dicens : Quemcumque osculatus fuero, ipse est; tenete eum. 49. Etconfestim accedens ad Jesum, dixit : Ave, Rabbi. Et osculatus est eum. 50. Dixilque illi Jesus : Amice, ad quid venisti ? Tunc accesserunt, et manus injecerunt in Jesum, et tenuerunt eum. 51. Et occo unus ex his qui erant cum Jesu, extendens manum, exemit gladium suum, et percudens servum principis sacerdotum, amputavit auriculam ejus. 52. Tunc ait illi Jesus : Converte gladium tuum in locum suum; omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt. 53. An putas, quia non possum rogare Patrem meum, et exhibebit mihi modo plus quam duodecim legiones angelorum? 54. Quomodo ergo implebuntur Scripturæ, quia sic oportet fieri? 55. In illa hora dixit Jesus turbis : Tanquam ad latronem existis cum gladiis et fustibus comprehendere me : quotidie apud vos sedebam docens in templo, et non me tenuistis. 56. Hoc autem totum factum est, ut adimplerentur Scripturæ Prophetarum. Tunc discipuli omnes, relicto eo, fugerunt. 57. At illi tenentes Jesum, duxerunt ad Caipham, principem sacerdotum, ubi Scriba*, et seniores convenerant. 58. Petrus autem sequebatur eum a longe, usque in atrium principis sacerdotum. Et ingressus intro, sedebat cum ministris, ut videret finem. 59. Principes autem sacerdotum, et omne concilium, quaerebant falsum testimonium contra Jesum, ut eum morti traderent; 60. et non invenerunt, cum multi falsi testes accessissent. Novissime autem venerunt duo falsi testes, 61. et dixerunt : Hic dixit : Possum destruere templum Dei, et post triduum reædificare illud. 62. Et surgens princeps sacerdotum, ait illi : Nihil respondes ad ea quæ isti adversum te testificantur? 63. Jesus autem tacebat. Et princeps sacerdotum ait illi : Adjuro te per Deum vivum, ut dicas nobis si tu es Christus Filius Dei. 64. Dicit illi Jesus : Tu dixisti. Verumtamen dico vobis, amodo videbitis Filium hominis sedentem a dextris virtutis Dei, et venientem in nubibus coeli. 65. Tunc princeps sacerdotum scidit vestimenta sua, dicens : Blasphemavit : quid adhuc egemus testibus? ecce nunc audistis blasphemiam : 66. quid vobis videtur? At illi respondentes, dixerunt : Reus est mortis. 67. Tunc expuerunt in faciem ejus, et colaphis eum ceciderunt; alii autem palmas in faciem ejus dederunt, 68. dicentes : Prophetiza nobis, Christe, quis est qui te percussit? 69. Petrus vero sedebat foris in atrio ; et accessit ad eum una ancilla, dicens : Et tu cum Jesu Galilæo eras. 70. At ille negavit coram omnibus, dicens : Nescio quid dicis. 71. Exeunto autem illo januam, vidit eum alia ancilla, était his qui erant ibi : Et hic erat cum Jesu Nazareno. 72. El iterum negavit cum juramento : Quia non novi hominem. 73. Et post pusillum accesserunt qui stabant, et dixerunt Petro: Vere et tu cx illis es, nam et loquela tua manifestum te facit. 74. Tunc coepit detestari et jurare quia non novisset hominem. Et continuo gallus cantavit. 75. Et recordatus est Petrus verbi Jesu, quod dixerat : Prius quam gallus cantet, ter me negabis. Et egressus foras, flevit amare.

V>i t. 1. Et factum est, com consummasset Jesus SERMONES HOS OMNES, DIXIT DISCIPULIS SUIS. — Grace ¡t 0jotí, id est cum finivisset, complesse! «sermones omnes» jam recensitos de excidio urbis llierosolymæ et lotius orbis, de dic judicii, de vigilia ct studio bonorum operum, tunc accinxit sc ad instantem suam passionem eamque pradixit, ne, qui longe futura prophetarat, sibi mox eventura videretur ignorare; ac ne discipuli morte ejus scandalizarentur putarentque illa Christo nescio et invito accidere, sed scirent illam ab eo pravisam, praeordinatam et electam ad hominum salutem. Sensus ergo est, *q, d.*, ait S. Tilomas : Cum Chrislus officium cxplessct doctoris, coepit se comparare ad officium redemptoris et salvatoris.

2. Scitis quia post biduum pascha fiet, f.t ver» t. Filius hominis tradetur (prodetur a Juda Judaeis, ab cisque tradetur Pilato) ut crucifigatur. — * « Post biduum ; » dixit ergo hæc, uti ct proxime xir, i. praecedentia cap. xxv, Christus feria tertia, sive die martis, ad vesperam, quando more Hebrao incipiebat feria quarta, sive dies Mercurii, dies, inquam, legalis, puta quoad festa : nam, ut ait

Triplex JudxCl

Perorius, in *Genes.* i, 5> ad ista : «Factumqno est vcsPcrc el mane dies unus. Propo certum est apud Judæos fuisse olim in usa triplex genus dierum, diem scilicet legalem a vespera in vesperam, diem naturalem ab ortu solis ad ortum, diem usualem a media nocte ad mediam noctem. » Quare vero ait Christus : « Post biduum pascha flet, » quia post duos dies, scilicet Mercurii ct Jovis, ad vesperam diei Jovis, cum jam inciperet feria sexta, sive dies Veneris, factum est pascha (i).

r.kiu) etymon,

Pascha — Hebr. idem est quod transitus vel iransultus, scilicet angeli percutientis primogenita Ægyptiorum. Hic enim angelus transiliebat domos ilebrœorum, ct insiliebat in domos Ægyptiorum, eorumque primogenita occidebat, qua strage coegit Phaiaonem et Ægyptios, liberos ex Ægypto dimittere Moysen et Hebreos : HDD *pasach* enim est transire. Syri vero *pascha* scribuut, non per *samedi,* ul Hebræi, sed per y *tsacie,* et tunc pascha significat gaudium ct hilaritatem, festum enim Raschie erat, ct ctiainnum est, sumtnæ hilaritatis et lætissimum. Nazianzenus vero -awx* derivat a Greco ráaxtw, id est *pati,* quod in Paschate passus sit Christus : agnus enim paschalis, qui immolabatur in Paschate, repraesentabat Christum in eodem immolandum pro redemptione hominum. Vide dicta £xod. xn, toto cap.

Veri. 3. ¿ur. Itli s ' J/ar. n *. i*

3. TUNC CONGREGATI SONT PRINCIPES SACERDOTUM, ET SEM0Rts POPULI IN ATRIUM PRINCIPIS SACERDOTUM, QUI DICEBATUR Ca IPHAS. — «TunC,D scilicet cum hæc dixisset Jesus suamque passionem prædixisset, ul illico prædiclionis ipsius veritas ac ordinationis, ct decreti ejus infallibilitas et efficacia, quo decreverat in Paschale pro salute hominum pali, ostenderetur. Rursum «tuuc, » scilicet in Paschate, quo agnus paschalis, per quem ex/Egypto redempti fuerant Hebræi, maciabatur. Eodem enim mactatus est Christus quasi victima mundi, ul figura ct typus veritati suoque antitypo congrueret.

a Tunc » ergo, id est mane feri® quarta*, sive diei Mercurii, cum pridie ad vesperam idipsum prædixisset Chrislus, « congregali sunt principes sacerdotum et seniores (Lucas, xxii, 4, habet çpcnrpi, id est duces exercitus; sed Lucas sic vocale solet magistratus, ut Noster ibidem vertit, sive præfecloscprælores, uti ostendi *Aclur.* iv, i) populi, d ut dc Christo palam jam predicante, cl principimi vilia acriter carpento (ut palet ex toto cap. xxiii *Matth.),* capiendo et occidendo tractarent. Quare Judas id resciens, eodem mano ipsos adiit, Chrislumquc cis vendidit, pacto triginta denariorum pretio, uti habet communis Ecclesiæ sensus, idquo ex narratione Matthæi salis colligitur. Unde ob hoc Judæorum concilium, et Judæ venditionem Christi hoc dio factam, veteres Christiani solebant eadem feria quarta, sive die Mercurii, jejunare, uti testatur S. Augustinus, epist. 86, sui) finem; Thcophylactus cl Victor Antiochenus, scribentes in cap. xiv *Marc.,* vers, i ct 2. Quin cl Græci, Poloni, Hol- delandi permulti eadem dc causa die Mercurii etiamnumesu carnium abstinent, eo quod illa die vendila sil caro Christi.

iri* ^^nr- tr,

Nota : ex narratione Matthæi colligitur Christum hoc biduo, scilicet die Mercurii ct Jovis, non venisse Hierosolymam , uti venerat die Dominica, lunæ et inartis, ad docendum in templo, sed hoc biduo mansisse in Bethania, atque sub vesperam dici Jovis inde regressum in Jerusalem ibi pascha celebrasse, ac mox ad passionem se comparasse. Ita Jansenius, Maldonatus et ahi (i).

(1) Aliter tamen D* Scpp hos dies computat : Feria 3, ait, absoluto sermone dc Hieroeotymw excidio et mundi fine, Christus ad vesperam Belhanlam petIVIt, mansitque ibi biduo sequenti, in domo Simonis *leprosi* latitans, unuc misericordia; opera suis discipulis commendandi (feria 4) occasionem sumpsit. Die sequenti (feria 5), quæ crai 13 mensis Nisau, aprili* vero 14, «congregali sunt principes sacerdotum, » etc.—Sepp., opere cil. t. II, p. 7Î seqq. — Sed huic computo merito objicitur quod veteres Christiani feria 4 jejunare solebant ob concilium Judæorum Christiquc venditionem hac dic faciam.

(I) Qu ialini hic annotanda esse de supremo Judaeorum Concilio duximus.

I. Judæorum supremum Concilium, seu *Sanhtdrinus,* tribus collegiis seu *cameris* constatai : *primo,* Scribarum seu legis doctorum collegio ; *secundo,* Sacerdotum, quorum unus summus, ahi principes dicebantur; *tertio,* populi Seniorum. Toti Sanhedrino precrat tçô Israel c Nasi, qui idcirco simul erat traditionis interpres, prix-s judiciorum el Rabbinorum schola? seu academia? magister. Legis doctorum, seu Sentarum collegium ducebat Gamaliel, pharisæus, dc semine David, quem magistrum secutus est S. Paulus, quique Christo primum, deinde Christianis favit. Senatum, seu Seniorum cameram eflormatant Israelita? Ium doctrina, tum auctoritate prestantissimi, quorum dux ct princeps erat ¿ Nasi. Sacerdotum tandem collegio, constanti sicerdolibus ex semine Aaron atque inter familiarum principes aut templi prepositos selectis, precrat summus Pontifex, coque absente, ¿ Sagan, qui illius respectu, *coadjutores* respectu episcopi vic<*s gerebat.

II. Summum ponliticatum eo anno obtinebat Joseph, cognomine Caiphas, cujus Sagan, seu *coadjutor,* erat Auanus scu Anius. Annas quoque pontificatum olim gesserat ; hoc enim munus, ex quo primitus vinculum quoddam oriebatur indissolubile populum inter et supremum Pontificem, Jehovæ quasi vicarium, tunc temporis ignaro cuique nc improbo venale, nil certi aut stabilis habens, aliquandoque annuum, adeo omnibus in contemptum venerat, ut *aurea,* vel *argentea idola* Puntiti- 0*8 vulgo nominarentur. Caiphas, sive ob ingenii imbecillitatem, sive nimio in socerum callidissimum moro habito, nil per se agens, res omnes Aunæ arbitrio el voluntati permittebat*

III. Romani, suo moro, in Judæa causas capitales sibi vindicaverant, magna apud populum lucius et mororis causa : ita adimplebatur Jacobi inorientis vaticinium : a Non auferetur sceptrum do Jud i, » etc. *Gin.* xuix, le. In causis Limen spiritualibus judicia exercebantur a Sanhedrino, capitales sententias uonuunquam ferculi, ul palet exemplo S. Slepbani, qui ab eo lapidari jussus est.

Ven. I. 4. Er CONSILIUM FECERUNT (GRECO «TJn&üXíWTXVTO, id est simul consultarunt, inter se unanimiter X'v e/ consilia inierunt) ut Jesum noto tenerent, et oc- XIV. !. ciderknt. — « Dolo, » quia timebant ne Christus, <:<wni- sj cum capere vellent, e manibus eorum clabe- I . \ 4r retur, uti alias fecerat. Dolum ergo quærunt quo ni 'trfo cum capiant, ut elabi nequeat. Rursum dolum Chn quærunt, ut sine tumultu populi eum comprehendant. Verebantur enim ne populus ab ore Christi velut novi summique Prophetæ pendens, et tot sanitates recipiens, pro eo pugnaret, nec sineret cum capi sibique eripi. Unde sequitur :

v<r». s. *). Dicebant autem : Non in dik festo, ne forte Zur- tumultus fieret in populo. — Non ergo ob rcli- X'vnrZ; gioncm festi, sed ob melum populi noluerunt xn*. 2. Jcsum capere in dic festo Paschœ instantis : hoc cnim festo infinita turba Judæorum confluebat Jerusalem ad celebrandum Pascha, inter quos multi erant qui a Christo salutem corporis vel animæ acceperant, ideoque cum ut Prophetam colebant : quos pro ipso staturos ct pugnaturos Judæi metuebant. Quare « non student devotioni, sed facinori, » ait S. Hieronymus. Dicunt ergo : a Non in die festo,» *q. d.* Non in Paschale, ne fiat tumultus populi, et ne Pascha festum lætissimum atroci Jcsu cæde funestemus , sed post Pascha, quando festum tam sacrum transierit, ct populus ad sua redierit, Jesum capiamus et occidamus. ItaS. Chrysostoinus. Sio Herodes Agrippa, non nisi transacto Paschale, voluit plectere S. Petrum, Aci. xn. Pascha cnim Judæis erat festum libertatis ct gaudii, nipote quo recolebant et celebrabant beneficium liberationis e servitute /Egyptiaca. Unde eodem solebant reos dimittere liberos, uti dimisere Barabbam. Principes ergo decreverant Christum capere et occidere post Pascha; sed ex proditione Judæ mutarunt consilium. Nam cum Judas in Paschale cum ipsis in manus daret, ipsi eodem die ipsum ceperunt et crucifixerunt. Dei enim consilium ct decretum erat,ul Christus moreretur in Pasciute, hoc fine ut ostenderet aulitypum respondere suo typo. Immolatio enim agni, quæ fiebat in Paschate, typus crai Christi eodem festo immolandi. Hac ergo festi circumstantia significabat Deus, Chris-

IV. In morte Christo addicenda primas paries habuit Sacerdotum collegium : *Primo,* quia Seniorum auctoritas el gratia in dies imminuebatur, legis aulcrn Ductores mi libi magisterium exercebant, dum contra principes Sacerdotum, quamvis non existimatione , potentia tamen mullum excreverant, adeo ul Sanhcdrinus non jam ex lege in atrio templi, sed m domo sumini Pontificis congregan (vers, a) solitus esset. *Secundo,* quia horum Sacerdotum pionque , rive erant Pontifices suo munero expulsi, rive gratia, dolo, aut pretio intrusi, *mercenarii et lupi rafMca,* ut cos vocat Christus, hominesque corruptissimi, o Sadducæoruin grege, deliciis mollili, nil post mortem sperantes aut reformidantes, ideo Alessiæ pumi- Uniiaiu predicanti atque exprobranti eorum vilia infen- tissimi

timi esse verum agnum paschalem, qui pro redemptione mundi in cruce assabatur.

6. Cum autem Jesus esset in Bethania, in domo Ver*, c. Simonis Leprosi. — Aliius repetit luce Matthæus ',„urG quæ jam ante contigerant, ut enarret occasionem et modum comprehensionis et passionis n Christi. Judas enim occasione hujus unguenti, motus fuit ad prodendum Christum Judæis, ut ejus proditione pretium unguenti recuperaret, ct quasi fur in loculos suos reconderet. Nam hoc convivium Christi in domo Simonis contigit pridie Dominico* Palmarum , scilicet sabbato, cum postridie, nimirum ipsa die Dominica, cum palmis quasi ovans ingressus fuit Jerusalem, ut patet *Joan,* xn, 1, ubi dicitur : Jesus « ante sex dies Paschæ, » id est sex diebus ante Pascha, puta die Veneris, a venit Bethaniam. » Additque : «Et fecerunt , » scilicet Simon cum suis, a ci cœnarn, » scilicet sequenti sabbato, ac postridie, scilicet Dominica Palmarum, Jesus vectus asello solcami pompa, quasi rex ct Messias ingressus est Jerusalem.

In domo , — assidens mensæ ; utpote a Simone invitatus ad convivium.

Simonis Leprosi. — Patres opinantur Leprosum Simon dici, quod talis fuerit, sed a Christo curatus sit h,c fuf a lepra. Alii putant rò «leprosi,» esse commune agnomen familiæ Simonis, sive quod a leproso descenderit, sive ob alium cum leproso quopiam respectum. Sic cnim Romæ erat familia Claudiorum, Cæcorum, Balborum, etiamsi mulli cx iis non essent claudi, cæci, balbi.

7. Accessit ad eum mulier habens alabastrum Ver*. 7. unguenti pretiosi, et effudit super CAPUT H*- ;VaJe; SIUS RECUMBENTIS.— Ideili IIOC CSt COIlvivium cum *Joan.xu* eo quod narrat Joannes, xn,1, ut patet Matthæum 3. cum Joanne conferenti. Per recapitulationem ergo illud hic recenset Matthæus, ut occasionem exponat, quæ movit Judam ad Christum Judæis prodendum, ut dixi.

Objicies : Joannes ait : « Fecerunt ci cœnarn, et Martha ministrabat. » Ergo hoc convivium factum fuit in domo Marthæ, non Simonis. Respondeo negando consequentiam; non enim dicit Joannes : Fecerunt ei Martha et Magdalena (licet ita explicent S. Chrysostoinus cl Euthymius) convivium in domo sua, sed simpliciter, «fecerunt ei cœnarn, d scilicet cives Bethaniæ, amici Jcsu, inter quos primarius crat hic Simon Leprosus, quem multi cum Jansenio putant antea a lepra per Christum fuisse curatum, ideoque ei obstrictum. Martha autem iii cœna hac ministrabat, sive quia vicina, sive quia cognata aut familiaris erat Simoni.

Mulier. — Maria Magdalena, uti exprimit Magdala Joannes, xn, 3, quæ uti ante biennium cum primo pœnituil lacrymisque lavit pedes Jcsu, eosdem nim unxit unguento, ita hic sex diebus ante Pascha giL ct mortem Christi idem fecit, partim cx devotione, partim cx Dei instinctu, quasi presagíeos

Instantem Christi necem ct sepulturam, ut patebit vers. 12.

Ahb«-tram. Alabastrum. — Vas erat unguentarium factum ox alabastra, K¡ve onyche lapide marmorei generis, quem ad vasa unguentaria cavari docet Plinius, lib. XXXVI, cap. vin, quod optime unguenta incorrupta servet. Unde non mirum cavurn hoc vas, tenue et subtile instar vitri, facile a Magdalena impacto clavo vel malleolo frangi potuisse, ut unguentum totum in Christi caput effunderet : nisi malis ex Suida, alabastrum vocari vas tersum et sine ansa , pharmacopolarum, qui talibus vasis apothecas suas replent, in iisque aromata, unguenta el pharmaca sua recondunt.

Aliter S. Epiphanius, lib. *De Mensuris :* « Alabastrum, ait, unguenti vasculum est vitreum, capiens libram olei, mensura vero est sextarii dimidii : alabastrum vero dictum propter fragilitatem. n Hæc ille.

Unztvn-u,,)7" ‹lt (k et OricDU- Unguenti. — Unguentis odoratis usos fuisse Judæos ex more Arabum, Persarum, Syrorum eætcrorumque Orientalium m conviviis ad lautitiam ct refrigerium, et ad impediendam ebrielutem, ostendi *Ecclcs.* ix,8. Porro, unguenta hæc sæpe non erant spissa, qualibus chirurgi ungunt plagas et vulnera, sed liquida, scilicet erant liquores ex herbis odoriferis confecti ct commixti, quibus cerebrum totumque corpus irrigabant, reficiebant et recreabant, deliciarum causa inventi : unguentum ergo hoc crat liquor nardi, ut patet cx *Joan,* xn, 3. Nardus odorata est, et in Syria abundat. Undo Tibullus :

> Jam cludum Tyrio *(vel potius* Syrio) madefactus tempora uardo.

Do nardi præstantia el significatio dixi *Cant,* iv, 13. Certum esi ex nardo oleo delibuta, fieri unguentum pretiosissimum, quo prisci capita ungebant, teste Plinio, lib. Xlll, cap. i cl n, et lib. XII, cap. xn ; ac Dioscorides, lib. I, cap. vi.

Pretiosi. — Græce id est gravis pretii. Olini cnim aurum ct argentum non signabatur in pecunia, ut jam iit, sed ad cerium pondus, v. g. ad drachmam, unciam, libram, appendebatur. Unde quod gravius erat ct ponderosius, hoc majoris crat pretii. Syrus addit, *suavissimi;* Marcus addit, a spicati; » Joannes, « pistici : » quæ duo quid significent, dicam *Joan,* xu, 3.

Er iffldit scria capei ipsius recuidentis. — Dices : Joannes, xii,3, habet : « Unxit pedes Jcsu, ct extersit pedes ejus capillis suis. » Despondeo Magdalenam unxisse pedes Jcsu, deinde totum vas effudisse super caput Jcsu : vas cnim angusti oris fregit, ut habet Marcus, ut totum unguentum magno devotionis affectu in caput Jesu effunderet. Ita S. Augustinus, lib. ll *Dc Consensu Evangelist.,* cap. lxxix. Addit Joannes : « Extersit pedes ejus,» scilicet antequam eos ungeret, nipote cx pulvere sordidos *t* nudis cnim superno pedibus incedebat Christus, ut dixi cap. x, 10) : prius ergo pulverem pedum abstersit capillis, deinde pedes ejus nardo unxit. Ita Toletus. Si quis Umeri post unctionem pedes Christi, ntpote liquore madidos, abstersos velit, non repugno. Addit Joannes, ut unguenti prrstantiam et frac* tum explicet : « Et domus impleta est cx odore unguenti. » In Magdalena ergo impletum fuit illud *Cant.* i : « Dum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum,» ut ibi dixi; ct in Christo illud : * Oleum effusum nomen tuum, n ibidem. Unde Hilarius hic, cap. xxix: « Mulier hæc, inquit, omnem curam corporis sui (quod solebat ungere) ct totum pretiosa» mentis affectum in honorem Dei laudemque transfudit. D

Tropologice Orígenes : Primo, oleum sive ungnentumeMopusvirtutiSjpnescrtimmisericordiœ, £ quod si fiat cx naturali compassione, non propter Deum ,ut fit ab infidelibus, ipsum quidem Deus acceptat, sed non ad vitam æternam; si autem ex Dei amore fiat, est oleum excellens boni odoris. Rursum si opus bonum fiat ad sublevandam inopiam pauperum, unctio est pedum Domini : sicut cnim pedes in corpore sunt infimi, sic pauperes in Ecclesia sunt imi. Si autem ad De' gloriam fiat, ul dum studetur castitati, jejuniis ct orationibus, unctio est capitis Domini, et unguentum pretiosum, cujus odore tota Ecclesia repletur, ct hoc proprium opus perfectorum. v aio

Secundo, Glossa: «Mulier hæc,inquit, ungenscaput cl pedes Christi, significatEcclesiæ fidem, qu® dum ¿liristi deitatem prædicat et invocat, caput ungit ; dum vero humanitatem , pedes. » Caput cnim, ait Alcuinus, est divinitatis sublimitas; pedes humilitas incarnationis; vel caput est ipse Christus ; pedes sunt pauperes, qui sunt membra ejus. Secundo,

Tertio, denique, ungit pedes, qui in vita activa proximis servit; caput vero, ‹pii per contemplationem Deo adhæret unusque cum eo fit spiritus. Sic fere Orígenes. Rursum caput ungit, qui alladc Christo prædicat; pedes, qui intima veneratur. Ita Glossa ex Origene. t h ^

8. Videntes altem discipuli, indignati sunt dicentes : Ut quid perditio illc ?— Scilicet, hæc inanis profusio unguenti tam pretiosi. Diccs, S. Joannes, cap. xu, ait, solimi Judam murmurasse. Respondent aliqui, cum Maldonato, esse numeri enallagen el syllepsin : a discipuli,» id est discipulus, pula Judas. Planius S. Augustinus, lib. II *Dc Consensu Evangelist.,* cap. lxix, respondet Judam fuisse choragum ct incentorem hujus murmuris, qui alios Apostolos specie miserationis pauperum, ad indignationem ex vero misericordi® affectu manantem excitant, cum ipse fictus ex avaritia indignaretur, quod pretium hujus unguenti non in loculos suos, sed in Christi caput luisset effusum. vt™.». je 4XU' 5.

9. POTÜTT EMM ISTUD VENUNDARI MULTO («plUS- quam trecentis denariis, » id est juliis, sive regalibus,nt habet Marcus), et dari pauperibus.— *q. d.* Unguentum hoc, non ad delicias et luxuriam in caput Christi, sed ad necessitatem in sinum multorum pauperum effundendum fuit. Idem fuit sensus Calvini, qui, ne quis exemplum Magdaknæ trahat ad probandum honorem funerum per lumina, suffitus aliosque ornatus, ait, hoc Magdalen® factum non esse probandum, ncc imitandum, sed tantum excusari eo nomine, quod peculiari Spiritus Sancti instinctu peractum sit; alioqui præstilisse hoc pretium dari pauperibus. Verum quis non videt hic eumdern esse spiritum Jud® et Calvini, adeoque Satanam loqui per Calvinum, idem quod locutus est per Judam, quem proinde hic confutat Christus.

jo. Sciens autem Jesus (vi divina et spiritu prophetico praevidens secretum eorum murmur, clirecte quidem contra mulierem ungentem, indirecte vero contraseungi permittentem, excitatum), ait illis : Quid molesti estis huic mulieri (Arabicus, *quid reprehenditis mulierem)?* opus enim bonum operata est in me. — « Bonum, » Græco xx>.òv, id est pulchrum, egregium, eximium et insigni laude dignum. Quid enim pulchrius, dignius, excellentius, quam ungere pedes hei? Christus enim tam Deus crat, quam homo : quis non beatum se diceret, si pedes Christi tangere et osculari illi licuisset?

11. Nam semper pauperes habetis vobiscum; me n/. semper abundat mundus, iis ergo semper benefacere potestis : at ego post sex dies morior ct abeo in eœlum, neo unquam ullum officium mihi prestare, imo nec me videre, audire ct tangere poteritis. Obsequium ergo hoc erga me mulieri permittite, frustra illud post sex dies optaturi.

12. Mittens enim hæc unguentum hoc in corpus , Al) sepeliendum me fecit. — Poterat Christus excusare Magdalcnam per excellentiam personæ suæ divinæ, quæ ab ea ungebatur, ob quam melius crai et majoris meriti illi impendere pretium hujus unguenti, quam illo pauperespluri- mos alere, ut docet Theophylactus : quod eliamm locum habet in ornatu templorum, altarium, calicum, vestium sacerdotalium, etc. Ilie enim fit in honorem personne Christi, ad provocandam aliorum erga eum devotionem ct rezercntiain, cum singularis aliqua pauperum necessitas non occurrit. Poterat quoque eam excusare et laudare ejus affectum Christus, quod ex gratitudine, pietate, humilitate, reverentia, devotione, hanc unctionem perageret. Verum, modesti® causa, noluit bis titulis uti, sed tantum excusat eam « quod ad sepeliendum me fecit, d ut mortem sibi instare significaret, seque non inscium el invitum, sed conscium et volentem mori, imo ad mortem suam hanc unctionem disposuisse, indegna consequentem Judrn prodi* tionem permisisse. Valde enim mortem optabat Christus ad Dei gloriam et redemptionem hominum; simul ejus stimulo pungit Judam, 7. *d.,* ait Chrysostomus in cap. xii *Joan. :* u Molestus sum et gravis, sed exspecta paulisper, et migrabo»: sed tu vide no me prodendo mortis mcæ opifex existas, ne tibi ipsi mortem el gehennam adseiscas. p Syrus addit : *Tanquam ad sepeliendum me fecit.* Non enim intendebat Magdalena Christum ungere ad sepulturam, utpote quæ de ejus morte ct sepultura nil sciebat, neo cogitabat; sed Spiritus Sanctus eam præsciens id intendebat, ideoque Magdalcnam ad ungendum Christum interius impellebat : hanc enim unctionem omnimode merebatur Christi Domini mors ct sepultura.

Excusat ergo eam Christus ex interno affectu charitatis, cx raritate hujus occasionis et unctionis, ac maxime cx instinctu Spiritus Sancti, quo ipsa, licet nasciens, acta, ungendo quasi preesagiit ct divinavit proximam Christi mortem cl sepulturam. Unxit enim cum quasi jamjam sepeliendum : nec enim mortuum ungere potuit, quia præventa fuit a Josepho ab Ariinathia, et ab imminente sabbato, ac postea per accelerationem resurrectionis Christi, postero mane diei Dominicœ Christum ungere non licuit. Unde Marcus claro habet : « Quod habuit, » id est quod potuit, a hæc fecit : prævenil corpus meum ungere in sepulturam, n Joannes, cap. x ii, habet : «Sine illam, ut in diem sepultura mcæ servet illud,n id est, sine servare vel servasse illam hoc unguentum in diem sepultura mcæ. Ita Tolctus ct Jansenius. Græce enim est in praeterito, *servavit illud in diem sepultura: mcæ,* ut scilicet tacite indicet illam instare, ait Vatablus, 7. *d.* Sine, o Juda, illam suæ devotioni servire, ut me vivum, sed brevi moriturum ungat, nam mortuum ungere non poterit. Aliter Maldonalus, « ut servet illud, » inquit, 7. *d.* Ita collocavit hoc unguentum ungendo, ut perdere non posset; sicut si pecuniam servasse dicas cum, qui illa agrum emerit : si enim in arca condidisset, perdere potuisset, expendendo ergo servat.

Aliter quoque Franciscus Lucus : « ut servet illud, » hoc est, inquit, ut illud servasse probetur, declaretur, ostendatur. Vide eumdern. Sæpe enim llebræi verba rcalia per vocalia exponunt; atque id fieri dicitur, cum res jam facta ostenditur ct propalatur. Aliter denique Nonnus Panopolitanus, qui pariter cum Nostro legit fai , id est « ut servet. » Unde hunc versum sic paraplirastico explicat : «Missum fac donum feminæ ab omni reprehensione âlien®, ul thesaurum corporis nostri servet, donec occisionis et sepulcralis hora parentationis nostra* veniat. »

Planius, ut dixi, exponas, « ut servet, » id est servare et servasse, sive ul servet et servant. Unctio enim hæc Christi referebatur a Spiritu

Sancto ad indicandam ct honestandum ejus mortem ct sepulturam ; quare ad illam servari cl dirigi videbatur a Spiritu Sancto, perinde ac si in ipsa sepultura unctus fuisset Christus.

Ver». 13. 13. AMEN DICO VOBIS, (BICUMQLE Pli F DICATI M Fl,:niT noe Evangelium (Evangelica hæc more vit® historia) in toio mondo, dicetur (Arabicus, *memorabitur)* lt quod ii.f.c fecit in memoriam ejus, — scilicet Magdalena) , non Christi, ut patet ex Græco ^*rr.;t* quod est femininum; ‹/. *d.* Celebrabitur hæc unctio ct hoc pietatis obsequium, ad publicam per totum orbem ct perennem Magdalenas laudem, ac Judre cam vituperantis infamiam et contumeliam. Ita Beda; g.d., ait Victor Antiochenus in cap. xiv *Mare.,* vers. 9: a Tardum abest ul ego illam condemnem quasi male fecerit, aut reprehendam quasi minus recte fecerit, ul facium hoc nullo unquam tempore latere permissurus sim. Etenim quod domi et in occulto ab illa facium est, hoc universus terrarum orbis cogniturus est, quoniam mente pia cl ferventi fide atque animo contrito facium est; non enim tam propter impensas gratum fuit, quam propter fidem, quam una cum unguento obtulit. Uree enim fragrantissimi odoramenti instar mihi fuit. »

vu .ii. ii. Tunc adiit unus de duodecim , qui dicebatur Judas Iscariotes, ad principes sacerdotum. — « Tunc, » refer hgc partim ad proxime præccdcntia, partim ad consilium principimi do capiendo Christo, vers. 16, t/. d. Sabbato ante Dominicam Palmarum, cum Judas murmuris auctor a Christo sc perstringi audiret, non resipuit uti cadevi Apostoli a Juda in murmur adducti ; sed «tunen frontem perfricuit, impudentiam induit, atque avaritia ct scelere furens destinavit Christum Judæis prodere et vendere : quare feria quarta, sive die Mercurii proxime sequenti, cum principes consilium agitarent de modo capiendi Christum , cos adiit, modum suggessit, ac se cum in manus illorum daturum pacto 30 argenteorum pretio spopondit.

Unus de duodecim — Apostolis, *q. d.* Unus hio non crat ex 70 Christi discipulis, quod tolerabilius crat; sed erat unus cx duodecim Apostolis Christi familiarissimis ct intimis, (pios Christus ad suminum Apostolati^ gradum evexerat : quare fuit hrec insignis Juda- ingratitudo et impietas, qu® Christi cor pupugit, ut diceret : « Si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem utique, etc. Tu vero, homo unanimis, dux meus ct notus meus; qui simul mecum dulces capiebas cibos: in domo Dei ambulavimus cum consensu,» P$rt/. i.iv, 13. Quocirca S. Augustinus, tract. 61 *in Joan.;* et S. Hieronymus (vel quisquis est auctor, stylus enim plane abhorret a S. Hieronymo), in cap. xiv *Marci :* a Unus, inquiunt, vocatione, non praedestinatione; numero, non mento ; corpore, non animo ; specie, non virtute. »

Abut. — « Intrante in eum Satana, w ut habet Marcus , non quod Satanas illapsus sit anim e Judie, ejusque intellectum ct voluntate® indinarit ad prodendum Christum : solus enim Dens ¡'p. .va? illabi poteri anima?, ut recte docet Didymus, tract. 3 De *Spiritu Sancto.* Non etiam quod Satanas corporaliter ludam possederit, uti possidet energumenos, sed quod rationes ejus imaginationi congruentes objecerit, quibus illi persuasit proditionem Christi, ul explicat S. Joannes, cap. xm, 2. ídem tamen Joannes ibidem, vers. 27. pos! cœnam, cum Judas a Christo accepisset buccellam, in cum intrasse Satanam scribit, ut scilicet meditatam animoque jam ante destinatam Christi proditionem reipsa cxequereliir cl opere perficeret : Judas enim sicut dic Mercurii ad machinandum hoc scelus, sic dic Jovis sequenti, noctu ad idem consummandum, suadente diabolo, p rrexit. Significat autem hrec phrasis sederis atrocitatem ct immanitatem, quasi homo ad illud patrandum non suffecerit, sed opus fuerit ope ct instigatione diaboli. Tantum enim fuit hoc facinus ul non hominis, sed Luciferi fuisse videatur.

13. Er ait illis : Quid vultis vini dire, et v<r>. n. ego vobis eum tradam? — Arabicus. *Quid dabitis* , ⁄ ? *mihi, ut ego eum vobis tradam?* a Infelix Judas, ait x ü, 4, 5. S. Hieronymus , damnum quod cx effusione unguenti sc fecisse credebat, vult magistri pretio compensare. Ncc certam tamen postulat summam, ut saltem lucrosa videretur proditio; sed quasi vile tradens mancipium , in potestate ementium posuit quantum vellent dare.» Hrec S. Hieronymus, qui puiat Judam nou exegisse certum pretium, nec licitatum esse de eo cum principibus, sed eorum arbitrio illud permisisse, g. *d.* Dale mihi quod vultis. Verius abi autumant hic licitari Judam cum principibus, ‹7. *d.* Ego vobis vendam Christum, red pro tanto viro trunque vobis exoso, condignum exigo pretium. Quantum ergo pro eo mihi vultis dare ?

At illi constituerunt n triginta argenteos. Tñ 0- — Pacti sunt cum eo pretio 30 argenteorum. Vide hic indignam Judre vilitatem, tam vili ultimantem ,vt nr ct vendentem Christum mundi salvatorem, magi?- C uuim Irum ct dominum, quæ vilitas Christum pupugit et magno dolore affecit. Unde S. Ambrosius, lib. HI *De Sptrítu Sancto,* cap. xvm: tO Judaproditor! inquit, unguentum passionis ejus trecentis denariis a^tnnas, ct passionem ejus triginta denariis vendis : dives in restimatione, vilis in scelere! »

Qureres, quanti ponderis ct pretii fuerint hi t h .-q- argenlei? Primo, S. Ambrosius verbis jam citatis censet fuisse unius drachmæ : denarius enim csl regalis Hispanicus, sive julius Homanus, qui n-ukt- pendit drachmam. Quaro 30 argenteos fufcse 30 julios, qui faciunt tres aureos Romanos, sive 7 florenos Brabanticos cum dimidio. Verum hoc valde exile est pretium, quo ager figuli emi uon potuisset (1).

(1) Li vidimus supra, varia IU ab Interpretibus veta-

Sr undo, Baronius, anno Christi 34, p. 17'i, ex lidia in Tisbi, R. David et aliis rccentioribus Rabbinis (qui proinde minoris sunt fidei et de fabulis suspecti), opinatur argenteum apud Zachariara et Prophetas, ac consequenter hic apud S. Matthæum (hic enim respicit ad Zachariam, ut patebit cap. XXVII, 9), siimi pro argenti libra. Ergo cum una uncia argenti sit unus philippicus dalems, qui valet 10 regales sive julios, si libram accipias communem, qure 12 uncias, sive 12 philippicos, hoc est .30 florenos Brahanticos continet, .30 argentei facient 900 florenos Brahanticos; sin libram accipias majorem 16 unciarum, facient 1200 florenos, quibus facile emi potuit ager figuli. Verum quis credat Judæos avaros, vili Judæ operam suam cis ultro offerenti, non ad venditionem, sed ad proditionem et indicium duntaxat hominis quotidie obvii, tantum pretium consignasse, præsertim cum Patres cl Zacharias, cap. xi; vers. 12, hoc pretium quasi parvum, vile et indignum mirentur?

Terti>. *Tertio,* probabilius Maldonalus, Fcrcrius, Franciscus Lucas, Salmeron et alii, per argenteos intelligunt siclos. Christus ergo a Juda venditus videtur .30 siclis, hoc est 30 florenis Brabanticis, quo pretio servi occisi vita œsliinabatur et redimenda erat ah occisore, juxta legem, *Exodi* xxi, .32. Servo ergo ejusque vitæ Christus ejusque vita æquiparatur hic a Juda et Judæis.

Quiru. c*nj,n *Quarto* vero, quia Jeremías, cap. xxxii, 9, sta- !ercm, id est siclum, ut habent Hebrea, distinguit ab argenteis : ait enim : « Appende ei argentum septem stateres ct decem argenteos; » ct quia Budæus, lib. V *De Asse,* quem sequitur Suarez, Ribera et alii, asserit sc Parisiis vidisse nummum quo venditus est Christus, cumque appendisse tantum duas drachmas Allicas, sive duos jubos aut duos regales Hispanicos; hinc verisimilius videtur argenteum fuisse dimidium sicli, ct duplum denarii. Argenteus ergo sunt duo julii, vel duo regales, puta dimidius florenus Brabanticus. Quocirca Christus venditus .30 argenteis, venditus fuit 1.3 florenis Brabanticis, sive sex scutis, hoc est, sex aureis Romanis. In hac sententia magis confirmatus sum Romœ, ubi in templo S. Crucis in Jerusalem, cum parte sanctæ crucis, clavo et spinis a S. Helena eo delatis, vidi nummum unum ‹ x hisce 30 argenteis quibus venditus est Christus. Hic enim est instar duorum regalium, imo minor regali dupbci decem assium, sive stuferorum, sed paulo crassior. Hinc quoque Zacharias hoc pretium per ironiam vocat u decorum, » id est indecorum ct vilissimum.

Dices : Quomodo IS florenis Brabanticis emi potuit ager figuli? Respondeo : Hebr. HTO *sade,* et Syrum bpn *chakel,* id est ager, significara campum sive terram quamvis, licet sabulosam, petrosam, myricosam et sterilem, uti sunt arenaria; qualis videtur hic fuisse, scilicet ad arandum ct alios usus inepta, iliaque exigua ; tantum enim servivit sepultura) peregrinorum , quæ exigui solet esse pretii, uti sunt ccemeteria Judæorum extra urbes in Germania; forte etiam reliquum pretii quod 30 argenteis deerat, suppleverunt «I addiderunt principes ex corbona.

Nota *primo :* Typus venditionis Christi fuit venditio Joseph, facta a fratribus ; sed Joseph venditus fuit 20 argenteis, Christus vero 30, quia non decebat servum requari domino. Non enim par erat, ait S. Hieronymus, tanti servum, quanti dominum venire.

Nota *secundo:* Judas, juxta S. Ambrosium, ac-JoJudr- cepit decimam partem pretii unguenti quo unetus est Christus; hoc enim œstimabatur trecentis pírt7iu- denariis,JudasveroChristumvcndidit30denariis, ipwii qui sunt decima pars trecentorum. Multiplica enim 30 denarios per decem, et habebis trecentos: pit. sed verius est Judam non decimam, sed quintam partem accepisse. Nam argenteus non est denarius, sed duplum denarii : quare 30 argentei faciunt 60 denarios, qui sunt quinta pars 300 : « Tam vili auctione vult aestimari sc Christus, ut ab omnibus ematur, ne quis pauper deterreatur, n ait S. Ambrosius in cap. v ìi *Lucæ,* sub finem.

Tertio, quia tam vili pretio venditus fuit Chris- Chetai tus, hinc meruit ipse fieri pretium redemptionis totius mundi, æque ac peccatorum omnium. ditu/nX Peccatum enim ct peccator rem vilem cum Deo , m¡i cerf imo præ Deo appretiat et œstimat. Sic tropologice vili vendunt Christum, qui Sacramenta, beneficia, justitiam, castitatem suam parvo pretio vendunt; Christus enim est sanctitas, veritas, justitia, castitas, etc., quæ omne terræ pretium superat.

Quarto, propter hos 30 argenteos, quibus emerunt Christum Judas et Judæi, triginta maledictionibus a Deo feriuntur, Ps. cviu, quarum *prima* est : a Constitue super eum peccatorem ; » *secunda :* a Diabolus stet a dextris ejus; » *tertia : a* Cum judicatur , exeat condemnatus ; » *quarta :* a Oratio ejus fiat in peccatum; » *quinta :* « Fiant dies ejus pauci; n *sexta : a* Episcopatum ejus accipiat altercete. Hinc denique, ait Hcgesippus, Judæi capti a Tito, triginta venditi sunt uno denario, hoc est uno regali, sive julio.

1G. Et EXINDE QUXREBAT OPPORTUNITATEM UT EUM Ven. IG. traderet. — IHamquo invenit postero die Jovis, qui fuit primus azymorum, ut sequitur. Audi ›Vcrf› Origenem : a Qualemautem opportunitatem quæ- xiv, n. rebal, laicas manifestius explanavit dicens : Et quærebat opportunitatem tradendi cum cis sine turba, id est quando populus non erat circa cum, sed secrelus erat cum discipulis suis, qupd ct fecit, eum tradens nocte post cœnam, cum secrelus esset in prædio Gethsemani.*

rum monetarum interpretatio. Certum est argenteos fuisse rieles, siclum autem valere quatuor denarios. At quanti valsi denarius? 0,40 (Gall, *centimes)* juxta Glaire, 0,'J0 juxlaSepp; i,08, Augusti tempore juxta bureau do Ia Malle.

Vert. 17. **17. I'lll'IA AUTEM DIE AZYMORUM ACCEDERENT VIS-**

j\|i,7 0* .v'rc.' nn i?, cii'ui.1 ad Jesum g dicentes : tui vis paremus tiri comedere Pascua? — Id est agnum paschalem, qui pro transitu in festo Paschutls Deo immolabatur, et immolatus assatusquc a singulis comedebatur : pascha enim proprie transitum, inde metonyinice agnum pro transitu immolatum, ac rursum diem el festum quo agnus immolabatur, significat. Porro, quia agnus hic comedi debebat cum panibus azymis, id est puris et non fermentatis, cx lege, Erod. xu, idque per septem dies,qui

Dirjaiy- u»onim quuimT proinde dies azymorum dicebantur, hinc prima t]¡es azymorum eadem erat cum dic festo Paschatis : cum Paschale enim incipiebat usus et esus azymorum, ut dixi Exoch cap xn, Pascha autem celebrabatur dic 14 mensis primi ad vesperam, puta in plenilunio mensis primi ¿Yísan dicti, qui erat is in quem cadebat plenilunium incidens in æquinoctium vernum, vel illud proxime sequens : quare Nisan respondet partim nostro martio, partim aprili.

cbrono- mu ub dtenim Christi. Hæc ergo est chronotaxis ultimorum octo dierum vjtæ Christi. Christus feria sexta, sive dio Veneris, quæ fuit octava dies mensis Nisan,ex Ephrcm venit in Bethaniam. Postero die sabbati cœnavit in domo Simonis Leprosi, ubi unxit eum Magdalena, murmurante Juda, quod unguenti hujus pretium non accepisset, ideoque de Christo prodendo cogitante. Sequenti die Dominica, quæ fuit dies decima mensis Nisan, Christus solemn! pompa cum ramis ingressus est Jerusalem. Undecima dio Nisan, sive postera die lunæ, sterili ficui maledixit, ct in templo docuit. Duodecima dic Nisan, sive die marlis, docens in templo, disputavit cum Scribis et Pharisæis, ac eis multoties «væ» interminatus est, *Matth.* xxi», atque do tempore excidii orbis ct urbis llierosolymæ vaticinatus est, ac utriusque signa prævia praedixit, ideoque variis parabolis omnes ad vigilantiam ct studium bonorum operum est adhortatus, *Matth.* xxiv et XXV. Decima tertia dic Nisan, sive dio Mercurii, principes consilium inierunt de Christo capiendo : in quo Judas illum cis vendidit triginta argenteis. Decima quarta Nisan, sive die Jovis ad vesperam , fuit festum Pascine, in qua Christus agnum paschalem cum suis comedit, Eucharistiam instituit, ac mox orans in Gethscmani a Juda proditus et a Judæis comprehensus est. Decima quinta die Nisan, sivo die Veneris, crucifixus et occisus est. Decima sexta die Nisan, sivo sabbaio , requievit iu sepulcro. Decima septima die Nisan, sive die Dominica, o sepulcro gloriosus resurrexit.

Prima altem die azymorum, — id est quarta decima luna, sive plenilunio, sive dic U primi mensis Nisan, Christus ante vel sub meridiem misit ex Bethania duos discipulos Jerusalem, ad parandum el assandum agnum paschalem, ut vespero eum cum suis comederet. Ubi nota, prunum diem azymorum aliquando vocari diem 14 rnensis Nisan , aliquando vero diem 15. Nam vespera illa qua Judæi celebrabant phase, cum quo incipiebant dies et esus azymorum, secundum computum dierum naturalem, pertinebat ad diem præcedentem, puta ad diem 14 Nisan, eadem vero secundum computum sacrum, qui servabatur in festis, pertinebat ad diem sequentem , qui erat dies 15 Nisan. Festa cnimHebreorum incipiebant a vespera et finiebantur in vespera sequenti. Ita S. Augustinus, epist. 86 *a¡l Casulanum.*

Quieres, qua die præcise Christus celebravi! <›› & Pascha ct instituit Eucharistiam, an eodem di quo Judæi celebrarunt Pascha, an alio? Suppono 1 Christum passum et crucifixum feria sexta, rivo die Veneris, ut patet ex Luca ct Joanne, et cx totius Ecclesiæ sensu et consensu : pridie ergo, i : est die Jovis ad vesperam, ccenavil agnum el Eucharistiam instituit (1). Jam :

Primo, Euthymius et Græci autumant Christum celebrassi; Pascha luna 13, sive 13 mensis 1 Nisan : ipsum enim prevenisse tempus Paschæ a lege statutum ob suam passionem, quæ postero die quo Judæi celebrabant Pascha futura era*. Et quia postero die cum Paschale incipiebat usus azymorum, censent Christum ante azyin : instituisse Eucharistiam in pane non azymo, sed fermentato, ideoque ipsi celebrant in fermentato dicuntque hoc esse preceptum. Unde Latino^ celebrantes in azymo damnant vocantque h ereticos ct azymitas, et eorum altaria abluunt, quasi pane azymo polluta, antequam in eis celebrent. Probant ex S. Joanne, qui, cap. xin, vers. 1 et 2, ait : a Ante diem festum Paschœ; » id est ante 1 i lunam, cum incipiebatur azyma, Chrislum fecisse cœnam, scilicet agni paschalis et Eucharistiæ.

Secundo, Ruperlus, Joannes Lucidus, Gagneius, > x Jansenius, Maldonatus et fuse Salmeron, *tract,* ü, tom IV, censent Christum juxta legem celebrasse Pascha lunatione 14, sive dic 14 Nisan, Judro- vero illud distulisse in diem 15 Nisan (quibus favere videtur S. Joannes) : traditio enim erat, ait Burgensis ex *SccLr Olam,* ut, si Pascha incideret in feriam sextam, sive ia Parasceveu, transferretur in sabbatum, ne duo festa solemnia, scilicet Paschæ et sabbati, concurrerent. Verum hæc traditio ut consuetudo recentior est cœpitque post Christum, ut ex Thalmud et Aben Esta, ac

(1) De hac questione diu acriterque inter tbcologo> agitata hodierni interpretes coimuuxiiler cenami, Christum pascha celebrasse die 13 mensis Nisaa, seu feria v ad vesperam; morti autem addictum, crucifixum sepultumque esse die U, seu feria vi, quæ erat Parasceve, id c.'l, prxparaUo ad camam agni paschalis, vespera ejusdem diei cx lego a Judæis habitam; ha ut Chnstus, *primo,* manducationem agni una dio anticipant, quod probant non esse inusitatum; *scando,* immolatus fucat ea ipsa hora qua agues immolarent Judæi, quod decere innuit D. Paulus, *Coruith.* v, 7. — Vide discussivnem b c de re doctissime institutam apud Sepp, UjKTe cit., t. U, Ulp. XXYlil.

ex S. Epîphanio et Asianis probat Bdlarminus, lib. De *Eucharistia,* cap. vin, ac Toletus, Suarez, D. Thomas, Abulensis et alii.

Tn(:> C<D l *Tertio.* cum quibus dico Christum et Judæos eadem die a lege praescripta celebrasse Pascha, scilicet die 14 mensis Nisan ad vesperam. Id ita esse palet ex Matlhæo, Marco et Luca, qui aiunt Christum celebrasse Pascha primo die azymorum, quo a necesfo erat (ex lege) occidi pascha,» et quo die «immolabant pascha, » scilicet Judæi. Alioqui enim Judæi Christum, quasi legis et Judaisxni transgressorem et apostatam arguissent et damnassent.

Objectio PHni. Objicies *primo,* si Christus celebravit Pascha die j j Nisan, quomodo ergo Matthæus, Marcus el Lucas aiunt ipsum illud celebrasse prima die azymorum; hæc enim incidebat in diem 13 SoKu • Nisan. Respondeo : Jam dixi primum diem azymorum partim esse cl dici diem 14 Nisan, partim 13. Nam vespera illa qua Judæi celebrabant phase, cum quo incipiebant dies ct usus azymorum, secundum computum naturalem dierum, perlinebat ad diem quæ vesperam praecedebat, scilicet ad diem 14Nisan : eadem vero, secundum computum sacrum festorum, perlinebat ad diem sequentem, quæ erat 15 Nisan, quia Judæi festa celebrabant a vespera in vesperam. El hoc sensu ail Joannes Christum cornasse agnum « ante diem festum Paschæ, v hoc est die 14 Nisan ad vesperam, quæ prœccuit diem Paschæ, id est diem 15 Nisan, quæ est prima azymorum, juxta computalo sacrum.

Suenda. Objicies *secundo,* Joannes, xviii, 28, dicit Judæos non ingressos fuisse praetorium, ne contaminarentur , sed ul puri purum comederent pascha. Respondeo : Pascha ibi non significat agnum paschalem, hic enim jam erat immolatus ct comestus vespera procedente, sed significat alias victimas paschales, quæ per septem consequentes dies, ac praesertim primo die azymorum, id est mane diei 15 lunæ, cx lege immolari solebant.

T rt»>. Objicies *tertio,* Joannes, cap. xix, 21, diem decimum quintum Nisan , quo Christus celebravit camam agni, vocat Parasceven Paschæ. Respondeo : «Paschæ, » id est sabbati paschalis, seu sabbati quod intra hebdomadam Paschæ occurrebat , ideoque eæleris sabbatis erat sanctius ct celebrius. Unde Joannes ibidem explicans, subdit: « Erat enim magnus dies ille sabbati. » Palet id ex Marco, qui, cap. xv, 32, Parasceven hanc vocat prosabbatum : « Erat, inquit, Parasceve, quod est ante sabbatum.» In Parasceve enim, puta die Veneris, parandi erant cibi et cælcra necessaria pro sabbato postridie futuro. Sabbato enim utpotc sanctissimo, cessandum erat ab omni opere, ut ncc cibos coquere liceret, quod tamen aliis festis licebat.

Qnirtj Objicies quarto, principes dicunt, 3faDA.xxvi,5: « Nou iu die festo » capiamus et occidamus Christum. Respondeo, cos postcaper proditionem Judæ mutasse consilium, ac Christum ipso festo Paschæ cepisse cl occidisse.

Qnfata. Objicies *quinto,* Pentecoste illo anno quo mortuus est Christus, incidit in diem Dominicam : in Dominica enim descendit Spiritus Sanctus in Apostolos : ergo si ab hac Dominica retro dies 50 computes, Pascha incidit in diem sabbati. Ad hoc argumentum fuse respondi *Act.* n, 1.

Accesserunt discipuli (« duo,» ait Marcus, scilicet « Joannes et Petrus, » ait Lucas) ad Jesum , dicentes : Udi vis paremus tiri comedere pascha? — a Ubi, » non quærnnt de oppido vel urbe, sed do domo vel hospitio. Certi enim erant ex lege, *Dcut.* xvi, vers. 5, G cl 7, pascha non posse immolari nisi in Jerusalem, utpote urbe ciccia a Deo Dz,‘r„r- ad sui cultum et templum. Unde Titus, Dei vin- mi nisi dicta, obsidens Jerusalem in Paschale, omnes l“ Jfn›- Judæos , qui ex lota Judæa eo ad celebrandum w ’nu Pascha confinxerant, constrinxit ct cepit, vel occidit : quanquain agnus paschalis non in templo a sacerdotibus, sed domi immolabatur a quolibet palrcfamilias, qui ad hoc relinebat jus priscum sacerdotii, olim datum primogenitis familiarum. Id diserte docet Philo, lib. *De Decaloyo,* sub finem : « Pascha, inquit, populariter singuli sacrificant non exspectatis sacerdotibus, ipsi permissu legis hic fungentes sacerdotio. » Nam sacrificium agni paschalis magis in ejus comestione (unde aiunt discipuli, a comedere pascha») quam immolatione consistebat. Hinc cl mactari, immolari, excoriari ct assari poterat, non quidem a publicis ct profanis lanionibus, sed vel a sacerdote, vel a quopiam c familia, quem paterfamilias dcsignasscl, uti Petrus ct Joannes hic missi a Christo agnum mactarunt, immolarunt, assarunt, pararuntque panes azymos Jion uret lactucas agrestes, cum quibu* comedendus erat agnus. Porro, agnus solebat mactari hora ^4^- nona, hoc est tertia pomeridiana, teste Joscpho, tornea lib. VII *De Bello,* cap. xvii, ut juxta legem, *Exod.* xn, vespere comedi posset.

18. At Jesus dixit : Ite in civitatem (Jerusalem : is. hinc patet Christum hæc dixisse in Bethania) ad h,c- QUEMDAM, ET DICITE EI : MAGISTER DIXIT : TEMPUS ’’P MEUM PROPE EST, APUD TE PACIO PASCHA CUM DISCIPULIS meis. — « Ad quemdam; » Syrus, *levalh pelón,* id est *ad talem;* Ilebræi dicunt, *peloni almoni* (unde Hispani suum *fulano* acceperunt), cum aliquem designant quem non nominant. Porro, quibus notis cum designali!, significat Marcus dicens : ‹ Occurret vobis homo lagenam aqu.æ bajulans : sequimini cum, et quocuiuíjue introierit, dicite domino domus: Quia magister dicit: Ubi est refectio (*locus refectionis)* mea, ubi pascha cum discipulis manducem? Et ipse ostendet vobis cœnaculum grande stratum, ct illic parate nobis. Et abierunt discipuli, cl venerunt in civitatem, ct invenerunt sicut dixerat

îllis, et paraverunt pascha.» Idem habet Lucas, x x ii j IU (1).

Ubi nota hunc lagena bajulum et domus indicem, alium fuisse ab hero vel domino domus, ut patet ex verbis Marci. Hic enim herus videtur fuisse vii honestus el dives, habens amplas wdes, et, ut videtur, amicus el discipulas Christi. Traditio est hanc domum fuisse Joannis, qui cognominatus csl Marcus, fuitque socius Pauli et Barnaba in profectione et praedicatione Evangeli!. Unde in hac eadem domo laluere Apostoli post necem Christi, ibique Christus post resurrectionem ipso die Paschalis vespere eis apparuit, ibi quoque orantes receperunt Spiritum Sanctum in Pentecoste. Unde Petrus e carcere Ilcrodiano liberatus ab angelo, ad fideles in hac dumo congregatos sese recipit, testeLuca, AcLxii, 12. Quocirca hæc domus versa est in ecclesiam. Fzdo In ea enim codificata est Sion , omnium ecclesia- »h sion ¡urn maxima ct sanctissima. Quæ omnia docet r*n*T Alexander in Vita S. Barnabce Apostoli, quem sequuntur Baronius, Jansenius, Adrichomius et noster Canisius, lib. V *Mariahs,* cap. i. Pro « ubi est refectio mea, » ut vertit Interpres in Marco, Græce est id est *diversorium,* ut vertit Interpres in Luca ct Syrus, idque clarius est. Pro *cœnaculum,* Greece est d. Tabulatum vel solarium, supra solum sursum elevatum, qualia videmus Roma ab honestioribus habitari. Unde hoc fuit typus Ecclesiæ, quæ a terra in cœlum tendit ac mente in cœlis versatur.

Tempus meum props est. — « Tempus, n scilicet moriendi ct legationem meam consummandi, ut per mortem et resurrectionem ad Patrem, qui e cœlis in carnem el terram mc misit, redeam.

Apud te facio pascha. — Id est facere decrevi, facere cupio.

v.'t› i9. 19. Et fecerunt discipuli (Petrus ct Joannes) sicut constituit (Græce, , id est ordina- vcrat › præcepcrat) illis Jesus, et paraverunt xiv. i6. pascha, — id est agnum paschalem mactarunt, excoriarunt, assarunt. Porro, agnus assandus referebat ideam Christi crucifixi. Nam, ul docet S. Justinus, *Contra Tryphon.,* perfodiebatur corpus agni veru, pedes vero tam posteriores qui pedum, quam priores qui manuum sunt loco, distendebantur divaricabanlurque bacillis infixis in volas ; tanquam si veru, slipitem crucis, bacilli vero transversum lignum præsignossent, una cum clavis in divini Agni manus pedesque infixis: nam ignis afflictionis hic non minor fuit, quam illic flammeus. Nescio autem quid vulnerum perpetuo gerant agni in mediis pedum volis, non absimili modo, quo Salvator nostcr ex cruce reservat in inanibus et pedibus fixuras clavorum , ait Franciscus Lucas. Quocirca Christus veniens r¿rfítní domum vidensque agnum assari, in eo quasi in viva sui imagine intuebatur suam crucifixionem, œ iat.ie- in qua ipse simili modo distendendus, clavis affi- tangendus, cl igne tum doloris, tum magis amoris t postero die assandus erat in cruce. Quare agnum hunc quasi sui typum, et magis seipsum magno intimi ardoris sensu Deo Patri offerebat in holocaustum , et quasi victimam pro peccatis totius mundi. Idem intellexerunt Apostoli postquam viderunt Christum crucifigi.

20. Vespere altem facto, discumbebat cum duo- ‹. io. DECiM discipulis suis. — Vespere enim, juxta „£'7* legem, comedendus erat agnus, idque a stantibus, .iprc.* ut significarent Hebræi se paratos ad iter, ac cx nç- n* /Egypto proficisci in terram promissam, scilicet in Chanaan. Vide dicta *L&yl.* xn. Dicitur tamen Jesus cum suis hic discubuisse, quia veteres cœnaturi in toris, id est ledali* mensalibus, discumbebant, id est prono deorsum corpore jacebant, sursum vero innixi cubitis quasi sedebant juxta mensam. Ex quo ritu ctiamnum mansit phrasis, qua dicimur accumbere mensæ, id est accubare mensæ, cum illi more nostro assedimus. Marcus, cap. xiv, 17, habet : ‹ Vespere autem facto venit cum duodecim, n id est cum toto collegio Apostolorum ; ex quo tamen duos jam ante ad omnia præparandum præmiserat : ergo præcise venit cum decem reliquis duntaxat : dicitur tamen venisse cum duodecim, quia duo illi paulo ante, eo mittente, jam venerant.

Quæres, an Judas proditor interfuerit celebrationi Paschæ et Eucharistia, illamque sumpserit? Negant S. Hilarius ct Theophylactus hic, ac Clemens Romanus, lib. V *Consta.,* cap. xvi, ct ibi Turrianus ac Innocentius HI Pontifex, lib. IV *De Mysterio Euchar.,* cap. xtii ; Rupertos, lib. X *in Matth.,* in fine. Favere videtur S. Dionysius , *De Ecclcs. Hierarch.,* cap. m initio, ct ila eum ibidem explicant S. Maximus et Pachymerus; sed idem S. Dionysius pro contraria sententia facile explicari potest, pro qua cum citat S. Thomas, Dionysius Carlhusianus cl alii; Theophylactum quoque pro utraque sententia exponere licet. Ratio eorum est, quia proditor indignus erat tantis mysteriis et a sacra synaxi arcendus.

Verum Judam interfuisse Paschæ el Eucha- *»1^ risliæ, ac cum caderis Apostolis communicasse, 5'eiÏaL communis est cæterorum Patrum el Doctorum A uam. sententia, scilicet Origenis, Cyrilli, Chrysostomi, S. Ambrosii, S. Leonis, S. Cypriani, S. Augustini , Rabani, Bedæ, S. Thomæ et aliorum, quos citat el sequitur Suarez, HI *part., Quast.* LXXIII, art. v, disp, il, sect. 3, ubi ostendit etiam S. Dionysium idem sentire. Ait enim sic Dionysius : a El ipse auctor symbolorum (Christus) justissimo separat eum qui non sicut ipse, nec pari modo simplicitate sacra concœnaverat, » *q. d.*

(1) Ita Ailloli in h. l. : *nd quondam,* scilicet ad hominem cujus servus vobis occurret lagenam aquæ bajulans. Quem e discipulis fuisse salts profatur, tum quia Christus loquitur de *suo tempore;* tum quia se apud illum venturum prænuntians, utitur verbo *magister.* Nc tamen Judas sciens locum, Christum adhuc callantan poste! deprehendet e, nomen siletur.

Christus separat ludam a suo Apostolorum consortio , dicens : a Quod facis fac citius, u eo quod indigne sacram Eucharistiam sccum sumpsisset et cœnasset : mox enim post indignam communicationem intravit in cum Satanas, eumque ad proditionem Christi perficiendam impulit, uti docet S. Chrysostomus, hom. I ct 2 *De Proditione Judo;* S. Augustinus, in *Psal.* x, et Cyrillus, *Catechesi* 13.

Prob. P/ÙO£ Probatur hæc sententia: *Primo,* quia Matthæus hic ait Christum discubuisse ad comam agni et Eucbaristis cum 12 Apostolis ; ergo etiam cum luda : nam hic erat unus e duodecim. Unde, vcr>. 21, sequitur : a Et edentibus illis, dixit : Arnen dico vobis, quia unus vestrum me tradi- ÍYCtlhd'». turus est.» *Secunda,* quia Marcus, xiv, 23, de calice Eucharistiæ ait: a Et biberunt ex illo omnes,» scilicet 12 Apostoli, quos ad camam hanc cum Christo venisse paulo ante dixerat, vers. 17. T* riin. *Tertio,* quia Lucas, xxn, 21, ait Christum post consecrationem calicis Eucharistiæ illico subjecisse : « Verumlamen ecce manus tradentis me mccum est in mensa; » ergo aderat Judas. Qnilln. *Quarto,* quia Joannes, xin, narrans Christum ante Eucharistiam lavisse pedes Apostolorum, significat , vers. 10 el seq., etiam lavisse pedes Judæ, dicendo : «Vos mundi estis, sed non omnes. Sciebat cnim quisnam esset qui traderet cum. » Si Christus Judæ lavit pedes, ergo eidem dedit Eucharistiam, quæ mox ab eo instituta est ; ad Q'iiuU», hanc enim dirigebatur hæc lolio. *Quinto,* quia Christus post cœnam Eucharistiæ dixit, unum ex meusæ sccum accumbentibus, puta Judam, esse suum proditorem, ul palet *Joan,* xin, 12, 18 ct seq.; cumque Joannes a Christo peteret, quisnam esset proditor? respondit Christus ibidem, vers. 26 : « Ille est cui intinctum panem porrexero. Et cum intinxisset panem, dedit Judæ Simonis Iscariot®. » Ac subdit, vers. 30 : « Cum ergo accepisset ille buccellam, exivit continuo » ad prodendum Judœis Christum.

TUtio i pnori. Ratio a priori est, quia, etsi Christus licite posset peccatum et proditionem Judæ Apostolis occultam detegere, ad divinitatis et charitatis suæ manifestationem, tum quia ipse erat dominus fainœ Judæ; tum quod proditio Judæ alibi, puta apud principes et seniores, esset publica, ac apud Apostolos paulo post ipso facto et proditionis cxccutionc foret evulganda; noluit tamen id facere Christus, ut perfect® charitatis daret exemplum, utque per eam Judam ad pœnitenliam alliceret. Denique ut doceret occultos peccatores non esse prodendos, publice traducendos ct infamandos, ideoque nec a sacra synaxi arcendos. Quare cum Christus instituendo Eucharistiam, Apestólos crearit sacerdotes et Episcopos, cum dixit: «Hoc facite in meam commemorationem, » sequitur eum Judam quoque, qui præsens erat, creasse sacerdotem et Lpucopum. Inde de eo dicitur, *Psal.* CYHi : «Et episcopatum ejus accipiat alter. » Hoc enim do Juda interpretatur S. Petrus, *Actor,* i, licet cnim ibi pro « episcopatum » Hebr. sit impD *pccaiddato* . id est *profecturam ejus,* scilicet apostolatum ejus, tamen a episcopatum » proprie dictum accipi nil vetat, uti accipit Suarez, Hl *part., Quost.* LXXIII, art. v, disp, xu, sect. 3. Denique non alios quam 12 Apostolos interfuisse huic cœnæ et Eucharistiæ, Idue liquet ; hio enim 12 duntaxat nominantur ct censentur : quod nota contra Euthymium, qui alios quoque interfuisse arbitratur.

21. Et edentibus illis, dixit : Amen dico vobis, Ven.ii QUIA UNUS VESTHUM ME TRADII URUS EST. — GræCC , id est *prodet* me Judœis meis hostibus, *j'w.* ' Sic et Syrus. Matthæus id Christum dixisse narrat «u. *L ante institutionem Eucharistiæ ; Lucas vero, cap. xxn, 21, post eam, idque verius est. Noluit Pmditiocnim Christus animos discipulorum ante Eucharistiam tam funesto nuntio turbare, sed totos ad consideralionem tanti Sacramenti intentos devo- ChrfiUa. tosque colligere cl erigere. Quare Matthæus usus csl prolepsi ct anticipatione, licet Euthymius et S. Augustinus, lib. Ill *De Consensu Evany.,* cap. i, bis id a Christo dictum putent, scilicet tam ante quam post Eucharistiam, « traditurus est, » proditurus post paucas horas. Prædixit id Christus, tum ut se proditionis conscium ostenderet, ac se non ignoranter, nec invitum, sed ultro pati significaret, unde non fugit, sed proditori seso obtulit; tum ut Judæ conscientiam pungeret et ad pœnitendum stimularet. Ita S. Hieronymus : «Mittit, ait, crimen in numero, ut conscius agat pœnitenliam. » Judam non nominavit Christus tribus de causis : *primo,* ut ejus famæ consuleret nosque idem facere doceret; *secundo,* ne Petrus et Apostoli in Judam insurgerent eumque discerperent ; *tertio,* ut Judam hac lenitate et charitalc ad pœnitenliam provocaret. Unde S. Leo, serm. 7 *De Passione,* ait: «Notam sibi esse proditoris conscientiam demonstravit, non aspera nec aperta impium increpatione confundens, sed leni ac tacita admonitione convincens, ut facilius corrigeret pœnitendo quem nulla deformasse! objectio. » Et mox : « Redi in integrum, et deposito furore resipisce. Clementia invitat, salus pulsat, ad vitam vita te revocai.»

22. Et CONTRISTATI VALDE (SjTUS, *Ct Ofjre fuit* V ix. ÎL *eis vehementer),* coeperunt singuli dicere: Numquid ego sum, Domine? — Syrus, *mori,* id est Domine mi, scilicet dulcissime et desideratissime. Summe cnim dolebant Christum Dominum, patrem ct magistrum suum, a quo toti pendebant, sibi eripi ct mori, idque per proditionem, eamque faciendam pcr unum e suo Apostolorum collegio, quæ summa erat injuria, indignitas et collegii lotius infamia. Unde hæc Clirisli verba instar gladii dolore transfixerunt eorum corda, ut «semimortui fierent, » ait S. Chrysostomus.

Singuli. — Ergo et Judas, ne, si solus tacerci,

sc cœloris Apostolis silentio suo proderet, aut sceleris suspectum redderet. Nam, ut ait Orígenes, « Existimo quia in primis putavit latere quasi hominem , qui postquam vidit conscientiam suam notam Christo, amplexus est occultationem positam in verbis ipsius : quorum primum infidelitatis erat, secundum autem impudentia*. » Cæleri vero Apostoli dixerunt pariter : « Numquid ego sum, Domine?» quia, licet eos conscientia tanti criminis non argueret, tamen, ut aitS. Chrysostomus (qui id accepit a S. Basilio in *Regul. brevior.,* reg. 301), magis verbis Christi quam conscientiæ suæ fidebant, præserlim quia, ut alibi ait S. Augustinus, « Non est peccatum quod fecit homo, quod non faciat alter homo, si desit rector a quo factus est homo. »

Vers. 23. xiv^ìo- Zuc. xxn. si.

23. At **IPSK RESPONDENS AIT ⁊ Qui INTINGIT MECUM** in vahopside (in *patina,* ita Syrus), me me tradet. — Syrus, *prodituru est;* Græce ¿ îuCà^Œ.;, in aoristo, *qui intinxit,* qui intingere solet. Videtur Judas, ut proditionem dissimularet, et Christo se magis amicum ostenderet, sæpius cum ipso in patinam alicujus jusculi, aceti, vel salsamenti panem vel carnem intinxisse : sed quia idem faciebant subinde alii Apostoli, hinc ex hisce verbis Christi Judam proditorem ab eo designari, certo cognoscere nequiverunt. Unde aliis interrogationibus id a Christo explicari sategerunt.

Onio dctociionis iiitou?

Uhi nota, ad concordiam Evangelistarum, qui diversimode designationem Judæ proditoris narranl* bunc fuisse ordinem historiæ, qui omnes Evangelistas inter se conciliat. *Pruno,* Christus ante Eucharistiam, ut patet ex Matthæo et Marco, prodixit se prodendum ¿ib aliquo Apostolorum; sed generatim ct indefinite , proditorem non nominando, nec designando. Deinde singulis Apostolorum interrogantibus: « Numquid ego sum, Domine ? » Christus respondit cum esse proditorem, qui intingeret sccum manum in paropside; quia veteres sicut terni vel quaterni in lectulis mensæ accumbebant, uti dixi *Esther* i, G, ita cl terni vel quaterni communem habebant paropsidem, imo et eamdem habere poterant qui accumbebant in lectulis oppositis vel lateralibus. Igitur, quia plures Apostoli eamdem habebant paropsidem, hinc hisce verbis non definite indicavit Christus quis esset proditor. Christus deinde instituit Eucharistiam : quo facto rursus ait proditorem sccum esse in mensa, ut diserto narrat Lucas, do quo plura *Joan,* xin, 21. Quocirca Petrus innuit Joauni recumbenti in sinu Christi, ut roget cum quis definito ct nominatimi sil proditor. Joauni id roganti respondet Christus, eum esse cui daturus sit buccellam, ac mox eam dat Judæ : ille, ca accepta, ex conscientia sceleris ct hoc indicio Christi, sentiens sc notari, impudenter el obstinate rogat: a Numquid ego sum, Babbi?» Christus respondet: a Tu dixisti,» id est «tu es;» quare ipse omnino delectum ct infamatum se videns , quasi amens ct furens egreditur ad proditionem Christi perficiendam, abitque in domum Caiphæ, ut ah eo lictores et satellites postulet, qui Christum comprehendant.

Vm.24. XTV 11 ; nn. n.

24. Filius quidem hominis vadit, sicl t scriptum **EST DE ILLO : V.E AUTEM UOMINI ILLI, PER QUEM FILIUS HOMINIS TRADETUR : BONUM ERAT EI, SI .NATUS** non fuisset homo il l e. — Quia mullo melius est non subsistere, quam male subsistere. Pœna prodicitur, ut quem pudor non vicerat, corrigant denuntiata supplicia, » ait S. Hieronymus. Minatur cnim ei væ damnationis ct gehennae : longe cnim satius est non esse, quam esse ad hoc tantum, ut semper miserrimus si t et perpetim ardeat in gehenna, uti ostendi *Eccles.* iv, vers. 2 ct 3. Sapienter S. Hieronymus, epist. *ad Furiam :* « Non quæruntur, ait, in Christianis initia, sed finis. Paulus male cœpit, sed bene finivit ; Judæ laudantur exordia, sed finis proditione damnatur. »

Vadit. — a Hisce verbis, » ait Victor Antiochenus in cap. xiv *Marci,* vers. 21, a Christus mortem suam transitioni aut discessui cuipiam similiorem ostendit, quam vero morti. Significat per camdem vocem quoque sponte se ad mortem abire. » Porro, proditio Judæ fuit immane sacrilegium, in ipsam Christi et Dei personam directe admissum : quare fuit vere christicidium et deicidium. Quocirca Judam profundissime juxta Luciferum in gehenna degere, ibique acerbissime torqueri, valde est verisimile. Et hoc innuit a va) » quod hic ei Christus pro aliis reprobis intentat. Hinc B. Franciscus Borgia in meditatione summe se humilians, collocabat sc ad pedes Judæ, id est profundissime in inferno, dictitans se alibi locum sibi congruum suisque peccatis debitum, nec in cœlo, nec in terra, nec sub terra invenire. Ita habet ejus Vita.

v^is.

2.". Kl spondens autem Judas, qui tradidit eum (Arabicus, *Judas (raditor ipsius;* Syrus, *Judas pr^ditor),* dixit : Numquid ego sum, Rabbi (o Magister)? Ait illi Christus) : Tu divisti. — Franciscus Lucas probabiliter putat Judam id rogasse, postquam Christus, buccella panis ei porrecta, cum proditorem Joanni designasse!, *Joan,* xin, 26, uti dixi vers. 23.

Porro, rogat id Judas cx fastu et impudentia, ut scelus tegeret, et a audacia bonam conscientiam mentiretur, » ait S. Hieronymus; putabat enim Christum ex modestia ct lenitate auctorem sceleris non^iominaturum ; *q. d.* a Numquid ego sum » tuus, o Christe, proditor, qui tibi fideliter tot annis servivi, familiam tuam alui omniaque negotia procuravi? Nam, ul ait S. Leo, serm. 7 De *Passione,* « corpore tantum cum cœnantibus recumbebat, mente autem sacerdotum invidiam, testium falsitatem et furorem imperite plebis armabat. »

Tu divisti. — Est modesta llebræorum responsio, qua confirmant id quod rogatur, </. d. Non csl quod ego dicam et te proditorem nominem.

tu enim talem te dicis et nominas, ac verum dicis quia vere es proditor. Inde S. Chrysostomus extollit mansuetudinem Christi, quæ justa ira non ait: Tu sceleste, tu sacrilege, tu ingrate proditor, necem mihi machinaris ; sed leniter : « Tu dixisti : Ita terminos nobis ac regulas tolerantiæ et oblivionis fixit injuriarum, » ait S. Chrysostomus et ex eo Titus. Unde hac lenitate, leniquc el submissa voce, ac magis interna gratia Christus tranavit Joannem et Petrum, et si qui alii id audiverunt, ne insurgerent in Judam cumque laniarent, præsertim quia Christus non clare dixit: « Tu es, » sed obscure: aTu dixisti. »

Vt) 7 r .I/arc. u

26. COENANTIDUS AUTEM EIS, ACCEPIT JESUS PAXEM, ET BENEDIXIT, AC FREGIT, DEDITQUE DISCIPULIS SIIS, ET AIT ℓ ACCIPITE, ET COMEDITE, HOC EST corpus meum. — Sic et Syrus, Arabicus, Persicus : .Ethiopiens vero significantius vertit : *Hæc ipsa caro nica.* Ægyplius addit *enim : Hoc enim corpus meum.* Cæteri ergo to *a* enim » subaudiunt : hoc enim supplendum esse hic, satis liquet ex consecratione vini, versiculo 28 : « Ilie est enim sanguis meus, n Vox « enim » dat causam cur manducare et bibere debeant, quia scilicet corpus et sanguis Christi eis ab illo manducanda et bibenda offeruntur. Quis enim cibum et potum tam pretiosum et divinum avidissime non accipiat ?

Tripis

Coenantibus. — Id csl post cœnam, ut habet Lucas et Paulus, agni paschalis scilicet, sed dum adhuc mensae epulis strabe accumberent, ideoque Matthæus ait « cœnantibus. » Ubi nota triplicem hic fuisse Christi cœnam, primam sacram agni paschalis, quam juxta legem, *Exodi* xn, Christus et Apostoli peregerunt stantes; secundam communem aliorum ciborum post agnum, quam cœnarunt discumbentes in lectulis more communi gentis suœ : nec enim ex solo agno saturari poterant omnes personæ familiæ, præsertim si illa ampla eral et numerosa; quare post cœnam agni, addebatur cœna communis sive usualis aliorum ciborum; Christus vero tertiam addidit sacerrimam, imo divinam, scilicet institutionem Eucharistias. Nam, Christus ante Eucharistiam cœnavit agnum cl cœnam usualem, quia decebat ut typus agni præircl veritatem Eucharistiœ, utque ultimum memoriale morituri, vehit summum amoris pignus esset Eucharistia ; hoc est quod aiunt Lucas et Paulus : a Post cœnam. » Ita Jansenius, Maldouatus, Franciscos Lucas et alii, licet Suarez loco mox citando censeat cœnam Eucharistiœ fuisse mediam inter cœnam agni et usualem. Jam vero ob reverentiam tanti Sacramenti, Apostolica traditio habet, ait S. Augustinus, *ipíst.* 128, ul Eucharistia non nisi a jejunis sumatur. Quare perperam et dolose lucrelici Eucharistiam vocant cœnam, esto primi Christiani aliquandiu in cœna exemplo Christi Eucharistiam celebrarmi, ut colligitur ex Paulo, 1 *Corinth,* xi, 25. Porro, in locum el memoriam secundæ cœuæ usualis et communis, quam Paulus Dominicam vocat, successit apud Christianos olim Agape, id est epulum omnibus commune in signum el fomentum charitatis, sed post sumptam Eucharistiam. Denique Christus posi cœnam agni, et communem sive usualem, ante institutionem Eucharistiœ lavit pedes discipulorum, etiam Judæ, ut significaret qua puritate ad tanta mysteria accedendum sit, ut patet *Joan,* xin, 4. Lotione peracta panem et vinum, quæ adhuc in mensa erant, consecravit, ac in Eucharistiam, id est in suum corpus et sanguinem convertit. Undo colligitur, quod Christus instituit Eucharistiam sub horam noctis primam, vel secundam. Nam agnus qui vespere comedendus crat, una hora comedi poterat, imo citius, et altera hora pedes Apostolorum a Christo facile lavari poterant, ita ut sub horam noctis sccun- Sub fo. dam Eucharistiam instituerit. Initio enim noctis id factum patet ex iis quæ deindo nocte illa a¿ÍTin" gesta sunt. Nam post Eucharistiœ sumptionem titaliEn. Judas exiit, ut ministros principum accerserct, qui Christum comprehenderent. Christus interim prolixum habuit sermonem, quem Joannes recenset cap. xn*, xv, XVI et xvn. Quo finito, exiit in montem Olivarum, ibique prolixe oravit, ac deinde a Juda proditus, et a Judœis captus, et ex Gethsemani retractus Jerusalem, ductus est ad Annam, deinde ad Caipham, demum magna parte noctis reliquae, a ministris sacerdotum alapis cæsus, consputus et illusus fuit : a ministris, inquam, qui lucem et diem exspectabant, ut Christum Pilato damnandum sisterent. Ergo videtur Christus Eucharistiam instituisse sub initium noctis diei Jovis. Ha Suarez, III *part., Quæst.* LXXIII, art. v, disp. 41, sect. 4.

Denique audi Concilium Tridentinum, scss. 22, cap. i : « Christus, celebrato veteri Paschate, quod in memoriam exitus dc /Egypto multitudo filiorum Israel immolabat, novum instituit pascha, seipsum ab Ecclesia per sacerdotes sub signis visibilibus immolandum, in memoriam transitus sui ex hoc mundo ad Paircm, quando per sui sanguinis effusionem nos redemit, eripuitque de potestate tenebrarum, et in regnum suum transtulit. »

Accepit Jesus panem.—NotapnmOj liicquinque aclionesChrisli. *Primo,* Christus accepit panem; secundo, gratias egit Patri ; *tertio,* panem benedixit, ut habet S. Matthæus, cap. xxvi, 26; *quarto,* panem fregit; *quinto,* porrexit cl inter porrigendum dixit : « Accipite et manducate, hoc est corpus meum. « Hæc enim verba tam porrigentis sunt quam consecrantis. Hinc ruit argumentum Cal- oytdt vini : Omnia, inquit, verba hæc, scilicet accepit, c«i.in»s benedixit, fregit, dedit, respiciunt el referunt panem : ergo panem acceperunt et comederunt Apostoli, non corpus Christi. Respondeo ad an- n^pu». tecedens : Hæc verba referunt panem, non qui („'lnr- manebat panis, sed qui inter dandum vi verborum el consecrationis Christi, convertebatur in

corpus Christi. Sic dicere potuisset Christus in Cana Galilœæ : Accipite ct bibite, hoc est enim vinum, si per hæc verba mutare voluisset aquam in vinum. Sic vulgo dicimus : Herodes S. Joanncm incarccravit, occidit, sepelivit vel sepeliri permisit, cum tamen non incarccravit eumdem quem sepelivit; quia hominem incarccravit, cadaver vero occisi sepelivit. Talis ergo et consequenter œque vulgaris est hæc Evangelistarum et Pauli dc Eucharistia locutio.

Nota *secundo,* ex eo quod Christus ait : « Accipite, hoc est enim, p etc., hinc videri Christum unum panem accepisse cumque inter consecrandum fregisse in duodecim partes, simulque singulis Apostolis unam distribuisse, quam quisque videtur manu accepisse. Unde el diu in Ecclesia Christianis fidelibus Eucharistia in manus data fuit, ut patet ex Tertulliano, lib. *De Spectaculis ;* ex CyriIlo Hierosolymitano, Catechesi 5, *Mystag.;* cx S. Augustino, serm. 244. Postea tamen periculi et reverenti© causa, in os data est Eucharistia.

Denique Apostoli ad tam insolitam Christi actionem, tamque novum ct mirum Sacramentum mirali et turbati non sunt, duplici de causa. Prima, quia jam ante fuerant instructi cl præmonili, *Joan,* vi, ul Chrysostomus docet, homil. S3 *in Matth.* Altera, quia idem Christus qui mysteria tradebat, mentem eorum fide illustrabat, ut simpliciter crederent. Nam mulla alia mirabiliora sine turbatione audierant et crediderant; quale erat in primis, hominem illum quem videbant comedere, bibere, dormire, fatigari, esse verum Deum ; etiam tunc esse in cœlo cum loqueretur in terris diccrctque, *Joan,* in : a Nemo ascendit iû cœlum, nisi qui descendit de cœlo, Eilius hominis, qui est in cœlo. »

Benedixit .— Nota Christum, ante consecrationem Eucharistiœ, *primo,* gratias egisse Dco Patri, uti habent Lucas cl Paulus, idque oculis dc more suo in cœlum elevatis, uti habetur in Canone nostro et Liturgia S. Jacobi. Unde hoc Sacra-
Eucba- mentum dictum est Eucharistia, id csl gralia-
iiii? nnn ac°> ipsum maxima est gratia ac consequenter cum maxima gratiarum actione sumendum.

ChriUut *Secunda,* Christum benedixisse non Patrem, ul
hnniiiji volunt hærctici,sed panem et vinum, ul expresse
l tui * habet hic Paulus dicens : « Calix benedictionis, cui benedicimus,)» etc., I *Corinth.* Benedixit autem Christus panem cl calicem, hoc est, Dei benedictionem et omnipotentiam super panem cl vinum invocavit, ul præsto esset etiam cl in futuris omnibus consecrationibus, ad panem convertendum in corpus, et vinum calicis in sanguinem Christi, (piando legitime pronuntiantur verba consecrationis. Similis fuit benedictio panum, Lucœix, 1G. Xon ergo benedictio hæc fuit consecratio, licet id velit D. Thomas, Ili *part., Quast.* LXXVII1, art. I, ad t, sed prævia oratio. Ha Concilium Tridentinum, sess. 13, cap. i ; unde in Liturgia S. Jacobi, Basili! ct nostra, Christi exemplo petimus, ut Deus benedicat hæc dona, ut divina virtus in panem el calicem descendat, ad perficiendam consecrationem ; et hinc dicitur « calix benedictionis , p id est a Christo benedictus. Unde Paulus, I *Corinth,* x, tfi : *a* Calix benedictionis, inquit, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? »

Denique videtur Christus, signum crucis formando super panem, cum benedixisse, el benedicendo invocasse Dei opem, ad futuram consecrationem et transsubslanliationcm. Nam, cx usu Ecclesiæ, sacerdotes in consecratione panem et vinum signo crucis benedicunt, idque faciunt exemplo Christi.

Hoc est coneis mfxm. — Hinc palet in Eucharistia non esse figuram corporis Christi, uli pervertunt Novantes, sed verum ct proprium coquis Christi, quod ex B. Virgine natum ct in monte Calvari© crucifixum est, uli omnibus saeculis credidit Ecclesia, et in plurimis Conciliis definivit, siculi mullis ostendi, l *Corinth,* xi, 24, ubi Paulus iisdem verbis institutionem Eucharistiœ a Christo factam repetit et enarrat. Quibus adde, nonnullos a fide hac avelli, eo quod comprehendere nequeant quomodo corpus Christi lam alium et magnum possit contineri totum sub parvula hostia : sed hi cogitare debent Deum esse omnipotentem, qui ut naturam instituit, ita contra eam supcmaturaliler, cum vult, sœpe operatur, ul natur© rerumque omnium se Dominum ct Deum ostendat. Quare quidquid est in natura proprietatis, hoc a Dco inverti et everti potest, ac consequenter facere potest Deus, ut quantitas magna parvo loco, imo puncto contineatur. Hæc est ratio Theologica. Verum, ut infirmis nonnullorum mentibus plene satisfaciam, duo evidentia hujus mysterii, quod possibile sit, argumenta subjungam, quæ vim habent ex simili analogia.

Accipe ergo hujus rei analogicam quasi de- Deny»», monstrationem, primo physicam, secundo ma- ,1131,1 thematicam. Physica est in speculo ct in oculo. (J.V i Tam enim speculum quam oculus exiguus in cu.uiu* se recipiunt integram quantitatem maximorum non tantum hominum, sed et domorum, templo- Iurva rum, arborum, montium, etc., eamque integram l clare referunt et repraesentant. Quidni ergo parva hostia, Deo agente, totum exhibeat Christum? Dices, iioc in oculo et speculo fieri spiritaliter per species intentionalcs opticas sive visivas. Respondeo : Pari modo Christi corpus in Eucharistia accipit spiritalem modum existendi, ut quasi spiritus spiritualiter sit in puncto hostiæ. Adde ipsas species intentionalcs, non ita esse spirituales, quin revera sint cntitalcs naturales et physic©, imo corpore© : inhærent enim corpori, scilicet aeri ; harum tamen plurimas ct quasi infinitas videmus simul in speculo et oculo recipi ct comprehendi. Si hoc quotidie fit naturaliter in speciebus oculo receptis, mullo magis idem fucero po-

test omnipotentia Dei supcrnaturaliter in corporo Christi per miraculum in Eucharistia.

h r ». tritio t tiw. Accipe nunc ejusdem rei analogicam quasi demonstrationem mathematicam, ut videas quomorfo lna^na quantitas in parva, imo in quolibet ejus puncto, tota excipi possit. Accipe, inquam, duplicem hanc figuram, trianguli solius, et trianguli cum circulo; prius triangulum solum, deinde cum cum circulo inspiciamus : hostia enim in Eucharistia est circularis, imo circulus.

Et trim- In hoc triangulo A F X in angulo X concurrunt omnes line® duct® a latere A, F, scilicet linea A, linea B, linea C, linea I), linea E, linea F, itaque angulus X ejusque conus sive punctum, respondet el excipit omnes basco lineas, codcmque modo excipiet mille, imo infinitas alias, qu® a costa A, F, in quolibet ejus puncto educi possunt usque ad X : nam a quolibet puncto ad quodlibet punctum potest duci linea recta, ut habet principium Euclidis et omnium Mathematicorum. Vides ergo unum punctum X excipere omnes hasce lineas, itaque quasi commensurari et adæquari singulis lineis et consequenter toti line® A, F, ac consequenter idem punctum X quasi adæquari toti superficiei qu® in triangulo boc includitur ; hæc enim superficies constat et conflatur ex lineis plurimis et contiuis, qu® omnes recipiuntur in hoc puncto X. Ponamus nunc hanc longitudinem A, F, esse longitudinem corporis Christi, X vero esse punctum hosti® consacrai®; dico pari modo, tola longitudo corporis Christi est in hoc puncto hosti® , sicut lota longitudo A, F, per lineas cx illa derivatas est in puncto X. Quod si Novantes, imo Physici ct Mathematici comprehendere nequeunt, quomodo una tanta linea recipiatur in puncto indivisibili, ac consequenter quomodo tota superficies, qu® ab ejus extremitate utrimque per triangulum ad idem punctum ducitur, eidem puncto per lineas ad illud ductas commcnsurctur, el quasi adaequetur, quod tamen naturale est; quid mirum si non comprehendant, quomodo quantitas corporis Christi possit recipi in puncto hosti® per supernaturalem Dei actionem et omnipotentiam, quæ naturam cl ingenium omne transcendit?

D E F G H 1.

Jam circuli hic depicti formam inspiciamus, eamque cum triangulo comparemus : longitudo lateris trianguli I), E, F, G, II, I, integra recipitur per suas lineas in circulo hosti®, ejusque puncto A; eadem tota per alias suas lineas recipitur in puncto C ; eadem tota pari modo per alias lineas recipietur in quolibet alio puncto circuli designati. Sicut ergo in hac figura tota longitudo D, I, in quolibet puncto circuli, sive hosti®, per suas lineas eo ductas in coquo simul concurrentes recipi potest ; ita lota longitudo corporis Christi recipi potest, ct do facto recipitur in quolibet puncto hosti® consecrat®. Si cnim in naturalibus videmus lineam D , 1, commensurari puncto C in circulo A, B, C; item puncto A, et puncto B, et cuivis alteri : cur non

Ex duo- ,0-

in supcmaturalibus Eucharisliæ mysteriis Deus idem facere posset? ut scilicet tota quantitas corporis Christi sit in hoc puncto hostire, ct tota sit in illo, et tota sit in quolibet alio hostiæ puncto. Ut id clarius videas, concipe animo circulum hostiæ rotari ct volvi per puncta A, B, C, tunc cccc singula puncta hujus circuli successive tangent conum, imo ipsa erunt conus sive punctum tam A quam B ct C : ergo tunc ipsa puncta A, B, C, excipient omnes lineas a costa D , 1, ad se ductas : quod id fieret successive, hoc simul ct semel fit in hostia Eucharistia» omnibusque ejus punctis respectu corporis Christi, quod totum singula hostiæ puncta excipiunt. Circulus enim hostiam, triangulus vero corpus Christi reprœsentat.

T>r(¡a drmoM-n!cfic-X Uone/ Adde hic tertiam demonstrationem cx condcnsationo ct rarefaction©, quam recensui 1 Co-

XI › -*'* Aqua cnim in olla per frigus densata dimidium tantum oli® occupat, per ignem vero calefacta rarescens et ebulliens totam ollam implet, cum tamen eadem sit aqua quoad materiam, molem ct, ut multi magnique philosophi volunt, quoad quantitatem intrinsecam : nihil cnim aquro per rarefactionem additur, nisi extensio ad majorem locum : si hoc naturaliter fit, cur supcrnaturaliter idem facere nequeat Deus omnipotens in corpore Christi, ut illud in se intrinsece extensum ad sex pedes, extrinscce tamen commensurctur parvæ hostiæ, ad ejusque locum ct quantitatem contrahatur? Sicut aqua per calorem ignis rarefacta, occupansque totam ollam, per frigus deinde densata contrahitur ad dimidium ollæ : nam aqua' nihil quantitatis accedere per rarefactionem, nec decedere per condensationem, sed camdcin quantitatem quæ prius erat, seso magis duntaxat explicare ct ad majorem locum extendere censent S. Thomas , Gregorius, /Egidius, Capreolus, Soncinas, quos citant ct sequuntur nostri Coniinbricenses, lib. 1 *Dc Generat.,* cap. v, *Quast.* XVII, art. 3.

Addit Lucas, cap. xxii, 19 : a Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur, n id est mox dabitur in crucem ct mortem. Paulus, 1 Cor. xi : «Quod pro vobis tradetur, Græce xXmjmwv, id est *quod frangitur.* Vide ibi dicta.

Addit rursum Lucas Christum dixisse : « Hoc facite in ineam commemorationem. » His verbis

Altili hicMctr- Christus dedit Apostolis et sacerdotibus ab eis ordinandis potestatem (æquo ac præceptum) consecrandi ct transsubstantiandi panem in corpus el vinum in sanguinem suum. Quare his verbis Christus Apostolos constituit et ordinavit sacerdotes, uti docet Concilium Tridentinum, sess. 22, cap. i, æquo ac episcopos. His cnim verbis jussit Apostolis, quasi Episcopis, ordinaro sacerdotes, qui continuo et jugiter per omnia sæcula celebrarent tam sacramentum quam sacrificium Eucharistias, quod hic instituit, tum ad perennem laudem et cultum Dei, tum ad fidcliurn refectionem spiritualem, tum ut per illud omnem a Deo gratiam postularent cl Ecclcsiæ impetrarent, ut habet dogma cl fides totius Ecclesiæ. «Hoc facite» ergo. scilicet quod ego facio, 7. *d.* Consecrata, sacrificata, panem et vinum transsubstantiata, comedite, sicut ego eadem consecravi, sacrificavi , transsubstantiavj, comedi. Insuper sacerdotes ordinate ct Episcopos, qui jugiter continua successione idem faciant usque ad finem mundi, sicut ego nunc vos hac de causa sacerdotes ct episcopos instituo cl ordino.

15 MEAM COMMEMORATIONEM. — Ut Scilicet ¡n COUsceratione cl sumptione Eucharisliæ commemoretis, et, ut ait Paulus, 1 *Corinth,* xi, 26, annuntietis mortem ineam. Vide ibi dicta. Nec cnim sacerdotes consecrantes jubentur hic meminisse duntaxat mortis Christi, sed cl camdem populo Christiano in memoriam revocare, ut tanti beneficii tantæque Christi dignationis et redemptionis jugiter sint memores et grati, ac per eam omnem a Deo gratiam postulent et obtineant.

27. Et accipiens calicim gratias egit, et dedit illis, dicens : Bibite ex hoc ômnes. — Bellarminus, lib. IV *De Eucharistia,* cap. xxvii, ad 2,el Joannes Bessels, tract. *De Commun, sub utraque specie,* opinantur Christum non slatim post consecratum panem consecrasse calicem, sed plura intercessisse , plures scilicet actiones ct locutiones; probant id ex co quod de pane dicat Matthæus : «Comantibus autem illis;» de calice vero dicat Lucas ct Paulus : « Similiter ct calicem, postquam cœnavit. »

Verum longe verius est Christum immediate consecrationi panis subjecisse consecrationem calicis, tum quia ita narrant Matthæus, Marcus et Lucas ; tum quia id exigebat ratio sacramenti et sacrificii Eucharisliæ, ul illud non divideretur, nec interrumperetur, sed totum simul perficeretur. Ad rationem enim sacrificii pertinet consecratio tam vini quam panis. Christus cnim hoc sacrificium instituit per modum refectionis ct convivii, ad quod requiritur tam vinum ad polum, quam panis ad cibum. Sic et in veteri Testamento, sacrificio «mincha,» id est farris ct panum, æquo ac victimarum animalium, v. g. boum, agnorum , hædorum , addebatur libamen, sive effusio vini et olei. Sacrificium enim Deo offertur, ul sit refectio Dei; ad refectionem autem tam requiritur potus quam cibus, puta tam vinum quam panis, uti ostendi in *Levit.* cap. i et seq. Idem fuit ritus Gentilium, qui a Moyse cl Bebrœis hoc ct mulla alia mutuati sunt.

Gratias egit. — Ritum Hebræorum in gratiis Deo agendis post refectionem, recensui *Eccli.* XXXII, 17.

Bibite ex hoc omnes. — Dixit hoc Christus aule consecrationem calicis. Quare in Marco, cap. xn. 23 , est hysterologia, dum ait : « Et biberunt v.\

illo omnes; » ac mox Christum consecrasse narrat, dicendo : «flic est sanguis mens novi Testamenti, » cum certum sit ex Matthæo et Luca, prius Christum calicem consecrasse , deinde Apostolis bibendum dedisse : alioqui Apostoli bibissent merum vinum, non sanguinem Christi.

Nota : ChrMus panem consecratum in Iredecim partes divisit, quarum unam primus ipse Mimpsil, cætcras deinde duodecim singulis Apostolis singulas sumendas divisit et dedit. In calice wro utpote liquido, id fleri non poterat. Quocirca Christus prior ex co jam consecrato bibit, deinde eum ad bibendum dedit suo vicino, v. g. S. Joanni, vel Petro, jubens ut ille suo vicino cumdem resignaret, et ita consequenter, ul calix iret in orbem omnesque Apostoli ex co biberent. Quare hinc non sequitur quod Hussitæ ct Lulherus volunt, laicis quoque dandum esso calicem cosque communicare debere sub utraque specie, quia sub utraque communicavit Christus et Apostoli, idque esse præceptum Christi : hoc cnim praeceptum bibendi, cum ait : « Bibite cx hoc omnes» (uti omni tempore intellexit Ecclesia), tantum pertinebat ad Apostolos, qui soli tum presentes erant, quia Christus cos tunc consecrabat sacerdotes cisque jussit consecrare sacramentum ct sacrificium Eucharistiis sub utraque specio, cl utramque speciem sumere, ut perfectum sacrificium conficiant (1). Id ergo non jussit laicis , quibus, cum non sacrificenl, sed tantum sumant Eucharistiam ut sacramentum, sufficit ut illud sumant sub una specie, quia sub ea integrum Sacramenti effectum frucluinquc percipiunt ; præserlim quia in tanto numero laicorum communicantium facile calix effunderetur, et sanguis Christi eo contentus in terram difflueret, quod inagnæ foret irreverentis. Simili modo præceptum Christi dicentis : a Hoc facile in meam commemorationem, » qua parte consecrationem respicit, ad solos perlinet sacerdotes ; ad laicos vero lanium spectat quoad panis consecrati sumptionem, ut patet. Pr vceplorum enim, cura plura miscentur, varietas limitanda est el distribuenda juxta conditionem personarum et mentem legislatoris, qui hic est Christus, cujus interpres est Ecclesia.

(t) Appesila hæc nostri interpretis ratiocinatio, nec len* motu* nli adversus Protestantes, qui Missæ sacriticinm imp ¡gaant. Si cnim Eucharistia ad id solum instilueretur, ul illius r-Nunus participes per communionem, M>|vnacua ewl cbrisli praesentia sub specio vini. Al EuduriAM esi simul cl primo loco s.icriticium mystice 't iturontn olkrcnduin ad repr.Vsentandum ct contimoduni visibile el crueulutn crucis sacnflcium ; divisio •utnu specu rum , pants scilicet ct vini, optime figurai reprrsentatque ^ (nralioneni sanguinis Christi a corporo. rrUuo catius ad sacrificium causa est cur soli saredole* qui oileruni, nun vero populus, calicem bibere - •'velut: pupulus proprie uou offert, sacrificium lanium .lartiupai et couunumcal, uec aliud requirit hujusmodi perucipauo mai ut Christus sub una specie recipiatur.

Notat S. Cyprianus (vel quisquis est auctor), tract. Dc Carna *Domini,* olim sanguinis animalium esum potumque vetitum fuisse Judæis, ut patet *Ilcbr.* ix, 22; *Levit,* iv, 6 et seq.: Christi vero sanguinem a sacerdotibus jam tibi : *primo,* quia Christi sanguis vivificus est; *secundo,* quia illo redempti sumus; *tertio,* quia illo spirituales effecti, animalis vitæ peccata quasi impurum sanguinem horremus.

28. Hic EST EXIM SANGUIS MEUS NOVI TESTAMENTI Vrr». tt. (Syrus, *novi foderis),* qui piio multis effundetur **IN REMISSIONEM PECCATORUM. — SÌC et ArabicUS, .Vn'rí.'** Persicus, .Egyptius; /Ethiopiens vero nervosius: *Ilie ipse samjuis* metis, etc. *q. d.* In hoc calice , per hanc consecrationem meam, vinum vertitur in sanguinem meum : quare in fine hujus consecrationis jam in eo non est vinum, sed sanguis meus, quo sancitur ct confirmatur novum Testamentum et foedus, mediante me inter Deum ct homines initum : Christus enim hoc sanguine suo in morte mox effundendo meruit et confirmavit nobis jus ct spem ad æternam hæreditalem in codis, quæ fuit summa ct ultima Christi testatoris voluntas; atque hoc jus nobis applicant Sacramenta, presertim Eucharistia, sicut testamentum hærcdi in co scripto dat jus ad testatoris bona. nv, 21.

Nota *primo* : Matthæus ct Marcus habent : « Hic. Xoianda est cnim sanguis meus novi testamenti; Lucas vero drt' for- et Paulus, I *Cor.* xi, 25 : « Hic calix novum testamentum est in meo sanguine; » sed idem utrius- nis clique phrasis est sensus. Christus tamen potius «>*• videtur dixisse eo modo, ut narrant Matthæus et Marcus, quia illa phrasis clarior est. Vide dicta I *Cor.* xi, 25. Christus in ultima cama potius quam in cruce, instituendo Eucharistiam, condidit et sanxit suum testamentum et foedus cum Ecclesia. Erant cnim hic presentes omnes Apostoli, qui Ecclcsiæ personam gerebant ct represen labant; erat Christus liber, proximus tamen morti ; crai victima ct sanguis, quo sanciri solent fœdera.

Nota *secundo :* In forma consecrationis calicis, qua jam utimur in sacrificio Missæ, adduntur hæc verba, «æterni testamenti, mysterium fidei,» quæ traditione esse accepta a S. Petro, qui nostra; liturgiæ est auctor, docet Leo IX , epist. *ad Michadem Imperatorem,* cap. ix , cl S. Thomas, III *part., Quast.* L.XXVIH, art. 2, ad 4. Licet enim non spectent ad essentiam formæ (etsi id dicere videatur S.Thomas in I *Cor.* xi), unde in liturgia S. Jacobi, S.Chrysostomi, S. Clementis el S.Rasilii illa omittuntur; tamen pertinent ad plenam ejus integritatem, cstque hic sensus communis totius Ecclcsiæ Lalinæ, quæ in Missa et forma consecrationis calicis, hæc verba quasi a Christo dicta et ab Apostolis præcepta, eodem tenore et modo quo cætcra, scribit et pronuntiat.

Ubi nota : Ti « mysterium fidei : » significat *Primo,* sanguinem Christi sub speciebus vini latentem, esso rem arcanam, quæ sola fide cognoscatur et credatur. *Secundo,* ipsum sanguinem Christi,

quatenus in passiono effusus est, esse objectum fidci, qua justificamur: credimus cnim nos justificari et a peccatis purgari per meritum sanguinis et mortis Christi.

Qui pbo MULTIS, — id est pro omnibus hominibus; hi enim omnes sunt valde multi; Lucas habet « pro vobis. »

Effundbtur. — Græce tam apud Matthæum, quam apud Marcum et Lucam est ix/wpujw in præsenti, id est *effunditur,* id est offertur et libatur, scilicet in sacrificio hoc Eucharistiæ sub specio vini, ct paulo post in sua specie et forma naturali ct sanguinis effundetur in cruce. Solebat enimsanguisviclimaruminipso sacrificio effundi, itaque Deo libari. Undo ipsa effusio vocatur libatio vel libamen : quocirca calix hic sanguinis Christi velut libamen sacrificii Christi, effusus fuit in ora Christi et Apostolorum ejus. Atque hac de causa sumptio et consumptio specierum tam panis quam vini, pertinet ad rationem ct perfectionem sacrificii.

Hinc ergo liquet Eucharistiam non tantum esso sacramentum, sed et sacrificium, idque unicum novoe legis, quod veteribus omnibus successit, iliaque omnia eminenter in se continet, idcoque Christus dicitur « Sacerdos secundum ordinem Melchisedech, » non Aaron, quia Aaron oves et hædos, Melchisedech vero panem ct vinum obtulit, æque ac Christus transsubstantiando illa in corpus ct sanguinem suum, *Psalm,* cix, 4; *Ilcbr.* v, G et 7. Eucharistia ergo, *primo,* est holocaustum ; *secundo,* victima pro peccato ; *tertio,* victima pacifica; *quarto,* est « mincha n sive sacrificium farreum, *Levit,* i etseq.

Eniha* ridia est orificiinn. 1'rtb. Prim*». Secundo,

Id ita esse patet : *Primo,* quia Christus non ait de sanguino suo , *qui infunditur multis,* ut Sacramentum; sed *qui effunditur pro multis,* ut libamen ct sacrificium.

Secundo, quia Græce est ¡Kxuwutw*, in præsenti, apud omnes tres Evangelistas, id est *effunditur,* scilicet nunc in hac cœna ct consecratione Eucharistiæ : ergo loquitur de præsenti sacrificio Eucharistia), non tantum de futuro in crucc, et ita legit el intelligit S. Ambrosius in *Ps.* xxxvn, 1. Noster tamen vertit, «effundetur,» quia respicit ad sacrificium crucis paulo post futurum, in quo clarissime ct perfectissimo fusus fuit sanguis Christi pro peccatorum saluto, cujus typus et figura erat hæc sacramentalis sanguinis Christi effusio in Eucharistia, adcoquohæc cum illa una ct eadem fuit typice.

Terito

Tertio, quia Lucas, ct ex eo Paulus, in consecratione panis, « Hoc est coipus meum, » addunt: « quod pro vobis datur,» id est offertur in sacrificium; Paulus : «quod pro vobis frangitur, » scilicet tum sub speciebits panis in Eucharistia, tum proprie in seipso mox flagris e! clavis ac lancea frangetur in cruce. Untie Paulus Eucharistiam vocat « panem quem frangimus, » scilicet in Sacramento, nimirum species panis frangentes ct comedentes ac in sacrificium Deo offerentes, sumendo illas et consumendo, quorum nihil factum est in cruce. Ergo frangere panem significat sacrificium, non crucis, sed Eucharislicum.

Quarto, quia Lucas diserte habet t Jx o **rò «irrite» Quitto.**
T, x.aivT, JtaArz.» it rrô u'.j, ri G—ip úuáv iz/tmuuvc/,
id est, « hoc poculum est novum testamentum in meo sanguine, quod n scilicet poculum, «pro vobis effundetur.» Tí cnim ad sc-rifwv referri debet, non ad «Îuæti, cum a'ua-rt sit dativi casus, tò vero nominativi. Ergo poculum, sive calix sanguinis Christi pro nobis effusus est ; atqui calix sanguinis effusus est in Eucharistia, non in cruce (ibi enim nullus fuit calix) : ergo effusio sanguinis est libamen et sacrificium.

Hinc liquet hæc magis proprie spectare ad sacrificium Eucharisticum quam crucis, illudque contra Novantes evincere.

Sacrificium Eucharistiæ ergo est holocaustum, quia totum Christum in consecratione etmanducatione offerimus Deo. Eadem est vidima pacifica, quia per illam, pacem , id est omnia bona a Deo poscimus et impetramus. Eadem est victima pro peccato, quia offertur et impetrat a Deo remissionem peccatorum venialium et pœnarum temporalium , (pue peccatori restant luendæ pro lethalibus ejus culpis remissis : ipsarum autem culparum lethalium remissionem impetrat mediate, quia impetrat a Deo gratiam prævenientem et contritionem, qua illae delentur.Vide Concilium Tridentinum, sess. 22, capai. Vide et D.Thomam et Scholasticos, tract. *De Eucharistiae sacrificio.*

Endu-

Ill[illegible] perinei-

Denique, sanguini Christi potius quam corpori tribuitur remissio peccatorum, licet utrique competat : tum quia in veteri Testamento sanguini tribuitur expiatio, et in victima pro peccato sanguis ejus effundebatur ; tum quia sanguinis effusione significatur mors Christi, quæ fuit condignum pretium, expiatio et satisfactio pro morte præsenti et æterna peccatis nostris debita.

Causa ergo *prima,* qu® movit Christum ad instituendam Eucharistiam, fuit, ut præstantissimuto, imo divinum in lege nova institueret Sacramenlum quo fideles cibo divino pasceret, inio quo Ecclesia Deum summe et condigne coleret, ac jugiter honoraret, et latria adoraret; condigne, inquam,id est tantum quantum coli ct honorari meretur Deus. Victima enim qu® in Eucharistiæ sacrificio Deo offertur, est immensi pretii, cslque ipsi Deo commensa et æqualis. Victima enim est ipse Christus, qui tam Deus est quam homo; Deo ergo Dens ipse offertur. Quare cum omnisalius noster, nipote creaturarum, cultus sil exilis et vilis, hinc Christus scipsum victimam fecit in Eucharistia, ut per illam, utpote Deo æqualem, requalem Deo cultum impenderemus, ac tantam ei latriam et cultum exhiberemus, quanto ipse dignus est, et quantum ipse jure suo poscit. Porro, sacrificium hoc maxime consistit

C.Kis.1 P" instituta,

in consecratione : per illam cnim Christus mystico occiditur, dum corpus ejus ct sanguis scornai sub spocicbus panis ct vini collocantur, uti cx S. Gregorio, Ircnæo, Nysseno ct aliis docet Suarcx ct Lessius, lib. XII *De Terfeet, divinis,* cap. xrn, num. 04et seq. «Seorsim,» intelligc, quantum est ex vi consecrationis : nam, per concomí—lanliam, ubi est corpus Christi, ibi est ct sanguis, ac vico versa.

sy ii. ruii- do vu* rtp oo- la'¡b:u

Secunda causa fuit, ut jugiter nobis ideam yjjæe(passionissuæ testamento relinqueret, qu® singulis jugem tanta redemptionis et dignatonis memoriam refricaret : in Eucharistia enim scorsim consecratur sanguis, et seorsim corpus Christi, ut significetur passio ejusdem, in qua sanguis Christi fuit effusus ct separatus a corpore; species ergo vini sanguinem Christi effusum , species vero panis exanime Christi corpus repraesentant. Hoc est quod ait Christus : « Hoc facite in meam commemorationem; n ct Paulus , I *Cor.* xi, 26 ; « Quotiescumque, ait, manducabitis panem hunc, ct calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis, donec veniat.»

Tertii. o*itu4*ni cnn*! cíiíiíiM*

Tertia causa fuit, magnitudo amoris Christi erga suas fideles, qua sicut carnem nostram in incarnatione hypostatice deitati suæ univi!, itaeamdern cum deitate sacramelitali ler in Eucharistia cuique fideli communicanti unit ct quasi incorporat, ut ipse fiat divinus et quasi alter quidam Christus ac Deus. Hoc est quod de ipso Eucharistiam instituturo, ante lotionem pedum ait Joannes, xui, 1 : « Sciens Jesus quia venit hora ejus, ul transeat ex hoc mundo ad Patrem, cum dilexissct suos qui erant in mundo,in finem dilexit eos.» «In finem,» tum vitæ, tum amoris, id est extremo summoque amore dilexit eos, dum seipsum eis in Eucharistia reliquit, ul eum semper præsentem habeant cum quo versentur, cum quo colloquantur, quem consulant,«cui omnessuas difficultates, tentationes ct tribulationes operiant, opem poscant et impetrent. Nam. ut ipse ait *Prov.* vin, 31 : a Delicta meæ esse cum filiis hominum. » Hinc, ul canit Ecclesia ex S. Thoma :

> Sc oírteos dedil sociam,
> Convenceos in edulium,
> Se moribus in pretium,
> Se regains dat iu præmium :

ul summo hoc amore nos ad se viclssim ardenter redamandum alliceret, imo cogeret. Magnes enim amoris est amor. Illi ergo totos nos domus, qui prior, cum esset Deus, totum se nobis donavit et in dies donat. Quocirca S. Cyprianus, lib. IV, epist. 6 *ad Thibar. de exhortatione martyrii :* < Gravior, ait, nunc ct ferocior pugna imminet, ad quam virtute incorrupta, el tide robusta parare sc debent milites Christi, considerantes idcirco se quotidie calicem sanguinis Christi bibere, ut pussint et ipsi propter Christum sanguinem fundere. » Hic fuit stimulus acer. S. Laurentio ad ignes, S. Vincontio ad equuleos, S. Sebastiano ad sagittas, S. Ignalio ad leones, cæterisquc Martyribus ad quæhbet tormenta el dolores fortiter tolerandos el superandos, ut amorem amori, vitam vita, mortem morti Christi redderent : hac de causa ambiebant martyria, in cisque exultaban! et triumphabant. Atquo hic fuit effectus Eucharistia). Hæc enim ipsis robur ct gaudium suggerebat in omnibus tentationibus ct suppliciis. Quocirca olim tempore persecutionum Christiani omnes quotidie communicabant, ut se roborarent ad martyrium, imo Eucharistiam dorum deferebant illamquo mano suis manibus sumebant (uti fecit nuper Maria Stilarla, Scotta regina, dum in Anglia captiva delineretur, ncc sacerdotem sccum habere posset). Hac de causa Christus ante passionem Eucharistiam instituit, ut per eam Apostolos ad tentationes in illa obventuras annaret.

Quarti, E'kht‡ tlam dr lnlunh

Quarta causa fuit, ut Christus in Eucharistia daret nobis exercitium cujuslibet virtutis: inca enim exercetur fides nostra, dum credimus totum verum Deum et hominem sub parva hostia invisibiliter, sed realiter et vero latero ct contineri ; spes exercetur, quia dum credimus Christum seipsum nobis dare, speramus cum ct cœtera, quæ longe minora sunt, daturum. Charitas exercetur, quia Eucharistia est fornax amoris, quem Christus exhalat nobisquo afflat ut cum redamemus. Religio exercetur, quia cum latria adoramus ct invocamus, illique sacrificamus ipsummot Christum. Humilitas cxcrcctur, quia oculos ct sensus nostros ac judicium naturale, quæ suggerunt nobis in Eucharistia non nisi esse panem ct vinum, abdicamus ac humiliter subjicimus Christo dicenti : « Hoc est corpus meum : Hic est sanguis meus.» Gratiludo exercetur, quia per illam summas Deo pro omnibus beneficiis gratias agimus, idcoque ipsa dicta est Eucharistia, id csl gratiarum actio. Abstinentia, quia non nisi jejunis communicare fas est. Patientia ct mortificatio, quia vivum utriusque speculum ct calcar est Christus passus ct crucifixus. Et ita de cæteris.

Troici,

Tropologica causa fuit, ut carne sua divina nos pascendo ct oblectando, avocaret a carne terrena ejusque deliciis ct concupiscentiis, ul vitam non carnalem, sed spiritalem ct divinam agamus dicamusquc cum Paulo : « Vivo autom jam non ego, vivit vero in mc Christus, » *Cudat,* n, 20. Ita ergo vivere, loqui, operari debet Christianus, perinde ac si non ipso, sed in eo vivat, loquatur ct operetur Christus. Vivat ergo angelico: nam « panem angelorum manducavit homo, » *Psalm,* 1 x x y ii. Hinc S. Cyrilhis Hierosolymitanus,Catechesi4 *Mystay.,* ait, in sacra synaxi nos fieri concorporeos et consanguineos Christi; nam, ut Christus ait : a Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, in mc manet, et ego in eo, » *Joan.* vi.

Anpell Kiir»'01 li'ut'* Porro S. Chiysosfomns, hom, 36 in I *ad Co-r,)dh.*: " Ubi, ait, est Christus in Eucharistia, ibi etiam non decet angelorum frequentia; ubi autem est talis rox et talis princeps, ibi est calaste palatium, imo ipsum cadum.» Quocirca in Vitis Patrum legimus de S. Aminone, quod eo celebranto angelus visus sit astare altari, et communicantes signare eorumquo nomina in libro describere. S. Chrysostomus vero, lib. ill cl VI *Dc Sacerdotio,* narrat angelorum choros circa altare visos, qui inclinato capite profundam regi suo Christo exhiberent reverentiam, ac horrendos ederent clamores. Cum ergo communicamus, aut Missam celebramus vel audimus, cogitemus nos Christo in ultima cama assidero, cum coque comare, inio cogitemus Christum per os sacerdotis loqui, celebraro, transsubstanliare panem ct vinum in corpus suum et sanguinem, ilioque nos pascere et saginare : Christus enim hic est principalis agens et thaumaturges, uti docet Concilium Tridentinum, sess. 22. Iiule S. Ambrosius, lib. VIII *m Luram:* «Est corpus, ait,do quo dictum est : Caro mea vere est cibus : circa hoc corpus sunt vene aquila», quæ alis circumvolant spiritualibus. » El lib. IV *De Sacrament.,* cap. u : « Bene aquilœ sunt circa altare, ubi corpus est. » Quocirca S. Franciscus, epist. *ad Sacerdotcs,* quæ extat in *Biblioth.* SS. *Patrum :* « Magna miseria, ait, ct miseranda infirmitas, quando ipsum sic præsentem habetis, et aliquid aliud in mundo curatis. »

Auâg./. Anagogica causa fuit, ut Christus in Eucharistia daret nobis pignus, imo praelibationem ct prægustum cœleslis hæredilatis, felicitatis ct gloriæ. Unde Ecclesia, ex S. Thoma, in Officio venerabilis Sacramenti canil : « 0 sacrum convivium , in quo Christus sumitur, recolitur memoria passionis ejus, mens impletur gratia, el future gloriæ nobis pignus datur! »

l T(ctn< ii ij.v. Porro, effectus Eucharistico paucis complectitur S.Cyrillus Alexandrinus, lib. IV *in Joan.,* cap. xvn : «Morbus, inquit, omnes depellit. Sedat enim, cum in nobis maneat Christus, saevientem membrorum nostrorum legem, pietatem corroborili, perturbationes animi exlinguit, ægrotos curat, collisos redintegrat ; ct sicut pastor bonus, qui animam suam pro ovibus posuit, ab omni nos erigit casu. » Nam , ul ait S. Thomas : « In Eucharistia spiritualis dulcedo in suo fonte degustatur. » Hanc sentire solebat in sacra synaxi S. Franciscus, S. Monica, S. Catharina Senensis, S. Maria Oiguiacensis aliique plurimi, qui voluptate cadesti ebrii jubilabant, exultaban! et in extasin rapiebantur, dicentes cum Psalte: «Cor meum et caro mea exullaverunl in Deum vivum. Quid enim mihi est in cœlo, et a te quid volui super terram? Deus cordis mei, ct para mea Deus in æternum; Jesus meus, amor meus, Deus meus ct omnia. »

Rursum Eucharistia est alimentum immortalitatis, quia ejus virtute corpora nostra resurgunt ad vitam immortalem, juxta illud Christi : « Qui manducat hunc panem, vivet in æternum , » *Joan.* vi. Imprimit ergo Eucharistia corporibus nostris vim quamdam, non physicam, <æd moralem , quæ est semen immortalitatis, ut ejus vi resurgamus.

Ex quibus recto concludit S. Chrysostomus, hic, *hom.* 83. dicens : « Quo non oportet igitur esso puriorem tali fruentem sacrificio ? quo sol ici radio non splendidiorem manum , carnem hanc dividentem? os, quod igni spiritali repletur ? linguam, quæ tremendo nimis sanguino rubescit? Cogita quali sis insignitus honore, quali mensa frunris. Quod angeli videntes horrescunt, neque libere audent intueri propter emicantem inde splendorem, hoc nos pascimur, huic nos unimur, et facti sumus unum Christi corpus et una caro. Quis loquetur potentias Domini, auditas faciet omnes laudes ejus? »

El noster Thomas Theodidactos, lib. IV *De Imitatione Christi,* cap. n : «Ita magnum, ait, novum ct jucundum libi videri debet, cum celebras, aut Missam audis, ac si eodem die Christus primum in uterum Virginis descendens homo fieret, aut in cruce pendens pro salute hominum pateretur ct moreretur. « Unde, cap. v, colligit : « Quando sacerdos devoto celebrat, Deum honorat , angelos Letificai, Ecclesiam /edificai, vivos adjuvat, defunctis requiem prestai ct seso omnium bonorum participem efficit. Quid enim bonum ejus est, quid pulchrum ejus, nisi frumentum electorum el vinum germinans virgines?» *Zachar.* ix , vers. ult. Vide ibi dicta.

29. Dico altem vobis : Nox bibam amodo (id est ab hoc tempore : ita Syrus, g.d. Deinceps) db hoc gemmine ›it is (Arabicus, *de succo hujus vitis)* , USQVE IN DIEM ILLUM, CVM ILLUD BIBAM VOBISCIM NOVUM IN DEGNO PATRIS MEI. — S. AUgUstinUS, lib. Ili *De Consensu Evang.,* cap. i, el ex eo Jansenius aliiquo nonnulli, censent Christum id dixisse post cœnam Eucharistiæ, ul insinuat hic Matthæus. Íi* xr ‘ -”

Objicies: Genimen vitis est vinum ex vito genitum ejusque uvis expressum; ergoiucaliceEucharibtiœ non est sanguis Christi, sed vinum duntaxat ex vite genitum. Respondeo *primo,* pronomen « hoc, » cum ait : « de hoc genimine vitis, » non præciso signare id quod fuerat in calice consecrato, sed in genere vinum, quod crai in mensa, ex (pio calix iste repletus fuerat, tum in cœna agni, lum in consecratione Eucharistiæ. *Secundo,* sanguis Chi isli potosí vocari vinmu, sicut corpus Chi isti a Paulo vocatur panis, nimirum catione substantia) panis ct vini, quæ prius ante consecrationem fuit, el ralioncspccicrum panis el vini,quæ posi consecrationem remanent; imo ipsæ species sive accidentia vim, quia nata et orta sunt ex vite, recte «genimen vilis» nuncupantur. 'Tertio,sicut uu/evis esca m Scriptura et a vulgo Rmpc vocn*".i

panis, quia hic est communis omnium cibus, ita et quivis potus vocatur vinum, prmsertim apud Italos, Syros ct similes, qui zytho sive cerevisia non utuntur, sed communis omnium potus est vinum.

Verum longe probabilius est Christum hæc dixisse ante institutionem Eucharistiæ, de cœna et calice agni paschalis: in agni enim cœna circumferebatur calix vini, quem paterfamilias primus libabat, deinde mittebat in orbem ad omnes rx agno comedentes, ut tradunt Hebrœi. Id ita esse probatur, quia id diserte asserit Lucas, qui utramque Christi cœnam, id est tam agni quam Eucharistiæ (quas Matthæus hic brevitati studens convolvit, ct in unum redigit) distincte enarrat, ac ante Eucharistiam in cœna agni, de ejus calice hæc a Christo dicta esse asseverat. Accedit quod idem plane de cœna agni prius dixerit Christus, ut patet ex *Luc.* cap. xxii, 15 : « Desiderio, ail, desideravi hoc pascha manducare vobiscum, antequam patiar. Dico enim vobis, qtdaex hocnon manducabo illud, donccimpleatur in regno Dei. » El mox immediate de calice agni subjungit : «Et accepto calice gratias egit, et dixit : Accipite, et dividite inter vos. Dico enim vobis, quod non bibam de generatione vitis, donec regnum Dei veniat. »

Denique slatini subjicit institutionem Eucharisliœ ejusque calicem a Christo consecratum, dicens: «Et accepto pane gratias egit, etc. Similiter el calicem postquam cœnavit, dicens: Ilie est calix novum testamentum in sanguine meo, qui pro vobis tradetur, n Ubi nullam deinde geniminis vitis, nec vini novi bibendi in regno Dei facit mentionem.

g. tinnTc Lucas ergo distincte hæc enarrans, distincte l)anler fodicat in qua cœna hæc dixerit Christus, scilicet in cœna agni; Matthæus vero has duas cœnas in unam redigit, dicens : aCœnantibus autem illis,» etc.; quare ordo Luc® hic potius sequendus est quam Malthæi. Voluit ergo Christus hisce verbis significare duntaxat, se deinceps cum Apostolis more solito non cœnaturum, nec communem cœnam sumpturum in hac vita, non comesturum ad vires reficiendas et reparandas; sed ultimam hanc suam esse cœnam, post quam capiendus sit el occidendus. Quare hic Apostolis ultimum vale dicit, quasi iturus ad mortem. Itaque hæc non pertinent ad calicem Eucharistiæ, in quo non crat jam genimen vilis, id est vinum , sed sanguis Christi, in quem per consecrationem Christi transmutatum erat vinum. Ha censent S. Hieronymus hic, Beda et Theophylaclus in cap. xxii *Lucæ,* Franciscus Lucas, Maldonalus ct alii.

CtM ILLUD BIBAM VOBISCUM NOVUM IN REGNO PATIIS mei.— «Novum,p id est novi el alterius generis. In cœlo enim Beati bibunt vinum non terrestre, sed cœlesle, nimirum vinum el nectar lælitiœ et gloriæ sempiternæ, juxta illud : « Inebriabuntur ab ubertate domus tu®, et torrente voluptatis tu® potabis cos,» *Psalm,* xxxv, 9. Ita Orígenes hic et Nazianzenus, orat. *Dc Pascha.* Scriptura enim solet gaudia Beatorum spiritualia per corporalia, scilicet escam et potum, exprimere per catachresin , quia homines carnales voluptates spirituales non capiunt, sed corporales, ul patet *Matth.* vm, II; *Lucæ* xiv, 15; *ApocaL* xix, 9, et alibi.

Dices: Christus post resurrectionem suam, ut cam Apostolis probaret, cum eis comedit, ac, ut videtur, etiam bibit vinum. Quomodo ergo hic ait se amplius cum eis illum non bibilurum? Respondeo : Christus comedit quidem et bibit tunc cum Apostolis, sed obiter solum, et tantum ad probandum se resurrexisse, non autem ul natur® et fami satisfaceret, sicut fecerat ante mortem. Unde, loquens humano more, illam comestionem post resurrectionem non computat comestionem. Similo est lucæxxiv, H. Vult enim significare duntaxat mortem suam instare, ac deinceps se cum illis communi hominum more non esurum, non conversaturum, ut hactenus fecerat. Itaque hic illis valedicit, sicut solent amici morientes, vel discedentes in remotas regiones, e quibus non revertentur, dicere amicis: Vide, o amice, amplius tecum non bibam ncc comedam, ultimum ergo hunc cyathum tibi propino; ut hac phrasi aculeum amoris amico infigant. Hoc est quod Lucas, xxii, 29, Christum mox Apostolis dixisse asserit : « Et ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus regnum, ut edatis ct bibatis super mensam meam in regno meo. » « Vobis, » uno excepto Juda, qui non in cœlo calicem vini, sed in tartaro calicem sulphuris bibet.

Oradlo, l q JT ¡wu-wa tl' .. u

30. Et uymno dicto (id est decantato ; hymnus enim canitur, ait S. Augustinus initio *Psal.* lxxii), exierunt in montem Oliveti. — Græce uurwovri;, id est cum hymnum dixissent, vel cecinissent, in gratiarum actionem et laudem Dei ; Arabicus : 17 *laudem dederunt, el exierunt in montem Oliveti.* Putant nonnulli, ex libris Ritualibus Hebræorum, usitatum hunc Judæis in Paschate fuisse hymnum in gratiarum actione post cœnam agni; nimirum, ut notat Paulus Burgensis, ct ex eo Franciscus Lucas, Baronius et alii, hymnum hunc fuisse septem Psalmos ex *alleluia* conflatos, qui incipiunt u psalmo cxn : *Jn exitu Israel de Ægypto,* etc. et finiuntur psalmo cxvm : *Beati immaculali in via.* Unde colligit S. Chrysostomus neminem o Missa ante gratiarum actionem, qu® lit in Collectis post communionem, debere discedere. Idem colligas de communi prandio et cœna, scilicet ab eo non abeundum nisi aciis prius Deo gratiis. Hinc et Concilium Toletanum IV, cap. xn, asserit nos, cx hoc Christi hymno, habere exemplum canendi hymnos. Hinc ct usus canendi in Missa est antiquissimus, ut patet cx priscis Lilurgiis.

Ven. 30. 'r; xiv, nyi.vu ‹ “ |

Ilio ergo hymnizandi ritus in cœna agni, fuit priscorum llebræorinn , quem postea secuti sunt Christiani, ut post Eucharistiam ct agapcrn , id est convivium charitalis omnibus fidelibus commune , Deo in gratiarum action m psallerent. Colligitur id cx Paulo, *Ephcs.* v, 19, idque diserto docet Tertullianus, *Apoluy.,* cap. xxxix, ct S. Cyprianus, epist. *ad Donatum.* Sio et Gentiles post epulas libabant Baccho aut alteri cuipiam deo, et in illorum honorem communi voce pæana, sive hymnum aliquem canebant, et deinde quisque, accepto myrti aut lauri ramo, propriam cantionem canere, atque etiam lyram, quæ per convivas circumferebatur , pulsare cogebatur , teste Plutarcho, lib. I *Sympos.,* Problem, i, ct Clemente Alexandrino, lib. II *Paday.,* cap. iv.

Denique S. Augustinus, *epist.* ¿53, refert hymnum hunc Christi suo tempore circumferri solitum , sed ipso eum impostane arguit, ct a Priscillianistis confictum significat.

Porro hic, juxta rectum historiæ ct rei geste ordinem, subnectendus est prolixus Christi sermo isque ardens et igneus, quem recenset Joannes, eap.xm usque ad cap. xvin. Hunc enim Christus habuit in cœnaculo statim a cœna.

Exierunt in montem Oliveti. — Solebat Christus, præsertim ultimis hisce diebus vitæ, quotidie adire Jerusalem et docere in templo, sed sub vesperam redire Bcthaniam, ibique cœnarc, mox acœna redire in montem Oliveti, ibique in oratione pernoctare, ut indicat Lucas, cap. xxi, 37. Nunc autem non adiit Bcthaniam, utpote qui jam cornasse! in Jerusalem, sed inde ivit in montem Oliveti, quasi ad stadium luclæ, ut ibi sc Judæ et Judæis comprehendendum offerret. Ita Victor Antiochenus, in cap. xiv *Marci :* « Cur, ait, in montem exiit? quo spretis latibulis in commodo loco se exponat manifestnmquc faciat iis qui illum comprehensuri erant. Maturabat enim illum locum occupare, ubi antea orare solitus erat, ct quem proditor optime compertum habebat, » ut ait Joannes, cap. xviit,2.

Ven. 3i. 31. Tunc dicit illis Jesus : Omnes vos scandalum patiemini in me, in ista nocte. scriptum est enim : Percutiam pastorem, et dispergentur oves gregis. — a Scandalum, » id est offensam et ruinam in peccatum-.Primo, pusillanimitatis ct timiditatis, qua timidi mc, qui sum Christus magister ct Dominus vester, in passione deseretis ct fugietis. « Patiemini ; » Syrus, *offendemini* m t/ie. Ita S. Leo, serm. 9 *De Passione :* « Fuerit tunc, inquit, discipulorum excusabilis pavor, nec dillidentiæ culpam Apostólicas mœror inciderit. » Et inferius agens dc negatione Petri : « Vidit, inquit, in te Dominus non fidem fictam, non dilectionem aversam, sed constantiam fuisse turbatam. » Sic enim S. Marccllinus mullique alii in persecutione rOgaQ a tyrannj8 an essent Christiani, metu tormentorum negantes se esse, directe peccarunt, non contra fidem, sed contra fidei professionem* quia fidem quam mente tenebant, non sunt ausi profiteri, ne occiderentur.

Secundo , scandalum in fide passi videntur Apostoli, ut, cum viderent Christum a Juda ct Judæis capi, vinciri, trahi, nec sc defendere, sed ab iis vinci et opprimi, putarent ipsum invitum vel coactum paH, ac proinde eum non posse se et suos eripere, ac consequenter non esse Deum, ncc Dei Filium, ideoque in morte periturum, nec resurrecturum, nec quidquam opis ulterius sibi ab co esse sperandum. Quare omnium Christi promissorum et prædictionum immemore^, vd obliti, nd eorum crediderunt. Unde Ecclesia sentire videtur fidem Christi tunc in sola B. Virgine permansisse, durn in Parasceves officio omnes candelas successive extinguit unica duntaxat ardente relicta; sed hoc verius alii arctant ad fidem resurrectionis, quod scilicet sola B.Virgo Christum a morte resurrecturum ad lumen vite crediderit. Idem patet ex Apostolis, qui Christo apparenti eis post resurrectionem, dicentique se resurrexisse difficillime crediderunt. Unde Christus exprobravit incredulitatem eorum, *Marci* cap.xvi, vers. I L Ita S. Hilarius : «Scandalum patiemini, inquit, id est metu et infidelitate turbabimini. » Et Eiithymius : ‹ Excutietur, inquit, a vobis fides quam in me habetis, sive fugietis, » quia credetis me vos amplius non posse juvare, vel defendere: imo Christus ipse , *Joan,* xn, 31 et 32, Apostolis dicentibus: « Nunc credimus quia a Deo existi, » respondei : « Modo creditis : ecce venit hora, et jam venit, ut dispergamini unusquisque in propria, el me solum relinquatis ; • *q. d.* Nunc in mc creditis, sed paulo post, cum videritis me capi et piti, non credetis. Unde ibidem S. Augustinus, *(ræ l.* 103, clare sic explicat : ‹ Non enim, inquit, quando comprehensus est, tantummodo carne sua ejus carnem , verum etiam mente reliquerunt fidem. Ad hoc pertinet, quod ait: Modo creditis, etc., tanquam diceret, tunc ita pelurbabimini, ut etiam quod modo creditis, relinquatis. Venerunt enim ad tantam desperationem, et suæ pnstinœ fidei. ut ita dixerim, mortem, quanta apparuit in illo Clcopha, qui post ejus resurrectionem, cum illo se loqui nesciens, et quid ei contigerit narrans : Nos, inquit, sperabamus, quod ipse fuerat redempturus Israel. Ecco quomodo eum reliquerant deserendo etiam ipsam fidem, qua in eum ante crediderant. » Hucusque Augustinus. Quocirca S. Augustinum secuti. Jansenius, Franciscus Lucas , Emmanuel Sa et alii censent Apostolos in Christi captivitate defecisse a fide.

Huc accedit S. Ambrosius, *senn.* 4S, dicens Petrum fidem perdidisse, ct Turrecremata, lib. I Dc Eic/csm, cap. xxx, ct lib. Ill, cap. LXi. Verum Petrum non amisisse fidem, sed tantum peccasse contra fidei professionem, Theologi magni el multi jam docent. Balio est, quia hoc tantum dicunt Evangelista : cur ergo majus crimen tin-

Ape un itvn» *1- 4a Cheto °'

Ani>.

s. c*nuw».

Camus ct impingamus Petro Apostolorum principi? Accedit S. Augustinus, *tract,* 113, ubi nit Petrum tantum cx metu negasse sc esse Christianum, hoc est Christi discipulum, sicut jam in Japona multi fideles metu mortis idipsum negant, qui lamen in cordo retinent fidem. Et clarius S. Cyrillus, lib. XI *in Joan.,* cap. xi.i, ubi asserit Petrum non ex timore, sed ex amore Christi eum negasse, quia scilicet optabat videre Christum, et eum eo manere, quod ei non licuisset, si ejus se discipulum confessus fuisset. Et S. Ambrosius, in cap. xxn *Luca,* qui ait Petrum non negasse Deum, sed hominem, *q.d.* « Nescio hominem, quia scio Deum: » quare cum idem Ambrosius, *serm.* 47, ait Petrum perdidisse fidem, per fidem intelligit fidei professionem. Idem fere ait S. Hilarius, can. 32 *in Matth.,* et S.Leo, serm. 9 De *Passione,* loquens do Petro : « Vidit, inquit, in te Dominus non fidem fictam , non dilectionem aversam, sed constantiam fuisse turbatam. Abundavit fletus, ubi non defecit affectus, et fons charitatis lavil verba formidinis. »

Peccavit ergo Petrus mortaliter contra professionem fidei, negando se esso Christi discipulum, ideoqur charitatem amisit, sed non fidem. Ita diserte docent Maldonatus hic, Toletus in cap. .win S. *Joan.,* annot. 11, ubi ait hanc sententiam ab omnibus esse receptam. Item Bellarminus, lib. Ill Dc *Ecclesia,* cap. xvii, qui id probat ex illo *Luca* xxn : a Rogavi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua. n Sic ct Suarez, tract. De *Fide,* disput. ix, sect. 3, ubi asserit Petrum non perdidisse fidem, nec Jacobum, nec Joannem : hic enim paulo post constanter astitit Christo crucifixo, ct ab eo Virgini matri quasi filius commendatus est; idemque probabiliter opinatur do caeleris Apostolis : hi enim non negarunt Christum , sed tantum metuentes comprehendi, diffugerunt.

Ikusper. îniMl Ajerio-lo? ¡•id> i< Menu Cwt (àiLtt. 11 Ul.l.

Permisit id Deus variis de causis. *Prima* fuit, ul Christo plus patiendi materiam suggereret, cumque per omnia pcenarum genera exerceret et ab omnibus affligi sineret. Magna enim Christi poma et afflictio fuit defectio et fuga Apostolorum, tum quia dolebat de eorum defectione et peccato, tum quia videbat in cis omnem fructum praedicationis suro intercipi ct perire.

Ercuoli*

Se wida, ut Apostolis suam infirmitatem ostenderet , itaque eos humiliaret et ad infirmis lapsi que compatiendum instrueret. Viderunt enim ipsi omnem suam animositatem et constantiam , qua Christo sese ad mortem adhrosuros spoponderant, visa ejus captivitate illico instar certe liquescere el evanescere, seque non nisi de fuga cogitare. Ilie vcruin fuit illud : « Ante prrolium leones, in prrolio cervi, u

Tat"-

Tertia, ut declararet quanta esset vis persecutionis roque ac pavoris. Pavor enim Apostolis fidem, memoriam ct mentem eripuit, cosque cx leonibus fecit lepores, cervos et hinnulos fugacissimos Quare pavorem hunc nec ratione, ncc naturali vi posse superari, sed sola Dei gratia, ideoque hanc illis continuo esse implorandam. Pavor enim ita cos consternavit, ut plano do Christo actum putarent, ncc sibi quippiain ab co exspectandum existimarent; quare eum non nisi per Dei gratiam superare potuerunt. « Magnum profecto dogma hinc discimus, inquit Chrysostomus , quia videlicet nullo modo hominis voluntas sufficit, nisi auxilio superiore roboretur. » Et Victor Antiochenus, *in Marcurn :* «Offerturhic nobis singulare quoddam documentum, nempe ad depellendas graviores tentationes, nullam hominis promptitudinem sat esse , si cœlcste subsidium desit, sicut scriptum est, » *Zachar.* xiu, 7.

Percutiam. — Septuaginta , id est *peralte,* ct ita habent Hebræi, *Zachar.* cap. xiu. Unde putat Maldonatus Matthroum, qui sequi solet Septuaginta, scripsisse KàraÇw, iti est *percute.* Verum omnia exemplaria constanter habent «arsi;», id est *percutiam.* Sic et Syrus et Arabicus. Sed eodem redit sensus. Solent enim Prophetic imperativum usurpare pro futuro, maxime per apostrophen poeticam, quro eis est elegans. « Percute » ergo, scilicet, o framea, ut praecessit, id est o gladie, hoc est, ego Deus percutiam, id est percutí sinam Christum gladiis, id est armis, flagellis, fustibus, clavis et tormentis Judæorum, iliisque eum exponam pro hominum salute. Simile est *Isaiæ* vi, 10 : a Excroca cor populi hujus, et aures ejus aggrava, et oculos ejus claude, » quod Paulus, *Actor.* xxvin,2G, vertit per futurum : «Aure audietis, cl non intelligetis ; et videntes videbitis, ct non perspicietis. »

Pastorem, — Christum, qui est pastor pastorum et episcopus animarum nostrarum, 1 Petri n, 25.

Er DISPERGENTUR OVES, — Scilicet Apostoli, visis Judæorum gladiis fugientes eo singuli, quo cuique sors et occasio fugiendi dabatur. Paulo post tamen rursum eos collegit et adunavit Deus, ut in Paschale Chrislus resurgens eos adunatos inveniret, simulque omnibus fidem animumque restitueret. Cum enim Chrislus et Apostoli in Jerusalem non haberent domos el amicos, Apostoli fugientes nescierunt alium fugro terminum, quam ut -e reciperent in cœnaculum, ubi paulo ante pascha cum Christo celebraverant, eo quod herus illius domus Christi ct Apostolorum esset amicusel hospes:quare co se receperunt, ibique post resurrectionem Christus in Paschate cis apparuit ct fidem restituit. Fuit hæc peculiaris gratia Christi, quam statini maxime ostendit in Petro, cum post Irinam ejus negationem ipsum respiciens et compungens ad poenitentiam excitavit, fecitque ul fleret amare ; utque in Joanne , quem impulit ut a fuga rediens, cum matre sua cruci astaret : unde cuindcm matri quasi filium commendavit ct tradidit. Quare tunc utrumque in gratiam Christi rediisse ct sanctiiicatum fuisse, non est dubium.

Prædldt hæc Apostolis Christus, ut cis ge Deum esse ostendat, ideoque se non coacte, sed voluntario pati ad redimendo» homines, utque a cum hæc passi fuerint, non desperent salutem, ait S.Hieronymus, sed agentes poenitentiam liberentur. »

Ven. 33. 32. POSTQUAM AUTEM RESURREXERO, PRÆCEDAM (>‹l cst «praeveniam, » ait Euthymius, «ibi vos excepturus») vos ix Galilæam. — « Galilæam dixit, ail S. Chrysostomus, ut a timore Judæorum liberati, facilius verbis illius attenderent et crederent.» Ne ergo post lapsum desperent Apostoli, Chrislus hic so illos mox curaturum, imo in Galilæa praeventurum promittit.

Vers. 33. X!. 33. RESPONDI NS AUTEM PETRUS, AIT ILLI : Et SI 0MNES SCANDALIZATI FUERINT IX TE , EGO NUNQUAM scandalizabor. — Ad hæc dicendum amor vehemens Christi Petrum impulit. « Fides enim est, ait S. Hieronymus, ct ardens affectus erga Dominum, qui sic eum loqui cogit. » « Putat enim, ut ait S. Augustinus, lib. *De Gratia ct lib. Arb.,* cap. xvii, se posse, quod se velle sentit.» Tiiplcx ciitnil C Peccat hic tamen tripliciter: prono, quod audacias Christo asserenti refragatur et obstrepit, ut ejus prædictionem in se cassam fore ostendat; *secundo,* quod arrogantius cætcris se præfcrt; *tertio,* quod nimium præsumil, ct viribus suis confidit. Conscius enim infirmitatis humanæ, debuisset orare et dicere : Credo id fieri posse, imo id futurum cx mea fragilitate; sed tu, Domine, eam tua gratia corrobora, moque ne in peccatum labar, fulci cl sustenta. Moralitcr idem experimur in nobis. Putamus enim sæpe nos fortes in fide, in castitate, in patientia ; at ubi tentalio ingruerit, titubamus, trepidamus ct subinde ruimus. Remedium ergo tentationis est propri® infirmitatis agnitio et divin® virtutis imploratio.

Vers. 3U /.ue. 34. Ait illi Jesus : Amen dico tibi , quia in nxc K0CTB> ANTEQUAM GALLUS CANTET, TER IIK NEGABIS. \uarc!' — Græce significantius id est *abnegabis,* >n. 30; imo *abjurabis, q. d.* Pcjus facies, Petre, quam x/r ás c®'erb idque tua praesumptio præ cætcris meretur. Cæteri enim fugient duntaxat, tu vero me abjurabis. « Cantet, » scilicet sub auroram : bis enim cantat gallus : *primo,* post mediam noctem ; *secundo,* magis ct validius sub auroram, cum sentit solem ct lucem adventare. Unde hoc tempus proprie vocatur gallicinium. Et ante hunc secundum galli cantum Petrus ter Christum negavit. Hinc Marcus ait, cap. xiv, 30 : a Priusquam gallus vocem bis dederit, ter me es negaturus, » g. d. O Peiro, qui nunc ita ferves ad me confitendum, paulo post hac ipsa nocte eris frequentior, et ex metu ferventior, ad me negandum, quam gallus ad cantandum : sed gallus suo cantu dormientes excitat ad laudandum Deum, tu vero tua negatione excitabis alios ad mc vituperandum.

« Petrus, ait S. Hieronymus, de ardoro fidei promittebat, et Salvator quasi Deus futura praedicebat. » Gallicinii signum Christus dat Petro ul cum gallum cantantem audierit, meminerit prædictionis Christi sibi in signum negationis ab co datæ, ideoque et negationis et praesumptionis suæ pœnitens culpam agnoscat ct veniam petat, uti reipsa fecit. Unde Beda in cap. xxn *Lucce,* vers. 34 : « Ut Deus, inquit, modum, tempus, horam ac numerum negationis praedicit. »

35. Ait illi Petrus : Etiamsi oportuerit me Ter». ,5- MORI TECUM , NON TE NEGABO. SIMILITER ET OMNES discipuli dixerint, — ut fidem, affectum et amorem suum erga Christum testarentur, sed praesumptione peccarunt dupliciter, ut dixi vers. 33.

Dices : Apostoli credebant Christum esse Prophetam, imo Dei Filium, quomodo ergo ei suum lapsum predicenti non crediderunt, sed obstrepuerunt? Respondeo: Quia non ad Christi praedio tionem, sed ad praesens animi sui propositum praedictioni contrarium attenderunt, quod tam forte et resolutum in sc experiebantur, ut impossibile putarent quod ipsi a Christo suo deficerent. Quare Christi prædictionem, non tam praedictionem, quam propositi et amoris sui erga Christum tentationem et probationem esse arbitrabantur, ideoque in hac probatione tam resolute ct animose affectum suum erga Christum sibi demonstrandum esse censebant. Unde S. Hilarius : « In tantum, ait, et affectu et charitate Christi efferebatur (Petrus), ut et imbecillitatem carnis suæ, ct fidem verborum Domini non contueretur. » Verum etiamsi Christi praedictioni credidissent, libere tamen negassent Christum, quia nec praedictio, nec ejus credulitas adimebant eis libertatem, imo eam ejusque usum præsupponebant. Ideo enim Christus prædixil eos a se defecturos, quia ipsi vere a se defecturi erant; non vero ideo ipsi defecerunt, quia Christus eos defecturos praedixit. Objective enim prior erat eorum defectus futurus, quam ejus a Christo facta prævisio ct prædictio (Christus enim praevidit duntaxat id quod ab cis libere agentibus futurum erat) : nullam ergo eis se negandi necessitatem imposuit, cum negatione eorum fuerit posterior.

Qnosr* i» Apo** UCÂ/ûlo eoruji ft* jcre. ¿i ‘ \ '¿7

Instabis : Si Petrus praedictioni Christi fidem adhibens, sibi persuasisset se certo illa nocte? negaturum Christum, non potuisset eum non negare, quia hæc persuasio et credulitas semper mentem ejus dcterminassel et quasi ligasset ad negandum Christum : nemo enim potest conari efficaciter, ut faciat contrarium ejus quod certo scit eventurum, sequo facturum; frustra enim conaretur : unde idipsum apprehendit el fugit quasi sibi impossibile ; scit enim certo illud, non aliud eventurum quidquid coactar et agat. Respondeo: Persuasio illa inclinasse! quidem, et aliqua ratione dcterminassel Pclrum ad negandum Christum, sed in genere sive in confuso, scilicet ut aliquo noctis tempore Christum negaret; non autem eum cogebat hac hora, hoc instanti, hoc loco, hac occasione, coram his vel illis negare. Quare iu particulari omnes ejus actus, quibus

Christum nrgnwt, fuissent liberi. Sic scientia, qua scimus nos non posse vitare omnia peccata venialia, sed nccessum esse ut aliquando in aliquod veniale cx fragilitate humana labamur, fadt(t quasi cogit nos, ul aliquando in aliquod tale incidamus, sed generatine et in confuso ; nam in particulari quoties hic et nunc venialiter peccamus, libere peccamus. Sic Theologi et Suarez, in tract. *Dc Spe,* docent cum cui revelata esset a Deo sua damnatio, non posse efficaciter sperare salutem ©ternam, nipote quam apprehendit jam sibi esse impossibilem. Nemo cnim potest conari ul faciat id quod sibi putat esse impossibile : cætcrum cumdcm posse ct debere observare omnia Dei mandata, ac quotiescumque ea transgrederetur, libere transgressurum, ideoque peccaturum, etiamsi sciat in genere se in aliquod peo catum mortale lapsurum in coque moriturum.

Porro, lapsus hic Petri el Apostolorum cos humiliores et cautiores reddidit, ait S. Chrysoslomus. Unde, *Joan,* xxi, 15,21 ct 22, Christo roganti tertio : « Simon Joannis, diligis me? n Petrus modeste respondet : a Domine, tu omnia nosti ; tu scis quia amo te.

Ven. 36. 35 TUNC VEN'IT JESUS CUM ILLI5 |X VILLAM QU.E

Mn 7o UICITUR GeTHSEMANT , ET DIXIT DISCIPULIS SUIS : Se-

.Vilre.' DETE HIC, DONEC VADAM ILLUC, ET OREM. — « In

x,r' villam, » Grace d: id est in *prædium;* S. Hilarius « in agrum, n cui tamen adjuncta de more erat domus rustica. Christus cnim domum non est ingressus, sed ejus agrum, sive pradium, vel pagum, a Gelhsemani, » ait S. Hieronymus in Locis *Hebr.,* ct ex eo Adrichomius, villa crat ad radices montis Oliveti, olearum fcecunda. Hinc a Gclhsemani, n idem est quod *vallis olei* vel

quid ? *Ilin9uc(^ims : QJlc* cn*in csl vallis, ¡Qü *socmen* esi oleum vel pinguedo. Aut precise u Gethsernani» idem est quod *torcular olei,* jyj *fjeth* cnim est torcular. In hac cnim villa videtur fuisse torcular, ad quod olivæ in monte Oliveti copiose provenientes deferebantur, ut in co premerentur ad exprimendum oleum. Distabat hæc villa a cenáculo, in quo Christus cœnarat, sexcentis circiter passibus, id est medio milliari Italico, cl insuper centum circiter passibus.

Cor Id Porro, eo secessit Christus : *Primo,* orationis causa, ut doceret nos, cum oramus, quærero Io

«smi cum secretum el a turbis remotum, ubi mens

ChriitM? nulla re distrahatur, sed totam se ad Deum colligat ct elevet : « Erudiens nos, ait S. Chrysostoinus, quietem ct tranquillitatem in orationibus diligenter appetere.»

Secundo, ut ostenderet se mortem non fugere, sed appetere, ideoque ad locum Judæ proditori notum se confert, quasi offerens sc Judæ et Judæis ad prodam cl lanienam, velut agnus el victima Dei, aut sicut luctator ambit paluestrom, cursor stadium, duellator duellum.

Tertio, ul demonstraret se ex pura misericordia et cbarilale pro hominum salute pali et mori. Miscricordiœ enim symbolum est oleum : a Gcthsemani » autem idem est quod vallis olei : quare sicut ibi ex olivis exprimebatur oleum, ita ibidem cx agonia expressus est sanguis Christi, quo quasi oleo reficimur, ungimur, pascimur. Unde illud : a Oleum effusum nomen tuum, » *Cant.* i. Vide ibi dicta.

Sedete nic, donec vadam illuc, et orem. — «Illuc,» scilicet in hortuin, ut ait Joannes, xmii,1, qui a villa Gelhsemani quasi jactu lapidis distabat, ut patet ex Lue. xxu, 41, et rupi cuidam concavæ adhaerebat. Vide tabulas Adriehomii, in quibus cernes juxta hunc hortum fuisse tugurium sancta Pclagiæ pœnitentis, et alia cx parte sepulcrum Beate Virginis, sursum vero locum montis Oliveti, c quo Christus in cadum conscendit. Par cnim fuit ct congruum, ut ubi Christus summe doluit ct humiliavit seipsum patiendo, ibidem summe quoque gauderet ct exaltaretur scandendo in coelum. Idem in electis cætcris sæpe facit Deus. Ergo Christus pracise non oravit, nec tristatus est in villa Gelhsemani, sed in horto vili© vicino. Ratio est, quia Christus in horto orsus est passionem suam, qua expiavit peccatum Ad©, scilicet comestionem pomi vetiti in horto paradisi commissam. Illo enim se ct totam suam progeniem perdidit, ac peccato, morti et gehenn© subjecit : quæ omnia hic Christus expiat in horto per agoniam,quam in eo subiit, juxta illud *Cant,* vin, 5 : « Sub arbore malo suscitavi te : ibi corrupta est mater tua, ibi violata est genitrix tua, » scilicet Eva, ac per Evam Adam, et per Adam omnes posteri. In horto ergo Christus paradiso, ex quo per Adam expulsi eramus, nos restituit, ibique hortum Ecclesiæ, myrrha mortificationis, croco charitatis, nardo humilitatis, liliis virginum, rosis martyrum, laureis doctorum, etc., vernantem instituit, juxta illud : a Hortus conclusus, soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus. Emissiones tuæ paradisus,» etc. *Cant.*iv, 12. Vide ibi dicta.

37. Et assumpto Petro, et duobus filiis Ze- yfn. 37e

BED.EI (Jacobo et Joanne), coepit contristari et ^rc.

MOESTUS esse. — Relictis in Gelhsemani octo Apos- XIT'U

tolis, 1res reliquos sccum assumpsit in hortum, tiaCbrfc-

scilicet Petrum, Jacobum ct Joanncm, ut hi soli üinh r-

conscii essent ejus Institi© et agoni©, ne cœten eadem turbarentur ct scandalizarentur; tum quia his tribus, quasi familiaribus maxime Christus confidebat; tum quia hi 1res viderant paulo ante ejus gloriam in transfiguratione facta in monte Tabor: quare par erat, ut hi pariter viderent ejus agoniam et dolorem in monte Oliveti, disccrent-quo viam ad gloriam esse passionem ct agoniam, ac per montem Calvari© ct crucis tendendum esse in montem ct claritatem Tabor. Ita Orígenes : « Cæteros, ait, sedere jussi ut infirmiores, vos ut firmiores volo collaboraro mecum in vigiliis et orationibus. »

Coevit (ultro cl sponte sua, voluntarie et libere,

non coacto, non invite) contristati! (Græce Awnîota, id est tristari, affligi, molestia afflei) et moestus esse. — Syrus, *vehementer angi;* Græce est , id est odeo angi, ut quasi exanimetur, pre dolore deficere, supra modum ægrescore, ut extra se quis esso videatur. Unde subdit Christus : a Tristis est anima mea usque ad mortem.'» Hinc Lucas angorem Christi vocat « agoniam, n qualem scilicet subeunt moribundi, dum agunt animam, et sunt in agone mortis, cum ea luctantes. Interpres in Marco ¿Jejuihw vertit, *tæâcre;* angor cnim facit ut hominem taideat vitæ, ct mori malit quam adeo angi.

Marcus addit : « cœpil pavere ; » GræceUOiuCcW», id est obstupescere aut pavere usque ad stuporem. Pavor cnim vehemens inducit stuporem, facitquc stupidos et attonitos, ut ne loco quidem se movere queant : sicut Ico rugitu suo ita consternat ct obstupefacit cælera animalia , ut fugere nequeant, sed immobilia consistant; quare ipse ca capit, laniat et devorat, teste Æliano et Aldrovando in Leone. Ratio a priori est, quod in metu ct pavore spiritus vitales ct animales fugiant ad cor, ut illud pavidum, et cx pavore deficiens confortent, quo fit, ut caput, manus, pedes spiritibus hisce, qui motui cl sensationi subserviunt, destituti, frigeant, rigeant, stupeant Cantque immobiles. Hinc

Tristitii vera, ln

N°ta Me *primo,* in Christo fuisse veram tristiliam; licet cnim ipse ab initio conceptionis suæ frucrctur visione Dei, hypostatice sibi uniti, cssctque beatus ct in summo gaudio; tamen summe quoque tristatus est, sed respectu diversorum objectorum, saltem formalium, nimirum Deo supernaturaliter capacitatem animæ ejus extendente et dilatante, per concursum specialem, quo concurrebat cum anima Christi, ut simul summum gaudium ob visum Dcmn, ct summam tristitiam ob instantem sibi mortem suscipere ct elicere posset. Ita communitei' docent Theologi, qui refellunt Melchiorem Canum dicentem, lib. XII *De Locis,* cap. XIV, in Christo suspensum fuisse gaudium, quod naturaliter cx visione Dei sequitur, eo tempore quo fuit viator, ut dolere cl tristari posset. Vide D. Thomam, III *part., Quæst.* XLVI, art. 8, ct Suarez, III *part., Quæst.* Will, disp. XXXvni, sect. 8. Christus ergo simul fuit viator et comprchensor : ut viator, tristatus et passus est; ut comprchensor, beatus extitit ct gaudio plenus. Porro, Christus non tantum qua comprehensor, sed etiam qua viator, simul summe gaudebat et dolebal de sua passione. Dolebal cnim de ca secundum partem animæ inferiorem, quatenus passio hire crai noxia nature; gaudebat dc ca secundum pariem superiorem, quatenus illa erat a Deo volita cl ordinata ad hominum salutem.

Non l Koiiiho

Nola *secundo,* hanc tristitiam non tantum in appetitu sensilivo, sed etiam in voluntate Christi fuisse, saltem secundum pariem ejus inferiorem, qu c naturaliter respicit et amat bonum naturæ niæ, scilicet vitam ct sanitatem ; refugit vero, odiique mortem ct dolorem, de iisque tristatur. Id ita osse patet cx verbis Christi, dum orans Patrem ait : < Vcrumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu. » Voluntate ergo sua naturaliter volebat liberari a morte. El apud Lucam: « Nonmca volunlas, sed tua fiat. »

Nota *tertio,* tristitiæ Christi primaria causa, Cur non fuit prævisa discipulorum fuga et scandalum, ut volimi S. Hieronymus et S. Hilarius, sed viva apprehensio instantis passionis et mortis, ut patet cx eo quod ipse orans ait : «Transeat a me o -i calix iste. » Praevidebat cnim Christus omnii ct1*? singula tormenta, flagella, opprobria, alapas, irrisiones, blasphemias, mortem el crucem sibi a f' Judæis infligenda, ac vivaciter dolorum singulorum magnitudinem et acerbitatem penetrabat et ponderabat, ut sibi jam illa pati videretur, quæ apprehensio tantam ei tristitiam et angorem intulit, ul gemeret, tremeret, langueret, pallesceret, viribus deficeret et pene concideret, imo ut sudaret sanguinem : nimirum voluit Christus hac tristitia expiare lælitiixn et delectationem, quam habuit Adam in esu pomi veliti, ct quam habent singuli dum peccant in suis deliciis, opibus, honoribus.

Torro, aliæ multe fuerunt m Christo causæ tristitiæ, ob quas ali inilio conceptionis per omnem vitam usque ad mortem conlinuo summe trislatus est, scilicet : *prima* fuit, peccala omnia et singula omnium ct singulorum hominum, qui ab Adam fuerunt, sunt et erunt, usque ad linem mundi. Hæc cnim ipso omnia in sc quasi propria luenda el expianda suscepit, ut pro iis injuri® et ofiensæ in Deum Patrem satisfaceret. Anima enim Christi in Deo videbat omnia sacrilegia . homicidia, adulteria, libidines, furta, calumnias, blasphemias, aliaque horrenda el immania scelera, ac pro illis compunctionem et dolorem summum elicuit, perinde ac si illa commisisset. Videbat cnim quanta scelerum singulorum esset gravitas, quanta Dei offensi majestas, ct consequenter quanta per illa Deo fieret injuria et offensa : quare dolorem elicuit utrique quoad fieri poterat condignum ct commensum. Hoc csl quod ipso gemens ait, *Psal.* xxi, I : 0 Deus, Deus meus, respice in me : quare me dereliquisti? longo a salute mea verba delictorum meorum. »

Sponda,

Secunda causa tristitiæ fuit prmvisio dolorum omnium quos passuri erant .Martyres in equuleis, ignibus, tormentis quibuslibet; Confessores (in persecutionibus, mortificationibus, morbis, tpnu. calumniis; virgines in tuenda castitate; conjuges in educatione filiorum, servorum, ancillarum, paupertate, laboribus, eie.; Prelati et Pastores in gubernandis fidelibus; fideles quique in tentalionibus mundi, carnis et dæmoms. Atque hos omnes et singulos omnium et singulorum dolo-

res Christus mentaliter in se suscepit, pro eis dolens . gemens ct orans , ut singulis suo dolore ct *pemitu gratiam ct* robur ad cuncta sustinendum el superandum a Deo Patre impetraret ; ipse enim fideles suos uti filios amat quasi seipsum. Unde de illorum miseriis et afflictionibus dolet, quasi de suis, ut patet *Matth.* xxm, 35 et 40.

Tr-ib, h iTiX r n. *Tertia* causa fuit ingratitudo hominum, præ- praevideret tam paucis hosca suos dolores profuturos ; paucos enim salvandos fore, plurimos vero ob suam negligenliam ct ingratitudinem damnandos. Unde dc eo canit Poeta :

Non dolor bieco meus, dol r, asl amor; boc dolco unam,
Quod labor hic mullis noster inanis erit.

Qwu. 1 vu " *Quarta* causa fuit afflictio matris suæ, pneser- tim dum cruci astaret : dolores enim filii quasi gladii transfixerunt animam matris, et ex ea in ipsum Christum reflexi sunt : sumine enim ipse dolebat matrem suam adeo affligi propter se. Verum has cæterasque omnes tristitias animo premebat et superabat Christus, sed hanc unam in horto discipulis ostendit. Unde

H-rtri- <"• to- " Cbri-to. Nota *quarto,* hanc tristitiam in Christo non fuisse necessariam, aut naturalem et involuntariam, ita ut rationis ct voluntatis imperium prevenirci, ut in nobis, dum aliquid nobis molestum accidit, sed fuisse omnino liberam ct libere a Christo assumptam, quod Theologi dicunt in Christo non fuisse passiones, sed propassiones : omnes enim affectus motusque voluntatis, reque ac appetitus sensitivi in Christo oriebantur cx rationis dispositione et libera voluntatis electione. Huic enim omnes inferiores vires et potentiæ, tam in Adamo quam in Christo perfecte subdike erant : hoc enim exigebat justitia originalis, sive plena animæ rectitudo, quæ crat in Christo, sicut et in Adamo, quamdiu perstitit in sua innocentia, uti docent Theologi ex S. Augustino, lib. XIV *Dc Civit.,* cap. ix. Unde Damascenus, lib. Ill *De Fide,* cap. xxm : a Permittebat, ait, carnem pati propria, sed nihil in Christo coactum ; volens enim esuriit, timuit ct contristatus est. »

Nota *quinto,* Lucas, xxn, 42, addit Christum sudasse sanguinem, el ab Angelo fuisse confortatum, de quo in Luca dicam. Hinc Isaías, 1 u , 3, Christum vocat «virum dolorum, » ob causas quas ibidem recensui.

Q i *t-* J Porro, causa? finales et morales hujus tristitiæ Christi fuere variæ. *Primam* dat Chrysostomus: ‹ Ut veram, ait, carnem sc suscepisse demonstret, humana sustinet.» Sic S. Hieronymus ct Orígenes, et S. Leo, serm. 7 De *Passione : a* In nostra, ait, humilitate contemptus, in nostra mollitudine contristatus, in nostro est dolore ‹ ruedixus. m Sxwidam dat S. Gregorius, lib. X.XIV *Moral.,* cap. xvii : « Appropinquante morte, ait, in se mentis nostræ certamen expressit, quia valde limemus morte appropinquante. » *Tertiam* datS. Ambrosius, in cap. xxn *Lucas,* vers. 44: «Nusquam magis, ait, Christi pietatem el majestatem demiror, quam hic, ubi plerique horrent; minus mihi contulerat nisi meum suscepisset affectum : suscepit tristitiam meam, ut mihi suam keliliam largiretur : confidenter tristitiam nomino, quia crucem prædico; debuit dolorem suscipere ut vinceret : non habet fortitudinis laudem stupor ; nos voluit erudire, ut future mortis mœstitiam vinceremus, et forte ideo tristis est, quia post Adæ lapsum nobis est neccssc mori; itemque quia persecutores sciebat immanis sacrilegii peonas daturos. » Et nonnullis interjectis : « Doles ergo, Domine, non tua, sed mea vulnera; non tuam mortem, sed nostram infirmitatem.» TertU.

Eleganter cl pie S. Athanasius, tract. *De Passione et cruce:* «Descendit Christus, ait, ut nobis ascensum pararet; expertus est nativitatem, ul nos per eam Patri innascibili reconciliaremur; infirmatus csl propter nos, ut nos erigeremur robore, utque dicamus more Pauli : Omnia possum in eo qui me corroborat, Jcsu Christo. Assumpsit corpus corruptibile, ut corruptibile indueret incorruptibilitatem ; induit mortale , ul quod erat mortale, indueret immortalitatem; denique factus est homo, mortuus est, ut nos homines emorienlcs.efliccremur dii, nec amplius haberemus mortem regnantem. Mors enim nobis non dominatur, » etc.

Quarta causa fuit, ul horrorem mortis, qui ex peccato Adæ in pœnam nobis inflictus est, mitigaret , imo in gaudium ct spem melioris vita) in cœlo consequendæ converteret. Hinc Christus meruit, ut martyres in tantis tormentis el mortibus tam atrocibus non exhorrescerent, ncc paverent, sed ultro eas ambirent, in iisque exullareni ct jubilarent, uti fecit S. Ignatius, S. Laurentius, S. Vinccnlius. Christus enim acerba nostra in sc suscepit, ut nobis sua dulcia conferret. Suscepit tristitias nostras, ul nobis suas lætilias rependeret : « Venit Christus, ait Chrysologus, serm. 150, nostras suscipere infirmitates cl suas nobis conferre virtutes. » Rursum hac tristitia cl agonia sua meruit Christus, ul fideles in agonia mortis constituti eam non horrerent, sed patienter ac subinde lætanter ob spem resurrectionis eam exciperent, dicerenlquc cum Osce et Paulo , I *Cor.* xv , 55, (piasi insultantes morti : «Absorpta est mors in victoria; ubi est, mors, victoria tua? ubi est mors, stimulus tuus? » Vide utrobique dicta. Quart*,

Quinta causa fuit, ut sua tristitia, pavore ctQnl»^ angore curaret nostram accdiam , pusillanimitatem, metus, angores, scrupulos, melancholias, diffidentias, etc., juxta illud Isaiæ, 1 u i, 4 : «Vere languores nostros ipse tulit, el dolores nostros ipse portavit. » Quare in hisce omnibus optimum remedium est, recurrere ad Christum agonizantem. ul ipse per exemplum et meritum

tristitiæ et agoniæ quam passus est in horto, nostram curet. Hac enim de causa illam sustinuit. Nam, ut ait S. Leo, serm. III *De Passione :* «Nostríe infirmitatis affectus participando curabat, ct pœnalis experienti® metum subeundo pellebat. In nobis ergo Dominus nostro pavore trepidabat , ut susceptionem nostræ infirmitatis indueret et nostram inconstantiam suæ virtutis soliditate vestiret. »

Rursum, ut horrorem difficultatis, quæ in omni virtute occurrit (virtus enim versatur circa ardua) nobis minueret vel adimeret. Hic enim horror plurimos a virtute et sanctitate remoratur. Quare, dum qu® difficultas vel tcnlatio occurrit, armemus nos meditatione agoniæChristi: si enim ipse eam luctando et sudando sanguinem superavit, nos certe nostras generose cis resistendo vincere oportet. Unde Paulus, *Hebr.* xn, fideles exhortans ad luctam : «Per patientiam, inquit, curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes in auctorem fidei, ct consummatorem Jesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem , confusione contempta, atque in dextera sedis Dei sedet. Recogitate enim eum qui talem sustinuit a peccatoribus adversum semetipsum contradictionem, ut ne fatigemini, animis vestris deficientes. Nondum enim usque ad sanguinem restitistis, adversus peccatum repugnantes.»

Docuit ergo hic Christus nos, ut ratione et mento repugnemus passionibus nostris, prteserlim acediæ, tristitiæ ct anxietati, itaque illas domemus ct rationi subigamus. Quare impio ct imperite Calvinus ct Bcza hic Christum accusant, ut mollem , timidum , inconstantem, alternis votis vacillantem ct Martyribus pusillanimiorem ; quia hasco passiones ipse non invitus subiit, sed sponte nccersiit, ut cum illis luctando animose easdem vinceret et easdem in nobis domaret. Nam, ut ait S. Augustinus, Christus «potestate, non infirmitate turbavit seipsum.» Vide D. Thomam et Scholasticos, III *part., Quæst.* XV, art. L

Ven. 38. j/nre. 38. Tunc ait illis : Tristis est anima mea (Syrus, ^*gritudo inest animæ mcæ)* usque ad mortem : sus-

* TriiU-TINBTB „„C› tT VIGILATE MECUM. — *q. d.* Ex vìva tnrCbrh- apprehensione instantium mihi tormentorum ct ,nor^s* a^co lr,sl°r angor, ac si jam morerer; sustineo agoniam ct dolores mortis, quales sustinent moribundi; spiritus cl vires me deficiunt, videor mihi moerore ct pavore quasi exanimari, angor mihi pene vitam et spiritum eripit. Singula verba habent emphasim doloris. «Tristis,» id est tristissima «est» non caro, non affectus, sed «anima mea,» quia tristitia intima animæ mcæ penetrat animamque meam quasi gladius dissecat , juxta illud : « Intraverunt aquæ (amaritudinum ct afflictionum) usque ad animam ineam,» *Psal.* Lxviiî, l ; «usque ad mortem, » ut ad mortem quasi mo adigat, ut a morte vix puncto distem, ul si vel tantillum tristitia crescat, me obruat vitamque mihi extorqueat : quia video ct mente intueor atrocissima pœnarum omnium genera, mox continue usque ad mortem mihi subeunda. Cogita quo doloris et amoris sensu hæc Petro, Jacobo ct Joanni dixerit Christus ; quod ejus fuerit pathos, qui vultus, qu® vox, quæ facies.

Sustinete. — Græce μίωι, id est manete, expectatc ct intuemini me hic in mortis agonia summe dolentem ct orantem , tum ul doloris mei sitis testes; tum ut a me discatis in omni tribulatione confugere ad orationem, ut notat Theophylaetus; tum ut mecum vigilando, compatiendo, orando, aliquod tant® afflictionis lenimen et solatium mihi afferatis ; sed frustra, nam tristitia vos obruit ct in somnum adigit. Unde queritur Christus, *Psal.* lxviii , 21 : « Sustinui qui simul contristaretur, et non fuit ; ct qui consolaretur, et non inveni. » Voluit Christus cx vehementia amoris puram ct miram subire passionem , sine ulla consolatione vel consolatorc. Voluit merum ebibere calicem follis ct amaritudinis, sine ullo meile suavitatis, tum ut copiosa esset redemptio, tum ad exemplum heroic® virtutis , ut fortitudinis apicem in hoc suo actu exprimeret. Christus enim in sua passione actus Chrùtai omnium virtutum heroicos et perfectissimos elicuit. Quare in ea ipse fuit portentum humilitatis, /XJ.ir' quia «cum in forma Dei esset, exinanivit se, etc., humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis, » *Philipp,* n, 8. Ipse in ea fuit portentum paticnliæ, constanti®, fortitudinis, uti jam ostendi. Ipse fuit portentum charitatis, quia « majorem dilectionem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis ; » Christus autem eam posuit pro inimicis suis, uti exaggerat Apostolus, *Rom.* v, 8, et ita de cæteris.

39. Er PROGRESSUS PUSILLUM, PROCIDIT IN FACIEM Vm. 30. SUAM , ORANS ET DICENS : PATER MI , SI POSSIBILE EST, TRANSEAT A ME CALIX ISTE. VeRUMTAMEN NON AfirreJ SICUT EGO VOLO, SED SICUT TU. ITT. 33 ft

Progressus pusillum,—scilicet ad paucos passus, discedens a Petro , Jacobo ct Joanne, ut secreto oraret, sed ita ut ab iis notari, videri ct audiri posset. «Procidit,» Græce faro, id est Chri*- *cecidit in faeton suam,* scilicet prono ct prostrato ^^*2 *in* terram corpore, faciem terne affigens, ut hoc da gestu : *primo,* summam suam afflictionem ostenderet; *secundo,* ut insigne humilitatis exemplum daret; *tertio,* ut summam Deo Patri reverentiam Terno, exhiberet; *quarto,* ut onus immane peccatorum Qiuru. nostrorum, quod ipse in se susceperat, repraesentaret : hoc enim ipsum suo pondere degravavit et afflixit in terram; *quinto,* ut ipse quasi Qainh. reus et pœnitens pro nobis se sisteret Patri, eique totum sc ad castigationem offerret, *q. d.* En ego pro hominibus reum me libi dedo ; o Pater, en tutum me ad poenam eis debitam offero. En dorsum sterno ad flagella, caput ad coronam spi-

neam, manus ct pedes ad clavos, totum corpus ad crucem; mc unum ergo flagella, corona, punge et crucifige, ut hominibus parcas cosque in gratiam recipias.

Orans. — Christus enim, qua homo, vere et proprie orabat Deum Patrem, imo scipsum qua Deus est. Locus ille horti ad radices montis Oliveti situs, in quo oravit Christus, postea a Christianis illustratus est ecclesia ibidem extructa, teste S. Hieronymo in *Loéis Hebr.* Addit Beda, tract *De Locis sanctis,* cap. vi, in fine, et ex co Baronius, anno Christi 34, petram ipsam in qua Christus orans flexit genua, quasi mollem ceram iis cessisse, ac in sc genuum Christi vestigia impressa excepisse, ipsumque lapidem in ecclesia asservari. Adjungit Baronins, aitque: Accepimus etiam ab his qui loca sancta lustrarunt, etiam in imo vallis Josaphal, quam torrens Cedron præterfluit, in lapidibus ipsis ejusdem Christi Domini nostri vestigia pedum impressa remansisse, hactenusque servata esse.

PaTEH NI, SI POSSIBILE EST, TRANSEAT A ME calix iste.— Absolute hoc erat possibile, sed impossibile erat posito Dei, decreto de redimendo homine ex rigida justitia per mortem Christi. Et sciebat id Christus : quare absolute hic non vult, nec orat contrarium voluntati Patris œque ac suæ; sed tantum exponit naturale desiderium, sive voluntatem suam inefficacem ct condicionatam, quæ naturaliter horrebat mortem optabatque ab ca liberari : libere tamen ct secundum rationem se Deo contrarium volenti, scilicet ut moreretur, plane subdebat.

Calvini llr. Transeat a me calix iste. — *Primo,* Calvinus sic explicat : «Non fuit, inquit, hæc meditata Christi oratio, sed vis et impetus doloris subitam ei vocem extorsit, cui statini addita fuit correctio. Eadem vehementia præscnlcm cœlestis decreti memoriam illi abstulit, ut non reputaret in ipso momento se hac lege missum esse humani generis redemptorem : sicut gravis anxietas sæpe caliginem oculis obducit, ne simul in mentem veniant omnia. « Verum impius hic blaphemat, dum Christo violentiam, oblivionem, ignorantiam, caliginem, inconstantiam, divinæ voluntatis repugnantiam, ideoque peccatum reipsa adscribí!. Nam, ut superius dixi, Christus non coacte, sed libera voluntate tristitiam et dolorem, indeque orationem hanc, qua illam patefaceret, suscepit; sed itu, ut illam per orationem ct spiritum regeret et Dei voluntati subjiceret. Quocirca prior actus posteriori fuit substratus ct subordinatus, ideoque secundum rectam rationem directus et ordinatus : nil enim in Christo potuit esse inordinatum et incompositum. Halio enim et pars superior recte justeque volebat, ut pars inferior suam tristitiam el mortis horrorem ostenderet, ob causas superius recensitas.

Secundo,S. Hieronymus per «calicem» accipit peccatum Judæorum, quod scilicet ipsi Christum suum occiderent, 7. d. Cupio, o Patir, pati el mori, sed opto et oro ut non patiar nec occidar a Judæis, no illi, qui sunt gens mea et lilii Abrahæ, tam immane scelus committant, et ob illud gravissime damnentur ct crucientur in gehenna. a Unde et signanter, ail S. Hieronymus, non dixit: Transeat a me calix, sed : Calix iste, hoc est populi Judæorum, qui excusationem ignoranti® habere non potest, habens legem et Prophetas, qui me quotidie vaticinantur. » Verum hic sensus arctior est.

Tertio, ergo plene et adæquatc : a Transeat,» id est *prætercat,* ut vertit Syrus, et avertatur *a mc calix iste* instantis mihi tam horrendas passionis et mortis, ut illum non gustem,cum tamen decreveris ut cum usque ad fundum cl fæccs exhauriam. Cur passio vocetur «calix,» dixi cap. xx, 22. Porro Orígenes : Decretum Dei erat, ait, ut Christus biberet hanc passionem, sicque ille ab eo transiret, ct pariter ab universo hominum genere transiret et abiret.

Quarto, S. Catharina Senensis, teste Ambrosio Dna ». Catharino in ejus Vita Italica, lib. II, cap. xxvni ct xxiv, duas alias afferebat expositiones, casque dicebat sibi a Christo revelatas. Prior est, quod Christus sitiebat calicem passionis avidissime, ut amorem erga Patrem ostenderet nosque redimeret, ideoque optabat accelerari et absolvere hoc opus; ait ergo : Illico fac, o Pater, ut paliar moriarque; ardor enim meus patiendi non palitur monis, ne hor® quidem vel instantis unius : itaque per mc transeat, ac deindo a me transeat calix iste, ut abolita morte illico revertar ad te. Hoc enim Christus optabat secundum spiritum, licet secundum carnem horreret mortem el optaret transiré, id est averti a se. Et sic hi duo sensus se compatiuntur: poterat enim Christus unum orare secundum carnem, alterum secundum spiritum. Si poterat, cur non fecit? nain constat cum sitiisse hanc passionem, cum diceret : «Baptismo habeo baptizari, et quomodo coartor donec perficiatur?» ct paulo ante passionem : « Desiderio desideravi hoc pascha manducare vobiscum. n Voluit ergo dare exemplum S. IgnatiG ct aliis generosis Martyribus desiderandi cruces.

Posterior : videbat Christus multos ingratos s rmJi. foro suæ passioni, mansuros iu peccatis, ac damnandos ; hic erat ei summus dolor, hunequo vocat hic calicem, 7. *d.* Transeat a me calix iste, id est amove a me hunc dolorem ct numerum damnandorum, fac ut omnes salventur. Et si hoc Christus efficaciter orassct, impetrasse!, quia Paler nil negat Filio ; sed maluit Christus sc conformare Patris voluntati et justitiæ, ideoque dixit: a Non mea voluntas, sed tua fiat.» Hæc S. Catharina, non tam ad litteram, quam ad exprimendos pios et ardentes Christi sensus et allectus.

Symbolice S. Hilarius: «Passuris discipulis,

ait, Christus omnem in Ge corporis nostri infirmitatem assumpsit, crucique sccuin universa, quibus infirmamur, affixit, el ideo transire al) eo calix non potest, nisi illum bibat, quia pati nisi cx ejus passione non possumus,n *q. d.* Christus: Transeat, o Pater, calix iste passionis ct patienti® me® in meos fideles, ut, cum meas passiones subibunt, meam quoque patientiam, meumque robur ad tolerandum, te dante, experiantur.

Pie el sapienter S. Bernardus, serm. 20 *in Cantic. :* « Super omnia, inquit, reddit amabilem te milii, Jesu bone, calix quem bibisti, opus nostræ redemptionis. Hoc omnino amorem nostrum facile vendicai totum sibi : hoc, inquam, est, quod nostram devotionem ct blandius allicit, et justius exigit, el arctius stringit, ct afficit vehementius. Mullum quippe laboravit in eo Salvator, nec in omni mundi fabrica tantum fatigationis auctor assumpit. Illa denique dixit, ct facta sunt; mandavit, et creata sunt. At vero hic et in dictis sustinuit contradictores, et in factis observatores, et in tormentis illusores, ct ia morte exprobratores. Ecce quomodo dilexit. p Et nonnullis interjectis : a Dilexit autem fortiter, dulciter, sapienter. Dulce nempe dixerim, quod carnem induit; cautum, quod culpam cavit; forte, quod mortem sustinuit, p Unde concludit : «Disce, o Christiane, a Christo quemadmodum chrislum. Disce amare dulciter, amare prudenter, amare fortiter. Dulciter, ne illecti; prudenter, ne decepti; fortiter, ne oppressi ab amore Domini avertamur. Nec mundi gloria seu voluptatibus abducaris; dulcescat tibi præ his sapientia Christus. Ne seducaris spirilo mendacii et erroris, lucescat tibi veritas Christus. Ne adversitatibus fatigeris, confortet te virtus Dei Christus. Zelum tuum infla]ⁿ ct charitas, informet scientia, firmet constantia. Sit fervidus, sit circumspectus, sit invictus. «

Cbri*-tus quo iu4udus«

VeRUMTAMEN NON SICUT EGO VOLO, SED SICUT TU. — Arabicus : *Verumtamen non secundum voluntatem meam, sed secundum voluntatem tuam;* supple; *fiat.* Lucas: «Non mea voluntas, sed tua fiat.» Hinc palet contra Monothelitas non unam, sed duas in Christo fuisse voluntates, scilicet unam humanam, alteram divinam : hic enim humanam subjicit divin® ; ergo non fuit in Christo solum divina, quæ suppleret humanam, ut voluere Monothclitæ; hanc enim habuit solum ut Deus : sed ct humana; hanc enim habuit ut homo, ct per hanc meritus est nostram redemptionem Hinc Synodus VI, act. n ct x, probat duas in Christo fuisse voluntates, humanam ct divinam, et humanam divin® per obedientiam fuisse subjectam, atque asserit hanc esse expositionem S. Athanasii, S. Augustini, S. Ambrosii, S. Leonis, recitatis eorum verbis. Imo humana Christi voluntas, licet 80 una› v‘‘lule tamen ct operatione fuit quasi do-duplex, scilicet una naturalis, qua fugiebat mortem; altera rationis ct libera, qua subdens se voluntati Dei mortem appetebat, ac juxta hunc dicebat : « Vcrumtamen non sicut ego volo, » voluntate naturali, « sed sicut tu vis, p *q. d.* Voluntate rationali subjicio voluntatem meam naturalem tu® voluntati, o Pater, nec aliud volo quam quod tu vis. Quare voluntas Christi naturalis erat conditionata ct inefficax, quia sub conditone tantum, si scilicet placeret Deo, cupiebat evadere mortem. Verum, quia hæc conditio non ponebatur, hinc voluntas hæc erat cassa et inefficax. Rationalis vero ejus voluntas erat absoluta ct efficax, quia per eam absolute ct efficaciter subjiciebat sc voluntati divin®, in objecto tam materiali quam formali, quia amplectebatur mortem ob eamdem rationem, ob quam eam volebat Deus, scilicet ob redemptionem hominum. Naturalis vero Christi voluntas, in objecto materiali videbatur contraria voluntati divin®, quia nolebat mortem, quam illa volebat, sed in regula ct subordinations eidem erat conformis, quia sinebat sc regi et corrigi a voluntate rationali, per camque .subjici voluntati divin®; ac vicissim Dei, ®que ac Christi hominis rationalis voluntas, ex deliberata justaque ratione volebat, ut naturalis ejus voluntas, hunc actum horroris fug® mortis inefficacem exprimeret, ob causas jam dictas : omni ergo modo Christi voluntas volebat id quod Deus volebat eam optare elvelle, itaque per omnia voluntati divin® erat conformis. Volebat enim Deus, ut Christus fieret mundi piaculum, ideoque scelerum omnium piaculum sc fecit Christus, uti docet Eusebius, lib. I De *Demonstr. Evang.,* cap. x.

Moraliter: docet hic Christus unicum afilíetionis remedium, esse orationem et resignalionem in voluntatem divinam. Quare in omni tentatione et tribulatione confugiendum esse ad auxilium non hominum, sed Dei, qui solus nos ab ea liberare vel iu ca corroborare ad vincendum potest, imo cupit, si invocclur, cl si ejus voluntati nos humiliter, reverenter et amanter, uti filios decet, subjiciamus. Unde S. Leo, serm. 7 *De Pass.,* sic ait : « Hæc vox (fiat voluntas tua) capitis, salus est totius corporis, hæc vox omnes fideles instruxit, omnes confessores accendit, omnes martyres coronavit. Nam quis mundi odia, quis tentalionum turbines, quis posset persecutorum superare terrores, nisi Christus in omnibus et pro omnibus patiens Patri diceret : Fiat voluntas tua? »

40. Et VIAIT AD DISCIPULOS SUOS, ET INVENIT EOS DORMIENTES, ET DICIT PETRO : SIC (sicciuc, itauc) NON POTUISTIS UNA HORA VIGILARE MECUM? — «Vellit ad discipulos,» tum ut aliquod moeroris sui solatium, ex eorum affectu et alloquio captaret, etsi sciret exiguum ct quasi nullum illud fore ; Ium ut suorum curam gereret docerctque Pastores et Episcopos etiam in afflictione gravissima suorum curam gerere, imo interrupta quoque oratione visitare. «Dormientes,» ex mœrorc el h istilla, ut habet Lucas, præsertim quia jam erat..... ... V-n. 40.

poÌAiM. nox, qn® somnum conciliat. « Petro, » quia hic cüt cæterorum caput, cæleris audacias fidelitatem suam opemquo Christo, usque ad mortem spoponderat.

Sic nox potuistis? — Adverte hic quam leniter *ct* modeste Christus suos corripiat ct ad vigiliam excitet. Non exprobrat, nec ait : Vos infidi, vos torpidi, vos inertes, quid dormitis in extremo hoc meo discrimine? Ubi sunt splendida vestra promissa? ubi fides?ubi constantia? Sed: «Sic non potuistis, p *q. d.* Voluistis quidem vigilare, sed somnus ex mœrore obortus vos oppressit; quare non voluntati, sed impotenti® ct infirmitati vestrae somnnm hunc ascribo : sed agite, animos suscitate, infirmitatem superate, somnum excutite.

Mystice S. Ircnæus, lib. IV, cap. xxxix: «Veniens, inquit, Christus excitavit cos et erexit, significans quoniam passio ejus expergefactio est dormientium. » Quis cnim, licet sceleratus, non excitetur ad dolorem, videns Christum dolentem pro se tam acerba pati ?

Ven. 4i. 41. Vigilate et ouate, ut non intretis in tenTAT,OX,'I› — Qua injecto a Judœis metu me nc-
r.nr.' getis, deseratis et fugiatis, *q. d.* Si mea pericula
xiv. 3s. vos non movent, vestra vos moveant. Ecce cnim ingruit vobis gravissima mei negandi tentatio. Vigilate ergo et orate, ut eam superetis, «quia, ut ait Orígenes, qui spiritalior est, sollicitior debet esse, ne magnum bonum ipsius gravem habeat lapsum, p Ecce hoc est remedium omnis tentationis,quod Christus hic assignat; scilicet vigilia ad praevidendas ct discutiendas diaboli et hominum nos lentantium artes ct fraudes, atque ad eas superandas oratio et divin® opis imploratio. « Ut non intretis in tentationem, p id est, ut tcutatione instante non illaqueemini ct capiamini, sicut aves capiuntur laqueo ct pisces hamo, quem propter escam intrant et subeunt. Non ait : Ut non tentemini ; hoc cnim sæpe nec est in nostra potestate, nec in Dei voluntate. Deus cnim vult nos lentari, ut probet nostram fidem, et virtutem luctando augeat meritaque ct coronas nobis accersat; sed, «ul non intretis in lenlationem,p ita scilicet ut illa vos occupet, possideat, dominelur. Intrat in tentationem, ait **i**heophylactus, «qui absorbetur a tcutatione, et in ejus potestate fit. n Et S. Hieronymus : «Ut non intretis in tentationem, hoc est, inquit, ne tentatio vos superet, et vincat, ct peccato irretitos intra casses suos teneat. »

Sjto- Spiritus quidem promptus est, caro autem
t:sp(n>- ixpioA. — Loquitur de spiritu el carne non sua, sed Petri el Apostolorum. Ha S. Hilarius, *q. d.*
14. Scio quidem vos spiritu et mente esse promptos cl paratos ad mihi adhærendum, etiamsi Judæi vobis mortem minentur; sed scitote carnem vestram esse infirmam. « Carnem p vocal, turn carnem proprie dictam; unde Syrus vertit, *corpus* tero *infirmum* ; tum appetitum sensitivum et naturalem carnis affectum, qui fugit persecutionem, passionem ct mortem , ad iliaque superandum infirma est ct imbecillis, cum ad suas opes, honores, delicias, quas appetit, sit valde robusta cl valida. Orate ergo ne caro infirma vestrum infirmet spiritum, et ad me negandum compellat, sed ut Deus sua gratia, tam spiritum, quam carnem vestram ita confortet, ut non tantum prompti, sedet validi sint ad omnia adversa superandum, ul mei causa etiam mortem alacres optetis cl fortiter obeatis. « Itaque, ail S. Hieronymus, quantum de ardore mentis confidimus, tantum de fragilitate carnis timeamus. » Quare, alienius quidam, per « spiritum n accipit dæmonem, per « carnem » hominem, 7. d. Tcnlalor diabolus fortis est ad lentandum, homo vero debilis ad tenlationi ejus resistendum. Porro Orígenes : a Omnium, ait, caro infirma est, non autem ct omnium hominum spiritus promptus csl, sed tantum Sanctorum, qui spiritu prompto opera carnis mortificant. » Addit Marcus : « El ignorabant (Apostoli) quid responderent ei , » quia perplexi et perculsi hinc mœrore, inde somno premebantur erantque inopes mentis et consilii.

42. Iterum secundo abiit, et oravit, dicens : vm. n.
Pater mi, si non potest hic calix transire nisi Xir. 3*>.
BIBAM ILLUM, FIAT VOLUNTAS TUA. — ChITStUS ÌHI hac secunda oratione idem oravit quod in prima, ut patet ex Marco. Dixit ergo : « Pater mi, si fieri potest, transeat a me calix iste : verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu. » Verum Matthæus priorem orationis partem, utpote inefficacem ct cassam, omisit, ut posteriorem, in qua tota orationis Christi vis ct efficacia consistit, stabiliret eamque nobis imitandam proponeret. Absolute cnim Christus optabat ct orabat bibere calicem passionis, Dei voluntate sibi decretum ct destinatum. Plane enim ct omnino petiit, ut Dei voluntas in se in omnibus ct pcr omnia impleretur. On- tin Clinti h horto.

43. ET VENIT ITERUM, ET INVENIT EOS DORMIENTES ; Vers. 13.
ERANT ENIM OCULI EORUM GRAVATI, — mCLTOrC, æque ac vigilia ct fatigatione, inde somno. « Erat cnim nox, et ea intempesta, n ait Chrysostomus, qui ct addit Christum eos hic non redarguisse, « magnam eorum infirmitatem esse significantem. »

44. Et RELICTIS ILLIS, ITERUM ABIIT, ET ORAVIT Vm. 44
TERTIO, EUMDEM SERMONEM DICENS. — « Tertio : » *Primo,* ut ostenderet vehementiam su® Instili®, qua, imminente jam Juda ad cum tradendum, angebatur, adeo ut agoniam mortis subiens cx ea sudarit sanguinem, ideoque angelus conforlarit eum, ut docet Lucas, xxn,41 et 42, de quo ibidem plura ; hæc cnim omnia contigerunt in tertia Christi oratione duntaxat, non autem in prima quoque el secunda, ut vult Jansenius.

Secundo, ut doceret in affiiclionc subinde Deum in prima oratione nos non exaudire, ul sæpius el ferventius oremus : quare orationem tunc esse

duplicandam et triplicandam, donec a Deo exaudiamur et impetremus quod poscimus. Perseverantia ergo coronat opus, proscrtim orationis. Si Christus Dominus in primad secunda oratione non est exauditus a Patre, quid mirurn si nos homuli in oratione statim non exaudiamur? Perseveremus ergo in oratione, ct sic fructum orationis, quem sensit Christus, experiemur, nimirum confortationem Dei pcr angelos, tristitiœ sedationem, magnanimitatem ad adversa ultro aggrediendum ct superandum. Modum ergo, perseverantiam et fructum orationis, nos docet hic Christus.

Symbolice *primo,* Remigios : a Ter, inquit, orat Christus pro Apostolis, ct maxime pro Petro, qui 1er cum erat negaturus. » Secundo, Rabanus : « Ideo, ait, tribus vicibus Dominus oravit, ut nos a peccatis proteritis veniam, et præsentibus malis tutelam, ct futuris periculis cautelam oremus ; et ut omnem orationem ad Patrem, ct ad Filium, et ad Spiritum Sanctum dirigamus ; et ul integer spiritus noster, el anima, el corpus servetur. »

Tertio, S. Augustinus, in *Quest. Evang.,* in hunc locum : a Non absurde intelligitur, inquit, propter trinam tentationem passionis, ter Dominum orasse. Sicut enim tentatio cupiditatis trina est, ita et tentatio timoris trina est. Cupiditati quæ in curiositate est, opponitur timor mortis : sicut enim in illa cognoscendarum rerum est aviditas, ita et in ista metus amittendae talis nolitiæ. Cupiditati vero honoris vel laudis, opponitur timor ignominiæ ct contumeliarum ; cupiditati autem voluptatis, opponitur timor doloris. »

Ex adverso simplicius cx Marco S. Augustinus, lib. IH *De Consensu Evang.,* cap. iv, el ex eodem Beda, id serio dictum putant a Christo, quod scilicet compaliens infirmitati Apostolorum aliquantulum somni cis induisent, donec, appropinquante Juda, dixit : u sufficit, » ut addit Marcus; ct, ul subdit Matthæus : ‹ sorgile, eamus. » Unde Græce est xaSt&m tò task, id est *dormite quod reliquum est,* id est dormite modico tempore quod restat, usque ad adventum Judæ; Syrus, *dormite adhuc,* id est pergite dormire, quasi Christus hæc dixerit, Juda adhuc longius a se distante, cl tempus somni Apostolis concedente.

Ecce appropinquavit hora (ab œterno a Deo Patre fixa, cl me® passioni martyrioque decreta), et (id est qua) Filius hominis tradetur (Græce ix manus peccatorum — xxT* id est *traditur, id est* jam jam tradetur) el antonomastice, qui scilicet sunt summi peccatores hominesque scelestissimi, quales erant Judas cl Judæi furentes in Christum Deumel Dominum, ut eum torquerent et necarent. Nunquamcnim fuit scelestior gens, quam illa Judaica, tempore Christi ; ideoque illo tempore nasci et mori decreverat Christus, ul plura et alrociora a tam scelestis pateretur. Summa enim ejus bonitas voluit certare et quasi duellum inire cum summa Judæorum malitia, ut in ca quasi in capite malitiam omnem debellaret sibique subjiceret, imo curaret et in bonitatem converteret. Quare in eo mire resplenduit divina Christi clementia, æque ac potentia, quod mox Judæos liosce tam scelestos sibique infestos, per S. Petrum et Apostolos ad se converterit, el Sanctos cosque eximios effecerit, *Act.* n, 41 ct scq.

4G. SURGITE , EAMUS : ECCE APPROPINQUAVIT QUI V u

me tradet. — Sedebant Apostoli, ut innixi cubitis commodius dormirent. Jubet ergo eos surgere Christus, ut sccum non fugiant, sed obvient Judæ. Hinc pate| Christum in tertia oratione exauditum ct confortatum a Deo pcr angelum, tristitiam ct agoniam excussisse, ac magno generosoque animo obviam ivisse Judæ, morti el cruci. Nam, ul ait Orígenes : a Vidit in spiritu appropinquantem Judam traditorem, qui nondum videbatur a discipulis ejus, v ‹l Ita undique discipulos erudit, inquit Chrysostomus, non necessitatis, nec infirmitatis hanc rem fuisse, sed dispensationis cujusdam inœslimabilis ; præsciebat enim eos venturos, ncc solum non fugit, sed etiam obviam ivit, v

Igitur Christus hic eundo obviam hostibus suis, æque ac in lota reliqua passione sua, tria nobis maximo notanda et advertenda reliquit, scilicet : ciiruU. *primo,* innocentiam suam : innocens enim non fugit criminis inquisitores , utpote bene sibi conscius, ideoque animosus ct audax iis obviam prodit ; nocens vero fugit, quia conscientia eum arguit pavidumque efficit. *Secundo,* majestatem, providentiam el potestatem suam, qua quasi Dominus ordinat et prodicit hostium adventum, sed ita ul eorum furorem moderetur et dirigat, ul non amplius, nec aliud efficere possint, quam ab ipso permissum, prodictum et proordinatum fuit. *Tertio,* voluntatem qua nitrose Judæoffert.

Vm 45. **45. TüNC VENIT AD DISCIPULOS SUOS, ET DICIT** •Vnrc. ILI IS : Dormite jam, et requiescite ; ecce appro- ..... **PINQUAVIT HORA, ET FILIUS HOMINIS TRADETUR IN MANUS PECCATORUM.**

Tunc vemt. — Christus in tertia oratione confortatus ab angelo, dimisit tristitiam, agonem ct sudorem sanguineum, quem sponte assumpserat, animumque ac spiritum pristinum resumpsit, atque generose totum se ad passionem composuit, ullroque Judæ et Judœis obviam prodiens se tradidit, ut dicam *Lucce* xxn, 41 el 42.

burnii- Dormite jam et requiescite. — S. Chrysostomus
ci n tj eJus(Iue associ®, Thcophylactus el Euthymius, pu-
didmn tant hoc ironice dictum a Christo, ‹7. *d.* In hoc
iiouicc? extremo periculo et agone tam vestro, quam meo, non est dormiendi tempus, sed vigilandi, si unquam : quare somnum excutite, evigilate, en adest Judas cum satellitibus, ad me comprehendendum : videtur cnim Christus biec dixisse accedente et fere prosante Juda, unde sequitur : a Ecce appropinquavit hora, ct Filius hominis tradetur. »

ne putaretur ex infirniitate aut invitus , sed summa dignatione, humiliatione et amore liberali pro nobis pati ct mori. «Surgite » ergo, non ut fugiamus, sed ut ‹t camus ∨ obviam Judæ, et, ut ait S. Hieronymus , « ultro pergamus ad mortem. »

TH' b- ü) i fa* ' Moralités»: docet hic Christus in persecutione ct tribulatione excitandos esse animos, ac animose illi obviam procedendum. Hic enim est heroicus fortitudinis actus, qui mali imminentis atrocitatem sua animositate valde infringit, illamque ultro amplexando domat et subigit, ac ad magna hominem disponit ct pneparat : longe enim facilius majorequo merito gravia tolerantur et superantur a magno animo , quam levia a parvo ; sicut gigas aut vir magnis viribus pollens facilius portat pondus 40 librarum, quam puer parvarum virium portet onus trium librarum. Unde Poeta :

Tu ne cede malis, sed contra audcnlior ito;

uti Ico, clausis oculis, invadit hostes, slriclosque eorum gladios. Unde Plinius, lib. VIH, cap. XYi : ‹ Cum pro catulis fœta (leæna, inquii) dimicat, oculorum aciem traditur defigere in terram, ne venabula expavescat. » Crux ergo fugientem sequitur, sequentem fugit, quod vulgo de honore dicitur, sed alio respectu.

V- 17. imi. 47; ,v„ XIV. IJ; "'j **47. ADHUC EO LOQUEOTE, ECCE JUDAS, UNUS DE DUODECIM, VENIT, ET CUM EO TURBA MULTA CUM ÜLADHS ET FUSTIBUS MISSI A PRINCIPIBUS SACEKDOTUM, ET SEMOIUBUS POPULI. — ClatiUS id explicat** S. Joannes, xvin, 2, dicens : « Sciebat autem et ' Judas, qui tradebat eum, locum, quia frequenter Jesus convencrut illuc cum discipulis suis. Judas ergo cum accepisset cohortem cl a pontificibus et l'harisæis ministros, venit illuc cum laternis, et facibus, ct armis. »

Adhuc eo loquente. — Ut veritas prædictionis et prædcstinationis ipsius de sua proditione et passione impleretur. Ipse enim hæc omnia ita contexuit, ul malitiam Judæ et Judæorum ita apte telæ suæ passionis intertexeret, ut ab eo ipsa tota partim permissive, partim positive, contexta et pertexta videatur.

r, . m ’’’l u * Ecce Judas, unus de duodecim. — « Ecco, » nota est rei novæ, admirandæ et inaudite, g. *d.* Ecce portentum omnibus sæculis inauditum. Ecce flagitium Judæ stupendum. Judas eûim, unus Apostolorum, factus est, non tantum fur et latro, »ed Christi quoque proditor ct princeps latronum qui Christum occiderunt. Unde Lucas addit : a Antecedebat cos, » quasi dux et antesignanus scelestorum.

Turba multa. — Puta cohors militum Romanorum cum famulis pontificum et Pharisœorum, ut patet ex Joanne, cujus verba recitavi.

Et fustibus. — Græce íú>.u<, id est lignis, limi ferratis, uti sunt haste, lauceæ, tela, quam non ferra’’s, uti sunt fustes; talia enim erant priscorum arma.

Vide hic stultitiam et vesaniam Judæ et Jud rorum. Sciebat Judas Christum esse summum Prophetam , imo Filium Dei, qui nullis armis vinci posset, idque principes Judæorum sæpe experti erant ; tamen avaritia ct furore cicci, adducunt milites armatos, ut Christo Deo vim inferant cumque violenter capiant et ligent. Vis, o Judo, Deum ipsum vincere et vincire ? Visno Omnipotentem ligare, capere et rapere? Vultis, o homuli, contra Creatorem vestrum dimicare cumque armis cogere ut se vobis in manus dedat? « Avaritia cnim, inquit S. Chrysostomus, illi (Judæ) furorem immisit ; avaritia omnes qui ipsi serviunt crudeles efficit atque atroces. Nam, si propriam avarus salutem negligi!, quid faciet de aliena?»

48. Qui autem tiiadidit eum, dedit illis siG-v.r.. h, num, dicens: Qulicumque **OSCULATUS FUERO, IPSE** est (Jesus, quem quæritis, ut capiatis, quem me vobis traditurum spopondi), tenete eum. — Syrus, *ipsum prehendite ;* Græce z.5xrZ<jxrt, id est apprehendite, occupate, capite, retinete , ne c manibus vestris, uti alias fecit, elabatur. Unde addit Marcus : u Et ducite caute ; » verebatur cnim Judas, ne Christus se transformando, ait ex Origene S. Hieronymus, occultaret vel effugeret, itaque triginta argenteis u principibus sibi addictis privaretur : illi enim ab cis Judie necdum erant traditi,sed tantum promissi, ut satis colligitur cx vers. 15, ubi dicitur, «constituerunt,» id est addixerunt et promiserunt, a ei triginta argenteos. » 7 r‹· U‘

Dedit illis signum, — ut milites Romani qui nunquam viderant, vel certe non noverant Christum, eum ex hoc signo agnoscerent, ait Theophylactus, erat enim nox; forte etiam ob vultus Christi similitudinem cum vultu alicujus Apostoli, scilicet Jacobi Minoris, qui dictus est frater Domini. Ita nonnulli rcccnliores, qui tamen antiquum aliquem hujus similitudinis non proferunt testem vel auctorem.

Osculatus plero. — Orígenes ait traditionem esse, quod Christus duas habuerit facies, unam naturalem et usitatam , alteram propriam et secretam , quam pro libito assumebat, qualis fuit illa quam exhibuit in sua transfiguratione. Quare censet Judam hoc signo osculi designasse Christum, quia verebatur ne Christus faciem suum transformaret, ut a Judæis agnosci non posset. Verum hoc gratis dicitur, et impertinens est, tum quia Judas non interfuit transfigurationi Christi, unde alleram illam Christi faciem non vidit; tum quia, etiamsi illi interfuisset, merito timere potuisset, ne Christus mutando faciem se quoque falleret, ut eum agnoscere non posset, aut certe se occultaret et faceret invisibilem , ut sciebat eum alios fecisse. Causæ ergo osculi fuere illæ quas anterius dedi.

49. Ei conpestim accidens ad Jesum , dixit : Ver», u. Ave (Gneee 7.<xi?i, id est salve), Rabbi (Arabicus, uve *miKjisler),* et osculatus est eum. — Soiebai j la v rb:·· Chri-H in corna, sc suamque pro- x:v, *7.

CLrtdnrn ir l «lini » lu audi tJIIM»

ditionem notam osso Christo; ul lumen exterius illam coram Apostolis crateris tegat quoad potest, fingit so Christo solitum nmlcitira et reverential dare osculum. Osculum cnim fuit olim salutatio, sive mos salutandi, apud Hubimos, Romanos, sive alias gentes, ul patet cx Scriptoribus. Unde verisimile est hoc osculi symbolo Apostolos salutasse Christum, cum aliunde ad ipsum redirent. Quocirca, exemplo Christi, primi Christiani salutabant se invicem osculo casto et sancio , uti docet Tertullianus, lib. *be Oratione,* imo Paulus, I Cor. xvi, 20. Vide ibi dicta. Sed Judas hoc symbolo amiciti® ad perfidiam ct proditionem suam scelestissime abusus est, persuasus cx lenitate Christi, ait Chrysostomus, se ab ejus osculo non repellendum; quod si repelleretur, nihilominus hoc signo osculi oblati ct a Christo repulsi, cum Judæis indicaret, et ut incivilem ac inhumanum capiendum traderet. Unde Victor Antiochenus, in *Marci* cap. XIV, vers. 45 : « Cui léthales, ait, Insidias struebat, illi infelix salutem cum osculo offerebat.» Et S. Hieronymus (vel quisquis est auctor; non cnim est Hieronymus Stridonensis) ibidem : « Dans, ait, signum osculi cum veneno doli. »

Chris- ‹iii Jnïe iilbití do uu j›.

Porro Christus, licet vehementer sentiret doleretque se a Juda discipulo suo tradi prodique benevolenti® osculo, tamen ille osculantem non respuit, nec osculum renuit, sed fraudulentllln hostileque offerenti, sincerum amicumque reddidit : *Primo,* « ne refugere proditionem videretur, » ail S. Ambrosius, in cap. xxi *Luc.,* vers. 45, sed ultro ex desiderio plura et indigniora pro nobis patiendi, illam amplecti. *Secundo,* ut cor Judæ leniret et compungeret : « Ut plus afficeret proditorem, cui amoris officia non negaret, » ait ibidem Ambrosius. *Tertio,* « ul doceremur inimicos omnes, cosque quos scimus desaevituros in nos esse, diligere, osculum ejus Dominus non respuit, » ait S. Hilarius. Christus enim Judam, licet proditorem, non habuit odio, sed dilcxil magisque doluil de ejus scelero ct perditione, quam de sua proditione, idcoque sategit eum hisce verbis ad poenitentiam inflectere. Sicut enim ex chalybe, si eum silico ferias, latens elicitur ignis; sic ex Christo percusso et patiente latens emicat amor, et mirus erga inimicos charitatis affectus. Unde in tota ejus passiono, præ omnibus virtutibus divinis resplenduit amor, cujus signum fuit immensus dolor. Unde illud:

Cernis ut in toto corpore sculptus amor!

Ven. 50. *Luc.* XIII, 4$. Bl; *Mar.* XIV, ni- *Jt au.* Xvai. 12,

50. Dixitqub illi Jesus : Amice, ad quid iemsti? — 7. d. Si venisti ad me Judæis prodendum, uti te venisse scio, quorsum mihi adeo inimicus tam amicum das osculum? Sin vero venisti ad mo amico dc moro salutandum, quorsum amicus tot contra me adducis inimicos? Unde S. Augustinus, serin. I *De Passione* : «Oscularis, ait, et insidiaris; amicum fingi« eum proditor sis. » flinc Lucas addit Christum subdidisse : *a* Juda, osculo Filium hominis tradis? » Qure verba majestatis raque ac charitatis plena, findere debuissent cor saxeum Judæ, nisi ille ipsum instar adamantis scelere obstinasset et indurasset. Porro, Syrus vertit, *ob id venisti, sotie mi?* Scilicet ut me magistrum, Dominum et Deum tuum Judæis tradas et prodas? Arabicus: *Ileus! ad quid venisti?*

Mirum fuit hoc Christi mansuetudinis et paticntira exemplum , quo Judam furem et proditorem tribus annis toleravit, nec apostolato aut procuratione privavit, nec ulli ejus scelus utpotc occultum patefecit. Hoc facto docuit nos idem facere, ut injuriam nobis illatam non vindicemus, sed amore vincamus. Min ° q ‘ I lo.

Christum imitati sunt Sancti, ac nominatim S. Martinus, qui inira mansuetudine omnes sibi injurios tolerabat et superabat. Unde cum Brilius ejus clericus ipsum assidue calumniaretur ct persequeretur, tanta lenitate ipsum sustinuit, ut crateri ejus famuli mirarentur, clericum tam impium ab Episcopo suo non castigari, nec officio privari. Quibus ille : a Christus Dominus , ait, sustinuit Judam proditorem , ego non sustinebo Brilium calumniatorem!* Hac sua lenitate Britium convertit, et apud Deum meruit, ut Britius, mores corrigens, fieret vir sanctus sibique in Episcopatu succederet, uti eidem ipse prradixit. Ha Sulpitius, in Fita S. *Martini.* fini V uti

Hic recto historiæ ordine intexenda sunt quæ supplet Joannes de Judæis a Christo prostratis ia terram. Sic enim ait, cap. xvin, vers. 4 : < Jesus ilaque sciens omnia quæ ventura erant super eum, processit, et dixit eis: Quem quaeritis ? Responderunt ei : Jesum Nazarenum. Dicit eis Jesus : Ego sum. Stabat autem et Judas, qui tradebat eum, cum ipsis. Ut ergo dixit eis : Ego sum, abierunt retrorsum, et ceciderunt in terram. Iterum ergo interrogavit cos : Quem qurarilis? Uli autem dixerunt: Jesum Nazarenum. Respondit Jésus Dixi vobis quia ego sum; si ergo me quæritis, sinite hos abire : ut impleretur sermo quem dixit : Quia quos dedisti mihi, non perdidi ex cis quemquam. * 11 v

Ut ergo Joannem cum Matthrao craterisque concilies, hic fuit rei geste ordo : Judas ne videretur esse proditor Christi, aliquot passibus turbas, quæ secum venerant ad capiendum Christum, antecessit, ul ipse videretur non esse ex eis, sed quasi aliunde redire ct fortuito cum adventu turbarum concurrere : unde quasi peregre rediens osculatus esl Christum. Christus osculum prrabuit, sed ut eum compungeret, ait: «Amice, ad quid venisti?» (lique in meam necem, sed magis ad tuam perditionem jugemque gehennam, atque ut cum confunderet, addidit : «Jada, osculo Filium hominis tradis?* Deinde Judas post osculum retrocessit ad turbas a sc adductas, ita ut Jesu animose obviam turbis hostilibus prodeunte, Judas

o ! jnin cum illis sfarci, ut ait Joannes. Mox Jesus
l2 ~ " libere 1l intrepide illos interrogat quem quæranl.
Cbtíñ'4' Répondent illi:«Jesum Nazarenum. » Jesus ait : « Ego sum : » quo dicto quasi fulmine icti, tam Judas, quam omnes turbæ et asseelæ ejus prostrati sunt in terram , idque averse et retrorsum , ut scilicet caderent non in faciem, sed in dorsum resupini, ut clare omnibus pateret eos quasi hostes Christi, vi et potentia ejus repulsos in terram fuisse stratos et afflictos. Permisit deinde Christus illos recipere vires et surgere, rogavitque denuo quem quærercnt; illis iterantibus se Jesum quærerc, subjecit ipse : « Dixi vobis, quia ego sum. Si ergo mequœritis, sinite hos abire , » ut magis se suorum quam sui ipsius curam gerere ostenderet. Quo dicto, milites ct famuli accesserunt ad Jesum, in cumque manus et vincula injecerunt. Id videns Petrus stringit gladium, Malchoquo aurem amputat; sed corripit cum Christus Malchoque aurem restituit, uti mox fusius dicam , vers. 51.

Ubi nota cum S. Chrysostomo et Cyrillo, in cap. svili *Joannis* (licet secus sentiat S. Augustinus et Ammoniiis), cohortis et ministrorum oculos divinitusitawpaaíafuisse detentos, ut Christum jam osculo a Juda indicatum et obviam prodeuntem, ac a multis antea sæpe visum cognitumque agnoscere non possent, multo minus comprehendere. Id colligitur ex eo quod ipsi interrogati a Jcsu : u Quem quærilisî n Non respondent : Te quierimus sed : «Jesum Nazarenum, » quasi non cognitum ct non visum ; imo nec Judam ipsum tunc Christum agnovisse censent S. Chrysostomus, Cyrillus, Theophylactus, in cap. xvm Joan.; item Leontius et Theodorelus, in *Catena Græcoruin,* qui id colligunt ex eo quod ail Joannes, cap. xvm, 5 : « Stabat autem et Judas, qui tradebat eum, cum ipsis. » Judas enim osculo dato Jesu retrocessit ad cohortem, ut ci lardanti el immote cx *aorasia* consistenti innueret accedere , involare in Jesum jam a se osculo ostensum , ut triginta denarios sibi iu pretium piodilionis Christi promissos acciperet , qua in re suam impudentiam ct proditionem aperte demonstravit. Magis autem retrocessit ex pavore ct horrore illi a Christo, ¡eque ac a
i», ... sceleris conscientia incusso. Repulit enim Christus
l l u illum a se et suo Apostolorum ccetu, utilium
¡ u confunderet, q. d. Vade, o proditor, ad tuos satellites , indignus enim cs me, meorumque consortio : undo et mox Judam cum cohorte in terram prostravit. Hoc ergo fuit primum Christi miraculum, quo ipse in comprehensione sua majestatem suam et omnipotentiam divinani ostendit, ut scirent Judas et Judæi se frustra venisse cum cohorte ctarmis, dum Christus vi capi non posset, nisi ipso ultro ct dignanter se in manus eorum daret. Simili *aorasia* Deus percussit Sodomitas, Gm xix, 11. « Vides vim insuperabilem, inquit Chrysostomus, quomodo in medio eorum existons €••* ‹ .i i avit? » Et Cyrillus : ∎ Potestas ergo divina Christi enituit, qui quamvis se quaerentibus ollerrot, minime tamen cognoscebatur. »

Symbolice S. Augustinus, in cap. xvm *Joan. :* « Sempiternus dies, ait, ita tenebris occultabatur humanis, ut cum laternis et facibus quæreretur, occidendus a tenebris. »

Secundum Christi miraculum, ait S. Chrysoslo- s**ll* mus, fuit, quod solo verbo: «Egosum, » Judam cum omnibus satellitibus postraverit in terram resupinos in dorsum, cosque, ut innuit S. Leo, serm. 1 *De Passione,* privarit virtute sentiente et movente, ut se erigere, sustinere el regere non valerent, uti til in paralyticis. Audi S. Leonem, *semi.* 1 : « Ego sum, inquit : quod verbum illam manum ita ex ferocissimis congregatam, quasi quodam fulmineo ictu stravit atque perculit, ut omnes illi atroces, minaces atque terribiles retroacti corruerent. Ubi fuit salviti® conspiratio? ubi ardor irarum? ubi instructus armorum? Dominus dicit : Ego sum, et ad vocein ejus turba prosternitur impiorum. Quid jam poterit majestas ejus judicatura, cujus hoc potuit humilitas judicanda?»

Undo, licet « « Ego sum, » significet, *q. d.* Ego sum Jesus, quem vos quroritis, tamen Rupertus sic exponit : « ego sum qui sum, » scilicet semper ab ¡eterno, ideoque Deus omnipotens, *Exodi* ni. Porro S. Hieronymus, epist. 110 *ad Principiam,* censet Christum cœlesti quodam vultus splendore, hos satellites perculisse et prostrasse : «Nisi,ait, habuisset in vultu oculisque quidquam sidereum, nunquam eum statim secuti fuissent Apostoli, nec qui ad comprehendendum eum venerant, corruissent. »

Allegorico : hæc Jud® cum suis prostratio l'rmtn- significabat irreparabilem casum Judæorum , quod ex odio Christi in perfidia sua forent obsli- vincat nati, et salutis pene incapaces. Unde Cyrillus, in cammeo cap. xvm *Joan. :* « Imago, ait, casus ille fuit, omnium qui Christo adversantur, quibus omnino terribilis casus imminet. » El S. Augustinus ibid. : « Ubi, ait, nunc militum cohors, ubi terror ct munimen armorum? una vox turbam odiis ferocem , armis terribilem sine telo ullo percussit, repulit, stravit : Deus enim latebat in carne : quid judicaturus faciei, qui judicandus hoc fecit? »

Tropologico : repræsentatur hic casus repro- Ei n-pn». borum : hi enim in dorsum cadunt ; ut resurgere non valeant ; electi vero, si peccant, labuntur in faciem, quia mox tacti a Deo poenitentes resurgunt. Ita S. Gregorius , hom. 8 *in Ezcch. :* « In faciem nostram cadimus , ait, quia ex malis erubescimus, quæ nos meminimus perpetrasse. Ibi enim cadit homo ubi confunditur. » Idem, lib. XIII *Moral.,* cap. x : « In faciem cadere , ait, est in hac vita suas unumquemque culpas agnoscere , easque pœnitendo deflere. Retro vero, quo non videtur cadere, est ex hac vita repente decedere, et ad quæ supplicia ducatur, ignorare.»

Rursum in faciem corruunt justi, qui ea quæ

ante sunt, pula futura et novissima, respiciunt; retrorsum vero peccatores, qui en quæ retro sunt et prœtcreunt, stalimque fiunt preterita, puta bona caduca, ambiunt. Ita S. Gregorius, lib. XXXIII *Moral.,* cap. xxiii : «Botro est, ait, omne quod transit, ante vero est omne quod veniens permanet. »

Teitlum. *Tertium* Christi miraculum fuit, ul notat S. Chrysostomus, S. Augustinus, tract. 112 in *Joan.,* quod ipse potenti sua providentia verbique efficacia, a sinite hos abire,» eiTccerit, ut Judæi neminem discipulorum, ne Petrum quidem, gladium vibrantem auremque secantem comprehenderent. Ipse enim solum se morti offerens, liberos voluit esse discipulos, tanquam bonus pastor animam suam solus daturus pro ovibus. Unde S. Chrysostomus : « Quis, ait, continuit Judæos ne discipulos comprehenderent? Nemo alius, quam qui eos retrorsum projecerat potentia, n

Quartum. *Quartum* fuit subita auris Malchi restitutio et sanatio , dc qua mox. Ubi adverte quanta fuerit cæcitas ct malitia Judæorum, quæ viris tot miraculis Christi, ausa fuit illico in eum manus injicere.

TUNC ACCESSERUNT , ET MANUS INJECERUNT IN JESUM, ET TENUERUNT EUM.— Est hystCTOn pTOtCTOn, vel certe hæc verba in actu non perfecto, sed inchoato accipienda sunt, *q. d.* Tunc accesserunt ad Jesum, cœperuntquc se parare, ut ei manus injicerent cumque tenerent cl caperent. Nam antequam cum reipsa caperent, Petrus, ut ejus captivitatem impediret, aurem Malcho amputavit; sed repressit cum Jesus, ct Malcho aurem restituit; ac tunc demum se Judæis capiendum ligandumque obtulit, cum cis exprobrando dixisset : « Tanquam ad latronem existis, » uti ostendam, vers. ?›?›, et patet cx *Lue.* xxii, S3 ct 54.

Vus I. 51. Et ECCE UNUS EX ms QUI ERANT CUM JESU, EXTENDENS MANI M , EXEMIT GLADIUM SUUM , ET PER-
.1/j-r. CUTIENS SERVUM PRINCIPIS SACERDOTUM, AMPUTAVIT
>IV *7¡ AURICULAM EJUS.

io Unus, — scilicet Petrus croleris ferventior et animosior, ut patet cx Joanne, cap. xvm. Ita S. Hieronymus, Chrysostomus cl alii. Lucas addit Petrum prius licentiam petiisse a Christo , dicendo : « Domine, si percutimus in gladio?» id est si placeat, gladio te defendemus; sed non exspectato Christi responso, ob imminens Christo captivitatis periculum, ex ardore gladium strinxisse.

Exemit . — Syrus, *distrinxit gladium.*

Qurorcs, quis ct qualis fuit hic gladius ?

hbi Hunc S. Petri gladium fuisse cultrum, quo in
l mactatione vel comestione agni usi fuerunt Apos-
ciiihtnn loli, censet Toletus in *Joannis* xvm, 10. Fa-
ruMut Vcnl s. Chrysostomus, Theophylactus, Joannes Major, Jansenius in *Matth.* xxvi; cultro enim secantur carnes cl amputantur auriculas. Dubitat Dionysius Carlhusianus; et Veneliis ostenditur hic gladius, habens speciem magni cultri; Senis quoque similis asservatur.

Verum gladium hunc en«em fuisse diserte asserit Franciscus Lucas *in Matth.* xxvi. Favent* r>v * S Cyrillus, S. Augustinus, Tertullianus, Hilarius, Hieronymus, Beda, Baronius, S. Ambrosius; ct ita ostenditur hic gladius S. Petri Parisiis habens speciem ensis.

Tertulliani, lib. *Dc Idololatria,* cap. xix , verba sunt : « Quomodo bellabit, imo quomodo etiam in pace militabit sine gladio, quem Dominus abstulit? etc. Omnem militem Dominus in Petro exarmando discinxit. » Petri ergo gladius crat militaris el bellicus, ergo ensis; hoc enim bellant milites, non cultro. S. Augustini, lib. XXII *Contra Faustum*, verba sunt: « Jusserat, ut discipuli ejus ferrum ferrent; sed non jusserat ut ferirent. » *Ferrum,* scilicet ensem : hic enim ferit hostem in contlictu; nam culter potius scindit vel pungit, quam ferit. S. Hieronymi verba sunt : a Illo gladio (usus est Petrus) qui igneus vertitur ante paradisum, et gladio spiritus qui in Dei describitur armatura,» *Ephes,* vi, 46, Uterque autem est militaris et ensis, ut patet. Eadem ex S. Hieronymo verba habet Zacharias, episcopus Chrysop., in *Concord. Evangel.* S. Hilarii verba sunt : « Recondi gladium præcipit, quia eos non humano, sed oris sui gladio esset perempturus : » gladius autem oris Christi est ensis, ut patet Apoc. i, IG, ct xix, 15. S. Ambrosii, dum mystice hos duos gladios explicat, verba sunt: « Unum novi, altcruin veteris intelligamus Testamenti, quibus adversus diaboli armamur insidias ; » armamur autem contra hostem ense non cultro, et utrumque Testamentum non parvo cultro, sed ingenti gladio comparatur.

Allegorico : passim Interpretes per duos gladios a ih sor. accipiunt duplicem Ecclesiæ potestatem, spiritualem ct temporalem. Idem habetur *Extravag.* Unam sanctam, *Dc Majoritate el obedientia.* Idem tradit Joannes Major, in *Matth.* xxvi. Unde et S. Paulus magistratui obediendum docens : « Non enim , inquit, sine causa gladium portat; vindex est enim Dei in iram,» Rom. xni; portat autem ensem, non cultrum.

Rursum hoc gladio denotatur excommunicatio, quæ hominem ab Ecclesia detruncat : hoc autem iit ense, non cultro.

Multi censent Petrum fervidum voluisse Malcho caput amputare, vel findere, sed Dei ductu ictum in aurem cecidisse; finditur autem caput ense, non cultro. Ha censet Paulus a Palatio, Jansenius et Joannes Major , in *Matth.* xxvi; Didacus Stella, in *Lue.* xxii. Hinc etiam Malcho declinanti ictum, Petrus dexteram ejus auriculam amputavit, cum alioqui sinistram ejus, utpoto dexter® adversam et obversam, amputare debuisset.

Tropologice : S. Ambrosius per hunc gladium TropoL accipit martyrium: « Est, inquit, etiam gladius passionis, ul exuas corpus, ct immolatae carnis exuviis ematur libi sacra corona martyrii. » At-

qui martyres ense truncantur capite, non cultro.

Accedunt rationes. *Prima :* gladius hic Græce vocatur ab omnibus Evangelistis ubique p.*zai?x : *hire* autem ensem notat.

tU *Secunda:* jubet Christus vendi tunicam , ut ematur gladius : ad cultrum autem emendum, non opus est vendere tunicam, sed ad ensem, hujus enim pretium lunicæ œquiparatur.

Tertia : «Qui acceperit gladium, gladio peribit, ait Christus : p solent autem homicida) capite plecti ense carnificis, non cultro.

Quarta : jusserat Christus duos gladios afferri ad defensionem publicam contra totam Judæorumet militum Romanorum turbam; ergo enses erani ; quid enim duo cultri profuissent contra tantam turbam ensibus armatam? quomodo Petrus solo cultro armatus eam invadere ausus fuisset?

Q (u 'ì. *Quinta :* gladius apud Latinos ensem significat, non cultrum; dicilurque a clade, quam turbæ infert, uti aiunt etymologici.

Denique gladius S. Petri, ait S. Chrysostomus in *Encomio vinculorum S. Petri*, apud Surium die l augusti, cum catenis ejus in regali palatio, ubi Apostolo Petro templum erectum est, vclut sacratus quidam et cœlcstis thesaurus in intimo loco repositus servatur, qui imperatoribus ct fidelium virorum multitudini ad sanctitatem proponi solet. Coelestem enim gratiam confert, curationum copiam suppeditat, animas ipsorum elevans.

Sl r v l m,—cui nomen Malchus, ait Joannes, xvm. In eum potius quam in alios insiliit Petrus, quia eum audaciorem ct insolentiorem proximius in Christum insurgere vidit, quare « aurem viri ferocius instantis abscidit, » ait S. Leo, serm. l *De Passione.*

Amputavit auriculam ejus — dexteram, ut habet Joannes et Lucas : ut significaret, ait Orígenes, Judíeos in legendo et audiendo sanctam Scripturam perdidisse dexteram aurem, id est veram inlelligentiam cœlestium, et retinuisse sinistram, ut sinistre ad carnales sensus eam detorqueant.

Porro S. Augustinus, lib. XXII *Contra Faustum,* cap. Lxx : Moyses, ait, post percussum /Egypliuin, factus est princeps Synagogæ; Petrus, post mutilatum Malchum, factu, est Pastor Ecclesiæ: excessit uterque regulam, non detestabili immanitate, sed emendabili animositate. Peccavit enim Petrus temeritate, quia inscio, imo invito Christo strinxit gladium, quo solus non poterat Christum defendere conila tot armatos milites el ministros : quare amputando aurem Malcho, magis irritavit eos ad saeviendum in Christum, ct in ipsum Petrum nisi Christus impedivisset. Verum ostendit jp^e suum pro Christo ardorem el zelum, licet vitiosum, ted castigato hoc excessus vitio in Pentecoste, per cum meruit fieri Pastor et Princeps Ecclesiæ.

Denique Christus reprehendens inhibensque Petrum, no ulterius pugnando progrederetur, aurem restituit .Malcho, ut habet Lucas, ubi mirum dedit tam polcntiæ quam clementia) sum exemplum, præsertim quia, ut addit hic Paulus a Palatio : a Theologicum dogma est, quem Dominussanat, perfecte sanat. Si Christus Malchum et aure et mente sanavit, quod potuit majoris esse charitatis indicium? quod magis imperturbati animi argumentum? Sane plures alios ex hisco Christi persecutoribus, praedicante Petro, pœnituisse ct ad Christi fidem conversos esse, liquet *Act.* ii, 37. Quid mirum si et .Malchus, qui cx aure sibi a Christo reddita ejus in se bonitatem, æque ac potentiam tam evidenter expertus crat? fecit hoc Christus, tum ne criminationi foret locus, ipsum restitisse publicis lictoribus et justitiæ ministris ; tum ad heroicum pationtire ct mansuetudinis exemplum, qualo pariter dedit cum cx Saulo fecit Paulum.

An Milrit?

Mystice Glossa : Auris Malchi amputata cl sanata, ait, est auditus ablata vetustate innovatus, quod est regnaturorum cum Christo : unde ct Malchus (Hebr. *mclcch)* idem est quod *rex ;* servitus enim est vetustas, sanitas est libertas.

52. Tunc ait illi Jesus : Converte gladium in locum suum. — Castigat hic Christus Petri teineritatem, quod præter, imo contra voluntatem suam gladium stringeret. Erat ergo hic geminum Petri peccatum : *primum,* quod percuteret contra voluntatem Christi ; *secundum,* quod percussio hæc non tam erat defensio quam vindicta, qua Christum lanlæ turbæ militum eripere non poterat, sed potius illam acrius in Christum concitabat seque evidenti mortis periculo temere exponebat ; licet Petrus zelo ct fervore Christi tuendi abreptus, ail S. Chrysostomus, hæc vel horum aliqua non considérant, sed potius memor fuerit quod Christus paulo ante duos gladios sumi jusserat : unde inferebat id cum jussissc ad se defendendum.Quarc, percutiendo servum Christum invadentem, ex mente Christi agere sc putavit. « Cesset vindicta, ait Interlinearis, exhibeatur patientia, ut patientiam nostros doceamus, non vindictam.»

Vers. st. x.^77i Petri/ I™ hic j:hdinni «trincoIxiL

Omnes enim qui acceperint (temere et propria auctoritate , uti faciebat hic Petrus) gladium , \ GLADIO PERIBUNT. — « Acceperint, » ¡Q actu perfecto, scilicet ita ut alios feriant, vulnerent, occidant : nam alioqui accipere gladium duntaxat non est malum, quia nulli injurium. Rursum accipere gladium publica auctoritate ad puniendum sontes, uti faciunt magistratus in tribunali, ct principes militesque in bello justo, licitum est et honestum. Per «gladium» quælibel arma et cædis instrumenta accipe. Ita Euthymius.

gladiop* tlhuuU

M defruJivctcL

Gl a d io per id u n t . — Id est, digni sunt qui gladio pereant, rei sunt mortis, lege talionis gladio plectendi sunt, quæ lex est communis omnibus gentibus, ct quasi lex nature lata a Dco statini a diluvio, Gc . ix, G : « Quicumque effuderit hu-

manum sanguinem, fundetur sanguis illius, n Ita Thcophylactus hic, ct S. Augustinus in Qwœsf *veleris ct novi Testamenti,* cap. civ. Christus ergo legem antiquissimam dc homicida morte plectendo hic renovat, ct do novo sancit : loquitur enim quasi novus nov<c legis legislator.

Rursum « gladio peribunt, d quia sœpo gladiatores ct homicidio reipsri justo Dei judicio ct vindicta, gladio Dei judicis vel hostium in bello autduello, vel ictibus serpentum aut ferarum, ele., pereunt, uti quotidiana docet experientia, multisque exemplis id confirmat Plutarchus, lib. *De sera numinis vindicta.* Fuit enim hic communis gentium etiam barbararum sensus; unde Melitenses, videntes Paulum a vipera invadi, dicebant: «Utique homicida est homo hio,» quia cum evaserit do mari. *Act.* xxvm, 4, «ultio non sinit eum vivere. »

Porro, Christus hic «insinuat , ait Thcophylactus, quod Judæi contra se gladium accipientes, Romanorum gladio essent perituri. » Pro « peribunt» noster Interpres in Græco legit ¿roto-nrai, jam legunt aKdhwwvwtt, id est *morientur;* sed idem est sensus.

Addit Lucas, cap. xxn. Christum dixisse: «Sinite usque huc,» id est desinito ulterius stringere gladios : satis, o Apostoli, percussum, satis dimicatum est; sic enim solemus duobus duellantibus, aut pluribus rixantibus, ct dimicantibus inclamaro : Sinite, satis est, ne ad ulteriores rixas aut pugnas procedant.

Aliter Cajelanus, *q. d.* «Sinite,» id est permitito, o Apostoli, Judam et Judæos sœvire in me « usque huc, » id est usque ad hanc horam corum, hoc est quamdiu durat hæc eorum hora el potestas tenebrarum. Hinc Maldonatus cl alii colligunt cæteros Apostolos videntes Petrum tam animose depugnantem pro Christo, ipsos quoque pro eodem voluisse certare, sed prohibitos a Christo, cum dixit : « Sinite usque huc.» « Noluit enim,» ait S. Ambrosius, in cap. xxn*Lue.,* «persecutorum vulnere defendi qui voluit suo vulnere
l x vu|. omnes sanare. » Unde emblema : «Ex vulnere sa*
n re lus ; » quod proprie Christo competit, « cujusli-
,tU* vore sanati sumus, » ut ail S. Petrus.

Veri. 53. 53. AX **PUTAS QUÌA** (quod) **XON POSSUM ROGARE** Patrem meum, et exhibebit mihi modo plusquam
Secunda. **DUODECIM LEGIOM S ANGELORUM ? — Est SCCUUda** ratio, qua Christus inhibet pretensimi a Petro defensionem, *q. d.* Non egeo te defensore, qui ad manum habeo omnes angelorum exercitus, quorum unus omnes illos sternere sufficit : sicut unus cx cis cecidit 185 millia Assyriorum, IV *Ilqj. xix,* 35 : « Etenim, ait Chrysostomus, si unus angelus centum octoginta quinque armatorum millia interfecit, quid facerent duodecim legiones angelorum in mille viros? Ita ad imbecillitatem atque timorem eorum, qui metu jam semimortui erant, sermonem accommodavit. » Nam ipse Christus, nipote Deus, angelorum ope non egebat, quia, ut recte advertit Orígenes, « magis angeli opus habent auxilio unigeniti Filii Dei, quam ipse eorum.» Unde illud, *Daniel,* vu, 10 : « Millia millium ministrabant ei, et decies millies centena millia assistebant ei. »

Porro, «legio» nomen est militi® Romanorum, qui tempore ChriMi dominabantur Jndææ et Ju-l®ld? dæis : continebat autem sex millia militum, ait S. Hieronymus hic, et Vegetius, lib. Il *Dc Remillt.,* cap. n ; sic duodecim legiones facerent 72 millia angelorum. Alit censent legionem continuisse 12 millia cl quingentos. Legio enim, inquiunt, continebat decem cohortes, cohors 50 manipulos, manipulus 25 milites ; hoc computi! 12 legiones facerent centum ct quinquaginta millia angelorum.

Parce et modeste loquitur Christus. Vere enim dicere poterat : Si velim, Pater meus illico dabit mihi centum vel mille millioncs, imo centum millia millionum angelorum : nam decies millies centena millia assistunt ei, ut ait Daniel. Angeli enim sunt innumeri, adcoque superant numerum omnium creaturarum, etiam hominum qui unquam fuerunt, sunt et erunt, ut docet S. Dionysius, *De Ccelest. hierarch.,* cap. ix; D. Thomas et Scolastici, l *part., Quœst.* L, art. 3.

Docet nos hic Christus in omni periculo, ten- An.-di
talione ct afflictione invocare sanctos angelos, b
præsertim custodes nostros : hi enim sapientissimi sunt, potentissimi et nostri amantissimi, quia sciunt hoc Deo gratum esse, imo sibi imperatum, juxta illud *Psal.* xc : « Angelis suis mandavit de tc. ut custodiant te in omnibus viis tuis. » El *Psal.* XXXIII : « Immittet (IJebr. nxin *chane,* id est *rastra metabitur)* angelus Domini in circuitu timentium eum, el eripiet cos,» uli angelorum castra eripuere Jacob c manuEsau, *Gen.* xxxii, I, el cap. xxvm, 12, et Elisoum c manu Syrorum, IV *Peg.* vr, 17.

M. Quomodo ergo implfbuxtür Scriptlræ (quæ vc«. h.
quasi oracula Dei dicunt et predicant), quia sic oportet fieri ? — ut scilicet ego Christus capiar, patiar et moriar ad redimendos homines : «Nam si Scripture quoque ita videtur, ait Chrysostomus, quid vos repugnatis?» Est tertia ratio, qua T<rui. Christus se armis defendi vetat, quod Scripturas de passione sua prophetantes oporteat impleri, qualis est pulcherrima illa Isaiœ, toto cap. un, et Davidis, *Psal.* xxi, ct Danielis, ix, 26 ct seq. « Cum ergo, ait Orígenes, posset accipere legiones, nolebat accipere, ul per patientiam ejus implerentur Scripture prophetantes de ipso, quoniam ita eum pati conveniebat. » Hanc enim reverentiam debemus S. Scripture quasi verbo Dei, ul illi non repugnemus, sed consentiamus, illamquc in nobis adimpleamus. Dices : Ergo Judæi non Cuin j0-
peccanint occidendo Christum, quia adimplevc- dri im-
i uni Scripturas predícenles ejus cnedcm. Respondet S. Athanasius, tract. *De Passione ct Cruce,* rude co negando conscq. : a Ncque enim, inquit, inser- «W®*10

C.-n “ vientes propheticis verbis isla contra Christum ‘ ausi sunt, sed suo ipsimet studio sponte, volentesque illa perpetraverunt, ut non Propheta istarum rerum auctor sit aut causa, sed ipsorum voluntas; quin potius ipsi causa fuerunt, ut talia de ipsis Propheta prædivinarinl. n Judæi ergo hoc sacrilegium, christicidium et dcicidium ex suo scelere, malitia et odio in Christum perpetrarunt, idque futurum praevidentes Propheta prædixerunt duntaxat, non autem probarunt, aut Judæis ut id facerent. imperarunt. Deus autem jussit Christo, ut hoc Judaeorum odium et caedem patiendo m se exciperet, itaque pro hominum peccatis satisfaceret. Unde illud :

Actio displicuit, passio grata fuit.

«Actio (Judæorum) displicuit, passio (Christi) grata fuit.» Hinc S. Leo, serm. 1 *De Pass. :* « Nihil, ait, vobis gratiæ, o Judæi, nihil tibi, Juda, debemus. Salvationi quidem nostræ, non hoc vobis volentibus, impietas vestra servivit, et per vos facium fist, quidquid manus Deicl consilium decreverunt fieri : mors igitur nos liberat, vos accusat : merito soli non habetis, quod omnibus perire voluistis. » Vide dicta *Actor.* n, 23.

^utu. Quartam Christi rationem addit S. Joannes, cap. xvni, 1!, dicens .-«Calicem quem dedit mihi Pater, non vis ut bibam illum?» *q. d.* Deus hunc passionis calicem ab adorno decrevit, ct nunc hoc tempore mihi propinat ; cur ergo non avide illum de manu Dei mei excipiam, lætusque cx-

Pjq ío hauriam? Nota : Passionem et mortem suam,

r-J-’* quam paulo ante, vers. 39, ut calicem felleum et

<<“.“'amarissimum deprecatus est Christus, hic cog-

i .;¡ n» mìa Patris voluntate amplectitur ut calicem mel-

íuiC¡ri< 'cum c* sunv*ss*inum- Quid enim suavius quam

Ui ri Deo parere, Deo sc in holocaustum offerre, Deo sc victimam pro saluto hominum efficere ? a Quam dulciter, ait S. Bernardus, serm. 2 in *Pentecoste,* Domine Jesu, cum hominibus conversatus es, quam abundanter mulla et magna bona hominibus largitus es, quam fortiter tam indigna, quam aspera pro hominibus passus es, ita ut liceat sugere mei de petra, oleumque de saxo durissimo ! Duro ad verba, duriore ad verbera, durissimo ad crucis horrenda; quia in omnibus bis sicut agnus coram tondente se obmutuit, ct non aperuit os suum. »

Ven. M. &». >*-LA u0,IA D,XIT ÍRSVS TURBIS : Tanquam AD LATRONEM EXISTIS CUM GLADIIS ET FUSTIBUS COM-

«"¿/ar' PEEnESDERE WE : QUOTIDIE APUD VOS SEDEBAM , DO-

xn, *tf,* CENS IN TEMPLO, ET NON ME TENUISTIS.

*’• Postquam Christus castigavit Petrum ct Apostolos gladios stringentes, nunc pariter et magis castigat Judam et Judœos, volentes se comprehendere. Ubi miram animi celsitudinem, libertatem et tranquillitatem ostendit. Dixit enim hæc cum adhuc esset liber, antequam caperetur, atque his verbis iis se vinciendum liberrime obtulit.

Hic enim fuit rei gesta ordo : Christus prostratis in terram Juda et Judæis, cum ab eis jam surgere permissis iterato rogasset, quem quærcrcnt? iliique dicerent : «Jesum ; » ipso ait : « Ego sum,» ac se eis capiendum obtulit. Accesserunt illi, ut eum caperent. Id videns Petrus gladium strinxit Malchoque aurem amputavit. Mox Christus eum repressit et pugnam diremit, statimque Malcho aurem restituit. Deinde conversus ad Judœos, ait: « Tanquam ad latronem, » etc. *q. d.* Pudere vos deberet, quod ad me ut latronem capiendum noctu cum facibus ct lictoribus veniatis ; ego cnim non sum furtivus latro, sed publicus Judæorum doctor, qui publico in templo quotidie docui : cur ibi me non cepistis ? Scio enim quod ob doctrinam ineam, qua pontificum et Pharisæorum vitam vitiaque redargui, ipsi vos miserunt ad me capiendum. Sed nimirum scio pariter ipsos non ausos fuisse me capere in templo metu populi, qui ab ore meo quasi magni Propheta pendebat. Agite ergo quandoquidem ita vobis lubcl, me ut latronem furtivum furliin hic comprehendite, en me vobis ultro offero, ct libere me in manus vestras dedo, corpus meum vobis in prædain do, illud vincite, trahile, rapite, verberate, lacerate, ut lubet. Qua potestate a Christo accepta, accesserunt satellites Christumquc ligarunt ct comprehenderunt, ut subdit Lucas : qui et addit Christum dixisse : « Sed hæc est hora vestra ct potestas tenebrarum,» id est dæmonum et impiorum, quales vos estis, *q. d.* Congrue noctu in tenebris venitis ad me capiendum, quia ego sum lux mundi, ct lucem veritatis in luce diei publice docui : vos vero, o Judæi impii, quia estis tenebriones, cl lucem hanc fugitis tenebrasque errorum et vitiorum amatis, idcirco in tenebris me capitis. « Ideo, ait Beda, in tenebris adversus me congregamini, quia potestas vestra, qua contra lucem mundi armamini, in tenebris est. » Et Thcophylactus : « Revera, ait, noctis attentatis opera, et potestas vestra tenebrarum est ; atque idcirco hanc horam observatis, quæ convenit vobis et operi quo me invaditis. » Nam, ul ait Christus, *Joan,* m, 19 : « Omnis qui male agit, odit lucem, ct non venit ad lucem, ul non arguantur opera ejus. » Quocirca S. Leo, serm. 8 *De Passione :* « Irruerunt, ait, in lumen verum, filii tenebrarum, ct utentes faculis atque laternis, non evaserunt infidelitatis suæ noctem, quia non intellexerunt lucis auctorem. Occupant paratum teneri, el trahunt volentem traili : qui si vellet obniti, nihil quidem in injuriam ejus impi.e manus possent; sed mundi redemptio differretur, ct nullum salvaret illæsus, qui pro omnium salute crat moriturus. »

Porro, non ante, sed post hæc verba Christi, Judœos manum injecisse in Christum, cumque cepisse ct tenuisse, palet ex Luca, qui post hæc verba stalim subjicit : « Comprehendentes autem eum, » etc. Quod ergo Matthæus, vers. 50, ante Petri percussionem ct amputationem auris Malchi,

Ot hr tur.-* Clin ti.

fitatim post osculum Judío ail : « Timo accesserunt, ct manus injecerunt in eum, ct tenuerunt tum, n ordine partim recto, partim inverso ct convoluto dictum est. Recto dicitur rò a tunc accesserunt : n involuto tó u manus injecerunt in eum, ct tenuerunt cum. n Hoc cnim posterius contigit, scilicet post amputationem ct sanationem auris Malchi : si enim tunc manibus ligatus fuisset Christus, non potuisset iisdem aurem capiti Malchi applicare ct restituero. Nimirum Matthæus, more suo, voluit una sententia narrare comprehensionem Christi, ne secundo cogeretur eam recensere : quaro simul narrat id quod prius contigit, scilicet quod accesserunt ad capiendum Jesum, ct id quod posterius accidit, scilicet quod in cum reipsa manus injecerint cumque tenuerint.

Atrox Denique quam atrox, indigna ct acerba Christo ^ucr*l hæc ejus comprehensio, æstimari potest cx ciiiUii. mullis. *Primo,* quod captus sit tanquam latro Primo, ipso qui crat innoccntissirnus ct sumine in omnes beneficus, imo Sanctus Sanctorum, adeoque qua Deus, ipsa immensa et increata puritas et sancti- Sccundo. tas. *Secundo,* quod captus sit ab hominibus vilissimis, pessimis sibique inimicissimis, quales erant Scribæ cl Judæi. Inde conjici potest quam atrociter instar jumenti, imo latronis, ab iis fuerit ligatus, protusus, protractus, illusus, cæsus, biasTertio, phematus. *Tertio,* quod Apostoli cœtcrique omnes eum deseruerint, ut solus quasi agnus innocens, Qturto. Judæis se in prædam daret. *Quarto,* quod hisce suis vinculis ex æquo voluerit expiare cl dissolvere vincula peccatorum nostrorum, quæ gravissima et durissima sunt. Unde Jeremías eum miserans gemendo ct suspirando ait : «Spiritus oris nostri Christus Dominus, captus est in peccatis nostris, qui diximus : In umbra tua vivemus in Quinto, gcnlibus, p T/tren. iv, 20. *Quinto,* quod hisce suis catenis voluerit animaro, roburque impetrare Christianis, praesertim Martyribus, ut carceres et catenas animose sustinerent in iisque exultaren! et gloriarentur,uti gloriatur Paulus,*Ephes.* m, i. Ubi videS. Chrysostomum. Multorum autem Martyrum atroces fuere calcine, sed longe atrociores Christi, ut atrocitatem Martyrum superando leniret.

Porro, turbam hanc fuisse mille militum, et insuper plurium satellitum ct ministrorum pontificum, liquet ex *Joan.,* cap. .win, 12, ubi ail : « Cohors et tribunus, et ministri Judæorum comprehenderunt Jesum, el ligaverunt eum. » Cohors enim continebat mille milites. Unde pro a tribunus, » Græce est › id est praefectus mille militum.

Vun.M. **btì. Hoc AUTEM TOTUM FACTUM EST, UT ADIMPLE-**iu.muk Sciuptltle Prophetarum.—Hæc verba non x'vV/ sunt Christi, ul vult Chrysostomus, sed Malthari iiv. 49. verba Christi, vers. 54, repetentis et continuantis, ad historias illustrationem cl Christi commendationem, </. d. Hæc indigua Christi comprehensio cæteraque quæ passus est Christus, non violentia militum, non etiam casu et fortuito illi acciderunt ; sed cx destinata preordination©, consilio ct decreto Dei, qui previsa Judæorum malitia ab æterno decrevit singula Christi tormenta, voluitque ut Christus ea in sc susciperet ct pateretur pro salute hominum, idcoque voluit ut Prophetae cx ore Dei illa prodicerent et prophetarent.

Toc discipuli omnes, relicto eo, fugerunt.— Ecce hic adimpletur Christi de fuga hac vaticinium, editum vers. 31. « Fugerunt, » quia viderunt jam Christum quasi superatum, captum cl oppressum a Judæis, ut nulla jam evadendi ant eum juvandi superesset spes ; quare timentes ne et ipsi caperentur maleque mulctarenlur a Judæis, Christo Domino suo tam infensis et infestis, fugam inierunt. Ex fuga hac tamen paulo post animum resumentes, rediere Joannes et Petrus, sequens Jesum a longe. Unde Beda, in Mare, xiv, 49 : « Promptiores fuere, ait, ad fugae præsidium, quam ad fiduciam patiendi cum Christo. » Nam, ut ait Orígenes, < Nondum erat eis spiritus datus , quia Jesus nondum erat glorifícalas, » Joan, vu, 39.

Quœres, an fuga hæc Apostolorum fuerit licita* Aî› fia Respondeo : Nonnulli putant nullam aut parvam * in fuga hac fuisse culpam, eo quod Apostoli fide k' et mente interius adhæserint Christo, exterius a irraut vero fugerint, quia Christo prodesse non polerant, sed obesse. Sapienter ergo fugisse, ne se in discrimen, vel Christum negandi, vel dura patiendi conjicerent; necdum enim receperant robur Spiritus Sancti : hoc enim postea receperunt in Pentecoste, quo recepto intrepide sc Judæis, carceribus, vinculis, flagellis¸crucibus, gladiis, leonibus, ignibus objecerunt. Fuit ergo hic fugæ actus cx timore imperfectus, et a perfectione conslantiæ deficiens; at non illicitus et sceleratus.

Alii vero censent eum fuisse illicitum, quia Mriias putant cum processisse ex diffidentia Christi, quod videntes eum capi et obrui a Judæis, pris- l tinam in eum fidem et spem amiserint, desperantes se ab eo posse juvari ct defendi. Unde eo inconsulto fugerunt; quare ipso facto et fuga sua ejus potestatem ipsumque esse Christum tacile negarunt. Vide dicta vers. 31, ubi dixi prius videri verius. Apostoli ergo fugientes a Christo peccarunt venialiler, quia subito cl nimio pavore (qui pavido ralionem et memoriam eripere solet) consternati, cx pusillanimitate et diffidentia, sine ejus jussu vel nutu diffugerunt. Experti cnim toties Christi opem in periculis, eomdem hic sibi alloro confidere debebant, prœsertim cum viderent Christum solo verbo : « Ego sum, » prostravisse omnes satellites, cisque jussisse : « Simie hos abire. » Debebant ergo ab eo consilium el auxilium petere, ac dicere : Domine, adjuva nos, et quid vis ut faciamus? Et Christus utique eos adjuvisset et dixisset quid eis faciendum esset»

Quare probabile est cos charitatcm non perdidisse, multo minus fidem. Vide dicta vers. 31,

Addit Marcus, xiv, 49, adolescentem quemdam sequentem, relicta Judæis sindone sua nudum aufugisse: quis hic fuerit, ct quare id fecerit, dicam in Marco.

Vm. :r. 57* At illi tenentes (Græcc xpxTtwru, id est postquam cum comprehendissent, ct in suam
l potestatem redegissent, illi quasi reo vinctoquo
ut. i. dominantes) Jesum, duxerunt ad Caipham principem Sacerdotum, ubi Scnin.fi et seniores convene-

AdqnrnjRiNT.— Addit Joannes, cap. xvm, 13, Jcsum
' prius ductum fuisse ad Annam, qui crat socer
Torju ' ^iphœ, sed obiter et quasi in transilii. Fecerunt
elida i l vd honoris causa, ul seniorem Annam venerarentur, vel quod Annas præ cæteris optaret ct laboraret ul Christus caperetur. Unde S. Cyrillus el Franciscus Lucas putant in domo Annæ persolutum osse Judie proditionis Christi pretium; vel, ut opinatur S. Augustinus, quod domus Annæ quasi in via esset euntibus ad Caipham, qui illius anui crat pontifex, dc quo plura Joan, xvm, 13; nam in domo, non Annæ, ut nonnulli opinantur cx verbis Joannis, sed Caiphæ, contigisse primum Christi examen alapamque ci incussam, ac Petri primam Christi negationem æque ac duas sequentes, liquet cx Matthæo, Marco ct Luca, idemque insinuat Joannes, xvm, 19, dicens: «Pontifex ergo interrogavit Jcsum.» Pontifex enim anni illius erat Caiphas, non Annas, ut ipse dixit vers. 13; quare quod subdit Joannes, vers. 21 : « Et misit eum Annas ligatum ad Caipham pontificem, » intelligc per cpanalepsin : «et misit,» hoo est, jam enim miserat Annas Christum ad Caipham ponlifieem, qui cum, ut paulu ante dixi, examinavit cl interrogavit dc doctrina ct discipulis. Revocat enim Joannes id quod omiserat, ne quis ex præccdcnti ejus narratione putaret Christum ab Anna, non a Caipha pontifice examinatum. Unde nonnulli verba Joannis, vers. 24, jam citata transferunt ct anteponunt, stalimque post vers. 13, ubi narravit Jesum ductum fuisse ad Annam, subjiciunt, uti subjicit S. Cyrillus. Ha Orígenes, S. Augustinus, lib. Dc *Consensu Evang.,* cap. vi, Jansenius ct alii passim.

Convenerant. — Non dicit : Convocabantur, quia jam convocati erant, cum Judas a Caipha satellites ad Christum comprehendendum petiisset : tunc enim Caiphas convocavit Scribas et seniores, ut, adducto a Juda Jesu, statim eum judicarent ct damnarent; immane enim in Chi istum reprehensorem suum odium conceperant, idcoque sitiebant ejus necem ct ad horam necis anhelabant : qua de causa in domo Caiphæ «pernoctabant vigilantes,» ait Chrysostomus.

Veti. m. ?>8. Petrus autem sequebatur eum a longe usque
Z' IN ATRIUM PRINCIPIS SACERDOTUM. Et INGRESSUS IN-
jru. M.
1 *Star.* TRO, SEDEBAT CUM MINISTRIS, UT YIDERET UNEM. —
ut. M; Cæteris Apostolis in fuga alio dilapsis, solus Petrus ex tuga colligeus animum, restitit, ct parlan ex curiositate, parfim ct magis cx amore Jesu magistri sui, secutus est cum jam a satollitibus captum, cum ab cis duceretur ad Annam ct Caipham, sed «a longe,» ne a satellitibus comprehenderetur, tum quia discipulus crat Jesu, tum quia Malcho aurem amputarat. Quod ergo fugit, timoris fuit; quod rediit, amoris timorem superantis. Unde S. Ambrosius, in cap. xxii *Lucte:* a Petrus, ait, in hoc nobis maxima est admiratione reverendus, quod Dohiinum non reliquit, etiam cum timeret. Metus naturœ est; cura, pietatis : alienum, quod timet ; suum, quod non fugit : quod sequitur, devotionis; quod negat, obreptionis.» In Petro ergo luctabantur limor ct amor : hic amor vicit timorem ; sed mox in tentationc gravi limor vicit amorem, cum timens ministros negavit Christum. xvin, 15, ,6'Pe(niJ a |OfUd Cbrhtam °Ptnai '"l" ar'

Usque in atrium principis Sacerdotum, — puta Caiphæ pontificis (1). Modum et rei gcslæ seriem distinctius narrat Joannes, xvin, 15, dicens: « Sequebatur autem Jcsum Simon Petrus, ct alius discipulus. Discipulus autem ille erat notus pontifici, et introivit cum Jesu in atrium pontificis. Petrus autem stabat ad ostium foris. Exivit ergo discipulus alius, qui crat notus pontifici, ct dixit ostiariæ, et introduxit Petrum. »

Discipulum hunc fuisse S. Joannem Apostolum censet S. Chrysostomus, Thcophylactus, Eutliymius, S. Hieronymus in *Epitaph. Marcella* ad Principian!, ac Lyranus, qui ait Joannem notum pontifici, quod ei soleret vendere pisces, aut quod aliquis cx cognatis ejus famulus esset pontificis. Niccphorus, lib. 1, cap. xxvni, aliam dat causam; scilicet quod Joannes hæreditatcni suam vendidisset pontifici. Verius est non fuisse Joannem, ncc alium Apostolorum, tum quia Apostoli erant noti ct familiares Christi, non vero pontificis, assidue enim versabantur cumChristo ; tum quia sicut Christus, sic ct discipuli ejus exosi erant pontifici : unde a ministris pontificis in ejus domum non fuissent admissi, imo fuissent comprehensi et capti. Quocirca Syrus vertit, *unus ex discipulis aliis, q. d.* Unus, non cx Apostolis, qui publici erant Christi discipuli, sed cx aliis secretis Christi discipulis, qui ejus fidem occulte audiebant ct sectabantur.

Et ingressus intro (non in domum ubi Jcsus examinandus crat a pontifice et concilio, sed in atrium domus Caiphæ), sederat cum ministris.— «Non appropinquabat loco ubi crat Jesus, ait S. Hieronymus, nc ministris aliqua suspicio nasceretur, sed sedebat cum eis ad ignem calefaciens sc, quia frigus crat, » ut babefit Joannes , Lucas ct Marcus. Erat enim frigus acre, quale solet esse noctu die 25 marlii. Peccavit imprudentia ct tc- a u m* Pulusfe* chîhtnm com h>

(1) Dr Sepp : Annæ pontificis. —Conf. *Jc^m.* xvm, 13 et Î4. Ned malis supponere Annæ et Caiphæ, utpote soceri el generi, eauuiem luisse habitationem. Dubitari saltem nequit quin Christus prius ab Anna interrogatu» tuent; qua <le cau_a divi *notat,* m ad vers. 3.

meritate Petrus, quod se ministris inseruerit el exposuerit periculo, vel cum ministris lacerandi famam Christi, vel, si id non faceret, subeundi vincula ct verbera, uti eventus docuit. Nam mox rogatus de Christo, cum negavit. Vere Ecclesiastes, IU.27 : « Qui amat periculum, ait, in illo peribit. » Quare in lentatione ct persecutione debiles ct timidi fugiant oportet, ut periculo lapsus se subducant.

Ut videret finem, — an scilicet Jesus a pontifice el concilio damnaretur ad mortem, an absolveretur, vel ipse Jesus se periculo liberaret. Si enim damnaretur, sibi fuga consuluisset ; sin absolveretur, ad cura quasi discipulus officiose rediissct.

v«r«.59. 59. Principes altem Sacerdotum, et omne con-

| * ' C,UÜM› QUÆREBANT FALSUM TESTIMONIUM CONTRA Jesum, ut eum morti traderent. — Præmittenda hic sunt quai narrat Joannes, xvm, 19, dicens:

Inb r-losainr Cbxi.aitM i puni»fl-er. « Pontifex ergo interrogavit Jesum de discipulis suis ct de doctrina ejus. Respondit ei Jesus : Ego palam locutus sum mundo : ego semper docui in Synagoga ct in templo quo omnes Judæi conveniunt ; et in occulto loculus sura nihil. Quid me interrogas? Interroga cos qui audierunt quid locutus sim ipsis : ecce hi sciunt quæ dixerim ego. Hæc autem cum dixisset, unus assistens ministrorum dedit alapam Jesu, dicens: Sic respondes pontifici? Respondit ci Jesus : Si male loculus sum, testimonium perhibe de malo ; si autem bene, quid me cædis? »

«Hæc interrogavit Caiphas, ait Euthymius, volens Christum arguere tanquam novæ rei inventorem, ac seditiosum, quasi conciliabula facientem, novaque dogmata inserentem.» Pontificis cnim erat investigare de hæreticis et hærcsibus, ac novis sectis ct erroribus. Porro, Jesus fretus conscientia et œquitate causœ, licet inter medios hostes positus, posito omni eorum metu, animose æque ac prudenter et confidenter respondet pontifici sc publice docuisse, el publicos extare, irao præsentes esse, doctrinæ suæ auditores et testes, licet sibi inimicos cl in mortem suam conspirantes : ab illis ergo pelerei, quid ipse docuisset. Nullum cnim certius innocenti® et sanæ doctrinæ testimonium, quam quod pelitur ab auditoribus, iisque inimicis. Si enim ipse Christus doctrinam suam edixisset, dixissent ipsum metu damnationis ct mortis alia dicere in concilio, quam publico docuisset. Inde Chrysostomus : «Non arroganter respondet, inquit, sed fretus veritate. Id enim veritatis maximum est argumentum, cum quis inimicos in eorum quæ dicit, testimonium adducit.» Undo ait: «Quid mc interrogas? » etc. </. *d.* Cur, o larvate pontifex, me insidiose ct captiose interrogas, ut cx ore meo verbum aliquod elicias, ob quod me caluranicris ct condemnes; jam per triennium publice docui in templo : scis, vel facile scire potes ex communi populi me audientis sensu, quid ego docuerim. Si id nescis, vanus es pontifex, qui doctrinæ ct doctorum publicorum per triennium curam nullam habuisti. Si tamen nunc id scire vis, interroga adstantes hic inimicos meos, qui sirpe me audierunt. Proferant illi, si possunt, verbum aliquod minus vere vel sane a me dictum. Scio cnim cos in veritate id facere non posse.

Porro, quod ait Joannes : < Unus assistens ministrorum dedil alapam Jesu,» S. Cyrillusputat hunc sensisse se tangi verbis Christi, eo quod missus a Scribis ad Jesum audiendum et capiendum , ejus doctrinam admiratus rogatusque cur cum non cepisset, respondent: «Nunquam locutus est homo sicut hic homo, » *Joan,* vn, voluit ergo hanc notam delere, dando alapam Jesu. « Ipsos enim astantes monstravit, ait Cyrillus, lib. XI *in* Jotra.cap. xlv, qui ct pulchritudinem doctrinæ suæ fuerant admirati, et Judæorum impietatis erant ministri.»

a Dedit alapam Jesu,» Syrus, *percussit mazil~lam,* ul adularetur pontifici, quasi honoris ejus vindex. Alapam hanc armata, ut videtur, manu incussam valde atrocem æque ac ignominiosam fuisse liquet cx vultu sancto, quem Christus impressit velo Veronicœ, qui Roinæ in basilica S. Petri religiose servatur, et in hebdomade passionis populo ostenditur. Quare merito stupet et exclamat S. Chrysostomus : « Quid hoc impudentius? exhorrescat cœlum, contremiscat terra de Christi patientia ct servorum impudentia. » Et S. Cyrillus: «Universam, ait, creaturam perhorruisse puto, si scusimi hujus rei habuerit. Dominus enim gloriæ impia manu hominis cædcbatur. » Mirum est manum hanc illico non exaruisse ignique contabuisse, imo quod terra dehiscens vivum hunc hominem non absorbuerit miserilquo in tartara. Impedivit hoc lenitas et charitas Cliristi, expectans vocansque cum cum sociis ad poenitentiam et salutem, ae reipsa multos ex cis sanctificans ct salvans, ut patet *Actor,* u, 37. Hoc est quod de Christo gemens, vel magis admirons, prædixit Jeremías, *Thren.* in, 30: «Dabit pcrcutienti se maxillam, saturabitur opprobriis. » Ch'r

Hisce a Joanne narratis, jam subtexenda sunt quæ hic narrat Matthæus; scilicet, cum Jesus pontificem de doctrina rogantem remisisset ad suos auditores, pontificem ex praesentibus, qui Jesum audierant, quæsiisso, num quid pravi vel erronei eum docentem audissent. « Quaerebant ergo falsum testimonium, » quia verum sc inventuros desperabant, ob summam Christi sapientiam, veritatem et sanctitatem toti populo notissimam.

Ut eum morti traderent. — Ilie cnim erat eorum scopus ct finis, ad quem falsos testes quasi medium necessarium inquirunt, cum finis et forma tribunalis et judicii sit nullum damnare, nisi aui veris testibus de crimine convictus sit.

falsos vero testes pœna talionis punire. Volebant enim ul f.unæ suæ consulerent, non videri latrones, sed æqui judices Christi ; quare litem judicialem illi intentant, sed ita ut judices sint ipsi ejus accusatores, ct quasi jurati in necem ejus hostes, quod est contra omnem judicii formam el aequitatem. Ha Chrysostomus : « Habitum judicii, ait, et figuram insidiis prætexunt; » scilicet. ut ait Victor Antiochenus in cap. xiv *Marci,* * insidias suas tribunalis schemate palliantes. » Rursum volebant eum per Pilatum, president Romanum, damnari ad mortem. Sciebant autem Pilatum, more Romano id non facturum, nisi Christo crimen aliquod dignum morte impingeretur idque per testes probaretur. Quærunt ergo principes falsos testes contra Jesum , ut vite auctorem et salvatorem mundi morti tradant, nimirum quia, ipsis insciis el invitis, Deus decreverat per mortem Christi dare nobis vitam præsentem et œternam.

V«rt. 60. *Marc,* Xiv. 55, 56- 57. "FJd to tnm7

60. Et non invenerunt, cum multi falsi testes ACCESSISSENT. NOVISSIME AUTEM VENERUNT DUO falsi testes. — « Nullam, ait Orígenes, verisirnilitudinem reprehensionis invenerunt in eo, mali licet essent et multi, astuli ct ingeniosi, etc., a(Jeo inunda fuit vita Jesu, et omnino irreprehensibilis ; » quia quæcumque hi testes proferebant, vel falsa erant, vel sibi invicem contraria, vel impertinentia, ut propter ca Christus reus mortis peragi non posset. « Duo falsi testes : » cur dicantur falsi, dicam vers. scq.

Vcn.ct. j/arc. XIT

61. Et dixerunt : Hic dixit : Possum destruere TftCEHK TEMPLUM Dei, et post triduum rexdificare illud. — Dixerat[7] id Christus, *Joan,* n, 19, sed hoc modo et hisce verbis : quærebant ex eo Judœi : « Quod signum ostendis nobis quia hæc facis? » *q. d.* Quod signum das tuæ potestatis, quodque sis missus a Deo ; respondit Jesus, cisque hoc dat signum : « Solvite templum hoc, et in tribus diebus excitabo illud, w Dicuntur tamen hi « falsi testes, » quia, licet ex pai te verum dicerent, ipsam Christi sententiam citando, tamen cx parte dicebant falsum, quia tam verba, quam sensum Christi depravabant. Verba *primoj* quia Christus non dixerat : « Possum destruere, » sed : « Solvite, » id est si solveritis, vos scilicet, non ego. *Secundo,* quia Marcus ait cos addidisse to «manufactura,» dicendo : «Ego dissolvam templum hoc manufactura, ct per triduum aliud non manufactura ædificabo. » Hoc crat falsum, quia nil tale habet Joannes. *Tertio*, quia Christus non dixerat: « Post triduum rcædificabo, w sed : «excitabo illud, d hoc est, suscitabo a mortuis.

Sensum pariter depravabant, quia Christus non de templo Salomonis, sed de corpore suo loquebatur , in quo quasi in templo plenitudo divinitatis inhabitabat, *Coloss.* n , 9. Unde subdit Joannes: «Ille autem dicebat de templo corporis sui. » Judæis enim ibidem signum petentibus» Chiistus dat signum resurrectionis, g. *d.* Cum solveritis templum corporis mei, ego tertio die illud a morte suscitabo, atque ex hoc signo cognoscetis me cœlcslem et divinum esse hominem, ccœlis a Deo missum. Ita Orígenes, S. Hieronymus , Chrysostomus et alii. Poterat Christus claro dicere : Ego a mortuis resurgam, sed noluit ; voluitque uti ænigmato templi, tum quia apud cavillatores, quales erant Judæi, non clare, sed tecte ct symbolice loqui oportet ; tum ut hoc obscuro sermone daret occasionem passionis suæ ; sciebat enim Judæos ob hoc enigma male intellectum eum accusaturos, et reum mortis peracturos. Hinc subdit Marcus : « Et non crat conveniens testimonium illorum ; » vel, ut clarius habent Græca : *Neque sic erat conveniens testimonium illorum,* tum ob rationes jam dictas, tum quia hæc verba Christi , etiamsi prima fronte videri possent inanis esse jactanti.e, quod se tam potentem diceret, ut in tribus diebus posset templum diruere et reœdificare, nemini tamen erant noxia vel injuria, ut ob ca Christus reus mortis peragi posset.

62. Et surgbns princeps sacerdotum, ait illi: vei^s, NIHIL RESPONDES AD EA QUÆ ISTI ADVERSUM TE TESTIFICANTUR? JESUS AUTEM TACEBAT. — « SUF-°" gens, » ex indignatione, quod Jesus taceret, ct accusationem hanc quasi futilem contemneret ct silentio confutaret. Rursum a surgens, » ut indignitatem ct gravitatem criminis Christo objecti ostenderet, quasi Christus hoc suo dicto, templi magnificentiam, religionem et sanctitatem elevasse! ct violasse!.

JESUS autem tacebat. — Cur? *Prima* causa fons ucrat, quia, ut dixi, accusatio nullum crimen morte dignum continebat, sed tantum inanem jactantiam, quare refutatione non egebat. PHo«.

Secunda : « tacebat, » quod *a* sciret, ait Secandi. S. Hieronymus, quidquid tandem respondisset, torquendum ad calumniam. » Nam , ut ait S. Chrysostomus, « Figura ibi duntaxat judicii erat, re autem ipsa latronum impetus. »

Tertia : « tacebat, » quia totum se ad damna- Tcrtb. tionem et mortem a Patre sibi decretam componebat : quare nolebat se excusando mortem evadere, sed tacendo damnari et opprimi.

Quarta : Auctor *Comment. in Marcum,* cap. xiv, Qmrti apud S. Hieronymum : «Taciturnitas Christi, ait, apologiam Adæ absolvit; » q. *d.* Tacuit Christus, ut silentio suo satisfaceret pro stultiloquio Adæ, quo peccatum suum, de quo arguebatur u Deo, excusavit, dicens: «Mulier quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, ct comedi ; » ct mulieris se excusantis dicenlisque : « Serpens decepit me, » Gen. hi, 12.

Ver», M. *fate.* -¿'itar. xiv. «i. cipe

63. Et princeps Sacerdotum ait illi : Adjuro te per Deum vivum , ut dicas nobis si tu es Christus Filius Dei. — Videns pontifex sibi a Jesu non responderi, ct ob id indignans, eum per Deum adjurat, ut per adjurationem ct nominis divini reverentiam cum respondere compellat,

eerdotnm « Adjuro, » 7. *d.* Ego pontifex in terris Dei sum
Chr ,fc vicarius, quare ex Dei auctoritate mihi commissa, invocato in testem Deo, tibi mando teque conjuro ut mihi respondeas, an tu sis Christus qualem tc esse dixisti ct docuisti. Vide dicta cap. v, 7. Hic tangit Caiphas punctum litis et causa totius. Jesus enim dicebat se esse Messiam, siva Christum a Deo ad salutem hominum eum summ-j potestate missum ; pontifex vero ct seniores a Christo siepe taxati, id pertinaciter negabant Caiphas ergo id rogat, non ut id cognoscat, sed ut cum condemnet. Si enim diceret Jesus se esse Christum, cum ut blasphemum, reum mortis peragebat; sin diceret se non esse Christum, replicasse! : Cur ergo apud populum tc pro Christo Dei Filio venditasti? itaque cura ut pseudoprophetam condemnasset, quod aqualem se Deo fecisset, uti ei objecere Judœi, *Joan,* v, 19. Tota enim odii et invidia pontificum et Scribarum in Christum causa erat, quod ipse vilis et plcbcius, ut videbatur, homo, diceret se esse Christum Dcique Filium, ideoque sine eorum licentia prædicarct, ac frivolas eorum traditiones contemneret, atque gravia eorum vitia sceleraquc publice et acriter castigaret.

Vers. 64. 64. Dic it il l i Jesus : Tu dixist i. — Id est a ego sum,» ut habet Marcus, xiv, 62. Christus adjura-
70; *Mar*\ tus a ponti fice licet perverso ct insidioso, utcalum-
XIV. os. niam ct necem sibi strueret, respondit tamen candide et clare se esse Christum : *primo,* tum ut reverentiam nomini divino, per quod adjurabatur, ac simul ipsi dignitati pontificia . a qua adjurabatur, honorem ctobedientiam alias debitam deferret; *secundo,* tum ut hoc responso a omnem eorum tolleret excusationem,» ait Chrysostomus, ne scilicet ipsi apud homines, el apud Deum in dio judicii se excusare possent, cur in Jesum non credidissent, imo cum occidissent, eique dicerent : Interrogavimus Jesum num ipso esset Christus juridice in concilio, ipse vero tacuit vel ambigue respondit, quare non obligabamur eum ut Christum recipere et in eum credere.

Verumtamen dico vobis : Amodo videbit is Filium **HOMIMS SEDENTEM A DEXTRIS VIRTUTIS DEI, ET VENIENTEM IN' NUBIBUS COELI. — a Amodo,** » hoc est, ex hoc tempore, post mortem meam, scilicet in dic judicii, ncc enim alias Christum erant visuri. « Sedentem a dextris virtutis, » Græce est Juváuiw;, id est potentia *Da, q.* d. \ ¡debitis me, qui vobis duntaxat Filius hominis esso videor, etiam esse vere Filium Dei proprium et naturalem, cum in dio judicii videbitis me considere ad dexteram Dei Patris omnipotentis, id est æqualis cum eo esse dignitatis, majestatis ct gloria. Alludit ad *Psalm.* cix, 1, *q. d.* Ego sum ille, de quo David prœcinuit : u Dixit Dominus Domino meo : Sede a dextris meis. » Porro, Christus non tantum qua Deus, sed etiam qua homo sedet a dextris Dei> eo modo quo explicui *Coloss.* 111, 1.

Nota : hoc proprie et directe in die judicii non videbunt pontifices et Judœi, utpote reprobandi, ideoque non visione Dei beandi, sed aspectu diaboli damnandi ; verum indirecte et quasi in effectu idipsum videbunt. Visuri enim sunt tantam Christi judicis majestatem, gloriam, splendorem ct pompam angelorum omnium cum stipantium , ut non dubitent eum esse proximum Deo, imo Deum et Dei Filium, ut ipse hic asserit et praedicit : quia tunc experientur ejus virtutem ct omnipotentiam in piorum glorificatione et impiorum condemnatione, qui hic eum valut abjectum, infirmum et invalidum contempserunt.

Et vementem in nubibus coeli. — Alludit ad *Daniel,* vu, 13 : « Ecce cum nubibus cœli quasi Filius hominis veniebat, » ut ex co pontifex cognoscat Jesum esse illum ipsum quem Daniel signavit et prædixit judicem universi esse venturum.

Vide hic et mirare magnanimitatem Jesu, qui Chh>
inter medios judices, pontifices ct hostes dam- u cari;u
nandus ad mortem, minatur tamen eis suum reditum ad judicium, *q. d.* Tu, o Caipha, ct vos, nwimio principes sacerdotum, injuste mc nunc judicatis et damnatis, quasi pseudoprophetam et pseudochristum ; at veniet dies ille, in quo ego, qui nunc reus vestro tribunali asto, sedebo Judex. Tunc vice versa vos quasi rei tribunali meo astabitis ; tunc videbitis ino vere fuisse et esse Christum. Vos me nunc damnatis ad mortem crucis ; sed ego tunc in eodem hoc loco (Christus enim judex sedebit super vallem Josaphat, qure adjacet Hierosolymæ, Joc/. in, 2), vos damnabo ad gehennam ignis flammantis et cruciantis in æternum, quia in me hoc L«ıı ane sacrilegium commisistis, quia christicidæ et deicidæ fuistis; et sane ita revera fiet.

63. Texe PRIXCEPS SACERDOTUM SCIDIT VESTIMENTA Vers. 05.
SVA, DICE.NS : Blasfhemavit : quid aduvc egemus **TESTIBIS? ECCE XU5C AUDISTIS BLASI'UEMIAM. — ™**

« Scidit, » id est a diflibulavit, » ait Cajetanus in cap. xiv -Marci, sive fibulas solvit vestemque aperuit. Verum hoc frigidum videtur; Græce enim est Jujyri», id est disrupit, distraxit, dilaceravit, quia vestes Judæorum sub mento erant apertæ, ut facile possent per caput humeris injici, itaque indui et exui : cmn ergo eas scindere, id est Scb-
disrumpere vellent, sub mento utramque fissuræ «° TCS*
oram manibus arripiebant, ac magna vi reliquum vestis lacerabant usque ad cingulum , in signum doloris et indignitatis. Inferne vero eam non lacerabant, ne nudarent partes verendas ; carebant enim femoralibus. Fuit hic mos usitatus apud Gentiles, ut patet ex Homero et Virgilio, seti maxime apud Judæos, ut in luctu vel audita blasphemia, quasi præ zelo honoris Dei, vestem scinderent, id est lacerarent, ul fecit Ezechias audita blasphemia Sennacherib, IV *lïojum,* xix, I.

Porro, illicite hic Caiphas vestem scidit, quia

ipM? erat pontifex. Pontifici autem id vetitum erat, juxta illud *it.* xxi, 10 : « Caput suum non discooperiet, vestimenta non scindet, v Causas ibidem recensui. Scidit ergo vestem Caiphas, ut invidiam Jesu conflaret cumque quasi blasphemant omnibus exeeranduni damnanduniquo objiceret. Sed symbolice ipsa scissione significabat scindi jam per mortem Christi veterem legem cum suo sacerdotio, quare se quoque pontificatu ab co privari. Ita S. Leo, serm. 6 *De Passione:* Fecit hoc, inquit, « ad exaggerandam auditi sermonis invidiam : nesciens vero quid hæc significet insania, sacerdotali sc honore privavit, oblitus illius præccpti : De capite cidarim non deponet, ct vestimenta sua non dirumpet. » Et Orígenes : « Conscidit, ait, vestimenta sua ostendens turpitudinem suam et nuditatem animæ suæ, et mysterium manifestans, conscindendum esse sacerdotium vetus, ct scolam sacerdotii ejus, cl cultura, quæ secundum litteram fuerat. » Et Hieronymus : «Scidit vestimenta sua, ut ostendat Judæos sacerdotii gloriam perdidisse et vacuam sedem habere pontifices, y Sic et Chrysostomus, Theophylactus, Euthymius, Janscnius, Barradius et cæteri.

Blasphemavit, — dicens se esso Messiam et Dei Filium. Pontifex, ne quis verbis Christi co Hill vendur cisque fidem haberet, préoccupât, ac crimen blasphemiæei impingit, quod Judæi mire horrebant, ul nemo pro Christo loqui cumque defendere audeat, sed omnes eum ul blasphemum condemnare compellat.

Quid adhuc egemus testibus? — Syrus: *Quid amplius exquirimus nobis testes?* Ecce hic impius Caiphas prodit suam impietatem, quod non agat ut judex, sed ut actor et accusator Christi. Actoris enim est quærere testes contra eum quem accusat. Ita S. Chrysostomus.

Vm. co. .*Vart.* fifi- QtiD vobis videtur ? — Ecce hic rursus iniqUUS pontifex contra ordinem juris agit personam non judicis, sed actoris, ipsosquo Christi hostes ct accusatores facit judices, cosque ad Christum quasi blasphcmum condemnandum, pontificia sua auctoritate et præjudicata a se sententia, quasi adigit ct cogit. Unde Chrysostomus : a Ipsi, ait, accusant, ipsi discutiunt, ipsi sententiam proferunt. »

•i* ih*,'»'- f (J * ” ‘ At illi respondentes dixerunt : Reus est mortis. — Blasphemus ex lege, *Levit,* xxiv, 1G, lapidari debebat, uli lapidarunt Stephanum quasi blasphemum : sed hi Christum non lapidationis, sed mortis reum clamant, quia jam apud sc deslinarant cum non lapidare, sed in crucem agere.

m. Indignitatem iniquissim® hujus sententi® pathetice ostendit Orígenes : a Quantum putas, ait, fuil erroris ipsam principalem vitam ream mortis pronuntiare, et tantorum resurgentium testimonio non adspiccre fontem vitæ, de quo in omnes viventes vita fluebat ! Quoniam sicut Pater vitam babel in se, sic el Filio dedit vitam habere in semetipso. » Quid indignius quam Filium Dei, qui est fons omnis vitæ angelorum, hominum et animalium, eo quod a pontifice rogatus ct adjuratus verum confessus erat, scilicet se Christum Dei Filium, ut mortis reum a toto sacerdotum concilio damnari ? ille multis cæcls visum, surdis auditum, mortuis vitam restituerat, ideoque a sacerdotibus wmulisct invidis morti adjudicatur. Verumtamen nescientes dicunt, sed alio respectu, quia, licet Christus in se esset innocentissimus et sanctissimus, tamen nostra peccata in se luenda susceperat. Undo propter ea reus erat mortis : Chrislus enim in se suscepit sententiam illam a Deo contra /dam ejusque posteros latam : « In quacumque die comederis exeo, morte morieris,» *Genes,* n, 17. Voluit enim ipse mortem nostram luere, sua morte nos revocare ad vitam gratîæ et gioriæ sempiternam. Quocirca ipse summa modestia, æquitate, patientia indignissimam hanc sententiam suscepit, Deoque Patri se quasi reum morlis in victimam pro peccatis nostris obtulit, ut docet Isaias cap. lui, ut nos doceret iniqua hominum judicia, opprobria, calumnias, censuras, etc., æquo animo tolerare, idque suo exemplo suique amore, ut scilicet ei viceni quam possumus reddamus, dum pro ejus obsequio rei mortis, exilii, carceris, infami®, etc., agimur et traducimur, sicut ipse pro nobis reus mortis a toto concilio judicatus et proclamatus est.

Tropologice : Christianus qui peccat, iterum quasi Christum redemptorem suum facit reum mortis, imo quasi cum occidit et crucifigit, juxta illud *Jlebr.* vi, 6 : a Rursum crucifigentes sibimelipsis Filium Dei, et ostentui habentes. » Vide ibi dicta. Unde S. Brigitte, lib I *Revel.,* cap. xxxvii, narrat B. Virginem sibi dixisse : «Conqueror quod filius meus ab inimicis suis, qui nunc sunt in mundo, amarius crucifigitur, quam tunc Judæi crucifixerunt eum. n Causam subdit : «Quia eorum vitia, quibus spiritualité!» crucifigunt filium meum, abominabiliora et graviora sunt ei, quam illorum qui crucifixerunt illum in corpore. »

Quærilur hic, quando hoc concilium, examen et damnatio Christi contigerit? Nonnulli putant contigisse post negationem Petri, transacta nocte, mane sequentis diei. Id enim videtur dicere Lucas, xxn, G6. Idem enim hoc esso examen Matthæi cum illo Luc® apparet, si quis utrumque conferat. Quare censent hic in Malthæo esse hysterologiam , omnia enim a vers. 59 hucusque dicta esse per anticipationem, ac ponenda cap. scq., vers. d. Ita S. Augustinus, lib. Ill *De Consensu Evangelist.,* cap. vu, Maldonatus et aliqui alii.

Duplex ‘ '4^'l Melius sentiunt alii cum Janscnio , hæc omnia a Malthæo recto ordine poni, ac statini post captivitatem Christi, paulo post inediam noclem, slalim ut Chrislus captivus adductus est ad Cai* vham. contigisse. Duplex enim fuit concilium

pnncipnm contra Christum; ac bis in concilio Christus rogatus et examinatus fuit, an ipso esset Christus ; scilicet primo, nocte, de quo hic ; secundo , postero mano, dc quo Lucas, xxn, 66. Nocte enim post Christi examen ct confessionem, facta est illusio el colaphizatio Christi, dc qua vers, seq., ul patet ex aliis Evangelista. Verum, quia nocte non omnes senatores aderant, hinc rursum mane Caiphas coegit concilium generale, ad quod omnes convocavit, ut ab eo Christus damnaretur. Unde in eo Christus quasi pertinax blasphcmus, ct reus majestatis tam divin®, quod scFilium Dei dixisset, quam humana*, quod se Christum regem asseruisset, omnium voce damnatus, ac Pilato presidi traditus est, ul is reipsa cum damnaret et in cruccm ageret, de quo cap. sequent., vers. 1, cl *Luca:* xxn, GG. Mane ergo fuit concilium magnum, ut ait Marcus, id est summum, quod aSanedrim » dicebatur.

Vers. 07. ¿ve. xxi. H. 6Ì. 04; ***Mar.*** xiv. 65. E ubata mh.Ltroitun in Christum unitio.

G7. Tunc exple runt in faciem ejus , et colaphis EUM CECIDERUNT , ALII AUTEM PALMAS IN FACIEM EJUS DEDERUNT , DICENTES : PROPHETIZA NODIS, CHRISTE, quis est qui te percussit ? — Magna fuit et ferina barbaries ministrorum, Christo reo jam ad mortem damnato non compaticntiinn, sed insultantium, æque ac pontificis cl senatorum id permittentium , imo nonnullorum etiam in eum expucnlium cumque cædenlium, ut innuit Marcus. Putarunt se id jure facere ex zelo, quasi vindices suæ legis ct honoris Dei, eo quod Christus quasi blasphcmus in Deum Deique hostis, a concilio jam ad mortem damnatus esset.

Con»-f'»i nini C.liiis-luin.

Tunc explerunt. — Grace mirwxv, id est inspuerunt, sua sputa ct phlegmata cx hesterna crapula, fœda, virulenta, putida, horrida intorserunt, tum a qui eum tenebant,» ut ait Lucas, tum cætcri ministri et astantes, quin et aliqui c concilio, ut insinuat Marcus.

Atrea in-

In faciem ejus——divinam cl ab omni creatura reverendam et adorandam , in quam desiderant angeli prospicere. Fuit hæc atrox scurrarum ct vilissimorum hominum ignominia cl contumelia in Christum Dei Filium, qui stupendam hic ostendit lenitatem, humilitatem cl patientiam, implens illud ab Isaia, 1 , G, de sc prædictuin : ‹i Corpus meum dedi pcrculicntibus, cl genas meas vellentibus : faciem meam non averti ab increpantibus cl conspuentibus.» Ibi Forcrius ex llcbræo yertit : «Tergum meum dedi percussoribus, ct genas meas depilantibus : faciem meam non averti ab ignominiis ct sputo. » Addit Forcrius : « Habet vellicatio barb® dolorem et ignem contumeliam, sicut cl in faciem spuere : sunt enim pili barbales alte carni impressi. » Unde Clemens Alexandrinus, lib. Ill *Padag.,* m : « Nefas est barbam vellero, ait, quæ est pulchritudo ingenita, pulchritudo generosa el ingenua.» S. Hieronymus, in *Comment. Isaiæ,* 1 , G, vertit : «Dedi maxillam meam alapis, et faciem meam non averti a confusione sputorum. »Vide ibi dicta.

Unde exclamat Euthymius : « Horrete, cœlum ct terra, universaque creatura, in quam faciem, quam intulerunt injuriam? » EtS. Chrysostomus, cumque sequens Titus Bo^trensis, in cap. xxn Luca : a In faciem illam, inquit, quam fluctus maris reveriti sunt, quam sul in cruce videns radios occuluit, spuebant, cædebant, abunde animos suos explentes et vulnera contumeliosissima inferentes, colaphis cædentes et palmas in faciem ejus dantes, etc. Sed quamobrem id faciebant, cum occisuri eum essent? quid enim hujusmodi illusione opus erat? crudeles eorum mores in omnibus ostenduntur, qui quasi venatores inventa tandem multo venatu fera, rabiem suam in eam exerunt, ingentem id sibi voluptatem solcmnilatemque existimantes, et quam ipsorum inores in caedem propensi essent ostendentes.»

Porro S. Anselmus, *l)e Pass. Domini,* paulo ante medium, B. Virginem sic inducit loquentem : u El modico delapso tempore filius meus adeo consputus apparuit, quod quasi leprosus apparebat, p Et infra de flagellatione loqueos, dicit : a Filius meus ita in stuporem et deformitatem transmutatus fuit, ut omnibus appareret quasi lepra percussus.»

CbpM-Dtlrt

Et colaphis eum eciderunt. — Græce, *colaphizarunt cum.* Colaphus est verber, quod pugno seu manu contracta, in collum, caput vel dorsum infligitur; alapa , quod manu explicata in maxillam impingitur : unde alapa plus affert ignominias, ruboris et verecundi® ; colaphus plus afflictionis , tumoris cl doloris, juxta illud Comici : « Colaphis tuber est lotum caput. »

AUI AUTEM PALMAS IX FACIEM ULS DEDERUNT.— Sic quoque Græcum ¿pp&iaav, verterunt Theophylactus, Valablus ct alii, quin ct Erasmus aliique Novantes. Alii vertunt, *crepidis* vel *fustibus eciderunt;* fxzîç enim ct fustem et crepidam significat. Verum per catachresin hic alapam denotat, hæc enim proprie in faciem datur : nam Lucas vertit : a Et percutiebant faciem ejus.» Ergo Chrislus hic accusatur ut impius, depalmatur ul impudens, loquitur ut Dominus, tacet ut innocens, damnatur ut sacrilegus; conspuitur divina facies munditia paradisi; conscinditur pugnis, a qui mensus est pugillo aquas, et codos palma ponderavit » *Isaiæ* XL. Alapis dehonestatur vultus, « patera® gloríe splendor,» *Jlebr.* i. Velatur oculis, qui animorum consilia relegit, ct omnes introspicit cogitatus; illuditur, vellicatur in pilis, cæditur, scommatis mordetur.

Vm. m. z':r-xn.as. tarChr»

68. Dicentes : Prophetiza nodis, Christe, quis est qui te percussit ?—Irrident Christum iliique petulanter insultant,quod sc Prophetam dixerit, quasi pseudoprophetam, imo quasi ludionem cl scurram, o. *d.* Si tu es Propheta, prophetiza nobis quis ex nobis primus, quis secundus, quis tertius, et ita ex ordine, vicissim libi alapam iiuiw.

impegerit, quis colaphum, quis sputum? Videntur enim plane hæc rogasse, postquam Christi faciem velarunt, et velatam percusserunt (ut habet Lucas; nam et ante eam velatam Christum percusserunt; sed hic eam velant ut illudant Christo dicantque : «Prophetiza») ad ludibrium, dicentes et interrogantes : «Prophetiza nobis, Christe, quis est qui te percussit? » *q. d.* Si tu es Christus, ignorare non potes occulta. Edicito ergo nobis, quis est qui te percussit? En ut scurra Filium Dei quasi personatum hariolum illudunt.

Tthnt diuba» deuo- *“‘ Graviter Theophylactus : « Prophetarum Dominus, ait, quasi pseudopropheta irridetur.» Judæi ergo in passione velarunt faciem Christi ad ludibrium : *primo,* ut riderent cum quod se vocasset Prophetam : unde percutientes rogabant eum : « Prophetiza, » id est, divina quis te percusserit; secundo, ut liberius eum verberarent et vexarent, nc divino vultu ejus et oculis absterrerentur et coercerentur, ait Jansenius. Majestas enim Christi radiabat in vultu, ait S. Hieronymus.

Mjcticr. Mystice : significabat Christus velatus se abscondere faciem a Judæis, illosque fide et cognitione Dei privandos et excæcandos. Unde ad idem significandum Moses, qui erat typus Christi, descendens de monte velavit oculos suos, uti explicat Paulus, II Cor. m. Huc spectat illud Mosis : «Abscondam faciem meam ab cis, » *Douter.* xxxn.

TropoL Tropologice : significabat se luere peccatum Adæ. Adam enim et Eva primo peccarunt oculis et ore, aspiciendo et comedendo pomum vetitum; Christus ergo ut hoc expiaret, passus est velari sibi os et oculos. Nam, ut ait S. Augustinus, Christus passus est in omnibus membris, quibus peccavit et peccat homo, ut omnia expiaret.

Porro, Christus constanti patientia hæc omnia sustinuit et superavit. Unde S. Chrysostomus : «Sicut ipse, ait, nihil lenitatis pretermisit, sic illi nihil contameli®, nihil impietatis; sed tam verbis, quam factis furorem suum explere conati sunt. » Hisco probris Christum a Judæis affi-

SjbjlUta l«fn. ciendum prædixit Sibylla Delphica, cujus carn,’na cxlanl lib- canit : l *Sibyllinorum Oracul.,* ubi sic

Tuae impius illi
Impinget cohpbos, virosaque sputa scelestis
Israel labiis, neque non el fcllis amari
Apponens escam potuuique immitis aceti.

Et lib. Vili ;

Contundent alapis palma: (proh crimina!) Divum.
Felle fames ejus, silis illudetur aceto.
Scindetur templi velum, mediumque diei
Nox tenebrosa tribus premet admirabilis horis.

Et Sibylla Erythræa, apud Lactantium, lib. IV, ‹ ip. xvut : «Dabit, inquit, in verbera innocens dorsum. » Et infra ; « Et colaphos accipiens taccbit, nc quis agnoscat quod verbum et unde venit, ut mortuis loquatur. » Et rursus : « In manus iniquas et infidelium veniet, et dabunt Deo alapas manibus incestis, et oribus immundis exspuent in eum salivas venenosas. »

Causa harum illusionum fuit : *Prima,* ut Christus his injuriis satisfaceret pro infinitis peccatis, quibus homines sunnnam Deo injuriam et indignitatem, quantum est ex se, inferunt. Peccator enim, quantum est ex sc, Deum conspuit, colaplns alapisque cædit, quia eum contemnit et creatura quam amat postponit ; itaque Deum suo honore et quasi sua divinitate spoliat aliumque sibi Deum fingit et constituit; scilicet, avarus Mammonam, luxuriosus Venerem, ebriosus Bacchum, etc. Ita Orígenes : « Ut nos, inquit, qui digni fueramus omnes has infamias pati, erueret, ipse pro nobis passus est eas ; » et ut ait Auctor *Comment.in Mare.,* apud S. Hieronymum : «Opprobria ejus nostrum abstulere opprobrium,» imo aeternum nobis honorem conciliarunt. Et S. Athanasius : «Non Christus, ait, sed nos in Christo patiebamur. » Voluit ergo Christus tot et tam dira pali, ut magis Deum honoraret ejusque oflensæ et injuriæ magis satisfaceret; sicut is qui occidit regem, miris tormentis excruciatur, ut honori regis et offensæ reipublicæ satisfiat : ideoque Christus desiderabat majora pati, idque per plurcs annos. Quare hæc ejus passio magis honoravit Deum, quam culpa Adæ Deum offenderat ejusque honorem læserat. Adde : homines scelerati illudunt Deo, novosque modos peccandi cique illudendi adinveniunt; voluit ergo Christus illudi et adinventiones scelerum adinventionibus illusionum luere et expiare.

Cw> l* Itu lonii Chrbli. 1’iiuu»

Secunda, ut apicem patientiæ.et virtutis cxprimerct. Unde Victor Antiochenus, in *Mare,* xiv : « Patientiam, ait, constanter retinet, summæ per hæc omnia tolcrantiæ et patientiæ formam seipsum nobis proponens. » Voluit enim Christus in sua passione et cruce depingere quasi ideam pcrfectissimæ patientiæ el virtutis cujuslibet. Si quis ergo specimen summæ humilitatis, mansuetudinis, obedientiæ, patientiæ, constantia;, charitatis, etc., desideret, Christum patientem et crucifixum intueatur, el quoad potest, imitetur et moribus exprimat, juxta illud : « Inspice, et fac secundum exemplar, quod tibi in monte (Sina, et mystice Calvari®) monstratum est,» £xod. XXV, -I0. Preclare S. Bernardus, serm. *in feria* VI *hebdom. pœnosæ :* « Mirabilis, ait, Passio tua, Domine Jcsu, quæ passiones omnium nostrum propulsavit : propitiata est omnibus iniquitatibus nostris, et nulli unquam petitioni nostre invenitur inefficax. Quid enim tam ad mortem, quod non tua morte salvetur? In hac igitur passione, fratres, tria specialiter convenit intueri : opus, modum, causam. Nam in opere quidem patientia, in modo humilitas, in causa charitas commendatur. »

Tetth. *Tertia,* ut animaret Martyres ad ferendum omnia tyrannorum probra, verbera, tormenta, ac fideles ad tolerandum quælibel vilipendia, ct quaslibet injurias a quocumque ct quolibet sibi illatas. Unde Euthymius : « Universa, ait, magno animo sustinebat, docens nos injurias tolerare; n Chris- ut quasi adamantes cx adamante Christo hauria- tn› ah'mus adamantinam in omnibus constantiam et tieauæ. patientiam, juxta illud *Jsaïæ* 1., 7 : « Posui faciem meam, ut petram durissimam, et scio quoniam non confundar : juxta est qui justificat me, quis contradicet mihi?» Adamas quo magis malleo percutitur, eo magis duratur et resistit, adeoque malleis non frangitur, sed ipse resistendo frangit malleos; ita quo magis affligimur, magis animi robur ostendamus, ut nostra patientia vincamus et rumpamus adversariorum odium ct impatientiam. Hoc est quod Deus ait £scc/u, cap. m, 9 : «Utadamantem et ut silicem dedi faciem tuam : nc timeas cos, neque metuas a facie eorum. » Rursum adamas frangit adamantem, sic patientes quasi adamantes rumpunt obstinatam impiorum malitiam ; dc quibus ait Zacharias, cap. vu, 12 : « Cor suum posuerunt ut adamantem , nc audirent legem. » a Nihil enim est tam durum, quod non duriore vincatur, » ait S. Bernardus. Porro S. Athanasius, serm. *De Cruce :* « Perinde, inquit, ac si quis saxum manu percutere velit, petram quidem non scindit, sed manum vulnerat ; sic ct qui adversus Dominum moliebantur, velut audentes adversus id quod crat incorruptibile, corrupti sunt; et tanquam adversus immortalem machinantes, ipsi potius mortui sunt. >

Unde Judæi ob hæc opprobria Christo illata a Deo reprobati, omnium probris expositi fuere. « Propterca, inquit Origenes, receperunt alapam ælernam, cl omni deinde propheta privati sunt; Jesum autem, quia humiliavit semetipsum factus obediens usque ad palmas, usque ad confusionem sputamentorum, ct flagellorum, ct mortis, exaltavit Deus, ct dedit illi nomen quod est super omne nomen. »

Nota: postquam Caiphas cum concilio noctu Christum reum mortis proclamavit, illi quasi blasphemo ct damnato insultarunt per totam reliquam noctem, teste S. Augustino, lib. IH *De Consensu Evang.,* cap. vi, scilicet per 1res horas pontificis ct principum ministri, nonnulli etiam cx principibus ; cætcri vero, soluto concilio, quieti et sommo se dederunt, mane ad concilium redituri, ut causam mortemque Christi peragerent.

Quinque ¿d ¡X Quocirca Christus tota reliqua nocte variis el a*r0C^›US *n-iur"s doloribusque, ex odio Judæoiiyttru rum et petulantia famulorum, aiTcctus afflictusbor..s. que fuit; scilicet *primo,* alapis ct colaphis; sc*cundo,* sputis in faciem ejus angelicam exscreatis; *tertio,* conviciis tum aliis, tum illo quo velata facie illuserunt ei : « Prophetiza nobis, Christe. » l nde addit Lucas : « El alia mulla blasphemantes dicebant in eum. » *Quarto,* quod ei vulserint genas, barbam cxpilarint alífcquc indignis modis tractarint, ut prædixit Isaías, cap. 1 , vers. 6. *Quinto,* passus c*l acrem injuriam ct dolorem ex negatione Petri, qui crat caput Apostolorum : atque hæc omnia mira animi suavitate, œque ac fortitudine sustinuit.

Sapienter et pie S. Bernardus, serm. 43 *in Cant.,* ad illa cap. i : « Fasciculus myrrh® dilectus meus mihi, n fasciculum hunc contexit ct componit cx petulantium famulorum sputis, colaphis , conviciis, exprobrationibus, etc., additque : «Mihihic salutaris fasciculus servatus est. Nemo tollet cum a me, inter ubera mea commorabitur. Hæc meditari dixi sapientiam, in his justitiæ mihi perfectionem constitui, in his plenitudinem scientiæ, in liis divitias salutis, in his copiam meritorum. Ex his mihi interdum polus salutaris amaritudinis, ex liis rursus suavis unctio consolationis. Hæc me erigunt in adversis, in prosperis reprimunt, et inter laeta tristiaque vite praesentis; via regia incedenti tutum præbcnt utrobique ducatum, hinc inde mala imminentia propulsando. »

G9. Petrus vero sedebat foris in atrio ; et vts.q*. ACCESSIT AI) EUM UNA ANCILLA, DICENS : Et TU CUM Jesu Galileo eras. — Pertexta historia examinis, condemnationis ct illusionis Christi in domo xiv. ¿7. Caiphæ, redit Matthæus ad Petrum, quem, vers. 58, Christum secutum usque in atrium nar- n,n*l7raral : quare pari modo hic trinam ejus Christi negationem simul pertexit, etiamsi illæ horis diversis ct interstinctis contigerint.

Sedebat, — ad ignem cum ministris se calefaciens. Dices : Joannes ait Petrum stetisse. Respondeo : Stare apud Hebrrcos sæpe significat esse præsentem, sive adesse, non vero certum standi situm, ut patet *Joan.* 1, 26. Rursum Petrus nunc stabat, nunc sedebat, uti solent facere famuli in aulis principum, ct apud ignem.

Foris in atrio. — Dices : Si erat Petrus foris, quomodo ergo, vers. 58, dixit illum ingressum intro in domum in atrium? Respondeo : Erat foris non respectu ostii domus Caiphæ, sed respectu aulæ interioris, in qua crat Christus examinatus a concilio. Erat ergo intra domum, quia crat in atrio exteriori, erat tamen foris respectu aulæ interioris, in qua agebatur concilium. Unde S. Ambrosius, in cap. xxii *Lutee :* « Ubi vero, ait, negavit Jesum Petrus? in praetorio Judæorum, in societate impiorum, n Et Beda, in cap. xiv *Marci:* a Quam nociva, ait, impiorum colloquia! Petrus ipse inter ministros pontificum vel hominem se nossc negavit, quem inter condiscipulos Dei Filium fuerat confessus. »

Ancilla. — Græce expiro, id est ancillula, scilicet vilis ct infimi ordinis, puta ostiaria, ul habet Joannes, quæ ostium domus pulsantibus aperiebat ct exeuntibus claudebat. Ex hoc magis liquet infirmitas et pavor Petri, qui vilis ancillulæ , ait Chrysostomus, interrogatione perculsus ct prostratus negavit Christum, qui postea rc-

copto Spirito Sancto, ncc Caipham, ncc totum concilium extimuit, dicens : « Oportet magis Deo obedire, quam hominibus, n *Actor,* v. Hinc disce, quam fragilis sit homo præfidcns sibi. ideoque derelictus a Deo; ne vicissim quam idem sit fortis, si sibi diffidat ac fidat Deo. « Petrus sine Spiritu voci ancili® cessit, cum Spiritu nec principibus, neo regibus cedit ,n ait Anetor *Comment, in Marcum,* apud Hieronymum.

Anal- Quæres, unde hæc ancilla præ viris ct ministris,
,Jl. ' ¡T' qui Petrum in horto cum Christo viderant, cum
trun ex esse Jesu discipulum agnovit? Respondeo, quia
(«vere. erat ostiara, ideoque accurate observabat, qui et quales erant ingredientes ct agredientes. Observavit ergo Petrum viditque eum non esse e ministris, sed peregrinum, pavidum vulluque mœsto ct consternato : inde conjecit cum esse asseclam Jesu, qui, secutus Jesum, scrutaretur quid do eo a concilio fieret. Hoc enim sagaces ostiarii statini odorari solent, quia difficile est celare animum, ncc prodere vultu. Forte etiam alias viderat Petrum cum Jesu et Apostolis per urbem progredientem, vel in templo Jesu astantem, ac curiose ejus physiognomiam, staturam habitumque notarat.

Ga l il e o. — Quia Jésus erat Nazarenus : Nazareth autem erat in Galilæa. Vocat Galilæum, tum quasi vilem ct despectum a Judæis, qui censebant Prophetas nullos prodire e Galilæa, sed tantum e Judæa : unde aiunt, Joan, vu, 62 : « A Galilæa Propheta non surgit ; » tum quasi novatorem et seditiosum, quasi qui assecla sit Jud® Galilæi, qui concitans Judæos ad negandum Romanis censum, cum suis sequacibus interemptus est, *Act.* v, 37.

Vrr».70. x/: j/ér/ ” ' f . j. |7 r.i \U i t- 70. At ILLE XFGAVIT CORAM OMNIBUS, DICENS : Nescio quid dicis. — Petrus videns ancillam coram omnibus, non tam interrogando, quam asserendo ipsum esse c comitatu Jesu, se prodere, timens ne caperetur, constanter coram omnibus negat, ac ut negationi fidem faciat, dicit adeo sibi novam et peregrinam esso hanc ejus interrogationem, ut nesciat quid illa dicat et roget, q.d. Adeo nescio quis sit Jesus, ut nesciam quid de eo dicas ct roges : nescio enim quis el qualis illo sit, an habeat discipulos; qui et quales illi sint. Fuit hoc mendacium, idque in re fulci, perinde ac qui nunc a Paganis rogatus an sit Christianus, negat se esse, quod est peccatum contra fidei professionem, do quo Petrus audierat Chrislum monentem et minantem : a Qui negaverit me coram hominibus, negabo et ego eum coram Patre meo, qui in cœlis est, » *Matth.* x, 33. Sed Petrus, ut ait Victor Antiochenus in cap. xiv Marci, a subita illa consternatione animique perturbatione obcæculus, Dominicæ illius comminationis penitus oblitus fuerat.)» Unde ejus lapsum miserans S. Augustinus, in cap. xvm *Joan.,* exclamat : « Ecco columna firmissima ad unius aune impulsum contremuit ; ubi est illa promittentis audacia el de sc plurimum praesumentis? ubi sunt verba illa, quando ait : Etiamsi oportuerit mc mori tecum , non te negabo? Sed quid mirum, si Deus vera prædixit, homo autem falsa praesumpsit, n

Negavit. — Quærcs. quoties Petrus negavit Dfoopl» Christum? Respondet Dionysius Carthusianus, ” Cul;'b sexies; scilicet ter in domo Ann®, ut innuit Joannes; et ter in domo Caiph®, ut expresso habent Malthæus, Marcus et Lucas. Idem videturChrhtnm colligi cxS. Augustino, lib. III *De Consensu Evang.,* n r e- cap. vi. Addit Cajetanus, in cap. xviii *Joan.,* Petrum septies negasse Christum; scilicet 1er interpellatum n feminis, ct quater a viris.

Verum communisS. Cyrilli, in cap. xvm *Joan. ;* S. Ambrosii, in cap. xxii *Luca;* S. Hieronymi, Eiithymii ct aliorum hic sententia est, Petrum ter duntaxat negasse Christum, idque expresse prædixit Christus, vers. 34: «Ter, inquit, ine negabis.»» Idem patet hic ex narratione Matthæi, qui succincto, sed optimo ordine historiam Christi el negationem Petri in sequentibus recenset.

Ad argumentum jam respondi, vers. 57, ubi ostendi hæc omnia contigisse in domo, non Ann®, sed Caiph®.

Porro, diversimodo trinam hanc Petri negatio- Qrj„ nem narrant Evangelist®. Unde ut cos inter se ***t*** t^m concilies, nota Petrum *primo,* negasse simpliciter l ln* Jesum in atrio, cum rogaretur a prima ancilla, ut ait hic Malthæus; *secundo* vero, eum negasse cum juramento, dum rogaretur a secunda ancilla, ut narrat Malthæus, versu sequenti ; *tertio* demum, cum magis urgeretur, eumque negasse cum cxccratione devovendo se diris, uti refert Malthæus, vers. 74.

Nota : S. Hilarius hic, et S. Ambrosius in cap. xxii *Luc.,* videntur dicere Petrum in hac Christi negatione non fuisse mentitum, sed ambigue locutura : ncc enim mentiebatur, inquiunt, qui cum hominem se nosse negabat, quem Deum cognoscebat; *q. d.* «Cum illo, quem hominem nuncupatis, non fui, sed a Dei Filio non recessi, ait S. Ambrosius ; nescio quid dicas, hoc est, saciilegia vestra nescio, n Illos tacito nomine refellit hic S. Hieronymus, imo Christus, dicens et praedicens Petro, vers. 3 i : « Ter mo negabis. » Sed excusari possunt S. Hilarius ct Ambrosius, quod tantum dicere voluerint ita Petri verba fuisse temperata, ut verum piumquo sensum cx cis quis elicere posset, ac Petrum corde et animo non negasse Christum, at ore ambigue locutum, ita ut verba negationis ejus in bonum trahi queant sensum.

Certum est ergo Petrum ore negasse Christum, Aure- ideoque peccasse mortaliter. Ha S. Chrysostomus a< hic, et S. Augustinus, tract. 113 *in Joan.* Quare J r- Petrus hic Dei gratiam ct charitalem negando perdidit; au fidem perdiderit, dubium est. Negant S. Ambrosius, Hilarius ct eorum sequaces. Asserunt alii. Sane si quis Apostolorum fidem Christi retinuit (de quo dixi, vers. 31), Petrus

retinuit, præsertim quia mox respiciente cum Christo resipuit, ct (levit nmaro conscientiam ‹'t culpam negationis Christi : ergo ejus (idem mento retinebat : hæc enim fides cum excitabat ad pœnitendum et flendum.

ftota *scrunilo* : Permissus est adeo graviter labi Petrus tribus de causis. *Prùna* est originalis, quod nimis sibi arrogarli, suæquo constanti™ præfisus sit. Ita S. Basilios, hom. *fíe Humilitate. Secunda* est comitans, quod temero, sciens se fragilem ct pavidum, societati impiorum ministrorum, qui Jesum ceperant, sc miscuerit. *Tertia,* finalis, ut futurus ipse Pastor Ecclesiæ, suo lapsu disceret lapsis compati et omnium peccatorum misereri, atque suo exemplo omnibus peccatoribus verum pœnitentiæ daret exemplum. Ita S. Chrysostomus hic ; S. Leo, serm. 10 *l)c Pass.;* S. Gregorius, *hom.* 21, ct alii, juxta illud :

Non ignara inali miseria succurrere disco.

a Error Petri, ait S. Ambrosius, doctrina justorum est ; ct titubatio Petri, omnium petra est ct nostra firmitudo. »

Deniqué hæc fuit prima Petri negatio Christi, quæ contigit paulo post mediam noctem, cum primum galli canere solent. Nam Marcus post negationem hanc statini subdit : a Et exiit (Petrus) foras ante atrium, n in vestibulum quod crai atr io contiguum sub dio. Urgebat Petrum ad exitum timor, ne ancilla rursum instaret urgerctquo illum esse Jesu discipulum; sed Petrus timori huic praetexuit aliam causam, v. g. studium captandi novi liberique acris.

Et gallus cantavit. — Primus hic galli cantus Petrum a lapsu ad pœnitonliam non excitavit, ncc cum quin iterum laboretur, ct Christum Negaret, retinuit, ait S. Chrysostomus; sed ad hoc opus fuit, ut Christus eum respiceret, et lapsus sui admoneret, de quo mox.

7i. 71. Exeuntr autem illo januam, vidit (id est animadvertit, ail S. Augustinus) eum alta ancilla, ‘ ET AIT IMS QUI ERANT IBI : Et HIC ERAT CUM JESU , os, Nazareno.— Hæc est secunda tcutatio ct negatio Petri, quæ contigit postquam ille c vestibulo, ad undt' quoti egressus erat, uti jam dixi, regressus in •dio atrium cum ministris, rursum assedit igni, ut hac lln' libertate sc ab accusatione aucillæ purgaret, seque non esso discipulum Christi probaret. Sed hic in novum incidit tentationis laqueum : nam ab alia ancilla agnitus, rursumque interrogatus, secundo negavit Chrislum, qui tunc vocabatur per contemptum « Nazarenus, » quasi novæ scctæ auctor, ac vehit illius œvi hærcticus. Ita S. Augustinus, lib. Ill *De Consensu Evangel.,* cap. vi, qui et addit : « Liquido colligitur collalis de hac re omnibus Evangelistarum testimoniis, non ante januam secundo Petrum negasse, sed intus in atrio ad ignem: Matthæum autem ct Marcum commemoravisse exiisso cum foras, regressum ejus brevitatis causa tacuisse. »

72. Et ITERUM NEGAVIT CUM JURAMENTO: QUIA Vert. 7î. non novi hominem. — Cum ancilla interrogante Pctrum concurrerunt alii ab ancilla excitati, ut patet ex Luca ct Joanne, idem interrogantes, ct nr. incontra illum instantes: quare Petrus validiore responso sibi opus esse advertens, negationi addidit juramentum, id est perjurium, quia, ut ait S. Gregorius: « Peccatum quod pœnitentia non doletur, mox suo pondere ad aliud trahit; n tum quia conscientiam gravat, deprimit ct debilitat; tum quia peccator vide s sc peccasse, jam cogitat se lapsum esse, ac parvi referre si rursum in idem peccatum labatur ; sicut qui lapsus est in lutum, pirum curat si secundo labatur. Sic Christiani nonnulli cum lapsi sunt in fornicationem, vel crapulam, illico cam iterant et frequentant, cogitantes : Jam lapsi sumus, labamur iterum, et voluptate eadem fruamur, quia eadem confessione et pœnitentia simul omnia abolebimus. Sed errant. tum quia secundum peccatum nova est Dei offensa novumque vulnus priore nocentius animæ infligit: tum quia difficilior est pœnitentia post iteratum et frequentatum peccatum, quam sit post primum lapsum : « perseverantia quippe in peccato dat incrementum scelerum, n ait Rabanus. Huc adegit Petrum societas impiorum, quam ne quidem post primum lapsum deseruit, cum id omnino facere debuisset, nipote jam expertus ejus noxam et suam coram ca infirmitatem.

73. Et TOST PUSILLUM ACCESSERUNT QUI STABANT, Ve?» T l. ET DIXERUNT PETRO : VERE ET TU EX ILLIS ES, NAM ET LOQUELA TUA MANIFESTUM TE FACIE : ‹.,'

74. Tunc coepit detestari, et jurare quia non y.— NOVISSET HOMINEM.

Post pusillum.—Scilicet* intervallo facto quasi «'ı i / horæ unius,» ait Lucas. Ministri enim intenti in Jesum. ejusque examini ad ostium auscultantes, tlFVw minus intendebant Petro ; sed mox reversi ad tn n ignem, intendentes in Petrum cum tertio tenta-l'-- runt, et ad tertiam negationem compulerunt. Causam attulerunt : * Nam ct loquela tua manifestum te facit, » scilicet te esse Galilæum, Jesu Galilæi discipulum, quia co accentu, dialecto ct proprietate verborum loqueris quo loquuntur Galilæi, sicut in Italia alia dialecto loquuntur Romani, alia Neapolitani, alia Veneti, etsi omnes loquantur italico. Accessitet alia accusatio Petri : nam cognatus Malchi, cujus Petrus abscidit auriculam, dixit : * Nonno ego te vidi in horto cum illo? » ut referi Joannes, cap. xvm. Quare Petrus videns se undique premi, ad extrema quasi adactus, ‹¢ cœpit detestari et jurare quia non novisset hominem, » dicendo more Hebræo : Hæc faciat mihi Deus et hæc addat si novi Jesum : terra mihi dehiscat, fulmen me afflet, cœlites me perdant, si Jesu sim discipulus. Pro * detestari, » Græce est r.xTxvifc|izTiw«iv,quodcomposituniestex¿vx8‹|AxtíCt ▮*, id est anathematizaro, sive anathema, id est exccrationem sibi imurecarL el diris se devovere. a‹i

præpositione x-rà, quæ vim verbi cui additur auget ct intendit « En quo alii magis urgent et affirmant, co Petrus vehementius jurat, et obstinatius agit, » ait Victor Antiochenus in cap. xiv *Marci.* • Considera hic, inquit Cyrillus, lib. XII in cap. i *Joan.,* quales ante Spiritus Sancti adventum Apostoli fuerint, et quales postquam ex alto virtute induti fuerint, effecti sint : n qui cnim hic ad vocem ancillae et servi trepidat, ille postea pontificibus audacter usque ad verbera sese opposuit.

Er continuo (Syrus, *in illa ipsa hora,* vel *mo-mento)* GALLUS cantavit ,—ut Petrum praedictionis Christi memorem redderet et a lapsu ad poenitentiam provocaret. Addit Lucas : « Et conversus Dominus, respexit Petrum. Et recordatus est Petrus verbi Domini sicut dixerat : Quia prius quam cantet gallus, ter me negabis, n Respectus Christi ergo quo respexit Petrum, ut docet S. Ambrosius, fuit causa, ut Petrus, qui priorem galli cantum non adverterat, hunc posteriorem adverteret; coque prædictionis Christi recordaretur, et pomífero ac flere inciperet. Respexit ergo, et respi-
flefK'.it ciendo erexit Christus Petrum, ait S. Leo. Porro,
l 'ı (“ respexit Christus Petrum, turn oculis mentis, objiciendo menti Petri fœditatem negationis, ac sti-
: t molando cum ad pœnitentiam : ita S. Augustinus,
tjlout. fada, Ambrosius el alii; tum oculis corporis, quia Christus post examen proclamatus reus mortis ex atrio interiore, sive superiore, videtur reductus ad atrium exterius, quod crat deorsum, ut habet Marcus, in quo crat Petrus, ibique vertens se ad Petrum, benigno oculorum suorum nutu verberans cum, sui lapsus admonuit, et ad se revocavit. Reductus videtur ad hoc atrium Christus, ut pontificibus ad lectum et somnum exiguum consedentibus, Christus interim eorum ministris custodiendus ct illudendus traderetur. Aut certe Christus ex atrio interiore, per apertum ostium respexit Petrum exislenlem in atrio exteriore. Summa Christi providentia ita omnia disposuit, ut occasio commoda daretur respiciendi Petrum.

Qua in re mirare celsitudinem æque ac charitatem Christi, qui jam reus mortis proclamatus, inter tot illusiones et verbera sui quasi oblitus, curam egit Petri, ut eum quasi ovem perditam in viam salutis revocaret, docens nos ut idem faciamus. Ita fccil S. Chrysostoinus, qui in exilium actus, ct fatigatione, febri, fame, siti, milleque malis cruciatus, ac ad mortem adactus, quasi sui oblitus, curam egit suorum, imo ct aliorum, ut patet ex ejus epistolis, quas tum ardenlissimas scripsit ad Olympiadem, ad Cyriacuin, ad Innocentium Pontificem ct ad Constantium presbyterum suum, in qua cum monet, ul in hac sua persecutione animos non deprimat, sed erigat zelumque animarum induat, ac viros Apostólicos in Phœniciain mittat, qui cam convertant, utque de missis et ab eis conversis, rationes ineat et ad sc perscribat : in tempestate cnim naucleri industriam virtutemque agnosci, æque ac militis in duello, ducis in pradio, medici in morbi paroxysmo.

Audi S. Leonem, semi. 3 De *Pass. :* « Respexit Dominus Petrum, et inter calumnias sacerdotum, inter falsitates lestiuin, inter cædentium cl conspuentium injurias constitutus, illis turbatum discipulum convenit oculis, quibus cum prævidcrat esse turbandum, ct in illum conversa est veritatis inspectio, ubi erat cordis facienda correctio, quasi quredam illi vox Domini insonaret, ac diceret: Quid habes, Petre? quid in tuain conscientiam recedis? ad me convertere, in me confide, me sequere, meæ passionis hoc tempus est, nondum tui venit hora supplicii. Quid metuis quod etiam ipse superabis? Non tc confundat infirmitas, quam recepi. Ego de tuo fui trepidus, tu de meo esto securus. » Quocirca, ut ait S. Hieronymus, « fieri non poterat, ut in negationis tenebris permaneret, quem lux respexerat mundi. »

75. Et recordatus est Petrus verbi Jesu quod Vers. 75.
dixerat : Priusquam gallus cantet (« bis, n ut z,'7.
addit Marcus), ter me negabis. Et egressus eoras, j/,rrr.
flevit amare. — Prœclarc Orígenes : « Postquam, xiv. »•
inquit, angelus dici (id est gallus, suo cantu prænuntians instare ortum solis et diei) clamavit ei, tunc recordatus est. » Et Victor Antiochenus, in cap. XIV *Marci:* « Galli cantu, ait, admonitus, quasique a gravi somno excitatus, ad sc reversus, compcrit se in illud ipsum malum ac probrum decidisse, in quod Dominus ipsum prolapsurum paulo ante denuntiaverat. »

Symbolice : gallus cuique a Deo datus est sua gj.
conscientia, quæ quoties quis peccat, ei occlamatl,ll n'*'
dicilque : Cur tantum scelus committis? cur Demn
offendis, te lædis ct periculo gehennæ exponis? t»a.
Hic clamor conscientiam remordet et stimulat ad pœnitentiam, quem qui audit et exaudit, vere cum Petro compungitur, et pœnitendo peccatum abolet. Ita Laurentius Justinianus, lib. *De Christi agone,* cap. ix. Rursum gallus est concionator, qui sua voce peccatum peccatori aperit, cumque ad pœnitentiam stimulat. Ha S. Gregorius, lib. XXX *Moral.,* cap. iv, explicans illud Job, cap. XXXVIII : « Quis dedit gallo inlelligentiam? »

Et egressus foras, — tum quia in conspectu Judæorum eum flere non congruebat, ne se proderet, tum quia hic conspectus eorum fuerat ei causa metus et negationis Christi. Jam ergo pernitenti, hæc occasio recidivæ illi tollenda et amovenda fuit. Abit ergo foras, ibique liberas lacrymis habenas laxat : « Non enim, ut ait S. Hieronymus, poterat in atrio Caiphæ sedens agere pœnitentiam. Egreditur foras de impiorum concilio, ut pavidae negationis sordes amoris fletibus lavet. »

Objicit Calvinus claudicasse pœnitentiam Petri, Caldco quod culpam suam non sit confessus coram nl
Judæis, apud quos Christum negarat, nec scan- peunm.'
dalum quod cis dederat, abstulerit. Respondeo,

Petrum Judæis, nipote perversissimis et in odio Christi obstinatissimis, nullum dedisse scandalum, quo eos in odio Christi confirmaret : quare, si coram eis negationem Christi retraclasset, sine fructu id fecisset, imo cum damno, tam suo, quam illorum; exposuisset enim se periculo recidivai, et illos majoris indignationis ct odii in Christum, qui proinde Petrum, et magis Christum pejus mulctassent.

Fictu* Ictri. Flevit amahe. — Arabicus, *(levit amaro (Ictu,* quia magnus dolor et acris compunctio, quod Christum Dominum suum negasset, amaricavit cor ipsius, ut amaras funderet lacrymas, quibus pro culpa sua Deo satisfaceret, a Nam, ut ait S. Bernardus, lacrymæ pœnitenlium vinum sunt angelorum;» imo vinum sunt Dei et Christi. Audi S. Ambrosium, in cap. xxii *Luca :* « Quare flevit? quia culpa obrepsit ei; Petrus doluit et flevit, quia erravit ut homo: commune, quod labitur; fidei, quod pœnitet. » Sed quare non oravit potius quam flevit? Respondet : a Lacrymæ lavant delictum, quod voce pudor est confiteri; lacrymæ veniam non postulant, sed merentur. Invenio cur tacuit Petrus, ne tam cito vente petitio plus offenderet : ante flendum est, sic precandum. » Et nonnullis interjectis : a Doce nos, Petre, ait, quid tibi profuerint lacrymæ tuæ? sed docuisti illico : nam qui lapsus es, antequam fleres; postquam flevisti, erectus es, ut alios regeres, qui teipsum ante non rexeras. »

Dices : S. Ambrosius ibidem ait : a Lacrymas ejus (Petri) lego, satisfactionem non lego. » Hæc verba torquent Calviniste, ut opera satisfactoria enervent, cisque vim satisfaciendi adimant, sed imperite et inepte. Nam S. Ambrosius per « satisfactionem » intelligit excusationem peccati, uti patet ex iis quæ subdit; *q. d.* Lego quod Petrus fleverit peccatum suum, non quod illud excusant, uti solent facere rei apud homines : at non ita fecit Petrus, qui peccatum suum confessus est cum amoris lacrymis, quæ proinde satisfactoria fuisse opera, apud orthodoxos non est dubium.

Notat S. Clemens, S. Petri discipulus et succès- Amu-
sor, adeo pœnituisse Petrum, ut per totam dein- n l; tri
ceps vitam singulis noctibus audiens galli can- um t U
turn in genua procideret, amaras funderet lacry- Uou
mas, et peccati licet jam remissi iterum veniam a Deo et Christo flagitaret. Hinc etiam oculi ejus cx assiduo ploratu apparebant quasi sanguine respersi, teste Niccphoro, lib. II, cap. xxxvn. Denique lapsum hunc compensavit Petrus austere usque ad mortem vivens, lupinos (pisa sunt amara) comedens, teste S. Gregorio Nazianzeno, orat. *De Amore pauperum ;* item assiduis laboribus, Apostolicis persecutionibus, œrumnis, ac denique morte crucis, quam pro Christo constantissime ct tetissime sustinuit.

Lege lib IV, cap. v, *Revelat.* S. Brigidœ, ubi S. Petrus, apparens S. Brigidæ, naraat sui lapsus causam fuisse oblivionem sui propositi et promissionis Christo facte. Unde ei suadet hoc tentaliouis remedium : a Surge , inquit, per humilitatem ad magistrum memoriæ, et pete ab eo memoriam. »

CAPUT VIGESIMUM SEPTIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Primo, pontifices Christum in concilio damnant et tradunt Pilato, ut ab co pariter damnetur et occidatur. Id videns Judas triginta argenteos refert, desperat et se suspendit. Secundo, vers. 11, *Pilatus Christum examinat, ct innocentem deprehendens, liberare conatur, componens cum aim Barabba sicario; scdJudai insanis vocibus Barabbam liberari postulant, Christum vero crucifigi. Tertio, vers.* 26, *his vocibus victus Pilatus, Christum flagellatum tradit eis ut crucifigatur : quare milites ei ut regi Judaorum, sed ficto, coronam spineam pro aurea et regali imponunt, pro sceptro dant arundinem, pro purpura chlamydem coccineam. Quarto, vers.* 32, *educentes cum in Golgotha, crucem ejus imponunt Simoni Cyrenao; Christoque ibidem inter duos latrones crucifixo, cum titulo :* ¡lie est Jesus Nazarenus, rex Judæorum, *vestes ejus sorte dividunt, illique illudunt variis probris et blasphemiis. Quinto, vers. 45, tenebra occupant totam terram ab hora sexta ad nonam, qua Jesus resignans Patri spiritum expirât; mox templi velum scissum est, petra fissa, monumenta aperta, corpora mortua surrexcrunt, terra contremuit : quibus visis, Centurio ait.* Vere Filius Dei erat iste. *Sexto, vers.* 57, *Joseph ab Arimathia a Pilato petit corpus Christi illudque sepelit. Judai sepulcro custodes adhibent.*

I. Mane autem facto, consilium inierunt omnes principes sacerdotum et seniores populi adversus Jesum , ul eum morti traderent. 2. El vinclum adduxerunt eum , el tradiderunt Pontio Pilato præsidi. 3. Tunc videns Judas, qui cum tradidit, quod damnatus esset, po>

nitentia ductus, retulit triginta argenteos principibus sacerdotum et senioribus, 4. dicens ; Peccavi, tradens sanguinem justum. At illi dixerunt : Quid ad nos? tu videris. 5. Et projectis argenteis in templo, recessit; et abiens laqueo se suspendit. 6. Principes autem sacerdotum, acceptis argenteis, dixerunt : Non licet eos mittere in corbonam, quia pretium sanguinis est. 7. Consilio autem inito, emerunt ex illis agrum figuli, in sepulturam peregrinorum. 8. Propter hoc vocatus est ager ille, Ilaceldama, hoc est ager sanguinis, usque in hodiernum diem. 9. Tunc impletum est quod dictum est per Jeremiam prophetam, dicentem : Et acceperunt triginta argenteos pretium appretiati, quem appretiaverunt a filiis Israel; 10. et dederunt eos in agrum figuli, sicul constituit mihi Dominus. 11. Jesus antem stetit ante prajsidenj, et interrogavit eum praeses, dicens : Tu es rex Judæorum? Dicit illi Jesus : Tu dicis. 12. Et cum accusaretur a principibus sacerdotum et senioribus, nihil respondit. 13. Tunc dicit illi Pilatus : Non audis quanta adversum te dicunt testimonia? 14. Et non respondit ei ad ullum verbum, ita ut miraretur præses vehementer 15. Per diem autem solemnem consueverat pra'ses populo dimittere unum vinctum, quem voluissent. 1G. Habebat autem tunc vinctum insignem, qui dicebatur Barabbas. 17. Congregatis ergo illis, dixit Pilatus : Quem vultis dimittam vobis : Barabbam, an Jesum, qui dicitur Christus? 18. Sciebat enim quod per invidiam tradidissent eum. 19. Sedente autem illo pro tribunali, misit ad eum uxor ejus, dicens : Nihil tibi, et justo illi : multa enim passa sum hodie per visum propter eum. 20. Principes autem sacerdotum et seniores persuaserunt populis ut peterent Barabbam, Jesum vero perderent. 21. Respondens autem præses, ait illis : Quem vultis vobis de duobus dimitti? At illi dixerunt : Barabbam. 22. Dicit illis Pilatus: Quid igitur faciam de Jesu, qui dicitur Christus? 23. Dicunt omnes: Crucifigatur. Ait illis præses : Quid enim mali fecit? At illi magis clamabant, dicentes : Crucifigatur. 24. Videns autem Pilatus quia nihil proficeret, sed magis tumultus fieret, accepta aqua, lavit manus coram populo, dicens : Innocens ego sum a sanguine justi hujus, vos videritis. 23. Et respondens universus populus, dixit : Sanguis ejus super nos et super filios nostros. 20. Tunc dimisit illis Barabbam, Jesum autem flagellatum tradidit eis ut crucifigeretur. 27. Tunc milites præsidis suscipientes Jesum in praetorium congregaverunt ad cum universam cohortem; 28. et exuentes eum, chlamydem coccineam circumdederunt ei ; 29. et plectentes coronam de spinis, posuerunt super caput ejus, et arundinem in dextera ejus. Et genu flexo ante eum, illudebant ei, dicentes : Ave, rex Judæorum. 30. Et expuentes in eum, acceperunt arundinem, et percutiebant caput ejus. 31. Et postquam illuserunt ei, exuerunt eum chlamyde, et induerunt eum vestimentis ejus, et duxerunt eum ut crucifigerent. 32. Exeuntes autem invenerunt hominem Cyrenæum, nomine Simonem: hunc angariaverunt ut tolleret crucem ejus. 33. Et venerunt in locum, qui dicitur Golgotha, quod est Calvariæ locus. 34. Et dederunt ei vinum bibere cum felle mistum. Et cum gustesset, noluit bibere. 35. Postquam autem crucifixerunt eum, diviserunt vestimenta ejus, sortem mittentes; ut impleretur quod dictum est per Prophetam dicentem : Diviserunt sibi vestimenta mea, et super vestem meam miserunt sortem. 36. Et sedentes servabant eum. 37. Et imposuerunt super caput ejus causam ipsius scriptam : lire est Jesus Rex Juiueoiwm. 38. Tunc crucifixi sunt cum eo duo latrones, unus a dextris, et unus a sinistris. 39. Prætereuntes autem blasphemabant eum moventes capita sua, 40. et dicentes : Vah ! qui destruis templum Dei, el in triduo illud reædiiicas, salva temelipsum ; si filius Dei es, descende de cruce. 41. Similiter el principes sacerdotum illudentes cum Scribis el senioribus dicebant : ¡2. Alios salvus fecit, seipsum non potest salvum facere : si rex Israel est, descendat num de cruce, et credimus ei ; 43. confidit in Deo, liberet nunc, si vult eum; dixit emm : Quia Filius Dei sum. 44. Idipsum autem et latrones, qui crucifixi erant

cum co, iinpropornbtinl ci. 45. A sexta autem hora tenebræ factæ sunt super universam terrain usque a<l horam nonam. 46. Et circa horam nonam clamavit Jesus voce magna, dicens : Eli, Eli, lamma sahacthani ? hoc est, Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me ? 47. Quidam antem illic stantes, et audientes, dicebant : Eliam vocat iste. 48. Et continuo currens unus cx cis acceptam spongiam implevit aceto, et imposuit arundini, et dabat ei bibere. 49. Cæteri vero dicebant : Sino videamus an veniat Elias liberans eum. 50. Jesus autem iterum clamans voce magna, emisit spiritum. 51. Et ecco velum templi scissum est in duas partes a summo usque deorsum; et terra mota est, et petræ scissa» sunt, 52. et monumenta aperta sunt; cl multa corpora sanctorum, qui dormierant, surrexerunt. 53. Et exeuntes de monumentis post resurrectionem eju ., venerunt in sanctam civitatem, ut apparuerunt multis. 54. Centurio autem, et qui cum eo erant custodientes Jesum, viso terne motu et his quæ fiebant, timuerunt valde, dicentes : Vere Filius Dei erat iste. 55. Erant autem ibi mulieres multe a longe, quæ secute erant Jesum a Galilæa, ministrantes ei : 56. infer quas erat Maria Magdalene, et Maria Jacobi et Joseph mater, et mater liliorum Zebedæi. 57. Cum autem sero facium esset, venit quidam homo dives ah Arimathæa, nomine Joseph , qui ct ipse discipulus erat Jesu. 58. Dic accessit ad Pilatum, et petiit corpus Jesu. Tunc Pilatus jussit reddi corpus. 59. Et accepto corpore, Joseph involvit illud in sindone munda. 60. El posuit illud in monumento suo novo, quod exciderat in petra. El advolvit saxum magnum ad ostium monumenti, et abiit. 61. Erat autem ibi Maria Magdalene , et altera .Maria, sedentes contra sepulcrum. 62. Altera autem die, quæ est post Parasceven, convenerunt principes sacerdotum et Pbarisæi ad Pilatum, 63. dicentes : Domine, recordati sumus, quia seductor ille dixit adhuc vivens : Post tres dies resurgam. 64. Jube ergo custodiri sepulcrum usque in diem tertium, ne forte veniant discipuli ejus, et furentur eum , el dicant plebi : Surrexil a mortuis ; et erit novissimus error pejor priore. 65. Ait illis Pilatus : Habetis custodiam; ite, custodite sicut scitis. 66. Illi autem abeuntes, munierunt sepulcrum, signantes lapidem, cum custodibus.

Vew. 1. l-w' XXI!, CG; .Var.xv¡ I.

1. Mane autem facto (Syrus, cum *autem esset* **dt/ucuZum**), consilium inieuunt omnes i'iuncil'ES sa- **CEBDOTUM ET SENIORES POPULI ADVERSUS JESUM , UT EUM MORTI TRADERENT.**

Mane. — «Cerno, ait S. Hieronymus, sollicitudinem sacerdotum in malum, n juxta illud *Psal.* xin : « Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem, p Urgebat ad hoc eos immaue in Christum odium, et instigatio diaboli (I). Fuit hoc mane feriœ sexto, sivo diei Veneris, qua post paucas horas ab eis crucifixus est Christus. Itaquo Caiphas, qui noctu cum paucis Christum examinerai et damnarat, mano convocavit inagnum plenumquc concilium, quod Sanedrim vocntur ct 70 viris, sive senatoribus, constabat, co 1°t° Christus damnaretur, ac damnatus Pilato traderetur, ne Pilatus eum, nipote a toto conc^'° prœdanmatuin, absolvere posset. Gesta in hoc concilio tacet Matthæus, quia in co repetita fuit Christi examinatio et damnatio, quam ipso recensuit cap. pnuccd., vers. 59 et seq. Lucas vero rem in eo gestam sic supplet ct enarrat, cap. xxn, 6G : « Et ut factus est dies, convenerunt Seniores plebis, et Principes sacerdotum, et Scriba', el duxerunt illum in concilium suum, dicentes : Si tu es Christus, dic nobis. Et ait illis : Si vobis dixero, non credetis mihi; si autem ct interrogavero, non respondebitis mihi, neque dimittetis. Ex hoc autem erit Filius hominis sedens a dextris virtutis Dei. Dixerunt autem omnes : Tu ergo es Filius Dei? Qui ait: Vos dicitis quia ego sum. At illi dixerunt : Quid adhuc desideramus testimonium? Ipsi cnim audivimus do ore ejus, n llæc explicui cap. prœced., vers. 59.

Sinedrtmcon* piat ad Uimnin- CbrS. ¿¡'ó.

Prœclare S. Leo, semi. 3 De *Passione:* « lîoc mane, inquit, vobis(o Judæi) templum ctaltaria diruit, legem cl Prophetas ademit, regnum ct sacerdotium sustulit, in lucium æternum omnia festa convertit, v

I F (Græco exea*, ¡d CSÍ *quomodo)* **BUM MORTI** traderent, — scilicet qua ratione sine obstaculo ct tumultu cum occiderent; item quo genero mortis cum affluerent, nimirum crucis, quod erat sumini doloris (eque ac infamile. Verisimile est aliquos in hoc concilio fuisse Christi sectatores, vel amicos, qm vel a concilio hoc se absentarunt, vel a Caiphanon vocati, aul alio missi fuere , ne Christum in concilio defenderent : quod si aliqui

(1) jl/one, hora scilicet insalila, ut ante Itomanis Christus traderetur quam sciretur a pupulo, quem ei favero haud dubium erat.

« x cis concilio interfuerunt, vel pro Christo sententiam dixerunt, vel victi clamore cælcrorum *t*acuerunt : tales fuere Nicodemus et Joseph ab Arimathia, *Luc.* x x iii, SI.

Nota : Concilium hoc impium erravit, non tantum in facto, sed et in fide, quia declaravit, imo sententiam tulit, Jesum non esse Christum, nec Dei Filium ; sed utrumque titulum sibi falso arrogare, ideoque reum esse mortis : quæ omnia sunt erronea cthærctica; sed concilium hoc particulare et exiguum fuit, scilicet ex solis Judæis, imo cx solis llierosolymro incolis constans. Secus <st de conciliis OEcumenicis Christianorum, ad quæ convocan tur Episcopi omnium provinciarum, qui totam Ecclesiam représentant, ideoque ex promissione Christi assistentem habenISpiritum Sanctum, ut in fide non errent. Dices : Ergo tunc tota Ecclesia Judaica erravit et a fide defecit. Despondeo : Nego consequentiam, tum quia inter Christi discipulos, qui a Christo conversi erant sparsique per totam Judæam, multi in ejus fide perstiterunt; tum quia inter Judæos per totam Judæam diffusos multi erant veri fideles et religiosi, qui fidem patrum sectabantur, e quibus multi in Pentecoste ad Christum conversi sunt; ut patet Act n.

Vtn. Î. 2. Et vinctum adduxerunt eum, et tradiderunt Pontio Pilato presidi. — «Nam, ut ait S. Hiero-.v,,,\v,' nymus, Judæi habebant hunc morem, ul, quem q /<*». adjudicassent morti, ligatum judici traderent. Ilio est Samson vinctus a Dalila, Christus a Synagoga. » Vere Orígenes : « Alligaverunt Jesum, ait, solventem a vinculis, et dicentem eis qui sunt in vinculis : Exite; et compeditos solventem atque dicentem : Dirumpamus vincula eorum, n Ideo enim vinctus est Jesus, quia vincula culparum et pœnorum culpis nostris debitarum in se luenda suscepit, ut nos ab iis absolveret.

Adduxerunt, — scilicet Caiphas, cum cœteris omnibus concilii senatoribus, ut auctoritate sua opprimerent non solum Jesum, sed et Pilatum, cogercntque eum Jesum jam a se examinatum et damnatum pariter damnare et occidere. Quod si nollet, omnes cum quasi affectati regni Judaici reum, ideoque Cæsaris inimicum et rebellem accusarent, atque hac criminatione Pilatum etiam invitum compellerent ad eum inorti adjudicandum, uti reipsa contigit.

Ma Tradiderint Pontio Pilato. — Cur? Putant torCciu nonnulli, ex iis quæ dicuntur in Thalmud, Ji.,_ dæis non licuisse quemquam crucifigere, sed aut strangulare, aut lapidare, aut comburere, aut capite pleclere : Judæos ergo tradidisse Christum Pilato, ul is cum crucifigeret. Sed hoc falsum esse liquet cx *Deutcr.* xxi, 23 : « Quando, inquit, peccaverit homo quod moi lo plectendum est, et adjudicatus appensus fuerit in patibulo, non permanebit cadaver ejus in ligno, sed in eadem die sepelietur, m Sic Moses coleutes Beelphcgor su-pendit in patibulis, Num. xxv, i; ct Josué.y iu, 29, suspendit regem Hai; David, filios Sani, II *lleg.* xxi, (5 et 9.

Vera ergo causa cur Judæi non occiderint Roma- Christum, sed Pilato occidendum tradiderint, est, n,Ju,ltl> quod Romani, Judæis devictis subactisque, jus *d,[U9. necis et potestatem occidendi ademerint sibique ruuL vindicarint, ut patet *Joan,* xvm, 31 : «Nobis, inquiunt Judæi Pilato, non licet interficere quemquam. » Unde Josephus, lib. XX *Antig.,* cap. vm, scribit Ananum pontificem, eo quod cum concilio Jacobum fratrem Domini aliosque nonnullos sine consensu præsidis Romani occidisset, pontificatu fuisse privatum. Quod ergo Judæi Stephanum lapidarmi, ct Christum sæpo lapidaro voluerint, id non jure, sed injuria et impetu furentis populi factum est. Ita Toletus, Maldonatus, Franciscus Lucas et alii.

Addo hic principes Christum Pilato tradidisse c ir? occidendum aliis quoque de causis. *Prima* erat, Cbri-tu ut a se infamiam occisi Christi, quod scilicet eum ,¡£¿£7 ex invidia occidissent, amolirentur. Pilato ergo c*«u quasi Romano et Gentili, ideoque viro æquo, et quem Christi causa non tangebat, eum tradunt, ut is damnet, quem populus ex mera ratione, non ex invidia cum damnasse crediturus sit.

Secunda, quia principes volebant Christi hono- Secnuda. rem ct gloriam plane obterere et delere, ac ostendere ipsum non esse Christum, sed pseudochrisluin. Tradunt ergo cum Pilato, ut is cum quasi latronem ct rebellem Cæsaris ad infamem mortem condemnet, ct inter latrones crucifigat, ut patebit *Joan,* xvm, 32. Judæi cniin Christum ut blasphemuin damnarunt ; blasphcmi autem poma ex lege, *Levit,* xxvi, IG, erat lapidatio, non crux: ut ergo Christum crucifigant, tradunt eum Pilato, ut is ex lege Romana qure rebelles et seditiosos cruci addicit, Christum quasi Cæsaris rebellem crucifigat.

Tertia, quia dies, in quo hæc acta sunt, erat Tertii, festum Paschæ sanctissimum, quo pontificibus sacra et sacrificia tractanda erant in templo, ideoque a sanguine et cæde plane abstinendum. Tradunt ergo cum Pilato Gentili, ut is cum in Paschale quasi in die sibi profano occidat, cogitantes sic se majorem infamiam Christo irrogaturos, si in die Paschæ solcmni, quo omnes Judæi Hierosolymam confluebant, ipse in omnium conspectu quasi profanus a profano Pilato, diem Paschæ profanante, occideretur. Ita S.Chrysostomus hic, *homil.* 8G, cl S. Augustinus, tract. 114 in *Joan.,* ct S. Cyrillus, lib. XII *tn Joan.,* vi (1).

Porro, Deus Judæis irrogavit poenam talionis: nam sicut ipsi tradiderunt Christum cædendum Pilato præsidi Romano, sic vicissim ipsi a Deo Romanis Imperatoribus Tito ct Vespasiano traditi

(t) Ob aliain quoque causam Christus Romanis damnandus traditus fuit : illud scilicet permittente Deo, alliori quodam consilio, ul qui *omnium* luturus erat redemptio, illius muriis infamia *omnes,* Judæos tique ac Gentiles, attingeret.

Flint, nt vastarentur cl exscinderentur, ut notat S. Cyrillus in cap. xvm *Joan.,* Theophylactus et Victor Antiochenus in cap. xiv *Marci.*

Veri. 3. **3.** Tunc videns Judas, qui eum tradidit, quod **DAMNATUS ESSET, POENITENTIA DUCTUS, RETULIT TRIGINTA ARGENTEOS PRINCIPIBUS SACERDOTUM ET SENIORIBUS,**

Vers. i. **4.** Dicens : Peccavi tradens sanguinem justum. At illi dixerunt: Quid ad nos? tu videris. — juibsnw Judas, vendens Christum Judæis, non cogitabat Qu°d Christus ab cis occideretur, sed caperetur fert io- duntaxat, ct captus vel cis satisfaceret, vel virtute «tou ar- sua e inanibus eorum elaboretur, uti alias elap- E sus fuerat ; at ubi vidit cum damnatum ad mortem, advertit gravitatem culpæ suæ, quod scilicet ipse esset causa necis Christi : quare sero facti pernitens, scipsum damnavit ct suspendit. «Talis nempe diabolus est, inquit Chrysostomus, ut non dimittat hominem, nisi vigilet, ante ultimum effectum magnitudinem peccati praevidere, ne pernitentia ductus a peccato resiliat ; postquam autem peccatum omnibus numeris est expictum, tunc videre permittit, ut mœrore afficiat et in desperationem praecipitet. Tam multis enim admonitionibus Christi nihil flexus est Judas; cum vero in ultimum jam effectum res venit, tunc poenitentia ducitur, neque tunc utiliter, et ut oportebat. »

Quod damnatus esset — a Caipha pontiiicc totoque concilio, ideoque eorum auctoritate, odio ct importunitate, mox damnandus foret a Pilato, ob obstinationem principum cum accusantium ct ad necem perurgentium.

Poenitentia ductus, — non vera ct genuina : bree enim spem venite, qua caruil Judas ; includit ; sed coacta cruciante ct desperabunda, qualem parit mala conscientia torquens et remordens damnatos, qui torquentur igne gehennae. Hoc enim est Graecum iMrapAntal;.

Retulit triginta argenteos principibus, — ut rescinderet contractum cum cis initum, *q. d.* Ego revoco contractum vobiscum initum, ideoque restituo vobis pretium mihi datum, ut vos vicissim Jesum, quem hoc pretio vobis vendidi, libertati suæ restituatis. Nam, ut aitS. Ambrosius in *Lucæ* xxii: «In pecuniariis causis refuso pretio jus solvi consuevit. » Porro a Judas, ait Hilarius, agens pœnitentiam, pretium sanguinis Christi reddidit sacerdotibus, ul, licet ipse venditi sanguinis auctor esset, tamen ementium infidelitatem ipsa vendentis professio argueret.» EtS. Ambrosius: aEtsi, inquit, cassa est poenitentia proditoris, est tamen ullus in scelero pudor culpam agnoscere, cl quanquam ille non absolvitur, Judæorum tamen impudentia confutatur, quos cum professio redarguat venditoris, scelerate tamen sibi vindicant jura contractus. »

Peccavi tradens sanguinem justum. — Græcc xôwcv, id est innocentem : quid enim innocentius agno immaculato? quid purius puritate Jcsu Christi?

At illi dixerunt : Quid ad nos? tu videris. — Tu quod intrivisti, exede; tu culpæ tum; quam agnoscis, poenam sustine : nos in nobis nullam culpam agnoscimus, sed Jesum ut pseudochristuin æstimamus reum mortis, ideoque cum ad mortem persequimur ct perurgemus. Noluerunt principes denarios a Juda oblatos recipere, ne contractum rescindere ct Jesum dimittere cogerentur. Quare Judas eos projecit in templum, ul sequitur, ac desperan, de Jesu vita, cl consequenter dc salute sua, se suspendit: si enim, reddito pretio, principes Jesumlibcrasscnt, utique Judas non desperasset, nec se suspendisset. Hucusque ergo proba fuit pœnitentia Judæ, sed eadem improba fuit, dum, illis renuentibus Jesum dimittere, ille desperavit ct desperans se suspendit. « Vide cos nolle, inquit Chrysostomus, quantam rem auderent, aspicere ; quæ res culpam eorum majorem reddit. Aperto namque audacissimæ iniquitatis testantur passione se ferri, ct nolle a perperam cceptis desistere, ficto ignoranti© velamine stulte se adoperientes. »

5. Er projectis argenteis in templo, recessit : **ET ABIENS LAQUEO SE SUSPENDIT. — Nota: Judas** retulit argenteos ad domum Caiphæ, vel certo Pilati, ad principes Christum apud eum accusantes, cumque illi nollent eos recipere, abiit in templum, ibique cos projecit, ut a sacerdotibus colligerentur et principibus sacerdotum redderentur. Forte etiam aliqui principes jam a Caipha ct Pilato in templum abierant, sacra cl sacrificia Paschalia celebraturi : ad eorum ergo pedes denarios hosce projecit Judas, ut, quantum in se est, contractum rescinderet, proditionem suam damnaret, ac Jesu innocenti® famam vitamque, si posset, restitueret : si enim eos projecisset in domo Caiphæ , vel Pilati, slatim eos principum ministri cl satellites collegissent, sibique sine ullo Judæ fructu vindicassent. In templum ergo cos projecit, quasi sacrum sacerrimi Christi pretium, ideoque si principes illud recipere nollent, iu sacros piosque usus expendendum.

Er abiens laqueo se suspendit. — Syrus, *se strangulavit* : /Ethiopiens, *laqueo se suspendit ct mortuus* est. Errat ergo Theophylactus clGneci,qui censent Judam suspendio non esse mortuum, sed postea curru fuisse obtritum. Vide dicta Ac/, i. 18. Peccato proditionis gravissimo Judas a ldidit aliud non gravius, sed nocentius, desperationis. Hoc enim illum adegit in ima tartara, ad sedem Luciferi. Si enim pœnitens veniam a Christo etiam jam damnato petiisset, utique eam ab illo obtinuisset, sed proditionis immanitas tantum ei horrorem agente diabolo injecit, ut do venia instar Caini desperaret, ideoque statini ante necem Christi, illo ipso dio ipse se suspendit, non ferens tantum conscienti® occlamantis remorsum cl probrum, uti docet S. Leo, serm. 3 *De Passione;* S. Augustinus, vel quisquis est Auctor, Quæsf. *novi ct vctciis Testamenti,* Quæsl. XC1V, ct alii. I* : p da.

Hoc dc Juda prophetant David, *Psabn.* xxxiv, 8, dicens : « Veniat illi laqueus, quem ignorat, ct captio quam abscondit, apprehendat eum, et in laqueum cadat in ipsum. » Audi S. Leonem, *serm.* 3 : « Unde scelestior omnibus, Juda, ct infelidor extitisti, quem non pœnitentia revocavit ad Dominum, sed desperatio traxit ad laqueum.n Et post pauca ; a Cur de ejus bonitate diffidis, qui te a corporis ct sanguinis sui communione non repulit? qui tibi ad comprehendendum se, cum turbis cl armatorum cohorte venienti, pacis osculum non negavit? sed homo inconvertibilis, spiritus vadens ct non revertens, cordis tui secutus es rabiem, et stante diabolo a dextris tuis, iniquitatem, quam in Sanctorum omnium armaveras caput, in tuum verticem retorsisti, ut quia facinus tuum omnem mensuram ultionis excesserat, te haberet impietas tua judicem, te pateretur tua pœna carnificem, n

juda» in Sen

Tradunt nonnulli Judain cx ficu se suspendisse, sicut Hebrai tradunt arborem vetitam, ex qua Adam Eva comederunt, fuisse ficum : ficus ergo homini fuit infelix arbor. Unde Juvencus cami :

> Exorsnsqne suas laqueo sibi sumere pœnas,
> Informem rapuit ficus de vertice mortem.

Anri- tl> Jn- didit.l

Huc Judam adegit avaritia. Audi S. Chrysostomum : « Audite ista, audite, inquam, avari, versate animo quid ille passus fuit; nam ct pecuniam amisit, et scelus admisit, ct animam perdidit : quod atrox avariti© tyrannis facere solet. Non est argento, nec hac usus vita, non fnietur futura, universa simul amisit : pravaque apud cos, quibus tradidit, aestimatione de se suscitata, laqueo demum gulam fregit. »

Denique hæc confessio Judænon verbalis, sed rcalis, puta ipsum ejus desperabundi suspendium, clarum fuit testimonium innocenti© Christi, quod Judæos ab ejus cæde abstrahere debuisset, si vel micam pudoris aut conscienti® habuissent : sed tanta fuit eorum obstinatio ct malitia, ut ab ea portento tam novo revocari non potuerint.

Symbolice : Beda, in cap. i *Act.* : « Dignam, inquit, sibi pœnam invenit, ut guttur, per quod vox proditionis exierat, laquei nodus necaret; ct qui hominum Angelorumque Dominum morti tradiderat, cœli lerræque perosus aeris in medio periret; ct viscera qu® dolum proditionis conceperant, rupta caderent.» 1). Bernardus, serm 8 in *Psal.* xc : u Judas, inquit, in aere crepuit medius, aeriarum collega potestatum, utpote quem veri Dei ct hominis, qui de cælo venisset operaturus salutem in medio terræ, hujus, inquam, proditorem ncc cœlum reciperet, nec terra sustineret.n HursumS. Augustinus, *ìb.ìlomiliarum'tO,* hom. 27: < Quod, inquit, in corpore suo fecit, hoc facium est in anima ipsius. Quomodo qui sibi collum ¡ig mi, inde se occiduut. noia non ad cos mirat spiritus neris hujus; sic illi qui desperant de indulgentia Dei, ipsa desperatione intus se suffocant, ul cos Spiritus Sanctus visitare non possit. »

6. PRINCIPES AUTEM SACERDOTUM, ACCEPTIS ARGEN- Verf.fi.
TEIS, DIXERUNT : NON LICET EOS MI FI EUE IN CORUONAM, QUIA FRI FILM SANGUINIS EST. — «Corbail, » SÌVC *Corto** a corbona, » Hebr. idem est quod oblatio. Undo *tona,* metonynuce hio significat ærarium, sive gazo- qu¡p phylacium, in quod oblationes injiciebantur. Hinc Arabicus vertit, *demum* (thecam) *oblationum.* Vide Josephum, lib. I *Belli,* cap. vm.

Quia pretium sanguinis est. — Vide hic hypocrisin sacerdotum, quia simulant studium religionis et honestatis, ut non sinant in sacrum ærarium inferri pretium sanguinis Christi, quasi impurum et pollutum, cum tamen iidem purissimum sanguinem Christi, eodem emerint fuderintque: imo, ut videtur, pretium hoc cx ipso corbona acceperint Judœquo dederint, quasi pretium pietatis ad capiendum plectendumque Christum, quasi sceleratum et suæ religionis hostem.

7. Consilio autem inito, emerunt ex **iLLisven.7»**
AGRUM FIGULI IN SEPULTURAM PEREGRINORUM.

8. Propter hoc vocatus est ager ille Hacel- **—vm.** s.
DAMA, HOC EST AGER SANGUINIS, USQUE IN HODIERNAM diem. — a Videbant enim, inquit Orígenes, quoniam circa mortuos magis eam pecuniam conveniebat expendi, ct circa locum mortuorum el sepulturae, quoniam pretium sanguinis erat. »

Peregrinorum.— Pro peregrinis, vel hospitibus, qui scilicet ex Judæa vel aliunde Hierosolymam venientes ibi moriebantur : nam ipsi llierosolymilie sua jam sibi dcslinarant sepulcra. Dei consilio hoc actum est, ut ager hic jugiter cxlans, jugis esset testis pœnitcntiæ Judie, ac consequenter innocenti® Christi ct christicidii Judæorum. a Nomen loco inditum, inquit Chrysostomus, omni clarius tuba, sceleratam eorum predicai cædem. » Ei paucis interjectis: « Si cnim in corbonam pecuniam immisissent, non ita manifesta res facta fuisset ; nunc vero prædio empto, etiam posteris rem universam prodiderunt. »

Symbolice : hoc facto significabatur pretium sanguinis Christi non Judicis indigenis, sed peregrinis, id est gentibus in eum credituris, profuturum. Ita Hilarius ; n Nihil, inquit, hinc perlinet ad Israel, ct lotus hic sæculi (sanguinis Christi pretio) empti usus alienis est. »

Haceldama. — Proprio et præcisc dicendum esset *chakeldanui.* Hebræieniin agrum vocant pbn *chelee,* Chaldæi vero per matalhcsin, dicunt *chakcl.* Est ergo hæc vox Chaklæa. Syrus habet, *(ujuresea,* quæ vox derivata est a Græco ¿7^;. et Latino *mjer.* lia Pagninus cl alii. Porro, *chakcl* pro agro usurpant non solum Chaldæi, sed et Syriac Arabes. Unde Arabicus hic habet, *¡lacaldama;* nec illud interpretatur, uti facit Latinus, dicens : *Hoc est ager saïlùuinis.* Porro Ellnooicur» vertit. *ct* tu-

catus 'est locus ille Mcdduradam, /Elhiopicc, *hot est (erra sanguinis ;* Persicus, *ct nomen campi ejus in hunc diem, TIar.eldami, hoc est, ager sanguinis.*

Audi quid de hoc agro sanguinis, sive do Jfa-*ccldama,* scribant Brochardus, Nicephoros, Brc-dembachius, Saligniacus, ct ex iis Adrichomius, in *Descriptione Jerusalem,* num. 216, p. 173 : « llaceldama, sive ager figuli ad australem pariem montis Sion situs est, cujus medium S. Helena quatuor muris longitudine septuaginta duorum, latitudine vero quinquaginta pedum, fecit includi, ac superius testudine (quæ septem foraminibus, per quæ defuncta Christianorum corpora demittuntur, patet) concamerari. Est vero hujus terræ virtus mirabilis et fidem pene superans, quod defunctorum corpora, viginti quatuor horarum spatio iu pulverem redigat, quam virtutem etiam in alias regiones devecta minime perdit. Nam cum, jussu Imperatricis Helcnæ, de hoc agro, quantum terræ plures naves capere poterant , Romam avectum , ac juxta montem Vaticanum in cum locum exoneratum sit, quem incolæ Campum Sanctum vocitant,licet cœlum mutarii, eamdem tamen retinere vim quotidiana experientia docet. Romanos enim respuens, sola peregrinorum corpora ad sepulturam admittit : quorum etiam hic omnem carnis substantiam intra viginti quatuor horas prorsus consumit, ossibus tantum residuis. » Hucusque Adrichomius. Sæpius Romæ vidi el visi Campum Sanctum, ac ita se rem habere ab ipso loci Parocho, ejusque asseclis et Romanis cœtcris audivi.

Campus unctus.

T:njnl.

Tropologice: *Haccldama,* id est ager pretio sanguinis Christi pro peregrinis comparatus , est Ecclesia, ait S. Chrysostomus ct Augustinus, serm. 114 *De Tempi,* ac præscrlim status religiosorum, qui sc peregrinos (estimant in terra, ac cives cœli ct domesticos Dei, idcoque Christi sanguinis fructum, id est gratiam el gloriam, participant : dc quibus ait S. Petrus, *Epist.* 1, cap. n : «Obsecro vos tanquam advenas ct peregrinos abstinere vos a carnalibus desideriis. « Ubi S. Chrysostomus : « Nihil, ait, beatius hac sepultura, super qua gaudent omnes, cl Angeli, ct homines, el Angelorum Dominus. Si hæc vita non est vita, sed abscondita est vita nostra, tanquam mortui vita ista vivere debemus, v Et S. Paulus, *Colos.* Ill : « Mortui estis, el vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. » Hac forte de causa, et hoc symbolo carnes sepultorum in Campo Sancto intra 24 horas consumuntur, uti paulo ante dixi. Vide dicta *Actor.* i, 18 et 19.

Veii 9 **9.** Tunc impletum est quod dictum est per Jeremiam prophetam , dicentem : Ei' acceperunt triginta argenteos ¡ retium appretiati, quem appretiaverunt a filiis Israel :

Vrii. |0. 1Ü. Er dederint eos in agrum figuli, sicut constituit mihi Domines. — Hunc locum explicui *Zaduir.* xi, 12 el 13, quare ibi dicta hic non repetam.

Pretium apppretiatu — Græce, w ajw toHwijAT.cJr.j, id esi *pretium illius pretio estimali,* scilicet Messim sive Christi, qui inæstimabilis est, ait Thcophylactus. « Quem appretiaverunt,» id est pretio hoc triginta denariorum æslimarunt et emerunt principes « a filiis Israel,» id est a Juda, qui unus erat ex filiis Israel, ait Titelmannus et Barradius. Addit hoc quia auget indignitatem venditionis Christi, quod ven Situs sit non a Gentili, sed ab uno Israelita, qui filius erat Israelis, sive Jacobi patriarchæ fidelis et sancti, adeoque sortitus erat nomen Judæ, qui primarius fuit inter filios Jacobi. Est syllepsis vel enallage numeri : ponitur cnim pluralis pro singulari. Aliter Theophylactu* qui ri « a filiis Israel,» refert ad ‹ appretiati,» *q. d.* Christus a filiis Israel, id est a principibus, appretiatus est, id est emptus pretio 30 denariorum. Aliter quoque, sed dillicilius Euthymius ct alii, qui subaudiunt -ri «qui erant, n *q. d.* Qui erant ex liliis Israel, id est Israelite, appretiarunt Christum 30 denariis.

Porro, Syrus verlit in prima persona : *cl a cepi triginta argenteos pretium illius honorandi* (Arabicus, *pretium innocentis} dequo pacti sunt afilli* Israel, et dedi tus pro agro figuli :* scilicet lZx&v tam verti potest accepi, quam *acceperunt ;* ac pro id est *dederunt,* Syrus legit <$*«, id est *dedi :* quæ lectio valde consentit cum verbis *ZœKar.* xi, 12 ct 13 : « El tuli triginta argenteos, ct projeci illos in domum Domini ad figulum. »

Sicut constituit mihi Dominus.—Hæc verba dupliciter occipi possunt: *Pruno,* ut sint verba Christi, qui per Prophetam loqui pergat, *q. d.* Prelio 30 denariorùm, quibus ego Christus venditus sum, emptus est hic ager, a sicut constituit mihi, » id est de me, « Dominus: » *q. d.* Deus nihil eorum quæ ex me, vel mea erant, sinere voluit deperire, sed ul omnia el singula mea in ulililatem hominum expenderentur ; quare etiam agrum pretio sanguinis laci emptum voluit non esse otiosum, sed servire sepultura peregrinorum.

Se *undo,* ut sini verba Prophet e dc seipso, *q. d.* Ego Propheta predico agrum emendum pretio sanguinis Christi, quia sic constituit ct ordinavit mihi Dominus, ut scilicet idipsum prodicerem et prophetarem, tam verbo quam facto; nimis enim vile el indignum Christo fuit hoc ejus pretium. Inde Zacharias, xi, 12 ct 13, hoc pretium per ironiam vocat, « decorum : » « Decorum, inquit, pretium quo appretiatus sum ab cis. »

I I. JXSUS AUTEM STETIT ANTE PRÆSIDEM (PilatUUl, y qui crat præses Judææ nomine Tiberii, Imperatoris Romani), et interrogasit eum freses, di- .Vnr.it, cens : Tu es Rex Judæorum? Dicit illi Jesus : Fu 2; DICIS. — Finita historia ct tragico casu Jud e, redit Matthæus ad Jesum, quem, vers. I, duxit a j pontificibus traditum Pilato, ul is eum damnaret u Dir ct* ct occideret. Nola: Matthæus hic mulla silet, quæ ex *Joannis* xvni, 19 cl seq., sunt ante hunc Matthæi versum ponenda, scilicet *primo.* Pilatum

interrogare pontífices : « Quam accusationem affertis adversus hominem hunc?» Responderunt pontifices superbe : «Si non esset hic malefactor, non *tibi* tradidissemus eum. » Hoc responso iratus Pilatus ait : « Accipite eum vos, et secundum legem vestram judicate : » lex autem jubebat blasphcmos (qualem esse Jesum censebant pontifices) lapidari. Mox pontifices, quia volebant Christum ad majorem infamiam crucifigi, contra obtenderunt:« Nobis non licet interficere quamquam,» scilicet quia hoc jus eis ademptum erat a Romanis, idque factum est hoc consilio, ait Joannes, aut sermo Jesu,» quem audivimus, *Matth.* xx, 18, « impleretur, significans qua morte esset moriturus, » scilicet infami et durissima, nimirum a Pilato et Romanis agendus in crucem. Crux enim apud Romanos erat supplicium proprium seditionis ct affectati regni (uti ostendit Lipsius, lib. I *Dc Cruce,* cap. xiv), quod hic pontifices Christo impingunt, ac proindo illud hoc loco, utpotc contra Cœsarem commissum, erat a Pilato Cœsaris præside cruce puniendum : unde ipse cruci hunc titulum, quasi causam necis Christi inscripsit : a Jesus Nazarenus Rex Judæorum. »

Porro, pontifices videntes sua auctoritate et damnationis Christi præjudicio non moveri Pilatum, sed causam poscere ct crimina de quibus eum accusent, ut ex iis videatct judicet an Jesus Trh H-reus sit mortis, necne; hac dc causa ipsi tria í h X cr*ln*na depromunt, de iisque Jesum apud Pila- ♦jutifi. tum quasi reum mortis accusant, quæ recenset tnr. Lucas, xxm, 2, scilicet dicentes : *primum,* « Hunc invenimus subvertentem gentem nostram; » *secundum,* «Et prohibentem tributa dare Cæsari; » *tertium,* «Et dicentem scChristum regem esse; » *quartum* addit Pilatus in epistola quam scripsit dc causa Jesu ad Tiberium Imperatorem, quæ extat apud Hegesippum, lib. V, scilicet Judæos Christo etiam magiam objecisse , quod nimirum mira ct miracula faceret ope dæmonis, quasi magus, eo quod Judæi de Christo dixissent : a In Beelzebub, principe dæmoniorum, ejicit daemonia, » *Matth.* x ii , 24. Omnia hæc falsissima erant, ac nominatim de tributis contrarium, scilicet illa danda esse Cæsari, diserte dixerat Christus *Matth.* XXII ,17; imo de facto ipse pro se ct pro Petro solverat tributum, cap. xvn, 27. Quocirca Pilatus, qui ex fama publica mulla præclara audierat de vitæ integritate, doctrina et miraculis Jesu, hæc ut ex odio ct invidia principino in Christum conficta, neglexit ct despexit ; ac solum interrogavit Jesum, an ipse esset rex Judæorum, sive quod ortus cx sanguine regum, ad ipsum jus regni Judææ pertineret; sive quod Messiæ titulo, aut aliquo alio simili, illud ad Jesum spectaret. Jésus Pilato respondit rogavitque, uti supplet Joannes, xvin, 34 : «A teipso hoc dicis, an abi libi dixerunt de mc? » Sciebat Jesus pontifice* id divisse Pilato, seque apud eum de affectato Judææ regno accusasse, sed voluit interrogando pungere Pilatum, ut meminerit Judæorum, id est hostium suorum, hæc esse verba et calumniam, cum ipse Pilatus præscs, cujus erat Cœsaris nomen plenumquo imperium tueri, ac proinde curaro ne quis regem Judææ se diceret, hucusque officio suo invigilans, nil talo do Jesu unquam audisset. Pilatus hac Jesu interrogatione irritatus, respondit : « Numquid Judæus ego sum?» ul tuum, qui es Judæus, genus, prosapiam cæteraqiie tua norim vel curem? *q. d.* Minime; sum cnim Gentilis et Romanorum præfectus : «Gens tua et pontifices tradiderunt te mihi, quid fecisti? n Hoc est quod cx ore Pilati elicerò et audire cupiebat Jesus ; unde ad primam ejus petitionem , num ipse rex esset, claro ct directo respondit : a Regnum meum non est do hoc mundo. Si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei decertarent utique, ut non traderer Judæis : nunc autem regnum meum non est hinc. Dixit itaque ei Pilatus : Ergo rex es tu? Respondit Jesus : Tu dicis, quia rex sum ego : ego in hoc natus sum, et ad hoc veni in mundum, ul testimonium perhibeam veritati. Omnis qui est cx veritate, audit vocem meam. Dicit ei Pilatus : Quid est veritas? Et cum hoc dixisset, iterum exivit ad Judæos, et dicit eis : Ego nullam invenio in eo causam.»

Dixit Christus Pilato, regnum suum non esse dc hoc mundo, id est non esse mundanum cl terrenum, humanum cl temporale¸constans humanis pompis, legibus, militibus, armis, præsidiis, ut Tiberius Cæsar ab eo sibi metuere deberet, ne dominio Judææ ab eo privaretur, sed esse coeleste, spirituale ct transcendens, quo in fidelium mentibus regnet per fidem ct gratiam, ut ad regnum suum cadeste perducat. Matthæus hoc ultimum duntaxat brevitatis studio, quasi veram necis Christi causam cæteris, omissis, assignat dicens : « Interrogavit cum præses dicens : Tu es rex Judæorum? Dicit illi Jesus : Tu dicis, » g. d. Ego sum rex Judæorum uti tu dicis, id est, ego sum Mcssias rex. Potuisset Christus vere dicere : Non sum rex Judæorum, scilicet temporalis, uti est Herodes, nec affectavi vel ambivi regnum Judææ, sed quia Judæi per regem Judæorum inlclligebant Messiam, hinc Christus, ne se negaret esse Messiam, hoc est Christum, confessus est se esse regem Judæorum, id est, se esse Messiam regem Judæis a Prophetis promissum.

Quaeres, quale et quoluplex est regnum Christi? lUznum Respondeo : Christus, qua homo, duplex habuit regnum, etiam dum viveret in terris. *Primum* Prim». spirituale, scilicet Ecclesiam. Hanc cnim quasi •Plriuk rcmpublicam fidelium in Judæa instituit, ac certis legibus, ordinibus, Sacramentis, ctc., ordinavit, ac per S. Petrum ejusque successores quasi vicarios suos regit, ct per omnes gentes propagat. Hoc est regnum quod Messiæ, id est

Christo, dandum prodixerunt David et Prophet® : ita S. Augustinus, tract. 115 in *Joan, Sctvndum* Christi regnum, ut recte docet D. Thomas, lib. I *De ¡tegimine Principimi,* cap. xii, et nlii contra Abulenscm in cap. xxi *Matth., Quatit.* XXX, est physicum, ct x^ry-tx.™, sive mundanum. Christus cnim a primo instanti conceptionis sure, proprie et directe habuit regnum ct dominium totius mundi, saltem quoad jus ct potestatem, ut posset reges quoslibet e regno deponere ct alios creare, licet hac potestate in terris non sit usus.

Beam-ita
Cicura

Pro quo nota triplex esse dominium ct regnum. Primum est summum et divinum, quod Deus in omnes creaturas, quasi res suas, obtinet. Hoc soli Deo est proprium. Secundum est infimum ct humanum, quale habent reges, Imperatores et principes terræ. Tertium, et inter llæc duo medium, est regnum ct imperium Christi qua homo est, quia hoc longe excedit ct superat omnia regna humana, omniaque regum sceptra et jura : *primo,* origine, quia a Deo manat, non ab homine; Deus cnim hoc Christo dedit, non respublica hominum; *secundo,* firmitate , quia insuperabile est, perpetuum cl œternum ; *tertio,* objecto, quia ad omnia creata, etiam ad angelos se extendit. Id ita esse patet, quia Christus dicitur in femore, id est in humanitate, habere scriptum : « Rex regum, el Dominus dominantium, » *Apoc.* xix, 1G; item dicitur esse «Princeps regum terræ,» *Apoc.* i, 3; ac rursum ipso de se ait : « Data est mihi omnis potestas in cœlo et in terra, » *Matth.* xxvm. Hoc cnim imperium Christo homini debitum erat ratione unionis hypostatic® cum Verbo, sive Dei Filio, ut scilicetipse,quia percam asciluserat inFiliumDci, hærcs esset et Dominus universorum. Quare hoc regnum Christo homini est proprium, quod ipso nulli, no S. Petro quidem ejusque successoribus Pontificibus communicavit.

Chrirti regnum cXr?.
Primo.
secundo,
Tertio.

Quæres rursum, au Christus, qua homo, habuerit jus humanum ad regnum Judæorum? Respondeo habuisse ; erat cnim ipse filius David cælerorumque regum Judææ , ut patet *Matth.* i, idcoque eorum successor et hærcs. Regnum tamen hoc actu non adiit, nec in eo rex inauguratus est ; ejus tamen specimen quoddam dedit, cum in Dominica Palmarum solemni pompa, quasi rex Mcssias asino vectus, ingressus est llierosolymam, ac turba ei acclamavit : «Hosanna filio David,» *Matth.* xxi ; sed, ul dixi, reipsa hoc regnum non adiit nec administravit Christus, præsertim quia ante cum jam diu regnum fumili® David ccssarat in Jcchonia ctSedecia, qui fuere ultimi reges Judæorum c stirpe David , ac postea hoc regnum communi consensu populi translatum fuit ad Assamonæos, scilicet ad Judam, Jonalham ct Simonem Machabœos, eorumque posteros.

Chris-tn .kbi-num Judaæ.

Veti 12. 12. Er CUM ACCUSARETUR A PRINCIPIBUS Sa CI HDOTUM ET SENIORIBUS, NIHIL RESPONDIT. — Causa fuit *prima,* quia omnia quæ ei objiciebantur, manifeste erant falsa ct responso indigna. Ita S. Augustinus, serm. 118 *De Temp.* : « Accusationem, inquit, suam Dominus tacendo non firmat, sed despicit non repellendo : melior est causa quæ non defenditur, et probatur; plenior justitia, quæ non verbis astruitur, sed veritate fulcitur. Scivit Salvator, qui est sapientia, quomodo tacendo vinceret, quomodo non respondendo superaret. » *Secunda,* quia Jesus sciebai frustra se responsurum ct responso suo magis irritaturum Judæos furentes in necem suam. *Tertia,* nc diluens crimen a preside dimitteretur, ct crucis utilitas differretur, ait S. Hieronymus, quia volebat tacendo condemnari et mori pro saluta hominum. ItaS. Ambrosius in cap. xxm *Lucæ :* «Bene tacet, inquit, qui defensione non indiget: ambiunt defendi, qui timent vinci. Quid timeret, qui non ambiret salutem? Solus omnium suam prodit, ut acquirat omnium. » *Quarta,* ut silentio suo lucret ct expiaret omnia mendacia, perjuria, blasphemias, maledicta, calumnias, etc., qu® homines loquendo committunt, cosque doceret linguam franare, ac in malis, otiosis et vanis silentium ori indicere.

Âwe. ' * sum ¿ansü. rrinu. Tertu. e^ru.

13. Tunc dicit illi Pilatus : Non audis quanta ADVERSUM TE DICUNT TESTIMONIA? — Pilatus Cnim eduxerat Jesum e domo sua foras, ut audiret accusationes principimi nolentium ingredi pratorium , nc contaminarentur gentilis presidís domo ct tribunali, sed ut puri manducarent pascha, id est victimas in Paschate oblatas, vel mox offerendas, ut ait Joannes, xvin, 28.

M. ET NON RESPONDIT EI AD ULLUM VERBUM , ITA ut miraretur PRISES vehementer. — Mirabatur Pilatus Jesum innocentem, sapientem et eloquentem in extremo vit® discrimine conslilutum, cum a potenlissimis principibus furiose accusaretur ct urgeretur ad necem, silere. Mirabatur ergo ejus animi modestiam, aequanimitatem, celsitudinem, mortis contemptum, indeque magis ejus innocentiam el sanctitatem agnovit, omnibusque modis eum e manibus Judæorum liberare sategit. Audi S. Athanasium, serm. De *Pass, ct Cruce:* «Magnum id certe et mirificum in Servatore , qui tacendo cl non respondendo tam efficax erat in persuadendo, ut judex ultro factiones, conspirationesque adversus eum initas, ct agnosceret et confiteretur. » lia sæpe Sancti calumnias in se jacias silendo magis quam respondendo confutant. Innocentis enim vit® silentium vocalius est omni apologia, quantumvis verbosa.

Vfr,' B; Minur WL>lnl-

L5. Per diem autem solemnem consueverat pr i-ses POPULO dimittere, unum vinctum, quem voluissent. — Ante hunc versum supplendum el proponendum est, cx *Lucæ* xxm, 5 ct seq., Pilatum, cum audirei Jesum esse Galilæum, ut ab ejus condemnatione se extricaret, misisse cum

Ver*. 15. Aite* xxi». 17; *Afar.* XV. 1UU'

nd Herodem, Galflææ *regem, qui* cimi silentem, vehit fatuum illudens, veste alba indutum remisit ad Pilatnm , quem antea, ob exortum dc terminis jurisdictionis litigium , inimicum sibi, hoc facto reconciliavit. Pro *veste alba,* Græce est id est illustri, candirla , splendida ; candor enim splendet, ct vicissim fulgor candet, etri*. Alba ergo veste Herodes induit Christum, quia Vi rX^*TC TCS^' primo, crat ambientium magistracy* . Ium , qui inde Candidali dicebantur; secundo, Carf eadem crat principimi; *tertio,* eadem crat morionum ct stultorum. Suggillavit ergo hac veste Herodes Christi stultam ambitionem, quod scilicet stolide ct ex faluitato Judæa) regnum afleo lasset ct ambivisset.

Symbolice : vestis candida repraesentabat Christi innocentiam, puritatem, virginitatem, victoriam, immortalitatem, gloriam, etc., quam per passionem ct illusionem hanc meruit et acquisivi!. Horum enim symbolum crat vestis candida, ut ostendi *Eccles.* ix, 8, ad illa : « Omni tempore sint vestimenta tua candida, v UndoS. Ambrosius, Mmb- in cap. xxn *Lucæ : a* Alba induitur, ait, iinmaculatro tribuens indicia passionis, quod Agnus Dei er- sine macula peccata mundi susciperet, p

Porro Pilatus, videns Jesum sibi ab Herode remissum, ut eum liberaret, dixit principibus, ut habet Lucas, cap. xxm, vers. U : « Obtulistis mihi hunc hominem quasi avertentem populum, ct ccce ego coram vobis interrogans, nullam causam inveni in homine isto, cx his in quibus cum accusatis; sed neque Herodes: nam rcinisi vos ad illum, et ecco nihil dignum morte actum est ei. Emendatum ergo illum dimittam. » a Emendatum, » id csl castigatum ct flagellatum, ut scilicet hac castigatione non culpam , quam nullam commisit, sed vestra in eum odia exsatiem.

Mox Pilatus alium modum liberandi Jesum adinvenit, cl populo proposuit, quem hoc vers. 15 recenset Matthæus, scilicet ut in Paschale de moro aliquem reum liberum dimissurus, componeret Jesum cum Barabba lati one, sperans et vix dubitans quin Judæi Jesum, qui tot infirmos eorum curarat tantaque beneficia cis contulerat, poscerent liberari, Barabbam vero damnari. Unde ait : «Per diem solemnem,» scilicet praesentem Pascli®, ut habet Joannes, xvm,39, « consueverat preses populo dimittere unum vinclum quem voluisset. » Hio mos olim apud Judæos inductus fuit in memoriam liberali cx .Egyplia captivitate Israelis per Moscn , *Exod.* xiv (I).

(I) Mos solemnioribus festis damnatos relaxandi vigebat cl apud Gentiles, hac indulgentia recolentes deorum bctagmUlem qui ohm in terris conversati homines edocuerant tum utiles, tum necessarias artes, genialcsquo diei instituerant. Similem usum servatum tinsse dicitur aThronoslo cl Arcadio imperatoribus qui, prima dierum Pascli illum, <»b leve delicium damnatos liberos jubeluiuL Pu mbô cl egregia res e^xl d Christiani principes, id exemplum secuti, Parasceves aut Paschalis dio, reum pœoitcntem relaxarent, in memoriam generis humani liac die a vinculis peccali cl diaboli liberali.

Qnæres, an vere Pilatus voluerit dimittere Christum? Negat Rupertos putatque Pilatum instar vulpis simulasse se velle liberaro Jesum, sed secreto collusisse Judæis, ut cum perderci : «Quia, inquit, posuit ipse Jesum in Judæorum invidentium arbitrio, » Verum longe melius S. Augustinus cœterique omnes censent Pilatum sincere et serio voluisse dimittere Jesum. Id enim diserte habet Lucas, cap. xxm, vers. 20; et S. Petrus, *Actor.* cap. xm : « Jesum, ait, negastis ante faciem Pilati, judicante illo dimitti. » Idem liquet ex tot modis ct instantiis quibus Pilatus sategit salvaro vitam Christi.

Prima instantia fuit, quod principibus suam imbo- auctoritatcm ct judicium, quo cum Caipha pon- I'il^ lifice Jesum damnaranl, Pilato obtendentibus poscentibusque cum ad necem, ipse non acquie- Club- vit, sed causam ejus cognoscere et crimina de quibus eum accusabant, audire cl judicare voluit, *Joan,* xvm, 31.

Secunda instantia fuit, quod principibus Jesu srninb. mulla crimina, ac præsertim allectionem regni Judaici objicientibus, non credidit, maxime cum a Jesu audisset regnum ejus non esse de hoc mundo ; unde palam edixit se nullam mortis causam in Jesu invenire.

Tertia fuit, quod miserit Jesum ad Herodem, t mu* ac remissum ad sc, tam suo quam Herodis testimonio innocentem pronuntiaril.

Quarta fuit, quod composuerit cum cum Ba-nflj;»,. rabba, sperans Judæos potius liberaturos Jesum quam Barabbam. Unde subdit Matthæus :

16. Habebat acteji tunc vinctum insignem, QUiVcn. ia. DICEBATUR Ba HABBAS. — a InsiglICIll , » scilicet scelere ct infamia, Græce *ir.\<rr.wf* id csl famosum, scilicet nominatum pro malitiis, ait Euthymius. xv. t ; Joannes eum « latronem » vocat; Marcus, «qui cum seditiosis erat vinctus, qui in seditione fecerat homicidium ; » Lucas, « crat propter sedi- biro, tioncin quamdam factam in civitate ct homicidium, missus in carcerem. » Unde Chrysostomus cum vocat a famosum in protervitate, ct multis homicidiis inquinatum, » Magna fuit hæc infamia et cruciatus Jesu, quod sc innocentem et sanctum, imo Sanctum Sanctorum, qui tot ægris cl mortuis vitam dederat, cratquo electis auctor vitæ ætcrnæ, cerneret componi ct postponi Barabba', qui erat scelestus, homicida et auctor mortis. Disce, o Christiane, cum componeris ct postponeris minus dignis, imo indignis ct sceleratis, imitari patientiam Jesu, qui passus est se postponi Barabbæ.

Bahabbas. — Hebr. idem est quod *bar abba,* id csl filius patris, scilicet primi Adæ, qui omnium hominum peccatorum fuit pater, cui postpositus fuit Christus, cum ejus inobedientiam ct culpam

In so luendam suscepit, ideoque damnatus fuit ad mortem,ut Adamum ejusque posteros amorte liberaret. Minus aptoS. Hieronymus : a Barabbas, inquit, dicitur quasi *bar rabba, »* id est filiua magistri. Sic cnim « Barrabí>as » dicendum esset per duplex r, jam autem dicitur « Barabbas n per simplex r.

Vnm 17. ZArr.xv, tê. 3®. **17. CONGREGATIS ERGO ILLIS, DIXIT PILATUB : DIMITTAM VOBIS ? BaIIAHDAM , AN** Jesum, qui dicitur CnniSTUfi?— « Ut ti principes, inquit Drutbmarus, propter invidiam volebant eum perdere, populus, qui expertus fuerat ejus multiplicia beneficia, peteret cum vivere; » vel certo si nollent, quod ait Chrysostomus, a tanquam innocentem absolvero, saltem tanquam condemnatum solemnitati largirentur. »

Qui dicitur Christus, — id est, qui vulgo habetur vocalurque Messias. Serio hoc dixit Pilatus, ut pungeret Judc os ad postulandum Jesum liberari , g. *d.* Jesus est Messias vester, patribus vestris vobisque promissus ; cavete ergo ne cum morte mulctetis.

Vcn. is. .Var.xv. 18. Sciebat enim quod ter invidiam tradidisSENT — Tlim qUja principes clamore, vultu, gestu non nisi odia et iras spirabant in Chrisium ; tum quia mulla audierat dc Jesu sanctitate, doctrina ct libertate, qua principum vilia laxaverat.

Vrrn.i9. l v»r ri- I'll rnilut Alimi. IHom pro CullMO. **19.** Sedente autem illo pro tribunali, misit **Aî) KÜM vxon lJCS DICEXS : NiniL TIBI ET JUSTO** .**1111** : multa enim passa sum hodie (hac nocte) **PER VISUM (GræCC xar' «vap, id est** *in somnis)* propter eum. —Nova est hæc instantia uxoris Pilati, ad liberandum Christum. I xor ergo Pilati sub auroram quiescens in lecto, cum maritus ejus Pilatus jam surrexissel, ut negotiis publicis vacaret, habuit terrifica somnia, minitantia sibi et marito, si is Jesum innocentem et sanctum condemnaret. Somnia hæc illi immissa fuisse a daminone jam agnoscente Jesum esso Christum, ideoque ejus necem impedire volente, ne per eam homines salvarentur, censent S. Cyprianus (vel quisquis est Auctor), serm. *De Passióne;* S. Bernardus, serm. 1 *De Paschale;* Lyranus, Carthusianus ct Cajetanus. Undo Rabanus : « Inlelligens diabolus, inquit, se per Christum spolia amissurum, vult per mulierem liberare. » Citant Baronia* ct Barradius pro eadem sententia S. Ignatium, epist. 8 *ad Polycarpufn,* et P/it*lippcnscs,* sed nil talo in Ignatio reperirò potui. Verum si dæmon Jesum liberaro voluisset, potius Judæos el principes in gratiam el commiserationem Jesu flexisset, quam mulierem.

dio- pih- ,'nm qim Imluilirn. Quare verius Orígenes, S. Hilarius, Hieronymus, Chrysostomus, Euthymius, Thcophylactus, Jansenius, Maldonalus hic, et S. Augustinus, serm. 121 *Dc Tempore,* cl S. Ambrosius, lib. X *in Lucam,* (enscnt hoc somnium uxori Pilati a Beo per angelum sanctum fuisse inditum, idque primo, ul Christus ab utroque sexu, scilicet tum a Pilato quam ab ejus uxore, innocenti® su® ferret toatimonium, rieul ejusdem innocenti®testimonium luculentum dederunt ornnia elementa, quæ in ejus morte commota et concussa fuerunt. *Secundo,* quia si Pilato hoc somnium immissum fuisset, is illud apud se in mente retinuisset, ait Chry^ostomus. Immittitur ergo uxori, ut illa marito Pilato in tribunali, coram principibus et Judœis illud revelet et enuntiet, ul ipsi audiant Jesum esse innocentem. *Tertio,* quia videtur hæc uxor fuisse mulier honesta, misericors ct pia : unde eam per hoc somnium agnovisse Jesum esse Messiam, salvator* m mundi, in cumque credidisse esseque salvatam opinantur Orígenes, S. Chrysostomus, Anulo Thcophylactus ct alii. Audi S. Hilarium, can. uuu xxxiii, hic : a Species in ca Gentium plebis est, quæ jam fnlelis cum, cum quo conversabatur, incredulum populum ad Christi fidem advocat. Quia ipsa multum sit passa pro Christo, in eamdem gloriam futuræ spei illum invitat. » Sic etiam Ambrosius, lib. X *in Luc.,* xxm : «Monebat uxor, inquit, sed a quo mola? Lucebat in nocte gratia, divinitas eminebat, nec sic a sacrilega sententia temperavit. » Nec dissentit S. Augustinus relatus a D. Thoma in *Catena aurea,* dum docet utrumque conjugem, agente Deo, testimonium publice pro Christo tulisse : ille siquidem clamavit : u Nihil mali fecit ; » ipsa vero : « Nihil tibi ct justo illi; » quod, S. Hieronymo etiam teste, fidei gentilis populi prœsagium fuit. Idem S. Augustinus in serm. 121 *De Temp. ;* « In nativitate mundi, ait, uxor duxit virum ad mortem, » scilicet Eva Adamum ; « in passione Christi, uxor provocat ad salutem , p scilicet Claudia Pilatum.

Quocirca Lucius Dexter in *Chronico* 9 anno Christi 3-1, num. 2, sic habet : a Anno Christi 34, Christus, salvator mundi, reus apud Pilatum agitur; Claudia Procula, uxor Pilati, admonita per somnum, in Christum credit el salutem consequitur. « Simili modo inter alias mulieres , qua* de suis facultatibus praedicanti Jesu ministrabant, fuit Joanna, uxor Chusæ, procuratoris Herodis, qui Christum sprevit ct veste alba indutum illusit.

Favet Evangelium Nicodemi, quod, licet apocryphum , multa tamen vera probaque continet. In co enim sic legimus : « Cogitante vero Pilato quid ageret do Jesu, misit ad cum uxor ejus, nomino Procula, dicens : Nihil tibi el justo illi, mulla enim passa sum hodie in somnis proplrr eum. Respondentes Judæi, dixerunt Pilato : Numquid non diximus, quia maleficus est? ecce somnium immisit ad uxorem luam, p Denique Menologium Grœcorum Proculam, Pilati uxorem, catalogo Sanctorum ascribit. Litat hæc Vincenlius Bclvaeensis, lib. \ II *Spo uli Instor.,* cap. XLI. Proculam quoque uxorem Pilati nominat Nicephorus, lib. I, cap. XXX. Forsan Claudia hæc Procula, Uxoria Pilati uxor, est illa Claudia, cujus memiuil Paulus, Il *Tunoth.* iv : « Salutant tc Eubulus, et culi.

Pudens, et Unus, ct Claudia, n Conveniunt siquidem in ca nomen, et tempus, ct religio, ct locus ; nam in urbe hæc epistola scripta est, ubi uxorem Pilati, quando ipse in exilium Lugdunum actus est, verisimile est permansisse, cumque ob disparii«item cultus non fuisse comitatam.

Denique Pilatum quoque per uxorem ad fidem Christi fuisse conversum, innuit S. Augustinus, riutni serm. 3 De KpfpAon., his verbis : *a* Magi ab Oriente, an*ant*- pjja(us Occidente venerat. Inde illi orienti, noe est nascenti : ille autem occidenti, hoc est monenti, attestabantur Regi Judæorum, ut cum Abraham, Isaac et Jacob recumberent in regno cadorum, non ex eis propagati per carnem, sed eis inserti per fidem, n etc. Tertullianus, Apo/oj. cap. xxi : a Ea, inquit, omnia super Christo Pilatus et ipse jam pro sua conscientia Christianus, Cæsari tunc Tiberio nuntiavit, d etc.

Verum hæc valde ambigua sunt, symbolica, obscura cl incerta, ac discrepant ab iis quæ alii de infelici morte Pilati narrant. Josephus enim, lib. XVIILln/íf.'Cap.v, scribit Pilatum post aliquot annos a Vitellio, Syri® præside, Romam missum ad Cæsarem, ut coram eo ad crimina sibi a Judæis ríhtnsb objecta responderet. Quod cum facere non pos- m set, omni honore privatus, Viennam in Gallias missns relegatus, sua se transverberans manu, mullorum »* i 'm malorum compendium mortis celeritate quœsivit, ocnl'L ait Ado in *Chron.,* qui ejusdem Viennrc episcopus fuit, idque sumpsit ex Paulo Orosio, lib. VII, cap. v. Idem habent Eusebius, et Cassiodorus in *Chronico.* Sic et Baronius et alii passim.

Quod ergo S. Augustinus et Tertullianus Pilatum vocant Christianum, intelligc Christianum, id est Christi fautorem et defensorem, quia ejus innocentiam protexit, donec vicius nominatione et comminatione Caesaris cum condemnavit : quare in eum non credidit, sed potius eum ut pscudochristum morti addixit; quod ingens fuit scelus ct christicidium. Quocirca justo Dei judicio talione punitus est Pilatus, ut, sicut ipse Christum innocentem propter falsas Judæorum criminationes damnavit, sic vimssim et ipse propter falsas eorumdem Judæorum criminationes aCaio Cassare damnaretur ct pelleretur in exilium.

«0. 20. Principes autem sacerdotum et seniores *Mar.ir.* persuaserunt populis, ut peterent Barabbam, Jesum tero perderent. — Pilatus dedit populo spaGum deliberandi, utrum vellet dimitti Jesum, an Barabbam ; interim uxor misit ad Pilatum, qui ei diceret : « Nihil tibi cl justo illi. » In hoc temporis spatio principes per se ct suos asseclas ac ministros persuaserunt populis, ut poüus peterent Barabbam quam Jesum, quasi Jesus magis seditiosus esset ct noxius rcipublicæ ob affectatum Judææ regnum, quam Barabbas.

Vide hic quid faciat ira et livor, quamque falsa et perversa sint mundi judicia, qui Jesum salutis auctorem censet esse mortis auctorem , ideoque morte mulctandum ; Barabbam vero cædis auctorem censet esso Jesu meliorem, ideoque vita donandum. Nimirum Dei nutu hæc agebantur, ut Christus innocens pateretur, itaque nocentes et peccatores, quos representaba! Barabbas, a morte liberaret.

21. Despondens autem pr eses, ait illis : Quem Vrn.»i. VULTIS VORIS DE DUORUS DIMITTI? At ILLI DIXEhunt : Bararram. — « Respondens , n id est post datum Judæis sufficiens deliberandi spatium , rursum interrogans et responsum ab cis exigens.

Preclare Yen. Bcda, in *Marci* xv, 9 : « Hæret Ju- i›nc!›i¡› drcis, inquit, usque hodie sua petitio, quam tanto »' p» labore impetrarunt : quod enim data sibi optione l ,lur' pro Jesu latronem, pro Salvatore interfectorem , pro datore vitæ elegerunt ademptorem, merito salutem perdiderunt et vilain, cl latrociniis sese ac seditionibus in tantum subdiderunt, ut ct patriam regnumque suum, quod plus Christo amavere, perdiderint, ct hactenuseam quam vendidere sive corporis, sive animai libertatem, recipere non meminerint, n

Allegorico : hæc electio Barabba? ct repudium Christi, ait S. Hieronymus, adumbrabat Antichristum latronem, in fine mundi a Judæis eligendum, repudiato Christo. Et S. Ambrosius, in cap. xxii *Luca; :* a Barabbas, ait, patris filius latino dicitur. Illi ergo quibus dicilur : Vos cx patre diabolo estis, vero Dei Filio patris sui filium antiebristum prælaturi esse produntur. »

22. Dicit illis Pilatus : Quid igitur faciam v,r». n. de Jesu, qui dicitur Christus? dicunt omnes : Crucifigatur .— Pilatus, ait S. Chrysostomus, 21; « ponit rem in illorum potestate, ul elementiæ xt.ihx ipsorum totum attribuatur, ita obsequio illos captans ac mitigans, sed frustra. Jam enim principes in suo concilio decreverant urgere ut crucifigeretur, tum quia crux crat atrocissima et summi doloris ; tum quia crux erat ignominiosissima, utpote latronum, seditiosorum ct tyrannorum, regnum invadentium supplicium, ut hac ignominia omnem præteritam Christi famam cl gloriam obtererent el pessumdarent. ItaS. Chrysostomus : « Quare, inquit, tantopere hanc ejus mortem affectabant ? quia ignominiosa erat : veriti ergo ne ejus postea memoria servaretur, hanc probrosam mortem elegerunt, nescii, quod cum impeditur, magis apparet veritas. »

23. Air illis fr eses : Quid enim mali fecit ? Vm. «. At illi magis (Græce wtpwowj, id est vehementius, ait Euthymius) clamarant, dicentes : Crucifi- *Mnr.* gatur. — Iterum iterumque instante Pilato, Jesu- n. que innocentiam urgente, ut eum liberaret, validius clamando instant Judæi ut crucifigalur, «non deponentes, sed augentes iram, animositatem, blasphemiam, » ait Orígenes. Judæi hic contra Christum impleverunt illud Jeremiæ, cap. xn : « Facta est mihi hæredilas mea (scilicet Synagoga) quasi leo in sylva; dederunt contra me vocem suam. » Et illud Davidis de Christo, *Psal.* xxi : « Aperuerunt super me os suum, sicut leo rapiens

et rugiens.)» Et illud Isaiæ, y, 7 : « Expectavi ut faceret judicium ; ct cccc iniquitas; et justitiam, ct ecce clamor. » Ita S. Hieronymus.

Vus. 21. **24. ViDBNS AUTEM PiLATUS QUIA NIHIL PROFICERET, SED MAGIS TUMULTUS FIERET, ACCEPTA AQUA, LAYIT MANUS CORAM POPULO, DICENS : INNOCENS EGO SUM A SANGUINE JUSTI HUJUS : VOS VIDERITIS. —** a Lavit, n Græce áwtyar©, id est *abluit.* « Judaico, ait Orígenes, usus est more, volens eos de Christi innocentia non solum verbis, sed etiam ipso facto placare, n Lavit Pilatus manus, at non conscientiam suam. Porro, hæc lotio Pilati contigit pobterius, scilicet post flagellationem et coronationem Christi, ut patet cx Joanne. Est ergo hic hysterologia.

Innocens ego sum. — *q. d.* Ego invitus et coactus a vobis, o Judæi, Christum condemno : innocens ergo ego sum, vos vero nocentes et rei mortis ipsius. Sed stolide hoc dicit timidus, excors, leporinus et ignavus preses. Cur enim, o Pilate, populo iniquo non resistis? a Noli quærere fieri judex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitates,p ait Ecclesiasticus, vn, 6. Alias populum tumultuantem immissis militibus cum fustibus compescuisti, teste Josepho, lib. XVIII, cap. iv vel v; cur idem nunc non agis? Si Jesum ob furentem populum liberum dimittere nequis, saltem sententiam differ, procrastina, moras necte, dum furor ille subsidat.

Quocirca S. Chrysostomus, ct cx eo Titus Bostrenus, in *Lucæ* cap. xxiii, 22 : «Tametsi, ait, lavit manus seque innocentem esse dicebat, mollis tamen parumque virilis animi fuit illa permissio, ignavissimeque id admodum gessit : oportebat enim nullatenus illum eis tradere, quin potius eripere, sicut postea tribunus Paulum, » *Actor.* xxi, 33. Nervosius S. Augustinus, serm. 118 *De Temp. :* « Laverit licet manus Pilatus, tamen sua facta non diluit : quamvis abstergere se putaverit justi sanguinem de suis membris, eodem tamen sanguino mens ejus tenetur infecta; ipse enim occidit Christum, qui eum tradidit occidendum. Judex enim bonus el constans, ne sanguinem innocentis addiceret, nec invidiæ cedere debuit, nec timere. » Et S. Leo, serm. 8 *De Passione:* « Pilatus, ait, non evasit reatum, qui cooperatus seditiosis, reliquit judicium proprium, et in crimen transivit alienum, v

Ven. 25. 25. Et respondens universus populus, dixit: Sanguis ejus super nos et super filios nostros.— *q. d.* Culpa, æque ac vindicia sanguinis Jesu, a te, o Pilate, effundendi, quam tu vereris, Deo vindice a te transferatur in nos ct filios nostros, ut, si quæ hic sit culpa, illam nos cum posteris luamus : nullam enim agnoscimus, ac proinde nullam timemus vindiciam; quare illam in nos audacter accersimus. Ita illi cœci ct furentes, non tantum se, sed et filios suos Dei vindicte subjecerunt, quam proinde per 1600 annos usque in hodiernum diem gravem atroccmquc sentiunt, ul post excidium gentis et Hierosolymæ, sine urbe, sine templo, sine sacrificio, sine pontifice, sine principe, toto orbe vagentur omniumque genliurn principibus serviant. Quocirca in pœnam Christi crucifixi, Titus obsidens Jerusalem, cum Judæi ob famem turmalim egrederentur ut alimonia qurererent, ipse quotidie quingentos et plures crucifigi jussu, « ul tandem locus crucibus deesset, el corporibus cruces, » ait Josephus, lib. VI *Belli,* cap. xn. « Perseverai, aitS. Hieronymus, usque in presentem diem hæc imprecatio super Judíeos, el sanguis Domini non aufertur ab eis; » quia, ul prœdixit Daniel, cap. ix, 27, «usque ad consummationem el finem perseverabit desolatio. »

Nota : Hugo Cardinalis, scribens in *Psal.* lxxvii, 66, ad illa : a Percussit inimicos suos in riora, opprobrium sempiternum dedit illis; © cx quibusdam auctoribus refert, hoc opprobrium usque hodie Judæos sustinere, ut in vindictam Dominicœ passionis patiantur hæmorrhoides sive fluxum sanguinis, ideoque sint pallidi. Addit S. Vincentius, serm. *in dic Parasceves,* in signum illius imprecationis : « Sanguis ejus super nos, » quando masculi eorum nascuntur, habere manum dexteram plenam sanguine, capiti innixam. Id aliqui confirmant exemplo Zaram, qui natus est filo rubro alligato ad digitum. Addunt alii, solere pati ipso die Parasceves fluxum sanguinis, tolosque tunc pallescere. Nonnulli, quod in omni plenilunio idem patiantur, eaque de causa malo ut plurimum colore prediti sint. De his meminit Salmeron, recle admonens non videri solidis firmata testimoniis historiarum. Abulensis ait existimare se hoc esse falsum, quamvis viri alicujus auctoritatis hoc asserant : occasionem autem erroris esse, quod Hebræi sint magis obnoxii morbo hæmorrhoidum, qui est quando capita venarum ad os ani terminatarum intumescunt, ac replentur humore crasso sanguineo, qui existit cx indigestione carnium insulsarum et male digestibilium, quibus videlicet Hebræi pre cœteris vescuntur sæpius, ul Romæ bubalorum. Hæc Abulensis in lib. I Beg., cap. v, *Quæst.* XV et XVI, in fine, el ex eo Lorinus in *Psal.* lxxyii.

26. Tunc (cum Judæi noxam sanguinis Christi a Pilato in se recepissent) dimisit illis Barabbam : Jesum autem flagellatum tradidit eis, ut crucifigeretur. — « Flagellatum, » Grece xr, is¡ id e?l cum flagellasse!. Flagellationem Christi per compendium unico verbo, more suo, perstringit Matthæus. Fusius rei gesta» seriem enarrant Lucas et Joannes, ex quibus liquet Pilatum, cum videret quartam suam instantiam ad liberandum Jesum, per collationem ejus cum Barabba non successisse, quintam aeriorem addidisse, scilicet Christi flagellationem, ul ejus acerbitate odio Christi furentes Judæorum animos ad commiserationem flecteret, ut Jesu vitam condonarent. Dixit ergo Judæis : «Nullam causam mortis in-

ven. 26. XXttf I i3. x'ZoaJ!*<

venio in co : corripiam ergo illum, et dimittam,» ut habet Lucas, cap. xxm, 22. Moxque illum flagellari curavit.

Nota primo, flagellationem apud Romanos fuisse *vile* supplicium servorum, sicut liberorum erat *instigatio,* ut patet ff. De *Pomis,* log. *senorum. Idem* patet ex leg. *Porcia ct Sempronia.* Hinc Martyres ad ignominiam flagellabantur. Undo Paulus flagellatus, *Actor.* xvr, graviter expostulat dicens : aCæsos nos publice, indemnatos, homines Romanos miserunt in carcerem, » etc. Hinc et in Actis nonnullorum Martyrum legimus : « Martyr catomo cædatur, aut virgis flagelletur, » id est puerorum more tanquam fatuus puer (sicut a ludiinagistris infantes verberari solent) vapulet. Unde Prudentius, hymno in S. *Romanum :*

> Sublime, *inquit,* tollant, et manu pulsent nates,
> Mox ct remota veste virgis verberent.

Sic S. Thomas Episcopus nd ignominiam virgis cæsus fuit, teste Victore Uticensi, lib. *t.Wandal.,* et S. Afra, uti habent ejus acta quæ Velscrus edidit, cæsa fuit catomis, id est flagellis ad humeros (iu«t enim sunt humeri, sive scapili®), quod vulgo dicimus « dare ad scapulas, » Greco xar' tyw;; unde *catomus.* Sic Homerus, Iliade y, ait Tydidem equos verberasse xxtw|xoÍct», id est secundum humeros vel armos. Aut potius *catomari* idem est quod in humeros alterius levari, ut
c » aure moro puerorum in natibus vapulet; enim idem est quod in humeros tollo; et iwirw|i«3ic; dicitur, qui ex humeris fertur, vel ex humeris pendet. Ha Baronius in Notis ad *Martyrol.,* dic IS junii, idque probat ex Suida, Hippocrate et Joseph©. Sic de S. Vito puero, et de S. Eulalia puella 13 annorum, et de S. Barida aliisque legimus cos fuisse catomatos, id est more puerorum flagellatos.

ri3F*i- *Secundo,* cos qui damnati erant ad mortem,
, etiam liberos, quasi per damnationem jam viles
: uwr- servos effectos, flagellabant. Qua de causa lic-
11u tores consulibus et præsidibus Romanis præferebant fasces virgarum alligatas securi, ut ab iis damnatos virgis flagellarent, ct deinde eis caput securi amputarent.

Tertio, Christus fuit a Pilato flagellatus, non postquam ab eo fuit damnatus ad mortem, crucifixionis ct mortis causa, sedante, ut scilicet Pilatus flagellationis atrocitate leniret feroces Judæorum animos, el emendatum dimitteret. Hæc tamen flagellatio effecit, ne denuo Christus post condemnationem more Romano flagellaretur. Nam non bis, ut aliqui volunt, sed semel tantum flagellatum fuisse Christum patet, si quis conferat Matthæum et Marcum cum Joanne. Omnes enim dc una ct eadem Christi flagellatione loquuntur.

Qrut *Quarto,* S. Hieronymus, in *Epitaphio Paulas;* S. Pauhnus, epui. 34; Prudentius et alii veteres,
tellataft. quos citat noster Jacobus Grelscrus, lib. 1 *De Cruet,* testantur Christum, ut flagellaretur, astrictum fuisse columnæ (perperam ergo id ridet Calvinus) quam Beda vocat marmoream, quæ deindo Romam translata, in templo S. Práxedis visitur. Est ea humilis, altitudine trium palmorum, ne, si altior foret, flagellatores impedivisset, ul Christum utrimque, id est tam ante quam retro , tam in pectorequam in dorso, flagellare possent. Graphico modum quo Christus per brachia et manus astric- Uh «0-
tus fuit columna», et flagellatus, in imagine intuen- ‘
dum exhibet Jacobus Rosius, lib. I *De Cruce trium-* chmu.
phante, cap. xui, et Daniel Mallonius, *De Stigmat.* S. *Sindonis,* pag. GN. Audi S. Hieronymum hic :
a Traditus est Jesus militibus verberandus, et illud sacratissimum corpus, pectusque Dei capax flagella secuerunt. Hoc autem factum est, ut, quia scriptum crat : Multa flagella peccatorum, illo flagellato nos a verberibus liberaremur, dicente Scriptura ad virum justum : Flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo. »

Porro, Romana columna exigua est : unde nonnulli cum Pancirollo censent illam non esse integram, sed partem duntaxat, scilicet basin vel capitellum. Columna enim hæc videtur fuisse ingens, nam, ut ait S. Hieronymus in *Epitaphio S. Paula,* porticum ecclesi® sustinebat : a Ostendebatur illi, inquit, columna, ecclesi® porticum sustinens, infecta cruore Domini, ad quam vinctus dicitur et flagellatus. » Bosius tamen, lib. Da *Cruce,* vult columnam S. Práxedis non esse partem, sed integram: S. Hieronymum vero loqui de alia columna, ad quam prius flagellatus fuerit Christus, bis enim cum fuisse flagellatum indicat S. Chrysostomus. Aliam quoque fuisse asserit inscriptio columnæ S. Práxedis Romœ. Baronius hic tacet et dissimulat. Porro, S. Hieronymo consentit Prudentius in *Hymn.* Sic et columnæ ad quas alligati SS. Petrus el Paulus, flagellati fuere de morcante necem, altes sunt et altitudinem hominis æquant vel superant. Extant ill® Rom o apud Carmelitas in ecclesia S. Mari® Transpontina. Quare dicendum videtur, columnam hanc minorem in ecclesia S. Práxedis, partem vel appendicem esse majoris, quam nominant S. Hieronymus et Prudentius; aut certe unam earum esse illam, ad quam noctu, in domo Caiphæ, alligatus Christus, a famulis pontificum petulanter fuit illusus, atque alapis, colaphis, forte etiam virgis, bacillis, vel loris flagellatus; alleram vero esse illam, ad quam in pretorio Pilati per diem idem fuit flagellatus, uti multi contemplativi opinantur, teste Joanne Sevcrano, lib. *De Septem Homes basilicis,* in ecclesia S. Práxedis.

Quærcs, quam dira el atrox fuerit hæc Christi Hurí-
flagellatio? Respondeo id *primo,* æstimari posse ,‘t
ex eo quod Christus, ut jam dixi, astrictus fuerit auodtu.
humili column®, ut toto corpore super eam emi- Piimo.
nens omnino esset ad libitum flagellantium. Adde, vel solam virginei ct castissimi corporis Christi coram obscœnis scurris, illusoribus ct sannionibus hisce denudationem, ingentem ilU fuisso

afflictionem. Bis vero, voi, ut alii, ter nudatus fuit Christus; scilicet *primo,* ad flagellationem; *secundo,* ut aliqui dicunt, ad coronationem , idque cum maximo dolore ; vestis enim vulneribus flagellorum adhærens et quasi agglutinata, ab iis vi cum vulnerum renovatione abstrahi debuit ; *tertio,* ad crucifixionem.

Quocirca hac ('liristi nudati consideratione ct exemplo animati quadraginta Martyres ad gelidum stagnum damnati, alacres se vestibus nudarunt ct in stagnum insilierunt. Voces enim eorum hæ erant, ait S. Basilius, homil. *!)e* 40 *Martyribus :* a Quas Domino qui pro nobis est spoliatus, dignas gratias reddemus? Quid magnum servo, si ca quæ passus est Dominus subeat ? Nos causa fuimus, ut illi vestis detraheretur, longe magis quam militum audacia, qui eam diripuere ac sortiti sunt. Durum profecto frigus, sed dulcis paradisus; affligens glacies, sed delectabilis requies. Brevi tempore durantes sinus Abraham nos perpetuo fovebit. Incendatur frigore pes, ut cum angelis continuo saltet. Unam noctem cum rovo sempiterno commutabimus. Torpescat frigore inanus, ut facultatem habeat in Deum attollendi. n

t cumio. *Secundo,* ex eo quod Pilatus per hanc flagellationem omnibus criminibus Christo objectis, ct odio insatiabili Judæorum in Christum satisfacere, ac cos ad Christi commiserationem flectere voluerit, dicens : « Ecce homo, n *q. d.* Jam non habet speciem hominis, sed ovis vel bovis jugulati totoque corpore cruentati ct deformati.

Temo. *Tertio,* cx militum, ct quidem plurium petulantia, quæ tanta fuit, ut injussu Pilati, ipsi sua sponte ct protervia Christum spinis coronarent. Forte etiam Judroi cos pecunia corruperunt, ut acrius in Christum verberando srovirent. Beata Magdalena de Pazzi, Sanctimonialis Florentina , sanctitate ct revelationibus celebris, in extasi cognovit Christum a triginta paribus hominum, id est a sexaginta ministris fuisse flagellatum, cum alii aliis, novi recentesque succederent. Ita habet ejus Vita , parte VI, pag. t$32 : quæ si simpliciter ut sonant, accipiantur, mira ct horrenda sunt. Nonnulli tradunt Christo inflicta fuisse hac flagellatione quinque millia verberum : nam S. Brigiltro revelatum dicitur, Christo tota passione inflicta fuisse vulnera ÍW7S; vulnerum autem longe maxima pars illi inflicta fuit cx flagellatione. Naturaliter cx tot verberibus mori sropius debuisset Christus ; sed deitas carnem sustentabat, ut plura pati ct tandem crucifigi posset. Verum numerus hic incertus est, et a variis vario assignatur.

0n¿rta. *Quarto,* cx complexione Christi, quæ fuit optima, delicatissima ct acutissimi sensus tactusquc, nipote formata a Spiritu Sancto : quare Christus longe magis sensit verberum ictus quam nos sentiamus.

tìuiuio. *Quinto,* quia Prophetæ, æque ac Christus, flagellationem hanc velut gravem ct acrem prædixerunt, ut patet *Matth.xx,* 19; Jo6xvi,1a: «Concidit me, inquit, vulnere super vulnus, n *q. d.* Pingas plagis, vulnera vulneribus addiderunt, ut totum corpus concisum unum continuum videretur esse vulnus. *Psal.* txxn, 14 : « Et fui flagellatus tota die. » Et *Psal.* cxxvni, 3 : < Super dorsum meum fabricaverunt peccatores,* id est quasi fabri dorsum meum quasi incudem contuderunt. Hebr. est ITHFl *charescu,* quod verti potest, ora*rerunt aratores dorsum meum,* id est flagellis sulcos in dorso duxerunt, sicut aratro sulci ducuntur in agro. Unde Aquila ct Theodorelus vertunt : *Produxerunt,* sive in longum protraxerunt *sulcum suum.* Idem indicat illud Jacobi, *Genes,* x l ix , 11 : « Lavabit invino stolam suam, et in sanguine uvae pallium suum, » per stolam ct pallium carnem demonstrans et per vinum sanguinem, ait Tertullianus, lib. IV *Contra Mare.*

Sexto, quia Christus flagellis, id est funiculis, Sritx vel loris, more servorum erosus est. Addit Paulus a Palatio hic, penes quem sit fides, traditum a gravissimis auctoribus, Christum flagellatum fuisse *primo,* virgis spineis; *secundo,* chordis cum stimulis ferreis; *tertio,* catenis aduncis. Flagella enim olim multiplicia erant ; scilicet lora, sive corrigiae ex corio exsectro, flagra, fustes, virgro ex betula, ulmo, salice, quercu, vite; nervi, plumbatro el scorpiones, uti obtendit Antonius Gallonius De *Cruciatu Martyrum,* cap.iv. Porro, quid sint scorpiones, explicat S. Isidoras, Etym. lib. VI, cap. ult., inquiens : • Virgro sunt extremitates frondium arborumque : si levis, virga est; si autem nodosa, vel aculeata, scorpio rectissimo nomine vocatur, quia arcuato vulnere in corpus infligitur. »

Denique S. Brigilta tradit B. Virginem inter- Mrdiu fuisse flagellationi Christi, cujus dolor et moeror mirum in modum auxit dolorem Christi. Porro, cautis, modum ct atrocitatem flagellationis Christi ita ex Btuiiu revelatione B. Virginis describit S. Brigitla, lib. I I *fletei., cap.* x : « Deinde ductus ad columnam personaliter se vestibus exuit. Personaliter ad columnam manus applicuit, quas inimici sine misericordia ligaverunt. Alligatus autem nihil omnino operimenti habebat, sed sicut natus est, sic stabat ct patiebatur erubescentiam nuditatis suæ. Consurrexerunt autem inimici ejus, qui, fugientibus amicis suis, undique astabant et flagellabant corpus ejus ab omni macula et peccato mundum. Ad primum igitur ictum, ego quæ astabam propinquius cecidi quasi mortua, ct resumpto spiritu vidi corpus ejus verberatum el flagellatum usque ad costas, ita ut costro ejus viderentur. El quod amarius erat, cum retraherentur flagella, carnes ipsis flagellis sulcabantur. Cumque filius meus totus sanguinolentus, totus sic laceratas stabat, ut in eo non inveniretur sanitas , ncc quid flagellaretur, » etc. Et lib. IV, cap. l x x : « Deinde jubento lictore, seipsum

vestibus exuit, columnam sponte amplcctens, reste ligatur, et flagellis aculeatis, infixis aculeis cl retractis non evellendo, sed sulcando totum corpus ejus laceratur. Ad primum igitur ictum ego quasi corde percussa, sensibus abducor, ct post tempus evigilans, corpus ejus laceratum video; tuto enim corpore nudus erat cum flagellaretur.

faito a íf 0 í* Batió a priori fuit, quod Christus nostras vo- Jupíales, concupiscentias sceleraque omnia qu© plurima ct gravia erant, hac flagellatione luere et expiare voluerit : qua in re « non solum attendit, ait S. Thomas, III *part., Quest.* XLVI, art. G, ad G, quantam virtutem dolor ejus haberet ex divinitate unita, sed etiam quantum dolor ejus sufficeret, secundum humanam naturam ad tantam satisfactionem.» Insuper mereri voluit Martyribus omnibus robur ct vires ad flagellationes quaslibet fortiter tolerandas. Unde Isaias do eo, cap. lui, 5, ait: «Non est species ci, neque decor. » Et : « Vidimus eum, ct non erat aspectus, etc., virum dolorum et scientem infirmitatem, etc., el nos putavimus cum quasi leprosum, et percussum a Deo ct humiliatum. »

Jam vero in his omnibus Christus stupendam et divinam animi patientiam, fortitudinem et constantiam ostendit, ut nec gemitum ederet, ncc signum aliquod doloris daret, sed velut petra immobilis consisteret; imo omnia verbera omnesque dolores, quasi rex dolorum sibi subjiceret, iisque dominaretur, animoque celso imperaret. Unde Gentilis quidam scriptor id admiratus, exclamavit : a O virum infractum animo , qui nec precem ncc lacrymam fudit ! n Hinc S. Laurentius Justinianus, lib. *Dc Triumphali agone,* cap. xiv : « Tanquam gigas, inquit, imperterritus stetit, ct coronationis poenam immutata mente sustinuit.» Unde S. Cyprianus, lib. *Dc Buno patientia :* «Inter estera, inquit, admirabilia virtutum, quibus indicia divin© majestatis expressit, paternam quoque patientiam toleranti® tenore servavit. » Et Tertullianus, lib. *De Patientia,* cap. m : *a* Qui, inquit, in hominis figura proposuerat latere, nihil de impatientia hominis imitatus est. Hinc vel maxime , Pharisæi, Dominum agnoscere debuistis : patientiam hujusmodi nemo hominum perpetraret. » Et S. Ambrosius, serm. 17 in *Psal.* cxvni : « Christus, ait, calumniis appetitus silentium detulit triumphale.» Quare ex patientia hac plusquam humana ct divina, Judæi colligere debebant Christum esse hominem divinum, imo Deum, uti collegit Centurio dicens : « Vere Filius Dei erat iste. >

Faciebat id amor Dei et hominum. Amor enim superabat dolorem, et præ amore exiguus erat illi omnis dolor, llinc ct Christus in omnibus rebus et in omnibus membris et sensibus pati voluit. Nam, ut ait D. Thomas , III *part., Quæst.* U, „ xtAl, art. 5 in corpore : a Passus est Chrislus in Y' suisamicis,cum deserentibus; in fama, per blasphemias euntia eum prolatas; iu honore et gloria, per irrisiones ct contumelias ci illatas; in rebus, per hoc quod etiam vestibus spoliatus est; in anima, per tristitiam, tædium et timorem; in corpore, per vulnera et flagella. Tertio, potest considerari quantum ad corporis membra. Passus est enim Chrislus in capile pungentium spinarum coronam, in manibus ct pedibus fixionem clavorum, in facie alapas et sputa, ct in toto corpore flagella. Fuit etiam passus secundum omnem sensum corporeum ; secundum lactum quidem, flagellatus ct clavis confixus; secundum gustum, felle et aceto potatus; secundum olfactum, in loco fetido cadaverum mortuorum (qui dicitur Calvari©) appensus patibulo ; secundum auditum, lacessitus vocibus blasphemantium et irridentium ; secundum visum, videns matrem el discipulum quem diligebat, flentes. » Longe majores fuere in Christo dolores animi, præsertim compuncti ob peccata omnia singulorum hominum, item dolor dc multitudine damnandorum ; ad hæc compassio Martyrum et aliorum fidelium, qui dura erant passuri, uli dixi cap. xxvi, 38, ad hos omnes dolores subeundos Christum adegit amor immensus. Mensura enim doloris est amor, quia sine dolore non vivitur in amore. Unde illud do Christo patiente :

Cernis ut in toto corpore sculptus amor?

Tradidit eis ut crucifigeretur, — scilicet post flagellationem ct coronationem , quæ sequitur, uti dixi. Est ergo hic hyslerologia. Mulla enim hic per compendium perstringit Matlhæus, quæ fuse enarrat Joannes, cap. xix a vers. 1 usque ad vers. 1G.

Sente»- Porro, Pilatus atradidit» Judæis Jesum, quasi judex per sententiam eum condemnando ad mor- Chris- lem crucis. Sententia vero Pilati ex vetustis anna- tum. libus accepta, uti refert Adrichomius in *Descript. Jerusalem,* pag.1G3, fuit hæc : « Jesum Nazarenum subversorem gentis, contemptorem Cæsaris, ct falsum Messiam, ut majorum su© geniis testimonio probatum est, ducite ad communis supplicii locum, cl cum ludibrio regi© majestatis in medio duorum latronum cruci affigite. I, lictor, expedi cruces. » Ubi notaro « ut majorum su© gentis testimonio probatum est :»hoccnim su© damnationi Christi apud Cœsarem et Romanos quasi velum ignavi© suæ el injustitiæ obtendit Pilatus, quod scilicet pontifices testati essent Jesum esse pseudochristum, cumipscconlraiiumsciret. Perperam ergo dicit a probatum est: » ncc enim pontifices id probarunt, sed tantum asseruerunt, idque falso ct per calumniam.

Pilatus Quocirca Pilatus rationem su© gubernationis de more Cæsari Tiberio per litteras reddens, inter alia scribit se Jesum crucifixisse ob importunitalem Judæorum, cæleroqui cum fuisse virum sanctum el divinum. Audi Paulum Orosium, lib. MI *ilistor.,* cap. iv : « Pilatus ad Tiberium Imperatorem retulit de passione et resurrectione

Christi, consequentibusque virtutibus, qu® vel per ipsum palam factrc fuerant, vel per discipulos ipsius iu norninc ejus fiebant, et de co quod ccrtatim crescente plurimorum fide Deus crederetur. » Audi ct Eusebiuin in *Chronico,* anno Cluisti 38 : «Pilato de Christianorum dogmate ad Tiberium referente, Tiberius retulitad senatum ut inter cætcra sacra reciperetur. Verum cum ex consulto patrum Christianos eliminari urbe placuisset, Tiberius per edictum accusatoribus Christianorum comminatus est mortem.» Ita Tertullianus scrib't in Apo/ogc/., cap. v el xxi; Eusebius etiam, lib. II *Ilistor.,* cap. n; Nicephorus, lib. II, cap. vm; Orosius, lib. VII, cap. iv; Gregorius Turonensis, lib. I *Hist.,* cap. xxiv; Regino ct Hennannus Contractus in *Chronicis,* ct Chronicorum compilator in suo, Ado Viennensis ct alii.

Igitur cx ipsius judicis Pilati testificatione condemnatus fuit ab eo in hoc suo iniquissimo judicio Christus Deus noster, in quo palam accusabat invidia, testificabatur odium , crimen erat innocentia, corrumpebat timor,condemnabat ambitio, plectebat crudelitas.

Ven. ZI. **Mir. XV, 16.** 47. Tunc milites prjbsidis suscipientes Jesum in prætorium (Marcus, « in atrium pretori!»), congregaverunt **AI) EUM UNIVERSAM COHORTEM.** — « Tunc » refer non ad rfc « tradidit ut crucifigeretur, » nam ante damnationem ct traditionem hæc Christi contigere, ut dixi ; sed ad iò «flagellatum , n Græcc , id est *cum ¡lagelias-set; q. d.* Milites flagellantes Jesum, mox simul eum spinis coronarunt.

Congregaverunt, — ut eum quasi fictum pictumque regem Judæorum per ludibrium regiis insignibus ornarent ct salutarent. Est enim militum genus crudele, voluptatem capiens ex contumeliis, ait Chrysostomus.

Cohors Cohortem. — Cohors erat decima pars legionis, continens milites 1250, vel, ut alii, 500 duntaxat. Vide dicta cap.xxvi, 53. Cohors hæc erat Pretoria, quæ scilicet prætorcm Pilatum stipabat et contra furorem populi et hostium insidias muniebat. Quare cohors hæc erat in arce Antonia, qu® media erat inter prætorium et templum, ut, si alterutro in loco tumultus oriretur, illico accurreret cumque compesceret.

Vers. 58. **28.** Et **EXUENTES EUM, CHLAMYDEM COCCINEAM CIRCUMDEDERUNT EI : — «LUSUIH SÍbI JüSUIU fd-** cientes, » ait Orígenes.

Exuentes. — Grece ¿xíúaxvri;, id est cum exuissent : quod referri potest tam ad Christi flagellationem, quam ad coronationem, *q. d.* Cum exuissent Jesum flagellaturi, mox peracta flagellatione chlamydem coccineam circumdederunt ei. Incertum ergo hic est, an Christus post flagellationem resumpserit vestimenta, quibus deinde rursum fuerit spoliatus, ut chlamys coccinea ei injiceretur; an vero post flagellationem ipsi adhuc nudo statini chlamydem hanc imposuerint. Hinc consequenter incertum est, an Christus ter, an bis duntaxat, fuerit spoliatus vestibus, ut dixi.

Symbolice S.Hieronymus : «In chlamyde eoo cinea , inquit, Dominus opera Gentium cruenta sustentat. » Et S. Athanasius : « Gestabat, inquit, in coccinea chlamyde speciem sanguinis, quo terra per diabolum funestata et multis cruoris undis imbuta fuerat, n Et Orígenes : «Suscipiens, ait, Dominus coccineam chlamydem , in se sanguinem mundi suscepit, » hoc est, peccata, quæ sanguinea ct rubra sunt sicut coccinum : etenim Dens « posuit in eo iniquitatem omnium nostrum. »

Anagogice S.Gregorius : «Quid enim purpura, nisi cruor et tolerantia passionum, amore regni exhibita, n Et rursus : « Rex noster ascensum purpureum fecit in ferculo , quia ad regnum quod intus aspicitur, per tribulationem sanguinis pervenitur. »

Chlamydem coccineam. — Dices : Marcus et Joannes vocant eam purpuram. Respondet S. Ambrosius, in cap. XXIII *Luca,* fuisse has vestes diversas, ac utraque vestitum fuisse Christum. Melius C S. Athanasius, serm. *De Cruce et Pass.;* S. Augustinus, Euthymius, Toletus, Barradius, Greteeras, lib. I *De Cruce,* ct alii censent fuisse eamdem, quia color coccineus simillimus est purpureo, unde subinde purpureus vocatur, uti docet Lazarus Baifius *Dc Ile vestiaria;* aut vestis hæc erat < dibapha, » id est bis tincta, scilicet semel purpura, id est murice, et iterum cocco infecta : hinc et purpura ct *coccinea* appcUari poterat, hæc enim sic bis tincta acrius coloratur; quam Lentulus Spinter in additate primus induisse fertur, ait Alexander ab Alexandro, lib. V *Genial.,* cap. xvni. Ita noster Salazar in cap. xxi *Proverb.,* vers. 22, num. 119. Erat hæc vestis regum, qualem hic ironice et per ludibrium creant Christum, quasi illum subsannantes et illudentes; *q. d.* En tu dixisti tc regem Judæorum, accipc ergo palliastrum hocque paludamentum regium. Olim enim tale paludamentum fuit chlamys ex purpura : chlamys autem erat vestis strictior et brevior pallio, quam milites super arma induebant. Videtur autem hæc chlamys fuisse vilis et detrita militis alicujus Romani, quæ, quia purpurea, signum erat et habitus Imperatoris. Chlamyda primus usus est Numa Pompilius, qui Romulo in regno Rom® successit, teste Suida, verbo *Chlamys* ; et apud Macedones nulla vestis chlamyde fuit regalior, ait Plutarchus in *Vita Eumenis.* Hinc Claudianus, lib. II *De Rapt. Proserpina,* loquens do morte, ait :

ChUmy.

Sub liu purpurei venient vestigia reget.

Et Cassiodorus, lib. li *Variar.,* epist. xu : «Purpure, ait, color regnantem discernit, dum eouspicuum facit, no de aspectu principis possit errari. » Et Trebellius Pollio, in *Saturnino,* vige-

Pnrjm-
n n ‘ul
c íh Iiu

simo primo *tyranno*, purpuram vocat, «imperatorium peplum. » Et Silius de Scipione :

At coatn arJeoü radiabat Scipio cocco.

Hinc symbolice S. Cyrillus; lib. XII *in Joan,* xv: «Per purpuream vestem, ait, regnum totius mundi, quod per fidem Christus accepturus crat, significatum fuisse volunt. » Idem censent Orígenes, S. Ambrosius, Augustinus, Theophylactus, Euthymius et cælcri hic. Hoc autem regnum sibi Christus pugnando el sanguinem fundendo comparavit. Nani olim Afri aliique milites in prælio russatas vestes gestabant. Causam dat Alexander ab Alexandro, lib. I, cap. x : « Ut eo, inquit, argumento vulnera et sanguis effusus haud innotescerent, confidentiusque et sine pavore dimicarent. Id quod etiam apud Persas in usu fuit; namque Artaxerxes ducturus contra Cyrum milites ornavit rubro sagulo ; Agesilaus quoque ita copias instruxit armis, ut omnia ærea punicea viderentur, p De Chaldæis etiam habes apud *Nahum* n, 3: «Clypeus fortium ejus ignitus, viri exercitus in coccineis. »

' r>. !?. **29. Et PLECTENTES CORONAM DE SPINIS, POSUERINT AAtr. v, SI {>ER CAPUT EJUS, ET ARUNDINEM IN DEXTERA EJUS.**

|¿/< Et genu flexo ante eum, illudebant ei, dicen-
t J. tes : Ave, rex judæorum. — Christus quasi fictus
nj(!j' ^rex Judæorum, ad ludibrium et ad tormentum
tixpiLw. coronatus fuit spinis, ex militum petulantia, Pilato non jubente, sed permittente, ut facilius Christum omnino deformatum Judæorum commiserationi objiciens, a morte Uberaret. Spinas has fuisse ex junco marino, cujus acumina sunt quasi spinæ longissimæ et acutissimæ, censent Tolelus, Pererius ct alii, licet id neget Baronins.
Oro- Ex rhamno vero illas fuisse contendit Bellonius,
cx co GretseruSj lib. I *De Cruce,* cap. x ii. Torte in ea spinæ junci spinis rhamni intertexte fuere. Vidi duas spine® hujus Christi coron© spinas Horn©, quas S. Helena ex Jerusalem Hornam in basilicam S. Crucis transtulit : sunt ill© long© ct acute instar crassarum acicularum. S. Brigida, lib. l lleve/., cap. x, scribit sibi revelatum hanc coronam spineam rursum Christo in cruce fuisse impositam, eamque pertigisse ad mediam frontem, ac tantum sanguinis ex punctura spinarum harum effluxisse, ut oculos et aures Christi impleret, nec potuerit matrem intueri, nisi prius compressis ciliis sanguinem ex oculis exprimeret. Sic pariter cum corona spinea fuisse Christum crucifixum, indicant omnes ejus pietur©, idemque diserte docent Orígenes et Tertullianus, lib. *Contra Judaos,* cap. xni, et innuit Matthæus hoc cap.
CfiK- Atrox fuit hæc Christi ignominia, qua ipsi
rcp* ^cto corona spinea illudunt, ©que ac
b ingens cruciatus, tum quia spin© erant acutis-
-sr' sim©, tum quia infix© capiti el cerebro in quo est omnium nervorum, musculorum, sensuum ac sensationum fons el origo : ibi ergo viget sensus, tactus, ac intime sentit dolores et puncturas, etiam levissimas et minimas. Ex cerebro enim oriuntur septan© nervorum id est conjugia sive paria, quæ per totum corpus distribuuntur, ut sentire et movere se possit, uti ex Galeno docet Andreas Vesalius, anatomicorum princeps, lib. IV *De Humani Corporis fabrica,* cap. i et seq., ubi et docet instrumentum tactus esse nervos ; quare cerebrum esse sensus et motus arbitrarii principium, rationis sedem, membrorum viscerumque regem, ideoque in altissima corporis arce locatum. Vide eumdern, lib. VII, cap. tv.

Sed audi coronationis Christi acerbitatem paucis describentem ex revelatione B. Virginis S. Brigidam, lib. I *Revel.,* cap. x : « Quo facto, ait, aptaverunt coronam de spinis capiti ejus, qu© tam vehementer reverendum caput filii mei pupugit, ut cx sanguine fluente replerentur oculi ejus, obstruerentur aures, et barba lota decurrente sanguine deturparetur.)) Et lib. IV, cap. l x x : «El tunc corona spinea capiti ejus arctissime imposita fuit, quæ ad medium frontis descendebat, plurimis rivis sanguinis ex aculeis infixis decurrentibus per faciem ejus, et crines et oculos et barbam replentibus, ut quasi mihi nihil nisi sanguis totum videretur; nec ipse me astantem cruci videre potuit, nisi sanguine expresso per ciliorum compressionem. »

Causa hujus coronæ spine© litteralis fuit, ul Cnr milites Christum quasi falsum regem Judæorum c',rl5t,,i illuderent el cruciarent. Itec enim corona Christi tempora lancinavit et fœdavit, ait Tertullianus, Cannbu lib. IV *Contra Marc.;* et, ut ait S. Bernardus, tract. *De Passione Dopi.,* «mille puncturis speciosum ejus caput divulneravit. » Moralem et mys- Morali*, ticam dat Orígenes : « In hac, ait, spinea corona suscipit Dominus spinas peccatorum nostrorum, intextas in capite suo. d « Peccatorum est enim, ait S. Hilarius, aculeus in spinis, ex quibus Christo victori© corona contexitur. » Sed audi Tertullianum, lib. *De Corona militis,* sub finem : «Christus Jesus quale, oro te, sertum pro utroque sexu subiit? ex spinis, opinor, et tribulis in figuram delictorum, qu© nobis protulit Ierra carnis: abstulit autem virtus crucis, omnes aculeos mortis in Dominici capitis tolerantia obtundens. Certe præter figuram, contumelia in promptu est, et turpitudo, et dedecoratio, et his implexa sævitia, qu© tunc Domini tempora cl foedaverunt ct lancinaverunt. » Itec ille ; in capite enim viget tactus reliquiquo sensus. Unde Varro ; «Caput, ait, dicitur quod ab co nervi initium capiant, r per quos in lotum corpus omnes vite sensus ct motus distribuuntur, spin© ergo pungentes caput Christi, acri dolore eum cruciarunt.

Tropologice : Spin© h© nos docent carnem pungere cl domare jejuniis, ciliciis, disciplinis : « Non enim dccct sub capite spinis coronato membra esse delicata, » ait S. Bernardus. Hinc

Tertullianus, libro jam citato, cap. xiv, docet Christianos olim ob reverentiam coronæ spine® Christi, coronis cx floribus contextis, quibus Gentiles utebantur, abstinuisse. S. Catharinæ ^cncns* Christus obtulit duas coronas, unam spineam, alteram gemmeam, dans ei optionem eligendi utram mallet, sed hac lege, ut, si unam eligeret in hac vita, alteram ejus vice reciperet in futura. Mox illa arripiens spineam dc manu Christi coronam, capiti suo infixit adeo valido, ut pcrplures dies capitis dolores senserit, ideoque jam pro spinea gemmeam in cœlis recepit,

Coro- J* hu?Ic- gits.Catbiriui *

s Agapityr.IIUr" S. Agapitus martyr, cum 15 tantum esset annorum, etcapitiejusprunæardentes imponerentur, memor spine® coronæ Christi, exultans aiebat : « Parum est in terra caput aduri, coronandum in coelo. Quam decore corona gloriæ ornabit caput afflictum pro Christo ! p Idem cogita, quisquis capitis dolores, angores, gravedines, molestias, tentationes, tribulationes pateris, cogita Christum unam e spinis coronæ spine® suæ tibi communicare.

Anagogice : S. Ambrosius, in cap. xxii *Lucæ :* «Corona, ait, do spinis quæ capiti Christi imponitur, ostendit, quod de peccatoribus mundi tanquam de sæculi spinis, triumphalis Deo gloria quœreretur. *n*

Symbol. Symbolice : S. Bernardus, *De Passione Domini,* cap. xix: « Licet, inquit, in irrisione coronent, tamen ignorantes ct irridentes coronatum regem fatentur. Ergo rex eorum, vel ab ipsis nescientibus demonstratur. » Et S. Augustinus, tract. 116 *in Joan.:* «Sic, inquit, regnum, quod do hoc mundo non erat, superbumquo mundum non atrocitate pugnandi, sed patiendi humilitate vincebat, porlans spineam coronam et purpureum vestimentum, non clarus imperio, sed plenus opprobrio, *n* Rursum : « Purpureus color, ait Elias Cretensis (ad orationem 3 Nariamcni *in Julianum),* veros Imperatores admonet, ut promptis animis sanguinem suum pro subditorum salute fundant, v uti fudit Christus. Hinc Cardinalibus, data est a Pontifice purpura, ut illos moneat pro Christo ct Ecclesia sanguinem fundere, cum opus est, ut alibi dixi. Quocirca S. Germanus, Patriarcha Constantinopolitonus, orat, *in sepult. Christi* : «Purpura illa, ait, el corona cx spinis plexa ante crucem, confirmabat victoriam dicentis : Confidite, ego vici mundum mundique principem (I). »

Preclare S. Athanasius, serm. *De Cruce ct Passione :* «Cum exueretur, inquit, Dominus, et indueretur purpura, eo ipso invisibiliter trophæum do diabolo erigebatur. Miraculum novum et incredibile, cl inagnœ sine dubio victori® insigno: quem per ludibrium subsannationemque pulsabant, ei triumphalia addiderunt ornamenta, coccineam chlamydem ct coronam spincanf. Ea de causa hoc genere vestimenti indutus ad mortem processit, ut ostenderet victoriam dc morte non temero, sed pro nostra salute partam esse. » Ibidem S. Athanasius docet Christum spinis coronatum, ut nobis lignum vitæ restitueret, ac ut nostras spinas, id est sollicitudines in sc suscipiens curaret.

Hac do causa Godefridus Bullonius, capta a ChriUianis Hierosolyma, cum ipse primus ejus *rex* Christianus crearetur, noluit coronari corona regia, dicens : « Non decere regem Christianum, corona aurea insigniri in illa urbe in qua Christus gestasset spineam, » uti Wilhelmus Tyrius et alii referunt.

Denique hanc spineam Christi coronam, velut humilitatis mundique contemptus insigne, repræsentant sacerdotes el monachi tonsura sua, quam instar coronæ gestant in capile. Ita Beila, lib. V *Jlistor. Angl.,* cap. xxii, et Germanus, Patriarcha Constantinopolitanus, in *Theoria rerum ecclesiasticarum.* Chruü*

Anagogice : Tertullianus, De *Corona mil.,* cap. xnr : Indue spincam Christi coronam, «ut et illam, inquit, Christi coronam æmuleris, quæ postea ei obvenit, quia et favos post fella gustavit, nec ante rex gloriæ a coelestibus salutatus est, quam Hex Judæorum proscriptus in crucem, minoratus a Patre modicum quid citra angelos, et ita gloria cl honore coronatus.» Et S. Hieronymus : «Spinis, ait, coronatus est Christus, ut nobis regni diadema compararet. • **Mt-**

Et ARUXDI5EM IX DEXTERA EJUS, — Ut arundo esset quasi sceptrum Christi Regis Judæorum, sed arundineum, id est fragile, inane, vile et ridiculum. Qualis fuerit hæc arundo, describit Lævinus Lemnius, *De Herbis Biblias,* cap. xxvn : « Arundinis, ait, plures sunt differenti® : una species est lævore perpolita, enodis nullisquc distincta geniculis aut internodiis, quæ tipha palustris vocatur, qualis Christo pro sceptro regali in manum tradita in affectati regni ludibrium. Est huic stirpi sceptri regalis aut imperatorii forma, cujus cacumen duarum fere palmarum altitudine ct crassitudine pollicari, densa compactaque lanugine stipatur, quam si manu aut digitis demulceas, holosericum aut villosam quamdam congeriem contrectare te credas; quæ tamen post dies aliquot dissolvitur in pappos, atque in diffusam lanuginem evanescit. » Rursum Tertullianus, lib. *De Corona militis,* cap. xiv: « Abstulit, ait, virtus Christi omnes aculeos mortis, in Dominici capitis tolerantia obtundens.»

Symbolice : S. Hieronymus et S. Athanasius, serm. *Dc Cruce:* Arundo, inquiunt, fugat recalque serpentes, sic Christus venenatas concupiscentias. audis.Hieronymum: < Quomodo Caiphas dixit oportere unum hominem mori pro omnibus, nesciens quid diceret; sic et isti quocumque Symbol,

ci) Symbolice, cum spinea corona Christus in se assumpsit maledictionem terris impositam ; sunt enim apma et *tribuli* fructus maledictionis quam Deus post Adami peccatum in humanum genus intorsit, *Genet,* m, 18.

fcccrjint, licet alfa mente fecerint, tamen nobis qui credimus, sacramenta tribuerunt. In chlamyde coccinea, opera Gentium cruenta sustentat; in corona spinea, maledictum solvit antiquum ; in calamo, venenata occidit animalia, sive calamum tenebat in manu, ut sacrilegium scriberet Judæorum. » Porro S. Ambrosius, in cap. xxii *birre:* « Arundo, ait, comprehenditur manu Christi, ut humana fragilitas jam non sicut arundo moveatur a vento, sed operibus Christi corroborata firmetur; vel, secundum Marcum, caput ejus perculit, ut solidata divinitatis attactu nostra conditio nutare non possit. »

Denique arundinem hanc cum columna, et spinea corona ac spongia, qua Christus aceto potatus fuit, magna diligentia a Christianis fuisse asservatam tradit Beda, *De Locis sanctis,* cap. xx, et Gregorius Turonensis, *De Gloria Martyr.,* cap. mi.

Et GESÙ FLEXO ANTE ECM, ILLUDEBANT EI, DICENTES : Ave (Græce /.aîpt, id est gaude, salve; libin, Syrus, *pax tibi),* Rex Judæorum. — Nota hic ih Christum per ludibrium a militibus quasi inauguran regem, cum omnibus regum insignibus. Nam *primo,* totam cohortem, quasi totum exercitum eum stipantem cingentemque adducunt ; *secundo,* thronus fuit lapis aut scamnum, idque in modum tribunalis altum, ut docet Clemens Alexandrinus, lib. II *Pccdag.,* cap. vin, et alii; *tertio,* corona regalis fuit spinea; *quarto,* paludamentum fuit chlamys coccinea; *quinto,* sceptrum fuit arundo; *sexto,* faustæ acclamationes et reverentia populi fuere militum genuflexiones ct salutationes ludicræ, item sputa, alapæ, verbera : quæ omnia Christus divina humilitate et patientia sustinuit, ideoque meruit aut in nomine Jesu omne genu flectatur, coelestium, terrestrium et infernorum, et omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jesus in gloria est Dei Patiis, *Philip,* n, 9.

Tropologice : Christus voluit hic : *primo,* exhibere nobis ideam vanitatis, æque ac afflictionis regnorum et honorum mundi, omniumque regum el principum ; secundo, hæc ludibria vertere in arma victoriæ suæ, ac præsertim humilitate sua vincere superbissimum Luciferum; *tertio,* docere regnum mundi situm esse in honoribus, pompis, deliciis; suum vero consistere in contemptu honorum , voluptatum et sui ipsius. Plura vide apud S. Athanasium, serm. *De Cruce ct Pass.;* Theophylactum el Janseniuin hic, ct Tertullianum, *Dc Corona militis,* cap. xiv.

Agrij Denique justa Dei vindicia facium est, ut paulo suhí'í prorsus illusione qua Christus per nu' ludibrium Rex Judæorum coronatus est, Agrippa, rex Judæorum, licet absens, Alexandri® per comoedum, qui ejus personam sustinebat, illuderetur. Rem gestam multis enarrat Philo in Flaccum, quæ ego in pauca contraham : a Flaccus, ait, Ægypli presses, Alexandrinam multitudinem conviciis pa«sus est regi maledicere. Erat insanus quidam, nomino Karrabas, puerorum ct adolescentmn ludibrium. Hunc miserum propulsum ad gymnasium, in superiori loco statuunt, ut spectari posset ab omnibus, moxque capiti diadema imposuerunt papyraceum, pro paludamento corpori stoream induunt, pro sceptro frustum arundinis humo sublatum quidam ei dedit in manum. Sic ornatum regiis insignibus, et in regem transformatum, more histrionico adolescentes perticas in humeris gestantes stipabant pro satellitio; tum alii salutatum accedebant,» etc. : Ecce Karrabas, hic sustinens personam Agrippæ, repræsentat Barabbam, quem Judæi prætulerunt Christo.

30. Er EXPUBNTES IN EUM, ACCEPERUNT ARUNDI-Veri. 30. nem, et percutiebant caput ejus, — tanquam *Marvt'* stulti, ait S. Thomas, qui stulte ad regnum Judææ aspirasse!; simul coronam spineam altius firmiusque capiti ejus infigebant : quæ omnia summ® erant contumelie, et atrocissimi doloris, non tam ab hominibus, quam a dæmonibus inventa el suggesta, ait Orígenes, a Non unum membrum, inquit Chrysostoinus, sed universum corpus atroces has injurias patiebatur. Caput afflictum corona; calamo, pugni; facies, sputis ; maxillae, alapis; reliquum corpus, flagellis, nudilate, amictu chlamydis, adoratione simulata; manus, calamo, quem pro sceptro tenere dederunt ; os quoque ipsum et lingua, aceti polione ac fellis. »

Hic subnectenda sunt et ordine historico intexenda, quæ, tacente Mallheo, supplet Jjannes, cap. XIX, a vers. 1 ad vers. 16, scilicet Christum sic flagellatum, spinis coronatum et chlamydatum, a Pilato fuisse productum ostensumque Judæis, dicendo : a Ecce homo, » ut cos ad misericordiam flecteret; Judæos vero magis in cum efferatos obstinate exclamasse : a Crucifige, crucifigo eum, » quia Filium Dei se fecit. Id audiens Pilatus, timensque ne Jesus Jovis, Herculis, aut alterius dei esset Clins, qui ejus necem ulcisceretur, seorsim rogavit Jesum : a Unde cs tu? » Jesu tacente; Pilatus subjecit sc habere potestatem necandi ipsum. Christus respondit : a Non haberes potestatem adversum me, nisi tibi data esset desuper. » a Potestatem, » id est facultatem, permissionem ct vires occidendi me : Pilato enim erat a Deo data potestas, id est auctoritas et jurisdictio in cæteros Judæos; in Christum vero dunlaxat permissa erat a Deo. Christus cnim ut homo, cum Dei esset Filius, liber erat nullique potestati humanæ subjectus, imo omnium rex ct dominus, uti dixi vers. 11. Unde Pilatus hic judi- Trit cando ct damnando Christum, peccavit contra 1,1v justitiam tripliciter : *primo,* usurpatione potestatis et jurisdictionis in Christum, nipote quam nullam habebat; *secundo,* pervertendo ordinem judiciorum, quia tumultui Judæorum cessit, nec Christum ob crimen,sed ob tumultum damnavit; *tertio,* pervertendo justitiam , quia Christum innocentem damnavit, ne haberetur inimicus Cæ-

saris, ut subdit Joannes. Hisco ex Joanne ordino intertextis usque ad Christi condemnationem factam a Pilato, jam proxime subnectenda sunt quæ hic subjicit Matthæus, dicens :

V<r<. 31. *Mar* xv, XMii 16. 31. Et POSTQUAM ILLUSERUNT Et, EXUERUNT EUM em.AMVDE, ET INDUERUNT EUM VESTIMENTIS SUIS, ET AUXERUNT EUM UT CRUCIFIGERENT. — « Ubi milites, ait Victor Antiochenus *in Matri* xv, ad satietatem usque Christum redemptorem nostrum ludibrio habuerunt, abduxerunt cum ut crucifigerent. »

Exuerunt eum chlamyde. — Relicta illi a corona spinea semel imposita, et nunquam detracta,» ait Orígenes. « Exuitur, ait S. Atiianasius, serm. *De Cruce,* a carnificibus, quas nos in Adam indueramus pelliceas tunicas, ut pro liis possimus induere Christum, n

Induerunt eum vestimentis suis , — tum ut illa sibi vindicarent crucifixores, tum ut ex illis Jesus agnosceretur a populo, et subsannaretur ad majorem ejus infamiam.

Et duxerunt eum ut crucifigerent ,— prœeunte, ut videtur, tubicine, qui tubam inflans, ad supplicium hoc spectandum populum convocabat. Hoc enim fuisse moris apud Romanos docet Gretserus, lib. 1 *De Cruce,* cap. xvi.

Quam iribus fatigatus Christus :t!'' suæ.

Fatigatus erat Christus, crebris longisque itinc^)us hQC nocte hoc mane peractis; nam a cœnaculo iverat in montem Oliveti, distantem gressibus sive passibus minoribus 1500 (minor passus continet duos pedes cum dimidio, major vero sive geometricus, est duplus, conlinetque quinque pedes : mille passus majores faciunt milliare Italicum, mille vero minores faciunt dimidium milliare Hai.). Inde eodem fere spatio reducius est ad domum Annæ, inde ad domum Caiph® distantem gressibus 330, inde ad domum Pilati distantem mille passibus, inde ad domum Herodis distantem passibus 350, inde reductus ad Pilatum, a Pilato denique ad montem Calvari® per gressus sive passus minores 1321. Vide Adrichomium in *Descriptione Jerusalem,* num. 118, graphice ex Geographis describentem viam crucis Christi variasque in ca Christi stationes, occursus et casus.

Ven. 3î. 6. *Mar,* Simon (32. Exeuntes autem (sive domum Pilati, ut vult S. Hieronymus, Adrichomius ct Geographi vi® crucis; sive urbem Jerusalem, ut vult Franciscus Lucas et alii) invenerunt hominem Cyrenæum, nomine Simonem : hunc angariaverunt, ut tolleret crucem ejus. — « Cyrcnæuin,» oriundum cx Cyrene, sive ea quæ est in Lybia,aqua quasi niclropoli lota regio Cyrenaica dicitur, quam ad fidem Christi convertit S. Marcus, ul vult Orígenes, Franciscus Lucas ct Gagncius, in cap. n *Act.;* sive cx ea quæ est in Syria, ul vult Maldonatus; sive ca quro est in Cypro, quæ a Cyro ædificala dicta est Cyrene, ul volunt alii. Inde ergo commigravit in Judæam. Quare Simon hic origine fuit Gentilis, uti censent S. Hilarius, Ambrosius, Reda, S. Leo, serm. 8 *De Pass., ct* alii; licet Maldonatus et Franciscus Lucas putent fuisse Judicum, forte quod in Judæam veniens factus sit proselytus, et in Judæorum religionem transierit, idque ad mysterium, ul significaretur non Judæos incredulos , sed Gentes in Christum credentes, fidem ct crucem Christi amplexuras, ac per illas Judæos quoque in fine mundi idem facturos (1).

Simonem. — Traditio est, ait Pererius, Simonem hunc postea ad fidem Christi cum filiis esse conversum. I nde Marcus addit eum fuisse patrem Ow*. 'a-*'' *** Alexandri et Rufi, qui eo tempore, quo hæc Marcus scribebat, videntur fuisse Christianis noli c! celebres discipuli Christi : nam Rufus hic primo Rn' ‹'.i Thebarum, deinde Derlosæ (Torto*®) in Hispan, i h 4 fuit episcopus, ac proinde Ecclesia ejus festoni '°, M * celebrat 12 novembris. Do eodem sic scribit S. Polycarpus ad Philippenses : «Rogo omnes ros insistere verbo justitiæ el patienti®, quam oculate vidistis non solum in beatissimis illis, Ignatio scilicet, Zosimo et Rufo, sed ‹1 in aliis qui ex vobis sunt, et in Paulo ctin cæteris Apostolis.p Alexander vero, frater Rufi, et alter filius Simonis, Et Alt- martyr ponitur in *MartyroL* ab Adone ct Beda 1 •• die I i martii. Unde L. Dexter, in *Chronico,* ad annum Christi i 12, num. 10, sic habet : « Carthagine Spartaria (civitas est Hispaniae) S. Alexander, frater Rufi , primi Dertosanorum episcopi in Hispania Tarraconensi, filius Simonis Cyrenensis, qui post Christum ejus crucem bajulavit, patitur cum Candido et Zosimo et sociis martyrium. In religione sequitur Simon filios, ncc fraudatur debita mercede portât® post Christum crucis : nam post mulla bona opera Hierosolymis placide quiescit» Et Braulio sive Helecas, in *Addit, ad Chroniam Maximi,* hæc habet : « SS. Rufi et Alexandri memoria, Simoms Cyrenæi (quibusdam Niger est) filiorum, celebris est. Venit cum filiis Simon in Hispaniam, comitatus S. Paulum, ubi prædicavit; quam prius adierat comitatus D. Jacobum , ct ibi prædicavit tunc; quem dicitur consecrasse cum aliis S. Petrus in Episcopum, obiisseque Hierosolymis, colitur prima decembris. » Rursum L. Dexter, ad annum Christi 100, num. 4 : « Rufus, inquit, Thebis reversus ad Hispanias, Dertosm pontifex sedet. » Vide utrobique annotationes Biviarii, qui censet Simonem hunc esse illum qui Niger dicitur sociusque fuit Pauli et Barnabæ, *Act.* cap. xin, vers. 1.

Hunc angariaverunt ,— id est compulerant. Vide dicta de etymo angari®, cap. v, vers. 41. Magna fuit hæc militum injuria ct ignominia in

(1) Doctor Sepp, op. cit. t. n, p. 171, censet Simone® oriundum fuisse ex ea Cyrene qua? est in Lvbii Africana, quv regio jamduduin Judæis erat refcrtisriina, a tempore scilicet quo Plolomæus lagus, Palestina in ditionem recepta, Judæorum centum luillù Cyrenen transtulerat. In urbe Hierosolyma synagogacrat *Cyr^im n* vulgo dicU, id est, Judæorum cx Cyrene.

peregrinum Simonem, quod cum publice infamem Christi crucem ad locum supplicii portare toegcrint. Patienter tamen utramquo tulit Simon, ideoque meruit a Christo illuminari ac Christianus sandusquo fleri, ut dixi. Sicul cnim socius fuit crucis, sic et gloriæ ejusdem particeps extitit.

•yrnioU Symbolice : S. Gregorius, lib. Vili *Moral.,* cap. xxn : « Crucem Jesu, inquit, in angaria portaro, est afflictionem abstinenti® pro alia quam nocosso est intentione toleraro. An non Jesu crucem portat in angaria, qui quasi ad præceptum homini carnem domat, sed tamen spiritalem patriam non amat? Undo cl Simon idem crucem portat, sed nequaquam moritur, quia omnis hypocrita corpus quidem per abstinentiam afficit, sed tamen per amorem gloriæ mundo vivit. »

(jT tolleret crucem ejus. — Christus primo u» ern portavit crucem suam longam (ut ferunt) 1B pedes, crmtid^ latam 8, idque jam toto corporo et humoris cx H ' flagellatione cruentus, fessus fractnsquo : ita autem portavit ut partem unam extremam humero bajularet, alteram pcr terram protraheret, quam protrahens, ad saxa et scrobes, uti fit, alliciens, concutiebatur continue, adeo ut flagellorum vulnera hac concussione assidue renovarentur, quæ continua ct gravis ei fuit afflictio. Christum portasse suam crucem diserte ait Joannes, cap. xix, 17 : a Et bajulans, inquit, sibi crucem, exiit. » Ita Euthymius hic, et S. Athanasius, serm. *De Cruce.* Moris cnim erat ut crucifigendi crucem suam ferrent, uti docet PlutarchuR, *De Sera numinis vindicta;* Lipsius et Grctscrus, De *Crure.* Deinde cum Judæi cl milites viderent Christum sub cruce deficere, imposuerunt eam Simoni, ut Jesum vivum servarent majoribus tormentis, ludibriis rl crucifixioni, utquo citius pervenirent ad montem Calvari®, ciliusquo Christum crucifigerent, ac deinde domum ad prandium redirent. Erat cnim jam meridies, quæ est hora prandii.

Ubi nota, non videri Simonem crucem gestasse cum Christo hac ratione, ut Christus priorem crucis partem , Simon posteriorem portaret, uti pingunt pictores; sed ipsum solum lotam Christi Si»fln prmcUDtiB crucem gestasse. Nam Lucas, xxiu/JG, | ' ' ' ait: «El imposuerunt illi crucem; el Matthæuset jf-H Marcus : « Hunc angariaverunt, ut tolleret crucem tu'* ejus.» ItaSS. Augustinus, Ambrosius, Athanasius et passim alii Patres, qui varia hic mysteria c»® » agnoscunt. *Primo, S.* Athanasius, serm. De *Cruce:* 1,1" '' « Nam et sibi ipsi, inquit, Dominus crucem gestavit, et rursum Simon homo portavit illam. Primum igitur portavit voluti troplunum adversus diabolum Jésus, volens autem crucem sibi ipsi ferebat : neque cnim necessitate compulsus acci Mit ad mortem. Rursus autem gestavit eam Simon homo, ut omnibus notum fieret, quod non *uom ipsius, sed hominum mortem moreretur Dominus. »

*<•- S-tundo, S. Ambrosius, in cap. xxili Lucœ : « Id fa» tum cbt, ut pnus ipse, inquit, crucis su® tropbœum erigeret, deludo Martyribus traderet erigendum. Convenit enim ut trophæmn suum prius ipso victor attollat; » ac deindo illud idem a Christus in homine, et homo parici in Christo, n

Tertio, Orígenes : a Non solum, inquit, eum TfrtU conveniebat accipere crucem suam , sed et nos conveniebat portare eam , salutarem nobis angariam adimplentes, n Sic enim ipse sanxit : ‹t Qui non accipit erucam suam, et sequitur ino, non est me dignus, » *Matth.* x, 38.

Denique Tertullianus, lib. V *Do Prescript.,* cap. XLYi, et lib. I *Contra Marcioncm;* S. Augustinus, lib. *Dc 11turcs.,* ct Eusebius, lib. IV cap. vm, '.Marcio* tradunt liærcsim fuisse Bosilidis el Marcionis,quod Christus ita perstrinxerit oculos Judæorum, ut,^|^ relicto Simone, ipso Christus se subduxerit eorum pítate, oculis ct evanuerit : undo facium est ut Judæi, occidentes el crucifigentes Simonem, putarent sc Christum crucifigere. Ita errant ct hodie Mahomotani.

Ilie ordino histori® intexenda sunt, qu® Molte* Christo eunti in montem Calvari® in itinere configurant, qu® tacot Matthæus et supplet Lucas,.In.T- xxili, 31, scilicet Christum, mulieribus piis so UlB cu°- sequentibus ct lamentantibus dixisse, ut flerent non super so, sed super filios suos, qui a Tito Unvuti. et Vespasiano ob cædem Christi in tantas angustias redigendi erant, ut in speluncas so abderent, dicerentquo « montibus : Cadite super nos, et collibus : Operito nos.» Vide dicta *Osco,* x, 8. Ha S. Hieronymus. Causam subdit: a Quia si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet? » Christus enim quasi viridis arbor erat, grati® frondibus ct fructibus semper vernans, ac proinde indigna el inepta igni, id est Dei vindici® et excidio : Judæi vero erant quasi arbor arida, quia gratia vacui, ac steriles bonorum operum , ideo dignissimi ct aptissimi foco ct vindici® Dei. Nola to « faciunt, » scilicet milites Romani ; vel impersonaliter per hebroismum « faciunt, » id est fiunt, facientibus Judœis, sivo factione Judæorum.

Inter has feminas una fuit Berenico, sivo Verenico, vulgo *Veronica,* qu® sudarium Christo c,r** ' exhibens, ut faciem sudore ct sanguino madenlem abstergeret, ab eo illud recepit, cum impressa cim to in illo ejusdem Christi effigio, ul habel Christiana clSikL traditio, ac Methodius episcopus, apud Marianum Scotum, in *Chron.,* anno Domini 39, el ex eo Baronius, anno Christi 31, cap. cxvi. Sudarium hoc Christi effigio insignitum, Romam translatum in basilicas. Petri asservatur, el quotannis in Parasceve populo religioso ostenditur, uti ipso bæpius vidi. De co ejusque miraculis oxtal liber vetustus in archivio Biblioth. Vaticana». De Veronica sio scribit L. Dexter ad annum Domini 48, num. 2 : « Veronica sancta mulier a Gallia Romam venit, ibique divino relicto vultu miraculis clara migrat ad Dominum anno septuagesimo, quam dicunt a Christo sanatam a sanguinis fluxu. De eadem

de Imbonì Acta S. Martialia, primi ïæmovi-
ccnrtuin episcopi : Venit nutem cum B. Petro
Apostolo Hornam, el per cum missus fuit in
Galliam, habens in comitatu ruo Amatorem, et
conjugem ejus Veronicnm, qum familiaris ct
prœeordialis amica fuit Virginis Mario. S. vero
Amator in rupe, quæ modo Amatoris dicitur,
Veronica solitariam vitam egit, Ibique obiit : Veronica
l in*:lihi* anicln Martialem prædicantem secuta est in tcr-
¿I nmd ritorto Burdigalensi, ibique consenuit.» Do eadem
rn»MV vide Brodenbachiuin, Sallgniacum, Paschalem cl
nuu. Adrichomium in *Descript. Jtrus.,* num. 44 cl 118.

Vers. 33. 33. Er VI'NERUNT IN LOCUM, QUI DICITUR GOL-
Awr. G01HA> quod est Calvaria locus. — Calvaria esi
'viir.xv. cranium hominis carne nudum , quod ct calva
dicitur. Undo Syrus vertit, *Gogoultho, cujus inter-*
cihJh *VreMiQ e$l cranium,* sio el /Ethiopiens. *Golgotha*
qnki? ergo idem est, quod caput sive cranium hominis,
quod ita dictum a volubilitate ct rotunditate ; a
radico *gal* vel *galal,* id csl volvit, revolvit, con-
volvit. Unde *galgal* est circulus et cadum. Hebr.
dicunt nblibi *gulgoldh;* Chaldæi ct Syri, addito
aleph, dicunt *gulgotha,* quod vulgus more suo cor-
rupte effert *Golgotha.*

Quod ist (scilicet si interpreteris, idem quod)
Calvarle locus. — Puta locus ubi calvaria ho-
minum apparent. Hinc putant nonnulli Matthæum
Græce scripsisse, sed non obstat quin Hebraico
Goleo- scripserit : potuit enim vocem Hebræam *Golgotha*
iba qns> alia pariter Hebræa, sed clariore, interpretari,
nunvoit putant hanc interpretationem nominis, «Gol-
gotha,» additam ab interprete Græco S. Mallhæi.
Undo hinc interpretatio non cxlat in Evangelio
Hebraicos. Mallhæi, quod jam circumfertur.

Quærcs, unde hic locus, ubi crucifixus est Chris-
Calvarla tus, dictus sil « Golgotha, » sivo « Calvaria? »
,btU * Despondeo : Communis Origcnis , Tertulliani,
Athanasii, Epiphanii, S. Augustini, Cyrilli
i'puUo. cnderoruniquo Patrum, uno excepto S. Hiero-
nymo, hic sententia est, ita dictum osse ex eo
quod traditio sit in a Golgotha » sepultura esso
Adamum, quem Christus ibidem sanguino suo e
cruce distillante redemerit et ad vitam gratiæ
revocarti, juxta illud *Ephcs.* v, 14 : « Surge qui
dormis, et exurgo a mortuis, et illuminabit to
Christus : » ubi Patres jam dictos citavi.

Iluo facit quod scribit Jacobus Orrohaita, sivo
Edessenus, magister S. Ephrcrai, testo Andrea
Muslo in cap. ult. *Josuc,* vers. 32, scilicet Noe ossa
Adami in arcam religiose suscepisse, ac post
diluvium illa inter filios distribuisse, ipsiquo
Som, quem anteforebat arteris, Adami calvariam
dedisse, ct cum ea Judæam. Tanta apud priscos
erat cura honorque sepulcri, ob animarum im-
mortalitatem. Forto præsogiobat Christum in Cal-
varia apud Judæos, Adamum a morte suscitatu-
rum. Undo S. Ambrosius, in cap. xxxiiiLucw, docet
Christum in Golgotha crucifixum, quia «congrue-
bat, inquii, ut ibi vite nostra primiliæ locaren-
tur, ubi fuorant mortis exordia. »

Aliam causam magis litteralem et obviam dat W r*>
hlcS. Hieronymus, Beda, Jansenius, Franciscus ronu
Lucas cl alii , scilicet calvariam dici hunc mon-
tem, co quod in co locus esset supplicii, in quo
rei plectebantur ct decollabantur; undo ibi
multa decollatorum erant crania. Negant hoc
Baronius, Lorinus ct GreUcrus, lib. I *Dc Cruec :*
Quia, inquiunt, apud ludiros gladii et dccolla-
lionis non erat usus, sed tantum lapidationis,
crucifixionis el combustionis : harum enim trium
pomarum tantum meminilScriptura. Ita Sigonius,
lib. VI De *Urpuhl. Htbr.,* cap. ult. Verum gladio
in suppliciis usos fuisse Judæos, docet Auctor
libri *Sanedrim,* ct Petrus Gregorius, lib. XXXI
Sj/ntagm., cap. xvi. Certum est po>t subactam a
Ilomanis Judæam, reos in ea capite fuisse plexos,
nam Herodes Antipas decollavit Joanncm Baptis-
tam , cl ejus nepos Herodes Agrippa decollavit
S. Jacobum fratremS. Joannis Apostoli, Actor, xn.
Addo : in Golgotha multa sparsim jacebunt crania
non solum decollatorum, sed cl lapidatorum,
combustorum el crucifixorum.

Mystice Grelserus : < Prophetice, ait, hic locus
dictus est Golgotha, eo quod in ea verum caput
nostrum, scilicet Christus Dominus, occubuit. »

Voluit Christo» in loco supplicii publico cl in-
fami, qualis erat « Golgotha, » crucifigi, ul in-
famia el cxecrobilia nostra scelera lueret et ex-
piaret. Quocirca ipso locum hunc supplicii m
locum honoris et adorationis convertit. Christiani
enim in Calvaria Christum crucifixum reverentur
cl adorant : Christus enim, ut canit Sedulius,

tamm vestivit booore;
Ipsaque Mnclifioos io se tormenta beavit

Sic de Socrate ait Seneca, in *Consolat, ad Helviam :*
« Socrates carcerem intravit, ignominiam ipsi loco
detracturus. »

Notat ex S. Hieronymo el S. Augustino, serra.
71 *Dc Temp.* ; Beda, *De Locis sanctis,* cap. n, el alii, '^ 7«>7
in hoc monte Abraham a Deo jussum immolare
lilium suum. Mons enim Moria, in quo id contigit, Mvnl-
viemus est monti Calvari® , adeoque ulerque
unus idemquo videtur esso mons, in duo juga
sivo duos colles, scilicet Moria el Calvariam,
dissectus.

Cur Christus extra Jerusalem crucifixus sit in
Calvaria, causam quadruplicem, scilicet litteral-
lem, allogoricam, anagogicam et tropologicam,
assignat Apostolus, *Hebr.* xin, li et seq. Undo
concludit : « Exeamus ad eum extra castra, iiu-
¡uoperium ejus portantes. » Vide ibi dicta. Pri-
maria causa fuit, ul significaret virtutem erucis
Christi, scilicet fidem, gratiam el Ecclesiam a
Judæis transferendam ad omnes totius mundi
gentes, « ul crux Christi non templi esset ara, sed
mundi, » ait S. Leo, serm. 9 *De Passione.*

34. Er diueruxt m vinum bibrkb cum il l ii V ^ '1*
i lílIHÜ
mixtum **(Arabicus,** *aedum (um myrrha* **mixtum),** Qtm.ao
XT CUM auSTASSET, NOLUIT HIBRRK. — lllterilU dllllli

tra rS– L tenebratur et apparatur crux ejusque fossa, Christo *nonnihil* quiescenti propinatum est hoc vinum, *quod* de more reis damnatis, ad sitim qua in tanto angore laborant levandam, et ad confortationem, ut robur habeant ad ferenda tormenta, dari solebat, juxta illud *Prov.* xxxi, 6 : « Date siceram mœrentibus, et vinum his qui amaro sunt corde. « Verum Judæi inaudita barbarie, partim ad ludibrium, partim ad tormentum, vinum hoc Christi felle amaricarunt ct corruperunt. Id factum est, partim insolentia militum, partim malitia Judæorum. Unde queritur Christus dicens : « Dederunt in escam (Tertullianus, lib. *Contra Jud.,* cap. x, legit, *in potum)* meam fel; o quia fel fuit quasi panis et esca, vinum vero potus Christi. Unde Euthymius : « Arbitror, inquit, fragmenta aridi follis in aceto emollita fuisse, ut acetum quidem loco vini esset, illa vero fragmenta pro buccella panis ; et praecipue sane potum dederunt, consecutive vero etiam cibum : his enim qui animo destituuntur, vinum praebere solemus, injecto pane, ut primum bibentes, postmodum etiam possint edere. »

r.-u. Chriunfn (i . Mi- Nota primo, hanc Christi potationem aliam ct diversam esse ab illa de qua vers. 48, cl de qua agunt Lucas ct Joannes, quam scilicet Christo jam crucifixo clamanti : «Sitio,» porrexerunt. Hæc enim ante crucifixionem data est Christo, et hæc fuit vini, illa vero aceti. « Vinum » enim hic legunt constanter omnes codices Latini, ac Orígenes, S. Ambrosius, S. Hieronymus, S. Hilarius, S. Augustinus, lib. III De *Consensu,* cap. xi; licet Graeca ac S. Chrysostomus, Thcophylactus, Titus, Euthymius ct Syrus pro cfev, id est vinum, corrupte, ut videtur, legant 4Ç&;, id est acetum; nisi dicas vinum hoc vocari id est acetum, quia erat acerbum et acetosum. De hac ergo potatione ait Christus : « Dederunt in escam meam fel; » de posteriore vero, vers. 48 : « Et in siti mea potaverunt me aceto. » Dicitur « fel » non potus, sed *esca,* quia fel hoc videtur integrum injectum in vinum, nec cum eo commixtum, uti jam dixi.

Vinnri nyrrb - Nota *secundo,* vinum hoc cum felle Marcus vocat « vinum myrrhatum ; » quia scilicet vino huic imposita fuit myrrha cum felle, vel certe myrrha sola sine felle, ut myrrha ipsa « fel » dicatur ob amaritudinem : ita passim omnes Patres et Interpretes, uno dempto C. Baronio, qui, anno Christi 34, cap. lxxxiv, censet vinum myrrhatum fuisse aromaticum, tam sapore quam odore suavissimum . ita dictum, quod in vasis myrrhinis, admixtis variis aromatibus condiretur ; quod lici t ipse acute et erudite probet, aliis tamen non persuadet : ncc enim vinum myrrhatum potest dici fel, vel felleum, uti hic illud vocal Matthæus ; nec Judæi Christo infensissimi permisissent id dari Christo. Unde, vers. 48, illi sitienti propinarunt arctum. Denique Baronius suam sententiam revocai in tine tomi X, ac cætcris Interpretibus assentitur, qui censent vinum myrrhatum fuisse acerbum et amarum.

Et cum gustasset, noluit dibere , — sive quod aversaretur malitiam Judæorum, qui vinum felle corruperant ; sive quia volebat majorem pati sitim in cruce, ut nobis mortificationis gui© ct sensuum vivum daret exemplum.

Quocirca Palamon, miræ sanctitatis vir, cum in die Paschalis jussissctS. Pachomio discipulo suo apparare cibum festo tanto congruentem, illeque tw. agrestia olera, quibus vesci solebat, apparasset, illisquc oleum cum sale præter morem condimenti vice injecisset ; Palamon frontem pulsans, cum lacrymis dixit : a Dominus meus fuit crucifixus, contumeliis affectus, colaphis appetitus, folle ct aceto potatus, et ego oleum comedam? » Quare illud gustare noluit, solitumque olerum cibum sibi apponi jussit. Ita habet Vita S. Pachomii.

35. Postquam autem crucifixerunt eum, divi– SERUNT VESTIMENTA EJUS, SORTEM MITTENTES; UT IMPLERETUR QUOD DICTUM EST PER 1'ROPHETAM 31; dicentem : Diviserunt sidi vestimenta mea, et SUPER VESTEM MEAM MISERUNT SORTEM. — MatthæUS partim more suo brevitati studens et gesta Christi contrahens, partim horrescens indignitatem ct atrocitatem crucifixionis Christi, eam non quasi praesentem, sed quasi praeteritam enarrat, ac velut oculis clausis perstringit, dicens : « Posquam autem crucifixerunt cum. »

Verl- At#/ n ,Vr.r' xv- All | |3| u.

Nota *primo :* Dogma fidei est Christum non funibus, sed clavis cruci fuisse affixum, quibus perforai© fuere manus Christi, ut in eas manus suas iminittere posset Thomas, ut patet *Joan,* xx, 25 ct seq. Unde *Psalm,* xxi dicitur : « Foderunt manus meas, ct pedes meos, n Fieri tamen potest, ut funes quoque adhibiti sint ad colligandum cruci corpus Christi : alioqui enim lota moles corporis a manibus vix pendere ct sustentari potuisset. Imo S. Hilarius, lib. X *Dc Trinit.,* ait Christum cruci clavis affixum ct funibus alligatum fuisse. Funes ostenduntur Komæ in templo S. Crucis in Jerusalem, (edificalo a S. Helena. Addit Nonnus Panopolilanus, paraphrastes Evangeli! S. Joannis, cap. xix, vers. 18, manus Christi præter clavos ferreo vinculo fuisse cruci astrictas. Sic enim ait : a Illic interfectores ad lignum quadrilaterum sublime supra terram erectum, extenderunt Christum, adslringenlcs vi explicatas utrimque manus ferreo vinculo, ct immenso ac singulari clavo pedis utriusque pectusculum uno impetu perforatum transfixere, pedibus sibi mutuo impositis ac complicatis, inflexibile exilii vinculum. »

Fnoet £7^ Roma.

Addunt S. Ircnæus, Justinus ct Gregorius Turonensisapud Gretscrum, lib. I *Dc Cruce,* cap. xxix. in cruce fuisse suppedaneum, sive asserculum, in quo innixi ct fixi fuerint Christi pedes. Verum in cruce delicatior hæc fabrica videtur, ait Lipsius *Dc Cruce;* ncc Christus in cruce stetit, seu suspensus pependit, ut patet *Ador.* v> 30;

Galat. in, 13. Minus incommode Franciscus Lucas el alii consoni, crucem ad pedes Christi fuisse excavatam, ut calcibus pedum in cavo hoc receptis, pedes non incurvi, sed erecti et extensi penderent in cruce.

Quotch- Porro, clavos hos alii tres, alii quatuor fuisse autumant, ul sicut singulto manus, sic ct singuli pedes suum habuerint clavum. S. Brigida, lib. I *Revelat.,* cap. x, asserit unum pedem alteri superpositum, cruci fuisse affixum duobus clavis, idque sibi revelasse B. Virginem. S. Francisci stigmata quatuor claves rcpræscnlant, ait Lucas Tudensis, lib. II *Contra Albigenses,* cap. xi, ct ex co Lucas Waddingus, in *Annal. Minarum,* anno Christi 1224, num. 19. Minus probabiliter S. Bernardus, serm. *De triplici custodia, manus, linguae ct cordis*, autumat sex fuisse clavos in manibus Chuis ct pedibus Christi. Vidi ego Romee magno animi int nq Io 56115,1 c,avum Christi integrum, in templo S. Grufi. Crock cis in Jerusalem, longum, modice crassum, quadralum, habentem tuber ingens rotundum, sed S cavum, in capite, cl sensim tendentem in acumen. Latrones quoque cum Christo crucifixi clavis cruci affixi sunt : alioqui enim cx clavis S. Helena dignoscere potuisset crucem Christi a se inventam a crucibus latronum, quod tamen non nisi per miraculum fieri potuit. Christus ergo clavis ferreis malleo adactis fuit cruci affixus; clavis, inquam, per volam manus (ubi viget tactus, ideoque acris est dolor) adactis, uli habet communis fidelium sensus; itaque passim pictores Christum per volam manus crucifixum pingunt. Favet illud Zachariæ, cap. xni, 6 : a Quid sunt plagæ istæ in medio manuum tuarum?»

Nonnulli tamen censent Christum crucifixum clavis, non pervolam manus, sed per carpum adactis. Carpus vocatur brachii extremitas, ubi est pulsus, et ubi brachium jungitur manui. Adactis, inquam, per carpum non directe, sed Iransversim, ita ut per carpum adigerentur in manum, et clavi extremitas in extremam manus superficiem desineret illamque cruci affigeret , clavi enim valde fuere longi, ut patet cx illo quem Roinœ conspicimus. Id ita esse liquet clare, inquit Mulionius, ex sacra sindone, cui involutum fuit corpus Christi a cruce depositum, in quo hæc sacra Christi stigmata manifesto visuntur, quod religiose servaturct colitur Taurini apud Allobroges. Favet illud *Psal.* xxi : a Foderunt manus meas, » ctc. Idem exhibent anliquæ pictura* Christi crucifixi. Ita crucifixerunt, inquiunt, Christum, tum ut firmius cum cruci affigerent, tum ut majori cum dolore afficerent: etenim major fuit dolor, quo lougior clavorum fuit per carpum rnanumquo ductus, ideoque longior plaga et vulnus; et quia in carpo viget tactus, ul patet ex pulsu ; cl quia hoc vulnus transversum et longum, cx gravitate corporis, ct brachiorum carpum manumque degravantium, jugiter efficiebatur majus ct productius.

Secundo, acerbitas crucifixionis Christi palet: AotrM-
primo, cx co quod in ca clavis perfossa sunt ⁕
manus et pedes, ubi sensus Laetus est acutissi-m»o.
mus; *secundo,* quod in cnice totum corporis
pondus ex manibus transfixis pependerit; *tertia,* ttUo'
quod dolor hic diuturnus sit, adeo ut Christus per 1res horas vivus in hoc crucis cruciatu vixerit : hinc crux a cruciando dicta est. Unde mystice applicatur Christo illud de Jerusalem ad litteram dictum *Thren.* i : « 0 vos omnes qui transitis per viam , attendite ct videte, si est dolor sicut dolor meus. » *Quarto,* in cruce distensa fuerunt Qmru.
brachia et membra Christi, adeo ut singula ejus ossa numerari possent, juxta illud : «Foderunt *(q. d.* Fodiendo fossas fecerunt) manus meas ct pedes meos, dinumeraverunt omnia ossa mea,» *Psal.* xxi. Unde S. Catharina Senensis dictita- Onfen»
bat maximum dolorem quem Christus sensit m ? ' d
cruce, fuisse in pectore; scilicet m extensione, lnrChn>
indeque consequente disjunctione ossium pectoris , idque se experientia didicisse, cum a Christo omnium ejus dolorum particeps facta fuit. Et ratio favet : illa enim ossa pectoris data sunt ad defensionem cordis, et inde fit immanis dolor. Ita habet ejus Vita, lib. II, cap. xxix, scripta per Ambrosium Catharinum. Oret quis extensis brachiis per duo vel tria *Miserere,* et sentiet quantus sit hic dolor. Notat Genebrardus in *Psal.* xxi, 20, pro «dinumeraverunt,» llebr. esse "1DON *asapper,* id est *dinumerabo,* id est, dinumerare possim ego, æque ac quivis alius me inspiciens, ideoque Nostrum vertere, *dinumeraverunt,* id est dinumerare potuerunt, quia Christus, inquit, hac distentione el distractione artuum tantum cruciatum sentiebat, ut ipsi non vacaret ossa sua dinumerare.

Tertio, Christus cum spinea corona fuit cru- Crocia-
cifixus, uti jam dixi. Rursum,inter duos latrones, ⁕
quasi eorum princeps. Hem, nudus more Ro- drcaii-
mano. Imo mulli doctores cum S. Ambrosio el lUntix.
S. Bonaventura docent, ne verenda quidem habuisse tecta et velata, licet id putet Abulensis, Dionysius Carthusianus ct Barradius, quod id inhonestum sit coram viris et feminis; sed magis indecora passus est Christus; ita GreUerus, lib I *De Cruce,* cap. xxu, et Suarez, III *part., Quæst.* XLVI, art. vin, sect. 4, el Franciscus Lucas hic: qui sane Christo summe pudico el verecundo, summus fuit pudor el dolor. Audi S. Ambrosium, lib. X in cap. xxiii *Lucæ :* « Nudus, ait, crucem ascendit, nudum ecce video. Talis ergo ascendat qui saeculum vincere parat, ut sœculi adjumenta non quœrat. Victus est Adam, qui vestimenta quœsivit : vicit ille, qui vestimenta deposuit, cl talis ascendit, quales nos auctore Deo natura formavit. » « Sed Adam, inquit 1). Taulerus, cap. xxxiii *Excrc. Vitee Christ.,* ob amissam innocentiam tegere se el veslibus operire festinavit : Christus vero nudatus est, eo quod integram cl illœsam servaret innocentiæ puritatem, nec ullo

ci nlio tegmine opus erat.» Hinc Christ! exemplum sequi volens S. Franciscus, in morte nudum sc in terra prostravit, ut dixi *Matth.* v, nd illa : « Beati pauperes spiritu. »

S.H> ftec cogitans S. Flavia, virgo nobilissima ct tu • r.A martyr, sororque S. Placidi martyris, cum jussu '^Manuchæ tyranni nuda suspenderetur, ut Christum negaret : «Ego, inquit, non tantum nuditatem corporis sustinere parata sum, sed etiam gladium ct ignem propter eum , qui pro me denudari, flagellari ct crucifigi voluit.» Ita habent *Ada S. Placidi* apud Surium ad diem 5 oclobris.

Quarto, passim censent Christum in cruce humi strata fuisse crucifixum : ita enim fiebat in illis qui crucem suam ferebant, secus est de illis qui in cruce prius fixa, v. g. in patibulo jam erecto suspendebantur. Humi ergo Chrislum fuisse cruci aflixum censent S. Anselrnus, Laurentius , Justinianus, Abulcnsis, Grctserus et alii. Alioqui enim, inquiunt, difficilior fuisset Christi crucifixio in cruce alta ct erecta. Contrarium tamen, scilicet Christum in cruce erecta fuisse cruci affixum, nimirum ita ut stans in suppedaneo altiore extenderet manus, ut facile fuerit illas clavis ad crucem jam in terra firmatam configere, docet Nonnus, cujus verba jam citavi, et S. Bonaventura, Lipsius, tract. De *Cruce* ; Joannes Molanus, tract. *De Imag. cl picturis* ; Toletus et Ribera, in cap. xix S. *Joan.,* vers. 18 ; acS. Brigitta, lib. I *llevel.,* cap. xv, ac ibidem Consalvus Durantes , item Daniel Mallonius commentons in Alphonsi Pallcotti lib. *Dc Stigmat. S. Sindonis,* eap. xvi. Favet illud *Cant,* mi, 8 : ‹t Ascendam in palmam, el apprehendam fructus ejus. » Vide ibi dicta. Nihil in hac quæstionc definiunt Salmeron , Suarez ct Lorinus *in Psal.* xxi, 17, nec ego definio (1).

Car CM.t i« mi? € ' jia v iA„‘ Quærcs, *primo,* cur Christus sil crucifixus potius quam combustus, lapidatus, capite plexus? Rcspondeo : Causa litteralis fuit, quod Judæi cx odio ¡n Christum, ut ejus nomen et sectam infamarent ct plane abolerent, voluerunt eum morte summe infami plectere. Talis autem est mors crucis. Hac de causa crimen ci imposuerunt, quod affectasset regnum Judææ et Cesari rebellasse! : rebelles autem, sediliosi et regnum ambientes jure Romano crucifigebantur, ut qui voluerant cætens eminere in regno, cœteris eminerent in patibulo. Adde, videri Judæos crucis supplicium Barabba, quasi seditioso el latroni famoso debitum, voluisse in Chrislum transferre. Unde electo ab cis Barabba præ Christo, illico contra Christum clamare cœperunt : « Crucifigo eum. n Causa Cmu cx parte Dei fuit, quia placuit Deo per .stultitiam crucis salvos faccrc credentes. Crux enim « Judæis est scandalum , Gentibus stultitia, ipsis autem vocatis ct electis Dei virtus ct sapientia, » uti fuse docet Paulus, I *Corinth,* n. Accedit, quod victim© olim elevabantur, ut significaretur cas offerri Deo, deindo igne cremabantur. Sic Christus , qui totum se expansis brachiis Deo Patri in holocaustum el victimam pro peccatis nostris obtulit, elevatus fuit in crucc, ibiquo dolore, ct magis amore hominum, assus ct tostus; sicut ejus typus agnus paschalis, distentus in veru per modum crucis, assabatur.

Causæ morales ex pario Christi ct hominum Cinti fuere vari©. *Prima,* ut, sicut Adam ct Eva peccarunt extendendo manus ad lignum velitum, sic Christus peccatum hoc lueret extendendo manus ad lignum crucis. Ita S. Augustinus in serm. 4. *Append, de Diversis,* Unde canit Ecclesia: « Per lignum servi facti sumus, ct per sanciam crucem liberati sumus. El : a Ut unde mors oriebatur, indo vita resurgeret, cl qui in ligno vincebat, in ligno quoquo vinceretur. » Et S. Gregorius Nazianzcnus, in orat, de seipso *ad Arianos :* « Ad vit© lignum unde excideramus, per ignominiæ lignum revocati sumus.» Et S. Ambrosius, in *Lucæ* cap. iv : « Mors per arborem, vita per crucem, n Imo ipse Christus, *Cant,* vin : «Sub arbore malo suscitavi to. Ibi corrupta est mater tua, ibi violata est genitrix tua. » Rursum crux est expiatio et remedium concupiscenti© ex peccato Adin contract©, quæ fons ct origo est omnium peccatorum : quare exemplo crucis suæ docet nos Christus, concupiscentiam nostram assidue crucifigere et mortificare, si peccata cavere ct animam salvare velimus. Ita S. Athanasius *De Ineam. Verbi.*

Secunda, ut pendens in aere, inter cœlum ct Secnodx terrain, cœlitcs terrenis reconciliaret. Ita S. Ambrosius, in cap. XXIII *Lucæ :* « Ut non sibi soli, inquit, sed omnibus vincerci, manus in cruce extendit, quo omnia ad sc traheret; ut nodo mortis exuta; jugo fidei suspensa, coelestibus ea, quæ prius erant terrena, sociaret.» S. Cy* prianus, vel quisquis osi auctor, traci. *De Passione,* ait : « Considero opera tua, cl admiror te cruci inter damnatos affixum, jam nec tristem, nec pavidum, sed suppliciorum victorem, elevatis manibus triumphantem de Amalee, et (piasi sanctificantem dc excelso plebem, et elevatum in sublimi, ct quasi cœlo proximum, superioribus inferentem consummati agonis vexillum,et inferioribus erexisse scalam in Patris occursum. »

Hinc S. Hieronymus hic docet, Christum in cruce per quatuor ejus cornua quasi amplecti lotum mundum ejusque quatuor plagas : a Ipsa species crucis, inquit, quid est nisi forma quadrata mundi? Oriens dc vertice fulgens, Arcton

(1) Apud Romanos crux plerumque loco Jam fixa et erecta eral, cl damnati, antequam affigerentur, i/u- • *radebant* «ppedaneuui quoddam e ligno inedia cruce podium, quo tubercolo sustentati longa morie enecabantur. Apud Judeos vero cruces ncc erant loco fix®, nec supp^laneain accipiebant, ui citius damnati morerentur, nam lex ante noctem e patibulo demitti Jubebat. Igitur Christus prius fuit altixus in cruce humi strata, deinde erectus cuui cruce.

dextra tenet, Auster in læva consistit, Occidens sub plantis firmatur. Unde Apostolus dicit : Ut *sciamus quæ sit altitudo, ct latitudo, ct longitudo, ct profundum. Aves* quando volant ad adhéra, formam crucis assumunt : homo natans per aquas, vel orans, forma crucis visitur : navis per maria, antenna cruci sfinitala sufflatur, n Et S. Gregorius Naztanzenus, in Corm. *Dc Virgin. :*

Quin etiam expandens sacrati corporis artus
In fines orbis, mortale cx finibus orbis
Collegit genus, atque hominem contraxit in unum,
EI mediis magna* posuit deiUlfo in ulnis.

Hoc est quod ait Christus : «Ego si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad mcipsum,» *Joan,* xu, 32.

Teitb. *Tertiam* dat S. Athanasius, *Dc Incarn. Verbi :* « Nani si ideo venerat, ut nostra piacula cxccrafionesque portaret, quomodo alia ratione exccratio aut piaculum fuisset, nisi exccrabilcm mortem in se recepisset? Est autem hoc ipsum crux, quemadmodum scriptum est : *Esecrala!is quicumquc in ligno pendet,* n *Dculer,* xxi , 25; *Galal.* in, 13

Marty. rum om- cnhv.vn- hi chris- Accedit, quod in cruce omnia pcenarum gcnera concurrunt : quare illa Christus in sua cruce complexus est, ut Martyribus daret exemplum quælibot supplicia perferendi. Crux enim manus pedesque secat ut gladius, corpus distendit ut equuleus, lacerat ut ungula, laniat ut bestiæ, urit cruciatque ut focus, adcoque lento quasi igne hominem assat et necat,etc. Quare Christus omnium Martyrum tormenta sensit, iliaque sibi repraesentavit ct pro iis afflictus fuit, ut omnibus virtutem illa superandi impetraret; nimirum, ut ait B. Laurentius Justinianus, lib. *De Triumphali Christi agone,* cap. xix : « In Slcphano lapidabatur, in Laurentio assabatur, sicque in singulis singula Martyrum cœlerorumque justorum sustinebat tormenta. »

Qnuh. *Quartam* dat S. Augustinus, Append. *Dc diversis,* serm. 59 : « Noluit, ait, lapidari, aut etiam gladio perenti, quia videlicet nos semper nobiscum lapides aut ferrum ferre non possumus, quibus defendamur. Elegit vero crucem, quæ levi motu manus exprimitur, qua et contra inimici versutias munimur. » Hoc est quod ait Paulus, *fíala!.* in : « Christus redemit nos de maledicto legis, factus pro nobis maledictum. Scriptum est enim : Maledictus omnis qui pendet in Ugno, ut in gentibus benedictio Abrahæ fieret in Christo Jesu. »

Qninia. *Quintam* assignat S. Anselmus in epist. *ad Phil.,* cap. u : «Tam pessimam, inquit, mortem Salvator elegii, ut omnem mortem occideret. » El, ut ail S. Augustinus, *Psal.* cxl : « Ut discipuli ejus mortem non modo non timerent, sed nec genus inorlis horrcsccrcnt. » Idem S. Augustinus, lib. *De Agone Christiano,* cap. xi : « Nolite, ait, timere contumelias, ct cruces, cl mortem, quia si nocerent homini, non ca pateretur homo, quem suscepit Filius Bei. n Sic et S. Thomas, IB pari., Qu/rsf. XLVIII, art. 4.

Sextam dat S. Athanasius, *De Incarn. Verbi :* s«u. « Dominus venit, inquit, ut diabolum præcîpitaret, aeremque purificaret, el viam ad cœlum nobis inveniret, n Ergo debuit in aere crucifigi. Eamdcm rationem dat S. Chrysostomus, hom. De *Crure ct latrone.* Plurcs alias causas congerit S. Thomas, III *part., Quast.* XL, art. 4; Jacobus Rosius, lib. I *De Cruce triumphante,* cap. x, ct Grctserus, lib. I *Dc Cruce,* cap. xli ct xlii. Denique D. Basilius, homil. *De JIumibt. : a* Diabolus, inquit, ineo crucifixus est, quem sc crucifixurum; cl in eo mortuus, quem morte sc exstincturum speraverat, n Accedit D. Leo, serm. 10 *De Passione* :« Clavi, inquit, Christi perpetuis diabolum fixere vulneribus, et sanctorum pqena membrorum, inimicarum fuit interfectio potestatum. »

Porro, in cruce verum fuit illud *Psal.* xcv, juxta Septuaginta olim lectum : u Regnavit a ligno Deus , » quia, ut ail S. Ambrosius in cap. xxiii *Lwœ:* « Licet in cruce erat Dominus Jésus, supra crucem tamen regis majestate radiabat. » Et, ut ait S. Augustinus : a Christus domuit orbem non ferro, sed ligno. » Crux ergo fuit currus triumphalis Christi, in quo ipse de diabolo, peccato, morie ct inferno triumphavit. Hinc S. Ambrosius, lib. X, in cap. xxiii *Luca:,* crucem vocat «currum triumphatoris, et triumphale patibulum. »

Hinc ct crux dicitur compacta fuisse ex cupresso, cedro, palma, olea. Unde carmen : Crai Chrisii ex quo li. fino?

Ligna crucis palma, cedrus, cupressus, oliva:

quod citat Glossa in Clement., lib. I *De summa Trinitate.* El :

Corpus tenet alta cupressus.

Et:

Pare est oliva suprema»

Vide nostrum Grctscrum, lib. I *De Cruce,* cap. ex S. Chrysostomo. In crucc enim Christus quasi cedrus exaltatus fuit, quasi cupressus comata pulchruit, quasi oliva gratiæ oleum fudit, quasi palma victrix de morte triumphavit. Quocirca S. Cyprianus, vel quisquis est auctor, tract. *De Passion.,* ait : « Ascendisti, Domine, palmam : quia illud crucis tuæ lignum portendebat triumphum de diabolo, vel de principatibus el potestatibus ct nequitiis spiritualibus victoriam, erantque in manibus tuis duo cornua, in quibus erat fortitudo tua abscondita, ct imperium tuum super humerum tuum : tu ipse patibuli tui bajulus, hærcbas ligno quod tuleras, evectionis ct passionis anxietates sustinens el labores. Considerari opera tua, ct expavi. »

Denique Deus voluit cruccm Christi *esse primo,* pretium redemptionis nostra*; *secundo,* librum sapienliæ divina*; *tertio,* speculum omnis virtutis et perfectionis. Librum sapienliæ Dei dico, quii

Cnit eft in crucis *atrocitate* Christus *: primo,* ostendit sumhivr M-nium -n j10m¡nes amorem, nipote pro quibus nZ>0r' tam atrociter et ignominioso crucifixus sit ; seS'cumIo *eundo, gravitatem* peccati mortalis, nipote quod non nisi morte crucis cx justo Dei decreto expiari Tertio, potuerit; *tertio,* acerbitatem pœnarum gehennæ. Si enim Deus castigavit adeo peccatum alienum in Christo Filio suo, quomodo castigabit peccata propria in ipsis vilissimis peccatoribus in igne gehennæ? « Nam si in viridi ligno hæc faciunt, Ooirto. in arido quid fi^t? » *Quarto,* quanti facienda sit anima hominis cujuslibet, nipote cujus pretium finì vita Christi, quo ipse eam appretiavit ct redemit; quantoque studio animarum salus procuranda sil, ne sanguis Christi pro illis inaniter sit Quinto, effusus ct quasi perditus. *Quinto,* quanta sil futura felicitas Beatorum in cœlo, nipote quæ empta sit tormentis a Christo in cruce. Jure ergo S. Augustinus, tract. 119 *in Joannem :* «Lignum, inquit, in quo fixa erant membra patientis, etiam cathedra fuit magistri docentis. »

Etiprcfl- Crux quoque est speculum omnis virtutis ct P^fcch'onis, quia Christus in cruce ostendit api•innium. ceni et culmen summœ humilitatis, paupertatis, patienti®, fortitudinis, constanti®, mortificationis, obedienti®, charitatis cæterarumque virtutum omnium. « Inspice ergo, o Christiane, ct fac secundum exemplar, quod libi in monte *Calvaria* monstratum est, » *Exod.* xxv, 40. Hoc est quod ait Apostolus, *Ephes,* n : a In chántate radicati, ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis, qu® sit latitudo, ct longitudo, et sublimitas, ct profundum, scire etiam supereminentem scicntiæ charitalcm Christi. » Vide ibi dicta. Quocirca Martyres meditatione crucis Christi aniEitmmabant se ad cruces quaslibet. Ila S. Felicula bccHl v*r8° niartyr, S. Petronill® collactanca, cum in equuleo torqueretur, exultans dicebat : a En Christum sponsum video, qui pro me tanta sus-s. lemtinuit. » S. Ignatius, epist. *ad Romanos :* a Amor mcus crucifixus w SS* Marcus ct Marcellianus Muti et fratres et martyres crucifixi : «Nunquam, inquieNuteb bant, tam jucunde epulati sumus, quam libenter lunL hæc Christi causa perferimus, in cujus amore nunc fixi esse coepimus. Utinam nos tamdiu pati sinat, quamdiu corruptibili hoc corporc vestiti erimus! » Ha crux Christi quasi mei dulcorat cruS5. Sari- ces Sanctorum. SS. Savinus et, Cyprianus martyres t* Cy- Brixiani, super rotas extensi et dilacerati, gratias prün" agentes Deo canebant : « Quam dulcis est dilectio SJicite- tua, Domine ! d S. Hostería, Bergomas virgo et marri*. (yr : a En, inquit, cervix mea præsto est, in hanc sævite : hanc pro Christi Domini mei fide libenti gS r,:w. animo trado, *v* SS. Eusebius, Pontianus, Vincenti». Fod- lius et Peregrinus, martyres sul) Commodo impey '•'^ratore, cum in equuleo quasi in cruce distenti Un n- nervis ct fustibus cæderentur, insultabant torlom. ribu3 : « Nolite remittere; ante cnim vobis tempus, quam nobis animus pro Christo patiendi deficiet.» Cumque Vitellius præses tantam in tormentis lœtitiam magi® tribueret, S. Vincontftis respondit : « Non gaudemus nisi in Domino Jesu Christo. » Hœc omnia recenset Philippus Ferrarius in *Catalogo Sanctorum Italiæ.* Sic hoc sæculo Virty- Christiani pro fido Christi in Japono crucifixi rnm cxultabant, quod similes essent Christo crucifixo, ct crucem cruci rependerent. S. Franciscus bea- s. Fontum se œstimabat, quod per impressa coalitus sibi tUiquinque vulnerum Christi stigmata, conformis esset Christo crucifixo. Gaudeant ct Religiosi, quod per tria vota quasi per 1res clavos Christi amore susceptos, cum co crucifigantur. Qua do re vide elegantem cl piam orationem abbatis Pinufii apud Cassianum, lib. IV *Dc Instit. renunt.,* cap. XXXIV etseq., ac Hieronymum Piatum, lib. H *Dc Bono status religiosi,* cap. xi. Denique pie, vere et pathetico FranciscusSalesius, nuper episcopus Gcncvensis :

Aut amor, nui furor est, qui te, bone Christe, peremit:
Est amor, ct furor est; hic meus, ille tuus.

Quœres *secundo,* quo tempore Christus sil cru- Chris, cifixus? Respondeo *primo :* Christus die 23martii l"ÏCn' b in utero Virginis conceptus est, ct post 33 annos '/J? eodem dic crucifixus est in æquinoclio verno, til. natus vero est die 2.3 decembris in solstitio hyberno. Unde et Ecclesia, in *Martyrologio,* dic 2.3 martii recolit memoriam S. Dism® latronis, qui cum Christo crucifixus ab coque conversus, audivit : « Hodie mecum eris in paradiso.» Idem docet S. Augustinus, lib. XVIII *Civit.,* cap. ultimi; Chrysoslomus, Tertullianus, I). Thomas, S. Antonius, Platina ct Usuardus, quos citat et sequitur Suarez, IH *part.,* disput. 40, sect. .3, in fine. Hi omnes docent Christum passum die 2.3 martii, ila ut illo die præcise expleverit 34 annos a conceptione ct incarnatione sua. Hinc L. Dexter, in *Chronico,* ad annum Christi 34 : « Christus Dominus, inquit, in crucem actus Vili Calend. aprilis (hoc est die 23 martii), invidia Judæorum crucifixus, pro salute lotius generis humani libenter mortem oppetit. n Hinc rursum in Appendice ad Adonis *Martyrologium,cpian*\ edidit noster Heribcrlus Rosxvcydus, ad diem 23 martii sic legimus : « Hierosolym® Dominus noster Jesus Christus crucifixus est, ct in eadem civitate passio S. Jacobi Apostoli, sicut in Actibus Apostolorum legitur. Eodem dio immolatio Isaac, et transitus filiorum Israel per mare Rubrum : » quorum utrumque fuit typus Christi in cruce pro nobis immolati : a El victoria Michaelis Archangeli contra draconem.» Unde inferas eodem dic creatum esse a Deo mundum; nam simul cum co creali sunt angeli, qui mox a creatione coeperunt duellare.

Respondeo *secundo,* Christus die 2.3 martii cru- In neri* cifixus est in meridie. S. Joannes cnim ail, cap. 4ir' xix, 14 : «Erat hora quasi sexta, n scilicet ab ortu solis,quæ est in meridie. Dices: Marcus, cap. xv, 2.3, ait : « Erat autem hora tertia, ct crucifixerunt eum. » Respondeo : Erat boni tertia non inei-

picos, sed finiens : finis autem hone tcrliæ erat initium sextœ ; hœ cnim horœ olim apud Judæos ct Romanos ternas modernas continebant. Non aliud velle Marcum patet cap. xv, 33, dum ait : « Et facta hora sexta, tenebrro fact® sunt super totam terram. » 11® enim tenebræ cœperunl cum
Cui? crucifixione Christi, uti patebit vers. 43. Causam sive congruentiam dat 'Theophylactus : « Sexta dic, inquit, homo est conditus, qui ct sexta hora de ligno comedit : qua igitur hora Dominus hominem condidit, eadem et lapsum curavit. Sexta die et sexta hora cruci affixus est. » Similiter inter Latinos Beda Marcum enarrans : a Rationis, ait, imo divinæ pietatis ordo poscebat, ut qua hora primus Adam peccando mortem huic mundo invexerat, eadem hora secundus Adam mortem moriendo destrueret. » Meridie enim Adam cibum vetitum gustarat, *Genes,* m, 8.

Eadem dc'jf uiAdam. Porro, eadem die creatum esse Adam, scilicet æquinoctio verno, ct eadem hora comedisse pomum vetitum, qua Christus in cruce morions culpam expiavit, ct cum quasi recreavit, multi censent, inter quos Tertullianus, lib. 1 *Carmin, antra Marcion.,* ita canit :

> Qua dic, quove loco cecidit clarissimus Adam,
> Hac cadcm redeunte dic volventibus annis,
> In stadio ligni fortis congressus athleta,
> Extendilque manus pœnam pro laude secutus,
> Devicit mortem, etc.

Quod vero attinet ad horam, ita docuit Procopius in cap. in *Genes. : a* Christus, inquit, amaram passionem passus est ipsis horis, quibus Adam edit; scilicet ab hora sexta ad horam nonam. Adamus enim hora sexta comedit : est cnim ea hora quasi certa regula hominibus constituta, ut cibum capiant. »

Faeicvcr* cur? Nota, Christum ita fuisse crucifixum, ut facie ab Hierosolymis aversa (quasi qui ejus hostis, indignus esset eam intueri, sed revera quasi impios Judæos reprobaturus, ct Gentes electurus) Occi-
, litue ni'l ni» ad Oritu- dentem, puta Italiam ct Romam spectaret. Inde Christiani ex Apostolorum institutione orant ad Orientem, quasi Christi crucifixi faciem inluen- (es : hinc ct templa eorum respiciunt Orientem, in quibus imago Christi crucifixi Occidentem prospicit, quam qui adspiciunl cl adorant, necessario Orientem spectant. Ita Damascenus, lib. IV *De Fide,* cap. Xiii ; S. Hieronymus, Beda, Germanus, Sedulius, Adrichomius et alii, quos citat el sequitur Alphonsus Palcoltus, *Dc Christi Stigmatibus,* cap. xx, num. 27. Hoc est quod Judæis prœdixit Jeremías, xvin, 17 : « Dorsum, el non faciem ostendam cis, in dio perditionis eorum. » Et David, *Psal.* Lxv, 7 : a Oculi ejus super gentes respiciunt.»

Moda* w ci.iï ti s. ihi- ▾ eUtuiT Te 4 ' Porro, modum crucifixionis sibi m monte Calval'iæ oranti a Christo revelatum, scribit S. Origilla, lib. VII *Berti.,* cap. xv, ubi sic ait : a Non coactus› SC(J halitu voluntarie extendit brachium suum, el aperta sua dextera manu, posuit cam in cruce, quam illi sævi tortores immaniter crucifixerunt, perforabant eam clavo per illam partem qua os solidius erat; tunc etiam trahentes cum fune vehementer manum ejus sinistram, cruci affixerunt eam simili modo. Deinde extenso corpore ultra modum, junctos pedes affixerunt in cruce duobus clavis, et in tantum extenderunt illa gloriosa membra in cruce vehementer, quod quasi omnes verne et nervi ejus rumpebantur. » Eadem, lib. I *Betel.,* cap.x, Christi m cruce figuram et livores ex revelatione B. Virginis ita describit : a Tunc oculi ejus apparuerunt semimortui, maxillæ ejus submersæ et vultus lugubris, os ejus apertum, ct lingua sanguinolenta, venter dorso inhaerens consumpto humore, quasi non haberet viscera. Omne corpus pallidum ct languidum, ex fluxu cl egressione sanguinis. Manus ct pedes ejus rigidissime extenti erant, et juxta formam crucis cruci attracti et conformati. Barba et crines cx toto respersi sanguine. Itaque cum filius meus sic laceratus et Uvidus staret, solum cor recens erat, quia optimæ et fortissima nature erat. » Et lib. IV, cap. lxx : « Tunc color mortis in partibus, quibus, pre sanguine aspici potuit, accessit, dentibus maxillæ inhæserunt. Coste vero attenuate dinumerari poterant. Venter autem, consumptis humoribus, dorso applicatur, et jam naribus attenuatis, cum cor prope scissionem esset, totum corpus ejus contremuit, el tunc barba ejus super pectus ejus cecidit. »

Denique Lactantius, lib. IV, cap xxv: : « Quoniam, inquit, qui in patibulo suspenditur, et conspicuus est omnibus, et cæteris altior, crux potius electa est, qua? significaret illum tam conspicuum tamque sublimem futurum, ut ad eum cognoscendum pariter et colendum, cuncte nationes ex omni orbe concurrerent, etc. Extendit ergo in passione manus suas, orbemquo dimensus est, ut jam tunc ostenderet ab ortu solis usque ad occasum, magnum populum ex omnibus linguis et tribubus congregatum, sub alas suas esse venturum, signumque illud maximum atque sublime frontibus suis suscepturum. » Jam cætera quæ ad cruccm spectant, scilicet crucis figuras, oracula, usum, gloriam, adorationem, virtutem, miracula el imitationem vida apud Grelserum, lib. I *Dc Cruce,* cap. xxxix et seq., ac S. Thomam, III *part., Quast.* ALVI, et ibi Suarez. De cruce morali, id est de tribulationum omnium tolerantia, cuique Christiano in omni alllclione patienter, hilariter el fortiter exhibenda, vide Gretserum, lib. IV *De Cruce,* qui totus est de hac re.

Tropologice : fructus et elogia crucis ita recenset Cmcfe S. Chrysostomus, homil. *Dc Cruce,* sub finem 1.lll : a Crux, spes Christianorum; crux, resurrectio mortuorum; crux, caecorum dux; crux, desperatorum via; crux, claudorum baculus; crux, consolatio pauperum; crux, refrenatio divilum ; crux, destructio superborum; crux,male viventium piena; crux, adversus dæmones triumphus; crux,

dmictio diaboli; crux, adolescentinn pœdagogus; crux, sustentatio inopum ; crux, spes desperatorum; crux, navigantium gubernator; crux, periclitantium portus; crux, obsessorum murus ; crux, pater orphanorum; crux, defensor viduarum; crux, justorum consiliarius; crux, tribulatorum requies; crux, parvulorum custos; crux, vivorum caput; crux, senum finis. » Plura deinde conglomerans, sic prosequitur : «Crux, lumen in tenebris sedentium; crux, regum magnificentia; crux, scutum perpetuum; crux, insensatorum sapientia ; crux, libertas servorum; crux, Imperatorum philosophia; crux, lex impiorum; crux, Prophetarum præconium; crux, annuntiatio Apostolorum; crux,Martyrum gloriatio; crux, monachorum abstinentia; crux, virginum castitas; crux, gaudium sacerdotum; crux, Ecclcsiæ fundamentum; crux, orbis terræcautela; crux, templorum destructio; crux, idolorum repulsio; crux, scandalum Judæorum; crux, perditio impiorum; crux, invalidorum virtus; crux, ægrotantium medicus; crux, emundatio leprosorum ; crux, paralyticorum requies; crux, esurientium panis; crux, sitientium fons; crux, nudorum protectio. » Similia habet S. Ephrem, serin *De S. Cruce;* ct Damascenus, lib. IV *Dc Fide,* cap. xn.

Affini en ofilo,

Ex dictis collige varios pios affectus, sed maxime septem, fideli in lectione, inspectione et meditatione Christi crucifixi, excitandos esse. *Primus* est compassio; *secundus,* compunctio; *tertius,* gratiarum actio; *quartus,* imitatio; *quintus,* spes; sextus, admiratio; *septimus,* amor et charitas.

r»hnum % .inn ta crue,

Intexendum hic ex Luca, cap. xxm, 34, Jesum illico ut fuit crucifixus, orasse Patrem pro Judæis et militibus cum crucifigentibus, dicendo : « Pater, dimitte illis, non cnim sciunt quid faciunt; » hoc enim ante divisionem vestium ejus contigisse patet ex Luca. Hoc primurn est verbum inter septem memorabilia quæ Christus in crucc edidit, quo post tot tanlosque dolores, injurias, illusiones, quasi eorum oblitus ct de salute torquentium scsollicitus, cx pectore, ceu cx fornace ardore charilatis æsluante, vocem hanc igneam in cadum ejaculatur, postulans iis ignosci. Atque exauditus est pro sua reverentia. Nam multi ex iis in Pentecoste ad prædicationcm Petri pœnitentes, ad Christum conversi sunt, ut palet *Actor.* n. Docuit nos Christus pro persecutoribus orare, malefacientibus benefacere, itaque vincere in bono malum. Christum imitatus S.Stephanus, cum lapidaretur, flexis genibus orabat : « Domine, ne statuas illis hoc peccatum, et cum hoc dixisset,» quasi cygnus cygnea voce emissa, « obdormivit in Domino, n

« Non enim sciunt quid faciunt, » qui nesciunt me esse Christum Filium Dei : quod si scirent utique non me crucifigerent, ncc auderent committere hoc immane sacrilegium et deicidium. Nesciunt me esse salvatorem mundi et suum, nesciunt me mori pro ipsorum salute. Ila « do impietate ct malitia Judæorum suavitas pictasqiic Christi triumphat, » ait S. Cyprianus , tract. *De Passione Christi.*

Eabte- ” vikoraM

Ilieroglyphicum dilectionis inimicorum osisi- Icx, hoc lemmate : «Silex cx quo ignis excutitur, non sine ictu, n Silex cnim lapis durus est, cx quo ignis cxcuti solet ; ct sic nuncupatur, vel quod ignis ex co saliat, vel quod silentem intra se ignem habeat, qui attritu excitatur; quare a vulgo lapis vivus, ad illorum lapidum differentiam, qui mortui dicuntur, nuncupari solet. Silex hic est Christus, qui est lapis angularis. Christus cnim latentem in sc divinitatis ignem ct charitalem immensam effudit in cruce, at non sine ictu, dum ictus a crucifixoribus pro iis ardenter oravit. Ipse cnim olim dixerat : « Ignem veni mittere in terram , ct quid volo nisi ut accendatur9» *Luca*xii. Christum imitetur Christianus, ac se faciat silicem ignitum, et alios ignientem, et dum injuriæ alicujus, ceu ferri ct chalybis ictu feritur, scintillas amoris divini in ferientes ejaculetur, uti fecit Christus.

DIVISF.IIU.XT VESTIMENTA EJUS, SORTEM MITTENTES. Pir?,¡0

— Fusius hoc enarrat Joannes, cap. xix, vers.23, dicens : «Milites ergo, cum crucifixissent eum, acceperunt vestimenta ejus (ct fecerunt quatuor partes, unicuique militi pariem) ct tunicam. Erat autem tunica inconsutilis, desuper contexta per totum. Dixerunt ergo ad invicem : Non scindamus cam, sed sortiamur dc illa cujus sit. » Ubi S. Cyrillus : a Vestes damnatorum, ait, quasi hæreditatis lege ad se pertinentes sibi vindicant, » quasi mercedem suæ operæ in crucifigendo. Porro, S.Chrysostomus: «Vestes, ait, inter se partiuntur, quod in condemnatis vilibus et abjectis fieri solet, ac omnino destitutis.» Et mox : « Partiuntur ea vestimenta per quæ miracula facta sunt ; sed tunc nihil efficiebant, Christo ineffabilem eorum virtutem cohibente. » Fuit hæc insignis Christo ignominia ct afflictio, quod coram sc videret insolenter vestes suas a militibus lacerari, et alea jacta sorte dividi. Sed nimirum voluit in extrema paupertate, nuditate ct opprobrio mori palique pro nobis, ac non tantum vestes, sed el corpus vitamque exuere, ut ignominiam nuditatis Adæ et nostræ legeret, vesliretquc sua ignominia, caque restitueret nobis vestes immortalitatis, a ut nos indueret vitam ct immortalitatem, » ait S. Athanasius, serm. *De Cruce.*

lorilul ChrbU.

Tropologice : voluit nos docere, ut nudemur rebus supervacuis hujus mundi.

Nota primo : Christus habuit tunicam inconsulilcm, quæ, ut ait Joannes, « desuper, n Græce, uiuqui" ix Tur» i-ruOu, id est cx summo, contexta crat per lotum; hoc est tota textilis crat, sine sutura, quam idcirco, ait Euthymius, verisimile c<t fuisse quasi subuculam loco camisiæ proxime corpori adhærentem. Addilquc veterum opinionem (quam ipse approbat) esse, eamdem a matre

lll '

B. Virgine Christo puero factam textamque fuisse. Undo consequens videtur tunicam hanc cum Christo crescente crevisse, uli crevere vestes Ilebræorum per 40 annos peregrinantium in deTitviriB serto. Tunica hœo inconsutilis hodie Treviris rc-ienatur. |¡gjosc asservatur et visitur.

Symbolice : S. Athanasius, serm. *Dc Crucc :* Euii hæc tunica inconsutilis; « quo vel hinc, ait, credere possent Judæi, quis esset et unde esset, qui hæc induit ; quod Verbum erat, non a terra, sed e cœlis veniens, quodque non divisibile, sed indivisibile Verbum est Patris, quodque factus homo non habuit corpus ex viro feminaque contextum, sed ex virgine sola contextum spiritus gratia. » El mox : « Neque enim hoc illorum, sed Servatoris in cruce pendentis factum erat. Suspensus cnim ut homo, principatus persequebatur, ipsum diabolum comprehendit, ac milites terruit, ne scinderent tunicam, ut hac manente, maneret et quæ paulo post facta est adversus Judíeos redargutio : quoniam velum quidem scissum est, tunica vero Servatoris ne a militibus quidem scissa est, sed mansit integra. Manet enim Evangelium semper integrum, cum interim dissipentur umbræ. w

Nota *secundo :* Milites sciderunt alias Christi vestes, casque diviserunt in quatuor partes pro quatuor militibus Christum crucifigentibus, rursumque sortiti sunt « quis quid tolleret, » ut ait Tre* Marcus. Quæ ct quod fuerint hæ Christi vestes, 'ncerlura cs^ Probabile est quod ait Euthymius, qulesT tres fuisse; scilicet primam tunicam inconsutilerji, quæ intima fuit instar indusii, secundam tunicam illi injectam similem illi Ecclesiasticorum, quam Hali aliique *sottanam* vocant; tertiam tunicam extimam, quæ exterius corpus tegebat et ornabat instar pallii. Nam thoracis , femoralium , tibialium, non erat usus apud Judœos, uti nec modo est apud multos Orientales.

Symbolice : S. Athanasius, serm. *De Crucc :* « Milites, inquit, vestes Christi dividunt in quatuor partes, eo quod pro peccatis mundi quadrifariam divisi, ad Exortum, Occasum, Septentrionem ac Meridiem, gestabat illa : quibus indutum cum videret cum Joannes, ait : Ecco agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi. »

Ver». 36. 36. Et sedentes servadant eum. — Græca addunt id est i7/ic, scilicet in crucc pendentem in monte Calvariie, *q.* d. Milites cum Judæis servabant Jesum, nc quis c discipulis vel fautoribus cum o crucc deponeret, vel no ipse per miraculum c crucc descenderet. Verum Dei consilio id alio fine fiebat, quem ipsi ignorabant. Nam, ut ait S. Hieronymus, a diligentia militum et sacerdotum nobis profuit, ut major ct apertior resurgentis virtus appareat. » Milites cnim et Judæi viderunt eum in crucc morientem : quare cum postea redivivus multis apparuerit, necesse est ut fateantur eum vi divina a morte resurrexisse.

37. Et imposuerunt scper caput fjus cai (Syrus, *occasionem mortis ipsius)* ipsius scriptam : Hic est rex Judæorum. — Imposuerunt *tabellam,* ut vertit Arabicus, in qua inscripta erat causa ct culpa crucifixionis ipsius, scilicet quod esset rex Judæorum, id est quod affectasset regnum Judææ, idcoque rebellasse! Tiberio Caesari. Unde pontifices suggesserunt Pilato, ut ait Joannes, cap. x : « Noli scribere, Rex Judæorum, sed quia ipse dixit : Rex sum Judæorum. Respondit Pilatus : Quod scripsi, scripsi, » id est quod scripsi, recte et conformiler scripsi, nolo id mutare vel revocare. Intendebat Pilatus idem significare quod suggerebant pontifices, sed Deo manum ejus dirigente, aliter alioque sensu, coque vero scripsit : « Hic est rex Judæorum , » id est, hic est Messias sive Christus. Unde Syrus vertit : *llic est rex ille Judccorum ; ille,* scilicet per antonomasiam, puta rex Messias; Arabicus : Hic *est Jesus rex Judæorum, q.* d. Hic Jesus crucifigitur, quia ipse est Messias, mundi Salvator, qui ex Dei decreto crucifigi et mori debet, ut humani generis peccata luat cl expiet, hominesque Deo reconcilici ct salvet. Quare hic titulus fuit Christo summi honoris elogium : ostendit enim ejus non tantum innocentiam, sed et dignitatem, quod scilicet ipso esset Christus mundi redemptor, quare Judœos quasi christicidas confundit et confundet ac condemnabit in ælernum, quod ipsi Pilatum coegerint ut crucifigeret Christum , qui erat ipsorum Messias ad hoc a Deo missus, ut ipsos salvaret. Hoc ergo cis Pilatus titulo ipso exprobrat : itaque de eorum pervicacia et importunitate se vindicat, traducens et infamans illos quasi christicidas per lotum orbem : sat enim sciebat Pilatus Jesum esse Messiam, hic cnim vocabatur ab omnibus illo ævo, a rex Judæorum, v ab omnibus desideratus ct cxpectatus. Unde Orígenes : Hic titulus « caput Jesu, inquit, instar coronæ exornat.» Et Beda urgens tò «super caput ejus : » « Apte, inquit, quia licet in cruce pro nobis hominis infirmitate dolebat, super crucem tamen regis majestate fulgebat. » Hoc enim titulo significabatur Jesum esse Messiam, et jam incipere regnare a ligno super Judœos, id est confitentes, puta Christum per fidem. Unde Pilatus eum ad petitionem Judæorum mutare noluit. Quo mystice significabatur, quod Judæis incredulis in sua contra Christum perfidia obstinate permanentibus, Gentiles (qualis crat Pilatus) Christum quasi regem ct salvatorem suum agnoscerent et colorent.

Nota *primo,* solebat titulus damnatis ad mor- Damait» tem moro Romano præfigi, qui crimen et causam mortis indicaret. SicS. Attalo martyri hunc titulum tu præfixerunt : «Hic est Attalus Christianus,» teste nu- Eusebio, lib. V, sub initium. Sic hic Christo præ- l lS* fixerunt : «Hicest rex Judæorum, » hoc est, hic est Messias, sive Christus. Unde rursus colligitur crucem Christi non fuisse commissam, quæ habet formam btteræ Græcæ T, qualis est crux S. An-

Vm. n. xtm, P; .V-ir.XT, îâ /an*. 1IX . »9.

Tilabrcnjcil tbruiu

rada»

¿..Lu.

Ionii, sed immissam sivo quadrangulam, ita ut sursum una quartaque crucis pars emineret, in qua titulus affigi posset.

Nola *secundo,* nemo Evangelistarum titulum crucis Christi integre plencque exprimit, sed ex omnibus inter sc collalis colligitur fuisse hunc : « Jesus Nazarenus Rex Judæorum. » Franciscus Lucas ait, Syra lingua, sed charactere Hebræo ita scriptum fuisse : NHiriH tobo NHXD JJT0* *Jcscua Nazcraia malea dihoudaie,* uti habet Syrus, *Joan,* xix, 19. Maldonalus vero ct alii censent hunc fuisse : « Hic est Jesus Nazarenus (ut habet Matthæus el Marcus) rex Judæorum. » Communiter tamen Gretserus, Bosius, Pagninus et alii omittunt to a hic est, » quia salis significatur inscriptione crucifixo affixa.

THn- Extat titulus hic Romæ in basilica S. Crucis in i ‹u;< ¡9 Jerusalem, ubi sæpius eum vidi et veneratus sum, JiAflscd imperfectus et dimidiatus. In eo enim nil s.Cnic.'ç extat nisi rb a Nazarenus» scriptum litteris Græcis ct Latinis, scriptum, inquam, retrogrado ordine, incipiendo a latere dextro ct pergendo ad sinistrum, uti scribunt Hebræi. Titulus enim hic, ut ait Joannes, scriptus fuit Hebraice, Græce et Latine, sed ila ul Hebræa scriptura, utpote in Judæaapud Hebræos scripta, primum et summum in titulo locum oblineret; secundum, Græca; tertium, Latina : qua dc causa, cum in titulo hoc Hebræa scripta fuerit more illius tingine retrograde, hinc pariter simili modo scripte fuerunt Græca et Latina. Porro, ilebrææ lilteræ in titulo, ita vetustate exesæ sunt, ut apices duntaxat nonnulli appareant, nulla vero littera integra plenaque cernatur, quæ dignosci possit, uti patet in effigie, qua titulum hunc exacte expingit Jacobus Bosius, lib. I *De Cruce triumphante,* cap. xi.

Vm 38. 38. Tunc CRUCiFixt sunt (a aculeis et clavis simi- z r· hbus, » ait Nonnus *in Joan,* xix, 19) cum eo duo J/irr.Vi. LATRONES; UNUS A DEXTRIS, ET UNUS A SINISTRIS.— tetronum enim supplicium erat crux, ut Christus inter eos medius videretur esse latronum chora- tu evu gus et princeps. Hoc significale volebant Judæi, itaque Christum infamare; sed Deus eorum technas evertit et invertit. Nam, ut ait S. Chrysostomus : «Voluit dtemon. rem ipsam tegere, nou tamen valuit. Crucifixi sunt 1res, claruit unus Jesus, ut intelligas ejus virtute omnia provenisse; atque tribus crucifixis miracula patuerunt, nemo tamen ullum alteri latronum attribuit, sed soli Jesu. Ita diaboli insidiae irrite factæ sunt, et in ejus caput omni modo irruerunt; nam ex duobus unus salvus factus est. Non solum igitur crucifixi gloriam non offendit, sed non parum auxit: neque enim minus fuit in cruce latronem converti et paradisum intrare, quam petra», collidi. »

Symbolice : Christus in medio latronum, quorum unus pœnilens salvatus est a Christo, alter damnatus, repraesentat lormam extremi judicii, m quo Christus judex electos qui a dextris erunt, glorificabit, improbos vero qui a sinistris erunt, damnabit ad tartara. Ita S. Ambrosius in cap. XXIII *Lucæ,* et S. Augustinus, tract. 31 in *Joan.,* quem audi : « Ipsa crux, si attendas, tribunal fuit: in medio enim judice constituto, unus qui credidit, liberatus ; alius qui insultavit, damnatus est : jam significabat quod facturus est de vivis et mortuis, alios positurus ad dextram, alios vero ad sinistram.»

39. PBjBTEREUNTBS autem blasphemabant eum, Ver». jX moventes capita sua. — Hoc est maledicebant, conviciabantur ct exprobrabant Christi crucis culpam et pœnam, ae movendo caput insulta- rtnnin bant et subsannabant. Hæc autem maledicta, convicia et probra hoc loco proprie dictæ erant blasphemiœ, quia jaciebantur in Filium Dei, et tum ia Sanctura sanctorum, juxta illud Isaiæ, i, 4 : « Voi trucc* genti peccatrici, populo gravi iniquitate, semini nequam, filiis sceleratis: dereliquerunt Dominum, blasphemaverunt Sanctum Israel. » Et illud Davidis, *Psal.* xxi, 8 : a Omnes videntes me deriserunt me : locuti sunt labiis ; et moverunt caput. » Ingens fuit tormentum Christo crucifigi, sed majus tormentum fuit crucifixo illudi et subsannari. Unde Ecclesiasticus, vn, 12, monet: «Ne irrideas hominera in amaritudine animæ. » Unde et queritur Christus, *Psal.* lxvih, 27 : « Quem tu percussisti, persecuti sunt; et super dolorem vulnerum meorum addiderunt. » Et *Psal.* xxi : « Aperuerunt super me os suum, sicut leo rapiens ct rugiens. » Magna ergo fuit hæc Judæorum in Christum sævitia et barbaries.

40. Et dicentes : Vau ! qui destruis templim v,rj. in. Dei (Syrus, *destructor templi;* Arabicus, *o des-Mar.u, truens templum, et ædificans illud}* et in triduo !3,3°' illud reedificas; salva temetipsum: si Filius Dli es, descende de cruce. — «Vah! » jam non est in Græco, quod alias Græce dicitur, cóli; Hebr. nxn *hcach* (ut habet Evangelium Hebr. S. Matthæi, quod jam circumfertur), sed subinlelligitur. «Vah» est interjectio irridentis, objurgantis, insultantis , exprobrantis et detestante ; qualis apud Flandros est *phi, q. d.* Phi, phi, pudeat te, Jesu crucifixe, quod arroganter ct irreligioso jactaveris te templum Dei destructurum, et tertio die illud reædificalurum; ostende nunc te id facere posse, liberando te a cruce. Si enim hoc tam modicum facere non potes, quomodo illud in templo, quod tam magnum est ct vastum, efficere poteris ?

41. Similiter et principes Sacerdotum illu- yer>. u. DENTES CUM SCRIBIS ET SENIORIBUS DICEBANT : x»».

42. Alios salvos fecit, seipsum non potest sal- VUM FACERE : SI REX ISRAEL (McSsias) EST, DESCEN- 31, Ji.' DAT NUNC DE CRUCE, ET CREDIMUS EI. — Virulcutio- Vere- 4i' res in Christum sunt pontifices et Scribæ, quam populus : nam subsannant ejus miracula, quibus alios sanos fecit, *q. d.* Miracula ista non fuere facta ope Dei, sed Beelzebub, sive diaboli; aut certe non reaha, sed phantastica fuere, ail Euthymius et

Thcophylaclus, quia si Dei ope facta essent, Deus utique illum ipsum jam in summa afflictione constitutum salvaret et a cruce liberaret ; quod cum non faciat, signum est cum non esse cx Deo, sed esse impostorem ct pseudoprophetam. « Volebant enim, ut tanquam seductor, arrogans et jactabundus, ct in conspectu omnium vituperatus decederet,» ait Chrysostomus, ut ita plane ejus nomen et sectam obtererent, ne quis discipulorum ejus doctrinam deinceps sequeretur cumque ut Messiam coleret ac predicarci, hoc est, volebant Christianorum gentem, religionem et Ecclesiam cum Christo abolere.

Rex Israel. — Jacobus patriarcha cum angelo, Dei vicario, luctans et prævalens, dictus est «Israel,» id est «dominans Deo,» *Genes,* xxxn, 28; hinc ejus filii et posteri, puta Judæi, dicti sunt Israel, id est filii Israel. Quare « rex Israel,» idem est quod rex Judæorum, hoc est Mcssias: Israeli enim, sive Judæis, promissus crat Mcssias , quasi cœlcslis eorum rex futurus.

Audi S. Bcrnardum, serm. 1 *in dic Pascha:* a Quid, inquit, consequenti© videtur habere, ut descendat de cruce si rex Israel est, ct non magis ascendat? Sic tibi, Judæc, excidit quod audisti, quia Dominus regnavit a ligno, ut regem abneges, quia manet in ligno? Imo quia rex Israel est, titulum regni non descrat; virgam imperii non deponat, cujus imperium super humerum ejus. Si Pilatus quod scripsit, scripsit; Christus non perficiet quod incepit ? » Subdit S. Bernardus : « Hæc plane, inquit, serpentis astutia, hæc adinventio ncquiliæ spiritualis. Noverat impius quantum pro salute illius populi zelum gerere videretur : proplerca malitiose nimis, linguas erudiens blasphcmorum, suggerebat ut dicerent: Descendat, ct credimus; quasi jam nihil posset obstare quin descenderet, qui eorum credulitatem tantopere desideraret. Sed non movetur vana pollicitatione, qui novit omnium corda. Eo quippe tendebat malitiosa suasio, ut non ipsi crederent, sed nostra quoque fides in eum omnimodis deperiret. Legentes enim : Dei perfecta sunt opera, *Deutor,* xxxn, 4, quando fateremur Deum, qui salutis opus reliquisset imperfectum?» *Tertiam* causam adjicit S. Bernardus, dicens : « Ne daret occasidncm surripiendæ nobis perseveranti©, qu© sola coronatur. Et ne faceret obmutescere prædicatorum linguas consolantium pusillanimes, ct dicentium singulis : Tu locum tuum ne deseras. Quod sine dubio sequeretur, si respondere possent : Quia Christus suum deseruit. »

íkr
Ghrlitui
ile entro
»on dw-
ctudii.

Descendat de cruce. — Noluit Christus descendere (licet id facerc potuisset) irritatus tot pontificum sannis, quia ex Patris precepto in cruce mori debebat, ut nos a morte redimeret. Contempsit ergo impiorum improperia, ut nos idem facerc doceret. Ita Theophylaetus in *Marci* xv: «Si voluisset, inquit, descendero, neque principio ascendisset : sciens enim por hoc salvandos homines, sustinuit ut crucifigeretur.» «Non curabat, ait Orígenes, indignum aliquid agere propter derisionis injuriam, et facere quod dicebatur ab cis, extra rationem ct ordinem.» Et Augustinus, tract. 37 *in Joannem:* «Quia patientiam docebat, ideo potentiam differebat ; si enim commotus ad eorum verba descenderet, victus conviciorum dolore putaretur. » Et rursum : « Distulit potentiam , quia de cruce noluit descendere, qui potuit de sepulcro resurgere; sed publicavit misericordiam, quia pendens in cruce dixit: *Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. »*

Denique S. Gregorius, hom. 21 in *Evang. :* «Si, inquit, tunc de cruce descenderet, nimirum insultantibus cedens, virtutem nobis patienti© non demonstraret; sed expeclavit paululum, toleravit opprobria, irrisiones sustinuit, servavit patientiam , distulit admirationem ; et qui de cruce descendere noluit, de sepulcro surrexit. Plus igitur fuit de sepulcro surgere, quam de cruce descendere; plus fuit mortem resurgendo destruere, quam vitam descendendo servare. »

Et credimus el — Id est, credemus eum esse regem Israel, id est Messiam nostrum. Mentiuntur: nam qui non crediderunt Christo, Lazarnm aliosque mortuos suscitanti, utique nec credidissent Christo seipsum a morte liberanti; sed dixissent eum oculos populi suis pnestigiis perstrinxisse, ac phantastice, non revera de cruce descendisse, ideoque esse præsligiatorcm et magum, uti alias dixerunt, *Matth.* xn. Unde S. Hieronymus: «Fraudulenta promissio, ait: quid est plus, de cruce adhuc descendere viventem, an dc sepulcro mortuum resurgere? Desurrexit, et non credidistis: ergo si etiam de cruce descenderet, similiter non crederetis. » Sic hodie hærctici dicunt : Crederemus Sanctis, si facerent miracula ; at cum eorum miracula afferuntur, illa calumniantur ut ficta, vel magica et phantastica.

43. Confidit in Deo, uberet nunc, si vult eum (Arabicus, si *diligebat mj;* dixit enim : Quia Filius Dei sum. — Utuntur hic pontifices et Scribæ iisdem plane verbis, quibus hostes Christi usuros illique illusuros prædixit David, et per Davidem Christus, *Psal.* xxi, 8: «Omnes, inquit, videntes me deriserunt mc; loculi sunt labiis, ct moverunt caput. Speravit in Domino, eripiat cum : salvum faciat eum, quoniam vult eum. » Quare ipso facto testantur se esse hos Christi illusores a Davide præsignatos, ac Jesum esse verum Messiam, sive Christum. De Christo enim ejusque passione et illusione totus hic psalmus a Spiritu Sancto Davidi dictatus est. Porro, homini in cruce ct agone mortis constituto, nulla superest humana spes, sed tantum confidentia in Deum : hanc quasi ultimam salutis anchoram Christo pontifices hic eripere conantur, *q. d.* Vane sperasti, et speras in Deum; jam enim actum est de te: jam in

cruce moriendum tibi est: non est ergo, quod operes in Deum. Vane et false dixisti te esse Filium Dei dilectum : « Si enim Deus vult, » id est amat et diligit te, «te liberet nunc» c tantis crucis doloribus. Hoc autem non faciet, ergo signum est te non esso Filium Dei, sed impostorem Deo exosum. Ita ipsi Christum conviciantur el blasphemant, sed ad desperationem adigere conantur, uti facit diabolus dum lentat homines in agone mortis. Sed errant ct paralogizante Deus cnim summo diligebat Christum; idcoque volebat eum mori in cruce, ut eum deinde summe glorificaret in resurrectione, ac per eum plurimos salvaret. Quare hoc sciens Christus, nil eorum probris commotus est, sed omnem spem suam in Deum defigere perrexit, ideoque rcipsa utrumque a Deo consecutus est. Unde post illusiones has, novos validosque confidenti® in Deum elicuit actus, ut nos idem faccre doceret, quos statim subjicit, *Psal.* xn, 10, dicens : *a* Quoniam tu es, qui extraxisti me de ventre : spes mea ab uberibus matris meæ : Deus meus es tu, ne discesseris a me. » Idem dixere Martyres præsidibus, dum ab eis ad cruces, Icones, ignes, bestias damnarentur; Deum scilicet nolle cos liberare, ut meliorem per martyrium cis daret vitam et coronam.

Hæc omnia de pontificibus ct Scribis Christum illusuris, prædixil Sapiens, *Sapient.* n, 1G, dum ex persona eorum ait : « Filium Dei se nominat, el gloriatur patrem se habere Deum. Videamus ergo si sermones illius veri sint, el tenteinus quæ ventui a sunt illi, el sciemus quæ erunt novissima illius. Si cnim est verus Filius Dei, suscipiet illum, ct liberabit illum de manu contrariorum. Contumelia ct tormento interrogemus cum,morte turpissima condemnemus cum : erit enim ei respectus ex sermonibus illius ; » hoc est, respiciet ct eruet turn Deus, sicut ipse sermone suo professus est, sed subdit Sapiens : a Hæc cogitaverunt el erraverunt; excæcavil cnim illos malitia eorum. Et nesciverunt sacramenta Dei, neque speraverunt mercedem justiliæ (juslæ sanctæque passionis ct crucis), ncc judicaverunt honorem animarum sanctarum. » Vide ibi dicta.

Tropologice : Chrislo exprobrant peccatores, qui suis peccatis cum dehonestant et blasphemant, ad quos pathetice Christum loquentem ita iuducit S. Bernardus, Rhythmo *De Passione Christi :*

Ad tc clamo, qui pro tc morior :
Te exhortor, qui in cruce patior :
V>Je Ulas quo aperior.
El cum lanius sil dolor intus el exterior,
Plus Umen cru ior, quod te ingratum experior.

Quin ct Zacharias, cap. xui, G, rogans Christum : < Quid sunt plagæ istæ in medio manuum tuarum'? » audit : « His plagatus sum in domo eorum qui dihuebanl me. » Vide ibi dicta.

44. Idipsum autem et latrones, qui crucifixi **ERANT CUM EO, IMPROPERABANT EI.** — GræCÎ , Ut Orígenes, S. Chrysostomus, Thcophylactus , Euthymius, ac ex Latinis S. Hilarius probabiliter putant utrumque latronem initio Christum blasphemasse; sed alterum postea visa Christi patientia, tenebris aliisque signis ct miraculis, resipuisse, ac in Christum credidisse. Melius cœteri Latini, scilicet S. Hieronymus hic; S. Ambrosius, lib. X *in Lucani ;* S. Augustinus, lib. 111 *Dc Consensu Evang.,* cap. xvi ; S. Leo, serm. *Dc Passione;* S. Cyprianus, serm. *De Pass. Domini;* S. Gregorius, lib. XXVII *Moral.,* cap. xvi, Madonatus, Franciscus Lucas et alii censent, per synecdochen numerum pluralem poni pro singulari : « Latrones, » id est unus latronum. Sic *Lucce* xxm, 36, dicuntur a milites obtulisse Jesu acetum : » a milites, » id est unum militum. Voluit enim Malthæus per u latrones, » non tam personas latronum, quam conditionem significare, ut ostenderet Christum in cruce ab omni hominum genere et conditione, etiam latronum, convicia alrocia pertulisse, *q. d.* Adeo sæve et insolenter cerlatim omnes Christo conviciati sunt, ut etiam collateralis ejus latro jam cum eo crucifixus, ct animam agens, impudenter in illum probra conjecerit. Addit Lucas, allerum latronem ipsum reprehendisse, ac Chrislo dixisse : « Memento mei, Domine, cum veneris in regnum tuum, n ideoque ab eo audivisse: a Hodie mecuin eris in paradiso, » dc quo plura dicenda sunt *Lucte* xxm, 40.

Hic ordine historico intexenda sunt dicta Christi ad matrem el ad Joannem, quæ fuere tertium Christi in cruce verbum, quæ sic enarrat Joannes, xix, 25 : «Stabant autem juxta crucem Jesu mater ejus, et soror matris ejus, Maria Cleophæ, ct Maria Magdalene. Cum vidisset ergo Jésus matrem et discipulum stantem, quem diligebat, dicit matri suæ : Mulier, ecce filius tuus; deinde dicit discipulo : Ecce mater tua. Et cx illa hora accepit eam discipulus in sua. n De quibus suo loco in Joanne dicendum.

43. A SEXTA AUTEM HORA TENEBRAE FACTJE SUNT SUPER UNIVERSAM TERRAM USQUE AD HORAM NONAM. — tenebrie ergo hæ cœperunt m mendie, quando crucifixus est Christus, ct durarunt per tres horas, scilicet usque ad horam nonam, id est usque ad tertiam pomendianam, qua cxpi-vemm ravit Christus, quo tempore solet esso clarissima ct summa Dei lux : ut manifeste appareret has tenebras esse insolitas, prodigiosas ct supernaluralcs, nimirum hol, cœlum omniaque astra atrata luxerunt tam indignam necem Christi Dei ct creatoris ac Domini sui, ideoque lucem ct radios suos a terra ct terrigenis Deum suum occidentibus subtraxere. Ila S. Dionysius mox citandus , ac S. Hieronymus hic, qui ait : « Videtur mihi, inquit, clarissimum mundi lumen, hoc est luminare majus, retraxisse radios suos, p Et Cyprianum cnrm. *Dc Dono vaUentiæ :* « Cum sol ne

Ven n. L"f j ,lf0. mri i» V¡CHIÜL XXIII 39. j/ûr< XYt 3i. Teu'H1

Judæorum facinus aspicere cogatur, ct radios ct oculos suos subtrahat. » Item Chrysostomus, in *Calena* cx serm. *De Passione Domini :* « Non poterai ferre creatura injuriam creatoris : unde sol retraxit radios suos, ne videret impiorum facinora. n

Quæres, unde orto sunt hæ tenebre? Respondent aliqui ortas esse ex interpositione densarum nubium inter solem ct terram. Ha S. Chrysostomus, Thcophylactus ct Euthymius. Verum S. Dionysius Areopagita, harum tenebrarum testis oculatus, epist. 7 *ad Polycarpum,* docet illas ortas ex eclipsi solis; scilicet cx interpositione miracolosa lunæ inter terrain ct solem. Sic cnim ait agens do sc ct Apollophanc : «Eramus una ambo, et stabamus ad lleliopolin, ac cernebamus, nec opinato, cum luna sc soli objiciebat (neque cnim conjunctionis tempus crai), rursumque cum eadem ab hora nona ad vesperum sc mediai solis lineæ prælcr nature ordinem opponebat. Redige autem etiam aliquid aliud ei (Apollophani) in memoriam : scit cnim etiam objectum ipsum a nobis visum esso oriri ab ortu solis, et ad solis extremum pervenire, deinde repedare. Rursumque non ab eadem parte solis ct objectum cl recessum evenire, sed ab ca quæ, ut ita dicam, ex diametro crai contraria.»

Biirjciih c.hd>tir ri imum. Ex quibus S. Dionysii verbis liquet, in hac cc,iPs' solari multa concurrisse miracula et prodigia. *Primum* csl, quod ipsa contigerit in Paschale, hoc csl in plenilunio primi mensis Nisan : in plenilunio autem non potest fieri eclipsis solis, quia tunc luna a sole longissime distat, imo est in opposito solis : quare eclipsis solis non fit nisi in conjunctione solis cum luna, quæ fit in novilunio; tunc cnim luna soli vicina facile sc illi supponit ipsumque cclipsal.

Sccundun,e *Secundum,* quod durarit adires horas, cum alias eclipsis solis parum duret, eo quod luna solem tegens celerrime moveatur ct solem perIranseat. Hic ergo luna sub sole constitit per 1res horas : quod ingens fuit miraculum.

Tcrlhun. *Tertium,* luna solet moveri ab Occidente in Orientem, ideoque in eclipsi solari ab Occidente solem subingreditur ; hic autem subingressa est solem ab Oriente, teste S. Dionysio.

Quartum. *Quartum,* luna ultra solem non perrexit versus Occidentem, sed rcsiliit, statimque rediit ad locum suum, puta ad Orientem undo venerat, ita ul vespere soli occidenti ex diametro opposita, in Oriento co loco consisterci, ad quem pervenisset , si motu naturali progressa fuisset, nec ad solem cclipsandum accessisset.

Quintum. *Quintum,* quod luna cum sil minor solo, non possit totum solem tegere cl obscurare, unde in eclipsis solis sol mullum apparet, ac multum lucis diffundit in terram : hic autem sol plano fuit obscuratus, ita ut deure tenebre essent in terra, quales fuere tenebre Ægypliæ inducto a Mose, *Exod.* x, 23, ct *Sapient.* xvii , 3 et seq. ; ideoque Malthæus hic eas vocat « tenebras, ® non eclipsin. Id autem facium est hac rationc, quod sol ca parte qua luna non tegebatur, Deo agente subtraxerit radios suos aterrachrislicida,uti paulo ante audivimus cx Hieronymo, Cypriano el Chrysostomo. Sic et luna non luxit terre, co quod supposita soli superius tantum ab co illuminaretur, inferius vero versus terram remaneret obscura : quare cum ncc sol ncc luna terree lumen præberent, necessc fuit in terra summas esse tenebras.

Sextum, quod stellæ in cœlo visœ sint, ct terre Sutao. motus acciderint, de quibus ita scribit Phlegon Gentilis, Olympiadum scriptor, liberius Adriani Imperatoris. Sic cnim de eo narrat Eusebius in *Chron.,* ad annum Chri&ti 33 : «Scripsit vero super his et Phlegon, qui Olympiadum egregius supputator est, in XIV libro ita dicens : Quarto autem anno 202 Olympiadis, magna el excellens inter omnes quæ ante cam acciderat, defectio solis est facta. Dies hora sexta in tenebrosam noctem versus, ut stellæ cœlo vire sint, terraequo motus in Bithynia Nicænæ urbis multas œdes subverterit. »

Septimum, quod hæc eclipsis et hæ tenebre occuparint universam terram. Unde sequitur ; nMX*

Super universam terram — Judææ, inquit Orígenes et Maldonatus, qui hanc eclipsin ; retant ad solam ludæam. Melius alii censent hanc eclipsin fuisse universalem, ac tenebras induxisse toti orbi. Ila S. Chrysostomus , Thcophylactus , Euthymius et alii. Hoc cnim plane significat rò «super universam terram. » Unde et S.Dionysius s.Dfooyt. ait se eclipsin hanc vidisse Heliopoli in Ægypto, ideoque fertur exclamasse : « Aut Deus natur e fdlpMn. pkiooii auctor mundi patitur, aut mundi machina dissolvitur; » licet Michael Syngclus, in *Encomio S. Dionysii,* asserat eum dixisse : « Deus ignotus in carne patitur, ideoque universum hisce tenebris obscuratur et concutitur, v Idem asserit Suidas. Unde postea predicante Paulo Athenis, ac asserente Deum ignotum esse Christum, in cujus morte obscuratus sit sol, S. Dionysius ad Christum fuit conversus, Actor, cap. xvm. Vide ibi dicta. CbrifU tulit

Hinc el Phlegon jam citatus asserit nunquam antea talem tantamque visam esse eclipsin. Hæc ergo eclipsis fuit index divinitatis Christi : sol cnim, qui est oculus mundi, obscuratus et quasi enioriens significabat Christum Deum ac Dominum suum , qui sol est justiliæ, in cruce emori, ideoque eum monentem, tam sol et luna, quam cœlum cl terra omniaque elementa atrata luxerunt : (piare loto tempore quo Christus in cruce patiebatur ct agonizaba!, obscurata el concussa sunt ; quocirca subito nox atra terris obducta est,

Implique lienum timuerunt sicula ooclcm,

ait Paulus Orosius, lib. VII *Ihstor.,* cap. i .

Symbolice : h» fenebræ significabant excœcationem Judœorum. Ita S. Chrysostomus, hom. *Dû Cruce ct Latrone :* « Hodie, inquit, apud Judæos tenebra? sunt, apud nos autem nox in diem conversa est. Etenim pietati hoc proprium est, ul *in tenebris* fulgeat ; impietas autem, etsi in lumino fuerit, tenebrescit. Fidelibus nox in diem mutatur, infidelibus autem etiam ipsa lux tenebrescit. Et de fidelibus quidem Scriptura dicit : *Quia fenebræ non obscurabuntur, ct nox sicut dies illuminabitur.* Infideli autem et dies in noctem mutatur, dicente Scriptura : *Palpabunt sicut cœci parietem, ct ambulabunt in meridie sicut in medio i 0l (is t* n *Job,* V.

i. 46. Et circa horam noxam clamavit Jesus voce magna, dicens : Eli , Eli ,'lamua sabactham (male quidam legunt, a Sabatani n)? hoc est : Deismeus, Decs mecs, ut quid dereliquisti me? — Citat Christus *Psal.* xxi, 1, in quo Hebr. habetur *azabtani;* sed quia Judæi Babylone redeuntes, corruperunt suam linguam Hcbrœam, ct induxerunt Syriacam, hinc Christus pro Hebreo *azabtani,* Syriace more gentis suæ dixit: *Sabacthani.* Syra moderna habent, *clmonosbactoni.* Unde liquet, temporum successu, nonnihil variatam esse linguam Syriacam, uti variata est lingua Latina, Halica, Gallica, Germanica et cæteræ.

chrUn* rnunit pttLxu. tali?

Porro, Chrislus in cruce continue orans, seserTje totum Deo in victimam offerens pro salute hominum, sub finem vitæ jam moriturus recitav¡i psalmum xxi jam citatum, qui totus est de Passione Christi, ut ostenderet se esse illum ipsum de quo psalmus ille agit, scilicet Messiam, ul Scribæ et Judæi scrutentur ct cognoscant causam , cur c cruce nolit descendere, vel liberari, esse hanc, quod cx Patris decreto moriendum illi erat in cruce pro salute hominum. Hoc enim David psalmo illo fore praedixit.

^riX *inui* d'1. icraisc.

'mPie cr8° Calvinus (ex quo similia hic in Joannis Peri transcripta sunt) ail hæc esse Christi desperantis verba; debuisse enim Christum omnem Dei iram peccatis nostris debitam experiri, ac per consequens damnatorum pœnas sentire, inter quas una est desperatio. Verum hæc blasphcmia scipsam elidit. Si enim Christus in cruce desperavit, ergo peccavit peccato grandi , ergo iræ Dei non satisfecit, sed magis eam accendit. Et quomodo dici potest desperasse Christus, qui paulo post morions clamavit : a Pater, in manus luas commendo spiritum meum, » ut habet Lucas, cap. xxiii, 46.

l lo Vr 0*° d«iri... u>-

ighur clamat Christus se desertum , non a divinitate ct unione hypostatica Verbi, non etiam a gratia ct amicitia Dei; sed eo quod Pater cum a morte jam instante non eripiebat, ncc consolatione ulla tam diram passionem in carne et parte animæ inferiore mulcebat el mitigabat, sed eum doloribus ct tormentis meris cruciali permittebat; ul ostendat (piam amara el acerba sit illi m cruce mors, et animæ a corpore per tantos dolores extorsio, ac tam violenta partium adeo amicarum separatio , sicut in horto agonizaos sudansquo sanguinem oravit : « Pater, si fieri potest, transeat a me calix iste. » ¡la S. Hieronymus, Chrysostomus, Theophylactus, Euthymius et passim cœtcri, nec aliud volunt S. Hilarius et S. Ambrosius, dum ait : « Clamavit homo divinitatis separatione moriturus. » Separationem enim intelligunt non cssentke el unionis hypostatica?, sed opis, auxilii cl consolationis : fides enim docet in morte Christi animam quidem separatam fuisse a corpore; deitatem tamen tam animæ quam corpori hypostatice mansisse unitam, uti erat prius. Adde, Christum queri hic se desertum a deitate, quia deitas ad aliud ei non succurrebat, quam ut eum sustentaret in tormentis, ciquc ad plura ct diriora patienda vitam prorogaret, imo dolores Christi augeret, quod se deitati unitum videret tam indigna et atrofia pati. Ita Laurentius Justinianus, tract. *Dc Triumph, agone Christi,* cap. vm.

Symbolice: *Primo,* rogat hic Chrislus causam, cur a Patre in cruce sit derelictus , *q. d.* Quæ est causa, Pater mi, ul mori debeam in hac cruce, quid culpæ, quid mali commisi? sum enim ianocentissimus, imo Sanctus Sanctorum. Unde responsio subditur, *Psal.* xxi, 1. Sibi enim respondet Christus : « Longe a saluto mea verba delictorum mcorum, n *q. d.* Delicta hominum, quæ mihi Pater meus luenda ct expianda imposuit, hæc mihi salutem ct vitam adimunt, ac ad cruccm mortemque adigunt.

Secundo, nonnulli apud Theophylactum censent Christum hic loqui non dc sua, sed de populi sui Judaici derelictione cl reprobatione, *q. d.* Cur, o Paler, me, id csl meam gentem, meum populum, id est Judæos, qui secundum carnem mihi cognati sunt, deseris el a te abdicas?

Tertio, Origencs censet Christum queri dc paucitate salvandorum cl multitudine damnandorum, in quibus perit fructus passionis et mortis Christi , *q. d.* Ut quid, o Domine, me, id est homines milii secundum carnem cognatos, pro quibus morior, deseris, ut paucos ex eis salves, plurimos reprobes? Sic enim meipsum quasi deseris : facis enim ul fructus meœ passionis exiguus , derelictus ct quasi perditus sil.

Tropologice : S. Cyprianus, tract. *Dc Passione,* censet Christum hoc dixisse ut nos inquiramus causas, ob quas Puter cum dereliquerit : a Tu, inquit, Domine, de morte non agis, de opprobriis non contendis; sed hoc vis inlelligi, quæ sit causa mortis, quis quæslus, ut utraque re cognita peccatum appareat et gratia; ct quanti ponderis sit utrumque , rerum probet effectus, cum originali morti nullum nisi in Christi morte potuerit esse remedium, nec reconciliare Deo potuit exules et damnatos quaelibet oblatio, nisi sanguinis hujus singulare sacrificium. » Et nonnullis

interjectis : «Derelictu* est Dominus, ne nos derelinqueremur; derelictus est, ut u peccatis œternaquo morte liberaremur ; derelictus est, ul amorem suum erga nos ostenderet, ut justitiam misericordiamquo suam nobis patefaceret, ul amorem nostrum ad so raperei, denique ut exemplum nobis patiendi exhiberet : patet in copium via, sed ardua et difficilis, prairo voluit exemplo admirabili, ne via terrerei, sed stupendum Dei patientis exemplum nos concitaret, » ut scilicet nos-cum Paulo, Hom. vm, in quavis tribulatione fidenter et exultanler diceremus : « Quis nos separabit a charitate Christi? n Et mox: a In his omnibus superamus propter cum qui dilexit nos. n

Hoc ergo fuit quartum Christi in cruce verbum et dictum, qui solatur omnes desolatos, afilíelos
s.r<im» et incestos, sicut eodem solatus est S. Petrum martyrem ex ordine S. Dominici. Cum enim
cmciflxo ipse visitatus a S. Caecilia, S. Aguóte cl S. Cathaqncriiur. rina, cum cisque in cubiculo colloquens, a transeuntibus auditus ct accusatus foret, quod feminas in cubiculum admisisset, ideoque infamatus et ad duram longamque pœnilenliam damnatus, quereretur coram Christo crucifixo, diccreique : « Domine, tu scis innocentiam meam , cur ergo, me silente, tu taces? cur me non defendis, sed in hac infamia taindiu derelinquis? » Despondit ei Christus : «Et ego, o Petre, quid commerui, ut pro te in hac cruce confixus sim? disce ex me patientiam exercere in quibuslibet afflictionibus luis, quia omnes tuæ meis «equiparali nequeunt.» Qua voce Petrus ita roboratus et exhilaratus est, ul plura pati optaret, imo nollet suas ignominias cum regum sceptris cl coronis commutare. Quare Christus ejus innocentiam tandem patefecit, ac infamiam omnem in gloriam convertit. Ha habet ejus Vita apud Surium, ad diem 29 aprilis.

Vrr*. 47. 47. QUIDAM AUTEM ILLIC STANTES, ET AUDIINTES,
/Mr.xv, D|CKBANT : Eliam vocat iste. — S. Hieronymus ct alii censent hos fuisse milites Romanos : nam illi acetum porrexerunt Christo, ut docet Lucas, cap. xxiii, vers. 36. Hi ergo cum llcbrœam linguam non callerent audirentque Christum clamantem : a Eli, Eli, » putabant Eliam vocari ct invocari a Christo; Eliam enim rediturum in adventu Messiæ, a Judœis inaudierant.

V*ri. 48. 48. Et CONTINUO CURRENS UNUS I X EIS, ACCEPTAM SP0XGIAM nipUVIT ACETO, ET IMPOSUIT ARUNDINI,
J/(ir'xv' Er DABAT El BIBERE. — Spongiam CIIÌIU, aCClUIll
jb./oan. el arundinem dc more jam paraverant; solebant enim iis potaro crucifixos.

Et continuo. — Scilicet, postquam Jésus clamasset : a Sitio, » ut explicat et supplet Joannes, cap. MX, vers. 28. Hoc enim fuit quintum Christi m cruce verbum, quod mox post quartum, scilicet : « Eli, Eli, lamina sabacthani, » subjunxit. Audi Joannem: « Postea sciens Jesus, quia omnia consummata sunt, ut consummaretur Scriptura, dixit : Sitio. Vas ergo erat positum aceto plenum. Illi autem spongiam plenam aceto, hyssopo circumponentes obtulerunt ori ejus. Cum ergo accepisset Jesu* acetum, dixit : Consummatum est. » Quod fuit sextum et peuullimum Christi in cruce verbum.

Spongiam, — ul scilicet Christus e spongia exsugeret acetum. Spongia enim cum sit porosa, copiosum humorem cui immergitur imbibit, quem pressa refundit : nam poculum Christo ita in cruce elevato porrigere non poterant. Spongia hæc religiosa servatur Bonus, et populo ostenditur in basilica Lateranensi.

Aceto. — Nota : Crucifixis cœlerisque reis in r» «v/»t » supplicio dari solebat vinum, tum ad levandam (sitim, qua in tanto dolore et angore cruciari so- t lent; turnad confortationem, ut animosius ferant tormenta el mortem. Sed Judæi el milites, ul gratificarentur Judæis Christo infensis, pru vino dederunt ei acetum. Lndc queritur Chrislus, IWm. Lxvni, 22 : « El m siti mea potaverunt me aceto. » Addit Lyranus , quia Salomon dixerat, Proverò, xxn : « Date siceram mœrentibus, « etc. a Ideo, ex occasione hujus verbi, seniores Judæorum statuerunt, ut condemnatis ad mortem daretur vinum aromaticum ad bibendum, ul facilius tolerarent passionem. In Jerusalem autem erant matronæ devotæ, quæ hoc vinum ex devotione procurabant ; sed Judæi tale vinum datum pro Christo el aliis duobus acceperunt sibi, el loco ejus posuerunt acetum cum fello mixtum. »

Igitur *primo,* acetum ei dederunt ad illusionem, A«um quia ei « illudebant, » ut ait Lucas, cap. xxin, 36 : *secundo,* ad tormentum, ut in sili non dulci et l ? suavi, sed acri el acetoso potu eum cruciarent; a ferito, ut sitim ejus non tam exstinguerent, quam augerent : nam acetum, licet initio sitim levare videatur, mox tamen eam auget, et quia siccum est, desiccat valde : *quarto,* Oaronius censet acetum Christo datum ut sanguinem stringendo ct sistendo, ac stomachum cœteraquo membra cum hyssopo roborando, Christum diutius in vita conservaret ad hoc, ut cruciatus ejus esset productior el vehementior. E contrario Theophylactus, Cajelanus, Jansenius, Toletus, Franciscos Lucas , Barradius, Emmanuel Sa et alii censent acetum Christo datum, ut mortem ei acceleraret, idque a custodibus, qui fomentes cupiebant domum ad prandium redire : erat enim jam hora tertia pomeridiana; scilicet, ul citius eum conficeret aceti amaritudo, ait Theophylactus; acutum enim vim habet penetrandi suamque amaritiem ct malignitatem omnibus membris, vulneribus et plagis instillandi. Ita S.Hilarius, Chrysostomus et Nonus, in cap. xix *Joannis,* qui acetum hoc vocat « acerrimum potum, et siticulosam muriam;» item «acetum exilii permixtum hyssopo.»

Symbolice : acetum significat malignitatem quam peccatores exhibent Christo, uli fecere Judæi. VndeS. Augustinus, in cap. xix *Joan.,* 29 : « Date, ait, quod estis, Judæi : quippe erant acc-

(um degenerantes n vino Patriarcharum et Prophetarum, ct tanquam vas plenum accio habentes, *scilicet cor* plenum iniquitate ct velut spongiam cavernosis ct tortuosis latibulis fraudulentum. p

Rursum Christus, bibendo acetum, illud nobis in vinum convertit, dum per hoc meruit vitia nostra vertere in virtutes, infirmitates in gloriam. Unde S. Hilarius : a Vinum, ail, quod in Adam coacuit, immortalitatis est honor, aut virtus : potavit ergo, ad sein communionem immortalitatis ea quæ in nobis craul vitiata, transfundens, p Et Remigius : a Acetum, Judæi a patribus degenerantes; spongia, fraudulenta corda; arundo, Scriptura sacra, quæ hoc facto implebatur. »

Ulirral **ET IMPOSUIT ARUNDIM. — GræCC xoJ.aow, id CSt** calamo : calamus autem non tantum arundinem, sedet culmum sive surculum cujnsvis seminis el herb® significat. Unde vocatur calamus sive culmus tritici, avenæ, hordei, hyssopi. Hinc S. Joannes, cap. xix, 29, hunc calamum fuisse hyssopi asserit, dicens : « Illi autem spongiam plenam aceto hyssopo circumponentes; » ubi idem est verbum Græcum tnpcôivn;, quod hic Interpres vertit, «imposuit.» Unde Syrus, *Joannis* cap. xix, vertit : *Impleverunt aceto, ct posuerunt super hyssopum* ; ct Arabicus : *Et impleverunt spongiam aceto, et imposuerunt super arundinem.* Ergo arundo sive calamus, quo porrexerunt Christo spongiam aceti, fuit ipsa hyssopus. Crux enim non eral alta, hinc calamo exiguo poterat ab homine, brachiis extensis, spongia admoveri ori Christi. Et in Palaestina hyssopus hortensis aliius quam in Europa excrescit. Hortensis dico, nam in parietibus, ulpote siccis, humilis est, ut patet Ili *Deg.* iv, 33. Quin ct de vulgari ac nostrati hyssopo sic scribit Dodonæus, lib. IV *De Stirpibus,* cap. xix. iiu k›. ¡n Pemptade I : «Hyssopus caules erigit dodrantales, aut altiorcs, duros ac lignosos, in virgulas aliquot divisos, ab imo ad fastigium usque foliis circumvcstitos oblongis, velati polygoni aut lavcndulæ. » Addit Clusius hyssopos reperiri sesquipedales; harum summitas in brachiis hominis extensis, attingere potest os crucifixi. Unde calamum cui imposita fuit spongia aceti, ut ori Christi admoveretur, uli aiunt Matthæus ct Marcus , non fuisse alium quam hyssopum, uti explicat Joannes, censent Euthymius, Chrysoslomus, Thcophylactus, Lyranus, S. Thomas, Titelmanuus, Dionysius Carthusianus, Barradius et alii.

Nonnulli suspicantur in Joanne pro legendum ¶ id est pilo vel hasta instar calami, quo nipote longo, facile erat contingere os Christi crucifixi; sed omnia exemplaria habent Ccawzw , non Alii cum S. Augustino putant spongiam aceti impositam hyssopo, deinde uirumque impositum fuisse arundini. Alii censent succum ex hyssopo expressum, mixtum cum aceto , et spongia exceptum, impositum fuisse arundini. Ut ut est, certum est spongiam fuisse impositam hyssopo, sive hyssopus fuerit ipse calamus, sive ab eo diversa et calamo imposita.

Hyssopum adhibuere *pruno,* quia hyssopus Hy«opu solet ad vinum el acetum adhiberi : unde Columella, lib. XII, cap. xxiv, et Plinius, lib. XIV, cap. xn, asserunt fieri vinum ex hyssopo tusa et in vinum injecta, quod hyssopites dicitur; *secundo,* quia hyssopus naribus adhibita roborat, ct animam fugientem revocat; *tertio,* quiahyssopus sanguinem sistit; *quarto,* quia hyssopus purgat pectus et fauces, aliisque morbis ct plagis medetur. Nam Galenus docet hyssopum aceto mixtam, exanimatis animum ct vires reddere. Milites ergo hic spongiæ circumligarunt hyssopum, ne acetum ex spongia dilaberclur, sed ex ca dillluens vel distillans hyssopi fasciculo exciperetur, ut Christus tam hyssopi quam aceti succum cx spongia sugeret, itaque animum viresque reciperet. Passim enim medici hyssopo tribuunt vim internam purgandi, præsertim pulmones, cl animi deliquium passos ad se revocandi, ac pectoris dolores mitigandi. Vide Dioscoridem, lib. HI, cap. xxvi ; Joannem Rueilium , lib. III *De Stirpibus,* cap. xxiv; Dodonæum, Pemptade I, lib. IV, cap. xix.

Hac de causa olim in lege veteri, per hyssopum fiebat expiatio in inundatione leprosi, *Levit.* xiv, 49. Item in sacrificio pro peccato , ct aspersione lustralis aquæ per cinerem vilulæ rufæ percolata, *Numer.* xix, 6.

Hyssopus ergo fuit typus sanguinis Christi, qui omnes fideles mire purgat, reficit et recreat. Unde S. Augustinus, in cap. xix *Joan.,* 29 : « Hyssopus, ait, herba humilis pectus purgans, Christi humilitatem significat; Christi enim humilitate mundamur : hanc Judæi circumdederunt cl sc circumvenisse putaverunt. »

49. CÆTERI VEHO DICEBANT : SINE, VIDEAMUS AN VE- Ver».

niât Ellas, liberans eum.—aSine,» id est aSinite,» ul habet Marcus, cap. xv, ac Syrus, Arabicus et nonnulli codices Latini hic, *q.d.* «Sinite,» hoc est tacete, quiescite, exspectate : sinite res alias, ut loti attendatis ad Jesum, ac videatis an veniat Elias ab eo invocatus , ut liberet eum. Hærent cl dubitant an Elias venturus sit, quia cx tenebris aliisque miraculis quæ videbant in passione Christi, dubitabant an Christus esset Messias, cujus precursor erit Elias, uti non solum Christiani, sedet Judæi credunt, a quibus idipsum intellexerant hi milites Romani.

Dices : Marcus, cap. xv, vers. 3G, ait non milites , sed eum qui Christo olferebal acetum, dixisse: «Sinite.» Sic enim habet: « Potum dabat ei dicens : Sinite, videamus si veniat Elias ad deponendum eum. » Respondeo : Nonnulli codices Latini et Græci, æque ac Syrus in Marco, pro Xtyw, id csl *dicetis,* habent ûxqcv, id est *dixerunt :* «Sine,» ut habet Matthæus, quem Marcus imitari solet. Idem ergo dixit Marcus quod Matthæus,

scilicet milites dixisse offerenti acetum; a Sine, » juxta sensum mox dandum.

Verum quia passim codices Latini ct Grroci in Marco habent « dicens : Sinite,» verius cum Euthymio, S. Augustino, lib. Ill *De Consensu,* cap. xvii, et aliis dicemus utrumque contigisse, scilicet tam milites quam offerentem acetum Christo dixisse : « Sine, nvcl «Sinite;» cum enim milites acclamarent offerenti acetum Christo: «Sine,» ille respondit: a Sinite» et vos, quod *primo,* explicari potest generatilo et plane, juxta sensum initio datum , f/. d. Sinite alia , ct relinquite , omnia ut attendatis et videatis an veniat Elias liberans Jesum.

Secundo, magis particulatiin milites dixere offerenti acetum Christo : «Sine,» id csl cessa, noli dare acetum Jesu, ne cx eo citius moriatur, quia acetum mortem reis accelerat; sed : sine cum vivere, ut videamus an veniat Elias ad eum deponendum, itaque satisfaciamus nostræ curiositati ; offerens vicissimrespondet militibus: «Siniten et vos, me Jesu sitienti porrigere acetum, ne ex siti moriatur ; sed illud bibens vivere pergat, ul sic videamus an veniat Elias ad cum liberandum. Ita Jansenius.

Tertio, milites dicunt ci qui offerebat acetum Christo : «Sine, » id est quiesce, noli accedere ad Jesum iliumque vexare, ut videamus si veniat Elias liberans cum. Putabant enim Eliam venturum ad Jesum, si is solus esset; nolle enim Eliam se cœtcris hominibus miscere ct patefacere. Vicissim respondet offerens acetum Christo: «Sinite» ct vos, id est desinite clamare, ne vestro clamore arceatis Eliam ne veniat ad Jesum ; vel : *Sinite cum,* ut vertit Arabicus, id est sinite Christum, nolite cum turbare ct vexare ne moriatur, ut videamus an Elias venturus sit ad eum liberandum. Ita Barradius. Aut, *q. d.* Sinite adhuc me hoc modo illudere Jesu, acetum sitienti propinando : ita facilius videbimus an veniat Elias, quo enim magis Jésus vexatur, eo citius accurret Elias, si quidem velit ei auxiliari, *q. d.* Nihil obstat id quod facio, quin veniat Elias; imo potius hoc accelerabit ejus adventum. Ita Franciscas Lucas.

Quarto, alii sic exponunt : Cum cæteri dicerent offerenti acetum : « Sine, » id est cessa, noli ei propinare acetum, itaque mortem accelerare, ut videamus an veniat Elias liberans cum ; offerens respondit : « Sinite, » id csl permittite me Jesu præbere acetum, ego hac ratione mortem illi accelerabo, ct videbimus num Elias Uberaturus sit eum, *q. d.* Efficiam ne Elias liberet cum, quia eum aceto conficiam. Illusorie enim hæc egisse et dixisse milites, ul Christo illuderent, significat Lucas, cap. xxm, 36.

Ven.so. yo. Jesus autem iterlm clamans voce magna, kmisit spiritum. — « Iterum,» quia Jesus septies A/a/.xv' clamavit in cruce, septemque verba cygnæa edi- xh7°3u' scilicet *primo :* a Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt; » *secundo,* ad latronem: k Hodie mecuin eris in paradiso; » *tertio,* ad matron: SepUm « Mulier, ecco filius tuus ; » ct ad Joanncm : « Ecce mater tua; » *quarto:* «Eli, Eli, lamina sahacthani;» *(punto :* « Sitio ; » *sexto :* « Consummatum est, » ‹/. *d.* Omnia sacrificia vetera, omnes prophetiæ, omnes typi de me ct mea passione jam reipsa in me expleti sunt, superestergo ut moriar; *septimo:* « In manus tuas commendo spiritum meum. »

Clamans. —Græce x^x;, id est *cum damasset :* nec enim simul clamavit el expiravit, sed prius clamavit, deinde expiravit. Clamavit autem dicens, ut habet Lucas : « Pater, in manus tuas commendo spiritum meum, » id est animam meam cum halitu meo, o Pater, depono, vel, ut Græca habent, id est jam jam deponam, et velut depositum consignabo in manus tuas, ut illam, velut depositum, a te tertia dìe resuscitandus recipiam. Hinc fideles morientes hunc versum usurpant, quem primitus David in sua tribulatione, *Psal.* xxx, ac deinde Cliristus hic in morte sua usurpavit.

Nota Christum voce magna clamasse per mi- cirar raculum : moribundos enim deficit vox, ut vix Chris" loqui queant. Licet enim D. Thomas, III *part., in eruca* fuit mi- *Quæst.* XLVÍI, art. I, ad 2, dicat quod Christus r cuhm conservant naluræ suœ corporeæ vigorem et robur usque ad extremum ; tamen verius alii censent vires in Christo per tot labores et dolores defecisse, ut naturaliter clamare non posset, sed tantum per miraculum : alioqui enim mortuus fuisset non vi dolorum ct tormentorum , sed ex mera voluntate sua separando animam a corpore, ac consequenter non fuisset occisus, nec morte hac violenta satisfecisset Patri pro nostris peccatis ct morte.

Clamavit ergo per vires supernaturales, quas Car* deitas ei suggerebat, idque *primo,* ut significaret se, utpete Deum, non coactum ex infirmitate ct necessitate, sed libere cx voluntate mori. Et hoc est quod ait Christus, *Joan,* x : a Nemo tollit eam (animam) a me, sed ego pono eam a meipso. Potestatem habeo ponendi eam, cl potestatem habeo iterum sumendi eam, » idque ad hoc, ut plane libera et voluntaria esset hæc Christi oblatio et sacrificium pro salute lotius mundi oblatum. Unde Victor Antiochenus, in cap. xv Jioru : «Per hoc facium, ait, Dominus Jesus demonstrabat se totam vitam mortemquo suam in libera sua potestate positam habuisse. » Sic et S. Chrysustomus, Hieronymus, Euthymius, Thcophylactus.

Secundo, clamavit ul se supra hominem Deum- SwoiU que esso ostenderet. Unde centurio videns quia « sic clamans expirasse!, » ut ait Marcus, dixit : « Vere Filius Dei erat iste ; » quia scilicet clamando ostendebat se esse vitæ mortisque suœ Dominum, ideoque Deum.

Tertio, ut clamore hoc vehementem suum in Tcith. Deum amorem, religionem, obedientiam, ac desiderium salutis humanæ declararet. Unde Paulus, *Ilcbr.* v, 7 : a Qui in diebus carnis suæ, inquii

preces supplicationesque ad cum qui possit illum salvum facere a morte, cum clamore valido ct lacrymis (unde patet Christum cum clamore tunc lacrymas quoque fudisse) offerens, exauditus est pro sua reverentia. » Vide ibi dicta.

QujfO. Ouar/o, ul significaret se confidenter ct securo mori, cum certa spe resurrectionis et gloriæ tertia die a Patre sibi dandæ, ac suis fidelibus in cum credituris. Ita Orígenes.

Emisit (Arabicus, *tradidit)* spihitom. — Voluntario ‹f quod enim emittitur, voluntarium est; quod amittitur necessarium, ait S. Ambrosius in cap. xxm *Lucæ.* Et S. Augustinus, lib. IV *De Trinit.,* cap. xni : « Spiritus mediatoris carnem non deseruit invitus, sed quia voluit, quando voluit, quo modo voluit; quippe Dei Verbo ad unitatem commixtus est homo. Hinc ait : *Potestatem habeo iterum sumendi eam, nemo tollet eam a me, sed ego pono cam ame, et iterum sumo cam.* »

Sic ct S. Hieronymus, Beda ct alii. Unde etiam « inclinato capite emisit spiritum, » ait Joannes, cap. xix, ergo inclinavit caput, quasi Dominus mortis, ait Theophylachis. Nam cæteri homines, dum moriuntur, prius exspirant, ac deinde caput inclinant. Caput enim, præsertim ejus qui exalto pendet, vita ct vigore suo destitutum, pondero suo deorsum inclinat. Ha S. Cyrillus, lib. XII *in Joan.,* cap. lxxvi.

Audi S. Chrysostomum, *hom.* 81 : a Inclinato capite tradidit spiritum, ut non necessitate, sed voluntario se mori ostenderet. Quod voluit, vixit; quando voluit, tradidit spiritum. » a Inclinato capite, inquit S. Athanasius, Quæst. VI *ad Antiochum,* quia mors Christum metuens, ad ipsum non audebat accedere : Christus autem inclinato capite eam vocavit; antequam enim inclinasse! caput, propius accedere verebatur. » Licet enim Christi humanitas vi dolorum deficeret debcrctquemori, tamen ejus deitas poterat humanitati robur addere cl prorogare vitam, adeoque nisi permittente deitate Christi, non potuit mori humanitas ejus. Libere ergo mortuus est Christus qua Deus, et etiam qua homo, quia poterat humanitas hoc robur petere a deitate sua, ct petens impetrasse!.

Mòri- Nota : Christus exspiravit foria sexta, circa ho-
17. Cf rani nouam› ‹lua Adam peccavit, ut ejus peccatum
» h » dr-expiaret. Hem qua occidi solebat agnus paschaˋ zamiis et qua juge sacrificium quotidie Judæi in
u templo immolabant, ut ostenderet se has figuras sua morte eodem tempore adimplere. Inde Christiani hora nona orare solent. Unde dicta est hora orationis nona, *Actor,* m.

c » tu Symbolice ct moralitcr : Christus « inclinato
' capito emisit spiritum: d *Primo,* quia omnium
a. peccata cum portarci, eorum onere gravabatur,
l u ideoque caput hoc onus sustinens sese inclinabat,
l, n uti solent bajuli onerum sub iis caput incurvare. Hoc enim onus peccati est gravissimum.

Ser Lu $ *undo,* ut significaret se muri ex obedieulia : docuit ergo Religiosos ct subditos suis Pntlalis inclinare caput et obedire, juxta illud : « Humiliavit so, etc., factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis, » *Philip,* n, 8.

Tertio, ut Patri se humiliaret, iliique reveren- Terti*
fiam exhiberet, ac in ejus voluntate caput, id est mentem et voluntatem suam in omnibus usque ad mortem, el mortem crucis resignaret.

Quarto, ut ultimum vale diceret mundo, ac Quarta,
præserlim Occidenti, id estEuropæet Italiæ, *q. d.* En. populе meus, en pro te morior, ad quem caput inclino ct spiritum emitto. Christus enim, ut superius dixi, crucifixus est facie aversa a Jerusalem, ct conversa ad Occidentem et Italiam, quam sua fide, pontificatu ac martyrio SS. Petri et Pauli illustrare volebat. Relictis enim Judæis, convertit se ad Gentes.

Quinto, ul annueret ct valediceret matri ad cru- Quinta,
com adulanti.

Sexto, ut locum lanceæ, qua transfigendum Sexu,
crat latus dextrum el cor, inclinatione capitis designaret.

Septimo, ul ostenderet se ct Patrem suum hac StpUnu.
passiono sua hominibus esse reconciliatum, cosque quasi amicos amplecteretur ct oscularetur. Ita S. Augustinus, tract. *De Virgin.:* a Inspice, ait, vulnera pendentis, sanguinem monentis, pretium redimentis, cicatrices resurgentis. Caput habet inclinatum ad osculandum, cor apertum ad diligendum, brachia extensa ad amplexandum, lotum corpus expositum ad redimendum. Hæc quanta sint cogitate, hoc in statera vestri cordis appendite, ut totus vobis figatur in corde, qui pro vobis totus fixus est in cruce. »

Octavo, ut ostenderet spiritum suum post mor- Octw*
tem descensurum sub terram ad limbum Patrum, ut cos inde liberaret.

Nono, ut viscera misericordiæ suæ nobis osten- Non*
dcrct. Ita S. Laurentius Justinianus, lib. *Dc Triumphali Christi agone,* cap. xx : « Caput hoc, inquit, dum passionum ludibria et mortis supplicia pro hominibus pertulit mediator, liquefecit ad misericordiam, flexit ad gratiam, inclinavit ad indulgentiam.

Decimo, ul S. Joannem, Magdalcnam cl similes ikelm*
cruci suæ astantes complecteretur, ac faciem averteret ab iis qui fugiunt crucem.

Undecimo, ut caput a titulo crucis in quo scrip- Un‹U*
tum crat : « Jesus Nazarenus Rex Judæorum, » deorsum inclinans, ostenderet se declinare regnum omnesque mundi honores ct pompas, nobisque idem faciendum esse innuercl.

Duodecimo, ut ostenderet suam mortem potius esse somnum quam mortem, ob futuram tertia dnl*
die resurrectionem. Sic enim dormientes caput lecto inclinant et reclinant, juxta illud : a In pace in idipsum dormiam cl requiescam, » *Ps.* iv.

Denique Christus, peracto legationis suæ officio, inclinando caput Patri, quasi polit ab eo benedictionem, el missionem ac facultatem discedendi

c terra ct redeundi ad Patrem, 7. *d.* Ecce, o Pater, officium legationis tu© in terram mihi commissum cum fide peregi, opus quod mihi imposuisti perfeci, cursum meum consummavi, feci ct passus sum pro salute hominum quæcumque jussisti ; supplex ergo postulo, ut mihi des licentiam moriendi, ac per mortem abeundi c terra ct redeundi in eœlum, simulque peto promissam mihi a te praemium conversionis et salutis omnium gentium, ut ill© per meam passionem cl mortem salventur, tuaque gratia ct gloria donentur, juxta illud : « Postula a me, et dabo tibi Genteshæreditatem tuam, ct possessionem tuam terminos terne, n *Psal.* 11 ; feci quod jussisti, da quod promisisti. HocimilanturRcligiosict Sacerdotes, qui, peracto missionis officio, adPrælatossuos redeunt, flexaque cervice ab cis benedictionem et gradum statumque pristinum postulant. Moralitcr, sed nervose S. Bernardus, epist. *ad Guarinum :* «Quid prodest, ait, Christum sequi, si non contingat consequi? ideo Paulus aiebat : Sic currite ul comprehendatis. Ibi, Christiane, fige tuicursusprofcclusquc metam, ubi Christus posuit suam ; factus est, inquit, obediens usque ad mortem. Quanlumlibcl ergo cucurreris, si usque ad mortem non perveneris, bravium non apprehendes.

Vers. 5|. Zuc. nm A/ariiv, 38‘ {JI, Er ECCE VLLLM TEMPLI SCISSUM EST IN DUAS PARTES A SUMMO USQUE DEORSI 51, ET TERRA MOTA est, et PETR.E scissi: süNT. — Moriente Christo creatore turbantur, indignantur et concutiuntur omnes creaturo'. « Et ecce : » hinc notat S. Augustinus, lib. III *Dc Consensu Evangel.,* cap. xix, velum templi scissum esse mox ut Christus espiravi!, ut indicaretur velum scindi propter ncccm Christi. Lucas ergo, qui hoc factum tenebris, Christo adhuc vivente inductis, jungit, anticipa- fmrkt (¡onc utitur. Duplex crat templi velum, unum antc Sanctum Sanctorum, alterum ante Sanctum, uti diserte docet Josephus, lib. VI *Belli,* cap. vi. Sanctum erat quasi navis templi, in quod sacerdotes quotidie ingrediebantur; Sanctum Sanctorum crat quasi chorus et sanctissima pars templi ; ideoque semper erat clausum, ncc ullus illud ingredi poterat nisi pontifex ; idque semel duntaxat in anno, puta in festo expiationis, *Levit.* xvi. Putant nonnulli, Christo moriente, velum ante Sanctum fuisse scissum, quia illuderai extimum, et populo forte conspicuum. Ita S. Hieronymus, epist. Kit) *ad Ucdibiam,* Quœst. Vili. Verum dico velum ante Sanctum Sanctorum fuisse scissum : hoc enim sanctissimum crut, ideoque absolute dicebatur velum, quia semper velabat Sanctum Sanctorum : hoc enim semper crat clausum, excepto die expiationis, quo pontifex illud expiaturus intrabat. Ita S. Leo, serm. 10 *Dc Passione;* Cyrillus, in cap. xix *Joannis;* Euthymius, Cajelanus, Barradius et alii hic.

Vdom t.. "ipb u ix>ti ru ull? Quœrcs, cur scissum fuit hoc velum? Hesponjco . yarias causas dant veteres. Litteralem causam datS. Cyrillus, Theophylachis cl Euthymius, scilicet id factum esse quasi templum lugens mortem Christi, qui erat Dominus ct Deus ejus, vestem suam more Judæorum sciderit ob rei indignitatem, quod scilicet sacerdotes cl pontifices, qui quotidie Deum colebant in templo, ideoque primi debebant Christum ab eo missum agnoscere ct aliis indicare, eumdern negassent cl occidissent, idcoquc cos privandos sacerdotio, vita ct salute portenderit, ct quasi comminatum sit. Ita S. Leo, serm. 10 De *Pass.*

Mysticam dat Theophylactus; scilicet, ut signi- Mptia. ficarctur templum hoc deinceps fore profanandum, ac cum suis sacrificiis, cærcmoniis, ritibus legalibus dissolvendum ct abrogandum, imo ct desolandum, ait Chrysostomus. a Scissum est velum. ail Theophylaclus in cap. xv *Marci,* per hoc manifestante Deo, quod gratia spiritus e templo evolet, cl quod Sancta Sanctorum (antea omnibus inaccessa ct nunquam visa) omnibus conspicua ct manifesta fiant. » a Tunc enim, ait Cyrillus, lib. XII *in Joan.,* cap. xxxvu, a gratia Dei penitus Israel decidit resiliitque longe ab ca, cum tanto furore salvatorem suum impie occidit. » Et S. Hilarius : « Veli honor, inquit, cum custodia angeli protegentis aufertur. » Hinc S. Ephrem, serm. *De Pass. Domini,* tradit, tunc cum velum scissum est, columbam c templo evolasse» Columba enim index est Spiritus Sancti.

Allegorica causa fuit, ut significaretur vela- Altear» mentum cæremoniarum legalium veteris legis cl templi per Christum patefactum esse, et impletum , ut jam deinceps non soli Judæi, sed el Gentiles infideles clare cognoscerent Deum cl Christum ejusque mysteria, qu© Judæi per tot figuras adumbrabant; imo quod Dei cultus et Ecclesiae Jerusalem ct templo ad Gentes Romamque transiret. Ita Orígenes, Hieronymus, Ambrosius ct alii passim. Audi S. Leonem, serm. 17 *De Pass. :* « Adeo, inquit, tunc a lege ad Evangelium, a Synagoga ad Ecclesiam, a mullis sacrificiis ad unam hostiam, quæ Deus est, evidens est facta translatio, ut emittente Domino spiritum, velum vi subita scinderetur. » Audi et S. Hieronymum: « Velum templi scissum est, et omnia legis Sacramenta quæ prius tegebantur, prodita sunt, atque ad Gentium populum transierunt. Josephus quoque referi virtutes angelicas, prœsides quondam templi, tunc pariter conclamasse : Transeamus ex his sedibus, v Respicit locum Josephi, lib. VII *De Pello,* cap. xn. Verum Josephus dicit id contigisse non in morte Christi, sed post 38 annos in excidio Jerusalem et templi per Titum.

Anagogicam causam dat Apostolus, *Hebr.* ix, 8, Anigog' scilicet jam per Christi mortem aperiam esse viam in eœlum, quod prius erat clausum; quia Sanctum Sanctorum erat typus cœli, velum vero significabat illud esse velatum et clausum, donec Christus morie sua velum hoc rupit, et viam patefecit.

Notat S. Hieronymus, epist. 150 *ad Hedtbiam*

Quæst. Vili, in Evangelio Nazareorum addi, quod tunc superliminare templi infinite magnitudinis frictum sit atque divisum, cilatque Josephum. Verum Josephus hoc factum dicit in excidio urbis ct templi per Titum, quod tamen excidium post paucos annos factum est in ultionem sanguinis Christi. Et hoc tantum videtur velle S. Hieronymus.

Toti "T* IS«ilC '3 rwiM

Et teiuu xota est. — ct Terra, » scilicet tota : fuit ergo hic terræ motus universalis, maximus ct vehemenussimus, ita ut totus terræ globus e centro suo convulsus contremuerit el concussus sit, sicut eclipsis solis fuit pariter universalis per totum orbem, ul dixi vers. 45, uti inter alios docet Paulus Orosius, lib. Vil, cap. iv; el Didymas in *Catena Graea,* in cap. ix *Job,* ait hoc térro motu terrain e centro suo fuisse conquassatam , idque prophetatum fuisse a Job, cum ait, cap. ix, G : a Qui commovet terram dc loco suo, ct columns ejus concutiuntur. » Unde cl Phlegon, libertus Adriani Imperatoris, quem citat Orígenes hic, et Eusebius in *Chron.,* ad annum Christi 33, scribit hoc terra» motu extra Judæam multas domos Nicææ in Bithynia fuisse eversas. Quin et Plinius, lib. II, cap. Lxxxiv, testatur sub Tiberio (sub quo passus est Christus) ingenti terræ motu dirutas esse duodecim civitates in Asia. Idem asserit Suetonius, in TWerio, cap. x 1 v h i. Causa hujus terne xnolus litteralis fuit, ut per eum significaretur divinitas Christi, qui est Dominus cœli et terræ; hic cnim terram concutiebat. Unde passim concussio terræ tribuitur Deo, ct index est divinitatis, juxta illud Dei ad Eliam : a Et cccc Dominus transit, et spiritus grandis el fortis, subvertens montes, ct conterens petras ante Dominum. » Sic olim mons Sina, cum in co Deus daret legem Moysi cl Hebræis, totus contremuit, J£cod. xix. Similia sunt *Psal.* xv», 8, et *Nahum m,* G, ct alibi. In passione ergo Christi impletum est illud Aggæi, n, 7 : < Adhuc unum modicum est, cl ego commovebo coelum et terram. »

C-u m Iíi» ur<!

SccxiBh. Rursum significabatur naturalis quasi terræ sensus, ad tantum scelus in Dominum suum commissum quasi indignantis, et in Judæos deicidas insilire volentis, ul cos absorberet in tartara.

XjFtka. Mystice : significabatur nova lena et novus mundus fidelium per Christum instituendus , juxta illud Isaiæ, 1 x v, 17 : « Ecce ego creo coelos novos, et terram novam. » Vetus enim terra hoc uiolu videbatur abilurirc.

Tr p I. Tropologice : significabatur per mortem Christi commovenda fore terreael saxea hominum corda ad pœnitentiam. Porro, si totus terræ globus e centro suo convulsus, concussus fuit, ergo ct mare ac flumina : mare cnim cum tena unum globum efficit. Quare, moriente Christo, mare fluctibus horrendis insonuit, æstuavit, exundavit, ut suo fremitu indignitatem necis sui creatoris loqueretur, siciit eamdem loquebatur sol et cœlum, subducendo radios, aer suis tenebris, terra suo terræ motu, petræsua scissione.

Vide hio ut Christus in summa sui abjectione, summam suam majestatem et omnipotentiam more suo ostenderit, nc videretur coactus mori, ac ut homines discerent quis et quantus esset, qui pro illis tam vilia ct indigna tanta dignatione patiebatur, idque obstupescerent el venerarentur. Nam, ut ait S. Ambrosius, lib. V *De Fide,* cap. n : « Fatigatur ex itinere Jesus, ut reficiat fatigatos; petit bibere, sitientibus polum spiritalem daturus ; esurit, cibum salutis esurientibus traditurus ; moritur, vivificaturus; sepelitur, resurrecturus; tremulo pendet in ligno, confirmaturus trementes; cœlum caligine obducit, ut illuminet; terras tremefacit, ut solidet; maria conturbat, ut mitiget ; reserat tumulos mortuorum, ut ostendat domicilia esse vivorum; creatur ex virgine, ut ex Deo natus esse credatur; nescire sc simulat, ut scire faciat nescientes ; adorare quasi Judæus dicitur, ut quasi verus Dei Filius adoretur. »

Er l'et il p. scissa sunt. — Primo in Golgotha, ubi crucifixus est Christus. Unde Cyrilhis llierosolymitanus, *Catechesi* 13 : « Hactenus, ait, Golgotha monstrat, ubi propter Christum petræ scissœ sunt.» El S. Lucianus presbyter ct martyr, fidei suæ rationem præsidi reddens : « Adstipulatur, ait, his ipse in Hierosolymis locus, et Golgotbana rupes sub patibulo onere disrupts. » Rem plenius narrat Adrichomius in *Descriptione Jerusalem,* num. 252, dicens : « Cujus rei etiam hoc præclarum in petroso Calvari® monte adhuc exlal argumentum : ibi cnim conspici cliamnum potest illa, quæ sub manu Christi læva, ct a sinistris pendentis latronis in cruce, in morte Domini facta est scissura, in qua Dominici sanguinis colorem adhuc deprehendere licet. » Et post pauca : « Cujus quidem scissure ca est latitudo, quod humani corporis crassiliem facile capero possit. Profunditas vero tanta, quod ab hujus rei curiosis demissa bolide, nequaquam potuerit investigari, ul verisimile sil infernum usque patere : ct quemadmodum latroni dextero via per Christi mortem in cœlum reserata est, ita per petræ hujus scissuram latroni sinistro (ut olim rebelli Core) viam in infernum apertam esse. Ex quo palet quam verum sit quod dc ipsis ait Hieronymus, Christus, inquiens, unum relinquit sinistrum, altcrum assumit dexterum, sicut in dic judicii faciei : cx simili crimine, dissimiles sortiuntur fines; alter antecedit Petrum in paradisum, alter Judam in infernum. Confessio brevis, vitam acquisivi! longam; et blasphemia finita, pœna plectitur œterna. » Huc usque Hieronymus, in cap. xv *Marci,* vel quisquis esi auctor; non enim videtur esse S. Hieronymus Slridonensis. Porro non tantum Hierosolymis, ait Baronius, anno Christi 34, num. 107, sed et in plerisquealiis orbis partibus scissos montes eodem terræ motu, incoi® firma traditione testantur, nempe in Hclruria montem Alvcmiæ dictum , el

M.* ih>. r.t in ‘,.^,7

prope littus Campanum Cajetæ promontorium ; inde horrenda illa utriusque montis petrarum præcipitia. Nam scissas tunc esse petras montis Alverniæ, revelavit angelus S. Francisco ibidem In(¡uo s. oranti. Unde mira fuit S. Francisco erga hunc montem devotio, adeoque in eodem quinque wat» sacra Christi crucifixi stigmata accepit. Sensit Cinici ergo Christi mortem lapidum scissura, ut eam, quæ inter Christi animam ct corpus adeo crudeliter el inhumane facta est scissio, rcpræsenlaret. Neque aliquando ad has montis scissiones respiciebat S. Franciscus, quin slatini veniret in montem Christi passio, seque scindi, vulnerari ct cruciari optaret, ut particeps fieret dolorum crucifixi, quos sibi objici videbat in lapide inanimato. Ila Waddingus in *Annalibus Minorum,* anno Christi 1218, num. 15.

Quare merito exclamat S. Ambrosius, lib. X *in Lucam :* u O duriora saxis pectora Judæorum ! finduntur petra, sed horum corda durantur, horum immobilis duritia manet orbe concusso. »

Allegorico : S. Hieronymus *ad Hcdibiam,* Quœst VIH : « Petræ scissæ sunt, id est dura Gentilium corda sive petræ, universa vaticinia Prophetarum, qui el ipsi a petra Christo cum Apostolis petræ vocabulum acceperunt, ut quidquid in eis duro legis velamine claudebatur, scissum pateret Gentibus. Monumenta quoque, dc quibus scriptum est : Vos estis sepulcra extrinsecus dealbata, quæ intus plena sunt ossibus mortuorum, ideo sunt aperta, ut egrederentur de iis qui prius in infidelitate mortui erant, ct cum resurgente Christo atque vivente viverent, et ingrederentur coelestem Jerusalem, ct haberent municipatum nequaquam in terra, sed in cœlo, morientesque cum terreno Adam, resurgerent cum Adam supcrcœlesti. » Addit Eusebius, lib. V *Præparat. Etang.,* cap. ix, ex Plutarcho, sub Tiberio, apud Paxas insulam auditam vocem : a Magnus Pan mortuus est, n ideoque magnum multorum fuisse ululatum ; quod Eusebius interpretatur de Lucifero, quasi ille sil Pan, qui, moriente Christo, quasi mortuus sit, eo quod Christus ei vires et quasi vitam ade- r.mmor- merit. Alii tamen, ut Barradius : Pan, inquiunt, inns eu esj Christus; Pan (riv) enim Græce, idem est quod *omne;* Christus autem quia Deus, est omne bonum ct omnia, juxta ilhid : a Deus meus, et omnia;» hujus mortem deplorarunt dæmoncs, co quod per illam dominio suo in terram spoliati sint.

Ver*. 52. **52. Et MONUMENTA APERTA SUNT, ET MULTA CORPORA SANCTORUM, QUI DORMIERANT, SUBREXERUNT,**

Ven 51. **Et EXEUNTES DE MONUMENTIS POST RESURRECTIONEM EJUS, VENERUNT IN SANCTAM CIVITATEM, ET APPARUERUNT MULTIS.**

Et monumenta aperta sunt, — statima morte Christi; hoc enim insinuat hic Matthæus, idque decebat, ut significaretur id fieri vi passionis Christi, ac consequenter eadem vi mortem esse superatam, el vitam humano generi restitutam. Ita Beda, Theophylactus et S. Hieronymus qui ait : « Monumenta aperta sunt in signum futura resurrectionis. » Et S. Ambrosius, lib. X *in Lucam :* « Monumentorum, inquit, reseratio quid aliud, nisi, claustris mortis effractis, resurrectionem significat mortuorum? » Sic et Hilarius : a Illuminans, ait, mortis tenebras, et infernorum obscura collustrans, in Sanctorum ad præsens consopitorum resurrectionem, mortis ipsius spolia detrahebat. » Sed tamen cx monumentis non pro- SancU dierunt Sancti hi ; ncc resurrexerunt nisi post resurrectionem Christi, ulinnuit Matthæus vers. 53, tnm r*- ct Paulus, *Coloss.* i, 18, ubi Christum vocat primogenilum mortuorum et primitus resurgen- nlul* tium; Christus cnim sua morte tam sibi quam nobis meruit resurrectionem. Par erat ergo ut ipse, devicta morte, primus quasi mortis victor et triumphator resurgeret, ac post eum ct per cum cæteri. Ita Orígenes, S. Hieronymus, Beda.

Subrexerunt, — a morte et sepulcro ad vitam. Cana Causa prima fuit, ut Christus fidem resurrectionis Fnal* suæ per hos socios suos quasi ct praecones firmaret. Testabantur cnim hi Sancti diccbantque : Christus a morte resurrexit, ac nos ab eadem resurgere fecit ; credite ergo cum resurrexisse, sicut nos videtis per cum a morte surrexhse esseque redivivos. Secunda, ul in cis ct per cos SecnwU. Christus virtutem passionis suæ ostenderet ; scilicet, quod per eam animæ patrum ex inferno ct limbo essent liberatæ , ac quod simili modo mystice animæ hominum, quæ per peccata erant morluæ, jam per Christi gratiam essent vivificanti , cl aliquando per gloriam tam in corpore (piam in anima resurrectura ad vitam beatam et œternam, itaque beandæ et glorificami in œternum.

Quæres, an hi Sancti post resurrectionem rur- An rursum sint mortui et ad sua monumenta redierint, an vero manserint vivi ct gloriosi perpetim? Nonnulli censent cos rursum esse mortuos, ac resurrecturos cum aliis ad vitam beatam in dic judicii ; id enim videtur innuere Paulus, *IkLr.* xi, vers, ull., dicens : « Ul non sine nobis consummarentur. » Ha Theophylactus, Euthymius, Barradius, Franciscus Lucas hic, et S. Augustinus, epist. 99 *ad Evodium,* et S. Thomas, Hl *part., Quœst.* LUI, art. 3, ac S. Brigitta, lib. VI *Hételationum,* cap. xciv, et lib. VII, cap. xxvi : a Scias, inquit B. Virgo , quod nullum corpus humanum in cœlo est nisi corpus gloriosum Filii mei, et corpus meum. » Verius alii censent Sanctos hos R«p. non amplius esse mortuos, sed resurrexisse ad g,Uvr' vitam immortalem : tum quia hoc decebat Christum, ut fructum mortis el resurrectionis suæ slatim ostenderet in beata hac Sanctorum resurrectione ; tum (plia animæ horum jam erant bealæ, ac proinde par eral eas non uniri corporibus nisi gloriosisel immortalibus, tum quia exiguafuisset eorum felicitas, ac longe major fuisset eorum miseria, quod mox rursum deberent mon ; ni.;-

luissent enim non resurgere , quam tam cito rursum mori; tum quia congruebat, ut hi Sancti Christum resurgentem ct scandentem in coelum, ejusque triumphum sua resurrectione decorarent, quasi captivi a Christo redempti et a morte liberati, ac quasi spolia, quæ Christus morti et inferno eripuerat ; tum denique quia convenit ut Christus in coelo habeat Beatos, quorum aspectu et collocutione externa sc pascat ejus humanitas, ne alioqui solitaria sit expersque humanæ consolationis. Ita Orígenes, S. Hieronymus, S. Thomas, Beda, Ansclmus hic, Clemens Alexandrinus, lib. VI *Strom.* ; Eusebius, lib. IV *Demonstrat. Erang.,* cap. xn; Epiphanius, *hæresi* 75, et passim recentiores. Nec obstat locus *Hebr.* xi, vers, ult., quia to *sine nobis,* non significat ante diem judicii, sedante Christum et Christianos, sive ante filios novi Testamenti, priscos patres non resurrexisse, ul ibi fusius ostendi.

Qnfaun Rniór» Porro, quinam fuerint hi Sancti, qui cum Christo resurrexerunt, non plane liquet. Verisimile est imprimis eos fuisse, qui peculiarem ad Christum relationem, vel parentela-, vel promissionis sibi factæ, vel typi et figuræ, vel fidei ct spei, vel castitatis cl sanctitatis habuere, uti fuere Adam, Abraham, Isaac, Jacob, Melchisedech, David, qui non nisi in terra promissionis sepeliri voluerunt, ut resurrectionis Christi forent participes. Item Job et Jonas, qui resurrectionem Christi in scadumbrarunt. Adhæc Moses, Josué, Samuel, Isaías, Jeremías, Ezechiel aliique Prophetae. Unde Pineda, in *Job* xix, 25, censet tunc pariter resurrexisse Danielem, et tres ejus socios Ananiam, Azariam ct Misaelem : sed id obstat, quod horum corpora et reliquia ostendantur Roma in templo sancti Adriani, uti observavit noster Lorinus in Act. II, 29, qui et addit nec Evam, nec aliam feminam tunc resurrexisse, quia decebat, inquit ipse, Deiparam esse primogenitam resurgentium inter feminas, sicut Christum inter viros. Verum Evam cum Adamo, quasi matrem omnium, resurrexisse opinatur cum aliis Franciscus Lucas hic, qui ct adjicit cum S. Epiphanio, in *Ancorato,* videri potius tunc resurrexisse eos qui nuper obierant, erantque testes magis noti Apostolis cæterisque Judaeis ; unde iis magis persuadere poterant Christum resurrexisse, et suæ resurrectionis esse auctorem, uti fuere Zacharias, Simeon, Joannes Baptista. Verum Baptista; obstat, quod ejus caput Rome et Ambiani, digitus Florentia;, reliqui corporis cineres Genuæ ostendantur. Noster Theophilus Raynaudus opinatur tunc resurrexisse bonum latronem, lib. dc eo, cap. xin. Unde et nullæ ejus reliquiae reperiuntur. Augustinus tamen, lib. *Contra Felicianum,* cap. xv, ait de eo : « Cujus corpus ad futuram resurrectionem mors Hin unis conclusit; » sed obiter ct aliud agens id dicit S. Augustinus. Præter jam dictos plures alii, præserlim ii quos celebrat Apostolus , *liebr.* cap. xi, etiam extra Judæam mortui et sepolti, resurrexerunt; nam Matthæus ait : « multa corpora sanctorum, qui dormierant, surrexerunt. n Hoc enim decebat liberalitatem et magnificentiam Christi, ut suam resurrectionem et ascensionem in coelum, magna Sanctorum simul resurgentium copia el pompa adornaret.

Tropologice S. Hieronymus : u Hæc, ait, videntur typum ferro credentium, quod pristini* errorum vitiis derelictis , ct cordis emollita duritia, qui prius erant similes tumulis mortuorum, post ea agnoverint creatorem , ct ad vitam gratiæ per poenitentiam surrexerint. »

Venerunt ix sanctam civitatem. — Id est in Jerusalem, quæ «sancta» dicitur, quod in eadem Deus sanctus sancte coleretur in templo sancto, quodque in ea multi fuissent Sancti, præserlim Prophetae, ac tandem Sanctus Sanctorum , scilicet Christus in eadem sanctam suam Ecclesiam instituisset, ac morte sua sanxisset.

Et apparuerunt multis. — Puta Apostolis ct discipulis Christi , aliisque Judiéis necdum ad Christum conversis, ut eis fidem el resurrectionem Christi persuaderent, quasi ejus testes et propones : « Ut ex eorum resurrectione, ait Euthymius, alii certiores redderentur, et do resurrectione illius (Christi) cogitantes, quod qui hos resuscitavi!, inulto magis seipsum resuscitavit. »

54. Centurio autem , et qui cum eo erant v<-«. si. **CUSTODIENTES JESUM , VISO TERRÆ MOTU ET HIS QUX /-Jf-FIEBANT, TIMUERUNT VALDE, DICENTES : VERE FILIUS**

Dei erat iste. — Mulli cum Baronio censent ccn- n.>. turionem hunc fuisse Longinum, cui Christi custodia a Pilato sit commissa, quique ex miraculis a'u'd-ii- quæ in morte Christi contigerunt , agnoverit glu«- Christum esse Filium Dei, ejusque resurrectionis testis et præco exlilerit, ideoque, relicta militia, secedens in Cappadociam, ibique Deo vacans, a Judœis occisus martyr occubuerit, cujus vitam scripsit Metaphrastes, et exeo Surius ad diem 15 marlii. Unde Chrysostomus : « Quidam,ait, dicunt centurionem hunc postea in fide roboratum adeo fuisse, ut etiam martyrio sit coronatus. » Lucius Dexter vero, in *Chronico,* ad annum Christi 34, censet hunc centurionem fuisse C. Oppium AnC.Op- Hispanum, de quo ita scribit: «Florei per id lem- t,iiu pus in Hispania C. Oppius centurio, filius Cornelii p'nt"- pariter centurionis, qui morienlem Christum prœdicat Hierosolymis esse Filium Dei, inter fragores saxorum mutuo sese collidentium obducto tenebris die ; cx Gentilibusque a Christi morte primus hic Christianus, centurio credidit : qui fuit civis Romanus, baplizatusque a B. Barnaba factus est tertius Slcdiolanensis episcopus : vir quidem Apostolicus, qui Christi mortem el eclipsim admirabilem, primus omnium Hispanis, genti suæ, cum audientium stupore referi.» Penes Dextrum sit horum fides, quæ, qualis et quanta sit, dixi prooemio in Acta *Apostolorum.*

Viso terrx motu et ms quai fiebant, — scilicet

solem obscurari, petras findi, monumenta aperiri, ac præserlim quod Jesus «clamans expirasset, » ut ait Marcus : inde cnim Deo mentem illuminante, agnovit Jesum esse plusquam hominem, esseque Deum , qui quasi vit® ct mortis Dominus clamans exspirassel , ac exspirando omnia elementa totumque orbem concussisset. Jam audierat centurio Christum a Judœis ct Pilato damnatum, quod se regem Judæorum, id est Messiam l'ilium Dei, esse dixisset : nunc videns Deum tot miraculis Jesu attestari, agnovit cum vera dixisse vereque esse Filium Dei. Voluit hoc Deus, ut centurio hic Judíeos confunderet ac irrefragabile Christo testimonium perhiberet. a Ut ergo infidelitatis facinus Israeli accumularetur, ait Hilarius, centurio ct custodes hanc totius natur® perturbationem contuentes, Dei Filium confitentur, n Censet S. Augustinus, lib. Ill *De Consensu Evang.,* centurionem hunc confiteri Jesum esse Filium Dei, non naturalem, sed spiritualem, quod videlicet esset valde justus, ut ait Lucas, sanctus Deoque gratus. Melius alii censent cum confiteri Jesum esso Filium Dei naturalem , uti jam dixi. Ita S. Hieronymus : a Ex hoc considerandum , ait, quod centurio in ipso scandalo passionis vere Dei Filium confiteatur, et Arius in Ecclesia prædicat creaturam.» Additque : «Novissimi autem nunc primi efficiuntur : Gentilis confitetur populus ; Judæa excæcata negat, ut fiat ultimus error pejor priore. » Et Thcophylactus : « Sic ordo convertitur, dum Judæi occidunt, discipuli fugiunt, et Gentilis confitetur. » Et rursus : « Nunc videtur effectum sortiri quod Dominus dixerat : *Cum exaltatus fuero a terra omnia traham ad meipsum.* Exaltatus namque in cruce, attraxit latronem et centurionem.» Beda autem : « Gentiles Deum timentes aperi® confessionis voce glorificant , Judæi percutientes solum pectora, silentes domum redeunt. Unde merito per centurionem fides Ecclesi® designatur, quæ Dei Filium, tacente Synagoga, confirmat.» Denique S. Bernardus, serm. 2 *De Epiphan. :* « Videto, inquit, quam oculata sil fules! cognoscit Dei Filium lactentem, cognoscit in liguo pendentem, cognoscit morientem. Siquidem latro in patibulo, Magi in stabulo cognoscunt, centurio vero agnovit vitam in morte. Latro regem , ceniti io Dei Filium simul et hominem pronuntiat. »

Non solus centurio et milites, sed, ut addit Lucas : «Omnis turba eorum qui simul aderant ad spectaculum illud, el videbant quæ fiebant, percutientes pectora sua (in signum doloris ct pœnitenti®) revertebantur. » Jam incipiunt proclucere llores pœnitenti®, ul praedicantibus Petro cl Apostolis fruclum pariant, *Aci.* n.

Hic ordine suo intexo quæ habet Joannes, cap. xix, vers. 31, dc crurifragio latronum, et lancea latus Christi perforante, ac sanguine et aqua ex eo manantibus, sic enim ait : « Judæi ergo (quoniam parasccvc erat), ut non remanerent in cruce corpora sabbato (eral enim magnus dies ille sabbati), rogaverunt Pilatum ul frangerentur eorum crura et tollerentur. Venerunt ergo milites, et primi quidem fregerunt crura, et alterius qui crucifixus est cum eo. Ad Jesum autem cum venissent, ut viderunt cum jam mortuum, non fregerunt ci crura, sed unus militum lancea latus ejus aperuit, et continuo exivit sanguis ct aqua, » de quibus suo loco in Joanne dicendum.

!>3. Erant autem ibi molieres molta a longe, qua Vm ss. SECOTA ERANT JESUM A GaLILAA , MINISTRANTIS EI : ~

!¡6. Inter quas erat Maria Magdalene, et Maria ,v " i/. jACODi, et Joseph mater, et mater filiorum Zebedai. — Dicit hoc Matthæus, tum ut mulierum Vciy* harum pr® viris fidem, constantiam et pietatem in Jesu celebret, quod spectantibus Judœis Christi hostibus aus® fuerint cruci ejus astare, et compassionem suam in cum testala. Unde Euthymius : « Vide, ait, conversum ordinem : discipuli siquidem fugerant, discipul® vero assistentes permanebant. » Solent enim feminæ viris esse pientiores : unde Ecclesia orat pro devolo femineo sexu, tum ul significet illas, utpote matronas graves et pias, testes fuisse fido dignas eorum qu® Christus m cruce egit et dixit; tum ut indicet illas officia sepultar®, ac pneserlim unguenta ad Christum ungendum , sedulo curasse ; tum denique. ul Jesu Ciiristi in cruce patientiam et sanctitatem indicet, quæ tanta fuit, ul feminæ h® ab eo intuendo, meditando el admirando, Judæorum metu ct minis avelli non potuerint.

Mulieres multa, — inter quas precipua erat B. Maria, maler Jesu : hujus enim comites et assecl® erant cæteræ, ait Eulhymius ; de qua ait Joannes, cap. xix, 23 . « Stabat autem juxta crucem Jesu mater ejus. » « Stabat, » sustinens omnes dolores compatiendo, quos Jesus sustinebat patiendo, idque simili constantia et fortitudine. Unde S. Antoninus, part. IV *Theolog.,* lit. xv, cap. XLi, § i : « Stabat, ait, Virgo ita divin® voluntati conformis, quod (ut Anselmas ait) si oportuisset ad implendam secundum rationem voluntatem Dei, ipsa filium in cruce posuisset ac obtulisset ; neque enim minoris fuit obediente, quam Abraham, etc. Denique gladius illius animam pertransivil : illa tamen modesti® metas non transivit. »

Porro, quam ingens fuerit ejus dolor, indicat n. Damascenus, lib. ¡V *De fide,* cap. xv, dicens : viiriob a Virgo partus dolores quos effugit pariens, illos u tempore passionis sustinuit. » Et S. Anselmos, *De Excellent. Virginis,* cap. v : « Quidquid crudelitatis, ait, inflictum est corporibus Martyrum, leve fuit comparatione tu® passionis, o Virgo. » Et S. Laurentius Justinianus, *De Agone Christi,* cap. ii : « Clarissimum, ait, passionis Christi speculum effectum erat cor Virginis. » Et cap. xvn : « In corpore filius, in monte erat genitrix crucifixa. » El S. Bernardus, serm. in illud *Apoc.* cap. xn, « Signum magnum : » « Tuam ,

ait, o Virgo, animam pertransivit vis doloris, ut plusquoom martyrem non immerito prædicemus, in qua nimirum corporeæ sensum passionis excesserit compassionis affectus, n

De constantia vero B. Virginis ita ex antiquis monumentis scribit Metaphrastes ad diem 15 augusti, et ex eo Baronías, anno Christi 34, cap. xi : « Dicunt hi qui de his rebus tractarunt, eam ab initio usque ad finem se fortiter atque constanter gessisse, honeste quidem et non indecore utentem motu animi, factis etiam ostendens se esse matrem; sed matrem omnino illius, qui motum animi certis finibus continuit : mortuumque videns filium, eo motu animi usa est ut oportuit ; quin etiam in eo de cruce deponendo maternis manibus inservivit, et clavos qui extrahebantur in sinu suo accepit, et membra illius amplexa est, partim quidem ulnis astringens, partim quidem suis lacrymis plagas emundans; deinde tota toti corpori circumfusa : Ecce tibi ab omni sæculo præfinitum mysterium ad finem usque venit, o Domine, placida voce dicit. Et Josepho in manus tradens sudarium, ait : Tibi autem deinceps curæ erit, ut sepulturæ tradens, hoc eum honeste componas, myrrha condias et ei justa facias. »

Alocb. — Dices: Joannes ait «juxta crucem » eas stetisse. Respondeo : «Juxta,» id est ex adverso crucis, sed ita ut non omnino prope, sed paulo remotius starent. Militum enim Christum custodientium excubiæ, item populi allinentis densitas, non permittebant eas proxime ad crucem accedere : accedebant ergo tam prope quam poterant, ita ut Jesum commode videre et audire possent. Vide Adrichomium in *Descript. Jerusalem,* num. 2‘B, ubi locum stationis earum assignat a cruce Christi distantem 15 ulnis, quas nunc octodecim gradibus metiuntur. Alii respondent eas aliquando prope accessisse, 'aliquando longius recessisse, prout ferebat necessitas vel occasio. Addunt Græca fastosi, id est spectantes et speculantes, tum miram Jesu patientiam, tum prodigia quæ circa eum contingebant, hæcque omnia pia mente et meditatione revolventes.

Ministrantes bi, — suis facultatibus eum cum discipulis suis sustentantes, ita Euthymius : «Chorus, ait, discipularum apud Dei matrem conjunctarum, et expensas de suis facultatibus suppeditantium. » Nam, ut ailS. Hieronymus . «Consuetudinis Judaicæ fuit (nec ducebatur in culpam, more gentis antiquo) ut mulieres de substantia sua victum atque vestitum praeceptoribus ministrarent. »

Imer qvas (primaria, precipua et quasi choroca ca terarum) erat Maria Magdalene, — quin liberati per Christum a septem dæmonibus, ac tam corporis quam animi sanitali restituta, tanti benefleii memor et grata, indivulse ei adhærebal.

Et Maria Jacobi, et Joseph mater .— Puta Maria Clcophæ, sive Alphæi, nimirum uxor. Unde Salmeron : a Maria hæc, inquit, dicta est Clcophæ a patro; a filiis dicta est Maria Jacobi el Joseph ; a cognatione dicta est Maria, soror matris Jesu, a viro dici poterat Maria Alphæi, licet ita eam nusquam vocet Evangelium. » Alii censent Cleopham non fuisse patrem, sed maritum hujus Mariæ, qui alio nomine dictus sit Alphæus, de quo dixi cap. xiii, vers. 55.

Et mater filiorum Zebedæi,— scilicet Jacobi et Joannis Apostolorum, nomine «Salome, » ut habet Marcus, xv, 40. Ita Orígenes, S. Chrysostomus, Theophylactus, Euthymius et passim cæteri.

57. Cum autem sero factum esset, venit **QUi-Vm.** w. DAM HOMO DIVES AB ARIMATHÆA , NOMINE JOSEPH , qui ei discipulus erat Jesu. — Narrat sepulturam Christi gloriosam a fidelibus, Dei providentia procuratam. *MII. 50, 5|. *v.u. °TM'

Sero. — Durante adhuc die, sed inclinante in vesperam : nam ante vesperam, in qua incipiebat sabbatum , quo quiescendum erat, sepeliri debuit Christus.

Dives. — Quia pauper non fuisset ausus ad Pilatum, pnesidem Romanum, accedere et crucifixi corpus impetrare, ait S. Hieronymus.

Ab Aiumatii.ea. — Hæc urbs est, ait S. Hieronymus in /xms *Hebr.,* quæ, I *Reg.* i, vocatur « Ramathaim Sophim, » ubi habitarunt Elcana et Anna, ibique genuerunt Samuelem. Sita est in regione Tamnitica juxta Diospolin : postea dicta est Rama, Aarima, et Memphys. Sita erat in loco alto, Ubiiiu' unde dicta est Rama, id est excelsa. Oriundus ergo erat Joseph c Rama, sed civis et senator erat Hierosolyma*. HincS. Hieronymus, in *Nomin. Hebr. :* Arimathoea, inquit, idem est quod altitudo ejus, vel exaltatus est ipse, nt fuit hic Joseph. Hrb»*

Nomine Joseph. — Notandum est Christum introisse in mundum per Joseph, sponsum Virginis : nam non nisi ex Virgine desponsata Joseph nasci voluit; ac rursum exisse e mundo ac sepultuin esse per Joseph ab Arimathæa; Joseph enim idem est quod auctus, scilicet gratia Dei : sicut enim Joseph patriarcha auctus fuit castitate et pietate in patrem, sic Joseph, sponsus Dcipane, excellait castitate; hic vero Joseph eminuit pietate in Christum, quasi patrem suum spiritualem jam vita functum.

Hunc Joscphum Marcus vocat nobilem decurionem , ubi Græce est βουλευτὴς, id est consiliarius , senator ; qui enim Romæ dicebatur senator, in municipiis dicebatur decurio. Hunc autem Joscphum fuisse senatorem Hierosolymitanum conjicitur ex eo quod ibi habitabat; ibi enim exciderat sibi sepulcrum. Rursum colligit Maldonatus eum interfuisse concilio Judæorum de capiendo el crucifigendo Christo, *Molili,* xxvi, 4, sed non voluisse aliis subscribere et assentirà Unde «quidam, ait S. Hieronymus, putant do

ipso primum psalmum esse compositum : *Beatus vir, qui non abiit in consilio impiorum,* n etc.

Qui et discipulus erat Jf.su. — liceo ergo ratio movit Joscphum ad sepeliendum Christum, ut quasi discipulus magistro suo cx pietate funeris justa persolveret ct parentaret.

?>8. **Hic ACCESSIT AD PILATUM, ET PETIIT CORPUS** /ur ;t Jesu. Tunc Pilatus jussit reddi corpus. — «Ac- ᵓcessit audacter,n ait Marcus : licet enim ipse imi. occultus esset discipulus Jesu ob metum Judæo- 43iJo.rx run) tamen animante eum Christo, ac hortante jivH i bab B- Virgine,uti dixi vers. 55, opus tam arduum sine a »ima- formidine audacter aggressus est. a Ex hoc facto, \ r/i ai.l a'l Victor Antiochenus in cap. xv *Marci,* sum- toipui mam Josephi constantiam et fortitudinem spcc- JtMi. taro licet; parum enim aberat quin vitam ipsam Christi causa impenderet : quippe qui Judæorum omnium inimicitiam propter illum in se susci- peret. n Et S. Chrysostomus : « Fortitudo, inquit, Joseph maxime admiranda est, cum propter amorem Christi periculum mortis susceperit, ct universorum se odio tradiderit,» etc. Causam constanti® dat Lucas ct Marcus, dicendo : a Qui et ipse erat cxpcctans regnum Dei , *q, d.* Crede- bat in Christum, ct per ejus gratiam sperabat sa- lutem ct gloriam coelestem, ideoque hac spe expo- suit sc periculo pro Christo ejusque corpus petiit.

Petiit corpus Jesu. — S. Anselmos, dial. Pc *Pass.,* ait sibi a Deipara revelatum, quod cum Joseph ab Arimathæa peteret a Pilato corpus Jesu, hanc in cæteris rationem assignassel, quia mater ejus præ dolore moriebatur. Quasi dixis- set : Mater ejus sancta est et innocens, casus gravis ct repentinus, crucifixus autem erat uni- cus ei filius, rationi autem non est consenta- neum ut simul cum filio mater innocens mo- riatur; erit autem ei aliqua consolatio eum sepelire. Concede ergo matri afflictissimas, ut eum sepeliat. Insuper verisimile est Joseph Pilato allegasse innocentiam cl sanctitatem Jesu, sat Pi- lato cognitam, ideoque non videri cum cæteris sontibus ejus corpus in vallem cadaverum, quæ erat juxta Golgotha, abjiciendum, sed honesta sepultura dignum. Daret ergo illud sibi, se funus ejus digne curaturum.

Mindo Porro, audi quid dc ftoc Josepho Christum sc- jok. pi.° pci¡cn|c scribat Gregorius Turonensis, lib. l *His- tor.,* cap. xxi, idque ex actis Pilati, ut ipse ait, ad Tiberium Hornam transmissis : a Apprehensus, inquit, et Joseph, qui eum aromatibus condi- tum in suo monumento recondidit, in cellam includitur, cl ab ipsis sacerdotum principibus custoditur, majorem in eum habentibus sævi- tiam (ut gesta Pilati ad Tiberium missa referunt) quam in ipsum Dominum, cum ille a militibus, hic a sacerdotibus custodiretur. Sed, resurgente Domino, custodibus visione angelica territis, cum non inveniretur in tumulo, nocte parietes de cellula, in qua Joseph tenebatur, suspenduntur in sublimi, ipse vero de custodia absolvente an- gelo liberatur, parietibus restituite in locum suum : cumque pontifices militibus exprobra- rent , et sanctum corpus ab iisdem instanter re- quirerent, dicunt eis milites : Reddite vos Jo- seph , el nos reddimus Christum; sed ut verum cognovimus, nec vos benefactorem Dei, ncc nos Filium Dei reddere nunc valemus. Tum illis con- futatis, milites ab hac accusatione liberantur. » Verum hæc ex Evangelio Nicodemi accepta sunt, quod apocryphum est, quare incerte et dnbte sunt fidei.

Denique hic Joseph fertur a Judæis navi sine velis et remis cum Magdalena, Martha, Lazaro ct Maximino impositus, Deo remige Massiliam appulisse, indeque in Angliam navigasse, ibique Christum predicasse ac defunctum esse; unde ab Angite quasi Angliæ Apostolus colitur. Ita Baronins, anno Christi 35, cap. iv; ct Lucius Dexter in *Chronico,* anno Christi 48; itemque ve- tera Rispante Breviaria, præsertim Asturicense ct Palentinum,quæ ibidem citat Franciscos Bivarius.

Tunc (auditis cl probatis rationibus Josephi Wauu jam recensitis) Pilatus jussit reddi corpus, — !<•«»/ ut hac ratione aliquo modo satisfaceret Christo, quem injuste ob instantiam principum ad mortem damnarat, ac suum factum honestando Christi sepulturam tegeret, vel excusaret, quod scilicet coactus cum damnasset, ulpote quem honorifica sepultura dignum judicabat.

Reddi. — Dato a Josepho pretio cl auro, ait Theophylactus, sed hoc parum est verisimile, ob rationes jam datas, ct quia Marcus ail : «Dona- vit corpus Joseph : » ergo Joseph illud gratis dono accepit, non pretio comparavit : nimis enim sordid® avariti® Pilato prœsidi fuisset, illud vendere. «Reddi» ergo, id est *dari,* ut vertit Syrus ; sed dicit « reddi, » quia corpus Jesu a Pilato jam traditum erat militibus ad cru- cifigendum : jubet ergo ut ipsi illud reddant Jo- sepho. Addit Marcus, cap. xv : « Pilatus autem mirabatur si jam obiissel, » tum quia conside- rabat solos dolores flagellationis et crucis Christi, qui latrones Christi socios necdum occiderant ; tum quia, ut ait Euthymius, sperabat Pilatus Jesum tarde moriturum , tanquam hominem di- vinum, qui cœteros excederet. Pergit Marcus: « Et accorsilo centurione interrogavit eum, si jam mortuus esset. Et cum cognovisset a centu- rione (eum mortuum), donavit corpus Joseph. »

59. Er accepto corpore, Joseph involvit illud Ver*, w. in sindone munda. — Syrus, *in linteo lini mundi. L''* Mundissimum enim corpus decebat munda sin- *v<ir,xr,* don. «Sindon» est pannus ex lino subtiliore et delicatiore textus : hoc ergo quasi subtilissimo xu* velo et linteo Joseph corpus Christi involvit. Dicta *sindon* a Sidone, urbe Phœniciæ, in qua primo texi cœpil. Unde Martialis :

Ncc sic in Tyna sindone lutus eris.

Erat enim Tyrus vicina Sidoni. Solebant Judæi

M w. J' ▪▪h IIrbfWfr* r » Fnittu.

defunctos sepeliendos sindone involvere, inanus et pedes ligare institis, id est fasciis, faciem velare suḑaṅo, uli fecere Lazaro, *Joan,* xi, 4L idem Joseph fecit Christo, ut patet *Joan.* xix, 40 : « Acceperunt, inquit, corpus Jesu, et ligaverunt illud linteis cum aromatibus, sicut mos est Judæis sepelire.» Audi S. Hieronymum: «Ex simplici sepultura Domini ambitio divilum condemnatur, qui ncc in tumulis quidem possunt carere divitiis. Possumus autem juxta intelligcntiam spiritualem ct hoc sentire, quod corpus Domini non auro, gemmis ct scrico, sed linteamine puro obvolvendum sit, quanquam et hoc significet, quod ille in sindone munda involvit Jesum, qui pura mente cum susceperit. »

tono J„r ,a ,j. rK,n mnodi*.

Hac de causa ct corpus Christi in Missa non nisi in sindone collocatur mundissima, quod vulgo « corporale » vocant a corpore Christi, quod ad instar sepulcri in se continet , ait ''Casius Kalbcrtus scribens in hunc Matthæi locum.

tau

Addit Joannes, cap. xix , 39, Nicodemum unguenta attulisse : a Venit, ait, et Nicodemus, qui venerat ad Jesum nocte primum, ferens mixturam myrrhæ ct aloes quasi libras centum , » ut eo totum corpus Jesu perfunderet, et quasi balsamare!. Myrrha enim et aloe sua amaritie corpora a putrefactione conservant. Mystice : his nos unguentis fragrare vult Euthymius, cum pectore nostro voluti sepulcro novo Christi corpus excipimus. «Et nos (inquit ille) Domini corpus in altari accipientes, odoramentis illud ungamus suavibus, videlicet virtutum operibus, ac opere et contemplatione,» ctc.

Secundo.

Modum pollinctura corporum describit Baronins ex H. Jacob et II. Mose. «Solebant, ait, viri virorum, feminæ feminarum corpora curare, hoc modo : Oculos imprimis et ora claudebant defunctorum, stringebant fascia, tondebant capillos, lavabant corpus, unguentis ungebant, linteis involvebant, sicque curatum in sepulcro locabant. »

Vm.ro. L f- JVIt. J; AVarc. XV. ‹g Jwrw. 4.

GO. Et posuit illud ix monumento suo novo, QUOD EXCIDERAT IX PETRA I LT ADVOLVIT SAXUM WAGXUM AD OSTIUM HOMUMKfITI, ET ADIIT. — Joannes, xix, 41, addit: «Erat autem in loco ubi crucįfixus est, hortus, ct in horto monumentum novum , m quo nondum quispiam positus erat. Ibi ergo propter Parasceven Judæorum, quia juxta erat monumentum, posuerunt Jesum. »

Cnr ia ínrrti i/Ao /o. air ➢

Novo. — Nc, Christo resurgente, quis alius Pr*us co resurrexisse, ait S. Chrysoslomus, putaretur; vel fingeretur, ait S. Hieronymus. Mystice S. Augustinus : «Sicut, ait, in Maria» virginis utero, nemo ante illum, nemo post illum conceptus est; ita in hoc monumento novo, nemo ante illum, nemo post illum sepultas est. »

lk unia.

— «Ne, si ex mullis lapidibus œdificatum esset, suffossis tumuli fundamentis, ablatus furto diceretur, » ait S. Hieronymus. Formam sepulcri Christi fuse describit Beda in cap. xv *Marci,* dicens: a De monumento Domini ferunt, qui nostra ætate de Hierosolymis Britanniam venere, quod domus fuerit rotunda, de subjacente rupe excisa, tant® altitudinis, ut intro consistens homo vix manu extenta culmen possit attingere. Quæ habet introitum ab oriente, cui lapis ille magnus advolutus est. In cujus monumenti parte aquilonari, sepulcrum ipsum, hoc est Dominici corporis locus, de eadem petra factus est, septem habens pedes longitudinis, trium vero palmorum mensura cætero pavimento altius eminens. Qui videlicet locus non desuper, sed a latere meridiano per totum patulus est : unde corpus inferebatur. »

Breviter Adrichomius in *Descriptione Jerusalem,* num. 239 : «Sepulcrum Domini gloriosum , ait, monumentum erat novum octo pedes longum, quod a monte Calvari® centum ct octo pedibus, a monte autem Sion passibus mille distabat in horto monti Calvari® propinquo, quod in petra sibi Joseph exciderat. Joseph ergo suum sepulcrum cessit Christo, et Christus in alieno , scilicet Joscphi, sepulcro conditus est. » Causam dat Theophylactus, dicens : a Qui non habuit domum in vita, neque sepulcrum habet, sed in alieno deponitur, ct cum sit nudus, a Joseph vestitur. » S. Augustinus, serm. 133 *Dc Temp. :* « Ideo, inquit, in aliena sepultura ponilur, quia pro aliorum moriebatur salute. Ut quid illi propria sepultura, qui iu se propriam mortem non habebat?» Addit : «Lì quid ct tumulus in terris, cujus sedes manebat in cœlis? Ut quid illi sepultura, qui tridui lautum temporis spatio non tam in sepulcro mortuus jacuit, quam vclut in lecto quievit?»

Anagogice : significavit Christus se cl Christianos esse peregrinos in terra, ac tendere in cœlum, quasi patriam, vclut cives Sanctorum cl domesticos Dei. Hac de causa S. Antonius, S. Ephrcm, S. Franciscus et alii, proprium noluere habere sepulcrum, sed in alieno sepeliri voluerunt, exemplo Christi.

Hic ergo impletum est illud Isaiæ, cap. xi, 10, de Christo oraculum : o Et erit sepulcrum ejus gloriosum. » Vide ibi dicta. Hinc per tot sæcula huc usque frequens et religiosa est fidelium cx toto orbe peregrinatio in Jerusalem, ad visendum ct venerandum S. Sepulcrum Domini. Quam ergo ignominiosa fuit passio cl mors Christi, tam gloriosa fuit ejus sepultura ; hanc enim illa meruit. Unde a S. Helena, matre Constantini Magni, hoc in loco condita est basilica, quæ reliquas totius orbis amplitudine atque pulchritudine longe excellit : nam auralis corusca laquearibus, ct aureis dives altaribus, marmoreis septuaginta Iribus columnis fulcitur; et tam resurrectionis quam crucifixionis locum, sub uno eodemque lecto comprehendit ; quod in sui medio rotundo

foruu*

palei foramine apertum, sub quo in inferiori Ecclesia parte Dominicum consistit sub dio sepulcrum : cui passionis Christi theatnim, mons Calvariae, tunc viginli octo pedas altus, chori loco adhæret ; qui octodecim gradibus, quorum singuli pedem ct semissem in altitudine continent, Gleni, sui accessum præbet. Quocirca in hac basilica sepeliri voluit Godefridus Dux Bullonii, e Christianis primus Hierosolymæ rex, cœterique reges omnes post cum. Hic quoque viri insignes nobilitantur, cl equites aurali creantur : ita Adrichomius in *Descript. Jerusalem,* num. 2.'>2.

In borlo BTpulhis Chri»tu£ cnr? Denique sepulcrum Christi fuit in horto, quia in horto paradisi peccarat Adam, ac mortis sententiam incurrerat. Hinc in horto passionem orsus est Christus, in horto consummavit el sepultus est, ul sententiam hanc lucret ct expiaret; utque hortum amoenissimum floribus ct fructibus virtutum omnium vernantem, puta Ecclesiam, instituere t ct plantaret. Porro, Christi corpus in sepulcro, sicut cl in crucc, ita collocatum fuit, teste Beda et Adrichomio, ut capite et facie ab Oriente el Judaea aversa, Occidentem, id est Italiam cl Hornam, respiceret.

Animi d Christi J t ¡ hmbum. Nota : Christus mox ut exspiravit, quoad animam descendit in limbum patrum, iliisque se suamque deitatem ostendit; itaque eos beavit, Animas quoque in Purgatorio detentas liberavit, cisque primum et universale jubilæum dedit. Unde cis pariter suam deitatem ostendit, casque beatas effecit, uti dixi I Pefr. m, 19; dæmones vero et homines impios in inferno, rursum ad gehennam perpetuam damnavit, tanquam eorum dominus, judex, victor et triumphator. Mansit anima Christi in limbo usque ad tertiam diem, quo e limbo cum patribus aliisque Sanctis egrediens, corpus suum, quod triduo jacuerat in sepulcro, resumens, gloriose resurrexit, ac patres deinde corpora sua resumere secumque resurgere effecit. Quo ordine, modo et tempore hæc omnia sint peracta, dicam initio cap. xxvin. Pono Christi divinitas, puta divina Verbi persona, in Christi morte mansit semper tam corpori in sepulcro, quam animæ in limbo hypostatice unita : quod enim ipsa semel assumpsit, hoc nunquam dimisit, ncc dimittet in æternum, uli docent Theologi.

Et advolvit (adjutus a Nicoderno et famulis. Unde Syrus vertit in plurali, *advolverunt)* saxum MAGNUM AD OSTIUM (ingrossimi) MONUMENTI, — UC quis corpus Christi auferret vel surriperet. Magis autem consilio Dei id factum est, ne Christo resurgente el vi divina saxum penetrante ac exeunle, Judæi dicerent Christum non resurrexisse, sed Apostolos corpus ejus c sepulcro clam furatos palam lingere eum resurrexisse. Hac enim do causa voluit Deus Christi corpus a viris fide dignis, scilicet Joscpho el Nicoderno, sepeliri ac triduo in sepulcro manere, ibique lapide magno claudi, ac a Judans obsignari et custodiri, ut manifesta esset omnibus ejus mors, et consequenter e morte resurrectio tertia die facta. Atque hujus resurrectionis et gloriæ specimen et proludium dedit Christi corpus in ipso sepulcro, dum in eo per triduum non computruit, sed integrum ilLesumque permansit, utpotc virgineum et sanctum, ac formatum a Spiritu Sancto, taleque in æternum perdurat.

61. Erat altem ibi Maria Magdalene, et altera Ven. *<- Marta, sedentes contra sepllcrlm. — «Altera Maria, » scilicet Jacobi el Joseph mater; has enim Vr/.xr, duas duntaxat nominavit vers. 58. Videtur ergo 47- quod mater filiorum Zebedæi, scilicet Salome, quam pariter ibidem nominavit, videns Jesum a tn >bi- viris sepeliri, quasi non habens quod ultra Jesu craxx impenderet, maesta domum redierit, aut B. Virginem domum reduxerit, licet MeUphrastes, ad diem 15 augusti, asserat B. Virginem perpetim mansisse apud Christi sepulcrum, usque ad ipsius resurrectionem, quam ipsa die tertia futuram, uti Christus prodixerat, certo credebat et sperabat.

Sedentes contra sepulcrum. — Quia, ut dixi, decebat Jesum, utpote virum, non a feminis, <ed a viris lavari, el linteis involvi ct sepeliri. Quare ipsæ, dum viri eum in sepulcro condunt, ex honestate et verecundia non ausæ sunt sepulcrum ingredi, sed exspectant dum viri abeant, itaque ipsæ sepulcrum intrent ac videant m-ydum quo conditus sit Christus ; ut instante jam sabbato, quo Judæis quiescendum erat, transacto , summo mane dici Dominica» redeant Cliristumque ungant, uti eas fecisse patebit, cap. seq., vers. 1.

62. Altera autem die, quæ est post Parasce- Ven.w. VEN, CONVENERUNT PRINCIPES SACERDOTUM ET PfIAJUsæi ad Pilatum. — * Parasceve » vocabatur feria riruc-- sexta, sive dies Veneris, qui proxime sabbatum præccdit, eo quod illo die Judæi pararent cibos mon. el reliqua necessaria pro sabbato, quo ab opere quiescendum erat, a Parasceve » enim, Græce ^xpxc/.iur., idem est quod præparatio.

Altera ergo die post Parasceven. —Id est pos- Tciuoi * tridie feria? sextœ, puta in sabbato, simul venerunt principes hi ad Pilatum, a Non nominat sabba- Christi tum, ait rheophylactus, eo quod non crat sabba- »1«*- tum quoad Judæorum insaniam. » Furebant enim instar rabidorum contra Jesum, ut ejus nomen uxhn. cl memoriam plane abolerent. Et rabiem acuebat, quod vidissent Jesum a Joseph ct Nicoderno tam honorifice sepeliri, quasi id ipsum præludium esset futur® resurrectionis, vel revera future, vel a Jesu discipulis fingendæ.

63. Dicentes : Domine, recordati sumus, quia vert.63. SEDUCTOR ILLE DIXIT ADHUC VIVENS I POST TRES DIES resurgam. — « Seductor, » Græce ¿ «Xró;, id est, ut legit S. Augustinus, *homil.* 3G, interr. 50, « ille planus, » id est ille impostor. « Hoc nomino, ait idem Augustinus in *Psal.* 1 x iii, 7, vocabitur Dominus Jesus Christus, ad solatium servorum suorum quaudo vocantur seductores, b

Post tres dies — non finitos, sed inchoatos, id est intra tres dies, vel tertia post dio. Ita ipsimet sc explicant dum subdunt : « Jube ergo custodiri sepulcrum usque in tertium diem, v

Vejs.ii* GI. Jlbb ergo custodiri sepulcrum usque in diem tertium, ne forte ventant discipuli ejus, ET FURENTUR EUM, ET DICANT PLEBI : SURREXIT A mortuis; et ERIT novissimus ERROR PEJOR PRIORE. — a Cupientes, ait S. Chrysostomus, ostendere, etiam antea impostorem fuisse, ad sepulcrum usque malitiam extendunt et producunt. » Videntur lii principes vehementer timuisse ne Jesus resurgeret, idcoque custodes milites poscunt, qui resurrectionem impediant, aut resurgentem comprehendant ilerumque occidant. Nam quod de discipulis eum furaturis subjiciunt, prætcxtus erat timoris; sciebant cnim discipulos plane pavidos ct consternatos fugisse, nec tale quid cogitaturos vel ausuros.

Et erit novissimus error pfjor priore.— « Errorem » vocant doctrinam Evangelicam, quæ docet Jesum esse Christum hei Filium et Salvatorem mundi, quod prius vivens docuerat Jésus. Hic ergo erat error prior. Posterior sive novissimus, quod ipse a mortuis resurrexisset, hunc dicunt fore pejorem priore, tum quia confirmabit priorem; si enim Jesus resurrexit, ergo fuit Filius Dei, ut ipse predicavi! : si enim falsum prædicasset, Deus eum non rcsuscitasset ; tum quia multos habebit sequaces et asseclas, si credatur eum resurrexisse, ac semel infixa hæc opinio mentibus hominum, deinceps evelli non poterit; tum denique quia creabit odium et invidiam pontificibus ct Romanis, quod eum injuste occiderint; quare causa erit, ut mulli eos aversentur, ac forte ut bello vel rebellione necem Jesu ulciscantur. Quocirca satius fuisset eum non occidere, quam permittere ut occisus resurrexisse putetur. Diabolus enim prævidens futuram Ecclesiam Christi, puta multitudinem, fidem et sanctitatem fidelium Christi sequacium, eam jam nascentem per Judæos hic quasi in semine elidere ct suffocare conabatur. Verum « non est consilium contra Dominum, d Proverò, xxi, 30.

V<n. 65. Ait illis Pilatus : Habetis custodiam, ite, custodite sicut senis. — a Custodiam, » scilicet militum, id est custodes milites, *q. d.* Habetis milites a me heri deputatos, vobisque datos ad Jesum crucifigendum cumque in cruce usque ad mortem custodiendum ; nunc concedo ut iisdem utamini ad custodiendum eum jam sepultura. « Custodite » ergo ‹t cum sicut scitis, » id est optima ratione et modo, quem nostis, *q. d.* Modum custodiendi vostre sdentile et prudential permitto, ego amplius huic causai immiscere me nolo :«Tanquam rebus ipsis edoctus, ait S. Chrysostomus, amplius ipsis cooperari non vult. »

Pro « habetis, u Græce est quod alii vertunt quasi imperativum , « habete, » id est accorsilo custodes. Nervosius Noster vertit in presenti «habetis : n jam enim habuerant milites custodes Christi in cruce, quos Pilatus eis dederat, linde Arabicus vertit : *Apud vos sunt custodes, ite et claudite sepulcrum sicut scitis.*

GG. Illi autem abeuntes, munierunt (Arabi-Ven. cus, *clauserunt)* sepulcrum, signantes lapidem, cum custodibus. — Munierunt ergo Christi sepul- chrbti crura duplici munimento, scilicet custodia mili-w„Dilur* tum, quos assidue vigilare et sepulcrum circumdare jusserunt, cl obsignatione lapidis.

Signantes — Græce oopa-jwavri;, id est obsignantes, sigillantes, scilicet annulo, non Pilati, ut innuit S. Chrysostomus. sed suo ; scilicet annulo urbis llicrosolymæ, vel annulo summi Concilii ipsorum, quod « Sanedrim » vocabatur, ne a quo lapis a sepulcro amoveri et corpus Christi extrahi posset, quin idipsum ex sigilli violatione deprehenderetur. Simile fecit Darius rex Danieli in lacu leonum, scilicet « obsignaverat os lacus annulo suo et annulo optimatum suorum, » *Daniel.* vi, 17. Addit Nicephorus, lib. I,cap. xxxn, et Beda, *De Locis sanctis,* Judæos utrumque sepulcri lapidem perforasse, et vinculo ferreo constrinxisse. Ita ipsi dum Christo resurrecturo omni modo conantur exitum occludere, auxerunt miraculum et fidem resurrectionis ejus, testimonium Deo ab hominibus ipsis extorquente. Ita S. Chrysostomus : a Certa, ait, resurrectionis demonstratio per ea quæ vos ipsi procurastis, redita est. Si enim obsignatum fuit sepulcrum, fraudi et dolo nullus locus relinquebatur : quod si nulla fraus admissa fuerit, sepulcrum vero repertum est vacuum, perspicuum est, quod procul dubio et citra controversiam resurrexit. Vides quomodo vel inviti veritatis adjuvent demonstrationem. » Et S. Hieronymus : « Non suffecerat, inquit, principibus Sacerdotum et Scribis ac Pharisœis crucifixisse Dominum Salvatorem, nisi sepulcrum custodirent, cohortem acciperent, signarent lapidem, et quantum in illis est, manum opponerent resurgenti, ut diligentia eorum nostre fidei proficeret. Quanto enim magis reservatur, tanto magis resurrectionis virtus ostenditur.»

Tropologice noster Barradius : « Ex hoc facto Tropi, impiorum, inquit, discamus pietatem : postquam Christi corpus ex altari in pectus velut novum sepulcrum excipimus, diligentem adhibeamus custodiam, ut in eo semper per gratiam permaneat, neque unquam nos deseral. Vigilantes apponamus milites, hoc est vigilantes virtutes, quæ somnum, id esl ignaviam, a nobis repellant; plusquam ferreo instrumento nos astringamus, hoc est, adamantino non peccandi decreto pectus muniamus. »

CAPUT VIGESIMUM OCTAVUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Magdalena cum sociabus visit Christi sepulcrum. Angelus ab eo lapidem amovet, ac custodes percellit, mulieribus vero Christum resurrexisse asserit. Redeunt illa- idipsum nuntiatura Apostolis, fri *itinere occurrit illis Christus jubctque ut illud iisdem annuntient. Judæi, data pecunia, persuadent custodibus, ut dicant, ipsis dormientibus. Apostolos furatos esse carpus Christi. Denique, vers.* 40, *Christus apparet discipulis in monte Galilææ, cosque mittit ad baptizandum et docendum omnes genia.*

I. Vespere autem sabbati, qu® lucescit in prima sabbati, venit Maria Magdalene, et altera Maria, videre sepulcrum. 2. Et ecce terne motus factus est magnus. Angelus enim Domini descendit de cœlo; et accedens revolvit lapidem, et sedebat super eum : 3. erat aulem aspectus ejus sicut fulgur, et vestimentum ejus sicut nix. Í. Præ timore autem ejus exterriti sunt custodes, et facti sunt velut mortui. 5. Despondens autem angelus dixit mulieribus : Nolite timere vos; scio enim quod Jesum, qui crucifixus est, quæritis : G. non est hic; surre,xii enim, sicut dixit ; venite, et videte locum ubi positus erat Dominus. 7. Et cito euntes, dicite discipulis ejus quia surrexit, et ecce præcedet vos in Galilæam; ibi eum videbitis. Ecce prædixi vobis. 8. Et exierunt cito de monumento cum timore et gaudio magno, currentes nuntiare discipulis ejus. 9. Et ecce Jesus occurrit illis, dicens : Avete. Ill® autem accesserunt, et tenuerunt pedes ejus, et adoraverunt eum. 10. Tunc ait illis Jesus : Nolite timere; ite, nuntiate fratribus meis ut eant in Galilæam; ibi me videbunt. 11. Qu® cum abiissent, ecce quidam de custodibus venerunt in civitatem, et nuntiaverunt principibus Sacerdotum omnia quæ facta fuerant. 12. Et congregati cum senioribus, consilio accepto, pecuniam copiosam dederunt militibus, 13. dicentes : Dicite quia discipuli ejus nocte venerunt, et furati sunt eum, nobis dormientibus. 11. Et si hoc auditum fuerit a præside, nos suadebimus ei, et securos vos faciemus. 15. At illi, accepta pecunia, fecerunt sicut erant edocti. Et divulgatum est verbum istud apud Judæos, usque in hodiernum diem. 1G. Undecim autem discipuli abierunt in Galilæam, in montem ubi constituerat illis Jesus. 17. Et videntes eum, adoraverunt ; quidam autem dubitaverunt. 18. Et accedens Jesus, locutus est eis, dicens : Data est mihi omnis potestas in cœlo, et in terra. 19. Euntes ergo, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti : 20. docentes eos servare omnia quæcumque mandavi vobis. Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi.

Ver», i. /.ue. .\iar. xw, i; Annie- i 'i iih suivnur. Piino

1. Vespere autem sabbati, Qu.t lucescit in **pniMA SABBATI, VENIT MARIA MAGDALENE, ET AL-**TE„A Maria (Jacobi, de qua cap. xxvn, vers. 86 ct 61), videre sepulcrum. — Syrus : *Ì'espere in sabbato, cum exoritura esset prima hebdomadis;* Arabicus : *In vespere una sabbatorum, lucescente prima sabbatorum, venit Maria Magdalene,* etc.

Difficilis est hic antilogia : quomodo cnim erat vcsPer vel vesPeraJ si lucescebat, imo, ut Marcus : ° orl° Jani sole? » llcspondet *pruno* S. Hieronymus has mulieres sæpius exisse ad sepulcrum, scilicet vespere et mano : quare Evangelistas narrare alias et alias earum exeundi vices. *Secundo*, S. Ambrosius putat alias fuisse mulieres quæ vespere, abas quæ mane exierint, ac consequenter alios carum egressus aliasque historias ab Evangelislis narrari. Sic Nyssenus, orat. 2 *Dc Resurrectione,* censet mulieres quater adiisse sepulcrum : a Matthæus, inquit, do iis feminis loquitur, quæ vespere sabbatorum venerunt ; Joannes Magdalena® venisse ait in tenebris; Lucas alias circa diluculum ; Marcus aliam, oriente sole, adjunctis nonnullis, quæ jam antea ad monumentum fuissent. » Verum Evangelistas inter so conferenti liquet, illos loqui de eodem earumdem egressu ad visendum Christi sepulcrum.

Secunda.

Tertio, Uaronius per tvesperam» intelligit stel-Teu», lam Veneris, quæ dicitur Lucifer, Gnece

v«¡*n quhp Latine *Vesperus, ct a Varrone Vesperugo, q. d.* Cura Lucifer mane ante solem oriretur, venit Maria Magdalena ad Christi sepulcrum. Hæc cnim stella, temuta solis cl lunæ, vespere sequitur solem occidentem, ac præ aliis stellis prima lucet, unde vocatur Hesperus; mane vero praecedit solem orientem, unde vocatur Lucifer, quia auroram et lucem diei affert. Verum hanc stellam non significat Graecum ¿¿i, nec Latinum *Vespere.*

Oairto ro'Hw. Dico ergo, *vespere,* sive vesperam sabbati, esse noctem qUæ sequebatur sabbatum, quæ nox lucescit, id est terminatur et desinit in lucem, in prima sabbati, id est mane dici Dominicæ, quæ prima dies est postsabbatum. Ha Nysscnus, orat.2 *De Pesar.; S.* Augustinus, lib. HI *De Cons. Evang.,* cap. xxiv ; Thcophylactus, Euthymius, S. Thomas ct alii. Id ita esse patet : *Primo,* cx Marco, qui claro ita explicat, dicens : «Et cum transisset sabbatum.» *Secundo,* quia solet Matthæus multa breviter et paucis perstringere. Sic hic perstringit tempus quo convenerunt mulieres hæ amore Christi ferventes , seseque compararunt emendo aromata ad visendum et ungendum Christum jam sepnltum, quod erat vespera, sive'statini transacto sabbato, quo ab hoc opere aliisque juxta legem debuerant quiescere. Voluit quoque indicare tempus quo ad sepulcrum venerunt, quod fuit illucescente die Dominica. Unde Rabanus : a Vespere, ait, venire cœperunt, paraverunt cnim aromata, sed lucescente mane pervenerunt. » Nam ct ante sabbatum in fine Parasceves, sive feriæ sextæ, statim post mortem ct sepulturam Christi, sed ad cum ungendum comparare incipiebant. Hoc cnim est quod ait Lucas, cap. xxm, vers.50 : «Et revertentes (a Christo jam sepulto) paraverunt aromata ct unguenta; ct sabbato quidem quieverunt secundum mandatum, una autem sabbati valde diluculo venerunt ad monumentum, portantes quæ paraverant aromata. » Et Marcus, cap. xyi, l : « Cum transisset sabbatum, ait, Maria Magdalene, ct Maria Jacobi, ct Salome emerunt aromata, ut venientes ungerent Jesum, ct valde mane una subbatorum veniunt ad monumentum orto jam sole, n Marcus enim solet esse interpres Mattlnei. *Tertio,* idipsum patet ex Greco cxCSáww, quod dupliciter vertas : *Primo, e* sero sabbatorum, n seu transacto jam sabbato, cum jam profunda esset nox, ita ut inciperet desinere et lucescere in mane diei Dominicæ: ¿yi cnim significat sero, tarde, ad extremum, longe post, diu post transactum sabbatum. Hcbræienim sabbatum aliaque festa inchoabant a vespera precedente, ct terminabant in vespera sequente, leviL xxm, 32; quare hæc nox sequens non crat nox finiens sabbatum, sed inchoans diem Dominicam. Rursum ¿yi idem est quod vespere, vel vespera, ut vertit Noster ct alii passim. Sic vqn, idem est quod vespere diei, teste Budæo el aliis. Jam *vespere,* id est nocte. «Vesper enim e«t nox (piam lux torminal, » ait S. Augustinus. Unde S. Prosper in *Sentent.,* sentent. 203, ex S. Augustino : « Vespero, ait, Dominus in cruce, mane in resurrectione, meridio in ascensione. » Ilebræi cnim vesperam vocant noctem, quia noctis initium est vespera. Unde, *Ilabacuc* cap. 1, lupi vespertini vocantur nocturni, qui noctu grassantur. Hinc Hebr. any *crcb,* id est vespera dicitur ab *arab,* id est obtenebrescere, obscurare, quod facit nox.

Juxta prius ergo significatum sensus est, *q. d.* Sero, sive diu post transactum sabbatum, sive profunda jam nocte, cum illucesceret dies Dominica, venit Maria videre sepulcrum. Juxta posterius vero idem fere sensus est, *q. d.* Vespere sabbati, id est nocte quæ sequitur sabbatum, jam valde procedente ad auroram, cum scilicet illucesceret dies Dominica, venit Maria, etc.; « appetente scilicet jam die, prospectante et oriente, » ait Euthymius, hoc est in aurora et diluculo Dominicæ. Audi S. Augustinum loco jam citato : « Sic itaque dictum est : Vespere sabbati, ac si diceretur:Nocte sabbati, id est nocte quæ sequitur diem sabbati, quod ipsa verba ejus satis indicant. Sic enim ait: Vespere autem sabbati, quæ lucescit in prima sabbati, quod fieri non potest si tantummodo primam noctis particulam, id est solum initium noctis, intellexerimus dicto vespere significatam. Neque enim ipsum initium lucescit in prima sabbati, sed ipsa nox quæ luce incipit terminali. Nam terminus primæ partis noctis, secùndæ partis initium est : lux autem terminus totius noctis est. Unde potest dici vesper lucescens in prima sabbati, nisi nomine vesperi nox ipsa intelligatur, quam lux terminat ? »

Indicat ergo Matthæus, quod mulieres hæ nocte paraverint unguenta, sed oriente diluculo venerint ad sepulcrum, ut habet Lucas, Joannes et Marcus. Dices : Joannes addit eas venisse « mane cum adhuc tenebre essent. » Respondeo : Id quoque verum est, quia erat aurora sive diluculum quando necdum sole, sed radiis ejus ad montes vel nubes reflexis apparentibus, adhuc aliquæ in aere restant tenebræ. Aurora enim est confinium lucis el tenebrarum ; aut certe tenebræ erant dum domo egressæ sunt, lux autem el sol ortus, ut habet Marcus, cum venerunt ad monumentum. Ita Dionysius Alexandrinus, epist. *ad Dasilidcm.*

Aliam causam, sed symbolicam dat B. Petrus Soltitiai Chrysologus , ıserm. *De Resurrect. :* « Erant, ait, juxta naturam tenebræ, ct tamen dicitur orto solo , quia co die (quo Christus resurrexit) sol quasi Christo resurgenti congratulaos, antelucanus fuit, cl prius solito exortus est. » Ha ipse, penes quem hujus rei fides sit. Favet Chrysologo Remigius dicens : « Prœdicatur noctis illius dignitas : alioqui cnim vespera non lucescit in diem, sed obtenebrescit in noctem ; sed Dominus noctem illam totam luce suæ resurrectionis festivam ct coruscam reddidit.»

Sabbati. — Græce est «xC&mw, id est sabbatorum , hoc est sabbati, ut vertit Noster, Syrus, Valablus et alii; imo sic habet Evangelium llcbræum Matthæi, quod circumfertur, scilicet

Sabbata *sabbat,* id est sabbati. Nam sabbatum in Scriptura sæpe vocantur *sabbata* in plurali, turn

v:ji, quia sabbatum crebro et pluries per singulos annos ct menses recurrebat, crantquc plura sabbata , scilicet quolibet mensa quatuor, quolibet anno 62 : quæquc enim hebdomada suum habebat sabbatum ; tum quia in sabbato multa erant sabbata, id est quietes mullæ; quiescendum cnim erat ab omni omnino opere : sanctissimum enim erat festum sabbati. Sic Lucas, *Act.* xui, i I, ait : « Ingressi synagogam die sobbatorjim, » id est die sabbati. Et cap. xvi, 13 : a Die autem sabbatorum (id est die sabbati) egressi sumus. » Hinc ct omnes quatuor Evangelista^ hoc loco in Græco, vers. 1 vel 2, sabbatum vocant *sabbata* in plurali, quod alias vocatur in singulari, per o, non pero, uti nonnulli putarunt. Adde tertiam rationem huic loco propriam , nimirum sabbatum hoc vocari *sabbata* in plurali, quia magnus crat hic dies sabbati, ut ait Joannes, cap. xvii, vers. 31 ; tum quia crat hoc sabbatum paschale, sive incidens in hebdomadam Pascha, quæ tota crat festa ; tum quia hoc sabbato Christus Dominus requievit in sepulcro , ac eo exacto resurrexit.

Quæ lucescit. — Dices, cur dicit : aquæ,» Dicendum enim crat *qui* scilicet vesper, ut processif. Respondeo : Dicit a quæ?» quia respicit non ad nomen significans, sed ad rem nomine significatam. Grocum enim ¿yt, id est vespere, sero, tarde, significat vesperam sive noctem, quæ terminatur ct lucescit in aurora sequentis dici Dominicæ : alioqui præcise loquendo ri ¿Çt, sicut etri *vespere,* non est nomen, sed adverbium, quod tamen in se includit et significat nomen, scilicet vesperam et noctem, ad quam referlur pronomen *quæ.* Rursum ri *vespere* potest accipi ut nomen, quod non tantum masculini est generis, sed ct feminini, ut patet cx illo Virgilii, I *Georg. :*

Illic sera rubens accendii lumina vesper.

Ita Ambrosius Calcpinus, licet alii ri «sera» referont ad «lumina.» Ergo ri a quæ » refert ad vesperam, id est vesperam sive noctem, quæ lucescit, id est desinit in lucem sequentis diei.

Hinc liquet has mulieres venisse ad sepulcrum in aurora et diluculo : ad hoc enim urgebat eas tum amor Christi, ut ad eum festinarent el diem provenirent; tum limor Judæorum, ne, si clara luce venissent, a Judæis Christo infensis vise, malo ab eis fuissent acccplæ. Porro, directe Matthæus hic narrat lanium tempus adventus mulierum ad sepulcrum ; indirecte tamen innuit quoque tempus quo Christus resurrexit, scilicet in aurora paulo aute adventum mulierum, uti habet communis Doctorum et Ecclcsiæ sensu , quem S. Hieronymus et S. Augustinus probant cx illo *Psal.* Lvi, 9 : a Exurgam diluculo ; » ct Eusebius, lib. X De *bemonstr. Ev.ang.,* cap. ult., titulum *Psal.* XXI : «pro susceptione matutina,» interpretatur de resurrectione Christi, quæ mane est peracta.

Communis ergo sententia est, Christum post Cbrtaai mediam noctem ante solis ortum die Dominica resurrexisse : alioqui cnim a mulieribus inven- ' . tus fuisset mortuus ; idque ad hoc, ut, sicut ante 33 annos eodem tempore crat natus ex B. Virgine, ita et jam renatus per resurrectionem, novus justiliæ Sol orbi illucesceret. Unde et olim Christiani post mediam noctem in dic Paschae, solvebant jejunium et vigiliarum cœlum, ac magna lætitiæ signa edebant. Ita Euthymius.

Porro, non videtur Christus statini a media nocte resurrexisse. Nam Marcus, xvi, 9, pressius ait Christum mane resurrexisse, idque pleriquc Patres docent, quos citat Suarez, III *part.,* disp. 4G, sect. 2, imo Ecclesia in hymno Paschali dum ila orditur : a Aurora lucis rutilat, etc. Cum rex ille fortissimus, pede conculcans tartara, etc. Victor surgit de funere. »

Ix prima sabbati. — Id est die prima po51 sabbatum, id est die Dominica. Ilebræi enim a sabbato, utpote sanctissimo, denominabant omnes hebdomadæ dies. Sic secunda sabbati, id est post sabbatum, erat feria secunda; tertia sabbati, erat feria tertia, sive dies martis, et ita de cœtcris. Hinc tota hebdomada vocabatur quoque sabbatum, ut «jejuno bis in sabbato,» id est in hebdomade, *Luca* xvni. Sic hic «prima sabbati » accipi potest prima dies hebdomadæ, puta Dominica, de cujus veneratione et cultu ita scribit S. Augustinus, serm. 251 De *Temp. :* «Dominicum diem Apostoli et Apostolici viri, ideo religiosa solemnitate habendum sanxerunt, quin in eodem Redemptor noster a mortuis resurrexit Qui ideo Dominicus appellatur, ut in eo a terrenis operibus vel mundi illecebris abstulentes, tantum divinis cultibus serviamus, dantes sedie d huic diei honorem et reverentiam, propter spem resurrectionis nostro, quam habemus in illa. Nam sicut Dominus resurrexit a mortuis, ita et nos resurrecturos speramus,» etc. Idem : « Dominicus, ait, dies est primus dies sæculi, in ipso formata sunt elementa mundi, in ipso creati sunt angeli. » Plura vide apud eumdem, smn. 254.

Maria Magdalexe, et altera Maria, — scilicet uxorCleophæ, et mater Jacobi. Hæ fuere duces et antesignanæ cæterarmn quæ Christum comilari solebant : plures cnim alias fuisse patet ex *Lue.* xxm, 55 et seq., ubi inter alias nominat Joannem, uxorem Chusæ, procuratoris Herodis, et Marcus addit Salomen. Porro,hisce non aderat B. Virgo Deipara, quia certo sciebat et exspectabat Christum eodem dic resurrecturuin : unde sciebat unctionem hanc fore frustrantium.

Moralité? : disce hic Christum se suanique gratiam ct gloriam revelare animalius illis, quæ ipsum bonis operibus orationis, pœnilentiæ, charilalis ungere satagunt, ut in iis illas animet ct roboret. Unde S. Gregorius, *hom.* 21 : a 111® mulieres,ait, angelos vident, quæ cum aromatibus venerunt, quia videlicet ¡lire mentes supernos cives aspiciunt, quæ cum virtutum odoribus ad Dominum per sancta desideria proficiscuntur, n Videre (Grace Ocwjz*», id est spectare, contemplari) sepulcrum, — ul scilicet Christum ungerent, uti ail Marcus, xvi, 2. Ad hoc enim cum Christus a Joscpho sepeliretur, speclarant ct consideraran! formam et modum quo Christus collocatus crat in sepulcro, scilicet ut, po>t sabbatum redeuntes, possent commode et decore cum ungere. Quare verisimile est eas nescivisse de custodia militum a Judæis adhibita sepulcro , deque ejus obsignatione, sed antequam hæc duo fierent, illas a sepulcro domum rediisse. Nam si hæc duo scivissent, non aura fuissent venire ad sepulcrum, ne in custodes inciderent, multo minus sigillum effringere. Sed Deus ipsis insciis, ante carum adventum, utrumque hoc impedimentum amovit, ul patebit ex sequent. Hinc disce heroica opera ambire ad Dei gloriam, ac certo confidere quod Deus obices omnes obstantes vel tollet vel superare nos faciei.

Mystico Bcda, in cap. xxiv *Lucæ:* «Per hoc, inquit, quod mulieres valde diluculo veniunt ad monumentum, datur nobis exemplum, discussis vitiorum tenebris, ad Domini corpus accedere. Nam et sepulcrum hoc figuram Dominici habebat altaris, in quo corporis Christi mysteria non in serico, non in panno tincto, sed instar sindonis, quo eum Joseph involvit, iu linteo puro debent consecrari : ut, sicut ipse veram terrenæ naturre subslauliam pro nobis morti obtulit, ita et nos in commemoratione ipsius, purum de terræ germine, candidumqut, el multimodo quasi mortificationis genere castigatum, altari linum imponamus. Aromata autem quæ mulieres deferunt, significant odorem virtutum et orationum suavitatem, quibus altori appropinquare debemus. »

Sejfcs I_" i> Criai

Nota : Hæc fuit series resurrectionis Christi. Primo, Christus in Passione fuit per 18 circiter horas. Nam fena quinta nd vesperam comedit agnum, lavit pedes, instituit Eucharistiam, et prolixum habuit sermonem dc charitate, *Joan,* xiii cl scq., ac tandem ivit in Gcthscmani : quæ omnia facile exigunt 1res horas. Quare sub horam noctis tertiam in Gelhsemani cœpit contristari et orare, ut calix transiret a se. Inde, sl computes horas omnes usque ad horam tertiam pomeridianam ferire sextæ, qua mortuus est Christus, invenies horas 18; ubi moralilcr disce quam tempus passionis Christi et Christianorum sil breve, tempus vero resurrectionis et gloriæ longum, quia æternuiu. Tam liberalis est Deus, tam modica est passio, tam longa merces et gloria : « Momentum est quod cruciat, æternum quod delectat. » Christus per 18 horas passus est , sed in æternum erit gloriosus.

Secundo, Christus morions hora tertia pomeridiana, illico quoad animam descendit in infernum, corpus vero e cruce depositum fuit lotum ct sindone involutum, ita ut ante noctem (erat enim nox sabbati, in qua quiescendum erat Judæis ab omni opere) scpullussit. Quare fuit in inferno per 36 circiter horas (in sepulcro vero 33): tot enim sunt si numeres 1res horas residuas a tertia pomeridiana, usque ad noctem *ferire* sextæ, et horas 24 sabbati, ac novem noctis Dominic®. Videtur enim Christus resurrexisse post mediam noctem ante auroram, puta sub horam nonam noctis: nox enim erat tunc æqualis dici, puta 12 horarum, quia crat circa requinoctium. Quare mirum est S. Augustinum, lib. Ill *De Trinit.,* cap. vi, a morte Christi usque ad ejus resurrectionem numerare 40 horas, a sepultura vero usque ad resurrectionem 3G.

Tertio, Christus illico ut comparait in inferno, puta in limbo, Adæ, Abrahæ cætcrisque patribus et Prophetis ostendit non tantum animam suam, sed ct deitatem ci conjunctam : quare eos visione divinitatis suæ beavit; tunc ergo infernus erat quasi cœlum. Unde Christus ait latroni ituro ad Christum in limbo : « Hodie mecum eris in paradiso. »

Quarto, sub horam nonam noctis Dominica» Christus cum patribus egressus ex inferno, venit ad sepulcrum, ibique eis ostendit corpus suum lotum defiguratum, lividum, cruentum, discissum, etc., pro ipsis, ac mox purgans hoc corpus ab omni livore, sanguine, unguento, etc., rursumquo mittens angelos (licet nonnulli opinentur hæc omnia facta esse, non per angelos, sed per ipsam animam Christi, quæ hanc vim habuit ex unione hypostatica cum Verbo : ita Suarez, HI *part.,* t. I, disp. 43, sect. 2) qui sanguinem suum in flagellatione, et per iter sparsum, item pilos vulsos, etc., colligerent ; cum collectum rursum indidit venis corporis, ac illud anima Christi gloriosa introiens sibique uniens animavit, vivificavit el glorificavi!. Gloriam enim suam quasi sol per radios in illud transfudit, pnuserlim in quinque plagas, quæ clarius crelcris membris resplenduerunt.

Quinto, mullis e Patribus, ut Abrahæ, Isaac, Jacob, Mosi, Davidi, ele., suum corpus restituit, ut eos participes faceret suæ resurrectionis el gloriæ, ejusque testes apud Judæos, ut patet *Matth.* xxvii, 53.

Sexto, Christus resurrexit penetrans lapidem tegentem sepulcrum. Mox descendit angelus terræ motum excitans lapidemque a sepulcro removens, ul custodes excitaret et mulieribus aditum ad sepulcrum patefaceret.

Septimo, mox apparuit gloriosus B. Virgini

mairi su®, eiquo ostendit Patriarchas, qui jam resurrexerant, qui omnes eam honorifice salutantes miro repleverunt gaudio. Deinde apparuit S. Magdalen® perseveranti apud sepulcrum , etc.

Tropologice : disce hic, quam religiose sepulcra ct reliquias Christi, Martyrum aliorumque Sanctorum venerari, ornaro et colere debeamus. Causas quatuor punctim assignat S. Ambrosius, semi. *De SS. Nazario ct Celso* :« Honoro, inquit, in carne martyris exceptas pro Christi nomine cicatrices. Honoro viventis memoriam perennitate virtutis. Honoro per confessionem Domini sacratos cineres. Honoro in cineribus semina æternitatis.» a Non sunt contemnenda, ait S. Augustinus, corpora justorum, quibus tanquam organis et vasis ad omnia opera bona Sanctus usus est Spiritus.» Vide S. Chrysostomum, hom. ult. *in epist. ad Romanos,* in Morali.

Vers. S. J'/7 motui* Causa Prima,

2. Et **ECCE TERRÆ MOTUS FACTUS EST MAGNUS.** Angelus enim Domini descendit de coelo: et **ACCEDENS, REVOLVIT LAPIDEM, ET SEDERAT SUPER** rum. — « Terræ motus. » Cur ? Respondeo : *Primo,* ut eo significaretur potentia, gloria et magnificentia Cliristi resurgentis, quasi Dei, qui nutu concutit orbem, dominantis inferis, cœlo et terræ. Terræ motu enim Deus in Sina ct alibi suam præsentiam ct potentiam ostendit ; juxta illud : «A facie Domini mola est terra,» *Psal.* cxm, 7. Et : « Deus cum egredereris in conspectu populi, cum pertransires in deserto, terra mota est, » *Psal.* LXVii, 8.

secunda. *Secundo,* ut mulieres angelum non tantum ex sua augusta luce ct specie, sed cx hoc terræ motu agnoscerent, faciliusquc resurrectionem Christi ab angelo nuntiatam crederent; præscrtim quia hoc terræ motu angelus revolvit lapidem ab ostio sepulcri, ut mulieres illud ingrederentur, ac vacuum sepulcrum cernentes Christum resurrexisse scirent. Ita S. Chrysostomus, Augustinus, Theophylactus ct alii.

Tedia. *Tertio,* ut milites sepulcri custodes nocturno frigore torpentes, vel dormientes excitarentur, ac testes essent Christum divina virtute resurrexisse ; « ut timore terræ motus erecti, ait Euthymius, ct horrorc ejus qui lapidem revolverat consternati fugerent, et hæc Judæis nuntiarent, ac testes ipsi fierent veritatis. »

Symbol. Symbolice : terra, quæ in Christi morte pr® horrorc contremuit, in ejus resurrectione pr® gaudio quasi subsiliit, nc resurgenti congratulata applausit Sic in S. Paulini Nolani Episcopi cl aliorum Sanctorum felici morte et transitu in cœlum, legimus terram concussam exiliissc. a Magnus adeo, ut cuncta concuteret, et eversionem terræ funditus minaretur, » aitS. Hieronymus. Sic in morte Christi tota terra contremuit, ul dixi cap. XXVII, SI.

Angelus enim Domini. —To «enim» significat terne motum qui præcessil, factum per angelum, ac cum eo revolutum fuisse lapidem. Franciscus Lucas et alii censent hunc angelum fuisse Gabrielem, qui juxta nomen suum administer est fortitudinis Dei, ac ejus opera cxcquitur. <Gabriel» enim idem est quod fortitudo Dei. Non dubium est plures illi angelos adfuisse, el per triduum custodiisse sepulcrum, ac in eo adorasse sacrum Christi corpus, utpote deitati hypostatice unitum. Sic nascente Christo, cum angelo nuntianto pastoribus Christi ortum, « facta est multitudo militi® coelestis laudantium Deum, et dicentium : Gloria in excelsis Deo,» Lucæ ii, 13. Sicut enim ibi Christus cx Virgine natus, ita hic e sepulcro resurgens vi Spiritus Sancti renatus est, et quasi regeneratus.

Porro, angelus hic apparuit specie juvenis, ut Anselm ait Marcus: *Primo,* quia juventus significat angelorum vigorem, decorem ct robur juge ct perennans : quo fit ut nunquam lassescant, vel Xt deficiant aut senescant; sed semper vegeti, vivaces, celeres et agiles perdurent. Hinc pinguntur quasi juvenes alati. Ila S. Dionysius. *De Chiesi. hierarch. Secundo,* quia angelus hic repraesentabat Christum, qui erat juvenis : mortuus euirn est cl resurrexit anno ælatis 31. *Tertio,* juventus signi- Tertii, ficat eum esse validum et bellicosum , ul contra custodes dimicet. Juvenes enim sunt optimi, audacissimi, expeditissimi et robustissimi milites. Unde Poeta : Car*

Êrpt , ttcXiucui vtír», {/rjLiíri

id est : *Opera sunt virorum, bella juvenum, consilia vero senum.*

Denique juventus repræsentat pulchritudinem, vivacitatem, immortalitatem, agilitatem, gloriam corporis gloriosi, quod Christus in resurrectione assumpsit.

Et accedens, revolvit lapidem — sepulcri Christi, non ut Christus cx eo resurgeret : Christus enim jam ante clauso sepulcro illud vi divina per dotem subtilitatis penetrando , resurrexerat ; sed ut Christum Deum ac Dominum suum jam resurrexisse mulieribus ostenderet, dum eis pandens aditum ad sepulcrum, illud corpore Christi vacuum monstravit : Christus enim sicut cx clauso Virginis utero natus est, sic et e clauso sepulcro resurrexit.

Audi S. Augustinum, serm. 138 *Dc Temp.:* «Judæi perfidi, ait, monumenti lapidem signaverant, ut non haberet Christus egressum : sed quomodo de sepulcro exire non posset, qui ex incorruptis matris visceribus salva virginitate processit? Fefellit custodes , exilivit do sepulcro , apparuit discipulis januis non apertis : inde clausus exiit, huc exclusus intravit.» Sic el Euthymius, Chrysostomus, Theophylactus hic, ac S. Hieronymus *ad Jlcdibiam,* Quaesi. Vi; Nysscuus, orat. 2 *De Resurr.;* Justinus, Quœst. CXV11 *ad Orthodoxos;* S. Epiphanius, orat. *De Sepultura Christi;* Ghrysologus, *serm.* 75; Nazianzenus, tragoedia *De Christo*

patiente, et alii passim. Quarc quod S. Leo, epist. 83 *ad Monachos Palentinos,* ail, Christum, a revoluto lapide, » die tertia surrexisse, to « revoluto lapide » non causam, sed signum, effectum et argumentum non phantasticae sed vene resurrectionis Christi significat. Agit enim contra cos, qui Christum phantasma, ac omnia opera ejus phantastica fuisse dicebant, uti ipse se in sequenti explicat.

n.scce-1. Hinc collige contra Calvinum nostrosque Notavantes, simili Dei omnipotentia posse totum Chris-
tum in Eucharistia contineri sub parva hostia. Si
tam wb enim Christus penetrando lapidem sepulcri po-
hMh luit esse in eodem loco cum lapide j ergo et in
eadem hostia possunt simul esse magna et plura
exind- membra Christi. Calviniste, uthoc telum effugiant,
Ur' respondent lapidem sepulcri instar ceræ inollcfactum defluxisse, itaque Christo resurgenti locum aperuisse et cessisse. Verum ridiculum hoc csl eorum figmentum, ac communi Patrum, Doctorum et Sedeste sensui, quod Christus c clauso sepulcro resurrexerit, ex diametro repugnans. Adde, si Deus potest lapidem durum in mollem ceram vertere, cur non potest el corpori spiritualem existendi, el lapidem penetrandi modum tribuere ?

Uotti »6- La pid e m. — Putant aliqui duplicem fuisse se-
pi! tí pulen lapidem, primum exteriorem, qui exterius
. sepulcri ostium clauderet; alterum interiorem, qui proprie ipsum sepulcrum obturaret. Sepulcrum enim Christi erat iu crypta quasi in camera sive cubiculo, ita ut camera suum haberet ostium, et sepulcrum quoque suum. Ita S. Augustinus, lib. III *De Consensu Evang.,* cap. xxiv ; Beda, Borchardus et Maldonatus. Verum Evangéliste non nisi unius lapidis meminerunt, scilicet ejus qui exterius crypte ostium claudebat : interius enim sepulcrum a parte australi patens crat, idcoque ostio ct lapide carebat, uti liquet ex ejus idea, licet Borchardus, in *Descript. Terree Sancito,* contrarium censeat, scilicet lapidem hunc clausisse ipsum sepulcrum interius, non cameram exteriorem. Vere Chrysologus, *serm.* 71: « Lapis, inquit, advolutus probavit mortem , revolutus extilit resurrectionis assertor. » Et Severianus in *Catena :* «Non dicit : Volvit, sed : Revolvit Iapidem, quia lapis advolutus probavit mortem, ct revolutus extilit resurrectionis assertor. Mutatur hic ordo rerum. Sepulcrum mortem, non mortuum devorat; domus mortis mansio fit vitalis; uteri nova forma mortuum recipit, reddit vivum. »

Hujus rei typus fuit Samson, qui ingressus Gazam, obsessus a Philistais custodientibus portam, media nocte surrexit portasque abstulit in montis verticem, quia, ut explicat S. Gregorius, tem. 21 : « Redemptor noster ante lucem resurgens, non solum liber dc inferno exiit, sed et ipsa inferni claustra destruxit; portas tulit ct montis verticem subiit, quia resurgendo claustra inferni abstulit, el ascendendo cœlorum regna penetravit, n

Et sedebat super eum , — non quasi fessus ex Seda in-
labore amovendi lapidem a sepulcro, sed ut os-
tenderet, *primo,* se esse qui lapidem revolvisset ; ¿cau*u.
secundo, ut mulieres adventantes placide exciperet, et contra custodes lueretur; *tertio,* « ut esset custos sepulcri Dominici,» ait S. Hieronymus, ne quis videns illud vacuum, aliud cadaver in illud inferret, itaque diceret Christum non resurrexisse; *quarto,* ut milites custodes terreret, *q. d.* Vos armati ad sepulcrum vigilatis, ut illud, et Christum in eo quasi clausum, ne resurgere queat, custodiatis : en ego cœlitus missus illud reseravi, ac Christum cx eo clauso vobis invitis resurrexisse ostendi. Accedite ad mc, si audetis, et in me insurgite, ego sedens ct securus vos exspecto, vosque omnes, si accedatis, levi attactu prosternam et quasi pulices conficiam.

Symbolicas sessionis angeli causas dat hic S. Thomas : « Sedebat, ait, cui nulla inerat lassitudo, ut fidei doctor, ut resurrectionis magister; sedebat supra petram, ut soliditas sedentis daret credentibus firmitatem; ponebat angelus super petram fundamenta fidei, super quam Christus erat Ecclesiam fundaturus. Vel per lapidem monumenti potest designari mors, qua omnes premebantur : per hoc ergo quod angelus super lapidem sedit, significatur quod Christus mortem sua virtute subjecit. » Audi el Bedam : «Sedebat , ut sedendo significaret eum superato mortis auctore sedem regni jam conscendisse perpetui : sedebat autem super lapidem revolutum, quo ostium monumenti claudebatur, ut claustra inferorum ipsum sua virtute dejecisse doceret. »

Dices *primo,* quomodo Malthæus et Marcus aiunt Aufflof.
angelum sedisse, cum Lucas dicat eum stetisse? Respondeo : Stare, per hebraismum competit cuilibet silui; tantum enim significat rem esse præsentem, sive recta consistat, sive sedeat, sive jaceat. Sic de Magdalena jacente ad pedes Christi cosque lavante ct ungente, ait Lucas, cap. xn, 37 : a Stans retro secus pedes ejus, lacrymis cœpit rigare pedes ejus, et capillis capitis sui tergebat; n « stans , » id est jacens. Adde, aliam esse narrationem Matthæi ct Marci a narratione Lucas, uti mox dicam.

Dices *secundo,* quomodo Malthæus ait angelum Sècncda.
sedisse super lapidem revolutum, id est extra sepulcrum, ibique visum a custodibus, cum Marcus dicat mulieres non extra, sed introeuntes in monumentum, id est intra sepulcrum vidisse angelum. Respondeo angelum primo removisse lapidem , qui ostium crypta, in qua crat sepulcrum, claudebat exterius, et tum intuitum custodes , qui erant exterius , eos exterruisse , ct in fugam compulisse, nc ipsi arcerent feminas ab aditu sepulcri; deinde ingressum esse ipsum sepulcrum, ibique visum a mulieribus, ut eis ostenderet sepulcrum vacuum, idcoque Christum

resurrexisse. Unde ait : « Surrexit, sicut dixit : Venite cl videte locum ubi positus crai Dominns.» Ita Thoophylaclus. Aut potius alius fuil angelus de quo Matlhæus, ab angelo de quo Marcus. Angelus enim Matthæi sedebai super lapidem extra sepulcrum, ac mulieres jussil ingredi sepulcrum. Ingrcssæ ergo illæ sepulcrum, viderunt ibidem alium angelum, de quo Marcus, qui idem prorsus dixit ct confirmavit, quod prior angelus Matthæi dixerat extra sepulcrum. Ita Barradius.

Verum dico , idem prorsus dici a Marco cum co quod dicil Malthæus. Solet cnim Marcus Matthæi esse assecla ct interpres. Quare quod Marcus ait : « Introeuntes in monumentum, » sic accipe, *q. d.* Cum pararent vel inciperent ingredi monumentum : necdum cnim illud ingrcssæ erant, sed adhuc extra illud crant, ibique viderunt ct audierunt angelum, ut habet Malthæus. «Introire » enim hic, utet alibi, significat actum inchoatum, non perfectum. Si velis significare actum perfeclum, dicito cum S. Augustino, lib. III Dc *Consensu Evangel.,* cap. xxiv, et Francisco Luca, mulieres introiisse in monumentum, id est in vestibulum vel septum quod crat ante monumentum, quodque illud dividebat et separabat a reliquo horto : ab co enim decebat sepulcrum sepe vel septo quopiam sejungi. Porro, quod Lucas, cap. xxm, ait, mulieres in monumento vidisse ct audisse duos angelos, alia ct diversa est narratio ab hac narratione Matthæi el Marci, dc qua inferius suo loco et ordine dicam.

Vers. 3. 3. Erat autem aspectus ejus sicut fulgur, et VESTIMENTUM EJUS SICUT XIX. — « Sicut fulgUT. P

Angelus ut fulgur. Cur? Causa P/ima.

Cur? Respondeo : *Primo*, quia fulgur affine est, et optime repræsentat naturam ct dotes angelorum. Fulgur cnim est splendidissimum, celerrimum, cillcacissimum, ct plusquam igneum omnia pervadit cl sternit. Hac dc causa de Cherubinis Dei currum triumphalem stipantibus dicitur, *Ezech.* i, 14 : « Ibant et revertebantur in similitudinem fulguris coruscantis. » Et *Psalm.* cu, quem citat Paulus, *IleLr.* i : « Qui facit angelos suos spiritus, el ministros Hammam ignis. »

Secunda. *Secundo,* fulgur significat gloriam angelorum , quæ divinæ cognitionis fulgure coruscat : fulguri enim natura quasi csl spiritualis cl coelestis origo, æque ac angelis, tam quoad naturam, quam quoad gratiam et gloriam. Rursum fulgur significat gloriam Christi resurgentis; corpus enim Christi gloriosum radiabat ut fulgur. Angeli enim cum apparent, ca specie, apparent, quæ convenit rei propter quam apparent. Cum ergo hic angelus appareat ut repraesentet resurrectionem gloriosam Christi, hinc facies ejus fulgurabat : fulgur enim est fulgidissimum, fortissimum, subtili&imum ct agillimum. Unde optime repræsentat quatuor dotes corporis gloriosi, tam Christi quam Beatorum ; scilicet claritatem, impassibisubtilitatem ct agilitatem. Per resurreetionem enim Christi «infirmitas, ait S.Leo,serm. De *Asccns.,* in virtutem , mortalitas in immortalitatem, contumelia transivit in gloriam. »

Fulgur repræx'D-tuoídX u»corpo-kio-

Tertio, et magis apposite, fulgur repræsentat Tntu. zelum, terrorem ct iram angeli, contra impios J** Judæos ct milites custodes sepulcri , volentes impedire Christi resurrectionem : fulgur enim est iram symbolum belli acris ct celeris, ac bellatorum acrium et ardentium. Fulgur enim jungitur cum tonitru, ex coque quasi flamma erumpit. Unde fulgur dicitur filius tonitnii. Gabriel ergo hic inducitur ut Mars quidam fulgurans et fulminans, ac suo robore quasi fulmine omnia penetrans, dejiciens , afflans, incineraos , ut custodes percellat. Unde iis solis apparuit ita cffulgurans, ut in cos videretur velle insilire ; mulieribus vero fulgur hoc attemperavit, ac vultum gloriosum quidem, sed blandum ct jucundum ostendit. Beati cnim apparent singulis ca specie el forma, qua ipsi volunt: quare mulieribus apparuit dumtaxat candidatus, scilicet indutus stola candida, ut habet Marcus, cap. xvi, 3. Sic idem Gabriel Danieli, cap. x, 5, repræsentans robur et victorias Machabæorum contra Antiochum Epiphanem, apparuit fulgurans : « Facies ejus, inquit, velut species fulguris, et oculi ejus ut lampas ardens.* Audi S. Gregorium, hom. 21 *in Evang. :* « In fulgure etenim terror timoris est, in nive autem blandimentum candoris : quia vero omnipotens Deus ct terribilis peccatoribus, et blandus est justis, recte testis resurrectionis ejus angelus, el in fulgure vultus, ct in candore habitus demonstratur, ut de ipsa sua specie terreret reprobos et inulceret pios. Unde recte quoque populum per deserta gradientem , columna ignis in nocte ct columna nubis præibat in dic. In igne cnim terror est, in nubo autem visionis lene blandimentum : dies vero vita justi, cl nox accipitur vita peccatoris. »

PneJ»osint sicut tonitrua ct fulgura, quæ peccatorum vitia tonando et fulminando conterant, afflent ct ct perdant. Sic de S. Basilio ait S. Gregorius Nazian- udirai, zenus in ejus funero : « Tonitru tuus, o Basili, erat sermo , at vita fulgur.» Sic Joannes ct Jacobus a Chrislo vocantur Boanerges, *Marc.* m, 17, id est filii tonitrui, hoc est tonantes et fulminantes contra impietatem et impios. Plura hac de re dixi, *Apoc.* iv, 5.

Tropologico : Sancti ct angelici prædicatores

Anagogice : fulgur repræsentat ignem gehennæ, paratum impiis Judæis et custodibus Christi hostibus, quia fulgura sunt sulphurea olentque ignem et sulphur; gehenna autem ardel igne ct sulphure, *Apocal.* xx, 9 ; *Isaia:* xxx, 33. Hinc ct Sibylla prædixit Antichristum ab angelo occidendum el afflandum fulmine, uli dixi *Apocal.* xix, 11.

Er VESTIMENTUM EJUS SICUT NIX, — purum cl candidum. Undo Marcus illud vocat «stolam can- qmbMi. didam, » Lucas « vestem fulgentem. » Candor hic ct fulgor significat *primo,* puritatem, innocentiam el castitatem Angelorum; *secundo,* gau-

dium et gloriam resurrectionis Christi, ac pra> scrlim dotem claritatis. Audi S. Gregoriani, hom. 21 *in Etang. :* a Quia stola candida coopertus apparuit, quia festivitatis nostræ gaudia annuntiavit. Candor etenim vestis splendorem nostræ denuntiat solenmitatis. Nostræ dicamus, an suæ? Sed ut fateamur, verius et suæ dicamus et nostræ. Illa quippe Redemptoris nostri resurrectio et nostra festivitas fuit, quia nos ad immortalitatem reduxit; et Angelorum festivitas cxtitil, quia nos revocando ad coelestia eorum numerum implevit. In sua ergo ac nostra festivitate angelus in albis vestibus apparuit, quia dum nos per resurrectionem Dominicam ad superna reducimur, cœlcstis patriæ damna reparantur, n Vide dicta *Ecclcs.* cap. ix, 8, ad illa : « Omni tempore sint vestimenta tua candida, n

Vrr*. 4. ^¿'¿7 in;e-b» rtkr-nu'

4. Pr Æ **TIMORE AUTEM EJUS EXTERRITI SUNT CUSTOi>ES PACTI St NT VELUT MORTUI,—id CSt attoniti** a ct stupefacti instar mortuorum, n ait S. Ilieronymus, quia fulminantem angelum sibi necis fulmen minitantem el quasi evibrantem cernebant. Timebant enim ne ab eo quasi a fulmine afflarentur, necarentur et in cineres redigerentur. Si angelus, solo vultu fulgurco intuendo custodes, adeo cos perculit ct stupefecit, quid fecisset si manus in cos injecisset suumque robur cxcruisset?Nam unus angelus hac ratione occidit una nocte 185 millia militum in castris Sennacherib, *Isaiæ* XXXVII, 3G.

Ten. r..

5. Respondens autem angelus dixit mulieribus : ‡ Nolite timere yos. — Dices, quomodo Matlhæus ei Marcus unum duntaxat angelum a feminis visum dicunt, cum Lucas duos visos asserat, qui mulieres consternatas aliis verbis quam iis quæ habet Matlhæus ct Marcus, consolati sint? Respondeo : Aliam esse historiam et narrationem Lucìe ab hac Matthæi, ac posterius contigisse, uti inferius ostendam.

Mulieribus,—scilicet Magdalenæ, Mariæ Jacobi, Joaunæ et cætcris, ut habet Lucas cap. xxiv, 10. Falluntur igitur qui putant Magdalcnam, viso sepulcro vacuo, illico recurrisse ad Apostolos, ul cis hoc nuntiaret, nec vidisse angelos, sed eos duntaxat visos fuisse a Maria Jacobi et cætcris. Joannes ergo, cap. xx, 1, dum solam Magdalcnani nominat, camque ad Apostolos recurrisse narrat, sub ea cæteras omnes socias intelligit. Magdalena enim erat dux et choraga omnium. Eva cum diabolo colloquens incurrit mortem, lue vero cum angelo colloquentes invenerunt vitam. Audi Severianum in *Catena :* a Surgente Domino terrenis redditur ecclesie consortium, ct mulieri cui fuerat cum diabolo lethale consilium, lit cum angelo vitale colloquium. » Evam imitantur magæ et sagæ, quæ cum diabolo colloquentes hauriunt mortem : Magdalcnam vero imitantur pœniteutes, quæ angelos invocantes vitam nanciscuntur.

Nolite timere vos. — To a vos » habet emphasin : a Cum ait : Vos, inquit S. Chrysostomus, multum id præ se fert honoris, et simul declarat eos, qui summa audacia facinus illud ausi fuerant patrare, nisi resipuerint, extrema passuros esse. Non enim vestrum est, inquit, metuere, sed illorum qui crucifixerunt. » El S. Gregorius, homil. 21 *in Etang. :* « Paveant illi, inquit, qui non amant adventum supernorum civium; pertimescant qui carnalibus desideriis pressi, ad eorum sc societatem pertingere posse desperant. Vos autem cur pertimescitis, quæ vestros concives videtis? »

Scio enim quod Jesum, qui crucifixus est, quærit is .— To «enim» dat causam,cur, angelo viso, non debeant timere, sed exhilarari ct gaudere, quia scilicet utrique amant ct colunt Jesum crucifixum, cique famulantur et serviunt, q. d. Angelus : « Ad illius obsequium veni, ad cujus vos venitis,et unum Dominum habemus,ct unam voluntatem,» ait Christianus Drulhmarus, qui ante septingentos annos scripsit in Matlhæum, sub annum Domini 850, ae Habano, Angelomo, Simeoni Mctaphrasti et Haymoni fuit coævus.

Nominat *crucifixum,* tum ut ostendat se non erubescere, sed palam profiteri crucem et crucifixum , seque ejus esse servum, eo quod crux Christo ejusque asseclis summo sil honori et gioriæ; tum ut significet fructum crucis Christi, scilicet quod ipsa «caput et summa » sit « bonorum,» ail S. Chrysostomus, quodque per crucem Christus non solas feminas, cieterosque homines redemerit, sed cl angelos exhilarari!, imo eis gratiam et gloriam contulerit, uli censent graviores Theologi cum Francisco Suarez, sicut ostendi cap. xvni, vers. 12 et 13. Denique quod per crucem angelos hominibus, et cœlum terræ reconciliari!, «pacificans per sanguinem crucis, sive quæ in terris, sive quæ in cœlis sunt,» ait Paulus, *Coloss.* i, 2o.

6. Non est **mc;** surrexit enim, sicut dixit **:Vm.c. VENITE, ET VIDETE LOCUM UDI POSITUS ERAT DOMINUS.** — Syrus, *Dominus noster.* « Non est hic per præsenliam carnis, aitS. Gregorius, qui tamen nusquam deerat per praesentiam majestatis. »

Surrexit enim. — Græce id est evigilavit, excitatus, expergefactus est a morte, quasi c brevi levique somno, ad vigiliam lucis et vitæ : enim est excito, expergefacio, suscito , erigo. Christo enim mors fuit instar somni; in sepulcro enim per 3fi horas quasi dormivit, mox mane diei Dominicæ quasi expergefactus surrexit. Sic fiet et nobis. Quare sicut somnus est brevis quædam mors, sic et mors est longior quidam somnus. Unde Poeta :

Stulte, quid est somnus, gclidæ uisl mortis imago?

Hinc Paulus, l Cor. xv, vita functos non voca! mortuos, sed « dormientes,» quia scilicet cx somno mortis omnes suscitabimur, ct resurgemus ad vitam in die judicii.

Rursum, id est evigilavit, sicut arbores

in hiemo qua»! nudate ct dormientes, evigilant in vere, cum frondere, florere et fructus producere incipiunt. Ita S. Hieronymus, vel quisquis est auctor, in cap. xvi *Mitra* :* « Radix, ait, amara crucis evanuit : flos cnim vitæ cum fructibus erupit, id est., qui jacuit in morte, surrexit in gloria; « ac in eadem fideles suos resurgere faciet. Quare, ut nit S. Leo, serm. I De *Asccns. :* n Quo præccssit gloria capitis, eo spes vocatur et corporis. » Ipse cnim a reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis tuæ, » *Philipp.* m, 21. « Seminatur enim corpus in corruptione, surget in incorruptionc; seminatur in ignobilitate, surget in gloria; seminatur in infirmitate, surget in virtute; seminatur corpus animale, surge! corpus spiritale, n I *Corinth.* xv, 42. Hoc sibi jugiter proposuerunt omnes Martyres et Sancti, ideoque hac spe roborati quoslibet labores, ærumnas, cruces generose superarunt, quorum primitiæ fuere Machabæi : lege eorum gesta et dicta ll *Machab.* vn ; nimirum «spes Christianorum est resurrectio mortuorum,n ait Tertullianus, lib. Dc *Resurrect.* Et S. Augustinus, serm. 3 *Dc Asccns. :* « Nos, ait, mors Cbrisli vivificavit, nos resurrectio erexit, nos ascensio consecravit. »

Sicut dixit. —Urget angelus oraculum et promissum Christi, *q. d.* Christus quem omnes habuistis ut sanctum ct divinum Prophetam, praedixit et promisit se a morte die tertia surrect::rum. Ergo credite eum surrexisse : nec enim tantus Propheta mentiri potuit aut voluit, praesertim cum jam videatis corpus e sepulcro abiissc cl surrexisse, uti ego, qui sum angelus Dei vivi et veri, annuntio et certissime assevero. Idem prædixit ipse per Davidem, *Psal.* xv, dicens : « Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem; w quia, ut ail S. Petrus, *Act.* ii, 24 : « Impossibile erat teneri illum ab eo (inferno), n

Porro, Christus prius resurrexit quam ungeretur a mulieribus, ut ostenderet sc ea unctione non egere, nipote qui propria virtute resurgeret. Aliam causam moralem dat S. Bernardus, serm. 12 *in Cant.,* quod mallet hujus unctionis pretium pauperibus quam sibi attribui f « Proinde, inquit, Dominus Jesus paratam sibi confectionem expendi noluit in suo corpore mortuo, ut servaret vivo, id est Ecclesiæ : ipsa est chorius corpus Christi : quod ne mortem gustaret, morti illud alterum traditum fuisse, nullus Christianus ignorat; ipsum ungi, ipsum foveri desiderat, ipsius infirma membra cupit fomentis ac curationibus relevari : ipsi ergo pretiosa unguenta retinuit, cum anticipans horam et accelerans gloriam, mulierum devotionem non elusit, sed instrnxiL» Exemplum simile recenset S. Hieronymus, epist. *ad Hastie.:* « Exuperius, inquit, Tolosa* episcopus, viduæ Sareptensis imitator, esuriens pascit alios, et ore pallente jejuniis, fame torquetur aliena, omnemque substantiam Christi visceribus erogavit. Nihil illo ditius, qui corpus Domini canistro vimineo, sanguinem portat in vitro. »

Venite (ingredimini mecum in sepulcrum : nam propter vos ingressuras ego lapidem grandem ab eo removi), et videte locum ubi positus erat Dominus. — Ut per ocularem inspectionem, ait Chrysostomus, videatis corpus ejus hic non esse, sed cx eo resurrexisse, « ut si meis verbis non creditis, vacuo credatis sepulcro, » aitS. Hieronymus. Angelus ergo præivit viam, el quasi dux introduxit mulieres in sepulcrum cisque illud vacuum ostendit, ut ex eo Christum surrexisse non dubitent.

7. Et cito euntes, dicite dlsciplis ejus **QUIA VIT.7. SURREXIT ; ET ECCE PRÆCEDET VOS IN GALILEAM ; ini EUM VIDEBITIS : ECCE I R.EDIXI VOBIS. — < Cito, » *'**

ut cito levetis et abstergatis discipulorum maerorem, conceptum ex morte Christi magistri sui, ac animos eorum mœstos erigatis et gaudio repleatis per nuntium resurrectionis Christi lætissimum. Hoc enim accipere præ aliis meruere hæ mulieres, quia præ aliis Christi studiosæ ejus sepulcrum adierunt. Causam symbolicam dat S. Gregorius, *homil.* 25, dicens : a Quia cnim iu paradiso mulier viro propinavit mortem, a sepulcro mulier viris annuntiat vitam: et dicta sui vivificatoris narrat, quæ mortiferi serpentis verba narraverat. Ac si humano generi non verbis Dominus, sed rebus dicat : De qua manu vobis illatus est potus mortis, dc ipsa suscipite poculum vitæ. »

Dicite discipulis. — Addit Marcus : «et Petro,> *q. d.* Et maxime Petro, et imprimis Petro; tum quia Petrus, absente Christo, erat primus et princeps Apostolorum; tum quia Petrus uti præ cœteris Christum diligebat, ita et præ cætcris in morte ejus mœrebat. Addit tertiam causam S. Gregorius, homil. 21 tn *Evang. :* « Quia, inquit, si hunc nominatila non exprimeret qui magistrum negaverat, venire inter discipulos non auderet : vocatur ergo ex nomine, ne desperaret cx negatione. Qua in re considerandum nobis est, cur omnipotens Deus cum quem cuncte Ecclesiæ præferre disposuerat, ancillæ vocem pertimescere et seipsum negare permisit. Quod nimirum magnæ actum esse pietatis dispensatione cognoscimus, ut is qui futurus erat pastor Ecdesiæ, in sua culpa disceret, qualiter aliis misereri debuisset. Prius itaque eum ostendit sibi, el tunc præposuil cætcris, ul cx sua infirmitate cognosceret, quam misericorditer aliena infirma toleraret.»

Præcedet. — Id est præcedere decrevit, dolinatque et do facto precedei per dotem agilitatis, (pia omnes antevertet. Lude Euthymius : « Præcedet, » ait, id est « præveniet vos, » prius ibi erit quam vos.

In Galilæam. — Cur? Respondeo : *PrimoJ* quia Galilæa erat Apostolorum patria, in quam ipsi post mortem Jesu redire cogitabant, ut apud suos commodius et tutius agerent. *Secando,* quia curt

in Galilæa volebat se Christus omnibus disçipulis convocata ct congregatis palam ostendere : hos enim Judæi in Judæa congregari non permisissent : nam ipsi perpetuo Christum ejusque Apostolos fuerant persecuti, ut patet *Joann,* xi, 8 et seq. Unde Apostoli aversabantur Judæos et Judæam, cupicbantque redire in Galilæam, ne in Judæa Judæorum metus perturbaret, ait S. Chrysostomus. *Tertio,* quia in Galilæa plerumque praedicaverat et miracula plurima patrarat Christus. Jubet ergo Apostolos eo redire, ut ex locis ipsis, in quibus prædicaverat, suorum dogmatum ct miraculorum recordentur.

Symbolice : audi S. Gregorium, *hom.* 21 : « Galitea namque notat transmigrationem a morte ad vitam. Jam quippe Redemptor noster a passione ad resurrectionem, a morte ad vitam, a pœna ad gloriam, a corruptione ad incorruptionem transmigraverat. Et prius post resurrectionem in Gaülæa a discipulis videtur, quia resurrectionis ejus gloriam post læti videbimus, si modo a vitiis ad virtutum celsitudinem transmigramus. (lui ergo in sepulcro nuntiatur, in transmigratione ostenditur; quia is qui in mortificatione carnis agnoscitur, in transmigratione mentis videtur. » Sed de Galilæa rursum dicendum vers. 17.

Apparuit tamen Christus Apostolis quoquo in Judæa, sed clam ct obiter, uti mox videbimus : in Galilæa vero publico et diu. Audi S. Hieronymum, epist. 150 *ad llcdibiam,* Quœst. VII : a In allero (in Jerusalem) pro consolatione timentium videbatur, et videbatur breviter rursumquo ex oculis tollebatur; in allero (in Galilæa) autem tanta familiaritas erat cl perseverantia, ut cum ipsis pariter vesceretur. Unde ct Paulus Apostolus refert cum quingentis simul apparuisse discipulis , 1 Cor. xv, G.

Ilie jam ordine historico intexenda sunt quæ habet Lucas, xxiv, 3, nimirum Magdalenam cum sociabus, dum invitante angelo ingressæ Christi sepulcrum, viderent illud vacuum, corpusque Christi abesse, partim ex ejus absentia, partim ex aspectu duorum angelorum ibi apparentium, vultum dejecisse et consternatas fuisse : quare angelos earum timorem et consternationem erexisse, et simul earum diffidentiam, quod angelo priori dicenti Christum resurrexisse non plane credidissent, duriuscula increpatione castigasse. Illam enim Lucæ narrationem non eamdem esse cum hac Matthæi ct Marci, uti nonnulli putant, sed diversam, liquet cx ipsis verbis quæ plane diversa sunt; item ex eo quod in Luca duo angeli apparuisse dicuntur, hic vero in Matthæo et Marco unus duntaxat. Audi Lucam : a Et ingressæ non invenerunt corpus Domini Jesu. Et factum est, dum mente consternare essent dc isto, ecce duo viri steterunt secus illas in veste fulgenti. Cum timerent autem, ct declinarent vultum in terram, dixerunt ad illas : Quid quœrilis viventem cum mortuis? non est hic, sed resurrexit : recordamini qualiter locutus est vobis, cum adhuc in Galilæa esset, dicens : Quia oportet Filium hominis tradi in manus hominum peccatorum, et crucifigi, et die tertia resurgere. » Græco est, *b* ¿dhíwt*' *ispix*-Twaatç, id est in vestibus fulgurantibus ct instar fulguris coruscantibus, ul ex iis agnoscerentur non esse homines, sed caelites, ac simul Christi resurgentis et de morte triumphantis gloriam repraesentarent. Vide dicta vers. 3.

8. Er EXIERUNT CITO DE MONUMENTO CUM TIMORE Ver». 6. EI' GAUDIO MAGNO, CURRENTES NUNTIARE DISCIPULIS ejus.— « Cum timore, » id est cum sacro horrore quem spirabat tum Christi sepulcrum, tum angeli fulgurantes, tum resurrectio Christi cis ab angelis nuntiata, quæ eis ulpoto de Christi morte incestis, deque eo ungendo cogitantibus, uti inopinata, ita pene incredibilis accidit : quare novus accessit limor, ne forte hæc angelorum visio phantasticum esset spectrum, quod illas deluderet, ac Jesu corpus furto sublatum foret. w.

Et gaudio magno, — quod angelos vidissent, el tam lælum ab eis resurrectionis nuntium accepissent. Habebant ergo alternantes animi motus timoris et gaudii, inter se confligentes et dimicantes, ut patebit ex seq. Ita S. Hieronymus : a Duplex, ait, mentes mulierum tenebat affectus, timoris et gaudii : alter de miraculi magnitudine, alter ex desiderio resurgentis. » Et Euthymius : « Cum timore, ait, ob admiranda quæ viderant; cum gaudio vero, ob lætum nuntium quod audierant. »

Currentes nuntiare discipulis ejus. — Quomodo et quid nuntiarint, tacet Matthæus, sed explicant Joannes et Lucas; verum diversimode. Joannes enim ait, Magdalenam redeuntem tantum dixisse Petro : « Tulerunt Dominum meum de monumento, et nescimus ubi posuerunt eum.» Lucas vero ait, ¡Has omnia visa ct audita, ac per consequens etiam visionem angelorum, narrasse Apostolis.

Dices : Unde hæc diversitas? Respondeo : Ex eo quod hæ mulieres erant pavidæ et dubiæ, utjam dixi, ideoque nemini in via quidquam dixerunt, ut habet Marcus. Itaque quia ipsæ non certo et firmiter credebant Christum resurrexisse, quod tamen ab angelis audierant; hinc alternantes earum cogitationes , similes et alternantes emittunt voces; modo enim visionem angelorum referunt, modo suam sententiam eloquuntur, qua putabant corpus Domini c sepulcro a quopiam esse sublatum. Hoc posterius, quia ab aliis Evangelista prælennissum crat, idcirco solus idipsum narrat Joannes.

Hic ergo ordino historico inserendum est quod Onlord recenset Joannes, xx, a vers. 2 usque ad 19. Verba « ejus in pauca contraham, ul ordinem rei gesto) assignem, per quem inter se conciliantur Evangelismi», qui alioqui videntur implexi et inter $o diversi, imo contrarii. Ordo hic fuit : Magdalena

cum sociabus visis auditisque angelis, e sepulcro cucurrit ct rediit in Jerusalem, ut visa el audita nuntiaret Apostolis. Iis auditis, mox Petrus el Joannes cucurrerunt ad sepulcrum ; secuta est currentes Magdalena cum sociabus; Petrus ct Joannes ingressi sepulcrum Christi, visis duntaxat ejus linteis, mirantes domum redierunt. Redeuntes secute sunt soci® Magdalenas; sed Magdalena ipsa mansit apud sepulcrum plorans ex metu ct desiderio inveniendi corporis Christi. Quare subinde respectans in monumentum, vidit duos angelos reverentiam exhibentes Christo, qui crat a tergo Magdalenas. Magdalena ergo vertens se ut videret quis esset a tergo, cui reverentiam exhibebant angeli, vidit Jesum specie hortulani, ac audita ejus solita compellatione, « María, p eum agnovit pedesque ejus tenuit, etc., quæ in Joanne explicanda sunt.

Prima ergo sola Magdalena, ut est in Marco, vidit Christum resurgentem ; utpote quæ amore Christi præ cætcris ardebat, ideoque ejus sepulcro indivulsa adhaerebat. Mox, Christo jubente, Magdalena cætcras mulieres abeuntes festino gradu subsecuta ct assecuta, ibi cum cis rursum Christum vidit ct audivit salutantem. ItaS. Chrysostomus, Hieronymus, Thcophylactus, Euthymius ct alii. Unde sequitur :

Ven. p. 9. Et ecce Jesus occurrit illis, dicens : Avete. Il l® autem accesserunt et tenuerunt pedes ejus, et adoraverunt eum. — Sicut post aulicos sequitur rex, post sacerdotes Pontifex ; sic hic post angelos sequitur Christus, ac resurrectionem suam, quam angeli verbis asseruerant, ipso facto ostendens se redivivum piis feminis confirmat. Volebat enim angelos ad hoc sternere sibi viam, tum ut facilius illæ crederent ipsum resurrexisse, tum ne, si sine praemonitione, cx inopinato se gloriosum eis spectandum exhiberet, eas percelleret ct exanimaret.

Occurrit. — Quia ipsæ præ viris ipsum quiero haut magno pietatis affectu ct desiderio. Qui enim Jesum ardenter quirrit, Jesum sibi amanter occurrentem invenit, juxta illud : « Petite, et dabitur vobis; quærite, ct invenietis, p *Matth.* vn, 7. Ita S. Hieronymus : «Quæ sic, inquit, quaerebant, quæ ita currebant, merebantur obvium habere resurgentem Dominum, et primum audire Avete, ut maledictum Evæ mulieris in mulieribus subverteretur. n In quam sententiam et Hilarius : « Quod primum mulierculæ Dominum vident, salutantur, genibus advolvuntur, nuntiare Apostolis jubentur, ordo in contrarium causæ principalis est redditus, ut quia a sexu isto capta mors esset, ipsi primum resurrectionis gloriæ et visus, ct fructus, et nuntius redderetur. »

Tropologice Rabanus : a Iter virtutum inchoantibus, ait, Christus adjuvando occurrit. » Porro, Eva nobis perditionis et ploratus est mater. Unde notant quidam infantes masculos qui ex Adam
A. primi nascuntur, plorando ingeminare *A,* quæ est prima littera Adæ : femellas vero vagiendo ingeminare ™ b«h *E,* quæ est prima littera Evæ, quasi suorum ™ parentum lapsum indeque suam ruinam dcplorent. Hæ mulieres pro Eva audiunt *Are,* quia resurrectionis, salutis ct gaudii sunt adminístre. Hinc B. Virgini Christiparæ, harum reginæct principi accinimus : « Ave, maris stella , Dei mater alma, i› etc.

Avete. — Græce xotpri, id est gaudete, salvete; Syrus, *pax* rotis. Hæc enim e*t Hebraeorum propria salutatio, qua nomine pacis omne bonum omnemque felicitatem apprecantur; Arabicus, *lœtmnini,* quia me magistrum vestrum quem morientem vidistis, jam redivivum videtis, ut eamdem, quam prius, vestri curam geram, ac ad similem resurrectionem gloriamque vos perducam. Ita exemplo Christi animæ beate et angeli, dum apparent hominibus ingerunt eis lœliliam, fiduciam ct gaudium, dæmones vero cl animæ damnate ingerunt mœstiliam, pavorem et desperalionem, faciuntqucmœstos, anxios, perplexos ct desperabundos.

Il l® autem accesserunt (tam amica salutatione Jesu allecte), et tenuerunt (Vatablus, *prehenderunt)* pedes ejus. — Id est, cx reverentia et amore tante majestatis, ac ex gaudio tam novæ et gloriosæ resurrectionis Christi Domini dilectique sui, complex® sunt, constrinxerunt et osculate sunt pedes illius. Docuit hoc illas facere suo exemplo Magdalena, quæ primo pœnilcns pedes Jesu lavit cl tersit, deinde post resurrectionem prima eosdem voluit tenere et osculari, Joan, xx, 17. Sic Sunamitis apprehendit pedes Elisæi, orans ut filium mortuum resuscitaret, IV *Ileg.* iv, 27. Sic fideles amplectuntur cl osculantur pedes Pontificis, æque ac virorum sanctitate illustrium. Christus hic se a feminis tangi permisit, ul eis se vere resurrexisse demonstraret, casque resurrectionis suœ testes cl praecones efficeret. Unde Chrysostomus : a Postquam, ait, immensa cum Letitia ad cum accurrissent, per tactum resurrectionis documentum ct certitudinem acceperunt. » Et Euthymius : « Illæ quidem ex desiderio el reverentia pedes tenuerunt: ipse vero non prohibuit, praestans ut per tactum certiores efficerentur, quod phantasma non esset. »

Et adoraverunt eum — latria, quasi verum Messiam, sive Christum Dei Filium , qui vi deitatis suœ humanitatem suam c morte suscitasset, uti ipse vivens cis praedixerat. Visio ergo resurrectionis Christi illustravit, confirmavit auxitquo fidem divinitatis ejusdem ac cæterorum mysteriorum, quæ a Christo dum viveret docente audierant, sed non plene intellexerant. Quare cum Thoma, si non ore, certe corde dixerunt : « Dominus meus, et Deus meus. »

10. Tunc ait illis Jesus : Nolite timere, iie, vlrt.io. NUNTIATE FRATRIBUS MEIS UT EANT IN GaLILXAM; IUI me videbunt. — a Nolito limere; n visio enim rerum supernaturalium et cœlestium, uti erat re-

surrectio *Christi,* naturam ipsam intucnlium eorumque oculos ct animos concutit cisque timorem et horrorem sacnim injicit. VidoS. Hieronymum : * Et in veteri, ait, et in novo Testamento hoc semper observandum est, quod, quando augustior aliqua apparet visio, primum timor pellitur, ut sic mente pacata possint, quæ dicuntur, audiri. »

Ite, nuntiate fratribus meis. — Christus jam gloriosus mira benignitate, ad dandum nobis humilitatis exemplum, dignatur discipulos suos vocare « fratres» ad eorum consolationem, ut eos mœstos et dejectos in spem animumque erigat, <7. d. Dicite Apostolis, qui filii sunt unius ejusdem mecum Dei Patris, sed adoptivi per gratiam, cum ego sim filius naturalis per deitatem, quam ab eo accepi qua Deus, et per unionem hypostaticam cum deitate quam ab eo accepi qua homo. Causam datS. Chrysostomus, et exeo Euthymius: « Mulieribus autem, inquit, pro Apostolis usus est ad Apostolos, honorans genus quod ex serpentis seductione infame factum fuerat. Et quia mulier viro facta est causa maeroris, nunc mulieres fiunt viris ministra gaudii. » Perperam ex hoc dicto Christi collegit Luthcrus, feminis quoque licere concionaci : aliud enim est nuntiare, aliud concionari. Quod si Christus Magdalen® dixisset: Concionare, ipsa concionari potuisset ct debuisset.

Ibi me videbunt. — 7. d. In Galilæa familiariter, crebro, diu, palam ct libere mea visione fruentur, mecum ore ad os colloquenlur ct agent : in Judæa non ita, etsi ibidem etiam quandoque Chndai cis appariturus sim. Nam in Judæa Christus ipso r? ¿tí murrcci,onisJ si™ Paschalis, sexies hoc ori/pwttiu (^ne apparuit. *Primo,* apparuit matri suæ Virgini Deipara, ut docet S. Ambrosius, lib. *Do Virgin.,* post principium ; S. Anselmus, lib. VI *Dc Excellentia Virginis;* Rupcrtus, lib. Vil *Divin. O/[ic.,* cap. xiv; S. Bonaventura in *Vita Christi,* cap. 1 x x x y ii. Estquc hic communis Doctorum ct fidelium sensus, quem evincit tum Virginis præccdcns doler de passione ct morte sui unigcnli, item merita ct dignitas tant® matris; tum amor et pictas tanti filii erga talem matrem. *Secundo,* apparuit Magdalcnæ apud sepulcrum, Jfarc. xvi, 9, et *Joan.* ix, 1G; *tertio,* apparuit eidem cum cuderis mulieribus redeuntibus Jerusalem, in via, *Matth.* Will, 9; *quarto,* apparuit Petro, *Luc.* xxiv, 31; *quinto,* duobus discipulis euntibus in Emmaus, ibidem; *sexto,* omnibus, puta decem Apostolis : Thomas enim aberat, Judas vero se suspenderat , ergo ex duodecim soli restabant decem , *Luc.* xxiv, 3G.

Post diem Paschalis vero, *primo,* apparuit undecim Apostolis presente jam Thoma ipsa octava Paschalis, quæ jam vocatur Dominica in Albis, Joan. xx,2G; *secundo,* apparuit septem discipulis, inter quos erant Petrus ct Joannes, piscantibus m mari Galilææ, *Joan,* xxi, 1 ; *tertio,* apparuit in mont* Galilæœ mullis, imo plnsquam quingentis fratribus, id est fidelibus, *Matth.* xxviiî, 10, el I *Cor.* xv, G; *quarto,* apparuit Jacobo fratri Domini, ibidem; *quinto,* apparuit omnibus Apostolis aliisquo fidelibus in monte Oliveti, ascensurus in eœlum, *Actor. i,* 9; *sexto,* apparuit Sanio cum cum fecit Paulum, *Act.* ix. Alias sæpius apparuit Christus, sed illas ejus apparitiones subticuerunt Evangelista?.

11. Quæ cum abiissent, ecce quidam db costo— Vera. h. DIRUS VEXERUNT IN CIVITATEM , ET NUNTIAVERUNT principibus Sacerdotum omnia quæ facta fuerant. — Hinc collige milites sepulcri custodes, viso angelo fulgureo amovente lapidem, perculsos diffugisse seque post sepes abdidisse, ibique stupefactos et pene exanimatos quasi immobiles haesisse, ut sc loco movere non possent, nec auderent, idque Dei consilio, ut ipsi ex latebris hisco viderent ct audirent omnia quæ de Jesu resurrectione angeli dicebant mulieribus, ul ipsi eadem pontificibus referrent, itaque fierent nuntii resurrectionis Christi. Quocirca custodes hosce, nipote in sepibus absconditos , nec viderunt mulieres, nec Petrus et Joannes a mulieribus adducti ad sepulcrum. Sed postquam omnis illa angelorum visio disparuit, cum jam mulieres e sepulcro in Jerusalem abiissent, ut ait hic Matthæus, milites hi huc usque timore ct stupore quasi colligati, sibi redditi sunt, ac ad se redeuntes adierunt sepulcrum, illudque vacuum videntes, consilio inter se inito, aliquos e suis miserunt ad pontifices, qui hæc omnia a sc visa et audita iis narrarent, tum ut custodi® suæ rationem ipsis redderent, ostendercnlque sua incuria ct culpa non accidisse, quod Christi corpus e sepulcro abierit, co quod ipsi contra homines pugnare soleant, at contra caelites dimicare nequiverint; lum ut dispicerent pontifices, quid in futuro hac in rc facto sit opus.

12. Er CONGREGATI CUM SENIORIBUS, CONSILIO Vers. It ACCEPTO, PECUNIAM COPIOSAM DEDERUNT MILITIBUS. —Vide hic perversitatem pontificum ct seniorum, qui non contenti Christum vivum occidisse, cum post mortem persequuntur, ac resurrectionem ejus abolere conantur; ut scilicet legant suum scelus ct christicidium, neve aliquis in eos quasi chrlsticidas insurgat, Christique necem ulciscatur. Fuit hoc diaboli consilium, qui conabatur Christi scholam et Ecclesiam, quam fore prævidebat, id est Christianos omnes in Chi isto suffocare. Quare « qui viventis sanguinem emerant, ait Chrysostomus, cum qui de resurrectione crai crucifixi ct redivivi , rursus per pecunias sermonem suffocant. » Corrumpunt enim pecunia custodes, quierant testes veritatis, ait Euthymius, ut fiant testes mendacii. Addit S. Hieronymus eos hanc pecuniam ex templi ærario accepisse, ideoque illos sacrilege ipsa sacra abusos ad pretium mendacii et perfidi®, a Pecuniam, inquit, quæ ad usus templi data fuerat, vertunt in redemptionem mendacii, siculi antea triginta argenteos dederant

Juclæ proditori. » Vido hic gradus peccatorum, quibus peccatores profundius descendunt assidue, donec in infernum ruant : unum enim peccatum, nisi pœnitentia deleátur, traitq ad aliud et aliud donec hominem trahat ad tartara, juxta illude Isatœv, 18 : ‹i Væ qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, ct quasi vinculum plaustri peccatum. » Vide ibi dicta do funibus quibus peccata peccatis colligata sunt.

•>. ta. 13. Dicentes : Dicite quia discipuli ejus nocte VF.NEUUNT ET FURATI SUNT EUM NOBIS DOIUIIENTInus. — Intuere hic quam cæca sit pontificum perversitas : nam per eam auxerunt resurrectionis Christi famam et fidem, quam conabantur extinguerc, ail S. Chrysostomus. Dicunt enim álówzx, et incredibilia. Nam primo, ait Remigius, a Si custodes dormierunt, quomodo furtum viderunt? » Et S. Augustinus, in *Psal.* txni : « Dormientes, ait, testes adhibes. Vere tu ipse obdormisti, qui scrutando talia defecisti. »

Secundo, discipuli Christi pavidi fugerant, ct dd sua salute solliciti in latebras so abdiderant : quomodo ergo ausi fuissent Christi corpus rapere, quod sciebant a tot militibus custodiri ? Magna ergo cæcaque fuit malignitas seniorum, qui, ut ait Sevcrianus in *Calena,* « non contenti interfecisse magistrum, discipulos etiam perdere moliuntur, » ut scilicet in cos quasi Jesu, rei a sc damnati, fures Pilatus pœna capitis animadvertat.

Tertio, incredibile est milites Romanos adeo fideles ct vigiles, ad unum omnes apud Christi sepulcrum obdormissc, præsertim, cum scirent de capite suo agi. Et esto omnes obdormissent, sane excitati fuissent strepitu lapidis grandis, qui e sepulcro ab Apostolis raptoribus corporis Christi amovendus erat, ac corporis Christi adeo magni compositione, involutione et exportatione. Ita S. Chrysostomus : n Quomodo, inquit, furarentur, qui ncc apparere audebant? et si vivum adhuc videntes fugerunt, quomodo eo mortuo milites non timuissent? et quare non prima potius nocte furati essent, quando nemo aderat? ct si essent furati, an sudarium reliquissent ? an in exeundo inorarentur? Certe confirmant isti resurrectionem : confitentur enim corpus non esse in sepulcro : non esse nutem sublatum, ostendit custodia militum ct pavor discipulorum. Ergo mentita est hic iniquitas sibi. » Quocirca vere ct acute Sevcrianus : « Discipulorum crimen esse faciunt, ait, virtutem magistri. Plane amiserunt milites, perdiderunt Judæi : sed discipuli magistrum suum non furto, sed fide; virtute, non fraude; sanctitate, non crimine ; vivum, non mortuum sustulerunt. » Porro Sevcrianus hic fuit Episcopus Gabalensis, vir eloqucntissimus, de quo Gennadius, lib. *Dc Viris illustr.* Fuit coævus el familiaris S. Chrysostom! cujus invitatu subinde Constantinopoli condonatus est. Exlal ejus concio tom. V Operum S. Chrysostomi.

Dices : Quomodo custodes non timuerunt Christi resurgentis ct angeli fulgure! quem viderant, vindictam tanti sui mendacii, imo manifestant ejus confusionem, quod scilicet Christus se redivivum publice ostenderet? Respondet Jansenius : Pontifices eis persuasisse Christum non resurrexisse ad vitam communem ctcorpoream, ut hominibus visibilis appareret, sed ad spiritualem, ut cum angelis ageret; aut certe non in Judæa, sed in Galilæa suis Galilæisduntaxatappariturum. Verum planius dicas milites cxcæcatos fuisse auctoritate pontificum, et sua avaritia sitique pecuniœ, æque ac Judas, qui erat Apostolus Christi. Quare in auro præsenti habentes defixos oculos et mentem, non cogitabant, nec metuebant vindictam, præsertim cum nullam talem vim angeli ad sepulcrum excubantis experti fuissent.

11. Et 61 HOC AUDITUM FUERIT A PILESIDE , NOS Ver». IA SUADEBIMUS EI, ET SECUKOS VOS FACIEMUS. — a Suadebimus, » id est persuadebimus Pilato somnum et negligentiam vestram in corpore Christi custodiendo esse levem ct venia dignam, neo cx ea quippiom mali accidere posse : scit enim ipso nostram, non ipsius causam hic agi, adeoque ipse in nostri gratiam, contra suam conscientiam Jesum damnavit ad crucem ; si tam mollis fuit in Jesu ad nostram instantiam injuste damnando, multo molliorem se exhibebit in vobis ad nostram instantiam absolvendis. Verum milites hosce Pilato secreto hunc fucum et rem totam detexisse , ac Christi resurrectionem confirmasse , idque Pilatum nd Tiberium Cæsarem scripsisse , qui proinde Christum inter deos referre voluerit, ita ex ipsius Pilati actis narrat Hegesippus in *Anacephalceosi :* «Judæorum principes, inquit, mihi mentientes asserebant Jesum magum esso, et contra legem eorum agere. Ego autem credidi ita esso, ct flagellatum tradidi arbitrio eorum. Illi autem crucifixerunt eum, cl sepulcro custodes adhibuerunt. Ille autein, militibus meis custodientibus, die tertia resurrexit. In tantum enim exarsit nequitia Judæorum, ut darent pecuniam custodibus, et dicerent : Dicite, quia discipuli ejus corpus ipsius rapuerunt ; sed cum accepissent pecuniam, quod factum fuerat lacero non potuerunt ; nam et illum surrexisso testati sunt se vidisse, et so a Judæis pecuniam accepisse. Ikec ideo ingessi, ne quis aliter mentiatur et existimet credendum esse mendaciis Judæorum. »

Pilatum autem hæc retulisse ad Tiberium Cæsarem, docent quoque Tertullianus in *Apolog.,* cap. y ; et Eusebius in *Disiar.,* lib. 11, cap. il, et in CAromco, anno Christi 33, quem audi : « Pilato de Christianorum dogmate ad Tiberium refe- rente, Tiberius retulit ad senatum, ut inter cætera sacra reciperetur. Verum cum ex consulto patrum Christianos eliminari urbe placuisset, Tiberius per edictum accusatoribus Christianorum comminatus est mortem. » Et Orosius, lib. VU, cap. ir : «Pilatus, ait, ad Tiberium Imperatorem

Tvtulit ¿t* passione et resurrectione Christi, consoquenlibusquo virtutibus, quæ vel per ipsum palam facte fuerant, vel per discipulos ipsius in nomino ejus fiebant, et de eo quod ccrtalim crescente plurimorum fide Deus crederetur. »

Veru 15. 15. At ILLI, ACCEPTA PECUNIA, FECERUNT SICUT ERANT EDOCTI. Ef DIVULGATUM EST VERBUM ISTUD apud Judæos, usque in hodiernum diem,— scilicet apud plebeios et cos qui parvi erant cerebri : nam prudcnliores facile fucum hunc deprehenderunt, et a militibus rem totam secreto indagarunt ; quin Longinus centurio palam militibus restitit, et Christum resurrexisse asseruit, ideoque pro eo martyr occubuit, uti habet ejus Vita die 15 niartii. Maxime vero fucus hic confutatus est ab Apostolis, offirmantibus Christum redivivum iis apparuisse, idque per miracula multa confirmantibus, adeo ut fides resurrectionis Christi a toto quasi mundo recepta cl credita sit. « Quod enim in Judæa Judæus obscurabat auro, inquit Scverianus, fide, toto claruit in mundo.» Idem diserte confutatus est a Joscpho, licet gente ct secla Judœo. Audiant cum Judæi, suoque Hebræo credant, qui nolunt credere Christo. Sic enim scribit, lib. XVIII *Antiq.,* cap. iv : «Eodem tempore fuit Jesus, vir sapiens, si tamen virum eum fas est dicere. Erat enim mirabilium operum patrator, et doctor eorum qui libenter vera suscipiunt, plurimosque tam de Judæis quam de Græcis sedatores habuit. Christus hic crat : quem accusatum anostræ gentis principibus, Pilatus cum addixisset cruci, nihilominus non destiterunt eum diligere qui ali initio cœpcrant, Apparuit cnim cis tertia dic vivus, ita ut divinitus de eo vates hoc et aha multa miranda prædixerant; et usque in hodiernum diem Christianorum genus ab hoc denominatum non deficit. »

Vn». t». 16. Undecim autem discipuli (Judas enim duodecimus jam so suspenderat) adierunt in Galilæam, IN MONTEM UBI CONSTITUERAT ILLIS JESUS. — Matthæus, omissis cætcris Christi apparitionibus, illam duntaxat recenset, quæ facta est in Galilæa, tum quia illam promiserat angelus vers. 7, ac Christus vers. 10; tum quia illa celebris ct publica fuit coram 500 fratribus, ut ait Paulus, I *Corinth.* xv, 6. Nam ad eam ex elitisti pneccplo convocali sunt omnes discipuli, quos plurimos habebat in Galilæa, quia ibi tutiores erant ab odiis el persecutione Judæorum, quam in Judæa, ait Chrysostoinus ct Euthymius.

h montem. — Certum est hunc montem non fuisse Oliveti, ex quo Christus in cœlum coram discipulis ascendit, ac proinde de illa apparitione hic non agi. Nam mons Oliveti in Judæa est, non in Galilæa. Lyranus, Dionysius Carthusianus, S. Bonaventura, Jansenius el alii verisimiliter suspicantur montem hunc fuisse Tabor, ubi primitus Christus transfiguratus gloriam suam ostenderat Petro, Jacobo et Joanni, *Matth.* xvn. Mvsticr. S. Hieronymus : Galilæa, inquit, erat omnium viliorum volutabrum, ubi ante error ‹l lubricum; ideoque oportuit eam Christi praesentia et gloria illustrari, juxta oraculum Isaiæ, ix,1 et 2. Rursum Beda, in *hom. : a* Jam, ait, Dominus de morte ad vitam, de corruptione ad incorruptionem transierat : Galilæa enim idem est quod transmigratio. » Unde Glossa : « Nos, ait, si a vitiis ad virtutes migremus, resurrectionis gloriam videbimus. »

Allegorico S. Augustinus, lib. Iit *De Consensu Evang.,* sub finem : Galilæa, inquit, idem est quod transmigratio, a radice nbj *gala,* id est migravit, quia Christi gratia de populo Israel transmigratura erat ad Gentes. Unde de ea ait : « Præcedam vos in Galilæam ; » quia Apostolis praedicantibus Evangelium non crederetur, nisi eis ipse Dominus viam in cordibus hominum praepararet. « Ibi eum videbitis, » id est ibi ejus membra invenietis, ibi vivum corpus ejus in iis qui vos susceperint, agnoscetis. Hæc ad verbum S. Augustinus, sed nonnullis brevitatis studio omissis.

Anagogice S. Augustinus ibidem : Galilæa, ait, Hebraice quoque significat revelationem, a radice nbi *gilla,* id est *revelavit :* unde repraesentat cœlum et visionem beatificam : « Illa erit revelatio, ait Augustinus, tanquam vera Galilæa. Consimiles ei erimus, ibi eum videbimus siculi est. Ipsa erit etiam beatior transmigratio ex isto sæculo in illam œternilalcm, si ejus præcepta sic amplectamur, ut ad ejus dexteram segregari mereamur : tunc cnim ibunt sinistri in combustionem ffilernam, justi autem in vitam ælernam. Hinc illud: Transmigrabunt, et ibi eum videbunt.»

17. Et videntes eum, adoraverunt; quidam vCT5. I7. ALTEM DUBITAVEHUNT, — DOD CX Undecim ApOSlOlis, sed ex aliis discipulis. Apostoli enim omnes jam tot visionibus ct argumentis Christi erant confirmati, ut non dubitarent eum resurrexisse. Aut certe si tò « dubitaverunt » malis referre ad Apostolos, de quibus in proceed. et scq. omnis est sermo, intclligc « dubitaverunt, » id est jam ante dubitaverant, nunc autem non dubitabant; ponitur cnimprælerilum perfectum pro plusquam perfecto : hoc cnim significat aoristus, qui est in Græco ¿Jí;xaxv. Voluit enim Matthæus summalim perstringere dubitationem Thomæ ct aliorum Apostolorum de resurrectione Christi, antequam sufficienter a Christo apparente essent de ca instructi, quam fusius narrant Lucas, Marcus cl Joannes. Ita Theophylactus : « Bebes, inquit, sic intelligcre, quod, cum venissent in Galilæam, adoraverunt cum. Illi autem qui adorarunt in Galilæa, primum dubitaverunt in Jerusalem. » Sic ct Barradius, Franciscus Lucas ct alii. Verum a dubitatio illorum nostram auxit fidem, n ait S. Hieronymus.

Porro, Christus apparens, eadem forma et figura apparuit, quam habuit dum viveret, ut cx eis ab Apostolis agnosceretur esse idem, non alius. Ha S. Cyrillus, lib. XII tn *Joan.,* cap. xxxv.

Quocirca dotem claritatis suæ abscondit ; hanc cnim ferro non potuissent debiles mortalium oculi. Audi S. Augustinum, lib XXII *De Civitate Dei,* cap. six : n Claritas in Christi corpore cum resurrexit, ab oculis discipulorum potius abscondita fuisse credenda est. Non enim eam ferret humanus atque infirmus adspectas, quando ille a suis ita deberet attendi, ut posset agnosci, n

Ven. í8. '8. Et accedens (vicinius et familiarius ostendens sc discipulis majestatem Christi reverentibus) Jesus locutus est eis, dicens : Data est Mini omnis potestas in coelo et in terra. — Arabicus : *Donatus sum omni potestate in ralo ct super terram.* Maldonatus et alii probabiliter opinantur hæc non esse facta ct dicta a Christo nunc, hoc est cum appareret suis in Galilæa; sed in ultima apparitione, quæ facta est in monte Oliveti , cum cx eo gloriosus in cœlum ascendit. Videtur enim hic Christus Apostolis ultimum vale diccrc ultimaque monita et jussa dare, ac eos quasi legatos suos mittere ad evangelizandum per totum orbem, quod fecit in die Ascensionis.

Data est mihi, — scilicet soli, idque tum qua Filius Dei ct Deus sum : sic cnim ab œterno data est mihi a Patro cum essentia divina « omnis » ejus «potestas» et majestas; tum proprie qua homo sum, ait S. Cyrillus, Nysscnus, Athanasius et alii. Data est, inquam, mihi inchoative in incarnatione mea, ob dignitatem unionis hypostatic© cum Verbo; complete vero omnis potestas mihi nunc data est a Deo post resurrectionem, ob merita passionis meæ, quando devicta morte, peccato, inferno ct diabolo, quasi triumphator ct redemptor hominum , plenum ct proximum mei sanguinis pretio in cos jus et dominium acquisivi, ut cos propediem ct proxime mihi per fidem et gratiam subditos in Ecclesiam, quæ meum est spirituale regnum, per me ct Apostolos congregem regamque in terra, et coronem beemque in cœlo. Hoc Christi universale dominium ct regnum fuse describit Daniel, vu , 14, ct Apostolus, *Ephcs.* i, 20; *Philip,* n, 10 et scq., et S. Petrus, *Actor, x,* 36, et S. Joannes, *Apocal.* xvn, 14. Vide dicta cap. xxvn, vers. 11.

Meminit Christus suæ potestatis, ut significet sc cx hac potestate mittere Apostolos ad omnes gentes fidei suæ subjugandas. Undo subdit : « Euntes ergo, » etc. Porro Suarez, lll *part.,* agens dc Christi dominio, hunc locum explicat de potestate excellenti©, Christo qua homo crat, ratione unionis hypostatic©, in primo conceptionis instanti a Verbo communicata, quam ipse pro temporum commoditate demonstravit, cl post resurrectionem perfecte plencquc exercuit.

'a/V9 Eüntks tnG0› docete omnes gentes (meam fidem ct doctrinam Evangclicam. Hic ergo Apostoli a Christo acceperunt tubam Evangelii, ait S. Lcoz *epist.* 81, ct pnedicandi officium), baptizantes eos in nomine Patris , et Filii , et Spiiutus Sancti. — Hinc px Ecclesiæ traditione constat hanc esse formam Baptismi; «Ego te baptizo in nomine Patris , et Filii, et Spiritus Sancti ; » in qua fidem S. Trinitatis et unius deitatis, dicendo : in *nomine,* non: in *nominibus,* clare profitemur. a In nomine p cnim idem est quod appellato cl invocato nomine, ct per consequens persona, divinitate ct virtute trium personarum, quæ sunt in una eademque deitate; scilicet Patris, et Filii, et Spiritus Sancti. Hoc significat Græcum d; . id est *in nomen,* hoc est, invocando nomen Patris, et Filii, el Spiritus Sancti. ut per baptismum corporis, animam a peccatis abluat cl sanctificet per gratiam. Ita S. Hieronymus : « Nomen Trinitatis, ait, unus Deus est, ut, quorum una esi divinitas, una sit largitio.» Et Euthymius : « Unum nomen trium, inquit, denotat unam S. Trinitatis naturam, n Hinc S. Isidoras,lib. VII *Etymol.,* cap.iv: «Trinitas appellatur, inquit, quod fiat totum unum ex quibusdam tribus quasi triunitas, ut memoria , intelligentia et voluntas, in quibus mens habet in se quamdam imaginem divin© Trinitatis : nam cum tria sint, unum sunt, n Et S. Bonaventura in I, *dist.* 21 : «Trinitas dicitur, inquit, quasi 1er unitas, vel trium unitas.» Unde contra Arianos, Maccdonianos, Nestorianos aliosquc hærcticos liquet, Filium esse verum Deum et Patri, æque ac Spiritum Sanctum, uti passim docent S. Athanasius, Hilarius, Augustinus, Ambrosius et cæteri. Hic ergo clarissime exprimit Christus mysterium S. Trinitatis, quod .Moyses in veteri Testamento obscure adumbravit, no Judæi rudes, 1res personas crederent 1res esse deos, itaque plures deos more suo colcrent.

Moraliter : disce hic discipuli et Apostoli Christi, imo ipsius Christi, opus divinum esse, docere et convertere omnes gentes, etiam rudes , rusticas cl barbaras. Unde S. Gregorius, hom. 12 *in Ezcch.:* «Nullum, ait, omnipotenti Deo tale est sacrificium, quale est zelus animarum.» El Richardus de S. Victore : «Nescio, ait, an majus beneficium possit a Deo conferri, quam ul per ejus obsequium alii salutem consequantur. » Celebre est illud magni Dionysii Areopagil® : «Omnium divinorum divinissimum est, cooperari Deo in conversione errantium et reductione peccatorum ad ipsum; ct qui visceribus charitatis allinentes, ac communicationem bonitatis Dei imitantes, puro amore pro universorum salute laborant, recle deiformes et divini, imo divinissimi nuncupantur. »

20. Docentes eos servare omnia quæcumque Ycrt- ** mandavi vobis. — Puta omnia præcepta, quæ in Evangelio mandavi; non enim sola tides sufficit ad salutem, sed requiritur observatio mandatorum ct assidua virtutum operatio : « Non enim auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur, » *Rom.* n et m.

Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, us-

QCE Aï) CONSLWATTOXF.M SÆCULI. — *q. d.* Elsi ascendarn in cœlum, vos tamen quos mitto ut peragretis totum mundum, non deseram. Esto ergo ubique ex meo hoc præcepto evangelizetis cum magnis laboribus, penuriis, adversitatibus, periculis, persecutionibus, nolite cadere animo, nolite cogitare vos desolatos et a me desertos ; ecce cnim ego spondeo me vobiscum semper fore.

Vobiscum sum, — tum qua Deus, tum qua homo pcr praesentem opem, gratiam, robur, consolationem, directionem, liberationem, quam vobis et vestris successoribus semper afferam, per quam vobis omnia difficilia reddam facilia , aitS. Chrysostomus, ut ex omnibus gentibus Ecclesiam, id est fideles ct sanctos mihi congregetis. Idque a usque ad consummationem sæculi.» Prius mundus hic desinet, quam mea in Ecclesia desinat praesentia. Magno ergo animo opus hoc munusque Apostolicum quod vobis injungo, capessite , quia vos visibiliter Ecclesiam regetis, ego vero invisibiliter eamdem regam ct protegam. «Qui usque ad consummationem sæculi sc cum discipulis futurum esse promittit, ait S. Hieronymus, ct illos ostendit semper esse victuros (in suis posteris et successoribus) el se nunquam a credentibus recessurum. »

«Nolite, ait Prosper, lib. ll De *Vocat. Gent.,* cap. i, de vestra infirmitate trepidare, sed dc mea potestate confidite, qui vos in hoc opere non derelinquam, non ad hoc ut nihil patiamini, sed, quod inulto majus est, prœstiturus ut nulla saevientium crudelitate superemini, n

Hoc est quod Christus iturus ad mortem Apostolis promisit, *Joan,* xiv, 16 : « Ego rogabo Patrem, ct alium Paracletum dabit vobis, ut maneat vobiscum in aeternum , Spiritum veritatis. » Eadem cnim sunt dona Spiritus Sancti et Christi, cum utriusque eadem sit deitas, et consequenter eadem operatio. Opera cnim S. Trinitatis ad extra sunt indivisa ; et quod una persona operatur, hoc et cæteræ duæ operantur. Spiritui Sancio tamen qui procedit ut amor, per attributionem congruam appropriantur opera gratiæ ct sanctitatis. Græce et Syriace additur *amen, q. d.* Ita certo fiet ut dixi el promisi. Sic Christus etiam visibiliter adfuit Paulo, *Actor,* xxn, 17, et S. Stephano in'martyrio, *Act.* vu. Sic adfuit S. Petro cæterisquc Apostolis, Martyribus et Ductoribus. Hac de causa Christus vocatur « Emmanuel, » id est nobiscum Deus, *Isaiæ* vu. Et Ecclesia vocatur civitas Dei. Unde Ezechicl, cap. x l v iii, vers. ult. : «Nomen civitatis ex illa die, inquit, Dominus ibidem. » Unde Deus per Zachariam, cap. n, Ecclesiæ promittit dicens : a Ego ero murus igneus in circuitu, el in gloria ero in medio ejus. » Vide ibi dicta.

Hac pariter de causa Christus voluit in venerabili Eucharistiæ sacramento jugiter manere in Ecclesia , imo iu ecclesiis omnibus cl singulis usque ad finem mundi. Sicul enim Christi humanitas ct deitas gloriosa est in cœlo, ndornturqiio visibiliter ab Angelis ct Sanctis , sic eadem est in Eucharistia, sed occultata sub speciebus panis cl vini, ideoque invisibilis, ibique adoratur, imo manducatur a fidelibus, ut earum animabus omne id præstot, quod panis ct vinum præslal corporibus, puta omne nutrimentum, omnem vigorem, omne robur, omnem suavitatem, omnes delicias, omne gaudium. Quocirca Christus est. qui per singulos sacerdotes dum celebrant, facit quotidie miraculum miraculorum, nimirum admirabilem illam conversionem panis ct vini in corpus cl sanguinem suum, quam Theologi vocant *transsubstantiationem :* hanc cnim nec homo, ncc angelus, nec vis creata efficere posset. Ipse ergo ctiamnum actu est sacerdos, dum pcr sacerdotes singulares Eucharistiam conficit, seque in ca Deo Patri quasi incruentam victimam in holocaustum offert, uti dixi cap.xxvi, 26, ex Concilio Tridentino.

Tropologico : Christus est in anima et cum anima fideli ct sancta, usque ad finem vitæ, donans ei magnum illud perseveranti® donum, quod electos in cœlum perducit; ipse enim justum non deserit, nisi prius a justo deseratur, ut ait ex S. Augustino Concilium Tridenlinum , sess. 6. Itaque Christus in anima sancta, *primo,* politice est quasi rex in regno suo, quod secundum leges justiti® rccle dirigit et moderatur, ct quasi dux in cxcrcilu eum roborans, ut hostes omnes, puta mundum,carnemctdæmonem superet ct debellet. Clirbtui rex.

Secundo, oeconomice ipse est in anima, quasi O<' pator in domo et familia, quam sapienter ille regit, protegit ct ditat. Rursum, ipse in ca quasi navarchus in navi, eam pcr undas ct fluctus hujus maris procellosi, id est per tentalioncs hujus vitæ periculosas,secure dirigit ad portum salutis œtern®. Ipse est in ca id quod auriga est in curru, ut nos quasi dormientes vehat in urbem ct patriam coelestem. Unde ei jugiter acclamare debemus, quod Eliseus succlamabat Eliæ, dum curru igneo raperetur in cœlum : « Pater mi, currus Israel, ct auriga ejus, n IV *Reg.* n. Qu m Uu-

Tertio, ethice Christus in anima csl quasi ratio el prudentia quæ omnes actiones prudenter dirigit juxta normam rationis divin® cl legis æternæ, quæ csl in mente Dei, ul anima non errores su® concupiscenti®, sed dictamina veritatis divin® ac rationes œternas quæ sunt in mente Dei, ejusque sanciam voluntatem in omnibus et ubique sequatur. 0^*1 ri- U0'

Quarto, physice ipse est in anima id quod anima est in corpore : ipse cnim est quasi anim® anima, ipsam vita gratiæ vivificans, ut anima vivat vitam, non animalem et carnalem, sed spiritalem el divinam , utque omnes ejus actus ipsius in operatione sint non naturales, sed supernaturalcs el divini, ideoque meritorii vit® ct gloriæ æternæ. 0***1

Denique ipse est quasi ignis divinus, animam

Quoi flamma charilatis igniens el inflammans. Ipse est in anima id quod sol est in mundo; ncilicet ipse est sol cadesti*, totum animæ nostræ orbem luce gratiœ suæ illustrans, vivificans, calefaciens , ct bonis virtutum omnium operibus fœcundans, juxta illud : a Operatur in nobis velle et perficere ,» *Philipp,* cap. ir; et, «qui operatur omnia in omnibus secundum propositum voluntatis suæ, d *Ephes,* i. Ipso est qui verbis nostris vim, vigorem et efficaciam inspirat, ul auditores cl proximos noslros a peccatis ad pœnitenliam et sanctitatem convertamus, juxta illud Pauli : « Ego piantavi, Apollo rigavit, sed Dens incrementum dedit, » I *Ce/rinth.* m, 6. Ergo, o anima capiens et sancta, vicario amore et desiderio occurre Deo tuo : Jcsus tuus cupit esse tecum; tu vicissim non nisi cum Jesu esse cupias. Delici® ejus sunt esse tecum, delici® tu® sint esse cum illo. Ab illo ergo sine te regi, flecti et dirigi, uti regnum sinit se regi a rege , exercitus a duce, domus ab hero, navis a nauclero , currus ab auriga, voluntas a ratione, corpus ab anima, mundus a sole. « Sufficis tu Deo, sufficiat tibi Deus tuus, » ait S. Augustinus.

CORNELIUS A LAPIDE.

COMMENTARE

IN

SANCTI MARCI EVANGELIUM.

COMMENTARIUS

IN

EVANGELIUM S. MARCI.

ARGUMENTUM.

Marcus, inquit S. Hieronymus in *Catal. Scrip. Etti.,* « discipulus et interpres S. Petri, juxta quod Petrum referentem audierat, rogatus Rom® a fratribus, breve scripsit Evangelium. Quod cum Petrus audisset, probavit, et Ecclesiæ legendum sua auctoritate dedit. » Et mox : a Assumpto itaque Evangelio quod ipse confecerat, perrexit in Ægyptum, ct primus Alexandriæ Christum annuntians, constituit Ecclesiam tanta doctrina et vitæ continentia, ut omnes sectatores Christi ad exemplum sui cogeret. Denique Philo, disertissimus Judæorum , videns Alexandriæ primam Ecclesiam adhuc judaizantem, quasi in laudem gentis suæ librum super eorum conversatione scripsit. Et quo modo Lucas narrat Hierosolym® credentes omnia habuisse communia; sic et illo quod Alexandriæ sub Marco fieri doctore cernebat, memori® tradidit. Mortuus est autem octavo Neronis anno, et sepultas Alexandriæ, succedente sibi Aniano. n

Idem testantur Ctemens Alexandrinus, lib. VI *Stromat.,* ct Papias , episcopus llierapolcos, ct cx iis Eusebius, lib. Il *Histor.,* cap. xv, qui et addit « S. Petrum Evangelium Marci confirmasse, et in perpetuum Ecclesiis legendum tradidisse.» Idem docent S. Athanasius in *Synopsi,* sub finem; S. Epiphanius, *harresi* 51, ct Euthymius hic. Quocirca Tertullianus, lib. IV *Contra Marcion.,* Evangelium S. Marci S. Petro attribuit, quia, ut ait S. Hieronymus, epist. 130 *ad Hcdibiam,* Quæsl. XI : « Petro narrante et Marco scribente compositum est. » Idem S. Hieronymus, vel quisquis est auctor , præfat. *Comment, in S. Marc. :* « Marcus, ait, seminat post Matthæum, qui fremit ut leo , qui volat ut aquila, qui discit ut homo, qui immolat ut sacerdos , (pii irrigat ut flumen , qui florescit ut ager, qui fervet ut vinum. Christus etenim, de quo loquitur, homo nascendo, vitulus moriendo, leo surgendo, aquila est ascendendo. »

Hac de causa, *Ezcch. i* ct *Apoc.,* Cherubini quatuor faciebus instructi significant quatuor Evangelistas, ita scilicet ut facies hominis significet Matthæum, qui humanitatis Christi opera describit ; facies aquila* Joannem, qui canit divinitatem Christi, dicens : « In principio erat Verbum, » etc.; facies bovis notet Lucam, qui incipit a sacerdotio ct victimis Zachariæ; facies vero leonis designet Marcum, quia ipse a terribili el forti rugitu Joannis Baptist®, quasi leonis, inchoat suum Evangelium, ut in cap. i *Ezech.* docet S. Hieronymus, S. Gregorius et alii passim. Hi enim quatuor currum glori® Dei, puta quadrigam Evangeli! per totum orbem circumegerunt, omnesque gentes illi quasi triumphanti subegerunt.

Huic symbolo apposite congruit nomen Marci juxta etymon tam Hebraeum quam Latinum. Marcus enim Hebr., inquit Pagninus in *Interpret, nom. Hebr.,* idem est quod *limatus, fricatus f expolitus,* id est a rubigine abstersus, a radice pio *marac,* id est tergere, fricare, polire. Unde Jeremías, cap. XLVi, 4 : u State, ait, in galeis, polite lanceas, induite vos loricis,» ut vos, o /Egyplii, præparctis ad instans prælium contra Nabuchodonosor; ubi pro «polite» Hebr. est ipiD *mirai.* Sic S. Marcus polivit lanceam sui Evangeli! et praedicationis, ut ca instar leonis /Egyptios aliasque gentes Christo subigeret. S.lsidorus vero, lib. VII ; Orígenes, cap. ix : « Marcus, ait, idem est quod excelsus mandato (nescio a qua radice), utique propter Evangelium Altissimi (juod prædicavit. » Rursum Marcus Hebr. dicitur quasi DID *mar cos,* id est Dominus calicis, puta passionis ct martyrii; ipse enim dira passus, nobili martyrio triumphavit de morte, æque ac de infidelitate.

Latine vero Carolus Sigonius, *DeNomin. Roman.,* ex Valerio : « Marcus, inquit, dictus, qui mense martio natus est. » Isidoros autem, Lib. XIX ; Orígenes, cap. vu : u Marcus, ait, vocatur malleus, et dictus marcus, quod major sit ad tundendum ct fortior; marcellus, mediocris; marculus, malleus hcj. pusillus. » Sic S. Marcus malleus fuit magnus el fortis conterens petras, id est saxea Gentilium corda compungens ct ad poenitentiam vilamque Christianam commovens. Marcus ergo et Marcellus idem est quod martellus, id est malleus. Unde Carolus, avus Caroli Magni, ob fortitudinem bellicam qua quasi malleus trecenta millia Saraceno-

i-*'1* ^¿7'^

Marc, X

rum contudit, cognominatus est Martellilo. Aut Marcus quasi Martius, et Mare quidam coelestis. tude Marcia familia Romana prisca patricia, dicta est ab Anco Marcio, quarto Romanorum rege fortissimo. « Ab Anco Marcio sunt Martii *Reges, 9 ait* Cæsar, *Orat, in funere Julia: amita* t apud Suetonium. Et Ovid., lib. VI *Pastor. :*

Marcia sacrifico dcduclucn nomen ab Anco.

Ancus rex vocatur *sacrificus,* quia, ut ait Livius, lib. II, religiones neglectas aut prave cultas restituit. Religio enim est parens fortitudinis. Hinc Marci® gentis stemma erat Victoria column® imposita. Ita Antonius, Augustinus in familiis Romanis. Porro, Marcii dicti sunt a Marco, vel Mamerco, ait Plutarchus in Numa. Osci enim Martem appellabant Mamercum, ait Festus. Primus autem Pythagoras filium suum vocavit Mamercum, quem secutus Numa, secundus rex Romanorum , filium suum nominavit Mamercum , teste Plutarcho, et ex eo Sigonius. Marcus ergo per crasin idem esl quod Mamercus sive Mamers, id est Mars, ait Sigonius : *a* Quid enim fortius , ait Scholiastes Marci apud S. Hieronymum, quam animas salvare, quæ errorum vitiis poterant interire, » juxta illud, *Psal.* 1 x v ii, 12 ; « Dominus dabit verbum evangelizantibus virtute multa ? »

Quam religiosus fortisque fuerit S. Marcus, liquet ex institutione Essæorum , qui primi fuere religiosi ct religiosorum omnium prototypi, de quorum mira sanctitate paulo post plura. Joannes Major et nonnulli alii censent Marcum hunc esse mancum illum , qui ex religiosa humilitate pollicem sibi amputavit, ne fieret sacerdos. Sed hic fuit Marcus Eremita, non Marcus Evangelista, ut patet ex Vilis Patrum.

Denique Romani prænomen *Marcus* dabant iis qui erant primogeniti. Unde Marcus Tullius Cicero vocatur, quia ipse erat primogenitus, ut notat Aldus Manutiusinitio *Commentariorum inlib. Cicer, ad Herennium.* SicS. Marcus fuit primogenitus uniceque dilectus a S. Petro; unde ipse de eo solo dixit : a Salutat vos Ecclesia, etc., ct Marcus filius meus, » *epist.* 1, cap. v, in fine. Quare ipse ut filius a S. Petro hausit tantum spiritum, ardorem et zelum, ac expressa sapientiæ ct sanctitatis S. Petri fuit imago; hanc enim ei S. Petrus ceu paler impressit.

Cajú, elS. fu) ts lUmsT

Quærcs *primo,* cujas, quis ct qualis fuerit Marcus? Respondeo *primo,* cum natione fuisse Hebraeum cx tribu Levi. Addit Beda et auctor *Comment, in Marcum* apud S. Hieronymum cum fuisse sacerdotem Aaronicum.

Secundo, Theophylactus, Victor Antiochensis cl Euthymius hic, atque cx cis Sixtus Senensis, in *Bibhoth. Sacra in Marco*, putant Marcum hunc eumdem esse cum Joanne Marco, qui fuit consobrinus Barnabæ, cum coque ct Paulo profectus est ad prædicandum Gentibus , Actor. Xii ct xni; quem proinde Marcum mtelligit Paulus, epist. *ad Philem.,* et *Coloss.* iv, et II *Timoth.* iv; verum dico Marcum hunc alium esse a Joanne Marco : nam eodem tempore quo Joannes Marcus adhæsit Paulo et Barnabæ in Grascia, noster hic Marcus adhæsit S. Petro Rom®, et ab eo missus est praedicatum, primo Aquilciam, deinde Alexandriam, uti recte ex Eusebio ct aliis ostendit Baronius.

Tertio, Orígenes, lib. *Dc Recta in Deum fide;* S. Epiphanius, *lueresi* 51, et Dorotheas, in *Synopsi,* censent .Marcum fuisse unum ex 72 Christi discipulis. Sed verius est contrarium, scilicet eum post mortem Christi a S. Petro conversum ct baptizatum esse; nam ipse cum vocat filium suum (spiritualem), *epist.* I, cap. v, 13, dicens : « Salutat vos Ecclesia quæ est in Babylone (Romæ) coelecta, ct Marcus, filius meus.» Ita S. Hieronymus, Eusebius, lib. VII *Hist.,* cap. xiv; S. Epiphanius, *hœrcsiSt ;* Theodoretus, Præf. *in Hist.S. Patrum;* Irenæus, lib. HI, cap. i ; Baronius ct alii passim, qui tradunt S. Marcum discipulum ct comitem fuisse S. Petri.

Quarto, S. Augustinus, lib. I *De ConsensuEvang.,* cap. n, Marcum vocat breviatorem Matthæi, non quod cum in compendium redegerit, ut volunt nonnulli, sed quod brevius, secundum quæ acceperat a S. Petro, narret ca quæ Matthæus sæpius fusius prosequitur. Dixi : sæpius; nam subinde Marcus uberius quam Matthæus historiam rei a Christo gestæ enarrat, uti liquet in narratione negationis qua Petrus 1er Christum negavit; quædam etiam clarius quam Matthæus explicat. Quare in historiis Christi enarrandis Marcus fusior est quam Matthæus, sed in doctrinis parcior. Fuit ergo Marcus verus Evangelista, æque ac Patriarcha et Apostolus. Unde Arabicus Evangelio Marci hunc titulum præfigit : a In nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, Dei unius, Evangelium Patris, Patriarch®, Apostoli S. Mai* (id est Domini) Alarci Evangelist®. »

Quinto, Marcus Romæ rogatus a Christianis conversis a S. Petro, ut summam eorum conscriberet quæ a Petro predicante audierant, scripsit hoc Evangelium anno Christi 45, Claudii Imperatoris tertio, ail Eusebius in *Chron.,* paulo antequam pergeret Alexandriam, ubi Ecclesiam Christianam fundavit et sanctissime per novemdecim annos gubernavit, ac in ea discipulos adeo eximios habuit, ut Essæi, id est sancti ct pii, cognominati sint (1). Ili cnim quasi primi religiosi in tanta

Qaoanne |luni

(1) Ex adverso, asserere videtur S. Irenæus Marcum scrip* sisse post SS. Petri et Pauli martyrium, anno scilicet Christi 6G : t/.v tcOtgjv (Petri cI Pauli) Máp-

n lib. HI *Advecs. Jheres.,* cap. i. Hanc tamen assertionem cum Eusebii dictis conciliare haud impossibile esl, dicendo, vel Marcum Evangelium scripsisse quidem anno Christi 45, ut vult Eusebius, in lucem vero edidisse vel tradidisse fidelibus anno CG : tq cnim zapxStòw/j melius *in lucem edidit* quam *scribit* vertitur; vel locum citatum S. Irenæi corruptum fuisse ct legi debere : u Mirât w tcû xara MarOaxc*/ cGxyyD.tcu fxicciv Mxfz'.; y.. t. quod suspicatur Christopher-

puritate , pietate et sanctitate vixerunt, ul toti orbi essent admirationi reterisque Ecclesiis essent perfectionis exemplar et speculum , adeo ut cos mirifice laudet Josephus ct Philo , lib. *De Therapeutis.* Unde S. Hieronymus cl Cassianus Marcum vocant principem et institutorem Coenobitarum. Vide quæ de Essæls dixi, *Act.* v, 2. Atque hac de causa Essæi se ex Alexandria per totam Ægyptum et Thebaidem propagarunt. Unde facium ut ibi essent plurima Monachorum et Anachoretarum examina, qui angelicam in terris vitam agebant, idque duravit per plura sæcula, ut patet ex S. Hieronymo, Vitis Patrum , Evagrio , Palladio , Cassiano et aliis.

Porro, S. Marcus Alexandria? primam Christianorum scholam erexit, ex qua tot sancti doctores, episcopi et martyres prodiere. Nam schola Alexandrina mire floruit sub Commodo imperatore, anno Domini 180, cum ei præscdil Pantænus, cui successit Clemens Alexandrinus, Clementi Orígenes, cujus discipuli fuere S. Gregorius Thaumaturgus, Athenagoras, et postea S. Athanasius , S. Basilius, Nazianzenus, etc. Hi omnes ergo S. Marci fuere sequaces ct discipuli.

Denique S. Marcus apostolatus, doctoralus et Evangelist® lauream martyrii corona decoravit. Unde de co, in *Martirologio Romano,* dic aprilis, sic legimus : « Alexandria? natalis B. Marci Evangelista?, etc., qui pro fide Christi tentus el funibus vinctus, ct per saxa raptatus graviter afflictus est. Deinde reclusus in carcere primo angelica visione confortatus, et demum ipso Domino sibi apparente , ad cœlestia regna vocatus est octavo Neronis anno. » Et Gclasius Pontifex, in Concilio Romano *Delib. authent. ct apocr. :* «Marcus Evang., inquit, a B. Petro in Ægyptum directus, fidem veritatis predicavi!, et gloriose consummavit martyrium.» Sic ct Nicephorus , Metaphrastes, Procopius el alii. Corpus S. Marci Alexandria a mercatoribus translatum est Vendías anno Domini 827, ubi summa religione colitur, adeoquo senatus insignia S.Marci, puta leonem, pro stemmate usurpat, atque cum quippiam imperat vel mandat, asserit S. Marcum id mandare.

Quærcs *secundo ,* qua lingua Evangelium conscripsit Marcus , Latina an Greca ? Multi censent eum Latina scripsisse. Et ratio videtur clara; Marcus enim scripsit Romæ Romanis, ex o. n. i. B. Petri ibidem predicanlis ore; ergo pariter scripsit lingua Romana, puta Latina. Graecam cnim Romani non intellexissent, uti multis probat Baronius anno Christi 4S. Licet cnim S. Cliry-sosloinus, *in Marcum,* asserat Marcum Evangclistam scripsisse in Ægypto, tamen Romæ eum scripsisse asserunt S. Hieronymus, Eusebius, Clemens, S. Epiphanius et alii passim; atque

An hunt liquit linctu?

son ct habent plurcs codices. — Vid. in h. toc. Massueliuin, et Hanoberg, opero cui titulus : FerxueA *cincr GcsMc/dc der biblvsckcn Offtnbarung,* Rejensburg, ISSfc

auctor *Comment. in Marcum* non fuit S. Chrysostomus, ul inferius ostendam. Ita Syrus, qui in fine Evangclii S. Marci hæc diserte addit : « Finit Evangelium sanctum, Evangelium Marci, quod loculus est et evangelizavit Romæ romane. » Idem docet S. Damasus Pontifex (vel quisquis est auctor) initio lib. *De Romanis Pontif.,* in Vita S. Petri, quæ ponitur ad initium tomi primi Conciliorum. Idem salis insinuai S. Gregorius Nazianzenus in Carmine quo recenset catalogum S. Scripluræ, dum Evangelistas per linguas et nationes ita partitur :

> Millbæui Christi Hebraei* miracola scripsit,
> Ausonibus Marcui, Luas at docto? Achiris,
> Cunctis Joannes, penetrans calesín mente.

Ex adverso, Marcum græce scripsisse diserte asserit S. Hieronymus, Prefat. *in Evangel. :* «Derr‘‘* videt» novo, ait, loquor Testamento, quod Græcum esse non dubium est, excepto Apostolo Matthaeo, qui primus in Judæa Evangelium Christi Hebraicis litteris edidit. » Additque se hac de causa jussu Damasi veterem Vulgatam versionem Latinam novi Testamenti, ac consequenter et Evangclii S. Marci, correxisse secundum Græcum autographum. Idem expresse docet S. Augustinus, lib. I *De Consensu Evangelist.,* cap. n : « Matthæus, ait, Hebreo scripsisse perhibetur eloquio, cæteri Græco. » Idem fuit communis veterum et recentiorum sensus, ut Christiani Druthmari, qui floruit anno Christi 800; Jacobi Chrysopolitani, Maldonati, Præfat. in *Matthæum;* Francisci Lucœ hic; Genebrardi, in *Chronolog.* ad annum Christi 44, quem audi : u Marcus Evangelista Aquilei® (qu® secunda Roma quondam dicebatur) rogantibus Romanis suum Evangelium conscripsit græce, sive etiam latine, ut volunt Rodulphus et Armacanus.»

Idem suadet ratio : nam S. Marcus scripsit Evangelium iturus Alexandriam, ut illud ibi predicarci ; Alexandrini autem tunc loquebantur græce. Alexandria cnim condita et dicta est ab Alexandro Magno, qui fuit Macedo et Grecos. Quocirca S. Athanasius, S. Cyrillus, Theophilus, Clemens Alexandrinus retorique Alexandrini sua græce scripserunt : ergo Marcus Greca lingua scripsit. Rursum, Marcus peritior erat linguœ Grec® quam Latin®. Unde et Grecus textus in ejus Evangelio politior et elegantior est quam Latinus : nam Judæi, vicini Greci® ac subjecti Alexandro Magno et Græcis, Græcam linguam perdiscebant, non ita Latinam, utpote a Roma et Latinis semoti. Adde : Greca lingua tunc latissime patebat, ut ait Cicero; adeo ut Romani, presertim patricii ct honestiores, Græcam callerent, imo filios suos Athenas mitterent, ut Graeam sapientiam et eloquentiam perdiscerent. Marcus autem Evangelium hoc scripsit Romanis, non plebeiis, sed patriciis ct nobilibusuti erant S. Clemens, S. Pudens, S. Torpes. Audi Clementem Alexau-

drinum in epist. I S. *Petri* (extat toni. VI *Biblioth. S. Patrum,* in edit. Parisiensi) : «Marcus, inquit, Petri sectator, predicante Petro Evangelium palmi Romæ, coram quibusdam Cœsarianis equitibus, ct multa Christi testimonia proferente, petitus ab eis, ut possent quæ dicebantur memoria* commendare, scripsit, ex iis quæ a Petro dicta sunt, Evangelium quod secundum Marcum vocatur, v etc. Simili modo S. Paulus epistolam *ad Romanos* scripsit græce, uti ostendi prooemio in illam epistolam.

Denique S. Marcus cum S. Petro versatus fuit Antiochia*, ubi primum discipuli Christi dicti sunt Christiani; Antiochiæ autem loquebantur græce. Unde S. Chrysostomus, qui fuit Antiochenus, predicavi! et scripsit græcc. Quare Greca linguaS. Marco usitatior fuit (piani Latina, ac forte Græca ci fuit vernacula. Licet cnim Apostoli et primi fideles acceperint donum linguarum infusum a Spiritu Sancto, tamen illud acceperunt ad sufficientiam, non ad elegantiam ; quare lingua sibi propria vel vernacula melius et elegantius loquebantur, v. g. Hebraica vel Græca, quam extera, vel aliena, v. g. Latina, Illyrica, Germanica.

E'cwe, Ltramquc sententiam conciliabis, si dicas s. Marcum utraque lingua, scilicet Græca et Latina, scripsisse Evangelium, uti censet Gcncbrardus anno Domini 44, ct noster Barradius, tom. I, lib. I, cap. xix, ac Posscvinus in *Biblioth. in Marco.* Audi Petrum de Natalibus, Aquilinum episcopum, in *Catalogo Sanctorum,* lib. IV, cap. LXXXYi : « Petrus, ait, Marcum Aquileiam protoepiscopum destinavit; ibi Evangelium suum quod alias Romæ Latinis litteris conscripserat, iterum Greco eloquio exaravit, quod usque hodie in Aquileicnsi ecclesia, cum sedo eburnea in qua sedens illud scripserat, demonstratur, p Idem censet Hadrianus Finns, lib. VI *Flagelli Jud.,* cap. lxxx; ct Bellarminus, lib. *De Verb. Dei,* cap. vii.

Porro, censent nonnulli autographum Marci Latinum, injuria temporum periisso, sicut periit Evangelium Hebræum S. Matthæi. Verum hoc difficile est creditu. Quomodo enim Ecclesia Romana, tam tida fidei et sacrorum codicum custos, ac primis illis Marci temporibus usque ad Constantinum, zelo religionis ardentissima ct constantissima, permisisset tantum thesaurum sibi dicatum intercidere ? Utique quæ aliena tam accurate servavit, sua non perdidit, nec prodidit liane tot codices Evangeli! S. Marci, quos nobiles Romani cæterique Rali a Petro ct Paulo ad Chnstum conversi cerlatim sibi describi curabant, ad unum omnes interiere, ut ne unus quidem supersit? Quare verisimilius dicemus Marcum primitus græce scripsisse, ob causas jam dictas, sed illico vel per se, vel per aliquem suum interpretem, Græcum in Latinum convertisse , el utrumque Romanis tradidisse, utiS. Paulus scripsit epistolam *ad Romanos* græce, sed eamdein a tertio scriba et interprete suo conversam in Latinum, misit ad Romanos, uti dixi procomio in illam epistolam. Ratio est : Prima, quia S. Hieronymus et S. Augustinus affirmant Marcum græce scripsisse, non latine. Unde Latinam versionem juxta Græcum, jussu Damasi, correxit S. Hieronymus. Secunda, quia, ul recte advertit Bellarminus, lib. *De Script. Eccles.,* in Marco, cx collatione textus Greci el Latini constat Latinam veterem et Vulgatam editionem tam Matthæi quam Marci ex Greca editione translatam. Idem pluribus exemplis probal Franciscos Lucas hic; quibus adde, Latinum Marci interpretem græcizare, ut cum cap. n, 2, ait : « Et convenerunt multi, ita ut non caperet neque ad januam;» quod obscure Latine exGræco translatum est, qui clare el ornate sic habet : war< ppdrt /.uptív fxr.íi íTfo; ri.? dópav, id est, *ut non caperent* (turbam affluentem) *neque illa quæ ad januam erant loca.* Et cap. iv, 10 : « Et cum esset singularis,» Græce xxrauwvx;, id est solus. Et cap. vu, 17, 18, 20 : «Quæ de homine exeunt, illa communicant hominem,» græce clare xewee, id est communem faciunt, hoc est immundum reddunt hominem; Ilebræi enim immunda vocant *communia,* quibus scilicet communiter et promiscue omnes etiam immundi utuntur. Sic cap. i, 45, itxçxuiïuv ad verbum vertit, *diffamare,* pro divulgare. Sic cap. xv, 42, ~?c<jaS6xw ad verbum vertit, *ante sabbatum,* id est profestum sabbati, vel vigilia, pula Parasceve, aut pridie sabbati.

Veneliis religiose servatur Evangeli! S. Marci autographum, sed ob vetustatem in co littore ita corrosæ cl exesæ sunt, ut legi nequeant. Id mihi Romæ inquirenti, Veneliis perscripsere nonnulli viri graves, qui idipsuin studiose investigarunt, haneque apud Venetos esse traditionem asseruerunt. Ferunt Evangelium hoc Aquilciæ a S. Marco conscriptum et relictum, indeque Venelias translatum ; cum cnim Attila, rex Hunnorum, Aquileiam per triennium obsessam cepit vastavitque, tunc multi Aquileicnscs Attilain fugientes, concesserunt ad vicinas Adriatici maris paludes, ibique Vcnetias admirabili opere condiderunt, sub anuum Domini 452, ait Baronius. Porro vir gravis, canonicus S. Marci Veneliis, qui ejus reliquias in manu habet, idcoque oculatus testis, meo rogatu, hac dc re studiose inquirens, hisce diebus rescripsit, autographum hoc S. Marci Græca lingua esse conscriptum, ac Aquileia Vcnetias delatum fuisse anno Christi 1472. Quarc græce videtur primitus a S. Marco editum.

E' ^/2 gn?wi

Scripsit hac de re dissertationem ad Magnum Hetruriæ Ducem Paganinus Gaudentius, professor Pisanus, in quo contendit S. Marcum primitus latine Evangelium scripsisse Romæ, deinde græcc Aquilciæ, sed Latinum evanuisse: quod enim modo extat Latinum S. Marci Evangelium, ex Greco esse translatum. Addit Romæolim magnum

Multai olün Homi Oraeoi lingua usui.

fuisse usum Impure Grrecre, tum quod multi senatores aliique eam discerent, tum quod multi Grreci Romam confluerent. Id liquet ex gravissima querela *Satyræ* III Juvenalis, qui propterea ait se odisse Romam, quod Græca esset urbs :

> Non poisutn, *inquit.* ferre, Quirites,
> Græcarn urbem, quamvis quoti portio tacts Ach.tæT
> Jam pridem Syrus in Tiberim conduxit Orontes.

q. d. Multi Syri confluebant Romam. Citat Damasum, lib. *Dc Vitis Pontificum,* in Vita S. Petri, ubi Evangelistas ait scripsisse latine (notans Marcum), græce cl hebraico. Verum notum est hunc librum non esse Damasi, sed Anastasii bibliothcearii, ait Bellarminus, lib. *De Script. Eccles.,* in Damaso. Quod vero addit Paganinus, S. Petrum Romanis praticasse græce, S. Marcum vero, ejus interpretem, ea vertisse latine, paradoxum videtur ac fidem excedere, uti annotavit Baronius. Porro, alia erant interpretis officia, uti dixi I *Corinth,* xii, 10.

Porro Syri, ut testatur Guido Fabricius in praefatione novi Testamenti Syriaci, asserunt Marcum scripsisse latine (1), Latinumque Evangelium Vcnctiisasservari aiunt; prretcrca cumdem tpsum Marcum lingua patria, id est Galilæa, sive Syra, transtulisse, non modo Evangelium suum, sed etiam carteros omnes novi Testamenti libros.

Verum hoc difficile est creditu ; nam hujus editionis nulla extat mentio apud Clementem Alexandrinum, Origcnem, Eusebium, Athanasium, Epiphaniam, Cyrillum, Theodorelum, S. Hieronymum aliosque Patres, qui vel Syri fuerunt, vel in Syria et Ægypto vixerunt, ac de variis S. Scriptura) editionibus exacte disseruerunt, aut eas accurate pertractarunt. Quæ editio Syriaca novi Testamenti S. Marco videtur posterior. Ha Bellarminus, lib. II *Dc Verbo Dei,* cap. iv.

Denique S. Marci Evangelium semper habitum fuit Canonica Scriptura, excepto ultimo capite, <lc quo nonnulli olim dubitarunt, teste S. Hieronymo, epist. 150 *ad Jkdiïiam,* Quæst. Ill, eo quod in eo inserta forent quædam manichæîsmum redolentia, quæ recitat S. Hieronymus, lib. II *Contra rdag.,* ante medium. Erantque hæc : «Et illi satisfaciebant dicentes: Sæculum istud iniquitatis ct incredulitatis substantia est, quæ non sinit per immundos spiritus veram Dei apprenhendi virtutem; idcirco jam nunc revoca justitiam tuam. î) Verum hæc jam sublata sunt. Unde de ejus fide, ex Cone. Trident., sess. 4, dubitare non licet. Vide Bellarminum, lib. I *De Verbo Dei,* cap. xvi.

Nota: Marcus totus rei narrandæ intendit; unde non curat rei gestæ ordinem, sed prius facta posterius enarrat, et vice versa. Audi S. Hieronymum, Prrefat. *in Matth.* : u Secundus, ait, Marcus, interpres Apostoli Petri et Alexandrin» Ecclesiæ primus episcopus, qui Dominum quidem Salvatorem ipse non vidit, sed quæ magistrum audierat praedicantem, juxta fidem magis gestorum narravit quam ordinem. »

s.Mxrcni una atriU

Extat tom. H S. Chrysostomi, *Commentarius in S. Marcum,* qui, licet ingenio, eruditione ac pietate non careat, genio tamen, stylo, subtilitate ct judicio S. Chrysostomi carere videtur. Unde Bellarminus, *De Script. Eccles.,* in Chrysost. : *Commentaría,* ait, tn Ifarcum sine dubio Chrysostomi non sunt, sed alicujus simplicis monachi, qui fratribus suis Evangelium explicabat, ut constat cx *hom.* 34, 89 et aliis.

Scripsit peculiariter in S. Marcum ex veterum Commentariis Victor Antiochenus, priscus auctor, quem ex Grreco in Latmum convertit noster Theodorus Peltanus.

Auctor *Comment.,* sive Scholiastes in S. Ifarcum, apud S. Hieronymum, multa eleganter ct pie concinnat, sed non est S. Hieronymus; nec enim ejus stylum, doctrinam, gravitatem assequitur et adæquat; ostendit enim se neque Græcæ lingure, neque Hcbraicre fuisse peritum, el in explicatione cap. xiv ct xv, multa scribit inepta et falsa, uti observavit Bellarminus.

Pauca hic notanda occurrunt, quia pleraque jam dicta sunt in Matthreo ; ibi inveniet ea lector locis ubique ad marginem annotatis. Hic ergo brevis ero.

(1) Hic errer fortasse oritur cx brevi annotatione ad calcem versionis Syriaco, *Peschilo* diets, Evangeli! secundum Marcum, asserenti scilicet Marcum *latine* Romæ scripsisse (alii vertunt ad litteram *predicasse).* Qua do re inerito animadvertit Haueberg, opere citato, pag. 656, posito quod notula bæc auctoris sit medio aevo cxistentis, vocem Syriacam *reumi,* non solum *latine,* sed etiam *grace* reddi posse ; nam tum temporis Graxia Syriace dicebatur *Ilouin.*—Vide Dohrovvsky, *Fragm. Ev.S. Marci.*

SANCTUM

JESU CHRISTI EVANGELIUM

SECUNDUM MARCUM.

CAPUT PRIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

.crino, describitur Joannis Baptista pradicatio et vita austeritas. Secundo, vers. 9, *Christi baptismus, jejunium et tentationes. Tertio, vers.* 14, *Christi pradicatio ac vocatio Petri, Andrea, Jacobi ct Joannis. Quarto, vers.* 23, *damoniaci curatio; ac, vers.* 30, *socrus Petri febricitantis, ac. aliorum plurium sanatio. Quinto, vers.* 40, *leprosi mundatio.*

i. initium Evangelii Jesu Christi, Filii Dei, 2. sicut scriptum est in Isaia propheta : Ecco ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui praeparabit viam tuam ante te. 3. Vox clamantis in deserto : Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus. 4. Fuit Joannes in deserto baptizans, et prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum. 5. El egrediebatur ad eum omnis Judææ regio, et Jerosolymitæ universi, et baptizabantur ab illo in Jordanis flumine, confitentes peccata sua. 6. Et erat Joannes vestitus pilis cameli, el zona pellicea circa lumbos ejus, et locustas et mei silvestre edebat. Et praedicabat, dicens : 7. Venit fortior me post me, cujus non sum dignus, procumbens, solvere corrigiam calceamentorum ejus. 8. Ego baptizavi vos aqua, ille vero baptizabit vos Spiritu Sancto. 9. Et facium est, iu diebus illis, venit Jesus a Nazareth Galilææ; et baplizalus est a Joanne in Jordane. 10. Et statim ascendens de aqua, vidit cœlos apertos, et Spiritum tanquam columbam descendentem et manentem in ipso. 11. Et vox facta est de cœlis : Tu es Filius meus dilectus, in te complacui. 12. Et statim Spiritus expulit eum in desertum. 13. Et erat in deserto quadraginta diebus et quadraginta noctibus , et lentabatur a Satana, eratque cum bestiis, et angeli ministrabant illi. 14. Postquam autem traditus est Joannes, venit Jesus in Galilæam, prædicans Evangelium regni Dei, 15. ct dicens : Quoniam impletum est tempus, et appropinquavit regnum Dei : poenitemini, et credile Evangelio. 16. Et præteriens secus mare Galilææ, vidit Simonem et Andream, fratrem ejus, mittentes retia in mare (erant enim piscatores), 17. et dixit eis Jesus ¡Venite post me, et faciam vos fieri piscatores hominum. 18. Et protinus, relictis retibus, secuti sunt eum. 19. Et progressus inde pusillum, vidit Jacobum Zebedæi et Joannem, fratrem ejus, et ipsos componentes retia in navi ; et statim vocavit illos. 20. El relicto patre suo Zebedæo in navi cum mercenariis, secuti sunt eum. 21. Et ingrediuntur Capharnaum; et statim sabbatis ingressus in synagogam, docebat eos. 22. Et stupebant super doctrina ejus : erat enim docens eos, quasi potestatem habens, et non sicut Scribæ. 23. Et erat in synagoga eorum homo in spiritu immundo; el exclamavit, 24. dicens : Quid nobis et tibi, Jesu Nazarene, venisti perdere nos? scio qui sis, Sanctus Dei. 25. El comminatus est ei Jesus, dicens : Obmutesce, el exi de homine. 26. Et discerpens eum spiritus immundus, et excl-unans

voce magna, exiit ab co. 27. Et mirati sunt omnes, ita ul conquirerent inter se dicentes : Quidnam est hoc? quænam doctrina hæc nova? quia in potestate etiam spiritibus immundis imperat, et obediunt ei. 28. Et processit rumor ejus statim in omnem regionem Galilææ. 29. Et protinus egredientes de synagoga, venerunt in domum Simonis et Andreæ, cum Jacobo el Joanne. 30. Decumbebat autem socrus Simonis, febricitans; et statim dicunt ei de illa. 31. Et accedens elevavit eam , apprehensa manu ejus; et continuo dimisit eam febris, et ministrabat eis. 32. Vespere autem facto, cum occidisset sol, afferebant ad eum omnes male habentes, et dæmonia habentes; 33. et erat omnis civitas congregata ad januam. 34. Et curavit mullos, qui vexabantur variis languoribus, et dæmonia multa ejiciebat, et non sinebat ea loqui, quoniam sciebant eum. 35. Et diluculo valde surgens, egressus, abiit indesertum locum, ibique orabat. 36. Et prosecutus est eum Simon, et qui cum illo erant. 37. El cum invenissent eum, dixerunt ei : Quia omnes quærunt te. 38. El ait illis : Eamus in proximos vicos, et civitates, ut el ibi prædicem; ad hoc enim veni. 39. Et erat prædicans in synagogis eorum, et in omni Galilæa, et dæmonia ejiciens. 40. Et venit ad eum leprosus deprccans eum ; et genu flexo, dixit ei : Si vis, potes me mundare. 41. Jesus autem misertus ejus, extendit manum suam; et tangens eum, ait illi : Volo, mundare. 42. Et cum dixisset, statim discessit ab eo lepra, el mundatus est. 43. Et comminatus est ei, slatimque ejecit illum ; 44. el dicit ei : Vide nemini dixeris; sed vade, ostende te principi sacerdotum, et offer pro emundatione tua quæ præcepil Moyses in testimonium illis. 45. At ille egressus, cœ.pit praticare et diffamare sermonem, ita ul jam non possel manifeste introire in civitatem , sed foris in desertis locis essel, el conveniebant ad eum undique.

Ven. i. 1. Initium Evangelii Jesu Christi, Filii Dei, sicut scriptum est in Isaia, etc. — Multi ame « sicut » ponunt punctum, censentes « « initium Evangelii, » etc., esse titulum libri. Verum hæc verba non esse lilulum, sed initium et prooemium libri, patet ex nomine a initium, » et quia hxc verba pendent a rû› a sicut scriptum est, » etc.; quare ante « sicut » ponendum est comma, non punctum. Vox ergo « Evangelii, » hic non significat scripturam Evangelii, quam scripsit Marcus, ul significat cum dicimus « Evangelium Marci; » sed significat prædicationcm Evangelicam « Jcsu Christi, u ut sequitur. Sensus igitur est, *q.* ‹*l.* Evangelica Christi prtcdicajio initium habuit tale , quale prædixit Isaias et Malachias, scilicet prædicationcm Joannis Baptistæ ejusque testimonium de Christo ; Joannes enim coepit praedicare regnum coelorum, Christi prædicaliono ct morte reserandum. Unde ipse suos ad poenitentiam induxit, ul per cara capaces fierent gratiæ Christi et regni coelorum, dicens : « Pœnitentiam agile; appropinquavit enim regnum coelorum. » Ilæc ergo ejus prædicatio fuit « initium Evangelii,» id est prædicationis Evangclicæ inchoatæ a Joanne ct perficiendro per Christum. Moses enim ct lex velus prredicabant et promittebant terram promissam, lacte et melle manantem, si Judæi Dei mandatis parerent : Christus vero ct lex Evangelica prædicat pronullitque regnum coelorum, si homines de peccatis pœniteant et Christi mandata observent. Praedicatio ergo pœnitentiæ quam fecit Joannes, fuit præparatio et initium prædicationis Evangclicæ quam fecit Christus evangelizaos regnum coelorum.

Nota : Matthæus et Joannes Evangelium ordiuntur a Christo ipso; sed Joannes a divina, Matthæus ab humana Christi generatione. Marcus vero el Lucas illud auspicantur a Joanne Baptista, sed Lucas a Joannis nativitate, Marcus autem a Joannis prædicatione.

2. SIC.LT SCRIPTUM EST IN ISAIA PROPHETA : ECCE V. ». EGO MITTO ANGELUM MEUM ANTE FACIEM TUAM , QU 1'R.EPARABIT VIAM TUAM ANTE TE.

3. VOX CLAMANTIS IN DESERTO Î PARATE VIAM Ver». J. Domini rectas facite semitas ejus.

Prior sententia, vers. 2, eslMalachiæ,cap. ni, t ; m' posterior est Isaiæ, cap. XL, 3. Unde Græca habent, vers. 2 : *Sicut scriptum est in Prophetis,* scilicel Malachia et Isaia; sed Latina Vulgata, ac Græea nonnulla, item Syrus ct Arabicus habent : *Sicut scriptum est in Isaia propheta,* et ita Græcos olim legisse docet S. Hieronymus, lib. *De optimo genere interpret. Script.*

Dices, cur Marcus solum Isaiam citat, non Malachiam? Respondeo : Quia potior hic est Isaias; nam vox Joannis in deserto clamantis : « Pœnitenliam agite, ▮ erat a initium Evangeli!, » id est Evangclicæ prædicationisChristi; sed quia Malachias indicat hanc Joannis vocem, non ab homine, sed a Deo missam, propterca Marcus præinisit verba Malachiæ, ul per illa excitet attentionem lectoris ad venerandam et capessendam

vocem Joannis ab fsaia pronuntiatam. Adde, idem in re dicere Jfalachiam cum eo quod dicit Isaías; nam angelus missus a Deo ad preparandola viam Christo non alius fuit quam Joannes voce sua clamans predicansquc pœnitentiam, quæ corda hominum prepararci ad Christi praedicationem ct gratiam. Est ergo hoc unum quasi duorum Prophetarum idemque oraculum, uno eodemque sensu dc uno codeinquo Joanno prolatum, licet aliis et aliis verbis, qurose mutuo confirmant ct explicant. In Isaiæ ergo oraculo reipsa continetur oraculum Malachite; quod enim prodixit Malachias, idem clarius et pressius aliis verbis prædixit Isaías. Hæc ergo est causa cur Marcus hic cæterique Evangelista; ct Apostoli, cum duos Prophetas, vel duas phiresque sententias ejusdem libri vel diversi e veteri Testamento citant, quasi unum idemque testimonium citent, ut patet I *Petri* ii, 7, collato cum *Psal.* cxvii, 22, et *Isaiæ* vm, 14. Item I *Corinth,* xv, 54, coltalo cum *Isaiæ* xiv, 8, ct *Osee* xiit, 14. Causa, inquam, est quod una sententia alteram confirmet et explicet, adeoque reipsa idem dicat quod altera; quare utraque non tam du®, quam una eademquo in ro sententia esse videtur.

Reliqua quæ hic dc Joanno dicuntur explicui *Matth.* m, 3, ct xi, 10, ac *Malach.* m, 1, et *Isaiæ* XL, 3; quare illa hic non repetam, ncc audiam illud vulgo jactatum : a Crambe recocta, n

ven i. 4. Fuit Joannes in deserto baptizans, et prædicans BAPTISMUM POENITENTUR (id CSt excitando homines ad pœnitentiam, ut per cam disponerentur) IN (ad) REMISSIONEM PECCATORUM — aCCipiendam a Christo ejusque baptismo, qui crat perfectio ct consummatio baptismi Joannis. Christus enim quasi rex cadorum, prædicabat regnum sua gratia accipiendum, cujus prima pars est remissio peccatorum, quam pra^tat Christi baptismus, utpote Christi spiritu ct gratia instructus cl quasi animatus, juxta illud Joannis : « Ego baptizo vos aqua in pœnitentiam; qui autem post me venturus est, etc., ipse vos baptizabit Spiritu Sancto el igne,» *Matth.* m. Quod repetit hic Marcus, vers. 8.

Vm it 12. Et statim Spiritus expulit (Grece, ¿/.Cx Uh, id est emittit, educit, expellit) eum in desertum. —«Spiritus, » scilicet Sanctus, qui paulo ante in baptismo specio columba? in eum erat delapsus. « Expulit, » id est magna vi spiritus et ardoris impulit Christum, ut ultro et sponte iret « in desertum, » ut ibi quasi in palæstra solus cum diabolo congrederetur : ibi ergo duellum iniere Christus el Antichrislus, puta diabolus, sive Lucifer.

' r . t |3. Et erat in deserto quadraginta diebus, et quadraginta noctibus, et ventabatur (Grece, n Àe. id est laniationem patiens) a Satana. it . i. — Unde mulli putant Christum per quadraginta dius crebro lentatum fuisse a Satana, per varia spectra et horribilia monstra, qualia dfipmon objecit S. Antonio, ut cum terreret ac ab oratione et solitudine avocaret. Ha Franciscus Lucas. Verum videtur Marcus unico verbo improbe*;, id est *tentationem patiens,* tres solemnes Christi tentationes quas recenset Matthæus, cap. iv, 2 et scq., per compendium perstringere ct complecti voluisse. Unde Lucas, cap. iv, 2, post ro fncpa&pivc;, statim tres basco tentationes enarrat. Vide dicta *Matth.* ¡y, 2. Verum enim hic est illud : a Dum brevis esse laboro, obscurus fio. »

Er atque cum bestiis. — enpiwv, id est *feris.* Innuitur summa loci solitudo, æque ac Christi innocentia, quod scilicet in loco desertissimo agens cum leonibus, lupis, pardis, serpentibus, cos non timeret, nec ab eis lœdcretur; sicut Adam, quamdiu fuit innocens, cum iisdem in paradiso innoxie egit; omnia enim ipsum, ut dominum suum intuebantur et reverebantur.

Er angeli ministrabant ei. — Non ante tcnlationem et victoriam, ut vult Beda : sic enim Jesus a diabolo fuisset agnitus esse Filius Dei, ex angelorum famulatu, reverentia ct adoratione, neque eum diabolus aggredi ct lentare fuisset ausus; sed post tentationem parta jam victoria, ut palet *Matth.* iv, 11 : idque ad hoc, ut Jcsus solus cum solo duellans diabolo, eumque vincens et superans, in se ostenderet tentamenta vincentibus a Deo paratam esse consolationem et consortium obsequiumque angelorum.

14. Postquam autem traditus est (carceri ab vm. h Herode) Joannes, venit Jesus in Galilæam, prædicans Evangelium regni Dei. — Secundus hic fuit Christi adventus e Judæa in Galilæam, ut fugerel Herodem, nc se quoque incarcerarci. Jam H;/mh enim Christus prædicaratct baplizaratin Judæa; IV,X quare ibi inclarescens incurrit invidiam Scribarum et Pharisæorum, qui cum quasi novatorem ad Herodem detulerunt ct accusarunt. Quare idem hic est Christi adventus cum eo quem re censet Matthæus, cap. iv, 12; Lucas, cap. iv, 14; ct Joannes, cap. iv, 3 ct 43. Licet nonnulli illum Joannis ab hoc diversum, ct tertium Christi in Galilæam adventum esse autument, co quod in eo Christus fugerit Pharisœos, ul ait Joannes; in secundo vero fugerit Herodem, ut ait Matthæus ct Marcus; sed, ut dixi, Pharisæos fugit, quia Herodem fugit : apud hunc enim eum accusarunt Pharisœi; quare eadem hæc fuit Christi fuga, idemque in Galilæam adventus.

Nota : Christus in Judæa baptizatus a Joanne, ibique familiaritatem contrahens cum Joannis discipulis, Andrea et Petro, inde abiit in Galilæam, ac vocavit Philippum, ct in nuptiis Cana Galilææ aquas convertit in vinum. Hic fuit primus Cluisli e Judæa adventus in Galihæam, quein enarrat Joannes, cap. i, 43 ct scq. Verum instante Paschale, Christus e Galilæa rediit in Judæam, ut juxta legem sisteret se templo, *Joan,* n, 13; lumque ejecit ementes e templo, et cum Nicodemo collocutum oalam cœpit baptizare et predicare,

Joan, m, 26; quare inclarescens incurrit invidiam Scribarum. Undo metuens an ipsi se accusarent apud Herodem , uti acensaran! Joanncm Baptistam, audiens cum occisum, secessit iterum c Judæa in Galilæam, *Joan,* iv, 3 el 43, atque hic est secessus de quo agit hic Marci cl Matthæi cap. iv, 12, ut ibidem dixi. Unde in Galilæatunc Christus ad se vocavit quatuor piscatores, scilicet Petrum et Andneam, Jacobum et Joanncm, uti narrat Marcus, vers. 16 et scq., ac Matthæus, cap. iv.

Ven. n. 1!>. Et dicens : Quoniam (Græce ¿n, id est *quod)* impletum est tempus—adventus Messim ct regni coelorum; ut scilicet illud tot millibus annorum clausum, Christus sua prædicatione , ct morte ct gratia rcscrct ct aperiat.

Poenitemini. — Pœnitentiam agite, ut peccata commissa detestemini, ct proponatis vitam in melius commutare. Pulchre Scholiastes apud S. Hieronymum : « Amaritudinem radicis, ait, dulcedo pomi compensat, periculum maris spes lucri delectat, dolorem medicino; spes salutis mitigat; qui desiderat nucleum, frangit nucem : sic qui cupit gaudium conscientiæ sancte, amaritiem pœnilentiæ, ceu pilulam sorbeat. »

Vers. io. IV. 21; *Luc.* V 0. 19. Jacobum Zebldæi et Joannem. — Pulchre Scholiastes apud S. Hieronymum : « Hac, ait, piscatorum quadriga vehimur ad ælhera, sicut Elias; his quatuor angulis construitur prima Ecclesia. Quatuor virtutibus in imaginem Dei convertimur, obedientes prudentia, viriliter agentes justitia, serpentem calcantes temperantia, cl Dei gratiam merentes fortitudine. » Theophylactus : a Prius, ait, vocatur Petrus, id est actio ; deinde Joannes, id est contemplatio. »

Vers. 23. 23. Et erat in synagoga eorum homo in spiritu immundo, — id est homo spiritus immundi, hoc est habens spiritum immundum, puta possessus a dæmone. Talis enim a dæmone ita agitur et raptatur, ut in dæmone esse et habitarc videatur. Est hebraismus; Hebræi enim *beth,* id est *in,* usurpant loco regiminis, quo unum nomen substantivum regit aliud in genitivo.

Et exclamavit—spiritus, puta dæmon, per os hominis a sc possessi, «quasi tormenta sustinens, ail Scholiastes apud Chrysostomum, (piasi in dolore positus, quasi flagella ferre non valens. » Nam, ut ait Beda : « Præscnlia Salvatoris tormenta sunt dæmonum. n Voluit id Christus, ut per hoc publicum (temonis de se testimonium, perque ejus expulsionem Judæi in synagoga Capharnaensi (ibi enim hæc contigerunt, ut patet vers. 21) congregali, agnoscerent ipsum esse Messiam. De hoc dæmoniaco nil habet Matthæus, sed Lucas, cap. iv, 33.

Vet*.21. z,we. iv. 4 H. 24. Dicens. — Græca subdunt fx, quod Interpres Lucæ, iv, 34, vertit *sine,* ul sit imperativus verbi <«« , id est sino , permitto; 7. d. ail Euthymius: « Dimitte nos, » noli nos vexare et ejicere. Alii fx accipiunt quasi adverbium doleuüs, slupcnlis ct obsecrantia; 7. *d.* Ah! hem! eia! Domine, quid tibi nocui? ne me a possessione mea expellas.

Quid noms et tibí, Jesu Nazarene, venisti perdere nos? scio qui sis, Sanctus Dei. —7. *d.* Quid libi, o Jesu, nobiscum est negotii, quando te ego aliiquo dæmones læsimas, ut nos pidiere ct lædere velis? 7. d. Nos non te, o Christe, qui sanctus es, sed peccatores valut nostri juris invadimus. Nil ergo nobis tecum est litis ; tu igitur vicissim noli nobiscum litigare ct nos perdere.

Venisti perdere nos? — Quidam codices addunt : a ante tempus ; » sed id delent Graea, Romana, Syrus ct Arabicus; videtur enim id cx *Matthcei* cap. ix, 29, huc translatum. Jam quoad sensum : Primo, Bcda : « Dominum, ait, in terra cernentes dæmones, se continuo judicandos credebant; n 7. d. Noli tuo adventu, o Jesu, tam cito inducere diem judicii, ut nos in tartara ableges sine ulla spe exeundi. Secundo,, Scholiastes apud Chrysostomum exponit, 7. d. Nobis non das locum in hominibus, dum divina doces; sed hoc mysticum est. *Tertio, ct* genuine, a Venisti nos perdere, » id est « torquere, » ut habet Matthæus, cap. vm, 29, cx hominibus ejicere ct in infernum mittere. Unde Theophylactus : a Exire ab homine, inquit, suam perditionem dicit. » Summa enim dæmonum voluptas est, homines possidere, vexare, tentare. Hoc est quod ail Lucas, vm, 31 : « Et rogabant illum ne imperaret illis, ut in abyssum (infernum) irent. *

Scio qui (quis) sis (nimirum), Sanctus Dei.— Arabicus : *Sao quis sis. Sancte Dei;* Græce 4 «pe;, id est *ille sanctus,* scilicet singularis et per eminentiam, qui adeo es sanctus, ut luam sanctitatem aliis communices, sisque quasi fons et soi sanctitatis, qui omnes sanctos sanctificas, puta Mcssias ct Dei Eilius, quem a tot millenis annis omnes avidissime exspectant, uti exponunt alii dæmones, cap. m, 12. Ita Theophylactus, Euthymius ct alii. Alludit ad illud Danielis, ix, 2 i : a Ungatur Sanctus Sanctorum, » id est Mcssias. Vide ibi dicta. Porro, adulatur hic dæmon Christo, ne eum affligat et ejiciat, atque ul in vanam gloriam eum inducat. Porro Glossa : a Non est, inquit, hæc voluntatis confessio, sed necessitatis extorsio. »

Scio, — hoc est suspicor, conjecto, opinor; nam , ut ait Scholiastes apud Chrysostomum, dæinon non habebat firmam el certam adventus Dei notitiam, quia, ut inquit S. Augustinus, lib. IX *De Civitate,* cap. xxi, « tantum cis innotuit, quantum voluit: tantum voluit, quantum oportuit; innotuit vero per quædam suæ virtutis effecta; » de quo plura, cap. 111, 12.

Ver», tx ir' 2*». Et comminatus est ei. — Gnece, tampwv «¿Tú, id est increpavit cum, objurgavit cum minis, scilicet minando quod cum affligeret ni laceret.

Chri4i'« rr . X- n ..›** t. £ r' i ''

Dian® : Obmutesce.—Arabicus : *Claude os tuum.* f-ur? Respondeo : *Primo,* quia non decebat Christurn, id esi Deum, a daemone laudari ; sicut non decet virginem a meretrice commendari. Ita Tertullianus, lib. IV *Contra Marcioncm.*

&< -lud*.

Secundo, ne videretur esse amicus dæmonis ct cum eo commercium habere ; nam postea Christo id objecerunt, scilicet quod ope Beelzebub ejiceret dæmonia, *Matth.* xn. Quo facto Christus nos docuit vitare omne cum dæmone commercium, eo quod ipse juratus sit Dei hostis et totus ad nos Dedendum ct perdendum, etiam cum aliquam corpori opem promittit vel affert, intentus. Unde Scholiastes apud Chrysostomum : « Obmutesce, ait, laus mea sit silentium tuum, non me laudet vox tua, sed tormenta tua : pœna tua laus mea est. Non quia laudas gratulor, sed quia exis gratulor. »

Trrt.i

Tertio, ut doceret adulationi esse resistendum, ne illa aliquod vanæ gloriæ desiderium in pectore nostro excitet. Ita Bostrensis in cap. vin *Luca.*

0m›u .

Quarto, Euthymius : a Docuit nos, ait, ne dæmonibus unquam credamus, etiam vera dicentibus : cum enim ament mendacium, sintque nobis inimicissimi, nunquam vera loquuntur, nisi ut ad fallendum veritate quasi esca quadam utantur. » Mendaces enim, ut sua mendacia colore veritatis celent et persuadeant, hac arte uti solent, ut initio vera quædam narrent, ac iis deinde falsa attexant, ut qui prima crediderint, credant et postrema. Hac de causa Paulus, *Actor.* xvi, 18, pythoni se laudanti os occlusit, imo eum expulit.

Quinn.

Quinto, quia dæmon hic intempestive et nimis cito prodebat eum esse Messiam, quare hoc nocuisset Christo et populum ab eo avertisset; tam grande enim arcanum sensim aperiendum et per miracula multa populo erat persuadendum, qui alioqui illud initio capere et credere non poterat , quia necdum ad hoc erat dispositus et praeparatus : qua de causa, cap. vin, 30, Christus vetat Apostolis quoque ne ipsum dicant esse Christum. Ita Maldonatus, Franciscos Lucas et alii.

Symbolice Bcda : a Dæmon, inquit, quia Evam lingua sua fefellerat, lingua punitus est, ne loqueretur. »

Ver», is. JSvc IV

26. Et discerpens eum spiritus immundus , et EXCLAMANS VOCE MAGNA, EXIIT AD EO. — (C DisCCTpens, » non hominem a se possessum lacerando, discindendo, mutilando; nam Lucas, cap. iv,35, nihil illi nocuisse ait; sed ejus membra contorquendo, collidendo, huc illueque jaclaudo, convellendo, perinde ac si cum dilaniare et vellicaro voluisset. Græcum enim significat laniare, dilaniare et discerpere, unde est convulsio. Hinc S. Augustinus, lib. IV *De Consensu Evang.,* cap. n, et Bcda pro « discerpens » legunt • convexans, » id est contorquens ; et Marci interpres, cap. ix, 19, vertit a conturbans. » a Spiritus, inquit, conturbavit illum, et elisus in terram volutabatur spumans. » Fecit id dæmon cx ira ct rabie, ut coactus a Christo egredi homini noceret quantum posset : nimirum quo vicinior ct polentior est gratia Christi, eo impotentius furit dæmon, ut declaret quam invite a se possessos dimittat ct concedat Christo. Sed nota dæmonem tumultuari tantum ac tumultus horrendos ciere, sed vanos et cassos; nec enim hederc potest prohibente Christo. Permisit id Christus tribus dc causis : *primo,* ut pateret hunc hominem vere fuisse possessum a dæmone ; *secundo,* ut dæmonis malitia et indignatio cerneretur; *tertio,* ut liqueret dæmonem non sponte, sed coactum victumque a Christo egredi. Ha Thcophylactus, Euthymius ct alii. Hinc.

Tropologice : S. Gregorius, horn. 12 *in Ezcch.,* docet dæmonem peccatores, dum convertuntur, mirc vexare, tentare et cruciaro : « Mox, inquit, ut animus amaro coelestia coeperit, mox ut ad visionem pacis intimæ tota so intentione collegerit, antiquus ille adversarius, qui de coelo lapsus est, invidet, insidiari amplius incipit et acriores quam consueverat tentationes admovet, ita ut plerumque sic resistentem animam tentât, sicut ante nunquam tentaverat quando possidebat. Unde scriptum est : Fili, accedens ad servitium Dei, sta in justitia et timore, et præpara animam tuam ad tentationem. » Et paulo post : « Quid est enim quod obsessum hominem antiquus hostis, quem possessum non discerpserat, deserens discerpsit, nisi quod plerumque, dum de corde expellitur, acriores in eo tentationes generat, quam prius excitaverat, quando hoc quietus possidebat? »

Er exclamans, — cum horrendo ejulatu, incondilo stridore ct fremitu, ut ostenderet quam invite exiret quantaque sibi vis fieret a Christo; nihil enim articulatum dixit, aut prolocutus est. Nam Christus ei loqui vetuerat, dicens : « Obmutesce.» Ha Euthymius : « Clamavit, ait, voce magna flageUatus imperio Dominico; non dixit tamen quid clamaverit, eo quod voces nihil significantes ediderit.» Addit Titus in *Lucæ* iv, 35 : « Etenim animo restitutus homo, mentisque compos effectus, sobrii modestique viri oratione utebatur. »

27. Qlænam doctrina hæc nova? quia (quod) Vere. !7. IN POTESTATE ETIAM SPIRITIBUS IMMUNDIS IMPERAT, IV'

(7. d. Quænam est hæc doctrina coelestis et divina, nipote quam Deus e coelo tot tainque potentibus miraculis confirmat; Christus enim ejus doctor non per preces, sed mera potestate, soloque jussu dæmonibus imperat ut exeant), et obediunt ei. — Quare neccssum est ut ipse sit Messias, Dei Filius verusque Deus; hic enim solus pro potestate sua imperat dæmonibus.

32. Cum occidisset sol. — Græce, on íJu ¿ tAw* , Vere. 3›.

id est cum sol quasi mari absorptus et mersus esset; «iúcuat enim est absorberi, mergi, submergi, *Luc.* iv' dicilurque dc insulis quæ a mari sorbentur et 40-

Sol occumbi mari mugi videtur.

merguntur. lime phrasis ergo petita est a sensu vulgi, qui putat solem, dum occumbit, mergi occano. Unde Virgilios, VH *Æneid.,* sic canit :

.....Sul ultumque recurrens
Respicit occannm.

Et Tibullus, lib. Il :

Solis anlu-bnl* » abluit amnis equos.

Et Boetius, lib. II *Dc Conso!. :*

Quos viJet condens radios sub undas,
l'hubus extremo veniens ab ortu.

Et lib. Ill :

Cadit Hesperias Phœbus in undas.

Vers. 33. 33. Et erat omnis civitas (Capharnaum, ut patet ex vers. 21) congregata ad januam — domus Petri et Andrete, ubi hospitabatur Jesus, ut patet vers. 29.

Ven. 31. ***Matth.*** **Vil!, 16;** ***Luc.*** **iv, 40, 41.** 34. Et curavit multos. — Scilicet omnes qui ipsi offerebantur, ut habet Matthæus, cap. vin, 16; hi enim erant mulli. Ita Thcophylactus et Euthymius.

Er **NON SINEBAT EA LOQUI, QUONIAM (quod) SCIE**BANT eum. — *q. d. Non* sinebat dæmones loqui, quod ipsi nossent Jesum esse Messiam, ob causas quas recensui vers. 28. Qualis et quanta fuerit hæc dromonum notitia, dicam cap. in, 12. Arabicus: Et *non sinebat dæmonia loqui, quoniam sciebant quod ipse esset ipse,* id est quod ipse crat is qui reipsa erat, scilicet Messias ct Salvator mundi.

Ven. 3n. ***Luc.*** **IV,** 41. 38. Et diluculo valde. — Grrecc, xxt ta>xev, id est *ct mane aim multa adhuc esset noi.* Erat enim diluculum profundum, primum ct summum, cum adhuc sunt tenebrie. Unde nox vocari potuit a Marco, licet a Luca, cap. iv, 42, vocetur «dies,» quia scilicet erat « aurora dici, » sive diluculum quo oriri incipit dies.

Abiit in desertum, — tum ut ibi quietius ct attentius oraret : unde sequitur, aibique orabat; » tum ut post tot miracula fugeret hominum laudem cl plausum, ut nos idem facere doceret. Simile fecil *Matth.* cap. xiv, vers. 21. Ita Theopbylactus et Euthymius. Risce hic a Christo auroram dare orationi, ac diluculo surgerc ut meditationi vaces et primitias diei Reo tribuas, aurora enim musis amica, sed amicior Reo et angelis. Vide dicta *Deuteronomii* cap. vi, 7.

43. Et comminatus est ei, statimque ejecit Veri. <3-
ii.LUM. — Græce, *ct comminatus ei, statim ejecit illum; q. d.* Graviter et minans jussit ci miraculum sanitatis a se patratnm celaro, ideoque astatim ejecit illum, » id est illum a se ablegavit, emisit, abire jussit, ne sciretur quod ipse illum a lepra curasset, idque ut daret nobis exemplum fugienda) vanæ gloriæ et plausus hominum. Unde explicans subdit : « Vide nemini dixeris. »

44. Ostende te principi Sacerdotum. — Græce, <*•
íi^<ít id est sacerdoti. Non enim solus summus pontifex, sed cl quivis sacerdos judicare poterat z./Z v*t de lepra, num illa esset curala, ncc ne , ut patet *Levit.* xm, 2. Verisimile Lamen est quod, quia causa lepræ erat gravis et difficilis, judicium illius cx pontificum interpretatione et decreto reservatum fuerit «principi Sacerdotum, » ut hic dicitur, hoc est uni e viginti qualuor primoribus sacerdotum, qui vicissim per hebdomadas singulas præerant cæteris sacerdotibus ac sacrificiis, cæterisquc templi officiis et ritibus ex ordinatione Ravidis, ut patet I *Paral,* xxiv, 3 ct seq.

48. At ille egressus, coepit predicare et dif- v r«. C». famare (divulgare; Arabicus, promulgare) sermonem, — id est rem et factum, puta miraculum sanata? lepræ in se a Christo patratum, quia sentiebat hoc esse ad Dei et Christi gloriam, etsi Christus humilitatis ct modestiae studio imperasse! ci silentium; sed ipse hoc imperium censebat non esse præceptum.

Ita it jam non fosset vanifeste introire in civitatem, — sine verecundia ob honorem et plausum populi, Christo ob tantum miraculum applaudentis; vel .non posset, » id est non vellet. Sic enim accipi subinde « posse» pro «velle, » mullis exemplis docet Nazianzenus, orat. 4 D* *Thcolog.*

CAPUT SECUNDUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Primo, paralytico sanitatem tam animæ quam corporis vestitu t. Set undo, vers. 14? *e telonio vocat Malthœumad sui sequelam ; Scribis obmurmurantibus respondet* :Non veni vocaro juslos, sed peccatores. *Tertio, Pharisœis dat causam cur discipuli sui non jejunent, cosdemque spicas in sabbato ad famem levandam vellentes, excusat.*

1. El iterum intravit Capharnaum post dies; 2. el auditum est quod in domo esset, et convenerunt mulli, ita ul non caperet neque ad januam, et loquebatur eis verbum. 3. El venerimi ad eum ferentes paralyticum, qui a quatuor portabatur. 4. Et cum non possent

‘•¡Ierre eum illi præ turba, nudaverunt tectum ubi erat; et patefacientes, submiserunt grabatum in quo paralyticus jacebat. 5. Cum autem vidisset Jesus fidem illorum, ait paralytico : Fili, dimittuntur tibi peccata tua. 6. Erant autem illic quidam de Scribis sedentes, et cogitantes in cordibus suis : 7. Quid hic sic loquitur? blasphemat. Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus? 8. Quo statini cognito Jesus spiritu suo, quia sic cogitarent intra se, dicit illis : Quid ista cogitatis in cordibus vestris? 9. Quid est facilius dicere paralytico : Dimittuntur tibi peccata; an dicere : Surge, tolle grabatum tuum, ct ambula? 10. Ut autem sciatis quia Filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata (ait paralytico) : 11. Tibi dico : Surge, tolle grabatum tuum, ct vade in domum tuam. 12. Et stim smrcxit ille; et, sublato grabato, abiit coram omnibus, ita ut mirarentur omnes, et honorificarent Deum, dicentes : Quia nunquam sic vidimus. 1.3. Et egressus est rursus ad mare ; comisque turba veniebat ad eum, et docebat cos. 14. El cum praeteriret, vidit Levi Alphæi sedentem ad telonium, et ait illi : Sequere me. Et surgens, secutus est eum. 15. El factum est, cum accumberet in domo illius, multi publicani et peccatores simul discumbebant cum Jesu, et discipulis ejus : erant cnim multi, qui et sequebantur eum. 16. El Scribæ et Pharisæi videntes quia manducaret cum publicanis et peccatoribus, dicebant discipulis ejus : Quare cum publicanis ct peccatoribus manducat et bibi! Magister vester? 17. Hoc audito, Jésus ait illis: Non nccessc habent sani medico, sed qui male habent : non enim veni vocare justos, sed peccatores. 18. Et erant discipuli Joannis et Pharisæi jejunantes; et veniunt, el dicunt illi : Quare discipuli Joannis et Pharisæorum jejunant, lui autem discipuli non jejunant? 19. Et ait illis Jesus : Numquid possunt filii nuptiarum, quamdiu sponsus cum illis est, jejunare? Quanto tempore habent secum sponsum, non possunt jejunare. 20. Venient autem dies cum auferetur ab eis sponsus, et tunc jejunabunt in illis diebus. 21. Nemo assumentum panni rudis assuit vestimento veteri; ulioquin aufert supplementum novum a veteri, el major scissura fit. 22. Et nemo mittit vinum novum in utres veteres ; alioquin dirumpet vinum utres, et vinum effundetur, ct utres peribunt; sed vinum novum in utres novos mitti debet. 23. Et factum est iterum cum Dominus sabbatis ambularet per sata, et discipuli ejus coeperunt progredi, el vellere spicas. 24. Pharisæi autem dicebant ei : Ecco, quid faciunt sabbatis, quod non licet? 25. Et ait illis : Nunquam legistis quid fecerit David, quando necessitatem habuit, et esuriit ipse, et qui cum eo erant? 26. quomodo introivit in domum Dei sub Abialhar, principe Sacerdotum, ct panes propositionis manducavit, quos non licebat manducare, nisi sacerdotibus, et dedit eis qui cum eo erant? 27. Et dicebat cis : Sabbatum propter hominem factum est, et non homo propter sabbatum. 28. Itaque Dominus est Filius hominis, etiam sabbati.

v- i. 1. Er iterum intravit Capiiarnaum post dies. — Aliqui codices addunt : « octo; n sed w « octo » delent Græca, Romana, Arabicus ct alii. « Post dies » ergo, id est post aliquot dies; non cnim definit numerum , ut nesciamus an pauci fuerint, an multi.

v. i. 2. Et convenerunt multi, ita ut non caperet 'EQUE AD JANUAM. — GræCC clarillS, ûçt [AT.ZÏTI ¿ujt"» ut ,Si tàrfì; -rfc» Gjjxv, id est ut non caperent cos loca etiam quæ ad januam erant, scilicet vestibulum domus, aut cubicula, forte etiam platea ostio vicina. Arabicus : *Et confestini convenerunt mulli, ita ut* aon *caperet cos locus ad januam.*

“>. l'TI.I, Dl'lirrUNTUR TIBI PECCATA TUA. —Audi Bedam : Curaturus prius dimittit peccata, ut ostenderet eum ob culpam pati. Affliguntur vero homines corporis molestiis, aut ad augmentum meriti, ut Job el Martyres ; aut ad humilitatis conservationem, ul Paulus; aut ad correctionem peccati, ut soror Moysi, ct hic paralyticus; aut ad Dei gloriam, ut cæcus natus; aut ad initium damnationis, ut Herodes. Ven. I *i/'ll',' i.ùc.* v, M-

Addit Beda portari hunc paralyticum a quatuor portitoribus, ut significetur quod quatuor virtutibus ad promerendam sospitalem horno fiducia mentis erigitur, scilicet prudentia, fortitudine justitia et temperantia.

Vfrt. II. Matth. icc(î ¿«ê. v. 24. ' vn//?* li, v/ /»e. v. •7'2'' 11. SURGE, TOLLE G11ABATÜM TUÜM. — GcilUS est ¿0 quo uti ct f]0 cæteris dixi *Matth.* ix, G. <**• Vidit Levi Alphæi. — kl est vidit Matfhæum, qui alio nomino dictus est Levi, antequam a C^r^sl° vocaretur, nam post vocationem nominatur semper Matlhæus « Alphæi, » scilicet filius, ul habet Syrus. Aliud est hic Alphæus ab Alphæo, qui fuit maritus Marin» Cleophœ, ex caque genuit Jacobum minorem et Judam ; Matlhæus, x, 3, Lucas cl Marcus vocant cum « Levi, n ut ejus honori consulant, quia hoc nomen paucis crat notum. Malthæus vero se *Matthæum* nominat, ul seso humiliet, ac peccatorem cl publicanum fuisse palam profiteatur.

Et SURGENS, SECUTUS EST EUM, — Í11ÍC0 relictis omnibus. Unde Beda : «Reliquit propria, ail, qui rapere solebat aliena. Reliquit etiam imperfectas ct incompositas raliones vectigalium, quia Dominus eum ita accenderat, ut vocantem statim sequeretur, n

Vcr*.2A. ^/t/r Xvi,4. 26. Sun Abiathar. — Dices : I *Hcq.* xxi, G, dic^ur facium sub Achimelech, qui eral paler Abialhar. Respondeo: *Primo,* Abiathar jam lum crat pontifex cum paire Achimelech, quia patre absente, ægrotantc vel occupato, ipse pontificis munia obibat, eratque patri seni brevi morituro propediem in pontificatu successurus. Hinc sub Abiathar dicitur contigisse, quod proprie sub patre ejus Achimelech contigit. Audi Redam : Quod Dominus Abiathar principem Sacerdotum pro Achimelech appellat, nihil habet dissonantia» : ambo enim fuerunt illic, cum veniens David panes petiit et accepit. Occiso autem Achimelech a Saule, fugit Abiathar ad David, et comes factus est totius exilii ejus. Postea, eo regnante, summi sacerdotii gradum accepit, ac toto tempore regni illius in pontificatu perseverans, multo majoris excellcntiœqaain pater effectus est idcoque dignus fuit, cujus memoriam Dominus etiam vivente patre quasi summi faceret sacerdotis.

Secundo, et certius, liquet ex Scriptura tam patrem quam filium fuisse binomium ct utrumque nunc vocari Abialhar, nunc Achimelech, ul patet II Jlcg. vm, 17; I *Parat,* xvm, 16, el cap. xxiv, G. lia Jansenius, Tolctus, Salmeron, Francisons Lucas et alii.

Ven. 27. 27. Sabbatum propter hominem factum (Syrus, *creatum)* est, et non homo propter sabbatum. — *q. d.* Sabbatum ad hominis bonum et commodum institutum est, ut scilicet homo corpus suum labore continuo sex hebdómadas dierum fatigatum, quiete sabbati reficeret et restauraret; mentem vero applicaret ad ea quæ salutis sunt æternæ, scilicet ad audiendam, considerandam et meditandam Dei legem, voluntatem, beneficia, majestatem, quibus se excitaret ad poenitentiam, gratiarum actionem et amorem Dei, itaque se justificaret el sanctificaret. Vis argumenti est hæc: Sabbatum propter homines institutum est, non homo propter sabbatum. Ergo si quies sabbati valde homini sit noxia, relinquenda est, ct labor capessendus, ut homini consulatur ; ideoque recto ego hic permitto meis discipulis modicum laborem vellendi spicas in sabbato, ut fami suæ consulant ; præstat enim sabbati quietem perire, quam hominem perire.

Vrrf- 5. 28. Itaque Dominus est Filius hominis etiam sabbati. — Nonnulli tí a itaque » proprie accipiunt, ul illativum ex dictis vers, præced., 7. J. Quia sabbatum factum est propter hominem : Filius autem hominis, id est Christus, est Dominus omnium hominum, et rerum omnium quæ ad hominum salutem pertinent (illius cnim causa in mundum ct carnem venit} ; ergo ipse quoque Dominus est sabbati, ut in eo dispensare possit. Verum planius ct simplicius tí a itaque » accipias non ut illativum, sed ut completivum pro * denique. » Unde Arabicus vertit *et, q. d.* Denique Filius hominis, id est ego Christus, quia Mesaos ct Deus, sum Dominus sabbati, qui sicut illud primitus institui, sic pro hominum salute illud ad libitum temperare, laxare et abolere possum. Est nova ct ultima ratio, qua Christus Scribis probat discipulis suis licere vellere spicas in sabbato, ut fami suæ succurrant.

Cælera hujus capitis explicui *Matth.* cap. ix et cap. xn.

Mystice : Christus sabbato sanans, significat cos qui in passionibus habent requiem, ait Theophylactus, posse peccatores passionibus agitatos curare et nd virtutem ducere. Plenius Beda : Discipuli, ait, sunt doctores; sata, instituti in fide, quos dum illi visitant, corum salutem esurientes, a terrenis eruunt, el manibus, id est exemplis, a carnis concupiscentia quasi a folliculis exuunt ; manducant autem, id est Ecclesia* membris incorporant; in sabbato vero, quia pro spe futura quietis hoc fit.

CAPUT TERTIUM

SYNOPSIS CAPITIS.

i mo, mauro manum aridam Christus restituit sabbato, inde cum turbis secedit ad mare, ubi multos agros et demoniacos sanat. Secundo, vers. 13, *in monte c dis ipulis seligit duodecim Apostolos, cosque evangchzatum mittit, cum potestate infirmos curandi et dæmoncs ejiciendi. Tertio, vers.* 22, *Scribas calumniantes quod in Beelzebub dæmoncs expelleret, confutat, aitque hanc esse blasphemiam in Spiritum Sanctum, quæ nunquam remittitur. Denique, vers.* 31, *docet matrem et fratres suos esse eos qui faciunt voluntatem Dei Patris sui.*

1. Et introivit iterum in synagogam; et erat ibi homo habens manum aridam. 2. Et observabant eum, si sabbatis curaret, ut accusarent illum. 3. Et ait homini habenti manum aridam : Surge in medium. 4. Et dicit eis : Licet sabbatis bene facere, an male? animam salvam facere, an perdere? At illi tacebant. 5. Et circumspiciens eos cum ira, contristatus super caecitate cordis eorum, dicit homini : Extende manum tuam. Et extendit, et restituta est manus illi. 6. Exeuntes autem Pharisæi, statim cum Herodianis consilium faciebant adversus eum, quomodo eum perderent. 7. Jesus autem cum discipulis suis secessit ad mare; et multa turba a Galilæa et Judæa secuta est eum, 8. el ab Hierosolymis, et ab Idumæa, et trans Jordanem; et qui circa Tyrum et Sidonem, multitudo magna, audientes quæ faciebat, venerunt ad eum. 9. Et dixit discipulis suis ut navicula sibi deserviret propter turbam, ne comprimerent eum. 10. Multos enim sanabat, ita ut irruerent ineumul illum Lingerent, quotquot habebant plagas, i i. Et spiritus immundi, cum illum videbant, procidebant ei, et clamabant dicentes : 12. Tu es Filius Dei. Et vehementer comminabatur eis ne manifestarent illum. 13. Et ascendens in montem vocavit ad se quos voluit ipse, et venerunt ad eum. 14. Et fecit ut essent duodecim cum illo, et ut mitteret cos predicare. 15. Et dedit illis potestatem curandi infirmitates et ejiciendi daemonia. 16. Et imposuit Simoni nomen Petrus; 17. et Jacobum Zebedæi, et Joanncm fratrem Jacobi, et imposuit eis nomina Boanerges, quod est, filii tonitrui; 18. et Andræain, el Philippum, et Bartholomæum, et Matthæum, et Thomam, el Jacobum Alphæi, et Thaddaeum, et Simonem Cananæum, 19. et Judam Iscariotem, quiet tradidit illum. 20. Et veniunt ad domum; et convenit iterum turba, ita ut non possent neque panem manducare. 21. Eleum audissentsui, exierunt tenere eum; dicebant enim : Quoniam in ftnolem versus est. 22. Et Scribae, qui ab Hierosolymis descenderant, dicebant : Quoniam Beelzebub habet, et quia in principe daemoniorum ejicit dæmonia. 23. Et convocatis eis, in parabolis dicebat illis : Quomodo potest Satanas Satanam ejicere? 24. Et si regnum in se dividatur, non potest regnum illud stare. 25. Et si domus super semetipsam dispertiatur, non potest domus illa stare. 26. Et si Satanas consurrexerit in semetipsum, dispertitus est, et non poterit stare, sed finem habet. 27. Nemo potest vasa foriis ingressus in dumum diripere, nisi prius fortem alliget, et tunc domum ejus diripiet. 28. Arnen dico vobis, quoniam omnia dimittentur filiis hominum peccata, et blasphcmiae quibus blasphemaverinl; 29. qui autem blasphcmaveril in Spiritum Sanctum, non habebit remissionem in æternum, sed reus erit aeterni delicti. 30. Quoniam dicebant : Spiritum immundum habet. 31. Et veniunt mater ejus et fratres; et foris stantes miserunt ad eum vocantes eum, 32. et sedebat circa eum turba, el dicunt ei : Ecce mater tua et fratres tui foris quxrunt te. 33. Et respondens eis, ait : Quæ est mater mea, et fratres mei? 34. Et circum-

spiciens eos, qui in circuitu ejus sedebant, ait : Ecce mater mea, et fratres mei. 35. Qui enim fecerit voluntatem Dei, hic frater meus, et soror mea, et mater est.

Ve«. 4. III Ii ; *Luc.* n

4. Et dicit bis : Licet sabbatis bene paceiie, an **MALE? ANIMAM SALVAM FACERE, AN PERDERE?** — Legit interpres dbrclfcxi, id est perdere; jam legunt x77cy.Tibxi, id est occidere : sed *perdere* hoc loco est aptius. Agitur enim de manco , qui manum habebat aridam, non de mortuo vel occiso aut occidendo. De manco hoc curando Scribo* moverant Christo scrupulum ct dubium : a Si licet sabbatis curare? » Christus hoc dubium alia interrogatione non dubia, sed clara resolvit, dicens : «Licet sabbatis bene facere, an male? animam salvam facere, an perdere? » « Animam,» id est hominem, ait S. Augustinus, est synecdoche ; a parte enim significatur totum. Sensus est, *q.d.* Si quis ægro vel graviter afflicto, qualis est hic mancus , habens manum aridam , die sabbati non succurrat ct benefaciat, si id facere possit (uti ego Christus possum), hic ei malefacit ; negat cnim ei opem lege charilatis debitam. Similiter si quis hominem in gravi necessitate constitutum, dic sabbati non salvet, cum salvaro possit, hic censetur eum perdere; ergo licet mihi sabbato mancum hunc curare : nisi enim hoc beneficium ci prestitero, censebor ei nocuisse ct malefecisse, ac nisi eum salvum fecero, censebor cum perdidisse, utpote qui beneficentiam ct opem illi afflicto quasi debitum ademerim, ac durus ct immisericors in eum extiterim, relinquens cum in sua afflictione, quam facile tollere poteram. Simili sensu ait S. Augustinus : «Si fomentem non pavisti, occidisti,» quia permisisti cum fame emori. Sic si a latrone perimendum non liberasti, cum posses, cum occidisti : ejus cnim mors et cœdcs tibi ad culpam et pœnam a Deo imputabitur, perinde ac si eum occidisses. Significat ergo Christus, sabbato non benefacere ægro cum possis, esse eidem malefacere ; atqui nunquam licet malefacere : ergo semper licet tali benefacere, adeoque in sabbato ; hoc cnim Deo ct operibus bonis dicatum est. Undo gravius peccatum est, in sabbato malefacere quam illis diebus : sic cnim violatur sanctitas sabbati, sicut benefaciendo illa magis celebratur ct sanctificatur.

Vcu. x *Matth.* llf, i3s z,r u

5. Et circumspiciens eos CUM ira. — Incredulitati eorum irascens, ait Interlinean*, nimirum vultu torvo ct irato ostendens sc indignari Scribarum menti cæcæ, perversæ ct obstinate, qua Christi miracula el beneficia in sabbato patrata, quasi male cl contra legem sabbati colendi facta accusabant. Hinc palet, quod in Christo fuerit vera ira, tristitia cæteræquc passiones cl affectus, qui sunt in aliis hominibus, sed domite el rationi subjecte : quare ira eral ei cos virtutis. « Ira, ait Franciscus Lucas, nobis est passio, Christo tanquam actio erat; nobis sponte oritur, a Chi isto in se excitatur; orta in nobis reliquas corporis animique vires turbat, nec pro arbitrio potest reprimi : a Christo excitata, movet quod ipse moveri velit, turbat nihil, denique quiescit pre voluntate ipsius. » Hoc est quod ait S. Leo, episf. II : « Sensus corporei vigebant (in Christo) sine lege peccati, ct veritas affectionum sub moderamine deitatis cl mentis. »

Porro «ira, ait Aristoteles, lib. i De Anima, cap. i, text. 16, est appetitio doloris vicissim adversario inferendi.» Unde Nysscnus (vel potius Nemesius Christianus philosophus; hujus enim nomine extat hic liber, tom. IX *Biblioth. SS. Patrum),* lib. IV *Philos.,* cap. xin : «Ira, ait, est rc- cruciationis appetitus.» Et Lactantius,lib. De *ha Det, cx* Possidonio : «Ira, ail, est cupiditas puniendi ejus a quo te inique læsum putas.» Unde ira in aliis hominibus nascitur ex amore sui; in Christo vero nascebatur ex amore Dei : quia enim ipse summe amabat Deum, hinc de ejus offensa, per peccata el peccatores facta, summe tristabatur el irascebatur, volens illam offensam compensare vel puniendo, vel corrigendo peccatores el infideles. Quare ira Christi erat zelus, vel zelo condita, uti in Angelis el Beatis non est ira, sed zelus. Vide D. Thomam et Scholasticos, III *part., Qucest.* XV, art. 9. An in Deo sil proprius iræ affectus, variant Doctorum senlenlire. Alii enim cum Suarez, opuseul. *De Divina Justitia,* sect. 5, n. 2, affirmant; alii cum Vasquez, tom. I in I *part.,* disp. 84, cap. iv, negant

Contristatus super cjecitatb (Syrus, *duritie,* vel *callo)* cordis eorum. — Græco, «wxiuwcójuxc, id esi condolens et commiserans, quod odio el invidia excœcati el obdurati nollent agnoscere ipsum esse Messiam, sed ipsius beneficia sabbato in ægro.- collata perverterent, et ut maleficia calumniarentur. Significat ergo Jesu iram non processisse ex appetitu vindicte, sed mixtam fuisse commiseratione, Jcsumquc peccatis iratum fuisse , sed peccatoribus condoluisse, nipote quos ¿unabat et salvare satagebat. Denique omnis ira mixta esi tristitia : iratus enim dolet et tristatur ob malum cui irascitur, adeoque tristitia de malo causai acuitque iram, ut ipsa animose malum hoc contristans amoveat. Ita D. Thomas el Scholastici loco citato.

9. Ut navicula sidi deserviret. — Græce, -p.a- xxprtpf., id est ut esset presto ad manum, el, ul Budæus verlil, ut assidua esset comes, ut, irruente turba, illico in navim se reciperet, ne ab illa comprimeretur. \\t«. ».

10. Plagas. — Grece, id est flagella, v to pula plaga? ct morbi, quibus Deus homines ob peccata castigat ct flagellat. Significat ergo sæpe ' morbos esse flagella, ac a Deo ob peccala immilli, ut illa castiget.

Ver»- II. II. ET SPIRITES IMMUNDI, CÜM ILLUM VIDEBANT, procidebant n. — Id est, accidebant ei ad pedes genuflexi, non cx religione et amore, sed ex meta et timore supplicium suum deprecaturi, ne scilicet cos ex hominibus ejiceret et in tartara relegaret.

Et clamabant, — ut ab eis honoratus et laudatus, parceret eis.

Voi. il A⁀r' agam» ritarb- Um' 12. Dicentes : Tu es Fil iis Dei. — Quæres, an daemones vere cognoverint Jesum esso Messiam, $ivc Christum Dei Filium ? Respondeo : Ex hoc loco et ex *Matth.* vm , 29, et ex *Luc.* cap. iv, 41, ac ex Patribus ut Interpretibus communiter in ea loca commentantibus, liquet dæmones, licet in baptismo Christi et ante baptismum non plane eum cognoverint, nam post baptismum lentarunt cum, ut quis esset ipse agnoscerent; ipsos tamen postea id agnovisse ex tot tantisque miraculis, quæ evidenter videbant esse vera miracula, ac suam ct angelorum omnemquo naturalem vim transcendere, el a solo Deo supernatural vi patrari, queque Christus faciebat hoc fine ct scopo, ut probaret *primo,* se esse Messiam Patribus promissum; *secundo,* se esse Deum Deiquc Filium ; hinc, inquam , dæmones cognovisse Jesum et esse Messiam, et esse Dei Filium, maxime dum cum miraculis Christi conferebant Scripturas cl prophetias veteres de Christo, quæ ipsum talem fore, qualis crat Jesus, taliaquo miracula patraturum prodixerant.

Ubi tamen adverte dæmones non ita clare et firmiter idipsum cognovisse, quin alia ex parte cogitantes magnitudinem mysterii, tantæ dignationis et humiliationis Christi incarnati, quod videtur naturaliter incredibile, præsertim superbissimo diabolo, subinde hæsitarent et dubitarent an Jesus vere esset Mcssias et Dei Filius. Magis hæsitarunl, imo ignorarunt finem et fructum hujus mysterii, quod scilicet per Christi incarnationem, crucem ct mortem redimendi essent homines, itaque suum in cis regnum esset evertendum, ct regnum Dei erigendum ; maxime quia exczecabat cos odium Jesu , quem quia videbant virum esse sanctissimum, ct plurimas sibi animas eripere, hinc eum omnino sibi oppugnandum evertendumque el necandum sumpserunt. Undo factum est, ut ipsi odio Jesu excœcati, ct Sanctas Scripturas alioqui claras de Christi cruco cl morte, ac nostra per eam redemptione, vel non considerarent, vel non intelligcrent : quocirca ipsi Jesum velut hostem juratum, per Judæos crucifixerunt cl occiderunt, itaque nescienter suum regnum everterunt. Ila S. Leo, serm. 9 *be Passione :* «Ncc ipse , inquit, diabolus intellexit, quod raviendo in Christum, suum destrueret principatum ; qui antiquæ fraudis jura non perderet, si se a Domini Jesu sanguine contineret. Sed malitia nocendi avidus, dum irruit, ruit; dum capit, captu* est ; dum p n equitur mortalem , incidit in Salvatorem. »

14. Er FECIT UT ESSENT DUODECIM CUM ILLO. — Vers. IL Quasi ejus Apostoli, contubernales et legati ex TI* latere. Unde subdit : a Et ut mitteret eos prædicare. n

15. Et dedit il l is potestatem CURANDI INFIR-Vert.il. mit âtes. — a Dedit, » non jam cum eos designavit duntaxat, el Apostolos creavit, sed postea ¡¿i, cum misit cos prædicatum, cap. vi, 7; tunc *Intr- n»* enim praedicationem confirmare debebant mira- 7* culis. Est ergo hic prolepsis, sive anticipatio.

16. Et imposuit Simoni nomen Petrus.— Ante Ven. hæc verba Greci codices nonnulli habent, ttoûtcv Stutü/a, id est *primum Simonem,* scilicet constituit inter Apostolos; sed hæc verba omittunt cætcri : idipsum tamen satis intelligitur ex eo quod Petrus hic primus a Christo nominetur nomenquo ei mutetur, ut qui prius vocabatur Simon, deinde vocetur syriace *Cephas,* græce cl latine *Petrus,* id est petra : quia ipse a Christo constiluendus erat peira el basis Ecclcsiæ. Quare hoc nomen Cephas, sive Pulii, Simoni a Christo promissum fuit *Joan,* i, 42, sed reipsa inditum *Matth.* xvi, 18.

17. Er Jacoblm Zebedei, et Joannem fratrem Ven. n. Jacobi (Jacobus prius nominatur, quia erat se- X'l nior Joanne, qui omnium Apostolorum fuit junior, vi. u. etætate minimus), et imposuit eis nomina Boanerges, quod est (significat) fil ii tonitrui. — «Nomina, » non dicit, *nomen,* sed « nomina, » quia plurcs erant, scilicet duo, unde plura requirebant nomina, scilicet Boanerges , quod est plurale, ct significat non filium, sed a filios tonitrui,» in plurali , id est tonantes, scilicet Christi Evangelium et dogmala.

Boanerges. — Sic et Arabicus, Ægyplius, Per- Awner. sicus; /Ethiopiens vero, *Baancrgcs.* Hoc nomen est corruptum ; nam hebraico vel potius syriace dicendum esset *Bancrgcs,* aut *Bonerges,* quomodo habent quœdam exemplaria, leste Francisco Luca in *Notation,* hic, notat. 4G0. Syri enim, uti et Bavari ac Westphali, vocalem *a* pronuntiant ut *o,* ac *e* pronuntiant ut *a* : unde pro *Semucl* dicunt *Samuel;* jiro *Solomon, Salomon ;* pro *hene* dicunt *bane,* id est filii. Forte *Jìanerges* corruptum versumque csl in *Boanerges* ab imperitis, putantibus *Loa* significare boatum tonitrui. Ita Franciscus Lucas.

Porro *Banerges,* ut recte notat Jansenius cl Angelus Caninius in *Nomin. Hebr.,* cap. xi, compositum ct conflatum csl ex '33 *bane,* id est filii, et wjn *regese,* id est fremitus, hoc est tonitrui. Sic enim Jupiter a Græcis vocatur u⁀vaîtt.;, id csl allifremcns, id est altitonans. Unde el Syrus hic vertit, *Lane reges,* id est filii tonitrui, pro quo llebrufi dicunt **api** >33 *Lene raam ;* sed Christus syriace more illius ævi loculus est. Est ergo hic metathesis : transponitur enim littera *r,* et proponitur littera e; nam pro *Lane reges* dicitur *Lanerges.* Similes mctalheses in eadem littera **r**, sunt apud alias nationes, uti mullis exemplis ostendit Angelus Caninius m *Ilellenismo,* pag. (L .

Sic Græcipoclœpro xaptt*, id est cor, dicunt pro '?ZTt?U, pro Tirapo;, rírprc;; Latini pro vsupcv dicunt *nervus ; pro* ápx;, *rapax;* pro ¿¿zaTw, *rapio ;* pro pepyz, *furina ;* pro xapxZv&c, *cancer;* prox?ía;, *caro;* pro *cerno;* nam qui judicat, cernere debet. Punice *qcrac, ¿*?z,* arx; Elrucu *rocca; bigr,* virgo; *darag,* gradus; *ratear,* marcor; *clmara,* mulier; *carmes,* cramesy. Hebr. *arcts* (Belgice *aerde),* terra ; *sippor,* passer ; *kcbara,* cribrum; *cabbirim,* Cherubim; *keruim,* crura; *herein,* cornu.

Sensus ergo est, g. *d.* Christus Jacobum et Joannem nomine novo vocavit «banerges,» id est filios tonitrui, quia cos præ cætcris Apostolis deputavit ad illustrem prœdicationcm el propagationem sui Evangelii, utvitæ sanctitate et miraculis essent quasi fulmina, ct vocis efficacia essent quasi tonitrua, quæ homines etiam infideles et barbaros concuterent, cl ad pœnilcnliam vilamque sanctam traducerent. Id patet in Jacobo, quia ipse ob hanc libertatem ct zelum prædicandi, primus inter Apostolos Judæorum el Herodis iram incurrit, ab cisque capite plexus martyr occubuit, *Actor,* xii. Idem Hispanos et per cos Indos tam Orientales quam Occidentales convertit, aliasque gentes in fide Christi vel erudit vel conservat. Joannes vero diutissime ct efficacissime prœdicavit, ultimusque Apostolorum vita functus est, cum Asiam aliasque provincias prædicaudo Christo subegisset. limo et Evangelium a tonitru divino orditur, quasi Dei tonantis aquila cl.ingens ct fulminans, dum ita intonat : a In principio crat Verbum, cl Verbum erat apud Deum, ct Deus erat Verbum.n Ita S. Epiphaniu% *harresi* 73. Quocirca dum ipse Evangelium scriberet, c cœlo emicuere fulgura et tonitrua, perinde ac emicuere e monte Sina, cum Deus in eo daret legem Mosi et Hebræis,uti ex Prochoro, Joannis discipulo , cl cx Mclaphrasle docet Baronius, anno Christi 99, in fine.

Vide dicta *Ezcch.* i, 14, ad illa: albani in similitudinem fulguris coruscantis, » ubi to * filii tonitrui » tripliciter explicui. Sic Pericles orator non tam loqui ct perorare, quam fulgurare et tonare videbatur, ait Quintilianus, lib. II, cap. vx. Unde Olympius, id est cœleslis, a Poetis cognominatus est.

£1. Et cum audissent sui (aliqui c cognatis Ven. tu Christi; Syrus, *fratrueles ipsius.* Ita Euthymius, Thcophylactus, Beda), exierunt texere (ligare) EUM ; DICEBANT ENIM : QUONIAM (quod) LN FCBORE» mersus est. — Græce, iíi'rn, id est extra sè est, mente alienatus est, ex nimia pietate et zelo factus mentis impos, delirus et insanus. Vide dicta *Matth.* xii, 4G. Arabicus, *dicentes quoniam ipse vecors esset;* Syrus ad verbum, *dicebant eum extra mentem suam exiisse ;* aliter alii : *dicentes quod in deliquium incidit,* ex inedia, eo quod præ turba non haberet otium manducandi. Vide vers. 2Ü.

CAPUT QUARTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Primo, Christus proponit parabolas : primo, seminantis; secundo, vers. 21, *lucerna exposita* in *candelabro; tertio, vers.* 26, *seminis; quarto, vers.* 31, *sinapis. S unio, vers.* 37, *dormiente ipso oritur tempestas in mari, quam a discipulis excitatus, imperans ventis et mari, sedat.*

1. Et iterum coepit docere ad mare : et congregata est ad eum turba multa, ita ut navim ascendens sederet in mari, et omnis turba circa mare super terram erat; 2. el docebat eos in parabolis multa, el dicebat illis in doctrina sua : 3. Audite : ecce exiit seminans ad seminandum. 4. Et dum seminat, aliud cecidit circa viam, et venerunt volucres coeli, et comederunt illud. 5. Aliud vero cecidit super petrosa, ubi non habuit terram multam, et statini exortum est, quoniam non habebat altitudinem terra? ; 6. et quando exortus est sol, exæstuavit; et eo quod non habebat radicem, exaruit. 7. Et aliud cecidit in spinas; et ascenderunt spina?, el suffocaverunt illud, et fructum non dedit. 8. Et aliud cecidit in terram bonam, et dabat fructum ascendentem el crescentem; et afferebat unum triginta, unum sexaginta, et unum centum. 9. Et dicebat : Qui habet aures audiendi, audiat. 10. Et cum esset singularis, interrogaverunt eum hi qui cum eo erant duodecim , parabolam. 1 i. Et dicebat eis : Vobis datum est nosse mysterium regni Dei; illis autem qui foris sunt, in parabolis omnia fiunt : 12. ut videntes videant, et non videant; el audientes audiant, et non inlelliganl : acquando conver*antur, et dimittantur eis peccata. 13. Et ait illis : Nc -

citis paraMani hanc? et quomodo omnes parabolas cognoscetis? 14. Qui seminat, verbum seminat. 15. Ili autem sunt, qui circa viam, ubi seminatur verbum, et cuín audierint, confestim venit Satanas, et aufert verbuin, quod seminatum est in cordibus eorum. 16. *El* hi sunt similiter, qui super petrosa seminantur : qui cum audierint verbum, statini cum gaudio accipiunt illud ; 17. et non habent radicem in se, sed temporales sunt ; deinde orta tribulatione et persecutione propter verbum, confestim scandalizantur. 18. El alii sunt qui in spinis seminantur : hi sunt qui verbum audiunt, 19. et ærumnæ saeculi, et deceptio divitiarum, ct circa reliqua concupiscentiæ introeuntes suffocant verbum, et sine fructu efficitur. 20. Et hi sunt, qui super terram bonam seminati sunt, qui audiunt verbum, ctsuscipiunt, et fructificant, unum triginta, unum sexaginta, et unum centum. 21. Et dicebat illis : Numquid venit lucerna ul sub modio ponatur, aut sub lecto? nonne ut super candelabrum ponatur? 22. Non est enim aliquid absconditum, quod non manifestetur; nec factum est occultum, sed ul in palam veniat. 23. Si quis habet aures audiendi, audiat. 24. Et dicebat illis : Videte quid audiatis. In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis, et adjicietur vobis. 25. Qui enim habet, dabitur illi; et qui non habet, etiam quod habet auferetur ab eo. 2G. Et dicebat : Sic est regnum Dei, quemadmodum si homo jaciat sementem in terram, 27. et dormiat, et exurgat nocte et die, et semen germinet, *et* increscat dum nescit ille. 28. Ultro enim terra fructificat, primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum inspica. 29. Et cum produxerit fructus, statini mittit falcem, quoniam adest messis. 30. Et dicebat : Cui assimilabimus regnum Dei? aut cui parabolae comparabimus illud ? 31. Sicut granum sinapis, quod cum seminatum fuerit in terra, minus est omnibus seminibus, quæ sunt in terra; 32. et cum seminatum fuerit, ascendit, el iit majus omnibus oleribus, et facit ramos magnos, ita ul possint sub umbra ejus aves cœli habitare. 33. Et talibus mullis parabolis loquebatur eis verbum, prout poterant audire; 34. sine parabola autem non loquebatur eis, seorsum autem discipulis suis disserebat omnia. 35. Et ait illis in illa die, cum sero esset facium : Transeamus conti a. 36. Et dimittentes turbam, assumunt eum ita ut erat innavi; et aliæ naves erant cum illo. 37. Et facta est procella magna venti, et fluctus mittebat in navim, ita ul impleretur navis. 38. Et erat ipse in puppi super cervical dormiens; et excitant cum, et dicunt illi : Magister, non ad tc pertinet, quia perimus? 39. Et exurgens comminatus est vento, ct dixit mari : Tace, obmutesce. Et cessavit ventus, et facta est tranquillitas magna. 40. El ait illis: Quid timidi estis? necdum habetis fidem ? Et timuerunt timore magno, et dicebant ad alterutrum : Quis, putas, est iste, quia et ventus et mare obediunt ei ?

V«r». io. io. Et cum esset singularis.— Græcc, xxrxg*-.x;, id csl *solitarie,* hoc est *solus,* ut vertit Arabi- st.B-cus, semotus a turba populi; Syrus, cum *esset* l -, u v *Ius.* Sic solus et separatus ab aliis latine dicitur ' singulus, quasi sine angulo, eo quod illa quæ unica et sola sunt, nequeant constituere angulum : a singulo dicitur singularis, id csl unicus et solus. Unde Cicero, *Academ. Quæst.* lib. IV: ▪ Omitto, ait, Aristotelem in philosophia prope singularem. » El Cesar, lib. IV *De Dello Gallico :* « Ubi aliquos singulares (solos) ex navi egredi conspexerunt, incitati equis impeditos adoriebantur.» Hinc ct illud : «Quoniam tu, Domine, singulariter m spe constituisti me,» *Psal.* iv, 10.

iNILkROCAYERUNT EUM (JCSUIII) HI QUI CUM EO erant duodecim. — Graecus, Syrus et Arabicus trabent. cum *duodenni, q. d.* Septuaginta discipuli, qui cum duodecim Apostolis erant asseelæ Jesu, interrogabant eum, quis esset sensus parabol® seminis ct seminantis. Ita Euthymius.

21. Numquid venit (id est adducitur, vel infertur in domum vel cubiculum) lucerna ut sub modio ponatur? — ut abscondatur sub vase; *q. d.* Non; sed ul publice exponatur, omnibusque luceat. Hac parabola significat Christus nolle se mysteria hujus parabol® cæteraquo Evangelii dogmata celari el abscondi, sed velle ut discipuli eadem suo tempore explicent et communicent aliis, qui hoc tempore necdum illa capere poterant : quare illa non servent occulta, sed vulgent et palam prædicent. ItaS. Hieronymus, Beda et alii, et palet ex vers, sequenti, cum subdit : 'crly^' ¡£/

22. Non est enim aliquid absconditum, quod

non manifestetur (quod non sit manifestandum), NEC FACTUM EST OCCULTI'M , BED UT IN PALAM VENIAT. — Ita lege cum Grœcis et Romanis; 7. *d.* Licet doctrina Evangelica, et gesta dictaque mea adhuc arcana sint et occulta, non volo tamen ea semper manere occulta; sed opportuno tempore manifesto a vobis, o discipuli, omnibus proponi et predicari. Ita S. Hieronymus et Reda. Hoc est quod ail Christus, *Matth.* x, 27: aQuod dico vobis in tenebris, dicite in lumine; et quod in aure auditis, prendicele super tecta. »

Tei». 21. 24. Et dicebat illis : Videte quid audiatis. — 7. *d.* ait Euthymius : Attendite ad ea quæ a me auditis, ut illa intclligatis et memorise mandetis, ac suo tempore opere exequainini, nimirum ut ea aliis communicetis. Causam subdit; a Nullum ex dictis meis vos effugiat,» ait Theophylactus. Audi Bcdam : « Instanter nos docet verba auscultare, quatenus el nostro illud pectore continue ruminare, et alieno ructare sufficiamus auditui. »

In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis, et adjicietur voBis. — 7. *d.* Si large el copiose doctrinam meam aliis communicaveritis et praedicaveritis, ego quoque large el copiose longe majorem ejus intclligentiam, sapientiam, gratiam et gloriam quasi antidoton et præmium vobis impertiar. Sic fontes quo plus aquæ deorsum effundunt, eo plus sursum recipiunt. Discant ergo doctores, catechista, prædicatorcs, etc., ex hac Cbrisli sententia cl promisso, quo plura in alios docendo contulerint, co plus sapienliæ cl gratine a Christo sese recepturos, juxta illud : « Qui parce seminat, parce et metet : cl qui seminat in benedictionibus (beneficiis, hoc est benefice, large, copiose), dc benedictionibus et metet, » II *Corinth,* ix, 6. Vide ibi dicta.

Ver». *3. 23. Qci ENIM HABET, DABITUR ILLI ; ET QUI NON ‹ VIH' HABET, ETIAM QUOD HABET AUFERETUR AB EO. — « Habet, » id csl utitur el utendo ostendit se habere: hic enim habet in actu, cum ille qui non utitur gratia et dono, illam habeat in habitu, cl otio duntaxat : hoc est quod Theologi dicunt, utentem gratia sua, habere illam in actu secundo ; non utentem vero habere cam duntaxal in actu primo, hoc est in potentia el habitu. Vide dicta *Matth.* xm, 12, et *Matth.* xxv, 29. Sensus ergo est, *q. d.* Qui doctrina sibi a Deo, sive per studium, sive per infusionem impellila utitur, huic dabitur augmentum doctrinæ: ab illo autem qui doctrina sua non utitur, Deus illam auferet ab co, nipote otiosam et inutilem : Chrislus enim hic stimulat Apostolos ad diligentem cl ferventem predication&m Evangelii, pollicendo cis, si id fecerint, majorem sapienliæ suæ cl gratia; afiluxum.

V'K.sft. 26. Er dicebat : Sic est regnum Dei, quemadmodum SI HOMO JACIAT SEMENTEM IN TERRAM. — HæC parabola alia cl diversa est ab illa seminantis, qua; precessi! vers. 3, licci utraquo ab codoni semine sii pelila, sed diversimode applicata et explicata. Porro per semen, ut recte docet S. Chrysostomus, Boda, et Scholiastcs apud Hieronymum hic, æque ac apud S. Matlhæum,xm, significatur doctrina Evangelica; per agrum, auditores; per messem, consummatio mundi, aut etiam mors cujusque hominis.

27. Et dormiat (scilicet homo qui seminavit Vcit' ET EXURGAT NOCTE ET DIE, ET SEMEN GERMINET ET INCRESCAT, DUM NESCIT ILLE. — Nonnulli ri « CXUTgat nocte et die,» referunt ad semen, ut explicans Chrislus subdat : a et (ri *ct* accipiunt ut , cl explicativum ejus quod præccssit, ac sumi putant pro id est,) semen germinet et increscat, dum nescit ille,» scilicet homo dormiens , *q. d.* Semen jactum in terram ab agricola, germinat cl crescit continue nocte et die, ac etiam dum agricola de eo non cogitat, sed quiescit et dormii. Ita Reda, Scholiastes apud S. Hieronymum et Glossa.

Planius S. Chrysostomus, Theophylactus, Euthymius, Maldonatus, Franciscus Lucas et alii ri aexurgat dic cl nocte,» referunt ad hominem seminantem, non ad semen, ita ut ri «nocte» pertineat ad ri «dormiat;» ri vero «die,» ad a exurgat, » 7. *d.* Sicut agricola, qui seminavit, otiose per noctem dormiente, et per diem surgelile aliisque negotiis vacante, nec dc semine et agro cogitante, ipsum tamen semen vi sua germinat et crescit agricola nesciente, ita ut primo germinet herbam sive germen, deinde spicam ac deinde frumentum in spica : sic pariter se habet Evangelii prædicatio et doctrina : hæc enim a Christo cl Apostolis seminala, id est predicala a parvis initiis continuo, sed sensim, sine sensu crescit in magnas et maturas fidelium fruges, ipso Christo quasi dormiente in cœlis, et velut nesciente, eo quod permittat Judæos cl Gentes infideles ac tyrannos contra Apostolos et Evangelium insurgere, cosque persequi et occidere; crescit, inquam, donec sensim se propagans totum orbem occupet, quando matura jam messe frumentum, id est electi colligentur in horreum cœli, quod fiet in fine mundi et dic judicii.

Hac ergo parabola significatur vis Evangelii, quod sensim totum orbem pervasit, cumque ad sc et Christum convertit. Tacite quoque per illam significatur non esse gloriandum Apostolis præconibus Evangelii in sua predicatane, quasi ipsi per eam orbem converterint; quia, ul ait Apostolus, a ncque qui piantatesi aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus, » I *Corinth,* m, 7. Ex alia parle innuit ncc eos debere cadere animo, si videant parvum et lentum esse prædicationis suæ fructum, quia Deus per paucos ab eis conversos mullos alios sensim convertet, uti S. Jacobus per septem, vel, ut alii, novem a se conversos in Hispania, totam Hispaniam convertit.

28. Ultro enim ierra fructificat, primum Vers, u, HERBAM, DEINDE SPICAM, DEINDE PLENUM FRUMENTUM

12! spica. — Arabicus : *Quia terra sola profert frudum, primo herbam, et post illam spicam ; deinde impletur spira, ut quando perfectus sit fructus, tur.c ponatur falx, quoniam adest messis.* Sic pariter sensim per prædicationem Evangeli! erevit Christi fides, et Ecclesia per varios incrementorum gradus; crevit, inquam, tum in virtutibus, tum in propagatione per omnes provincias.

Moil»- Moraliser hæc tria:herbam, spicam, frumentum triplici virtutum ct meritorum cujusque incremento adaptant Interpretes. Terra enim cordis tnm.qnj nostri germinat, *primo,* herbam, cum bona deriderla et opera in se concipit el inchoat; *sceundo,* spicam, cum ea operando strenue prosequitur; *tertio,* frumentum, cum opera, virtutes ct merita nd plenum maturitatem el perfectionem perducit. Ita Theophylactus : a Herba, ait, est in principio boni,spica cum resistimus lentationibus, fructus perfecta operatio. »

Audi S. Gregorium, homil. 15 *in Ezech.,* et Jib. All *Moral.,* cap. xiv : a Herbam producere, est inchoationis bonæ adhuc teneritudinem tenere. Ad spanni herba pervenit, cum virtus animo concopta ad profectum boni operis perducit. Plenum vero frumentum in spica fructificat, quando jam in tantum virtus proficit, ut esse robusti ct peifccli operis possil.» Quare «non satis est ad salutem, inquit Victor Antiochenus, ut instar viridis freni per obedientiam floreamus ; sed quadam præterca mascula animi fortitudine, qua ventorum flatibus, hoc est tenlationibus circumacti, erecti culmi instar consistamus opus est. Tum etiam ut voluti uberes aristæ fructuum, hoc est virtutum granis turgeamus mentisque manum impleamus. »

Innuit ergo hic Christus Apostolos ct cos qui animas convertunt, debere longanimiter exspectare laboris sui fructum ct messem, uti exspectant agricolæ ; ac teneros fideles sensim docendo, monendo, exercendo fovere et promovere ad apicem virtutis. «Nullus itaque, inquit Btda,qui ad bonum propositum adhuc in mentis teneritudine esse conspicitur, despiciatur, quia frumentum ab herba incipit ut granum fiat. «

Symbolice : Scholiastcs apud S. Chrysoslomnm : «Herba, ait, fuit in lege nature, spica in lege Mnyris, frumentum in Evangelio.»

Vri» v **29.** Et CLM PRODUXERIT FRUCTUS, STAIIM Wirnr lALcix. — Græce, id est cum vero prodiderit se , vel cum productus fuerit fructus: fructus ergo hic c>t nominativi casus: unde alii vertunt, «cum provenerit fructus; » Euthymius, «cum maturuerit ; » Syrus, *cum pinguis evaserit;* Arabicus, *cum perfectus fuerit.* Est hebraismus. Apud Hcbrœos enim verba in conjugatione *hitpael* sunt passivœ significationis, aut actionis reflex®, qua agens actionem in se suscipit, ut idem sit patiens qui est agens. Unde quidam codices legunt: «Cum se produxerit fructus.» Aliter Maldonalus, «Cum produxerit fructus : » « Cum fructus, inquit, id est ipsum semen, quod erat fructus prioris seminis, produxerit, scilicet alium ex se fructum. »

33. Et talibus multis parabolis loquebatur eis V' -Vd/iAt
YERDU3I, PROUT POTERANT AUDIRE. — Id CSt prOIIt XI:If digni erant audire, ait Maldonalus cx Beda, Euthyinio ct Clcmcnte Alexandrino, lib. I *Strom, q. d.* Christus volentibus Apostolis intelligere et credere, sine parabolis perspicue loquebatur, ut magis et magis intelligercnt ; Scribis autem ct Judæis nolentibus credere cl intelligere, adeo obscure et parabolico loquebatur, ut, etiamsi vellent, intelligere tamen non possent. Simplicius et planius Theophylactus et Franciscus Lucas hic, ac S. Chrj'sostomus, hom. 45 *in Matth., q.d.* Christus u talibus, d puta vulgaribus ct facilibus, «parabolis, » quas vulgo omnes nossent, non vero abstrusis et turbæ incognitis loquebatur, ut carum corticem intelligeret, ac sub eis aliquid cœlesto et divinum latere cognosceret : quod licet in particulari ipsa non comprehenderet, tamen per parabolam notam ad rem ignotam sub ea latentem vestigandam et perquirendam, a Christo incitabatur ct stimulabatur.

36. Ita ut erat ix navi. — *q. d.* Discipuli assumpserunt Christum in altum mare, ut illud cum co trajicerent; Christum, inquam, ita ut erat in navi, sedens scilicet, et docens populum in littore stantem, ut palet vers. 1 ; nam postea, vers. 38, situm hunc mutavit dormiens in navi. Notat celerem discipulorum obedientiam, ac vicissim Chrhti facilitatem eorum promptitudini se accommodantem , ut turbæ affluentis tumultum vitaret. Paulo aliter Franciscus Lucas : « Ita ut erat in navi, » hoc est, inquit, citra ullum c navi, in qua erat, egressum. Unde Syrus vertit, cum *esset in navi;* Arabicus,*assumpserunt cum innavi.*

Et AI.I.K NAVES ERANT CUJI ILLO. — Co DSÜÍO Dei factum est, ut plurimi, qui navibus istis vehebantur, spectatores el testes forent miraculi proxime a Christo patrandi , scilicet sedanda* tempestatis.

CAPUT QUINTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Pnw.o, *Christus ab energumeno ejicit legionem dœmonum, guœ, Christo permittente, ingressa in porros, eos in mare praecipitat. Secundo, vers.* 2", *hœmorrhoissam a profluvio sanguinis sanat. Tertio, vers.* 35, *Jairi filiam a morte revocat ad vitam.*

1. Et venerunt trans fretum maris in regionem Gerasenorum. 2. Etexennli ei de navi, statini occurrit dc monumentis homo iu spiritu immundo, 3. qui domicilium habebat in monumentis, et neque catenis jam quisquam poterat eum ligare : 4. quoniam s.æpe compedibus el catenis vinctus, dirupisset catenas, et compedes comminuisset, et nemo poterat eum domare; 5. et semper die ac nocte in monumentis el in montibus erat, clamans, et concidens se lapidibus. 6. Videns autem Jesum a longe, cucurrit, et adoravit eum; 7. et clamans voce magna, dixit: Quid mihi et tibi, Jesu Fili Dei altissimi? adjuro te per Deum, ne me torqueas. 8. Dicebat enim illi : Exi, spiritus immunde, ab homine. 9. Et interrogabat eum : Quod tibi nomen est? Et dicit ei : Legio mihi nomen est, quia mulli sumus. 10. Et deprecabatur eum mullum, ne se expelleret extra regionem. 11. Erat autem ibi circa montem grex porcorum magnus, pascens. 12. Et deprecabantur eum spiritus, dicentes : Mitte nos in porcos ut in eos introeamus. 13. Et concessit eis statini Jesus. El exeuntes spiritus immundi introierunt in porcos; et magno impetu grex praecipitatus est in mare ad duo millia, et sulfocali sunt in mari. 14. Qui autem pascebant eos, fugerunt, et nuntiaverunt in civitatem et in agros. Et egressi sunt videre quid esset factum; 15. et veniunt ad Jesum, et vident illuni, qui a daemonio vexabatur, & dentem, vestitum, et same mentis, el timuerunt. 16. Et narraverunt illis, qui viderant, qualiter facium esset ei qui dæmonium habuerat, eide porcis. 17. Et rogare capperoni eum ut discederei de finibus eorum. 18. Cumque ascenderet navim, empii illum deprecari, qui a dæmonio vexatus fuerat, ut esset cum illo ; 19. et non admisit eum, sed ait illi : Vade in dumum luam ad tuos, el annuntia illis (pianta tibi Dominus fecerit, et misertus sil tui. 20. Et abiit, el empii praedicare in Decapoli, quanta sibi fecisset Jesus; ct omnes mirabantur. 21. Et cum transcendisset Jesus in navi rursum trans fretum, convenit turba multa ad eum, et erat circa mare. 22. El venit quidam de archisynagogis nomine Jairus : et videns eum, procidit ad pedes ejus, 23. et deprecabatur eum mullum, dicens : Quoniam filia mea in extremis esi, veni, impone manum super eam, ut salva sit, et vivat. 24. Et abiit cum illo, et sequebatur cum turbamulta, el comprimebant eum. 23. Et mulier, quæ erat in profluvio sanguinis annis duodecim, 26. et fuerat multa perpessa a compluribus medicis, el erogaverat omnia sua, nec quidquam profecerat, sed magis deterius habebat : 27. cum audisset de Jesu, venit in turba retro, et tetigit vestimentum ejus; 28. dicebat enim : Quia si vel vestimentum ejus tetigero, salva ero. 29. !.l confestim siccatus est fons sanguinis ejus; et sensit corpore quia sanata esset a plaga. 30. Et slatini Jesus in semetipso cognoscens virtutem quæ exierat de illo, conversus ad turbam, aiebat : Quis tetigit vestimenta mea? 31. Et dicebant ei discipuli sui : Vides turbam comprimentem te, et dicis ' Quis me tetigit? 32. Et circumspiciebat videre eam , quæ hoc fecerat. 33. Mulier vero timens et tremens, sciens quod facium esset in se, venit et procidit ante eum, el dixit ei omnem veritatem. 34. Ille autem dixit ei : Filia, fides tua te salvam fecit : vade in pace, et esto sana a plaga tua. 35. Adhuc eo loquente, veniunt ab archisynagogo, dicentes : Quia tilia tua mortiti

est : quid ultra vexas Mngistnim? 36. Jesus autem, audito verbo quod dicebatur, ait archi* synagogo : Noli timere; tantummodo crede. 37. Et non admisit quemquam se sequi, nisi Petrum, et Jacobum, ct Joannem fratrem Jacobi. 38. Et veniunt in domum archisynagogi, et videt tumultum, et flentes, et ejulantes multum. 39. Et ingressus, ait illis : Quid turbamini, el ploratis? puella non est mortua, sed dormit. 40. Et irridebant eum. Ipse vero, ejeclisomnibus, assumit patrem ct matrem puella?, et qui secum erant, ct ingreditur ubi puella crai jacens. 41. Et tenens manum puella», ait illi : Talitha cnmi, quod est interpretatum : Puella (tibi dico), surge. 42. Et confestim surrexit puella, ct ambulabat : erat autem annorum duodecim; et obstupuerunt stupore magno. 43. Et praecepit illis vehementer ut nemo id sciret; et dixit dari illi manducare.

Vrr>. t. /bZiiir.' ». 2. Homo ix spiritu immundo. — Id est homo spiritus immundi, sive habens spiritum immundum, puta possessus a dæmone. Vide dicta cap. i, vers. 23.

Ven. 7. 7. Adjuro TE PER DEUM, SE ME TORQI EAS.—Quia scæbat dæmon sibi suisque meritis ct precibus nihil tribuendum a Christo; hinc interponit nomen Dei, quod sciebat Christum summe revereri, *q. d.* Interposita el invocata nominis divini (quod tibi sacrum sanctumque esse scio) auctoritate te rogo, obtestor, et quoad possum constringo, no me ex hoc corpore ejicias el in infernum ableges; hoc enim summum dæmoni est tormentum.

Vtn-9. L,c- rijsKxi 9. Legio mihi nomen est (Syrus, *Legio nomen nostrum, q. d.* Sumus legio dæmoiuim, unde explicans subdit), quia multi sumis. — Legio proprie continebat milites GCGG. Vide dicta *Matth.* cap. xxm, S3; sed hic ponitur numerus certus pro incerto. Nota : Dæmon est simia Dei, hinc imitatur Deum, qui est Dominus exercituum, scilicet angelicorum. Simili cnim modo dæmon se vocat legionem, quia plurimos e grege suo socios in aciem educit, ut Deum Dcique fideles oppugnet : quocirca merito eam formidare debent homines, scientes sibi certamen esse, non cum hominibus, iisque plurimis, in perniciem suam conjurantibus, ideoque Dei et sanctorum Angelorum opem implorare el obtinere debere, uti obtinuit Eliseus, IV *Regum* vi, 17. Costera dixi *ifatlh.* vm, 28(1).

V,r».tl. .Varv. ƒ',u 21. ET CUM TRANSCENDISSET JESUS IN NAVI. — Græce, Jwœipàwwrc;, id est eum trajecisset navi in ulteriorem et adversam maris Galilææ ripam.

jr. io.' 'v Ur vie, 25. Et mulier quæ erat in profluvio sanguinis annis duodecim. — u Mulier » ex Cresarea Philippi, quæ prius Dan, delude Paucas, denique Cresarea est dicta. Il ec est hæmorrhoissa illa celebris, quæ a (luxu sanguinis curata a Christo , in memoriam tanti beneficii, statuam illius indicem Cæsarcæ Christo erexit, e cujus basi nascens hciba cum Christi fimbriam tetigisset, morbis quibuslibet medebatur, teste Eusebio, lib. VII i ugioii *JListor.,* cap. xn-; Sozomeno, lib. V, cap. xxi, ct '** Theophylacto hic. Julianus Apostata , hostis Christi, statuam hanc dejecit, et sui effigiem ejus loco collocavit; sed hæc fulmine icta dissiliit, teste Sozomeno ct *llistor. tripart.,* lib. VI, cap. xix. Julianum imitantur nostri Novantes, qui Sanctorum reliquias abjiciunt, mergunt et comburunt, cum suorum reliquias servent et venerentur. Nam cor Zuinglii combusti inter cineres repertum, magno cultu servant ejus asseclæ Zuingliani, ait Capito in *Vita Zuinglii.*

Quare non est verisimile hæmorrhoissam hanc fuisse Martham, sororem Magdalcnæ, ut opinatur S. Ambrosius, lib. *DcSalomone,* cap. v;Martha enim IJelhaniæ habitabat juxta Jerusalem, non Cæsarcæ in Phoenicia. Evangelium Nicodcini hæmorrhoissam hanc vocat Vcronicam, quæ Christo eunti ad crucem velum ad sudorem tergendum præbuit, in quo Christus vultus sui effigiem expressit. Sod hoc Evangelium est apocryphum et incertæ fidei.

26. Deterius habebat. — Arabicus, *addiderat dolorem.* v /.«<•, vin, l.

27. Venit in turba retro, —quia non audebat coram co in manifesto accedere, tum cx reverentia Christi, tum quia crat immunda cx fluxu sanguinis, ait Scholiastes apud S. Chrysostomum. Immunda, inquam, tum legalitcr : lex Mosi enim immundos a templo arcendos decernebat cos qui sanguinis fluxu laboraran!; tum physice: est cnim foedus hic profluvii morbus, ct tangentes polluit. v r / i h. '

Et tetigit vestimentum ejus.

28. Dicebat enim : Quia si vel vestimentum ejus tetigero, salva ero. — Matthæus, cap. ix, 20, pro « vestimentum , » habet « fimbriam vestimenti ejus, p *Fimbria* vocantur fila exlimœ vesti attexta vel assuta, hyacinthini sive violacei coloris, quæ jussit Deus Judæos gestare, ut per ea jugiter refricaretur cis memoria præccplorum Dei, et coeli ipsius; quæ Christus ex lege gestavit, quasi insigne gentis ct religionis Judaicæ. Vide dicta *Numer.* xv, 38. Vers. m. 41. Lii'

Est hic exemplum et argumentum ad probandum vim cl usum sanctarum reliquiarum :

*1) QuomoJo tot pravi spiritus eunvlem possidere poterant, haud tnirabere dummodo animum rebus humains paultspcr altandas; nonue enim quotidie videro est uuuui cuiudcuique animum mille cupiditatibus, atTecttbutet volupuubus simul agitari ac vexari?

Ulis enim fuit fîmbria Christi, qu® hærnorrhoissam sanavit. Respondet Calvinus mulierem hanc fuisse superstitiosam, cl superstitionem aliquam suo facto miscuisse. Verum hoc refellit hic Christus et Marcus, qui non superstitioni, sed fidei ipsius sanitatem hanc tribuunt, camque commendant cl confirmant. Nam, vers. 30, dicitur: < Et slatina Jesus in semetipso cognoscens virtutem qu® exierat de illo, » id est de fimbria illius. El vers. 34 : a Filia, fides tua te salvam fecit : vade in pace. » Recte S. Hilarius : a Sicut, ait, Auctor natur® dat magneti vim attrahendi ferrum, ita Christus dabat vesti su® vim sanandi cx fide tangentem.)) Si vesti, ergo inulto magis Eucharisti®. Unde S. Gorgonia tactu Eucharistie a morbo gravi sanata est, teste Nazianzcno, *orat.* 11 ; æque ac S. Catharina Senensis aliique permulti. Vide nostrum Sulmeroncm, tom. VI, tract. IS, infine.

Veis. ¿0. 29 Et CONFESTIM SICCATUS EST FONS SANGUINIS 1 ejus.— Id est, stetit profluvium sanguinis, quod e corpore ejus quasi e fonte perenni jugiter scaturiebat. Unde Arabicus vertit, *et confcstim cessavit cursus sanguinis ejus.*

Tropologice : fluxus sanguinis sunt carnis et sanguinis delectationes, ait Beda, uti gulæ, luxuri®, etc. : has sanat caro Christi purissima in pia Eucharisti® sumptione.

Ven. 30. 30. ET STATUI JESUS IX SEMETIPSO COGNOSCENS fs iô.l ’v,nTLTEM EX|ERAT il l o, — ct sanaverat hœmorrhoissam, non quasi qualitas aliqua a Christi fimbria exierit, aut virtus hæc de loco in locum, puta de fimbria Christi in hæmorrhoissam migrant, sed ratione effectus, quem in muliere causabal. Virtus cnim manens in Christo, operabatur effectum sanitatis in muliere : « Sicut, ait Theophylactus, doctrina doctorum dicitur communicari discipulis, ct in eos transfundi, v cum tamen doctrina ipsa in doctoribus maneat, et sui effectum dunlaxat, puta cognitionem similem in discipulos traducat.

Nota : hæc virtus sanandi el faciendi miracula quælibet indita a Verbo humanitati Christi, non eral qualitas physica, hæc enim debuisset esso infinita, nipote divin® ct infimi® efficaci®, cujus humanitas Christi creata non erat capax ; sed erat qualitas moralis, puta virtus instrumentaría : agebat enim hæc humanitas Christi, quasi instrumentum divinitatis. Ita Abulensis, *Quæst.* CII in cap. ix *Matth.,* cl Salmeron loco citato.

Quis t et igi i vest imenta mea ?—« Christus id interrogat, ait Beda, ul salus quam mulieri dederat, declarata ct agnita, fidei virtute mullis proficiat cosque alliciat ad credendum in Christum.)) Addit Scholiastes apudChrysostoinuin, ut mulieris fidem prœdicet el celebret ; Theophylactus vero tertiam causam adjicit, ut mulierem a timore solveret.

Vers. 33. 33. MULIER VERO TIMENS ET TREMENS, SCIENS q U0D FACTU11 ¿sam» VENIt ET PROCIDIT ANTE EUM, ET DIXIT EI OMNEM VERITATEM. — «Timens et lrcmcns,n non quod superstitionem commisisset, ut vult Calvinus, sed quod clanculum accessisset, ct immunda Christum mundum tetigisset, ac beneficium sanitatis Christo inscio quasi suffurata fuisset : ideo timebat ne a Christo increparetur, aut ne Christus beneficium suum repeteret et revocaret, vel graviori malo eam plecteret. Hinc palet eam necdum perfectam in Christum fidem ct spem habuisse ; non enim putasset Christum latere se posse, nec adeo cum timuisset. Quare Christus eam animans, dixit : « Confide, filia, » ut habet Matthæus, cap. ix. Ita Chrysostoinus ibidem.

34. Il l e a l t em d i x i t ei : Fil ia, fides t u a t e v. n. s a l v a m f e c i t . — Chrislus hîc mulieri timenti, ne Christus ipsam ul furiim sanatam, morbi recidiva, aliove malo puniret, sanitatem acceptam confirmat slabilemque esse jubet, *q. d.* Non nuda fimbria mea, quam magna fidcel certa spe sanitatis oblinend® tetigisti, o mulier, te sanavit; sed principaliter omnipotentia mea, secundario vero fides tua : luce enim vel ut dispositio, vel ut meritum, sive causa meritoria, te a fluxu sanguinis liberavit; quam liberationem ego ratam habeo, imo confirmo et roboro.

Va d e in p a c e. — a Mittit eam in finem bonorum, inquit Scholiastes Chrysostomi ; in pace enim Deus habitat, ut cognoscat se etiam a peccatis mundatam » Nam quos corpore Chrislus sanavit, hos etiam in anima sanctificavit.

39. P u e l l a n o n e s t m o r t u a , s e d d o r m i t . — Licei v^n. ». cnim vere sit mortua, tamen illico per me a morte quasi a somno excitabitur : quare non ¿ tam mortua, qu® semper manet mortua, quam s1 dormiens esse videtur. Vel, ut Scholiastes apud S. Hieronymum , *q. d.* a Vobis mortua est, mihi dormit. »

4L Ta l i t i i a c o m i. — Hebrœi iS* *ieled* vocant v. n. u. puerum, pro quo Syri et Chaldæi dicunt *tali,* unde feminine *talitha,* id est puella; *cumi,* id est surge, ut e lecto ubi jaces mortua, surgas ct stes u. viva. Porro, a ut (id est majorem emphasim) facerei Marcus, ct sensum vocantis atque imperantis exprimeret, addidit : Tibi dico, » ait S. Hieronymus, lib. *De Optimo genere interpret pretandi.*

42. Et CONFESTIM SURHEXIT PUELLA, IT AMBULABAT, Ven. 4L — ut motu se vivam ostenderet. Mystice: «Quia, ul ait Beda, anima a peccatis resuscitala, non solum a sordibus scelerum exsurgere, sed et bonis proficere debet operibus. »

43. Et d i x i t d a r i i l l i m a n d u c a r e. — Arabicus, n. *ct dixit : Cibate cam,* ut ostenderet eam non tan- ^e.vur, tum vere resurrexisse, sed el valere et famere. • °* Solent enim pueri et pueli®, cum a somno evigilant, famero ct cibum petere : somno enim omnem cibum hesternum digesserunt, si sani sunt et valentes; tunc enim pollent magno stomachi calore. Mors enim illi fuit loco somni, ut ait Christus, vers. 39.

CAPUT SEXTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

rumo, jVflMrcni *Jesum praedicantem spernunt, quasi civem suum et fabri filium. Secundo, vers. 7, Jesus Apostolos mittit binos pradicatum, addita eis potestate curandi morbos et dæmones ejiciendi. Tertio, vers.* 14, *Herodes, auditis miraculis Jcsu, suspicatur Joannem Baptistam a se ooisum in Jesu resurrexisse : qua de causa ccedes Joannis recensetur. Quarto, vers.* .30. *redeunt ad Christum Apostoli, narrantes qua: egerint. Christus mox quinque panibus saliat quinque hominum millia. Quinio, vers.* 47, *venit ad discipulos ambulans super mare, ac tempestatem sedat mullosque contactu fimbria: sanat.*

1. Et egressus inde, abiit in patriam suam, ct sequebantur eum discipuli sui; 2. et facto sabbato, ccepit in synagoga docere ; et multi audientes admirabantur in doctrina ejus, dicentes : Unde huic hæc omnia? et quæ est sapientia, quæ data est illi ? et virtutes tales, quæ per manus ejus efficiuntur? 3. Nonne hic est faber, filius Mariæ, frater Jacobi, ct Joseph, et Judæ, et Simonis? nonne et sorores ejus hic nobiscum sunt? Et scandalizabantur in illo. 4. Et dicebat illis Jesus : Quia non est propheta sine honore nisi in patria sua, et in domo sua, *el* in cognatione sua. 5. Et non poterat ibi virtutem ullam facere, nisi paucos infirmos impositis manibus curavit; G. el mirabatur propter incredulitatem eorum, et circuibat castella in circuitu docens. 7. Et vocavit duodecim, ct ccepit cos mittere binos, et dabat illis potestatem spirituum immundorum. 8. Et præccpit çis ne quid tollerent in via, nisi virgam lanium ; non peram, non panem, neque in zona æs, 9. sed calceatos sandaliis, et ne induerentur duabus tunicis. 10. Et dicebat eis : Quocumque introieritis in domum, illic manete donec exeatis inde ; 11. el quicumque non receperint vos, nec audierint vos, exeuntes inde, excutite pulverem de pedibus vestris in testimonium illis. 12. Et exeuntes prædicabant ut pœnitentiam agerent; 13. et dæmonia multa ejiciebant, et ungebant oleo multos ægros, et sanabant. 14. Et audivit rex Herodes (manifestum enim facium esi nomen ejus) et dicebat : Quia Joannes Baptista resurrexit a mortuis, et propterca virtutes operantur in illo. 15. Alii autem dicebant : Quia Elias est. Alii vero dicebant : Quia propheta est, quasi unus ex prophetis. IG. Quo audito, Herodes ait : Quem ego decollavi Joannem, hic a mortuis resurrexit. 17. Ipse enim Herodes misit, ac tenuit Joannem, et vinxit eum in carcere, propter Herodiadem, uxorem Philippi fratris sui, quia duxerat eam. 18. Dicebat enim Joannes Herodi : Non licet tibi habere uxorem fratris tui. 19. Herodias autem insidiabatur illi, et volebat occidere eum, nec poterat. 20. Herodes enim metuebat Joannem, sciens eum virum justum ct sanctum; et custodiebat eum, et audito eo multa faciebat, et libenter eum audiebat. 21. Et cum dies opportunus accidisset, Herodes natalis sui canam fecit principibus, et tribunis, et primis Galilææ. 22. Cumque introisset filia ipsius Herodiadis, et saltasset, et placuisset Herodi, simnlque recumbentibus, rex ait puellæ : Pete a me quod vis, et dabo libi; 23. et juravit illi : Quia quidquid petieris dabo tibi, licet dimidium regni mei. 24. Quæ cum exisset, dixit matri suæ : Quid petam? At dia dixit : Caput Joannis-Baptistae. 23. Cumque introisset statim cum festinatione ad regem, petivit dicens : Volo ul protinus des mihi in disco caput Joannis-Baplistæ. 2G. Et contristatus est rex : propter jusjurandum, et propter simul discumbentes, noluit eam contristare; 27. sed misso spiculatore præcepit afferri caput ejus in disco. Et decollavit cum in carcere, 28. el allulit caput ejus in disco, et dedit illud puellæ, et puella dedit -, dri suæ. 29. Quo audito, discipuli ejus venerunt, et tulerunt corpus ejus, et posuerunt

ilhirl in monumento. 30. El convenientes Apostoli ad Jesum, renuntiaverunt ei omnia quæ egerant, et docuerant. 31. Et ait illis : Venite seorsum in desertum locum, et requiescito pusillum. Erant enim qui veniebant et redibant mulli ; et nec spatium manducandi habebant. 32. Et ascendentes in navim, abierunt in desertum locum seorsum. 33. Et viderunt eos abeuntes, ct cognoverunt mulli; et pedestres de omnibus civitatibus concurrerunt illuc, et prævencrunt eos. 34. Et exiens vidit turbam mullam Jesus, et misertus est super eos, quia erant sicut oves non habentes pastorem, et coepit illos docere inulta. 35. Et cum jam hora mulla fieret, accesserunt discipuli ejus, dicentes : Desertus est locus hic, et jam hora preterii! : 30. dimitte illos, ut euntes in proximas villas et vicos, emant sibi cibos, quos manducent. 37. Et respondens ait illis : Date illis vos manducare. El dixerunt ei : Euntes emamus ducentis denariis panes, et dabimus illis manducare. 38. Et dicit eis : Quot panes habetis? ite, el videte. El cum cognovissent, dicunt : Quinque, et duos pisces. 39. Et præcepit illis ul accumbere facerent omnes secundum contubernia super viride fœnum. 40. Et discubuerunt in partes per centenos ct quinquagenos. 4L Et acceptis quinque panibus el duobus piscibus, intuens in coelum, benedixit, el fregit panes, et dedit discipulis suis, ut ponerent ante eos ; ct duos pisces divisit omnibus. 42. El manducaverunt omnes, et saturati sunt. 43. Et sustulerunt reliquias, fragmentorum duodecim cophinos plenos, et de piscibus. 44. Erant autem qui manducaverunt quinque millia virorum. 45. Et statini coegit discipulos suos ascendere navim, ut praecederent cum trans freturn ad Bethsaidam, dum ipse dimitteret populum. 4G. El cum dimisisset cos, abiit in montem orare. 47. Et cum sero esset, erat navis in medio mari, et ipse solus in terra. 48. Et videns eos laborantes in remigando (erat enim ventus contrarius eis), cl circa quartam vigiliam nodis venit ad eos ambulans supra mare, et volebat preterire eos. 49. At illi ut viderunt eum ambulantem supra mare, putaverunt phantasma esse, el exclamaverunt. 50. Omnes enim viderunt eum, et conturbali sunt. Et statim loculus est cum cis et dixit eis : Confidite, ego sum, nolite timere. 51. Et ascendit ad illos in navim, et cessavit ventus. El plus magis intra se stupebant : 52. non enim intellexerunt de panibus : erat enim cor eorum obcæcatum. 53. Et cum transfrelassent, venerunt in terram Genesareth, el applicuerunt. 54. Cumque egressi essent de navi, continuo cognoverunt eum; 55. ct percurrentes universam regionem illam, coeperunt in grabatis eos qui se male habebant, circumferre, ubi audiebant eum esse. 56. Et quocumque introibat, in vicos, vel in villas, aut civitates, in plateis ponebant infirmos, ct deprecabantur cum, ul vel fimbriam vestimenti ejus tangerent : el quotquot tangebant eum , salvi fiebant.

Ver». i 1. Et egressus inde (cx urbe Uapharnao, ubi filiam Jidri susciterai), abiit ix patriam suam. — In Nazareth, ubi Christus non natus quidem, •1.16. f;Cli educatus fuerat, ct ubi ejus fratres ct sorores, id est cognati et cognatæ habitabant, ut patet vers. 3. Ita Beda.

Vers. Î. 2. ADMIRABAXTUR IX nOCTRIXA EJUS. — Id CSt admirabantur doctrinam ejus tam sanctam, su- /"/ v' blimcm cl divinam, tamquo efficacem: utpotc io.u. quam Christus per tot virtutes, id est miracula confirmabat. Est Hebraismus. Hebrrei enim usurpant *beth* contactus, sive corporalis, sivo mentalis, loco accusativi, ut dicant: Tango in manu, id est tango manum; credo in Deo, id est credo Deum; adiniror in sapientia, id est admiror sapientiam.

Ver». 5. 5. Et NOX POTERAT Illi VIHTUTEU (miraculum) ULLAM facere. — «Non poterat,» id est non volebat, aawa. quiacensebat non decere ul sanctum daretur cani- '!;l bi bus, ac incredulis ct ingratis civibus suis obtruderet miracula sua. Sic « non posse, *o* pro « non velle»' sumitur *Gen.* xxxvn 4, ct *Joan,* vn 7. Sic vulgo dicimus : Non possum mihi imperare, ut illi indigno hanc gratiam præstem; non possum, id est difficulter possum, quia nolo, et voluntas reluctatur. «Quia enim, ait hic Victor Antiochenus, ad impetrandam sanitatem utrumque coire debet, nimirum eorum qui cura egent, fides, et illius rursum qui curaturus est, virtus : si altcrum horum defuerit, non temero sanitatis beneficium obveniet.» Ut ergo miraculum convenienter fiat duo requiruntur, scilicet potentia in patrante, et fides in patiente : cum alterutrum deest, dicitur illud fieri non posse. Ita Theophylactus et Euthymius

v»r»_ «. tì. Et **«nuBATtm imit o** incredulitatem eorum. — Videtur huic dicto repugnare Lucas, iv, 22, a'' dicens: «Et omnes testimonium illi dabant, et mirabantur in verbis gratiæ, quae procedebant *de* ore ejus. » Respondeo Nazarenos quidem miratos fuisse, quod Jesus, cum esset filius fabri sibi noti el vicini. foret tamen tam sapiens, disertus et cfilcax in predicando ; sed eosdem Limen incredulos fuisse ejus doctrinae ct persona*, quod scilicet ipse esset Messias sive Christus. Id ita esse palet ex iis quæ subjicit Lucas.

Vera. IJ. **13.** Et **UNGEBANT OLEO MULTOS ÆGHOS, ET SANA-** rjv' -t B'XT' — Opinantur nonnulli hanc unctionem esse eamdem cum illa, de qua S. Jacobus in *epist.* sua, cap. v, l i, scilicet sacramentum Extremae-Unclionis. Ita Beda, Thcophylactus, Lyranus, Dionysius Carthusianus, Franciscos Lucas et alii, An i- qui censent jam a Christo institutum fuisse sacra- .*' mentum Exlremæ-Unclionis, illudquc hic infirmis contulisse Apostolos jussu Christi, esto necdum ab eo ordinati essent sacerdotes.

Verum contrarium videtur verius : *Primo,* quia solus sacerdos est minister sacramenti Extremæ-Unctionis : Apostoli autem necdum erant sacerdotes, nam in ultima cœna eos Christus creavit sacerdotes, dicens : « Hoc facite in meam commemorationem.»

Secundo, quia Apostoli hic quoslibet infirmos unxerunt; ergo etiam non baptízalos, non moribundos: atqui Extrcina-Unctio confertur tantum baptizatis et moribundis.

Tertio, omnes uncti hic ab Apostolis sanabantur; hoc autem non fit in Extrema-Unctione, qtiæ primario ad sanitatem et robur mentis dirigitur.

Quarto, quia Concilium Tridentinum, sess. 14, ait sacramentum Exlremæ-Unclionis apud .Marcum quidem insinuatum, per Jacobum autem Apostolum ac Domini fratrem fidelibus commendatum, ac promulgatum fuisse. Fuit ergo hæc unctio typus et quasi præludium instituendi sacramentum Extremæ-Unctionis, non ipsum Sacramentum. Erat igitur hæc unctio miraculosa, seu donum miraculorum datum Apostolis ad tempus, ut eo suam de Christo prædicationcm confirmarent; non sacramentum semper duraturum : sicut S. Cenovefa, ct multi sancti Anachorète oleo a se benedicto, et ad infirmos misso, eos sanabant, ut patet ex Vitis Patrum. Caudam, cur oleo potius quam vino uterentur, dat Victor Antiochenus, dicens: «Oleum inter alia cl laborum molestiam mitigat, el lumen fovet, el hilaritatem conciliat. » Oleum ergo quod in sacra unctione adhibetur, et Dei misericordiam, cl morbi sanationem, el cordis illuminationem denotat. Idem asserunt Thcophylactus ct Euthymius. Simili modo baptismus Joannis, non fuit Sacramentum, sed typus et præludium sacramenti Baptismi a Christo mox instituendi. Ita pas. im interpretes.

16. Quo audito, Herodes ait : Quem ego decoi,- V*r«. i«. **LAVI JOANNEM , HIC A MORTUIS RESURREXIT — in** ix 2« Jesu patrante tot miracula, *q. d.* Anima Joannis transiit in Jesum, idcoque ibi quasi resurgendo divinior facta, tanta et tot stupenda in eo operatur. Lucas, cap. ix, 7, ait Herodem initio hœsitasse ; postea tamen ob communem celebreinquo tot miraculorum Jesu famam, credidit Joannem in Jesu resurrexisse, ut ait Marcus hic, et .Matthæus, cap. xiv. Ila S. Chrysostomus, Theophylactus, Euthymius, S. Augustinus cl alii; vigebat cnim tunc Pythagor® sententia de [MTip^vx/Soit, id est transanimatione, sive de animarum ex uno corpore in aliud transmigratione. Unde ipso Pythagoras de seipso aiebat : '

> Ipse ego me memini, Trojani tempore belli
> Panloides Euphorbus eram, cui pectore quondam
> Hæsil in adverso gravis basta minoris Atridn,

puta Menelai, qui fuit frater Agamemnonis regis et filius Atrei. Portentosum plane et inauditum est, quod tradit S. Athanasius, primus Cæsaraugustanus episcopus, creatus a S. Jacobo Apostolo, de S. Petro, primo Bracarensi episcopo, condiscipulo suo; scilicet Petrum hunc esse eumdem cum Samuel*), filio Uriœ. Urias enim Propheta occisus a Joakim, rege Juda, sub tempus captivitatis Babylonie®, teste Jeremía, cap. xxvi, vers. 20, reliquit filium Samuelem, qui cum aliis Judæis veniens in Hispaniam, ibi mortuus ct sepullus est, quem post sexcentos sepulturæ annos S. Jacobus, veniens in Hispaniam, e sepulcro suscitavit nominavilque Petrum, ac primum Bracane episcopum creavit, qui deinde pro Christi fido martyrii lauream obtinuit. Ita refert B. Caledonius, Bracane episcopus, qui obiit anno Christi 2G0. Vide Franciscum Bivarium commcnlanlem in *Chroniam* L. Dextri, ad annum Christi 37, num. 2, comment. 1. Quid mirum ergo si Herodes putavit Joannem recens a se occisum resurrexisse in Christo ? Vide hic quam sanctus fuerit Joannes - Baptista, et quanta de sanctitate ejus fuerit opinio, utpote quem Herodes ex communi fama censuerit resurrexisse in Christo, adeoque Joannem esso Messiam sive Christum, idcoque eum jam a se occisum timuit, ne resurgens necem suam vindicaret. Unde S. Chrysostomus, cap. xiv in *Matth.:* «Magnum quid, ait, est virtus: nam et defunctum Herodes timet. » Nam, ut ait ibidem Rabanus: «Omnium sententia est, majorem fore potentiam Sanctorum ubi resurrexerint. » Sic ct Beda.

17. Ipse enim Herodes misit (sateHites), ac. iE-V<r«. »7. tt mit Joannem, et vinxit eum in carcere, propter XI J J **IHROblADEM, UXOREM PHILIPPI FRATRIS SUI, QUIA** **ni,** m xi rat EA3I. — Hic Herodes non fuit primus, sive magnus, patria ct cognomento Ascalonita, sub quo natus est Christus, qui infantes in Bethleein occidit; sed fuit ejus filius, cognomento Antipas, qui Christum veste alba indutum illu- îo.

sumquead Pilatum remisit. Ilie cnim incarccravit ct occidit Joannem Baptistam.

Dices : Herodes Antipas fuit tetrarcha duntaxat : sio cnim vocat cum Matthæus, cap. xiv, 1. Quomodo ergo Marcus hic, vers. 44, vocat cum regem? Respondeo : Vocat cum regem, quia ipse in sua tetrarchia summus erat princeps, qualis est rex in regno : unde regis nomen assumpsit, illudquc ei ab aliis tributum fuit, etiam ab ipso S. Malthæo, cap. xiv, vers. 9.

Historia s. Jnan-®.H. np- Hwnde decolliti,

In carcere. — Addit Josephus Joannem fuisse incarceratum in arccMacheruntina, sita in finibus Galilææ et Arabiæ, ibique fuisse decollatum. Carcerem ergo hunc nobilitavit S. Joannes. Jam locus, inquit Philo, lib. *De Joseph,* non tam career crat, quam disciplinæ meditatorium. Seneca, in *Consolatione ad Albinam :* « Carcerem, ait, intravit Socrates, ignominiam ipsi loco detracturus : neque cnim poterat career videri, in quo Socrates erat. » Unde l). Cyprianus, lib. IV, epist. 1 *ad Martyres,* cx veteri editione : « 0 beatum, ait, carcerem, quem illustravit vestra presentid! 0 tenebras sole ipso lucidiores, ubi constituta sunt Dei templa! » Idem, lib. Ill, epist. 25 *Dc Martyrum vinculis :* a Ornamenta sunt ista, non vincula: nec Christianorum pedes ad infamiam copulant, sed clarificant ad coronam. » Quocirca S. Ambrosius, lib. *De Joseph,* cap. y : a Non turbentur, ait, innocentes, cum falsis criminibus appetuntur : visitat Deus et in carcere suos, et ideo ibi est plus auxilii, ubi plus est periculi. Sed quid mirum si visitat Deus in carcere positos, qui scipsum in suis in carcere inclusum memoravit? In carcere, inquit, eram, et non venistis ad me, » *Matth.* cap. XXV, vers. 44.

Propter Herodiadem. — Herodias hæc fuit lilia Aristobuli, fratris Herodis Antipæ : ipse igitur eam duxit, quæ erat sibi ex fratre neptis. Ita Josephus. Fuit ergo Herodias, soror Herodis Agrippæ, qui Jacobum occidit, el ab angelo vicissim cæsus occubuit, *Actor,* cap. xii. Quare errant Ruffinus, cl ex eo S. Hieronymus, Eusebius et Beda, dicentes illam fuisse filiam Aretæ, regis Arabum : confundunt enim primam uxorem Herodis, quæ fuit lilia Aretæ, cum secunda, quæ fuit Herodias. Nam Herodes filiam Aretæ repudiavit, ut duceret Herodiadem, idcoque Arelas ei bellum intulit ejusque exercitum ad internecionem delevit, testj Josepho, lib. XVlll *Antiq.,* cap. mi, qui et addit : a Apud Judœos fuit opinio, justa ullione Numinis deletum fuisse Herodis exercitum, propler Joannem*Baptistam virum sanctum ab eo occisum. »

Uxorem fratris sul —Dices Josephus, lib. XVIII *Antiq.,* cap. vi, vu et IX , ait eam fuisse uxorem alterius Herodis, qui fuit frater Philippi el Herodis Antipæ. Respondeo : Errat Josephus in hoc, uti et in mullis aliis, nisi dicas Herodiadem primo nupsisse Herodi Antipæ. Sic pariter errat ibidem Josephus,quod dicat Joannem occisum non ob Herodiadem, sed quia Herodes timebat ne per populi ad eum concursum seditio quæpiam oriretur.

An vivo marito Philippo Herodias nupserit Herodi, an vero eo mortuo, dissentiunt Interpretes. Certum est cnim utrumque fuisse illicitum et peccatum incestus, insuper et adulterii, si Philippus adhuc vivebat. Nam, *Levit,* xvni, 16, velatur, ne frater ducat uxorem fratris, si is ex ea reliquerit prolem, uti Philippus reliquerat filiam hanc saltatricem, quam Josephus vocat Salomen. Verum dico Herodem, vivo Philippo et invito, duxisse Herodiadem, ideoque peccasse tripliciter: IL lupiici* Ur *primo,* adulterio; *secundo,* incestu ; *tertio,* raptu. Probatur *primo,* quia id diserte asserit Josephus, lib. XVIII *Antiq.,* cap. vu. *Secundo,* quia eam duxit sub annum 13 Tiberii Cœsaris : tunc enim predicare empii Joannes, ut patet *Luc.* in, i. Philippus autem mortuus est anno 20 Tiberii, uti affirmat Josephus, lib. Will, cap. h , ubi eumdem a modestia ct justitia commendat. *Tertio,* quia passim Patres Herodem accusant adulterii, quod fratri vivo, sed mansueto, uxorem abstulerit: nimirum ejus lenitate abusus est Herodes.

20. Herodes exim metuerat Joannem, sciens Vm. to. EUM VIRUM JUSTUM ET SANCTUM. — IllillO CTgO Sola Herodias voluit occidere Joannem, nipote sui adulterii ct incestus reprehensorem, dissentiente Herode, ul significat hic Marcus et Lucas, ix. Postea tamen Herodias idem persuasit Herodi marito, idque facile, quia llcrodes, teste Josepho, lib. XIX *Antiq.,* cap. vu, maligna? eral indolis, malitiosus et proclivis ad sæviliom, ac infensus Joanni ob crebras ejus reprehensiones. Ipse enim erat «vox clamantis in deserto, » *Isaiæ* xl,3; *Matth.m,* 3. « Timebat enim Herodias,ait Beda, ne Herodes ad increpationem Joannis aliquando resipisceret, ct nuptias solveret, ac Herodiadem fratri Philippo ablatam restitueret. »

22. Cumque introisset filia ipsius Herodiadis Vc «. (cx Philippo priore marito), et saltasset, ef placuisset Herodi. — Saltatrices olim conviviis adhibitas apud Judœos ad luxum, patet ex Josepho, lib. Xll *Antiq.,* cap. iv. Idem de Græcis Saluiriliquet cx Xenophonte in *Symposio,* cl Luciano,^|™'|* Dialogo *De saltatricibus,* ubi mullis exemplis & æque ac philosophorum sententiis docet, quod animum etiam virilem cl duruin emolliat, el ad libitum inflectat scita ad modos musicos saltatio. Vere Ecclesiasticus, cap. ¡x : a Cum saltatrice,ait, ne assiduus sis, nec audias illam, ne forte percas in efficacia illius, n Vere Remigias,in cap. xiv *Matth.:* u Impudica mulier, ait, impudicam filiam nutrivit, non pudorem docens, sed saltationem. Nec minus reprehendendus Herodes, qui passus sit regiam aulam fieri a muliere theatrum. »

25. VOLO UT PROTINUS DES MIHI IN DISCO CAPUT Ven. r.

Joanms-Bapi ist jb. — Dices : ergo Joannes Baptista non est martyr, quia Herodes occidit eum non ob XlT* fidem, nec ob reprehensionem sui adulterii, sed

ul placeret puellæ saltatrici, *et* promisso suo illi facto satisfaceret. Respondeo : Nego consequentiara : nam *primo,* puella hæc petiit caput Joannis instinctu matris Herodiadis, quæ Joannem sui adulterii castigatorem sic e medio tollere volebat. Herodias ergo quasi causa moralis per se occidit Joannem, impellendo Herodem ut cum dccollaret, itaque cum martyrem fecit. *Secundo,* Herodes illi assensit : sciens enim malignum suæ, uxoris animum, illi obsecutus est ct Joannem peremit. *Tertio,* Herodes quoque volebat Joannem occidere, ut diserte ait Matthæus, xiv, 5; sed propter metum populi, Joanni quasi viro sancto applaudentis, id facere non audebat. Denique, mulli probabiliter putant hæc omnia ex collusione ct ex composito esse facta, scilicet Herodem suggessisse Herodiadi, ut filiam saltatricem in cœnam immitteret, iliaque peteret caput Joannis: sic cnim sese honestam ex promisso suo occasionem vel excusationem occidendi Joannem habiturum, atque hac de causa Herodes a Christo vocatur «vulpes,» *Luc.* xin, 32. Euii ergo S. Joannes victima castitatis, quia pro ca martyr occubuit, æquo ac S. Paulus, S. Matthæus, S. Clemens, S. Lamberlos aliique plures.

Porro, causam sublimiorem præproperæ mortis S. Joannis ex parte Dei ct arcano ejus consilio assignat S. Gregorius Nazianzenus, *orat.* 20 : «Quis, inquit, præcursor Jesu? Joannes, ut vox sermonis, et ul lucerna luminis, ante quem ct in virtute exiliit, el ad inferos per Herodis furorem transmissus est, ut illic quoque mox venturum Fraudi praediceret. » Idem Nazianzenus, *orat.* 39, docet S. Joannem spiritu prophetico præcognovisse suum hoc martyrium. Ait enim: «Ego a te (o Christe) baptizari debeo. Adde : et pro te; exploratum cnim habebat fore, ul martyrio baptizaretur. Futurum cnim norat, ul, sicut post Herodem Pilatus fureret, ita eum quoque prius vita functum Christus sequeretur.»

26. Ei contristatus est HEX. — Id est contristari sc finxit, inquit S. Hilarius ct S. Hieronymus in cap. Xiv *Matth.,* quia revera volebat Joannem occidere, ul ad Matthæus. Unde Glossa, in cap.xiv *Matth.* : «Talis, ait, Herodis tristitia fuit, qualis pœnilcrdia Pharaonis.» Et Inlcrlinearis : a Simulator tristitiam præferebat in facie, cum lœtaret'ir in mente. »

Simplicius S. Chrysostomus, Euthymius, Theo- ; bylaclus censent Herodem vere contristatum fuisse, ul habent Matthæus cl Marcus; licet cnim vellet Joannem occidere, lamen de tain crudeli cl sibi probrosa ejus nece doluit, quod scilicet Prophetam tantum occideret in gratiam puellæ saltantis.

Propter jusjurandum.— Neci Joannis Herodes prétendit suum juramentum iiliæ datum, quia licet sciret illud hoc casu, scilicet in petitione !lhæ lain indigna, iniqua el sacrilega, non obligare; lamen legale esse censebat id coram primoribus non retractare, juxta illud: «Verbum regis est rex.» Ita iste mundanus. UndoS. Augustinus, *serm.* 116, in novis : «Puella saltat, ait, ct mater sævit, el inter delicias et lascivias convivantium temere juratur, ct impie quod juratur impletur. » Nani, ut ait S. Isidoras : «In malis promissis rescindenda fides : impia promissio est, quæ scelero adimpletur. » Et S. Hieronymus: «Sub occasione pietatis impius fuit, dum juramento scelus excusat. »

27. Sed misso spiculatore. —Id est carnifice, quia carnifices erant milites, et stipatores prætorum gestantes spicula. Unde dicti sunt «speculatores,» ait Calepinus. Verum noster Jacobus Gretserus, lib. I *Dc Cruce*, cap. xxv, ex Suida et Julio Firmico , carnifices vult dici «speculatores» (Græce enim est quod nomen utique est Latinum, idemque quod *speculator),* Græce eo quod eorum munus esset hostium consilia et facta speculari, custodi® causa principes stipale instar satellitum, ac damnatos ab eis plectere. Sic et Franciscus Lucas hic, ac Lipsius in *Tacitum,* Brissonius et aliqui alii, qui asserunt Suetonium et Tacitum *speculatorem* vocare carnificem, sed nullum ex cis locum citant , nec ego ullum invenire potui, in quo vox *speculator* a Latinis vel Græcis usurpetur pro carnifice, nisi hunc Marci in Græco. Hic ergo idem est *spiculator* latine, qui antxwlxrci)? græce : Græci enim mutantes vocalem *i* in *e* (uti faciunt sæpe Itali), pro *spiculator* dixerunt *speculator,* uti censet Lcxicographus.

Prxcepit afferri caput ejus in disco, — ut epulas crudelitate ct horrendo hoc spectaculo barbarus condirci. Addit Beda : Vult omnes convivas sceleris sui esse consortes, ut in luxurioso convivio cruentæ cpulæ deferrentur. Porro S. Gregorius, lib. HI *Moral.,* cap. iv : «Premit, inquit, Deus suos in infimis, quia videt quomodo remuneret in summis : quid illi passuri sunt quos Deus reprobat, si hic cruciat quos amat. »

Et decollavit eum in carcere,— scilicet spiculator ad hoc missus ab Herode. Unde Græca et Syrus habent, *qui cum abusset, decapitava tum.*

Habet ergo S. Joannes laureas multas : *primo,* doctoris; *secundo,* virginis; *tertio,* martyris; *quarto,* prophète; *quinto,* eremita:; *sexto,* apostoli; *septimo,* præcursoris, indicis et baptistæ Christi. VereS. Augustinus, serm. 36 *De Sanctis:* «Joannes, ait, propter justitiam perdit vitam, sed lucratus est gloriam, quia plena ct perfecta libertate maluit injusta sustinere, quam justa non dicere.»

Quærcs, quo tempore occisus sit S. Joannes? *Primo,* Abulensis ait id definiri non posse. Ita ipse m cap. xiv *Matth.,* vers. 4.

Secundo, Bcda, et ex co Baronius anno Christi 33, n. 8; Maldonatus, Barradius (ac favere videtur S. Augustinus, lib. 11 *De Consensu Evang.,* cap. xlv) censent Joannem occisum circa Pascha

cúrrenle anno 33 ætatis Christi. Probant ex co quod Matthæus, cap. xiv, 13, ait Christum, audita morte Joannis, secessisse in desertum, ubi pavit quinque millia hominum : id autem contigit circa Pascha, *Joan,* vi, 4.

Tertie *Tertio,* valde probabiliter noster Salianus, iu *Annat,* tom. VI, in line, ad annum Christi 32, n. 20, censet Joannem occisum in fino anni 32 ætatis Christi, puta in decembri. Probat *primo,* quia Nicephorus, lib. I, cap. xix, in fine, ait Joannem occisum cum ageret annum ætatis 32 cum dimidio , id est cum Christus expleret annum ætatis 32. Natus est cnim Joannes 24 junii, et dimidio anno sive sex mensibus senior fuit Christo : hic cnim natus esl 25 decembris ejusdem anni. *Secundo,* quia, licet secessio Christi in desertum, de qua Matthæus, cap. xiv, contigerit circa Pascha, tamen mors Joannis diutius praecessit hunc secessum : secessit enim Christus, non tam ob mortem Joannis, quam quod jam increbresceret fama miraculorum suorum, ut multi putarent Joannem in eo resurrexisse, ut diserte dicit Theophylactus ct Jansenius; hoc autem facium esl longiuscule post mortem Joannis, ita ut decembri videatur occisus Joannes, secessio vero Christi facta sit in marlio sub Pascha sequens ; tempus enim intermedium deposcunt sibi miracula, quie Christus post mortem Joannis patravit, item fama eorumdem ubique sparsa, ita ut ex ea Herodes suspicatus sit Joannem in Jesu revixisse; quod ubi audivit Jesus, metuens no Herodes sc quoque interficeret, secessit in desertum.

Denique nonnulli congrue opinantur Joannem occisum 29 augusti : hoc enim die Ecclesia celebrat festum decollations Baptislæ, quamquam illo die celebrari potius ab Ecclesia memoriam inventionis capitis S. Joannis-Baptistæ, cx Beda censeat Baronius, in *Marlyrologio.*

Vrr<. r. 28. Er attulit caput ejus in disco, et dedit x ILL0D VtIRLLJB, ET PUELLA DEDIT MATRI SUX. — III- II. ' ' dignitatem hujus homicidii, imo sacrilegii, mullis ostendunt S. Chrysostomus, homil. 49 in *Matth.;* S. Auguslinus, serm. 36 *Dc Sanctis,* el *serm.* 11Ü, in novis; S. Ambrosius, lib. III *Virgin.,* sub initium , ubi inter alia ait : a Premium saltatricis mors est Prophetæ, etc. Hoc crudelitati ferculum debebatur, quo insaliata epulis feritas vesceretur. » Et mox : a Cerno oculos in ipsa morie sceleris lui lestes, aversantes conspectum deliciarum. Clauduntur lumina non tam mortis necessitate, quam horrore luxuriæ. Os aureum illud exsangue, cujus sententiam ferre non poteras, conlæescit, et adhuc timetur.»

Insultasse Herodiadem preciso capiti, atque acu discriminali sanctissimam illam linguam perforasse, Hieronymus in Rudinum agens tradit, sic dicens : « Ne magnopere glorieris, si feceris quod faciunt scorpiones, atque cantharides fecerunt : hæc et Fulvia in Ciceronem, et Herodias in Joannem , quia veritatem non poterant audire, linguam veriloquam discriminali acu confoderunt. » Hæc S. Hieronymus in fine *Apologies contra Ru/fin.* ifomihs ' ,/J. tft.

Quocirca justa Dei ultio in omnes desœviit. Nani Herodes victus fuit ab Areta, deinde in exilium cum Hcrodiadc pulsus Lugdunum, tetrarchia et bonis omnibus spoliatus est a Caio Caligula Imperatore, idque agente et accusante eum Agrippa, fratre Herodiadis, uti narrat Josephus, lib. XVIII, cap. x. Porro, filias saltatricis caput per glaciem amputatum, in ipsa glacie sallitavit. Audi Nicephorum, lib. I, cap. xx : « Eundum ei quodam brumali tempore erat, ct fluvius trajiciendus, qui cum glacie constrictus coagmentatusque esset, pedes eum transibat : glacie autem rupta, idque non sine Dei numine, demergitur illa slatina capite tenus, el inferioribus corporis partibus lasciviens, inolliusque semovens sallat, non in terra, sed in undis, caput vero scelestum frigore et glacie concretum, deinde etiam convulneratum, et a reliquo corpore, non ferro, sed glaciei crustis resectum,in glacio ipsa saltationem lethalem exhibet, spectaculoque ejus omnibus præbito , in memoriam ea quæ fecerat spectantibus revocat. » Audi et Lucium Dextrum in *Chron.,* anno Christi 34 : < Herodes Antipas cum Herodiado pellice incesta, tota Judæa pulsus primum ad Gallias, deinde llerdæ in Hispania exulat, ibique infeliciter moritur. Herodios vero saltans super Sicorim flumen llerdæ concretum, submersa miserabiliter periit. » CliwU-i

29. Posuerunt illud in monumento. —S. Hieronymus, loco jam citato, tradit corpus S. Joannis sepultum in Sebaste, quæ prius Samaria fuit dicta, ubi pariter Eliseus et Abdias Prophète sepolti sunt. Porro, tanta miracula faciebat S. Joannes in Sebaste, ut Julianus Apostata jusscrit ejus corpus comburi ; sed reliquias ejus clam gutturali sunt Christiani. De revelatione capilis S. Joannis vide *Historiam Ecclesiasticam,* lib. XI, cap. XXVIII, Baronium et alios. Est el inter opera S. Cypriani tractatus *De Revelatione capitis* S. *Joannis.* Denique Sozoincnus, lib. VII, cap. XXIV, narrat Theodosium Imperatorem proficiscentem in bellum contra Eugenium tyrannum, adiisso templum S. Joannis, eique pro victoria supplicasse; quare dœmonem e templo exiisse vociferantem : u Tu me vinces, tu meum exercitum problèmes,» itaque factum esl. v ;

CAPUT SEPTIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Primo, Christus Pharisæorum criminationes, quod Apostoli illotis manibus manducarent, in ipsos comunque scelera retorquet. Secundo, vers. 25, Syrophœnissæ filiam a dæmone liberat. Tertio, vers. 32, surdo et mulo auditum et loquelam restituit.

1. El conveniunt ad eum Pharisæi, et quidam de Scribis, venientes ab Jerosolymis. 2. Et cum vidissent quosdam ex discipulis ejus, communibus inanibus, id est non lotis, manducare panes, vituperaverunt. 3. Pharisæi enim et omnes Judæi, nisi crebro laverint manus, non manducant, tenentes traditionem seniorum; 4. et a foro nisi baptizentur, non comedunt; et alia multa sunt, quæ tradita sunt illis servare, baptismata calicum, et urccorum, et aeramentorum, et lectorum; 5. et interrogabant eum Pharisæi, cl Scribæ : Quare discipuli tui non ambulant juxta traditionem seniorum, sed communibus manibus manducant panem? G. At ille respondens, dixit eis : Bene prophetavit Isaías de vobis hypocritis, sicut scriptum est : Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me. 7. In vanum autem me colunt, docentes doctrinas et præcepta hominum. 8. Relinquentes enim mandatum Dei, tenetis traditionem hominum, baptismata urceorum et calicum; et alia similia his facitis multa. 9. Et dicebat illis : Bene irritum facitis præccptum Dei, ul traditionem vestram servetis. 10. Moyses enim dixit : Honora patrem tuum, et matrem tuam; el : Qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur. 11. Vos autem dicitis : Si dixerit homo patri, aut matri, Corban (quod est donum) quodeumque ex me, tibi profuerit; 12. el ultra non dimittitis eum quidquam facere patri suo, aut matri, 13. rescindentes verbum Dei per traditionem vestram, quam tradidistis; ct similia hujusmodi mulla facitis. 14. Et advocans iterum turbam, dicebat illis : Audite me omnes, el intelligite. 15. Nihil est extra hominem introiens in eum, quod possit eum coinquinare, sed quæ de homine procedunt, illa sunt quæ co Hili unicant hominem. 1G. Si quis habet aures audiendi, audiat. 17. El cum introisset in domum a turba, interrogabant eum discipuli ejus parabolam. 18. Et ait illis : Sic et vos imprudentes estis? Non inlelligilis, quia omne extrinsecus introiens in hominem, non potest eum communicare, 19. quia non intrat in cor ejus, sed in venirem vadit, et in secessum exit, purgans omnes escas? 20. Dicebat autem, quoniam quæ de homine exeunt, iliaco HUI unicant hominem. 21. Ab intus enim de corde hominum malæ cogitationes procedunt, adulteria, fornicationes, homicidia, 22. furta, avaritiæ, nequiliæ, dolus, impudiciliæ, oculus malus, blasphemia, superbia, stultitia. 23. Omnia hæc mala ab intus procedunt, ct communicant hominem. 24. El inde surgens abiit in lines Tyri et Sidonis; et ingressus domum neminem voluit scire, et non potuit latere. 25. Mulier enim statim ut audivit de eo, cujus filia habebat spiritum immundum, intravit, et procidit ad pedes ejus. 2G. Erat cnim mulier Gentilis, Syrophoenissa genere. Et rogabat eum ul dæmonium ejiceret de filia ejus. 27. Qui dixit illis : Sine prius saturali filios; upn est enim bonum sumere panem liliorum, ct mittere canibus. 28. At illa respondit, el dixit illi : Utique, Domine, nam el catelli comedunt sub mensa de micis puerorum. 29. El ait illi : Propter hunc sermonem vade, exiit dæmonium a lilia lua. 30. Et cum abiisset domum suam, invenit puellam jacentem supra lectum, et dæmonium exiifise. 31. El iterum exiens de finibus Tyri venit per Sidonem ad mare Galilææ inter medica fines Decupoleos. 32. Et adducunt ei surdum et mulum, et deprecabantur eum, ut

impunut illi immuni. 33. Et apprehendens eum de turba seorsum, misit digitos suos in auriculas ejus ; etexpuens, tetigit linguam ejus; 34. et suspiciens in cœlum, ingemuit, el ait illi : Ephphetha, quod est adaperire. 35. Et statim apertæ sunt aures ejus, et solutum est vinculum linguæ ejus, et loquebatur recte. 36. Et præcepit illis ne cui dicerent. Quanto autem eis præcipiebat, tanto magis plus praedicabant, 37. el eo amplius %dmirabanlur, dicentes : Bene omnia fecit : et surdos fecit audire, et mutos loqui.

Ver». S. 2. COMMUNIBUS MANIBUS, ID EST NON LOTIS, manducarb. — « Manus communes» vocantur non lote, id est immundœ, quia scilicet res immunda, profanæ et pollute erant communes Judæis et Gentibus, mundis et immundis.

Nota Apostolos non fuisse tam rusticos, ul pransuri .vol cœnaturi manus non lavarent, cum et agricola; ct opifices ante cibum eas lavent, sed abstinuisse a lotione religiosa, vel potius superstitiosa Pharisæorum, quam ipsi ex majorum suorum ritu ct traditione acceptam scrupulose servabant. Ritus autem eorum, inquit Theophylactus, erat hic, ut ad cubitum usque lavarentur.

Vei». X 3. Crebro. — Syrus, *bctilaith,* id est diligenter vel curiose; Grace, id est *certatim.* Hebr. fp Sil ?. *caph cl caph*, id est manum ad manum, scilicet sæpe confricando, uti faciunt qui manus fendatas depurare volunt. Pharisæi cnim cum vel minimum quid impuri attigissent, aut sc attigisse scrupulose metuerent, illico lavabant manus, idque toties quoties hic cis metus vel scrupulus occurrebat.

Vw». e. 4. Et a foro, — scilicet venientes et domuin redeuntes lavant manus, quia scilicet in foro est omne genus, uti rerum, sic ct hominum mundorum cl immundorum, quorum attactu se pollutos verebantur, idcoque immunditiem hac lotione non manuum, sed totius corporis abstergere seso debere putabant; unde sequitur :

Nisi baptizentur. — Hoc est, nisi totum corpus aquis immergant ct abluant, uti ctiamnum sæpe faciunt Judæi. Plus cnim csl « baptizari, » quam manus abluere : quia ergo in foro Gentiles attingere ct alloqui, quædam etiam immunda attrectare cogebantur, hinc r&lcuntcs domum totos se abluebant, ait Vatablus.

Calicum. — Grace, ^crr.fíov, id est *poculonim.*

Urceorum. — Grace, id est sextariorum : Çîçt.; cnim est sextarius, vel cyathus; Syrus, ‹tmo- *phorum,* id est vasorum, quibus vina afferuntur vel effunduntur. Vatablus intelligit vasa lignea, quæ Çiçà dicuntur,'eo quod torno poliantur, aut sculpturis ornata sint : U** cnim est frico, polio, rado, sculpo : undo Çiçeç, id est politus, rasilis, cxcullus. Urceus proprie est vas, quo aqua in urnam vel ahenuin infunditur, ait Paulus Jureconsultus ; indo ad vasa quadibet similia transfertur.

/Erambntorum, — vasorum ærcorum, quibus cibi vel coquebantur, vel in mensam inferebantur. Et lectorum, — quibus ad mensam accumbebant. Vatablus vertit, *spondarum.* Caetera exposui *Matth.* xv et seq.

15. Communicant. — Id est «coinquinant, • ut *v-rt.* is. legunt alii codices. Idem est vers. 18 ct 20.

19. Quia non intrat in eoa ejus (id est in ani- v/n. i», mam ejus, ac proinde eam coinquinare nequit), sed in ventrem (scilicet stomachum) vadit, (ubil " facta secretione purioris cibi, ad jecur et cor pergit; reliquum vero, quod impurum ct faeculentum est), IN SECESSIM EXIT, PURGANS (exitii SUO, id est puras relinquens) omnes escas. — Quia scilicet ipsum est cibi faex et purgamentum : quare eo ipso quo exit, alimentum reliquum depurat ct expurgat.

26. Gentilis. — Grace, id est *Graea,* m v vertit Arabicus : Gracis enim dominantibus, omnes Gentiles vocabantur Graci; hinc illud *Rom.* cap. i : « Judæo primum et Graeco, » id est Gentili.

Syrophoenissa. — Grace, Syra *Phanidssa;* Syrus, *cx Punicia Syria,* id est ex illa Phoeniciae parle, quæ ad Syriam spectat. Malthæus Chananæam vocat.

32. Et mutum. — Grece, id est ægre Vœ. *n,* loquentem, impedite linguæ, balbutientem : nam sanatus a Chrislo a loquebatur recte, » id esi expedite, ut dicitur vers. 33. Non ergo erat omnino mutus, uti sunt ii qui a nativitate sunt surdi, qui Grece óu-U-.i dicuntur. Sic cnim duo fuissent hic Christi miracula, scilicet solutionis linguæ, et indite scienliæ vocum. Contrarium tamen quoque csl probabile.

33. Et explens, tetigit linguam ejus. — Con- v b. grue fecit id Christus, quasi saliva sua salvifica os siccitate mutum el ligatum bumcctalulus et soluturus; saliva enim est in lingua, ct illi se assimilai, ait Galenus, *Aphor.* 39.

Expuit autem non in os muti, sed in suum ipsius digitum, ac digito salivam ori muli admovit, ut colligitur ex Greco : hoc enim honestas et decor exigebant. Porro Christus, aperiendo aures et linguam corporis, aperuit pariter aures et linguam mentis, ut inspirationes ipsius audiret, ao crederet ipsum esso Messiam, ab coque peccatorum suorum veniam posceret el impetraret. Quos cnim Christus corpore, hos et mente sanavit.

Tropologice : idem cuique poscendum ac dicendum cum Psalte : « Domine, labia mea aperies, et os meum annuntiabit laudem tuam, »

Ps. 1 , 17. Idem de auribus, ut possimus cum Isaia,cap. i.. t, jubilare : «Dominus dedit mihi linguam eruditam, ut sciam sustentare cum qui lassus est verbo : erigit mane, mane erigit mihi aurem, ut audiam quasi magistrum. Dominus Deus aperuit mihi aurem: n hoc autem fit cum ipse digito suo, id est Spiritu Sancto (hic enim est Digitus Dei, Erod. vm, 19), ct saliva cœlestis sapienti®, quæ est ipsemet cx ore Altissimi prodiens, linguam mentis tangit.

▼ c 34. 31. Et suspiciens ix coelum (quia inde verba mutis, auditus surdis, medela cunctis infirmis, ait Bcda) ingemuit , — Ium condolens miserile muti ct surdi, tum cum gemitu orans et impetrans illi sanitatem a Dco. «Expendebat enim, ait Victor, in quantam calamitatem et miseriam, omnis bonæ honestæque actionis hostis diabolus, primorumque parentum incuria ct lapsus ipsum dejecisset. »

Epuphetua, quod est (quod significat) adaperire. — Id est aperiantur tibi aures et os : ubi «ulraquc, ait Bcda. unius ejusdemque mediatoris Dei et hominum natura manifeste destinata est. Suspiciens enim in cœlum quasi homo, Deum precaturus ingemuit; sed mox uno sermone, quasi divina potens majestate, curavit, n Omnes enim habemus oculos, sed cæci clausos ct obstructos, qui Syriaca phrasi eleganter dicuntur aperiri, cum tegmina illa recluduntur, ait Angelus Caninius in *Ifomin. Hebr.,* cap. x. Porro Hebr. rtDD *patach,* est aperire : unde in imperativo passivo *niphal* fi715H *hippaleaih,* et crasi *hippatach,* pro quo Syri dicunt *Ephphetha,* idem est quod aperire, hoc est aperitor, vel esto apertus.

3(5. Et rn.ECEPrr illis ne cui dicerent. — Præ- Vfn· » reptum hoc fuit non proprie dictum, quod ad culpam obligaret, sed urbanitas duntaxat, ct modestis indicium, ut scilicet significaret se nolle sua miracula ostentare, et cx iis aucupari vanam hominum gloriam. Quare non peccabant, qui eo non obstante illa divulgabant. Unde sequitur : « Quanto autem eis praecipiebat, tanto magis plus predicaban!.» « Docemur hoc loco, ait Thcophylactus, quod quando benefacturi sumus, ne plausus vel celebritates ex beneficiis quæramus : cum autem beneficia acceperimus, ut benefactores, licet ipsi recusent, laudemus et praedicemus. » Ut enim illud est hominis benefici, ita hoc grati, ait Franciscus Lucas. Et S. Augustinus, De *Consensu Etang. :* « Voluit Dominus, ait, prohibendo docere, quanto ferventius eum predicare debeant, quibus jubet ut predicent, quando illi qui prohibebantur tacere, non poterant. »

37. Bine omnia fecit. — Grece, , id est Vert-37, bello, decore, concinne, congrue, irreprehensibiliter, *g. d.* Nil fecit Christus, quod Pharisæi, vel similes moini juro culpare queant. Rursum *bene* Hebraice 3'BH *heteb,* id est benefice, quia surdo auditum, muto loquelam reddidit. Tota enim vita Christi fuit assidua beneficentia, *Act.* cap. x, vers. 38.

CAPUT OCTAVUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Primo, Christus septem panibus pascit quatuor hominum millia. Secundo, vers. I!5, *docet cavendum* a *fermento Pharisæorum. Tertio, vers.* 22, *curat cæcum, qui homines vidit sicut arbores ambulantes. Quarto, vers.* 31, *prædicit suam passionem ct mortem, Petrumque illi renitentem quasi satanam rejicit. Denique, vers.* 33, *jubet cuique tollere suam crucem, et animam suam salvare.*

1. In diebus illis iterum cum turba mulla esset, nec haberent quod manducarent, convocatis discipulis, ait illis : 2. Misereor super turbam, quia ecce jam triduo sustinent me, nec habent quod manducent, 3. et si dimisero eos jejunos in domum suam, deficient in via : quidam enim ex eis de longe venerunt. 4. El responderunt ei discipuli sui : Unde illos «piis poterit hic saturare panibus in solitudine? 5. El interrogavit eos : Quot panes habetis? Qui dixerunt : Septem. G. Et præcepit turbæ discumbere super'terram. Et accipiens septem panes, gratias agens fregit, et dabat discipulis suis ul apponerent, et apposuerunt turbæ. 7. El habebant pisciculos paucos : et ipsos benedixit, el jussit apponi. 8. Et manducaverunt, et saturati sunt, et sustulerunt quod superaverat de fragmentis, septem sportas. 9. Erant autem qui manducaverant, quasi quatuor millia : et dimisit eos. 10. Et : latini ascendens navim cum discipulis suis, venit in partes Dalmanulha. 11. Et exierunt 'naru-a i, etcœperunt conquirere cum eo, quxrenles ab illo signum de cœlo, teníanles

eum. 12. Et ingemiscens spiritu, ait : Quid generatio ista signum quærit? Arnen dico vobis, si dabitur generationi isti signum. 13. Et dimittens eos, ascendit iterum navim , et abiit trans fretum. 14. Et obliti sunt panes sumere, et nisi unum panem non habebant sccum in navi. 15. Et præcipicbat eis, dicens : Videte, et cavete a fermento Pharisæoruin, et fermento Herodis. 16. Et cogitabant ad alterutrum, dicentes : Quia panes non habemus. 17. Quo cognito, ait illis Jesus : Quid cogitatis, quia panes non habetis? nondum cognoscitis nec intelligilis? adhuc emeatum habetis cor vestrum ? 18. oculos habentes non udetis? et aures habentes non auditis? nec recordamini, 19. quando quinque panes fregi in quinque millia : quot cophinos fragmentorum plenos sustulistis? Dicunt ei : Duodecim. 20. Quando et septem panes in quatuor millia : quot sportas fragmentorum tulistis? ct dicunt ei : Septem. 21. Et dicebat eis : Quomodo nondum intelligilis? 22. Et veniunt Dethsaidam, et adducunt ei cæcum, el rogabant eum ut illum tangeret. 23. Et apprehensa manu cæci, eduxit eum extra vicum ; et expiions in oculos ejus, impositis manibus suis, interrogavit cum si quid videret. 24. Et aspiciens, ait -.Video homines velut arbores ambulantes. 25. Deinde iterum imposuit manus super oculos ejus; et coepit videre, et restitutus est ita ul clare videret omnia. 26. El misit illum in domum suam, dicens : Vade in domum tuam ; et si in vicum introieris, nemini dixeris. 27. Et egressus est Jesus, et discipuli ejus, in castella Cæsareæ Philippi; et in via interrogabat discipulos suos, dicens eis : Quem me dicunt esse homines? 28. Qui responderunt illi, dicentes : Joannem-Baptislam, alii Eliam, alii vero quasi unum de prophetis. 29. Tunc dicit illis : Vos vero quem me esse dicitis? Respondens Petrus, ait ei : Tu es Christus. 30. Et comminatus est eis, ne cui dicerent de illo. 31. Et coepit docere cos, quoniam oportet Filium hominis pati multa, et reprobari a senioribus, et a summis sacerdotibus el Scribis, et occidi : el post 1res dies resurgere. 32. Et palam verbum loquebatur. Et apprehendens eum Petrus, cœpil increpare eum. 33. Qui conversus, et videns discipulos suos, comminatus est Petro, dicens : Vade retro me, satana, quoniam non sapis quaï Dei sunt, sed quæ sunt hominum. 34. Et convocata turba cum discipulis suis, dixit eis : Si quis vult me sequi, deneget semelipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me. 35. Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet eam ; qui autem perdiderit animam suam propter me et Evangelium, salvam faciet eam. 36. Quid enim proderit homini, si lucrctur mundum totum, eldetrimentum animæ suœ faciat? 37. Aut quid dabit homo commutationis pro anima sua? 38. Qui enim me confusus fuerit, et verba mea, in generatione ista adultera et peccatrice : el Filius hominis confundetur eum, cum venerit in gloria Patris sui cum angelis sanctis. 39. Et dicebat illis : Arnen dico vobis, quia sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant regnum Dei veniens in virtute.

Dalmanutha .— Matthæus, cap. xv, 39, habet a Magellan,» quia scilicet hæc duo loca sibi erant vicina, ut ibi dixi (1).

15. Ca VIUB A FERMENTO PIUBISXORUJI, ET FERmento Herodis. — « Fermentum» est doctrina, qua Pharisæi docebant filios dicere parentibus «corban «aliaqucle gi Dei contraria. «Fermentum Herodis, » est doctrina Sadducæorum; cum his enim proxime fuerat Christo lis et disputatio, ut patet ex Matthæo, cap. xvi, vers. I et 12. Herodes enim uli et multi primores hinc crani Sadducei, leste Josepho, lib. XVIII *Antiq.*, cap. li, qu negabant anima? immortalitatem vivebantqui quasi athei, uli Herodes vivebat in adulterio, Joanncm occidit aliaquo scelera commisit, vivent sino numinis metu. Licet enim ipse, cap. vi, 16. opinatus sit Joannem resurrexisse in Christo; tamen ista opinio non tam Ipsius fuit quam vulgi, nec tam a fide quam a pavore ejus expressa fuit ct extorta. Denique Joanni, ulpotc viro sanctissimo, resurrectionem concessit, sibi vero ct sibi similibus eamdem negavit, ut libero carnis voluptatibus indulgerei. Alii ex Origene et S. Hieronymo, per « fermentum » accipiunt se< -

(1) Rectius, ut videtur, alii existimant Mngedan el Cesara fuisse urbes invicem próximas, utramque vero in regione Dalmanullia silam ; ita ul Dahuaiiulba non *ttrbir,* <0<) *regioni*,* nomen sit.

tam Herodinnonim, (pii neniantes Herodi, aiebant enm esso Messiam. Verum hæc secta fuit Herodis Ascalonifæ, non Antipæ, de quo hic, uti dixi *Matth.* xxn, 16.

Va* *tt:* 22. ADDUCUNT n CJ8CUM, ET rogabant euh UT illum tangeret. — « Scientes, ait Ueda, quia tactus Domini sicut leprosum mundare, ita etiam cæcos illuminare valeret. »

Tri-f. 23. Et APPREHENSA MANU CXC!, EDUXIT EUM EXTRA nera.— Extra Belhsaidam, ut palet vers 22, extra quam eum eduxit eadem de causa qua, cap. vu, 33, mutum surdumque curaturus, cum a turba semovit; scilicet *primo,* orationis causa, ut scilicet solus animum colligens, totum sc Deo uniret, et intentius altontiusquc oraret; *secundo,* ut fugeret vanam gloriam et plausum hominum, cumque nos vitare doceret; *tertio,* quia cives Bethsaidæ indigni erant hoc Christi miraculo : visis enim tol ejus signis, in eum credere noluerant. Ha Thcophylactus ct Euthymius. Vide *Matth.* xi, 21.

Mystico : Scholiastes apud S. Hieronymum : « Educit Christus peccatorem extra vicum, id est, inquit, extra sociclatem malorum. Corrumpunt enim bonos mores colloquia prava, n

Et expuens in oculos ejls. — Saliva matutina oculos lippientes purgat, at cæcos non illuminat. Christi ergo saliva medicina fuit cæco non naturalis, sed supernaturalis, quia erat instrumentum deitatis Christi.

s. n i›- Hoc Christi cæcum illuminandi miraculum imi-
'l,"v talus est S. Hilarión, teste S. Hieronymo in ejus
t i .L Vita, quem audi : « Cæca mulier adducta est ad B. Hilarionem, quæ omnem sc substantiam expendisse ait in medicos. Cui respondit : Si quæ in medicis perdidisti, dedisses pauperibus, curasse! te venis medicus Jesus. Clamante autem illa, et misericordiam deprecante, cxpuil in oculos ejus; slatimquc Salvatoris exemplum virtus eadem prosecuta est. n

Tropologice : a Saliva est gratia Spiritus Sancti, » ait Beda : ‹i hæc homines illuminat, ut videant voluntatem Domini pcr flatum Spiritus Sancti, n ait Scholiastcs apud S. Hieronymum.

Imposit is manibus suis. — Id csl, cum imposuisset manus suas super oculos aeci, ac deinde illas ab oculis removisset. Nam improbabile est quod ait Scholiastesapud S. Chrysostomum, hunc cæcum per manus Christi oculis suis superpositas, vidisse homines, vers. 24, hoc enim novum ct impertinens fuisset miraculum.

Tropologice : Scholiastes apud Chrysostomum : «Christus,ait, expuil et manus imponit, volens ostendere divinum verbum operationi adjunctum mirabiliter perficere. »

T«f‹- ti. 21. Et aspiciens, ait : Video homines velut arbores ambulantes. — *q. d.* Video aliquid obscure et confuse, non clare ct distincte : video enim homines ambulantes, ita ut non possim distinguere an homines sint, an arbores : uti nobis solet fieri eminus homines cernentibus, dum non facile distinguere possumus, an homines sint an arbores (ait Beda), nisi ex motu, eo quod homines ambulent, arbores non : w u ambulantes n cnim ad homines referendum est, non ad arbores, ul patet ex Græco. Posset tamen in latino textu ad arbores quoque referri, hoc sensu, *q. d.* Video homines quasi arbores bifidas, et quasi bipedes, ideoque ambulantes. Videbat ergo hic cæcus adhuc caecutiens homines quasi per caliginem ct nebulam, in qua species densate repræsentabant homines majores, quam in sc erant, scilicet crassos cl altos instar arborum, uti pcr conspicilia lilteræ majores apparent, quam revera sint.

Porro, homo similis est arbori, *primo,* proce- Anil®,
ritate et altitudine; *secundo,* rectitudine; *tertio,pl'.* '°*
rotunditate; *quarto,* cortice et coma : quod cnim
in arbore est cortex ct folia, hoc ¡n homine est novem,
pcllisetpili crinesque;*quinto,* ramis:homo enim expansis brachiis est quasi arbor expansis ramis; *sexto,* vita ct venis : sicut enim homo vivit aliturque cibo, chylo cl sanguine pcr venas in totum corpus distributis, sic arbor vivit aliturquc succo pcr fibras in omnes partes dispartito ; *septimo,* arbor e parva frutice sensim crescit in altum, sic et homo «crescit occulto velut arbor ævo;» adeoque sicut homini sua est pueritia, adolescentia, virilis ælas, senium ct mors, sic est ct arbori; *octavo,* arbor bona producit bonos fructus, mala malos : sic homo bonus bona opera profert, malus mala; quare sicul cx fructibus cognoscitur arbor, sic cx operibus homo, uti docet Christus, *Matth.* vn, 17. Denique arboribus, sicut animalibus, sua est culis, sanguis , caro, nervi, venæ, ossa, mcdullæ, ait Plinius, lib. XVI, cap. XXXVIII. Unde ct cx arboribus nasci animalia, ac præserlim anates, in insulis Scotica vicinis, experientia constat.

Porro, arbores videntur ambulare in insulis ct silvis, quæ in flumine vel mari moventur ct fluitant, quales videre est Audomaropoli in Belgio. Idem fit cum ventis agitantur. Jam Aquilone gaudent arbores, illoque firmantur ct optime germinant; Austro vero blandicule fatiscunt, ait Plinius, lib. XVII, cap. ii. Sic homines pcr adversa in virtute roborantur ct proficiunt, pcr prospera solvuntur ct deficiunt.

Addit Plinius, lib. XIII, cap. ¡v, arboribus, præ- in arbo-
scrtiin palmis, sexum inesse sicut hominibus, ut
aliæsint mares, aliœ feminæ : « Mas, ait, in pal- mi^ fl
mite floret, femina citra florem germinat tantum fcmim.
spinæ modo. » Idem, lib. XVII, cap. xxiv, asserit arbores sicut homines laborare fame, cruditate, peste cætcrisque morbis ægrotare. Idem, lib. XVII, XXV, docet arbores subinde instar hominum esse locutas; sed hoc vel fictilium est, vel pcr angelos aut dæmoncs factum. Idem, lib. XX1I1, cap. i, docet primum hominis cibum, cumque paratum et illaboratum fuisse ex arboribus, et

sic inductos homines cœlum spectare ; quare arborem sic inducit loquentem : « Plurimum homini voluptatis ex me est : ego succum vini, liquorem olei gigno, ego palmas et poma totque varietates, neque ul tellus per labores aranda tauris, etc., at ex me parata omnia, ct seso porrigentia ultro, et si pigeat attingere, etiam cadentia. » Merito ergo cæcus hic videre incipiens, dixit : a Video homines sicut arbores ambulantes. »

8. Grego- «uìuiVr-bor.

Simili modo S. Gregorius Thaumaturges fu- 8*cns persecutionem Decii , secessit cum Diacono in collem, cumque proditor quidam id persecutoribus renuntiasset, iliique totum collem perscrutarentur, ut Gregorium comprehenderent; ipse magna in Deum fide, immotis oculis ct passis manibus in oratione constitit : quare Deus persecutores aorasia sive cœcitate percussit. Redeuntes cnim dixerunt, se in colle nil nisi duas arbores paululum inter sc distantes vidisse : quibus digressis proditor in collem conscendens, non duas arbores, sed duos homines, puta Gregorium cum Diacono conspexit. Unde vi divina id facium agnoscens, ut illi persequentibus arbores esse viderentur, procumbit ei ad pedes, ct ex proditore fit fidei confessor. Ita S. Gregorius Nysscnus in ejus Vita:

HnmO est .irbor ÍDYC1S3.

Denique tritum est illud Philosophi : « Quid est homo? csl arbor inversa, » quia pedes quasi ramos deorsum, caput vero cl cerebrum quasi radicem sursum mittit, co quod homo cx cœlo cœlcstcm vitam ducere ac coelestes virtutum fructus proferre debeat.

Mystice : Scholiastes apud S. Hieronymum : Cæcus, ait, id est peccator pœnilcns, videt homines sicut arbores ambulantes, quia omnes existimat superiores sibi, indignum se judicans ut David, vocari hominem, aestimans se canem mortuum et pulicem unum, 11 *llcg.* xvi. Hinc talis pcr humilitatem suam meretur illuminari cl exaltari.

Ven. n

23. Deinde iterum imposuit manus super oculos ejus; et coepit mdfre, et restitutus est ita ut CLARE VIDERET OMNIA.— Voluit Clu islUS 11011 Subito, sed sensim hunc cæcum perfecto illuminare : *primo,* ut omnis generis miracula ederet ; *secundo,* ul pluris miraculum hoc fieret; *tertio,* et maxime, ut imperfect® cæci cumque offerentium fidei, sensim cum miraculo crescenti sese attemperaret, ejusque perficiendi fidem, spem et desiderium in eis magis accenderet. « Primo, cæcum hunc imperfecte curavit, inquit Eulhymius, nipote imperfecte credentem, ut qui parum adhuc respiciebat, pcr modicum aspectum crederet perfectius, ac sanaretur perfectius : sapiens enim erat medicus. » Et mox : « Augmentum fidei augmentum promeruit sanitatis. » Et Victor : a Ipsum visionis incrementum, inqufc, cx accessio, fidei incrementum et accessionem confirmat. »

Tropologice : voluit Christus nos docere sensim infidelem et peccatorem a Deo illuminari, ac proinde cum sensim in Dei cognitione et cultu proficere debere, a Ut magnitudinem, ait Beda, human® cœcitalis ostenderet, qu® quasi pcdelentim, et per quosdam profectuum gradus ad lucem divin® visionis (cognitionis) solet pervenire. » Nam, ut ait Scholiastes apud S. Chrysostomum : * Scienti® profectus sunt, nec potest aliquis una hora perfectam sapere sapientiam ; non nisi multo tempore ad perfectam scientiam potest quis pervenire, n Experimur hoc in pueris cl scholasticis, qui pedetcnlim erudiendi ac edocendi sunt ; alioqui si magister mor® el laboris impatiens omnia eis simul tradere velit, mentem el memoriam eorum obruet, ut nihil capiant; sicut vinum cum in vas angusti oris infunditur, si totum simul effundatur, nil fere infunditur, sed lotum quasi effunditur. Notum est illud Italorum : *Piano piano si va lontano.* Et illud Philosophi : « Successive fit motus, w

Symbolice : Scholiastes apud S. Hieronymum : « Manus, ait, Christus imposuit super oculos ejus, ut videret clare omnia, id est per opera visibilia invisibilia intelligcrct, et quæ oculus non vidit; cl clare animæ su® statura post rubigineux peccati, mundi cordis oculo contueretur : Beati enim mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt, n

2G. Et si in vicum,— id est in Belhsaidam civi- ven.u. talem, quæ parva erat instar vici vel pagi, ex qua, vers. 23, eum eduxerat; nisi malis per «vicum » accipere suburbium, vel vicum Bethsaidæ annexum, vel adjacentem.

34. Deneget ,— id est a Abneget semelipsum, » Vm.34. ul vertit Interpres *Matth.* xvi, 24. *u*

38. Qui enim me confusus fuerit. — Græce, n' id est *erubuerit,* scilicet me raeamque n. doctrinam, vitam et professionem paupertatis, humilitatis et crucis. xvu v;

In generatione ista adultera — Judæorum pra- h, vorum, qui sunt fideles ct filii Dei, at non genuini, sed spurii et adulterini, quia a fide patrum ct Patriacharum suorum degenerant, dum me Messiam eis promissum recipere nolunt : ideoque non tam Dei quam diaboli sunt filii. Hebr. vocantur *bene aechar,* id est filii alieni, scilicet patris, hoc est ab alieno cl adultero geniti, ideoque a vero Patre, scilicet a Deo, degeneres, illique moribus dissimiles. Vide dicta *Matth.* x,33.

39. Regnum Dei, — id csl gloriam regni Dei, in Vena», mea transfiguratione mox futura.

Vemens, (id est apparens seseque ostendens Petro, Jacobo el Joauni) in virtute.— id est cum magna potentia, efficacia, claritate, splendore et majestate.

CAPUT NONUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Pnmo, Christus transfiguratur coram Elia et Mose, unde Eliam rediturum **pradicit, ut** *adventum suum ad judicium praeuri at. Secundo, vers.* 16, *energumenum surdum et mutum* **sanat. Tertio, vers.** 12, *intentionem discipulorum dc primatu, studio humilitatis, ut fiamus sicut pueri, curat. Quarto, vers. 37, vetat prohiberi cum, qui in nomine suo ejiciebat damonia, licet ejus non foret assecla. Quinto, vers.* 51 *, docet quod grande malum sit scandalum, quod, vers.* 48, *igne mortificationis et sale discretionis tollendum docet.*

1. Et post dies sex assumit Jesus Petrum, et Jacobum, ct Joannem ; etducitillosin montem excelsum seorsum solos, et transfiguratus esi coram ipsis. 2. Et vestimenta ejus facta sunt splendentia, el candida nimis velut nix, qualia fullo non potest super terram candida facere. 3. Et apparuit illis Elias cum Moyse, et erant loquentes cum Jesu. 4. Et respondens Petrus, ait Jesu : Rabbi, bonum est nos hic esse; et faciamus tria tabernacula, tibi unum, ct Moysi unum, et Eliæ unum. *ii.* Non enim sciebat quid diceret : erant enim timore territi. 6. Et facta est nubes obumbrans eos, et venit vox de nube, dicens : flic est Filius meus charissimus : audite illum. 7. Etstatim circumspicientes, neminem amplius viderunt, nisi Jesum tantum secum. 8. Et descendentibus illis de monte, præcepit illis ne cuiquam quæ vidissent narrarent, nisi cum Filius hominis a mortuis resurrexit. 9. Et verbum continuerunt apud se, conquirentes quid esset : Cum a mortuis resurrexerit. 10. Et interrogabant eum, dicentes : Quid ergo dicunt Pharisad et Scribæ , quia Eliam oportet venire primum? 11. Qui respondens, ait illis : Elias cum venerit primo, restituet omnia : et quo modo scriptum est in Filium hominis, ut multa patiatur et contemnatur. 12. Sed dico vobis quia et Elias venit (et fecerunt illi quæcumque voluerunt) sicut scriptum est de eo. 13. Et veniens ad discipulos suos, vidit turbam magnam circa eos, et Scribas conquirentes cum illis. 14. Et confeslim omnis populus videns Jesum stupefactus est, et expaverunt, et accurrentes salutabant eum. 15. Et interrogavit eos : Quid inter vos conquiritis? 16. Et respondens unus de turba, dixit : Magister, attuli lilium meum ad te , habentem spiritum mutum; 17. qui ubicumque eum apprehenderit, allidit illum, et spumat, et stridet dentibus, ct arescit; et dixi discipulis tuis ut ejicerent illum, et non potuerunt. 18. Qui respondens eis, dixit : O generatio incredula! quamdiu apud vos ero? quamdiu vos patiar? Afferte illum ad me. 19. Et attulerunt eum. Et cum vidisset eum, statim spiritus conturbavit illum; et elisus in terram, volutabatur spumans. 20. Et interrogavit patrem ejus : Quantum temporis est ex quo ei hoc accidit? At ille ait : Ab infantia; 21. et frequenter eum in ignem el in aquas misit, ut eum perderet; sed si quid potes, adjuva nos, misertus nostri. 22. Jesus autem ait illi : Si potes credere , omnia possibilia sunt credenti. 23. Et continuo exclamans pater pueri, cum lacrymis aiebat : Credo, Domine; adjuva incredulitatem ineam. 24. Et cum videret Jesus concurrentem turbam, comminatus est spiritui immundo, dicens illi : Surde et mule spiritus, ego praecipio libi, exi ab eo, et amplius ne introeas in eum. 25. El exclamans et mullum discerpens eum, exiit ab eo , et factus est sicut mortuus, ita ut mulli dicerent : Quia mortuus est. 26. Jesus autem, tenens manum ejus, elevavit eum , et surrexil. 27. Et cum introisset in domum, discipuli ejus secreto interrogabant eum : Quare nos non potuimus ejicere eum ? 28. Et dixit illis : Hoc genus in nullo potest exire, nisi in oratione et jejunio. 29. Et inde profecli praetergrediebantur Galilæam :

noe volebat qiicinqiiom scire. 30. Docebat autem discípulos suos, et dicebat illis : Quoniam Filius hominis tradetur in manus hominum, et occident eum, et occisus tertia die resurget. 31. At illi ignorabant verbum, et timebant interrogare eum. 32. Et venerunt Capharnaum. Qui cum domi essent, interrogabat cos : Quid in via tractabatis? 33. At illi Licebant ; siquidem in via inter se disputaverant, quis eorum major («set. 34. Et residens vocavit duodecim, et ait illis : Si quis vult primus esse, erit omnium novissimus, et omnium minister. 35. Et accipiens puerum, statuit eum in medio eorum; quem cum complexus esset, ait illis: 30. Quisquis unum cx hujusmodi pueris receperit in nornine meo, me recipit; et quicumque me susceperit, non me suscipit, sed eum qui misit me. 37. Respondit illi Joannes, dicens : Magister, vidimus quemdam in nomine tuo ejicientem dæmonia, qui non sequitur nos, et prohibuimus eum. 38. Jesus autem ait : Nolite prohibere eum; nemo est enim qui faciat virtutem in nomine meo, et possit cito male loqui de me. 39. Qui enim non est adversum vos, pro vobis est. 40. Quisquis enim potum dederit vobis calicem aquæ in nomine meo, quia Christi estis : amen dico vobis, non perdet mercedem suam. 41. Et quisquis scandalizaverit unum ex his pusillis credentibus in me : bonum est ei magis si circumdaretur mola asinaria collo ejus, et in mare mitteretur. 42. Et si scandalizaverit te manus tua, abscide illam : bonum est tibi debilem introire in vitam, quam duas manus babenten ire in gehennam, in ignem inexstinguibilem, 43. ubi vermis eorum non moritur, et ignis non exstinguitur. 44. Et si pes tuus te scandalizat, amputa illum : bonum est tibi claudum introire invitam æternam, quam duos pedes habentem mitti in gehennam ignis inexstinguibilis, 45. ubi vermis eorum non moritur, et ignis non exstinguitur. 46. Quod si oculus tuus scandalizat te, ejice eum : bonum est tibi luscum introire in regnum Dei, quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis, 47. ubi vermis ecrum non moritur, et ignis non exstinguitur. 48. Omnis enim igne salietur, et omnis victima sale salietur. 49. Bonum est sal : quod si sal insulsum fuerit, in quo illud condietis? Habete in vobis sal ; et pacem habete inter vos.

11. Et contemnatur. —Græce, iÇwSwoOf, id
xw csl exinaniatur, nihili fiat; subaudi, simili modo continget Eline, ut cum magnis laboribus fidem collapsam restauravit, pro tantis meritis ct beneficiis ab ingratis et impiis maledicta et maleficia recipiat, ac tandem ab eis occidatur, Aponi/, m, 7cl8.

v-r,. '.l. 13. ScniUAS CONQUIRENTES (Grrecc, ovJwcúvtoí, id est disputantes, altercantes) cum illis, — scilicet discipulis Jesu, an videlicet ipse esset Propheta et Mcssias, veraque ejus dogmata.

Vm. u. et contestiti omnis populus videns Jesum , stupefactus EST, ET EXPAVERUNT, — quod Scilicet videret Jesum absentem tam inopinato ct opportune adesse, ul discipulos suos coutra Scribas tueretur el defenderet. Rursum quod viderent in vultu Jesu paulo ante transfigurato, reliquos adhuc aliquos splendoris radios, sicut Moysi post Dei colloquium in vultu adhæserunt radii, et quasi cornua lucis, Krod. xxxiv, 29; unde sequitur : «Et accurrentes salutabant eum.» Ha Franciscus Lucas.

v ''ı *'• 15. Quin inter vos conquiritis. — Graeco, w>,-TiÎT», id est disputatis, altercamini.

v.n. t pj. Conturbavit (Grace, id c«t collisit, laceravit, discerpsit) illum (id est totum ejus corpus convulsit el distorsit : unde explicans subdit) : et elisus in terram, volutabatur spumans. — Quia scilicet dæmon hic sentiebat vim Christi, ac mox ab co se ejiciendum præsentiebal, hinc indignans et frendens energumenum gravissime affligebat et contorquebat.

29. Praetergrediebantur Galilæam, nec vole– v.n.».
bat quemquam scire. — No scilicet a Galilæiseum ejusque beneficia amantibus delineretur, quia festinabat llierosolymam ad crucem cl mortem, de qua etiam secreto loquebatur cum discipubs, ut Patris voluntati satisfaceret, ac genus humanum sua morie redimeret. Ita Maldonalus, Franciscus Lucas et alii.

31. At illi ignorabant verbum. — Quomodo v<r«. jt.
scilicet, et qua do causa Christus esset moriturus £*f-u¡ ac quomodo hæc ejus de morte sibi instante verba consentirent cum iis quibus sæpe cis dixerat regnum suum appropinquare : nam alioqui Apostolos intellexisse et credidisse Christum moriturum, patet *Matth.* xvn, 23, ubi dicuntur ex hoc Christi de morte sua verbo et oraculo fuisse contristati. Nisi malis cos dici mortem Christi ignorasse, quia de ca hæsitabont et fluctuabant, ob diversa Christi dicta in speciem contraria, ac proinde cos inclinasse potius in partem mitiorem sibique gratiorem , scilicet, Christum non mori-

turum : *hoc enim* ipsi optabant ct verum esse cupiebant, *quia* « amantes sibi somnia fingunt; » persuadere ergo sibi conabantur verba Christi do morte sua alium habere sensum occultum, assegno mystice accipienda, non ad litteram, uti sonabant.

Ven. 17. **37.** Rf.SPO.XDIT **ILLI JOANNES , DICENS : MAGISTER, VIDIMUS QUEMDAM IN NOMINE TÜO EJICIENTEM D.EM0NIA, QUI NON SEQUITUR NOS, ET PROHIBUIMUS** eum. — *q. d.* Fccimusnc bene an male? Quærit hoc Joannes, non cx invidia, ut vult Calvinus, sed ex amore ct studio honoris Christi ; idque occasione ejus quod vers. 3G dixerat Christus : « Quisquis unum, etc., receperit in nomine meo ; » *q. d.* Si te ct patrem suscipit, qui parvulum in nomine tuo suscipit, quid ergo sentiendum do eo qui in nomine tuo virtutes, id est miracula, facit, et tamen non sequitur nos, hoc est, non est tui assecla et discipulus, uti nos sumus? « Quia tradiderat, inquit Cyrillus in *Catena, Luc.* ix, vers. 49, Salvator potestatem Apostolis, ut spiritus immundos ejicerent, putaverunt nulli alteri quam sibi solis licere concessam gerere dignitatem. » Sic et Theophylactus, Victor et Titus in cap. ix *Lucæ.*

Qnínam rT(í«Í ejide- ixH Cbriid.

Ubi nota *primo,* hosce qui dæmonia hic cjicic- ^anl in nom,nc Christi, ncc tamen eum sequebantur, fuisse fideles, sed imperfectos, utpote abhorrentes ab aspera paupertate et rerum suarum abdicahonefquam fecerant Apostoli), ac sequela Christi ad Evangélicos labores, persecutiones et cruces; habuisse tamen aliquam fidem in Christum, cujus virtute pellebant dæmones. Ita S. Ambrosius, in cap. ix *Lucæ,* vers. 49; idque agente et cooperante cis Christo, ut eo major ostenderetur virtus et gloria Christi, quæ per tam imperfectos ct quasi alienos tanta operabatur. Ha Theophylactus.

Nola *secundo,* Apostoli prohibuerunt ipsos non ex odio, sed ex zelo Christi, quasi qui gioriæ Christi ejusque institutioni, cap. m, 15 (ubi Christus solis Apostolis dat potestatem pellendi daemones), officerent, sed zelus hic fuit indiscretus, præsertim quia temere inconsulto Christo ipsos prohibuerant; idque eis ostendit Christus duplici ratione. Prior est, quam affert vers. scq. Simili modo Josué videns Eldad ct Mcdad prophetantes , voluit cos prohibere, quasi gioriæ Mosis officerent, co quod a Mose spiritum prophetia; non accepissent ; sed restitit ei Moses dicens: « Quid æmularis pro me? quis tribuat ut omnis populus prophetet, ct det eis Dominus spiritum suum?» *Numer.* xi, 29. Hic est Spiritus Christi, spiritus charitatis ct Spiritus Sancti, qui cor dilatat et nulli invidet, sed bonis omnibus, per quoscumque ct quomodocumque fiant, congaudet, 1 Cor. xm.

Ven. 31. **38. JESUS ALTEM AIT : NOLITE PROHIBERE EUM; IuCIx»NEMO EST ENIM QUI FACIAT VIRTUTEM IN NOMINE MEO, ET POSSIT CITO** (Græce rafcU, id Cst ¿xííco;, id est facile) male loqui de me. — *q. d.* Nolite cum ab opere bono mihique honorifico impedire, quia etiamsi ipse me non sequatur, tamen idem agit quod vos, scilicet celebrare nomen meum ; illudquc per ejectionem dæmonum hominibus apprædicare : quare ipsi nomini meo non officit, sed potius illud propagat et illustrat.

39. Qui enim non est adversum VOS, pro vobis est. — *q. d.* Hic adeo vobis non adversatur, ut idem agat quod vos : pro vobis ergo stat vosque adjuvat; non oppugnat. Vide dicta *Matth.* xu, 30. Ven. 3». "•

40. Quisquis endi potum dederit vobis caliceli **AQUJS IN NOMINE MEO , QUIA CIIRISTI ESTIS (dÍSC¡-** puli, asseclæ et Apostoli) : amen dico vobis, non perdet mercedem suam. — Est hæc posterior Christi ratio, probans eum non esse prohibendum ab expulsione dæmonum, g. *d.* Si is qui vobis dat polum aquæ meo nomine et respectu, bene facit, et mercedem a Deo recipiet : ergo etiam is qui in nomine meo dæmones pellit. Tam cnim hic quam ille mei intuitu et respectu bonum opus operatur, et in proximos beneficus est; sed hic tanto magis, quanto nocentior est dæmon quem pellit, quam silis, quæ potu aquæ levatur ab illo. Ha Theophylactus, Jansenius et alii. Ver». io.

41. Er QUISQUIS SCANDALIZAVERIT UNUM EX HIS PUSILLIS CREDENTIBUS IN ME : BONUM EST EI MAGIS SI CIRCUMDARETUR MOLA ASINARIA COLLO EJUS, ET in mare mitteretur. — Est antithesis opposita versui 3G ; eo enim redit Christus post quæslionem a Joanne interpositam de eo qui in nomino Christi dæmones ejiciebat, qua ipse sermonem Christi abruperat, ubi ait Christus : « Quisquis unum ex hujusmodi pueris receperit in nomine meo, me recipit, » etc., *q. d.* Sicut qui parvulos in me credentes recipit, fovet et promovet, mc recipit, ideoque a mc gloria œterna in cœlo præmiabitur; sic ex adverso quisquis unum scandalizaverit cx hisce parvulis, ine offendit, ideoque a me ad gehennam damnabitur : quare praestaret cum in mare mergi quam parvulum scandalizari, quia præstat mari quam gehenna sorberi. Vcri. il. Maii^ xvni. 6; £MC.iv« ~

42. Et **SI SCADALÏZAYERIT TE MANUS TUA, AB-** scide illam. — *q.d.* Scandalum adeo est perniciosum, ut non tantum agenti noceat, sed et patienti; quare si a manu tua scandalum pateris, abscide eam, *q. d.* Si aliquis libi cognatus vel amicus, qui libi utilis vel chartis est, sicut manus, pes, vel oculus tuus, te scandalizat et ad peccatum pertrahit, abscinde cum a te liioquo consortio, ne te sccum pertrahat in gehennam. Vide dicta *Matth.* xvni, G et scq. Ver». I!. XVI¡¿*g.

43. Ubi vermis eorum non moritur, et ignis non exstinguitur .— Citat Isaiæ cap. lxvi, vers. 24, ubi hæc verba explicui. Damnati enim in gehenna cruciantur horrendis vermibus ct ignibus perpetuis. Quocirca tertio Christus hanc sententiam repetit, ut terribiles hosce vermes ct ignes nobis inculcet, ut eorum horrore scandalum ct peccatum omne fugiamus. Ven. ii

Ym. 4B. Jkm m- IIrIcpil 1? Jlejp. PrIxrx

48 Omnis enim igne salietur, lt omnis victima sale salietur. — *Primo,* Maldonatus et Francisais Lucas ignem gehennæ accipiunt, ut Christus dei causam ejus quod proxime dixit : « Ubi vermis eorum non moritur, el ignis non exstinguitur.» Causa est, a omnis cnim, n scilicet talis qui gehennæ adjudicandus est, a igne » ejusdem « salietur, » id csl igne uretur ct cruciabitur; sed ita ut eodem igne quasi sale, servetur incorruptus ad perpetua tormenta : ignis cnim erit ei Unquam sal, velut si sale perfrictus sit, ut incorruptus perpetim in ignis cruciatibus perduret ; siil cnim cl urendi ct conservandi vim habet : urit ct cruciat adustione, acredine sua servat a corruptione. Idem facit ignis gehennæ, quare apposite comparatur sali.

Et omnis victima sale salietlr. — «Et,» id est sicut, *q.d.* Sicut omnis victima Dei solet sale saliri, cx lege, *Levit,* n, 13, sic quilibet gehennæ adjudicandus , erit quasi victima justitiæ et vindicta) Dei in perpetuum, ideoque igne inexstinguibili velut sale salietur, id est uretur ct cruciabitur ac simul incorruptus in igne perdurabit. Sic impios in tormentis esse victimas vindicte Dei, docet Isaias, cap. xxxiv, G ; Ezechicl, cap. xxxix, vers. 17 ct 19; Jeremías, cap. XLvi, 10; impii enim mactantur quasi hostiæ ad Dei justitiam honorandam ct celebrandam. Hic sensus valde planus, connexus ct appositus est.

Secundo. *Secundo,* alii hæc referunt remotius ad ea quæ Chrislus, vers. 42 ct seq., dixit de cavendo scandalo, ac propter illud abscindenda manu, pede ct oculo, *q.d.* Ideo abscinde abs te hominem tibi charum el necessarium instar manus, pedis ct oculi, si te scandalizet, quia omnis qui cupit placere Deo, iliique se offerre, ac fieri victima spiritualis, ncccsso est ut igne mortificationis, qua a sc hominem charum, sed scandalosum abscindat, ct tribulationis idcirco subeunda «saliatur, » id est crucietur et purgetur, atque ul quasi Dei victima mystico sale prudentiæ, discretionis et sapienliæ Evangélicas (quæ docet satius esse abscindere a se manum quam ire in gehennam) a saliatur, » id est condiatur. Alludit, imo citat in sensu mystico *Levit.* ir, 13: «Quidquid obtuleris sacrificii, sale condies. » Vide ibi dicta. ItaTheophylactus hic, ac Theodorctus, Procopius, Bcda, Radulphus ; Nuperius, in cap. n *Levit.,* ao Cyrillus, lib. XV *Dc Adoratione.* Indo sequitur : « Bonum est sal. » Audi Glossam : Igne saliri est ob Christi amorem proximos nobis et dilectos instar manus vel oculi,abnegare. Audi et Bedani: Altare est electorum cor; hostiæ, bona opera; sal, sapientia. Opponit Christus ignem mortificationis igni gehennæ, sal vero vermi non moricnli, *q. d.* Ut evadatis ignem et vermem gehennæ quem generat concupiscentia, studete igni mortificationis ct salis sapienliæ : hic enim tollet omnem putredinem concupiscunliæ, cx qua vermes nascuntur perennes, igne gehennæ urendi.

Tertio, Beda per « ignem » accipit charitalem, T.rtb. vel Spiritum Sanctum, ejusque gratiam el donum discretionis, qua nos ad omne bonum dirigit. «Sal, inquit, vermis putredinem arcet; quod vero igne salitur, id est ignibus sale aspersis reconditur, non solum vermes abjicit, sed et carnem consumit. Condiendum ergo corpus continentia, ct mens sapientia; sal enim est sapientia, ignis Spirilus Sancii gratia. »

Quarto, denique Scholiastes apud S. Hierony- frurfe mum per salem accipit quoque ignem purgatorium. Audi eum : « Victima Domini est genus humanum, quod hic ratione sapienliæ salitur, dum corruptio sanguinis custodia putredinis, id est mater vermium consumitur, el illic purgatorio igne examinatur. »

Bonum est sal. — *q. d.* Utile est sal, id est utiles orbi estis vos , o Apostoli a me electi, ut sitis sal terre, *Matth.* v, 13, ut vestra sapientia et doctrina Evangelica quasi sale condiatis omnes gentes. Audi Scholiasten apud S. Hieronymum : « Bonum est verbum Dei audire, sale sapienliæ cor condire, imo cum Apostolis sal esse, id est aliis sapientiam ministrare. » Et Theophylactus : a Conservat sal carnes, sic sermo dottoris non sinit in hominibus carnalibus inexstinguibilem ignem generari. »

Quod si sal insulsum (Grece est elegans paronomasia «A;, íraXcv, id est insalsum , vel sal sine sale) fuerit, in quo (quo alio sale) illud condietis? — *q. d.* Si vos , o Apostoli, qui estis sal terra, vim hanc salis perdatis, ac fiatis insulsi et insipientes, ut ob amorem vel timorem hominum, ob cupiditatem vel ambitionem, a doctrina mea vitaque Evangelica desciscatis, quis vos pristinæ sapienliæ, vigori ct sanctitati restituet? Ludit Christus in voce sal : nam sal, *Levit,* n, 13, proprie accipitur, hic vero mystico pro sapientia, cl inelonymice pro Apostolis, qui in se habebant mysticum hoc sal. Audi Scholiasten apud S. Hieronymum : « Sal insulsum est, qui amat principatum el qui increparo non audet nec confiteri, diligens gloriam hominis magis quam Dei. » El Theophylactus : « Sal insulsum est, si virtutem desiccativam ct conservativam non habet. » Notat Chrislus Judam, qui philargyria corruptus, factusque insulsus, ct apostolatum perdidit, et Dominum tradere non dubitavit, ait Glossa.

Habete ergo in vobis sal (sapienliæ scilicet et vitæ Christiana), v. g. humilitatem, charitalem , mundi contemptum, ac præsertim pacem, ul subdit Chrislus, dicens), et paceu habete inter vos. — No ambitiose de primatu inter vos contendatis , uli contendistis vers. 33, eo enim respicit Chrislus : hæc cnim contentio futura est scandalosa loti mundo, eaquo de causa de scandalo vitando sermonem subjunxit Christus, vers. 3G et 41. Si vero pacem ct mutuam concordiam servetis, ædificationi eritis toti mundo, ac juncti invicem charitatis vinculo critis insù-

perabilcs, omncsquc ad vos ct ad Christum trahetis. Unde *Interlinearis* per a pacem n accipit dilectionem. Magnes enim amoris est amor. Hinc Scholiasts apud S. Hieronymum sic exponit : u Habete in vobis sal,* g. ri. Sal correctionis amor proximi temperet, eldileclionemsaljustitiæconscrvet.

Er PACEM HADETE INTER VOS. — *q. (I.* **Qui sa**pienter loquitur, magnopere metuat, ne eloquio ejus unitas rumpatur : nam, ut ait Beda, « habere sal sine pace, non virtutis est donum , sed damnationis argumentum : quo enim melius quisque sapit, eo deterius delinquit ; » sunt enim multi, ait Glossa, a quos dum major scientia erigit, ab aliorum societate disjungit; et quo plus sapiunt, eo plus a concordia» virtute desipiunt.» EIS. Gregorius, lib.I, *epist.*24 : «Per sal, inquit, sapientia designatur. Qui igitur loqui sapienter nititur, magnopere metuat, ne ejus eloquio audientium unitas confundatur. »

Denique Glossa sic exponit : « Habete in vobis sal,» id est discretionem; « et pacem habete inter vos, » *q. d.* Per sapientiam et discretionem pax inter homines acquiritur, et paritor conservatur : prudens enim ct discretus nil facit quod alios offendat, ct pacem turbet. Idem aliorum infirmitates dissimulat et tolerat, ob quas alii impatientes irascuntur, rixantur et pugnant, quia nihil in mundo amat nisi Deum, unde a<l cmtera videtur cbrzOr.; et quasi insensibilis.

Audi Climacum, *Gradu* 30 : « Firmamentum quidem pro ornatu habet stellas ; animi vero tranquillitas, virtutes. Ego enim txzxOiuw, sivo tranquillitatem animi, nihil aliud esse existimo, quam mentis in cordo cœlum , quod omnes improbas dæmonum artes deinceps pro ludo et ludibrio habet. » Addit deinde eamdem esse « palatium supremi regis, uc corporis quasi mortai lem quamdam immortalitatem. »

CAPUT DECIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Primo, Christus tollit libellum repudii, sancitque primaevam *matrimonii insolubilis firmitatem. Secundo, vers.* 13, *parvulos ad se advocat* ct *benedicit. Tertio, vers.* 17, *adolescenti diviti salutis avido suadet divitiis abdicatis sc pauperem sequi; abnuit ille tristis : unde Christus docet divites difficile salvari. Petrus autem asserens se cum* sociis *opes* abdicasse *ut Christum sequeretur,* ac *preemium poscens, accipit a Christo promissionem centupli, et vitæ aeternae. Quarto, vers.* 32, *ait se ascendere llierosolymam ad crucem et mortem, ac Jacobo et Joanni primas in* regno *ejus petentibus calicem passionis* propinat, *ipsosque ct caleros fugere ambitionem, et sectari humilitatem docet, Denique, vers.* 4G, *Partimmo taco visum restituit.*

i. Et inde exurgens venit in fines Judææ ultra Jordanem; et conveniunt iterum turbæ ad eum, et sicut consueverat, iterum docebat illos. 2. Et accedentes Pharisæi interrogabant eum : Si licet viro uxorem dimittere, tentantes eum. 3. At ille respondens, dixit cis : Quid vobis præcepit Moyses? 4. Qui dixerunt : Moyses permisit libellum repudii scribere, et dimittere. 5. Quibus respondens Jesus, ait : Ad duritiam cordis vestri scripsit vobis præceplum istud. G. Ab initio autem creatura, masculum et feminam fecit eos Deus. 7. Propter hoc relinquet homo patrem suum et matrem , et adhærebit ad uxorem suam : 8. et erunt duo in carne una. Itaque jam non sunt duo, sed una caro. 9. Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet. 10. Et iu domo iterum discipuli ejus de eodem interrogaverunt eum. II. Et ait illis : Quicumque dimiserit uxorem suam, et aliam duxerit, adulierium committit super eam. 12. Et si uxor dimiserit virum suum, ct alii nupserit, mœch. - tui. 13. El offerebant illi parvulos ut tangeret illos. Discipuli autem comminabantur offerentibus. 14. Quos cum videret Jesus, indigne tulit, et ait illis : Sinite parvulos venire ad me, et ne prohibueritis eos : talium enim est regnum Dei. 15. Amen dico vobis : Quisquis non receperit regnurn Dei velut parvulus, non intrabit in illud. 16. Et complexans eos, et imponens manus super illos, benedicebat eos. 17. Et cum egressus esset in viam, procurrens quidam genu Qexo ante eum, rogabat eum : Magister bone, quid faciam ut vitam ælemam percipiam? 18. Jesus autem dixit ei : Quid me dicis bonum? Nemo bonus,

nisi unus Deus. 19. Præcepta nosti : Ne adulteres, Ne occidas, Ne fureris, Ne falsum testimonium dixeris, Ne fraudem feceris, Honora patrem tuum et matrem. 20. At ille respondens, ait illi : Magister, hæc omnia observavi a juventute mea. 21. Jesus autem intuitus eum, dilexit eum, et dixit ei : Unum libi deest : vade, quæcumque habes vende, ei da pauperibus, et habebis thesaurum in coelo; et veni, sequere me. 22. Qui contristatus in verbo, abiit monens : erat enim habens possessiones. 23. Et circumspiciens Jesus, ait discipulis suis : Quam difficile qui pecunias habent, in regnum Dei introibunt ! 24. Discipuli autem obstupescebant in verbis ejus. At Jesus rursus respondens ait illis : Filioli, quam difficile est, confidentes in pecuniis, in regnum Dei introire ! 25. Facilius est camf> lum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum Dei. 26. Qui magis admirabantur, dicentes ad semetipsos : Et quis potest salvus fieri? 27. Et intuens illos Jesus, ait : Apud homines impossibile est, sed non apud Deum : omnia enim possibilia sunt apud Deum. 28. Et coepit ei Petrus dicere : Ecce nos dimisimus omnia, et secuti sumus te. 29. Respondens Jesus, ait : Arnen dico vobis : nemo est, qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem , aut matrem , aut filios, aut agros, propter me, et propter Evangelium, 30. qui non accipiat centies tantum, nunc in tempore hoc, domos, et fratres, et sorores, et matres, et filios, et agros, cum persecutionibus, et in sæculo futuro vitam aeternam. 31. Mulli autem erunt primi novissimi, et novissimi primi. 32. Erant autem in via ascendentes llierosolymam; et præcedebat illos Jesus, et stupebant, et sequentes timebant. Et assumens iterum duodecim, coepit illis dicere quæ essent ei eventura. 33. Quia ecce ascendimus llierosolymam, et Filius hominis tradetur principibus Sacerdotum, et Scribis, et senioribus, et damnabunt eum morte, et tradent eum gentibus : 34. et illudent ei, et conspuent eum, et flagellabunt eum, et interficient eum ; et tertia die resurget. 35. El accedunt ad eum Jacobus et Joannes, filii Zebedæi, dicentes : Magister, volumus, ut quodeumque petierimus, facias nobis. 36. At ille dicit eis : Quid vultis ut faciam vobis? 37. Et dixerunt : Da nobis, ut unus ad dexteram tuam, et alius ad sinistram tuam, sedeamus in gloria tua. 38. Jesus autem ait eis : Nescitis quid petatis : potestis bibere calicem, quem ego bibo, aut baptismo, quo ego baptizor, baptizari? 39. At illi dixerunt ei : Possumus. Jesus autem ait eis : Calicem quidem, quem ego bibo, bibetis, et baptismo, quo ego baptizor, baptizabimini : 40. sedere autem ad dexteram meam, vel ad sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est. 41. Et audientes decem coeperunt indignari de Jacobo el Joanne. 42. Jesus autem vocans eos, ait illis : Scitis quia hi, qui videntur principali gentibus, dominantur eis ; et principes eorum potestatem habent ipsorum. 43. Non ita est autem iu vobis, sed quicumque voluerit fieri major, erit vester minister; 44. et quicumque voluerit in vobis primus esse, erit omnium servus. 45. Nam et Filius hominis non venit ut ministraretur ei, sed ut ministraret et daret animam suam redemptionem pro multis. 46. Et veniunt Jericho, et proficiscente eo de Jericho, et discipulis ejus, et plurima multitudine, filius Timæi, Bartimæus cæcus sedebat juxta viam mendicans. 47. Qui cum audisse! quia Jesus Nazarenus est, coepit clamare et dicere : Jesu, lili David, miserere mei. 48. El comminabantur ei multi ut taceret. At ille multo magis clamabat: Fili David, miserere mei. 49. Et stans Jesus præcepit illum vocari. El vocant cæcum, dicentes ei : Animæquior esto : surge, vocat te. 50. Qui projecto vestimento suo exilieus, venit ad eum. 51. El respondens Jesus dixit illi : Quid libi vis faciam? Cæcus autem dixit ei : Rabboni, ut videam. 52. Jesus autem ait illi :Vade, fides tua te salvum fecit. Et confeslim vidit, el sequebatur eum invia.

Vus.»!, .Vai xix. 21 Jfcsi)SAiJiEJiiXTiiiivstu»i(vultusuavi,benigno et blando), biLLxu run.—Puta signa dilectionis illi ostendit, v. g. manum ejus apprehendens, illi in-i:- £“-- nucas et arridens, ili m amplexans el exosculatis x<1,‘ ‘‘

Et dixit ei : Unum tibi deest. — Arabicus interserit : £/ dixit *ei : Vtsne fieri perfectus ? unum deest tibi, ctc.,* scilicet ad perfectionem vitæ sancte et Evangelica*.

Sequere me. — Græca addunt : *Tollens crucem tuam.* Unde Syrus : *Et accipe crucem tuam, et veni post me;* Arabicus : *Veni, sequere me, et porta crucem.*

Tr» M. 24. Filioli. — Syrus, *filii mei.* Blanda compellatione mollit rei difficultatem, velut qui cos ut filios charissimos amet, ac ut talibus veritatem sincere dicat, et divitias velut salutis obices abdicare suadeat.

Confidentes in pecuniis. — Divites enim confidunt in suis divitiis potius quam in Deo , juxta illud : a Substantia divitis urbs fortitudinis ejus, » *Proverb,* x, 15; ideoque difficile salvantur, quia salus non nisi a Deo obvenit : quare salvari volentes in Deum sperent, ab coque salutem postulent et expectent oportet, uti faciunt pauperes, qui cum non habeant divitias in quibus confidant , omnem spem suam in Deo collocare coguntur, juxta illud *Ps.* xm, 6 : a Consilium inopis confudistis, quoniam Dominus spes ejus est.» Divites ergo si salvari volunt, spem, cor et amorem suum avocent a divitiis iliumque in Deum transferant.

Vr»m. 30. Qui non accipiat centies tantum , nunc in TEMPORE HOC, DOMOS, ET FRATRES, CIC., CUM PERsecutionibus. — Centuplum hoc exposui *Mal-*
¿¿ ' *XTin.Jo. theei* cap. xix, vers. 29. Addit Marcus illud reddendum «cum persecutionibus;» Arabicus, *in tribulationibus ; q. d.* Esto fidelis qui amore Christi sua et suos reliquit, iu mediis versetur persecutionibus , et undequaquo eis valletur ; tamen non deerunt ei centum, id est plurimi, qui ei succurrant, cumque foveant ut fratres, patres et matres. Ita S. Hieronymus, Deda, Franciscus Lucas, Emmanuel Sa, Vatablus.

Addit hoc, tum quia in persecutionibus maxime fidelis eget ope et auxilio aliorum, tum quia hoc mirum est cl rarum, ut in persecutione, quando homo solet destitui auxiliis et amicis, cumque omnes metuentes periculum ab eo se subducunt, sequaces tamen Christi contrarium plane experiantur , ct centum, id est plurimos, inveniant qui illis opitulentur.

Rursum potcot-™ « cum persecutionibus, » sic accipi, quasi persecutiones ct tribulationes obitæ vel obeundœ pro Christo, sint pars mercedis dandæ sequentibus Christum una eum centuplo. Magnum enim Dei donum est pati pro Christo, ut docet Apostolus, *Philip,* u, 19. Ha Jansenius, Sa et alii.

Vrr». 32. Erant autem in via (ex Jericho) ascendenull1,1 TES Hierosolymam (ad instantem Christo crucem i™, Ji. ct mortem, uti prædixeral Christus), et pilecedidat illos, — alacer præbens se vice ducem Apostolis timidis, qui abhorrebant ab Hierosolyma , eo quod scirent Jesum ibidem a primoribus quæri ad necem, inio illam ipsi decretam esse a magno concilio Sanhedrim, cap.xi,52. Unde sequitur :

Er stupebant , et sequentes timebant , — id est timido sequebantur Jesum. Arabicus, ct *ipsi attoniti sequebantur eum timentes;* Græce, iOzuCwvro, id est ex ingenti metu et pavore stupebant. Causa pavoris indeque stuporis erat, ait Beda, instans mortis periculum : stupebant enim quod Christus, animo tam alacri et resoluto, se suosque in apertum necis discrimen conjiceret; timebant enim ne ipsi cum Christo paterentur et occiderentur.

38. Aut baptismo, quo ego baptizor, baptizari. Vem.m. — « Baptismum» Christus vocat passionem suam, ^,al^ quia in illam plane erat immergendus et demer- jj.* gendus, juxta illud Davidis de se, et multo magis de Christo, *Psal.* lxviii, 1 : «Salvum me fac, Deus, quoniam intraverunt aquæ (tribulationum) usque ad animam meam. Infixus sum in limo profundi, et non est substantia (locus in quo subsistam). Veni in altitudinem maris, et tempestas demersit me. » Vide dicta *Matth.* xx, 22.

42. Scitis quia hi qui videntur principari gen- Vei> ij. TIBUS, DOMINANTUR EIS. — GræCC, JMtTSOUptWOiaw, aùrwv, id est dominantur in eas, vel contra eas. Pro *qui videntur,* Græce est, ct Jowûvtk, id est qui sibi placent gaudentque imperare et dominari. Nulli enim imperiosius et durius regunt, quam illi qui regimine et imperio delectantur. Unde Arabicus vertit, *qui putant se esse principes populorum, sunt domini eorum,* id est dominationem quasi tyrannicam in eos exercent.

46. Filius Tdi.ei, Bartimæus. — Syrus, *Timæus, Vm.* 48. *filius Timaei;* Arabicus, *Barîimœus, filius Timed. jVa"£'* Cæcus ergo hic vocatur quasi nomine proprio 3l)' «Bartimæus, » id est filius Timæi, sicut Bartho- xviuJS. lomæus idem est quod Clius Tholomæi, *Matth.* x, 3. Idem a patre dictus est «Timæus. » Sic «Timæus» dictus est philosophus ille Pythagoricus, qui vitam Pythagorae scripsit, cujus nomine Plato scripsit dialogum, quem Timaeum indigilavit, quia ineo tractat de natura el rerum universitate, ejusque partibus, præsertim dc homine, in qua materia Timæus ille Pythagoricus crat versatissimus. Unde eum in dialogo hoc interloquentem inducit Plato.

Porro, *Buriuntrus* Pagninus, in *Nomin. He-* lurtlmd *braids,* tripliciter interpretatur. *Primo, ex S.* Ilie- tr|i,,ri ronymo, ut Barlimæus sit idem quod filius e l "'"o' cæcus, aut cæcitatis, ut sit nomen Syrum, sed corruptum, quod proprie dici deberet *Barsemia,* aut *Barsamœus : bar* enim est filius, *semaia* caecitas.

Secundo, ul idem sil quod filius honoris, ut sit compositum conllalumquc ex Syro *bar,* id est filius, et Græco tijm), id est honor; inde philosophus ille Pythagoricus dictus est Timæus, id est honorandus, ob scientiam. Sic cæcus hic, sequens Christum, ipsi fuit honori ct laudi.

Tertio, ut sit idem quod filius admirantis, aut frumentum admirabile, vel puritas admirabilis : hanc enim hic cæcus adeptus est a Christo, quia illuminatus in corpore, magis illuminatus est in mente : *bar* enim est filius, vel far et frumentum, vel puritas; *tamah* est admirari.

v<rt- *Mati* . 52. Et sequebatur eum in via. — Moraliter Qjossa . Consideremus, ait, qua via graditur, et sequamur per humilitatem ct labores. «Via, » «• quæ dicit : « Ego sum via, veritas et vita. » Hæc est via angusta, quæ ducit ad ardua Hierosolymæ n. et Bclhaniœ, ad montem Olivarum, qui est mons luminis et consolationis, imo ad Sion et Jerusalem coelestem. Cæcus ergo videt et sequitur, quia qui Christi vitam probe intclligit, eam opere sequi et imitari debcL

CAPUT UNDECIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Primo, Christus asina vectus, cum palmis Jerusalem quasi iiessias, rex et triumphator ingreditur. Secundo, vers. 13, *ficui ficulnis carenti maledicit : unde ipsa exaruit. Tertio, vers.* 15, *ementes et rendentes e templo exturbat. Quarto, vers.* 22, *hortatur ad magnam in Deum fidem, quod illa ab eo omnia impetret. Quinio, vers.* 27, *Scribis rogantibus in qua potestate hac faciat, os claudit, vicissim interrogando cos, in qua potestate Joannes-Baptista baptizarit et pradi-arit.*

1. Et cum appropinquarent Hierosolymæ et Bethaniæ ad montem Olivarum, mittit duos ex discipulis suis, 2. et ait illis : Ite in castellum, quod contra vos est, etstatim introeuntes illuc, invenietis pullum ligatum, super quem nemo adhuc hominum sedit : solvite illum, et adducite. 3. Et si quis vobis dixerit : Quid facilis? dicite, quia Domino necessarius est; et continuo illum dimittet huc. 4. Et abeuntes invenerunt pullum ligatum ante januam foris in bivio, et solvunt eum. 5. El quidam de illic stantibus dicebant illis : Quid facitis solventes pullum ? 6. Qui dixerunt eis sicut præceperat illis Jesus, et dimiserunt eis. 7. Et duxerunt pullum ad Jesum; et imponunt illi vestimenta sua, et sedit super eum. 8. Multi autem vestimenta sua straverunt in via; alii autem frondes cædebant de arboribus, et sternebant in via. 9. Et qui præibant, et qui sequebantur, clamabant, dicentes : Hosanna : 10. Benedictus qui venit in nomine Domini : Benedictum quod venit regnum patris nostri David : Hosanna in excelsis. 11. Et introivit Hierosolymam in templum; et circumspectis omnibus, cum jam vespera esset hora, exiit in Belhaniam cum duodecim. 12. Et alia die cum exirent a Bethania, esuriit. 13. Cumque vidisset a longe ficum habentem folia, venit si quid forte inveniret in ea; et cum venisset ad eam, nihil invenit præter folia : non enim erat tempus ficorum. 14. Et respondens dixit ei : Jam non amplius in æternum ex te fructum quisquam manducet. Et audiebant discipuli ejus. 15. Et veniunt Hierosolymam. Et cum introisset in templum, cœpit ejicere vendentes et ementes in templo, et mensas nummulariorum , el cathedras vendentium columbas evertit. 10. Et non sinebat ut quisquam transferrei vas per templum; 17. Et docebat, dicens eis : Nonne scriptum est : Quia domus mea, domus orationis vocabitur in omnibus gentibus? Vos autem fecistis eam speluncam latronum. 18. Quo audito, principes Sacerdotum et Scribæ quærebant quomodo eum perderent : timebant enim eum, quoniam universa turba admirabatur super doctrina ejus 19. Et cum vespera facta esset, egrediebatur de civitate. 20. Et cum mane transirent, viderunt ficum aridam factam a radicibus. 21. Et recordatus Petrus, dixit ei : Rabbi, ecce ficus cui maledixisti, aruit. 22. Et respondens Jesus ait illis : Habete fidem Dei. 23. Arnen dico vobis, quia quicumque dixerit huic monti : Tollere, et mittere in mare; et non hæsitaveril in corde suo, sed crediderit, quia quodeumque dixerit, fiat, fiet ei. 24. Propterea dico vobis omnia quæcumque orantes petilis, credite quia accinieti», et evenient vobis.

25. El cum .stabilis ad orandum , dimittite si quid habetis adversus aliquem, ut el Pater vester, qui in cœlisest,dimittat vobis peccata vestra. 26. Quod si vos non dimiseritis, nec Pater vester, qui in cœlis est, dimittet vobis peccata vestra. 27. El veniunt rursus Hiero* solymam. Et cum ambularet in templo, accedunt ad eum summi sacerdotes et Scriba», et seniores, 28. et dicunt ei : In qua potestate hæc facis? et quis dedit tibi hanc potestatem, ut ista facias? ¿9. Jesus autem respondens, ait illis : Interrogabo vos ct ego unum verbum, et respondete milii, et dicam vobis in qua potestate hæc faciam. 30. Baptismus Joannis de cœlo erat, an ex hominibus? Respondete mihi. 31. At illi cogitabant secum , dicentes : Si dixerimus : De cado, dicet : Quare ergo non credidistis ei? 32. Si dixerimus • Ex hominibus, timemus populum; omnes enim habebant Joannem quia vere propheta esset. 33. Et respondentes dicunt Jesu : Nescimus. Et respondens Jesus, ait illis : Neque ego dico vobis in qua potestate hæc faciam.

10. Benedictum quod venit regnum patris nostri — ?• d. Ex Dei benedictione ct beneficentia « benedictum, » id est felix, faustum, florens, firmum, auctum bonisque omnibus cumulatum sil «regnum patris nostri David,» id est regnum Israel, quoti sub Davide et Salomone ejus filio fuit amplissimum, florentissimum ct felicissimum, « quod » in captivitate Babylonica et deinceps collapsum, jam «venit,» id est redit, ct restauratur a nostro hoc Messia, Davidis filio, qui illud pristino flori, decori et robori restituet, imo longe florentius, pulchrius ct robustius efficiet.

16. Et non sinebat ut quisquam transferret vas per templum. — «Vas,» scilicet utensile instrumentum , vel supellectilem ad usus profanos, v. g. sportam, cacabum, lagenam, sarcinam, etc. Transferret per templum, » id est per extimum templi atrium, quod erat Gentium, in quod scilicet Gentiles degere et orare poterant, et solobant. Nam illis quibus ex foro pecuario dicto «Bethesda,» corrupte «Bethsaida,» transeundum erat in superiorem urbem , vel in regiam Salomonis, compendiosissima erat via per hoc atrium et porticum Salomonis: alioqui enim totum hoc atrium exterius circuire debebant. Quare mirum non est si ancillæ, servi, pueri re aliqua onusti, compendiariam hanc viam per atrium ingressi, longiorem extra atrium fugerent. Christus vero eos inhibuit, el voce jubendo, ac manu eos sistendo ct redire cogendo. Quid ergo de Sancio ipse, quid de templo nostro fecisset? Vide Vilalpandum, tom. II in *Ezech,* lib. III, cap. ix.

22. Habete fidem Dei. — Id est fidem in Deum plenam, perfectam, ardentem et efficacem, similem grano sinapis. Vide dicta *Mattluei* cap. xxi, vers. 21.

CAPUT DUODECIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Primo, Christus objicit Scribis parabolam vinitorum, filium sui heri, qui erat dominus vinea, occidentium, vmcamque sibi arrogantium. Secundo, vers. 13, *Herodionis quanrcntibus, an liceat Judais tribulum dare Ccesari? respondet :* lleddile quæ sunt Cæsaris, Cæsari; et quæ sunt Dei, Deo. *Tertio, vers.* 18, *Saddw a is probat resurre/ tionem. Quarto, vers.* 28, *docel maximum mandatum esse de diligendo Deo ex toto corde. Quinto, vers.* X>, *rogat quomodo David Christum filium suum vocet Dominum? Sexto, vers.* 38, monet ut *vitent factum et avaritiam Scribarum. Denique, vers.* 41, *docet viduam dantem templo duo minuta, plus exteris dedisse.*

I. Et coepit illis in parabolis loqui : Vineam pastinavit homo , et circumdedit sepem, et fodit lacum, et aedificavit turrim, et locavit eam agricolis, et peregre profectus est. 2. Et misit ad agricolas in tempore servum, ut ab agricolis acciperet de fructu vinea». 3. Qui apprehensum eum ceciderunt, et dimiserunt vacuum. 4. Et iterum misit ad illos alium servum; et illum in capite vulneraverunt, el contumeliis affecerunt. 5. El rursum alium misit, el illum occiderunt; et plures alios: quosdam cædenles, alios vero occidentes.

6. Adiitic ergo unum habens filium charissimum, et illum misit ad eos novissimum, dicens : Quia reverebuntur filium meum. 7. Coloni autem dixerunt ad invicem : Hic est hæres : venite, occidamus eum, et nostra erit hæreditas. 8. Et apprehendentes eum , occiderunt, et ejecerunt extra viream. 9. Quid ergo faciet dominus vineæ? Veniet, et perdet colonos, et dabit vineam aliis. 10. Nec scripturam hanc legistis : Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli : 11. A Domino factum est istud, et est mirabile in oculis nostris? 12. Et quærebant eum tenere, et timuerunt turbam, cognoverunt enim quoniam ad eos parabolam hanc dixerit. Et relicto eo abierunt. 13. Et mittunt ad cum quosdam ex Pharisæis et Herodianis, ut eum caperent in verbo. 14. Qui venientes dicunt ei : Magister, scimus quia verax es , ct non curas quemquam : nec enim vides in faciem hominum , sed in veritate viam Dei doces : licet dari tributum Caesari, an non dabimus? 15. Qui sciens versutiam illorum, ait illis : Quid me lentatis? afferte mihi denarium , ut videam. 16. At illi attulerunt ei. Et ait illis : Cujus est imago hæc, et inscriptio? Dicunt ei : Cæsaris. 17. Respondens autem Jesus dixit illis : Reddite igitur quæ sunt Cassaris, Cæsari ; et quæ sunt Dei, Deo. El mirabantur super eo. 18. Et venerunt ad eum Sadducæi, qui dicunt resurrectionem non esse ; et interrogabant eum dicentes : 19. Magister , Moyses nobis scripsit, ut, si cujus frater mortuus fuerit, et dimiserit uxorem , et filios non reliquerit, accipiat frater ejus uxorem ipsius, et resuscitet semen fratri suo. 20. Septem ergo fratres erant; et primus accepit uxorem, et mortuus est non relicto semine. 21. Et secundus accepit eam, et mortuus est, et nec iste reliquit semen. Et tertius similiter ; 22. et acceperunt eam similiter septem, et non reliquerunt semen. Novissima omnium defuncta est et mulier. 23. In resurrectione ergo cum resurrexerint, cujus de his erit uxor? septem enim habuerunt eam uxorem. 24. Et respondens Jesus, ait illis : Nonne ideo erratis, non scientes Scripturas, neque virtutem Dei? 25. Cum enim a mortuis resurrexerint, neque nubent, neque nubentur, sed sunt sicut angeli in cœlis. 26. De mortuis autem quod resurgant, non legistis in libro Moysi, super rubum quomodo dixerit illi Deus, inquiens : Ego sum Deus Abraham, et Deus Isaac, et Deus Jacob? 27. Non est Deus mortuorum, sed vivorum. Vos ergo mullum erratis. 28. Et accessit unus de Scribis, qui audierat illos conquirentes, et videns quoniam bene illis responderit, interrogavit eum quod esset primum omnium mandatum. 29. Jesus autem respondit ei : Quia primum omnium maudatum est: Audi, Israel, Dominus Deus tuus, Deus unus est : 30. et diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex tota mente tua, et ex tota virtute tua. Hoc est primum mandatum. 31. Secundum autem simile est illi : Diliges proximum tuum tanquam teipsum. Majus horum aliud mandatum non est. 32. Et ait illi Scriba : Bene, Magister, in veritate dixisti, quia unus est Deus, et non est alius præter eum. 33. Et ut diligatur ex toto corde, et ex loto intellectu , et ex tota anima, et ex tota fortitudine ; et diligere proximum tanquam seipsum, majus est omnibus holocautomatibus et sacrificiis. 34. Jesus autem videns quod sapienter respondisset, dixit illi : Non es longe a regno Dei. Et nemo jam audebat eum interrogare. 35. Et respondens Jesus dicebat, docens in templo : Quomodo dicunt Scribæ Christum filium esse David? 36. Ipse enim David dicit in Spiritu Sancto : Dixit Dominus Domino meo : Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. 37. Ipse ergo David dicit eum Dominum, elunde est filius ejus? Et mulla turba eum libenter audivit. 38. Et dicebat eis in doctrina sua : Cavete a Scribis, qui volunt in stolis ambulare et salutari in foro, 39. et in primis cathedris sedere in synagogis, et primos discubitus in camis; 40. qui devorant domos viduarum sub obtentu prolixæ orationis : hi accipient prolixius judicium. 41. Et sedens Jesus contra gazophylacium, aspiciebat quomodo turba jactaret æs in gazophylacium, et multi divites jactabant mulla.

12. Cum venisset autem vidua una pauper, misit duo minula, quod est quadrans, 43. et convocans discipulos suos, ait illis : Arnen dico vobis, quoniam vidua hæc pauper plus omnibus misit, qui miserunt in gazophylacium. 44. Omnes enim ex eo quod abundabat illis, miserunt : hæc vero de penuria sua omnia quæ habuit, misit totum victum suum.

v- k ». 1. Vineam pastinavit. — Grace, ifJwuow, id est it'ɾ‹j* uf vertit Interpres *Matlh.* xxi, 33. a Pas-
z.Z latinare» proprie tribuitur vitibus, idemque est
»• quod agrum vineæ fodere, ut vites inserantur. inde a repastinare n vites, idem est quod illas cum sterilescunt, refodere. Modum pastinandi tradit Columella, lib. Ill, cap. xin.

Et fodit lacum, — lacunam, in quam mustum ex uvis in torculari expressum defluit. Unde Græce est OzcXww, id est *subtorculare;* enim est *torcular.* Hinc Arabicus vertit, *ct fodit in ea torcular;* et sic habet Matthæus, xxi, 33, ubi per «torculam non solum prelum, quo uvæ premuntur ul liquor exprimatur, sed etiam ipsum vus, sive lacuna prælo subjecta, qua liquor pressus excipitur, significatur : hæc enim proprio fodi, vel, ut habet Isaías,v, 1, exscindi dicitur.

Vn«.u. 14. Licet dari tributum Cæsari, an non dabi-
,;v' musí —Hoc est, an suades nobis ut non demus?
i;, z .r. Rogant hoc modo, ut eum gravius accusent,
»», ;i ' quod non tantum negati Cæsari vectigalis fuerat
**' concessor sive permissor, sed et suasor. Græca et Syrus habent, *licet censum Casari dare, an non? demus, an non demus?* id est dare debemus au non dare? Arabicus : *doce nos an liceat nobis tribulum dare Cæsari, an non dabimus?*

Veru 33. 33. Et DILIGERE PROXIMUM TANQUAM SEIPSUM, MAJUS EST OMNIBUS HOLOCAUTOMATIBUS, — id est holocaustis, in quibus tota victima Deo crematabatur, et per ignem sacrificabatur. Hoc est quod ait Deus : « Misericordiam volo, el non sacrificium ; et scientiam Dei, plusquam holocausta, *n Osce* vi, 6. Vide ibi dicta. Tacite hic adolescens assentiens sententiæ Christi taxat Scribas, qui sacrificia in suum lucrum cedentia preferebant misericordia ct dilectioni proximorum, ideoque filiis jubebant ut parentibus egentibus dicerent «corban,» id est oblatio, *q. d.* Rem tibi dandam, o pater, vovi et obtuli Deo, quare illi danda est, non tibi, *Matth.* xv, 6.

Vcn. Ji. 34. Non es longea regno Dei. — Non longe a^)CS a v'a salutis : per dilectionem enim Dei el
z*r. xi ' proximi itur in cœlum. Rursum non longe es ab
«»• Ecclesia mea, per quam hic militantem itur ad triumphantem in cœlis. Sed adhuc tibi decst fides, ut credas in me quasi Messiam mundi salvatorem , meisque pneceptis obedias, ut scilicet fias Christianus ; ac si vis esse perfectus, relictis omnibus sequaris me, uti fecerunt Apostoli. Dicens ergo : « Non cs longe, distantem adhuc ostendit,» ut ad anteriora contenderet, «et quæ adhuc ipsi deerant studiose inquireret, » inquit Victor Antiochenus.

V-; !«. In STOLIS AMBII AHK. — Stola Liat Vestís elegans, polita cl ad talos demissa : unde Scriba: *xxlly"5* illa ad pompam utebantur. « Nolito, ait Victor *iM.* Antiochenus, eos œmulari, neque oculis in ex-43-»l". ternam illorum speciem conjectis, felices forlu- 46'
natosque illos prœdicetis. Sunt hæc omnia idonea superbie cujusdam ostentationis instrumenta, humanæque laudis aucupia, quo inutilis honoris premium apud homines ferant. »

40. Qui devorant (Grece, et xartobicvrtc, id est Ver». ‹0.
qui plane et omnino absumunt ct abliguriunt) ^c- H›
domos viduarum, — tum per lauta convivia quæ ab illis postulant, tum potius per dona ct opes quas ab cis per avaritiam extorquent, pretexta orationis pro ipsis faciendæ. « Cum itaque, ait Beda, porrecta manus pauperi, preces juvare soleat : hi ut nuramuin tollant pauperi, in prece pernoctant. »

Hi accipient prolixius judicium. — *q. d.* Scribis hisce incumbet severior Dei in die judicii sententia, ct gravior condemnatio, tum quia simulatione probitatis ad improbitatem tendunt, ac Dei vestibus amicti diabolo militant : «Simulata cnim sanctitas duplex est iniquitas,» ait S. Chrysostomus, homil. 74 *in Matthæum ;* tum quia Scribæ avaritiam suam pro pietate venditabant, eamque religionis colore depinxerant, ait Auctor *Imperfecti* in cap. xxm *Matth.,* vers. 6.

41. Quomodo turba jactaret æs, — id est pe- v«».«.
cuniam quamlibet sive ærcam, sive auream, £"c'IU'
sive argenteam ; quia enim prima pecunia fuit ærea, hinc omnis illa deinceps vocata est æs, etiamsi sil ex auro vel argento.

In gazophylacium. — Erat arca in quam do- G*"pi'y-
noria a populo conjiciebantur, cl custodiebantur ad usus templi, ct ad alendos sacerdotes ct pauperes : *gaza* cnim persico significat divitias ; çtàaraw significat custodire. Hinc etiam porticus, in qua illa servabantur, eodem nomine vocatur. Unde Joan, vin, 20 : « Hæc verba locutus est Jesus in gazophylacio, docens in templo. » Ita Beda.

42. Vidua una pauper misit duo minuta, quod Ve», il
est quadrans. — Non quasi unum minutum sit fuc,xu'
quadrans, ul vult Euthymius, nixus *Matlh.* v,26; sed quod duo minuta essent unus quadrans, ut clare hic dicitur. Quadrans erat quarta pars parvi Miu«u
assis, id est baioci; decem enim asses parvi, puta decem baioci, faciebant denarium, id est regalem Hispanicum, sive julium Italicum : quadrans ergo erat unus quatrinus cuín 1/4, nam 5 qua-‹1Ukl'
trini faciunt baiocum, ac consequenter minutum erat dimidius quatrinus cum 1/8 quatrini. Belgice quadrans erat quod vulgus ibidem vocat *een ncgemannekcn,* cujus proinde dimidium erat unum minutum, vulgo *cen myte* cum 1/2, quod

minimum ct vilissimum est oboli pretium. Vide dicta *Matth* v, 26,

Minus recte Boda per quadrantem accipit quartam pariem sicli, id est unum Julium vel regalem ; siclus enim appendebat quatuor julios.

ven. 43. 43. Vidua hæc pauper plus omnibus misit. — J ¡cel en¡m j)Cr gc ct cn?|er¡s paribus, eleemosyna vel oblatio major et melior sit illa, quæ plus dat cl offert ; tamen per accidens, si cætcra non sint paria, major eleemosyna ct oblatio est, quæ majori affectu charitatis ct religionis , sive pietatis , datur vel offertur ; Deus cnim non tam pensat donum, quam donantis affectum. Rursum major est ca, non quæ in sc majoris est valoris et pretii, sed quæ major ct difficilior est respectu dantis : vidua ergo hæc dans quadrantem, plus omnibus dedit, quia totum quod habebat dedit, licet sibi ad vilam necessarium ; plus datura si plus habuisset, confisa in Domino, quod ipse vicissim in se liberalem esset liberalior, ac necessitati suæ deinceps provideret juxta illud : « Da Deo ovum, ut recipias ovem ; » cœteri vero dabant superflua, quibus abundabant, ut ait hic Christus ; nam, ut ait Titus Bostrcnsis in *Luca* xxi, vers. 3 : « Ea magnanimitate ct devotione duos obolos, hoc est, omnia quæ habebat, obtulit, ac si vilam propriam pro nihilo duceret. » Causam a priori dat Paulus, II Cor. vin, 12, dicens ; « Si voluntas prompta est, secundum id quod habet, accepta est, non secundum id quod non habet.» Et Victor Antiochenus hic : «Neque enim Deus, ait, tam munerum magnitudinem considerat, quam animi alacritatem ct magnitudinem ponderat, n El Beda : a Non substantiam offerentium , seti conscientiam pensat; nec perpendit quantum in ejus sacrificio, sed ex quanto proferatur. »

Nam, ut inquit D. Thomas, II II *part., Qua&t.* XXXII, art. 4, ad 3, quia vidua plus dedit secundum suam proportionem , inde pensatur in ipsa major charitatis affectus. Idemque sensit Ambrosius, lib, II *Offic.,* cap. xxi, dicens : « Duo æia vidu® illius divilum muneribus praetulit, quia totum illa quod habebat, contulit; illi autem ex abundanti partem exiguam contulerunt. » Undo infert : « Affectus igitur divitem collationem, aut pauperem facit, et pretium rebus imponit. » Idem sensit, lib. De *Viduis,* ante medium, dicens : «Uberior est nu use parvo, quam thesaurus c maximo, quia non quantum datur, sed quantum resideat expenditur. » Unde inferius colligit : a Non ergo quod fastidio expuas, sed quantum devotione conferas, æstimandum est. »

CAPUT DECIMUM TERTIUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Chrislus dat signa premia expidió urbis (Hierosolyma) et orbis : urbis, *abominationem desolationis, vers.* 14; orbis, *prædicationem Evangelii per totum orbem, vers.* 10; *ac solis et luna obscurationem, ac casum stellarum dc ccelo, vers.* 24. *Denique, vers.* 32, *docet diem hunc esse omnibus incognitum. ideoque singulos vigilare, et ad illum assidue se comparare debere.*

1. Et cum egrederetur de templo, ait illi unus ex discipulis suis : Magister, aspice quales lapides, et quales structura?. 2. Et respondens Jesus, ait illi : Vides has omnes magnas ædificationes? Non relinquetur lapis super lapidem, qui non destruatur. 3. Et cum sederet in monte Olivarum contra templum, interrogabant eum separativa Petrus, et Jacobus, et Joannes, et Andreas. 4. Dic nobis quando ista lient? et quod signum erit quando hæc omnia incipient consummari? 5. 1'1 respondens Jesus, cœpit dicere illis : Videte ne quis vos seducat : 6. mulli enim venient in nomine meo, dicentes, quia ego sum, et multos seducent. 7. Cum audieritis autem bella, et opiniones bellorum, ne timueritis : oportet enim hæc fieri, sed nondum finis. 8. Exurget cnim gens contra gentem, et regnum super regnum ; et erunt terræ motus per loca, et fames. Initium dolorum hæc. 9. Videte autem vosmelipsos. Tradent enim vos in conciliis, et in synagogis vapulabitis, et ante pnesides et reges stabitis propter me in testimonium illis. 10. Et in omnes gentes primum oportet predicali Evangelium. 11. Et cum duxerint vos tradentes, nolite precogitare quid loquamini ; sed quod datum vobis fuerit in illa hora, id loquimini : non cnim vos estis loquentes, sed Spiritus Sanctus. 12. Tradet autem frater fratrem in mortem, el pater filium; el consurgent lilii in parentes, et morte allicient eos. 13. Et eritis odio omnibus propter

nomen meum. Qu* autem sustinuerit in iinem, hic salvus erit. 14. Cum autem videritis abominationem desolationis, stantem ubi non debet : qui legit, intelligat : tunc qui in Judæa sunt, fugiant in montes; 15. et qui super tectum, ne descendat in domum, nec introeat ut tollat quid de domo sua; 16. et qui in agro erit, non revertatur retro tollere vestimentum suum. 17. Væ antem prægnantibus et nutrientibus in illis diebus. 18. Orate veroni hieme non liant. 19. Erunt enim dies illi tribulationes tales, quales non luerunt ab initio creatnræ, quam condidit Deus, usque nunc, neque lient. 20. Et nisi hreviasset Dominus dies, non fuisset salva omnis caro; sed propter electos, quos elegit, breviavit dies. 21. Et tunc si quis vobis dixerit : Ecce hic. est. Christus, ecce illic, ne credideritis. 22. Exurgent enim psendochrisli, et pseudopropheta*., et dabunt signa et portenta ad seducendos, si fieri potest, etiam electos. 23. Vos ergo videte : ecce praedixi vobis omnia. 24. Sed in illis diebus, post tribulationem illam, sol contenebrabitur, et luna non dabit splendorem suum; 25. et stellæ cœli erunt decidentes, et virtutes, quæ in cœlis sunt, movebuntur. 26. Et tunc videbunt Filium hominis venientem in nubibus cum virtute multa, et gloria. 27. Et tunc mittet angelos suos, et congregabit electos suos a quatuor ventis, a summo terræ, usque ad summum cœli. 28. A ficu autem discite parabolam. Cum jam ramus ejus tener fuerit, et nata fuerint folia, cognoscitis quia in proximo sit aíslas : 29. sic et vos cum videritis hæc fieri, scitote quod in proximo sit in ostiis. 30. Amen dico vobis, quoniam non transibit generatio hæc, donec omnia ista fiant. 31. Cœlum et terra transibunt, verba autem mea non transibunt. 32. De die autem illo vel hora nemo scit, neque angeli in cœlo, neque Filius, nisi Pater. 33. Videte, vigilate, et orate: nescitis enim quando tempus sit. 34. Sicut homo, qui peregre profectus reliquit domum suam, et dedit servis suis potestatem cujusque operis, cl janitori præcepit ut vigilet. 35. Vigilate ergo (nescitis enim quando Dominus domus veniat : sero, an media nocte, an galli cantu, an mane). 36. Ne cum venerit repente, inveniat vos dormientes. 37. Quod autem vobis dico, omnibus dico : Vigilate.

Ven. i, /.ur.xxf, 1. Qüales strüctvræ. — Quam magnifica fuerjt (empü et columnarum ejus structura, vide apud Josephum, lib.XV.-tnhg., cap. xiv, et Bedani, Biberam ac Vilalpandum, Dc *Templo.*

v› i.t. .i/, *m.* 6. Dicentes, QliA (quod) ego scm, — scilicet jibias s¡veChristus, ut habet Malthæus, xxiv, 5.

/ ‹ ui' *. I/r.'/ x- t . *ha.* xi/, 11* Nolite wlecogitarb quid loquamini. — Grace, (ii iii est ne præanxiemini, ne anlc anx“ nc anxie præcogitetis. Græca et Syrus addunt : *Neque meditamini,* qua aile, modo, concinnitate, ratione loquamini ct respondeatis præsidibus et tyrannis; « sed quod datum (suggestum a Spiritu Sancto) vobis fuerit in illa hora, id loquimini; » Arabicus : *quoniam vos donabimini in illa hora eo quod loquctnini* ; Spiritus Sanctus enim vobis suggeret et animos, et libertatem, et rationes, et modos dicendi, quibus nemo resistere aut contradicere valeat.

32. De die autem illo vel Hora nemo scit, v‹rs. n, NEQUE ANGELI IN COELO, NEQUE FILIUS, NISI PATBR. — Quomodo hoc intelligenduin sit, explicui *Matth.* xxiv, 36.

CAPUT DECIMUM QUARTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Primo, Magdalena unguentum pretiosum effundit in caput Christi, unde murmurans Judas, de Christo vendendo rum Judiéis et Pontificibus paciscitur. Secundo, rxrrs. 12, *Christus celebrat conm-ium agni paschalis, in coque Eucharistiam instituit, ac Apostolos eadem nocte scandalizandos d fugituros, Petrum vero ter su negaturum prædicit. Tertio, vers.* 32, *in horto ter orat, captine, fugientAus Apostolis solus bgatur, el ducitur ad Caipham, Aique falso accusatur, reus mortis judicatur, conspuitur, colaphizatur, ct a Petro ter negatur.*

1. Erat autem Pascha et Azyma post biduum ; et quaerebant summi sacerdotes et Scribæ, quomodo eum dolo tenerent, et occiderent. 2. Dicebant autem : Non in die Usto, ne forte tumultus fieret in populo. 3. Et cum esset Belhaniæ in domo Simonis leprosi, et recumberet, venit mulier habens alabastrum unguenti nardi spicati pretiosi, ct fracto alabastro, effudit super caput ejus. 4. Erant autem quidam indigne ferentes intra semet-ipsos, et dicentes : Ut quid perditio ista unguenti facta est? o. Poterat enim unguentum istud venumdari plus quam trecentis denariis, et dari pauperibus. Et fremebant in eam. 6. Jesus autem dixit : Sinite eam , quid illi molesti estis? Bonum opus operata est in me. 7. Semper enim pauperes habetis vobiscum; et cum volueritis, potestis illis benefacere ' me autem non semper habetis. 8. Quod habuit hæc, fecit; prævenit ungere corpus meum in sepulturam. 9. Amen dico vobis : Ubicumque prædicatum fuerit Evangelium istud in universo mundo, et quod fecit hæc, narrabitur in memoriam ejus. 10. Et Judas Iscariotes, unus de duodecim, abiit ad summos sacerdotes, ut proderet eum illis. 11. Qui audientes gavisi sunt, et promiserunt ei pecuniam se daturos. Et quærebat quomodo illum opportune traderet. 12. Et primo die Azymorum, quando pascha immolabant, dicunt ei discipuli : Quo vis eamus, et paremus tibi ut manduces pascha? 13. et mittit duos ex discipulis suis, et dicit eis : Ile in civitatem; et occurret vobis homo lagenam aquæ bajulans, sequimini eum; 14. et quocumque introierit, dicite domino domus, quia Magister dicit : Ubi est refectio mea, ubi pascha cum discipulis meis manducem? 15. Et ipse vobis demonstrabit cœnaculum grande, stratum; et illic parate nobis. 16. Et aluerunt discipuli ejus, et venerunt in civitatem; et invenerunt sicut dixerat illis, et paraverunt pascha. 17. \ espere autem facto, venit cum duodecim. 18. Et discumbentibus eis, et manducantibus, ait Jesus: Amen dico vobis, quia unus ex vobis tradet me, qui manducat mecum. 19. At illi emperunl contristari, et dicere ei singulalim : Numquid ego? 20. Qui ait illis : Unus ex duodecim, qui intingit mecum manum in catino. 21. Et Filius quidem hominis vadit, sicut scriptum est de eo; vas autem homini illi, per quem Filius hominis tradetur : bonum erat ei, si non esset natus homo ille. 22. Et manducantibus illis, accepit Jesus panem; et benedicens fregit, et dedit eis, et ait : Sumite, hoc est corpus meum. 23. Et accepto calice, gratias agens dedit eis, et biberunt ex illo omnes. 24. Et ait illis : Hic est sanguis meus novi testamenti, qui pro mullis effundetur : 23. Amen dico vobis, quia jam non bibam de hoc genimine vitis, usque in diem illum, cum illud bibam novum in regno Dei. 26. Et hymno dicto exierunt in montem Olivarum. 27. Et ait eis Jesus : Omnes scandalizabimini in me in nocte ista, quia scriptum est : Percutiam pastorem, et dispergentur oves. 28. Sed postquam resurrexero, præcedam vos in Galilæam. 29. Petrus autem ait illi : El si omnes scandalizati fuerint in te, sed non ego. 30. Et ait illi Jesus : Amen dico tibi, quia tu hodie

in node hac, priusquam gallus vocem bis dederit, ter me es negaturus. 31. At ille amplius loquebatur: *Et* si oportuerit me simul commori tibi, non te negabo. Similiter autem ct omnes dicebant. 32. Et veniunt in prædium, cui nomen Gethsemani. Et ait discipulis suis: Sedete hic donec orem. 33. Et assumit Petrum, et Jacobum, et Joannem seenni ; et coepit pavere et tædere. 34. Et ait illis : Tristis est anima mea usque ad mortem : sustinete hic, et vigilate. 35. Et cum processisset paululum, procidit super terram; et orabat, ul, si fieri posset, transiret ab eo hora; 36. ct dixit : Abba Pater, omnia tibi possibilia sunt, transfer calicem hunc a me, sed non quod ego volo, sed quod tu. 37. Et venit, et invenit eos dormientes. Et ait Petro : Simon, dormis? non potuisti una hora vigilare? 38. Vigilate, et orate ut non intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, caro vero infirma. 39. Et iterum abiens oravit, eumdem sermonem dicens. 40. Et reversus, denuo invenit eos dormientes (erant enim oculi eorum gravati), ct ignorabant quid responderent ei. 41. Et venit tertio, ct ait illis : Dormite jam, et requiescite. Sufficit, venit hora : eccc Filius hominis tradetur in manus peccatorum. 42. Sorgile, eamus; ecce qui me tradet prope est. 43. Et adhuc eo loquente, venit Judas Iscariotes, unus de duodecim, et cum eo turba multa, cum gladiis et lignis, a summis sacerdotibus, et Scribis, et senioribus. 44. Dederat autem traditor ejus signum eis, dicens : Quemcumque osculatus fuero, ipse est, tenete eum, et ducite caute. 45. Et cum venisset, statim accedens ad eum , ait : Ave, Rabbi; et osculatus est eum. 46. At illi manus injecerunt in eum, et tenuerunt eum. 47. Unus autem quidam de circumstantibus educens gladium, percussit servum summi sacerdotis, et amputavit illi auriculam. 48. Et respondens Jesus, ait illis : Tanquam ad latronem existis cum gladiis et lignis comprehendere me? 49. Quotidie eram apud vos in templo docens, et non me tenuistis. Sed ut impleantur Scripturae. 50. Tunc discipuli ejus relinquentes eum, omnes fugerunt. 51. Adolescens autem quidam sequebatur eum amictus sindone super nudo, et tenuerunt eum. 52. At ille rejecta sindone, nudus profugit ab eis. 53. Et adduxerunt Jesum ad summum sacerdotem; et convenerunt omnes sacerdotes, et Scribæ, et seniores. 54. Petrus autem a longe secutus est eum, usque intro in atrium summi sacerdotis; et sedebat cum ministris ad ignem, et calefaciebat se. 55. Summi vero sacerdotes, et omne concilium, quaerebant adversus Jesum testimonium, ut eum morti traderent, nec inveniebant. 56. Multi enim testimonium falsum dicebant adversus cum, et convenientia testimonia non erant. 57. Et quidam surgentes, falsum testimonium ferebant adversus eum, dicentes : 58. Quoniam nos audivimus eum dicentem : Ego dissolvam templum boc manu factum, et per triduum aliud non manu factum aedificabo. 59. Et non erat conveniens testimonium illorum. 60. Et exurgens summus sacerdos in medium, interrogavit Jesum, dicens : Non respondes quidquam ad ea quæ libi objiciuntur ab his? 61. Ille autem tacebat, el nihil respondit. Rursum summus sacerdos interrogabat eum, el dixit ei : Tu es Christus Filius Dei benedicti ? 62. Jesus autem dixit illi : Ego sum ; pt videbitis Filium hominis sedentem a dextris virtutis Dei, et venientem cum nubibus cœli. 63. Summus autem sacerdos scindens vestimenta sua, ait : Quid adhuc desideramus testes? 64. Audistis blasphemiam : quid vobis videtur? Qui omnes condemnaverunt eum esse reum mortis. 65. Et coeperunt quidam conspuere eum , et velare faciem ejus, et colaphis eum caedere, el dicere ei : Prophetiza ; el ministri alapis cum cædebant. 66. Et cum esset Petrus in alriodeorsum, venit una ex ancillis summi sacerdotis ; 67. cl cum vidisset Petrum calefacientem se, aspiciens illum, ait : El tu cum Jesu Nazareno eras. 68. At ille negavit, dicens : Neque scio, neque uovi quid dicas. Et exiit foras ante atrium , et gallus cantavit. 69. Rursum autem cum vidisset illum ancilla, coepit dicere circumstantibus : Quia hic ex illis est. 70. At ille iterum negavit. Et post pusillum rursus qui astabant, dicebant Petro :

Vere ex illis es : nam et Galilæus es. 71. Ille autem cœpit anathematizare, et jurare • Quia nescio hominem istum, quem dicitis. 72. Et statim gallus iterum cantavit. Et recordatus est Petrus verbi quod dixerat ei Jesus : Priusquam gallus cantet bis, ter me negabis. El cœpit flere.

Ver». 3. 3. MULIP.R HABENS ALABASTRO! OTGUENTI NARDI RPICATL — a Nardus, » ait Plinius, lib.XII, cap. xn, 7; *Joan,* xa. i. 2. 3♯ frutex est gravi ct crassa radice, sed brevi el nigra fragilique, quamvis pingui, situm redolente ut cyperi, aspero sapore, folio parvo densoque : cacumina in aristas se spargunt, ideo gemina dote nardi spicas ac folia celebrant. Unde ex nardi foliis fit unguentum , quod foliatum dicitur, ct cx spicis quod spicatum nuncupatur ; sed spicatum foliato est præstantius, quia plus habet substanti® et moduli®, quod Galenus et ex eo pharmacopœi nardi spicam nuncupant. Hinc Beda : a Nardus, ait, ct frutex aromaticus , redolet ut cupressus, » etc.

Pro *spicati* Syrus habet, *capitalis,* id est primarii , praestantis, principalis : spicatum enim prestai foliato, ul dixi. Græce estiriçxxik, quod Interpres *Joann.* cap. xn, vers. 3, vertit, *pistici; pistici ergo* idem est quod *spicati,* ut ibi ostendam. Unde Arabicus ibidem vertit, *optimi.*

Vcn. 5. 5, Trecentis denariis. — Denarius est julius Romanus, vel regalis Hispanicus. Trecenti ergo j*w.xn' denarii faciunt 30 aureos Romanos, qui 75 florenis Belgicis (equivalent. Unde miser ct impius Judas Christum vendidit 30 argenteis, ut pro 30 aureis, quos in hoc unguento effuso in Christum perdiderat, 30 argenteos, id est septem cum dimidio florenos Brabanlicos sive Belgicos, Christum vendendo reciperet. Liberalior ergo fuit Magdalena in Christo ungendo, quam Judas in prodendo. Vide hic quam vilis ct sordida sit avaritia. Quocirca Victor Antiochenus : « Cum discipuli, inquit, unguentum illud plus trecentis denariis divendi potuisse asserunt, quantum mulier illa in unguentum illud insumpserat, quantunque ex consequenti animi alacritatem et pietatem erga Christum declarant, nobis divinandum relinquunt, n

Vm. ». 8. In sepultiram. — Syrus, *tanquam in scpulturmn* » Arabicus, *ad sepeliendum ine.*

joan.ñi 7- ¡m ' *x\xft* is. IE Gavisi sint. — «Non solum quia ipsum sine tumultu comprehensuri erant opportune a Juda traditum, sed etiam quia a suis discipulis odio haberi inciperet, » ail Euthymius.

|3a Occurret voms. — «Majestatem divinitatis adverte, ail S Ambrosius in cap. xxii *Luca, Matth.* vers. 8, cum discipulis loquitur, et jam novit, is, aijbi sit futurum. »

Ei. Uni est refectio mea? — Id est locus re- Vrh. u. fectionis mcœ, sive refectorium meum in quo j/n/fA. cum discipulis reficiar, cl agno pascar. Græce /L xxii. id est *diversorium;* Syrus, *domus habita-* u. *tioms;* Arabicus, *locus in quo manducem pascha.*

Vcn. 15. 15. Stratui, — instructum mensis, lectulis. sive toris et tapetibus , frondibus insuper et fio- Ite. ribus decoratum, omnique supellectili et ornatu xxn♯ lt- ad celebrandum pascha paratum, ut nil desit nisi agni assatio, illatio el comestio. Greca, Syrus et Arabicus addunt frsuiot, id est *paratum.* Deus enim hanc mentem sternendi ccenaculum hero domus indiderat in gratiam Christi, ut ipse locum ad pascha celebrandum plane adornatum inveniret, ne moras pateretur instante vespera, qua assandus et comedendus erat agnus cæteraque a Christo peragenda.

18. Unus ex vobis tradet me. — Syrus, unus v-™. n. *ex vobis comedens mecum, ipse prodet me.*

Gratias agens.— Syrus, *gratias egit et benedixit,* ùê. '

23. Et biberunt ex illo omnes , — scilicet, «n- postquam Christus calicem consecravit, dicens : im, •!. « Hic est sanguis meus, » ut sequilur. Est ergo ver¿*n. hic prolepsis sive anticipatio qua utitur Marcus, ut ostendat discipulos implesse præceptum Chris- x ♯ li, quo jusserat, dicens : a Bibite ex eo omnes, » xxu. *o. ut habet Matthæus, cap. xxvi, 28.

33. Coepit pavere et tjedere. — Græce îxâxu- Vers. n. CiîoBatt xxt ¿¿qicrót, id est *expavescere et angi* ; Arabicus, *contristari et pavere.*

36. Abra Pater. — Grace *ítZí* c , ubi Vm. 3«. irxTxe est nominativus, ut Marcus interpretur nomen *Abba* Syriacum per Græcum corra, g. d. ¿Je.' Abba , quod Grace dicitur ; aut potius un. nominativus ¿ «tí? accipilur pro vocativo « rán?. Blandientis enim affectu, ex intimo cordis sensu Christus geminavit vocem « Abba, » id est pater. Unde Syrus habet *abba, abbi,* id est *pater, pater mi;* Arabicus, o *pater.* Imo S. Augustinus, lib. Ili *Dc Consensu Evang.,* cap. iv, censet Christum hic Syriace simul et Græce locutum, ac pracise dixisse xCSi ó nxrtp, ut habet Marcus. Sic enim Apostolus ait : « In quo clamamus, Abba Pater, » *Rom.* vin, 15; *Galat.* nr, 6. Credendum est, ait S. Augustinus, Dominum dixisse Abba Paler, ad intimandum sacramentum Ecclcsiæ suæ, ex Judœis el Gentibus congreganda?. » Et Scholiastes apud S.Hieronymum : «Hebraice, inquit, et Grace loquitur, quia non est distinctio Judæi et Greci. »

38. Spiritus quidlm promptus est. — Syrus , Ver». 38. *voluntarius ct promptus.* . -VarM.

4L Venit hora. — Syrus, *advenit finis* (vita vcr<. u. meæ) *venitque hora;* Arabicus, *præsens est finis, et Matth. venit hora.*

44. Caute. — Græce, id est secure, Vrru n. tute, certo ; Arabicus, *timete de illo,* nc scilicet e manibus vestris elabatur, uti alias elapsus est.

47. Unus altem, — scilicet Petrus. « Tacet v.rv n. nomen Petri Marcus, ait Tbcopbylaetus, nevi-

rni. M deahir laudare praeceptorem suum, Petrum, mai/r* ‹ J0ris Pro c⁀to ie^- ’

j ' ’d. ADOLESCENS ALTEM QUIDAM SEQUEBATUR EUM, hui, 10. AMICTUS SI.VDOXE SUPER NUDO, ET TENUERI NT EUM.— Vrix si. ¡j ejf amictus linea vel lintea veste super nudo corpore : fuisse enim sindonem genus vestis linero corpori aptat®; sed ita ul facile dorso injici et eximi posset instar tunicae, patet ex voce « amictus, » et ex Polluce, qui sindonem vocat ejuCiUicT,, id est operimentum , amiculum, stragulum, velamen, pallium, operculum.

A! Quaeres, quis fuit hic adolescens? S. Epiphanius , 7" î’r"7,07 *hærcsi* 78, et S. Hieronymus (vel quisquis est ,.,,j . nuctor) in *Psalm,* xxxvu, putant fuisse Jacobum, Re»p. fratrem Domini.

sJ ¡ó *Secundo,* Bcda et Glossa hic, et S. Chrysostomus, in *Psalm.* xm, et S. Ambrosius in *Psalm,* xxxvi, et S. Gregorius, lib. XIV *Moral.,* cap. xxm, ac Baronius opinantur fuisse S. Joannem : hic enim inter Apostolos erat adolescens et natu minimus. Verum non fuisse Joannem, nec Jacobum, nec aliquem ex Apostolis liquet ex eo quod immediate pr.emisit Marcus, vers. 50, dicens : a Tunc discipuli (Apostoli) ejus relinquentes eum, omnes fugerunt. »

T«u<\ *Tertio,* Thcophylactus, Euthymius et Victor censent adolescentem hunc fuisse aliquem e domo Joannis Marci, in qua Christus comederat pascha.

0-uito. *Quarto,* verisimilius Cajetanus, in *Jentaculis,* et °*'|’ ’’’ alii conjectant adolescentem hunc fuisse filium vel servum villro, horto, in quo orans captus est Christus, adjacentis, qui rumore et strepitu transeuntium satellitum Christum capientium excitatus, e lecto surgens accurrit, ut videret quid ageretur. Puisse Christi fautorem vel discipulum, liquet ex eo quod ait Marcus : « Sequebatur eum:» unde ct satellites utenuerunleum,» id est apprehensa veste tenere voluerunt. Verba enim Hebræorum activa sæpe inchoationem et conatum significant, non actum perfectum. Nam sequitur :

52. At **ILLE, RELICTA SINDONE, NUDUS PROFUGIT** Vai. 52. ab eis. — Sicut Joseph, ait Scholiastes apud S. Hieronymum, «relicto pallio, nudus de manibus impudicis domime effugit, » *Genesi* xxxix, 12.

Addit hoc Marcus, ut ex prroproperaet violenta fuga hujus adolescentis liqueat, quanta fuerit circa Christum trepidatio, et quam nemo ausus fuerit apud Christum consistere, quamque grave fuerit Judieorum odium in Christum et furor, qui etiam tentarint adolescentem hunc alienum , Christum sequentem, invadere. Unde liquet eos multo magis comprehensuros fuisse Apostolos, nisi ipsi illico aufugissent.

68. Et gallus cantavit. — Audi S. Chrysos- Ver». «t tomum in *Matth.* xxvi, 70 : « Significat Marcus, quia nec voce quidem galli in memoriam adduc- 7i; /.«Z tus, nec se a negatione retinuit. » Addit Chry- «"• 57¡ sostomus : «Hoc solus Marcus scripsit, ita ex- xu¡¡‘¡7. quisile explicans et piam magistri ad discipulum curimi el imbecillitatem Petri. Unde maxime ipsum admirari debemus, quia non soluin magistri delictum non occultavit, sed exquisitius etiam quam cæteri, hoc ipso quia discipulus erat, conscripsit. »

70. Nam et Galilæus es. — Id est, Galilroorum Ven. 70. idiotismo loquens ostendis te esse Galikeum. Unde Græca et Syrus addunt : *et locutio tua con-* 73 • Z J. *gruit* Galilœorum locutioni; Arabicus: *et loquela «”*ı *tua similis est loquela eorum.*

72. Et coepit flere. — Græce, ¿ztvaXw &Xcut, 20. hoc est ad verbum, *adjiciens flebat ;* quod *primo, v,¡)’* vertas, a cœpit flere; » *secundo,* a adjecit flere, » XXn.7¿ id est magna vehementia cœpit flere, ait Theo- 75; *btc.* phylactus; Arabicus, *ct convertit sc ad lacrymas,* non in atrio coram Judæis, ne iis se proderet, XVhi.i¿ sed ex eo egressus dum solus esset, ut patet *Matth.* cap. xxvi, vers. 75.

CAPUT DECIMUM QUINTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Primo, Christus a Pontificibus traditur Pilato, accusatur, Barabba posthabetur, flagellatur, spinis coronatur, illuditur. Secundo, vers. 21, *in Golgotha crucifigitur inter duos latrones; vestes ejus sorte dividuntur; a praetereuntibus blasphematur, quin et a latronibus. Tertio, vers.* 33, *tenebrie totam terram operiunt, Jesus a Patre sc derelictum queritur, ac clamans expirât; unde Centurio ait* : Vere hic homo Filius Dei erat. *Quarto, vers,* 42, *a Josepho sepelitur.*

1. Et confestim mane consilium facientes summi sacerdotes, cum senioribus, et Scribis, et universo concilio , vincientes .Jesum, duxerunt et tradiderunt Pilato. 2. Et interrogavit eum Pilatus : Tu es Rex Judæorum? At ille respondens, ait illi : Tu dicis. 3. 1st accusabant eum summi sacerdotes in mullis. 4. Pilatus autem rursum interrogavit eum, dicens : Nonrespondes quidquam? vide in quantis te accusant, o. Jesus autem amplius nihil res-

pondit, ut ita miraretur Pilatus. 0. Per diem autem festum solebat dimittere illis unum ex vinctis , quemcumque petiissent. 7. Erat autem qui dicebatur Barabbas, qui cum seditiosis erat vinctus, qui in seditione fecerat homicidium. 8. Et cum ascendisset turba, cœpit rogare, sicut semper faciebat illis. 9. Pilatus autem respondit eis, et dixit : Vultis dimittam vobis regem Judæorum? 10. Sciebat enim quod per invidiam tradidissent eum summi sacerdotes. 11. Pontifices autem concitaverunt turbam, ut magis Barabbam dimitteret eis. 12. Pilatus autem iterum respondens, ait illis : Quid ergo vultis faciam regi Judæorum? 13. At illi iterum clamaverunt : Crucifige eum. 14. Pilatus vero dicebat illis : Quid enim mali fecit? At illi magis clamabant : Crucifige eum. 15. Pilatus autem volens populo satisfacere, dimisit illis Barabbam, et tradidit Jesum flagellis cæsura, ut crucifigeretur. 16. Milites autem duxerunt eum in atrium prælorii, et convocant tobara cohortem, 17. et induunt eum purpura, et imponunt ei plectentes spineam coronam. 18. Et cœperunt salutare eum : Ave rex Judæorum. 19. Et percutiebant caput ejus arundine, et conspuebant eum, et ponentes genua, adorabant eum. 20. Et postquam illuserunt ei, exuerunt illum purpura, et induerunt eum vestimentis suis ; et educunt illum ut crucifigerent eum. 21. Et angariaverunt praetereuntem quempiam, Simonem Cyrenaeum, venientem de villa, patrem Alexandri et Bufi, ut tolleret crucem ejus. 22. Et perducunt illum in Golgotha locum, quod est interpretatum Calvaria? locus. 23. Et dabant ei bibere myrrhalum vinum, et non accepit. 24. Et crucifigentes eum, diviserunt vestimenta eius, mittentes sortem superéis, quis quid tolleret. 25. Erat autem hora tertia; et crucifixerunt eum. 2G. Et erat titulus causa ejus inscriptus : Rex Jud.eorum. 27. Et cum eo crucifigunt duos latrones, unum a dextris , et alium a sinistris ejus. 28. Et impleta est Scriptura, quæ dicit : Et cum iniquis reputatus est. 29. El prætereuntes blasphemabant eum, moventes capita sua, et dicentes : Vah! qui destruis templum Dei, et in Iribus diebus reaedificas, 30. salvum fac temetipsum descendens de cruce. 31. Similiter et summi sacerdotes illudentes, ad alterutrum cum Scribis dicebant : Alios salvos fecit, seipsum non potest salvum facere. 32. Christus rex Israel descendat nunc de cruce , ut videamus, el credamus. Et qui cum eo crucifixi erant, conviciabantur ei. 33. Et facta hora sexta, tenebra; factæ sunt per totam terram usque in horam nonam. 34. El hora nona exclamavit Jesus voce magna, dicens : Eloi, eloi, lamma sabacthani? quod est interpretatum : Deus meus, Deus meus, ul quid dereliquisti me? 35. Et quidam de circumstantibus audientes, dicebant : Ecce Eliam vocat. 36. Currens autem unus, et implens spongiam aceto, circumponensque adamo, polum dabat ei, dicens : Sinite, videamus si veniat Elias ad deponendum eum. 37. Jesus autem emissa voce magna exspiravit. 38. Et velum templi scissum est in duo, a summo usque deorsum. 39. Videns autem centurio, qui ex adverso stabat, quia sic clamans exspirasset, ait : Vere hic homo Filius Dei erat. 40. Erant autem mulieres de longe aspicientes : inter quas erat Maria Magdalene, et Maria Jacobi Minoris et Joseph mater, et Salome : 41. el cum esset in Galilæa, sequebantur eum, et ministrabant ei; et aliæ multæ, quæ simul cum eo ascenderant Uierosolymam. 42. Et cum jam sero esset factum (quia erat Parasceve, quod est ante sabbatum), 43. venit Joseph ab Arimathæa, nobilis decurio, qui et ipse erat exspectans regnum Dei, et audacter introivit ad Pilatum, et petiit corpus Jesu. 44. Pilatus autem mirabatur si jam obiisset. Et accersito centurione , interrogavit eum si jam mortuus esset. 45. Et cum cognovisset a centurione, donavit corpus Joseph. 4G. Joseph autem mercatus sindonem, et deponens eum involvit sindone, et posuit eum in monumento, quod erat excisum de petra, et advolvit lapidem ad ostium monumenti. 47. Maria autem Magdalene, et Maria Joseph, aspiciebant ubi poneretur.

Vm.î5. 25. Erat altem hora tertia; et crucifixerint elm. — « Tertia, d non inchoans, sed Coiens, ac *desinens in sextam. Sexta* enim liora crucifixam esse Christum¸puta in meridie, patet ex vers. 33. Aliqui suspicantur esse mendum , et pro *tertia* ponendum esse *sexta.* Ilebræi cnim diem æque ac noctem in quatuor partes, sive horas, diviserant; scilicet primam, tertiam, sextani ct nonam, quarum quælibet ternas nostrates horas complectebatur. Prima cnim incipiebat ab ortu solis, durabatque tres horas, quibus finitis incipiebat tertia, ac totidem horis durabat, scilicet usque ad meridiem, quando inchoabat sexta et finiebatur tribus post meridiem horis, cum incipiebat nona, durabatque usque ad vesperam : incipiente ergo hora sexta crucifixus csl Christus, inchoante vero nona mortuus. *Hac de* re plura dicam *Joan.* cap. xix, vers. 14.

28. Et cum iniquis reputatus est. — Hebraice, Vm.». fOOJ *nimna.* id est numeratus, recensitus est. Vide dicta *Isaiæ* Lin, 12. Causa fuit, quia Chris- n*'• 37' tus nostrum locum, numerum el censum in se recepit; nos autem ¿ramus iniqui : ipse ergo cum iniquis accensitus est, ut nos ex iniquis faceret æquos, justos et sanctos.

Quia erat Parasceve, quod est ante sabbatum. — Græce, *quod est prosabbatum.* « Parasceve)› idem est quod pra paratio : unde sic vocatur feria sexta, quia in ea praeparabantur cibi ef necessaria pro sabbato, quo operari non licebat ; hinc vocatur ipsa « prosabbatum, » sive pridie sabbati, aut vigilia sabbati. *Anfcsabbalum* ergo unica est dictio respondens Græco

CAPUT DECIMUM SEXTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Christus primo apparet Magdalena cœterisque piis feminis. Secundo, vers. 12, *duobus discipulis euntibus in Emmaus. Tertio, vers. 14, undecim Apostolis, quos mittit per totum orbem evangelizatum, additque signa ct miracula credentibus concedenda. Denique, vers.* 19, *in cœlum ascendens sedet ad dexteram Dei.*

1. Et cum transisset sabbatum, Maria Magdalene, et Maria Jacobi et Salome emerunt aromata ut venientes ungerent Jesum. 2. Et valde mane una sabbatorum , veniunt ad monumentum, orto jam sole. 3. Et dicebant ad invicem : Quis revolvet nobis lapidem ab ostio monumenti ? 4. Et respicientes viderunt revolutum lapidem. Erat quippe magnus valde. 5. Et introeuntes in monumentum viderunt juvenem sedentem in dextris, coopertum stola candida, et obstupuerunt. 6. Qui dicit illis : Nolite expavescere : Jesum quæritis Nazarenum, crucifixum : surrexit, non est hic, ecce locus ubi posuerunt eum. 7. Sed ite, dicite discipulis ejus, et Petro, quia præcedet vos inGalilæam; ibi eum videbitis, sicut dixit vobis. 8. At illæ exeuntes, fugerunt de monumento : invaserat cnim eas tremor ct pavor ; et nemini quidquam dixerunt, timebant enim. 9. Surgens autem mane, prima sabbati, apparuit primo Mariæ Magdalene, de qua ejecerat septem dæmonia. 10. Illa vadens nuntiavit his qui cum eo fuerant, lugentibus et tlentibus. 11. Et illi audientes quia viveret, et visus esset ab ea, non crediderunt. 12. Post hæc autem duobus ex his ambulantibus ostensus est in alia effigie, euntibus in villam ; 13. et illi euntes nuntiaverunt cætcris, nec illis crediderunt. 14. Novissime recumbentibus illis undecim apparuit, ct exprobravit incredulitatem eorum et duritiam cordis; quia iis, qui viderant cum resurrexisse, non crediderunt, io. Et dixit eis : Euntes in mundum universum, prædicate Evangelium omni crcaluræ. 16. Qui crediderit, et baptizatus fuerit, salvus erit; quivero non crediderit, condemnabitur. 17. Signa autem eos qui crediderint, hæc sequentur : In nomine meo dæmonia ejicient; linguis loquentur novis; 18. serpentes tollent, ct si mortiferum quid biberint, non eis nocebit ; super ægros manus imponent, et bene habebunt. 19. Et Dominus quidem Jesus, postquam locutus est eis, assumptus est in coelum, ct sedet a dextris Dei. 20. 1lh autem profecti praidicavcrunt ubique, Domino cooperante, ct sermonem confirmante , sequentibus signis.

Ven. I. 1. El COM TRANSISSET SABBATUM. — Puta in-
xu i ¿o (^10antc noctc dici Dominicæ. « Post tristia sab-
' " ' bata felix irradiat dies, n ait Scholiastes apud S. Hieronymum.

Maria Jacobi, — scilicet Minoris cl Judœ mater, ut habet Arabicus, uxorque Cleophæ.

Et Salome, — uxor Zcbcdæi, mater Jacobi Majoris et Joannis Apostolorum.

Ut VENIENTES UNGERENT JESUM, — SCCUndum consuetudinem Judæorum, ait Thcophylactus, ut odoriferum maneret corpus, ct conservaretur : aromata cnim desiccant; non sapiebant enim dignitatem divinitatis Christi, nec resurrectionis ejusdem, sed amabant tenerrime Jesum, ut hominem et prophetam, licet jam mortuum.

Tropologice : ungunt Jesum, qui ejus amore exercent opera pietatis, humilitatis, obedienliæ, palientiæ, ac præsertim miscricordüe ctcharitatis erga proximos, qui sunt membra Jesu mystica : quare hi merentur primi videre Jesum resurgentem, ut scilicet in ejus cognitione, gratia, meritis et gloria novo fervore quasi resurgendo roborentur, proficiant et perficiantur. Ita S. Gregorius et alii. Vide dicta *Matth.* xxvi, 7.

Vers. 2. Una sabbatorum, — id est prima sabbati, U|j CXpiicat vers. 9, puta die Dominica. Vide
' dicta *Matth.* XXVIII, 1.

i; Crucifixum : surrexit, non est uic. — a Non erubescit angelus crucem, ait Thcophylactus,
Ve».* g. in hac cnim salus hominum. » Addit Interlinearis : « Radix amara crucis evanuit, ilos vitæ cum fructibus, qui jacuit in morte, surrexit in gloria. »

Ver». 7 7. Ite, dicite discipulis. — «Mulieribus, ait
xxxm inlcrlinearis, dicitur ut nuntient Apostolis, quia
17. per mulierem (Evam) mors nuntiata est, per mulierem vita resurgens. »

Et Petro. — « Ul quem femina fecerat negare, femina faceret confiteri, » ait Drulhmarus. Addit Scholiasles apud S. Hieronymum, Petrum præ cæteris nominari, a qui se indignum judicavit discipulatu, quod ter Dominum negassel magistrum; sed peccata preterita non nocent, quando non placent. » Et S. Gregorius, hom. 21 tn *Evang.* : « Si angelus Petrum non nominasse!, venire inter discipulos non auderet ; vocatur ergo ex nomine, ne desperet ex negatione. » Gaitera exposui *Matth.* xxvm, 1 el seq.

Ven.8. 8. Invaserat enim eas tremor (corporis), 1t pavor (animi). — Græce, façaex;, id est *stupor,* ail Thcophylactus, a in spectaculo angeli, el in horrore resurrectionis. » Nere hic stupor mixtus eral ingenii gaudio : stupebant enim ct gaudebant se tam mira el jucunda audire, scilicet Jesum dilectum suum a morte resurrexisse. Id patet ex *Matth.* cap. xxvm, vers. 8.

Timebant enim, — non solum ob visionem angelorum, sed etiam «propler Judœos, ait Euthymius, ne conspeclæ viderentur ipsæ furari Josum; ne ipsas occiderent, audito quod Christi prædicarent resurrectionem, » ut paulo post Magdalenam, Martham et Lazarum cum sociis navi sine velo et remis imposuerunt, ad certum omnium exitium, nisi Deus eos salvos Massiliam perduxisset.

9. Prima sabbati. — Id est prima die post sab- Vers 9.
balum, pula Dominica.

Magdalene, de qua ejecerat septem deuonia. — *Luc.* vm, 2. Addit hoc Marcus, ut ostendat vim pœnitenti® ct amoris, per quem Magdalena peccatrix ita exarsit, ul prima meruerit videre Christum resurgentem ; ut ex ea discant peccatores non desperare, sed vehementer amare : sic enim Sanctos innocentes in gratia et gloria superabunt; ita Beda : a Quia ubi superabimdavit peccatum, superabundavit et gratia, » *Rom.* v. Addit Beda : « Mulier (Eva) culpæ inductrix : quæ primo mortem gustavit, primo resurrectionem vidit (in Magdalena) ne perpetui reatus apud viros opprobrium sustineret. » Porro, « septem dæmonia » sunt septem vitia capitalia septem virtutibus primariis contraria, quibus president dæmones. Ita S. Gregorius, Thcophylactus et alii. Hanc Christi apparitionem Magdalen® faciam fuse enarrat Joannes, cap. xx, vers. 11. Vide dicta *Luc.* cap. vm, vers. 2.

12. POSTILEC AUTEM DUOBUS EX HIS (discipulis) Vert. Ii.
AMBULANTIBUS OSTENSUS EST IN ALIA EFFIGIE (Arabicus, *veste,* scilicet peregrini), euntibus in is/u/
villam. — Arabicus, *in castellum;* Grece, in *agrum,* id est in domum ruri silam in E ⁱᵐᵐ aus, nam, ut ait S. Augustinus, *De Consensu Evangel.* : a Agri nomine non castella tanlum, verum etiam municipia et coloni® solent vocari extra civitatem, quæ caput el quasi inalcr est cælerarum. » ili ergo discipuli cx urbe Hierosolyma ibant rus, puta in pagum vicinum Emmaus, qui postea a Romanis in monumentum victoriæ de subacta Hierosolyma, factus est civitas insignis, dicta Nicopolis. Ita Adrichomius et alii. Hæc Christi apparitio est eadem cum illa quam narrat Lucas, xxiv, 13, ul patet cx circumstantiis, quæ utrobique sunt eœdem. Ita co HTii uniter Interpretes. Solus fere Euthymius putat esse diversam ab illa Luc®, eo quod Marcus subdat Apostolos eis nuntiantibus Christum resurrexisse, non credidisse, cum Lucas contrarium, scilicet credidisse insinuet. Verum facilis est responsio, aliquos credidisse, alios non credidisse; vel, ut Thcophylactus, Apostolos credidisse, sed alios discipulos non credidisse.

13. Nec illis crediderunt. — Dei permissione Ven. ix
et providentia id factum. Hæc enim eorum incredulitas, « non tam earum infirmitas, quam nostra futura firmitas fuit, ait Gregorius, homil. 29 *in Evang.* Ipsa namque resurrectio illis dubitantibus per inulta argumenta monstrata est : quæ dum nos legentes agnoscimus, quid aliud quam de illorum dubitatione solidamur Y »

v • i* U. Xonsswx RKcnrwxTiBls (ad mensam) il l is
x⁄ Indbcix UTAHLIT.—«Novissime,» Grace, Ççipci», id
J. est posfea, deinde, postremo : fuit enim hæc
› ultima Christi apparitio facta ipso die Paschatis, sive resurrectionis, cum vespere apparuit undecim Apostolis; has enim solas illo die factas commemorat hic Marcus, reliquas vero posterius factas omittit. Dices: Tunc non apparuit undecim Apostolis, sed decem duntaxat ; aberat enim Thomas. Quocirca Maldonatus hanc apparitionem censet osse illam quæ octavo post dic facta est, presenta jam Thoma. Verum dico undecim hic vocari, licet absens esset Thomas, qui erat undecimus, quia collegium Apostolorum, post Judæ proditionem et suspendium, redactum erat ad undecim; quare «undecim» vocantur, licet unus Thomas desit. Sic decemviri dicuntur congregali , etiamsi unus vel alter absit. Simile est in Luca, cap. xxiv, 33. Ita Beda et S. Augustinus, lib. Ill *De Consensu Evang.,* cap. xxv.

Recumbentibus. — Hinc colligit S. Bernardus, serm. *De Ascensione Domini,* observans : « Mullam, inquit, fiduciam prestai quod libentius adsit orationi incumbentibus, quando no recumbentibus quidem dedignatur adesse. »

Nox CREDIDERUNT. — S. Hieronymus, lib. II *Confra Pelag.,* scribit post hæc verba, in quibusdam Græcis codicibus ista addi : « Et illi satisfaciebant dicentes : Sæcuhim istud iniquitatis substantia est, quæ non sinit per immundos spiritus veram Dei apprehendi virtutem : idcirco jam nunc revela justitiam tuam. »

Verum Ecclesia hæc omnia resecuit : olent enim hæresim Manichini aut Montani.

Exprobravit incredulitatem. — Syrus, *exiguam fidem;* Arabicus, *exprobravit cos propter parvitatem fidei eorum.*

Vrn. is. is. Et dixit eis : Euntes in mundum univer-
Matth. ixTiti sl M’ predicate Evangelium omni creatura. —
w. ’ * Et dixit,» non ipso die Paschatis, cum recumbentibus undecim apparuit, sed postea cum in monte Galilææ se iis aliisque videndum exhibuit, ut habet Matthæus , cap. xxviii, vers. 16 et seq. Vel certe hoc maximum evangelizandi munus propriumquo Apostolis, cis sæpius Christus injunxit, ut ipso die Paschatis illud cis primo insinuarit, ut innuit Lucas, xxiv, 47; deinde in monte Galilææ iteravit, ac ultimo dio ascendens tn cadum confirmant.

In mundum universum. — *q. d.* Non in sola Judæa, uti hactenus fecistis, ct uti oliin vobis jussi *Matth.* x, 5, sed passim per totum mundum evangelízale. Nam non videtur verisimile, quod pauci Apostoli per se totum orbem lustrarint cl converterint, præsertim quia in America nuper inventa, nulla fidei Christian® reperta sunt vestigia.

Omni creatura, — id est omnibus gentibus, ut habet Matthæus, xxvui, 19. Est synecdoche : nam genus appropriatur nobilissima speciei, puta creatura homini. Homo cnim est nobilísima creatura, ad ipsius Dei creatoris imaginem creata.

16. Qui credideri t, et iiaptizatus fuerit, sal- Venu u
vus erit; qui vero non credideri t, condemnabitur. — Hac Christi sententia ad suam hæresim abutuntur, *primo,* Lutherani, ut probent fidem solam sufficere ad salutem, nec requiri bona opera. Verum respondeo : Sensus Christi est, ut recte annotarunt Euthymius, Theophylactus cl alii : «Qui crediderit, » etc. 7. *d.* Qui credendo in Christum ejusque baptismum suscipiendo, a peccatis ablutus ct gratia Dei imbutus, sanctificabis fuerit, hic salvus erit ; subaudi : si ita moriatur, si in isto statu gratiæ ct sanctitatis decedat, si gratiam Dei usque ad mortem retineat, nec per peccatum aliquod deperdat. Relinere autem gratiam hanc baptizalus nequit, si bona opera non faciat quæ lex Christi praecipit. Adde, nomine credulitatis, sive fidei el baptismi, vclut principiorum maxime necessariorum, et quæ inilio Ecclesiæ maxime Gentilibus inculcari debebant, subintclligi reliqua omnia inde consequentia, ac in eis velutin radice latentia, uti sunt spes, charitas, bona opera, etc., uti fuse ostendi proccmio in S. Paulum. Vide S. Augustinum, lib. *De Fide et Operibus.*

Secundo, Anabaptiste ex hac Christi gnome inferunt non esse baptizandos parvulos, eo quod credere nequeant. Sed respondeo Christum loqui de adultis : hi enim soli credere possunt ; ut adultos solos omnia prœccdentia Christi verba denotant. Parvulos cnim esse baptizandos liquet cx perpetua traditione et praxi Ecclesiæ, ac ex illo *Joan.* hi , 5 : « Anien, amen dico vobis, nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancio, non potest introire in regnum Dei. »

Addit S. Augustinus, idque variis locis iterat, hæc verba Christi ad parvulos quoque suo modo pertinere, eo quod illi sicut aliena voluntate Adæ peccaverunt ct peccatum originale contraxerunt, sic pariter aliena fide Ecclesiæ ct parentum vel offerentium credant.

Tertio, Calviniste ex hisce Christi verbis colligunt baptismum non esso ad salutem necessarium , sed sufficere solam fidem , quia de ea sola, inquiunt, Christus subjicit : « Qui vero non crediderit, condemnabitur.» Respondeo, sub tw « crediderit, » id est sub fide, inlelligi baptismum, qui est sacramentum fidei, et cadera omnia quæ ex fide nascuntur et sequuntur, uti paulo ante dixi. Marcus enim brevitali studens , ex iis quæ immediate ante dixerat, lectori relinquit subintelligendum to « aut non fuerit baptizalus : » alioqui enim non constat antithesis, estquo mutila et imperfecta; ut cnim perfecta sit, sic dicendum : « Qui crediderit, ct baptizalus fuerit, salvus erit; qui vero non crediderit, aut non fuerit baptizalus, condemnabitur.» Nam baptismum requiri ad salutem, patet ex verbis Christi. *Joan.* 111¸5, jam citatis.

4-t. ‹b. 1B. Serpentes tollent — ex locis quæ illi infestabant, et, ut ait Euthymius, « delebunt, occident, aut etiam in manibus absque periculo tenebunt,)» uti Paulus tenuit viperam, *Actor,* xxvui, 3 ct seq. Unde Arabicus vertit, *tollent manibus suis serpentes.*

Er SI MORTIFERUM QUID BIBERINT, NON EIS NOCEBIT, — ut bibant venenum illæsi, uti Apostoli *A* Sancti plurcs fecerunt.

Super ægros manus imponent, et bene habebunt. — Nota hæc signa fuisse necessaria in primitiva Ecclesia, ad probandam et firmandam Christi fidem ; unde tunc omnes fere Christiani faciebant miracula, saltem aliqua, v. g. ut dæinoncs ab energumenis depellerent, ut patet ex Justino, *Dialog, contra Tryphon.* ; Tertulliano, in *Apolog.;* Lactantio ct aliis : plerique etiam in Baptismo tunc accipiebant donum linguarum, ut patet *Actor,* x, 4G, el xix, 6.

Mystice : S. Bernardus, serm. i *De Ascens. :* * Primum, inquit, opus fidei per dilectionem operantis, cordis compunctio est, in qua sine dubio ejiciuntur dæinonia, cum eradicantur c corde peccata. Exinde qui in Christum credunt, linguis loquuntur novis, cum jam recedunt vetera de ore eorum, nec de cætero vetusta protoparentum lingua loquuntur, declinantium in verba maliliœ ad excusandas excusationes in peccatis: ubi vero compunctione cordis cl oris confessione priora sunt deleta peccata, ne recidivum patiantur, et jam sint posteriora pejora prioribus, serpentes tollant nccesse est, id est ut venenatas suggestiones exstinguant, » etc. «Si mortiferum quid biberint, non eis nocebit,»» id est cum senserint stimulos concupiscent!®, nolent consentire. «Super ægros manus imponent, et bene habebunt, p id est mgras affectiones bonis operibus «operient, et hoc remedio curabuntur.p

Paulo aliter S. Gregorius , homil. 29 *in Evang. :* « Fideles quique , ait, qui jam vitas veteris saecularia verba derelinquunt, sancta autem mysteria insonant, conditoris sui laudes el potentiam quantum praevalent, narrant, quid aliud faciunt, nisi novis linguis loquuntur ? qui dum bonis suis exhortationibus malitiam de alienis cordibus auferunt , serpentes tollunt, el dum pestiferas suasiones audiunt, sed tamen ad operationem pravam minime pertrahuntur, mortiferum quidem esl quod bibunt, sed non eis nocebit. Qui quoties proximos suos in bono opere infirmari conspiciunt, dum eis tota virtute concurrunt, et exemplo suæ operationis illorum vitam roborant, qui in propria actione titubant; quid aliud faciunt, nisi super ægros manus imponunt, ul bene habeant? Quæ nimirum miracula tanto majora sunt, quanto spiritalia : tanto majora sunt, quanto per hæc non corpora, sed animæ suscitantur. »

19. Assumptus est in coelum, — a sua divini-Yen. o. tale mediante dote agilitatis, ab ca corpori indita , quadragesima die a resurrectione, puta in festo Ascensionis. De Ascensione Christi fuse egi, *Act.* cap. i, vers. 9.

Sedet a dextris Dei. — Qua ratione sedeat, inultis explicui, *Coloss.* cap. m, vers. 1.

O regnum beatitudinis sempiterna;, ubi juventus nunquam senescit, ubi decor nunquam pallescit, ubi amor nunquam tepescit, ubi sanitas nunquam marcessit, ubi gaudium nunquam decrescit, ubi vita terminum nescit ! (S. Augustinus, in *Soldoq.,* cap. xxxvJ

n. I'. Novissime recumbentibus (nd mensam) illis lndecim apparuit.—«Novissime,» Grasce, id x, cM postea, deinde, postremo : fuit enim hreo ultima Christi apparitio facta ipso dic Paschatis, sive resurrectionis, cum vespere apparuit undecim Apostolis; has enim solas illo dic factas commemorat hic Marcus, reliquas vero posterius factas omittit. Dices:Tunc non apparuit undecim Apostolis, sed decem duntaxat; aberat enim Thomas. Quocirca Maldonalus hanc apparitionem censet osso illam qure octavo post dic facta est, presente jam Thoma. Verum dico undecim hic vocari, licet absens esset Thomas, qui erat undecimus, quia collegium Apostolorum, post Judre proditionem el suspendium, redactum erat ad undecim; quare «undecim» vocantur, licet unus Thomas desit. Sic decemviri dicuntur congregati, etiamsi unus vel alter absit. Simile est in Luca, cap. xxiv, 33. Ita Beda et S. Augustinus, lib. Ili *De Consensu Etang.,* cap. xxv.

Recumbentibus. — Hinc colligit S. Bernardus, senn. *De Ascensione Domini,* observans : « Multam, inquit, fiduciam prrestat quod libentius adsit orationi incumbentibus, quando ne recumbentibus quidem dedignatur adesse. »

Nox crediderunt. — S. Hieronymus, lib. II *Contro Pclag.,* scribit post hrec verba, in quibusdam Grrecis codicibus ista addi : « Et illi satisfaciebant dicentes : Sreculum istud iniquitatis substantia est, qure non sinit per immundos spiritus veram Dei apprehendi virtutem : idcirco jam nunc revela justitiam tuam. »

Verum Ecclesia hrec omnia resecuit : olent enim hreresim Manichici aut Montani.

Exprobravit incredulitatem. — Syrus, *exiguam /idem;* Arabicus, *exprobravit cos propter parvitatem fidei eorum.*

15. Et dixit eis : Euntes in mundum universum, predicate Evangelium omni creatura:. — « Et dixit, » non ipso die Paschatis, cum recumbentibus undecim apparuit, sed postea cum in monte Galilææ se iis aliisque videndum exhibuit, ut habet Matthœus, cap. xxviii, vers. 16 et scq. Vel certe hoc maximum evangelizandi munus propriumque Apostolis, eis srepius Christus injunxit, ut ipso die Paschalis illud cis primo insinuant, ut innuit Lucas, xxiv, 47; deinde in monte Galilave iteravit, ac ultimo dio ascendens in cœlum confirmant.

In mundum universum. — *q. d.* Non in sola Judaea, uti hactenus fecistis, et uti olim vobis jussi *Matth.* x, 5, sed passim per totum mundum evangelízate. Nam non videtur verisimile, quod pauci Apostoli per se totum orbem lustrarint ct converterint, præsertim quia in America nuper inventa, nulla fidei Christiana: reperta sunt vestigia.

Omni creatura, — id est omnibus gentibus, ut habet Malthæus, XXVili, 19. Est synecdoche : nam genus appropriatin' nobilissima speciei, puta creatura homini. Homo enim est nobilissima creatura, ad ipsius Dei creatoris imaginem creala.

16. Qui crediderit, et baptizatus fuerit, salvus erit; qui vero non crediderit, condemnabitur. — Hac Christi sententia ad suam hareesiin abutuntur, *primo,* Luthcrani, ut probent fidem solam sufficere ad salutem, nec requiri bona opera. Verum respondeo : Sensus Christi est, ut recte annotarunt Euthymius, Theophylactus ct alii : «Qui crediderit, n etc. *q. d.* Qui credendo in Christum ejusque baptismum suscipiendo, a peccatis ablutus et gratia Dei imbutus, sanctificabis fuerit, hic salvus erit ; subaudi : si ita moriatur, si in isto statu gratiæ et sanctitatis decedat, si gratiam Dei usque ad mortem retineat, ncc per peccatum aliquod deperdat. Retinere autem gratiam hanc baptizatus nequit, si bona opera non faciat qure lex Christi prrecipit. Addo, nomine credulitatis, sive fidei et baptismi, vehit principiorum maxime necessariorum, ct qure inilio Ecclesia: maxime Gentilibus inculcari debebant, subintclligi reliqua omnia inde consequentia, ac in eis velutin radice latentia, uti sunt spes, charitas, bona opera, etc., uti fuse ostendi proœmio in S. Paulum. Vide S. Augustinum, lib. *De Fide ct Operibus.*

Secundo, Anabaptista: cx hac Christi gnome inferunt non esso baptizandos parvulos, eo quod credere nequeant. Sed respondeo Christum loqui de adultis : hi enim soli credere possunt ; et adultos solos omnia prrecedcntia Christi verb i denotant. Parvulos enim esso baptizandos liquet cx perpetua traditione ct praxi Ecclesia:, ac ex illo Joan, in, 5 : « Amen, amen dico vobis, nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei. »

Addit S. Augustinus, idque variis locis iterat, hrec verba Christi ad parvulos quoque suo modo pertinere, eo quod illi sicut aliena voluntate Adre peccaverunt ct peccatum originale contraxerunt, sic pariter aliena fide Ecclesiæ ut parentum vel offerentium credant.

Tertio, Calvinista: cx hisco Christi verbis colligunt baptismum non esse ad salutem necessarium, sed sufficere solam fidem, quia de ea sola, inquiunt, Christus subjicit : « Qui vero non crediderit, condemnabitur.» Respondeo, sub ™ « crediderit, » id est sub fide, intelligi baptismum, qui est sacramentum fidei, ct cintera omnia qure ex fide nascuntur et sequuntur, uti paulo aute dixi. Marcus enim brevitati studens, cx iis qure immediate ante dixerat, lectori relinquit subintelligendum vi « aut non fuerit baptizatus : » alioqui enim non constat antithesis, estquo mutila et imperfecta; ut enim perfecta sit, sic dicendum : « Qui crediderit, et baptizatus fuerit, salvus erit; qui vero non crediderit, aut non fuerit baptizatus, condemnabitur. » Nam baptismum requiri ad salutem, patet ex verbis Christi. *Joan,* in, 5, jam citatis.

a », ts. 18. Serpentes tolient — cx loci* qu® illi infestabant, ct, ut ait Euthymius, a delebunt, occident, aut etiam in inanibus absque periculo tenebunt,» uti Paulus tenuit viperam, *Actor,* xxvm, 3 ct scq. Unde Arabicus vertit, *tollent manibus suis serpentes.*

Et si mortiferum quid biberint, non eis no-:ebit , — ut bibant venenum illæsi, uti Apostoli *A* Sancti plurcs fecerunt.

Super ægros manus imponent, et dene habebunt. — Nota hæc signa fuisse necessaria in primitiva Ecclesia, ad probandam et firmandam Christi fidem ; unde tunc omnes fere Christiani faciebant miracula, saltem aliqua, v. g. ut daemones ab energumenis depellerent, ut patet cx Justino, *Dialog, contra Tryphon.* ; Tertulliano, in *Apolog.;* Lactantio ct aliis : plerique etiam in Baptismo tunc accipiebant donum linguarum, ut patet *Actor,* x, 4G, et xix, G.

Mystice : S. Bernardus, serm. 1 *De Ascens. :* « Primum, inquit, opus fidei per dilectionem operantis, cordis compunctio est, in qua sine dubio ejiciuntur dæmonia, cum eradicantur e corde peccata. Exinde qui in Christum credunt, linguis loquuntur novis, cum jam recedunt vetera de ore eorum, nec de cœtcro vetusta protoparentmn lingua loquuntur, declinantium in verba maliliæ ad excusandas excusationes in peccatis : ubi vero compunctione cordis ct oris confessione priora sunt deleta peccata, ne recidivum patiantur, ct jam sint posteriora pejora prioribus, serpentes tollant necesse est, id est ut venonatas suggestiones exstinguant, n etc. «Si mortiferum quid biberint, non eis nocebit,» id est cum senserint stimulos concupiscenti®, nolent consentire. «Super ægros manus imponent, ct bone habebunt, » id est ægras affectiones bonis operibus «operient, et hoc remedio curabuntur.»

Paulo aliter S. Gregorius , homil. 29 *in Eeang. :* « Fideles quique , ait, qui jam vit® veteris sabularia verba derelinquunt, sancta autem mysteria insonant, conditoris sui laudes et potentiam quantum praevalent, narrant, quid aliud faciunt, nisi novis linguis loquuntur?qui dum bonis suis exhortationibus malitiam de alienis cordibus auferunt , serpentes tollunt, et dum pestiferas suasiones audiunt, sed tamen ad operationem pravam minime pertrahuntur, mortiferum quidem ec.t quod bibunt, sed non eis nocebit. Qui quoties proximos suos in bono opere infirmari conspiciunt, dum eis tota virtute concurrunt, et exemplo suæ operationis illorum vitam roborant, qui in propria actione titubant; quid aliud faciunt, nisi super ægros manus imponunt, ut bene habeant? Quæ nimirum miracula tanto majora sunt, quanto spiritalia : tanto majora sunt, quanto per hæc non corpora, sed animæ suscitantur. »

19. Assumptus est in coelum, — a sua divini- Vtn. ix tale mediante dote agilitatis, ab ea corpori indita , quadragesima die a resurrectione, puta in festo Ascensionis. De Ascensione Christi fuse egi, Act. cap. i, vers. 9.

Sedet a dextris Dei. — Qua ratione sedeat, multis explicui, *Coloss.* cap. ni, vers. 1.

O regnum beatitudini» sempiternæ, ubi juventus nunquam senescit, ubi decor nunquam pallescit, ubi amor nunquam tepescit, ubi sanitas nunquam marcessit, ubi gaudium nunquam decrescit, ubi vita terminum nescit ! (S. Augustinus, in *Sotiloq.,* cap. xxxvj

INDEX

LOCORUM SACRÆ SCRIPTUR/E

QUI IN HOC COMMENTARIORUM VOLUMINE EXPLICANTUR.

Prior numerus paginam, secundus columnam designat; si unicus tantúm occurrat numerus, ad præcedcntem referri indicio est.

EX GENESI.

Cap. iv, *vers.* 24. Septuplum ultio dabitur de Cain; dc Lamech vero septuagies seplies, 413, 1.
vi, 9. Noe vir justus atque perfectus fuit in generationibus suis, 53, 2.
vm, 7. Non revertebatur donec siccarentur aquæ, 69, 2.
xv, 5. Numera stellas , si poles ; sic erit semen tuum, 73, 2.
— 16. Necdum completa; sunt iniquitates Amorrhæoruiii, 495, 2.
xxvi, 12. Sevit Isaac interra illa› ct invenit in ipso anno centuplum , 277, 2.
XLVii, 9. Dies peregrinationis meæ centum triginta annorum sunt, parvietmali, 203, 2.
XLix, 10. Non auferetur sceptrum dc Juda, ncc dux de femore ejus, donec veniat qui mittendusest, 57, 1.
—11. Lavabit in vino stolam suam, el in sanguine uvæ pallium suum , 607, 2.

EX EXODO.

Cap. vu, *vers.* 12. Devoravit virga Aaron virgas rorum , 29, 2.
xx, 7. Non assumes nomon Domini tui in vanum, 168, 2.
xxi, 17. Qui maledixerit patri suo, vel matri , morte moriatur, 15S, 1.
XXXitt, 19. Ego ostendam omne bonum libi, 109, 1.

EX LEV1TICO.

Cap. n, *vers.* 13. Quidquid obtuleris sacrificii, sale condies, 701, 1.
xi, 44. Sancti estote, sicut ego sanctus sum, 352, 1.
xix, 17. Non oderis fratrem tuum in corde tuo, seti publice argue eum, 406, I.
xx, 0. Qui maledixerit patri suo, aut matri, morte moriatur, 350, 2.
xxi, 12. Ncc cgrcdictur dc sanctis, quia oleum sanctæ unctionis Dei super cum est, 91, 1.

EX NUMERIS.

Cnp.xxiv, *vers.* 17. Orietur stella cx Jacob, 75,1 ; 77, 1.

EX DEUTERONOMIO.

Cap. vi, *vers.* 4. Audi, braci, Dominus Deus noster, Dominus unus est. Diliges Dominum tuum cx loto corde tuo, et ex lota anima tua, et cx tota fortitudine tua, 483, 2.
vm, 3. Sed in omni verbo quod egreditur de ore Dei, HI, 2.
xxxni, 29. Beatus cs lu Israel; quis similis lui, populc, qui salvaris in Domino? 137, 2.
xxviv, 10. Et non surrexit ultra Propheta in Israel sicut Moyses, quem nossei Dominus facie ad faciem, 284, 2.

EX LIBRO JUDICUM.

Cap. xni, *vers.* 7. Erit puer Nanræus Dei ab infantil sua, ex utero matris suæ, 59, 1.

EX LIBRO I REGUM.

Cap. xx, vers. 2t. Vade, ct aller mihi sagittas, 278, 1.

EX LIBRO II REGUM.

Cap. vi, *vers.* 23. Michel fili® Saul non est natus filius usque in diem mortis suæ, 69, 2.

EX LIBRO III REGUM.

Cap. xix, *vers.* 18. Septem millia virorum, quorum genua non sunt incurvata ante Baal, 183, 2.

EX LIBRO JOB.

Cap. xvi, *vers.* 15. Concidit me vulnere super vulnus, 607, 2.

EX LIBRO PSALMORUM.

PxaZm.vin, vers.3. Ex ore infantium ct lactentium perfecisti laudem propter inimicos tuos, ul destruas inimicum el ultorem, 460, 1.
xx, 9. Inveniatur manus tua omnibus inimicis tuis, 278. 2.
xxi, *Totus hic Psalmus a Spiritu Sancto dc Christo dictatus est.* 625, 2.
— L Deus, Deus meus, respice in me: quare me dereliquisti? lunge a salute mea verba deliciorum meorum , 628, 2.
— 17. Foderunt manus mcasct pedes meos; dinumeraverunt omnia ossa mea, 617, 2.
xxii, t. Dominus regit mc, el nihil mihi decrii, in loco pascti® ibi mc collocavit, 202, 2.
XXXIV , 12. Retribuebant mihi mala pro bonis , etc., et oratio mea in sinu meo convertetur, 264, 2.
uv , 23. Jacta super Dominum curam tuam, et ipse te enutriet, 202, 1.
tvn, 5. Sicut aspidis surda», obturantis aures suas, 267, 1.
Lxvin, 3. Infixus sum in limo profundi, cl non est substantii. 704, 1.
— 22. Dederunt in escam meam fel, et in siti mea potaverunt me aceto, 616, 1.
Lxx, 15. Quoniam non cognovi litteraturam, introibo in potentias Domini, 53, 1.
Lxxi, 7. Orietur in diebus ejus justitia cl abundantia pacis, donec auferatur luna, 157, 1.
—10. Reges Tharsis et insula? munera offerent, reges Arabum et Saba dona adducent, 72, 2.
Lxxii, 25. Quid enim mihi est in cœlo? et a te quid volui, super leírain? Defecit caro mea, ct cor meum : Deus cordis mei, etc., 141, 1.
lxxvii, 2 Aperiam in parabolis os meum; enuntiabo abscondita a constitutione mundi, 331, 2.

lxxix , 9. Vineam de *Ægypto* transtulisti ; ejecisti gentes, et plantasti cani, 470, 1.
Lxxxvm, 13. Tabor et Hermon in nomino luo cxnltabont, 381, 2.
— 38, El thronus ejus sicut sol in conspcclu mco, cl sicul luna perfecta in sternum, 157,1.
xc, 11. Angelis suis mandavit de (o, ut custodiant to in omnibus viis tuis, 124, i.
xcxv, 10. Quia Dominus rcgnavil a ligno, 619, *2.*
an, 17. Herodii domus dux est eorum , 80, I.
— 19. Sol cognovit occasum suum, 208, 2.
cvm, S. El episcopatum ejus accipiat altor, 552, 1 seqq.
ox, 1. Dixit Dominus Domino meo : Sede n dextris meis, 485, 2.
— 2. Donec ponam inimicos luos , scabellum pedum tuorum, 69, 2.
— 3. Tecum principium in dio virtutis tu® in splendoribus sanctorum, 485, 2.
exi, 5, Jucundus horno qni miseretur et commodat, disponet sermones suos in judicio, 536, 1.
cxvn, 22. Lapidem quem reprobaverunt ædificanles, hic factus est in capul anguli. A Domino factum csl istud, et csl mirabile in oculis nostris, 461, 2.
— 25. O Domine, salvum me fac,o Domine, bene prosperaro: Benedictus qui venit in nomine Domini, A61, 2.
cxxvni, 3. Super dorsum meum fabricaverunt peccatores, 607, 2.
Cxxxu, 1. Ecco quam bonum, ct quam jucundum, habitare fratres in unum, 20A, 1.
cxxxvi, 1. Super flumina Babylonis,illic sedimus ct flevimus, dum recordaremurtui;Sion, 283, 2.

EX CANTICO CANTICORUM.

Cap. v, vers. 14. Manus ejus tornatiles aure® , plcnæ hyacinthis, 81, 2.

EX ISAIA.

Cap. v, *vers.* 1. Cantabo dilecto meo canticum patruelis mei vine® suæ. Vinca facta est dilecto meo iu cornu filio olei. 470, 1.
Vi, 9. Incrassatum est cor populi hujus, 323, 2.
— 10. Exacca ror populi hujus, cl aures ejus aggrava, cl oculos cjli| claude, 564, 2.
ix, 8. Vcrbunn misit Dominus in Jacob, ct cecidit in Israel, 265, i,
xr, 1. El flos de radico ejus ascendet, 92, !.
xix, 1. Dominus ingredietur Ægyptum , ct commovebuntur simulacra a fiele ejus* 81, 1.
xxvni. I. Væ coron® superbi®, ebriis Ephraim, ct flori decidenti, glori® exullationis ejus, 257, 2.
Lin , 4. Vere languores nostros ipso tulit, cl dolores nostros ipse portavit, 229, 2.
Lxi. 1. Ad annuntiandum mansuetis misit me, ut me* dcrcrcontritis corde, el predicaren) captivis indulgentiam , ct clausis apertionem, 282, 2.

EX JEREMIA.

Cap. ii,veri. 18. Et nunc quid tibi vis in viaÆgypli, 258, 2.
hi, 17. Congregabuntur ad cam omnes gentes in nomine Domini, 463, 1.
ix, 17. Vocale lamentatrices* el veniant, etc., el assumant super nos lamentum, 248, 1.
XXVI, 16. Loculus est ad nos in nomine Domini, 663, 1.
xxn, 30. Scribe xiruin istum sterilem, etc.; nec cnim erit de semine ejus virquiscdcal super soliuin David, 55, 2.

EX MICIIÆA.

Cap. v, vers. 2. Et tu Bethlehem Ephrata, parvulus es in millibus Juda, 79, 1.
vu, 6. Quia filius contumeliam facit patri, ct filia consurgit adversus matrem suam, etc., 276, 1.

EX ZACHARIA.

Cap. ix, *vers.* 9. Exulta salis, filia Sion, jubila, filia Jerusalem. 459, 1.
xi, 13. Decorum pretium, quo appretiatus sum ab eis. El tuli triginta argenteos, ct projeci illos in domum Domini ad statuarium, 599, 1.

EX MALACHIA.

Cap. iv, *vers.* 5. Ecce ego mittam vobis Eliam prophetam, antequam veniat dies Domini magnus* 839* 1.

EX NOVO TESTAMENTO.

EX S. MATTHÆO.

Cap. i, vers. 20. Noli limero accipere Mariam conjugem luam, 63, 1.
v, 8. Beati pauperes spiritu , quoniam ipsorum esi regnum cslorum, 25, I.
— 15. Neque accendunt lucernam, cl pouunl eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt* 18* 2.
— 26. Non exies inde, donec reddas novissimum quadrantem, 69, 2.
— 33. Reddes Domino juramenta tua, 167, 2.
vi, 1. Attendite no justitiam vestram facialis coram hominibus * 156, 1.
vili, 21 Sequere me, et dimitte mortuos sepelire mortuos suos, 27, 2.
ix, 13. Misericordiamvolo, cl non sacrificium, 27, 2.
x, 34. Non csl discipulus super magistrum, nec servus super dominum suum, 24, 2.
u, 16. Similis esi pueris sedentibus iu foro, qui clamantes coæquahbus, dicunt : Cecinimus vobis, cl non saltastis ; lamentavimus, el non planxistis , 28, 2.
— 23. Quia si in Sodomis fact® fuissent virtutes, qu® fiet® sunt in te * forte mansissent usque iu hanc diem, 25, I.
Xin, 28. Simile est regnum cœlorum bomiui qui seminavit bonum semen in agro suo * 28; 2.
xvm, 8. Si manus tua , vel pes tuus scandalizat te , abscide eum, el projice abs le, etc. Si oculus tuus scandalizat (e, erue eum, etc., 26, 1.
XXV, 15. Unicuique secundum propriam virtutem, 29* 2.

EX S. MARCO.

Cap. iv, *vers.* 11. Illis foris sunt, in parabolis omnia fiunt* 321, 1.
—12. Ul videntes videant, et non videant; cl audientes audiuut, cl non iiilclligant, etc., 321, 1.
— 26. Sic est regnum Dei quemadmodum si homo jaciat sementem in terram, el dormiat, el exurgat nocte cl die, et semen germinet • 27, 1.
ix, 48. Omnis enim igne salietur, ct omnis victima sale salietur, 27, 1.
xnt, 27. A summo terre usque ad suminum cœli, 516, 1.
xiv, 17. Vespere autem facio, venit cum duodecim, 551, 2.
xv, 25. Erat autem hora tertia , et crucilivcriint eum , 1,1.
— 36. Polum dabat ei, dicens : Sinite, videamus si veniat Elias ad deponendum cum , 630, L
— 42. Eral parasse, quad est ante sabbatum, 550, 1.
xvi, 16. Qui crediderit ctbaplizalus fuerit, salvuseritt25> 1.

EX S. LUCA.

Cap. i, ver#.30. Invenisti gratiam apud Deum, 277, 2.
vu , 3. Eleum audissclde Jc*u, misit ad eum seniores Ju-

(fæorum , rogans cum ut venire*, et salvaret servum cjus, 30, 1.
vu, 38. Stans retro secus pedes ejus, lacrymis capit rigare pedet (jus» 648, 2.
— 50. Fides tua te salvam fecit: vade in pace, 25, 1.
:x,5L Facta est nubes, cl obumbravit cos, cl timuerunt intrantibus illis in nubem, 888, 2.
x, 20. Nolite gaudere, quia spiritus vobis subjiciuntur ; gaudete autem, quia nomina vestra scripta sunt in cœlis, 27, 2.
xvn,22. Venient dies quando desideretis videre unum diem Filii hominis, et non videbitis, 510, 1.
xix, 0. Quia hodie salus huic domuifacta ‹ -t, 30, 2.
— 38. Pax in cœlo, et gloria in excelsis, 463, 2.
xxi, 24. Cadent inorc gladii, cl captivi ducentur in omnes gentes, cl Jerusalem calcabitur a Gentibus, donec impleantur tempora nationum,

EX S. JOANNE.

Cap. i, *vers.* Iû. Vidimus gloriam ejus, gloriam qua<i unigeniti a Patre, 469, 1.
— 15. Qui post me venturus est, ante me factus est, 285, 2.
— 20. Tu, quis es ? Non sum ego Christus , 26, 2.
— 43. In crastinum voluit exire in Galilaeam, cl invenit Philippum, cl dicit ci Jesus : Sequere me, 26, 2.
n, 11. Crediderunt in cum discipuli ejus, 25, 1.
— 19. Solvite templum hoc, et in tribu; diehus excitabo illud. Ille autem dicebat de templo corporis sui, 584, 1.
— 23. Multi crediderunt in nomine ejus, videntes signa ejus, quæ faciebat. Ipse autem Jesus non credebat semet-ipsutn cis , 27, 2.
m, . Nisi quis rcuatus fuerit denuo, non potest videre regnum Dei, 26, 2 seqq.
iv, 2i. Spiritus est Deus, et eos qui adorant eum, in spiritu el veritate oportet adorare, 138, 2.
vi, 36. Sed dixi vobis, quia ct vidistis me, et non credili-, 27. 1.
— 54. Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, ct biberitis ejus sanguinem , non habebitis vitam in VObll . 158, 1.
xi, 28. Magister adest, cl vocat te , 27, 1.
—/|0. Nonno dixi tibi, quoniam si credideris» videbis gloriam Dei? 27, 1.
xn» 1. Anto sex dies Pascine venit Bethaniam, cl fecerunt ci comam, 544, 2.
— 3. Unxit pedes Jesu, ct extersit pedes ejus capillis suis, 543, 1.
— 7. Sinite illam, ul in diem sepultura) me» servet illud , 546» 2.
— 14. El invenit Jesus asellum, elsedii super eum, 26, 2.
— 39. Proplerca non poterant credere, quia iterum dixit Isaiat : Excæcavit oculos eorum, 53, 2.
— 44. Qui credit in me, non credit in me, sed in cum qui misit mo, 27, 2.
/n, 1. Aule diem festum Pasebæ, 549, 2.
m, 32. Modo creditis : ecco venit bora, et jam venit, ut dispergamini unusquisque in propria, et me solum relinquatis, 563, 2.
kivii, 3. Hæc est nutem vita (eterna, ul cognoscant te solum Deum verum , ct quem misisti Jesum Christum , <4, 2,
xvm, 21. Quid me interrogas? interroga eos qni au lierunt quid locutus sim ipsis, 583, 1.
—22. Unusassistensminhlrorumdeditalapam Jesu, 583, 1.
xix, 14. Erat hnra quasi sexta, 620, 2.
— 25. Stabit autem juxta crucem Jesu nuter ejus, 637, 2.
XX, 17. Noli me tangere, 25, t.

EX ACTIBUS APOSTOLORUM

Cap. n, *vers.* 21. Quicumque invocaverit nomen Domini, salvus erit, 25,2.
xit, 8. Calcea te caligas luas, 262, 2.
ix, 55. Beatius csl magis dare quam accipere, 147, 2.

EX EPISTOLA AD ROMANOS.

Cap. i, *vers.* 9. Testis est mihi Deus» cui servio tn spiritu meo, 13 , 2.
iv, 1. Quid ergo dicemus invenisse Abraham patrem nostrum? 277, 2.
xv, 16. Ut sim minister Christi in Gentibus, sanctificans Evangelium Dei, ut fiat oblatio Gentium accepta et sauciificati in Spiritu Sancto, 10, 1.

EX I AD CORINTHIOS.

Cap. ix, *vers.* 5. Numquid noti habemus potestatem mulierem sororem circumducendi, sicut et exteri A{postoli, *261,1.
x, 16. Calix, benedictionis, cui benedicimus, eie., nonne communicatio sanguinis Christi est? 555. 2.

EX II AD CORINTHIOS.

Cap. v, *vers.* 21. Eum qui non noverat peccatum. pro nobis peccatum fecit, ul nos efficeremur justitu Dei in ipso, 27, 2.

EX EPISTOLA AD PHILIPPENSES.

Cap. iv, *vers.* 9. Deus pacis erit vobiscum, 149, 2.

EX EPISTOLA AD COLOSSENSES.

Cap. m, *vers.* 15. Pax Christi exulte! in cordibus vestris , 173, 1.

EX I AD TIMOTHEUM.

Cap. in, *vers.* 11« Et manifeste magnum est pietati» sacramentum , quoti manifestatum est in carne , justificatum est in spiritu , 290, I.

EX EPISTOLA AD HEBRÆOS.

Cap. xi , *vers. ult.* Ut non sine nobis cousuminarcutur, 635, 2.

EX APOCALYPSI.

Cap. i, *vers.* 8. Ego sum i cl a , primus et novfnimus, <0, t-
in, 14. Hæc dicit Amen, testis fidelis. 156» X
IV, 7. El animal primum simile leoni, el secundum auimV simile vitulo, el tertium animal habens faciem quasi luminis, cl quartum animal simile aquiUe tnliuli, 12, 2.
— S. Et in circuitu, el Intus plena sunt ocubs, et requiem non habebant dic ac nocte, dicentia : Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus omnipotens, qui erat» et qui est, ct qui venturus est, 12, 2.
xi, 4. Hi sunlduæolivæ, et duo candelabra in conspectu Domini, etc., 156, 1.

INDEX

RERUM ET VERRORUM

QUÆ IN noe VOLUMINE CONTINENTUR.

A

Aba Salama monachus Ælhiops Abyssiam ad fidem Christianam convertit» 14, 1.

Abbacyrus diu a sociis vexatus omnia patienter tolli, 1. I.

Atba /ta/er cur Christus dixerit, 713, 2.

Abdtas, qui Prophetas sub Acliab latitante'» aluit, an idem cum Abdia Propheta quarto inter Minores, 278, 2.

Abel lui£typus Christianorum, Cain Judæorum, 406, 2.

Abiathar pontífice (sub) cur contigisse dicit Marcus quod vere sub Achimelech patre contigit : fuit vir excellens, 675, 1. fuit tam ip«e, quam pater, binomios, 675, 2.

Abnegare seipstim quid sit, 374, 2 cl seqq.

Abnegationis definitio, 375, 2.

Abominatio desolationis stans in loco sanctoqma sit, 505, 1.

Abraham eremita perpetuo gestavit cilicium ,96, t seqq.

Abraham ex quo natus est Christus, 54, 1. fuit Synagogæ fundator, ct pater fidelium, *ibid,* ejus filii cx Cetura fuere incolæ Arabi®, 71, 2. ejus filiatione gloriabantur Judæi, 101 , 2 el seqq. veri ejus filii sunt, qui ejus fidem cl sanctitatem imitantur, 102, 2. cur Abraham, Isaac cl Jacob præ exteris Patriarchis nominentur et celebrentur, 221,2. cl seqq. cur his tribus Deus gloriaretur, 482, 2.

Abyssins unde hau<erinl cognitionem Dei, an a Salomone descenderint, 313, 2. crebro dimittunt uxores, 419, 1.

Accumbebant veteres mens® strati in toris, 551, 2.

Acedia est spiritualis paralysis, el ulriusquc analogi®, 241, 2 cl seqq. ejus remedia, 212, 2.

Acedos in bono manum quodammodo habet aridam , 302, 1.

Acetum datum Christo in cruce sitienti loco vini a milite, 629,2. idque quatuor de causis : acetum sitim adauget, *ibid,* vim habet penetrandi, *ibid,* quomodo id datum Christo, 630, 1.

Hint pyra silvestria, 90, 2 et seqq»

ÁxpíJi; Grace sunt proprie locusta?, 97, 1.

Actionem omnem Christus nd spiritualem Unem exercebat, 132,1. actiones human® debent dirigi a recta ratione, 310, 1. cx merito actionum nostrarum habitus carum supernaturales slatini Deus auget et intendit, 531, I.

Actus, nc sil otiosus, debet referri ad finem honestum , 309. 2 cl seq. actu* charitatis ferventes excitati adaugent meritum cl gloriam, 413, 2.

Adagia Evangelica omnia recensentur, 44, 1 cl seqq.

Adam fuit typus Christi, 53, 1. triplici tcntalione fuit a diabolo lentatus, 121,1. Ipso vitiatus totam suam progeniem vitiavit, 302, 1. dictus csl homo absolute, ct quia Christus cx eo natus per matrem csl, hinc dicitur Filius hominis, 231, I. non fuit hermaphroditus. 419,1. inuocens innoxie cum bestiis in paradiso egit, 670, 2. qui die creatus, et qua hora pomum velitum comedit, eadem Christus monens, et culpam expians, eum quasi recicavil, G21, 1 ; 032« 1. e carne ejus non trahunt omnes homines aliquam carnis particulam , 354, 1. an ejus cranium in monte Calvaris scpnllum, 615, 2. ejus peccatum extensionis manuum Christi od lignum crucis fuit expiatum, 618, 2.

Adamas symbolum adversa patienter ferentis, 589, 1.

S. Aderteli.* columba advolatu designatus csl successor S. Apollinaris in sede Ravennate, 112, 2.

Admirari nihil, est magni animi, 67, 2 el seqq.

Admiratio cur proprie el absolute in Christo non fuerit, 224,1

Adolescens in Nairn a Christo resuscitatila quos peccatores denotet, 2*9, 2. et seqq. adolescens amictus sindone quis fuerit, 714, 4.

Adrianos Imp. Judæos omnes Judæa exire jussit, imo vetuit ne quis com vel eminus aspiceret, 508, 1. ejus comitas et facilitas, * 421, 2.

Adriani II Pup® pecunia in pauperes erogata fuit multiplicata, 343, 1.

Adventus Christi cxpectabitur deficiente sceptro de domo Juda, 61, 2. ejus adventum primum a secundo non distinguunt Judæi, 390, 2. quomodo uterque diflferat, 515, 2 ct seqq. ejus adventus ad judicium fulgure repræsenlalur, 510, 2. apertus erit ct omnibus manifestus, unde ad cum justi properabunt, 511, 1.

Adversarius quis sil cui benevoli esse jubemur, 163, 2.

Adversis (in) non est cadendum animo, 272, 2.

Adulter® per urbem mediam in Creta traducebantur, 66, 2 cl seq i

Adultero (ab) conjugo divertere licet innocenti, 167, 1.

Adulterium solvit matrimonium quoad torum, non quoad vinculum, 420, 2.

.¿Edificare Ecclesiam super Petrum, vel hanc petram, quid sit, 369, 1 el seqq.

B. Ægidii socii S. Erancisci paradoxa quoad abneg.ilionrni sensuum et cupiditatum, 376, I. vox ejus de poenitentia Joannis, 96, 1.

Ægroli ultra septiduum sine cibo omni esso possunt, 119, I

Ægyplii mulli, visa sanctitate B. Virginis et Joscphi apud se habitantium, verum Deum cognovere, 8 I. eorum portentosa numina , 272, 1.

Ægyptum (in) cur fugerit Christus, et non alio, 83, 1. ejus idola ad Christi ingressum corruerunt, *ibid,* balsamum ab eo tunc recepit, 83,2. postea fuit feracissima virorum sanctorum , *¿bid.* el monachis abundavit, *ibid.* est lopræ obnoxia , 219,2.

Ænigimta Evangelica omnia enumerantur, 45, I ot seqq.

Acre condensilo (in) vari i potest dæmon rcpræ<cntare, 126,1. per acra raptatus est Christus a diabolo in pinnacutum templi , 125, 1. acris rubor vespere indicat nube* esse raras, ideoque noctu dissipandas, ac consequenter inane fore serenum, 361, 1 et seqq.

Ærnminas, quas anima in corpore habitura esi, Deui abscondit ab ca, quin perhorresceret corpus iugredi, 203, I

Æthiopes unde hauserint nolithm Dei, 313, 2. VI Januarii aquisseimrncrgunlin memoriam baptismi Christi, 11o. t

Æthlopla Scripture nota, fuit pars Arabi®, 72, 1.
Æthlopica S, Scripture ver.«io cum Arabica, velut matrice sm consentit, 14, 1.
AiTiibuhitio in parabolis quid til , 28, 1 et xqq.
Affectiones bon®bona proferunt verba ; malar, mala, 308, 2.
Afiecins piu* est anima orationis, 184, 2. affectus maxime eleemosynam romnendat, 700, 2 el acqq. affectus sincerus meretur a Deo ulterius illustrari, 321, 2. affectus septem e Christo crucifixo nobis eliciendi, 622,1.
Afiliclioncs variis de causis homini immittuntur, 674, 2 simii* in iis adamantes ct insuperabiles, 580, 1
Agape olim rrat epulum omnibus fidelibus commune, in signum et fomentum charitatis, 554, 2.
S Agapi!us martyr prunas ardentes capiti impositas consideratione spine® coronæ Christi pertulit, 61!, 1.
Ager in sepulturam peregrinorum emptu* pecunia a Juda relata, Christi testatur innocentiam, 598, 2. mira de hoc agro, 509, t.ager etiam oppidum vocatur, 717, 2. quid denotet ager ct villa, in quem abiere invitati, ct ideo venire negligentes, 474, 2.
Â*pG$ derivatur ab à et *Q- d.* 5mc terra, 92, 2.
Agnoctæ hærclici docebant Christum diem judicii ignorare, 518, 2.
Agnus paschalis decimo die mensis primi in urbem solemni pompa inducebatur, sicci Christus, 6G0, 1 cl seqq. domi a quolibet paterfamilias immolabatur, 550, 2. quomodo ederetur, qua hora mactaretur, *ibid.* quomodo assaretur, *ibid,* edebatur a stantibus, 551, 2.
Agon Christianorum csl conatus ad salutem vel gehennam , 200, 2.
Agonia Christi in horto qualis fuerit, 566, 2 cl seqq.
Agrippinae matris Neronis ambitio , 448,
Alabastrum unguenti Mari® Magdalen® quod fuerit, 545 1.
Alapa quomodo a colapho differat, 587, 2. quæ fuit ChrIllo a ministro impacta, quam atrox fuerit, 583, 2.
Alauda symbolum est Religiosi, maxime Mìnonl®, 200, 1.
S. Albertus Carmelita sua patientia dæmonem ex energumeno pellit, 172, 2.
Alexander Alcnsis nihil unquam negabat quod B. Virginis nomine ab eo petebatur, 175, 1.
Alexander, fil. Simonis Cyrenæi, martyr occumbit, 613, 2.
Alexandri Severi Imp. moderatio, 424, 2.
Alexandrina Schola quam prxclaros habuerit viros, 665, 1.
Alexandrini loquebantur græce, 665, 2.
S. Alexins fuit spiritu pauper, Vil. 2.
Aliena non sunt danda in clcemosy nam, sed propria, 174,2.
Alno preservai corpora a putrefactione, 640, 1.
Alphirus, paler S. Jacobi Minoris, fuit conjux Maria Cloopbæ, 257, 1. genuit cx ca Jacobum cl Judam Thaddæiim, *ibid.*
Altilia sunt animalia qu® saginantur, 474, i ct seqq. quid ea denotent symbolice, 474, 2.
Alvenii® mons scissus csl moriente Christo, mire erga hanc S. b'ranciscu* afficiebatur, 634 , 2 et seqq.
S. Amandi gloriam adauxere omnes, quos corners»* rado asseruit, 522, 1.
Ambitio ul evehatur, prius sc dejicit, 127, 1. de cœlo excludit, 308,2 quam audax ct insatiabilis sit, 448, 1. est pernicies rerumpublic. 451, 2. paril invidiam, ac indignationem adversus competitores, *ibid.* ambitio clericorum cl Religiosorum dc honore contendentium scandalizat reculares, 401, I.
S Ambrosii lucta cum Arionis dc basilica illis tradenda, jubente Valentiniano Imp. Juniore, 371, 1.
Ambrosii Catharini error circa predcsllnationem, 445, 2 et seqq.
Amen est vox non jurantis, sed offirmantis rem n se dicendam, vel confirmantis jam didam, <56, 2.
America (in) santini propagatur Evangelium, 505, 1.
Amici Christi e principibus an interfuerint concilio quod Caiphas ud cum damnandum eonvocaral, 595, 2.
Aminadab, princeps tribus Judi. primus mare Rubrum ingressus dicitur, 54, 2 et seqq.
Amil® tres S. Gregorii, Tharrilla, Æmiliana, Gordiana ; du® priores feliciter morto®, tertia religione excidit, 47«, X
Amor terrenorum exuendus Christum ••equi volentibus, 630, 1, amor proprio* non intritigit ea qu® sunt Dei, 374 , 1 et seqq. amor inordinatus erga terrena mortificandus, 374, 2 el seqq. amoris inimicorum novem sunt grados, 176, 1. amor Christi crgaTuos et Ecclesiam ex Enduristi® institutione colligitur, et ipsis vici«sim ad eum amandum per eam alliciuntur, 560, 1. amor B. Virginis m filium, el Christi m eam, mvjor fuit, quam aliarum matrum et filiorum, 60, 1.
Av est particula expletiva el confirmantis, non dubitantis, 24, 2 et seqq.
Anabaptist® ne a judice quidem coacti, volunt jurare, 168, 1. tolium omne illicitum putant, 171, 1. ctChristianos omnes debere ab omni tributo liberos, 396, 1. mile pueros arcent a baptismo, A26, 1.
Anachoref® veleros vestiebantur cilicio, 96, 1. ante vesperam cibum non sumebant , 225 , 2. unde in Ægyplo ita increverint, 66i, 2. Anachoreta de adultera temere judicans, quomodo ub angelo correptus, 206, 1.
S. Anatolia virgo, audito angelo virginitatem extollente, pro eadem obiil agonem, 525, 1.
Ancilla ostiarii unde Petrum agnoverit esse discipulum Chr.sli, 590, 1.
Ancus rex unde dicatur sacrificus, 66 , '.
S. Andreas quando cl quomodo a Christo vocatus sit, 131,2 el seqq. quid nomen ejus sonet, 132,1 el seqq. 256, 2. ejus elogium, 256, 1.
Anethum quales habeat effectus, 493, 1.
Angariare esi cogere : est vox Persica, 173, X-
Angelus idem est quod tingaras, per commutationem litter® r in *l.* 173, t. angelo custode caruil Christus, cur, 124, 1. angelus unde cognoverit Herodis intentionem dc necando Christo recens nato, 83, 1. angelus lcrræmolum circa sepulcrum Domini excitavit, el cur, 6i7, 1 el seq. apparuit mulieribus ul juvenis, 647, 2. cur lapidem revolvent, *ibid,* clsupereumsedent; 648,2. cur Lucas eum stetisse dicat, *ibid,* an «ederit extra sepulcrum super lapidem, an veru intra ipsum visus «it. *ibid,* cur aspectus ejus fuerit ut fulgur, 649, 1. cur vestis candida, 649, 2et seqq. terruit custodes sepulcri, 650, 1. qu'd dixerit mulieribus, 650, 1. ct seqq.
Angelos omnes Christus obsequentes habuit, lit, 1. ei in Evangelio subservierunt, 4, I. et in deserto po«t victoriam de tcntalione mmbtrarunt, 670, 2. intuentur juslos in bono non temerarios. 124, 1. cur, cum coreani inanibus, e® Limen iis attribuantur, *ibid,* hpides lu panes convertere non possunt subito el immediate, 120, 2. Christum e monte in suum deserturn, in quo jejuoarat, transtulere, velut dominum suum, 128. 1. ita consolantur omnes qui fortiter vincunt diabolum, 128,2. voluntati Dei plenissimeobetliunl, 1S9, 2. oinues sunt beati, ideoque impeccabiles, 403, 1. curant parvulos, 2, cl humiles, *ibid,* eorum humilitas cl charitas, *ibid,* dantur in custodes hominibus, tarn infidelibus el improbis, quam fidelibus ct justis, 402, 2. sunt hi ex infimo ordine, nonnullis tamen personis eximiis cl eminentibus dantur ex ordine Archangelorurn, 402, 2. eorum varia munia, 403 , 1. sunt supremi in sua choro, *ibid,* tria iis debemus, 2. cum iis crebro agamus, 404, 1. semper Deum vident facie ad faciem *ibici,* etiam dum cœlo exeunt, *ibid,* an recto denotentur per nonaginta novem ove*, 404, 1 et seqq. est eorum nobis perfectio imitanda, 403, 2 cl seqq. per aquilam denotantur, 512, 2. adslanl Eucharisli® , *ibid,* sunt innumeri, superanlque numerum hominum omnium, 579,2. sunt in omni periculo cl afflictione iu auxilium iuvo-

candi, 570, 2. «t ils data gratto ct gloria secundum mInnm, MO, 1. dum apparent, animum exhilarant ct pudio reptent, 653, 2. in die judicii morbini excitabunt (ub® sonitu, cosque corporatos judico sistent, 6t6, 1. erunt tunc velut messores, 332, 2. cl cnm Christo orlo exibunt, eumque in corporibus splendidis comitabuntur, 533, 2 cl seqq. angeli cœl<H moventes <itnl vlrlnlrs cœlorum, 513, 2 et seqq.

Anima feriatioribus pulsata est relut navis in inediis fluctibus. 234,2 cl seqq. templum est Dei, 465,1. est velut vinei cuique excolenda, 442, 1 el seq. hujus cultores sdimantnr diligentia, fervore cl spiritu, *ibid,* anima peccatrix opem divinam quam primum imploret, 357, 2. dum convertitur, quodammodo transfiguratur, 884, t. anima Christi primo conceptionis instanti fuit impleta gratia capitis, vidit Deum per visionem beatificam, usa quoque ratione est, etiam extra visionem beatificam, G7,1 cl seqq. non fuit separata ab ejus rorpore postquam Eucharistiam instituit, 312, 1. animam servare volens, perdet cam, duplici sensu; qui eam perdet, inveniet rxm,377, 1 ct seqq. animæ jactura nuito ratione recuperabitis csl, 377, 2 el seqq. ejus pretium cl dignitas, 377, 2 el seqq. ejus immortalitas, 482, 2. animas convertere, Deo gratissimum est, cl opus divinissimum, 657, 2; 664, 1. animæ beat® ducuntur ad cœlum per angelos, reproborum ad (arlara per dæmones, 540,1. animæ eorum qui ad vitam suscitantur, non sunt judicat®, 248, 2.

Animalia quatuor Ezcch. denotant quatuor Evangelistas, 12, 2 ct seqq.

S. Anna nonnisi unicum liabnit maritum Joacbimum, et cx ca prolem solam B. Virginem, 315, 2.

Annam-nc (ad), an ad Caipham, primum ductus fuerit ChrfolUS, 582, 2 cl seqq.

Anni quod tinxerint ab Abraham cl Divide usque ad Christum, 54, l.quoannomundi hicsil incarnatus, 1G,1.

S. Anselmas vidit quæ post murum agebantur, 123,1 etseq.

Ante sabbatum erat idem quod pirasrcve, 716, 2.

Anlichristus an sit Babylone, an in Corozain nesciturus, 290, 2. etiam suum habebit angelum Custodem, 402, 2. summus' erit impostor el seductor, 502, 2. a Judæi* recipiendus denotatur in electione Barabbæ repudiato Christo, 604, 2.

Anligoni regis Macedonum dc regnodictum, 452, 1.

Antiocheni loquebantur græcc, 666, 1.

Antoninus Caracalla imp fratrem suumGetam a se occisum inter deos retulit, 494, 2.

S. Antonius aurum fugit velut pestem, 260, 1. quantopere ad martyrium anhclarit, 275, 1. cognovit dæmonis imbecillitatem, 305,2. audit in spiritu ab humilibus mundi laqueos posse evitari, 399, 2. nudila Christi voce in Evangelio de omnibus relinquendis, en reliquit, et Christum secutus e«l nudus, 8, t; 427, 2. paupertas ei fuit cau«a virtutum, 428, 2.

vox unde derivetur, 232, 1.

Aperire oculos ræri, est iis videndi facultatem dare, 69'«, C | quo sensu aperiuntur muli ct surdi, 250, 2

Apes hieme non comedunt, 119, 1.

Apex unus a lege non præteribit, quid sit, 157, 1.

Afzn^e» quid proprie sit, 195, 2.

ApolloniusTyaneus ejecit dæmones arte magica, 304, 1.

Apoplexia el hemiplexia qui differant, 222,2. item apoplexia cl paralysis, *ibid.* ct 242, l el seqq.

Apostasia a fide signum reprobationis, 509, 2.

Apóstol® sunt cæteris peccatoribus deteriores, 815, 2.

Apostolici bsreticl omnibus Christianis necessariam esse dicebant paupertatem, 2^0, 2.

Apostolici viri excellant in inimicorum dilectione, 177, 2 cl seqq. sini velut face*, 155,1. omnibus sine discrimine opem ferant, 252, 1. caveant munera el aurum, 259,2 el seqq. sini oves, 260, t et seqq. et vitæ prodigi, 266, 2. et prudentes sient serpentes, 267, 1 cl seqq. iis unum relinquentibus e rebus ct amicis carnalibus, centum meliore* redduntur, 435, 1 ct seqq.

Apostoli a Christo fuere baptizati, 107, 2 seqq. quomodo primum ab eo sint vocali, 131,2 cl seqq. 132, 133. el quando, 131, 2 cl seq. sunt velul piscatores hominum, 132, 2. relictis omnibus Christum secuti sunt, 133, 1. debebant habere paupertatem spiritus, UI, L eam Christo docente sectati sunt, *ibid,* fuere terra utiles, 153, t. a sua sapientia insulsos mundi mores sapidos effecerunt, *ibid,* lorrain fœcundarunt, *ibid,* errores hominum correxerunt; homines incorruptiori servarunt, 2. excitarunt sitim rerum cœlcslium; vilia hominum momorderunt, pupugerunt etexusscrunt, 154,1. animus vitiis corruptas persanarunt, *ibid,* postCbrisli mortem sæpe jejunarunt, 245, 2. non prius, *ibid,* eorum electio ct nuclorizatio, 254, 1. eorum dignitas, ct tria munia, 254, 2. in quo pares essent Petro et subissent, 255, 1. data iis potestas ejiciendi dæmones, cl curandi omnem languorem, 255, 2. cur precise sint duodecim electi, *ibid,* eorum ordo subinde ab Evangelista variatur, 255, 1 ct seqq. denot nlur per duodecim gemmas *Apocal.* 256, 1 cl seqq. sunt a Christo eorum singuli combinati, 258,1 .sunt in iis tria fratrum paria, *ibid,* cur mulli inter cos Christi consanguinei fuerint, *ibid,* inter eos sunt 1res primarii, 258, 2. quæ præcepta ipsis Dominus dederit, 258, 2; 250, 1; 260, 1; 261,1, 2; 265, 2 ct seq. gratis accepta dona, gratis Jubentur prestare, 259, 1 el seqq. cur pecuniam gestare velentur, cl quidquam pretio (estimatole possidere, 260, 1 ct seqq. an semper mendicato vixerint, 260, 2 ct scq. qualem virgam gestare prohibeantur, 263, 2 et scq. apud quos hospitari debeant, 264. 1. pacem hospiti apprccentur, 204, 2 ct seqq. cur pulverem de pedibus excutere Jubeantur, 265, 1, 2. eos rejicere quam iit grave scelus, 265, 2. mittuntur ut oves inter lupos, 266, 1, 2. jubentur esse simplices cl prudentes, 267, 1, 2 ct scq. fuere flagellati, cl apud reges cl presides accusati, 268, 1. sua morie el persecutione testificali sunt Judæis el Gentibus, cl quid, 1, 2. vetantur esse solliciti quid apud judices responsuri sint, 268, 2 cl seqq. quomodo exstimulentur ad constantiam in persecutione, 271, I ct seq. 272,1, 2. qui eos recipit, recipit Christum, 278, 1. mysteria regni cœleslis oculis cl auribus mentis capiebant, 822, 2. sunt Ecclesiæ ct totius mundi fermentum 330.2. sciebant, postquam nl¡quousque cum Domino vixerant, eum esso unigenitum Dei Filium, 347, 2. 365, 2. Petrus primum id dare et diserte confessus csl, 365.2. cur vetentur a Christo predicare quod ipse esset Messias, aitilo mortuo id luculente fecerunt, 372,1,2. eos Chrislus alloquio suo recreat, 382, 2 el seqq. de Domini resurrectione diu dubitarunt, 395, 1. sunt vocati in suspicionem sectæ Gnhlæonnn, 395, 2 el seqq. 477, 1 et scq. an solverint tributum Capharnai, ct unde, 390, 2. cur qusrant a Christo quis sit major in regno cœlorum, 398, 1. undenam petitionem duorum filiorum Zebedei intellexerint, 451, 2. eruntjudices cum Glirtsto, sed non soli, 433. 1,2. ad Judæos missi, ab cis occidendi praedicuntur a Domino antequam gens excidatur, 406, 1. putabant urbis el orbis excidium cl diem judicii pariter imminere, 502, 1. contristati sunt audientes ab uno o suo cœtu Chriütiim prodendum, 552, 9. cur non sint turbati ad institutionem Eucharistias, 555, I. sunt consecrati sacerdotes in ultima cana, 557, t el seq. 688, 1. quomodo in Christo nocte passionis sint pns>i scandalum. 563, 2. cur id Deus pcrmisenl, 56», 1 cl scq. fugiens pro se quisque, receperunt sc in cœnacnlum, ubi paulo ante pascha cum Christo ederant, el ibi cis Chrislus post resurrectionem apparuit, 564, 2. quomodo non crediderint Christo eoruin lapsum predicenti, 565, 2. eo capto illicite fugerunt, 581, 2. quid eos hic facere opor

tui«?ot,58l, 2 etseq.olli donum lingoar'im «crcpi--••ni, lingua lamen sua propria melina loquebantur, 066, 1. iis in Galilæam proferii* apparuit Domimi* a rnnrrectione, 651 , 2 et scq. ægro* ungebant eleo, non limen sacrann nlalilcr, 688, i. quomodo mortem Chriitl ignorarent, 699, 1 cl *eq. connu Trina indiscretus in prohibendis illis qui dæmonili in Chrlüll nomine ejiciebant, 700, 1. per lotum mundum non evangelizaron!, 718, 1. Apostoli reliqui vidente* Petrum prn Chrhln animose depugnare, idem tentare vnluere, «<-d ab eo inhibiti «uni, 579, l. nulli lamen eorum tune a Judæi» «uni comprehensi, id inhibente Christo, 577, l. Apostoli tre» qui transfigurationi interfuere, quid mysticedenotent, 981,1. cur timeant in Christi transfiguratione, 389, 2. ct leq. cur hi silere jubeantur gesta in ea, 390. 2. cur Dominum hiede venturo Elia interrogent, 390, 2. cur hi ab eo assumpti in teste* sure tristitiae, 566, 2. Apostoli quoque sunt Paulus el Barnaba*, 256,2. Evangelium facit Apostolos, 9, 1. cum scribentes, duos citant Prophetas simul, quasi unum cuindcmque citant. 670, 1.

Apparitionis ab angelo mulieribus fici® narratio cl ordo, 6118, 2 el seqq. apparitiones Christi vari® post resurrectionem, 651, 1, 2.

S. Apronianus qua voco o cœlis audita ad Christum sil conversus, 535, 2.

Aquæ potus naturali* est ct salubris, 343,1, 2. aqua* rub baptismo Christus sanctiflcavit, 107, 2; 114. 1,2.

Aquila S. Joannem designat, 12, 2. est symbolum Christi, cur, 511, 1, 2. aquilarum vari® sunt species, 511, l. per eam justi et sancti repræsentantur, per varias analogias, 511, 2 et seqq. denotat quoquo agilitatem Beatorum, eorum item beatam æternilatem, 512. l. est symbolum veritatis cl angelorum, 512, 1.

Aquilienses ab Attila subacti, Venetia* condiderunt, 666, 2.

S. Aquilinus maluit cæcus esse, quam ridendo distractiones pati, 166, 2 el seqq.

Arabes fuere 1res Magi Christum puerum adorantes, 72,1. cur hi dicantur Æthiopes , *ibid.*

Arabia Felix auro, thure ct myrrha abundat, 72. 2; 80, 2. Arabia Sabæa quantum distet a Jerusalem, est exirem i regio terreo ad mare Indicum, 313, 2 ct seqq.

Arabica Evangeliorum versio Romæ est Impressa cum traductione Latina, 13, 2 cl seqq.

Arbitrium (liberum) homo habet, 212, 2 el seqq.

Arbor o fructu cognoscitur, 308 , 1. arboris ct hominis analogia» novem 696, 2. arbores Aquilone firmantur, Austro fatiscunt ; in iis, aliæ sunt mares, «lt® femin®, *ibid.* laborant morbis ul homines, dant homini cibum illaboratum, 696, 2 cl «cqq.

Archelaus, Illius Herodis, sœvui orat, ideo puUu» ab Augusto in exilium, 90, 1, 2. cum fratro Antipa dc regno contendit, *ibid.*

Archidaini regis de parva uxore gnome, 422, 2.

Arefaclionem licite Christus ficui imprecatur, 467, I.

Arena dicitur nb arido, vol Inerendo, 216, 2. est symbolum hominis inconstantis, *ibid,* item vonæ gioriæ, 217, 1.

Arelas, rex Arabum, socer fuit Herodis, Antip®, quem ct bello vicit, ' |

Argentei triginta quibus venditus Christus, cujus sint pretii, 547, 2 H seqq. argenteus fuit dimidius siclus, id csl decem stuferl, *ibid,* eos retulit Judas ad principes ; sed illis admitiere nolentibus, projecit cos in templo, 597, 1, 2.

Argentum ad certum pondus olim appendebatur, 513, 1.

Ariinalhæa quænam urbs, et ubi sita, 638, 2.

Aristoteles cur sua scripserit involute, 28, 1.

Arius docebat Christum Paire osso minorem, 220, 2.

Arma gestare Apostolis vetat Christus, 263, 2. anna priscorum erant fustes ct tela, 574, 1.

Arrogans quidam quomodo humiliatus a Deo sil 491, 1-

Arsesi naturæ simia, . Mül, 2

Artemia, soror Maximiani Tmp., quin Christiana, ab eo oedsa, 269, 2.

Arundo est Inconstanti® et incon«Untis lypn*, 283, 1. Hem aliorum *,ib(d.* et 2. arundo Christo in manus tradita qualis fuerit, CII, 2. quid ea symbolice designet, ftft» cur arundine capul Christi fuerit percussum, 612, 2.

A* quid sit; triplex est. 16», 2. ride Denanus.

Ascensus Christi ultimus in Jerusalem full, ut in ea pateretur, ($6, t.

Asinus voratur lapis molaris inferior, 401, 2. vel meti, *ibid,* asini Judaici nostri* sunt valentlores ct meliores, 459, 1.

Aspectus mulieris quatenus peccatum sit, 165, 2.

As-arion idem quod quarta stoferi pars, 273, 2.

A«everandum simpliciter sine juramento, 170, 1, 2.

Assurgitur, dum legitur Evangelium, 4, 1 cl seqq.

Astrologorum pmagta fiunt ex experientia, 74, 2.

S. Athanasius fugiens Catholicis consuluit. 270. 1.

Atrium sacerdotum non Intravit Chrislus, «ed atrium Gentium, cum vendentes templo ejecit, A6l, 2. quale hoc esset, *ibid.* 1, 2.

Attentio summa in oratione requiritur, 184, 1.

Attributa Dei in Chrlstn attribuenda «uni homini, el homini* Deo, cur, 23, 1. attributa Dei omnia idem «uni reipsa cum simplicissima ejus natura, 26, 1. omnia in co sunt paria, 220. 2. c idem $unt ejus sancti Lis, 18*. 2. attributa essenti ili i >unt tribus personis SS. Trinitatis communia, at non nolionalia, 318, 1.

Avaritia mentem cxcæcal el obnubilat, 197, 1 el «cqq. causa csl inopi®. 200, 1. Judam perdidit, 598, 1.

Avarus auri csl servus, 198, 2. non babel aurum, sed ab eo habetur, 189, 2.

Auctoris scopus ct methodos in hoc commentario, 14, 2 el *eqq.

Auditor legis divin® qualis esse debed, 136, 2. auditor bonus verbi Dei lotum *0 eiattemperat, 326, 2.

Auditus esi sensus disciplino», 252, 1.

S. Audomarus maluit in excítale esso, quam oculos habere, 166, 2.

Avena ur.de dicatur, 327, 1.

Aves docent hominem ul coelestibus intendal, 199, 2.

S Augustini tria desideria, 322. 2 el seqq. hereditates a uonnullis ecclesia suæ oblata* rcrusabat, ul inde eorum parentes alerentur, 351, 1.

Augustus Imp. videtur Herodi veniam dedisse infantes occidendi, 86, 2. ejus filium Archelaum misil in exilium, 90,1. obtrectantium sibi linguas spernebat, 145,1.

Aureliano Imp. scabelli loco usus e>l Sapor, rex Persarum, 486, 1.

/lures *audiendi habens. audiat :* quid per hoc denotare veld Chrhius, el quis is sil, 320, 2.

Aurons Fraticicu* valet 12 regales Hispánicos, 418, 2. aureus Romanus quanti sit pretii, 529, 2.

Aurum cur Magi Christo obtulerint, 81, 1 et seqq. eo denotatur charitas cl paupertas, *ibid,* auri cupiditas mentem degravat, 207, 2. aurum templi vocatur quod gaxoph)lacio injiciebatur, 492, t.

Au>lenli? vitæ nonnisi perfecti* convenit, 26, 1.

Aut pro an pouilur, cum csl nola efficacis interrogattonls, i

Autographum S. Marci Latinum an injuria temporum perierit, 666, 1. sed autographum Græcum Vcnetils assonatur, *(bid.*

Azymorum usus incipiebat cum Paschate, 549, 1. dies Azymorum qui dicantur, 2.

B.

Babylas mimus per verba Evangelii esi conversus, 130, 2. 1res pueros a sc in pichlc educatos ante se capite piedi voluit, nq seducerentur. 425, 1, 2.

Bvculus et virer arma sunt ru'lleom m, 263. 1. 2
Bijsxefes cub«trmiturT.imber!.iiiòcqiium scandenti. 486, 1
Bìiocui Romanus quanti sit pretii, 273. 2. *Vide* Denarius.
Bìjuhtione (in) crucis facta a Simone Cyrenæo, quæ lateant mysteria, 614, 1.
Balaam de stella apparitura sub ortum Christi predili!, 75, 1.
Balsamum secum in Ægyptum traxit eo fugiens Jesus, ct quomodo id illic proveniat, 83, 2.
Baptismus triplex : fluminis flaminis ct sanguinis, 105. 1. baptismus adscribí! in Ecclesiam, est tessera Ecclesiæ, <07, 1. quando sit a Christo institutus, *ibid.* cum instituit Christus jam a Joanne baptizatus, cju< suscipiendi necessitatem indixit post mortem in Pentecoste, 114, 1; 114, 2. cur dicatur regeneratio, 433, 1. ejus forma, 657. -• est ad salutem necessarius, 718. 2. baptismus Joannis qualis esset, et in quo a Christi baptismo differret, 98, . ille huic præludebat. 104, 1. illius quæ fuerit forma, 108, 2. denotat doctrinam el omnem prædicationem ipsius, 468, 4.
Barabbis insignis fuit latro, huic tamen Christus postponitur. 602, 2 et seq. 605, 1. quid vox sonet, 602, 2; 604,1. per culicem a Pharisæis excolatum denotatur, 493, •?.
Barin Christi fuit a ministris in passione vellicata, 587, 1.
S. Barbara a proprio patre interfecta est, 269, 2.
Barehorabas, id est film* >tellæ, fuit insignis sub Adriano Imp. impostor; ad rebellandum Romanis Judæos excitavit, 73, 3. finxit se es>e Messiam , 509, 1.
S. Barl.iam oblatam a Josaphat pecuniam rejecit, 260, 1.
S. Barnabas S. Matlhæi Evangelium propria manu descriptum circumtulit, 9, 2; 49, 1.
S. Bartholomsus Apost. Evangelium S Matlhæï scrum ad Indos detulit, 9, 2; 49, 1. nominis ejus etymon, 257, 1. non fuit sponsus in Cana, ncc ortus e regibus Ægypti, *ibid.*
Barlimæus vocatus est cæcus illo juxta Jericho, 701, 2. triplex vocis hujus etymon. *ibid.*
quid sit, 134, 1.
Basilides docebat non Christum, sed Simonem pro eo esse crucifixum, 614, 2.
S. Basilio visus est Spiritus Sanctus insidere in specio colu id d i igneæ, 112,2 clseq. ejus efficacia in docendo, 218,1.
Beatus dictus quasi bene auctus, 437, 2.
Beati in cœlo sunt reges totius orbis, l.'*3, 1. non sunt in globum transformandi, 333, I. eorum quanta futura sit raritas, 383,2. eorum gloria et gaudium per escam et polum corporalem dedignatur, 562, 1 etseq. eorum ira proprie xelus est, 677, 2. apparent ca specie et forma qua volunt, 619, 2. post resurrectionem in cœlo erunt similes angelis, 481. 1. item Deo, <Nd., 2.
Beatiludo hujus vitæ Evangelio invenitur, 7, 1. beatitudo vitæ consistit in fide el amore Christi, 366, 1. vera in quo sila sil, 137, 1. est dos Dei, 137,2. cur beatitudo cœlestis dicatur regnum, 143, 1. cur terra, 114, 1. convivii lucidissimi nomine indicatur, 226, 1. Beatos absorbet, 387, 2.
Beatitudine* octo sunt quasi octo paradoxa mundi, 137, 2. in earum singulis inlelligitur vox *spiritu,* 13Q, 2. cur duabus prima el ullimæ, regnum cœlorum promittatur, 150, 2. ipsum tamen omnibus premium est, sed alio el alio nomine el titulo , *ibid,* earum octo scalæ, 151, 2. sunt cæ omnes inter se conncxæ, *ibid,* earum Inter se ordo, *ibid,* omnibus justis conveniunt suo quodam modo cl gradu, *ibid.*
Boda Ven. Evangelio S. Joannis immortuus est, 9, 2.
Beelzebub crai idoluin Accaronilarum, unde ita dictum, 271,2.
Belli Judaici historia, 505, 2.
S. Benedicius lotum mundum vidit in globo, 125, 2.
B? tedivi Chrislus in panum miraculo primo Deum, deinde panes, 342, 1. cur in institutione Eucharisti® panem benedixerit, 555, 1. benedictio hæc non fuit consecratio, sed previa oratio, 555, 1.
Benefacere injurianti difficilius est quam ab eo acceptam injuriam ferre, 174, 1 cl seq. benefacere posso et nolle est malefacere, 272. I. proximo benefacere negligens, el nocet, 677, *i.*
Beneficentia ostendebat Christum esse Messiam, 282, 2.
Beneficia Eccles, non cognatis, sed dignis danda, 418, 1.
Berenice, *vide* Veronica.
S. Bernardo familiare crat sedere, 137, 1. paralyticum cruce signatum sanitati restituit, 240, 2.
Beth-Abara quis locus in Jordane, 103, 2.
Bethlcem dicto duo fuere civitates, 70, 1. Bethlecm alio nomine dicta est Ephrata, 78 , 2. cur ibi nilus sil Chrislus,79, L ejus celebritas, 79, I. in ea fuit unum tantum diversorium , 80, 1.
Belhleemitæ ob inhumanitatem in Deiparam prægnantem ostensam puniti strage puerorum, 88,
Bethphage quis locus cl unde vox derivata, 457, 2.
Betbsabce postea Davidis fuit uxor, 55,1. et claruit spiritu prophetico*tibid.*ejus pro Adonia petitio a Salomone filio, quomodo adornata fuerit, 447, 2.
Bethsaidæ urbis descriptio, etymon, quid in ea Christus fecerit, 290, 2. modo summe deserta est, 291, 2. quid ei interminatur Christus, 291, 1.
Bisarion ex Evangelio didicit se denudare et pauperes vestire, 5, 2.
Blasphemia in Spiritum Sanctum quæ sit, 306, 1 cl seqq. vix remittitur, 307 , 2. blasphcmiam Judæi mire exhorrebant, 5S\ 2.
Blaspbeinus lapidabatur apud Judæos, 386* 1.
Bombyces frixi olim cibus Germanorum erant, 97, 1.
Boanerges, id est filii tonitrui dicti duo filii Zebedæi : quid ca vox sil ct unde formetur, 678, 1 el seqq.
S. Bonifacios, Germanio) Apostolus, Evangeliorum codicem ubique secum circumferebat, et hoc ense dissecto, nulla tamen ejus littera laesa fuit, 9, 2.
Bonum idem est quod perfectum, 426, 2, bonum omne est in Deo, *ibid,* et seqq. quæ sint vera bona, 137^ 2. bona Del alia sunt externa, alia interna, 522, 1. bona nature et forlunæ, sunt inditferentia, 194, 1. non est nccesse hæc a Deo petere, quia ultro nobis adjicientur, si primum regnum Dei quæramus, 194, 2; 203, 1.
Booz tantum fuit unus, non plures, 55, 1.
Brachiorum extensio est mensura stature cujusqiie hominis, 200, 2.
Breviarium unde dictum sit, 185, J.

S. Cæcilia Evangelium semper circumferens, quid ex ejus lectione sit assecuta, 8, 2. una cum sponso Valeriano castitatem servavit, 64, 2.
Cæcilas dolor est assiduus, 455, 2. caecitas spiritualis est error in fide vel moribus, 251 , 1 ; 454, 2; 455, 2. ca est pœiia præcedenliiim peccatorum, 321 , 2 el seqq.
Cæci oculis vident inclite, 250, 1. cæeos duos nn unum, Christus veniens c Jericho curant, 454, 1. el an is idem cum co quoin Lucas ab co Jericho ingrediente curatum ail, *ibid,* horuui cæroruui allegoria cl tropologia. *ibid,* eorum importunus clamor, 452, 2. sex cæcos curavit Christus, 455, 2.
Caesaris etymon quod sil, 478, 2.
Cmsarea Philippi est eadem cum Dan el Panoas, 2»7, 2.
Cesarea Philippi, cl Cæsarea Palestinas divers® '•uni urbes, ct sic unde dictae, 247, 2.
Caiani lixrctici laudarunt fratricidium Caini, 496, 1.
('.ñu fuit symbol cus Judæorum paler, suos fratres Christum et Prophetas occidentium, 496, 1. idem eorum fuit avus, *ibid,* item typus, *ibid.*
Caiphas vere noti prophetavit, dicens expedire ut homo

unni moreretur, ct<l Spiritu' Sanctu» ni per os cju< in-
inuaril, 211, 2. nd ejus domum primum ductu' vide-
mr Christus, quod in ea cou venissent Scribo, 582, 1.
cur auditis faills Iesl ibuv, surgcret, 586. 1. adjurai
T.hrMum, ut dicat nn lpso sii Del Filius. 2. cur ct
quomodo veste.' suas sciderit, alia' id ci eral illicitum,
585. 2. blasphemi® crimen Christo impingit. 586,1. non
judicem agit, sed accusatorem, *ibid.* mane convocai
concilium ad Christum damnandum, 587, 1 ; 595. 1.
Calamus idem esi quod urundn. et culmus herba, 630, L
et hic fuisse videtur, quo Christo porrectum in cruce
acetum, *ibid.*
Calceamenta cur prohibita Apostolis, 263, 1. eorum tro-
pologia, *ibid.*
Calceus quem Joannes solvere se indignum reputat, de-
notat humanitatem Christi, 104, 2.
Calecutii rex an fuerit unus e tribus Magis, 71. 2.
Calix aquæ frigidaì remuncrationem meretur, 279, 1. ul
calix passionis transiret a Christo absolute erat possi-
bile, sed impossibile, posilo Dei decreto de redimendo
homine per mortem Christi, 570, 1. quis sil iste calix,
ibid, calicis consecratio facta est immediate a Christo
post consecrationem panis, 558, 1. ex eo primo bibit
Christus, deln vicino porrexit, *ibid,* circa consecra-
tionis ejus formam quædam notanda, *ibid,* el seqq.
calix significat enjunque hominis sortem, sive bonam ,
sive malam, ei a Domino decretam, 449, 2.
Calvaria est cranium hominis carne nudum, 615, 1. Cal-
vari® mons unde ila dictus sit, *ibid,* videtur quasi
idem cum monte Mona, 2. is tcrræmotu fuit discissus
moriente Christo, 634, 2.
Calvinist® censent Eliam, quem in fine sæculi venturum
prædixil Malachias,osse Joanncm Baptistam, 391.1. pec-
cantes suos publice in Ecclesia infamantes , graviter
contra cliaritatem peccant, 409, 2. mens® benedicentes
pileo os contegunt, quasi secreto orantes, 181, 2.
Calvinus miraculum facere volens, e vivo fecit mortuum
214, 2. ejus impia dogmata, 211 , 2. cl qu® ex iis se-
cula sint mala, *ibid,* ejus error dc opibus relinendis,
non abdicandi», 429, 1. dixit se esse lapidem reproba-
tum factum in caput anguli, in quo sc Christo (equi-
parai, 471, 2. ejus argumenta negantis veritatem tor-
poris Christi dissolvuntur, 554. 2. ejus elfugium negantis
Christum, clauso sepulcro, resurrexisse, 648, 2. ejus
blasphemia de Christi responso, 427, t. item in cum
«igonizantein, 569, l ; 570, 2. ait eum in cruce despe-
rasse, 628, 2. est in l>. Petrum injurius, 334, 2 el seq.
ejus m cum pc&nilenlcrn scomma, 592, 2. est injurius
in mulierem liæmorrhoissain, 628, 2; 685, 1. cum Judo
Magdalen® facium improbat. 516, 2.
Calumnias æquo animo ferre docet nos Chrislus, 5S0, 2.
Camelus per foramen acus quomodo transeat, 43! , 2.
quid hoc mystice denotet, *(bid.* quid allegorico, 432, 1
quid symbolice, *ibid.* camelum glulire, ct culicem co-
tare, quid at, ,i 493, 1.
Giiiipu* sanctu' Hom® esi terra advecta cx agro Jerusa-
lem in sepulturam peregrinorum comparalo : ejus mira
potentia, 599, 1.
Ginn mi marini non fuit cibus Joannis Baptist® in de-
serto, 97, 1.
Candor sæpe splendet, et splendor candet, 38t, l. candor
est color perfettissimi!*, *ibid.*
Canes sunt symbolum obstinatorum, 207, 1, 2.
Canere hymnos eral usitatum ohm in Ecclesia, 562, 2.
Canones facem Evangelio intelhgendo preferentes, 23,1,2
el seqq.
Capacitas intelligent!i el capiendi verbum Dei est a Deo
suppliciter petenda, 320. 2.
Capharnaum civitas eral Galilææ superioris, cur dicta
Gentium, 129, 2 eral emporium lotius Jndx® celeber-
rimum : nominis ejus etymon, *ibid.* ibi incepit Chris-
;n* pi.clic.irc, multaque patravit miracula, 130. l.cur
vocetur civitas Christi, 238, 1. quid ei interminetiir
Christus. 291, 2 quam ca modo deserta sit, 292, 1.
Capillus dicitur quasi capiti' pilus, 274, 1. capillos Drus
In Let in numerato, eosque custodit, *ibid,* quid tropo-
logice et allegorice denotent. *ibid,*
C iptio (apud) sapienter loquendum est, 680. 1
Captivitas Babylonica fuit triplex, 56, 1.
Capture Christi ordo cl series, 580, 2 et seqq.
Caput (per) <uum cur nefis exjurare, 170, 2. caput nu-
dare apud Sinas inhonestum est, 186, 2. caput inclinando
mortuus est Christus, 632, 1. qui» ejus inclinationis
causas morales. *ibid,* cl 632, 2 ct seq.
Caracalla Imp. fratrem Gelam o se occisum inter divos
retulit, 79, 1.
Career Joannis Baptist® fuit in arce Macbcruntina, 689, 1.
Cardinales cur purpura vestiantur, 61!, !.
Carnales tentationes sunt velut flamina ingruentia. 217, 1.
carnales voluptate' Jejunio et oratione superantur,
395, 1. cx sunt votali fluxus sanguinis, 685, 1.
Carnibus ante diluvium homines non vescebantur. 343, 2.
eas non prohibet Ecclesia die jejunii quia mxl.c sunt,
>cd ad refrxnanduin gulam cl exercendam mortifica-
tionem, 352. 2. caro cl carnalis affectus infirma sunt
nd resistendum persecutioni, 572. 1. caro mortifican li
austeritatibus, 610, 2. quomodo caro non revelari! S Pit-
ico Christum esse Dei Filium, 366, 2. cur caro Christi
in Eucharistia vocetur panis, 29, !.
S. Carolus Borromxus in cinere ct cilicio est mortuus,
96, 2. ejus labor assiduus in divino obsequio, 358. 1.
Carolus Magnus sub obitum dedit sc studio sacrarum lit-
terarum, 9. 2.
Carolus Mariettas unde dictu* sit, 663, 2. ejus arrogans
responsum offerentibus h regnum Franci®, 448, 1.
Carolus V Imp. c triplici P de statu reip. vel urbis con-
jiciebat, 154, t.
Carpocraliani Evangelium &Militatidepravarunt. II, 1.
Castellum est minus oppido, «Isubiude etiam vicus cl
pagus, 232. 1.
Castitas myrrha denotatur, 82, l. nos angelis assimi-
lai, 4Sl, 2. est homini possibilis, 422, 2. est magna
virtus, 423, 2.
Calena aurea e cœlo demissa orationis est symbolum, 189,2.
S. Catharina Senensis diu sine omni vixit C'bo, 121, 2.
pauperi quidquid habebat donans, amplam a Deo re-
cepit mercedem, 183. 1. voluntati divin® sc in omni-
bus conformabat, 190, 2. spineam conmam elegit pre
aurea, 611, !•
Citliedra S. Jacobi n Christianis Hierosolymis Pelimi est
translata ante urbi» excidium, 505, 1 cl seqq. cathedra
Movsis est auctoritas docendi el jubendi, 488, l.
Catomari quid sil, 606, 1.
Cedendum omnibus, 109, t.
Census Judæis indictus a ftomanis, crat didrachma: qu®
illius causa el origo, 395, 2.
Centuplum quod promittatur aliquid propter Chmtum
relinquentibus, 435, 2.
Centurio, cujus puerum Christus sanavit, quis fuerit, an
fuerit Hispanus cognomento C. Cornelius, 222, l. primo
per Judæos cl amicos Christum compellavit, tandem
ipse cum adiit, *tbid.* difficultas occurrens in ejus peti-
tione el seniorum ab eo missorum, enodatur, 2 et seq.
Christum credidit esse Deum, ideoque se coram eo hu-
militer gessit, 223, l. ejus heroic® virtutes, *ibid.*9 2.
quomodo ejus fides major omnium fuisse a Christo dica-
tur, 224, 1 cl seqq. ejus domum non videtur Chrislus
ingressus, sed in loco ubi ei centurio occurrit, servum
curasse, 227, 2. centurio qui Christum mortuum con-
fusus est esse Filium Dei, quis fuerit, 636, 2. quid dc
eo confessus sil. cl qua occasione, *ibid.*
Ccphfÿ est petra, vel pelrus; sic dictusSimon, 132,1; 256,1.

Cerebro (in) maxime riget sensus (actus, 610, 2.
Cerei accenduntur in trmplis nd recitationem Evangrlit. 2, t.
Cœrrmoniæ reteris legis finem in Christo acceperunt, hoc denotat veli templi scissio, 633, 2.
Certantibus datur bravium, non otiosis, 449, 2.
Cervical mysticum homini» in afflictione quid, 233, 2.
Cbakkra an (e) venerint Magi Christum adorantes, 71,2.
Caméléon non vivit ex aero, *sed* ex rore et muscis in nero volantibus, 09, 2.
Channnæa mulier quomodo Christum ad flliro suro energumeno) miserendum excitavit, 355, 2. undo noverit cum esso Messiam , *ibid,* tam in via, quum in domo Chrislosupplicavit, 356, 1. abeo semel repressa fortius institit, *ibid.* comparat sc cani, 2. el Christum sua ipsius sententia stringit, *ibid,* docet illa nos orare, *ibid.* magna ejus a Christo celebratur, 357, 1.
Chananæi non fuere unquam penitus ab llcbræis excisi, 355, 2.
Clutritas auro denotatur, SI, 2. optat pro Deo dura pati, 172, Lest monile Christi et pretiosa margarita, 233, 2 est regina virtutum, 833, 2. est flamma animarum, ejus oleum sunt bona opera, 525, 2; 527, 1. ejus gradus quomodo adaugendi sint, 530, 2. ei respondet gloria, 278, 1. jubet diligi amicos ct inimicos, 176, 2. ea in correptione peccantis requiritur, 407, 2.
Cherubini Ezechiclta denotant quatuor Evangelistas 12, 2.
CM Hebraicum latine non semper vertitur per *ch.* I P.O, 1.
Chiliasta? mille annos voluptatis confingunt fore post resurrectionem, 43!, 2.
China (in) praedicatum fuisse Evangelium probabile C 50 », i.
Chlamys fuit olim vestis regia, 609, 2. quam chlamydem coccineam Christus fuerit indutus, fuit eadem quæ purpurea, *ibid,* quid symbolice et anagogice denotet, *ibid.* 600, 2 ; 610, 1 cl seqq.
Christianismus non adversatur regimini politico, 306, 1.
Christianus Drulhmarus quando floruerit, 650, 2.
Christianus æmulari debet divina attributa, 178, 2. oí fas csl jurare, 168, 1 et seqq. agonizet pro cœlo, 209, 2. ei ditum, sibi datum Christus reputat, 279, 1. Christianus mininus in Ecclesia dignior et sublimior est Joan. Baptista, 285, 2. Christianus philosophus adversis solidatur, 216, I.
Christiani sunt velut pisces, 132, 2. eorum virtus languescit in pace, crescit in persecutionibus, 150, 2. tendere debent ad perfectionem sui status ct ofllcii, 177, 1 el seqq. sunt in hac terra velut peregrini, 6<0, 2. linito Christlanhmu beabuntur, 517,1. orant gcnuflexi, 183,2. et ad Orientem conversi, quia Christus crucifixus faciem conversam habuit nd Occidentem, 621, 1. Christiani omnium gentium in duodecim Israelis tribus distributi sunt, 435, 1. Christiani in Tartaria precibus suis montem transtulerunt, 393, i. Christiani Hierosolymitani instans urbis excidium metuentes, in Pellam urbem <e contulere, 505, I el seqq. Christianorum priscorum jejunium, 128, 2; 245, 2. usque ad vesperam jejunabant, 225, 2. fuere pauperes, 141,1. caruere calceis, sed utebantur pallio, 362, 2. post Eucharistiam sumptam hymnos canebant, 562, 2. osculo sancio se invicem salutabant, 575,1. cur coronas ferre recusarent, 610, 2. post mediam noctem in die Pascine solvebant jejunium, et Ixlitix signa dabant, 615, 2.
S. Christina martyr a proprio patre interfecta est, 269, 2.
S. Christina mirabilis in voluntate Del mirabiliter conquievit, 189, 1.
Christus csl nomen ofllcii Jesu, 47, 2.

Cansí! Jaso *incarnatio, nativitas, infantia, fuga, nomen.*

Adventus Christi exspectabatur deficiente sceptro in domo Judo, 61, 1. cur ex Virgine desponsa natus ait, 63, 2. ex vl conceptioni* fuit sanctus, 65, 1. quo anno Herodis Magni natus, 70, 2. est dupliciter natus rex Judæorum, 73, 1. nascens non fuit colligatus stellis, nee sub earum fato, 74, 2. nascens in Belldccm docuit nos humilitatem, 70, 1. an o stabulo po.4 discessum turba, in domum aliquam honestam translatus sil, dum a Magis csl inventus, 80, t. non videtur id verisimile, *ibid.* cum natum Magi adorarunt ut Deum latria» 2. quando et quare fugerit in Ægyptum, 82, 2. quid illo eam ingrediente contigerit, 83, traxit secum balsamum in Ægyptum, dum eo fugeret, 83, 2. quando indo redierit, 84, 1. necem evasit fugiendo in Ægyptum el ejus nomen ct gloria sensim crevit, *ibid.* 88, 1. ejus in strage parvulorum dolor el gaudium, *ibid,* quando ex Ægypto redierit, 89, 2. cur dictus Nazareus id est saucius, 90, 2; 91, 1. cur dictus Nazarenus, id est floridus, 9¿, I.

Ejus baptismus, jejunium , tentatio.

Christus quo anno cœpcrit predicare, 94, Leur (am diu obscurus delituerit, *ibid,* in quo fuerit Joanne Baptista fortior, 104, 2. venit ad Joannem ul ab eo baptizaretur, 106, 2. venit in Judroain, *ibid,* cur a Joanne baptizari voluerit, *ibid,* et seqq, non suscepit baptismum a se institutum, 107, 2. Tuita Joanne baptizatur, *ibid,* idque die VI januarii, 110,1. quotidie magis cl magis bo humiliabat, 109, 2. loto corpore fuit nudulus et ablutus In baptismo, 110, 2. baptizatus, sæpius postea Joannem adiit, *ibid,* columba capiti ipsius insedit dum baptizatur, 111, 2. Deo Patri in ipso complacel, 113, 2. baptizatus baptismi Sacramentum instituit, 114, 1. cœpit jejunium VI die januarii, 116 , 1. actus est a spiritu in desertum, *ibid,* et seqq. cur fuerit tentalus, 2. diabolum ct omnes ejus potentias debellavit, *ibid,* plores quam 1res tentationes diaboli passus est, 117, 1 ; 670, 1. egit inter feros ibi innoxius, *ibid,* quadraginta diebus et noclibussino omni prorsus cibo cl potu jejunavit, 117, 2. idque virtute supernaturali, 117,2 el seqq. cur postea csurieril, 119, 2. quando ejus tentatio contigerit, 120, 2. ejus mansuetudo erga dæmonem lentantem, 122, 1. fuit secundo tentatus ad vanam gloriam, 1. quomodo a diabolo absumptus, *ibid,* illusit cum, *ibid.* fuil tentalus per omnia genera tenlationum, 127, 2. satanam a so repulit, *ibid,* quomodo e monte, in quem hic cum transtulerat, in suum redierit locum, 128, 1.

Ejus praedicatio t gesta, miracula, vita, transfiguratio.

Christus, Joanne incarceralo, publice predicare cœpit, 129, 1. e Judæa successit in Galilæam, fugiens Herodem, *ibid,* fuit hic secundus ejus in Galilæam transitus, *ibid,* curin Nazareth non inceperit praedicationem, *ibid.* quæ et qualis fuerit ejus predicado, 130, 2. cur in Capharnao prædicalioncm suam orsus sit, 1. quæ ejus rei mysticro significatio, 130, 2. quomodo Apostolos vocari!, 131, 2 et seqq. quo fine miracula patraret, 133,2. ejus indefessum prædicandi studium, *ibid,* in suis miraculis initio fldem non requisivit, 134, 2. cur in monte docuerit turbas sequentes, 136, 1. cur montem frequentant, *ibid.* 2. docuit facto suo paupertatem, 141,1. corrigit legem repudii, 167, 2. cur juraro velet, cum subindo id sit licilum, 168, 2. legem talionis restringit, 171, 1. eju» doctrina quam prrostans, modus docendi ejus, *ibid,* cl seqq. an iu loco campestri longum illum sermonem habuerit, 219, 1. ubi leprosum cl quando stnaril, 2. sanat cum tangendo, 220, 1. plus ei tribuit, quam peteret, 2. sanavit eum vi divina confestim, *ibid,* puerum centurionis ►mint, 222,1. plura offert ci quam fuerat rogatus, 223, 1. curat eum non in domo, sed in via, 227, I. socrum Petri febriri-

tnntcm curai et quomodo, 229, 1. rgros omne» tactu tana!, Í6W. ct quire cam potestatem haberet, 2. cur traiihficl iict stagnum Genesareth, *ibid.* Srnbim ivaium perstringit, *ibid,* cur votuit discipulum volentem sequi so, sepelire patrem suum, 233, t. excitavit tempestateli), cum ipso navi veheretur, 231, t, et ip e dor* niiebat, cur, 2. tempestatem sedat verbo, ul Deus, 236, I. ejus civitas vocatur Capharnaum, 238, I. quos corporaliter sanavit, etiam spiritualiter sanavit, Î3U, 1. potenter vocavit ad sc Matthæum, 213, 1. cur rum peccatoribus scagere et conversari diceret, 214, 1. vocatum venit peccatores, attamen etiam aliquo* justos 2. (Iliam Archi*) nagogi suscitat n morte, 217, 2; 248, 2. cur earn resuscitationem evulgari vetuerit, 240, 2. 1res mortuos nd vitam revocavit, 2. cuccarci* duobus in via vbum non restituerit, sed domi suz Capharnsl, 250. 2. cur miracula sua taceri voluerit, 250, 2. curavit dæmoniacum mutum ad preces eum efferentium, ex mera benignitate, 2. etiam in pagis docuit et benefecit, 252, . post se misit Apostolos in mossero , 2. habuit in suo comitatu muliere* a quibus alebatur, 261, 1. Apostolos missos ad prædicandum præmonuil dc instante persecutione, 260, I. idque rccundo, 269, 2. e miraculis cognitus est esse Messlas, 282, 1. cur laudari! Joannem post abitum discipulorum ejus, 282, 2. cur vitam egerit communem, non austeram, 289, 2. Apostolis duarum SS. Trinitatis personarum cognitionem revelavit, terti® fidem nonnisi cum jam iret nd mortem, 294, 1. libere veritatem prædicavit 301, 1. cur miracula sua taceri ju«seril, 302, 2. ostendit se dæmones non pellere ope daemonis, 304, 2 cl seqq. argumentum ejus cornutum in Scribas, 308, I. judicatus est n suis insanus, St6, 1. ejus facta fuere velut parabole, 321, 1. cur dicatur granum sinapis, 328, 1 etseqq. cur fermentum, 330 t. cur margarita, 335, 1. Item gemma gemmarum, *ibid.* videtur cum patre suo Joseph artem fabrilem exercuisse usque ad annum quo cœpil docere, 835, 2. an vixerit usque ad annum trigesimum abstractus instar religiosi, *ibid,* ejus humilitas, 338, t. cur in Nazareth non fecerit miracula, 2. cur post mortem Baptist® in desertum concesserit, 310, 1. quomodo panes quinque in deserto multiplicant, 312, i ct seqq. cur ibi non dederit vinum, 313. 1 ; 359, 1. cur transfretant post hoc miraculum, 343, 2. cur in solitudine orant, *ibid.* quare discipulos permiserit tempestate jactari, 3H, 2. quomodo super marc ambulant, ct discipulos timore percelli permiserit, 845, 1. sua voce cos recreavit, 2. cur Petrum diffidentem ob vim ventorum mergi permiserit, 340, 1. quatuor in hac navigatione trans fretum contigerunt miracula, ''47» 1. ejus tactus omnes morbidos sanabat, 348, 1. cur adierit subinde Gentiles, neglectis Judæis, 355, 1. cur in monte sederit, 357, 2. cur deinde in septem panibus miraculum fecerit, 350, t. cos benedixit, orans Deum, *ibid.,* 2. habetur a Pharisæis pro mago, hinc petunt ab co signum de cœlo, 301, 1. cur putatur fuisse Joannes Bapt. aut Elias, nui aliquis c priscis Prophetis, 364, 1. cur Apostolos vetuerit cniquam revolare, quod ipso esset Messlas, 372, 2. cur cos do morte sua præmonnerit, 373, 1. transfigurationem suam iis praedixit, 878, 2. tur cani ad sex dies distulerit, 380, 1. cur Apostolos eam silere jubeat, 890, 2. lunaticum quomodo curarit, 392, 2 cl seqq. suam passionem pradicit, 395, I. cur dæmonem in demoniaco clamantem (acere jusserit, 2. sensim aperiri voluit so Messiam esso, iòni, cur permiserit dæmonem, antequam eviret, cncrguinenttm contorquere cl vexaro, 672, 2. solo jussu dæmones pellit, *ibid,* cur potat ab hæmorrhoim, quis vestimenta ejus tetigerit, 685, 1. cur cæcum curaturos, cum extra turba duxerit, 690, 1. cur vensirn eum cunril, 697, 1. non sinebat, ut quii onusto» vase vel sarcina extimurn atrium templi transiret, 706, 1, 2.

Ejus *triumphus , pastio , tormenta, crucifixio, mors.*

Christus in piatone fuit rex et dominus tormentorum et dolorum, 172, 2. tria in ea notanda sunt, 573, 2. cur in ca leprosi formam auump erit, 221, 2. voluit pati omne genus tormentorum, et ab omni hominum genere, 257,2. ipse diversimode ex-igiUtuv a Pharisæis, exemplo est suis sectatoribus, ut in persecutione non deficiant, *ibid,* vocatus fuit a Judæis Beelzebub, 271, 1 el seqq. ipse est dux Mari;rum, 275, 2. Patri potius suo voluit obsequi quim matri, 316, *2.* in cruce velut triumphum egit, 44», *2.* quibus traditus fuerit, *ibid* cur Apostolis suam mortem præ.tixcrit, *ibtd.* 447, 1. cur passio ejus vocetur calix, 449, 1. cur baptismus, 2. csl mortuus pro omnibus, 453, 2. cur ex Bethphaga cum triumpho per portam auream In Jerusalem et templum deduci voluerit, 458, 1 ; 464, 1. cur transire vallem Josaphat, *ibid,* insedit tam pullo quam osin» vicissim. 459, 2. cur cum pompa in urbem ingredi voluerit, *ibid. 2* et seqq. faustis acclamationibus turb® excipitur, 460, 2; 462, t et seqq. agnoscit hæc eum pro Messia, 4GÌ, 2 el seqq. regnum suum adiit in cruce, 399, 2. effecit ul nemo Judæorum ct Romanorum hoc cjof triumpho irritatorum manus in cum miserit, 463, 2. cur urbem ingressus primo adierit templum, 464, 1. tendentes el ementes cx eo ejecit, 2. el quare, *ibid.* mensas et cathedras subvertit, 46A, 2. stravit sibi viam paulatina ad passionem per Scribarum reprehensiones, 472, 2. ob eum crucifixum emersa fuit Jerusalem, 507, I. pusionem suam prædixit, 542,1, 2. biduo anteeam egit in Belhanii, 54 ', 2. cur in Púchate sit mortuus, 544, 1. excusat et defendit Migdatenam a qua inunctus crat, quod ad sepeliendum cam id fecerit. 54G, 1. est volens ct conscius mortuus, *ibid.* 552. 2; 565, 1 ; 573. 2; 575, 2; 63!, 2. venditur triginta argenteis, 547, 2. vili pretio venditus meroit fieri pretium mundi, 548, 2. in agno paschali <e velut in cruce intuebatur, 551,2. cur Judæ peccatum nollet divulgare, 552, 1. proditionem sui Apostolis detexit, *ibid,* cur Ju Jam nnn nominarii, 552, 2. ejus quinque actiones in institutione Eucharistiæ. 554. 2. quomodo cam dederit 555, 1 ; 557, 2. suis valedicit dicendo te non amplius in hac vita cum eis comesturum, 562, 1. cur in montem Oliveti exierit, 563, 1. cur secesserit in villam Gelhscmini, 566, t. ejus tristitia in horto, 567, i. simul delebat ct gaudebat summe de sua pissionc, 2. trisUtus est usque ad mortem, 569, i. cur Apostolos sustinere ju<*eril, *ibid,* fuit in passione portentum virtutum, 2. quinque ob causas procidit in temm oran«, *ibid,* cur ad discipulos dormientes venerit, 571,2. eo* acerbe non increpat, 572, 2. secunda ejus oratio in horto, et (crih, 2. cur tertio orarit, *ibid,* quo sen«u dixerit discipulis : DunntVe ;am,573, 1. obviam prodeundo hostibus tria notanda nobis dedit, 2. osculantem Judim non respuit, sed amice roosculalur, 575» 1. et blande compellat, *ibtd.* cl seqq. quæ miracula patrant jam comprehendendus, 576, Ì, 2. aurem Milcho restituit» 578, 2 cl seqq. Petri gladium stringentis temeritatem castigat, 578, 2. cur se defendi velet, *ibid.* angelorum ope ad sui defensionem non habebat opus. *ibid,* passionem suam ul melicum calicem amplectitur, 580, t. ipsius coptur® ordo, iM. cl atrocitas, 531, I. ad quem primum ductus fuerit, 582, 1. interrogatur a Caipbi, 583, t. animosa cl intrepide ei respondet, *ibid* alapx illic percutitur, 2. quare n testibus accusatus l inicrit, 584, 2 adjuratur a Caipha per Deum vivum, *ibid,* eique lum respondet viare, 5S5, i. ejus medios inter judices magnanimità*

585, 2. blasphemare censetur n Ciipha. 586. L hinc tinqnam blaspbemus a concilio rem mortis judicatur, *ibid.* ob nostra peccala reus erat, *ibid,* ct seqq. bis examinatu* ct rogatus in concilio imi, 58», 2. quomodo a ministris ct senatoribus fuerit illusus, 587, t. ejus Ibciesfuil consputa, *tbicL* cl barba vellicata, *ibid.* palmis facies ejus caditur, *ibid,* cl illuditur quasi scurra el ludio, 587, 2. velata fuit facies ejus, duabus de causis, 588,1.quid ca velatio mystice ct tropologice denotaret, *ibid,* sua passione Deum honoravit, ejusquo injtfri® salbfecit, 588, 2. apicem patienti® et reliquarum virtutum expressit, *ibid* M irlyres ad opprobria, tormenta el mortem animavit.589,1 fuit adamas patienti®, 589, I. Petrum negantem respexit et ad pœnitentiam adduxit, 592, 1. vinctus ad Pilatum trahitur, ut ab eo damnaretur ad mortem, 596, 1. cur huic traditus sil, 2 el seq. tria crimina ei coram illo objecta, 600, 1. quid ei de suo regno responderit, 600, 2. cur tacuerit accusatus apud Pilatum, 601, 1. veste alba ab Herode illuditur^ 602,L cum Barabba componitur el postponitur, 2; 604, L per Pilati uxorem innocens declaratur, 603, L ab eo jubetur flagellari, 605, 2. fuit flagellatus antequam ad mortem damnatus, 606. L idque semel tantum, sed atrociter ad columnam ligatu*, 606, 1 cl seqq. quibus instrumentis fuerit flagellatus, 607, 2. cur tam atrociter voluerit cædi, *ibid,* ipsius in ca flagellatione patientia et constantia, 608, 1. p issus est per omnia, *ibid.* 612, 2. morti a Pilato adjudicatur, 608, 2. a militibus spinea corona coronatur, *ibid.,* 610, 1. cur, *ibid.,* chlamydem coccineam induitur per ludibrium, 609, 2. arundo ei in manus datur per contemptum, 611, 1. ejus regia insignia simul referuntur, 612, 1. cur caput ejus percussum arundine, 2. ad populum in hoc schemate producitur, *ibid,* cur cum educeretur ad crucifigendum, suis sil vestimentis indutus, 613,1. quam longis itineribus fatigatus sit in die mortis suæ, *ibid,* quomodo crucem suam portarii, 614, 1. quid dixerit ad mulieres super se lamentantes, 2. cur in loco infami el supplicii voluerit crucifigi, 615, 2. cur extra Jerusalem, *ibid,* vinum felle mixtum ei propinatur ante mortem, 616, 1. bis ei potus oblatus in Cahari® monte, *ibid,* cur gustatum bibere noluerit, *ibid,* clavis cruci suæ fuit affixus, sed cl funibus simul alliguri po* tuit, 2. quot clavis fuerit affixus,617,1.sunt ii per volam manus adacti, vel per carpum brachii, cl cur, 617, 1. quem cruciatum senserit inca fixione, *ibid.* m ixime in pectore, *ibid,* crucifixionis hujus circumstanti®, 2. an pependerit nudus, *ibid,* an fuerit humi cruci affixus, *ibid,* cur fuerit crucifixus, vari® dantur cau-æ, 618, 1 cl seqq. in cruce pendens luit Adæ peccatum, *ibid,* et sic cœlum terræ reconciliavit, *ibid,* sensit in ca omnium martyrum tormenta, 2. XXV dio rnartii est crucifixus, 620, 2. el in meridie facie vena ad Occidentem, 621, 1. 632, 1 et seq. pro crucifigentibus Patrem rogavit, 622, 1. vidit vestes suas >orle dividi, 2. fuit in cruce servatus a militibus, 625, 1. medius pependit inter latrones, 621, 1. blasphematur a prwtereuntibus, *ibid.* 2. maxime a principibus, 2. si rex Israel, de cruce descendere eum nefas, potius in eam ascendere ,635, Leur de ca non descenderit , *ibid.* 628, 1. etiam a latrone crucifixo convilia atrocia pertulit. 626, 2. in cruce psalmum xxi recitavit, ct cur, 628, 1. quomodo a Patre fuerit derelictus, *ibiiL* cl s*qq. datimi ei pro vino acetum, 629, 2. septem eju* in « nice verba, 631, 2. clamavit antequam exspiravit, idque magna voco, et qua de causa, 2 cl seq. emUil spiritum capite inclinato, 632, L idque feria •exta, circa horam nonam, *ibid,* quid eo mortuo contigerit, 633, I el seqq.

/diti sepultura, resurrectio, apparitiones.

Christus est primitiae resurgentium, 635, 2. mortuus multorum corda movit, 637, L cur in monumento novo cx petra exciso sepullus sil, 640, 1. cur positus in nhciio sepulcro, 2. cur in horto, 6H, 1. ejus anima in limbum descendit, *ibid.* 646, 2. quomodo in sepulcro fuerit tribus diebus, et tribus noctibus. 312, I et seqq. cur triduo in sepulcro manserit, 313, 1. resurrexit in aurora, 645. 1 et seqq. pissionis et resurrectionis ejus series. 616, I ct seqq. resurrexit clauso sepulcro, *ibid.* 647. 2. resurrexit antequam ungeretur, cur, 651, 1. quarc in Galilæa sæpius suis apparuerit, 652, Leur se mülioríbus redivivum exhibuerit, 653, L quid iis dixerit. 653. 2. cur discipulos vocet fratres, 651, 1. sexies in Judæa ipso die Paschalis apparuit, *ibid,* deinde ct aliis, *ibid,* ipsius apparitio in Galilæa, 656, L quomodo post resurrectionem curn suis comederit, 563, 2. apparuit eadem forma ct figura quam habuit vivens, 656,2. quomodo ascenderit in cœlos, 719, 2.

Ejus deitas, dignitas, vita, officia, judicandi potestas, virtutes, alia.

Christus etiam Propheta est : est anetor Evangelii, 4, 1. multa legis decreta reformavit et ad meliorem virtutis ac pietatis formam revocavit, G, 2. quid in Evangelii* doceat ne præscribat, 7, 2. in terras venit ut nobis esset redemptor, doctor et vilæ exemplar, *ibid,* est vehit angelus cœlo delapsus, 10, 2. quatuor habet stemmata, Iconis, vituli, hominis, nquilæ, 13, 1 et seq. ejus gesta et vita per annos succincto digeruntur, 16, 1 el multis seq. sermonem suum magis ad mentem el sensa eorum qui secum agebant, quam ad interrogationem cl verba externa accommodabat, 21, 1. est verus Deus, 25, 2. cur vocetur *filius David,* 53, 2. per Joseph successit in regnum Juda, 5Q, 2. habuit erga curn jus filiale, *ibid,* cur vere filius Joseph fuerit, 57, 1 cl seq. solum natus est ex matre, non genitus fuit a patre, 59, 2. est finis totius legis, et populi et munii captivi liberator, 61, L est cum Ecclesia ethice, 68, 2. est rex caelorum, 73, t. est stella splendida el matutina, 76, 1. ejus opera erant perfecta, 81, 2. vocatur *fortis,* 10'i, 2. eum audire Deus Pater jubet, 113, 2. caruil angelo custode, 124, L et quare, 402. 2. vocatur piscis, 132,2. homines reconciliat Deo, cstque princeps pacis, 149, 2. legem non dissolvit, sed implevit, 156, 2. vocatur *amen, ibid.* prius opere præstitit quæ alios edocuit, 158, 2. perfecit non tantum Scribas, sed et legem, 159, 1. præcep(um charitalis sanxit, 163, 1 ; 171, 1 ct seqq. fuit rex Martyrum el dux patientium, 2. pro inimicis rogavit, 177, 1. an in eo fuerit admiratio, 224, 1. habuit præter divinam scientiam, triplicem aliam qua homo, *ibid,* habuit bona in communi, 231, L unde dicatur filius hominis, 231, 2 el seq. cur ex Adam nasci voluerit, 2. ejus immensa humilitas el cum hominibus charitas, *ibid,* scqij. suis est paler, 232, 2. ejus benignitas in compellandis ægris, 238, 2. ejus divinitas piobaltir e peccatorum remissione, el humanarum cogitationum cognitione, 239, 1. in quo fuerit major Prophetis, 2. potestis excellenti® ejus est quadruplex, 240, 2. peccata reinisit non tantum qua Deus per omnipotentiam , sed etiam qua homo auctorItalivc et meritorie, *ibid,* fulgor faciei ejus omnes nd se rapiebat, 243, 1. csl medicus peccatorum, 244, 1. est vclut sponsus, 245, L est salutis el lælitiæ public® totius mundi nuctor, 246, 1. ejus facilitasct promptitudo ad benefaciendum, 248, 1 ; 251, 1. cur sii major cæteris Prophetis, 2 et seq. est dominus Ecclesiæ lam qua Deus, quam qua homo, 252, 2. nulla sanxit nova præcepta positiva nisi fidei, cl Sicrainentoriiiii, 259, 2. pecuniam non habuit; sed Jixlas pro co, 261, 1. unicam tantum

externam tunicam Imbuii, 262, 1, magi* diligendus ut, quam filii aut parente*, 276,2. etsi Junior fuerit Jeanne, eo tamen major est, 284. quo »cn*u omnia ei sint tradita a Patre, 293, 2. omne* nd so invitat, 294, 1 ct icq. quomodo laborantes rcficint, 2. ejus jugum clemens estel benignum, 205, 1. ojo» mansuetudo m infierendi* Scribi*, discipuli», turbi» ct injuriis, *ibid,* est nudor totius legis Mosaico*, 300, 2. passim omnibu* benefacere studebit, 302, 2. ejus lenita* et mansuetudo, 303, i. nssmnpsitad tcmpu*dolc* corpori*gloriosi, 321, i. non habuit peccatum originale, 351, t. muuis c*l ad solos Judæo>, 856, 1. est doctor, pontifex, propheta, et ut talem cum confessus est S. Petrus , 365, 1 ct seq. ejus divinitas probatur, *ibid,* eam carnis velo texit, 380, 2; 383, 2. ejus nomen in Scriptura est petra, 369, 1. est dilectus Dei Patris filius, 880, 2. cur solverit dldrachmam, etsi n tributo immunis, 395, 2 et seqq. cur pro se soloci Petro, 396, 2. ejus paupertas, 397. 1. pueris delectabatur quod esscnl simplices et innocente», 400, 2 elseqq. meruit angelis gratiam cl gloriam, 405, I. si vel unus homo peritaci. pro eo redimendo mortem oppeteret, *ibid,* de pusillis errantibus cingularum habet curam, 2. matrimonium ad primævam suam institutionem revocavit, 420, 2 ct seq. vitam activam contemplativa* junxit, 430, 1. in cœlo est primus, (juin in terra novissimus, 451, 1. quomodo *uum esso neget dare sessionem ad dexteram vel sinistram suam filiis Zebcdœi, 450, 2. cur Patri suo hoc assignet, 451, 1. ipsius in omnibus actibus humilita*, 453, 1. ejus liberalis oblatio et liberalità», 455, 2. curavit sex cæcos, videt ct novit absentia, 458, 2. est rex Israel, 463, 1. fuit maximus Prophetarum, *ibid,* non erat sácenlo* Leviticus, *ibid,* relus ejus pro honore Dei, 465, 1. esuriit ul malediceret ficui, 466, 2 cl seq. cur lodato» rum questioni de sua potestate non responderit, 469, 1. est prima Ecclesiæ petra, 471, 2. c*l fidelibus perenne pabulum et gaudium, 475, 1. quid responderit Pbansæis de tributo Romanis subendo roganti!»!*., 479, 1,2. est verus paler ct magister, 490, 1. ejus pathos cl compassionis affectus erga Jerusalem, 497, 2. in quo sii gallimi* similis, *ibid,* el seqq. ejus cum fulgure an dogi», 510, 2. comparat se aquila? , *ibid,* cl seqq. item cadaveri cl corpori redivivo, 511,1. ejus exprobratio a l impios in dio judicii, 515, 1. cur in nubibus cœli venturus sil, el in giuria ct majestate magna, 2. quatenus diem ct horam consummationis sœculi noverit, 518, t. cur furi comparetur, 520, 2. est Ecclesiæ sponsu», 525, I. quando venturus sit nd judicium, nocte an mine, 526,2 terribilem vultum tunc ostendet reprobis, 528, 2. quindi» peregre profectus dici possit, 529, 2 ; 530, 2. quando inimicos suos interfecerit, *ibid,* ejus judicantis majestas in quo sila sil, 533, 2. quomodo reprobis sui luno beneficia, quibus abusi sunt, exprobraturus sil, 537, 2; 538, 2. summus ejus erga suos amor in Eucharistia apparet, 560, 1. fuit simul viator ct comprebcnsor, 567, 1. quomodo a nobis amandus sil, 571, I. duas habuit voluntates, humanam ct divinam, *ibid,* ejus clementia erga Judæos in se tam atroces, 57J, 2. an vultus ejus habuerit aliquid sidereum, 576, a, sedet ad dexteram Dei, etiam qua homo, 5S5, 2. quomodo rum in dic judicii visuri sint Judæi ct pontifices, qui cum damnarunt, *ibid.* cur vocetur ab ancilla ostiaria Galilocn», 5f|0, I, ejus charitas m animam peccantem, 592, I. a primo conceptionis suæ instanti habuit proprie dominium totius mundi, quoad jus cl potestatem, 601, I. ejus amor erga genus humanum omnem superabat dolorem, 608, I. quidquid egit ct passus est, pro nobis fuil, 034, 2, quid dc eo Pilatus ad Tiberium Imp. scripserit, 655, 2. data ei qua homini potestas in cœlo cl in terra, cl quando. 657, 1. sui* semper so ad futurum spondei, 2. Ecclesiam suam temper proteget usque a l finem mundi, 65'. 1 c*t in .a fima quid rex, paterfamilias, auriga, ratio, animi, igni* cl sol, 2, semper nobiscum corporaliter est in Ven. Eucharistia, 1. est Sanctus Sanctorum, 671, 2. est dominus sabbati, 675,2. fuerunt in eo pusiones, sed domilæ, 677, 1. quomodo ira in eo te cxerueril. 2-

S. Chrysaulbus cl Darii lectione Evangelii ad Chridnm conversi sunt, cl alios converterunt, 9, 1.

Cibus omnis quem Deus pncscnberct, alere posset, 121, 2. cibus per cor animam non inquinat, ut volebant Judaei, 353, 2. cibi triplex digestio et egestio, *ib/d.* qu i* eju* pars per poros evanescat, et in «cccssum abeat, *illd.* cibus delicatissimus pessime post egestionem fœlet, 355, 1 et seqq. cibi immundi immunditiem non affimi animæ, 352, î; 354, 2.

Cilicium erat vestis S. Joannis BvplisUe , 96, 1. eju* os»i» erat frequens apud anachoretas, *ibid.*

Cimices funi tjpus hireticorum, quia vivi mordent, mortui fœlent, • 154, 2.

Cinctio vestium docet compositos mores, et contra, 96, 2.

Circuli lineis ad centri punctum deductis ostenditur Christi evidentia in quolibet hosti» puncto, 431,2.

Circulari figura ostenditur veritas corpori* Christi, 556, 2.

Cives *cmper invident civibus, 333, 1. cives Christi *unt Judæi, qui eum agnoscere noluerunt, el illo mortuo fidem ipsius predican vetuerunt, 530, 2.

Civilités braci ab Apostoli* non con*ummm<!as antequam veniat Filius hominis, quomodo tntelligatur, 270, 2.

Clamor de node nuptiis sponsi denotai clamorem el tubam Archangeli fideles mortuos exci antis. 526,2cl seqq. clamor Christi in cruce fuit miraculous, 631, 2. cor in ea clamarit, *ibid,* el seqq»

S. Clara gestavit per 23 annos cilicium e seti» porcini», licet infirma, 96, 1.

Claritatis dotem Christus semper habuit, sed repressit, at in transfiguratione reprimere desiit, 383, 1. claritati* suæ dolem abscondit Christus post resurrectionem apa i suos, 65'*, \

Claudia Proculv Pilati ux^r, *vide* Uxor.

Claves regni coelorum Petro sunt dalæ, non Ecclesiæ, 370, 1. el iu eu Romani» Pontificibus Petri successoribus, 2. quid per has denotetur, ibirf. per has d< notatur summa eorum potestas, *ibid,* cl quidem in spiritualia, 37\ 2. quid claves tropologice denotent, 371. I.

Claris fuit Christus cnici affixus, ct quot, 616, 2. clavus unu* describitur, 617, I. per quam partem manu* ii sint adacti, *ibid.*

Clausula po<l .4*men* m oratione Dominica videtur additila, 19», t.

Clcophas fuil frater S. Joseph*, 316, 1 ; 337, t. alio nomine dictus est Alphæiis, *ibid,* fuit martyr, 276. 2.

Clerici jure humano sunt immunes ab omni tributo» 306. I.

Clini is maluit damnum grave subire, quam jurare, 16S, 2.

Coccineus color et purpureus propo idem est, 609, 2.

Cœleslia sectanda et ambienda sunt, 463, 2. cœlestis gloria promissa misericordibus est, 147, 2. ejus intuitu omnia acerba generose subeunda sunt, 379, 1. 2.

Cœlibalus esi homini possibilis, 422, i. item facilis, *tbul.* consulitur, non praecipitur, 42i. I

Cœlicolæ dicti sunt Christiani ad Judaeos deficientes, 468, 2.

Cœli et} mon : ipsum ul Deum mult e gentes coluerunt, *ibid,* cœli empyrci altitudo, 287, t. cœlum et terra quomodo transibunt, 517, t. cœlum el terra mystice quid sint. ISO, 2 et seqq. nomino *coeli et terree* significantur omne* creatura?, ideoque homines cl angeli, 292, 2. cœlum hæreditant miles ob toleratas injuriis , 144,1. ipsum terra viventium est, *ibid,* ejus amœuitas, *dud.* in cu non juratur, 169, I. ncc per id est juran-

dum, 169, 2. quare in cado Denin esse in oratione i dicamus, 186,1. quomodo vim patiatur, 286, 1 cl seqq. cœlum centuplo meliora habet, quam terra, 137, 2. ibi erunt primi novissimi, el novissimi primi, 437, 2 ct seqq. cœlum quot habeat bona, 535, 1. est id creatum propter Beatos, ct ab sterno eis paratum, *ibid.* via in ipsum per Christi mortem nobis aperta fuit, 633, 2. ejus porla est arda, cl quæ iit illa, 209, 2,

Cœli in fine mundi e suis polis et cardinibus convellentur, 514, I. visi sunt aperiri post baptismum Christi a Joanne, 111, 1. cur ct quomodo, *ibid.*

Cœna triplex Christi, agni paschalis, ciborum communium cl Eucharistia, 554, 1. cœnam vocant hærctici perperam Eucharistiam, 2.

Cœnnbant prisci, non prandebant, 225, 2.

Cœnaculum, in quo Christus pascha edit, fuit plano accommodatum, 715,2. fd fuit typus Ecclcsiæ, 551, I.

Cogit ilíones hominum noverat Christus, 239 , 2. ac per capillos denotantur, 274, 2.

Cognati ellam cognatos ob fidem persequuntur, 269, 1. cur cognati Christi cum obducere in Nazareth vellent, 316, 1.

Cognitio Dei mundis corde pr® aliis addicitur, 148. 2.

Cognoscere significat copulam conjugalem, 69,1.

Cogitur nemo a Christo ad sui sequelam, 374, 1.

Cohors quot esset militum, 581, 1. erat decima pars legionis : quæ cohors pretoria diceretur : hæc agebat in Jerusalem in arce Antonia, 609, 2.

Colaphus el alapa qui differant, 587, 2. colaphis fuit Christus a ministris percussus, *ibid.*

Coilybael collybisl® quid sint, 461, 2.

Coloni vine® Ecclcsiæ quos denotent, 470, 2.

Columbi in Christi baptismo apparens an vera fuerit, 111, 2. fuit index cl symbolum Spiritus Saucii, 112. I columb® proprietates, *ibid,* cl seqq. anclor ivit Episcopos cl Doctores, 112, 1. ejus simplicitas, 2G7, 2. carum venditores mystici qui sint, 465, 1.

Columna Hebreos per deserlum ducens, fuit figura steli® ducentis Magos, 76. I et seqq. cur coluum® fuerit Christus alligatus, ul flagellaretur, 606, 1. ea describitur, *ibid.*

Combiiiatio Apostolorum cur sil facta a Christo, 253, 1.

Cornei® dum in Libra apparent, denotent rebellionem populi. 74, 1.

Commentarius Chrysostomi iu S Marcum non csl ejus genuinus parius, 667, 1. uti ncc alius S. Hieronymo adscriptus, bujus, *ibid.*

Commissura panni rudis, cl vestis veteris quo modo in(ellignlur, 246, 1 ct seqq.

Commune idem crat quod immundum, 352, 1 ; 693, 1.

Communicantes qua sc cogitatione pascere debeant, 561, i. omnem simultatem prius deponant, 151, 2.

Comparationem duorum exprimunt Hebrel per affirmationem majoris, et negationem minoris, 27, *2.*

Comprehensionis Christi ordo cl narratio, 575, 2; 580,1, 2. ca atrox fuit, 581, 2.

Compunctio affert animi gaudium, II[>, *2.*

Computus dierum qualis esset apud Romanos, 312, 2.

Conari nemo poteri facere id quod sibi putat impossibile, 566. 1.

Concilium Basilcensc Eugenium IV deponens peccavit, 410, 1. concilium Sanedrín convocat mane Caiphas,ad Cbnslum damnandum : qui ei interfuerint, 595, 2 et seq. erravit hoc, in facto cl fide, 596, 1.

Concilia OEcumcnica codicem Evangelicum in sui medio statuebant, 2, 2. (oUm Ecclesiam reprœsenlanlîa, errare non possunt, 506, 1. ca, uli el provincialia, a Spiritu Sancto diriguntur, 612,1.

Condo Christi in monte continet summam legis Evangelic®. 137. 1. concionem audientes, non omnes inde capiunt fructum, 3J0*

Concionatore Christiani quales esse debeant, 218, 1. ante concionem orent et studeant, 269, 1. sunt velut galli, 592, 2. docturi alios, prius In secreto vacent orationi, ct in ea spiritum hauriant, quem dein in auditons effundant, 94, 1; 116, 2. *ride* Prællcator.

Concordia Deo placet præ sacrificio, 162, 2. unii familiae et munit urbes. 304 , 1. quantum sit bonum, Deoque quam gratum, 412, 2 ct seqq. concordia Evangelica e.4 opus c quatuor Evangelii* contextum, 15. I.

Concubitus omnis illicitus causa est justa divoriti, 167, 1.

Concupiscentia nobis innata domari quidem, sed exstirpari non potest, 179, 2. per febrim denotatur, 228, i et reqq. eam modificare quam difficile sil. 166, 2. quatenus ab ea liberari petere liceat, 194, 1. concupiscentia carnalis deliberala csl peccatum mortale, 165, I.

Confessione (in) falsum dicens in re parva, peccat venialli(cr, 193, 2. confessio generosa Petri quod Christus sit Messias, et Filius Dei vivi, 365, 2. confessio Judæorum et Christianorum quomodo differat, 98, 1.

Confiteri sumitur subindo pro laudare ct gratias agere, 292, 2. confitentes Christum ab illo honorabuntur, 274, 2.

Conformatione (in) voluntatis noslr® cum divina sanctitas et quies nostri consistit, 189, 2 cl seqq.

Congregatio ad pacificandum discordes esset Ecclesiæ utilis, ! 19, I.

Conjuges imitentur conjugium pacificum S. Joseph! cl Deipare, 61, 2. sunt duo in carne una, 419,1, 2. se mutuo amare debent : habent alter in alterius corpus Jus cl potestatem, *ibid,* conjuges multi in conjugio caste vixerunt, 64, 1.

Conjugium solius hominis est a Deo institutum inter unum masculum et unam feminam, 419,1.

Consanguinei Christi tam Apostoli, quam alii, fuere sanctitate insignes, 258. 1.

Conscientia cuique sua est velut gallus assidue cantans, 592, 2. ejus mundities magis curanda, quam discorum, 493, 2 ct seqq. conscientia pura est magna cordis mundities, 118, i. mala semper limet, 310, 1. conscientia? omnium in dic judicii patebunt, ul videantur tum sua, tuni aliorum peccata, 555, 1.

Consilium dolosum dc capiendo Christo, 5.44, 1. consilia Evangelica simul omnia recensentur, 31, 1. item alia quæ simul sunt precepto, 32, 2. item consilia soli» dato Apostolis, *ibid,* ca servantes facilius vitam ælernain consequuntur, quam scrvanlcs precepto, 137, 2. ea non tenemur adimplere, neque ipse Deus ad ea nos obligat, 188, 1

Constantia omnia adversa superai, 501, 2.

Constantinus Magnus Imp. misit codicem Evangcliorum ornatum auro S. Nicolao, 2,1. Ecclesiæ negotiis sc immiscere noluit, 480, I.

Constitutiones monastic® omnes ex Evangelio accepi® sunt, 8, 2.

Consuetudo prava vix admittit verbum Dei, cl non sinit fructum agere, 324,2.

Consummari civitates ante adventum Christi, quomodo inlcIIlgendutn. 270, 2.

Contemplantes attente, diusine cibo viverepossunt, 110, X

Contemplatio consumitsprintai animales, hinc eget cibo, *ibid.*

Contemplativam vitam Christus Junxit activo?, 430. 1.

Contentio omnis est Christiano cavenda, 173, 2.

Continenti® donum quomodo sit in hominis potestate, 423, 1 et seqq. csl ingens virtus, *ibid.*

Contubernia quid essent in panum miraculo, 342, 1.

Contumelia quando sil peccatum veniale, quando mortale, 162,1

Conversatio quotidiana deterit de fama, 338, 2.

Conversionis ver® signum est zelus animarum, 243, *2.* convenio animæ quomodo peragatur, 249, 2. conversio

peccatoris adumbratur in duobus discipuli* mta*taad adducendam asinam, 458« 2.
Conversi magis jam gaudent de virtute, quam prius do vitio, 437, 1.
Coopérant virtuti, endem quo opertus pro mìo donabitur, cl vico versa cooperan* crimini, 278. 2.
Conviti! gravila* metienda exnffechi convlltaiitfa, ct dignitate person® cui convitiaris. 162, t.
Convivarum numerus sunt decem, 525, 1.
Convivia ollm unguento condiebantur, 543, 2. convivium opiparum spirituale In Ecclesia Christus nobis Jugiter opponit, 475, 1.
Cophini olim familiares Judæis, quant® sint capacitatis, 343, 2.
Cor ut est, ita loquitur lingua, 309, 2. est inscrutabile, 182,1. quo pacto ejus puritas paretur, 148, 2. id diligentissimo custodiendum ul, 365, 1. cor Zwlnglli combusti inter cineres repertum Zivingli.ini magno cultu asservant, 68A , 2 cl seq. cor usurarii mortui in suo thesauro repertum, 190, 2.
Corban, sive *corbona,* idem est quod oblatio, 598,1. quale genus oblationi* esset, 351, 1. *dicere corban,* Scribis quid esset, *ibid.*
Cornelius Jansenius interpretandi soliditate excellit, U, 2.
Corona spinea Christus coronatur, an ca er junco marino? an rhamno fuerit contexta , 610. 1. an ca bis ei imposita : fuit cum ca crucifixus, *ibid,* hæc ei acerbissimum inflixit dolorem ct summam ignominiam, *ibid,* cur fuerit ca coronatus, 2. quid moralitcr denotet, 611, 1 ct seqq. cur coronis ohm Christiani abstinerent, 610, 2.
Corotain urbis descriptio, situs, celebritas, 290, 2. post mortem Christi eversa ct deserta fuit, *Hid.* quid ci exprobret Christus, *ibid.,* 291. 1.
Corporalibus rebus spirituales exponunt Christus, Apostoli ct Prophet®, 25. 2.
Corporale in Missa représentai sindonem mundam qna corpus Christi fuit involutum, 610, 1.
Corpus Christi primo conceptionis instanti fuit perfectum, animatum anima rationali, G7, 1. id totum in transfiguratione resplenduit, 382, 2. non semper habuit splendorem cœlestem, quem visus humani imbecillitas videre non potuerit, 383, 1. id vere est in Eucharistia, 555, 2. idque demonstratur theologice, physice cl mathematice, *ibid,* ct seqq. id ibi a nobis in sc non dividitur, nec alteratur, nec concoquitur, 351, 2. corpora damnatorum iu igne manebunt incorruptibilia. 539, 2.
Correptio fraterna a Chrfcto praecipitor, 406, 1. lex tie ea lata, *ibid,* quomodo ea in praxim redigenda, *ibid,* nec solum ca locum habet in injuriis prix alis, sed etiam in aliis peccatis In Deum admises, *(bid.,* 2 an ci sit præccpli an duntaxat consilii, 40fi, 2. quos obliget, an omnes fideles, an sotos sacerdotes et superiores, 2 cl fcqq. nd cam fideles omnes tenentur, *fttd.* hæc de privata, non dc publica correptione, hitelligenda sunt, *ibid,* od cani requiritur charitas cl discretio, *ibid,* quanta ejus sil necessitas, 40S, 2. eam docent elementa, *ibid.* obligat solum in peccato mortali, *ibid,* quis in ca servandus ordo, *(bid.* is tunen certis rasibus non debet exacte servari, *(bid.* 1res in ca notandi canones, qui si serventur, non peccabitur in ejus ordine, 409, 2.
Corripientium peccantes exempta, 408, L
Cranganoris rex an unu> c tribus Magis fuerit, *T* 1.
Crasis nominum apud mullos usitata est, . 366, t
Crastino (dc) solliciti esse velamur, 191, 2, sed crastinum de seipso sit sollicitum, 203, 1,
Crates opes m mare abjecit, quasi philosophi® impedimenta, 13S, 2.
Creaturam (per) jurans tenetur juramento, 168, 1. non licet per eam jurare, 2 cl scçy. creatur® non saliant, 216, 2. turbantur moriente Christo, 033, 1
Crederò et non credere prediraitoni Evmgrlil, est npui gratte et judilir Del, 293. 1. eredita ohm «uni mn!U, q«® nunc deprehenduntur e«<e falsa, 99. 2.
Critici sibi «uni orci, aliis oculatissimi, 206, 1. opologns de lisdem, Î»
Crucifigendi olim crucem «nam portabant, 614, 1.
Crucifixionis Cbrhti modus 8. Brigitte fuit revehtu», 621, 1 et seqq.
Crudelitas Herodis in necandis iis quos ad regnum sitam jnx habere norat, illique inhiare, 78, i.
Crux erat proprium suppfidom seditionis et eff et »ti regni, cl ignominiosa, 600, 1 ; 694, 1. hinc ad eam pontifices damnari ChriMum urgent, *ibid,* crm e«l velut navícula, 235, 2. et velot pretloM margarita, 334, 1. ejus varia elogia, 621, 2 ct *rqq. eruet tignale videtur Chrislox panem, ex quo Each iristtam consecravit, 555, 2. crux Christianis propter ChrMum animo c ferenda est, 277, t. cam-quotidie qni«que tollere d-bet, et qua in re id «itum sit, 376, t. quisque suam habet, *ibid,* et seqq. In ea per totam vitam usque a l mortem perseverandum est, 377, 1. crucem Domini portare in angaria, symbolice quid sit, 6t4, 1. quomodo suam Dominus portarii, *ibid.* an ea habuerit «upprdaneum cui pedes inniterentur? videtor inferne faine excanta, ut calces pedum in cavo hoc reriprrentur, 016, 2 et seqq. eral quadranguli, 624,1. acerbitas ejus, 617, 2. ex quo ligno fuerit compacta, 619, 2. est liber • .pienti®, 620, rest speculum omnis «irtoltact perfectionis, *ibid, car* de illa ChrMai non descenderit, 626. 1, 2. fuit ejus currus triumphalis, 619,2. est signuot Chrbti incarnati : cor illa dic Judicii apparitura sit. 511, 1, idque ad consolationem piorum, exprobrationem Impiorum : an Ipsissima crux in qna is pependit, 2. portabitur ca ab angelis, *ibid.* crux Chriito futura suadilosa, *®pe ab eo suis ent inculcanda, 395, t. qui ab illa bona provenerint, 650, 2. provocat nos ad amandum, 417. I.
Cubicularia hæresis, omnia temph rejiciens, in lldtind a orta. Hi. 2
Cubiculo (in) cur orare Salvator jubeat,
Cubitus est proprii mensura «tatur® humana*, 200, i
Culicem colare, camelum giulive, proverbium est : quid innuat, 493, 1.
Culpa ob ingratitudinem peccatoris erga Deum plane non revocatur, 415, 2 el seqq.
Cupiditas radix est oinnis peccati, 139, 1 el seqq. cupiditatibus suis vim faciens, coronam in cœlo promeretur, 2S6, 2. suut ea? nobis abiirpnJ®, 375, I et seqq. *Vide* Concupiscentia.
Cune temporalium spin® sunt, 325, 1, 2.
Custodes sepulcri sunt ab angetis exterriti. 650. I. ct diffugerunt, 654, 2. quid pontificibus huutiannt, *ibid.* cos fallere crai impossibile, 655, 1. corrumpuntur auro a pontificibus, *ibid,* omnem tamen fucum ct rem lotam Pilato aperiunt, *ibid,* sed plebi aliti l persuaserunt › 655, 2 ct seq.
S. Cyprianus carnifici suo jussit dari 20 aureos, 174, I.
Cyrene vari® sunt urbes, 613, 1.
Ci nilus quidam S. Anastasi® martyri aquam dans sitienti, martyrio affectus csl, 279, 2

D.

Dæmon juratus hominis hostis est, 175, 2. gaudet immunditie , 3î5, t. cur agat in desertis: uusquam habet quietem, *ibid.* ideo nocet homini, quia nequit Dco, *ibid,* eum vi sua spoliavit Christus, postquam in mundum venit, '305, 1. ejus furliludo et potestà* *ibid.* hinc non potest nocere per suus quantum vellet, *ibid,* cur hominem quem occupat, mutum reddat et cxcæcet, 903, !• bmc eo pulsu, homo loqui*

tur cl dare videt. 2. cur energumenos dire torqueat, 355. 2. omne cum eo commercium vitandum, 672. t. ncc ei ullatenus credendum, diam vera dicenti, *ibid.* rgerrime deturbatur possessione quam temei occupavit, 672, 2. est Dei simia, 684, l.cur cum dc se testimonium ferre Christus permiserit, 671, 1, 2. demon lunaticum aflligens, non erat ex minimis, ideo ab Apostolis ejici non potuerat, 393, 1. dœmon superior raro ejicit inferiorem, 304, 1,2. Dæmones Evangelia perhorrescunt, 2, 2. slatini post suum peccatum igne gebennæ sunt cruciati : eo cruciantur etiam absentes, 236, 2. tormentum eis est relegari in infernum, cur, *ibid,* sunt spiritus immundi, 255, 1. in terra inter se concordant, 30', 1. dum apparent, homines reddunt mostos et anxios, 553, 2. eorum summa voluptas est homines torquere et vexare, 671, 2. hinc Christo adulantur, ne ab eo ejiciantur, *ibid.* 684, 1. inter eos alii sunt principes, alii inferiores, 251, 2. cognoverunt Christum esse Messiam Dei Filium, 678, 1. tamen non ita clare cl firmiter id cognoverunt, quin alia ex parte subinde dubitarent, *ibid,* adhuc ignorarunt (luem, ct frudum mysterii incarnationis : cxcæcabat eos quoque odium Christi, *ibid,* ideo eum relut hostem juratum per Judæos occiderunt, *ibid,* qui dæmoncs difficilius expellantur, 394, i. sunt aliqui minus validi, ct minus maligni, *ibid,* hi jejunio cl oratione pelluntur, 2. judicio extremo intererunt in tetris corporibus. 534, t. dæmonia ejicientes in nomine Christi , ncc tamen cum sequentes, quinam essent, cl cur ab Apostolis prohiberentur. 700, 1. *Vide* Diabolus, Lucifer.

Damnandi sunt plurcs quam salvandi, 210, 2 el seqq.

Darnuati nil nisi malum amare possunt, 226, 2. eorum pœna damni, *ibid,* summus eorum cruciatus, *ibid.* an lacrymcnlur et strideant dentibus, *ibid,* sunt ab Ecclesiæ regno exclusi, *ibid,* sunt relut viclimæ iræ Dei, 521, 1. non possunt resistere Dei sententia?, nec quidquam boni deinceps agere, 476. 1. Damnati ad mortem flagellabantur prius. 606, 1. iis solebat præflgi titulus, 624, 1. iis quoque dari vinum, 629, 2.

Dan urbs unde dicta, vocata dcin Paucas cl Cæsarea Philippi, 97, 2; 363, 2. cur in eam Christus secesserit, *ibid.*

Danda Dei Deo, Cæsaris Cæsari, 479, 2 cl seqq. dare beatius est quam accipere, 147, 2.

Davidi facta promissio de Christo e posteris ejus nascituro, 53, 2; 250, l. qua dc causa ederit panes sanctos, 800, 1.

David Georgius insignis impostor, 509, 1.

Debiles in tentatione cl persecutione fugiant oportet, 583, t.

Debitores olim a creditoribus in carcerem trudebantur, ibique a tortoribus excruciabantur, 415, 1.

Decapolis est regio decem urbium, cl quæ bæ essent, 134, 2.

Decima* lege præscnplæ erant, sed eas etiam ex herbis Pharisæi exigebant, 493, l.

Refodere talentum in terram quid sil, 531, !•

defuncti non excommunicantur, nec ab excommunicatione absolvuntur directe, sed indirecte, 372, 1.

Delectatio non est regula nostrarum actionum, 509, 2.

Demissio est via ad sublimia, 399, L

Demosthenis de actione oratoria judicium, 199, 2.

Denarius est numerus universitatis, 525, 1.

Deiurius nummus valet regalem Hispanicum cl juliurn Hominum, unde sit dictus : multa* lub se continebat species nummorum, 164, 2; 341, 2; 410, 1; 414, 2; 676, 1; 547. 2; 713, 1. is erat pro cen>u solvendus, sed duplex, 478, t.

D* nudatus ter fuisse in passione Christus videtur, 007. 1; 609, 1.

Deielictus quomodo a Patre Christus fuerit, 628, 2.

Desertum oralium et paci spiritus accommodum est, 116, 1. in eo se disponit horno ad cum proximo agendum, 2. desertum habitatio dæmoni** est, 315, 1. desertum in quo Christus jejunavit. describitur, 116, 1. ut cl desertum Joannis, ejus celebritas, 91, 1. desertum Bethsaidæ fuit juxta Beth«aidam in eadem ripa, 310, 2.

Desiderium proficiendi in melius semper habet justus, 146, 2. desideria carnalia cogitationes nostras perturbant, 454, 2 sed ea obtundenda sunt, *ibid.*

Doperatio in cruce a Calvino Christo affingitur, 627, 1.

Detectio proditionis Judæ quomodo facta sit, 553, 1.

Detractorum virulentia vipera denotatur, 99, 2. eorum lingua* dentes dicuntur, 100, 1.

Deucalione ct Pyrrha jacientibus post tergum lapides, homines reparatos esse dicunt poelæ, 102, 2.

Dei nomen semper in ore habens, non proplerea cœlo donabitur, 213, 2. Deo nihil est fortuitum, sed omnia provisa et pnevisa, 24, 2. eum per rerum corporearum imagines représentai Scriptura, 25, 2. ejus attributa idem sunt reipsa cum simplicissima ejus natura, 26, I. nomina ejus erant varia apud llebræos, el quid singula significent, 68, 2. ejus robur elucet in incarnatione Christi, *ibid,* est nobiscum in Christo qua-‹lrtipiiciter, *ibid,* cx lapidibus quomodo suscitare possit filio-» Abrahæ, 102, 2. ac saxa in homines mutare,*ibid.* ejus visio promittitur mundis corde, 148, 2. est pacis amans, 149, 2. in judicio omnia exactissime inquiret ct rigidissimo puniet, 164,2. quatenus olim jurarit, et jurare possit, 169, 1. impiis etiam benefacit, 176, 1. ejus sanctitas el bonitas, *ibid.* 178, 1. ad ejus perfectionem attingere non possumus, *ibid.* ea tamen nobis imitanda est, 178, 2. detestatur hypocrisin et hypocritas, 182, 1. est pater noster quintupliciter, 185, 2 cl seqq. ejus in nos dignatio, *ibid.* 403, 2. ipso dante habemus quidquid habemus, 190, 2. dicitur subinde facere quod tantum permittit fleri, 193, 2. filiis suis providere non cessabit, 202, 1. peccata punit citra condignum, 206, 1. audii oraliones non ud voluntatem nostram, sed ad salutem, 208, 1. non faciei miracula nd confirmationem falsæ doctrina* contraine suæ, 21 1, 1 cl seqq. ejus jussio est efficax, 220, 2. non palitur se fiducia nostra vinci, 227, 1. est vita animæ, 232, 2. imperat ventis cl mari, 235, 1, 2. ejus providentia erga homines, 274, 1. unde cognoscat futura conditionata, 291, 1. est paler, cl simul dominus, 292, 2. jam nihil de novo creai cx nihilo, 342, 1. quæ facit, perfecta facit, *ibid,* succurrit ud necessitatem, non ad voluptatem, 2. potest menti cui Hiabitur, certa suæ præsenliæ signa dare, 345, 2 ct scq. sæpe initio preces non exaudit, sed perseverantia vincitur, 356, t. cur dicatur vivus, 365, 1. id quod Pontifex jussit aut vetuit, ratum habet, 372, 1. ejus amplissima in pccc-anlcs benignitas, 307, 2 ; 413, i, 2 ct seqq. peccata dimittit irrevocabiliter, 415, 2 ct seqq. solus bonus est per osenliam, 426,2 cl seqq. est fons omnis boni, 427.1. omnia ei suut possibilia, 220, 1 ; 432, 1. suis esi centuplum, el quomodo, 436, 1. cum sonai prima vox infantilis, 466, 2. cur vocetur cœlum, 468, t. Ecclesiæ vincam plantavit, 470, 1 cl scq. impios damnabit non cx odio, sed xelo jusliliæ, 476, 1. ei reddenda quæ sunt ejus, 478, 2. c»t omnipotens, 481, 1. summe meretur diligi, 484, 1. csl solus vere cl plene pater omnium, 490, 1. csl verus magister, 2. statuit hominibus cl regnis certam mensuram peccatorum, qua impleta cos puniat, 495, 2. ejus erga quaslibet gentes niTcctus, 501, 2. maxime erga electos, 508, 2. reprobos in die judicii a se repellet exprobrans, 528, 1. rerum naturalium ordinem potest invertere ct evertere, 555, 2. per stultitiam crucis voluit credentes salvos facere, 618, 1. ei tribuitur concussio terra*, 634, 1. an in co sil proprius iræ alTeclus, 077, i.

Deus Paler quomodo subinde in Evangelio dicatur unus

ct solus, 24, 2. in Christo filio sibi complacet, 113, 2. cum audiri Jubet, *(bid,* communirat ci omnia sua, 293, 2 cl scq. cum nemo novit nisi Filius, 29», 1. quomodo ill fiber, 335. 1. ab ¡eterno decrefit (.brillo filio Suo, qua lioinn est, summam poleslatrm ct regnum tam iu cœlo, quam in terra, 685, 2. summe diligebat Chrislum, ideoque cum mon in crure volebat, ut cum in resurrectione honorificaret, ct plurimos per cum salvaret, 026, 1. nn ipse solus sciat diem ct hnram consummationis sæculi, non Deus Filius, 518, 1.

Desine et sinistri occupatio in regno Christi, quam filii Zebedei petebant, preeminent!im aliquam significat, 451, L cujus rei ambi sint symbolum, 534, 2. dexter oculus cl manus «candalizantin, ct erui jussa, quid tint, 160, 2.

Diabolus est accusator ct calumniator, 115, 1 ; 538, 2. nntonomastice significat Luciferum, 117,2. impeditus est videre quid inter B. Virginem ct Joscphum ageretur, G3, 2. teneris insidiatur, 81, 2. cos solet bmtare graviter, quos previde! fore eximios in Ecclesia, 117, 2 tentavit Chrislum cl Adnmum assumpta corporis forma, 120, 1. omnis tentatiti ab eo proprie non oritur, sed sæpe a mundo et concupiscentia, etsi ille subinde hanc cl mundanos homines suscitet ut nos (entent, hinc quasi auceps cuique suam objicit escam, *ibid,* dubitabat nn Christus esset Dei Filius, ideo cum lentatum venit, 120,2. origo lentationi* hujus, 121, 2. quomodo eum aggressus sil primo, *ibid,* voluit cum pellicere simul ad vanam gloriam , et gulam el avaritiam, *ibid.* quos gula superare non potuit, lentat ad vanam gloriam, 122,l.nssumpsitChristum raptatum pernera, *ibid.* non potuit illudere ejus phantasiæ, *(bid.* fuit ab ip«o illusus, 2. suadet ei ut se e pinnaculo deorsum mittat, 123, 1. semper hominem trahit deorsum, 2. quomodo fallatur, *ibid,* ipse in nolentem nihil potest, 125, 1. Christum in montem excelsum rapiens, ostendit ei omnia regna mundi, quomodo, *ibid,* et seqq. quo pacto hæc ei représentant, 2. taliter quoque ei depingere potest in hominis phantasia, 126, 1. quomodo potuerit dicere, se regna omnia mundi ei daturum, quasi propria, 2 et seqq. simulat se esse Filium Dei, atque ut (alis cupit a Christo adorari, *ibid,* in hac tentatione eum sollicitat ad avaritiam, ambitionem cl idololatriam ; tacite vero explorat an ip«c verus sil Dei Filius, 126, 2. ipsius fastus, *ibid,* quia ipse e cœlo cecidit, hinc omnes ad casum sollicitat, *ibid,* ejus pollicitatio Christo facta, fuit mendax, falsa, arrogans, dolosa, 127, 1. semel fortiter victus in aliqua tent itione, ad tempus discedit, sed data occasione, iterum ad similiter tciilanduin redit, 128, 2. quomodo homines decipiat, 127,1. sæpcsc immiscet morbo lunatico, 13$, 1. c*t deus dissensionis, 149, 2. in Judicio nos accusabit, 164, 1 cl scq. non fert humilitatem, 172, 1 ct seq. nihil potest in tentando, nisi Deo permittente. 193, 2. vocatur malus nnlonomnslice, 194, 1. quomodo hominem evigilet, 217, 1. sectatur immunditiam, 273, 1. singulis mullos spondet annos, 519, 2. quomodo in Judam dicatur intrasse, 546, 1. peccatorem, commisso peccato, in desperationem precipitai, 597, I. an per uxorem Pilati Christi necem impedire voluerit, 603, t. cur diaboli in hoc aere vagari gaudeant, 236, 2. post diem judicii omnes in infernum compingentur, *ibid.*— Tide Dæmon, Lucifer.

Didrachma oral medius siclus : ipsum solverunt Judæi templo in populi censu, 395, 1 ; 478, 2 cl seqq.

Didymus cæcus oculis mente acutum videbat, 250, 1. quomodo cum sit S. Antonius in cæcitale consolatus, 167,1.

Diei primitiæ Deo ct orationi dandæ, 673, 2. dies quisque suam homini adfert molestiam el curam, 203, 2. dies triplex apud Judæos rial, 543, 1. quomodo diein computarent Romani, 312,2. quomodo aliæ nationes, iML eum Hebraei in quatuor partes dividebant, 716, 1. quo die Christus Eucharistiam instituerit, 549 , 2 et «eqq. dies decimus quartus e«t criticus in ninrhi*, Gl, 1. dies prima azymorum quando inciperet, 5»9, 1. dies cladis Hierosolymitanæ breviati sunt propter electos, 508, 1. dierum ultimorum vitæ ChrlUi adi recensentur, 461, 2; 4(T, 1 ; 545, 2; 549, 1. diem mnsurnmationh srruli quatenus sciat et non sciat Christus, 5*8, 1 ct seqq. cur diem Judicii nobis incertum esse voluerit Deus, 519, I. inter illum, cl signa previa intercedet aliquod quieti temporis spatium. 520, 2. — *Vide* Judicium.

Diffidentia c nimia D» i providenti® nascitur anxia hominum de cibo ct veste sollicitudo, 200, 2 cl seqq.

Dilectio proximi Dei dilectionem includit, 2>9, 2. hac continentur omnia decalogi præcepta, 484, 2.

Dilectio sui ipsius ommbu* innata e<t, 484 , 1. ct talis proximo impendenda, *ibid.* 2. dilectio inimicorum signum est summe perfectionis, 177,2. mandila est ca in veteri lege, 175, 2. ct a Christo, *ibid* ejus novem <unt gradus, 176, 1 et seqq — *Vide* Amor, Charitas.

Diligitur Deus ex loto corde tripliciter, 483, 2. diligentia procurandi vitæ necessaria a Christo non vetatur, 199,1.

Diluvium (ante) nullus erat usus vini aut carnis, 34^, 2.

Dimissam ab allero ducere nefas est, 167, 1.

Dimittere proximo nolentes an peccent recitando: *Sicut et nos dimittimus,* 193, 2.

Dimittendum peccantibus in nos, quoties nos offendent, 412,2.

Diocletianus uxorem Serenam, nec non cognatos Cuum Pontif. ejusque fratrem Gabinium, cum filia S. SuMnna, quia Christianos, jussit necari, 269, 2.

Dionysia matrona filium expallescentem ad tormenta metu gehennæ, «peque glori® martyrem frcit, 273, 2.

S. Dionysii Areopag. opera Im pnmiria, 3, 1 et seqq. ad martyrium anhelavit, 275, I. eclip<m passionis Christi vidit in .Egypto, cl quid ea visa dixerit, 627, 2.

Disciplina flagellabantur olim pernitentes, 131, 1.

Discipulorum est stare vel assidere in scamno, 137,1. superant in vitiis magistros suos, 492, 1. discipuli 72 subinde Apostoli vocantur, 254, 1. hi de panibus vel omissis, vel corporalibus, inter se agentes a Domino corripiuntur, 363 , 2. quare non poluenut dzinooem fjiccrc e lunatico, 392, 1 et seqq. qui discipuli et Apostoli dc Christi resurrectione dubitano!, et quando, 656, 2. discipuli duo missi ad a«inatn adducendam qui fuerint, 457, 1. discipuli Joannis ad Chnstum tru^ cic, 310, 1. eorum Jejunium, 243, 2; 2*5, 2. discipulus pxtrem sepelire volens quis fuerit, 232, 1. cl an paler nic fuerit vivus, an mortuus, i6 d.au discipulus cum Petro Jesum captum sequens, fuerit S. Joannes, 582. 2.

Discordiani seminantes sunt filii diaboli, 149, 1. perdidit Rom. rcmpubl., 304. 1.

Discretio in correptione fraterna imprimis necessaria est, 607, 2. pacem inter homines conservat, 702, 2.

Dissensionibus offenduntur angeli, 404. 2 ct seqq.

Distractiones in oratione cavends, 184, I ; 249, 1.

Dives ægro Deo servire potest, 428, 2. et egre salvari, cur, 430, 1 ; 704, 1. quia in pecuniis suis, non in Deo confidit, *ibid,* salvatur tamen per Dei gratiam, 432, 1. divites sunt triplices, censu, spiritu, cen*u ct spiritu, 138, 2.

Divinitatem ambit diabolus, 126, 2. divinitas Cbristi ostenditur, 220, 2. ipse eam Apostolis in transfiguratione non ostendit, 382, 2. hæc eum in tormentis sustentabit, G2S, 2. ei in insit unita cvrpori in sepulcro j.icenti, animæ in limbo agenti, 641» i.

Diviliæ diclæ quod mentem dividant, 199. 1. spinis comparantur, 325, 1 et seqq. sunt filiices, 2. sunt causa mullorum malorum, 138, 1, 2. eas reipsa relinquer*, majus longe est quam affectum ab iis vellere, 42M. eas partim relinquere, partim retinere non oportet, *ibid.*

Divorltnm nhi <wn<a fornicationis non licet, 167, 1» 2. quamquam etiam ob alta causi', tamen fornicatio est matrimonio propria, *ibid,* est contra naturam ct contra Dei Institutionem, 419, 2. id licet in adulterio alterutrius conjugis quoad torum, non autem quoad vinculum, 421, 2.

Doctnris est sedere, cur, 137, 1. doctor aliorum qu ilis ev<e debeat, 136, 1. docens non esse mandata serranda, etiamsi ip*e ea observet, castigabitur, 158, I. doctor prius fidat, quod alios docturus est, 217, 1 ct seqq. cur vocetur propheta. 211,2. cur apud suos soleat vilipendi, 338, 1. da-tor bonus non potest nisi bona opera proferre, 212, L non vero prava. 2. doctor bonus vel malus dcdgnilur per arborem bonam vel malam, 212, I. doctores sunt velut stellæ, 77, 2 ct seqq.

Doctoratus gradum, vehit testimonium scienti®, non vetat Dominus, 489, 2.

Dodrina Christi cl Scribarum quomodo inter sc differat, 217, 2 cl seqq. Christi qualis asset, 218, 1. cur doctrina? Evangelica) summam Matthæus initio pr.cdiiationis Christi proposuerit, 137, 1. ca non parem in omnibus proferì fructum, 319, 1 et seq.

Dogmata suldimia Evangeli!, 7, 2.

Dolorum previsto, quos passuri erant fideles singuli, Christo fuit causa tristitiæ in horto, 567, 2.

Dominica dios cur dicatur *prima sabbati*, 615, I. cur dirla Dominica, *ibid,* in ca oramus stantes, 183, 2.

S. Dominicus Evangelium S. Matlluci semper circumferebat, 9, 2. martyrii fuit cupidissimus, 275, 2. ipso et S. PranrDctBde humilitate interse contendebant, 108, 2.

S. Dominicus Loricatu* lorica ferrea carnem domuit, 96, 1.

Dominium est triplex, suminum et divinum, infimum cl humanum, ct modium, quod est Christi qua homo est, 601, 1. hoc superat caetera regna cl dominia, *ibid,* dominium corditim promittitur viris Apostolicis, 434, I.

Dominis duobus servire nemo potest, 197, 2 et seqq.

Domum (qui) relinquere intclligantur, 135,1, 2. domus, in qui Christus agnum paschalem edit, videtur fuisse Joannis Marci, 551, 1. domus B. Virginis est ab angelis Lauretum translata, 467, 2. domus S. Petri crat Bclhsaid® vel Ciphaniat, 228, J. domus vocatur stabulum In quo natus Christus, 80, 1. domus spiritualis animæ e virtutibus construitur, cl quæ cju« pub •», 215, 2.

Don it aril (ob) Ingratitudinem rescindi potest a domitore donatio vel promissio jam facta, 415, 2.

Donati in Heluonibus vocantur conversi, 422, 2,

Donec apud Matth. significat conceptionem Christi sino pitre, ex sola mitre virgine, 69, 2. *donec* sæpe non significat finem, sed continuationem rei, 486, 1.

Donum, quia Deo oblatum, sanctificatur extrínseco, 48 ', 2. don i M igorum qualia fuerint, RO, 2 ct seq. ca symbolice exponuntur, 81, 1. et allegorico el tropologice, 2 ; 82,1. septem dona Spiritus Sancti in columbi repræ'cnlnnhir, 112, I ct seqq. ca approprianlur septem beatitudinibus. 152, L dona sua iiiæqualiter dispertit Deus, 329, 2. sunt ca varia, grati®, natura», fortume, *ibid.* nrrni tamen est qui nullum habeat, *ibid,* dal ca unicuique secundum propriam virtutem, robur ct vires, 8?°, i. cum alicui donum aliquod permanens dare decernit, prius cl dat capacitatem, aut meritum, *ibid.* doni gratiæ gratis datæ subinde distribuit ob arcana sua judicia, *ibid* singulis non confert stia dona secundum meriti sui modum, *ibid,* iis abutentes gravi digni sunt castigatione, 531, 1. at iis recle utens meretur aha arciperc, 533, 1.

Dntri glorioso» repress® sunt a Christo dum In terra viveret, 383, 1. quæ represso continuum fuit miraculum, *ibid.*

Dr hma auri vel argenti quanti pretii esset, 529, 1, 2.

Duodenarii numeri perfectio ct symbolum, 255, t.

Durities mentis per petrosam lenam denotatur, 320, i. ca vix admittit bonas admonitiones, 324, 2. durities Judæorum, 633, 1.

Ea

J? prima vox femell® In mundo nntæ, 653, 1, 2.

Eblouit® depravarunt Evangelium S. Matthæi, 11,2.

Ecce In Script, notat semper rem novam cl inauditam. 674, 1.

Ecclcsiæ est definire quæ sint germin® Scrlpturæ, quæ false, 48,1, 2. similis est area?,in qua plures «uni paler, quam trilici grana, 106, 1 ; 211, 1. navi* est in mediis lontattoniim fluctibus, 234, I.rjus regimini necessaria í'l subordinano Episcoporum, sacerdotum cl fidelium omnium sub uno Pontifice, 255, 2. in ca sunt (am boni quam malí, 834, d cl seq. cur comparetur grano sinapis cl dicatur regnum cœlorum, 328,1. adversis cl persecutionibus promovetur, 347, 2. super Petrum fundata cl nidificata est, 369, 1. est semper invicta, 2 ct seq. est regnum Christi, 308. 2; 601, 1. ejus regnimi adiit Christus in crucc, dum de. morte et inferno, peccato ct mundo triumphavit, 462, 2. producit bonos fructus, etiamsi malos habeat pasturos cl ductores, 471, 1. est vehit vinea, 470, 1. item regnum Dei, 265, 2; 471, 2. ejus fabrica sæpe in Script, compiliatur fabric® domus, 471,2. babel semper iiillructum convivium, 47 4. 2 cl seqq. c.*l corpus Christi, 512, 1. per omnes gentes fundanda aliquanto tempore apud eas stare debet, antequam veniat mundi finis; sed quamdlu, inrertuin est, 505, 1. duplicem habet potestatem, spiritualem cl temporalem, 577, 2. cur dicatur civitas Del, 658, I. est vehit Jerusalem, 459. 1. nomine Ecclesia*, cui peccantes ob'líiüili denuntiari jubentur, inlelligniitur ejus pistores cl Præluti, 409, 2 ; 410, 2 el seqq. Eccle.lit Sion, omnium Ecclesiarum matrix est et sanctissime. 551, 1. in primitiva Ecclesia omnes fere Christiani faciebant miracula, 719, 2.

Ecclesiastici caveant avaritiam etsimoniam, 259, 1.

Eclipsis solis facta, moriente Christo, visa est n S. Dionysio Arcopng.,627, 1. quæ in ea sint miracula, 627, 1 el seqq. fuit ea per totam terram, 2. eclipsis nulla fit iu plenilunio, 627, 1.

S. Eduardus, Angliæ rex, cum conjugo sua Editila vixit pudice, 64, 1.

Eleazarus, filios Simonis, dux Zclolarnrn, templum insedit in urbis obsidione, 509, I el seqq.

Electio Dei est plane contraria electioni mundi, 203, 1. electio certa facienda cuilibet per bona opera, 476, 2.

Electi sunt duplices : ad gratiam orniies, ad gloriam soli salvandi, 508, 1. electi possunt peccare, scii resurgunt, 50!», 2. fieri non potest ul damnentur in sensu composito, non in diviso, *ibid,* cl seqq. an in eoi um frontibus app intuía sil crux in dic judicii, 514« 2. tum illi gaudebunt plangentibus impiis, 515, 1. post patientiam adversitatum dabitur piis corona gloriæ, cl bealilndo ælema, 514, 2. ovibus comparan tur, 531, 2. vocantur benedicti Dei, 535, 1. excipient magna lælitia et dimissiono sententiam Christi Judicis, 2. non flectentur tunc misericordia reproborum , sed iis exprobrabunt n Jigenliam, 527, 2.

Eleemosyna est ingens Itonus, 147, 2 et seq. ejus emblema, *ibid,* est subinde cnn<ilii, subindo praecepti, 174. 1, secreta sit, 181, 2. ca etiam reprobis cl infidelibus heri potest, 537, I. fila magna e#t, quæ magno datur affectu pietatis, 70r\ 2. • I quæ dat necessario, 709, 1.

S. Eleiicbadius indicto volumbæ Ravennatium ordinatus est Epbcoput, L

Elias adtfue vivit, cl veniet contra Anlichrislum, 386, 1. secundum Christi adventum præcurret, 390, 2 el seq.

nnn c*t idem cnm Joanne Baptista, *ibid.* sed Joanne* c*t Ellas mysticus, 391.1 et seq. cnm Judæi magni faciunt, ct venturum exspectant, 288,1. Christim creditus est evo Elia*, 364, 2. cum vocari a Christo moriente et dicrote *Eli,* putarunt milites Romani, 629, 1 et seqq. cur ipso et Moyses apparuerint in Christi transfiguratione, 385, 2 cl seq. idque in propria persona, 386, 1. el gloriosa, 2. quid cnm eo sint locuti, *ibid,*

S. Eligitis, Episcopus Noviorn., quando floruerit, 539, 1.

S. Elisabeth® Landgravi® pietas erga paupere*, AOI, 1. bonis omnibus spoliata, Deo gratias egit, 173, 2.

S. Elzrarius, come* Ariani, omnes injurias illatas meditatione passionis Dominica» superabat, 145, I.

Emblemata omnia Evangelii recensentur, 43.

Eminentes in inculo, erunt in cælo ultimi, 437, 2 el seq. non tamen omnes, *ibid.*

Emmanuel est nobiscum Deus, 68, 1.

Emmaus postea a Romanis dicta Nicopolis est, ct cur, 717, 2.

S. Epbrem in ommbus suis scriptis luget, 14,1. vidit columba? specie Spiritum Sanctum capili S. Bullii insidentem, 112, 2.

Epilepsia communis dæmonl est ascribenda, 391, 1.

Epileptici sunt, qui nati sunt interlunio, 12», 1.

Èwcóffie; panis quis dicatur, 190,2etseq. cl quis sit, 191,2.

Epiphania (cur) tanta solemnitate celebretur, 78, 1. in ejus vigilia Christiani Grrcci aquas haurire solcbmt, eæque diu manebant incorrupta», 110,1. quin ct fontes In vinum tunc conversi, *ibid.*

Episcopus vigil et prudens beatu* a Domino dicitur, cl ideo majore gloria donabitur, quam privati fideles, 521, 2 et seqq. Episcopi etiam surgere tenentur in Evangelii recitatione, 4, 2. sæpo a columba d 'igniti fuere, 112, 2. sunt dignitate inferiores Apostolis, 254, 2. in quo iis successerint, cl non successerint, 255 , 2. sint vigilantes, prudentes cl filíeles, 521, 1. tab* rari sunt, *Ibid,* malorum Episcoporum castigatio, 522, 2.

Emrijxxw diversimode ab Interprete Latino vertitur, 30, 1.

Erasmus Roterod. jecit semina Arianism!› 365, 1, 2.

Error in fide vel morlbu«, est spiritualis aceitas 251, I

Essai Christianis favebant, imo Christiani efTi'cli sunt, 99, 1. primi fuere Religiosi, 661, 1.

Est potius non esse, quam male esse, 553, 2.

E'Urierit (ui) Christus srpius tempore jejunii sui, an non nisi post XL jejunii dies ciados, 118, 2. cur tunc esurierit, *ibid.*

Esuries justitiæ quæ sit, 146, 1 et seq. quatuor ejus gradus, *ibid.*

El wpe capitur pro ouf, 158, 1.

Eucharistia cur dicatur communio, est Sacramentum unionis, 163, 1. c*t panis supersubstantialis cl divinus, 192,1. digniorest manna, *ibid,* æstum concu plscentiæ restinguit, 228, 2. est convivium pinguium, 474, 2 cl seqq. quo dic sit a Chri-to Instituta, 559, 1. eam una cum cælcris surnprit Judv, 551, 2. cl seq. c«t instituta post cœuam agni ct usualem, cl cur, 555, I. idque sub horam nodis secundam, 2. sumenda est a jejunis, *ibid,* puritatem requirit conscientia?, *ibid,* in ca e*t vere corpus Christi, secus ac sentiant liærctici, *ibid.* diu data fidelibus est in manus, jam datur in os, 555, 1. cur dicta Eucharistia, *tbid* vere in ea esso corpus Christi demonstratur ratione theologica, physica, mathematica, 2 cl seq. dat nobis Jus ad hæreditatem æternam in cœlis, 558, 2. non tantum est sacramentum, sed cl sacrificium, 559, 1 et seq. est ipsa triplet sacrificium, 2. impetrai mediale culparum lethnlium remissionem, *ibid,* per eam Deo summus exhibetur cultus, *ibid,* est Idea vitæ cl passionis Christi, 560, 1. animat Christianos nd moilem pro Chrhto oppetendam, hinc omnes olim quotidie communicabant, *ibid,* est ipsa virtutum multarum exercitium, *ibid.* debent eam sumcules vitam vivere cadentem, 2. ei aditant nnjcli, *ibid.* datur In ca nobis pignus glori® errlotis, •)•»!, 1. eff ctus ejns varii, *ibid.* c«t alimentum immori ditati*, 2. quanta nd cam siimendiin requiratur vii® parita*, *ibid,* in ca Chrrtn* jugiter noblscnm e*t, 658, 1.

S. Eulngfi, presbyteri el martyris Cordubensis, patientia in injuriis: columba ejus corpori insedit, 172, 2.

Eunuchi tríplice* n Christo assignantur, 423, 1 2.

S. Eusebius, VereellenMS Episcopo*, nb Ariani* occi«u* c*l, 89, 2. alius Eusebius martyr tortoribus suis insui-Ut, G18, 2.

Eva (an) resurrexerit resurgente Christo, 63€, 1. mater fuit ploratus ct perditionis, 653, 1.

Evangelists quatuor, quatuor repræsentantur Cherubini, 12. I el seqq. quo online cl tempore illorum qiihqts scripserit, 13,1 omnes inter se consentiunt, quod eorum habet finn*, habet ct sliu*; quod hic «ubticel, ille supplet; quod hic obscure, ille dare enuntiat, *ibid,* cur nibinde inter se di<*onent, 2. narrant gesta cl dicti Christi paura c multi*, sel non servant ordinem tempori* in iis recensendis, 23, I. verbis discordant, sensu concordant, 2. quæ «it singulorum in scribendo proprietas, 25, 2 sæpe ludunt in verbis eleganti® cau«a, et idem nomen vel verbum slatina «liter ntqne alitor accipiunt, 27, 2. rilantes Scripturam veteris Testam, sæpe illam non verbo tenu*, sed quoad *en<nm citant, 29 I. quia brevitatis studio rem gestam involvunt, hinc subinde repugnantia dicere videntur,.*ib(d.* <æpe nolis formant voce*, ubi res est nova, 191, 2. comm differentia quoad initium Evangeli!, 669, 2.

Evangelium proprie evi lætum nantium, item merer* pro 47, 1

Evangelii præcellentia,el dignitas, el elogium, 2. 1 el seq. dum id recitatur, cerei accenduntur, ejus reverentia, *ibid,* per ipsum solemnller juratur, *ibi I.* e«t in honore hærtictt cl dæmonibus; per id plurimi patrata miracula, *ibid,* ejus materia esi Christus, tum qua Deu*, tum qua homo, 2. est compendium totius Ti»e*»l«vgiæ, cl doctrins vitæque Christian®, 3, t. ejus materia, auctor, methodus, *ibid,* continet doctrinam symboltcam, *ibid,* in co rudiores inveniant quo doceantur, sublimia ingenia quod speculentur, , 2. a l ip*um omnes alii novi Testamenti libri referuntur, ut ad basin : est velut snl inter pimeli*, *tbid.* ejus et legis Mosaic® antitheses, 2, 1; 4, 2:5, 2; 7, 1 ct seqq. dum in templo legitur, omn < assurgimi, 4, 1 el seqq. e*t eadem reverentia audiendum, qm Christus ip<e, *ibid,* idem ei honor deferendus qui cruci Chn*li, A, 2-ejus doctrina quam præstans sil, *ibid.* e>l ipsi ventos, cujus lex tantum full umbra, *ibid.* e*l nuntius amoris, lex libertatis ct charitali*. 5. 1. promittit cœle*lia, non terrena; est onu« leve, 5, 2. est terminu* legi*, *ibid.* datum est omnibus gentibus, cl durabit semper, 6, 1 cuique hominum œlali, sexui et gradui convenit, 2. est integrum cl perfectum, *ibid,* tradit præcepta simul ct consilia, cl ex ulrisque mixta, 7. 1. ejus sublimia dogmata, 2. est Dei nd nos epistola, *ibid,* uni cum præccplo proponit voluntati gratiam ad id implendum, *ibid,* ejus vis ct cflicacia ad animos permovendos, 8, 1. facit Apostolos, 2. est velut speculum, ad quoi suam quisque faciem ct alienam intueatur, cl poliat, to, 1. cur dicatur sanctum, 47, 1. ejus perfectio, *ibid,* cur grano sinapis comparetur, 328, 2 ct *eq. cur fermento, 330, 1. cur thesauro abbondilo, 333, 2. facit reges cadeste*, 130, 2. i l per omnem terram diflundmdum, ostenditur per lucernam super candelabro positam, 155, 2. cur sagentn comparetur, >34, 2. ipsum prædicandum in deserta Gentium multitudine, repraesentat Joanne* in deserto praedicans; Iptum praedicare el conscribere, cl miraculis confirmare, munus est Apostolorum, 254, 2. ejus prædicalio semini com-

pxratur, 319, í. cor non parem ubique el in omnibus fmcfiim proferat, 2 et 'seq. ejus praedicatio ct doctrina sensim crevit, ChrMo in relis quasi dormiente et nesciente, 681. 2. mite excidium urbis, per omnes provincia» non fuit praedicatum, 504, 2. sed id notante ¡¡*Dem* orbis, *ibid.*

Evangriínm regni quod dicatur, 134, 1. Evangelium secundum Hebreos cujus sil auctoritatis, 11,1. non est Canonicum, *ibid,* idem quoque dicitur Naxaræorum, quia hi co utcbintur, *ibid.* Evangelium Nicodeml apocryphum est. 684. 2. Ev ingclium S. Matthæi scriptum primo hebraico, 48, 2. conversum mox esl in linguam Græcam ab aliquo Apodolonim. 49, 1. ejus partitio, 2. in quo id aliis Evangeliis præccllat, 50, 2. id jam hebraico non invenitur, 49, 1, 2; 50, 2. id semper habitum fuit pro Scriptura Canonica, 667, 2. Evangelia olim varia scripta ab bærclicis, ct adscript! Apostolis, 11, 1. qmluor tantum sunt legitima : sunt ca probata ab Apostolis et Ecclesiæ auctoritate, *ibid,* cur sint quatuor, 1!, 2.

Evangelica doctrino dc moribus, tradita a Christo est per breves gnomos, 23, 2.

Evangelizare per totum mundum Apostolis sæpius Christus injunxit, 718, 1.

Eva< tore* tributi (cur) a Christo didrachma non petant, sed ab Apostolis, 395, 1.

Eximen (duplex) Christus In nocte pas$ionis$ubüt,5s6, 1.

Excær.itio tribuftur tum Deo hominem cxcæcatuin deferenti, tum homini scipsum proprie exexcanti, 322, 2. excæralio Judæorum mystice fuit denotata in velatione faciei Domini, 588, 1.

Excessu (de quo) Christi loquerentur Moyses et Elias in monte Tabor, 38*1, 2.

Excidium orbis Prophelæ et Christus semper jungunt cum aliis excidiis, quæ ejus fuere tantum preludio, el ab his ad illud saliunt, 512, 2 et seqq. excidium Jerusalem per Titum quam fuerit atrox cl horrendum, 507, 1. causa hujus atrocitatis fuit Chrbtlcidium, *ibid.* 311, 1. est id præludium et typus excidii orbis', 506, 1 et seqq.

Excommunicatio peccanti infligitur non ul percal, sed ut emendetur, 410, 2. ejus et peccati analogia», 411. 1. in ca defunctus, non potest ab Ecclesia vel Pontifice absolvi, 372, 1. hæc gladio Petri denotatur, 557, 2.

Exemplum plus movet quam verba, 488, 2.

Exurcistæ Judæi arte a Salomone tradita pellebant daemones, 301, 2.

Extremi cœli cl terre, quæ dicantur, 516, 1.

Extreme Unctionis Sacramentum quando a Christo institutum, 68k, 2. ejus proprietates ct cflecta, *ibid.*

F.

Faber lignarius videtur fuisse Christus, 335, 2. hinc sæpe a re lignaria petiit similitudines, 336, I.

S. Fabianus indicio culumbæ electus in Pontificem, H 2, 1.

Facienti quod in se esl, eoo deest Deus, 533, 1.

Faciei Christi fulgor omnes rapiebat, 243, 2. hæc in transfiguratione assumpsit ingentem splendorem quasi divinum, 382, 2. duplici de causa fuit a Judæis velata, 588, 1. et palmis cæsa, 537, 2.

Facta preclara sunt occultanda, 249,1. facta Christi etiam parabolo* fuere, 321, 1.

Factiones 1res Hierosolymis fuere tempore obsidioni*, 509, 1.

Falsi fratrei Christianos produnt, 504, 1.

Fames Christi quatriduo ante mortem erat sponte excitata, 467, t. famessuadetviolare sabbatum, 300, 1.

Familia S. Joseph refert imaginem SS. Trinitatis, 64, 1. ea erat cœlum terrenum, *ibid.*

FamilianUs pani contemptum, 338, 1.

Fasciculus myrrheus contexitur ex illusionibus Christi, 589, 2.

Fatum non noscitur ex astris, 74, 1. cl presortim Christi cx stella, quæ Magis apparuit, *ibid.*^ 2 el seqq

Fatuus dicitur, cibus indptdus, 154, t. fatuum vocare proximum, quam sil grave peccatum, 162, 1

Fax voratur In Script, etiam lampas, 155, 2. faces iu nuptiis proferebantur sponsis, 524, 2 et seqq

Febris dicitur n fervendo, est typus ignis concupiscentia^ 228, 1. ejus proprietates, 2. febres vario», 229. 1

Felle potatus fuit Christus ante crucifixionem, 616, 2.

S. Felicula in tormentis se Christi passi consideratione animabat, 620, t

Femino» (an) in sexu virili resurrecture sint, 482, 1. frnnnæ apud Judæos quando viro contribuii, quando alteri nubere potuerint, 56, 2. — *ride* Mulieres.

Femoralibus non utebantur Judæi, 623, I.

Feriæ quarts jejunium unde cœperit, 543, 2.

Fermentum dicitura fervendo, 330, 1. ejus ct Evangclii analogia*, *ibid,* fermentum Pharisæorum et Herodis, erat eorum doctrina legi divino* contraria, 695, 1. lib hoc cavere suos jubet Chrhtus, non quatenus legem docebant, sed quatenus eam suis vanis traditionibus vitiabant, 363, 1.

Festuca quid sil, el ad res minimas refertur, 206, 1, 2.

Festo dic male faciens gravius peccat quam aliis diebus, 677, 1. festum decollations S. Joannis quando celebrandum . 691, 1. festum Luminum quod sil apud Grecos , 114, 2.

Ficti pauperes, mites, lugentesct pacifici, qui sint, 150. 1.

Ficus nonnisi instante calore frondes emittit el grossos, ejus dulcor, 516. 2. ali.e ejus proprietates, *ibid,* et seq. fuit causa excidii Carthaginis, 516, 1. cur ficui Dominus maledixerit, 467, 2. quid ca arefacta denotet, *ibid.* 2. ex ficu se Judas suspendit, et an ex ca comederit Adam, 598, 1.

Fidelis in Chrislo, ejusque lege et amore stabilitus, non curai persecutiones nec ullas minas, 216, 1. sed in iis gaudet, 152, 2. Deo ubediens est Christi frater adoptivo*, 316, 2. sit velut granum piperis vel sinapis, 329, 2. fidelium plores videntur salvandi qunm damnandi, 211, 1. sæpe ab infidelibus cognatis ct concinguineis ratione fidei exagitantur, 276, 2. fideles omne* habent potentiam rcmolain ad continendum, íáí. I. hi dicuntur filii Israel, 434, 2. ct sub virginibus spònso occurrentibus intclliguntur, 525, 1 et <eqq. si carfani operibus, sunt ficus foliata» sínc fructibus, 467, 2.

Fides comparatur grano sinapis, 328, 2. est donum Dei, 321, I. cam oblatam respuere grave esl scelus, 263, 2. meretur cognitionem mysteriorum regni Dei, 321, 1,2. non denotatur veste nuptiali, 475 1,2. in Apostolis defecit in nocte passionis, 563, 2. cur id factum sit, *ibid,* ipsa sine bonis operibus non prodest, nec ad salutem sufficit, 215. 2; 427, 2; 522, 1 et seqq. 718, I, 2; 657, 2. qualem fidem Christus, sanaturu* ægros, prius ab eis soleret requirere, 23K, 1. quomodo ei tribuatur salus animæ cl corporis, 25, 1, 2. tunc sub ca omnes nli.e virtutes intclliguntur, ÍW. est ca necessaria aliquida Deo impetrare volentibus, 467, 2. titles Christi quia Initio nova eral cl paradoxa, hinc a Judæis et Gentibus exagitati fuere ejus præcones, 269, 2. fides miraculorum quæ sit, 238, 1, 2. e*t de Dei omnipotentia , 250, 2. hæc requiritur ad dæmonem ejiciendum, 392 , 1 cl seq. el hæc fides e<t fiducia opis divinæ impetrando», 393, 1. ct unde hæc oriatur, *ibid,* ct seqq. potest hæc esse sine charitate, *ibid,* debet esse humilis, scii acris ac vehemens : cl talis transfert monte*, 393, 2. fides centurionis magna fuit, sed habuere alii majorem, 22», 1,2. fides hærcticorum, qua sibi remissa credunt peccata, est vana imaginatio, 250, 2.

Fiducia magna, magua impetrad, 227, 1. ca est cxciUuda

In malis ac tcntalionibus 235, 1. quoti fieri vis libi honeste et recte ab hominibus, id ipsum iis præstandum, îoo, 1.
Filia Jairi nn defuncta sil patre adhuc domi agente, 247, 2 et seq. denotat peccatores lapso* cx ignorantia vel infirmitate, 2$9, 1. cur eam dormire dixerit Christus, 218. 2.
Filius Religionem ingredi non potest in gravi parentum necessitate, 35!. 1. lege natura eos alere tenetur, iZrid. verus Josephi illius fuit ChrUtus, 57, 1 et seqq. Filio suo communicat Deus Pater omnia, 293,2 ct seq. Patrem nemo iinvit nisi Filius, cl Filium nemo ni-i Pater, quid sit, 29'. 1. est ei in dominio et potestate æqualis, *ibid.* Filius Dei sivi est Christus, ex confezione S. Petri, 365, I. cur Filius hominis dicatur, 23!, 1 et seqq. plus esl Filius hominis, quam homo, *ibid.t* 2. filii ob Evangeli! professionem contemnent parentes suos, imo vitam cl omnia pro pietate exponent, 276, 1. filii sæpe luunt sua simul et parentum peccata, 495, 2. non tamen puniuntur gravius quam propria peccata mercantur, *ibid.* Olii vocantur ab Hebrais omnes descendentes in recta linea, 53, 2. nos suinu< filii Dei, maxime imitatione ejus, 177, 2. cur 1res filios suos Herodes occiderit, 86,2; 89, 2. aliorum filiorum superlitum dizensio, 90, 1. filii alieni dicuntur spurii, 311, 1,2. filios Abrahæ de lapidibus suscitare potest Deus, 102, 1 et seq. qui filii Orientis dicantur, 71, 2. filii regni dicuntur Fraelilæ, 225, 1. vox filii quid denotet Hebræis cum aliquo addito, *ibid,* qui filii sponsi vocentur, 245, 1.
Fimbrias quales in vestibus gestarent Judæi, 684, 2. Umbrice Christi tactu aegri sanabantur, 348. 1, 2.
Finis mundi quando futurus sit, 517, 2 ct seqq.
Flagella olim multiplicia erant, 607, 2.
Flagellatus est Christus antequam damnaretur ad mortem, 606, 1. idque tantum semel, sed ad columnam ligatus, *ibid.,* 2. idque ali ociter, 607, ! el seqq.
Flagellatio apud Romanos fuit vite servorum supplicium, 606, 1. flagellatio Christi quam fuerit atrox, 60", 1 ct seq. ejus modus fuit S. Brigitlæ revelatus, G07. 2.
Flagilium aliquod cornuti aut juberi dum videtur in Script, id non proprie,sed figurateci mystice, accipiendum v>t, 26, 1.
S Flavia Domililta, quia Christo velala ut virgo a S. Clemente, suasu SS. Nerei el Achillei, idcirco fuit cum his martyrio allecta, 273, 1. alia S. Flavia virgo et martyr nuda suspensa fuit, 618, t.
S. Flavianus martyrspe gloriæ tormenta contempsit, 273,2.
Flavius Clemens patruelis Domitiani Imp., el Flavia Doinililla cognata, ob Christianam fidem, interfici ab eo jussi, 173, 1.
Fœnuin a Deo venusto vestitur, quanto is magis vestici homines, 20!, 2.
Fontes nonnulli in festo Epiphani® in vinum conveni, i 10, I.
Form i consecrationis calicis expenditur, 558, 2 cl seq.
Fornicatio e*I causa divortii, 167, 1. non tamen fornicatio rpirilualis, id est peccatum, *ibid.* 2.
Forsitan quomodo addat Christus in rebus certo futuris, 21,2. hoc ulet/br/esæpu accipitur pro ufique, 14.,291,2.
Fortitudine animi omnes dæmonis tenlalioncs vincuntur, 124, 2.
Franciscani sine censu, Deo providente, commode tamen ex eleemosynis fidelium vivunt, 143, 1.
S. Franciscus suus a feminis voluit cavere, 173, 1. ad mortem usque fuit pauper, et in paupertate mortuus esl, 141, I; 210, 1; 537, 1. ejus do paupertate elogium, 142, 2. miraculum continuum in ejus Ordine, 163, 1. ‹jus de persecutione sententia, 152, 2. a patre ob datam eleemosynam apud Episcopum accusatus, etiam vestes ei cessit, 173,1, 2, hiqc vuvil se nunquam petenti eleemosynam negaturum, 175, 1. concinnavit paraphrasin orationi* Dominic®, 194, 2. delectabatur avibus, prz?ertim alaudis, unde ei mortuo hx etiam parentarunt, 2Û0, 1. ejus gnome de pecunia, 260, 1. suns sine viatico praedicatum mittebat, 202, ! ; 261» !» suum institutum hausit ex Evangelio, 262, 1. intrepide fidem Christi coram Sullano Babylonio prædicabit, 268.1. mire ad martyrium anhelavi!, hinc 1er in Orientem ejus poliundi spe profectus est, 87,2; 275, 9. instantem mortem militi, suo hospiti, pradidt, 279, 1. horrebat vestis mollitiem, a«peritatem vero am ibat, 284, 1. ejus visio do micis panum, 359, 2, orans elevabitur in cœlum, 384, 2. quomodo socium suum Bernardum ad omnia sua relinquenda induxerit, 427, 2. delectabatur pueris ct agnis ob Innocentiam, 400, 2. ejus suos ad paupertatem adhortante oratio, 437, 1. ei humili gloriosa in cado sedes parata, 400, 1; 433, 2. cur Ordinis sui Superiores vocari voluerit Ministros, 452, 2. doctor fuit humilitatis, 490, 2. quemdam e suis mendico detrahentem severe corripuit, 539, !. in morte nudum se in terra prostravit, 618, 1. per impressa sibi stigmata Christo crucifixo conformis effectus esl, 620, 2. cur tantopere erga montem Alterni® afficeretur. 635. 1. cur in alieno sepeliri voluerit, 640,2.
B. Franciscus Burgi i,'Societ. Jc>u Generalis, prirno doctus est loqui Jexuc, *Maria,* 466, 1. ejus humilitas, 553, 2.
Franciscus Luras linguarum cognitione excellait, 14, 2.
S. Franciscus Xavcrius sine ullo viatico in Indias profectus esl, 261, i. vit® suæ prodigus erat, 266, 2. ejus humilitas et modestia, 453, 1.
Frater quis quadrupliciter dicitur natura, gente, cognatione el affectu, 64, 2. fratri in nos peccanti semper dimittendum esl, 4!2, 2. fratres invicem sumus, 185, 2, fratrum paria tria inter Apostolos fuerunt, 258, 1. qui fratres Christi dicantur, 315, 2 ct seqq. bi sunt ejus patrueles, 335, 2.
Frigus an sit in inferno, propter quod dicatur futurus stridor, 226, 2 el seqq.
Fructu» digni pœnilenliæ qui sint, 101, 1 el seqq. fructus seminis dispar unde proveniat, 319, t et seqq. fructus Spiritus Sancti a<cribeas spiritui immundo blasphemat in Spiritum Sanctum, 307, 1,2. quid fructus verbi Dei centesimus, sexagesimus et trigesimus denotet, 2. ct seqq. quos denotet status, 326, 2.
Frumentum ct spica quid moraliter denotent, 68!, 1.
Fuga persecutionis sæpe est occasio fi lei propaganda?, 270, 1. eam fugere quando sil præceptum, quando permitió. quando consilium, *tbid.* cl seqq. an id præcepium fuerit perpetuum, *ibid.,* 2. quando fuga Christi in Ægyptum contigerit, 82, 2. non fuit ea formidinis, sed forlitudinU, 83, 2. fuga Apostolorum capto Christo, 581, 2. on ca licita, *ibid**
Fugere quam citissime cur suos Christus jubeat excidium Jerusalem, 5O.\ 2 ct seqq.
Fulgur (per) videtur cœlum aperiri, 111, 2. fulguris descriptio, 649, 1. optimo angelorum naturam et doles reprasental, 2. item eorum gloriam ; item quatuor doles corporis gloriosi, *tbid.* item zelum, terrorem cl iram ipsius angeli coulra impios Judæos el milites sepulcri custodes, *ibid,* item ignem gehennæ, *tbid.* unde fiat, et tam cito videatur, 510, 2. ejus et Christi analogis, *ibtd.*
Fundamentum Ecclesiæ est Petrus, 306, 2 et seqq. 367, 2 et seqq.
Fundatores Religionum voluere suos habere bona in communi. 231, 1.
Funibus adstriclum fuit corpus Christi in cruce, 616. 2.
Fur dicitur a furvo, id est atro, 520,1, 2. veniet Christus sicut fur, dum minime exspectatur, *tbid.*
Futura coudiliouata novil Deus, 291, 1.

G.

Gabriel ídem quodfortitudoDei, 6^7, t. Anís per Iridnnm cuctafferitcum alii* Dominicum sepulcrum, «Md., 649,2.

Galilea voi hlem sonai quod volubilis, vel transmigratio, 130, 2; 656, 2. et revelatio, *ibid.* crat duplex, superfer ct inferior, 129, 2. crai valde populosa, <30, 1. in ca Dominii* transfiguratus est, 381, 1. cur in c.nn post rcHirrectfonem ire Apostolos ¡usserit, 651, 2; 654, 1. quæ fuerit ejus rei causa symbolic», 652, 1.

Galilæorum secta omne vectigal el dominium Cæsaris abnuebat, 395, 2.

Gallina» sollicitus amor in pullos, 498, 1 infirmatur pro iisdem, *ibid,* voce se iis accommodat, 2. ramum ruis sub olis habens luta est n fele : est fœcundi et vigilans, *ibid,* est typus Ecclesiae el sacerdotum, *ibid,* ejus ova salubria sunt et medica, 498, 1. pro pullis toto corpore dimicat, 499. |.

Gallus bis de nocte cantat, 565, 1.

S. Gallus incendium per Evangeliorum codicem exstinxit, 2, 2.

Gaspar Barrens Societ. Jesu discordes ad unionem redigere in primis studebat, 149, 1, 2.

Gazophylacium erat arca pecuniaria templi : sic quoque dicti porticus, in qua illa servabatur, 7t8, 2.

Gehenna vox unde dicta sit, 162, 1. cur dicatur habere caminum, 332, 2. — *Vide* Infernus.

Gemma» duodecim in ecclesiis Jerusalem fundamento posila* quus quxque Apostolos designent, 2o6, 1.

Genealogiam (per) Jnsephi cur texatur Christi genealogia, 56, 1, 2 et mh|. genealogiarum libros exactissimo consrrib hint Hebræi, idque die circumcisionis cujusquc infantis, 86, 2.

Generatio Christi a S. Mattbxo texitur usque ad Abraham, 54. 2. generatio Christi ex Virgine fuit supernaturalis simul cl naturali*, 60, 1. generationes ad Abraham usque ad Christum sunt XLII. divis® in 1res lesserade-cades, 60, 2. cl cur, *ibid.* 61 , t. aliæ carum rationes, 61, 2. cur generatio una Jechoniæ sit omissa in genealogia Christi, 56, 1.

Gene*trelh est alius locus n Gerasa, 847, 2, est idem qui Cenerei, sel Ceiieroth : ab ca dictus est lacus illi adjacens stagnum vel mare Genosareth, 348, 1.

Genimine (de hoc) vilis se non bibiturutn amplius, dixit Dominus, non in cœna Eucharistica, sed in agni l rrh i!h, 0(l.

Gentile* orantes multa verba effutiunt, 184, 2. posi epulas libabant diis, el in illorum honorem picana enntab 111156.1, 1. etiam inimicos ditaverunt, 176, 2. injurias illiti* condonarunt, 173, 2. stope melius vivunt quam Christiani, 189,1. Gentium vocationem Insinuat Christus, 22», *1.* eas adiri ab Apostolis se vivente vetuit Dominum, cur ; »e<l post passionem passim Ipri* Evangelitatum e-t, 258, 2. ipsa* omne* prius sunt convertenda, quum sil futura orbis consummatio, 270, 2. habebantur 1 Judæis ut c.ines, 356, 1. quomodo iis in regno rudorum sint preponendo», 438, 1 el seqq. 439, 2. Gentilibus Christianis laborantibus promissa merces spiritualis longe nobilior, quam fuit promissa Judxi*, ¿¡d. laboratum venerunt hora undecimi, Judæi vocati bora prima, 443, l et scq. quomodo dicere queant *c a Deo non fuisse vocatos, ¿id. cum Judæis in una Ecclesia muli fuere, id denotatum in asina el pullo ejus, C9, 1. sunt in Ecclesiam admissi, Judæis venire renuentibus, 28, 2; 103, 2; 357, 2; 475, 1 el seqq. cur vocarentur Gneu, 693,2.

Genu ulrumquc in oratione flectendum, 133, 1.

Genus humanum in Adimo peccans est v. lut ovis centerinitmn», 404, 2 el seqq.

G, alio esi a Genesaretb, 347, 2.

u in n Mibmde dictus e>l Christus, ct cur, 92, 1.

S. Gertrudis voluntatem suam divino» semper accommodabit, 190, 1.

Gesta Christi succincte per anno* digesta, 16, 1 et seqq.

Gcthsemnni quis locus, quod ejus etymon, ejus disl.mtia a cœnaculo, cur eo Christus secesserit, 566, 1.

Gladio usi sunt Judæi in suppliciis reorum, 615, 1. gladio aliquem mutilantes gladio peribunt, 578, 2. gladius Petri non fuit culter, sed ensis, 578 , 1 el seqq quem gladtbm venerit Christus in terram mittere, 270, 1.

Glires hieme non comedunt, 119, 1.

Globum (in) transformanda non sunt Beatorum corpora post resurrectionem, 333, 1.

Gloria filia labori*, 387, 2. eju' fuga est via nd gloriam, 79, l, gloria mundi vana est cl fugax, 460, l. vana gloria non <cmper csl peccatum lethnle, l8l, 2. vim virtutis erodit, 181, 1. sccu«, si post clam irrepat et se ingerat, 2. ejus damna, *ibid,* per eam tcnlat diabolus eos, quos gula superare non potuit, 122, 1. gloriæ ocluplicis scala, 151, 2. cur gloria coelestis convivio exprimatur, 221. 2. per denarium omnibus squallier datum inlclligilur, 441, 1. sed non eadem datur omnibus, *ibid.* 442, 2.— Fide Cœlum.

Gnostici depravarunt suis additionibus Evangelium S. Matthaei, 48, 2. docebant Christum in tormentis posse ore negari, modo ejus fides corde retineatur, 275, 2 el seqq. quomodo parabolam decem virginum exponerent, 526, 1.

Godefridus Bullonius, rex Jerusalem, noluit ibi regia coronacoronari, 011,2.

Golgotha petra scissa est moriente Christo, 631, 2. Golgotha quænam vox, unde derivetur, 615, 1. unde locus ubi crucifixus est Christus, dictus sil Golgotha . *ibid.*

Gomor erat mensura diurni victus sufllcicns cuique,202,1.

Gordiana, amita S. Grcgorii, a Ileligiono defecit, 476, 1.

Gorgoni», soror S. Gregorii Nazianz., tactu Eucharistiæ ab incurabili morbo fuit curata, 848, 2; 6fC», 2.

Grabatus crat exiguus Iccius, 241, 2.

Græri plerumque cœnnbanl, non prandebant, 225,2. cur Gentiles diccrenlur Græci , 355, 2. sæpe mutant t in verbis Latinis, 690, 2. negant Græci Christiani primatum Pclri, 255, 1. cur sacrificent in fermentato, 549, 2.

Grxca lingua olim late se extendit, 355, 2; 665, 2 el seq. ejus crat olim magnus usus Roma», *ibid,* ca S. Marcus Evangelium scripsit, 665, 2.

Granum sinapis quid parabolice significet, 328, 1 ct scq. ejus ct Evangelii analogia», 2.

Gratis accepta, gratis aliis exhibenda, 259, 2. gratis dare summi est momenti, cur, 259, 1.

Gratia crescit per aclus remissiores, 279,2 et seq. pro mensura gratiarum neglectarum quisque acrius in die judicii castigabitur, 314,1, 2. idem gratia» gradus in diversis diversos operatur effectus, 531,1. gratia Dei el electio præscrval electos a lapsu in gravissima lentationc, 510, l.ci ex æquo cl tolis viribus cooperan lum csl, 530, 2. eam sæpe nonnulli in vacuum recipiunt, 531, 1. eam semper postulantes, sunt pauperes spiritu, 139,2. talis paupertas qlíatenos ambienda cl agnoscenda sit, *ibid,* gratia graluni faciens tollitur peccato mortali, 532, 2. gratia potens necessaria est ad quærcndumChrislum, 77. l. grati® Dei donum est vita ælenia, 445, l, gratia prima non datur secundum naturales vires cl merita, 530, 2.

S. Gregorio libro' scribenti dictavit Spiritus Sanctus scribenda per speciem culumbæad aures ejus sedentis , 112, 2. mortuum ab excommunicatione absolvit, 371,2. sua tacita eleemosyna meruit summum Ecclesia» Pontificatum, 183, 1. 1res habuit amitas quarum dispar fuit exitus. 476, i.

S. Gregorius Naziauzcnus omnem terram pro patria habebat, 84, 1. similis fuit Joanni Bapt. 94, 2.

S. Gregorius Tbaumaturgus fide sua montem templi fabricam impedientem tr.ni tulit alio, 393, l.in munteor.m<, visus csl vehit at bor, 697,2.

S. Giilllolmus, Dux Aquilani®, convenu* lorien feri va carnem domsbnt, 96, 2. quid senserit de pœnifeniia vîfæque circumspectione, £10, 1.

II.

Habena dicitur nb *habere,* 327,1.
Habere pro *uti* sumitur interdum, 32t, I. habenti dabitur; non Inbentl etiam quod habet, auferetur, quomodo intdligcndum, 321, 1 et seqq. 5*13, 1.
Haceldama quid sonet cl qualis vox, 598, 2.
Hæmorrhnides communis Hcbroorum morbus, 005, 2.
Hæmorrhoissa fuit c Cesarea Philippi : full ibi a Christo sanala, el in miraculi memoriam ei imaginem erexit quotidianis illustrem miraculis, 361, 1 ; 684, 1. non fuit Martha, ncc Veronica, 684, 2. ejus fides et reverentia, *ibid.,* 685, 2. cur tremens ante Christum prociderit, 685, t. non habebat adhuc perfectam fidem in eum, *ibid.*
Hæresfarch® similes sunt cimicibus, quia vivi mordent, mortui fœlent, 154, 2. sunt pseudochrisli cl seductores, 5C'O, 2.
Hæresis est lepra, 221,2.
Decretici codicem Evangeliorum depravarunt, 2, 2. Iurctici judaizantes vinum cl carnes dicebant a dxmnne creata , 352, 2. liœretici sunl lupi sub veste ovilli, 211, 2. eorum fructus c4 duplex, primus pravae doctrines, secundus pravorum morum ct scelerum, *ibid.* si faciunt bona opera, ca non faciunt ratione fidei su®, sed ex naturali propensione, 212, 2. sœpe molitis vivunt quam Catholici, 189, 1. nd confirmationem suæ doctrine nullum hactenus edidere miraculum, 221, 2. zizaniis denotantur, 327, t. cur vocentur sitanii, 332, 2. sunt exstirpandi et plectendi, 382, 1. sunt pori® inferi 369, 2. censent impossibilem esse coiilineutinm. 424,1. argumenta nova producunt, dum argumentis objectis respondero nequeunt, 668, I.sunl velul corvi atri, girmi® pie», et talp® terrestres, '¡1?, 1. Sanctorum miracula calumniantur, 625,2.
Hebdomada ejusque dies omnes a sabbato denominabantur, 6«5, 2.
Hebræi celebrant convivia vespere, non do dio, 225, t. dies civiles ab uno ortu solis ad ultorum, sacros a vespera in vesperam computabant, 312, 2; 540, 2; 644, I. pueris benedicere solebant, 421, 2.

Hcbroorum idiotismi.

Hebræorum verba actum nunc inchoatum, nunc continuatum, nunc consummatum significant, 25,1 ; 362, 2. antecedentia ct causas tacent, consequent** ct effectus narrant, 26, 2. ex responsione colligendam relinquunt præviam interrogationem, *ibid,* silent nonnulla qu® tamen dicta esse, vel ipsi postea, vel alti dicunt aut insinuant, 27, 1. rope verbum ponunt sine supposito, quasi hoc cx circumstantiis ct nncedentibus cl consequentibus facile intclligi possit, *ibid,* exprimant numerum, <l*i aliquid ei desit aut snpcisit, item numerum ponunt definitum pro Indefinito, 27, 2. comparationem duorum denotant per nfiirinalionem majoris, cl negationem minoris, *ibid, per* verbum simplex significant omnia compositi, 100, 1 ; 288, t. instrumentum denotant per propositionem in, 104, 2. habent pronomen absolutum el reciprocum, 113, 1. per timorem significant omnem Dei cultum, 127, 2. usurpant imperativum pro futuro, 264,2. verba contactus tum corporali*, tum mentalia construunt cum propositione in, 274, ? pmnommis relativi vel demonstrativi antecedens non exprimunt diserte, sed illud cx circumstantiis iulelligendum relinquunt, 281 , 1. ponunt relativum cum sin» antecedente in nominativo, 30\ 2. in usur¡ aut loco regiminis, 671, 1. el luco accusativi, 687, 1, 2. — *Vide* JudœL

Hebraicus S. Matth»!, qui extat textus, est suppotifitiu*, 48,2.
S. HcdwigD, DucRsa Poloni®, mire erga miseros et abjecto* afficiebatur, 401,1.
Helvidius li.Treticus docebat Deiparam alios e Josepho filios suscepisse, 4, 2; 313, 2.
Hemerobiptrlæ ent genus quoddam Phirisæorum quotidie «esc lavantium, 350,1,
S. Benricus Imp., cum conjugo sua Cunegunde, in matrimonio castitatem servavit, 64, 1.
Hcnrici II Imperatoris pœnitenlia, 131, t*
Henricus II, Angli® rex, aedis S. Thorçiæ Cantuanensis reus, quam pœuitcnti.im subierit. *ibid.*
Herba, spica, frumentum adaptatur profectui virtutum , 682, 1.
Hérédités vil® stern® quam sil ampli, 437, 1, 2.
Hmnini-ini haeretici suos igne baptizabant, 105, U
Hero anachoreta misere a diabolo iliums se in puteum précipitât, 123, 2.
Hero ics Asralontta voluit haberi proMesña, 70,1; 81, 2. ct fini habitus a nonnullis, 477, 1. in en defi cit sceptrum de Juda,70,1. cur turbetur nato Christo,78, 1, 2. ejus ambitio cl crudelitas, *ibid,* cur ehm ad se vocari! Magos, 79, 2. enr steli c apparitionis tempus cx ¡is didicerit, fingit se Christum velle adorare, sed necare d< >trnat, *ibid,* erat suspicax et crudelis, SJt 1. videns se illusum a M igi«, iram lu Infantes efTudit, 81, 2. quis pœnas dederit ob eos necatos, *ibid,* cur occident cos a bimatu ct infra, 85, 1. et quomodo id tempus intrifigalur, 83, 1:2 cur tamdlu c.rdem hinc distulerit, *ibid.* inter cæteros occidit el filium quintiduo ante sumi mm If m, 87,2. nc pauci* ante mortem diebus jussit occidi primate* JuJ.re, alios in carcerem conjecit, occisuras si diutius vixisset, *ibid,* mox Dei seusil vindictam, 88, 1 cl seq. cur cum fugerit Christus postquam Juannoni incarcerasse!, 670, 2.
Herodes Antipas fuit filius Ascalonii®, 70, Lei ab Augusto concessa G.dilæa, 90, 1. cl postea datum nomen regis cum di idem ite, 90,2 et seq. instigatione Pharisæorum Joanncm incarceravi!, 129, 1. ab Ardi, rege Arabi®, socero suo, victu* est, 340, 1. Christum illusit veste alba velul fatuum, 602, I. putabat Joanuem in Christo resurrexisse, audiens cjus mirai uh cl gesti, 688,2. cur vocetur rex, cum esset tantum tetrarcha, iW. habuit duas uxores, 689, 1. Herodiadcm ducendo tripliciter peccavit, 689,2 crat mnllgn® indolis, ct Joannl infensus, *ibid.* ju*sil cum decollari, 690, 2; 91, I. ob ju'Jurandum contristatus est, sed fide, quii volebat cum perire, 690,1» pulsus est in exilium a Calo Imp. Lugdunum, 691, 2. erat alhcus, 695, t, 2.
Herodes Agrippa fuit nepos Ascalonii®, ct hujus filius Agrippa Junior, coram quo S. Paulus causam suam peroravit, 70,1. ille illusus eo modo est quo alias CbriMus d Jnd.ris, 612, 1.
Herodioni undo dicti *t* favebant hi Hominis tribulum exigentibus, 477, 1.
Herodias, concubina Herodis Antip®, qualis fuerit, ct cnju^ uxor, 68P,2.commisit ei nubendo,incestum, fòli/,, 689,1. molita necem Joanni, etiam Herodem ad cam induxit, 689, 2. petiit ejus caput in disco, *ibid,* el ejus linguam acu perforavit, 69l, 2. sed punitionem Dei sensit, *ibid,* cur Joannis caput reliquo corpori mortuo conjungere sit venti, 340,1.
Heri servis magnam curam Impendant, 227, 1.
Hesperus eadem riûlh, quæ Lucifer cl Venus, 643, 2.
S. Ilesteria virgo in tormentis telo animo fuil, 620, 1.
1 lienis incommoda fuga» est, 506, 2.
S. Hieronymus novum Testamentum Lilinum correxit ad Giæ.um autographum, el non vertit id, sed Unium vctu<t 49, 2.
S. Hihrionis diviti® crai codex Evangeliorum, 8, 2 it

iit qnos curabat, nulla admittebat dona, 260, 2. bine aurum «ibi Ab Odono oblalmn ut in patipcres dMribueret, almillere nnhiit, 429, 2. fide sua mare intumescens stitit, 393. 2. C®C® visum sputo restituit, 6JG, 1.
Hippone po*l mortem S, Augustini a Wandali* fuit capta et incensa, 501,2.
Hirundines hieme non comedunt, ti9, 1.
Hhpani moribundi olim monasticcn profitebantur, ct cur, 131. 1.
Brodi typus sunt reproborum, et quare, 53i, 2.
Bnmeritro sunt incoi» Ambi® Felicis, 72. 2.
Homicid® puniendi morte, nisi necessitate, vel fortuito mortem intulerint, 159, 1, 2 justo Dei judicio pereunt gladio, ictu serpentini), ani morsu ferarum, 579, 1.
Homicidium ejusque preludia etiam lege velantur, 159, 1, 2 ct seqq.
Homo S. Maltbroi csl symbolum, 12, 2. homo septem dies jejunans emoritur, 119, 1. est velut centurio, qui prroesl sen>i¡ ns, viribus el potentiis suis, velut militibus, 227, 2. homo mutandus, ut ejus opera mutentur, 307, 1. ejus in operando continuo infirmitas, 402, 1. ejus cl arboris noveni analogia?, 696, 2. csl omnis creatum , cur, 718, 1. homo cx Deo natus potent peccare, 212, 2, homo immisericors est, respectu Dei summe misericordis. 415,1 cl scq. homo prrofidens sibi, fragilis est ac labitur, 589, 2. homines aliqui non sunt cx natura boni, aliqui mali, 211,2. omnes sunt Dei mendici, 190, 2. ct invicem fratres, 175, 2. ac plantœ a Deo piantai®, 353, I. omnes habent angelum ad sui custodiam ab ortu usque ad mortem deputatum, 402, 2. et cum Dei notione in mundum veniunt, 46G, 2. sunt servi Christi, duplici titulo, 532, 2. omnes coram Christo in die judicii comparebunt, 534, 2. homo omnis nobis csl proximus el quasi frater. 485, 2.
Honor sequitur fugientes, 341, 1. ejus ambitus a Christo vetatur, 489, 2. honor parentibus debitus tria continet, 350, 2 et seqq. ad honorem Dei referenda sunt omnia verba nostra el opera, 310, 1, 2. in templum Hunoris non patebat aditus nili per templum Virtutis Komro, 448, 1. — Fide Gloria.
Horro dici quibus vinitores illi Evangelici laborarunt, quid mystice significent, 441, 1. hora qurolibcl Judæorum 1res nostrates complectebatur, 716, 1. cur hora nona mortuu* sit Christus, 236, 1.
Horoscopu* Christi nascentis quis fuerit, 74, 2.
Hortus vicinus Gethscmani villa? describitur, 577, 1. cur in eo CbrMus suam passionem sit orsus, 566,2 ; 641, 2.
Hosanna quid sil, 461, 1, 2 et seq. unde desumptum, ióíd. *hosanna filio David,* quid sibi velit, clquo referatur, 462, 1. *hosanna* festi Tabernaculorum quid sit, 461, 2 cl seqq.
Hu?ius Cordubensis Antistes quid Constantino Imp. Ariano respondent, 371, 1; 480, 1.
Hospes prophet®, ejus et prophetiæ meritum accipiet, 278, 2. hospes martyris lit martyr, 277, 2. i
Hospitentur viri Apostolici apud probos, 264, 1. hospitium ne facile mutent, *ibid.*
Hoste* etiam diligi jussit lex vetus, 175, 2. ellam Christus , *ibid.*
Hostia sub parva totus contineri Christus potest, 6«8, 1.
S. Hubertus martyrii fuit avidissimus, 275, 2.
Humanitas Christi fuit exemplar sanctitatis, 65, 2. ex unlune cum Verbo suium® cl quasi immensa? erat digniUtis, 105, 1. est iu cœlo el Ven. Eucharistia, 656, 2 et seqq.
Humilians se exaltabitur, 490, 2.
Humiles solent esse inites» 143, 2. humiles mente et voluntate sunt pauperes spiritu, 139, t. cœlo apti censentur, 399 , 1 el seqq. Deum summe honorant sc dcimllcudo, 400, 1. amantur ab angelis, 603, 2.
HutniliUle (ex) agnoscitur aliquis saucius seu perfectus, 109, 2. ejus signa, 110, 1. ea dicitur omnis justitia, 109, 2; 110, 1. est gratiæ et gloriæ, regnique cqileulls initium, 139, 1,2. est honor Christiani, 109,2. m «nperba menté habitare nequit, 231 , 1. csl omnium animi ct corporis morborum medicina, 295, 1 el seqq. ejus dignitas el effectu*, 293, 1. 'cur ipia Christo chara *{t, *ibid,* ct seqq. est sode* paris, 295, 2. tollit omnem laborem, *ibid.* csl virtus Christi, *ibid,* facit jugum Christi suave, 294. 1. est soror mansuetudinis, *ibid.* est preliosa margarito, 33'i, 2 et seqq. via est ad cœlum, 399, 2; 451,1. (res nd eam stimulos dat Christus, 399, 2. ejus elogia, 400, 1. gnome dc eadem, 2. dat homini cognitionem sui, 600, 1.
Hymnum quem Christus po<l cœnam dixerit, 562, 2 et <eq. sic ct prisci Christiani hymnos canebant, 563, I.
Hypocrita est quasi histrio : csl bicors et bilingui*; est Deo exosus, 18°, 1. ejus descriptio, *ibid,* csl falsus doctor, 212, 2. sæpe denotat impium, 522, 2.
Hypopus herba describitur, huic circumpositum fuit acetum quod Christo propinatum, 630, 1. ejus vires ct potentia, 2, ejus usus in mundatione leprosorum, *ibid.*

I.

Idololatria vocatur in Script, adulterium, 311, 2.
S. Ignatius Antioch, quantopere ad martyrium anhelaril, 275, I. ejus constantia, 152, 2.
S. Ignatius dc Loyola in continua vixit quasi persecutione, 152, 1. ejus sermo efficax erat, 218, 1, 2.
Ignem compescuit Evangeliorum codex, 2, 2. quos habeat effectu*, 105, 2. quid mystice denotet, 701,1. quo sensu suos igne Christus baptizet, 10.*>, 2. igne vero suos baptizabant Hermiani et Scleuciani broretici, 105, 1. ignis gehcnnro est inexstinguibilis, 106, 1. idem numero durat in rolernum, *ibid,* cl seqq. 537, 2; 539, 2. in distintissima agere potest, 236, 2. qualis *il, 537, 2. primo et per se paratus fuit dromonibus, postea consequenter etiam hominibus cos imitantibus, 538, 1. quomodo is dromones cruciet, *ibid,* reprobos non absumet. 539, 2. erit velut sal, corpora a corruptione pr.cservans, 701, 1 el seqq. ignis cœlo delapsu* impedivit Judæos templum suum Hierosoly nue restaurare, 508, i.
Illusiones quinque Christo a pontificum famulis per (res noctis horas illatro, 539, 1.
Imaginis ab Hromorrboissa ercctæ vis : ca eversa , su.im ejus loco posuit Julianus Apostati, sed haec fulmine icta dissiliit, 684, 1.
Immisericordes ob opera misericordia? neglecta damnantur, 538, 2.
Immisericordia nolentis proximo offensam dimittere, est peccatum mortale, ideoque culpam remissam revocil, 41G, i d seqq.
Immundorum contactus, quia inquinabat, hinc crebro se Judroi lavabant, 349, 1 el seqq.
Imperare qui vult, discat prius obedire imperanti, 223, 2.
Imperatores non se immisceant rebus sacris, 480, 1.
Imperio delectati dure regunt, 704, 2.
Impii vocantur palero, 106,1. subinde prophetant, sed non ad broresim stabiliendam, 214, 1. possunt abuti gratia miraculorum, *ibid,* cur dicantur filii diaboli, 332, 1. cur scandala , 332, 2. st in peccatis perdurent, resurgere nequeunt, 576, 2. sub finem sroculi, etiam post tot signa visa, non resipiscent, sed genio indulgebunt, 519, 1.
Implere omnem justitiam , quid sil, ios, i.
Impossibile sæpe vocal Scriptura , quod admodum est difficile, 431, 2. Deo nihil est imponibile, *¡hid.*
Impostores Judæorum varii enumerantur, 50'J, 2 el seqq.
Incarnatio Filii Dei, fuil omnium Dei operum summum el maxime stupenduin, 60, i, 2. quas in ca ostenderit virtutes, *ibid,* ejus mysterium optimo pqr modum slu-

porli consideratur, 68, 1. per illam Deu» nobi<cum est, *ibid,* magis slupondum csl opus quam mundi creatio, 72, 2 et *cqq.

Incipientibus in via perfectionis, quæ sectanda, 428, 1.

Inconstantes sunt velut lunatici, 135, 1. cl similes nrenæ, 216, 2.

Inconstanti» typus ct adagia, 283, 1.

ludia (ex) an fuerint Magi Christum puerum odorantes, 71, 2.

Indulgenti© dantur defundis pcr modum suffragii, 371, 2 el seqq.

Infantes omnes recens nati dicunt *a* vel e, 653.1,2. infantes in peccato originali moi lui mediam sententiam accipient, 534, 2. infante* loqui nescii Christo triumphanti etiam acclamarunt, 66G, 2. prima infantium vox sit pia, *ibid,* omnes primo Deum sonant, *ibid.* infantes Dethlchomitici cur cæsi a bimatu, 85, I. quantum liic tempus complectatur, 85, 2. cortnn aedes contigit decimo quinto mense a nato Christo, *ibid,* quo pacto omnes necati, 86, 2 el seqq. idque circa Pascha, 87. occisi sunt XIV inillin, 87,2. sunt Martyres, *ibid,* ili non est acceleratus usus rationis, 89, 1 ; 88, 2. fuere quasi agni paschales, quia circa Pascha cæsi, 88, 1. cl llores Martyrum, 2.

Infernus unde sit tenebrosus, 226, 2. ct quare vocetur tenebro) exteriores, 223. elscqq. ejus capacitas, 210, 2. ejus pœna duplex, 332, 2. ejus cogitatio stimulus est ad vitiorum fugam, et studium virtutum, 510, 1. ejus oblivio causa damnationis c>t multorum, *ibid.* cur in eum relegaci timeant dæmoncs, 236, 2.

Infideles ab Ecclesia puniri vel excommunicari nequeunt, 407, 2. proprie non perlinent ad fideles : in die judicii non judicabuntur, 435, 1.

Infidelitas dicitur in Script, adulterium, 311, i

Ingratitudo post acceptam remissionem valde peccatum adauget : quomodo preterita peccata revocet, 416, 1. ea maxime ©stimatur in quatuor peccatis : est causa peccatorum mortalium,2. hæc fuit cx parte causa tristitiae quam Christus in horto passus est, 568, 1; 570, 2.

Inimicos diligi jubet lex natur©, 175, 2. etiam lex Evangelica, *ibid,* in eorum dilectione sita est perfectio, el quare, 177, 2. eam docet Christus patiens. 575, 1. ejus emblema, 622» 2. pro inimicis orare nos oportet exemplo Christi, *ibid.*

Injurias non dimittens non obtinebit peccatorum remissionem» 193, 1.

Innocenti© silentium, vocalius est omni defensione, 601,2.

Insidiatores cavendi sunt, 267, 2. ct quare, *ibid.*

Insignia regalia qu© milites Christo exhibuerint, 612, 1.

Insolubilitatis matrimonii quæ sint causæ, 420, 1. id insolubile primitus est institutum, 420, 2.

Inspirationes sanctos respuere grave est scelus, 265, 2. inspiratio divina tropologice stella csl, 76, 2.

Insuperabilia tria : Deus, angelus, vir Christianus, 216, 2.

Intellectus est anima* oculus, 197, I.

Intentio incutis oculo representatur. 107, 2. ejus cflectus, Lain pur© quam impure, *ibid* intentio bona absolute Don requiritur, ne verbum sil otiosum, 309, 2. intentio bona ex actionibus indifferentibus facit bonas, 310, 9. ul mala totum opus bonum destruit, 181, 1 ct seqq.

interpres Evangeliorum non est S. Hieronymus, sed alius minus Latinus, 49, 2. illo idem verbum Græcum diversimode vertit, præserlim dum una vox Latina vim verbi Græci non adæquat, 20. 1. in Marco grecita I, CGC», I. qui sint interpretes Evangeliorum, 14, 1, 2 ct seqq. qui interpretes in quo excellant, *ibid,* etiam haeretici, *ibid.*

Intrare m tentationem, quid sit, 572, I.

Invenio sæpo idem csl quod impetro, eruo, comparo, assequor, 277, 2. *mvenirc animam,* quid sil, *ibid. invenire* subinde idem quod quærere» 278, 1.

Invidi© damna et remedia. 551, 1.

Invitantur omne* ad Christum, 294. î.

Ira in corde supprimenda e*t, 145, 1. ira extorna et interni vetatur praecepto homicidii, 1 O, 2 ct seqq. qu» ira sit licita, quando sil peccatum, quando non, I5U aliquando csl laudabilis, *ibid.* quomodo a Deo pumatur, 160, 1. ir© pravitas, ICO, etl aliquando levis, altquando gravis,161,1. cl Juxta ejus gravitatem punitix minus vrl gravius, 2. ea fuit in Christo, set) domita 677, 1. ejus definitio, 2. ea aliter in hominibus est, aliter in Christo foil, *ibid,* omnis ira mixta est dolore, *ibid,* ira judicis Dei timenda, 100, I.bæc cavendi pcr prævenlcm pœnitenliam, 101, I ; 103, 1.

Irritare alium non oportet, ut tuam ab co lesus excrceai patientiam. 173, 1.

Irrisionibus excipiendis se paret, qui se dat pietati, 271, 2.

Isaac figura fuit Christi, 54, 2.

Israel dicebantur omnes Hebrxi, 625, 1. Israelis regimen tertio fuil rnutatum» 6t, 1.

Israelii© cur dicantur Filii regni, 225, t.

Jacobi etymon, 133, 1. an Jacob Patriarcha in utero matris fuerit sanctificabis, 58, 2.

S. Jacobus M ijor, filiti* Zebedei. Hispania Apostolus fuît 256, 2. interfuit Iran'figurationi Domini, 3SO, 2 in quo fuerit tonitru, 678, 3.

S. Jacobus Alpbæi, vel Minor, an in utero fuerit sauditicatus, 58, 2. cur dicatur frater Domini, 257, 1. est alius a Majore, filio Zebedei, 336, 1. fuit avunculus Majori*, tbtd. unde dicatur Minor, *ibid.* 257, 1.

Jeclionias tam dictus est pater Joakim, quam ejus filius Joachin, uterque rex Juda, 55, 2 et seqq.

Jejunabant olim in luctu, 245, 1. jejunans vultus mostitiam discutiat, 195, 2.

Jejunis (a) sumenda Eucharistia est, 554, 1, 2.

Jejunium cur vocetur statio, 118, i. potens est ad pellendos dæmoncs, 394, t, 2. quomodo institui debeat, 195, 1. facit homines melancholicos cl biliosos, *ibid.* est id dissimulandum coram hominibus, 195,2 el seq. jejunium privatum solvere licci nb hospite*, 245, 2. in die jejunii carne* comedens peccat, quia in obcdicnlia ct intemperantia inquinat animam, 352, 2. jejunium discipulorum Joannis quale esset, 2'U, 2. jejunium Eli c per XL dies supernatural© fuit, 119, 2. jejunium priscorum Christianorum quam ossei rigidum, 118, I. quando jejunium suum Christus cœpenl, II'», t. quæ ejus fueril causa. 117, 2 el seqq. id fuil supernatural©, 118/2. ul cl aliorum, qui ita jejunarum, 119, 2.

Jeremías putatus est venturus cum Elia in fine mundi, 364,2.

Jericho quantum distet a Jerusalem, 453, 2.

Jericho etymon, *ibid,* quid symbolice designet, *ibid.*

Jerusalem cur primo adierint Magi Christum stella duce quærcnles, 71, 2. cur ea turbetur audiens natum regem novum Judæorum, 78, 2. cur vocetur lilia Sion, 459, 1. ct civilis sancta, 636, 2. fuit Prophetarum carnifex, 497, 2 cl seqq. quii Christum interfecit, relicta, deserti, cl a Hpmams expilata cl excisa est, 499, I ; 501, 2. quæ ejus excidium signa precorrili!, 533, 2. a Tilo solo ©quala fuil, el postea facta e*l urbs Gentium, dein Christianorum, ac po-lca 1urcarum, 507, 2. futura est sedes regni Antichrist!. *ibid,* dicta deinde ab Adriano Imp. .Elii, 508, 1. tempore obsidionis tres m ca fuere factiones, cl suigulæ suos habebant ducet» 509, 1.

Jesse suo nomine prefiguravi! Christum, 55, 1.

Jesus idem est quod Salvator, 17, 1. et quod Emmanuel, 68,1,2. — Vide Christus.

Joannis clvmon, 133,2. el quid soncl, 300, 1.

J.m.-cs vacatas ed pater S. Petri, cl crasi Jonas, *ibid,*
iri fuit binomial, 366, 1.
S. Joannes abbas triennio soli vixit Eucharistia, 121. 2.
S. Josnnes Evangel. aquila denotatur, 12, 2. solus narrai gesta anni primi predication!* Chri*t¡, 129, 1 ; 13!, 2. dilectus Domini fuit, 256, 2. cur cum calico pingatur, 449, 2 cl seqq. an vere fuerit martyr, *ibid,* non perdidit Hlem In Christi pascione, 564, I et seqq. non est cum Petro Christum captum secutus, 582, 2. in quo fuerit (onitrimin, 678, 1 el seqq. co Evangelium scribente, visa fulmina, ct audita tonitrua, *ibid.*
Joannes Biplida fugiens Herodis persecutionem bimulus secessit in eremum, 86, !. in ei vixit usque ad udatis annum trigesimum, 9!, I. et qui dc causa : fuit princeps monachorum el anachoretarum, *ibid,* habitus ct vocatus fuit angelus, *ibid.,* 284, 2. in deserto egit in spelunca, el ibi predienvit poenitentiam, 9-», 2. fuit vox Dei, 9 , 2. ejus vestis fuit vilis, aspera cl cilicina, *ibid,* cur tam austeram ageret vitam, 96, 1. cinxit lumbos zona pellicea, 2 comedit locustas, *ibid,* et seqq. et licet cibus hic noxius sit, ipsi tamen non nocuit : non bibit nisi aquam, 97, 1. edit quoque silvestre mei, *ibid,* magnus ad eum fiebat hominum cx urbibus confinili*, 2. baptismus ejus qualis esset, *ibid* Phansros .n riter increpabat, 99,1 cl seqq. negat se e*se Messiam, ehi ut talem cum populus haberet, 104,1 et seq. ejus humilitas, 103,1. cur baptizaret, 106, 2. an fuerit a Christo baplizalus, 107, 2. ipse baptizavil Christum, ab eo ju«us id facere, 108, 1 et seq. quare discipulos suos nd ClirMum inherit, 281, 1 el seq. non dubitavit num Jesus esset Messia*,* ncc an sit iturus ad limbum, 281, 2. ipsius prudentia, 282, t. laudatur a Christo a constantia in dictis, 283, I.a victus asperitate, 284, 1. fuit plusquam Propheta, *ibid,* omnium veteris Tegumenti fuit maximus, 2b4, 2. in quibus major fuerit Moyse, 285,1. fuit quasi continuum miraculum, alia ejus elogi i, *ibid,* viam aperuit nd regnum cœlorum, 280,1. braci fml quasi Lucifer Evangelii, 287, 2. cur dicatur Elias, 288, 1. cur et ubi in carcerem sil conjectus, 689, 2. fuit vere martyr, 690, 1. prescivit suam necem, *ibid.* ejus caput in disco epulis illatum, 2. septem ejus laure®, *ibid,* quando sil occisus, et quo mense, ïôid. sepulto* e^t in Sebaste, ubi plurima patravit miracula, 691, 2.
S. Joannes Calybita librum Evangelii pro censu habuit,85,2.
S. Joannis CbrysoMomi ordinandi in sacerdotem super caput advolavit columba, 112. 2. nunquam juravit, 169,1. in exilium actus, tui oblitus, curam habuit suorum, 592,1.
Joanm** Eleetnosytiarius ad eleemosynas faciendas accensus fuit exemplb Spiridlonis, 5,1,2. prius cum Clerico, n quo off'nuis crat, in gratiam rediit, quam sacrificium Miss® perageret, 103, 2. omnibus egentibus dabat, 175,1. quid egerilul principem iræ tenacem ad reconcilialioihin adduceret, 193, 1.
Joann-s Fernandez illatam o Japono injuriam patienter excipiens, causa fuit, ut Japones ejus doctrinam sint amplexi, 171, 2.
Joannes Gerson studiose pueros docuit, 425, 1, 2.
Joannes Laydanus rex Anab ipliMarum Monasterii, 509, 1.
Joannes Marcus alius est a Marco Etangel. 664, 2.
lod (e littera) maximam bsresin confinxit Valentinus, 157, 1.
'•¡alila sarerdos alio nomine dictus Barachlas , 497, 1.
Jonas absorptus et ejectus a ceto, csl signum Christi mortui cl resurgentis, 311, 2 et seq. quo tempore Niniviti* predicant, 313,1. ‹Jus cl Christi antitheses ibid., 2.
Jordams fluvius undo diceretur, 97, 2. ejus aqua a Christi baptismo non corrumpitur, 110, 2. ubinam cjus nr»gn, 363, 2.
S. Jo^phal cremila duro carnem strinxit cilicio, 96, 2.
Joseph (p*r) successi Christus in regnum Juda, 56, 2. eju* paUr el avi fuere maximi natu, ul jus regni Davidici nd cos devolveretur, *ibid,* fuit Jure el vero Christi paler, 57, I. Imbuit in eum paternam auctoritatem, 2. ci debetur summa dulia, 57, 2. ejus dignitas et prerogativa : fuit maritus B. Virginis, paler Christi; el uterque eum summopere amavit el coluit, *ibid.* ejus oficium et ministerium fuit nobilissimum, 58, i. factus csl secretorum divinorum particeps, ct summarum Christi cl B. Virginis virtutum quotidiano* inspector : fuit eximi® sanctitatis, et raris natur® cl gratiæ dolibus a Deo instructus, *ibid,* in gratia cl gloria antecellit Apostolos et Joan. Baptistam : csl vita funi lus ante mortem Christi : post mortem una cum Ipso resurrexit, *ibid,* sua virginitate meruit ut fleret conjux B. Virginis, *ibid,* multum sanctitatis e quotidiana ejus conversatione accepit, 58, 2. crevit in amore reverentia Christi : fuii angelus potius, quam homo ; a S. Theresia magno in honoro habitus fuit, *ibid,* an fuerit in utero matris sancliflcatus, *ibid,* fuit vir et conjux Deipara}, 62, 1. fuit virgo, et B. Virginis famam el virginitatem lutatus est, 03, 2; 315, 2. ejus magna virginitas, 63, 2. ejus familia fuit symbolum SS. Trinitatis, et eœlum terremini, 04, 1. nesciebat initio B. Virginem de Spiritu Sancto concepisse, 05, 1. cur cam voluerit dimittere, 66, I. non comitatus est eam, dum Elisabeth visitavit,66, 2. cur ejus nulla flat mentio in Adoratione Magorum, 80. 2. cur Archelaum déclinant, 80, 2 et seq. jussus ab angelo ex Ægyplo in terram Israel redire, Julæam intellexit; sed audito ibi Archelaum regnare, secessit in Galilæam, cur, 90, 1 et seqq. non Aliam habuit uxorem, quam B. Virginem, 315, 1. per eum Christu» in mundum intravit, et per alium Joseph exivit, et sepultus est : Joseph quid significet, 03^, 2.
Joseph ab Arirnathoea erat senator Jctusalem, et ibi habitabat , noluit subscribere sententi® collegarum damnantium Jesum, 038 , 2. erat Christi discipulus, petiitque eju* corpus a Pilato audacter, 639, 1. quid Pilato allegari! ad Ipsum impetrandum, *ibid,* mira de eo littoria, *ibid,* et seqq. c Judæa ablegatus, in Anglia Christi fidem prœdicavit, 039, 2. corpus Christi gratis a Pilato accepit, *ibid,* id sepulturus involvit in sindono inunda, 640, 2.
Josephus historicus putabat concupiscentiam internam non e«e peccatum, 165, 1. ejus de Christo testimonium, 656, 2. ejus errores aliquot, 689, 1.
Joseph vel Joses, frater Jacobi Minoris, fuite LXX1Í discipulis Christi, 336,2.
Josué, transito Jordane, in ejus medio alveo duodecim erexit lapidee* 102, 1
Juda vocabatur Iribus Juda, quæ regnum fuit, 70, 1.
Judææ regnum, mortuo Herode, divisum in tetrarchiam : sed Judææ proprie dictæ præfuit Archelaus, 90, 1. eo iu exilium acto suiTccli presides Romani, *ibid.,* 00, 2. in ea Christus a resurrectione non nisi obiter apparuit, 652, 1; 654, 1.
Judæi in cloacam delapsi, et sabbato extrahi nolentis, exemplum lepidum, 301, 2. Judæi longa* suas vestes zona succingebant, 96, 2. gloriabantur quod essent filii Abrahæ. 102, I. in cætcris casibus debebant peccata sua sacerdoti confiteri, 98, 1. frequenter Greca nomina assumebant, 132, 1,2; 2*:6, 2. orabant tum stantes, lum gcnuflexi, 183, 1. Gentiles æslimnbant viles el impuros velut canes, 223, 1 ; 477, 2. vocabant se populum «-anctum, 243, 2. eœlum ct astra pro Deo coluere, 468, 2. legis divinæ observantiam ct memoriam externis quibusdam signis indicabant, 489, 1. non habebant iiMim cere ad lumina, 524, 2. subidi a Romanis etiam usi gladio in reorum suppliciis, 615, 2. Iii*iiam Græcam perdiscebant, 065, 2. diem cl noctem in quatuor horas dividebant, 710, 1. eorum sepeliendi mu*, 640 , 1. eorum doctores manu ferebant virgam, 263, 1. promissa iis olim fuit merces temporalis, 4iB, 2. non

libenter solvebant vectigalia Romanis, nce tribula, 243, 2 ; 477, 2. an Justo fuerint Romanis subjecti, 478, 2. sponte se Romanis dediderunt, 470, I.jam a Romanis snb.icli, utebantur computu eorum in dic et node disterminanda, 312, 2. didrachmam census ipUs pendebant, ct qua occasione, 395, 2. eam solvebant inviti , sed a Vespasiano subacti ipsum quod templo alias pendebant, in Capitolium ferre jussi sunt, *ibid.* habcbml jus aliquem crucifigendi, 596, 1.
udæi dissoluti, qui Gentilibus familiares erant, et gentiliter vivebant, vocantur m Evangelio peccatores, 243, 2. nam tempore Christi scelestissimi erant, 573, 2. non tamen omnes erant mali, sed multi cx iis erant ejus discipuli, vel in (Ide patrum firmi, 596, 1. eorum incredulitas in Christi actis, 392, 1. eorum diversa de ipso opinio : alii credebant eum esse unum e priscis Prophetis, pauci esse Messiam, 364,1, 2. qui nesciebant Christum esse Dei Filium , eum crucifixerunt, 622, 1. in quo Cainum sint imitati, et cum ul patrem habeant, 496, 2. ndimplentes Scripturas dc occidendo Christo, an peccarmi, 579, 2. venientes ad Christum capiendum, uno verbo prosternuntur in terram, 576, 2. torum rælcilas, 577, 1. eorum Christum ad necem præ Barabba petentium punitio durat usque hodie, 604, 2 ct seqq. imprecantur sibi et posteris culpam el vindictam effusi u sc sauguinis Christi, 605, 1. instanter cum in crucem ngi petunt, 60$, 2. soluerunt eum infami morie ex odio afllcere, 618, Î. ei crucifixo probra ingerunt, 6'4, 1, 2. cl quæ, *ibid.* eorum mulli conversi ob Christi mortui resurrectionem, 311. 2.
Judæi et Galilæi, adventantibus Romanis, tui malim Jerusalem confugerunt , putantes ibi sc fore Intus, 505, 2. eorum clades per Titum contingit ob Christum occisum, 507, 1. atque inde convinci possunt Messiam jam venisse, el esse illum quem ipsi occiderunt, *ibid,* quot eorum in urbis obsidione perierint, et ea capia divenditi cl necati fuerint, 2. quot eorum millia excidio superfuerint, el salvata sint, 508, 2. eorum mulli tempore obsidionis in tempto flammis vel gladio Romanorum sunt absumpti, 510, 1. in talionir pernam, quia Christum Romanis tradidere ut ab eis necaretur, Romanis cl Tito traditi sunt, ut ab eo vastarentur cl exscinderentur, 596, 2. jam perperam Scripturam legunt ct intcllIgunt, 578, 1. eorum hodierna excaecatio, 6i\ I. ea repraesentata fuit m facie Moysis de monte descendentis velata, 588, 1. ob opprobria Christo illata omnium ficti sunt probrum, 589, 1. ob incredulitatem a fide sunt rejecti, el Gentiles ad eam adoptati, 103, 2. Evangelium repellentes ingratitudinis arguuntur, 265,2. sunt vocati hura prima, Gentes undecima , 443, i et seqq. ægrc tulerunt Gentes sibi æquari in Dei cultu, Ecclesia, christianismo, gratia el gloria Christi, 290, 2; 440, 2; 414, 1. arrogabant sibi solis Messiam quasi sibi solis a Deo per Prophetas promissum, 444, I, Evangelio erunt incretinii usque ad finem mundi, 270, 2 el seq. sed lune Christum agnoscent, quem rui uni patres agnoscere noluere, 499, 2. super Judæos novissimos venere supplicia priorum, 495, 2 ct seqq. sunt a Deo impediti templum suum Hierosolymis sub Juliano Apostata restaurare, 508, 1.
«•idas Galilaeus negabat Judæos debero Romanis vectigal pendere, 395, 2 et seqq.
Judas Iscariotes undo dictus sit : cur sil a Christo electus cum sciret eum fore proditorem, 257, 2. quum occasionem captarli ad Christum Judæis prodendum, 446, 1 ; 544, 1,2. et ipse murmuravit de profusione unguenti, el alios ad indignationem ex avaritia excitavit, 545, 2. destinavit Christum Judæis prodere, 547, 1. quomodo satanas in cum inlraril, *ibi l.* paetus est do pretio venditionis cum principibus 2. vjtK pretii vilitas, *ibid., 713,* 1. accepit quinque paib.s pretii unguenti Magdalena, 548, 2. triginta ejns maledictione*, *ibid,* qmrdvit opportunitatem Christi tradendi, *Ibid.el* seqq. interfuit cœnæ paschali, ct cum arteris Apostoli* communicavit, et creatu* c«t sacerdos, 551» 2 et *cq. intinxit sæptu* manum m palmam Ju*culi, 553, 2. detectum «e pilam videns, conscientia sceleris egreditur al proditionem perficiendam, ibid., 55i. 2. rogat quoque an ip«c e*sct proditor, 553, 1 , 2. b«c proditio quam grave fuerit sacrilegium, et ideo summa ejus damnatio, 553, 2 factus est dux latronum, 575. 1. eju« vesania , *ibid.* cur osculum dederit in signum, ad Christum agnoscendum, 2. osculatur eum, et osculo ab eo excipitur, *ibid.* el seqq. post osculum Christum non agnovit percussus acpma, 576, 1. repuhus ab eo, ivit ad cohortem, et prostratus fuit in terram, *ibid,* mile pœnitens retulit argenteos, et contractum rescidit, 597. 1. desperans de Jesu vita, et de salute sua. laqueo se suspendii, projectis prius argenteis in templo ad pedes sacerdotum, 2 cl seqq. e»l e suspendio mortuus, *ibid.* avaritia cum perdidit, 59S, 1. su*pcndium fuit eo dignum supplicium, *ibid,*
SJudasThaddæu» trinomius fuit. 257,1,2.— *Vide* Alphæns.
Judicum est sedere, 433, 1 judex Deus omni i quam exactissime inquirit, et judicat districte, 164, 2. judices Christi quomodo eum visuri sint in die judicii. 535, 2.
Judicantes temere, sæpe eliarn ab aliis ànatre judicantur, sed non semper, 205, I et seqq.
Judicium pro condemnatione sæpe sumitur, 159 2. judicium quod adversus Christum formaruntScribæ, caruil forma veri judicii, 583, 2 et *eqq. judicium temerarium hominum privatorum vetat Christus, 205, L et quare, *ibid.*
Judicium universale dependet a particulari, 519, 2. au id de nocte fiet, 526, 2. fiet supra vallem Josaphat, 511, 2 et seqq. non peragetur in momento, 535, i. cur ejus dies imminere dicatur, 106, 1. hæc est velut dies messis, 332, 2. ea imminens securi ad radicem posita denotatur, 103, i. item ventilabro, 106, 1, 2. in ea ne unus quidem impius abibit impune, 47t», 1. non erit tunc excubationi locus, 2. m ea gravius punientur qui majorem Dei cognitionem et gratiam habuere, sed ea uti noluere « el qui majora beneficia et gratias acceperunt, 291, 2; 3it, 1.
Jugum Christi est lex Evangelica, gratiæ cl charitatis, 295, 1. est id suave, '.96, 1. 2. ip<« illud portantes juvat, *ibid.* est id molle, 297, 1 el seqq. sed hominibus carnalibus el superbis videtur grave, 2.
Julianus Apostata Christum per contemptum vocabat Galilœum el Nazarenum, 93, 2. slatuam Christo ab hæmorrhoissa erectam evertens, suam substituit, sed luce fulmine icta dissiliit, 684, 1.
S. Julianus el Basilissa in conjugio caste vixere, 61, 1.
Julius Romanus idem valet, quod regalis Hispauicus, 273, 2. — Fide Denarius.
Julius Cæsar juvenis discinctus caveri jubebatur a Sylla, cur, 96,2.
B. Juniperi in convitiis patientia, 174, 1.
Juniperu* arbor a S. Francisco maledicta hactenus non excrevit, quod fuisset causa inobedientiæ, 467, 1.
Jurandi consuetudo cur jam passim invaluerit, 170, 2. licet jurare Christiano, 168, 1, 2. non tamen debet jurare, nisi coactus, *ibid,* in cœlo non juratur, *tbiiL* jurandi conditiones, *tbid.* 169, 2. per eœlum et terram nefas jurare, *ibid.*
Juramentum umne velitum, non lanium perjurium, 168, 1. Juramentum subinde licitum, quia est honor Dei, *ibid.* cju< dvbilæ conditiones, *ibid.t* 2. sed temerarinm illicitum, *ibid,* juramentum extorquere ab eo quem scis pejeratui uni gravo >rc.us c-I, 169, I. nullum exstat de vu piæu pium utili iitalivum ni Senotura, 169, 1. per Sanctos juramentum est lh itum, 2.

juramentum iniquum *licet rescindere,* 690, 1, 2. per creatura* factum cium obligat, 492» 1. etiam per tern* plum, *ibid, ct per* cœlum, 2.
Jura ch ilia non repugnant divinis, ncc hæc illis, 479, 2.
Justificare difficilius est quam creare, 210, 1.
Juiiilu duplex est : prima virtus, quæ cuique suum tribuit : qui eam silfanl; et secunda complexio omnium virtutum, 146, 2. justitia omnis, est humilitas, 108, 1. •lia est justitia ima, alia media, alia summa, 109, 1. *justitiam esurire*. quid sit, ! Î6, 1 et seqq. ct qualis ea sit, 2 et seqq. propter justitiam pati quid sil, idque beatum est, ob 1res causas, 150, 1, 2. justitio» rigor post hanc vitam, 161, 2.
Justus semper desiderat fieri justior, 146, 2. ejus saturitas in cœlo, 147, 1. nihil timet adversi, 234, 2. aliquando peccet venialilcr uecesse est in genere, 402, 1. justum in nomine justi recipiens, mercedem justi recipit, 279, 1.
JdStl aliquando adhuc animales sunt, 243, 1. cur dicantur filii regni, ?31 , 2. cur dicantur semen, *ibid.* justi veleris Testamenti eguerunt etiam fide cl gratia Christi, 244, I» 2.
Juventus quid in angelis repræsentet, 647, 2.

K.

Karauitiiczw quid significet, 67, 1.
Kepha syriace petram sonat, et S. Petri nomen, 367, 1 et seqq. non derivatur a Græco xt^xXr4, 368, 2.
Ktuçi; tam mulum quam surdum in Script, signifi it, 251, 1.

L.

L sæpe mutatur in *R* et in alias litteras, 173, 1.
Lacryimrum in pauitente vis, 593, 1. sunt opus satisfactorium, *ibid,* lacrymas non fundent damnati, 226, 2. Jacrymæ S. Petri, 593, 1.
CaciBot vas,quo vinum prœlo expressum excipitur,708,1.
tælitia maxima est pro Deo sustinere opprobria, 152, 2. laetitia spiritualis optimum contra tentationes est remedium , 128, 1. ea præfereinia est in omni opere bono, 196, 1.
Laicis sufficit una species Eucharistia*, cur, 558, 1.
Lampas pro f.ice usurpatur, 155, 2. lampades in Italia sunt turrito», *ibid,* lampades sunt virginum, (ædæ 'irvrum, 525, 2.
Axò;, id est populus, dicebatur a lax;, id csl lapis, 103, !.
Lapis magnus cur sepulcro Dominico advolutus sit, 641,1. lapis reprobatus, in caput anguli factus, quis sil, 471, 2. lipides igniferi in Oriente docent cavendum vicinitatem femino», 166, 1. lapides in panes convertere, Christi est; panes in lapides, diaboli, 121, 1, 2.
Latina lingua non scripsit Evangelium Marcus, 665, i. quædam Latino.» voces in Græco Evangehorum textu usurpantur, It» 4, 2. Latina vertió vetus tam Matthæi quam Marci ex Græc.i editione translata est, 49, 2 ; 666,2.
Latronis quod sit etymon, 465, 1. latrones duo cum Christo crucifixi sunt, 624, 1. horum unus damnatus, alter salvatus, quid symbolice denotent, *ibid,* eorum unus Christum in cruce blasphcmavit, 626, 2.
S. Laurentius martyr fuit granum sinapis, 329, 2.
S. Laurentii Justiniani morituri votum, 357, 1. et ultima serba, 626,2.
Laureto ns domus translatio per angelos facti, 467, 2.
Lazarus ad vitam a Christo tevocatus, denotat peccatores inveteratus aegre converti, 2b0, l.
Lebbxus quid hebraico sonet, 257, t, 2.
Legalia quando mortua, el mortifera esse cœperinl, 506,2.
Legio quul conlimat capita, 579, 2; 684, 1.
Lem aies sunt dæmones minus maligni el minus validi, 394, i.
Leo S. Marci est symbolum, 12, 2.
Lepra quam gravis et contagiosus sit morbus, est incurabilis, 219, 2. quædam tamen ejus remedia, 2|0, 2 et seqq. de ea judicaro poterai qüivls sacerdos, 673, 2.
Leprosus a Christo curatus, ubi fuerit curatus, 219, 2. quomodo eurn adorarli, 219, 2 el seq. credidit eum esse Deum, *ibid,* cur a Christo sil tactus, 220, 1.
Leprosi in civitatibus habitare non poterant, 219, 2. eorum tactus inficiebat, 220, 1.
Levi erat aliud nomen S. Matthæi, 075, 1.
Logis doctor rogat Christum demandato magno legis, ct quorsum, 483, 1.
Lex civilis non punit animum, sed tantum opus externum, 165, 1. lex positiva in necessitate cedit legi naturæ, 300, t. Superiori legi divina» contraria jubenti non csl parendum, 488, t. lex divina non transibit, 156, 2 et seqq. sæpe vocatur testimonium» 221, 1. ejus prævaricalorcs punientur, ergo ipsa observanda est, 157, 1,2. ejus vel minimum mandatum violans, castigabitur, *ibid.* eam Christus non venii solvere, sed perficere et adimplere, 156, 1,2; 159, 1. lex vetus ct nova edita* sunt in monte, 136, 1. diversa bona sui observatoribus promittunt, illa fuit timoris, liæc amoris cl libertatis, 5,1 ; 247, 1. ulriusque antitheses varia», 3. 2 el seq. ; 5, 2 ; 7, I ; 9, t el scq. lex velus per angelum data esi Moysi, 3, 2 ct seq. fuit velut umbra, 5, 1. promittit terrena et caduca, 5, 2. erat onus grave, *ibid.* erat via ad Christum, 6, 1. data fuit solis Judæis, cl eral temporaria, *ibid,* fuit rudiscl imperfecta, 159, 1. obligare desiit in Pentecoste, 287, 2. ejus abrogatio in transfiguratione Christi repraesentatur, 389, 2. ejus mysteria a Judæis ad Gentes migrarunt, 633, 2. cur lex nova suavis sit, 296, 1, 2.
Libamen vel libatio, in sacrificio quid esset, 557, 1 et seq.
Libano (in) transfiguratus non esi Dominus, 381, 1.
Libellus repudii permissus tantum fuit a Moyse, non præceptus, 420, 1, 2. per cum licebat aliam uxorem ducere, *ibid.*
Liber Uebræis idem sonai quod catalogus, 53, 1. quid sit *liber 'generationis Jesu Christi,* *ibid.,* 2.
Liberandi captivum aliquem in Paschate unde mos ortum habuerit apud Judæos, 602, 1,2.
Libertas hominis in rebus agendis non repugnat prescienti® Dui, 21, 2.
Libra auri continet uncias auri XII, 529, i. el quot libra argenti, 518,1.
Lictores fasces ct virgas alligatas securi gestabant , 263, 2; 606, !.
Ligandi potestas in Rom. Pontifice quintuplex csl, 371, 2. quousque se extendat, *ibid,* el seqq.
Ligno (iu) crucis ligni peccatum expiatum est, 618, 2.
Liliorum commendatio, 201,2. ea erant in veste Salomonis acu picta, uti et aliorum, *ibid,* sunt symbolum glorio» cœli, *ibid,* cur sini pulchriora veste Salomonis, 201,2.
Limbum (m) descendit anima Christi mox ut exspiravit, 611, 1. quumdiu ibi manserit, *ibid.t* 2.
Lingua ct aures ul spiritualiter aperiantur orandus est Deus, 694, 1. donum linguarum olim pleriquo in baptismo accipiebant, 719, 1.
Lilteiæ sæpe in alias mutantur, 173, 2.
Locus in quo Christus baptizalus fuit, nobili monasterio et templo fuit decoratus, 110, 2. quis fuerit ille locus, *ibid,* locus horti, in quo Chrislus oravit Patrem dum paveret, describitur, 570, 1.
Locustis vescebantur mulli Orientales, 97, 1. carum nonnulla» canunt ul cicadæ, *ibid,* quomodo coquerentur, *ibid.*
Lolium Idem csl quod zizania, 327, 1.
Longinus centuno, morte Christi visa, eum Dei lilium confessus est,636, 2. deum resui rexisse asseruit,656» 1.
Lotiones crebra» Phartaeorum superstitiosas, 349, 1 ; 693, 1. d ritus carum, *ibid.*

S. Lucas vitulo denotatur, 12, 2. sæpe negligil ordinem roi gesfæ, 122, I.
Lucernæ sunt etiam lampades, ficos, lædæ, 155, 2. sunt symbolum virorum Aposlollconim , *ibid,* Lucernæ con«pectffi ornerr dedere martyrii sociis S. Cypri.mi. 526. 2 et seqq.
S. Lucta Syracusana martyr quam intrepide Pasrhnsio præferto loqueretur, 2G9, 1.
Lucifer 5 Christo ad duellum in deserlo provocatus eU, 116, S.tentavit Christum cl Adamum, 117, 1,2. in cœlo ambivit unionem hypostaticam cum Verbo, 120, 2. princeps est dæmonum, 251, 2 in cruce a Christo victus, detrusus est in tartara, ut ibi ligatus maneat n-quo ad diem judicii, 305, 1,2. vocatur draco, serpens antiquus, saloni* antonomaslicc, *ibid,* c*t criminator ct accusator hominum, ellam sanctorum, 538, 2.
Lucrnri talenta quid sit, 530, 2.
Ludus quis Git beatus, 145, 2. suos habet gradus, *ibid.*
S. Ludgnrdis omnem cibum humanum fastidivit, 121. 2.
S. Ludovici, regis Francia», píelas in egenos, 537, I.
Ludovic! Alcazar mulla excidii orbis signa non lilleraliler, sed symbolice interpretatur, non recle, 513, 1; 515. 2.
S. Ludovico Tolosano Episcopo apparuit Christus in forma leprosi,
Ludus puerorum lamentantium el canentium, 288, 2
Lugentes prout oportet consolabuntur, 145, 2. cur *lugere* pro jejunare sumatur, 245, 1. quia lugentes abstinent cibo, *ibid.,* 2.
Lumbos cur zona pellicea Joan. Baptista cingeret, 96, 2.
Luna necessario obscuratur sole obscurato, 513, 2, an in ea habitent homines quidam, I£r,
Lunatici sunt ægri qui lume el lunationibus subjacent, 134, 1; 391, 2. in lunatici curatione modica» fidei Dominus arguit non Apostolos, sed lunatici patrem et Judæos, 392, i.
Luthcri impia dogmata, 211
Luxuriæ motus sanat sacra Synaxis, 685, 1.
Lycurgus iu injurium benevolus exstitit, 176, 2.
S. Lydwinæ bursa, e qua pauperibus succurrebat, nunquam evacuabatur, 343, 1.

M

M sæpe liquescit in L. 359, 2.
S. Macarius suos identidem ad lucium excitabat, 115, 2.
Mx/.¿?ic;derhalurnyextyiw, beatus a gaudere, 137,2 cl seq.
Macedonii monachi senis humilitas, 171, I.
Maches abbas dc quibus alios judicarat, in cos defectus incidit, 20<', 1, 2.
Madiamtæ cur dicantur Æthiopes, 72, 1.
Magedan erat oppidum ultra mare Galilææ, 359, 2. an idem cum Dalmanutha : non est Mcdan, ncc Mageddo, 360, 1,2.
Magia est astrologia naturalis, et licita «cientia; sed jam abusive ad incantationem ct veneficia vox traducta «t, 1.1
Magi vox est Persica significans sapientes, 71, 1. idipsum et in aliis linguis Orientalibus son it, *ibid.*
Magi Christum adorantes fuere sapientes, 71, 1. cur adierint Hierosolymam, *ibid,* venerunt ab Oriente, an e Perside , 2. quota die a nativitate Christi Belhlcbem venerint, *ibid,* an fuerint Chaldæi, aut Mesopotamii, aut Indi, *ibid.* fuisse Arabes verius est, 72, 1. ct regulos, cl numero 1res, 2. fuerunt a S. Thoma Apostolo conversi : eorum nomina cl dona; fuere prædicalorcs et martyres; quomodo eorum corpora Coloniam translata sint, *ibid,* eorum fides et magnanimitas, 73 . quomodo visa stella, cx ea cognoverint natum Christum, 74, 1. ex oraculo Balaam cl Sibyllis in stella eum cognovere, 2. sed maxime instinctucl revelatione Dei, 75,1, 2. vocantur per stellam vaia astrologi, 78,1« sunt primiti® Gentium , *ibid,* adorarunt in stabulo, 80, 1. quid cum B. Virgine ct qua lingua fuerint locuti : qui i a Christo pro donis sub in spiritu receperint, 2. cum adorarunt, cultu litri® ut D um, *ibid.* singuli non singula, sed tria simul dona dederunt, 81, L cum odorarunt decima terti » a nativitate dic, 2, quo pacta per alinrn viam redierint ad propria, 82, 1. eorum fide* ct constantia, *ibtd,* visa stella quam primum profectionem adornarunt, 86, Í.
Maghtri senlrntiarumrrrorriraipeccaliimoriginale.354, I.
Magistri reliqui quomodo a Christo maghlro differant, 490, 1.
Magnanimitas in prosperis æque atque adversis nobis habenda, 179, 1,2. non sumere vindictam, magnanimitas c«t, 171, 2 el seqq.
Magnanimus injurias obliviscitur cl contemnit, 174, 1.
Magnus Pan mortuus fit, vox audita sub Tiberio Imp. quid innuat, 635, 1.
Mahomet importor columba» id facere edoct® advolata populo persuasit, sibi Spiritum Sanctum familiarem esse, 113,1. epilepticus erat, cl inde Turcs epilepticos venerantur, 301, 2.
Majestas Christi ad judicium venientis in quo appare-bit, 516,1; 533, 2.
S. Malacbias uno verbo furibundam mulierem mansuefecit, 218,1,2.
M deho aurem amputatam Christus restituit, 577, 1 ct scq. cur in eum potius quam in alios Petrus insiliil, 2. an sil a Christo conversus, 578, 2.
Militia sumitur subinde pro afflictione, 203, 2.
Malum quatenus deprecari liceat, 194, 1. mila quæ Detis fieri permittit, quatenus fieri velle possumus, 188, 2ct seqq. quomodo dicantur homines mali, 208, X — Fide Impii.
Mamercus Oscis idem quod Mars, 664,1.
Mammoni difficilis est dominus, 197, 2. Mammon® etymon, 198, 1 ct seqq.
Mandatum maximum legis esse sacrificia docebant Phari-sæi, dilectionem Chrislus, 483, 2.—Tide Ph iriw», Præccplum,
Mania ex melancholia maxime vexat in plenilunio, 391, 2. sed ex pituita in novilunio, 392, 1.
Manicliæi docebant Christum veram carnem non liabubse, sed phantasticam, 220, 2. cl carnem cl vinum creata esso a diabolo, 352, 2.
Mansiones inullœ el vari® sunt in cœlo, 441, t, 2 el scq. mansiones XLII Hcbrmorum in deserto respondent totidem generationibus usque ad Christum, 61, 2.
Mansuetudo quæ beata sit, 143, 2. ejus effectus, ct quinque gradus, *ibid,* ejus elogia, 141, I. ejus acquirenda media, 145, 1. tnan<ucludo Christi in sufferendis Scribis. discipulis, turbis, probris, injuriis, 295, I. est humilitatis soror, 2 ct seq. reddit hominem longwvum, *ibid.* ejus natura cl proprietas, ilid. el effectas, 296, 1.
Mantica utrimque gestata symbolum temerarii judicii, 206, 2.
Manus dicta a manando, 220, 2. a manus vocatur bracilium a scapulis usque ad digitos protcn<um : eas homo habet expo erectas, 301,1. iis carent angeli proprie, seti cas subinde cum corpore assumunt, 124, i. minus illotæ hominem non coinquinant, 354, 2. cur Limen cis lavare expediat et decens sil : eas lavabant olim oraturi, *ibid,* eas lavari a sumpturis cibum usitatum, 693, 1. manuum impositio csl signum potestatis et dominii, tum voluntatis propenso* ad sanandum, 248, 1 ct seq. quid ea denotaret, 424, 2. hanc Ecclesia usurpat in Baptismo, Ordine, Pœntlealia, 425, t. minus Christi erant vivifie® cl salvifici, 426, I.
S. M ircellinus designatas csl Episcopus Bavcnnæ in licio columbæ, H2, 2.
S. Mircellinus Pontif., uiclu tormentorum, nou peccavit

conf, i fi km, <ed contra ejus profusionem, 56 I. 2. cur ' •. *n* **ji** lirare non præiumpJt Concilium Ninness i- I' · , ii I fl, 1.
Mn • fouilla dieta ab Anco Marcio, n*gü Rom., 66», 2. iio'le «Urti sint Mardi, tôt'/.
Jhrrinn *do-* chat Christum <0 cruci subduxisse, 614.2.
M ni nomen imponebatur R"in.c primogenitis 66$, I. quid id hebraico Fouet, 663, 1. quid latine, tW.
S. Man n* et M ircclli.inu* fratres in tormentis evilta- ruiit, 620, I.
Marni* eremita sibi pollicem amputavit ne ficrci sneer- d , 66$, 1.
S. Mirrili Evangel. leone denotatur, 12, 2; 663, I. cjtis breve elogium et vita, fM. scripsit Evangelium Pe- tro narrante ct confirmante, i6fd. ci adaptantur no- mini* Marci etyma, 2. ejus religio el fortitudo, 664, 1. fuit S. Petro carus, ceu filius, /6kf. fuit natione llcbræus cx tribu Levi, alius fuit a Joanne Marco, 2. fuit post mortem Christi a S Petro conversus, *ibid.* ejus cmn Maldigo æquato* *ibid,* quo anno Evangelium scripserit, *ibid.* quam piom Alexandrite Ecclesiam fun- dari!. ct srhotnm erexit, 665, 1. postea martyrio coro- natu d, ¡ *'id.* Venelias eJus corpus translatum est, *Had.* q*n lingua Evangelium scripserit, *ibid,* putatur Grc a * rips.- r, 2. idque patriciis el nobilibus, *ibid.* forte el græce et laline scripsit; non curat ordinem rei 667, t, 2.
M ire, moriente Christo, fluctibus horrendis Insonuit, 631, 1. m ire Tiberiadis el Galilææ, et stagnum Genc- s.irrlli.cst idem, 132, L quam id latum et longum lit, 314,2.
Margarita syinbotum regni cœlorum vel Evangelii, 333, 2. margaritarum pretium, *ibid.*
S. M it i ¿Egypth per anno* XLVII in deserto sine cibo Irire tii vivit, 12!, 2. cur per XVII annos a conver- sion.- senserit acres Itixuri.v «-limulos, 2í1, I.
Mirii Alphei el Clcophfc uxor, uua cl eadem osi : modo dula Maria Cleopliæ, modo miter Jacobi et Joseph : quatuor b ibuil lilio*, 336, 2 cl seqq.; 633. I, 2 sancte ed nioriua iu Judæa, inde translata Verul is in Itali un, 337, I. sedebit Contra sepulcrum, 6» I, 2 verni unctum Dominum sepulliim, 615, 2.
S. Mirra Magdalena pœnilcns solo cantu pasta fuît atige- l co, HI, 2. bis unxit Jesum, 51 », 2. vi quomodo, *ibid.* ah co excusatur, 516, I cl seqq. cur mortuum Chris- tum ungere non potuerit, 2. ejus faclnin semper m Ec< leda remléndum promittitur, 547, 1. indiviil-e a IJ ili il cruci, 633, I, 2. quin eliam du\ fuit aliarum sepulcrum adeuntium* 650, 2; 652, 2 el seqq.
S. Marii OgnUlcerisi* diu sine omni vixit cibo, 121,2. aulni»* a Deo inalrem suam esso damnatam* ejus vo- luntati acquievit, 189, I.
B. Maiii Virgo in conceptione fuit in utero sanctificato, 59, I. concepii filium ►ine opera viri, *tbid.* pepcVil virgo, *ibid,* est vere Malcr Dei, 2. habuit in Chris- tum ju* el auctoritatem maternam, *ibid,* quœnaiii per eam coméenla sil privili git, *ibid,* magis eJ mater Christi, qii.un Jnl nine matres suorum (iliorum, 60, 1. concurrit ad generationi in filli sui ut causi secund i, non tantum passive, sed et attive, *ibid,* cur despon- sata sil Joscpho, 62, 1. fuit cmn eo conjugata, *tbid.* el *cqq. ejus cum eo matrimonium veium fuil,bd. nonnisi unicum filium, ChiiJum scilicet, peperit, nec nilo* p «*l cum ex JoM'plin, 6», 2; 09, 1, 2. materiam lilio concipiendo Ipsa stria subministravit, 69, 2; 65, 2. effective etiam concurrit ad generationem ejus, *(bid.* cm JoM phn non dixerit se de Spi irilu Sam lo concepì**.», 66,1. rjns mignatta cl confidentia in Drum, *ibid,* eJ D. q ari, 67,2 semper eli un p *1 p irlum mansit virgo. <9, I, 2; 115,2. est stilla miri* mundi huju*, 76, 2. quid cum Migis sii lucuta, 30,2. per Nazareth reprae- sentatur, 03,1. fuit n Christo baptizato. 107, 2. cur rene- nt cmn cognatis, ut Christum in Nazareth abjurè- rent, 316, I. eju* cusio* fuit S. G ibricl ex ordino Scr i- phinorum, $02, 2. (jus allliclio fuit una cx causis tris- litiæ, (pialli Chrislus In horto passus est, 568, I.an in- terfuerit flagellationi oju<, 607, 2. adstitit cruci e'u, 6J7, 2. quanti)* ejus hic fuerit dolor, *ibid,* quæ mentis constantia, 6.38. an apud Domini sepulcrum triduo manserit, 641,2. ideo non venii ad ungendum eum, quia sciebat cum dic illa resurrecturum, 645, 2. '•x ei et primo ante alios apparuit, 65». ..
Marilimæ urbes majorem habent peccandi occasu- ncmt 291,2.
Maritis licitum crat uxores adulteras apud judices accu- dire, 66, 2.
M irin* et Martha cum filiis martyrium aJepli sunt, quod martyres captivos visitassent ct .ilui^enl, 278, 2 cl seq.
Martha cur ministraret convivio Simonis Leprosi, 544* 2. non full bæmorrhoissa a Christo curata, 681, 2.
S. Miri iniis Ephc. an fuerit puer illo quem Christus in medio statuit, aut puer habens quinque panes hordeaceos ct duos pisces, 399, 1.
S. Martianus ignem a templo S. Anastasia* arrepto codice Evangetiorum compescuit, 2, 2.
S, Marlinus in ciucre el cilicio mortuus est, 9fi, 2. ejus eleemosynam Deus evulgavit* 182, 2. calumniantem clericum Brilium sustinuit cl beneficiis affecit, 575, 2.
Martyr dum occiditur, in sanguine .*uo baptizatur, !05, 1. in quæstionibus cl tormentis assiduo Deum invocet, 268, 2. est velut granum sinapis, 329, 2. Martyr qui- libet esse potest, 268, 1. Martyrum 1res sunt classes, 87, 2. eorum est nOn resistere malo, ner *c defendere, 171, 2. eorum hospites fiunt martyre-, 279, I. Eucha- riJiæ sumptione ad certamen se comparabant, 560,1, 2. ad igiunnmiam flagellabantur* 60t»* 2. consideratione cruci* Domini animabant sc ad (¡uælibel tormenta, 620, I. tamen nitui tale passi sunt, quale Chrislus* 581. 1. eorum omnium tormenta ChrisliK in cruce sen- sit, 619, 1. hinc eorum dux est, 275. 2. M irlvres Afri- cani plurimi fœlore stercorum enecti, 276, 1.
Martyrium ex opere operato dat gratiam : operatur idem quod baptismus, 87, 2. c*l baptisma, 152. 2. cl rccla via in cœlum, 210, 1. e|u$ excellentia, 275, 2. id Ipsum summopere desiderarunt viri Apostolici* *tbid.* cur vocetur calix, 'i$9, 2 et seqq.
Marlyriiis monachus Christum in leprosi specie humeris portavit. 222, 1.
M.ix ulus septimus continua generatione prognatus qua vi strumas curet, 214, 2.
Matrem se habere non negavit Chrtalus* ncc illius eum puduit, dum ail : *Quœnam est mater mea?* 316* 2 cur humilem eam elegerit, 336, 1. mater qiitcdain ad filii, quem mortuum credebat, conspectum præ gau lio mo- ritur, 405, 2. malcr filiorum Zebodæi, dicta Salome, quando accesserit ad Christum primas cathedras filiis suis ab eo postulans* 447. 1. idque in>linrlu filiorum* 2. cur primo petiit aliquid in confii-o, *ibid,* que fue- rit occasio petitionis ejus* *ibid,* videtur excusanda, 448, 1. matrum ploratus in cœdc pirvulorum, 89, 1.
Materiiitas Dei quanta sil dignitatis, 59, 2. qua* ex ea consequantur privilegia, *ibid,* et seqq.
Matrimonio (m) jus vir cl femina par habent, 167, I. est insolubile, 419, 1 el seqq. el qu.ire * 120, 1. Joseph el B. Virginem matrimonium verum, licitum ct s uutum fuit, 63, 1 et seq. matrimonii virginali* 1res effectus, 2.
Mitlh.vi etymon* 50, 2; 257, 1. S. Malihæii* Ernngcl. homine denotatur, 12, 2. primus srripsil Ev.ing» Imin, 48, 2. non scripsit græce, *ed hebraico, *tbid.* llebræus tamen textu* modo intercidit, 49, 1. 8Crip<il jussu Apostolorum , ct quando, *ibid,* videtur sententias ve- teris Testamenti juxta Hebraicam venialem citare* sed

Interpres Gracili in «no trandatinno subdituil vendoncin Septuag., 2. in quo cju* Evangelium prarcll.it ahi*, 50, 2. fuit Ælbiopiæ Apostolus et virginitatis vi» linia, *ibid,* voce Christi vocatui cum acculili est, *ibhl.i* 213, 1. cju* abstinentia : quid S. Brigitiæ revelaril de suo Evangelio, 5l, I. item modum vocationis su r, 213, 1. in quo Moysen sit imitatu*, 52, J. Capitarn.ii videtur vectigalia redemisse, cl in telonio sedisse, 212, 2. ejus humilitas ct grallludo, 213» quomo lo n Domino vocetur, *ibid,* invitavit alio* publie mus nd convivium presenta Christo, 243,2. ejus modi stia, 256, 1 et seq. idem dictus est Levi, 257, 1. sapo ordinem rei gesta in suo Evangelio immutai, 227, 2; 252, 2. plerumque in co servando accuratus, 26J, 2. sepe multa ftiinul conglobat, I>8l, 2 cl seqq. in quo n S. Lura differat. 137, !, t16, 1.

Mauri numerant annos ab ortu inahomctisnii, 14, 1.

Miixillam alleram pi where pcrculienti, subinde Consilii, subinde præcepti est, 172, 1, 2.

S. Mechtlldis doloribus capilla pressa, in vulnero lateris Christi levamen sensit, 226, 1. monens cadesti voco in cœlum evocata e»l, 535, 1.

Mednn non e$lidem locus cum Magedan, 360, 1.

Medici prius curent salutem itninis, qu un corporis, 239, I.

Mei, quod edebat S. Joanins indeserto, qualo caset, 97, 1.2. mei novum vino veteri miscendum, ut fiai mulsum, 247, 2. mei novum esi optimum, 335, 1.

Membrum nullum nobis heel resecare, 166, 2. nisi corpus periclitatur, 167, 1.

Mendici docent nos orare et opem Dei populare, 139, 2.

Mensuram peccatis cl peccatoribus statuit Deus, 495, 2.

Mentha qualis sil herba, £,9 , 2.

Merces supponit mentum, 152, 1. merces boni operis ad Deum relati est divina cl interna, ISI, 2. al voua Iniontiono facti perii, 182, I, 2. merces respondet inclito, hoc aulem facit gratia, 443, 2. mercedem Prophetæ accipere, quid sit, 278, 1. mercedis in cœlo inæqu diUl , 32 , 2.

Meridio (in) Adam peccavit, ct Christus in cruce fixus, 6¿¡,1 ; 632, 1.

Miftaváv quid sil, 109, 1; 268, 2.

Menium majus facit non major labor, sed gratia major, 440.1.2. sine prœviis meritis homo justificatur, 65, 1, 2. menta vel demerita parentum in filios redundant, 495,2.

Mesopotamia (e) an venerint Magi Christum natum adorantes, 71, 2.

Messiam qualem Judæi expectorent, 361, 1. eum C'#e Christum confitetur S. Petrus, 363, 1. Meuias non erat purus humo, sed etiam Deus, 485, 1, 2. ejus est miserorum misereri, 454, 2.

Messis vocatur multitudo populi parata ad recipiendam s.ilularem doctrinam, 252, 2. dominus messis Osi Cliriv tus, ibid«

M< latbesis in littera il frequens est in variis linguis, 678, 1.

Metempsychosis Pythagorica qualis esset, 688, 2.

Micas quare colligi jusserit Christus post multiplicationem panum: eas etiam colligunt morati KehgiOM*, quo miracula circa cos sini facia, 359, 2.

S. Michael custodit summum Pontificem, 403, 1. ejus etymon, 2.

Milites an olim russatis uterentur vestibus, 6ÌO, 2. militas qui ad Christum capiendum venerant, percuoti sunt ¿esaota, 576, t. uno ejus verbo in terram prosternuntur, *ibid.* 2. cur milites servarim Christum m cruce Ilium, ca custodia confirmavit le urreclionem, 623, 1. militas inhibentes volentem dare acetum Christo, an dixerint *tine,* vel hic illis *sinile,* 630, 2 el seqq.

Mina, sive mna, undo dicatur, quod ejus pretium, 529, 1.

Mime Evangelico junclim omnes recensentur, 86, 1.

Minimum mundatum decalugi, elioni <ul maximum. 157, 2. quis minimus in regno cœlorum vocari dic.tur, 158, 1.

Minister colaphum Christo impingens, quis fuerit, '83,2. ministrorum barbara avvitir* Christo illu tantuim, 587, 1 ; 580, 1. quot ministri eum flagellarim, 607, i.

Minor in regno cœlorum, major est Joanne Dapthta, 285. 1 et seqq.

Minuta duo cujus enent pretil, 70R, 1.

Mirandum c-l certum lignum veritatis et rrrlc fl leí, 214. 1. mirnruta malo fine facere «liqui* pn» ct ; hmc Deus concurrit quidem nd miracolimi, st non sd malum finem, *ibid.* 2 quæ sit dispostilo ad impetnndnm miracoloni, 238, 2. ul ronvenienlcr fid requiritor potantia in patrante, ct fidrs in pítenle, 687, 1. i l patraturus jejunet ct orci, 391, 2. miraculum quinque panum ct duorum piscium. 342, 1. miracula Christi ordino tampons quo patrata sunt, sigillâlim dtgvsta, 17, 1. miracuh non necessaria peton* a Deo, rum lentat, UI, 1. quorsum Christus ea faceret, 133. 2. cur ea divulgari nollet, 69», 1. ca divulgantes tamen non peccabant, *ibid, ca* etiam per malos fiunt, 213, 2. cnrum fides includit fiduciam sanitatis consequenda*, 238. I, 2. cur eorum potestas Apostolis a Christo data sit, 159,1. ca arguebant Christum etse Mendam, 282, 1. miracula Chri'li crucifixi subunninl pontifices, 625. 1. qm sini mystica miracula fidelium, 719, 1, 2.

Misericordia* sex sunt gradu*, £47, 2. lp<n c«t «umrni, sed pia usura, *ibid,* prestai sacrificio, 2H, I • 3ü0, 2. intuitu Dei facta amplius mervlur, quam quæ intuita afTcclus naturili*, 279, 2. legit culpas misericordis, 516, i.

Misericordes in alios misericordem cxprricnlur lx um , 117, 1, 2. cur pra* aliis cœlo adjudicentur, 535, 1.

Mi**a (e) non recedendum nisi post artas gratias, 562. 2.

Miles plerumque sunt piupcrcs, 143, 1. sunt domini tciræ ct corii, 2. ct coniis sui, 154, 2. po>«ident in cœlo corpus suum per gloriam, ct Christi per configurationem : animo* omnium sua mansuetudine sibi concili int, 145, L sunt longsvl, cnr, 295, 2.

Mœcbalur quisquis uxorem insontem dimiserit, 521, 2. Item qui noxia dimissa aliam ducit, *ibid.*

Moyses csl auctor legi*, 4, t. in quo fuerit minor Joanne Baptista, 285, 1. cur apparucni cum Elia in Christi transfiguratione, 885, 2 cl seqq- idque in propria persona, 380. 1. ct in gloria, 2. quid sint cum eo locuti, *ibid,* unde sint a Pelro agnlli, 1S7, 1. non veniri in fine mundi contra Antichnslum, 385, 2. non vidit Dei essentiam, *ibid,* non manJavit repudium, sed permisit tantum, 420, 1,2. summæ «pud Judiencrat auctarii ili*, 182, 2. cur ejus testimonio potius sil u*u* Christus contra Saddueæos, quam aliorum Prophet irum, *ibid.*

Nolit trusatiles ohm erani in u>u, 519, 2. qu« dicatur nuda atinaría, <01 • -•

Molhbus vestiri est delicioso vivero el epulari, 284, L

MomusnpLib.it hominum pectus essa fcncslratuin, 182, 1.

Monachus pcrculienti alteram mixillam pnebens ab energumeni demonem pepulit, 172, 2 el seqq, item alii, *ibid,* moiuchu* qui mica* mensale* non collegerat in innrle terriculamentis vexatur, 359, 2. monacharum i logii, 138, !.

Monolbclilr unam solum iu Christo «talucbanl voluntalem, S7I| i.

Mmilc (in) cur Chrislus turbas docuerit, 130, 2. quis fuerit Inc mon*, 130, 2. quare montem ascenderit transfigurandus, 381, 1. cl qui* ilimi* hic fuerit, ibid. 382, 1. mons in quem diabolus Christum ns-mnpsit, describitur, 125, I. quis sit mon* Chi i*ti, ejus di scripto, 136, 2. inons Oliveti fuit initium certamini* Christi, 563, I. hic Chrisli agonia, el ascensu in cœlos celebris, 560, 2. in quo munte Chrislus apparuerit a rasurrecliuuu discipulis, 656 1.

S. Montanas et socii unde acceperint omen martyrii, 52G, %
Montini heretiri 0»ndmgo«ima po«l Pascha, 246, 1.
Bionomenta cur aperta mortuo Christo, 635, 2. cur Christus in monumento novo e petra exciso tumulatus fit. 640. 1, S.
Morii mons pene idem cum Calvaría, 615, 1.
Morbi sæpe sunt anima» saluti utiles, 220, 1. variis de causis homini immittuntur, 67 . l ; 678, 1. et sæpe ob peccata, 239, 1. morbos nullos habuit Christus, sed portarii co* per rompas*ionem in aliis, 229, 1.
Mor* pro Christo generoso subeunda est, 277, 1. mors in vita sita est quo sensu, *ibid,* 2. cur vocetur somnus, 248, 2; 650, 2. homines opprimuntur ab ea inopinato, 520, 2 dilata, est velut mora sponsi Christi, 526, 1. claudit tempus merendi,527, 1. nt eam non horreamus, sua tristitia nos docuit Christus, 568, 2. mors gehennalis atrocior est quam corporalis, 273, 1. morlis Dominion commemoratio filin Miss® sacrificio, 557, 2. hæc fuit velut somnus, 632, 2; 650, 2.
Mortificatio myrrha denotatur, 82, 1. ejus elogium, 96, 1. est via arcta ad salutem ducens, 209, 2 et scq. animose excipienda est, 277, 1. ea sectanda, et mundus ac caro relinquenda ad Christum transeuntibus, 82, 2. mortificanda prava desideria, 375, 1, 2.
Mnrtui, sunt alii corporaliter, alii spirilualiler, 232, 2, 233, 1, 2. murtui etiam in fama et corpore plecti possunt, 372, 1. mortui 1res ad vitam a Christo revocati cujus rei sint symbolum, 249, 2 el seqq.
Morn* arbor unde dicta fatua, 517, 1.
Motus primi el involuntarii concupiscent;® non stmt pec-. rata, <ed voluntarii, et deliberali, 165, 2
Mulierum etimi piarum contubernium sacerdoti declinandum, 154, 2. earum visio quatenus sil peccatum, 165,2. sunt illecebrosa». 166, 1. mulier infidelibus malum neces«arium,fidelibus liberum, 422, t, 2. mulieris tarn nupta» quam innupta» concupiscentia vetatur, 165, 2. cur in genealogia Christi non nisi mulieres nominentur meretrice*, 54, 2. hæ miro modo viris suis copulata» sunt, 55, 1 mulieres pi® lamentabantur super Christum euntem ad supplicium, 614, 2. earum fides et consimila in Miando cruci Jesu, 637, 2. cur carum meminerit Evangelista, *ibid,* stabant nec procul, nec omnino prope, sed paulo remotius, 638,1. quid speculala) sint, *ibid,* erant hæ, quæ cum de suis facultatibus aluerant, *ibid,* cur ab co sepeliendo abstineant, 641, 2. uneluræ eum sepoltura, in fine parasccves inceperunt comparare aromata, ut sommo mane dici Dominica» ad sepulcrum venirent, 644, 1, 2 el seqq. cur in aurora venerint, 045, 1. nescierunt dc custodia militum cl sepulcri obsignatione, 2. sed Deus utrumque impedimentum iis amovit, *ibid,* viso sepulcro vacuo ad Apostolos recurrerunt, 650, 1. cur ipsa» pr® aliis dc resurrectione inaudierint, 651, 2. a sepulcro redeuntes parlirn timuere, partirò gavisæ sunt, 2; 717, 1. quid discipulis de resurrectione nunli.irinf, 652, 2. cur iis Jesus se spectandum dederit, 653, 1. cur tenuerint pedes ejus apparentis, cl cum adorarinl, 2. fuerunt apo*totæ Apostolorum, 654,1. non attendebant ad Christi divinitatem, nec resurrectionem, 717,2. —Ptt/e Femina.
Multi sunt vocati, pinci electi, quomodo sil inlelligendurn, 445, 2 cl seqq.; 476, 1, 2. *mtdli* sæpecapitur pro omnes, 453, 2.
Multiloquium in oralinne reprehenditur, 184, 2.
Mundities cordi* e*l triplex, 148.1. quod ejus sil indicium, 2. quomodo ad eam perveniatur, *ibid.* ei visio Dei promittitur, *ibtd.*
Mundus totus Dei est, non diaboli) 127, 1. post judicium universale innovabitur, 144, t. tribus fulcitur 301, I. est velut ager m quo verbum Dei seminatur, 331, 2. quamdiu durabit, 517, 2 et seqq. non statini finietur rignis prævils jim cessantibus, 519,1. mundus universus S. Petro regendus commissus est, 371, 1. ejus qualnor plagas Christus in cruce fixus est complexus, 619. 1,
Mundi tentatio pluvi i denotatur, 217, 1. ejus judicia perversa sunt, 604, 1.
Murmur vocatorum primo contra vocatos ultimo in vincam unde natum sit, 440, 2 ; 441, 2; 414, 2.
Mustelas edunt Itali, 97, 1.
Mutuanda sunt propria, non aliena, 174, |.
Mulus non semper est surdus, 251, 1. mulus in spiritu quando curetur, 251,2.
Myrrhim Magi Chrislo obtulere velut homini, morituro el sepeliendo, 81, 1 et seqq. cadavera n putrefactione preservai, 640, 1.
Myrrhalum vinum idem est quod felle mixtum, et tale Christo propinatum ante mortem, 616, 1.
Myodes eral Deus Arcadum, 27 , 1.
Mysteria fidei apertissime docentur in Evangelio, 4, 2. ea absconduntur superbis ct prudentibus, 292, 2. el revelantur parvulis, imperitis, simplicibus, 293, 1.
MStec, íinpúOiGv, quid sil in parabolis, 28, 2.

N.

N Sæpe liquescit in L, 359, 2.
Nardus frulex describitur, ejus spie® et folia unguentum dant, 713, 1. ex ea unguentum fiebat odoratasimum, 545, 1.
Narratio S. Luc» de angeli* Magdalen® ct mulieribus apparentibus, an alia sit a S. Matthæi, 649, 1 ; 652, 1.
Natura perfectior est arte, 201, 2.
Naulo» quid faciant in tempestate, 234, 1, 2.
Naz iræn*, id est consecratus, separatus, cur el unde dictus Christus, 91 , 1, 2. nazaræi tale* fuere Samson cl Joseph, 91, 1. non talis Christus, *ibid,* idem dictus e*l Nnzaræus, id est floridus ct germinans, 92, 1. utroque sententia conciliatur, *ibid,,* 2.
Nazarenus idem est quoque quod custos vel custoditus, 93, 1. Nazareni nomen Gentibus et Judæis videbatur vile et exile, ideo inulti nolebant Christum ut Messiam agnoscere, 92, 2.
Nazareni olim ad Christi fidem conversi legem Mosis quoque servabant, ideoque ab Ecclesia cjerli, Evangelium S. Mallhæi depravarunt, 11, 2. quomodo Christum mirarentur, el simul essent increduli, 687, 2.
Nazareth civitatis descriptio cl elogium , 90, 1 , 2. cur ibi suam prædicalionem non inceperit Christus, 129, 2. etsi ibi natus non esset, putabatur tamen patria Christi, 463, 2.
Negationum Petri ordo, 590, 2; 591, 1.
Nequam vox unde formetur, 332, 1.
Nero primam in Christianos persecutionem movit. 504, 1.
Nervorum a cerebro ortorum contractio gravis dolor, 222, 2. nervi sunt instrumentum tactus, eorum fons in cerebro, 610,1,2.
Nescientia Dei qua nescii reprobo*, suminum malum est, 528, 1.
Nicodemus attulit unguenta sepeliendo corpori Christi, 640, 1.
S. Nicolaus Episcopus an in utero matris sanctificabis, 58, 2.
Nicolaus V Pontifex promisit 5000 duratos adferenti ad se Evangelium Hebraicum S. Matthæi, XO, 21.
S. Nicolaus Tolcnlimv sub mortem miro perfusus fuit gaudio, 532, I.
Ninivitæ ad prædicalionem Jonæ egerunt pœnitenliain , sed mox rclip*i excisi sunt a Medis, 313, 1.
Nix fulget el candet, 384, 2.
Nobilitatis vanitas : ea in soli sita est virtute. 54, 2.
Nomin i Dei varia apud Hebræos, et quid singul.i notent, 68, 2. quod nomen Dei in uralionc Dominica sane-

lineari petamus, 186, 1. in nomine Christi quidquid ■it, b. ne fit, 7ÒÒ» I» 1.
Notitia Dei, qua quem novit, nul non novit, non est speculativa, sed predica ct affectuosa, 215, 1.
Nova cl exotica delectant, 338, 1.
Novioimi primi, cl primi novissimi, qui sint, 437, 2 cl eq 439, 1 ; 442, 1 ; 445, 2.
Novitas rei magno cl difficilis, præserlim inopinato?, ingens riel in mente pathos, 405, 2.
Novitii in Religione et fide primo tentari solent gula cl carnis stimulis, cl his superatis, ad vanam gloriam , 122, I. sunt leviter Iracundi, 215, 2; 246, 1, 2.
Noctibus tribus quomodo Christum in sepulcro fuisse comprobetur, 812,1, 2. noctem llebræi in quatuor parles dividebant, 716, 1.
Nubes csl velum Dei gloriæ, 388, 2. nubes lucida in monte Tabor quos cl cur obumbraret, 388, 1. undenam ct cur illa Tacta sil, 388, 2. cur fuerit lucida, 389, 1. cur in nubibus venturus sit Christus ad judicium, 515,2.
Nubo proprie mulieris est, apud antiquos etiam viri, 481, 1. in cœlo non nubitur, *ibid.*
Numa Pompilius primus usus est chlamyde, 609, 2.
Numerus integer solet in Script, exprimi, etiamsi aliquid desit aut supersit, 27, 1. item ponitur in ea definitus pro indefinito, *ibid.*
Nummularii sunt campsores et usurerii, 532, I, 2.
Nuptias olim n sacrificio inchoabant, 474, t, 2. iis comparatur coelestis electorum felicitas, 528, 1. nuptiæ sccundæ olim licita: repudianti et repudiala:, sed non jam, 167, 1. nuptiæ Christi curn Ecclesia inchoatæ sunt in incarnatione, in cœlo consummabuntur, 47à. 1. alia» nuptiæ spirituales, *ibid.*

O.

Obduratos homines potest Deus emollire, 103, 1.
Obedicntia per thus repraesentatur, 82, 1.
Obeilieiultim malis Prælalis Justa jubentibus, ¡48, I.
Oblivio propositi sui sæpe lapsus est occasio, 593, 2.
Obstinati sunt porcis el canibus similes, nec corripiendi, 207, 1. nisi ad aliorum bonum, *ibid.*
Occasiones peccati, etiam carissimo), rescindendo?, 166, 2.
Occidentales Christiani cur ferio VI ct sabbato carnibus abstineant, 2i5, 2.
Odmzias, Joas et Amasios cur in Christi genealogia sint prælermivsi, 55,1,2.
Oculi maxime sunt coercendi casiis, 165, 2. quis oculus simplex dicatur, quis oculus nequam, 197, t. oculus mentem et sensum internum denotat, *ibid.,* 2.
Odio nemo habendum, etiam inimicus, 175, 1. odium Judæorum in Christum quantum fuerit, 714, 1.
Offendens simul el offensus, sive jure, sive injuria, reconcilientur invicem, antequam adeant communionem, 163, 1.
Offensa omnis proximo remittenda, 412, 2 el seqq. idque exanimo, 416,2.
Oleo Judæi ad lumina utebantur, 524, 2. oleo a se benedicto mulli Smeli infirmos sanabant, 688, I.
Oinnü sæpe significat inultos, 269, 2.
Onus Christi leve est et simileplumis avium, 297, 1. onera legis importabilia Pharisæi populo imponebant, quæ ipsi non subibant, 488, 2.
Opes relinquere affectu el effectu debent Religiosi, etique id consilii, non præccpti, I ¡0, 1. cur e.e relinquenda', 996, 1. opes divili non tam commodo sunt, quam oneri et impedimento ad virtutem, 432, 1. veræ opes quæ sint, 196, 1. opes cœleslcs sunt veræ, stabiles, cl æternæ, *ibid.* —*f ide* Divitiæ.
S. Opilius a puero, Deo dilectus fuit, 425, 1.
G. Oppius un Îucrit centurio qui Christum monentem confessus csl esse Deum, 636, 2.
S. Opportunae ubbaliiMB felicissima more, 528, I.
Opus nullum licet minimum , predicatori impensum, carchi! su-i mercede, 280, 2. opus secretum Deus publicat, 182, 2. operum in die judicii exacti ratio a Deo exigetur, 531, 2. ea el«i exigua tunc magni fient, 536, 2. opera bona quomodo occultantia rimili, et orient.inda, 156,1. eorum vim elidit rena gloria, 181, L. Fimi ad Dei gloriam facienda, 2. talia raro proferuiW falsi doctores, 212, 1. omnia non «unl paria, *¡¡2, 2 n seqq. nd «altilem reqnininlur, 525, 2 et seq. 718, 2. iis Jugiter rst incumbentium oh incertiludinem mortis, 528,2. his incumbentes merentur videre angelo*. 646,1. tria bonorum operum genera per tria dona Magorum designantur,81, 2. opera Christi erant perfecta, *ibid.* opera misericordia* corporalia cl spiritualia sunt septem, 536, 2. ea omittente* damnantur, 538, X ea proximo exhibita «unl velut unguenta quibus ungitur Christus, 717, 1; 515, 2. propter opera electi cœlo adjudicantur, 536, 1. opera manifeste divina cl miraculosa calumniari, est blaspbemia in Spiritum Sanctum, 307, 2.
Orabant Judæi stante* simul et genuflexi, 183, 1. orandum fidenter, diligenter et perseveranter, 207, 2. orantes captent solitudinem, 314, 1. cur nraluri olim ante oralioncm lavarent manus, 354. 2 et seqq.
Oratio thure denotatur, 8I, 2. cibus est anime, 118, X ca uti el inspiratione Dei vivit homo, 122, 1. oratio latenter et in abdito fiat, 183, i. per catenam auream denotatur, 189, 2. sensim crescere, suumque affi tum debet augere, 207, 2. cur sæpe non exaudiatur a Deo , 208. 1. ejus mensura est spes, 238, 2. ei decem virtutes sunt necess.iriæ, 337. 1. omnia a Deo impetrat, X in ea luce coelesti perfundimur, quæ sæpe in facie exterius elucet, 382, 1. est animæ transfiguratio, 384,1. per earn pellitur dæmon, maxime accedente Jejunioel carnis nOliclione, 394, 2. ea remedium est in afilictione, 571, 2. in ca maxime requiritur perseverantia, 572, 2 el seq. oratio publica in templo commendatur, 181,1,2. oratio consentientium quæcumque impetrat, 411, 1; 412, 2. orationis Dominice commendatio, 185, 1. distinctio , *ibid,* ejus paraphrasis ex S. Francisco, 194, 2.
Ordo in Malthæo aliquando non servatur, 303, 2. ordo duodecim Apostolorum, 256, 1.
Ordo militaris stellifer in Gallia n Roberto rege institutus, mutatus est a Ludovico XI in Ordinem S. Michaelis, 73, 2.
Orientem respiciunt templa Christianorum , cl ipsi Orientem versus orant, 621, 1.
Orientalis Ecclesia jejunabat feria IV et VI, 245, 2.
Origenes putavit pœn&s infernales non fore perpetuas, 10G, I; 307,2. censuit angelos custode* aliquando per uegligeutiam peccare, 402, 2. castravit se, non recte, ¬■ 2 ; 423, X
Os ayerirt idem est llebræis quod incipere loqui, 137, 1.
Osculum olmi in Missa dabitur a Christianis ante communionem, 163, 2. et cum sibi invicem occurrerent, 575, i. osculi signum quare Judas dederit Judæis in Christi captura, 571, 2. osculum olim fuit mos salutandi apud Hebræos, 575, 1. cur Christus Judæ dedent osculum, *ibid.*
Ostentatio vana sui in opere bono, ipsum enecat, ISI, 1. ostentatio Pharisvorum in bonis operibus, 489, t.
Otioso verbo (de) reddenda Deo est ratio in dio Judicii, 308, 2; 310, 2. quod dicatur verbum otiosum, 309, 1 et seqq. non requiritur absolute bona intentio, ne sit otiosum, 309, 2. ejus remedia, 310, X ejus auctor csl diabolus, *ibid.*
Otiositas verborum, cogitationum cl operationum est quædam prodigalitas temporis, 310*11 •
Otto martyr Franciscauus iu una maxilla percussus, praebuit alleram, 17?, X

Ovis est animai ritnplex et incurium, 252, 1. oves lint tiri Apostolici, et qua in re, 260, 1, 2»
Ova gallina» salubria suoi et medica, 408, 2*

p.

S. Pachomios novillos suoi triennio instruxit, 245, 2.
Pacifici «uni beali, corum 1res sunt gradus, U9, t. vocantur Dei Filii, 2 ct seq']].
Palatini rur ungerentur, et faciem lavarent frequenter, 195, 2» utebantur frequenter parabolis et proverbi*, 28, 1.
Pahmonis eremit© austeritasin cibo, 616, 2.
Dale© typus sunt damnandorum, 106, 1.
Pallium e-t vestis extima, 173, 1. crat vestis priscorum Christianorum, 262, 2.
Palmarum rami de arboribus cæsi, ct Christo substrati, erant signum triumphi ejus, quem de morte, dæmone, peccato et inferno crut relaturus, 461, 1.
Pambo abbas pecuniam oblatam repudiavit, 260, 1.
Pan. — Ftde Magnus»
Panem nostrum petere ct edero debemus, non alienum, 190, 2. quis panis tem;, ibid, cl seqq. panis nomine petimus n Deo quidquid nobis ad vitam necessarium est, 192,1. panes propositionis quinam essent, et ad quid offerrentur, 3u0, L panem, Christus Eucharistiam instituons, unum accepit, cl fregit in duodecim putes, quarum unam singulis dedit, 555, 1. cur eum benedixerit, *ibid.* panum quinqué miraculum expenditur, 342, 1. an ad hanc corum multiplicationem Christus aliquid creant, *ibid,* hi fuere sapidissimi : fuit hæc multiplicatio pncambula transsubslantialiouls in Em h iridia, *ibid,* de his plus superfuit quam initio fuit allatum, 843, 2. quare semel quinque panes, semel septem multiplicati, 358, 2. panes septem sunt mystice septem Dei dona, *ibid,* item septem ejus misericordis, *ibid.*
Parabolis (in) s«po non person® personis, nec partes partibus rei lignificata i sed tota parabola toti rei comparatur, 28, X earum finis ct scopus spedan Jus est, *(bid.* earum sensus cx prologo cl conclusione venandus est, 29, 1. in iis Christus aliqua insinuare voluit mysterii,quasi sensu tropologico,vel allegorico, *ibid,* cæ frequentes sunt Syris et Palsstinis : cur iis obscuris ct ambiguis utitur Christus coram Scribis, 28, 1. <æpe proponebat faciles cl vulgares, 682, 2. quis parabolarum icn«us litteralis iit, 28, 1. slnguls tres hobotìt partes, profabuhtioncm, fabulam, alfabulalionem , 28,' 2. Evangelic® omnes ordine historico dispositi;, 4*1, 1. ipsæ non po«iuut per omnia adaptari, 29, 1 ; 213, I ; 213.1. cur Dominus in parabolis ad turbas ct PhanMBom loqueretur, 320, 2 et seqq. parabola seminis per omnes partes accommodatur, 319, 1, 2. parabola de zizaniis, 326, 2 el seqq» per hanc Scribas perstringit, 827, 2. dc grano sinapis, 328, 1. de fermento, 330, 1. parabola zizaniorum exponitur, 331, 1 et seqq. de thesauro abscondito in agro, 333, I, 2. de margarita inventa, *ibid,* dc sagena missa in mare, 331, 2. oris centcdm» errantis tripliciter applicari ct explicari potest, 401, 2. dc rege rationem volente ponere cum •ervis «uls, 413, 2. patrisfnmilias conducentis operarios tn vincam suam, 419, 1. ejus scopus, *ibid.* partium ejus applicatio, HO, 1 cl seqq. de liliis in vinea laborare volentibus et nolentibus, 469,1. 2. de vinea piatìtata, el serris male habitis, ct filio meato ab agricolis, 470.1. item de lapide reprobato facto in caput anguli, 471, 2. de rege ad nuptias lilii sui invitante, û73, 1, 2 t cl wqq. pantalla decem virginum applicatur, 524, 1, 2 et *eqq. talentorum servis datorum, et ejus scopus, ejus applicatio, 529, 1, 2 et seqq.
Paradoxa omuu Evangelica referuntur, 41,2.
Paralysis quis sil morbus, 222, 1, 2. est trgre curabilis, *ibid.* 238, 1. ejus proprietates, 241, 1 el seqq. ejus remedia,
Paralyticus n Christo sanatos, magnam habuit fidem, ideoque curationem meruit, 238, 1. cur prius el remissa sint peccata, 2. rur ejus sanatio videatur difficilior, quam peccatorum remissio, 240, 1 et seqq. paralyticos duos Chrittus sanavit, 241, 1.
Parasceve quid, cl ejus etymon, Oftl, 2; 710, 2. in dio Parasceves nati qua vi curent strumas, 214, 2.
Parentes magis amant filios, qn.im ab iis amentur, 355, 2. affectus erga parentes nocet viris Religiosis, 233, 2.
Paropsides sunt disci quibus cibus in mensam infertur, 403, 2.
Partiet)!® exciusivæ addit® uni person® divin® in attributis essentialibus, non excludunt exteras duas, 295, 1.
Parvulos (<iciil) cur nos esse jubeat Christus, 399, 1. parvuli curantur ab angelis, 403,2. non sunt scandalizandi, pro quibus Christus se adeo dejecit, 404, 2; 700, 2. cur iis manus imposuerit, 426, 2. cos amat, cur, 425, 1. parvuli quoquo in judicio apparebunt, el quare, 531, 1. parvuli sunt baptizandi, non adulti, contra Anabaptistas, 718,2. quomodo dici pos>inl credere , *ibid.*
Pascha sive phase non derivatur a Græco ftaq¿uv, 543,1. pascha tria significat, 549, 1. pasebro etymon, 543, 1. erat Judæis festum gaudii, 544, 1. celebrabatur in plenilunio mends Nisan, 5i0, 1. cur in eo Christum noluerint principes capere el occidere, 544, 1. lamen in co est occisus, 590,2. cur in eo oramus stantes, 183, 2.
Paschalis agtìtis non poterat comedi nisi in Jerusalem, 550,2.
Pastores Deo cur® sunt, 2Î4, 1.
Passio Christi per articulos digeritur paucis, 21, 2 cl Seqq. 646, I. earn ipse sæplus prædixit, 395, 1. ea instans causavit in Christo tristitiam ct sudorem sanguineum, 567, 2. ejus 1res fuere partes primari.c, 416, 2. fuit fornax amoris, 447, 1. an nmnia ejus insignia in die Judicii apparitura sint, 511, 2. ea in Eucharistia recolitur, 560, 1. vocatur calix, 449, 1. fuit Christo calix suavissimus, 580, 1. ipse eam baptismum vocat, 449, 2; 70», 2.
Passiones nobis mortificandae sunt, 178, 2. c® fuere in Christo, sed doinilæ, 677, 1.
Passus minor cl major quot contineant pedes, 613, 1.
Pastinare proprie vilibus competii, 708, 1.
Pastor qualis, talis populus, 154,1, 2. pastor, praeceptor et prætor sunt sal reip., 154, 1. pastores vigiles sint super gregem suum, 327, 1. cur pastores in Belliieem sint vocati per angelos, 78, 1.
Paler noster est l)eu< quintuplicitcr, 185, 1, 2. patres filiis insolenter imperare non debent, 490, 1.
Patres fuere pauperes spiritu, 141, 1. quomodo jmamentum illicitum esse censeant, 169, I, 2.
Pati dum el fortia, perfectius est qtinm agere, 150, 1. pali propter justitiam quid sit, *ibid,* idqüe beatum est, *ibid,* pali pro Christo summa bealiludo est, 152, 1. est hoc insignis consolatio, 26 , 1,
Patiens vincit irarn cl hostem malum infercnlem, 171, 2. neminem ad impatientiam provocat, 173, I.
Patientia in injuriis melior est quam de adversario vindicta, 171, 1. omnium est victrix, 172, 1. invicta Christi patientia, 580, 1. maxime in Jligcllilione, 608, 1. et in ûtlis ludibriis, 612, 1.
Paucitas salvandorum per varios typos ostenditur, 210, 2 ct seqq.
S. Paula e sacra Scriptura in omnibus adversis sententias proferebat, 8, 2. ejus poenitentia , 131,1, 2. (Jib compunctio, 145,2. ejus bealiludo; 147, 1. el in injuriis patientia, 172, 2.
S. Paulinus Nolanus vendidit se Wandalis in servum ul lilium vidu® redimeret, 5, 1; 453, 2. pauper erat,

IDG, 2. quoa omnibus abdicati* pauperem silam cum conjugo viverci, maniacus habetur, 289, 1. co moriente (erra concussa est, G47, 1.
S. Paulus Apost. Gentibus tradidit Evangchum, 10,1. cur lentatus sil lentalionlbus luxuriæ, 121, 2. in carcere Romano cl alias subinde ex eleemosynis victitabat, 261, 2. alia* cx opero manuum vivebat, ibid.
S. Paulus cremila a fratre cl sororis marito prodi veritus, in eremum concessit, 269, 2.
Pavor vehemens cur inducat stuporem, 567, L
Pauper csl mundi dominus, 142, 2. omnia reputat ut stcrcura, 142, 2. pauperes sunt triplices, ccmu, spiritu, censu ct spiritu, 138, 2. ct qui spiritu paupere* dicantur, *ibid,* cl seqq. pauperes Evangelio audiendo aptiore* sunt quam divites, 282, 1. iis quæ dantur, a Deo multiplicantur, 342, 2. Deus ipsis de rebus necessariis prospicit, 397, 1. sunt iis danda, quæ quis *u* se abdicat, ct cur, 430, 1. sunt fratres Christi, 537, 1. pauperes sancti cl Religiosi magni faciendi sunt, 539, 1. paupere* Spiritu beati sunt, 137, 2. qui hint hi, 138, 1, 2. hi jam de facto possident regnum cœlorum, 143, 1. in co erunt primi, 437, 2 ct stqj w' iis promissus thesaurus in cœlo, 430, 1.
Paupertas via est ad perfectionem, 428, 1 cl seqq. cur sit radix beatitudini*, 139, 1, 2. ejus bona, 140, 2 el seqq. paupertas Christi, 230, 1. maxime morientis, 622, 2. paupertas voluntaria auro denotatur, 82, 1. ejus sunt varii gradus, 140, 1 ct seqq. cur ea prima sil bealiliido, 2. earn damnantes refelluntur, 230, 2. in quo consistat, *ibid,* ejus effectus cl elogia, 230, 1 ; 428, 2. cam sectantes qu® merces in cœlo maneat, 433. 1 ; 432. paupertas spiritus oritur cx animi humilitate, 139, 1. huic nihil ilocst, 437, 1.
Pax praecedit actum sacrificii, 163, 1. delectat angelos, 403, 2 cl seq. pax Hebræis omne denotat bonum, 264, 1; 264. 2. eam Apostoli hospitibus suis apprecari jubentur, 264, 2. si eam hospites repellant, ad apprecantcm reditura promittitur, *ibid,* qualem pacem Christus terris attulerit, ctqualem non, 276, 1.
Peccator ante corruit quam diabolum adoret, 126. 2. magno in debito versatur, 192, 2. vero senso parvulus est, 405, 2. quatenus el quare corripiendus sit, 406, 2 cl seqq. cur post privatam correptionem coram testibus sil corripiendus, 408, 2. peccator pervicax ct Ecclesiam contemnens, sicut Ethnicus el publicanus, id est publicus peccator, est habendus, 410, 1. ct excommunicandus *ibid,* peccator magnus recto aliorum culpas minimas nequii corrigere vel judicaro, 107, 1. peccator converti cupiens mire a diabolo lentatur, 672, 2. jam pœnitens scie humiliat, 6n7, 1. sensim a Deo illuminatur, *ibid,* jam conversus a <e ipso sil alius, 375, 1. peccatores omnes sumus, 192, 2. e peccatoribus nasci voluit Christus, 54, 2. peccatores sunt in continua esurie, 246, 1. Christum quodammodo rursus in crucem agunt, 58^, 2. cumque ludibrio habent, i*6id. ci suis peccatis exprobrant, 588, 2. cl ei pntbenl acetum. 629. peccatores etiam gravissimi, nd poenitentiam sunt admittendi, 307, 2. peccatores habituali ægre salvantur, 211,1. peccatores occulti non sunt prodendi, 552, 1. peccatores quidam noe in hoc, ncc in futuro sæculo absolvuntur, 306,2.
Peccatum aliud veniale, aliud mortale, 161ł 2. peccatum ex diametro repugnat Deo, 240, l. debet esse voluntarium, 352, 1. fugat angelos, 401, 1. ejus cl excommunicationis analogia», 411, 1. peccatum unum mox trahit ad aliud, 591, 2. cl secundum gravius priore est, *ibid.,* 654, 2. peccatum mortale inQnilaui quamdam in se contimi malitiam, 101, 2; 539, 2. csl velut lepra contagiosa, 221, 2. quanta sil Dei injuria, 414, 1. csl id infinitum debitum, *ibid.* pro co nulla pura creatura ex œquo potest satisfacere, *ibid.* recle comparatur talento, *ibid,* peccatum originile contra Pelagianos astruitur, 212, 2. id trahimus ex Adamo, non timen ratione partimi® ahcujus carnis ex eo docis®, 354, 1. piceatis singuli* pœn® ex æquo admens® et decret® sunt in pamitenlulibus decretis, 101, 1. peccata nostra sunt debita. 192, 2. ca remittere solus potest Deu*, 239, 2. semel dirnis a a Dco. peccatori ob ingratitudinem donno non imputantur, 415, 2. eorum spinas luit Christus spinis coronatus, 610, 2 et seqq. ei peccata omnium, qu® sibi proponebat, summam tristitiam intulere, 5G7, 2. pecetta in Spiritum Sanctum sex sunt, 307, 1. peccata prius remisit paralytico Christus, quim cum sanaret, 239, 1.
Pecunia triplex , aurea, argentea, aena, 260,1. et qu®libel dicta ®s, 708, 2. eam ferre vetantur ripostoli, ct cur, 260, 1, 2. priscis erat dea, 19ç, 1. ei simul el Deo servire nemo potest, 197, 2 et seqq. ejus po&sesdo Apostolis erat vetita, 260, 2. pecunia qua pontifices custodes sepulcri corruperunt, fuit ex irario sacro sumpte, 653.2.
Pedes el caput Christi mystica qua» sint, 545, 2. p* des amplecti el osculari, signum est venerationis et reverenti®, . 654, 1.
S. Pelagia virgo insilit in flumen ne violetur, 124,2.
Pelagiani docebant nullum juramentum Christianis esse licitum, 168, i. et justo* sine peccato esse, 192, 2. et nullum divitem posse salvari, 429, 1.
Penleco*(e (in) ficta est promulgatio Jegis novi, 114,2. tunc vetus obligare desiit, *ibid.*
Pera est sacculus viatorius, 261, 2 el seqq.
Penea quæ regio Judæ® sit, 418, 1.
Peregrinus impostor fingens se Christianum, Cbristianorum auro suffarcinatus in patriam rediit, 436, l.
Peregrini el hospites omnes hic sumus. 84,2 el seq. 640,2.
Perfectio summa e*t in Deo, 626. 2. ea imitanda uobi* est, 178, 2. perfectio Evangelii, 47,1. modus cito adeam perveniendi, 178, 2. consistit in chiniate Dei el proximi, 428, 2. perfectio virtutum est domus spiritalis animæ, 2t5, 2. quim perfectionem n suis exigat Christus , 177, 1. quæmm sit pcæcepü, qnænam consilii , *ibid.,* 2.
Perfecti Deo sunt chirisriml, 177,1, 2. quid observare debeant ul in perfectione perseverent, 428, 2. omnia cad relinquere debent, 429, 2.
Pericles orator dictus fulminare cl tonare, 678, 2. eju* in injuriis patientia, 173, 2.
Periculum minus licet adire, ul majus evitetur, 124, 2. nu sit simonia rem sacram permutare cum alia re sacra, 259, 2.
S. Perpetua qui visione viderit ribi imminere martyrium, 210, 1. t*Jus visio de via cadi cultri* obsita, ibid.
Persecutio proprie quid sit, 150, 1. ipsa acuit fideles el Religiosos, i¿id., 2 eam pati sumina est bealiludo, 152, 1,2. in ca est invocandus Deus ,? <•». 2. *ad* eam constanter ferendam stimali, 271,(. ejus asperitate molli deficiunt n fide, 504, 1. in ea sectelures Qirisii opem cl amicos inveniunt, 704, i.
Perseverantia in finem virtutis est consummatio, 270, 1.
Persicum Evangelium quam antiquum, cl nude in Europam venerit, 14,1.
Perside (c) an venerint Magi Christum adorantes, 71, 2.
Petenti omni tribuendum, 171, 1, —
Petilio filiorum Zcbedæi mile crat fundata, 448, 2-
Petra vocatur S. Petrus, quia basis el petra Ecclesie est, 366, 2 et seqq. petra notat soliditatem cl constantiam io fide (¿liristi, *ibid.,* 368, 1. xrfrpa et irirpo; Gnecis lapidem seu petram sonat, 367,1 el seqq.; 368, 2. petr® sciss® sunt moriente Christo, 634, 2 el seqq.
S. Petronilla, (ilia S. Petri, virgo obiit, 228, 1.
Petrosa terra, in qua seminatam semen non potuit agere radices, quos denotet, 320, 1 ; 324,2«

S. Petra* quando ct quomodo n Christo vocatus sil, 131, 2; n \ 1. *cjti<* domus eral Bethsnldtt vcl Caphnr-nii, 227, 2. vocatus c coniugio n Christo reliquit uxori m rt fdam, quæ sinctœ fuere, iôid. semper prima* in ordine Apostolorum ponitur, 255, 2. est prima* excellentia ct auctoritate, 2. ejus primatus in quo consulat, fW. habuit solus potestatem ordinariam, *ibid.* prius dictus Simon, *ibid,,* 678, 1. ad Christum venire super aquas gestiit. 345, 2. quin certo noni esse Christum, eum qui iippnreb.it, *ibid,* et seqq. ejus tides hic eluxit, *ibid.,* 316, 2. ambulat super aquas, 346, 1. modica ejus hic diffidentia in causa fuit, cur mergi cœperit, *ibid,* et seqq. fuil a Christo aliquantisper per mare deducius, ul ejus fides firmaretur, 347, 1. interrogatus, quid de Christo sentiret vclut sapienlior et ferventior, respondet pro se et pro omnibus, 364, 2 cl seq. ejus confessio singillatim enucleatur, 365, 1 et seqq. primus clare inter Apostolos confessus est Christum c* e Dei filium, *ibid,* et seqq. ob id beatus ab eo dictus cd, 2. ejus piler dictus Johannes, et erasi Joñas, *ibid,* super eum Ecclesiam suain fundandam promittit Christus, 366, 2. hinc est petra et basis Ecclcsiæ, i?4íL, 369, 1. quod pluribus probatur,367,1 et seqq.; 368, 1. ci dalæ sunt claves regni cœlorum, 370, 1 et seqq. quid sibi claves ill® velint, 2. et totus mundus a Christo commissus, 371, 1. cadesti pollet potestate, 372, I. cur Christum a morte retrahere satagat, 373, 1, 2. quo sensu ab eo vocatus sit satanas, *ibid,* cl seqq. volebat in monte Tabor hærere in gloria, 387, 1. unde agnoverit ibi Eliam cl Moysen, *ibid,* nescit præ gaudio quid petat, 2. cur pro eo tributum solverit Christus Capharnai, 396, 2. ejus cathedra lignea servatur Rom® : melonymice cathedra Petri est potestas et auctoritas Pontificia docendi cl regendi omnes fideles totius orbis, 48% i. in nocte passionis fidem non perdidit, sed in fidei professionem peccavit, 56'1, l ; 590, 2. tripliciter peccat dicens sc nunquam in Jesu sandalizindum, 56, I. audiit, ter ab eo se negandum antequam bis cantet gallus, *ibid,* strinxit gladium non exspectato Christi responso, 577, 1. voluit Malcho caput findere 2. ejus zelus cum Moysis confertur : uterque regulam excessit emendabili animositate, 578, 1. non bene gl idium hic stringebat, 2. Christum captum sequitur* longe, 582, 2. peccavit imprudentia, quod se ad ignem ministris miscuerit, *ibid,* an steterit, an sederit ad ignem, 589, 2. quomodo esset in atrio foris, *ibid,* cecidit ad vocem ancilla», *ibid,* ejus prima negatio, 590, t. negando mentitus est in re fidei, 2. 1er tantum negavit, non septies, aut sexies, *ibid,* negationum ejus ordo, *ibid,* an excusari ejus responsio, el negatio in bonum sensum capi possit, 591, 1. negando peccavit mortaliter cl Dei gratiam amisit : cur permissus tam graviter labi, ibit/, primo galli cantu a lapsu non est excitatus, *ibid,* negavit secundo cum juramento, *ibid,* item tertio cum detestatione, 591, 2. respexit eum Dominus quo sensu el modo, 592, 1. galli cantu excitus vocis Domini est recordatus, 2. cur egreMuvsit foras ut amare fleret : Judæis negando non dedit scandalum , *ibid,* ejus fletus quo culpam deleret, 593, 1. austera ejus pœnitentia per totam vitam, ct asidua ploratio ad galli cantum, *ibid.,* 245, 2. cur ei Christi resurrectionem nuntiari angelus jusseril, 651,2.

Petrus primus Bracarensis Ephcopus, nn fuerit Samuel, filiu< Uri® Propbeta! occisi a Joakim, rege Juda, 688, 2.

trus Damianus quomodo Hildebrandum Cardinalem vocrl <uum sanctum salanam, 375, 4.

Petrus Gnapheus haeresiarcha injurius in SS. Trinitatem, 246, 2.

S, Petrus Martyr Dominicanos injuste accusatus el incarceratila Chrislo crucifixo conqueren!, quid ex eo audienl, 629, 1.

Phantasia (in) hominis multa dæmon potest represen tare, IM. 1.

Pharisæi sibi sanctitatem arrogabant, 349, 1. profitebantur certiorem legalium rituum notitiam. 98, 2; 319, 1 unde dicti vint, 98, 2. erant in pretio apud populum eorum auctores ; cos acriter taxant Joannes et Christus passim, *ibid,* cur viperis cl serpentibus attimilentiir, *ibid.,* 99. 2 el seqq. 308, 1, 2. enrum superbia, 102, 2; 489, 2 el seqq. Herodem, in Galilea licet regnantem . instigarunt ut Joannem caperet, cl quare, 129, 1. internam concupiscentiam docebant non e<<e peccatum, 157. 2 et seqq. a vera justitio multum deficiebant, 158. 2. eleemosynam facturi tubam inflabant, 18?, 1. putabant Christum merum esse hominem, non Deum, 239. 1, 2. discipulos Joannis instigant ut petant a Christo quare cum suis non Jejunaret, 244, 2. erant non pastores, sed laniones ovium et lupi, 252, I. eorum obstinatio audientium Joannem et Christum ex curiositate, 288, 2 el seqq, illum dicebant habere dæmoniuin , quia austere vivebat; hunc, quia communem vitam sectabatur, vocabant gulosum, 289, 1. eorum superbia in spernenda Christi doctrina, 292, 1. exacte sabbatum observabant, 301, 2. faciunt Cbristiim mignm, qui ope dæmonis faciat miracula, 251, 2; 304, 1. erant ei adversarii quam maxime, 306, 1. miracula ejus tirile perstringunt, 311,1. a Ninivitis coarguentur in die judicii, 313, 1. el a regina Austri, 314, 1. sua nequitia meruere occupari a dæmone, et a Deo puniri, *ibid, et* seqq.; 315, 2. cur a Christo vocentur cæci, 353, 1. eorum cæcilas proveniebat ex priore invidia eorum , 322, 2 et seqq. eorum zizania, 327, 2. quo prælextu docerent parentibus negandam alimoniam , 351, 1. erant hypocrita», 2. eorum error docentium non licere comedere manibus illotis,382,1. 354, 2. erant Christo offensi, 352, 2. cur ab eo signum e cœlo petant, 311, 1; 361, 1 cl seqq. quare ei proposuerint quæslionem «le uxoris dimissione, 618, 2. eorum labores magni et sudores pro lege Dei, sed sœpo inutdes, 4 ii, 2. eorum interitus et excidium prodicitur a Christo, 471, I el seqq. cornutam quttsQoncm ei proposuere, 301, 2; 476, 2. ei adulantur, 477, 2. illum intricare volentes, in laqueum suum inciderunt, 478, 1 ; 480, 2. ei ignorantiam Scripturarum volunt affingere, 483, 1. docentur ab eo de persona Messiæ, 485, 1. erant rectores populi, cl m igi*Iratus, cl multi eorum sacerdotes aut Levit®, 351, 1; 488, 1. quatenus iis erat obedienduin , *ibid,* docebant, et non faciebant, 488. 2. qu® populo onera imponerent, *ibid,* suam sanctimoniam vane ostentabant, *ibid,* cur dilatarent sua phylacteria, 489, 1. octies iis *væ* Christus Intentat, el quid per id innuat, 491, 1. quomodo regnum Dei hominibus clauderent, et intrare volentes intrare non linerent, 2. viduarum domos emungebant, *ibid,* cur gravius accepturi sint judicium, *ibid,* multos Gentiles ad. judaismum pertrahere satagebant, 492, 1. eorum error circa juramentum, *ibid,* erant iniqui judices, 493, 1. minima curabant, maxima negligebant, *ibid,* eorum rapina cl Immunditia, 2. cur sint sepulcra dealbata, 494, 1. qu® peccata admitterent in eximendis sepulcris Prophetarum, *ibid,* erant, ul et patres, propheticid®, 2. peccatorum impleta mensura erant evertendi, 495, 1. in die judicii agnoscere cogentur Messiam, quem viventem despexerunt el in crucem egerunt, 499, 1. petunia Pilato ut Christi sepulcrum jubeat custodiri, rabie el odio ejus flagrantes, 641, 2 el seq. timebant ne resurgeret, 042, 1. conati ei resurrecturo omnimodis occludere exitum, resurrectionis miraculum cl (Idem auxerunt, 2. crebro cl religiosa inanus el vasa lavabant, 319,1; 493, 2; 693, 1 cl seqq. cur dicantur generatio adultera, 311,1 cl seqq. 697, 2. — *Vide* Judæi, Pontifices, Scrib®,

Philippi etymon Græcum et Hebræum, 250, 2 el seqq.
Philippus Apostolus candido* erat, sed non ili acatus, 311, 2. an petierit prius sepelire patrem quam Christum sequeretur, 232, 1 ct seqq.
Philippus, maritus Hcrodiadis, quando mortuus : eju« modestia ct justitia, 680. 1.
Philippus Melanchton Evangelii codicem semper penes se habebat. 0, 2.
S. Philippus Neritis omni petenti quod poterat dabat solatium, 175, 1.
Philowpbi non facientes ipsi quæ alios docebant, parum fructus faciebant, 158, 2. Philosophorum quorumdam in injuriis patientia, 173, 2 el seqq.
Phocion injuriæ sibi illalæ oblivisci filium jussit, 176, 2.
Phœnicia erat confinis Judææ, 355, t.
Phœnices varii erant etiam extra Syriam, *ibid.*
Phœnix non est una avis in mundo, 99, 2.
Photinus Christum negabat esse Deum, 220, 2.
Phylacteria quid sint, el quare gestarentur, 489, 1.
PilÉtO cur Christus sil traditus, 596, 1, 2 el seqq. ei præsenlatus,de tribus criminibus a pontificibus accubatur, 599, 2 cl seqq. sed ipse illa negligent solum eum interrogavit an ipse rex esset Judæorum,*ibid,* miratur Christi silentium, 601,2. ejus instantia ad cum liberandum, *ibtd.* ct seqq. vere voluit cum liberare, 602, l.ab uxore monetur, ne in eum quid acerbius statuat, *ibid.* an per cam ipse conversus cl Christianus effectus sit, 2 et seq. in exilium Viennam missus se occidit, 604,1% talione a Deo punitus est, *ibid.* lavit manus quasi a sanguine Christi innocens : erat exscors et leporinus, 593, 2 cl seq. curavit Jesum flagellari, 605, 2 cl seq. ejus in ipsum lata sententia, 608,2. cum condemnando tripliciter peccant, 612, 2. quomodo titulum crucis scripserit, 623, 1. Joscpho corpus Christi concedens, facium suum aliquo modo texil, 639, 2. reddidit id gratis : cur miratus sil quod jam obiisset, *ibid,* dedit milites Judæis a l Domini sepulcrum custodiendum, 612, 1. quid de Christo nd Tiberium Imp. scripserit. 608, 2 ; 655, 2.
Pinnaculum (quod) templi fuerit, super quo diabolus statuit Christum, 123, 1. erat fastigium vestibuli, *ibid.* an fuerit pinnaculum acutum periboli cl septi, *ibid.*
Piscatores, id est Apostoli, orbem subegere, 132, 2.
Pisces sunt typus hominum, 334, 2.
Plangent (cur) in extremo judicio omnes tribus terrai, 51., 1, 2.
Iìolonici Evangelia honorarunt, 2, 2.
Plebeii aliquando meliores sunt sacerdotibus, 169, 2.
Plutus deus divitiarum est, 198, 2.
Pœnœ damnatorum non sunt omnes æquales, 265, 2. c® nunquam cessabunt, sed durabunt inæternum, 537, 2. pœna damni ibi erit gravissima, 226. 2.
Pœni erant c Phcenicia oriundi, 355, 1.
Pernitens amisit tcnlationes invitus, 241, 1.
Pœnitentia non est tantum emendatio morum in melius, sed el veteris vil® per dolorem detestatio el destructio, 9*>, 1. pœnitentia dicta quasi pœnæ tenentia, 2. pœnitentia digna quæ sit, 101, 1 et seqq. ejus cfllgics cl descriptio, 2. debet respondere peccatorum gravitati el multitudini, *ibtd.* ejus vis, 717, 2. ejus commendatio fuil summa, tinis et scopus prædicationis Christi, 130, 2 cl seqq. pœnilenlia uhm dura et rigida fuit in pane cl aqua per plurcs annos, 131, t. posi vitam frustranea est pœnitentia, 527, 1. pœuitenlia aha bona, alia mal i, 507, 1.
Pœnilentiarii Rom® cur virgas gestent quasijudiccs, 131,1.
Politia non adversatur religioni, 479, 2.
Pollinctura corporum quæ Judæisusitata esset, 640, 1.
Pompa regis Christi Jerusalem invecti, 459, l el seqq. cur eam adhibuit, 459, 1 cl seqq. 46r\ 2.
Pompeius qua occasione Judæos Romani* suhjeceril, 478, 2 cl seqq.
Pontifex cur dicatur *Beatissimus Pater* 366, 1. ejus tituli. 368,2. ci in Petro d il.e sunt cl ive*, 370, I, 2. ejut potestà* in ligando quintuplex est. 371, 2 quam etiam aliis inferioribus pastoribus communicat, restringit, adimit, *ibid,* extendit ie etiam in defunctos, *ibtd.* et seqq. quali* ejus sit in ho« potestà*, 372, 1. quis abeo subterni ligari vel abbivi mereatur, *(bid.* habet SS. Micharicm el Gibriclem pro custodibus, 403, I. non c*l a Concilio corripiendus, 410, 1. et quii a Christo potestatem immediate accepit, nullo ca<u ab Ecclesia deponi potest, 410, 2. cur se vocet servum servorum Chrit-. 452,2.
Pontifices Judæi quomodo in Christum jam damnatum sævicnnt, 587, 1 ; 589, 1. ei tria crimina coram Pilato objiciunt, 600, 1. ei jam crucifixo insultant, sugillantes eju< miracul i, 624, 2 et seq. ei de cruce descendenti non credidissent esto id jactent, 625,2. audita Christi resurrectione, eam abolere conantur, 654, 2. hinc corrumpunt custodes pecunia : sed dum eam opprimere moliuntur, magis augent, *ibid.,* 655,1. eorum perversitas, 2. quid custodibus sepulcri persuaserint, *ibid,* quomodo eos apud Pihlum excusannl, *(bid.— Vide* Phansæi, Judæi, Seribs.
Populi mutabilitas el ingratitudo, 466, 2.
Porta angusta cœli quæ sit, quæ lata ad perditionem ducens, 209, 2; porta aurea erat tam templi quam urbis, 464, 1. pori® inferi est totus infernus, vel liærctici, qui contra Ecclesiam el fidem Petri non prævalent, 369, 2.
Portitores paralyticimagnamostenderunt fidem, in eum Christo sistendo, 238, 1.
Posse pro *velle* ^æpe inScript, capitur,450, 1 ; 673, 2; 687, 1, 2.
Possessio pccuniæ, el omnis rei temporaria» jrelio æslimabiUs, velatur Apostolis, 260, 2-
Polestas civilis vel ecclesiastica est necessaria ad politicum regimen, 452, 1. potestas Pontificum est spiritualis, 370, 2 ct seq. ipsorum polestas ligandi ct solvendi amplissima est, cl varie ab lis exercetur, 371,2. derivant eam etiam in ministros Ecclesiæ sibi subditos, *ibtd.* 410, 2. ea est triplex, 411, 1. potestas Ecclesiæ duplex, spiritalis, el temporalis, i 10 1. potestas in cœlo et in terra data Christo qua homini e^t In incarnatione, et post resurrectionem, 657, 9. potestas teuebrarum qu® dicatur, 580, 2 elseqq.
Præccptum Apostolis datum de non possidenda pecunia, calceis, virgi, etc., non fuil perpetuum, sed temporale duntaxat, 260, 2 clseqq. at perpetuum quoad substantiam, 261, 2. præceplum correptionis peccantium non obligat nisi in magna necesítate, 406. 2. præcepla Evangelio propria recensentur, 31, 2. itera ca, qu® partira sunt consilia, 32, 1. itera præcepla seorsim data Apostolis, 2. præcepla Dei grasia nou sunt, 296, 1 ct seqq.
Predestinationis fidelium causa originalis est Dei beneplacitum, 293, 1 , 2.
Pr.vdestinatorum duplex est ordo, 445, 2. prædestinati a Deo damnari nequeunt, 169, 2.
Prædicationis Apostolorum summa fuit invitatio ad regnum cœlorum, 258, 2 et seqq. prædicalio Evangelii per totum mundum, signum est finis Instantis mundi, 504, 2 et seqq. prædicationis a Joanue faclæ quod fuerit initium , 669, i, 2.
Paedicator dignus est sustentatione, 263, 2. est mystice Christi mater, 316, 2. qux in oratione a Deo privatila hausit, magno spiritu in populum effundat, 319, 2. quæque tempore congruo debet depromere pro captu auditorum, 335, 2. quire eum subinde orare oporteat, 344, 1. sint sicut fulgura et tonitrua, 6«9. 2. quo ptus in alios doceudo efluiideiit, co plus sapienti® cl doctrine cæ'ilus recipient^ 321, 2; 681, 1. gloriari non de-

bent in fendo concionis foir, noe animo cadere si illius nullus frudeu frqonlor, 681, 2. sed patienter cum cvpr lent. 682, I.— *ride Concio,* Condonator
Preflcæ qoæ es*ent mulieres, 248, 2.
Pregnante! cur facile fugere nequeant : ils non pepercero Romani in excidio Jerusalem, 506, 2.
Perlatu* quatuor constat virtutibus cardinalibus : qui si cas amittat, peribit, 151, 2. lux est mundi cl urhs in monte posila, 155, 1. auctoritatem cum modestia copulet, 459, 2. cju« duo vitia capitalia, audacia imperiosa ct studium voluptatum, 522, 2. eis concessa est potestas ligandi ac solvendi, 410, 2. eorum negligenti'! nocet Ecclesiæ, 327, I. ipsis denuntiandi sunt prius moniti peccatores et scandalosi, 409. 2» qui deinde in eos etiam animadvertere possunt, 409, 2. Prelati peccantes sunt ad Pontificem deferendi, ' I<b i Prolatis malis quatenus obediendum, 48^, !, 2.— *Vide* Episcopus, Pontifex.
Pnrscientia Dei infallibilis est, 509, 2 ct seqq.
Presides Romani Judæam administrarunt, tetrarcha Archelao in exilium pulso, 90, 1, 2.
Prandebant raro veteres, aut saltem modice, 225, i. idque circ i vesperam, 473,1, 2. ideo prandii vix ulla in veteri Testamento fit mentio, 225, 1.
Primatus Petri in quo consistat, 255, 2.
Primogenitus in sacra Script, dicitur omnis ante quem nemo esl natus, 69, 2.
Principe (in) sumina virtus est benevolentia ct mansuetudo, 294,1, 2. principes non se ingerant negotiis Ecclesie nut Dei, 480, !. principe* sacerdotum congregali m ine diei Mercurii, ad tractandum de Christo occidendo, 543, 1. cur id faciant cum dolo, iiii cur nolint in pasebate, *ibid,* argenteos quos retulit Judas, recipere noluerunt, 597, 1,2. eorum simulata sanctitas,598, 2. — Fide Scribæ, Pharisæi.
PrisclIlianistæ dicebant stellam, quam videre Magi, fuisse fatum Christi, 74, 1.
Proculi dicta est Pilati uxor, an salvata sit, 003, 2.
Procurator vincæ mercedem reddens operariis, quos designet, 443, 2.
Pro ligia quæ urbis Jerusalem excidium praecesserint, 503,2.
Proditio Judæ fuit immane sacrilegium, 553, 2. eam detegit Christus Apostolis, 552, 2 ct seqq. ordo detectionis hujus, *ibid.*
Prof ibutatio in parabolis quid sit, 28, 2.
Proficientibus in spiritu quæ sint observanda, 428, 1.
Promica Evangelica simul omnia recensentur, 3i, 1,2 et seqq.
Propheta in Script, varia significat, 211, 1 ; 496, 2. Prophet i In patria sine honoro est, 338, 1. Prophet® aii- cujus animam in Christum migrasse Pharisæi censebant, vel eum resurrexisse, ct hunc esso Jesum, 36Í, 1. Prophets omne» in Christum colliniant, 6, 1. imperativum usurpant pro futuro, 564, 2. cilicio vel sacco cilicino ulebanlur, 96,1. gestarunt sandalia, 9»9t1. pene omnes a 'udæis fuere interempti, 152,1. eorum munus erat non 'cluni futura prædiccre, sed ct populum docere, et legem Dei praedicare, 278, 1. eorum sepulcra codificare quite nus esset vitiosum, 401, t, 2. cur cos occiderent Scribæ, *ilid.* Prophetarum omnium maximus fuit Joannes Baptista, 234, 2.
.^opbrliac Christi eo ordine, quo ab ipso per se vel suos edita: sunt, disposila;, 38, 1, 2.
Propositiones affirmantes sæpe intelligendæ sunt non univer aider, sed commode, et cum exceptione, 25, 2. at negante* absolute, et sine ull i conditione, *ibid.*
Proseljtus erat qui a gentilismo ad Judaismum accedebat, 492, I.
Prosperitas cuique velut tempestas est, 344, 1.
Prostrato Judæorum in hurlo significat casum eoi urn irreparabilem, item reproborum, 576, 2.
Proverbia quædam, nova noth convenire Indicantia, 247, 2 alia rem impossibilem significantia, 43l, 1. alia curam minimorum, et oscitandam in maximis denotanti. i, |93t 2.
Providentia Doi non est in astris signata, 74, 1. in ea esl confidendum, 201, 2. ipSa mirabilis est, 202, 1 ipse maximam gerit erga homines, 274, 1.
Provisionem vini, frumenti, olei, etiam annuam, unii vetat Dnmhius, dum sollicitudinem anxiam inhibet, 203, 2.
Proximo læso pria* satisfaciendum, quam sacrificium offerendum, 162, 2. ei præstnndum nul non præslandiim, quod ipsi nobis fieri volumus nut nolumus, 209, 1. ut proximus peccans corripiatur, exigit fraterna chantas, 607,2. i«lque primo prlvatim, dein coram teUibus, 408, 2. ei remittenda offensa cx intimo corde, 416, 2. e<l diligendus proxime post Deum, 484, 1. el sicut nos ipsos diligimus, *ibid,* et seqq.
Prudentes esso jubemur sicut serpentes 267, 1 et seqq. prudens facile pacem mutuam conservat, 702. 1, 2.
Psalmus cix de Messia, non de alio quopiam, c*l intelligendus, 685, 2 et seqq.
Pseudochrlsti fuere varii apud Judæos, 500, i, 2.
Pseudopropheta est, qui avocat a via salutis, aut ad latam ct perversam, 211, 2.
TTruua proprie est cadaver , a casu, 511, 1, 2.
Publicani dicti quod publica vectigalia redimant ct exigant, 176, 1. an eorum officium sine peccato possit exerceri, 243, 2. publicani cl meretrices quomodo procédant Pharisæos in regnum Dei, 469, 2.
Pudor a pietate detorrens superandus est, 455, 1.
Puella duodennis a Christo ad vitam revocata quos peccatores denotet, 219, 2.
Pueri Christi vultus divinus Magorum oculos, cl magis mentem feriebat, 75, 2. pueri quanto studio educandi, docendi cl catechizandi sint, 425, 1,2. male eos arcent Anabaptista; a baptismo, »20. sunt communiter simplices, innocentes, candidi, 399, 1. cl tales esso jubemur, *ibid.,* 2. pueri quibus Christus manus imposuit, evasere in viros sanctos el sapientes, 426, 1. pueri ei in Dominica Palmarum acclamant, 466, 1. eorum laudibus delectatur Deus, *ibid,* tripliciter eum laudant, ibid.,2ct seqq. pueros a senioribus el sacerdotibus benedictionem petere laudabile est, 424, 2.simplicitas puerilisapta est regno Dei, 425, 2.— *Vide* Parvuli.
S. Pulcheria quo joco fratris Theodosii Imp. oscitantiam castigari!, 447, 9.
Pulverem de sandalis quomodo excutere Jubeantur Apostoli, et quare id fleret, 265, 1,
Purgatorium esse evincitur, 307, 2. ejus pœna semel finietur, 164, i. in eo etiam valent indulgenliæ, 371, 2 et seq. ei Christus plenum et primum jubilæum dedit eo post mortem descendens, 611, 1.
Purpura cur data sit a Papa Cardinalibus, 611, 1.
Pusillanimes confugiant ad Christum agonizanlem pro r. medfoj 568, 2.
Pusilli cur non sint scandalizandi, 102, 2 Fide Pueri.
Pythagorttsymbolum de via salutis et perditionis, 210, 2. docebat abstinendum a carnibus cl fabis, 352, 1. credebat auimas cx uno corpore in aliud migrare, 688, 2.

Q.

Quadragenarii numeri mysterium, 61, 2.
Quadragesima Montani hæreticl post Pascha, 246, 1.
Quadragesimali* jejunii vari® sunt aiusæ, 118,1. sanitati corporis confert, *ibid,* ali® ejus causæ synilxdicæ cl mystic®* ibid., 2.
Quadragesimus numerus sanili el sanctus est, 118, t.
Quadraginta per annos inulti sine cibo vixere, 119, 1.
Quadraginta Martyres alacriter in gelidum stagnum insilierunt, 607, 1.

Quadrans f-sl quarta pan nssls, alia» (rluucius, a et terun-
cius, 1G4, 9. ejns dimidium orat minutum, 708. 2.
Quantità alia c4 contìnua, alia discreta, 359, 9.
Qmrantnna desertum describitur, <16, 1.
Quaternarii numeri perfectio, 11, 2 et seqq.
Quotidianum panem pelero jubemur, 191, <. quis is til
in psrlicukrl, 9.

R.

Rabbi vox quid denotet, 489, 9. non <olum Jfgis dodo-
nun, sed etiam virum principem lignítica!, 477, 1.9.
TáC^c;, id ed virga, Iría notat, 263, I, 2.
Raca quid rii, el quid fratri suo dicere raca. 100, 9.
nt id peccatum mortale, vel veniale, *ibid.,* 161, 2.
Kihiib, etri meretrix, nominatur timen in genealogia
Christi, 51, 2. ob exploratores protectos nupsit Salmoni,
ibid.
Kamos de arboribus cæsos turba Christo triumphanti in
viu sternebat, 460.1,2.
Han factio aquæ in olla ostendit veritatem corpori» Christi
in Eucharistia, 557, 1.
Kalio reda esl regul i actionum humanarum, 310, 1. ra-
tionem donorum suorum exactam in die judicii exiget
Deus, 528, 2.
Rca Ihbræis significai socium,proximum, amicum, 175, 2.
Recidiva percitioris non ea speciale peccatum, sed lanium
circumstantia generalis a peccatore volita, 415, 2 et seq.
— *Vide* Relapsus.
Recipiens Apostolos, Christum ct Patrem ejus recipit,
978, 1.
Reconciliatio fratri offenso ante sacrificium est præcepta,
1G2. 9.
Regina* Ælhiopibus imperarunt, et did© sunt Candaces,
313, 9. Regina Austri quæ ad Salomonem venit, quo-
modo dieta, et unde venerit, *ibid,* an ex Salomone filium
conceperit, *ibid,* ejus cl Judæorum antitheses. 314, 1.
Regiones quæ essent ultra Jordanem, 134, •?. quæ re-
giones lepram adferant, 91'1, 9; 221, 9.
Regna omnia mundi quomodo diabolos Christo obten-
derit, 125, i, 2 el seqq.; regnum Judææ Christo debe-
batur, 601, I. quando id cessarit, *ibid,* regnum cœ-
loruin Prophets veteres quidem promiserunt, nt
Joannes i<l predicavi! mox a Christo predicante rese-
rendum, 287, 2; 691, 1. regnum cœlorum simile grano
sinapis quod sit, 828, 1. an id Christo adaptari possit,
2. quo sensu regnum David a Christo sit restitutum,
706, 1. regnum Christi situm in paupertate cl mundi
contemptu, 80, 1. erat id spirituale el cadeste, ideoque
mile, 45% 1; 612, i. non erat de hoc mundo, 600, 2.
qua homo, duplex habuit regnum, etiam in terris
vivens, spintale et mundanupi, 601, 1. ejus regnum
superat cælcra, 601, 2. quodium regnum ejus viderint
nonnulli Apostolorum ante mortem, 378, 2. id pur-
purea chlamyde, qua indutus in pacione full, symbo-
lice denotatur, 609, 2 cl seqq. regnum Dei spiritu ilo est
hic in anima per gratiam , m futuro per gloriam, 9 », 2.
r>l id quadruplex, 186, 2 el seqq. el quale ei in oratione
Dominica apprecamur, 187, 1, 2. regnum Dei primum
quxrendum, nec non ca quæ ad illud ducunt, 209, 2.
Relapsus m peccatum pejor e4 lapsu9 315, 1.
Religiosi cujusdain in injuriis gaudium, 171, I. cur Re-
ligiosi prisci dicerentur Asceta», 428, 2. eorum summa
lætitia esl in persecutionmn el Injuriarum tolerantia
sita, 152, 2. sunt tropologice Nazaræi, 91, I ; 03, 1.
quomodo cum reeuhnbus agere debeant, 155, 1.
terrena omnia parvi faciant, 179, 1. alaudis comparan-
tur, 200, 1. sini pauperes sensu ct censu, 210, 2 etiam
rusticis concionentur et opem ferant, 252, t. apud
quos liospitan debeant, ÎOI, 1. non mutent facile hos-
pitium, *ibid,* abnegare debent omnia negotia sæcu-
Liria , 375, 2. una cum Christo emnt Judíeos 433,1,9.
idque ob quatuor causas, *ibid,* per Ina voli quasi per
tres clavos Christo concrucifigentur, 620, 2. <unt vetui
peregrini, 599, t. dum peccant debent ad Superiorem
drferri, el cur, 409, 1 et seqq. omnes, præler Fran-
ciscanos , ponunt bona babero In communi, aliam
immobilia, 210, 2 rt seqq.
Relinquere omnia propter Christum est actus heroicus
paupertatis, 432, 2. relinquens unum propter enm cen-
tum digniora rl meliora recipio*, 436, t.
Reliquias Sanctorum quomodo honorare debeamus, 617,1.
eas Calviniaæ mergunt el comburunt, 684, 1* earum
usua et vis, 2.
Remissio injnriæ nobis illate eri conditio peccatorum
nobis a Deo dimittendorum, 193, 1.
Reprobationis infidelium el impiorum cansa originalis esl
solum Dei beneplacitum, 29 , 1.
Reprobi sero dolent ob neglectas in vita virtutes, 527, i.
el frustra opem Implorant, 528, i. a dsmonibns aut
ang.-lis ad judicium raptabuntur, 516, 1. et lata a
Christo sententia «talim p» rdrmones in tartara, 538,1.
ubi ipsum accusabunt fd-itath et iniquitatis, *ibtd.* el
seq. nunquam inferno liberabuntur, 517, 9. In Deum,
Christum rl Sanctos blasphemant ex desperatione, odio
et rabie, 532, L *Vide* Damnati.
Repudii legem corrigit Christus, 167, 1. id tantum licitum
esl fornicationis causa , *Ibid.*
Resignado sui iu voluntatem divinam est optimum reme-
dium in afiltcliono, 571. 2.
Respectus Christi ad Petrum nogantem quomodo conti-
peni, 592. t.
Respondere Hebraeis idem «4 quod incipere loqui, 27, !.
Resurrectio mortuorum est spes Christianorum , 651 , 1.
cur ea vocetur regeneratio, 435, 1. hæc sæpe In Scrip-
tura aperitur, 481, 1. e«t ea ficilior quun creatio,
ibid, resurrectio Christi mortui eum, quis esset,
evidenter evincebat. 311 , 2. quid In nobis operetur,
446 , 2. vocatur a Pharisæls error, at hi<* eju< divi-
nitatem cnnfirmal»at, 612, 1. ejus series pineis per-
stricta, 22, 2; 646. 9. ip-a selul excitatio a somno fuit,
et ceu rcfioralio arborum, 65a, 1. quo magis oppressa
c4 a pontificibus, eo magis innotuit, 655, 1, 9
Resurrexit Christus die Dominica, 812, 1. cur ipso re
turgente resurrexerint Sancti, 635, 1, 9
Resuscitatio filiæ archisynagogi allegorico exponitur,
213, 1. item tropologice, 219,2.
Rex Judæorum ven* fuit Chrisliis, 633, 1. reges omnes
e servis orti, ct servi c regibus, 51, 2. regrs Franci®
et Angliæ taclu suo strumas curant, 2lâ , 9. reges
Orientales nefas crai adire sine munere, St, 1.
Robertos, rex I'r.inciæ, qu i occasiono Ordinem stelis in-
stituent, el quare, 73, 2.
Robur Christi judicis in quo apparebit, 516, 1.
Romani in prandio parci erant, in cœna hilarius esita-
bant, 225, 2. noctu singulis ternis horis mutabant
excubias, 311. t. diem iu XII honi» per quatuor par-
tes, sic cl nodem dividebant, 312, 9; 442, 2. hones-
tiores Gnecain linguam ct sapientiam perdiscebant,
665, 2 el seqq. qua Judæos occasione subjecti ini,
395, 2. variis prie>id«is cas in imperio continebant,
222, I. an eorum in ipsos dominium justum fuerit,
479, t. iis devictis potestatem occidendi rena adem.ranl,
596, 1. valde, tempore Titi, in Judæos exacerbati erunt
ob rebellionem, 508, t, 9.
Rubor cœli vespero signum est serenitatis crastinæ,
361. 1. at inane tempestatum, 2 et srqq.
Rudibus sæpe nujora Deus dut dona gratiæ quam litte-
ralis cl ingeniosis, 530, 1
Rufus, filius Simonis Cyrenri, fuit Derlosanus Epis-
copus 613, 2.
Rutilus color idem est qui rubeust 361, 1, 2>

S.

Saba duplex esf, una in Ambia Felice, altera In Ælhio pia, 72. 2; 313, 2
S. Sabas tempore Jejunii fola vixit Eucharistia, 121. 2.
Sabbati summa eral Judæi» observantia el religio, 299. S el «eqq.; 506. 2; 645, t el seqq. idque usquo ad superslit norm, 301, 2. in eo homo debet a labore quiescere el Dco vacare, 675, 2. sabbato lirei curare et benefacere. 30!, 1, 2; 677, 1. cur non sil commodum fuga*, 506, 2. id servarunt primi Christiani adhuc judaizantes, *ibid,* in sabbato capta Jerusalem est, *ibid,* id in Scriptura «epe vocatur .«abbaia, 645 , 1. si curn Paschale concurreret, an pascha transferretur, 549, 2.
Sacerdotes sunt sal terne, 153, ! et seqq. sint sicut sol, 155, !. in oculis omnium versantur, *(bid.,* 2. curant cl discernunt lepram animæ, 221 , 2. quomodo sensim evanescant ct pereant, !54, 2. sacerdotes scandalosi cl indoeli causi fuere hæreseos, 15i, 1. mali bene baptizant, 212, 2.el consecrant. 214,1,2. sacerdotes in China celobmnt tecto capito, 184, 2. sacerdotes constituti Apostoli in ultima cœna, potestatem acceperunt alios post $e consecrandi, 557. 2. sacerdotes prisci maciando victimo non violabant sabbatum, 300, 1 el seqq. sacerdotum Judaicorum sordida avaritia, 461, 2.
Sacramenta quo ordine, el quibus verbis a Christo instituta, 41, 2.
Sacrificio non expiabatur homicidium , 162, 2. sacrificium refert speciem convivii, unde in eo requiritur victima et libamen, 557, 2. sacrificium Eucliarislicuin quam praeclarum sit, 559, 1.
Sadducæi eri.nl athei, 08, 2. undo dicti, *ibid,* contra eos scriptus liber Sapientis et II Mtchab., *ibid,* negantes resurrectionem, Christo quaestionem inextricabilem (ut putabant) de illa proposuerunt, 480, 2. Dei quoque negabant potentiam ac providentiam, 4SI, 1. solum Pentateuchum recipiebant, rejiciebant Prophetas, 482, 2.
Sagena quid proprie significet, 334, 2. quid sagena* miss® in maro similitudine innuere Dominus velit, *ibid.*
Sal est balsimum natura? : est sapienti® symbolum; est cx igne cl aqua, quomodo generetur, 153, 1. ejus etymon : cibum insipidum gratum reddit, 2. carnem a corruptione præservat, *ibid,* sitim excitai, sua acredine mordicat et pungit, siccat el urit, *ibid,* quatuor conat i! elementis, 151, 2. mystice quid denotet, 701, 1 cl seqq.
Salamandra igne consumitur, etsi non tam cito, 99, 2.
Salarla via Romas unde dicta sit« 153, I, 2.
Saliri igne, quid sit, 701, 1 et seqq.
Saliva Christi salvifica erat, 693, 2 ; 696, 1.
Salome, cl mater (Iliorum Zebedæi, est eadem, 337, I. fuit soror Jacobi Minoris, 2. el consobrina Clirhli, *ibid.* advlabal cruci Domini, 638, 1, 2. inde domum relut, 641, 2.
Salome saltatrix, Herodiadis filia, mire a Deo punita, 691,2.
Saltatio mystica quænarn sit, 288, 2.
Saltatrice* olim ronviviisadhibitæ, animos emolliunt, 689,2.
Salvandi sunt pauci, 210 , 2 et seqq.
Salvatores, qu un gratiam sanandi habeant a Deo, 214, 2.
Salutem (ad) via arcta esi, 209,2. qualem salutem approcciar turba Christo Jerusalem ingredienti, 461. 2 ct seqq.
Salutare oportet inimicos, 176, 2. salutantes Ilebræi pacem apprecabantur, 261, 1.2.— *Vide* Pax.
Salutatio repulsa quomodo ad salutantem redeat, 264, 2. in salutationibus varia potest es*e ambitio, 489, 2.
Sam«ou an in utero matris fuerit sanctiflentus, 59, 1. typus fuit Christi e sepulcro clauso prodeuntis 64S, 2.
Sindi a Christo corporaliter, etiam spirilualilcr ab eo soni sanati, - 9» t.
Sanctificandi Deum influite duplex modus, 186, 2.
Saiictifl aliotum nominis Dei quamuam in oratione Dominica petamus, 186, 1 et seqq.
Sanctitas Evangeli! quanta rii, 47, 1. sanctitas Del vocatur ejus attributa, 186,1, 2. sanctitas nostra consistit iri conformatione voluntatis nostra? cum divina, 189, 2. — *Vide* Perfectio.
Sanctum ingredi non licebat lalcis, 300, 2. undo id no i intravit Christus, quia non erat sacerdos Leviticus, 401,1.
Smctulus presbyter multiplicavit panem operariis, 312, 2 ct seqq.
Sanctus fit alius n seipso qui fuit, 375, 1
Sancti omnes ex Evangelico petiere vitæ suæ formam, 8, 2
Sanctos pinitos aluil Deus sino cibo, 121, 2. Sinet pnhantnr horrendis tentationibus ad majorem humilitatem, virtutem et meritum, 124, 2. eorum honor, honor est Dei, 170, t. ipsi etiam sc peccatores agnos eunt, 192, 2. etsi divites, divitiis animum non affixere, 198, 2. cos vivos non ferunt multi, functos'«da venerantur, 495, 1. sunt velai aquile, 511, 1 , 2 et seqq semper nd moriendum fuere disposili, 520, 2. grati, bene utentes digni sunt majorem accipere, 532, 2 gaudebunt in cœlo de suis donis, et do reproborum, quomodo, *ibid,* ibi erunt filii et hæredes Dei, 119, 2 per eos quatenus jurare liceat, 170, 1. pro hominibu peccantibus orant, nec apud Deum eos accusant, 415, L cum Christo Judicabunt, cl eamdem sententiam feren quam Christus, 431, 2. certis locis, quibus in vita laborarunt, a Deo in cœlo præficiunlur, 531, 2. Sanet non surrrxerunt e monumentis nisi resurgente Christo ct quare, 635, t, 2. non sunt exinde rursus mortui, *ibid.* quinam potissimum resurrexerint, 636, 1. quibus ap paruerint, 2. Sancti plurimi miram in sumptione Eucharistia? animi dulcedinem senserunt, 561, 1. Sanet qui austera vixerunt,claruere miraculis, 394,1,2.Sancti omnes veleris Testamenti cupierunt videre cl audire Messiam, 32?, 1.
Sandalia quid sint : ea fuere permissa Apostolis, 262, 1,2. sandalium S. Andrea? Treviris asservatur, *ibid.*
Sancdrim quod esset concilium, 161, 1«
Sanguis victimarum effusus Deo libabatur, 559, 1. unde sanguinis fluxus in Judæis habeat ortum, et an vere eum patiantur, 605, 2. cur sanguis Christi in Eucharistia a sacerdotibus bibatur, 558, 2. vinum in cum transsubstantiatur, *ibid,* is ibi efTunditur cl offertur sub specie vini, 559, 1 et seqq. cur ci potius quam corpori tribuatur peccatorum remissio, 2. quomodo is vocari possit vinum, 56), 2.
Sanitatis signum esi debita cibi egestio, 353, 2.
Sapiens nihil miratur, 224, 1,2.
Sapientia condit animos ad instar salis, 153 , i. sapientia Dei quo sensu juria declarata a filiis suis, 289,2 el seqq.
Sapor, rex Persarum , Aurelianum Imp. fecit scabellum pedum suorum, 486, 2.
Sapricius injurias remitiere Nicepboro renuens, martyrii coronam amisit, 193, 1.
Satanas quomodo in Judam intrarit, 547, 1, 2.
Salum Ilebræis quæ esset mensura, 330, 2. Iria sata farin® quid significent mystice, symbolice, allegorica cl anagogice, 33í, I. cl seqq.
S. Silyri heroica fortitudo in contumelia ferenda, 276, 2.
SS. Savinus cl Cyprianus marlyres super rotas extensi canebant, 620, 1. 2.
Scala Jacob symbolum est generationum Christi, 53, 2.
Scandalizantis parvulum castigatio, 401, 1. ei æternæ damnationis *æ intentatur, '|O2. scandalizabat multos Christi humilis conversatio cl nbjeclio, 282, 1. scandalizandi modi sunt varii, 401, I.
Scarni tluin libi dantes amici, familiares, cognati, abscindendi cl deserendi sunt,IGf:, 2; 701, 1. scandalum tam activum quam passivum inultos deperdit. 101, 2; 700. 2. quomodo necesse sil fleri scandala, 5tfi, 2. scandalum passi sunt Apostoli in Christo, in nocte passionis, 563, 1, 2. cur id Deus permiserit, *ibid,* cl seq. rnr

scandalum Pliarh®ornm parum curandum <ll, 353, Î.
Scienti® sen<im et pautilini instlllandæ sunt, 697, 2.
Schsio vestium quare Judæis usitata : cum «ia* scidit Caiphas, quid innuere vellet, 585, 2. hæc symbolice innuebat morte Christi veterem legem scindi cum suo sacerdotio, 586, I.
Scissura pétrie Golgotha quam sit profunda, 634, 1.
Scorpiones quibus flagellatio fit, quid sint, 607, 2.
Scrib am se sequi volentem quomodo Christum perdringat, 230, 1. Scribæ quinam dicerentur: iidem eliarn dicti legis periti, 78, 2 ; 48^, 2. in propatulo orabant, 183, 1. cl quidem stantes, 2. eorum in Jejunio hypocrisis, 195, 2 cl scq. quomodo differunt in docendo a Christo, 217, 2 etseqq. eorum tres errores, 158, 1. cos Christus correxit, corumquc traditiones sustulit, 150. eorum error circa homicidium, 160, 1,2; 162, 2. et circa concupiscentiam carnalem in corde adhuc litentem, 165, 1. et circa preludia fornicationis, 2 cl circa juramentum, 168, 1. odium inimicorum inferebant cx amore proximi, 175, 1, 2. arrogabant sibi censuram novio doctrina? ct novorum doctorum, 349, 1. devorabant domos viduarum : sanctitatem simulantes, avaritiam pro pietate vendebant, 708, 2. in domo Caiphx convenerant, antequam Christus ad eum duceretur, 582, 1. falsos testes contra Christum vinctum conquirebant, 583, 2 ct seqq. eorum odii in Chrislum tota causa erat, quod ipse plebelus cl vilis, ul videbatur, se facerei Dei Filium, 585, 1. Christo iisdem verbis in cruce illuserunt, quibus ei illusuros hostes ejus pridixit David, 625, 2. ei ita cos illusuros prædixil ct Sapiens, 626, 1.— *Vide* Pharisæi.
Scripturam Canonicam definire debet Ecclesia, 48, 1.
S. Scripluræ dignitas, utilitas, majestas, 1, 1. esi omnium scientiarum cncyclnpædia, *ibid,* est scientia scientiarum , el apolheca rebus omnibus adversus mala omnia, cl ad bona omnia procuranda, instrudissima, *ibid.* est vclul speculum nostrum, 8, 2. quæ figurate in ca accipienda sini, quæ vero proprie, 23, 1. in ca mulla dicuntur non ex rei veritate, sed cx opinione hominum illius temporis, 29,1, 2. rebus licet mutatis, eadem tamen nomina quæ prius habuere, iis assignat, *ibid,* in ca mulla habentur quæ magis conveniunt rei per allegoriam significata!, (¡nam ipsi alleguriæ ct sensui ejus litterali, 331, 2. sæpe loquitur de rebus prout hominibus apparent, 513, 2. exprimit gaudia Beatorum spiritualia per corporalia, 562,1,2. Scripluræ dc passione Domini prophetantes sunt eo patiente adimpletu.*, 579, 2 el seqq.
Scytho herbam liippicen ore gestantes duodecim dies jejuni manent, 119, 2.
IxuOptúz'o; proprie quid sit, 195,1, 2.
S. Scbastianus martyrio affectus, quod SS. Marcum ct Marcellianum confortasscl, 279, 1.
Sebastiani® Munstcrus obslrusil Evangelium llebrænm S. Mallhæi; sed suspectum est de falsitale, 49,1 el scq.
Secreta mentís non sunt evulganda, ne a diabolo impediantur, 123, 2.
Scclæ tres Judæorum erant, cœptæ (empore donatine Machabæi, 98, 1.
Sectatores suos Christus ad paupertatem invitat, 230, 1.
Secundum quid significet, dum dicitur *Evangelum secundum Matl/uvum,* 47, 2.
Securis ad radicem posita metaphorice est judicium Dei imminens, 103, 1, 2.
Seditiones graves in Judæa fuere ante urbiscxcidium,503,2.
Seductores cavendi sunt, 502, 1.
Selcuciani hærelici suos igne baptizabant, 105, 1.
Semen optimum quod sit, 321, 1. seminis analogia cum Evangelio, 319, 1 et seqq.; 323, L unde dispar seminis fructus proveniat, 319, 1 el seqq. semen austeritate servatur, 323, 1. cur semen in via dispereal, 324, 2.
Stmipdagianorum error circa prædeslinationem, 291, 1.
Senm* litteralis parabolarum, quis sit, 28, i, 2. scn<uv communis an in corde sil, an in cerebro, 354, 2.
Sententia eadem plurie< et ad diversa proposita a Christo accommodatur, 23, 2. sententia Christi pro electis, quam sil futura jucunda, 534 , 2. sententia damnationis reproborum expenditur, 537, 1 ; 538. 2. sentent.æ in Chrislum velut reum mortis litae indignitas. 586, 1. hæc in cum a Pilato lata, 608, 2.
Separatio justorum a reprobis in die Judicii, 534, 2.
Sepelirent morluos (quomodo) Judæi, 640 , 1. cur sepelire palrem vetuerit Christus eum qui se videbat sequi, 233, 1.
Sepes vine® quid denotet mystice, 470, 1.
Septenarius est symbolum universitatis, 413, 1 et seqq. ejus duplicati mysteria, 61, 2.
Septuagesimi septimi numerimysterium, ¿'3, L
Sepulcri* (in) exlruendis tria peccata admittebant Phiri-S«i, 494, 2. sepulcri Domini forma, 6<0. 2 el seqq. ejus celebritas el gloria, *ibid,* cur saxo magno obseratum esset et a Judæis obsignatum, 641, 1 et seqq. unum tantum lapidem habuit, quo clauderetur, non duos, 648, 1.
Sequela Christi praecipitur : sequendus is iu modo vivendi, 430, 1.
Serapion dedit se ct sua omnia in subsidium pauperum, idque quo Evangelio morem gereret, 5, 1, 2.
Serendi leges sari®, 324, 1.
Serenitatis signum est rubor neris vespertinus, 361, 1.
Sermo Christi an habitus in monte, an in loco campestri, ct quando habitus, 137, t.
Serpentes cur quadraginta diebus jejunent, 118, 1. hieme non comedunt, 119, 1. eorum prudentia est nobis imitanda, 26", 2 et seqq.
Servi fideles benigne habendi, 227, t. servi a Deo in vincam Synagogæ missi, et o colonis male habili aut necati , sunt Prophet®, 470, 2. servorum Christi gloria consistit in passione cl cruce, 460, 1.
Sessio proprie judicium esi, 433, 1. sessio Judiciaria promittitur omnibus, qui relictis omnibus Chrislum pauperem pauperes sequuntur, 2. quid hæc sessio denotet, 434, 1. cur sessio angeli super lapidem sepulcri Domini facta sit. 648, 1, 2.
Setbiani hærelici mulla de Magis, et stella cis apparente, finxerunt, 76, 2.
Sevcrianus Gabalensis Episcopus quando floruerit, 655, 1.
Sexus femineus non est vilium , sed naturalis conditio, ¿82, 2.
Sibyllæ de Christi passione vaticinat® sunt, 5S8, 1.
Siclus idem quod stater, vel tetradrachmus, vel florenus Drubanticus, 396, 2; 548, 1.
Sidon urbs Phœniciæ unde dicta, 291, 1.
Signum cur militibus dederit Judas in Christo capiendo, 574, 2. signi temporum , quæ Pbarisros scire non posse Redemptor ait, quæ sint, 362, 1. signa excidii urbis et orbis, 5J3, 2. el maxime urbis, 503, 9; 505, 1. cl ca sempei increscebant, 503, 2.
Silentium mirum Christi coram Pilato, 601, 1, 2.
Silere A|>ostolos gesta in transfiguratione cur jubeat Dvininus, 390, 2.
Simeon, Episcopus II Hierosol., fuit frater Jacobi Minoris, 336, 2. alius est a Simone Chananæo, *ibid.*
Simeon Stylìtcs quadraginta dies sæpius jejunavil virtute ct gratia supernatural), 118, 2; 119, 2. qua occasiono conversus sil : ejus vil® breve elogium, 138,1. quid ad populum quotidie condonaretur, *ibid.* curat pamlylicum , 241, 1.
Simonis etymon, 132, 1, 2.
Simon, apud quem Christus convivatus, cur dictu* sil Leprosus, 544, 2.
Simon Aposl. unde dictus sit Chananæus, 257, 1, 2. an fuerit sponsus in nuptiis Cana, *ibui.* cur dictus sit Zelotes, tbid.

Simon Crrenæiiv origine, an Judæu?, an Gentilis fuerit, 613, I, 2. fuit ad Chrfctum cum filiis conversus ni 3,2. eompufrus est portare crucero Jesu, *ibid,* quomodo eam tulerit, Gli, 1.
Simon Gerasenus milites in deserto cnllcgil qui Judæos a Romanis defenderent, sed in urbem admissus in cives aedibus grassatus est, 505, 2; 5l0, 1 el seqq.
Simonis Magi arrogantia et impostura 502, 1. ei Romæ a Nerone fuit statua creda velut Deo : ejus discipuli fuere varii bærclici, *ibid.* 509, X
Simonia vetatur Ecclesiasticis, 259, t.
Simplices sunt apti regno Dei, 425, 2.
Simplicitas columbæ nobis imitanda, 267, 2.
Sinapis granum uon est minimum seminum, 328, 2. ejus proprietates, 329, I.
Sindon e«t pannus lineus subtilis, dictus a Sidone, urbe Phœniriæ, 480, 1; 639, 2. in sindone munda Christus sepelitur : ea Taurini asservatur, 639,
Singulos cl singularis, est solus cl separatus, 6S0, 1.
Silis facilius expletur qunm fames, 146, 1, 2. 1res libelli sub nomine S. Siiti Pontificis editi, sunt Pelagiani olicojus» 429, 1.
Societas bona parum prodest reprobis, 519, 1, 2. societas impiorum noxia est, 582, 2; 501, 2.
Societatem Jesu tria conservant, 150, 2. jubelur omnia fui munia exercere gratis, 259, 2. iu ea peccans potest licite nd superiorem deferri, cl ad hoc quilibet juri fom» suæ cedit, 409, 1. cl quæ hujus rei sit ratio, *ibid.*
Socratis in injuriis patientia, 173, 1. omuis lerra ei patria crat, 84, I.
Socrus S. Petri febricitans a Christo curata illico surr VI, 2-29, 1.
Sodomia non tam grave scelus esi quam infidelitas, hæresis, bhiphemia, sacrilegium, clc., 265, 2.
Sol dictus, quod solus sit m mundo, 117, 2. est typus sacerdotum , 155, 1. quomndo ante orbis excidium sil obscurandus, 513,1. est moriente Domino toto orbe obscuratus, 626, 2 el seq. citius ortus videtur, Christo resurgente, 644, 2. sol occumbens videtur mergi mari, 672,1.
So/rrs vox unde derivetur, 203, 2.
Sollicitudo hominum duplex est : una sedula et moderata, et hæc licita, 203, 2. at altera nimia, immoderata ct anticipata, et hæc velila, *ibid* uti el a Christo sollicitudo anxia opes corrogandi, 199, 1 et seqq.; 200, 1, 2 cl seqq. sollicitudo sæculi el salutis quid in homine operetur, 325, 1, X
Sollicitus Deus est pro nobis alendis cl vesticudis, 202, 1 el seqq.
Somnium uxori Pdati immissum an a diabolo, an a Deo fuerit, 603, 2.
Somnus Prælatorum quam sil noxius, 327, 2. somnus cibum hesternum digerit, 685, 2. somnus Christi in tempestate, 231, 2.
Sorores Christi quænam dicantur, 337, 2.
Species visibiles possunt a Deo confirmari cl multiplicari, ul ic spargant per loca longe dissita , 125, 2 cur sub una specie laicis sufficiat communicare, 558,* i.
Speculatur non est idem qui spiculator, 690, 2.
Spelunca S. Joannis Baptist® in deserto describitur, 94, 2. vena est in ecclesiam, *tbid,*
Sptrare pro timere accipitur subinde, 522, 2.
Spc« in Deum facit omnia advena cl tormenta vincere. 128, 1. est mensura orationis, 238, 1.
Spicos vellere oliin eral licitum, 299, I.
Spicatum nardinum presUntius foliato, 713, 1.
Spiculator idem est quod carnifex, G90, 2.
Spmx coronæ Christi quales fuerint, 610, 1.
Spirui.on, Trimdhunti** Episcopus,in una maxilla percussus prabuit alteram , 172, 1, turibus ea qu® sibi ablata eruit, ultro condonabat, 174, 2.
Spiritualia per corporalia explicant Christus Apostoli et Propht' . i.
Spiritus tria in Scriptura significat, 138, 2 el seqq. vpiritu paupere* qui sint, *ibid,* el seqq. quod indicium . an spiritus bonus sit an malus, 315, 1. spiritus Del non esi invidus, sed omni bono congaudet, 700, 1. *spiritus* vox cum absoluto ponitur, significat Spiritum Sanctum, 116, 2.
Spiritus Sanctus direxit Evangelistas in Evangelio scribendo, 47, 2 cl seqq. potissimi fuit causa el activitas nativitatis diruti, 60, 2. supplevit in Deipara concursum patri*, 65, 1. cur ei attribuatur opus incarnationis Flii Dei, non Patri, 2. quod de eo Christus conceptus dicatur, tria per hoc denotantur, *ibid,* humanitatem ejus eflorinans, omnem suam sanctitatem in eam transfudit, *ibid,* ejus gratia datur in baptismo, 105, 1. descendit hic in Apostolos in Pentecoste, *ibid,* idque specie ignis : etiam in alios, 105, 2. cur in columba specie super Christum baplizaluin descenderit, 112, 1. septem ejus dona in columba figurantur, 2 et seqq. expulit Christum in desertum, 116, 1. non intendit tentationern ejus, 2. loculus e>l in Martyribus, dum ante presides starent, 26c, 1. qu® dicatur blasphenііa in Spiritum Sindum , 306, 2 ct seqq. vix ea remittitur, 307, X ei attribuuntur opera bonitatis ct Mnclilati* Dei, 307, I. ipse S. Petro confessionem de Christi divinitate revelavit, 366,1,2. in ejus transfiguratione appu uil in specie nubis, 389, 2. ejus cl Christi eadem sunt opera el dona, 658, 1.
Splendor vultus Christi in transfiguratione fuit plusquam cœlestis, sed divinus, 3S3, 1. eral aureus, at transfusus in vestes eral albus, 385, 1. splendor esi omnium qualitatum sensibilium nobilissima, 2.
Spongia aceto plena, quia porosa, esi admola Christo dicenti : *Sitio :* ca Romæ servatur, 629, 2.
Sponso honoris causa addebantur olim comites juvenes, el spons® virgines, 524, 4. Ecclesia: sponsu* Christus et, 525, 1.
Sporta aliud mensure genus a cophinis, 359, 2; 363, 2.
Sputa in faciem Christi congesta a sceleratis ministris : quæ atrox fuit injuria el contumelia, 587, 1.
Stabulo (in) adoratur Christus a Magis, 80, 1.
Stadia octo faciunt unum rnilliare, 344, 1 ; 453, 2.
Stare el sedere æque proprium animæ beai® , 533, 1. slare, npud llebræos repe significai tantum aderse, 589 , 2; 648, 2. cur Jesus stet cæcum illuminaturus , 455, 1.
Stater idem estquodsiclus, 396, 2.
Sinturam suam nemo adaugere potest , sed holus Deus, 200, 2.
Sintus Deus juxtaviresnatur® contemperat, 530, I.
Stella est symbolum regis el regni, 73, 2. an steli® cuique sua fala distribuant. 74,1. cx carum concursu judicant astrologi de moribus nascituri , 2. quomodo cæ sint de cælo casur® sub finem mundi, 513, 2. stella Magos ducens, radios clariores versus Judæam extendit, 73, 2 cl seq. ea non fuit fotum Christi, 74, 1. nec ejus ortum, facta el miracula singula ostendere potuit, *ibid,* et seqq. non fuit insignita imagine pueri gestantis crucem, 75, 1. an fuerit Spiritus Sanctus, 2. on angelus, au cometa, *ibid,* fuit nova stella anteras superans productione, materia, loco, motu, tempore, duratione, magnitudine. varietate, fulgore, *tbid.* et seqq. quædam de ca figmenta, 74, 2; 76, 2. an supra Judæam primo Magis apparuerit, 77, t. an iu Oriente hæteril , *tbid.* comitata e*t Magos, *ibid,* cl seqq. etiam alii printer Magos eam viderunt, 2. ali® ejus proprietates, *ibid,* anteccwil Magos euntes in Bethlehem, 70, 2.
S. Stephanus I Pontifex et Martyr, quod Christianos a«l bonorum jacturam faciendam anim.iret, gladio cæsus ti 273, 1.

Stercoratio apri quomodo peragenda, 24, 2.
Stimulus ad virtutis studium capeuendum, 378, 1.
Stola erat tedia pulita el talaria : ca Scribi ad pompano utebantur, 708, 1.
Strabus, Rubini discipulus, auctor cal Glossai, 2 2.
Stridor dentium an ait in inferno, 226, 2.
Substantiam omnem creatam potest Deus in alimi totaliter transmutare, 102, 2.
SnbliliUa nimia in Mera Scriptura cavenda, 27, 2.
Sudarium Veronica* cum impresa Cbrisii effigie Rome asservatur, GIA, 2.
Super ample occipi potest, 372, 1.
Superbia est omnis injustitia, 108, 2 ct seqq* est mater dissidii et belli, *ibid.* est onus grave, 297, 2.
Superior goral se modeste, non præfracte, 452, 1,2. ei contraria legl divini jubenti non eU p ircndum, 488, 1.
Superior alt pius, benignus, ct velut minister, 490, 2.
Superliminare templi frac tum atque divisum est in excidio urbis el templi per Tiluru, 634, 1.
Supersubstantialem (per) panem quid inlelligatur, 101, 1.
quis sit is, 2 cl seqq.
Supplicia quae essent apud Judíos in usu, 615, 2.
Surdus semper est mutus, 251, 1.
Suscipiens parvulos in nomine Christi, Christum recipit, 400, 2.
Suspendium Juda* fuit clarum testimonium innocentiæ Jesu, 598, 1.
Suspicandum non est sinistre de viris probis, 66, 1, 2.
quia suspicio mala de proximo noxia est, 206, 1.
Sustentatio debetur prædicatonbus : unde vocetur merces ct stipendium, 263, 1.
Sustinere idem est quod favere, fovere, tueri, 193, 1.
Synagoga vocatur cœlus populi collectus, 335, 2.
Syropbtmd&a mulier unde dicta sil, 355, 1.
Syri utuntur frequenter paraboli* et proverbiis, 28, 1; 153, 1. Ilebræum *schin* sæpe in *lau* commutant, 13 , i.
Syrus Milthæi, ut et totius reliqui Testamenti, textus est ex Græco traductus, 13, 2; 49, 2. ejus interpres non cslS. Marcus : favet Catholicis contra heréticos, 50, 1. hic sæpe græciïat, 327, 1. Syriaca S. Marci ver*io non est authentica, 667, 2. nec S. Mattini est autographa, 50, 1. Syriaca lingua successu temporum nuonihil variata est, 628, 1.

T.

Tabernacula tria cur in monte Tabor peteret S. Petrus tiri i. 887, !, 2.
Tahor (in) monte transfiguratus e<l Dominus, 331, 1. fuit fidelium peregrinatione celebris, *ibid.* 2. cur hunc montem potissimum Christus elegerit, *ibid.* ejus altitudo, nmænitas, etymon, ibid* cl seqq.
Tactus Christi quam salutifer, 220, 1. omnes morbidos sanabat, 348,1,2. tactus mullarum rerum Judæis ohm prohibitus erat, 349, 1. tactus in capile mixinie vi;.t. 010,2.
'aleiitiiin Atticum et Hcbrium cujus sint pretii, 413, 2; 529, 1, 2.
Talioni* lex ju*la est, 171, 1. ei Christus opponit injurii tolerantiam, *ibid.,* 2.
Tambcrlanus Bapiclc Imp. Turearum usus est loco scabelli, equum ascensurus, 436, I.
Tauri symboli qui sint, 474, 1, 2.
Tecta Judæorum erant plana, 272, 2; 505, 2.
Telóniuni est locus in quo vectigal solvitur, 212, 2.
Tempestatem excitavit Christus cum transfretaret,ct cur, 231, 1.
Templum cur dicatur domus Dei, 465, 2. e<t locus orationis, quanta ei debeatur reverentia, *ibid,* per templum cl altare jurans quatenus obligetur, 492, 1. templi exterior facies oculos omnium in admirationem rapii bat, 501, I.cur In templu.ii argenteos Jodas relaient, 597, 2. templum luxit mortem Christi, dum velum ejus scissum est, 613, 1. pasihic ip-um profanandum fore, h-ic veli sciwo denotabat, 2. templum duodecim thronorum in Tibernde a S. Helen* construciurn, 340, 2* cur templa nostra OneoUwn rrspicivnl, 62l, 1.
Temporis magna habenda est ratio, 3Î0, 1. tempos omne licet nobis longit'imum, cora Dei tamen «ternit ite comparatum, modicum est, 512, t. cur tempus Chri-li et legis Evangrhci vocetur hora novro<ma, tbid. tempus merendi morte clauditur, 527, 2. tempos fructuum vines Ecclesia; quodmm esset, 470, 1. etquU h froctus, 471. 1.
Tenebrò (in) cur veteres ad lumen comederent, 225, 2. tenebri per universam terram in morte Christi fiet® sunt : unde illa orti el quamdiu duracini, 626, 2 cl seqq. quid denotent symbolice, 62", I. que Unebne exteriores dicantur, et unde, 225, 2 el s^qq.
Tenlatio omnis a diabolo non oritur, 120,1. facile superator, si Deus et cadesti* pne oculis habeantur, 127, 2. UnUttones ul nobis obveniant, qaateni» rogare lireat, 193, 2. non pnssunl a nobis vinei nisi ope Dei. ittd. earum utilitas, ihd., 234,1. oriuntur ex Dei diQi lmtia, 346, 2. vincuntur spe et flde, 235, 1 ; 393, 2 ei seqq. in ii* per orationem est Dei graba imploranda, 235, 2; 571.2; 561, 2; 572, I. el propna agnoscenda intir niUs, 565, 1. hntatio mundi est velut pluvia vehemen«, 217, 1. unde tcntationcs diaboli quibus Christum aggregas est, habuerint originem , 120,1. earum orlo, 127, 1. (rûlatio carnis et zulæ superanda est spe in Deum, superbii, timore Dei, avantiy el ambitionis, contemptu mundi et magnanimitate, tbid.. 2. tentati >ncs horrendis Sanctis sæpe dimos logent, 124, 2. quod in iis remedium, i l Ules occurrunt ad Deum conversi*, 116, 2. earum nulla tam gravis, quin superari possit, *tbid.* sunt ee declinandi, et iis resistendum cum veniuut, 117, 1.
Tentata* a diabolo cur fuerit Christus, H6. 2. lentatus faciat quod nauti in tempestile, 234, 1,2.
S. M. Theresia censebat omnu mundi damna inde riun ire, quod homines veritates S. Scnptun non penetrarent, 1, 2. voto se obstrinxit ficturam sein re qualibet, quod crat sanctius* 109. 1 ; 177, t, 2. erga S. Josephum uiire affecta, ejus cultum omnibus commendabat, 58, 2.
Terram (per) non e*t jurandum, 169, 2. quam terram possessuri sint mile*. 144, 1 et seqq. terra bona fructum dans seminis dispar e*t, et denotat fidelem conscientiam 320, 2. qui sint mystico terra bona semen recipiens, 325, 2 et seqq.
Terræ motus accidit moriente Domino in crucc. 627, 2; 634, L qui loca per eum diruta smt, tbirt que hujus motus sil causa litteralis, mystica el tropologica, *tbid.* 2. cur lerræ mulus fictus sit Christo n'urgente, 647, 1. is ab angelo fuit excitatus, übfd.» 2.
Tertullianus doeuit illicitum esse fugere io perseeuhone, nd nmt, 270, i.
Tesseradecades tres in generatione Christi triplicem Israelis statum denotant, 61, i.
Testamentum Christi et fœdus cum Ecclesia, sancitum est in institutione Eucharistia, 558, 2.
Testamentum vetus fuit figura novi;cl utriusque consonantia, 29, 2. vetus docuit Judio* Deuin non lain amare quam timere, at nnvum docet amaro. 237. 2. ex illo novum illu*lranduin e*t et confirmandum, 29. 2«
Testes falsi quid contra Christum depromant, 584, t. ejus quod deponunt, sensum depravarunt, 584, 1, 2.
Testimonia falsa euntia Jesum quærebant JuJxi, 583, 2 et aeqq. cl quæ, 584, 1.
Testudines eduul Hispani, 97, 1. at suul Syris nausei, 160, 2.

Tetrarchia qua occasione post Rcrodls mortem in Judæam in.fu li, 00. I-
Thamar quo a«tii prolem e Juda susceperit, 54, 2.
Thrbi i lezio Christiana ad mortem damnata seso defendcrennluil, 171,2.
Theobaldus Comes laudatur a «incoritele, 170, 2.
Theodosius Imp. propria manu descriptum legebat quoti* die Evangelium, 9, 9. petiit absolutionem et pœnitentiam a S. Ambrosio, 411, 1. intercessione S. Joannis Bapt. Eugenium tyrannum profligavit, 60i, 1.
Tbeotimua copula carnali oculos amisit, 998, 2.
Theriaca fit ex viperis, præsenlissimum contra venena remedium, 99, 2 et seqq.
Thesaurus vocatur, quidquid amatur cl magni fil, 196, 2. thesaurus defossus spectat ad dominum agri, 333, t. thesaurus absconditus quem in parabola attulit Christus, quos repraesentet, *ibid.,* 2.
Tilomas idem est quod geminus, 257, 1. S. Thomas Apostolum post Christi resurrectionem 1res Magos consortii, 72, 2.
S. Thomas Aquinas studiose cavebai feminas, 165, 2.
Tboinæ Mori lepidum de sua parva uxore responsum, 422, I. 2. a paire sene benedictionem petiil, 42»', I,
Tori mensales quales essenl, 551, 2.
Thus Christo quasi Deo obtulere Magi, 81, 1. thuris quod etymon, *ibid,* denotat orationem, 2.
Tibicines cur in funere adhiberentur, 24S, 1, 2.
Tiinæus Pythagoricus in rebus naturai erat venalissimus, 704, 2.
Timon Atheniensis mania et melancholia laborabat, 289, 1.
Timor quorum sit, cl non sil, 650, 2. limor gebennæ vincit equuleos, 273, 1, 2.
Titulos singulis Evangeliis praefixit Ecclesia, 48, 1. tilulus crucis Christi babel nomem *notseri* scriptum per *Isade,* 02, L scriptus a Romanis ministris parum curantibus cl peritis, an Christus diceretur Nazarenus per *tsade,* an perxnm. 2. qualis ossei, 623, 1,2. fuR elogium ejus, Deo sic Pilati manum dirigente, *ibid,* eum nemo Euangelistarum perfecte el plene exprimit, 2. exstat Rome in basilica Crucis in Jerusalem, *ibid,* scriptus est triplici lingua, 624, 1.
Tili Imp. facilitas ct comita*, 424, 2. agnovit se Dei ope Jerusalem expugnasse, quod is Judæis Iratus esset, 507, !, 2.
Tolerantia injuriæ melior quam vindicta : hæc subinde præcepli, subinde consilii, 171, 1.
Tonitru semper miscetur cum fulgure, et ejus est causa, chi post fulgur audiatur, 111, 2. est id visum audiri Christo baptizato a Joanne, *ibid.*
Tonsura sacerdotum referi coronam Christi, 611, 1,2.
Tvphet qui* lorus juxta Jerusalem, 162, 1, 2.
Torcular vines quid drnntet. 470, 1.
Tormentorum metu multi a fide defecere, 504, 1.
Torpor cl paralysis qui differant, 242, 1.
Traditionum auctoritas necessaria est, 48, 1. traditionum tria sunt genera, divinae, ecclesiasticae, civiles: ultimæ sunt vel bons, vel mnis et pharisaies, 351, 2. el hæ a Domino sugillantur, 350, 2. Ecclesiastical non sunt abdicanda», 350, 1. nec divina», *2.
Traducere quid sit, 67, 1.
Trajani Imp. comilas ct facilitas, 424, 2.
TrmiMniinatio Pythagorica, 361,1, 2. ea non credebatur Pharisæis, *ibid.*
Transfiguratio Cifristi, ejus velut regnum fuil, 378, 2. in ea fuil represéntala SS.'Trinilas, 389, 1. cur eam ad sex dies Dominus distulerit, 380, 4. cl 1res ad hoc assumpMjnt Apostolos, 380, 2. prunum in monte oravit, 882, I.cur facia »il in monte, cl quo monte, 381, 1 et seqq quomodo sil peracta, 382, 2 cl seqq. non fuil phantastica, *ibid,* an inane, an nocte contigerit, 388, 2. Cbrului iu ea non osleudil Apostolis suam divinitatem. nec mutavit vultus formam, essentiam, figuram; sed aisumpsit ingentem splendorem quasi divinum, qui in vultu et loto rorpnre resplenduit, 382, 2. quo dic ct anno, cl cur sit transfiguratus, 383, I cl seqq. idque stans, 381. 9. fulgor vestimentorum ejus, *ibid,* cl seqq. cur ci tunc apparuerint Moyses et Elias, 385, 1, 2. cur Apostoli 1res timuerint, 389, 2. lotius transfigurationis ordo el succincta narratio , 300, I , cur de ea Christus suos loqui velet, 390. 2.
Transfiguratus csl Christus quater, cl quomodo, 384, I el seqq.
Transire calicem passionis a se, quomodo petat Christus in horto, 570, 9.
Triangulari figura ostenditur veritas corporisChristi in Eucharistia, 556, 1.
Tribulatio pro Christo libenter toleranda, 277, 1. est generoso animo excipienda, 574, 1.
Tribulus est genus spina», 212, 1.
Tribunal triplex llebræorum erat, 1G1, 1.
Tribus in Israel an essent duodecim nn tredecim. 431, 2.
Tribulum quod Romani Judæi* indixerint, 395, 2. justninne id an injustum fuerit, 477, 1. cur id Christus solvit pro se solo cl Petro, 396, 1 cl seqq.
Triduum Christi in sepulcro quomodo sit computandum, 312, 1 et seqq.
Trigesimum ante ætalis annum Judæo non licebat munia doctoris aut sacerdotis obire, 94, 1.
SS. Trinitas in lege veteri tenuiter fuil adumbrata, in Evangelio aperte designata, 6, 2; 24, 1. in ea sunt tres personae, una deitas, 24, 2. ejus symbolum fuit familia S. Josephi cum B. Virgine, 64. 1. revelata fuil In Christi baptismo, 113,1. ejus mysterium rudibus Apostolis sensim patefaciendum erat, 294, 1. ca fuil representata in baptismo et transfiguratione Christi, 389, 1. ejus mysterium Christus clare expressit in baptismi forma, 657, 2. ejus opera ad extra sunt indivisa, 658, 1.
Trisagion revelatum fuil a puero rapto in aera, 466, I.
Tristitia animorum tormentum crudele, 212, 1, 2. tristitia Christi in horto vera fuil, 56', 1. fuit non solum in appetitu sensitivo, sed etiam in voluntate, cl quæ ejus causæ, 2 et seqq. quæ cause finales el morales, 568, 1. fuil voluntaria, non naturalis aut involuntario, *ibid.* 570, 1, 2. tristatus est u«que ad mortem, 560, 1.
Triumviri Apostolorum sunt 1res, 258, 1.
Tsade littera Hebrea semper transfertur per S, 9!, 2.
Tuba preibal ducendos ad supplicium, 613, 1.
Tunica est vestis interior, 173, 1. tunica Christi inconsutilis qualis esset; ea Treviris servatur, 622, 2. tunicas duas gestare Apostolos vetat Christus : quomodo hoc Intelligendumt 262, i.
Turbam cur ejecerit Christus puellam vitæ restituturus, 249, 1. qua intentione Christum turbes sequerentur, 13¡, 2. quomodo oæ pedestres potuerint sequi Christum navigantem, 341, 1. cur eas in vesperum usque detinuit, 2. carum ardor Christum pcr triduum sequentium, 358, 1.
Tureis quatenus resistere debeamus conira Lutherum , 189, L Turcæ bibiluri vinum superstitiosa religio, 352, 1, 2.
Turris vlneæ quid ct quos denotet mystice, 470, 2.
Tulilimoniis ob exactum perjurium vapulat graviter, 169,1.
Tyranni el veri domini differentia, 452, 1.
Tyrus csl urbs munitissima Phœniciæ, 291, 1.

U.

Unctio cur Pa!æ«linis usitata; est symbolum lætitiæ et hilaritatis, 195, 2; 545, L unctio mystica quæ sit, *ibid.* unctio qua Apostoli ægros ungebant, non erat sacramentali'», 688, 1. sed ejus præliidium ct typus, *ibid.*
Undecim dicuntur Apostoli, cui unus abesFct, 718, 1.

Unguentum in usti erat apud Judæos cl Orientales 54'», I. unguenti Magdalena* pratiañila, 545, 2.
Urbi in monte posita symbolum csl Ecclesiæ el sacerdotum, 155, 1, 2. urbium magnificentia caduca M, et brevi peritura , 501, 2.
Urceus quod geniis vasis sil, 693, 1.
Ur&n quadragenarium jejunium, 118, 1, ursi hieme non comedunt, 119, 1.
Inuras Judæi permissas sibi putabant, 532, 1, 2.
Uxorem iidulleram resipiscentem non tenetur admittere in gratiam maritus, sed in aliis criminibus tenetur, 167, 1. uxorem aliam, dimissa priore ob adulterium ducen*, moechatur, secus ac sentiant Gr.cci ac moderni hæreliri, 420, 2. uxorem non licet dimittere, nisi ob fornicationem, quid significet, *ibid,* al insontem dimittere nefas, 421, 1, 2. ipsi, adulterante marito, alteri nubere non potest, eo vivo, 422, 1. quis uxorem propter nomen Christi relinquere dicatur, 435, 1. uxor mystica justi csl sapjentia; peccatoris,stultitia, 516, 1, 2. uxor Duris cujusdam Veneti in summis nutrita deliciis, vivens computruit, 354, 2. uxor S. Petri quomodo dicta sil: facta csl martyr, 228. i. uxor Pilati mittit ad maritum pro liberando Jesu, 603, 1 somnium ejus a quo ei immissum, *ibid.* an salvala sil, 2. dicto eat Claudia Proculo, *ibid.* an virum converterit, 004, I.

V.

Væ quibus Christus intentat, sunt rei culpæ mortali*, ct gebennn* addicendi, 491, I.
Vah csl interjectio irridentis, insultantis, exprobranti*, 624, 2.
Valentinianus senior negotiis ecclesiasticis sc ingerere noluit, 480, 1. at junior Arianis favens, eo in genere ab Ambrosio sugillatus est, *ibid.*
Valentinus haereticus cen*uil Christum per B. Virginem quasi per canalem transiisse, 67, 2.
Vallis Ennom describitur, 162, 1, 2. vallis Josaphat immediate adjacet urbi Jerusalem, 457, 1.
Vanitas regnorum cl honorum mundi, 612, 1.
Vas per templi atrium extimum ferri vetuit Christa*, 706,1.
Velle idem quod Deus vult, summa perfectio est, 179, 1.
Velum templi erat duplex 633, 1. quod sil scissum, moriente Christo, *ibid,* cl quæ scissionis hujus sil causa litteralis, mystica et allegorica, *ibid,* et seqq.
Vendebantur olim a creditore, debitoris uxor cl filii, 414, 1, 2. vendere suael dare pauperibus non est præceplum, sed consilium, 427,2. vendentes templo Christus ejecit postridie dici Palmarum, 465, 1. idque duas ob causas, 2. cl quidem secundo cos ejecit, *ibid,* cur nemo ei restitent, 405, 1.
Venditionis Christi pretium, 567, 2 et seqq. quæ sil mystica Christi venditio, 54S, 1. venditio Joseph! fuit typus venditionis Christi, *ibid.*
Venetiae quomodo coaluerint, 666, 2.
Veneti summa religione S. Marcum colunt, 665, I.
Ventilabrum trilici est vannus; eo denotatur Judicium Christi, 105, *X*
Venti symbolum sunt tcnlationum diabolicarum, 217, 1.
Verbera quot Christo in flagellatione fuerint milicia, 607, L
Verbum Dei cum fructu audiens, legens, méditons, tesseram habet suæ praedestinationis, 8, 1. ejus cl seminis analogia*, 323,1 el seqq. csl id austeritate servandum, *ibid,* vertu) quo, ct quomodo vivant fideles, 12Í, 1. verba sunt prout csl effectus, 308, 2. de omni verbo otioso reddenda ratio in die judicii, *tbid.* verba nostra ad Dei honorem tendere debent, 310,1, 2. otiosa verba qualiter cavere possimus, *tbid.* verba prout erunt, ita justificabimur, aulcondemnabimur, *ibid,* verba omnia, quæ m calicis consecratione proferuntur, legitimam habent auctoritatem, 558, 2. septem verba Christi in crure, 631, 1. Verbum incarnatum stupori* e<t materia, 68. 1. id in carne humana liten.*, est ceu margarita in concha, 334, 1.
Verba apud Hebreos actum nunc inchoatum, nunc continuatum , nunc perfectum significant, 25, I. verba in *Ililpad* iis sunt passivar significationi*, aut actionis r* flex®, ut ídem iit palien* qui agens, 682, 1. verba eorum activa sæpe inchoationem el conatum tantum signifleant, non actum perfectum, 714, I
Veritos in aquila denotatur, 512, 1
Vermes infernales terribiles sunt, 700, 2.
Veronica sudarium Christo exhibet ut faciem sudore el sanguine madentem abstergeret, quo i ah eo recepit cum impressa ejusdem effigie, 614, 2. mortua e»t in Gallia, *ibid,* non fuil mulier hæmorrhois«a, 684, 3.
Versiones originales Orientalis lingua* clare Petrum ct petram idem esse innuunt, 367, 2.
Vespasianus quomodo ad imperium venerit, 80S, 2. habitus fuit a nonnullis pro Messia, 50Ü, I.
Vespera sabbati, quæ lucescit in primi sabbati, quomodo intelligitur , 643, 1 ct seqq. vesperam Hebrxi vorant noctem, 644, 1.
Vestem unam auferenti quomodo danda sit altera, 173, 1. vestium vanitas ct inanitos, 201, 2. vestium a«periti$ commendatur. 284, 1. vestes Judæorum quair* estent, cas scindebant in luctu vel audita bUsphemia, 535, 2. tres tantum uslcs habuit Christus, saliret sublimi im, tunicam el pallium extimum, 262. ! ; 623, I. ejus vestes in transfiguratione fuere alter et fulgid®, 334, 2<I <eq. cur veste alba Herodes Christum induerit, 602, !. quid vestis alba symbolice designet, *ibid,* qui l vedis candida angeli in sepulcro Domini apparentis innuat, 64°, 3 cl scq. vestis nupliahsdenolatcharitatem et vitæ sanctitatem, 475, 2. quæ sint vestes ovin® quis induunt lupi Ecclesiam vastantes, 211,1.
Vestigia genuum Christi sunt impressa petræ, in qua oravit in horto, 570, 1. item Juxta torrentem Cedron in imn vallis Josaphat, *ibid.*
Via ad perditionem et salutem est in hac vita, 210, 1. via, in quam cadit projectum semen, quid sit, el quorum corda repraesentet, 319,2; 324. I. via Salaria Rom® unde sit dicta, 153,1,2. via inquis Apostoli egressi Mini, quid designent. 475, 2.
Victima prius olim elevabantur, deinde cremabuntur : id aptatur Christo in crucem elevato, 618, I, 2.
Victor Antiochenus peculiariter in Marcum scripsit, 667, 2.
Victoria* matron® African® magnauimitas in tormentis, 276, 2.
S. Victoria carnalem fratrem, quia gentilem, agno*cerc renuens, solosChri»tianosfratrvssuose^sedixit, 317,1,2.
Victori inus, proconsul Carlbag., quibus verbis se in tormentis animant, 273, 2.
Videre homini desiderabile est, 455, 2.
Vidu® cur sint ad dandum proniores, 491, 2.
Vigilandum est semper cuique, 522, 2. quii dies motti* csl incerta, 523, 2.
Vigilantius docebat melius esse divitias retinere ad fidendas deemos) nas, quam eas simul relinquere, 420,2.
Vigilias in quatuor Komam el Judæi noctem el diem di\ idebant, 844,1;
S. Vincenlius Fcrrerius velabat suos pecuniam oblatum in via accipere, 260, 1. suos tamen habebat procuratori*, ¿61, 2.
S. Vincenlius et Ponlianus Martyres in tormentis miram lætdiam præ se tulerunt, 620, 2.
Vindicta Dei in reprobos per procellas cl fulmini apte exprimitur, 216, i.
Vinea cuique excolenda qu® sil, 470, 2.
Vinum votus optimum, 335, 2. vini non erat u>us aule dduviuui, 343, 2. id ddbalur reis ad mortem dauiualis, Cúri 616, 1 ; 629, X

Viprr.r mono;* quam noxius, *09*, 1. an sit matricida, fW. viperæ etymon, ü<t/. fœtus rjtis rumpit secundina*« S. *viprræ* amant vinum, cl sunt effusi» in libidinem, *ibid.* innuit scorpios, *ibid,* multis medentur morbif *dempto* veneno, ICO, 1.
V/r i'iirndco appetat mulierem, 419,1. vir fagenmn aqua) bajulans est nini» ob eo in cujus domo comestus est aenus paschalis, 551, 1. viri insignes a puero electi, 425, I.
Virga tria denotat, 2G3,1,2. ct qualem «ois velet Christus, *ibid,* permitlit virgam viatoriam, *ibid,* virga amiciliæ teoera esi, *ibid,* notat potestatem Apostolorum, 2. virgis olim cedebantur pœnilentes, 131, 1.
Virgilios de Christo a Sibylla dicta, Asinii Pollionis lilio adaptat, 53, 1.
Virginitas Deipara» fuit angelica, 63, 2
Virgo quædam oculos tibi eruit, quo amasii importunitatem retunderet, 167, 1. virgines Mint angelis simile*, 4SI, 2et seqq. virgines quinque faluæ cl quinque prudentes quos denotent, 525, 2.
Virtutis via initio est arcta, sed sensim dilatatur, 210, 1. virilis invicti vincit omnia, 216, i. oppressa tandem triumphat, 272, I, 2. nisi sit voluntaria, non est virtus, 352, i. difficultatem quæ in ca consistit, superare nos docet Christus agonizan* in horto, 569, t. virtus quæque 1res babel gradus, 490, 2. virtus publicata cilo exterminatur, 196, t. atque ideo màxime celanda est, 221,1. virtu* faciendi miracula indita n Verbo humanitati Chrnti, crai qualitas moralis, puta virtus instrumentaría, 6S5, 1. virtutes decem orationi sunt necessaria), 357. 1. quæ virlules in Eucharistiæ sumptione exerceantur, 560, 2. quæ virtutes cœlormn movcndæ lint, 513, 2 . I >1
Vim vi repellere licet, 171, 1. vim facimus regno Dei, quoaaàsu, 236. 1, 2.
Visio Dei summa est bealitudo, 148, 2. ejus privatio ingens damn ilis est cruciatus, 537, 2. visio rerum supernaturalium animum ct oculos intuentium concutit j 6», 2.
Visus hominis potest n Deo confortari, ut videat elinm remotissima objecta, 125, 1,2. visus feminx quam sil illecebrosus, 165, 2.
Vita nostra permiscetur lælis ct tristibus, 84, 1. vita corporis exponenda discrimini et perdendà, ul vita animi? habeatur, 277, 1. qui ita perdet cani, illam inveniet in cœlo, *ibid.* 2 cl seqq. vita præsens tempus est merendi, 027, 2. vita Christi succincte per annos dige I.i, 16. Ilota ejus vita fuit beneficentia, 694, 2. vil i «ancta inchoanda a lacrymis et pœnitentia, 107, 2. vda Christiani esi continua persecutio clcrux, 89,1, 2. vita sterna variis rebus corporeis in Evangelio repraesentatur, 16,1. ejus nomine omnebonum designatur, 540,2.
S. Vitalis martyrio coronatus, quod Ursicintim in morte nutantem confortasse!, 279, I cl seqq.
Vitalium alapa quidam pcrciilicns, ct sinhtre judiran*, a dæmone correptus est, nec liberari ab co potuit, nhi in cella Vitalii, 205, -•
Vites pastinantur el repastinantur, 708, 1.
Vitium radicaleel principale assidue nobis impugnandum eat, 178,2.
Vitulus S. Lucæ symbolum est 12, 2.
Vivere nos oportet quasi hodie morituros, 520, 1.
Vocabul i in Evangelio Latino græcn, 164, 1, 2.
Vocari Hcbræis idem est quod esse, 08, 2. vocanti Deu statim nbediendmn, 232, 2 cl seqq.
Vocali a Chrhlo omnia illico relinquant, 133, 1. votati od Religionem ne se iinplicent suorum testamentis, 233, 1. cur vocali ultimo, in glona futuri œqnales, etiam mijores, primo vocatis, 441, 1 ; 444, 1,2 el seq.
Vocatio Dei ad bonum, csl velul stella apparetis, 70, 2. eam repuere grave est «ctlus. 265, 2. vocatio Gentium ad fi leni etimi in Iribus Magis, 78, I, vocationis Apostolorum ordo, 131 , 1 cl <eqq. vocationis Christi efficacia, 243, 1.
Voluntas bona vel mata, operum aliquorum, n<l quæ magis inclinat, bonitate vel malilla so prodit, 21?, 2 et seqq. voluntas malum appetens, est mata et vituperabilis, IG5, 1. ab ea fit actus malus peccatimi, *ibid.* voluntas nostra debet cs*o conformi* vpluntati divin® effective, et in objecto formali, non materiali, 188, 1. et quæ ejus rei ratio, 2. nec item in permissione malorum, *ibid.* sanctitas nostra consistit in conformatione voluntatis cum divina, 189, 2. cx tota voluntate tripliciter Deus diligitur, 483, 2. voluntas Dei duplex est, beneplaciti et signi, 187, 2. liane signi in oratione Dominica fieri postulamus, *ibid,* volunta* signi duplex est, praecipiens el consulens, 188, 1. qui Dei voluntati obedit, ei quoquo ab aliis obeditur, 189, 2. huic angeli promptissime obcdiunl, *ibid,* cum eam fieri petimus , perfectissime oramus, *ibid,* eam facere signum est boni Christiani, 213, 2. in voluntate sua Christus pastionem suam exhorruit, 567, 1. et in qua voluntate, 571 , 1, 2. voluntates duas ls habuit, non unam divinam, 571, 1. voluntas humana virtute in eo fuit duplex, *ibid.,* 2.
Voluptatis via initio lata, pautalim magis magisque arctatur, 210. 1. voluptas carnis est spiritualis paralysis, 241,1. ejiisrurationdaptaturcurationi paralytici Evangelici, *ibid.*
Vola tria Religiosorum per tria dona Magorum repræsoniantur, 82, 1.
Vox de cœlo delapsa simul dum super Christum columba descendit, 113, 1 el seqq. vox Christi judicis erit vehit tonitru, 528, 1. 2. vox Dei Patris in transfiguratione Christi insonuit post discessum Eliæ et Mosis, 389, 1.

W.

Waldenses hærelici docebant Sacerdotes et Episcopos * debere esse pauperes, 230, 2.
Wamba, rex Ilispaniæ, in morte monasticen professus est, 131, 1.
S. Wencestaus a matre el fralre proditorie peremptus 269, 2.
Wiclefistæ docebant nefas esse jurare, 168, 1. el debere Episcopos esse pauperes, 230, 2.

Efçr,; quod genus vasis, an sextarius, 993, 1.

Y.

Y filiera Pythagorica symbolum csl salutis et intentus, 210, 2.

Z

Znm filiera semper transfertur per Z., 91, 2.
Zabulu* dicatur dinboliB mule, 272, t.
Zacharias ille, filius Barnchiæ occisus inter templum cl altare, quis , 497 , 1.
Zacharias, pator Joan. Bapt. ultimus fuit veterum Proph., qua de causa ab Herode infanticida ocristw sil, 497, 1, 2.
Zcbedæi etymon, 133, 1. filii Zcbedæi quare nescierint quid peterent, 448, 2 cl seqq. an recle dicant posse se calicem bibere, 450, 1. — Pirfc Jacobus.
Zclntæ urbem et templum cædibus et sanguino civium oppiovere, 505, 1.
ZrluA adversus scelestos non est peccatum, 159, 2
Zeuxis morose pingebat, quia æternitati pingebat, 81, 2. ejus de sua pictura uvarum judicium, 471, 1
Zizanta quæ vox, cl quitl >on< I, 327, 1. ejus etymon, *ibid* mystice denotant hæreticos nt peccatores, a 2; 332, I
Zonis (in) olim pecunia gestabatur, 260, 1. lonam pelliceam S. Joannes Bapt. ad lumbos gestabat, 90, 2

INDEX

MATERIARUM MORALIUM

QUÆ HOC COMMENTARII VOLUMINE UBERIUS REDUCUNTUR

VRHD1S EVANGELII PER DOMINICAS, FESTOS DIES ET FERIAS NONNÜIXAS OCCCRRENTIS ACCOMMODATA RIA,

IN GRATIAM ET USLM CONCtONANTIUM.

«T7i d iS~--------

Meminerint porro hi, suis Euangelia singula capitibus quatere ct contulere, ubi uberior m et p-culinr m. eorum explicationem, tam quoad sensum litteralem, quam moralem et albgoricum, rep rient-, t iisdam tamen materias, quæ extra ordinem esse videntur, hoc in indiculo visum fuit coacervare.

DOMINICA I ADVENTUS.

Erunt signa in sole. Rubens vesper signum est serenitali*; mine, tempestatis, 301, 1, 2.

In sole. Sol obscurabitur, cl luna non daini lumen ante «ærtili consummationem, 513, 1 el seqq. Eclipsis solis, qu;r moriente Chríito facía osi, inulta in se continet miracula, 627, 1.

Et omnes arbores. Arboris el hominis analogue. 690, 2. Homo est arbor inversa, 687, 1.

Coelum et terra transibunt. Qinmdlti mundii* hic duraturus, et quando consummandus sii, 517, 2 cl seqq. Quatenus Christus el angeli imrinl cl ignorent horam cl diem consummationis s.vruli, 51 S, 1 el seqq. — *I ¿de notala Dominica* A'A7F *post Pentecosten.*

DOMINICA II ADVENTUS.

Joannes in vinculis. Quare Joannes hos dhclpnios suos ad Christum miserit, 281, i, S.

Pauperis evangeli?. — *Vide notata in festo omnium Sancturum, et Indicem Rerum, voce* Paupertas.

Arundinem usto agitatam. Arundo, quin cl arena, symbolum csl liunnms mcumtalllis, 216, 2; 253, i. quis sil arundo, *ibid.*

Mollibus vrsriTUM. Molles vestes denotant luxum, el peccali stinl illicium, 284, 1. Vestes asperae commcndautur, mollities earum sugillatur, 86, t.

Plusqqam Prophetam. Ul hoc Christus do Joanne dall, ita el ip-c plii*qn.im Propheta fuit, 239, 2. In quo Jouîmes plusquam Propheta fuerit, 284, 1,2. — Pitie indicem Herum, v. Joannes.

DOMINICA 111 ADVENTUS.

Dirigite viam Domini. Idque per fructus dignos pumitonilo* : porro pœnitenlia non tantum csl Ulæ in melius emendatio, sed ct prioris per dolorem detestatio, :S, |.

Fructus dignus poenitentle. Quæ dicatur digna pOJnitentia, 101,1 clscq.— I *idelndiccm Rerum, v.* Pœnitenlia.

FERIA IV QUATUOR TEMPORUM.

Fide *notam in festo 4enuntiationis , est enim idem Evangelium, et* /udiccm *Rerum»* v. Incannilo. Cur Christi adventus in orbem tuta tempore coiihgcnl, quo contigit, 61, 1 el seqq. Incarnationis Dominica* mysterium diversimode potosí considerari, 68, i.

DOMINICA IV ADVENTUS.

Vox clamami* In deserto. *Elogia plura S. Joannis Raptiskr, vide in Indice Rerum, v.* Joauucs Baptista.

Omms valus implebitur. Glori® fuga e*l via ad gtoriMB, 79, 1. Qui »e humdial, exaltabitur, 109, I.— Fide *notafa in Indire Rerum, v.* Humilis, Humilitas,cf Dommico A/dr/ *Pentecosten.*

IN FESTO NATIVITATIS DOMINI.

ÜT PROFITfRENTUR. Qui OCCâMOflO Jud®! in drM-nptione centum solverint Romanis, 3>3, 2.

BrniLEiiiM. Cur m Delhlcbem nasci volumi <?ir *tus, causa litteratis cl moralis, 78, 2 et s qq.

Pcpkjut nuuM slum HUMOGwmm. R. Virgo nointm unicum filium. Chriduca videlicet, pep-nl, Ct, 2.—I 'dr *Indicem Rerum, v.* Chridu*, B. Maria Virgo.

Cur ChriUut dicatur filius hominis 241.1,2. ip*e de n margarita est conceptus® cœltsli rore in punadino Virginis utero, velul in conchyli, 334, i-

IN FESTO S. STEPH INI PROTOMARTYRÍS

A oangu.ni Abbu Abel a fratre interfectus, fuit typus Christi a Judœis inique necati^ 486, i.

QuiM OCCID. INTER TEMPLI-M ET ALTARI. Quis bi Zirliarias sil, 487, t el scq.— Fide *Indicem Rerum* , o» Zacharias, Martyr.

Sicut gallina conor» Gxllinæ proprietate* Chrido adaptantur, 498, 1 cl l :•

Relinquetur domus vestra deserta. Jerusalem ci idiuin quæ signa pruceA^erint, 503, t, 2. — Fid. *¡.ddn Dominica /Xpost Pentecosten.*

IN FESTO S. JOANNIS EVANGELISTA

Non moritur. An Joannes vere fuerit rnarly r, 450, 1.—Fide *notata* in *festo S. Lucci, et Itdicem Rerum, v.* Joann >.

IN FESTO SS. INNOCENTIUM.

Fugi in Ægtptlm. Quam ob causam Christum recens natum in Ægjplum fugere Oportuerit, 83, 1 cl " qq. quid hæc per illum consecuta sil bona. — *VuU Indicem Rerum.* v. Ægyptus, Balsamum.

Occidit omnes pueros» Cur hos HeroJes necari Jus-erit, 85 2. quot cesi fuerint pueri, 87, 2. fttcruiil hi velul agni paschale*et (lores Mot)rum, 88, t. Sic puerus mento Christus martyrio donat, 89 Pueri Deum comilrri possunt ore, morte, cl ore et morte simul, 466, 2.

A bimvtu et infra. Quire hoc tempus precise sd designalum, 85, 1 cl seqq. Quonum lltrod.s hoc infml.cidiutn ad biennium distulerit, 86« 1»

De Herodis gestis, immanitate, morte. ^-*Vide Indxem Rerum, v.* Herodes Ascalouita, luuocenles, Pueri»

Archelaus regnabet. JIIíus nd ragnum accesilo, regimen• gesta, relegatio, 00, 1.

DOMINICA INFRA OCT. NATIVIT.

VocrjT occclte dimittere. Cur S. Joscpìi voluerit B. Virginem prrgnantem dimittere, 66, 1. cur Deipara ci non indicant, quod de Spiritu Silicio concepisset, 2.— *Vide indicem Rerum,* v. Joseph.

JN FESTO CIRCUMCISIONIS.

Vocatum fst nomen ejus Jesus. Jesus idem sonat quod Emmanuel, id est nobiscum Deus, 68,1, 2. Varia Hebræi nomina dabant Deo, at nullum tam dignum atque est Jesus, *ibid. — Vide Indicem Herum, v. Jésus.*

IN FESTO EPIPHANIÆ.

Ecce magi. Magi vox quid sonet: quales hi fuerint, 71,1, 2et seq. eorum nomina, conversio, mors, translatio, 72, 2. — *Vide Indicem Herum, v.* Dona, Magi, Stella,

Vidimus stellam fjds. Quomodo c stella ortum Messim regis didicerint, 74, 2 et seqq. Vocatio Dei velut stella est* 76, 2.

In Bethlehem Jud.e. Cur natus sit Christus in Bethlehem, causa litteralis ct moralis, 79, 1.

Stella antecedebat. Stella habet speciem regii coronæ, 73, 2. Hujus stella? descriptio, *ibid,* non erat hæc fatum Christi nati, 74, ! ct seqq. qualis et quanta fuerit, 75, 2 et seqq. præ reliquis stellis multa habebat privilegia, comitata est hæc Magos per totam viam, 77, 1 et seqq. Doctores velut steli® sunt, *ibid.*

Cum Maria matre ejus. Quid cum ipsa matre Magi fuerint locuti, 80, 2.

Apertis thesauris suis obtulerunt ei. Dona horum Magorum symbolice el litlcraliler exponuntur : cur hæc et non alia dona obtulerint, 81, t ct seqq. Exponuntur ca allegorico cl tropologice, *ibid.,* 2 ct seqq.

Myrrham. Per cam denotatur passionum pravarum ct concupiscentiarum mortificatio, qu® assumenda est ab iis qui ad Christum pervenire volunt, 82, 1 ct seqq.

Quia hodie recolitur quoque memoria baptismi Christi, hinc dc‹o nonnulla visum annotare. Cur super Christum baptu tum drsccnderilSpiritusSinctus in specie columbio, 112,1. nir a Joannc baptizari voluerit, 106, 2 ct scq. dum baptizatur, vox de cœlo delapsa est, 113, 1, 2. — JTde *Indicem Herum, v.* Baptismus, Joannes Baptista.

DOMINICA INFRA OCT. EPIPHANIÆ.

Ego et patfr tous. Joseph fuit vere pater Christi, ct paternum in rum habuit jus, 57, 1 cl seqq. Josephi dignitas multiplici ratione probatur, 57, 1 el seqq. cur ci B. Virgo fuerit desponsatu ct conjugata, 62, 1 et seqq.— *Vide Indicem Herum,* v. Joseph.

Ætate lt gratia. Post hunc annum duodecimum Christi nihil in Evangelio de eo legitur usque dum prædirare cœpil, quare interca videtur una cum Josepho fabrilem exercuisse : qualis autem faber fuerit, docetur, 335, 2.

DOMINICA 11 POST EPIPHANIAM.

Nuptui factje sint. Conjuges imitentur conjugium B. Virginisel Josephi, inter quos summus viguit amor el concordia: erat quippe eorum familia imago SS. Trinitati*, «»t cœlum terrenum, 64, t cl seqq.

Matrimonium est indissolubile, 420, 1. solvitur tamen per adulterium alterutrius conjugis quoad torum non quoad vinculum, 2.— *Vide Indicem Herum, v.* Matrimonium, Nupti®.

Secundim purificationem Judxor. Crebro se Judæi lavabant et purificabaut, 349, 1; 352, 1. — *Vide Indicem Herum, v.* Phanüei.

Bonum vinum ponit. At Christo fuit oblatum vinum felle mixtum, 615, 2 et seqq. deinde et acetum in hyssopo. 629, 2. — *Vide Indicem Herum, v.* Vinum.

DOMINICA HI POST EPIPHANIAM.

Leprosus veniens. Lepra quam gravis sit morbus et contegfosUSi 219, 2.

Domine, si vis, potes me mundare. Voluntatem suam divin® conformare, summa est perfectio, 189, 2.

Volo. Voluntas Dei duplex est, beneplaciti et signi, 187.2. Voluntas item Christi fuit duplex, naturalis el rationalis, 571, i, 2.

Ostende te sacerdoti. Leprosi nd sacerdotem venientes ostendunt vini cl efficaciam Sacramenti confessionis, 221,2.

Centurio rogans eum. Quis fuerit hic centurio, 222, 1. ejus legatio et postulatio ad Christum, 2. ejusdem humilitas et heroico* virtutes, 223, 2 ct seqq.

Puer meus jacet. Servos benigne habendos, ostendit hujus centurionis pro suo deprecanti* instantia, 227, 1.

Paralyticus. Paralysis spiritualis, 211, 1. acediæ el paralysis vari® analogi®, *ibid.,* 2 el seqq.

Miratus est. An in Christo proprie fuerit admiratio, 22i, 3 el seqq.

In tenebras citeriores. Unde dicantur exteriores,225,2 Cl seqq.

Fletus et stridor dentium. An damnati lacrymentur, cl dentibus strideant, 226, 2. an torqueantur frigore, *ibid. — Vide Indicem Herum, v.* Infernus.

DOMINICA IV POST EPIPHANIAM

Motus magnus factus est in mari. Hunc motum et tempestatem excitavit Christus, ct quare, 234, 1 el seqq. cur discipulos ab eo jactari permiserit, 344, 2.

Navicula operiretur fluctibus. Ecclesia in mediis ul dictionibus ct pressuris est velut navis in mediis fluctibus. 234 , 1. ca adversis crescit ct propagatur, 347, 2. —*Vidi Indicem Herum, v.* Ecclesia.

DOMINICA V POST EPIPHANIAM

Unde habet zizania? Zizania quid sit, et qui per ca denotentur, 327, 1 clscqq.

DOMINICA VI POST EPIPHANIAM

Grano sinapis. Sinapi quos mystice denotet, 328, 1 et seqq. Grani sin ipis cl Evangelii analogi®, 2 et seqq. Martyr est velut granum sinapis, 329, 2.

Fermento. Ejus cl Evangelii analogi®, 330, 1 cl seqq.

DOMINICA IN SEPTUAGESIMA.

In vineam suam. Anima est vinea unicuique, excolenda, 442, 1.

Quod justum fuerit, dabo vobis. Non eadem merces datur Beati* in cœlo, 368, 2; 4»1, 2.

Redde illis mercedem. Merces supponit meritum, 152,1,2. —Fide *Indicem Herum, v* Merces.

Volo et huic. Voluntas Dei duplex e*I, beneplaciti cl signi, 187, 2. quomodo eam fieri petere possimus, etiam in permissione malorum, 188, 1 el seqq.

An oculus tuus nequam est? Invidi® damna el remedia , 45Í, 1. — *Vide Indicem Herum, v.* Oculus.

Quia aonus ego sim. Solus Deus est bonus per essentiam • 426, 2 cl seqq.

DOMINICA IN SEXAGESIMA.

Emit qui seminat semin. semen suum. Evangelica prædicalio semini comparatur, 319, 1; 323, 1 clscqq.

Secls viam. Qui per viam denotentur, 319, 2 el seqq.

Super petram. Quos petra repraesentet, 324, 2 el seqq.

Super spinas. Opes spinis coiuparaulur, 325, 1. illas dunl f.diacci,

Et a voluptatibus vitas. Concupiscentiae aslu*<«t velut febris quædam arden*, 223, 1 el seqq. — *Vide Indicem Rerum. v.* Concupiscentia*

Voluptas carnalis csl velut spiritualis paralysis, 24', 1.

Fructum afférunt. Virtutum incrementum, ac perfectio per herbam, spienm ctfrumentum denotatur, 682, 1.

In patientia. Malorum tolerantia et patientia vincit malum el adversarium, 171, 2. ea subinde est prorepti, ct subinde consilii, 171,1.

DOMINICA IN QUINQUAGESIMA.

Et illudetur. Illudi se passus est Christus, ut sua tolerantia cl passione Deum honoraret, ul patlenlhe el virtutum omnium darci exemplum, ut Martyres ad opprobrii el mortem tolerandam animaret, 588, 1, 2.

Et flagellabitur. Domini Jesu flagellatio expenditur per omnes circumstantias, 606, 1, 2.— *Vide notata in Ecria VI* in Parasceve.

Domine, ut videam. Cæcilas spiritalis grave damnum est, 451, 2.

FERIA IV CINERUM.

Hodie incipit tempus Quadragesimale, pœniteulix subeundo) destinatum , illa nutem non Unium est vite in melius mutatio, sed el prioris per dolorem detestatio, 9 , 2. quæ dicatur digna pœnilentia, 101, 1 cl seqq. quam rigidi et longi olim peccantibus proscripta esset pœnitent . 131, 1.

Clm jejunatis. Quadragcsimalis jejunii nostri cauro el antiquitas, 118, t ct scq. cur Ecclesia carnes in eo prohibeat, 352, 2.

Primorum Christianorum stricti Jejunia, 118, 2. Apostoli stricte quoque jejunarunt post mortem Christi, 245,2 cl seqq.; 217, 1. — *Vide Indicem Rerum.* v. Jejunium.

Qtn videt in ABSCONDITO. Cur in secreto et absque arbitris orandum sit. 184, 1.

Pater tcus reddet tibi. Merces supponit meritum praevium, 152, I, 2. Eliam calix aquæ frigidae in nomine Cbrisli datus, suam meretur mercedem, 279, 1.

Tuesauius in coelo. Cur thesauro regnum cœlorum simile esse dicatur, 333, 1,2.

FERIA V TOST CINERES.

Vide notata Dominica III post Epiphan.. est enim idem Evangelium.

FERIA VI POST CINERES.

Ego autxm dico vobis. Multa logis præcepta Christus reformavit et correxit, 6, 2.

Diligiti inimicos vestros. Inimicorum dilectio a Christo jubetur, ejus novem sunt gradii*, 17 , 2 cl s*qq.

Fratres vestros. Invicem enim fratres sumus, 185, 1.

Estotb autem vos perfecti. Quam perfectionem a suis requirat Chrislus, 176, 2. Qui perfectioni student, parent sc ad irrisiones el opprobria, 271, 2. Abnegare seipsum quid sit, 374, 2 et seqq. *Vide Indicem Rerum, v.* Perfecti.

Sicut et Pater vester. Dens, noster csl Pater, 185,1,2.

Eleemosyna tua in abscondito. Opera bona quomodo sint abscondenda, ct simul alii ca videre debeant, 156, 1. Non est eleemosyna danda ob vanam hominum laudem, 181, I. sic omne opus bonum mala intentione factum perdit fructum et mercedem suam, itid.; 2. — l'<cfe *Indicem Rerum,* v. Eleemosyna.

SABBATO POST CINERES.

Vidit discipulos lasorantes in remig. Car discipulos In mari tempestate jactari Dominii* permiserit, 311, 2.

Vemt ad toi ambulans supra mark. Quvniod » h< ' fartum i t,

DOMINICA I IN OUADRAGES.

Ductus est Jescs a spiritu in deserto. A quo spiritu illuc netus sil, 116, 1 cur fuerit ibi lentatu*, 2 et seqq.

Postquam jejunasset. Jejunium Dnmini fuit supernatúrale, 118, 2 et seqq.— *Vide no'afa feria IV Cinerum, et Indicem Rerum, v.* Jejunium, Diabolus, Tenbtio.

Acceden- tkvtatob. Non omnis tentalio ortum habet i diabolo, 120, 1. hic in invitum et nolentem nihil potest, 125, 1. ip*e semel vicius, identidem ad lentandum redit, 128, 2. an dæmon Christam agnoverit, 678, 1. Tentalio sæpe oritur a parva in Deum fiducia : quare lentatus <pe concepta ad Deum per orationem recurrat. 346, 2 et seqq.

Tenlationum superandarum modos, 127, 2. quomodo petere possimus ul ab iis liberemur, 193, 2. Anima tentatiombus pulsata est vetui navis in mediis fluctibus constituta, 234, 1, 2.

Tunc assumpsit ecm. Quomodo hæc assumptio facta sit, 122, 1 et seqq. et in quod templi pinnaculum, 2.

Angelis suis mandavit dite. Angelo custode Christus opus non habuit, 124, 1.

Obtendit ei omnia regna. Quomodo Deus et diabolus id facere queant, 125,1 et seq. —*Vide Indicem Rerum,* d. Mundus, Regnum.

Si cadens adoraveris mi. Divinitatem namque ambit diabolus, et ab olim ambivit, 126, i et seqq.

Vade, satana. Cur Dominus S. Petrum satanam vocant. 373, 2 cl seqq. sic etiam alias Dominus dxmonem in laudes ejus erumpentem silere jussit, 672, 1.

FERIA II.

In muf-state sua. In quo majestas hæc sita sil, 533, 2.

Et angelis ejus cum io. Hi in corporibus splendidis judicio luterfuluri sunt, *ibid,* et seqq. an parvuli ei intererunt, 534, t.

Venite, benedicti. Htc sententia pro electis expenditur; item damnationis, quæ in reprobos feretur, 537, I.

Esumivi enim. Cur misericordes præ aliis cœlo digni judicentur, 535,1.— *Vide Indicem Rerum,* v. Judicium.

FERIA IV.

Vide notata Dominica IXpost Pentecosten.

Fratris tui. Qui dicantur fratres Christi, 81\2; 336, 1. quæ ejusdem sorores, 337, I, 2,

DOMINICA II INQÜADRAGESIMA.

Assumpsit Jbius Petrum, etc. Cur tres hos Apastólos Dominus in montem hunc secum assumpserit, 3S0, 2.

Ix moatem. Quis fuerit ille mons? Videtur fuisse Tabor, el quare, 381, I el seqq.

Transfiguratus ist. Quomodo hæc transfiguratio peracta sit, 3S2, 2. cur cam ad sex dies Dominus post eam promissam distulerit, 380, 1. Totum Domìni corpus hic resplenduit, 382, 2 cl seqq. quam fuerit hic splendor admirabilis, 3S3, 1. cur el quando Dominus sil transfiguratus, 2 et scq.— *Vide indicem Rerum,* v. Transfiguratio.

Apparuerunt illis Moysis et Elhs. Quare hi duo cum Christo ibi apparuerint, 3S5, 1 clscqq. ct quidem in propria persona, 3S6, 1. unde cos S. Petrus agnoverit, 387, 1.

Nesciens quid diceret. Idquo pro summo animi gaudio, 387, 2.

Nuits lucida obumbrav. Quos nubes hæc et quare obumbraret, 388, 1.

FERIA II.

In peccatis vestris moriemini. Mensura peccatorum cuilibet statuta est, qua impleta castigatur, 495, 1, 2.

FERIA IH.

<nvA QurccMQUt dixerint vobis, servati. Quatentis malis Prolatis parendum sit, 483, 1.

Ut xidfattfa ad noMimsus. Erat hæc Phariacorum superbi t gloriam hominum ambientium, 489, 1.
Pauus cituldras. Ambitus doclrioæ et bonoris a Chrido Velatur, 489, 2.

FERIA IV.

Matea filiorum Zebed ei. Ejus petitio expenditur, 447.1.
Don xANTIA fOBUM. Quanta sit dominantium et nobilitata vanitas, 54, 2.

FERIA VL

Plantavit vineam. Vinca est Ecclesia, 470. 1. omnia quoque parabola* membra ci applicantur, *ibid,* et seqq.

DOMINICA IH IN QUADRAGESIMA.

Si AUTEM it satanas Divisis est ? Quasi id fieri nequeat : quia dæmones inter se conveniunt; cal quippe mit r eos ordo, ut alii sint majores , alii minores : alii principes, alii inferiores, K 251, 2.
In BaeuEBro ejicere demonia. Ostendit Dominus se dæmonh non ejicere opedæmonis, 303, 2 et seqq.
Fiunt novissima pejora PMObiDUs. Quia relapsus in peccata pejor est ipso lapsu, 813, 1.

FERIA II.

Quia nemo pbopheta acceptus est in patb. Quæ hujus sit rd ratio, 338, 1.

* FERIA III.

Cobbipk eum. Fraterna correptio quare præccpla sit, et anonima omnino peccata corripiendi sint, 406, 1. hæc au sil consilii, au præcepti, 2. ad quos illi spectet, 2 et seqq. quis in ci servandus sil ordo, 408, 2. certis lamen in casibus ille non servatur, *ibid.*— *Vide Indicem Rerum, v.* Correptio.
Tiiaditionu seniorum. Traditiones Apostoliche bonæ nini, 350,1; 851,2.—*vide Indicem Herum, v.* Traditiones.

SABBATHO.

Deprehensam in adulterio. Adulterium solvit conjugium quoad torum, non quoad vinculum, 420, 2 et seq.

DOMINICA IV IN QUADRAGESIMA.

Unde ememus panes? Hoc panum multiplicatorum miraculum per omnes partes expenditur, 342, 1 et seqq.
Panes uordkaceos. Qualem panem quotidianum et sup nutetintialem pelere in oratione Dominica debeamus, 190, 2 et seqq. Hæc p inum multiplicatio fuit prœainbulum Ven. Eucharistie, 342, i. — *i ide Indicem Herum, v.* EuCluriitU, Panis.
Fig it . Gloriam fugiens eam acquiret, 79,1.— *Vide nolata Dominica Xpotl Hculccoslen, el Indicem/^um.* u. Hutnlhs, Humilitas.

FERIA III.

Saxum feci in barbato. Judæi sabbatum superstitiose obsenabaiit, 301,1,2. —*Vide Indicem Herum, v.* Sabbatum.
Nolite judicare. Temerarium dc proximo judicium vetatur, 205, 1. Peccata aliena præ oculis habemus, propria minimo vidonus, at post tergum rejicimus, 206, 1 ct seqq.

FERIA IV.

Illauremie. Quomodo bUspbcmia in Spiritum Sanctum non remittatur, 806, 2 el seqq.

DOMINICA IN PALMIS.

Eccb arx Tues venit TlEt. Triumphus Christi cum pompi urbem Jerusalem ingredianlis, 458, 1. cur tunc cum tGumpbo eam ingredi voluerit, 460, 1 et seqq. ramo de arbore palna praeliis tuim de morte ct peccato triuiEpbum ac vici ciam voluit pr viginn, 461, 1.
Hosanna fiuo bavld. Uxc veri % pluribus exponuntur; quid sit Hosanna, ct cur a turbi ld Christo acclamatum, 461, ! et seqq.; 462, I et seqq.
Fimo David. Cur Christus dicatur filius David, 53, 2.
Infantes quoque læti< vocibus victori Chri4o acclamarunt, 466, 1. — J *ide Indicem Herum, v.* Pueri.

FERIA V IN COENA DOMINI.

Quo die Eucb iriMla sil instituta, nn hoc, an præccdentl, 549, 2 et seqq. an Judas etiam cum aliis eam sumpserit, 551, 2. — *Vide Indicem Herum,* u. Eucharistia.

FERIA VI IN PARASCEVE.

Passio ClirKti considerata nostrum provocaro nata csl amorem, 447, 2 ct seqq. Quod scandalum passi sint Apostoli in nocte passionis, 5G3, I, 2.
S. Pelius in nocte passionis non peccavit in fidem, sed fidei professionem, *ibid,* el seqq.
Coi pit t.f.d: ie. Tristitia Christi in horto vera fuit, 567, 1. quæ fuerint ejus causa», 2 et seqq. quæ cau<æ finales et morales, 568, 1,
Transeat. Quomodo calicem passionis a se transire Christus pelai, 570, 2 et seqj. quis sil ¡He calix, *ibid.*
Non mpa voluntas, sed tua fiat. Voluntas Christi duplex fuit, divina ct humana; et humana virtute fuit duplex, naturalis ct rationalis, et qu cn.nn mortem horruerit, elambicrit, 571, 1, *2.*
Gladio. S. Petri gladius non fuit culter, sed ensis, 577,1 el seqq.
Duodecim liciones angelorum. Quanta sit angelorum multitudo, 579, 2. sunt in auxilium invocandi, *ibid.*
CoMpREUENDLRUNr. Hæc Christi comprehensio fuit r, 581, 1.
Exspuerunt. Illudi sibi passus est Christus, ut sua tolerantia et passione Deum honoraret, ut patientiæ et virtutum omnium daret exemplum, ut Martyres ad opprobria cl mortem tolerandam animaret, 588, 1, 2.
Anathematizare. S. Petri uegationes excutiuntur, ct per omnes pai (es expenduntur, 589, 2 et aeqç
Pilato. An Christus a Judæis Pilato sit traditus, 596, 1 ct seqq.
Regnlm meum non est db hoc mundo. Christus qua homo regnum habuit spiritale, id est Ecclesiam, cl physicum sive mundanum,600, 2 et seqq. ejus regnum omnia mundi regna superat, 601, i. ei regnum Jud.e debetur, *ibid.*
Dimitterkte. Pilatus vere voluilChrislum dimittere, 602,2.
Flagellatum. Flagellatio Christi expenditur per omnes circumstantias 606, 1, 2.
De spinis. Corona Christi spinea describitur, ejusque coronatio, 610, 1 et seqq. cur fuerit spinis coronatus,2.
Chlamydem coccineam. Hæc describitur, G09, 1 ct seqq.
Angaiuaverunt. Crucem post Christum bajulavit Simon Cyrenæus, 613, 9 el seqq. quæ ejus rei m)stiva causa fuerit, 614, 1.
Calvario* mons unde dictus sit, 615, 1 el seqq.
Vinum felle mixtum fuit Christo ante mortem oblatum, 616, 1 ct seqq. item acetum, 629, 2. Clavis el funibus simul cruci (ait aflixus, el quot clavis, quomodo ii per manus ejus adacti, 616, 2; 617, 1 et seqq.
Acerbitas crucis Christi, 617,1,2. v.iriæ crucifixionis circumstantia;, 2. cur Dominus cruci fuerit utlixus, 618, 1,2 clseqq.
Eclipsis solis eo moriente facta, multa continet miraculi, i.
Quomodo Christus a Patre fuerit derelictus, 628, i. cur voce magna damarli jam jam moriturus, 631, 2 et seqq. cur moriatur capile inclinilo,G32,1. Dolor Deipara in morte filii ipsius, 637, 2.

DOMINICA RESURRECTIONIS DOMINI.

Quomodo ChrUtui tnbua diebus, el tribus noctibus inerii iti sepulcro. sii, i et soqq.

diritto resurgente mnita etiam Sanctorum corpora una cum ipso resurrexerunt, 635, 1, 2. an hi iterum «int mortui *ibid,* quinam Sancii tunc poti simum remrrexennt f 636, 1. Resurrectio mortuorum in inultis S ripturæ lodi asseritur, 681» 1.— *Vide indicem, Rerum, v.* Resurrectio, Sepulcrum.

Christus resurrexit o sepulcro chuto ct obserato, 617,2. resurgens matrem, quæ ipso moriente summopere indo* luerat, primum adiit, 637, 2. Toti pa-sipnb et resurrectionis illius series, 616, 1 cl seqq. Cur (erra tremuerit angelo lapidem a monumento remórenle, 647, 1. quara hic super lapidem sepulcralem sederit, 6«8, 1, 2. et habuerit faciem Instar fulguris radiantem, 649, 1 ct *?qq.

Sepulcrum Christi quam sit gloriosum, 610,2. quorsum id Judæi obsignarint, et a militibus custodiri jusserint, 6ii, 1 ct seqq.

Quam variis et quam diversimode Christus ipso resurrectionis die se spectandum dederit, 654, I.

FERIA II POST PASCHA.

In omnibus Scripturis. Sacre Scriptura* elogium, 1, 1 et seqq.— *Vide Indicem Rerum,* U. Scripturi, Ei angeli m.

DOMINICA IV POST PASCHA.

Arguet mundum db peccato. Quii peccatum mortale 'Uinma Dei est injuria, ac debitum hominis peccantis infinitum, 414, i.—*Vide Indicem Rerum, v.* Peccator, Peccatum.

DOMINICA V POST PASCHA.

Peiste et accipietis. Cur orantes ct petentes non «empir exaudiamur, 208, 1 el seqq. Orationi decem sunt virtutes necessaria, 357, 1 ct<oqq. oratio csl velut animo* transfiguratio, 384, 1,2.— Eide de *Orations Indicem Rerum, v.* Oratio.

Proverbium nullum dicis. — *Vide Indicem Rerum, v.* Parabola.

DOMINICA INFRA OCT. ASCENSIONIS.

Ut non scandalizemini. *Vide notata in Festo* S. *Michaelis, et Indicem Rerum,* v. Scandalum.

IN FESTO PENTECOSTES.

Lincile igni r. Dictus esi CbrlsUls suos baptinturus igne cl Spiritu Sancio. 103, 2.

Mansionem apud eum faciemus. Diversimodd Deu* et Christus m anima manet, 65S, 2 ct seqq.

Cur Spiritus Sanctus descendit super Christum in specie columba, 112, 2.— Fide *Indicem Rerum, v.* Spiritus Sanctus 9 Oralia.

Quomodo blaipheraia in Spiritum Sanctum non remittatur, 806, 2 ct seqq.

FERIA II POST PENTECOST.

Sic Deus diluxit mundum. Christus csl portentum amori*. 232,1.

Non pereat. Animæ jactura csl irreparabili*, 377, 2.

DOMINICA 1 POST PENTECOST.

PERFECTUS AVTIM i IUT. Perfectio Dei opt. max. nobis tmilnida e*l, 178. 1,2. Perfectus esso qui cupii, omnia sua relinquit ut Deum sequatur, 420, 2. — Fide *Indicem Ranni, v.* Perfecti.

DOMINICA SS, TRINITATIS.

Ducite omnis genteS. Evangelium per omnes gentes et provincias non fuit difecmtnalum auto urbis excidium, 504, 2.

Eatizantes ios. Baptismus csl ucccssarius ad salutem, 718, 1, 2. quando cum Christus Instituent, 114, 1 cl seq.

SS. IrimUUi cogmlio Apostolis seusim patefacta ol, et quare, 204, 1 et seqq. ejus symbolum fuit famflta S. Jovcpbi, Gi, *Vide Indicem Rerum,* o. Baptwmu», Trinius.

Docentes eos servare omnia. Omnia fidei mysteria in Evangelio induntur, 4, i.

Ecce ego votricuM sum. Christus quomodo in animi maneat semper, 658, 2.

IN FESTO VEN. SACRAMENTI.

Pius quem ego dabo. In Ecclesia juga convivium nobis a Christo apponitur, 474, 2. Jubemur in oratmne Dominica petere panem quotidianum et supersubstantialem, el qui» ille MI, tf|f, 2 et i¿qq.

Eucharistia quo die precisa sil in«(ituta, 549, 2 ct seqq. Cur eam Christus instituerit, 559, 2 el *eqq. ejus veritas probatur diversis demonstrationibus, 555, 2 et seqq. est in se sacrificium, 559, 1 el seqq. ala quoque direna huc spectantia, 557, 2 el seqq. ejus effectus, 56Î, 1. in illa semper Christus est et manet nobiscum, 658, 2. — *Vide Indicem Rerum,* v. Eucharistia.

DOMINICA II POST PENTECOST.

Uxorem duxi.—Fide *notata Dominica II post Epiphan. el Indicem Rerum, v.* Mulier.

Non possum venire. Divites difficillime calura intrant, 430, 1. sed per Dei gratiam intrare poscunt, (32, 2.

DOMINICA III POST PENTECOST.

Scpfji uno peccatore POEXIT. agente. Quia ju'tiflcare talem difficilius est quam creare, el peccata remitiere majus est quam miraculum facere, 240, i.

Quomodo anima? conversio el vivificatio a Deo peragatur, 249, 2.—*Vide Indicem Rerum,* v. Peccator, Penitente!.

DOMINICA V POST PENTECOST.

Qci irascitur fratri suo. Ira quando sit peccatum, et quando non, 139, 2; 161, 1, 2.

Raca. Rica dicere fratri suo quid sit, et unde vox derivetur, 160, 2 et *eqq.

Fatue. Conviliurn gravis est injuria, caque pensanda ex allectu convitiantis, el diguitale persouæ cui dicitur, 162, 1.

Vade nues reconciliari frairl Reconciliatio ante sacrificium est pracepta, 162, t.

DOMINICA VII POST PENTECOST.

Attendit» a falsis prophetis. Tales sunl biretici, ct pravi doctores, 2It, 1.

In vestimentis ovium. Quæ sint tas vestes ovin®, *ibid.,* 2.

A FRUCTIBUS EORUM COGNOSCETIS EOS. Voluntas botn vel mala ex operum aliquorum bonitate aut malitia se prodit, 2I3, 2.

DOMINICA VIII POST PENTECOST.

Quasi dissipasse!*. Avarus e couira senii divitiis sui tenaci parcimonia, 198,2.

De mammona iniquitatis. Opes vera suut relates, eæquo iuambsibih < vt >libile% 196, 1, 2. al terrena: sunt fallaces, 325, 2.— *Vide Indicem Rerum,* v. Opes, Dnitiæ.

DOMINICA IX POST PENTECOST.

Non MANibir in ie lapis super uriDEM. Quæ sigua pijeer* 'Cimi riridium uibis Hicru>ul) inilanæ, 503, 1. unde id oilum habuerit, 505, 2.

Ejecit vsmuentfs lt ementes. Quare hoc a Domino facilini sit, 464, 1, 2 el >cqq.

Domus vlv (k*mus orationis est. Tempta Christiauorum doiiiu* unit Dei, ut locu>> oraliuuis, 465, 2 cl seq.—Fide *Indicem Rerum ,* u. Tcuiplunu

DOMINICA X POST PENTECOST.

In templum, ut orarent. Templum cnim est locus orstfonis, 465, 2 ct seqq. Orandum genuflexo, 1S3, Julvi nutem onbinl stantes, v. l in genua provoluti, I. Im templim. Oratio publica in tempio quanti sil mo* menti, ISI, 1,2.—*Vide Indicem Herum,v.* Or.itio,Tenipliim

Nox SOM sicut cxtebi. Multiloquium, quale hujir» Pharì<®Ì. in oratione cavendum, 184, 2.

Qn sc humiliat, rxALTADiTcn. Gloriam fugiens nd eam perveniet, 79, 1. cl qui sc ad ima dejicit, exaltabitur, <09, 1; 452. 2.

Ilumilda* Christo gratissima est, 295, 2. ipsa est via nd raduni, 39J, 2. ejus elogiti, 295, I. cl gnomæ de eadem, 460,2. —*Vide Indicem Rerum, v.* Humiles, Humilitas.

DOMINICA XI POST PENTECOST.

Loquebatur recte. Verbum otiosum quod sit, 309, 1. de eo reddenda est Deo ratio, *ibid.* Quare vcrb.i nostra ad Dei honorem sint referenda, 310,1 el seqq.

Tanto magis pus pmxdicarant. Sanctificari cl glorificari Dei numen quod et quomodo petere debeamus, 186, 1 et seqq.

DOMINICA XII POST PENTECOST.

Diliges Dominum Delm ex toto corde tuo. Tripliciter Deus ex loto corde diligitur, 483, 2.— *Vide Indicem Rerum, v.* Amor, Charitas, Dilectio.

Proximum siclt teipsum. Perinde ac nos ipsos diligimus, diligendi nobis sunt alii, 484, 1 el seqq.

DOMINICA XIII POST PENTECOST.

Vide notata Dominica UI post Epiphaniam,

Ostendite vos sacerdotibus. Confos'io Christianorum quæ sacerdoti fit, qumnodo diiTerral a confessione Judæorum, 9 , 2.— *Vide Indicem Rerum, v.* Confessio, Sacerdos.

Fides tua te salvum fecit. Quæ sint dispositiones ad miraculum aliquod impelranduin, 238, 2.

DOMINICA XIV POST PENTECOST.

Ne solliciti sitis animæ vestræ. Nimia opum corrogandarum sollicitudo a Christo velatur, 199, 1, 2; 203, 2.

IIESIICITE VOLATILIA. Si ÛVCS Cidi DcUS pASCil, Iliullo magis pascet homines, 199, 2.

Considerate lilia agri. Liliorum commendatio el venustas, 201, I.sunl ea pulchriora quam Salomon et universi reges in omni gloria sua, 2 el seqq.

Scit enim Pater vester quia uis, etc. Divinæ providenti® certo coufìdcndiim, 202, 1.— *Vide Indicem Herum, v.* Provideulia, Sollicitudo.

DOMINICA XV POST PENTECOST.

Defunctu' efferebatur. Mortis memoriam semper in nobis dmbolu» satagit elidere, persuaden» nos ndhuc diu fore superstites, 519, 2 et scq.— *Vide Indicem Rerum^v.* Mors, Mortui.

DOMINICA XVII POST PENTECOST.

Dicunt ei David.—Vide *nota ta* in *festo Nativitatis Domini,*

DOMINICA XVIII POST PENTECOST.

Confide, nu# Sicut blando filii nomine Christus paralyln uin hunc compellat, sic elnoulii in fide el Religione Icuiter tractandi sunt, 245, 2 el seqq.

DOMINICA XIX POST PENTECOST.

Uomini bigi. Christa*, qua homo, regnum habuit spiritale, id est Ecclesiam, et physicum sive mundanum, tuO, 2. eju» regnum superat reliqua omnia, 601, 1. regnum Judxs ci debitum e»l, *ibid,* sed regium ejus diadem* Imi corona suiuea, 610, 1 el seqq.

Qui fecit nuptia*. Convivium Juge npbis Christus in Ecclesia instruxit, 474» 2.—*Vide notula Dominica II post Epiphaniam.*

DOMINICA XXI POST PENTECOST.

Misertus autem Dominus. Comita* el facilitas regum est virtu<, • •, 1.

Omne debitum dimisi tibi. Peccala semel dimissa quomodo non amplili* revocentur, 415. 2.

Misereri conservi tui. Immisericordia nolentis proximo iu se peccanti remitiere facit, ul is propterea damnetur, 416, 1.

Ingratitudo quatenus peccatum augeat : caque in quatuor peccatis maxime cernitur, tlid., 2.

DOMINICA XXII POST PENTECOST.

Pharisæi. Quales esseni Pharisæi cl Saddiieæi, el unde orti, 98, 1. eorum hypocrisis ct adulatio, 477, 2 et seqq. — *Vide Indicem Rerum, v,* Pharisæi, Sadducæi.

Cum Herodiams. Quinam essent Herodioni, 477, 1.

Licetne censum dare Cæsari. An Cæsari tribulum sit sohendum, 2. an Judæi juste ei fuerint subjecti, 478, 2.

Quid me tentatis, iiypocritæ? Ilypucrila est Dm exosus, est bicors el bilinguis, 182, 1.

Ostendite mihi numisma census. Qua occasione censum Romanis Judæi solvere cuqièrint, 395, 2. solvebant Aulciii don irium, 478, 1. cujus pretii fileni denarius.— *Vide Indicem Rerum, v.* Denarius, As, Pecunia, Judæi, Humani.

DOMINICA XXIII POST PENTECOST.

Non est mortua puella, sed dormit. Mors cur somnus vocetur. 248, 2.—*Vide Indicem Rerum,* v. Murs, Mortui.

Tibicines. Cur tibiæ in funere adhiberentur, 248, 1.

Ejecit turdam tumultuant. Tumultu» mentis el distractiones ex animo ejiciendæ, 249, 1.

DOMINICA XXIV POST PENTECOST.

Judicium Dei imminens securi ad radicem posita denotatur, 103, 1. item ventilabro, 106, 2. au diem ejus Christus norit, el quatenus ignorare se dicat, 518, 1 el scq. cur cum Deus nobis voluerit esse incertum, 519, 2. an judicium de nocte peragendum sit, 526, 2. ei angeli in corporibus splendidis intererunt, 533, 2. Majestis Christi judicis in quo consistet, *ibid.*

Stantem in loco sancto. Unde Judææ excidium primum ortum Imbuerit, 505, 2.

Fugiant ad montes. Cur quam citissime fugere Dominus jubeat, *ibid, ;* 506, 2 ct seqq.

Tribulatio magna. Quam Judææ el urbis excidium luerit atrox et horribile, 507, 1. ejus causa unica fuit Christi nex et interfectio, *ibid.*

Nisi breviati fuissent. Afflictionis dies solet Deus ob electos et sancto» abbreviare, 508, 1, 2.

Pseudocuristi. Tales seductores varii sc Judæis exhibuere,

Dabunt signa et prodigia. Miracula subinde faciunt etiam seductores, sed non ad stabiliendam suam hæresim, 214, 1.

Et aquile. Sancti per aquilas repræscntanlur, 511, 9 et seqq.

Sol obscurabitur. — *Vide notata Dominica I Adventu ; et Indicem Rerum, v.* Judicium.

Paridit signcm. Iu judicio ipsissima crux Domini apparitura est, 514, 1.

Filii hominis. Cur Christus dicatur Filius hominis, 232, 1.

IN FESTO DEDICATIONIS ECCLES.

Templum csl domus Dei, ct orationis locus, 465, 2 et seqq. — Vid* *notata Dominica XI post Pentecosten.*

IN FESTO S. ANDREAS APOSTOLI.

Et vocavit eos. Vocatio Dii ad certum aliquem slalom rsl velut Mella clara oculis mentis apparens, 76, 2.

IN FESTO S. NICOLAI EPISCOPI.

Distribuit illis dona sua. Quomodo dona Mia Deus elaigialur, et qualia, 529, 2. cl an unicuique juxta polr»-(ali'in et vires, 330, I.

Ei ge, suive bone FT fidelis. Episcopi lint vigilante.-, prudente', fideles, 521, 1.— *Consute Indicem Rrrum, v.* EpLcupi, Pontifex, Prelati, *et notala in Communi Pontificum,*

IN FESTO CONCEPTIONIS B. VIRGINIS.

Liber glneiiationis. Ejus genealogia texitur co ipso quo texitur Ju«eplii. 56, 2.

Uti ipsa fuit in utero sanctificato, lie ct alii non pauci, as, s.

IN FESTO CONVERSIONIS S. PAOLI.

S. Paulus fuit minister Evangeli!, 10,1.— *Vide Indicem Perum, v.* Paulus.

IN FESTO CATHEDRAE S. PETRI.

Tu es Christus. Honorifica fuit liæcS. Petri de Christo confessio, 361, 2 el seqq. unde eum proplcrea Christus Erelc'iæ caput cl petram COìiSliluil, 366. 2 ct seqq.

Tu es Petrus. S. Petri prim ilu< in quo consistai, 255, 2. ipse e^l fundamentum Udius Ecclesiae, 309, t.

Et portx inferi non phxvaledunt. Ecclesia Christi semper e>t invicta, 869.2.

Tibi dabo claves. Sunt ergo cæ ipsi Pelro data», non Ecclesia», 370. t.

S. Petrus magna fido fuit, cum viso Chrislo in aquas insilili. 345, 2. sed parum in valida tempestate diffidens, mergi coepit, 346, 1 el seqq. cur sitanasa Domino dictus ►it, 373, 1 el seqq. in nocte passionis non peccavit in fidem, sed fidei professior.jm, 563, 2 el scq. eju» innæ negationes expenduntur, 589, 2el scq.— *Consule Indicem Rerum,* v. Petrus.

IN FESTO ANNUNTIATIONIS B. VIRGINIS.

Nazareth. Inde vocatus csl Dominus Nazarenus, id esi floridus, 92, 1. dictus quoque Nazaram*, Id est separatus sanctus, consecratus, 91, i.

Desponsatam viro. Cur B. Virgo Josepho fuerit desponsata, 62, 1. item conjugata, 2 et seqq. Fuit id verum, licitum el sanctum matrimonium, 63, 2.

Paries filii m. B. Virgo vere fuit mater Dei 59, 2. quanta» hæc maternità* sil dignitatis, *ibid,* cl seq.— Fide *Indicem Rerum, v.* Maria Virgo.

Sudem David. Cur Christus dicatur filius David , 63, 2. habuit jus ad regnum Juda per Josephum, qui legitimus ejus paler fuit, 56, 2.

Spiritus Sanctus superveniet in te. De Spiritu Saucio enim Christus fuit conceptus, 65, 1 ct seqq.

IN FESTO S. MARCI EVANGELISTA.

Vitæ hujus breve elogium, 663, 1 ct seqq. Qualis cl cujas fuerit, 664, t. quando scripserit, et qua lingua, 2; 665, 1 cl seq.— *Vide nolatu in festo* S. *Luca! Evangelista, cl in Communi Apostolorum, et Indicem Rerum,* v. Marcus.

IN FESTO S. PHILIPPI APOSTOLI.

An S. Philippus prius patrem sepelire voluerit, quam vocantem Christum sequeretur, 2tí, 1.

IN FESTO INVENTIONIS S. CRUCIS.

i tile Indicem Rerum, v. Crux, *et notala in feria VI in Parasceue.*

IN FESTO NATIVITAT. S. JOANNIS.

Qus putas puer iste FAIT? Joannes pner secedit in doerlum, 94, I.ejui vestis. 96, t et seqq. ejus cibus erat met silvestre HloruMr, 2; 97, 1, 2. — *Consule Indicem Rerum, v,* Joannes Baptista, et *notata in festo Decollationis rjus.*

IN FESIO S. 3!ARLE MAGDALENÆ.

Non unxisti. Unguenta Judæi pwim in conviviis adhihebant, 5Í3, 2. Quæ sit mystica unctio pedum, et capitis Christi, 545, 2.

Remittijntcb ei peccata multa. Peccata remittere cuiqu.irn mijuv est. quun imraculuni aliquod patrare, 240, 1. — *Consule Indicem Rerum,* v. Slana Magdalena, Mulier.

IN FESTO S. JACOBI APOSTOLI.

Mater fiuorlm Zebedzi. — *Vide Indicem Rerum,* e. Salome.

Dic ut sedeant. Haec mitris pro filiis petitio per omnia sua membra expenditur, 448, 1 ct seqq.

Cur S. Jacobus una cum fratre dictus sit Boanerges, id est filii tonitrui, et quid sibi velit vox Boanerges , 678, 1 cl seqq.

IN FESTO S. LAURENTII MARTYRIS.

S. Laurentius vere granum «impii fuit, 329, 2.

Qui perdiderit animam suam. Qui animam perdiderit, inveniet eam, et vice versa eam inveniens, eam perdet, 277, 1 el seq.; 377, 1, 2. Vita pro Chrhto libenter exponenda ul vitam habeamus, 277, 1. Anima jactura est irreparabilis, 377, 2«

IN FESTO S. BKRTHOLOMJEI APOSTOLI.

Elegit duodecim. Apostolorum electio, dignitas, tria munia, 254, t, 2. cur sint duodecim, 255, 1. quis eorum ordo, 256, 1.— *Vide notata in festo* S. *Luca et* in *Communi Apostolorum.*

IN FESTO DECOLLATIONS S. JOANNIS.

Non licet tibi hadebe uxorem fratris tli. Herodes banc ducens triplex peccatum admisit, 689, 2.

Misso spiculatori. Historia decotlationis S. Joannis Baptblæ ab Herode peracta» texitur, 689, telseqq.; 690, i elseqq.

Joannes Baptista vere martyr est, 690, 1. septem ejus laureæ, 2. quando sit occisus, *ibid.* Herodios linguam ejus acu discriminali perforavit; sed mox in eam el omues biplisticidas secula est Dei ultio, 691, i cl seqq. —*Consule notata in festo Nativitatis S. Joannis Baptistes.*

IN FESTO S. MATTHÆI APOST. EF EVANG.

Fide *notata in festo S. Lucce.*

Sedentem in telonio. Telonium quid sit, 242, 2.

Surgens secutis ut eum. S. Mstlbxi prompta in Cbristum sequendo obedientia, 243, I.

Publicani et peccatores. An ollicium publicanorum sine peccalo exerceri possit, 243, 2.

Misericordiam volo, et non sacrificium. Fratri nostro ante sacrificium nos reconciliari oportet, 162, 2.

IN FESTO DEDICAT. S. MICHAELIS ARCHANGELL

Advocans Jksus parvulum. Pueros amat Christus ob quinquo eorum dote», 426, I. quanta cura a parentibus sint edocendi cl educandi, 2. Pueri infantes primo Deuiu somredoceantur, 466, 1. tripliciter Deum laudare possunt, morie, ore, ure el morte siinul, 2.

Nim efficiamini sicut parvuli. Parvos el humiles ad martyrium Cbrulus cvehil,89, 1. cur parvulos imitari nos velili BV9, 1.

Qui scandaüiavbrit unum ne resutis istis. Scandalum dantes graviter offendunt, 401, 1,2.

St occurs TcrUs te scandalizat. Quomodo oculus ct minus eruenda ct praecidenda ; ct quo pacto id intelligendum, 166, 1 et «eqq.

Angeli eoMum. Dantur angeli ad custodiam omnibus hominibus tam justis quam injustis, n primo die ortus usque ad obitum, 402, 2. eorum munia, 403, 1. Castitas reddit nos angelis similes, 48!, 2. Quanta sit angelorum mnltitudo, 579. 2. sunt in auxilium advocandi, *ibid.* — *Vide indicem Herum, v.* Angeli, Gabriel, Michael.

Facifm Patris hei. Deum semper vident angeli, etiam dum cœlo absunt, 404, 1.

IN FESTO S. FRANCISCI*

Fide *notata in indice Rerum, v.* Franciscos.

IN FESTO S. LUCÆ EVANGELISTA

Ite, ecce ego mitto vos. Quæ præccpta discipulis suis dederit Dominus, 258, 2; 260, 1 el seqq.; 264, 1, 2; 265, 2 et seqq.

Sicct oves. Viri Apostolici sint simplices, el prudentes, 267, 1.

Nolite portare sacculum. An semper mendicato Apostoli vixerint, 260, 2 el seqq. qualem virgam gestaro velentur et permittantur, 263,1 cl seqq.

Dicite : Pax uuic domul Pacem cuilibet apprecari jubentur, 261, 1. el pulverem do pedibus excutere, 265, 1.

Dignus est operarius mercede sua. Merces supponit meritum, 152. 1, 2

Curate infirmos. Omnes credentes in primitiva Ecclesia patrabant miracula virtute Spiritus Sancti, 719, 1. Apostoli ungebant ægros, sed non sacramentali1er, G8b, 2.

Appropinquavit in vos regnum Dei. Regnum Dei quadruplex est, quod augeri m oratione petimus, 186, 2 et seqq.

Evangéliste sunt quatuor, 11, 2 et seqq. quomodo in quatuor Cherubinis Ezechielis repraesententur, 12, i. Evangelii præcellenlia, 2, 1. ejus auctor ac liuteria, 3, 1. in eo traduntur omnia Hdei mysteria, 4, 2. ipsum csl vita» beatiludo, 7, 1. cur vocetur margarita, 333, 2. — *Vide Indicem Rerum, v,* Evangéliste, Evangelium.

IN FESTO SS. SIMONIS ET JUDÆ APOST.

Et vos persequentur. Animal suus Dominus ad mala sustinenda. 152, I,

IN FESTO OMNIUM SANCTORUM*

In montem. Cur hie in montem Christus ascenderit, 1SÓ, 2 ct seqq.

Odo beatitudine* sunl octo muudi paradoxa, 137, 2. earum præmium, ordo, connexio, 151, 1 et seqq.

Dilati pauperes spiritu. Quinam sint pauperes spiritu, 138, 2. Spiritus hic tria significat, *ibid..* 139, 1. Pauperes fuere plurimi SS. Patres, 141,2. pauper est mundi Dominus, 142.1. Cur hæc paupertas sil prima inter beali* indines, 140, 2. hujus commendabo el elogium, 230, 2. est propria via et instrumentum perfectionis Elangelico?, 428, 2. Perfectus omnia relinquit, 429, 2.

Beati mites. Quæ mansuetudo beata dicatur, ejus effectus el gradus, 143, 2 et seqq. ejus acquirenda? media, 145, 1. Quam terram miles possessuri dicantur, 144, 1 cl seqq.

Beati qui luglnt. Quis sit beatus ludus et quæ lugentium consolatio, 115, 2 cl srqq.

Beati mundo corde. Quænaui sit hæc mundities cordis, d quomodo comparetur, 148,1, 2 el seqq.

Diati pacifici. Qui sint tales pacifici, cl quomodo lilii vocentur Dei, 119, 1 11 c.¡ ¡.

Qui persecutionem patiuntur. Vita Christiani csl continua crux et exagitalio, 89, 2. Quid sil pali propter justiliaiD, el quare td beatum censeatur, 150, 1, 2. Malorum lukr&nUa vincit malum el advcnaiiuui : ea subinde præcopti, subinde consilii est, 171, 2. Parol so ml irrisiones, tribulationes el pressuram, qui esse vult Christi discipulus, 271, 2. Crucem quisque habet et mortificationi* materiam, 376. à.

Sancti aquilis asslmilantur, 511, 2 et seqq. cum Christo judice sententiam ferent, 434,2. et quidem in omnes homines, qui duodecim tribuum Israel immine significantur, *ibid,* erunt in cœlo post reMirrect innem sicut angeli, 481,1,9.

Cadesti* gloriæ descriptio, 144, 1, 2. Regnum cœlorum quomodo vim patiatur, 286, ! el seqq. cur thesauro compnrclur, 333, 1, 2. non omnes parem in eo habebunt gloriam, 441, 1 ; 442, 2*

Vide indicem Rerum, v. Paupertas, Mansuetudo, Luctus, Mundities › Crux, Persecutio, Tribulatio, Cœlum, Sancti, Beati*

IN COMMEMORAT. FIDEL. ANIMAR.

Vide indicem Rerum, v. Mortui, Pontifex, Purgatorium.

IN FESTO S. MARTINI.

Vide notata in festo S. Nicolai ct in Communi Confessorum. Communi Pontificum, ct Indicem Rerum, v. S. Martinas,

IN FESTO S. CATHARINÆ VIRGINIS ET MARTYRIS.

Quia nescitis diem, neque horam. Cliristus in morte veniet inopinato el derepente ad instar furis, 520, 2. hinc Sancti mortis horam semper præ oculis habuerunt, *ibid.*

Vide *notata in Communi Virginum et indicem Rerum, v.* Virginitas, Virgo.

IN COMMUNI APOSTOLORUM.

Apostoli quo ordine sint vocali, 131, 2. sunt piscatores hominum, 132, 2. eorum electio, dignitas, tria munia, 254, 1, 2. cur sint numero duodecim, 255, 1. eorum ordo, 256, 1. cur sint a Christo combinati, el cur plerique ejus fuerint consanguinei, 258 , 1. quæ iis præcepta dederit Dominus, 258, 2 et seq.; 2G0, 1 el seq.; 261, 1 ct seqq. 267, 2; 268, 2; 270, 1. an semper mendicato vixerint, 260, 2 et seqq.

Vos estis sal terræ* Sal terrro quonvxlo Apostoli sint, 153, 1 ct seqq. item lux mundi, 155, 1. nec mm lucerna», 2. Igne saliri quid sit, 701,1. — *Vide Indicem Rerum, v.* Apostoli.

Evangelium fácil Apostolos, 9, 1. Jejunarunl Apostoli post mortem Christi, etsi illo vivente non tam frequenter, 245, 2 clseqq.; 247, 1. ungebant etiam ægros tempore vito» Christi, sed non sacramentalilcr, quasi (deo Extremae Unctionis, 68$, 2 el seqq,

IN COMMUNI PONTIHCUM.

Vide notata in Indice Rerum, v. Episcopus, Pastor, Pontifex, Prælalus*

Episcopi sini fideles, vigilantes, prudentes, 521,1. eorum mulli designati sunt indicio el advolatu columba?, 112, 2.

IN COMMUNI MARTYRUM.

In patientia possidebitis animas vestras. Matorum tolerantia el patieulia vincit inalum et adversarium, 171, 2. ea subitale præccpli, subinde consilii est, 171, 1.

Martyres non sini solliciti quid apud præsides sint respoiuuri, 208, 1. animata perdentes, eam invenerunt, 277, 1 et seqq. ; 377, 1. sunt velut granum sinapis, 329, 2. Christum crucifixum præ uculis habentes teli (oríllenla subierunt. 020, 1.

Quilibet potest esse mirtyr seipsum vincendo, 2GS, 1. Qui Christum coram tyrannis libere confitebitur, hunc Christus coram Deo el angelis profitebitur suum futoo discipulum, 274, 2. — Ftót *Indicem Rerum i* v. Martyr, Ma' ' -num.

IN COMMUNI DOCTORUM.

Qui nncuF.niT tic iiowmrx Doctóren vr-lul stellæ *unt, et liivnli», et ad C.lirMiim ducente*, 76, 2 rt srq. prias ipil operi» pr.Tsteul, qua» olios edocere volunt, 13S, î. fini velut fulgur vit® functions exemplo, et velut fontIni IpIrItUf t (ll< ai la, 649, X

Ut vidkast offra vestía dota. Quomodo ea abscondendi miiI, cl lamen ab nlns videri debeant, 1'6, 1.

IidcIndicem Herum,», Concionator, Prædicatnr,Doctor.

IN COMMUNI CONFESSORUM.

Abxecit iemftir*cm, Abnegare seipium quid ili, 374, 7. Abnegation!» definitio, 375, 2. Qui* til ignit mortificationis, 701, 1.

Tolla* cañen süam. Sua culqnecrux tolerandi, et in humeros libeller sustollend i, 277,1 et «eq<¡. Sic crucem poti Christum bajulavil Simon Cyrcmeas, Oli, 1 el «eqq. Quisque suain eruca» babel et morliikalioms m*Uriam9 370, !•

Jucci j -ru stavi est. In quo illa rmvítas fita oit» 296, 1 e! srqq.

Religiosi omnh propter C irtelom relinquunt, 429, X pmpterta erti..t cium judicet unicum Christn, 433, 1. id pie qmtuor ob cauu<, X et sedebunt : quid h®r «estío denotet, J, 1 et se iq. Qu- 1 centuplum promptatur aliquid propter Christum relio fueotibus, 435, 2; 436. i, X

C/jnstibHiones Rrligio*omm omne* ex Evangelio depromptee sunt, 3, 2. — *Vide Indiam Rerum,* o. Mortâratio, Religiosi, Sacerdotes.

IN COMMUNI VIRGINUM.

Ixvetta ÜXA pftETiGSA MABGAîHX. Evangelium est margarita, item Christus, 333, 2-

Virginihl <rt continenti® donum est In bominb potestile, 422, 2 elWfq. reddit illa not angeli* simile^ 4SI, X — *Vide Indicem Rerum, d.* Virgiuitef, Virgo, d in *festo* 5. *Calhorma*

FARJt — IMI K. VW F. LAKH»! KT C -, *COAMTf,* W